Princeton University Library
32101 045243605

Digitized by Google

VETUS & NOVUM TESTAMENTUM
DEI SUB NUMINE VIGET
PRINCETON UNIVERSITY LIBRARY

Digitized by Google

Bible-New Testament. Latin. 1869. Vulgate

NOUUM TESTAMENTUM
DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI
LATINE

SECUNDUM EDITIONEM SANCTI HIERONYMI

AD CODICUM MANUSCRIPTORUM FIDEM RECENSUIT

†IOHANNES WORDSWORTH, S.T.P.

EPISCOPUS SARISBURIENSIS

IN OPERIS SOCIETATEM ADSUMTO

HENRICO IULIANO WHITE, A.M., S.T.P.

NOUI TESTAMENTI INTERPRETATIONIS PROFESSORE
APUD COLLEGIUM REGIUM LONDINI

PARTIS SECUNDAE FASCICULUS PRIMUS
EPISTULA AD ROMANOS

OXONII

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

MDCCCCXIII

Digitized by Google

(SAMS)
5168
.1889
pt. 2, fasc. 1
(RECAP)

LONDINI ET NOUI EBORACI

APUD HENRICUM FROWDE, A.M.

OXONII EXCUDEBAT HORATIUS HART A.M. TYP. ACAD.

Digitized by Google

IN HOC PRIMO FASCICULO INSUNT HAEC

Digitized by Google

Digitized by Google

[PROLOGUS IN EPISTULAS PAULI
A QUIBUSDAM PELAGIO ADSCRIPTUS.

Prologus hic continetur in codd. nostris ABCDFHΘKMORT (U *uide infra*) VZ *c* (*uide infra*); *deest in* GLW *vg*.

Primum inter praefationes tenet locum in AHΘORZ, *secundum in* BDFMV, *tertium in c*, *quartum in* K, *sextum in* C, *octauum in* T.

In U *prologus noster cum praefatione longa in Romanos* ('Romani qui ex Iudaeis gentibusque crediderant') *in unum coniunctus est, incipiens* 'Primum intellegere nos oportet'; *impressimus infra p.* 5; *c habet et prologum nostrum et praef.* 'Primum intellegere'.

Subinde etiam citauimus lectiones ex codd. Augiensi CXIX (*nunc apud Karlsruhe*) *saec.* ix (*Augien.*), *et Par. latt.* 653 *et* 1853 (*eiusdem saeculi*) *quas nobis benigne commodauit amicus doctissimus A. Souter; praeterea lectiones codd. Uindob.* 1247, *saec.* xi *ex.* (*Uind.*) *et Sangall.* 73, *saec.* ix (*Sang.*) *ex libro Henrici Zimmer u. d.* '*Pelagius in Irland*' (*pp.* 26, 280).

Inscr. incipit prologus sc̄i iheronimi apostoli T; incipit prologus iheronimi in epistolis pauli apostholi C; incipit praefatio beati hieronimi de corpore epistolarum beati pauli apostoli HΘ; item prefatio sc̄i hieronimi presbiteri in eandem epistolam B; item eiusdem argumentum K; item argumentum *c*; argumentum omnium epistularum *Augien.*; incipit omnium epistolarum *Sang.*

Prologus Pelagio tribuitur in codd. D *nostro* (*Armachano*), *Uindob.* 1247, *et Bern.* A. 73 (*saec.* xiii); *inscrr. habent* incipit prologus pilagii in omnes aepistolas D, incipit argumentum omnium epistolarum quod pelagius (+ l. hir. *sup. lin. cor.*) composuit *Uind.*, incipit prologus pelagii in omnes epystolas sc̄i pauli apostoli *Bern.* (*fol.* 473 *b*); *uide Berger*, '*Hist. de la Vulg.*,' *pp.* 32, 33, *et* '*Les Préfaces jointes aux Livres de la Bible dans les MSS. de la Vulg.*' *Paris* 1902, *p.* 26; *Zimmer*, '*Pelagius in Irland*,' *pp.* 12, 26, 159.

Inscriptionem non habent AFMORVZ.

PRIMUM quaeritur quare post euangelia, quae supplementum legis sunt et in quibus nobis exempla et praecepta uiuendi plenissime digesta sunt, uoluerit apostolus has epistulas ad singulas ecclesias destinare. Hac autem causa factum uidetur, ut scilicet initia nascentis ecclesiae nouis causis existentibus praemuniret, et praesentia atque orientia resecaret uitia, et post futuras excluderet quaestiones, exemplo prophetarum, qui post editam legem Mosi, in qua omnia Dei mandata

---

1. **primum** *litt. magnis* O; **primum . . . post** *litt. rubr.* R. queritur MT *c*. **quare**: quemadmodum Z. aeuanguelia D. **quae** (que DT *c*): qui Z*. suplimentum D.

2. precepta BDTVZ *c*; + *ras. unius litt.* F. uidendi T. > uiuendi et praecepta *Sang.* plenissimae H. degesta DO^{c}Z*.

3. apostolos Z*. **has** *in ras. scr.* T^{c}. epistolas BH*ΘKOTVZ^{c}, aepistolas DH^{c}. **singulas** + quasque F^{s}. aecclesias H, aecl. D, egl. T; ecclesiis Z*. distinare DH, distinari Z*, destinere M*; designari *Par.* 1853. **hac**: haec K*M, hec T. *om.* **hac . . . uidetur** CDF*HΘ*O*Z* *Augien. Par.* 653.

4. **scilicet** *om.* CDF*HOZ *Augien. Par.* 653. > scilicet ut BΘ^{c}KV *c Uind. Sang.* > scil. hec autem causa fact. uid. ut T. **initia** *cum* ABFKM OR (nitia) VZ (inima Z*) *Uind. Augien.*^{c}, *et* in initia T: initio D *Augien.** *Sang. Par.* 653, 1853, in initio CHΘ *c*. nascentes Z*. aecclesiae H *c*, aecl. D, ecl. C, eglesie T (*partim in ras.*). nobis F*HMR. caussis D. **praemuniret** FR *Uind.*, *et* praeueniret *Monac. lat.* 4577^{c}: et *tantum* T; *om.* ABCDHΘKMOVZ *c Augien. Sang. Par.* 653, 1853, *et cf.* U *c in praefatione sequenti*, *p.* 5.

5. **et** *pr.*: et ut *Uind. Sang.*, > ut et FR (*cf. supra* T *qui habet* existentibus et et presentia). presentia BDTZ *c*. **atque** (adque F*MTZ*): utque F^{c}; + absentia *Sang.* **orientia** (*ras. inter* i *et* e T; orienta D): + absentia uel futura *Uind.*^{c}. **resecaret** (resic. O*Z*): desecaret T; exseccaret D; resecare R. *om.* **et prae. atque or. resecaret** C. uicia *c*. **et** *sec.*: ut OZ*; et ut A. furas Z*. **excluderet**: excluserit Z*; iactaret F* (*sed corr.*). questiones DT *c*.

6. prophaetarum O, profet. D. **editam** (aed. H): datam *Sang.* moysi BDFHΘKMO^{1}TVZ *c*. > mandata dei KZ* *c Sang.*

legebantur, nihilominus tamen doctrina sua rediuiua semper populi conpressere peccata, et propter exemplum libros ad nostram etiam memoriam transmiserunt. Deinde quaeritur cur non amplius quam decem epistulas ad ecclesias scripserit; decem sunt enim cum illa quae dicitur ad Hebraeos, nam reliquae quattuor ad discipulos specialiter sunt porrectae. Ut ostenderet nouum non discrepare a ueteri testamento et se contra legem non facere Mosi, ad numerum primorum decalogi mandatorum suas epistulas ordinauit, et quot ille praeceptis a Pharaone instituit liberatos, totidem hic epistulis a diaboli et idolatriae seruitute edocet adquisitos. Nam et duas tabulas lapideas duorum testamentorum figuram habuisse uiri eruditissimi tradiderunt. Epistulam sane quae ad Hebraeos scribitur quidam Pauli non esse contendunt, eo quod non sit eius nomine titulata, et propter sermonis stilique distantiam, sed aut Barnabae iuxta Tertullianum aut Lucae iuxta quosdam uel certe Clementis discipuli apostolorum et episcopi Romanae ecclesiae post apostolos ordinati. Quibus respondendum est: si propterea Pauli non erit quia eius non habet nomen, ergo nec alicuius erit quia nullius nomine titulatur: quod si absurdum est, ipsius magis esse credenda est

---

1. nihilhominus A*T, nichilominus *c*. **tamen** + non cessauerunt *Par.* 1853. **rediuiua** *codd. plur.* (-uiba T) *et* A (*perperam* re diuina *Tisch.*): re diuina M^{1}OR. **conpressere** *codd. plur.*: compress. B^{c}KT, conpraess. H, compraess. F*, cunpress. R, conpres. D.

2. **libros** B^{c}DK^{c}O^{c} *Uind. Sang.*: libris B*CF HΘK*MO*RTVZ *c Augien. Par.* 653, 1853, *et* libri A; + pro D* (*sed expunctum*). a^{d} M. **etiam**: *om.* O*Z* *Par.* 1853; + *ras.* 2 *litt.* H. > etiam ad nostram R *Sang.* transmisserunt D, transmiserint Z*, -rant T.

3. queritur DMT *c*. **cur** (quur HΘRT): *om.* F*. decim VZ; x D *c*. epistolas BΘKOTV, aep. D; aepistolis H, epistulae Z*. aecclesias H *c*, egl. T, aeclessias D; ecclesiam Z*. scrip|||| serit Z (*forsan* scribitur Z*), scribserit K.

4. decim VZ; x D. > x scripserit D. > enim sunt *Sang.* **illa**: ea Z*; hac *Par.* 653. que DT. hebreos FRT *c*, ebreos D, haebreos HV, haebraeos O. > ad hebr. dicitur *Sang.* relique HTV; reliquiae O*. quatuor Z; ·IIII· D.

5. disscipulos T. speciales *Par.* 1853. **porrectae** (-te MT): directae D*; + et FR. ostenderit Z*. nobum T.

6. ueteris Z*. > a ueteri non discrepare (-ret R) CR. testamentum R. **non**: nihil T. moysi BCFHΘKMOTV *c*, mōī D. > nihil facere contra leg. moy. T. **numerum primorum** *cum* BDFΘ KMOVZ *c Uind. Sang.*, *et* num. priorum CHT: > priorum numerum A; numerum *tantum* (*om.* **primorum**) R.

7. degalogi Z. epistolas BΘKTVZ^{c}, aepistolas D; aepistolies H; + *ras.* 2 *litt.* M. ordinarit R. **et**: ut A. quod CHMTZ*. **praeceptis** (pre. BD KMTVZ *c*): *om.* O*. **a**: ad F*M*Z*; in C. pharaonem A*; faraone D, farahone CT.

8. **instituit**: instruit D. liberatus FK; liberator *Par.* 653, 1853. toth idem T. *om.* **hic** F*. **epistulis** *cum* A (*perperam* -las *Tisch.*) B*FRZ*, -olis B^{c}CΘKOTVZ^{c}, aepistolis DH: epistulas M. **a**: ad Z. diabuli CD; diabolo T. **idolatriae** (idul. D): idolorum CT. > seruitute et idulatriae D *Uind.* aedocet D*, edoceret T *c*; docet HΘ; erudit R.

9. adquaesitos H, adquessitos D. **duas**: ·II· D. *om.* **lapideas** M. > lap. tabulas HΘ. > habuisse figuram *Sang.*

10. **tradiderunt**: habuerunt D*. epistolam BKΘO^{c}V, aepistulam D, aepistolam H; epistula M, -ola T. sanae R. **quae** (que DT *c*): qui HM. hebreos ACFMRT *c*, ebreos D.

11. inscribitur HΘ. > pauli quidam BKV *c*. **contendunt**: adfirmant CDO*TZ* *Uind. Augien. Sang. Par.* 653, 1853; + aī adfirmant Θ^{mg}. **eo**: eius Z*. nomina KZ*. > nomine eius D *Uind.*

12. **et** *om.* BKV *c*. **stila** quae Z* (**stilique** Z^{c}). **sed aut**: siue O*. bernabae B*, barnabbae D, barnabe T. iusta F*. tertulianum DHΘ*Z*.

13. **lucae** (-ce T): *om.* R. iusta F*R. *post* **apostolorum** (*ad finem paginae*) *deficit Sang.* **et** *om.* FΘ*. aepiscopi D.

14. romane MT. aecclesiae H *c*, egl. T, aeclesiae D. **apostolos**: apostolus A, apostolum T; ab apostolis H(-los)Θ(-los Θ^{c})MR. -los or *in ras. scr.* F. hordinati T. **quibus** + ita A. **si** + enim A*.

15. **quia** *pr.*: qui Z*. **eius**: ei Z*. **non** *sec.* + erat D*. > nomen non habet DR *Uind.* **ergo** (ego T*): *om.* CD *Augien. Par.* 653. **nec**: ne Z*.

16. nulius Z, nullus D. **nomine** *ex* nomen F.

quae tanto doctrinae suae fulget eloquio; sed quoniam apud Hebraeorum ecclesias quasi destructor legis falsa suspicione habebatur, uoluit tacito nomine de figuris legis et ueritate Christi reddere rationem, ne odium nominis fronte praelati utilitatem excluderet lectionis. Non est sane mirum si eloquentior uideatur in proprio id est hebraeo quam in peregrino id est graeco, quo ceterae epistulae sunt scriptae sermone. Mouet etiam quosdam quare Romanorum epistula in primo sit posita, cum eam non primam scriptam ratio manifestet. Nam hanc se proficiscentem Hierosolymam scripsisse testatur, cum Corinthios et alios ante iam, ut ministerium quod secum portaturus erat colligerent, litteris adhortatus sit. Unde intellegi quidam uolunt ita omnes epistulas ordinatas ut prima poneretur quae posterior fuerat destinata, ut per singulas epistulas gradibus ad perfectiora ueniretur. Romanorum namque plerique tam rudes erant ut non intellegerent dei se gratia et non suis meritis esse saluatos, et ob hoc duo inter se populi conflictarent. Idcirco illos indigere adserit confirmari, uitia gentilitatis

---

titulatur (titubatur H*): prenotatur M. **si** + inconueniens BK^{c}O^1(*deinde erasum*)VZ^c *c Uind.* **absurdum** (absordum M, obsordum D) + que BK O^{2}VZ^c *c Uind.* **est** *pr.* + nullius esse D. > est absurdum Θ^1. **esse** *om. c.*

1. que DMT *c.* tante Z*. doctrine sue T. fulgit TZ*. **sed**: et C. aput A(*sic*)F*; *om.* Z*. hebreorum MRTV *c*, ebr. D, haebraeorum H.

2. aecclesias H *c*, egl. T, ecl. M, aeclessias D. distructor DO*Z*. **falsa** *in ras. scr. c.* **suspicione** (suspit. BHKVZ*): ic *in ras.* Θ; suspectione *Par.* 1853. abebatur C. tatito Z*.

3. **et** + de T. uaritate F*. *om.* **rationem** O*. **ne odium** (odio R, hodio T): necdium *lapsu* V. fonte HZ*.

4. prelati BDKMTVZ; prelata *c*; praetitulati *Augien.*^{o} excluderit Z*; excludere F*. **lectionis**: lectoris Θ*. sanae O*. **mirum**: mirerum *ut udtur* H* (re *eras.*). **eloquentior** (-tor Θ*, -tur H) **uideatur**: dissertior (-tor C) sit CT *Par.* 653.

5. **in proprio**: improprio K. **est** *pr.* + in HΘ. hebreo FMT *c*, ebreo D; haebraeo Z*. **peregrino**: r *pr. in ras. scr.* F; perigrino D. **est** *sec.* + in CO*T. greco CDFMORT *c.* caeterae D, cetere MT; ceterum Z*.

6. aepistolae DH, epistolae BΘKO^{c}VZ^c, epistole T. > sunt epist. R. scribtae R, scribte T; scripto F, scrito Z. sermonem K, sermonae H. mobet T. **quare**: cur D; que V.

7. epistola BCΘKVZ^c, aepistola D(-las D*) H. **in** *om.* HΘ*. possita D. quum ΘT. **primam**: primo CT *c Augien.*, *et* + uel primo O^1; in primo D *Par.* 653. > primam non O*; > in primo non D. **scriptam** (-btam RT): *om.* O*. manifestat D *Par.* 1853. nan Z.

8. **proficiscentem** ABDKMOVZ *c Augien. Par.* 653, 1853: -te CFHΘRT. > profic. se CRT. hierusolymam MO; hierusolimam D, hiero. Z^c, ihero. CT, iero. *c*; hierusolyma H, hierosolima R; hierusolimis Z*. scribsisse HRT, scripsise D. quum CΘT. corintios T, corintheos O, chorinthios Z^c, chorintheos CZ*, chorinteos D.

9. > iam ante M. *om.* **iam** *Par.* 653. **ut** *om.* Θ*. ministerio OZ*. portaturrus H*. > erat port. *Par.* 1853. **colligerent** (colleg. D): colligerint FZ* *Par.* 1853; colligeret A*HT. adortatus sit DO; adhortaturus sit F; adhortatur C; exhortatus (*sine* sit) M; *deinde* + sed M.

10. **unde** + et Z*. **intellegi** (-igi CΘKT *c*): *om.* O*. **uolunt** *ex* uoluit V. epistolas BΘKTV Z^c, aepistulas D, aepistolas H. hordinatas C. **prima**: prior A.

11. **poneretur** *partim in ras.* B. **quae** *cum* ACHΘR, *et* que DT *c*: quamuis BFKM (uis *sup. lin.*) OVZ *Uind.**; quamuis quae *Par.* 1853. posterius CT (pot. T*) *Par.* 653. **fuerat** *cum* ACHΘT *c*: fuerit BFKMORV(*ex* fuit)Z; *om.* D. **destinata** (dist. DZ*): ordinata HΘ*. **ut**: et CDR *Augien. Par.* 653. singulos A. epistolas BΘKTV, aepistolas DH. **gradibus** + quibusdam *c.*

12. **perfectiora** (-feciora Z*): perfectionem HΘ*. uenerετur D; ueniatur CT. romani M. **namque**: *om. Par.* 653; nam *Par.* 1853. pleriquae Z*. > tam plerique HΘ.

13. intelligerent CHΘKT *c.* **se**: esse M; *om. Par.* 653. > se dei D. **et non** ABCHΘ*MO* VZ: non FR *c Augien.*; sed DK (*in ras. scr.*) O^c (set) T *Uind.*; sed non Θ^{mg}; > non sed *Par.* 653 (*partim in ras.*). ob *sup. lin.* M. **inter se**: interesse D. > populi inter se CT *Par.* 1853.

14. conflictabant D. iccirco illis *c.* indegere D(indegre D*)O*; indigne F (-ne *in ras. scr.*). asserit BKMRTVZ^c *c.* **confirmari** (-re F*K): corrigi MZ*. uicia *c.* **confirmari uitia** *om.* O*. gentilutatis T.

Digitized by Google

priora commemorans. Corinthiis autem iam dicit scientiae gratiam esse concessam, et non tam omnes increpat quam cur peccantes non increpauerint reprehendit, sicut ait Auditur inter uos fornicatio; et iterum Congregatis uobis cum meo spiritu tradere huiusmodi satanae. In secunda uero laudantur et ut magis ac magis proficiant admonentur. Galatae iam nullius criminis arguuntur, nisi hoc tantum quod callidissimis pseudoapostolis crediderunt. Ephesii sane nulla reprehensione sed multa laude sunt digni, quia fidem apostolicam seruauerunt. Philippenses etiam multo magis conlaudantur, qui nec audire quidem falsos apostolos uoluerunt. Colosenses autem tales erant ut cum ab apostolo uisi corporaliter non fuissent hac laude digni haberentur Etsi corpore absens sum, sed spiritu uobiscum sum gaudens et uidens ordinem uestrum. Thessalonicenses nihilominus in duabus epistulis omni laude prosequitur eo quod non solum fidem inconcussam seruauerint ueritatis, sed etiam in persecutione ciuium fuerint constantes inuenti. De Hebraeis uero quid dicendum est? quorum Thessalonicenses qui plurimum laudati sunt imitatores facti esse dicuntur, sicut ipse ait Et uos fratres imitatores facti estis ecclesiarum dei quae sunt in Iudaea; eadem enim passi estis et uos a contribulibus uestris quae et illi a Iudaeis. Apud ipsos quoque Hebraeos

---

1. commemorat *Par.* 1853. corintiis T, chor. C, chorinthiis BF, chorinteis D, corinthis A*O; corinthios RZ*. *om.* **autem** DO* *Uind.* **iam**: dum HΘ*; *om.* R. **dicit**: *om.* Z*. > dicit iam *c.* scientie T. gratia V.

2. **non** *pr.*: *om.* M*R. qur T, quur CFHΘ. ^{in}crepauerint M. reprehindit Z, reprechendit D, repraehendit HΘR.

3. **ait** (ayt C, aut M*): dicit OZ. **iterum** + ait D *Uind.* uobiscum *uno ductu* T; + et R. **meo**: eo D.

4. **huiusmodi** + hominem DF^{c}R *Uind.* satane T, sathanae *c.* **uero**: ergo C. *om.* **ac magis** T. > magis ac magis ut OZ*.

5. **admonentur** (amm. BKO^{1}RT, ammonetur M): commonentur VZ *c.* galathae B^{1}K *c*, galate M, galetie T; + uero ADKO^{1} *Uind.* **iam**: namque HΘ*. nulius Z*. creminis D. **arguuntur** *partim in ras.* K: accusantur BVZ^{c} *c*; + uel accusantur O^{2}. > arg. cr. D *Uind.* > nisi arguuntur Z*. **hoc tantum** *om.* ADR *Augien. Par.* 653.

6. calidissimis F*Z*; callidissimi O*. pseodo apostolis D, speodoap. O*, pseudoapostholis C; pseuapostolis V; apostolis *tantum* F. crediderint CZ. ephesi AF, ephisi D; + *ras.* T. sanae Z*. repraehensione A*HΘ, repreensione T.

7. **digni**: di *in ras.* F. > digni sunt D *Uind.* > digni laude sunt Z^{c}, > digni sunt laude V. philippensis Z*, phylippenses M *c*, philipenses R, pilipenses D.

8. **etiam**: autem O; enim T. collaudantur *c.* **qui**: quia DΘ*O^{2}TZ*. **nec**: ne R *Par.* 653. fasos H* (+ l H^{1}).

9. > **colosenses . . . ordinem uestrum** *post* **thessalonicenses . . . constantes inuenti** *habent* CDF^{c}ORVZ *Augien. Par.* 653, 1853. colosensis Z*, colossenses O. > erant tales D *Uind.* quum ΘT. **ab** *om.* K*M *Par.* 1853 (*non autem* A *ut uult Tisch.*). apostolos H; apostoli Θ*; apostolis D*O*. uissi D. **corporaliter** (corpar. D*): carnaliter HΘ*. fuisent Z; fuisset D*.

10. > digni laude M. **corpore** *sine add.* ACD FHΘ*T: + inquit (inquid M*O*Z*) BΘ^{c}KMOR VZ *c Par.* 1853. **absens sum** (absensum T): *om.* **sum** D *Uind. Par.* 653. **sum** *sec.*: *om.* FR.

11. thessalonicensis Z*, thesalonicenses H, thesol. D, tessal. B, tesal. T. nichilominus *c*, nihilhominus DT. duobus F*.

12. epistolis BΘKTVZ^{c}, aepistolis DH; epistuli M*. omne T. **eo** (*ex* et V) **q. n. s. fidem**: *om.* O* (+ O^{1}). quo^{d} M. **inconcussam** (-cusam Z*): inconfusam M. **seruauerint** (-rit F*): seruauerunt HΘ* (*non autem* A *ut legit Tisch.*).

13. ueueritatis Z*. **etiam** *om.* D (*non autem* A *ut legit Tisch.*) *Uind.* **persecutione** (persequu. HΘT): persecutionem RZ*. fuerunt HΘ*. **constantes** (-ter D *Uind.*): contestantes Z.

14. haebraeis Z*, hebreis A (*perperam Tisch.* -aeis) FM *c*, ebreis D, hebrehis T. qui^{d} Θ. thessanlonicenses A*, thessall. R, thesal. H, thesol. D, tessal. *c*, tesal. T. **plurimum**: plu *in ras.* B.

15. **laudati** (-te M): laudandi D. imitores *pr.* M*, hymitatores C, emittatores D. *om.* **esse** HΘ*T *Par.* 653. **sicut** + et M. **fratres** + mei FO^{c}. hymitatores *sec.* C, emitatores D.

16. aecclesiarum *c*, ecles. M, egles. T, aecless. D. que T. iudea DMT *c.* eandem T. **et** *om.* D *Uind. Augien. Par.* 653, 1853. > et uos passi estis R.

17. contribulis D. **quae** (que DM *c*): sicut C

Digitized by Google

eadem commemorat dicens Nam et uinctis conpassi estis, et rapinam bonorum uestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes uos habere meliorem et manentem substantiam.

EXPLICIT PROLOGUS.]

(sicuti)T. **et** *om.* DF* *Uind.* **illi** : ipsi CT; illa Z* (*non* F, *uide Ranke, p.* 476). iudeis DMT *c.* aput CF*TZ. **ipsos** *om.* D *Uind.* quoquae Z*; quos O*. haebraeos Z*, hebreos A(*sic*)FMOT *c*, ebreos D.

1. **commemorat** (conm. C; t *in ras. scr.* A): commemorans FO*Z*. **uinctis** *om.* T*. compassi BF^{c}KMTZ.
2. suscipistis DO*. cognuscentes Z. abere Z*. **et** *om.* Z*.

Subscr. explicit prefatio (prologus M) sancti hieronimi (+pr̄bi B) BKMVZ^c; ex̄p prolōg in omnē apōst A (*sic*; *perperam Tisch.* in omnes epistulas); finit prologus D; explicit argumentum F *c Uind.*; explicit argumentum omnium epistularum *Augien.*; *nihil habent* CHΘORTZ* *Par.* 653, 1853.

[INCIPIT PROLOGUS BEATI HIERONIMI.

Prologus hic continetur in codd. nostris U *c.*
Etiam in Par. lat. 1853, *Epinal* 6, *Monacensi lat.* 13038, *etc., uide A. Souter* '*Comment. of Pelagius on the Epp. of Paul*' (*Proceedings of Brit. Academy* II, *p.* 19, 1906).
Conflatio est ex praefatione supra posita 'Primum quaeritur' *et praefatione in Ep. ad Romanos* 'Romani qui ex Iudaeis gentibusque crediderant.'
Edidimus ex codice U *subiunctis lectionibus discrepantibus codicis c.*
Inscr. incīp prologus beati hieronimi U; incipit prologus sancti ieronimi pr̄bi in epl̄is pauli *c.*

Primum intellegere nos oportet· quibus uel quare scribat apostolus· Non enim credendum est eum post euangelia quae legis impletio sunt· sine causa has epistolas ad singulas ecclesias conscripsisse: Maxime cum nobis in his praecepta et exempla uiuendi· plenissime sunt digesta. Sed initio nascentis ecclesiae nouis causis existentibus· etiam post futuras quaestiones excludit· Non solum hoc apostolus· sed etiam prophetae fecerunt· Nam post legem moysi datam· in qua omnia mandata continebantur: illi quoque non cessauerunt praedicatione sua· populi peccata comprimere· et libris ad nostram memoriam transmittere· in quos fines saeculorum deuenerunt· Scribit ergo nunc ad romanos· qui ex iudaeis et gentibus credentes· superba contentione· uolebant se alterutrum superponere· Dicebant enim iudaei· Nos sumus gens sancta· quos ab initio deus dilexit et fouit· nos ex genere abraham ex stirpe sancta descendimus· Nos de aegypto liberati mare siccis transiuimus pedibus· propter nos pharao cum exercitu mersus interiit· Nobis manna pluit in deserto· et cetera quae enumerare perlongum est· Solum hoc dicimus quod ipse dominus in quo et uos uidemini credere· nobis ex lege fuerit repromissus· Uos autem gentes quae estis ab initio dere-

1. intelligere *c.*
3. aecclesias *c.* precepta *c.*
4. sint *c.* aecclesiae *c.*
5. questiones *c.* **excludit** + et *c.*
7. predicatione *c.*
8. libros *c.*
10. iudeis *c.*
12. abrahae U*. aegipto *c.*
13. phorao U. **exercitu** + suo *c.*
14. caetera *c.*
15. uidimini U*.

Digitized by Google

lictae· quae numquam dei notitiam habuistis· sed semper daemoniis deseruistis· Aequumne ergo est hodie ab idolis conuertentes nobis comparemini? et non potius proselitis sicut semper fuistis in lege? Et hoc ipsum· quia multum est misericors deus qui uos uoluit ad nostram imitationem adducere· Gentes e contrario respondebant· Quanto maiora dei beneficia narraueritis· tanto uos reos criminis esse monstrabitis· quia semper his omnibus extitistis ingrati· qui post dei uocem auditam· uobis idola fabricastis· Quod etsi non fecissetis· hoc solo crimine ueniam non poteratis accipere· qui dominum uobis prophetarum uocibus repromissum. Non solum suscipere noluistis· sed etiam occidistis· Quem nos suscepimus· cum nobis de eo nemo praedixerit· Quantum ergo nostra fides melior sit perspicue patet; quod autem idolis seruiuimus· non contumaciae· sed ignorantiae fuit· Denique ubi cognouimus ueritatem· statim sumus secuti· Filios autem abrahae non carnalis natiuitas sed fides facit· His ita litigantibus· se medium interponit apostolus· ostendens ambobus populis· neque circumcisionem aliquid esse neque praeputium· sed fidem quae per caritatem operatur· Uicissim autem eos humilians per totam epistolam· rationibus et testimoniis· ad unitatem hortatur; et ostendit neutrum hoc sua iustitia meruisse· sed totum hoc quicquid sit· dei iustitiae deputandum· et gentes quidem per ignorantiam· per scientiam uero deliquisse iudaeos· Quippe qui per praeuaricationem legis· deum inhonorant·· Quaeritur etiam cur non amplius quam decem epistolas ad ecclesias conscripserit· Decem sunt enim cum ea quae legitur ad hebraeos· Nam reliquae quattuor ad discipulos familiariter sunt porrectae· ut ostenderet nouum non discrepare a ueteri testamento· et se contra legem non facere moysi· ad numerum primorum decalogi mandatorum suas epistolas ordinauit· Et quot ille praeceptis a pharaone instituit liberatos totidem epistolis a diaboli et idolatriae seruitute edocet adquisitos· Nam duas tabulas lapideas· duorum testamentorum figuram habuisse· uiri eruditissimi tradiderunt· Epistolam sane quae ad hebraeos inscribitur· quidam pauli non esse adfirmant· eo quod non sit eius nomine titulata: et propter sermonis stilique distantiam; sed aut barnabae iuxta tertullianum· aut iuxta quosdam lucae· uel certe clementis discipuli apostolorum· Et post episcopi romanae ecclesiae ordinati· Quibus respondendum est· Si propterea pauli non erit quia eius non habet nomen· nec alicuius erit quia nullius nomine titulatur· Quod si absurdum est· ipsius magis esse credenda est· quae tanto doctrinae suae fulget eloquio· uel certe quia apud hebreorum ecclesias quasi

---

1. noticiam *c.* demoniis *c.*
2. *om.* **ergo** *c.* **est** + ut *c.* ydolis *c.*
3. **proselitis**: proseliti (prosiliti*) sitis U; proselitis istis *c.* fuissetis *c.*
5. **uos** + maioris *c.*
6. > criminis reos *c.*
7. ydola *c.*
8. > non poteratis ueniam *c.*
10. > nemo nobis de eo *c.* predixit *c.*
11. ydolis *c.*
15. prepucium *c.*
16. *om.* **eos** *c.*
17. iusticia *c.*
18. **sit**: sunt *lapsu* U. iusticiae *c.*
19. iudeos *c.*
20. queritur *c.* *rasura ante* cur *in* U (*forsan* quur U*). aecclesias *c.*
21. hebreos *c.*
24. priorum *c.* preceptis *c.*
25. **liberatos**: ordinatos *c*; *sequitur ras. satis longa* U. ydolatriae *c.*
27. hebreos *c.*
28. affirmant U^1 *c.*
29. **sed** *om. c.* tertulianum *c*; u *pr. in ras.* U.
31. aecclesiae *c.*
34. ce^{r}te U. aecclesias *c.*

Digitized by Google

destructor legis· falsa suspitione habebatur· Uoluit tacito nomine scribere· ne odium nominis fronte praelati· utilitatem excluderet lectionis· Non est sane mirum si dissertior sit in proprio· id est in hebreo· quam in peregrino· id est greco· quo ceterae epistolae sunt scriptae sermone: Mouet etiam quosdam· quare romanorum epistola in primo sit posita· cum eam postea scriptam· ratio manifestet· Unde intellegendum est· ita omnes epistolas ordinatas· ut prima poneretur· quae ad inferiores fuerat destinata· et per singulas epistolas gradatim ad perfectiora ueniretur.]

1. suspicione *c.*
2. prelata *c.*
3. disertior *c.* **est** *sec.* + in *c.*
4. caeterae *c.*
6. intelligendum *c.*

Subscr. explicit prologus *c*; *nihil habet* U.

[PRAEFATIO HIERONYMI IN EPISTULAS PAULI.

Praefatio haec continetur in codice nostro G; *ex posteriori parte tractatus Hieronymi 'De uiris illustribus' desumpta est; inscriptio in codice deest.*

Paulus apostolus scripsit ad septem ecclesias nouem epistulas· ad romanos unam· ad corinthios duas· ad galatas· unam· ad ephesios· unam· ad philippenses· unam· ad cholossenses· unam· ad tessalonicenses· duas∴ Praeterea ad discipulos suos· timotheo duas· tito· unam· philemoni· unam∴ Epistula autem quae fertur ad hebraeos· non eius creditur propter stili sermonisque dissonantiam· sed uel barnabae iuxta tertullianum uel lucae euangelistae· iuxta quosdam· uel clementis romanae postea ecclesiae episcopi· quem aiunt sententias pauli proprio ordinasse et ornasse sermone· uel certe quia paulus scribebat ad hebraeos· et propter inuidiam sui aput eos nominis titulum in principio salutationis amputauerat∴ Scripserit autem ut hebraeus hebraice· id est suo eloquio desertissime· ut ea quae eloquenter scripta fuerant in hebraeo· eloquentius uertisset in graecum· et hanc esse causam quod a ceteris pauli epistulis discrepare uideatur. Legunt quidam et ad laodicenses sed ab omnibus exploditur.

EXPLIC̄ · PRAEFAT̄ · HIEROM̄ · PR̄BI.]

6. **tertullianum**: l *pr. om.* G*.
7. **sententias**: sentias *cod.*
9. **titulum**: titulo *cod.*
10. **ut** *sec. om. codex.*
11. **eloquentius**: eloquentias *cod.*

Digitized by Google

[PROLOGUS IN EPISTULAS PAULI.

Hunc Prologum impressit Thomasius (I, *pp.* 382 *seqq.*) *e cod. Orat.* B. 7. *Inuenitur etiam in cod. Par. Lat.* 204, *et Cassin.* 35; *est enim ex parte priori tractatus Hieronymiani 'de uiris illustribus'; uide S. Berger 'Les préfaces jointes aux Livres de la Bible dans les MSS. de la Vulgate', p.* 63 (*no.* 265).

Impressimus ex editione Thomasii, additis in calce paginae uariantibus lectionibus Hieronymianis (*Hieron.* = *'de uiris illustribus' ed. Uall.* II, *p.* 835); *quae tamen ad meram orthographiam spectant omisimus.*

Paulus Apostolus, qui et ante Saulus, extra numerum XII Apostolorum, de tribu Beniamin, ex oppido Iudeae Gischalis fuit; quo a Romanis capto, cum parentibus suis Tharsum Ciliciae commigrauit; a quibus ob studia Legis missus Hierosolymam, a Gamalihele uiro doctissimo (cuius Lucas meminit) eruditus est. Cum autem interfuisset neci Martyris Stephani, et acceptis a Pontifice Templi epistolis ad persequendos eos qui in Christum crediderant, Damascum pergeret, reuelatione compulsus ad fidem (quae in Actibus Apostolorum scribitur) in Uas electionis de persecutore translatus est. Cumque primum ad praedicationem eius Sergius Paulus Proconsul Cypri credidisset; ab eo, quod eum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen: et iuncto sibi Barnaba multis urbibus peragratis, reuertens Hierosolymam, a Petro, Iacobo, et Iohanne Gentium Apostolus ordinatur. Et quia in Actibus Apostolorum plenissime de eius conuersatione scriptum est; hoc tantum dicam, quod post Passionem Domini uicesimo quinto anno, id est, secundo Neronis, eo tempore quo Festus Procurator Iudeae successit Felici, Romam uinctus mittitur: et biennium in libera manens custodia, aduersum Iudaeos de aduentu Christi quotidie disputauit. Sciendum autem, prima satisfactione, necdum Neronis Imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrant historiae, Paulum a Nerone dimissum, ut Euangelium Christi in Occidentis quoque partibus praedicaret: sicut ipse scribit in secunda ad Timotheum Epistola eo tempore, quo et passus est, et de uinculis dicta Epistola: In prima mea confessione nemo mihi affuit; sed omnes me dereliquerunt: ne eis imputetur. Dominus enim mihi affuit, et confortauit, ut per me praedicatio compleatur; et ut audiant omnes Gentes: et liberatus sum de ore Leonis: manifestissime Leonem propter crudelitatem Neronem significans. Et in sequentibus: Liberauit me ab ore Leonis. Et statim: Liberauit me Dominus ab omni opere malo; et saluabit in regnum suum caeleste; quod scilicet praesens sibi sentiret imminere Martyrium. Nam in eadem epistola

1. **et** *om. Hieron.*
2. **ex**: et *Hieron.* **Gischalis**: egirgalis *cod. Orat.* B. 7.
6. **in Christum**: Christo *Hieron.*
10. **nomen** + Paulus *Hieron.*
11. reuertensque *Hieron.*
16. **autem** + in *Hieron.*
19. praedicaretur *Hieron.*
20. > Epistola ad Timotheum *Hieron.* **et** *sec. om. Hieron.* dictans Epistolam *Hieron.*
21. **confessione**: satisfactione *Hieron.*
22. **ne**: non *Hieron.* **enim**: autem *Hieron.* **confortauit** + me *Hieron.*
23. compleretur *Hieron.* **ut** *om. Hieron.* audirent *Hieron.*
25. **liberauit me** *pr.*: liberatus sum *Hieron.* **ab**: de *Hieron.* **liberauit** *sec.*: -bit *Hieron.*
26. **saluabit** + me *Hieron.*
27. **nam** + et *Hieron.*

Digitized by Google

praedixerat: Ego enim iam immolor, et tempus resolutionis meae instat. Et hic ergo quartodecimo Neronis anno, eodem die quo et Petrus Romae pro Christo crucifigitur, capite truncatur: sepultusque est uia Ostiensi anno post passionem Domini tricesimo sexto. Paulus apostolus ad septem scribit Ecclesias: octaua enim ad Hebraeos a plerisque extra numerum ponitur. Timotheum instruit, ac Titum. Philemonem pro fugitiuo famulo deprecatur: super quo tacere melius puto, quam pauca scribere.]

1. **praedixerat**: praemiserat *Hieron.* **et** *sec.*: *om. Hieron.*
2. **et**: *om. Hieron.*
3. **crucifigitur**: *om. Hieron.* **est** + in *Hieron.*
4. **sexto**: septimo *Hieron.* **paulus apostolus** *etc.*: *haec uerba non ex Hieron. 'de uiris illustribus' sed ex Ep.* LIII, § 8 (*Uall.* I. *p.* 280) *desumpta sunt.* > Ecclesias scribit *Hieron.*
7. *Pergit cod. Orat.* B. 7 Pauli Apostoli Epistolae sunt numero XIV . . . emendatus melior factus est; *quae omnia in parte posteriori praefationis* Epistolae Pauli ad Romanos causa haec est *apud codd. nostros* BKV *c habentur*; *impressimus ergo infra p.* 40.

[INCIPIT PRAEFATIO ISIDORI EPISCOPI.

Praefatio haec continetur in codd. nostris HΘ *in quibus septimum obtinet locum.*
Inscr. **incipit praefatio** (praecatio H) **isidori episcopi.**

Paulus apostolus quattuordecim epistolis praedicationis suae praestrinxit stilum ex quibus aliquas propter tipum septiformis ecclesiae septem scripsit ecclesiis conseruans potius nec excedens numerum sacramenti propter septiformem sancti spiritus efficaciam. Scripsit autem ad romanos, Ad corinthios, Ad galatas, Ad ephesios, Ad thessalonicenses, Ad hebraeos, Reliquae uero postmodum singularibus edidit personis ut rursus ipsum illum septinarium numerum ad sacramentum unitatis conuerteret.

ARGUMENTA AUTEM EARUNDEM EPISTOLARUM HAEC SUNT.

In primis romanae plebis fidem conlaudat, Corinthios gemina doctrina castigat, Apud galatas per gratiam fidei excludit opera legis, Ephesios magnificat in fide quam acceperunt, Laudat colosenses pro eo quod in fide steterunt, Philippenses euangelium custodisse gratulatur, Thessalonicenses in prima epistola fide creuisse et operibus, In secunda persequutiones tolerasse fortiter gloriatur, Instruit quoque per timotheum et titum ecclesias, Philimonem de emendato seruo onesimo rogat, Ad ultimum hebraeos qui in christum crediderant et postmodum persequutionibus iudaicis territi a fide recesserant confortat atque ad gratiam euangelii reuocat.]

1. **epistolis**: apostolis H. predicationis H. prestrinxit H (perestr. H*).
2. aliquis Θ *ut uidetur*; *erasit* i *sec. et* ū *superscr. cor.* septemformis Θ^{*} (septif. Θ^{c}).
3. sacrament H.
5. tesolonicenses H. relique H.
6. septenarium Θ^{1}.
8. ARGUMENTUM H. AEPISTOLARUM H.
10. galathas Θ.
11. in *pr.*: + *ras. unius litt.* Θ. philipenses Θ.
12. thessolonicenses H.
14. phylimonem Θ^{c}.
16. **territi**: terti H*.

Subscr. deest.

Digitized by Google

[ALIA PRAEFATIO.

Praefatio haec continetur in codd. nostris HΘT *et in codd. Mus. Br. Reg.* I. E viii (*saec.* xi), *et Addit.* 15452 (*saec.* xiii) *etc.*; *cf. Berger, 'Les préfaces jointes aux livres de la Bible dans les MSS. de la Vulgate,'* § 258, *p.* 62; *est enim argumento infra impresso* (*p.* 40) *simillima.*

Inscr. incipit alia praefatio H; item alia praefatio (+ incipit *Add.*) Θ *Add.*; incipit ordo epistolarum T; *nihil habet Reg.*

Pauli Apostoli Epistolae numero ·XIIII· Ad Romanos ·I· Ad Corinthios ·II· Ad Galatas ·I· Ad Ephesios ·I· Ad Philippenses ·I· Ad Colosenses ·I· Ad Thessalonicenses ·II· Ad Timotheum ·II· Ad Titum ·I· Ad Philemonem ·I· Ad Hebraeos ·I·

Omnis textus uel numerus Epistolarum ad noui hominis perfectionem proficiunt. Cum Romanis ita agit Apostolus Paulus quasi cum incipientibus qui adhuc perfectae fidei rationem nescirent; sub nomine enim Saluatoris in legem fuerant inducti ut Christum profitentes legem tamen seruarent; ideoque Apostolus his quae sit uera et spiritalis fides exponit, ut a lege eos eruens in sola fide Christi illos constituat, unde aliqua de typicis rationibus insinuat, multa de scripturis diuinis. Ad Corinthios prima consequutos iam fidem obliquos et minus recte conseruantes obiurgat. Secunda ad Corinthios contristatos quidem sed emendatos ostendit. Galathas in fide ipsa peccantes et ad Iudaismum declinantes exponit. Ephesios quia incipiunt et custodiunt laudat quod ea quae acceperunt seruauerunt. Philippenses quod id quod crediderunt seruantes ad fructum peruenerunt. Colosenses laudat quia uelut ignotis scribit, et accepto nuntio ab Epaphra custodisse euangelium gratulatur. Thessalonicenses in opere et fide creuisse gloriatur. In secunda praeterea quia et persequutionem passi in

---

1. **pauli . . . hebraeos ·I·** *om.* HΘ. **pauli**: hec sunt pauli T. epistole T *Add.*, aepistolae *Reg.* ad romanos una *Add.* (*et semper* una *uel* due *pro* ·I· *et* ·II·). corintios T.

2. galathas *Reg. Add.* efesios T. philipenses *Reg.*, filipenses T. coloss. T.

3. thesal. *Reg.*, tessal. T *Add.* phylem. *Reg.*, filem. T.

4. hebreos T *Reg. Add.*; + ad laudicenses ·I· *Reg.*

5. **omnis** + autem T. aepistularum H. **noui**: unius *Reg. Add.* profectionem T.

6. proficit T *Add.* **paulus** *om.* H.

7. **qui**: quia Θ*. perfecte T. fidaei H. nescierunt H*.

8. **ut**: in H. **profitentes** + in H.

9. **quae sit**: que sid T.

10. **unde**: + *ras. unius lit.* Θ; + de T. **typicis**: fisicis T.

pro **adhuc perfectae fidei** (*l.* 7) *usque ad* **diuinis** (*l.* 11) *legunt* post gentilitatem ut initia fidei sortiantur et perueniant ad spem uitae (-te *Add.*) aeternae (eternae *Add.*) multa de phisicis rationibus multa insinuat de scripturis diuinis *Reg. Add.* (*ex argumento p.* 40 *impresso*).

11. corintios T. consecutos *Reg. Add.*, consequutus Θ. **obliquos et** *om. Reg. Add.*

12. **minus**: non *Reg. Add.* **conseruantes** T *Reg. Add.*: conuersantes HΘ; *uide p.* 40. corintios T.

13. emendatis T. galatas T. **ipsa**: a *in ras.* T. peccates *Reg.* **ad**: a HΘ*. iudaeismum H.

14. efesios T. que T *Add.*

15. acceperant *Reg. Add.* seruauerant *Add.* phylippenses *Reg.*, filipp. T. **id quod**: in quot *Reg.*

16. colossenses T. **laudat** HΘ: conlaudat *rell.* (coll. *Add.*). scripsit H* (*ut udtur*), scribsit T.

17. **ab**: ad *Reg.* epafra *Reg. Add.*, ephara T. gratolatur H. thesolonicenses H, tessalon. T; + in ·I· *Reg.*

18. preterea T *Add.* **quia**: quod *Reg. Add.* **et** *sec. om.* T. persecutionem *Reg. Add.*

Digitized by Google

fide perseuerant, quos et sanctos appellat ut illos qui in Iudaea Christum confessi persequutiones fortiter tolerarunt. Ad Timotheum prima quemadmodum agat ecclesiam; ad Timotheum secunda quemadmodum seipsum agat. Ad Titum ut creditam sibi ecclesiam recte ordinet. Ad Philemonem de Onesimo seruo qui emendatus melior factus est. Septem ergo ecclesiis scripsit sicut et Iohannes apostolus propter numerum septenarium.

EXPLICIT.]

1. **perseuerant** HΘ: -rauerint *Reg.*, -raberint T; -rauerunt *Add.* iudea T *Add.*

2. persecutiones *Reg. Add.* tolerauerunt T; *item* **tolerarunt** *sine addit. cum* HΘ *qui Epistulam ad Hebraeos in hac praefatione ignorant*: + ad hebreos (ebr. T) ad quorum (chorum T) similitudinem passi sunt thessalonicenses (tessal. T, thesal. *Reg.*) ut in mandatis perseuerantes persecutiones (persequu. T) promptissime (promtissimi T) patiantur (-untur T) T *Reg. Add.*, *cf. argumentum infra impressum p.* 40; *deinde post* patiantur + omnes ergo epistolae (-le *Add.*) pauli sunt numero ·XIIII· ad romanos (+una *Add.*)· ad corinthios (+due *Add.*)· ad galathas (+una *Add.*)· ad ephesios (+una *Add.*)· ad philippenses (+una *Add.*)· ad colosenses (+una *Add.*)· ad thesalonicenses (thessalonicenses + due *Add.*)· ad hebreos (+una *Add.*)· quos hortatur ad similitudinem thessalonicensium· haec (hec *Add.*) in canone non habetur (-entur *Reg.*)· reliquae *Reg. Add.* (*tunc pergunt* ad timotheum prima *etc*). thimotheum H, timoteum T. quemammodum T.

3. eclesiam T, aeccl. *Reg.* timoteum T. **secunda quemadmodum** (quemamm. T): *om. Reg.*

4. eclesiam T, aeccl. *Reg.* **recte** HΘT: crete *Reg. Add.* philimonem HΘ, filemonem T. honesimo T.

5. septima HΘ. eclesiis T, aeccl. H. scrip^s^it Θ (scribit Θ*), scribsit T. **septem . . . septenarium** *om. Reg. Add.*

Subscr. **explicit** *Reg.*; explicit prefatio *Add.*; *nihil habent* HΘT.

Digitized by Google

CONCORDIA EPISTULARUM SIUE CAPITULATIO DE OMNIBUS EPISTULIS.

Haec concordia, siue capitulatio de omnibus epistulis, ab ignoto quodam sed antiquitus confecta (exstat enim in codice Fuldensi) non Epistulam ad Romanos sed Epistulas ad Corinthios pro fundamento habet. 'Ad Romanos' *semel tantum laudat, ultimo scilicet capitulo, et quidem modo qui Pelagianam potius quam Paulinam doctrinam prodere uidetur; uerba enim* 'De eo quod possibile sit omnibus et necesse uniuersa mandata dominica plenissime custodire' *minus accurate sententiam sectionis* Ad Rom. vi (= *Rom.* ii. 1–28) *exprimunt. Ratio capitulationis huius modi fuit; auctor ab epistulis ad Corinthios incepit ita ut sectionibus ab illis desumptis ex aliis locos parallelos adiungeret; deinde ceteras ordine sequenti percurrit, sc. Gal., Eph., Philipp., Col., Tim., Thess. Sectiones enim epistulae ad Titum iam enumerauerat sub sectionibus aliarum epistularum parallelis; et epistulam ad Hebraeos non respicit. Uerba concordiae plerumque ex capitulationibus singularum desumpta sunt quae in codicibus* A(F)KMOVZ *exstant; quod ad Fuldensem attinet uidesis infra in tabulis capitulationum ad Romanos. Loci indicati ex iisdem tabulis in quauis epistula exquiri possunt, quas lector in editione Tischendorfiana codicis Amiatini uel editione Nestleiana totius noui Testamenti*[1] *per omnes epistulas facile inueniet.*

Notanda sunt 'De *domino* patre quod ante saecula *dominum* filium nobis promiserit' (*Cor.* I. vii, *cf. Cor.* I. xl), 'De libero et seruo in domino quod sint aequaliter *conliberti*' (*ib.* xxxvi), 'De sanctis quod quantum auaritiam fugerint tantum abundanter quod opus est debeant ad usus proprios reseruare' (*Cor.* II. xxii), 'De praesbyteris quod ipsi fuerint aliquando episcopi' (*Philipp.* i), 'De eo quod possibile sit omnibus et necesse uniuersa mandata dominica plenissime custodire' (*Rom.* vi).

Aliam et pleniorem formam huius concordiae sub titulo De his quae aliquid epistulis repetit et aliquoties comprehendit *impressit Uezzosi in Card. Thomasii Operibus, tom.* I, *pp.* 489–495, *Romae* 1747. *Exstabat in cod. Morbacensi ex quo descripsit Card. Passioneus (ib. pp.* 298, 480). *Incipit ab epistula ad Romanos et numeros capitulorum ex epistula ad Hebraeos passim immiscet; qui numeri neque cum sectionibus codicum Amiatini uel Fuldensis neque aliorum codicum nostrorum sectionibus concordant.*

Credidit S. Berger concordiam codicis Morbacensis solam integram esse[2]*; sed, nostro iudicio, recentior est et parui momenti, ab auctore quodam confecta qui concordiam ex duabus epistulis praetermissis explere uoluit; neque dignam credimus quae hoc loco iterum imprimatur.*

Concordia continetur in codd. nostris AFK (*deficit usque ad* de absentia corporis apostoli et praesentia spiritus *in* K, *pagina ex parte abscissa*) M (*sed collatio codicis nobis praesto non erat*) V; *impressit etiam Thomasius* (I, *p.* 384) *ex codd. nostro* V (*i.e. Cod. Orat.* I. B. 6), *S. Pauli, et Uat.* 4221.

Numeri capitulorum semper cum sectionibus quae in iisdem notantur codicibus consentiunt. Scriba codicis V *numeros in hisce capitulationibus pessime turbauit et mutauit; partim ut capitulationes ad alias pericopas referre faceret, partim mera ut uidetur incuria.*

Inscr. in cipit capitulatio de omnibus epistulis A; inc. concordia epistularum F, incip̄ concordia omnium. epistularum. pauli apostoli M, incipiunt canones epistolarum beati pauli apostoli V, incipiunt concordiae canonum de corpore epistolarum beati pauli apostoli *codd. ap. Thom.*

[1] *Nouum Testamentum Graece et Latine . . . curauit D. Eberhard Nestle, Stuttgart,* 1906.

[2] '*Il nous est arrivé en entier dans un seul manuscrit, autrefois conservé à Murbach et d'après lequel Vezzosi l'a publié*' (*Hist. de la Vulg. etc., p.* 209, *cf. p.* 313).

[I] De unitate ecclesiae: Ad Cor. I, ii; Ad Eph. xiiii et xv; Ad Philipp. v et vi et vii; Ad Col. xiiii.

[II] De perfectis: Ad Cor. I, ii et vii et lxiii; Ad Cor. II, xxiii; Ad Eph. i et xv; Ad Philipp. xi; Ad Col. iii et xxvi; Ad Thess. I, xxiii; Ad Tim. II, xvii.

I. **corinthios I**: corentios ·p̄· A; *et* AF *fere semper scribunt* pr̄., sēc. *pro* I, II; *post* cor. I + cāp. AFK. et *pr. om.* F. vii: + et AK. colosenses V *semper, et ita scribunt codd. nostri plures; sed* CFGRT *d g habent* colossenses.

II. ad corin. I cap. ii F; ad corintheos iii V. et *pr. om.* FV. **ad cor. II**: ad corin̄· p̄· II· A; *deinde* + cap. F; + et V. **ad philipp. xi** *restituimus* (*uide capitula ad Phil.*): *habent* xii AFKV. **thess. I, xxiii**: thess̄· p· et xxiii A; tessal I et xxiii F; thesalonicenses ·xxiii V. **tim. II**: + et V.

[III] De domino patre quod ante saecula dominum filium nobis promiserit quem postea suis temporibus declarauit: Ad Cor. I, vii; Ad Tit. i.

[IIII] De aedificio cultuque doctrinae: Ad Cor. I, xii; Ad Eph. viii et xv; Ad Col. vi et x.

[V] De sanctis hominibus quod templum sint dei: Ad Cor. I, xiii; Ad Cor. II, xviii; Ad Eph. viii.

[VI] De integritate apostoli et quod semper manibus sit operatus: Ad Cor. I, xviii et xli; Ad Cor. II, xviiii et xxv et xxvi et xxvii; Ad Thess. I, vi; Ad Thess. II, vii.

[VII] De apostoli potestate: Ad Cor. I, xxi et xxii; Ad Cor. II, xxiii et xxvii.

[VIII] De absentia corporis apostoli et praesentia spiritus: Ad Cor. I, xxii; Ad Col. v; Ad Thess. I, viii.

[VIIII] De traditione peccantium satanae: Ad Cor. I, xxiii; Ad Tim. I, iiii.

[X] De separatione sanctorum ab eis qui contra legem uiuunt: Ad Cor. I, xxiiii; Ad Cor. II, xviii; Ad Eph. xxii; Ad Thess. II, vii, viiii; Ad Tim. I, xxiii et xxvi; Ad Tim. II, xiiii.

[XI] De baptismi gratia uniuersa crimina diluente: Ad Cor. I, xxiii; Ad Tit. v.

[XII] De sanctis quod membra sint domini: Ad Cor. I, xxviiii et lv et lx; Ad Gal. v; Ad Eph. ii et xv et xxiiii et xxv; Ad Col. ii et iii.

[XIII] De libero et seruo in domino quod sint aequaliter conliberti: Ad Cor. I, xxxvi et lxi; Ad Gal. xvi; Ad Col. xiii.

[XIIII] De contemptu inanis gloriae ac praesentis: Ad Cor. I, xxxviiii; Ad Gal. xxx; Ad Philipp. vi; Ad Thess. I, v.

[XV] De domino patre quod unus est et de uno filio mediatore dei et hominum domino iesu christo: Ad Cor. I, xxxviiii; Ad Gal. xiii; Ad Eph. xiiii; Ad Tit. i et vii.

[XVI] De his qui sacrariis deseruiunt quod de sacrario debeant exhiberi: Ad Cor. I, xl; Ad Tim. I, xviiii; Ad Tit. ii et vi.

III. **tit. i**: titum ii V. *hoc capitulum iterum ante Ep. ad Titum inuenies.*

IIII. **aedificio**: d *in ras.* A. **cor. I, xii**: corintheos· 1 cāp. et xii V. colosenses iii et x V. *cf. capitulum* xii *ad* 1 *Cor.*

V. ad corintheos· II viii V. *cf. capit.* xiii *ad* 1 *Cor.*

VI. integritatem F. **ad cor. I**: *om.* I V. **xli**: xii F, lxi V. **ad cor. II, xviiii**: *ante* xviiii + cap. F, + et V: *uoluit* xviii A°. *pro* xxvii *habet lapsu* xxvi V. **ad thess. I** (+ cap. F), **vi**; **ad thess. II** (+ cap. F), **vii**: ad thesalonicenses ii et vii V; ad tesalon̄ p̄. vii A. *cf. capitt.* xviiii, xxv, xxvii *ad* 2 *Cor.*

VII. **I**: + cap. F; + et V. **xxii** *recte* F: xxiii A, xxiiii V. **II**: + cap. F. *cf. capit.* xxiii *ad* 2 *Cor.*

VIII. *om.* **corporis** *et* > apostoli absentia V. *post* **spiritus** *inc.* K. **cor. I**: + cap. F; + et KV. **col.**: + cap. F. **thess. I**: + cap. F, + et KV. **viii**: viiii *lapsu* A.

VIIII. **cor. I**: + cap. F, + et K. **iiii**: iii K.

X. **uiuunt**: ueniunt A. **cor. I**: + cap. F, + et K. **xxiiii**: xxii KV, xxv F. **cor. II**: + cap. F, + et K. **thess.** (t^h^ēss A) **II**: + cap. F; *deinde* vii et viiii F, et vii et viiii KV. **ad tim. I** (+ cap. F), **xxiii et xxvi** (xxvii A*): *om.* KV. **tim. II**: + cap. F, + et K. **xiiii**: viiii V. *cf. capitt.* xxiiii *ad* 1 *Cor.*, vii *ad* 2 *Thess.*, xxvi *ad* 1 *Tim.*

XI. deluente V. **cor. I**: + cap. F, + et K. **tit.**: + cap. F. *cf. capit.* xxvii *ad* 1 *Cor.*

XII. **cor. I** (II V): + cap. F, + et K. **xxviiii**: xxiiii *lapsu* A. lx *restituimus, refert enim sine dubio ad* 1 Cor. xii: lxi AFK, lxii V. *post* **gal.** *et* **eph.** + cap. F. *om.* **et** *quart.* V. *cf. capit.* xxviiii *ad* 1 *Cor.*

XIII. > quod sint aequaliter liberti (*sic*) in domino KV. **cor. I**: + et F. **xxxvi**: xxxvii FKV. galathas K.

XIIII. praesentibus V. **cor. I**; + et K. **xxxviiii**: xxxviii FKV. t^h^esalonicenses I; + cap. V; + et K. *cf. capit.* xxx *ad Gal.*

XV. *om.* **est** F. > christo iesu F. *om.* **domino iesu christo** KV. **cor. I**: + et K. xxxviiii *restituimus* (= 1 *Cor.* viii): xl (*sup. lin. scr.*) A, xli K; liiii V. **gal. xiii**: galatas xiiii FK; galatas i V. **eph. xiiii**: ephesios iii et v V *perperam.* **tit. i et vii**: titum i et vi KV (*sed forsan refert ad Tit.* ii. 11, *i.e.* titum iiii); *deinde* + Ad tim. I, iii V (iii *pro* vi?). *cf. capit.* vi *ad* 1 *Tim.*

XVI. **sacrariis**: sacrario K. quod + eis A. **sacrario**: sacrariis KV. debent V. exiberi K.

Digitized by Google

[XVII] De apostolo omnibus placente per omnia: Ad Cor. I, xli et lii.

[XVIII] De traditione apostolica quod a nemine debeat immutari: Ad Cor. I, liii; Ad Gal. ii; Ad Philipp. xii et xiiii; Ad Col. vi; Ad Thess. I, xiii; Ad Thess. II, iiii et vii; Ad Tim. I, iiii et viiii et xxii et xxviiii et xxx; Ad Tim. II, iii et viiii et xvi.

[XVIIII] De hereses: Ad Cor. I, lvi; Ad Gal. xxviiii; Ad Tit. viii.

[XX] De destructione prophetiae atque linguarum et omnium quae ex parte sunt cum id quod perfectum est fuerit declaratum: Ad Cor. I, lxi; Ad Eph. xv.

[XXI] De examinatione prophetiae: Ad Cor. I, lxiii; Ad Thess. I, xxii.

[XXII] De silentio mulierum in ecclesia: Ad Cor. I, lxiiii; Ad Tim. I, vii.

[XXIII] De resurrectione: Ad Cor. I, lxv; Ad Thess. I, xvii et xviiii; Ad Thess. II, i et ii.

[XXIIII] De exponendo ueterem et induendo nouum hominem: Ad Cor. I, lxv; Ad Eph. xvii; Ad Col. xiii.

[XXV] De collectis et ministerio quod fit in sanctis: Ad Cor. I, lxvi; Ad Cor. II, xxi et xxii.

[XXVI] De adulterantibus uerbum dei: Ad Cor. II, vi et viiii.

[XXVII] De commendantibus semet ipsos: Ad Cor. II, vii et xxiii.

[XXVIII] De duobus testamentis: Ad Cor. II, viii; Ad Gal. xxiii.

[XXVIIII] De deo istius saeculi: Ad Cor. II, x; Ad Eph. iii et xxx.

[XXX] De domino christo quod imago est dei: Ad Cor. II, x; Ad Philipp. v; Ad Col. ii.

[XXXI] De dissolutione terreni corporis ac praesentis: Ad Cor. II, xii; Ad Philipp. iiii; Ad Tim. II, xx.

[XXXII] De sanctis quod quantum auaritiam fugerint tantum abundanter quod opus est debeant ad usus proprios reseruare: Ad Cor. II, xxii; Ad Tim. I, xviiii et xxvii et xxviiii.

---

cor. I: + et K. tim. I + et K. xviiii; ad titum ii et: *om.* V (*ut sit* ad tim. I, vi).

XVII. cor. I: + et K. xli: xl K, xii F. lii: liii K. *cf. capit.* lii *ad* 1 *Cor.*

XVIII. cor. I, liii: cor. I et vii K. galathas ii K. philipp.] xii et xiiii *restituimus* (*cf. Phil.* iii. 17, iv. 8, 9): xii *et* xv K; xiii et xv AFV. ad (et A) col. vi (v V): *om.* K. ad thess. (t^h e^s sal. V) I (+ et K), xiii (iii V): *om.* A. thess. II, iiii et vii: thess. II, iii et iiii V. tim. I: tim̄ sēc *lapsu* A; *deinde om.* iiii K; *pro* et viiii . . . xxx *habet tantum* vii V, *et deinde* ad timotheum II, iii, iiii et v. *cf. capitt.* vi *ad Col.*, iiii *ad* 2 *Thess.*, xxii *ad* 1 *Tim.*

XVIIII. heresis F, herese K. cor. I: + et K. xxviiii: xxviii FK, xi *inepte* V. viii: v V.

XX. prophetiae: -tae A* (*corr.* A¹). adque F. *om.* et KV. partes V*. cor. I: + et K. lxi: lvi A. xv: xvi K, vi V. *cf. capit.* lxi *ad* 1 *Cor.*

XXI. cor. I et lxiiii KV. t^h ess. I A; + et K. xxii: xxi K, vii V. *cf. capit.* xxii *ad* 1 *Thess.*

XXII. cor. I: + cap. V; + et K. lxiiii: lxiii A. tim. I: + cap. V; + et K. vii: iiii *lapsu* V. *cf. capit.* lxiiii *ad* 1 *Cor.*

XXIII. resurrectione + mortuorum KV. cor. I: + et K. xvii et xviiii *ita recte* F: xvi et xviiii K; xviii *tantum* (*sic*) A; v V. thess. II: *om.* II K. i et ii: ii F; i V. *cf. capit.* lxv *ad* 1 *Cor.*

XXIIII. exponendo: exuendo KV. cor. I: + et K. xvii: xvi K, vi V. xiii: xvi K, iiii V. *cf. capit.* xvii *ad Eph.*

XXV. sanctos KV. cor. I: + et K. lxvi: lxi K. *om.* et V. *cf. capitt.* lxvi *ad* 1 *Cor.*, xxi *ad* 2 *Cor.*

XXVI. cor. II: cor. I K. vi *recte* V: v AFK. *om.* et KV. viiii: + et (*om.* V) xxiii KV. *cf. capitt.* vi, viiii *ad* 2 *Cor.*

XXVII. commendentibus V. vii: viii K, iiii A; *deinde om.* et V.

XXVIII. cor. II: + et K. xxiii *recte* A: xiii F *quod minus conuenit*; xxii K, viii V. *capitula* de commendantibus *et* de duobus test. *inuerso ordine ponuntur in* KV. *cf. capitt.* viii *ad* 2 *Cor.*, xxiii *ad Gal.*

XXVIIII. cor. II: + et K. *om.* et xxx V. *cf. capit.* x *ad* 2 *Cor.*

XXX. II (+ et K), x: ꝓ. ·ii· A. v *recte* V: vi AF, iii K. ii *recte* FK: i V, vi A. *cf. capit.* ii *ad Col.*

XXXI. cor. II: + et K. iiii *restituimus*, *nam refert sine dubio ad Phil.* i. 23: v AFKV. tim. II: + et K. xx: v V. *cf. capit.* xii *ad* 2 *Cor.*

XXXII. quantum: tantum V. habundanter A; abundant V. ad usus *om.* A*. proprius A*. cor. II: + et K. ad tim. I *restituimus cum numeri* xviiii, xxvii, xxviiii *capitulis in prima ad*

Digitized by Google

[XXXIII] De seductoribus: Ad Cor. II, xxvi; Ad Gal. xxv et xxvii et xxxv; Ad Eph. xxii; Ad Philipp. x et xii; Ad Col. v et vii et x; Ad Tim. I, x et xxvi; Ad Tim. II, x et xiiii et xv; Ad Tit. ii.

[XXXIIII] De falsis fratribus: Ad Cor. II, xxvi; Ad Gal. vi.

[XXXV] De apostolo hominibus displicente: Ad Gal. iii; Ad Thess. I, iiii.

[XXXVI] De sanctis ex gentibus quod obseruationem ueteris testamenti non debeant custodire: Ad Gal. xx; Ad Col. viiii; Ad Tit. ii.

[XXXVII] De mutua sustentatione sanctorum: Ad Gal. xxxi; Ad Eph. xiii et xviiii; Ad Col. xviii; Ad Thess. I, xxii.

[XXXVIII] De opere manuum ut alienum non accipiatur et ad usus proprios nihil desit: Ad Eph. xviii; Ad Thess. I, xvi; Ad Thess. II, vii et viii.

[XXXVIIII] De sanctis quod deum debeant in omnibus imitari: Ad Eph. xx; Ad Thess. I, ii.

[XL] De psalmis et hymnis et canticis in cordibus concinentes: Ad Eph. xxiii; Ad Col. xv.

[XLI] De subiectione mulierum ad maritos: Ad Eph. xxiiii; Ad Col. xvi.

[XLII] De uirorum dilectione ad coniuges: Ad Eph. xxv; Ad Col. xvii.

[XLIII] De obsequio filiorum ad parentes: Ad Eph. xxvi; Ad Col. xviii.

[XLIIII] De parentum erga filios temperamento: Ad Eph. xxvii; Ad Col. xviiii.

[XLV] De seruorum obsequio: Ad Eph. xxviii; Ad Col. xx; Ad Tim. I, xxv; Ad Tit. iiii.

[XLVI] De temperantia dominorum: Ad Eph. xxviiii; Ad Col. xxi.

[XLVII] De apostolo petente sanctos ut pro eo in orationibus postularent: Ad Eph. xxx; Ad Col. xxii; Ad Thess. I, xxiiii; Ad Thess. II, v.

[XLVIII] De praesbyteris quod ipsi fuerint aliquando episcopi: [Ad Philipp. i]; Ad Tim. I, viii; Ad Tit. ii.

Tim. epistula optime, in 1 *Thess. autem nullo modo respondeant, cum praeterea* 1 *Thess. non amplius quam* xxiii *capitula habeat*: ad thess. I AFKV; + et K. xviiii: xviii K, ii V; *deinde om.* et FK. xxvii: iii V. xxviiii: vi V.

XXXIII. cor. II: + et K. xxv: i V; *deinde om.* et *pr.* FK. xxvii: iii V. xxxv: xxxii K; xi V. xxii (*post* eph.): vii V. x et xii (*post* philipp.): x et vii (*sic*) *lapsu* A; xi et xiii FK. col. v *etc.*: *om.* v A; *om.* et *ante* vii FK; *et pro* v et vii et x *habet tantum* iiii V. *pro* x et xxvi (*post* tim. I) *habet* i et vii V. x et (*om.* K) xiiii (*post* tim. II): xxiiii (*sine* et) F; iii V. et xv: et iiii V. tit. ii: titum i V. *cf. capitt.* xxii *ad Gal.*, xxii *ad Eph.*, x *ad Phil. et Col.*, xxvi *ad* 1 *Tim.*, x *ad* 2 *Tim.*

XXXIIII. cor. II: + et K. vi *recte* FK: iii AV. *cf. capit.* vi *ad Gal.*

XXXV. displicientem V. iii: i V. thess. I: + et K. iiii: iii F, ii V. *cf. capit.* iii *ad Gal.*

XXXVI. ueteri V. *cf. capit.* viiii *ad Col.*

XXXVII. xxxi: xxx A. eph. + ·I· A. xiii et (*om.* V) xviiii: viiii et xiii A. xviii (*post* col.) *ita* FK: xviiii V (*ex* xxiii); xv A. *om.* I *post* thess. AKV. xxii: lxxii A. *cf. capitt.* xxxi *ad Gal.*, xiii, xviiii *ad Eph.*

XXXVIII. et *pr.*: ut A*. xviii: xviiii A. thess. I: *om.* I V; + et K. xvi *restituimus*: xv *codd.* et *sec. om.* V. *cf. capitt.* xviii *ad Eph.*, xvi *ad* 1 *Thess.*

XXXVIIII. deum: dominum V. thess. I: + et KV (*sup. lin.*). *cf. capit.* xx *ad Eph.*

XL. concinentes KV (concinn.): concinentis AF. xv *restituimus, nam plane refert ad Col.* iii. 16: xiiii AFKV, *sed cap.* xiiii *est Col.* iii. 12–14.

XLI. xvi: xiii *perperam* KV. *cf. capitt.* xxiiii *ad Eph.*, xvi *ad Col.*

XLII. xxv *recte* A: xxvi F, xxii KV. xvii *restituimus, refert enim sine dubio ad Col.* iii. 19: xiiii *errore facili* AKV; xviii F. *cf. capit.* xvii *ad Col.*

XLIII. ad parentes *cum* A: *om.* FKV. xxvi: xxvii A*. *cf. capitt.* xxvi *ad Eph.*, xviii *ad Col.*

XLIIII. *cf. capitt.* xxvii *ad Eph.*, xviiii *ad Col.*

XLV. xxviii: xxviiii KV. ad col. xx: *om.* V. tim. I + et KV. *cf. capitt.* xxviii *ad Eph.*, xx *ad Col.*

XLVI. temperamentia F. *cf. capit.* xxviiii de temperamento dominorum *ad Eph.*

XLVII. xxii *restituimus* (*i.e. Col.* iv. 2-4): xxv AFKV. thess. I: + et K. xxiiii *restituimus* (*i. e.* 1 *Thess.* v. 25): xxvii AFKV *sed non sunt amplius quam* xxv *capitula in* 1 *Thess.* thess. II + et KV. *cf. capit.* xxiiii *ad* 1 *Thess.*

XLVIII. presbyteris K. >aliquando fuerunt (*sic*) K. ad philipp. i *restituimus, cum ponatur in capitulis ad Phil.*; *uide etiam* K *ad finem*

[XLVIIII] De spe sanctorum quod cum domino christo in deo abscondita sit in caelis: Ad Philipp. xii; Ad Col. i et xi.

[L] De mutua correptione sanctorum: Ad Col. xiii; Ad Thess. I, xiiii; Ad Thess. II, viii.

[LI] De fabulis et genealogiis et doctoribus uanis: Ad Tim. I, xi et xxvi et xxx; Ad Tim. II, xiiii et xviiii; Ad Tit. ii et vii.

[LII] De episcoporum formula et de diaconorum: Ad Tim. I, viii; Ad Tit. ii.

[LIII] De spiritu sancto perfidiam nouissimi temporis per apostolum praedicante: Ad Tim. I, x; Ad Tim. II, xiiii et xviiii.

[LIIII] De imperio docentium: Ad Tim. I, xiii; Ad Tit. v; Ad Philem. iii.

[LV] De doctore ut se ipsum formulam discipulis bonis operibus in omnibus debeat exhibere: Ad Thess. II, vii; Ad Tim. I, xiii; Ad Tim. II, viii; Ad Tit. iii.

[LVI] De eo quod possibile sit omnibus et necesse uniuersa mandata dominica plenissime custodire: Ad Rom. vi; Ad Cor. I, xxvii; Ad Gal. xxv; Ad Tit. ii.

---

huius capit. **ad tim.** I + et KV. **ad tit.** ii: + ad philippenses i K. *cf. capitt.* i *ad Phil.*, viii *ad* 1 *Tim.*, ii *ad Tit.*

XLVIIII. **spe** *ex* spi A. sc̄oporum A* (po (*expunxit cor.*). *om.* **in deo** KV. **philipp.**] xii *restituimus, cum plane spectet ad Phil.* iii. 20: xiii AFKV (*i.e. Phil.* iv. 4–7). i: ii F.

L. xiii: xiiii KV. **thess.** I + et KV. xiiii *restituimus*: xii AFK, xi V. **thess.** II + et KV. viii: viiii F.

LI. **fabulis**: falsis V, falsis fratribus K. genealogis V. **tim.** I: + sēc et A. xi: xl *lapsu* F; *deinde om.* **et** FKV. xxvi: xxxvi F; xxv V. **et xxx**: *om.* **et** V; *om. plane* F. **tim.** II: + et A. xiiii *restituimus*: xvi A; x·xiii FKV; *deinde om.* **et** V.

LII. formulam F. *om.* **de** *sec.* K. **tim.** I + et KV. **viii**: viiii F. *cf. capit.* viii *ad* 1 *Tim.*

LIII. **perfidiam**: perfidia AFV. **praedicente** K. **tim.** I: + et K. **tim.** II: titum II FKV; *deinde* + et A. xiiii: xiii F. *om.* **et** V. *cf. capit.* x *ad* 1 *Tim.*

LIIII. eimperio A* (e *ad init. expunxit cor.*). **tim.** I: + et K. **v**: ii K. **ad phil.** F = ad philemonem *ut patet ex ordine librorum; et in Phil.* iii (*i.e. Philem. u.* 8) *agitur de imperio docentium*: ad philippenses KV, ad philip̄ A, *errore plano nam Philipp.* iii (= *Phil.* i. 12) *nihil habet ad rem. cf. capit.* v *ad Titum.*

LV. doctorem A*F, doctorum V. **in omnibus** *om.* F. debeant V. **thess.** II + et KV. **tim.** I + et KV. **tim.** II + et KV. **viii** *restituimus, cum plane spectet ad* 2 *Tim.* ii. 11–15: viiii *perperam* AFKV (= 2 *Tim.* ii. 16–18). **iii**: vi *lapsu* KV. *cf. capit.* xiii *ad* 1 *Tim.*

LVI. **cor.** I: + et K. **xxvii**: xxii K.

Subscr. Explicit capitulatio de omnibus epistulis A, explicit capitulatio concordiae omnium aepistularum M, explicit capitulatio F, expl̄t V; *nihil habet* K.

Digitized by Google

[PROEMIUM PEREGRINI EPISCOPI.

Proemium hoc continetur in codd. nostris recensionum Hispanensis et Theodulfianae CHΘT; *in* CT *primum tenet locum, in* HΘ *quartum. Codd.* HΘ *exscripsit et contulit H. J. W.;* C *nuper exscripsit nostri gratia u. d. J. E. W. Wallis, impressit etiam Dom Bernardo Gaetani, 'Cod. Diplomaticus Cauensis,' Tom.* I, *App. pp.* 19 *sqq.* (*Neapoli* 1873); T *exscripsit nostri gratia u. d. Gul. Schulz. Proemium et canones etiam edidit u. d. G. Schepps, inter Priscilliani opera, ex codd. pluribus* (*Corpus Scr. Eccl. Lat., uol.* xviii, *p.* 109, *Uindob.* 1889); *in notulis nostris 'Schepps' = lectiones a Scheppsio adprobatae.*

Peregrinus episcopus alias ignotus a Samuele Berger (*Scheppsii coniecturam secuto*) *Bachiario monacho, Hispano ut uidetur et olim Priscilliani asseclae, exaequatur; uide Scheppsii 'Priscillianum'* (*indicem nominum et rerum, p.* 179) *et Berger 'Hist. de la Vulg.' etc. p.* 28, *et nos uol.* I, *p.* 708. *Sed, ut monuimus, Bachiarius nusquam quod scimus 'episcopus' uocatur.*

Lector qui locos in canonibus indicatos in textu Epistularum exquirere uelit, sextam columnam Capitulationum ad unamquamque Epistulam inspiciat, e.g. infra pp. 45–61 *ubi capitulationes in Epistulam ad Romanos inueniet; cf. et Scheppsii 'Priscillianum' pp.* 169 *seqq.*

Inscr. Incipit proemium (premium T) sancti (santi T) peregrini episcopi Θ^{mg}T; incipit (*om. Schepps*) proemium (promium C*, proemium C°, prooemium *Schepps*) sancti (*om. Schepps*) peregrini episcopi (aep. C) in epistolis (epistulas *Schepps*) pauli apostoli C *Schepps*; *nihil habent* HΘ*.

Post inscriptionem add. de Priscilliano T^{rec} (*manu ut udtur saeculi* xviii).

Prologum subter adiectum siue canones qui subsecuntur nemo putet ab Hieronimo ordinatos sed potius a Priscilliano sciat esse conpositos. Et quia erant ibi plurima ualde necessaria, correctis his quae prauo sensu posita fuerant, alia ut erant utiliter ordinata prout oportebat intelligi iuxta sensum fidei catholicae exemplaui. Quod probare poterit qui uel illud opus quod ipse iuxta sensum suum male in aliquibus est interpretatus discusserit uel hoc quod sanae doctrinae redditum est sagaci mente perlegerit.

---

1. **prologum . . . secuntur** *litt. uncial. scr.* HΘ; *totus prologus in ras. scr. est* Θ. kanones H. **qui**: quae HΘ. subsequuntur T; secuntur H, sequuntur Θ.
2. iheronimo CT, hieronymo *Schepps*. **ordinatos**: factos C *Schepps*. aesse C. **conpositos**: conscriptos C *Schepps*. **quia**: qui T.
3. plumima H*. que HT. praua HΘ.
4. **alia ut** (hut C): et aliut T. aerant C. hutil. hord. C. hoportebat C. intellegi *Schepps*.
4–5. **alia . . . exemplaui**: cum reliquis a catholico intellectu non discrepantibus ut erant conposita exemplaui HΘ.
5. catholice T. hopus C.
6. interpraetatus HΘ. sane HΘT.
7. doctrine HT. perlexerit H.

Digitized by Google

PROLOGUS PRISCILLIANI IN CANONES EPISTULARUM PAULI APOSTOLI.

Multis occupatus necessitatibus litteris tuis tardius respondi, carissime. Postulaueras enim ut contra hereticorum uersutam fallaciam firmissimum aliquod propugnaculum in diuinis scripturis sagaci indagine repperirem quod non tam prolixum uel fastidiosum esset quam concinnum ac uenustum existeret, per quod uelocius eorum prosterneretur inpudentia, qui obiecta sibi uerissima testimonia in suum prauissimum sensum ea interpretari nituntur, aut certe negent haec esse scripta. Ideoque contra eos tale aliquid excogitandum esse dicis quod non uersuta oratoris eloquentia turgescat uel lubricis dialecticae syllogismis inuoluatur. Nam haec quibusdam maxima solent esse perfugia, sed tale sit uis quod mera ueritate effulgeat atque mira constet scripturarum auctoritate. Illa uero uitari debere quae sunt spiritali et innocuae fidei Christianae contraria atque inimica, quippe quae mundi existens sapientia ab apostolo sit stultitia nuncupata. Haec te saepissime audiens et alia his similia mihi scribente utile mihi uisum est ipsas scripturas in medio positas, id est quattuordecim epistulas beatissimi Pauli apostoli, in earum textu sensus testimoniorum distinguere, ipsisque testimoniis numeros ordinare, quosque numeros unicuique epistularum ab uno incipiens usque in finem quantitatis suae modum sequaciter atramento supernotare. Praeterea ex ipsis testimoniis quaedam uerba decerpens canones iisdem concinnaui saporibus ipsorum testimoniorum constantes; quibus canonibus

---

1. *Inscriptionem edidit Schepps ex cod. uniu. Lipsiensis* (*bibl. Paulinae*) 13, *saec.* xiii–xiv; *tantum* item alius T; *nihil habent* CHΘ.

3. **multis . . . carissime** *uncialibus litt. scr.* HΘ, *litt. rubris* C. mutis H. hoccupatus C. tardiue H. kme̅ T.

4. aenim C. hut C. haereticorum *Schepps.* uersu tam T. fallatiam H. aliquid T.

5. scribturis T. **indagine**: indigne HΘ* (indagine Θ^{c}). reperirem *Schepps.*

6. **prolixum**: + quan C* (*expunxit cor.*). aesset C. hac CT.

7. prosternaretur H, prosternetur T. hobiecta C.

8. aea C. interpraet. CHΘ. > interpr. ea HΘ. hec T. aesse C. esse scribta (*sic*) *in ras. scr.* T.

9. talem T.

10. horatoris C. tu^{r}gescat H. dialectice T. sillogismis C, sillogissimis T, syllegissimis H. inuolbatur T.

11. hec T. soleant HΘ. **uis**: ars Θ^{mg} *ut credo*; ays C. **mera**: mira CΘ^{c}T.

12. adque C. **mira**: firma HΘ. scribturarum T.

13. que T. innocue T; nocuae HΘ*. christiane HT. adque C.

14. que T. **mundi** Θ* *Schepps*: de mundi CHΘ^{c}T. *om.* **sit** T. **stultitia**: titia *om.* Θ* (+ Θ^{1}). hec T.

15. sepissimae H, sepissime CT. **alia**: talia CT; + mi C* (*expunxit cor.*). simillima HΘ. scribentem T. **utile** HΘ: geare *ut udtur* T, eare C; *conicit* e re *Schepps.*

16. scribturas T. **quattuordecim** (-cem H): XIII m̄ T. epistolas ΘT, aepistolas CH.

17. texta C. **ipsisque testimoniis**: ipsosque testimoniorum T.

18. numerus *pr.* HΘ. hordinare C. hunicuique C. epistolarum ΘT, aepistolarum CH. huno C.

19. husque C. **in**: ad HΘ. sue T. **modum** *om.* HΘ*.

20. preter ea T. quedam T. descerpens T. kanones H. hisdem CHΘ, isdem T.

21. testimorum H*; ni *add. cor.* constanter T. kanonibus H.

21–1 **niorum constantes . . . ipsorum testimo** (*p.* 19) *om.* T*; + *in mg.* T^{1}.

Digitized by Google

epistularum titulos et ipsorum testimoniorum numeros subter adnotaui, ut ubi uel quotum quaeris testimonium, per eundem canonem cui haec subdita sunt facillime repperias. Ipsi autem canones proprios habent numeros mineo descriptos, id est in quattuordecim epistulis canones nonaginta; quosque numeros in omnem textum scripturae conuenientibus sibi testimoniis supernotatos inuenies; illinc uidelicet unde unicuique canoni pauca uerba necessaria esse uidentur. Cur autem non omne testimonium possideat canon sollerti studio animaduerte, quia eadem testimonia ex multis uersibus constant, canones autem ex paucis uerbis eo quod semper ad respondendum pauca uerba proferantur. Ideoque euenit ut aliquorum testimoniorum principia tantum cum canone cui subdita sunt conueniant, aliorum autem medietas, nonnullorum uero finis, plerumque totum; et idcirco duorum uel trium seu plurimorum canonum numerum in unum testimonium mineo supernotatum inuenies, ut iam dixi; illinc tamen unde pauca uerba unicuique uidentur esse necessaria. Hoc enim me elaborasse uolo intellegas quo fideliter continentiam scripturarum palam facerem; nulli existens inimicus, et ut errantium uelocius sicut postulasti corrigerentur mentes.

---

1. epistolarum ΘT, aep. CH. titulis H*. numoros H, numero T. hut C. **ubi**: ibi T.

2. **quotum**: quo tu T. queris CT, quaeres HΘ *Schepps*. aeundem C. kanonem H. hec CT. subta H*; + di *sup. lin. cor.*

3. reperias Θ^c *Schepps*. ipsis T*. kanones H. discriptos HΘ*, describtos T.

4. quattuordecem H; XIII m̄ T. epistolis ΘT, aep. CH, epistulas *Schepps*. kanones H. **nonaginta**: LXa T.

5. homnem C. testum T. scribture T. textimoniis T.

6. **illinc**: illi nonc T* *ut udtur*. uidelicit T. hunde hunicuique C. kanoni H. aesse C. quur CHΘ; *erasum est in* T.

7. homne C. possedeat H. kanon H. sollerti|| T. qui C*T* (+ a *cor.*).

8. **ex**: et H. constat T. kanones H.

9. >uerba pauca T. aeuenit C. **ut** (hut C). + ab HΘ*.

10. kanone H.

12. kanonum H. hunum C.

13. **mineo** (-io C): *om.* T. illic *Schepps*. hunde C.

14. hunicuique C. aesse C. me|| T. aelaborasse C; laborasse T. intelligas Θ.

15. continentium T. scribturarum T.

16. hut C. errantiam HΘ*. uelotius H. postolasti H.

Subscr. explicit prologus C; finit T; uale in christo *Schepps cum cod. Uatic.* 5729 (*olim Farfensi*); *nihil habent* HΘ.

Digitized by Google

INCIPIUNT CANONES.

K. I. Deus uerax est, spiritus quoque deus et deus saeculorum possidens inmortalitatem, estque inuisibilis lucem habitans inaccessibilem, rex etiam atque dominus, cuius est imago ac primogenitus christus in quo non inuenitur est et non sed est tantummodo: Rom. xviii. Cor. II. vi. xviii. xxii. Col. v. Tim. I. v. xxviiii. Tit. i. Hebr. i. xi. xviii.

K. II. Quaenam sunt quae sibi dissona et inimica motu ac fructibus existant: est namque natio praua sed et perditio habens filium proprium: Rom. liiii. Cor. II. xxxiiii. Gal. xxx. xxxi. Eph. xxx. Philipp. xii. Thess. II. iiii. Hebr. xxiii.

K. III. Quia duo genera spirituum sunt, unum dei, alterum mundi ad errores: Rom. liiii. lv. lvi. lviii. lviiii. Cor. I. xi. xii. lxxii. Cor. II. xviiii. Gal. xxx. Tim. I. xv. Tim. II. v.

K. IIII. Quia duae sunt sapientiae, una quidem dei, altera uero hominum uel carnis: Rom. liiii. Cor. I. iii. iiii. v. vi. vii. viii. viiii. x. xii. xviii. Cor. II. iii. Thess. I. ii. Col. xv.

K. V. Quia multi dicuntur dii et quorundam uentrem deum esse, et spiritus aeris huius atque potestates tenebrarum sed et elementa mundi: Cor. I. xviii. Cor. II. xxii. Gal. xvii. xx. Eph. vi. Philipp. xx. Col. xv. xxii. Hebr. viiii.

K. VI. Quia peccata uel daemones tenebrae siue opera tenebrarum ab apostolo nuncupantur: Rom. ci. Eph. xxx. Col. iiii.

Inscr. **incipiunt canones** CT: incipit canon primus HΘ.

1. *Canon primus numerum non habet in* C; *siglum* k *uel* k̄ *ante numerum cuiusque canonis in codd. nostris praefigitur.*

2. **deus uerax . . . saeculo|rum** *litteris uncialibus scr. in* C. aest C. **spiritus**: christus HΘ.

3. abitans T. aetiam C. adque CT.

4. himago C. hac CT.

5. aet C. **rom.** xviii *ita* HΘ: rom. xviii · xviii · xviii C; rom. xviii · xviiii · xlviii T. **col.** v: v *ter scriptum* CT.

6. **tim.** I. v. xxviiii (*bis scr.* C): tim. v. xxviii (xviii H) HΘ. **tit.** i: i *ter repetitum* C; titu (u *in ras.*) ivv T; tm Θ. ad hebreos *partim in ras. scr.* T; *deinde pro* xviii, *habet* xiiii Θ, xviiii T. tit. i *et* hebr. i *etc. in canone* II *ponit* H.

7. **quaenam**: qui (i *in ras.*) enim T; quae naeon H. sint HΘ. que T. **dissona et**: dissonet T. **motu**: mota T. **ac** (hac C): aut T. **fructibus** *ex* fratibus C.

8. praba T. *om.* **habens** T. **rom.** liiii: liiii *bis scriptum* CT.

9. **cor.** II. xxxiiii: xxxiiii *bis scr.* CT; xviii H, xxviii Θ. **eph.** xxx: efēs. xxx ·xxx· C, eff̃. xxx ·xxxi· T. xii *bis scriptum* CT. **thess.** II: *om.* II T; *deinde* iiii *bis scr.* CT.

10. xxiii *bis scr.* CT.

11. sint Θ.

12. **cor.** I (*om.* H). xi. xii. lxxii: *pro* xii *habent* xi C, xli T; *item* lxxii *bis scr. in* T, *ter scr. in* C. xviiii: xvii. xviii. xviiii. xlviiii T; xviiii *quinquies repetitum* C. xxx *quinquies repetitum* C, *ter* T.

13. **tim.** I. xv *om.* CT. v: *quater repetitum* CT.

14. due T. sint CΘ^{c}. sapientie T. huna C.

15. *pro* xii (*ad* cor. I) *habet* xxii *lapsu* H. *pro* iii (*ad* cor. II) *habet* ii T.

17. dicantur C. **dii** T: dī HΘ; dei C. **uentrem**: uenirem H; *om.* T. **aeris**: ueris T.

18. adque C. **et** *om.* C. helementa C. **cor.** I. xviii: cor. I. xlvii HΘ.

19. **gal.** xvii: gal. xvi H. xxii: xxvi T.

21. demones T. tenebre T. hopera C.

Digitized by Google

K. VII. Quia stultorum atque carnalium uel dubiorum sit crasse de diuinitate sapere uel sentire: Rom. viii. viiii. Cor. I. xiii. xiiii. Cor. II. iiii. v. Hebr. viiii.

K. VIII. Quia ex deo et in deo sint omnia, qui uniuersa operatur, omnisque paternitas ab eo nominetur, atque omnia condita sint per christum: Rom. xci. ciiii. Cor. I. xlvii. Eph. ii. xiii. xiiii. xvi. Col. v. vi. vii. xvii. Hebr. i. v.

K. VIIII. Quia sapientia et gratia atque benedictio dona spiritalia sint et quod inuisibilia eius per ea quae facta sunt intellecta conspiciantur: Rom. iiii. vii. Cor. II. xlvi. Eph. ii. Col. iii. Hebr. iii.

K. X. Quia inscrutabilia sint iudicia dei et inuestigabiles uiae eius, similiter et diuitiae christi et multiformis sapientia: Rom. lxiiii. xci. Cor. II. xlvi. Eph. ii. Col. iii.

K. XI. Quia quae uidentur temporalia, quae autem non uidentur aeterna sint, ideoque qui in hac uita tantum sperantes sunt miserabiliores esse omnibus hominibus: Rom. lxiiii. Cor. I. vii. xliii. lxxxiiii. Cor. II. xxxvii. xxxviiii.

K. XII. Quia christus similitudinem carnis peccati sumpserit in mysterio in quo sunt thensauri sapientiae qui fecit utrumque unum et ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, quemque iam non secundum carnem nosse se dicebat apostolus: Rom. liii. Gal. xxxii. Eph. xviii. xxxiiii. Philipp. viii. viiii. Col. viii. x. xii. Hebr. viii. xi. xiii. xv. xvii. xxi.

K. XIII. Quia christus in carne pro nobis mortuus idem homo et deus mediator dei et hominum sit: Rom. xxxiiii. xxxv. xxxviii. xl. xlvii. Cor. I. lxxxi. lxxxvi. Thess. I. xvii. Tim. I. viiii. Hebr. iiii. xiii. xiiii. xxiiii.

K. XIIII. Quia fidei apostolicae fundamentum christus sit qui est lapis angularis et caput nostrum ex quo omne corpus et in quo construuntur qui credunt euangelio: Cor. I. xv. xvi. Cor. II. xxii. Eph. x. xxi. Col. viii. xiiii. Tim. II. xv. Hebr. xii.

---

1. adque C.

2. **sapere**: separare C. xiii: viiii T.

4. **sint**: sunt T. homnia C *et* 5. **qui**: quia HΘ. **uniuersa** (hun. C): umaessa *uel tale quid* T, *ut udtur.* hoperatur C; operentur T. homnisque C; omnis quae H.

5. paterni *tantum* HΘ. adque H, hadque C. homnia C. **condita**: cognita C. **per** *ex* pex H. **atque omnia . . . christum** *om.* T^* ($+ T^2$ *in mg.*). xci: lxli *ita scriptum* C; lxi T.

6. **cor.** I. xlvii: cor. xvii T. **hebr.**] i: *om.* i HΘ.

7. adque CT. **sint**: sunt HΘ.

8. que T. conspiciuntur HΘ.

9. **cor.** II. xlvi: cor. I. ii. xvi T.

10. **sint**: sunt HΘ*T *Schepps.* uie T. aeius C.

11. diuitie CT. maltiformis *lapsu* C. lxli *ita scriptum* CT. cor. II. xlvi: cor. xvi T.

13. que *bis* T. eterna T. **sint**: sunt HT *Schepps.*

14. *om.* **in** T. homnibus C.

15. **cor.** I.] xliii: xiii T; xliiii Θ. **cor.** II: rom. II H *ut udtur.* xxxviiii: xxxviii Θ.

16. sumserit T. **mysterio** (mist. H): ministerio CΘ*T (*ras. unius litt. ante* m) *Schepps.*

17. thesauri HΘ, tesauri T. sapientie T. hutrumque C; + in HΘ. hunum C. **altum**: celum T.

18. cabtiu. *bis* C. **se** *om.* T.

19. apostolis C. xxxiiii: xx. xxiiii Θ. **philipp.**] viii. viiii: xviii. xliii T.

20. **col.**] viii; viiii T. **hebr.**] viii: vii T. xvii: *om.* H.

21. > pro nobis in carne HΘ. **mediator . . . sit** *om.* T.

22. xxxviii: xxxviiii T. xl *om.* T. xlvii: xxvii T; xvii H.

23. **thess.** I: *om.* I T. xiii: xiiii H.

24. apostolice T. hangularis C.

25. homne C. **et caput . . . euangelio** *om.* T.

26. aeuangelio C. **cor.** II.] xxii: xxiii H (*ex* xxvi) Θ. **eph.**] x: *om.* x HΘ. xxi: xxxii HΘ. col. viiii. xiiii T.

27. tim. II: *om.* II Θ.

Digitized by Google

K. XV. Quia sacramentum olim filiis hominum absconditum, nunc per apostolum sanctis manifestatum sit; et quod christus sapientia nuncupetur quam nemo principum huius mundi cognouit: Cor. I. x. Eph. ii. xi. xiii. Col. x.

K. XVI. Quia christus filius dei imago uirtutis ac sapientia patris sit et quod in ipso plenitudo diuinitatis corporaliter habitet, solus nesciens in carne peccatum; omnis autem homo mendax: Rom. ii. v. xviii. xviiii. Cor. I. v. viii. Cor. II. xxxii. Col. v. xvi. Hebr. i. viii. xii.

K. XVII. Quia homo christus ab apostolo deus et dominus nominatus sit et quod non in diuinitate sed ex semine dauid et ex muliere factus dicatur: Rom. i. lxx. Cor. I. xc. Gal. i. iiii. v. xviiii. Tim. I. i. Tit. x. Hebr. i. ii. iii. iiii.

K. XVIII. Quia christus pax nostra sit ideoque in cruce sua inimicitias soluens deleuit quod aduersum nos erat cirographum medio pariete destructo: Cor. II. xxxii. Eph. viiii. xxxviiii. Col. vii. viii. xviiii. Hebr. xxi.

K. XVIIII. Quia christus non inuitus sed sua uoluntate in passione sua patris inpleuerit uoluntatem humilians se usque ad mortem: Rom. lxvi. Gal. ii. x. Eph. xxvii. Philipp. viiii. Tim. I. viiii. Tit. x. Hebr. xxvi.

K. XX. Quia hierusalem illa caelestis sit libera et quod nos secundum isaac promissiones deputemur in semine et quod caput ac plenitudo ecclesiae christus sit: Gal. xxv. xxvi. Eph. v. xiii. xxxv. Col. vi. viiii. Hebr. xx. xxiiii. xxvi.

K. XXI. Quia spiritus dei omnia scrutetur et nouerit etiam alta dei quae spiritales tantummodo intellegant et loquantur omnia iudicantes, ipsi a nemine iudicantur occursuri christo: Cor. I. xi. xii. xiii. lxxvii. Eph. iiii. xiiii. xx.

K. XXII. Quia peccatum mortem adferat atque in seruitutem animam redigat: Rom. xliii. xliiii. xlv. xlvi. xlvii. Eph. vi. vii. Col. xviii. Tim. II. vii.

K. XXIII. Quia ignorantia tenebrae sint scientia uero lux in deo et utraque filios suos habeant: Cor. I. lxxviiii. Eph. xxii. xxx. Thess. I. xvi. xvii. Col. iiii. Hebr. viiii.

---

1. holim C. habsconditum C. apostholum C.
2. **sanctis**: sanctum T *et om.* **manifestatum . . . cognouit** T.
4. hymago C. uirtus HΘ. **ac** (hac C): *om.* T.
5. **habitet**: abitat T.
6. **omnis** (homn. C) . . **mendax** *om.* T.
7. **xxxii**: xxii T. **hebr.**] i: *om.* i T.
8. apostholo C.
9. **et** (*post* dauid) *om.* T.
10. **cor.**] I: *om.* I H. lxl *ita scriptum* C; cx T. **tim.** I. i: g̃n̄ i *ut udtur* T.
12. christi T.
13. aerat C. **cirographum**: cirografum T, cyrografum C, cyrographum Θ. distructo H, dextructo T, destracto C.
14. **cor.** II: rom. ii T. **xxxviiii**: xviiii H.
15. uolumtat. CT *bis.* **in** *om.* C. **sua** *sec. om.* T.
16. impleuerit HΘ. humiliauit C. husque C. lxvi: lxii T. **gal.** i. viiii H.
17. **hebr.**] xxvi: vi T.
18. iherusalem CT. celestis CHT. ysahac C, isac *Schepps.*
19. promis ‖ ‖ T (*forsan fuit* promissa). depate‖ur T. **semine** (saem. C): + eius T. capud C. hac CT. eclesiae C, -sie T.
20. >sit ecl. chr. T. xiii: xiiii H. xx: xv H.
22. homnia C. aetiam C.
23. spiritalis C. intelligant Θ. homnia C.
24. iudicentur HΘT. hoccursuri C. lxxvii: lxxxiii (iii *sup. lin*) T.
26. afferatque CT (*pro* afferat atque).
27. xlvi. xlvii: xlvii. xlviii T. eph. vi. vi T. col.] xviii: xlviii T. tim. II: titum T.
28. tenebre T. **deo** C: domino HΘT *Schepps.* hutraque C.
29. **habeant** HΘT*: -bent CT° *Schepps.* lxxviiii: lxxx T. xxii: xxi T. xvi: xxi T.

Digitized by Google

K. XXIIII. Quia deus ante saecula sapientiam in sacramento absconditam ad gloriam nostram praedestinauit eorum uidelicet quos ante constitutionem mundi elegit: Rom. lxv. Gal. xviii. xviiii. Eph. ii. iii. Thess. II. v. Tim. II. vi. vii. Tit. i. Hebr. v.

K. XXV. Quia gratiae dei sit atque misericordiae ut credant audientes et saluentur credentes, obtunsio uero uel induratio de peccato ueniat non credentibus; et quod contra naturam insertae sint gentes gratiae dei quippe ex quo et per quem et in quo sint omnia: Rom. lxxiii. lxxiiii. lxxxii. lxxxiiii. lxxxv. lxxxvi. lxxxviii. lxxxviiii. xci. Cor. I. xxii. xxxvii. lxxiii. Eph. i. ii. vii. Philipp. xi. Col. x. Tim. II. vi. xvii. Tit. xii. Hebr. vii. xxviii.

K. XXVI. Quia peccatum et mors per adam in omnes homines uenerit et regnauerit mors ab adam usque ad moysen: Rom. xxxvii. xxxviii. xxxviiii. Cor. I. lxxxvi.

K. XXVII. Quia corrumpant mores bonos confabulationes pessimae et quod quaestiones atque contentiones subuertant potius quam aedificent audientes: Cor. I. xci. Eph. xxviiii. Col. xv. Tim. I. xxvii. Tim. II. xiiii. xvii. xx.

K. XXVIII. Quia peccandi cupiditas id est uoluntas carnis quae ex consuetudine diuturna lex iam dicitur atque natura sanctae aduersa semper sit uoluntati: Rom. xlviiii. l. lxi. lxii. lxiii. lxiiii. cxxiiii. Cor. II. xii. xlviii. lv. Gal. xxx. Eph. xxxviii. Thess. II. vii. Tim. I. xii. Tim. II. xvii.

K. XXVIIII. Quia caro eiusque prudentia deo sit inimica et a deo atque ab omni bono semper absentet: Rom. l. li. liiii. lv. lvii. Cor. I. xcv. Cor. II. xxviiii. Gal. xxx. xxxiiii. Eph. vi.

K. XXX. Quia per inhabitantem in nobis dei spiritum uiuificentur mortalia corpora nostra: Rom. lvi. Philipp. xxiii. Thess. I. xxii.

K. XXXI. Quia nouus homo interior sit cuius caelestis imago est quippe ad

---

1. secula C. >sapientia (*sic*) ante saecula HΘ. **sacramento** *partim in ras. scr.* T. **ad** *om.* T* (+ *sup. lin.*).
2. predest. T, praedist. H. hante C.
3. aelegit C. **rom.**] lxv: lv H. **gal.**] xviii: xvii T. **thess.**: cor. T.
5. gratia T. adque CT. misericordia T. hut C.
6. hobtunsio C. *om.* uero C.
7. **et** *partim in ras.* T. **quod** HΘ *Schepps*: *om.* CT. inserte T. gratie T.
8. **sint**: sunt T. homnia C. lxxiii: lxxiiii T.
9. lxxxvi: lxxxiii T. lxli *ita scriptum* T. xxxvii: xxxiii C.
10. **tim.** II. vi. xvii: tim. (*deinde spatium*) tit. (*corr. in* tim.) vi. xvii H; titum II. vii. xiii T. xxviii: xxxviiii T.
11. homnes C.
12. regnauit T. husque C. moyses H. xxxviiii: xxxvii T.
13. lxxxvi: lxxxiii T.
14. corrumpunt CHΘ. **bonos**: honos H. **pessimae** *om.* T* (+*mg.*) **et quod . . . contentiones** *om.* T.
15. questiones CH. adque C. subuertent H. hedificent C, edif. HT; aedificant Θ*.
16. cor. I. lxli *ita scriptum* C; cor. xii H. col. xii C. **tim.** I: tit. I H. xxvii: xvi. xxvii. xxxi T. xvii: xvi T. *post* xx *add.* titum xxii T.
17. **est** *om.* T. uolumtas T, uoluptas C. que T.
18. diuturnae HΘ. adque CT. nature T. sancte T. *om.* **semper** HΘ. uolumtati CT.
19. xlviiii: xviii HT; xlviii Θ. cxxiiii: cxii T. xlviii: xlviiii H; xviii T. xxx: xxxviii T.
20. **eph.** xxxviii (xxxvii H): *om.* T. **tim.** II: tim. (*om.* II) H; titum T.
21. eiusquae HΘ. adque C. **ab** *om.* T. **omni** (homni C): homine T.
22. absentit T, absente C. **cor.** I: *om.* I H. xcv *scriptum est* lxlv C. **cor.** II: cor. I *ut udtur* H.
24. **inhabitantem** (inhabitantentem H): habitantem C. *om.* **dei** H* (+ H[1]).
25. xxiii: *bis scr.* H; xxxiii T.
26. **interior**: inter uos Θ. celestis T. hymago C.

Digitized by Google

imaginem dei formatus quique dei gratia et scientiae lumine reformatur et ut thesaurus in fictili uase consistens uisceribus misericordiae et fidei atque caritatis induitur: Cor. I. xciiii. Cor. II. xxiiii. Eph. xiiii. xxiiii. Col. xxvii. xxviii. Hebr. xviii. xx. xxv.

K. XXXII. Quia uetus homo exterior sit qui corrumpitur et in quo corpus peccati destruitur quique terrestris domus et uas fictile ab apostolo nuncupatur: Rom. xli. Cor. II. xxiiii. xxvii. xxviiii. Eph. xxiii. Col. xxvii.

K. XXXIII. Quia sanctorum corpora dei siue spiritus sancti templa et christi membra sint, et ideo semper hostia uiua et placens esse debeant atque ab omni opere carnis et a susurratione et uaniloquio ceterisque peccatis abstinere se debeant, et ut uirgines iuxta apostoli consilium sic permaneant: Rom. xcii. Cor. I. xvii. xxviii. xxxiii. xxxiiii. xxxv. xxxvii. xli. xlv. lviii. Cor. II. xxxv. xlviiii. Eph. xxviii. Philipp. xxiiii. Thess. I. xi. Col. xxv.

K. XXXIIII. Quia sancti carnem suam cum uitiis et concupiscentiis crucifigant, gloriantes in cruce christi per quam mundo eiusque operibus mortui sunt: Gal. xxxii. xxxvi. Col. xxii. xxiii. Tit. viiii.

K. XXXV. Quia cum carnibus et uino aliqui abstineant nec iudicari ab aliis debeant nec ipsi alios iudicare eo quod mundis omnia munda sint et quia esca et potus neminem commendat, deus enim et hunc inquit et haec destruet: Rom. cii. ciii. cvi. cvii. cviii. cx. Cor. I. xxxii. xlviiii. li. liii. Col. xx. Tit. iiii. Hebr. xxvi.

K. XXXVI. Quia uinum sit omnis causa luxuriae et ideo abstinendum ab eo sit quippe quod pro sola infirmitate et ipsud modico uti indulgeat: Rom. cviii. Eph. xxxii. Tim. I. xxiiii.

K. XXXVII. Quia per beatam uoluntariam paupertatem iusti radicem malorum omnium auaritiam respuant, contenti cotidiana exhibitione et tegumenti

---

1. hymaginem C. formatos Θ. *om.* **formatus quique** T* (+*mg.*). **quique**: quid HΘ. gratie T. scientie T. **reformatur** (-tor Θ): reformatus T.

2. hut C. thensaurus C, tesaurus T. fictile H. uasae C. misericordie HT. aet C. adque C.

3. xciiii *scriptum est* lxliiii C. xxiiii *ita* C: xiiii. xxiiii T; xxxiiii Θ; *om.* **cor. II. xxiiii** H. **eph. xiiii. xxiiii** *ita* CΘ: efs̄ xxxiiii H; *om.* T. **col. xxvii. xxviii**: col. xiiii. xxiiii H.

4. **hebr. xviii. xx. xxv** (xxvi T): heb. xxvii. xxviiii. xxviii. xx. xxv H.

6. dextruitur CT. terrestres domos CT. aposthol0 C.

7. **xxviiii**: xxvii T. xxiii *ita* HΘT: xxvi C.

9. **sint**: sunt C. ostia T. **atque** (adque T): *om.* C.

10. homni hoperae C. aet *sec.* C.

11. hut C. xcii *scriptum est* lxlii C; xiii H.

12. *pro* xxxvii *habet* xlv. xlv. T.

13. **thess. I**: *om.* I C.

14. **crucifigant** (-cant Θ): crucifigunt T.

15. **quam**: quem T, *et ita legit Schepps.* **eiusque**: eosque H. hoperibus C.

17. qui HΘ. quum CT^{c}; + a T^{c}. aliquid HΘ. **nec**: ne C.

18. homnia C. sunt T.

19. hesca C, aesca Θ. **commendat** C (*uide Schepps ad loc.*): condemnat T, -pnat HΘ. inquid CHΘ*. hec T. **destruet** HΘT (dextr.): dextruit C.

20. *om.* cvii T. liii: lvi HΘ.

22. homnis C. luxoriae HΘ, luxurie T. >sit ab aeo C.

23. ipsū Θ. **uti** C (huti) T^{o}: ut HΘT*. **cviii**: cviiii C.

24. **xxxii**: xxii T. **tim. I**: tit. T.

25. beatum Θ. uolumtariam CT.

26. homnium C. omnium malorum omnium T* (omnium *sec. erasum*). cotidianam H, quotdidianam Θ. **exhibitione** (exib. CT): exhibitionem HΘ. egumentis *ut udtur* T* (*sed corr.*).

Digitized by Google

sufficientia per pietatem sibimet ministrata: Cor. I. xxviii. Eph. xxii. xxviii. Col. xxv. Tim. I. xxvii. xxviii. Hebr. xviiii. xxvi.

K. XXXVIII. Quia iustorum militia et arma et hostes et lucta uel pugna spiritalia sint quorum conuersatio in caelis est unde et christum dominum expectant: Rom. ci. Cor. II. xlvi. Eph. xxxviii. xxxviiii. xl. Philipp. xx. Thess. I. xvii. Tim. II. x. Hebr. xi. xv.

K. XXXVIIII. Quia opus doctoris lectio sit atque euangelii praedicatio in quibus nocte ac die operabatur apostolus: Cor. I. ci. Phil. xv. Thess. I. v. Thess. II. viiii. Tim. I. xvii. xviii. Tim. II. vi. xviiii. xx. xxi. xxiii.

K. XL. Quia psalmis hymnis et canticis spiritalibus atque orationibus insisti debeat tam pro inuicem quam pro regibus atque omnibus hominibus: Rom. iii. cxviiii. Cor. II. ii. lx. Eph. iiii. xxxii. xli. Philipp. i. xxxiii. Thess. II. iii. vi. Col. iii. xxviiii. xxxii. Tim. I. viii. Tim. II. ii.

K. XLI. Quia apostolus omnibus omnia factus sit ut omnes lucrifaceret per quod omnibus placuit, quem imitari oportet ut sicut luminaria in conuersatione sua luceant inter ceteros christiani quorum tale debet esse opus qualis et sermo: Rom. xcvi. xcvii. Cor. I. lvii. lxiii. lxiiii. Cor. II. xxi. xxxi. xxxiii. xlii. xlvii. Eph. xv. xxxi. Philipp. xii. xxii. Thess. I. x. xiii. Col. xxxiii. Tim. I. xvii. Tit. vii.

K. XLII. Quia corpus ac sanguinem christi quod est magnum pietatis sacramentum, manifestatum in carne, iustificatum in spiritu, si quis indigne sumpserit, corporis ipsius sanguinisque sit reus: Cor. I. lxi. lxviiii. Tim. I. xiiii. Hebr. xviii.

K. XLIII. Quia scientia ac fide et sanctitatis odore erant pleni tam apostolus quam illi quibus gratias referebat: Rom. iii. cxiiii. Cor. I. i. lxiiii. Cor. II. iiii. xiiii. Philipp. x. Thess. I. ii. Hebr. xviiii.

K. XLIIII. Quia per multimodam spiritus sancti gratiam prout oportuit dona spiritalia distributa sint sanctis, ideoque debere unumquemque in quo uocatus

---

1. sibimed C, sumet Θ. cor. I *et* tim. I: *om.* I *bis* T.
2. hebr.] xviiii. xxvi *ita* HΘ: xviiii. xxiii C; xxvi. xxviiii T.
3. m||litia T (*forsan* malitia T*). ostes T.
4. sunt T. celis CT. aet C. dominum: deum HΘ.
5. xlvi: xvi T.
6. xvii: xxvii C. xv: xii T.
7. hopus C. doctoris CT*: doctorum HΘT°. adque CT. aeuangelii C. predicatio CT.
8. hac diae hoperabatur C. cor. I: *om.* I T.
9. tim. I. xvii. xviii *om.* T. xviiii: xviii T.
10. salmis T. imnis T. adque CH. horat. C, orac. T.
11. *om.* quam T. atque (adque C): + pro T. homnibus C.
12. cxviiii: cxiiii T. cor. II. ii: *om.* ii CH. efs̄. iii. xxxii. xl H; ef. iiii. xxii. xli T. philipp.] i. xxxiii *ita* HΘ: xxiii C; xxvi T.
13. xxviiii: xxviii T; xviiii HΘ. tim. II. ii; tim. iii H.
14. homnibus homnia C. hut homnes C.
15. homnibus C. him. hop. hut sicuti C.
16. luceant: lugeat Θ*, lugeant Θ°H. aesse hopus C.
17. lxlvi. lxlvii *ita scriptum* C. lxiii *om.* T.
18. xlvii: lxvii Θ. eph. xv. xxxi: ct. xlv. xxxi T. xii: xxii H. thess. I] x. xiii: xxiii HΘ.
19. xvii: xiiii T.
20. ac (hac C): et T.
21. manifestum T. indignae C.
22. sanguinis qui T*. lxviiii: lxviii T. tim. I] xiiii: xii T, xiii HΘ.
24. hac CT. aet C. hodore C. aerant C; erat T. apostolus (-tholus C): apostoli T.
26. thes. I: *om.* I HΘT. xviiii: xviii T.
27. multimodum HΘ. prohut hoportuit C.
28. in quod HΘ.

Digitized by Google

est permanere et inferiores honorem euangelio cooperantibus dare: Rom. xciii. xciiii. Cor. I. lxxiii. Cor. II. lx. Eph. xvii. Thess. I. xviii. Hebr. iii.

K. XLV. Quia episcopus inreprehensibilis esse debeat omnisque clerus pacificus, iuuenalia desideria fugiens, seruans mandatum, probans potiora, corripiens errantem, docens utilia; similiter senes et uiduas esse debere: Thess. I. xxi. Col. xi. xii. Tim. I. xviii. xviiii. xxiii. xxviii. xxviiii. Tim. II. xvi. xvii. Tit. ii. v. xiii.

K. XLVI. Quia ecclesiastici non debeant ob suam defensionem publica adire iudicia sed tantum ecclesiastica, nihilque inique iudicare ac duorum uel trium testimonio rem probare, quia sancti mundum et angelos iudicabunt: Rom. xcviii. Cor. I. xxx. Cor. II. lviiii. Thess. I. xi. Tim. I. xxii. xxv. Tim. II. xxi. Tit. x. Hebr. xviii.

K. XLVII. Quia firmiores in fide debeant infirmioribus conpati considerantes seipsos ne et ipsi temptentur: Rom. cxi. Cor. II. x. xi. Gal. xxxiii. Thess. I. xviiii. xx. Hebr. xxv.

K. XLVIII. Quia in ordinibus ecclesiae elegerit deus primo apostolos secundo prophetas tertio magistros: Cor. I. lxxiii. lxxvii. lxxviii. lxxviiii. Eph. xi. xviiii. Thess. I. xxi. Tim. I. vi.

K. XLVIIII. Quia omne bonum eligendum sit et cunctis uirtutibus fraterna caritas praeferenda; redimendum tempus, paxque et humilitas a christianis sectanda: Rom. xcv. xcvi. xcvii. c. cvii. Cor. I. lxxiiii. lxxvi. cii. Gal. xxviiii. Eph. xv. xxi. Philipp. vii. Thess. I. xii. xx. Thess. II. i. Col. xxviii. Tim. I. iii. Hebr. viiii. xxiii. xxv.

K. L. Quia uitandi sint qui non secundum apostoli traditionem uiuunt sed suo potius uentri deseruiunt, qui in nouissimis temporibus deterrimi sunt futuri: Rom. cxxiii. Cor. I. lxxvii. Thess. II. viii. x. Tim. I. xv. Tim. II. xviii. xxii. Hebr. xxvi.

---

1. **euangelio cooperantibus** HΘ *Schepps*: euangelico operantibus T, euangeli cohoperantibus C. lxliii. lxliiii *sic scriptum* C.

2. **cor.** I: cor. II HΘ. lx *ita* CH^{c}Θ: lxii T, lxi H*. **thess.** I. xviii: thes. xviiii C (i *pr. sup. lin.*)

3. **episcopus** (ep̄s T): spiritus sanctus (sp̄s sc̄s) C. inrepraehensibilis CΘ. homnisque C.

4. iubenalia T^{c}.

5. hutilia C. *om.* **senes** C. aet C. aesse C.

6. **col.** xi. xii: *om.* xii HΘ. **tim.** I + xiii T. xxviii: xxvii T; xviii H. xxviiii: xxcvi T; xviiii H.

7. tit. ii. vi. xxiii T.

8. eclesiastici C. debent T. hob C. audire T.

9. aeclesiastica C, ecles. T. iniquae C. hac CT.

10. testimonium HΘ. **rem probare**: reprobare H. hangelos C.

11. lxlviii *ita scriptum* C. thess. I. xii. xv T. tim. I. (*om.* Θ) xxii. xxv (xv H): *om.* T.

12. tit. x (xi HΘ): *om.* T. hebr. xviiii T.

13. infirmiores T*.

14. aet C. temtentur T. **cor.** II] x. xi: xxi HΘT.

15. **thess.** I *om.* Θ (*spatio tamen relicto*). xviiii. xx *ita* C: xviii. xx HΘ; xviii. xxi T. **hebr.** xxv: *om.* C.

16. hordinibus C. eclesiae C, eclesie T. aelegerit C. apostolus H*.

17. profetas T. lxxvii: lxxiiii Θ.

18. **thess.** I: *om.* I T. **tim.** I. vi: *om.* C; *om.* I T.

19. homne C. aeligendum C; legendum HΘ. **sit**: est T.

20. **praeferenda** (pre. T): *om.* H. aet C. **a christianis**: christiani T*.

21. **sectanda** *in ras.* T. lxlv *etc. ita scriptum* C. xcvi *om.* T. **cor.** I: + ii T. lxxxiiii. lxxxvi C. gal. xxviii C.

22. **eph.**] xv. xxi: xv T; xxi. xxii HΘ. **thess.** I] xii. xx: xii. xxi T; xi. xx H. col.] xxviii: xxviiii C.

23. **hebr.**] viiii: viii HT.

24. uiuent T. **suo** *om.* Θ*.

25. >deseruiunt uentrique (*pro* uentri qui) T. **sunt** C: sint HΘT.

26. cxxii T. lxxvii: lxxiiii T. **thess.** II. viii. x: *om.* x HΘ. **tim.** I. xv *om.* HΘ. **tim.** II: tim. I HΘ.

27. hebr. xxvii T.

Digitized by Google

K. LI. Quia grauius delinquant qui alios iudicant ipsi deteriora facientes, uel certe participes peccantium sint hi qui peccantibus quoquo modo consentiunt: Rom. x. xi. xii. Cor. I. xxvi. xxvii. xxviiii. Cor. II. lviiii. Tim. II. xvi.

K. LII. Quia uel fuerint uel futuri sint pseudoapostoli et pseudoprophetae sectarum peruersarum magistri, et quod satanas se transfiguret in angelum lucis: Rom. vi. viii. viiii. Cor. I. ii. xiiii. lxviiii. cv. Cor. II. xiiii. xx. xlvi. l. lii. liii. Gal. iii. viii. xxi. xxii. xxviii. Philipp. iiii. xvi. xx. Col. xxi. Tim. I. ii. xxxi. Tit. iii. v. xiiii.

K. LIII. Quia multi recesserint ab apostolis uaniloqui per quos hereses extiterint ad errores: Tim. I. iii. vii. Tim. II. viii. xv. xxv.

K. LIIII. Quia commendet eos qui secum conlaborant in euangelio et omnes qui praesunt, quorum, ut ait, nomina in libro uitae sunt scripta: Philipp. xiii. xv. xxi. Thess. I. vii. Col. xxxiiii. Tim. I. xxi. Philem. v. Hebr. xxviii.

K. LV. Quia non per legem sed per christi fidem et confessionem saluentur ac iustificentur credentes seruitutis iugo et sexuum diuersitate carentes: Rom. xxvi. xxvii. xxxiiii. lxxviiii. lxxxi. cx. Cor. II. xxvi. Gal. x. xi. xv. xvi. Eph. viiii. Hebr. vii. xviiii. xxii.

K. LVI. Quia praecipiat plebi ut potestatibus subiecti sint et ut suis manibus operentur, uxores filios seruos et serui dominos diligant et mulieres in ecclesia taceant nec docere praesumant: Rom. xcviiii. ciii. Cor. I. xxxiii. xxxviii. xxxviiii. xl. xlii. xliii. xlv. xlvi. xlviii. l. lxii. lxxi. lxxii. lxxviiii. Eph. xxv. xxvi. xxxiii. xxxiiii. xxxvi. xxxvii. Thess. I. xiii. Col. xxx. xxxi. Tim. I. xviiii. xxvi. xxx. Tit. v. viii. xi. Hebr. xxv.

K. LVII. Quia incontinentibus nubere iubeat et mulier per filiorum generationem saluanda sit: Cor. I. xxxvii. xliii. xliiii. xlv. Tim. I. xii. xviiii. Hebr. xxv.

K. LVIII. Quia factis iustificentur credentes non tantum sermonibus, non enim

---

2. **hi**: hii Θ*T; in H. quomodo T* (+quo *sup. lin. cor.*).

3. **rom. x. xi. xii**: *om.* x *et* xii T. **xxviiii**: xxviii T. **lviiii**: lviii T. **tim. II**: *om.* II CT.

4. pseudoapostholi C. pseudoprophete T.

5. **sectarum peruersarum** (persarum T) **magistri** *ita* HΘT: per quos sectae C, *uide Schepps ad loc.* **quod**: *om.* C. sathanas C. transfigurat T, -raret C. hangelum C.

6. **rom.**] **vi**: vii T, v C. lxviiii *ita* C, *et* lxviii Θ: *om.* H; lx. cii T. cv *om.* HΘ*; *sed post* cor. I. ii. xiiii *pergit* H cor. II. lxviii. cv, *deinde rasura satis longa usque ad* **gal.** *etc.*

7. **xxviii**: xxvii T.

8. **tim.**] **I. ii. xxxi**: I. i. xxxi C; II. ii. xxi T.

9. **per quos**: quod C. heres C. exstiterint T.

10. **vii**: +xxxi T. **tim. II**] **viii**: vi C. *post* **xxv** +xxxi T.

11. aeos C. aeuangelio C. homnes C.

12. presunt T. hut C. uite T. sint T. >scripta sunt in libro uitae HΘ. **xiii**: xiiii T.

13. **xxi**: xi H. **col. xxxiiii**: *om.* col. T. **hebr. xxviii** *om.* T.

14. hac CT.

15. **rom.**] **xxvi**: xxv T, xxvii C.

16. **xxvii**: xxvi T. **lxxviiii**: lxxviii T. **lxxxi**: lxxi T. cor. II. xvi H. **gal.**] **x**: *om.* T.

17. eph. viii T. >xxii. hebr. vii. xviiii (*ita ut* xxii *ad Eph. spectet*) HΘ.

18. precipiat HT. hut C *bis*.

19. hoperentur C. huxores C. aet C (*ante* **serui**). eclesia T, aeclesia C.

20. presumant T. lxlviiii *ita scriptum* C. **xxxiii**: xxxvii HΘ; *om.* T. **xxxviii**: xxxvi T.

21. **xliii** *om.* H. *om.* xlv *et* xlvi C. **l** *om.* T. **lxxii** *om.* T. **eph.**] **xxv**: xxvi Θ, xvi H.

22. **xxvi**: xxvii HΘ. **thess. I**: + vii T. **col.** *om.* T, *ita ut* xxx. xxxi *ad* 1 *Thess. referre uideantur.*

23. tim. I. xviiii. xxv. xxx T; *et* xvi *pro* xxvi H. **tit.**] **v**: vi T. hebr. xv H.

24. **incontinentibus**: in contentionibus H. **iubeat** +et ne diuortium fiat T. **et mulier**: quod mulier T.

25. **cor. I.**] **xxxvii**: xxxvi T; *deinde* + xxxviiii T, +xvii HΘ. **xliii** *om.* HΘ. **xlv**: xlvi T. **xviiii**: xx T.

Digitized by Google

in sermone est regnum dei, ait, sed in uirtute: Rom. xiiii. xv. xvi. xviii. xviiii. Cor. I. xxv. xxxviiii. Thess. I. ii. Hebr. xviii.

K. LVIIII. Quia christus caput sit uiri uir autem mulieris et quia oporteat sine ira et disceptatione semper orare et mulieres ornatas esse debere non monilibus sed conuersatione: Cor. I. lxv. lxvi. lxxx. Tim. I. xi. xii. xviiii.

K. LX. Quia gratias agat apostolus his qui ad elemosynam promti sunt, alios ad hoc opus exhortans: Rom. cxviii. cxx. cxxii. Cor. I. xcviiii. ciii. Cor. II. xl. xli. xliiii. Philipp. xxv. Tim. II. viiii. xi. Tit. xv. Hebr. xxv. xxvii.

K. LXI. Quia bonae uitae quorundam laicorum et fidei atque humanitati eorum testimonium reddat apostolus quod refecerint uel ipsum uel sanctorum pauperes: Cor. II. xxxviiii. Thess. I. vi. viiii. Thess. II. i. vii. Col. i. Tim. II. iii. Philem. ii. Hebr. xviiii.

K. LXII. Quia exprobret quorundam auaritiam paulus dicens se ita euangelium praedicasse eis ut eos non grauaret, debere tamen altario deseruientes inde uiuere ut miles suis stipendiis: Cor. I. liiii. lvi. Cor. II. li. lviii. Tim. I. xxx.

K. LXIII. Quia ceruices suas quidam pro apostolis subposuerint quibus gratias agit non solum ipse sed et uniuersae ecclesiae quas etiam in domibus propriis susceperunt: Rom. cxxi. Cor. I. ciiii. Col. xxxiiii. Philipp. i.

K. LXIIII. Quia iustitiam dei quae per christum data est ignorent hi qui iustitiam legis sectantur; inpossibile namque erat legi deseruientibus sibi auferre peccata: Rom. xx. xxi. xxii. liii. lxviii. lxxi. lxxv. lxxvi. lxxvii. lxxx. lxxxiiii. Gal. xv. Phil. xviii. xviiii. Hebr. xii. xvi.

K. LXV. Quia duas leges dicat esse apostolus, unam per moysen quae carnalis est, aliam per fidem et gratiam christi quae spiritalis est; illam quidem destruens quia non iustificat, hanc uero statuens quia saluat atque sanctificat: Rom. xxiii. xxv. xxxi. xxxii. xxxiiii. xxxvii. xxxviiii. xliiii. xlviii. l. lii. liiii. lvii. lviiii. lxxvii. Cor. I. xcvii. Cor. II. xvi. xvii. xviiii. Gal. x. xii. xiiii.

---

1. **aest** C. regum T. xviiii *om.* T.

2. **xxxviiii**: xxxviii T, xxviiii C. thess. II. ii T*; *om.* C. **hebr.** xviii *om.* C.

3. **christus caput sit uiri** HΘ, *et* sp̄s caput uiri (*deinde rasura*) T: >capud uiri sit christus C. **uir**: uis *lapsu* T. hoporteat C.

4. **semper orare** (hor. C): temporare T. homatas C. **esse**: + *rasura* 3 *litt.* T.

5. munilibus T. **tim.** I: *om.* I CT. xviiii: xviii T.

6. helemosinam C, elem. T, haelem. H. prompti HΘ.

7. hopus C. exortans CT. cxxii: + xc. ciii. ciiii T. lxlviiii *ita scriptum* C; *in Corinth. habet* T *tantum* cor. I. x. xi. xviiii. cor. II. xxv.

8. philipp. (flp) viiii. x T. **tim.** II] viiii: xiiii H, xv T. **tit.** xv *om.* T.

9. bone uite T. adque C. humanitate HΘ.

10. testimonio T.

11. **thess.** I.] vi: vii H. **thess.** II] i. vii: lvii *lapsu* C. col. l *lapsu* C.

12. **tim.** II (*om.* H). iii: titū iii T. xviiii: xviii T.

13. exprobet Θ*. **se**: sed HT.

14. predicasse T. aeis hut aeos C. **grauaret** C: grauauerit HΘT. seruientes T.

15. hut milex C. istipendiis C. liiii: l C.

16. apostholos C. abposuerint T; subposuerunt C.

17. uniuerse T, huniuersae C. eclesie T, aeclesiae C. **quas**: quos T.

18. receperunt HΘ.

19. iustitia CH, iustia T. hii CHΘ*T.

20. istitiam C. **legis**: dei H. **sectantur**: sequuntur T.

21. lxxvii: lxxviii HΘ.

22. **gal.**: col. HΘ. phil. xvii. xviii HΘ.

23. dicant T*. hunam C. moisen T. que *bis* T.

24. aest C *pr.*

25. dextruent C. **statuens** *in ras. scr.* T. adque T. **sanctificat**: iustificat C.

26. xxxvii: *om.* Θ. xliiii: xliii C. xlviii: xlviiii T.

27. lviiii: lviii C. lxlvii *ita scriptum* C; lxvii T. cor. II] xvi. xvii: xvii. xviii HΘ. xviiii *sup. lin. scr.* Θ. **gal.**] xii: xi HΘ.

Digitized by Google

xv. xvi. xvii. xx. xxiiii. xxv. xxvi. xxvii. xxx. Tim. I. iii. Tit. iii. xiii. Hebr. xi. xii.

K. LXVI. Quia in lege iudaica maledictum sit de quo nos christus liberat factus ipse maledictum: Rom. xxxi. Gal. xii. xiii.

K. LXVII. Quia per spiritalem cordis in christo circumcisionem propudiosam illam legis destruat apostolus: Rom. xvii. xxiiii. xxvii. Gal. xxvii. xxviii. xxxv. xxxvii. Eph. viii. Philipp. xvi. xvii. Col. xvi.

K. LXVIII. Quia quae in ueteri testamento uel facta uel scripta sunt in nostri figuram contigerint: Rom. xxxiiii. lxxiiii. cxii. cxiii. Cor. I. lviiii. lx. Hebr. xvi.

K. LXVIIII. Quia abrahae fidem imitandam iudaeis ponat apostolus adprobans non ex operibus legis sed ex operibus fidei iustificari credentes quos et israhel dei nuncupat: Rom. xxvi. xxviiii. xxx. xxxiii. lxxii. Gal. xvi. xxx. Hebr. xi. xx.

K. LXX. Quia gentes de iudaeorum casu non debeant gloriari, deus enim omnes homines uult saluos fieri concludens omnia sub peccato ut omnium misereatur, qui per christum nos reconciliauit sibi; deus enim, inquit, erat in christo mundum reconcilians sibi: Rom. lxxxvii. lxxxviii. lxxxviiii. xc. Cor. II. xxxii. Tim. I. viiii. xvi. Hebr. xiiii.

K. LXXI. Quia quum se persecutorem ecclesiarum fuisse accuset et minimum apostolorum esse dicat, raptum tamen usque ad tertium caelum se confitetur ubi sine dubio instructus est euangelio quod non ab homine sed a christo per reuelationem spiritus doctum se esse dicit: Cor. I. lxxxii. Cor. II. i. liiii. Gal. vi. Eph. xi. Philipp. xvii. Tim. I. iii. iiii. Tim. II. vi. Tit. xii.

K. LXXII. Quia dicat idem apostolus a deo se gratiam apostolatus accepisse et christum in se loqui et operari, et quia spiritu dei agantur qui filii dei sunt, heredes quidem dei coheredes autem christi: Rom. ii. lviii. lviiii. cxvi. Cor. II. vi. vii. xiii. xxiii. lx. Thess. I. iii. xi. Col. xi. Tim. II. vii. Hebr. v. xi.

---

1. xvii: xvi *lapsu* T xxvi: *om.* HΘ. xxvii: xxviii T. **tim.**] I. iii: II. iii T; I. ii HΘ. **tit.**] iii. xiii: ii. xiii C; xiii *tantum* HΘ.

3. **maledictum** HΘ *recte*: scriptum C, scribtum T. **sit**: est T.

5. **propudiosam**: per repudiosam Θ.

6. dextruat apostholus C. **rom.**] xxvii: xvii H. **gal.**: col. HΘ. xxviii: xviii T.

7. **eph.**] viii: vii HΘ. **philipp.**] xvii: xxiii T. **col.**: hebr. Θ.

8. que T. scribta T.

9. figura CT. contingerint T. **rom.**] lxxiiii: lxxxiiii H.

10. **hebr.**] xvi: lxvi T; xvii HΘ.

11. abrahe T, abrae C; abraham H. **fidem** *om.* CT. himitandam C. iudeis T. apostholus C. **approbans** T; probans H*.

12. hoperibus C *bis*.

13. srahel C. **dei** *om.* CT. **rom.**] xxviiii: xxviii HΘ. xxxiii: xxxiiii HΘ.

15. iudeorum T. **gloriari**: *om.* T* (+ *in mg.* T²); glorificari HΘ. homnes C.

16. **saluos** (-bos C) **fieri**: saluari T. **omnia** C (hom.) T: omnes HΘ. hut C. **omnium** (hom. C): omnibus T.

17. reconciliat HΘ. inquid C.

18. lxl *ita scriptum* CT.

19. **tim.** I: titum T.

20. persequutorem HΘT. aecles. C, ecles. T. **fuisse**: fu *sup. lin.* C. > pers. ecles. se T *et om.* **fuisse**.

21. apostholorum C. **esse** + se T. dicit T. rabtum C. husque C. celum T.

22. hubi C. structus T *et om.* **est**.

23. *om.* **per** T. aesse C. cor. I. lxxxiii T. liiii: lvii HΘ.

25. apostholus *et* apostholatus C. **a deo se gratiam**: ad eos equidem T.

26. **et operari** (hop. C): et operam T; *om.* H. aguntur T.

27. quoheredes CT. cxvi: cxcvi HΘ.

28. **cor. II**] vii: vi T. xiii: viii H. lx *om.* T. **thess. I**] iii: iiii HΘ. **col.** xi *om.* HΘ. **tim.**; titum T; *deinde* II *sup. lin.* Θ. vii: vi H.

Digitized by Google

K. LXXIII. Quia ibi euangelium praedicauerit ubi nullus apostolorum fuerat seque ad euangelizandum a christo missum: Rom. cxvii. Cor. I. iii. Cor. II. xii. xxii. xlviii. Gal. vi. Eph. xii.

K. LXXIIII. Quia nihil minus fecerit aliis apostolis tam praedicatione quam signis, nam si inperitus sum, inquit, sermone sed non scientia: Rom. cxvii. Cor. I. xiii. lxxxii. Cor. II. l. Philipp. iii. xii. xviiii. Thess. I. iiii.

K. LXXV. Quia gentium sit apostolus quibus et euangelium praedicat et quod ueniens antiochiam reprehendit petrum; ibique dextras dederint iacobus et iohannes et barnabae societatis: Rom. iiii. lxxxvi. cxv. Gal. vii. viiii. Eph. xi. xii. Tim. I. x. Tim. II. vii. xxvi.

K. LXXVI. Quia collegam habuerit timotheum et epafroditum coapostolum atque conmilitonem aliosque adiutores siue ministros: Rom. cxv. Cor. I. lxxxi. ci. Cor. II. xii. xli. xliii. Eph. xvi. Philipp. xiiii. Col. ii. xxxiiii. Tim. II. iiii. xxv. Philem. i. Hebr. xxviii.

K. LXXVII. Quia filios uocet eos quos ueritatis scientia inbuebat in quibus apostolicae auctoritatis potestate usus de his quos ad paenitentiam contristauerat gratulatur: Cor. I. xxiiii. xxv. lii. lv. Cor. II. viii. viiii. xxxvi. xxxviii. xlv. xlvii. lxi. Gal. xxiii. Philipp. ii. Thess. I. iiii. Col. xii. Philem. iii. iiii.

K. LXXVIII. Quia praedicare potius quam baptizare missus a christo sit, nosque in baptismo christo esse consepultos ut filii dei effecti in nouitate uitae ambulemus heredes quidem dei coheredes autem christi: Rom. xl. Cor. I. iii. Eph. ii. xxxiiii. Tit. xii. Hebr. viiii. xi. xviii.

K. LXXVIIII. Quia ob peccatorum inmensitatem scelesti homines deterioribus tradantur passionibus et quia non sponte creatura subiecta sit et a christi caritate neque alia creatura nos separet et euangelium creaturae sit praedicatum: Rom. viiii. lxi. lxii. lxiii. lxviii. Col. v. viiii. Tim. I. xv. Hebr. xviii.

---

1. ibi: *sup. lin. scr.* Θ; hubi C*. eungelium H* (a *superscr. cor.*). predicaberit T; praedicauit H. hubi C. apostholorum C.
2. heuangelizandum C. cor. I. iii: *om.* iii T.
4. fecerit + ab T. aliis *ex* alius Θ. apostholis C. predicatione T.
5. si: etsi HΘ. imperitus H. inquid CT. cxvii: cxv Θ, xv H.
6. cor. I] xiii: xiiii HΘ. lxxxii: lxxxiii T. philipp.: eph. CT. xii: xi HΘ.
7. apostholus C. aeuangelium C. predicat T.
8. antiociam T, anthiociam HΘ. repraehendit C; repraehenderit HΘ. ibique CT: sibique HΘ *Schepps*. dextra T.
9. iohannis C. barnabee CT. societates CHΘT. lxxxvi: lxxxvii H.
10. tim. I: tit. C; titū I T. vii: vi HΘ.
11. hepafroditum C. quoapostolum T (*partim in ras.*), quoapostholum C.
12. adque CT. commilitonem T.
13. xli: xv HΘ. xliii: xliiii (*in ras. scr.*) H. col. ii: col. i. ii Θ. xxxiiii: xx. xxiiii H.
14. tim. II: titū II T. xxv: xv Θ*. philem.: filip. T.
15. quos *om.* T* (+ *m. 2 sup. lin.*). imbuebat T.
16. apostholicae C, apostolice T. husus C. poeniten. C, peniten. T.
17. lv: lvi T. xxxvi: xxxvii T.
18. xxxviii: xxxviiii T. thess. I. iii H.
19. philem.: filips T.
20. predicare T. babtizare CT.
21. babtismo CT. ut (hut C) filii: ut fidei T* (*corr. mg.*). uite T; *om.* Θ.
22. quoheredes C, coheredem H. rom. xl: rom. x T; *om.* HΘ.
23. tit. xii *in ras. scr.* H.
24. ob (hob C): sub T.
25. traduntur HΘ *Schepps*.
26. aeuangelium C. creature T. sit: *sequitur rasura* H.
27. predicatum T.
28. xviii: xvii H.

Digitized by Google

K. LXXX. Quia ex parte scire et ex parte prophetare et per speculum illa quae futura sunt uidere se dixerit currens ad brauium supernae uocationis dei: Cor. I. lxxv. Philipp. xviiii.

K. LXXXI. Quia christiani in passionibus gaudere debeant scientes donum dei esse quod credunt, nam pro christo pati aeternae mercis erit: Rom. xxxv. lx. lxviii. Cor. I. xxiii. c. Cor. II. ii. xxv. xxxiii. xxxvii. lii. lvi. Gal. xxxviii. Philipp. v. vi. Thess. I. vi. vii. Thess. II. i. vi. Col. viiii. Tim. II. xiii. xviiii. xxvi. Hebr. xviiii. xxi. xxii. xxviii.

K. LXXXII. Quia corpora sanctorum in illa generali resurrectione diuersis meritorum claritatibus induenda sint, ubi iam caro et sanguis id est uentris et libidinis opera non regnabunt: Cor. I. xcii. xciii. xciiii. xcv. xcvi. Hebr. xxi.

K. LXXXIII. Quia primitiae resurrectionis christus sit, deinde qui ipsius sunt, nunc ipse super omnem principatum et potestatem sedeat in patris dextera conlocatus: Rom. xl. xlii. lxvii. Cor. I. xxxiii. lxxxiii. lxxxvi. lxxxvii. lxxxviiii. xcii. Cor. II. xxvi. Eph. v. Philipp. xviii. Thess. I. xiiii. Tim. II. xii. Hebr. ii. iiii. xiii. xxi.

K. LXXXIIII. Quia in corpore constitutos resurrexisse dicat in baptismo eos qui peccato mortui conuiuificati sunt christo et quaerunt quae sursum sunt non quae super terram: Rom. xxxviiii. xlii. xliii. xlviii. Eph. vii. Col. xvii. xxiii.

K. LXXXV. Quia iudicium dei erit iusto iudice christo ubi recipiet unusquisque secundum opera sua conscientia rationem etiam de cogitatione reddente omniumque criminum rei dei iudicantis experientur examen: Rom. xii. xv. cv. Cor. I. xx. xxi. xxxi. Cor. II. xxx. Eph. xxxvii. Tim. I. xxv. Tim. II. xxi. xxx. Hebr. xxv.

K. LXXXVI. Quia inhonorentur a deo qui non honorificant deum et relinquantur desideriis suis grauius iudicandi: Rom. viiii. xxviiii. Cor. I. xxvii. lxx. Gal. xxxiiii. Thess. II. ii. Col. xxxi. Hebr. xviii.

K. LXXXVII. Quia ante iudicii diem ueniet filius peccati qui intelligitur antichristus: Thess. II. iiii.

---

1. que T.
2. brabium CT. super n||e T. *om.* dei T.
4. donum: bonum T.
5. aeternae (eterne T): aeterna HΘ *Schepps.* merces HΘ^c *Schepps.* aerit C. xxxv: xxv T.
6. xxxiii: xxxiiii H. lii: li H.
7. thess. I: *om.* I H. col. viii HΘ. tim. II] xiii: xvi H.
8. xxii: xxiii H.
9. sanctorum: iustorum HΘ.
10. hubi C. *om.* ubi iam . . . regnabunt T.
11. hopera C. cor. I: cor. II. T. lxlii *etc.*, *ita scriptum* CT. *pro* xcv. xcvi *habet* xv. xvi H.
12. xxi: xxv T.
13. primitie T. qui: quia HΘ.
14. homne C.
15. lxvii: xlvii H; *deinde* + lxviii Θ, + xlviii H. lxxxiii *om.* Θ. lxxxvi: lxxxv HΘ; *om.* T.
16. lxlii *ita scriptum* CT.
17. xiii. xxi: xiiii. xxv H.
18. constitutus HΘ. resurrexisse: se sumexisse T. babtismo CT.
19. querunt que CT.
20. que T. xlii: xvi HΘ. xlviii: xlviiii C; xlv T. xvii: xvi HΘ.
22. dei *om.* HΘ. hubi C. hunusquisque C.
23. hopera C. aetiam C.
24. homniumque C. rei: i *in ras. scr.* T. experiantur C.
25. cor. II. xxxv H.
28. iudicandi *in ras. scr.* T (*m.* 2). xxvii: xxvi T.
29. thess. ii *tantum* H.
30. diem *om.* T* (+ *in mg. m.* 2). *om.* filius HΘ.
31. anthichristus Θ.

Digitized by Google

K. LXXXVIII. Quia iudicium in fine mundi in igne erit quod et iram nominat qui dies in aduentu iesu de caelis ut fur ueniet in filios diffidentiae omnemque inpietatem: Rom. vi. xiii. Cor. I. xvi. Eph. xxxviiii. Philipp. xx. Thess. I. iiii. xv. xvi. Thess. II. ii. Col. xxvi. Hebr. xviii. xxv.

K. LXXXVIIII. Quia praesens mundi huius felicitas non solum ut breuis sed ut nociua et malitiosa spernenda est et quia sapientia eius stultitia sit, in quibus et nos aliquando conuersati, inquit, sumus; nouissimam uero destruendam mortem quum iusti de his qui nunc eos tribulant uindictam a domino fuerint consecuti: Rom. xcii. Cor. I. xviii. xliii. lxx. lxxxviii. Cor. II. xxxviii. Gal. ii. Eph. vi. Thess. II. ii. Hebr. x. xviiii.

K. XC. Quia iusti cum deo patre et christo regnaturi in aeternum sint ubi corpus corruptioni ultra subiectum non erit: Rom. xlvi. Cor. I. lxxxviiii. xcv. xcvi. xcvii. xcviii. Cor. II. xxviiii. Gal. xxx. Eph. v. vi. Thess. II. v. Tim. I. xxviiii. Tit. xxi. Hebr. xii.

FINIUNT CANONES.]

1. in *sec. om.* CT *Schepps.* ignem T. aerit C.
2. celis T. hut C. diffidentie T. homnemque C; omnem (*sine* que) H.
3. impietatem Θ. xxxviiii: xxviiii Θ, xviiii H.
4. iiii: iii HΘ. xxv: xv T.
5. presens T. >huius mundi T. hut *bis* C. brebis T.
6. nociba T. maliciosa H.
7. inquid CHT. dextruendam C.
8. cum Θ[c].
9. consequti T, consequunti HΘ. lxlii *ita scriptum* C; lxii T. xviii: xviiii H*Θ. xliii: xiii T.
10. thess. ii *tantum* H. x. xviiii: xxviiii H.
11. LXL *ita scriptum* CT. eternum T. >sint in aeternum Θ(T). hubi C.
12. hultra C. aerit C. xlvi: xvi T. lxlv *etc., ita scriptum* CT.
13. xxviiii: xxxviiii T. xxx: xxxiiii HΘ. eph. v. vii HΘ.
14. tit.: tim. II T; + *ras.* H. xxi: xi HΘ*.

Subscr. finiunt kanones CT (can.): *nihil habent* HΘ.

Digitized by Google

[PROLOGUS HILARII IN EPISTULAM AD ROMANOS.

Prologus hic in codice D *nostro inuenitur, ubi primum tenet locum, et Hilario tribuitur. Est certe praefatio auctoris incerti, cuius commentarii in Epistulas S. Pauli inter opera S. Ambrosii editi sunt; uide Ambrosii Opera, ed. Bened.* 1751, *tom.* IV, *app. p.* 34 (= *Migne P. L.* xvii, *p.* 46).

Quisquis fuerit Ambrosiaster ille etiam nunc non liquet; commentarii enim Hilario Diacono, uel alii Hilario Hilariano laico, uel Isaac Iudaeo, etc. tribuuntur; uide A. Souter 'A study of Ambrosiaster' (*Texts & Studies* VII), *Cantabr.* 1905.

Edidimus ex codice D, *apertis erroribus correctis, et adhibuimus in calce paginae uariantes lectiones editionis Benedictinae, et codicis Bodl.* 756 (*saec.* xi), *cuius collationem benignissime nobis commodauit amicus A. Souter.*

Inscr. Incipit prologus hilarii in apostolum D; incipit tractatus ambrosii episcopi in epistola ad romanos *bodl.* 756.

Ut rerum notitia habeatur principia rerum requirenda sunt. Tunc enim facilius potest declarari causae ratio si eius origo discatur. Cum enim aepistolae datae modum et rationem ostenderimus possit uideri uerum quod dicimus. ·IIII· igitur modis scripsit romanis arguens fisica ratione ab initio genus hominum. Hii enim caput sunt omnium gentium ut in his discant. Primus modus est quo se ostendit quid sit et quid fuerit et cuius sit quo et hereses percutit. Secundus modus est quo arguit quod naturae ratione non se subiecerint uni deo et que inhonesta et turpia aegerint inuicem dispecti ob hoc a deo ut gratulentur credentes. ·III· modus est quo legem datam spreuerunt unde anteponit grecos iudaeis. ·IIII· modus est quo docet iudeos exorbitasse a lege et promissione dei factos similes gentibus ut utrique indigeant misericordia dei non per legem sperando salutem sed per fidem christi iesu. Iam constat temporibus apostolorum iudeos propterea quod sub regno romano agerent romam habitasse ex quibus hii qui crediderunt tradiderunt romanis ut christum profitentes legem seruarent. Romani autem audita

1. **habeatur** + plenior *Bened.* **rerum** *sec.*: earum *Bened.* > principia rerum requirenda sunt ut noticia earum possit haberi *bodl.* **tunc** + demum *bodl.*

2. facilius poterit *bodl.*; > potest facilius *Bened.* > cau. rat. declarari *Bened. bodl.* **cum enim**: si ergo *bodl.* epistolae *Bened.*

3. *om.* **et rationem** *bodl.* potest *Bened. bodl.* **uideri** (ueri *lapsu* D) **uerum**: > uerum uideri *Bened. bodl.* quatuor *Bened.* > igitur IIII^or^ *bodl.* > quattuor igitur modis . . . fidem christi iesu (*l.* 12) *post* constat itaque temporibus (*l.* 12) . . . aut et lex seruanda esset (*p.* 34, *l.* 12) *Bened. bodl.*

4. scribit *Bened. bodl.* > ab in. gen. hom. physica rat. *Bened.*; ab in. gen. hom. partim fhissica ratione partim per legem *bodl.*

5. hi *Bened. bodl.* **in**: hii D. **discant** + ceteri uniuersique gentiles *Bened.*

6. **se**: see *bodl.** **et** *pr. et sec.*: aut D. > et cuius sit et quid fuerit *bodl.*; *deinde* + prius *bodl.* haereses *Bened.*

7. *om.* **se** D. quae *Bened. bodl.*

8. egerint *Bened. bodl.* **inuicem** *om. Bodl.* despecti *Bened. bodl.* > disp. inuicem D*. **ob**: ab D.

9. tertius *Bened. bodl.* **quo**: quod *Bened. bodl.* > spreu. datam *Bened.* graecis iudaeos *Bened. bodl.* quartus *Bened. bodl.*

10. iudaeos *Bened. bodl.* **promiss. dei**: prophetis *bodl.*; + in causa christi *Bened. bodl.* (*qui uerba cum seqq. coniungit*). factosque similes *Bened.*; > similes factos *bodl.*

11. gentilibus *Bened.* indegeant D. > salutem sper. *Bened.*

12. **per** + misericordiam D* (*expunxit cor.*). **iam constat**: constat itaque *Bened.*; constat *tantum bodl.*; *de ordine sententiarum in Bened. bodl. uide supra l.*3. iudaeos *Bened.* **propterea**: propter *bodl.*

13. romae *Bened. bodl.* hi *Bened. bodl.* crediderant *Bened. bodl.*

14. profetantes D; confitentes *bodl.* **romani autem**: quia romani *bodl.*

Digitized by Google

fama uirtutum christi faciles ad credendum fuerant ut prudentes nec inmerito prudentes qui male inducti statim correcti sunt et manserunt in eo hii ergo ex iudeis credentes christum ut datur intellegi non accipiebant deum esse de deo putantes uni deo aduersum quamobrem negat illos spiritalem dei gratiam consecutos ac per hoc confirmationem eis deesse. Hii sunt qui et galatas subuerterant ut a traditione apostolorum recederent. quibus ideo irascitur apostolus quia docti bene facile transducti fuerant. Romanis irasci non debuit sed laudat fidem illorum quia nulla insignia uirtutum uidentes nec aliquem apostolorum susciperant fidem christi in uerbis potius quam in sensu non enim expositum illis fuerat misterium. propterea quibusdam aduenientibus qui recte crediderunt de edenda carne et non edenda quaestiones fiebant et utrum nam spes quae in christo est sufficeret aut et lex seruanda esset. Hinc est unde omni industria id agit ut a lege eos tollat quia lex et profetae usque ad iohannem et in sola illos fide christi constituat quasi contra legem aeuanguelium uindicat non distruens legem sed predicans christianismum. Adserit enim christum sic promissum ut predicato eo lex cessaret non tota quia adbreuiatio facta legis est que conpendio daret salutem. Multa enim ueteribus tradita sunt propter duritiam cordis eorum ut honeri essent que misericordia dei adbreuiauit per christum data preteritorum remissione. Ingratus est misericordiae dei qui uult esse sub lege nam dixerat moyses sic timentes facietis filios hisrael ut quacumque se uerterent legem haberent. Igitur ut in christo spem uitae salutisque sine lege ponendam tradat et dominum ipsum esse omnium doceat sic incipit.

---

1. fuerunt *Bened.* **ut**: utpote *Bened. bodl.* immerito *Bened.*, in merito *bodl.*

2. **correcti sunt**: se correxerunt *bodl.* permanserunt *Bened.* **eo**: deo *bodl.*^{c} hi *Bened.*; isti *bodl.* **ergo**: igitur *bodl.*

3. iudaeis *Bened.* **credentes christum ut datur intellegi** (*de syntaxi cf. Goelzer* '*Lat. de S. Jérome*' *p.* 369): > ut datur intelligi credentes Christo *Bened.*; et inprobe sentientes (senc.*) de christo *bodl.* (*om.* **ut da. int.**). **non accip. . . . aduersum**: legem seruandam dicebant quasi non esset in christo salus plena *bodl.*

4. **quamobrem** (quam orbem D): ideo *bodl.* spiritualem *Bened.* *om.* **dei** *bodl.* consequutos *Bened.*

5. **ac . . . deesse** *om. bodl.* hi *Bened. bodl.*

6. *om.* **a** D. apostoli *bodl.* **recederent**: recedentes iudaizarent *bodl.* *om.* **apostolus** *bodl.*

7. *om.* **facile** D. > fuerant traducti *bodl.* **romanis** + autem *Bened. bodl.* **sed** + et *Bened. bodl.* laudare *Bened. bodl.*

8. > uirtutum uid. insignia *bodl.* suscep. *Bened. bodl.*

9. **christi** + ritu licet iudaico *Bened.* **in uerbis . . . sensu**: quamuis corrupto sensu *bodl.* *om.* **enim** D. **expositum illis fuerat**: *om.* **fuerat** D; audierant *bodl.*

10. mysterium *Bened. bodl.*; *deinde* + crucis christi *Bened. bodl.* **propterea . . . aduenientibus**: sed a quibusdam de iudea romam aduenientibus sicut aquila et priscilla *bodl.* **recte** + non D* (*expunx. cor.*). **crediderunt** (-rant *Bened.*): dicerent *bodl.*

11. **non** + de D. questiones *bodl.* **et utrum . . . seruanda esset** *om. bodl.* que D.

12. seruenda D. *De ordine sententiarum in Bened. bodl. uide supra p.* 33, *l.* 3. **agit**: ait D.

13. prophetae *Bened. bodl.*

14. **constituat** + et *Bened.* euangelium *Bened. bodl.* destruens *Bened. bodl.*

15. **predicans** *ita* D*: praeferens D^{mg} *Bened. bodl.* **christianismum** (-nissimum *bodl.** *ut uidtur*): christianum D. **adserit**: ostendit *bodl.* **enim** *sup. lin.* D. > sic christum promissum *Bened.*; > sic prom. christum *bodl.* **predicato** (praed. *Bened.*) **eo**: adueniente illo *bodl.*

16. > cessaret lex *Bened.* **non tota . . . haberent** (*l.* 21) *om. bodl.* quae compendio *Bened.*

17. **eorum**: illorum *Bened.*

18. oneri esset quae *Bened.* adbreuiabit D*; abbreuiauit *Bened.* praeteritorum *Bened.*

19. **est** + ergo *Bened.*

20. israel *Bened.*

21. **haberent** + ut sine sollicitudine omnino non essent *Bened.* **igitur ut**: ut ergo *bodl.* > sine lege spem uitae salutisque *Bened. bodl.*

22. > ipsum esse dom. omn. *bodl.* *om.* **sic incipit** D.

Digitized by Google

Paulus seruus ex saulo paulum se dicit et quia saulus inquietudo seu temptatio interpretatur hic cum ad fidem accessit christi paulum se dicit id est quietum quia fides est pax nostra. Cum enim prius temptationes ex inquietudine iudaismi dei seruis inferret paulus temptationes ipse passus est.

Seruum autem iesu christi se profetens a lege exutum ostendit.

EXPLICIT.]

1. **seruus**: + christi iesu *Bened.*; + iesu christi *bodl.*; *deinde* + apud ueteres nostros ratione nomina componebantur, ut isaac propter risum, et iacob propter calcaneum; ita et iste propter inquietudinem saulus est nuncupatus: postquam autem credidit *Bened.* **dicit**: + hoc est immutatum (in mutatum *bodl.*) *Bened. bodl.* **saulus** + secundum supra dictum sensum *Bened.*

2. tentatio *Bened.* *om.* **christi** *bodl.* > christi accessit *Bened.* **est** + quasi iam *bodl.*; + quasi ex tentatore factum *Bened.*

3. **quietum**: + humilemque uel paruulum *Bened.* > pax est fides nostra *Bened.*; iam pax est fides uestra *bodl.* > prius enim *Bened. bodl.* tentationes *Bened.* **ex inquietud. iudaismi** (iudasmi D): emulatione legis *bodl.*

4. **paulus**: post *Bened. bodl.* > ipse tentationes *Bened. bodl.* **passus est**: + propter spem quam ante amore iudaismi (> iudaismi amore *bodl.*) negarat (-uerat *bodl.*) *Bened. bodl.*

5. > christi iesu *Bened. bodl.* profitens *Bened. bodl.* **lege** + se *Bened. bodl.* **ostendit**: *explicit* D; *subscr. habet* Finit Hilarii Prologus. *Sequuntur in Bened. bodl. reliqua Commentariorum in Epistolam*; *prologus enim proprie dictus ad* **doceat** *uel* **sic incipit** *explicit*; **paulus seruus** (*l.* 1) . . . **ostendit** (*l.* 5) *priora uerba commentariorum sunt.*

[ARGUMENTUM PELAGII IN EPISTULAM AD ROMANOS.

Argumentum hoc continetur in codd. nostris ABCDFHΘKMORTVZ*c*; *cf. et Thomasium*, I, *p.* 388, *et Zimmer*, '*Pelagius in Irland*,' *p.* 29 *seqq.* (*Berolini*, 1901).

Inscr. incipit argumentum solius (*om.* M) epistulae ad romanos AMV, item argumentum solius epistulae ad romanos (-nus Z*) BFKZ; item aliud (aliut C) argumentum beati (*om.* C) iheronimi de epistola ad romanos CT; item argumentum in epistola ad romanos *c*; item alia praefatio HΘ; *nihil habent* OR.

Argumentum Pelagio tribuitur in D incipit prologus pilagii in aepistolas ad romanos, *cui consentiunt H. Zimmer l. c. et A. Souter.* *Uide supra p.* 5.

Romani qui ex Iudaeis gentibusque crediderant, hi superba contentione uolebant se alterutrum superponere. Nam Iudaei dicebant, Nos sumus populus dei quos ab initio dilexit et fouit, nos circumcisi ex genere Abraham ex stirpe sancta descendimus, et notus retro apud Iudaeam tantum deus: nos de Aegypto

---

1. **romani** (-nis Z): + sunt BD^{c}KO^{c}V*c*; *ex praefatione* rom. sunt in partibus italiae, *infra p.* 41. *om.* **qui** CF*HΘMO*T. iudeis DMT*c*. **gentibusque** (gentibus quae O*; gentibus. Que M*): et gentibus D; et gentibus quae R; gentilibusque A^{c}F(-quaeF*)O^{c}Z^{c}. > ex iudeis et gentibus qui D. **crediderant** *cum* ACHΘR: crediderunt BDFKMTVZ*c*, credederunt O. **hi** (hii CHMT, his F*): *om.* O^{c}R; in D. superua R. contensione D.

2. **alterutrum** ABCF(-trum *in ras. scr.*)Θ^{c}KR TVZ^{c} *c*: alterutro DHΘ*MOZ*. supeponere Z*. iudei DMT*c*. *om.* **sumus** HΘ*. populi F*.

3. **fouit** + ut Z*. circumcissi DZ*. **abraham** (habraam R): abrachae D. **ex stirpe** (ex tirpe R): *om. hic* O*Z*; et stirpe BDKVZ^{c}; et *tantum* O^{c}.

4. **sancta** *om.* M. **descendimus** (discend. DFOZ*, disced. H): + ex stirpe Z*, + ex tirpe O. ex. st. sa. disc. *in ras. scr.* F. aput F. iudeam DT*c*, iu||deam M. **tantum**: tantummodo O (odo *in ras. scr.*); *om.* T; + dicitur D; + *spatium sine ras.* Θ. *om.* **deus** A*. *om.* **nos** O*. **aegypto** (aegip. D, egip. *c*, egib. T): + dei CFT*c*, *et* > signis dei BHΘKMOVZ; *ergo omisimus* dei *cum* ADR *tantum*; *cum enim uerbum diuersis locis appareat, pro additamento habemus.*

Digitized by Google

signis et uirtutibus liberati mare sicco pertransiuimus pede, cum inimicos nostros grauissimi fluctus inuoluerent; nobis manna pluit dominus in deserto et quasi filiis suis caeleste pabulum ministrauit; nos die noctuque in columna nubis ignisque praecessit, ut nobis in inuio iter ostenderet; atque ut cetera eius circa nos inmensa beneficia taceamus, nos soli digni fuimus dei legem accipere et uocem dei loquentis audire eiusque cognoscere uoluntatem, in qua lege nobis promissus est christus: ad quos etiam ipse se uenisse testatus est dicens Non ueni nisi ad oues quae perierant domus israhel, cum uos canes potius quam homines appellauerit.

Aequumne ergo est ut hodie idola deserentes, quibus ab initio deseruistis, nobis comparemini, et non potius in proselytorum locum ex legis auctoritate et consuetudine deputemini? Et hoc ipsum non merebamini nisi quia larga dei semper clementia uoluit uos ad nostram imitationem admittere.

Gentes etiam e contrario respondebant, Quanto maiora erga uos dei beneficia narraueritis, tanto maioris uos criminis reos esse monstrabitis; semper enim his omnibus extitistis ingrati. Nam ipsis pedibus quibus aridum mare transistis ludebatis ante idola quae fecistis; et ipso ore quo paulo ante ob necem

---

1. **pertransiuimus** M; transiuimus DT. quum ΘT.

2. grauisimi T; grauissimis C*. fluctos M; fluctibus C*. **inuoluerent** (inuolb. T): inuoluerint D, -runt O*; -rit Z*, -ret Z^c. **nobis** *om.* M*. diserto D.

3. filii sui M. celeste HMT. papulum K*O*. noctuquae Z*. **in columna** (-mpna D, -mnia M*): *om.* Z*. nubes R. ignisquae Z*.

4. precessit BDKMTZ*c*. **ut** *pr. bis scr.* Z*. **in inuio**: in inuium R; inuium CFH*Θ*; in uiam T. ostenderit Z*; + *rasura* T. adque F*MZ*. **ut** *sec.*: et H*. caetera D*c*. **circa nos** *bis scr.* A*. immensa R*c*.

5. **beneficia** (*in ras. scr.* A): benificia Z^c. **nos**: non R. **soli**: solum Z*. **dei** *pr. om.* H Θ*. > legem dei Z**c*. accepere R. **et**: e *in ras.* O. **dei** *sec.*: domini CDRT. > dei uocem HΘ.

6. cognuscere Z*. **uoluntatem** (uolumt. CT): ueritatem HΘ*. legem Z*. **nobis promissus** (promisus O) **est** *codd. plur. et* O^1Z^c: > prom. nobis est Z*, > promissus est nobis H, > repromissus est nobis A (*sed scriptum est* legere promissus); promisus est (*sine* nobis) O*.

7. *om.* **ipse** R. *om.* **se** A*. > se etiam ipse CT: > etiam se ipse M. ueniisse D. **testatus** (taestatus Z) **est**: testatur R. **christus . . . testatus est** *om.* O* (+ *in mg. cor.*). nissi D.

8. que DMT. **perierant** *cum* AMORT: perierunt BCDFHΘKVZ*c*. hisrael D. quum Θ; qui T. **homines**: oues *c*. *om.* **potius quam homines** F*. **appellauerit** (adpell. M) A^cBKM O^1VZ^c *c*, *et* appellaret R: appellauit A*CDHΘO* TZ*; F* *habet* appelauerit, *quod correctum est in* appellauit, *deinde in* appellauerit.

9. equumne T, aequm ne D. odie R. idula D, ydola *c*. desserentes T*, diss. D; deseruentes Θ* (*corr. mg.*); destruentes H. > des. idola HΘ. deseruiistis C, diseruistis D; seruistis HΘ*.

10. conparemini CDFHΘMOR, cumparemini Z*, cum paremini V. proselit. HΘ*RZ**c*, prosilit. CDT, prosilyt. O*. loco HΘ.

11. consuitudine D; consuetudinem O*Z*. deputimini O*Z*, depotimini R. ipsud CH*T. **et hoc ips. non mereb.** *om.* A* (+ *mg.*). **quia**: quod A. > dei larga D.

12. > semper dei OZ*. clementiam F. > clem. semper dei M. **imitationem** (imi *sup. lin.* B, himitat. C, emittat. D): emendationem O*Z*. admitterem F; ammittere KT; immittere M.

13. **etiam** *codd. plur. et* C* (hetiam): autem AC^{rec}*c*. **e** (ae Z*): *om.* M. **contrario**: contra D. **respondebant** + dicentes C^{rec}. **quanto**: quanta DFM; *sine addit. cum* A^cDFHΘ*MO*RTZ* *c*: + enim A*BC$Θ^{mg}$KO^2VZ^c. **uos**: uobis Z*. *om.* **dei** F. > dei uos B* (*sed corr.*).

14. narraberitis T; + uos H. maoris A, maiores R. **uos**: *om.* T* (+ *sup. lin. cor.*). ciriminis M*; creminis D; crimini T* (+ s *sup. lin. cor.*). > crim. reos uos T. **esse**: eos O*; se T* (+ es *sup. lin. cor.*). **monstrabitis** (-uitis FR): monstratis D. **semper enim his**: super his D.

15. **omnibus**: hominibus T; *om.* D. exstitistis BDVZ^c, extetistis Z*. **nam**: nuper enim T. **ipsis**: his T. **quibus**: qui A*. aridam O*. **quibus aridum** *arcte in ras. scr.* K. transsistis A*.

16. lubatis Z* (*sed corr.*). idula DZ*, ydola *c*. que DT*c*. **ipso** (ipse R) **ore**: ipsud de H; ipsum de Θ* (*corr. mg.*). **quo**: quod Z*. **ipsum . . . necem** *in ras. scr.* Θ.

Digitized by Google

aduersarii domino cantaueratis simulacra uobis fieri poposcistis, illis oculis ueneranda quibus deum in nube uel igne conspicere solebatis; manna quoque uobis fastidio fuit, et semper in deserto contra dominum murmurastis, ad Aegyptum unde uos manu ualida eiecerat redire uolentes.

Quid plura? ita patres uestri crebra prouocatione dominum inritauerunt, ut omnes in heremo morerentur, nec plus ex senioribus eorum quam duo homines terram repromissionis intrarent. Sed quid antiqua replicamus, cum etiamsi illa minime fecissetis, de hoc solo uos nemo dignos uenia iudicaret, quod dominum Christum, prophetarum semper uobis uocibus repromissum, non solum suscipere noluistis, sed etiam morte pessima peremistis; quem nos ut cognouimus statim credidimus, cum nobis de eo ante non fuerit praedicatum. Unde probatur quod idolis seruiuimus non obstinatione mentis; sed ignorantiae deputandum; qui enim agnitum ilico sequimur, olim utique sequeremur si ante cognouissemus. Sic autem uos de generis nobilitate iactatis, quasi non morum imitatio magis quam carnalis

---

1. aduersarii (-iin A*): aduersariorum BKO^2 VZ^{c}c. cantaueratis (cantab. T): cantaueritis D, cantaberitis O*. simolacra F, symulacra c, simulachra M. poposcisti M* (+s *sup. lin.*); poposcitis DFTZ*.

2. ueneranda (uej nefanda *inepte* H): *om.* Z*. -neranda quibus *in ras. scr.* Θ. > quibus ueneranda A^c; > quibus deum ueneranda c. *om.* in D. uel (+in R) igne (igni FHΘM): et caligine Z*. solebatis *sine addit.* AC*DFHΘ*O*Z*: + simulacra intuebamini BC^{rec}Θ^{mg}KMO^{2}RVZ^{mg} c; + in idola intendistis (-ditis *)T.

3. uobis: aput uos F. fastidio: fastidium A*CRZ*. diserto D. > contra dom. in des. HΘ. murmurastis (murmor. Z*, mormur. D): murmuratis FHΘ* (+s *sup. lin. cor.*); + ut R.

4. aegyptum (egyp. T, egip. c): aegypto O*. uos + in D. manus OZ*. eicerat C*F, iecerat D. rediretis R. uolentes ACDFT: cupientes BHΘKMOVZc; *om.* R. > uolentes redire DF.

5. patres *ex* fratres A. uestri + *ras. unius litt.* A. crebra: crepa R. prouocatione (uo *sup. lin.* A): inritatione D. dominum: deum K^{c}MR. inritauerunt *cum* AC*DFORZ*, *et* inritarunt H: irritauerunt BC^{rec}KMTZ^{c}c, irritarunt Θ, in irritauerunt V.

6. heremo *paene omnes* (*etiam* A; *perperam* haeremo *Tisch.*): herimo D. morirentur VZ^c. *om.* plus M. ex: e R; et H. eorum + amplius M. duo (doo M*): ·II· D. homines: hominum Z*; + ad D.

7. promissionis FR. intrarent (-ret M*): *om.* D. antiqua + *ras. unius litt.* T. replicamus *om.* D. cum (quum CΘ): *om.* T. etiam si *diuisim* DΘOTV. illam A*V.

8. fecisetis Z*, fecissitis R; fecissemus H* (*corr.* H^1). de ABKOVZc: in CHΘT; *om.* DFMR. solum HΘO* (*corr.* O^1). uos nemo *codd. plur.*: > nemo uos B^{1}Kc: uos nemo uos B* (uos *pr. erasit cor.*) D* (uos *sec. expunxit cor.*). dignus Z*. uenia (ueenia M*): ueniam B*O*Z*; ueniae DFc. > iudicaret ueniae D. dominum + ihesum CT (ihm).

9. prophaetarum O, profetarum D. semper uobis uocibus *paene omnes* (*etiam* A): *om.* uobis c; > uobis semper uocibus R. promissum D.

10. noluisti D. pessimam Z. peremistis: *ras.* 2 *litt. inter* s *et* t T; perimistis A*FO*, perimissistis D*; + uel perempsistis D^{mg}. statim ... cognouissemus (*l.* 13) *in ras. scr.* H.

11. credidimus *codd. plur. et* O^{2}Z^c, credidemus Z*: credimus HO* (*sed ras. inter* e *et* d). quum CHΘT. cum nobis *om.* O* (+O^1). ante *om.* O. > non ante R. > non fuerit ante CDFT. praedicatum *cum* AFR, *et* predicatum DM, pradicatum C^2: praedictum ΘKOV, predictum BHTZc, pradictum C*. probatur *cum* ABHΘKMOVZc: probamus CDFRT; + id c.

12. idulis D. obstinatione *cum* AC*(hobs.) HΘ*M^{1}TZ* c: obstinationi BC^2(hobs.)DF^{c}Θ^{c}KORZ^c; obstinationes F*; obstinatio M*V. ignorantie T; ignorantia F*.

13. agnito Z*, *et* + iesu Z*. ilico (*ex* -cum A): *om.* D* (+ D^{mg}). sequimur *cum* ABΘKOVZ, *et* secuti sumus c: sequitur CDFHMR (*ut udtur, sed* r *partim erasa est*) T. ollim D, olum H. sequeremur *cum* ABΘKOVZc: sequeretur CDHMRT, *et* fuisset secutus F. ante ACDFΘ*O*Z: antea BHΘ^{c}KMO^{1}RTVc. cognouissemus *cum* ABΘKOVZc: cognouisset CDFH* (-set *expunct.*)MRT (*ras. inter* s *et* e). sic: si A*D^{mg}F*O*. autem: enim D* (*corr. mg.*).

14. uos: uobis Z*; *om.* D* (+ *mg.*). generes Z*. nobilitatis Z*; nubilitate D; al. natiuitate Θ^{mg}. iectatis D, iactauitis T. quasi: a *sup. lin.* H (*forsan* quisi H*). imitatio *paene omnes* (*et* A; *perperam* mutatio *Tisch.*), *et* emitatio D: *om.* Z*. > magis emitatio D.

Digitized by Google

natiuitas filios nos faciat esse sanctorum. Denique Esau et Ismahel, cum ex Abrahae stirpe sint, minime tamen in filiis reputantur. His taliter altercantibus apostolus se medium interponens ita partium dirimit quaestiones ut neutrum eorum sua iustitia salutem meruisse confirmet, ambos uero populos et scienter et grauiter deliquisse, Iudaeos quod per praeuaricationem legis deum inhonorauerint, gentes uero quod cum cognitum de creatura creatorem ut deum debuerint uenerari, gloriam eius in manufacta mutauerint simulacra. Utrosque etiam similiter ueniam consecutos aequales esse uerissima ratione demonstrat, praesertim cum in eadem lege praedictum et Iudaeos et gentes ad christi fidem uocandos ostendat; quam ob rem uicissim eos humilians ad pacem et concordiam cohortatur.

EXPLICIT ARGUMENTUM.]

1. **nos** (s *in ras.* A): non R. faciet DZ*. > nos fil. fac. T, > nos fac. fil. F, > nos. fac. esse fil. HΘ. **esau** *om.* Θ*(+ *mg.*). **ismahel** *codd. plur., et* A (*perperam* ismael *Tisch.*): hismahel M; smahel F, smael T; israhel Z*. **cum** (quum COT) **ex** (de BK) **abrahae** (abrahe CMT, abarcham D) **stirpe sint** *cum* BCDFHΘKMTVZ^c*c*: ex abrahe stirpe sunt R; > cum de stirpe sint abrahae (habr. O) AOZ*.

2. **tamen** *om.* CDFHΘ. **in** *sup. lin.* M. **filiis** *cum* ACDHΘMT (filis): filios BFKORVZ*c*. repotantur Z*. **his** + ergo A. *om.* **taliter** DO*.

3. **apostolus** Z*. **se medium**: remedium T. > se med. apostolus D. parcium Z*; partim D. **dirimit**: dirimet C* (*corr. m. rec.*); dimittit T (dimm. T^c). questiones CMT*c*. ne utrum DT.

4. **iusticia** *c*. meruisset R. **confirmet** *cum* AB^1CDFHΘ*MO^{2}RT*c*, *et* confirmat B*KV (confirmatam. bos *ita diuisum*) Z^c; ostendat $Θ^{mg}$O*Z*. **ambos . . . deliquisse** *om.* F^cR. **uero** + a V. scientes H. **et** (e^t Θ; *om.* H) **grauiter**: *om.* M.

5. **deliquisse** *codd. plur., et* A (*perperam* deleq. *Tisch.*): delequisse Θ*Z; dilinquisse D; *deinde* + ostendit O^1. + et *ante* **iud.** F*. iudaeus R, iudeos DMT*c*; + quidem A. **per** *in ras. scr.* K. **praeuaricationem** (pre. BD^{mg}MOTZ*c*; praeuarigationem R): predicationem D* (*corr. mg.*). **legis** *om.* D* (+ *mg.*). inhonorarint BKVZ^c, -rent D.

6. quum CΘT. **creatura creatorem**: tura crea *om.* F* (+ *mg.*). **ut** *om.* A* (+ *mg.*). debuerit A*; debuerunt M.

7. **eius** *om.* Z*. mutauerunt CD(mot.)HM*T; mutauerant Θ*. > simulacra mutauerint F (*sed om.* **simulacra** F*; + *mg.*). utrusque Z*.

8. **consecutos** (-qutos DT, -quutos HΘ): subsecutus Z*. equales CMT*c*, aequalis RZ*. **esse** + debere C^{rec}. **uerissima** (-mi Θ, uarissima H*): ueracissima M. **ratione** (-nem F*): narratione CHΘ*T. presertim CDMT*c*.

9. quum CΘT. legem FMO*. **praedictum** (pred. BDMTZ*c*, praedigtum H*): praedicatum A; *item sine addit. legimus cum* BF*Θ*(*et cor. post.*)KMO^{c}RTVZ^c*c*: + sit ACDF^{c}HΘ^c(*deinde erasum*)O*Z*, *sed fere omnes legunt* **ostendat** *infra.* iudeos DMT*c*.

10. **ostendat** A*F*HΘMORT, hostendat C, *et* ostendit BKVZ*c*: *om.* A^cDF^c. **et**: ad A. concordia F.

11. **cohortatur** (coort. T, choort. D): hortatur *c*.

Subscr. **explicit argumentum** AFKM(+ epistulae ad romanos) Z*c*: explicit prologus R, explicit praefatio BH, finit prologus D; explicit V; *nihil habent* CΘOT.

[ARGUMENTUM IN EPISTULAM AD ROMANOS.

Argumentum hoc ex quattuor praefationibus conflatum hic uno tenore imprimendum curauimus cum in quattuor codicibus nostris (BKV*c*) *hoc modo scriptum inueniatur. Distinctionem partium spatio lineae interposito significauimus.*

Prima (Epistolae Pauli ad Romanos . . . uerbis appositas) *praefatio est commentarii cuiusdam in hanc Epistulam iam perditi; exstat etiam ad finem praefationis longae, ex uariis scriptis similiter conflatae, in cod. Orat.* B. 7 (*uide Thomasium*, I, *pp.* 382-4). *Secunda* (Pauli Apostoli . . . ad Hebraeos ·I·) *est enumeratio Epistularum* XIV *usitato ordine composita. Tertia* (Omnis textus . . . promptissime patiantur) *est praefatio in Epistulas a Paulo ad ecclesias septem inscriptas, adiectis aliquot uerbis de Epistula ad Hebraeos, ab alio auctore ut uidetur additis; exstat etiam in* D *sed uerba* "AD (*litteris maiusculis*) ad ebreos quos hor"—*in capite columnae quasi nouae praefatiunculae initium scripta sunt. Formam diuersam huius praefatiunculae iam impressimus* (*uide supra p.* 10) *ex codd. nostris* HΘT, *quae Epistulas ad Timotheum, Titum, et Philemonem commemorat, non uero ad Hebraeos. Quarta* (Omnes ergo . . . melior factus est) *exstat similiter in* D *sed non in* HΘT *ubi omittuntur uerba* omnes *usque ad* reliquae, *et incipit* ad Timotheum prima.

Ex his colligimus Epistulas Paulinas apud Latinos primo duobus uoluminibus uel codicibus collocatas fuisse, quorum primo inerant Epistulae ad septem ecclesias, secundo Epistulae priuatae. Epistula ad Hebraeos ergo olim seorsum scribebatur, deinde uel primo uolumini adiecta est uel, ut hodie usitatur, secundo. De codicibus Graecis et auctoribus qui ordinem Thess. Hebr. Tim. *exhibent confer Tischendorfium T. G. ed.* VIII, *tom.* II, *p.* 779-80, *qui hunc ordinem sequitur, et C. R. Gregory, tom.* III, *p.* 139. *Hic ordo in codd. Latinis raro inuenitur, exstat uero in Sangallensi* 70 (*cf Berger*, '*Hist. de la Vulg.*' *etc.*, *p.* 342).

Sed praefationes nostrae nouo testimonio ostendunt et apud Latinos quondam ualuisse; cf. et Hieronymi Epist. ad Paulinum (= *Uall.* I, *p.* 278), 'Paulus apostolus ad septem ecclesias scribit (octaua enim ad Hebraeos a plerisque extra numerum ponitur). Timotheum instruit ac Titum', *etc.*

Elenchum codicum aliorum qui argumentum hoc uel totum uel partim continent apud Berger, '*Les préfaces jointes aux livres de la Bible dans les MSS. de la Vulg.*', §§ 254, 258, 259, *pp.* 61, 62 *uidesis.*

Argumentum in BV *primum, in c secundum, in* K *tertium, in* D *quartum obtinet locum.*

Inscr. incipit argumentum in epistola ad romanos BV; incipit argumentum hieronimi in epistola ad romanos K; prefatio in epistolis pauli *c*.

Epistolae Pauli ad Romanos causa haec est. Ecclesiam e duobus populis, id est de Iudaeis et Gentilibus, congregatam exaequat meritis, ut causas ei auferat simultatis quae de uoluntate praelationis mutuae nascebantur. Ergo ut pace inter se et caritate iungantur, ostendit pares conditione dum peccatis fuisse obnoxii comprobantur qui aeque salutem per fidem Christi sint et gratiam consecuti. Nam neque Iudaeis profuisse legem incustoditam docet, nec Gentiles posse legis ignoratione defendi; quos ratio et ad Dei notitiam perducere poterat, et ab omni uitae prauitate reuocare. Scito qui legis, non expositionem continuam esse dictorum sed subnotationes breues singulis uersibus ac uerbis appositas.

Pauli Apostoli Epistolae numero ·XIIII·; Ad Romanos ·I·; ad Corinthios ·II·; ad Galatas ·I·; ad Ephesios ·I·; ad Philippenses ·I·; ad Colosenses ·I·; ad Thessalonicenses ·II·; ad Timotheum ·II·; ad Titum ·I·; ad Philemonem ·I·; ad Hebraeos ·I·.

1. *om.* **pauli** K. **aecclesiam** *c*. **e**: de *c*.
2. iudeis *c et l.* 6. **gentilibus** B^c(tilibus *in ras. scr.*)KV: gentibus B*(?) *c Orat.* B. 7. **ei**: eis *Orat.* B. 7.
3. **uoluntate** (-tem K): uoluptate *Orat.* B. 7. prelationis B *c*.
4. condicione V; conditionem *c*.
5. conprobantur B*V, cōprobantur B^c.
7. **ignoratione** BKV; ignorantiae *c Orat.* B. 7; ignorantia *cod. S. Pauli ap. Thom.* defendi quos ratio · et ad *ita distinctum* V. noticiam *c*.
9. apposita BKV.
10. **epistolae**: + sunt B^c. numerum V, nūmr K; + sunt *Orat.* B. 7. una *uel* duae (*semel* due) *plene scripta c*. chorinthios B.
11. galathas B^cK*c*. tessalonicenses *c*.
12. thimotheum B. philimonem KV. hebreos B *c*, haebreos V.

Digitized by Google

Omnis textus uel numerus Epistolarum ad unius hominis perfectionem proficit. Cum Romanis ita agit Apostolus Paulus quasi cum incipientibus; qui post Gentilitatem ut initia fidei sortiantur et perueniant ad spem uitae aeternae multa de physicis rationibus insinuat, multa de Scripturis diuinis. Ad Corinthios prima consecutos iam fidem non recte conseruantes obiurgat; secunda ad Corinthios contristatos quidem sed emendatos ostendit. Galatas in fide ipsa peccantes et ad Iudaismum declinantes exponit. Ephesios quia incipiunt et custodiunt laudat quod ea quae acceperant seruauerunt. Philippenses quod in quo crediderunt seruantes ad fructum peruenerunt. Colosenses conlaudat quia uelut ignotis scribit: et accepto nuntio ab Epaphra custodisse euangelium gratulatur. Thessalonicenses in opere et fide creuisse gloriatur; in secunda praeterea, quod et persecutionem passi in fide perseuerauerint; quos et sanctos appellat, ut illos qui in Iudaea Christum confessi persecutiones fortiter tolerarunt. Ad Hebraeos, ad quorum similitudinem passi sunt Thessalonicenses, ut in mandatis perseuerantes persecutiones promptissime patiantur.

Omnes ergo Epistolae Pauli sunt numero ·XIIII·; ad Romanos, ad Corinthios ·II·, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colosenses, ad Thessalonicenses ·II·, ad Hebraeos, quos hortatur ad similitudinem Thessalonicensium; haec in canone non habetur; reliquae, ad Timotheum prima, quemadmodum agat Ecclesiam; ad Timotheum secunda, quemadmodum seipsum agat; ad Titum ut creditam sibi Ecclesiam Cretae ordinet; ad Philemonem de Onesimo seruo qui emendatus melior factus est.

EXPLICIT ARGUMENTUM.]

1. **Omnis textus** *etc.*: *hic incipit* D (*sine inscriptione*. aepistularum D.

2. **proficit** BV*c* *Orat.* B. 7: proficiunt DK, *cf. p.* 10. **agit**: ait D. insipientibus *Orat.* B. 7 (*teste Thom.*).

3. *om.* **ut** *c*. **et**: ut *c*.

4. phisicis V *c*, fisicis D. > multa de scr. diu. insinuat D. chorinthios B, corintheos D.

5. *om.* **prima** D. **fidem** + et *c*. **conseruantes** BDKV: conuersantes *c* *Orat.* B. 7. **secunda ad corinthios** (chor. B): ad eosdem in secunda D.

6. emandatos V. galathas B^{c}KV*c* *Orat.* B. 7.

7. effeseos D.

8. que D. acceperunt *Orat.* B. 7, acciperint D. **seruauerunt** *cum* B^{c}D*c*: seruauerant B*KV *Orat.* B. 7. phylippenses D. **quod in quo**: quod id quod *c*; id quod D.

9. peruenierunt D. colosensibus D. collaudat *c*. *om.* **conlaudat quia** D.

10. **quia**: quibus *c*. scripsit D. nuncio *c*. epafra B^{c}(efra B*)KV, epifra D. aeuanguelium D.

11. thesalocenses D, tessalonicenses *c*; + in prima *c*. > fide et opere D. **gloriatur**: gratulatur D*c*.

12. preterea BD *c*. **persecutionem**: tribulationem D. > passi persecutionem *c* *Orat.* B. 7. perseuerauerunt *c* *Orat.* B. 7. *om.* **in fide . . . appellat** D.

13. **ut**: et *c*. **illos**: hii D. iudea D*c*. **persecutiones**: persecutores D. tollerarunt D.

14. hebreos *c*, ebreos D. **ad quorum sim. p. s. thessalonicenses** (tessalon. *c*): quos hortatur ad similitudinem thesalonicensium D (*et* AD ebreos quos hor *in capite paginae scr. sunt*).

15. **mandatis** + dei D. **perseuerantes** *om.* D. **promptissime** B^{c}*c*: prumpt. B*DKV.

16. aepistolae D. ·XIIII· + sed ad aeclessias quidem scripsit id est D. **romanos**: + unam D, + ·I· *c*. chorinthios B, chorintheos D. ·II·: duas D.

17. galathas KV*; + unam D. effeseos D; + unam D. phylippenses D; + unam D. **colosenses** + duas D. tessalonicenses *c*, thesalocenses D.

18. ·II·: unam D; *om.* *c*. hebreos BV*c*, ebreos D. thesalonicensium D.

19. *om.* non D. habentur D. **reliquae**: reliquarum duae *c*. thimotheum D. primam BK; primum V; una D. quemammodum *bis* K.

20. aecclesiam *c*, aeclessiam D; ecclesia K; + dei D. **ad timotheum**: *om.* *c*; ad eundem D. **secunda**. ·II· BV. tytum D; + unam D.

21. aecclesiam *c*, aeclessiam D. **cretae**: recte *Orat.* B. 7, *cf. p.* 11. philimonem K, filimonem D. onissimo D.

22. melius D.

Inscr. explicit V, explicit argumentum K, explicit argumentum epistolae ad romanos B, explicit prefatio *c*; *nihil habet* D.

Digitized by Google

[DE ARGUMENTIS MARCIONITICIS.

Unicuique ex XIV Epistulis argumentum breue praemisimus, ea scilicet forma quae in codicibus nostris paene omnibus exstat. Sed omnia haec non unius generis sunt, ut nuper acute demonstrauit uir Reu. Dom. Donatianus de Bruyne (*'Prologues bibliques d'origine Marcionite' in 'Revue Bénédictine'* A.D. 1907, *p.* 1 *sqq.*): *Argumenta enim ad X Epistulas a Marcionitis receptas, hoc ordine collocata, sc. ad Gal.*, 1 *et* 2 *Cor.*, *Rom.*, 1 *et* 2 *Thess.*, *Laod.* (= *Eph.*), *Col.*, *Philipp.*, *Philem.*, *unam seriem efficiunt, et inter se euidenter cohaerent, ita ut ab auctore quodam Marcionita, et forsan ab ipso Marcione, confecta uideantur. Eandem etiam doctrinam de uno uero apostolo Paulo et de falsis apostolis, quae Marcioni sollemnis fuerat, constanter proferunt. Itaque, cum ecclesiae duae, Romana et Colossensis, ab aliis quam a S. Paulo fundatae erant, in argumentis dicitur* Romani [+ ergo R] sunt in partibus Italiae; Hi praeuenti sunt a falsis apostolis . . . Hos reuocat apostolus ad ueram euangelicam fidem; *et de Colossensibus* Ipsi praeuenti erant a pseudoapostolis, nec ad hos accessit ipse apostolus, sed et hos per epistulam recorrigit; *quibus in locis* praeuenti sunt (*uel* erant) *forsan Graece erat* προὐλήφθησαν *uel* προκατελήφθησαν, *i.e. ante Pauli aduentum praeoccupati. Ordinem etiam Epistularum testantur argumenta ad Ephesios et Colossenses, praesertim si in priore 'Laudicenses' cum Marcione pro 'Ephesii' legas*; Laudicenses sunt Asiani. *Sequitur optime* Colossenses et hi, sicut Laudicenses, sunt Asiani. *Simili modo argumentum ad Galatas ante argumentum ad* 1 *Cor. recte poni uidetur*; Galatae sunt Graeci. Hi uerbum ueritatis prius ab apostolo acceperunt *etc.*, *quod bene sequitur* Corinthii sunt Achaei. Et hi similiter ab Apostolo audierunt uerbum ueritatis *etc.*, *ubi plures ex codicibus nostris, sed non omnes legunt* ab apostolis. *Nec si a catholico quodam haec argumenta emendata fuerint* (*ut suadet de Bruyne*), *cuiquam mirandum erit.*

Si haec uera sint, ut credimus, sequitur Marcionis 'Apostolicon' Latine etiam circumlatum fuisse et communi usu tritum. Exemplo etiam antiquissimo probant, quod alias abunde testatum est, Ecclesiam nonnihil etiam in Noui Testamenti corpore conformando hereticis debere. Monarchianorum prologi in Euangelia, Donatistarum capitulationes in Actus, Pelagii praefationes in Epistulas, Priscilliani in easdem canones, ab omnibus doctis nunc agnoscuntur; quibus hodie adiungitur Marcion.

ARGUMENTUM MARCIONITICUM IN EPISTULAM AD ROMANOS.

Argumentum hoc continetur in codd. nostris ABCDFGKMORTWZ*c et* ϛ; *non autem in* LUV𝔅𝔖ℭ. *Secundum obtinet locum in* GW (*ubi primum tenet praefatio in Epp. Canonicas* 'non est hic ordo apud grecos' *etc.*) ϛ, *tertium in* BR, *quartum in* AO, *quintum in* DZ*c*, *sextum in* FKM, *octauum in* C, *decimum in* T.

Argumenta similia habentur in HΘ, *Mus. Brit. Harl.* 2804, *quae infra impressimus; uide Thomasium* I, *pp.* 388, 391, *S. Berger 'Les préfaces jointes aux Livres de la Bible dans les MSS. de la Vulg.' p.* 64, *Zimmer*, *'Pelagius in Irland'*, *p.* 34.

Inscr. incipit argumentum epistolae ad romanos BK; argumentum in epistolam pauli ad romanos ϛ; incipit argumentum AMR, item aliud (d *in ras.* T, aliut C) argumentum (+ eiusdem C) CT*c*; inc. praef. epist. pauli apost. ad rom. F; *in codice Armachano argumentum Pelagio tribuitur*, argumentum pilagii in aepistū ad romanos D; *nihil habent* GOWZ.

Romani sunt in partibus Italiae. Hi praeuenti sunt a falsis apostolis, et sub

---

1. **romani**+ergo R (*bis scr.*). **in partibus** *cum* ADF*c*: in partes CRTW; in parte G; partes B*KMZ; partis B^c^Oϛ. italie T, ytalie W, ithaliae *c*, hytaliae C. hii CDFMTWZ. praeuentii A*; preuenti CDKMTWZ*c*.

nomine Domini nostri Iesu Christi in legem et prophetas erant inducti. Hos reuocat apostolus ad ueram euangelicam fidem, scribens eis a Corintho.

EXPLICIT ARGUMENTUM.]

1. nomini W. **domini** *om.* K. *om.* **nostri** BKOZ*c*. ihesu C; *om.* K. **christi** + et G. lege BGKR*c*. **et** + in GZ (i *tantum*). profetas DZ; prophetis BGK*c*. era^{a}t D, errant G.
2. apostholus C, apostolos Z. **ueram** + concordiam *c*. **euangelicam** *cum* A*D(aeuangueli-cam)FZ: euangelicamque A^{c}MO; et euangelicam BCGKRTϛ*c*; et ad euangelicam W. scriben^{s} O. **a**: ab CGT*c*; ad M. **corintho** (chorinto DF): corinthum B*; athenis CGT*c*; + per phoeben ministram ecclesiae cenchreensis ϛ. *om.* **scribens** .. **corintho** Z.

Subscr. **explicit argumentum** BK*c*: explicit praefatio (-cio Z) AZ; expl. feliciter F; finit amen D; habet apostolus uersus ·IIII· DCCCC ·lxvIIIϙ·.·G; *deinde* + In opera legis carnalia quae spiritaliter intellegenda sunt G;
nihil habent CMORTWϛ. *Post subscriptionem sequuntur in* Z ego iuseus hac | si indignus diacon | anc librum quem | ad opus peculiare | uolo officio sancto *litteris runicis scripta; uide Mus. Brit.* '*Catalogue of Ancient MSS., Latin*', *p.* 38.

Praefatio haec in codd. HΘ *continetur, in quibus nonum obtinet locum.*

Romani sunt in partes Italiae. Hi fidem habentes et scientiam fidei ignorantes physicas rationes consonare praedicationi apostoli uel prophetarum discunt. Scribit eis ab Athenis.

Inscr. item incipit argumentum H; item aliud argumentum Θ.
1. **hi**: his H.
Subscr. deest.

Praefatio haec inuenitur in cod. Mus. Brit. Harl. 2804 (*saec.* xii) *in quo quintum obtinet locum; uide S. Berger* '*Les préfaces jointes aux Livres de la Bible dans les MSS. de la Vulg.*' *p.* 62.

Incipit argumentum in epistolam ad romanos.

Romani qui in urbe roma in xpictū crediderant ita a falsis aptis deprauati erant· ut sub nomine dñi nostri iħu xpicti· in legem et circumcisionem inducerentur: hos reuocat ad ueram et euangelicam fidem scribens eis ab athenis.

Explicit argumentum.

1. **crediderant** *ex* -runt *correctum.*

Digitized by Google

DE SECTIONIBUS ET CAPITULIS CODICUM AMIATINI ET FULDENSIS.

Quae ratio intersit inter hos codices, quamuis quaestio non maximi momenti sit, digna tamen est inuestigatione, praesertim cum aliorum codicum historiae lucem adferat.

Concordia Euangeliorum in Fuldensi ex capitulis CLXXXII *constat, quae cum aliis capitulationibus nihil commune habent; uide E. Ranke* '*Codex Fuldensis,*' *pp.* 21–8, *et Reu. Dom. J. Chapman,* '*Early History of the Vulgate Gospels*', *Oxon.* 1908, *pp.* 84 *seqq.*

In Actibus et textus libri et capitula ad diuersas codicum familias pertinent, quamuis sectiones numero parum distent (LXX *in* A, LXXIV *in* F) *et locos libri non longe distantes tangant, immo saepe concordent. Eadem fere dici possunt de Iudae, Iohannis, et II Petri Epistulis. In I Petri uero et Iacobi Epistulis sectiones et capitula plurimum concordant.*

In Apocalypsi capitula desunt in A, *textus autem in* XXV *sectionibus distinctus est* (*quas Tischendorfius in editione sua omisit*). *Hae sectiones cum sectionibus codicis* F *concordant, qui capitulorum uice prima uerba sectionis cuiusque citat. Hinc colligas capitula huius libri olim perdita fuisse aut non exstitisse.*

In Epistula ad Hebraeos et sectiones et capitula differunt. Sectiones sunt XXXIX *in* A; *in* F *numerantur* XII *usque ad cap.* ix. 11 (Christus autem), *sed altera etiam numeratio additur sectionum breuiorum* CXXV *quae ab initio ad finem libri extenditur. Capitula tantum exstant ad sectiones longiores* XII (*cf. P. Corssen,* '*Epistula ad Galatas,*' *p.* 6).

In Epistulis Paulinis sectiones et capitula fere concordant, quamuis textus Epistularum ad diuersas familias pertineant. In Epistula ad Romanos uero in Fuldensi duae sunt capitulationes uel potius una et dimidium quamuis uno tenore scriptae. Prima (I–XXIII) *totam Epistulam tangit exceptis capp.* XV *et* XVI.[1] *Secunda* (*id est dimidium*) *a cap.* ix. 1 (ueritatem dico) *ad* xv. 4 (quaecumque) *extenditur sub numeris* XXIV *ad* LI, *et cum capitulis eorundem numerorum in codice* A *concordat. Haec etiam finem Epistulae a* xv. 4 (quaecumque) *ad* xvi. 24 (quartus frater) *neglegit. Ex quibus colligitur Epistulam in duarum familiarum apographis ad finem mancam fuisse. Notandum etiam est sectiones in textu Epistulae in* F *numeratas cum sectionibus Amiatinis* I–XXIII *non cum sectionibus quae Fuldensibus capitulis aptae forent concordare. Ex quo constat scribam primum suum inceptum deseruisse inuento alio codice quem exscribere maluit; hoc enim per incuriam accidisse non uidetur. Et hoc dolendum est cum capitulorum Fuldensium doctrina indolem theologicam ab altera capitulatione alienam prodat. Capitula* I–XXIII *forsan ad codicem quemdam ueteris uersionis pertinebant; in sectione enim* VI de occulto iudaeo *respondet Rom.* ii. 28 *ubi nos legimus* qui in abscondito *etc., et* F *habet* qui in absconso; *uide adnotata ad locum.*

[1] *Confer Sanday et Headlam,* '*Epistle to the Romans*', *Introduction, p.* xc.

CAPITULA IN

Capitula exstant in codd. ABCFHΘKMOTUVZ.

Desunt in DGLW *c d e f g edd. ant. plur.; Kesler* 1487 Incipit capitulatio siue registrum epistole Pauli ad rhomanos cuius sunt XVI capitula *habet.*

In codice R *ad initium libri uice capitulorum priora uerba sententiarum in textu Epistulae dantur;* XI *capitula enumerantur; impressit Thomasius* I, *p.* 416 *seqq.*

Inscr. incipiunt (+d *sed eras.*) breues A, inc̄. breuis ad rō. M, incipiunt capitula (kapitulae C) in epistola (aep. C, epistolae B *Reg.*) ad romanos BCT *Reg.* I. E. VIII, in apostoli nomine incipiunt capitula ad romanos Z, incipit capitulatio in epistolam (-la Θ, aepistola H) ad romanos HΘU, incip̄t cap̄ epl̄ b̄ pauli apl̄ V, inc. cap. testimoniorum subiectorum de epist. pauli apostoli ad romanos F; *nihil habent* KOR.

AKMOVZ (*cf. et Thomasium,* I, *p.* 388). *Edidimus ex codice* A, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis tantum exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*	*Mus. Br. Reg.* I. E. VIII.	B
I. De natiuitate domini secundum carnem (i. 1).	I. De natiuitate christi secundum carnem (i. 1).	
II. De fide romanorum et paulo pro eis dominum deprecante (i. 8).		I. De fide eorum quod integra sit et gratias agens deo et commemoratio in oratione eius pro eos et de aduentu eius ad eos (i. 1).
III. De gentibus grecis ac barbaris et primatu iudaeorum atque grecorum (i. 13).		
IIII. De ira dei in eos qui sunt ueritatis contrarii et cognitum deum deserunt et deseruiunt creaturae (i. 18).	II. De ira dei in eos qui sunt ueritatis contrarii (i. 18).	II. De reuelanda ira dei super eos qui impie agunt et de obscuritate sensus eorum et de imaginis corruptibilis hominis et quod traditi ignominiae et de femine et masculos (i. 18).
V. De impudicis uiris ac feminis (i. 26).		

Notae ad codd. AKM *etc.* II. depraecantem Z. IIII. *om.* de VZ[c]. deserui[u]nt A; deseruierunt VZ[c].

Digitized by Google

EPISTULAM AD ROMANOS.

Post unumquodque capitulum addidimus cap. et uers. Epistulae ad quos sectio incipit; post F *tamen, in quo sectiones in textu Epistulae, ut supra notauimus, Amiatinis non Fuldensibus capitulis respondent, dedimus eos locos ad quos reuera capitula Fuldensia spectare uidentur, a cap.* I *sc. usque ad cap.* XXIII; *post* XXIII *et capitula et sectiones cum Amiatinis congruunt.*

Ut lectoris commodo consulamus, in sexta columna posuimus capp. et uerss. Epistulae ad quos incipiunt sectiones Priscilliani de quibus supra tractauimus, pp. 20 *seqq.*

CHΘTU *Edidimus ex codice* C, *uariantibus lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis tantum exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*	F	*Sectiones Priscilliani e Codice Cauensi decerptae: cf. Schepps, p.* 169.
	I. De incarnatione domini ihesu christi ante omnem euum praeordinata (=i. 1).	I. *incipit ad* Paulus seruus (i. 1). II. *ad* secundum spiritum (i. 4).
I. Paulus uocatus fidem romanorum praedicari in huniuerso mundo dicit. Quibus et suum promittit aduentum. Quod iustus ex fide uiuat (i. 1).	II. Quod pro fide romanorum qua christiani esse coeperunt deo apostolus gratias agit ut probetur fidem in deum muneris esse diuini (=i. 8). III. De eis qui cognoscentes deum creaturas pro creatore coluerunt (=i. 18).	III. *ad* quia fides (i. 8). IIII. *ad* desidero enim (i. 11). V. *ad* non enim erubesco (i. 16).
II. Quia reuelatur ira dei in eos qui creatorem agnoscere noluerunt. Tradendo eos desideriis suis (i. 18).	IIII. De his qui sua crimina in aliorum actione condemnant et ipsi in suam impietate persistunt (=ii. 1).	VI. *ad* super omnem (i. 18). VII. *ad* a creatura (i. 20). VIII. *ad* ut sint (i. 20).
	V. De lege litterae et de lege naturae quibus omne hominum genus una condicione concluditur (=ii. 14).	VIIII. *ad* propter quod (i. 24). X. *ad* et mercedem (i. 27).

Notae ad codd. CH *etc.* I. suum: spiritu HΘ. aduentum + et HΘU. II. reueletur H. tradendos U (dos *sup. lin. scr.*).

Digitized by Google

AKMOVZ (*cf. et Thomasium,* I, *p.* 388).	*Mus. Br. Reg.* I. E. VIII.	B
VI. De his iudicibus qui mala quae alios prohibuerint ipsi committunt et patientia dei ad paenitentiam reuocante et poenis male operantium et gloria operantium bonitatem et quod non prosit circumcisio transgredientibus legem nec obsit praeputium gentibus naturaliter deum summum colentibus et custodientibus aequitatem (ii. 1).	III. De iniquis iudicibus quae alios prohibuerint ipsi committunt (ii. 1). IIII. De eo quod non prosit circumcisio transgredientibus legem (ii. 14).	III. De non iudicandum ea quae ipse agis (ii. 1). IIII. De gentes quae legem non habent et quod ipsi sibi sunt lex (ii. 14).
VII. De iudaeo quid amplius habeat et quid ceteris gentibus antecellat (iii. 1).	V. De iudeo quid amplius habeat et cui ceteris gentibus (iii. 1).	V. De iudaeis quod circumcisio prodesit et quod deus uerax homo autem mendax (iii. 1).
VIII. De humana calumnia aduersus iudicium dei et dicentibus faciamus mala ut ueniant bona (iii. 5).		
VIIII. De iudaeis et grecis omnibus peccato constrictis et de iustitia dei per fidem domini iesu christi (iii. 9).	VI. De iudaeis et grecis omnibus peccatis constrictis (iii. 9).	VI. De iudaeis et grecis quod omnes sunt sub peccato · et quod bonum non operentur quia iesus christus uenit in mundum (iii. 9).
X. De iustificatione hominis per fidem sine operibus (iii. 27).	VII. De iustificatione hominis per fidem (iii. 27).	VII. De fide et iustitia et quod reputata sit fides ad iustitiae abrahae et de dauid dicente (iii. 27). VIII. De praeputium et cir-

Notae ad codd. AKM *etc.* VI. **his** A : iniquis *rell.* **mala** : male Z*. **quae** : qui M. prohibuerunt MVZ^c. **et** *pr. sine add.* A : + de *rell.* reuocantem MVZ. **et poenis** (o *in ras.* A) *usque ad finem capituli om.* V, *improbauit* Z^o. **male** : malae A*. **operantium** *pr.* : + iniquitatem O. **et gloria** (– iae A) : gloriae (*sine* **et**) Z. *om.* **et glor. oper. bonitatem** O. **bonitatem et** + quo M* (*sed erasum*). **et custodientibus** *bis scr.* M* (*pr. eras.*). VII. **quid** *pr.* : qui M*Z*; quod VZ^o. **et** *om.* Z*. **quid** *sec.* : quod Z*. VIII. ueniad Z*. VIIII. **peccato** : peccata M*. **de** *sec. om.* V. iustitiae VZ^o. **domini** : *om.* KVZ^c; + nostri O. X. hominum KV.

Digitized by Google

CHΘTU

III. Quia personarum acceptio non est aput deum. De his qui aut in lege aut sine lege peccauerunt. Et quod gentes naturaliter quae legis sunt faciunt. Et de iudaeo qui gloriatur in lege. Non enim qui in manifesto iudaeus est (ii. 11).

IIII. Quid hamplius iudaeo. est autem deus uerax. et numquid iniquus deus . et qui dicunt faciamus mala . et quia non est iustus quisquam. Homne hos hobstruatur. Quia non ex hoperibus legis sed ex fide christi iustificentur credentes (iii. 1).

V. De abraham quia credidit deo. et de beatitudine hominis quia non per legem promissio abrahe sed ex fide qua contra spem credidit (iv. 1).

F

VI. De occulto iudaeo et spiritaliter circumcisio cui plurimum per intellegentiam prosunt statuta legalia (=ii. 28).

VII. De generali remissione peccatorum qua nemo non indiget quam sola confert · gratia dei per fidem christi quoniam lex peccatum ostendit · cauendum non delet admissum (=iii. 21).

VIII. Quod beatus abraham priusquam praeceptum circumcisionis acciperet fidem iustificatus sit et non secundum carnis propaginem sed secundum fidei unitatem factus sit· Omnium gentium pater quia in abrahae semine quod est christus erat futura benedictio (=iv. 1).

VIIII. De perseuerantia fidei · cuius fortitudo est pax et dilectio dei (=v. 1).

X. De peccato adae quod in omnes homines sine cuiusquam exceptione transibit nec euacuatur nisi in christo ihesu qui solus sic humana

Sectiones Priscilliani e Codice Cauensi decerptae.

XI. *incipit ad* propter quod (ii. 1).

XII. *ad* an diuitias (ii. 4).

XIII. *ad* secundum (ii. 5).

XIIII. *ad* non enim (ii. 13).

XV. *ad* cum enim (ii. 14).

XVI. *ad* si autem tu (ii. 17).

XVII. *ad* non enim qui (ii. 28).

XVIII. *ad* quid ergo (iii. 1).

XVIIII. *ad* si autem (iii. 5).

XX. *ad* scimus autem (iii. 19).

XXI. *ad* per legem (iii. 20).

XXII. *ad* iustificati (iii. 24).

XXIII. *ad* ubi est ergo (iii. 27).

XXIIII. *ad* an iudaeorum (iii. 29).

XXV. *ad* legem ergo (iii. 31).

XXVI. *ad* quid ergo (iv. 1).

XXVII. *ad* ei autem (iv. 4).

XXVIII. *ad* beati (iv. 7).

XXVIIII. *ad* et signum (iv. 11).

XXX. *ad* non enim per (iv. 13).

Notae ad codd. CH *etc.* III. **non** *pr.*: n (*deinde spatium sine rasura*) H. **est** *pr.*: sit HΘU. **faciant** HΘU. **iudaeo**: iude T; iudaeis HΘ; indicio *lapsu* C. **gloriantur** HΘ. IIII. *om.* **qui** T. **quisquam**: + ut HΘU. **hobstruatur**: + et HΘU. **quia** *sec.*: qui T. V. **quia** *pr.*: qui T **qua**: quae Θ.

Notae ad cod. F. VII. **gratia**: gratiam F. VIIII. **dilectio**: dilecti F*.

AKMOVZ (*cf. et Thomasium*, I, *p.* 388).	*Mus. Br. Reg.* I. E. VIII.	B
		cumcisio • et signaculum fidei • et quod abraham pater sit multarum gentium (iv. 9).
XI. De gloriatione spei gloriae dei pariter gloriatione tribulationis (v. 1).	VIII. De gloriatione spei gloriae dei (iv. 9).	VIIII. De pacem habendam ad deum et quod sint sancti et omnia sustinentes propter christum qui pro eis mortuus est (v. 1).
XII. De passione domini pro impiis nobis et praeuaricatione hominis peccatoris adae (v. 6).	VIIII. De morte regnante ab adam usque ad moysen (v. 1).	
XIII. De morte regnante ab adam usque ad moysen et in eos qui non peccauerunt in similitudine praeuaricationis adae (v. 14).		X. De adae peccatum et mortis et quod per unum iesum christum iustitia abundabit (v. 12).
XIIII. De differentia magnitudinis peccati adae humanum genus secum pariter deponentis ad mortem et gratiae domini apud se credentes omnes in se releuantes ad uitam et gloriam sempiternam (v. 17).		
XV. De baptizatis quod in morte domini sint baptizati uiuant autem non peccato cui iam mortui sunt sed iustitiae dei cui renati sunt et resurrectione domini nostri iesu christi (vi. 3).	X. De baptizatis quod in mortem domini sint baptizati (v. 12).	XI. De non permanendum in peccato et quod sint baptizati in christo (vi. 1).

Notae ad codd. AKM *etc.* XI. spe V. **pariter** + et K. tribulatione A* (– nis *cor.*). XII. **et** *om. lapsu* A. XIII. **et** *om.* VZ^{c}. non *om.* Z*. **similitudine**: mi *sup. lin.* M; similitudinem KOZ. XIIII. *In textu cap.* xiiii *inc. ad* v. 17 *in* A, *ad* v. 15 *in* FVZ. differentiam A*. **adae**: iudae AO. **humanum**: hominum Z*. deponentes Z*; deponente VZ^{c}. **et** *pr. om. lapsu* A. **domini**: dei KVZ^{c}. **apud se** *om.* M. **releuantes** A (l *sup. lin.*; *perperam* -tis *Tisch.*) MOZ: releuantis K; reuelantes V. XV. **sunt** VZ^{c}. babtizati V; *et inc. cap.* xvi *ad* **uiuant**. **iam**: *om.* VZ^{c}. renatai A* (a *sec. expunct.*). **et**: ex (*forsan recte*) KVZ^{c}; in M. **resurrectione**: o *sup. lin.* A. **nostri** A*: *om.* A^{c}KMOVZ.

Digitized by Google

CHΘTU	F	*Sectiones Priscilliani e Codice Cauensi decerptae.*
	naturam recepit ut eum contagia ueteris originis non tenerent · et sicut per unius peccatum fuerit ingressa mors omnium · Ita per unius iustitia repararetur uita cunctorum (= v. 12).	XXXI. *incipit ad* si enim qui (iv. 14). XXXII. *ad* ubi (iv. 15). XXXIII. *ad* secundum quod (iv. 18).
VI. Iustificati igitur ex fide . et christus secundum tempus pro impiis mortuus est . et per hunum hominem mors . et regnauit mors ab adam . et hubi abundauit delictum . et hut hultra non seruiamus peccato (v. 1).	XI. De sacramento baptismi in quo morimur peccato ut uiuamus deo (= vi. 3).	XXXIIII. *ad* non est (iv. 23).
	XII. De stipendio peccati et de retributione gratiae dei (= vi. 23).	XXXV. *ad* non solum autem (v. 3).
	XIII. De concupiscentiis carnis quae legis prohibitione creuerunt (= vii. 7).	XXXVI. *ad* ut quid enim (v. 6). XXXVII. *ad* propterea sicut (v. 12).
	XIIII. Quo trahat carnalis prudentia et quo mens cui spiritus dei est rector ascendat (= viii. 6).	XXXVIII. *ad* sed non sicut (v. 15). XXXVIIII. *non notatur* (*sed* v. 20 *teste Schepps*).
VII. Si mortui sumus cum christo uiuimus cum christo quia iam non morietur et non est sub lege . et serui estis cui hoboedistis . Et sicut exibuistis membra uestra iniquitati . nam finis illorum mors est (vi. 8).	XV. De excellentia glorificationum in aeterna beatitudine tribuendarum quae praesentium passionum quas sancti sustinent meritum omne transcendent expectante omne creatura per spei fortitudinem promissionis dei (= viii. 18).	XL. *ad* an ignoratis (vi. 3). XLI. *ad* hoc scientes (vi. 6). XLII. *ad* si autem (vi. 8). XLIII. *ad* ita et uos (vi. 11).

Notae ad codd. CHΘ *etc.* VI. **iustificatur** T. **habundabit** T. **hut**: *om.* HΘTU. VII. *om.* **iam** U. **moritur** HΘ. **est**: estis HΘU. **oboeditis** HΘ.
Notae ad cod. F. XV. **omne**: omni *cor.*

Digitized by Google

AKMOVZ (*cf. et Thomasium*, I, *p.* 388).	*Mus. Br. Reg.* I. E. VIII.	B
XVI. De fidelibus quod non sint sub lege sed sub gratia et quod liberati a seruitute peccati sint serui iustitiae dei (vi. 12).	XI. De fidelibus quod non sint sub lege sed sub gratia (vi. 1).	XII. De non peccandum et quod sint semper sancti sine reprehensio (vi. 12).
XVII. De homine quamdiu uiuit uinculo legis adstricto et in passione domini pariter moriente ut a lege sit liber (vii. 1).	XII. De homine uinculo legis adstricto (vi. 12).	XIII. De lege dominationis et de mulieris alligatione ad uirum (vii. 1).
XVIII. De disputatione carnis et carnalium operum et spiritus ac spiritalium sanctitate (vii. 14).	XIII. De disputatione carnalium operum et spiritus (vii. 1).	XIIII. De lege spiritali et de paulo agente contra malum (vii. 14).
XIX. De sanctis quod non carnis sint debitores sed spiritus et quod non spiritum timoris accip:rint sed adoptionis filiorum dei (viii. 6).	XIIII. De sanctis quod non carne sint debitores sed spiritus (vii. 25 *b* igitur).	XV. De apostolo seruiente deo et dei (de*) filium damnante peccatum in carne (vii. 25 *b* igitur).
XX. De differentia passionum et praesentiae et futurae a seruitute corruptionis liberari cupientes et de spe et de spiritu pro sanctis gemitibus qui uerbis deprimi non possunt ambitiosius postulante (viii. 15).	XV. De differentia passionum et presentia et futurae (viii. 18).	XVI. De expectatione reuelationum filiorum dei et de uanitate subiec (*reliqua desunt*; viii. 18).

Notae ad codd. AKM *etc.* XVI. *est* XVII. *in* V *et similiter sequentia* (*in capitulationibus, non in textu epistulae*). **sint** *pr.* (n *sup. lin.* A): sunt VZ°. gratiae A*. **sint** *sec.*: facti sunt KOVZ, facti sint M. XVII. **adstricto**: abscripto VZ^c^. **a lege** *plur.* (*etiam* A; *perperam omisit* **a** *Tisch.*): *om.* **a** Z. XVIII. **et carnalium** *bis scr.* A*, *pr. expunct.* XIX. **carnis**: carni KMVZ^c^, carnes Z*. **sint**: sunt VZ°. **spiritus**: spiritui KMO. **et quod n. sp. timoris** *om.* O. **spiritum**: spiritu Z*. acceperint KMO. adobtionem M. *In textu epistulae inc. cap.* XVIIII *ad* vii. 22 *in* V. XX. *In textu inc. cap.* XX. *ad* viii. 15 *in* A; *lapsu Tisch. ad* viii. 15 *et iterum ad* viii. 17. **et** *pr. om.* KM. presentium KM. **futurae** + gloriae KM. **a**: ac O; et MVZ°; et a K. cupiente KVZ^c^; cupientibus M. **gemitibus**: gentibus V. **deprimi**: promi Z* (deprimi Z²); exprimi KMVZ^c^. postulantem OZ* (posto.).

Digitized by Google

CHΘTU

VIII. De muliere quae sub uiro est. Hut seruiamus in nouitate spiritus . nam concupiscentiam nesciebam . et scimus quia lex spiritalis est. Et uideo aliam legem in membris meis (vii. 1).

VIIII. Lex spiritus uitae et de peccato damnauit peccatum . nam prudentia carnis mors est. Et si quis spiritum christi non abet hic non est eius. Et qui spiritu dei habuntur filii sunt dei . et spiritus testimonium reddit spiritui nostro (viii. 1).

X. Quia non sint condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam . et uanitati creatura subiecta est . et spe salbi facti sumus . Et quid horemus nescimus . Et quia spiritus postulat pro sanctis. Et quia diligentibus deum homnia cohoperantur in bonum (viii. 18).

F

XVI. De gratia dei qui electis suis adque praescitis per spiritum sanctum effectum et scientiam praestat orandi et per caritatem dei insuperabiles facit (= viii. 26).

XVII. De filiis promissionis quos apostolus mirabilis caritatem etiam sui detrimento optat adquirere specialem curam pro suae gentis salutem suscipiens (= ix. 1).

XVIII. In electione siue iudaeorum siue gentilium nullam christianae gratiae esse distantiam et parem utrique populo tribui misericordiam· quia omnis homo renouatus in christo adoptionis est filius (= x. 5).

XVIIII. Quod gentium populus fide iustificatus non ita in suis uocatione debeat gloriari ut non se propter offensam israheliticae plebis extollat (= xi. 13).

XX. De obscecatione iudaeorum quod operae gratiae dei in lumine gentium profuit (= xi. 25).

Sectiones Priscilliani e Codice Cauensi decerptae.

XLIIII. *incipit ad* peccatum enim (vi. 14).

XLV. *ad* humanum dico (vi. 19).

XLVI. *ad* liberi (vi. 20).

XLVII. *ad* stipendia (vi. 23).

XLVIII. *ad* an ignoratis (vii. 1).

XLVIIII. *ad* scimus (vii. 14).

L. *ad* non enim (vii. 19).

LI. *ad* igitur ego ipse (vii. 25).

LII. *non notatur* (*sed* viii. 1 *teste Schepps*).

LIII. *ad* nam quod (viii. 3).

LIIII. *ad* qui enim secundum (viii. 5).

LV. *ad* si autem christus (viii. 10).

LVI. *ad* spiritus uero (viii. 10).

LVII. *ad* propter inhabitantem (viii. 11).

LVIII. *ad* quicumque enim (viii. 14).

LVIIII. *ad* sed accepistis (viii. 15).

LX. *ad* existimo enim (viii. 18).

LXI. *ad* nam expectatio (viii. 19).

LXII. *ad* quia et ipsa (viii. 21).

LXIII. *ad* scimus enim (viii. 22).

Notae ad codd. CHΘ *etc.* VIII. **quia**: quod HΘU. **uideo**: ideo T. VIIII. **spiritu**: spiritum HΘ. **habuntur** C: aguntur *rell.* reddet HΘ. X. sunt HU. *om.* **ad futuram gloriam** HΘU. **et spe**: *om.* et T. **et quia spiritus**: *om.* quia U. **sanctis**: nobis T. **in bonum**: bono T.

Digitized by Google

AKMOVZ (*cf. et Thomasium,* I, *p.* 388).	*Mus. Br. Reg.* I. E. VIII.	B
XXI. De praedestinatis conformibus filii dei (viii. 24).	XVI. De predestinatis conformibus filii dei (viii. 28).	XVII. De diligentibus deum et sanctis quos iustificauit (viii. 28).
XXII. De deo quod pro nobis filio proprio non pepercit (viii. 30).		
XXIII. De inpossibilitate separationis hominis christiani a dilectione domini nostri iesu christi (viii. 33).		
XXIIII. De testificatione pauli doloris et de tristitia pro iudaeis (ix. 1).	XVII. De testificatione pauli doloris et tristitiae (ix. 1).	XVIII. De apostoli ueritate et tristitia et de israhel (ix. 1).
XXV. De duobus populis (ix. 6).		
XXVI. De uoluntate dei quod quem uult indurat et cui uult clementissime miseretur (ix. 14).	XVIII. De uoluntate dei quem uult indurat et cui uult miseretur (ix. 16).	
XXVII. De comparatione figmenti et figuli (ix. 18).		XVIIII. De uoluntate dei quod israhel de aegypto eripuit (ix. 18).
XXVIII. De uasis irae ac misericordiae et gentium uocatione (ix. 22).		

Notae ad codd. AKM *etc.* XXI. **praedest.** *ex* praedist. A. **conformibus** (confirm. A*) : conformi solius V. XXII. **filio** + suo VZ°. **proprio** *om.* V. > proprio filio O. XXIII. **a** : *om.* M*V ; in *lapsu* A. **dilectione** : lectione V. XXIIII. **de** *sec. om.* KOVZ. tristitiae KMOVZ. **pro iudaeis** : pauli Z* (*sed corr.*). **de testificatione p. d. et de tristitia** *in cap.* XXIII *includuntur in* O, *ita ut cap.* XXIIII *sit tantum* pro iudaeis. XXVIII. **ac** : ad V*. **uocatione** : o *pr. in ras.* A ; uocationem O ; isrl V.

Digitized by Google

CHΘTU

XI. Quia hobtaret anathema esse pro fratribus. Et quorum patres ex quibus christus. Et non homnes qui ex srahel hii sunt srahelitae. Et de iacob et esauh · et de faraone. et uocabo non plebem meam. et sifu erit numerus sraelh (ix. 1).

F

XXI. In quam obseruantiam mandatorum dei per apostolicam praedicationem uniuersalis ecclesia dirigatur et qua caritate omnes fideles sibi debeant esse connexi et nullus nisi in domino glorietur (= xii. 1).

XXII. De mundanis potestatibus honorandis quia oportet oboediri. his quibus ad mundanum regumen dominus tribuit potestate (= xiii. 1).

XXIII. Quod fideles dei non debeant inuicem iudicare cum unusquisque secundum regulas mandatorum ipsa se debeat diuino iudicio praeparare ut ante tribunal dei sine confusione possit operum suorum praestare rationem (= xiv. 1).

XXIIII. De testificatione pauli doloris et tristitiae pro iudaeis (ix. 1).

XXV. De duobus populis (ix. 6).

XXVI. De uoluntate dei quod quem uult · indurat et cui uult clementissime miseretur (ix. 14).

XXVII. De conparatione figmenti et figuli (ix. 18).

XXVIII. De uasis irae ac misericordiae et gentium uocatione (ix. 22).

Sectiones Priscilliani e Codice Cauensi decerptae.

LXIIII. *incipit ad* spes autem quae (viii. 24).

LXV. *ad* scimus autem (viii. 28).

LXVI. *ad* quomodo non (viii. 32; *sed* viii. 31 *teste Schepps*).

LXVII. *non notatur* (*sed* viii. 32 *teste Schepps*).

LXVIII. *ad* christus iesus (viii. 34).

LXVIIII. *ad* ueritatem dico (ix. 1).

LXX. *ad* quorum adoptio (ix. 4).

LXXI. *ad* non autem quod (ix. 6).

LXXII. *ad* id est non qui (ix. 8).

LXXIII. *ad* cum enim nondum (ix. 11).

LXXIIII. *ad* igitur non uolentis (ix. 16).

Notae ad codd. CHΘ *etc.* XI. **et** *pr. om.* HΘU. **omnis** U. **srahel** + sunt HΘU. **srahelitae** : israhel HΘ. **esau** *in ras. scr.* H (*forsan* isaac H*). **et de faraone . . . sraelh** *atramento pallidiore scriptum in* C. **numerus** + filiorum U.

AKMOVZ (*cf. et Thomasium*, I, *p.* 388).	*Mus. Br. Reg.* I. E. VIII.	B
XXIX. De esaia clamante pro populo israhel (ix. 26).		
XXX. De gentibus iustitiam fidei conprehendentibus et iudaeis offendentibus in lapidem offensionis (ix. 30).	XIX. De gentibus iuxta fide conpraehendentibus (xi. 1).	XX. De israhel quod non tenerent iustitiam et de scriptura qui credit (ix. 30).
XXXI. De paulo testimonium perhibente quod iudaei aemulationem dei habeant ignorantes et quod finis sit dominus christus (x. 1).		
XXXII. De iustitia legis et iustitia fidei (x. 5).		
XXXIII. De incredulitate iudaeorum et gentium fide (x. 14).		
XXXIIII. De iudaeis quod non sint repulsi a deo (xi. 1).	XX. De iudaeis quod non sunt repulsi a deo (xi. 11).	XXI. De apostolo quod israhelita est ex semine abrahae et de helia (xi. 1).
XXXV. De duritia iudaeorum (xi. 7).		
XXXVI. De iudaeorum delicto cum sit gentibus salus quanto magis erit plenitudo eorum (xi. 11).	XXI. De iudaeorum delicta cum sit gentibus salus (xi. 25).	XXII. De israhel offendiculum et de ipsum apostolo et de ramos (xi. 11).
XXXVII. De apostolo reuelante iudaeos conparatione oliuae arboris et gentes ab elatione animi reprimente (xi. 13).		

Notae ad codd. AKM *etc.* XXIX. *In textu inc. cap.* XXIX *ad* ix. 26 *in* A, *ad* ix. 27 *in* V. **isaie clamantem** Z*. **israhel** *om.* V (*uide supra ad cap.* XXVIII; *scriba per incuriam adposuit uocem* isr̄l *ad finem praecedentis capituli*). XXXI. habent M. **sit** *sine addit.* A (*sic*) MOZ*: + legis KVZ° (*perperam Tisch. in editione sua codicis* A *addidit* legis). XXXII. fidaei A. *inc. cap.* XXXII *ad* x. 14, *non ad* x. 5, *in* V. XXXIIII. = *cap.* XXXIII *ad* xi. 1 *in textu epistulae in* V, *et similiter sequentia capitula.* **sint**: sit K; sunt V. **repulsi**: praepulsi *lapsu* A. XXXVI. delicta Z* (*sed corr.*). **eorum** *om.* Z*. XXXVII. **reuelante**: releuante KM. conparationem KVZ. **ab elatione**: apellatione Z* (*sed corr.*). anime Z*.

Digitized by Google

CHΘTU

XII. Nisi dominus reliquisset nobis semen. Et srahel in legem iustitiae non peruenit. Et ecce pono in syon lapidem. Et uolumtas cordis mei et hobsecratio pro illis. Et finis legis christus. Et ne dixeris in corde tuo quis ascendit. Et corde creditur ad iustitiam. Et quomodo credent ei quem non audierunt. Et numquid srahel non cognouit (ix. 29).

XIII. Et ego srahelita sum. Et in Helia quid dicit. Et si autem gratia non ex hoperibus. Et dedit illis spiritum compunctionis. Et si delictum illorum diuitiae sunt mundi. Et de holiua et holeastro. Et quia caecitas ex parte contigit in srahel (xi. 1).

F

XXVIIII. De esaia clamante pro populo israhel (ix. 26).

XXX. De gentibus iustitiam fidei conprehendentibus et iudaeis offendentibus in lapidem offensionis (ix. 30).

XXXI. De paulo testimonium perhibente . quod iudaei · aemulationem dei habeant ignorantes et quod finis sit dominus christus (x. 1).

XXXII. De iustitia legis et iustitia fidei (x. 5).

XXXIII. De incredulitate iudaeorum et gentium fide (x. 14).

XXXIIII. De iudaeis quod non sint repulsi a deo (xi. 1).

XXXV. De duritia iudaeorum (xi. 7).

XXXVI. De iudaeorum delicto cum sit gentibus salus · quanto magis erit plenitudo eorum (xi. 11).

XXXVII. De apostolo reuelante iudaeos conparatione oliuae arboris et gentes a uelatione animi reprimente (xi. 13).

Sectiones Priscilliani e Codice Cauensi decerptae.

LXXV. *incipit ad* quid ergo dicemus (ix. 30).

LXXVI. *ad* fratres uoluntas (x. 1).

LXXVII. *ad* iustitiae dei (x. 3).

LXXVIII. *ad* finis enim legis (x. 4).

LXXVIIII. *ad* hoc est uerbum (x. 8).

LXXX. *ad* aut quomodo (x. 14).

LXXXI. *ad* ergo fides (x. 17).

LXXXII. *ad* sed dico (x. 19).

LXXXIII. *ad* dico ergo (xi. 1).

LXXXIIII. *ad* sed quid dicit (xi. 4).

LXXXV. *ad* sicut scriptum (xi. 8).

LXXXVI. *ad* dico ergo (xi. 11).

LXXXVII. *ad* uobis enim (xi. 13).

LXXXVIII. *ad* si enim amissio (xi. 15).

Notae ad codd. CHΘ *etc.* XII. **nobis** : semen *lapsu* H. **hobsecratio** : obseruatio H. **ascendit** : ascendet U^2. **creditur** : traditur H. **et quomodo** : *om.* **et** T*. credunt HΘ. XIII. **dedit illis** + deus HΘ. **et holeastro** : et de oleastro T. contingit HΘ.

Notae ad cod. F. XXX. **et iudaeis . . . offensionis** *in ras. scr. est.*

AKMOVZ (*cf. et Thomasium*, I, *p.* 388).	*Mus. Br. Reg.* I. E. VIII.	B
XXXVIII. De salute omnium iudaeorum (xi. 25).	XXII. De salute iudaeorum (xii. 1).	XXIII. De non ipsi sapientes sibi et cecitate israhel (xi. 25).
XXXIX. De inpossibilitate sciendi secretorum scientiam dei (xi. 33).		
XL. De apostolo obsecrante sanctos ut corpora sua exhibeant hostiam deo (xii. 1).	XXIII. De apostolo obsecrante sanctos ut corpora sua exhibeant hostiam deo (xiii. 1).	XXIIII. De sanctis quod non malum imitari debeant (xii. 1).
XLI. De falsa et uera sapientia (xii. 3).		
XLII. De ecclesia et conparatione cordis adque membrorum quae in hoc capite sunt de diuersitate donorum et dilectione de odio mali et conluctatione boni de caritate de obsequio de sollicitudine de feruore spiritus de tempore seruiendo de spei gaudio de patientia tribulationis de instantia orationis de communicatione sanctorum memoriis de hospitalitate de benedicendo et abstinentia maledicendi gaudio cum gaudentibus fletu cum flentibus de unitate de humilitate de non reddenda iniuria de prouisione bonorum coram deo et hominibus de pace si fieri potest cum		

Notae ad codd. AKM *etc.* XXXVIII. *Ad* xi. 25 *iterum cap.* XXXVI *in* V, *et* XXXVII *ad* xi. 33 *etc.* **omnium** : mundi Z^* (*sed corr.*). XXXIX. **scientiam** A : scientiae KMOVZ. XL. **obsecrante** A^cKMV, -tes OZ^* : obseruante A^*. **deo** : domino M. XLII. **et** *pr. sup. lin.* M. **cordis** : corporis KM. *om.* **quae** OVZ ; *om.* **quae in h. c. sunt** KM. *Inc. cap.* XLIIII **de diuers. don.** O^1V (*om.* XLIII O ; *de numeris in* V *uide supra p.* 50, *sed notandum est in textu epistulae totam pericopen* xii. 4–21 *in una sectione conprehensam esse sub numero* XL, *ita ut incipiat noua sectio ad* xiii. 1 *sub numero* XLI). de (*pro* et) **dilectione** *est* XLV *in* O ; **de odio mali** XLVI *in* O^1, XLV *in* V. **conluctatione** : coniunctione KOVZ. **de caritate** *est* XLVII *in* O, XLVI *in* V. **de** (et K) **obsequio** *est* XLVII *in* V ; **de sollicitudine** XLVIII *in* O^1V ; + et V. **de feruore** : et feruore K. **tempore** : domino KM (*deficit* Z). seruiendum M. **de temp. seru.** *est* XLVIIII *in* OV. **de** (et K) **spei gaudio** *est* L *in* O^1V ; **de patientia trib.** LI *in* OV. **de instantia** : et instantia K. **orationis** (erationis V) : operationis KOZ^*. **de inst. orat.** *est* LII *in* V. **de comm. sanct. mem.** : *om.* Z^* ; + *sup. lin.* Z^o, *sed restant tantum* de communication. **de comm. s.** *est* LIII *in* V. **de** (et K) **hospitalitate** *est* LIIII *in* OV. **de bened.** *est cap.* LV *in* V. **gaudio** : de gaudio KMVZ ; [de] **gaudio** *est cap.* LVI *in* V. **cum** *pr. om.* Z^*. **gaudentibus** + ac KMOVZ. **de unitate** *est cap.* LV *in* O, LVII *in* V. **de humil.** AZ^* : et humil. K, et de humil. VZ^c. **de non redd.** : *om.* de O ; et de non redd. K. **iniuria** : iniugia V^*. **de non redd. ini.** *est cap.* LVIII *in* V. **prouisione** : promissione KV. **de prouis.** *est cap.* LVI *in* O, LVIIII *in* V. **de pace** *est cap.* LVII *in* O, LX *in* V. **pace** + et K.

Digitized by Google

CHΘTU	F	*Sectiones Priscilliani e Codice Cauensi decerptae.*
	XXXVIII. De salute omnium iudaeorum (xi. 25).	LXXXVIIII. *ad* nolo enim (xi. 25).
XIIII. O altitudo diuitiarum. Et hobsecro itaque uos fratres. Et non plus sapere. Et habentes donationes secundum gratiam. Et nulli malum pro malo reddentes. Et mihi uindictam (xi. 33).	XXXVIIII. De inpossibilitate sciendi secretorum scientiae dei (xi. 33).	XC. *ad* conclusit enim (xi. 32). XCI. *ad* o altitudo (xi. 33). XCII. *ad* obsecro (xii. 1).
	XL. De apostolo obsecrante sanctos ut corpora sua exhibeant hostia deo (xii. 1).	
	XLI. De falsa et uera sapientia (xii. 3).	XCIII. *ad* dico enim (xii. 3). XCIIII. *ad* non plus sapere (xii. 3).
	XLII. De ecclesia et conparatione cordis adque membrorum in hoc capite sunt de diuersitate donorum et dilectione· de odio mali et coniunctione boni· de caritate de obsequio· de sollicitudine de feruore spiritus de tempore seruiendo· de spei gaudio· de patientia tribulationis· de instantia orationis· de communicatione sanctorum memoriis· de hospitalitate· de benedicendo et abstinentia male dicendi· de gaudio cum gaudentibus· ac fletum cum flentibus de unitate· de humilitate· de non reddenda iniuria de prouisione bonorum coram deo et	XCV. *ad* odientes malum (xii. 9). XCVI. *ad* domino seruientes (xii. 11). XCVII. *ad* prouidentes bona (xii. 17). XCVIII. *ad* non uosmetipsos (xii. 19). XCVIIII. *ad* noli uinci (xii. 21).

Notae ad codd. CHΘ *etc.* XIIII. **uindictam**: + et ego retribuam U.

AKMOVZ (*cf. et Thomasium,* I, *p.* 388).	*Mus. Br. Reg.* I. E. VIII.	B
omnibus hominibus de uindicta a domino spectanda (xii. 4).		
XLIII. De subiectione erga principes et potestates (xiii. 1).		XXV. De subiectione potestatum a deo et quod singulis debitum reddant (xiii. 1).
XLIIII. De redditione unicuique omnium debitorum (xiii. 7).	XXIIII. De redditione unicuique omnium debitore (xiv. 19).	
XLV. De uigilantia et exercitio fidei et sobrietate et continentia (xiii. 11).		
XLVI. De neglegentia et traditione carnis et de manducantibus ac non manducantibus et iudicantibus alternos uel uniuersos dies (xiii. 14 *b*).		
XLVII. De omnibus quod non sibi sed deo aut moriantur aut uiuant (xiv. 7).		
XLVIII. De passione domini et potestate et quod nec edens non edentem et nec non manducans manducantem debeat iudicare (xiv. 9).		
XLVIIII. De eo quod nihil commune est nisi ei qui existimat esse commune (xiv. 14).		

Notae ad codd. AKM *etc.* XLII. **hominibus** + et K. **de uindicta** *est cap.* LVIII *in* O, LXI *in* V. **spectanda** (-do A*) : expectanda KMOVZ. XLIII. subiectiones O. *cap.* XLIII *est* LVIIII *in* O, LXII *in* V (XLI *in textu epistulae*). XLIIII. debitorem OZ*. *cap.* XLIIII *est* LX *in* O, LXIII *in* V (XLII *in textu ep.*). XLV. uigilantiae O. *om.* et *pr.* Z. *cap.* XLV *est* LXI *in* O, LXIIII *in* V (XLIII *in textu ep.*); *item capp.* XLIII, XLIIII, XLV *in unum coniunguntur in* Z. XLVI. traditiones M, -nis O. **ac** : hoc O. *om.* **et iudicantibus** V. *om.* uel M*. *cap.* XLVI *est* LXII *in* O, LXV *in* V (XLIIII *in textu ep., et inc. ad* xiv. 1), XLIIII *in* Z. *cap.* XLVII *est* LXIII *in* O, LXVI *in* V (XLV *in textu ep.*), XLV *in* Z. XLVIII. **passione** : iudicio K. **potestate** : potestatem *lapsu* A. **et** *tert. om.* M. **non manducans** : *om.* non KVZ°; > manducans non M. **manducantem** *omnes, etiam* A : -te *lapsu Tisch.* *cap.* XLVIII *est* LXIIII *in* O, LXVII *in* V (XLVI *in textu ep.*), XLVI *in* Z. XLVIIII. *om.* **ei** O. *cap.* XLVIIII *est* LXV *in* O, LXVIII *in* V (XLVII *in textu ep.*), XLVII *in* Z.

Digitized by Google

CHΘTU	F	*Sectiones Priscilliani e Codice Cauensi decerptae.*
	hominibus de pace si fieri potest cum omnibus hominibus de uindicta a domino expectanda (xii. 4).	
XV. Potestatibus honorem reddendum. Et tributa reddenda. Et de dilectione. Et nox praecessit. Et fratrem in ciuo non iudicandum. Et homnes stauimus ante tribunal christi. Et non est regnum dei esca et potus et christus non sibi placuit (xiii. 1).	XLIII. De subiectione erga principes et potestates (xiii. 1).	
	XLIIII. De redditione unicuique omnium debitorum (xiii. 7).	C. *incipit ad* qui enim diligit (xiii. 8).
	XLV. De uigilantia excitio fidei et sobrietate et continentia (xiii. 11).	CI. *ad* nunc enim propior (xiii. 11).
	XLVI. De neglegentia et traditionis carnis et de manducantibus ac non manducantibus et iudicantibus alternos uel uniuersos dies (xiii. 14 *b*).	CII. *ad* non in disceptationibus (xiv. 1).
		CIII. *ad* nam alius iudicat (xiv. 5).
	XLVII. De omnibus quod non sibi sed deo aut moriatur aut uiuant (xiv. 7).	CIIII. *ad* nemo enim (xiv. 7).
		CV. *ad* tu autem quid (xiv. 10).
	XLVIII. De passione domini et potestate et quod nec edens non sedentem nec non manducans manducantem debeat iudicare (xiv. 9).	CVI. *ad* nisi ei qui (xiv. 14).
		CVII. *ad* non est (xiv. 17).
	XLVIIII. De eo quod nihil commune est nisi ei qui existimant esse commune (xiv. 14).	

Notae ad codd. CHΘ *etc.* **honorem reddendum**: obsequendum HΘU. **tributum reddendum** HΘU. *om.* **de** (*ante* **dilectione**) HΘT. **et fratrem** (-trum H): *om.* **et** T.

Notae ad cod. F **hominibus** *tr. om.* F* (+ *cor.*). **de pace . . . expectanda** *in ras. scr. est.*

AKMOVZ (*cf. et Thomasium*, I, *p.* 388).	*Mus. Brit. Reg.* I. E. VIII.	B
L. De periculo contristante fratrem suum esca sua et quod non sit regnum dei esca et potus sed iustitia et pax et gaudium in spiritu sancto (xiv. 14 *ad uerba* illi commune est).	XXV. De periculo contristante fratrem suum esca sua (xv. 1).	XXVI. De sanctis pace sectantibus et de aescis non destruere oportere dei (xiv. 19). XXVII. De sanctis quod omnia susteneant (xv. 1).
	XXVI. De mysterio domini ante passione in silentio habitat (xv. 14). XXVII. Post passionem domini ipsius mysterio reuelatus (xv. 30).	XXVIII. De sanctis quia pleni sunt gratia dei et predicatione eius per hierusalem (xv. 14).
	XXVIII. Obsecratio pauli ad dominum ut liberetur ab infidelibus (*numerus in textu non adponitur*).	XXVIIII. De coniuratione apostoli ad eos in orationibus propter infideles (xv. 30).
	XXIX. Salutatio pauli ad fratres (*numerus in textu non adponitur*).	XXX. De apostolo dicente ad eos ut non se coniungerent cum illis qui offendicula faciunt et salutatione eius et timotheus lucius et iason sosipater et omnes in christo salutante (xvi. 17).
LI. De mysterio domini ante passionem in silentio habito post passionem uero ipsius reuelato (xv. 4).		

Notae ad codd. AKM *etc.* L. **esca sua** : ex casu A. **de periculo . . . esca sua** : de non contristando fratre in esca KM. **et gaud. in spir. sancto** : > et spir. sa. et gaudium A* ; *ordinem uerborum correxit* A[c], *sed* et *ante* **spir. sa.** *intactum reliquit.* *cap.* L *est* LXVI *in* O, LXVIIII *in* V (XLVIII *in textu ep.*), XLVIII *in* Z. LI. **mysterio** : ministerio V. habitu M (*cf.* F). **post** *om.* Z*. **in sil. hab. post passionem** *om.* A. **passionem** + dño M. reuelatio M. *cap.* LI *est* LXVII *in* O, LXX *in* V (XLVIIII *in textu ep.*), XLVIIII *in* Z.

Subscr. expliciunt capitula BC (kapitulae) KV (explt capitl.) *Reg.* I. E. VIII ; expliciunt breues A, expl. breuis F ; ex̄p breuis ad romanos M ; *nihil habent* HΘOTUZ.

Digitized by Google

CHΘTU	F	*Sectiones Priscilliani e Codice Cauensi decerptae.*
	L. De periculo contristante fratrem suum esca sua · et quod non sit regnum dei esca et potus · sed iustitia et pax et gaudium in spiritu sancto (xiv. 15).	CVIII. *incipit ad* bonum est (xiv. 21). CVIIII. *ad* tu fidem (xiv. 22). CX. *ad* beatus qui (xiv. 22). CXI. *ad* omne autem (xiv. 23).
XVI. Quaecumque scripta sunt ad nostram doctrinam. Et christum ministrum fuisse circumcisionis. Et laetamini gentes. Et quod signis et uirtutibus ab iherusalem husque ad illiricum repleuerit euangelio. Et quum ad spanias proficisci coepero (xv. 4). XVII. De conlatione machedoniae et achayae quam deferre se dicit in iherusalem. Et rogat hut horent pro eo sperantes eum. Et de his quos nominatim salutat (xv. 25). XVIII. Obseruandos eos qui dissentiones et offendicula faciunt. Et de thimotheo et ceteris adiutoribus suis (xvi. 17).		CXII. *ad* etenim christus (xv. 3). CXIII. *ad* dico enim (xv. 8). CXIIII. *ad* certus sum (xv. 14). CXV. *ad* repleti omni (xv. 14). CXVI. *ad* habeo igitur (xv. 17). CXVII. *ad* in uirtute spiritus (xv. 19). CXVIII. *ad* si uobis primum (xv. 24). CXVIIII. *ad* scio autem (xv. 29). CXX. *ad* commendo (xvi. 1). CXXI. *ad* salutate priscam (xvi. 3). CXXII. *ad* et domesticam (xvi. 5). CXXIII. *ad* rogo autem uos (xvi. 17).
	LI. De mysterio domini ante passione silentio habitu post passione uero ipsius reuelato (xv. 4).	CXXIIII. *ad* gaudeo igitur (xvi. 19). CXXV. *ad* salutat uos (xvi. 21).

Notae ad codd. CHΘ *etc.* XVI. **gentes** + cum plebe U. **signis et uirtutibus**: in uirtute signorum HΘU. **euangelio** (-ium U*): + christi HΘ. **spanias** (*ita* CT): hispaniam HΘU (*sed forsan* -ias U*). XVIII. obseruando T.

Digitized by Google

ELENCHUS CODICUM NOSTRORUM IN EPISTULA AD ROMANOS.

1. A. Cod. ***Amiatinus*** s. VII ex. uel VIII in. = A Euang. (uide uol. I, p. xi).
2. B. Cod. *Bambergensis* A. i. 5 s. IX (uide I, p. 674); contulit H. J. W.
3. C. Cod. *Cauensis* s. forsan IX = C Euang. (cf. I, p. xi); contulit J. S.
4. D. Cod. *Armachanus* s. IX in. = D Euang. (cf. I, p. xi); exscripsit G. M. Youngman.
5. F. Cod. *Fuldensis* s. VI = F Euang. (cf. I, p. xii).
6. G. Cod. *Sangermanensis* s. IX = G et g_1 Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
7. H. Cod. *Hubertianus* s. IX–X = H Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
8. Θ. Cod. *Theodulfianus* s. IX = Θ Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
9. K. Cod. *Karolinus* s. IX = K Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
10. L. Cod. *Langobardus* (Par. Lat. 335) s. VIII ex.; contulit G. M. Youngman.
11. M. Cod. *Monacensis* Lat. 6229 s. VIII; contulit H. J. W.
12. O. Cod. *Oxoniensis* (Laud. Lat. 108) s. IX; contulit H. J. W.
13. R. Cod. *Reginensis* (Uat. Reg. Lat. 9) s. VII; contulit nostri gratia uir doct. G. Meyncke.
14. T. Cod. *Toletanus* s. VIII = T Euang. (cf. I, p. xiii et Berger, *Hist. de la Vulg.* p. 14); contulit J. S.
15. U. Cod. *Ulmensis* (Mus. Br. add. 11852) s. IX (cf. Berger, *Hist. de la Vulg.* p. 390); contulit H. J. W.
16. V. Cod. *Vallicellanus* B. 6, s. IX = V Euang. (cf. I, p. xiv); contulit J. S.
17. W. Cod. *Sarisburiensis* (Mus. Br. Reg. I. B. xii) s. XIII = W Euang. (cf. I, p. xiv); contulit H. J. W.
18. Z. Cod. *Harleianus* (Mus. Br. Harl. 1772) s. VIII; contulit H. J. W.
19. *c*. Cod. *Colbertinus* s. XIII = *c* Euang. (cf. I, p. xxxi et Scrivener-Miller *Introd.* II, pp. 45, 74); in Epistulis Hieronymianus est; contulit H. J. W.
20. *a*. Codicis *Claromontani* latina uersio s. VI; edidit Tischendorfius, Lips. 1852.
21. *dem*. Cod. *Demidouianus* s. XIII apud C. F. Matthaei *Test. Nou.*, tom. iii, Rigae 1782; = *demid* Tischendorfii.
22. *e*. Codicis *Sangermanensis* (nunc Petriburgensis, Muralt. xx) latina uersio s. IX. ex.; edidit J. Belsheim, Christianiae 1885.
23. *f*. Codicis *Augiensis* latina uersio s. IX; edidit F. H. Scrivener, Cantabr. 1859.
24. *g*. Codicis *Boerneriani* latina uersio (= δ Euang., cf. I, p. xxxiii) s. IX; edidit C. F. Matthaei, Misenae, 1791. Editionem phototypicam curauit A. Reichardt, Lips., 1909, ex qua lectiones nostras sumpsimus.
25. *gue*. Fragmenta *Guelferbytana* s. VI; edidit Tischendorfius *Anecdota Sacra et Profana*, pp. 155–158.
26. *m*. Lectiones e libro *de diuinis Scripturis siue Speculum* = *m* Euang. (cf. I, p. xxxii).
27. *p*. Fragmenta *Heidelbergensia*, s. VI; edidit R. Sillib, *Zeitschr. f. d. neutest. Wissenchaft* 1906, p. 82 (cf. p. 358).
28. *r*. Fragmenta *Frisingensia* s. V–VI; edidit L. Ziegler 1876.
29. r_3. Fragmenta *Gottuicensia* s. VI–VII; edidit H. Roensch 1879.
30. *t*. Lectiones e libro qui dicitur *Liber Comicus siue Lectionarius Missae quo Toletana Ecclesia utebatur* . . . ; ed. G. Morin (*Anecdota Maredsolana* I) Maredsoli, 1893.

De siglis *cor. uat.*, *cod. caraf.*, 𝔊𝔍𝔖𝔈 *vg. Bentl.*, *Tisch.*, *W. H. etc.* uide uol. I, p. xxviii.

Digitized by Google

EPISTULA AD ROMANOS.

Epistula ad Romanos in his codicibus sine lacuna exstat:—ABCDFGHΘKLMORTUVW *c d* (*def.* i. 24 propter quod . . . i. 27 usu feminae *m. p.*; *suppleta sunt manu saec. sexti ex. ut uidetur*) *dem. In* Z *hic illic litterae uel uerba in capitibus paginarum perierunt*; in *e f g lacunae sunt, viz.*:— *e* viii. 21–33; xi. 15–26; *f* i.1–iii. 19; *g* i.1 segregatus . . . 5 fidei; ii. 16 occulta hominum . . . 25 legis sis. *Ueteres gue. m p r* r_3 *t pauca tantum continent, viz.*:—*gue.* xi. 33–xii. 5; xii. 17–xiii. 5; xiv. 9–20; xv. 3–13; *p* v. 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21; vi. 1, 2; *r* xiv. 10–xv. 13; r_3 v. 16–vi. 4: vi. 6–19; *m* = *lectiones e libro* '*de diuinis scripturis siue speculum*'; *t* = *lectiones e lectionario qui dicitur* '*liber comicus*'. *Itaque in hac epistula codices Hieronymiani* (*inter quos sine dubio c numerandus est*) *et ueteres triginta nobis praesto sunt; uariantes lectiones ex ueteribus d e f g gue. m p r* r_3 *t perpetuo citauimus iis discrepantiis tantum exceptis quae ad meram orthographiam spectant. Ordo stichorum ut in Euangeliis ex codice Amiatino est.*

Patres plerumque citantur tantum ubi a textu nostro dissentiunt. Augustinum semper ex editione Benedictina citauimus; Hieronymum ex editione Uallarsii; Ambrosium ex ed. Benedictina Uenet. 1748; '*Ambrst.*' = *Ambrosiastri Comment. in Romanos*; '*Orig. int.*' = *Rufinum, Origenis interpretem, Comment. in Ep. ad Romanos ex editione Delarue, tom.* iv; '*Pel.*' = *Pelagii Comment. in Romanos e codice Augiensi* CXIX (*s.* IX) *cuius lectiones benignissime nobis commodauit amicus noster A. Souter* (*uide* '*Comment. on Pelagius on the Epistles of Paul*' *pp.* 15 *seq.* (*Proceedings of Brit. Academy vol.* II).

Inscr. incipit (incp̄t KL, incipiunt T) epistola (aepistola C, aepstľa T, epľa B, epl. V) ad romanos (rom U) BCKLTUV; incipit (incp̄t Θ) epistola (epistľ Θ) pauli apostoli (apostľ Θ) ad romanos (rōm Θ) HΘ; aepistula pauli ad romanos incipit D; incipit corpus epistulae ad romanos A; ad romanos R; incipit epistula M; incip̄t: apľm: sc̄i: pauli: G; epistola (+beati 𝔖ℭ) pauli apostoli ad romanos *vg.*; *nihil habent* FOWZ.

I. [1] Paulus seruus christi iesu
uocatus apostolus
segregatus in euangelium dei
[2] quod ante promiserat per
prophetas suos in scripturis
sanctis [3] de filio suo

I. 1. *Priora uerba litteris uncialibus uel rubris scripta habent* B (paulus . . . oboediendum), Θ (paulus . . . segregatus), AF (paulus . . . apostolus), KORUZ (paulus). **paulus**: *sequitur ras.* 3 *litt.* (*forsan* lus) Z. *om.* **seruus chr. iesu** K, *cf. Iren. infra.* **christi iesu** (= *gr.* B) *cum* AC DFHL*ORU *c e Orig.* (*gr.* iv. 60, 286) *Ambr.* (*fid.* 5, *c.* 9) *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 925 *semel*, viii. 100, 582, 586) *Cassiod.* (*P. L.* 70, *p.* 1321), *cf. Sanday et Headlam ad loc.*: >iesu christi BGΘ L^{2}MTVWZ *vg. d dem. g syr. pesh. et harcl. cop. aeth. Iren.* (*Mass. p.* 205) *Orig.* (*int.* i. 85, iv. 461, 462) *Aug.* (iii. 2. 763, 925 *semel*, 929) *Tycon.* (*reg.* 1) *Pelagius* (*comm. in Rom. e cod. Augiensi* CXIX; *uide supra*) *cum gr. fere omn.* apostholus C, apostulus Z*; *def. g usque ad* **in omnibus gentibus** *u.* 5. **segregatus** (secr. R) *codd. et vg. et uett.* = ἀφωρισμένος: separatus *Aug.* (viii. 100, *sed codd.* praedestinatus, *cf. Iren. infra*). **euangelium** (euu. W, aeuanguelium D): euangelio CHM*O* (*corr.* O^1)T *Aug.* (viii. 586). *Libere Iren.* (*p.* 205) *tantum* paulus apostolus iesu christi praedestinatus in euangelium dei.

2. **ante** (*ita Orig. int.* iv. 465 *semel*, *Pel.*): *om. Iren.* (*Mass. p.* 205) *Orig.* (*int.* iv. 465 *bis*). **promiserat** (promiss. D): promisit *Iren. Orig.* (*bis*) *Hil.* (*trin.* vii). profetas D, prophaetas O. **suos** (suas H): *om. Ambr.* (*incarn. c.* 6) *et gr. min.* 17. *om.* **suos . . . sanctis** *Cassiod.* scribturis L*R.

3. **de f. suo**: de f. autem eius *Iren.* (*Mass. p.* 219). **qui** (qu H) . . . **christi** (*u.* 6) *lunulis inclusum* 𝔖𝔐. **factus** (γενομένου): natus '*exempl. latt.*' *ap. Aug.* (viii. 221) *cum gr. min.* 38. 40*. 73 γεννωμένου. **ei** (*contra graecum*) ABDF*G^{c}HΘ KL*OUVWZ *vg. c d e Iren.* (*p.* 205) *Ambr.* (*fid.* 3, *c.* 4; *incarn.* 6) *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 763, 926, viii. 100, 582, 586) *Tycon.* (*reg.* 1) *Cassiod.* (*P.L.* 70, *p.* 1321): *om.* CF^{1}G*L^{2}MRT *Bentl. Iren.* (*p.* 219) *Tert.* (*Prax. c.* 27) *Orig.* (*int.* iv. 465, 612) *Aug.* (viii.

qui factus est ei ex semine
dauid secundum carnem
4 qui praedestinatus est filius
dei in uirtute
secundum spiritum sanctificationis
ex resurrectione
mortuorum
iesu christi domini nostri.
5 Per quem accepimus gratiam
et apostolatum ad oboediendum fidei
in omnibus gentibus pro nomine eius
6 in quibus estis et uos uocati
iesu christi
7 omnibus qui sunt romae
dilectis dei uocatis sanctis
gratia uobis et pax a deo patre
nostro et domino iesu christo.
8 Primum quidem gratias ago
deo meo per iesum christum pro
omnibus uobis
quia fides uestra adnuntiatur
in uniuerso mundo
9 testis enim mihi est deus
cui seruio in spiritu meo
in euangelio filii eius
quod sine intermissione
memoriam uestri facio
10 semper in orationibus
meis obsecrans
si quo modo tandem aliquando
prosperum iter habeam
in uoluntate dei ueniendi
ad uos 11 desidero enim
uidere uos
ut aliquid inpertiar gratiae
uobis spiritalis ad confirmandos uos

---

221) *Pel.* saemine C. *Libere Orig.* (*int.* iv. 465) secundum carnem ex semine factus est dauid.

4. **praedestinatus** (predes. W, predis. DMO, praedis. F^{c}GUZ) *codd. paene omn.* (*et* Θ*) *vg. uett. Iren.* (*pp.* 205 *et* 219) *Ambrst.* (*txt. et comm.*) *Aug.* (iii. 2. 763, 927–929, viii. 100) *contra codd. graecos hodie notos, sed cf. Marcell. ap. Eus.* 13 (ὁ δὲ . . . διαστρέφει τὴν ἀποστολικὴν λέξιν, ἀντὶ τοῦ ὁρισθέντος ποιήσας προορισθέντος), *et Theodotianos ap. Epiph.* 467 : destinatus Θ^{c} *Hil.* (*trin.* vii), definitus *Tert.* (*Prax.* 27) *Orig.* (*int.* iv. 465, '*quamuis enim in latt. exemplaribus* praedestinatus *soleat inueniri, tamen secundum quod interpretationis ueritas habet*, destinatus *scriptum est, non* praedestinatus'; *cf.* 612) *et codd. gr. omn.* ὁρισθέντος. uirtutem F*. **secundum** : per *Iren.* (*p.* 205). **sanctificationis** (-nes Z*) : sanctitatis *Tycon.* (*reg.* I.) **ex** : et M*. resurrectionem F*. *om.* **ex resurr. mortuorum** *Pel.* (*in lemm.*). ihesu C. >dom. nos. iesu chr. *dem. Aug.* (iii. 2. 929).

5. **quem** : quam H. **accepimus** (ἐλάβομεν): accipimus A^{1}DF*. ett Z*. apostulatum M*Z*. **oboediendum** (obed. W *vg.*, obaed. H, hoboed. C): obaudiendum *d** (*corr. d*^{3}). **fidei** + *ras. circa* 8 *litt.* L.

6. hestis C. **christi** + domini nostri L.

7. **qui sunt** + uel substantibus *g.* **romae** (-me Θ^{c}MW) : *om. g cum gr.* G, *schol.* 47 *apud Tisch.* (*T. G.* 8), *et Origine ut udtur*; *u. F. von der Goltz*, '*Eine textkr. Arbeit des* 10 *Jahrh.*' *p.* 53 (*Lips.* 1899); *cf. W. H.* '*notes on select readings*' *p.* 108, *Sanday et Headlam*, *p.* lxxxix. **dilectis dei** (ἀγαπητοῖς θεοῦ *gr. plur.*) *codd. plur.* (*et* F^{c}) *et vg. c* : in dilectione dei AD, in caritate dei F*L *d Ambrst.* (*cod.*), in caritate uel dilectione dei *g*, *et* εν αγαπη θεου G; *om. e cum gr.* E 82. *om.* **uocatis sanctis** *Orig.* (*int.* iv. 467). **nostro** : *om. hic* ϛ *edd. ant. plur. Cassiod.* **domino** : + nostro ϛ *edd. ant. plur.* (*etiam Uiuian et Iunta* 1534) *Uict. Af.* (*p.* 280).

8. **gratias ago** + uel gratulor *g.* **meo** + semper L^{c}. **per** + dominum nostrum *Tert.* (*Prax.* 28). iesu Z*. **quia** : quoniam *Orig.* (*int.* iv. 468). **adnuntiatur** (annunt. B^{c}KRTVZ^{c}ϛ𝔅, annunc. W𝔖𝔗) = καταγγέλλεται : praedicatur D (pre.) *Cypr.* (*ep.* xxx. 2) *Ambrst.* **uniuerso** (hun. C): omni F*L; toto *Cypr.*; uniuerso uel toto *g*; *gr.* ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ.

9. testes H* (*corr.* H^{1}). **mihi** (michi B) = μοι D*G *min.* : meus D *et* μου ℵABCD^{c} *etc.* >est enim mihi F. *om.* in *pr.* O. aeuanguelio D fili F*LR. **quod** : quomodo H *g Orig.* (*int.* iv. 469) *Aug.* (iii. 2. 187); ὡς *gr. plur. sed* πωσ G intermisione H. **memoriam** (μνείαν) : mentionem *Sedul. Scot.* (*in Rom.* i). ſatio Z*.

10. **semper in orat. meis** *cum praecedd. coniungunt etiam Ambrst. Aug.* (iii. 2. 187). horationibus C, orationisbus A*. hobsecras (*sine linea*) C, obsegrans Z*. quomodo *uno ductu* 𝔅𝔗 quomo V. uolumtate CH, uoluntatem LZ*.

11. desiderio H* (*corr.* H^{1}). **aliquid inpertiar** (r *fin. in ras.* A, impert. KTZ^{c} *vg.*, impert. *in ras.* U, imperc. W) **gratiae** (gra *ex* uolun G; gratie W) **uobis** (>uobis gra. DF^{c}RWZ *vg. cum gr. min.* 17. 37. 73) **spiritalis** (-tualis *vg.*) : aliquid impertiam gratia uel donum uobis spirituale *g*; aliquid uobis impertiar gratiae spiritualis *dem.*; gratiam uobis spiritalem impertiar *Aug.* (iii. 2. 903), gratiam spiritualem uobis administrem *Ambrst.*, gratiam uobis spiritualem

Digitized by Google

12 id est simul consolari in uobis
per eam quae inuicem est fidem
uestram atque meam.
13 Nolo autem uos ignorare fratres
quia saepe proposui uenire
ad uos et prohibitus sum
usque adhuc
ut aliquem fructum habeam
et in uobis sicut et in ceteris
gentibus
14 graecis ac barbaris
sapientibus et insipientibus
debitor sum
15 ita quod in me promtum
est et uobis qui romae
estis euangelizare
16 non enim erubesco euangelium
uirtus enim dei est in salutem
omni credenti
iudaeo primum et graeco
17 iustitia enim dei in eo reuelatur
ex fide in fidem
sicut scriptum est
iustus autem ex fide uiuit.

---

ministrem *Sed. Scot.* (*in Rom.* i); aliquod tradam uobis donum spiritale *Orig.* (*int.* iv. 469). confirmandum *Orig.*

12. **id est** (+uel hoc enim est *g*) = *τουτεστιν* A : *gr. rell.* *τοῦτο δέ ἐστιν.* **simul consolari** (consul. D) = *συνπαρακληθῆναι*, *cf. Roensch*, '*It. u. Ug.*', *p.* 388 : *om.* **simul** *Orig.* (*int.* iv. 469). *om.* in D*(+D^1). **uobis** : nobis R. **per eam quae** (que DMW; +in *g*) **inuicem est** = *διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις* : *in ras. scr.* U; *om.* **per eam** *d** (+*d*^{3}) *e*. **fidem** (-dem *in* dē *corr.* Θ) *codd. plur. vg. et* A^{1}H^{1}O^1 : fides A*GH*O*. uestra GO*. adque ACF*HMZ. mea G^{c}O*. > meam atque uestram *c*.

13. **nolo** (*οὐ θέλω plur.*) *codd.* (noli D) *et vg.* : non arbitror *g*, *et* >non autem arbitror *d e Ambrst.*, non enim arbitror *Pel.*, *cum gr.* (DE)G *οὐκ οἴομαι.* **autem** (*δέ plur.*) : enim FLR *cum gr.* C 73 *γάρ.* >ignorare uos *Ambrst.* qu^{i}a H. sepe CDMOR UW, sepae V. **et . . . adhuc** *lunulis inclusum vg.* **usque** : *in ras. scr.* AG; husque C; *om.* us M*. **adhuc** *in ras. scr.* A. **aliquem fructum** (fiduciam L^c) *codd. vg. uett.* = *τινὰ καρπόν gr. plur.* : > *καρπόν τινα min. pauc. et syr. harcl.*; *om.* *τίνα* L 42. 115 *syr. pesh.* **et** *sec.* (*καί gr. plur.*) *cum* ABCDGHΘKM*O*TUVZ𝔈 *ed. Iunta* 1534, *cod. caraf. cor. uat.* *d e Pel.* : *om.* FLM^{c}O^c RWꝗ𝔓𝔖 *edd. ant. plur. c g cor. uat. mg. Sedul. et gr.* G *min.* sicuti C. **et** *tert. om.* A *cor. uat.* caeteris Dꝗ𝔓.

14. **graecis** *cum* BHΘKORV *vg.*, *et* grecis AC FGLMTUWZ : + *τε gr. non latini.* **ac** (hac C) : et *Ambrst.* **sapientibus** (-tebus Z*) : + *τε gr.*, *non latini.* debitur Z*. *Hic illic periit* D.

15. **ita** (*οὕτως*) : itaque G* *Ambrst. Sedul.* (*semel*). **quod in me promtum** (*ita* OT, *et* prumtum VZ* : promptum ACFHΘLMR *vg. Tisch.*, proptum U, prumptum BGKZ^c) **est** *codd. plur. et vg. c g Pel. Sedul.* (*semel*) *cor. uat.* (*sed om.* **est**) = *τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον gr. plur.* (*ο εν εμε πρ.* G) : quod in me promptus sum W, quod in me est promptus sum D (pru.) *d e Orig.* (*int.* iv. 469) *Ambrst. Ambr.* (*de fug. saec.* 3) *Sedul.* (*semel*). **et** : *om.* H (*spatio tamen relicto*); etiam *Orig. int.* (*semel*) *Sedul.* (*semel*); *item sine add. cum* BCF^{c}GΘ*KL MORTUVWZ *vg. c Orig. Ambrst. Ambr. Pel. Sedul. et gr. plur.* : +in ADF*HΘ^1 *d* e g et εν gr.* D* *min.*, *εν* G. *om.* qui *d*. **romae** : o *et* a *in ras.* G; rome Θ^{c}MW; in roma *d**; romanis *d*^{3}. *om.* **estis** *d*. > estis romae H. *om.* **qui r. estis** *g Orig.* (*int.* iv. 470, *non autem* 469) *cum gr.* G. euuangelizare GWZ, aeuanguelitzare D.

16. **erubesco** (herub. C, erubisco Z*) = *ἐπαισχύνομαι* : me pudet *Tert.* (*Marc.* v. 13), confundor *Aug.* (x. 94) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 21, *p.* 747). **euangelium** (euuang. W) : euangelii *Tert.*; super euangelium D (aeuanguelium) *g Sedul.*, de euangelio *Aug. Uigil.*, *et επι ευαγγελιον* G (*ex latinis traductum*, *cf. Sanday et Headlam ad loc.*); *deinde* +dei L^1 *Uictorin. Af.* (*c. Ar.* i); *graeci non* + *θεοῦ*, *sed* + *χριστοῦ* D^{c}KLP *al. plur.* uirtutis C. *om.* **dei** T* (+*m. rec.*) *Uigil.* **est** : *in ras. scr.* Θ; *om. Hil.* (*ps.* 53). **in salutem** (*εἰς σωτηρίαν*) *codd. plur. vg.* : in salute ABΘLMZ; *om. g cum gr.* G. > in salutem est *Arnob.* (*trin. p.* 222). **credenti** +in eo D. **iudaeo** (-deo DGMOWZ*) *sine add.* = ℵ* : + *τε gr. rell.* *om.* **primum** *g Tert. cum gr.* BG. **et** : atque *d**. greco ACDG*KLMT UVWZ.

17. **iustitia** (-cia W, -tiae K, -tiam F*) **enim** = *δικαιοσύνη γάρ gr. plur.* (*δε* A) : quia iustitia *Tert.* (*Marc.* v. 13). **in eo reuelatur** (reuelabitur F) : in ore uelatur H, in ore reuelatur K; *om.* in eo *Orig.* (*int.* iv. 471); > reu. in eo *Ambrst. Sedul.* **in fidem** (*εἰς πίστιν*) : in fide AMW^c. scribtum LR. **est** : + in ambacu F^{mg}, + in ambacuc H *g*, + in abacuch *Par. lat.* 342, 343, 11932. **iustus autem** (*ὁ δὲ δίκαιος*) : iustus enim *Iren.* (*Mass. p.* 275) *Ambr.* (*ep.* 77); quia iustus *Orig.* (*int.*) *syr. harcl.*; *deinde* + meus *Par. lat.* 342, 343 *cum gr.* C* *et cod.* A *ad Hab.* ii. 4. **ex fide** *sec.* : + mea (*et sic LXX. ad Hab.* ii. 4) H *Par. lat.* 342, 343 *et syr. harcl. Orig.* (*int.*) *Hieron.* (vi. 612) *qui notat* '*quod apostolus LXX. magis testimonio abusus est*

18 Reuelatur enim ira dei
de caelo
super omnem impietatem
et iniustitiam hominum
eorum qui ueritatem in iniustitia
detinent 19 quia quod notum
est dei manifestum est in illis
deus enim illis manifestauit
20 inuisibilia enim ipsius
a creatura mundi
per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur
sempiterna quoque eius uirtus
ac diuinitas
ita ut sint inexcusabiles
21 quia cum cognouissent deum
non sicut deum glorificauerunt
aut gratias egerunt

---

ad romanos scribens iustus autem ex fide mea uiuet *et non eo quod habetur in hebraico, causa perspicua est; scribebat enim romanis qui scripturas hebraicas nesciebant.*' **uiuit** (*contra graecum*) *codd. longe plur.* (uibit T) *vg. uett. Orig.* (*int.*) *Ambr.* (*de fug. saec.* 3) *Ambrst. Aug.* (v. 762) *Pel. Sedul.* : uiuet G* *Par. lat.* 342, 343 *ed. Iunta* 1534, *Iren. Hieron. Bentl.* (= *Hab.* ii. 4); *cf. Gal.* iii. 11, *Hebr.* x. 38.

18. **reuelatur** (relatur D*) : reuelabitur *Iren.* (*Mass. p.* 265) *Collat. Carthag.* (= *Aug.* ix, *app.* 66), *sed gr.* ἀποκαλύπτεται. celo MW. **super** (ἐπί) *codd.* (supra T* ?) *et vg.* : in F*L *d* e g Orig.* (*int.* iv. 471) *Ambrst. Aug.* (x. 719) *Sed.* inpietatem CFHT, impietate L*. **et iniustitiam** (in *sup. lin.* A^1; et in *in ras.* K; et iniusticiam W, et iniustitia HL*) = καὶ ἀδικίαν : et iniquitatem *Orig.* (*int.*). **hominum eorum** (>eorum hom. *Iren.*) = τῶν ἀνθρώπων D*G 238 : *om.* eorum *Orig.*, *et* ἀνθρώπων *gr. plur.* **qui . . detinent** (deten. DZ*) = τῶν . . . κατεχόντων : qui . . . detinent uel detinentium *g.* **ueritatem** *sine addit. cum* ACG*HΘ*LMOT *cod. caraf. d e g Pel. Bentl. et graeco* : + dei BDF* (*uide infra*) G^{2}Θ^{1}KRUVWZ *vg. c dem. Ambrst. Collat. Carthag.* **in** (et V*, *corr. m. rec.*) **iniustitia** (-cia OW; -tiam DGHM^{1}RU*Z*) *codd.* (> deten. in iniust. D) *vg. c e Iren. Tert.* (*Marc.* v. 13) *Ambrst. Aug.* (x. 95), *et* in iniquitate *Orig. int.* (*saepe*; in iniustitia *semel*) *Aug.* (x. 719) *Sed.* = ἐν ἀδικίᾳ : *om.* in A* (+ A^1) F* (?) M* *d** (+ *d*^{3}) *g Aug.* (ii. 722); *ex his scribunt* iniustitia *uno ductu* A* (-tiam) F* *d** (-tiam, *deinde* m *erasa*), *contra* in iustitia *duobus uerbis* M* (-tiam) *g Aug.* (ii. 722). *In codice* F *post* ueritatem *sequitur rasura in qua scriptum est* dei et, *deinde* in *sup. lin.*; *sed primae manus scriptura legi non potest. Conicit Ranke Uictorem uoluisse aut* ueritatem dei et iustitiam, *aut* ueritatem iniustitia.

19. **quia quod** : quodquod M^1; quoniam quod *Collat. Carthag.* (= *Aug.* ix, *app.* 67), propterea quia quod *Orig.* (*int.* iv. 471); *gr.* διότι τό *plur.*, ὅτι τό D*EG. **notum** (γνωστόν) : cognoscibile *Collat. Carthag.* **dei** : deo O*. **in** *om.* L* (+ L^3) O^c *Aug. semel* (iii. 2. 401) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 72). **enim** : autem D. **manifestauit** (ἐφανέρωσεν) *codd. plur.* (maniu. T, manifestabit F*) 𝔐𝔖ℭ *uett. plur.* : reuelauit BKVZ^{c}ς *c.* >manif. illis DO.

20. **inuisibilia** (inuiss. D) **enim** (*sup. lin.* T) *codd. vg. uett.*, *et* quae enim inuisibilia *Hil.* (*ps.* 65), ea enim quae inuisibilia sunt *Hil.* (*trin.* viii. 56), etenim quae inuisibilia sunt *Collat. Carthag.* (= *Aug.* ix, *app.* 67), = τὰ γὰρ ἀόρατα (ὁρατά G 115) : quia inuisibilia *Ambr.* (*hexaem.* i, *c.* 4; *myst. c.* 3) *Aug.* (viii. 345). **ipsius** : eius D *g Tert.* (*Hermog.* 45) *Orig.* (*int.* iv. 472) *Ambrst. Ambr.* (*spir.* iii. *c.* 3; *hexaem.*; *in luc. l.* i) *Hil.* (*bis*) *Priscill.* (*can.* ix) *Aug.* (ii. 722, iii. 2. 298, 401, vii. 198, 200, x. 95, 719) *Collat. Carthag.*; dei (*sine auct. graeca*) *Ambr.* (*myst.*) *Aug.* (viii. 148, 149, 345). **a** *om.* K*L*V. **creatura** (cretura R) : conditione *Tert.* (*de an.* 18); institutione *Tert.* (*Hermog.* 45); constitutione *Hil.* (*trin.*) *Aug.* (iii. 2. 298, vii. 198, 200, viii. 148, 149, 346) *Collat. Carthag.* *om.* a cr. mundi *Ambr.* (*in luc.* i). **per** (er M) **ea quae** (que DMW) **facta** (perfecta *Ambr. in luc.* i) **sunt** = τοῖς ποιήμασιν : *om.* per ea *d e*; de factitamentis *Tert.* (*de an.* 18); de factis eius *Tert.* (*Hermog.* 45); ipsius factis *Hil.* (*ps.* 65). **conspiciuntur** (conspit. W) = καθορᾶται : aspiciuntur *Hil.* (*ps.* 65), perspiciuntur *Sedul.* (*in Rom.* i), uisuntur *Tert.* (*de an.* 18), conprehenduntur *Ambr.* (*myst.* 3). >conspiciuntur intellecta D; *item* intelliguntur (*pro* **intell. conspic.**) *Ambr.* (*hexaem.*). **sempiterna** (aeterna *Hil. bis*) **quoque** : semp. enim L; semp. enim quoque D*; et semp. *d** (*corr. d*^{3}) *e Orig.* (*int.* iv. 472 *bis*). >uirtus eius (*contra gr.*) D *Ambr.* (*myst.* 3; *spir.* iii. 3) *Hil.* (*ps.* 65) *Aug.* (*exc.* vii. 200) *Collat. Carth. Sed.* **ac** *cum* AC (hac) ΘLOT (hac) U (*def.* Z) *c et Orig.* (*int.* iv. 472) *Ambr.* (*myst.*) *Aug.* (*saepius*) : et BDFGHKMRVW *vg. Tisch. d e g Ambr.* (*spir.*) *Hil.* (*bis*) *Pel. Aug.* (iii. 2. 299, vii. 198, 200). **ita** ABDKOVW (*def.* Z) *vg. g Pel.* : *om.* CFGHΘLMRTU *c d e Bentl.*, *Orig.* (*int.*) *Aug.* (*semper*) *Uigil.* (*trin.* xi); *gr.* εἰς τὸ εἶναι αὐτούς. **sint** *sine addit. codd. plur. vg. c d*^{3} : + ipsi FG^{3}L *d* g Aug.* (iii. 2. 401), *et* >ipsi sint *e.* inexcussabiles DM. *Priscill.* (*p.* 29 *ed. Schepps*) inuisibilia dei a creatura mundi per ea quae facta sunt posse cognosci.

21. **quia** : qui *d**; quoniam D *Ambrst.*; quia uel quoniam *g.* **cum** (quum Θ) **cognouissent** (-uerunt *d e Pel.*; + uel participium *g*) *codd. vg. uett. et Aug.* (iii. 2. 269, 299, iv. 553, viii. 227, x.

Digitized by Google

sed euanuerunt in cogitationibus suis
et obscuratum est insipiens
cor eorum
22 dicentes enim se esse sapientes
stulti facti sunt
23 et mutauerunt gloriam
incorruptibilis dei
in similitudinem imaginis
corruptibilis hominis
et uolucrum et quadrupedum
et serpentium
24 propter quod tradidit illos deus
in desideria cordis eorum
in inmunditiam
ut contumeliis adficiant
corpora sua in semet ipsis
25 qui conmutauerunt ueritatem
dei in mendacio
et coluerunt et seruierunt
creaturae potius quam

95 *semel*, 137) : cognoscentes *Aug. saepius* (ii. 684, 723, iii. 1. 31, 672, iii. 2. 401, 903, vii. 198, 211, viii. 346, 419, x. 95 *semel*, 96) ; *gr.* γνόντες. **sicut** : ut *Aug.* (ii. 723, iii. 1. 31, iii. 2. 269, 903, iv. 553, vii. 378, x. 95 *semel*) *Faustus* (*ap. Aug.* viii. 227) *Tycon.* (*reg.* 7) *Collat. Carthag.* (= *Aug.* ix, *app.* 67). **glorificauerunt** (ἐδόξασαν) *codd. plur.* (-berunt T) *vg. c* d^3 *e g Aug. saepius* : magnificauerunt DFL d^* *Orig.* (*int.* iv. 471, 472, 474) *Tycon. Ambrst. Aug.* (iii. 2. 269) *Gildas* (*incr.* 18) *Sed.* ; honorificauerunt *Aug.* (viii. 346) *Collat. Carthag.* ; honorauerunt *Aug.* (vii. 378) ; clarificauerunt *Faustus.* **aut** : au H ; uel *Aug.* (vii. 378). hegerunt C. set L. **euanuerunt** (heu. C) = ἐματαιώθησαν : nugati sunt *Tycon.* **suis** : *om.* Z* ; + uel eorum *g.* **obscuratum** (-tus M*, hobscuratum C) **est** = ἐσκοτίσθη : obcaecatum est D (*om.* **est**) *Gildas Sedul.* ; contenebratum est *Orig.* (*int.* iv. 472, 474) ; intenebratum est *Faustus Collat. Carthag.* > cor insipiens *Aug.* (iii. 1. 31). **eorum** : illorum *Collat. Carthag.* **cor eorum** *hoc ordine omnes cum gr.* D*EG : > αὐτῶν καρδία *gr. plur.* *om.* **et obscuratum . . . cor eorum** *Tycon.*

22. **dicentes** (ic *sup. lin.* M) **enim** : et dicentes *Priscill.* (*p.* 9) ; *om.* **enim** (*cum graeco*) *g* (*Bentl.*) *Aug.* (vii. 378, viii. 419, x. 95) *Tycon.* (*reg.* 7) *Gildas.* **se** (+ c *sup. lin.* M^1, *sed erasa*) : *om. g.* > sapientes esse *Aug.* (vii. 199). **stulti facti** : infatuati *Collat. Carthag.* (= *Aug.* ix, *app.* 67).

23. **mutauerunt** (mot. D) = ἤλλαξαν *uel* ἠλλάξαντο : immutauerunt O^1 *Orig.* (*int.* iv. 472, 474) *Priscill.* (*p.* 9) *Aug.* (iii. 1. 31, vii. 199, 211, 378, viii. 346, 419, x. 137) *Collat. Carthag.* (= *Aug.* ix, *app.* 67) ; commutauerunt *Orig.* (*int.* iv. 471) *Priscill.* (*p.* 76). **gloriam** (-riae Z*) : claritatem *Collat. Carthag.* **incorruptibilis** (incorruptilis T*, incoruptibilis D, incorreptibilis M*) = ἀφθάρτου : incorrupti *Aug.* (vii. 211) *Collat. Carthag.* ; immortalis *Sedul.* > dei incorrupt. *Collat. Carthag.* **in similitudinem** (simitudinem U) : in similitudine *Collat. Carthag. Bentl.* ; *gr.* ἐν ὁμοιώματι. **-dinem** *usque ad* **corruptibilis** *in ras.* O. **corruptibilis** *om. Orig.* (*int.* iv. 471, 476, *non autem* 472, 474, 504). > hominis coruptibilis D. quadripedum D *g.* sepentium C*, serpentum F *dem.*

24. **propter quod** (quot R) : propterea *Orig.* (*int.* iv. 474) *Aug.* (x. 137) ; + et *d g* (*non e, teste Belsheim*) *cum gr.* DEGKLP *etc. syr. harcl.* **illos** (illis G*) : eos R *Orig.* (*int.* iv. 473, 474) *Hieron.* (iv. 294) *Cassiod.* (*P. L.* 70, *p.* 1323). **desideria** (dess. D) *codd. vg. uett. et Aug.* (x. 137) : desideriis (*cum gr.* ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις) *uoluit Bentl. et ita Orig.* (*int.* iv. 473, 474) *Hieron.* ; *item* concupiscentias *Aug.* (iv. 553, viii. 351), -tiam *Aug.* (ii. 467, iv. 53, 121, viii. 258), -tia *Collat. Carthag.* (= *Aug.* ix, *app.* 67). **cordis** : cordium D *g* (*Bentl.*) *et gr.* τῶν καρδιῶν. **eorum** : illorum *m Ambrst. Aug.* (x. 137) *Collat. Carthag.* ; ipsorum *Ambr.* (*fid.* i, *c.* 16) ; sui *Hieron.* ; eorum uel suorum *g* ; *om.* D *Orig.* (*int.* iv. 473 *semel*). **inmunditiam** (imm. *vg. Tisch.*, inmumditiam H, inmundiciam G*) : inmundicia G^c, immundicia W. *om.* **in inmund.** *Ambr. et gr.* A* (+ A^1). contumiliis D. **adficiant** ADFGHΘU*Z*, *et* aff. BCKLMORTU^{c}WZ^c *vg. Tisch.* : afficiantur V. **in** *tert.* : inter D *m Ambr.* semed C. ipsos D *m Ambr.* *Uersus lunulis includitur in* ϛ𝔐.

25. **qui** : quia Dϛ. **conmutauerunt** (commut. BCFG^{c}HΘKRUV *vg. Tisch.*, commot. D) *codd. vg. uett., et Uigil.* (*trin.* xi) : immutauerunt *Hil.* (*trin.* xii. 3) *Uigil.* (*trin.* v) ; transmutauerunt *Aug.* (x. 137). **in mendacio** (ἐν τῷ ψεύδει) *cum* AFG^{1}LOR *d e g Bentl. Uigil.* (*trin.* xi), *et* in mendatio Z* : in mendacium BCDG*HΘKMTU VW (-tium) Z^c *vg. c dem. Orig.* (*int.* iv. 473, 474) *Ambr.* (*fid.* i, *c.* 16) *Ambrst. Hil. Pel. Aug.* (x. 137) *Uigil.* (*trin.* v), *Gildas* (*incr.* 18) *Sed.* *om.* **et coluerunt** *Hil. Uigil.* (*trin.* v). **et seruierunt** : atque seru. *Aug.* (vii. 378) ; seruieruntque *c.* creature W. **potius** (magis *Iren. p.* 270) **quam creatori** (-re Z*) = παρὰ τὸν κτίσαντα : secus creatorem *g* ; praeterito creatore *Hil.*, relicto creatore *Cypr.* (*test.* iii. 10). **qui est ben. in saec.** : *om. Orig.* (*int.* 474) *Cypr.* ; *cum praecedd. coniungunt Patres.* **est** : + deus CRTU *Ambr.* (*spir.* ii, *c.* 18 *bis*) *Uigil.* (*trin.* v) ; + super omnia deus *Uigil.* (*Uarim.* iii. 66). **saecula** (sec. CHMWϛ𝔐)

Digitized by Google

creatori
qui est benedictus in saecula amen.
26 Propterea tradidit illos deus
in passiones ignominiae
nam feminae eorum inmutauerunt naturalem usum
in eum usum qui est contra
naturam
27 similiter autem et masculi
relicto naturali usu feminae
exarserunt in desideriis suis
in inuicem
masculi in masculos turpitudinem operantes
et mercedem quam oportuit
erroris sui in semet ipsis
recipientes
28 et sicut non probauerunt
deum habere in notitiam
tradidit illos deus in reprobum
sensum ut faciant quae
non conueniunt

+ **saeculorum** D *Hil. Uigil.* (*trin.* xi). **amen** *om.* A* *m Orig.* (*int.* iv. 473) *Hil. Aug.* (vii. 378) *Pel.*

26. **propterea** *rubr.* R; **propterea trad. illos** *rubr.* Z. **propterea** (διὰ τοῦτο): propter hoc *Aug.* (viii. 578, x. 137); propter quod CT *dem. m Cypr.* (*test.* iii. 11); *deinde* + et *Cypr.* **illos** (*et Hieron.* vi. 207): eos L *Hieron.* (iv. 294). > deus illos *Aug.* (x. 137). passionis F*Z* *d**. **ignominiae** (-nie MW; ignomiae K) = ἀτιμίας: contumeliae *m.* **nam**: etenim *Orig.* (*int.* iv. 474); siquidem *Hieron.* (vi. 207); nam et W *Orig.* (474). foeminae Cϛ𝔐, femine MW. **inmutauerunt** (imm. BKOV *vg. Tisch.*, inmot. D, inmutauerut R) = μετήλλαξαν: mutauerunt *Hieron.* (vi. 207). **usum** *pr.* (husum C, ussum D, usu L*) = χρῆσιν: sensum *d e, et* κτισιν D. **usum** *sec.* (husum C, ussum D) = χρῆσιν D*G: *om.* W (*Bentl*) *cum gr. plur.* **in eum usum** *sup. lin.* V. > in eum usum qui contra nat. est *Hieron.* (vi. 207), > in eum usum qui extra nat. est *Orig.* (*int.* iv. 474, 475); in secus naturam usum *g* (*om.* eum *et* qui est); *gr.* εἰς τὴν παρὰ φύσιν [χρῆσιν].

27. **similiter autem et** = ὁμοίως δὲ καὶ AD*GP *min.*: *om.* **autem** O*(+O^1) *Orig.* (*int.* iv. 475) *Hieron.* (vi. 207) *cum gr.* C *al.* 12; *gr. plur.* ὁμοίως τε καί. **masculi** (masculu A*) *ex* masculini T *hic et infra.* **relicto naturali** (-le Z*) **usu** (husu C, ussu D, u *pr. in ras.* G): relinquentes naturalem usum *Aug.* (viii. 578); relicto uel es naturali uel m usu uel m *g*; *gr.* ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν. **feminae** (foem. ϛ𝔐, faem. BCH, faemine M, femine W) = τῆς θηλείας: feminarum (faem. T*) T *c.* **exarserunt** (ἐξεκαύθησαν): accensi sunt *Orig.* (*int.* 474, 475) *Hieron.* **desideriis** (dess. D, desideris L*) **suis**: desiderio suo *d* *e g* (+ uel eorum) *Bentl.*, *et gr.* τῇ ὀρέξει αὐτῶν; desiderium sui *Orig.* (*int. bis*) *Hieron.*; appetitum suum *Aug.* (viii. 578, x. 137). **in** *sec. om.* CDG*W𝔐 *et cod.* . . *apud cor. uat.*, *ed. Iunta* 1534; *et distinguit* suis. Inuicem masculi *etc.* C. **masculos**: masculis *uoluit Bentl. cum graeco* ἐν ἄρρεσιν; masculos uel is *g.* **turpitudinem** (ἀσχημοσύνην): deformitatem *Aug.* (*bis*) *Bed.* (*in Rom.* i). **operantes** (hop. C): exercentes D; *gr.* κατεργαζόμενοι. **mercedem** (ἀντιμισθίαν): + mutuam *Aug.* (*bis*); compensationem mercedis *Ambrst.* hoportuit C. **sui** + uel eorum *g.* semed C. **ipsis** (*gr. enim* ἐν ἑαυτοῖς) *cum* ABG*HΘKM^{1}OT^{c}UVWZ *vg. c Orig.* (iv. 474, 475) *Aug.* (*bis*): ipsos CDFG^{c}LM*RT* *d e g Hieron. Pel.* recientes O* (*et* reci *in ras.*).

28. **sicut**: quemadmodum *Iren.* (*Mass. p.* 266); quoniam *Aug.* (iii. 2. 917, vi. 54, viii. 352); *gr.* καθώς. **prob.** (prou. L; approb. *Orig.* ii. 673) = ἐδοκίμασαν: existimauerunt D. **deum** + non D. > habere deum *Aug.* (iv. 25). **notitiam** *codd. plur.* (-ciam M^{c}U*, nouitiam M* *ut udtur*) *cor. uat. mg. et Orig.* (*int.* iv. 474, 475, 631) *Lucif.* (*p.* 158): notitia BGKVW(-cia)Z^c (*deinde corr.*) *vg. Tisch. cor. uat.** *d e g Iren. Orig.* (ii. 673) *Lucif.* (*p.* 305) *Pel. Sed. et gr.* ἐν ἐπιγνώσει. > in not. habere *Aug.* (iii. 2. 917). **tradidit**: dedit *Aug.* (iv. 25, 67, vi. 54). **illos** ABDHKMORTVZ *vg. c g Orig.* (*int.* iv. 474): eos CFGΘLUW *d dem. e Orig.* (*int.* iv. 504, 631) *Pel. Hieron.* (iv. 294). *om.* **deus** *Bentl. cum gr.* ℵ*A. *post* in *sec. sequitur ras. in* H. re probum H; reprobam *Aug.* (iii. 2. 903, viii. 562, x. 137). **sensum** (νοῦν): mentem *Aug.* (iii. 2. 903, viii. 562, x. 137; *non autem* iii. 2. 917, iv. 25, 67); νοῦς *plerumque redditur* sensus *ab Hieronymo in Test. nouo, sed etiam* mens (*ut Rom.* vii. 23, 25), *uno tantum loco* (*sc. Apoc.* xiii. 18) intellectus; *in uersione qua usus est Augustinus* mens *usitatior erat, uide Rom.* xi. 34, xii. 2; *sed* intellectus xiv. 5. **ut faciant** (faciat Z*; fiant V*): facere *g Iren.* **quae** (*sine* ea) CDFG*HΘM(que)RTU *g Iren. Orig.* (ii. 673) *Hieron. Aug.* (*saepius*) *Pel. Gildas Bentl.*: ea quae ABG^{1}KLO^c (*in ras. scr.*) VWZ *vg. Tisch. c d e Orig.* (*int.* iv. 474, 475) *Ambrst.* **conueniunt** (-niunt *in ras.* Θ; -niant *Lucif. p.* 305): conuenit AG^{1}L^2; oportet *codd. ap. Hieron.*; congruunt *Orig.* (*int.* ii. 673); + uel non conuenientia uel non congruentia *g*; *gr.* τὰ μὴ καθήκοντα. *Hil. in ps.* li. 12 *habet* propter hoc tradidit eos deus in reprobum sensum *confusis uu.* 24 *et* 28.

Digitized by Google

29 repletos omni iniquitate
malitia fornicatione
auaritia nequitia
plenos inuidia
homicidio contentione
dolo malignitate
susurrones 30 detractores
deo odibiles contumeliosos
superbos elatos
inuentores malorum
parentibus non oboedientes
31 insipientes inconpositos
sine adfectione absque foedere
sine misericordia
32 qui cum iustitiam dei cognouissent non
intellexerunt

---

29. repletus Z*. **omni**: + *ras.* 2 *litt.* A. **iniquitate** (= ἀδικίᾳ) *omnes*. **malitia** (-cia UW; + cordis *Par. lat.* 342*) = κακίᾳ *hoc loco gr.* CD*EG *al. pauc.* **fornicatione** = πορνείᾳ *hoc loco gr.* D*EG *al. pauc.*, *et* + πορνείᾳ *post* ἀδικίᾳ LP (και πορν.) *al. plur.*: inpudicitia *Lucif.* (*p.* 158) *Ambrst.*; fornicatione inpudicitia *Par. lat.* 342*, *et* + ἀκαθαρσίᾳ *post* πορν. 37. 40^{mg}; > inpudicitia fornicatione *Gildas* (*incr. c.* 18). **auaritia** (-cia GW) = πλεονεξίᾳ: cupiditate *Lucif.* **nequitia** (-cia W) = πονηρίᾳ: *om. d e g Sed. cum gr.* D*EGKP; + inpudicitia D; + ociositate *Par. lat.* 342*; + cupiditate (?) d^3. *Ordo uitiorum turbatus est cum in codd. graecis tum in uersionibus; enumerationi Hieronymianae* **iniquitate malitia fornicatione auaritia nequitia** *proxime accedunt graeci* D*EG ἀδικίᾳ κακίᾳ πορνείᾳ πλεονεξίᾳ (+ πονηρίᾳ D^3); *contra habent* ἀδικίᾳ πονηρίᾳ κακίᾳ πλεονεξίᾳ (*sine* πορνείᾳ) ℵA, *et* ἀδικίᾳ πονηρίᾳ πλεονεξίᾳ κακίᾳ B *al.*, ἀδικίᾳ κακίᾳ πονηρίᾳ πλεονεξίᾳ C *al. pauc.*, ἀδικίᾳ πορνείᾳ πονηρίᾳ πλεονεξίᾳ κακίᾳ L; ἀδικίᾳ καὶ πορνείᾳ πλεονεξίᾳ κακίᾳ P, ἀδικίᾳ πλεονεξίᾳ κακίᾳ K; *apud Patres* > iniquitate cum circumuentione malitia auaritia *Aug.* (x. 137), iniq. malitia fornic. nequitia auaritia *Orig.* (*int.* iv. 474; *similiter* 475 *sine* fornicatione); iniquitate nequitia auaritia *Orig.* (*int.* ii. 673), iniquitate nequitia fornic. auar. *Orig.* (*int.* ii. 463, 467); *Lucif. Ambrst. uide supra.* plaenos F. **homicidio** (φόνου *paene omnes*) *cum* ABDG HΘKMORVWZ𝔓𝔖ℭ *edd. ant. Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534, *cor. uat. c* d^3 *e Pel.*: homicidiis CFL (omic.*) TU (-is *in ras.*) ς *edd. ant. plur.* d^* *g Orig.* (*int.* ii. 467, 673, iv. 474) *Lucif. Ambrst. cum gr.* G φονων. contemtione H. **malignitate** (κακοηθείας): malis moribus *Lucif. Inc. u.* 30 **susurrones** *Tisch. T. G.* 8; *nos Stephanum* 1555 *sequimur.* **susurrones** (ψιθυριστάς) *uox linguae ecclesiasticae, cf. Roensch. 'It. u. Ug.' p.* 64: susurratores D *g Cypr.* (*ep.* lxvii. 9) *Orig.* (*int. ter*) *Lucif. Ambrst.*; murmuratores susurrones *Par lat.* 341.

30. **detractores** (detrec. O^1; detrectatores *d*, detractatores G* *g*) *cf. Tac. Ann.* xi. 11: obtrectatores *Orig.* (*int.* iv. 474); bilingues *Par. lat.* 341; *om. Sedul.* **deo odibiles** (hod. CT; ib *in ras.* K; odibilis R) = θεοστυγεῖς: abhorrentes deo *Cypr.* (*ep.* lxvii. 9). **contumeliosos** (-sus F*R, contumiliossos D; contumelios T*) = ὑβριστάς: iniuriosi *Cypr.* superuos F*; superbi *Cypr.* **elatos** (ael. C) = ἀλαζόνας: *melius forsan* iactantes sui *Cypr.*, gloriantes *Lucif.* (*p.* 158); *deinde* + sibi placentes T^{rec} *Lucif.* (> sibi placentes gloriantes), + murmuratores sibi placentes *Par. lat.* 342*, *non graec.* **inuentores** (adinu. *Cypr.*) **malorum**: *om. Orig.* (*int.* ii. 467). **parentibus**: ti *in ras.* K. **non oboedientes** (obed. W *vg.*, obaed. V, hoboed. CT, oboedentes D) = ἀπειθεῖς: non obaudientes *d*; non obsequentes *Lucif.*; inoboedientes *g Gildas* (*incr. c.* 18). *om.* **parentibus . . . misericordia** (31) *Cypr.*

31. **insipientes** (ἀσυνέτους): insensatos *Gildas* (*incr. c.* 18); insensatos uel insipientes *g*; + sibi placentes *Par. lat.* 341; *om. Orig.* (*int.* ii. 467). **inconpositos** (incomp. KOU *vg. Tisch.*) = ἀσυνθέτους. **sine adfectione** (= ἀστόργους) AC DF*LT *et* sine aff. BF^cGHΘKMORUVWZ *vg. Tisch.*: sine affectu *Orig.* (*int.* ii. 467) *Lucif.* (*p.* 158) *Aug.* (x. 137); *deinde* + sine fide W. **absque** (absquae M) **foedere** (fed. WZ*, *item* -re *in ras. scr.* Z^c) = ἀσπόνδους CD^cKLP *al. et Orig.* (*int.* iv. 474): absque honore *Monac.* 4577; *om.* DF*L *d e g Orig.* (*int.* ii. 467) *Lucif. Ambrst. Pel. Gildas Sed. cum graecis* ℵ*ABD*EG. **sine** (absque F*L) **misericordia** (-tia L) = ἀνελεήμονας: + uel elimosina *g.* > sine mis. sine affect. *Gildas.*

32. **qui cum** (quum Θ): qui cum uel qui *g.* **iustitiam** (-ciam W) = τὸ δικαίωμα: iustitia LM. *De uocibus* δικαίωμα, δικαίωσις, δικαιοσύνη *haec notanda sunt*; δικαίωμα *redditur* iustitia *hic et* ii. 26, viii. 4 *Aug.*, *Lc.* i. 6 *d e r*, *Hebr.* ix. 1 *d*, 10, *Apoc.* xv. 4 *Cypr.*, xix. 8, iustificatio *Lc.* i. 6, *Rom.* v. 16, viii. 4, *Hebr.* ix. 1, *Apoc.* xix. 8 *Primas.*, iudicium *Apoc.* xv. 4, ius *Rom.* viii. 4 *Tert.*, constitutio *Hebr.* ix. 1 *Sedul.*, sanctificatio *Rom.* v. 16 r_3; δικαίωσις *redditur* iustificatio *Rom.* iv. 25, v. 18; δικαιοσύνη *fere semper redditur* iustitia, *sed* iustificatio *Rom.* viii. 10, sanctificatio *Praedest. ad Rom.* vi. 16, aequitas *Act.* xvii. 31, *Rom.* ix. 28, *Hebr.* i. 9 *d*, xi. 33 *d*; *sed* aequitas *respondet graeco* εὐθύτης *Hebr.* i. 8. **cognouissent** (cognuiss. D): cognouerunt d^* *e*; cognouerint *Lucif.* (*p.* 158) *Sed.*; cognouissent uel tes *g.* **non intellexerunt** (intellerunt Z*) *omnes*

Digitized by Google

quoniam qui talia agunt
digni sunt morte
non solum ea faciunt
sed et consentiunt facientibus.
II. 1 Propter quod inexcusabilis es
o homo omnis qui iudicas
in quo enim iudicas alterum
te ipsum condemnas
eadem enim agis qui iudicas
2 scimus enim quoniam iudicium
dei est secundum ueritatem
in eos qui talia agunt.
3 Existimas autem hoc o homo
qui iudicas eos qui talia agunt
et facis ea
quia tu effugies iudicium dei?
4 an diuitias bonitatis eius
et patientiae et longanimitatis contemnis
ignorans quoniam benignitas

---

cum gr. οὐκ ἐνόησαν D*E, οὐκ ἔγνωσαν G 8^{pe}, *cf.* non cognouerunt uel non intell. *g*: *om. Bentl.** (*sed secundis curis correxit*) *cum gr. plur.* **talia** (τὰ τοιαῦτα): ea *Aug.* (iv. 553); haec *Ambrst.* agentes uel unt *g*. **morte** (e *in ras.* Θ): mortem HLZ*. > digni morte sunt *g cum ord. graeco*; > morte sunt digni *Cypr.* (*ep.* lxvii. 9); *deinde* + et 𝔖𝔈 *Ambrst.*, *cf.* οὐ μόνον δέ 46. 61. *Bas. Euthal. cod.*, ου μονον γαρ D*. **non solum** (*sine addit.*) A*CG*L *d** *Ambrst. Bentl.** *et gr. paene omn.*: + qui A^{c}BDF* (hi qui F^{1})G^{2}HΘKMORT UVWZ *vg. c d*^{2} (ea qui) *dem. e g Orig.* (*int.* iv. 474) *Cypr.* (non tantum qui) *Lucif. Pel. Aug.* (iii. 2. 904, iv. 553, ix. 14) *Gildas Sed. Bentl.* (*cor.*); *gr.* B *habet* ποιουντεσ . . . συνευδοκουντεσ (*sine* οι), *cf. Isid.* iv. 16 *et Epiph.* 585 *apud Tisch.*, *etiam Ephr.* (*bis*) *et Clem. Rom.* 35 *ap. eundem*; *item Patric. ep. ad Corot.* non solum facientes sed etiam consentientes damnandi sunt. **ea**: illa F *d Orig. Lucif.*; mala *Cypr.*; *om. e Aug.* (iv. 553) *Sed.* >faciunt ea (*contra ord. gr.*) BDKRVW (fatiunt) *d*^{3} (*Orig.*) *Ambrst. Gildas*, et >fac. mala *Cypr.* set L. **et**: etiam BKL (*sup. lin.*) MVZ^{c} (>et qui iam Z*) *vg. d** *Lucif. Ambrst. Aug.* (*ter*) *Sed.*; *om.* D *e*; *item sine addit.* A*CG*HZ^{c} *d** *Cypr. Ambrst. Bentl.**: + qui A^{c}BDFG^{2}ΘKLMORTUVWZ* *vg. c d*^{2} *dem. e g Orig. Lucif. Pel. Aug.* (*ter*) *Gildas Sed. Bentl.* (*cor.*). **facientibus** + ea L *Lucif.*, *cf.* > eis qui haec agunt *Cypr.*

II. 1. **propter quod** (διό): propterea HL*d***m* *Aug.* (ii. 93, 723, iii. 2. 904); quapropter *Ambrst.*; quare *Cypr.* (*test.* iii. 21); + hi U^{c}. **inexcusabilis** (-les K*, inexcussabilis DO) **es** = ἀναπολόγητος εἶ: sine excusatione es *Cypr.* (*codd.* BL^{c}W), sine causatione es *Cypr.* (*cod.* L*), excusationem habes *Cypr.* (*cod.* M). **o homo**: *om.* o *m.* *om.* omn. q. **iudicas** *Cypr.* **quo enim** + iudicio *Hieron.* (v. 80) *cum gr.* C* *min.* **iudicas alterum** (κρίνεις τὸν ἕτερον) *cum* ABCG*HΘKMORTUVWZ *vg. Pel.*, *et* iudicas alium *g Cypr.* (*codd.* BLMW): > alterum iudicas FG^{2}L *c d dem. e Aug.* (iii. 2. 185), > alium iudicas D *Aug.* (ii. 93, 723), > de alio iudicas *m Cypr.* (*cod.* A). teipsum *uno uerbo vg.*, temetipsum *Aug.* (ii. 93, 723, iii. 2. 185). **condemnas** (condempnas GΘW, contempnas D, condemna R*) = κατακρίνεις: damnas *m.* **enim** *sec.*: + *ras. in* V (*forsan erat* tu V*). **agis** *ex* magis Z; operaris *Hieron.* **qui iudicas** (ὁ κρίνων) *cum* ACDG*K* LM*RZ* *d e g m Cypr.* (*codd.* AW): quae (que M^{c}OVW) iudicas BFG^{1}HΘK^{c}M^{c}OTUVWZ^{c} *vg. c dem. Orig.* (*int.* iv. 474) *Cypr.* (*codd.* BLM) *Ambrst. Pel. Hieron. Aug.* (ii. 93, 723, iii. 2. 185).

2. **enim** (γάρ ℵC *min.*): autem DW *g m Tert.* (*Marc.* v. 13) *Orig.* (*int.* iv. 476) *Ambrst. Sed. cum gr. plur.* **quoniam** (quia FL *m*) **iudicium** (-tium WZ*) **dei est secundum ueritatem**: iudicium dei secundum ueritatem esse *Tert.* **in e. q. t. agunt**: in uel super talia agentes *g*.

3. **existimas** (*ras.* 2 *litt. inter* i *et* s A; s *fin. in ras.* U; existimans V) = λογίζῃ: aestimas *m*; speras *Cypr.* (*test.* iii. 21). **autem**: ergo *Ambrst.* *om.* hoc *Cypr. Ambrst. Aug.* (ii. 525, iv. 1081) *Sed.* *om.* **autem hoc** *Aug.* (iv. 1081). **o** (oh V; *om.* CD *m*) **homo** (hoc *lapsu* R): tu *Cypr.*; + tu *m*; + omnis BK^{c} *c Orig.* (*int.* iv. 477) *Pel. Aug.* (ii. 525), *et* > omnis homo D; + carnalis omnis Z^{rec}; *ex u.* 1. **eos**: de his D *m Ambrst.* **talia**: mala *Cypr.* (*codd.* BLM). **eos q. t. agunt**: talia agentes *g*; eos qui faciunt ea *Aug.* (iv. 1081). **existimas . . . agunt**: *om.* W; *item contractius habet Aug.* (iv. 1007) existimas qui talia agis = *fere* νομιζεισ ουν ο ταυτα πρασσων *gr.* P. **et facis** (facies *d**) **ea** (illa *Orig. int.* iv. 477): > et eadem facis *Cypr. Aug.* (iv. 1081 agis); *om. Aug.* (iv. 1007). **quia**: quoniam DR *Aug.* (ii. 525, iv. 1081, viii. 508) *Pel.* **tu**: ipse *Cypr.* iuditium W.

4. **an** (han C): aut *Orig.* (*int.* iv. 477); an uel aut *g*; numquid *Lucif. Cal.* (*p.* 64); an numquid *Cypr.* (*test.* iii. 35; *de bono pat.* 4) *Uictor Tunon.* (*ap. Ambr.* iv, *app. p.* 760). **diuitias** (tia *in ras.* H) = τοῦ πλούτου: opulentiam *Cypr.* (*bis*) *Uict. Tun.*; sustinentiam *Lucif.* **bonitatis** (τῆς χρηστότητος): benignitatis *Aug.* (ii. 525, iv. 1007, 1081, viii. 508); + uel suauitatis *g*. **eius**: *om.* M* *Hieron.* (v. 973) *Aug.* *om.* bon. **eius et** *Aug.* (iii. 2. 533). **et patientiae** (pac. GK, patientie L, pacientie W; *arcte scriptum* L; *in ras. scr.* G) = *gr.* καὶ τῆς ἀνοχῆς, *cf.* et sustenta-

Digitized by Google

dei ad paenitentiam te adducit?
5 secundum duritiam autem tuam
et inpaenitens cor
thesaurizas tibi iram in die irae
et reuelationis iusti iudicii dei
6 qui reddet unicuique
secundum opera eius.
7 His quidem qui secundum
patientiam boni operis
gloriam et honorem et incorruptionem
quaerentibus
uitam aeternam.
8 His autem qui ex contentione
et qui non adquiescunt ueritati
credunt autem iniquitati
ira et indignatio

---

tionis *Orig. Hieron.* (v. 185, vi. 230), et mansuetudinis *Hieron.* (v. 973): et patientiam *Lucif.*, et sustinentiam *Cypr.* (*bis*); *om. Aug.* (iv. 1007); *deinde* + eius *Hieron.* (v. 973) *Aug.* (viii. 508). **et longanimitatis** (longu. D) = καὶ τῆς μακροθυμίας, *cf.* et patientiae *Orig. Hieron.* (v. 185, vi. 230): et patientiam *Cypr.* (*bis*), *cf.* et longam patientiam (*pro* et pat. et longan.) *Uict. Tun.*; *om. Lucif. Ambrst. Ambr.* (*poen.* ii. 11); *deinde* + eius *Aug.* (iii. 2. 533, iv. 1007, 1081). > longanimitatis et mansuetudinis eius *Aug.* (iii. 2. 533). **contemnis** (-pnis DΘW): *sequitur spatium in* U; *notam interrogationis hic ponunt* W *c vg.* **ignorans** (ἀγνοῶν) *cum* ABCFG*HΘKM*ORUVZ^c𝔓 *ed. Iunta* 1534, *deg Iren.* (*Mass.* 281) *Orig.* (615) *Cypr.* (*bis*) *Uict. Tun. Lucif. Ambrst. Hieron.* (v. 185, 973, vi. 230) *Pel. Aug.* (ii. 525, iii. 2. 533, iv. 1007, viii. 508) *Bentl.*: ignoras DG^cLM^cTWZ*𝔊𝔖ℭ *edd. ant. longe plur. c dem. Orig.* (477) *Ambr.* (*fug. saec.* 3), *Hieron.* (ii. 774, iv. 1088) *Aug.* (iii. 1. 428, iii. 2. 219, iv. 1081). **quoniam**: quia *Cypr.* (*test.*) *Hieron.* (ii. 774) *Aug.* (iii. 1. 428, 2. 219, 533, iv. 1007); quod *Uict. Tun.* **benignitas** (τὸ χρηστόν): bonitas D *g Iren. Cypr.* (*test.*) *Lucif. Ambrst. Ambr.* (*fug. saec.* 3) *Hieron.* (v. 185, 973) *Uict. Tun.*; patientia *Aug.* (*exc.* iv. 1081) *Orig.* (*int.* iv. 615); patientia et bonitas *Cypr.* (*de bono pat.*). **ad**: in *Cypr.* (*test.*). poenitentiam CD *vg.*, pen. M. **te** *in ras.* T. **adducit** (-cet Z*, -cat *Hieron.* v. 973) = *gr.* ἄγει: prouocat *Ambrst. Hieron.* (v. 185); hortatur *Hieron.* (iv. 1088); inuitat *Aug.* (iii. 2. 219). *Item* **adducit** *sine interrogatione habent* U𝔖.

5. **secundum** (secumdum O; iuxta *Hieron.* iv. 814, v. 973) **duritiam** (-ciam W) **autem**: > sec. autem (+ uel uero *g*) duritiam F*L *vg. d* g Iren.* (*Mass. p.* 281) *Hieron.* (v. 973) *Aug.* (ii. 525, iii. 1. 428) *et gr.* κατὰ δὲ τὴν σκληρότητα: > tu autem secundum duritiam DF^c (*ut uidetur*) *Cypr.* (*bis*) *Lucif.* (*p.* 64) *Aug.* (iii. 2. 533, iv. 1007, 1081, viii. 565) *Uict. Tun.* (*ap. Ambr.* iv, *app. p.* 760) *Sedul.* **tuam**: *om.* DT *Sedul.*; cordis tui *Aug.* (*semper*). **inpaenitens** (inpoen. C, inpen. HMRU, impoen. *vg.*; -enitens *in ras. scr.* K): sine paenitentiam *d**. > cor inpaenitens (inpoen. D, impen. W) DFLW *c d*² *Iren. Cypr.* (*bis*) *Orig.* (*int.* iv. 477, 615) *Lucif. Ambrst. Hieron.* (ii. 774, iv. 1088, vi. 230) *Aug.* (*exc.* iii. 1. 428) *Gildas.* **thesaurizas** (thens. F^cH, tes. DM*): thensaurizasti *d.* tibi ipsi *Orig.* (iv. 477, 478, 615); tibimetipsi *Iren.* diem FG*d*². ire W. **reuelationis** (r^euel. T; reuelationes Z*) = ἀποκαλύψεως: retributionis *Caes. Arel.* (*hom.* 14) *cum gr.* ανταποδωσεως A. **iusti iudicii** (-tii W) *omnes*: *praem.* καὶ ℵ^cD^c (*sed iterum correctum*) KLP *etc. om.* **dei** K*.

6. **reddet** (ἀποδώσει): reddit L; retribuet F*. hunicuique C. **opera** (hop. C): operam *Lucif.* (*p.* 64); facta *Uict. Tunon.* (*ap. Ambr.* iv, *app. p.* 760) *Conf. Patricii.* **eius**: sua DΘ *g Cypr.* (*bis*) *Orig.* (*int.* iv *saepius*) *Ambrst. Hieron.* (*bis*) *Aug.* (*quinquies*) *Conf. Patric. Sedul.*

7. hiis M*W; iis *vg. om.* **quidem** *Ambrst.* **secundum**: per *Orig.* (*int.* iv. 480, 481); iuxta *Hieron.* (iv. 814); + deum *Pel.* **patientiam** (pac. GK, pacienciam W) = ὑπομονήν: sustinentiam *Aug.* (iii. i. 50). **operis** (hop. C); + sunt D. > operis boni *g Hieron. cum gr.* ἔργου ἀγαθοῦ. *om.* **et honorem** *Orig.* (*int.* iv. 481 *semel*). *om.* **et** *sec. d**. **et incorruptionem** (incoruptio D): *om. Orig.* (*int.* iv. 481 *semel*). **quaerentibus** *codd.* (quer. CDMW) *et uett.*, *Ambrst. Hieron. Pel. Aug. Bed.*: quaerunt *vg.* (*non cod. caraf.*) *Orig.* (*int.* iv. 480, 481, 483) *Sedul. Bentl.* (*ex sil.*). *Edidimus* **qui . . . quaerentibus**, *quamuis male redditum sit, credentes ita uoluisse Hieronymum. Sensus est* 'his quidem, qui secundum patientiam boni operis (uiuunt *uel* sunt), dum gloriam *etc.*, quaerunt, uitam aeternam (reddet); *ita ut clausula* 'qui secundum pat. boni operis' *respondeat uerbis proxime sequentibus* 'qui ex contentione' *etc. Erasmus bene reddit* His quidem qui perseuerantes in benefaciendo gloriam *etc.* quaerunt, uitam aeternam. *Uide etiam ibidem adnotata.* eternam MW.

8. **his** (hiis M*W, iis *vg.*) **autem** (uero *Ambrst.*; autem uel uero *g*) **qui** (*om. g*): qui autem *Hieron.* (iv. 814); + sunt *vg.* **ex contentione** (-nem F*): + sunt DL^1T *c g Orig.* (iv. 497) *Aug.* (iii. 1. 50) *Sed.* **et** *pr.*: ei H; *om. Pel.* **qui** *sec.*: *om.* DH *g Hieron. Aug.* **non adquiescunt** (acq. *vg.*, aq. H) = *gr.* τοῖς ἀπειθοῦσι: diffidunt F*L *d* e Orig.* (*int.* iv. 480 *seqq.*) *Ambrst. Pel. Aug. Sedul.*, diffidentibus *g*; increduli sunt *Hieron.*, non credentibus D; *deinde* + quidem *Orig.* (*int.* iv. 480 *seqq.*) *cum gr.* ℵ^cAD^cEKLP *al. plur.* ueritate LM*.

Digitized by Google

9 tribulatio et angustia in omnem
animam hominis
operantis malum
iudaei primum et graeci
10 gloria autem et honor et pax
omni operanti bonum
iudaeo primum et graeco
11 non est enim personarum
acceptio apud deum
12 quicumque enim sine lege
peccauerunt
sine lege et peribunt
et quicumque in lege
peccauerunt
per legem iudicabuntur
13 non enim auditores legis
iusti sunt apud deum
sed factores legis iustificabuntur
14 cum enim gentes quae legem
non habent
naturaliter quae legis sunt
faciunt
eiusmodi legem non
habentes ipsi sibi sunt lex
15 qui ostendunt opus legis
scriptum in cordibus suis

---

credunt (credut W, credent L) *codd. plur. et vg. et Orig.* (*int.* iv. 497) *Pel.* = πειθομένοις : credentibus D *Sedul.* (*semel*), credentibus uel consentientibus *g*; obtemperant *Orig.* (*int.* iv. 480 *seqq.*); acquiescunt *Hieron.*; obediunt *Ambrst.* (*sed infra* credunt), *cf. Orig.* (*int.* iv. 482) '*quod forte aptius latinus interpres potuisset si dixisset* qui non obediunt ueritati sed obediunt iniquitati'. **autem** *sec.* + uel uero *g*. **iniquitati** *partim in ras.* G. > et ira W. iram et indignationem (9) et tribulationem et angustiam D.

9. + et *ad init. Orig. semel* (*int.* iv. 480) *Aug.* (x. 109), *cf.* D *supra.* angusti||a G. **in** (super *Ambrst.*) **omnem** (omne L*) **animam hominis** (ominis D*; hominum L*) **operantis** (hop. C): super omnes homines qui operantur *Hieron.* (iv. 814). **iudaei** (-dei LMW) = Ἰουδαίου *plur.*: iudaeo D (-deo) *d* g cum gr.* Ἰουδαίῳ G 1. 37. 109 *syr. pesh.* **graeci** *cum* CFHΘOV *vg.*, *et* greci ABGKLMRTUWZ, ethnici *Hieron.* = Ἕλληνος *plur.*: graeco D (greco) *d* g et* Ἕλληνι G *etc.* (*ut supra*).

10. *om. uersum* U* (+ U^1). gloriam F* *d**; glori H. honorem *d**. *om.* **et pax** *Iren.* (*Mass. p.* 281). omni *expunx.* D^c. hoperanti C; operante H*. > operanti bonum omni *g cum gr.* G. iudeo CDLMOW. **graeco** *cum* FΘV *vg.*: greco *codd. rell.*

11. *om.* **enim** D^c *e t* (*ad initium pericopes*). > enim est W𝔓𝔖𝔈 *g et gr.* οὐ γάρ ἐστιν. **personarum acceptio** (*ita Ambrst. in* 1 *Cor.* i. 20) = προσωπολημψία: pers. exceptio *Tert.* (*exh. cast.* 7); > acceptio personarum *vg. Gildas.* > enim pers. acc. est *Orig.* (*int.* iv. 480, 484) *Ambrst.* (*in Rom.*). aput CH.

12. **quicumque** (quicunque ς𝔓, quiquumque T, *et* -que *in ras. scr.*) *codd. et vg. et Aug.* (iii. 2. 718): quotquot *Cypr.* (*test.* iii. 99); qui *Aug.* (iii. 2. 651, vi. 187, 189). *om.* **enim** *Cypr. Aug.* (vi. 187, 189). **sine** (sisne M* *sec. loco*) **lege** (le *in ras.* G *pr. loco*) = ἀνόμως: inique *Cypr. bis.* **et** *pr.* (*gr.* καί *non fluctuat*) *cum* ABCFG*KRTUVZ^c *cod. caraf.* d^3 *eg Orig.* (*int.* iv. 485) *Ambrst. Ambr.* (*fug. saec.* 3) *Pel. Aug.* (iii. 2. 651, 718, x. 108): *om.* DG^cHΘLMOWZ* *vg. c d* t Cypr. Hieron.* (ii. 711) *Aug.* (vi. 187, 189) *Gildas.* **et** (*om. Gild.*) **quicumque** (-nque ς𝔓): et quotquot *Cypr. Orig.* (*int.* iv. 485 *ter*, 497, 633); et qui *Aug.* (iii. 2. 651), qui (vi. 188), qui autem (vi. 187, 189). **in**: *om.* O; per *Orig.* (*int.* iv. 633). legem d^3 *Ambr.* (*fug. saec.* 3) *Orig.* (*int.* iv. 633). **peccauerunt** (-uenrunt M*) *sec.*: peccauerint *Ambr.* (*cod.*). **et quic. in l. pecc.** *om.* A* (+ *in marg.* A^1). per lege *d**; + et *Cypr.* (*codd.* BLM).

13. **enim**: *om. Cypr.* (*test.* iii. 97); solum *Ambr.* (*in ps.* 39). **iusti sunt** (δίκαιοι *gr.*): iustificati sunt L; iustificabuntur D; iustificantur *Tert.* (*exh. cast.* 7). **apud** (aput CHW) **deum**: a domino *Tert.* **sed** (set LW): + etiam *Ambr.* **factores** (c *sup. lin.* T) **legis** (*om.* D): qui faciunt legem *m*. **iustificabuntur** = δικαιωθήσονται: iustificantur L; + apud deum F* (aput) *g m*, + apud dominum L, *et* + παρα θεω *gr.* G.

14. quum HΘ. **enim** (γάρ): + uel autem *g*, *et* δε (*sine* γάρ) G *arm.* **gentes**: nationes *Hil.* (*ps.* 118 *samech*). que *pr.* DHMW; + non *g**. **quae** (que M) **legis sunt** (τὰ τοῦ νόμου) ACG*HΘMO*RT^cUZ* *d* dem. g Bentl. Orig.* (*int.* ii. 419, iv. 485, 527) *Pel. Ambrst. Aug.* (iii. 2. 213, x. 108) *et Faustus ap. Aug.* (viii. 313): ea quae (que W) legis sunt BDFG^2KLO^1T*VWZ^c *vg. c* d^3 *e t Ambr.* (*ep.* 73) *Hieron.* (i. 866) *Sed.*; secundum legem *Hil.* fatiunt W. **eiusmodi** *codd. vg. uett. plur.*, *et* huiusmodi T *dem. t Orig.* (*int.* ii. 419, iv. 527) = οἱ τοιοῦτοι G *Orig.* (iii. 793), *cf.* tales homines *Hil.*: isti *Hieron.* (i. 866), hi *Orig.* (*int.* iv. 485, 497) *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 213, x. 108), *et gr. plur.* οὗτοι. **legem non habentes** (non h *in ras.* G): > non habentes legem A. > sibi ipsi *Hil.* **lex**: legem L*.

15. **ostendunt** (hos. C) = ἐνδείκνυνται: indi-

Digitized by Google

testimonium reddente illis
conscientia ipsorum
et inter se inuicem cogitationum accusantium aut etiam
defendentium.
16 In die cum iudicabit deus occulta
hominum secundum euangelium
meum per iesum christum
17 si autem tu iudaeus cognominaris
et requiescis in lege
et gloriaris in deo
18 et nosti uoluntatem
et probas utiliora instructus
per legem
19 confidis te ipsum ducem
esse caecorum
lumen eorum qui in tenebris sunt
20 eruditorem insipientium
magistrum infantium
habentem formam scientiae
et ueritatis in lege
21 qui ergo alium doces

---

cant *Hieron.* (i. 866). hopus C. scribtum HR. **test. reddente** (-tes T, -tis *d** ; retentes *t*; perhibente *Hieron. Aug.* iv. 50) = *συνμαρτυρούσης* : contestante *Aug.* (iii. 2. 213, 904). **illis** : eis *Orig.* (*int.* ii. 419, iv. 485, 611) ; ipsis *Ambrst. Sed.* ; *om.* F*L* *d g Aug.* (iii. 2. 213, 904) *Bentl.*, *cum graeco.* > illis reddente *dem. Sed.* constientia Z*. **ipsorum** ABGΘ (*in ras.*) KORT^{mg}UVWZ *vg.* d^3 *e* : illorum DFL *d** *g Ambr.* (*in luc. l.* 7) *Aug.* (iii. 2. 904); eorum *c Sed.* ; sua *t*; *om.* CHMT* *Orig.* (*int.* iv. 485, 611) *Hieron.* (i. 866) *Pel. Aug.* (iv. 50) ; *omnes post* **conscientia** *cum gr.* DEG ; >*αὐτῶν τῆς συνειδήσεως gr. plur.* **et** : siue Z* (*ut udtur*). **inter se** *om.* *d** *Ambr.* **inuicem** *om. e Hieron.* (v. 177). **cogitationum** (-ne L*) **accusantium** (accuss. O, acus. Z*) *plur.* 𝔖𝔓 *uett. plur. Orig.* (*int.* iv. 611) = *τῶν λογισμῶν κατηγορούντων* : cogitationibus accusantibus D (accuss.) 𝔖ℭ *edd. Uiuian et Iunta* 1534, *g* (accusantibus uel um) *Orig.* (*int.* iv. 479, 486) *Ambr. Hieron. Aug.* (iv. 50, vii. 611) *Sed.* ; > cogitationum inuicem accusantium W, > cogitationibus inuicem accusantibus *Ambrst.* **aut etiam** : uel etiam FL d^3 *e Aug.* (vii. 611) ; siue *Hieron.*, seu *Aug.* (iv. 50) ; aut et uel etiam *g*; *gr. ἢ καί.* **defendentium** (*ἀπολογουμένων*) *plur.* 𝔖𝔓 *uett. plur. Orig.* (611), excusantium FL *Aug.* (iii. 2. 213) : defendentibus D (diff.) 𝔖ℭ *edd. Uiuian et Iunta* 1534, *Orig.* (*int.* iv. 479, 486) *Ambrst. Ambr. Hieron. Aug.* (iv. 50) *Sed.* ; excusantibus *Aug.* (vii. 611) ; excusantibus uel defendentibus uel respondentibus uel um *g*. *Bene Erasm. ad hunc uersum 'Mire dormitauit interpres, cum uerso altero genitiuo Graeco in ablatiuum Latinum, συμμαρτυρούσης, alterum relinqueret. Uertendum erat* cogitationibus inuicem accusantibus aut etiam defendentibus. *Atque ita recenset Hieronymus edisserens Ezechielis caput* xvi' . . . '*Mea sententia non potest melius excusari interpres, quam si dicamus tum temporis uulgus ad imitationem Graecorum ita solere loqui, cui nauabat hanc operam potius quam eruditis*' ; *cf. et Roensch, 'It. u. Ug.' p.* 436.

16. **in die cum** *codd. plur. vg. uett. plur.*, in die quando *Hieron.* (v. 177) = *ἐν ἡμέρᾳ ὅτε gr. plur.* : in die (diae C) qua (*in ras.* U ; quam H) CHΘTUW *c t Ambrst. Ambr.* (*in luc. l.* 7) *Aug.* (iii. 2, 213, vii. 611) *Uigil.* (*Uarim.* i. 40), *cf. εν η ημερα* B, *εν ημερα η* A 73. 93. **iudicabit** (-uit AF*HΘLMRT *d*) : iudicauerit Z. **deus** : dominus D *Aug.* (iii. 2. 213) *Sed.* ; dominus deus *t*. *Deficit g ad u.* 25. **occulta** (hocc. C ; oculorum *lapsu t*) = *τὰ κρυπτά* : abscondita *Hieron.* **euuangelium** WZ, aeuanguelium D. *om.* **meum** *d** *cum* 37 *et Marcione* (*ap. Tert. adu. M.* v. 13). **christum** + dominum nostrum DL^2OW *d e m t Ambrst. Ambr. et gr.* DE.

17. **si** (+*ras. unius litt.* W) **autem tu** (> tu autem D) *omnes* = *εἰ δὲ σύ gr.* ℵABD*EK *etc.* : *ιδε συ* D^cL *al. plur. syr. harcl.* iudeus DLMW, iudaeos HZ*. **in** *pr. in ras. scr.* L.

18. **nosti** : cognoscis *Orig.* (*int.* iv. 487 *bis*) ; *gr. γινώσκεις.* **uoluntatem** *sine addit. cum* C(uolumt.)F*G*HΘL*MORT *d e t* (*Bentl.**) *Pel. Aug.* (x. 91) *et graeco* : + eius ABF (*cor. post. in mg.*) G^2KL^2UVWZ *vg. Bentl.* (*sec. curis*) *c dem. Orig. Ambrst.* ; + dei DF (*cor. post. sub lin.*). **utiliora** (hut. C) = *τὰ διαφέροντα* : distantia *Aug.* ; qnae util. sunt *Sed.* ; + legis D. **per legem** : ex lege *Aug.*, *et gr. ἐκ τοῦ νόμου.*

19. **confidis** A*BDF^cGHKLRUVWZ^c *vg. c e t* : confides CΘMT* (e *expuncta*) Z* *d* ; confidens A^cF*O ; *praeterea* et confidis *Orig.* (*int.* iv. 487), confidisque *Bentl. Ambrst.*, *et gr. πέποιθάς τε.* **te ipsum** (*uno uerbo vg.*) : te *Orig.* > esse ducem *vg. contra gr.* cecorum LMW. lumine H* (*corr.* H^1). *om.* **sunt** *Aug.*

20. heruditorem C. >ins. erud. *Sed.* **infantium** : puerorum *dem.* furmam Z*. sciencie W. *om.* **et** T. legem Z*.

21. **qui** : quid D. **ergo** : uero *Orig.* (*int.* iv. 487). > doces (-cis L) alium DL *Orig.* (*int.* iv. 487, 488, 504) *Sedul.*, *et gr. ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον.* docis *sec.* FL ; *notas interrogationis hic et infra non habet vg.* prae-

Digitized by Google

te ipsum non doces?
qui praedicas non furandum
furaris?
22 qui dicis non moechandum
moecharis?
qui abominaris idola
sacrilegium facis?
23 qui in lege gloriaris
per praeuaricationem legis
deum inhonoras?
24 nomen enim dei per uos
blasphematur inter gentes
sicut scriptum est
25 circumcisio quidem prodest
si legem obserues
si autem praeuaricator legis sis
circumcisio tua praeputium
facta est
26 si igitur praeputium iustitias
legis custodiat
nonne praeputium illius
in circumcisionem reputabitur?
27 et iudicabit quod ex natura est
praeputium legem consummans
te qui per litteram et circumcisionem
praeuaricator legis es
28 non enim qui in manifesto
iudaeus est

---

dicas (pred. DOW): dicis *Pel.* > furandum non D*.

22. **dicis**: doces D *c.* **moechandum** (mech. DOW, moec. CFT, moecch. H) **moecharis** (mech. D, moec. CT, mec. W): adulterandum adulteras *Ambr.* (*fug. saec.* 3) *Aug.* (iv. 731, x. 91). **qui abominaris** (ar *sup. lin.* A, habom. C, abhom. BKUVW) = *ὁ βδελυσσόμενος*: qui execraris DF*L (-atis) *Ambr.* (*in luc. l.* 7) *Ambrst.* idula D. **sacrilegium** (a *sup. lin.* L; -geum H*) **facis** = *ἱεροσυλεῖς*: sacrilegium committis *Orig.* (*int.* iv. 487, 488 *semel*) *Sedul.*

23. **in lege** *om. t**. preuaricationem DMW. **inhonoras** (inho *in ras. et* n *sec. sup. lin.* T) = *ἀτιμάζεις*: dehonoras *Orig.* (*int.* iv. 487).

24. **nomen**: non V*. **dei**: domini DG *contra gr. om.* **per uos** *c.* blasph^{em}atur O, plasphematur M, blasfematur DT; blasphemantur Z*. **inter gentes** ABDG^{2}HΘKMORVWZ *vg. c d e Pel.*: in gentibus CFLTU *t Aug.* (iv. 731, x. 91) *Tycon.* (*reg.* 2) *et gr. ἐν τοῖς ἔθνεσιν*; in gentes G*; *deinde* + que legem non habent D. scribtum LR. **est**: + in esaia HΘ^{mg} (isaia) R^{c} *Par. lat.* 343 *tepl.*, + in esaia (isai V) propheta F^{mg} V.

25. circuncisio *pr.* 𝔓, circumcissio DO. **quidem** *om.* KL*(+L^{1}); *gr. plur. μὲν γάρ, sed. om. γάρ* 37 d^{scr}. prodeest HΘ*M*R, prode est *t.* **obserues** (-uas Z^{1}, -bes O*, hobserues C) *codd. plur. vg. et uett*: custodias DH *Orig.* (*int.* iv. 489 *seqq. saepius*) *Hieron.* (vii. 478) *Aug.* (ii. 733, x. 91); *gr. φυλάσσῃς* D* *arm.*; *πράσσῃς gr. plur. apud latinos non redditur.* preuaricator DW, praeuaricatior R*. scis T*; + es M*. > sis legis DFLW *Orig.* (*int.* iv. 497) *contra ord. gr.* circuncisio *sec.* ς𝔓, circumcissio DO. tuo L*. preputium DK, -cium W.

26. **igitur** (ygitur C): ergo D^{c}; autem *Orig.* (*int.* iv. 489, 490). preputium DMW *bis.* **iustitias** (*τὰ δικαιώματα plur.*), *codd. vg. uett. plur.*, *et* iustitiae Z*: iustitiam *g*^{c} *Orig.* (*semel*; *int.* iv. 490) *et δικαιωμα gr.* G; *om. t**. costodiat Z*, custodat L*. *om.* **praeputium illius in c. reputabitur et** *Orig. bis* (*int.* iv. 489, 490). praepucium *sec.* U. **illius**: eius D *g Aug.* (ii. 733, x. 91); illis *Ambrst.* **in circumcisionem** (*εἰς περιτομήν*) ABF^{c}GΘKMO(-ssionem)RUVWZ *vg.* (circuncisionem ς𝔓) *c g Pel.*: in circumcisione CD(-ssione) F*L(ne *sup. lin.*)T *d e t*; H *non liquet.*

27. **et** *ad init.* + hoc *t.* iudicauit F*LTZ* *d*; + id *vg. Orig.* (*int.* iv. 489, 493, 497, *non autem* 490). **quod ex natura est** (+ *ras.* U) **praeputium** (prep. DMOW) = *ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία*: naturalis praeputiatio F (praeputio *cor. post.*); *om. g cum gr.* G. **legem** + *ras. parua* U. **consummans** (-umans F*L^{2}O^{c}T) = *τελοῦσα*: perficiens D *Orig.* (*int.* iv. 487 *seqq. saepius*) *Ambrst. Aug.* (ii. 733, x. 91) *Sedul.*, *cf. Orig.* (*int.* iv. 490) '*bene addidit* legem perficiens: *ille enim qui secundum literam uiuit* custodire *dicitur legem*: *iste uero qui secundum spiritum*, perficere'. **te**: tu Z^{c}. **qui**: *om.* H*; *improbauit ut udtur g*^{c}. literam M*ς𝔓. circuncisionem ς𝔓, circumcissionem DO, circisionem G* (*corr.* G^{1}); circumcisione *d**; + carnis L^{1}. **praeuaricator** (-tur F*, preuaricator DMW): praeuaricatorem *d*^{2} (praeuaricator *d**, praeuaricatores *d*^{3}) *g.* **legis es** (es ? *vg.*): *om.* es *g*; > es legis C (hes) DT *c d** (*corr. d*^{3}) *e Orig.* (*int.* iv. 487 *seqq. saepius*) *Ambrst.*

28. **non**: neque *Hieron.* (vii. 482). **in** (*in ras.* Z) **manifesto** (aperto *Hieron. et Paulin. ep.* 20) *pr.* = *ἐν τῷ φανερῷ*: + est 𝔖. iudeus DLMOW. **est**: *om. Tert.* (*res. carn. c.* 26). **neque** (nequae Z*): + in palam F^{c}. **quae** *codd. plur.* (que DMT*WZ) *et vg.*: qui F*G*L*T^{c} *t contra gr. οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή*; *om. Hieron.* **in manifesto** *sec.*: manifesta *d** *Orig.*

Digitized by Google

neque quae in manifesto
in carne circumcisio
29 sed qui in abscondito iudaeus
et circumcisio cordis in spiritu
non littera
cuius laus non ex hominibus
sed ex deo est.
III. 1 Quid ergo amplius est iudaeo
aut quae utilitas circumcisionis?
2 multum per omnem modum
primum quidem quia credita
sunt illis eloquia dei
3 quid enim si quidam illorum
non crediderunt?
numquid incredulitas illorum
fidem dei euacuabit? 4 absit
est autem deus uerax
omnis autem homo mendax
sicut scriptum est
ut iustificeris in sermonibus tuis
et uincas cum iudicaris.
5 Si autem iniquitas nostra
iustitiam dei commendat
quid dicemus?
numquid iniquus deus qui infert iram?
secundum hominem dico absit

(*int.* iv. 674) *Hieron.*; in (*om.* D) palam DR *Par. lat.* 93, *Uindob.* 1190, *Ambrst.*; +est *Orig.* (*int.* iv. 489 *bis*); +et Z^{c}. **carne**: +est Z^{rec} ς𝔓ℭ *et edd. ant.*, *Orig.* (*int.* iv. 497, 674) *Ambrst. Aug.* (ii. 733, 737, iv. 422, x. 91) *non graec.*; +est, est 𝔖. circum^{ci}sio O, circuncisio 𝔓, circumcissio D.

29. set L. *om.* qui *Hieron.* (vii. 482). **in** *pr.*: + in *sup. lin.* L^{1}. **abscondito** (habscon. C, abscun. R) = κρυπτῷ: absconso FL *d* g*; occulto D *Tert.* (*res. carn. c.* 26) *Orig.* (*int.* iv. 487 *seqq. saepius*) *Ambrst. Paulin.* (*ep.* 20); secreto *Aug.* (iii. 2. 904); +est 𝔖. **iudaeus** (-deus LMW) *sine addit.* ABCG*HKMOU*VWZ* *uett. cum graeco*: + est D(iudeus)FG^{2}ΘLRT^{c}U^{1}Z^{c} *vg. t*^{2} *Orig.* (*int.* iv. 489, 497, 674) *Ambrst. Pel. Aug.* (ii. 733, 737, iv. 422, x. 91). **et** (*om.* H) **circumcisio** (circunc. 𝔓, circumcissio O): ex circumcissione D. **sed qui . . . circumcisio** *om.* T*. **cordis**: cardis D*. **in spiritu non littera** (litera MT𝔓) = ἐν πνεύματι οὐ γράμματι *gr. plur. et Aug.* (iv. 422): qui spiritu (spiritum L*) non littera DL* *d e g Paulin. Pel. et* οσ πνευματι ου γραμμ. G; qui non littera sed spiritu F *cf. Eus.* (*mai.* 83) οὐ γράμματι ἀλλὰ πνεύματι; quae spiritu est (> est spiritu 737) non littera *Aug.* (ii. 733, 737); *deinde* + circumcisus *Paulin.* **laus**: gloria *Paulin.*; + *ras. parua* A. set L. **est** *codd. vg. uett. plur.* (> est sed ex deo *Orig. int.* iv. 489) *cum gr.* D*E: *om. g Aug.* (iii. 2. 904, iv. 422) *cum gr. plur.*

III. 1. **ergo** (οὖν): enim *Ambrst.* **amplius**: plus H. **est** *om.* CΘ*T *g*. > est amplius *Hieron.* (vii. 478). **iudaeo** (-deo DL^{c}MW): iudaeis F*, iudeis L*; *item* > iud. est FL *vg.*; *gr.* τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου. que DMW. hutilitas C. circumciss. DO*, circuncis. ς𝔓.

2. **primum**: primo *Orig.* (*int.* iv. 497, 504) *Sed.*; plurimum Z*. **quidem** (*om.* H*) = μέν BD*EG *min. syr. pesh. etc.*: igitur *Sed.*, μὲν γάρ *gr. plur.* illi *d** (*corr. d*^{2}). aeloquia C.

3. **si quidam illorum** (*om. uoluit Bentl.*, *cum gr.*) **non crediderunt**: si discrediderunt quidam *g* = εἰ ἠπίστησάν τινες *gr. plur.*; si exciderunt a fide quidam illorum (eorum *ep.* lix. 7, lxvii. 8) *Cypr.* (*unit.* 22, *sent. Episc.* 47, *ep.* lix. 7, lxvi. 8, lxvii. 8); si quidam eorum deliquerunt *Pacian.* (*ep.* 2, *p.* 308); εἰ ἠπείθησάν τινες A. nunquid Wς𝔓. **incredulitas** (ἀπιστία): infidelitas *Cypr.*; infidelitas uel incredulitas *g*. **illorum** *sec.*: *om. dem.*; eorum DFZ *g Cypr.* (*sent.* 47) *Orig.* (*int.* iv. 496) *Sed.* **euacuabit** (καταργήσει) *cum* ADFGH MO(-bi^{t}t)RT^{c}ℭ *ed. Iunta* 1534 *cod. caraf. g* Orig. Pel. Aug.* (viii. 582): euacuauit BCΘKLT*UV WZς𝔓𝔖 *edd. ant. plur. c d e g*^{c} *Cypr. Auct. de uoc. gent.* (i. 9) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 79) *Bed.*; *libere Pacian. tantum* numquid fidem dei destruunt.

4. *Inc. u.* 4 **absit** *Stephanus* 1555 𝔓 *Tisch. T. G. ed.* 8: *inc.* **est autem** ℭ *Tisch. ed. Lat.* '*ex triglottis*'. **est** *pr.* (*forsan corruptum ex* esto, *cf. gr.* G *infra*): est uel esto *g*; sit '*latini*' *ap. Orig.* (*int.* iv. 499) *Ambr.* (*saepius*); esto *uoluit Bentl.*; fiat *Orig.* (*int.* iv. 496, 499, 501) *Ambr.* (*in luc. l.* 6); γινέσθω *gr. plur.*, εστω G. **autem** *pr.* (δέ): enim W *d e g Cypr. Ambrst. Sed. et* γαρ G; *om.* D *Monac.* 4577*. > uerax deus O; *libere* solus deus uerax *Aug.* (ix. 13, 27). mendex L. scribtum HLR. **est** *sec.* + in psalm. R^{mg}. **ut**: quomodo uel ut *g*. **cum** (quum Θ; dum HLT) **iudicaris**: in iudicando uel cum iudicaueris *g*; *gr.* ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.

5. **si**: sicut M*, sic *Monac.* 4577*. **autem** uel enim *g*. **iniquitas** (ἀδικία): iniustitia *Orig.* (*int.* iv. 499, 502, *non autem* 501) *Ambrst. Sedul.* nostras L*. **iustitiam** (-ciam W) **dei** *cum gr.* G *et Orig.* (*int.* iv. 499): > dei iust. H *d* e Orig.* (*int.* iv. 501, 502) *Ambrst. Bentl. et gr. plur.* conmendat M*; condemnat T*. **quid** (i *in ras.* Θ): qui Z*. dicimus K*LMZ*. nunquid Wς𝔓. **iniquus** (ἄδικος): iniustus *Gaud. Brix.* (945, 964) *Philastr.* (710); *deinde* + est F^{c}KVWZ^{c}

Digitized by Google

6 alioquin quomodo iudicabit
deus mundum?
7 si enim ueritas dei in meo mendacio
abundauit in gloriam ipsius
quid adhuc et ego tamquam
peccator iudicor?
8 et non sicut blasphemamur
et sicut aiunt nos quidam dicere
faciamus mala ut ueniant bona?
quorum damnatio iusta est.
9 Quid igitur praecellimus eos?
nequaquam causati enim sumus
iudaeos et graecos
omnes sub peccato esse
10 sicut scriptum est
quia non est iustus quisquam
11 non est intellegens
non est requirens deum
12 omnes declinauerunt simul
inutiles facti sunt
non est qui faciat bonum
non est usque ad unum
13 sepulchrum patens est
guttur eorum

(*deinde deletum*) *vg. c Sedul.* **iram**: + αὐτοῦ ℵ* *cop. syr. pesh.*; + suam hominibus *Philastr.*; *cf. Orig.* (*int.* iv. 502) '*sciendum sane est quod in quibusdam etiam graecis exx. sic inuenitur*, numquid iniquus deus qui infert iram aduersum homines? *et magis secundum hunc sensum uidebuntur quae diximus conuenire. Secundum hoc uero quod in latinis exx. et nonnullis graecorum inuenimus* numquid iniquus deus qui infert iram? secundum hominem dico: absit *ita intelligendum uidetur*'; *cf.* iv. 503; = *κατὰ ἀνθρώπων pro -πον.*

6. alioqui *g.* quo modo 𝔖. iudicauit F*LMRT *d.* **mundum** *cum* ACGHΘMORTU *g Bentl. et Orig.* (*int.* iv. 502): hunc mundum BDFKLVW *vg. c d e Orig.* (*int.* iv. 501) *Ambrst. Sed.*; Z *partim periit*; *gr. τὸν κόσμον, cf. Roensch*, '*It. u. Ug.*,' *p.* 420 ('*Artikelgebrauch von* hic').

7. **enim** (= *γάρ gr. plur.*): autem HOZ *Bentl. cum gr.* ℵA *min.* **in meo** (m *sup. lin.* Θ): *arcte in ras. scr.* U. **mendacio**: c *in ras. scr.* U; mendatio GW. **abundauit** (it *in ras. scr. c*; habundauit DRTU) = *ἐπερίσσευσεν*: abundabit BC (hab.)O^{1}; abundauit uel b *g.* gloria LZ. **ipsius**: eius *Orig.* (*int.* iv. 501); + et Z. **quid**: *addidit semicolon* (= *notam interrogationis*?) A^{c}. athuc A. *om.* et G* (+ G$^{?}$) *d e non graec.* tanquam KWϛ𝔓. iudicor? *ita distinctum* 𝔖ℭ; iudicor, ϛ𝔓.

8. *ad init.* et non uel non *g.* **non** + sumus D. blasphaemamur Z, blasfem. D, blasphemator M (*ex* -mor). **et** *sec.* + non Z* (*ut udtur, sed erasum*). **sicut** *sec.*: + *ras.* T. **aiunt**: dicunt F*L *d* g Orig.* (*int.* iv. 501) *Aug.* (vi. 402, x. 97). **quidam**: quidem L*. **nos quidam**: > quidam nos *vg. Tisch. g Aug.* (vi. 402) *cum graeco.* **dicere**: *om.* D; + quia *d e et* + *ὅτι gr.* (*exc.* G 76). facimus T*. **ut**: dum *Cypr.* (*test.* iii. 98); dum ut H. **ueniant**: ueniunt H *Cypr.*; eueniant *Orig.* (*int.* iv. 502); faciant W; + nobis D, *et* + *ἐφ' ἡμᾶς* 37. 8^{pe} *cop.* **bona** *sine nota interr.* 𝔖ℭ. quorun O^{1}. **quorum . . . est** *om.* O* (+ O^{1}). **damnatio** (dampn. DΘW) = *τὸ κρίμα*: condemnatio *Cypr.* (*codd.* LMB); iudicium (*et infra* iustum) *Iren.* (*Mass. p.* 103) *Aug.* (iii. 1. 661, vi. 402, x. 97). **iusta**: iuxta L^{1}R. > est iusta D.

9. *om.* quid *e.* **igitur**: ergo DF*L* *vg.* (ergo? *sic*) *d* g Orig.* (*int.* iv. 504) *Ambrst. Sedul.* **praecellimus** (pre. MW) **eos** (*om. uoluit Bentl.*) = *προεχόμεθα* ℵBKP *etc.*: tenemus amplius D (teneamus) L* *d* g Orig. Pel.* = *προκατέχομεν περισσὸν* D*G 31, *cf.* E *qui ex* D* *et* D^{c} *fecit προκατεχόμεθα*; *etiam Sedul. ambas lectiones coniunxit* quid ergo amplius? praecellimus eos? **nequaquam**: *om.* DL* *d* g Orig. cum gr.* D*GP *syr. pesh. et harcl. txt.* **causati** (-anti H*) **enim sumus** (+ a D* *sed expunct.*; > sumus enim *g*) = *ᾐτιασόμεθα γάρ* D* (*om. γάρ*) G 31. 89*: *προῃτιασάμεθα γάρ gr. plur. apud latinos non redditur, sed habet Bentl.* praecausati. iudeos DGMW. grecos ADGLMRTUW. omnis Z*.

10. scribtum LR. **est** + in psāl XIII et LII R^{mg}. iuxtus H. quisquae Z*; quisquam uel neque unus *g, et gr. omn. οὐδὲ εἷς*; + in ps XIII *in mg.* FVZ.

11. **non est intellegens** (-igens CHΘKW *vg.*) *graeco οὐκ ἔστιν συνιῶν* ABG *respondere uidetur* (*sed cf. Iren. infra*) *cf. εἰ ἔστιν συνίων LXX. ad pss.* xiii *et* lii: *οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν gr. plur., cf. Iren.* (*Mass. p.* 90) *qui habet graec. οὐκ ἔστιν ὁ σ. ἢ ἐκζητῶν τὸν θ. et lat.* non est intelligens aut requirens deum. **non est** *sec.*: aut *Monac.* 4577^{c} (*cf. Iren. supra*). **requirens** (quaerens *g*; inquirens *Aug.* ix. 403) = *ἐκζητῶν* BG? *gr. plur. ὁ ἐκζητῶν.*

12. **declinauerunt simul, inutiles** *ita distinguunt* AD: *contra* declinauerunt, simul inutiles M *vg. d g.* **est** *pr. in ras.* M. **qui faciat** = *ὁ ποιῶν* ℵDE: faciens uel qui faciat *g, et ποιῶν* (*sine ὁ*) *gr. plur.* **bonum** (*et ita ad pss.* xiii *et* lii, *psaltt. Rom. et Gal.*): bonitatem *Orig.* (*int.* iv. 504, 507), *et gr. χρηστότητα.* husque C.

13. sepulcrum CDRT. patiens D. **est** *om. g* (*Bentl.*) *cum graeco, cf. Hieron.* '*Psalt. ex Hebr.*' *ad ps.* v. 10. guttor O*RZ*, gutor D. li^{n}guis

Digitized by Google

linguis suis dolose agebant
uenenum aspidum sub labiis eorum
14 quorum os maledictione
et amaritudine plenum est
15 ueloces pedes eorum ad effundendum
sanguinem
16 contritio et infelicitas
in uiis eorum
17 et uiam pacis non cognouerunt
18 non est timor dei ante oculos eorum.
19 Scimus autem quoniam quaecumque
lex loquitur
his qui in lege sunt loquitur
ut omne os obstruatur
et subditus fiat omnis mundus deo
20 quia ex operibus legis non iustifica-
bitur omnis caro coram illo
per legem enim cognitio peccati
21 nunc autem sine lege iustitia dei
manifestata est
testificata a lege et prophetis
22 iustitia autem dei per fidem iesu
christi
super omnes qui credunt
non enim est distinctio
23 omnes enim peccauerunt

M, ling^{u}is H. dolosae BCLR; dolo se D. ueninum D. aspedum F*; aspidum id est gen⁻ *g*.

14. **quorum os** (hos C) = *ὧν τὸ στόμα gr. plur.*: et os eorum *Cypr.* (*zel. et liu.* 8) *et ὧν τὸ στ. αὐτῶν* B 17. **maledictione** (malad. D): maledicto *Cypr.* amarritudine M*. plaenum F.

15. **effundendum**: un *in ras.* B; fundendum M*. > ad effund. sang. pedes eorum *Cypr.*

16. contrictio T. **infelicitas** (infoel. ϛ, infl. R) = *ταλαιπωρία*: calamitas *Cypr.* *om.* in uiis F.

17. **et**: qui *Cypr.* **cognouerunt** (*ἔγνωσαν*): agnouerunt G *Cypr. Pel.*

18. **non**: nec *Cypr.* hante C; ante uel coram *g*. hoculos C, oculo M*T*; oculos uel is *g*.

19. **scimus**: scitis *Aug.* (iii. 2. 957). **quoniam**: quia *Quaest. u. et n. T.* 102. quecumque DMW, quaecunque ϛ𝔓, quumque T*, quequumque T^{c}. **loquitur** *pr.* = λαλεῖ ℵ*: dicit *g* *Aug.* (iii. 2. 957, ix. 403) *Pacian.* (*ep.* 3, *p.* 311) *et λέγει gr. plur.* hiis MW, iis *vg.* sub lege *Quaest.* 102. **loquitur** *sec.* = λαλεῖ *gr. plur.*: dicit *f* (*sc. cod. Augiensis, qui hoc uerbo incipit*) *g* *Tycon.* (*reg.* 3) *cum gr.* D^{c}FGK *syr. pesh.* λέγει; dicit et loquitur *Pacian.* omnem F*. **os** *arcte in ras. scr.* Θ; hos C. hobstruatur C, opstruatur R. **subditus** (*ὑπόδικος*): reus *Aug.*; obnoxius *Orig.* *Hieron.*; *Orig. enim* (*int.* iv. 510) 'subditus fiat *uel ut alibi legimus* obnoxius fiat . . . *quod et magis cum graecis exx. conuenit*', *Hieron.* (ii. 736) '*omne enim os obstruitur et* obnoxius *est* omnis mundus deo'.

20. **quia**: quoniam D *Ambrst.*, quoniam uel quia *g*; propterea *Orig.* (*int.* iv. 509); *deinde* + quidem *Ambrst.* hoperibus C. > non iustificabitur ex operibus (+ deo L* *sed eras.*) legis FL *d e f g Ambrst. Pel. Sed. cum gr.* DEFG, *item* non iust. ex lege *Tycon.* (*reg.* 3) *Aug.* (x. 92, 417), non iust. in lege *Aug.* (iii. 2. 904); *libere* quia non iustificetur homo ex operibus legis *Orig.* (*int.* iv. 519). coram ipso F*L *d*^{2} *Orig.* (*int.* iv. 510) *Sed.*, coram eo *Hieron.* (ii. 736); in conspectu eius *Orig.* (*int.* iv. 510) *Tycon.*, in consp. dei *Orig.* (*int.* iv. 509); coram deo *Ambrst. Aug.* (x. 92). **enim**: *om.* *g*; im *in ras.* Θ. **cognitio** (c *in ras.* Θ; cogntio H*) = *ἐπίγνωσις gr. plur.*: agnitio C(hag.)H^{c}TU *dem. f Orig.* (*int.* iv. 509, 510, 511); cogitatio M*; cognitio uel is *g*, *i.e.* cognitionis, *gr. enim ἐπιγνώσεως* FG.

21. **autem**: uero W *Ambrst.* insticia W, iustitiam K*. **dei** + per fidem iesu christi in omnes et (+ επι παντας G^{gr}) *g** *cum gr.* G*; *ex uersu* 22. manifesta CD *Sed.* **est** *om.* O* (+ *cor.*, *sed lapsu* et *scripsit*). **testificata** (-tur L) = *μαρτυρουμένη*, *cf.* testimonium habens *Ambrst.* *Aug.* (iii. 1. 581): iustificata *lapsu* A. **a lege et prophetis**: per legem (m *ex m.* 2 L) et prophetas (*in ras. scr.* L; profetas D, profhetas H) DF*HL *d*^{2} *Aug.* (ii. 626, iii. 1. 581, vii. 576, x. 92, 96, 417) *Sedul.*; *sed Iren.* (*Mass. p.* 275) = *vg.*

22. insticia W. **autem**: enim DZ* (autem Z^{c}, *deinde iterum erasum*). **per fid. ies. chr.**: *om.* *Aug.* (x. 24); + domini nostri L^{2}. **super omnes** *cum* ABGHΘKMO^{c}RUVZ *dem.*, '*quidam*' *ap. cor. uat.*, *Pel. Bentl. et ἐπὶ πάντας Damasc.*, *item* in omnes *Orig.* (*int.* iv. 516 *comm.* 'iustitiam dei per fidem iesu christi esse in omnes qui credunt') *Aug.* (vii. 576, x. 24, 96, 417) *et εἰς πάντας* ℵ*AB CP 47*. 137. *cop. arm. Clem.* (141) *Orig.* (*gr.* ii. 609): in omnes et super omnes C (homn. *bis*) DFLO*TW *vg. c d e f g cor. uat.** (> super omn. et in omn. *cor. uat. mg.*) *et εἰς πάντας καὶ ἐπὶ πάντας* ℵ^{c}DEFGKL *al. fere omn. syr.* (*pesh.*) *harcl. et Orig.* (*int.* iv. 511 *txt.*) *Sed.*, in omnes uel super omnes *Ambrst.* **qui credunt** (credentes uel qui credunt *g*): + in eum DFLO^{1}W *vg. cor. uat. c dem. Orig.* (*int.* iv. 511) *Sed. et* > qui in eum credunt T; *contra gr.* > est enim CDOZ* *d** *Aug.* (x. 417).

23. **egent** (aeg. G; egerunt M) = *ὑστεροῦνται*: indigent *Hieron.* (ii. 693, 736, 766). **gloriam**

Digitized by Google

et egent gloriam dei
24 iustificati gratis per gratiam
ipsius per redemptionem
quae est in christo iesu
25 quem proposuit deus propitiationem
per fidem in sanguine ipsius
ad ostensionem iustitiae suae
propter remissionem praecedentium
delictorum
26 in sustentatione dei
ad ostensionem iustitiae eius
in hoc tempore
ut sit ipse iustus
et iustificans eum qui ex fide
est iesu.
27 Ubi est ergo gloriatio tua?
exclusa est per quam legem?
factorum? non
sed per legem fidei
28 arbitramur enim iustificari
hominem per fidem
sine operibus legis
29 an iudaeorum deus tantum?
nonne et gentium?

(*uide Roensch, 'It. u. Ug.,' p.* 414) *cum* AB*CD F*GH*Θ*KLMO*RTVZ**d*, claritatem *Cypr.* (*test.* ii. 27; *sed* -te *codd* WLM²): gloria $B^{c}F^{c}H^{c}\Theta^{c}O^{c}$ UWZ^{c} *vg. Tisch. c e f Iren.* (*Mass. p.* 264) *Ambrst., Hieron. et Aug. saepius, Sedul.*; gloriae *g*.

24. **iustificati**: iustificantur autem *Cypr.* (*test.* ii. 27). **gratis per**: s *et* p *in ras.* Θ. > ipsius gratiam FL *d* e f g Bentl. Ambrst. cum ordine graeco, cf.* dei gratiam *Hieron.* (ii. 693); *deinde* + et D *cor. uat**. *pro* **gratis per gratiam ipsius** *habet* dono ipsius et gratia *Cypr.* redemtionem H, redimt. Z*. que DMZ.

25. quaem L. praeposuit D; posuit T *Orig.* (*int.* ii. 239). **propitiationem** (*ἱλαστήριον*) *cum* ACHΘMRTVWZ*𝕳𝕮 *d^3 e f Orig.* (*int.* iv. 513 *txt. bis*) *et* propiciationem GU *c, cf.* placationem *Hil.* (*ps.* 64): propitiatorem BDFKLOZ^{c}𝕿𝕾 *edd. ant. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Froben* 1502, *Sacon* 1515 *et* 1519, *Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534 *d* g Orig.* (*int.* ii. 239 *ed.*; *int.* iv. 513 *comm.*) *Ambr.* (*fug. saec.* 3) *Ambrst. Hieron.* (ii. 693) *Pel. codd. ad Aug.* (x. 96) (*Sed.*); propitiatorium *Orig.* (*int.* iv. 513 *txt.* 'propitiatorium, *siue* propitiatorem'; 514, 515; *et cod. sangerm. ad int.* ii. 239) *Aug.* (x. 24, 96) *et maluit Erasmus* propitiatorium. **per fidem**: fide *d**; fidei DFL *Ambrst. Pel.*; *gr.* *διὰ πίστεως uel διὰ τῆς πίστεως, nulli τῆς π. sine διά.* **in**: et *cor. uat.* sanguinem F*G*ΘK*LM RZ*. **ipsius**: illius *f g*, eius *Orig.* (*int.* iv. 513, 515); *gr. αὐτοῦ plur.*, *ἑαυτοῦ* B 47. 76. > illius sang. *f g cum ord. graec.* (*exc.* 37 *et Orig.* iv. 24), *cf.* suo sanguine *Hil.* > in sang. ipsius per fidem *Orig.* (*int.* ii. 239). **ad**: in FL *d* e*. hostensionem C, ostent. D *g**. iusticie W. sue W; eius *Aug.* (x. 24, 96); suae uel eius *g*. **propter**: per *Orig.* (*int.* iv. 513). **propter . . . iustitiae eius** (26) *om. f g cum gr.* FG *min.* **remissionem** (remisionem Z*) = *πάρεσιν*: propositum D *d* e Aug.* (x. 24, 96) *Ambrst. Pel.* (*Sed.*) *forsan pro πρόθεσιν; melius fuisset* praetermissionem: *cf. Trench, 'Syn.'* 110. precedentium CKMW, praecid. D(pre.)Z*. **delictorum** (dil. D): peccatorum *Aug.* (x. 24, 96).

26. **sustentatione** (-nem HT*c*) = *ἀνοχῇ*: patientia *Ambrst. Aug.* (x. 24, 96), *et* > dei pat. *Aug.* **ad ostensionem** (host. C, ostent. D, ostentationem G*) **iustitiae** (-cie W) **eius** (suae *Orig. int.* iv. 516) = *πρὸς τὴν ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ*: ad ostendendam iustitiam ipsius *Aug.* (x. 24. 96); *om. Ambrst. distingu.* eius. In hoc tempore ut sit BK. *om.* **ipse** L*(+ L³) *d* Ambrst. Aug.* (x. 24, 96). *om.* **ut sit ipse iustus** H* (+ H²). *om.* **et** FL *f g Ambrst. cum gr.* FG 4. 52. > est ex fide Θ *vg. Ambrst.* **iesu** ACF* G*HΘLMOU *cod. caraf. d^3 Bentl. et gr. plur.*: + christi BD$F^{c}G^{2}$KRTVWZ *vg. c dem. Monac.* 4577, *Orig.* (*int.* iv. 513) *Ambrst. Pel. sine auct. codicum graec.*, > christi iesu *d**; *om. e f g cum gr.* FG.

27. hubi C. ei^{rgo} G, e^{r}go H; *om. Aug.* (x. 417). **gloriatio** (-cio d^3) = *καύχησις, cf.* glorificatio D: iustificatio *d**. **tua** (*σου* FG): *om.* G*(+ G¹)H O*(+ O²)R *Aug. Tycon.* (*reg.* 3) *Bentl. cum gr. plur.* exclussa D. quam uel qualem *g*. **quam** + per A^{c} (*i.e.* per quam? per legem factorum?); *contra disting.* per quam legem factorum? 𝕳. **factorum** (*τῶν ἔργων*): operum *Orig.* (*int.* iv. 516, 518) *Sedul., et* numquid operum *Tycon.* **sed** + *rasura in* T.

28. **arbitramur** (-mor Z*) = *λογιζόμεθα*: existimamus *Hieron.* (ii. 736). **enim** *om. t* (*ad initium pericopes*). **iustificari hominem per fidem** (*et* d^2) = *δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον διὰ πίστεως* FG, *cf.* iustif. hominem fidelem per fidem D: > iustif. per fidem hominem L *d^2 cum gr. δικαιοῦσθαι πίστει ἄνθρωπον* ℵ*ABCDE *min., cf.* iustif. per fidem hominum *lapsu d* e*; > fide iustif. hominem *Hieron. et πίστει δικαιοῦσθαι ἄνθρ.* $ℵ^{c}$KLP *al. pler.* hoperibus C.

29. **an** (han C; ad *d**) = *ἢ gr. plur.*: non enim *Hil.* (*ps.* 67). iude. DMW. **tantum** = *μόνον plur.*: *μόνων* B *al.* 15; *μόνος* DE; + est *Hil.* **nonne**: non *Hil.* **et** *pr.*: *om.* M *t*. **immo**

Digitized by Google

immo et gentium
30 quoniam quidem unus deus
qui iustificabit circumcisionem
ex fide et praeputium per fidem
31 legem ergo destruimus
per fidem? absit
sed legem statuimus
IV. 1 quid ergo dicemus inuenisse
abraham patrem nostrum
secundum carnem?
2 si enim abraham ex operibus
iustificatus est
habet gloriam sed non apud deum
3 quid enim scriptura dicit?
Credidit abraham deo et reputatum
est illi ad iustitiam
4 ei autem qui operatur merces
non imputatur secundum
gratiam
sed secundum debitum
5 ei uero qui non operatur
credenti autem in eum
qui iustificat impium
reputatur fides eius
ad iustitiam.
6 Sicut et dauid dicit beatitudinem
hominis cui deus
accepto fert iustitiam
sine operibus
7 beati quorum remissae sunt

(imo ϛ𝔓, inmo T): utique *f*; utique uel immo *g*. **et** *sec.*: *om.* G*. *om.* **immo et gentium** *t*.

30. **quoniam quidem** = ἐπείπερ ℵ^{c}D* (*et* D^{c}) EFGKLP *etc.*: siquidem D *Hieron.* (ii. 736) *Pacian.* (*ep.* 3), *et* εἴπερ ℵ*ABCD^{2} *min.*; quoniam quidem uel siquidem *g*. **unus** + est *vg. Hieron. cf. Hil.* (*ps.* 67) *qui libere citat* unus enim deus est *etc.* *om.* **deus** *cod. caraf.* **iustificabit** (δικαιώσει) *cum* K (*g*) *cod. caraf. Bentl. et* -uit (*aperto betacismo*) ABCGMORTVWZ *d* dem. f* *Ambr.* (*fid.* 2) *Ambrst. Pel.*, *cf. Iren.* (*Mass. p.* 259; *sed libere citat*), iustificabit uel u *g*: iustificat DFHΘLU *vg. c d^{3} e t Iren.* (*pp.* 186, 319) *Orig.* (*int.* iv. 518), *Uigil.* (*Uarim.* i. 2) *Hieron. Hil.* (*ps.* 67). circumciss. D, circuncis. ϛ𝔓; circumcisione M. **ex fide**: ex lege *Hieron.* preputium DMW. **per fidem**: ex fide *t Hieron.*

31. **destruimus** (distr. BDVZ*, dextr. C; destrui R*, + mus R^{1}) = καταργοῦμεν: euacuamus *Tert.* (*pudic.* 6) *Orig.* (*int.* iv. 519 *semel*) *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 905). **sed**: immo *Orig. semel.* **statuimus** (statuemur Z*): sistimus *Tert.*; *gr.* ἱστάνομεν *uel* ἱστῶμεν; stabilimus *Erasm.*

IV. 1. **dicemus** (ἐροῦμεν) *cum* ABCDFG*LM O*TW *vg. c d e f g t*: dicimus G^{2}HΘKO^{c}RUVZ. inueniisse D. habraham M, abraam W, abarcham D. **patrem** (-rum G) = πατέρα ℵ^{a}C^{3}DEFGKLP *etc.*: προπάτορα ℵ*ABC* *min. apud latinos non redditur.* *om.* **patr. nostr.** *t*.

2. abram H, abracham D; *om.* L* (+ abraha L^{2}). **operibus** (*sine addit.*) *cum* ABC (hop.) G*Θ*KMORTU𝔓ℭ *edd. ant. Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534, *d e f g et gr.*: + legis FG^{2} HΘ^{1}LVWZϛ𝔖 *edd. ant. plur. cor. uat*. c Ambrst. Sed.*, *et* > operibus iust. est legis D. *om.* **ex operibus** *t*. abet C. **gloriam**: gratiam *t*. **apud** (aput CF*LM) = πρός: ad *Aug.* (iii. 2. 705) *Tycon.* (*reg.* 3); aput uel ad *g*.

3. **enim**: ergo *t*. scribtura LR. **dicit** + in genesi A^{mg} R^{mg}. > dicit scriptura W *vg. Ambrst.* (*non graec.*) **credidit** (credi||dit R, crededit Z*, credit T*) *tantum, cum graecis* D*FG *min.*: ἐπίστευσεν δέ *gr. plur.* abarcham D. > abraham deo credidit *Tert.* (*pat.* 6). **reputatum** (repot. R) **est** = ἐλογίσθη: deputatum est *d** (*corr. d^{2}*) *Iren.* (*Mass. pp.* 232, 236) *Hil.* (*trin.* x) *Aug.* (vii. 435) *Tycon.* (*reg.* 3). **illi** (illis M*): ei DF *f g Iren. Orig.* (*int.* iv. 517) *Ambrst. Tycon.* iusticiam W. > iustitiae deputatus ab illo est *Tert.*

4. **ei**: haec *t*. **autem**: uero *Orig.* (*int.* iv. 522). hoperatur C. qui operatur uel operanti *g*. mercis Z*. **imputatur** (inp. DGΘM^{c}RVZ*; imputabatur H^{2}) = λογίζεται: reputatur FL. secuudum *sec. lapsu* 𝔓. deuitum C.

5. **uero**: autem A *d* e f t Orig. semel* (*int.* iv. 523); uero uel autem *g*. **qui non operatur** (hop. C, operator Z*): non operanti uel qui non operatur *g*. **credenti** (-tium *t*) *codd. vg. uett. et Aug.* (ii. 658, iii. 1. 649, iii. 2. 442, 515, 650, 687, x. 11) = πιστεύοντι: credit *Orig.* (*int.* iv. 520, 521, 523) *Aug.* (x. 24) *Uict. Tun.* (*poen. c.* 19). **in**: *om.* Θ; + id est aposi‾ *g*. **eum** (eo Z*; *om.* Θ) **qui iustificat** (-auit *Uict.*): iustificantem *g*. inpium C. **reputatur** (-bitur *c*) = λογίζεται: deputatur *Aug.* (*semper*); accepta est *Uict. Tun.* *om.* **eius** *t* Orig.* (*int.* iv. 522, 523). **ad**: in *Uict. Tun.* **iustitiam** (-ciam W) *sine addit.* ACGHΘMOT^{c} *d e f g t cod. caraf. Bentl. Orig. Aug. cum graeco*: + secundum propositum gratiae (-tie W) dei BDFKLRTUVWZ *vg. c Ambrst. Pel. Sedul. Uict. Tun.*, *et arm.* (*usc.*).

6. *om.* **et** *t Sedul.* beatitudo *Sedul.* **accepto fert** (λογίζεται): reputat *f*; accepto fert uel reputat *g*; *deinde* + ad *f*, *et* εἰς δικαιοσύνην P *min.* iusticiam W. hoperibus C; + legis D.

7. + *in mg.* in psalmo XXXI AFRV. remisae O*, remisse LMVW. *om.* **sunt** *pr.* O.

Digitized by Google

iniquitates
et quorum tecta sunt peccata
8 beatus uir cui non imputabit
dominus peccatum
9 beatitudo ergo haec in circumcisione
an etiam in praeputio?
dicimus enim quia reputata est
abrahae fides ad iustitiam
10 quomodo ergo reputata est?
in circumcisione
an in praeputio?
non in circumcisione
sed in praeputio
11 et signum accepit circumcisionis
signaculum iustitiae fidei
quae est in praeputio
ut sit pater omnium credentium per
praeputium
ut reputetur et illis ad iustitiam
12 et sit pater circumcisionis
non his tantum qui sunt
ex circumcisione

---

8. **non imputabit** (*οὐ μὴ λογίσηται plur.*, *οὐ μὴ λογίσεται* P *min.*) *cum* ABH^{2}KOUWZ *cod. caraf. c f g Bentl. Orig.* (*int.* iv. 520), *et* non inputabit DGV *t*: non imputauit H*L *vg. d e Orig.* (*int.* iv. 523, 524) *Ambrst. Pel. Aug.* (x. 24), non inputauit CFΘMR, non putauit T.

9. *om.* **ergo** A. hec MW. **in circumcisione** *codd. plur. vg.* (circumciss. DO*, circuncis. TϚℌ) *uett. plur.*: in circumcisionem F* (circumcisinem) *Bentl.*, in circumcisionem uel e *g*; *gr. ἐπὶ τὴν περιτομήν*; *item sine addit. cum* AF^{c}G*HΘO*Z^c *cod. caraf. ed. Iunta* 1534 *d^{3}e f g Pel. et gr. plur.*: + manet BCF*G^{1}KLMO^{2}RTVZ* (*et* Z *cor. post.*) ℌ; + tantum manet DUWϚ𝔖ℭ *cor. uat*. edd. ant. plur. c* (> manet tantum) *d* Ambrst. Sed.*, *cf. Luc. Brug.* '*non auferas uel aduerbium* tantum *uel uerbum* manet'; + *μόνον* DE. **an** (han C): *om. d**. **etiam**: et F* *e Ambrst.*; etiam et *Pel.*; *om.* CT *d** (*correxit d^3 mutando* manet *in* an etiam). **in praeputio** (prep. DMW): in praeputium A*TZ* *Bentl.*, in praeputium uel o *g*; *gr. ἐπὶ* (*εισ* C) *τὴν ἀκροβυστίαν*. **enim** *sup. lin.* V. **quia** (qua H*, quā G*): quoniam D *f g Aug.* (ii. 733). **reputata** (-tum K*) **est** = *ἐλογίσθη*: deputata est D *f g Aug.* (ii. 733). abrahe CRW, habrahe M, abarchae D. > fides abrahae *c d* Sed. cum gr.* k^{scr}. iusticiam W.

10. Quo modo *duobus uerbis* 𝔖. **reputata est** (*ἐλογίσθη*): deputata est D *Aug.* (ii. 733) *Sed.*; re uel deputata est *g*; *deinde* + ei L^2. **in circumcisione** (circis. L*, circumciss. DO*, circuncis. Ϛℌ; circumcisionem M*) *pr. sine addit.* = *ἐν περιτομῇ* FG *syr. pesh.*: + cum esset F* *d* e Pel. et* > cum in circumc. esset *Orig.* (*int.* iv. 524) *Ambrst. Aug.*, > cum esset in circumc. *Orig.* (*int.* iv. 524), *et* in circumc. existenti *Bentl.*; *gr. plur. ἐν περιτομῇ ὄντι*. **an** (han C; *in ras. scr.* O): *om.* L* (+L^1); + et H, + etiam Z* (*ut udtur*), *et* + *καὶ* D^{4}E; + cum *Orig.* (*int.* iv. 524), + cum esset L *Orig.* (*int.* iv. 524) *Aug.* **praeputio** (prep. DMW; praeputium Z*) *pr.*: + etiam D (*cf.* HZ* *supra*). **non** + enim L*. circumcissione *sec.* D, circuncisione ℌ. set L. **in** *quart. sup. lin.* T. preputio *sec.* DMW. **non in circ. sed in praep.** *om.* O* (+O^2).

11. **signum**: si enim *lapsu* Z*. accipit D; acceperat *f*. **circumcisionis** (circumciss. DO*, circuncis. Ϛℌ) = *περιτομῆς plur.*: circumcisionem (*Bentl.*) *Orig.* (*int.* iv. 524 *bis*) = *περιτομήν* AC* *min. syr. pesh. et harcl.* **signaculum**: + accepit Z* (?) *Sedul.* **iustitiae** (-cie W, -tiaae M*) = *τῆς δικαιοσύνης plur.*: ex iustitia uel iustitiae *g*, *et διὰ τῆς δικ.* FG, *deinde* + et *Ambr.* (*de abr.* i. 4). que DMW. preputio DMW; + patris nostri abrahae D (abarchae) L*. **ut** (et R) **sit** (esset *Orig.* iv. 525; fieret *f*) **pater**: ut sit *in mg.* L; in consistendo eum patrem *g*; *gr. εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα*. **per**: in D. **praeputium** (praepuc. V, preput. W): preputio D, praeputionum M*. **ut** *sec.*: et Z*. **reputetur** (-tatur DM*): deputetur *Aug.* (ii. 733, viii. 250). **et illis** *codd. plur. vg. uett.* = *καὶ αὐτοῖς* ℵ^{c}CDEF GKLP *al. plur.*: illis (illi DT^c) DOTV *dem. Orig.* (*int.* iv. 524, 525) *et αὐτοῖς* ℵ*AB *min.* **ad iustitiam** (-ciam W, -tiae Z*) *codd. vg. uett. plur. et d^3* (in iustitiam *g*) = *εἰς δικαιοσύνην* A *min.*: iustitia *d* et δικαιοσύνην uel τὴν δικ. gr. plur.*

12. **et** *pr*: ut FLOR *Aug.* (ii. 733, viii. 250) *non graec.* **sit pater**: pater *d**; patrem *f g*, *uide supra u.* 11. circumcissionis DO*, circunc. Ϛℌ; + eorum D (*uide infra*). **non his** (hiis MW, iis *vg.*) **tantum qui sunt ex** (in *Orig. int.* iv. 524 *semel*) **circumcisione** (circumciss. O, circuncis. ℌ) *codd. plur. et vg.*, *et* non his tantum (solum *Aug.*) qui ex circumciss. sunt D *cum Aug.* (*bis*) = *fere οὐ τοῖς ἐκ περιτομῆς μόνον* 37. 80. c^{scr}, *cf.* non solum eorum qui ex circumc. sunt *Ambrst.*: > eorum qui non solum ex circumcisione sunt T *c*; > eis qui non ex circumc. tantum *d e f g* (*om.* qui *f g*) *cum gr. plur. τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον*. set L. *om.* et *sec.* T *c*. **his** *sec.* (iis *vg.*, hiis MW): illis *Orig.* (*int.* iv. 524, 525); eorum T *c Ambrst.* **qui sectantur** *codd. plur. vg. uett.*: qui sequuntur T *Orig.* (*int.* iv. 524 *semel*, 525) *Ambrst. Aug.* (*bis*); *sed τοῖς ἀκολουθοῦσιν in*

Digitized by Google

sed et his qui sectantur uestigia
quae est in praeputio fidei
patris nostri abrahae
13 non enim per legem promissio
abrahae aut semini eius
ut heres esset mundi
sed per iustitiam fidei
14 si enim qui ex lege heredes sunt
exinanita est fides
abolita est promissio
15 lex enim iram operatur
ubi enim non est lex
nec praeuaricatio 16 ideo ex fide
ut secundum gratiam
ut firma sit promissio
omni semini
non ei qui ex lege est solum
sed et ei qui ex fide est abrahae
qui est pater omnium nostrum
17 sicut scriptum est
quia patrem multarum
gentium posui te
ante deum cui credidit
qui uiuificat mortuos

graeco non inuenitur; *gr.* τοῖς στοιχοῦσιν *codd. plur.*, τοισ στοιλουσειν FG, τοῖς τυχοῦσι 31. 37 *al.* **uestigia** + eius FL *Orig.* (*int.* iv. 524 *bis*, 525). **quae est in praeputio fidei** *codd. plur. f g Bentl.* = τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ πίστεως ℵABCFG *etc.*: > fidei quae (que W) est in praeputio (prep. W) BKM^{2}O^{1}VWZ^{c} *vg. c dem. Ambrst. Aug.* (ii. 733) *cum gr.* KLP *al.*; fidei quae est in praeputio fidei *d e cum gr.* DE 71; fidei *tantum* (*om.* **quae est in praep.**)DT. patres M*Z*. abrahe CW, abarchae D.

13. **enim**: ergo *Iulian. ap. Aug.* (x. 1014). **promissio**: + facta est D; + est *Tycon.* (*reg.* 3). abrahe CW; abarchae D; *praem.* id est datiuus *g* (*super* τῷ). **non . . . abrahae** *om.* M*(+M^{2}). **aut sem.** (saem. C) **eius**: *om. Iulian.* haeres ϛ𝔭, heris F; + ipse *f g.* *om.* **esset mundi** O*(+O^{1}.) **set** L. iusticiam W.

14. **si**: seu Z* (*ut udtur*). **enim** + hi *Orig.* (*int.* iv. 529). **qui** + sunt *Iulian. ap. Aug.* (x. 1014). **ex lege** (*etiam Aug.* x. 451): per legem O^{c} *Aug.* (iv. 1341, viii. 597, x. 417) *Tycon.* (*reg.* 3); + hi *Orig.* (*int.* iv. 526 *bis*) *Ambrst.*, + ipsi *Tycon.*; + sunt *g.* haeredes Lϛ𝔭. > sunt heredes F(L)W *Ambrst. Tycon.* **sunt** + et *f g* (FG *enim* καικαινωται η πιστισ). **exinanita** (-naninita L*): euacuata *Orig.* (*int.* iv. 529) *Ambrst. Tycon. Iulian.*; euacuata uel exinanita *g.* **fides** *sine addit. codd. vg. c d e contra graecum* (*sed* D *distinguit* κεκενωταιηπιστισκαι | κατηργηται ηεπαγγελια): + et *f g Bentl. Orig.* (*int.* iv. 526) *Aug.* (*quater*). **abolita** (-eta F*, obolita D *f*; ob uel abolita *g*): euacuata *Orig.* (*int.* iv. 526) *Aug.* (*quater*); destructa *Iulian.* *om.* **abolita est** T* (+ *mg.*).

15. **enim** *pr.*: *om.* W. ira F*. hoperatur C. **enim** *sec.* = γάρ ℵ^{c}DEFGKLP *al. Orig.* (*int.* iv. 526 *semel*): autem CU *Bentl. et* δέ ℵ*ABC *min. Orig.* (*int.* iv. 505, 526 *bis*, 527) *Ambr.* (*ep.* 73) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1014). **non**: ubi *lapsu* O*. > lex non est *Aug.* (viii. 597). **nec**: neque *Tycon.* (*reg.* 3). **praeuaricatio** (preu. DMW) = παράβασις: transgressio (+ est) *Tycon.*

16. **ideo**: propterea *Tycon.* (*reg.* 3). **fide** *pr.* + iesu *d** (*et gr.* D*). gratia F*. **ut firma sit** (esset *Tycon.*) **promissio** *cum* AGMZ *cod. caraf. Orig.* (*int.* iv. 529) *Tycon.* (*in comment.*) = εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν, *cf.* in esse firmam promissionem *f g* (+ uel ut sit firma promissio): firma sit (esset *Tycon.*) promissio (*sine* ut) BCDF HΘKLORTUVW *vg. c d dem. e Orig.* (*int.* iv. 528 *ter*) *Ambrst. Aug.* (ii. 733, iv. 1341, x. 106) *Tycon.* (*in lemmate*) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1014) *Sed.* **omni semini** (saem. C, semni T): omni semine L*M*; omnis enim *lapsu* H; + eius D. **ei** *pr.*: enim K*L*TZ* (*corr. in* **ei**; *deinde* **ei** *improbatum*), *cf.* H *supra.* **qui**: quod *bis Orig.* (*int.* iv. 528, 529 *bis*) *Aug. Iulian.*, *quod graeco* παντὶ τῷ σπέρματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου κ.τ.λ. *propius respondet.* **solum**: *om. d* e f g cum gr.* FG 42. 91; tantum DRT *Orig. Ambrst.*, *et* > tantum quod ex lege est *Aug. Iulian.* set L. **et** (καί *plur.*) *cum* ABCHKOTUVWZ^{c} *vg.*: *om.* DFGΘ LMRZ* *c d e f g Iulian. et gr.* FG. **ei** *sec. om. Iulian.* abrahe CW, abrachae D. > pater est W *vg.* nostrorum O.

17. **sicut scriptum** (-btum LR): *in ras. scr.* T. **est** + in genesi *in mg.* AF (genese) L^{2}RVZ *g.* **patrem**: e *in ras.* T; patre F*; pater DZ* (*et* Z^{post}). **credidit** (ἐπίστευσεν *plur.*) *cum* ACG* HΘ*MO*RTℭ *cod. caraf.*, *ed. Iunta* 1534 *syr. harcl. Orig.* (*int.* iv. 528, 529) *Pel. Aug.* (iii. 2. 906) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1014) *Luc. Brug.*: credidisti BDFG^{1}Θ^{mg}KLO^{2}UVWZϛ𝔭𝔖 *edd. ant. plur. c d dem. e f g Ambrst. Uigil.* (*Uarim.* iii. 45) *et* ἐπίστευσας FG. **ante deum cui cred.**: ante eum (deum *d**; *corr. d*^{2}) cui credidisti (credidit *Orig.*) deum *d e Orig.*, ante eum cui credidisti deo *f g Ambrst.*; *et gr. est* κατέναντι οὗ ἐπίστευσεν (-σας) θεοῦ. **qui uiuificat** (uiuicat H): qui uiuificauit G; uiuificante^{1} uel qui uiuificat *g.* uocanti uel uocat *g.* **quae** *pr.* (que MV) *cum* ABCG ΘKMO^{c}RTVZ *d e Bentl. Ambr.* (*luc. l.* 7), *cf.* ii. 14: ea quae D(que)FHLO*UW *vg. c f g Orig.* (*int.* iv. 528, 530 *saepe*) *Ambr.* (*ps.* 36) *Ambrst. Pel. Aug.* (v. 762, viii. 508) *Iulian. Sedul.*

Digitized by Google

et uocat quae non sunt
tamquam ea quae sunt
18 qui contra spem in spem
credidit
ut fieret pater multarum
gentium
secundum quod dictum est
sic erit semen tuum
19 et non infirmatus fide considerauit
corpus suum emortuum
cum fere centum annorum esset
et emortuam uuluam sarrae
20 in repromissione etiam dei
non haesitauit diffidentia
sed confortatus est fide
dans gloriam deo
21 plenissime sciens quia quaecumque
promisit potens
est et facere
22 ideo et reputatum est

---

sunt *pr.* + uel non consistentia *g.* tanquam HKWϛ𝔓. **ea quae** (que DM) **sunt** (non sunt G*): quae sunt (*sine* **ea**) L*TZ* *d e Bentl. Ambr.* (*luc. l.* 7) *Iulian.*; sint (*om.* **ea quae**) *Aug.* (iii. 2. 763, viii. 508); essentinalia *f*; ea quae sunt uel consistentia uel essentialia *g.*

18. **contra spem** (spe R) = παρ' ἐλπίδα: praeter spem *Iulian.* (*ap. Aug.* x. 1014). **in spem** (ἐπ' ἐλπίδι): in spe DL^{c}M(spae)R *f g.* **qui contra ... credidit**: *libere* qui cum spem non haberet generandi credidit omnia posse deum *Par. lat.* 343. **ut fieret** (-rit Z*; + ipse L^{2}; + pēr M) **pater**: > ut pater fieret W *Orig.* (*int.* iv. 531); in fiendo uel ut fieret eum pater uel patrem *g.* **dictum est** *sine addit. cum* ACF^{c}G*HΘL*MRT *cod. caraf. d e g Pel. Bentl. et gr.*: + ei BDF* G^{1}KL^{2}OUVWZ *vg. c f Orig.*; + in genesi *in mg.* F(genese)RV. saemen C. **tuum** *sine addit. cum* ACF^{c}GΘ^{c}M*O*RZ^{c} *Monac.* 4577 *cod. caraf. cor. uat.** ℭ *ed. Iunta* 1534, *d e Orig.* (*codd.*) *Ambrst. Pel. Iulian. Luc. Brug. et graec. plur.*: + sicut arena (har. BKV; arenam L*, harenam L^{2}) maris BF*KLO^{1}V; + sicut stellae caeli (li *sup. lin. g*) Z* *g*; + sicut stellae (-las HΘ*) caeli et arena (har. Θ^{1}U) maris HΘ* (*et* Θ^{1}) Uϛ𝔓𝔖 *f Orig.* (*edd.*) *edd. ant. Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Sacon* 1515 *et* 1519, *Maresch.* 1531, *Uiuian* 1534, *et* + sicut stella celi et arena maris *Hailbr.* 1476, *Wild* 1481; + sicut stellae caeli et sicut ar. maris *c 'glossa' ap. cor. uat.*; + sicut stellae (-le W) caeli (ce. W) et (*om.* T) sicut (uelut T) arena quae (que M^{2}W) est in littore (litore TW) maris M^{2}TW *dem. 'moderni' ap. cor. uat., et cor. uat. mg.*; + ὡς αἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ ἄμμον τῆς θαλάσσης *uel similia* FG 106. 108^{mg}; + tamquam stellae caeli et tamquam hariena que est ad oram maris non denumerabitur a multitudine D.

19. **infirmatus** (ἀσθενήσας) *cum* ABCDF^{c}GH ΘMORUZ *cod. caraf. f g Bentl.*: + est F*KVW *vg. cod.* .. *ap. cor. uat. Orig.* (*int.* iv. 531, 532) *Ambrst.*, *et* > est infirmatus LT *c d e, contra graecum.* **fide** (τῇ πίστει *plur.*) *cum codd. plur.* 𝔓ℭ *ed. Iunta* 1534 *c d^{2} e Orig.* (*int.* iv. 531) *Ambrst.*: in fide DF*LTϛ𝔖 *edd. ant. plur. cor. uat. f g Orig.* (*int.* iv. 532) *Iulian.* (*ap. Aug.* x. 1014), *et* in fidem *d** = ἐν τῇ πίστει D*FG. **considerauit** *cum* ACF^{c}(-bit)GH(considera|||ui^{t})ΘM ORTUZ *cod. caraf. Iulian. Bentl. et* κατενόησεν ℵABC *min.*: nec considerauit (-bit F*, consyderauit ϛ)BF*KLVW *vg. c dem. cor. uat.* (*'graec. antiqui'*) *Orig. Ambrst.*; non considerauit D *d e f g Pel. Sed., et* οὐ κατενόησεν DEFGKLP *al pler.* **corpus suum**: > suum corpus *f g Bentl. Orig.* (*int.* iv. 532); + iam L^{2} *Orig.* (*int.* iv. 531, 532) *Iulian. Ambrst. et* ἤδη ℵACDEKLP *etc.* hemortuum C, emurtuum H*, et mortuum T, mortuum O*; *gr.* νενεκρωμένον. **cum** (quum Θ): + iam FWϛ𝔖ℭ *edd. ant. plur. cor. uat*. Ambrst.* **fere**: f *in ras.* A. > fere centum esset annorum RZ* *vg. c Orig.* (*int.* iv. 531) *Ambrst.*, > esset fere ·c· annorum D, > centum fere annorum esset *d e f g.* hemortuam C. uulbam M*T, bulbam F*, uluam D. **sarrae** (-rre M) = Σάρρας *plur.*: sarae G^{c}Θ^{c} U^{c}Z^{c} *vg.*, sare W, *et* σαρασ L.

20. **in repromissione** (promissione D *Aug.* viii. 588): in repromissionem HΘK *g* (*Bentl.*), *et gr.* εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν. **etiam**: autem DHR *Iulian.* (*ap. Aug.* x. 1014) *Ambrst. et gr.* δέ; autem etiam *d** (*om.* autem *d^{c}*); *om. f g Aug.* (viii. 588) *cum gr.* FG. **haesitauit** (hes. CHM RUW, aes. T, es. L, ess. D) = διεκρίθη: + uel aestimauit uel dubitauit *g*; haesit *Sedul.* **diffidentia** (-am L*R, defidentia D, differentia F*): incredulitate *Aug.*; *gr.* τῇ ἀπιστίᾳ. **confortatus est** (ἐνεδυναμώθη): confirmatus est *Ambrst. Iulian.*; + uel potentatus est *g.* in fide D *Ambrst.* **dando** *Ambrst.*

21. + et *ad init. Orig.* (*int.* iv. 531) *Aug.* (viii. 588) *Auct. uoc. gent.* (i. 20) *cum graec.* ℵABCD* KLP *al. plur.* **plenissime** (plenissim^{e} H) **sciens** = πληροφορηθείς: plenissime (plaen. F) credens FL *Aug.* (*Tycon. reg.* 3); certissime sciens W; certum habens *Ambrst.* quecumque DMW, quaecumquae Z, quaecunque ϛ𝔓; quae *Ambrst. Aug.*; quod *f g Bentl. Auct. uoc. gen. Tycon. et gr.* ὅ. **promisit** (-issit D, -itsit M*): + deus DMZϛ𝔖 *edd. ant. plur. Tycon. Bed.*

22. **ideo** (διό): *bis scriptum* M*; ideoque FL *cor. uat.* d Ambrst.*; propter quod *f g Iulian.* (*ap. Aug.* x. 1014). *om.* **et** FLM *d e f g Ambrst. cum*

Digitized by Google

illi ad iustitiam
23 non est autem scriptum
tantum propter ipsum
quia reputatum est illi
24 sed et propter nos quibus
reputabitur
credentibus in eum qui suscitauit
iesum dominum nostrum a mortuis
25 qui traditus est propter
delicta nostra
et resurrexit propter
iustificationem nostram.

V. 1 Iustificati igitur ex fide
pacem habeamus ad deum
per dominum nostrum iesum christum
2 per quem et accessum
habemus fide in gratiam istam
in qua stamus et gloriamur
in spe gloriae filiorum dei
3 non solum autem sed et gloriamur
in tribulationibus
scientes quod tribulatio
patientiam operatur
4 patientia autem probationem

---

gr. BD*FG. **reputatum** (dep. *g*; reputatus D): aestimatum *Ambrst.* **illi**: ei *f.* insticiam W.

23. **autem**: enim CT. scribtum LR. > est scr. autem *f g Bentl.*; > autem scr. est W *Ambrst.*; *gr.* οὐκ ἐγράφη δέ. **tantum** (tantummodo *Iulian. ap. Aug.* x. 1014; *om.* R) **propter ipsum** (illum *Pel.*, eum *f*) = μόνον δι' αὐτόν DEFG: > propter ipsum (illum *Aug.*) tantum D (tamquam *pro* tantum quia) *Bentl. Orig.* (*int.* iv. 533) *Aug.* (x. 24) = δι' αὐτὸν μόνον *gr. plur.*; tantum propter ipsum solum *Ambrst.* deputatum *Aug.* **illi** (ei *Orig.*): + ad iustitiam (-ciam W) BDKTVWZ *vg. c d*^{4} *dem. e Orig. Ambrst. cum gr.* D^{4}E 63 *et fere syr. pesh.*

24. set L. **nos**: uos D. **quibus** + futuro *g.* reputabitabitur A*; deputabitur *Aug.* (x. 24). craedentibus Z*. **credentibus . . . accessum habemus** (v. 2) *in rasura scr.* H. **suscitauit**: excitauit *Aug.*; + resurgentem uel resuscitantem id est patrem *g.* **iesum** (ihesum C) *sine addit. codd. plur. uett. plur. Bentl. et Orig.* (*int.* iv. 533 *semel*) *Pel. et graec.*: + christum BKTVWZ^{c} *vg. c Orig.* (*int.* iv. 533 *bis*) *Ambrst. Aug. Iulian.* (*ap. Aug.* x. 1014). *om.* **nostrum** F^{c}R. > dom. nostrum iesum DW (+ christum). ex mortuis FLR *d e f g*; *gr.* ἐκ νεκρῶν.

25. **delicta** (dil. D): peccata *Ambrst.*; *gr.* παραπτώματα. surrexit *dem.* **iustificationem**: em *in ras.* B. **nostram**: a *in ras.* O.

V. 1. *Incipit libere lectio in t* Epistola pauli apostoli ad ebreos. deo gratias. fratres. iustificati ex fide *etc.* iusti Z* (+ ficati Z^{1}). **igitur** (yg. C): ergo W *vg.* **habeamus** (ab. C) *codd. paene omn. vg. uett. Orig.* (*int.* iv. 535, 536, 541) *Ambrst. Oros.* (*Pel. p.* 454) *Auct. uoc. gent.* (ii. 15) *et Augustini speculum* (*ed. Weihrich p.* 202) = ἔχωμεν ℵ*AB*CDEKL *al. syr. pesh.*, *cf. Moulton* '*Gramm. of N. T. Greek*', I, *p.* 110: habemus DO^{1}Z* (*corr.* Z^{1}) = ἔχομεν ℵ^{a}B^{3}FGP *al. plur. syr. harcl. Sedul.* ihu Z*. *om.* **christum** DM. > ies. chr. dom. nos. *c.*

2. quaem L. *om.* **et** *pr.* DG*(+ G^{1})HϚ$. accesum T. **habemus** (-eamus *Monac.* 4577*): habuimus uel presens *g*, habuimus *uncis inclusum Bentl., deinde expunctum*; *gr.* ἐσχήκαμεν. > habemus accessum *vg. Orig. int.* (*uide infra*) *contra gr.* **fide** (τῇ πίστει *plur.*) *cum* ACG*MO* *Monac.* 4577* *Bentl. Auct. uoc. gent.* (ii. 15) *et Augustini speculo* (*ed. Weihrich p.* 202), *cf.* fidem HL*, fidei L^{4}O^{1}RTU *t Pel. Oros.* (*p.* 454): in fide FG^{1}L^{2} *et* ἐν τῇ πίστει ℵ^{a}A 93. 124; per fidem BDΘKVWZ *Monac.* 4577^{c} *vg. c d*^{3} *Orig.* (*int.* iv. 535; *cf.* iii. 69 quoniam in ipso habemus accessum per fidem in spe gloriae dei) *Ambrst. Sedul.*; *om. d* e f g Orig.* (*int.* iv. 536) *cum gr.* BDEFG. **in** *pr.*: per FL*. **gratiam istam** (iustam D): gratia ista CL^{4}M^{c}O^{c}TU^{c} *t Oros. Pel. et Aug. speculum.* per quam *Oros.* istamus F*. gloriemur D. **gloriae** (-rie W): claritatis *Cypr.* (*test.* iii. 6; *Fort.* 9). **filiorum** (*contra gr.*) *codd. plur. vg. Ambrst. Pel. Aug. speculum*: *om.* L*(+ L^{1})*d**(+ *d*^{2}) *e f g Bentl. Cypr.* (*bis*) *Orig.* (*int.* iv. 535, 536 *quater*, 537) *cum graeco.* > dei filiorum D*.

3. **solum autem** (*om.* **autem** D): + hoc D *Sedul.*, *et* + τουτο *gr.* D*. **sed** (set L): uerum *Tert.* (*Scorp.* 13). **et**: etiam *Tert.*; *om. t.* **gloriamur** (-emur *t*) = καυχώμεθα *gr. plur.*, *cf* gaudemus *Aug.* (iv. 12): exultantes *Tert. et* καυχώμενοι BC 80. **tribulationibus** (-tionem D): pressuris *Tert. Cypr.* (*test.* iii. 6, *Fort.* 9); + nostris Z *Orig.* (*int.* iv. 538 *bis*, *in comm.*) *Ambrst.* **scientes**: certi *Tert.* **quod** (*et. Aug.* iii. 2. 224): quoniam O *Cypr.* (*bis*) *Aug.* (iii. 2. 170, iv. 12); quia *Orig.* (*int.* iv. 537, 538, 539) *Aug.* (iii. 1. 68). **tribulatio**: pressura *Tert. Cypr.* (*bis*). **patientiam** (pac. GU, paciencìam W) = ὑπομονήν: tolerantiam *Tert. Cypr.* (*bis*). **operatur** (hop. C) = κατεργάζεται: perficit *Tert.* (-ciat *ed. Uindob.*) *Hil.* (*ps.* 138).

4. **patientia** (pac. GU, paciencia W): tolerantia *Tert. Cypr.* (*bis*). **autem**: uero *Tert. Orig.* (*int.* iv. 537, 538); *om. Aug.* (i. 781). propationem M*. probati^{o} T. **uero**: autem *d* e Tert. Cypr.* (*bis*) *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 224) *Sedul.*; *om.*

Digitized by Google

probatio uero spem
5 spes autem non confundit
quia caritas dei diffusa est
in cordibus nostris
per spiritum sanctum qui datus est
nobis.
6 Ut quid enim christus cum adhuc
infirmi essemus
secundum tempus
pro impiis mortuus est?
7 uix enim pro iusto quis moritur
nam pro bono forsitan
quis audeat mori
8 commendat autem suam
caritatem deus in nos
quoniam cum adhuc peccatores
essemus
christus pro nobis mortuus est
9 multo igitur magis iustificati
nunc in sanguine ipsius

Aug. (i. 781), s^{p}em V. *de uett. in uu.* 3–5 *uide Sanday et Headlam, 'Romans,' p.* 124.

5. **autem**: uero DL *Tert. Orig.* (*int.* iv. 538) *Hil.* (*ps.* 138) *Aug.* (iii. 2. 224); enim *Aug.* (i. 696); +'nos T *t.* **confundit** (-det F*): confunditur M^{c}Z* *Hil.*; +non erubescit *g*; *gr.* *καταισχύνει.* **caritas** (char. *vg.*): dilectio *Cypr.* (*test.* iii. 6, *Fort.* 9). *om.* **dei** B*(+B^{1}). **diffusa** (deff. D *g*, dif. O): infusa *Cypr.* (*bis*); *gr.* *ἐκκέχυται.* *om.* **in** *Cypr.* (*bis*). **qui datus est**: datum *g.* **nobis**: nostris Z*. *posteriora uerba huius uers.* **caritas . . . nobis** *saepissime citat Aug. sed semper, quantum scimus, cum textu nostro concordat.*

6. **ut quid enim** *codd. plur. vg. uett. et Iren.* (*Mass. p.* 207) *Faustin. Ambrst. Pel. etc.* = *εἰς τί γάρ* D^{2}FG: si enim F*L* *Aug.* (ii. 506, x. 24) = ειγε B, *cf.* si autem *syr. pesh.*, si enim adhuc *boh.*; adhuc enim *Orig.* (*int.* iv. 540, 602; *cf. int.* iii. 53 *ubi libere citat* cum enim adhuc sec. tempus impii essemus christus pro nobis mortuus est) = *ἔτι γάρ gr. longe plur. et syr. harcl.* **cum** (quum Θ) **adhuc infirmi** (peccatores *Ambrst.*) **essemus** (m *in ras.* K; > essemus inf. *Iren.*; > inf. essemus adhuc *Aug.*) *fere* = *ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν ἔτι* ℵABCD*FG *min.* (*nulli, ut uidetur, ἔτι ἀσθενῶν*), *cf.* consistentibus nobis infirmis adhuc *f g* (+id est participium): cum infirmi essemus (*sine* **adhuc**) *Orig.* (*int.* iv. 540 > ess. inf., 602) *cum gr.* D^{c}EKLP *al. pler.*; *pro* **adhuc** *Tisch.* (*T. G.* 8 *ad loc.*) *citat Orig. int.* iv. 541 '*quod enim* Christus cum adhuc peccatores . . . *spem nobis dat*', *quae uerba ad uers.* 8 *spectant*; *citare potuisset eandem p.* 541 *ubi habet Orig.* '*cum dixisset in superioribus* (*i. e. in hoc uersu* 6) *quia* christus secundum tempus adhuc pro impiis mortuus est' *etc.* **secundum** (secondum Z*): iuxta *Aug.* (ii. 506, iii. 2. 778, x. 24) *Auct. uoc. gen.* (ii. 16). inpiis C. **est**: +iustus pro iniustis T (*ex* 1 *Petr.* iii. 18).

7. *Uersus in ras. scr. est* F^{c}; *omittitur in Iren.* (*Mass. p.* 207) *qui a uers.* 6 *ad* 8 *transilit.* **iusto**: iniusto *t.* qui M* (+s *sup. lin.*). moriatur F^{c}R *f g*, morietur *d*^{2}; *gr.* *ἀποθανεῖται.* forsitam *d**. **quis** *sec.* (aliquis *d**) '*sine addit. codd. plur. vg. uett. plur. contra graecum*: +et F^{c}G*R U*! (*rasura parua post* **quis**) *f Bentl.*, > et quis CT. *libere* > forte audeat quis mori pro iusto *Sedul.*

8. **commendat** (conm. FZ*) = *συνίστησιν*: ostendit *Aug.* (iii. 2. 891). **suam caritatem deus** *codd. plur. et uett. plur. Orig.* (*int.* iv. 541) *Ambrst. Pel. Aug.* (viii. 509, 811, x. 472, 666), *et* suam dilectionem deus *Iren.* (*Mass. p.* 207) *Aug.* (vi. 225) = *τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην ὁ θεός* DEFGL *min. syr. harcl.*, *cf.* caritatem suam deus W *vg.* (charitatem) *Aug.* (viii. 942) *Faustin.*, dilectionem s. d. *Aug.* (iii. 2. 778): > deus suam caritatem DL, > deus dilectionem suam *Aug.* (iii. 2. 891); *deinde* > suam karitatem (> caritatem suam *Priscill.*) in nobis deus *t Priscill.* (*ed. Schepps, p.* 75) *cum gr.* *τὴν ἑαυτοῦ ἀγ. εἰσ ἡμᾶσ ὁ θεός* ℵACKP *al. pler., et* *την εαυτου αγ. εισ ημασ* (*om.* *ὁ θεός*) B. **in nos** (*εἰς ἡμᾶς omnes*) *cum* AGHΘ *cod. caraf. Pel.* (*corr.*) *Bentl.**, *correctio ex graeco*: in nobis BCDFKLMORTUVWZ *vg. Bentl.* (*secundis curis*) *uett. Iren. Orig. Ambrst. Aug.* (*semper*) *Priscill.* (*pp.* 75, 97) *Sed.* **quoniam** *sine addit. cum* ABFGHΘKL*MORU*VZ𝔇ℭ *Luc. Brug. Bentl. edd. ant. Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* (quod) 1534, *d*^{3} *e f g Iren. Orig.* (*int.* iii. 53 quia) *Pel. Aug.* (*paene semper*) *gr. plur.*: + si CDL^{4}TU^{c} Wϛ𝔖 *edd. ant. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Froben* 1502, *Sacon* 1515 *et* 1519 *c d** *m Cypr.* (*ep.* LV. 18) *Orig.* (*int.* iv. 541) *Ambrst. Hil.* (*ps.* 55; *ps.* 2 quia si) *Aug.* (iv. 35) *Faustin. Auct. uoc. gen.* (ii. 16) *cum gr.* D^{**b} (*rursus delet.* D^{c})FG. **cum** (quum Θ) **adhuc peccatores** (pecatores ϛ) **essemus** (> ess. pecc. *Iren.*, > ess. infideles *Orig. int.* iii. 53): adhuc peccatoribus subsistentibus nobis *f g*; *deinde* + secundum tempus ϛ𝔖ℭ *Luc. Brug. edd. ant. plur.*; *ex uersu* 6. nobis: impiis *f* (*non* F^{gr}), *ex u.* 6. > pro nobis christus *Iren.* **mortuus**: passus *m.*

9. **multo**: quanto *Aug.* (iv. 35). **multo igitur magis** BC (yg.)F^{c}GHKMORTU*(!)VZ *vg. c Pel.*, *et* m. ergo ma. *Orig.* (*int.* iv. 541 *semel*) = *πολλῷ οὖν μᾶλλον gr. plur.*, > multo magis igitur AL^{4}, > igitur multo magis W, *cf.* multo magis nunc ergo *Orig.* (*int.* iv. 541 *semel*, 542): *om.* **igitur** DF*L*U^{c} *d dem. e f g m t Iren.* (*Mass. p.* 207) *Cypr.* (*ep.* LV. 18) *Hil.* (*pss.* 2; 55) *Orig.*

Digitized by Google

salui erimus ab ira per ipsum
10 si enim cum inimici essemus reconciliati
sumus deo per mortem filii eius
multo magis reconciliati salui erimus in uita ipsius
11 non solum autem
sed et gloriamur in deo per dominum nostrum iesum christum per quem
nunc
reconciliationem accepimus
12 propterea sicut per unum hominem
in hunc mundum peccatum intrauit
et per peccatum mors
et ita in omnes homines
mors pertransiit
in quo omnes peccauerunt

(*int.* iv. 541 *semel*) *Ambrst. Aug.* (*semper*), *cum gr.* D*FG 43. 52; **igitur** *correctio Hieronymiana uidetur, ab ipso Hieronymo in margine codicis adscripta, deinde uariis locis in textum a scribis illata.* **iustificati nunc** *codd. et uett. plur. cum ord. gr.*: > nunc iustificati *vg. t Cypr. Orig.* (*int.* iv. 541 *semel*, 542) *Aug.* (iv. 35, viii. 509), > nunc reconciliati *m*; *om.* **nunc** *Hil.* (*ps.* 55) *cum gr. min.* 39. 41. **in**: per *Hil.* (*ps.* 2). **sanguinem** Z* *Hil.* (*ps.* 2). **ipsius**: illius *Cypr.*; eius *m Iren. Orig.* (*int.* iv. 541 *semel*, 542) *Hil.* *om.* **in sang. ipsius** *Aug.* (iv. 35). **salui erimus** (σωθησόμεθα): saluabimur *f Hil.* (*ps.* 55), salui erimus uel saluabimur *g*; liberabimur *Hil.* (*ps.* 2), eliberabimur *Cypr.* **ira** + superuentura D. ibsum T. > per ipsum ab ira *d e f g Bentl. Iren.*, per illum ab ira *Cypr. Hil.* (eum *ps.* 2), *cum gr.* δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς.

10. *Aug. in hoc uersu semper concordat cum textu nostro*; *uide* iii. 2. 178, viii. 509, 811, 942, x. 472, 666, 707. quum Θ. inimihi T. *om.* **essemus** A*. > essemus inimici *Iren.* (*Mass. p.* 207) *Orig.* (*int.* iv. 535 *comm.*); + dei *Orig.* (*int.* iv. 535), + deo *Orig.* (*int.* iv. 544). **reconciliati . . . accepimus** (11) *in ras. scr.* B. summus Z, simus F*. per morte M*; per sanguinem crucis *Orig.* (*int.* iv. 535). fili L. **eius**: sui *Hil.* (*trin.* 6). > per mor. fil. eius reconc. sumus *Orig.* (*int.* iv. 544). reconciliate *sec.* H*, reconliati M* (+ ci M¹). **erimus**: eritis D*. **ipsius**: eius *Iren.*

11. **autem** + hoc DF* *d* f g Ambrst. Sed. cum gr.* D*(E)FG. set L. **et** + nunc *Orig.* (*int.* iv. 543 '*non autem sine causa addidit* nunc *cum potuisset dicere* sed et gloriamur '). **gloriamur** = καυχῶμεν FG, καυχώμεθα L *al.*, *et syr. pesh. et harcl.*: gloriantes *Aug.* (x. 473, 666, 707) *et* καυχώμενοι ℵBCDEKP *al.* **deo**: domino Z*. iħu Z*. **christum**: + per iesum christum *lapsu f.* > ies. chr. dom. nos. *Aug.* (x. 473). quaem L; + et *Aug.* (x. 473, 606, 707). *om.* **nunc** T. reconciliatione Z°. accipimus D.

12. **propterea** (*duobus uerbis* A *f*) **sicut**: propter hoc sicut *Aug.* (viii. 942, x. 473, 666, 707); nam quemadmodum D *Sedul.* **per** *pr.*: super U°. **hunc mundum** = τὸν κόσμον: *om.* **hunc** *Aug. saepius* (*uide infra*). **peccatum** *pr.*: delictum *Pacian.* (*p.* 318 *semel*). **intrauit** (-bit L): introiuit *Orig.* (*int.* iv. 544 *seq.*) *Ambr.* (*luc. l.* 4) *Pacian.* (*bis*); *item* **in hunc mundum pecc. intrauit** *hoc ordine codd. plur. et uett.* = *gr.* DEFG, *et ita Orig.* (*int.* iv. 543 *txt.*) *Ambr.* (*l.c.*): > pecc. in hunc mun. intrauit (introiuit *Orig.*) W *vg. Bentl.* (*sed om. uoluit* hunc) *Orig.* (*int.* iv. 544 *semel*, 546 *bis*) *Ambrst. Aug.* (ii. 713, vi. 45, viii. 942, x. 473, 666, 707) *Sed.* (*semel*) *cum gr. plur.*; > pecc. introiuit in h. mundum *Orig.* (*int.* iv. 544 *bis*, 546 *semel*, 547) *cum Athan.* 754 *cop.*, *et* pecc. intrauit in mundum *Aug.* (ii. 546, iii. 1. 509, iii. 2. 624, x. 7, 975) *Sed.* (*semel*); > intrauit pecc. in mundum *Aug.* (ii. 550); > in hunc mundum intrauit peccatum *Sed.* (*semel*). **peccatum** *sec.*: delictum *Pacian.* (*bis*). **et ita**: > ita et D, sic et *Pacian.* (*semel*); et sic *Orig.* (*int.* iv. 543) *Pacian.* (*bis*) *Aug.* (vi. 45); sic (*om.* **et**) *Ambrst.* **in** *sec.*: per *Aug.* (vi. 45). **mors** *sec. codd. paene omn. et vg. cum gr. plur. et Orig.* (*int.* iv. 543, 544 *semel*, 547, 549) *Ambrst. Pel. Aug.* (viii. 942): *om.* F *d e f g et gr.* DEFG 62, *Orig.* (*int.* iv. 544 *semel*) *Ambr. Pacian. Leo Aug.* (ii. 546, 550, 713, iii. 1. 509, iii. 2. 624, vi. 45, x. 7, 473, 666, 707) *Auct. incert. ap. Aug.* (x. *App.* 51; per unum hom. pecc. intrauit in mun. et per pecc. mors et ita in omnes pertr. in quo omnes pecc.; *sed infra* '*quia uero in omnes homines mors pertransiit, in omnes necesse est pertransisse peccatum*') *Sed. Bed.*; *etiam Aug. putat* **mors** *glossam esse Pelagianam* x. 472 '*Ubi enim ait apostolus* per unum hominem . . . et ita in omnes homines pertransiit: *ibi uolunt intelligi non peccatum pertransisse sed mortem*', *cf.* 975 *ad Iulianum* '*Dic si potes, quid sit* per unum hominem . . . et ita in omn. hom. pertransiit, *siue mors, siue peccatum, siue potius cum morte peccatum*'. **pertransiit** (-iuit D, pertrasiit H) = διῆλθεν: deuenit *Pacian.* (*bis*). > pertransiit mors *Orig.* (*int.* iv. 547). **in quo** *codd. vg. uett.* (+ homines *Aug.* vi. 45) *Orig.* (*int.* iv. 543 *seq.*), *cf. et Aug.* (x. 472 '*aut enim in illo uno homine peccasse dicit omnes apostolus . . . aut in illo peccato, aut certe in morte*' *et infra* '*restat ut in illo primo homine peccasse omnes intelligantur*') *et Ambrst.* ('in quo, *in est in adam*, omnes peccauerunt'): *gr.* ἐφ' ᾧ *non uariat.*

Digitized by Google

13 usque ad legem enim peccatum
erat in mundo
peccatum autem non imputatur
cum lex non est.
14 Sed regnauit mors ab adam
usque ad mosen etiam in eos
qui non peccauerunt
in similitudinem praeuaricationis
adae qui est forma futuri
15 sed non sicut delictum
ita et donum
si enim unius delicto
multi mortui sunt
multo magis gratia dei et donum
in gratiam unius hominis
iesu christi in plures abundauit

---

13. *om.* **enim** T. > enim ad legem *f g Bentl. Aug.* (ii. 550, x. 666) *Sed. cum ord. graec.* > *om.* **erat** *d e Orig.* (*int.* iv. 548 *saepius*). **in mundo**: in hoc mundo DL *d e Orig. Ambrst. Sedul.*; in mundum F^{c}Z*, in hunc mundum F*. > in (+hoc vi. 46) mundo fuit *Aug.* (ii. 550, iii. 2. 906, vi. 46, x. 8, 666) *Sed.* **autem**: enim *e.* **imputatur** (*cf.* iv. 4, 8) *cum* BHKOU (m *in ras.*) VZ^{c} *e cod. caraf. Pel. Bentl.*, *et* inp. ACGΘMR *d* = ἐλλογεῖται *gr. plur.*: inputabitur Z*; imputabatur LW *vg. c dem. f g Ambrst.*, inputabatur DFT; deputabatur *Aug.* (ii. 550, iii. 2. 906, vi. 46, x. 8, 666) *Sed.*; *et* ενελογειτο ℵ*, ελλογατο A, ελογειτο 52. 108 *etc.* **cum** (quum Θ) **lex non est** *cum* ABCF^{c}GHΘKOR UVZ^{c} *cod. caraf. Monac.* 4577^{c} *d e Bentl. Orig. Pel.*: cum l. non erat T; cum l. non esset DF*L MWZ* *vg. c dem. Monac.* 4577* *Ambrst. Aug. Sedul.*; non consistente lege *f g*; *gr.* μὴ ὄντος νόμου.

14. *Incipit fragmentum Heidelbergense* (*p*). set L. husque C. **mosen** AO*T: moysen *plur. vg. Tisch.*, moisen O^{c}, moissen D, > ab ad. usque ad m. regn. peccatum *Hieron.* (ii. 271); *libere* ab ad. enim usque ad m. mors super omnes dominata est *Hieron.* (ii. 373). **etiam**: *om. d* Orig.* (*int.* iv. 543, 549, 550, 554) *codd. ap. Aug.* (x. 9); et *d^{2} e g Aug.* (ii. 550, iii. 2. 906, x. 666) *Ambrst.* **in** (super *Hieron.* i. 330, ii. 271, 373) **eos** (eis *Aug.* iii. 2. 906, x. 8, 666) **qui non peccauerunt** *codd. vg. uett. plur.* (*etiam d^{1} ut udtur*; in non peccantes *f*, in non peccantes uel in eos qui non peccauerunt *g*) *cum gr. paene omn. et Iren.* (*Mass. p.* 211) *codd. ap. Orig.* (*int.* iv. 551 '*si uero, ut in nonnullis exx. habetur*, etiam in eos qui non pecc. in sim. praeu. adae, *mors ista . . . regnasse dicitur*') *Hieron.* (i. 330, ii. 271, 373, 789) *Aug.* (ii. 550, iii. 2. 906, x. 8, 666) *cod. tepl.*: *om.* non *d* cum gr. min.* 62. 63. 67** 18 *lect. et Orig.* (iv. 364, *et int.* iv. 543 *seqq.*, *uide praesertim* 550 '*non super omnes sed* in eos qui peccauerunt' *et fere eadem* 553) *Ambrst.* ('*non in omnes mortem regnasse manifestum est, quia non pecc. omnes in sim. praeu. adae*'; *ipse plures graecos codices corruptos putat, et* '*quosdam latinos*' *translatos esse de ueteribus graecis* '*quos incorruptos simplicitas temporum seruauit et probat*'; *laudat etiam Tertullianum, Uictorinum* [*i.e. Petauionensem*; *uide Souter,* '*Study of Ambrosiaster,*' *Cantabr.* 1905, *p.* 7 *n.*, *et p.* 198], *et Cyprianum*; *sed loci, si fuerint, non seruantur*) *Aug.* (ii. 551 '*nonnulli sane codd. non habent* in eos qui non pecc. *sed* in eos qui pecc. . . . *sed tamen graeci codd.*, *unde in latinum scriptura translata est, illud plures habent, quod diximus*'; x. 9 '*scio quidem plerosque latinos codd. sic habere* regnauit mors ab ad. usque ad m. in eos qui pecc. in sim. praeu. adae . . . *graeci autem codd. unde in latinam linguam interpretatio facta est, aut omnes aut pene omnes, id quod a me primo positum est, habent*') *Sed.*; *cf. Sanday et Headlam,* '*Romans,*' *p.* 135. **in** *sec.* (= εν B): secundum *Orig.* (*int.* iv. 545); ἐπί *gr. plur.* **similitudine** HR *d** (*corr. d^{2}*) *e f g Hieron.* (ii. 271) *Aug.* (ii. 550, x. 666), *et gr.* τῷ ὁμοιώματι. **praeuaricationis** (preu. DMW, preuarioationis K): transgressionis *Iren.*; peccati *Orig.* (*int.* iv. 545); *gr.* παραβάσεως. **ade** MW; adam *Hieron.* (ii. 373, 789) *Orig.* (*int.* iv. 545). **forma** (formae K): umbra *Tycon.* (*reg.* 7). > forma futuri est *Orig.* (*int.* iv. 545).

15. set L. **non**: dn̄s *lapsu f.* dilictum D. **ita et** (οὕτως καί, *sed om.* καί B): ita est et *Aug.* (iii. 2. 906). **donum** *pr.* (τὸ χάρισμα): donatio *d e Orig.* (*int.* iv. 544) *Aug.* (ii. 551, iii. 2. 907, x. 9, 666); donum uel donatio *g*; gratia D; *deinde* + est *g.* **unius delicto** (τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι) *codd. plur.* (unus Θ*) *vg. uett.*: in unius delicto C (hunius) T; ob unius delictum D (dil.) *Uigil.* (*Uarim.* i. 59) *Aug.* (ii. 551, x. 9, 666) *Sedul. Bed.*; *cf. u.* 17. > mortui sunt multi *Orig.* (*int.* iv. 544). *om.* **gratia . . . magis** (*u.* 17) *c.* **donum** *sec.* + spiritus sancti L^{3}. **in gratiam** *cum* ACGHΘKT *c dem.*: in gratia BDFLMORUVWZ *vg. Tisch. uett. plur. Orig.* (*int.* iv. 544, 552) *Uigil. Ambrst. Aug.* (ii. 551, x. 9, 667) *Sedul.* = *gr.* ἐν (*om.* FG) χάριτι. **unius hominis** = τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου *gr. min.* 30. 35. 37. 47. 74 *etc.*: *sed* τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου *gr. plur.* **in plures** (εἰς τοὺς πολλούς): in multos O^{c} *Aug.* (ii. 551, x. 9) *Bed.*, in multis *Uigil.* (*om.* in) *Aug.* (x. 667); + in greco non plistus sed pollus habet non plures sed multos U^{mg}. **abundauit** (hab. DLOTUW) = ἐπερίσσευσεν: abundabit C (hab.) V^{c} *Aug.* (ii. 551).

Digitized by Google

16 et non sicut per unum peccantem
ita et donum
nam iudicium ex uno in condemnationem
gratia autem ex multis delictis
in iustificationem.
17 Si enim in unius delicto mors
regnauit per unum
multo magis abundantiam
gratiae et donationis
et iustitiae accipientes
in uita regnabunt
per unum iesum christum.
18 Igitur sicut per unius delictum
in omnes homines
in condemnationem
sic et per unius iustitiam
in omnes homines in iustificationem
uitae
19 sicut enim per inoboedientiam unius
hominis
peccatores constituti

---

16. *Incipit fragmentum ante-Hieronymianum Gotuicense* (r_3). **non** *om.* L*(+ L^{2}). **per unum peccantem** (δι' ἑνὸς ἁμαρτήσαντος *plur.*) *cum* AC (D *uide infra*)GHΘM^{1}ORTUZ* *Monac.* 4577, *cod. caraf.* (' *sic grae. vat. Mon. ama. gothicus* ') *c* d^{3} *e Bentl. Aug.* (ii. 551 ?, iii. 2. 907, vi. 215 ?, x. 9, 10, 667) *Pel.*, per unius peccantem F^{c}, per unum peccatorem *Bed.*: per unum peccatum BKM*V WZ^{c} *vg. d* dem. f g Orig.* (*int.* iv. 552 ?) *Ambrst. Aug.* (ii. 551 ?, vi. 215 ?), per unum delictum L, per unius delictum F*, *et* δι' ἑνὸς ἁμαρτήματος DEFG 26. 28; dilictum per unum peccantem D. **ita**: + est *Aug.* **donum** (τὸ δώρημα): donatio *d** (*corr.* d^{2}). **nam iudicium** *sine addit. codd. plur. uett. Pel.*: + quidem DF*LTW (iudit.) *vg. Tisch. Orig. Aug. Ambrst. Sed.*; *gr. plur.* τὸ μὲν γὰρ κρίμα, *sed om.* γάρ FG 45. 19 *lect.* **uno** + delicto *Aug.* (ii. 546, x. 9 *semel*, 12). **condemnationem** (condempn. ΘKLVW, contempn. D): condemnatione r_3. gracia W; donum *Ambrst.* **autem**: uero *Aug.* (x. 9 *semel*). dilictis D, dilectis M. **in** *sec.*: ad *Aug.* (iii. 2. 907). **iustificationem** (δικαίωμα): sanctificatione r_3; + uitae F*ΘL *d* cum graeco* D*.

17. **in unius delicto** ABCGHΘKL^{2}M^{c}RTV W*Z𝕻 *ed. ant. Sacon.* 1519 *c dem. p* = ἐν ἑνὸς παραπτώματι 47* *Orig.* (*gr.* iv. 360, 361): unius delicto (*sine* in) FL*M*OUW^{c}ꝸ𝕾𝕮 *edd. ant. plur. cod. caraf. d e Orig.* (*int.* iv. 554 *bis*, *sed* peccato *pr. loco*) *Ambrst. Pel. et* τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτ. ℵBCKLP *al. pler.*, *cf.* ob unius delictum D (dil.) *Aug.* (ii. 546, 547, iii. 2. 907, x. 10, 667), ob unius (?) delicto r_3; in uno delicto *f g et* ἐν ἑνὶ παραπτ. AFG, ἐν τῷ ἑνὶ π. DE. > regnauit mors D; *deinde* + ab adam usque ad mois̃ D. **unum** *pr.* + hominem DL^{2}. **magis**: + quia F* *g* (a *ante* abund. *repetita* ?), *item* + *ras. circa* 5 *litt.* BL (*forsan* hi qui ?); + qui *f Orig.* (*int.* iv. 554, 555) *Aug.*; + hi qui *Iren.* (*Mass. p.* 207). **abundantiam** (hab. CDLOTU, abundanciam W) = τὴν περισσείαν. gracie W. *om.* **et** *pr.* FL; *om.* **et donationis** *Iren. Aug. cum gr.* B 49; *contra Orig.* (*gr.* iv. 364) *habet* καὶ τῆς δωρεᾶς, *omisso* τῆς δικαιοσύνης, *cum gr.* C 70*. **donationis** (τῆς δωρεᾶς): donum *Orig.* (*int.* iv. 554 *seq. saepius*) *et* τὴν δωρεάν 6. 10. 31. 67**. 76. **et** *sec. codd. vg. c cum gr.* 63. 137 *syr. pesh. et harcl.*: *om. d e f g Bentl. Orig.* (*int.* iv. 554 *seq. saepius*) *et gr. paene omn.* iusticie W. **accipientes** (*ita et f g Orig. int.* iv. 555 *semel*): accipiunt *Iren. Orig.* (*int.* iv. 554, 555 *semel*) *Aug.*, *uide supra*; + et D. *distinguunt* accipientes in uita, regnabunt 𝕾 *d.* **in uita** (ἐν ζωῇ) BCFGKMOTUV *vg. uett.*: in uitam ADHΘLRWZ *Iren.* regnabimus DF^{c}, regnauimus F*L. **per unum** (*om.* F) **iesum** (ihesum C; ih̃u B) **christum**: + dominum nostrum D.

18. **igitur sicut**: itaque sicut *Orig.* (*int.* iv. 556) *Aug.* (ii. 546, 547, iii. 2. 907, x. 10, 667); sicut enim *Aug.* (ii. 688, x. 11). **unius** *pr.*: *om.* H* (+ H^{2}); + hominis D *Orig.* (*int.* iv. 553) *cum gr.* ℵ* 46. dilictum D. **in** *pr. om.* F*L*TUr_3 *Sedul.* **in** *sec.*: ad *Aug.* (*et* ii. 688, vi. 215). **condemnationem** (condempn. ΘKLOW, contempn. D): + mors D. > in cond. mortis in omn. hom. *Orig.* (*int.* iv. 553). **sic**: ita CTU *f Orig.* (*int.* iv. 544, 553, 556) *Aug.*; sic ita H (+ e H* *sed erasa*). *om.* **et** *Aug.* (ii. 546, 547, 688). **per** *sec. in mg.* L. **iustitiam** (-ciam W) *codd. vg. uett. et Aug.* (vi. 215) = δικαιώματος (' act of righteousness ' *R. V. Anglic.*): iustificationem *Aug.* (ii. 546, 547, 688, 713, iii. 2. 907, x. 10, 667; *et diserte* x. 10 ' *nam et quod ait de christo*, per unius iustificationem *magis hoc expressit quam si* per unius iustitiam *diceret* '); gratiam *Orig.* (*int.* iv. 553); *graeci plur.* δι' ἑνὸς δικαιώματος, *sed* δι' ἑνὸς τὸ δικαίωμα DEG 37, δι ενοσ και δικαιωμα F; *d e f g autem cum nobis.* **in** *tert. om.* F*L*TU r_3 *Sedul.* **in** *quart.*: ad *Orig.* (*int.* iv. 544) *Aug.* **iustificationem** *omnes* = δικαίωσιν. **uitae** (-te MW): *om. Pel.*; + aeternae D. *De uocibus* δικαίωσις, δικαίωμα, δικαιοσύνη *uide ad* i. 32.

19. **inoboedientiam** *codd.* (-entiam *in ras.* U; inhoboed. C, inobedentiam D, inobedienciam W) *et vg.* (inobedientiam): inobaudientiam *d* Pacian.*

Digitized by Google

sunt multi
ita et per unius oboeditionem
iusti constituentur multi
20 lex autem subintrauit
ut abundaret delictum
ubi autem abundauit delictum
superabundauit gratia
21 ut sicut regnauit peccatum
in morte
ita et gratia regnet per iustitiam
in uitam aeternam
per iesum christum dominum nostrum.

VI. 1 Quid ergo dicemus?
permanebimus in peccato
ut gratia abundet? 2 absit
qui enim mortui sumus
peccato
quomodo adhuc uiuemus
in illo?
3 An ignoratis quia quicumque
baptizati sumus in christo iesu

(*serm. de bapt. p.* 318); *graec.* παρακοή *ter tantum occurrit in N. T., sc. hic,* 2 *Cor.* x. 6, *et Hebr.* ii. 2; *redditur* inoboedientia *uel* inobaudientia, *exc. quod Hebr.* ii. 2 *d habet* contumacia; *uide et Roensch, 'It. u. Ug.', p.* 217. *om.* **hominis** *Pacian. Sed.* (*semel*). **multi** (οἱ πολλοί): plurimi *m Ambr.* (*fid.* 5; *epp.* 21, 73); plures *Ambrst.* **ita**: sic *Aug.* (ii. 548) *Pacian. Sed.* (*semel*); *om.* D. *om.* **et** *Aug.* (x. 12) *Pacian.* **unius** *sec.* + hominis *d** *f g Iren.* (*fr.* xxxii *ap. Stieren*) *Ambr.* (*ep.* 73) *Aug.* (iii. 2. 676, x. 12) *cum gr.* D*FG; *contra Orig.* (*int.* iv. 557) '*ubi uero* obedientiam *ponit* unius, *non addit* hominis.' **oboeditionem** AC (hob.) Θ MO^{2}RTUZ* *vg.* (obed.) *e Iren. Pel., et* obauditionem *d**: oboedientiam BD(obeden.)FGHKL(-tia) O*VW (obedien.) Z^{c} *c d*^{2} *f g m r*$_{3}$ *Ambr. Orig. Ambrst. Aug.* (ii. 546, 548, iii. 2. 676, 907, x. 12, 667, 707) *Sedul. Faustin.*, obaudientiam *Pacian.*; ὑπακοή *redditur* oboeditio *Rom.* vi. 16, xvi. 26, obauditio *d Ambrst. ad* 2 *Cor.* x. 6 *et Philem.* 21; *redditur* oboedientia *Rom.* xv. 18, xvi. 19, 2 *Cor.* vii. 15, x. 6, *Philem.* 21, *Hebr.* v. 8, 1 *Petr.* i. 2, 14, 22, obsequium 2 *Cor.* x. 5; subditio *habetur in d Hebr.* v. 8. > oboed. unius *e Iren. Ambr.* (*ep.* 73) *Aug.* (iii. 2. 676, x. 12). **constituentur** (κατασταθήσονται): constituuntur FGHΘRW *f g p r*$_{3}$ *Aug.* (ii. 546, 548) *Faustin.* **multi** *sec.*: plurimi D. *Cf. Iren.* (*Mass. pp.* 211, 218) *ad hunc uers.*

20. **autem**: enim D *Aug.* (ii. 506) *cum gr.* L; ergo *Aug.* (ii. 549, 731). **subintrauit** (παρεισῆλθεν): subintroiuit *Tert.* (*Marc.* v. 13) *Orig.* (*int.* iv. 579) *Tycon.* (*semel*). **ut**: + hubi C*; + ibi T, + hibi C^{c}. **abundaret** (hab. CDMORUW) = πλεονάσῃ: multiplicaretur *Tycon.* (*reg.* 3 *bis*). **delictum** *pr.* (dil. D) = παράπτωμα: peccatum *Orig.* (*int.* iv. 579) *Tycon.* (*ter*). **abundauit** (hab. CDORUW; abundaret T): multiplicatum est *Tycon.* (*reg.* 3 *semel*). **delictum** *sec.* (dilectum H^{2}) = ἁμαρτία: peccatum DF*L *d e f g Iren.* (*Mass. p.* 222) *Orig.* (*int.* iv. 557, 558) *Ambrst. Hieron.* (i. 69) *Aug.* (x. 12) *Tycon.* **superabundauit** (superhab. CDOTU): + et CTϛ𝔖 *edd. ant. plur. Hieron. Aug.* (ii. 549, 550, 731, iii. 2. 628).

21. **ut**: et *d** (*corr. d*^{3}). **sicut**: quemadmodum D *Tert.* (*Marc.* v. 13) *Ambrst. Aug.* (ii. 550, x. 12, 89, 667). **peccatum** (ἁμαρτία): delictum *Tert.* (*res.* 47) *Pacian.* (*serm. de bapt. p.* 318). **in morte** (ἐν τῷ θανάτῳ) *cum* ACF*LMO^{c}RT *cod. caraf. Bentl. Tert.* (*res.*) *Aug.* (ii. 550): in mortem BDF^{1}GHΘKO*UVWZ *vg. c d e f g r*$_{3}$ *Tert.* (*Marc.*) *Orig.* (*int.* iv. 557) *Ambrst. Pacian. Pel. Aug.* (x. 12, 89, *et codd. ad* 667). > in morte delictum *Tert.* (*res.*). **ita**: sic *Aug.*; similiter *Pacian. om.* **et** *r*$_{3}$. regnaret Θ *Tert.* (*Marc.*). **per iustitiam** (-ciam W): in iustitia *Tert.* (*Marc.*). **in uitam** (uita F*) **aeternam** (et. MW) = εἰς ζωὴν αἰώνιον: in uitam sempiternam *Tert.* (*res.*); in uitam *tantum* O^{c} *Tert.* (*Marc.*); in uita aeterna *Aug.* (ii. 550 *bis*). *om.* **christum** F*. > christum iesum Θ *cum gr.* B. > dom. nos. ies. chr. V.

VI. 1. qui^{d} M. **dicemus** (ἐροῦμεν) *codd. plur.* (diceb: T*) *vg. uett.*: dicimus FG*Θ*L*MRZ* *Tert.* (*pudic.* 17). **permanebimus** (-ibimus Z) = ἐπιμενοῦμεν *minusc. permult., cf.* manebimus ϛ𝔖 *edd. ant. plur. Sedul.*: permaneamus D *d e Bentl. et* ἐπιμένωμεν ABCDEFG *etc.*; perseueramus *Tert., et* ἐπιμένομεν ℵKP *min.*; *om.* T*(+T^{1}). **in peccato** (delinquentia *Tert.*) *omnes*; *gr.* τῇ ἁμαρτίᾳ (*etiam gr.* A). **abundet** (hab. CDTU) = πλεονάσῃ: superet *Tert.* (> superet gratia).

2. **qui enim** *codd. plur.* (quis A*) 𝔓𝔖ℭ *uett. plur. Orig.* (*int.* iv. 559, 560) *Ambrst.* = οἵτινες γάρ FG, *cf.* nam qui D *Sedul.*: **qui** (*sine* enim) *Tert.* (*pudic.* 17) *Aug.* (iii. 2. 907, x. 89, 667, 668 *semel*) *et ita uoluit Bentl., cum gr. plur.*; si enim F^{c}Rϛ *Monac.* 4577^{c} *p Aug.* (ii. 796); si *Aug.* (iii. 2. 908, vi. 215, 216, x. 668 *semel*). > sumus mortui *c.* **peccato**: delinquentiae *Tert.* quo modo 𝔖. **adhuc** (ἔτι): iterum D *Gildas*; amplius *Sedul.*; *om. Aug.* (*semper*). **uiuemus** = ζήσομεν ℵABDKP *al. plur.*: uiuimus Θ*T (uib.)Z*; *gr.* CFGL *etc.* ζήσωμεν. > uiuemus adhuc *Orig.* (*int.* iv. 560). **illo**: eo *f Orig. Aug. Sed.*; ea *Tert.* > uiuemus in ea adhuc *Tert.*

3. han C. **ignoratis** (-antes M): nescitis *Pacian.* (*ep.* 3); + fratres DF*(-tris)L*MWϛ𝔖 *cor. uat.** *m r*$_{3}$ *t Bed. non graec.* **quia**: *om.* O*;

Digitized by Google

in morte ipsius baptizati sumus?
4 consepulti enim sumus
cum illo per baptismum
in mortem
ut quomodo surrexit christus
a mortuis per gloriam patris
ita et nos in nouitate uitae
ambulemus
5 si enim conplantati facti sumus
similitudini mortis eius
simul et resurrectionis erimus.
6 Hoc scientes
quia uetus homo noster simul
crucifixus est
ut destruatur corpus peccati
ut ultra non seruiamus peccato
7 qui enim mortuus est
iustificatus est a peccato

---

quod *m Tert.* (*pudic.* 17; *res.* 47); quoniam R *Monac.* 4577* *c Iren.* (*Mass. p.* 207) *Pacian. Aug.* (ii. 138, vi. 215, 216, x. 90, 667, 668, 669). **quicumque** (-nque 𝔖ℌ; quaecumque Θ): qui *Tert.* (*pudic.*) *Orig.* (*int.* ii. 328); quotquot *Iren.*; + enim L^2. **baptizati** (babtitz. D) *pr.*: tincti *Tert.* **sumus** *pr.*: estis *Pacian.* (*bis*). **in christo iesu** *codd. vg. uett. contra graecum* εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν: *om.* **iesu** *Tert.* (*pudic.*) *Ambr.* (*ps.* 118 *he*; *non autem de poenitentia* 2) *Orig.* (*int.* ii. 328, iv. 561 *semel*, 563; *non autem* 560 *bis*, 561 *bis*) *cum gr.* B *min.* > in (christum) iesum tincti sumus *Tert.* (*res.*). **in morte**: in mortem DF^c *m Bentl. Tert. Ambr.* (*poen.* 2) *Sedul. cum gr.* εἰς τὸν θάνατον. **ipsius** (*et Aug.* x. 667, 668, 669): illius *Aug.* (x. 667, 668, 669 *bis*); eius *Iren. Tert. Ambrst. Pacian.* **baptizati** (babtiz. O, babtitz. D) **sumus** (baptisumus V) *sec.*: tincti sumus *Tert.* (*res.*) *et* > sumus tincti *Tert.* (*pud.*).

4. **consepulti**: sepulti *m* (*uide infra*). **enim** *codd. vg. c e* (*teste Belsheim*) *Ambrst. Orig.* (*gr.* i. 439, iii. 686, iv. 197; *int.* ii. 315, 328, iv. 560) *Cyr.*, *et syr. pesh.*: ergo *d f g* (enim uel ergo) *m Bentl. Tert.* (*pudic.* 17; *res.* 47) *Pacian.* (*ep.* 3) *Aug.* (ii. 138, vi. 216, x. 90, 668, 669), igitur *Aug.* (ii. 138 *semel*) *cum gr.* οὖν; *om. Ambr.* (*parad. c.* 9). **sumus**: *om. f g*; estis *Pacian. Chromat.* > sumus ergo *Aug.* (vi. 216). **cum illo**: cum ipso FL; cum eo *d*; illi *Tert. Orig.* (*int.* ii. 315, 328, iv. 560) *Aug.* (ii. 138, vi. 216 *semel*, x. 90, 668, 669); ei *Orig.* (*int.* iv. 560, 561) *Pacian.*; christo *Aug.* (vi. 216 *semel*). > illi sumus *Tert. Orig.* (*int.* ii. 315) *Aug.* (ii. 138 *semel*), > ei sumus *Orig.* (*int.* iv. 561). > ergo cum illo sepulti sumus *m*. **baptismum** (babt. CDO): baptisma *Tert.* (*res.*). **in mortem** (εἰς τὸν θάνατον): in morte L *Ambr.* (*parad.*) *Orig.* (*int.* ii. 315, 328); + ipsius D. > in mortem in baptismum sumus *Priscill.* (*ed. Schepps p.* 60). *om.* **consepulti . . . mortem** *Iren.* (*Mass. p.* 207). **quomodo**: quemadmodum F*L (quaem.) r_3 *Iren. Tert.* (*res.*) *Ambr.* (*poen.* 2) *Orig.* (*int.* iv. 560) *Ambrst. Aug.*; sicut *Tert.* (*pudic.*) *Orig.* (*int.* iv. 562, 661) *Pacian.* (*ep.* 3; *serm. de bapt. p.* 319); sicut uel quomodo *g*. **surrexit** (ἠγέρθη): resurrexit D *Iren. Pacian.* (*bapt.*) *Aug.* (vi. 216 *semel*). > christus surrexit *vg. m*, *et* > christus resurrexit *Tert.* (*pudic.*) *Ambrst. Orig.* (*int.* iv. 661) *Pacian.* (*ep.* 3) *Aug.* (vi. 216 *semel*). **a**: ex (*gr.* ἐκ) *m Ambr.* (*poen.* 2) *Aug.* (ii. 138); a uel ex *g*. **per gloriam** (uirtutem *Ambrst.*) **patris**: *om. m Iren. Tert. Pacian.* (*ep.* 3) *Gaudent. Chromat.* **ita**: sic *Iren. Pacian.* (*bis*); *om.* F*. **nos**: uos *Pacian.* (*ep.* 3) *Chromat.* nouitatem GL r_3. uite MW. **ambulemus** (-amus F) = περιπατήσωμεν: incedamus *Tert.*; ambuletis *Pacian.* (*ep.* 3) *Chromat.*

5. **conplantati** (compl. *vg. Tisch.*, conplantanti C) = σύμφυτοι: consati *Tert.* (*res.* 47), consepulti *Tert.* (*pud.* 17); + salbi T*. **facti sumus** (summus Z*) = γεγόναμεν: sumus *tantum* D *Tert.* (*pudic.*) *Ambr.* (*parad. c.* 9; *poen.* 2) *Orig.* (*int.* iv. 563 *semel*, 565, 566) *Ambrst. Aug.* (x. 668); fuimus *Aug.* (x. 90, 669); fuerimus *Tert.* (*res.*). **similitudini** (τῷ ὁμοιώματι): similitudine H, similitudinem Z*, in similitudini G*; simulacro *Tert.* **eius**: christi *Tert.* (*res.*). **simul** = ἅμα FG: sed *Tert.* (*pudic.*) *Aug.* (x. 90, 669) *et* ἀλλά *gr. plur.*; sic *Aug.* (x. 668), *et* ita *Tert.* (*res.*, *edd. plur.*); *om. Orig.* (*int.* iv. 563, 565). **et**: etiam *Orig.* (*int.* iv. 563, 565). **resurrectionis**: + eius W *f g cum gr.* FG *syr. pesh.*

6. *om.* **hoc** *dem. m Ambr. Sed.* scietes L*. > scientes hoc *Ambrst. Priscill.* (*p.* 74). **quia**: quod *Tert.* (*pudic.* 17). > noster homo *d e g cum ord. graeco.* **simul**: con uel simul *g*; *om. Tert.* (*pudic.*), *sed uide infra.* **crucifixus est**: cruci confixus est *d* Priscill.*, > confixus est cruci r_3 *Ambr.* (*parad. c.* 9; *poen.* 2) *Aug.* (viii. 144); confixus est *Tert.* (*pudic.*); *deinde* + cum illo D *Aug.* (ii. 137, viii. 144), + illi *Tert.* (*pudic.*), + ei *Orig.* (*int.* iv. 563, 564). **destruatur** (dis. DZ*, dex. C) = καταργηθῇ: euacuetur *Tert.* (*res.* 47) *Aug.* (*semper*; -aretur iii. 2. 907), *cf.* vii. 2. **peccati**: delinquentiae *Tert.* (*res.*). **ut** *sec.* (*sup. lin.* V): et 𝔖𝔈 *Orig.* (*int.* iv. 564, *non* 563) *Priscill.*, *contra graecum.* **ultra** (hultra C) **non**: > non ultra *f Bentl.*, > non iam uel ultra *g*; hactenus *Tert.* (*res.*). **seruiamus**: + nos *g*. **peccato**: delinquentiae *Tert.* (*res.*), *et* > delinq. seru. *Tert.*

7. **enim**: autem *d e*. **est** *pr.* + peccato *cor. uat**. (*non mg.*). *Uersum praetermittit Ambrst., nec citat Tert.* (*pudic.* 17); *et ap. Ambr.* (*parad. c.* 9) *omittunt quinque codd.*

Digitized by Google

8 si autem mortui sumus cum christo
credimus quia simul etiam
uiuemus cum christo.
9 Scientes quod christus surgens
a mortuis
iam non moritur
mors illi ultra non dominabitur
10 quod enim mortuus est
peccato mortuus est semel
quod autem uiuit
uiuit deo 11 ita et uos existimate
uos
mortuos quidem esse peccato
uiuentes autem deo in christo iesu.
12 Non ergo regnet peccatum
in uestro mortali corpore

---

8. **si** + *ras.* 4 *litt.* Z. **autem** : enim CDT *cum graec.* FG; autem uel enim *g.* **sumus** : su *om.* A*. **quia** : quod *Tert.* (*pudic.* 17) *Ambr.* (*parad. c.* 9; *spir.* ii. 8) *Ambrst.*; *om. Sedul.* **simul** : *om. f Tert. Orig.* (*int.* iv. 565, 566, 661) *Sedul.* **etiam** (*gr.* καί) : et *Tert. Orig. Sedul.*; *om.* U* r_2 *Aug.* (x. 90, 668). > etiam simul DFL *d e g* (et uel etiam simul uel con) *m Bentl. Ambr.* (*spir.*) *Ambrst.* > etiam quod simul *Ambr.* (*parad.*). **uiuemus** (uib. T) *codd. plur. vg. c e g m, et* conuiuemus *f* r_2 (*cf. g supra*) *Tert. Orig. Sedul.* : uiuimus F*HΘ*Z* *d*; uiuamus F[1]; *graeci* συνζήσομεν *plur.*, -σόμεθα FG; συνζήσωμεν CKP *min.* **cum** (*om. f*) **christo** *sec. codd. plur.* Ϛ𝔍ℭ *edd. ant. Maresch.* 1531, *Uiuian* 1534, *d e f g cum gr.* D*EFG *syr. pesh. et Aug.* (x. 670) : cum ipso FL *cor. uat.** ('*grecus, antiqui*'); cum illo DT𝔖 *edd. ant. plur. c* r_2 *Tert. Ambrst. Ambr. Pel. Aug.* (vi. 216, x. 90, 668) *Bentl.*; cum eo *m cod. . . ap. cor. uat., et Hieron.* (vi. 275); ei *Orig. Sedul.*; *etiam* αὐτῷ *gr. longe plur.*

9. + hoc *ad init.* r_2. **quod** : quia *Orig.* (*int.* iv. 565) *Aug.* (vi. 216, x. 90, 668, 670); quoniam *Iren.* (*Mass. p.* 207). **surgens** (ἐγερθείς) *cum* ABF*GHKLMOUZ *d e* r_2 *Pel. Bentl.*, surrexit V : resurgens CF[c]ΘRTW *vg. c f g Iren. Ambr.* (*ps.* 118 *sade*) *Ambrst. Aug.* (vi. 216); suscitatus *Tert.* (*pudic.* 17); *om.* D. **a** (*cf. u.* 4) *cum* ADFΘLU *d e f g* r_2 *cod. . . ap. cor. uat. Orig. Aug.* (iii. 2. 751, vi. 216, vii. 474, x. 90) : ex (ἐκ) BCGHKM ORTVWZ *vg. cor. uat.* c m Ambr. Ambrst. Pel. Aug.* (x. 668, 670). > non iam *g.* **moritur** (ἀποθνήσκει) : morietur B*CD; moriatur *Tert.*; *deinde* + et A *Monac.* 4577[c] 𝔖 *Aug.* (iii. 2. 751, vii. 474, x. 90) *non graec.* **illi** : illius *g* (*cf. Tert. infra*); ei r_2 *Orig.* (*int.* iv. 565 *seq.*) *Uigil.* (*Uarim.* i. 31) *Aug.* (iii. 2. 751, vii. 474, x. 90, 670); in eo D, in eum *m Ambr.* **ultra** (hultra C) **non** = οὐκέτι : *om.* **ultra** *f*; iam non *m Ambr.*, iam ultra non *Orig.* (*int.* iv. 565); > non ultra *g.* **dominabitur** = κυριεύσει 28 : dominetur *Tert.* (> non iam dom. eius), dominatur (*Bentl.*) *et* κυριεύει *gr. paene omn.*

10. **mortuus** *pr.* : mortuum *f.* **est** *pr.* + id est datiuus *g.* **peccato** (o *sup. lin.* T) : delinquentiae *Tert.* (*pudic.* 17). in semel *g.* *Distinximus* **mortuus est, peccato mortuus est semel** *cum* AϚ𝔍 *ed. Iunta* 1534 *etc.* : *contra* mortuus est peccato, mortuus est semel HOU VZ𝔖ℭ *edd. ant. plur. Tisch. c d f g et gr.* DG; *de consensu codicum* D *et* G *in principiis stichorum uide P. Corssen 'Epist. Paulin. codices... Augien., Boener., Clarom. examinauit' etc.*, I, *p.* 18; (*Specimen pr. ad programma Gymn. Ieuerensis additum; Kiliae*, 1887. *Progr. No.* 618). > deo uiuit *Tert.*

11. **ita** (*et Aug.* vi. 216 *semel*) : sic *Tert.* (*res.* 47) *Hil.* (*trin.* ix) *Aug.* (vi. 216 *bis*); itaque r_2; + enim *Tert.* (*res.*). **uos** *pr.* : nos O*. **existimate** (exsis. H) = λογίζεσθε : estimate W; reputate *Tert.* (*pudic.* 17, *res.*), deputate *Hil.* (*al.* rep.); *cf. Orig.* (*int.* iv. 569) 'existimate uos mortuos esse peccato *quod melius quidem in graeco habetur* cogitate uos mortuos esse peccato'; *quae uerba repetit Sedulius.* **uos** (uosmet *f g Bentl.*, uosmetipsos *Hil.*) **mortuos quidem esse** (*om. uoluit Bentl.*) *codd. plur. vg.* d^2 *f g Hil. Ambrst. cum gr.* ℵ[c]KLP *al. pler.* ἑαυτοὺς νεκροὺς μὲν εἶναι (*gr.* ℵ*BC ἑαυτοὺς εἶναι νεκροὺς μέν *non redditur apud latinos*), *cf.* > mortuos quidem uos esse *Aug.* (vi. 216 *semel*) : > uosmetipsos mortuos quidem (*sine* **esse**) *Tert.* (*pudic.*) = *gr.* ADEFG ἑαυτοὺς νεκροὺς μέν, *cf.* > mortuos quidem uos *Tert.* (*res.*); > mortuos uos esse (*sine* **quidem**) F, uos mortuos esse L *d* e m* r_2 *Aug.* (vi. 216 *semel*, x. 90, 670); *credibile est Paulum scripsisse* ἑαυτοὺς νεκροὺς μέν, *cum* εἶναι *a textu Occidentali absit, praeterea apud reliquos codd. Graecos in diuersis locis appareat.* **peccato** : delinquentiae *Tert.* **uiuentes** (ζῶντας) : uiuere r_2 *Hil. Aug.* **in christo iesu** (ihesu *plene* W) : *om.* r_2; per christum iesum *Tert.* (*pudic.*); + domino nostro MW𝔍𝔖ℭ *ed. Iunta* 1534 *cor. uat.* Orig. Ambrst.* (*diserte*) *cum gr.* ℵCKLP *al. pler.* **autem . . . iesu** *in ras. scr.* B.

12. **non** : ne *Tert.* (*res.* 47). **ergo** : igitur *m*; enim Θ; + iam *Orig.* (*int.* iv. 558), + amplius *Hil.* (*ps.* 134). **regnauerit** *Tert.* > igitur non regnet *m.* **in** (*sup. lin.* L[2]) **uestro** (-tri K*) **mortali** (mortal F) **corpore** : > in mort. uestro corp. *f g Bentl. Hieron.* (i. 46, vi. 353, vii. 509) *cum ordine graeco* ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι; > in corp. mort. uestro *Iren.* (*Mass. p.* 311); *deinde* > in mort. corp. ues. peccatum *Hil.*, *et* > in corp. ues. mor. delinquentia *Tert.* **ut oboediatis** (obed. W *vg.*; obaudiatis *d* m*) *codd. plur. vg. d e m* : ad (ut L)

ut oboediatis concupiscentiis eius
13 sed neque exhibeatis
membra uestra
arma iniquitatis peccato
sed exhibete uos deo
tamquam ex mortuis
uiuentes
et membra uestra arma
iustitiae deo
14 peccatum enim uobis
non dominabitur
non enim sub lege estis
sed sub gratia
15 quid ergo? peccauimus
quoniam non sumus sub lege
sed sub gratia? absit
16 nescitis quoniam cui exhibetis
uos seruos ad oboediendum
serui estis eius cui oboeditis
siue peccati

---

oboediendum (obaediendum L) FL r_3 *Orig.* (*int.* iv. 551, 559, 569, 570) *Hieron. Aug.* (iii. 1. 264, 673, iii. 2. 576, 905, iv. 1283, vi. 301, x. 42, 293, 295), ad obaudiendum *Iren. Tert.*, in oboediendo *f g* (+ uel ut oboediatis); *gr.* εἰς τὸ ὑπακούειν. **concupiscentiis eius** *codd. plur. vg.* d^2 r_3 *Ambrst.*, *et* desideriis eius FL *Orig.* (*semper*) *Hieron. Aug.* (*semper*) = ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ ℵABC* *min.*: ei *d* f g m Iren. Uictor Tun.* (*poen.* 27), eius *e*, illi *Tert.*, *et* αὐτῇ DEFG; *gr. conflatio* αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ (C^3KLP *al. pler.*) *non inuenitur apud latinos.*

13. **sed** (set L) **neque**: neque D *f g* r_3 *Bentl. Iren.* (*Mass. p.* 311) *Orig.* (*int.* iv. 569) *Aug.* (iii. 2. 576, vi. 301, x. 293, 295); nec *Aug.* (iii. 1. 264, iv. 1283); *gr.* μηδέ. **exhibeatis** (exib. CHLT): exhibueritis *Aug.* (vi. 301, x. 293, 295). **arma** *pr.* . . . **gratia** (*u.* 15) *in ras. scr.* B. **iniquitatis** (ἀδικίας): iniustitiae *Iren.*, *cf. Tert.* (*res.* 47) *qui libere citat* et ad exhibendum membra uestra arma iniustitiae delinquentiae. exibete CHT, exhibite F. **uos**: *bis scr.* M* (*pr. eras.*); uosmetipsos *Iren. Tert.* *om.* **deo** r_3. **tamquam** (tanq. KW𝔇): tam R; uelut *Iren. Tert.* **exhibete uos deo tamquam**: *ita* L^2; L* *non liquet.* **ex** (ἐκ): a *Iren.* (*cf. uu.* 4, 9). **uiuentes** (ζῶντας): uiuos *Tert.* **uestra** *sec.* + magis *Orig.* (*int.* iv. 571). iustitie M, insticie W; iustitia *d** (*corr.* d^1). *Orig.* (*int.* iv. 558) *uersus* 13 *et* 19 *confuse citat* 'sicut enim exhibuistis membra uestra arma iniquitatis peccato, ita nunc exhibete membra uestra arma iustitiae deo'. *om.* deo *sec. Tert.*

14. **enim** *pr.*: autem *Ambrst.* **uobis** ABGH*K L*MORUVWZ^c *vg. c* d^3 *f Aug.* (vi. 301, x. 417): in uobis CDFH^2ΘL^2TZ* *g* r_3 *Pel. Aug.* (iii. 2. 908), in uos *d**; uos *e*; uestri *Ambrst. Hieron.* (ii. 736) *Tycon.* (*reg.* 3); *deinde* + iam *Ambrst.* **sub lege estis** (essetis M): > estis sub lege H *f g* r_3 *Bentl. Hieron. Aug.* (iii. 2. 908, vi. 301, x. 417) *Tycon. Sedul. et gr.* οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον. set L. *om. uersum t.*

15. **quid . . . gratia** *om.* Z*(+Z^1). **quid ergo** *arcte in ras. scr.* O, *et* **peccauimus . . . absit** *om.* O*(+O^2). **peccauimus** *codd. longe plur. edd. ant. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481 *etc.*, *et* d^3 *e g* r_3 *Ambrst.* (*ut monet nos u. d. A. Souter; nam in comment. ita explicat auctor uersum: 'ideoque non* peccauimus *quasi legem spernentes dei, sed ipsius dei quasi prouidentiam secuti sumus per christum'*) *cum gr.* ἡμαρτήσαμεν FG, peccamus *d**: peccabimus DΘUW *Monac.* 4577 *vg. Tisch. ed. Paganini* 1497, *c f t Orig.* (*int.* iv. 571) *Pel. Sed. et gr.* ἁμαρτήσομεν *minusc. permult.*; *gr.* ἁμαρτήσωμεν ℵABCDEKLP *etc. apud latinos non redditur.* **quoniam**: quia DH r_3 *Orig. Ambrst.* **non sumus** (estis *f*) **sub lege**: **non sumus** *sup. lin.* C; > sub lege non sumus D, *contra ord. graec.* set L.

16. **nescitis** (οὐκ οἴδατε *plur.*) *cum* ABCGΘ*K MORTUVZ*(-tes)𝔇ℭ d^2 *e* r_3 *Orig.* (*int.* iv. 571, 574) *Ambr.* (*Iacob.* i. 3) *Ambrst. Pel. Praedest.* 3 (*ap. Sirm.* i. 567): an nescitis DF$HΘ^1$LZ^c *Monac.* 4577, ϛ𝔖 *edd. ant. plur. cor. uat. c* *d** *t Bed. Sedul.*, aut nescitis *f g*, > nescitis an W, *et gr.* ἢ οὐκ οἴδατε D*FG 21*. **quoniam**: quia r_3 *Orig. Ambrst. Praedest.* **exhibetis** (exib. H) = παριστάνετε: exhibuistis (exib. CT) CDT *dem. f g t Ambr.* > uos exhibetis H (exib.) r_3 *Orig.* (*int.* iv. 572 *semel*, 574); > uos seruos exhibetis *Praedest.* *om.* **seruos** H. **ad** (in uel ad *g*) **oboediendum** (obed. W *vg.*, hobed. C) = εἰς ὑπακοήν, *cf.* ad obaudiendum H *d**: *proprius* in oboedientiam *Tycon.* (*reg.* 7). **serui estis**: seruitutis M* (*corr.* M^1). **eius cui** *codd. plur. vg.* d^2 *e* r_3 *t*, *et* huius cui d^1: ei cui Z* (*corr.* Z^1); cui (*sine* **eius**) K *d* f g Orig.* (*int.* iv. 572 *bis*), *et gr.* ᾧ. > eius estis cui *Orig.* (*int.* iv. 572 *semel*). **oboeditis** (ὑπακούετε) *cum* GR *Pel.*, obeditis *Monac.* 4577^c 𝔇𝔖ℭ *edd. ant. Froben* 1502, *Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534, obauditis *d**, *cf. Tycon. infra*, oboedietis d^3: oboedistis *codd. rell.* (obed. TUWϛ, hoboed. C) ϛ *edd. ant. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Sacon* 1515 *et* 1519, *c dem. f g* r_3 *t Orig. Ambr. Ambrst.* **peccati** (-to *d**) = ἁμαρτίας: iniquitatis *Praedest.*; *item sine addit. cum* AG *d e* r_3 *Orig.* (*int.* iv. 572 *ter*, 574) *Pel. et graecis* DE *syr. pesh.*: + in mortem DFHΘL (morte) MRUZ *g Bentl. Ambr. Ambrst. Priscill.* (*ed. Schepps p.* 20), + ad mortem BCKOTVW *vg. Tisch. c f t Orig.* (*int.*

Digitized by Google

siue oboeditionis ad iustitiam?
17 gratias autem deo
quod fuistis serui peccati
oboedistis autem ex corde
in eam formam doctrinae
in qua traditi estis
18 liberati autem a peccato
serui facti estis iustitiae
19 humanum dico propter
infirmitatem carnis uestrae
sicut enim exhibuistis
membra uestra seruire
inmunditiae et iniquitati
ad iniquitatem
ita nunc exhibete membra
uestra seruire iustitiae
in sanctificationem
20 cum enim serui essetis peccati
liberi fuistis iustitiae
21 quem ergo fructum habuistis
tunc in quibus nunc erubescitis?
nam finis illorum mors est

---

iv. 571 *txt*), *et* εἰς θάνατον *gr. plur.*; + ad peccatum *Praedest.* **oboeditionis** (obed. W *vg.*, hobed. C) *codd. plur. vg. uett. plur.* (-nem *e*) *et* d^2, obauditionis H, obauditioni d^*: obedientiae *t* *Orig.* (*int.* iv. 571), *cf. ad* v. 19; iustitiae r_2 *Orig.* (*int.* iv. 572 *saepe*, 574) *Tycon. Priscill. Praedest.*; *gr.* ὑπακοῆς *non uariat.* **ad** (in *Ambr.*) **iustitiam** (-ciam W) = εἰς δικαιοσύνην: iustitiae D *d e g* (+ uel in uel ad iustitiam) *Pel.*; ad sanctificationem *Praedest.*, *ex u.* 19); fidei r_2 (*i. e.* siue peccati siue iustitiae fidei); *om. plane Orig.* (572) *Tycon.*, *et conici potest breuiorem lectionem* ἤτοι ἁμαρτίας ἢ ὑπακοῆς *olim in textu graeco extitisse; citat Tyconius* (*reg.* 7) quoniam cui se adsignauerit quis in obedientiam, seruus est cui obaudit, siue peccati siue iustitiae. *Deinde post* **iustitiam** + in uitam aeternam D.

17. gratia *f g m Bentl.* **autem** + ago *cor. uat**. **quod** (d *sup. lin.* M): quia *Orig.* (*int.* iv. 572) *Uigil.* (*Uarim.* i. 45) *Sed.*; quoniam *Orig.* (*int.* iv. 571). **fuistis**: cum fuissetis *Ambrst.* **oboedistis** (s *sup. lin.* M, obed. W *vg.*, hoboed. C) **autem**: oboeditis autem F*; obaudistis autem d^*; *om.* **autem** *Ambrst.*; > sed oboedistis D *m* (obaudistis) *Ambr.* (*Iacob.* i. 3). **in eam** (aeam M, ea VZ^c *sed iterum correctum*) **formam** (-ma BV) **doctrinae** (-ne MW) **in qua** (quam DH^{1}O*𝔖ℭ *Tisch. cod. caraf.* *m* r_3 t^* *Orig. int.* iv. 571, 572 *saepe*, *Pel.*) **traditi estis**: > in quam (quem *g*, qua L) traditi estis formam doctrinae L *d e f g* *Bentl. et gr.* εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς.

18. **liberati autem** (*om.* T *et gr. min.* 37. 39. 62. 12 *lect.*) **a peccato**: nunc uero liberati a peccato *t*; *libere* credentes autem in christum *Ambrst.* **serui** + autem *t.* **estis**: sumus *Ambrst.* iusticie W; + per iesum christum dominum nostrum amen *t* (*ad finem lectionis*). **a peccato . . . iustitiae** *in ras. scr.* Θ.

19. *Deficit fragmentum Gotuicense* (r_3) *usque ad Gal.* iv. 6. **dico**: loquor *Hieron.* (iv. 847). uestre M. **enim** *om.* V* *Tert.* (*res.* 47) *Hieron.* exh^{i}buistis M, exib. CHT. **seruire** *utroque loco codd. vg. uett.* = δουλεύειν FG, *cf.* deseruire *Aug.* (ii. 471): seruientia *Hieron.*, famula *Tert.* (*pudic.* 17; *res.* 47) *et* δοῦλα *gr. plur.* **inmunditiae** (imm. H *vg. Tisch.*, immundicie W): inmunditiaesta D* (sta *expunct.*). **et iniquitati** (-tis *Tert. res.*) *om. Priscill.* (*ed. Schepps p.* 76). **ad iniquitatem** *om. Tert.* (*pudic.*) *Sedul. Ruric. cum gr.* B *syr. pesh.* **ita** (sic *Aug.* ii. 471, v. 768): + et CT *t* *Tert.* (*pudic.*, *res.*) *Sedul. cum gr.* K 7. exhibite F, exibite H. **membra uestra** *sec.*: ea *Tert.* (*pudic.*). iu^{s}titiae O, iusticie W. **sanctificationem** (-ne L) = ἁγιασμόν: sanctimoniam *Tert.* (*pudic.*), sanctificium *Tert.* (*res.*)

20. quum Θ. **enim** (γάρ): ergo M. **serui essetis** (eratis *f g*, fuissetis *Monac.* 4577^c) **peccati** (delinquentiae *Tert. res.* 47) = δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας: > essetis pecc. ser. O, > essetis ser. pecc. *Aug.* (x. 413 *semel*); > seruiebatis peccato *Aug.* (iv. 1271). **fuistis**: eratis CDTU *d e Tert.* *Orig.* (*int.* iv. 574) *Aug.* (iii. 2. 574, iv. 1271). **iustitiae** (-cie W): a iustitia *Priscill.* (*ed. Schepps p.* 88) *Aug.* (iv. 1271).

21. **quem** (quaem L) **ergo** (enim CLT *Ambrst.*) **fructum** = τίνα οὖν καρπόν: quam enim gloriam *Aug.* (iv. 28) *Bed.* habebatis *Tert.* (*res.* 47). **tunc** (aliquando *Aug.* iv. 28): *om. Tert. Sed.*; *item sine addit. cum codd. plur. d e cod. . . ap. cor. uat.* *Pel.*: + in (super *Tert.*) his D (*uide infra*) FL *g t* (is) *Tert. Aug.* (iv. 28, x. 413) *Priscill.* (*ed. Schepps p.* 88) *Sed.*, + in illis W *vg. Orig.* (*int.* iv. 574) *Ambrst. Hieron.* (ii. 296?); *sed cor. uat.* ‘in illis *grecus, antiqui sic habent* in quibus nunc’. **in quibus** (de quibus *Tert.*): *om.* D (*legit ergo* quem ergo fructum habuistis tunc? in his nunc erubescitis); *gr.* τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε; ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε· *Tisch. T. G.* 8, τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; *W. H.* *Uoluit* > nunc in quibus g^c (*sed* in quibus *supra* επαισ[χυνεσθαι] *scripsit*!). **erubescitis** (herubesc. C, erubisc. F, erubescetis L, erubescites H*Z*): confundimini *Tert.* **nam finis** (fines Z*): > finis enim *Tert.* eorum D *Sedul.* **est** *codd. plur. vg. uett. cum gr.* FG: *om.* FO (*Bentl.*) *Tert. cum gr. rell.*

Digitized by Google

22 nunc uero liberati a peccato
serui autem facti deo
habetis fructum uestrum
in sanctificationem
finem uero uitam aeternam
23 stipendia enim peccati mors
gratia autem dei uita aeterna
in christo iesu domino nostro.
VII. 1 An ignoratis fratres
scientibus enim legem loquor
quia lex in homine dominatur
quanto tempore uiuit?
2 nam quae sub uiro est mulier
uiuente uiro alligata est legi
si autem mortuus fuerit uir eius
soluta est a lege uiri.
3 Igitur uiuente uiro
uocabitur adultera
si fuerit cum alio uiro
si autem mortuus fuerit
uir eius
liberata est a lege uiri

22. **uero** *pr.*: autem D *Aug.* (iii. 2. 574, x. 413). **liberati a p. s. au. facti**: **a peccato** *in ras.* U, *et om.* **serui** U*; liberi facti a delinquentia famulati autem *Tert.* (*res.* 47). **deo**: dei D *d e Hieron.* (ii. 296; > dei facti). habetes Z*; habentes *d**. **sanctificationem** (-ne M *t Pel.*) = ἁγιασμόν: sanctificium *Tert.* **uero** *sec.*: autem *Tert.*; > uero finem *g*; + in D *et gr. min.* 17 εἰς ζωήν. eternam MW.

23. **stipendia enim** (τὰ γὰρ ὀψώνια): > enim stipendia *g*, quoniam stipendia *Priscill.* (*ed. Schepps p.* 76); stipendia ergo *Pacian.* (*sermo de baptismo* 319); stipendium enim DVZ^c *Aug.* (vi. 237) *Sedul.*, stipendium *tantum Aug.* (ii. 721) *Uigil.* (*Uarim.* i. 59); > nam merces *Ambrst.*; > peccati enim stipendium *Ambr.* (*Iacob.* i. 3). **peccati**: delinquentiae *Tert.* (*res.* 47). **mors**: + est DW *Ambrst. Pel.* (*sed corr.*) *Aug.* (ii. 721) *Priscill.* **gratia** (-iam F*) = χάρισμα: donatiuum *Tert.*; donum *Pacian.*; *notat cor. uat.* '*grecus nominatiui casus et non potest esse ablatiui*'. **autem**: *om. Pacian.*; enim FL. > autem gratia uel donum *g*. uitam LZ*. eterna MW; aeternam LZ*. **christo** + *ras.* 2 *litt.* M. per iesum christum dominum nostrum *Pacian.* **in chr. ie. do. nostro** *om. Pel.** (*sed add. cor.*).

VII. 1. han ygnoratis C. **quia**: quoniam *Hil. et Cassiod.* (*ps.* 131) *Hieron.* (i. 295). domin||atur H. > dom. in hom. FL *d e f g* (+ uel is) *Bentl. Orig.* (*int.* iv. 576, 577) *Sed.*, *et* > dominatur homini D *Ambrst. Orig.* (*int.* iv. 578) *Hil. Hieron. Aug.* (x. 417) *Cassiod. cum gr.* κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου. **quanto tempore** *codd. vg. Orig.* (*int.*) *Hieron.*: quantum tempus *f*, in quantum tempus *g Hil.* (temporis) *Aug. Cassiod.*, *et gr.* ἐφ᾽ ὅσον χρόνον.

2. **nam** (quoniam *Ambr. ps.* 43; *om. l. de uid.*) **quae** (que MW *g*, qui Z*) **sub uiro est** (*om. f g*) **mulier** = ἡ γὰρ ὕπανδρος γυνή: quae enim sub marito est mulier *Hil.* (*ps.* 131) *Cassiod.* (*ps.* 131); mulier enim quae sub uiro est *Hieron.* (i. 295), mulier enim sub uiro *Aug.* (iii. 2. 908, vi. 44, 401, 406, x. 417). **uiuente uiro** *codd. plur. vg. uett. plur.*, *cf.* uiuo marito *Hil. Aug.* (*semper*) *Cassiod.*: uiuenti uiro M *d e* (*Bentl.*) *Tert.* (*monog.* 13) *et graec.* τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ, *cf. Erasm* '*uiuenti uiro alligata est lege, hoc est per legem.*' **alligata** (alleg. L*, alig. H, aleg. Z*) **est** = δέδεται: ligata est *Ambr.* (*ps.* 43); iuncta est *Aug.* (*saepius*), uincta est *Tert. Hil. Aug.* (iii. 2. 908) *Cassiod.*, adstricta est *Hieron.* **legi**: lege (*Bentl.*) *Faustus* (*ap. Aug.* viii. 271) *Cassiod.*; *om. Tert.*; + uiri *Ambrst. Faust.*, + mariti *Cassiod.* **si autem**: quod si *Hieron.* **mortuus fuerit**: obierit *Tert.* **uir**: maritus *Hil. Cassiod.* **eius** (*gr. enim est* ὁ ἀνήρ) *cum* ABDFΘ^{c}KLORUVWZ *vg. c Hieron.* (i. 295) *Aug.* (iii. 2. 908, vi. 44, x. 417) *Faust.*: *om.* CGHΘ*MT *d e f g Orig.* (*int.* iv. 576, 578) *Hil. Ambr. Hieron.* (ii. 263) *Pel. Cassiod.*, *et* αὐτῆς *non est in graeco.* *om.* **uir eius** *Tert.* **soluta est** (κατήργηται): liberata est OW *Hieron.* (i. 295) *ex uersu* 3; euacuata est *Tert. Hil. Aug. Cassiod.*, *cf. b* ff_2 *l q ad Lc.* xiii. 7. *om.* **a** *d e.* legi Z*. **uiri**: mariti *Hil. Cassiod.*

3. *om.* **igitur . . . a lege uiri** D. **igitur**: ergo *Hil.* (*ps.* 131) *Hieron.* (i. 295) *Faustus* (*ap. Aug.* viii. 272) *Cassiod.*, nempe ergo *Tert.* (*monog.* 13). **uiuente uiro** (marito *Hil. Cassiod.*) = ζῶντος τοῦ ἀνδρός: uiuo uiro *Ambr.* (*ps.* 43), *cf.* vi. 11, 13. **uocabitur** (uocau. C, uocatur Z*) **adultera** = χρηματίσει μοιχαλὶς *gr.* DEFG, *cf.* iudicabitur adult. *f*, uocabitur uel iudicabitur adult. *g*, cognominabitur adult. *Orig.* (*int.* iv. 576, 578): > adultera uocabitur *Hil. Ambr. Cassiod.*, adultera erit *Hieron.* (i. 295), adulterare putabitur *Tert.*, *et* μοιχαλὶς χρηματίσει *gr. plur.* **si fuerit cum alio uiro** (> uiro alio *f g Bentl.*, > uiro altero *Bed.*) = ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ: si iuncta fuerit alteri uiro *Tert. Ambr. Faust. Canones Hibern.* xlvi. 4, si iungatur alii uiro *Hil.*, si iungitur cum alio uiro *Cassiod.*; si duxerit alterum uirum *Hieron.* (i. 295). **si autem** (quod si *Ambrst. Faust.*) **mortuus fuerit**: si autem moriatur *Hil.*; si uero obierit *Tert.* **uir**: maritus *Hil.* **eius** = αὐτῆς DEFG *Orig.* (*int.* ii. 398): *om. Tert. Orig.* (*saepius*) *et Bentl. cum gr. plur.* **liberata**: soluta *Hieron.* (ii. 263); *gr.* ἐλευθέρα. *om.* **est** G*. **uiri** *cum* ABFG^{c}KLMO^{2}RUVWZ *vg. c dem. Orig. Ambrst.*, *et gr. min.* 17: *om.* CG*HΘO*T *d e f g Bentl. Tert. Hil. Hieron.*

Digitized by Google

ut non sit adultera
si fuerit cum alio uiro
4 itaque fratres mei
et uos mortificati estis
legi per corpus christi
ut sitis alterius qui ex mortuis resurrexit
ut fructificaremus deo.
5 Cum enim essemus in carne
passiones peccatorum
quae per legem erant
operabantur in membris
nostris
ut fructificarent morti
6 nunc autem soluti sumus
a lege morientes in quo
detinebamur
ita ut seruiamus in nouitate spiritus
et non in uetustate litterae
7 quid ergo dicemus?
lex peccatum est? absit
sed peccatum non cognoui
nisi per legem
nam concupiscentiam
nesciebam
nisi lex diceret
non concupisces
8 occasione autem accepta

(ii. 263) *Pel. Aug.* (vi. 44, 406) *et gr. paene omn. om.* **lib. est a l. uiri** *Faust.* **ut** (ita ut D *Ambr.*; quod *Tert.*; ut iam *Orig. int.* iv. 576) **non sit adultera** (had. C) = *τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα*: non esse eam adulteram *f g*; ne adultera teneatur *Hil.*; non erit adultera *Faust.* **si fuerit cum alio** (> cum alio fuerit F) **uiro** (> uiro alio *f g*) = *γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ*: si iuncta fuerit alteri uiro *Ambrst.* (*cf. Tert. supra*); coniuncta alii uiro *Hil.*; facta alii uiro *Tert.*; > alii coniuncta *Faust.* **-ra si f. c. al. uiro** *in ras. scr.* K.

4. **itaque fr. mei**: *om.* O* (+ O^{1}); > itaque mi fratres *Hil.* (*ps.* 131). **et**: ut Z*. **mortificati estis** (*ἐθανατώθητε*): mortui facti estis O* (*ut udtur*; *corr.* O^{1}); mortui estis *Orig.* (*int.* iv. 579; *non autem* 576) *Aug.* (vi. 45, 86, x. 417); mortificamini *Tert.* (*monog.* 13; > mort. et uos). **lege** V*Z*. **ut** *pr.* + et ipsi *Hil.* **sitis** (efficiamini *Tert.*): + uos F*L *cor. uat.* *d** *f g*; *gr. εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς.* **alterius** (alteri *Tert. et ita uoluit Bentl.*, alterius uel i *g*, *et gr. ἑτέρῳ*): + membra L^{2}; + eius *Hil.* **qui** (que Z*) **ex** (ei H*; a *Tert. Hil.*) **mortuis resurrexit**: a mortuis resurgentis *f g* (+ uel i) *et gr. τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι.* **fructificaremus** *codd. longe plur.*, *et* fructificemus DFLRW𝔓ℭ *cor. uat*. d e f g Orig.* (*bis*) *Ambrst. Hieron.* (ii. 296) *Pel. Aug.*, fructum feramus *Tert.*, *et gr. καρποφορήσωμεν*: fructificetis ϛ𝔖 *edd. ant. plur. cod. . . ap. cor. uat. Sedul.*

5. quum Θ (*non* C). **enim**: *bis scr.* F*; + *ras. unius litt.* G. eramus *Tert.* (*monog.* 13). > essemus enim *Aug.* (vi. 46). **passiones** (-nis GHL) = *τὰ παθήματα*: uitia *Orig.* (*int.* iv. 576, 579) *Ambrst.* **peccatorum**: delictorum *Tert.*; *om. Hieron.* (ii. 296, *non autem MSS.*). que W. lege L*. **erant**: sunt *Aug.* (*saepius*, *e.g.* v. 728, 729, 730, 731, vi. 45, 46, 86, 88, viii. 226, x. 417) *Tycon.* (*reg.* 3); ostenduntur *Ambrst.*; *om.* U *e Tert.*, *et gr. τὰ διὰ τοῦ νόμου.* **operabantur** (hop. C) = *ἐνηργεῖτο*: efficiebantur *Tert.* **ut fructificarent** *codd. vg. uett. et Aug.* (vi. 88) = *εἰς τὸ καρποφορῆσαι*: ut fructum ferrent *Aug.* (*paene semper*), ut fructum afferrent *Tycon.*; ad fructum ferendum *Tert.* **morti**: *in ras. scr.* Z; mortis H.

6. **soluti** (*in ras. scr.* Z) **sumus** (soluimur uel soluti sumus *g*) = *κατηργήθημεν*: euacuati sumus *Tert.* (*monog.* 13) *Aug.* (v. 728, vi. 81, 86, x. 417), *cf. ad uers.* 2. **a lege morientes in quo** *cum* A*G*M *Pel.*, *et* a l. mortui in quo *Tert.*, *cf.* a l. morientes in qua O *cod. caraf.*, a l. mortui in qua *Orig.* (*int.* iv. 576, 579), a l. mortificati in qua L^{2}, = *ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ᾧ* ℵABCKLP *etc.*: a lege mortis in qua A^{1}BCDFKL*RTUVWZ^{c} *vg. Bentl. Monac.* 4577, *uett. Ambrst. Hieron.* (ii. 296) *Aug.* (*semper*) *Sed.*, *cf. Orig.* (*int.* iv. 579 '*scio et in aliis exx. scriptum* a lege mortis in qua detinebamur, *sed hoc*, *id est* mortui, *et uerius est et rectius*'), *et* a l. mortis in quo G^{c}HΘ = *ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ θανάτου ἐν ᾧ* DEFG; *confuse* a l. mortis in fide tenebatur Z* (*ut udtur*). **detinebamur** (deten. BDG): tenebamur *Tert.* **ita** (*om. Hieron.*) **ut seruiamus**: ad seruiendum *Tert.* (*et* + deo). nobitate R. literae Dϛ𝔓, littere MW.

7. **dicemus** (*ἐροῦμεν*) *cum* CDFGΘ^{c}L^{2}MORTWZ^{c} *vg. uett. Tert.* (*Marc.* v. 13) *Orig.* (*int.* iv. 580) *Ambrst. Hieron.* (i. 864) *Pel. Aug.* (*saepissime*): dicimus ABHΘ*KL*UVZ* *Aug.* (viii. 595, ix. 403); *deinde* + quia *Tert. cum gr. minusc. pler. om.* **est** *Tert.* **sed** + ego D *Tert.* **pecc. non cogn.**: delictum non scio *Tert.* **nam** *sine addit.* = *gr.* FG: + et *Ambrst. et gr. plur. τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν.* **nesciebam** (*οὐκ ᾔδειν*): non cognoui *f*; + esse peccatum *cor. uat*.* **diceret** (-rit Z*): + in exodo A^{mg} L^{mg} R^{mg} *g*^{mg}. concupiscis G*R, concupesces G^{2}.

8. occassione DHO, occansione F^{c}, occasionē L, occasiones F*. **autem** *codd. plur. vg. uett. plur. Aug.* (*saepius*) = *gr. δέ*, *cf.* uero D: ergo W *f Ambrst. Sedul.*, *et* itaque *Aug.* (x. 96, *cf.* viii. 279); igitur uel autem uel ergo *g*; *om. d** *Aug.*

Digitized by Google

peccatum
per mandatum
operatum est in me omnem
concupiscentiam
sine lege enim peccatum
mortuum erat
9 ego autem uiuebam
sine lege aliquando
sed cum uenisset mandatum
peccatum reuixit
10 ego autem mortuus sum
et inuentum est mihi mandatum
quod erat ad uitam
hoc esse ad mortem
11 nam peccatum occasione
accepta per mandatum
seduxit me
et per illud occidit.
12 Itaque lex quidem sancta
et mandatum sanctum
et iustum et bonum
13 quod ergo bonum est mihi
factum est mors? absit
sed peccatum ut appareat
peccatum
per bonum mihi operatum
est mortem
ut fiat supra modum peccans
peccatum per mandatum.
14 Scimus enim quod lex

(vi. 86) *cum gr.* D*. **per** + uel ex *g.* **mandatum** (+ uel o *g*): mendacium *c.* hoperatum C. concupisentiam T*, concupiscenciam W. > enim lege W *g.* **mortuum**: non *f.* **erat** *codd. vg. uett. Orig.* (*int.* iv. 548, 580 *txt*) = ἦν FGK: est *Ambr.* (*parad.*) *Orig.* (*int.* iv. 582) *Aug.* (ii. 731, iii. 2. 909, v. 731, vi. 46, 82, viii. 595, x. 418, 729) *Sed. et* ἐστιν 13. 26 (*gr. plur. om.*); *deinde* + et enerue D.

9. Hgo D. uiueuam C, uibebam T. **lege** *in ras. scr.* H. > aliquando sine lege D *Hieron.* (i. 864) *Aug.* (ii. 731, iii. 2. 909, vi. 46, viii. 595, x. 99, 418), *et* > aliquando uiu. sine lege *Aug.* (x. 729); *contra graecum.* **sed** (at D) **cum** (quum Θ) **uenisset** (ueniisset D) **mandatum**: sed (set L) cum uenit mand. F*L* *d**; sed ubi uenit mand. *Iren.* (*frag. ap. Stieren, p.* 903) *Orig.* (*int.* iv. 505, 506, 548, 549, 580, 582) *Hieron. Gaud.* (*serm.* x; sed mox u. uen. m.) *Sedul.*; ueniente autem mandato *f g*, adueniente au. mandato *Aug.* (*ut supra*; *etiam* iv. 1292, v. 731, 734, vi. 82, 83); *gr.* ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς.

10. **ad** (*etiam Aug.* vi. 46): in *bis Aug.* (ii. 731, iv. 1292, v. 731, 732, 734, vi. 83, viii. 595, x. 99, 418, 729). **uitam** + datum *Ambrst.* **huius** uel hoc D (uel hoc *sup. lin.*). **esset** F.* in uel ad *sec. g.* morte M.

11. **nam peccatum** (> pecc. enim *Orig. int.* iv. 580, 583, *Hieron.* i. 864, *Aug. saepius*) **occasione** (occans. F, occass. DHO, occasionem A*L) **accepta** (-tam D*) = ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα: > pecc. enim acc. occasione *Orig.* (*int.* iv. 583) *Aug.* (v. 734, x. 418, *etc.*); > occasione (+ autem v. 732, + itaque viii. 279) acc. peccatum *Aug.* (v. 732, viii. 279, x. 88). per uel ex mandato uel um *g.* **seduxit** (seduixit Θ*O*) = ἐξηπάτησεν: fefellit *Aug.* (*ut supra*; *etiam* ii. 731, iii. 2. 909, v. 724, 734, vi. 46, 83, viii. 595, ix. 403, x. 99, 729). **accepta per mandatum, seduxit me** *ita distinximus cum* A *vg.*: *contra* occasione accepta, per mandatum seduxit me *d et* D*vr*. **et per illud** (illut T): et ex illa *f*; et uel per ex ^{illud} illa *g.* **occidit** (hocc. C): + me DW *cor. uat.* *f*, non graec.*

12. *om.* **itaque** W. > quidem lex *d g.* **sancta** + est DG* *Tert.* (*pudic.* 6). **mandatum**: praeceptum *Tert.* (*pudic.*; *Marc.* v. 13); + eius *Tert.* (*Marc.*). *om.* **sanctum** R; *om.* **sanctum et** *Tert.* (*Marc.*). *om.* **et iustum** *Tert.* (*pudic.*). **bonum**: optimum *Tert.* (*pudic.*). *Aug. semper cum textu nostro concordat.*

13. **est** *pr. om. f g Bentl.* michi *pr.* W. **factum est mors**: > factum mors est B d^2; > mors est (*sine* **factum**) D *d* f g Orig.* (*int.* iv. 580, 583) *Ambrst. Hieron.* (i. 864); > factum est mihi mors *Aug.* (viii. 279, x. 99); *gr.* ἐμοὶ ἐγένετο (γέγονεν KL *al.*; *om.* FG) θάνατος. *Distingu.* **bonum est mihi, factum est mors** AH: *contra* bonum est, mihi factum est mors K *vg. Tisch.*, *cf. Aug. supra.* set L. pecca^{tum} *pr.* B. > ut peccatum *Hieron. Sed.* adpareat C, apareat M; pareat F* *d**. **mihi** (michi W) **operatum** (hop. C) **est**: mihi intulit *Orig.* (*int.* iv. 583); > operatum est mihi (*contra ord. gr.*) D *vg. Aug.* (v. 732, vi. 44, 46) *Sed.*; *gr.* μοι κατεργαζομένη (*nulli* κατηργάσατο). fiad T. super *Aug.* (x. 99). **modum** (modo Z*); + ipsum D (ipsud) *f g Ambrst.* **peccans peccatum** *codd. plur. vg. c Pel. Aug.* (x. 99) = ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία *gr. plur.*, *cf.* peccator aut peccatum (*i.e.* ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία) *Aug.* (ii. 197, iii. 2. 909, v. 733, 734, 743, vi. 44, 83, 87, vii. 328, viii. 280, x. 418, 448, 729); peccator ipsum peccatum *Orig.* (*int.* iv. 580): > peccatum peccans CDFLT *d e f Ambrst. Aug.* (ii. 731), peccatum delinquens *Aug.* (v. 725), peccatum peccans uel delinquens *g*, *et* ἡ ἁμαρτία ἁμαρτωλός DEFG, *cf.* > ipsum peccatum supra modum peccator *Orig.* (iv. 583); *duas lectiones coniungit* peccator aut peccatum delinquens *Aug.* (vi. 46). **mandatum** + legis D.

14. **enim** = γάρ *plur.*: autem Θ *Orig.* (*int.* iv.

Digitized by Google

spiritalis est
ego autem carnalis sum
uenundatus sub peccato
15 quod enim operor
non intellego.
Non enim quod uolo hoc ago
sed quod odi illud facio
16 si autem quod nolo illud facio
consentio legi quoniam bona
17 nunc autem iam non ego
operor illud
sed quod habitat in me peccatum
18 scio enim quia non habitat in me
hoc est in carne mea bonum
nam uelle adiacet mihi
perficere autem bonum

---

577) *Ambr.* (*de interpellat. Iob*, i. 5) *Aug.* (vi. 46) *cum gr.* ADEL δέ; *om. Hieron.* (i. 866) *Aug.* (iii. 2. 909) *cum aeth.* (*utr.*) *arm.* **quod**: quia DL^{2}RZ𝔖ℭ *f g Orig.* (*int.* iv. 493, 512, 584) *Hil.* (*ps.* 118 *gimel*) *Ambr. Ambrst.* (*semel*) *Hieron.* (i. 864) *Aug.* (*semper*); quoniam *t Orig.* (*int.* iv. 577). spiritualis T *vg.* **autem**: uero *Priscill.* (*p.* 87 *ed. Schepps*). *om.* **carnalis sum** D. **uenundatus** (uenumdatus O* V, uaenūdatus ϛ) = πεπραμένος: uenditus *Ambrst.* (*semel*). **sub**: sumb D.

15. **enim** *pr. om.* d^* (+ d^3). hoperor C. **non intellego** (intelligo HΘKW *vg.*) *codd. plur. vg. uett. plur.* = οὐ γινώσκω: nescio FL* (non inuenio L^4; *ex uersu* 18) d^* *Hieron.* (i. 868); non cognosco *Ambr.* (*Isaac.* 2) *Hieron.* (i. 1030, ii. 728); ignoro *Orig.* (*int.* iv. 584) *Hieron.* (i. 864) *Aug.* (ii. 731, iii. 2. 909, v. 735, 738, 739, vi. 46, 84, x. 24, 99, 420, 422) *Bed.* **non enim**: et non *Hieron.* (i. 868). **quod** *sec. om.* Z*. **uolo** *sine add.* ACDGHΘMRTWZ*ℜ *ed. Iunta* 1534 *Bentl. cor. uat. mg. c d e f g Orig. Ambr. Ambrst. Hieron.* (i. 864, 868, 1031, ii. 728) *Pel.* (*bis*) *Aug. cum graeco*: + bonum BFKLOU VZ^{c}ϛ𝔖ℭ *edd. ant. plur. cor. uat*. Bed.* **hoc** (illud *Hieron.* i. 1031): *om. d e f g Orig.* (*semel*) *Ambr. Hieron.* (ii. 728) *Pel.* (*semel*) *Aug.* (v. 722, 739) *et gr.* DEFG. **ago** (πράσσω, *sed* ποιῶ *minusc. pler.*): operor *Hieron.* (i. 1031, ii. 728). set L. **quod** *tert. om.* G*. **odi** *sine add.* AGΘMO*VWZℜ *ed. Iunta* 1534 *Bentl. cor. uat. mg. c Orig. Ambrst. Hieron.* (i. 1031) *Pel.* (*bis*) *Aug.* (*saepius*), *et* odii RT *t*, hodii C, odio D *d e f g*, audit H, *cf.* nolo *Aug.* (iii. 2. 910): + malum BFKLO^{2}Uϛ𝔖ℭ *edd. ant. Maresch.* 1531, *Uiuian* 1534, *cor. uat.* Bed.*, *et* odio + malum *edd. ant. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Froben* 1502, *Sacon* 1515, *et* 1519. **illud** (illut GH*): hoc L *t Aug.* (iii. 2. 910); hoc uel illud *g.* **facio** (fatio WZ*) = ποιῶ (*sed* πράσσω *minusc. pler.*).

16. **si**: sin *Hieron.* (i. 1031, ii. 728). **autem**: ergo D *Ambr.* (*Isaac.* 2). **nolo** (οὐ θέλω): odi D(odio)FL *Ambrst. Aug.* (v. 717). **illud** (illut GHT): hoc FL *f g Ambr. Hieron.* (i. 864, 1031, ii. 728) *Aug.* (*semper*). **facio** (-tio WZ*) = ποιῶ: ago *Aug.* (vi. 46). condemtio H*. **legi** + dei *Orig.* (*int.* iv. 585) *Sedul.* **quoniam**: quia D *f g Hieron.* (i. 864) *Sedul.* **bona** *sine add.* (*cum gr. paene omn.*) ACFG^{c}HΘMOU *d e Pel. Aug.* (x. 24, 99) *Bentl.*: + est BDG*KLRTVWZ *vg. c dem. f g t Orig. Ambr. Hieron. Aug.* (ii. 731, iii. 2. 910, v. 717, 738, 739, vi. 46, 84, x. 420) *Sedul.*, *et* καλον εστιν FG.

17. **autem**: ecce *f*; autem uel ecce *g.* **iam non**: > non iam *f g Bentl. Orig.* (*int.* iv. 585) *Aug.* (x. 24, 99) *et gr.* οὐκέτι; non (*om.* **iam**) F *Aug.* (v. 739) *Sed.*; nequaquam *Hieron.* (i. 1031, ii. 728). *om.* **ego** *Hieron.* (i. 1031). hoperor C. > operor ego *t.* illut G. **sed** (set L) *sine add. codd. vg. uett. et Aug.* (iv. 1282, v. 738, x. 99, 295 *semel*, 296): + id *Aug.* (ii. 732, v. 739, 741, vi. 46, 84, x. 24, 295 *semel*, 420). **habitat** (οἰκοῦσα *plur.*): inhabitat *Ambrst.*, *et* ἐνοικοῦσα ℵB. > in me habitat *Hieron. Aug.* (ii. 732, v. 739, 741, vi. 46, 84, x. 24, 295 *semel*).

18. *om. uu.* 18–20 F*(+ F^1). **scio enim**: > nam scio D; scio autem *t*; + non g^* (*sed corr.*). **quia**: quoniam DH *t Iren.* (*Mass. p.* 214) *Hieron.* (ii. 729) *Aug.* (x. 41); quod *f Hieron.* (i. 864, 1031, ii. 728). **habitat** (οἰκεῖ *non fluctuat*) *cum* CDF^{1}GHΘKLORTUWZ* *vg. cor. uat. uett. plur. Iren. Orig.* (*int.* iv. 584) *Hieron.* (*semper*) *Aug.* (*semper*), *et* habitet *Sedul.*: inhabitat ABM VZ^c *c Ambrst. Pel. Priscill.* (*p.* 84 *ed. Schepps*). **in me hoc** (haec *t*, id *Aug.* x. 24) **est**: *om. Iren. Hieron.* (iv. 932) *Aug.* (iii. 1. 660, x. 41). **bonum** *pr. omnes* = ἀγαθόν (τὸ ἀγαθόν FG *min.*). **nam uelle** (τὸ γὰρ θέλειν) *codd. plur. vg. uett. et Aug.* (x. 24), *cf.* nunc enim uelle *Aug.* (iii. 2. 209): > uelle enim *Orig. Hieron. Aug.* (v. 738, 739, vi. 46, 85, x. 99, 296, 417, 421) *Sedul.* (*semel*); uelle *tantum Aug.* (i. 631); nam uoluntas benefaciendi D *Sedul.* (*semel*). adiacit Z*, adiacent L; > mihi adiacet *Aug.* (v. 738). **perficere** (κατεργάζεσθαι): operari *Hieron.* (ii. 728, 729). **bonum** *sec.* = καλόν *plur.*, *sed* ἀγαθόν FG. **non** (*om.* D) **inuenio** *codd. vg. uett. Orig. Ambrst. Hieron. Sedul.* = οὐχ εὑρίσκω DEFGKLP *etc.*: non adiacet *Aug.* (v. 739 *semel*); non *tantum Aug.* (iii. 2. 209, v. 739 *semel*, x. 99, 421) *cum gr.* ℵABC *min.*, *cf. Aug.* (x. 582 'uelle adiacet mihi perficere autem bonum non inuenio; *uel sicut habent codices graeci*, uelle adiacet mihi perficere autem bonum non; *id est, non mihi adiacet perficere bonum*'; *cf. et* x. 24).

Digitized by Google

non inuenio.
19 Non enim quod uolo bonum
hoc facio
sed quod nolo malum hoc ago
20 si autem quod nolo illud facio
non ego operor illud
sed quod habitat in me peccatum
21 inuenio igitur legem uolenti
mihi facere bonum
quoniam mihi malum adiacet
22 condelector enim legi dei
secundum interiorem
hominem.
23 Uideo autem aliam legem
in membris meis
repugnantem legi mentis
meae
et captiuantem me
in lege peccati quae est
in membris meis

19. **uolo** *partim in ras. scr.* H. **bonum hoc facio** (fatio W) *fere* = τοῦτο ποιῶ ἀγαθόν C c^scr, *cf.* bonum hoc ago 𝔖 *Orig.* (*int.* iv. 585) *Hieron.* (ii. 728, vi. 263), bonum hoc operor *Hieron.* (i. 500): hoc facio (*om.* **bonum**) T*, hoc ago *Hieron.* (i. 1020, v. 640); ago (*om.* **bonum hoc**) *Aug.* (iii. 2. 575); > facio bonum (*om.* **hoc**) F^c L* *d e f g Bentl. Orig.* (*int.* iv. 584) *Ambr.* (*parad.*) *Ambrst. Hieron.* (i. 864) *Aug.* (*paene semper*) *Sedul.* = ποιῶ ἀγαθόν *gr. plur.* **nolo** (οὐ θέλω): odi 𝔖 *Orig.* (*int.* iv. 585) *Aug.* (v. 717 *semel*, x. 50), odio *f*, = μεισω F; *om. g et* G^gr. **malum** *om. Hieron.* (i. 1020, v. 640). **hoc** *sec.* (*sup. lin. t*): illud 𝔖 *f Orig.* (*int.* iv. 585) *Hieron.* (v. 640, vi. 263); id *Hieron.* (i. 1020). **ago** (ego M*) = πράσσω: facio 𝔖 *Orig.* (*int.* iv. 585) *Hieron.* (ii. 728, vi. 263); operor *Hieron.* (i. 1020, iv. 932, v. 640). *om.* **hoc ago** *Hieron.* (i. 500).

20. **quod nolo**: quod odi *Aug.* (x. 50; *et* + malum); *om.* M*(+ M¹); *item sine add. codd. vg. uett. cum gr.* BCDEFG *al.*: + ego *Bentl.** (*sed sec. curis improbauit*) *Orig.* (*int.* iv. 584) *Aug.* (x. 24, 99, 296, 421) *cum gr.* ℵAKLP *al. longe plur.* **illud** (illut G) *pr.*: *om. Orig.*; hoc *Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* 7) *Hieron.* (i. 864, 1031, ii. 728) *Aug.* (v. 739, vi. 46, x. 24, 50, 100, 296, 421); hoc uel illud *g*; *deinde* + ego *Hieron.* (ii. 728); + quod nolo illud D*. fatio W. **non**: nequaquam *Hieron.* (i. 1031, ii. 728); iam non OW *vg. Ambrst. Ambr. Hieron.* (i. 864) *Aug. Sedul.*, > non iam *f g Bentl. Orig.*, *et gr.* οὐκέτι. > ego non *t*. **operor** (hop. C) = κατεργάζομαι. illut *sec.* G. > illud operor D *Ambr.* **sed** (set L): + id *Aug.* (v. 739, vi. 46). **habitat** (-tet O): inhabitat AMZ *d** (*corr. d*³) *cf. u.* 18; *gr.* ἡ οἰκοῦσα. > in me hab. *Aug.* (v. 739). *Aug.* (iv. 1283) iam non ego op. illud sed id q. in me hab. pecc.; *dubium utrum ad hunc uersum an ad u.* 17 *referat.*

21. **igitur** (*et Aug.* x. 24): autem CT *t*; ergo *Aug.* (v. 739, vi. 46, 85, x. 100, 296, 421); *gr.* ἄρα. **legem** + bonam *dem.* uolentem Z*. > mihi uolenti *Aug.* (*excepto* x. 100). **quoniam**: quod W; quia FL *Orig.* (*int.* iv. 585) *Ambrst. Hieron.* (i. 864). michi *sec.* W. > malum mihi *c Aug.* (vi. 46, x. 296). **malum adiacet** (-cit Z*) = τὸ κακὸν παράκειται: > adiacet malum F^c *Orig.*; inest malum F*L* (*corr.* L⁴), *et* > inest mihi malum *Ambrst.* *om.* **quoniam . . . adiacet** *f g cum gr.* FG (*sed* f *superscr. est in f et* F). *ad fin.* + igitur lex mihi uolenti bona est *cor. uat.** (*non mg.*).

22. *Saepissime citat hunc versum Aug., sed semper, quod scimus, cum Uulgata congruit.* **condelector** (condil. D) = συνήδομαι: consentio *Hieron.* (i. 1030, ii. 728). **enim** + uoluntate D. lege O. *om.* **dei** D. **secundum**: iuxta *Hieron.* interiore M^e.

23. **autem**: enim R *Ambr.* (*fid. res.* ii, = *lib.* ii *de excessu fr. sui Satyri*). **aliam**: alteram T *Tycon.* (*reg.* 3); *om. Ambr.* (*fid. res.*). > legem aliam *t Aug.* (vi. 85). **leg. in m. meis** (*ita Ambr. parad.* xii; *luc. l.* 8): leg. carnis meae *Ambr.* (*parad.* xii; *de abr.* ii. 6; *de ob. Theod.*; *fid. res., etc.*). **repugnantem** (ἀντιστρατευόμενον): aduersantem *Tert.* (*Marc.* v. 14); militantem *Tert.* (*res.* 51) *Hil.* (*ps.* 136); contramilitantem *Hil.* (*ps.* 118 *aleph*); resistentem *Orig.* (*int.* iv. 558 *sed libere citat*). > repugn. in mem. meis *Priscill.* (*p.* 98 *ed. Schepps*; *non p.* 84) *Sed.* **legi** (-ge Z*, -gis L*): legem *t*, aduersus legem *Tert.* (*res.* 51) *Hil.* (*ps.* 136). **mentis** (*bis scr.* M*, *pr. eras.*): sensus *Tert.* (*Marc.* v. 14); animi *Tert.* (*res.* 51); *gr.* τοῦ νοός. mee W. **captiuantem** (a *sec. in ras.* Z) **me** *codd.* (+ ducentem M^c) *vg. uett. Ambr.* (*saepe*) *Hieron.* (i. 1030) *Pel. Aug.* (ii. 618, iii. 1. 248, 673, iii. 2. 538, 575, 910, v. 717, 719, 721, 724, 742, vi. 47, 85, viii. 491, x. 24, 100, 296, 297, 421, 766): captiuum me ducentem *codd. Par. lat.* 6 (= R *noster in Actibus*). 93, *Orig.* (*int.* iv. 527, 584, 586) *Ambrst. Ambr.* (*ps.* 43) *Hil. Hieron.* (i. 498, 864) *Aug.* (ii. 549, iv. 149, 720, 733, 885, 892, 1557, v. 739) *Cassiod.* (*ps.* 118), > captiuum ducentem me *Priscill.* (*p.* 84, 98), > ducentem me in captiuitatem *Hieron.* (i. 1020); *gr.* αἰχμαλωτίζοντά με. **in lege** (-gi Z*) = ἐν τῷ νόμῳ *gr.* ℵBDEFGKP *etc.*: sub lege *Aug.* (ii. 618, iii. 2. 910, vi. 85, x. 296); in legem FW *dem. Ambrst. Priscill.* (*p.* 98, *non* 84); τῷ νόμῳ (*sine* ἐν) ACL *al. longe plur. non redditur apud Latinos.* **peccati**: delinquentiae *Tert.* (*res.* 46, 51). **quae**

24 infelix ego homo
quis me liberabit de corpore
mortis huius ?
25 gratia, dei per iesum christum dominum nostrum.
Igitur ego ipse mente seruio
legi dei
carne autem legi peccati
VIII. 1 nihil ergo nunc damnationis
est his qui sunt in christo iesu
qui non secundum carnem
ambulant
2 lex enim spiritus uitae in christo iesu
liberauit me a lege peccati
et mortis
3 nam quod inpossibile erat
legis in quo infirmabatur
per carnem
deus filium suum mittens
in similitudinem carnis

(que MW) **est**: quod est F *de Ambr.* (*Abr.* ii. 6; *ob. Theod.*) *Pel.*; consistenti *g*; *gr.* τῷ νόμῳ τ. ἁ. τῷ ὄντι κ.τ.λ.

24. **infelix** (infilex Z*) *codd. vg.* (infoelix ϛ) *uett. et Hieron.* (ii. 296) *Pel. Aug.* (ii. 549, iii. 1. 248, 661, 663, iii. 2. 180, 575, 910, iv. 10, 720, 885, 892, vi. 51, x. 297, 766): miser *Iren.* (*Mass. p.* 214) *Orig.* (*int.* iv. 584, 586) *Ambr.* (*saepe*) *Ambrst. Hil.* (*ps.* 118 *gimel*, 125, 142, 145) *Uigil.* (*Uarim.* i. 59) *Hieron.* (i. 869, 931, 1020, 1030, ii. 728, 729, iv. 932, vi. 263, 291) *Aug.* (ii. 618, 723, iii. 2. 215, 538, iv. 149, 1557, v. 721, 740, 748, vi. 47, 81, 86, x. 24, 100, 421, 422) *Sedul.*; *graec.* ταλαίπωρος. **ego**: ergo Z^c. **quis**: qui *Hil.* (*ps.* 118 *iod*). **liberabit** (ῥύσεται) *cum* CDF^cG^2Θ^cKORUVWZ* *vg. c e f g t et patribus*: liberauit *ex betacismo* ABF*G*HΘ* LMTZ^c *d Priscill.* (*p.* 14 *ed. Schepps*); *cf.* viii. 33. **de** (ἐκ): a *Hil.* (*ps.* 118 *gimel*, 125, 145; *non autem* 118 *iod*, 142). **huius**: + peccati L; + rei M^c (*uoluit ergo* mortis: huius rei gratia *etc.*).

25. *Aug.* (i. 529, iii. 2. 910, v. 721, x. 100, 297) *cum Uulgata congruit.* **gratia** (-ae L*; + autem *cor. uat.**) **dei** *codd. vg. uett. plur.* = ἡ χάρις τοῦ θεοῦ DE 38, *cf.* gratia domini *f g cum gr.* FG: gratia deo *Hieron.* (i. 865), gratias ago deo *Hieron.* (i. 869; *sed* ii. 297 = *Uulg.*) *et* χαρισ τω θεω B, εὐχαριστῶ τῷ θ. ℵ*AKLP *al.*, χάρις δὲ τῷ θ. ℵ^aC^2 *min.* > dom. nos. ies. chr. DH. **dei per ies. chr. d. nos.**: iesu christi domini nostri *Iren.* (*Mass. p.* 214), *cf. Priscill.* (*ed. Schepps, p.* 14) nemo nos liberauit de corp. m. h. nisi gratia domini iesu christi, *et f g supra.* **igitur**: + ergo *g*; itaque *Orig.* (*int.* iv. 587); *gr.* ἄρα οὖν; *ad* **igitur** *inc. nouum capitulum in* ABFMW. **ego** (ergo W, *et* + *spatium* 2 *litt.*) **ipse** = ἐγὼ αὐτὸς DE: > ipse ego H *f g Bentl. Aug.* (iii. 2. 575, v. 741, vi. 47, x. 421), ipse igitur (*sine* ego) *Hieron.* (ii. 297) *et gr. plur.* αὐτὸς ἐγώ. **legi** *pr.*: legis L*; lege O*. carnem F. > autem carne *f g* (carni). **legi** (+ d D*; lege O* *f*) **peccati** (*ita d*^3): legi dei *d**; peccato *d*^2.

VIII. 1. nichil W. **nunc damnationis** (dampn. DHΘVW; condemnationis *g*) *codd. vg. uett.* = νῦν κατάκριμα *gr. plur.*: *om.* **nunc** *Uict. Af.* (*c. Arium* 4) *Praedestin.* 3 *Hieron.* (ii. 297), *et gr.* D* (*non d*) 47^mg *syr. pesh.* hiis MW, iis *vg.* > nulla ergo condemnatio est nunc his (> his nunc v. 722) *Aug.* (iii. 2. 910, v. 722, 723, 741, 742, vi. 47, x. 297, 421), *cf.* nulla ergo damnatio iis *Uict. Af.* *om.* **his qui sunt** *g Praedestin.* 3. **qui non** (*om. Praedestin.*) **secundum carnem ambulant** (hamb. C) *codd. vg. c d*^3 *e f m Hieron. Praedestin.*, *cf.* non secundum carnem ambulantibus *d*^2, et non iuxta corpus ambulant *Uict. Af.*, *cum gr.* AD^2 137 *syr. pesh. Bas. Chrys.*, *et* ℵ^cD^cEKLP *al. pler. qui addunt* ἀλλὰ κατὰ πν. (*uide infra*): *om. d* g Orig.* (*int.* iv. 587) *Aug.* (*semper*) *cum gr.* ℵ*BCD*FG *min.*, *sed in* F^gr *et* G *g spatium longius relictum est*; *deinde* + sed (set L^3) secundum spiritum DL^3 *e cum gr.* ℵ^cD^cEKLP *al. pler.*

2. **spiritus**: spes F*. **uitae** (uite MW): *om. Hieron.* (ii. 297). **in christo iesu**: *om. Tert.* (*pudic.* 17) *cum gr.* K 76; + qui non secundum carnem ambulant. Lex enim spiritus uite in christo iesu W (*lapsu repetitum*). **liberauit** (-bit D *g**) = ἠλευθέρωσεν: manumisit *Tert.* (*pudic.* 17; *res. carn.* 46). **me** (με ACDEKLP *etc.*) *codd. paene omn. vg. c d e Tert.* (*res.*) *Orig.* (*int.* iv. 587) *Aug.* (vi. 47, x. 298): te D *f g m Tert.* (*pudic.* 17) *Pel. Aug.* (v. 722, 723, 724, 725, 727, 742, 744, x. 421) *et gr.* ℵBFG. **peccati** (delinquentiae *Tert. bis*) **et mortis**: mortis peccati D.

3. **nam quod**: quoniam quod *Ambrst.*; quod enim *Tert.* (*res.* 46) *Uigil.* (*Uarim.* i. 3) *Aug. Hieron.* (vii. 431). **inpossibile** (imp. W *vg.*, inposibile M^c, inposibili M*) = ἀδύνατον: iam possibile *f*; inualidum *Tert.* (*res.*). > erat imposs. *Hieron.* (*et* i. 1030). **legis** (*gr. enim* τὸ γὰρ ἀδ. τοῦ νόμου) ACFGHΘLMORTZ* *cod. caraf. d*^3 *e Tert. Ambrst. Pel. Aug.* (v. 722 *seq.*, 744 *seq.*, viii. 316, x. 24, 103, 447) *Hieron.* (*bis*) *Bentl.*: legi BDKUVWZ^c *vg. c d* f g Orig.* (*int.* iv. 588, 590) *Uigil. Aug.* (iii. 2. 910, vi. 47). **infirmabitur** *d** (*corr. d*^2). *Distinguit* infirmabatur· per carnem deus *etc.* F*; *correxit* F^c. **per carnem**: in carne H *Uigil.* **deus filium suum** (> s. fil. *Bentl.*) **mittens** = ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας: d. f. s.

Digitized by Google

peccati
et de peccato damnauit
peccatum in carne
4 ut iustificatio legis impleretur
in nobis
qui non secundum carnem
ambulamus
sed secundum spiritum
5 qui enim secundum carnem sunt
quae carnis sunt sapiunt
qui uero secundum spiritum
quae sunt spiritus sentiunt.
6 Nam prudentia carnis
mors est
prudentia autem spiritus uita et pax
7 quoniam sapientia carnis
inimicitia est in deum
legi enim dei non subicitur

(> s. f. *f g*) misit D (missit) W *f g Hil.* (*ps.* 59, 67; *trin.* vi) *Aug.* (iii. 2. 910, v. 722, 744 *semel*, vi. 47, viii. 316, x. 24) *Bed.*; > misit d. f. suum *Aug.* (iii. 2. 771, v. 722, 725, 744 *semel*, 745, 746, viii. 266, 679, x. 103, 447) *Sed.*; misso deus filio suo *Tert.* (*res.*). **in similitudinem** *codd. plur. vg. uett. Iren.* (*Mass. p.* 214) *Tert.* (*Marc.* v. 14) *Hil.* (*trin.* vi) *Aug.* (v. 722, 725 *semel*, 744, 745, 746, vi. 47, viii. 266, 316): in similitudine BDKU^{c}VZ^c *cod. caraf. Tert.* (*pudic.* 17) *Hil.* (*ps.* 59, 67) *Pel. Aug.* (iii. 2. 573, 771, 910, v. 725 *semel*, viii. 679, x. 24, 103, 447) *Bentl. et gr.* ἐν ὁμοιώματι; in simulacro *Tert.* (*res.*). **carnis** *om.* T*V*. **peccati**: delinquentiae *Tert.* (*bis*). > peccati carnis Z*. > in simil. carnis pecc. deus f. suum misit *Hil.* (*ps.* 59). **et**: *om.* W *Ambrst.*; ut *Aug.* (viii. 266, 316). **de peccato** (περὶ ἁμαρτίας) *codd. plur. vg. cor. uat. uett. Pel.*, *et* peccati (*sine* de) L*: propter peccatum ACT, *cf.* propter delinquentiam *Tert.* (*pudic.*), per delinquentiam *Tert.* (*res.*); *cf. Orig.* (*int.* iv. 589) 'et de peccato, *uel* (*ut uerius habetur apud graecos*) et pro peccato', *et ita Sed.* **damnauit** (-bit *d*, dampnauit DΘW) = *κατέκρινεν*: damnaret *Aug.* (viii. 266, 316); condemnauit *Hil.* (*ps.* 67, 68) *Hieron.* (i. 1030, vii. 431). **peccatum**: delinquentiam *Tert.* (*bis*). carnem RZ* *d** (*corr.* *d*^{3}); + sua *Sed.* (*semel*).

4. **iustificatio** (τὸ δικαίωμα): iustitia *Aug.* (iii. 2. 910, v. 722, 725, 746, vi. 47, viii. 316, x. 104, 447); ius *Tert.* (*pudic.* 17). **impleretur** (inpl. CFZ*, imp^{l}eretur M): impleatur *Aug.* (v. 725). **ambulamus**: incedimus *Tert.* (> sed sec. sp. inced.). set L. ut n. s. c. ambulemus *Ambr.* (*ps.* 37).

5. **secundum carnem**: carnis *Priscill.* (*p.* 18). **sunt** *pr.*: + uel participium *g*; incedunt *Tert.* (*pudic.* 17), *sed gr.* οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες. **quae** *pr.* (que MW): ea quae *Tert.* > sunt carnis *Hieron.* (ii. 297). **qui** (quae O*) **uero**: qui ergo *f*; qui autem *Aug.* (v. 746, vi. 47); et qui *Tert.* **secundum spiritum**: spiritus *Priscill.*; + sunt *vg.* (*non cod. caraf.*) *cor. uat**. ('*grecus, antiqui, glossa*'). **quae** *sec.* (que MZ*, qui G*): ea quae *Tert. Ambrst.* **sunt** *tert. om.* T *Bentl.* > spiritus sunt DO. **sentiunt** *codd. longe plur. vg. c Ambrst. Hieron. Aug.* (vi. 47) *Pel. Bed.*: sapiunt AD* (+ uel sentiunt D^{mg}) *Tisch.*; *om. d e f g Tert. Orig.* (*int.* iv. 588, 589) *Aug.* (v. 746) *Priscill. cum graecis omn.*, *et ita Bentl.*

6. **nam prudentia** (-cia W; -ti *d**) = τὸ γὰρ φρόνημα: > prudentia enim *Orig.* (*int.* iv. 588, 589) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 27) *Aug.* (v. 746, vi. 47) *Bed.* **est** *om.* F*G *d e Bed. Bentl. cum gr.* **prudentia** (-cia W; -ti *d*) **autem** (uero *Uigil. Uarim.* ii. 13, *Uict. Af. c. Arium* 3): > autem prudentia *g.* uitae *d** (*corr.* *d*^{2}). *om.* **et** O* (+ O^1). **pax** + est L *Uigil.* (*Uarim.* iii. 27). *Aliam uersus formam exhibent Tert.* (*cast.* 10) *et Aug.* (iii. 2. 502, x. 87), *sc.* '*apostolus dicit quod* sapere secundum carnem mors *sit*, secundum spir. uero sapere uita aeterna *sit* in Christo Iesu domino nostro *Tert.* (*etiam* + δια ιησου χριστου του κυριου ημων *gr. min.* 17), sapere sec. carnem mors est *Aug.* (iii. 2. 502), sapere sec. carnem mors est, sapere autem sec. sp. uita et pax *Aug.* (x. 87).

7. **quoniam** *codd. vg. uett. et Orig.* (*int.* iv. 589): quia *Orig.* (*int.* iv. 510) *Aug.* (iii. 2. 911, vi. 47). **sapientia** (-cia W) *codd. vg. uett. et Orig.* (*int.* iv. 510) = τὸ φρόνημα: prudentia (*ut redditur* φρόνημα *u.* 6) *Orig.* (*int.* iv. 570, 588) *Hieron.* (ii. 297) *Aug.* (iii. 2. 911, vi. 47) *Sedul.*, *cf.* prudentia enim *Aug.* (v. 746). **inimicitia** (ἔχθρα) *cum* AG *cod. caraf. Hieron. Bentl. cf. Tert.* (*res. carn.* 46, *pudic.* 17), *et ita maluit Erasmus* ('*sermo concinnior est si abstractum abstracto respondeat . . . quod enim ante dixerat* mors est, *exaggerat repetens* inimicitia est aduersus deum; *quasi diceret aliquid morte peius*'): inimica BCDFHΘKLMORTUVWZ *vg. uett. cod. tepl.* (ein feindin) *Ambr.* (*parad.* xii; *fid.* v. 13) *Orig.* (*int. semper*) *Pel. Aug.* (*semper quod scimus; sed citat Erasmus Aug. pro* inimicitia, *addens* '*ni fallor*') *Ambrst. Priscill.* (*can.* xxviiii, *uide supra p.* 23) *Sedul.* *om.* **est** *Aug.* (iii. 2. 911, 970, v. 746). **in deum** (εἰς θεόν) *cum* ACGHΘL*MORTZ* (in deo Z^c) *cod. caraf. Hieron. Aug. Bentl.*: deo BDFKL^4 UVW *vg. uett.* (+ uel ad deum *g*) *Orig.* (*int.*) *Ambrst. Pelag. Sedul.* lege L*. **enim** (γάρ) BDFG HKLORVWZ *vg. uett.*, *patres*: autem ACΘMTU *non graec.* **dei** *om. Ambr.* (*fid.*). **subicitur** (ὑποτάσσεται) ACGHΘMORTUZ* *Hieron. Pel. Bentl.*, subiicitur *Tisch.*: est subiecta BDFKLVWZ^c *vg. uett. Orig.* (*int.*) *Aug. Sed.*, *cf.* caro legi dei subiecta

Digitized by Google

nec enim potest
8 qui autem in carne sunt
deo placere non possunt
9 uos autem in carne non estis
sed in spiritu
si tamen spiritus dei habitat in uobis
si quis autem spiritum christi non habet
hic non est eius
10 si autem christus in uobis est
corpus quidem mortuum est
propter peccatum
spiritus uero uita propter
iustificationem
11 quod si spiritus eius qui suscitauit
iesum a mortuis habitat in uobis
qui suscitauit iesum christum
a mortuis uiuificabit
et mortalia corpora uestra
propter inhabitantem

---

non est *Tycon.* (*reg.* 3); erat subdita *Ambr.* (*fid.*). **nec**: neque *Aug.* (v. 746) *Tycon.*

8. **autem**: enim DHW *d e Ambrst. Aug.* (iv. 1267) *Sed.* + uel participium *ante* **sunt** *g.* **placere** + deo D*. posunt D.

9. **autem** *pr.* (δέ): uero *Uict. Af.* (*c. Arium* i); enim *Iren.* (*Mass. p.* 301). **in carne non estis** *codd. plur. vg. m et Ambr.* (*spir. l.* 3) *Hieron.* (ii. 297) *Pel.*: > non estis in carne (*cum ord. graeco*) FH *d e f g Iren.* (301, 304) *Tert.* (*res.* 46) *Hil.* (*ps.* 119; *trin.* ii, viii) *Ambr.* (*ps.* 118 *daleth*) *Tycon.* (*reg.* 3) *Uict. Af. Hieron.* (vii. 682) *Aug.* (iv. 1268, v. 747, vi. 48, viii. 226) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 12) *Bentl.* set L. **in** *sec. om.* T*. **si tamen**: si quidem *Iren.* (*bis*) *Hil.* (*trin.* viii, *et codd. ad trin.* ii) *Tycon.*, *et gr.* εἴπερ; *cf. infra u.* 17. **habitat** (habatat M*; habitet *d**) **in uobis** (οἰκεῖ ἐν ὑμῖν): in uobis est *Hil.* (*trin.* ii, viii) *Tycon.* siquis *uno ductu vg.* > si autem quis *g*; > quisquis autem *Aug.* (iii. 2. 363, 747). **spiritum**: spiritus L*. **non** *tert.*: *ita* L^4, *sed* L* *non liquet.* **est**: *om. dem.*; habet G* (*corr.* G^1).

10. *uersus* 10, 11 *saepissime ab Augustino citantur, e.g.* ii. 138, 713, iii. 1. 209, iii. 2. 694, 905, 911, iv. 347, 1268, 1641, v. 748, vi. 48, vii. 343, viii. 432, 533, 813, x. 4, 422. **autem**: enim R. **christus** *om.* M. **uobis**: nobis *Orig.* (*int.* iii. 918) *Aug.* (iii. 2. 694). **est** *pr. om. d** (+ d^2) *Orig. Aug.* (iii. 2. 694, v. 748, vi. 48, viii. 533, x. 422). *om.* **si autem chr. in u. est** *f g m Ambrst. et gr.* FG. **quidem**: enim F*. > quidem corpus *g.* *om.* **est** *sec. Iren.* (*Mass. p.* 304) *Orig.* (*int.* iii. 918) *et ita graeci, exc.* FG. > est mortuum *f g.* **propter peccatum** (διὰ ἁμαρτίαν): per pecc. *Hil.* (*trin.* viii. *codd. plur.*), per uel propter pecc. *g*; propter delinquentiam *Tert.* (*res.* 46), propter delictum *Tert.* (*Marc.* v. 14); a peccato D. **uero**: autem D *f Iren. Orig.* (*int.* ii. 683, iii. 918) *Hil.* (*trin.* viii) *Aug.* (*semper*) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 13, *trin.* xii). > uero spiritus *g.* **uita** (ζωή *gr. plur.*) ACF*GHΘMOUZ* *cod. caraf. d* (uitam *d**) *e m Pel. et patres, Bentl., et* uita est *Orig.* (*int.* iv. 570) *Uigil.* (*Uarim.*) *Aug.*: uiuit (ζῇ FG) BDF°KLRTVWZ° *vg. c f g Sed.*; uita uiuit *Orig.* (*int.* ii. 683). **propter** *sec.*: per *Hil.* (*trin.* viii, *codd. plur.*). **iustificationem** (δικαιοσύνην) *codd. vg. uett., et Orig.* (*int.* ii. 683, *et* iv. 590, 607): iustitiam *Tert.* (*bis*) *Iren. Orig.* (*int.* iii. 918, iv. 570, 591) *Hil.* (*trin.* viii) *Uigil. Aug.* (*semper*) *Bentl.*

11. **quod si** (+ p M*) *codd. vg. uett. plur.*: si autem *f Iren.* (*Mass. pp.* 207, 300, 304) *Hil.* (*trin.* ii, viii) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 43, *trin.* xii) *Aug.* (*saepius*); si ergo *Aug.* (iii. 2. 905, iv. 1641, v. 749, vi. 48, x. 4, 422); si enim *Tert.* (*res.* 46) *Aug.* (v. 748); si *tantum Aug.* (iii. 2. 912). *om.* **spiritus eius** *Aug.* (iv. 347). **qui suscitauit** + uel resurgentis *g.* **iesum** *pr.*: christum G *Aug.* (ii. 713, iii. 1. 209, iv. 347, vii. 343); iesum christum B* *dem. Uigil.* (*trin.* xii) *Aug.* (ii. 138, iii. 2. 912, iv. 1268, 1641, viii. 533) *et syr. pesh. Athan. Did.* **a mortuis** *pr.* (ἐκ νεκρῶν): ex mor. *d e f g Aug.* (iii. 2. 747, iv. 1641, viii. 533, x. 422); de mor. *m*; *om. Tert.* (*res.* 46). inhabitat *m Iren.* (*p.* 207, *cod. Clarom.*). **uobis** *pr.*: uos *d e*; nobis Z*. **qui** *sec.*: quis H. **iesum christum** *codd. vg. c cum gr.* C *syr. pesh. etc.*: > christum iesum *d e Aug.* (iii. 2. 905, v. 748, viii. 813, x. 4, 422) *et gr.* ℵ*AD*E^{mg} 31. 47. 73; christum *tantum f g m Iren.* (*ter*) *Tert.* (*Marc.* v. 14, *Prax.* 28) *Hil.* (*bis*) *Ambr.* (*spir. l.* ii) *Aug.* (ii. 129, 713, iii. 1. 209, iv. 347, v. 749, vii. 343, viii. 432) *Bentl.*, *et* χριστόν *uel* τὸν χρ. *gr. plur.*; iesum *tantum* Z* *Tert.* (*res.* 46) *Ambrst. Aug.* (vi. 48). **a mortuis** *sec.* (ἐκ νεκρῶν): ex mor. *Ambr. Aug.* (viii. 533); de mor. *m*; *om. Tert.* (*Prax.* 28). *om.* **qui suscit. ies. chr. a mortuis** D *Uigil.* (*Uarim.*); *praeterea* **qui suscit. ies. chr.** (*uel* > chr. ies. *etc.*) **a mortuis** *hoc ordine* = *gr.* ℵ°BDEFGKLP *etc.*: > ὁ ἐγείρας ἐκ νεκρῶν χρ. ἰησ. ℵ*AC 47 *apud latinos non redditur.* **uiuificabit** (ζωοποιήσει) BCF°GKO*TVWZ° *vg. c g m Tert.* (*Marc.* v. 14), *et* uiuicabit D, uificabit O°, *etiam* uiuificauit AF* HΘLMRUZ* *d e f*: suscitabit *Tert.* (*res.* 46), suscitaturus est *Tert.* (*Prax.* 28). **et mortalia**: inmortalia *d** (*corr.* d^2), *et om.* καί *gr.* ℵA 47 *Orig.* (ii. 533, iii. 812). **corpora uestra**: > ues. cor. *Orig.* (*int.* iv. 590); corpora nostra *Tert.* (*Prax.* 28); *om.* F*. **propter** (*ita Aug.* i. 756, iii. 2. 908, iv. 347, 1268, v. 749, vi. 51): per *f*

Digitized by Google

spiritum eius in uobis
12 ergo fratres
debitores sumus non carni
ut secundum carnem uiuamus
13 si enim secundum carnem
uixeritis moriemini
si autem spiritu facta carnis
mortificatis uiuetis
14 quicumque enim spiritu dei
aguntur hi filii sunt dei.
15 Non enim accepistis spiritum
seruitutis iterum in timore
sed accepistis spiritum
adoptionis filiorum
in quo clamamus abba pater
16 ipse spiritus testimonium reddit
spiritui nostro
quod sumus filii dei
17 si autem filii et heredes
heredes quidem dei

Uigil. (*Uarim.*; *de trin.*) *Aug.* (*saepius*), *uide infra*; *sequitur ras.* 4 *litt.* Θ. **inhabitantem** (inab. C; habiit O*, *corr.* O^1; *deinde* + autem O*) **spiritum eius** (suum *Uigil. trin.* xii; > eius spir. *f g*): inhab. spiritum sanctum *Uigil.* (*Uarim.*); spir. (+ suum *Hil.*) qui habitat *Hil.* (*trin.* ii, viii) *Aug.* (iv. 1268); spir. manentem *Aug.* (i. 756, iii. 2. 908, vi. 51; *cf.* v. 749). **pr. inh. sp. eius** = *gr.* *διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα gr. plur.*; *sed διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος* ℵAC *min. etc.* = *f Uigil. Aug.* (*uide supra*). **uobis** *sec.*: nobis MO*.

12. **ergo**: igitur *d** (*corr.* *d*^{3}) *e Ambrst.*, igitur uel ergo *g*; itaque (*Tert. res.* 46) *Cypr.* (*zel. et liu.* 14); *gr. ἄρα οὖν.* summus Z*. carnis *Orig.* (*int.* iv. 592, 607). **ut** (+ non D) **secundum carnem uiuamus** (ambulemus *Aug.* v. 752 *semel*): ad uiuendum *Tert.* (*om.* **sec. car.**). *Cypr. habet tantum* itaque fratres non sec. carn. uiuamus.

13. **si**: i *in ras. scr.* A. **enim** *om. Tert.* (*pudic.* 17; *res.* 46). **uixeritis**: uiuitis *Iren.* (*Mass. p* 304) *Tert.* (*pudic.* 17) *Cypr.* (*zel. et liu.* 14). **moriemini** (*μέλλετε ἀποθνήσκειν*): incipietis mori *d** (*corr.* *d*^{3}) *g Iren. Cypr.*, *item addidit* incipietis *f*^{c} *super* F^{gr} *μελλεται*; futurum est ut moriamini *Tert.* (*bis*). **autem**: uero *Tert.* (*res.* 46); enim *d e*. **spiritu** (*πνεύματι*): spiritus *d** (*sed corr.*); per spiritum CDΘT *Ambr.* (*spir. l.* ii) *Sedul.* **facta** (*τὰς πράξεις*) *codd. vg. uett. et Hieron.* (ii. 297) *Aug.* (ix. 57): actiones *Aug.* (v. 754, x. 730); actus *Tert.* (*res.*; > carnis actus) *Orig.* (*int.* iv. 592, 607); opera *Iren. Cypr. Hieron.* (vi. 461). **carnis** *omnes* = *τῆς σαρκός* DEFG: *τοῦ σώματος* ℵABCKLP *al. omn. uid.* **mortificatis** (*θανατοῦτε*) *cum* ADG*HΘL*MO* *Iren. Cypr. Pel.*: mortificetis CFO^{c}R^{c}T *d g Orig.* (*int.* iv. 592 *semel*), mortificitis R*; mortificaueritis BG^{2}KL^{2}UVWZ *vg. c e f Tert.* (*res.*) *Orig.* (*int.* iv. 592 *semel*) *Ambr. Ambrst. Hieron.* (*bis*) *Aug.* (v. 754, vi. 49, 301, ix. 57, x. 730) *Sedul.*

14. **quicumque** (-cunque 𝔊, -cūque ϛ): quotquot *Cypr.* (*zel. et liu.* 14) *Hil.* (*trin.* ii, vi) *Aug.* (v. 754–6, vi. 301, vii. 635, x. 730). *om.* **enim** D *Aug.* (vii. 635). spiritus *d** (*sed corr.*). **aguntur** (*ἄγονται*): ducuntur *Iren.* (*Mass. p.* 304, *et* > ducuntur spiritu dei). **hii** CDFHΘ*MOWZ*, ii T *vg.* **filii** (fili ARW) **sunt dei** *cum* ABGΘKLMORVWZ *c dem. f g Hil. Pel. Aug. Bentl. et gr.* BFG: > filii (fili F) dei sunt DFHU *d e m Hieron.* (ii. 297) *et gr.* ℵACDE *min.*; > sunt filii dei CT *vg. Cypr. Iren. et gr.* KLP *al. pler.*

15. **enim** *om. f**, + *mg.* **accepistis** (*ἐλάβετε*): accip. *bis* D, *pr.* *d** (*corr.* *d*^{3}); accepimus *bis Aug.* (vi. 360). **iterum**: *om. Aug.* (iii. 2. 912) *Tycon.* (*reg.* 3) *cum gr. min.* 17. 39. 54 *Orig.* (i. 231). **in timore** *codd. plur. vg. uett. plur.* (*et d*^{3}) *Aug.* (x. 856) *Pel. contra graecum*: in timorem (*εἰς φόβον*) H *d** *g Hil.* (*trin.* ii, vi) *Aug.* (iii. 1. 438 *codd. opt.*, iii. 2. 912, vi. 360, x. 117) *Tycon. Bentl.* **adoptionis** (adobt. CT) **filiorum** (fiorum T*) = *υἱοθεσίας*: > filiorum adopt. G* *Bentl.*; *om.* **filiorum** H *Hil. Aug.* (iii. 1. 438) *Sed.*; *deinde* + dei DT^{c}Z^c *g* ϛ *et edd. ant. Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Froben* 1502, *Sacon* 1515, 1519; *cf. u.* 23. **quo**: qua M*. clamus *f* (*κραξομεν* F*, *κραζομεν* F^c). *Libere Tycon. post* timorem *pergit* sed adoptionis filiorum clamantem abba pater.

16. **ipse** + enim MWZ* *vg.* (*non cod. caraf.*) *cor. uat*. c dem. Orig.* (*int.* iv. 593, 594 *semel*) *cum gr. min.* 115. 124. **testimonium reddit** (-det CFΘ^{c}LMORT *g*): > reddit testimonium D *Ambrst.*; test. perhibet *Hieron.* (vii. 503); contestatus est *Uigil.* (*trin.* x!i); reddet test. uel contestabitur *g*, *et addidit* contestabitur *f*^{c} *super* F^{gr} *συνμαρτυρι*; *gr. συνμαρτυρεῖ τῷ πν. ἡμῶν κ.τ.λ.* **quod**: quia *Ambr.* (*ps.* 48) *Orig.* (*int.* iv. 600) *Uigil. Aug.* (v. 757). simus *d** (*corr.* *d*^{3}). fili CTV (*non* A *ut uult Tisch.*). *om.* **dei** *Sed.* > fil. dei sumus *Ambr.*

17. **si autem**: quod si *Tert.* (*scorp.* 13). **filii** (fii H): + dei *Lucif. Cal.* (*ed. Hartel, p.* 289). haeredes *bis* ϛ𝔊, eredes *pr.* T*. **quidem**: autem *d** (*corr.* *d*^{2}). *om.* **heredes, heredes quidem dei** *g cum gr.* F (*non autem f*) G; *om.* **heredes quidem dei** *Cypr.* (*Fort.* 8); *om.* **heredes quidem** *Cypr.* (*test.* iii. 16, *codd.* WLMB; *ep.* 6. 2; 58. 1) *Lucif.*; *cf.* filii dei et coheredes christi *Confessio Patricii.* cohaeredes ϛ𝔊, quoheredes CT; heredes L* (*corr.* L^1). **autem** *sec.*: uero *Tert.* (*scorp.* 13) *Sed.* **si tamen** (*εἴπερ uide u.* 9):

Digitized by Google

coheredes autem christi
si tamen conpatimur
ut et conglorificemur.
18 Existimo enim quod non
sunt condignae passiones
huius temporis
ad futuram gloriam
quae reuelabitur in nobis
19 nam expectatio creaturae
reuelationem filiorum dei
expectat
20 uanitati enim creatura
subiecta est
non uolens sed propter
eum qui subiecit in spem
21 quia et ipsa creatura liberabitur
a seruitute corruptionis.
in libertatem gloriae
filiorum dei
22 scimus enim quod omnis

---

si quidem *Tert.* (*scorp.* 13, *res.* 40) *Cypr.* (*quater*) *Lucif.*; si ita d* (*corr.* d^{3}) *e.* **conpatimur** (comp. KO^{c}R𝔖ℭ *Tisch.*, cōp. 𝔗𝔐) *codd. plur. vg. uett. et Cypr.* (*Fort.* 8) *Lucif. Tert.* (*res.* 40; *scorp.* 13) = *συνπάσχομεν gr. plur.*: conpatiamur (comp. O*) DHΘ^{c}O*Z* *Cypr.* (*test.* iii. 16; *ep.* 6, 2; 58, 1) *Ambr.* (*ps.* 118 *zain*) *Ambrst. Pel. Bentl. et συνπάσχωμεν* (*uel συμπ.*) AP 17. 37. 47 *etc.* et *sec. om.* W. **conglorificemur** (*συνδοξασθῶμεν*) *cum* ABCF^{c}GHKL^{1}MORUVZ *vg. cor. uat. cf Tert.* (*res.* 40) *Ambr.* (*spir. l.* 2) *Orig.* (*int.* iv. 594) *Pel.* (*semel*): simul glorificemur DF*W *d* (-cemus*; *corr.* d^{3}) *dem. Lucif. Ambr.* (*ps.* 48, 118) *Ambrst. Pel.* (*semel*); glorificemur ΘL*T *Tert.* (*scorp.* 13) *Aug.* (iii. 2. 915); simul conglorificemur d^{3} *e*, simul uel conglorificemur *g*; conmagnificemur *Cypr.* (*quater*); *deinde* + cum eo D, *et* > cum illo glorificemur *Tert.* (*scorp.* 13).

18. **existimo** (λογίζομαι): reputo *Tert.* (*scorp.* 13, *res.* 40); aestimo *Cypr. App.* (*de laude mart.* 18). **enim**: ergo *Ambrst.*; *om. Lucif.* (*p.* 289). **quod** (quia D *g Orig. int.* iv. 608; + quia f^{c} *super* F^{gr} *οτι*; quoniam *Orig. int.* iv. 595, 598) **non sunt** (sint HΘ^{c}MO^{c} *dem. f Lucif. p.* 314 *Ambrst.*) **condignae** (condigne CL^{1}MUW; digne uel a *g*) **passiones** (-nis M*) = *ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα*: quod indignae (-ne L*) sunt (sint *Aug.* vi. 49) passiones L* d* (*corr.* d^{3}) *Aug.* (vi. 49, vii. 135); nullae sunt condignae pass. *Epist. ad Demetr.* 28; non esse condignas passiones *Cypr. App.* (*de laud. mart.*) *Lucif.* (*p.* 290), non dignas esse passiones *Tert.* (*res.* 40), *et* > passiones huius temporis non esse dignas *Tert.* (*scorp.* 13). **huius temporis** (*τοῦ νῦν καιροῦ*): nunc temporis *g et* + nunc temporis f^{c} *super* F^{gr} *νυν καιρου*; huius saeculi *Hieron.* (i. 36). **futuram** (*μέλλουσαν*) *codd. plur. vg. uett. et Tert.* (*res.* 40) *Orig.* (*int.* iv. 595, 596, 598, 608) *Lucif.* (*p.* 290) *Aug.* (iii. 2. 915, vi. 49, vii. 135) *Sed.*: superuenturam D *Cypr.* (*test.* iii. 17; *Fort.* 13; *ep.* 6, 2; 58, 10; 76, 7; *App. laud. mart.* 18) *Orig.* (*int.* iv. 595) *Ambr.* (*saepius*) *Lucif.* (*p.* 314) *Hieron.* (i. 36); uenturam *Hieron.* (iv. 354); *om. Tert.* (*scorp.* 13). **gloriam**: claritatem *Cypr.* (*saepius*), *et App.* (*laud. mart.*); claritudinem *Cypr.* (*Fort.* 13). que MW. **nobis**: uobis F. > in nobis reuelabitur *Tert.* (*scorp.* 13; *cod.* A), > in nos habet (habeat *scorp.*) reuelari *Tert.* (*res.* 40; *scorp.* 13); *gr. ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.*

19. **nam**: etenim *Hil.* (*ps.* 148; *trin.* xii). **expectatio** (exsp. BZ^{c}) = *ἀποκαραδοκία*: spectatio F*; longinqua expectatio *Hil.* (*trin.* xii); + ipsius *Hil.* (*ps.* 148). creature LMW, craeaturae Z. reuelatione W. exspectat BVZ^{c}.

20. **uanitati**: corruptioni *Oros.* (*common.* 3). **enim**: autem *f.* **non uolens** (*οὐ θέλουσα* FG, *οὐχ ἑκοῦσα rell.*): non sponte *Ambr.* (*hexaem.* 1; *ep.* 34) *Hil.* (*trin.* xii) *Aug.* (iii. 2. 912, vi. 49); non uoluntaria *Ambrst.* **eum** (eam K; eo d*, *corr.* d^{3}) **qui subiecit** (subdidit *Hil.*) *sine addit. cum codd. plur. cod. caraf. d e f* Iren.* (*Mass. p.* 331) *Orig.* (*int.* iv. 598, 600) *Ambr. Hil.* (*ps.* 148) *Pel. Oros. Aug.* (iii. 2. 913) *Bentl.* = *gr. τὸν ὑποτάξαντα*: + eam DKVZ^{c} *vg. c Orig.* (*int.* iv. 595, 597) *Aug.* (vi. 49), *et* qui sub. eam *Hil.* (*trin.* xii), subiecientem eam *g*; + illam *Ambrst.*; + subicientem eam f^{c} (*super* F^{gr} *υποταξαντα*). **in spem** ABCDFGH*Θ*KLTUVZ* *d dem. e Pel. Bentl.*: in spe $H^{c}\Theta^{c}$MORWZ^{c} *vg. c f g Iren. Ambr. Hil.* (*bis*) *Orig.* (*int.* iv. 595, 597, 598, 600) *Aug.* (*bis*) *Oros. Sed.*; *gr. ἐπ' ἐλπίδι. Praeterea distinguunt post* spem ACFHKUWZ *vg. d f g Oros.*: *post* subiecit *Tisch.*, *et Tisch. T. G.* 8, *W. H.*

21. **quia**: quoniam *Iren. Orig.* (*int.* iv. 595, 596) *Ambrst. Ambr.* (*ep.* 34) *Sed.* et *om.* M*. ipse M*. *inc.* ipsa utique creatura *Gaudent.* (*p.* 948). liberatur L* (*corr.* L^{4}). seruitura *Iren.* (*Mass. p.* 331, *non autem p.* 337). **corruptionis** (corupt. D; corruptione d*, *corr.* d^{3}) = *τῆς φθορᾶς*: corruptelae *Iren.* (*bis*) *Ambrst.*; interitus *Aug.* (iii. 2. 913, vi. 49, 50). **in** *om.* A*C. libertate HM d*. **gloriae** (-rie W, -riam Z*): claritatis *Hil.* (*ps.* 148; *trin.* xii). *Def. e ad u.* 33.

22. **enim** *om.* H*(+H^{1}) *t* (*ad init. lectionis*). **quod**: quia *f Aug.* (iii. 2. 913, vi. 49, 50); quoniam *Orig.* (*int.* iv. 595, 596, 598); quod uel quoniam *g.* *om.* omnis *Aug.* (iii. 2. 913). **ingemescit** (= *στενάζει* 33. $35\,1^{scr*}$) *cum* BGHΘ^{c}K

Digitized by Google

creatura ingemescit
et parturit usque adhuc
23 non solum autem illa
sed et nos ipsi primitias
spiritus habentes
et ipsi intra nos gemimus
adoptionem filiorum
expectantes redemptionem
corporis nostri.
24 Spe enim salui facti sumus
spes autem quae uidetur
non est spes
nam quod uidet quis
quid sperat?
25 si autem quod non uidemus
speramus
per patientiam expectamus
26 similiter autem et spiritus
adiuuat infirmitatem nostram
nam quid oremus sicut

MO^{c}RUV (*def.* Z) *d t* (*cf. Mc.* viii. 12), *et* ingemiscit AL^{4}W *vg. Tisch. c f* Ambr.* (*ep.* 35 *semel*): congemescit CDΘ*(?)L*O*T, -iscit F f^c (*super* F^{gr}) *et Ambr.* (*fid.* i. 14; *ep.* 35 *semel*) *Orig.* (*int.* iv. 595 *seq.*, 606 *seq.*) *Pel. Aug.* (iii. 2. 913, vi. 49, 50, 51) *Sedul. Cassiod.* (*P. L.* 70, 1326) *et gr. paene omnes συνστενάζει uel συστ.* **parturit** *codd. plur. vg. uett. plur. et f**, '*alia exemplaria*' *ap. Orig.* (*int.* iv. 596, 598) = *ὠδίνει quod in gr. non inuenitur, sed οδυνει* FG *quod lapsu ponitur pro ὠδίνει*: dolet D f^c (*super* F^{gr}) *Aug.*, parturit uel dolet *g*: aeque parturit CT *Pel.*, comparturit *Ambr.*, comparturit et dolet *Sedul.* (*semel*); condolet *t Orig.* (*int.* iv. 595, 596, 598, 606, 607, 609) *Sedul.* (*semel*) = *συνωδίνει gr. plur.* husque C. **adhuc**: nunc *Ambr.* (*fid.* i).

23. **illa**: illi *t*, ipsi *Aug.* (iii. 2. 913); *om.* CT *d** (*corr.* d^3) *g Orig.* (*int.* iv. 598) *et ita uoluit Bentl.*, *cum gr. οὐ μόνον δέ*; *om.* **autem illa** *Aug.* (iv. 182). **sed** (set L) **et** (etiam *Ambr. ep.* 35, *Aug.* iv. 182, vi. 51, x. 422 *Sed.*) **nos** (nosmet F*L) **ipsi** (*om. Ambrst. Ambr. Aug.* iii. 2, 913, x. 420) = *ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς αὐτοί* DFG 31. 36. (73) 93: *om. ἡμεῖς gr. plur.* **primitias** (-cias W) = *τὴν ἀπαρχήν*: receptaculum *d** (*corr.* d^3) f^c (*super* F^{gr} *απαρχην*) *g Ambrst. Primas.* primitiasp̄s *uno uerbo* L. > habentes spiritus *Aug.* (iv. 182, vi. 51, x. 420, 422) *contra ord. graec.* *pro* **prim. sp. habentes** *habent* qui prim. sp. habemus *t*, qui recept. habemus *Ambrst.* **et ipsi . . . corporis nostri** *om.* F*. **et ipsi** (= *καὶ αὐτοί* B 31. 73. 93; *cf. ἡμεῖς καὶ αὐτοί* ℵAC *min.*, *καὶ ἡμεῖς αὐτοί* KLP *al. pler.*) *codd. plur. vg. c* d^3 *t Bentl.* (*secundis curis*), etiam ipsi *Orig.* (iv. 598): ipsi (*om.* et) L *Pel. Ambr. cum gr.* DFG; nos ipsi *d* g Ambrst. cum gr. min.* 116; et nos ipsi *Bentl.* cum gr.* KLP *al.*; *plane om. f cum syr. pesh. arm.* **intra** (infra G) **nos**: intra nosmetipsos *t Ambrst.*; in nobismetipsis *Aug.* (iii. 2. 912, 913, iv. 182, v. 764, vi. 535, viii. 190, x. 420, 422), in nobis ipsis *Aug.* (vi. 51, viii. 224); *graeci ἐν ἑαυτοῖς plur.*, *ἐν αὐτοῖς* FG *min.* **gemimus** (*στενάζομεν plur.*) *codd. plur. vg. uett. plur.* (*et f**) *et* ingemiscimus (L*?) f^c (*super* F^{gr}) *g Ambr. Ambrst. Aug.* (*paene semper*): congemescimus D *Aug.* (vi. 51) *et συνστενάζομεν* (*uel συστ.*) D* 38. 48. 72. f^{scr}. **adoptionem** (adob. T, adhob. C) **filiorum** = *υἱοθεσίαν*: *om. d f g t Ambrst. cum gr.* DFG; *om.* **filiorum** O* *Aug.* (*fere semper, non autem* vi. 535); + dei BG^{2}KL^{2}M^{2}VW *vg. c cf. u.* 15. **gemimus adoptionem filiorum** *arcte in ras. scr.* L. exspectantes BZ^c. **nostri**: uestri *d** (*corr.* d^2); + in christo iesu domino nostro L^4.

24. **spe enim**: spe autem *Orig.* (*int.* iv. 531), spe autem uel enim *g*; quia spe *Ambr.* (*ep.* 35). **salui** (salbi C) **facti sumus** (*ἐσώθημεν*): saluati sumus *Cypr.* (*test.* iii. 45; *bon. pat.* 13) *Ambrst.* **autem** *om.* D. que MVW. **nam quod**: quod enim *f g t Cypr.* (*bis*) *Orig.* (*int.* iv. 531, 537, 598) *Aug.* (ii. 138, 686, iii. 2. 712, 821, 854, iv. 182, v. 757, vi. 535, viii. 224, ix. 33, 74, x. 13); si enim *Aug.* (v. 764). > quis uidet *Aug.* (ix. 74). **quid** (quis L*, qui B*, *corr.* B^1) *sine addit. codd. vg. uett. cum gr.* B^{2}DFG: + et *Aug. semel* (vi. 535) *Bentl.* (*lunulis inclusum*) *et τι καί* ℵ^{c}AC KLP *etc.*

25. **si autem**: sed (set L) si DL* *Orig.* (*int.* iv. 598) *Ambrst.*; si uero *g Orig.* (*int.* iv. 531); si enim *t Aug.* (iii. 2. 854); si *tantum* L^2. **quod**: quid *g**; L* *erasum est, sed* quod L^2. > uidemus non B*. **speramus** + et *Uigil.* (*Uarim.* iii. 56). **per patientiam** (pacient. GK, pacienc. W) = *δι' ὑπομονῆς*: per expectationem *Cypr.* (*test.* iii. 45 *codd.* LMV, *bon. pat.* 13). **expectamus** (exsp. BOZ^c) = *ἀπεκδεχόμεθα*: speramus *t Cypr.* (*test.* iii. 45 *codd.* LMV); sustinemus *Cypr.* (*bon. pat.* 13). *Aug. saepissime citat hunc uersum, sed semper cum textu nostro concordat* (*exc.* si enim *uno loco, uide supra*).

26. **autem**: *om. Orig.* (*int.* iv. 600) *Ambr.* (*ep.* 36) *Aug.* (ii. 393, iii. 2. 914). **spiritus** (spiritus uel s̄p̄s *g*): + iu M*. **adiuuat** (-bat CT): adiuuet Z*. **infirmitatem nostram** (*om.* nostram L* *d**; + *rasura in* T) *codd. plur.* (*et* F* L^{4}Z^c) *vg. uett. plur.* (*et* d^c) *cum gr. τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν* (*om. ἡμῶν* D*) ℵABCD *min.*, *cf. ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν* KLP *al. pler.*: orationis nostrae *g* = *τῆς δεήσεως ἡμῶν* FG; infirmitatem (-tes *Conf. Patr.*) orationis nostrae F* *f Confess. Patric.*, infirmitatem nostrae orationis D *t Ambr.* (*ep.* 36) *Ambrst.*;

Digitized by Google

oportet nescimus
sed ipse spiritus postulat pro nobis
gemitibus inenarrabilibus
27 qui autem scrutatur corda
scit quid desideret spiritus
quia secundum deum postulat
pro sanctis
28 scimus autem quoniam
diligentibus deum omnia
cooperantur in bonum
his qui secundum propositum uocati
sunt sancti
29 nam quos praesciuit
et praedestinauit conformes
fieri imaginis filii eius
ut sit ipse primogenitus
in multis fratribus.
30 Quos autem praedestinauit
hos et uocauit
et quos uocauit

---

infirmitatem nostrae Z*. > infirmitatem nostram interpellat Uigil. (Uarim. iii. 56). nam quid (quod g t Conf. Patric.): quid enim Hil. (ps. 142) Aug. (semper), quod enim quid Hil. (ps. 53). horemus C. sicut (καθό): si quod d* (corr. d^3); secundum id quod Hil. (ps. 142), secundum quod Orig. (int. iv. 600, 601, 602); qualiter Hil. (ps. 53). oportet (hop. C): oporteat Hil. (bis). set L. postulat (ὑπερεντυγχάνει) codd. vg. uett. et Ambr. (spir. iii; ep. 36 ter) Aug. (i. 659) Maximin. (ap. Aug. viii. 654, 671), et > pro nobis postulat Hil. (ps. 142): interpellat Orig. (int. iv. 601, 606, 607) Hil. (ps. 64) Ambr. (ps. 37; ep. 36 bis) Nouat. (trin.) Hieron. (vi. 968) Aug. (ii. 393, 720, iii. 2. 330, 914, x. 856), et > pro nobis interpellat Orig. (int. iv. 600), cf. Uigil. supra. pro nobis (ὑπὲρ ἡμῶν $\aleph^c$CKLP etc.): om. d* (+ d^3) g Aug. (ii. 720, iii. 2. 914) cum gr. ℵ*ABDFG. inenarrabilibus (ἀλαλήτοις) codd. plur. (inennarrabilibus O, enarrabilibus D) vg. uett. plur. (et d^3): ineloquacibus Nouat., ineffabilibus Hieron.; qui eloqui non possunt d* cf. capitula codd. A etc., supra p. 50; ambas lectiones coniungunt inenarrabilibus (inennarr. FL) quae (que G) uerbis (+ qui G) exprimi non possunt F*GLT t Confess. Patricii. > pro nobis inenarr. gemit. interpellat Hil. (ps. 64).

27. autem: enim Aug. (x. 856). scrutatur: s in ras. G. corda + ipse D. quid desideret (-rat D, -rit Z*; disideret O*) spiritus = τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος: quid sapiat spiritus Aug. (ii. 393 > spir. sap.; x. 856); sensus spiritus d* (corr. d^3); quid quid desiderat uel desiderium spiritus g. quia: quoniam f. postulat (postula L, postolot V*) = ἐντυγχάνει plur.: interpellat t Orig. (int. iv. 601, 602) Aug. (ii. 393, iii. 2. 914, x. 856), et ὑπερεντυγχάνει L 73. scanctis M*.

28. autem om. d^3. quoniam: quia Aug. (ii. 511, iii. 2. 793, v. 755, vii. 10), quod Orig. (int. iv. 602 semel). deligentibus D. dominum Lucif. (p. 146 Hartel). cooperantur (cohop. C, quoop. L*T) codd. plur. vg. c f Aug. (ii. 511, 671, iii. 1. 82, iii. 2. 793, vii. 10 etc.) Sed. et cooperatur Z* Aug. (x. 635, 735, 757, 762) = συνεργεῖ: concurrunt D Ambr. (hexaem. vi); procedunt G Sangall. 70 d t Lucif. Ambrst. Aug. (i. 692, 694, 697, 705); cooperantur uel procedunt g; + ὁ θεὸς gr. AB Orig., non autem latini; sed Aug. (x. 635) 'nouit dominus qui sunt eius et omnia cooperatur in bonum, sed his qui' etc., et cf. Z* Aug. supra. bonum: bono F*L*; bonis d* (corr. d^3). hiis MW, iis vg. propositum: om. A*; + dei Aug. (iii. 2. 793). sancti codd. plur. vg. c f g tepl. Orig. Ambr. Aug. (viii. 941): om. F^cMO*R d ed. Iunta 1534, Lucif. Pel. Aug. (ii. 511, 671, iii. 1. 82, iii. 2. 763, 793, vii. 343, x. 635, 757, 762) Bentl. et graec. (tantum τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν).

29. nam quos: om. nam DL* (corr. L^1) d^3 Lucif. (p. 146 Hartel) Ambr. (hexaem. vi) Sedul.; quos enim Aug. (iii. 2. 763, vii. 534); quoniam quos f g Aug. (saepius), quia quos d*, quod quos Bentl., et gr. ὅτι οὓς; quos autem Aug. (iii. 2. 599); deinde + et Hil. (ps. 67). praesciuit (-ciit FR, -cit d, presciuit GMW, presciit L, prescibit t) codd. vg. uett. et Aug. (iii. 2. 599, 763, vii. 534) = προέγνω: ante praesciuit Aug. (saepissime); + hos Hil. praedestinauit (pred. MW, praedist. DO*UZ, predist. G) = προώρισεν: praedistinxit Hil. conformes fieri (sequitur ras. H) codd. vg. uett. et Aug. (iii. 2. 599, viii. 964), item > conf. nos fieri Aug. (i. 696), > conf. fieri nos Aug. (i. 698): om. fieri Aug. (saepissime) Sedul., et gr. tantum συμμόρφους. imaginis (ym. C): imagini H^cΘ* (+ s $Θ^c$ deinde expunxit) Lucif. fili L*. eius (et Lucif. Pel. et Aug. i. 696, x. 635): sui MRUZ* vg. Tisch. c f g t Orig. (int. iv. 602) Ambr. Aug.; dei D Sed. ipse om. Ambr. Aug. (iii. 2. 914, x. 635) Sed. parimogenitus A* (a erasa). multistis M*.

30. Uersus 29, 30 coniungunt interdum Orig. (int.) et Aug., omissis conformes . . . fratribus u. 29; ita legunt quos (+ ante Aug. iii. 1. 453) praesciuit illos (ipsos Aug. iii. 2. 615; om. Aug. iii. 1. 453) et praedestinauit, quos autem (et quos Orig.) praedestinauit illos (ipsos Aug. iii. 2. 615) et uocauit etc. Orig. (int. iv. 613) Aug. (iii. 1. 453, iii. 2. 615); etiam Orig. (int. iv. 629) legit quos praesciuit illos et uocauit etc., ubi praesciuit forsan ex u. 29 uenit, forsan προεγνω A hoc uersu reddit. autem pr.: enim Aug. (x. 106). praedestinauit (praedist. DO*UZ*, predist. G,

Digitized by Google

hos et iustificauit
quos autem iustificauit
illos et glorificauit.
31 Quid ergo dicemus ad haec
si deus pro nobis?
quis contra nos?
32 qui etiam filio suo non pepercit
sed pro nobis omnibus
tradidit illum
quomodo non etiam cum illo
omnia nobis donabit?
33 Quis accusabit aduersus electos
dei?
deus qui iustificat

predest. W) = *προώρισεν plur.*: *προεγνω* A *cf. Orig. supra.* **hos** *pr.*: eos *d** (*corr.* d^2), illos *Orig.* (*int.*) *Aug.* (*saepius*), ipsos *Aug.* (iii. 2. 599). uocabit *pr.* R. **et quos** (*etiam Aug.* iii. 1. 82, iii. 2. 599): quos autem *Aug.* (*saepius*) *cum gr. min.* 37. 115 *οὓς δέ.* uocabit *sec. t*; vcauit *lapsu* ϛ. **hos** *sec.*: eos *d** (*corr.* d^2), illos *Orig.* (*int.*) *Aug.* (ii. 511, 672, iii. 2. 616, v. 761, viii. 941), ipsos *Ambrst. Aug.* (*saepius*). **et** *tert. om.* M*. **quos autem** *sec.*: et quos *Orig.* (*int.* iv. 605, 613) *cum gr.* A *και ουσ*; *deinde* + et G*. iustificabit *sec. t.* **illos**: hos D *g Ambr.* (*hexaem.* 6) *Ambrst. Aug.* (iv. 21), ipsos *Aug.* (*saepius*). **et** *quart.*: etiam *g.* **glorificauit** *cum* CFG*(?)LRTZ*ϛ𝔐ℭ *edd. ant. Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534 d^2 f^c (*super* F*or* *scriptum*) *t* (-bit) *Orig.* (*int.* iv. 613) *Aug.* (*semper*), *cf. u.* 17: magnificauit ABDG^{c}HΘKM OUVWZ^{c}𝔖 *edd. ant. plur. c d** *dem. f** *Ambrst. Pel. Bed.*, *cf. Cassiod.* (*P. L.* 70. 1326) 'iustificatos *uero* magnificatos *confirmat*'; glorificauit uel magnificauit *g*; clarificauit *Ambr.* (*hexaem.* 6, *de Iac.* 1); magnifico *in N. T. respondet graeco δοξάζειν Mt.* xv. 31, *Lc.* iv. 15, v. 25, 26, vii. 16, xvii. 15, xviii. 43, *Act.* xxi. 20, *Apoc.* xv. 4, *sed semper cum notione laudationis ab ore enunciatae, quae notio huic loco incongrua est*: *cf. J. Rendel Harris* '*The Codex Sangallensis*', *pp.* 34–36.

31. **quid**: quod Z*. **dicemus** (*ἐροῦμεν*) *cum* CDFHΘKLMOTUV*WZ* *vg. uett.*: dicimus AB GRV*Z^c. *om.* **ergo dicemus** *Hil.* (*trin.* vi). **ad**: *om.* L*; aduersus *d** (*corr.* d^2). hec MW; hoc D; *distinguunt* dicemus ad haec, si deus pro nobis? quis contra nos? AD: *contra* dicemus ad haec? Si deus pro nobis, quis contra nos? KUWZ *etc. vg. Tisch. Aug.* **pro**: *superscr.* āe f^c. **nobis**: uobis *t.* **contra**: + uel trans *g*; aduersum *m.* **nos** + est D.

32. **qui etiam filio suo non pepercit** *legimus cum* ABCGHΘMO*TUV *t Pel.*, *cf.* qui filio suo non pep. F*L, *gr. enim plur. ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο*: qui etiam proprio filio non pep. 𝔐 *Bentl.*; qui etiam proprio filio suo (> fil. suo prop. DZ^c, > fil. prop. suo F^c; filium suum proprium Z*) non pep. DF^{c}KO^{2}RW(Z)ϛ𝔖ℭ *Tisch. c dem. Orig.* (*int.* iv. 605, 606) *Sed.*; *uariant patres* (*sed om.* etiam); qui proprio filio (> fil. pr. *Hil.*, *Aug.* iii. 2. 785, viii. 941, x. 758) non pep. *Ambr.* (*Ios.* i. 3 *etc.*) *Orig.* (*int.* iv. 589) *Hil.* (*trin.* vi) *Aug.* (iii. 1. 82, iii. 2. 785, vii. 444, viii. 811, 941, x. 758), qui pro. filio suo non pep. *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 599), qui filio suo pro. non pep. *Aug.* (x. 766), qui unico filio suo non pep. *Orig.* (*int.* iv. 569) *Aug.* (iv. 21), qui filio suo dilecto non pep. *Hil.* (*ps.* 68); *aliam lectionem exhibent ueteres d** *f g*, qui nec filio suo pepercit *d**, qui neque filio proprio pep. *f*, qui neque uel non filio suo uel proprio pep. *g*, *cum gr. ὅς* (*οσ γε* D^c) *οὐδὲ υἱοῦ ἰδίου* (*του ιδιου υιου* D) *ἐφείσατο* DFG; *tertiam habent* d^2(?) *m Tert.*, si deus filio suo (+ proprio *m*) non pepercit d^2 *m Tert.* (*scorp.* 7), si pater filio non pep. *Tert.* (*Prax.* 30); *de hoc uersu uide Hil.* (*trin.* vi) '*Nunc enim apostolus* proprium *ait filium, cum in multis uel* suum *uel* eius *saepe dixisset. et quamuis multi codd. per translatorum simplicem intelligentiam, in hoc loco pro* proprio filio, suo filio *conscriptum habeant; tamen graecitas, qua lingua apostolus est locutus,* proprium *nunc magis quam* suum *nuncupat. et licet communis intelligentiae sensu non satis inter* proprium *et* suum *differat; uerum apostolus, cum in ceteris aliis dictis* suum filium *commemorasset, quod est graece τὸν ἑαυτοῦ υἱόν, tamen in hoc loco secundum quod ait ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο* qui proprio filio non pepercit, *naturae ueritatem significanter expressit*'; *sed* proprio filio (*sine* suo) *in nullis codd. nostris inuenitur, tantum in edit. Henteniana.* **omnibus** *om. Tert.* (*scorp.* 7) *Hil.* (*trin.* vi). tradedit Z*. **illum**: eum F*L *Hil.* (*trin.* vi) *Aug.* (iii. 2. 599, 785, x. 758, 766). > trad. eum pro nobis *Hil.* (*trin.* vi). > pro nobis illum trad. omnibus *m.* **quo modo** *duobus uerbis* 𝔖ℭ; + ergo F^{c}R. **etiam** (*et Aug.* iii. 1. 82): et *Tert.* (*scorp.* 7) *Aug.* (*saepius*); *om. Orig.* (*int.* iv. 606) *Sed.* **nobis** *sec.* + cum illo *f.* > cum illo nobis omnia *Orig.* (*int.* iv. 569) *Aug.* (iii. 1. 82, viii. 811, x. 758); > omnia nobis cum illo *m.* **donabit** (*χαρίσεται*) *cum* CDF^c *cod. caraf. g t Orig.* (*int.* iv. 605) *Pel. et ita uoluit Bentl.*: donauit *aperto betacismo* ABF*GHΘKLMORT UVWZ *vg. Tisch. uett. plur. Ambrst. Orig.* (*int.* iv. 569) *Aug.* (*semper*) *Sed.*, *cf.* > condonauit nobis *Tert.* (*scorp.* 7), *cf.* **accusabit** *et* -uit *uersu sequenti, et canonem nostrum ad Mt.* iv. 5.

33. **quis**: qui *Monac. lat.* 4577*. **accusabit** (*ἐγκαλέσει*) CF^{c}HKO^{c}U^{c}V^{c}W *vg. c f g Orig.* (*int.* iv. 606) *Pel.* (*Aug. uide infra*), *et* accussabit DO*, *cf.* criminabitur *Hil.* (*trin.* x): accusauit *iterum aperto betacismo* ABF*GΘLMRTU*V* (*def.* Z) *t Uigil.* (*Uarim.* iii. 56), escusauit *d** (excus. d^2);

34 quis est qui condemnet ?
christus iesus qui mortuus est
immo qui et resurrexit
qui est ad dexteram dei qui etiam
interpellat
pro nobis

35 quis nos separabit a caritate
christi ? tribulatio an angustia
an persecutio an fames
an nuditas an periculum
an gladius ?
36 sicut scriptum est

---

cf. vii. 24. **aduersus** (κατά) *cum* BDFGHΘKL OUVW (*def.* Z) *vg. c f g Uigil. Hil. et* > aduersus escusauit *d**: *om.* ACMRT d^{2} *t Pel.* aelectos C; *ad* **electos** *incipit rursum e.* **deus** + est *Hil. post* **iustificat** *signum interrogationis ponunt* K *c Tisch.*; *contra* iustificat, 𝕮, *et* iustificat. UW𝕳𝕾 *edd. ant. plur., cf. Aug.* (iii. 1. 46) '*potest illud sic pronuntiari* quis accusabit aduersus electos dei ? *ut hanc interrogationem quasi responsio subsequatur* deus qui iustificat; *et iterum interrogetur* quis est qui condemnat ? *et respondeatur* christus iesus qui mortuus est. *quod credere quia dementissimum est, ita pronuntiabitur ut praecedat percontatio, sequatur interrogatio . . . pronuntiabitur ergo ita, ut post percontationem qua dicimus* quis accusabit aduersus electos dei ? *illud quod sequitur sono interrogantis enuntietur* deus qui iustificat ? *ut tacite respondeatur,* non; *et item percontemur* quis est qui condemnat ? *rursusque interrogemus* christus iesus qui mortuus est, magis autem qui resurrexit, qui est in dextera dei, qui et interpellat pro nobis ? *ut ubique tacite respondeatur,* non'; *similiter Sedulius ad loc.*

34. **quis**: qui *Monac. lat.* 4577*. **est qui**: erit qui *Ambrst.*; *om. d** (+ d^{3}) *e Aug.* (x. 758). **condemnet** (condempn. ΘW, contempn. D, condemnit R): condemnat *d** (*corr.* d^{3}) *g Hil.* (*trin.* x) *Aug.* (iii. 1. 46, x. 758). **christus iesus** *codd. plur. vg. uett. plur.* (*et* d^{3}) *cum gr.* ℵACFGL *min.*: christus d^{2} *e Ambr.* (*poen.* i) *Ambrst. Hil. Aug.* (x. 758) *Maximin.* (*ap. Aug.* viii. 655) *cum gr.* BDEK *al. plur.*; simul autem christus D *d** *Iren.* (*Mass. p.* 207). **qui mortuus est**: *om.* qui *Iren.* **immo** (imo ℭ𝕳): + etiam *Hil.*, + autem *f g Orig.* (*int.* iv. 607), + magis *Maximin.*; magis autem *Uigil.* (*Uarim.* iii. 56) *Aug.* (iii. 1. 82, x. 758), *et gr.* μᾶλλον δέ. **qui et resurrexit** *codd. plur. vg. cor. uat.* (surrexit) *c t Ambr. Ambrst. Maximin. Pel. Aug.* (x. 758) *et gr.* DEFGKL *al. plur.*, > et qui res. *d e g*, et res. (*sine* qui) *f Iren. Uigil.*: qui resurrexit A*HM *Tisch. Orig.* (*int.*) *Hil. Aug.* (iii. 1. 82), *cum gr.* ℵABC *min.* **qui est** *codd. plur.* (quis L*T) *vg. cor. uat. c d** *dem. t Iren. Ambr. Hil. Orig.* (*int.* iv. 607) *Aug.* (*bis*) *et Bentl.* (*secundis curis*) *cum gr.* ℵ*AC *min.*: qui et est AG^{1}MZ *Tisch. cod. caraf.* d^{3} *e f g Pel. Maximin. Bentl.**, et est *Ambrst.*, *et gr.* ℵ^{c}BDE FGKL *al. plur.* **ad dexteram** (-ra M^{c}): in dextera D *g* (dextra) *Iren. Ambr. Ambrst. Hil. Uigil. Maximin. Aug.* (*bis*) *et gr.* ἐν δεξιᾷ. **dei** + sedens D. **qui etiam** (*ita* L^{2}): qui et *g Hil. Maximin. Aug.* (*bis*); L* *non liquet.* **interpellat** (ἐντυγχάνει): postulat *Hil. Confess. Patricii,* interpellat uel postulat *g, cf. Aug.* (ii. 509) '*fortassis codices apud uos etiam in eo loco de domino iesu christo non habent* interpellat pro nobis *sed* postulat pro nobis. *in graeco enim quo uerbo hic positae sunt* interpellationes, *quas ipse posuisti* postulationes, *ipsum et illic uerbum est ubi scriptum est* interpellat pro nobis.' *Signum interrogationis post* **pro nobis** *ponunt* KWZ^{o} *Tisch.*

35. **quis** *sine addit.* ACDF^{c}HΘMORTU d^{3} *e cod. caraf. Bentl., et patres plerumque ita citant, cum gr. longe plur.*: + ergo BF*GKLVWZ *vg. c d** *Sed. dem. f g m Orig.* (*int.* iv. 607) *Pel. Aug.* (i. 692) *et gr.* FG τίς οὖν; + enim *Orig.* (*int.* iv. 568). **nos**: me *Aug.* (iv. 36). **separabit** (χωρίσει) BCD (seper.) FG^{1}KMOUVWZ *vg. uett. plur.*: separauit *aperto betacismo* AG*HΘLRT *d.* > separabit nos *Tert.* (*scorp.* 13) *Orig.* (*int.* iv. 607). **caritate** (char. *vg.*) *codd. vg. uett. plur. etiam Cypr.* (*Fort.* 6) *et Moyses ap. Cypr.* (*ep.* 31. 4) = ἀγάπης: dilectione *m Tert. Cypr.* (*ep.* 11. 5) *Ambr.* (*off.* 3; *ps.* 118 *zain*); agape *Cypr.* (*test.* iii. 18 *cod.* L). **christi** = χριστοῦ ACDEFGKL *al.*: dei *Orig.* (*int.* iv. 607) *Hil.* (*ps.* 65) *Hieron.* (vii. 676) *Bed. Sedul. cum gr.* ℵ *min.*; dei quae est in christo iesu (*ex u.* 39) *Orig.* (*int.* ii. 70, iv. 568) *cum gr.* B. **tribulatio** (θλίψις): pressura *Tert. Cypr. Moyses* (*ap. Cypr.*). han *semper* C. **an** *pr.*: *in ras.* G; *om. Monac. lat.* 4577. **an persecutio** (-quutio Θ, -qutio H): aut persec. *Hil.* (*ps.* 65); aut passio *Hil.* (*ps.* 118 *heth*); *om. hic vg. Tert. Ambr.* (*ps.* 118 *heth*) *Aug.* (v. 765); *om.* **an** *d** (+ d^{3}) *g cum gr.* D*FG. **an fames** (fame L*): an famis CF*L^{2}MTZ*; aut fames *Hil.*, *deinde* aut *semper.* **an nuditas**: et nud. *Hieron.* (vii. 676); *om. Ambr.* (*ps.* 118 *zain*). **an** (et *Hieron.*) **periculum** (-lom L*): *om. Aug.* (v. 764); + an persecutio *vg. dem.* **an** (et *Hieron.*) **gladius** (-diis T, -dium *d**, *corr.* d^{3}): an machaera *Tert.*; *om. Hil.* (*ps.* 65). *Hoc uersu Aug.* ii. 471, iii. 1. 82, iii. 2. 915, vi. 540, x. 736, 758 *cum textu nostro concordat.*

36. **sicut** (καθώς): secundum quod *Tert.* (*scorp.* 13); iuxta quod *Hieron.* (vii. 676). **scribtum est** R; + in psalmo xliii F^{mg}, + in ps. xlii V^{mg}, in psalmo xiiii R^{mg}; + in gen A^{mg}. **quia**: quoniam *m Cypr.* (*test.* iii. 18) *Aug.* (ii. 471, iii. 1. 82, v. 765, x. 736); *om. Iren.* (*Mass. p.* 147) *Tert. Hieron.* **propter te**: tui causa *Tert.* *om.*

Digitized by Google

quia propter te mortificamur
tota die aestimati sumus
ut oues occisionis
37 sed in his omnibus superamus
propter eum qui dilexit nos
38 certus sum enim
quia neque mors
neque uita neque angeli
neque principatus
neque instantia
neque futura
neque fortitudines
39 neque altitudo
neque profundum
neque creatura alia
poterit nos separare

---

quia pr. te O* (+ O^{1}). **mortificamur** (θανατούμεθα) : morti (-te L *t Iren. Ambrst. Pel.*) adficimur (aff. $F^{c}L^{c}$ *t*) FL *Sangall.* 70, *Par. lat.* 93, 11533**, *d t Iren. Ambrst. Pel.*, morte adficiemur *Lucif.* (*p.* 299), morti tradimur *Ambr.* (*ps.* 118 *zain*); afficimur (*sine* morti) *Aug.* (i. 692, 693); interficimur *Moyses* (*ap. Cypr. ep.* 31. 4); occidimur *Cypr.* (*test.* iii. 18 *codd.* WLMB, *Fort.* 6) *Lucif.* (*p.* 72). **tota** : omni DΘ. d^{l}e M; diae C. **aestimati** (est. CDMTW) **sumus** (*etiam Aug.* i. 692, 693, iii. 1. 82, x. 758) = ἐλογίσθημεν : extimati s. *d* t*, existimati s. d^{2}; deputati s. *Tert. Cypr.* (*test.* iii. 18 *codd.* WLMB) *Hil.* (*ps.* 118 *heth*) *Aug.* (ii. 471, v. 765, vi. 540, x. 736), reputati s. *Hieron.* *Distinximus* **mortificamur, tota die aestimati sumus** *cum* A *d f*, *cf. Iren. infra* : *contra* mortificamur tota die, aestimati sumus KZ *vg.* (die :) *Tisch. Sed.* **ut** : uelut *Ambrst. Aug.* (x. 736), quasi *d** (*corr.* d^{3}), sicut W *vg. Orig.* (*int.* iv. 459, 607, *non* 608) *Hil. Aug.* (vi. 540); sicut uel ut *g.* **oues** (houes C, ouis D) : pecora *Tert.* **occisionis** (hoccis. C, occiss. DO) = σφαγῆς : uictimae *Cypr.* (*test.* iii. 18 *codd.* WLMB; *Fort.* 6) *Aug.* (vi. 540); iugulationis *Tert.* *libere citat uersum Iren.* (*p.* 246 *Mass.*) aestimati enim sumus . . . tota die ut oues occisionis.

37. **his** (hiis MW); *om. f.* > omn. istis *Tert.* (*scorp.* 13). **superamus** *codd. vg. uett. Cypr.* (*Fort.* 6) *Ambr.* (*ps.* 36; 118 *bis*) *Aug.* (v. 765) : superuincimus *Tert. Cypr.* (*test.* iii. 18; *Fort.* 6 *cod.* V) *Aug.* (ii. 471, iii. 1. 82, vi. 540, x. 726, 736, 758); superamus et uincimus *Ambr.* (*ps.* 118 *heth*) *Hil.* (*ps.* 118 *heth*), superamus et superuincimus *Ambr.* (*ps.* 43); *gr.* ὑπερνικῶμεν, *et uoluit* supersuperamus *Bentl.* **propter eum** (eo *d**, *corr.* d^{3}) **qui dilexit nos** (> nos dilexit D *Moyses ap. Cypr. ep.* 31. 4, *Hil. ps.* 118, *Sed.*) *codd. vg. uett.* (propter diligentem nos *g*) *Ambr.* (*ps.* 36), *et* pro eo qui dilexit nos *Tert.* (> nos dil.) *Cypr.* (*bis*) = διὰ τὸν ἀγαπήσαντα ἡμᾶς DEFG : per eum qui dilexit nos *Orig.* (*int.* iv. 607, 608) *Ambr.* (*ps.* 43) *Aug.* (*semper*), *et* διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος *gr.* ℵABCKL *al. omn. ut uid.*; *cf. u.* 11, *et Hil. ad u.* 10.

38. **certus sum** (πέπεισμαι) : confido Df^{c} (*super* F^{gr} πεπισμαι *scr.*) *Orig.* (*int.* iv. 608) *Ambr.* (*ps.* 118 *bis*; *off.* 3) *Ambrst. Hil.* (*ps.* 65, *ps.* 118 *heth*) *Hieron.* (i. 870) *Sed.*, confido uel certus sum *g*; scio *Hieron.* (vii. 383); *inc.* persuasum enim habemus *Tert.* (*scorp.* 13); scientes *Ambr.* (*ps.* 43). **enim** : autem *Hieron.* (i. 870); *om. Hil.* (*ps.* 65). **quia** : quod *Tert. Hil.* (*ps.* 65) *Ambr.* (*ps.* 43) *Aug.* (i. 694, iii. 2. 915) *Sed.* > uita neque mors *Orig.* (*int.* iv. 568). **angeli** (hang. C) *codd. plur. vg. c et Ambr.* (*ps.* 43, *ps.* 118) *Hieron.* (vii. 383, 676) *Aug.* (i. 694, iii. 1. 82, vi. 540, x. 736) *cum gr. plur.* : angelus D (*anguelus*) F *d e f g Ambr.* (*ps.* 43, *off.* 3) *Ambrst. Aug.* (ii. 471, iii. 2. 915, iv. 37, x. 725, 758) *et gr.* DEFG; *deinde* + neque uirtutes G^{2}, + neque potestas d^{2} *e*, *cum gr.* DE οὔτε ἐξουσία. **principatus** (ἀρχαί) : initia *d** (*corr.* d^{3}) *e*; potestates *Hil.* (*ps.* 118) *Ambr.* (*ps.* 43; 118 *heth*); uirtus *Ambrst. Aug.* (i. 694); *deinde* + neque uirtutes $BKO^{2}R^{pos}$ UV*$W Z^{c}$ *vg. c dem.* (*non autem Bentl.*), + neque potestates V^{rec} *Orig.* (*int.* iv. 459) *Aug.* (vi. 540), *et* + οὔτε ἐξουσίαι C *min.*, + οὔτε δυνάμεις KL *al. pler.* *om.* **neque angeli neque principatus** *Hil.* (*ps.* 65). *om.* **neque principatus** *Orig.* (*int.* iv. 568). *om.* **neque angeli neque princ. neque inst. neque fut.** *Tert.* (*scorp.* 13). **instantia** (istantia *ut uidtur* T*, *corr. in* stantia; stantiam *d**, *corr.* d^{2}) = ἐνεστῶτα : praesentia *Ambr.* (*ps.* 43, *ps.* 118) *Ambrst. Hil.* (*ps.* 65, *ps.* 118) *Orig.* (*int.* iv. 459, 568, 608, *sed* 'praesentia *siue* instantia' 609) *Hieron.* (*ter*) *Aug.* (*semper, exc.* i. 694). > neque praes. neque fut. neque angeli *Orig.* (*int.* iv. 568). **fortitudines** *cum* CGHΘMR (furtitudinis) T *Pel.*, *cf.* uirtutes *Orig.* (*int.* iv. 568, 608, 609) = δυνάμεις *gr. plur.* : fortitudo ABDK (fur.*) L^{4}OUVWZ *vg. Tisch. c Ambr.* (*ps.* 43) *Hieron.* (vi. 329, vii. 383, 676), *et* uirtus FL* *Mediol.* (E 26 *inf.*) *d e f g Tert. Orig.* (*int.* iv. 459) *Hil.* (*ps.* 118) *Aug.* (ii. 471, iii. 1. 82, iii. 2. 915, iv. 37, x. 758) *et* δυναμισ D*. *om.* **neque fortitudines** *cod. caraf. t Ambrst. Hil.* (*ps.* 65) *Aug.* (i. 694, vi. 540, x. 736) *cum gr.* 116 *etc. sed etiam gr.* KL *al. pler. omittunt hoc loco, addunt uero post* **principatus**; *uide supra.* > neque altit. neque prof. neque praes. neque fut. *Ambrst. Ambr.* (*fid. l.* v).

39. *om.* **neque alt. neque prof.** *Hil.* (*ps.* 64). **altitudo** (ὕψωμα) : excelsum CT (c *sup. lin.*), excelsa *Hieron.* (i. 870); sublimitas *Tert.* (*scorp.* 13). > neque altitudo neque fortit. D. **neque** *tert.* + ulla *Orig.* (*int.* iv. 610, *et* > alia ulla 459;

Digitized by Google

a caritate dei quae est
in christo iesu domino nostro.
IX. 1 Ueritatem dico in christo
non mentior
testimonium mihi perhibente
conscientia mea in spiritu sancto
2 quoniam tristitia est mihi magna
et continuus dolor cordi meo
3 optabam enim ipse ego
anathema esse a christo
pro fratribus meis
qui sunt cognati mei
secundum carnem
4 qui sunt israhelitae
quorum adoptio est filiorum
et gloria et testamenta

---

sed om. ulla 568, 608) *cum gr. plur.* (*non autem* DEFG); *item* > alia quaelibet creatura *Hieron.* (vii. 676). **creatura** (*κτίσις*): condicio *Tert.* **alia** (a *pr. sup. lin.* T, a *pr. in ras.* H) = *ἑτέρα*: aliqua O^{1}U. > alia cr. *Ambrst. Hieron.* (i. 870, vii. 383), alia condicio *Tert.* poteterit M*. **separare** *arcte in ras. scr.* B; seperare D. > separare nos possit *Ambr.* (*fid. l.* v), > sep. nos possint *Ambr.* (*ps.* 43), sep. nos poterunt *Ambr.* (*ps.* 118 *heth*). **caritate** (char. *vg.*): dilectione *Tert. Hieron. semel* (vii. 383); *et* > a dil. dei separare *Tert.* **quae** (que MW) **est**: quam habemus *Hieron.* (i. 870); *om. g.* *om.* **dom. nostro** *Ambr.* (*ps.* 118) *Hil.* (*ps.* 65). *Aug. qui hunc u. saepe citat* (*sc.* i. 694, ii. 471, iii. 1. 82, iii. 2. 915, iv. 37, vi. 540, x. 736, 758) *semper cum textu nostro concordat.*

IX. 1. **ueritatem**: uerumtamen *ut udtur* G*. *om.* **dico** U*(+U^1) *e.* **in christo** *codd. plur.* ℌℭ *et gr. plur.*: *om.* M* *Hieron.* (vii. 383); + iesu DUϚ𝕾 *d e f g Ambrst. Hieron.* (i. 870) *Sed. cum gr.* D*EFG; + et Z^c *cor. uat.** **testimonium mihi perhibente** (perib. C; perhibent L*, perhibet L^1; > perhibente mihi *Bentl.*) = *συνμαρτυρούσης μοι*: *om.* **mihi** *e*; testim. reddente mihi *f canones Hibern.* xxxv. 1; contestante mihi *Aug.* (viii. 227, 585); testimonium uel contestante mihi *g.* consciencia W, constientia Z, conscia (*sine linea*) Θ. **in** (cum uel in *g*) **spir. sancto**: *om. ut udtur Hieron.* (vii. 383).

2. **quoniam**: quia *Aug.* (viii. 227, 585). tristicia WZ. **est mihi magna** ACDFGHΘLORU^{1}W (michi) *c d dem. e edd. ant. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Froben* 1502, *Orig.* (*int.* iv. 610) *Hieron.* (i. 870) *Aug.* (*bis*) *Pel.*, *contra ordinem graecum*: > mihi est magna (*μοί ἐστιν μεγάλη*) BKMTVZ^1 (*om.* mihi Z*) *f g Bentl. Hieron.* (iv. 282); > est magna mihi U*; > mihi magna est *vg. edd. ant. Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Sacon* 1515, 1519, *Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534; mihi est (*sine* magna) *Sedul.* **continuus**: + *ras.* 2 *litt.* U; indesinens *Hieron.* (iv. 282); *gr.* *ἀδιάλειπτος.*

3. obtabam DT. *om.* **enim** D *Cypr.* (*test.* ii. 6, iii. 107) *Ambr.* (*inst. uirg.* 6) *Hieron.* (i. 870, vi. 392). **ipse ego anathema** (-thama G) **esse** (·sse G) *hoc ordine* (= *αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι gr.* CKL *al. longe plur.*) *cum* ACFGHLOTUWZ* *d^3 dem. Pel.*: > ego ipse ana. esse BΘKMRVZ^c *vg. c syr. pesh. Cypr.* (*test.* iii. 107) *Orig.* (*int.* ii. 362) *Ambrst. Hieron.* (i. 870, iv. 282) *Aug.* (viii. 227, 585); > anathema esse ipse ego *d* e f g Orig.* (*int.* iv. 610) *Bentl. cum gr.* (ℵ)ABDEFG *go. syr. harcl.*; > ego anathema esse ipse *Cypr.* (*test.* ii. 6, *cod.* L); ego anathema esse (*om.* **ipse**) *Cypr.* (*test.* ii. 6, *codd.* WMB) *Ambr.* (*inst. uirg.*) *cop.*; > anathema esse ipse (*om.* **ego**) *Ambr.* (*luc. l.* 3); anathema esse (*om.* **ipse ego**) *Hieron.* (i. 871 *bis*, vi. 392), *et* > esse anathema (*om.* **ipse ego**) D *cf.* > *ειναι αναθεμα* ℵ (*sed + αυτοσ εγω*). **a christo**: *om.* D *Hieron.* (vi. 392); pro uel a christo *g.* **meis** *om. Cypr.* (*test.* ii. 6, *codd.* WLMB). **qui sunt cognati mei** (*ita et Hieron.* iv. 282) = *τῶν συγγενῶν μου*, *cf.* > cognatis meis qui sunt *Cypr.* (*test.* ii. 6 *codd.* LB): *om.* **mei** *d**(+*d^3*) *Sed. cum gr.* D*FG; cognatis *tantum g Ambr.* (*luc.*) *Ambrst. Aug.*, et propinquis *tantum Hieron.* (i. 870 ac prop.; 871, 872); *libere* qui sunt israelitae *Hieron.* (vi. 392); *ex Orig.* (*int.* iv. 611, 612) *nihil conici potest.* **secundum**: iuxta *Hieron.* (i. 870, 871, iv. 282).

4. srahelitae C, hisrahelitae DG, istrahelitae *d**, israelitae *vg.*, israhelite MW (isſite). **quorum adoptio** (-btio CT; adoptatio *d^2*, *corr. d^3*) **est filiorum** = *ὧν ἡ υἱοθεσία*: > quorum est. ad. filiorum H *Hieron.* (iv. 282), > quorum *esset* filiorum ad. *Tycon.* (*reg.* 3); qu. est adoptio (*sine* filiorum) *Aug.* (viii. 190, 227, 585), *et* qu. adoptio est *Cypr.* (*test.* ii. 6); quorum adoptio *tantum g Cypr.* (*codd.* LB) *Hieron.* (i. 870, *cf.* 833). **gloria** (ad gloriam M*): claritas *Cypr.* **testamenta** *cum* ACGHΘMORTZ* *d e f g Orig.* (*int.* iv. 610, 611, 634, 639) *Hil.* (*ps.* 51. 19) *Aug.* (*ter*) *Tycon. Pel. Bentl. et* αἱ *διαθῆκαι* ℵCK *al. omn. uid.*, *syrr. pesh. et harcl.*: testamentum BDFKLUVWZ^c *vg. c dem. Cypr. Hieron.* (i. 833, iv. 282), *cf.* confectio (*uel* confessio) testamenti *Hieron.* (i. 169) *et* ἡ *διαθήκη* BDEFG. **et** *tert. om.* T*(+ *m. rec.*). **legislatio** (-cio Z): legis constitutio *Cypr. Aug.* (viii. 227, 229, 585). > et legisl. et glo. et test. *Hieron.* (iv. 282). **et** *quart. om.* O*(+O^1). **obsequium** (hobs. C; obsequio Z*) = ἡ *λατρεία*: famulatus *Cypr.*; cultus *Hieron.* (i. 870), obsequia cultus *Orig.* (*int.* iv. 634), cultura *Hieron.* (i. 833); *om.* **et obsequium** *Hieron.* (iv. 282); *λατρεία quinquies occurrit in N. T.*; *in Ioh.* xvi.

Digitized by Google

et legislatio et obsequium
et promissa
5 quorum patres et ex quibus
christus secundum carnem
qui est super omnia deus
benedictus in saecula amen.

6 Non autem quod exciderit
uerbum dei
non enim omnes qui ex israhel
hi sunt israhelitae
7 neque quia semen sunt abrahae
omnes filii

2, *Rom.* ix. 4, xii. 1 *redditur ab Hieronymo* obsequium, *Hebr.* ix. 1 cultura, 6 officium; *uariant ueteres, uide ad Ioh.* xvi. 1 *etc.* **promissa** *codd. plur. vg. uett. plur.* = *ut credimus* αἱ ἐπαγγελίαι *gr. plur., cf.* promissiones *Cypr. Orig.* (*int.* iv. 610, 611) *Aug.* (viii. 227, 229, 585), repromissiones *Orig.* (*int.* iv. 639) *Hieron.* (i. 870, iv. 282, vi. 459): promissio D *Hieron.* (i. 833), repromissio *Hieron.* (i. 169), promissa uel promissio *g*, = ἡ ἐπαγγελία DEFG *cop.*; promissa *nom. sing.* (*cf.* remissa *etc. et uide ad Luc.* xxiv, 47, 49) *nusquam, quantum scimus, in codicibus Hieronymianis occurrit; inuenitur autem apud Commodianum, Apol.* 983. *om.* **et obseq. et prom.** *Aug.* (viii. 190).

5. **quorum** + sunt *cor. uat.* dem.* *om.* **et** BDKO^cUV𝔖𝔛 *f g cor. uat.* Cypr.* (*test.* ii. 6, *codd.* WM) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 1) *cum gr.* FG. **quibus** + est *vg. edd. ant. plur. Hieron.* (i. 870) *Sed.* **secundum** (sececundum H; iuxta *Hieron.*) **carnem**: *om.* D. **omnia**: omnes *Aug.* (iii. 2. 915), *et* > deus super omnes *Iren.* (*Mass. p.* 205). *om.* **deus** G*(+G^1) *Par. lat.* 17250*; *in* Z *ultima pars lineae periit sed, iudice Berger, spatium arctius est, et ita Z* forsan omisit. Ipse Berger omissionem in* G *tribuit Arianismo; 'l'omission de* deus *Rom.* ix. 5, *pourrait paraître suspecte d'arianisme, apparaissant dans un m. s. visigoth'* (*Berger, Hist. de la Vulg. pp.* 71 *n*, 51 *n.*). > benedictus deus *dem.* secula CMW𝔖𝔛. *om.* **amen** L*(+L^1) *m Cypr.* (*test.* ii. 6) *Iren. Orig.* (*int.* iv. 610) *Aug.* (iii. 2. 915, viii. 190, 228, *non* 585) *Pel.* **qui est super omnia deus** *cum praecedd. coniungunt m et Patres latini, e.g. Iren.* (*l.c.*) *Cypr.* (*l.c.*) *Nouat.* (*trin.*) *Hil.* (*trin.* viii; *pss.* 51, 122) *Aug.* (iii. 2. 915, viii. 190, 228, 585) *Cassiod.* (*P.L.* 70, 1327) *Sed., et similiter Orig.* (*int.* iv. 610, 612); *cf. Tert.* (*Prax.* 15) '*christum autem et ipse deum cognominauit,* quorum patres, et ex quibus christus secundum carnem qui est super omnia deus benedictus in aeuum,' *et* (*Prax.* 13) 'ex quibus christus, qui est, *inquit,* deus super omnia, benedictus in aeuum omne'; *Uigil.* (*Uarim.* ii. 1) '*si ita est, ubi est illud quod de filio dixit apostolus* quorum patres, ex quibus christus secundum carnem qui est super omnia' *etc., et* (*Uarim.* i. 2) '*si secundum te ita est, cur apostolus praedicat talia, et eundem filium* deum super omnia benedictum *insinuat?* quorum patres, *inquit,* et ex quibus christus secundum carnem qui est super omnia' *etc.; Quaest. uet. et nou. test.* xci. 8 '*ut secundum carnem ex patribus, secundum diuinitatem uero ex deo christus sit* super omnia deus'; *Ambrst.* (*Rom.* i. 25) '*hanc benedictionem alio loco filio dei adsignat, inter caetera dicens* et ex quibus christus secundum carnem qui est super omnia' *etc. Codices Hieronymiani plerumque distinctione carent ut e.g.* BDH*R (*ut udtur*) U; *diuisionem Amiatinam in textu dedimus, uide supra;* M *habet* carnem | Qui est *etc., cf.* carnem. Qui est F, carnem· | qui est G *f*, carnem; qui est H^cW *Monac. lat.* 4577, carnem qui est Θ; *contra* carnem qui ·ē *etc.* K; *g distinctione caret sed* G^{gr} *habet* σαρκα·οων· επι παντων *κ.τ.λ., et d habet* carnē | qui est super omnia dš | benedictus *etc.*; carnem, qui est *vg.*

6. **non autem quod** (quo AG^c *Monac. lat.* 4577) **exciderit** *codd. plur. vg. c f*: non enim qui excidit *g*; non autem (enim D *Sed.*; tamen *Tycon.*) excidit D (excedit) LO* (*corr.* O^1) *d* (-det d^3) *dem. e Orig.* (*int.* iv. 612) *Tycon.* (*reg.* 3) *Ambrst. Pel. Sed.*; non potest (+ autem iii. 2. 919, viii. 229) excidere *Aug.* (iii. 2. 919, viii. 229, 588, x. 954) *quod graeco* οὐχ οἷον δὲ ὅτι ἐκπέπτωκεν *propius accedit.* **uerbum** (-uum L): sermo *Tycon.* **non** *sec.*: neque *Aug.* (viii. 32) *Ambrst. Sed.* (nec). **enim** *om. Ambrst.* **qui** + sunt *Orig. Ambrst. Tycon. Aug.* (iii. 2. 919) *Sed.* **ex** + circumcisione sunt H𝔖 (circunc.) *edd. Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Froben* 1502, *Sacon* 1515, 1519. **israhel** (istrahel *d**, srahel C, israel TV *vg.*, hisrl D): + sunt 𝔖𝔆 *cor. uat.* edd. ant. Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534, *f g* (uel sunt) *Aug.* (viii. 32); *om.* H. hii CDFHΘ*MTWZ, ii *vg.* **israhelitae** (istra. *d**, hisra. D, sra. F^c, israhelite HM, israelitae *vg.*, isrlite G^2W) = *gr.* DEFG 63. 66* Ἰσραηλῖται: israhel R, srahel C, isrl G*, israel T, *et ita Aug.* (ii. 734, viii. 32 > isr. sunt, 588, x. 106, 954) *Tycon. Bentl. cum gr.* ℵABKL *al. pler.* Ἰσραήλ.

7. **quia** (ὅτι): qui DF^cRU *vg.* (*non cod. caraf.*) *dem. Orig.* (*int.* iv. 612 *lemm., sed infra* quia *in comm.*) *Aug.* (ii. 734, viii. 32, 229) *et* οὐ γὰρ ὅσοι σπέρμα *Orig.* (iii. 2); hi *g*; *om. f*; + ex G*, + et G^c. **semen sunt**: > sunt semen DO *d e g Orig.* (*int.* iv. 612 *semel*) *Aug.* (*semper*) *Tyconius* (*reg.* 3), *et gr.* εἰσὶν σπέρμα; *om.* **sunt** H *f.* **abrahae** (-he MW, abrae *g*, abarchae D): abraham *Orig. Aug.* (*semper*). > abrahae sunt *c.* **omnes**: + sunt *cor. uat.**; + abrahe sunt W. **filii**: + sunt *Aug.* (viii. 32); + abrahae T, + abarchae D. **isaac** *codd. plur. et vg. et* isahac T *f*, ysahac CL^3, ysaach G, ysaac W, isaak *g* =

Digitized by Google

sed in isaac uocabitur tibi semen
8 id est non qui filii carnis
hi filii dei
sed qui filii sunt promissionis
aestimantur in semine
9 promissionis enim
uerbum hoc est
secundum hoc tempus ueniam
et erit sarrae filius
10 non solum autem sed et rebecca
ex uno concubitum habens
isaac patre nostro
11 cum enim nondum nati
fuissent
aut aliquid egissent bonum
aut malum
ut secundum electionem
propositum dei maneret

ἰσαάκ gr. plur.: isac F *d**, issac D, *et* *ἰσάκ* ℵ*DEG; + in genesi R^{mg}. saemen C.

8. **id est, non** (*ita Aug.* vi. 544, vii. 444) = *τοῦτ' ἔστιν, οὐ*: hoc est, non *Aug.* (ii. 727, 734, viii. 32, 229, 588, x. 954); non enim *Hil.* (*ps.* 52) *Aug.* (x. 106) *Sed.*; quoniam non *Aug.* (iii. 2. 798); + hi *Aug.* (ii. 734, viii. 32, 229, 588, x. 954). **qui** *pr.* + sunt *Tycon.* (*reg.* 3). fili *pr.* O*T*. **hi** (i *in ras.* G, hii ACDFHΘ*MRTWZ): *om. Hil.*; + sunt *Ambrst. Aug.* (ii. 439) *Tycon. Sed.* **filii** *sec.* (fili O*): + sunt *Orig.* (*int.* iv. 612). **dei** + sunt *Hil.* **qui filii** (fili O*) **sunt** (> sunt fil. *Hieron.* i. 833): filii *f g Hil. Aug.* (*fere semper*) *Tycon.*; qui filii *Aug.* (iii. 2. 798). repromissionis *Monac.* 4577* *Hieron.* > prom. sunt D *Orig. Ambrst.* **aestimantur** (est. DMUW, ext. L; aestimatur O*) = *λογίζεται*, *cf.* isti existimantur *Hieron.*: extimabuntur CT, aestimabuntur Θ; deputantur *Orig. Hil. Aug.* (*semper*) *Tycon.* *om.* in O*. **semine** (sae. C): semen O* *d Hil. Aug.* (ii. 727, 734, viii. 32, 229, 588, x. 106, 954) *Tycon.*, *et ita uoluit Bentl.*, *cum gr.* *εἰς σπέρμα*.

9. promissiones G. **enim** (*γάρ*): autem AM *Aug.* (x. 106). > uerbum enim W. **hoc** *pr.*: *om.* H*(+H^{1}). sermo uel uerbum hic uel hoc *g*. **secundum hoc tempus** (*κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον*) *codd. vg.*, *et* sec. tempus hoc *d*^{3} *e*: ad tempus hoc *d* f g*, ad hoc tempus D *Orig.* (*int.* iv. 612, 613) *Ambrst. Aug.* (ii. 439, 727, vi. 89, x. 106, 954) *Sed.* **ueniam et erit** *in ras.* U; *post* **ueniam** + ubs A^{c} *in mg.* **erit sarrae** (sarae Θ^{c}O^{c}UZ^{c} *vg.*, sarre LM, sare W) **filius** = *ἔσται τῇ Σάρρᾳ υἱός*: habebit sara filium *Ambrst.*; + in geñs V^{mg}.

10. **non solum autem** (*οὐ μόνον δέ*) *cum* ACF^{c}GHΘMRTUZ* *uett. plur. cod. caraf.*: + illi BDF*KLV *Sedul.*, + illa WZ^{c} *vg. c Bed.*, + haec *Ambrst.*, *sine auct. graeca*; + sarae O (*in ras. scr.*). **rebecca** *cum* AGHΘMRUWZ^{c} *vg. uett. plur. et graeco*: rebeccae BCD (rebecae) F (reueccae) KLOT (rebecce) VZ* *g*. **concubitum** (*uide infra*) *legimus cum* F (concubitū) *et gr.* *κοίτην*, *et ita uoluit Bentl.*: concubitu *codd. rell.* (concubito Z*, congubito L*, congubitu L^{c}) *vg. Tisch. uett.* **habens** (abens C*): + geminos filios *cor. uat.* tepl.* **isaac** (isahac T, ysaac W, ysahac C, ysaach *c*, isaak *g*) = *ἰσαάκ gr. plur.*: isac O *d**, issac D, *cum gr.* *ἰσάκ* DE. > hisaac habens *f**. **patre nostro** *cum* ACFGΘ*L^{4}O^{c}TU^{c} *Pel.*, *et* patri nostro BKVZ^{c} *d*^{3} (patri nostri *d**): patris nostri DHΘ^{c}MO*RW *vg. c e f g cor. uat.* Iren.* (*Mass. p.* 258) *Orig.* (*int.* iv. 613) *Ambrst. Aug.* (ii. 727, 735, vi. 88, 89, x. 106, 954) *Sed.*; patrem nostrum L*U*Z*. **ex uno concubitum habens isaac patre nostro** = *ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν*: *credimus hanc ueram lectionem Hieronymianam esse quamuis* concubitū *in* F *tantum appareat; optimi enim codices nostri legunt* patre nostro, *quod sine dubio correctionem indicat. Ueteres contra legisse uidentur* ex uno concubitu habens isaac patris nostri, *quod intellegi potest si* habens *pro* in utero habens, *uel* filios habens (*ut cor. uat.* tepl.*) *sumatur*.

11. **cum** (quum Θ, *non* C) **enim**: nam cum D *d** (*corr. d*^{3}) *e f* (*sed* non cum *f*^{c} *super* F^{gr}) *g Orig.* (*int.* iv. 613) *Ambrst.* **nati fuissent** (fuisent L*): nati essent *Aug.* (vi. 88, x. 955, 956); > fuissent nati D; + uel natis *g*, *cf.* nondum (de nond. x. 106) enim (*om.* vi. 232, x. 17) natis (nascentium iii. 2. 916) *Aug.* (ii. 668, 735, iii. 2. 916, vi. 232, x. 17, 106); *gr.* *μήπω γὰρ γεννηθέντων*. **aut** *pr.* (= *ἤ* FG) *codd. plur.* (*sup. lin.* T, aud L*) *vg. uett.*: neque (*Bentl.*) *Aug.* (ii. 668, 735, iii. 2. 916, vi. 88, 90, 91, 232, x. 17, 106, 955, 956), *et gr. plur.* *μηδέ*. **aliquid egissent** (heg. C, aeg. L) *codd.* (*om.* T*, + *mg.*) *vg. uett. plur.*, *et* aliquid agentibus *Aug.* (ii. 668, vi. 232), qui aliquid egerant *Aug.* (x. 17), qui aliquid operati fuerant *Aug.* (x. 106), *contra ord. gr.*: > egissent aliquid *f Bentl.*, qui egerint aliquid *Aug.* (ii. 735), agentium aliquid (*Aug.* iii. 2. 916), agentibus aliquid *g*; *gr.* *πραξάντων τι*. > aliq. boni egissent *vg. edd. ant. plur.* (*non autem Froben* 1502). **bonum aut malum** *cum* ABCF*G*Θ*KLO*TUVZ *d e g Pel. Bentl.*, bonum uel malum D *Aug.* (vi. 90), bonum seu malum *et* siue bonum siue malum *Aug.* (vi. 91): boni aut mali F^{c}HΘ^{c}MO^{c}R *vg. c f Aug.* (ii. 668, 735, iii. 2. 916, x. 17, 106, 956) *et* bonum aut mali G^{c}, boni uel mali W *Orig. Aug.* (x. 954, 955), boni seu mali *Aug.* (vi. 232). aelectionem CL; electio non O^{c}. > dei propositum FLO* *cum gr. min. pauc.* **maneret** (-rit Z*): + et L; maneat *Orig.*, permaneat *Iren.* (*Mass. p.* 258). **ut . . .**

Digitized by Google

12 non ex operibus sed ex uocante
dictum est ei
quia maior seruiet minori
13 sicut scriptum est
iacob dilexi
esau autem odio habui.
14 Quid ergo dicemus?
numquid iniquitas apud deum?
absit 15 mosi enim dicit
miserebor cuius misereor
et misericordiam praestabo cuius
miserebor.
16 Igitur non uolentis
neque currentis
sed miserentis est dei
17 dicit enim scriptura pharaoni
quia in hoc ipsum excitaui te
ut ostendam in te uirtutem
meam et adnuntietur
nomen meum in uniuersa terra.
18 Ergo cuius uult miseretur
et quem uult indurat

---

maneret: ut propositum quod per electionem dei factum est permaneret D.

12. hoperibus C. **uocante** (τοῦ καλοῦντος): uocatione DF (-nem F*)L*, uocacione Z^c; uocantibus M* (*corr.* M^1). **ei**: *om.* CU^c *d e Orig.* (*int.* iv. 613) *Ambrst. Pel. Aug.* (ii. 668, x. 17, 954, 955) *cum gr.* D* *Orig.* (iv. 84, 85); + duo populi in utero tuo et duae gentes in uentre tuo et populus populum superabit et *Iren.* (*Mass. p.* 258) *ex Gen.* xxv. 23. **quia**: qui M^c; *om. Iren.* (*u. supra*). > minori seruiet D. **minori**: + ubs A^c *in mg.*; + in genesi F^{mg}. *Inc. uers.* 12 **dictum est ei** *Tisch.*

13. scribtum L*R. hesau C, essau D, aesau L. **autem**: *in ras.* O^c; hautem C. esautem *uno uerbo* R. > autem esau *g.* odio (hod. CT) **habui**: odiui *g*; + in malachiel F^{mg} R^{mg} (+ IIII), + in malacia A^c *in mg.*

14. **dicemus** (ἐροῦμεν): dicimus BKVZ^c. nunquid W𝔇, nūquid Ϛ. **iniquitas**: + est DW *dem. Orig.* (*int.* iv. 613) *Aug.* (*saepe, non autem* ii. 669, vi. 232) *Sed.* aput CF*H^1L*M. > est apud deum iniquitas *Aug.* (x. 478).

15. **mosi** A, *et* moysi BCFGΘKLMORUVZ^c *vg. Tisch.*, moisi TW, *cum uett. plur. et graeco*: moyses HZ* *d** (-si *d*^2) *Aug.* (x. 954), moesses D. **enim**: autem O. **dicit**: inquit *Aug.* (ii. 669). **miserebor** *pr.* (-ibor F*) = ἐλεήσω: misereor CΘ*LT. **cuius** *pr. cum* ABGΘ^cKMO^cRUVWZ 𝔇𝔖𝔈 *cor. uat. mg. Orig.* (*int.* iv. 613, 614) *Aug.* (vi. 233) *Pel.*: cui CDFHΘ*LO*TϚ *cor. uat.* * *c d e f g Ambrst. Ambr.* (*ps.* 118 *iod*) *Hieron.* (i. 834) *Aug.* (*fere semper*) *Bentl.* **misereor** (miseor R) = ἐλεῶ: miserebor CΘ*LT *cor. uat.* *; misertus ero DO* *d** *Ambrst. Ambr. Aug.* (*semper*) *Sed.*; misertus fuero *Hieron.*; misertus sum Ϛ *edd. ant. plur.*; misereor uel misertus sum *g*; + in exodo A^{mg}. **misericordiam praestabo** (prest. CMUW) = οἰκτειρήσω. **cuius** *sec. cum* ABGΘKO^2 RVZ^c𝔖𝔈 *Pel.*: cui CDFHLMO*TUWZ*Ϛ𝔇 *cor. uat. uett. et patres plur.* **miserebor** *sec.* (misebor H*): misertus fuero FL *Monac. lat.* 4577^c; *melius forsan* misericordiam praestitero *Ambrst. Ambr.*, misericors fuero *Aug.* (*semper*), *graec. enim* οἰκτείρω; + in exodo F^{mg} V^{mg}.

16. **igitur** = ἄρα οὖν. **non** + est *Ambr.* (*ps.* 118 *iod*) *Hieron.* (i. 836). uolentes L*Z* *d** (*corr. d*^2). *inc.* non enim uolentis *Hieron.* (ii. 686, 736). currentes L*Z* *d** (*corr. d*^2). **sed** *om.* O*(+O^2). miserentes Z*; miserantis BKV, miss. D. *om.* **est** (*cum graeco*) GU* *d*^2*g Hieron.* (i. 836) *Pel. Bentl.* > mis. dei est *Orig.* (*int.* iv. 614 *semel*) *Ambr.*; > dei misserantis est D.

17. **enim** *om.* A. scribtura L*R. faraoni DLT; ad pharaonem *Ambrst. Aug.* (ii. 727); + in exodo R^{mg} V^{mg}. **quia**: qui M. **in** *pr.*: *om. d*; ad CΘT *Orig.* (*int.* iv. 613, 614, 615) *Ambrst. Aug.* (ii. 669, 727, iii. 2. 917, vi. 96, 99, 233, x. 954) *Sed.* **ipsum**: *om.* L*(+L^2) *Aug.* **excitaui** (ta *sup. lin.* V; exciticui Z*) **te** (tae ||| V) = ἐξήγειρά σε: > te excitaui CΘTU *Aug.*; excitaui uel suscitaui te *g*; > te suscitaui D *Orig. Ambr.* (*ps.* 118 *iod*), > teipsum reseruaui (*alii* seruaui) *Ambrst.* (*sed notat* 'alii codices sic habent quia ad hoc te suscitaui') *cf. Aug.* (iii. 1. 430) *qui Exod.* ix. 16 *citat* 'propter hoc ipsum conseruatus es'; *et LXX est* ἕνεκεν τούτου διετηρήθης; *uide et Souter,* '*Study of Ambrst.*' *p.* 199; exiui a te O^c; + ubs A^c *in mg.* hostendam C. **in te**: inter H. **uirtutem** (δύναμιν): potentiam *Aug.* (*exc.* x. 954). **et** ABCDKMO^cTVZ^c *c Hieron.* (i. 834): et ut FGHΘLO*RUWZ* *vg. Tisch. d e f g cor. uat.* ('*grecus*') *Orig. Pel. Aug. Sedul., et gr.* καὶ ὅπως; ut *cor. uat.* ('*antiqui*'). **adnuntietur** *codd. plur.*, adnont. Z*, annunt. BKTVZ^cϚ𝔇, annunc. W𝔖𝔈, annut. R, adnuntiaetur L: nuntietur *d** (*corr. d*^2) *Ambrst.*; glorificetur *Aug.* (ii. 727) *Bed., sed gr.* διαγγελῇ (-λεῖ LP 15 *etc.*). huniuersa C.

18. **ergo** = ἄρα οὖν: igitur ergo *d** (*corr. d*^2) *g.* **cuius** ABGΘKVWZ^c𝔇𝔖𝔈 *Aug.* (*saepius*) *Pel. Quaest. uet. et nou. Test.* lxxv: cui CDFHLMO RTUZ*Ϛ *c d e f Ambr.* (*ps.* 118 *iod*) *Orig.* (*int.* iv. 613, 614, 615) *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 917); quem *g.* **uult** *pr.* (uul H *d**): + deus DO* *d e cum gr.* DE 69. misseretur D; miseritur *d** (*corr. d*^2). **uult miseret** *in ras.* G. **et quem**: quem autem *d** (*corr. d*^2) *g, et gr.* ὃν δέ. **uult** *sec.*: uul Z* *d*; *bis scr.* G. **indurat**: obdurat DF^{mg} (obturat) R *Ambr. Aug.* (*semper*) *Sed.*

Digitized by Google

19 dicis itaque mihi quid adhuc
queritur?
uoluntati enim eius
quis resistit?
20 o homo tu quis es
qui respondeas deo?
numquid dicit figmentum
ei qui se finxit
quid me fecisti sic?
21 an non habet potestatem
figulus luti
ex eadem massa facere
aliud quidem uas in honorem
aliud uero in contumeliam?
22 Quod si uolens deus ostendere
iram et notam facere
potentiam suam
sustinuit in multa patientia
uasa irae aptata in interitum
23 ut ostenderet diuitias

---

19. **dicis** (*ita omnes*; *sed gr.* ἐρεῖς *et uoluit* dices *Bentl.*) **itaque mihi**: *om. ut udtur Aug.* (vi. 52, 54). **quid** (i *in ras.* Θ): quod *f*; *item sine addit. cum codd. plur. vg. c* d^3 *e et gr.* ℵAKLP *al. omn. uid.*: + igitur DW *d* g Sedul.*, + ergo O* *Orig.* (*int.* iv. 613, 615) *Hieron.* (ii. 723), + dī *f* (*forsan pro* deus *ut conicit Tisch.*, *sed* F *non habet* ὁ θεός), *et* + οὖν BDEFG. **adhuc** (ἔτι): *om. Hieron.* (ii. 723). **queritur** (μέμφεται) *cum* CDMTU*W *vg.*, *et* quaeritur ABFGHΘKLORU^{c}VZ *Tisch.*, *cf.* querella, quaerella *etc. ad Luc.* i. 6: conqueritur *Aug.* (*semper*). > quid ig. qu. adhuc *Sedul.* **uoluntati** (uolumt. T, uolumpt. C) **enim** (*om. g*): nam uoluntati *Aug.* (*exc.* vi. 54). **eius** (eis R): illius *Orig.* (*int.* iv. 597). **quis**: qui KM*; quid *d** (*corr.* d^3). **resistit** (-tet DW, -tes Z* *ut udtur*): potest resistere *Hieron.* (i. 836, ii. 723); *gr.* ἀνθέστηκεν, *et uoluit* restitit *Bentl.*

20. μενοῦνγε *gr. plur. non redditur apud Latinos*, *et om. gr.* D*FG 14. **quis**: qui Θ*. **qui** *pr.*: quis H*; ut *Aug.* (x. 478). **respondeas**: contra respondeas *Orig.* (*int.* iv. 614, 615), *et gr.* ὁ ἀνταποκρινόμενος. nunquid WϚ𝔓. **dicit**: *gr.* ἐρεῖ, *et uoluit* dicet *Bentl.*, *cf. Tert. infra*; + ei A* (*corr.* A^1). **ei** (et M) **qui se finxit** (fincxit Θ^c, fingit Z*) = τῷ πλάσαντι: fictori suo *Hieron.* (iv. 396); figulo *Hieron.* (i. 1031), *cf.* numquid argilla dicet figulo *Tert.* (*res.* 7); figulo plasmatori *g.* **quid**: ut quid *Pel.*; quare *Hieron.* (*semper*) *Aug.* (*semper*). **sic**: *om.* D. > me sic fec. *Orig.* (*int.* iv. 616) *Hieron.* (i. 835) *Aug.* (vi. 53, 98); > sic me fec. *Aug.* (ii. 671, 722, iii. 2. 918, vi. 52, x. 440, 478, 800). *De hoc uersu notat Aug.* (vi. 52) *nonnullos haereticos 'negare paulum dixisse* o homo tu quis es qui respondeas deo'; *deinde addit ipse 'sed nos et auctoritati apostolicae salubriter inhaerentes et libros quos catholica disciplina custodit falsatos esse nequaquam existimantes, sentiamus quod uerum est' etc.*

21. **an** (han C): aut DO* *d e f g Hieron.* (i. 836) *Aug.* (vi. 53, 97). > figulus potestatem *Hieron.* (ii. 697). *om.* luti *Hieron.* (ii. 697, iv. 396). **ex**: de *Hieron.* (i. 1031, ii. 697, iv. 396). **eadem massa** (missa O*) = τοῦ αὐτοῦ φυράματος: eadem conspersione *Aug.* (ii. 671, iii. 2. 918, vi. 53, 98, 101); eodem luto *Hieron.* (ii. 697, iv. 396). **facere aliud** (aliut AGL*O) **quidem** (*om. Aug.* ii. 669, 722, vi. 101) **uas** (+ facere *c*) *codd. vg. uett. et Hieron.* (i. 836): > uas facere aliud quidem *Aug.* (iii. 2. 918); > aliud (+ quidem i. 1031) uas facere *Hieron.* (i. 1031, ii. 697, iv. 396). **in**: ad *bis Orig.* (*int.* iv. 616) *Ambrst.* ʰonorem T, honorē L. > in honorem uas *f g Bentl. cum ord. gr.*; > aliud uas in hon. facere (*sine* quidem) *Hieron.* (i. 835). aliut *sec.* AGLO. **uero**: autem *Hieron.* (i. 1031) *Aug.* (ii. 671); *om. Hieron.* (ii. 697, iv. 396) *Aug.* (*fere semper*). contumiliam D; + in isaia propheta F^{mg} V^{mg}.

22. **quod** (quo U*; quid *ed. Froben* 1502) **si**: si autem *Aug.* (*saepius*), sin autem *Hieron.* (i. 835); si enim *Aug.* (iv. 568) *Iulianus* (*ap. Aug.* x. 949); *gr.* εἰ δέ. > deus uolens *vg. edd. ant. plur. Hieron.* (i. 835) *Aug.* (iv. 568, x. 478) *Iul. non graec.* **ostendere** (host. C) = ἐνδείξασθαι. quod ... ostendere *in ras.* M. **iram** + suam L^2 *dem.* **et notam** (nota W) **facere** *codd. plur. vg. uett. plur.* (et notam *bis scr. e*) *Iulian.* = καὶ γνωρίσαι: et manifestare D (estare po *bis scr.*) *Ambrst. Cassiod.* (*P. L.* 70. 1327); et noscere *g*; et demonstrare *Aug.* (*semper*). potenciam W. *om.* **suam** DL*(+ L^2). **sustinuit** (susten. FM*Z*, sustineuit d^3 *ut udtur*) = ἤνεγκεν *gr. plur.*: adtulit *Aug.* (*fere semper*), pertulit *Aug.* (ii. 671, vi. 54); *om.* *d* e f g Iulian. cum gr.* FG; + tamen *forsan* O* (*erasit cor.*). pacientia GKU, patienc W (ia *erasa*). **uasa** *codd. plur. vg. c* d^3 *e et gr. plur.*: in uasa *d* f g*, in uasis D (uassis) *Ambrst. Iulian.*, *et* εἰς σκεύη *gr.* FG. ire MW. **aptata** (κατηρτισμένα) *cum* A*F*GH (ap||tata) O^{c}U𝔖 *d e Bentl.*, abtata CT: apta A^{c}BF^{c}ΘKLMO*RVWZϚ𝔓ℭ *c dem. Orig.* (*int.* iv. 616, 617) *Hieron.* (i. 835, vi. 11) *Pel. Sedul.*; praeparata *f g*, praeparatis D *Ambrst.*, consummatis *Iulian.*; quae perfecta sunt *Aug.* (*semper*). **in** *sec.*: ad *Hieron.* (i. 835). **interitum** (interitu R; meritum *e*; uirtute *d**) = ἀπώλειαν: perditionem *Orig. Aug.* (*semper*) *Iulian.* > in perditionem apta *Sedul.*

23. **ut** *codd. plur. vg. c Hieron.* (i. 835, vi. 11) *Aug.* (ii. 671, iv. 568, vi. 99, viii. 417) = ἵνα B

Digitized by Google

gloriae suae
in uasa misericordiae quae
praeparauit in gloriam
24 quos et uocauit nos
non solum ex iudaeis
sed etiam ex gentibus
25 sicut in osee dicit
uocabo non plebem meam
plebem meam
et non misericordiam
consecutam
misericordiam consecutam.
26 Et erit in loco ubi dictum est eis
non plebs mea uos ibi uocabuntur filii
dei uiui
27 esaias autem clamat pro israhel
si fuerit numerus filiorum israhel
tamquam arena maris
reliquiae saluae fient
28 uerbum enim consummans

---

min.: et ut O* *d e g Aug.* (ii. 702, 716, iii. 1. 430, vi. 100, viii. 351, x. 441, 478, 800) *Pel. Iulian.* (*ap. Aug.* x. 949) *et ita uoluit Bentl. cum gr. plur.* καὶ ἵνα; et *f* (*u. infra*). **ostenderet** (host. C; ostenderit Z*) *codd. vg. uett.* (ostendere *f*) *Ambrst.* = γνωρίσῃ: notas faceret *Orig.* (*int.* iv. 616, 617) *Aug.* (*semper*; faciat x. 800) *Iulian. Sedul.*; + uel innotesceret *g*. **diuitias**: s *in ras.* Θ, diuicias W. glorie sue W. **in uasa** (uasas U*) = ἐπὶ σκεύη: in uasis CD(uassis)O*RT *Orig. Ambrst. Iul.* misericordie W. **quae** (que W); quaes M* (s *erasa*); *bis scr. g.* **praeparauit** (prep. MWZ): parauit B*H*, *sed gr.* προητοίμασεν. **gloriam**: + suam *Orig.* (*int.* iv. 616); + eorum *g*.

24. **uocauit** + qui sumus D. **nos** (ἡμᾶς *omnes*): *om.* M^{c}W𝔖𝔖 *dem. cor. uat. mg.* > non solum nos *Hieron.* (i. 835). iudeis DMW. **sed**: uerum *Aug.* (viii. 417). **ex** *sec. om. g.* sentibus L*.

25. **sicut** + et O *d f g Aug.* (iii. 2. 918, viii. 417) *cum gr.* ὡς καί, *et* > etenim sicut *Aug.* (vi. 100). *om.* **in** *Aug.* (vi. 100, viii. 417) *cum gr.* B. **osee** (hos. C, oss. D, oseae L, ose M^{c}): + profeta D. dicitur *c*; + in osee F^{mg}. **uocabo** (καλέσω) *codd. plur. vg. uett. Cypr.* (*test.* i. 19) *Ambr.* (*spir.*) *Hieron.* (i. 835) *Aug.* (*saepe*) *Pel.*: uocaui AG*MU *Hieron.* (vi. 11) *Aug.* (x. 955), *forsan ex u.* 24. **non plebem** (pleu. C) **meam plebem** (pleu. C) **meam**: non populum meum populum meum *Cypr.*, *cf. Iren.* (*Mass. p.* 184; *cf. pp.* 51, 257) '*uti fieret* qui non populus populus', *et Tert.* (*Marc.* iv. 16) non populus meus populus meus. **et non misericordiam consecutam** (-ta H *Tert.*) **misericordiam consecutam** (-ta G^{2} *Tert.*) *legimus cum codd. plur. sc.* ABCF*GH*KL^{2}MO^{c}TV *cod. caraf. d^{2} Tert. Hieron.* (vi. 11) *Confess. Patricii, Pel., cf. etiam Iren.* (*Mass. p.* 257) '*adhuc etiam filios suos nominauit propheta*, non misericordiam consecuta *et* non populus, *ut quemadmodum apostolus ait* fiat qui non populus populus et ea quae non est misericordiam consecuta misericordiam consecuta'; *et in Os.* ii. 24 (LXX) *habent codd.* AQ ἐλεήσω τὴν οὐκ ἠλεημένην, *sed ad hunc uersum lectio Hieronymiana auctoritate graeca caret*; *uide autem* 1 *Pet.* ii. 10 οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες: et non dilectam (-ta *Iren.*, -tum *Cypr.*) dilectam (-ta *Iren.*, -tum *Cypr.*) DF^{c}L*R *d* e f g Iren.* (*pp.* 51, 184) *Cypr. Ambrst. Ambr. Orig.* (*int.* iv. 618 *comm.*) *Hieron.* (i. 835) *Aug.* (iii. 2. 919, vi. 100, viii. 417) *Quaest. uet. et nou. Test.* xliiii. 12, *Bentl. et gr.* καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην ἠγαπημένην; *item in Os.* ii. 24 (LXX) *codd.* B *etc.* ἀγαπήσω τὴν οὐκ ἠγαπημένην; *ambas lectiones coniungunt* et non misericordiam (miscordiam Z*) consecutam miser. consec. et non dil. dilectam O*Z, > et non (*om.* H^{c}) dilectam (del. H^{2} *corr. in* dil.; + meam W) dilectam et non miser. consec. (consecuta H^{c}) miser. consecutam H*Θ (consequutam *bis*) UW *vg. c cor. uat. Monac. lat.* 4577, *Orig.* (*int.* iv. 616, 617 *lemm.*), et non dilectam meam dilectam et non misericordiam consecutam *dem.*

26. **et erit** (> erit enim O*) **in loco** (locum FGLM*R): *confuse Iren.* (*Mass. p.* 257) et in loco eliberata. **ubi** (hubi C): in quo *Iren.* **dictum est eis** (ei BΘMO^{1}U*𝔖V) *cum* BFGΘKM O^{1}RU*𝔖VW *vg. c Pel. Aug.* (viii. 417), *cf.* dicitur eis *d^{2} et gr. plur.* ἐρρέθη *uel* ἐρρήθη αὐτοῖς: dictum est (*om.* **eis**) ACHLO*TU^{c}Z *dem. f Aug.* (vi. 100), *et om.* αὐτοῖς B*; uocabitur D *Iren.*, uocabuntur *d* g Ambrst.*, *et* κληθήσονται FG. **plebs** (plebes C𝔖, ples B*Z*, pleps LMO) **mea** (*om.* O*): populus meus *Iren.* (*om.* meus) *Aug.* (vi. 100, viii. 417). *om.* **uos** D *Iren. Ambrst.* **ibi** (*ex* ubi Z): *om. e*; + *rasura* V. conuocabuntur M* (con *erasa*). *Cypr.* (*test.* i. 19) *ex Osee citat.*

27. esayas C, essaias D, ysaias W, isaias BKV Z^{1}𝔖𝔖𝔖, eseias *d*. proclamat *Sedul.* srahel *bis* C, istrahel *pr. d**, israel *bis vg.*, hīsrl *bis* D. **tamquam** (tanq. K𝔖𝔖): quasi *Hieron.* (i. 836) *Aug.* (iii. 2. 919, vi. 100); sicut *Tycon.* (*reg.* 3). **harena** BDGHΘ^{c}KL^{2}MOU^{1}Z*; arenae T. reliquie MW; reliqui *Quaest.* xliiii. 5 (+ eorum). salue LMW, salui Z*. **fient** (-ant K*, -unt Z): erunt D. saluabuntur uel saluae fient *g*; liberabuntur *Tycon.*

28. **enim** *om. Aug.* (vii. 466). **consummans** (consumans L^{2}O*) = συντελῶν: consumens *Hieron.* (iv. 149). **breuians** (breb. FLO*T) = συντέμνων: adbreuians BKVZ^{c} *c*, abbreuians *vg.*, abreuians W. **in aequitate** (heq. C, eq. MO^{1}W, iq. O*; aequitatem L*RZ*, equitatem L^{2}; + uel iustitia *g*) **quia** (*arcte in ras. scr.* O; quod D) **uerbum breuiatum**

et breuians in aequitate
quia uerbum breuiatum
faciet dominus super terram
29 et sicut praedixit esaias
nisi dominus sabaoth reliquisset
nobis semen
sicut sodoma facti essemus
et sicut gomorra similes
fuissemus
30 quid ergo dicemus?
Quod gentes quae non sectabantur
iustitiam
adprehenderunt iustitiam
iustitiam autem quae ex fide est
31 israhel uero sectans
legem iustitiae
in legem iustitiae non peruenit
32 quare? quia non ex fide
sed quasi ex operibus
offenderunt in lapidem
offensionis
33 sicut scriptum est
ecce pono in sion lapidem
offensionis et petram scandali et

(breb. FT, braeu. O, breui||atum H) *ita codd. vg. uett. Orig.* (*int.* iv. 618) *Hieron.* (iv. 149, vi. 11) *Ambrst.* = *gr.* ℵ^{c}DEFGKLP *al. pler.*: *om. Aug.* (vi. 100, vii. 466) *cum gr.* ℵ*AB *min. pauc. syr. pesh.* **dominus**: deus W *Quaest. uet. et nou. Test.* xliiii. 5. **super terram** (terra *g*): in uniuerso orbe *Quaest.* xliiii. 5 *Uigil.* (*Uarim.* i. 43, *sed tantum ubi uerba Arianorum citat; pergit ipse Uigilius* 'uerbum breuiatum *quod* dominus faciet super terram' *etc.*) *ex Es.* x. 22, 23.

29. **praedixit** (pred. MOW) = *προείρηκεν*: dixit *Hieron.* (iv. 149). esayas C, essaias D, isaias BKVWZ^{c}𝔓𝔖ℭ, eseias *d**; + in esaia prof. F^{mg}. **dominus**: deus W*f*. sabbaoth Ϛ. relinquisset H. saemen C. **sicut** *sec.*: quasi *f Hieron.* (iv. 861). psodoma C, sodom F^{c}. **facti essemus** (*ἂν ἐγενήθημεν*): facti fuissemus *Hieron.* (i. 836); fuissemus (*sine* facti) *Ambrst.*; essemus *Hieron.* (iv. 861) *Tycon.* (*reg.* 3). **sicut** *tert.*: quasi *f*; *om. Hieron.* (iv. 149, 861). gomorrha *vg.*; gomorrae O* (*corr.* O^{1}) *Hieron.* (iv. 149, 861). **similes** (-lis F*Z*) **fuissemus** (-isemus G) = *ἂν ὡμοιώθημεν*: similes essemus *Hieron.* (i. 836); > fuissemus similes *f**. > similes gom. fuissemus *Hieron.* (iv. 861). *Cum textu nostro concordant Hieron.* (vi. 11) *Aug.* (vi. 88, 101).

30. dicimus BKU*V. **quod**: quia *Hieron.* (i. 81) *Aug.* (ii. 666, 736, iii. 1. 46). **gentes** *om.* D. **quae** (que LMW) **non sectabantur** (secteb. O, sectabuntur G*) = *τὰ μὴ διώκοντα*, *cf.* non sectantes *g*: quae non cognouerunt *Aug.* (ii. 666). **adprehenderunt** (adprae. ACFLΘHR, apprae. KT, appre. BUVW *vg. Tisch.*) = *κατέλαβεν*: comprehenderunt *Orig.* (*int.* iv. 618, 619) *Ambrst. Hieron.* (ii. 737). iusticiam *sec.* W. **iustitiam** *tert.* (-ciam W): iustitia ORT *d e Pel.* **autem**: uero Θ. **quae** (que W) **ex fide** (fi *in ras.* L) **est**: *in ras. scr.* M; ex fide *tantum g Hieron.* (ii. 737).

31. **israhel** (srahel CF^{c}, istrahel *d*, israel *vg.*; *in ras. scr.* M) **uero** = *Ἰσραὴλ δέ*, *cf.* israel autem H *Hieron.* (ii. 737) *Aug.* (ii. 666, 736, iv. 1333): nam israhel D (hīsrl) O*, *et ita Ambrst.* **sectans** (*διώκων*) AGHMO^{2}U*Z *Orig.* (*int.* iv. 619) *Hieron.* (vi. 11) *Pel.*, *cf.* sequens *Hieron.* (ii. 737), persequens *Aug.* (ii. 666, 736, iv. 1333, x. 113): sectando BCDFΘKLO*RTU^{1}VW *vg. c d e f Ambrst. Hieron.* (i. 81, iv. 123); sectans uel sectando *g*. **legem** *pr.*: legis D. **iustitiae** *pr.* (-cie W): iustitiam DG*. **in**: ad *Hieron.* (i. 81). **iustitiae** *sec.* (-tie W) *codd. vg. c d^{3} f et gr.* ℵ^{c}F (*cum obelo*) KLP *al. pler.*: *om. d* e g Orig.* (*u. infra*) *Ambrst.* (*comm.*) *Pel. Sedul.*, *cum gr.* ℵ*ABDEG *min.*; *cf. Orig.* (iv. 619) 'israel uero sectans legem iustitiae, in legem non peruenit. *et hic locus . . . in uno eodemque uersiculo diuerse nominat legem. certum est enim quia israel sectabatur* legem iustitiae *secundum literam, sed* in legem non peruenit. *quam legem? sine dubio spiritus. neque enim hoc diceret apostolus, quia legem quam sectabatur, et quam tenebat, et quam habebat, in hanc non peruenerit*'; *etiam om.* **iustitiae** *pp.* 618, 620. **peruenit**: praeuenit *Bentl.**, *deinde deleuit; gr. ἔφθασεν.*

32. **quare** *om. Hieron.* (ii. 737). **quia**: quoniam *Hieron.* (ii. 737). **ex** *pr. om.* A*. **quasi**: tamquam *Aug.* (ii: 666, x. 113); *om. Hieron.* (ii. 737). **operibus** (hop. C*) *sine addit. codd. plur. vg. uett. plur. cum gr.* ℵ*ABFG *min.*: + legis L^{2} *d e Hieron.* (iv. 123) *et gr.* ℵ^{c}DEKLP *al. pler.* **offenderunt** *sine addit.* ACFGHΘMRTUZ* *d e g Ambrst. Hieron.* (iv. 123) *Aug.* (iv. 1333) *Bentl.*, *et gr.* ℵ*ABD*FG: + enim BD (offendunt) KLOVWZ^{c} *vg. c dem. f Hieron.* (ii. 737) *Aug.* (ii. 666, 736) *Sedul. et gr.* ℵ^{c}D^{c}EKLP *al. pler.* **in lapidem**: lapidi *g*. hoffensionis C.

33. **sicut**: de quo *Orig.* (*int.* iv. 619). scribtum FR. **est**: + in essaia D, + in esaia A^{mg} R^{mg}, + in esaia prof. F^{mg}. Hcce D. **pono** ABCF*HΘKMOTUVWZ^{1} (et repono Z*, *corr. in* ecce pono) *vg. cor. uat. uett. plur. Pel. et gr. τίθημι*: ponam DF^{mg}GLR *c et Hieron.* (i. 312, iv. 123). **in** *pr. om.* M* (+ M^{mg}, *deinde erasum*). syon C. hoffensionis C, offensiones L*.

Digitized by Google

omnis qui credit
in eum non confundetur.
X. 1 Fratres uoluntas quidem
cordis mei
et obsecratio ad deum fit
pro illis in salutem
2 testimonium enim perhibeo
illis quod aemulationem
dei habent
sed non secundum scientiam
3 ignorantes enim
dei iustitiam
et suam quaerentes
statuere
iustitiae dei non sunt subiecti
4 finis enim legis christus
ad iustitiam omni credenti.
5 Moses enim scripsit
quoniam iustitiam quae
ex lege est qui fecerit
homo uiuet in ea
6 quae autem ex fide est

petra HL. **et** *sec. om. Hieron.* (iv. 123). **omnis** *codd. et vg. c d³ cum gr.* KLP *al. plur.*: *om. d* e f g Orig.* (*int.* iv. 618, 619) *Aug.* (ii. 666) *Ambrst. Bentl. et gr.* ℵABDEFG 47. *om.* **qui** M*. **credit** ABFKMOᶜRUVZᶜ *vg. e Hieron.* (iv. 123) *Pel.*; *gr.* ὁ πιστεύων: crediderit CDGHΘL TW *c d f g Ambrst. Aug.* (ii. 666) *Bentl.*, *et* crederit O*Z*, *cf.* credidit *Orig.* **in eum**: in eo O* (+ in eum Oᶜ, *sed* in eo *non erasit*) *d e g Hieron.* (iv. 123); *gr.* ἐπ' αὐτῷ. **confundetur**: erubescet *Orig.*; + in isaia propheta (prōfHT Z) Vᵐᵍ Zᵐᵍ.

X. 1. **uoluntas** (-mtas CᶜT, -mptas C*, uoluntatas M*) = εὐδοκία: bona uoluntas *Aug.* (ii. 676, 808, iii. 2. 919, x. 800, 955); > quidem beneplacitum uel uoluntas *g.* *om.* **quidem** *Aug.* (iii. 2. 919). > mei cordis *g.* **obsecratio** (hobs. C) = δέησις: deprecatio *Aug.* **deum**: dominum D. **fit** *codd. plur. vg. c d³*, *et* sit *Aug.* (ii. 808) = ἐστιν ℵ*KLP *al. pler.* (*sed* > ὑπὲρ αὐτῶν ἐστιν), *et* > pro illis fit D *Aug.* (x. 801 *edd.*): *om. d* e f g Aug.* (x. 801 *codd. plur.*; 955) *Bentl. cum gr.* ℵ*ABDEFG *min.* > fit ad deum pro illis *Ambrst.*

2. **testimonium enim** (*om.* CT *Aug.* ii. 234, iii. 2. 648) **perhibeo** (perib. CT) **illis** (> illis perh. *Aug.* ii. 234, 676, iii. 2. 648) = μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς: testor uel testim. perhibeo enim illis *g*; confiteor *tantum Hieron.* (vii. 704). **quod**: quia *f g Aug.* (ii. 234, 676, iii. 2. 648, x. 955); *om. Hieron.* **aemulationem** (em. DMUW): zelum *f g Orig.* (*int.* iv. 621) *Hieron. Aug.* (ii. 234, 676, iii. 2. 648, iv. 148, x. 955); *gr.* ζῆλον; *deinde* + quidem ϛ *edd. ant. Hailbr.* 1476 *etc.*, *cor. uat.* Orig.* (*int.* iv. 620 *semel*). **habent** (-et M): habeant C (ab.) T *Orig.* (*ter*); *om.* R* (+ *m. rec.*). **non** *bis scr.* R. **secundum** + dei *Pel.* **scientiam** (ἐπίγνωσιν): agnitionem *Ambrst.*

3. *Libere citant* deum enim ignorantes et suam iustitiam sistere quaerentes non subiecerunt se iustitiae dei *Tert.* (*Marc.* v. 14), ign. enim dei iustitiam et uolentes se iustificare, iustitiam dei non receperunt *Ambr.* (*exhort. uirg.*), nam iust. dei ignorantes, et suam uolentes constituere, iustitiae dei non oboedierunt *Zeno Ueron.* (i. 27), quia ignorantes dei iust., suae iustitiae obtemperant *Sedul.* iusticiam W. > iust. dei *vg. edd. ant. plur.* (*non autem Froben* 1502) *contra gr.* > iust. quae a deo est ignorantes *Aug.* (ii. 676). **suam** *sine addit. codd. vg. c d³ e Orig.* (*int.* iv. 619) *Aug.* (*saepius*) *cum gr.* ABDEP: + iustitiam *d* f g Iren.* (*Mass. p.* 241) *Tert. Orig.* (*int.* iv. 620, 622, 653) *Aug.* (x. 96, 955) *et gr.* ℵFGKL *al. pler.* **quaerentes** (quer. CLMW) *codd. vg. uett. et Aug.* (x. 955) = ζητοῦντες: uolentes *Iren. Zeno Ambr. Auct. de sing. cler.* (*ap. Cypr. App. p.* 191) *Aug.* (*fere semper*). **statuere** (στῆσαι): constituere *d Orig.* (*int.* iv. 620) *Zeno Aug.* (*semper*) *Ambrst.* iusticie W. **dei** *sec. om. d** (+*d²*). **sunt subiecti** (-tae F*) = ὑπετάγησαν: > subiecti sunt *g.*

4. etenim *Tert.* (*Marc.* v. 14). **christus** + est *Hil.* (*ps.* 118 *he*; 119), *et* > est christus *Ambr.* (*in luc. l.* vii. 21). creden||ti L.

5. **moses** *cum* AHMRV: moyses *plur.* (y *in ras.* G) *vg. Tisch.*, moises W, moēs D. **scripsit** (-bsit F*L*R) *codd. plur. et vg. c d e contra graecum* γράφει: scribit D *f g Orig.* (*int.* iv. 621, 622) *Ambrst. Bentl.*; + in leuitico Aᵐᵍ Fᵐᵍ Rᵐᵍ (-cum); + in deuteronomio et in ezechihele Lᵐᵍ. **quoniam** *hoc loco codd. plur. vg. c*, *et* quia *Orig.* (*int.* iv. 621, 622 *bis*) *cum gr.* ℵ*AD*: *om. hic* DL² *d e f g Ambrst. Pel. cum gr. plur.* iusticiam Z*, iustitia FGMR. **quae** (que MW): quod D. **est**: + quoniam DL² *d f g Pel. Sed.*, + quam *e* (*teste Belsheim*), + quia *Ambrst. Hil.* (*ps.* 68. 24), *et gr. plur. habent* ὅτι *post* τὴν ἐκ νόμου. **qui**: quae O* (*ut udtur*); si L². **fecerit**: + eam *d²* (*et d³*) *e cop. go. tepl. Cassiod.* (*P. L.* 70. 1328); + ea D *d* f g Ambrst. Hil.* (*sed forsan citat ex Gal.* iii. 12) *Pel. Sed.*, *et* + αὐτά ℵᶜBFGKLP *al. pler.* **homo**: *om.* D *f g syr. pesh. Hil.*, *forsan ex Gal.* iii. 12; + ea L². **uiuet** (-uit F) **in ea** (eam L*) *codd. plur. vg. c d² (et d³) e Orig. cum gr.* ℵ*AB *min.* ζήσεται ἐν αὐτῇ: uiuet in eis D *d* f g Ambrst. Hil.* (illis) *Pel. Sed et gr. plur.*; + in leuitico Vᵐᵍ.

6. **quae** (que MW) **autem ex fide est** (> est ex f. F) **iustitia** (-cia W, -tiam D): ex fide autem iustitia *Hil.* (*trin.* x); *gr.* ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη. **sic**: sicut U*(?). **dicit** (ci *sup. lin.* T):

Digitized by Google

iustitia sic dicit
ne dixeris in corde tuo
quis ascendit in caelum?
id est christum deducere
7 aut quis descendit in abyssum?
hoc est christum ex mortuis
reuocare
8 sed quid dicit?
prope est uerbum in ore tuo
et in corde tuo
hoc est uerbum fidei
quod praedicamus
9 quia si confitearis in ore tuo
dominum iesum
et in corde tuo credideris
quod deus illum excitauit
a mortuis
saluus eris 10 corde enim
creditur ad iustitiam
ore autem confessio
fit in salutem
11 dicit enim scriptura
omnis qui credit in illum
non confundetur
12 non enim est distinctio
iudaei et graeci
nam idem dominus omnium
diues in omnes qui inuocant

+ in deuteronomio A^{mg} F^{mg}. **tuo**: + in deutheronomium R^{mg}, + in δευτερονομιω g^{mg}. **ascendit** *codd. paene omnes* (*et* G*H*) *uett. et patres*: ascendet $G^{c}H^{1}$ *vg. Tisch. Bentl. et gr.* ἀναβήσεται. celum GMW; caelo Z*. **id est**: hoc est *f g Iren.* (*Mass. p.* 209) *Orig.* (*int.* iv. 621, 622, 627) *Ambrst. Hil. Aug.* (x. 113) *Sed.*; + in deuteronomio L^{2} (*in mg.*).

7. **aut**: uel *Orig.* (*int.* iv. 627) *Hil.* (*trin.* x). **descendit** (disc. DZ) *codd. plur.* (*et* G*) *uett. plur. et patres* (*etiam Aug.* x. 113): descendet G^{c} *vg. Tisch. Bentl. Aug.* (iii. 1. 577) *Pel.*, discendet *d*; *gr.* καταβήσεται. abysum DZ*, abissum Θ^{c}T. **hoc est**: id est CDT. **ex** (ἐκ): a *vg. edd. ant. plur.* (*non autem Froben* 1502) *Iren.* (*Mass. p.* 209) *Orig.* (*int.* iv. 622, 627) *Ambr.* (*in luc. l.* ii) *Hil. Aug.* (*bis*) *Pel.* **reuocare**: reducere DO* (*ut credo*) *d** (*corr.* d^{3}) *e f g Orig. Ambrst. Ambr.* (*luc.*) *Hil. Aug. Bentl.*, *et* deducere *Ambr.* (*interp. iob* i. 9), *et gr.* ἀναγαγεῖν; eliberare *Iren.*

8. set L; + deuteronomio Z^{mg}. **quid**: qui V. **dicit** *sine addit.* CGHΘ*MRTU* *cod. caraf. dem. Aug.* (x. 113) *Bentl. cum gr.* ℵABKLP *al. plur.*: + scriptura ABDFΘ^{mg}KU^{c}VWZ *vg. Tisch. c d e*, + scribtura LO, *cum Orig.* (*int.* iv. 622) *Hil.* (*trin.* x) *Pel. Sed. et gr.* DE *al. plus* 10; *item* > scriptura dicit *f g et gr.* FG; *deinde* + in deuteronomio F^{mg} V^{mg}, + in deutheronomium R^{mg}, + in δεῦτερο g^{mg}; + ubs A^{mg}. **prope** (iuxta *Hil. bis*): + te *f* (prophete *pro* prope te) *g Tert.* (*Marc.* iv. 35, *sed citat ex Deut.* xxx. 14) *Aug.* (vi. 100, x. 113) *Bentl. cum graeco* ἐγγύς σου. **uerbum** *pr.* + tuum *Hil.* hore C. **uerbum** *sec. om.* T*. predicamus MOWZ.

9. **quia**: quod D, quoniam *Iren.* (*Mass. p.* 209). **confitearis** (confet. D, confiteris A*): confessus fueris *Hil.* (*trin.* x) *Aug.* (iii. 2. 703, 774). **ore** (hore C): corde R. **ore tuo** *in ras. scr.* T. **dominum** (dm̄o *d**; + nostrum D) **iesum** *codd. plur. vg. uett.* = κύριον Ἰησοῦν *gr. plur.*: + christum G *t cor. uat.** *cum gr.* A 19; + nus R^{mg} (*quid fuerit non liquet*); quia dominus est iesus *Hil.* (*trin.* x *semel*, *et* > iesus est *semel*) *Aug.* (iii. 2. 703, 774, 919, vi. 100, x. 113) *et* οτι κυριοσ ιησουσ B *cop.* **et** *in ras. scr.* O. **in corde tuo credideris** (credederis Z*, credediris R): > cre. in cor. tuo DO *d e f g Iren. Orig.* (*int.* iv. 622, 623) *Ambrst. Hil. Aug. Bentl. cum ord. graeco.* **quod**: quia HΘ *Hil. Aug.*; quoniam *Iren.* **deus** *om. e.* **illum excitauit** ABGKMUVWZ d^{3} *dem. Iren. Ambrst. Pel. Bentl.*, *et* > excitauit illum HΘ: illum suscitauit CDFLORT *vg. Tisch. c d** *e f g t* (-bit) *Orig. Hil. Aug. Sed.*; *gr.* αὐτὸν ἤγειρεν *plur.*, > ἤγειρεν αὐτόν AP *min.* **a** ABKMRUVZ *vg. uett. plur. Iren. Pel.*: ex CDFGHΘLOTW *d e*; *gr.* ἐκ. *om.* **a mort.** *Ambrst.* **saluus eris**: saluaberis *Hil.*

10. **enim**: quidem *Orig.* (*int.* iv. 566). **ad** (εἰς): a Z*. iusticiam W. **ore** (hore C): oris T. **autem**: enim *t.* **confessio fit** (fuit *d**): confitetur uel confessio fit *g.* **in** (εἰς) AFGHΘLMORZ* *d e f*, *Quaest. uet. et nou. Test.* cii. 27, *Pel. Bentl.*: ad BCDKTUVWZ^{c} *vg. c t Ambrst. Lucif* (*p.* 113 *ed. Hartel*) *Hil.* (*ps.* 14) *Aug.* (iii. 2. 703, vi. 100) *Priscill.* (*p.* 34) *Quaest.* cxxvi. 9; ad uel in *g.*

11. **dicit enim scriptura** *om. dem.* **scriptura** (scribt. LR): + in esaia A^{mg} R^{mg} *Sedul.*, + per esaiam *Ambrst.*; + quia *Orig.* (*int.* iv. 622, 623) *Sedul. cum gr.* 34, 48, 72 *syr. pesh. et harcl.* **omnis** + enim D. **credit**: credidit L* d^{3}; crediderit DHΘ* *c d** *t.* **in illum**: *om.* D* (+ *mg.*) *Sed.* (*pr.*); in eum *Orig. Sed.* (*sec.*); in illo *d e*; *gr.* ἐπ' αὐτῷ. **confundetur** (-dentur *d**) = καταισχυνθήσεται: erubescet *Orig. Sedul.* (-cit; *et infra* confundetur), *cf. ad* ix. 33; + in esaia L^{mg} g^{mg}.

12. **enim** *om.* D. *om.* **est** T. **distinctio** (διαστολή): districtio M*. > est enim distinctio F *c*; > enim distinctio est *Monac. lat.* 4577. iudei DMW. **et**: neque et *g.* **graeci** CFHΘ *vg.*: greci *rell.*; *deinde* + atque gentilis F^{mg} (*qui et*

Digitized by Google

illum
13 omnis enim quicumque
inuocauerit nomen domini
saluus erit.
14 Quomodo ergo inuocabunt
in quem non crediderunt?
aut quomodo credent ei
quem non audierunt?
quomodo autem audient
sine praedicante?
15 quomodo uero praedicabunt
nisi mittantur?
sicut scriptum est
quam speciosi pedes euangelizantium
pacem
euangelizantium bona
16 sed non omnes oboedierunt
euangelio
esaias enim dicit
domine quis credidit auditui nostro?
17 ergo fides ex auditu
auditus autem per uerbum christi

---

omittere uoluit et graeci) R. **nam idem**: idem enim ipse *Orig.* (*int.* iv. 623). **in omnes** (εἰς πάντας): in omnibus C (homn.) TZ *t Ambrst. Pel.* **qui inuocant**: inuocantes *g*. **illum**: eum *g*, in eum D; + in iohel et in micheam R^{mg}, in ιωἢλ *g*.

13. + *ad init.* in michea et iohel A^{mg}. **omnis** (-nes L) **enim** (autem *dem.*): et omnis *Hil.* (*ps.* 51). **quicumque** (-unque 𝔊𝔐, -ūque ℭ): qui G *t Hil.* (*ps.* 51) *Aug.* (ii. 732, x. 114). **domini**: eius (*et* + hic) *Hil.* (*ps.* 51). **saluus** (-bus C) **erit**: saluabitur *Hil.* (*trin.* v); + in iohel L^{mg}; + in micheam prof. F^{mg}.

14. quo modo *duobus uerbis* 𝔖 *semper*. **ergo**: autem *Aug.* (viii. 249); *om. Hil.* (*trin.* v) *Aug.* (x. 105). **inuocabunt** (ca *sup. lin.* T) = ἐπικαλέσονται KLP *al.*, -σωνται ℵABDEFG *min.*: + eum D *cor. uat.** *Hil. Sed.*, *non gr.* crederunt M*. **aut quomodo** = *fere* ἢ πῶς δέ FG: quomodo autem *Hil.*, sed quomodo *Orig.* (*int.* iv. 625) *Sed.* = πῶς δέ *gr. plur.*; quomodo *tantum Aug.* (ii. 732). **credent** *cum* ABDG^cΘKLMUVWZ (-dentes*) *vg. uett. et* πιστεύσουσιν A(*sic*)KL (*ut udtur ex Tisch.*) *al. pler.*: credunt CFG*HORT; πιστεύσωσιν ℵBDEFGP *min.* *om.* **ei** *Aug.* (ii. 732, vi. 93, viii. 249, 586, x. 105) *cum gr.* **quem** (quaem L) **non audierunt** (οὗ οὐκ ἤκουσαν) *omnes*. **quomodo autem** (πῶς δέ): aut quomodo *Aug.* (vi. 93) *et arm.* **audient** (adient L*, *corr.* L^1) = *gr.* ἀκούσονται *uel* ἀκούσουσιν *plur.*: ἀκούσωσιν $ℵ^cA^2B$ *min.* predicante OW, praedicantem *d**, predicantem M.

15. **quomodo uero** *codd. plur. vg. c* d^3 *e Orig.* (*int.* iv. 624), *et* quomodo autem HΘ *f Orig.* (*int.* iv. 625) *Hil.* (*trin.* v) *Sedul.* = *gr.* πῶς δέ: aut quomodo DO *d* g Ambrst. Aug.* (viii. 249). **praedicabunt** (bunt *in ras.* Θ; predicabunt MOW) = κηρύξουσιν *gr. min. pler.*: εκηρυσσουσιν FG; κηρύξωσιν *gr. plur.* **nisi**: si non *Monac. lat.* 4577 *Aug.* (viii. 249); si nisi non *g*. **mittantur** (-atur *d**): missi fuerint D *Hil.* (*trin.* v); mittuntur uel nisi missi fuerint *g*. scribtum L. **est**: + in naum profeta et es^aia R^{mg}, + in isaia et naum A^{mg}, + in esaia et in naum g^{mg}. **speciosi** (spet. G, speciossi D) = ὡραῖοι, *cf.* pulcherrimi *Hil.* (*ps.* 121): tempestiui *Tert.* (*Marc.* iii. 22), maturi *Tert.* (*Marc.* v. 5); *deinde* + sunt D *Orig.* (*int.* iv. 626) *Ambr.* (*ps.* 118 *pe*) *Aug.* (iv. 480) *Sed.* pedesde O* (de *eras.*). **euangelizantium pacem** = *gr.* τῶν εὐαγγελιζόμενων εἰρήνην $ℵ^c$DEFGKLP *al. pler.*: *om.* D *Orig.* (*int.* iv. 465, 624, 625, 626) *cum gr.* ℵ*ABC *min. et Orig.* (*gr.* iv. 11). **euangelizantium** *sec.* (aeuanguelitz. D): *inceperat* euangelium Z* *sed inter scribendum correxit*. *om.* **euangel. bona** *Ambr.* (*de Isaac c.* 4) *Hil.* (*ps.* 121); *om.* **pacem, euangel. bona** *Hil.* (*ps.* 59; *sed libere citat* 'speciosi enim pedes euangelizantium sunt'). > euangel. bona, euangel. pacem *Iren.* (*Mass. p.* 200) *Tert.* (*Marc.* v. 5) *Hil.* (*ps.* 65). *Uarie reddunt* pedes eorum (> eorum pedes *Aug.* viii. 249) qui annuntiant pacem (+ eorum *Hil.*) qui annuntiant bona *Hil.* (*trin.* v) *Aug.* (iv. 480, 683, viii. 249); pedes annuntiantium pacem, annuntiantium bona *Aug.* (iv. 842); + naum et esaias L^2.

16. set L. omnis M. **oboedierunt** (ὑπήκουσαν) *cum* AC (hob.) GH (e *sec. in ras.*) M* (r *erasit cor.*) T *cod. caraf. Bentl.*, *et* obaud. *Pel.*: oboediunt BDFΘKLORUVZ^c *dem. e g Hil.* (*trin.* v) *Ambrst. Sed.*, obed. W *vg. c f*, obaud. *d Aug.* (iii. 2. 446); oboedient Z*. aeuanguelio D; euuangelium Z* (-o *cor.*). esayas CT, essaias D, eseias *d*, isaias BKO^cVZ^c 𝔐𝔖ℭ, ysaias W. **enim**: autem W. **esaias enim dicit** *om.* R. **credidit** (-dedit Z*) = ἐπίστευσεν: credit D *Pel.** auditu L. **nostro**: uestro W *Sed.* (*semel*).

17. **ergo** (ἄρα *gr. plur.*; + οὖν FG 37. 116): igitur *Aug.* (ii. 732); itaque *Hil.* (*trin.* v). **auditu** + est D *Sed.* **per uerbum** (ueruum L^1): *om.* L*; per fidem *perperam Priscill.* (*ed. Schepps, p.* 55). **christi** *codd. vg. uett. plur. cum gr.* ℵ*BCD*E *min.*: dei *Sed. cum gr.* $ℵ^c$AD^cKLP *al. pler.*; dei christi *ps. Bed.*; *om. f g Hil.* (*trin.* v) *Pel. cum gr.* FG.

Digitized by Google

18 sed dico numquid non audierunt ?
et quidem in omnem terram
exiit sonus eorum
et in fines orbis terrae
uerba eorum
19 sed dico numquid israhel
non cognouit ?
primus moses dicit
ego ad aemulationem uos
adducam in non gentem
in gentem insipientem
in iram uos mittam.
20 Esaias autem audet et dicit
inuentus sum non quaerentibus
me palam apparui his qui
me non interrogabant
21 ad israhel autem dicit
tota die expandi manus meas
ad populum non credentem
et contradicentem.
XI. 1 Dico ergo numquid reppulit
deus populum suum ? absit

---

18. nunquid Wϛℌ. **audierunt** + in psalmo XVIII A^{mg} R^{mg}. **et quidem** (et quid est K) = *μενοῦνγε*, *et* imo *Hil.* (*trin.* v), *cf. ad Lc.* xi. 28 : *om.* D *d** (*corr. d³*) *f g Orig.* (*int.* iv. 626, 627) *Pel. cum gr.* FG; + in psalmo XVIII Z^{mg}. **omnem** + enim *d** (*corr. d³*) *cum gr.* D*. **exiit** (*cf.* petiit *Mc.* xv. 43, *Lc.* xxiii. 52, transiit *Ioh.* v. 24, *etc.*) *cum* BDFGHΘKLMO*RUVZᶜ: exiuit ACOᶜTW *vg. Tisch.*; exiet Z*. **eorum** *pr.*: illorum *e.* **in** *sec.*: ad *Hil.*, usque ad *Ambrst.* **fines** (-nis FG*; -nem *e*): terminos *Tert.* (*Marc.* iii. 22) *Hil.*; *gr.* *τὰ πέρατα*. **orbis** (horbis C) **terrae** (-re W, -ra M*) = *τῆς οἰκουμένης* : orbis *tantum Hil.*, terrae *tantum Tert.* **uerba** : uoces *Tert.* **eorum** *sec.* : illorum D *Ambrst.*

19. nunquid Wϛℌ, numquit G. srahel C, hisrā D, israel *vg.* **cognouit** (*ἔγνω*) : sciuit *Hil.* (*trin.* v). primum F¹; + enim Z*. *distinguunt* cognouit primus ? moyses *etc.* CT. **moses** *cum* AHRV *d e* : moyses *codd. plur. vg. Tisch.*, moises W, moēs D. **dicit** : + ecce O ; + enim Z* ; + in canticum deutheronomium R^{mg}. **ad aemulationem** (aemol. Z*, hemul. C, emul. DMW) **uos adducam** (add *in ras.* L¹; perducam *Aug.* iii. 2. 919) = *παραζηλώσω ὑμᾶς* : ad emulandum prouoco uos *f*; ad aemulationem uel or uos *g*; incitabo uos *Hil.* **non** *sec. om. d**(+ *d³*). **gentem** *pr.* : gente CTZᶜ (*deinde iterum correctum*) *d³*; *gr.* *ἐπ' οὐκ ἔθνει*; + in deuteronō A^{mg}. **insipientem** (*ἀσυνέτῳ*) : insensatam *Orig.* (*int.* iv. 626, 628) *Hil.* **in iram** (ira G) **uos mittam** (inducam *Orig.*) = *παροργιῶ ὑμᾶς* : irritabo (inr. D) uos D *f g Aug.*; exacerbabo uos *Hil.*; + in deuteronomio L²; + in *δευτρό* g^{mg}.

20. esayas C, essaias D, isaias BKOᶜVZᶜℌ𝔖ℭ, ysaias W. **audet** (-dit AM*) **et** : *om. d** (+ *d³*) *e f g cum gr.* D* *et* ³EFG. **inuentus sum** (*εὑρέθην*) + a DFᶜMᶜR *vg. Orig.* (*int.* iv. 626, 628, 629). querentibus CHLMVW. > in me non quaerentibus *f*, > inter eos uel in eis me non quaerentibus *g*; *gr.* *εὑρέθην* (+ *ἐν* BD*FG) *τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν*. **palam apparui** (aparui Z*) = *ἐμφανὴς ἐγενόμην* : in manifesto factus sum *f*, palam uel in manifesto factus sum *g* ; *cf.* manifestus eis qui non quaerebant eum *Iren.* (*Mass. p.* 184). **his** (hiis M*W, iis *vg.*; inter eos *Orig.*) **qui me non interrogabant** (interrobant Θ) = *τοῖς* (*ἐν τοῖς* BD*) *ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν* : me non interrogantibus *f g.* > palam apparui (factus sum *Ambrst.*) non quaerentibus (quer. O) me (+ et *Ambrst.*) inuentus sum his (*ita* O¹ ; inter eos O* ? *d e Ambrst.*, *cf. Orig. et gr.* BD* *supra*) qui me non interrogabant O *d e Ambrst.* (*Sed.*), > apparui autem his qui me non quaerunt inuentus sum iis qui me non interrogabant *Hil.* (*trin.* v), *cf.* manifestus factus sit his qui eum non quaerebant, et inuentus sit ab his qui de eo non interrogabant *Orig.* (*int.* iv. 629 *comm.*) ; *cum* LXX *ad Es.* lxv. 1 *ἐμφανὴς ἐγενήθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν codd.* ℵAQ, *sed ἐμφ. ἐγεν. τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτ., εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητ. cod.* B.

21. istrahel *d*, hisr̄l D, israel *vg.* **autem** : *om.* T *Tycon.* (*reg.* 2) ; + quid CDKRTU*?Zᶜ *g Orig.* (*int.* iv. 626, 628) *Hil.* (*trin.* v) *Ambrst.* (quia *teste Sabatier*) *Tycon. Pel. Aug.* (ii. 736) *Sedul.*; *sine auct. graeca.* **dicit** + in esaia R^{mg} g^{mg}. **tota die** (diae CM) : totam diem *f Bentl.*; *gr* *ὅλην τὴν ἡμέραν*. **expandi** (*ἐξεπέτασα*) : extendi D *Hil. Aug.*; + ad te D. **meas** : + ubs A^{mg}. **populum** : plebem O *d e f g Tycon.* **non credentem** (*ἀπειθοῦντα*) : non audientem *Hil.* *om.* non credentem et *Tycon.* **et** : sed Wϛ. **contradicentem** *sine addit.* ABCGHΘKMORVZ*ℭ *cod. caraf. d e et gr.* : + mihi DFL (contradicentemihi) TUW (michi) Z^{post} *Monac. lat.* 4577 ϛℌ𝔖 *cor. uat.* c dem. Bed.* *om.* **et contradicentem** *g Hil. cum gr.* FG.

XI. 1. **dico** (*in ras.* V) **ergo** (autem D; igitur *Orig.* 629, *Ambr. ps.* 43, *Sed.*) : quid ergo *Aug.* (iii. 2. 958) ; quid ergo dicemus fratres *Aug.* (iv. 1027). numquit G ; nunquid W. repulit DL²O *vg.*, repullit M, reppullit Z*. > deus rep. *vg.* **populum suum** *codd. plur.* (*in ras. scr.* O) *vg. uett. plur.*, *et* plebem suam U *Orig.* (*int.* iv. 629)

Digitized by Google

nam et ego israhelita sum
ex semine abraham
tribu beniamin
2 non reppulit deus plebem
suam quam praesciit
an nescitis in helia
quid dicit scriptura
quemadmodum interpellat
deum aduersus israhel?
3 domine prophetas tuos occiderunt
altaria tua suffoderunt
et ego relictus sum solus
et quaerunt animam meam.
4 Sed quid dicit illi responsum
diuinum?
reliqui mihi septem milia
uirorum
qui non curuauerunt
genu bahal
5 sic ergo et in hoc tempore
reliquiae secundum
electionem gratiae

Aug. (*semper*) = τὸν λαὸν αὐτοῦ *gr. plur*: hereditatem suam *f g Ambr.* (*ps.* 43 *et* 118) *Tycon.* (*reg.* 2) *Ambrst. Sedul. et* τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ FG, *cf. Ps.* xciii. (xciiii) 14; *deinde* + quam praesciit *d** (*om.* d^2) *Aug.* (iv. 1027) *Ambrst.* (*comm.*) *et gr.* ℵ^{c}AD* 76. **nam et**: nam M; etenim *f*, etenim uel nam *g*; *gr.* καὶ γάρ. srahelita C, hisrahelita D, istrahelita *d*, israelita H *vg.* **semine** (-nae C, emine L*) **abraham** (abrahae *c*, -he W; *om.* D): genere israel *Aug.* (iv. 841, *sed infra* **semine abraham**). **tribu** *cum* ACFG*H ΘRTZ *d e Tycon. Aug.* (iii. 1. 403, iii. 2. 958, iv. 841, 1027, x. 847) *et gr.* φυλῆς (*sine* ἐκ): de tribu BDG^{1}KL^2 (*in ras.* 3 *litt. scr.*) MOUVW *vg. c dem. f g Ambr.* (*ps.* 43) *Ambrst. Pel. Aug.* (ii. 736, iii. 2. 919) *Bentl.*; ex tribu *Aug.* (x. 956); et tribu *Orig.* (*int.* iv. 629 *bis*). ueniamin *d**.

2. repulit D *vg.*, repullit M. *om.* **deus** D. pleuem C. **praesciit** *codd. plur. et* praesciuit DG*H^{c}KRU *vg. f g*, presciit M*, presciuit M^{2}O^{c}W *c*: ante presciit O*; *gr.* προέγνω. **nescitis** (-tes Z*) = οὐκ οἴδατε: ignoratis O. elia *vg. f g*; heliam LMO, helian *d**. scribtura R, scripturam Z*. **quemadmodum** (quemamm. KO*R) = ὡς: quomodo D *c f Orig.* (*int.* iv. 629) *Ambrst.* **interpellat** (ἐντυγχάνει): postulat D *d** (*corr.* d^2) *e Ambrst.*, postulabat *f g*. **deum**: dominum FH*ΘLR. **aduersus** (*in ras. scr.* O; aduersum BCKRVZ *vg. Tisch.*): contra DW *Ambrst.*; *gr.* κατὰ τοῦ Ἰσρ. srahel C, hisrl̄ D, israel *vg.*; + lib⁻ regum L^2, + in (*om.* F^{mg}) regnorum lib⁻ III F^{mg} R^2.

3. prophaetas LO, profetas D. **occiderunt** (hocc. C): + et *Aug.* (x. 956) *cum gr.* DEL *al. pler.* **suffoderunt** (soff. G*; suffode^{ru}nt H) = κατέσκαψαν: effoderunt *Ambrst.*: destruxerunt *f g*; euerterunt *Aug.* (v. 528). **relictus** (-tos O*) **sum**: derelictus sum *Aug.* (iv. 841); remansi *Aug.* (iv. 111). querunt CMW. *ad fin.* + in regum lib⁻ scd⁻ V^{mg}; + in rēg lib. III A^{mg}; + in maλaχιμ g^{mg}.

4. **dicit** *partim in ras.* G. quidicit Z*. ille Z*, illis O*; ei uel illi *g*. > illi dicit *Aug.* (v. 528). **diuinum** (*ex* dininum Z): *om. Tycon.* (*reg.* 3). > diuinum responsum *vg.* **reliqui** (-quid M*): dereliqui *Hieron.* (vi. 462) *citans ex* III *Reg.* xix. 18. **septem** (-tim Z*; -te M*) **milia** (millia *vg.*): UII milia DW; U̅I̅I̅ F (*cf. cod.* E *ad Mt.* xvi. 10); + ubs A^{mg}. uiros *f g*. curbauerunt FG*HO*, curuaberunt L^{1}T. **genu** (γόνυ) *cum* ACG^c(G* *non liquet*)MRU^c '*grecus*' *ap. cor. uat. c d** (genum) *f g Hieron.* (vi. 253, *ex Reg.*) *Aug.* (x. 847, 956) *Pel. Bentl.*; *item ad* III *Reg.* xix. 18 *habent LXX* καταλείψεις ἐν Ἰσρ. ἑπτὰ χιλιάδας ἀνδρῶν, πάντα γόνατα ἃ οὐκ ὤκλασαν γόνυ τῷ B., καὶ πᾶν στόμα ὃ οὐ προσεκύνησεν αὐτῷ: genua BDFG^1(*sed* -ua *in ras.*)HΘKLOTU*VWZ *vg. cor. uat.** d^3 *e Orig.* (*int.* iv. 498, 629) *Hieron.* (vi. 462, *ex Reg.*) *Aug.* (iv. 111, 841, v. 528, viii. 588) *Tycon. Sed.*; *deinde* + sua O* *et* ^{2} *cor. uat. mg.* d^3 *Orig.* (*int.* iv. 498). **bahal** (*cf.* israhel *Ioh.* i. 31 *etc.*) *cum* ACGHΘMO^1, *et* baal RTUZ*𝕭 *f*, '*grecus*' *ap. cor. uat.*, *Orig.* (*int.* iv. 629) *Hieron.* (vi. 462) *Tycon. Bentl.*, *et gr.* τῇ (το F, τω G) Βάαλ: ante bahal BD(bachal)FKO*(*et* O^2) VW *Monac. lat.* 4577^c *d e Pel.*, ante baal LZ^{c}ϛ𝕾𝕮 *edd. ant. plur. cor. uat.* ('*antiqui, glossa*') *c g Orig.* (*int.* iv. 498) *Hieron.* (vi. 253) *Aug.* (iv. 111, 841, v. 528, viii. 588, x. 847, 956) *Sed.*

5. **ergo** (igitur O *Orig. int.* iv. 629, *Sed.*): *om. Tycon.* (*reg.* 3) *et gr.* C 54. 55. 109 *syr. pesh. et harcl.* (*txt*). **et**: *om.* HΘ* *d e*; nunc *Tycon.*; et nunc *f g* (> in hoc nunc). **in hoc tempore** *om. Tycon.* (*in lemmate, non in comment.*). **reliquiae** (-quie W, -quia *d**) = λεῖμμα. **secundum** (*ita Aug.* ii. 727) = κατά: per *Aug.* (*saepissime*) *Ambr.* (*noe et ar.* 5). aelectionem C, aelaect. L. **gratiae** (gr *in ras.* Z; gratiam O* *ut uidetur*; gratie W): + dei (*contra gr.*) *Sed. cor. uat.** ϛ *edd. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Froben* 1502, *Sacon* 1515, 1519. **factae sunt** (= γέγονεν) *cum* AGL* *cod. caraf.* *d** *Aug.* (x. 812, 847, 947, 948, 956) *Bentl.*: saluae (-ue W, -ui d^3) factae (-te MW) sunt BCDFHΘKL^{1}MOR

Digitized by Google

factae sunt
6 si autem gratia non ex operibus
alioquin gratia
iam non est gratia.
7 Quid ergo? quod quaerebat
israhel
hoc non est consecutus
electio autem consecuta est
ceteri uero excaecati sunt
8 sicut scriptum est
dedit illis deus spiritum
conpunctionis
oculos ut non uideant
et aures ut non audiant
usque in hodiernum diem
9 et dauid dicit
fiat mensa eorum in laqueum
et in captionem et in scandalum
et in retributionem illis
10 obscurentur oculi eorum
ne uideant et dorsum illorum
semper incurua.
11 Dico ergo numquid sic offenderunt
ut caderent? absit
sed illorum delicto
salus gentibus

TUVWZ *vg. c d*^{3} *e* (>factae s. saluae) *f g cor. uat. Orig.* (*int.* iv. 629, 630, 640) *Ambr.* (*noe et ar.* 5, *de iac.* ii. 3, *ps.* 36, 43) *Ambrst. Hieron.* (vi. 462) *Pel. Aug.* (*saepissime*) *Tycon. Sed.*

6. **non** *pr. cum* ACFG*HΘLRT *d e Pel.*: iam non BDG^{1}KMOU(*arcte in ras. scr.*)VWZ (*in ras.*) *vg. c Orig.* (*int.* iv. 629, 630) *Ambr.* (*ps.* 43) *Aug.* (*semper*), *et* > non etiam *f g*; *gr.* οὐκέτι. hoperibus C. gratiam *sec.* F*. **iam non** (οὐκέτι) : *om.* iam Z*(+ Z^{1}) *d** (+ *d*^{3}) *Sed.*; > non iam *f g*. **est** *codd. vg. uett. plur.* = ἐστὶν 54 *cat* (*txt*) *et syr. pesh. et harcl.*: erit *f g cum gr.* C^{2} (*uid.*); fit *Orig.* (*int.* iv. 629, 630) *et gr. longe plur.* γίνεται. **gratia** *tert. sine addit. codd. paene omnes cum gr.* ℵ*ACDEFGP 47 (*txt*) : + quod ex operibus iam non est gratia alioquin opera iam non sunt opera L^{mg} (*forsan m.* 2) = εἰ δὲ ἐξ ἔργων οὐκέτι ἐστὶ χάρις, ἐπεὶ τὸ ἔργον οὐκέτι ἐστὶν ἔργον ℵ^{c}(B)L *al. fere omn. syr. pesh. et harcl. etc.*

7. **ergo** : enim D *Sed.*; + est *Orig.* (*int.* iv. 631). **quaerebat** (querebat CHLMWZ*) = ἐπεζήτει F(-ται)G *min.*: *gr. rell.* ἐπιζητεῖ. srahel C, istrahel *d**, hisrl̄ D, israel *vg.* **hoc** *om. f* (*non g*). **est consecutus** (-quutus ΘL) : est adsecutus *Ambrst.*; inuenit *f* (*non g*); *gr.* ἐπέτυχεν. **electio** (ael. C) **autem** : electionem *e*. consequuta ΘLZ. caeteri DOϚ𝕳. **excaecati** (excec. AGKLMOTVW) **sunt** : obcaecatos *dicit Iudaeos Hil.* (*ps.* 68); *gr.* ἐπωρώθησαν *plur.*, επεpωθησαν C 37, επηρωθησαν 66**, *uide ad u.* 25.

8. *om.* **sicut** Θ*. scribtum R. **est** : + in esaia (ess. D) profeta (prof F^{mg}) DF^{mg}, + in esaia A^{mg} R^{2} *g*^{mg}. **illis** : eis D *f Hieron.* (iv. 98). *om.* **deus** M*. **spiritum** : + *ras.* 2 *aut* 3 *litt.* K. compunctionis UW *vg. Tisch.* hoculos C. *om.* **et** D*FΘ*L *contra graecum.* **ut** *sec. om.* O*. audeant DZ*, autiant L*; + et non intelligant (*omisso* **usque in h. d.**) *Aug.* (viii. 258). odiernum OZ*.

9. + XXVIIII *in mg. g.* **dauid** : aui *in ras.* G. **eorum** : + coram ipsis DU^{c}WϚ𝕾 *edd. ant. plur. cor. uat.** *Hil.* (*ps.* 68) *cum gr. min.* 4 k^{scr} *syr. pesh. ex LXX. ad ps.* lxviii (lxviiii), *sed Orig.* (*int.* iv. 631) '*apostolus autem non posuit* coram ipsis', *et ita notant Sed. et Lucas Brug.* laquaeum G. **et** *sec. om.* R. **in captionem** (εἰς θήραν) : *om.* F*(*sed est rasura*)R *Aug.* (x. 798) *Priscill.* (*ed. Schepps p.* 14) *Bed. cum gr. min.* 73 *syr. pesh., ex LXX., cf. Orig.* 'in captionem *in psalmo non habetur scriptum, neque in nostris LXX. interpretum exemplaribus, neque in hebraeorum*'; in retributionem DF^{c}(+ illis); + in psalmo XVIII F^{mg}, + in psal. LXVIII A^{mg}. **retributionem** (ἀνταπόδομα) : tribulationem *cor. uat.* **illis** : eis *Orig.* (*int.* iv. 632, 633); *om. Hil. Hieron.* (iv. 98). >et in retr. illis et in scand. R, >et in retr. et in scand. illis *Hil.* (*om.* illis) *Aug. Bed. cum gr. min.* 73 *syr. pesh. ex LXX.* **in retr. illis** *expunxit* F^{c} (*uide supra*).

10. hobscurentur hoculi C. *om.* **eorum** M*R. **ne** : ut non *f g Ambrst.* dorsa *Hieron.* (iv. 98) *contra gr.* **illorum** *cum* ACGHΘMORTUWZ* *d e Orig.* (*int.* iv. 631) *Pel.*: eorum DFL^{1} (*in ras.*) *vg. Tisch. c f g Hil.* (*ps.* 68) *Hieron. Aug.* (x. 798); ipsorum BKVZ^{c} *cor. uat.** **semper** : in perpetuum *d** (*corr. d*^{3}) *e*, perpetuo *Hil.* **incurua** (-ba F*RT) : + semper *c*.

11. dic^{o} T. **ergo** : enim D. nunquid W𝕳, numquit G. **sic** (si Z*) *codd. vg. uett.* (*et d*^{3}) *Hieron.* (iv. 98) *Aug.* (iii. 2. 919) : *om. d** (*Bentl.*) *cum gr.* **offenderunt** (hoff. C) = ἔπταισαν : deliquerunt *Aug.* (iii. 2. 919, 920); peccauerunt *Hieron.* **illorum** : eorum D. **delicto** (dilicto O*, dilecto A*, delecto R) : delictum DL^{2}M^{c}O^{2}UW *g* (delictum uel to) *Ambr.* (*ps.* 36), delicta G^{1}; *sed gr.* τῷ αὐτῶν παραπτώματι. **salus** : + est U *vg. cor. uat.** *c Ambr.* (*cf. Hieron. infra*) *Sed.* **gentibus** : *om.* D; gentium *Hieron. Pel.*; + fieret *Hieron.* **ut illos aemulentur** (emul. DMUW, aemularentur C, emularentur T) *codd. vg. c d e, et* > ut emulentur illos *f g* (emularentur)

Digitized by Google

ut illos aemulentur
12 quod si delictum illorum
diuitiae sunt mundi
et deminutio eorum
diuitiae gentium
quanto magis plenitudo eorum.
13 Uobis enim dico gentibus
quamdiu quidem ego sum
gentium apostolus
ministerium meum
honorificabo
14 si quo modo ad aemulandum
prouocem carnem meam
et saluos faciam aliquos
ex illis
15 si enim amissio eorum
reconciliatio est mundi
quae adsumptio
nisi uita ex mortuis?
16 quod si delibatio sancta est
et massa et si radix sancta
et rami 17 quod si aliqui

Bentl.: ad aemulandum eos *Hieron.*, *et gr.* εἰς τὸ παραζηλῶσαι αὐτούς.

12. **quod si** + autem *g*. delectum R. **illorum**: eorum D *f g*. **diuitiae** *pr.*: *bis scr.* D*; diuicie W. **sunt**: *om. f Bentl. cum graeco et Orig.* (*int.* iv. 633, 634). **deminutio** (dim. DΘRUW *vg. Tisch.*, dym. O*, diminuteo Z*): deminutiae L; *gr.* ἥττημα. **eorum** (earum U*) *pr.*: illorum O. **diuitiae** *sec.*: diuitie W, diuitia R. **gentium** + sunt D. plaenitudo F. **eorum** *sec.* (earum U*): illorum OT *Ambrst.*

13. **uobis enim dico** (im dico *in mg. scr.* U) = *gr.* ὑμῖν γὰρ λέγω DEFGL *al. pler.*: ὑμῖν δὲ λέγω ℵABP *min. et Sed.*, ὑμῖν οὖν λ. C. **quamdiu** (quand. DMO*Ꞩ𝕳, quãndiu K) = ἐφ' ὅσον *de spatio temporis*, *cf. Mt.* ix. 15, 2 *Petr.* i. 13 *et Orig.* (*int.* iv. 635): *rectius* in quantum *Erasm. et* 'inasmuch as' *uersio Anglica*: + sum Z* (*ut udtur*). **quidem** = μέν L *al. pler.*: *om.* O* *d** (+ *d*^{3}) *f g Ambr.* (*ps.* 36) *Pel. cum gr.* DEFG *min.*; μὲν οὖν ℵABCP *non redditur apud Latinos.* > ego quidem D. **ego sum** = *gr.* FG: > εἰμὶ ἐγώ *gr. plur.* (*om.* ἐγώ A *min.*). > gentium sum *dem.* apostholus C, apostulus G. > apostolus gentium *Orig.* mynisterium R. **honorificabo** (onorif. O^c *in ras.*) *codd.* (*et* H^c) *vg. c d e* = δοξάσω FG *min.*, *cf.* glorificabo Θ^{mg} *f g Auct. prom.* (*col.* 184), illustrabo *Ambr. Orig.*: *gr. plur.* δοξάζω, *et* glorifico *Aug.* (viii. 215, 582); *uoluit* honorifico *Bentl.**, *deinde deleuit*; honorificabo glorifico H*.

14. qo modo H*, quomodo ℭ; quoniam *f*. **ad aemulandum** (emul. MOW) **prouocem** (-cam Z*) = παραζηλώσω: aemuler *d** (*corr. d*^{3}) *e g Ambr.* (*ps.* 36) *Ambrst. Pel.*, emuler D *f*; ad aemulationem (emul. U) prouocem U *Aug.* (viii. 582), in aemulationem immittam *Orig.* (*int.* iv. 635); ad aemulationem prouocare potero *Aug.* (viii. 215) *Auct. prom.* (*col.* 184), ad aemulationem adducere potuero *Aug.* (iii. 1. 25); aemulari potero *Aug.* (iv. 932). carne O. **et** (καί): ut C(hut)DOT *Ambrst. Pel. Aug. Auct. prom.*, *non graec.* **saluos** (salbos C) **faciam**: saluabo *f g*. **illis** (illos Z*): ipsis *Ambr.*

15. *deficit e ad u.* 26. *om.* **enim** *Aug.* (viii. 215). **amissio** (amisio T, amisso V) = ἡ ἀποβολή: abiectio *Hieron.* (iv. 98), reiectio *Aug.* (viii. 215, 582). **eorum**: illorum *Aug.* (*bis*). **reconciliatio est**: reconciliacionem *f*; *om.* **est** *Hieron.* **mundi** (*ita f*): mundi uel o *g*, *et* κόσμῳ FG. **quae** (que W) = τίς: + est DW *g Orig.* (*int.* iv. 635, 636) *Ambrst.*, + erit *Aug.* **adsumptio** *cum* ACFGΘ(L*)MO(R)Z*: assumptio BDK(pt *in ras.*)L^{2}UVWZ^c *vg.*, assumtio HT; *item pro* **adsumptio nisi** *legunt* adsumptio nis *d*, adsumptionis L*R; *deinde* + eorum *Hieron.* **nisi** (i *fin. euanuit* H): nonne *Hieron.*

16. **quod** (quia D) **si** *codd. vg. uett.* = εἰ δέ *gr. plur.*, *cf.* si autem *Aug.* (ii. 670, viii. 215, 582): et si *Iren.* (*Mass. p.* 39), und ob *tepl.*; ει γαρ A, ει C^2. **delibatio** (dilib. D, deliu. G*M*, deleu. M^c) *codd. plur. vg. uett. plur. Iren. Orig.* (*int.* iv. 637) *Aug.*, deliberatio F* *Bed.*, liberatio Θ^{mg} *d** (libetio *d*^{3}) = ἡ ἀπαρχή: primitiae *Orig.* (616) *Pel.* (*comm.*); initium *Pacian.* (*ep.* 2); + eorum D. Ἀπαρχή *fere semper redditur ab Hieronymo* primitiae, *sc. Rom.* viii. 23, 1 *Cor.* xv. 20, 23, xvi. 15, 2 *Thess.* ii. 13, *Apoc.* xiv. 4, *sed* initium *Iac.* i. 18 (*ut fere semper redditur in d e g*, *cf. Pacian. supra*), primitiuus *Rom.* xvi. 5 (*et ita f*); delibatio *tantum hoc loco inuenitur in uulgata Bibliorum editione*; *ueteris Latinae uersionis est*, *ut apparet ex Iren. et locis allatis ap. Roensch* '*It. u. Ug.*', *p.* 72. **sancta** *pr.* (s *in ras.* U): sanctae *Orig.* (616), sanctum *Pacian.* **est** *om. f Iren. Bentl.* **massa** (τὸ φύραμα): conspersio *Aug.* (*ter*); farina *Pacian.*; φύραμα *alibi redditur* massa *Rom.* ix. 21, 1 *Cor.* v. 6, *Gal.* v. 9, *sed* consparsio 1 *Cor.* v. 7. **si** *sec.* *om. f g cum gr.* FGP* *min.* **sancta** *sec.* + est DO^1 *Aug.* (*ter*) *Sed.*

17. ^{quod}quod D. aliquis B*MW*. **fracti** (facti Θ*) **sunt** = ἐξεκλάσθησαν. quum Θ. holeaster C, oleas||||ter V. > cum esses oleaster CO(esses *in ras.*)TW *f g Iren.* (*Mass. p.* 264) *Orig.* (*int.* iv. 637) *Ambrst. Aug.* (iv. 1497, viii. 215, 582), > oleaster cum esses *Iren.* (*p.* 304). **es** *pr.*: *om.* MZ; est A*. **in illis** (ἐν αὐτοῖς): in illos *Ambrst.*, in ipsos *f g*; in illo *d** (*corr. d*^{3});

Digitized by Google

ex ramis fracti sunt
tu autem cum oleaster esses
insertus es in illis
et socius radicis et pinguidinis oliuae
factus es
18 noli gloriari aduersus ramos
quod si gloriaris
non tu radicem portas
sed radix te 19 dicis ergo
fracti sunt rami ut ego inserar
20 bene propter incredulitatem
fracti sunt
tu autem fide stas
noli altum sapere sed time
21 si enim deus naturalibus ramis
non pepercit
ne forte nec tibi parcat
22 uide ergo bonitatem
et seueritatem dei
in eos quidem qui ceciderunt
seueritatem
in te autem bonitatem dei
si permanseris in bonitate
alioquin et tu excideris
23 sed et illi si non permanserint in
incredulitate

in bonam oliuam *Iren.* (*Mass. p.* 304; *ex uersu* 24). **et socius**: et s *in ras.*, *et* i *ex* t *corr.* H; et particeps *Aug.* (iv. 1497). **radicis** (-ces Z*) **et** *codd. et vg. cum gr.* ℵ^{c}AD^{c}ELP *al. plur.* (*om.* καὶ ℵ*BC *cop.*): *om. d f g Iren.* (*pp.* 264, 304) *Aug.* (iv. 1497) *cum gr.* D*FG. **pinguidinis** ABFG*O*VZ*, pinguedinis CG^{c}HΘ KLMO^{c}RTUWZ^{c} *vg. Tisch.*: pinguitudinis D. > pingued. et radicis *Pel.* **oliuae** (hol. C*, oliue W, olibe M; holiua C^{c}): oleae *Aug.* (viii. 215, 582) *Bed.* **es** *sec.*: est M. > socius factus es radicis et (*om.* rad. et *d f g*) pinguidinis (pinguitudinis D) oliuae D *d f g Orig. Ambrst.* (*non autem Iren. p.* 304); > soc. radicis factus es et pingu. oleae *Aug.* (viii. 215, 582); > factus es soc. radicis et pingu. oliuae *Monac.* 4577^{c}; *cf.* *συγκοινωνὸς ἐγένου* (+ τῆς ῥίζης καὶ k^{scr}) *τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας* D*FG k^{scr}; *libere Iren.* (*p.* 264) insertus es in pinguedinem oliuae et socius factus es pinguedinis eius.

18. **noli** + ergo O. gloriare Z^{1} (*deinde correctum*). aduersum C. **quod si**: nam si *Aug.* (iv. 754, viii. 29); + tu DO* (*ut udtur*) *d** (*corr. d*^{3}) *f g Ambrst. cum gr.* D*FG. **gloriaris**: *sequitur ras.* 6 *litt.* O (*erat* gloriatus fueris O*?). tu *bis scr.* M*.

19. **dicis** BCDFG*HΘKORTUWZ*𝔊ℌ *c d f g Orig.* (*int.* ii. 213, iv. 637) *Ambrst. Aug.* (ii. 440, iv. 644, 755, viii. 215, 582) *Pel.*: dices AG^{c}LM VZ^{c}𝔖𝔈 *Tisch. cod. caraf. et gr.* ἐρεῖς. **ergo** (itaque *Ambrst.*): + si *d** (*corr. d*^{3}) *f g Orig.* (*int.* ii. 213; *non autem* iv. 637), *et habent* ει *κλασθησαν gr.* FG *pro* ἐξεκλάσθησαν. fructi G*. **inserar** (-rat H*): inserer D*d*^{3} *Ambrst.*, insererer F*LO *Orig.* (*int.* iv. 638) *Sed.*

20. **bene** + sed *Ambrst.* **propter incredulitatem**: incredulitate *f g Aug.* (viii. 215, 582) *et* in incred. *Ambrst.* = τῇ ἀπιστίᾳ; propter infidelitatem *Aug.* (iv. 644, 755 *semel*). fructi G*. fidei M. **stas** (ἕστηκας) *cum* ACGHΘLMOTU*W *vg. cor. uat.* d Orig.* (*int.* ii. 213?, iv. 637) *Ambr.* (*ps.* 1) *Ambrst., Aug.* (iv. 644): sta BDFKRU^{c}VZ *c f g* *Aug.* (ii. 440, iv. 755) *Sed. Bea.* **noli altum sapere** = μὴ ὑψηλοφρόνει *plur.*, *cf.* noli superbe sapere *Orig.* (*int.* iv. 637, 638): noli alta sapere *Ambr.* (*fid. l.* v, *c.* 17) *et* μὴ ὑψηλὰ φρόνει ℵAB. set L.

21. **si enim**: nam si *Aug.* (viii. 215, 583). **deus**: dominus *Cypr.* (*ep.* 13. 4; *non autem test.* iii. 5); *om. Iren.* (*Mass. p.* 264). naturales Z*. > natur. ramis deus *Aug.* (iv. 644). **ne forte** (μήπως DFGL *al. plur.*): *om. Orig.* (*int.* iv. 617, 637, 638) *Aug.* (iv. 644, 755, viii. 215, 583) *cum gr.* ℵABCP *min.* **nec** (ne Z*): neque *Aug.*; *om. g**. **tibi** *bis scr. g.* **parcat**: parcet *Orig. Aug.*; *graeci* φείσεται *plur.*, φείσηται *minusc. uix mult.*

22. uides *Aug.* (viii. 29, 147, 352, 583). **bonitatem** *pr.*: ni *in ras.* L. **et seueritatem**: et si uer. H, esse uer. F. **in eos quidem qui ceciderunt** (caec. CF; cadunt *f*) *codd. vg. uett. plur.*, in quidem cadentes *g*, = ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας: in eos quidem qui fracti sunt *Aug.* (iv. 755, viii. 352), *ex uu.* 19, 20 **seueritatem** (saeu. C) *sec.* = ἀποτομίαν ℵ^{c}DFGL *etc.*: ἀποτομία ℵ*ABC *non redditur apud Latinos.* > seuer. quidem in eos qui cadunt *f**, > seuer. in eos quidem qui cadunt *f*^{c}. **autem** + qui insertus es *Aug.* (iv. 755). **dei** *sec. codd. plur. vg. c d* = θεοῦ ℵABCD: *om.* W *Mon.* 4577^{c} *dem. f g Orig.* (*int.* iv. 637) *Hil.* (*ps.* 118 *heth*) *Ambr.* (*ps.* 118) *Ambrst. Aug.* (iv. 755, viii. 29, 147, 215, 352, 583) *Pel. Bentl.* cum gr.* D^{c}FGL *al. omn. ut udtur.* permanseritis H^{2}. **in bonitate** (τῇ χρηστότητι) BCDGΘKL^{2} MOT^{c}UVWZ^{c} *vg. c d f g*: in bonitatem AFH L*(?)MRZ*; *deinde* + dei F* *cor. uat.** (*sed notat 'grecus non habet* dei'). *om.* **dei si perm. in bonitate** T* (+ *cor. in mg.*). *pro* **si permans. in bonit.** *habet* si autem perseueres in bonitate L^{2} (*in mg.*), *et libere pro* **si permans. . . . excideris** *habet* et nisi permaneas in bonitate excideris *Hil.* (*ps.* 118 *heth*).

23. **sed** (set L) **et illi** (illis K) = κἀκεῖνοι δέ: illi uero *Hil.* (*ps.* 118); et illi *d** (*corr. d*^{3}) *f g Orig.* (*int.* iv. 637) *Aug.* (iv. 755, viii. 147, 215, 583). **si**: *om.* K*; *bis scr. g.* **permanserint**

Digitized by Google

inserentur potens est
enim deus iterum inserere illos
24 nam si tu ex naturali
excisus es oleastro
et contra naturam insertus
es in bonam oliuam
quanto magis hi secundum
naturam inserentur
suae oliuae.

25 Nolo enim uos ignorare fratres
mysterium hoc
ut non sitis uobis ipsis sapientes
quia caecitas ex parte
contigit in israhel
donec plenitudo gentium
intraret
26 et sic omnis israhel
saluus fieret

(*ἐπιμείνωσιν*): permaneant *Hil.* = *ἐπιμένωσιν* ℵ*BD*. **incredulitate** (-tem FLMV*Z* *d**) = *τῇ ἀπιστίᾳ*: infidelitate *Hil. Aug.* (iv. 755, viii. 29). insererentur G*; serentur V* (incredulitate-serentur *confuse* V). *om.* **est** *d.* **enim**: *om.* Z* (*ut uidtur*); mihi *lapsu* M*. >enim est *g.* *om.* **deus** Z^c. insere Z*. **illos**: eos D *Aug.* (viii. 29).

24. **nam si**: si enim *f g Aug.* (iv. 754) *et gr.* *εἰ γάρ*; + et ς *edd. Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534, et > nam et si *edd. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Froben* 1502, *Sacon* 1515, 1519. **tu** *om.* T* (+ *sup. lin.*). **excisus** (excissus DF^c) **es** = *ἐξεκόπης*: incisus es L *Aug.* (iv. 755, viii. 583), inexcisus es H*; *item* incisus (*sine* es) *Aug.* (iv. 754), excisus (*sine* es) *Aug.* (viii. 216) *Bed.* holeastro C. > oleastro excisus (+ es *Orig.*) *Orig.* (*int.* iv. 637) *Bed.* *om.* **et contra naturam** *Bed.* holibam C, olibam FLT. **hi** (hii CDFL*MOTWZ* *et forsan* V*; ii *vg.*): illi H *Aug.* (viii. 216, 583); + qui *vg. cor. uat.** *Ambrst. Aug.* (viii. 216, 583) *non Bentl.*, *gr.* *οὗτοι οἱ κατὰ φύσιν.* **secundum** + suam D. **naturam** *sec.* + sunt *Aug.* (viii. 216, 583). **suae** (sue W) **oliuae** (hol. C, olibae LT, oliue MW) = *τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ*: propriae oliuae R, propriae suae oliuae F^c; in suam oliuam *d** (*corr.* d^3); *deinde* + per gratiam iesu christi *cod. Turic.* C. 1 (*ap. Berger*, '*Hist. de la Uulg.*' *p.* 233).

25. **nolo enim** (ergo O) = *οὐ θέλω γάρ* ℵ 73. 80. 118: non enim uolo *f g Hil.* (*trin.* xi), *et οὐ γὰρ θέλω gr. plur.* > ignorare uos *Ambrst.* **fratres** + mei H. *inc.* fratres nolo ignorare uos *t ad init. lectionis.* **mysterium** (mist. CKTW, ministerium D) **hoc** (*om.* *t**) = *τὸ μυστήριον τοῦτο*: sacramentum hoc *Hil.* (*trin.* xi) *Aug.* (viii. 216, 583, x. 811), *et* > hoc. sacr. *Aug.* (ii. 510). huti C. **uobis ipsis** *codd. plur. vg. uett. plur.*, uobismetipsis *f Hieron.* (iv. 98), uosmet ipsis *t*, uobis (*sine* **ipsis**) *Hil.* (*trin.* xi) *Aug.* (ii. 510, viii. 216, 583, x. 811), uobis ipsi K d^3 *Bentl.*, uobismet ipsi L, > ipsi uobis *Ambrst. Hieron.* (vii. 427) = *ἑαυτοῖς* FG 47. 67**: apud uosmetipsos *Orig.* (*int.* iv. 639 *bis*) *et παρ' ἑαυτοῖς* ℵCDL, *ἐν ἑαυτοῖς* AB. **sapientes** (*φρόνιμοι*): prudentes *Hieron.* (iv. 98). **ut non . . . sapientes** *om. Orig.* (*int.* iv. 611, *non autem* 639). **quia**: quoniam *Hil.* (*trin.* xi). **caecitas** (cec. LMOW) *codd. vg. uett. et patres plur.*: obtusio *Hil.* (*tr.* xi > ex parte obt.) *Ambrst.* (+ quaedam). **caecitas** *plerumque creditur respondere graeco πήρωσις quod hoc loco in codicibus graecis non inuenitur, et* obtusio *graeco πώρωσις quod omnes graeci legunt; sed uide J. Armitage Robinson 'Ep. to the Ephesians' pp. 264–274 qui ostendit πώρωσις antiquitus et recte pro* caecitate *oculorum uel mentis usurpatum. Orig.* (*int.* iv. 639) *legit* caecitas *in textu* (*ut* iii. 50); *in comment. notat 'patitur deus . . . aliquibus ex isr. fieri* caecitatem', *deinde 'passus est ergo deus . . . ut pro his qui* caecitate *decepti, id est cordis* obtusione *prolapsi sunt', tunc iterum 'donec illi plebem dei in* caecitatis *captiuitate detinerent' et 'coepisset isr. discutere a semetipso* caecitatem *cordis'*; *cf.* ii. 149 'caecitas *enim* ex parte contigit in isr. *sec. carnem*, donec plen. gent. subintroiret, *cum enim pl. gent. subintrauerit, tunc etiam omn. isr., qui per incredulitatis duritiam factus fuerit sicut lapis, saluabitur*'. **contigit** (-ingit LT *t* ς) **in israhel** (srahel C *t*, hisrl D, israel *vg.*) *codd. plur. vg. Ambr.* (*ios. c.* 14) *et* contigit isr. *Pel.*: > in isr. contigit H^c(-egit)O* *Ambr.* (*ep.* 63), *et* isr. contigit *d f g Orig.* (*int.* iv. 611, *non* 639) *Ambr.* (*int. dau.* iv. *c.* 5; *in lc. l.* vi; *ps.* 118) *Sed. Bentl.*, *et gr.* *τῷ Ἰσρ. γέγονεν*; facta est in isr. *Hil.* (*trin.* xi) *Hieron.* (iv. 98), *et* > in isr. facta est *Aug.* (ii. 510, iii. 1. 580, 641, iii. 2. 636, viii. 583), *item* > isr. facta est *Ambrst. Aug.* (iv. 645, viii. 216, x. 811) *Auct. prom.* (*col.* 184). **donec** (= *Hil. ps.* 121): ut D *Aug.* (iv. 645); quoadusque *Hil.* (*tr.* xi). **gentium**: nationum *Hil.* (*tr.* xi; *non autem ps.* 121, *ps.* 126). **intraret** (*gr.* *ἄχρις οὗ . . . εἰσέλθῃ*): intrauerit *Hil.* (*ps.* 126), intret *Hil.* (*tr.* xi; *ps.* 121) *Tycon.* (*reg.* 4), introeat *Hieron.* (iv. 98); subintraret *Orig.* (*int.* iv. 611, 639), *cf. Hieron.* (vi. 355 '*ut quum* subintrauerit *plen. gent. tunc omn. isr. saluus fiat*'); subintroiret *Orig.* (*int.* ii. 150). > intret plen. gentium *Hil.* (*ps.* 121; *et ps.* 126 *libere* cum autem intrau. plen. gent.).

26. **et** *pr.*: sed M. **sic** (*οὕτως*): tunc *Orig.* (*int.* ii. 150) *Hil.* (*ps.* 121, *ps.* 126) *Hieron.* (iv. 98, vi. 355). **omnis**: quod reliquum est *Hil.* (*ps.* 126), quod est rel. *Hil.* (*ps.* 59, *ps.* 121).

Digitized by Google

sicut scriptum est
ueniet ex sion qui eripiat
et auertet impietates ab iacob
27 et hoc illis a me testamentum
cum abstulero peccata eorum
28 secundum euangelium quidem
inimici propter uos
secundum electionem autem
carissimi propter patres
29 sine paenitentia enim sunt
dona et uocatio dei
30 sicut enim aliquando et uos
non credidistis deo
nunc autem misericordiam
consecuti estis propter
illorum incredulitatem
31 ita et isti nunc non crediderunt
in uestram misericordiam
ut et ipsi misericordiam
consequantur

---

srahel C *t*, hisrl D, israel *vg*. **saluus** (-bus C, -uos Z*, -ua D*) **fieret** (firet A; fiat *Hieron.*): saluus erit *f g*, saluus fiet *uoluit Bentl.*; saluabitur *Iren.* (*Mass. p.* 230) *Orig.* (*int.* ii. 150) *Hil.* (*pss.* 58, 121, 126) *Tycon.* (*reg.* 4); liberabitur *Hil.* (*trin.* xi); *gr.* σωθήσεται. **scriptum** (-btum R) **est**: + in esaia HR^{2} g^{mg}, + in essaia D, + in esaia prop⁻ A^{mg}, + in esaia profeta F^{mg}; *deinde* + et *Hil.* (*tr.* xi). **ueniet ex** (et ex *in ras.* G) **sion** (s^{i}on M, syon CW, exion *uno uerbo* KT): ueniet a sion *Hil.* (*tr.* xi) *Tycon.* **qui eripiat** (ὁ ῥυόμενος): qui eripiet DO^{2}(O* *non liquet*) g^{*} t^{c} *Quaest.* (xliiii. 3); qui eripit *uoluit Bentl.*; qui eruat H *Auct. uoc. gent.* (i. 13); qui liberet *Orig.* (*int.* iv. 639, 640) *Hil.* (*tr.* xi) *Tycon.*, qui liberabit *Hil.* (*ps.* 58). **et** *sec. sup. lin.* G, *et om.* καί ℵABCD* *min.* **auertet** (ἀποστρέψει *fere omnes*) A (*ita; non* aduertet) DG (*Bentl.*) *et* aduertet *Tisch.*, auferet *Tycon.*: auertat BCFH ΘKLMORTUVWZ *vg. uett. plur. Orig. Hil.* (*tr.* xi) *Ambrst. Quaest.* (xliiii. 3, xlvii. 2) *Aug.* (ii. 510, viii. 583, x. 811) *Pel. Auct. uoc. gent.*, aduertat *e*, auferat *c Sed.*; *subiunctiuus ex praecedente* qui eripiat *fluxit*; *gr. fere omn.* ἀποστρέψει *uel* καὶ ἀποστρέψει, *sed* ἀποστρέψαι FG. **impietates** (ἀσεβείας) AGHΘMO^{1}U *cod. caraf. Orig.* (*int.* iv. 639) *Bentl.*, *et* inpietates CF*T *t*: impietatem BDKLO*RVWZ *vg. uett. plur. Orig.* (*int.* iv. 640) *Ambrst. Quaest.* (*bis*) *Aug.*, inpietatem F^{c} *d*; iniquitates *Sed.* **ab** (a *vg.*, ad L*): ex D *Sed.*; *om.* AM. **iacob** *om. g* (*non* G^{gr}).

27. **illis** + erit *f g*. **testamentum** + est *Hil.* (*trin.* xi). quum Θ. **abstulero**: *in ras.* T; habstulero C; auferam *Hil.* (*ps.* 58). **peccata** (ἁμαρτίας): iniquitates *Hil.* (*tr.* xi, *sed unus cod.* peccata); impietates *Hil.* (*ps.* 58). **eorum** + dicit dominus BU *Par. lat.* 342, 343, 11932, 16262, *cod. Turic.* C. 1, *uersiones prouinciales*, *tepl.* (*sed tepl. cum seqq. coniungit*), *cf. Berger* ('*Hist. de la Uulg.*' *p.* 233); *cf. Hierem.* xxxi. 33.

28. + fratres *ad init.* D *Sed.* **secundum**: iuxta *bis Hieron.* (iv. 98). aeuanguelium D. > quidem euang. *g*. inimihi C. **electionem** (ael. C): + dei *Auct. uoc. gent.* (i. 10). **autem** *erasum est* L (*ut udtur*). **carissimi** (char. *vg.*, kar. *c*; kmi O^{2}U): dilecti DO* *f g Ambrst. Hieron. Aug.* (ii. 510, x. 811, 812) *Auct. uoc. gent. Tycon.* (*reg.* 2); *gr.* ἀγαπητοί, *uide ad* xvi. 8.

29. **sine**: absque *Hieron.* (iv. 98). poenitentia D *vg.*, pen. CKLMUW; paenitentiam R. **dona**: donationes D *Hieron. Sed.*; *gr.* τὰ χαρίσματα. **uocatio** (ἡ κλῆσις): uocationes D *Sed.* *Ambr.* (*in luc.* i.) *ad uerba* quoniam multi conati sunt *etc.*, *citat* 'sine conatu sunt enim donationes et gratia dei'; 'sine conatu' *ex* 'conati sunt' *fluxit*.

30. sicuti C. **aliquando** *om. Aug.* (v. 146). **et** (καί ℵ^{c}D$^{b\ et\ c}$L *al. pler.*): *om. d f g t Orig.* (*int.* iii. 50, iv. 640) *Hieron.* (iv. 98) *Aug.* (iii. 1. 468, v. 146, vi. 139, vii. 645, x. 743) *et gr.* ℵ*ABCD*EFG *min.* **uos**: nos C*. > et uos aliq. DFOW *Ambrst.*, > uos aliq. *f* g^{c} *Orig.* (*bis*) *Hieron. Aug.* (iii. 1. 468, vi. 139, vii. 645), *cum gr. plur.* ὑμεῖς ποτέ *uel* καὶ ὑμεῖς ποτέ (*tantum* 48. 72 b^{scr} o^{scr} ποτὲ καὶ ὑμεῖς, *et* ποτε υμεισ A). crededistis Z*, cre^{di}distis M. **nunc . . . consequantur** (31) *in ras. scr.* Θ. misericortiam L. consequuti ΘZ*. > estis miser. consec. *Hieron.* **illorum**: *om. f*; ipsorum *Orig.* (*int.* iv. 641) *et* istorum (iii. 50); eorum *Hieron.* **incredulitatem** (ἀπειθείᾳ): diffidentiam O* (*corr.* O^{3}) *d** (*corr.* d^{3}) *f g Ambrst.*, *et* incredulitatem diffidentiam *e*. > incred. illorum *vg.* *pro* **propter illorum incredulitatem** *legit* illorum (in illorum vi. 139, x. 743) incredulitate *Aug.* (*semper*); *gr.* τῇ τούτων ἀπειθείᾳ.

31. **ita . . . deus** (32) *arcte in ras. scripta* K. **ita**: sic *Hieron.* (iv. 99) *Aug.* (iii. 1. 468, v. 146, vi. 139, vii. 645). **isti** (sti F, *deinde* st *erasae*) = οὗτοι *plur.*, *cf.* hi *Aug.* (*fere semper*): ipsi *Aug.* (iii. 1. 468), *et* αὐτοί D*FG 93 *syr. harcl. mg.* **nunc** *om.* D *d** (+ d^{3}) t^{*} *Orig.* (*int.* iii. 50) *Aug.* (v. 146) *cum gr. min.* 76. 115. *om.* **non** B*T*Z* *e* t^{c} *Orig.* (*int.* iv. 641). > non crediderunt nunc *c*. **in** (*om.* B) **uestram misericordiam** (-tiam L) *codd. et vg. et c* d^{3} *e t*: in uestra misericordia *d** *Orig.* (*int.* iii. 50) *Aug.* (*semper*) *Pel.*, in uestri misericordia *Orig.* (*int.* iv. 641); in uestra miseratione *Ambrst.*; uestrae miserationi D; uestrae misericordiae *f g*; *gr.* τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει; *sed supra u.* 30 τῇ τούτων ἀπειθείᾳ

Digitized by Google

32 conclusit enim deus omnia
in incredulitatem
ut omnium misereatur.
33 O altitudo diuitiarum sapientiae et scientiae dei
quam incomprehensibilia
sunt iudicia eius
et inuestigabiles uiae eius
34 quis enim cognouit
sensum domini?
aut quis consiliarius eius fuit?
35 aut quis prior dedit illi

redditur propter illorum incredulitatem, *rectius ergo Erasm.* per horum incredulitatem, *et* per uestri misericordiam. **et** *sec. om. Orig.* (*int.* iii. 50). **ipsi** (ipsis M*) = αὐτοί: isti *d**. missericordiam *sec.* D. *om.* **et ipsi misericordiam** L* (+ *in mg.* L²). **consequantur** (a *in ras.* U): consequentur D; consequent *f**, -quant *f*°.

32. conclussit D. **enim**: *om. t*; autem L *Iren.* (*Mass. p.* 214). **omnia** (πάντα FG, τα παντα D*) *codd. vg. uett. patres latt. plur. et Aug.* (iii. 2. 957): omnes *Orig.* (*int.* ii. 355, iv. 641) *Hieron.* (vi. 726) *Aug.* (ii. 506, iii. 1. 468, v. 146, vii. 644, 645, x. 16, 743) *et* τοὺς πάντας *gr. plur.* > omnes deus *Aug.* (v. 146). **in** (*om.* KV*Z*) **incredulitatem** (in *sup. lin.* M) *cum* ABCDG*HKMRTV Z𝔓 *ed. Iunta* 1534, *d e f g Iren.* (*Mass. p.* 50) *Aug.* (iii. 2. 957) *Bentl.*, *et gr.* εἰς ἀπείθειαν: in (*om. t*, *et ed. Paganini* 1497) incredulitate FG^cΘLO UWϚ𝔖𝔈 *edd. ant. plur. c t Iren.* (*p.* 214) *Orig.* (*int.* iv. 641) *Ambrst. Ambr.* (*abr.* ii. 10; *ps.* 1, *ps.* 118) *Hieron.* (iv. 98) *Aug.* (iii. 1. 468, v. 146, x. 16) *Sed.*; in infidelitate *Aug.* (ii. 506, vii. 644, 645, x. 743); sub peccato *Ambrst.* (*in Gal.*) *Hieron.* (ii. 766, iv. 99, vi. 726) *Priscill.* (*can.* lxx), sub delicto *Hieron.* (ii. 326). > concl. omn. in incr. deus *Iren.* (*p.* 50). **ut**: et M. **omnium** *codd. plur. vg. uett. plur. et Hieron.* (ii. 766): omnibus C (homn.) O*T *f t Orig.* (*bis*) *Ambr.* (*de abr.* ii. 10) *Hieron.* (iv. 98, 99, vi. 726) *Aug.* (iii. 2. 957, x. 16), omnes uel bus *g*; uniuersis *Iren.* (*p.* 50). mise^re^atur M, miseriatur DZ*.

33. **altitudo** (*ita Hieron.* ii. 717): profundum *Tert.* (*Marc.* ii. 2, v. 14, *Hermog.* 45) *Orig.* (*int.* iii. 370) *Hil.* (*ps.* 129; *trin.* xi, *cf. trin.* viii) *Hieron.* (i. 84, iv. 98, v. 204, vi. 162, 645, 726, 934); *gr.* βάθος. **diuitiarum** (diuic. W) *sine addit. cum codd. vg. d*³ *e Orig.* (*int.* iii. 370) *Hil.* (*ps.* 129) *Ambrst. etc. et gr. min.* 32: *om. Uigil.* (*Uarim.* i. 20) *Hieron.* (vi. 645); + et *d*² (en *d**) *dem. f g* (e *tantum*) *m* (*bis*) *Iren.* (*Mass. p.* 51 *gr. et lat. codd. opt.*) *Tert.* (*ter*) *Orig.* (iv. 49) *Cypr.* (*test.* iii. 53 *sed om.* et *codd.* WB) *Hil.* (*tr.* viii *et* xi) *Quaest.* (cxxv. 20) *Uict. Af.* (*ad Cand.*) *Bentl.*, *et gr. paene omn.* **sapientiae** (-tie MW): sophiae *Tert.* (*Marc.* ii. 2; *Hermog.* 45). **et** *pr. om. d** (+ *d*³). *om.* **et scientiae** *Tert.* (*Marc.* ii. 2, v. 14); *om.* **et scientiae dei** *Tert.* (*Hermog.* 45). **scientiae** (-cie W) = γνώσεως: agnitionis *Iren.*; cognoscentiae *Uict. Af.* **quam** (ὡς): *om.* H*(?); ut *Tert.* (*Marc.* ii. 2, *Hermog.* 45); quomodo *Uict. Af.* **incomprehensibilia** (*ita* K *vg.*, *sed multi codd. per compendium scribunt*; *item* ^in^compreh. T, incomprach. U, inconprach. AFHΘ VZ, inconpreh. GMR): inscrutabilia D *f gue.* (scrutabilia) *m* (*bis*) *Iren. Orig.* (*int.* iv. 511, 638, 641, 642) *Nouat.* (*trin.*) *Ambr.* (*pss.* 1, 35, 36, 118; *fid.* iv. 11) *Ambrst. Quaest.* (cxxv. 20) *Hil.* (*ps.* 118 *iod*; *trin.* viii) *Uigil. Hieron.* (i. 84, ii. 717, iv. 98, v. 204, vi. 162, 727, 934) *Aug.* (ii. 445, 510, 716, iii. 2, 641, 646, iv. 29, 499, v. 146, vii. 26, 574, viii. 352, 597, 756, x. 16, 478, 635, 743) *Priscill.* (*can.* x) *Sedul. Bed.*, *et* inexcrutabilia *Cypr. Hil.* (*ps.* 118 *beth*; *ps.* 129) imperscrutabilia *Gaudent.*; inscrutabilia uel inreprehensibilia *g*; inuestigabilia *Tert.* (*Marc.* ii. 2 *codd.*); inuentibilia *Tert.* (*Hermog.* 45 *codd.*); inexquisita, *et* inenarrabilia *Zeno Ueron.*; *gr.* ἀνεξερεύνητα *uel* ἀνεξεραύνητα. **sunt**: *om. d e g Iren. Tert.* (*Marc.* ii. 2, *Hermog.* 45) *Nouat. Hieron.* (i. 84, iv. 98) *Aug.* (x. 16). > sunt inexcrutabilia *Hil.* (*ps.* 129). **eius** *pr.*: *om.* M*; dei *Monac. lat.* 4577* *Orig.* (*int.* iv. 511) *Ambr.* (*ps.* 36) *Uict. Af.*; tua *Hieron.* (vi. 727). **et** *sec.*: + quam *Cypr.* (*test.* iii. 53 *codd.* LMB). **inuestigabiles** (-uiles L, -bilis O* *d**) = ἀνεξιχνίαστοι (*cf. Eph.* iii. 8 *et Roensch*, '*It. u. Ug.*' *p.* 112) *codd. vg. uett. et Tert.* (*ter*; *ita codd.*; *tantum editiones* ininuest.): ininuestigabiles *Bentl.*; sine uestigiis *Uict. Af.* uie W; uiam Z*. **eius** *sec.*: ipsius D *m* (*bis*) *t Ambrst. Quaest.* (cxxv. 20) *Aug.* (iv. 29, 499); illius *Hieron.* (v. 204); tuae *Hieron.* (vi. 727). > eius uiae *Uict. Af.*

34. + in esaia *ad init.* A^mg^ *g*^mg^, + in isaia proph⁻ Z^mg^; + in esaia profeta F^mg^. **enim** *om.* H. **sensum** (νοῦν) *codd. vg. uett. patres et Aug. saepius*: mentem *Uict. Af.* (*c. Arium* i *et* iii) *Aug.* (iv. 29, v. 146?, viii. 756); intellectum *Aug.* (iii. 1. 137); cogitationem *Zeno* (*semel*). **domini**: dei *d** (*corr. d*³) *Cypr.* (*test.* iii. 53 *codd.* WLB) *Zeno* (*semel*) *cum gr.* D* (*corr.* D³). **consiliarius** *usque ad fin. cap. arcte in ras. scriptum* B. **consiliarius eius** (illius *Aug.* iv. 29, x. 16) **fuit** (σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο): consiliarius uel collator eius fuit *g*, consil. eius factus est *Iren.* (*Mass. p.* 292); > illi consil. fuit *gue. m* (*bis*) *Tert.* (*Marc.* v. 6, *scorp.* 7, *Hermog.* 17) *Orig.* (*int.* iv. 641, 642), illi consilio fuit *Tert.* (*Prax.* 19); consil. ei fuit *Tert.* (*Marc.* v. 18) *Ambrst.* (illi); *deinde* + et ostendit illi *t*; *cf.* 1 *Cor.* ii. 16.

35. aud L. **prior dedit**: prius dedit *Uict. Af.* (*c. Arium* i), ante dedit *Hil.* (*ps.* 129); tradidit

Digitized by Google

et retribuetur ei ?
36 quoniam ex ipso et per ipsum
et in ipso sunt omnia
ipsi gloria in saecula amen.
XII. 1 Obsecro itaque uos fratres
per misericordiam dei
ut exhibeatis corpora uestra
hostiam uiuentem
sanctam deo placentem
rationabile obsequium uestrum
2 et nolite conformari
huic saeculo
sed reformamini in nouitate
sensus uestri

Tert.(*Hermog.* 17); porrexit *Tert.* (*Marc.* v. 14); *gr.* *προέδωκεν, sed Ambr.* (*fid.* iv. 11) *monet Graecos codd. habere προσέδωκεν et addit 'uides quoniam cui nihil addi potest, non dispar a pleno est.'* **illi**: ei *m* (*bis*) *t Tert.* (*Marc.* v. 14) *Orig.* (*int.* iv. 641, 642) *Cypr.* (*test.* iii. 53) *Hil.* (*ps.* 129); *om. Tert.* (*Hermog.* 17) *Hil.* (*trin.* xi) *Uict. Af.* **et retribuetur** (-itur R) = *καὶ ἀνταποδοθήσεται, cf.* et restituetur Z* (*ut udtur*), et reddetur *gue. m* (*bis*) *Uict. Af.*: ut retribuatur *Aug.* (x. 635), ut retribueretur *Aug.* (x. 16 *codd. pler.*). **ei**: illi *d e g m* (*bis*) *t Tert.* (*Marc.* v. 14) *Cypr. Hil.* (*ter*); ei illi H.

36. **quoniam**: quia *Hil.* (*ps.* 129) *Ambr.* (*spir. l.* ii); + omnia *m* (*semel*). **ex ipso** (illo *gue.*): *om. Hil.* (*ps.* 2), *uide infra.* **per ipsum**: per ipso Z*; *om. Iren.* (*Mass. p.* 16). **in ipso**: in ipsum *d e g* (in ipsum uel o) *m* (*semel*) *Iren. Ambr.* (*hexaem. l.* i ?) *Bentl.** (*sed corr.*) = *gr.* *εἰς αὐτόν.* > omnia in ipsum et ex ipso omnia *Iren.* **sunt**: *om.* AG* *Tisch. d e m* (*semel*) *Bentl. Iren. Hil.* (*ps.* 2) *Pel., et non exprimunt graeci.* > omnia ex ipso et per ipsum et in ipso sunt *Hil.* (*ps.* 67); > omnia in ipso et per ipsum *Hil.* (*ps.* 2). **ipsi** (ipse Z*): + *ras.* 2 *litt.* O; + honor et Wϛ *cor. uat.**, *cf.* xvi. 27. **gloria**: claritas *Cypr.* (*test.* iii. 53 *codd.* WLMB) *Hil.* (*ps.* 129). **in sec.**: *om.* T. **saecula** (sec. M𝔇) *sine addit.* ABGKMU^{c}VZ𝔇ℭ *edd. ant. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Froben* 1502, *Iunta* 1534, *d e g m* (*semel*) *Hil.* (*trin.* viii) *Ambr.* (*fid.* iv. 11) *Pel. et gr. longe plur*: + saeculorum (sec. CWϛ) CDFH ΘLORTU*(?)Wϛ𝔖 *edd. Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Sacon* 1515, 1519, *Maresch.* 1531, *Uiuian* 1534, *c f m* (*semel*) *t Orig.* (*int.* iv. 641, 642) *Cypr. Hil.* (*pss.* 2 *et* 129; *trin.* xi) *Aug.* (ii. 716, v. 146, viii. 756, x. 16, 478) *cum gr.* FG^2 (+ *των αιωνων sup. lin.*) *syr. pesh.* **amen**: *om.* CO*T *m* (*bis*) *Cypr. Hil.* (*ps.* 129; *trin.* xi) *Ambr.* (*fid.* iv. 11), *non autem graeci*; *om.* **in saec. amen** *Ambrst.*

XII. 1. **obsecro**: oro *Cypr.* (*Fort.* 8; *ep.* 76. 3); *gr.* *παρακαλῶ.* **itaque** (*οὖν*): ergo *Cypr.* (*bis*) *Ambr.* (*luc. l.* v); autem CT *m Ambr.* (*incarn. c.* 2) *Aug.* (iii. 1. 80, viii. 349); *om. t Hieron.* (ii. 297). >uos itaque O*; >fratres uos W; >fratres obsecro uos *t* (*ad initium lectionis*); *gr.* *παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοί non uariat.* **misericordiam** (-tiam L) *paene omnes, et* miserationem *Aug.* (iii. 1. 80, vii. 243, x. 121): misericordias *tantum m cum gr.* *διὰ τῶν οἰκτιρμῶν.* **ut exhibeatis** (exib. CL*T) = *παραστῆσαι*: exhibere *Ambr.* (*incarn.*); ut constituatis *Cypr.* (*bis*). **uiuentem** (uib. T) = *ζῶσαν*: uiuam DO*(*corr.* O^2)R *gue. Tert.* (*res.* 47) *Orig.* (ii. 187) *Cypr.* (*bis*) *Ambr.* (*incarn.*) *Ambrst. Aug.* (*ter*) *Priscill.* (*can.* xxxiii), uiuam uel uiuentem *g*; *om. Ambr.* (*luc.*; *habet tantum* hostiam acceptabilem, placentem deo). **sanctam** (-tum L*): *om. Ambr.* (*luc.*). **deo placentem** *codd. plur. vg. c m t Orig.* (*int.* iv. 643 *bis*) *cum gr.* ℵ*AP: >placentem deo O *d e f g gue. Tert.* (placibilem) *Cypr.* (*bis*) *Orig.* (*int.* ii. 187, iv. 643 *semel*) *Ambr.* (*luc.*) *cum gr.* ℵ^{c}BDEFGL. **rationabile** (-lem FMR *d** *t*; + in Z^c *ut udtur*): rationale *g*; + sit BDKV *g*. hobsequium C. *om.* **ration. obs. uestr.** *Cypr.* (*bis*).

2. **et** *ad init. om. d** (+ *d*^{2}) *gue. cum gr. min.* 47. 67** *goth.* **et** (*uide supra*) **nolite conformari** (conformare Z*, confirmari FΘ^{mg} *t*, confortari *d**) = *καὶ μὴ συνσχηματίζεσθε* ℵB*LP *etc.*: et ne conformemini *g*; nolite configurari *gue.*, nec (ne *App.*) configuremini *Cypr.* (*Fort.* 8: *ep.* 76. 3; *App., de aleat.* 9). **huic saeculo** (sec. Cϛ𝔇; saeculi *t*) *codd. vg. uett. plur. et de aleat.* (*pergit* et pompis et deliciis et uoluptatibus eius sed continete uos ab omni iniustitia saeculi), *et* huic mundo *gue.*: >saeculo huic *Bentl. f g Cypr.* (*bis*) *cum gr.* *τῷ αἰῶνι τούτῳ.* set L. **reformamini** (*μεταμορφοῦσθε* B*D$^{b\ et\ c}$LP): conformamini D*; transformemini *Cypr.* (*bis*); uel trans uel reformamini *g*. *om.* **in** *Orig.* (*int.* iv. 643, 644, 645). **nouitate** (*τῇ ἀνακαινώσει*): renouatione *Cypr.* (*bis*) *Orig.* **sensus**: mentis *m Aug.* (*semper*; *e.g.* i. 229, 236, ii. 354, vii. 243, 679, viii. 864); *gr.* *τοῦ νοός ut* xi. 34. **uestri** (*ὑμῶν* ℵD^{c}ELP *al.*): *om. Cypr.* (*bis*) *cum gr.* ABD*FG *min.* > uestri sensus *g*. **ut probetis** (brobetis B): ad probandum *Cypr.* (*bis*) *Aug.*; *deinde* + uos O* *d e g m Aug.*; *gr.* *εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς.* que MWZ*. uolumtas CT. **bona** (bonam F) *codd. plur. vg. et* O^c *c d*^{3} *f t Cypr.* (*bis*): quod (et quod *m*) bonum DO* *d** *e g* (+ est) *gue. m Ambrst. Pel. Aug. Sed. Orig.* (*int.* iv. *saepe*; 644 *addit 'sciendum est quod in graeco habetur* ut probetis quae sit uoluntas dei bona et beneplacita et perfecta; *sed nos quia unus in utroque potest sensus uideri consuetudinem sequimur latinorum'*; *et fere eadem* 645); *gr. uero τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον utramque interpretationem patitur.* **et**

Digitized by Google

ut probetis quae sit uoluntas
dei bona et placens et perfecta.
3 Dico enim per gratiam
quae data est mihi omnibus
qui sunt inter uos
non plus sapere
quam oportet sapere
sed sapere ad sobrietatem
et unicuique sicut deus diuisit
mensuram fidei.

4 Sicut enim in uno corpore
multa membra habemus
omnia autem membra
non eundem actum habent
5 ita multi unum corpus sumus
in christo
singuli autem alter alterius
membra
6 habentes autem donationes
secundum gratiam quae

sec. om. A*CRT *t cum gr. min.* 37. **placens** *cum* ACFGLMRT d^3 *t Cypr.* (*bis*) : bene placens BHΘKO'UVWZ *Monac. lat.* 4577 *vg. Bentl. c f Hieron.* (ii. 297); placitum *Ambrst. Sed.*; bene placitum DO* (*ut udtur*) *d* e g gue. m Orig.* (*int.*) *Aug. Pel.* **et** *tert.* : *om.* M; + quod *d* e.* **perfecta**: perfectum DO* *d e g gue. m Ambrst. Orig.* (*int.*) *Aug. Pel. Sed.*; + est O* *m Ambrst. Pel.* > et perfecta et placens d^3.

3. **enim** (γάρ): autem *t Aug.* (vii. 315); + uobis *t*. per uel propter *g*. **gratiam** (-tia Z*): + dei F *gue. t Aug.* (vii. 243, 315, x. 121) *syr. harcl. go. cum gr.* L *min.* **quae** (que MWZ*) **data est**: datam *g*. michi W. **omnibus qui sunt**: omni consistenti *g, cf. Orig.* (*int.* iv. 645) '*sciendum primo est quod ubi nos habemus* omnibus qui sunt inter uos *in graeco habetur* omni qui est in uobis'; *et gr. est* παντὶ τῷ ὄντι. **inter uos**: in uobis *Aug.* (vii. 243, 315), *cf. Orig. supra*; *gr.* ἐν ὑμῖν. plus uel super *g*; *cf. Hil.* (*synod.* 6) '*non intelligentibus per beatum apostolum sibi ne* supersaperent *praeceptum*'. **sapere** *pr.*: *om. Uigil.* (*Uarim.* iii. 74); + praeter *Aug.* (x. 121). **quam oportet** (hop. C, oportit Z*) **sapere** *om. f g cum gr.* FG 70. *om.* **sed sapere** *e*. **ad sobrietatem** (sobriaet. M; subriet. Z) = εἰς τὸ σωφρονεῖν: ad prudentiam D *gue.* (-tia) *Iren.* (*Mass. p.* 317); ad sobrietatem uel sanam (saluam *superscr.*) sapientiam uel ad prudentiam *g*; ad temperantiam *Orig.* (*u. infra*) *Uigil. Aug. semper* (*e.g.* ii. 795, iii. 2. 692, vi. 370, vii. 243, 315, x. 121); pudicitiam *maluit Hieron.* (ii. 297, *i.e. ad Iouin.* i. 37, *scriptum a. d.* 392–3 'ad pudicitiam, *non* ad sobrietatem *ut male in latinis codicibus legitur*'; *sed ut monet Erasmus, Hieronymus contra Iouinianum dimicans studio tuendae uirginitatis interpretationem hic reicit quam prius probauit*; *maluit* temperantiam *Orig.* (*int.* iv. 647) '*quod in graeco dicitur σωφροσύνη in nostris autem codd., hoc est in scripturis diuinis* sobrietas *a maioribus interpretatum est, ab aliis tamen eruditis uiris* temperantia *ponitur* . . . *et in hoc ergo loco melius apostoli dicta lucerent, si haberemus et nos scriptum secundum graeci sermonis uirtutem* sed sapere ad temperantiam'; *et ita Sed.* **et**: *om.* GMR𝔐 *Bentl. d e f g Orig.* (*int.* iv. 645) *Uigil. Aug. cum graeco.* unicuque M, hunicuique C. > **sicut** unicuique *Aug.* (ii. 795, vi. 370, vii. 243, 315). **deus diuisit** (ὁ θεὸς ἐμέρισεν *plur.*) BFGHΘKL ORUVWZ *vg. Bentl. d dem. e f g Hieron.* (ii. 359) *Pel., et* deus partitus est *Uigil. Aug.* (*sed* ii. 718 *libere* deus unicuique partitur mensuram fidei): > diuisit deus ACD(diuissit)MT *Tisch. c gue. t Ambrst. cum gr.* A *et syr. pesh.*; *ex* 1 *Cor.* vii. 17? mensura F. > fidei mensuram *Aug.* (vii. 243).

4. **multa membra** (menbra Z*) *omnes* = πολλὰ μέλη ℵBDEFG: > μέλη πολλά ALP *al. plur.* habeamus M*. **omnia autem membra** (menbra Z) *codd. plur. vg. c* = τα δε παντα μελη F, *et* > autem omnia membra *f*: > membra autem omnia DO *d e g gue. t Orig.* (*int.* iv. 645, 647), *et* τὰ δὲ μέλη πάντα *gr. rell.*; *deinde* + cum sint de uno corpore *t*. **eundum actum habent** (nt *in ras.* A) *codd. plur. vg. c gue. t cum gr.* τὴν αὐτὴν πρᾶξιν ἔχει F* *syr. pesh. et harcl., et* eosdem actus habent *Aug.* (vi. 371, vii. 243): > eundem habent actum (hactum C) CDT *Bentl. d e f g* = τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν *gr. plur., cf.* eadem habent officia *Ambrst.*

5. **multi** + nos DO* (*ut udtur, sed erasum*). **sumus** *om. f g cum gr.* FG. **christo** + iesu R. **singuli autem**: > autem singuli *f*; sic singuli *Sedul.* **alter** (aliter M*): *om.* d^* (+ d^3) *e g et forsan f°, qui super* F^gr αλληλων *scripsit* alterius; *gr.* τὸ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη. **membra** (menbra Z): + in xp̄o ih̄u *f*; + ep̄la ad r̄ MDC̄.II. L^mo, *cf. u.* 16, *et ad* xv. 4, xvi. 27.

6. abentes L*. **autem** (δέ): enim *Orig.* (*int.* iv. 648), *cf.* οὖν *gr.* P; *om.* ϛ *Aug.* (ii. 619, iii. I. 80, vi. 371, vii. 243) *et gr.* 114. 121. 12^lect. **donationes** (-ciones Z*) *codd. plur.* (> donat. autem K*) *vg. uett. plur. et* donationem L *t*: dona *Orig. Aug.*; *gr.* χαρίσματα; + dei F* *Ambrst.*; *deinde* + diuersas F* (*sed correctum*), *cf.* D *infra.* **quae** (que MW) **data est**: datam *g*. *om.* **sec. gr. qu. d. est nobis** *Sedul.* **differentes** (διάφορα) *codd. plur.* (*et* d^3) *et vg.*, differentia *Orig.*: differentiae d^2 *g t, et* diffidentiae d^*, διαφοραν D*; diuersas *Sedul.* (*cf.* D *infra*), diuersa *Aug.* > diuersas (diuersa *Aug.*) sec. grat. qu. data est nobis D *Ambrst. Aug., contra ord. graecum.*

Digitized by Google

data est nobis differentes
siue prophetiam secundum
rationem fidei
7 siue ministerium in ministrando
siue qui docet in doctrina
8 qui exhortatur in exhortando
qui tribuit in simplicitate
qui praeest in sollicitudine
qui miseretur in hilaritate
9 dilectio sine simulatione
odientes malum
adhaerentes bono
10 caritatem fraternitatis
inuicem diligentes
honore inuicem
praeuenientes
11 sollicitudine non pigri
spiritu feruentes domino seruientes

---

prophetiam (profet. D, prouet. T) = προφητείαν: prophetia L, prophetiae F *t*. **rationem** (ἀναλογίαν): gratiam HΘ* (*corr.* Θ[mg]); regulam *Aug.* (iii. 1. 80); mensuram *Hieron.* (ii. 359) *Eucher.* (*in Ioh.*) *et ita uoluit Orig.* (*int.* iv. 648) '*ἀναλογία enim in graeco non tam* ratio *quam* mensura competens *dici potest* . . . secundum mensuram *ergo* fidei' *etc.* > fidei rationem D.

7. **ministerium** (myn. R): misterium *t*. ministrando uel ministerio *g*; *gr.* ἐν τῇ διακονίᾳ. **in doctrina** (ἐν τῇ διδασκαλίᾳ): in doctrinam B*F *d*[3]; + *ras.* 3 *litt.* O.

8. + siue *ad init. Ambrst. Aug.* (iii. 1. 80) *Sed. cum gr. plur.* (*non autem* D*EFG). exortatur ACDFLMOTZ. **in exhortando** (exort. ACFLT; exhortandum M) *codd. plur. vg. c d*[3] *e f* = ἐν τῇ παρακλήσει, *cf.* in ministrando *u.* 7: in (*bis scr. g*) exhortatione D (exor.) *d** *g t Aug.* **qui tribuit** (ὁ μεταδιδούς): qui largitur *Ambrst.* semplicitate D, simplicitatem V. prae est A *g*, preest MOW, pre est *t*. solli[ci]tudine T, solicitudine DRZ* *vg.*; sollicitudinem M. in ilaritate M[c](nihil aritate M*)T, in hylaritate C.

9. + et *ad init.* D. **dilectio** (ἡ ἀγάπη): caritas *Orig.* (*int.* iv. 650, 654). **simulatione**: + et emulatione D. **odientes** (hod. CT): odio habentes *Tert.* (*Marc.* v. 14) *Aug.* (iii. 1. 80); execrantes D; *gr. plur.* ἀποστυγοῦντες, *sed* μεισοῦντες FG *forsan ex latinis traductum.* **malum** + et *Tert.* **adhaerentes** BHΘOU (*uide uol.* I, *p.* 744): adher. ADFGKLMRTVWZ, ader. C; et herentes *d*. bonum Z* *t*. > bono adhaerentes *Tert.*

10. + habentes *ad init.* D. **caritatem** (char. 𝔖𝔄𝔖, clar. W*) **fraternitatis** *contra graecum codd. plur.* 𝔖𝔄𝔖 *edd. ant. longe plur.*, *et* caritatem fraternam D: caritate (char. *cod. caraf.* ℭ) fraternitatis CTU[c] *cod. caraf.* ℭ *ed. Iunta* 1534 *d e f g* (caritates*) *m Aug.* (iii. 1. 80) *Pel.*, amore fraternitatis *Tert.* (*Marc.* v. 14), > fraternitatis amore *Ambrst.*; caritate fraterna *Sedul.*; *gr.* τῇ φιλαδελφίᾳ. **diligentes** *codd. plur.* (diligentis B) *vg. c d*[3]: benigni D *d** *e f g m Ambrst. Sedul.*; adfectuosi *Tert.*; *om.* O[c]; *gr.* φιλόστοργοι. **honore** *codd. plur. vg. uett. plur.*: honorem B*FHΘLM TZ*, honorem uel e *g*; *gr.* τῇ τιμῇ. **inuicem** (+ uos G) **praeuenientes** (preu. MW) = ἀλλήλους προηγούμενοι: inuicem praebentes Θ[mg] *m* (*cod. Sessorianus tantum*), inuicem preferentes *t*; mutuo (motuo D) praeuenientes D *Ambrst. Aug.* (iii. 1. 80, vi. 365) *Sedul.*

11. **sollicitudine** (solic. D *vg.*) = τῇ σπουδῇ, *cf.* studio *Aug.* (iii. 1. 80): sollicitudinem FL *t*, solicitudinem Z*. **non pigri** (pegri Z*) = μὴ ὀκνηροί: impigri D *Sedul.* ueruentes T. **domino** *codd. paene omn. vg. et c d*[3] *e f** *tepl.*, *item* deo W *t codd. ap. Ambrst.*, *cum graeco* τῷ κυρίῳ ℵAB D[2 et 3]ELP *al. fere omn. syr. pesh. et harcl. Orig.* (*int.*) *Aug. Pel. Sedul.*: tempori *d**, tempore *f*[c] (*super* F[gr] *scr.*) *g et* καιρῷ D*(*et* D[nov])FG 5, *et huic lectioni fauet Ambrst. quamuis auctoritati codd. graecorum nihil tribuat*; *fatetur enim* '*in graeco dicitur sic haberi* deo seruientes *quod nec loco ipsi competit. quid enim opus erat summam hanc ponere totius deuotionis cum quando singula membra quae ad obsequia et seruitia dei pertinent memoret? in omnibus enim his quae enumerat plenum deo seruitium exhibetur.* seruire tempori *quid sit alibi soluit cum dicit* redimentes tempus quoniam dies mali sunt *etc. quoniam autem dixerat* spiritu feruentes, *ne hoc sic acciperent ut passim et inoportune uerba religionis ingererent tempore inimico, per quod forte scandalum excitarent, statim subiecit* tempori seruientes *ut modeste et cum honestate aptis et locis et personis et apto tempore religionis fidem loquerentur*'; *uide Souter*, '*Study of Ambrst.*,' *p.* 199. *Lectionem autem* tempori *reiciunt Orig.* (*int.* iv. 651) '*scio autem in nonnullis latinorum exx. haberi* tempori seruientes, *quod non mihi uidetur conuenienter insertum, nisi si quis forte ita dictum putet ut in aliis idem apostolus ait* tempus breue est' *etc.*, *Hieron.* (i. 133) *qui* '*latinorum codicum uitiositatem*' . . . '*ad graecam originem*' *uoluit reuocare*; *dicit ergo de obtrectatoribus* '*illi legant* spe gaudentes, tempori seruientes; *nos legamus* spe gaudentes, domino seruientes.' *Citatur certe Cypr.* (*Ep.* 5. 2) *pro lectione* tempori, *sed ualde dubium est utrum ad hunc uersum spectat annon*; *tantum dicit* '*circa omnia enim mites et humiles, ut seruis dei congruit* temporibus seruire *et quieti prospicere et plebi prouidere debemus.*' *Uestigia autem huius lectionis in capitulis nostris inueniuntur, uide supra pp.* 56, 57. **seruientes**: i *in ras. scr.* K.

Digitized by Google

12 spe gaudentes
in tribulatione patientes
orationi instantes
13 necessitatibus sanctorum
communicantes
hospitalitatem sectantes
14 benedicite persequentibus
benedicite et nolite
maledicere
15 gaudere cum gaudentibus
flere cum flentibus
16 id ipsum inuicem sentientes
non alta sapientes
sed humilibus consentientes
nolite esse prudentes
apud uosmet ipsos
17 nulli malum pro malo
reddentes
prouidentes bona
non tantum coram deo
sed etiam coram omnibus
hominibus
18 si fieri potest quod
ex uobis est

---

12. **in tribulatione patientes** (pac. W) = τῇ θλίψει ὑπομένοντες: in tribulatione sufferentes *g*; pressuram sustinentes *Tert.* (*Marc.* v. 14). **orationi** (o *sec. sup. lin.* T, horationi C): oratione *d** (*corr.* d^{3}) *t*. **instantes** (προσκαρτεροῦντες): intentes D (+ uel instan *cor. sup. lin.*); in uel adstantes *g*.

13. **necessitatibus** *codd. fere omn. vg. c* d^{3} *dem. e f Aug.* (iii. 1. 80), *et* necessariis H, usibus *Orig.* (*int.* iv. 651) *cum gr. longe plur.* ταῖς χρείαις: memoriis (*cum gr.* D*FG ταῖς μνείαις) A *d* g t Ambrst. Optat.* (*c. Donat. l.* 2), '*quidam codd.*' *apud Pel.*, *cf. Orig.* '*memini in latt. exx. magis haberi* memoriis sanctorum communicantes; *uerum nos nec consuetudinem turbamus nec ueritati praeiudicamus, maxime cum utrumque conueniat aedificationi*', *Hil.* (*contra Const.* 27) '*apostolus* communicare *nos* sanctorum memoriis *docuit . . . cui nunc* sanctorum memoriae *communicabitur? . . . intellige te diuinae religionis hostem et inimicum* memoriis sanctorum'; *Sedul. explicat* necessitatibus, *deinde pergit* '*aliter* memoriis sanctorum communicantes, *hoc est* ministrantes eis' *etc.*; *Aug.* (v. 671) '*communicatis membris apostolorum*, communicatis memoriis sanctorum *martyrum diffusorum per orbem terrarum, et pertinetis ad curam nostram ut rationem de uobis bonam reddamus*', *quod forsan ad hunc locum spectat*; *uide etiam capitula nostra pp.* 56, 57. commonicantes DO, comunicantes W, communicates Z* (*corr.* Z^{1}). ospitalitatem T, hospitilitatem D. settantes A* (*corr.* A^{1}).

14. **persequentibus**: persequentes FH *d e t Aug.* (iii. 2. 920); eos qui persequuntur *Ambr.* (*ps.* 118 *lamed, samech*); *item sine addit. cum* AG*H* *et gr.* B 47. 67** *Clem.*: + uos BCFG^{1} H^{2}ΘKLMORTUVW (*def.* Z) *vg. c d dem. e t Ambrst. Ambr.* (*bis*) *Pel. Aug.* (iii. 1. 81, iii. 2. 920) *Sed. et gr. plur.* *om.* **benedicite persequentibus** D *f g m Orig.* (*int.* iv. 652 *codd. omn.*) *cum gr.* FG. *om.* **benedicite** *sec. Ambr.* **nolite maledicere** (malad. D, meled. B*, maledicire Z*): ne maledicatis *g*; *gr.* μὴ καταρᾶσθε. > bened. et nolite maled. benedicite persequentes uos *d e cum gr.* D* *et* ° E.

15. gaudete DT𝔖 *t Sed. Bed.*, *contra graecum.* **cum** *pr.*: in *d** (*corr.* d^{2}). **gaudentibus**: + et *Tert.* (*idol.*, *uide infra*) *Ambr.* (*laps. uirg.* 1) *et ita uoluit Bentl.** (*sed secundis curis correxit*), *cum gr.* AD^{c}ELP *al. pler.* flete DT𝔖 *t Sed. Bed.* *Uersum bis citat Tert.*; 'gaudere cum gaudentibus et lugere cum lugentibus' (*idol.* 13); *cf.* 'dolere cum dolentibus *et ita demum* congaudere gaudentibus *norunt*' (*ieiun.* 13).

16. + in *ad init.* F. idipsum *uno ductu vg.*; + de uobis *Sed.* **sentientes** (φρονοῦντες): sapientes uel sentientes *g*. altum *Tert.* (*Marc.* v. 14). **sapientes** (φρονοῦντες): sentientes *Iren.* (*p.* 320 *Mass.*) *Orig.* (*int.* iv. 652). set LT. **humilibus consentientes** (τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι): humil. adsectantes *Tert.* >prudentes esse O. aput ACFGHLVW. **uosmet** (uosmed C) **ipsos** (ipsus M*) *codd. et vg.* (*uno uerbo vg.*): uos *m*. **nolite . . . ipsos**: ne sitis apud uos sapientes *Tert.*; *gr.* μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς. + *in mg.* epla ad r̄ f DM̄CIII L (*sup. lin. et in mg.*).

17. **nulli** (noli Z*): nemini *Tert.* (*Marc.* v. 14, *non Scap.* 4) *Cypr.* (*test.* iii. 23) *Ambrst.*; *gr.* μηδενί. reddente M*. **bona** (καλά): quae bona sunt *Cypr. App.* (*sing. cler.* 7). **non tantum** (solum D *f g Lucif.*) **coram deo sed** (set L) **etiam** (*om.* F*, + F^{mg}) *codd. vg. c* d^{3} *f g gue. m t Lucif. Cal.* (*de Ath.* ii. 6) *Ambrst. Cypr. App. cum graecis* FG, οὐ μόνον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἀλλὰ καί, *forsan ex* 2 *Cor.* viii. 21, *cf.* ενωπιον του θεου και A^{2},: *om.* *d* e Orig.* (*int.* iv. 653) *et gr. plur. syr. pesh. et harcl. etc.* **omnibus** (homn. C*) = πάντων ℵA* *uid* BD^{c} ELP *al. pler.*: *om.* DT *Monac.* 4577* *d e g gue. m t Lucif. Pel. Cypr. App. cum gr.* A^{1}D*FG 19. 55. 8^{pe}.

18. **si fieri potest** (pottest M) = εἰ δυνατόν: si possibile est *m Orig.* (*int.* iv. 653) *Hil.* (*pss.* 119, 132). **quod ex uobis** (+ ipsis *Lucif. Cal. de Ath.* ii. 6) **est** = τὸ ἐξ ὑμῶν: ex uobis *Hil.* (*ps.*

cum omnibus hominibus
pacem habentes
19 non uosmet ipsos defendentes carissimi
sed date locum irae
scriptum est enim
mihi uindictam ego retribuam
dicit dominus 20 sed si esurierit
inimicus tuus ciba illum
si sitit potum da illi
hoc enim faciens carbones
ignis congeres super
caput eius
21 noli uinci a malo sed uince
in bono malum.
XIII. 1 Omnis anima potestatibus
sublimioribus subdita sit
non est enim potestas nisi a deo
quae autem sunt a deo

---

132); in nobis *Hil.* (*ps.* 119). **cum omnibus** (homn. C) **hominibus** = *μετὰ πάντων ἀνθρώπων*: ad omnes *Hil.* (*ps.* 132). > pacem cum omn. habetote *Tert.* (*Marc.* v. 14).

19. **non** (*μή*): nec *Tert.* (*Marc.* v. 14). **uosmet** (uosmed C) **ipsos** *codd. et vg.* (*uno uerbo vg.*) = *ἑαυτούς*: uos ipsos *gue. Ambr.* (*ios.* 13); uos *Monac.* 4577* *m Orig.* (*int.* iv. 653) *Ambr.* (*abr.* ii). *om.* **non uosmet ipsos** *g.* **defendentes** (*ἐκδικοῦντες*): uindicantes *Orig.* (*int.*) *Ambr.* (*abr.*, *ios.*) *Sedul.*, *et ita uoluit Erasm.*; ulciscentes *Tert.* (*Marc.* v. 14) *Hieron.* (ii. 532). charissimi *vg.*, karissimi GV, kmi LTU. *om.* **sed** R. datae O°. ire MVW; + sicut O* (*sed eras.*). scribtum LR. **enim**: *om.* O; + in prouerb⁻ salōm A^mg; + in esaia prof F^mg. **mihi** (michi W; + u W* *sed corr.*): *om. Monac.* 4577*. **uindictam** *codd. paene omn.* ϛ𝔐𝔖 *uett. omn. edd. ant.*, *et* uindictas G, defensam *Tert.* (*Marc.* ii. 18), *cf.* > uindictam mihi *Tert.* (*pat.* 10); *accusatiuus quasi exclamationis est subaudito sumo uel tali aliquo uerbo*: uindicta (*ἐκδίκησις*) Lℭ *cod. caraf. Hieron. Bentl.* (*ex silentio*), *cf. Deut.* xxxii. 35 mea est ultio; *item* **uindictam** *sine addit. cum* ACFHΘKL²ORTUWZ^c𝔐ℭ *c d e f gue. m t Orig.* (*int.* iv. 653 *bis*) *Cypr.* (*test.* iii. 106; *ad Demetr.* 17) *Hil.* (*ps.* 118 *resh*) *et graeco*: + et BDGL*M(*bis scr.*)VZ*ϛ𝔖 *cor. uat.* ('*grecus, antiqui*') *edd. ant. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Froben* 1502, *Sacon* 1515 *et* 1519, *g Tert.* (*Marc.* ii. 18, iv. 16, v. 14; *pat.* 10) *Ambrst. Ambr.* (*pss.* 38, 118 *lamed*) *Hieron. Tycon.* (*reg.* 7) *et syr. harcl.* (*cum obel.*). **retribuam** (*ἀνταποδώσω*): uindicabo *Tert.* (*Marc.* iv. 16, v. 14; *pat.* 10); defendam *Tert.* (*Marc.* ii. 18). **dic. dominus**: + in ezechiele *g*^mg.

20. **sed** (*ἀλλά* ℵABP *min.*): *om.* Z* *d*³ *e f g gue. m cum* D*FG *min. Ambrst.* **esurierit** (hes. C, ess. D; esuerit G*K): esurit F *m Pel. Bentl.*, *et gr.* *πεινᾷ*. inimicos tuos Z*. ciua L. **illum**: + et *d e gue. cum* D* 109**. **si sitit** (-tet Z*) = *ἐὰν διψᾷ*: *partim erasum in* C; si sitierit *gue. Orig.* (*int.* iv. 654) *Hieron.* (ii. 532, 714). **potum da illi** (ei *t*): > da illi potum *Hieron.* (ii. 714); pota illum *f*° (*super* F^gr); potum da illi uel pota illum *g*; + in sat *g*^mg. faciendo O* (*ut udtur*) *m.* carbonem *d** (*corr. d*³). *om.* **ignis** D. **congeres** AGKOTUVWZ° *vg. uett. plur. Hieron.* (ii. 532), *et* congeris BC (*ut udtur sed partim erasum*)F(congerisuper *uno uerbo*)HΘLMRZ*: congregabis D *Hieron.* (i. 815, ii. 714); coaceruas *m*, *cf.* carbones aceruabo *Tert.* (*fug.* 13); *gr.* *σωρεύσεις*. **super** *codd. longe plur. vg. Bentl. c f g gue. m t et patres*: supra ACK *Tisch. d e Pel.*; *gr.* *ἐπὶ τὴν κεφαλήν plur. sed επι τησ κεφαλησ* B. capud CL. **eius**: ei *d** *Cypr.* (*test.* iii. 1) *citat ex Prouerb.* xxv. 21 si esurit (-ierit *codd.* WB) inimicus tuus ciba (pasce B, pasces L) eum et si sitierit potabis eum hoc enim faciens carbones uiuos (ignis AW) superfundes capiti eius.

21. **uinci**: uici O* (*corr.* O¹). **uince**: uinci Z*. **in**: de O* (*ut udtur*). bonum R.

XIII. 1. **omnis** (homn. C) **anima** (*corr. ex* enim G) **potestatibus** (ta *sup. lin.* T) **sublimioribus** (sublimibus *gue.*) **subdita sit** (subiaceat *Orig.*) *codd. longe plur. vg. c d*³ *e gue. Orig.* (*int.* iv. 654, 655 *diserte*) *Pel. Aug.* (ii. 531, iii. 2. 760, 920, v. 81, ix. 643) = *πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω gr. plur.*: omnibus (ommn. D; + anima F¹) potestatibus (postest. L*) subl. subditi (subiecti *Iren.*) estote DFL *d** *f g m t Par. lat.* 10440, *Sangall.* 70, *Iren.* (*Mass. p.* 321) *Tert.* (*scorp.* 14 '*plane monet romanos* omnibus potestatibus subici') *Ambrst. Quaest. uet. et nou. Test.* xxxv *Sedul. cum gr.* D*FG *πάσαις ἐξουσ. ὑπερεχ. ὑποτάσσεσθε.* > enim est *f g t Iren.* (*p.* 280, *non* 321) *cum ord. graeco.* que LMW. **autem**: enim *Quaest.* xxxv *et* cx. > sunt autem *Iren.* (*p.* 321, *non* 280). ha C. **deo**: domino D. **ordinatae** (*τεταγμέναι*) *cum* AC (hord.)GO°RTUZ*ℭ *cod. caraf. ed. Uiuian* 1534, *d e g gue. Iren.* (*p.* 280, *et* dispositae 321) *Pel. Aug.* (ii. 531, v. 81) *Quaest. bis*, *et* ordinate L²M *f*, *ed. Maresch.* 1531, ordinati O*: ordinata BDHΘKL*VWZ^cϛ𝔐𝔖 *edd. ant. plur. c m t Ambrst. Aug.* (ix. 643); ordinata·e F. *Distinguunt cum Amiatino* sunt a deo, ordin. sunt 𝔖 *c f t edd. ant. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Froben* 1502, *cf.* > a deo sunt, ordin. sunt *Aug.* (v. 81, ix. 643): *contra* sunt, a deo ordin. sunt 𝔐ℭ *d gue.*

Digitized by Google

ordinatae sunt
2 itaque qui resistit potestati
dei ordinationi resistit
qui autem resistunt ipsi sibi
damnationem adquirunt
3 nam principes non sunt
timori boni operis sed mali
uis autem non timere
potestatem? bonum fac
et habebis laudem ex illa
4 dei enim minister est tibi
in bonum
si autem malum feceris time
non enim sine causa
gladium portat
dei enim minister est
uindex in iram ei qui malum agit
5 ideo necessitate subditi estote
non solum propter iram
sed et propter conscientiam

---

edd. Maresch. 1531, Uiuian 1534, et sunt potestates : a deo ordinatae sunt ed. Iunta 1534, et + ἐξουσίαι (post αἱ δὲ οὖσαι) D^{c}ELP al. pler.

2. itaque (om. Aug. v. 81) qui (quae G*) resistit (ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος): quapropter qui res. Aug. (ii. 531, ix. 643), qui autem res. Bed. > potestati res. Aug. (ii. 211). potestati . . . resistunt arcte in ras. scr. M^{c}. hordinationi C; ordinatione A*RZ^{c}. potestati dei ordinationi ita distinguit Θ. resistit sec. (ἀνθέστηκεν): resistet Z*. resistunt: contemnunt App. Quaestionum nou. test. 75. ipsis V*(ut udtur)Z*. damnationem (dampn. ADGΘVW, dampnatione M) = κρίμα: iudicium Aug. (ii. 211, 531, ix. 643). > damn. sibi Iren. (Mass. p. 280). adquirunt (acq. vg.): sumunt m; adq. uel accipiunt uel adsumunt g; acquirent Bentl. cum gr. λήμψονται.

3. nam principes (οἱ γὰρ ἄρχοντες) codd. plur. et vg., et principes enim Iren. (Mass. p. 280) Tert. (scorp. 14) Aug. (ii. 211, 531, v. 81, ix. 643): nam qui principantur D(-patūr) Ambrst. Sedul. non sunt in ras. scr. O^{1}. timori: timoris CH^{1}Θ*LRT t. boni operis (hop. C; om. operis F*; > operis boni O) sed (et t) mali codd. vg. c t Tert. Ambrst. (codd.) Aug. (ii. 531, v. 81, ix. 643) Pel.: bono operi (opere d*, operis d^{3}; > operi bono Quaest.) sed malo d e f g gue. m Iren. Pacian. (ep. 2) Aug. (ii. 211) Quaest. lxix, Bentl., cum gr. τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ ἀλλὰ τῷ κακῷ ℵABD*FGP; bonis operibus sed malis Ambrst. (edd.), cf. τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἀλλὰ τῶν κακῶν D^{c}EL al. fere omn. autem: enim DU non graec.; om. Cypr. (test. iii. 38) Appendix Quaestionum 75. timere: ere in ras M. bonum fac (facito Ambrst.) = τὸ ἀγαθὸν ποίει, cf. quod bonum est fac m: > fac bonum c Tert. Ambr. (luc. l. iv), fac quod bonum est Orig. (int. iv. 508, 655, 656) Sedul. habebis (-tis Z*) laudem (bonum dem.) ex illa (ea Iren. Cypr. Pacian. Orig. int. iv. 508, 656) = ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς: > laudem ab ea referes Tert.

4. dei pr. usque portat om. t. enim: ergo Tert. (scorp. 14); etenim Pel. (cor.). ministra pr. G* Tert.; ministri M*. in pr.: ad Iren. (p. 280). bonum: in ras. scr. L; bono F. si autem (uero Tert.): quod si Aug. (ii. 211, 531). malum pr. legimus cum DF vg. f g gue. m Tert. Ambr. (cain et ab. 4) Aug. (ii. 211, 531) Bentl., et gr. τὸ κακόν, cf. quod malum est Orig. (int. iv. 655): male ABCGHΘKLMORTUVWZ c d dem. e Iren. Ambrst., cf. cor. uat. 'male antiqui habent, grecus malum'; infra codd. paene omnes habent malum; cf. canonem nostrum ad Matt. iv. 5. feceris (fe^{ce}ris T): facias Tert.; gr. ποιῇς. non enim (om. m) sine causa (frustra Aug. ii. 211, 531) gl. portat: libere quia non s. c. gl. gestet Tert. ministra sec. G*; ministerium Tert. > minister dei est (sine enim) Aug. (ix. 20). enim tert.: autem t; etenim Pel. (cor.); om. m (codd. aliq.). est sec. (es K): + et D; sed et Tert. uindex (-dix F) = ἔκδικος: ultrix Tert. > uindex est m. in iram (εἰς ὀργήν): in ira CFT gue. t Orig.; om. d* (corr. d^{3}) f g cum gr. D*FG 177. ei: in eum d Ambrst.; eum (sine in) e. qui: quia t. malum (τὸ κακόν) ABCDF GKLMORTUVWZ vg. c f g gue. m t Iren. (p. 280) Tert. Ambr., cf. quod malum est Orig.: male HΘ d dem. e Iren. (p. 321 bis) Ambrst. Aug. (ii. 211, 531, ix. 20, 643). agit (gr. enim τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι): fecit m, fecerit Tert.; operatur Iren. (p. 321 bis); item pro ei qui m. agit habent m. facienti f g.

5. ideo: ideoque CDTWϛ edd. ant. cor. uat. d* (corr. d^{3}) f g gue. m t Iren. (Mass. p. 280) Ambrst. Aug. (ii. 531, iii. 2. 921) Sed. necessitate (necesset. A*) subditi estote codd. plur. vg. c d^{3}, et necessitati (s pr. sup. lin. L) subd. estote CG*L (aestote)TW cor. uat. mg. t Aug., gr. uide infra: subditi (subiecti Iren.) estote (om. necessitate) d* e f g gue. m Iren. Ambrst. (edd.) Sedul., et ὑποτάσσεσθε DEFG; gr. plur. ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι, quod recte redditur necesse est subditos esse et nec. est subiectos esse apud Orig. (int. iv. 656); necessitati subd. estote respondere uidetur graeco ἀνάγκῃ ὑποτάσσεσθε, sed graeci qui habent ὑποτάσσεσθε omittunt ἀνάγκῃ; Ambrst. in lemm. habet subditi estote, deinde in comm. 'recte dicit subiectos esse debere'. solum: tantum Iren. et: etiam D vg. g Ambrst. Aug. (iii. 2. 921). constientiam Z*.

Digitized by Google

6 ideo enim et tributa
praestatis
ministri enim dei sunt
in hoc ipsum seruientes.
7 Reddite omnibus debita
cui tributum tributum
cui uectigal uectigal
cui timorem timorem
cui honorem honorem
8 nemini quicquam debeatis
nisi ut inuicem diligatis
qui enim diligit proximum
legem impleuit
9 nam non adulterabis
non occides non furaberis
non concupisces
et si quod est aliud mandatum
in hoc uerbo instauratur
diliges proximum tuum
sicut te ipsum

6. **ideo enim** (*et Aug.* ii. 531): idcirco enim CT, nam idcirco *Ambrst.*; propter hoc enim *Iren.* (*Mass. pp.* 280, 321) *Aug.* (ix. 21); ideo (*sine* enim) *m. om.* et *m.* **praestatis** (pres. CMOW): penditis *f m Iren.* (*p.* 280) *Orig.* (*int.* iv. 656) *Ambrst.*; prestatis uel penditis *g*; *gr.* (φόρους) τελεῖτε. ministr^{e}nim *in ras.* V. *om.* **dei** Z*. **in**: ad *m.* ipso *Aug.* (iii. 1. 81). **seruientes** (*etiam Iren. pp.* 280, 321 *semel*) = προσκαρτεροῦντες: pertinaciter seruientes D *f g*; perseuerantes *Aug.* (iii. 1. 81, ix. 21); deseruientes *Iren.* (*p.* 321 *bis*); instantes *Orig.*

7. **reddite** *sine add.* ABCGHΘKL*MO^{c}TUV *dem. m Orig.* (*int.* iv. 656, 657) *Aug.* (ii. 531, iii. 1. 81, ix. 21) *Bentl. cum gr.* ℵ*ABD* 67: + ergo DFL^{1}O*(redditae)RWZ *vg. c d e f g t Pel. Ambrst. Sed. et gr.* ℵ^{c}D^{c}EFGLP *etc.* **debita** (deu. C) = τὰς ὀφειλάς, *cf.* quae debentur *Cypr.* (*test.* iii. 5): debitum *Orig.* (*int.* iv. 656, *non* 657). **tributum** (φόρον) *pr.* + cui L*. **tributum** *sec. om.* O*(+ O^{2}). **uectigal** (τέλος): uictigal *bis* Z (*sec. uice corr.*). **timorem** *pr.* (ti *sup. lin.* T): timore M. **cui** *quart.*: + autem D. **honorem** *sec.*: no *sup. lin.* M. > cui hon. hon., cui tim. tim. *Aug.* (ix. 22), > cui hon. hon., cui uect. uect., cui trib. trib. *Optat.* (*c. Donat.* 3), > cui hon. hon., cui trib. trib. *Ambr.* (*ep.* 57).

8. quidquam 𝔖ℭ. debueritis *Optat.* (*c. Donat.* 3). **inuicem** + uos O*Z* *m*, *et* > uos inuicem *t*. dilegatis D; + epł ad r⁻ L. qi C. dilegit D. **proximum** (τὸν ἕτερον): alterum *Aug.* (iii. 2. 921, 969); + suum O*T *d g Ambr.* (*ps.* 118 *tau*). **impleuit** (inpl. CDM *d*^{3}; implebit F^{c}LO*R, inplebit HT *d* f*; in plebem F*) = πεπλήρωκεν: adimpleuit *g*; *deinde* + in exodo A^{mg}, + in exodo et in leuitico *g*^{mg}.

9. **nam** (etenim *d e Hieron.* vii. 483) = τὸ γάρ: praeceptum enim quod est D; scriptum est enim *f g Ambr.* (*ps.* 118 *tau*) *et* γέγραπται γάρ FG; nam deus dixit R. **adulterabis** (-uis F): moechaberis *Orig.* (*int.* iii. 831); + in exodo A^{mg}R^{mg}. **non occides** (-dis FM; hoccides C) = οὐ φονεύσεις: non homicidium facies *Aug.* (iii. 1. 15, iii. 2. 969, iv. 173, viii. 275, x. 101, 104, 735); *om. Hieron.* **non furaberis** (-ueris AFH*LMT^{c}, -biris KVZ^{c}) = οὐ κλέψεις, *cf.* non furtum facies O *Orig.* (*int.* iii. 669, 831, iv. 657): *om. Aug.* (iv. 173, viii. 275, x. 101, 104); *item* **non furaberis** *sine addit. legimus cum* ACFGHΘTU* *d e f g Orig.* (iii. 669, 831) *Ambr. Hieron. Pel. Aug.* (iii. i. 15, iii. 2. 969, x. 735) *Bentl., et gr.* ABDEFGL *etc.*: + non falsum testimonium dices (dicis Z*) BDKLM(O *uide infra*)RU^{c}VWZ *vg. c dem. tepl. Orig.* (*int.* iv. 657) *cum gr.* ℵP *al plur.* **non concupisces** (-cis A; conpiscis Z*) = οὐκ ἐπιθυμήσεις: + rem proximi tui L^{2}Z^{post} (*ut udtur, sed scriptura paene euanuit*) *cor. uat.* * *c gig. Par. lat.* 6 (= R *noster in Act.*), 140, 342, 343, 11932, 16262, *tepl. uers. prouinc.*; + non falsum testimonium dices O *Sangall.* 70. **si**: *om.* Z*. **quod**: quid M *c d g*; quidem *e* (*sed forsan pro* quid est). > quod si D. **est**: *om. e* (*sed uide supra*) *g cum gr. plur.* **aliud** (aliut GMTZ*): > aliud est *Aug.* (x. 104); > aliud (+ in lege) mandatum est *Hil.* (*ps.* 118 *sin*). *Distinguunt* si quod est aliud mandatum: in hoc uerbo instauratur, Diliges 𝔊𝔐 *et edd. Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534; *contra* si quod est aliud mandatum, in hoc uerbo instauratur: Diliges 𝔖ℭ *et edd. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Froben* 1502, *Sacon* 1515. **uerbo**: sermone H *Hieron. Aug.* (*semper*). > uerbo hoc D *g cum gr.* ℵBDEFG *min. Orig.* (*gr.* iii. 669, *cf.* 670) τῷ λόγῳ τούτῳ; *sed* τούτῳ τῷ λ. ALP *al pler.* **instauratur** (ἀνακεφαλαιοῦται) *codd. plur.* (*in ras. scr.* O; instaurator L*) *vg. c d*^{3} *e*: restauratur DH *d* Orig.* (*int.* iv. 657) *Pel. Sedul.* (*semel*); consummatur *Ambrst.*; recapitulatur *f g Orig.* (*int.* iii. 669, 831) *Hieron. Aug.* (*semper*) *Sedul.* (*semel*); + UBS A^{mg}. *pro* **in hoc u. inst.** *libere* in huius tantum praecepti obseruatione concluditur *Hil.* diligis CFG^{c}MO*Z* *Pel.**, dili$^{g\prime}$s T, dileges D. *om.* **tuum** *Tert.* (*Marc.* v. 14). **sicut** *cum* ABCKMTUVWZ *vg. c Orig.* (*int.* iii. 669, 670, 831) *Hil. Hieron.* (*semel*) *Aug.* (x. 104), *cf. Mt.* xix. 19, xxii. 39, *Lc.* x. 27: tamquam DFGHΘL OR *d dem. e f g Tert. Lucif.* (*p.* 176) *Orig.* (*int.* iv. 657) *Aug.* (*fere semper*) *Hieron.* (*semel*), *cf. Mc.* xii. 31, 33. teipsum *uno uerbo vg.* **ipsum** *om. Tert. Hieron.*

Digitized by Google

10 dilectio proximi malum
non operatur
plenitudo ergo legis est
dilectio.
11 Et hoc scientes tempus
quia hora est iam nos
de somno surgere
nunc enim propior est
nostra salus quam cum
credidimus
12 nox praecessit
dies autem adpropiauit
abiciamus ergo opera
tenebrarum
et induamur arma lucis
13 sicut in die honeste
ambulemus
non in comisationibus
et ebrietatibus
non in cubilibus
et inpudicitiis

---

10. **dilectio** + enim D. **proximi** *codd. plur.* (*et* G^{c}) *vg. c f m t Orig.* (*int.* iv. 657) *Pel. etc.*: proximo (*cum gr.* τῷ πλησίον) G^{*} *d e Bentl.* (*secundis curis*), *et* proximo uel i *g*. *disting.* proximi, malum 𝔓 *Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534. hoperatur C. **plenitudo** (πλήρωμα): adimpletio *Iren.* (*Mass. p.* 241). **ergo** (οὖν ℵA^{uid}BD^{b}EL *al. pler.*): autem H *d e g m t Aug.* (iii. 2. 921, 969, iv. 173 *semel*, viii. 275, x. 101) *et* δέ D^{*}FG; enim *Ambrst. Ambr.* (*ps.* 118 *he*; *de ob. Theod.*) *Aug.* (iii. 2. 969) *cum gr. min.* 115. 18^{pe}; >et ideo plen. legis *Sedul.* **legis**: euangelii *m*. **est** *om.* M *Bentl.*, *et Aug.* (iii. 2. 921, 969, iv. 173, x. 735, *non autem* viii. 275, x. 101). **dilectio** *sec. codd. plur. vg. uett. et Aug.* (x. 735): caritas M *Ambr.* (*ps.* 118) *Aug. fere semper*); *deinde* + de corde puro M, *et* + caritas de corde puro Z ^{post}, *ex* 1 *Tim.* i. 5. >dilectio est *Ambr.* (*de ob. Theod.*), > caritas est *Ambr.* (*ps.* 118); + epl̄a ad r⁻ D̄·I· L^{mg}.

11. **tempus**: *om. Monac.* 4577, *Par. lat.* 17250, *Turic.* $^{cor.}$ (C. 1) *dem. contra graec.*, *cf. Berger* (' *Hist. de la Vulg.*' *p.* 234 *n.*), *et cor. uat.* ' *ita est distinguendum* et hoc scientes'. **quia**: quoniam DO^{*} (*corr.* O^{2}) *Orig.* (*int.* iv. 658) *Ambrst. Sed.* ora L^{*}. **iam nos** *codd. plur. vg. uett. plur. cum gr. plur.* ἤδη ἡμᾶς (ὑμᾶς $ℵ^{*}$ABCP *min.*, *non autem latini*): > nos iam D *f g cum gr.* FGL *al. pler.*; *om.* **nos** *Orig. cum syr. harcl. aeth. Cyr.* (*ioh.* 459). sompno W. **enim** (γάρ) *codd. plur. vg. c d e t*: autem AW *f g Hieron.* (ii. 298) *Pel.*; ergo DO *Bed.* **propior** $B^{c}DF^{c}H^{c}M^{c}O^{c}$RU VW$Z^{c}$ *vg. c* d^{3} *e f g* = ἐγγύτερον, *cf.* propius *Cypr.* (*App. p.* 125): proprior *aperto errore* AB^{*}C $F^{*}GH^{*}ΘKLM^{*}O^{*}TZ^{*}$ d^{*} *t*. > prop. en. est nunc *Ambrst.* **nostra**: nobis *Cypr.* (*App.*). **salus** + *ras. unius lit.* A. quum Θ; *om. t.* **credidimus** (-dedimus Z^{*}) = ἐπιστεύσαμεν: credimus $H^{*}MRT^{*}$ *d t*. **-am cum credidimus** *in ras. scr.* U.

12. **nox** + enim iam *Hil.* (*ps.* 134). **praecessit** (pre. MUW) = προέκοψεν: processit *f g Bentl.*; proficit *Hil.*; transiuit *Cypr.* (*sel. et liu.* 10) *Tycon.* (*reg.* 5). diaes C. **adpropiauit** (ἤγγικεν) *cum* FGMR d^{*}, *item* appr. *Tisch.*, appropiabit U^{c}, adpropriauit A (*sic*) d^{3} *e*: adpropinquauit BCD $H^{*}ΘLVZ$ *g*, adpropinquabit $H^{2}O^{*}$ *f t Pel.*, appropinquauit KO^{c}TW𝔓𝔖𝔈 *c dem.*, appropinquabit U^{*}ς; *item habent* appropinquauit *patres, e.g. Cypr.* (*sel. et liu.* 10, *et App.* 125) *Ambrst. Ambr.* (*hexaem.* 4; *isaac* 4) *Orig.* (*int.* iv. 658) *Tycon. Hieron.* (ii. 298, iv. 266, vi. 276) *Aug.* (iii. 1. 81, iii. 2. 542) *Sed.* abiiciamus *vg. Tisch. g*, abieciamus DV; adiciamus W. **ergo**: itaque *Aug.* (iii. 1. 81); *om.* O^{*}(+ O^{2}) *Cypr.* (*App.* 125); + a nobis *t*. **opera** (hop. C) = τὰ ἔργα: facta *d e*. **et indu.** = καὶ ἐνδυσώμεθα $ℵ^{c}C^{2}D^{b}$FGL *al. omn. uid.*: > indu. autem *Orig.* (*int.* iv. 658) = ἐνδ. δέ ABC^{*} D^{*}EP. **induamur** ABCGΘKMORTUVWZ *vg. c e*: induamus DFL^{*} *d f g Cypr.* (*sel. et liu.* 10) *Orig.* (*int.* iv. 658, 659) *Aug.* (iii. i. 81) *Gild.*, *et* induamus nos HL^{2} *t Aug.* (iii. 2. 542); apprehendamus *Paulin.* (*ep.* 40). **arma** BCDF$G^{*}H^{*}$KMO RTUVWZ *vg. c* d^{3} *f g t patres*, *cf.* opera d^{*} *e*: armis $AG^{1}H^{c}$ΘL. **lucis**: luminis d^{*} (*corr.* d^{2}) e^{1}.

13. **sicut**: tamquam *Cypr.* (*sel. et liu.* 10) *Priscill.* (*p.* 64); quasi *Hieron.* (iv. 266). diae CL. **honeste** (-tae C, honoste Z) = εὐσχημόνως: cum honestate *Hieron.*; decenter *Cypr. Tycon.* (*reg.* 5) *Hil.* (*ps.* 134); *Ambr.* (*de offic.* i. 45) *legit* honeste, *deinde addit* ' *quod graeci dicunt* εὐσχημόνως, *hoc autem proprie significat*, bono habitu, bona specie.' ambulate *Ambr.* **non ... ebrietatibus** *om.* t^{*}, + t^{2}. **in** *sec. om. d e g m cum graecis.* **comisationibus** (κώμοις) *legimus cum* FGH^{*}M *d m*, *cf.* comiss. Z^{*}, commiss. R, *uide Georges* ' *Lex. der lat. Wortformen*' *s. u.*, *et Brambach* ' *Lat. Orthogr.*' *p.* 275, *et* ' *Hülfsbuchlein*', *p.* 31: comesationibus ACDH^{c}LOTV *Tisch. e* t^{2}, comess. KWZ^{c} *vg. c g* t^{2}, commess. B$Θ^{*}$U *f*, commes. $Θ^{c}$. **et** *pr.*: non *m*. aebriaetatibus L, haebriaet. O. > non in ebr. nec in com. *Tert.* (*ieiun.* 17, *cf. ieiun.* 9, *et pudic.* 17). **in** *tert.*: *om.* G^{*}(+ G^{1})Z^{*} *d e g m Bentl. cum gr.* **cubilibus** (κοίταις): concubitibus *m*; concupiscentiis *Cypr.* **et** *sec.* + in *Iren.* (*Mass. p.* 282). **inpudicitiis** (imp. U *vg.*, impudiciciis W *c*, inpudititiis K, inpudiciis R, inpudi^{ci}tiis M) = ἀσελγείαις: libidinibus *Iren. Tert.* (*ieiun.* 17); luxuria *Hieron.* **non** *tert. om.* O^{*}. **in** *quart.* (*hoc loco* B *habet* ἐν): i^{n} H; *om.* D$F^{*}G^{*}$(+ G^{1}) *d e g m Pel.** *Bentl.*

Digitized by Google

non in contentione
et aemulatione
14 sed induimini dominum iesum christum.
Et carnis curam ne feceritis
in desideriis
XIV. 1 infirmum autem
in fide adsumite
non in disceptationibus
cogitationum
2 alius enim credit
manducare omnia
qui autem infirmus est
holus manducet
3 is qui manducat non manducantem
non spernat
et qui non manducat manducantem
non iudicet

---

contentione (ἔριδι *gr. excepto* B) *codd. vg. uett.* (contemtione *t*), *et* ira *Iren.*: certaminibus *Cypr.*, contentionibus *Ambr.* (*ps.* 118 *nun*), *et* ἔρισι B. **aemulatione** (em. DMUW, aemulationae L) = ζήλῳ *gr.* (*exc.* B), *cf.* zelo *Iren. Cypr.*, zelo uel aemulatione *g*, dolo *Aug.* (ii. 28): aemulationibus *Ambr.* (*ps.* 118) *et* ζήλοις B.

14. **induimini** (ἐνδύσασθε) ACH^2(*in mg.*)Θ(*mg.*)MORTUVWZ *vg. c f t Hieron.* (ii. 298), *cf.* **induamur** *u.* 12: induite BFGH*Θ*(*in ras.*)KL *d e g Bentl. Orig.* (*int.* iv. 659) *Ambrst. Ambr.* (*tob.* 20) *Pel. Aug.* (i. 156, iii. 1. 81) *Gild.*; induite uos D *m Hieron.* (vi. 251, vii. 444) *Aug.* (ii. 28) *Sed.* **dominum** (deum *d**): + nostrum D *t*; *om. Hieron* (vi. 251) *cum gr.* B *Clem.* (287). > christum iesum *Hieron.* (vi. 251) *cum gr.* B *Clem.* *om.* **christum** *Ambr.* (*tob.* 20) *Orig.* (*int.* iii. 888). **et** *om. d** (+ *d*^{3}) *f g cum gr.* D*FG. **curam** (πρόνοιαν) *codd. plur. vg. uett. et Aug. semel* (ii. 28): prouidentiam *Aug.* (i. 156, ii. 385, iii. 1. 81, iii. 2. 921); concupiscentia *lapsu* M. **ne feceritis** (μὴ ποιεῖσθε) *codd. plur.* (feceris O*Z) *vg. uett.*: ne faciatis D; ne perfeceritis H* *et codd. ad Aug.* (iii. 2. 921; *cod. Uatic.* superfeceritis). **in desideriis** *codd. plur. vg. d*^{3} *e* f m* = ἐν ἐπιθυμίαις FG, *cf.* in concupiscentiis D *d* e*^{1} *g Orig.* (*int.* iv. 592, 659) *Ambrst. Aug.* (i. 156. ii. 28, 385, iii. 1. 81, iii. 2. 921) *Oros. Gild.*: *om.* M; *uoluit* in desideria *Bentl. cum gr.* εἰς ἐπιθυμίας ℵBDELP *al. fere omn.*; in concupiscentia *Ambr.* (*fid. l.* iv), *cf.* εἰς ἐπιθυμίαν AC 1; *Aug.* (iii. 1. 81) *citat* et carnis prouidentiam ne feceritis in concupiscentiis, *deinde addit* '*quod si quisquam ita diceret* et carnis prouidentiam ne in concupiscentiis feceritis, *sine dubio aures clausula numerosiore mulceret; sed grauior interpres etiam ordinem maluit tenere uerborum, quomodo autem hoc in graeco eloquio sonet, quo est locutus apostolus, uiderint eius eloquii usque ad ista doctiores; mihi tamen quod nobis eodem uerborum ordine interpretatum est, nec ibi uidetur currere numerose.*'

XIV. 1. **infirmum**: infirmantem *Orig.* (*int.* iv. 531) *et gr.* τὸν δὲ ἀσθενοῦντα. **autem** *om. m Hieron.* (v. 410, *non autem* vii. 520) *ad init. pericopes.* **in** *pr. om. f g Bentl.*, *et gr. tantum* τῇ πίστει. fidem R. **adsumite** (ass. HKTUW *vg.*, abs. *d*) = προσλαμβάνεσθε: recipite *Aug.* (i. 156, iii. 2. 922, viii. 129), accipite *Sedul.* **in disceptationibus** (disceptionibus D) *codd. vg. et c d*^{3} *e Aug.* (i. 727), *cf.* in diiudicationibus *Aug.* (iii. 2. 922, viii. 129): in disceptationes *d* g m* (*Bentl.*) *cum gr.* εἰς διακρίσεις; in disceptatione *f Ambrst. Sedul.*

2. **alius enim** *codd. plur. vg. uett. plur. et Orig.* (*int.* iv. 659 *semel*) *Aug.* (i. 712, 727) *et* **nam** alius *Orig.* (*int.* iv. 531), *contra gr.* ὃς μέν: alius quidem O *f Orig.* (*int.* iv. 659 *semel*) *Aug.* (iii. 2. 922, viii. 129), alius autem M *dem. Orig.* (*int.* iv. 659 *semel*); quidam *Tert.* (*ieiun.* 15). **manducare** (φαγεῖν) *cum* ACFG*HLMO*RTUZ* *cod. caraf. d e f g Orig.* (*int.* iv. 531, 659 *bis*, 669) *Hieron.* (ii. 351, vii. 520) *Pel. Aug.* (*semper*) *Bentl.*, *et* edere *Ambrst.*: se manducare DΘ *vg.*; > manducare se BG^{1}KO^{2}VWZ^1 *c dem. Orig.* (*int.* iv. 659 *semel*) *Bed.*; > omnia manducanda esse *Tert.* **qui autem** (ὁ δέ *plur.*): is uero qui *Ambrst.*; quidam autem *Tert. et* ὃς δέ FG. *om.* **est** *Tert.* **holus** (*cf. uol.* I, *p.* 756, *et Brambach*, '*Hülfsbüchlein f. latein. Rechtschreibung*,' *p.* 43) *cum* ACGHΘKMOUVZ* *c e Pel.*, solus L*, *et* olus BL^{2}WZ^c *vg. Tisch. d*, *cf. et Hieron.* (vii. 520) *Aug.* (i. 712, 727, iii. 2. 922): holera (= λάχανα) DR *f g*, olera FL^4 T *Bentl.*, *cf. Tert. Orig.* (*int.*, *semper*) *Ambr.* (*luc.* iv, vi; *uirg.* vi; *ep.* 63) *Ambrst. Hieron.* (ii. 351) *Aug.* (viii. 129); + *ras.* 3 *aut* 4 *litt.* A. **manducet** *paene omnes* (*et d*^{3}) *et vg. cum gr.* D*FG ἐσθιέτω: manducat G *cod. caraf. d* Hieron.* (ii. 351) *Aug.* (i. 712 *semel*; *codd. ad* viii. 129), *et* uescitur *Tert.*; *gr. plur.* ἐσθίει; *Bentl.** (manducat), *deinde deleuit lunulas*; *cf. ad* xiii. 10 (proximo).

3. *ad init. ras.* 6 *aut* 7 *litt.* O. **is** (his CFL^{1}T*; + autem D) **qui manducat** (-cet B*T) *codd. plur. vg. c Aug.* (i. 727): qui mand. (*sine* **is**) HΘMR *d e f g Tert.* (*ieiun.* 15) *Orig.* (*int.* iv. 659, 660) *Aug.* (i. 712, ii. 76, 78, iii. 2, 224, 922, viii. 129) *Sedul. Bentl.*; itaque qui mand. W, *et* itaque qui edit *Ambrst.* (*qui semper habet* edit *et* edentem); *gr.* ὁ ἐσθίων. **non** *pr.*: *erasum in* OT; *om.* K*(+K^c). **non** *sec.*: ne *Tert. Sedul.* **spernat** (-nit K, -net *g*) = ἐξουθενείτω: nullificet *Tert.* (> ne null. non mand.). **et qui** *codd. vg. c d*^{3} (*sed non deleuit* autem; *uide Tisch. T. G.* 8, II. *p.* 437) *patres cum gr.* καὶ ὁ ℵ^{c}D^{c}ELP *al. pler.*:

Digitized by Google

deus enim illum adsumsit
4 tu quis es qui iudices
alienum seruum ?
suo domino stat aut cadit
stabit autem
potens est enim deus
statuere illum
5 nam alius iudicat diem
inter diem
alius iudicat omnem diem
unusquisque in suo sensu
abundet
6 qui sapit diem domino sapit
et qui manducat domino
manducat
gratias enim agit deo
et qui non manducat domino
non manducat et gratias
agit deo.
7 Nemo enim nostrum sibi uiuit
et nemo sibi moritur
8 siue enim uiuimus domino uiuimus

qui autem *d** *et* ὁ δέ ℵ*ABCD*5; neque qui (*et om.* non *infra*) *f g cum gr.* οὐδὲ ὁ FG; qui *tantum e cop. Chr.* 770 (*comm.*). **adsumsit** (*cf. uol.* I, *p.* 745) *cum* C^{c}HR *d*, adsumpsit *codd. plur. Tisch.*, *et* assumpsit KUW *vg.*, assumsit T = προσελάβετο, *cf.* recepit *Aug.* (viii. 129): adsumit L *Aug.* (i. 712).

4. **quis es** (est Z*) = τίς εἶ: qui es *Cypr.* (*test.* iii. 21 *codd.* LM; *et App. p.* 211). **qui iudices** (-cis A*; e *sup. lin.* L) *codd. plur. et Hieron.* (vii. 520) *Pel. Aug.* (*fere semper*) *Bentl.* = ὁ κρίνων, *cf.* ut . . . iudices *Tert.* (*pudic.* 2) *Cypr.* (*App. p.* 211): qui iudicas B^{1}DV^{rec}WZ* *vg. c d*^{3} *e f g Tert.* (*ieiun.* 15) *Cypr.* (*test.* iii. 21 *codd.* LMB; *ep.* 55. 18; *App. p.* 62) *Orig.* (*int.* iv. 659, 660) *Ambrst. Aug.* (i. 727) *Sedul.* seruus L*. > al. seruum iud. M *Tert.* (*ieiun.* 15), > de seruo al. iudices *Cypr.* (*App.* 211). **suo domino** = τῷ ἰδίῳ κυρίῳ: > domino suo D *vg. Cypr.* (*test.* iii. 21; *ep.* 55. 18; *App.* 62) *Aug.* (iii. 2. 224) *Sedul.*; *deinde* + aut *Ambrst.* **stat**: a *expunxit* Z^{c} **aut**: et Z*. cadet LZ* *d e.* > dom. enim suo stat quis uel cadit. tu quis es ut seruum iudices alienum *Tert.* (*pudic.* 2). stauit H*M. **potens est enim** (> enim est F) *codd. vg. uett. patres plur.*: potens est (*sine* enim) *Cypr.* (*App.* 62); potest enim *Orig.* (*int.* iv. 659); *graeci* δυνατὸς γάρ ἐστιν L *al. omn. uid.*, δυνατὸς γάρ D^{b}P, δυνατεῖ γάρ ℵABCD* FG; *sed* δυνατεῖ *recte redditur* potens est, *ut* 2 *Cor.* ix. 8, xiii. 3; *alibi non inuenitur.* **deus** (dei H*) = ὁ θεός DEFGL *al. pler.*: dominus *Aug.* (viii. 129) *Opt.* (476) *cum gr.* ὁ κύριος ℵABCP; *deinde* + iterum F. **statuere** (t *pr. super ras.* H) = στῆσαι: stabilire *Cypr.* (*ep.* 55. 18; *App.* 62). **illum**: eum O *d Cypr.* (*test.* iii. 21; *ep.* 55. 18) *Aug.* (i. 712) *Sedul.*; eum uel illum *g*.

5. **nam alius** *codd. plur.* (alius enim O) *vg. uett.*, *cf.* ὃς μὲν γάρ ℵ*ACP 26. 39, nam alius quidem W *Ambrst.*: alius quidem *Aug.* (iii. 2. 922, viii. 129) = ὃς μέν ℵ^{c}BDEFG *al. pler.*; alter *Orig.* (*int.* iv. 660). **diem inter diem** (ἡμέραν παρ' ἡμέραν) *cum* BCGH*Θ*KLOTUV^{rec} (*om.* diem int. d. alius iudicat V*) WZ *vg. c d*^{3} *e f Ambrst. Aug.* (i. 727) *Pel.*, *cf. Erasmi interpretationem* '*hic quidem existimat aliquid interesse inter diem et diem*': diem plus inter diem AFH^{2}Θ^{mg}MR *Tisch.*; *melius* diem plus quam diem *Hieron.* (ii. 351, 359); alternos dies D *g Orig. Aug.* (iii. 2. 922, viii. 129), alterno quoque die *d**. **alius** *sec. sine add.* ACFGHΘLMRUZ* *d*^{3} *dem. e Aug.* (i. 727) *Hieron.*: alius autem BDKOWZ^{1} *vg. Tisch. c d** *f g Ambrst. Pel. Aug.* (iii. 2. 922, viii. 129) *Bentl.*, alius (us *sup. lin.*) uero T, alius enim V^{rec}, alter autem *Orig.*, *et gr.* ὃς δέ. **iudicat** *sec. om.* T. hunusquisque C. **in** *om.* F. **sensu** (sensum F) = νοΐ: intellectu *Aug.* (iii. 2. 923). > sensu suo *e.* **abundet** (hab. CDTW) = πληροφορείσθω: abundat O^{2}; *cf. Erasmi notam* 'ἰδίῳ νοΐ πληροφορείσθω, *id est*, propria mente, *siue* animo, certus sit, *siue* certam habeat persuasionem, *hoc est*, acquiescat in sua opinione . . . *alioqui* abundare in suo sensu *est hominis praefracti et obstinatae mentis*'. *Sed patres uerbis* unusquisque in suo sensu abundet *utuntur pro prouerbio fere* = unusquisque pro se iudicet, *ut Hieron* (i. 1037), *cf.* unusquisque suo consilio remittatur *Ambrst. ad loc.*, quantum humano intellectui uel unicuique homini concessum est, tantum audeat iudicare *Aug.* (iii. 2. 923).

6. **qui sapit** (ὁ φρονῶν) *omnes*: qui curat *Erasm. Beza.* **domino**: domini Z* (*corr.* Z^{1}). **sapit** *sec.*: + et qui non sapit diem domino non sapit L^{2} *cum graecis* C^{3}LP *al. pler.* **manducat**: edit *semper Ambrst.* **domino** *sec.* + non W. **manducat domino, manducat** *et* **non manducat domino, non manducat** *distinximus cum* A; *contra* manducat, domino manducat *et* non manducat, domino non manducat *vg. Tisch. cum codd. plur. et vg.* **gratias enim agit** (εὐχαριστεῖ γάρ *plur.*) *codd. plur. vg. uett.*, gratulatur enim *g*: et gratias agit D *Aug.* (i. 712), *et* καὶ εὐχαριστεῖ P 31. 43. c^{scr}. **manducat** *tert.* + non W. **domino non manducat** *bis scr.* Θ*. **et gratias agit** (καὶ εὐχαριστεῖ): *om.* et BKR; gratias enim agit DT *dem. Bed.*; et gratias agit uel gratulatur *g*. *Libere* et qui manducat et qui non manducat deo agit gratias *Tert.* (*ieiun.* 15).

7. **nostrum**: uestrum C *c*. uiuet FZ*. *om.* **et** F. **sibi mori** *in ras. scr.* Θ. moritut *lapsu* C.

8. **siue** (sibe T, sibi Z*) **enim** = ἐάν τε γάρ: siue ergo H; siue etiam *Orig.* (*int.* iv. 661) *et om.*

Digitized by Google

siue morimur domino morimur
siue ergo uiuimus siue morimur
domini sumus.
9 In hoc enim christus et mortuus
est et resurrexit
ut et mortuorum et uiuorum
dominetur
10 tu autem quid iudicas
fratrem tuum?
aut tu quare spernis fratrem
tuum? omnes enim stabimus
ante tribunal dei
11 scriptum est enim
uiuo ego dicit dominus quoniam
mihi flectet omne genu
et omnis lingua confitebitur deo
12 itaque unusquisque nostrum
pro se rationem reddet deo

γάρ gr. 17. **domino** *pr.*: deo O* *f.* *om.* **domino uiuimus** F*. **siue** *sec.* + enim F^{c}. **morimur** *pr.*: ' *partim in ras.* O; moriemur F; + siue D. **morimur** *sec.*: moriemur FL* (*ut udtur*). **siue** (sibe T, seue H) **ergo** = *ἐάν τε οὖν*, *cf.* siue igitur *Orig.*: siue enim D *Aug.* (i. 727). **siue** *quart.* (sibe T): + ergo *g.* **morimur** *tert.* (morimus K*): moriemur F. *a* **morimur** *pr. usque ad* **morimur** *tert. om.* W. *om.* **domini sumus** *e.*

9. **in**: ad *Aug.* (viii. 129). **hoc**: domino Z* (*ut udtur, sed corr.*). **enim**: *om.* U. **et** *pr. cum* ACGLMOUZ* *d e et gr.* ℵ^{c}C^{3}D^{b}L *al. longe plur. Iren.* (*Mass. p.* 209) *Orig.* (*int.* iv. 661 *semel*) *Pel. Aug.* (i. 727) *Bentl.*: *om.* B (D *uide infra*) FHΘ KRTVWZ^{c} *vg. c dem. f g Orig.* (*int.* iv. 661 *semel*) *Ambrst.*, *et gr.* ℵ*(A)BC*D* $^{et\ c}$ EFGP *al.* **mortuus est** (> est mort. H) **et resurrexit** ABF* HΘKL*MORTUVWZ *vg. c d^{3} f g Ambrst. Pel.* = *ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη* FG, *et* mortuus est et reuixit CF^{mg}G = *ἀπέθανε καὶ ἀνέζησεν Cyr.* (*zach.* 791): mortuus est et uixit *Orig.* (*int.* iv. 661 *bis*) = *ἀπέθ. καὶ ἔζησεν* ℵ*ABC; mortuus est et resurrexit et uixit L^{2} *cum gr. ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη καὶ ἔζησεν* ℵ^{c}D^{b}L; > uixit (+ christus D) et mortuus est et resurrexit D *d* e Iren. Aug.* (i. 727) *Gaudent. cum gr. εζησεν και απεθανεν και ανεστη* D* *et* D^{c}E; uixit christus et mortuus est *Sedul.*; *tantum* mortuus est *Aug.* (viii. 129.). **et** *tert.*: *om.* T *Iren. Aug.* (viii. 129.) **uiuorum** (uib. M*): uiuentium *g.* > uiuorum et mortuorum DFOWZ*ς *c d e gue. Iren. Aug.* (i. 727) *Gaudent. Sedul.*, *cf.* ut non solum uiu. sed etiam mort. dom. *Ambr.* (*fid. res.* II = *lib.* II *de excessu fra. sui Satyri*). dom^{i}-netur L.

10. **quid** (+ d̥ D) = *τί*: quare *Orig.* (*int.* iv. 662) *Aug.* (viii. 129); qui G*MO* *d* e gue*.* (*corr.* G^{1}O^{2} *d^{2} gue^{1}.*). **tuum** *pr.*: + in non manducando A^{1}DO* (*ut udtur, sed erasit cor.*) *d** (*corr. d^{3}*) *e f g*, *et* + in non edendo *Ambrst.*, *cum gr. ἐν τῷ μὴ ἐσθίειν* D*EFG 45. **aut** + et *g*, *et superscr.* et *f^{c}* (*super gr. καί*). **tu** *sec.*: *om.* H*ΘL^{c}T. **quare** (*τί*): *om.* D; quid uel quare *g.* spernes O* *gue.* **aut tu qu. sp. fr. tuum** *om. dem.* **tuum** *sec.*: + in manducando A^{1}O* (*ut udtur, sed erasit cor.*) *f*, *et* + in edendo D *g Ambrst.*; *contra graecum.* omnis F*HZ*. **stabimus** (stau. R) = *παραστησόμεθα*: adstabimus *d** (*corr. d^{3}*) *e f g r*, *cf. Tert.* (*praescr.* 44) *Aug.* (vi. 238); nos stare oportet *Orig.* (*int.* iv. 662 *semel*), *cf.* oportet nos tamen omnes stare *Pacian.* (*ep.* 2), *ex* 2 *Cor.* v. 10 *ut udtur.* ante tribunal uel tribunali *g.* **dei** *codd. longe plur. et uett. plur. et Bentl. cum gr.* ℵ*ABC* DEFG, *et* domini U *Aug.* (viii. 129): christi W *vg. dem. gue. r*, *cum gr.* ℵ^{c}C^{2} (*ut udtur*) LP *al. pler.*, *cf. Tert.* (*praescr.* 44) '*futuri iudicii quo* omnes nos *necesse est* apud christi tribunal adstare', (*Marc.* v. 14) '*bene autem quod et in clausula* tribunal christi *comminatur*' *etc.* (*ex uoce* '*clausula*' *coniecerunt nonnulli Tertullianum capp.* xv *et* xvi *huius epistulae in exemplari suo non habuisse, sed uide W. H.* '*Notes on select readings*' *p.* 112, *Sanday et Headlam* '*Romans*' *p.* xc), *sed fluxisse uidetur uox* christi *ex* 2 *Cor.* v. 10; *uide Orig.* (*int.* iv. 663) '*quod uero in praesenti quidem loco* tribunal dei, *ad corinthios uero* tribunal christi *posuit, ego quidem nullam puto esse differentiam quominus unum atque idem* tribunal christi *et* tribunal dei *nominetur*' *etc.*; *Ambrst. habet* christi *in lemmate, si editionibus fides adhibenda sit; sed infra in comm.* '*cum* deum *iudicem expectemus*'.

11. + sicut *ad init.* O* *ut udtur, sed erasit cor.* scribtum HR. **enim**: *om.* O* (+ O^{2}); + in esaia A^{1}D (ess.) L^{2}R^{mg} *g^{mg}*, + in esaia profeta F^{mg}. **uiuo** (uibo T) **ego** *partim in ras. scr.* Z. **dominus**: deus W. **quoniam** (*ὅτι plur.*) *codd. vg. c d e*, *et* quia *dem. f r Orig.* (*int.* iv. 663) *Ambrst. Aug.* (viii. 129): nisi uel quoniam *g et εἰ μή* D* (*ut udtur*) FG. michi W. **flectet** (*κάμψει*) BCDFGHΘKL*MORTVZ *uett. plur.* (*et d^{2}*) *Bentl.*, *et* flectent A^{1}*d** (*ut udtur*): flectetur A*L^{2}UW *vg. Tisch. c Orig.* (*int.* iv. 662, 663) *Ambrst. Aug.* (i. 727); curuabit *r Aug.* (viii. 129). **omne**: omni Z*, omnes A^{1}. **omnis**: omnes H^{1}. confiteuitur C. > confit. (confitetur *gue.*) omnis lingua DOR *d e f g gue. r Orig.* (*bis*) *Ambrst. Aug.* (i. 727, viii. 129) *cum gr.* BD* $^{et\ c}$ EFG. **deo**: domino K*RW *c dem. et gr. min.* 47 *syr. harcl. txt.*

12. **itaque** (igitur *r Aug.* viii. 129): + uero Z* (*ut udtur, sed erasum est*); *graeci ἄρα* BD* FGP*, *ἄρα οὖν* ℵACD^{c}ELP^{2} *etc.* **unusquisque** *sup. lin.* L; hunusquisque C. **reddet** (reddit DM) = *ἀποδώσει* BD*FG 39: dabit *Cypr.* (*ep.* 69. 17) *et δώσει* ℵACD^{c}ELP *etc.* **deo**: *om. f g r*

Digitized by Google

13 non ergo amplius inuicem
iudicemus
sed hoc iudicate magis
ne ponatis offendiculum
fratri uel scandalum.
14 Scio et confido in domino iesu
quia nihil commune
per ipsum
nisi ei qui existimat
quid commune esse.
Illi commune est
15 si enim propter cibum
frater tuus contristatur
iam non secundum caritatem
ambulas
noli cibo tuo illum perdere
pro quo christus mortuus est
16 non ergo blasphemetur
bonum nostrum
17 non est regnum dei esca et potus
sed iustitia et pax
et gaudium in spiritu sancto
18 qui enim in hoc seruit christo
placet deo

Cypr. Aug. (i. 712, viii. 129) *cum gr.* BFG 54. 67**.

13. **ergo** + nos *Cypr.* (*ep.* 69. 17). **amplius** (hamplius C) : *om. Cypr.* > amplius ergo *f g Bentl.* **inuicem** *om. Pel.* **iudicemus** (κρίνωμεν) : diiudicemus *Aug.* (i. 727). > iudicemus inuicem *Aug.* (i. 712). **hoc iudicate** (-are G*) **magis** *codd. plur. vg. uett. Aug.* (i. 712) = τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, *cf.* in hoc iud. magis *Ambrst. Sed.* : > hoc magis iud. HΘ *r Aug.* (viii. 129) ; > iudicate hoc magis A. **offendiculum** (hoff. C) = πρόσκομμα : offensionem O d^{*} (*corr.* d^{3}) *e f g gue. Orig.* (*int.* iv. 662, 664), *cf. u.* 20. fratribus HΘ*L^{1} *r Aug.* (viii. 129). **uel** : aut *gue. r Cypr.* (*App. p.* 186). > aut scand. fra. *r Cypr.* (*App.*) *Aug.* (viii. 129).

14. **scio** + enim DT^{c} *c.* **confido** : certus sum *r Aug.* (viii. 129) ; *gr.* πέπεισμαι. **domino iesu** : *om.* **iesu** *Ambrst.* ; + christo R ; *graeci* Κυρίῳ Ἰησοῦ *plur.*, Χριστῷ Ἰησοῦ LP *min.* **quia** : quod *Hieron.* (ii. 351). nichil W ; + est *Orig.* (*int.* iv. 664, 665). cummune *pr.* A* (*corr.* A^{1}), commone D. **per ipsum** : per illum *r Aug.* (viii. 129) ; per se ipsum *gue. Orig.* (*int.* iv. 668) *Hieron.* ; *graeci* δι' ἑαυτοῦ ℵBC *al.*, δι' αὐτοῦ ADEFGLP *al plur.*, *uide Tisch. T. G.* 8 *ad loc.* ; *deinde* + est *Hieron.* **nisi** : sed *Orig.* (*int.* iv. 665 *bis*) ; et plane *Ambrst.* **ei** (illi *Orig.* 665 *semel*) **qui existimat** (exsist. L ; aestimat *f* ; putat *r Aug.* viii. 129) = τῷ λογιζομένῳ : *om.* **ei** R *d e Ambrst.* ; aestimanti uel ei qui aestimat *g.* **quid** (d *sup. lin.* LZ) **commune** (commone D) **esse** = τι κοινὸν εἶναι : > aliquid esse commune *r Orig.* (*int.* iv. 665 *bis*, *non autem* 668) *Ambrst. Aug.* (viii. 129). **illi** (ille L*) : ipsi *Orig.* (665 *bis*). commone *tert.* D.

15. **si enim** (εἰ γάρ) : nam si F^{mg} O* (*corr.* O^{2}) R d^{*} (*corr.* d^{3}) *gue. r Ambrst. Aug.* (i. 712, viii. 129) *Sed.* **cibum** (ciuum C) : escam O *d e f g gue. r* (esca) *Cypr.* (*App. p.* 185) *Ambrst. Aug.* (viii. 129) *Sed.* ; *gr.* βρῶμα. **contristatur** (tristatur *f g r*) = λυπεῖται : scandalizatur O^{c}T* *Cypr.* (*App.*) ; scandalizatur aut contristatur O*T^{c} ; contristatur aut scandalizatur L. > non iam *f g Orig.* (*int.* iv. 665 *semel*) *Aug.* (i. 727) *Bentl.* **secundum** (secumdum O*) **caritatem** (char. *vg.*, kcar. C) = κατὰ ἀγάπην : in caritate *Cypr.* (*App.* 185). hambulas C. **cibo tuo** : esca tua O*? (cibo tuo *in ras. scr.* O^{2}) d^{*} (*corr.* d^{3}) *e f g gue. Iren.* (*Mass. p.* 209) *Cypr.* (*App.*), *et* in esca tua *r Aug.* (ii. 74, viii. 129). illo Z*. > perdere illum *Iren.* (*edd.* ; *non autem codd. opt.*) *Ambrst. Aug.* (i. 727) ; > illum in esca tua perdere *Aug.* (ii. 74). **pro quo** (ὑπὲρ οὗ) : propter quem f^{*} (*sed* pro quo f^{c} *super gr.* υπερ ου) *Cypr.* (*App.*) ; propter quem uel pro quo *g.*

16. **non** : ne *f g.* **ergo** : enim F ; *om. f g cum gr.* FG 3. blasfemetur OT, blasfimetur D. > blasph. ergo *Orig.* (*int.* iv. 667) *cum ordine graeco.* **nostrum** *codd. vg. d e g* gue^{2}. *m r Orig. Ambrst. Hieron.* (ii. 351) *Aug. Sed.* = *gr.* DEFG *syr. pesh.* : uestrum *f gue**. *Cypr.* (*App. p.* 181) *Bentl. cum gr.* ℵABCLP *al. omn. uid. syr. harcl.* > nostrum bonum *d e g cum ordine graeco.*

17. **non est** *sine add.* ABCFGHΘKLMRTVZ^{c} *Cypr.* (*test.* iii. 60) *Nouat.* (*trin.*) *Aug.* (i. 727, ii. 74 *semel*) *contra graecum* : + enim DOUWZ* *vg. Tisch. c d f gue. m* (*pp.* 348 *et* 638) *r Tert.* (*u. infra*) *Orig. int.* (*u. infra*) *Hieron.* (ii. 351) *Ambrst. Pel. Aug.* (viii. 129) *Sed. Bentl.*, *et* > non enim est *e g Hieron.* (i. 818) *Aug.* (ii. 74 *semel*), *gr. enim* οὐ γάρ ἐστιν ; quia non est *Ambr.* (*spir. l.* 3). > non enim regnum dei est *Orig.* (*int.* iv. 667 *semel*), *et* > non enim regnum dei esca et potus est *Orig.* (*int.* iv. 667 *semel*). **esca** (aesca DΘU) = βρῶσις : cibus *Nouat. Hieron.* (i. 818). > potus et cibus *Nouat. libere* nec enim esus aut potus est dei regnum *Tert.* (*ieiun.* 15). iustitiam R. > gaudium et pax *Hieron.* (i. 818).

18. **qui enim** : nam qui *m* (*pp.* 348 *et* 638) *Tert.* (*ieiun.* 15) *Orig.* (*int.* iv. 667, 668). **in hoc** *codd. plur. vg. uett. plur.* = ἐν τούτῳ ℵ*ABCD* FGP 5 : in his O*(*corr.* O^{2})R *gue.*, in istis *Tert.*, *cum gr.* $ℵ^{c}D^{c}$EL *al. fere omn.* ἐν τούτοις. seruiuit *gue.* **christo** : christus d^{*} (*corr.* d^{2}) ; *om. Tert.*, *deinde pergit* placabilis et propitiabilis deo nostro

Digitized by Google

et probatus est hominibus.
19 Itaque quae pacis sunt sectemur
et quae aedificationis sunt
in inuicem custodiamus
20 noli propter escam
destruere opus dei
omnia quidem munda sunt
sed malum est homini
qui per offendiculum manducat
21 bonum est non manducare
carnem et non bibere uinum
neque in quo frater tuus
offendit aut scandalizatur
aut infirmatur
22 tu fidem habes? penes temet
ipsum habe coram deo
beatus qui non iudicat
semet ipsum in eo quod probat
23 qui autem discernit si manducauerit
damnatus est
quia non ex fide
omne autem quod non est

est. **placet** + et O*. > hominibus est probatus *d e cum gr. min.* 77.

19. **itaque** : + ergo d^* (*corr.* d^3) *g*; *gr.* ἄρα οὖν, *cf. supra u.* 12; + fratres W. que *bis* W. **sectemur** *omnes* = διώκωμεν CDE *al. plur.* : διώκομεν ℵABFGLP *min.* **aedificationis** (edif. CL^{c}MW; aedifitionis R): ad aedificationem DHΘ *r Aug.* (viii. 129). **sunt** *sec. om. f g r Orig.* (*int.* iv. 668 *semel*); *gr.* τὰ τῆς οἰκοδομῆς. **in inuicem** (εἰς ἀλλήλους) : *om. plane* D; *om.* in LM*WZ*ϛ𝔓 *edd. Sacon* 1515 *et* 1519, *Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534, *c m* (*pp.* 348 *et* 638) *Ambrst. Sedul.* **custodiamus** *cum* ADFHΘ(*sed uide infra*) KLMO*(*et cor. rec.*)TV^{rec}WZ^c (*in ras.*) *vg. c d e f g gue. m* (*bis*) *Ambrst. Pel. Bed. et gr.* D*EFG φυλάξωμεν, *cf.* **deus** *u.* 5, **reddet** *u.* 12, **nostrum** *u.* 16, **fidem habes** *u.* 22, *ubi Hieronymus, nostro iudicio, graecos* DEFG *sequitur* : *om.* BCGO(*cor. ant.*)RUV*Z* (?) *ed. Iunta* 1534 *dem. r Orig. Aug.* (i. 727, viii. 129) *Bentl. cum gr. plur.* **sunt . . . custodiamus** *arcte in ras. scr.* Θ.

20. **noli** : nolite DHΘO^{1}T *m Orig.* (*int.* iv. 668) *cf. Tert. infra*; *gr.* μὴ . . . κατάλυε *plur.*, μὴ . . καταλύειν FG. **escam** (hesc. C, aesc. DΘU, esca *r*) : cibum *Orig.* **destruere** (dis. DZ*, dex. C) : soluere *Orig. Ambrst.* hopus C. ne propter pabulum solueritis opus dei *Tert.* (*ieiun.* 15). *om.* **sunt** *d e f g r Orig.* (*int.* iv. 668 *semel*) *Aug.* (vi. 395, viii. 129), *et gr.* πάντα μὲν καθαρά. > sunt munda *vg. Sed.*; + mundis *Aug.* (i. 186) *cum gr.* ℵ^c. *om.* est d^* (+d^3) *f g*, *et gr.* ἀλλὰ κακόν. homine Z*. *om.* **qui** *f g* (*uide infra*). **per** : propter R. **offendiculum** *cum* BC (hoff.) GHΘKLMRTUV WZ *vg. c Pel.*, *et* offendicum A : offensionem DFO *d e f g m r Orig. Ambrst. Aug.* (i. 186, 727, ii. 78, iii. 2. 689, vi. 395, viii. 129), *cf. u.* 13; *gr.* διὰ προσκόμματος. manducant d^* (*corr.* d^2); edit *Ambrst.*; manducanti *f g* (*uide supra*).

21. **est** : + homini U^c (*in mg.*); + fratres *Aug.* (i. 712, 727 *semel*). **manducare** : edere *Tert.* (*ieiun.* 15) *Ambrst.* carnes *Hieron.* (ii. 268) *Aug.* (i. 712), *et gr.* κρέα (*sed* D^b 37 κρέας). > carnem non edere *Tert.* **et non** : neque DHΘ *f g r Cypr.* (*App. p.* 186) *Aug.* (i. 712, 727 *semel*, viii. 129) *Bentl. cum gr.* μηδέ. > uinum non potare *Tert.* > uinum non bibere et carnes non comedere *Hieron.* **neque** + enim *Ambrst.* **et non bib. uin. neq. in quo** *in ras. scr.* K. **in quo frater** : incontratur H* *ut udtur.* **offendit** (hoff. C) *codd. paene omn. Pel. et Bentl.* = προσκόπτει : offenditur D *vg.* (*non cod. caraf.*) *m r Orig.* (*int.* iv. 668, 669) *Aug.* (*semper*). **aut scandalizatur aut infirmatur** = ἢ σκανδαλίζεται ἢ ἀσθενεῖ ℵ^{c}BDEF GLP *al. plur.*, > scandalizatur aut offenditur aut infirmus est *m*; *om.* **aut scand. aut inf.** *r Orig.* (*int.* iv. 668, 669) *Aug.* (viii. 129) *cum gr.* ℵ* *et a* AC 67** *syr. pesh. et Orig.* (*gr.* i. 762); *om.* **aut infirmatur** *Pel.* (*cf. Orig. int.* iii. 962 neque in quo fr. tuus scandalizetur).

22. **tu** + qui *cor. uat.* ('*grecus, antiqui, glossa*'). **fidem** *sine addit.* ABFGHΘ*KLMORVWZ𝔓𝔖ℭ *edd. Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534 *d e f g Aug.* (i. 727) *Bentl. et gr.* DEFGLP *al. omn. uid.* : + quam CDΘ^{mg}TUϛ *edd. ant. plur. c r Orig.* (*int.* iv. 669) *Aug.* (iii. 2. 923, viii. 129) *Pel. et gr.* ℵABC. **habes** (habis F) : tenes *f.* **penes** (paenes FMO) : apud *Orig.*; *gr.* κατά. **temet ipsum** (*uno uerbo vg.*; temed ipsum C) : te ipsum O *r.* **habe** (ἔχε) : habes d^* (*corr.* d^3) *e* g^*. *Distinguunt* habes penes temet ipsum : habe coram deo CFK *c* (*f*?) *edd. ant. plur. Orig. Ambrst. Pel. Sedul.* **deo** : domino W. *om.* **non** O*(+O^2)Z*. semetipsum *vg.*; semed ipsum C. **in eo quod probat** (ἐν ᾧ δοκιμάζει) A^{c}BDFG^{c}HΘKLMO^{2}U^{c}V WZ *vg. c Orig.* (*int.* iv. 669, 670) *Aug.* (i. 727) : in quo probat *a e f g r Cypr.* (*App. p.* 186) *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 923, viii. 129); in eo quo probat A*CG*O*RTU* *Pel.*; *deinde* + alium *Cypr.* (*App.*).

23. **qui autem discernit** (ὁ δὲ διακρινόμενος) : qui autem diiudicat *r codd. ad Aug.* (viii. 129); *melius fuisset* qui uero haesitat, *cf.* iv. 20 *et Erasm. ad hunc uersum.* **manducauerit** (-berit T) : manducauit *f*; ederit *Ambrst.* **dampnatus** DΘW. **est** *pr.* : + quare DW. **non** *pr.* : + est W*c*. **autem** *sec.* : enim LR *Orig.* (*int.* iv. 665). **est** *sec.* : *om.* GR *Aug.* (i. 727) *Bentl.* *De doxologia* **ei autem** *etc.* (= xvi. 25–27) *uide Orig.* (*int.* iv.

Digitized by Google

ex fide peccatum est.
XV. 1 Debemus autem nos firmiores
inbecillitates infirmorum
sustinere
et non nobis placere
2 unusquisque uestrum
proximo suo placeat in bonum
ad aedificationem
3 etenim christus non sibi placuit
sed sicut scriptum est
inproperia inproperantium
tibi ceciderunt super me.
4 Quaecumque enim scripta sunt
ad nostram doctrinam scripta sunt
ut per patientiam et consolationem
scripturarum
spem habeamus
5 deus autem patientiae et solacii

687) '*in aliis uero exx., id est in his quae non sunt a Marcione temerata, hoc ipsum caput diuerse positum inuenimus. in nonnullis etenim codd. post eum locum quem supra diximus, hoc est* omne autem quod non est ex fide peccatum est, *statim cohaerens habetur* ei autem qui potens est nos confirmare; *alii uero codd. in fine id, ut nunc est* (*edd. ant.* '*in fine, id est, ut nunc*') *positum, continent*'; *item g et* G^{or} *spatium hoc loco habent, cf.* Δδ (*qui est pars eiusdem codicis*) *ad Ioh.* vii. 52; *reliqui codices nostri siue Hieronymiani siue ueteres uestigia doxologiae hoc loco nulla conseruant, excepto tantum gue. qui mutilus est, sed ex spatio uidetur doxologiam habuisse; de testimonio capitulorum uide supra pp.* 43, 53; *cf. etiam W. H.* '*Notes on select readings*' *p.* 110 *seq.*; *de graecis qui doxologiam hoc loco ponunt uide Tisch. T. G.*8 *ad loc.*

XV. 1. **firmiores** (οἱ δυνατοί): potentes *m*; qui fortiores sumus *Hieron.* (vii. 608); *om. ut udtur r.* **inbecillitates** (imb. $UZ^{*\ et\ post}$ *vg.*, imbecillitate $Z^{cor.\ ant.}$, inbicillitates K, inbicilitates D, inbecillicitates L) = τὰ ἀσθενήματα: infirmitates *m Ambrst. Hieron.* (vii. 608), infirmitatem *r*; *om.* R. **infirmorum** (τῶν ἀδυνάτων): inualidiorum *Ambrst.*, imbecillorum *Hieron.* (vii. 608); eorum qui inpotentes sunt *m*. **sustinere** (susten. R) = βαστάζειν: portare *r Ambrst. Hieron.* (vii. 608); baiulare *m*. nobismetipsis L^1 (-medipsis) *f g r Ambrst. Hieron.* (vii. 608); nobis ipsis W; *gr.* ἑαυτοῖς. *Hieron.* vii. 520 *in hoc uersu cum textu nostro concordat.*

2. hunusquisque C, unusquisquae L. **uestrum** (ὑμῶν D^bFGP *al.*) *codd. vg.* d^* *f g m Orig.* (*int.* iv. 671, 672) *Hieron.* (vii. 520): nostrum (ἡμῶν ℵABC$D^{*\ et\ c}$L *al. plu. syr. pesh. et harcl. cop.*) d^2 *e r cor. uat.* ('*grecus habet* nostrum') *Cypr.* (*App.* 181 = *de sing. cler.* 8) *Aug.* (i. 728), *et ita uoluit Bentl.*; *om. Ambrst.* **suo** *om. m r Orig.*, *et gr.* τῷ πλησίον. **in bonum ad aedificationem** (edif. C*MW) *codd. plur.* (*et* O^2Z^c) *vg. c f r* = εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν, *cf.* in bono ad aedif. *Orig. Ambrst.*: ad (in FHO*Z* d^3 *e g*) bonam (-nom Z*) aedificationem DFH (> aedif. bonam) O*Z* *d e g m Cypr.* (*App.*) *Pel. Hieron. Aug.* (i. 728 *codd. aliq.*) *Sedul.*

3. **etenim christus** (καὶ γὰρ ὁ Χρ.): nam chr. F^c, nam et chr. R *r Ambrst. Orig.* (*int.* iv. 671, 672); chr. autem *m*. **sicut** (καθώς): secundum quod *m*; *om.* T*. scribtum R; + de illo *Aug.* (vi. 359). **inproperia** (imp. UVWZ^c *vg.*, inpropria G*) = οἱ ὀνειδισμοί: obprobria *m r Aug.* (vi. 359, viii. 264); detractiones *Ambrst.* **inproperantium** (imp. UVWZ^c *vg.*) = τῶν ὀνειδιζόντων: exprobrantium *m r Ambrst. Aug.* (*bis*; *cf. et* iv. 698); + *in marg.* in psalmo LXVIII AFR, + LXXXVIII g^{mg}. **tibi**: sibi D; te *Ambrst.*; *om. m.* caeciderunt C, ciciderunt D.

4. *ad hunc uersum habet* L epla ad r. *sup. lin.*, *et* DMCII *in mg.*, *cf.* xii. 5; *item in marg. codicum* ALMZ *positus est capituli numerus* LI *qui non congruit huic loco sed doxologiae* **ei autem** (xvi. 25); *uide capitula p.* 60, *et adnotationes nostras ad* xiv. 23 *et* xvi. 25; *cf. et Berger* '*Hist. de la Vulg.*' *p.* 314. *Etiam in* V *ultima capitulorum nota, sc.* XLVIIII *hic in textu ponitur, quamuis in capitulatione Epistulae praeposita* LXX *distinctiones inueniantur; uide supra p.* 60. quaecunque ϛℌ, quecumque MWZ, quacumque *e*; quae *m*, *sed gr.* ὅσα. **enim**: autem *m*. **scripta** (p *sup. lin.* M, scribta HLR) **sunt** *pr.* = εγραφη B: praescribta sunt *gue.*, ante scripta (-bta *r*) sunt *r Aug.* (ii. 182, iv. 698, viii. 264) *et* προεγράφη *gr. rell.* **ad nostram doctrinam** (εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν): ad nostram confirmationem *Ambrst.* (*in lemm.*), ad nostr. disciplinam *Ambrst.* (*in comm.*); ut nos doceremur *r Aug.* (*ter*). **scripta** (-bta LR) **sunt** *sec.* = ἐγράφη ℵ*BCDEFG *min.*: προεγράφη $ℵ^c$ALP *al. pler. non redditur apud latinos.* pacientiam GW. **et** + per d^* (*corr.* d^2?) *cum gr.* ℵABC*L *al.* *om.* **patientiam et** *Aug.* (iv. 698). **consolationem** (consul. D) = παρακλήσεως: exhortationem *Ambrst.* scribturarum L. **habeamus** (habemus d^*): + consolationis L^2, *et* + τῆς παρακλήσεως B *Clem.* (572); + ad deum *Orig.* (*int.* iv. 672) *Aug.* (ii. 182, viii. 264).

5. **autem** *in ras. scr.* Θ. > autem deus *g.* pacientiae G, pacientie W. **solacii** (-tii GHUVWZ *vg.*) = παρακλήσεως: consolacii *Monac.* 4577*, consolationis *r Ambrst. Orig.* (*int.* iv. 673) *Auct. de uoc. gent.* *Libere incipit m* deus autem omnium det *etc.* **id ipsum** (*uno ductu vg.*) **sapere in alterutrum** (τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις): in id ips. sap. in alt. F; id ips. habere in alt. *t*; > sap. id ips. in alt. Z*; id ips. sap. in inuicem *m r*;

Digitized by Google

det uobis id ipsum sapere
in alterutrum secundum
iesum christum
6 ut unanimes uno ore honorificetis
deum et patrem
domini nostri iesu christi
7 propter quod suscipite
inuicem
sicut et christus suscepit uos
in honorem dei
8 dico enim christum iesum
ministrum fuisse
circumcisionis
propter ueritatem dei
ad confirmandas promissiones patrum
9 gentes autem super misericordiam
honorare deum
sicut scriptum est
propter hoc confitebor
tibi in gentibus
et nomini tuo cantabo
10 et iterum dicit
laetamini gentes
cum plebe eius
11 et iterum
laudate omnes gentes dominum
et magnificate eum
omnes populi
12 et rursus esaias ait
erit radix iesse et qui exsurget

---

unum inuicem sapere *Ambrst.* **iesum christum** (*ita* R^{1}) = Ἰησ. Χριστόν ℵAC*FP *min.* : >christum iesum G* (*addidit* iesum *ante* christum G^{c}) *d e g gue. m et gr.* BC^{2}DEGL *al. pler.*

6. **unanimes** *cum* ABC(hun.)KO^{c}RTUVWZ^{c} *vg.*, *et* unianimes DFGHΘLMO*Z* : unianimiter *r*; *gr.* ὁμοθυμαδόν; *deinde* + in D *d g gue. r Sedul.* hore CL*OV. **honorificetis** (δοξάζητε) : glorificetis *r*; magnificetis *m*. **deum** : dominum R *m*. **domini nostri iesu** (*ita plene scriptum* W) **christi** : et dominum nostrum iesum christum *r*.

7. **suscipite** (προσλαμβάνεσθε) : adsumite *Ambrst.* **inuicem** : alterutrum *Ambrst.* *om.* et DΘ*. **suscepit** (-ipit D) = προσελάβετο : adsumsit *Ambrst.* **uos** (*etiam* d^{3}) = ὑμᾶς *gr. plur.* : nos DH *d* r* = ἡμᾶς BD*P 47 *al. mu.*; *om.* R *t*. **honorem** (-re CMO*T *t*) = δόξαν : gloriam D *d* e* f^{c} (*super gr.* δοξαν *scr.*) *g gue. m r.*

8. **enim** *omnes* : *graeci* γάρ *plur.*, δέ L *al. pler.* **christum iesum** (-us *bis* L*) = Χρ. Ἰησοῦν LP *al. plur.* : >iesum christum DMZ* *d e f g Aug.* (iv. 937) *Sed.* = *gr.* DEFG *min.*; *om.* **iesum** *r Orig.* (*int.* iv. 674) *Aug.* (iii. 2. 525, iv. 1284, *non autem* iii. 2. 923) *Quaest. uet. et nou. Test.* lviii, *cum gr.* ℵABC. mynistrum R. **fuisse** : factum fuisset *t*. circuncisionis ⳨𝔐, circumciss. D. **propter ueritatem dei** : pro ueritate dei *Ambrst. Quaest.*; *om. r Sedul.*; *gr.* ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ. ad confirmandos *dem.*; ad stabiliendas *Orig.*; in hoc ut confirmaret *Ambrst.* promissionis Z* *d**. >patrum promiss. *Aug.* (iii. 1. 664).

9. **super misericordiam** (ὑπὲρ ἐλέους) : super misericordia BH*KO^{c}RUW *vg. f r Aug.* (iii. 2. 525, 923, iv. 937, *non autem* iii. 1. 664, iv. 1284), supra misericordia $C^{c}H^{2}$; supra misericordiam C*ΘT, propter misericordiam *gue.*, per misericordiam *t*; pro misericordia *Orig.* (*int.* iv. 674). **honorare** (honore O*) = δοξάσαι : glorificare *r t Aug.* (*semper*) *Auct. de promiss.* deo Z*. scribtum R. **est** + *in marg.* in psalmo XVII AFRZ; + in deutero g^{mg}. **propter hoc** (διὰ τοῦτο) : propterea LO* (*ut udtur*) *vg. cor. uat. r t Orig.* **gentibus** (ἔθνεσιν) : populis T; *item sine addit. cum* AFGMR *cod. caraf. cor. uat. mg. Bentl. d dem. e f g r Orig. Pel. et gr. plur.* : + domine BCDHΘKLOTUVWZ *vg. cor. uat.* c gue. t Sedul. cum gr.* $ℵ^{c}$ *min. syr. harcl.*; *ex ps.* xvii. (xviii.) 50. **et** + in O* *Orig.* (*semel*). **nomini** (-ne *Orig. semel*) **tuo cantabo** = τῷ ὀνόμ. σου ψαλῶ *plur.* : >psallam nomini tuo *r*, >psallam uel cantabo nom. tuo *g*, = ψαλῶ τῷ ὀνόμ. σου DEG *cop.*; >cantabo nomini tuo psalmum D.

10. **dicit** : + in canticum deutheronomium R^{mg}, + in cantico deuteron⁻ A^{mg}, + in cantico deuteronomio F^{mg}; + in deut⁻ g^{mg}. letamini HMW. **plebe** (-bem *r*, -bi Z*, pleue C) = λαοῦ : populo F *g Orig.* (*int.* iv. 674).

11. **iterum** : + dicit *d e f g gue. r cum gr.* BDEFG 1 *cop. syr. pesh. et harcl.*; + dicit dauid *Pel.*; + in psalmo CXVI (XCVI R) A^{mg} R^{mg}. laute T* (+ da *cor.*). **omnes gentes dominum** (deum *d**) *codd. plur. vg. c d e gue. cum gr.* ℵABDEP 47 *syr. harcl.* : >dominum omnes gentes DFH *f g r t Orig.* (*int.* iv. 674) *Pel. et gr.* CFGL *al. pler.*; *ex ps.* cxvi (cxvii) *ubi non fluctuat lectio* αἰνεῖτε τὸν κ. πάντα τὰ ἔθνη. **magnificate** (ἐπαινέσατε FGLP *al. pler.*; *et* επαινεσαται $ℵ^{ca}$T, επαινεσατε R *ad ps.* cxvi) : laudate *r*, conlaudate *f g t*, *Orig.* (*int.* iv. 674) 'laudate *uero* dominum omnes gentes et magnificate eum omnes populi *in centesimo sexto decimo psalmo legitur*; *tantum est quod ibi pro* magnificate, collaudate *positum est*'; ἐπαινεσάτωσαν ℵABCDE (*cf.* αινεσατωσαν ℵ*B, επεναισατωσαν A, *ad ps.* cxvi) *apud latinos non redditur.* omnis Z*.

12. **rursus** *cum* BDFGKRVWZ *vg.* d^{3} *f*, rursum ACHΘLOTU *Tisch.* : iterum M *d* e g gue. t.* **esaias** *codd. plur.* ⳨, hesayas C, esaÿas *t*, essaias

regere gentes in eo
gentes sperabunt
13 deus autem spei repleat uos
omni gaudio et pace in credendo ut
abundetis in spe
et uirtute spiritus sancti
14 certus sum autem fratres mei
et ego ipse de uobis
quoniam et ipsi pleni estis
dilectione
repleti omni scientia
ita ut possitis alterutrum
monere
15 audacius autem scripsi uobis
fratres ex parte
tamquam in memoriam
uos reducens
propter gratiam quae data
est mihi a deo
16 ut sim minister christi iesu
in gentibus
sanctificans euangelium dei

D, eseias *d gue. r* : isaias BKVWZ^{c}𝔇𝔖ℭ *e*, ysaias *c*. > isaias rursum *Orig.* (*int.* iv. 674). **ait** : dicit D *d e g t Ambrst. Orig.*; *et* > dicit autem et (*om. Aug.*) esaias (*sine* **rursus**) *r Aug.* (viii. 587); + *in mg.* in esaia profeta F. + et *ante* **erit** *gue.* gesse T *t*; iessae O. **et** *sec. om.* L* *gue.* **exsurget** (exurget A*CLMTW *vg.*) : surgit *Ambrst.*; *gr.* ὁ ἀνιστάμενος. **regere** (-ire Z*) **gentes** (+ et D) : regnare in (*om. gue.*) gentibus *gue. r Aug.*; principari uel imperare gentibus *g*; *gr.* ἄρχειν ἐθνῶν. **in eo** (ἐπ' αὐτῷ) : in eum RWZ^c *vg. c f r Ambrst. Aug.* *libere* in nomine eius nationes sperabunt *Tert.* (*Marc.* v. 2).

13. **repleat** (= πληρώσαι) : inpleat F; adinpleat *m r Uigil.* (*Uarim.* iii. 27) = πληροφορῆσαι BFG? Πληροφορεῖσθαι *redditur* compleri *Lc.* i. 1, plenissime scire *Rom.* iv. 21, abundare *Rom.* xiv. 5, impleri 2 *Tim.* iv. 5, 17. **uos** + ut *t*. gautio L. paci G*. *om.* in *pr.* D. *om.* **in credendo** *d* e g m Uigil.* (*Uarim.* iii. 27) *cum gr.* DEFG. **ut** (*in ras. scr.* O^2) **abundetis** (hab. CDMTWZ*; -etis *in ras.* O^2) : ad abundandam uobis *d**; *om. e cum gr.* B 57; + uos *g*. **in** *sec.* : *om.* O* *d* e g Uigil.* (*Uarim.* iii. 4) *cum gr.* D*EFG 31. 44. **spe** (spem *d* e*) : + *ras. longa* O; + nostram *d* e*; omnem spem *m*; *explicit r*. **et** *sec. codd. plur.* (*et* $M^c O^1$) *vg. contra gr.* : in DFGM* *cod. caraf.* (*Bentl.*) *d e g m Pel. Sed.* ('*aliter*, et') *et gr.* ἐν; *om.* O*. **uirtute** : potentia *Uigil.* (*Uarim.* iii. 4; *sed* iii. 27 *post* **spe** *libere pergit* et glorificetis patrem domini nostri iesu christi).

14. **certus sum** (πέπεισμαι) : confido *f*; confido uel certus sum *g*. **autem** (δέ) : enim CT. *om.* **mei** D *d* f g m Orig.* (*int.* iv. 675) *Ambrst. cum gr.* D*EFG. *om.* **et ego ipse** *m*; *om.* **ego** D *Sedul.*; *om.* **ipse** *Orig.*; *gr.* καὶ αὐτὸς ἐγώ *non fluctuat, uoluit ergo* > ipse ego *Bentl.* **de** (te M*) **uobis** : *arctius scr.* H. > et ipse ego (*om.* D) de uobis fratres (+ mei *e*) D *d* e f g cum gr.* DEFG *syr. pesh.* **quoniam** : quia *Ambrst.* **et ipsi** *om.* DO* *d e f g m Pel. cum gr.* DEFG. **pleni** (μεστοί) : adimpleti *m*. **dilectione** (-nem Z* *ut udtur*) = ἀγάπης FG, *cf.* caritate *f* : bonitate *Orig. et gr. plur.* ἀγαθωσύνης; *deinde* + et D *d* e f g m Sed. cum gr.* DEFG *syr. pesh.* *om.* **repleti** *m*. sciencia W. **ita** (*om. f g m*) **ut possitis** (possetis $H^1 \Theta^1$O*Z*, positis D; > alt. poss. *g m*, > inu. poss. *f*, *uide infra*) : *gr.* δυνάμενοι. **alterutrum** (alterum *g*) *codd. plur. vg. c d e*, inuicem *f*, alterutrum inuicem O* = ἀλλήλους D*EFG, *cf.* καὶ ἀλλήλους ℵABCD^bP *etc.* : et alios *Orig.* (*bis*) *et* καὶ ἄλλους L *al. mu.* > alt. possitis *g m*, > inuicem possitis *f*, *et* > ἀλλήλους δυνάμενοι D*et cEFG. **monere** (νουθετεῖν) : coercere *m*.

15. **autem** : enim D. scribsi LR. *om.* **fratres** D *Orig.* (*int.* iv. 676 *bis*) *Aug.* (ix. 358) *cum gr.* ℵ*ABC *cop.* > ex parte fratres *c cum gr. min.* 3. 108. tanquam KWϚ𝔇; tamen H*. **in** (*om.* O*) **memoriam uos reducens** (-cens *in ras.* H; reuocans *f*; *om.* R*) *codd. plur. vg c* d^3 *e* (> reducens uos d^3 *e*) *f* = ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς (αναμιμν. B) : memorans uos D, commemorans uos *Orig.* (*ter*) *Aug.*, rememorans uos *d* Sedul.*, re uel commemorans uos *g*. **propter** : per *Orig.*; *gr.* διὰ τὴν χάριν. gratia *d**. **quae** (que MW) **data est** *codd. vg. uett. plur. et Orig.* (*semel*) : datam *g Orig.* (*ter*); data O*. **mihi** *om.* U*.

16. **ut** *om. g*. > minister sim *Aug.* (iii. 2. 924, ix. 358). **minister** (mi *sup. lin.* M) **christi iesu** = λειτουργὸν Χρ. Ἰησ. ℵABCFGP 37, *cf.* minister christo iesu d^3, ministrans christo iesu *Orig.* (*int.* iv. 676 *bis*), seruiens christo iesu (+ uel i *g*) D *d* e f g* : > minister iesu christi *dem. cum gr.* λειτ. Ἰησ. Χρ. DEL *al. pler.* *uoluit* in gentes *Bentl.*; *gr. enim* εἰς τὰ ἔθνη. **sanctificans** (ἱερουργοῦντα) : consecrans *Aug.*; *Orig.* (*l. c.*) *notat* '*quod nos habemus* sanctificans euangelium dei *graeci magnificentius dicunt* ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, *quod licet non plene a nobis, posset tamen dici* sacrificans euangelium dei; *per quod ostenditur sacrificale opus esse annunciare euangelium*'. aeuanguelium D. **fiat** (fiad Z*) : sit *Orig.* (*semel*). hoblatio C. **accepta** (c *sec. sup. lin.* M) : acceptabilis R *Uigil.* (*Uarim.* iii. 32) *Aug.*; *om. f g Fulgent.* (*fid. cath.*) *cum gr.* FG; *gr.* εὐπρόσδεκτος, *quod redditur* acceptus *u.* 31 *et* 2 *Cor.* viii. 12, *sed* acceptabilis 1 *Pet.* ii. 5; acceptus *plerumque respondet graeco* δεκτός, *e.g.*

Digitized by Google

ut fiat oblatio gentium
accepta sanctificata
in spiritu sancto
17 habeo igitur gloriam
in christo iesu ad deum
18 non enim audeo aliquid
loqui eorum quae per me
non effecit christus in oboedientiam gentium
uerbo et factis
19 in uirtute signorum et prodigiorum
in uirtute spiritus sancti
ita ut ab hierusalem
per circuitum usque
ad illyricum repleuerim
euangelium christi
20 sic autem hoc praedicaui
euangelium
non ubi nominatus est christus

Lc. iv. 19, 24, *Act.* x. 35, 2 *Cor.* vi. 2, *Phil.* iv. 18, *sed* = ἀπόδεκτος 1 *Tim.* ii. 3, v. 4. **sanctificata** (*sine* et) *codd. plur. uett. plur. Pel. cum graeco*: et sanctificata BKVZ^{c} *vg.* (*non cod. caraf.*) *c Ambrst.*

17. **igitur** (ygitur C): ergo *Aug.* (ix. 358); enim *Uigil.* (*trin.* 12 = *Ath. lat.* i. 782). **gloriam** (-rie Z*) = τὴν καύχησιν: confidentiam *Uigil.* **iesu**: *om. Ambrst. Sedul.*; + quae *d**, + quae est D *g*; *gr.* τὰ πρὸς τὸν θεόν, *cf.* in his quae ad deum pertinent *Erasm.* **ad deum** (dominum *Uigil.*): in deo D.

18. **audeo** (-io M*) = τολμῶ ℵ^{c}B: audeam *m et* τολμήσω *gr. plur.* **aliquid** (τι): quidquam *Aug.* (ix. 358); *om. Uigil.* (*trin.* 12). **loqui**: dicere *m*; dicere uel loqui *g*; *graeci* λαλεῖν *plur.*, εἰπεῖν DEFG. **eorum**: quorum *g*; *om. m.* > eorum loqui D *Aug.*, > horum loq. *Uig.* (*Uarim.* iii. 4), > de omnibus loqui *Uig.* (*trin.*). **quae** (que MWZ*): quod *Uig.* (*trin.*); quorum *Aug.* **effecit** (κατειργάσατο) *cum* FGM *cod. caraf. Bentl.* d^{3} *e*: efficit (*ex itacismo*) ABCDHΘKLORTUVWZ *vg. c d* f g Orig.* (*int.* iv. 676, 677) *Ambrst. Pel. Sed.*, *et* perficit *m*; est operatus (*et* > non est op. per me) *Uig.* (*trin.*). > non eff. (perf. *m*) christus per me *f g m Bentl.*, > non perfecerit christus (spiritus *Uig.*) per me *Aug. Uig.* (*Uarim.*), *et graeci omnes* οὐ κατειργ. Χρ. δι' ἐμοῦ. **in**: ad *Uig.* (*trin.*); *om. d e.* **oboedientiam** (hoboed. C, obed. W *vg.*, oboedentiam D) = ὑπακοήν: obaudientiam *d e*; obauditionem *m Uig.* (*trin.*); oboedientia FLR *f.* **gentium** + in W. **factis** (facitis Z*): facto *Uigil.* (*trin.*); opere *g m Aug.*, *et gr.* ἔργῳ.

19. + atque *ad init. Uigil* (*trin.* 12). **in uirtute** (-tem M; ueritate *Uigil. trin.*) *pr.* = ἐν δυνάμει: in potestate *Uigil.* (*Uarim.* iii. 4) *Aug.* (ix. 358) *Fulgent.* (*fragm.* 28); per potestatem *Orig.* (*int.* iv. 676, 677) *Ambrst.*, per potentiam *Fulgent.* (*fid. cath.*); *deinde* + eius *d* f g m* (*uide infra*) *cum gr.* D*EFG. **et prodigiorum** (prodigi eorum H): *om.* C. **uirtute** *sec.*: potentia *Uig.* (*Uarim.*). **sancti** = ἁγίου ACD*$^{et c}$EFG *al.*: dei *Orig.* = θεοῦ ℵD^{b}LP *al. plu.*; *om. Uig.* (*Uarim.*) *cum gr.* B; *m* (*ed. Weihrich p.* 323) *legit* et uirtute eius, signis et uirtute spiritus sancti *cod.* s; *sed* et uirtute in potentia signorum et prodigiorum spiritus sancti *codd.* MVLC (*ut uidetur pro* et uirtute sig. et prod. in potentia sp. sa.). **ita ut** + ego *Aug.* iherus. CT, ierus. *vg.*; + et *Aug. Bentl. cum gr.* (*exc.* L^{2}). **per circuitum** (-tu FL*): in circuitu *d e f g Ambrst. Orig. Aug.*; *gr.* κύκλῳ. husque C. **ad** *cum* ABCKMO^{c}TVWZ *vg. c f g*: in DFGHΘRU *d e Aug. Pel. Bentl.*; *om.* LO* *Ambrst.* **illyricum** *codd. plur. vg.*: illiricum O^{c}TZ*, yllir. CU, ilir. O*, hilir. D; liricum M*, lyr. M^{2}; *deinde* + mare *cor. uat.** (*non mg.*). **repleuerim** (-berim T): conplerem D; compleretur *d e*, compleretur uel compleuerim *g.* > conplerem ab hier. per circ. usque in hil. D *sine auct. graeca*, > compleretur (repleuerim *f*, compleretur uel compleuerim *g*) ab ierus. (ieros. *g*) usque in (ad *f g*) illir. (illyr. *g*) et in circuitu (-to *d*) *d e f g cum gr.* DEFG πεπληρῶσθαι ἀπὸ Ἰερ. μέχρι τοῦ Ἰλλυρ. καὶ κύκλῳ; *cum ord. nostro congruunt gr. rell.* ἀπὸ Ἰερ. καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρ. πεπληρωκέναι. aeuanguelium D; euangelio TZ*. **christi**: iesu christi O*; dei et filii eius christi *Ambrst.*; christi domini nostri H^{2}Θ.

20. *Ad initium uersus spatium sine rasura in* R. **sic**: si M*T*W (*uide uol.* I, *p.* 768); illic *Ambrst.* (*ed. Roman.*). **hoc praedicaui** (pred. W, predicauit M*; preordinaui O^{c}, O* *non liquet*) **euangelium** (euu. G) *codd. plur. Orig.* (*int.* iv. 676) *Pel.*, *et* > praed. euang. hoc *vg. edd. ant. plur.*, hoc praedico euangelium R: praedicaui (-uerim *uoluit Bentl.*) euangelium (aeuangu. D) D *Ambrst. Bentl.*, praedicare nisus sum euang. *Ambrst.* (*ed. Roman.*); cupide desideraui euangelizare *f g*; *nemo latinorum bene respondet graeco, sed habent* φιλοτιμοῦμαι εὐαγγελίζεσθαι BD*FGP; *contra* φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι *plur.*, *cf. Erasm.* ita porro annitens praedicare euangelium. **non ubi** (hubi C): > ubi non *f g cum gr.* D*FG. **nominatus est** (ὠνομάσθη): praedicatus est CD*T (pre.). **ne**: ut non *d e f*, ut ne *g.* **super** (e *sup. lin.* O): supra *f g Ambrst.* > fundamentum alienum *dem.* **aedificarem** (haed. C, ed. MO^{2}W; fi *sup. lin.* D): aedificem R *d e g*; *gr.* ἵνα μὴ . . . οἰκοδομῶ.

Digitized by Google

ne super alienum fundamentum aedificarem
21 sed sicut scriptum est
quibus non est adnuntiatum
de eo uidebunt
et qui non audierunt
intellegent
22 propter quod et inpediebar
plurimum uenire ad uos
23 nunc uero ulterius locum
non habens in his regionibus
cupiditatem autem habens
ueniendi ad uos ex multis
iam praecedentibus annis
24 cum in hispaniam proficisci
coepero
spero quod praeteriens
uideam uos
et a uobis deducar illuc
si uobis primum ex parte

---

21. *om.* **sed** D. **scriptum** (-btum HR) **est**: + quia DL*O* (*ut udtur*) *e g Ambrst. Pel.*; + quoniam ς *edd. ant. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Froben* 1502, *Sacon* 1515 *et* 1519; + in esaia R^{mg} *g*^{mg}. **est adnuntiatum** (annunt. Kς𝔓, annunc. W𝔖𝔆, annut. R): est nuntiatum DHO*T *f g*; > ennuntiatum est *e*; *gr.* ἀνηγγέλη. **de eo**: dico D. *distingu.* **adnuntiatum, de eo uidebunt** AD: adnuntiatum de eo, uidebunt *vg. d.* **et** *erasum* O. **audierunt** (-aerunt L): + de eo ς𝔖 *cor. uat.* (de deo*) *edd. ant. plur.* (*non autem Froben* 1502) *Sed. sine auct. graeca.* intelligent ΘKW *vg.*

22. **et** *om.* F*LOW *d e Ambrst. Orig.* (*int.* iv. 677) *Pel. non graec.* impediebar GKOUW *vg.* **plurimum**: multum uel plurimum *g*; *gr.* τὰ πολλά *plur.*, πολλάκις BDEFG. **uos** *sine addit. codd. nostri* 𝔓 *ed. Iunta* 1534 *Bentl. et c d dem. e Orig. cum gr. longe plur.*: + et (sed 𝔖) prohibitus sum usque adhuc ς𝔖𝔆 *edd. ant. plur. cor. uat.** (‘*grecus, antiqui*’) *Pel. Ps. Hieron. Ps. Bed.*, *ex* i. 13; + ex multis iam *g* (*deinde spatium, tunc* uenire ad uos *repetitum*), G^{gr} *enim habet* Απο πολλων αιτων ωσανουν πορευομαι του ελθειν υμασ, *sed improbauit corrector linea sub* Απο πολ *ducta et punctis super* αιτων ωσανουν πορευομαι *positis*; uenire ad uos *sec. loco in g respondet graeco* του ελθειν υμασ; + ex multis iam praecedentibus annis *f*, *et* + απο πολλων αιτων ωσ αν υν F; *ex uersu sequenti.*

23. **uero**: ergo *f*. **ulterius**: alterius G*𝔓. > non ulterius locum *g*. **in his** (hiis M^{c}W) **regionibus**: > in reg. his *f Bentl.*, in partibus uel reg. his *g*; *gr. enim* ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις. **cupiditatem autem** (*om.* O*Z* *d*^{3} *e*) **habens** (*om.* O*) **ueniendi** (uenire O^{2}Z* *d*^{3} *e*) *codd. plur.* (O* *non liquet*) *vg. c d*^{3} *e* = ἐπιποθίαν δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν *gr. plur.*, *cf.* desiderium autem habens uenire *Orig.* (*int.* iv. 677): desiderium autem habeo ueniendi *f g* (+ uel uenire), cupio autem uenire *d**, cupio uenire D, *et* ἐπιποθ. δὲ ἔχω τοῦ ἐλθεῖν D*FG *min.* **ex**: a *g*; *om.* D *d**. **iam**: *om. g Bentl.* > iam ex multis *Orig.* **praecedentibus** (ede *in ras.* L; praecid. F, precid. M, preced. G^{1}W): *om.* G* *Bentl.*, *gr. enim* ἀπὸ πόλλων (ἱκανῶν BC *min.*) ἐτῶν. > annis praeced. *g*. *om. hic* **ex mu. iam praec. annis** *f et* F^{gr} (*uide supra*).

24. **cum** (quum Θ): sed cum DF^{c}O* (*ut udtur*) R *d** *f g Sedul.*; *gr. plur.* ὡς ἄν *uel* ὡς ἐάν, *sed* + οὖν DEFG. **in** *om.* LZ* (*non* K). **hispaniam** (hysp. *c*): spaniam CMO^{c}T; inspaniam K. **proficisci coepero** (cep. L^{2}W): proficiscar *f g Orig.* (*int.* iv. 677, 678); *gr.* πορεύωμαι *plur.*, -ομαι DEFGP *al.*, -σομαι L 122**. > proficisci coepero in hispaniam D *d e Sedul.*, *et* > proficiscar in hisp. (isp. *f*) *f g cum ord. graeco.* **spero quod praeteriens** (pret. GMO^{2}W; transiens O* *ut udtur*; praetergrediens *Orig.*) **uideam uos** *codd. plur. vg. c d*^{2} = ἐλπίζω διαπορευόμενος θεάσασθαι ὑμᾶς FG (ἐλπίζω γάρ κ. τ. λ. ℵABCDELP *al. pler. non redditur apud latinos*): spero circumiens uidere uos D, sp. percircuiens uidere uos *g*, sp. pertransiens uidere uos *d*, sp. in transitu uidere uos *f*; sp. quod praeteriens uidere uos *e*; uidebo uos *tantum Ambrst.* **deducar** (du *sup. lin.* M) *codd. plur. vg. Ambrst. et* deduci *f*: praemittar *Ambrst.* (*ex ed. Rom.*), praemitti *d** *e g codd. ap. Ambrst.*, permitti D; *gr.* προπεμφθῆναι. **si** (ἐάν): cum DLO* (*ut udtur*) *d e Orig.* **uobis** *sec.*: a uobis T; uos D *d** *g*. primo *Orig.* *om.* **ex parte** *e*. **fruitus** (*cf. Goelzer*, ‘*Lat. de S. Jérome*’, *p.* 290): fructus M *d Pel.* **fuero** (fu *sup. lin.* M): + uos L^{2}. > cum primo ex parte fruitus fuero uobis *Orig.*; *deinde* + scientes quia ueniens ad uos in complementum benedictionis christi ueniam D (*ex u.* 29).

25. **igitur** (yg. C) *plur. et Aug.* (vi. 487): autem uel igitur *g*; autem *Aug.* (iii. 2. 948), uero *Ambrst. Orig.* (*int.* iv. 678), *et gr.* δέ. **proficiscar** *codd. vg. uett. et* pergam *Aug.* (*bis*): proficiscor *Erasm.*, *et ita uoluit Bentl. cum gr.* πορεύομαι, *sed testes non inuenit.* **in** (εἰς) *legimus cum* DFG *vg. d** *e f g Orig.*, *cf. uu.* 26, 31, *et canonem*

Digitized by Google

fruitus fuero
25 nunc igitur proficiscar
in hierusalem ministrare sanctis
26 probauerunt enim macedonia
et achaia
conlationem aliquam facere
in pauperes sanctorum qui
sunt in hierusalem
27 placuit enim eis
et debitores sunt eorum
nam si spiritalium eorum
participes facti sunt gentiles
debent et in carnalibus
ministrare eis
28 hoc igitur cum consummauero
et adsignauero eis
fructum hunc
proficiscar per uos in hispaniam
29 scio autem quoniam
ueniens ad uos
in abundantia benedictionis
christi ueniam
30 obsecro igitur uos fratres
per dominum nostrum iesum christum

---

nostrum ad Matt. iv. 5 : *om.* ABCHΘKLMORT UVWZ *c Bentl. Aug.* hyerusalem R, iherus. CT, ierus. *vg.*, ieros. *g*; ierosolimam *f.*

26. **probauerunt** (-berunt M) = ηὐδόκησαν *gr. plur.*, + al consenserunt Θ^{mg}: placuit uel probauerunt *g*; placuit *m Orig.* (*int.* iv. 678) *Aug.* (iii. 2. 948, vi. 487), *et* ηὐδόκησεν B 62. 120. **enim** : autem *m.* **macedonia** (mached. CF*LM RZ; macedoniam H) = Μακεδονία *gr. plur.*, *cf.* macedoniae *Orig. Aug.*, in macedonia *m* : macedones D *d* f g Sedul.*, *et* Μακαιδονες FG. **achaia** (acaia F^{c}T, achaiam H) = Ἀχαΐα *gr. plur.*, *cf.* achaiae *Orig. Aug.* : achaici D *f g*; *et gr.* FG αχαιακοι νωνειαν (*ita diuisum*). **conlationem** (collat. BO^{2}UW *vg.*, coll ||| at. K; consulationem D) = κοινωνίαν : communionem *Aug.*; commemorationem *m.* pauperis W. **in** *sec.* CDFGHΘM OTUZ *vg. c d e f g Aug.* (iii. 2. 948) *Pel.* : *om.* ABKLRVW *Ambrst. Aug.* (vi. 487). iherusalem CT, hyerus. R, ierus. *vg.*; *deinde* + sanctos D. > pauperes (+ his *g*) qui sunt in hierusalem sanctorum (sancti *d* e**, sanctis *g*) *d* e g m cum gr.* DEFG; e^{cor}, *teste Tischendorf*, *expunxit* sancti *sed oblitus est addere* sanctorum *ante* qui sunt.

27. **placuit** (compl. *Orig.* iv. 678, *non autem* 679) **enim** (+ *ras.* T) **eis** (illis *Pel. Aug.* iii. 2. 948, vi. 487; *om. Orig. bis*) **et** (esset *pro* eis et O*) = ηὐδόκησαν γάρ καί : *om. d* e f g m Ambrst. cum graecis* DEFG. **debitores** : + enim O* (*ut uidtur*) *d* f g Ambrst. Pel.* (*om.* et *antea*), *et* + enim *post* sunt *m*; *gr.* ὀφειλέται γάρ FG. **sunt eorum** (ipsorum *m*) = εἰσὶν αὐτῶν ℵABCDEP : >eorum sunt FH *f g Aug.* (*bis*) *et gr.* αὐτῶν εἰσὶν FGL *al. omn. syr. harcl.* **nam** (mam M*) **si** : *arctius in ras. scr.* O^{2}; quoniam si D(*om.* si)H *d* e f g Ambrst. Orig.*; si enim *m Aug. Ambrst. in* 1 *Cor.* xvi. **spiritalium** (-ualium *vg.*) : spiritalibus *m Aug.* **participes facti** (-tae *f Ambrst. Orig. Bentl.*) **sunt gentiles** (gentes LW *f g Ambrst. Orig. Bentl.*; *om. hic* D) = ἐκοινώνησαν τὰ ἔθνη : communicauerunt gentes *m Ambrst.* (*in* 1 *Cor.* xvi) *Aug.* **debent et** : + gentes D *m*; + hi *Ambrst.* (*in* 1 *Cor.* xvi). **in** : de D; *om. d* Ambrst.* (*in* 1 *Cor.* xvi). **ministrare** (myn. R) = λειτουργῆσαι : seruire *m.* **eis** *sec.* : illis CTW *vg.* ministraretis M *lapsu pro* ministrare eis.

28. **igitur** (yg. C) = οὖν, *et* ergo *Orig.* (*int.* iv. 678, 680) : autem *dem.*; ergo igitur ergo *g*; οὖν ἄρα FG. **cum** (quum Θ) : *om. g.* consummabero T. **adsignauero** (ass. UW *vg.*; assignabero T) = σφραγισάμενος : *Erasm. uoluit* obsignauero *uel* obsignatum reddidero; *cf.* consignauero *Beza.* **eis** *om.* F^{c}R *c cum gr.* B 76. 108. perficiscar Z*. per uobis Z*. > per uos proficiscar *vg. edd. ant. plur.* (*non autem Froben* 1502). **in** *in ras.* U. hyspaniam R, ispaniam O^{1} *f*, spaniam CMO*TZ*.

29. **scio autem** (οἶδα δέ) : *om.* autem D; scio enim LOR *d e f g Ambrst. Orig.* (*int.* iv. 678, 680) *et* γεινώσκω γάρ FG. **quoniam** : quod D, quia *f*, quod uel quoniam *g.* *om.* **ueniens** *f g cum gr.* FG. **abundantia** ABKOUVZ^{c} *vg.*, *et* hab. DMZ*, habundancia W : abundantiam FGHΘLR *d*, habundantiam CT *Pel.*; *gr. plur.* πληρώματι, *sed* πληροφορίᾳ D*FG. **benedictionis** + euangelii 𝕾𝕮 *edd. Mareschal* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534 *cum gr.* $\aleph^{c}$L *al. fere omn. syr. pesh. et harcl. etc.*

30. **obsecro** = παρακαλῶ : deprecor *Orig.* (*int.* iv. 680 *bis*). **igitur** : itaque *d* e Uigil.* (*Uarim.* iii. 25), ergo *vg. edd. ant. non autem Froben* 1502) *Ambrst.*; autem *f g Uigil.* (*trin.* 12 = *Athan. lat.* i. 782) *et gr.* δέ. > fratres uos *dem.* **nostrum** *om. f cum gr. min.* 17. **iesum** *plene scr.* W; *cf. ad Mt.* i. 1. **christum** *om.* ΘU*. charitatem *vg.* **spiritus** *sine addit.* ACDGHΘL MORT *cod. caraf. Bentl. uett. plur. Pel. cum graeco* : + sancti BFKUVWZ *cor. uat. c dem. Ambrst. Uig.* (*Uarim.*), *et* > sancti spiritus *vg.* > deprecor uos *post* carit. spiritus *Orig.* (*semel*). **ut adiuuetis** (-betis FT, -uentis L*; iuuetis *cor.*

Digitized by Google

et per caritatem spiritus
ut adiuuetis me in orationibus
pro me ad deum
31 ut liberer ab infidelibus
qui sunt in iudaea
et obsequii mei oblatio
accepta fiat in hierosolyma sanctis
32 ut ueniam ad uos in gaudio
per uoluntatem dei
et refrigerer uobiscum.
33 Deus autem pacis sit cum omnibus
uobis amen
XVI. 1 commendo autem uobis
phoebem sororem nostram
quae est in ministerio ecclesiae
quae est cenchris

---

*ual.**; + et 𝔖) **me** = *συναγωνίσασθαί μοι*: ut solicitudinem inpertiamini D *cod. Basil.* B. I. 6*; ut sol. inpert. mihi O* *codd. Modoetin.* 1$\frac{2}{9}$, *Par. lat.* 17243 *d* e f* (*inepte* sollicitudinem animi mihi) *g Ambrst.*, *uide Berger*, '*Hist. de la Vg.*' *p.* 139*n.*; *rectius* concertamini mecum *Uig.* (*trin.*); *Orig.* (*int.* iv. 680) '*quod nostri posuerunt* adiuuetis me in orationibus *magnificentius legitur apud graecos συναγωνίσασθαι, in quo hoc est quod indicatur*, ut adiuuetis me in agone orationum ad deum'. **orationibus** (hor. C): + uestris D𝔊𝔖ℭ *edd. ant. plur.* (*non autem Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534) *d* efg cum gr.* DEFG; + et oretis FL; + uestris ut oretis H$^{?}$Θ. **pro me** *om.* BH*KVZ^{c} *d* f g Orig.* (*bis*) *cum gr.* FG. **deum** (*τὸν θεόν*): dominum DFΘLUZ* *dem. Ambrst.* > ad dominum pro me D.

31. **infidelibus** (*ἀπειθούντων*): incredulis *Orig.* (*int.* iv. 680). *om.* **qui sunt** *g*, *et gr.* *τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ.* iudea DHMW. **et**: (*om. e*); + ut *f g cum gr.* ℵ^{c}D^{c}E(*non* FG)L *al. pler.* **obsequii** (hob. C) **mei oblatio** (hob. C; **mei ob** *in ras.* A) *codd. plur. et vg.* (> obla. obs. mei *dem.*) *forsan* = *ἡ δωροφορία μου* BD*FG, *quamuis potius exspectes lectionem ἡ προσφορὰ τῆς λατρείας uel διακονίας μου* (*cf. uers.* 16, *et* xii. 1 *etc.*); *propius accedunt* remuneratio mea D *d**, oblatio et remuneratio mea *e*, munerum meorum ministratio *Ambrst.*: ministerium (myn. R; + hoc *Orig.*) meum FR *d*^{2} *Orig.* (*int.* iv. 680), ministratio mea *f g* (administratio) = *ἡ διακονία μου gr. plur.* **accepta** (-tum *Orig.*) = *εὐπρόσδεκτος*, *cf. ad u.* 16: acceptabilis D *d*^{2} (-talis *d**) *e f* (-talis) *g*, acceptabile FR *d*^{2}. > fiat accepta L. **in** (*om.* ΘT *f Pel.*) **hierosolyma** (*de orthographia uide infra*) = *εἰς Ἰερουσαλήμ* LP *al.* 7, *uel ἐν Ἰερουσ.* 66: quod (+ in *d*^{3}) hier. defertur FR *d*^{3} = *ἡ εἰς Ἰερουσ.* ℵACD^{3}E *al. pler.*; quae in hier. (+ est D) D *d e g* = *ἡ εἰς Ἰερουσ.* (*uide supra*) *uel ἡ ἐν Ἰερουσ.* BD*FG 213. **hierosolyma** BΘMV, hyero. H, hieru. AGLO *d*^{3}, iheru. C, hierosolima Z^{c} *Pel.*, iherosolima T, ierosolima W *c*, hierusolima U^{c}Z*, hyerusolima R: hierosolymam F, hierusolymam K; hierusalem DU* *Tisch. d**, ierusalem *vg.*, ierosalem *g*; *gr.* *Ἰερουσαλήμ non uariat.* *Ordo uerborum in codd. nostris paene omn.* **accept. fiat in hier. sanctis** *non inuenitur apud graecos hodie notos*: *contra* > quod h. defertur acceptabile sanctis fiat FR = *ἡ εἰς Ἰερ. εὐπρόσδεκτος τοῖς ἁγίοις γένηται* ℵABCP 37; > quae in hier. (+ est D) acceptabilis fiat (+ in *e*) sanctis (+ suis D) D *d* e f* (*om.* quae in) *g*, > quod in hier. defertur acceptabile fiat sanctis *d*^{3} = *ἡ εἰς Ἰερ. εὐπρ. γένηται τοῖς ἁγίοις* DEFGL *al. fere omn.*; > acceptum fiat sanctis in Ierosolyma *Orig.*

32. **ut** (*om.* O*) **ueniam** (-am *in ras. scr.* O) **ad uos in** (cum *Ambrst.*) **gaudio** (gautio L*) *codd. paene omn. vg. Ambrst. contra ord. graecum*: > ut in (cum D *d e Sed.*) gaudio ueniam ad uos D *d e f g Sed. cum gr.* ℵ^{c}BDEFGLP *al. pler. syr. pesh. et harcl.* *ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς*; ut ueniens ad uos in gaudio *Orig.* (*int.* iv. 680) *fere cum gr.* ℵ*AC *etc.*, *sed* > *ἵνα ἐλθὼν ἐν χαρᾷ πρὸς ὑμᾶς* ℵ* *cop.*, > *ἵνα ἐν χαρᾷ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς* AC 67** 71. **per**: cum *Orig.* (*non* F). uolumtatem C^{c}T, uolumpt. C*; uoluntate F *Orig.* **dei** (*θεοῦ plur.*): christi iesu DF *d* e f g cum gr.* DEFG, > iesu christi *Ambrst. cum gr.* ℵ*, domini iesu christi O*, *cf.* *κυριου ιησου* B. **et** (*καί* ℵ^{c}DEFGLP *al. pler.*): ut D*𝔊𝔐 *edd. ant. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Maresch.* 1531; et ut *g*; *om. Orig. cum gr.* ℵ*A^{c} *etc.* **refrigerer** (-er *in ras.* O) = *συναναπαύσωμαι plur.*, *ἀναψύξω μεθ'* DE, *ἀναψύχωμεθ'* FG: refrigerem H *d**, refrigerer uel refrigerem *g*, refrigetur *f*; requiescam F *d*^{3} *Orig.*

33. **amen** *om.* O* *f g Bentl. cum gr.* AFG 109. 178. *Om. casu ut uidetur* **uobis amen** A*, *sed in calce columnae addidit ipse scriba.*

XVI. 1. cummendo MZ*. *om.* **autem** *d* f g Sedul. cum gr.* D*FG. > uobis autem H. **phoebem** *cum* ABCFGKL*MRUV *e*, *et* foebem *d*, febem D, foebam H (*ex* foedam), phebem L^{2}: phoeben OZ *vg. f*, pheben ΘW *c*, phoebā uel phoeben *g*, foeben *Pel.*, phoebė T; *gr.* *Φοίβην.* **nostram** (*ἡμῶν* ℵBCDEL *al. pler.*) *codd. plur. vg. uett. plur.* (*et d*^{2}): uestram D *d* g et gr.* AFGP *min. pauc.* que *pr.* MW. **in ministerio** (myn. R; ministerium Θ^{1}) = *διάκονον*: ministra *Ambrst. Erasm. Beza Turic.* eclesiae C, aeccl. L, aecl. O, aegl. T, aeclessiae D, ecclesie W. **quae** (que W) **est cenchris** (*de orthographia uide infra*) *codd. plur. Pel. Sedul.*, *et* quae est in cen. G^{1}Z*

Digitized by Google

2 ut eam suscipiatis in domino
digne sanctis
et adsistatis ei in quocumque
negotio uestri indiguerit
etenim ipsa quoque adstitit
multis et mihi ipsi
3 salutate priscam et aquilam
adiutores meos in christo iesu
4 qui pro anima mea
suas ceruices supposuerunt
quibus non solus ego
gratias ago
sed et cunctae ecclesiae
gentium
5 et domesticam eorum
ecclesiam
salutate epaenetum
dilectum mihi
qui est primitiuus asiae in christo
6 salutate mariam

---

vg. Orig. (*int.* iv. 681) = *τῆς ἐν Κενχρεαῖς*: in kenchris (*sine* **quae est**) *g*, apud cenchres *Ambrst.*; chencris *tantum* H. **cenchris** *legimus cum* A^{c}B FGΘKLMRVZ^{c} *vg. c d e f*, *et* chenchris CZ*, kenchris *g*: cencris A*OTU *Pel.*^{c}, cincris D, chencris HW *Pel.** (cheneris).

2. **eam suscipiatis** = *αὐτὴν προσδέξησθε* ℵALP *al. pler.*: >susc. eam D *d e f g cum gr.* BCDEFG. **in** *pr.*: a *ut udtur* Z*. dignae F. **sanctis**: satis CFT *Orig.* (*int.* iv. 681). **et** *pr.*: ut D. **adsistatis** (ass. UW *vg.*, adsistitatis L* *ut udtur*) = *παραστῆτε*: adsistite *g*. **ei**: illi *Ambrst.* **in quocumque** (-nque ϛ𝔓; cocumque Z*, quoquumque T) **negotio** (-tii Θ^{1}) **uestri indiguerit** (-gerit L^{1}, -guerant Z* *ut udtur*) *codd. et vg. et c d*^{3} = *ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρῄζῃ πράγματι*: in quocumque uestri indiguerit (*om.* **negotio**) *f*, in quocunque ues. desiderauerit *g*, in quoc. desiderauerium uestri *e* (*teste Belsheim*); in quibuscumque indiguerit uestri *Orig.*, in quibuscumque desiderauerit uestri *d** (-rauit) *Ambrst.* **etenim**: nam *Orig.* *om.* **quoque** *f g*; *et gr. καὶ γὰρ αὐτή.* **adstitit** (ast. HRW *vg.*, asst. U; adstetit Θ*K; adsistit A*L^{c}O, adsistitit L*) **multis** (+iam O*) **et mihi** (michi W) **ipsi** (i *sec. in ras.* U; *om. Ambrst.*) *codd. plur. et vg. c f Orig. Ambrst.* = *προστάτις πολλῶν ἐγενήθη καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ gr. plur.*, *cf.* adstitit (adsistit*) mihi ipsi et multis F, adstitit mihi et multis *d*^{3}: > mihi et aliis adsistit D *d**, > et mihi et aliis adsistit uel adsistens facta *g*, *et καὶ ἐμοῦ καὶ ἄλλων προσ. ἐγένετο* DEFG; mihi multis et aliis *e* (*om.* **adstitit**).

3. **priscam** *codd. plur.* (prischam C) *vg. uett.* = *Πρίσκαν gr. plur.*: priscillam F*L^{1}O* *Ambrst. Pel.*, priscellam D = *Πρίσκιλλαν minusc. mu.* > aquilam et priscillam *Ambrst.* meus Z*. **iesu** + et domesticam (domist. D) eorum ecclesiam (aeclessiam D) D *d e f g cum gr.* D$^{*\,et\,3}$EFG, *ex uersu* 5.

4. **qui** (*οἵτινες*): cum M. animam meam A*Z*. **suas ceruices**: suam ceruicem *f*, eorum ceruicem *g*, *et gr. τὸν ἑαυτῶν τράχηλον.* **supposuerunt** *cum* GKMORUWZ* *vg.*, *et* subp. ABCD^{c}FHΘL TVZ^{c} = *ὑπέθηκαν*: inposuerunt D*, proposuerunt *d**, posuerunt *g Orig.* (*int.* iv. 681). > suam suppos. ceru. *f**. **solus** (-is Z*) = *μόνος*: solum *Ambrst. Orig.* (solum *semel, et* solus *semel*) *Priscill.* (*can.* LXIII, *uide supra p.* 28), *et μονον* L. > ego solus D *Bentl. d e f g cum ordine graeco.* **gratias ago** (a *in ras.* U) = *εὐχαριστῶ*: gratulor uel gratias ago *g*. **sed**: est Z* *ut udtur.* **cunctae** (-te MW): omnes uel cunctae *g*; uniuersae *Orig. Priscill.*; cuncta F *d*. **ecclesiae** (aecl. O, aeccl. L, aeclessiae D, aeglesiae T, ecclesie W): ecclesia F *d*.

5. *om. hic* **et dom. eorum eccl.** D *d e f g*; *uide ad u.* 3. *uersus* 5-7 *arcte in ras. scr.* K. **domesticam eorum ecclesiam** (aeccl. C) *cum* ABCGKRUVWZ, *et* > dom. eccl. eorum *vg.* = *τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν*: domestica (-cam O*) eorum ecclesia (aecl. O, aeccl. L, ecl. M^{c}, egl. T^{c}, eglesiam T*, ecclesiam F, ecclesiae M*) FHΘL MOT. salutata H. **epaenetum** (*Ἐπαινετόν*) *cum* H*ϛ𝔓𝔊 *d e*: epaenitum G, hepaenetum H^{2}, epenetum *f g Pel.**, epeneton L^{2}; ephaenetum AO𝔖, ephenetum BCΘKL*RTUVWZ *c Pel.*^{c}, ephenitum DFM. **mihi** (michi W): meum *f g Orig.* (*int.* iv. 682). **primitiuus** (*ἀπαρχή*; *cf. ad* xi. 16): primus D; primitibus *d*^{3}; in primitibus *e*; initium *Orig.* (*pergit* 'initium *eum ecclesiae appellauit uel, ut in graeco habetur,* primitias asiae'); in principio *d**, a principio *g* = *απ αρχησ* D*; *deinde* + ecclesiae Z* (*uide infra*) ϛ𝔖 *et edd. ant. Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Sacon* 1515 *et* 1519. **asiae** (hasiae C, assiae D, asie W *cor. uat.**; suae O*) *codd.* (*et* Z^{c}) *vg. uett.*, *cf. Orig.* ('*appellauit eum* primitias asiae; *sed et in alia epistola* [*sc.* 1 *Cor.* xvi. 15] *dicit de quibusdam* quia sunt primitiae achaiae'): achaiae *cor. uat.* ('*grecus*') *edd. ant. Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534; *om.* Z*; *Tisch.* (*T. G.* 8 *ad loc.*) *citat* Z* *pro* achaiae ('harl^{vid}') *sed, ut monet nos E. S. Buchanan,* Z* *habet* primitiuus ecclesiae in christo, Z^{c} pr. asiae in chr.; *graeci* *Ἀσίας* ℵABCD*FG 6. 67**; *Ἀχαΐας* D$^{b\,et\,c}$LP *al. pler.* **in christo** = *ἐν Χριστῷ* DEFG *al.* 10: *uoluit* in christum *Bentl. cum gr. plur. εἰς Χριστόν*; + iesu DHZ*ϛ𝔖 *edd. ant. plur.* (*non autem Iunta* 1534) *contra graecum*; in domino christo G.

6. **quae** (que MWZ*): + est Z*. **multum**: mult *g*, multa *d e* (*et gr. πολλά*). **in uobis** (*ἐν*

Digitized by Google

quae multum laborauit
in uobis
7 salutate andronicum
et iuniam cognatos
et concaptiuos meos
qui sunt nobiles in apostolis
qui et ante me fuerunt
in christo
8 salutate ampliatum dilectissimum
mihi in domino
9 salutate urbanum adiutorem
nostrum in christo
et stachyn dilectum meum
10 salutate apellen probum
in christo
salutate eos qui sunt
ex aristoboli
11 salutate herodionem
cognatum meum
salutate eos qui sunt ex narcissi
qui sunt in domino
12 salutate tryphenam et tryphosam
quae laborant in domino
salutate persidam carissimam

ὑμῖν DEFG) : *uoluit* in uos *Bentl.*, *cum gr.* ℵ*ABC*P *al.* εἰς ὑμᾶς; in nobis DW𝔓𝔖, *cf.* εἰς ἡμᾶς C^{2}L *al. longe plu.* (*nulli* ἐν ἡμῖν); in domino *f*.

7. handronichum C, antronicum O*; + aeniam D. **iuniam** *cum* CF*H*? L^{1}TU* (*ut udtur*) *edd. Maresch.* 1531, *Iunta* 1534 ℭ *d e f g Orig.* (*int.* iv. 682) *Pel.**, *et gr. omn.* Ἰουνίαν, *cf.* iunilium F^{c}: iuliam ABDGH^{1}(l *in ras.*)ΘKL*MOR(-lium) U^{c}VWZ *edd. ant. plur.* ϛ𝔓𝔖 *c Ambrst. Hieron.* (vii. 763) *Pel.*^{c} *boh. aeth.* **cognatos** (-tus Z*): + meos DO*W *d* f g Orig. Sed. et gr.* τοὺς συγγενεῖς μου. concaptiuus meus Z*. **nobiles** (nubilis Z*, nobeles Z^{c}): insignes *Ambrst.*, nobiles uel insignes *g*; *gr.* ἐπίσημοι. apostholis C; apostolos Z*. **et** *tert. om.* DM*R *d* e g cum gr.* DEFG n^{scr}. hante C. **christo** + iesu DL^{1}MO* *d* f g Ambrst. Hieron. cum gr.* DEFG.

8. **ampliatum** (hampl. C) = Ἀμπλίατον ℵAB* FG 67**: ampliam G* *et* Ἀμπλίαν *gr. plur.* **dilectissimum**: dilectum FO^{2} *d^{3} f Ambrst. Orig.* (*int.* iv. 682), dilectissimum uel dilectum *g*; *gr.* ἀγαπητός *redditur* dilectus, dilectissimus, carissimus; *in Euangeliis plerumque* dilectus (*sed* carissimus *Mc.* i. 11 *codd. aliq.*, ix. 7, xii. 6); *in Epistulis plerumque* carissimus (*sed* dilectus *Rom.* i. 7, xi. 28 *codd.*, xvi. 5, 9, 1 *Cor.* xv. 58, 1 *Tim.* vi. 2, *Philem.* 2, *Iac.* i. 19, 2 *Pet.* i. 17, *et* dilectissimus *Hebr.* vi. 9, *Iac.* i. 16, ii. 5). **mihi**: meum *f g Ambrst. Orig.* > mihi dilectissimum *dem.* **domino**: deo Z*; christo U *dem.*

9. **salute** A*. hurbanum C. **adiutorem** (aiut. H; adiutores *c**) = συνεργόν: cooperatorem *f g*. **nostrum**: meum D *d* Ambrst. Orig.* (*int.* iv. 682) *Sed. cum gr. min.* 32 *arm.* **christo**: domino DU *d e f g cum gr.* CDEFG *min.*; + iesu *vg.* (*non autem cod. caraf.*, *neque cor. uat.*) *et edd. ant. plur.* (*non autem Iunta* 1534). **stachyn** (Στάχυν) *cum* AΘ^{c}KRZ* *vg. g*, stachym H *d*, stacyn BVZ^{c}: stachin CGLMOTUW *c e f*, stachi Θ*, stachim D, stacthin F. **et sta.**: sta. quoque *Ambrst.* **dilectum** (ἀγαπητόν): dilectissimum *f g*. **meum** + in domino *g* cum gr.* G*.

10. **apellen** (Ἀπελλῆν) *cum* ACFLMO^{c}RW *vg. d e f g*: appellen BDGΘKO*TUVZ *Pel. c*, *et* appellem H; *deinde* + et G^{c}KRVZ^{c} *c*. **probum** (τὸν δόκιμον): probatum D^{c}L^{c} *Ambrst.*, proabatum D*. **christo** + iesu ϛ. *Inc. u.* 11 **salutate eos** ℭ *Tisch.*; *non autem Stephanus* 1555, *W. H.*, *Tisch. T. G.* 8. **ex aristoboli** *cum* B^{c}DFGHΘ KL(-oli *in ras.*)M(*bis scr.**)OTUWZ^{c} *vg. c d* e f g*, ex harist. B*C, ex arest. AR, ex aris stoboli V, ex aristobolis Z*, *et* ἐκ τῶν Ἀριστοβόλου B*FG: ex aristobuli *d^{2} Pel.* (*Bentl.*) *et gr. plur.* ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου; *praeterea* + domo KLWϛ𝔖ℭ *edd. ant. c dem. Orig.* (*int.* iv. 682) *Ambrst. Sed.*, + domu BVZ^{c}, *et* > ex domu arist. D.

11. **herodionem** (erod. FΘ^{v}T *d e g Pel.*, aerod. L) = Ἡρωδίωνα: erodianem *f*^{c}, erodianum *f**, erudianum D. **meum** (meus M*): nostrum *Ambrst.* **ex narcissi** (narciss *g*, narcissis F, narcisci *edd. ant. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Sacon* 1515 *et* 1519) = ἐκ τῶν Ναρκίσσου: + presbiteri D(presp.)O*, *cf. Ambrst.* 'narcissus *hic illo tempore* presbyter *dicitur fuisse, sicut legitur in aliis codd.*'; *deinde* + domo KW *vg. edd. ant. c dem. Orig. Ambrst. Sed.*, + domu V, + domum B, *et* > ex domu narc. presp. D. **qui sunt in domino**: *om.* F* (+ *mg.*); *om.* **qui sunt** *Ambrst.* (*comm.*). **ex narc. qui sunt** *in ras. scr.* M.

12. **salutate** *pr.* + et F. **tryphenam** *cum* HO *d f g Pel. et gr.* Τρύφεναν ℵAFGP *al.*, tryphaenam *vg. Tisch. et* Τρύφαιναν BCDEL *etc.*, tryfenam BGKM, thryfenam A: triphenam DΘZ* *c e*, trifenam CF*LRTUVW, trifhenam F^{med}Z^{c}. **tryphosam** (Τρυφῶσαν) CO^{2} *vg. d e f g Pel.*, tryphonam O*, tryfosam ABKMV: triphosam HΘTZ* *c*, triphossam D, trifosam FGRUWZ^{c}, trifosa L. **quae** (que LMOW; + multum O *c non graec.*) **laborant** (-auit C, -arent O* *ut udtur*, -auerunt *d* e*; + *ras. unius lit. c*): laborantes *f g*,

Digitized by Google

quae multum laborauit
in domino
13 salutate rufum electum
in domino et matrem eius
et meam
14 salutate asyncritum
phlegonta hermen
patrobam hermam
et qui cum eis sunt fratres
15 salutate philologum
et iuliam nereum
et sororem eius
et olympiadem et omnes
qui cum eis sunt sanctos
16 salutate inuicem in osculo sancto
salutant uos omnes
ecclesiae christi.
17 Rogo autem uos fratres
ut obseruetis eos qui dissensiones
et offendicula
praeter doctrinam
quam uos didicistis faciunt

---

et gr. τὰς κοπιώσας. **domino** *pr.* + mecum D. **persidam** *codd. plur.*, persidem *vg. dem.*, persida *Bentl.*, *gr. enim* Περσίδα : praesidam F^{med} R, presidiam D. **carissimam** (kar. *c*, char. *vg.*; carissime Z*) = ἀγαπητήν. **quae** *sec.* : qu *in ras.* G; que LMO*W. **multum** : multa *d e et gr.* πολλά. **laborauit** : b *ex* o *corr.* A. **salutate pers. . . . domino** *om. f g cum gr.* AFG.

13. ruphum DL *g*. **electum** (ael. CLO) = ἐκλεκτόν : dilectum D *d**. **et** *pr. om. g.* **et** *sec.* : atque *cor. uat. mg.* meum O*.

14. **asyncritum** ('Ασύνκριτον *uel* 'Ασύγκρ.) *cum* ABGOR𝔓𝔖ℭ *d e g Pel.*, asynchr. L*M : asincritum FKU^{c}VZ^c, asinchr. DL^c, asincretum HTZ**f*, asinchretum CW; ansincretum Θ, ansinchretum *c*, sincretum U* *ut uidetur*, asyncletum *Ambrst.*, asyneretum ϛ; *deinde* + et D. **phlegonta** (Φλέγοντα) *cum* A *Pel. Bentl.*, plegonta T, plegontha C, flegonta GLMORZ* *d e f g* : phlegontem *vg.*; flegontam F(-tan)HUW *c*, plegontam Θ, flegontiam BVZ^c; flegonti K; flegonitum D. **hermen** *hoc loco codd. plur.* (ermen C *f*, hermem HΘZ*) *Pel. cum gr. plur.* 'Ερμῆν : hermam 𝔓𝔖ℭ, *et* herman Dϛ = 'Ερμᾶν D^{c}EL *al. pler.* **patrobam** (-ban *g Bentl.*) : petrobam D. **hermam** *hoc loco codd. plur.*, *et* herman CFMRTV *c d e f* (erman) *g Pel. Bentl.* = 'Ερμᾶν *plur.* : hermen *vg.* = 'Ερμῆν D^{c}EL *al. pler.*; *om.* D. **et** (+ si O) **qui** (i *sup. lin.* A) **cum eis** (eos F*) **sunt fratres** = καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς : et quicumqne eis sunt fratres *f*, et qui sunt con (*improbatum*) cum eis fratribus *g*; > et (+ si *Orig.*) qui sunt cum eis fratres *d e Orig.* (*int.* iv. 683).

15. **philologum** (Φιλόλογον) *cum* ACHΘL* (lo *sec. sup. lin.*) OU *vg. c g*, philogonum L^2, philiogum D : filologum BFGKMTVWZ *d e f*, filolocum R. **et iuliam** : eduliam *uno ductu* K; *deinde* + et DF. **nereum** : neriam D, neream *d e g Pel.*; *gr. plur.* Νηρέα, *sed* Νηρέαν AFG *al. pauc.* **eius** : + *ras. circa* 12 *litt.* O. **et** *tert. om.* R *Ambrst. Pel.*^{c} *cum gr.* P 3. 120. c^{sor}. **olympiadem** *cum* BC(hol.)F*GH(-dam*)ΘLV *vg. d e g Pel.*, odympiadem U, olimpiadem ADKMOTWZ^c *Tisch. c f*, olimphyadem Z*, = 'Ολυμπεῖδα FG : olympan *uoluit Bentl. cum gr. plur.* 'Ολυμπᾶν ('Ολυμπίαν DE *teste Wtst.*, *non autem Tisch.*); olympiadem et olympia F^2, olimpiadem et olimpiam R. **et omnes** : *bis scr.* M*; *om.* et D. **eis** : eius Z*. **sunt** *om.* A*C. > qui cum eis sunt omnes sanctos D *d e f g cum ord. gr.* τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους; > omnes sanctos qui cum eis sunt *Orig.* (*int.* iv. 683).

16. **salutate** : + uos *dem.*; + in Θ^c. inuincem R. *om.* **in** T* (+ *mg.*). hosculo C. *Inc. u.* 16 **salutant uos** 𝔓. **salutant** : salutate W. aeclesiae CO, aeccl. L, aeclessiae D, ecclesie W. *om.* **salut. uos omn. eccl. christi** *d** (+ *d*^{3}) *e f g cum gr.* DEFG; *uide infra ad u.* 21.

17. **rogo** (παρακαλῶ *plur.*, ἐρωτῶ D$^{*\,et\,c}$E) : obsecro *m Aug.* (iii. 2. 924) *Sedul.*; oro *Ambrst.* *om.* **autem** L *m t Hieron.* (vii. 427) *Aug. Sedul.* > fratres rogo (obsecro *Sedul.*) uos L *t Sedul.* **ut obseruetis** (hobs. C; obseruatis Z*) = σκοπεῖν ℵABCLP *al. omn.*, *cf.* ut intendatis in *Aug.* : diligenter obseruate *d** *e f g* (+ uel intendite) *m*, diligenter obseruare *Cypr. App.* 212 (= *sing. cler. c.* 37), *cf.* ἀσφαλῶς σκοπεῖτε DEFG; deligenter ut obseruetis D. **eos** : *om. d** *e*. **qui** + in C. **dissensiones** (dessen. Z^c, disen. D; dissensionis Z*) = τὰς διχοστασίας : *aliter redditur in m* (*uide infra*); dissidia *Erasm.* **offendicula** (hoff. C) : scandala *f m t Aug.*, *et gr.* τὰ σκάνδαλα; offendicula uel scandala *g*. preter BMW. **doctrinam** (τὴν διδαχήν) : disciplinam *Ambrst.* **quam** : quem V*. **quam uos** *in ras. scr.* T. **didicistis** (ded. MZ*) = ἐμάθετε : accipistis D. **eos qui diss. et off. praeter doctr. quam uos did. faciunt** *codd. plur. et vg.* = τοὺς τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε ποιοῦντας *gr. plur.* : *lectionem codicum* DEFG λέγοντας ἢ ποιοῦντας (*pro* ποιοῦντας *simpliciter*) *uariis modis perperam sequuntur* DO* *d e f g m Cypr. App.*; (1) eos qui diss. et off. praeter doctr. quam uos did. facientes uel dicentes O*, (2) qui diss. et off. praeter doctr. quam uos did. dicentes uel facientes (faciunt *d*^{2}) *d e*, (3) eos qui diss. et

Digitized by Google

et declinate ab illis
18 huiusmodi enim christo domino
nostro non seruiunt
sed suo uentri
et per dulces sermones
et benedictiones
seducunt corda innocentium
19 uestra enim oboedientia
in omnem locum
diuulgata est
gaudeo igitur in uobis
sed uolo uos sapientes esse
in bono et simplices in malo
20 deus autem pacis conteret
satanan sub pedibus uestris
uelociter
gratia domini nostri iesu christi
uobiscum
21 salutat uos timotheus
adiutor meus et lucius

---

off. praeter doctr. quam uos did. aut dicunt aut faciunt *Cypr. App.*, (4) tumultuosos et scandala praeter doctr. quam uos did. dicentes aut facientes *m*; (5) eos qui diss. faciunt et scandala preter doctr. quam uos did. dictis uel factis *f*, (6) eos qui dis. et off. faciunt praeter doctr. quam uos accipistis facientes uel dicentes D, (7) eos qui diss. faciunt et off. uel scandala praeter doctr. quam uos did. dicentes uel facientes *g*. **et** (*om. m*) **declinate** (+ a G*) **ab illis** (eis DL^{1}R; ipsis *m Cypr. App.*): *om.* L* (+L^1 *in mg.*).

18. **huiusmodi** (huiuscem. ALMO^2 *vg. Tisch.*) *codd.* (huius mundi H*) *vg. uett.* = οἱ τοιοῦτοι: hi *Aug.* (iii. 2. 924); > hi enim tales *Ambrst*; > nam huiusmodi *m*. **christo** (in christo C) **domino nostro** *codd. plur. et vg. et d^3 e t contra ord. graec., et* christo domino (*sine* **nostro**) DHL *c dem. Hieron.* (vii. 427) *Aug.* (iii. 2. 924) *Leo* (*serm.* 41): > domino nostro christo *m cum gr.* Κυρίῳ ἡμῶν Χριστῷ ℵABCP *al. plus* 12; > domino christo nostro *g cum gr.* Κυρ. Χρ. ἡμ. DEFG 178, *et* domino et christo nostro *d**, domino christo (*sine* nostro) *f*; christo domino iesu *Ambrst.*, *cf.* > Κυρ. ἡμῶν Ἰησοῦ Χρ. L *al. plur.* (*om.* ἡμῶν *mu.*). **non seruiunt**: conseruiunt *lapsu* V*. **suo**: ipsorum *m*; *gr.* τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ. *libere* neque enim isti deo seruiunt sed suo uentri *Aug.* (vi. 484). **per dulces** (ducces H, dulcis Z*; + uel suaues *g*) **sermones** (-nis Z*) = διὰ τῆς χρηστολογίας: suauitudine uerborum *m*. **et benedictiones** (-ne *m*) *fere* = καὶ εὐλογίας *gr. plur.*: *om. d* e f g cum gr.* D*EFG *min.* *pro* **et per dul. serm. et bened.** *habet* et per illecebras ac blandimenta sermonum *Ambrst.* **seducunt** = ἐξαπατῶσιν, *cf.* deprauant *Ambrst.*: seducuntur M *c m*. innocentium uel tum *g*.

19. **uestra** (*om.* O*) **enim** (autem LR; *om.* O) **oboedientia** (hoboed. C, obaed. O, obed. W *vg.*, oboedentia D, oboedientiam *d**) = ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοή *gr. plur.*: > oboed. enim uestra *f g cum gr.* DEFG ἡ γὰρ ὑπακ. ὑμῶν, *cf.* obauditio autem uestra *m*. **in omnem locum** (locom L*) *codd. plur.* 𝔓𝔖𝔆 *ed. Froben* 1502, *d* Pel.*, *et* in omni (-nem B*) loco BDϛ *edd. ant. plur. Ambrst. Sedul.*: in omnes *d* e f g m et gr.* εἰς πάντας, *cf.* ubique *Orig.* (*int.* iv. 684). **diuulgata** (deu. Z*) **est** = ἀφίκετο: peruulgata est D *g Orig. Hieron.* (vii. 427); prouulgata est F *d* e Pel.* (prouulga); transeat *m*. **gaudeo igitur** (yg. C) **in uobis** *codd. vg. uett. plur.* = χαίρω οὖν ἐφ' ὑμῖν D*FG, *cf.* χ. οὖν τὸ ἐφ' ὑμῖν ℵ^{c}D$^{b\ et\ c}$E *al. plur.*, gaudeo autem super uos *m*: > in uobis igitur (ergo *Orig.*) gaudeo *Orig.* (*bis*) *Sedul.*, *et* ἐφ' ὑμῖν οὖν χ. ℵ*ABCLP *min.* **sed uolo** *codd. plur.* (set O^c) *vg. cum gr. plur.* θέλω δέ, *cf.* uolumus autem *Aug.* (v. 1218): et uolo D(nolo D*)HO* *d e f g m Hieron. cum gr.* D*EFG; uolo enim *Sedul.*; uolo *tantum Orig. Ambrst.* **sapientes** (prudentes *m*): + quidem *Aug., et* + μέν ℵACP *al. pler.* *om.* **esse** G*. *pro* **sap. esse** *habet libere* proficere ut eruditi sitis *Ambrst.* **in bono** *codd. paene omn. et vg. c f t*: in (ad *m*) bonum H *d e m Ambrst.* (*Bentl.*) *cum gr.* εἰς τὸ ἀγαθόν; in bono uel um *g*. **et** (*erasum in* O) **simplices** (sempl. D) *codd. vg. c d^3 f*: simpl. autem W *g m*, integros autem *d* e Aug.*, rudes uero *Ambrst.*; *gr.* ἀκεραίους δέ. **in malo** *codd. plur. vg. c f t, et* a malo MR *Aug.*: in malum H^2 *d e Ambrst.* (*Bentl.*), ad malum H* *m, et gr.* εἰς τὸ κακόν; in malo uel um *g*.

20. *inc.* ipse autem deus *Quaest. uet. et nou. Test.* cix. *om.* **pacis** *Hieron.* (vi. 983). **conteret** (συντρίψει *plur.*) *cum* B^{1}CDFGH(conteres)ΘLMO*T *cod. caraf. d e Ambrst. Orig.* (*int.* ii. 139, 316, iv. 685) *Pel. Uict. Af.* (*c. Arium l.* 3) *Quaest., et* conterit RZ*: conterat AB*KO^{2}UVWZ^c *vg. Tisch. c dem. f g m t Ambr.* (*ps.* 36, *ps.* 37, *ps.* 118 *caph*) *Hieron., et* συντρίψαι A 67** *Orig.* (*saepe*; *uide Tisch. T. G.* 8 *ad loc.*), συντριψη L. > conterat deus *Ambr.* (*ter*). **satanan** (sathanan C *c*, satanam O *vg.*, satan *t*; satanas H): **alienum** *m*. sub pedes uestros *d e m Orig.* (*int.* iv. 685); *gr.* ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν. **uelociter** (ἐν τάχει): cito *Ambr.* (*ps.* 118); quo celerius *m*; *om. Ambr.* (*pss.* 36 *et* 37). iesum F*. **christi** + *ras. unius lit.* Z. **uobiscum** + amen L^2 *t et gr. min. pauc.* *om.* **gratia . . . uobiscum** O* (+ O^2) *d** (+ *d^3*) *e f g Sedul. cum gr.* DEFG.

21. *om.* **salutat . . . uniuersae ecclesiae** (23) *Pel.* **salutat** = ἀσπάζεται *gr. plur.*: salutant R *et* ἀσπάζονται D^{c}EL *minusc. plur.* **uos**: nos D.

Digitized by Google

et iason et sosipater
cognati mei
22 saluto uos ego tertius qui
scripsi epistulam in domino
23 salutat uos gaius hospes meus
et uniuersae ecclesiae
salutat uos erastus arcarius
ciuitatis et quartus frater
25 ei autem qui potens est
uos confirmare iuxta
euangelium meum
et praedicationem iesu christi

---

timottheus Z*, thimotheus CD, tymotheus R. **adiutor meus** (ὁ συνεργός μου): cooperator uel adiutor meus *g*; consors laborum meorum *Ambrst. hic, sed* adiutor negotii mei *Ambrst. in* 1 *Cor.* vi. 4. **lucius** (Λούκιος): lucas BKVZ^c. **iason**: zason F. **et** *tert. om.* H. susipater F, sos'pater L, sosi·pater DT, sosy·pater C. cognití *f.* **mei**: + et ecclesiae (aeclessiae D) uniuersae christi D *d* e g, et* > uniuersae ecclesiae christi *f, cum graecis* D*EFG; *uide supra ad u.* 16.

22. **saluto** + s M*. **uos** + et GRT^{rec}. **ego**: *om.* T* (+ T¹) *cum gr.* 37. + id est proprium *ante* **tertius** *g.* tercius *c.* scribsi AFMRT. epistolam BC(aep.)G^c HΘKUVWZ^c *vg.*; aepistulam D; + hanc W *c f, et* > hanc epist. scripsi *Ambrst.*

23. **gaius** *codd. et Erasm. Beza*: caius *vg. et edd. ant.* ospes LTZ*, hospis D. **uniuersae** (hun. C, uniuerse W) **ecclesiae** (aeccl. L, aecl. O, ecclesie W) *cum* ABCFGHΘLORTUVWZ^c *cod. caraf. d e f g, et* totius ecclesiae *Orig.* (*int.* iv. 687), *gr. enim* ὅλης τῆς ἐκκλησίας *plur.*, τῆς ἐκκλ. ὅλης L *al. pler.*; ὅλαι αἱ ἐκκλησίαι FG: uniuersa ecclesia (aecless. D) DKZ* *vg. cor. uat. mg. c dem.*, uniuersa ecclesiae M; *cor. uat.* notat* 'uniuersa ecclesia: *sed grecus, antiqui*, uniuersae ecclesiae *et est genitiui casus*'; *Ambrst. legit cum* FG, uniuersae ecclesiae *ut nom. plur. intellegens* '*cum superius dicat* salutant uos omnes ecclesiae christi, *nunc iterat dicens* salutant uos uniuersae ecclesiae'; *post* **eccl.** + gentium FΘ^{mg}L^c. **salutat** *sec. om. g et gr.* G* (*suppletur tantum graece*). **uos** *sec. om.* A. herastus CFM; aristus *Pel.* **arcarius** (arch. CLW𝔖, ascarius D) = ὁ οἰκονόμος: dispensator *Ambrst., et ita uoluit cor. uat.*, arcarius uel dispensator *g*; quaestor aerarius *Erasm.*, procurator *Beza.* > ciuitatis arcarius HW (arch.). **quartus**: proprium cuartus uel quartus *g.* *om.* **et quartus frater** *Pel.*

24. *Uersum omisimus cum* ACFG*HΘL (*sed uide* L² *ad u.* 27) MO^c RZ* *Orig.* (*int.* iv. 687) *Ambrst.* (*sed uide ad u.* 27) *Bentl. et graecis* ℵABC 5. 137: *habent uero* **gratia domini nostri** (*om.* O* *e*) **iesu christi cum omnibus uobis** BDG²(*sup. lin.*)KO*TUVWZ^c *vg. c d dem. e f g* (*om.* **iesu christi** *f g cum gr.* FG) *Pel. Sed. et gr.* DEFGL *al. pler.*; *praeterea* + amen BG²KVWZ^c *vg. c d dem. e g cum gr. iisdem.*

25–27. *Hos uersus habent codd. nostri Hieronymiani omnes, vg., et c d e f* (*textu Hieronymiano, non ueteris uersionis*; *et om. gr.* F; *uide infra*) *cum gr.* ℵBCDE 16. 80. 137. 176 *syr. pesh. boh. aeth., codd. ap. Orig. int.* (*uide ad* xiv. 23) *et Hieron.* (vii. 592 '*qui uolunt prophetas non intellexisse quod dixerint, et quasi in ecstasi loquutos, cum praesenti testimonio illud quoque quod ad romanos in plerisque codd. inuenitur ad confirmationem sui dogmatis trahunt, legentes* ei autem qui potest' *etc.*); *citant et Ambrst. Hil.* (*trin.* iv) *Aug.* (viii. 472): *contra om. g Mediol.* E. 26 *inf., Modoet.* 1⅔ (*uide Berger*, '*Hist. de la Vulg.*' *pp.* 139, 140) *codd. plerique apud Hieron.* (*uide supra*) *cum gr.* F (*spatio tamen relicto*) G *et* D^c *ut uidetur*; *praeterea Marcion uidetur non solum hos uersus sed tota capp.* xv *et* xvi *omisisse, Orig.* (*int.* iv. 687) *enim scribit* 'ei autem . . . amen. *caput hoc marcion a quo scripturae euangelicae atque apostolicae interpolatae sunt de hac epistola penitus abstulit; et non solum hoc sed et ab eo loco ubi scriptum est* omne autem quod non est ex fide peccatum est [*sc.* xiv. 23] *usque ad finem cuncta dissecuit*' (*cf. W. H.* '*Notes on select readings*' *p.* 112, *qui in Origene legere uolunt* '*non solum* hic (*pro* hoc) *sed et* in (*pro* ab) *eo loco*' *etc., cum Marcionem credant doxologiam tantum omisisse*; *sed e contra uide Sanday et Headlam*, '*Romans*' *p.* xc). *Doxologiam post* xiv. 23 *tantum ponunt gr.* L *al. fere* 200, *syr. harcl. ar.*^P *goth.* (*uid.*) *Chrys. Theodt. Ioh. Damasc.*; *uide supra pp.* 138, 139, *ad locum.*

25. **ei autem qui potens est** (τῷ δὲ δυναμένῳ): ei autem qui potest *Monac.* 4577* *Ambrst., codd. ap. Hieron.* vii. 592 (*uide supra*) *Pel.**, qui autem potest *d e.* **uos** (*bis scr.* A; *om.* C) **confirmare** (-ri A) = ὑμᾶς στηρίξαι: uos roborare *Hieron.*, uos stabilire *Ambrst.*; > confirmare uos *Hil.* (*trin.* iv). **iuxta** (iusta FO²): secundum DO* *d* e Ambrst. Orig.* (*int.* iv. 687) *Hil. Aug.* (viii. 702). aeuanguelium D. **praedicationem** (pred. MOUW) = τὸ κήρυγμα: praeconium *Aug.* *om.* **iesu** U. **secundum** + et *e.* **reuelationem**: apocalypsem *d**. **mysterii** (mist. CDTW) = μυστηρίου: sacramenti *d e Orig.* (*int.* iv. 687, 688) *Hil.* **temporibus aeternis** (eter. MW; + *ras.* 3 *litt.* K) **taciti** = χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου: temporis aeterni taciturnitatis *d**, temporibus aeternis taciturnitatis *d² e*, temporibus aeterni tacitis *Monac.* 4577*; temporibus saeculorum occultati D, temporibus saeculorum in silentio habiti *Orig.* (*quater, cf. capitula codicum* A *etc.*,

Digitized by Google

secundum reuelationem
mysterii temporibus
aeternis taciti 26 quod nunc
patefactum est
per scripturas prophetarum
secundum praeceptum
aeterni dei
ad oboeditionem fidei
in cunctis gentibus
cognito 27 solo sapienti deo
per iesum christum cui honor
in saecula saeculorum amen.

EXPLICIT EPISTULA AD ROMANOS.

---

p. 60); quod temporibus aeternis in silentio fuit *Ambrst. Sed.*; temporibus saecularibus taciti *Hil.*

26. **quod nunc patefactum** (pate factum H) **est** = *φανερωθέντος δὲ νῦν*: manifestati autem nunc (modo *Orig.*) D *Orig* (*int.* iv. 687) *Hil.* (*trin.* iv) *codd. ap. Hieron.* (vii. 592) *Aug.* (viii. 702); manifestum est autem nunc *Ambrst.*; innotesceret (-erunt *e teste Belsheim*) autem nunc *de*. **scripturas** (scribt. FHR): scripturis B*; scripturam *Aug.* **prophetarum** (prof. Z*): propheticas (prof. D) D *Ambrst. Orig. Hil. Hieron. et gr. est γραφῶν προφητικῶν*; *deinde pergunt codices citati ap. Hieron.* et aduentum domini nostri iesu christi, *et ita Orig.* iv. 105, 226, 257, *et* i. 389, 488 (*non autem int.* iv. 687) *forsan ex 2 Tim.* i. 10. **secundum**: iuxta *d e*. **praeceptum** (pre. MOUW) = *ἐπιταγήν*: iussionem *de*; imperium *Ambrst.* **aeterni** (eter. MW) **dei**: dei seculorum D; *gr. τοῦ αἰωνίου θεοῦ.* **ad**: in D *d e Aug.* **oboeditionem** (hoboed. C, obed. LW *vg.*) = *ὑπακοήν*: oboedientiam (-dentiam D) DU *dem. Ambrst. Orig. Hil. Aug.*, oboedientia *d*, obeditientia *e*. **fidei**: fidem *d**. **in cunctis** (omnibus D) **gentibus**: in omnes gentes O* *d e Ambrst. Orig. Hil. Aug.* **cognito** (cognitio C) *codd. paene omnes et d*^{3} *f Pel. contra graecum, uerbum cum sequentibus coniungentes, ut sit sensus* cognito solo sapienti deo *etc.*, *id est* solo sapienti deo qui cognitus est per iesum christum (*et distinguunt* gentibus · cognito solo AFT, *cf. c qui uerbum cum seqq. coniungit, licet legat* cogniti; *contra g distinguit* cognito · Soli sapienti *etc.*): cogniti (*γνωρισθέντος*) W *vg. Tisch. c Hil. Aug.*, *et* manifestati *Orig.* (*int.* iv. 687); cognitum *Ambrst. recte, ut uidetur, reddens γνωρισθέντος quod non ad θεοῦ sed ad μυστηρίου u.* 25 *refert*, *cf.* declarasset *d* e*, *et* manifestati autem D *ad init. uersus.*

27. **solo** *codd. plur. et uett. d e*; *pro* solo *datiuo casu cf. Roensch, 'It. u. Ug.' p.* 276, *et Roby 'Latin Grammar,'* I, *p.* 127: soli HLRUWZ^{c} *vg. c f Ambrst. Orig.* (*int.* iv. 687, 688) *Hil.* (*trin.* iv) *Aug.* (viii. 702) *Sed.* **solo sapienti deo** (> deo sap. *d e cum gr.* DE) **per iesum** (ihesum C) **christum** = *μόνῳ σοφῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ*: per solum sapientem dominum nostrum iesum christum D. **cui** (*ᾧ*) *codd. vg. c, et* cuius *d e*: *om. f Orig.* (*int.* iv. 687) *cum gr.* B 33. 72 *syr. pesh.*; *deinde* + est DHO *c*. **honor** (*ἡ δόξα*): gloria D *cod. caraf. d e Ambrst. Hil. Aug. Sed. Bentl.*; claritas *Orig.*; honor et gloria BKL^{c}VWZ *vg. c dem. f.* **saecula saeculorum**: *in ras. scr.* K; sec. *bis* CDMWꝤ𝔓. **amen** *cum* BCDFGHΘKLMTUVWZ *vg. c d e f Ambrst. Orig. Pel.*: *om.* AOR *Hil. Aug. cum gr.* 49. 63; + gratia domini nostri iesu christi cum omnibus uobis amen L^{2} *Ambrst.* (*om.* amen) *cum gr.* P 17. 80 *syr. pesh. etc.*; *uide supra ad u.* 24.

explicit epistula ad romanos *cum* ABCFΘK L*MRTUVZ *c* (*sed scribunt* exptic LV, expt K, ex̄p AFM; epistola BU, aepistola C, epstla T, epīst AFM, epta KL *c*, ept ΘV, epts Z; romanus M, rōm V, r̄ Z): > explicit ad romanos aepistola D; exptc. epta pauli ad romān G; epistula pauli apost. explicit *d*^{o}; explicit ad romanos H; > ad romanos explicit *g Pel.*; ad romanos *d**; ad romanos epta L^{2}; *nihil habent* OW *vg. Tisch. e f*; *deinde addunt* scribta de corintho R, scribens a corinthum *d*^{3}, ad romanos epistola scripta est a corintho per phebem ministeralem L^{2}; *tunc* + habet (*om.* R) uersus DCCCCXI KRVZ^{c} *c*, + hab̄ uer̄s DCCCCXV B, + uersus v̄ī mil̄i XX L^{2} (*sed ad* xii. 5, xv. 4 *uersus* DM̄C II *numerantur*, *ad* xii. 16 DM̄CIII), + hab̄ uer̄s num̄ M̄ Θ, + habet uersus numero (*uersuum numeri desunt*) H; *in a uersuum numeri hoc loco non adnotantur*, *sed in enumeratione librorum utriusque testamenti quae ante Epist. ad Hebr. ponitur*, *Epistulae ad Romanos* uer. ĪXL *adscribuntur*; *similiter e.*

Digitized by Google

DELECTUS NOTULARUM IN EPISTULA AD ROMANOS LECTORIS NOTATU DIGNIORUM.

1. Idem uerbum Graecum diuerse redditum :—
   i. 21 *δοξάζειν*; **glorificare**, magnificare, honorificare, honorare, clarificare *etc.*, *cf.* viii. 30; i. 28 *νοῦς*; **mens, sensus**, intellectus, *cf.* xi. 34; v. 19 *παρακοή*; **inoboedientia**, inobaudientia, contumacia; *ὑπακοή*; **oboeditio**, obauditio, oboedientia, obsequium, subditio; vii. 23 *αἰχμαλωτίζειν*; **captiuare**, captiuum ducere, in captiuitatem ducere; ix. 4 *λατρεία*; **obsequium**, cultura, cultus, officium, famulatus; xi. 16 *ἀπαρχή*; **delibatio**, primitiae, initium, primitiuus; xiv. 5 *πληροφορεῖσθαι* **abundare**, iudicare, plenissime scire, compleri, impleri, *cf.* iv. 21 *et* xv. 13.

2. Tempus praesens et futurum :—
   dicemus *et* dicimus; iii. 5, iv. 1, vi. 1, vii. 7, viii. 31, ix. 14, 30, **dicis** *et* dices xi. 19.
   uiuemus *et* uiuimus; vi. 2, 8.
   constituentur *et* constituuntur v. 19, **credent** *et* credunt x. 14.
   miserebor *et* **misereor** ix. 15 (*bis*), **pono** *et* ponam ix. 33.

3. Tempus praesens et perfectum :—
   accepimus *et* accipimus i. 5, v. 11, *cf.* iv, 11, **effecit** *et* efficit xv. 18.
   oboeditis *et* oboedistis vi. 16, 17, **oboedierunt** *et* oboediunt x. 16.
   exhibetis *et* exhibuistis vi. 16; **credit** *et* crediderit ix. 33, x. 11, (16), *cf.* xiii. 11.

4. Tempus futurum et perfectum :—
   euacuabit *et* -uit iii. 3, **iustificabit** *et* -uit 30, **imputabit** *et* -uit iv. 8, **liberabit** *et* -uit vii. 24, **uiuificabit** *et* -uit viii. 11, **donabit** *et* -uit 32, **accusabit** *et* -uit 33, **separabit** *et* -uit 35; **peccauimus** *et* -bimus vi. 15; **uocabo** *et* uocaui ix. 25.

5. Hieronymus contra Graecum :—
   (*a*) Ubi ordinem uerborum inuertit :—
   iii. 8 **nos quidam**: > *τινες ἡμᾶς*; vi. 12 **uestro mortali corpore**: > *τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι*; vii. 1 **in homine dominatur**: > *κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου*; viii. 9 **in carne non estis**: > *οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί*; ix. 2 **est mihi magna**: > *μοί ἐστι μεγάλη*; 7 **semen sunt**: > *εἰσὶν σπέρμα*; x. 9 **in corde tuo credideris**: > *πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου*; xv. 18 **per me non effecit christus**: > *οὐ κατειργάσατο Χρ. δι' ἐμοῦ*; 32 **ut ueniam ad uos in gaudio**: > *ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς*; xvi. 15 **omnes qui cum eis sunt sanctos**: > *τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους*; 18 **christo domino nostro**: > *τῷ κυρίῳ ἡμῶν Χρ.*

   (*b*) Ubi casum ablatiuum pro accusatiuo, accusatiuum pro datiuo ponit :—
   iv. 9 **in circumcisione . . . in praeputio**: *ἐπὶ τὴν περιτομήν . . . ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν*; vi. 3 **in christo iesu . . . in morte**: *εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν . . . εἰς τὸν θάνατον*; viii. 15 **in timore**; *εἰς φόβον*; ix. 8 **in semine**: *εἰς σπέρμα*; xiv. 1 **in disceptationibus**: *εἰς διακρίσεις*; xvi. 19 **in bono . . . in malo**: *εἰς τὸ ἀγαθόν . . . εἰς τὸ κακόν.*
   i. 23 **in similitudinem**: *ἐν ὁμοιώματι*, *cf.* v. 14, viii. 3; i. 24 **in desideria**: *ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις*; 27 **in masculos**: *ἐν ἄρρεσιν*; 28 **in notitiam**: *ἐν ἐπιγνώσει*; v. 15 **in gratiam**: *ἐν χάριτι.*

   (*c*) Ubi tempora uerborum mutat uel non corrigit :—
   i. 17 **uiuit**: *ζήσεται*; ix. 19 **dicis**: *ἐρεῖς*, *cf.* xi. 19; ix. 20 **dicit**: *ἐρεῖ*; x. 6, 7 **ascendit . . . descendit**: *ἀναβήσεται . . . καταβήσεται*; x. 5 **scripsit**: *γράφει.*

   (*d*) Ubi Latina uersio non bene respondet graeco :—
   i. 4 **praedestinatus**: *ὁρισθέντος* (*nulli προορ.*); iii. 4 **est**: *γινέσθω* (*εστω* G); iv. 12 **qui sectantur**: *τοῖς στοιχοῦσιν uel simile*; v. 12 **in quo omnes peccauerunt**: *ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον*; vii. 13 **operatum est**: *κατεργαζομένη* (*nulli κατηργάσατο*); viii. 22 **parturit**: *συνωδίνει plur.*, *sed οδυνει* FG *forsan lapsu pro ὠδίνει*; ix. 25 **non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam**, *uide ad loc.*; xi. 24 **hi secundum naturam**: *οὗτοι οἱ κατὰ φύσιν*; xiii. 10 **dilectio proximi malum non operatur**: *ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται*; xv. 13 **et uirtute**: *ἐν δυνάμει.*

6. Ignauia Hieronymiana :—
   ii. 15 **reddente illis conscientia**; *eodem uersu* **cogitationum accusantium** *etc.*; viii. 6 *φρόνημα redditur* **prudentia**, 7 **sapientia**, xii. 16 *φρονοῦντες redditur primum* **sentientes**, *deinde* **sapientes**; xi. 20 *τῇ ἀπιστίᾳ redditur* **propter incredulitatem**, 23 **in incredulitate**; 30 *τῇ τούτων ἀπειθείᾳ redditur* **propter illorum incredulitatem**, 31 *τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει* **in uestram misericordiam**; xv. 8 *ὑπὲρ ἀληθείας redditur* **propter ueritatem**, 9 *ὑπὲρ ἐλέους* **super misericordiam**; ix. 15 *ἐλεῶ redditur* **misereor** *bis*, *et οἰκτειρήσω redditur* **misericordiam praestabo**; *deinde οἰκτείρω redditur* **miserebor**; v. 20 **delictum** *pr.* = *παράπτωμα*; **delictum** *sec.* = *ἁμαρτία.*

7. Lectiones uariis de causis notatu dignae :—
   de doxologia **ei autem** *etc. uide* xiv. 23, xv. 4, xvi. 25–27; i. 32 *δικαίωμα, δικαίωσις, δικαιοσύνη*; ii. 7 **his quidem qui . . . quaerentibus**; iv. 18 **sic erit semen tuum** + sicut stellae caeli et arena maris *etc.*; v. 12 *om.* **mors** *sec.* F; 14 **in eos qui non peccauerunt**, *et* in eos qui peccauerunt; vii. 6 **a lege, morientes in quo**, *et* a lege mortis in qua; ix. 5 **qui est super omnia deus benedictus in saecula amen**; 10 **ex uno concubitum habens isaac patre nostro**; xi. 4 **non curuauerunt genu bahal**; 25 **caecitas**; xii. 3 **ad sobrietatem**; 11 **domino** *et* tempori; 13 **necessitatibus** *et* memoriis.

57 ? ? 9

Digitized by Google

Bible-New Testament. Latin, 1889. Vulgate

NOUUM TESTAMENTUM
DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI
LATINE

SECUNDUM EDITIONEM SANCTI HIERONYMI

AD CODICUM MANUSCRIPTORUM FIDEM RECENSUERUNT

† IOHANNES WORDSWORTH S.T.P.

OLIM EPISCOPUS SARISBURIENSIS

ET

HENRICUS IULIANUS WHITE S.T.P.

AEDIS CHRISTI DECANUS

PARTIS SECUNDAE FASCICULUS SECUNDUS

EPISTULA AD CORINTHIOS PRIMA

RECENSUIT H. I. W.

OXONII

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

M DCCCC XXII

Digitized by Google

(SAMS)
5168
.1889
pt. 2, fasc. 2
(RECAP)

LONDINI ET NOUI EBORACI

APUD HUMPHREDUM MILFORD, A.M.

OXONII EXCUDEBAT FRIDERICUS HALL TYP. ACAD.

Digitized by Google

IN HOC SECUNDO FASCICULO INSUNT HAEC

Digitized by Google

Digitized by Google

ARGUMENTUM IN EPISTULAM AD CORINTHIOS PRIMAM.

Praefatio haec continetur codd. nostris ABCDFGHΘKLMNO (*in quo longius obtinet spatium*) PRTUVWZϛ*c tepl.*, *editionibusque antiquis plerisque* (*non autem Iunta* 1534 𝔐𝔖𝔈); *impressit et Thomasius* (I, *pp.* 395, 418, 429, 442) *e codd. Orat.* A. 2, B. 7, *Reginae Suetiae, S. Pauli et S. Petri* A. 1, *et Uatic.* 4221. *Ordinem* (α) *Argumentum*, (β) *Capitula, secuti sumus cum codd.* AFKMORZ: *contra* (α) *Capitula*, (β) *Argumentum, habent* BNUV, *et Argumentum tantum* (*sine Capitulis*) DGLPWϛ*c tepl.*; *longiorem seriem sc.* (α) *Capitula*, (β) '*Testimonia de ueteri Testamento*', (γ) '*Quos sanctorum commemorat apostolus*', (δ) *Argumentum, exhibent* CHΘ (+ *capitulatio altera*) T. *In editionibus antiquis haec praefatio fere semper secundum tenet locum cum prior prologo* Epistola prima ad corinthios multas causas diuersasque complectitur *tribuatur, de quo uidesis infra, p.* 154.

De his argumentis in Epistulas Pauli Marcioniticis uide supra, p. 41, *et De Bruyne* ('*Revue Bénédictine*', *uol.* xxiv, 1907, *pp.* 1 *seqq.*), *P. Corssen* ('*Zeitschr. f. d. neutestl. Wissensch.*', *Bd.* x, 1909, *pp.* 37–9); *cf. et* '*Theolog. Literaturz.*', *Bd.* xxxii, 1907, *pp.* 138 *seqq.*, *Burkitt* ('*Gospel Hist. and its transmission*', *edd.* 2 *et* 3, *p.* 353), *Souter* ('*Text and Canon of the New Test.*', *pp.* 205 *seqq.*), *Harnack* ('*Beiträge z. Einl. in d. N. Test.*', vi, 1914, *pp.* 106 *seqq.*).

Inscr. argumentum in epistola (aepist. C) ad corinthios (-tkeos C) prima (*om. c*) CT*c*; argumentum in primam epistolam pauli ad corinthios ϛ, incipit argumentum epist. ad corent ·I· M, incipit argumentum epistolae primae ad corinth⁻ K, argumentum aepistolae ad chorinteos incipit D; incipit argumentum ad corinthios ·p·⁻ A, incipit argumentum ad corinthios ·I· U, incipit argumentum ad corinthios Θ, incipit prologus ad corintheos V, argumentum ad corinthios H; incipit argumentum de eadem epistola L; incipit argumentum BRZ *edd. antt. plur.*; incipit prologus P; argumentum O; *nihil habent* FGNW.

CORINTHII sunt Achaei, et hi similiter ab apostolo audierunt uerbum ueritatis, et subuersi multifarie a falsis apostolis, quidam a philosophiae uerbosa eloquentia, alii a secta legis Iudaicae inducti; hos reuocat apostolus ad ueram et euangelicam sapientiam, scribens eis ab Epheso.

EXPLICIT ARGUMENTUM.

1. corinthi AFLNRW, chorinti D, chorintii C. **achaei** ACG, acei T, achae M, achai DLN, acai F: achaiae PR, achaie H, achaia OZ*; achaici BΘ (ici *in ras.*) KUVWZ^{c}ϛ*c*. **et** *om.* DF. hii CDFGΘ*N O*TWZ*. militer *lapsu* H. **apostolo** *legimus cum* DMN(-ulo*), *et* apostolos F: apostolis ABC (apostholis) GHΘKLOPRTUVWZ*c*. autierunt L. uerum L; uerbo Z*.

2. **subuersi** (subsi F): + sunt BKVWZ^{c}ϛ*c*. **multifarie** DΘKNTUV, -pharie W*c* (-parie *c**): multifariae ABCFGLMOPRZ, -phariae H; *deinde* + quidam D. **apostolis**: fratribus VZ^{c}; + nam U. quidem O. **a** *sec.*: *ita* A (*omisit lapsu Tisch. in editione codicis*). philosophie W, phylosophiae *c*, phylosofiae CM, philosofiae Z; filosophiae O, fylosophiae F, filosofiae AHN, filosofie LT; philosophiam P. **uerbosa** (-ssa D) **eloquentia** (aeloq. L, eloquencia W): uerboseloquentia MOP (ueruo.); uerbo aeloquentia F; uerbo eloquentiae Z*; *deinde* + et Z*.

3. **alii** (*om.* A*) **a**: alia FGOT, aliam P, alias N*; alii (*om.* a) ϛ*c*; alii ad KN^{c}. **secta**: *om.* M*; sectam KN^{c}P. **legis** (lege Z*) **iudaicae** (-ce HMPTW, iudaycae C): > iudaicae legis *c*; + fuerunt K, + fuerint W. **inducti**: + sunt DLMRϛ, *cf.* KW *supra.* rebocat L. apostholus C, apostolos Z*. **ueram** + fidem ϛ. **et** *om.* FZ*. heuangelicam C, aeuanguelicam D; + fidem et W.

4. sapientia L. **eis** *in ras.* Θ. **ab**: ad Z*. hepheso C, aepheso L, ephesso Z*, effesso D; ephesum P; *item* **epheso** *sine addit. legimus cum* CGHTUZ* (*sed* + amen Z*): + per timotheum AFLMNOPR; + per timotheum discipulum suum BKVWZ^{c}ϛ *c* (*et* + amen BV); + per themotheum cohortans eos et corripiens ut salui fiant in christo iesu domino nostro D; + haec epistola per timotheum corinthiis ab apostolo missa est Θ.

Subscr. **explicit argumentum** ABMZ*c*: explicit prologus PV; explicit ad corinthios prima T; finit argumentum ad cor. U; finito argumento incipit aepistola C; explicit KR; scripta de chorinto uersos DCCCCXI G; *et* + V̄ DCCCLX Z^{c}; *nihil habent* DFHΘLNOWϛ.

Digitized by Google

[PROLOGUS IN PRIMAM EPISTULAM AD CORINTHIOS.

Praefatio haec codd. Hieronymianis recentioribus continetur, e.g. Mus. Brit. Add. 18720 *saec.* xiv, *et editionibus antiquioribus impressis, e.g. Hailbrun* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Froben* 1502, *Sacon* 1515 *et* 1519; *inuenitur in commentariis Brunonis Carthusiani* († 1106) *in Epistulam I ad Corinthios, ut monet nos uir doctissimus A. Souter; cf. Migne, Patr. Lat.* cliii, *coll.* 121, 122. *In editionibus primum tenet locum.*

Inscr. incipit prologus in primam epistolam ad corinthios 18720, *Hailbr.*, *Wild*, *Paganini*; incipit prologus in epistolam primam ad corinthios *Kesler*; prologus in epistolam primam ad corinthios incipit *Sacon* 1515; prologus in epistolam ad corinthios incipit *Froben*; incipit prologus beati hieronymi presbiteri in primam epistolam ad corinthios *Sacon* 1519.

Epistola prima ad Corinthios multas causas diuersasque complectitur, quarum partem relatione fratrum cognouit apostolus, partim ipsorum Corinthiorum sunt litteris indicate, nonnullas uero pro officii sui cura aut ordinat aut emendat, et uariis curationibus medetur diuersa infirmitate languentibus. Nam apud eos primum curatur dissensionis uitium, quod multi pseudo apostolorum intulerunt unitatem scindentes ecclesiae ut propriis nominibus facerent sectatores: quos his exprobrat uerbis apostolus: Hoc autem dico, quod unusquisque uestrum dicit: Ego quidem sum Pauli: ego autem Apollo: ego uero Cephe: ego autem Christi. Et oblique horum se dicit facere nominum mentionem, ut multo magis erubescant id se facere sub falsorum apostolorum nominibus, quod etiam si sub Pauli et Petri fieret nomine displiceret. Secunda causa eius inducitur qui paterne oblitus reuerentie uxorem sibi non erubuit facere de nouerca; quod facinus licet fornicationem appellauerit apostolus, tamen ita condemnauit ut in ultionem facti auctorem talis operis diabolo iudicauerit iudicandum; interposita iudiciorum et litium tertia questione. Quarto loco matrimoniorum iura tractantur. His quinto loco uirginitatis consilium uelut e uicino coniungitur. Sexto loco de escarum licentia disputatur. Septimo atque octauo loco de attondendo uiris, et mulieribus uelando capite, ac sacramentorum communione precipitur. Nono loco emulatio que diuersitate donorum spiritalium nascebatur sub exemplo membrorum et corporis castigatur. Decimo resurrectionis spes multis et argumentis et rationibus approbatur. Ultimo de colligendis ad necessitatem sanctorum nomine caritatis cura uelut edificio culmen imponitur. Interseruntur his pauce que, ut quibusdam uidetur, pendent ex superioribus, aut habent licet proprias tamen paruulas actiones.

EXPLICIT PROLOGUS.]

3. literis *Sacon* 1519. indicatae *Bruno* (*Migne, P.L.* cliii, *col.* 121). **et**: ut 18720.
5. >**primum apud eos** 18720. dissentionis *Sacon* 1519.
6. > **unitatem intulerunt** *Hailbr.*, *Wild*, *Kesler*, *Paganini*. ecclesie *Hailbr.*, *Wild*, *Paganini*, *Sacon* 1515 *et* 1519. **propriis nominibus** 18720: proprii nominis *edd.* **quos** 18720 *et Bruno*: quod *edd.* hiis 18720.
7. exprobat *Hailbr.*; exprobratur *Kesler*.
8. appollo *Hailbr.*, *Wild*.
9. **oblique** 18720 *et Hailbr.*, *Wild*: ob hoc quidem *Kesler*, *Paganini*, *Sacon* 1515 *et* 1519, *Bruno*.
10. **nominibus**: ominibus *Hailbr.* **et Petri** *om.* 18720.
11. paternae *Bruno*.
14. autorem *Sacon* 1515 *et* 1519. dyabolo *Sacon* 1515. **interposita** 18720: imposita *edd.* iuditiorum *Paganini*.
15. quaestione *Bruno*. **iura tractantur. His quinto loco** *etc. ita distinximus cum ed. Sacon* 1519: iura tractantur his (hiis 18720). Quinto loco *etc. distinguunt rell.*
17. attundendo *Bruno*.
18. praecipitur *Bruno*.
19. aemulatio *Bruno*. spiritualium *edd.* (*exc. Hailbr.*). **nascebatur**: noscebatur *Bruno*.
22. charitatis *Kesler*, *Paganini*, *Sacon* 1515 *et* 1519, *Bruno*. **uelut edificio culmen** 18720: uel edificatio cultui *edd.*
23. hiis 18720. **pauce** 18720 *Hailbr.*, *Wild*, *Paganini*: pauca *Kesler*, *Sacon* 1515 *et* 1519, *Bruno*. quae *Bruno*.

Subscr. **explicit prologus** *plur.*: > prologus explicit *Sacon* 1515.

Digitized by Google

[ARGUMENTUM AD CORINTHIOS.

Praefatio haec continetur codicibus Basil. B. I. 6 (*saec.* x), *Lambeth.* 4 (*saec.* xii) *et Spinal.* 45 (*saec.* ix); *fuit etiam in codice nostro* Θ *uel certe in archetypo eius, sed nunc ultima tantum uerba* (*sc.* nam uiginti quinque *etc.*) *supersunt; impressimus ergo ex editione uiri doctissimi D. de Bruyne*[1], *qui praefationem tribuit Pelagio; at ueri similius est eam, utpote in una sola familia codicum Commentarii Pseudo-Hieronymiani inuentam*[2], *potius ab alio quopiam concinnatam esse.*

Notandum est in his codicibus praefationem cum capitulationibus quas infra sub titulo 'Θ (*capitulatio altera*)' *impressimus coniunctam esse; sed ut lectoris commodo consulamus capitulationes separatim posuimus.*

Inscr. argumetum ad corintios *Basil.*, Incipit argumentum chorinthiorum *Spinal.*, Incipit prologus in epistolam primam ad corinthios *Lamb.*

[1] *Revue Bénédictine, uol.* xxiv, 1907, *pp.* 257 *seqq.*
[2] *Uide A. Souter,* '*Character and History of Pelagius' Commentary on the Epistles of St. Paul*' (*Proceedings of the British Academy, vol.* vii, 1916, *p.* 24).

Corinthus metropolis ciuitas achaiae esse perhibetur; huius incole a beato apostolo paulo uerbum euangelicae ueritatis audierant, et postmodum subuersi quidam eorum a pseudo apostolis, quidam etiam a mundanae aeloquentiae sectatoribus fuerant, nonnulli uero etiam iudaicis traditionibus deprauati; hos sanctus apostolus ad noui testamenti regulam reuocare contendit, scribens eis ab epheso. In qua scriptura admirabilis diuinae gratiae scientia declaratur, quod in tam breui epistula quae intra mille fere uersuum numerum continetur, tantae causae determinantur quantas forsitan nec in quinquaginta milibus uersuum alter potuisset explanare. Nam uiginti quinque et eo amplius causas in eadem epistula edisseri non dubium est.]

1. **perhibetur** *om. Spin.* **incole**: *pergit* uerbum ueritatis ab apostolis audierunt. sed quidam eorum a pseudo apostolis subuersi sunt quidam a philosophiae uerbosa eloquentia deprauati. alii uero ad sectam legis iudaicae inducti fuerant. Hos sanctus apostolus ad euangelii regulam reuocare *etc. Lamb.*
4. **etiam** *om. Spin.*
6. **qua** + tamen *Lamb.* scripta *Lamb.* **scientia** *Lamb. et de Bruyne*: scientiae *Basil. Spin.*
8. **quinquaginta**: quadraginta *Spin.*
9. **explanare**: explere *Basil. Lamb.* **nam uiginti**: *hic incipit* Θ.
10. **edisseri** *Lamb. et de Bruyne*: disseri Θ *Basil.*, deseri *Spin.* **non dubium est**: *pergunt* Prima est excepta epistolae praefatione *etc. codd.*; *uide infra, p.* 157.

Claudius Taurinensis Episcopus (*saec.* viiii *in.*) *hunc prologum, in commentario nondum impresso, in usum uertit, ut monet nos amicus doctissimus A. Souter; cf.* '*Character and History of Pelagius' Commentary*', *p.* 24.

Digitized by Google

CAPITULA IN EPISTULAM

Capitula exstant in codd. ABCFHΘ(*capitulatio et capitulatio altera*)KMNORTUVZ.

Desunt in DGLPW *c d e f g edd. antt. plur.; Kesler* (1487) *habet* Incipit capitulatio epistole ad Corinthios . que . xvi . partitur capitulis.

Inscr. incipiunt breues A, inc· breuis· epistulae F, incipiunt (incipit M) capitula KMRZ*, incipiunt (incip‐t V) capitula (cap‾ V) ad corinthios (corinth^{i} V) VZ^{c}, incipiunt capitula (capitl B) epistolae (epl B; *om.* U) ad corinthios primae (·I· B) BU, incipiunt capitula (kapitulae C) in epistola (aep. C) ad corintios prima CT, incipit (incip H) capitulatio ad corinthios HΘ, inci ad corintios N; *nihil habent* Θ (*capitulatio altera; uide supra, p.* 155) O.

AFKMOZ *Edidimus ex codice A, uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis tantum omissis quae ad meram orthographiam spectant; cf. Thomasium, I, p. 442, qui capitula ex codd. Uatic. 4221 et Orat. A. 2 impressit.*	N *Edidimus ex ipso codice.*	CHΘTU *Edidimus ex codice C, uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis tantum omissis quae ad meram orthographiam spectant.*	*Orat.* B. 7 *Impressit Thomasius, I, p.* 395.
I. De plenitudine diuitiarum gratiae et scientiae corinthiorum (i. 1).	De plenitudine diuitiarum gratiae et scientiae corinthiorum.	I. Laudat chorintheos et ad concordiam hortatur qui dicunt ego pauli . Ego autem apollo . et quia non missus sit babtizare . et quod stultam fecerit deus sapientiam mundi (i. 1).	I. De instructione, qua Corinthios Apostolus in Christo plenissime confirmauit (i. 1).
II. De apostolo ad unitatem corinthios conponente (i. 10).			II. De exhortatione unitatis, et schismatibus sibi nuntiatis (i. 10).
III. De contentione corinthiorum (i. 11).			III. De Christo, qui diuidi non potest in magistris, et baptizatorum personis (i. 12).
IIII. De uerbo crucis quod stultitia sit pereuntibus saluis uero futuris uirtus sit dei (i. 14).	De uerbo crucis quod stultitia sit pereuntibus.		
V. De perditione sapientiae saeculi (i. 18).			IV. De Christo, qui per mundi sapientiam non potest indagari (i. 18).
VI. De deo eligente stultitiam istius saeculi et infirma et ignobilia ut confundat sapientes et fortia ut et qui gloriatur in domino glorietur (i. 26).	De deo elegente(-em*) stultitia huius saeculi et infirma et ignobilia ut confundat sapientes.		V. De Deo, qui nobilia et honoranda contempnit (i. 26; i. 30).
VII. De sapientia mundi et sapientia dei (ii. 1).	De sapientia mundi et sapientiam dei de spiritu omnia perscrutante.	II. Quia non iudicauerit se scire . nisi christum et hunc crucifixum . et ser-	

Notae ad codd. AFKMOZ. I. plenitudinem Z. et scientiae *om.* F*. II. ad unitatem (-te Z): adnuntiante O. conponentes Z. IIII stultitiam M. saluus OZ*; salus A*F^{med}MZ^{c} *Orat.* uero: uerbo F*. uirtus: *om.* M; + uirtutis K. deus K; + *rasura in* O (*quid fuerit non liquet*). V. sapientia Z. VI. eligentem A*KZ, elegentem F*; + et Z. et *pr. om.* F*. fortiora F^{med}O *Thom.* ut *sec. om.* M. et qui: *om.* et O (*sic*); *om.* qui M*; cum Z. VII. sapientiam *sec.* A*.

Digitized by Google

AD CORINTHIOS PRIMAM.

Post unumquodque capitulum addidimus cap. et uers. Epistulae ad quos sectio incipit.

Ut lectoris commodo consulamus, in ultima columna posuimus capp. et uerss. Epistulae ad quos incipiunt sectiones Priscillianisticae de quibus supra tractauimus, pp. 20 *seqq.*

Θ (*capitulatio altera*) *Basil.* B. I. 6, *Spinal.* 45. *Edidimus ex codice* Θ, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis; uide De Bruyne in 'Revue Bénéd.'* (xxiv, *p.* 257 *seqq.*).	R *Impressit Thomasius*, I, *p.* 418.	BV *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1, *apud Thomasium*, I, *p.* 429. *Impressimus ex codice* V, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, exceptis iis quae ad meram orthographiam spectant.*	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae; cf. Schepss, p.* 170.
Prima est excepta epistolae profationem qua illos ad unum sentienti concordiam reuocat et ut ad ipsum omnes loquantur hortatur.	I. Fidelis deus per quem uocati estis (i. 9).	I. Obsecro itaque uos fratres (i. 1).	I. *incipit ad* cum homnibus (i. 2; i. 1 *apud Schepss*).
	De schismatibus et contentionibus uerborum.		II. *ad* obsecro autem (i. 10).
	Crux pereuntibus stultitia est.		
			III. *ad* gratias ago deo (i. 14).
II. Qua uanissimam et nullius momenti sapientiam et uirtutem et nobilitatem docet esse carnem.			IIII. *ad* uerbum enim crucis (i. 18). V. *ad* quoniam et iudaei (i. 22). VI. *ad* uidete enim (i. 26). VII. *ad* sed quae stulta (i. 27; i. 28 *apud Schepss*). VIII. *ad* ex ipso autem (i. 30).
			VIII (*sic*). *ad* et ego quum (ii. 1).

Notae ad codd. CHΘTU. I. stultam *partim in ras.* Θ.

Notae ad codd. Θ *Basil.* B. I. 6, *Spinal.* 45. I. praefacione *Bas. Spin.* sentiendi *Bas. Spin.* ad *sec. om. Spin.* II. carnem: carnalem *Bas. Spin.*

Notandum est numeros qui textui Epistulae in codicibus NV *adscribuntur non suis sed Amiatinis capitulis respondere.* P *neque capitulationes habet neque numeros textui Epistolae adscriptos; sed, ut ex litteris capitalibus in textu exaratis conicimus, apographum secutus est in quo sectiones huic familiae codicum propriae inerant.*

Digitized by Google

AFKMOZ	N	CHΘTU	*Orat.* B. 7
VIII. De bonis futuris quae nondum sunt cuique reuelata (ii. 9). IX. De spiritu omnia perscrutante (ii. 10).		mo eius non in sapientia uerbi sed sapientiam loquitur inter perfectos . et si cognouissent numquam dominum crucifixissent .	VI. De sublimitate sermonis, quem in opere transfiguratum ostendit (ii. 1).
X. De spiritu dei et mundi istius spiritu et de spiritalibus hominibus et animalibus (ii. 12).	De spiritu dei et mundi istius spiritu et de spiritalibus et carnalibus et de aedificio cultuque doctrinae.	et quae hoculus non uidit. et spiritus homnia scrutatur . animalis autem homo non percipit quae spiritus sunt (ii. 1).	VII. De duobus spiritibus: et quod spiritualis omnia scrutetur (ii. 11).
XI. De spiritalibus et carnalibus et de apostolo lacte corinthiis propinante (iii. 1). XII. De aedificio cultuque doctrinae et aedificatoribus et doctoribus et mercedibus operantium uel si cuius operatio arserit detrimentum sit (iii. 9).		III. Quia lac eis potum dederit non hescam . et si quis qui plantat superhedificat aurum argentum ligna faenum . et nescitis quia templum dei estis . et sapientia mundi stultitia est . et nemo glorietur in hoc (iii. 1).	VIII. De carnalibus, qui cibum capere nequeunt, sed lacte potantur (iii. 1). IX. De fundamento ueritatis, quod Apostolica fundauit auctoritas (iii. 9).
XIII. De sanctis quod templum sint dei (iii. 16). XIIII. De sanctis quod aliter sapientes esse non possint nisi stultitia saeculo fuerint et de sapientibus saeculi quod ubi se aestimant sapere ipsi stultissimi depraehendantur (iii. 18). XV. De inani iactantia gloriantes in homine et quod sanctis tam praesentia quam futura sint diuinitus adtributa (iii. 21).	De sanctis quod templum sint dei et de sapientibus saeculi de inani iactantia gloriantis in homine et de contemptu existimationis humanae.		X. De sapientia mundi, quod stultitia sit apud Deum (iii. 16).
XVI. De contemptu aestimationis humanae et desiderio laudis futurae cum deo (iv. 1).		IIII. Hic iam queritur inter dispensatores . et nolite ante tempus iudicare . et	XI. De sacerdotibus a Deo non ab homine infimo iudicandis (iv. 1).
XVII. De uana gloria (iv. 6).	De uana gloria et de apostolis spectaculum factis mundo angelis et hominibus.	quid habes quod non accepisti . et quod apostholos deus nouissimos hostendit . et aesurimus et	XII. De falsis sacerdotibus, qui eadem, licet nudis sermonibus, quae sancti sacerdotes, insinuant (iv. 6).

Notae ad codd. AFKMOZ. IX. perscrutantem F; scrutante K. XI. lac M *codd. ap. Thom.* corinthis A*; corinthios O. propinare AFO. XII. cultoque Z; cultoreque *codd. ap. Thom.* **et** *pr.* + de FKOZ *Thom.* aedificationibus K. **et doctoribus** *om.* M. **et** *tert.* + de F^{med}K (*in ras. scr.*). **si** *om.* F*. **cuius**: cu||ibus Z*. **arserit**: arescit A*. detrimenta M; detrimento *Orat.* **sit**: patietur F^{med}K *Thom.*, patiatur Z; *om.* F*MO *Orat.* XIIII. **de sanctis** (sancti is *et* i *sec. in ras.* K): sancti M. possent F; possunt K *Orat.* **stultitia** A*F*OZ: stulti a $A^{c}F^{med}$ *Thom.*; stulti in M; stulti *tantum* K. fuerunt O. **sapientibus** *ex* -tes M. **aestimant**: existimant FKMOZ *Orat.* **ipsi**: *om.* K; + sibi *codd. ap. Thom.* XV. inania iactantiae A*, inania iactantia FO, inania et anti a M. gloriantis O. **homine**: hominem (*ex* homunem) M; nomine Z. **quam**: qui O. XVI. **aestimationis**: existimationis FKMOZ *Thom.* **cum** *om.* A*. XVII. **uana**: una F, **gloria** + quae retunditur cogitando nos nihil a nobis habere sed a deo omnia *Uat.*

Digitized by Google

Θ (*capitulatio altera*)	R	BV *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
	Sapientiam loquimur inter perfectos.	II. Et ego cum uenissem ad uos fratres (ii. 1).	(X. *non datur in Cauensi; apud Schepss* = ii. 8 si.)
	Animalis homo non percipit quae sunt Spiritus Dei.		XI (*sic*). *incipit ad* nobis autem reuelauit (ii. 10). XII (VII *cod.*). *ad* nos autem non (ii. 12).
III. Qua corripit illos quia inter se propter diuersos magistros contentiosa iurgia habeant.		III. Et ego fratres non potui uobis loqui quasi spiritalibus (iii. 1).	
	Fundamentum est Iesus Christus.		
			XV (*sic*). *ad* dei enim sumus (iii. 9). XVI. *ad* fundamentum enim (iii. 11).
	Uos estis templum Dei.	IIII. Nescitis quia templum dei estis (iii. 16).	XVII. *ad* nescitis quia (iii. 16).
			XX (*sic*). *ad* mihi autem pro (iv. 3). XXI. *ad* itaque nolite (iv. 5).
IIII. Quia gloriarentur in sapientia et in fortitudine et in nobilitate.		V. Haec autem fratres transfiguraui in me (iv. 6).	

Notae ad codd. CHΘTU. II. **sapientia**: sapientiam H. **numq. dom. crucifixissent** *om.* T. **uidit** + nec auris audiuit U. **omnis** HΘ. >sunt spiritus HΘU. III. **si quis** *om.* HΘU. **qui** *om.* T. **plantat** + et qui rigat unum sunt et si quis HΘU. **superedificauit** T. **hoc**: homine HΘU. IIII. **inter** *om.* HΘ. **apostolus** HΘ. **nouissimus** HΘ.
Notae ad codd. BV *etc.* V. transfigurauit *cod. S. Petri* A. 1.

Digitized by Google

AFKMOZ	N	CHΘTU	*Orat.* B. 7
XVIII. De apostolis mundo huic et angelis et hominibus spectaculum factis et omnibus eorum passionibus et quod manibus fuerint operati (iv. 9).		sitimus et nudi sumus . et quod per euangelium eos genuerit . et thimotheum ad eos miserit (iv. 1).	XIII. De sanctis sacerdotibus, qui cum temporis iniquitate circumdantur, putantur stulti (iv. 10).
XVIIII. De apostolo in domino christo per euangelium corinthios generante et de sanctis quod apostolos debeant imitari (iv. 15).	De apostulo in domino christo per euangelium corinthios generantem et de apostolo minantem corinthiis et de fornicatione facta inter corinthios.		XIV. De uirtute operis, et tumore inanis sermonis (iv. 16).
XX. De apostolo minante corinthiis et quod non in sermone sed in uirtute est regnum dei (iv. 18). XXI. De fornicatione facta inter corinthios (v. 1). XXII. De traditione fornicatoris satanae (v. 3).		V. Quia non in sermone est regnum dei . et hutrum in uirga ueniat . et de eo qui huxorem patris abebat iudicando . et quia modicum fermentum totam massam corrumpat . et de fornicariis et auaris et rapacibus et maledicis (iv. 18).	
XXIII. De contagione et pascha (v. 6). XXIIII. De separatione sanctorum a praetereuntibus disciplinam (v. 9).	De contagione et pascha et de fratribus disceptantibus et quod sancti mundum et angelos iudicabunt.		XV. De sententia quae in eum, qui ad paternum uoluit reuerti errorem (v. 1). XVI. De fermento ueteri expurgando (v. 6).
XXV. De fratribus disceptantibus quod a fratribus debeant iudicari et quod sancti mundum et angelos iudicabunt (vi. 1).		VI. Quia iudicia habeant apud iniquos . et quia angelos iudicabimus . et quia fornicarii et hidolis seruientes et adulteri et molles regnum dei non possidebunt . et haec quosdam fuisse . et homnia mihi licent . et hesca uentri . et qui haderet meretrici . et membra uestra templum est spiritus sancti (vi. 1).	XVII. De fornicationibus fugiendis (v. 9). XVIII. De sanctis mundum iudicaturis, et iudicio mundi quod in plebe futurum est (vi. 1).
XXVI. De sanctis quod iniuriam facere non debeant sed tolerare (vi. 7). XXVII. De iniustis quod regnum dei non possidebunt et quod omnia peccata baptismi gratia diluuntur (vi. 9).	De sanctis quod iniuriam non debeant facere sed tolerare de iniustis quod regnum dei non possidebunt et de pudicitia et resurrectione et sanctis quod membra sint domini.		
XXVIII. De pudicitia et resurrectione (vi. 12).			XIX. De escis quod uentri sint aptae; escis etiam uenter (vi. 13).

Notae ad codd. AFKMOZ. XVIII. apostolos A*. expectaculum Z; spectaculis F*. **omnibus**: hominibus A*Z. **eorum** + cum O. **et** *quart. om.* F*. **quod**: + per omnia FKMO *Thom.*; + per omnibus Z. **fuerint operati**: *ita* A[c]; *om.* **fuerint** A*F*; fuerunt operati K. XVIIII. **per**: in F*. generantem A*F*OZ*. apostolus K. imitare Z. *pro* quod ap. deb. im. *habent* quod apostoli fuerint operati *codd. ap. Thom.* XX. **minante**: moenante F*; monente K. corinthios K. XXII. fornicatores Z; fornicationis *Orat.* XXIII. -aschalis *tantum* Z; *reliqua perierunt.* XXIIII. **a**: ac K; et *Thom.* disciplina F*O. XXV. **a** *om.* A*. indicare KM*. XXVI. >non facere F*O. debent O. tollerare A*OZ. XXVII. **iniustis** + *ras.* 2 *litt.* A. baptimis M* (-tismis M[a]). diluantur FKO *Orat.*

Digitized by Google

Θ (*capitulatio altera*)	R	BV *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
			XXII. *incipit ad* ut et nos uobis (iv. 8).
			XXIIII (*sic*). *ad* non ut confundam (iv. 14).
			XXV. *ad* ideo misi ad uos (iv. 17).
		VI. Tamquam non uenturus sim ad uos (iv. 18).	
			XXVI. *ad* quid uultis (iv. 21).
V. Quia tam grauis inter illos fornicatio erat cum et gentium quidem possit spurcitia conparari.	II. De quodam qui uxorem patris sui habuit tradendum satanae in interitum carnis (v. 1).	VII. Scripsi uobis in epistola (v. 9).	XXVII. *ad* ego quidem absens (v. 3).
VI. Quia malorum consortia non exsecrantur et eorum habere amicitias familiaritatemquae uiderentur. VII. Quia saecularia sua ab infidelibus magis quam a sanctis uelint negotia terminari.	III. Non bona gloriatio uestra. Pusillum fermentum totam massam corrumpit. Et de iudiciis inter fratres. Nolite fornicari quia corpora uestra membra sunt christi (v. 6).		XXVIII. *ad* non bona gloriatio (v. 6). XXVIIII. *ad* itaque aepulemur (v. 8). XXX. *ad* audet aliquis (vi. 1).
VIII. Quod cum ab aliis eos fraude atque iniuriam patienter ferre oporteret ipsi sibi inuicem fraudulenti iniuriosique existerent.		VIII. Omnia mihi licent sed non expediunt (vi. 12).	XXXI. *ad* nolite errare (vi. 9). XXXII. *ad* omnia mihi licent (vi. 12). XXXIII. *ad* corpus autem non (vi. 13). XXXIII (*sic*). *ad* nescitis quoniam (vi. 15).

Notae ad codd. CHΘTU. IIII. timotheum HΘU, thimoteum T. V. uirgam HΘ. et *tert. om.* U. fermenti T. corrumpit H. VI. indicauimus HT. idoli Θ. et adulteri *om.* T. quosdam: quondam U. meretrice H.

Notae ad cod. Θ (*capit. alt.*). V. cum et gentium: cui nec gentium *Bas. Spin.* VI. mala *Spin.* execrarentur *Bas. Spin.*; *deinde* > sua ab infidelibus magis quam a sanctis iuris uelle negotia terminare septima quia saecularia *Spin.* (*om.* et eorum . . . uiderentur). VIII. eos: eorum *Spin.* fraudem *Bas. Spin.* oportere *Spin.*; opponeret *Bas.*

Notae ad codd. BV *etc.* VII. epistolas *cod. S. Petri* A. 1. VIII. non + omnia *Thom.*

AFKMOZ	N	CHΘTU	*Orat.* B. 7
XXIX. De sanctis quod membra sint domini et de fornicatoribus quod membra sint meretricis (vi. 15).			XX. De sanctis qui consuluerunt apostolum an permitterent incontinentibus nubere (vii. 1).
XXX. De magnitudine criminis fornicationis et quod sancti sui non sint sed praetio sanguinis dominici conparati (vi. 18).	De magnitudinem criminis fornicationis et quod sancti praetio sanguinis sint conparati et de coniugibus et diuersitate donorum.		XXI. De omni peccato quod sanctis sit a corpore alienum (vi. 18).
XXXI. De coniugibus et mutua corporis potestate (vii. 1).		VII. Et hunusquisque huxorem suam habeat et mulier sui corporis potestatem non abet . et uolo autem homnes homines esse hut meipsum . et de non nubtis et uiduis . et alioquin filii uestri inmundi essent . et circumcisio nihil est . et seruus uocatus es non sit tibi curae (vii. 1).	XXII. De lege connubii sed et libertate concessa (vii. 8).
XXXII. De apostoli continentia et diuersitate donorum (vii. 6).			
XXXIII. De felicitate continentiae et melius esse nubi quam uri (vii. 8).	De felicitate continentiae et melius nubere quam uri.		
XXXIIII. De coniugibus non separandis (vii. 10).			
XXXV. De uiro ac muliere coniuges infideles habentibus (vii. 12).			
XXXVI. De unoquoque ut sic permaneat quemadmodum est uocatus (vii. 24 *sic*).	De unoquoque ut sic permaneat quemadmodum est uocatus et de uirginibus et uiduis.		XXIII. De perseuerando in ordine humanae conditionis usque ad diem libertatis (vii. 16).
XXXVII. De uirginibus et uiduis et contemptu praesentium (vii. 25).		VIII. De uirginibus . et nubtis . et uiduis (vii. 25).	XXIV. De uirginitate quod non imperio sed consilio diuino assumitur (vii. 25). XXV. De plebe quam apostolus de melioribus exhortatur (vii. 28).
XXXVIII. De nuptiis iteratis (vii. 36).			XXVI. De benefaciendo semper et melius (vii. 36).
XXXIX. De sacrificatis simulachro (viii. 1).	De sacrificatis simulacro.	IX. De hidolis . et eschis inmolatis . et siquidem sunt dii multi et domini multi . et hescha nos non commendat deo . et non sum liber . non sum apostholus . aut solus ego et barnabas . et si quis mili-	XXVII. De hiis quae idolis immolantur et de uno deo et dominis multis (viii. 1). XXVIII. De prudentibus qui etiam per contentum temerare prohibentur aduersa (viii. 8).

Notae ad codd. AFKMOZ. XXIX. **sint** *pr.*: **sunt** *Thom.* **de** *sec. om.* Z. fornicationibus M. **meretricibus** A* (bu *eras.*). XXX. **sint** : sit A*. **dominici** : domini A*. **conparare** Z*. XXXI. corporum FKM (-rarum*) OZ *Thom.* XXXII. continentiae Z. **et** + de *Thom.* **donorum** + dei K. XXXIII. **esse** : est *codd. ap. Thom.* nubere F^{med}K *Orat.* XXXIIII : *lapsu* XXXV *in* Z. XXXV (XXXVI *in* Z). uiros A*. mulieres A*. **coniuges** (-gis Z) : + in fide FK *Thom.*; + et in fide Z. infidelis Z. XXXVI (XXXVII *in* Z). permaneant A*. **est** + et F*. > uocatus est Z. XXXVII *est* XXXVIII *in* Z. XXXVIII *est* XXXVIIII *in* Z. XXXIX. **sacrificatis** : sacrificiis *Orat.*

Digitized by Google

Θ (*capitulatio altera*)	R	BV *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
VIIII. Qua coniugatis.	IV. De contentia et unusquisque suam uxorem habeat. Et qui fuerint incontinentes nubant.	VIIII. De quibus autem scripsistis mihi (vii. 1).	XXXV. *incipit ad* de quibus autem (vii. 1). XXXVI. *ad* propter fornicationes (vii. 2).
X. De qua uiduis.	Ne fiat separatio coniugii. In qua uocatione uocatus est quis in ea ambulet (vii. 1).		XXXVII. *ad* uolo autem (vii. 7). XXXVIII. *ad* praecipio non ego (vii. 10; *sed Schepss* vii. 9 melius). XXXVIIII. *ad* circumcisus aliquis (vii. 18). XL. *ad* unusquisque in qua (vii. 20; *sed Schepss* vii. 19).
XI. Qua docet in ea ut circumcisus adducere praeputium uelit aut qui praeputiatus est circumcidi.			XLI. *ad* de uirginibus autem (vii. 25). XLII. *ad* alligatus es (vii. 27).
XII. Qua de uirginibus ait et quid illi uideatur edisserit.	V. De uirginibus (vii. 25).	X. De uirginibus autem preceptum domini non habeo (vii. 25).	XLIII. *ad* si autem acceperis (vii. 28). XLIIII. *ad* si quis autem turpem (vii. 36).
XIII. Quod christianae religioni condicio non possit obesse seruilis.			XLV. *ad* nam qui statuit (vii. 37). XLVI. *ad* de his autem quae (viii. 1).
XIIII. De his qui falsa scientia inflati edebant idolis immolata.	VI. De sacrificatis et escis idolorum. Et quis militat suis stipendiis umquam. Praedicans euangelium inde uiuat. Omnibus omnia fui ut omnes lucrarer (viii. 1).	XI. De his autem qui idolis sacrificantur (viii. 1).	XLVII. *ad* si quis autem diligit (viii. 3; viii. 2 *Schepss*). XLVIII. *ad* quidam autem (viii. 7). XLVIIII. *ad* esca autem nos (viii. 8). L. *ad* uidete autem ne (viii. 9). LI. *ad* quapropter si (viii. 13).

Notae ad codd. CHΘTU. VII. **et** *ad init.*: **ut** HΘ. > **suam ux.** T. **abet**: **habeat** HΘ. **homines** *om.* HΘTU. **hut**: **sicut** HΘTU. **non** *sec. om.* HΘU*. **nuptiis** U*. **sit** *om.* Θ*. IX. *cum praecedenti capitulo coniungit* U. **et** *pr. om.* T. **siquidem**: **quidem** U. **nos** *om* HΘ. **et barnabas**: **et** *in ras. scr.* Θ. **et si**: *om.* **si** HΘTU.

Notae ad cod. Orat. B. 7. XX, XXI. *Notat Thomasius hos titulos ordine praepostero positos esse.*

Notae ad cod. Θ (*capit. alt.*). VIIII. **qua** + **de** *Bas. Spin.* X. > **qua de** *Bas. Spin.* XI. **in ea ut**: **ne aut** *Bas. Spin.* **praeputium** *om. Spin.* *Capitula* xi *et* xii *inuerso ordine ponuntur in Spin.* XIIII. **inflati** + **et** *Bas.*

Notae ad codd. BV *etc.* XI. **qui** (*ita* BV *cod. S. Pauli*): **quae** *cod. S. Petri* A. 1.

Digitized by Google

AFKMOZ	N	CHΘTU	*Orat.* B. 7
		tat suis stipendiis . et qui altario deseruiunt inde participantur (viii. 1).	
XL. De paulo se apostolum esse corinthiis protestante et de ceteris apostolis circumducentibus feminas (ix. 1).	De paulo corinthis apostolum se protestante.		XXIX. De potestate manducandi et bibendi et operandi (ix. 1). XXX. De gloria continentiae quam ne amittat eligit moriendum (ix. 13).
XLI. De apostolo omnibus bonis se per omnia conparante (ix. 19). XLII. De conparatione in stadio currentium (ix. 24). XLIII. De apostolo corpus suum cedente et seruituti subdente (ix. 26).	De conparatione in stadio currentium et apostolo corpus suum castigantem et seruituti redigentem et babtismo iudaeorum ignorantium et de figuris quae iudaei acceperint et periculo nimiae confidentiae.	X. Quod homnium se seruum fecerit hut plures lucrifaceret . et qui in stadio currunt . et sic curro . et quia patres nostri homnes sub nube fuerunt . et neque temptemus christum . et qui se existimat stare (ix. 19).	XXXI. De lucro animarum cuius causa apostolus omnibus se similauit (ix. 19). XXXII. De corona incorruptibili propter quam ab omni est intemperantia abstinendum (ix. 24).
XLIIII. De baptismo iudaeorum ignorantium et spiritali esca et potu et prostratione plurimorum et peccatis omnibus in deserto (x. 1). XLV. De figuris quae iudaeis acciderint scripta sint autem ad correptionem nostram (x. 6). XLVI. De periculo nimiae confidentiae (x. 11).			XXXIII. De patribus qui in nube et mare sunt baptizati (x. 1).
XLVII. De domino sic temptante famulos suos ut possint omnia sustinere (x. 13).	De domino sic temptante famulos suos ut possint omnia sustinere et benedictione panis et calicis.		
XLVIII. De benedictione panis et calicis (x. 15).		XI. Calicem cui benedicimus . et quia hunus panis . haut quod hidolum sit aliquid . et homnia licent et homne quod in macello	

Notae ad codd. AFKMOZ. XL. paulum A*F*MZ. protestantes M. de *sec. om.* Z. feminis K. XLI. **apostolo** *partim in ras.* K. bonis *om.* M. **se per**: semper F^{med}MOZ. XLII. conparationem Z. **in stadio**: in gaudium *Uat.* XLIII. **cedente**: credente A*; castigante F^{med} *codd. ap. Thom.* seruitute O. XLIIII. baptismum A*F*. **ignorantium**: in mari rubro K. potus F*. et *tert. om.* M. **prostratione**: praestatione *Orat.* (*cf.* I *Macc.* x. 28), prospectione O; ista ratione A*, pro ista ratione Z. XLV. acciderunt *Thom.* scripta sunt FKO *Thom.* **autem** *om.* F*. **correptionem**: tionem *bis scr.* A (*pr. eras.*). XLVI. *totum capitulum om.* O. **nimiae**: animae F*. XLVII (XLVI *in* O). **temptante**: temperante A* (*ut udtur*) F^{med}O *codd. ap. Thom.* possent F. sustenere A*. XLVIII *est* XLVII *in* O.

Digitized by Google

Θ (*capitulatio altera*)	R	BV *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
			LII. *incipit ad* nonne iesum dominum (ix. 1).
			LIII. *ad* numquid non (ix. 5).
		XII. Nescitis quia que in sacrario cooperantur (ix. 13).	LIIII. *ad* quis militat suis (ix. 7).
			LV. *ad* si alii potestatis (ix. 12).
			LVI. *ad* nescitis quoniam (ix. 13).
XV. Qua ostendit se etiam sibi debita spreuisse ut omnem occansionem eis qui indebita sibi exigere uidebantur auferret.	VII. Omnis qui in agone currit omnium continentiam habet. Temptatio uos non adprehendat nisi humana. Nolo uos participes esse daemoniorum. Omne quod in macello uenit manducate (ix. 24).		LVII. *ad* nam quum liber (ix. 19). LVIII. *ad* nescitis quod (ix. 24).
XVI. Ubi patrum exemplo sola religionis (relionis *Cod.*) non sufficeret sacramenta demonstrat nisi ab omni iniustitia atque iniquitate cessetur.		XIII. Nolo enim uos ignorare fratres (x. 1).	LVIIII. *ad* nolo enim uos (x. 1).
			LX. *ad* haec autem in (x. 6).
		XIIII. Propter quod carissimi mihi (x. 14).	

Notae ad codd. CHΘTU. IX. **qui** : quia T. X (VIIII *in* U). **se** *pr. sup. lin.* T. **seruum** *bis scr.* U. **in stadio** : diu HΘ. **sic** : *in ras. scr.* Θ. **neque** : ne *sup. lin.* H. extimat T. XI (X *in* U). benedicemus H.

Notae ad cod. Θ (*capit. alt.*). XVI. sufficere *Bas. Spin.* **atque** *om. Spin.*

Notae ad codd. BV *etc.* XII. **nescitis** + autem *cod. S. Petri* A. 1. **quia** *om. cod. S. Petri* A. 1. **que** : *om.* B; qui *Thom.* **cooperantur** : quo operantur *cod. S. Petri* A. 1.

AFKMOZ	N	CHΘTU	*Orat.* B. 7
XLVIIII. De his quae idolis sacrificantur quod daemoniis immolentur et quod omnia liceant sed non expediant uniuersa (x. 18).	De his quae idolis immolantur quod demonis immolentur et de libertate emendi omnia quae in macello ueniunt.	uenit . et si quis infidelium uocat uos et uultis ire . et homnia in gloriam dei facite et himitatores mei hestote (x. 15).	XXXIV. De sacrificantibus quod non deo sed daemonibus uictiment semper (x. 14).
L. De libertate emendi omnium quae in macello uenduntur (x. 25).			XXXV. De conscientia propter quam nihil immundum pro mundo fas est (x. 25).
LI. De conuiuio gentium et profanatis (x. 27).	De conuiuio gentium et profanatis et quod sancti debeant apostolos imitari.		
LII. De apostolo omnibus bonis placente per omnia et quod sancti semper apostolos debeant imitari (x. 31).			
LIII. De corinthiis apostoli traditionem tenentibus (xi. 1).	De chorinthiis apostoli traditione tenentibus et christo quod uiri sit capud.		
LIIII. De domino quod uirorum omnium caput est et uir mulieris et domini christi deus (xi. 3).		XII. Quia caput uiri christus est et uir horans uelato capite deturpat capud suum . et mulier ex uiro . et si quis uidetur contentiosus esse . et hoportet hereses esse . et de caena chorinthiorum . et quia dominus ihesus ea nocte qua tradebatur . et qui manducauerit panem illum indigne (xi. 2).	XXXVI. De capitibus uelatis et non uelatis (xi. 1).
LV. De omni uiro orante et femina aut prophetante non uelato capite uel uelato (xi. 4).	De omni uiro orante et femina capite uelato.		XXXVII. De sanctis quibus non est contendendi consuetudo (xi. 16).
LVI. De communi conuiuio et heresibus (xi. 18).	De commoni conuiuio.		
LVII. De traditione domini et sanctificatione panis et calicis (xi. 23).			XXXVIII. De coena dominica cui indocti reuerentiam negant (xi. 20).
LVIII. De accipientibus indigne eucharistiam (xi. 27).	De accipientibus indigne eucharistia.		XXXIX. De corpore domini quod cum temerarii indiscrete assumunt iudicium sibi assumunt (xi. 27).
LVIIII. De expectatione mutua in communi conuiuio (xi. 33).			

Notae ad codd. AFKMOZ. XLVIIII (XLVIII *in* O). **quae**: qui Z *Uat.* **quod** *pr.*: quo Z. licent K. **sed**: et A*. **non**: si *Uat.*; + omnia A*Z. **expediant** (-at A*) **uniuersa**: *om.* **uniuersa** M; >omnia expediunt K. **sed non expediant** *om.* F*. L (XLVIIII *in* O). **emendi**: edendi *Thom.* omnia K *Thom.* > omnium emendi O. LI (L *in* O). conuiuiis K; coniugio *Thom.* LII (LI *in* O). **apostolos**: apostolus K; *om. Uat.* **debeant**: uideant A*. LIII *est* LII *in* O. LIIII (LIII *in* O). **est** *om.* A*. **et domini**: domini uero K. **christi**: iesu O. LV (LIIII *in* O). **de** *om.* F*. omnium *Orat.* uir Z*. oranti O. LVI (LV *in* O). **et heresibus** (heres F*): et hereses K; ceteris (*sine* et) A*Z. LVII *est* LVI *in* O. LVIII (LVII *in* O). eucharistia FZ. LVIIII (LVIII *in* O). **in**: et O.

Digitized by Google

Θ (*capitulatio altera*)	R	BV *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
			LXII (*sic*). *incipit ad* omnia licent sed (x. 23; *sed* x. 22 *Schepss*).
			LXIII. *ad* sine offensione (x. 32). LXIIII. *ad* imitatores estote (xi. 1).
		XV. Laudo autem uos fratres (xi. 2).	
XVII. Qua de uelandis (debellandis *Cod.*) feminis tractat.	VIII. Caput uiri christus caput autem mulieris uir. Oportet haereses esse ut probati manifesti fiant inter uos. De dominica coena (xi. 1).		LXV. *ad* uolo autem uos scire (xi. 3). LXVI. *ad* uir quidem non (xi. 7). LXVII. *ad* si quis autem (xi. 16).
		XVI. Primum quidem conuenientibus (xi. 18).	LXVIII. *ad* primum quidem (xi. 18).
XVIII. Ubi de sacramentis disputat.			LXVIIII. *ad* ego autem accepi (xi. 23). LXX. *ad* quod si nos (xi. 31). LXXI. *ad* itaque fratres mei (xi. 33).

Notae ad codd. CHΘTU. XI. **in gloriam**: gloria U. **mei**: dei H. XII (XI *in* U). **est** *om.* HΘU. **et si quis uidetur . . . spiritalibus** (*cap.* XIII) *in ras. scr.* Θ. **quia** *sec.*: quid T.
Notae ad codd. BV *etc.* XVI. **conuenientibus** + uobis *Thom.*

AFKMOZ	N	CHΘTU	*Orat.* B. 7
LX. De spiritalibus et de diuisionibus donorum et comparatione corporis adque membrorum et omnium credentium ex diuersis condicionibus unitate (xii. 1).	De spiritalibus et diuisionibus donorum.	XIII. De spiritalibus . et quia nemo in spiritu dei dicit anathema ihesu . et diuisiones gratiarum sunt. idem autem spiritus . et in huno spiritu homnes nos . et in hunum corpus siue serui siue liberi . si dixerit pes quia non sum manus . et infirmiora membra necessaria (xii. 1).	XL. De spiritu dei qui sanctis quicquid caeleste est operatur (xii. 1). XLI. De membrorum alterno auxilio (xii. 12). XLII. De ordine et temperamento membrorum (xii. 21). XLIII. De ordinatione ecclesiae (xii. 27).
LXI. De excellentia caritatis et destructione profetiae adque linguarum et omnium quae ex parte sunt cum id quod perfectum est fuerit declaratum (xii. 31).	De excellentia caritatis et destructione prophetiae.	XIV. Primo apostolos secundo prophetas . numquid omnes prophetae . et si caritatem non abeam factus sum sicuti haes sonans aut cymbalum tinniens . et quum paruulus essem . et uidemus nunc per speculum (xii. 27).	XLIV. De charitate sine qua nullus est quicquam (xii. 31). XLV. De officiis charitatis et aetatibus (xiii. 4).
LXII. De eminentia prophetiae et de linguis loquentibus (xiv. 1).	De eminentia prophetiae et linguis loquentibus.	XV. De eo qui loquitur lingua et qui prophetat . et si incertam uocem det tuba . et horabo spiritu horabo et mente . et uolo quinque uerba loqui . et nolite pueri effici sensibus . et linguae in signum sunt (xiv. 2).	XLVI. De expositione legis et incertis praedicatoribus (xiv. 1). XLVII. De manifesta uoce tubae quae praeparare consueuit ad bellum (xiv. 7). XLVIII. De sensu apostoli fructuoso et omnium loquela linguarum (xiv. 13)
LXIII. De prophetantibus (xiv. 29). LXIIII. De silentio mulierum in ecclesia (xiv. 34).	De prophetantibus et silentio mulierum in aecclesia.	XVI. Cum conuenitis hunusquisque uestrum psalmum abet doctrinam abet . et sedens prior taceat . et spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt . et mulieres in aecclesia taceant . et si quis ignorat ignorabitur .	XLIX. De insania plurimorum qui incerta ausi sunt praedicare (xiv. 20). L. De diuinis occupationibus christi discipulorum (xiv. 26). LI. De mulieribus quae loqui in ecclesia prohibeantur (xiv. 34).

Notae ad codd. AFKMOZ. LX (LVIIII *in* O). de *sec. om.* FKO *Thom.* uisionibus A*M*; + et Z. memorum O. ex diuersis *om.* *Uat.* condicionibus + et M. unitatem A*Z *Uat.* LXI (LX *in* O). distructionem Z. et *sec. om.* K. quae: qua O. hid A*. est *om.* A*FKM. declaratum: *om.* F*; declaratur K. LXII (LXI *in* O). de *sec. om.* F^{med}M *Thom.* LXIII *est* LXII *in* O. LXIIII (LXIII *in* O). mulierum + et M*. ecclesiam F*.

Digitized by Google

Θ (*capitulatio altera*)	R	BV *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
XVIIII. Cum de spiritalibus carismatibus disserit.	IX. De spiritalibus. Uos estis corpus christi.	XVII. De spiritalibus autem (xii. 1).	LXXII. *incipit ad* de spiritalibus (xii. 1).
			LXXIII. *ad* et diuisiones (xii. 5).
XX. Ubi de caritatis tractat officiis.	Charitas magnanima est. De prophetatione linguae. Nolite pueri esse sensibus. Qui ignorat ignorabitur.	XVIII. Aemulamini autem charismata maiora (xii. 31). XVIIII. Cum essem paruulus (xiii. 11).	LXXIIII. *ad* haemulamini autem (xii. 31). LXXV. *ad* ex parte enim (xiii. 9). LXXVI. *ad* nunc autem manet (xiii. 13; xiii. 12 *Schepss*).
XXI. Ubi prophetare magis quam loqui linguis docet esse praestantius.	Mulieres in ecclesia taceant (xii. 1).		LXXVII. *ad* qui enim loquitur (xiv. 2; xiv. 1 *Schepss*).
		XX. Fratres nolite pueri effici sensibus (xiv. 20).	
			LXXVIII. *ad* prophetae duo aut (xiv. 29).
XXII. Ubi loqui feminas in ecclesia non sinit.			LXXVIIII (LXXVIII *cod.*). *ad* non enim permittitur (xiv. 34). LXXX. *ad* si quis uidetur (xiv. 37).

Notae ad codd. CHΘTU. XIII (XII *in* U). **quia** *pr. in mg.* Θ. **dei** *om.* Θ*. **quia** *sec.*: que *uel* quo H (*ut udtur*). **necessariora** HΘ^c^U. XIV (XIII *in* U). **factus sum** *om.* U*. **sicuti**: ut U. **sum sicuti haec**: *om.* HΘ. **sonans**: sonus HΘ. **aut**: ut Θ. *uoluit* > ut aes s. aut c. t. factus sum U^c^. XV (XIIII *in* U). **lingua**: *sequitur ras. circa* 14 *litt.* U. **et si**: sed H. **det** *in ras. scr.* Θ. mentem H. XVI (XV *in* U). sedenti HΘU. ecclesiis Θ.
Notae ad codd. BV *etc.* XX. **fratres** *om. cod. S. Petri* A. 1. > effici pueri *Thom.*

AFKMOZ	N	CHΘTU	*Orat.* B. 7
		et homnia honestae fiant. et quia christus mortuus est secundum scripturas. et uisus est plusquam quingentis fratribus et mihi tamquam abortiuo (xiv. 26).	
LXV. De resurrectione et fine (xv. 3).	De resurrectione et fide.	XVII. De resurrectione corporum quia christus resurrexit . et mortui resurgent . et sicut in hadam omnes moriuntur. et inimica dextruetur mors . et ipse filius subiectus erit ei qui sibi subiecit homnia et cotidie morior per uestram gloriam . et manducemus et bibamus cras enim moriemur . et insipiens tu quod seminas (xv. 12).	LII. De passione et resurrectione dominica (xv. 1). LIII. De spe et resurrectione mortuorum (xv. 12). LIV. De auctoribus mortis et uitae et luxuriosis in crastinum morituris (xv. 20). LV. De qualitate resurrectionis mortuorum (xv. 33).
		XVIII. De primo adam et nouissimo adam . et primus homo de terra . et quia caro et sanguis regnum dei non possidebunt . et canet tuba et mortui resurgent . et absorta est mors . et uirtus peccati lex . et quod labor uester non erit inanis (xv. 44).	LVI. De terreno homine et caelesti (xv. 42). LVII. De surgentibus ad incorruptionem et saluatoris de morte triumpho (xv. 51).

Notae ad codd. AFKMOZ. LXV (LXIIII *in* O). resorectionem Z. finem Z*.

Θ (*capitulatio altera*)	R	BV *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. I.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
XXIII. Ubi de carnis resurrectione disputat.	X. Quia christus mortuus resurrexit et uisus est ab apostolis. Quomodo mortui resurgunt: aut in quo corpore ueniunt. Omnes quidem resurgimus; sed non omnes immutabimur (xv. 1).	XXI. Notum autem uobis facio fratres (xv. 1).	LXXXI. *incipit ad* notum autem uobis (xv. 1). LXXXII. *ad* ego enim sum (xv. 9). LXXXIII. *ad* si autem christus (xv. 12). LXXXIIII. *ad* si in hac uita (xv. 19).
		XXII. Corrumpunt mores bonos (xv. 33).	LXXXV. *ad* nunc autem (xv. 20). LXXXVI. *ad* quoniam aenim (xv. 21). LXXXVII. *ad* ita et in christo (xv. 22). LXXXVIII. *ad* deinde finis (xv. 24).
		XXIII. Primus homo de terra terrenus (xv. 47).	LXXXVIIII. *ad* alioquin quid (xv. 29; xv. 28 ut *Schepss*). LXL. *ad* cotidiae morior (xv. 31). LXLI. *ad* manducemus et (xv. 32). LXLII. *ad* haeuigilate (xv. 34). LXLIII. *ad* insipiens tu quod (xv. 36). LXLIIII. *ad* sed non prius (xv. 46). LXLV. *ad* hoc autem dico (xv. 50). LXLVI. *ad* in momento (xv. 52). LXLVII. *ad* cum autem mortale (xv. 54). LXLVIII. *ad* aculeus autem (xv. 56).

Notae ad codd. CHΘTU. XVI. honesta T, honesti U. **fratribus**: *om.* HΘ; +simul U. XVII (XVI *in* U). **quia** + si HΘ^cU. **destruitur** U. **ei** + et T. per uestrae gloriae U*, per uestram gloria U^c. **enim** *om.* HΘ. **moriamur** U*. > quod tu HΘU. XVIII (XVII *in* U). canit HΘ*. **erit**: est U.

Notae ad Θ (*capit. alt.*). XXIII. **resurrectione**: disputatione *Spin.*

Notae ad codd. BV *etc.* XXII. **bonos** + colloquia mala *Thom.*

Digitized by Google

AFKMOZ	N	CHΘTU	*Orat.* B. 7
LXVI. De collectis quae in sanctis fiunt (xvi. 1).		XIX. De collectis quae fiunt in sanctos . et machedoniam pertransibo . et de timotheo et apollo . et uigilate state in fide . et si quis non amat dominum ihesum anathema (xvi. 1).	LVIII. De ordinatione eleemosynae sanctorum (xvi. 1).
LXVII. De apollo (xvi. 12).			LIX. De commendatione timothei (xvi. 10).
LXVIII. De apostolo exortante corinthios (xvi. 13).	De apostolo exortante corintios.		LX. De ministris sanctorum honorandis et salutationibus (xvi. 15).
LXVIIII. De domo stephanae (xvi. 15).			
LXX. De stephano et fortunato et achaico (xvi. 17).	De stephano et furtunato.		
LXXI. De ecclesiis asiae et aquila et priscilla hospitibus pauli (xvi. 19).	De aecclesis asiae et cetera.		
LXXII. De apostolo anathematizante eos qui non credunt dominum iesum.			

Notae ad codd. AFKMOZ. LXVI (LXI *lapsu* O). sanctos O. fient Z. LXVII *est* LXII *in* O. LXVIII (LXIII *in* O). corinthio F*. LXVIIII (LXIIII *in* O). stephane A*K, stephani Z, stefanae F, stefane O, stafane M. LXX (LXV *in* O). stefano FM. achaio OZ. LXXI (LXVI *in* O). aquilae F*K ; quila O. priscillae K, prescella Z. hospitalitatibus K. LXXII (LXVII *in* O). anathematizantes F*, anathonatizante K, anathemazante Z, anathemante A*. credunt (dunt *sup. lin.* M) : + in K. domino M. iesum (iesu M) : + christum K *Orat.* *Capituli* LXXII *numerus in textu epistulae abest apud* A.

Subscr. expliciunt capitula A (exp̄) B (explīt capl̄) KM (exp̄) U (capitl̄) V (captl̄) Z *cod. S. Pauli*, exp. cap. *cod. Reg. Suetiae*, explicuerunt capitula *cod. S. Petri* ; expl. brebes corint. F ; finiunt Kapitulae C ; explicit N ; *nihil habent* HΘ (*et* Θ *capitulatio altera*) OT *Orat.* B. 7.

Θ (*capitulatio altera*)	R	BV *codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
XXIIII. Ubi de collectis tractat.	De collectioni quae propter sanctos fiunt.	XXIIII. De collectis autem quae fiunt in sanctis (xvi. 1).	LXLVIIII. *incipit ad* de collectis autem (xvi. 1).
			C. *ad* permanebo autem (xvi. 8).
XXV. Ubi suum eis pollicetur aduentum exceptis his quibus eos in fine epistolae familiarius appellat haec ne quis aut simplicior aut neglegentior non adnimaduerterit in praefatione credidimus esse scribenda quae ita se habere ipsius epistolae series manifestius perdocebit.	XI. De praelibamina stephana. Et debere eos qui sanctis ministrant honorificari. Salutatio aquilae et priscillae. Et qui non amat dominum iesum christum sit anathema maranatha (xvi. 1).	XXV. Obsecro autem uos fratres (xvi. 15).	CI. *ad* si autem uenerit (xvi. 10). CII. *ad* confortamini (xvi. 13). CII (*sic*). *ad* obsecro autem (xvi. 15; xvi. 13 confort. *Schepss*). CIIII. *ad* gaudeo autem in (xvi. 17). CV. *ad* cognoscite aergo (xvi. 18).

Notae ad codd. CHΘTU. XIX (*sine numero in* U). qui U. fiant T. sanctis U*. tymotheo U. **anathema** + sit U.
Nota ad cod. Orat. B. 7. *Numerus* LXI *in textu epistulae ad* xvi. 22 *positus est, sed in serie capitulorum titulus abest.*
Notae ad cod. Θ (*capit. alt.*). XXV. crededimus *Spin.* **series**: semes *lapsu* Θ. docebit *Bas.*
Nota ad cod. Reginae Suetiae. In textu epistulae duodecim capitula numerantur, numero XII *ad* xvi. 15 *adposito; in serie capitulorum undecim tantum.*

ELENCHUS CODICUM NOSTRORUM IN EPISTULA AD CORINTHIOS PRIMA.

1. A. Cod. *Amiatinus* s. VII ex. uel VIII in. = A Euang. (uide uol. I, p. xi).
2. B. Cod. *Bambergensis* A. i. 5 s. IX (uide I, p. 674); contulit H. J. W.
3. C. Cod. *Cauensis* s. forsan IX = C Euang. (cf. I, p. xi); contulit J. S.
4. D. Cod. *Ardmachanus* s. IX in. = D Euang. (cf. I, p. xi); exscripsit G. M. Youngman; edidit J. Gwynn (Dublini 1913).
5. F. Cod. *Fuldensis* s. VI = F Euang. (cf. I, p. xii).
6. G. Cod. *Sangermanensis* s. IX = G et g_1 Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
7. H. Cod. *Hubertianus* s. IX–X = H Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
8. Θ. Cod. *Theodulfianus* s. IX = Θ Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
9. K. Cod. *Karolinus* s. IX = K Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
10. L. Cod. *Langobardus* s. VIII ex. (uide supra p. 62); contulit G. M. Youngman.
11. M. Cod. *Monacensis* s. VIII (uide supra p. 62); contulit H. J. W.
12. N. Cod. *Colmariensis* (Bibl. publ.) s. IX, litteris Hibernicis scriptus (cf. Gregory apud Tisch. T. G. ed. viii, uol. iii, p. 1067); exemplar photographice reproductum benigne nobis comparauit uir doctiss. E. von Dobschütz; contulit H. J. W.
13. O. Cod. *Oxoniensis* s. IX (uide supra p. 62); contulit H. J. W.; edidit E. S. Buchanan (Sacred Latin Texts, No. II; Lond. 1914; editionem cum ipso codice contulit amicus noster F. B. Rockstro, 1919, et menda non pauca detexit).
14. P. Cod. *Parisinus* (Nouv. Acq. Lat. 1063), olim Bellouacensis, s. VIII, litteris Merouingicis scriptus; exemplar photographice reproductum contulit H. J. W.; uide et Souter *Journ. of Theol. Stud.* xvii, p. 98.
15. R. Cod. *Reginensis* s. VII (uide supra p. 62); contulit G. Meyncke.
16. S. Cod. *Cantabrigiensis* (Trin. Coll. B. x. 5) s. IX; incipit I Cor. vii. 32; contulit H. J. W.
17. T. Cod. *Toletanus* s. VIII = T Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xiii); contulit J. S.
18. U. Cod. *Ulmensis* s. IX (uide supra p. 62); contulit H. J. W.
19. V. Cod. *Vallicellanus* s. IX = V Euang. (cf. I, p. xiv); contulit J. S.
20. W. Cod. *Sarisburiensis* s. XIII = W Euang. (cf. I, p. xiv); contulit H. J. W.
21. Z. Cod. *Harleianus* s. IX (*sic*); contulit H. J. W.; edidit E. S. Buchanan (Sacred Latin Texts, No. I; Lond. 1912; editionem cum ipso codice contulit amicus noster F. B. Rockstro, 1919, et menda non pauca detexit).
22. *c*. Cod. *Colbertinus* s. XIII = *c* Euang (uide supra p. 62, et I, p. xxxi); contulit H. J. W.
23. *d*. Codicis *Claromontani* latina uersio s. VI (uide supra p. 62).
24. *e*. Codicis *Sangermanensis* latina uersio s. IX ex. (uide supra p. 62).
25. *f*. Codicis *Augiensis* latina uersio s. IX (uide supra p. 62).
26. *g*. Codicis *Boerneriani* latina uersio s. IX = δ Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxiii).
27. *m*. Lectiones e libro *de diuinis Scripturis siue Speculum* = *m* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxii).
28. *r*. Fragmenta *Frisingensia* s. V–VI (uide supra p. 62).
29. *t*. Lectiones e libro qui dicitur *Liber Comicus* etc. (uide supra p. 62).

De siglis *cor. uat.*, *cod. caraf.*, 𝔊𝔐𝔖𝔈 *vg.*, *Bentl.*, *Tisch.*, *W. H. etc.*, uide uol. I, p. xxviii.

Digitized by Google

EPISTULA AD CORINTHIOS PRIMA.

Epistula ad Corinthios prima in his codicibus sine lacuna exstat :—ABCDFGHΘKLMNOPTUVW *c e f*. *In* Z *hic illic litterae uel uerba in capitibus paginarum perierunt; in ceteris lacunae sunt, viz.* :— R x. 20–xiv. 24; S i. 1–vii. 32 sollicitudine esse; *d* xiv. 5 det tuba—18 ago deo; *g* iii. 8–16 spiritus dei, vi. 7–16; *r* iii. 6–vi. 1 audet aliquis uestrum aduersus, vii. 7 homines esse—xv. 14 praedicatio nostra, xv. 43 in infirmitate—xvi. 12 multum. *Ueteres m t pauca tantum continent* (*m = lectiones e libro 'de diuinis scripturis siue speculum', t = lectiones e lectionario qui dicitur 'liber comicus'*). *Itaque in hac epistula codices Hieronymiani* (*inter quos c numerandus est*) *et ueteres uiginti nouem nobis praesto sunt. Uariantes lectiones ex ueteribus c d e f g m r t perpetuo citauimus, iis discrepantiis tantum exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*

Ordo stichorum ex codice Amiatino est.

Patres plerumque citantur tantum ubi a textu nostro dissentiunt. Augustinum semper ex editione Benedictina citauimus (*exceptis 'Speculi' lectionibus, quas ex edit. Weihrich sumpsimus*); *Hieronymum ex editione Uallarsii citauimus; ubi 'Hilb.' in notulis adposuimus* (*e.g.* canet enim *Hieron.* i. 806 *Hilb.*), *lectiones indicauimus quae Isidoro Hilberg* (*'S. Eus. Hieronymi Epistulae' etc.; Corp. Scr. Eccl. Latt. uol.* liv, 1910) *placuerunt. Ambrosium ex editione Benedictina* (*Uenet.* 1748) *citauimus. 'Ambrst.' = Ambrosiastri Comment.; 'Cassiod. disc.' = Comment. in Epistulas Paulinas a discipulo Cassiodori quodam anonymo confecti et sub nomine Primasii editi* (*Migne, P. L.* lxviii); *'Orig. int.' = Rufinus, Origenis interpres, Comment. in Epistulam, ex editione Delarue, tom.* iv; *'Pel.' = Pelagii Comment. e codice Augiensi* cxix (*saec.* ix), *cuius lectiones benignissime nobis commodauit amicus noster A. Souter.*

Amicis qui in hoc fasciculo parando nobis operam praebuerunt gratias quam maximas agimus; inter quos praecipue numerandi sunt uiri doctissimi F. G. Harvie, E. G. Norris, R. G. Plumptre, A. Ramsbotham, F. B. Rockstro, A. Souter, et G. M. Youngman.

Inscr. incipit (incp̄t Θ) epistula (epistola V, epistł Θ) ad corinthios (-theos V, corinth‾ Θ) AΘMV *c*; incipit (incip̄ U, incp̄ K, incp̄t B) epistola (epistł U, epł̄a K) ad corinthios (cōr U) prima (·I· BKU) BCKTU; ad corinthios prior inc̄ *f*; incp̄ ad curentios I· P; ad corinthios incipit *g*; incipit eiusdem ad corinthios G; incipit eadem epistula L, incp. ipsa epistula R, incipit epis*tula* Z^c; incp. corpus epistulae F; epistola (+ beati 𝕾𝕮) pauli apostoli (*om.* 𝕽) ad corinthios prima *vg.*; *nihil habent* DHNOWZ* *d e r*.

I. 1 Paulus uocatus apostolus
christi iesu per uoluntatem dei
et sosthenes frater 2 ecclesiae
dei quae est corinthi
sanctificatis in christo iesu
uocatis sanctis

I. 1. *Priora uerba litteris uncialibus uel rubris scripta habent* B (paulus . . . in christo), Θ (paulus . . . sos), A (paulus . . . dei), P (paulus . . . christi iesu), U (paulus . . . apostolus), OZ (paulus uocatus). *Libere inc.* paulus seruus christi per uol. dei *Ambr.* (*spir.* ii. 9). **uocatus** *om. d e cum gr.* ADE. apostholus C, apostolos Z*. > iesu christi HΘLRW *vg. Bentl. Orig.* (*int.* ii. 301) *cum gr.* ℵALP *al. pler. syr. utr.* **paulus . . . iesu** *arcte in ras. scr.* W. **per uoluntatem** (uolumpt. C, uolont. P) **dei** *om. r Sedul.* (*ut udtur*). **sosthenes** *cum* BΘKLVZ^c *vg. d e g, et* sosthenis G, susthenes H: sostenes CF^2O^cTUW *c f r*, sustenes F^1P, sustines DO*, sostines N; sostinens M^cR, sustinens A* F*M*Z*, sostenens A^c. **frater** : fr̄s V*.

2. eclesiae CM, ecclesie W, eclesie P, aecclesiae LNO*, aeclessiae D; e *pr. in ras.* Z. **quae** (que PW): qui FM. **est** (e *sup. lin.* L): sunt F. corinthii FH^1NP, corenthi R, chorinthi *c*, chorintis D; in corintho *g*. **christo** *om. g* (*non* G^{gr}). **quae est cor. . . . uocatis sanctis** *om. ut udtur Orig.* (iv. 158 *gr.*); *et om.* **sanctificatis . . . uocatis sanctis** *Hieron.* (vii. 302) *interpretans Origenem* (= *Orig. int.* iii. 953) '*memini cum interpretarer illud quod ad corinthios scribitur* ecclesiae dei quae est corinthi cum omnibus qui inuocant eum' *etc.* > sanctif. in chr. ie. qui sunt corinthii F (*sed* sanctifica *addidit* F^{cor} *super rasuram satis longam; quid fuerit non liquet*), > sanctif. in chr. (*om. g*) ie. quae est corinthi d^* (*et* d^3; *non autem* d^2) *e f g* (in corintho) *cum gr.* $BD^{*\,et\,e}$ EFG. **sanctis** + uel sanctos *g*. **omnibus** : uniuersis *Orig.* (*int.* iv.

Digitized by Google

cum omnibus qui inuocant
nomen domini nostri iesu christi
in omni loco ipsorum
et nostro
3 gratia uobis et pax a deo
patre nostro et domino iesu christo.
4 Gratias ago deo meò semper
pro uobis
in gratia dei quae data est
uobis in christo iesu
5 quia in omnibus diuites
facti estis in illo
in omni uerbo et in omni
scientia
6 sicut testimonium christi
confirmatum est in uobis
7 ita ut nihil uobis desit
in ulla gratia
expectantibus reuelationem
domini nostri iesu christi
8 qui et confirmabit uos
usque ad finem sine crimine
in die aduentus domini nostri iesu
christi
9 fidelis deus per quem uocati
estis in societatem filii eius

---

624 *semel*) *Hieron.* (vi. 204). **qui inuocant:** inuocantibus *f g.* **nostri** *om.* F *Ambrst.* (*semel*) *Hieron.* (vi. 204) *cum gr.* A 77. 109 *Orig.* (iv. 158 *gr.*) ihesu C. **nostro:** nostrum *Orig.* (*int.* iii. 75); nostro uel nostrum *g.* *Distinguunt* in omni loco ipsorum, et nostro A𝔖ℭ *et* G*gr*: *contra* in omni loco, ipsorum et nostro Z𝔖.

3. g"ratia Θ, gratias O* (*inter scribendum correxit*). ha C. **nostro** *om.* *Aug.* (x. 91). christi *d** (*corr. d²*).

4. **deo** (domino *r*) **meo:** demeo *lapsu* D. **semper** + uel omnino *g.* > semper deo meo O. **pro:** *om.* G; + uel de *g*; *gr.* περί. **uobis** *pr.*: bonis L. **in gratia** (ignorantia M*): super gratia *Ambrst. Hil.* (*ps.* 118 *beth*); *gr.* ἐπὶ τῇ χάριτι. **dei** + nostri *Ambr.* (*ps.* 118 *beth*). que LMPW. date est H; data est uel data *g.* **uobis** *sec.*: nobis F*. **in gratia . . . est uobis** *om.* *Uictor. Af.* (*c. Arium* iii). **semper . . . iesu:** *tantum* per iesum christum *Hieron.* (iv. 432, 735).

5. **quia:** quoniam D *d e f g Hil.* (*ps* 118 *beth*) *Hieron.* (iv. 432, 735) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 841); quod W *vg. Uictor. Af.* (*c. Arium* iii). **in omnibus:** omnes *Uictor. Af.*; in omni *g*, *et gr* ἐν παντί. **diuites** (-tis Z*; ui *sup. lin.* M) **facti** (fecisti L*) **estis** (ἐπλουτίσθητε): locupletati estis D *d e f Uictor. Af.*; ditati estis *r Ambrst. Hil.* (*ps.* 64, *ps.* 118) *Aug.* (ii. 244); locupletati uel ditati estis *g.* **in illo:** in ipso D *Ambrst. Ambr.* (*ps.* 118 *beth*) *Hil.* (*bis*); in eo *Hieron.* (iv. 432, 735) *Cassiod.*; *om. Orig.* (*int.* ii. 666) *Hieron.* (iii. 464); + abundantes *Ambr.* (*ps.* 118 *lamed*). **in** *tert.* *om. d.* **uerbo:** sermone *Hieron.* (iii. 464). **et** *om. Hil.* (*ps.* 118). **in omni** *sec.*: omni (*sine* in) *d g r* (*Bentl.*) *et gr. plur.*; *om.* D *Ambr.* (*ps.* 118 *lamed*) *Hil.* (*ps.* 64). **scientia** (-tiam Z*) = γνώσει: cognitione *Ambr.* (*ps.* 118 *lamed*); sapientia *Auct. uoc. gent.* (i. 24).

6. *Uersum lunulis includunt* 𝔖𝔐. **christi:** dei *f g cum gr.* B*FG *al.* 10. **confirmatum** (r *sup. lin.* M) **est** (*om.* A*): + uel fundatum est *g.*

7. **ita ut nihil** (nichil W) **uobis** (> uobis nihil P *Bentl.*) **desit** (= ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι) *codd. plur. et. vg.*, *et* > ita ut nihil desit uobis *r Aug.* (ii. 244), > ita ut uobis in nullo desit *Ambrst.*: ita (*om. Hieron.*) ut non indigeatis D (indegatis) *d e Hieron.* (ii. 737) *Oros.* (*c. Pelag.*), ita ut uos non indigeatis *f* (indieg., *et* ut uos *in ras.*) *g*; ut in nullo indig. *Hieron.* (iv. 735). **in ulla** (hulla C) **gratia** (-cia W): in nulla gratia B*FL PZ* *d e r t Pel. et gr.* ἐν μηδενὶ χαρίσματι; ulla gratia *Oros.*; aliqua gratia *Ambrst.*; ulla donatione *Hieron.* (ii. 737); *om. Sedul.* **expectantibus** (exsp. BKOVZ°; n *sup. lin.* L): expectantes D (exsp.) *d e r Hieron.* (ii. 737) *Pel. Oros.*; expectantibus uel expectantes *g.* reuellationem P. **nostri** *om.* C. christo *f.*

8. **confirmabit** (βεβαιώσει) CDGKLO²UVWZ° *vg. c t*: -uit ABFHΘMNO*PRTZ* *d e f g r Pel.* husque C. **ad finem** ABFGKLPRUVZ *t Bentl. Ambrst.*: in finem CDHΘMNOTW *vg. c d e f g r Hieron.* (ii. 737) *Sedul.*; *gr.* ἕως τέλους *plur.*, ἀχρὶ τέλ. DEFG. cremine D. **in die** (diae CM; diem W) **aduentus** *codd. paene omn. vg. e* (*teste Belsheim*) *t*, *ex conflatione*: in aduentum D *d e* (*teste Tisch.*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1331 '*orat ut usque* ad aduentum domini sine crimine *perseuerent*'), in aduentu *f g Ambrst.*, *et* ἐν τῇ παρουσίᾳ DEFG; in diem *r*, in die (*Bentl.*) *Hieron.*, *et* ἐν τῇ ἡμέρᾳ ℵA BCLP *al. omn. uid.* **christi:** *om.* U¹ (*ut uidetur*) *cum gr.* B. > in die adu. dom. n. ie. chr. sine crimine O (*cf. Cassiod. supra*).

9. **fidelis:** + autem *cor. uat.** *Hieron.* (ii. 125) *Uigil.* (*trin.* xii); + est *Ambrst.* **per quem** *omnes* = δι' οὗ *plur.*: ὑφ' οὗ D*FG. **estis:** sumus *Uigil.* **societatem** (sot. G; societate FO*) = κοινωνίαν: communionem *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Ambr.* (*fid.* iv. 11; *ep.* 8) *Hil.* (*trin.* vi) *Pel.* (*in comment.*); communicationem *Hieron.* (ii. 125)

Digitized by Google

iesu christi domini nostri.
10 Obsecro autem uos fratres
per nomen domini nostri iesu christi
ut id ipsum dicatis omnes
et non sint in uobis schismata
sitis autem perfecti
in eodem sensu et in eadem scientia.
11 Significatum est enim mihi
de uobis fratres mei
ab his qui sunt chloes
quia contentiones
inter uos sunt

12 hoc autem dico
quod unusquisque uestrum
dicit
ego quidem sum pauli
ego autem apollo.
ego uero cephae
ego autem christi
13 diuisus est christus?
numquid paulus crucifixus
est pro uobis?
aut in nomine pauli
baptizati estis?

Uigil. **filii** *expunxit* D^1 *sed nihil in margine addidit.* **eius**: sui *Uigil.*; *om.* D. > dom. nos. ie. christi DV *ed. Froben* (1502).

10. **autem** *pr.*: itaque P *capitula codd.* BV (*uide supra p.* 157) *Aug.* (ii. 791, x. 711); *om. Cypr.* (*unit.* 8) *Aug.* (iii. 2. 261, iv. 351, v. 241, 550). *Libere citat Hil.* (*ps.* 121) obsecro uos fratres ut id ipsum sapiatis omnes eandem caritatem exercentes. **nostri** *om.* L*M. > iesu chr. dom. nostri *d e* (*teste Belsheim*) *f g cum gr.* FG; > christi ie. dom. nostri *e* (*teste Tisch.*) *cum gr.* DE. **per nomen . . . christi** *om. Aug.* (iv. 351, v. 241, 538, 550). **id**: ad V*; *om.* G*O*. idipsum *uno uerbo vg.* **et** *pr.*: ut A. **sunt** L* *ed. Froben* (1502). **schismata** *cum* CMRϛ𝔊𝔖ℭ (1593, 1598), *cf. ad Ioh.* ix. 16: scismata *codd. rell.* (scis *in ras.* 6 *litt.* L; scismate V*; *def.* Z) *et* ℭ (1592); scissurae *d e* (-ra); + et dissensiones *Tert.* (*praescr.* 5, 26; *bapt.* 14). **sitis** (scitis R) **autem**: sed sitis *Hieron.* (iv. 237); ut sitis omnes *Hil.* (*ps.* 132). **perfecti** (κατηρτισμένοι): compositi *Cypr.* (*test.* iii. 86 *codd.* LMB; *unit.* 8). **in** *sec. om. Hil.* (*ps.* 132). **sensu** (-sum N*) = νοΐ: intellectum *r*; *cf. ad Rom.* i. 28. **et** *sec. om.* O* *Hil.* (*ps.* 132). **in eodem sensu et** *om.* P. **in** *tert. om. Hil.* (*ps.* 132). **scientia** (= γνώσει?) ABF(-tiam)G*HΘKLMNO^{2}P(s *sup. lin.*) RUVWZ^{2}ϛ𝔊𝔖 *edd. antt. plur. c d e f g Ambrst.*: sententia (γνώμῃ *omnes*) CDG^{1}O* (*superscr.* ci O^2 *sed* ten *non mutauit*; *cf. ad* viii. 1) T (Z* *non liquet*) *r* (-tiam) *cod. caraf.* ℭ *edd. Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534, *et Cypr.* (*bis*) *Hil.* (*ps.* 132) *Hieron. Aug.* (ix. 87) *Collat. Carth.* (*ap. Gall.* v. 597), *et ita uoluerunt Erasm. et Bentl.*; consilio *cod.* V *ad Cypr.* (*test.* iii. 86).

11. **significatum est** (ἐδηλώθη) *codd.* (sc̄ificatum est M*) *et vg.*: perlatum est *d e g Ambrst.*; reuelatum est *f*; nuntiatum est *r Aug.* (v. 1093, ix. 87) *Collat. Carth.* (*ap. Gall.* v. 597; > enim est); indicatum est *Pel.* **mihi** *om. e.* **de** (*om.* M*) **uobis**: *om. Collat. Carth.* **mei** *om.* D *d e Ambrst. Aug.* (v. 1093) *Pel. Collat. Carth. cum gr.* C* *uid.* hiis MW, iis *vg.* **qui sunt**: *om.* U*; + *rasura unius litt.* Z*. **chloes** (Χλόης) *cum* CFGLOZ *vg.* (chloës 𝔊) *d e f g*, *et* choloes D: cloes ABHΘKPRTUVW *c r*, clohes MN^c, colohes N*. **quia** (ὅτι): quod D *d e f g Ambrst.* contensiones D. **inter uos sunt** (= ἐν ὑμῖν εἰσίν *omnes*) AFGHLMNO*PRU*(?)Z* *Bentl.* (*secundis curis*) *d e*, *et* inter uos sint D *Bentl.* * *f g Ambrst.*: > sunt inter uos TU^1 (*in ras. scr.*) WZ^c *vg. c*, sint inter uos BCΘKO^cV, sunt in uobis *r Aug. Collat. Carth.*

12. *Inc.* et unusquisque uestrum dicit *etc. Aug.* (v. 1093) *Collat. Carth.* (*ap. Gall.* v. 597). ho^c L*. **dico** + fratres O* (*ita Buchanan*; *sed forsan* uobis). > dico au. hoc *Bentl. d e g cum ord. graeco.* **quod** (ὅτι): quoniam D; quia *d e f g r Aug.* (ix. 87). **unusquisque** (hun. C) **uestrum** (*in ras.* OT; O* *non liquet*) **dicit** (*sup. lin.* M; dico B*): singuli ex uobis dicunt D. **paulus** Z*. **appollo** DM, apullo P. **uero**: autem *d e f g*; *om. Aug.* (ix. 87). **cephae** *codd. plur. et vg.*: cephe FMOTW *d*, chephe P, caephe ΘR, caephae CGNZ* *f*, caefae *r*. **autem** *tert.*: uero *g*; + sum *Aug.* (v. 416). **ego autem christi** *om. Cassiod.* (*P. L.* lxix. 1076, 1132), *cf. Hieron. et Aug. infra. Libere Hieron.* (vii. 507) ego sum p. et ego ap. et ego ce. et ego chr., (vii. 530) ego sum p. et ego ap. ego autem ce., (vii. 608) ego sum p. ego ap. ego ce., (*cf.* 694), *et Aug.* (iii. 2. 387) '*illi dicebant* ego sum p. ego ap. ego ce.' (*et ita* iv. 797, v. 550.)

13. *Ad init.* + numquid *Optat.* (ii. 5), *et* + μή *gr.* 10. 39. 71. 73. **diuisus** (diuissus D, diuis *tantum* T) **est**: + ergo CTW *c*. **christus**: 𝔖 (*sic*; *sine nota interrogationis*) *et* xp̄s. *ed. Froben* 1502; *cf.* 'diuisum *dicit* christum *quia gloriam eius homines partiti sunt*' *Ambrst.*, 'diuiditur *corpus cum membra dissentiunt*' *Pel.* (*deinde Sedul. et Cassiod. disc., qui uerba Pelagii transcribunt*); *et ita Thdrt.* (*uide Tisch. T. G. ed.* 8) *et Oecum.* (*uide Estium ad loc.*). nunquid 𝔊; numquis H*. cruci fixus Z, cricifixus B. > pro uobis. cru. est W *r Aug.* (*saepissime*; *non autem* iv. 394 *semel*, 715, v. 1396 *semel*) *Collat. Carth.* (*ap. Gall.* v. 597). **aut**: ut P^c. nomen *uoluit Bentl. cum gr.* εἰς τὸ ὄνομα.

Digitized by Google

14 Gratias ago deo quod neminem
uestrum baptizaui
nisi crispum et gaium
15 ne quis dicat quod in nomine
meo baptizati estis
16 baptizaui autem
et stephanae domum
ceterum nescio si quem
alium baptizauerim
17 non enim misit me christus
baptizare sed euangelizare
non in sapientia uerbi
ut non euacuetur crux christi.
18 Uerbum enim crucis
pereuntibus quidem
stultitia est
his autem qui salui fiunt
id est nobis uirtus dei est
19 scriptum est enim
perdam sapientiam sapientium
et prudentiam prudentium
reprobabo

---

babtizati N, babtitz. D^{mg}; baptizatus L*; crucifixi *lapsu* D*. **estis**: sitis F^{c}. > estis bapt. *Collat. Carth. Libere* numquid in nomine meo bapt. estis *Optat.* (v. 6).

14. gracias Z. **deo** *sine addit. cum* ACG*$H\Theta^{c}$ $NO^{c}TU^{c}Z^{*}$𝔓ℭ *d e f g r Tert.* (*pudic.* 14) *Orig.* (*int.* iv. 687) *Ambrst. et gr.* $\aleph^{c}$CDEFGLP *etc.*: + meo BDF$G^{2}\Theta^{*}$KLMO*PRU*VWZ^{c}ϛ𝔖 *Bentl. c dem. Sedul. cum gr.* A *min.*; *plane om.* τῷ Θεῷ ℵ*B 67**, *non autem latini.* > deo gratias ago *Tert.* **quod**: quia *r*, quoniam *Orig.* (*int.*). niminem P. babtizaui N, babtitz. D, baptizabi T; baptizauerim *f*; tinxerim *Tert.* > ba. uestrum D. cri^{s}pum L; chrispum *e.* caium *vg.*; iaium B* (*corr.* B^{1}).

15. *Ad init.* + ut *f g.* nequis *uno uerbo vg.*; ne qui *Tert.* (*pudic.* 14). **quod**: quia *r.* > meo nomine *g* (*cf. Sedul. infra*). in nomen meum *uoluit Bentl.* *sed secundis curis correxit.* **baptizati estis** *cum* BCF$H\Theta^{mg}$KLMN(bab.)OPTVWZ *vg. c e f**, *et* bapt. sitis AGΘ^{*}RU *Bentl. Tisch. Pel.* = ἐβαπτίσθητε ℵABC* *min. syr. harcl. mg.*: baptizaui D (babtitz.) *d g r Ambrst.*, baptizauerim f^{c} (*supra* F^{gr} *scr.*), tinxerim *Tert.* = ἐβάπτισα C*DEFGLP *al. pler. syr. pesh. et harcl. txt. Libere Sedul.* ne quis me putaret in meo nomine baptizasse.

16. babtizaui N, babtitz. D, baptiziaui H, bapzizaui K. **autem**: enim U. **stephanae** *codd. plur.* (-ne PW*d*) *vg. d e f g*: stefanae AFLOR, -ne DMT, sthefanae *r.* **ceterum** (caet. DZ*ϛ𝔓) = λοιπόν (τὸ λοιπόν FG): ceterorum 𝔖 *Ambrst.* (*codd. aliq.*); *deinde* + autem 𝔖. **si**: se O*. **quem** (em *in ras. longa* G) **alium** (= τινα ἄλλον) *codd. plur. vg. c*, aliquem alium *r*: quem (*sine* **alium**) *d e f g*, aliquem D; *deinde* + uestrum BDG^{2}KW ϛ𝔖 *cor. uat.** (*sed notat* '*grecus non habet* uestrum') *c.* **baptizauerim** (babtitz. D, baptizi. H): baptizaui *d e g r.* > baptizauerim alium F*N.

17. **enim** *om. t* (*ad init. lectionis*). missit D. > chr. mi. me *r.* babtitzare D. > me ad tinguendum christus misit *Tert.* (*bapt.* 14). **euangelizare** (euan *bis scr.* P; aeuanguelit[illegible]D): adnuntiare *Cypr.* (*test.* iii. 69); ad praedicandum *Tert.*; *item inc.* misit me christus adnuntiare (euangelizare *Ambr.*) *Cypr. Ambr.* (*luc. l.* vii. 81). **sapientia** (-cia W) **uerbi** = σοφίᾳ λόγου: > sermonis sapientia *Cypr.*; sermone sapientiae *Hil.* (*trin.* iii). **ut** (huti C) **non**: *om.* non D *f*; ne *r Cypr. Hil. Aug.* (iii. 1. 90) *Uigil.* (*de unit. trin.* 2) *Sedul.* **euacuetur** (aeu. L) = κενωθῇ: inanis fiat *Cypr. Hil.*, *cf.* '*ne crucem christi fecisset* inanem' *Tichon.* (*reg.* 4). **christi**: + iesu O* *teste Buchanan, sed perperam cum nihil sit in codice.*

18. ueruum L; uerbo Z*. **enim**: autem D. c^{r}ucis L. **pereuntibus** (perae. L) **quidem** = τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις: > quidem pereunt. *g*; *om.* quidem *d***e r*, *et* his qui pereunt (*sine* quidem) *Iren.* (*Mass. p.* 17), *cf.* > stultitia est his qui pereunt *Cypr.* (*test.* iii. 69) *Hil.* (*trin.* iii), *et* ait crucem christi stultitiam esse perituris uirtutem autem et sapientiam dei salutem consecuturis *Tert.* (*Marc.* v. 5). stulticia W, stulstitia D*. **est** *pr. om.* D. **his** (hiis MW, iis *vg.*) **autem** (uero *f*) **qui salui** (-bi C) **fiunt** = τοῖς δὲ σωζομένοις: his autem qui saluantur *Iren. Cypr. Hil.*; saluatis uero *g.* **id est nobis** (*gr. enim* τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν) *cum* A*BCF^{1}GHΘKM$N^{c}O^{2}$(**nobis** *in ras. scr.*)RTUVWZ *vg. Bentl. c t Sedul.*: *om.* A^{c}DF*LN*P *d e f g r Iren. Cypr. Ambrst. Hil. Aug.* (x. 800) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 51) *cum gr.* FG 8 *lect.* > dei uirtus *vg. edd. antt.* **est** *tert. om. Iren. Libere Cypr. App. p.* 114 (= *de montt. Sina et Sion*) crux christi non credentibus stultitia est credentibus autem uirtus dei crux est.

19. **scriptum** *in ras. scr.* O (*conicit Buchanan* summa O* *hic et capit.* iv, *p.* 156; *sed nihil legi potest*); scribtum HR. **enim**: + in esaia L^{mg} R^{mg} g^{mg}; + in esaia pr. F^{mg}, + in essaia profeta D (*in textu*). **scr. est enim**: sicut scribtum est P. **perdam** (ἀπολῶ): auferam *Tert.* (*Marc.* v. 11, *non autem* 5). **sapientium**: sapientiam L*. **prudentiam** (τὴν σύνεσιν) *codd. plur. vg. uett. plur. et Hieron.* (i. 271, 1034, iv. 265, 641, 725, 912): *om.* P*; intellectum D *Orig.* (*int.* iv. 485) *Ambrst. Ambr.* (*exam.* vi. 67) *Hil.* (*trin.* iii) *Hieron.* (iv. 394, 438); intellegentiam *Hieron.* (iv. 241, 293, v. 290, vi. 250, 308, 420); sapientiam *e* (*uide infra*); prudentiam uel intellectum uel sensum *g.* **prudentium** (τῶν συνετῶν): intelle-

Digitized by Google

20 ubi sapiens? ubi scriba?
ubi inquisitor huius saeculi?
nonne stultam fecit deus
sapientiam huius mundi?
21 nam quia in dei sapientia
non cognouit mundus
per sapientiam deum
placuit deo per stultitiam
praedicationis saluos facere
credentes
22 quoniam et iudaei signa
petunt
et graeci sapientiam
quaerunt
23 nos autem praedicamus
christum crucifixum
iudaeis quidem scandalum
gentibus autem stultitiam
24 ipsis autem uocatis iudaeis
atque graecis

---

gentium *Hil.* (*trin.* iii. 24 *non autem* 8) *Hieron.* (v. 290). > prudentium prudentiam *Pel.* **reprobabo** (-pabo K*) = *ἀθετήσω*: inritam faciam *Tert.* (*Marc.* v. 5, 11). > perdam sapientiam prudentium reprobabo sapientiam sapientium *e*; *cum textu nostro congruunt Hieron.* (iii. 431, *cf.* 400; iv. 265) *Aug.* (vii. 263); *tantum* perdam prudentiam prudentium *Quaestt. Uet. et N. T.* 109; *Esai.* xxix. 14 *uertit Hieronymus* peribit enim sapientia a sapientibus eius et intellectus prudentium eius abscondetur.

20. **ubi** (hubi *semper* C) *pr.*: + est *Hil.* (*trin.* iii. 8). **scriba** (*γραμματεύς*): litterator *Tert.* (*idol.* 9); grammateus *Hieron.* (vii. 486). **ubi scriba** *om. Hil.* (*trin.* ii). **inquisitor** (*συνζητητής*) *cum* ABCKO*PTVWZ^{c}ς '*glossa*' *ap. cor. uat. Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 508): conquisitor FG^{c}HΘL NO^{2}RU𝔇𝔖ℭ *cor. uat.* *uett. omn. Pel.*, conquisitur G*MZ*, conquessitor D; conquisitor *legunt patres latt. fere omnes*, *e.g. Tert.* (*idol.* 9) *Cypr.* (*test.* iii. 69) *Orig.* (*int.* iv. 530) *Ambrst. Hil.* (*trin.* ii; iii. 8, 24) *Aug.* (v. 239, 378, vii. 263) *Sedul.* **huius saeculi** (sec. CGMPUς𝔇): huius mundi T; huius aeui *Tert.* (*idol.*); > saec. huius *f g Bentl. cum gr.* *τοῦ αἰῶνος τούτου*; *om.* **huius** *Hil.* (*trin.* ii). **stultam** (-tum D, -ta *d**) **fecit** (= *ἐμώρανεν*): infatuauit *Tert.* (*idol.* 9; *Marc.* v. 5) *Cypr.* (*test.* iii. 69 *codd.* LMB) *Hieron.* (v. 800). **deus** *om.* D*. > deus fecit *f**. **sapientiam** (-tia KL) = *τὴν σοφίαν*: prudentiam *Hil.* (*trin.* iii. 8). **huius mundi** *codd. vg. et* hu. saeculi *Tert.* (*idol.*) *Hieron.* (iv. 427), > mundi huius *f g cum gr.* *τοῦ κόσμου τούτου* ℵ^{c}C^{3}D^{c}EFGL *al. pler.*: *om.* **huius** *m Tert.* (*Marc.* v. 5, 6) *Hieron.* (v. 800) *Iulian.* (*ap. Aug.* x. 888), *et* *τοῦ κόσμου* (*sine* *τούτου*) ℵ*ABC*D*P *min.*; *sed cf. Roensch* '*It. u. Vg.*', *p.* 420.

21. **nam quia**: > quia nam *f*^{c} (*super gr.* *ἐπειδὴ γάρ* *scr.*), quia enim *Aug.* (ii. 604, iii. 1. 8, viii. 828); nam quoniam *r Tert.* (*Marc.* v. 5) *Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* vii. 65) *Aug.* (vi. 513, vii. 263; *cf.* v. 1003); quoniam quidem *Cypr.* (*test.* iii. 69) *Hil.* (*trin.* iii. 24), *et om.* *γάρ* FG; *sequitur ras.* 4 *litt.* Θ. **in** (*om.* L*) **dei sapientia** (-tiam AF*M*T*t*): > in sapientia dei D *d e f g Cypr. Ambrst. Hil.* (*trin.* iii. 8, 24) *Aug.* (ii. 604, iii. 1. 8, v. 1003, viii. 828) *cum gr.* *ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ*; sapientiam dei *Zeno* (i. 3). **non cognouit** (-nouot M*) = *οὐκ ἔγνω*: non intellexit *Tert.*; non poterat . . . cognoscere *Aug.* (iii. 1. 8, viii. 828). **mundus**: hic mundus D *Ambr. Hil.* (*trin.* iii. 24 *cod. Carnut.*); mundum *d*; saeculum *Zeno.* **sapientiam**: prudentiam *Hil.* (*trin.* iii. 8); + suam D. **deum**: domini *d**; *om. Zeno.* > mundus per sap. non cogn. deum *Orig.* (*int.* iv. 517, *non autem* 628). **placuit** (conpl. C) **deo**: boni duxit deus *Tert.*; decreuit deus *Hil.* (*trin.* iii. 24); deus optimum existimauit *Zeno*; *gr.* *εὐδόκησεν ὁ Θεός*. stulticiam W, stultiam R. predicationis BKMOUWZ. **saluos** (-bos C, -uus Z*) **facere** (-ret M): saluare *f g Cypr. Hil.* (*trin.* iii. 24) *Consentius* (*ap. Aug.* ii. 344).

22. **quoniam et** (*ἐπειδὴ καί plur.*) *codd. plur. vg.*, quoniam quidem D *d e* (*Aug.* vi. 513, vii. 263), quoniam quidem et *r*: quoniam (*sine* **et**) FLNO*P Z* *f g Tert.* (*Marc.* v. 5) *Cypr.* (*test.* ii. 1, iii. 69) *Ambrst. Hil.* (*trin.* iii. 8, 24) *Aug.* (v. 1003) *Pel. Sedul. cum gr.* 33. 35. iudei DMW. **petunt** (*αἰτοῦσιν*): desiderant *Tert. Cypr.* greci DGMN PUWZ^{c}. **sapientiam**: prudentiam *Cypr.* **quaerunt** (quer. COMPW) = *ζητοῦσιν*: *om. Sedul.*

23. **praedicamus** (predic. BGKMOPW) = *κηρύσσομεν*: adnuntiamus *Iren.* (*Mass. p.* 209) *Cypr. App. p.* 114 (= *de montt. Sina et Sion*); *deinde* + uobis *t Cypr. App.* **christum**: + iesum *Iren. Hil.* (*trin.* iii *et* x), *et* > iesum christum D *t*; *deinde* + et hunc N^{c} *t Cypr. App. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 160); *ex* ii. 2. iudeis DLMW. **quidem** (-dam L*): *om. Hil.* (*ps.* 67). **gentibus** (*ἔθνεσιν plur.*): *Ἕλλησι* C^{3}D^{c} *al. pler. non redditur apud Latinos* (*sed uide Ambr. infra*). **autem** *sec.*: uero P *t Hil.* (*ps.* 67); *om. Ambr.* (*luc. l.* vi. 33) *Aug.* (iv. 382, v. 1003). stulticiam W; stultitia V. *Libere Ambr.* (*ps.* 45) crux domini iudaeis offendiculum graecis stultitia nobis autem uirtus dei atque sapientia est, *et ita fere ps.* 39.

24. **ipsis** (ipsi O* *g*): iis *Hil.* (*trin.* iii. 8). **autem**: uero LPR *r Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* vi. 33) *Aug.* (iv. 216, v. 711, vi. 504, vii. 263; *non autem* ii. 736, iv. 814) *Sedul.*; sed ipsis (*pro* ips. aut.) *Aug.* (v. 716). **uocatis** (uocitis *Cypr. App.*

A a 2

Digitized by Google

christum dei uirtutem
et dei sapientiam
25 quia quod stultum est dei
sapientius est hominibus
et quod infirmum est dei
fortius est hominibus.
26 Uidete enim uocationem
uestram fratres
quia non multi sapientes
secundum carnem
non multi potentes
non multi nobiles
27 sed quae stulta sunt
mundi elegit deus
ut confundat sapientes
et infirma mundi elegit deus
ut confundat fortia
28 et ignobilia mundi et contemptibilia

p. 114 = *de montt. Sina et Sion*): qui sunt uocati *Hil.* (*trin.* iii. 8). iudeis DLMW. **atque** (adque F*LMNP, adquae HZ*): et *d e g m r Cypr.* (*test.* ii. 1, iii. 69; *App. p.* 114) *Hil.* (*trin.* iii. 24) *Aug.* (*saepius*). **graecis** *cum* BCFHΘRZ* *vg.* *et* grecis *codd. rell.* = Ἕλλησιν *gr. omn.*: gentibus *Aug.* (viii. 237). **christum**: *om.* U* *Cypr. App.*; + iesum *Hil.* (*trin.* x). **et dei**: atque (*sine* **dei**) *Ambr.* (*apol. Dau. alt.* 12). uirtus *et* sapientia *Cypr. App.*

25. **quia**: quoniam *Aug.* (ii. 348, vi. 514, vii. 263). **quod stultum est** (τὸ μωρόν): stultum *Tert.* (*Marc.* ii. 2, v. 5) *Ambrst.* (*comm.*) *Ambr.* (*u. infra*) *Hieron.* (i. 705) *Aug.* (iv. 696, v. 832, vii. 263); fatuum *Hieron.* (i. 1034, ii. 426, 696, 734, v. 800, 802, vii. 595), *et* quod fatuum est *Hieron.* (v. 799). sapiencius W, sapientium M. **hominibus** *pr.*: quam homines *r Aug.* (iv. 382), quam hominum *Aug.* (v. 832). **quod** (d *sup. lin.* L) **infirmum est** (τὸ ἀσθενὲς *plur.*, ο ασθ. FG): infirmum *d e Tert.* (*Marc.* v. 5) *Ambrst.* (*comm.*) *Ambr.* (*u. infra*) *Hieron.* (v. 802) *Aug.* (iii. 1. 661, iii. 2. 357, vii. 263, x. 273); inualidum *Tert.* (*Marc.* ii. 2). **dei** *sec. om.* b*. **fortius** (-cius Z): ualidius *Tert.* (*Marc.* ii. 2); sapientius U* (*ut uidtur*; *correxit* U[1]). **est** *quart. om.* P *Hieron.* (v. 802). **hominibus** *sec.* (homine *Tert. Marc.* v. 5): quam homines *r Aug.* (iv. 216, 382). > quod infirmum est dei fortius est hom. et quod stul. est. d. sapientius est hom. *Hil.* (*trin.* iii. 24 *ubi codd. duo legunt* infirmius . . . stultius), *cf.* infirmum d. quod fortius est hom. et stul. d. quod sapientius est hom. *Ambr.* (*ep.* 50).

26. **uidete** (βλέπετε): intuemini *Ambrst.* **enim**: ergo *f g cum gr.* DEFG 21; *om. m Hieron.* (i. 393, iv. 13, vi. 420, vii. 486). uestr[a]m L. > fratres uoc. uestram *Ambrst. Hieron.* (i. 393, vi. 420). **quia**: quoniam *d g Iren.* (*Mass. p.* 144; *pergit* non multi sap. apud nos nec nob. neque fortes). **non** *pr.* + sunt *Hieron.* (vi. 420). **sapientes** + inter uos *Orig.* (*int.* iv. 530). **carnem** *om.* P*. **non multi potentes** *om. g* (*et* ꝑ *in marg. notauit* 'deest in greco') *cum gr.* FG, *cf. Hieron.* (i. 393). nobisles M*.

27. **sed**: quoniam *Ambr.* (*ps.* 36). **quae** (que MWZ*) **stulta sunt** (> sunt stulta D *Orig. int.* iii. 879): stulta *r Tert.* (*carn. chr.* 4; *Prax.* 10; *Marc.* v. 5 *semel*; *res.* 57; *bapt.* 2) *Ambrst. Ambr.* (*ps.* 36; *luc. l.* v. 68) *Hil.* (*trin.* iii. 10) *Hieron.* (vi. 308, 420) *Aug.* (iii. 1. 550, 672, 675, iv. 642, 643, 1691, v. 213, 285, x. 796), *et* stulta enim *Tert.* (*Marc.* v. 5 *semel*, 19); *gr.* τὰ μωρά. **mundi** (n *ex* h K) *pr.* = τοῦ κόσμου: huius mundi *m Ambr.* (*fid.* i. 3) *Hieron.* (vii. 486) *Aug.* (ii. 347, *cf.* 344, 447; v. 285) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 479, *et* > mu. hui. 155). aelegit *pr.* CL; eligit *Pel.* confunderet *pr. Aug.* (v. 285, vi. 492). **sapientes** (τοὺς σοφούς): sapientia *Tert.* (*carn. chr.* 4; *Prax.* 10; *Marc.* v. 5 *bis*; *res.* 57); sapientiam *Tert.* (*bapt.* 2, ut confun. sap. eius); fortia N[c] (*in ras. longa scr.*). > ut sapientia mundi conf. *Tert.* (*res.* 57). *om.* **ut confun. sapientes** *Aug.* (iv. 1691); *om.* **ut conf. sap. et inf. mu. el. deus** *g* (*uide infra*); *om.* **quae st. su. m. el. d. ut conf. sap. et** *Aug.* (iii. 2. 349, v. 1030). **infirma** (τὰ ἀσθενῆ): quae infirma sunt *Hieron.* (iv. 13); abiecta *Aug.* (iv. 861, 924). **mundi** *sec.* (τοῦ κόσμου) + huius *Consentius* (*ap. Aug.* ii. 344), *et* > huius mu. *Aug.* (ii. 347, 447) *Cassiod.* **elegit** (ael. CL) **deus** (*om.* M; deo *d**) *sec.*: *om. Aug.* (iv. 1691). > elegit inf. mu. deus *Hieron.* (i. 311), > elegit d. inf. h. mundi *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 711). confunderet *sec. Hieron.* (iv. 125) *Aug.* (ii. 447, iii. 1. 668, iv. 272, 861, 924, 1691, v. 285, 1030, vi. 492, x. 888) *et Consentius* (*ap. Aug.* ii. 347); + in G*. **fortia** (τὰ ἰσχυρά): fortiora *d e*; sapientia D* (*correxit* D[1]). > infirma m. el. d. ut conf. fortia et st. m. el. (+ deus v. 213) ut conf. sapientes *Aug.* (v. 213, 285, vi. 492; *cf. Hieron.* vi. 308); *tantum* sed inf. m. el. d. ut conf. fortia (*Aug.* iii. 2. 349); sed quae st. s. m. (huius m. *Ambr.*) el. d. ut conf. fortia (quae sunt f. *Ambr.*) *g Ambr.* (*fid.* i. 3) *cum gr.* AFG *al. plus* 15 ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κ. ἐξελέξατο ὁ Θ. ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά; *tantum* sed quae st. su. m. el. deus (+ et quae infirma *int. uet.*) *Orig.* (*gr. et int. uet.* iii. 661).

28. **ignobilia** (τὰ ἀγενῆ): ignorabilia P (*ut uidtur*); inutilia *Tichon.* (*reg.* 3). **mundi** (τοῦ κόσμου): huius mundi DL[1] *d*[2] (huiusmodi *d**) *e Ambrst. Hieron.* (vii. 486); *om. f m Tert.* (*uide infra*) *Aug.* (iv. 1691, v. 285) *Tichon.* **et contemptibilia** (contemt. HOP, contemptabilia DF*, contemtabilia Z*) = καὶ τὰ ἐξουθενημένα: et ea

Digitized by Google

elegit deus
et quae non sunt
ut ea quae sunt destrueret
29 ut non glorietur omnis caro
in conspectu eius
30 ex ipso autem uos estis
in christo iesu
qui factus est sapientia
nobis a deo
et iustitia et sanctificatio
et redemptio
31 ut quemadmodum
scriptum est
qui gloriatur in domino
glorietur.
II.1 Et ego cum uenissem
ad uos fratres
ueni non per sublimitatem

---

quae erant contempt. *Hieron.* (vi. 420); abiecta *Tichon.*; *om. Aug.* (iv. 642, 643, v. 468, vi. 492); *deinde* + mundi F *Orig.* (*int.* iv. 530), + huius mundi *Ambr.* (*ps.* 118 *gimel*). **elegit** (ael. CL) **deus**: *om. Aug.* (vi. 492); *om.* **deus** *ut Aug.* (iv. 643). **et** *tert.* (= *καὶ* ℵ^{c}BC^{2}D^{c}ELP *al. pler.*): *om. d e g m* (*ed. Weihrich*) *Tert.* (*uide infra*) *Orig.* (*int.* ii. 677) *Tichon. Bentl.* cum gr.* ℵ*A C*D*FG 17. **quae** *pr.* (que M): ea quae BDG^{1}K VWZ^{c} *vg. r Ambrst. Aug.* (iii. 2. 349, iv. 642, 643, 1691, v. 213, 285, 468, 1030, vi. 492, x. 796) *Pel. Sedul.* **sunt** *pr.*: + tamquam (+ ea iv. 1691) quae sunt *Aug.* (iii. 2. 349, iv. 642, 643, 1691, v. 1030), + tamq. q. sint *r Aug.* (v. 468), + tamq. sint *Aug.* (v. 213, vi. 492, x. 796) *sine auct. graeca.* **et quae non sunt** *om.* P. **ea** (aea L) **quae** (que MP) **sunt**: *om.* **ea** *m r Ambr.* (*luc. l.* vii. 234) *Aug.* (iii. 2. 349, v. 1030, x. 796) *Tichon.*; ea quae non sunt H. **destrueret** (distr. CD) = *καταργήσῃ*: destruet *g*, destruat *Orig.* (*int.* ii. 677); destituat *m*; confundat *Tert.*; euacuet *r Aug.* (x. 796), -uaret *Aug.* (vi. 285) *Tichon.*; euacuarentur *Aug.* (*fere semper*), euacuentur *Aug.* (v. 1030, vi. 468). *Tantum* quae fuerunt contemptibilia mundi elegit deus *Iren.* (*Mass. p.* 144) *omisso uersu* 27; *libere* inhonesta et minima et contemptibilia quae non sunt . . . ut confundat quae sunt *Tert.* (*Marc.* v. 5); *cf.* qui ea quae non sunt destruat ut quae sunt possit adipisci *Ambr.* (*luc. l.* v. 66).

29. **ut** (huti C) **non** (*om.* P*): ne *Tert.* (*Marc.* v. 5). **glorietur** (ri *sup. lin.* O^{2}): gloriatur *Tichon.* (*reg.* 3 *semel*). > omnis ca. non glorietur *Tichon.* (*semel*). **in conspectu eius** = *ἐνώπιον αὐτοῦ* (ℵ$^{c?}$)C* *al. mu. syr. utr.*, *cf.* coram eo F^{c}, coram ipso *Aug.* (x. 771 *bis*), coram illo *f** (*sed* in conspectu *f*^{c} *super* F^{gr} *scr.*) *Aug.* (v. 255): coram deo *d e m r Orig.* (*int.* iv. 530) *Aug.* (iv. 643, vi. 492), in conspectu domini *Iren.* (*Mass. p.* 213), in conspectu dei *Hieron.* (vii. 545) *Tichon.* (*bis*), in conspectu uel coram dei uel deo *g*, *cum gr.* *ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ* ℵ*ABC^{3}DEFGLP *al.*; *om. plane Tert.* > coram deo omnis caro *Aug.* (iv. 643, x. 796), > in consp. dei om. caro *Iren.*

30. *Uersum om. Tert.* (*Marc.* v. 5). **ex**: in *Ambr.* (*ps.* 35; *non autem ps.* 45). **autem**: uero P; enim *Ambrst.* aestis L. > estis uos O. > iesu christo *Aug.* (x. 771). **in christo iesu**: *om. hic* O (*uide infra*); + uocati T *c*. **qui**: quia MT *d**. **est** *om. f cor. uat.* **sapientia** (*in ras. scr.* L^{2}) **nobis** *codd. plur.* (*et* Z^{2}) *Bentl. cor. uat. uett. plur. et Orig.* (*int.* ii. 697, iv. 466) *Ambrst. Ambr.* (*pss.* 35 *et* 45) *Hieron.* (iv. 997) *cum gr. plur.*: > nobis sapientia DG^{2} (*deinde improbauit cor.*) WZ *vg. c r Orig.* (*int.* iii. 35, iv. 512, 513) *Ambr.* (*fid.* iii. 5; *spir.* iii. 4) *Hieron.* (ii. 159, iv. 496, 587) *Aug.* (*saepius*) *Tichon.* (*reg.* 3) *Sedul. cum gr.* L *al. pler.*, *cf.* > nobis a deo (+ patre vii. 689) sapientia *Hieron.* (iv. 158, 349, vi. 525, vii. 689) *Aug.* (ii. 354), > nobis a deo iust. et red. et sanctitas (*om.* sap. et) *Hieron.* (i. 379); > nobis . . . iust. et sanct. et red. a deo factus est *Hil.* (*ps.* 68); factus est nobis iust. et sanct. et red. *Hil.* (*ps.* 51); *tantum* factus est no. iustitia *Orig.* (*int.* iv. 557, 622). **a deo** (ex deo *Hieron.* ii. 159): *om.* ϛ *edd. antt. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534, *et Hil.* (*semel*; *uide supra*) *Aug.* (v. 883); + christus *Hieron.* (ii. 159); + in christo iesu O. **qui f. e. sap. n. a deo** *om.* P. iusticia W. **sanctificatio** (*ἁγιασμός*): sanctimonia *Tichon.*; sanctitas *Hieron.* (i. 379, iv. 496, 587, 655, 685, 737). redemtio HT.

31. quem ad modum A, quemammodum K, quema||mmodum L^{1} (quemadmm. L*); secundum quod *Tichon.* (*reg.* 3). scribtum HNR. **est**: + in hieremie H, + in hieremia prop⁻ A^{mg}, + n hieremia R^{mg}. **domino**: deo *Tert.* (*Marc.* v. 5). *Distinximus* **gloriatur in domino, glorietur** *cum* A *d*: *contra* gloriatur, in domino glorietur *codd. rell.* (*quotquot distinctionis notas habent*) *vg. et edd.*

II. 1. **cum** (quum Θ) **uenissem** (ueniissem D) *etiam Hieron.* (vii. 587): ueniens *d e f g r Ambr.* (*luc. l.* vii. 181) *Hieron.* (vii. 486) *Aug.* (v. 771) *Quaestt. Uet. et N. Test.* (100. 2). > fratres cum uenissem (ueniens *Aug.*) ad uos *Aug. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1331). **ueni** *om.* P*. **per sublimitatem** (*καθ' ὑπεροχήν*) ACDFΘLMNOPRTUZ* *Bentl.*, *et* per sublimitate G: in sublimitate BH (-tem H*)KVWZ^{c} *vg. c d e f g Quaestt.*; in ela-

Digitized by Google

sermonis aut sapientiae
adnuntians uobis testimonium christi
2 non enim iudicaui me scire
aliquid inter uos nisi christum iesum
et hunc crucifixum
3 et ego in infirmitate et timore
et tremore multo fui
apud uos
4 et sermo meus et praedicatio
mea non in persuasibilibus
sapientiae uerbis
sed in ostensione spiritus
et uirtutis
5 ut fides uestra non sit
in sapientia hominum
sed in uirtute dei.
6 Sapientiam autem loquimur
inter perfectos

tione *r* (aelationem) *Aug.*; in eminentia *Hieron.* (vii. 587), cum eminentia *Ambrst. Ambr. Sedul.*, *et ita uoluit Erasm.* **sermonis** (-nes L*) = λόγου: uerbi *r Hieron.* (vii. 587) *Aug.*; sermonum N *Hieron.* (vii. 486) *Sedul.* **aut**: et *Hieron.* (vii. 486). **sapientiae** (-tie W): sapien *in ras.* L. **adnuntians** (annunt. HKLO¹RTVZᶜ𝔖ℌ, annunc. W𝔖𝔈) = *καταγγέλλων*: praedicans DP (pred.) *Ambrst.* (*codd. plur.*) *Ambr.* **testimonium** (= *μαρτύριον plur.*): mysterium D (mist.) *r Ambrst.* (*codd. plur.*) *Ambr. Aug. cum gr.* ℵ*AC *min. syr. pesh. μυστήριον.* **christi** *contra graecum*: dei *d e f g r Bentl. Ambrst.* (*codd. plur.*) *Ambr. Hieron.* (vii. 587) *Aug. Pel.*, *et gr.* τοῦ Θεοῦ; domini *Hieron.* (vii. 486).

2. *Inc.* numquid iudicaui *Aug.* (iii. 2. 352) *Sedul.* (*in* II *Cor.* v), numquid dixi *Aug.* (v. 771). **non enim iudicaui** (*οὐ γὰρ ἔκρινα*): neque en. iud. DP *d e r Ambrst. Ambr.* (*de Ios.* 13; *luc. l.* vii. 181) *Aug.* (viii. 751, 764), nec en. iud. *Tert.* (*pud.* 14); ego autem non iud. *Hil.* (*ps.* 118 *res*); nihil en. iud. *Orig.* (*int.* iv. 628), *cf.* nihil me iud. aliud scire *Orig.* (*int.* ii. 174), nihil me duxi scire *Aug.* (vi. 172), *et* nihil s' aliut scire testatur *Priscill.* (*ed. Schepss, p.* 22). **me scire aliquid** ACDΘTVʳᵉᶜ *vg. r Ambrst. Orig.* (*int.* iv. 628; *om.* **aliquid** *sed u. supra*) *Aug.* (v. 771, viii. 751, 764), *et* > scire me aliquid BFG(aliquit*)HKLMNOPRUV*WZ *c f Ambr.* (*Ios.* 13) *Hieron.* (vii. 486) *Pel. Sedul.* (*in* II *Cor.* v), scire aliquid (*om.* **me**) *d e g* (*Bentl.*) *Tert.*, scire quid *Ambr.* (*luc.*) = *εἰδέναι τι* ℵADᵇFGL *al. pler.*: > quicquam scire me *Hil.* (*ps.* 118), me qu. scire *Hil.* (*trin.* x), quicquam scire (*om.* me) *Uict. Af.* (*c. Ar.* i), aliquid scire *Aug.* (iii. 2. 352) = *τι εἰδέναι* BCP *min.*, *cf. τι εν υμιν ειδεναι* D*ᵉᵗᶜ. > me iudicaui aliquid scire *Aug.* (v. 951). **inter uos** (*et. Aug.* iii. 2. 352): in uobis *f g r Tert. Hil.* (*trin.*) *Uict. Af. Aug.* (v. 771, 951, vi. 172, viii. 751, 764) *et gr. ἐν ὑμῖν*; *om. Hil.* (*ps.*) *Priscill.* **nisi**: *om.* M*; quam *Tert.* **christum iesum** = *Χρ. Ἰησοῦν* FG *min.*: > iesum christum FGLMNRW *vg. Tisch. c d e r Tert. Orig.* (*int.* iv. 628) *Uict. Af. Aug.* (iii. 2. 352, 740, v. 771, 951, viii. 751; *non autem* vi. 172, viii. 764) *Priscill.* ʰunc L.

3. **et ego**: nam ego Fᵐᵍ; nam et ego O*R. **in** *om.* R. infirmitatem F *r.* **et** *sec. sine addit. codd. vg. uett. plur.* = *gr.* FG 49: + in *d e Bentl. cum gr. plur.*; + cum *Aug.* (v. 122, 123, 190). timorem F* *r.* **et** *tert. sine addit. omnes cum gr.* DEFG 49: + in (*Bentl.*) *cum gr. plur.* aput uos ACFGLM NORT; ad uos *r*; apud uel ad uos *g*; *gr. πρὸς ὑμᾶς.*

4. **sermo meus** (sermonem eius V): uerbum meum *Hieron.* (vii. 559, 588). predicatio BGM OPUWZ. non + fuit *Orig.* (*int.* iv. 627). **in** *pr. om.* Θ*c. **persuasibilibus sapientiae uerbis** (= *πειθοῖς σοφίας λόγοις* ℵ*BDE 17. 46. 71) *legimus cum codd.* CF*G*HΘMNPTU (persuabilibus P*T) *Hieron.* (vii. 559), *et* suasoriis sapientiae uerbis *r Ambr.* (*de Ios.* 13) *Orig.* (*int.* iv. 627) *Hieron.* (vii. 588) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 73): persuasibilibus (persuasa. B*) humanae (-ne LWZ*, humenae V*) sapientiae (-tie W) uerbis (ueruis L) BFᶜGᶜKLO (*uoluit* > uer. hum. sap. O³)RVWZ *vg. c Bentl.* (*ex sil.*) = *πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις* ℵᶜACLP *al. pler.*, *et* suasoriis humanae sap. uerbis *Ambr.* (*spir.* ii. 11), suasoriis sap. carnalis uerbis *Orig.* (*int.* iv. 646); persuasione sapientiae uerbi A, persuasione sapientiae uerborum *Ambr.* (*ps.* 118 *caph*), persuasione (-nes *e*) sapientiae sermones *d e*, *et πειθοῖ σοφίας λόγων* 1. 18*. 48. 72. 106. 108. 132 *etc.*; persuasione (persuass. D) humanae sapientiae D *Ambrst. Sedul.*; persuasione sapientiae *f g*, *et πειθοῖς σοφίας* FG 47. 137; persuasione uerbi *Ambr.* (*fid.* ii. 9). ostensionem F* (*cf.* ad ostensionem *Ambrst. codd. complures*), hostensione C, ostentione *Pel.* (ostentatione *mg.*). **spiritus et** *om. Ambr.* (*fid.*). **uirtutis** (-ti *d e*): + dei D *Ambrst.*

5. **ut**: et L*. **sit**: *om. g*; esset *f* (> esset fides uestra non). **in sapientia** (-tiam *d*): insipientia F*. **uirtute** (*δυνάμει*): potentia *r Uigil.* (*Uarim.* iii. 4). > in sapientia hom. s. in uir. d. sit D. **dei**: spiritus P.

6. **sapientiam autem . . . perfectos** *om.* O* (+O²). sapientia *pr.* KM *r.* **inter** (apud D) **perfectos** (per‖fectos N): perfectis *Iren.* (*Mass. p.* 40); *gr. ἐν τοῖς τελείοις.* sapientia *sec.* P *r.* **uero**: autem CDT *d e f g r Iren.* (*Mass. p.* 174) *Orig.* (*int.* i. 143) *Ambrst. Hieron.* (i. 271, v. 993, vii. 262) *Aug.* (v. 72). **non huius** (huis

Digitized by Google

sapientiam uero non huius saeculi
neque principum huius saeculi
qui destruuntur
7 sed loquimur dei sapientiam
in mysterio quae abscondita est
quam praedestinauit deus
ante saecula in gloriam nostram
8 quam nemo principum
huius saeculi cognouit
si enim cognouissent
numquam dominum gloriae
crucifixissent.
9 Sed sicut scriptum est
quod oculus non uidit
nec auris audiuit nec in cor
hominis ascendit

O²) **saeculi** (sec. CGMO²PϚ𝔠) *et. Orig.* (*int.* i. 143): *in ras. longa scr.* O²: non huius mundi *Orig.* (*int.* i. 142, iv. 670); > non saeculi huius *f g*¹ *Hieron.* (i. 271, vii. 262), > non mundi huius *Iren.* (174) *Hieron.* (v. 328) *cum gr.* οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου. principium Z*. **huius saeculi** (seculi GMPϚ𝔠) *sec. et. Orig.* (i. 143): *om.* R, *expunxit* F^c; huius mundi *Orig.* (*int.* i. 142, iv. 670); > saeculi huius *Bentl. Hieron.* (vii. 262), > saec. istius *Hieron.* (i. 271, v. 328, 993) *cum ord. graeco.* **neque pr. hu. saeculi** *om. f g cum gr.* FG. **qui destruuntur** (dex. C, dis. D, destruuntur H) = τῶν καταργουμένων: quae destruitur *f Orig.* (-etur); qui euacuatur *r*; qui euacuantur *Aug.* (v. 72).

7. **sed** + qui Z^c. > sap. dei *Hieron.* (v. 833) *cum gr.* L *al. plur.* **in** (et *d**) **mysterio** (mist. CDM¹PTW; ministerio Θ*L*M*, minyst. V, mynist. Z*; mysterium *r*) = ἐν μυστηρίῳ: in sacramento *Hil.* (*trin.* x), *cf. Priscill.* (*canones* xv *et* xxiv; *u. supra pp.* 22, 23); in occulto *Tert.* (*Marc.* v. 6). **quae** (que W) **abscondita est** (τὴν ἀποκεκρυμμένην): quod absconditum est T; quae in abscondito est *d e m r*; absconditam *f g Orig.* (*int.* i. 142, iii. 56) *Ambr.* (*luc. l.* ii. 3) *Hieron.* (i. 272, vii. 262), absconsam *Hieron.* (v. 833, 993); > quae in sacr. absconsa est *Hil.* **quam**: quem DM*. **praedestinauit** (praedis. DNO, predes. BGMW, predis. PUZ) = προώρισεν: praefiniuit *r Hil. Aug.* (v. 72) *Erasm.*; proposuit *Tert.* (*ut uidtur*). **ante** (hante C) **saecula** (sec. DGMPUϚ𝔠) = πρὸ τῶν αἰώνων: ante tempora saecularia *Ambr.* (*fid.* iii. 5). **nostram**: suam T. **quam pr. . . . gl. nostram** *om. Hieron.* (vii. 262, 487).

8. **quam** (quae Z*): quem *Quaestt. Uet. et N. Test.* 66 *et* 115. **nemo** (nomo Z*): nullus *Hieron.* (v. 328, 699, 993, vii. 262). ex principibus *Tert.* (*Marc.* v. 6) *Hil.* (*trin.* x), de principibus *Hieron.* (v. 328). **huius** (istius *Ambr. luc. l.* ii. 3) **saeculi** (sec. DGMPϚ𝔠): huius mundi *Orig.* (*int.* i. 142, 143, iii. 56, iv. 541) *Hieron.* (v. 328); huius aeui *Tert.*; > saec. huius *d e g Hieron.* (v. 699), > saec. istius *Hieron.* (v. 993), *cum ord. graeco.* **cognouit**: scierit *Tert.* **cognouissent** (cognuissent D) = ἔγνωσαν: scissent *Tert.*; intellexissent *Quaestt.* 111; credidissent *Hieron.* (iv. 618); uidissent *Ambr.* (*luc. l.* i. 6). nunquam WϚ𝔠. **dominum**: deum M. **gloriae** (-rie W) *codd. plur. vg. c f r Tert. Orig.* (*int.* i. 143) *Hil.* (*trin.* x, *codd. plur.*) *Hieron.* (i. 312 *Uall.*, iv. 18, 618, v. 328, 699, 993, vii. 262) *Aug.* (*saepius*) *Uigil.* (*Eutych.* ii; *Uarim.* iii. 30) = τῆς δόξης: maiestatis DF*Θ^{mg}N *d e m Orig.* (*int.* i. 142, iii. 919, iv. 467, 541, 618) *Ambrst. Ambr.* (*saepius*) *Hil.* (*trin.* x, *cod. Carnut.*) *Uict. Af.* (*c. Arium* i) *Hieron.* (i. 312 *Hilberg*, vi. 486) *Quaestt.* (66 *et* 111) *Leo* (*serm.* 58) *Pel. Cassiod.* (*semel, sc. P. L.* lxx. 1007) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 511, *in comm.*) *Sedul.*; gloriae uel maiestatis *g.* > dom. glor. numquam *Aug.* (iv. 564). crucifixsissent L.

9. **sed** (set V): *om. Bentl.* Ϛ *et edd. antt. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Sacon* 1515 *et* 1519 (*non autem cor. uat.*) *cum gr.* A. **scriptum** (-btum HNPR) **est**: *om. cor. uat. mg.*; + in esaia (is. FH) A^{mg} F^{mg}HR^{mg}; + in esaia et in αποκαλυψι ενοχ και ηλιας *g*^{mg}. **quod** *codd. plur. vg. uett. plur. et Cypr.* (*ep.* 58. 10) *Tichon.* (*reg.* 1) *Orig.* (*int.* iii. 875, 916) *Ambrst.* (*hic et in Eph.* ii. 8) *Ambr.* (*luc. l.* v. 98; *spir.* ii. 11; *sacr.* iv. 2; *myst.* 4, 8) *Hil.* (*ps.* 62, *ps.* 64) *Hieron.* (i. 312) *Aug.* (*saepius*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 142, 445): quae CT *g Bentl. et capitula codicum* CHΘTU (*uide supra p.* 158) *Clem. Rom.* (*uers. lat. u. Anecd. Mareds.* ii, *p.* 33) *Orig.* (*int.* ii. 667, iii. 44, 848, iv. 595) *Pacian.* (*bapt.*) *Lucifer Cal.* (*p.* 316, *ed. Hartel*) *Ambr.* (*fid.* ii. 2) *Uict. Af.* (*c. Arium*) *Hil.* (*ps.* 147) *Hieron.* (*saepius*) *Cassiod.* (*P. L.* lxix. 908, 979, lxx. 180, 933) = *gr.* ἃ. **oculus non** (*bis scr.* R) **uidit** (-det Z*) *codd. vg. uett., et Hieron.* (i. 312, vi. 26) *Aug.* (*saepius*) *Tichon. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 445) = ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν: nec oculus uidit *Tert.* (*res.* 26; *spect.* 30) *Cypr. Nouat.* (*trin.* 7) *Pacian. Lucif. Hieron.* (i. 9, 325, 480, 717, ii. 519, iv. 702, 827, vii. 207, 532, 577, ix. 3) *Aug.* (ii. 389, iii. 1. 659, iii. 2. 290, 543, 568, 736, 853, v. 11, 1209, 1228, 1418) *Cassiod.* (lxx. 142, 180, 933). **nec** (non U) **auris** (-res LMZ*) **audiuit** *codd. vg. uett. plur.*: et auris non audiuit *g r Hil.* (*pss.* 62 *et* 147; *non autem* 64, *nec* 118 *heth*) *Hieron.* (iv. 642, vi. 26) *et gr.* καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν; quae auris non aud. *Uict.* **nec** (ne P) **in** (super *Pacian.*)

Digitized by Google

quae praeparauit deus
his qui diligunt illum.
10 Nobis autem reuelauit deus
per spiritum suum
spiritus enim omnia scrutatur
etiam profunda dei
11 quis enim scit hominum
quae sint hominis
nisi spiritus hominis
qui in ipso est?

---

cor hominis *codd. vg. c r*: et in (super *Orig.*) cor hom. non *d e f g Orig.* (*int.* iii. 875) *Uict. Hil.* (*pss.* 62 *et* 147; *non autem* 64, *nec* 118 *heth*) *Hieron.* (iv. 642, vi. 26), *cum gr.* καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ. **ascendit** *codd. plur.* (descendit V) *vg. uett. et Hieron.* (i. 312 *Uall.*, 325 *semel*, ii. 519): hascendent C; ascenderunt *S edd. antt. Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534, *Tert.* (*bis*) *Orig.* (*int.* iii. 44, *non* 875) *Uict. Hieron.* (i. 9, 312 *Hilberg*, 325 *semel*, 480, 717, ii. 522, iv. 642, 702, 827, vi. 26, vii. 207, 532, 577, ix. 3) *Erasm.*; ingressa sunt *Pacian.* **quae** (que LMPW) = ἃ: haec *Ambr.* (*luc. l.* v. 98), hoc *Ambr.* (*apol. pr. Dau.* 12); *om. Orig.* (*int.* iii. 875) *Hil.* (*ps.* 62). preparauit BGKLM OPUW. **deus**: dominus G* *Clem. Rom.* (*lat.*) *Lucif. Ambr.* (*ep.* 35 *semel*) *Hieron.* (ii. 522). **his** (hiis W, iis *vg.*) **qui diligunt** *codd. plur. vg. c*: diligentibus D (del.) *d f g Orig.* (*int.* ii. 667, iii. 875) *Lucif. Uict. Ambrst.* (*hic et in Eph.*) *Ambr.* (*saepius*) *Quaestt. Uet. et N. Test.* 112 *Hieron.* (i. 312, ii. 519, 522, iv. 642, 827, vi. 26, ix. 3) *Aug.* (iii. 1. 659, v. 1061, 1209, 1286, 1291) *Cassiod.* (*P. L.* lxix. 908, 979, lxx. 142, 933, *non autem* 445) *Erasm.*, qui diligentibus *e*; *gr.* τοῖς ἀγαπῶσιν; sustinentibus *Clem. Rom.* (*lat.*). **illum** (*om.* N*): eum CFΘUZ* *d e Clem. Rom.* (*lat.*) *Hil.* (*ps.* 64) *Orig.* (*int.* iii. 44, iv. 600) *Ambrst. Ambr.* (*saepius*) *Hieron.* (i. 325) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 445); se D *f g Orig.* (*int.* ii. 667, iii. 875) *Lucif. Uict. Ambr.* (*spir.* ii. 11; *sacr.* iv. 2) *Quaestt. Hieron.* (i. 312, ii. 519, 522, iv. 642, 827, vi. 26, ix. 3) *Aug.* (iii. 1. 659, v. 620, 1061, 1209, 1286, 1291) *Cassiod.* (*P. L.* lxix. 908, 979, lxx. 142, 933) *Erasm.*; *item pro* **praeparauit . . . illum** *habet* > his qui dominum dil. praeparauit *Hil.* (*ps.* 62); *et uersum citat Nouat.* (*trin.* 7) > quae praepar. deus his qui dil. illum nec oc. uidit nec auris aud. nec cor hominis aut mens ipsa percepit. **deus . . . reuelauit** (10) *deficit r. Sententiam Esaiae* lxiv. 4 *ita uertit ex Hebraeo Hieron.* (iv. 760) a saeculo non audierunt neque auribus perceperunt: oculus non uidit, deus, absque te quae praeparasti expectantibus te, *deinde addit* '*paraphrasim huius testimonii quasi hebraeus ex hebraeis assumit apostolus paulus de authenticis libris in epistola quam scribit ad corinthios, non uerbum ex uerbo reddens, quod facere omnino contemnit, sed sensuum exprimens ueritatem*'; *cf. et Hieron.* (i. 312, ix. 3).

10. **autem**: uero *Ambrst.* **reuelauit** (ἀπεκάλυψεν): reuelabit *aperto betacismo* AV, reuelat *m Sedul.*; praeparauit D*. **suum** + sanctum T^c *Uigil.* (*trin.* xii *semel*). **spiritus enim**: *om.* enim Θ*; > nam spiritus *m*; + dei *Uigil.* (*trin.* v). scrutat *d m.* > scrutatur omnia *Iren.* (*Mass. p.* 158) *Hieron.* (ii. 124) *Uigil.* (*trin.* xii *semel*). **etiam**: et *g Iren. Hil.* (*trin.* ix). **profunda** (τὰ βάθη) *codd. vg. c Ambrst. Hil.* (*trin.* xii) *Uigil.* (*trin.* xii *bis*; *Uarim.* ii. 18, iii. 63): alta *d e f m canon Priscill.* xxi (*supra p.* 22) *Orig.* (*int.* iv. 514, 638, 642 *semel*) *Ambr.* (*saepius*) *Hil.* (*trin.* ix) *Hieron.* (ii. 124, 586, v. 981) *Quaestt. Uet. et N. T.* 125; profunda et alta *Uigil.* (*trin.* xi); altitudinem *r Orig.* (*int.* iv. 642 *semel*) *Aug.* (iv. 489), altitudines *Iren. Uigil.* (*trin.* v) *Aug.* viii. 712, altitudines uel alta *g*; βάθος *redditur* profundum *hic et Eph.* iii. 18 (*cf. patres ad Rom.* xi. 33, *et d e g ad* II *Cor.* viii. 2), altitudo *Mt.* xiii. 5, *Mc.* iv. 5, *Rom.* viii. 39, xi. 33, *Apoc.* ii. 24, altum *Lc.* v. 4 (*cf.* II *Cor.* viii. 2), excelsum CT *Hieron.*, *et* sublimitas *Tert. ad Rom.* viii. 39.

11. *Uersum breuiter citat Tert.* quis enim scit quae sunt dei et quae in ipso nisi spiritus qui in ipso (*Hermog.* 18), quis enim scit quae sint (sunt 19) in deo nisi spiritus qui in ipso est (*Prax.* 8, 19). **scit** (c *sup. lin.* T) = οἶδεν: nouit *Uigil.* (*trin.* xii *bis*). *Pro* **quis enim scit** *habent* nemo enim scit *Orig.* (*int.* iv. 642) *Hieron.* (iv. 818, v. 10) *Uigil.* (*trin.* v; *Uarim.* ii. 18), nemo scit *Hieron.* (vii. 420) *Aug.* (i. 669, ii. 385, 477, 478, 858, iii. 1. 643, iii. 2. 532, v. 151, vii. 25) *Quaestt. Uet. et N. Test.* 125 *Uigil.* (*Uarim.* ii. 5), nemo nouit *Ambr.* (*spir.* ii. 11 *semel*). **hominum**: homo *Uigil.* (*trin.* xii *semel*); *om. Ambr.* (*spir.* ii. 11 *semel*) *Hieron. Aug.* (i. 669, ii. 385, 477, 478, 858, vii. 25) *Quaestt. Uigil.* (*trin.* x; *Uarim.* ii. 5) *cum gr.* A. 17. > hominum scit D *vg. Ambrst.* (*codd. aliq.*) *Aug.* (iii. 1. 535), > homo nouit *Uigil.* (*trin.* xii *semel*). **quae** *pr.* (que MP W): ea quae *Ambrst. Ambr.* (*spir.* ii. 11 *semel*) *Hieron.* (ii. 160, v. 10, vii. 420); quid *Quaestt.* **sint** *cum* AB*CFGHΘ^{c}KLNO*VZ *e Hieron.* (*saepius*), sit *d Quaestt.*: sunt B^{c}DΘ*MO^{c}PRTUW *vg. Bentl. c f g m r Patres rell.* (*et Hieron.* ii. 160). **hominis** *pr.* (τοῦ ἀνθρώπου): hominum *d e* (*non gr.* DE); in homine *Hieron.* (iv. 818) *Quaestt. Uigil.* (*trin.* x); + quae in ipso sunt *m Hil.* (*trin.* ix). > hominis sunt D *Ambr.* (*apol. pr. Dau.* i. 15; *spir.* ii. 11 *bis*) *Hieron.* (v. 10) *Sedul.* *Pro* **quae s. hominis** *habent* quae in ipso sunt *Uigil.* (*trin.* v), ea quae in homine sunt *Hieron.* (vii. 420), quid agatur in homine *Aug.* (ii. 385, 477, 478, 858, iii. 1. 643, v. 151, vii. 25), hominis abscondi-

Digitized by Google

ita et quae dei sunt nemo
cognouit nisi spiritus dei.
12 Nos autem non spiritum
mundi accepimus
sed spiritum qui ex deo est
ut sciamus quae a deo
donata sunt nobis
13 quae et loquimur non in
doctis humanae sapientiae uerbis
sed in doctrina spiritus
spiritalibus spiritalia
conparantes
14 animalis autem homo
non percipit ea quae sunt spiritus dei

---

ta *Ambrst.* (*codd. aliq.*). **hominis** *sec.*: in homine *e*, qui in homne *d*; *om.* D *f g m Hil.* (*trin.* ix) *Ambr.* (*apol. pr. Dau.* i. 15; *spir.* ii. 11 *semel*) *Hieron.* (v. 10) *Aug.* (iii. 1. 643) *Pel. Uigil.* (*trin.* v) *cum gr.* FG. **ipso**: eo *Hieron.* (*saepius*) *Quaestt. Uigil.* (*trin.* x). > est in ipso *c Uigil.* (*trin.* xii *semel*), > est in eo *Hieron.* (iv. 818, vii. 420) *Uigil.* (*trin.* x). > ea quae hominis sunt nemo nouit nisi spir. q. in ipso est *Ambr.* (*spir.* ii. 11 *semel*). **ita**: sic D *f g r Ambrst. Ambr.* (*fid.* v. 16; *spir.* ii. 11 *bis*) *Hieron.* (ii. 161) *Aug.* (*saepius*) *Uigil.* (*trin.* xii *bis*; *Uarim.* ii. 18). **et** *om. Uigil.* (*Uarim.* ii. 5). **quae** (que MPW) *sec.*: *om. g*; ea quae *Hieron.* (ii. 148, 161) *Aug.* (viii. 731). **dei** *pr.*: in deo D *g m Orig.* (*int.* iv. 642) *Hil.* (*trin.* ix) *Quaestt.* (97; 125; *app. quaestt.* 67) *Uigil.* (*trin.* v *et* x; *Uarim.* ii. 18), *et gr.* τὰ ἐν τῷ Θεῷ. **sunt** *om. d e g.* > sunt dei W *Uigil.* (*trin.* xii *semel*). **cognouit** = ἔγνωκεν ℵABCDEP *etc.*, ἔγνω FG, *cf.* nouit W *Ambrst. Hil.* (*trin.* ix) *Hieron.* (ii. 148) *Uigil.* (*trin.* xii *bis*; *Uarim.* ii. 5, 18): scit *r Hieron.* (ii. 161) *Aug.* (i. 241, iii. 1. 535, iii. 2. 527, vii. 353, viii. 639, 712, 715, 731, 761) *Quaestt.* (97) *Uigil.* (*trin.* x), *et* οἶδεν L *al. longe plur.* > nemo scit quae sunt in deo *Quaestt.* (97; 125; *app. quaestt.* 67). **dei** *sec.*: eius qui est in eo *Uigil.* (*trin.* x). *Libere Uictor. Afer* (*c. Arium* i) sicut spiritus hominis ea quae in homine sic et ea quae dei spiritus dei.

12. **nos** (nus P): uos *Hil.* (*ps.* 138). **autem**: uero *Uigil.* (*trin.* xii *semel*); enim *Nouat.* (*trin.* 29) *Orig.* (*int.* iii. 56) *Uict. Af.* (*c. Arium* i) *Hil. Aug.* (iii. 2. 711, x. 97, 689). *Inc.* non enim spiritum *Nouat. Orig. Aug.* (iii. 2. 711, x. 97, 689). **mundi** *cum* CFG*HΘL*MNO*RTZ* *Bentl. Nouat. Uict. Uigil.* (*tantum Uarim.* ii. 18): huius (ui^{u}s O^2) mundi ABDG^{2}KL^{1}O^{2}PUVWZ^c *vg. Tisch. uett.* (> mundi huius *f g*) *et Patres longe plur.*; *gr.* τοῦ κόσμου ℵABCLP *etc.*; τοῦ κ. τούτου DEFG. accipimus DFP; accepistis *Hil.* *Libere* accepimus non mundi spiritum sed dei *Uict.* **qui** (quae Z*) **ex deo est** (> est ex d. *Orig. int.* iii. 59): qui a deo est *Hil. Uigil.* (*trin.* xii *semel*); dei *d e.* **sciamus** (c *sup. lin.* T) = εἰδῶμεν *gr. plur.*: uideamus *Hieron.* (v. 898) *et* ἴδωμεν DEFGLP *al.* **quae** (que PW): qui M; ea quae *Hieron.* danata H. **sunt** + omnia Z*. ^{no}bis P.

13. que MPW. **et**: *om.* R *Uigil.* (*Uarim.* iii. 31); etiam *m.* loquemur PZ*. **in** (*om.* H *Sedul.*) **doctis** (oc *in ras. scr.* H) **humanae** (-ne HMPW) **sapientiae** (-tie PW) **uerbis** *codd. plur. vg. c* (indoctis *uno uerbo*) = ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, *cf.* > in sapientiae (-tia *r*) humanae doctis uerbis *r Aug.* (iii. 2. 754, vii. 353): in suasoriis hum. sap. uerbis *Orig* (*int.* iv. 471) *Ambr.* (*spir.* ii. 11); in suasione hum. sap. *Ambrst.* (*ed. Roman.*); in doctrina humanae (-na *d e*) sapientiae uerbis *d e f g*; in doctrina uerborum humanae sap. *Ambrst.*, > in sapientiae humanae doctrinae uerbis *Uigil.* (*Uarim.* iii. 31); quae docentur per humanae sap. uerbum *m*; docti humanae sap. uerbis D *Uigil.* (*trin.* xii). **in doctrina spiritus** *codd. plur. vg. uett. plur.* = *gr. min.* 10 εν διδαχη πνευματοσ, *cf.* in ostensione spiritus *Ambr.* (*spir.* ii. 11) *Ambrst.* (*ed. Roman.*), in uirtute spiritus *Orig.* (*ex uers.* 4): doctis spiritu *Aug.* (vii. 353 *cod. Colbert.*) = *fere* ἐν διδακτοῖς πνεύματος *gr. paene omn.*, *cf.* doctis spiritus *Aug.* (iii. 2. 754) *et Ambr. infra*, quae docentur per spiritum *m*; docti (+ a *Uigil.*) spiritu D *r Aug.* (ii. 866) *Uigil.* (*trin.* xii), *et* docti spiritus *Aug.* (vii. 353 *codd. plur.*); *deinde* + sancti F^{c}R *Uigil.* (*Uarim.* iii. 31), *et* + ἁγίου D^{c}EHLP *al. pler.*; + et uirtutis (*ex uers.* 4) AF*LP, *et* + et uirtute dei *Ambr.* (*spir.* ii. 11). spiritual. *bis vg.* **spiritalia** *om.* P*; + P^1 *ante* **spiritalibus** *ut udtur, sed scriptura paene euanuit.* comparantes BHOUVZ^c *vg.* (cōp. 𝕭) *Tisch.*; comparantes uel mus *g.* *Libere* ait . . . apostolus non se humanae scientiae uerbis loqui sed doctis spiritus *etc. Ambr.* (*spir.* iii. 3).

14. animalibus G*. **autem**: quippe *Hieron.* (v. 821). **homo** *om. Iren.* (*Mass. p.* 39 *semel*) *Ambr.* (*luc. l.* vii. 148) *Hieron.* (vii. 359). **percipit** (-pet Z*) *etiam Uigil.* (*trin.* xii *semel*) = δέχεται: recipit *Hieron.* (vi. 968, vii. 359, 501), *cf.* recipiens *Tert.* (*Marc.* ii. 2); capit *Uigil.* (*trin.* xii *bis*). **ea** (aea L): *om.* R *d e g m r Iren.* (*bis*) *Orig* (*int.* ii. 89, iv. 498) *Ambr.* (*interp. Iob et Dau.* ii; *luc. l.* vii. 148; *spir.* iii. 3, 17) *Hil.* (*ps.* 14, *ps.* 118 *phe*) *Aug.* (*fere semper*; *non autem* i. 52, iii. 2. 289, iv. 459, viii. 760) *Uigil.* (*semel*). que MPW. **sunt** (sint *Orig.* ii. 89); *om. d e.* > spir. sunt *Hieron.* (vi. 968) *Uigil.* (*semel*). **dei**: *om. Iren.* (*bis*) *Hil.* (*ps.* 118 *phe*) *Hieron.* (vi. 968, vii. 359, 501) *cum gr.*

Digitized by Google

stultitia est enim illi
et non potest intellegere
quia spiritaliter examinatur
15 spiritalis autem iudicat omnia
et ipse a nemine iudicatur
16 quis enim cognouit sensum
domini qui instruat eum?
nos autem sensum christi habemus.
III. 1 Et ego fratres non potui
uobis loqui quasi spiritalibus
sed quasi carnalibus
tamquam paruulis in christo

min. 2. 61 *etc.*, *cf.* homo anim. non recipiens quae s. sp. *Tert.* (*Marc.* ii. 2); + nescit *Ambrst.* (*et disting.* non percipit ea, quae s. sp. d. nescit; stultitia *etc.*), *sed ed. Roman.* anim. enim homo q. s. sp. d. nescit, et stult. *etc.* > sp. dei sunt D *m.* stulticia WZ*. **stultitia . . . paruulis in** (iii. 1) *in ras. scr.* Θ. > enim est *d e r Hil.* (*bis*) *Ambrst. Aug.* (ii. 491, iii. 2. 739, v. 123, 399) *Uigil.* (*trin.* xii *semel*) *Sedul.*, *et* > quippe est *Hieron.* (vii. 501); > quoniam stult. est *Aug.* (iv. 459). **illi**: ei *Hil.* (*ps.* 118 *phe*) *Hieron.* (v. 821, vii. 501) *Uigil.* (*bis*); dei C; eius *Uigil.* (*semel*). > enim ei est *Hieron.* (v. 821). > enim illi est (sunt *uoluit Bentl.*, *cf. Uigil. et Kaulen* '*Handb. zur Vulg.*' *p.* 260) D *f g Bentl. Ambr.* (*ter*) *cum ord. graeco*, *cf.* > enim ei sunt *Uigil.* (*semel*). *Disting.* illi, et non potest intelligere: quia *etc. vg.* **et non**: nec *Hil.* (*ps.* 14), *et* > nec en. pot. stultitiae enim illi est *Priscill.* (*p.* 18 *ed. Schepss*). **intellegere** (-igere HΘKW *vg.*) = γνῶναι: scire D *d e f g m r Ambrst. Ambr.* (*interp. Iob*) *Aug.* (v. 399, x. 689; *et* > scire pot. v. 123) *Uigil.* (*bis*); diiudicare *Priscill.*; + ea FO (*in ras. scr.*). **quia**: quod *m Erasm.*; quae O^{2}; quoniam *d e f g r Ambrst. Hil.* (*ps.* 14) *Aug.* (v. 399, x. 689). spiritualiter *vg.* **examinatur** (ἀνακρίνεται) *codd. plur.* (-auitur A*) ϛ𝔓ℭ, *et* exanimatur H^{1}Θ, examinantur M(-ter)O^{2} *Bentl. edd. Iunta* 1534 𝔖: diiudicatur D (deiud.) *g r Orig.* (*int.* ii. 79) *Aug.* (v. 123, 399, x. 689) *Uigil.* (*bis*), diiudicantur *Erasm.*, iudicatur *d e f Ambrst.*; interrogatur *m Hil.* (*ps.* 14).

15. *Om. uersum* Z* *cum graeco* ℵ*. **spiritalis** (-ualis *vg.*; -alibus G) **autem** (uero *Ambrst. Uigil. trin.* xii *semel*; *om. Aug.* v. 123): spir. enim *Aug.* (iv. 459), > nam spir. *Uigil.* (*trin.* xii *semel*); qui autem sp. est *Orig.* (*int.* iv. 602) *Hil.* (*ps.* 14). **iudicat** (ἀνακρίνει) *etiam Orig.* (*int.* iv. 500) *canon Priscill.* xxi (*uide supra p.* 22): diiudicat D (deiud.) *f g r Orig.* (*int.* iv. 531) *Ambrst. Ambr.* (*Isaac* 2; *luc. l.* vii. 148; *epp.* 59, 72; *spir.* iii. 6; *incarn. dom. sacr.* 1) *Hieron.* (vii. 472) *Aug.* (iv. 459, v. 123) *Priscill.* (*p.* 18 *ed. Schepss*) *Uigil.* (*semel*) *Sedul.*; inquirit *m*; examinat *Iren.* (*Mass. p.* 39) *Orig.* (*int.* iv. 478, 577, 602, 659). **omnia** *in ras. scr.* O. > omnia iud. *Aug.* (iii. 1. 315, iii. 2. 188, viii. 638), > omnia diiud. *Aug.* (iv. 459) *Sedul.* **et ipse** A^{c}B CF^{c}GHΘKL(ipsae)O^{2}RTUVWZ^{c} *vg. c Ambrst.*: ipse *tantum* A*F*MP^{c}; ipse autem DNO* (*ut udtur*) P* (*ut udtur*) *Tisch. d e f g m r Ambr.* (*Isaac* 2; *luc. l.* vii. 148; *ep.* 59) *Hil.* (*ps.* 14) *Hieron. Aug.* (i. 768, iii. 1. 315, iii. 2. 188, v. 123) *Pel. Priscill. Uigil.* (*trin.* xii *bis*), ipse uero *Orig.* (*int.* iv. 500), at ipse (*Bentl.*), *cum gr.* αὐτὸς δέ. **nemine** (naeminae L; neminem F*): nullo *Hieron.* **iudicatur** (ἀνακρίνεται): diuidicatur D (deiud.) *r Ambr.* (*apol. pr. Dau.* i. 3; *luc. l.* vii. 148; *ep.* 59) *Hieron. Aug.* (iii. 1. 315, v. 123) *Priscill.*; *aeinde* + sicut scriptum est *cor. uat.** ('*grecus, antiqui, glossa*') ϛ𝔖 *edd. antt. plur.* (*non autem Iunta* 1534) *Priscill.* (et sicut s. e.), *cf.* D *infra.*

16. *Ad init.* + in isaia G, in esaia *g*^{mg}, scriptum est enim de (in *cor.*) essaia profeta D. **cognouit** (ἔγνω): intellegit *r*; nouit *Uigil.* (*trin.* xii). **domini**: + nisi spiritus domini O* (*deinde erasum*) *c Par. latt.* 6. 93. 341. 343. 11932. 16262. *Geneu.* 1, *tepl.*, *cf. Berger*, '*Hist. de la Vulg.*' *pp.* 76, 143; *libere Uictor. Afer* (*c. Arium* iii) quis dei mentem cognouit nisi solus spiritus. **qui instruat** (s *sup. lin.* G) *codd. plur.* (*etiam* O^{c}) 𝔓ℭ *uett. omn.*, *et ed. Iunta* (1534) = *gr.* ὃς συμβιβάσει, *cf.* qui instruet *Bentl.*, qui instruit O* (*forsan, sed uide infra*) *Uigil.*, qui instruxit W: quis instruat F^{c}H, aut quis instruat (s *sup. lin.* B) BT, aut quis instruit O* (*forsan*) V^{rec}; quis instruxit *Ambrst.*, aut quis instruxit ϛ𝔖 *edd. antt. plur.* **eum**: illum *r.* > eum instr. *Tert.* (*scorp.* 7) *uersum cum Rom.* xi. 34 *confundens* (*legit enim* quis enim cog. sen. dom. aut quis illi consiliarius fuit qui eum instruat). **autem**: uero *Uigil.* **sensum** *sec.* (*gr.* νοῦν *ut supra*): intellectum *r.* **christi** (-tum V*; *in ras. scr.* B): domini D *f g r Ambrst. Aug.* (iii. 1. 632, x. 195) *Pel. Sedul. cum gr.* BD*FG. habeamus *Hieron.* (v. 898).

III. 1. **et ego** (κἀγώ): ego autem Z*; + quidem *Cypr.* (*test.* iii. 3; *zel. et liu.* 13). > uobis fra. n. potui D. **uobis loqui** (*et Aug. saepius*) = ὑμῖν λαλῆσαι D^{b}LP *al. fere* 40: > loqui uobis *d e f g r Bentl. Orig.* (*int.* ii. 78 *semel*) *Hieron.* (ii. 298) *Aug.* (iii. 2. 352, iv. 19, 258, 459, vi. 312, vii. 353, x. 689) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1332) *cum gr. plur.* **quasi**: sicut *bis Hieron.* spiritualibus *vg.* carnalis H. **tamquam** (tanq. K𝔓): quasi D *d e f g r Cypr. Orig. Ambrst. Aug.* (*saepe*) *Sedul. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 449); sicut *Hieron.* *Distinguunt* carnalibus. Tamquam (*uel* Quasi) paruulis in christo, lac *etc.* FNZ *vg.* (*f*) *t Ambrst. Aug.* (iv. 40, 43, 311, v. 123, 399, ix. 87) *Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 512) *cum gr. min.* 76. 89. 106. 109. 111, *cf. Aug.* (i. 229, iv. 660, 778, 827, vii. 353, viii. 765)

Digitized by Google

2 lac uobis potum dedi non escam
nondum enim poteratis
sed nec nunc quidem potestis
adhuc enim estis carnales
3 cum enim sit inter uos
zelus et contentio
nonne carnales estis
et secundum hominem
ambulatis?
4 cum enim quis dicit
ego quidem sum pauli
alius autem ego apollo

ubi uersum citat sed ultra carnalibus *non pergit* (*contra* iv. 639); *et* > Ich gab euch milch zetrinken als zu den lutzeln in cristo vnd nit das essen *cod. tepl.* **paruulis** (-uolis B*GL*PZ*; paruuli M) = νηπίοις: infantibus *Cypr.* > in christo paruulis A*.

2. **lac uobis potum** (putum P) **dedi** *codd. vg. uett. plur. Iren.* (*Mass. p.* 284) *Orig.* (*int.* ii. 78 *semel*, 98, 110, iii. 27, 862, iv. 659) *Ambrst. Ambr.* (*ps.* 118 *beth*) *Hieron.* (*saepius*; *om.* potum iv. 1012) *Aug.* (*saepius*), *et* > lac pot. dedi uobis *t Aug.* (viii. 251), > lac uo. de. potum *Orig.* (*int.* ii. 78 *semel*): lacte uos potaui *Cypr.* (*test.* iii. 3; *zel. et liu.* 13) *Orig.* (*int.* ii. 210) *Ambr.* (*luc. l.* vi. 71; *cf.* v. 72, x. 31, *ep.* 63) *Hil.* (*ps.* 118 *beth*; *ps.* 132) *Hieron.* (iv. 572, v. 953), lac uos potaui *Ambr.* (*fid.* v *prol.*), lacte uobis potum dedi *Ambr.* (*bened. patr.* 4); lac uos uel uobis potaui uel potum dedi *g*; *graeci* γάλα ὑμᾶς ἐπότισα *plur.*, γάλα ὑμῖν ἐπότισα L *Orig.* (*cat.* 87); *deinde* + et *d e f g cum gr.* DEFGL *al. plur.* **escam** (aescam DΘ) = βρῶμα, *cf.* cibum *Aug.* (iv. 40, 43), solidum cibum *Hieron.* (iv. 644, 1012; *cf.* vii. 417): esca O* *r Orig.* (*int.* ii. 210) *Ambr.* (*luc. l.* vi. 71); cibo *Cypr. Hil. Hieron.* (v. 953). **nondum** (namdum H*, nundum P): necdum *Hieron.* (v. 16, 516, 953); non *Iren.* (*cod. Uoss.*) *Hil.* (*ps.* 132); neque *Aug.* (iii. 2. 227, iv. 258, 459, v. 123). **poteratis**: + intellegere *cor. uat.**; + escam percipere *Iren.*, *et* > capere poteratis *Hieron.* (v. 16, 516). **nec**: neque *d e f g Patres* (*saepius*); ne CGΘMZ* *Bentl. Aug.* (vi. 312). **nunc quidem** *et. Aug.* (vi. 312): adhuc quidem *f r Orig.* (*int.* ii. 78) *Ambr.* (*ps.* 118 *beth*; *luc. l.* vi. 71) *Aug.* (*saepius*); nunc *tantum Cypr. Ambrst. Hieron.* (ii. 298, v. 953) *Aug.* (iii. 2. 227); adhuc *tantum* D *d e Orig.* (*int.* ii. 210) *Hil. Aug.* (iii. 1. 390), *et* usque adhuc *Orig.* (*int.* iii. 862); adhuc nunc *g*; nunc quidem adhuc *Aug.* (v. 123) *et gr.* ἔτι νῦν *plur.*, *sed om.* ἔτι B. **estis carnales** (-lis M) = ἐστε σαρκικοί (*uel* -νοί) DEFG: > carnales estis O *vg. Bentl. Ambrst. Hieron.* (ii. 298) *Aug.* (x. 796) *cum gr.* ℵABCLP *al. omn. uid.* > carn. en. est. adhuc *Aug.* (ix. 87), > estis en. adh. carn. *Aug.* (v. 123).

3. *Inc. u.* 3 **cum enim** *cum Stephano* 1555 𝔎ℭ: *inc.* adhuc enim estis (*supra*) *Tisch. T. G.* 8; *inc.* sed nec nunc quidem (ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν) *W. H.* **cum** (quum Θ) **enim**: nam cum D; ubi enim *Iren.* (*Mass. p.* 284) *Cypr.* (*test.* iii. 3; *zel. et liu.* 13) *Cypr.App.* (*p.* 64 *ed. Hartel* = *ad Nouat.* 14) *Hieron.* (i. 89) *et gr.* ὅπου γάρ; ubi autem *Hieron.* (iv. 603); cum autem *r.* **sit** *codd. plur. vg. uett. plur. et* est *Hieron.* (iv. 603): sint DMZ *r Orig.* (*int.* ii. 98, 301) *Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* vi. 81) *Hieron.* (vi. 908) *Aug.* (ii. 244, vi. 312, vii. 353, ix. 87, x. 689, 796); sunt *Cypr. App. Pacian.* (*ep.* 3) *Hieron.* (i. 89); *om. Iren. Cypr.*, *et gr. non exprim.* **inter uos**: in uobis *Iren. Cypr. Cypr.App. Pacian. Ambrst. Hieron.* (i. 89, iv. 603) *Aug.* (vi. 312). > inter uos sit (sint *Aug.*) *g Aug.* (vii. 353). **zelus** (ζῆλος): aemulatio *d e g m r Cypr.* (*test.*) *Aug.* (*semper*); aemulationes D *Orig.* (*int.* ii. 301) *Ambrst. Hieron.* (i. 89, vi. 908) *Sedul.*; schismata *Pacian.* **contentio** = ἔρις *gr. plur.*, *cf.* aemulatio *Hieron.* (iv. 603), discordia *Iren.*: contentiones D *m Pacian. Orig.* (*bis*) *Ambrst. Hieron.* (vi. 908) *Sedul.*; aemulationes *Cypr.App. Hieron.* (i. 89), = ἔρεις AFGL *al.*; *deinde* + et dissensiones (desentiones D) D *d e f g Iren. Cypr. Cypr.App. et* + καὶ διχοστασίαι DEFGL *al. pler.*; *item* contentiones et dissensiones (*sine* **zelus**) *Orig.* (*int.* ii. 98) *Ambr.*; *Hieron. uide infra.* > zelus et discordia in uobis et dissensiones *Iren.*; > zel. et aemulatio in uobis est *Hieron.* (iv. 603); > schismata et contentiones in uobis sint *Pacian.*; > in uo. aemulationes et contentiones sint *Ambrst.*; > in uo. sunt dissensiones et aemulationes (*om.* **zelus**) *Hieron.* (i. 89); > sunt aemulationes et dissensiones in uobis *Cypr.App.* **carnales** (-lis P): homines *Hieron.* (i. 89) *Aug.* (iii. 2. 978, iv. 43). > estis carnales *Hil.* (*ps.* 55) *Aug.* (ii. 244). ambolatis L*.

4. quum Θ. **quis** (qui M*): unus *Aug.* (iv. 660). **dicit** *plur.*: dicat BDKO^{2}PVWZ^{c} *vg. c r Ambrst. Aug.* (v. 399, ix. 87, x. 796); *gr.* λέγῃ *plur.*, λέγει LP *al. plus* 15. **quidem** *om.* D *c Ambrst.* (*hic et ad* xii. 3) *Aug.* (iii. 2. 290) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1332). **alius autem**: alter uero *Aug.* (iv. 660). **ego** *sec.*: + sum *cor. uat.** ('*grecus, antiqui, glossa*'); + autem (*Bentl.*); + uero *Ambrst.* (*ad* xii. 3), *et* + δέ A *min.* apallo *pr.* D, apullo P; apollinis *Cassiod.* **homines** (-nis Z*, huminis P): carnales *Aug.* (iv. 660) *cum gr.* ℵ^{c}LP. **estis** + et secundum hominem ambulatis FNO *cum gr.* P. **quid** (quod F) *codd. vg. uett. plur.*, *et* τί ℵ*AB 17. 46. 71. 121: quis *f g cum gr.* CDEFG LP *al. pler.* **igitur** (qui dicitur A *inepte pro* quid igitur) **est**: ergo est *f g r Aug.* (x. 796), > est ergo D *Sedul.*, > est enim *Aug.* (ix. 331); autem est *Aug.* (iii. 2. 702); ergo *tantum Aug.* (v. 399).

Digitized by Google

nonne homines estis?
quid igitur est apollo?
5 quid uero paulus?
ministri eius cui credidistis
et unicuique sicut dominus dedit.
6 Ego plantaui apollo rigauit
sed deus incrementum dedit
7 itaque neque qui plantat
est aliquid
neque qui rigat
sed qui incrementum dat deus
8 qui plantat autem et qui
rigat unum sunt
unusquisque autem propriam
mercedem accipiet
secundum suum laborem.
9 Dei enim sumus adiutores
dei agricultura estis
dei aedificatio estis
10 secundum gratiam dei
quae data est mihi
ut sapiens architectus
fundamentum posui
alius autem superaedificat

---

appollo *sec.* DP^c, ᵃpollo T; apollos *uoluit Bentl. cum gr. plur.* Ἀπολλώς, *sed* Ἀπολλώ FG 37. **est apollo** *om.* P*.

5. *Inc.* **quid uero paulus** *Stephanus* 1555: *inc.* quid igitur (*supra*) *Tisch. T. G.* 8, *W. H.*; *inc.* ministri (*infra*) 𝔓ℭ. **quid** (quis *f g*; *graeci ut supra, u.* 4) **uero**: quid autem *d e r Aug.* (iii. 2. 702, v. 399, x. 796); quidue *Aug.* (ix. 331). paulos M*. > quid est enim paulus uel quid apollo *Optat.* (v. 7) *Auct. uoc. gent.* (ii. 6) *cum gr.* D^bL *al. pler.* **ministri** (myn. R) = διάκονοι ℵAB CD*EFG *min., et* minister *Auct. uoc. gent.*: utique ministri *Optat.* = *fere* ἀλλ' ἢ διάκονοι $D^{b\ et\ c}$ LP *al. pler.*; + *ras. c.* 5 *litt.* U. **eius cui credidistis** (creded. PZ*) *codd. vg. uett. plur. Aug.* (ix. 331) *contra graecum, cf.* eius in quem cred. *Optat.*: per quos cred. (*sine* **eius**) *r Aug.* (iii. 2. 702, v. 399, x. 796) *cum gr.* δι' ὧν ἐπιστεύσατε. **et**: sed *Ambr.* (*fid.* v *prol.*). **sicut** *om.* T* (+ *mg.*) *cum gr.* C. **dominus** *om. cor. uat. mg.*

6. *Deficit r usque ad* vi. 1. et ego O*; ego quidem *Optat.* (v. 7). appollo D, apallo N; apollos *uoluit Bentl. cum gr. plur.* (*tantum* FG Ἀπολλώ). inrigauit *d e Pacian.* (*ep.* 3) *Pel.* **sed deus** (ἀλλὰ ὁ Θεός): sed dominus D *Hieron.* (ii. 737), *cf.* dom. autem *Hieron.* (iv. 730), deus autem W *Hieron.* (vii. 113); deus *tantum Hieron.* (iv. 793). incrimentum Z*.

7. **itaque** (ὥστε): ergo *Pacian.* (*ep.* 3) *Hieron.* (ii. 737) *Aug.* (iv. 655, 797); nam *Aug.* (iii. 2. 702); sed *Ambr.* (*ps.* 43; *fid.* iv. 12) *Aug.* (iii. 2. 387); *om. Aug.* (iii. 1. 16, iii. 2. 327, 371, 850). **qui** *pr.*: quia *Optat.* (v. 7). > qui plantat neque D. **aliquid** (-quit N): quicquam D *Nouat.* (*trin.* 27) *Ambr.* (*ps.* 43; *ep.* 8; *fid.* iv. 12). > aliquid est *Aug.* (x. 841). inrigat *Pel.* > neque qui rig. est aliq. *Orig.* (*int.* iv. 614) *Hieron.* (ii. 737) *Optat. Auct. uoc. gen.* (i. 9). **qui** *tert.*: cui *t.* incrimentum APZ*. > dat incr. D *Ambr.* (*ep.* 8; *fid.* iv. 12). > deus qui incr. dat *Aug.* (v. 1469). *Libere* sed solus deus qui ad incrementa perducit *Optat.* (v. 7).

8. *Ab hoc uersu usque ad* **habitat in uobis** (16) *def. gr.* FG (*non autem f*) *g*; *in utroque codice spatia relicta sunt ita ut conicere liceat pericopen in archetypo defuisse* (*et* g^{mg} *habet* deficit in grecͦo); *sed codex Boernerianus* (G *g*) *talibus omissionibus pronus est, uide ad Rom.* i. 16–25 (*ubi spatium in codice relictum est*), xiv. 28, I *Cor.* vi. 6 (= F^{gr}) *Col.* ii. 1–9 (= F^{gr}), *et* Δ δ (*qui est pars eiusdem codicis*) *ad Ioh.* vii. 52. **autem** *pr.*: + *ras.* 2 *litt.* Θ; *om. t Hieron.* (ii. 360). > autem plantat D *vg. Nouat.* (*trin.* 27) *Ambr.* (*fid.* iv. 3), *et* > enim plantat *Ambrst.* inrigat *Pel.* sint Z*. *om.* **autem** *sec.* (*ad init. pericopes*) *t Hieron.* (vi. 845) *Aug.* (vi. 476). **propriam** (ἴδιον): suam *Aug.* (vi. 476, viii. 673). mercidem FN. **accipiet** + a domino D *t.* ˡlauorem L. *Libere* accipiet propriam mercedem iuxta opus suum *Hieron.* (vi. 845).

9. **dei** *pr.*: domini F*. **enim** *om. Pacian.* (*ep.* 3) *Pel. Uigil.* (*Uarim.* iii. 57). **adiutores** (auditores D) = συνεργοί: cooperatores *Hieron.* (i. 963, iv. 938, vii. 113, 279); cooperarii *Ambr.* (*fid.* v *prol.*) *Aug.* (vi. 476, vii. 420); operis adiutores *Ambrst.* (*codd. aliq. et ed. Roman.*), operis participes *Ambrst.* (*codd. aliq. et ed. Bened.*). > coop. sumus *Hieron.* (i. 963). **agricultura** (γεώργιον): cultura *d e Ambrst. Ambr.* **estis** *pr.* (est F*L*) *codd. plur. vg. c f* = *gr.* D^b: *om.* Z* *Bentl. d e Ambrst. Ambr. Hieron.* (i. 963, iv. 698, v. 756, vii. 113, 171) *Aug.* (iv. 258, vi. 287, 476) *et gr. plur.* **dei agr. estis** *om. Pacian. Uigil.* edificatio LMW. **estis** *sec.*: *om.* N *Ambr.*; sumus *Hieron.* (iv. 51, 698, 734, v. 465). > dei aedif. dei agr. estis (sumus 734) *Hieron.* (iv. 734, 839).

10. **secumdum** Z*; iuxta *Hieron.* (ii. 737). gratia C. **dei** *om.* N *c dem. f Aug.* (vi. 476, x. 841) *cum gr. min.* 55. que MW. michi W. *Disting.* aedificatio estis secundum gratiam dei quae data est mihi. ut *etc.* K. **ut**: quasi *Hieron.* (iv. 51, 355, 381, 636, 698, v. 466, 817, vi. 766, 792; *non autem* iv. 1079). sapienˢ L. **architectus** (ach. L*; archytectus R): + ego *Pacian.* (*ep.* 1). > archit. sap. *Hieron.* (iv. 636). **alius**: alter *d e.* **autem** *pr. om. d e Orig.* (*int.* ii. 263) *Hieron.* (iv. 636, 698)

Digitized by Google

unusquisque autem uideat
quomodo superaedificet
11 fundamentum enim aliud
nemo potest ponere
praeter id quod positum
est qui est christus iesus.
12 Si quis autem superaedificat
supra fundamentum hoc
aurum argentum
lapides pretiosos
ligna faenum stipulam
13 uniuscuiusque opus
manifestum erit
dies enim declarabit
quia in igne reuelabitur
et uniuscuiusque opus
quale sit ignis probabit
14 si cuius opus manserit
quod superaedificauit
mercedem accipiet

Pel. Sedul. cum gr. DE. superhaed. *bis* C, supered. *bis* MPW. unusquis Z*, unusque P*. *om.* **unusquisque . . . superaedificet** *Hieron.* (ii. 360). uidead Z*. **quomodo** (quo modo $) : quemadmodum *Ambrst.*; quid *Hieron.* (iv. 698) *Aug.* (iv. 867, v. 1421); + et quando *cor. uat.** **superaedificet** : superaedificat D (*duobus uerbis*) *d e Hieron.* (iv. 698) *Aug.* (iv. 687); aedificet *Hieron.* (iv. 636); + *rasura* 6 *litt.* P. *Libere* > super fund. uideat quid superaedificat *Aug.* (iv. 867).

11. fundamentem Z*. **enim** (γάρ): autem F*GN *Hil.* (*ps.* 136). **aliud** (-ut ACGLMNT): *om. Orig.* (*int.* ii. 97) *Aug.* (iv. 867, 991, v. 579). **nemo** : ne *tantum* L*. **ponere** (θεῖναι) *etiam Hieron.* (ii. 360, iv. 355, 381, 636, vii. 693): iacere *Hieron.* (iv. 264). **praeter** (r *fin. in ras.* L^{2}; preter BMOPWZ): praeterquam *Hieron.* (ii. 360) *Aug.* (iv. 854, 872); nisi *Aug.* (v. 579). **id** (*in ras. scr.* L^{2}): illud *Hil.* (*ps.* 136); eum *Hieron.* (iv. 264, 636); *om. Aug.* (iv. 854, 872, v. 579). **quod** (quo M*) **positum** : qui positus *Hieron.* (iv. 264, 636). > est positum *Aug.* (v. 579). **quod pos. est** *om. Hil.* (*ps.* 136). **-situm est qui est** *in ras. scr.* Z^{c}. **qui** *cum* BC FGΘ*KMNPTZ^{c} *Bentl. cor. uat.* d e t Orig. Hieron.* (iv. 355, 636): quod ADHΘ^{c}LORUVW *vg. Tisch. cor. uat. mg. c f Ambrst. Hil.* (*ps.* 136) *Hieron.* (ii. 360, iv. 381) *Aug.* (*saepius*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 618, 694, 729, 890). **est** *sec. om.* R. **qui est** *om. Hieron.* (iv. 264, 636). > iesus christus D *Aug.* (iv. 138) *Columban. cum gr.* ℵA BLP *al.*, *cf.* iesum christum *Hieron.* (iv. 264, 636); christus *tantum Hil.* (*ps.* 136) *Aug.* (iv. 24) *cum gr.* C*. *Libere* fund. autem non est aliud praeter chr. iesum *Hieron.* (vii. 693), non est aliud fund. nisi christus *Hil.* (*ps.* 14).

12. siquis *uno ductu* ϛ. **superaedificat** (supered. MPW, superhed. C) *etiam* A (*perperam* supraaed. *Tisch.*) = ἐποικοδομεῖ: superaedificet B*; superaedificauerit *f Ambr.* (*ep.* 74) *Aug.* (iv. 138); aedificat *Orig.* (ii. 263) *Aug.* (v. 280, vi. 127, vii. 639). **supra** *codd. plur. uett. plur. Bentl. Orig. Ambrst. Ambr.* (*fid.* v *prol.*) *Hieron.* (iv. 74) *Aug.* (iv. 138): super A (*sic*) CMPW *vg. d Ambr.* (*ps.* 118 *sade*; *ep.* 74) *Hieron.* (ii. 360, iv. 795) *Aug.* (v. 1421, vi. 122, 127, 178, vii. 639). **hoc** (istud *Pel.*): *om.* F*HΘL*(+L^{1})MP*R* (*ut udtur*; + R^{1}) *Ambr.* (*ep.* 74) *Aug.* (v. 280, 1421), *et om.* τοῦτον ℵ*ABC*. > hoc fund. *Aug.* (vi. 127). > supra fund. hoc aedificat *Orig.* **aurum** + et *Aug.* (v. 280). praetiosos ACFL^{c}(-sus L*)NV, pretiossos D, preciosos PWZ(-sus*); *om.* H. lignum *Aug.* (vi. 127). foenum DL* *vg.*, fenum ΘKL^{c}MOPR UW. stipula CHMT.

13. **uniuscuiusque** *pr.*: *in ras. scr.* L^{2}, huniuscuiusque C (*ex* huiusc.); cuiuscumque *Ambrst.* (*ed. Roman.*); unusquisque Z* *ut udtur*; + autem *Pel.* hopus C; + quale sit *t.* **manifestum** (-tatum O*) **erit** = φανερὸν γενήσεται: apparebit *Hieron.* (ii. 360); manifestabitur *Aug.* (vi. 122, 178, vii. 639, 648). **uniuscuiusque . . . erit** : qui fecerit (fecit *d e*, facit *Ambrst.*) hoc opus manifestus (-tum *e*) erit D *d e Ambrst. cum gr.* D* ο ποιησασ τουτο το εργον φανεροσ γενηται. **dies** (diaes C) **enim** *sine addit.* ACGHΘL*MOP(*om.* enim P*) RTU*Z *cod. caraf. Bentl. d e t Ambrst. Aug.* (vi. 122, 178, vii. 639, 648) *cum graeco*: + domini BDFKL^{1}NU^{c}VW *vg. c f Ambr.* (*ep.* 74) *Hieron.* (ii. 360, *cf.* vi. 249) *Aug.* (iv. 867), *et* dies domini *sine* **enim** *cor. uat.*; + iudicii *Pel.* **declarabit** (-uit AF*MN*PRT; *def.* Z) = δηλώσει: manifestabit D *d* (-uit) *e Ambr. Hieron.* (ii. 360); + eum D, + illud *Gildas*; > illud manif. *Hieron.* (ii. 360). **quia** : quoniam DLR *d e Ambr. Hieron.* (ii. 360) *Aug.* (vii. 639, 648). ignem L*. **quia in igne** : in igne enim *Orig.* (*int.* iv. 663). **reuelabitur** *omnes* (-uitur R) *contra graec.* ἀποκαλύπτεται. **uniuscuiusque** *sec.*: singulorum *Hieron.* (ii. 360; *non autem* vi. 326, 699). qualis G*, quali Z*. **ignis** : + *ras. c.* 3 *litt.* U. probauit Z*. > uniusc. op. qu. sit ignis prob. dies enim dom. decl. quia in igne reuel. *Aug.* (iv. 867).

14. *Uersum om.* U* (+U^{1}). + et *ad init.* V. cui Z*. hopus C. **manserit** : permanserit *Aug.* (iii. 1. 671, iv. 867, vi. 127, 178, 222, vii. 639, 648); *gr.* μενει. **superaedificauit** (-bit ΘL, superedificauit MPW) = ἐποικοδόμησεν: superaedificauerit D *d e Ambrst.*; superaedificat CHT *t.* **quod superaed.** *om. Ambr.* (*ep.* 74) *Aug.* (iv. 4). mercidem F. acpcipiet M*.

Digitized by Google

15 si cuius opus arserit
detrimentum patietur
ipse autem saluus erit
sic tamen quasi per ignem.
16 Nescitis quia templum dei
estis et spiritus dei habitat in uobis?
17 si quis autem templum dei
uiolauerit
disperdet illum deus
templum enim dei sanctum est
quod estis uos.
18 Nemo se seducat
si quis uidetur inter uos
sapiens esse in hoc saeculo

15. *Ad init.* + et D. **si** *om.* Θ. **cuius** (cui Z*): + autem *Hieron.* (vi. 276) *Aug.* (iv. 4, vi. 122, 127, 178, vii. 648), *et* > opus autem *Aug.* (vi. 222, vii. 639). **opus** *om. Ambr.* (*ep.* 74). **arserit**: exustum fuerit *Aug.* (iv. 4, vi. 127, 222, x. 196); *gr.* κατακαήσεται. **detrimentum patietur** (pac. PWZ, patitur *t*) = ζημιωθήσεται: damnum patietur *Hieron.* (v. 33) *Aug.* (vi. 122, 127, 178, 222, vii. 639, 648); damno affectus erit *Pel.* (*in comm.*); *om. Hieron.* (v. 139). **autem** *om. Hieron.* (v. 139). salbus CT. **sic**: si O. **quasi**: tamquam *Hil.* (*ps.* 59) *Aug.* (iv. 867). **ipse . . . ignem**: *libere* potest tamen et ipse per ignem saluari *Ambr.* (*ps.* 118 *res*).

16. *Ad init.* + an *Orig.* (*int.* iv. 643) *Hil.* (*ps.* 64) *Hieron.* (iv. 824, vi. 629). **nescitis** (οὐκ οἴδατε): ignoratis *Hieron.* (iv. 824); *Tert.* (*pudic.* 16) *uide infra.* **quia**: quod *Tert.* (*Marc.* v. 6) *Hil.* (*ps.* 64) *Hieron.* (vi. 970); quoniam *Iren.* (*Mass. p.* 300) *Hieron.* (vi. 629) *Sedul.* **dei** *pr.*: + uos *Ambr.* (*exam.* vi. 6; *ps.* 47; *spir.* iii. 2), *et* > uos (+ autem *Hieron.* iv. 799) estis templum dei *Cypr.App.* (*p.* 102 = *de aleat.* 10) *Zeno* (i. 14, ii. 20) *Hil.* (*pss.* 121, 122, 126, 131, 137) *Ambr.* (*ep.* 30) *Optat.* (iv. 6) *Hieron.* (iv. 799, vi. 788, 844, vii. 163) *Aug.* (ii. 852) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 915, 928; *non* 199, 1332), *sine auct. graeca.* **estis**: sitis *Tert.* (*Marc.* v. 6); + uos *cor. uat.** *Aug.* (i. 38). **spiritus dei** (τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ): sp. domini *Hil.* (*ps.* 121); sp. sanctus *Ambr.* (*ps.* 47; *spir.* iii. 2) *Hieron.* (iv. 799, 824, v. 77, vi. 788, 844, vii. 163); sp. dei sanctus *Ambr.* (*exam.* vi. 6); deus *Priscill.* (*p.* 83 *ed. Schepss*); christus *Cypr.App.* **habitat** (inhab. *Ambr. ps.* 47) **in uobis** (uouis L*) = οἰκεῖ ἐν ὑμῖν ℵACDEFGL *etc.*: > in uobis inhabitet spiritus (dei) *Tert.* (*Marc.* v. 6), > in uobis christus habitat *Cypr.App.*, *cf.* in uobis deus habitat *Optat.*, non scitis uos te. dei esse et in uobis dominum habitare *Tert.* (*pudic.* 16), *et* > ἐν ὑμῖν οἰκεῖ BP 37. 46. *Ad* **habitat** *inc. rursum g et gr.* FG; *uide supra u.* 8.

17. **si quis** (*etiam Iren. Mass. p.* 300) = εἴ τις: quisquis *Aug.* (iv. 62, v. 445, 1044, 1127, vi. 442, viii. 179); quicumque *Iren.* (*p.* 237); qui *Hieron.* (i. 414) *Aug.* (v. 1126). **autem** (*etiam t semel*): *in ras. scr.* Z^{c}; *om.* Θ *d e f g t* (*bis*) *Bentl.*, *Patres, cum graeco.* autemplum H* (*corr.* H^{1}). > quod si tem. dei quis *etc. Tert.* (*Marc.* v. 16). **uiolauerit** (φθείρει) *codd.* (-berit T, uialauerit P) *vg. uett. Aug.* (iv. 62, v. 445), *et* uiolat *Hieron.* (iv. 799): uitiauerit *Tert.* (*Marc.* v. 6; *pudic.* 16 *et* 18); corruperit *Orig.* (*int.* iv. 481) *Hil.* (*ps.* 64) *Aug.* (*fere semper*), corrumpit *Hieron.* (i. 414, vii. 684) *Aug.* (v. 1373). > uiol. (corrump. i. 414) templum dei *Hieron.* (i. 414, iv. 799). **disperdet** (desp. H) *codd. plur. vg. uett. plur. Aug.* (iv. 62, v. 445) = φθερεῖ *gr. plur.*, *et* disperdit AMRZ*, perdit *Cypr.App.* (*p.* 102 = *de aleat.* 10) = φθείρει DEFGL (φθειρεῖ) 47: uitiabit *Tert.* (*pudic.* 16 *et* 18; *cf.* uitiabitur *Marc.* v. 6); uiolabit *m Iren.* (*p.* 237) *Cypr.* (*test.* iii. 27) *Hieron.* (iv. 799); corrumpet *Orig. Hil. Hieron.* (i. 414, vii. 684) *Aug.* (*fere semper*); *lectio* **disperdet** *Augustino non placuit, cf.* viii. 179 '*quod uerbum* (*sc.* corrumpet) *metuentes multi latini interpretes noluerunt dicere* corrumpet *sed dixerunt* disperdet illum deus; *et non deuiantes a re ipsa, offensionem uocabuli deuitarunt . . . sed graecis exemplaribus conuincuntur, in quibus apertissime scriptum est* quisquis templum dei corruperit corrumpet illum deus'. **illum**: eum *Ambrst. Hieron.* (ii. 768); et hunc *Hil.*; *graeci* τοῦτον ℵBCLP *etc.*, αὐτόν ADEFG. **templum enim** (*sup. lin.* L^{2}) *etiam Uigil.* (*Uarim.* iii. 70): quia templum *Uigil.* (*trin.* xii). **dei** *sec. om.* D* (+ D^{1}) *e.* **est** *om.* P*. > est sanctum *t* (*semel*; *deinde* + est *t* sed erasit cor.*). hestis C. > templum enim . . . estis uos *ante* quisquis templum . . . illum deus *Aug.* (iv. 62, viii. 179). *Libere* scitote quia si quis uiolauerit te. dei quod estis uos disperdet illum deus *Priscill.* (*p.* 83 *ed. Schepss*); ne uiolaueritis te. dei quod estis uos qui autem te. dei uiolau. disp. illum deus *Pacian.* (*paraen.*).

18. nimo P. **se** (ἑαυτόν) *cum* BCFGH^{1}(*om.* H*)Θ^{mg}KO^{2}RVWZ *vg. Bentl. c m Cypr.* (*test.* iii. 69; *bon. pat.* 2) *Ambrst. Aug.* (v. 1127), *et* semetipsum *Tert.* (*pudic.* 16): uos ADΘ*LMNO*PT^{c}(*om.* T*)U *d e f g t Uigil.* (*Uarim.* iii. 70) *Sedul.*, uosmetipsos *Hieron.* (ii. 737 nolite uosm. decipere), *contra graecum.* **seducat** (ἐξαπατάτω): decipiat *Cypr.* (*Hieron.* ii. 737); fallat *m Aug.* (v. 445, 1127, 1373) *Uigil.*, *et* > templum enim . . . fallat *ante* si quis (*uel* quisquis) templum . . . estis uos *Aug* (v. 1127) *Uigil.*; + banis uerbis *d cum gr.* DE 23^{mg}. 73. 118. > seducat semetipsum *Tert.* (*pudic.* 16). **si quis** (*uno ductu* ϛ): si qui *Cypr.* (*bon. pat.* 2); qui *Orig.* (*int.* iv. 530); + uos M. **uidetur** (δοκεῖ): putat *Cypr. Aug.* (iii. 2. 63); + sibi *Hieron.* (v. 786). **inter uos** *om. m Ambr*

Digitized by Google

stultus fiat ut sit sapiens
19 sapientia enim huius mundi
stultitia est apud deum
scriptum est enim
comprehendam sapientes
in astutia eorum
20 et iterum
dominus nouit cogitationes sapientium
quoniam uanae sunt.
21 Itaque nemo glorietur
in hominibus
omnia enim uestra sunt
22 siue paulus siue apollo
siue cephas siue mundus
siue uita siue mors
siue praesentia siue futura

(*ep.* 32) *Sedul.* > inter uos uidetur BVZ^{c} *c Zeno* (i. 3). > sap. esse inter uos (in uobis *Hieron.*) D *Bentl. d e f g Ambrst. Ambr.* (*ps.* 43; *ps.* 118 *tau*; *luc. l.* vii. 66) *Hieron.* (v. 786) *cum graeco, cf.* sapientem se (> se sap. *Aug.*) esse in uobis *Cypr. Aug.* (iii. 2. 63), *et* si quis sapiens est in uobis *Hieron.* (ii. 737). **in hoc saeculo** (sec. CDGMPUWϛ𝔐): > in saec. hoc *f g Bentl.*, > in saec. isto *Hieron.*, *cum gr.* ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ; saeculo huic *Cypr.* (*test.* iii. 69), mundo huic *Cypr.* (*bon. pat.* 2). **stultus** (μωρός): fatuus *Hieron.* (ii. 737). **fiat** (-ad Z*): *om.* O* (+ O^{2}). > qui uult sap. esse stultus fiat in hoc mundo *Orig.* (*int.* iv. 530, *cf.* 628), > si quis uult sap. esse apud deum stultus fiat in hoc mu. *Orig.* (*int.* iv. 685); *item* **in hoc saec.** *cum seqq. coniungunt Erasm. Luth. Uersio Tigur. et uerss. Angl. Tyndal* (1534) *Cranmer* (1539); *cf. Cypr.* (*supra*) *et Orig.* (i. 331) οὐκ Εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν ἁπαξαπλῶς μωρὸς γενέσθω ἀλλ' Ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρὸς γενέσθω ἵνα γένηται σοφός. **sit**: fiat *Cypr.* (*test.* iii. 69 *codd.* LMB; *bon. pat.* 2). **sapiens** *sec.* (σοφός): prudens *Zeno*; + apud deum *Orig.* (*int.* iv. 531, 628, 685). *Libere* stulti estote ut sitis **sapientes** *Tert.* (*Marc.* v. 6).

19. **sapientia** (-tiam A*) **enim**: nam sap. *m Aug.* (viii. 947), *et* quia sap. *Orig.* (*int.* iv. 531); > nam hui. mu. sapientia *Zeno* (i. 3). **huius** (*bis scr.* U) **mundi** (n *sup. lin.* F) *codd. plur. vg. c et* huius saeculi (sec. D) D *d e Ambr.* (*luc. l.* vii. 66): *om.* **huius** *Tert.* (*Marc.* ii. 2) *Hieron.* (ii. 737, v. 800); > mundi huius *f g Bentl.*, *et gr.* τοῦ κόσμου τούτου. stulticia PW, stultia Z*. **apud** (aput AFMNW): penes *Tert.* (*Marc.* ii. 2, v. 6). > apud de. est *g cum gr.* παρὰ (τῷ) θεῷ ἐστίν. scribtum HNPR. **enim** *sec.*: + iob L^{mg}; + in esaia $A^{mg}F^{mg}$(+ pr)R^{mg} g^{mg}. **comprehendam** (conpre. BGLMOPZ^{c}; conprae. ACF^{1}HΘ NRTZ*) *codd. plur. vg. uett. plur., et* adprehendam D (adprech.) *d e Ambrst.* (*ed. Roman.*), adprehendam · uel adprehendit *g*, reprehendam *Sedul.*: comprehendens F* (conprae.) *Cypr.* (*test.* iii. 69 *codd. plur. sed* adprae. W), *et ita uoluit Bentl.*, reprehendens *Cypr.* (*test.* iii. 69 *codd.* M*B, reprehendes L; *bon. pat.* 2) *Ambrst.*, deprehendens *Tert.* (*Marc.* v. 6), *et gr.* ὁ δρασσόμενος. **astutia** (-tias H^{1}; -cia PW) = πανουργίᾳ: nequitia *Tert.* (*Marc.* v. 6). **eorum**: illorum *Tert.* (*Marc.* v. 6); ipsorum *Cypr.*

20. **iterum**: rursus *Tert.* (*Marc.* v. 6); + ps L^{mg}; + in psalmo XCII F^{mg}, + in psalmo XCIII A^{mg} R^{mg}; + in esaia g^{mg}. **dominus**: deus ϛ *Cypr.* (*bon. pat.* 2). **nouit** (γινώσκει): cognouit *Cypr.* (*test.* iii. 69; *bon. pat.* 2 > cogn. deus); cognoscit *Hieron.* (ii. 737); scit *Tert.* (*Marc.* v. 6) *et Psalt. Gallic. ad Ps.* 93 (94). 11 (*sed* **nouit** *Psalt. Roman., et Hieron. ex Hebraeo*). cogitationis Z*, -ciones P. **sapientium** (τῶν σοφῶν) *codd. plur. vg. uett.*: hominum ADOPZ* *Hieron. Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 514), *et Psalt. Roman. et Gallic. ad Ps.* 93 (94). 11 *cum LXX. et Hebraeo.* **quoniam**: quia *Hieron.*; quod *Tert.*; quomodo *Cassiod. disc.* uane HLMPW. > sunt uanae f^{c} (*super* F^{gr} *scr.*) *g* (uanae *bis scr.* *g**); > sunt stultae *Cypr.*; > sint superuacuae *Tert.*

21. **itaque** (-quae Z*): ergo *Tert.* (*Marc.* v. 6). > nemo itaque *vg. edd. antt.* gloriaetur H. **hominibus** *codd. plur.* (*et* N*) *vg. c, et* omnibus LT = ἀνθρώποις, *cf.* homines *d e*: homine DN^{c} *f g t Tert.* (*Marc.* v. 6) *Ambrst. Aug.* (ii. 791, ix. 298, 299. x. 711, 796) *Sedul.* (*ut udtur*) *cum gr.* FG ἀνθρώπῳ. **enim**: namque *Ambrst.*; *om. Tert.* (*Marc.* v. 7) *Orig.* (*int.* iv. 561) *Aug.* (ii 658). sint Z*.

22. **siue** *pr.* + autem *Priscill.* (*p.* 30 *ed. Schepss*). **apollo** (app. D) *cum gr.* FG Ἀπολλώ: *uoluit* apollos P^{c} *Bentl. cum gr. plur.*; apollolus P*. sibe L; *sec., tert., quart., quint.*: seu *sext. Sedul.* caephas GUZ*, chephas CP. **siue cephas** *om.* F*. > siue ceph. siue app. D. **mundus** (= κόσμος *sine articulo*): hic mundus CHΘ*TZ^{c} (*postea eras.*) *d e t Orig.* (*int.* iv. 560). > siue mors siue uita *Priscill.* (*pp.* 58, 93). presentia BGMPUWZ. **siue praes. s. fut.** *om. Priscill.* (*p.* 93). > siue fut. siue praes. *Tert.* (*res.* 59; *non autem Marc.* v. 7). **enim** (γάρ 13 *lect.*) *et. Aug.* (i. 762): *om.* D *c d e Bentl. Tert.* (*res.*) *Ambrst. Aug.* (ii. 658, viii. 850) *Priscill.* (*pp.* 30, 58, 93) *et gr. paene omn.* **uestra**: nostra *Priscill.* (*p.* 30). **sunt** (ἐστιν D^{bete} EL *al. pler.*) *et. Aug.* (ii. 658): *om. d e Ambrst. Aug.* (i. 762) *Priscill.* (*p.* 30) *et gr. plur.* > sunt uestra *Aug.* (viii. 850).

Digitized by Google

omnia enim uestra sunt
23 uos autem christi
christus autem dei.
IV. 1 Sic nos existimet homo
ut ministros christi
et dispensatores mysteriorum dei
2 hic iam quaeritur inter
dispensatores
ut fidelis quis inueniatur
3 mihi autem pro minimo est
ut a uobis iudicer
aut ab humano die
sed neque me ipsum iudico
4 nihil enim mihi conscius sum
sed non in hoc iustificatus sum
qui autem iudicat me dominus est
5 itaque nolite ante tempus
iudicare
quoad usque ueniat dominus
qui et inluminabit

---

23. **uos** : nos *Priscill.* (*p.* 30 *ed. Schepss*) *cum gr.* B 43. xpistus W. **autem** *sec.*: uero HΘ *Aug.* (iii. 2. 777, ix. 299).

IV. 1. **sic** : ita *Orig.* (iii. 878) *Ambrst.*; + enim D. nus P. **existimet** (exsis. H) = λογιζέσθω : extimet *t*, aestimet ϛ *ed. Iunta* 1534; reputet *Hieron.* (iv. 824). **ut** (*sup. lin.* M) : quasi *Hieron.* (ii. 360, iv. 824) *Aug.* (ix. 298). **et** *om.* T*. **mysteriorum** (mist. CDN*TU, mimt. M* *ut udtur*; mistyriorum P) *etiam* Z^2 : ministeriorum HLWZ^{1}ϛ; ministrorum Z* *t*; sacramentorum *Hieron.* (v. 810). **dei** : caelestium *Ambr.* (*fid.* v *prol.*).

2. **hic** (= ὧδε ℵABCD*FGP *min.*) *codd. vg. uett.*, *Cypr. App.* (*p.* 95 = *de aleat.* 3; *ita edd. recentiores, Hartel, Harnack, Hilgenfeld, Miodoński*) : hoc *de aleat.* (*edd. antt.*), *et* ὁ δέ D^cEL *al. pler.* **iam** + uel ceterum *g* (*gr.* λοιπόν). queritur CLMPWZ*. inte^r T. despensatores Z*. fideles H^1. > quis fidelis *f g cum gr.* D^bFG, *cf. de aleat.* hic (*uel* hoc) quoque inter dispensatores et procuratores quaeritur ut quis fidelis et iustus inueniatur.

3. michi W. **autem** : enim *Ambr.* (*ps.* 38). **pro minimo** : in minimum *g* (*et gr.* εἰς ἐλάχιστον); minimum *Aug.* (iii. 2. 863, v. 272, 408, 670, vi. 385, viii. 525, ix. 298); parum *Hieron.* (i. 873); in modico *Tert.* (*pudic.* 14). > pro min. mihi est *Ambr.* (*apol. pr. Dau.* 1). **est** *bis scr. g*; *pergit libere* iudicari ab humano die *Hieron.* **iudicer** (-ce‖r P) *etiam Aug.* (viii. 525) = ἀνακριθῶ : diiudicer *Ambrst. Ambr.* (*apol. pr. Dau.* 1; *ps.* 38; *ep.* 37) *Aug.* (*saepius*), *cf. Orig.* (*int.* iv. 501); interroger *Tert.*; + *ras. unius lit.* U. omano PZ*, homano F*; humana *g*. diae C. **neque** (e *sec. sup. lin.* P) + ego A *Aug.* (v. 670, ix. 253, 298). meipsum *uno ductu vg.* ipso R. diiudico *Ambr.* (*apol. pr. Dau.* 1; *ep.* 37) *Aug.* (ix. 253).

4. **nihil** (nichil W) = οὐδέν : in nullo *Athan. ad Lucif. Cal.* (*p.* 324 *ed. Hartel*) *Hieron.* (ii. 737, *non autem* 729, 766). **enim** : quidem *Ambrst.*, *et* > mihi quidem *Ambr.* (*ps.* 118 *he*). **mihi** (michi W): + mali *Lucif.* consciu^s P. > sum mihi consc. D; > mihi (+ ipsi *g*) sum consc. *g Ambr.* (*ep.* 37). *Inc.* neque enim consc. mihi sum *Tert.* (*pudic.* 14), etsi nihil mihi consc. sum *Ambr.* (*de Nab.* 16, 66). **sed non** = ἀλλ' οὐκ *gr. plur.* : *om.* non *c*; sed nec *Hieron.* (ii. 737); nec tamen *Hieron.* (ii. 766, iv. 763) *Aug.* (ix. 298) = ἀλλ' οὐδέ P 73. 8 *lect.* **in** *om.* D. **qui autem** : quia qui *Hieron.* (ii. 737). diiudicat *Ambr.* (*apol. pr. Dau.* 1; *ps.* 38; *ps.* 40; *ep.* 37) *Aug.*; iustificat *t*. > me iudicat D *Hieron.* (ii. 737). **dominus** : deus W. **est** : + deus *d cum gr.* D*.

5. **itaque** : ideoque *m*. **ante tempus** *sine addit. codd. plur. vg. uett. plur. cum gr.* 17 : + quid CMT^{rec} *Orig.* (*int.* iv. 663) *Ambr.* (*apol. pr. Dau.* 1; *ps.* 43) *Pel.*; + aliquid D *Bentl. f g m*; + quidquam *Aug.* (ii. 185, 384, 385, iii. 2. 225, 720, iv. 522, 939, 1089, v. 394, 1014, 1517, ix. 298; *et* > iudic. quidq. vii. 699). > iudicare ante tempus *Hieron.* (i. 25). *Inc.* ne ante te. aliquid iudicate *g* (= ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε). **quoad usque** (*uno uerbo vg.*; quoad husque C) *etiam Aug.* (iv. 522) : quousque *m Aug.* (v. 1041); usque quo *Orig.* (*int.* iv. 479, 663); usque cum *d e*; cum *Aug.* (iii. 1. 671, iii. 2. 697, v. 263, viii. 759) *Uigil.* (*Uarim.* i. 40); cum autem *Uigil.* (*Uarim.* iii. 93); donec D *f g Ambrst. Ambr.* (*ps.* 43) *Hieron.* (iv. 79, v. 177, 866) *Aug.* (*saepius*). uenit *d e*; ueniet *t Aug.* (iii. 1. 671), uenerit *Aug.* (iii. 2. 543, v. 263) *Uigil.* > dominus ueniat P. **qui** : *om. d e f g Hieron.* (v. 866) *Aug.* (*exc.* ii. 385, iii. 2. 225) *Uigil.*, *cum gr.* D*EFG. **et** *pr. om.* D *m Orig.* (*int.* iv. 663) *Ambr.* (*ps.* 43) *Hieron.* (v. 177) *Pel.* **inluminabit** (ill. W *vg.*; illunabit K; inluminauit FΘ*LMN*RTZ* *d t*) *et Aug.* (iv. 522) = φωτίσει : inluminet *f g Hieron.* (iv. 79, v. 866) *Aug.* (*saepius*), illuminat *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 854); illuminauerit *Aug.* (iii. 2. 544, v. 263, viii. 759) *Uigil.*; + quae sunt *g*. **abscondita** (habs. C; abscundita R) = τὰ κρυπτά : occulta D *d e Tert.* (*Marc.* v. 7) *Orig.* (*int.* iv. 479, 663) *Ambrst Ambr.* (*ps.* 43) *Hieron.* (iv. 79, vii. 62) *Aug.* (iii. 2. 543, viii. 759) *Paul. Nol.* (*ap. Aug.* ii. 361) *Sedul.* > occ. tenebr. ipse inlum. *Tert.* mani-

Digitized by Google

abscondita tenebrarum
et manifestabit consilia
cordium
et tunc laus erit
unicuique a deo.
6 Haec autem fratres transfiguraui in
me et apollo
propter uos
ut in nobis discatis
ne supra quam scriptum est
unus aduersus alterum
infletur pro alio
7 quis enim te discernit?
quid autem habes quod
non accepisti?
si autem accepisti
quid gloriaris quasi
non acceperis?
8 iam saturati estis
iam diuites facti estis
sine nobis regnatis
et utinam regnaretis

---

festabit (-uit AFHΘ*MNPRTZ* *d*) = *φανερώσει*: manifestet *Hieron.* (v. 866) *Aug.* (ii. 477, iii. 2. 720, iv. 398, v. 272), manifestat *Cassiod.*; manifestauerit *Uigil.* (*Uarim.* i. 40) *Aug.* (iii. 2. 543); palam faciet *Uigil.* (*Uarim.* iii. 93); aperiat *Hieron.* (iv. 79). **abscondita . . . manifestabit** *om. m.* **consilia** (*τὰς βουλάς*): cogitationes *Hieron.* (iv. 79) *Aug.* (*semper*) *Uigil.* **cordium**: cordis (*contra graecum*) *m Aug.* (*exc.* v. 1060, 1517) *Uigil.* (*Uarim.* i. 40; iii. 93 + eorum). *Libere* quando iudicabit deus occulta hominum et illuminabit latebras tenebrarum et manifesta faciet consilia cordium *Hieron.* (vii. 62). > erit laus F *Aug.* (iii. 1. 671). > unicuique erit *Hieron.* (v. 177).

6. **autem** + omnia (*et om.* **fratres**) *Aug.* (v. 735). tra^{n}sfiguriui M. **me**: + ipsum *f g Bentl.*, *et gr.* *ἐμαυτόν*. appollo D. **nobis**: uobis H *d*^{2} *e edd. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Froben* 1502, *Iunta* 1534 ϛ *cum gr.* D* *min.* dicatis W. **supra** (super M^{c}) quam (*cf. Dan.* viii. 24, I *Macc.* xii. 24; *Roby*, '*Lat. Gramm.*' § 1645): supra quod DN^{c} *f g Ambrst. et gr.* *ὑπὲρ ὃ* DEFGL *al. pler.*; *ὑπὲρ ἃ* ℵABCP *min.* scribtum HLNPR. **est**: + sapere L^{1}, *et* + *φρονεῖν* ℵ^{c}C^{v1}D^{c}E^{2}LP *al. pler.*; *deinde* + ut non *f g*, + ne (*Bentl.*) *Optat.* (*uide infra*) *cum gr.* *ἵνα μή* (*om.* *μή* DE). **unus aduersus** (-sum L) **alterum infletur pro alio** *hoc ordine codd. plur. vg. uett. plur.* (*cf.* unus adu. alt. inflatus pro alio *Priscill. p.* 23 *ed. Schepss*) *contra graecum*: > unus pro uno infletur aduersus (+ me D*) alterum D *Ambrst.*, > unus pro altero infletur aduersus alterum *Aug.* (ix. 298, x. 797); *gr. est* [*ἵνα μή*] *εἷς ὑπὲρ* (*κατὰ* FG) *τοῦ ἑνὸς φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἑτέρου*; *ambas lectiones coniungit* unus aduersus alterum uel pro uno infletur aduersus alterum uel pro alio *g*; *libere Optat.* (v. 7) '*in se et apollo actus temporis nostri conformat* ne alter, *inquit*, in alterum intumescat'; *libere* non infl. alter pro altero aduersus alterum *Aug.* (iv. 128).

7. **quis enim**: nam quis *Ambrst.* **te** *om.* Θ. **quid** *pr.*: qui Z* (*correxit* Z^{1}). **autem** *pr.* (*et Ambr. ps.* 118 *samech*, *Hieron.* v. 969, *Aug.* i. 41, iv. 8, 676, 933, x. 726, 754, 756, 793, 797, 1216) *cum gr.* *δέ*: enim *Patres fere semper*; *om. Hil.* (*ps.* 123) *Hieron.* (i. 1027, iv. 936, v. 306) *Aug.* (x. 120). habis F*P. **accepisti** (accip. DMP) *pr.*: acceperis *Cypr.* (*test.* iii. 4; *sed Aug.* x. 484 *citans Cyprianum legit* **accepisti**). > quod non accepisti habes *e*. **si** (sin Θ*) **autem**: quod si *d e Pel.*; et si *Hieron.* (ii. 709); *deinde* + et *Bentl. g Aug.* (*saepius*) *cum gr.* *καί*. accipisti *sec.* D. **quasi**: quod V; tamquam *Tichon.* (*reg.* 7). **accepisti** *pr.* . . . **non** *om.* U*. acciperis ADZ*.

8. **saturati** (*κεκορεσμένοι*): satiati *Cypr.App.* (*p.* 177 = *sing. cler.* 4) *Pacian.* (*ep.* 3); perfecti *Hieron.* (ii. 783). **estis** (esti H) *pr.*: *bis scr.* *g**; + et *Hieron.* (vi. 148). **iam** *sec. om. d e Pacian. Ambr.* (*Ioseph* 9). **diuites fac. estis** = *ἐπλουτήσατε*: + uel ditati estis *g*, *cf.* > iam ditati est. iam satur. estis *Tert.* (*pudic.* 14), ditati saturatique regnatis *Tert.* (*ieiun.* 12); *deinde* + iam *c Tert.* (*pudic.* 14) *Hil.* (*pss.* 2; 60; 67; 118 *uau*; 135; 137) *Hieron.* (vi. 369). **nobis**: uobis M*. **sine nobis** *om. Tert.* (*pudic.* 14). **sine** (si H^{2}) **nobis regn.** *om.* H* (+ H^{2}) *cum gr.* A. **regnatis** BDFGKLMNOPRT*UVWZ *vg. c f g Patres* (*fere semper*): regnastis ACH^{2}ΘT^{c} *cod. caraf. Tisch.* (*Bentl.*) *d e Hil.* (*pss.* 60; 67) *Hieron.* (iv. 1052); regnare coepistis *Pacian.*; *gr.* *ἐβασιλεύσατε*. **et** *pr.*: atque *Hieron.* (ii. 783, vi. 88, 148, 301, 369); *om.* *d**. hutinam C. **regnaretis** ACF^{c}GHΘLORTUZ^{1} (*ut udtur, sed erasum*) *cod. caraf. Bentl. c f Hil.* (*pss.* 2; 60; 67; 135) *Hieron.* (i. 560, ii. 783, iv. 1052, vi. 301, 369) *Sedul.*: regnetis BDF*KM^{1}NPVWZ* (*et* Z^{2}) *vg. d e g Cypr.App. Ambrst. Hil.* (*ps.* 118 *uau*) *Hieron.* (vi. 88, 148) *Pel.**; regnatis M*; *gr.* *ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε*. **et** *sec. om.* O*. **regnaremus** *cum* ACGHΘLORTUZ^{1} *cod. caraf. Bentl. c f Hieron.* (i. 560, ii. 783, iv. 1052, vi. 301, 369), *et* conregnaremus *Hil.* (*pss.* 2; 60; 67): regnemus BDFKMNPVWZ* (*et* Z^{2}) *vg. cor. uat.* ('*antiqui, glossa*') *d*^{2} (-etis *d**) *e Ambrst. Hieron.* (vi. 148) *Pel.**, *et* conregnemus *cor. uat.* ('*grecus*') *g*; *gr.* *ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν*

ut et nos uobiscum regnaremus.
Puto enim deus nos apostolos
nouissimos ostendit
tamquam morti destinatos
quia spectaculum facti sumus
mundo
et angelis et hominibus
10 nos stulti propter christum
uos autem prudentes in christo
nos infirmi
uos autem fortes
uos nobiles
nos autem ignobiles
11 usque in hanc horam
et esurimus et sitimus
et nudi sumus
et colaphis caedimur
et instabiles sumus
12 et laboramus operantes manibus nostris
maledicimur et benedicimus
persecutionem patimur
et sustinemus
13 blasphemamur et obsecramus
tamquam purgamenta
huius mundi facti sumus

συνβασιλεισωμεν. > regn. nobiscum W *Hieron.* (i. 560, ii. 783, iv. 1052, vi. 148).

9. **puto** (poto P*) : *in rasura 5 aut 6 litt. scr.* Z^c. **enim** *sine addit. codd. plur. uett. cum gr.* ℵ*ABCD*FG *min., et* autem *sine addit. Hil.* (*ps.* 134) : + et F*N ; + quod O* *vg. cor. uat. edd. antt., Ambrst. Sedul., et* + quia F^cR *Ambr.* (*ps.* 43) *Hieron.* (vii. 592), *et* + *ὅτι* $ℵ^c$ D^cELP *al. pler.*; *om.* enim *Tert.* (*pudic.* 14). > nos deus ACFNO (+ *ras. unius lit.*) P *Tert.* (*pudic.* 14) *Hieron.* (iv. 913, v. 797 *semel*). **apostolos** (-lus P) **nouissimos** (-mus PZ*; extremos *Hil.*) **ostendit** (host. CT ; elegit *Tert.*) *hoc ordine codd. plur. vg. uett. Tert.* (*pudic.* 14) *Ambrst. Hil. Hieron.* (v. 797, vii. 592) = *τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν* : > apos. ostendit nouiss. D *Hieron.* (iv. 913) ; > nouiss. apost. ostendit A *cod. caraf.*; > nouiss. ost. apostolos Θ. **tamquam** (tanq. K ; quam Z*) : quasi D *Ambrst. Hieron.* (v. 797, vii. 592) ; uelut *Tert.* (*pudic.* 14) ; sicut *Hil. Ambr.* (*ps.* 43). **morti destinatos** (dist. DN) = *ἐπιθανατίους* : mortificatos *Hieron.* (v. 797) ; bestiarios *Tert.* (*pudic.* 14) ; abortiuos *Hil.* (*ex* xv. 8 ? *cf.* abortiua gentium *Hil. ps.* 149). **quia** : quoniam D *d e f g Tert.* (*pudic.* 14). **spectaculum** (expect. F *t* ; speculum Z*) = *θέατρον* : theatrum *Hieron.* (i. 705, vii. 468 ; *non autem* i. 838). **quia spect. fac. sumus** : ut spect. simus *Ambr.* (*ps.* 43) ; > quia fac. su. spect. *Ambr.* (*hel. et ieiun.* 79). **mundo** (*τῷ κόσμῳ*) ABFGKLMOP* RVWZ* *vg. g t Tert.* (*Marc.* v. 7) *Hieron.* (vii. 468) : huic mundo (*cf. Roensch, 'It. u. V.', p.* 422) CDHΘNP^{c}TUZ^c *c d e f Tert.* (*pudic.* 14) *Ambrst. Orig.* (*int.* iv. 468) *Ambr.* (*ps.* 43 ; *ep.* 63 ; *et* huius mundi *hel. et ieiun.* 79) *Hieron.* (iv. 913) *Aug.* (iv. 320, 333) ; in hoc mundo *Hieron.* (v. 797). **et** *pr. om.* FN *Hieron.* (v. 797). hangelis C, anguelis D. ominibus L*.

10. **nos** *pr.* (non R) : + autem G*. **stulti** : fatui *Hieron.* (i. 705 *Hilberg*). xpisto W. **nos** *sec.* (nus P) : + autem D. **autem** *sec. om.* CT *t.* nobilis P. **autem** *tert.*: uero *g Ambrst.* **ignobiles** (-uiles L, ignorabiles O*) = *ἄτιμοι* : inhonorati uel ignobiles *g*.

11. **in** : ad CF*NT *Orig.* (*int.* ii. 673) *Ambrst. Ambr.* (*ps.* 118 *heth*) *Aug.* (v. 359). hac F*L*. oram AMPV, ora F*. **et** *pr.* : + *ras.* 3 *litt.* Θ. essurimus D, aesurimus Z*. nudimus O* (*superscr.* su O^c). **colaphis** (-fis GHT ; + *ras.* 2 *litt.* A) **caedimur** (ced. A*ΘLMNOPRTUVW) = *κολαφιζόμεθα* : colaphis uapulamus *Ambr.*; colaphizamur D (colofiz.) *d e f g Ambrst. Aug.* **instabiles** : stabiles DFLP*, -lis Z*. summus *sec.* P. **et inst. sumus** *om. Orig.*

12. laborantes W*; laboramur W^c. hoperantes C. **manibus nostris** (uestris F*) : propriis manibus *f g* ; *gr. ταῖς ἰδίαις χερσίν*. maledicemur Θ* O*P, madicimur U* ; maledicimus K*. benedicemus Θ*OR, benedimus U*. **maled. et benedicimus** *om. Pel.* persequutionem HΘ. patiamur D, patemur Z*, patiemur *d** ; passi *g* ; *gr. enim λοιδορούμενοι . . . διωκόμενοι* (*sed* + *καί bis* FG). sustimus *lapsu* P ; sustinemur *t*.

13. **blasphemamur** (blasf. DT ; blasphematur O*) **et** : blasphemamur *tantum Aug.* (iv. 952) ; blasphemati *d e* (+ et) *Orig.* (*int.* ii. 673, 692, 698) *Aug.* (v. 546) *et gr. βλασφημούμενοι* (*δυσφ.* ℵ*ACP 17. 46). **obsecramus** (hob. C ; obsecramur *g*) = *παρακαλοῦμεν* : deprecamur *Orig. Aug.* (v. 546) ; rogamus *Aug.* (iv. 952). > blasphemamur pers. pat. et sustinemus et obsecramus *Pel.* **tamquam** (tanq. KWϛ[illegible]) : quasi *Aug.* (iv. 952). **et obsecr. tamquam** *bis scr.* Z*. **purgamenta** (-musta M*) = *περικαθάρματα gr. plur., cf.* lustramenta *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Ambr.* (*ps.* 118 *heth* ; *non autem poen.* ii. 1) : purgamentum Z* *et περικαθαρμα* D*. **huius** (huis M) : *om. g Aug.* (iv. 952). **mundi** : modi F*. **peripsima** *codd. plur.* (peripsim Z*, perissima F*) *et* peripsema F^1R *vg. d e g Pel.*, peripsem (+ *ras.* 2 *litt.*) L = *περίψημα* : purgamenta D

Digitized by Google

omnium peripsima
usque adhuc
14 non ut confundam uos
haec scribo
sed ut filios meos carissimos moneo.
15 Nam si decem milia pedagogorum
habeatis in christo
sed non multos patres
nam in christo iesu per euangelium
ego uos genui
16 rogo ergo uos imitatores
mei estote
17 ideo misi ad uos timotheum
qui est filius meus carissimus
et fidelis in domino
qui uos commonefaciat
uias meas quae sunt in christo
sicut ubique in omni
ecclesia doceo.
18 Tamquam non uenturus
sim ad uos
sic inflati sunt quidam
19 ueniam autem cito ad uos
si dominus uoluerit
et cognoscam non sermonem
eorum qui inflati sunt
sed uirtutem
20 non enim in sermone est
regnum dei sed in uirtute
21 quid uultis? in uirga ueniam ad uos

Ambr. (*ps.* 118 *heth*). husque C. **adhuc** (adhunc L) : modo *Ambrst.*

14. **ut confundam uos** (ἐντρέπων ὑμᾶς): ut confundamini d^{a} *e*. **haec** (hec M) **scribo** = ταῦτα γράφω DEFG : > scribo haec D *cum gr. plur.* **ut** *sec.* : quasi *Ambrst.* filius PZ*. **meos** (-us P): *om.* F*. charissimos *vg.*, karissimos O, carissimus F*R. **moneo** *omnes* = νουθετῶ BDEFGL *etc.* : νουθετῶν ℵACP *min.*

15. **nam si** (i *in ras.* U): si enim D *d e f Ambrst.*, *et gr.* ἐὰν γάρ ; et si *Aug.* (ix. 558); si *tantum g Hieron.* (vii. 465). **decem** (decim N*; x DW; *in ras. scr.* U) **milia** (millia *vg.*): multos *Aug.* (ix. 558). paedagogorum *vg. Tisch. d e*; pedagorum A*L^{c}N*; pedagogos *f g Aug.* (ix. 558). **habeatis** (ab. C; habetis *Aug.* ix. 558) : habueritis D *Ambrst.* i^{n} *pr.* L. **christo** *pr. om.* U. > in christo hab. D. **nam in chr. iesu** *codd. vg. uett. plur.*, *et* in chr. enim iesu *Hieron.* (iv. 1043) *Aug.* (iv. 394, ix. 219, 332, 558), in uel nam chr. enim iesu *g* : in chr. enim (*sine* **iesu**) *Ambrst.* (*in* II *Cor.* x. 15) *cum gr.* B; christo autem *Pacian.* (*bapt.*). **per euangelium** (aeuanglium D, euangel^{i}um Θ): in euangelio *Tert.* (*monog.* 6; *Marc.* v. 8) *Ambr.* (*cain et ab.* ii. 2); *om. Pacian.* **genui** (ἐγέννησα): generaui *Tert.* (*bis*), *cf. Orig.* (*int.* ii. 89). > ego uos per euang. gen. *Ambr.* (*ps.* 39; *luc. l.* x. 24), > ego uos gen. in euangelio *Ambr.* (*cain et ab.* ii. 2).

16. **rogo** (rorgo L*) = παρακαλῶ : obsecro *d e f g Ambrst.*, *uide supra u.* 13; oro *Cypr.App.* (*p.* 199 = *sing. cler.* 22). **ergo** (οὖν *plur.*): *om.* DH* *Cypr.App.*; itaque *d e f*; itaque uel autem *g*, *et* δέ DFG. emitatores D. **mei estote** (meistote R) : + sicut et ego christi DHΘ^{mg}L^{1}WϚ𝔖𝔈 *cor. uat.** (‘*grecus, antiqui*’) *et gr. min. pauc.*; *ex* xi. 1.

17. missi D. **ad uos** : uobis *Aug.* (v. 668). thimotheum CDP*W; timotheo Z*. charissimus *vg.*, kms̄ W; *om.* H*. **et** *om.* F*M*. **fidelis** : *om.* M*; + minister D. **commonefaciat** *codd. plur.* (conmonefac. B*R, communefac. G^{c}MPT, commune fac. K, communem fac. O* *ut udtur*, commonére fac. L^{2}) *edd. antt. plur. Bentl.* : commonefaciet *vg. edd. antt. Mareschal* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534; admonebit *d e f g*; *gr.* ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει. que VWZ*, qui F*. **christo** *sine addit. cum* ACG*HΘMO^{c}PT *cod. caraf. Bentl. et gr.* ABD^{c}ELP *al. longe plur.*, *et* domino *e* : + iesu BDFG^{2}KLNO*RUVWZ *vg. c Ambrst.*, *et* domino iesu *d f g*; + Ἰησοῦ ℵCD* *et* ^{b}FG *min.* hubique C; + et M. eclesia CKMOP, aeclessia D, aecclesia LZ*. docea V*. > doceo in omni aecl. D.

18. **tamquam** (tanq. KWϚ𝔐, namq. V^{c}) : quasi *Tert.* (*pudic.* 14); + autem *uoluit Bentl. cum graecis* (*exc.* FG). **non** + *ras.* 2 *litt.* K. **uenturus sim** : uenturus essem D *Ambrst. Sedul.*; > sim uenturus H *Tert.* **sic** *om. f g Tert. cum graeco.* **sunt** *in ras. scr.* Z^{c} (*forsan* estis Z*).

19. **cito** : *om. f*; citius *Tert.* (*pudic.* 14). **ad uos** *om Tert.* > ad uos cito Z* *vg. contra graecum.* **dominus** : deus *d.* **uoluerit** (θελήσῃ): permiserit *Ambrst.*, *et* > permiserit dominus *Tert.* **cognoscam** (cognuscam P) = γνώσομαι : recognoscam *Ambrst.* **non** *om.* d^{*}. **sermonem** (mo *sup. lin.* G) = λόγον : uerbum *f g.* **eorum** : illorum *Ambrst.* **qui inflati sunt** : *om.* C; inflantium uel qui inflati sunt *g.* **sed** + in H*.

20. **non** (nec *Ambrst.*; nec uel non *g*) **enim** : quia non *Ambr.* (*ps.* 118 *caph.*) *Quaestt. U. et N. Test.* 100; non *tantum Cypr.* (*test.* iii. 96). **in** *pr. om.* R. sermonem Z*. > regnum est *Ambr.* (*ps.* 118 *caph*). > regn. dei non in serm. est sed in uirt. *Orig.* (*int.* ii. 70); > non enim in serm. sed in uirt. est regn. dei *Ambr.* (*luc. l.* viii. 92; *cf.* 17).

21. uirgam F*RZ^{c} (*deinde corr.*) *d.* > ueniam

Digitized by Google

an in caritate et spiritu
mansuetudinis?
V. 1 Omnino auditur inter uos
fornicatio
et talis fornicatio qualis
nec inter gentes
ita ut uxorem patris
aliquis habeat
2 et uos inflati estis
et non magis luctum habuistis
ut tollatur de medio
uestrum qui hoc opus fecit.
3 Ego quidem absens corpore
praesens autem spiritu
iam iudicaui ut praesens
eum qui sic operatus est
4 in nomine domini nostri iesu christi
congregatis uobis

---

ad uos in uirga *Tert.* (*pudic.* 14) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 25). **an** (han C): aut A *d e Orig.* (*int.* ii. 699). **caritate** (char. *vg.*): + dei *Orig.* (*int.* iii. 110). **in carit. et** *om. Tert.* **et** (est L*) **spiritu** = πνεύματί τε, *cf.* spirituque *Ambr.* (*luc. l.* vii. 60, 61; *poen.* i. 13; *ep.* 41): spiritus quoque *d e*, spiritus uel u quoque *g*, *et* πνευμα τε D*. **mansuetudinis** (mansuae. L, mansui. R) = πραΰτητος: lenitatis *Tert.* in caritate spiritus et mans. *Orig. Uigil.* (*Uarim.* ii. 14; *cf.* an in caritate spiritus iii. 25); *libere* an in spiritu lenitatis et mans. *Hieron.* (vi. 840).

V. 1. *Ad init.* + sic *Lucif. Cal.* (*ed. Hartel, p.* 169, *non autem* 23). **omnino** (ni *sup. lin.* T) = ὅλως: in totum *Tert.* (*pudic.* 14), in tantum (*lapsu pro* in totum?) *Hieron.* (v. 778). **auditur** (+ *ras. unius lit.* V): dicitur *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1333). **inter uos**: in uobis *Tert. Orig.* (*int.* ii. 482) *Hieron.* (vi. 241), *et gr.* ἐν ὑμῖν. > auditur in uo. in totum *Tert.* fornicacio *bis* P. **et talis forn.** *om. Lucif.* (*p.* 169) *Hieron.* (v. 778). **qualis** (-les A): quae *Hieron.* (v. 516, 778); *gr.* ἥτις. **nec**: ne *Hieron.* (i. 891). **inter** (+ *ras.* 2 *litt.* N) **gentes**: in gentibus *Tert. Hieron.* (v. 778) *Aug.* (ix. 56), inter gentes uel in gentibus *g* (*graeci* ἐν τοῖς ἔθνεσιν); + quidem *Hieron.* (i. 891, v. 180, 516, vi. 241); *deinde* + nominatur $F^{c}L^{c}R$ *Monac. lat.* 4577^{c} *Cassiod. cum gr.* $\aleph^{c}$LP *al. pler.* ὀνομάζεται. **ita** *om. Tert. Hieron.* (v. 778). **ut** *om. d**. huxorem C; + quidem *Hieron.* (v. 778). **patris** + sui F (suis*) HPW *vg. cor. uat.** *Tert. Lucif.* (*p.* 169) *Aug.* **aliquis**: quis HLR *c Tert. Ambrst. Hieron.* (v. 180) *Aug.* *Ordo uerborum* **uxorem pa. al. habeat** *cum codd. graecis non congruit*; *gr. plur.* γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν, *sed* > γυναῖκα τ. πα. ἔχειν τινα DEFG, *et* ux. pa. habeat aliquis *f g Hieron.* (vi. 241), > quis ux. pa. habeat *Ambrst.*

2. imflati H. **et uos infl. estis** *om. Hieron.* (v. 778). **non** *om.* M. **magis**: potius *d e f g Tert.* (*pudic.* 14) *Lucif. Cal.* (*ed. Hartel, pp.* 23, 169) *Hieron.* (vi. 241) *Aug.* (ix. 56). **luctum habuistis** (ἐπενθήσατε) *etiam Ambr.* (*poen.* i. 15): luxistis *Tert. Orig.* (*int.* ii. 482) *Hieron.* (vi. 241) *Sedul.*, *cf. Ambr.* (*poen.* i. 12), *et alibi in Test. Nouo* πενθεῖν *semper redditur* lugere; planxistis *Hieron.* (v. 778). > luxistis potius *Tert.* **tollatur** (-etur W*) = ἀρθῇ *uel* ἐξαρθῇ, *cf.* auferatur *Tert. Hieron.* (v. 778): tolleretur AO*R *Tisch. d e Lucif.* (*bis*) *Ambrst. Hieron.* (vi. 142) *Aug.* (ix. 56). **de**: e *Lucif.* (*bis*). metio L*. **qui**: i *in ras.* Z. hopus C. > opus hoc *g Bentl.*, *et gr.* τὸ ἔργον τοῦτο; tale facinus *Tert.* **fecit** (feciste Z*; fecit? *Tisch.*) = ποιήσας BDEFGLP *al. pler.*: admisit *Tert.*, gessit *Hieron.* (v. 778), *et* πράξας ℵAC *min.* **qui . . . fecit** *om.* O* (+ O^{2}).

3. *Ad init.* + ipse *Pacian.* (*ep.* 3). **ego quidem**: ego enim *d e*, ego equidem *f*, ego quidem enim *g*, *et gr.* ἐγὼ μὲν γάρ; ego autem *Orig.* (*int.* iii. 882) *Hil.* (*ps.* 118 *ain*). **absens** (ἀπών ℵABCD*P *min.*): quamuis absens D; ut absens *d e f g Pel.*, sicut absens *Lucif. Cal.* (*ed. Hartel, pp.* 23, 169) *Aug.* (iii. 2. 962; *non autem* viii. 137, ix. 57) = ὡς ἀπών D^{b}EFGL *al. pler.* presens *bis* BLMPW. spiritus *d e.* **ut**: tamquam *g Hil.*, quasi *Aug.* (*ter*). **ut praesens** *om. Pacian.* (*ep.* 3; *paraen.*). > eum ut praesens D. **sic** (οὕτως FG): hoc *Ambrst. Hil.*; sic hoc *Bentl.* (*primo* hoc *inter lunulas posuit, deinde deleuit lunulas*) *et gr. plur.* οὕτως τοῦτο; tale facinus *Pacian.* (*ep.* 3). **operatus** (hop. C) **est**: fecit *Hil.*; admisit *Pacian.* (*ep.* 3) *Ambrst.*; *gr.* τὸν . . . κατεργασάμενον. **eum . . . est** *om. Orig. Pacian.* (*paraen.*).

4. **in nomine . . . christi** *om. Orig.* (*int.* iii. 882) *Pacian.* (*paraen.*) *Hil.* (*ps.* 118 *ain*); *om.* **nostri ie. christi** *cod. caraf.*; *om.* **nostri** *tantum* CD *dem. Lucif. Cal.* (*ed. Hartel, pp.* 23, 170) *cum gr.* ℵA; *om.* **christi** *tantum d Lucif. cum gr.* ABD*. **congregatis** (συναχθέντων): conuenientibus *Ambr.* (*spir.* ii. 8); congregatis uel conuenientibus *g.* **uobis** + omnibus *Pacian.* (*ep.* 3). **et** (*sup. lin. scriptum* Z^{1}) **meo** (*in ras. longa scr.* Z^{2}) **spiritu**: Z* *legi non potest*; > et spir. meo *d e Pacian.* (*paraen.*) *Lucif. Hieron.* (vii. 264); et cum meo spir. *g*; *om. Pacian.* (*ep.* 3). **cum**: in *Pacian.* (*bis*) *Ambr.* (*codd. aliq.*). **uirtute** (tu *sup. lin.* P) *etiam Aug.* (ix. 57) = δυνάμει: potentia *Aug.* (iii. 2. 962, viii. 137), omnipotentia *Uigil.* (*Uarim.* iii. 4). **domini** *sine addit. codd. plur.* ϛ *c Orig. Lucif.* (*p.* 170 *semel*) *Ambr. Hil. Aug.*

Digitized by Google

et meo spiritu
cum uirtute domini iesu
5 tradere huiusmodi satanae
in interitum carnis
ut spiritus saluus sit in die domini iesu.
6 Non bona gloriatio uestra
nescitis quia modicum
fermentum totam massam
corrumpit?
7 expurgate uetus fermentum
ut sitis noua consparsio
sicut estis azymi
etenim pascha nostrum

(viii. 137) *cum gr.* P: dei *Pacian.* (*ep.* 3); + nostri DM𝔍𝔖𝔈 *Bentl. d dem. e f g Lucif.* (*pp.* 23, 170 *semel*) *Ambrst. Hieron.* (vii. 264) *Aug.* (iii. 2. 962, ix. 57) *Uigil. Sedul. et gr. longe plur.* **iesu** *sine addit. codd. plur. vg. c d Orig. Lucif.* (*pp.* 23, 170 *semel*) *Hil. Ambrst. Ambr. Aug.* (viii. 137) *cum gr.* ℵABD*P 46: + christi DGM *e f g Pacian.* (*paraen.*) *Lucif.* (*p.* 170 *semel*) *Hieron.* (vii. 264) *Aug.* (iii. 2. 962, ix. 57) *Uigil. et gr.* D^{c}EFGL *al. pler.*; *om. Pacian.* (*ep.* 3).

5. **tradere huiusmodi** = παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον *plur.*, *cf.* tra. eiusmodi *f Orig.* (*int.* ii. 683 *semel*) *Pacian.* (*paraen.*; *ep.* 3) *Aug.* (viii. 137), tra. istiusmodi *Hil.* (*ps.* 118 *ain*) *Hieron.* (v. 989), dedendum eiusmodi *Tert.* (*pudic.* 2, *cf.* 13, 14, 20, *et Marc.* v. 7), *et* > eum qui talis est tradere D *Orig.* (iii. 882): tradere eum *g Ambr.* (*ps.* 38), tra. hunc *Ambrst.*, *et* παραδοῦναι αὐτόν FG; *deinde* + hominem 𝔊𝔖 *cor. uat.** ('*grecus, antiqui, glossa*') *Tert.* (*pudic.* 2) *Orig.* (*int.* ii. 683 *bis*) *Pacian.* (*paraen.*) *Lucif. Cal.* (*ed. Hartel*, *pp.* 23, 170 *bis*) *Ambr.* (*poen.* i. 13, 17) *Quaestt. Uet. et Nou. Test.* 61, *Sedul.* satane M, sathane W, sathanae C. in *pr. om.* P*. interitu F*Z*. **spiritus** (s *fin. in ras.* H): anima *Aug.* (iii. 2. 194, 912); + eius *Orig.* (*int.* iii. 882). salbus C; salua *Aug.* (iii. 2. 194, 912). **sit**: fiat R *Orig.* (*int.* ii. 683, iv. 591) *Hil.* (*ps.* 118 *ain*; *non autem ps.* 59) *Hieron.* (*saepissime*). **die** (diae C): diem F*N *d e Pacian.* (*paraen.*); *sed gr.* ἐν τῇ ἡμέρᾳ; + iudicii *Hieron.* (v. 989). **domini iesu** *cum* ACG*P*RTZ^{1} (? *u. infra*) *Hieron.* (v. 989) *Aug.* (ii. 233, iii. 2. 962, viii. 137) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxx. 517), *gr.* ℵL *al. plur. syr. harcl. txt.*, *et* domini (*sine* **christi**) *Tert.* (*pudic.* 13; *Marc.* v. 7) *Pacian.* (*bis*) *Orig.* (*int.* ii. 683) *Hil.* (*pss.* 59, 118 *ain*) *Hieron.* (iv. 1042) *Aug.* (ix. 57, x. 561) *cum gr.* B: domini iesu christi Θ*L* *d dem. e Ambrst. cum gr.* DE; domini nostri iesu christi BDFG^{2}HΘ^{c}KL^{c}MNOP^{c}UVWZ$^{*\ et\ 2}$ (christi *in ras. scr.*) *vg. c f g Orig.* (*int.* iii. 882) *Lucif.* (*pp.* 23, 170) *Ambr.* (*fug. saec.* ii. 8; *ps.* 38; *off. min.* iii. 18; *poen.* i. 13) *cum gr.* AFGP *al. syr. pesh. et harcl. cum asterisco.*

6. **non**: *om. Lucif. Cal.* (*ed. Hartel*, *p.* 23) *Ambrst.* ('bona est gloria uestra? *hoc est*, non bona est; *laeti enim erant, cum magis contristari debuerint in fratre tam acerbe peccante*') *et codd. ap. Aug.* (ix. 58 'non bona glor. uestra; *uel, per exprobrationem pronuntiationis*, bona glor. uestra, *sic enim nonnulli, et maxime latini, codices habent*'); *deinde* + est *cor. uat. vg. inuitis codd. nostris, sed* + est *post* bona Θ* (*expunxit cor.*). **gloriatio** (-cio P) = καύχημα: glorificacio *cor. uat.**; gloria *Sedul.* **uestra** + fratres F^{c}. **nescitis** (non scitis *Tert. pudic.* 13) **quia** (*in ras. scriptum* H^{2}; quod *f Tert. pudic.* 13): cum *tantum* Z* (*correxit* Z^{1}). **modicum** (*periit in* Z): pusillum *m* (*cf. capitula codicis* R *supra*, *p.* 161); exiguum *Pacian.* (*paraen.*). firmentum Z*; fermenti *Aug.* > ferm. mod. *Tert.* (*pudic.* 18). totum Z*, (ii. 782). tota P. **massam** (missam M*; massa P) = φύραμα: consparsionem *Tert.* (*bis*), *cf. Hieron. infra et Rom.* xi. 16. **corrumpit** (corum. D, corrūpit P*, corrunpit P^{c}) *codd. vg. c d e f* Patres plur.* = δολοῖ D* *Bas.*: fermentat *f*^{c} (*super graec. scr.*) *g m Pacian. cum gr. plur.* ζυμοῖ, *et ita testatur Hieronymus se hunc uersum correxisse, cf. Comment. in Gal.* v. 9 (*annis* 386–7 *scr.* = *Uall.* vii. 488–9) '*male in codd. nostris habetur* modicum ferm. totam massam corrumpit' *et infra* 'totam massam corrumpit *siue, ut iam emendauimus*, totam conspersionem fermentat'; *sed uestigia emendationis in codd. nulla seruantur, et interrogat Erasmus ad loc.* '*iam si nouum testamentum habemus ab Hieronymo restitutum, ut quidam autumant, quomodo taxat hic quod nos legimus?*'; *sed Hieronymus ipse Comm. in Matt.* (*a.* 398 *scr.* = *Uall.* vii. 120), *in Iohel* (*a.* 406 *scr.* = *Uall.* vi. 192), *et in Ezec.* (*c.* 410–15 *scr.* = *Uall.* v. 540) *constanter citat* totam ma. corrumpit; desipiat *Tert.* (*pudic.* 13) *et* desipit (*pudic.* 18; *cf. adu. Marc.* i. 2 '*modicoque exinde fermento totam fidei massam haeretico acore desipuit*'). > desip. consparsionem *Tert.* (*pudic.* 13 *et* 18).

7. **expurgate**: + igitur DN^{c}OW, *et* + οὖν ℵ^{c}C^{2}LP *al. plur.* firmentum RZ*. **consparsio** *cum codd. plur.*, conspaersio Z^{1}, conspersio F^{c}WZ^{2} *vg. Tisch.*: + uel massa *g*; *gr.* φύραμα, *quod redditur* massa *supra u.* 6, *et Rom.* ix. 21, xi. 16, *Gal.* v. 9. **sicut**: ut *Lucif. Cal.* (*ed. Hartel*, *p.* 23). hestis C. azimi F*HΘ*LMORTUVW, azemi D; azima *t.* **etenim** (καὶ γάρ): nam et *Cypr.* (*test.* iii. 11; *hab. uirg.* 16); sic et *Tert.* (*Marc.* v. 7); nam *t* (*p.* 160, *non* 201), *cf.* pascha enim *Orig.* (*int.* ii. 88) *Aug.* (v. 743) *et* pascha quippe

Digitized by Google

immolatus est christus
8 itaque epulemur non in
fermento ueteri
neque in fermento malitiae
et nequitiae
sed in azymis sinceritatis
et ueritatis.
9 Scripsi uobis in epistula
ne commisceamini fornicariis
10 non utique fornicariis huius mundi
aut auaris aut rapacibus
aut idolis seruientibus
alioquin debueratis
de hoc mundo exisse
11 nunc autem scripsi uobis
non commisceri
si is qui frater nominatur
est fornicator

Hieron. (v. 834); *om. Ambrst.* pasca DU*, pascham L. cristus T.

8. **epulemur** (aep. FGNOZ*) = *ἑορτάζωμεν*: solemnitatem celebremus *m*; festa celebr. *Cypr.* (*test.* iii. 11; *hab. uirg.* 16) *Ambrst. Hieron.* (v. 854; *cf.* vi. 739, *et Pachom. ap. Hieron.* ii. 101) *Aug.* (iii. 1. 85); diem festum celebremus (-mur *e*) *d e Aug.* (iv. 335, ix. 59), *cf.* di. fe. celebramus *Orig.* (*int.* iv. 552); diem festum celebremus uel epulemur *g*, *cf.* di. fe. mentis celebrabit arcano et epulabitur *Ambr.* (*de Nab.* 16); festum diem colentes *Orig.* (*int.* iii. 918), *et* celebramus pascha *Orig.* (*int.* iii. 896). firmento *bis* RZ*; firmentum *pr.* P. **neque** (nec D *Ambrst.*): non *Ambr.* (*luc. l.* vii. 190) *et μη* B. **ueteri** (-re *Pel.*) **neque in fermento** *om.* F* (+ *mg.*) *Orig.* (*int.* iii. 843); *om.* **neque in ferm.** *Hieron.* (vi. 739). malicie PW. **nequitiae** (-cie PW) = *πονηρίας*: malignitatis *Aug.* (iv. 335, ix. 59); nequitiae uel fornicationis *g* (*πορνειασ* G). azimis F*HΘ*N[c]PRTUVW, azemis D, atiimis L. sinciritatis D, synceritatis ς. ueteritatis N*, ueritis A* (+ ta A[1]). **et ueritatis** *om.* F*.

9. scribsi HNOPR; + *spatium* 2 *litt.* A. uouis L. epistola BDHΘKPUVW *vg.*, epistulam Z**d*. **ne** (ut non *Orig. int.* ii. 195; non uel ne *g*) **commisceamini** (conmisce. N, commixe. C, commisse. T; commiscamini D; i *fin. sup. lin.* M) = *μὴ συναναμίγνυσθε* D[b] *al. syr. pesh. et harcl.*: non commisceri (conm. R) R *d e Tert.* (*pudic.* 18) *Aug.* (vi. 166, ix. 60), non misceri *Lucif. Cal.* (*ed. Hartel, p.* 23) = *μὴ συναναμίγνυσθαι gr. plur.* **fornicariis** (-ris N*) = *πόρνοις*: fornicatoribus *Tert.* **cariis** 10 **non utique forni** *om.* A* (+ A[c]).

10. *Ad init.* + et H *cum gr.* ℵ[c]D[c]LP *al. pler. syr. harcl.* nun P. **utique** (hut. C): utique uel omnino *g*; *gr. πάντως*; *om. Aug.* (ix. 60). **non utique forn.** *in ras. longa* Z[2]. fornicatoribus *Tert.* (*pudic.* 18). **huius** (hius A*) **mundi** (+ inpudicis D) = *τουτου του κοσμου* D: > mundi huius *g cum gr. rell.* auariis A* (*deinde* + *spatium sine rasura*). **aut** *sec.* (*ἢ* ℵ[c]D[b et c]EL *al. pler.*): et *d f g Bentl.* (*primum inter lunulas posuit, secundis curis deleuit lunulas*) *cum gr. plur.* **rapacibus** (ci *in ras.* H) = *ἅρπαξιν*: raptoribus *Lucif. Cal.* (*ed. Hartel, p.* 24) *Aug.* (vi. 166, ix. 60). **idolis** (yd. C) **seruientibus** (r *in ras.* H): idololatris *d e f Lucif.* (idolatris *d* f*, idololatriis *e*); idolatriis uel idolis seruientibus *g*; *deinde* + aut maledicis F[c]LO*(*sed eras.*)R (*ex uersu* 11). **alioquin**: ceterum *Tert.* (*pudic.* 18; *idol.* 14; *de anim.* 35). **debueratis** (dep. M*) = *ὠφείλετε plur.* (*οφειλ.* B[3] P *al. pler.*): oportebat uos *Tert.* (*pudic.* 18, *cf. de anim.* 35); + iam *c*. **hoc** *om. g Tert.* (*bis*), *et gr. ἐκ τοῦ κόσμου*. **exisse** (exiisse 𝔖𝔆)? exire CDLT *Tert.* (*anim.* 35; *pudic.* 18 > exire de mundo) *Aug.* (vi. 166); exire uel exisse *g*; exi . . e *d* (*inter* i *et* e *membrana lacerata est*). *Pro* **debueratis . . . exisse** *libere habet* de mundo exiretis *Tert.* (*idol.* 14).

11. scribsi FGHNOPR, excripsi Z*; scribo *Tert.* (*pudic.* 18). **non commisceri** (conm. ACDLMNR, commiscire Z*, commiss[c]eri T[c], commisserim T*, commiscere P*) = *μὴ συναναμίγνυσθαι*: ne commisceamini *f Ambrst.*; non commisceri uos uel non commisceamini *g*; *om. Tert.*; *deinde* + uos D (*cf. g supra*); + fornicariis F*N (*ex u.* 9). **si is** (his A*CMT, hiis W) **qui frater nominatur** (-tus G) = *ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος*: si quis frater nominatur (-nator H, -netur *d e*) DHP *c d e f g Iren.* (*Mass. p.* 265) *Tert. Pacian.* (*ep.* 3) *Lucif. Cal.* (*ed. Hartel, p.* 24) *Ambr.* (*poen.* i. 17; *ep.* 63) *Hieron.* (ii. 222) *Aug.* (ii. 49, v. 1360, vi. 166, ix. 60 *bis*, 65) *Sedul.*, *et* si quis frater nominatus *cor. uat.* ('*grecus*'), si qui frater dicitur *Cypr.App.* (*p.* 96 = *de aleat.* 4; *sed uide infra*), qui frater nominatus L*, quis fr. nominatus L[2]; *deinde* + inter uos F[med]OWς𝔖 *cor. uat.** *c Ambrst. Aug.* (ix. 60 *semel*), + in uobis *Tert.*; + et D *Pacian.* **est** (= *ᾖ*, *et uoluit* sit *Bentl.*, *cf. Pacian. infra*): aut *f g Aug.* (ii. 49, v. 1360, vi. 166, ix. 60 *semel*, 61) = *ἤ*, *sic enim uolunt gr.* B[3]D (*in quo η πορνοσ inc. nouum stichum*) E *etc.*; sit aut *Pacian.*; *om. plane* F*HP *c d e Iren. Tert. Cypr.App. Lucif. Ambr.* (*bis*) *Hieron. Aug.* (ix. 60 *semel*, 65). **fornicator** (-tur GHZ*): fornicarius *Cypr.App.* (> forn. dicitur) *Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 518); + aut inmundus L[1]. **aut auarus** *om. Tert.* **idolis** (yd. W) **seruiens**: simulacris ser. *Pacian.*; idolorum cultor FN *d e Cypr.App. Lucif.*, idolis seruiens aut idolorum cultor *g*; idololatra *f* (idola-

Digitized by Google

aut auarus aut idolis seruiens
aut maledicus aut ebriosus
aut rapax cum eiusmodi
nec cibum sumere
12 quid enim mihi de his qui foris
sunt iudicare?
nonne de his qui intus sunt
uos iudicatis?
13 nam eos qui foris sunt
deus iudicabit
auferte malum ex uobis ipsis.
VI. 1 Audet aliquis uestrum
habens negotium
aduersus alterum
iudicari apud iniquos
et non apud sanctos?
2 an nescitis quoniam sancti
de mundo iudicabunt?

---

tra) *Iren.*, idololatres *Tert.* > aut idolis seruiens (simul. seru., *uel* idolorum cultor) aut auarus *Cypr.App. Pacian. Aug.* (*exc.* ix. 61) *cum gr.* 37. 116. **aut** *quart.*: + idolor H; + *ras.* 3 *litt.* W. **ebriosus** (hebr. CT, aebr. ΘK, ebreosus U*, ebriossus D, ebriosos P): ebrius *Pacian.* **aut maled. aut ebr.** *om. Tert. Cypr.App.* **rapax** (ἅρπαξ): raptor *Cypr.App.*; fraudator *Tert.*; + siue iniustus *Cypr. App.* **cum** *in ras. scr.* Θ. **eiusmodi** ABCGΘ*KLMPTUVWZ^{c} *vg. c d e*: huiusmodi DFHΘ^{c}NORZ* *f g Iren. Ambrst. Aug.* (v. 1360, vi. 166); talibus *Tert. Aug.* (ii. 28) *et* tali *Priscill.* (*ed. Schepss, p.* 39); his *Optat.* (iv. 5) *Cassiod.* (*P.L.* lxx. 702). **nec** (μήτε FG): ne H^{c} *Tert. Ambrst. Pel.*; nec quidem *Aug.* (v. 1360) *Priscill.*, *et* > quidem nec *Cypr.App.* (*cf.* D *etc. infra*), *et gr. plur.* μηδέ; non uel nec *g.* **cibum**: + quidem D *Tert. Ambrst. Ambr.* (*ep.* 63) *Hieron.* (iv. 951) *Aug.* (vi. 166, ix. 60 *semel*, 65). **sumere** (summire Z*, sume M): simul sumere *Aug.* (ix. 60 *bis*, 61, 65); capere *Cypr. App. Optat.*; *item pro* **cibum sumere** *habent* comedere *g*, panem edere *Aug.* (ii. 28). *Libere* si quis autem talis est cum hoc nec cibum sumas *Ambr.* (*poen.* i. 17).

12. **quid** (τί): quo F *Ambrst.* (*hic et ad* I *Tim.* ii. 20, iii. 1; *non autem ad Rom.* ii. 16) *Quaestt. Uet. et Nou. Test.* 102, 110, *Aug.* (v. 1360, vi. 166, ix. 60, 63, 65; *non autem* ii. 258); ut quid *Tert.* (*pudic.* 2); si *g et* ει FG. **enim**: *om. Tert.* (*pudic.* 2, 19) *Ambrst.* (*ad Rom.* ii. 16, I *Tim.* ii. 20); + *ras.* 2 *litt.* M. **mihi** (michi W): + est D *cor. uat.* **de his** (de hiis MW, de iis *vg.*, deis H) *pr.*: eos *Tert.* forisunt M. iudicare ‖ L. **nonne**: non *d.* **his** (hiis M, iis *vg.*) **qui** *sec.*: *om.* W. **uos** *om.* d^{*}. **uos iudicatis**: *in ras. scr.* K; > iud. uos D*.

13. **nam eos qui foris sunt** *codd. vg. c*: qui autem f. s. *d e f g*, eos autem q. f. s. *Sedul.*, *et gr.* τοὺς δὲ ἔξω; de his autem q. f. s. *Aug.* (v. 1360, vi. 166, ix. 60, 63, 65). **nam . . . iudicabit** *om. Aug.* (ii. 258, iii. 1. 569). **iudicabit** *codd.* (-uit FLMNRT) *vg. f g*, *et* diiudicabit *Ambrst.*, = κρινεῖ B^{3}P *al. plur.*: indicat *d e et* κρίνει L *al. mu.* **auferte** (ἐξάρατε): eximite *Cypr.App.* (*p.* 96 = *de aleat.* 4); proicite *Gesta ap. Zenoph.* (= *Corp. scr. eccl. latt.* xxvi, *p.* 191). **malum** (τὸν πονηρόν *fere omnes*), *et* malos *Cypr.App.*: *Aug.* (iii. 1. 569) '*graecus habet* τὸν πονηρόν . . . *nec ait* τὸ πονηρόν, *id est* hoc malignum, *sed* τὸν πονηρόν, *quod est* hunc malignum . . . *quamuis et aliter illud apostolicum possit intelligi, ut unusquisque* malum *uel* malignum *ex se ipso sit iussus auferre; qui sensus acceptabilior esset si* hoc malum *uel* hoc malignum, *non autem* hunc malignum *in graeco inueniretur*', *cf. et cor. uat.* '*masculine* . . . *gallice*, le mauvaiz'; *graec.* τὸ πονηρόν *tantum* 23. 48. **ex** (ἐξ): a D *Aug.* (v. 1360); de *d e*; de medio *Tert.* (*Marc.* v. 7) *Gesta ap. Zenoph. Hieron.* (vii. 96), e medio *Cypr. App.* **uobis ipsis** (*uno uerbo vg.*) = ὑμῶν αὐτῶν: *om. Tert.*; *om.* ipsis DH* (+ H^{2}); uestro *Cypr. App.*; uestrum *Gesta ap. Zenoph. Hieron.*; + in deuteronomio L^{1} (*in mg.*).

VI. 1. **audet** (τολμᾷ): pudet W; uidet *f.* **aliquis** (τις): quis *Aug.* (iv. 279); quisquam *Cypr.* (*test.* iii. 44) *Aug.* (iii. 1. 78, vi. 226). **habens** (bens *in ras.* G) **negotium** (-utium Z*): > neg. habens *Sedul.* aduersum BKL. **alterum** (-ium O* *ut udtur*): alium *Aug.* (iv. 279); aliquem D. > adu. alterum (alium *Aug. semel*) neg. habens *d e f r Cypr. Aug.* (iv. 279, vi. 226), *et* > πρὸς τὸν ἕτερον πρᾶγμα ἔχων DEFG 119, *cf.* adu. alt. hab. neg. P (negocium) *Ambr.* (*serm. c. Auxent.*, *ad ep.* 21) *Ambrst. Aug.* (iii. 1. 78) *Pel.*, adu. alt. hab. iudicium *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1333), ad uel aduersus alterum habens neg. (> neg. habens g^{1}) *g.* **iudicari** (-re Z*) = κρίνεσθαι: disceptare *Cypr.* **apud** (aput AFGHNOTW) **iniquos** (-quus Z*) *codd. vg. c f*, *et Aug.* (vi. 226) = ἐπὶ τῶν ἀδίκων: apud iniustos *d e Cypr. Aug.* (iv. 279); apud uel inter iniquos uel iniustos *g*; ab iniquis *r Aug.* (iii. 1. 78). aput *sec.* AFGHM NOTWZ; apud uel inter *g.* sanctus Z*.

2. **an** (han C) *codd. vg. uett. plur.*, *et* aut *d e Ambr.* (*serm. c. Auxent.*, *ad ep.* 21) *Ambrst.*, *cum gr. plur.*: *om. Cypr.* (*test.* iii. 44) *cum gr.* D^{3}EL *al. plur.* **nescitis** (οὐκ οἴδατε): ignoratis *Ambrst.* **quoniam**: quia *d e f r Cypr. Zeno* (ii. 21) *Hil.* (*ps.* 2) *Aug.* (iii. 1. 78); quoniam uel quia *g.* **sancti** *om.* P*. **de mundo iudicabunt** *codd. plur.* (*et* Z*) [illegible] *Bentl.*, *et* de hoc m. iud.

Digitized by Google

et si in uobis iudicabitur
mundus
indigni estis qui de minimis
iudicetis?
3 nescitis quoniam angelos
iudicabimus?
quanto magis saecularia?
4 saecularia igitur iudicia
si habueritis
contemptibiles qui sunt
in ecclesia illos constituite ad iudi-
candum
5 ad uerecundiam uestram dico
sic non est inter uos sapiens
quisquam
qui possit iudicare inter
fratrem suum?
6 sed frater cum fratre
iudicio contendit
et hoc apud infideles?
7 Iam quidem omnino
delictum est in uobis

DFNUVWZ^{c}ꝸ𝔖𝕮 *c d e Zeno Ambr. Sedul.*: mundum iud. *f g r Cypr. Hil.* (*ps.* 2, *ps.* 143) *Aug.*, *cf. Canones Priscill. c.* xlvi (*supra p.* 26), *et* hunc mundum iud. *Cypr.* (*cod.* M) *Ambrst.* (*diserte*); *gr.* τὸν κόσμον κρινοῦσιν. **si** *om.* D *d e r Hil.* (*ps.* 2) *Pel. cum gr.* D*, *ut sit sensus* sancti mundum iudicabunt et in uobis iudicabitur mundus. **uobis**: nobis *r Ambrst.* **iudicabitur** *contra graecum paene omnes*: indicatur *r Hil.* (*ps.* 2) *et gr.* κρίνεται. hic mundus DN* *d e Hil.* (*ps.* 2); + et U. **indigni estis qui de** (quide L*, quidem L^{2}) **minimis** (minis K*L*) **iudicetis** (iudiciis L^{2}) = ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων, *cf.* indigni estis indiciorum minimorum *d e g*: indigni sunt iudiciorum minimorum *r*; indigni sunt ergo qui de minimis iudicent *Pel.*; indigni ergo sunt huiusmodi qui etiam de minimis iudicent D *Ambrst. Canones Hibern.*

3. *Ad init.* + an *Orig.* (*int.* iv. 510) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1050), + aut *Hil.* (*ps.* 149). **nescitis** (-tes Z*) = οὐκ οἴδατε: non scitis *Tert.* (*pudic.* 14). **quoniam**: quia *r Hil. Orig. Aug.* (i. 622, iii. 1. 78, iv. 450, 916, 921, 968; *non autem* ii. 558, iii. 2. 509); quod *Tert.* hangelos C, anguelos D. **iudicabimus** (-uimus FRT) *codd. vg. uett. plur. et Aug.* (ii. 558, iii. 1. 78, iii. 2. 509), *et* sumus (estis *Hil.*) iudicaturi *Tert. Hil. Aug.* (i. 622), *cf. Hieron.* (i. 123) = *gr.* κρινοῦμεν: iudicamus *d e.* **quanto** (quato L*) **magis** = πόσῳ μᾶλλον FG: nedum *r Aug.* (iii. 1. 78), neque *d e*; μήτιγε *gr. plur.* secularia CLMPUꝸ𝕭. **quanto magis saecularia** *om.* D *Ambrst. Pel.*

4. secularia CLMPUꝸ𝕭, secula R. **igitur**: itur M. **si** *in ras. scr.* Θ. habueretis R. **contemptibiles** (-lis F, contemtibiles HOT, contemtibilis P) **qui sunt**: eos (*om. Sedul.*) qui contemptibiles sunt *r Aug.* (iii. 1. 78, vi. 226, 499, viii. 200) *Sedul.*; *gr.* τοὺς ἐξουθενημένους. eclesia CKMOP, aecclesia N, aeclessia D. **illos**: hos *r Aug.* **constituite**: conlocate *r Aug.* (vi. 226, 499, viii. 200, *et codd. ad* iii. 1. 78). > ad iudicandum constituite *Ambrst.* **ad iudicandum** *om. Bentl. d e f g r Aug.*, *et gr. tantum* τούτους καθίζετε. ndum (5) ad *in ras. scr.* H.

5. *Ad init.* + hoc D. **uerecundiam** (ue *in ras.* V; uerecondiam D) = ἐντροπήν: reuerentiam *d e r Ambrst. Aug.* (iii. 1. 78, vi. 226, 499), *cf. cap.* xv. 34 *ubi codd. paene omnes habent* reuerentiam; *sed Hebr.* v. 7, xii. 28 reuerentia *respondet graeco* εὐλάβεια, *et* I *Tim.* ii. 9 uerecundia = αἰδώς. **uestram**: uobis (= *gr.* ὑμῖν) *d e f g r Aug.* **sic**: si *Sedul.* **sapiens quisquam** *codd. vg. c* = σοφὸς οὐδείς *Euthal.* (*cod.*), σοφὸς οὐδὲ εἷς D^{2}L *al. plur.*: > quisquam sapiens *f g r Ambrst. Aug.* = οὐδεὶς σοφός ℵBC *min.*, οὐδὲ εἷς σοφός FGP 37. 74. 120; *om.* **quisquam** *d e cum gr.* D*E. > sapiens quisquam inter uos *Gesta ap. Zenoph.* (= *Corp. scr. eccl. latt.* xxvi, *p.* 191). posit D. **iudicare inter fratrem suum** (διακρῖναι ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ) *codd. plur. vg. c* d e Ambr.* (*ep.* 82), *et* > inter fratrem suum iudicare *r Aug.*: iud. inter fratres D *Ambr.* (*serm. c. Auxent.*, *ad ep.* 21) *Gesta ap. Zenoph. Canones Hibern.*, *et* iud. inter fratrem *c*^{1}; iud. inter fratrem et fratrem suum T^{reo}W *cor. uat.**; iud. inter fra. et proximum suum U^{1}, iud. inter prox. et fra. eius *f*, iud. inter prox. uel in medio uel um fratrem suum *g.*

6. **sed** + et *Gesta ap. Zenoph.* (= *Corp. scr. eccl. latt.* xxvi, *p.* 191). **frater** (e *sup. lin.* P): fratrem *d.* **fratre**: fratrem L. **iudicio** (-tio VZ*; in iuditio W) **contendit** (contemnit P*) = κρίνεται *gr. plur.*, *cf.* iudicatur *r Aug.* (iii. 1. 78, vi. 226, 499) *Gesta ap. Zenoph.*: contenditis uel iudicio contendit *g*, et κριναιτε G, κρινατε F. **et hoc**: sed *Gesta ap. Zenoph.* aput AFGH*MNOTVZ*; apud uel inter *g.* **infideles** (-lis PZ*): + et non apud (inter *g*) sanctos *f g Par. latt.* 341, 342, 343, 11932, 16262, *Lugd.* 333, *cod. tepl. cum gr.* FG καὶ οὐ ἐπὶ ἁγίων. *Deinde sequitur spatium* (*sine rasura*) *in g*, *et in graecis* F (*non autem f*) *et* G *usque ad u.* 15; *sed* G *iam addiderat* ουκ οιδατε *post* αγιων.

7. **iam** *om. d**. **omnino** (hom. C) = ὅλως: in totum *Cypr.* (*test.* iii. 44). dilictum D, delectum

quod iudicia habetis inter uos
quare non magis iniuriam
accipitis?
quare non magis
fraudem patimini?
8 sed uos iniuriam facitis
et fraudatis et hoc fratribus.
9 An nescitis quia iniqui
regnum dei non possidebunt?
nolite errare
neque fornicarii
neque idolis seruientes
neque adulteri
neque molles
neque masculorum
concubitores
10 neque fures neque auari
neque ebriosi
neque maledici
neque rapaces
regnum dei possidebunt.
11 Et haec quidam fuistis

AP. **in nobis** *codd. vg. c f Orig.* (*int.* ii. 301) *Aug.* (v. 1355, viii. 200) *Sedul.* (*semel*) = ἐν ὑμῖν *min., cf.* inter nos *Sedul.* (*semel*): uobis (*sine* in) *d e* (*Bentl.*) *cum gr. longe plur.*; *om. r Aug.* (iii. 1. 78, vi. 226; *codd. ap.* x. 752). > in nobis est *Cypr. Ambrst.* **quod**: quia *d e r Cypr. Orig.* (*int.*) *Aug. Sedul.* **iudicia** (-tia WZ*): *om.* P*. **inter uos**: uobiscum *r Aug. Sedul.*; inuicem *Cypr.* (cum inu. MB, aduersus inu. L). **quare** *pr.* + enim *Aug.* (x. 752). **magis ini. acc. quare non** *om* M* (+ M[1]). **iniuriam . . . fratribus** (8) *arcte in ras. scr.* L[2]. **iniuriam** (*in ras. scr.* U): iniquitatem *r Aug.* **accipitis** (accep. AF*P, accipites Z*): accepistis D(accip.)N *Sedul.*; patimini *d e r Cypr.* (*codd.* LMBW) *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Aug.*; sustinetis *Cypr.* (*cod.* A). **magis** *sec.*: potius *r Aug.* **fraudem** (-de M) **patimini** (-iemini D) = ἀποστερεῖσθε: *om.* **patimini** *Ambrst.* (*ed. Bened.*); fraudamini *d e r Cypr.* (*cod.* M) *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Aug.*

8. **uos** *om.* D. **iniuriam facitis** (-tes Z*) = ἀδικεῖτε: iniquitatem facitis *r Aug.* (iii. 1. 78, iv. 207, v. 1355, x. 752). **iniur. fac. et** *om.* P* *Sedul.* **fraudatis** (frad. G) = ἀποστερεῖτε. > fraud. et iniur. fac. DP[c] *d e Sedul.* (*ut udtur*) *cum gr.* DE. **fratribus** *codd. vg. uett. plur. et patres plur.*: fratres *r Cypr.* (*test.* iii. 44, *codd.* LB) *Aug.* (x. 752 *et codd. quidam ad* iii. 1. 78) = *gr.* ἀδελφούς; apud fratres *codd. quidam ap. Aug.* (iii. 1. 78).

9. **an** (han C): aut *d Cypr.* (*test.* iii. 44). **nescitis** (-tes Z*) = οὐκ οἴδατε: ignoratis *Iren.* (*Mass. p.* 265). **quia**: quoniam D *d e Iren.* (*pp.* 265, 305) *Cypr. Aug.* (iii. 2. 235, *non autem* iii. 1. 78) *Pel.* **iniqui** (ἄδικοι) *etiam Aug.* (iii. 2. 235): iniusti *r Iren.* (*bis*) *Cypr. Aug.* (iii. 1. 78, x. 752). **possidebunt** (possed. DO*) = κληρονομήσουσιν: hereditabunt *r Iren.* (*bis*) *Aug.* (iii. 1. 78); consequentur *Cypr.* **nolite errare** (*etiam Iren. p.* 305) = μὴ πλανᾶσθε: ne erraueritis *Tert.* (*pudic.* 16); nolite seduci *Iren.* (*p.* 265); *deinde* + nam *Ambrst.* **fornicarii** (-ri DL*M) *etiam Aug.* (ix. 61, x. 688) = πόρνοι: fornicatores *r Iren.* (*p.* 265) *Aug.* (ii. 50, 506, iii. 2. 972, v. 719, 776, 781, 1184, 1358, ix. 137); inpudici *d e.* **idolis** (idulis D, idoli *d* * r Pel.*) **seruientes** (-tis Z*): idola colentes *m*; simulacris seruientes *Aug.* (x. 688); idololatrae *Iren.* (*pp.* 265, 305), *et gr.* εἰδωλολάτραι; idolatres *codd. Arund. et Merc.* i *ap. Iren.* (*p.* 265). nequae *tert.* M. adulterii N. **neque molles**: *om.* M; *inc. u.* 10 𝕮. > neque molles neque adulteri *m.* ma[s]culorum T. **concubitores** (-ris Z*): concupitores P; adpetitores *Cypr.* (*test.* iii. 65; *dom. or.* 12). *Libere* moechos et fornicatores et molles et masc. conc. negans regn. d. consecuturos praemisit *Tert.* (*pudic.* 16).

10. **neque** *pr.*: non *m* (*p.* 564 *ed. Weihrich*). **neque fures** (-ris P): *om.* O* (+ O[2]). **neque** *sec.*: non *m* (*pp.* 529, 564). **auari** (πλεονέκται): fraudulenti *Cypr.* (*test.* iii. 65; *dom. or.* 12); + neque masculorum L[1] (*ut udtur*), *deinde erasum.* **neque** *tert.*: non *m* (*pp.* 529, 564, 628), *et ita uoluit Bentl., cum gr.* ℵACP *min.* hebriosi CT, ebriossi D, aebriosi ΘK; ebriaci *m* (*ter*). **neque** *quart.*: non *m*, *et ita uoluit Bentl., cum graeco* (*exc.* D*). maladici D. **neque** *quint.*: non *m*, *et ita uoluit Bentl., cum gr. omn.* **rapaces** (-cis Z*) *etiam Aug.* (*saepius*) = ἅρπαγες: raptores *Iren.* (*Mass. p.* 265, *non autem* 305) *Cypr. Aug.* (ii. 50, 506). **neque rapaces** *om. m* (*p.* 529) *et ut udtur Hieron.* (ii. 488, 510, 511, vii. 492). **dei** + non G* (*sed erasum*) *cum gr.* LP *al. plur.* **possidebunt** (possed. OZ*) = κληρονομήσουσιν: consequentur *Cypr.* (*test.* iii. 65; *dom. or.* 12; *ep.* 59. 4).

11. **et** *pr.* (καί): sed *d e Tert.* (*pudic.* 16) *Uigil.* (*Uarim.* i. 36). **haec** (hec MPW): hoc *Ambrst. Sedul.*; *libere* et in his quoque fuistis *Tert.* (*de anima* 21). **quidam** (τινες) *cum* ACF* GPU𝕮 *r cod. caraf. cor. uat.* ('*grecus*') *Iren.* (*Mass. p.* 282) *Cypr.* (*dom. or.* 12, *codd.* VW) *Pel.*: quidem BDF[c]HΘKLMNO[c](*uide infra*)RTV(W)Z 𝕳𝕾 *c f m Patres plur.* (*et Iren. pp.* 265, 305); aliquando *d e Sedul.*; aliquando quidem O* (*ut conicit Buchanan*) ς *cor. uat.* * *Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 519). **fuistis** + aliquando D.

sed abluti estis
sed sanctificati estis
sed iustificati estis
in nomine domini nostri iesu christi
et in spiritu dei nostri.
12 Omnia mihi licent
sed non omnia expediunt
omnia mihi licent
sed ego sub nullius
redigar potestate
13 esca uentri
et uenter escis
deus autem et hunc et haec
destruet
corpus autem non fornicationi
sed domino et dominus corpori
14 deus uero et dominum suscitauit
et nos suscitabit per
uirtutem suam.
15 Nescitis quoniam corpora

> fuistis quidem W. habluti C. **sed** *sec.* (set L): et *Uigil.* (*Uarim.* i. 36, iii. 32). **sed sanct. estis** *om. Aug.* (ii. 50). **estis** *sec. om. Uigil.* (*Uarim.* iii. 32). **sed** (set L^{2}O^{c}; et *Uigil. Uarim.* i. 36) **iustificati estis** *cum* ABDFGHΘL^{c}MNO^{c}PT*U^{c}Z (*in* K **sed iustif. estis** *usque ad finem uersus arcte in ras. scr.*) *c d e f r et graec.*: *om.* CK*(?)L*O*RT*U*VW *m Iren.* (*Mass. pp.* 265, 282, *non autem* 305) *Tert.* (*pudic.* 16) *Cypr.* (*test.* iii. 65, *codd.* WMB) *Aug.* (v. 1358) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 32) *et Bentl.** (*sed secundis curis correxit*). > sed iustif. estis sed sanctif. estis *Cypr.* (*dom. or.* 12). **nostri** *pr.*: *om. d e Iren.* (*pp.* 265, 305 *semel, non autem* 282) *Tert.* (*pudic.* 16) *Cypr.* (*dom. or.* 12) *Aug.* (i. 714, ii. 50, 506) *Cassiod. disc. et Bentl.** (*sed secundis curis correxit*) *cum gr.* ℵA DEL *al. plur.*; *om.* **domini nostri** *Ambr.* (*spir.* ii. 8, *non autem* iii. 4) *Hieron.* (ii. 110). > iesu nostri *Cypr.* (*test.* iii. 65, *codd. plur.*). **iesu christi** *om. ut udtur Iren.* (*p.* 282). **et** *sec. om. Uigil.* (*trin.* xii). **in** *sec. om.* MR *f Ambrst. Aug.* (ii. 50) *Uigil.* (*trin.* ii *semel*; *Uarim.* i. 36). **nostri** *sec.* (uestri V* *ut udtur*): + omnia mihi licent sed non omnia edificant (*forsan* expediunt*) T.

12. **mihi** *pr.* (michi W): nobis *Ambr.* (*luc. l.* vii. 186); *om. Patres saepissime sed citant ut udtur ex* x. 23. **licent**: licita sunt *bis r Aug.* (i. 712, 714, vi. 395). **expediunt** (συμφέρει): utilia sunt D *Ambr.* (*off. min.* ii. 6; *uid.* 11, *sed* > sunt ut.; *ep.* 37, *sed* mihi utilia, *sine* sunt); prosunt (*uel* pro salute) *Tert.* (*cast.* 8); + omnia mici licent sed non omnia edificant *t, ex* x. 23. **omnia** *tert.*: + enim *Aug.* (i. 712). **sed** *sec.*: + et O^{c}. **ego** (*om. f*) **sub nullius redigar** (rede. DF*) **potestate** (-tem FP *Pel.*, -ti Z*) = οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος: ego nullius redigar a (ad *d**) quibus *d e inepte*; ego non redigar sub potestate ullius *Aug.* (i. 712).

13. **esca** (e *in ras.* V, aesca DΘ; et esca F*): escae *d e Orig.* (*int.* ii. 662), *et ita uoluit Bentl.*, cibi *Tert.* (*pudic.* 16), *et gr.* τὰ βρώματα. **uentri**: uen *sup. lin. et in ras. scr.* V. **uenter** (n *sup. lin.* L): uentres W. **escis** (aesc. DGΘ, esch. C; escas L*): cibis *Tert.*; escae *Hieron.* (i. 94 *Hilberg*). **autem** *pr. om. Tert. Ambrst.* (*in Rom.* xiv. 15). **et** *sec. om.* DG *Orig.* (*int.* ii. 662) *Ambrst.* (*in* II *Cor.* x. 1). **hunc**: hanc *d e*; istam *Orig.* (*int.* iii. 122). **haec** (ταῦτα) ACFGHΘLM(hec)N*PTUZ* *d e f t canon. Priscill.* xxxv (*supra p.* 24), *cf.* illa *Hieron.* (i. 94 *et* 354 *Hilberg*): has BKRVWZ^{c}𝔇𝔖𝔈 *c cor. uat. mg. Orig.* (*int.* iii. 122) *Ambrst.* (*hic et in Rom.* xiv. 15, II *Cor.* x. 1) *Aug.* (i. 714, iv. 473, vi. 395), illas *Orig.* (*int.* ii. 662) *Hieron.* (i. 94 *et* 354 *Uall.*, iv. 768, v. 441, 584) *Aug.* (i. 712, 778, ii. 53), eas *Aug.* (v. 1498), illos *Tert.*; hanc DN^{c}OS *cor. uat.** *Nouat.* (*cib. iud.* 5) *Pel.*, illam *Hieron.* (ii. 333, iv. 702, 964, v. 422). > has et hunc *Aug.* (i. 714). **destruet** (dis. D, dex. C) = καταργήσει: euacuabit *Nouat. Aug.* (ii. 53, iv. 473, v. 1498, vi. 395); conficit *Tert.* > et hunc et has deus destruet *Ambrst.* (*in Rom.* xiv. 15). **non** *om.* T*. fornicationis FG*L*Z* (*ut udtur*) *t*, fornicionis *lapsu* P. **domino** (-nus D): deo *Tert.* **et** *quart. om.* L^{c}. **dominus**: deus *t*. corporis M*.

14. **uero**: autem *d e r Iren.* (*Mass. p.* 300) *Tert.* (*pudic.* 16) *Hieron.* (i. 294) *Sedul.* **et** *pr.*: qui D *Hieron.*; *om.* ΘN *Aug.* (i. 714) *Sedul.* **suscitauit**: suscitabit *r*. > suscit. dom. D *Aug. Sedul.*; *deinde* + iesum *Sedul.*, + nostrum iesum christum D. **nos** (nus P): uos W; + quoque D *Aug. Pel.*; + cum illo *Hieron.* **suscitabit** (ἐξεγερεῖ *plur.*) *cum* BDGΘ*(*ut udtur*)KO^{c}PUVWZ^{c} *vg. Bentl. c f Iren. Hieron.* (i. 294 *Uall.*): suscitauit ACFHΘ^{c}LMNO*RTZ* *r t Hieron.* (i. 294 *Hilberg*) *et* ἐξήγειρεν B 67**; suscitat *d e cum gr.* AD*PQ *min.* ἐξεγείρει. **uirtutem**: potentiam *r*.

15. *Ad init.* + an D *f g Orig.* (*int.* iv. 474) *Aug.* (i. 714) *cum gr.* FG ἢ οὐκ οἴδατε. **nescitis** (-tes Z*): non scitis *Tert.* (*pudic.* 16). **quoniam**: quia FN *d e f g m r t Cypr.* (*test.* iii. 62) *Orig.* (*int.* iii. 69, iv. 474) *Lucif. Cal.* (*p.* 24 *ed. Hartel*) *Hieron.* (i. 294) *Aug.* (v. 774, vi. 373, viii. 676, x. 79); *om. Tert.* (*pudic.* 16; *Marc.* v. 7).

Digitized by Google

uestra membra christi sunt?
tollens ergo membra christi
faciam membra meretricis?
absit [16] an nescitis quoniam
qui adhaeret meretrici
unum corpus efficitur?
erunt enim inquit duo
in carne una
[17] qui autem adhaeret domino
unus spiritus est
[18] fugite fornicationem.
Omne peccatum
quodcumque fecerit
homo extra corpus est
qui autem fornicatur
in corpus suum peccat
[19] an nescitis quoniam
membra uestra templum

uestra (-ta N*): *uoluit* nostra *Bentl.* cum gr.* ℵ*A. menbra *pr. et tert.* Z (*sec. loco periit codex*). **christi sunt** (Χριστοῦ ἐστιν *plur.*): > sunt christi FHΘNWZ* *vg. f r Aug.* (v. 781, vi. 373, viii. 676, 694, x. 79; *cf.* ii. 860), *cf.* esse christi *Tert.* (*Marc.* v. 7); *om.* **sunt** *Tert.* (*pudic.* 16) *et om.* ἐστιν *gr.* FG; *deinde pergit* faciam membra meritricis absit *g cum* G[gr]. **tollens** (ἄρας *longe plur.*) *codd. vg. uett.*, *cf.* auferens *Tert.* (*pudic.* 16) *Cypr.*, tollam *Ambrst.*: an tollens *f*[c] (an *super gr. scr.*) *g*; ἄρα P *min.*, *et* ἢ ἄρα FG. **ergo** *om. Tert.* (*pudic.* 16) *Cypr.*, *non autem f*[c] *g.* **christi** *sec.* + et *Ambrst.* **faciam** (-em V, -ens Z*): efficiam *Aug.* (i. 714). **meretricis** (meritr. D; meretriticis W) = πόρνης: fornicatricis *g*; fornicariae *Tert.* (*pudic.* 16) *Cypr.* (*codd.* LMB). **absit** *om. forsan Iren.* (*Mass. p.* 300) *Cypr.* (*codd.* AWLB).

16. **an** (han C): aut *d e f Cypr.* (*test.* iii. 62) *Lucif. Cal.* (*p.* 24 *ed. Hartel*), an uel aut *g*; *om. m r Tert.* (*pudic.* 16) *cum gr.* DEKL *etc.* **nescitis** (-tes Z*): non scitis *Tert.* **quoniam**: quia *d e f m r Cypr. Lucif. Ambrst. Hieron.* (i. 294) *Aug.* (v. 781 *semel*, 783); quod *Tert.* **qui adhaeret** (ὁ κολλώμενος) *cum* BΘ *vg. cf. Ambr.* (*luc. l.* iii. 23), qui adheret *codd. plur. et* L[c]N[c]Z[c] (L* *non liquet*), qui adherit N*Z*: qui se iungit *d e Orig.* (*int.* iv. 466) *Lucif.*, qui iungit **se** *m Orig.* (570), qui (si quis *Uall.*) . . iungitur *Hieron.* (i. 454), qui adhaeret uel iungit *g*; qui coniungit se *Cypr.* (*codd.*) *Hieron.* (i. 294 *Uall.*), qui coniungitur *Ambr.* (*luc. l.* ii. 5) *Hieron.* (vii. 12); qui conglutinatur *Cypr.* (*codd.* LMB), qui adglutinatur *Tert.* **meretrici** (meri. DN[c]; meretricem Z*) *etiam Hieron.* (i. 454 > mere. iung.) = τῇ πόρνῃ: fornicariae *Tert. Cypr.* (*codd.* LMB) *Hieron.* (vii. 12 > forn. coniung.). **unum** + cum ea *Hieron.* (v. 45, vi. *p.* xix, 254). **efficitur** (-etur Z*) *etiam Hieron.* (*saepius*) *Aug.* (i. 714), *cf.* facit *Cypr.* (*cod.* W): est *d e f g m r Orig. Lucif. Ambr.* (*Abr.* ii. 59; *ps.* 118 *daleth*; *luc. l.* ii. 5, iii. 23) *Hieron.* (i. 294) *Aug.* (ii. 856, 865, v. 781, 783, viii. 846) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 8); sit *Ambrst.*; sunt *Cypr.* (*codd.* LMB), *et gr.* ἐστιν; *deinde* + scriptum est T[mg]; + in genesi A[mg] H[1] L[mg] R[mg] *g*[mg]. herunt C. **enim** *om.* CFNR *Ambrst.* **inquit** (-id ACFΘ*LMNOPTZ*): *om. m Tert. Cypr. cum gr.* A. **duo**: ·II· D. > duo inquit H. carnem unam *Hieron.* (i. 294 *Uall.*, *non Hilberg*), *et* > unam carnem *Tert.*

17. **autem**: enim *Ambr.* (*ps.* 118 *ain*) *Hieron.* (i. 893, ii. 225, vi. 253, vii. 505, 65?). **adhaeret** (*cf.* 16) B*Θ *vg.*, adheret *codd. plur.* (*et* B[c]), adherit Z*, *cf.* adhaerenti *Hil.* (*ps.* 62): se iungit *d e Orig.* (*int.* iv. 466) *Hieron.* (i. 294 *Hilberg*), > iungit se *m Orig.* (*int.* ii. 89) *Lucif. Cal.* (*p.* 24 *ed. Hartel*), adhaeret uel iungit *g*; se coniungit *Uigil.* (*trin.* v), > coniungit se *Cypr.* (*test.* iii. 62, *codd.* AV) *Hieron.* (i. 294 *Uall.*), se coniunxerit *Cypr.* (*codd.* LMB), coniungitur *Orig.* (*int.* iii. 883; *cf.* domino coniuncti iv. 510, > coniuncti dom. iv. 655); adiungit se *Maximin.* (*ap. Aug.* viii. 761), *cf.* cui si quis se adiunxerit *Orig.* (*int.* iv. 530); adglutinatur *Tert.* (*pudic.* 16). **domino** (τῷ Κυρίῳ) *etiam Hil.* (*ps.* 118 *daleth*): deo Θ[1] *Hil.* (*ps.* 62) *Ambr.* (*ps.* 118 *daleth*; *luc. l.* vi. 94) *Uigil.*; christo *Ambr.* (*ps.* 118 *ain*, > chr. adh.). **est**: efficitur *t* (*ex u.* 16); + cum eo *Hieron.* (i. 893). > est spiritus *Tert. Hil.* (*ps.* 62) *Ambr.* (*ps.* 118 *ain*) *Hieron.* (vi. 253). *Libere* qui adhaerent dom. in uno sp. sunt *Hil.* (*ps.* 118 *daleth*).

18. fugit M. furnicacionem P; fornicatione L* *Pel.*; + quia *Ambr.* (*laps. uirg. cons.* 6). **omne** (-nem *r*) *sine addit. codd. plur.* 𝔓𝔈 *uett.*: + enim AKVZ[c]ϛ𝔖 *cor. uat.* sine auct. graeca.* **peccatum** (ἁμάρτημα): delictum *Tert.* (*pudic.* 16) *Cypr.* (*test.* iii. 63). **quodcumque** (-nque ϛ, quodquumque T): quod *Tert.* (*pudic.* 16) *Lucif. Cal.* (*p.* 24 *ed. Hartel*) *Hieron.* (i. 285, 294). **fecerit**: admiserit *Tert.* (*pudic.* 16; *monog.* 9). **fornicatur** (furn. P): adulteratur *Tert.* (*monog.* 9); moechatur *Cypr.* (*ep.* 55). **suum** (su[u]m U) *etiam Aug.* (v. 782 *semel*): proprium *r Aug.* (i. 47, iii. 1. 494, v. 781, 782 *ter*, 783, 784). > suum corpus *g*, *et gr.* εἰς τὸ ἴδιον σῶμα. **peccat**: delinquit *Tert.* (*monog.* 9).

19. **an** (han C): aut *d m.* **nescitis** (-tes Z*): ignoratis *Uigil.* (*Uarim.* iii. 70). **quoniam** *etiam Uigil.* (*Uarim.* iii. 70): quia *d e f g r Ambrst.* (*et in* I *Cor.* iii. 17) *Ambr.* (*spir.* iii. 12) *Hieron.* (ii. 132, 356, 369) *Aug.* (*semper*) *Uigil.* (*c. Arian.* ii. 14; *trin.* xii; *Uarim.* iii. 30). **membra uestra** (*contra graecum*) *codd. paene omn. vg. c m t Aug.* (i. 714), *forsan ex u.* 15:

est spiritus sancti qui in uobis est
quem habetis a deo
et non estis uestri?
20 empti enim estis pretio
magno
glorificate et portate deum
in corpore uestro.
VII. [1] De quibus autem scripsistis
bonum est homini mulierem
non tangere

---

corpora uestra *Ambrst.* (*et in* I *Cor.* iii. 17) *Hieron. Aug.* (*saepius*) *Uigil.* = τὰ σώματα ὑμῶν A²L *minusc.*, *et ita uoluit Bentl.*; corpus uestrum *d e f g r Aug.* (v. 781, vi. 373, viii. 694, 722, x. 470) *cum gr. plur.* τὸ σῶμα ὑμῶν, *cf. et Orig.* (*int.* iv. 584); corpus christi D. **templum est** (sunt *vg. edd. antt. plur.*, *non autem Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534) **spiritus** (-tu M) **sancti qui in uobis** (nobis M) **est** *codd. paene omn. vg. c m* (*bis*) *t Ambrst.* (*sed citat* templum sunt *ad* I *Cor.* iii. 17) *Aug.* (i. 714, vi. 217) *Uigil.* (*trin.* xii), *cf.* templum sancti spiritus sunt qui est in uobis *Hieron.* (vii. 450): templum qui in uobis est sancti spiritus est *g* = ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν *gr. plur.*, *cf.* templum quod in uobis sa. spir. est *d e*; > templum est qui in uobis est spir. sancti *f*, *cf.* ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν πνεύμ. ἁγ. ἐστιν B. 120; *breuiorem formam exhibent r Patres, maxime Aug., sc.* templum in uobis spiritus sancti est *r Aug.* (ii. 682, v. 781, 948, viii. 722, x. 290), te. in uo. est spir. sancti *Aug.* (ii. 860, v. 445, 525, vi. 327, 373, 554, viii. 638 *codd.*, 643, 660, 676, 757, 786, 857, x. 684) *Uigil.* (*c. Arian.* ii. 14; *Uarim.* iii. 70), te. est (sunt *Aug.* ii. 608) in uo. spir. sa. *Aug.* (ii. 608, viii. 343, x. 470; *cf.* v. 775) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 30) = *forsan* ναὸς ἐν ὑμῖν πνεύμ. ἁγίου ἐστιν; templum est (sunt *spir.* iii. 12) spiritus sancti *Ambr.* (*laps. uirg.* 6; *spir.* iii. 12) *Hieron.* (ii. 356, 369) *Aug.* (viii. 694); templum spir. sancti sunt *Hieron.* (ii. 132); *confuse legit* [corpus christi] templum dei est quod in uobis est spiritus sanctus est D. **quem** (quer W): quod uel quem *g*; quae *Ambr.* (*laps. uirg.* 6). **habetis** (ab. C) = ἔχετε: accepistis *Uigil.* (*trin.* xii). **deo**: domino F. ueristri M*.

20. **empti** (hempti C, emti L, em ti H) **enim** (-mpti enim *in ras.* K) **estis** (> estis enim *g*) = ἠγοράσθητε γάρ: redempti estis *Hil.* (*ps.* 135) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 973), *non autem Hieron.* (vii. 450 '*scribitur* pretio empti estis, *non* redempti'). **pretio** BDGΘMZ^c *vg.*, precio KPW, praetio AC FHLNORTUV, praecio Z* = τιμῆς: *om. r* Tert.* (*Marc.* v. 7) *Cypr.* (*test.* iii. 11, *codd.* WLM*B; *hab. uirg.* 2, *codd.* WDV; *Fortunat.* 6, *codd.* WV) *Hil.* (> magno enim . . . red. estis) *Ambr.* (*luc. l.* vii. 117). **magno** *om. Bentl. d e f g m* (*p.* 498) *Tert.* (*pudic.* 16) *Lucif. Cal.* (*p.* 25 *ed. Hartel*) *Hieron.* (vii. 450) *Aug.* (ii. 860 *codd.*) *cum graeco.* > magno pretio *m* (*p.* 656) *Aug.* (ii. 608) *Cassiod.* (> ma. pr. red. estis). **glorificate** (δοξάσατε): clarificate *Cypr.* (*test.* iii. 11; *dom. or.* 11; *hab. uirg.* 2; *Fortunat.* 6) *Ambrst. Aug.* (viii. 786); magnificare *Tert.* (*res.* 10, '*cum monet* tollere et magnificare deum in corpore nostro'); *libere Tert.* (*Marc.* v. 7) '*quomodo* honorabimus, *quomodo* tollemus deum in corpore perituro'; *deinde* + ergo *r Aug.* (ii. 860, viii. 643, 786, 857, x. 290) *et gr. addunt* δή (*exc.* ℵ* *cop.*). **et portate** *codd. nostri omnes vg. c f g t Cypr.* (*quater*) *Ambrst. Ambr.* (*laps. uirg.* 6) *Aug.* (i. 714, ii. 608, v. 781, 1126; *codd. ad* ii. 860, x. 290) *Pel. Uigil.* (*c. Arian.* ii. 14; *trin.* xii; *Uarim.* iii. 30) *Sedul. etc.* = *ut uidetur* ἄρατε *quod in graecis codicibus non inuenitur sed facile ex* ἄρα γε *oriri posset*; ἄρα γε *legitur in Method.* (*Epiph.* 579 > ἄρα γε δοξάσατε), *et forsan ex* [δοξ]άσατε *fluxit*; *porro Chrys. uidetur lectionem* ἄρατε *cognouisse, cf. p.* 180 (*i.e. ad hunc locum*) δοξάσατε δὴ ἄρατε τὸν Θεόν (*codd.* 2 δοξ. δὴ τὸν Θ., τούτεστι ἄρατε τὸν Θ., *cod.* 1 δοξ. δὴ ἄρα τὸν Θ.), *et* xi. 654 *a*, 655 (*hom.* iv *in* I *Tim.*), *uide Tisch. T. G.* 8 *ad hunc locum*; *item* et tollite *m* (*bis*) *Tert.* (*pudic.* 16; *res.* 16, *sine* et; *cf. res.* 10) *Marcion* (*ut uidtur ex Tert. Marc.* v. 7) *Ambr.* (*luc. l.* v. 24); *ambas lectiones coniungit Lucif. Cal.* (*p.* 285 *ed. Hartel*) '*apostolus hortatur* tollere deum et portare in corporibus suis': *om. Bentl.* (*ut uidtur*) *d e r Iren.* (*Mass. p.* 309) *Aug.* (viii. 643, 786, 857; *codd. ad* ii. 860, x. 290) *Hieron.* (iv. 803 '*paulus quoque scribit ad corinthios prouocans eos ad continentiam* ut glorificetis deum in corpore uestro') *cum graeco.* **deum** AB CGKMOPRTUV^c WZ *vg. c d e f g m* (*p.* 656) *r et Uigil.* (*trin.* xii), *cum graeco*: dominum DFHΘL NV* *m* (*p.* 498) *t Tert.* (*pudic.* 16) *Lucif. Uigil.* (*Uarim.* iii. 30); + *ras.* 3 *litt.* B. > deum et portate *Aug.* (ii. 608) *Sedul.* **corpore uestro**: cordibus uestris *Uigil.* (*trin.* xii); *deinde* + et in spiritu uestro qui est deo L² *fere cum gr.* C³D²ᵉᵗ³ KLP *etc.*

VII. 1. **de quibus autem** (περὶ δὲ ὧν) *et. Tert.* (*pudic.* 16) *Ambrst.* (*ad u.* 25): de his autem quae *r Tert.* (*monog.* 11) *Ambrst.* (*hic*) *Hieron.* (ii. 245); *deinde* + et O². **scripsistis** (scribs. F*G*H) *sine addit. cum* AF*G*HΘL*M *r Tert.* (*pudic.* 16; *monog.* 11 scribitis) *et gr.* ℵBC *min.*: scripsistis (scribs. F^c G² NOPR, scripis. U*) mihi (michi W) BCDF*G²KL²NOPR TUVWZ *vg. c d e f g Patres plur. et gr.* ADEFG KLP *etc.* **est**: *om. Tert.* (*monog.* 3); + enim *Ambr.* (*de uid.* 14). **homini** (-ne Z*): *om. Ambr.* muliere Z*. **tangere** (tanguere D) = ἅπτεσθαι: attingere *Tert.* (*monog.* 11); contingere

Digitized by Google

2 propter fornicationem autem
unusquisque suam uxorem
habeat
et unaquaeque suum uirum
habeat
3 uxori uir debitum reddat
similiter autem et uxor uiro
4 mulier sui corporis potestatem
non habet
sed uir
similiter autem et uir sui
corporis potestatem
non habet sed mulier
5 nolite fraudare inuicem
nisi forte ex consensu
ad tempus
ut uacetis orationi
et iterum reuertimini
in id ipsum
ne temtet uos satanas

Tert. (*pudic.* 16; *monog.* 3) *Cypr.* (*test.* iii. 32).

2. **fornicationem** *codd. plur.* (fornicac. P) *vg. c f g t Hieron.* (i. 222, ii. 246, 247) = τὴν πορνείαν FG, *cf.* incontinentiam *Cypr.* (*test.* iii. 32, *cod.* W) *Hieron.* (i. 1101, v. 232) *Aug.* (i. 714): fornicationes LMR (*cf. sectiones Priscill. supra p.* 163) *d e r Tert.* (*monog.* 11) *Cypr.* (*codd.* LB) *Hieron.* (i. 227 *Hilberg*, ii. 245 *codd. plur.*) *Aug.* (ii. 889, vi. 388, x. 289) *cum gr. plur.* τὰς πορνείας, *et ita uoluit Bentl.* > prop. autem forn. *g*, *et* > sed prop. forn. *Tert.* (*pudic.* 16), > tamen prop. forn. *Ambrst.* **suam** (-ae Z*) **uxorem** (hux. C) = τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα: > ux. suam *r* (*cf. capitula codd.* CHΘU *supra p.* 162) *Tert. Cypr. Ambrst. Hieron.* (i. 222, ii. 245, 247) *Aug.* (i. 714, ii. 889, vi. 388). unaqueque M, unaquaque D, unaquequae U. **suum** (+ habeat C*) **uirum** (uir‖um L) *etiam Hieron.* (i. 222 *Uall.*) = τὸν ἴδιον ἄνδρα: > uirum suum *r Cypr.* (*codd.* LMB) *Hieron.* (i. 222 *Hilberg*, ii. 245, 247) *Aug.* (i. 715, vi. 388, x. 289). **et unaquaeque . . . habeat** *om. f g Tert. Hieron.* (i. 1101) *Pel. cum gr.* FG *min.*

3. **uxori** (hux. C): uxor *Pel.* **uir**: uiri G*. **debitum** (+ suum Θ) *omnes* = τὴν ὀφειλήν *gr. plur.*: τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν KL *al. pler.* **autem** *om.* U *Cypr.* (*test.* iii. 32) *Hieron.* (ii. 246) *Aug.* (*tantum* iii. 1. 554, v. 1505) *cum gr.* A 55 *syr. pesh.* **et** *om. e.* huxor C. *Libere* uir uxori et uxor uiro debitum reddat *Tert.* (*pudic.* 16).

4. *Ad init.* + neque enim (*et infra om.* non *pr.*) *Ambr.* (*uid.* 11). **mulier** *pr.* (m *in ras.* L^{2}; *forsan* uir L*) *etiam Aug.* (x. 639) = ἡ γυνή: uxor R *Cypr.* (*test.* iii. 32) *Hieron.* (i. 212, ii. 246, 247) *Aug.* (*saepius*); + autem *t Hieron.* (i. 1101). **sui corporis** *pr.* (τοῦ ἰδίου σώματος): > corporis sui *Cypr.* (*cf. Orig. int. Aug. infra*); proprii corporis *Hieron.* (i. 212 *Hilberg*, ii. 246, 247), proprii corporis sui *Hieron.* (i. 212 *Uall.*). **habet** *pr.*: habeat *sine auct. graeca* AΘ*N^{c}TV^{c} *r t Ambrst.*; *ex u.* 2. > non hab. potest. *pr. f g Hieron.* (i. 212, ii. 246, 247), > non hab. pot. sui corp. *Aug.* (iii. 2. 144, 186, x. 270), > non hab. pot. corp. sui *Orig.* (*int.* iv. 461) *Aug.* (ii. 377, 889, iii. 1. 554, v. 297, 1294, 1505, vi. 338, 388, viii. 390, ix. 621), > non hab. sui corp. pot. *Aug.* (x. 639); *gr.* οὐκ ἐξουσιάζει; + nualtit *uel tale quid* *f*^{o} (*super gr.* εξουσειαζει *scr.*). **uir** *pr.* + eius *Orig.* (*int.*). **similiter autem** *om. Orig.* (*int.*) *Hieron.* (i. 1101). **autem** *om. Cypr. Zeno* (i. 4) *Ambrst Ambr. Hieron.* (i. 212, ii. 246, 247) *Aug.* (*saepius*) *et syr. pesh. cop. etc.* **et** *om. Aug.* (ix. 621). **sui corporis** *sec.*: proprii corp. *f*, > corp. sui *Cypr. Hieron.* (i. 212), proprii corp. sui *Hieron.* (ii. 246). **habet** *sec.*: habeat Θ*T *r t Ambrst.* > non hab. pot. *sec. c f g Hieron.* (i. 212, ii. 246, 247); > non hab. pot. sui corp. *Aug.* (iii. 2. 186, viii. 390, x. 270), > non hab. pot. corp. sui *Orig.* (*int.*) *Aug.* (ii. 377, 889, iii. 1. 554, v. 297, 1294, vi. 338, 388, ix. 621), > non hab. sui corp. pot. *Aug.* (x. 639), > non hab. corp. sui pot. *Aug.* (v. 1505). **mulier** *sec.*: uxor R *Cypr. Zeno Orig.* (*int.*) *Hieron.* (i. 212, ii. 246, 247); + eius *Orig.* (*int.*).

5. fraudari Z*. in inuicem F^{c}GHΘU, ad inuicem *Hieron.* (iii. 410). > inuicem fraudare *r Aug.* (x. 288). **forte** *om. r Cypr.* (*test.* iii. 32) *Ambrst. Aug.* (ii. 889, v. 294, vi. 226, viii. 200, x. 288, 910); *gr. plur.* εἰ μήτι ἄν (*sed om.* ἄν B). **ex consensu** (n *pr. sup. lin.* L; consensus M*) = ἐκ συμφώνου: ex conuentione *Cypr.* (*codd.* LMB). > ad temp. ex cons. *Hieron.* (ii. 246). **uacetis**: uatis *lapsu* M. horationi C; orationibus *Aug.* (v. 925). **reuertimini** (-temini B, -tamini *uoluit Bentl.*) = συνέρχησθε KLP *al. plur.*, *cf.* conuertemini D *canones Hibern.*: estote *r Aug.* (*u. infra*) *et* ἦτε ℵABCDEFG *min.*, *cf.* reuertimini uel sitis *g*: *om. d e Cypr.* (*codd.* LMB) *Hieron.* (i. 226 *diserte, uide Hilberg*). **in**: ad *d e r Cypr. Ambrst. Hieron.* (ii. 246, 248) *Aug.* (*uide infra*). idipsum *uno uerbo vg.*; ipsum (*sine* id) *Hieron.* (ii. 248) *Aug.* (x. 910). > in (*uel* ad) id ipsum reuert. *f g Cypr.* (*cod.* A) *Hieron.* (ii. 246) *Bentl.*, > in id ipsum conuert. D, > ad id (*om.* x. 910) ipsum estote *r Aug.* (ii. 889, v. 294, 1355, vi. 226, viii. 200, x. 288, 910; *contra* reuert. in id ips. i. 715) *cum ordine graeco* ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἦτε (*uel* συνέρχησθε). **ne**: ut ne *f g.* **temtet** H, *uide uol.* I, *p.* 770: temptet *codd. rell. Tisch.*, tentet *vg.* (tētet 𝔖); temptet uel uret *g.* > uos temptet *d r Ambrst.*

Digitized by Google

propter incontinentiam
uestram.
6 Hoc autem dico secundum
indulgentiam
non secundum imperium
7 uolo autem omnes homines
esse sicut me ipsum
sed unusquisque proprium
habet donum ex deo
alius quidem sic
alius uero sic.
8 Dico autem non nuptis
et uiduis
bonum est illis si sic maneant
sicut et ego
9 quod si non se continent nubant
melius est enim nubere
quam uri.

Aug. (i. 715, ii. 889, v. 294, 1355, vi. 226, viii 200, x. 910). sathanas CW. **incontinentiam** (-ciam P; *partim in ras.* T) = ἀκρασίαν: intemperantiam *d e r Ambrst. Aug.* (ii. 889, iii. 1. 53, v. 294, 927, 1355, viii. 200, x. 288, 910). **uestram** *om. Cypr.* (*codd.* LMB).

6. **autem** *om. Cypr.* (*test.* iii. 32) *Zeno* (i. 5). **dico** *om.* P*U*. **secundum**: iuxta *bis Hieron.* (i. 226 *Hilberg*, ii. 246). **indulgentiam** (-ciam PW) *codd. vg. uett. plur. Iren.* (*Mass. p.* 245) *Tert.* (*exhort. cast.* 3) *Cypr.* (*codd.* AW) *Ambrst. Hieron.* (i. 1102, ii. 246) *Aug.* (i. 715) = συγγνώμην: ueniam *r Tert.* (*monog.* 11) *Cypr.* (*codd.* LB) *Zeno Priscill.* (*pp.* 36, 58 *ed. Schepss*) *Aug.* (*fere semper*); consilium *d e f Cypr.* (*codd.* VM) *et* γνώμην 2; conscientiam uel consilium *g*; intelligentiam *Sedul.* (*hic*; *sed infra* '*infirmis hoc* indulgeo'); *deinde* + et ϛ *edd. antt. Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Sacon* 1515 *et* 1519. **imperium** (inp. C) = ἐπιταγήν: praeceptum *Iren.*; debitum *Aug.* (iii. 2. 183 *codd.*); iussum *Zeno.*

7. **uolo** (θέλω) *codd. vg. uett. Aug.* (i. 715, vi. 371), *et* cupio *Tert.* (*uxor.* ii. 1): uolebam *Ambrst.* (*hic et ad u.* 8); uellem *Hil.* (*ps.* 127) *Aug.* (ii. 694, iii. 2. 881, v. 294, vi. 297, 326, 501, x. 722, 841). **autem** (= δέ ℵ*ACD* *min.*): enim ℭ *ed. Iunta* 1534 (*cf.* nam uellem *Aug.* v. 294) *et gr.* γάρ ℵ^{c}BD^{bc}KLP *al. pler.*; *om Patres saepius* (*ad init. sententiae*); *deinde* + sic *Ambr.* (*uid.* 14). **homines** *codd.* ℌ *uett. ed. Iunta* 1534, *etiam Hieron.* (ii. 246) *Aug.* (i. 715, vi. 371), *cum graeco*: uos 𝔖ℭ *edd. Maresch.* 1531, *Uiuian* 1534, *Tert.* (*monog.* 3, *uide infra*) *Zeno*; uos homines ϛ *edd. antt. plur.*; *om. plane Tert.* (*uxor* ii. 1, *cf. pudic.* 16) *Hieron.* (i. 102, 233, ii. 292) *Aug.* (ii. 694, vi. 326) *cf. capitula codd.* HΘTU *supra p.* 162; *deinde* + sic *Tert.* (*monog.* 3) *Ambr.* (*exhort. uirg.* 4) *Hieron.* (ii. 292) *Aug.* (vi. 297). > omnes hom. uolebam *Ambrst.* (*ad u.* 8). > uos omnes sic esse *Tert.* (*monog.* 3 *semel*), > uos sic esse omnes *Tert.* (*monog.* 3 *semel*). **sicut**: quomodo *Tert.* (*monog.* 3); ut *Hieron.* (ii. 246); + et P *d g Tert.* (*monog.* 3) *Cypr.* (*test.* iii. 32) *Zeno Ambr. Hil. Aug.* (x. 722) *et gr. longe plur.* meipsum *uno uerbo vg.*: me *Cypr. Zeno Hil.*; ego *Tert.* (*monog.* 3), ego sum *Hieron.* (ii. 292). set L. hunusquisque C. habeat F^{c}. **donum** (χάρισμα): charisma *Cypr.* (*codd.* LMB). > donum (domum W) habet WZ* *vg. cor. uat. Cypr. App.* (*p.* 119 = *sing. cler.* 22) *Ambrst. Hieron.* (ii. 246, 249) *Aug.* (*exc.* i. 715) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 769) *cum graecis* KL *al. pler.* **ex** (ἐκ *plur.*): a (ἀπό 31. 37. 73) *d e g Cypr. Orig.* (*int.* iv. 469) *Hieron.* (vii. 684) *Aug.* (*exc.* i. 715). **deo**: domino *d**. **ex deo** *in ras. scr.* Θ; *om. t.* **alius** *pr.*: unus *Cypr.* (*App.*) *Cassiod.* **quidem** *etiam Aug.* (i. 715, vi. 371): enim *Pacian.* (*ep.* 3); *om. d e Cypr.* (*test.*) *Orig.* (*int.*) *Aug.* (*saepissime*). **alius** (us *sup. lin.* T) **uero** *etiam Aug.* (i. 715, vi. 371): alius autem K *d e cor. uat. Cypr.* (*test.*) *Orig.* (*int.*) *Pacian. Hieron.* (ii. 246, 249) *Aug.* (*saepissime*) *Cassiod.*; et alius *Hieron.* (vii. 684).

8. + quinta *in mg.* L. **dico** (ico *in ras.* V) **autem**: hoc autem dico F. **non nuptis** (-btis G) = τοῖς ἀγάμοις: innuptis DN^{c}Z* *Tert.* (*pudic.* 16; *cast.* 3; *uxor.* ii. 1) *Zeno* (i. 5) *Ambrst.* (*comm.*) *Hieron.* (i. 102, 226, 896, 899, ii. 246, 250) *Pel.* (*comm.*) *Aug.* (vi. 370); his qui sine uxoribus sunt *d e*; his qui sine uxoribus sunt uel non nuptis *g*. **et** *pr.*: sed T *t*. **est**: esse *Aug.*; *om. Ambr.* (*hexam.* v. 63). **illis**: eis *Hieron.* (i. 226, ii. 246, 250, 251); *om. Ambr.* (*de uirginitate* 20). **sic** (sint *c*): *om. Bentl. cum gr.* (*exc.* C *min.*). **maneant** (μείνωσιν) ABCGKLM NO^{2}(mann.)PTVZ^{c}: permaneant DRUWℌ𝔖ℭ *Bentl.* (*secundis curis*) *Tert.* (*uxor.* ii. 1) *Ambrst. Hieron.* (i. 102); manserint FZ* *d e Bentl.**; permanserint HΘ^{c}(si sic perm. *in ras. scr.*)O*ϛ *f g Ambr.* (*exhort. uirg.* 4) *Hieron.* (i. 226, 896, 899, ii. 246, 250, 251) *Aug.*; perseuerauerint *Zeno.* > perm. sic *g*. **sicut et ego**: ut ego *Hieron.* (i. 226, 896, ii. 246, 250, 251); sicut ego *Zeno.*

9. **quod si**: si uero *g*; si autem *Zeno* (i. 5) *Hieron.* (i. 226, 896, 899, ii. 246, 250); quod *tantum* P*; + si se *uel* sese P^{c}. **se** *om.* W. > se non FLNUZ* *Bentl. c f t Ambrst. Ambr.* (*hexam.* v. 63) *Hieron.* (ii. 246, vii. 459) *Aug.* (vi. 326, 374, 412, x. 567, 586) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1037). > continent se D *g*. **melius est enim** (κρεῖττον γάρ ἐστιν): melius enim *g cum gr.* D*FG; melius est DG*OT* *f Tert.* (*pudic.* 1;

Digitized by Google

10 His autem qui matrimonio
iuncti sunt praecipio
non ego sed dominus
uxorem a uiro non discedere
11 quod si discesserit manere
innuptam
aut uiro suo reconciliari
et uir uxorem ne dimittat
12 nam ceteris ego dico
non dominus.
Si quis frater uxorem
habet infidelem
et haec consentit
habitare cum illo
non dimittat illam
13 et si qua mulier habet
uirum infidelem
et hic consentit habitare
cum illa
non dimittat uirum
14 sanctificatus est enim uir
infidelis in muliere fideli

---

cast. 3; *monog.* 3; *uxor.* i. 3) *Orig.* (*int.* iv. 532) *Ambr.* (*uid.* 2; *laps. uirg.* 5) *Hieron.* (vi. 274); > melius enim est LR *e Hieron.* (i. 896, ii. 250 *semel*); praeest *Tert.* (*pudic.* 16); bonum est *Ambr.* (*poen.* i. 14); *libere* malo enim eas *Aug.* (vi. 374). **nubere** + magis *Ambr.* (*poen.* i. 14). **uri** (huri C): + in malo fornicationis *g*.

10. hiis N^{c}W, iis *vg*. **autem**: enim AHM *t*. **qui** (+ in MU* *ut uidetur*) **matrimonio** (-ium P) **iuncti** (coniuncti F) **sunt** (*τοῖς γεγαμηκόσιν*): qui matr. iun. sunt uel nubentibus *g*; qui sunt in coniugio *Aug.* (iii. 2. 181, 183, vi. 347, 387); qui nupti sunt *Hieron.* (vii. 477); quae nupserunt *Cypr.* (*test.* iii. 90); nuptis (> nuptis autem) *Tert.* (*cast.* 3; *monog.* 3). **praecipio** (pre. BGK MPW) = *παραγγέλλω*: denuntio *g Tert.* (*cast.* 3; *monog.* 3) *Ambrst. Ambr.* (*ps.* 36; *luc. l.* viii. 8) *Hieron.* (vii. 477); dico *Sedul.* (> dico qui m. iu. sunt). **non** *pr.* + quidem *Tert.* (*cast.* 3). set L. **dominus**: deus W. **uxorem** (-re F*; huxorem C): mulierem *Tert.* (*Marc.* v. 7) *Aug.* (iii. 2. 181, vi. 387, 405). **discedere** (discere B*): recedere *Cypr.* (*cod.* A) *Quaestt. Uet. et N. T.* 127; separari *Cypr.* (*codd.* LMB); *gr.* *χωρισθῆναι* (*χωρίζεσθαι* ADEFG). **ux. a u. n. discedere** *in ras. scr.* K.

11. **quod si**: si autem *Cypr.* (*test.* iii. 90); si autem et *g*, quod si et *Bentl.**, *cum gr.* *ἐὰν δὲ καί*. **discesserit** (descess. F, dis^{c}ess. T): discederit D; recesserit *Cypr.*; *gr.* *χωρισθῇ*. **manere** *omnes cum gr.* *μένειν* FG; *μενέτω gr. plur.* innubtam ACNTV, innupta LO*. a^{ut} F. **suo** *om.* *d e f g m Tert.* (*Marc.* v. 7) *Cypr. Sedul. Bentl. cum gr.* **reconciliari** (-re N) = *καταλλαγῆναι* FG: *καταλλαγήτω gr. plur.* > reconc. uiro *Tert. Cypr.* **uir**: uirum *f g Cypr.* (*codd.* LMB) *Ambrst.* huxorem C. **ne dimittat** (dem. AF^{c}V, dimittet B*) *cum* ABFGLMOPRVZ^{c} *Bentl. d e m Aug.* (vi. 347), *et* non dimittat (dem. N*) CDHΘKNT UWZ* *vg. c t Hieron.* (ii. 251) *Aug.* (iii. 1. 181, vi. 338, 387): non dimittere *f g Cypr. Ambrst. cum gr. omn.* *ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι*.

12. **nam** (+ et MO^{2}) **ceteris** (caet. Dϛ𝔓): ceteris autem *d e f g Hieron.* (vii. 477) *Aug.* (iii. 2. 184, vi. 78, 394, 405) *cum gr.* *τοῖς δὲ λοιποῖς*, *cf.* haec autem ego dico *etc. Iren.* (*Mass. p.* 245). **ego dico** *codd. vg. uett. Patres plur.*, *et* ego praecipio *Hieron. Cassiod* (*P. L.* lxx. 13) = *ἐγὼ λέγω* DEFGKL *al. pler.*: > dico ego *Bentl.* cum gr.* ℵABCP *min.* siquis *uno uerbo* ϛ. **frater** (fratrum *Tert. uxor.* ii. 2 *semel*) = *ἀδελφός*: fidelis *Tert.* (*uxor.* ii. 2 *semel*) *Aug.* (viii. 114). huxorem C. hibet M*. > hab. uxor. DH *Aug.* (iii. 2. 184, vi. 78, 402, viii. 114). > infid. hab. uxor. *Tert.* (*semel*) *Ambr.* (*luc. l.* viii. 7). **haec** (hec MP): illa *Tert.* **consentit** (-tet Z*; -sit *d*; consistit F*) **hab. cum illo** = *συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ*: matrimonio consentit *Tert.* **non** *sec.*: ne *Tert.* **dimittat** (demittat DF^{med}N*, dimittit Z*) = *ἀφιέτω*: dimittam F* (demittam F^{c}) K*; t *fin. in ras. scr.* H. eam *Tert. Aug.* (viii. 114).

13. **qua** (quia A*): *om. Aug.* (vi. 78); siqua *uno uerbo* ϛ. **mulier** + fidelis *Tert.* (*uxor.* ii. 2) ϛ𝕾𝕮 *cum edd. antt. Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Froben* 1502, *Sacon* 1515 *et* 1519, *sine auct. graeca.* > mulier si qua *g cum ord. gr.* *γυνὴ εἴ τις* ℵD*FGP *min.* (*γυνὴ ἥτις* ABCD^{c}KL *al. plur.*); > mulier si *Aug.* (vi. 78). abet C. uerum M*. **habitare** *om.* F*. **illa** (illam H): ea *f Hieron.* (i. 671). **non**: ne *Hieron.* (i. 671 *Hilberg*). **dimittat** (dem. FN*, dimitat Z) = *ἀφιέτω*: relinquat D *Ambrst.* **uirum** (+ suum *t*) = *τὸν ἄνδρα* ℵABCD EFGQ: eum *Tert.* = *αὐτόν* KLP *al. pler.* *Libere* similiter mulier fidelis infideli nupta si consentaneum maritum experitur ne dimiserit eum *Tert.*

14. **sanctificatus est** (*om.* est *d**, + *d*^{2}) *etiam* *Aug.* (vi. 394, x. 82) = *ἡγίασται*: sanctificatur *f Tert.* (*uxor.* ii. 2) *Aug.* (v. 1192, x. 63). **enim** *om.* DZ* *Ambr.* (*uid.* 11) *et gr.* P. > enim est *d*^{2} *e*. **in muliere** (-ri Θ*Z* *cod. caraf.*) **fideli** (-le F^{c}LN^{c}, -lim M*) *codd. plur. cod. caraf. Bentl. f Aug.* (i. 715), in uxore fideli *d* (fidei*) *e Hieron.* (i. 671 *Hilberg*), *cf. Tert.* (*infra*), muliere (*om.* in) uel uxore fideli *g* = *ἐν τῇ γυναικὶ τῇ πιστῇ* DE FG *syr. pesh.*: per mulierem fidelem BDKPVW Z^{c} *vg. c t Hieron.* (i. 671 *Uall.*), per muliere

Digitized by Google

et sanctificata est mulier
infidelis per uirum fidelem
alioquin filii uestri inmundi
essent
nunc autem sancti sunt
15 quod si infidelis discedit
discedat non est enim
seruituti subiectus
frater aut soror in eiusmodi
in pace autem uocauit nos deus
16 unde enim scis mulier
si uirum saluum facies?
aut unde scis uir si mulierem
saluam facies?
17 nisi unicuique sicut diuisit dominus
unumquemque sicut uocauit deus
ita ambulet
et sicut in omnibus
ecclesiis doceo
18 circumcisus aliquis
uocatus est? non adducat praepu-
tium

---

fidele R, per uxorem fidelem *Ambrst. Ambr.*; in uxore (*sine* **fideli**) *Aug.* (iii. 2. 185, 197, v. 1193, vi. 327, 394, x. 63, 82) = *ἐν τῇ γυναικί gr. plur.* **sanctificata est** (*ἡγίασται*) *etiam Aug.* (vi. 394, x. 82): sanctificatur *Aug.* (v. 1193, x. 63). **per uirum** (maritum *Ambr.*) **fidelem** *codd. vg. c t = fere ἐν τῷ ἀνδρὶ τῷ πιστῷ quod in graeco non inuenitur, habent tamen ἐν τῷ ἀνδρί* ℵ^c D^c KL *al. pler.*; *porro* in uiro fideli *Iren.* (*Mass. p.* 257) *Hieron.* (i. 671 *Uall.*), ex uiro fideli *Ambrst.* (*cf. Tert. infra*): in fratre *d e f g Hieron.* (i. 671 *Hilberg*) *Aug.* (*semper*) = *ἐν τῷ ἀδελφῷ* ℵ*ABC D*EFGP *min.*; in fratre fideli *Hieron.* (vii. 545). fili P. uestri|| Z. immundi H *vg. Tisch.* **essent**: sunt *f g, et gr. ἐστιν.* **autem**: uero *f.* **sancti** (*ἅγια*): *om.* P*; sanctificati D[1]; mundi *Hieron.* (i. 671 *Uall.*). **sunt**: sumus Z*. **nunc . . . sunt** *om.* M. *Libere* sanctificatur enim infid. uir a fid. uxore et infid. uxor a fid. marito ceterum imm. ess. filii uestri *Tert.* (*uxor.* ii. 2).

15. quod si autem *g*; *gr. εἰ δέ.* **non est enim** (> enim est W) **seruituti** (-tis T*) **subiectus** (> subi. seru. *Aug.* viii. 114) *codd. longe plur. c Aug.* (ii. 556, viii. 114): > non enim (autem *Aug.*) seruituti subiectus est *vg. edd. antt. Aug.* (iii. 2. 197); non est enim seru. deditus D *Sedul.*; non est enim subiectus (*om.* **seruituti**) C, non est autem subiectus *Aug.* (iv. 207); *hi omnes habent* **enim** (*uel* autem) *contra graecum οὐ δεδούλωται*; *contra* non est seru. subi. (*sine* **enim**) *d e f g Orig.* (*int.* iv. 461), non est seru. deditus *Ambr.* (*uid.* 11); > non seru. subi. est *Bentl.* **aut**: uel *g Orig.* (*int.*) *Aug.* (iii. 2. 197, vi. 125). > non est enim frater aut soror seruituti subiectus *Ambrst.* **in** (*om.* O^c) **eiusmodi**: in huiusmodi DT *vg.* (*non cor. uat.*) *Bentl. Ambrst. Aug.* (ii. 556, iii. 2. 197, iv. 207, vi. 125, viii. 114); in talibus *Orig.* (*int.*) *Ambr.*; *gr. ἐν τοῖς τοιούτοις.* pacem *d e.* **autem**: enim *f Sedul.*; autem uel enim *g.* uocabit FN*. **nos** (nus P) = *ἡμᾶς* ℵ^c BDEFGL *al. pler.*: uos ϛ *edd. antt. plur.* (*non autem Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534) *Pel. Sedul. cum gr.* ℵ*ACK 39. 46. 73. **deus**: dominus CT, *cf. Tert.* (*uxor.* ii. 2) in pace nos uocari a domino.

16. **unde** *pr.* (hunde C): quid *d e f g Ambrst. Aug.* (vi. 394); *gr. τί.* > scis enim H. facias *pr.* FL*OT; *gr. σώσεις.* **unde** *sec.* (hunde C) *etiam Ambrst. Aug.*: quid *d e f g*; *gr. τί.* **mulierem** (*γυναῖκα*): uxorem D *d e f g Ambrst. Aug.* sal||uam N. facias *sec.* OT.

17. **nisi unicuique** (hun. C) = *εἰ μὴ ἑκάστῳ*: unicuique autem D. **diuisit** (*μεμέρικεν* ℵ*B, *ἐμέρισεν plur.*): partitus est D. **dominus** (*cum gr. plur.*): deus PW *c Ambrst. et gr.* KL *al. pler.*; + et P *f g cum gr.* FG. > dom. diuisit L *Sedul.*, > dom. partitus est D, *et ο θ. εμερισεν* K^scr. unemquemque B*, unumquemquem F*, unumque D. **sicut** *sec.*: sic L[2], si F*. **uocauit** *bis scr.* R, uocabit N**d.* **deus** (*cum gr. plur.*): dominus D *et gr.* KL *al. pler.*; dominus deus *g cum gr.* G*; *deinde* + et *cor. uat.** **ambulet** (hamb. C): *uoluit* ambulet? *c*; + hoc est conuersetur *g Sedul. Libere* unusquisque sicut uocauit eum deus ita amb. *Hieron.* (ii. 251), ut quisque uocatur a deo ita perseueret *Tert.* (*uxor.* ii. 2). **et sicut**, *aperto errore pro* et sic, *legimus cum codd. nostris paene omn. vg. c Hieron.*, *cf.* sicut etiam *Uigil.* (*Uarim.* iii. 68); sicut (*sine* **et**) DR *f Ambrst. Pel.*: et ita *d e g*, et sic L[2] *Erasm.* (*Bentl.*) *et gr. καὶ οὕτως*; *deinde* + ubique AP *c*, + utique D, *sine auct. gr.* **in omn. ecclesiis** (ecl. KMP, aecl. CT, aeccl. N, aecless. D) = *gr.* ℵ *min.*: > in eccles. omn. *d e f g Uigil. Bentl. cum gr. plur.*; per omnes ecclesias *Ambr.* (*ps.* 36). **doceo** *omnes* = *διδάσκω* D*EFG: *διατάσσομαι gr. plur.*; *sequitur rasura c.* 7 *litt.* Z; *deinde* **circumcisus aliqui[s]** (*u.* 18) *in ras. scr.* Z.

18. circumcissus D. **aliquis** *pr.* (i *sec. sup. lin.* P) *et. Aug.* (viii. 135) = *τις*: quis *Aug.* (iii. 2. 948. vi. 424, 483); qui *d e.* **est** *pr. om. f g.* **praeputium** (prep. BGMUW, prepucium P): *om. Aug.*

Digitized by Google

in praeputio aliquis
uocatus est?
non circumcidatur
19 circumcisio nihil est
et praeputium nihil est
sed obseruatio mandatorum dei
20 unusquisque in qua uocatione
uocatus est in ea permaneat
21 seruus uocatus es?
non sit tibi curae
sed et si potes liber fieri
magis utere
22 qui enim in domino uocatus est
seruus
libertus est domini
similiter qui liber uocatus est
seruus est christi
23 pretio empti estis nolite
fieri serui hominum.
24 Unusquisque in quo uocatus
est fratres in hoc maneat apud
deum.
25 De uirginibus autem
praeceptum domini non habeo
consilium autem do tamquam
misericordiam consecutus a domino

(vi. 483). **in** + k A^{mg}. **praeputio** (prep. BGM UW; prepucio P; prepu||cio V): praeputium R. **aliquis** *sec.* (τις): quis *Ambrst. Hieron.* (i. 957) *Aug.*; *om. Hieron.* (i. 214, ii. 253, iv. 601). **al q. uoc. est** *sec.* = τις ἐκλήθη D^{c}EKL *al. pler.*: > *κέκληταί τις* ℵABP *min.* **est** *sec. om. f g.* circuncidatur ϛ; circumdatur F.

19. circumcissio D; + itaque *Hieron.* (vii. 479). nichil W *bis.* prode est F*. preputium BGMU W, -cium P; praeputio L*, preputio T. **et praep. nihil est** *om. f g cum gr.* FG *min.* **obseruatio** (hobs. C, obseruacio P) **mandatorum** = *τήρησις ἐντολῶν*: serua mandatum *d e* = *τήρησον ἐντολήν? quod in graeco non inuenitur.* **dei** + necessaria est D. *Libere Aug.* (viii. 135) quia praeputium nihil est et circumcisio nihil est sed obseruatio praeceptorum dei, *sed infra* praep. nihil est et circ. n. est sed obs. mandatorum dei. **sed obs. man. dei** *om. Pel.*

20. **in qua uocatione** (uocacatione F) **uocatus est**: > in uocatione qua uocatus est *f g Bentl.*, *et* in ea uocatione in qua uoc. est D *Ambrst.*; *gr.* ἐν τῇ κλήσει ᾗ ἐκλήθη. **ea**: ipsa D *d e Ambrst.*; hac *Orig.* (*int.* iii. 902). **maneat** *Orig.* (*int.*); + apud deum D *Orig.* (*int.*), *ex uersu* 24. *Libere* ut quisque fuerit inuentus ita perseueret *Tert.* (*idol.* 5).

21. **es**: est F*Z* *e.* **non sit** (*om.* P*) **tibi** (> tibi sit *f g Bentl. Ambrst. semel*) **curae** (cure MW; cura D) = μή σοι μελέτω: nihil cures *d e Orig.* (*int.* iv. 461 *semel*); ne curaueris *Tert.* (*monog.* 11); nihil ad te attineat *Orig.* (*int.* iv. 461 *semel*); *deinde* + de libertate D *Sedul.* **et** *om.* D *f g cum gr.* FG. si potest (*cf.* est *supra*) A*MRZ* (*confuse scr.* ipsotest*). **liber fieri** (ἐλεύθερος γενέσθαι): > fieri liber W *vg. cum edd. antt. plur.* (*exc. Froben* 1502). hutere C.

22. **enim**: autem U. > uocatus est in domino *Ambr.* (*ps.* 118 *gimel*; *de iacob.* i. 11; *exhort. uirg.* 1; *non autem spir.* i. 5). **libertus** (ἀπελεύθερος): liber M^{c}O* *codd. ap. Ambr.* (*spir.* i. 5). **est** *sec.*: es M. > domini est *f g Bentl. cum ordine graeco.* **similiter** *sine addit. codd. plur. vg. c cum gr.* ℵABP *min. syr. pesh. et harcl. txt. Hieron.* (ii. 253 *semel*, 254): + et DLMNO*R *cor. uat.* Orig.* (*int.* iv. 461) *Ambr.* (*exhort. uirg.* 1) *Hieron.* (ii. 253 *semel*) *Pel. Sedul. et gr.* KL *al. pler.* + *καί*; + autem et *d e f g cum gr.* DEFG 37. **est christi** *cum gr. plur.*: > christi est *f g cum gr.* ℵ*FG.

23. **pretio** (praetio ABČDFGHILNORTV; praecio Z*, precio P, preci||o K; *sed uide ad Mt.* xxvii. 6, 9 *etc.*): + enim PKU. **empti** (hempti C, emti TZ*) **estis** = ἠγοράσθητε: redempti estis *Hieron.* (v. 532, *non autem* i. 224). **serui** *om.* D. > hominum serui *Sedul.*

24. *Uers. om. Pel.* **unusquisque** (hun. C) + ergo ϛ𝔖 *edd. antt.* **in quo** (ἐν ᾧ): *om.* quo T (innocatus *uno uerbo scr.*); in qua AG*; in qua uocatione *Orig.* (*int.* iii. 902) *Hieron.* (i. 683 *Uall*, 956), in ea uoc. qua *Hieron.* (i. 683 *Hilberg*); *ex u.* 20. **est**: es F^{c}. **fratres** (ἀδελφοί) *cum* ACDGHΘM O*PRTU*𝕮 *cod. caraf. cor. uat. mg. d e f g*: frater (*contra graecum*) BKLO^{c}U^{c}VWZϛ𝕳𝔖 *cor. uat.* c Ambrst.*; *om.* FN *cum gr.* 39. 120. a^{scr*}. > fra. in quo uoc. est D *d e f g Ambrst. cum gr.* DEFG. **hoc**: eo *f Ambrst. Hieron.* (ii. 253); hac *Orig.* (*int.*); ea *Hieron.* (i. 683, 956). **maneat** BCDFG HΘKLMNRTV *cor. uat. Bentl. c d e g Orig.* (*int.*) *Ambrst.*: permaneat AOPUWZ *vg. Tisch. f Tert.* (*monog.* 11) *Hieron.*; *gr.* μενέτω. aput AH*H*N. **deum**: dominum W.

25. **autem** *pr. om.* T *t Ambr.* (*de uid.* 12; *de uirginibus* i. 5; *exhort. uirg.* 3; *ep.* 63) *Quaest. Uet. et N. T.* 127. > autem uirginibus *g.* **praeceptum** (pre. BMPUW) = ἐπιταγήν: imperium *Quaest.* **domini** *om. Sedul.* **consilium** (-lio Z*) **autem**: > sed cons. *Tert.* (*exhort. cast.* 4). **do** *om.* P*. **tamquam** (tanq. KWϛ𝕳): sicut *m*; quasi *Tert.* **misericordiam** (-tiam L; misericordia O*): + suam A*. **consecutus** (-quutus ΘLZ*): + sum D *Aug.* (i. 35, ii. 719, iii. 2. 902,

ut sim fidelis
26 existimo ergo hoc bonum esse
propter instantem
necessitatem
quoniam bonum est homini
sic esse
27 alligatus es uxori? noli quaerere solutionem
solutus es ab uxore?
noli quaerere uxorem
28 si autem acceperis uxorem
non peccasti
et si nupserit uirgo non peccauit
tribulationem tamen carnis
habebunt huiusmodi
ego autem uobis parco
29 hoc itaque dico fratres
tempus breue est

---

x. 726, 732, 795, 1020; *non autem* vi. 346, 398). **a domino** *etiam Aug.* (vi. 398): a deo KϚ *c** *Aug.* (vi. 346); *om. m Tert. Aug.* (*saepius*). **ut sim fidelis**: > ut fid. sim *d e Iren.* (*Mass. p.* 245); > ut fid. essem *Iren.* (*codd. duo*) *Aug.* (*semper*); fidelis esse *g Tert.*

26. **existimo** (exs. H): puto *Hieron.* (ii. 251). **ergo** (ego P*) *etiam Hieron.* (ii. 255), *cf.* itaque *Aug.* (vi. 346) = *gr.* οὖν: enim (*contra graecum*) DKVZ°Ϛ𝔖 *d e t Hieron.* (ii. 258) *Sedul.* **hoc**: *om.* AU *Ambr.* (*uid.* 13) *Pel.*; + opus *Hieron.* (ii. 258). **bonum** *pr.* + eis *Hieron.* (ii. 251). **esse** *pr.*: est Z*. **instantem** (ἐνεστῶσαν): praesentem *m Ambrst. Aug.* (vi. 346). **necessitatem** *om.* P*. **quoniam**: quia *d e f g m Ambrst. Hieron.* (ii. 229, 251) *Aug.* (vi. 346). **bonum** *sec.* (καλόν): optimum D *d e m Tert.* (*pudic.* 16) *Ambrst.* **homini** (-nis G*): hominem *d e.*

27. **alligatus** (alleg. F*M, alig. Z*) **es** (est *d*) = δέδεσαι: ligatus es *Ambr.* (*de uirginitate* 6), obligatus es *Tert.* (*uxor.* i. 7); uinctus es (est *Ambrst.*) D *Tert.* (*monog.* 11) *Ambrst. Hieron.* (i. 1073); iunctus es *Tert.* (*pudic.* 16); *deinde* + so *lapsu* D*. **uxori** (hux. C): matrimonio *Tert.* (*uxor.* i. 7). **noli quaerere** (quer. CHLOPW) *pr.* = μὴ ζήτει: ne quaere *g*; ne quaeras *Hieron.*; ne quaesieris *Tert.* (*uxor.* i. 7; *monog.* 11; *pudic.* 16) *Cypr. App.* (*p.* 180 = *sing. cler.* 7) *Ambrst. Aug.* (vi. 347). **es** *sec.*: *om.* D *f*; est *d* Ambrst.* **ab uxore** (huxore C, uxure L*): matrimonio *Tert.* (*uxor.* i. 7); *om. Hieron.* **noli quaerere** (quer. CLMOPUWZ*) *sec.* = μὴ ζήτει: ne quaere *g*; ne quaeras *f Hieron.*; ne quaesieris D (quaess.) *Tert.* (*uxor.* i. 7; *monog.* 11; *pudic.* 16; *exhort. cast.* 4) *Cypr. App. Ambrst. Ambr.* (*de uirginibus* i. 6; *ps.* 118 *gimel*) *Aug.* (vi. 347). **uxorem** (hux. C): obligationem *Tert.* (*uxor.* i. 7), ligationem *Hil.* (*ps.* 124).

28. **si autem**: sed si *Tert.* (*exhort. cast.* 4); et si *Aug.* (vi. 326, 327, 347, x. 298, 1122) *Sedul.*; + et *f g Bentl.*, *cf.* quod et si *Tert.* (*pudic.* 16), *gr. enim* ἐὰν δὲ καί. **acceperis** (accip. ADI.) **uxorem** (hux. C): duxeris uxorem *Tert.* (*pudic.* 16); duxeris *tantum Tert.* (*cast.* 4); *gr.* γαμήσῃς ℵ(A)BP *min.*, γήμῃς KL *al. pler.*; λαβῇς γυναῖκα DEFG *forsan ex latino traductum.* **peccasti** (-tis Z* *sic*): deliquisti *Tert.* (*monog.* 11), delinques *Tert.* (*cast.* 4; *cf. uxor.* i. 7). **non peccasti** *om. Tert.* (*pudic.* 16). **si** *sec.*: + *ras.* 4 *litt.* K. nubserit DHLM°NOP¹T. **peccauit** (ἥμαρτεν): peccabit AHΘ°OW *f t Sedul.*; peccat *Tert.* (*pudic.* 16) *Ambrst.* (*comm.*) *Hieron.* (i. 104) *Aug.* (vi. 326, 327, 347). **tribulationem** (-cionem P; tribulationes *Ambrst.*): pressuram *Tert.* (*uxor.* i. 7; *pudic.* 16; *monog.* 11; *exhort. cast.* 4). **tamen**: autem *g t Pacian.* (*ep.* 3) *Aug.* (i. 82, vi. 347); *om. Sedul.* **carnis** (-nes Z*): in carne uel is *g*, *et* ἐν τῇ σαρκι D*FG; carni '*grecus*' *ap. cor. uat.*, *et* carne *uoluit Bentl.*, *et* τῇ σαρκί *gr. plur.* **habebunt**: habent *Sedul.*; patientur *Pacian.* > habebunt carnis D. **huiusmodi** (huiuscemodi R, huiusmo^dI^ *arte scr.* B): *om.* P*; eiusmodi *Pacian.* **uobis** *om.* F*. parcam A, parca *t.*

29. **itaque** (it *in ras.* H; igitur *Hieron.* ii. 259): autem *d e f m Bentl. Aug.* (vi. 326, x. 287) *et gr.* δέ, *cf.* > hoc autem dico uel itaque *g.* > igitur hoc dico *Hieron.* (ii. 259). **fratres** (frater H): + quia N *d e g* (*non f*) *Tert.* (*Marc.* v. 7) *cum gr.* DEFG *al. mu.* ὅτι. **tempus**: + enim *Hieron.* (iv. 657) *Uigil.* (*Uarim.* i. 43); + quod restat *Cypr. App.* (*p.* 207 = *sing. cler.* 31), τὸ λοιπόν *bis reddens, uide infra.* **breue** (-be CHN*PT, -ui Z*; bre *tantum* M) *etiam Hieron.* (i. 897, 903, ii. 259, iv. 1042) *Aug.* (ii. 755, iv. 1039, 1653, vi. 326, x. 287) = συνεσταλμένος: breuiatum *d e Ambrst. Hieron.* (i. 103, ii. 227, *codd. ad* iv. 1042) *Sedul.*, breue uel breuiatum *g*; abbreuiatum *Hieron.* (iv. 951, v. 68, 69); in collecto *Tert.* (*Marc.* v. 7, 8; *cult. fem.* ii. 9; *uxor.* i. 5; *monog.* 3, 7, 11; *exhort. cast.* 4, 6; *pudic.* 16) *Hieron.* (iv. 657); collectum *Cypr.* (*test.* iii. 11); coarctatum *Zeno* (i. 5); in angusto *Hieron.* (iii. 410); in arcto *Hieron.* (vii. 145); *om. Hieron.* (vii. 459). **est** *pr.*: + et D *Ambrst.* **reliquum** (-qum D, -quom H*, -cum T, relinquum O*) **est**: superest *Tert.* (*Marc.* i. 29; *uxor.* i. 5; *monog.* 3, 7) *Orig.* (*int.* ii. 87, iv. 651) *Cypr. Zeno Hieron.* (i. 267, 897, ii. 285, iii. 410, iv. 657, 1042) *Aug.* (v. 610); restat *ut udtur Tert.* (*cast.* 6); de reliquo (*sine* **est**) P; de cetero (*sine* **est**) *Hieron.* (v. 69), *cf. Aug.* (iv. 1039, 1653) *infra*; *deinde* + ergo *Cypr.* *Ordo uerborum apud graecos turbatus*

Digitized by Google

reliquum est ut qui habent
uxores tamquam non
habentes sint 30 et qui flent
tamquam non flentes
et qui gaudent
tamquam non gaudentes
et qui emunt
tamquam non possidentes
31 et qui utuntur hoc mundo
tamquam non utantur
praeterit enim figura
huius mundi
32 uolo autem uos sine
sollicitudine esse

---

est; codd. nostri vg. et uett. sequuntur gr. FG 67** *ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστιν· λοιπόν ἐστιν, cf.* tempus breuiatum est et reliquum est *Ambrst.*, *et* de cetero fratres tempus breue est: reliquum est *Aug.* (iv. 1039, 1653), tempus quod restat breue est: reliquum est *Cypr. App.* (*p.* 207 = *sing. cler.* 31); *contra* tempus abbreuiatum est: de cetero *Hieron.* (v. 69) = *ὁ κ. συνεσταλμένος ἐστιν τὸ λοιπόν* ℵABD*P *etc.*; > *ὁ κ. συνεσταλμένος τὸ λοιπόν ἐστιν* D^c EKL *al. plur.* **ut** *sine addit.* (= *gr.* 67**) *cum* ACDFGΘN*RTUWϛ *Tert.* (*uxor.* i. 5) *Orig.* (*int.* iv. 651) *Zeno Hieron.* (ii. 259, iv. 1042) *Aug.* (iii. 2. 182, iv. 1653): + et H(*forsan* ei*)KLMN^c OPVZ𝔙𝔖ℭ *Bentl. Tisch. c d e f g m patres* (*saepius*), *et* > et ut *Aug.* (x. 287); + et hi B *Aug.* (iv. 1039, vi. 326). **qui** *om.* B* (+ *mg*). **habent**: habeant *Tert.* (*monog.* 3); + uel habentes *g.* **uxores** (hux. C): matrimonia *Tert.* (*cast.* 4; *uxor.* i. 5); *om. App. quaestt. N. T.* 69. > uxores habent *Tert.* (*Marc.* i. 29). **tamquam** (tanq. KWϛ𝔙): quasi *Cypr. Aug.* (iii. 2. 182) *App. quaestt. Sedul.* **habentes**: t *in ras. longa scr.* O². **sint** *om. f g cum gr.* FG. **tamquam non habentes sint** (agant *Tert.*) *etiam Tert.* (*uxor.* i. 5; *cast.* 6) *Hieron.* (iv. 1042) = *ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν gr. plur.* (*om. ὦσιν* FG): sic (ita *Ambr.*) sint quasi (atque si *Tert. Marc.* i. 29; ac si *Tert. monog.* 7, *Ambr.*) non habeant *Tert.* (*Marc.* i. 29; *monog.* 3, 7) *Ambr.* (*fug. saec.* 8) *Hieron.* (i. 103 *Uall.*, 267 *Uall.*, 897, ii. 227, 244, 285, 484, iii. 410, iv. 657, 951, vii. 69); sic sint quasi (tamquam *Tert.*, *Hieron.* ii. 259) non habentes *Tert.* (*pudic.* 16) *Zeno Hieron.* (i. 103 *Hilberg*, 267 *Hilberg*, ii. 259, 264, vii. 459, *cf.* 145), ita sint ac si non habentes *Ambrst. Ambr.* (*apol. pr. Dau.* i. 11) = *forsan οὕτως ὦσιν ὡς μὴ ἔχωσιν, uel ὡς μὴ ἔχοντες quae in graecis codd. iam non inueniuntur.*

30. **qui flent** (*οἱ κλαίοντες*): qui flentes *d e*, qui flent uel flentes *g*; qui plangent *Cypr.* (*test.* iii. 11, *cod.* M). **tamquam** (tanq. KWϛ𝔙) *pr. et sec.*: quasi *Cypr.* (*test.* iii. 11) *Hieron.* (v. 69). **flentes**: + sint *m*; fleant *Hieron.* (v. 69); plangentes *Cypr.* (*test.* iii. 11, *cod.* M). **qui gaudent**: gaudentes *g.* **gaudentes**: + sint *m*; gaudeant *Hieron.* (v. 69). **emunt** (hemunt C; ement H*Θ*Z*): + uel ementes *g*; + sic sint *Cypr.* (*hab. uirg.* 10) *cf. Hieron. infra*, + sic agant *Tert.* (*cult. fem.* ii. 9). **tamquam** (tanq. KWϛ𝔙) *tert.*: quasi *Tert.* (*cult. fem.* ii. 9) *Cypr.* (*test.* iii. 11; *hab. uirg.* 10) *Hieron.* (v. 69) *Aug.* (x. 1039). **non** *tert.* + ementes et qui possident quasi non *Cypr.* (*test.* iii. 11, *cod.* M; *hab. uirg.* 10, *duo codd. teste Baluz.*). **possidentes** (possed. P, posed. D) = *κατέχοντες*: possideant *Hieron.* (v. 69); tenentes *Aug* (iv. 1039); ementes *Aug.* (iv. 1653; vi. 326). *Libere Hieron.* (ii. 259) et qui flent . . . et gaudent et emunt et utuntur hoc mundo sic sint quasi non fleant gaudeant emant utantur hoc mundo; *etiam* > et q. emunt tamquam non ementes (possidentes v. 610) et q. gaud. tamq. non gaudentes et q. fl. tamq. non flentes *Aug.* (iv. 1653, v. 610).

31. **qui utuntur** (hut. C): + uel utentes *g.* **hoc mundo** (*ex* mundum P): hoc saeculo *Ambrst. Aug.* (v. 610) *App. quaestt. N. T.* 69; huic mundo *f*; hoc mundum Z*; hunc mundum *d*, *et* > mundum hunc *g*, *τὸν κόσμον τοῦτον* D*FG 17 *ad uerbum reddentes*; mundo isto *Tert.* (*cult. fem.* ii. 9) *Hieron.* (v. 69); *gr. τῷ κόσμῳ τούτῳ plur.*, *sed τὸν κόσμον* ℵ*AB *et uoluit* mundo (*sine* hoc) *Bentl.* > hoc mundo utuntur *Cypr.* (*test.* iii. 11; *hab. uirg.* 10) *Ambr.* (*fug. saec.* 8). **tamquam** (tanq. KWϛ𝔙): quasi *Cypr.* (*bis*) *Hieron.* (v. 69) *App. quaestt. N. T.* 69. **non utantur** (hut. C) = *gr.* 121 *μὴ χρώμενοι*, *cf.* utentes *Aug.* (ii. 755, iv. 1039), utentes sint *Aug.* (iv. 1653): abutantur *uoluit Bentl.*, *et* non abutentes uel non abutantur *g*, *cf. μὴ καταχρώμενοι gr. plur.* > qui utuntur h. s. q. n. utantur et qui emunt tamq. n. possidentes *App. quaestt.* **praeterit** (pret. BMPW) = *παράγει*, *cf.* transit *Iren.* (*Mass. p.* 336 *semel*), pertransit *Hieron.* (iv. 588): praeteriit N¹O*Z* *d e*; praeteribit *Cypr.* (*test.* iii. 11, *codd.* MB), transibit *Hil.* (*trin.* x). **figura** (fug. U*) = *τὸ σχῆμα*: habitus *d e m Tert.* (*res.* 5, *cf.* 26, 31; *cult. fem.* ii. 9; *pudic.* 16) *Iren.* (*p.* 336 *semel, non autem p.* 230). > mundi huius *g Tert.* (*res.* 31; *cult. fem.* ii. 9) *Hieron.* (iv. 588, *et* > m. istius 329) *cf. Iren. infra* = *gr. τοῦ κόσμου τούτου.* > fig. huius m. transibit *Hil.*; > fig. transit m. huius *Iren.* (*p.* 336 *semel*).

32. **uolo** (nolo O*) **autem** (*cf.* sed uolo *Ambr. de uirginibus* i. 5): *om.* **autem** FN* *d e f g m Cypr. App.* (*p.* 179 = *sing. cler.* 6) *Ambrst. Aug.* (iv. 1653, v. 610, vi. 326, x. 280) *cum gr.* FG 61. > uos autem uolo D. solicitudine D *vg.* **qui**

Digitized by Google

qui sine uxore est sollicitus
est quae domini sunt quomodo
placeat deo
33 qui autem cum uxore est
sollicitus est quae sunt mundi quomodo
placeat uxori
et diuisus est

(nam qui *Ambr.*) **sine uxore** (hux. C) **est** (ēst D) = ὁ ἄγαμος: caelebs *Cypr.* (*test.* iii. 32; *hab. uirg.* 5); *hic incipit cod.* S (*uide supra p.* 174). **sollicitus** (soli. DS *vg.*) **est** = μεριμνᾷ: cogitat NᶜOP *Cypr. Ambrst. Hieron.* (ii. 227) *Aug.* (i. 82, iii. 2. 270, v. 1355, vi. 326, 350, vii. 648, x. 288) *Pel.* **quae** (que MPW): ea quae *Cypr.* (*hab. uirg.* 5; *codd. ad test.* iii. 32) *Hieron.* (i. 104 *Hilberg*, ii. 227) *Aug.* (i. 82, iii. 2. 270, v. 1355, vi. 326, 350, x. 288). **domini** (huius mundi *lapsu* D*): dei D¹ *f Hieron.* (ii. 227) *Aug.* (*uide infra*). > sunt domini M* (dñi sunt dñi*, *deinde* dñi *sec. erasum*) *d e g Cypr. Aug.* (vi. 326, 338, 350, x. 288), *et* > sunt dei D¹ *f Aug.* (i. 82, iii. 2. 270, v. 1355, vii. 648). **quae dom. sunt** *om. Cypr. App.* quo modo *duobus uerbis* 𝔖. **placeat**: palceat *lapsu* P. **deo** *codd. vg. uett. plur.* = *gr.* FG: domino *d e Bentl. Hieron.* (i. 104 *Uall.*) *Aug.* (vi. 326, 350, x. 288) *cum gr plur.*; *om.* P*. **quom. pl. deo** *om. ut uidtur Ambrst.*

33. **qui autem cum uxore** (hux. C, uox. S*) **est** = ὁ δὲ γαμήσας: qui autem nubit uel habet uxorem *g*, q. a. habet uxorem *Cypr. App.* (*p.* 179 = *sing. cler.* 6), q. a. uxorem habet *m*; q. a. matrimonio iunctus est *f Aug.* (i. 82, vi. 350, vii. 648, x. 288), q. a. matr. coniunctus est *Cypr.* (*test.* iii. 32, *cod.* W) *Aug.* (v. 1355, vi. 326); q. a. matrimonium coniunxit *Cypr.* (*test.* iii. 32, *cod.* A), q. a. matrimonium contraxit *Cypr.* (*test.* iii. 32, *codd.* LMB; *hab. uirg.* 5). **sollicitus** (soli. DS *vg.*) **est** = μεριμνᾷ: sollicitat *f*ᶜ (*supra graecum scr.*) *g*; cogitat P *d e m Cypr.* (*bis*) *Cypr. App. Ambr.* (*luc. l.* vii. 196) *Aug.* (i. 82, ii. 873, v. 1355, vi. 326, 350, vii. 648, x. 288). **quae** (que MPW): ea quae *Cypr. Aug.* (i. 82, v. 1355, vi. 350). **mundi** (τοῦ κόσμου): huius mundi ADG²NPU *d e m Cypr. App. Ambrst. Hieron.* (i. 104 *Hilberg*, ii. 227), *et* > mundi huius *Cypr.* (*bis*). > mundi sunt *Ambr.* (*luc. l.* vii. 196). quo modo 𝔖. huxori C. **et** *om.* N*. **diuisus**: diuisa D(-ssa)FO¹SᶜU *d e f g patres plur.*, separata *m*; *uide infra.* **est** *tert. om. f, uide infra.* **et diuisus est** *om. Cypr.* (*bis*).

33, 34. **et diuisus est** *cum praecedd. coniunximus cum* ABCHΘKMNᶜ(*ut uidtr*)O*PRTVW *vg. Bentl. Tisch. edd. antt. c t cod. tepl.* (vnd er ist geteilt. Vnd das weip) *cod. Parker.* 32 *Cantabr.* (*p.* 69 *ed. M. J. Powell*), *cf. Hieron. adu. Iouin.* ii, *anno* 392 *scr.* (= ii. 259, 260) '*nunc illud breuiter admoneo, in latinis codicibus hunc locum ita legi* diuisa est uirgo et mulier: *quod quamquam habeat suum sensum et a me quoque pro qualitate loci sic edissertum sit tamen non est apostolicae ueritatis; siquidem apostolus ita scripsit ut supra transtulimus* sollicitus est quae sunt mundi quomodo placeat uxori et diuisus est: *et hac sententia definita transgreditur ad uirgines et continentes et ait* mulier innupta' *etc.*, *cf. et Ambr.* (*luc. l.* vii. 195; *de uiduis* 1; *exhort. uirg.* 6; *ep.* 63) *Ep. ad Demetr.* (= *Uall.* xi. 12), *omnes* mulier innupta et uirgo (uidua *Ambr. luc.*) cog. *etc.* (*non* diuisa est mulier *etc.*); *et ita gr. papyrus* (𝔓) 15 AB *etc. W. H. etc.* πῶς ἀρέσῃ τῇ γυναικί καὶ μεμέρισται. καὶ ἡ γυνὴ κτλ.: *contra cum sequentibus coniungunt* (*ut sit sententia* diuisa est mulier et uirgo: quae non est nupta *etc.*) DFO¹S(diuisus S*)U¹Z(diuisus) *d e f g m Tert.* (*uirg. uel.* 4 *bis*) *Cypr. App.* (*p.* 179 = *sing. cler.* 6 *ubi citans u.* 33, *ultra* placeat uxori *non pergit*) *Ambrst. Ambr.* (*laps. uirg.* 6) *Hieron.* (i. 104, ii. 227, 228) *Aug. Pel. Sedul. cum gr.* ℵDᶜEFG *uerss. Anglic.* 1611 *et* 1881, *Beza Tisch. T. G.* 8; *legunt uero sic*:—diuisa (-ssa D, -sus S*) est mulier et uirgo (mulier Et uirgo S) quae non est nupta DSU¹ *Ambr.* (*laps. uirg* 6) *Hieron.* (i. 104 = *ep.* 22 *ad Eustoch.*, *anno* 384 *scr.*; ii. 227, 228 = *adu. Heluid.*, *a.* 382–4 *scr.*); Et (*om. Pel.*) diuisa est mulier et (mulier· et Fᶜ) uirgo· quae innupta est· FO¹ *Pel.*; Et diuisus est· et mulier innupta· et uirgo· Z*; Et diuisus est· et mulier quae innupta est· et uirgo Zᶜ; Et diuisus est mulier innuptā et uirgo *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 524); separata est mulier et uirgo· quae non est nupta *m*; diuisa est et mulier et uirgo quae innupta est *d e*; diuisa est et mulier et uirgo quae non est nupta uel innupta *g*; et diuisa mulier· (+ innupta *f*ᶜ, *supra gr. scr.*) et uirgo inmaculata *f*; et (*om.* 370) diuisa est mulier innupta et uirgo: quae innupta est *Aug.* (vi. 326, 351, 370); *gr.* και μεμερισται και | η γυνη η αγαμοσ | και η παρθενοσ ℵ, και μεμερισται (+ και Dᶜ) η γυνη | και η παρθενοσ DE (*inter* μεμερισται *et* η γυνη *aliquid spatii est*), Μεμερισται | και η γυνη (+ η αγαμοσ *cor.*) και η παρθενοσ F (G = Fᶜ); *tantum* diuisa est mulier et uirgo U* (*in ras. scr.*), *cf. Tert.* (*uirg. uel.* 4), > diuisa est uirgo et mulier *codd. latt. ap. Hieron.* (ii. 260, *uide supra*); *dubii* G (uxori· & diuisus est | & mulier | innubta· | & uirgo cogitat), L (uxori Et diuisus est Mulier innupta et uirgo cogitat), N* (uxori | diuisus est | et mulier innubta et uirgo | cogitat); *Ambrst. legit ut uidtur et* diuisus *et* diuisa, *cum ad u.* 33 *scribat* 'diuisus *ideo dicitur quia non potest et diuinis insistere rebus et uxoris facere uoluntatem*', *sed postea* 'diuisa est mulier et uirgo: diuisa *non utique natura sed actu*'; *om.* **et diuisus est** *Cypr.* (*ut supra notauimus*).

Digitized by Google

34 et mulier innupta et uirgo
cogitat quae domini sunt
ut sit sancta et corpore et spiritu
quae autem nupta est
cogitat quae sunt mundi
quomodo placeat uiro
35 porro hoc ad utilitatem
uestram dico
non ut laqueum uobis
iniciam
sed ad id quod honestum est
et quod facultatem praebeat
sine impedimento
dominum obseruandi.

34. **et** *pr.* : sic et *Cypr.* (*test.* iii. 32; *hab. uirg.* 5); *om.* DFLO'SU^1 *f m Ambrst. Ambr.* (*laps. uirg.* 6) *Aug.* (vi. 326, 351, 370) *Pel. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 524) *cum gr.* D*E *al. pauc. uid.*; *uide supra.* **mulier** (*om. ep. ad Demetr.*) **innupta** (-bta GN PT; quae innupta est VZ^c) **et uirgo** (+ *ras. unius lit.* P; uidua *Ambr. luc. l.* vii. 195) *cum codd. plur.* (*etiam* O*) *vg. c* = ἡ γυνὴ ἡ ἄγαμος καὶ ἡ παρθένος 𝔓^{15}BP *min.* : mulier et uirgo quae innupta est FO^1 *d e Pel.*, mulier et uirgo quae non est nupta D(S) *m Ambr.* (*laps. uirg.* 6) *Hieron.* (i. 104, ii. 227, 228), mulier et uirgo innupta *Cypr.* (*bis*), mulier et uirgo quae non est nupta uel innupta *g*, mulier et uirgo | inmaculata *f**, mulier et uirgo nam quae non est nupta *Ambrst.*, *et* ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος· ἡ ἄγαμος DEF* GKL *etc.*; *ambas lectiones coniungunt* mulier innupta et uirgo inmaculata f^c (*super* F^{vr} *scr.*), mulier innupta et uirgo quae innupta est *Aug.* (vi. 326, 351, 370, 382) *cum gr.* ἡ γυνὴ ἡ ἄγαμος καὶ ἡ παρθένος ἡ ἄγαμος ℵAF^c 33 *al. pauc.*; *tantum* innupta *Tert.* (*uxor.* i. 3; *uirg. uel.* 4) *Hieron.* (ii. 229), quae innupta est *Aug.* (v. 780, vi. 327, 328). **cogitat** *pr.* (μεριμνᾷ): sollicita est *Ambrst. Aug.* (vi. 326, 351, 370, 382); cogitat uel sollicitat *g*. **quae** *pr.* (que MPW): ea quae *g Tert.* (*uirg. uel.* 4) *Cypr. Aug.* (vi. 326, 327, 328, 370, 382); de iis quae *Ambrst.* **domini** : dei A* *m Hieron.* (ii. 227, 229) *Ep. ad Demetr.* > sunt domini DMP *d e f g t Tert.* (*uirg. uel.* 4) *Cypr. Ambr.* (*luc. l.* vii. 195; *uid.* 1; *de uirginitate* 6; *exhort. uirg.* 6; *ep.* 63; *non autem laps. uirg.* 6) *Hieron.* (ii. 228) *Aug.*; > sunt dei *Hieron.* (ii. 227). **cog. quae domini sunt**: de dominicis cogitat *Tert.* (*uxor.* i. 3). **ut** (ἵνα): quomodo *Ambr.* (*laps. uirg.* 6), *cf. Hieron. Aug. infra.* **et** *tert.*: *om.* CDTZ*ϛ𝔖𝔈 *t Orig.* (*int.* iv. 462, 636) *Ambr.* (*luc. l.* vii. 195; *uid.* 1; *de uirginibus* i. 5; *de uirginitate* 6; *laps. uirg.* 6; *ep.* 63) *Hieron.* (i. 104, ii. 162, 227, 228, iv. 891, vii. 720; *non autem* ii. 260, vii. 609) *Pel. cum gr.* ADP 17. 37. **spiritu** + f L. > sit sancta et spir. et corp. S, > sit corp. sancta et spir. *t*, > et corp. et spir. sancta sit *Tert.* (*uxor.* i. 3). *pro* **ut sit sa. et corp. et spiritu** *habet* quomodo placeat deo *Hieron.* (ii. 229) *cf. Aug.* (v. 780) *infra*, quom. placeat domino *Aug.* (vi. 370); *ambas lectiones coniungit Ep. ad Demetr.* quom. placeat deo ut sit sa. corp. et spir. **quae** (que LMPW) **autem** (uero *Ambrst. Hieron.* ii. 228) **nupta** (-bta AHNT) **est** = ἡ δὲ γαμήσασα, *cf.* quae autem nupsit *Cypr.* (*test.* iii. 32): nam quae nupta est *Ambr.* (*luc. l.* vii. 195; *de uirginibus* i. 5; *de uirginitate* 6) *Hieron.* (i. 104, ii. 227); nupta autem *Tert.* (*uirg. uel.* 4), nupta uero *Tert.* (*uxor.* i. 3) *Hieron.* (ii. 229). **cogitat** *sec.* (μεριμνᾷ): sollicita est *Tert.* (*uxor.* i. 3) *Aug.* (vi. 326, 351, 370, 382). **quae** *tert.* (que L^2 MPW): ea quae *Aug.* (vi. 370); de his quae *Cypr.* (*test.* iii. 32). **mundi** (τοῦ κόσμου): huius mundi *m Ambrst.*, mundi huius *Cypr.* (*test.* iii. 32, *codd.* WLM). > mundi sunt *Ambr.* (*de uirginibus* i. 5). **quae sunt mundi** *om. Tert.* (*uxor.* i. 3; *uirg. uel.* 4) *cum gr.* B. quo modo 𝔖, quodo M*. **placeat uiro** (+ suo *Ambr. de uirginibus* i. 5): > uiro placeat *Aug.* (v. 780); coniugi suo placeat *Tert.* (*uxor.* i. 5). > quae nup. e. cog. qu. s. mundi quomodo uiro plac. quae au. innup. est cog. qu. s. dei quom. placeat deo *Aug.* (v. 780).

35. **porro** (poro S; propter R) **hoc** (*in ras. scr.* O^2) *codd. plur. vg. c. cf. Burkitt 'Journ. of Theol. Stud.'* xi, *p.* 262: hoc autem FN *d e f g Ambrst. Ambr.* (*off. min.* ii. 6) *Hieron.* (ii. 261); hoc *tantum* D *d* et codd. Balliol. Sang. Ueron. apud Pel.* (*teste Souter*); haec *tantum Aug.* (v. 460); *gr.* τοῦτο δέ. hutilitatem C, uitilitatem S*. > uestr. util. *Bentl. d e f g*; > uestr. ipsorum util. *Ambrst. et gr.* τὸ ὑμῶν αὐτῶν σύμφορον. **dico** *om.* P. iniiciam *vg. Tisch.*, init. F*GOR WZ*, iniec. DSV. > iniic. uobis *Ambr.* **sed** (+ ut *codd. ap. Hieron.*) **ad id** (hid L, it M*; *om.* S) **quod honestum** (onestum L) **est** = ἀλλὰ πρὸς τὸ εὔσχημον: sed ad honestum uel sed ad id quod honestum est *g*. **et** : sed Z*; *om.* T. **quod** *sec.* : *om.* AG* *Tisch.*; qui P*, quid P^c; + utilitatem G^2 (*deinde erasum*). **facultatem** : honestatem Z* (?). **et quod facultatem** *om.* O* (+ O^2). prebeat BCGLMPRSW. sine F^c. inpedimento CF^cG^2ΘKMOPRSZ* *Tisch.* **dominum** : domino $B^{mg}G^2$KSW *cor. uat. Bentl.*; *om.* $B^*Θ^c$. **obseruandi** (hobs. C) *codd. plur. cor. uat.* 𝔅: obsecrandi A^cF^cMOPRZ*ϛ𝔖𝔈 *Tisch. c*; seruiendi *Bentl.*, *cf. Erasm.* '*diuinare licet primam scripturam fuisse* domino obseruiendi, *quod alius uertit in* obsecrandi *relicto datiuo, alius in* obseruandi *mutato etiam casu*; *certe apud graecos nulla* obsecrandi *mentio*'. **et quod fac. pr. si. imp. dom. obseruandi** : *om.* F*G*NU^c *Ambrst. Ambr.* (*off. min.* ii. 6; *citat usque ad* honestum est, *neque in interpretatione uidetur amplius legisse*) *Pel. codd. latt. ap. Hieron.*

Digitized by Google

36 Si quis autem turpem se
uideri existimat super
uirginem suam
quod sit superadulta
et ita oportet fieri
quod uult faciat
non peccat si nubat
37 nam qui statuit in corde
suo firmus
non habens necessitatem
potestatem autem habet
suae uoluntatis
et hoc iudicauit in corde
suo seruare uirginem
suam bene facit
38 igitur et qui matrimonio
iungit uirginem suam
bene facit
et qui non iungit
melius facit

(*uide infra*); *gr.* *καὶ εὐπάρεδρον* (*εὐπρόσεδρον* K *al. plur.*) *τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως*; ut sit frequens oratio uestra 'ad dominum sine ulla occupatione D; et praesente domino non recedentes *d e* = *forsan καὶ εὐπαρέδρου ὄντος τοῦ* K. *ἀπερισπάστοι, uel εὐπαρέδρῳ τῷ* K. *ἀπερισπάστοι, cf. Iannaris* '*Hist. Gk. Grammar*' § 2144 *b*; et bene stabile domino inadducibiliter *f g* = *καὶ εὐπαρέδρῳ τῷ* K. *ἀπερισπάστως*? *Hieronymus ipse* (ii. 261 = *adu. Iouinianum, anno* 392 *scr.*) *uertit* 'et intente facit seruire domino absque ulla distractione', *deinde pergit* '*proprietatem graecam latinus sermo non explicat: quibus enim uerbis quis possit edicere πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπάρεδρον* (*ita duo codd.*; *εὐπρόσεδρον rell.*) *τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως*? *unde et in latinis codicibus ob translationis difficultatem hoc penitus non inuenitur*'; *Erasmus uertit sententiam* 'ad id quod honestum est ac decorum et ut indiuulsi semper assideatis et adhaereatis domino'; *cf.* ut quod honestum et decorum est sequamini et adhaereatis domino absque ulla distractione *uers. Tigurina*, ut decenter et apte adhaerescatis domino absque ulla distractione *Beza*.

36. **si quis** (siquis ꟸ) **autem** (*εἰ δέ τις*): > si autem quis *f g*; quod si quis *d e* (quidem). **turpem se uideri** (-re Z*) **existimat** (exhis. A*, existimans L) = *ἀσχημονεῖν . . . νομίζει gr. plur.*: *om.* **uideri** *d e f g*, *et ἀσχημονεῖ* FG; turpem se uiderit *Ambrst.* (*non ed. Roman.*). **super** (supra FN *Ambrst.*; circa R; super uel circa *g*; in *d e*) **uirginem** (-enem P) **suam** (sua M) = *ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ*: super (supra *Pel.*) uirgine sua BCH*ΘKT*UVWZ[c] *vg. f Pel.* **quod sit superadulta** = *fere ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος*: *rectius* si sit superadulta *g*, si sit ultra pubertatem *Ambrst.*, si supra quam matura (amatura *e*, *teste Belsheim*) sit *d e*. **ita**: sic *Ambrst.* hoportet C. uul P*. (+ t P[c]). **si** *sec.*: *om.* GH*Θ[c] (**si** *erasum, deinde restitutum*) MRZ*? (**si** *in rasura scr.*) *g* (*Bentl.*) *Aug.* (x. 720 *codd., non autem* 186, 722) *cum graeco.* **nubat** (nbat S) = *γαμείτω* D*FG, *cf. Achelis* '*Uirgines subintroductae*', *p.* 25 (*Lips.* 1902): nubant *uoluit Bentl. cum gr. plur. γαμείτωσαν*.

37. **nam qui**: quis *tantum t*; quoniam qui *Ambr.* (*inst. uirg.* 1); qui autem *d e f g Aug.* (x. 720) *Sedul. et gr. ὃς δέ*. **statuit** (-tum Z*): *uoluit* stetit *Bentl. cum gr. ἕστηκεν*; stabit O* (*teste Buchanan*; *sed uix legi potest*) *t*. **firmus** (-mius R) = *ἑδραῖος gr. plur.*: *om. d e f g Aug.* (x. 720) *cum gr.* FG; + est D. **habens**: habet *Pel. Bentl.* neccessitatem A*. **autem** *om.* F*L. **habet** (*ἔχει*) *cum* CDFGLORSUZ[1] *d e g Ambrst. Hieron.* (ii. 261 *codd.*) *Sedul.*: habens ABHΘKM NPT(*sup. lin. scr.*)VWZ* (*et* Z[2]) *vg. Tisch. c f t Ambr.* (*ep.* 63) *Hieron.* (ii. 261 *edd.*) *Pel. Aug.* (x. 720, 722). **suae** (sue OPW; propriae *f*) **uoluntatis** (uo'umt. CH; uolontates P) = *τοῦ ἰδίου θελήματος*: de sua uoluntate *g Ambrst.* **non habens . . . uoluntatis** *om. ut udtur Ambr.* (*inst. uirg* 1). **hoc** *om.* R *Ambr.* (*inst. uirg.* 1; *exhort. uirg* 7). **iudicauit** (-bit F[c]; iudicat *Hieron. edd.*) = *κέκρικεν*: statuit *d e f g Aug.* (x. 720) *Sedul.*; decreuit *Ambrst.* **corde suo** *sec.* = *τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ* DEFGKL *al. pler.*: > suo corde *Ambrst.*, *et τῇ ἰδίᾳ καρδίᾳ* ℵABP *min.* **et hoc . . . corde suo** *om. ut udtur Aug.* (x. 722). **seruare**: ut seruet *d e Aug.* (x. 722, *cf.* iii. 1. 552). > suam uirginem *f g*, *et gr. τὴν ἑαυτοῦ παρθένον*. **facit** (*ποιεῖ* DEFGKLP *etc.*): faciet *uoluit Bentl. cum gr.* ℵAB *min. ποιήσει*; faciat Θ* *f**. benefacit *uno uerbo* DT *t*.

38. **igitur** (*ὥστε*): itaque *d e m*; ita *Ambrst. Aug.* (x. 31). **et** *pr. om.* Z* (+ Z[1]) *Aug.* (x. 31). **qui** (+ in S) **matrimonio** (-munio Z* *sic*) **iungit** (coniungit HΘ*) = *ὁ γαμίζων* (*ἐκγαμίζων* K**LP *al. pler.*): qui nupto dat *d e*, qui nuptum dat *m Ambrst.*, > qui dat nuptum *Aug.* (vi. 318, 372, 396, 398, viii. 448; *cf.* iii. 1. 552, *et* x. 31 *infra*); qui dat *tantum Aug.* (vi. 350), qui dederit *Optat.* (vi. 4); qui iungit *Ambr.* (*ep.* 42; *sed alias semper* **qui matr. iung.**). **uirginem suam** *om. Aug.* (vi. 348, 372, 396, 398, viii. 448) *cum gr.* KL *al. pler.*, *et ita uoluit Bentl.**, *sed secundis curis correxit.* > dat uirg. su. nuptum *Aug.* (x. 31). benefacit *uno uerbo* DHΘKV[illegible] *t*. **igitur . . . bene facit** *om. f g cum gr.* FG 39. 57. **qui non** (+ g M*) **iungit** (-guit D; iuncgit *ut udtur* N*) = *ὁ μὴ γαμίζων* (*uel ἐκγαμίζων*): qui non dat nupto *d e*, qui non dat nuptum *f g Ambrst. Aug.*

Digitized by Google

39 mulier alligata est quanto
tempore uir eius uiuit
quod si dormierit uir eius
liberata est cui uult nubat
tantum in domino
40 beatior autem erit si sic permanserit
secundum meum consilium
puto autem quod et ego
spiritum dei habeo.

VIII. 1 De his autem quae idolis
sacrificantur
scimus quia omnes
scientiam habemus
scientia inflat

(vi. 348, 350, 372, 396, 398, viii. 448, x. 31); qui non dederit *Optat.*, qui non dat *m.* **facit** *sec.*: *uoluit* faciet *Bentl. cum gr.* ℵAB *min.* **et q. non i. me. facit** *om.* PS* (+ *cor. inter lin.*).

39. **mulier** + *ras.* 2 *litt.* N. **alligata** (adlig. H, alig. Z*) **est** = δέδεται: ligata est *Uigil.* (*trin.* xii); uincta est D *Tert.* (*monog.* 11 *bis*) *Cypr.* (*test.* iii. 62) *Ambrst. Ambr.* (*uid.* 1; *ep.* 63) *Sedul.*; uincta uel alligata est *g*; *item sine additamento cum codd. plur*, *c d e t Hieron.* (ii. 252, 262) *et gr.* ℵ*ABD*F^a 17. 67**: + legi DFΘ*(*erasit cor.*; *deinde* + al legi *in mg. cor.*)L NO(ligi*)PRZ* *vg. f g Ambr.* (*ep.* 63) *Sedul.*, + lege *Ambrst. et ita uoluit Bentl.** (*sed secundis curis correxit*) *cum gr.* ℵ^cD^{b et c}EFGLP *al. pler.* νόμῳ; + uiro *Hieron.* (ii. 244); + legi uiri W. **quanto tempore** (ἐφ' ὅσον χρόνον): in quantum temporis *Tert.* (*monog.* 11 *semel*); quamdiu *Tert.* (*monog.* 11 *semel*) *Cypr. Ambrst. Hieron.* (i. 896, ii. 244, *non autem* 252, 262) *Aug.* (vi. 348, 371, 376, 377, 399, 405, 406); quanto tempore uel quandiu *g.* uibit T. > uiuit uir eius (*cum ordine graeco*) D *Bentl. c d e f g Tert.* (*monog.* 11 *bis*) *Cypr. Ambrst. Hieron.* (i. 295, ii. 244) *Uigil.* **quod si**: si autem *f g Tert.* (*monog.* 11 *bis*) *Cypr. Ambrst.* (*non autem ed. Roman.*) *Hieron.* (i. 295, ii. 244) *Aug.* (vi. 377) *Uigil.*, *et gr.* ἐὰν δέ. **dormierit** (κοιμηθῇ *plur.*) *etiam Tert.* (*monog.* 11; *sed pergit* '*sciamus plane non sic esse in graeco authentico quomodo in usum exiit per duarum syllabarum aut callidam aut simplicem euersionem* si autem dormierit uir eius, *quasi de futuro sonet*', *uidetur ergo in authentico suo legisse* κοιμᾶται *pro* κοιμηθῇ *ut iudicat Rigalt.*) *Ambrst.* (*ed. Roman.*), *cf.* > dormitionem uir eius acceperit (-piet *e*) *d e*: mortuus fuerit *Tert.* (*monog.* 11 *bis*) *Cypr.* (*cod.* W) *Ambrst. Hieron.* (ii. 244, vii. 459) *Aug.* (vi. 371, 377, 399, 405, 406) *Uigil.*, *et* ἀποθανῇ A. **uir eius** *sec.* (ὁ ἀνὴρ αὐτῆς DEFGL *al. mu.*) *etiam Tert.* (*monog.* 11 *semel*): *om. Tert.* (*monog.* 11 *bis*) *Cypr. Hieron.* (ii. 244); *om.* **eius** *Hieron.* (i. 295 *Hilberg*) *Uigil. Bentl. cum gr.* ℵAEKP *al.* **liberata est**: *om.* **est** A*; *om. plane Hieron* (ii. 244); libera est *Tert.* (*monog.* 11 *bis*; *uxor.* ii. 2) *Hieron.* (i. 214 *Hilberg*, 896, vii. 459) *et ita uoluit Bentl. cum gr.* ἐλευθέρα ἐστιν; *deinde* + a lege FLNOϛ *cor. uat.**, + a lege uiri T *c t*, *sine auct. graeca*; *ex Rom.* vii. 3. **cui** (cum O*): + autem ϛ *edd. antt. plur.* (*non autem Froben* 1502, *Iunta* 1534). uoluerit *Sedul.*, uolet *Tert.* (*monog.* 11 *semel*). **nubat** *omnes* = γαμηθῇ FG; *gr. rell.* γαμηθῆναι. > nubat cui uult *Hieron.* (ii. 244).

40. **beatior**: felicior *Tert.* (*exhort. cast.* 4) *Cypr.* (*test.* iii. 62, *codd.* LMB). **autem** *pr.* (δέ): enim *t.* **erit**: est *Bentl. d e f g cum gr.* ἐστιν. **si sic**: sic sic *Pel.* **permanserit** (perman *tantum* P *ut uidetur*): -serint N; permaneat Z*; manserit *Uigil.* (*trin.* xii); *om.* A*. **meum** (*bis scr.* L*, *pr. eras.*; + quidem *Ambr. exh. uirg.* 7) **consilium** = τὴν ἐμὴν γνώμην: > consilium meum FN *Hieron.* (i. 896, ii. 262); meam sententiam *Aug.* (vi. 348) *Uigil.* **puto** (poto P) = δοκῶ: uideor *Uigil.* **autem** *sec.* (δέ *gr. plur.*): enim D *Orig.* (*int.* iv. 467) *Ambrst. Ambr.* (*int. Iob et Dau.* i. 5; *uid.* 1; *exh. uirg.* 7; *ep.* 63; *spir.* iii. 9) *Uigil. Sedul.*, *et* γάρ B *min.*; *om. d** (+ *d*²) *Ambr.* (*ps.* 118 *gimel*) *Hieron.* (vii. 478). **quod**: quia *Orig.* (*int.*) *Nouat.* (*trin.* 29) *Priscill.* (*p.* 55 *ed. Schepss*); ut *Ambr.* (*exh. uirg.* 7); *om. d e g Tert.* (*pudic.* 16; *exh. cast.* 4; *monog.* 3) *Ambrst. Ambr.* (*saepius*) *Aug.* (iii. 2. 551, vi. 348, 398) *Uigil.* (*Bentl.*) *cum graeco.* > quod autem H* (*corr.* H²). **et**: *om.* M* *t**. **ego** + autem *d** (*corr. d*²). **dei**: domini *Priscill.* > dei spiritum *Tert.* (*exh. cast.* 4). **habeo** (ἔχω FG) *cum* AFG*Θ*NO*PRZ* *d* g Bentl. Tert. Orig.* (*int.*) *Nouat. Ambrst. Ambr.* (*saepius*) *Hieron.* (vii. 478) *Aug.* (iii. 2. 551, vi. 348, 398) *Priscill. Sedul.* (*semel*): habeam BCDG HΘ^cKL MO²STUVWZ^c *vg. c f t Ambr.* (*exh. uirg.* 7) *Hieron.* (i. 896, ii. 262) *Sedul.* (*semel*); habere *d*² *e Uigil.*, *et gr. plur.* δοκῶ δὲ (*uel* γὰρ) κἀγὼ πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν.

VIII. 1. **his** (hiis SMW, iis *vg.*): escis N* (*ex uersu* 4). que MPW. idulis D, idodlis P. **sacrificantur**: immolantur (inm. F*) DFNϛ𝔖 *Ambrst. Sedul. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1334), *ex uersu* 4; immolantur uel sacrificantur *g*; *graec.* περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων, *quod uertit Aug.* (ix. 403) de sacrificiis idolorum. **quia** *cum* DFGHΘ MNOPRSTWZ* *vg. c f*: quoniam ABCKLUVZ^c *Tisch. cor. uat. d e g Pel.* **scientia** (*ras.* 3 *litt. inter* i *pr. et* e O, *cf. ad* i. 10; stientia Z) *sine add. codd plur.* (*etiam* Z* *et* Z²) *et vg.*: + enim H, + autem CDT *c*, *et* > sed scientia (sti. Z) ΘZ². -entia inflat *in ras. scr.* K. **scientia inflat** *om.* P*. charitas *vg.* **uero** (*et Aug. saepius*): autem

Digitized by Google

caritas uero aedificat
2 si quis se existimat scire
aliquid nondum cognouit
quemadmodum oporteat
eum scire
3 si quis autem diligit deum
hic cognitus est ab eo.
4 De escis autem quae idolis
immolantur
scimus quia nihil est
idolum in mundo
et quod nullus deus nisi unus
5 nam etsi sunt qui dicantur dii
siue in caelo siue in terra
siquidem sunt dii multi
et domini multi

D* d e Iren. (Mass. p. 154) Hieron. (v. 57) Aug. (x. 739); uero uel autem g; om. f, et codex . . ap. cor. uat., et Aug. (saepius). aedificat (ed. MPW): uiuificat L.

2. si quis codd. plur. et Tert. (pudic. 14) Cypr. (test. iii. 21) Cypr. App. (p. 200 = sing. cler. 23) = εἴ τις ℵABP min., cf qui Hil. (ps. 142) Aug. (ii. 858, iv. 717), quisquis Aug. (ii. 455): quod si quis DR d e Ambrst. Sedul., si quis autem BG²K SVWZ² vg. c dem. f, si autem uel quod si quis g, et εἰ δέ τις DEFGKL al. pler. se existimat (exhistimat A*, extimat MR) codd. plur. vg. uett. plur., se putat Tert. Cypr. Orig. (int. iv. 573) Aug. (ii. 455, 858, iv. 717, v. 818, viii. 877): > existimat se T Ambrst. Cassiod. (P.L. lxx. 494, 1013), > putat se f Cypr. App. Hil.; existimat (sine se) S Bentl., et gr. δοκεῖ. scire (cognoscere uel scire g) aliquid (-quit P) = εἰδέναι τι KL al. pler.: cognouisse aliquid d e = ἐγνωκέναι τι ℵAB DEFGP min.; > aliquid scire Ambrst. Aug.; cognouisse (sine aliquid) Orig. (int.), et scire (sine aliquid) Tert. Hil. nondum (nundum P): necdum Cypr. App. Aug. (v. 818) Cassiod. cognouit (ἔγνω uel ἔγνωκε): scit Tert. Cypr. Hil Aug. quaemadmodum L, quemamm. T, quemam. H. oporteat (hop. C): oportet DG² Aug. (ii. 455, iv. 717, v. 818). eum: se Hil.; om. d e f g Cypr. (test. iii. 21, codd. LMB) Orig. (int.) Aug. (ii. 455, iv. 717, v. 818, viii. 877) et gr. tantum καθὼς δεῖ γνῶναι. > eum oporteat Cypr. App. Cassiod. > scire oporteat Aug. (viii. 877).

3. si quis autem: > si autem quis f g, si uero quis Ambrst., et gr. εἰ δέ τις; quisquis autem Aug. (ii. 455, viii. 874, 877). dili^git T, dilegit DSZ*. autem diligit in ras. scr. U. hic: + autem H^c Θ* (ut udtur, sed erasum). hab CL (habeo uno uerbo scr.). eo: illo d e f g Aug. (ii. 455, viii. 874, 877).

4. de escis (aescis Θ, eschis C, esscis M*): de cibis Ambrst.; de his F* (ex uersu 1); de sanctis D (descis lapsu pro de escis); de esca f g Bentl.* (sed secundis curis correxit); gr. περὶ τῆς βρώσεως. autem (= δέ D^cE min.): om. H; ergo f g m (pp. 310, 493) Bentl. (primo inter lunulas posuit, deinde deleuit lunulas), igitur Ambrst., et οὖν gr. plur. quae (que MW) idolis (idulis D) immolantur (inm. C): qui simulacris (ed. Roman. idolis) immol. Ambrst. (edd. ac codd. nonnulli); sacrificatorum m (bis), sacrificiorum d e f g, sacrificiorum quae idolis immolantur Aug. (i. 728), simulacris immolatorum Ambrst. (ed. Uenet.); gr. τῶν εἰδωλοθύτων. scimus: + enim Hieron. (v. 162); + autem Iren. (Mass. p. 181). quia (ὅτι): quod Tert. (Marc. v. 7); quoniam Iren. nichil KW. est = gr. FG syr. pesh. et harcl. (cum ob.): om. d e cum gr. plur. idolum (ydolum C, idulum D): simulacrum Ambrst.; om. S. > idolum nihil sit Tert. in mundo (immundo U; in mundum M*P*, inmundum Z*) = ἐν κόσμῳ: in saeculo d e; om. D m (pp. 297, 310, 493) Iren. Ambrst. Aug. (iv. 1510) Pel. Sedul. sine auct. graeca. et + non M*. quod (ὅτι): quia f m (ter) Ambrst.; quoniam Iren.; om. S. nullus (nulus S): nemo d e m (ter) Iren. Ambrst.; non Uigil. (Uarim. iii. 1); deinde + est vg. Aug. (viii. 728) Uigil. deus + est c. unus + deus D.

5. nam (καὶ γάρ): namque Hil. (ps. 134); etenim f Iren. (Mass. p. 181); sed Tert. (Marc. v. 7) Hil. (ps. 135); om. Ambrst. etsi (εἴπερ): si H f Iren; et Tert. (Marc. iii. 15); licet Ambrst. sunt pr. (su in ras. H): sint d e Ambrst. Cassiod. (P.L. lxx. 593). dicantur codd. plur. vg. uett. et Ambr. (ps. 118 lamed; fid. ii. 3, v. 1, 3) Aug. (i. 728, iv. 1510, vii. 236): dicuntur DSU Iren. Tert. (Marc. iii. 15, v. 7; Hermog. 4) Hil. (ps. 134) Priscill. (p. 14 ed. Schepss; cf. canon. v, p. 20 supra) Aug. (ii. 859, iii. 1. 403, 449, iv. 1025, 1631, viii. 783). dii pr. (in ras. scr. H; di Θ^c): + et domini d e Ambrst. cum gr. DE. > dii qui nominantur Hil. (ps. 135). siue pr. om. Hil. (ps. 135). caelo (celo MW): caelis Tert (Marc. v. 7). siue in celo bis scr. M*, pr. eras. siue sec.: et Hil. (ps. 135). terris Tert. (Marc. iii. 15). siquidem: sicut f g Hil. (ps. 134) Aug. (ii. 859, iii. 1. 449, vii. 236, viii. 783) Cassiod. (P.L. lxx. 962); quemadmodum Aug. (iii. 1. 403, iii. 2. 961, iv. 1025, 1510, 1631), et gr. ὥσπερ; sicut enim d e Orig. (int. iii. 882); quippe Iulian. (ap. Aug. x. 891). sunt sec. om. Aug. (iii. 2. 961). > sunt quippe Iulian. (ap. Aug. x. 891). di sec. Θ^c; dei C. dii multi in ras. scr. U. > multi dii Aug. (iii. 2. 961). et domini multi om. P*.

Digitized by Google

6 nobis tamen unus deus pater
ex quo omnia et nos in illum
et unus dominus iesus christus per quem
omnia et nos per ipsum
7 sed non in omnibus est
scientia
quidam autem conscientia
usque nunc idoli
quasi idolothytum manducant
et conscientia ipsorum
cum sit infirma polluitur
8 esca autem nos non commendat deo
neque si non manducauerimus

> multi dii et m. domini *Ambr.* (*luc. l.* viii. 5). **siquidem . . . domini multi** *om. m et ut uidtur Iren. Tert.* (*Hermog.* 4) *Ambrst. Ambr.* (*ps.* 118 *lamed*) *Aug.* (i. 728) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 593).

6. **nobis** (nubis P) **tamen** (ἡμῖν δέ 17) *codd. vg., cf.* nobis autem *Orig.* (*int.* iii. 831, 882) *Hil.* (*ps.* 134 *semel*) *Ambr.* (*spir.* ii. 9) *Priscill.* (*p.* 7, *ed. Schepss*) *Uigil.* (*trin.* xii *semel*), nobis uero *Uigil.* (*trin.* xii *ter*): > sed nobis (= ἀλλ' ἡμῖν *gr. plur.*) *d e f g Hil.* (*ps.* 134 *semel*; *trin.* viii) *Hieron.* (vii. 609) *Aug.* (iii. 2. 961, iv. 1510); nobis (*om.* **tamen**) *Iren.* (*p.* 181 *Mass.*) *Aug.* (viii. 755) *Uigil.* (*trin.* xii *semel*) *cum gr.* B. **unus** *pr.* + est S(> est unus)Z*𝔖 (*et cor. ad* ℭ 1593 *et* 1598) *d e m Iulian.* (*ap. Aug.* x. 891) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 593). **deus**: + et AP; + est W *Ambr.* (*luc. l.* vi. 107); *om. Uigil.* (*trin.* xii *semel*) *cum gr.* ℵ*. **pater**: *om. Hil.* (*ps.* 122) *Ambr.* (*luc. l.* iv. 10, vi. 107) *Aug.* (iv. 1025, viii. 81); + est *Hil.* (*ps.* 134). **ex** (ἐξ): a *App. quaestt. U. et N. T.* 78 (*bis*). **quo** + sunt *Ambrst.* (*ad* I *Cor.* xiv. 25). **omnia** *pr.* + nobis *m.* nus P *bis.* **in illum** (εἰς αὐτόν *omnes*) *codd. plur.* 𝔓𝔖ℭ, *et* in ipsum *d e m Ambr.* (*apol. Dau. alt.* 71), per illum *Ambr.* (*spir.* i. 2), per ipsum *Aug.* (iv. 1025) *Priscill.* (*p.* 36): in illo F^c LO^c U WZ*𝔗 *c Ambrst. Ambr.* (*ps.* 118 *lamed*; *inst. uirg.* 10) *Aug.* (i. 728) *Pel. Uigil.* (*trin.* xii *semel*), in ipso *f Hil.* (*ps.* 51, *ps.* 134; *trin.* viii) *Ambr.* (*luc. l.* vii. 248; *fid.* iv. 3, 8, 11) *Uict. Af.* (*adu. Ar.* i. 37) *Priscill.* (*p.* 7) *Aug.* (*saepius*) *Quaestt. U. et N. T.* 122 *Uigil.* (*trin.* iv); in ipsum uel o *g.* **et nos in illum** *om. Orig.* (*int.* ii. 65, iv. 612, 642) *Hil.* (*ps.* 122, *ps.* 131, *ps.* 134; *trin.* iv) *Ambrst.* (*ad* I *Cor.* xiv. 25) *Ambr.* (*luc. l.* vi. 107, x. 5; *fid.* v. 3) *Hieron. Aug.* (iv. 1631, viii. 81) *Iulian.* (*ap. Aug.* x. 891) *Uigil.* (*trin.* xii *quater*; *Uarim.* i. 70) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 962). **unus** *sec.*: + est D *Uict. Af. Iulian.*; + est enim *Hil.* (*trin.* iv *semel*). **dominus**: *om. Ambr.* (*luc. l.* vi. 107); + noster *Orig.* (*int.* iv. 467, 642) *Hil.* (*ps.* 51, *ps.* 134; *trin.* iv *ter*) *Hieron. Aug.* (ii. 859, iii. 2. 591, iv. 684, 1025) *Uigil.* (*trin.* xii *semel*). **christus** *om. d* f Ambrst.* (*hic et ad Rom.* i. 1 *et ad* 1 *Cor.* xiv. 25) *Ambr.* (*saepissime*) *Uict. Af. Quaest.* 122 *Hil.* (*ps.* 122); *om.* **iesus christus** *Ambr.* (*luc. l.* iv. 10; *cf. l.* ii. 13, 27). **quem**: *om.* M*; + sunt H². **per ipsum**: in ipso *Aug.* (iv. 684, 1025, viii. 673, 729; *non autem* i. 728, ii. 859, viii. 730, 755). **et nos per ipsum** *om. ut uidtur Orig.* (*int.* iv. 642) *Hil.* (*ps.* 122, *ps.* 131, *ps.* 134; *trin.* iv) *Ambrst.* (*ad* xiv. 25) *Ambr.* (*fid.* v. 3) *Aug.* (iv. 1631, viii. 81) *Iulian. Uigil.* (*trin.* xii *semel*; *Uarim.* i. 70).

7. **in** *om.* P. omnia M*. **est** *om. d e.* scientiam M*. **quidam autem** (τινὲς δέ *plur.*): nam aliqui *Ambrst. et* τινὲς γάρ 37. 47. 68 *etc.*; + infirma L. **conscientia** *pr.* (consientia T, conscientiam G, constientiam Z*; non scientia M*) *codd. plur.* 𝔓: et conscientia W; in conscientia F^{mg} K *c d e f g Tert.* (*pudic.* 14) *Pel. Sedul.*, in conscientiam (+ *ras.* 4 *litt.*) O* (?), in conscientia sua *Aug.* (i. 728); cum conscientia *cor. uat.* 𝔗𝔖ℭ, cum scientia D; consuetudine P, in consuetudine sua O^c, *et* τῇ συνηθείᾳ ℵ*ABP *min.*; τῇ συνειδήσει ℵ^c DEFGL *al. pler.* **usque** (husque C, usquae Z*) **nunc** (ἕως ἄρτι): usque adhuc *d e f g Aug. Sedul.*; adhuc D *Ambrst.* (> adhuc conscientia); usque (*om.* **nunc**) N*. **idoli** (-uli S) = τοῦ εἰδώλου: idolii HΘ^c Z*; idolio G, in idolio *Aug.*; *om.* F. > idoli usque nunc P. **idolothytum** (εἰδωλόθυτον) *cum* A^c HKO*RZ^c *vg. et* idolothitum BDΘLO^c SUV *f*, idolotitum GMN*T W, idolotytum A*P(*ex* ndolotytum)Z*, ydolotitum C *c*: idolo immolatum FN^c *d e*, simulacro immolatum *Ambrst.*; idolothytum uel idolo immolatum *g.* **manducant** (*ex* mnducat P): edunt *Tert.*; manducant uel edunt *g.* consciencia *sec.* U*, conscientiam N*. **ipsorum**: illorum N, eorum *d e f g Aug.*; aliorum *Ambrst.*; ipsius *Sedul.* quum Θ. sim F*. **polluitur** (-etur L) = μολύνεται: inquinatur D *d e g Aug.*, -nabitur *f*; coinquinatur *Ambrst. Sedul.*

8. **esca** (aesca Θ) = βρῶμα: cibus *Cypr.* (*test.* iii. 60, *codd.* LMB). **commendat** *omnes* = παρίστησι ℵ^c DELP *al. pler.*: παραστήσει ℵ*AB *min.* > deo non commendat *Tert.* (*ieiun.* 2; 15). **neque** *pr.* (nec *Tert. ieiun.* 15) *sine addit.* ACG* HΘLMNSTZ* *cum gr.* ℵAB 2. 17. 74: + enim BDFG²KOPRUVWZ² *vg. cor. uat. c d e f g Ambrst. Aug.* (i. 728) *cum gr.* DEFGLP *al. pler.* **non** *sec.*: man U* (*sed corr.*); nun P. **manducauerimus** *pr.* (mancucauerimus T; mandauerimus P): ederimus *Cypr.* (*codd.* LMB) *Ambrst.* **deficiemus**: deerit nobis D *g Cypr.* (*cod.* W) *Ambrst. Aug.* (i. 186); egebimus *Cypr.* (*codd. plur.*) *Aug.* (i. 712, iii. 2. 253); egemus *d e, et gr.* ὑστερούμεθα,

Digitized by Google

deficiemus
neque si manducauerimus
abundabimus
9 uidete autem ne forte
haec licentia uestra
offendiculum fiat infirmis
10 si enim quis uiderit eum
qui habet scientiam in idolio
recumbentem
nonne conscientia eius
cum sit infirma aedificabitur ad
manducandum
idolothyta?
11 et peribit infirmus
in tua scientia
frater propter quem christus
mortuus est?
12 sic autem peccantes in fratres
et percutientes conscientiam
eorum infirmam

---

neque *sec.* : nec *Tert.* (*ieiun.* 15); + enim *d**. **si** *sec.* + non (G) K. **manducauerimus** *sec.* : ederimus *Ambrst.* abundauimus AFGΘ*V, habundauimus T, habundabimus CDS. **neque si mand. abund.** *bis scr.* M* (*pr. eras.*). *Ordinem uerborum recepimus* **si non manduc. deficiemus neque si** (+ non K) **manduc. abund.** *auctoritate codicum* ABCKMNOPT(U*?)VZ² *c dem. cod. . . ap. cor. uat. Hieron.* (vi. 832) *et gr.* A*B 46 : *contra* > si (+ non G) manduc. abund. neque (+ enim *d**) si non (*ex* man *corr.* U¹) mand. deficiemus (*uel* deerit nobis, egebimus, egemus) D(F^c *u. infra*)GHΘR SU¹(*in rasura scr.*)WZ* *vg. Bentl. cor. uat.* d e f g Tert.* (*ieiun.* 15; *cf.* neque abundantes si edamus neque deficientes si non edamus *ieiun.* 2) *Cypr. Ambrst. Aug.* (i. 186, 712, 728, iii. 2. 253) *Pel. cum gr.* ℵA**DEFGLP *al. pler.*; *tantum* neque si manducauerimus deficiemus L; F* *erasum est*; *supra rasuram scr.* neque enim si manducauerimus abundauimus F^c, *deinde in marg. addidit* neque si non manducauerimus deficiemus.

9. **autem** : tamen *Ambrst.* **forte** *om. Hieron.* (i. 75). **haec** (hec MPW) : *om. Ambrst.* **uestra** : nostra ς, *non edd. antt.* > lic. uestra haec *d e g cum gr.* ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη. **offendiculum** (hoff. C) = πρόσκομμα : offensio *Ambrst.* **infirmis** (-mus V) : infirmibus CF*G* *d e Hieron.* (*teste Hilberg*).

10. **si enim** : nam si *d e.* *inc.* si quis autem *Orig.* (*int.* ii. 349). **eum qui habet** *codd. vg. c* = τὸν ἔχοντα BFG, *cf.* habentem *f g Orig.* (> scient. hab.) *Aug.* (v. 253) : te qui habet (*sic*) *d e*, *uoluit* te qui habes *Bentl. cum gr. plur.* σὲ τὸν ἔχοντα. scienciam W; scientia R *d**; *deinde* + et *d**. **idolio** (idoli O*V; ydolio C) = εἰδωλίῳ *uel* -λείῳ : idolo AΘ*KLPZ^c𝔖 *d Sedul.* (*qui disting.* habet scientiam in idolo), idulo DS, odolo B. recumbente L; recumbere *Orig.* ^con scientia D, consciencia PW, constientia Z*; conscientiam MN*. **eius** (eī Z) : illius *Aug.* (v. 253). **cum** (quum Θ) **sit infirma** (+ *ras.* 2 *litt.* U) *codd. vg. uett. patres* = ασθενησουσα k^scr : cum sit infirmus *Bentl.*, qui infirmus est *Erasm.*, *cum gr. fere omn.* ἀσθενοῦς ὄντος, *cf.* infirmantis uel cum sit infirma uel us *g.* edificabitur MW; aedificatur *g*; + idulis D. **idolothyta** AF^mg KLRU *vg.*, -thytha B, idolothita GO²SV *f*, idolathita Θ, idolithyta Z^c, idolotyta MN^cP, idolotita N*W, idolatita T, idolat ita O*, ydolatita C, idolityta Z* : idolatria H (la *in ras. scr.*); immolata F* *d e Orig*, immolatum D, idolothyta uel immolata *g*; de simulacris *Ambrst.*; *gr.* τὰ εἰδωλόθυτα, *et* > τὰ εἰδ. ἐσθίειν *gr. plur.*, *sed* ἐσθ. τὰ εἰδ. DEFG. idolothyta. (*sine nota interrogationis*) ℭ (*ed.* 1598).

11. **peribit** (-uit L; periet *Iren. p.* 210 *Mass.*) = ἀπολεῖται D^cEFGL *al.* : perit *d e Aug.* (x. 776, *codd. non edd.*) *et* ἀπόλλυται ℵABD*P *min.*; periit *Cypr.App.* (*p.* 181 = *sing. cler.* 8) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 526). **infirmus** (*bis scr.* P*) : qui infirmus est D *g Ambrst. Hieron.* (i. 75); *gr.* ὁ ἀσθενῶν. **scientia** (-cia P) *etiam Aug.* (ii. 832, x. 776) = γνώσει : conscientia BDOZ* ς𝔖 *c Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Aug.* (i. 728) *Sedul. Cassiod. disc.* **frater** : f *in ras. scr.* Θ. **in tua sc. frater** *om.* M. > frater in tua sc. F^c R *cum gr.* ℵ^c LP *al. pler.*; > frater inf. in tua sc. *Cypr.App.* **propter quem** (*bis scr.* K; quam M) : pro quo DLR *Ambrst.* *Disting.* peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem F *vg. d f g cum gr.* DFG. **mortuus** : passus *Cypr.App.* > chr. est mortuus *Ambrst.*; > mortuus est christus D. *Signum interrogationis post* **mortuus est** *posuimus cum vg. et edd. antt. Wild* 1481, *Sacon* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534; *non autem Tisch.*, *uel Tisch. T. G.* 8, *W. H.*

12. **sic** : si *d**. **peccantes** : delinquentes *Tert.* (*pudic.* 14; *pergit* percutiendo conscientias fratrum infirmas in christum delinquent). **in** *pr.* : inter D. **et** *om. d f g cum gr.* FG. percucientes PW. conscientiamam *lapsu* U, consciencIam P. **eorum** : ipsorum D *d e Cypr.App.* (*p.* 182 = *sing. cler.* 8) *Aug.* (i. 728), illorum *Ambrst.* > eorum (ipsorum *d e*) conscientiam *Bentl. d e f g cum gr.* αὐτῶν τὴν συνείδησιν. dnfirmam *lapsu* H. **in christo** *codd. plur.* ς *Ambrst.* ('*peccant* in christo *non* in christum; *quia* in christum *peccare, negare est christum*; in christo *autem, in haec quae sunt christi*') *Pel.* (*in comm.*): in christum BKU¹VZ^c𝔓𝔖ℭ *cor. uat. c f Tert.* (*u. supra*) *Cypr.App. Aug.* (i. 728, v. 360, 361,

Digitized by Google

in christo peccatis
13 quapropter si esca scandalizat
fratrem meum
non manducabo carnem
in aeternum
ne fratrem meum scandalizem.
IX. 1 Non sum liber?
non sum apostolus?
nonne iesum dominum nostrum uidi?
nonne opus meum
uos estis in domino?
2 si aliis non sum apostolus
sed tamen uobis sum
nam signaculum apostolatus mei uos
estis in domino
3 mea defensio apud eos
qui me interrogant
haec est
4 numquid non habemus
potestatem manducandi
et bibendi?
5 numquid non habemus
potestatem sororem
mulierem circumducendi

441), *et gr.* εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. **peccatis** + id est uerbum *g*.

13. **quapropter** (διόπερ): propter quod *d e Cypr.App.* (*p.* 186 = *sing. cler.* 11) *Ambrst.*; propter quod uel quapropter *g*. **esca** (e^{sca} T, aesca Θ) = βρῶμα: cibus *Cypr.* (*ep.* 4) *Cypr.App.* scandalitzat D, -lizat Z* (-et Z^2); scandalizem Z^1. > scand. esca *Hieron.* (i. 906). **meum** *pr. om.* *d* f g Cypr.* (*ep.* 4) *Cypr.App. Hieron. et gr.* FG. **non**: iam non *Cypr.App.* **manducabo**: edam *Ambrst.* **carnem** + *ras. circa* 7 *litt.* S. **in aeternum** (et. MW) = εἰς τὸν αἰῶνα: in saeculo *Cypr.* (*ep.* 4); *om. Ambr.* (*ps.* 118 *scin*). > in aet. car. non mand. *Hieron.* **ne**: ut non *d e f g Aug.* (vi. 395); O* *non liquet*, nec O^2; neue *uel* nec Z*. **meum** *sec. om. d e f g Cypr.* (*ep.* 4) *Cypr.App. Ambrst. Aug.* (i. 728, *non autem* vi. 395) *Pel. et gr.* D*FG. scandalitzem D.

IX. 1. **non** (num *c*) **sum** (um *in ras. scr.* U; + ego *Ambr. ep.* 37) **liber non** (num *c*) **sum** (um *in ras. scr.* U) **apostolus** *hoc ordine cum codd. plur. vg. c dem. et gr.* ℵABP *min.*: > non (nonne *g*) sum apostolus non (nonne *g*) sum liber DFL *d e f g Ambrst. et gr.* DEFGKL *al. pler.* **nonne** *pr.*: non *d e Tert.* (*pudic.* 14). **iesum** *codd. plur.* (*et* Z^1) *c Bentl.* Tert.* (*Prax.* 15 > 'nonne *inquit* uidi iesum') *Ambrst. cum gr.* ℵAB 46. 74 a^{scr}: christum Z*; iesum christum DN^cR *d e Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1334) *et gr.* DEKLP, *et* > christum iesum BKPVWZ^2 *vg. Bentl.* (*secundis curis*) *dem. f g Tert.* (*pudic.* 14) *Aug.* (vi. 478) *et gr.* FG. > dom. nos. iesum christum R. > uidi dom. nostrum *c*. **nonne** *sec.*: non G* *d e Pel.* **estis in** *in ras. scr.* U.

2. **si** (= εἰ) *cum* ACGHΘMPTUZ^1 *cod. caraf. uett. plur. Aug.* (vi. 478): et si BDFKLNORSV WZ* (*et* Z^2) *vg. c Ambrst. Sedul.* alis N*, alius S*. **sum** *pr.*: um *in ras. scr.* U. **sed** (set L) **tamen** (ἀλλά γε): uerumtamen *Ambrst.* (*Aug.*); tamen (*sine* sed) DF; *om. Pel.* uobiscum K. > sed uobis tamen R, uobis tamen D, uobis uerumtamen *Aug.* **nam signaculum** (-lus F*; signalulum Θ*): > sign. enim *Aug.* **apostolatus** (apostu. DM) **mei**: > mei apostolatus *f g Bentl.*; *gr.* μου τῆς ἀποστολῆς ℵBP *min.*, τῆς ἐμῆς ἀποστ. DEFGKL *al. pler.* hestis C. **in domino** *om.* CT *d e cum gr.* D* 46^{uid}.

3. **defensio** (deff. S, diff. D) = ἀπολογία: defensio uel excusatio *g*. **apud** (aput AFGHL MN): ad Z* *d e Bentl. Aug.* (vi. 478). **eos**: etos *lapsu* P. **me interrogant** (*uoluit* -gat S^c, *deinde iterum correxit*): > interrogant me DO, *sed gr.* τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν; me iudicant *f g*, *cf. Pel.* (*comm.*) '*in graeco habet* iudicant'. **haec** (hec MW) **est** *omnes* = αὕτη ἐστιν DEFG KL *al. pler.*: > ἐστιν αὕτη ℵABP.

4. *Uers. om.* F*O (*a* numquid *ad* numquid *transilientes*). **numquid** (nunq. Wϛ𝔓) **non** = μὴ οὐκ; aut non *Tert.* (*pudic.* 14) = ἢ οὐκ (!); non enim *Tert.* (*monog.* 8). **potestatem** (-te M) = ἐξουσίαν: licentiam *Aug.* (vi. 480; *codd. pler. ad* 477; *non autem* 395). > non pot. hab. *Tert.* (*monog.*); > pot. non hab. D. uibendi L*.

5. **numquid** (nunq. Wϛ𝔓) **non** (*om.* S*) = μὴ οὐκ: non enim *Tert.* (*monog.* 8). **potestatem** *etiam Aug.* (vi. 478) = ἐξουσίαν: *om.* S; licentiam *Aug.* (vi. 395, 480). **numq. n. h. pot.**: *tantum* et *Tert.* (*pudic.* 14), aut *Hieron.* (ii. 277, *uide infra*). **sororem mulierem** (-re *d**) *codd. plur.* (*et* Z^c) *c d e Aug.* (vi. 395, 478, 480; 479 *uide infra*) *Erasm. Bentl.*, *edd. antt. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Froben* 1502, *Iunta* 1534, sororem mulierculam *Pel.*, *edd. Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Sacon* 1515 *et* 1519 = ἀδελφὴν γυναῖκα *gr. plur.*: sorores mulieres *Hieron.* (vii. 238; *cf.* ii. 277 *infra*); > mulierem sororem HZ*𝔓𝔖𝔆 *edd. Maresch.* 1531, *Uiuian* 1534, > mulierculam sororem ϛ, *contra ordinem graecum*; mulieres (-ris *f*) *tantum* D *f g Tert.* (*pudic.* 14; *cf. monog.* 8 '*si enim de matrimoniis disputaret, quod in sequentibus facit, ubi magis apostolus aliquod exemplum nominare potuisset, recte uideretur dicere* non enim habemus potestatem uxores circumducendi sicut ceteri apostoli et cephas? *at ubi ea*

sicut et ceteri apostoli
et fratres domini et cephas?
6 aut solus ego et barnabas
non habemus potestatem
hoc operandi?
7 quis militat suis
stipendiis umquam?
quis plantat uineam
et fructum eius non edit?
quis pascit gregem
et de lacte gregis non manducat?
8 numquid secundum hominem
haec dico?
an et lex haec non dicit?
9 scriptum est enim
in lege mosi

---

subiungit quae de uictuaria exhibitione abstinentiam eius ostendunt dicentis non enim potestatem habemus manducandi et bibendi? *non* uxores *demonstrat ab apostolis circumductas, quas et qui non habent potestatem tamen manducandi et bibendi habent, sed simpliciter* mulieres, *quae illis eodem instituto quo et dominum comitantes ministrabant*') *Cypr.App.* (*p.* 198 = *sing. cler.* 22) *Ambrst.* (*comm.*; *in lemm.* mulierem) *Hil.* (*ps.* 118 *nun*) *Hieron.* (i. 102 *Uall.*) *Pel. Sedul.* (*pergit* '*in graeco* sorores, *non* mulieres, *loquitur*'), *et* uxores *Tert.* (*exh. cast.* 8 '*licebat et apostolis nubere et* uxores circumducere') *Hieron.* (i. 102 *Hilberg*, ii. 217) = γυναῖκας FG; *uerba* uxor *uel* uxores *reiciunt Hieron. et Aug.*, *cf. Hieron.* (ii. 277) '*si autem nobis illud opposuerit ad probandum quod omnes apostoli uxores habuerint* numquid non hab. pot. mulieres uel uxores circumducendi (*quia* γυνή *apud graecos utrumque significat*) sicut ceteri apostoli et cephas et fratres domini, *iungat et illud quod in graecis codicibus est* numquid non hab. pot. sorores mulieres uel uxores circumducendi', *et infra* 'numq. non hab. pot. manducandi et bibendi aut sorores mulieres circumducendi' . . . '*certe si* γυναῖκας uxores *accipimus, non* mulieres, *id quod additur* sorores *tollit* uxores *et ostendit eas germanas in spiritu fuisse non coniuges*'; *Aug.* (vi. 479) '*hoc quidam non intelligentes, non* sororem mulierem *cum ille diceret* numq. non hab. pot. sororem mulierem circumducendi? *sed* uxorem *interpretati sunt. Fefellit eos uerbi graeci ambiguitas, quod et* uxor *et* mulier *eodem uerbo graece dicitur; quamquam hoc ita posuerit apostolus ut falli non debuerint, quia neque* mulierem *tantummodo ait sed* sororem mulierem; *neque* ducendi *sed* circumducendi'. circunducendi ς. > circumd. mulieres (*uel* uxores? *u. supra*) *Hieron.* (i. 102). **et** *pr. om.* F *Tert.* (*monog.* 8) *Hil. Hieron.* (ii. 277). **ceteri** (cae. DSςℌ): alii *f.* **apostoli** + faciunt *Hieron.* (vii. 238; *ultra non pergit*). **et** (*om.* D) **fratres** (s *in ras.* O; frater L) **domini**: *om. Tert.* (*monog.* 8). caephas GSUZ, chephas C, cefas HLT. > et cephas et fr. domini *Hieron.* (ii. 277).

6. **aut**: an *Aug.* (vi. 395, 480); numquid *Aug.* (vi. 491). **ego**: ergo U* (*ut uidtur*). > ego solus (*contra graec.*) F *vg. Tert.* (*pudic.* 20) *Ambrst.* (*in* II *Cor.* xi. 21) *Hil.* (*ps.* 118 *nun*) *Aug.* **et**: aut ς *edd. antt. Boulle* 1542, *Stephanus* 1555, *Benedictus* 1558. barnabbas D. **non hab. potestatem** *om.* U*. **hoc** (*contra graecum*) *codd. paene omn. vg. c f cod. tepl.* (dise ding), *Ambrst.* (*in* II *Cor.* xi. 21), *cf.* haec *Ambrst.* (*in hunc locum*): non P *Bentl.* '*grecus*' *ap. cor. uat. d e g Hil. Aug.* (vi. 480, 491, *non autem* 395) *et gr.* μή *uel* τοῦ μή; *om. Tert.* hoperandi C. > operandi potestatem *Tert.*

7. **militat** + sine DS. suist W. stipendis N*. > stip. suis *Ambrst.* **umquam** (humq. C, unq. Wςℌ) = ποτέ: aliquando D. **plantat** (platat H*) = φυτεύει: plantauit BFKVZ¹ς *t* (-bit) *Aug* (vi. 395); + umquam *Sedul.* uiniam D. **fructum** (= τὸν καρπόν ℵ*ABC*D*FGP *min.*) *cum* BCGHΘKMNSTUV*Z *Bentl. f g*: de fructu A¹DF¹LOPW *vg. Tisch. cor. uat. c e t Ambrst. Aug.* (ii. 558, iii. 2. 64, iv. 1156, v. 226, vi. 395, 478, 487, 499) *et* ἐκ τοῦ καρποῦ C³D^b et c EKL *al. pler.*; de fructum A*F*RV^c *d.* **edit** (edito G*, aedit Θ, edint H *et* i *in ras. scr.*) = ἐσθίει: edet FNP *t*, hedet CLT; edat DS; manducat *f*, manducabit uel edit *g*; sumit *Aug.* (v. 226); *deinde* + et bibit *d e f g cum gr.* DEFG. pascet AG. grĕgem G (e *sec. ex* o *corr.*): + ouium D *Ambrst.* **gregis** (τῆς ποίμνης *plur.*): eius *f Aug.* (ii. 558, iv. 1156), ipsius *g*, earum *Ambrst.*, *et* αὐτῆς D*FG 3. 35; gregis ipsius *d e.* **manducat** (ἐσθίει): edit *f g*; percipit *d e Ambrst. Aug.* (*semper*).

8. **numquid** (nunq. Wςℌ; nun quod *f*): + non V. **secundum** + *ras.* 6 *litt.* U. **haec** *pr.* (hec MPW): hoc *t*; *om.* H *f.* **dico** (λέγω DEFG *min.*): loquor *Aug.* (vi. 481), loquitur *Ambrst.*; λαλῶ *gr. plur.* **an** (han C) = ἤ ℵAB CDE 46: numquid *Ambrst.*; an si *f g et* ἢ εἰ FG. **et** *om.* Θ* *Aug.* **haec** *sec.* (hec MPW): hoc *cor. uat.*; eadem *Ambrst.* (ταὐτά *pro* ταῦτα); *om.* S. **non** *om.* DHZ* (*ut uidtur*; *addidit ipse scriba*) *f g et gr.* FG. > non haec M *Aug.*

9. scribtum LNPR. **in lege** (-gi Z*) **mosi** (*ita* AO*: moysi *codd. plur. vg. Tisch.*, moisi DW; mossi P): *om. d e f g cum gr.* D*EFG; *om.* **mosi** *Ambrst.*; *deinde* + in deuteroñ A^mg, + in deuteronomio F^mg, + in deutheronomium R^mg, + in δευτερονομιω g^mg. est en. in l. moysi *in ras.*

Digitized by Google

non alligabis os boui trituranti
numquid de bubus cura est deo?
10 an propter nos utique dicit?
nam propter nos scripta sunt
quoniam debet in spe
qui arat arare
et qui triturat in spe
fructus percipiendi
11 si nos uobis spiritalia
seminauimus
magnum est si nos carnalia
uestra metamus?

---

scr. U[1]. > in l. en. moysi (*om. Ambrst.*) scr. est *Ambrst. Aug.* (vi. 481). **non alligabis** (adlig. ℵ*, alleg. M) **os** (hos CU*): non infrenabis os *Hieron.* (vii. 480), > os non infrenabis *Aug.* (iii. 2. 371, iv. 44, 652, 1155, vi. 481, viii 588), non infrenabis (*om.* **os**) *Aug.* (iii. 1. 24); non obturabis os *Orig.* (*int.* iv. 672) *Hil.* (*ps.* 118 *aleph*); > os non obligabis *Tert.* (*Marc.* v. 7); non camum mittes *d e*; *graeci* οὐ κημώσεις B*D*FG, οὐ φιμώσεις *gr. plur.* **boui** (-bi CN): bouis *cod. . . ap. cor. uat. Hil.* (*ps.* 118 *aleph*) *Ambrst.*; bouem *Aug.* (iii. 1. 24). **trituranti** (-lanti F[c]) *etiam Tert.* (*Marc.* v. 16) = ἀλοῶντα: triturantis *cod. . . ap. cor. uat. Hil.* (*ps.* 118 *aleph*) *Ambrst.*; triturantem *Aug.* (iii. 1. 24); terenti *Tert.* (*Marc.* ii. 17, v. 7; *cf.* iii. 5). > boui trituranti os non infrenabis (frenabis *Hieron.*) *Hieron.* (i. 397 *Hilberg*) *Aug.* (iii. 2. 371, iv. 44, 652, 1155, vi. 481, viii. 588), bouem triturantem non infren. *Aug.* (iii. 1. 24), boui tri. os non alligabis *Hieron.* (i. 397 *Uall.*), boui terenti os non obligabis *Tert.* (*Marc.* v. 7), *cf.* boui tri. os non clauditur *Hieron.* (vi. 472). **numquid** (nunq. WϛB) = μή: non enim *Orig.* (*int.*), nec enim *Priscill.* (*p.* 13 *ed. Schepss*). **de bubus** (*ita* O* *et* O[3]; bobus DN*O[1]SW *vg. c d* e g*, bobibus *d[2]*): de pecoribus *Pel.* (*in comm.*); pecorum *Hil.* (*ps.* 67), pecudum *Hil.* (*ps.* 118 *aleph*) *et gr.* μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ. **cura est deo**: > deo cura est *Hil.* (*ps.* 118 *aleph*); pertinet ad deum (dominum *Tert.*) *Tert.* (*Marc.* v. 7) *Aug.* (iii. 2. 371, iv. 652, 1155, vi. 481).

10. **an** (han C): sed *Hieron.* (vii. 480; *cf.* iv. 413); aut potius *Ambrst.* pro*pter pr.* M. **utique** (hut. C) **dicit** (πάντως λέγει) *codd. plur.* (*et* O[c]) B *Bentl. uett. et Ambr.* (*ps.* 43), *cf.* utique locutus est *Hieron.* (v. 172), omnino dicit *Aug.* (vi. 481): utique hoc dicit WϛSC *cor. uat.*, utique haec dicit (D)KO*S '*grecus*' *ap. cor. uat. Pel.*; haec dicit F, hoc dicit L, dicit *tantum Ambrst. Aug.* (iii. 2. 371), scriptura dicit *Aug.* (viii. 588); > haec dicit utique prop*ter nos D; *libere* dicta scriptaque sunt *Hil.* (*ps.* 118 *aleph*). **nam propter nos**: propter nos enim *f g Tert.* (*Marc.* v. 7) *Ambrst. Aug.*, *et gr.* δι' ἡμᾶς γάρ; utique propter nos F, > pro nobis (nos *d*) utique *d e*; nam propter nos utique LZ[c]ϛ *Pel.* **scripta** (-bta HLNPR) **sunt** *etiam Priscill.* (*p.* 12 *ed. Schepss*): scriptum est D *d e* (-tus) *f g Tert.* *Ambrst. Aug.* (vi. 481); dicit *Aug.* (iii. 2. 371), *cf. Orig.* (*int.* iv. 672) *Priscill.* (*p.* 13) *qui libere citant* non (nec *Priscill.*) enim de bubus cura est deo sed de nobis dicit. **quoniam**: quia *d e Aug.* **debet** (-it Z*; debuit P*) **in spe qui arat** (ara M; aruit S*) **arare** (*om.* P*) *codd. plur. vg c* = ὀφείλει ἐπ' ἐλπίδι ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν ℵ*ABCP *min.*: > in spe qui arat debet arare *d e f Sedul.* (*ut udtur*) *cum gr.* ἐπ' ἐλπίδι ὁ ἀροτριῶν ὀφείλει ἀροτριᾶν D[c]E; *confuse* debet qui in spe debet (*super gr.* εφελπι δει) qui arat debet arare *g* = ὀφείλει ὁ ἐφ' ἐλπίδι ἀροτριῶν ὀφείλει ἀροτριᾶν FG; > qui arat in spe debet arare *Priscill.* (*p.* 13); qui in spe (ipse in spe qui D) arat . . . debet D *Ambrst.* (*uide infra*). **et qui triturat** (-lat F[c]): et triturat D *Ambrst.*; et triturans *g Priscill.* (*p.* 13) *Aug.* **in spe fructus percipiendi** (-ti O*) = ἐπ' ἐλπίδι τοῦ μετέχειν ℵ*ABCP *min*, *cf.* in spe participandi *Bentl. Aug.*: spei (in spe *e*) suae fructum percipere DN *d e g Ambrst. Priscill.* (*p.* 13) = τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν D*FG; *legunt uero sic*:—debet in spe qui arat (> in spe qui arat debet *d*) arare et qui triturat spei suae fructum percipere N *d*, qui arat in spe debet arare et triturans spei suae fructum percipere *Priscill.* (*p.* 13), debet qui in spe debet qui arat debet arare et triturans spei suae fr. percipere *g*, in spe qui arat debet arare et qui triturat in spe suae fructum percipere *e*; qui in spe (ipse in spe qui D) arat et triturat debet spei suae fructum percipere D *Ambrst.*; *graeci* ο επ ελπιδι αροτριων οφιλι αροτριαν και ο αλοων της ελπιδος αυτου μετεχειν D*; οφιλει ο εφελπιδει αροτριων οφειλει αροτριαν και ο αλων της ελπειδος αυτου μετεχειν FG; *libere* arans in spe fidei suae fructus colligens *Priscill.* (*p.* 67).

11. **si** *pr.* + ergo D. nus P. spiritualia O[3]T *vg.* **seminauimus** (saem. C; ui *partim eras.* Z): seminabimus N *t*; seminamus Θ*; *deinde* + non *cor. uat.* * *d cum gr.* D*. **est** *om. d e g, et non exprim. graeci.* **nos** *sec.* (nus P) *etiam Aug.* (iv. 860): *om.* FLMSZ* *f Aug.* (ii. 558, iii. 2. 64, 810, iv. 1155, v. 189, 538, vi. 481), *non gr.* **carnalia** (nalia *tantum* M, carnialia P[c]) **uestra** *et. Aug.* (iv. 1155, v. 189, 538, vi. 481 *semel*): > uestra carnalia DOS *cor. uat. Bentl. c d e f g Ambrst. Aug.* (ii. 558, iii. 2. 64, 810, iv. 860, vi. 481 *semel*) *Pel. et gr.* ὑμῶν τὰ σαρκικά. **metamus** (metua. S) = θερίσωμεν CDEFG *al.*: metemus *Bentl.* * *Aug.* (iii. 2. 64) = θερίσομεν ℵA BK *al. plur.*

Digitized by Google

12 si alii potestatis uestrae
participes sunt
non potius nos?
sed non usi sumus
hac potestate
sed omnia sustinemus
ne quod offendiculum demus
euangelio christi
13 nescitis quoniam qui in
sacrario operantur
quae de sacrario sunt edunt?
qui altario deseruiunt
cum altario participantur?
14 ita et dominus ordinauit
his qui euangelium adnuntiant
de euangelio uiuere
15 ego autem nullo horum
usus sum

12. aliis F*. **potestatis** (-tes L) **uestrae** (-tre PW) = *τῆς ἐξουσίας ὑμῶν* KL *al. pler., cf.* potestati uestrae (-tre M; suae N*) BKMN* (*corr.* N^1)O *t* '*alii*' *ap. cor. uat.*, potestate uestra *Ambrst.*, de potestate uestra *Tert.* (*pudic.* 14): > uestrae potestatis *Bentl. f g*, > uestrorum potestatem *d e*, *et τῆς ὑμῶν ἐξουσίας* ℵABCDEF GP *min.* **participes** (-epes M*) **sunt** = *μετέχουσιν*: participant *Aug.* (iii. 2. 64, 810, vi. 395, 481), consequuntur *Tert.*, utuntur *Ambrst.*; habent *d*, habere *e* (*ἔχουσιν ut udtur legentes*); *item sine addit. cum* AFMNRU*Z* *d e g et graeco*: + et CHΘT *t*; + quare BDGKLOPSU^{c}VW *vg. c f*; + et quare Z^c. **non** *pr.*: nonne U* *Ambrst.* **potius** (po *sup. lin.* M, pocius P, putius S): magis *d e Tert. Ambrst. Aug.* (iii. 2. 64, 810, vi. 395, 481); magis uel potius *g*. nus P. > nos non potius D. **sed** *pr.* + nos Z^c. **usi** (husi C, ussi DS, usu B*) **sumus** (si sumus *in ras.* U): > sumus usi *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 64, 810, vi. 395, 481, 491); utimur *Hil.* (*ps.* 118 *nun*). **hac** (haec F*Z*) **potestate**: hanc potestatem G*L; > potestate hac *Bentl. f g*, *et gr. τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ*. **sed** *sec.*: uerum Θ* (*cf. Ambrst. infra*); + non A*. > omnia uero *Ambrst.* **sustinemus** (sustenemus P, sustenus S*) = *στέγομεν*: sufferimus *d e f g*; toleramus *Ambrst. Aug.* (vi. 395, 481). **ne** (nec U*, de L*): ut (v *f*) non *f g Orig.* (*int.* iii. 840). **quod** *om. cor. uat. mg. f g*; quid P^c. **offendiculum** (hoff. C; offendicum A*O*) **demus** (debemus *t*) = *ἐκκοπὴν δῶμεν* (> *ἐκκοπήν τινα δ.* DEFGKLP *al. pler.*) *gr.*: impedimentum demus *Ambrst. Cypr. App.* (*p.* 214 = *sing. cler.* 38) *Aug.* (vi. 395, 481); offendemus uel offendiculum demus *g*. aeuanguelio D. **christi** (cristi T): dei *f*.

13. nescites Z*. *om.* **quoniam** GS. **qui in sacrario** (-ria A*) **operantur** (-ratur A*) = *οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι*: qui in sacrariis operantur C (hop.)DT *d e g Ambrst.*; qui in sacrificiis operantur O* (*ut nobis uidetur*) *Hieron.* (ii. 360); qui in templo operantur *Aug.* (iii. 2. 64, 221, vi. 481). **quae** (que MPW) **de** (in D*) **sacrario sunt** = *τὰ ἐκ τοῦ ἱεροῦ* ℵBD*FG 46, *cf.* quae desunt *f* (*lapsu*), quae de templo sunt *Aug.*: de sacrario *tantum d e concordia epistolarum* xvi (*uide supra, p.* 13) *Ambrst.*, de sacrificiis *Hieron.* (ii. 360), *et ἐκ τοῦ ἱεροῦ* (*sine τά*) ACD$^{b\ et\ c}$EKLP *al. pler.* **operantur quae de sacrario** *om.* S*. **edunt** (hed, CLT, aed. DΘ) = *ἐσθίουσιν*, *cf.* comedunt *Hieron.* (ii. 360): uiuunt *Ambrst.*; *deinde* + et BKLOPVWZ^c *vg. cor. uat. c t Ambrst. Aug.* (iii. 2. 221) *Sedul. cum gr. min.* 74. 114 a^{scr}. **qui** *sec.* + *ras.* 2 *litt.* K. **altario** *pr.* (-erio S*): altari BKMV𝕯𝕮 *cor. uat. c*; altaria 𝕾. Altare (altaris *gen.*, altari *abl.*, altare *uel* -rem *acc.*) *in Nouo Testamento saepius inuenitur*, altarium *hic et Hebr.* vii. 13, *in utroque loco casu ablatiuo* (*sed gen.* altarii *Lc.* i. 11 G); *cf. Roensch*, '*It. u. Vg.*' *p.* 265, *Neue*, '*Formenlehre*' i, *p.* 478, *Georges s. u.* **deseruiunt**: + uel deseruientes *g*, *gr. enim οἱ . . . παρεδρευόμενοι* (*προσεδρ.* ℵ^{c}KL *al. pler.*); seruiunt CLT *t Hieron.* (v. 259, vi. 472, vii. 739, *cf.* 701) *Aug.* (iii. 2. 810); ministrant *Hieron.* (i. 397). > seru. alt. *Hieron.* (v. 259). **cum**: de DO* *g t Ambrst. Hieron.* (i. 397, ii. 360, v. 259, vi. 472, vii. 701) *Canones Hibern.* (ii. 11); *om. Aug.* (*semper*). **altario** *sec.*: altari BMO^{c}V𝕯𝕾𝕮 *c*. **participantur** (*partim in ras. scr.* K): participant T *vg.*; comparticipantur *cod. Cisterc. ad Aug.* (vi. 482); compartiuntur *Aug.* (*semper*); compartiuntur uel participant *g*; uiuant *Hieron.* (vii. 701, 739), *et* > uiu. de alt. *Hieron.* (v. 259); *gr. τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται*; *libere* et de altari participant et uiuunt *Hieron.* (vi. 472).

14. **ita**: sic *Hieron.* (ii. 360) *Aug.* (iii. 2. 64, 221, 811, vi. 482). **dominus**: deus HW; + iesus *Ambrst.* **ordinauit** (hord. C) = *διέταξεν*: disposuit R *d* (-nsuit) *e Hieron.* (ii. 360); disposuit uel ordinauit *g*. **his** (hiis MNSW, iis *vg.*): eos *Ambrst.* aeuangelium L, aeuanguelium D; euuangelio Z*. annuntiant KO^{c}RTVZ^{c}𝕲𝕯, adnunc. P, annunc. W𝕾𝕮; + ut *g**. aeuangelio L, aeuanguelio D, euuangelio Z*. uiuant L *d e*. *Libere* sic enim et dominus constituit ut qui euangelium praedicant uiuant de euangelio *Hieron.* (iv. 234).

15. **nullo** (-li Z*; nullius *Aug.* iii. 2. 64, 221, iv. 1156, vi. 482, 491; nihil DN *t*) **horum** (eorum *d e*) **usus** (husus C, ussus DS, iussus *d**) **sum** = *οὐδενὶ τούτων ἐχρησάμην Chrys.* (225 *bis*): > non usus sum ullo (nihil uel nullum *g*) horum *f g* = *οὐ κέχρημαι οὐδενὶ τούτων gr. plur.*; non abutar horum

Digitized by Google

non scripsi autem haec
ut ita fiant in me
bonum est enim mihi
magis mori
quam ut gloriam meam
quis euacuet
16 nam si euangelizauero
non est mihi gloria
necessitas enim mihi incumbit
uae enim mihi est si non
euangelizauero
17 si enim uolens hoc ago
mercedem habeo
si autem inuitus dispensatio
mihi credita est
18 quae est ergo merces mea?
ut euangelium praedicans
sine sumptu ponam
euangelium
ut non abutar potestate mea

---

aliquo *Hieron.* (ii. 360), *cf. u.* 18. scribsi HL NPR. > autem scripsi (-bsi R, -psit *t*) R *vg. d e t Ambrst. Aug.* (iii. 2. 221, vi. 482) *contra ord. gr.* **haec** (*in ras. scr.* O^{c}; hec MPW): ita L. **ut ita**: *om.* L* (+L^{1}); ut sic *Hieron.* (ii. 360). fiaent T; fiat H*Θ* *d e Ambrst.*; faciant O*. > in me fiant BKVZ^{c} *c.* **bonum**: melius *Hieron.* (ii. 360; *et infra om.* **magis**). **enim**: autem *Hieron.* (vii. 532); *om.* DU*V *Aug* (iii. 2. 221, vi. 482). michi W; + bonum (*ut udtur*) P. > enim (autem *Hieron.*) mihi est *d e f g Hieron.* (vii. 532), > enim est mihi S (*ut udtur*). **quam ut gloriam meam quis euacuet** (-at D) *codd. vg. c f t* = *ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσει* (-*σῃ* K *al. pler.*) ℵ^{c}CD$^{b\,et\,c}$KLP *al. pler.*, *cf.* quam gloriam meam quis euacuet (+ uel exinaniat *g*) HN *g et ἢ τὸ καύχημά μού τις κενώσει* FG 26, *etiam* quam glor. me. quisquam inanem faciat *Aug.* (iii. 2. 221, vi. 482), *et* quam euacuare (?) gloriam meam O* (*forsan*): quam gloriam meam nemo exinaniet *d e* = *ἢ τὸ καύχημά μου οὐδεὶς* (*ουθεισ μη* A) *κενώσει* ℵ*ABD* 17; gloriam meam nemo inaniet *Tert.* (*pudic.* 14), > nemo gloriam meam euacuabit *Ambrst.* (*codd. opt.*), *sed graeci omnes habent ἤ*.

16. **nam si**: si enim L *d e f g Hieron.* (ii. 360) *Aug.* (iii. 2. 221, vi. 482) *Sedul. et gr. ἐὰν γάρ*; nam et si ꝯ𝕻 *edd. antt.* **euangelizauero** *pr.* (-bero T, aeuanguelitzauero D, euuangelizauero Z* *et* Z^{2}, euangelizaui uero *f*) = *εὐαγγελίσωμαι* DEFG: euangelizem *d e g Ambrst. Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 1335), *et εὐαγγελίζωμαι gr. plur.* **non** *pr. om.* G*. michi *pr.* W; + *ras.* 2 *litt.* M. **gloria** (-am F*G*H) = *καύχημα* ℵ^{a}ABCKLP *etc.*, *cf.* gloriatio *Ambrst.*: gratia *d e f g Ambrst.* (*codd. aliq.*) *et χάρις* ℵ*DEFG. **enim** *pr.*: *om.* F; quippe *Hieron.* (ii. 360). **incumbit** *etiam* H* *et* H^{2}: incumbet H^{1}LPZ*. ue MTW. **enim** *sec.* = *γάρ plur.*: autem O *et δέ* ℵ^{c}KL *al pler.*; *om. Orig.* (*int.* iv. 470). **est** *sec.* (*ἐστι plur.*): erit *f* (*cf. Ambrst. Aug. infra*), est uel erit *g*, *et ἔσται* FG; *om.* D *Sedul.*; + *ras.* 2 *litt.* (*forsan* ni) K. > est mihi CT, > erit mihi *Ambrst. Aug.* (vi. 482). **si non** (*sup. lin.* B) **euangelizauero** (-bero T, aeuanguelitzauero D, euuangelizauero Z*) = *ἐὰν μὴ εὐαγγελίσωμαι* BCDEFG, *cf.* si non praedicauero euangelium *Ambrst.*, nisi euangelizauero *Hieron.* (iv. 980, *et codd. ad* ii. 360): si non euangelizem *d e*, si non euangelizem uel non euangelizauero *g*, *et ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι* ℵAK *al. pler.*, *et* -*λίζομαι* LP *min.*

17. **si enim**: nam si L *d e Ambrst. Hieron.* (ii. 360); quod si *Aug.* (ii. 887); si autem *Aug.* (ix. 720); *om.* **enim** *Orig.* (*int.* iv. 470) *Ambr.* (*ps.* 1, *off. min.* i. 30, *ep.* 77; *non autem ps* 118 *nun*, *ep.* 37). **uolens** (*ἑκών*): uoluntate *Hieron.* (ii. 360), *cf. Goelzer, 'Lat. de S. Jérome' p.* 325, *et n.*; + uel cupiens *g*. **hoc**: haec CT; *om. Aug.* (ii. 887). **ago** (agi H^{2} *ut udtur*, ego M*) = *πράσσω*: facio *Aug.* (ii. 887, iii. 2. 221, vi. 482, ix. 41, 332, x. 720) *Sedul.*; fecero *codd. ap. Hieron.* (ii. 360). mercidem F*S. **autem** *om. Ambr.* (*ps.* 1, *off. min.* i. 30, *ep.* 77; *non ps.* 118 *nun*, *ep.* 37). **inuitus**: nolens *Hieron.* (ii. 360). michi W. > credita est mihi *g*. > si enim inuitus hoc ago disp. mihi cr. est, si uolens merc. habeo *Ambr.* (*luc. l.* vi. 77).

18. que MPW. **est**: erit *d e f g Ambrst. Aug.* (*u. infra*) *et ἔσται* D*FG. **ergo**: igitur *d e*; enim *Pel.* > ergo (igitur *d e*) erit *d e f g* *Ambrst. et gr.* D*FG. **merces** (-cis ORZ*) **mea**: > mea merces D *Ambrst.*; > mihi merces *d e f g et gr. τίς οὖν ἔσται μοι ὁ μισθός* D*FG. > quae ergo mihi merces erit *Aug.* (vi. 395), > quae ergo merces mihi erit *Aug.* (vi. 483); *graeci plur. τίς οὖν μου ἐστὶν* (*μοι ἐστίν* ℵ^{c}BLP *al. pler.*) *ὁ μισθός apud latinos non redduntur.* **ut** *pr.*: aut G*. **euangelium** (euuan. Z*, eguan. U*, aeuanguelium D; + christi LR) **praedicans** (predicans BGMO^{c}PSW; annuntians *Ambrst.*): euangelizans *d e f g Hieron.* (ii. 360) *Aug.* (vi. 395, 483); *gr. εὐαγγελιζόμενος.* sine sumtu N^{c}T, s. supmtu O^{c}, s. sumpto Z* sine sumptum L, s. sumptus *d e*, *gr. enim ἀδάπανον.* **ponam**: efficiam *d e Ambrst.*; *gr. θήσω.* **euangelium** *sec.* (euu. O^{c}Z*, aeuanguelium D, euangelio M): + christi *f g Hieron.* (ii. 361) *cum gr.* D$^{b\,et\,c}$EFGKLP *al. pler.* **praedicans sine s. p. euangelium** *in ras. scr.* O^{c} (O* *non liquet*). **ut** *sec.*: et CΘTU. **non** *om.* H. habutar C, abutur O*. **potestate mea** (potestate quae data est mihi *Hieron.* ii. 361): potestatem meam F*, potestatem C,

Digitized by Google

in euangelio.
19 Nam cum liber essem ex omnibus
omnium me seruum
feci ut plures lucri facerem
20 et factus sum iudaeis
tamquam iudaeus
ut iudaeos lucrarer
his qui sub lege sunt quasi
sub lege essem cum ipse
non essem sub lege
ut eos qui sub lege erant
lucri facerem
21 his qui sine lege erant
tamquam sine lege essem
cum sine lege dei non essem
sed in lege essem christi
ut lucri facerem eos
qui sine lege erant

---

potestatem ea T; *gr.* καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου, *sed* καταχρ. τὴν ἐξουσίαν μου D*F(μοι)G. **in** *om.* C. aeuanguelio D.

19. **nam cum** (quum Θ): cum enim *Hieron.* (ii. 361, vii. 476, 653) *Aug.* (iii. 2. 227, iv. 1156, vi. 395, 483). **essem**: sim *d e Orig.* (*int.* iv. 461) *Ambrst. Hieron* (vii. 476) *Aug.* (iii. 2. 227, iv. 1156, vi. 395, 483, viii. 581). > essem liber *Hieron.* (ii. 361, vii. 653), > sim liber *Hieron.* (vii. 476). **ex** (ἐκ): ab *d e f g Orig.* (*int.*) *Sedul.* **ex omnibus** *om. Ambr.* (*ep.* 37). **omnium**: omnibus *g Orig.* (*int.*) *Hieron.* (vii. 653) *Aug.* (viii. 581); in omnibus *d* (in omnium *ut udtur d**) *e et* εν πασιν D*; *gr. rell.* πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα. meipsum *Hieron.* (vii. 653). > me omnium *Aug.* (iii. 2. 227). ueruum U*. > seruum me D *Aug.* (iv. 1156, vi. 395). **seruum feci**: subieci *Aug.* (viii. 581). **plures**: omnes *Hieron.* (vii. 653) *Priscill.* (*p.* 36 *ed. Schepss*) *et gr.* 49. 109. **lucri facerem** (*uno uerbo* A [*sic*] Z *vg.*): lucrifacerim Z*; lucri faciam D *d e Ambrst.*; lucrificarem SV* (c *pr. sup. lin.*) *g.*

20. **et** *om. d e cum gr.* D* 37. **factus sum** (ἐγενόμην): fui *d e*, factus sum uel fui *g*; *deinde* + ωσ F^{or} *in mg., et superscr.* quasi f^{c}. iudeis CL^{1}(-deus L*)MPSW; iudaeus *g* (*sic*). **tamquam** (tanq. W𝔖ℜ, tañq. K): quasi *d e* f^{c} (*uide supra*) g^{c} *Tert.* (*Marc.* i. 20); *om.* g^{*} *Tert.* (*praescr.* 20; *Marc.* v. 3) *Hieron.* (vii. 453, 468, 503) *Sedul. cum gr.* F*(*sed uide supra*)G* 39. 67**. **iudaeus** (-deus DL^{1}MPSW): iudeis L*, iudaeis *g*, *et* > τοισ ιουδαιος ιουδαιοις F, > τοισ ιουδαιοισ ιυδαιοισ G. huti C. iudeos DMSW, iudaeus F*, iudeus P. **lucrarer** (-ret H, -rem L): lucrificarem S *g*, lucrificarer D; lucrifacerem R *d e f* (*Tert. Marc.* v. 3) *Orig.* (*int.* iv. 577) *Ambrst.* (*Hieron.* vii. 453, 468) *Aug.* (ii. 85, iii. 2. 227); lucrifaciam *Aug.* (viii. 581); *gr.* ἵνα . . . κερδήσω; *deinde* + et *Aug.* (viii. 581). **his** (hiis MNSW, iis *vg.*): *om. f*; *inc. u.* 21 ℌℭ. **qui** *pr.*: + *ras. unius lit.* O. **sub lege** *pr.*: *bis scr.* M* (*pr. exp.*). **sunt**: erant C; agerent *Tert.* (*Marc.* v. 3); *om. e f g Tert.* (*Marc.* i. 20) *et gr. tantum* τοῖς ὑπὸ νόμον. **quasi**: tamquam *Tert.* (*Marc.* i. 20) *Aug.* (viii. 581) *Sedul.*; quasi uel tanquam *g*; + qui *Aug.* (viii. 581); *om. Tert.* (*Marc.* v. 3). **sub lege** *sec.* (-gem FGHZP*): in lege *Tert.* (*Marc.* i. 20). **essem** *pr.*: *om. d e g Aug.* (iii. 2. 227, vi. 483). *libere* > sub lege agentem propter eos qui sub lege agerent *Tert.* (*Marc.* v. 3). quum Θ. ipso M. **essem** *sec.*: sum D; sim *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 227, vi. 483, viii. 581). > non essem (sim *Aug.*) ipse *Bentl. f g Aug.* (iii. 2. 227, vi. 483), *et gr.* μὴ ὢν αὐτός. legem *tert.* GHP. > sub lege non sum D, > s. l. n. essem SZ* (*cf. Ambr. luc. l.* iv. 6). *om.* **eos** *d e.* legem *quart.* GP. **erant**: sunt D *d e Ambrst. Aug.* (viii. 581). > sunt sub lege *d e.* **lucri facerem** (*uno uerbo* AZ *vg.*; lucri facere M): lucrifaciam D *Aug.* (viii. 581); lucrificarem KSV; lucrarer *f g*, -re *d**, -rem *d*^{2} *e*; *graeci, ut supra,* κερδήσω.

21. *Ad init.* + et *Aug.* (viii. 581). **his** (hiis MNSW, iis *vg.*): + autem O^{2}. **erant** *pr.*: sunt D *Bentl. d e* (sint) *f g Ambrst. Aug.* (iii. 2. 227, vi. 483, viii. 581) *Uigil.* (*trin.* xii); essē O* (*sequitur rasura*). **tamquam** (tanq. W𝔖ℜ, tañq. K) *etiam Aug.* (viii. 581): sicut *d e*; quasi *Ambrst. Hieron.* (iv. 624) *Aug.* (iii. 2. 227, vi. 483); cum O* (*ut udtur*). **lege** *sec.*: legem P*. **essem** *pr.* (*et Aug.* viii. 581): *om. d e f Aug.* (iii. 2. 227, vi. 483). **cum** (quum Θ): + utique *Orig.* (*int.* iv. 485). **sine lege** *tert.* (-gem F*): extra legem *Uigil.* **dei**: domini GP; *om.* O *Orig.* **essem** *sec.*: sim D *d e g Aug.* **non essem** *om.* O^{2}. > cum non essem (sim *g*) sine lege dei *Bentl.* (deo*) *f g Hieron.* (vii. 450, *cf.* iv. 624) *cum ordine graeco* μὴ ὢν ἄνομος θεοῦ (θεῷ D^{c}KL *al. pler.*); > cum sine lege non essem dei *Ambrst.* **sed**: s *in ras.* H. **in**: sub *Pel.* **lege** *quart.*: legem GPZ*. **essem** *tert.* (esse F): sim D *d e Aug.* **christi**: *uoluit* christo *Bentl.** (*sed secundis curis correxit*) *cum gr.* D^{c}KL *al. pler.* > sim in le. chr. *Aug.*, *cf.* esset in le. chr. *Hieron.* (iv. 624). **sed in l. e. christi** *om.* L. huti C. **lucri facerem** (*uno uerbo* AZ *vg.*; lucrifacerim Z*): lucrifaciam *Aug.* (viii. 581); lucrificarem DOSU; lucrarer *f g Uigil.*, *cf. Ambr.* (*luc. l.* iv. 6; *ep.* 37). **lege** *quint.*: legem G. **erant** (e *sup. lin.* M) *sec.*: sunt D *Bentl. f g Ambrst. Aug. Uigil.* (> sunt sine lege). > eos q. si. l. erant

Digitized by Google

22 factus sum infirmis infirmus
ut infirmos lucri facerem
omnibus omnia factus sum
ut omnes facerem saluos
23 omnia autem facio propter
euangelium
ut particeps eius efficiar.
24 Nescitis quod hi qui in stadio
currunt
omnes quidem currunt
sed unus accipit brauium?
sic currite ut comprehendatis
25 omnis autem qui in agone
contendit ab omnibus se abstinet
et illi quidem ut corruptibilem
coronam accipiant
nos autem incorruptam.
26 Ego igitur sic curro

(sunt *Ambrst.*) lu. facerem *d e Ambrst. cum gr.* DE 122. > ut lucri fa. eos q. si. le. erant cum si. le. dei non es. sed sub le. es. christi *Pel.*

22. *Ad init.* + et D. **factus sum** *pr.* (ἐγενόμην): fui *d e g*; + autem et *f g cum gr.* FG δὲ καί. **infirmis**: infirmibus *d e Ambr.* (*luc. l.* ii. 41, iv. 6; *non autem ep.* 37), *cf. Roensch.* '*It. u. Ug.*' *p.* 274; + tamquam L *f g*, *et* + ὡς $\aleph^{c}$CDEF GKLP *al. omn. uid.* > infirmus infirmis D *Cypr.* (*ep.* 55). **infirmus**: infirmos P. **infirmos**: infirmus FH. **lucri facerem** (*uno uerbo* A *vg.*; lucri facerim Z*): lucrifaciam D *Ambr.* (*luc. l.* ii. 41; *fid.* v *prol.*) *Aug.* (viii. 581); lucrificarem OSV *g*; lucrarer *Cypr. Orig.* (*int.* iv. 584, 671); *gr.* κερδήσω; + saluos O* (*sed eras.*). om^{ni}bus H. > omnia omnibus *Ambr.* (*ep.* 37) *Sedul.* > factus s. omnia *Bentl. d e f g Ambrst. cum ordine gr.* ut *sec.*: et *d**. **omnes** = πάντας DEFG, *cf.* omnia *Bentl.**: πάντως τινάς *gr. plur. apud Latinos non redditur.* **facerem saluos**: > sal. facerem LRW *f g Ambrst.*, > sal. faciam *d e*; lucrifaciam D *Tert.* (*idol.* 14, *cf. monog.* 14) *Aug.* (viii. 581), *cf. Orig.* (*int.* iv. 490) *et Priscill.* (*p* 36 *ed. Schepss. et can.* xli, *p.* 25 *supra*), lucrifacerem *Pacian.* (*ep.* 3) *Hieron.* (i. 83, ii. 256; *cf.* vii. 503) *Aug.* (ii. 86, iii. 2. 227); *cf.* lucraretur *Tert.* (*Marc.* i. 20, iv. 3, v. 3); *gr.* σώσω, *sed* κερδήσω *Clem. Orig. etc.* **omnibus omn. fa. s. ut omn. facerem saluos** *om.* O*.

23. fatio W. aeuanguelium D. **particeps** (-cip s D; -cipes Θ*Z*) = συνκοινωνός: socius *d e*; consocius uel conscius uel particeps *g.* **eius** *om.* D*. **efficiar** (γένωμαι): fiam *Ambrst.* (*in lemmate*; *sed infra in comm.* '*ut uoluntatis euangelicae* particeps efficiar').

24. **quod**: quoniam *d e g Iren.* (*Mass. p.* 283) *Ambrst. Cypr. App.* (*p.* 192 = *sing. cler.* 17) *Hieron.* (i. 479 *Hilberg*); quia *Cypr.* (*test.* iii. 26; *Fort.* 8; *ep.* 10) *Hieron.* (vi. 249). **hi** (hii B*CDFG M*NORSTW, hic Z*; ii *vg.*): *om. d e Cypr.* (*test.* iii. 26; *Fort.* 8; *ep.* 10; *App. p.* 192) *Ambrst.* stadi P*. **currunt** *pr.*: currunt uel currentes *g.* **quidem** *om.* H*MSZ. **omnes q. currunt** *om.* S* (+ omnes currunt *sine* quidem S^{c}). **sed unus**: > unus autem *d e g Ambrst. Hieron.* (vi. 249), > unus tamen *Cypr.* (*ter*), *et gr.* εἷς δέ. accepit G*Z*; accipiet L. **brauium** (brab. ACT, brabr. P, brad. DNS; *inceperat* brac N*) = τὸ βραβεῖον (-βιον D*FGP): palmam *Orig.* (*int.* ii. 66) *Cypr.* (*Fort.* 8; *ep.* 10; *test.* iii. 26 *codd.* WLMB) *Ambrst. Hieron.* (i. 479 *Uall.*) *Aug.* (x. 175); coronam *Cypr.* (*test.* iii. 26 *cod.* A) *Hieron.* (i. 430, ii. 767); > bradium accipit D; *deinde* + nos autem GLO*; + ego autem dico uobis D *f g cum gr.* FG. **ut** + omnes A^{mg}DGLO* *Cypr.* (*test.* iii. 26 *cod.* A) *Ambr.* (*ps.* 118 *daleth*). **comprehendatis** (conpre. ADGLMST, conprae. CFHΘNRZ*, conprehindatis P) = καταλάβητε: apprehendatis *Hieron.* (i. 430); occupetis *Cypr.* (*Fort.* 8; *ep.* 10; *test.* iii. 26 *codd.* WLMB). > sic curr. ut compr.; omnes qu. curr. sed unus acc. coronam *Hieron.* (ii. 767).

25. **omnis**: omnes D *d.* **autem**: enim DPW *c Pel.*; *item* nam (*pro* **omnis autem**) *Aug.* (x. 593). **qui in agone** (-nem F) **contendit** (condendit H, contempnit V, contenuit Z*) = ὁ ἀγωνιζόμενος: qui in ag. contendunt D; qui agonizatur *Iren.* (*Mass. p.* 283) *Cypr.* (*ep.* 10 *codd.* CR); qui agonizat uel in agone contendit *g.* **ab omnibus** (+ uel a *g*) **se abstinet** (abtinet M*) = πάντα ἐγκρατεύεται: ab omn. se abstinent D; ab omnibus continens est *m Cypr. App.* (*p.* 192 = *sing. cler.* 17) *Aug.* (x. 594); in omn. continens est *Iren. Cypr.* (*ep.* 10 *codd.* CR); ab omn. abstinens est *Aug.* (iv. 546, v. 1073). **omnis autem . . . abstinet** *om. Cypr.* (*test.* iii. 26; *Fort.* 8; *ep.* 10 *codd. plur.*). **et illi** (ille W*Z*) **quidem** = ἐκεῖνοι μὲν οὖν: *om.* et D *d e g Iren.*; *om.* οὖν K 6. 119. k^{scr}. coruptibilem D, correptibilem M*. choronam T. > coronam corruptibilem *Tert.* (*ad mart.* 3). **accipiant** (acip. S*) = λάβωσιν: consequantur *Tert.* > accip. cor. *Iren.* nus P. **autem** *sec.* + ut T. **incorruptam** (incorup. D) = ἄφθαρτον incorruptibilem *d e Iren.*, incorruptibilem uel incorruptam *g*; *cf. ad Rom.* i. 23. **et illi . . . incorruptam** *om. Pel.*

26. Hgo D. **igitur** (yg. C) = τοίνυν: quidem *d e g*; autem *Iren.* (*Mass. p.* 283); *om. Ambrst. Cypr. App.* (*p.* 199 = *sing. cler.* 22). **sic** *pr.*: si A*S*T*. > non sic curro *Aug.* (vi. 617). **quasi** *pr.*: ut D *Ambr.* (*hel. et iei.* 79; *ps.* 36; *ps.* 37); tamquam *Aug.* (vi. 617); *om. Iren.* **in**: *om.* D *d e.* **sic** *sec.* (si Z*): + certe *Orig.* (*int.* iii.

Digitized by Google

non quasi in incertum
sic pugno non quasi
aerem uerberans
27 sed castigo corpus meum
et in seruitutem redigo
ne forte cum aliis praedicauerim
ipse reprobus efficiar.
X. 1 Nolo enim uos ignorare fratres
quoniam patres nostri
omnes sub nube fuerunt
et omnes mare transierunt
2 et omnes in mose baptizati sunt
in nube et in mari
3 et omnes eandem escam
spiritalem manducauerunt
4 et omnes eundem potum

---

904). **pugno** (πυκτεύω) *codd. vg. uett.*, repugno *Orig.* (*int.* iii. 904): percutio pugnis *Ambr.* (*parad.* 55); pugilo *uoluit Bentl.*, pugillor *Aug.* (vi. 617); luctor *Ambr.* (*ps.* 37); enitor *Ambr.* (*hel. et iei.* 79; *ps.* 36; *luc. l.* iv. 24). > non sic pugno *Aug.* (iii. 2. 172, 199, v. 78, 849, vi. 248), *et* > non sic pugillor *Aug.* (iv. 804, v. 546, vi. 617). **quasi** *sec.*: ut *Ambr.* (*hel. et iei.* 79; *ps.* 36; *ps.* 37; *luc. l.* iv. 24); tamquam *Aug.* (iii. 2. 172, 199, v. 78); + in T. **aerem** (*in ras.* Θ; erem P*): aeram *d*, aera *e Ambr.* (*parad.* 55; *hel. et iei.* 79; *ps.* 36; *ps.* 37; *ep.* 43; *luc. l.* iv. 24) *Sedul.*; aerem uel aera *g*; *gr.* ἀέρα. **uerberans** (uer *in ras.* Θ; uerberant A, ueruerans L*) *etiam Aug.* (iv. 804) = δέρων: caedens *d e m* (*bis*) *Iren. Cypr. App. Ambrst. Ambr. Aug.* (*fere semper*) *Sedul.*; caedens uel uerberans *g*.

27. **castigo** (ὑπωπιάζω ℵABCD* *min.*, ὑπωπιέζω D^{c} *min.*): liuidum facio *d e m* (*bis*) *Iren.* (*Mass. p.* 283) *Paulin. ap. Aug.* (ii. 359), castigo uel libidum facio *g*: macero *Orig.* (*int.* iv. 463, 539, 587, 605, 610) *Hieron.* (i. 931, vii. 534); adfligo *Cypr. App.* (*p.* 199 = *sing. cler.* 22); subicio *Hil.* (*ps.* 135 subi. enim mihi) *Hieron.* (i. 500, 685; vii. 383 subi. autem) = ὑποπιάζω FGKLP *etc.* > meum corpus *g*. **et** *om.* M. **in seruitutem** (-te P) **redigo** (-gar G*) *etiam Aug.* (iv. 804, v. 78, 849, vi. 248, 617) = δουλαγωγῶ: seruituti redigo R *Orig.* (*int.* iii. 897) *Ambr.* (*saepius*); seruituti subicio L *d e m* (*bis*) *Orig.* (*int.* iv. 463, 539, 587, 605, 610) *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 172, 199, iv. 5, 457, x. 40) *Pel.* (*comm.*) *canones Hibern.*, *et* > subic. seru. *Hieron.* (i. 931, vii. 534); seruituti redigò uel subicio *g*. > redigo in seru. corp. meum *Hieron.* (i. 500). **ne forte** (μήπως): *om.* forte *m* (*semel*) *Ambr.* (*ps.* 37; *fid.* iii. 1; *ep.* 63) *Hieron.* (i. 500, 685, vii. 383, 384) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 784). **cum** (quum ΘϚ; dum *m semel*) **aliis** (alio N*) **praedicauerim** (pred. GMPSW; praedicaberim T): cum aliis praedicauero *Orig.* (*int.* iv. 539); dum aliis praedico *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1056); aliis praedicans *g Iren. Cypr. App. Ambrst. Ambr.* (*fid.* iii. 1; *ep.* 63) *Hieron.* (i. 500, 608, 685, ii. 324, vii. 383, 534) *Aug.* (*semper*) *canones Hibern. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 784); *gr.* ἄλλοις κηρύξας. **efficiar** (γένωμαι): inueniar *Cypr. App. Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* iv. 24; *ep.* 63) *Hieron. Aug.* (iii. 2. 172, iv. 457, v. 849, vi. 248, 617) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1056); fiam *Tichon.* (*reg.* iii, ne ipse reprobus fiam), *cf. Aug.* (iii. 2. 658).

X. 1. **enim** (γάρ *plur.*) *etiam Cassiod.* (*P. L.* lxx. 555, 559): autem L *f Aug.* (iii. 2. 376, viii. 50, 241) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1335) *et gr.* ℵ^{c}KL *al. pler.*; *om.* M *Hieron.* (i. 463, vi. 243) *Aug.* (v. 1437) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 19). **uos** *om.* D. > ign. uos *Pacian.* (*ep.* 3). *pro* **nolo en. uos ign. fratres** *habet tantum* an nescitis *Hil.* (*ps.* 134). **quoniam**: quod *d e Hieron.* (vi. 243) *Sedul.*, quoniam uel quod *g*; quia *Patres fere semper.* patris P. **nostri**: uestri S *Uigil.* **omnes** *pr. om. Hil.* (*ps.* 67, *ps.* 134). > omnes pa. nostri *Aug.* (iii. 2. 377, iv. 1256, v. 15). **fuerunt** (erunt *sup. lin.* P): erant *d e*. **omnes** *sec.*: + per G*LP *d e g Cypr.* (*ep.* 69) *Pacian. Quaestt. U. et N. T.* 127, *Hieron.* (vi. 243) *Aug.* (*saepius*) *et gr.* διά; + sub *c*. **et omn. ma. transierunt** *om.* U* *Iren.* (*Mass. p.* 264) *Hil. Aug.* (iv. 210, v. 1364) *Uigil.*

2. **omnes** *om. Hil.* (*ps.* 67; *ps.* 134). **in mose** A, in moyse BFGΘ^{c}KMU^{c}VZ^{c} *vg. Tisch. c f Iren.* (*Mass. p.* 264) *Cypr.* (*ep.* 69) *Hil.* (*ps.* 67) *Hieron.* (i. 463), in moise W, in mosi R: in mosen O*P, in moysen CHΘ*LNO^{2}STU*Z* *Bentl. d e g Hil.* (*ps.* 134) *Aug.* (iv. 1256, viii. 50, 241) *Quaestt. U. et N. T.* 127 *Pel.*, in moisen D, *cum gr.* εἰς τὸν M.; per moysen *Aug.* (iii. 2. 377, iv. 816, viii. 579). pabtizati P, babtizati NS, babtitz. D. **sunt** + et *Cypr.* (*codd.* CV) *Pacian.* (*ep.* 3) *Aug.* (v. 1437). **in** *sec.*: sub *Ambr.* (*off. min.* iii. 18). mare LP*. > in ma. et in nu. *f g cum gr.* FG. > in ma. bapt. sunt (*om.* in nube et) *Hil.* (*ps.* 67).

3. *Uersum om.* S*. **et** *om. Iren.* (*Mass. p.* 264). **eandem escam** (hesc. C, aesc. DΘ): eundem cibum *Pacian.* (*ep.* 3) *Aug.* (iv. 816, 1256, v. 15, 1194, 1364, 1365, viii. 50, 241 *semel*, 579) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 555). **spiritalem** (-ualem W): *om.* S^{c}. > spir. escam *Hieron.* (i. 463 *Hilb.*). **manducauerunt**: ederunt *Pacian. Ambrst. Quaestt. U. et N. T.* 127; comederunt *Hieron.* (vii. 472). > spir. comed. escam *Hieron.* (vii. 472) *cum gr.* A 17. 137 πνευματικὸν ἔφαγον βρῶμα; *cum nostro ordine concordant* ℵ^{c}(C*?)DEFGKL *al.*; > πνευμ. βρ. ἔφ. ℵ*BC^{2}P 93, *cf. Hieron. supra.*

4. eandem S, eadem P*. **potum** (putum P):

Digitized by Google

spiritalem biberunt
bibebant autem de spiritali
consequenti eos petra
petra autem erat christus
5 sed non in pluribus eorum
beneplacitum est deo
nam prostrati sunt in deserto.
6 Haec autem in figura facta sunt nostri
ut non simus concupiscentes
malorum sicut et illi concupierunt
7 neque idololatrae efficiamini
sicut quidam ex ipsis
quemadmodum scriptum est
sedit populus manducare
et bibere et surrexerunt
ludere

om. c. spiritualem W. > spir. biberunt potum *Hieron.* (vii. 472) *cum gr.* ℵABCP 17. 46. 137; *cum nostro ord. concordant gr.* DEFGKL *al. pler.* **bibebant** (bibant B): *om.* D. **autem** *pr. codd. vg. c Iren.* (*Mass. p.* 264) *contra graecum*: *om.* P; enim (γάρ *non fluctuat*) *d e f g Bentl.* '*grecus*' *ap. cor. uat. Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* vi. 97; *fid.* iv. 5) *Quaestt. U. et N. T.* 127 *Hieron.* (i. 463 *Hilb.*, v. 858) *Aug.* (*saepius*). **bibebant autem** *in ras.* T. **de**: *om. d e*; ex *Ambr.* (*fid.* iv. 5). **spiritali** (-uali W): spiritalia *d**; *om. Iren.* (*p.* 244) *Orig.* (*int.* iv. 672) *Ambr.* (*ps.* 36; *myst.* 8; *sacr.* v. 1 *codd. plur.*; *fid.* iv. 5; *spir.* i *prol.*) *Aug.* (iii. 1. 84) *contra graecum.* **consequenti** (-te VZ° *vg.*) *etiam Iren.* (*p.* 264) *Hieron.* (vi. 395) *Aug.* (iv. 816, v. 1437): sequenti H* *d e* (-tis) *f g Iren.* (*p.* 244) *Orig.* (*int.* ii. 658, iv. 672) *Pacian.* (*ep.* 3) *Ambrst.* (*hic et ad* I *Cor.* xiv. 32) *Ambr.* (*luc. l.* vi. 97) *Hieron.* (*saepius*) *Aug.* (*saepius*) *Quaestt.* 127. **eos**: se *d*; *om. f g Bentl. Iren.* (*p.* 244) *Orig.* (*int.* iv. 672; *cf.* ii. 658) *Pacian. Ambrst.* (*ad* I *Cor.* xiv. 32) *Ambr.* (*ps.* 39; *luc. l.* vi. 97; *fid.* iv. 5) *Aug.* (*saepius*) *Quaestt.* 127, *et gr.* > sequente eos spir. *Ambrst.* > petra s'quente *Pacian.* **petra autem**: quia petra *Quaestt.* 72, quae petra *Orig.* (*int.* iv. 672). **erat** (era R): fuit *Tert.* (*Marc.* v. 5, 7).

5. **in** *pr. om.* P*U* *d e.* **pluribus eorum** (τοῖς πλείοσιν αὐτῶν): plurimis eorum M *Aug.* (v. 1437); multis illorum *Iren.* (*Mass. p.* 280); omnibus illis *d e Aug.* (iv. 816, 817, 1256, ix. 600). **beneplacitum** (-titum O) **est deo** (domino Θ*) = εὐδόκησεν ὁ Θ.: complacuit deo *Aug.* (viii. 50), bene complacuit deo *Aug.* (iv. 1256), complacitum est deo *Ambr.* (*myst.* 8); bene placuit deus *f g*, bene sensit deus *Iren.* (*p.* 264) *Ambrst.*; uoluntas fuit dei *d e*; *uide ad Mt.* xvii. 5, *Lc.* iii. 22; bene sensit (*sine* deus) *Iren.* (*p.* 280), *et om.* ὁ Θεός *Marcion.* (*Epiph.*) *Clem.* **nam prostrati** (prus. P) **sunt**: pro. enim sunt *d e Ambrst. Aug.* (iv. 817, 1256, v. 1438, viii. 50), > pro. sunt enim *f g Iren.* (*Mass. p.* 264). diserto D.

6. **haec** (hec W) **autem**: *om.* **autem** *Iren.* (*Mass. p.* 264) *Uigil.* (*trin.* vi); *deinde* + omnia *Cypr.* (*ep.* 69) *Ambr.* (*sacr.* i. 6) *Uigil.*, *ex uersu* 11. **in figura** (fug. S*) **facta sunt nostri** *codd. plur. vg. c*, *et* > in fig. nos. fa. sunt DLW *f g Ambrst.*, in figuram nostri facta (-ti *d*) sunt *Bentl. d e*, in figuram fa. su. nostri *Pel.*, in figuram nostri fuerunt *Iren.*: figurae nostrae factae sunt *Aug.* (iv. 817, 1256, v. 1438), figurae nostrae fuerunt *Tert.* (*res.* 58; *cor.* 9) *Cypr. Aug.* (iv. 756, v. 15, viii. 50, 193, 244, 287, 300, 312, 316, 377), exempla nobis sunt facta *Tert.* (*Marc.* v. 7), *cum gr.* τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν. huti C. **simus** (simmus P): efficiamur *d e*; + nos *d e f g Bentl.*, *gr. enim* εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς. **concupiscentes ma'orum** = ἐπιθυμητὰς κακῶν (concupiscentes *enim substantiue usurpatur*, *ut* discentes *pro* discipuli *Lc.* xix. 37, *Ioh.* xxi. 12), *cf.* cupidi malorum *Aug.* (viii. 50): concupiscentes mala A *Aug.* (iv. 817), concupiscentes malum *d**, cupientes mala *Aug.* (v. 1438), desiderantes mala *Ambrst.* **sicut** (sicuti C): quemadmodum *Iren.* **et** *om. Sedul.* **concupierunt** (concupu. S; conpierunt P*) = ἐπεθύμησαν: cupierunt *Aug.* (v. 1438); desiderauerunt *Ambrst.*

7. **neque**: nec *d e f*; ne uel nec *g.* **idololatrae** *cum* A *vg. Bentl. et gr.* εἰδωλολάτραι, *et* idolatrae RU (+ *ras.* 2 *litt.*), idolatre M*T, ydolatrae *c*, dolatrae O°, idolatriae BΘKO*SVZ*, idolatrie M°WZ°, idulatriae D, idolatria H, idolatres C *f* (*g*) *Iren.* (*Mass. p.* 265, *cod. Arund.*): idolorum cultores FGLN *d e*, idolatres uel idolorum cultores *g* (*Ambrst. Aug. etc. uide infra*); *praeterea* **neque idololatrae** (*uel simile*) **efficiamini** (a *in ras.* Θ, efficiciamini R) = μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε *graec. plur.*, *cf.* neque idol. sitis *Iren.*: neque (nec *d e*) idol. (idolorum cultores *d e*) efficiamur *d e Bentl.*, neque idolatres simus *Iren.* (*cod. Arund.*), neque idolis seruiamus P *Aug.* (iii. 1. 349), neque idola colamus *Aug.* (viii. 50); ne uel nec idolatres uel idolorum cultores effici uel efficiamini *g*, *et* μηδὲ εἰδωλολάτρας γείνεσθαι FG; neque idolis seruientes *Aug.* (iv. 817), neque simulacris seruientes *Ambrst.* **sicut**: quemadmodum *Iren.* **quidam ex ipsis** (is ipsis F; ipsisi P; illis *d e Aug.* viii. 50) = τινεσ εξ αυτων A: quidam illorum O *Ambrst. Aug.* (iii. 1. 349), quidam eorum *Iren. Aug.* (iv. 817) *et gr. plur.* τινες αὐτῶν. **quemadmodum** (quemamm. H*TU): sicut *d e Iren. Ambrst. Aug.* (iv. 817, viii. 50). **quidam ex i. quemadmodum** *om. f g cum gr.* FG. scribtum est HLNPR; + in exodo

Digitized by Google

8 neque fornicemur sicut quidam
ex ipsis fornicati sunt
et ceciderunt una die uiginti tria milia
9 neque temtemus christum
sicut quidam eorum temtauerunt
et a serpentibus
perierunt
10 neque murmuraueritis
sicut quidam eorum
murmurauerunt
et perierunt ab exterminatore.
11 Haec autem omnia in figura
contingebant illis
scripta sunt autem ad correptionem
nostram
in quos fines saeculorum
deuenerunt

in mg. AFR *g.* **sedit** (ἐκάθισεν) *etiam Uulg. ad Exod.* xxxii. 6 : *om. g* (*non* G^{gr}) ; consedit *Cypr.* (*test.* iii. 60) *et Pent. Lugdun. ad Exod.*; + autem *Aug.* (ii. 73). mandure P. surexerunt S.

8. *Ad init.* + in numeris g^{mg}. ne^{que} A, nequae Z. sicuti C. **quidam** (-dem T) : *om. g.* **ex ipsis** *codd. plur. vg. et* ex illis L *d e Iren.* (*Mass. p.* 265) *Aug.* (viii. 50) : illorum N *Ambrst.*, eorum *Hieron.* (v. 172) *Aug.* (ii. 73, iv. 817, v. 1374) *et gr.* τινες αὐτῶν ; ipsorum uel ex ipsis *g*; *om.* S. **ceciderunt** (caecid. CHRZ*, cicid. DS, ceced. Θ*) = ἔπεσαν : corruerunt *Iren.*; + in H *Iren.* (*cod. Arund.*) *et gr.* $ℵ^{c}ACD^{b}EKLP$ *etc.* d^{i}e M. **uiginti tria** (trea L; uigintitria *uno ductu* ϛ) **milia** (millia *vg.*) *plene scriptum codd. plur.* (*et* O^{2}) *vg.*, *et* uig. et tria *Aug.* (iv. 417) : xx· tria milia UW *c f g*, XXIII milia O*V *cor. uat.*, XXIII milia F, XXIII A(*sic*)DS; uiginti quattuor milia G*KP(XXIIII milia)T(XXIIII mꝉ) *et gr. minusc.* 37. 73, *ut cum Num.* xxv. 9 *concordet*; *deinde* + hominum DF*$G^{r}Θ^{mg}$LNO* *Ambrst. Aug.* (viii. 50), *ex Num.*

9. **neque** : nec *d e Iren.* (*Mass. p.* 265). **temtemus** CHT : timt. Z*, tempt. *codd. plur. Tisch.*, tent. *vg.* **christum** (= *gr.* DEFGKL *al. pler.*) : dominum *Sedul. cum gr.* ℵBCP *min.* **sicut** (sicuti C) : quemadmodum *Iren.*; + et *Bentl.* *cum gr.* D^{c}EKL *al. longe plur.* **eorum** : illorum *Aug.* (v. 1374, viii. 744). **temtauerunt** HT: tempt. *codd. plur. Tisch.*, timpt. Z* (*et* Z^{post}), tent. *vg.* **perierunt** (ἀπώλοντο) : interierunt *Aug.* (viii. 50).

10. **neque murmuraueritis** (-ueristis G*, -beritis T*, mormuraueritis D, murmoraueritis P) = μηδὲ γογγύζετε AECKLP *al. fere omn.*, *cf.* nolite murmurare *Hieron.* (i. 251, v. 172) : neque murmuraberimus T^{c}, n. murmuremus *Aug.* (viii. 50), n. murmuremur *d e*, *et* μηδὲ γογγύζωμεν ℵDEFG 17 ; neque murmurauerunt *g*; + ad inuicem *Hieron.* (i. 251). **sicut** (sicuti C) : + et *Bentl.* *cum gr.* KL *al. plur.* **eorum** (αὐτῶν) : ex ipsis D *Ambrst.*, ex illis *d e Aug.*, de eis *Hieron.* (v. 172) ; *om. Hieron.* (i. 251). mormurauerunt D, murmor. G^{1}. exter^{mi}natore N, exterminatorem G. *Confuse* murmurau. et a serpentibus perierunt *Hieron.* (i. 251).

11. **haec** (hec MW) **autem omnia** = ταῦτα δὲ πάντα CKLP : > omn. au. haec *f g Iren.* (*Mass. p.* 244 *edd.*) *Aug.* (iii. 1. 117, iv. 818), omn. au. ista *Aug.* (viii. 50) *cum gr.* ℵDEFG *min.*; haec omnia (*sine* **autem**) *Aug.* (viii. 193, 203), > omnia haec *Orig.* (*int.* ii. 486) *Aug.* (v. 1438, viii. 213, 244, 805) *Uigil.* (*Uarim.* i. 43) ; haec autem (*sine* **omnia**) *Tert.* (*Marc.* v. 7) *Orig.* (*int.* iii. 63) *Pacian.* (*ep.* 3) *Ambr.* (*de uirginibus* i. 3 ; *apol. proph. Dau.* i. 11) *Aug.* (iii. 2. 379, iv. 209) *cum gr.* ταῦτα δέ AB 17 ; omnia enim (*sine* **haec**) *Aug.* (viii. 132) ; omnia *tantum Aug.* (iii. 2. 511) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 358) ; haec *tantum Iren.* (*p.* 244 *codd. Clarom. et Uoss.*) *Aug.* (iv. 628, viii. 455). **in figura** = τυπικῶς ℵABCKP *etc.*, *et* in figuram P *Aug.* (viii. 132) *Canon. Priscill.* 68 (*uide supra p.* 29), in praeformationem *Hil.* (*ps.* 136), in praefigurationem (-ne T) *codd.* GPRT *ad Hil.*, figuraliter *Orig.* (*int.* ii. 486) *Hieron.* (vii. 673) : *gr.* τύποι DEFGL *al. longe plur. apud Latinos non redditur.* **contingebant** (contig. N*P) = συνέβαινεν : acciderunt *Hil.*, fiebant *Iren.* (*p.* 265), ueniebant *Iren.* (*p.* 244) ; facta sunt *Ambr.* (*apol. proph. Dau.* i. 11 ; *sacr.* i. 6 ; *de uirginitate* 1 ; *cf. Uigil. infra*), gesta sunt *Ambr.* (*ps.* 43), *cf. Aug.* (ix. 87) ; *ex u.* 6. **illis** (illi|s P) : his *Hil.*, eis *Aug.* (iv. 595) ; in illis *Aug.* (iv. 668, 954). **scripta** (-bta LNOPR) **sunt autem** (uero *Orig. int.* ii. 468, *Ambrst.*; *om.* S) : > scr. au. sunt *Aug.* (viii. 50, 213) ; *om. Ambr.* (*apol. pr. Dau.* i. 11) *Aug.* (viii. 132 *codd.*). **ad** (propter *Aug.* viii. 455) **correptionem** (corep. H, correpcionem P) **nostram** = πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν : ad correctionem nostram *c* (*non autem cor. uat.*) *Aug.* (iv. 595, v. 1438) *Priscill.* (*ed. Schepss p.* 62) *Uigil.* (*Uarim.* i. 43 *libere* omn. h. ad corr. no. facta sunt) *Sedul.*, > ad nostram correctionem *Ambr.* (*apol. pr. Dau.* i. 11) ; ad commonitionem nostram *Hieron.* (i. 463), ad nos commonendos *Tert.* (*Marc.* v. 7) ; ad cognitionem nostram *Ambr.* (*ps.* 43) ; propter nos *Orig.* (*int.* ii. 486, iii. 63, iv. 672) *Hil. Hieron.* (i. 263, v. 824, vii. 673) *Aug.* (iii. 2. 511, iv. 209, 628, viii *saepius*) ; de nobis *Hieron.* (i. 445). quo^{s} Θ. **fines** (τὰ τέλη) : finis DNS *Iren. Orig.* (*int.* iii. 63) *Aug.* (*saepissime*) *Uigil. Sedul. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 47). **saeculorum** (sec. MPSϛ𝔐) = τῶν αἰώνων : aeuorum *Tert.* (*Marc.* v. 7 ; *Prax.* 16 > aeuor. fines). > saec. finis *Cassiod.* **deuenerunt** (κατήντηκεν uel

Digitized by Google

12 itaque qui se existimat stare
uideat ne cadat
13 temtatio uos non adprehendat nisi
humana.
Fidelis autem deus est qui non patietur
uos temtari super id
quod potestis
sed faciet cum temtatione
etiam prouentum ut possitis sustinere
14 propter quod carissimi mihi
fugite ab idolorum cultura.
15 Ut prudentibus loquor
uos iudicate quod dico

-τησεν) *codd. plur. vg. c Hieron.* (i. 263, v. 824), *cf.* decucurrerunt *Tert.* (*cult. fem.* ii. 9; *Marc.* v. 7; *Prax.* 16) *Hieron.* (i. 445, ii. 327, vii. 673): deuenit DNS *d e f g Iren. Orig.* (*int.* iii. 63) *Aug.* (v. 1438) *Sedul.*; obuenit *Aug.* (*saepissime*) *Uigil.*; aduenit *Cassiod.*

12. **itaque**: propterea *Tert.* (*pudic.* 14) *Ambrst.* (+ et); quapropter *Iren.* (*Mass. p.* 265) *Aug.* (iii. 1. 55, v. 408, ix. 59, x. 830); et *Cypr.* (*test.* iii. 21; *ep.* 55) *Ambr.* (*ps.* 118 *mem*) *Hieron.* (vii. 476). **qui** (quis O*) **se existimat** (se extimat T; > exist. se *Pel.*) **stare** = ὁ δοκῶν ἑστάναι: qui se (te *d*) putat (-ant *d*) stare *d e Iren* (> putat se) *Tert.* (*pudic.* 14) *Cypr.* (*bis*) *Cypr. App.* (*p.* 175 = *sing. cler.* 3) *Orig.* (*int.* iv. 563) *Ambrst. Aug.* (iv. 361, 482, v. 408, ix. 59), qui se putat uel existimat stare *g*; qui uidetur stare *Aug.* (ii. 804, iii. 1. 55, x. 804, 830, 834, 838), qui sibi uid. st. *Hieron.* (ii. 324); qui stat *Ambr.* (*ep.* 63) *Hieron.* (i. 25, vii. 476). **uideat** (βλεπέτω): caueat *Aug.* (v. 408). **ne**: nec P. *Aliam uersus formam* tu qui stas uide ne cadas *exhibent Cypr. App.* (*p.* 62 = *ad Nouat.* 13) *Ambr.* (*ps.* 36; *ps.* 118 *mem*).

13. **temtatio** (*ita* HT: tempt. *rell. Tisch.*, tent. *vg.*; temptacio P): + autem adhuc *Hil.* (*ps.* 118 *phe*). **adprehendat** (adprae. FΘNR, appre. BKTW *vg. Tisch.*; adpraehaendat Z*, adprehindat P) *codd. plur. vg. c e f g Orig.* (*int.* iv. 608) *Ambrst. Quaestt. U. et N. T.* 99 *Hieron.* (i. 196 *Uall.*, ii. 324) *Aug.* (iii. 2. 214, 720) *etc.*, *et* comprehendat *Orig.* (*int.* i. 139) = καταλάβῃ FG: adprehendit (adprae. C *d*, appre. *Bentl.*) CSU *Bentl. d Hil.* (*ps.* 118 *phe*) *Hieron.* (i. 196 *Hilb.*) *Pel. Sedul.* (*diserte*) *cum gr. plur.* εἴληφεν; occupabit *Cypr.* (*test.* iii. 91; -uit *cod.* B). > non adpr. uos *Hil.* (*ps.* 118 *phe*). homana S, hu|mala V. **autem**: *om.* D *Hil.* (*ps.* 118 *aleph*) *Aug.* (*saepius*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 581); enim *Aug.* (ii. 544, v. 967, vi. 365). **est**: *om* DG*LRS *cor. uat. mg. Bentl. d e f g Orig.* (*int.*) *Cypr. Ambrst. Hieron.* (ii. 324, vi. 408, vii. 671) *Aug.* (*saepius*) *Cassiod.*, *et gr. tantum* πιστὸς δὲ ὁ θεός. > est deus *Hil.* (*ps.* 118 *aleph*), > est enim deus *Aug.* (v. 967). **non** *sec. om.* A*. **patietur** (pac. PW) = ἐάσει *gr. plur.*, *cf.* permittet *Orig.* (*int.*) *Hieron.* (vii. 671) *Aug.* (ii. 544, 621, 631, iv. 822, 1314, v. 967, viii. 941, ix. 653), sinet *Aug.* (vi. 446, 628): patitur DS (*g*), permittit *Aug.* (iv. 603, 851, v. 89, vi. 365), sinit *Aug* (v. 384); permittat *Hil.* (*ps.* 118 *aleph*) *Aug.* (iv. 194, v. 1056, x. 115, 831), sinat *Aug.* (ii. 87, iii. 2. 214, iv. 456, 605, 715, 941, 1020, v. 231, 232); dimittet *Hieron.* (ii. 324, vi. 408) = ἀφήσει DEFG; patitur uel non dimittit *g*; *inter* **patietur** *et* **uos** *aliquid superscr. est in* O (*erasit corr.*; *quid fuerit non liquet*). **uos** *sec.*: nos *Hil.* (*ps.* 118 *aleph*). > non uos perm. *Aug.* (ii. 544, iv. 851, v. 89, vi. 365, x. 115), > non uos sin. *Aug.* (iii. 2. 214, iv. 715, 941, v. 231, 232, vi. 446, 628); > uos non perm. *Aug.* (iv. 194, *cf.* v. 384). **temtari** HPT: tempt. *codd. rell. Tisch.*, tent. *vg.* **super**: supra K *vg. Orig.* (*int.*) *Ambrst. Hil.* (*ps.* 118 *aleph*) *Hieron. Aug.* (*saepius*) *Cassiod.* **id quod** (*etiam Aug. saepius*): quod *Cypr. Aug.* (iv. 822); quam *Ambrst. Hil.* (*ps.* 118 *aleph*) *Aug.* (*saepius*), *cf.* iv. 6; *deinde* + non *d f g* (*cf.* F[mg] *infra*) *cum gr.* FG 123**. **potestis**: possumus *Hil.* (*ps.* 118 *aleph*); + non subferre F[mg], + sustinere *f g*, + ferre *Aug.* (ii. 87, iii. 2. 214, iv. 194, 456, 605, 851, 1020, v. 232, 384, vi. 446), *et* + ὑπενεγκεῖν FG; *etiam* > ferre potestis *Aug.* (v. 231). **faciat** L*O*Z* *Aug.* (iv. 194, 1020, v. 1056). **cum temtatione** (*ita* HT: temptat. *codd. plur. Tisch.*, temptac. P, tentat. *vg.*): contemptatione *uno uerbo* Z*. **etiam** (actiam U, eciam P): et *Hieron.* (vi. 408); *om. ed. Froben* 1502. > etiam cum tent. *vg. edd. antt.* **prouentum** *etiam Aug.* (iii. 2. 214) = τὴν ἔκβασιν: exitum *Hieron.* (vi. 408) *Aug.* (*fere semper*) *Leo* (*ep.* 130); euadendi facultatem *Cypr.*; + uestrum *Cassiod.* **ut possitis** (positis D, possetis O*Z[1], *correxit* Z[3]): + uel posse *g*. **sustinere** (susten. P) = ὑπενεγκεῖν: tolerare *Cypr. Ambrst. Aug.* (iii. 2. 214, iv. 715). > sustinere poss. O *Aug.* (vi. 628; *cf.* v. 967).

14. **propter** (p|||ropter R) **quod** (*om. g*): quapropter *Ambrst.* **carissimi** (kar. W, char. *vg.*): dilectissimi *Aug.* (viii. 569). **mihi**: *om.* CH*TW *cor. uat. mg. Ambrst.*; mei *d f g Bentl.*; + in circumcisione dñi ad missa M* (*expunxit cor.*). fugete L. **ab idolorum** (ydol. C, idul. NS) **cultura** (cultu *d e*): idololatriam *Tert.* (*cor.* 10).

15. **ut** (ὡς): et K*V*; sicut *d e f g*; quasi *Ambrst. Aug.* (viii. 569) *Sedul.* **prudentibus** (prod. F): prudentes *d e Ambrst.*; + uobis *d e*, *et* + ὑμῖν DE. **loquor**: dico *Bentl. d e f g Aug.*

Digitized by Google

16 calix benedictionis
cui benedicimus
nonne communicatio
sanguinis christi est?
et panis quem frangimus
nonne participatio
corporis domini est?
17 quoniam unus panis
unum corpus multi sumus
omnesque de uno pane
participamur.
18 Uidete israhel secundum carnem
nonne qui edunt hostias
participes sunt altaris?
19 quid ergo dico?
quod idolis immolatum

---

et gr. λέγω; *om. Ambrst.* **uos** + ipsi BG^{2}KVW Z^c *vg. c.* > iudicate uos *d e f g Aug. Bentl. cum gr.* κρίνατε ὑμεῖς. **dico** (φημί): *euanuit in* R.

16. **calix** *legimus cum codd.* A^{1}DRWZ^c *vg. c d e f g Iren.* (*Mass. p.* 209) *Ambrst. Aug.* (viii. 569): calicem A*BCFGHΘKLMNOPSTUVZ* *Bentl. t Pel.*; *inceperat Hieron. ut uidetur* calicem *et* panem *scribere sed inter scribendum mutauit consilium*; *certe* panis *infra intactum reliquit.* **benedictionis** *omnes* = εὐλογίας *gr. plur.*: εὐχαριστίας FG *min.* **cui**: quem D *d e f g Iren. Ambrst. Aug.* **benedicimus** *ex* beded. P; benedicemus O*, benedictimus U. **communicatio** (common. DS, cummun. N, conmun. R; communicato M, communicacio P) = κοινωνία. **sanguinis**: corporis *g.* **christi**: domini *Ambrst.* > sang. est christi *Iren.*; > est sang. christi D *Aug. Sedul. cum gr.* ABP *syr. pesh.* **et** *om. Bentl. d f g Ambrst. Aug. cum graeco.* **panis** (*cf.* **calix** *supra*) *codd. vg. uett. plur.*: panem *f g Hieron.* (v. 48), *et ita uoluit Bentl.* quam T. franguimus D; frangimur *t.* **et panis quem frangimus** *om.* M. **participatio** (-cio P) = κοινωνία: communicatio *d e f g Ambrst. Hieron. Aug.* **corporis** *om. t.* **domini** = τοῦ Κυρίου D*FG 211 dei *t*; christi *Hieron.* = τοῦ Χριστοῦ *gr. longe plur.* **est** *sec. om.* P*. > est corporis domini *Hieron.* (christi) *Aug.*

17. **quoniam**: quia *Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* vii. 191) *Aug.* (viii. 569). **panis** + et DSϚ𝔖 *Aug.* **multi** (multis C^1) = οἱ πολλοί: omnes *Ambr.* (*ter, sc. ps.* 43 nos omnes unus panis sumus; *luc. l.* vii. 209 unum enim omnes corpus sumus; *ep.* 70 omnes enim unus panis sumus) *Hieron.* (vi. 482 omnes enim unus panis sumus). summus P. **omnesque** (omnisque M) *codd. plur. contra graecum* οἱ γὰρ πάντες: nam omnes DT *Bentl.*, omnes enim LP *d e f g Ambrst. Aug.*; omnes quidem G; omnes qui O*UWZ^c *cor. uat. vg.* (omnes, qui 𝔖ℭ), omnes quia N; nam omnes qui *t.* **pane** *sine addit.* ABCF*HΘKRSUVZ^{c}𝔓ℭ *Luc. Brug. c et gr. plur.*: + et de (*om. f g*) uno calice DF^{c}GLM NOTWZ*Ϛ𝔖 *cor. uat. mg. d e f g Ambrst. cum gr.* DEFG. **participamur** (μετέχομεν): participamus *vg.*; percipimus *d e*, participamur uel percipimus *g.*

18. **uidete** (-ite A*): + enim DSZ*. hisrahel D, srahel C *t*, israel *vg.*; isr̄l *codd. mult., sed* ihl̄ R, ir̄l *f*; *uide tom.* I, *p.* 776. **secundum carnem**: carnaliter *Aduersarius apud Aug.* (viii. 569), *uide infra.* **qui**: quia Z* (*sic*). **edunt** (hed. C, aed. DΘU): edunt uel edentes *g*; manducant *d e Aug.* **hostias** (ostias N*; hostia S^1, *forsan* hostiā S*) = τὰς θυσίας: sacrificia *d e f*, sacrificia uel hostias *g*; de sacrificiis *Aug.* > de sacr. manducant *Aug.* **participes** (κοινωνοί): socii *Aug.* **sunt** + uel communicantes *g.* **sunt altaris**: > altaris sunt *f Bentl. cum ord. graeco*; + sunt *g* (*i. e.* participes sunt uel communicantes altaris sunt). *Apud Aug.* viii. 569 (*contra Aduersarium legis et proph.* i. 38) *duae uersiones huius uersus exhibentur, Aduersarii sc. et ipsius Augustini*; *Aduersarius adhibet* '*apostolorum testem, eo quod dixerit* uidete isr. carnaliter nonne qui edunt hostias participes sunt altaris', *sed respondit Aug.* '*non ita scriptum est, sed ita* uidete isr. secundum carnem nonne qui de sacrificiis manducant socii sunt altaris'.

19. *Distinguunt* quid ergo? dico quod Z^c *vg. edd. antt.* (*exc. Iunta* 1534). **dico** *om. e.* **quod** *pr.*: quia *d e Ambrst. Aug.* (viii. 130, 569). **idolis** (yd. C): simulacro *d e Ambrst.* **sit** *pr.*: est *d e f Ambrst. Aug.* (viii. 130, 569); sit est *g.* > aliquid est *Ambrst. cum gr.* (*exc.* D*FG). **aut**: non *d e f g m Ambrst. Aug.* (i. 728 *codd. nouem*). **quod** *sec.*: quia *Ambrst.*; *om. Aug.* (ii. 280, viii. 130, 569). **idolum** (ydo. C, idu. S) = εἴδωλον *plur., cf.* simulacrum *Ambrst.*: idolum uel idolothitum *g, et* εἰδωλόθυτον FG. **sit** *sec.*: fuit *f** (u *exp.*); est *Ambrst. Aug.* (ii. 280, viii. 130, 569). **aliquid** *sec.*: aliquod N. **aut quod id. s. aliquid** *om.* MP; *deinde post* **aliquid** *sec.* + non quod idolum sit aliquid F^{1}O*R. *Quinque ergo modis sententia haec inuenitur in codd. latinis et apud Patres, sc.* (1) quod idolis immolatum sit aliquid MP = ὅτι εἰδωλόθυτόν τι ἐστιν ℵ*AC*; (2) quod (*uel* quia) idolum sit (*uel* est) aliquid *Aduersarius ap. Aug.* (viii. 569; *uide infra*) = ὅτι εἴδωλόν τι ἐστιν 17. 71, *cf.* non quod idolum sit aliquid *Tert.* (*spect.* 13) *Aug.* (iii. 1. 34) *Priscill.* (*p.* 77 *ed. Schepss*), non quasi aliquid sit idolum *Tert.* (*cor.* 7); (3) quod (quia *Aug.* viii. 130, 569) idolis immolatum sit (est *Aug.* viii. 130, 569) aliquid aut quod (*om. Aug.* ii. 280, viii. 130, 569) idolum

Digitized by Google

sit aliquid?
aut quod idolum sit aliquid?
20 sed quae immolant gentes
daemoniis immolant
et non deo
nolo autem uos socios
fieri daemoniorum
21 non potestis calicem domini
bibere et calicem daemoniorum
non potestis mensae domini
participes esse
et mensae daemoniorum
22 an aemulamur dominum?
numquid fortiores illo sumus?

---

sit (est *Aug.* ii. 280, viii. 130, 569) aliquid *codd. nostri plur. vg. c Aug.* (i. 728 *edd.*, ii. 280, viii. 130, 569) = *ὅτι εἰδωλόθυτόν τι ἐστὶν ἢ ὅτι εἴδωλόν τι ἐστίν* ℵ^{a}BC**P *min.*; (4) quod (quia *d e Ambrst.*) idolis (simulacro *d e Ambrst.*) immolatum sit (est *d e f Ambrst.*; sit est *g*) aliquid (> al. est *Ambrst.*) non quod (quia *Ambrst.*) idolum (simulacrum *Ambrst.*; + uel idolothitum *g*) sit (fuit *f**; est *Ambrst.*) aliquid *d e f g m Ambrst. Aug.* (i. 728 *codd. nouem*) *cum gr. ὅτι εἰδωλόθυτόν ἐστίν τι* (> *τι ἐστίν* D^o) *οὐχ ὅτι εἴδωλόν* (*εἰδωλόθυτον* FG) *ἐστίν τι* DFG; (5) quod idolis immolatum sit aliquid aut quod idolum sit aliquid non quod idolum sit aliquid F^{1}O*R; *Augustinus* (viii. 569) *citat Aduersarium legis et proph. legentem* quod idolum sit aliquid, *deinde pergit 'potuit autem accidere ut secundum interpretationum uarietatem non in rebus sed in uerbis . . . quod ego posui* quid ergo dico quia idolis immolatum est aliquid *minus ille posuerit aut minus codex eius habuerit et ideo tantummodo posuit* quia idolum est aliquid'; *testimonia graecorum apud Tisch. T. G.* 8 *uidesis.*

20. *Deficit* R *usque ad* xiv. 25. **sed quae** (que MPVWZ*, qui O*) = *gr.* ἃ δέ DE, ἀλλὰ ἅ FG, *cf.* sed quod G : sed quia quae *Aug.* (iii. 1. 34, viii. 130, 569) = ἀλλ' ὅτι ἅ *gr. plur.*; sed qui *Aduersarius legis ap. Aug.* (viii 569), *uide infra.* **immolant** *pr.* (*in ras. scr.* U) = *θύουσιν uel θύει* : sacrificant *d e m Ambrst. Aduersarius ap. Aug.* (viii. 569) *Priscill.* (*pp.* 8, 77 *ed. Schepss, cf.* 54); faciunt *Tert.* (*spect.* 13). **gentes** (*τὰ ἔθνη* ℵACKL *al. omn. uid.*): *om. d e m Tert. Ambrst. Aug.* (iii. 1. 34, viii. 130, 569) *Priscill., et gr.* BDEFG; > gentes immolant *f g fere cum gr.* L *οτι τα εθνη α θυει.* **daemoniis** (dem. LM^{o}NOPVW; demonis DS; de omnis M*) : daemonibus CT (dem.) *Aug.* (v. 361) *et Aduersarius ap. Aug.* (viii. 569). **immolant** *sec.* = *θύουσιν uel θύει* : sacrificant *d e m Aduersarius ap. Aug.* (viii. 569) *Priscill.*; faciunt *Tert.* **et** (*om.* CT) **non deo** (domino D) : *om. m Tert. Ambrst. Aduersarius ap. Aug.* (viii. 569) *Pel. sine auct. graeca.* > daemoniis et non deo immolant *Aug.* (ii. 280, viii. 130, 569) = *gr.* ℵABCP *min.* *Augustinus lectioni suffragatur* sed quia quae immolant, daemoniis et non deo immolant, *uide* viii. 569 *ubi ita citat diserte contra Aduersarium legis, et addit 'iste autem dixit* sed qui sacrificant, daemoniis sacrificant *quasi omnes qui sacrificant non sacrificent nisi daemonibus; non enim ait apostolus* qui sacrificant *sed* quae sacrificant *uel, sicut a me positum est,* immolant'; *cf.* viii. 130 *ubi Manichaeos similiter corrigit*; *alibi Augustinus libere citat*; *e.g.* quia quae immolant, daemoniis immolant et non deo (iii. 1. 34), quae immolant gentes, daemoniis et non deo immolant (ii. 280), *et saepius cum textu nostro concordat* (i. 728, v. 361, vii. 213, viii. 334, 345, 370, 456, *cf.* v. 908); *et ita Manichaei ap. Aug.* (viii. 130). noli L*. **autem** *om. d e Ambrst. Hieron.* (i. 564) *Aug.* (*saepius*). **socios** (sot. GZ*, socius P) = *κοινωνούς* : participes *Ambrst. Hieron.* (i. 564). demoniorum DLMOPSW; daemonum *Hieron.* **soc. fieri daem.** *hoc ordine contra graecum* : > daemoniorum soc. fieri *d e f g cum gr.* DEFG, > socios (participes *Hieron.*) daemoniorum (-monum *Hieron.*) fieri *Hieron. Aug.* (iii. 1. 34, viii. 130, 569) *cum gr. plur.*

21. *Ad init.* + quia *cor. uat.** ϛ. **potestis calicem** *partim in ras.* U. bebere H*. demon. *bis* DLMOPSW. **non** (*pr.*) . . . **daemoniorum** (*pr.*) *om. c*; *post* **calicem daemoniorum** + nolo autem uos socius fieri demoniorum P. *Inc. u.* 21 **non potestis mensae** ℭ. mense *pr.* LMOZ*, mensā G*, minsa P. **participes esse** (*μετέχειν*) : > esse participes *Hieron.* (iv. 382); participare Z* *d e f m Hieron.* (vii. 711; *uide infra*) *Aug.* (viii. 130 *semel*), participari *Hieron.* (i. 564, iv. 783), participare uel i *g*; communicare *Cypr.* (*laps.* 15; *ep.* 16) *Ambrst. Hieron.* (i. 296) *Aug.* (viii. 128, 130 *semel*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 170, *non autem* 486, 870). > commun. mensae domini *Cassiod.* (170). mense *sec.* LMOPU. **daemoniorum** *sec.*: idolorum *Hieron.* (iv. 382). *Ordinem sententiarum inuertit Hieron.* (iv. 783) non pot. mensae dom. participari et m. daem. non pot. cal. dom. bibere et cal. daem.; *cf.* vii. 711 *ubi libere citat* non enim possumus m. dom. participare et m. daem. nec ualemus simul bibere cal. dom. et cal. daem.; *Tert.* (*spectac.* 13) *libere* sed neque de sacrificio et parentato edimus quia non possumus cenam dei edere et cenam daemoniorum.

22. **an** (han C) : aut *d e Ambrst.*; an uel aut *g*; numquid *Ambr.* (*ps.* 36). **aemulamur** *codd. plur. vg. d e, et* emulamur C(hem.)DLM^1(emulitum *inepte* M*)PSUW *c f t* : aemulemur A *g*, emulemur O; *gr.* *παραζηλοῦμεν*; *Pel. ad loc. notat*

Digitized by Google

23 omnia licent
sed non omnia expediunt
omnia licent
sed non omnia aedificant
24 nemo quod suum est quaerat
sed quod alterius
25 omne quod in macello uenit
manducate nihil interrogantes
propter conscientiam
26 domini est terra et plenitudo eius
27 si quis uocat uos infidelium
et uultis ire
omne quod uobis adponitur
manducate
nihil interrogantes propter
conscientiam
28 si quis autem dixerit hoc
immolaticium est idolis

'*alii codices habent* ipsi me zelauerunt in non deo, *hoc est, ad zelum prouocauerunt*'; *cf. Deut.* xxxii. 21, *et A. Souter*, '*Character and history of Pelagius' commentary*' *etc.* (*Proceedings of Brit. Acad.* vii, *p.* 3). **dominum** (deum Z*): domino *Ambr.* (*ps.* 36); + iesum *Ambrst.* nunquid W 𝔓. forciores P; + se P* (*sed expunctum*). > illo fortiores *Aug.* (i. 728). summus P. > sumus illo *Orig.* (*int.* ii. 656, *non autem* 655).

23. **omnia** *pr.*: + mihi BKLO^{c}VW(michi)Z^2 *vg. t Ambrst. Aug.* (i. 728; *non autem* vi. 395 *codd.*, viii. 130) *Sedul. cum gr.* ℵ^{c}C^{3}HKL. **licent**: linquent D *bis*; licita sunt *Aug.* (i. 728, vi. 395, viii. 130) *bis*. **sed** (set O^c) **non omnia expediunt omnia** (+ mihi O^c) **licent** *om.* F*O*(+O^c) *cum gr.* 17. 119. **omnia** *tert.*: *hic inc. uers.* 23 ℭ; + mihi BKLO^{1}VWZ^c *vg. t Ambrst. Aug.* (i. 728; *non autem* vi. 395 *codd.*, viii. 130) *Sedul.*, *et gr.* ℵ^{c}HKL *al. pler.* **aedificant** (edif. MOW) = οἰκοδομεῖ: *tantum* prosunt (*uel* pro salute) *Tert.* (*cast.* 8); *sed forsan ex* vi. 12. **om. lic. s. non om. aedif.** *om. f g cum gr.* FGP.

24. **quod suum est** (esst A*; *om.* L) = τὸ ἑαυτοῦ *plur.*: *libere Tert.* (*cult.* ii. 2) nolite uestra curare sed alterius, *et* τὰ ἑαυτοῦ A 47. **quaerat** (que. CMOPSW): quaerit *d e* **quod alterius** (τὸ τοῦ ἑτέρου): id quod alterius *Aug.* (vi. 395, viii. 130); + est *Aug.* (v. 427 *semel*).

25. **omne** (-nem F) **quod**: omnia quae D *canon. Hibern. Cassiod.* (*P. L.* lxix. 1054) *contra graecum.* macellum *c d e*. **uenit** (uaenit ϛ𝔖ℭ): ueniat *f*; ueniunt D *canon. Hibern.*, uenduntur *Cassiod.*; uenditur FL(-tus) *Hieron.* (ii. 351), uendit N* (dit *eras.*); uenit id est uenditur id est a uerbo ueneo *g*; *gr.* τὸ . . . πωλούμενον. **manducate** (mandac. U): edite *f g Ambrst.*, comedite *Cassiod.* nichil W. **interrogantes** (ἀνακρίνοντες): requirentes *Nouat.* (*de cib. iud.* 5); diiudicantes *Cassiod.*, discernentes *Ambrst.* (*cod. Corb.*), = διακρίνοντες P. constienciam Z*, conscienciam P, consconscientiam B.

26. *Ad init.* + in psalmo XXIII F^{mg}. **est**: est enim DL *Ambrst. Aug.* (v. 705) *Pel.*; > enim est *d e f Bentl. Aug.* (viii. 130); enim (*sine* **est**) *g*; *gr.* τοῦ Κυρίου γάρ. *Uerss.* 26, 27 *om.* (*per homoeotel.*) *Aug.* (i. 728).

27. siquis *uno ductu* ϛ; + autem *Aug.* (v. 705). **uocat uos**: > uos uocat MS, > uos uocauerit *Aug.* (v. 705, viii. 130, ix. 63); + aliquis *t*. **infidelium** (τῶν ἀπίστων): ex infidelibus DL *d e f g Ambrst. Aug.* = *forsan* ἐκ τῶν ἀπίστων; *deinde* + ad caenam (cen. LOW, coen. ϛ𝔖) BDF*KLNOW (> ad c. inf.)ϛ𝔖 *c d e f g Ambrst.*, *et* + εἰς δεῖπνον D*EFG. > uos uoc. infid. *cor. uat. mg.* **uultis** (uolueritis *f g Aug.*) **ire** (irae Z*): itis *Ambrst.*, ibitis *Sedul.*; + et *cor. uat.**. **omne** (-nem F*) **quod** = πᾶν τό: omnia quae *Aug.* = πάντα τά A *sah. cop.* **uobis**: ante uos *d e canon. Hibern.* **adponitur** (app. DHKVWZ *vg. Tisch.*) *plur.*, *cf.* ponitur *d e canon. Hibern.*, adpositum fuerit L *f g Ambrst.*: adponuntur *t Aug.*, *et* παρατιθέμενα A *sah. cop.* (παρατιθέμενον *rell.*); *praeterea* > adponitur (-atur O*) uobis O *Bentl.*, > apponuntur uobis *Aug.*, > adpositum fuerit uobis *f g*, > adpositum uobis fuerit *Ambrst.*, > ponitur ante uos *d e*, *et gr.* τὸ παρατιθέμενον (*uel* τὰ παρατιθέμενα) ὑμῖν. **manducate**: edite *f g Ambrst.* nichil W. **interrogantes** (ἀνακρίνοντες) *etiam Aug.* (ix. 63): discernentes *canon. Hibern.*, disquirentes *Ambrst.*, diiudicantes *Aug.* (v. 705, viii. 130), = *forsan* διακρίνοντες. **propter** (proter L) **conscientiam** (const. Z, conscienciam P): *om. Ambrst. Aug.* (ix. 63).

28. siquis *uno ductu* ϛ. **autem** + uobis *Bentl.** (*deinde deleuit*) *Aug.* (v. 705, viii. 130) *cum graecis* (*exc.* FG). > autem quis *g Publicola ap. Aug.* (ii. 108), *et* > uero aliquis *Ambrst.*, = *gr.* ἐὰν δέ τις. **dixerit**: *om. f*; + quod *Aug.* (v. 705), + quia *Aug.* (viii. 130). **hoc** *om. Aug.* (v. 705). **immolaticium** (-titium H^c, -cicium P) *codd. longe plur.* (*et* A^{c}H*Z*) *cor. uat.** *d e f g*, *et* immolatium A*Z^2: immolatum VW *vg.* '*moderni*' *ap. cor. uat. t* (ymolatum) *Aug.* (i. 728); sacrificatum D *canon. Hibern.*; idolothytum *Tert.* (*coron.* 10); *gr.* ἱερόθυτον ℵABH, εἰδωλόθυτον CDEFGKLP *etc.* **idolis** (idulis S *deinde ras.* 4 *litt.*, ydolis C): *om.* N*(+N^1) *Bentl. d e f Tert. Ambrst. Aug.* (v. 705, viii. 130) *Pel.*; ἱερόθυτον (εἰδωλόθυτον) *ergo red-*

Digitized by Google

nolite manducare propter
illum qui indicauit
et propter conscientiam
29 conscientiam autem dico
non tuam sed alterius
ut quid enim libertas mea
iudicatur ab alia conscientia?
30 si ego cum gratia participo
quid blasphemor pro eo
quod gratias ago?
31 Siue ergo manducatis
siue bibitis uel aliud quid facitis
omnia in gloriam dei facite
32 sine offensione estote
iudaeis et gentibus et ecclesiae dei
33 sicut et ego per omnia
omnibus placeo
non quaerens quod mihi

---

ditur immolaticium *uel* immolatum *simpliciter apud ueteres latinos*; *maluit* immolaticium idolis *Hieronymus*. > idolis est *g*. **nolite manducare** (μὴ ἐσθίετε): nolite edere uel ne edite *g*; non contigeris *Tert*. prop^{ter} *pr*. M. **illum** (illud Z*): eum *Sedul*. **indicauit** (uit *in ras*. G): indicat *Aug*. (i. 728); nuntiauit *d e canones Hibern*.; manducabit D*, iudicabit D^c; *gr*. τὸν μηνύσαντα. **et** *om*. *d e canones Hibern*. **propter illum qui indicauit et** *om*. *f g Pel*. *et gr*. FG. constientiam Z, consciencìam P.

29. conscienciam P. tua HM. **ut quid** (ἱνατί): quid *Ambr*. (*ep*. 37); quare *Aug*. (viii. 130). quidem V* (*pro* **quid enim**). **mea**: nostra D *Ambr*. **iudicatur** (κρίνεται); iudicetur O^c *Sedul*.; iudicabitur C *f*. > iudicatur liuertas mea *t*. **alia** (ἄλλης) *cum* ACGHΘMO*STUZ* *cod. caraf*. *f t Ambrst*. *Aug*. (i. 728, viii. 130), *et* aliena BK O^c(*in rasura scr*.; *quid fuerit non liquet*) VWZ^c *vg*. *c Sedul*.: infideli DF(-le)LN *d e g Cypr.App*. (*p*. 180 = *sing*. *cler*. 7) *Ambr*. *Pel*. *Sedul*. (*in comm*.), *et* ἀπίστου FG. consciencia PW.

30. **si**: + enim LN^{1}UWZ*(enimim *ut udtur*) *f cum gr*. 17. 47. **ego** (*partim in ras*. K): ergo DFΘ*O*S *t Ambrst*. *Sedul*.; *om*. Z*. **cum** (*om*. Z* *ut udtur*) **gratia** (-cia P) = χάριτι: gratia *d e g* (+ id est ablatiuus); gratiae *Cypr.App*. (*p*. 180 = *sing*. *cler*. 7) *Ambrst*. *Sedul*. **participo** (-pio P*S*T*; -patur *forsan* O*) = μετέχω: percipio *d e Pel*.; particeps sum *Ambrst*. **quid** (quōd Z*): ut quid *Cypr.App*. *Aug*. (viii. 130); quur P; + adhuc D *Sedul*. blasfemor DST, blasphemur LP, blasphaemur Z*, plasphemor K; blasfemo *t*. **pro eo quod** (ὑπὲρ οὗ): pro quo *d e g Ambrst*. *Aug*. (i. 728, viii. 130); + ego *d e g Ambrst*. *cum graeco*. gracias PW. bene gratulor uel gratias ago *g*.

31. **siue** *pr*.: si uero *d e*. **ergo** (οὖν): igitur *Ambrst*. *Aug*. (viii. 130); enim *Cassiod*. (*P. L*. lxx. 868); *om*. *m Orig*. (*int*. ii. 75, iv 670) *Ambr*. (*luc*. *l*. ii. 84) *Hieron*. (i. 947, 1028, iii. 462, iv. 803) *Aug*. (x. 249, *citans Ambrosium*). **manducatis** (-cetis O*): editis *Ambrst*., comeditis *Hieron*. (i. 947, iv. 803). bibetis DH^{c}LZ*, bibatis S, pibatis O*. **uel** (*et*. *Aug*. i. 728): siue DG*HΘO^{2}Z*𝔓𝔖ℭ *d e g m Orig*. (*int*) *Cypr. App*. (*p*. 181 = *sing*. *cler*. 7) *Ambrst*. *Hil*. (*ps*. 1) *Hieron*. (i. 947, 1028, iii. 462) *Aug*. (viii. 130) *Cassiod*. **aliud** (-ut AC) **quid** (quod *t*): aliquid DP* *d e g m Cypr.App*. *Hieron*. (iii. 462) *Pel*.; aliud aliquid S (ℭ *ed*. 1598) *Cassiod*.; aliud *Hil*.; quid *Ambrst*. *Hieron*. (i. 947); quodcumque *Aug*. (viii. 130); *gr*. τι. facites Z*; faciatis DOS *g*; agitis *Hil*. *Hieron*. (i. 947, 1028). > fac. aliquid *g m cum gr*. DEFG. **uel al. q. facitis** *om*. *Ambr*. *Hieron*. (iv. 803) *Aug*. (x. 249, *citans Ambrosium*). **in** (ad *Orig*. *int*. iv. 670) **gloriam** (gloria A^{c}FGLMN *t Ambr*.): *om*. V; in nomine *Hieron*. (iii. 462) *ex Col*. iii. 17. **dei**: domini *Hieron*. (iii. 462). > dei gloriam K *Aug*. (x. 249, *citans Ambrosium*; *non autem Ambr*. *luc*. *l*. ii. 84). **facite**: facitis P* (-tes P^1) *d e*; agite *Hieron*. (i. 1028); facientes *Hieron*. (i. 947); *om*. *f g m Ambrst*. *Hil*. *cum gr*. FG. > facite dei F; *deinde* + in nomine domini nostri iesu christi *Ambr*. (*luc*. *l*. ii. 84; *cf*. *uid*. 7) *ex Col*. iii. 17. *Libere* > omnia quaecumque facietis in gloriam dei siue cum manducatis siue cum bibitis siue cum aliud agitis *Hil*.

32. **sine** (siue O*) **offensione** (offendiculo *Hieron*. vii. 407) **estote** = ἀπρόσκοποι γίνεσθε ℵ^{c}DEFGKLP *al*. *pler*. (ℵ*ABC *min*., *uide infra*): > estote sine scandalo *Cypr.App*. (*p*. 181 = *sing*. *cler*. 7); *deinde* + et *Bentl*. *d e Orig*. (*int*. iv. 669) *cum gr*. καὶ Ἰουδαίοις *plur*., Ἰουδαίοις τε FG. iudeis CDMP^1(-os P*)SW; iudaei sed H (*pro* **iudaeis et**). > ἀπρόσκ. καὶ Ἰουδαίοις γίνεσθε ℵ^{c}ABC *min*. **gentibus** *codd*. *plur*. (-tebus P) *vg*. *c f Hieron*. (vii. 384), *et* gentilibus FGHΘ^{c}KN^{c}VZ^c *Bentl*.: graecis *d e g Orig*. *Cypr.App*. *Ambrst*. *Hil*. (*ps*. 52) *Aug*. (i. 728, ii. 736, v. 254, vi. 485) *Pel*., *et gr*. Ἕλλησιν. **et gentibus** *om*. *Hieron*. (vii. 407). > iud. et graecis estote *Hil*. **et** *sec*. *om*. M. eclesiae CM, aegl. T, aecl. S, aeccl. LNZ, aeclessiae D, ecclesie W, eclesie P. *Libere uersum citat* placete omnibus per omnia *Aug*. (ii. 840, iii. 2. 201, v. 319, 320, vi. 385).

33. *Ad init*. + et *g*. **sicut**: quemadmodum *Tert*. (*idol*. 14); quomodo *Hieron*. (vii. 407). **et** *om*. H *Tert*. *Ambrst*. *Hieron*. (i. 1099). **ego**: eo V*. **per omnia omnibus** *codd*. *plur*. *vg*. *c t*

Digitized by Google

utile est
sed quod multis ut salui fiant.
XI. 1 Imitatores mei estote
sicut et ego christi
2 laudo autem uos fratres quod omnia
mei memores estis
et sicut tradidi uobis
praecepta mea tenetis.
3 Uolo autem uos scire quod
omnis uiri caput christus est
caput autem mulieris uir
caput uero christi deus.
4 Omnis uir orans aut prophetans uelato
capite
deturpat caput suum
5 omnis autem mulier orans
aut prophetans non
uelato capite
deturpat caput suum
unum est enim atque
si decaluetur.
6 nam si non uelatur mulier

Ambrst. (*ad Rom.* xv. 2), *et* omnia omnibus *Hil.* (*ps.* 52), omnia in omnibus *Hil.* (*ps.* 61) = *πάντα πᾶσιν gr. plur.*: > omnibus per (+ uel secundum *g*) omnia DOP *d e f g Tert. Orig.* (*int.* iv. 667, 671) *Cypr.* (*ep.* 55) *Pacian.* (*ep.* 2) *Ambrst.* (*ad hunc loc.*) *Hieron.* (vii. 384, 407) *Aug.* (*semper*), *et πᾶσιν κατὰ πάντα* FG, *πᾶσιν πάντα* DE. > omnibus pla. per omnia *Sedul.* **non** *in ras.* V. querens A*CLMOPSTWZ*. **quod** *pr.*: quid *Sedul.* **mihi** (michi W): meum *Hil.* (*ps.* 52); mihi uel meum *g.* **utile** (hutile C, utill H*) **est** (sit *Pacian. Orig. int.* iv. 667, *non autem* 671): > est utile *Cypr.*; utile (*sine* **est**) *Aug.* (ii. 833); prodest *Aug.* (iii. 2. 945, v. 254, 709); *gr. τὸ ἐμαυτοῦ σύμφερον.* se^{d} S. **multis** (-ti S): multorum (*et* + est) *Hil.* (*ps.* 52). hut C. multi sui H* (*pro* **multis ut**). **salui** (-bi C) **fiant**: saluentur *Cypr. Pacian. Hil.* (*ps.* 52) *Hieron.*

XI. 1. **imitatores** (emit. D) = *μιμηταί*: emulatores S. **estote** + fratres *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1336). > estote mei CS*. **sicut**: secuti G. **et** *om.* F *Orig.* (*int.* ii. 696) *Hieron.* (vi. 507). cristi T, christii M; christo *t.*

2. **omnia** *cum* AF*G*HΘ* *d e g Ambrst. et gr. πάντα*: in omnia C (homnia) N*T *t*; per omnia BDF^{c}G^{1}Θ^{c}KLMN^{c}OPSUVWZ *vg. Bentl. c f.* **mei**: mea *d e Ambrst. Pel.*; + fecistis *d**. meimores (*pro* **mei memores**) *lapsu* P. **memores estis** (*μέμνησθε*): memoria tenetis *d e Ambrst.* (retinetis); memoramini *g.* **sicut**: quomodo *Ambrst.*; + ubique *d f*^{c} (*super* F^{gr} *scr.*) *g Ambrst.*, *et gr.* FG. **tradidi** (-dedi Z*, -dididi S*) = *παρέδωκα*: trado *Ambrst.* **uobis** *om. g Ambrst. cum gr.* FG. **praecepta** (pre. BLMO*PSW) **mea**: traditiones meas *g Ambrst.*, traditionem meam *d e*; **mea** *om. uoluit Bentl.** (*cum graecis, exc.* D*FG), *deinde restituit.* retinetis *g.*

3. u^{o}lo P. **autem** *pr. om. g Ambrst. cum gr.* FG. **quod**: quia *d e g Ambrst.* omnes PZ*. **uiri**: uir GZ^{c}. **omnis uiri** *arctius in ras. scr.* O. capud *pr.* L*MP; capu^{t} Z. > caput uiri *Patres saepius* (*ad init. sententiae*); *uide et infra.* **christus**: christi M *d.* **est**: *om.* S *Zeno* (ii. 13) *Priscill.* (*p.* 79 *ed. Schepss*); sit *Hieron.* (i. 1043). capud *sec.* L*P. **autem** *sec.* + christi *g cum gr.* G*. mulieri S*. **uir** + eius O*. > caput mulieris uir caput (+ autem *Ambr. hel. et iei.*; *ps.* 118; *Hieron.*) uiri christus *Ambr.* (*patriar.* 11; *hel. et iei.* 10; *ps.* 118 *sameck*) *Hieron.* (vii. 718) *Aug.* (i. 762; *cf.* iii. 1. 95, iii. 2. 217, 413, 416, iv. 11, viii. 850). capud *tert.* CL*PW. **uero**: autem *g Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* vi. 14; *fid.* iv. 3) *Aug.* (i. 762 *etc.*) *Priscill.*; enim *Tert.* (*Prax.* 14) *Ambr.* (*luc. l.* vii. 32, x. 115). **christi**: christus M. **deus**: + est *Ambr.* (*luc. l.* vi. 14, vii. 32).

4. horans C. **orans . . . mulier** (*u.* 5) *om.* W. **aut**: uel *Pel.* profetans DST. **uelato** (-te Z*) **capite**: uelatum caput habens *g*, supra caput habens uelamen D, *et gr. κατὰ κεφαλῆς ἔχων.* **deturpat** (-bat MO*; -pet D; duturpat P*) = *καταισχύνει*: confundit *Aug.* (vi. 501). capud CLP. **suum**: + unum est enim ut si decaluetur B (*et om. ad u.* 5; *uide infra*).

5. **autem** *om.* S *Tert.* (*orat.* 22). **omnis autem m** *in ras. scr.* A; **omn. au. mulier** *in ras. scr.* O. **orans** (horans C): adorans *Tert.* **aut**: uel *d g*; et *Tert.* **prophetans** (prof. DS): prophetizans *d e.* **non uelato capite**: intecto capite *Tert.*; *gr. ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ.* **deturpat** (-peat D, -bat MO*) = *καταισχύνει*: deturpat uel dehonestat *g*; dedecorat *Tert.*; confundit *Ambrst.* capud CLP. **suum** *om.* S. **est enim**: > enim est *vg. g et edd. antt. Sacon* 1515, *Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534 *cum ordine graeco*; *deinde* + et ipsum *d e Bentl. Ambrst.*, *et* + *καὶ τὸ αὐτό graec.* **atque** AGΘKLN*O^{2}SVZ^{1} *g*, adque F^{1}HMPZ* *d e*: ac C(hac)DF*(*et* F^{2})N^{c}O*TUWZ^{2} *vg.* (acsi *uno uerbo* ϛ) *Bentl. c f*; ut B (*ad u.* 4) *Ambrst.*; + id ipsum Z* *g* (*cf. d e supra*). **si** *om.* Θ* *d e Ambrst.* decaluata sit *d e g.* **unum . . . decaluetur** *om. hic* B (*uide supra ad u.* 4).

6. **nam si**: nam et si ϛ; si enim *d e g Hieron.* (v. 549); si autem W *Ambrst.* ueletur O^{c}. **mulier** *om.* U. **et** *om.* LO* *vg. c Ambrst. Hieron.* (*sed uide infra*), *non autem gr.* tundeatur G; attondeatur *Hieron.* (*forsan pro* **et tond.**). **si**

Digitized by Google

et tondeatur
si uero turpe est mulieri
tonderi aut decaluari
uelet caput suum
7 uir quidem non debet uelare
caput quoniam imago
et gloria est dei
mulier autem gloria uiri est
8 non enim uir ex muliere est
sed mulier ex uiro
9 etenim non est creatus uir
propter mulierem
sed mulier propter uirum
10 ideo debet mulier potestatem
habere supra caput
propter angelos
11 uerum tamen neque uir
sine muliere
neque mulier sine uiro in domino
12 nam sicut mulier de uiro
ita et uir per mulierem
omnia autem ex deo
13 uos ipsi iudicate
decet mulierem non uelatam

---

uero: quod si *d e*; si (sin *Hieron.*) autem *Ambrst. Hieron.* turbe M. > mul. tur. est *Tert.* (*orat.* 22; *uirg. uel.* 7). **tonderi** (tund. GZ*; tondere DO*P^c; i *euanuit in* C) = κείρασθαι: *om.* P*. **aut**: uel *g*. **decaluari**: radi *Tert.* (*orat.* 22, *cf.* radi siue tonderi *uirg. uel.* 7, 8) *Hieron.*; *gr.* ξυρᾶσθαι. **uelet** (uel *tantum* M) **caput** (-ud CL) **suum** (*in ras. scr.* O^2; *om. g Ambrst. Quaestt. U. et N. T.* 21) = κατακαλυπτέσθω: uelet caput uel uelet se *g*; ueletur (*Bentl.*); operiatur *Hieron.*, *cf.* conuenit operiri *Tert.* (*uirg. uel.* 7).

7. **quidem**: enim *d e Tert.* (*Marc.* v. 8) *Ambrst.* (*hic*; *non ad Col.* iii. 11) *Hieron.* (v. 549); *gr.* μὲν γάρ. **uelare**: uelari Z* *Bentl. Tert.* (*Marc.* v. 8); operiri *Hieron.*; *gr.* κατακαλύπτεσθαι. **caput** (capud CL) *sine addit. cum codd. plur. cod. caraf. d e g Bentl. et gr.* τὴν κεφαλήν: + suum DH$Θ^c$O*P^cSZ* *vg. cor. uat.* *c f Aug.* (viii. 976). > caput uelari *Tert.* (*Marc.* v. 8). **uir . . . caput** (suum) *om.* P*. **quoniam**: quia *c Aug.* (viii. 919) *Quaestt. U. et N. T.* 106; cum *d e Tert.* (*Marc.* v. 8) *Ambrst.* (*bis*) *Hieron. Quaestt.* 21 *Aug.* (i. 39, 682, iii. 1. 114, 295, v. 1070, viii. 116, 864, 917, 976). ymago C. glori‖a A. **et gloria** *om. Tert.* (*Marc.* v. 8). **est** *pr.*: *om.* L *g*; sit *d e Tert. Ambrst. Hieron. Quaestt.* 21 *Aug.* (*fere semper*). > imago est et glo. FMN *Aug.* (viii. 919) *Sedul.*; > sit imago et glo. *Ambrst. Hieron. Quaestt.* 21 *Aug.* (*fere semper*). **dei**: christi O. > dei est *vg. cor. uat. f Quaestt* 106, > dei sit *d e*; > sit dei imago *Tert.* (*Marc.* v. 8), > gloria et imago dei sit *Tert.* (*uirg. uel.* 8); *gr.* εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων; *deinde* + a principio uel per initium non est in latino interpretatum *g*, *graec.* ὑπάρχων *male uertens*. **est** *sec. om. Aug.* (v. 1071, viii. 116). > est uiri GMOSW *c*.

8. **uir** (uiri A*): *om.* D. **ex** *pr.* (+ m W*): de *d e*; *gr.* ἐκ. mulieri Z*. **est** *om. Aug.* (i. 682). > est uir ex (de *d e*) muliere P *d e g Orig.* (*int.* iv. 546) *cum ordine graeco*; > est enim uir ex mul. *Ambrst.* **ex uiro** (ἐξ ἀνδρός): propter uirum *d e*, *ex u.* 9; *cf.* ex uiro et propter uirum *Tert.* (*Marc.* v. 8; *uirg. uel.* 7); *deinde* + id est costa *g*.

9. **-enim . . . uir** *in ras. scr.* U. > creatus est *Hieron.* (vi. 518) *Aug.* (i. 682). **uir**: homo *Iulianus ap. Aug.* (x. 1343). proter *sec.* L.

10. **ideo**: propter hoc *d e*; propterea *Ambrst. Aug.* (i. 682); propterea uel ideo *g*. **debet** (-bit P) **mulier**: *om.* **mulier** S; > mulier debet O *Hieron.* (v. 549); *libere* oportere mulierem *Iren.* (*Mass. p.* 37). **potestatem** (ἐξουσίαν): uelamen NO^cPWZ^4ϛ𝔖 *c Iren. Hieron. Aug.*, *et* κάλυμμα *Iren. gr.*; uelamen et potestatem *Orig.* (*int.* iii. 54). > habere potestatem O*; > habere uelamen mulier *Aug.* **supra caput** (-ud LP) = ἐπὶ τῆς κεφαλῆς: super caput C(capud)TZ* *Bentl. f g Tert.* (*Marc.* v. 8; *uirg. uel.* 7) *Orig.* (*int.*) *Hieron. Aug.*; in capite *Iren.*; *deinde* + suum FTZ* *cor. uat.* * (*non autem Lucas Brug.*); + et W; + suum et ϛ𝔖; + etiam *Ambrst.* > mul. pot. hab. super ca. debet *Tert.* (*uirg. uel.* 7), > mul. pot. super cap. hab. debebit *Tert.* (*Marc.* v. 8). hangelos C, anguelos D.

11. **uerumtamen** (*uno uerbo*) 𝔖ℭ,ueruntamen ϛ𝔓, uerumptamen W. **neque** *pr.*: neqi P. **sine** *pr. in ras.* T. **muliere**: mulierem M. **uiro**: mulierē Z*. > mulier sine uiro neque uir sine muliere *Bentl. d e f g Cypr.App.* (p. 188 = *sing. cler.* 13) *Ambrst. Aug.* (i. 682, viii. 114, 432) *cum gr. plur.* (*non autem* D^bKL *al. pler.*).

12. **nam sicut** (sicuti C) *et. Iulian.* (*ap. Aug.* x. 1089): sicut enim *Orig.* (*int.* iv. 518, 519, 546) *Aug.* (i. 682, viii. 114, 432, x. 351, 1071). **de uiro**: ex uiro D *d e Orig.* (*int. ter*) *Hieron.* (*uide infra*) *Aug. Iulian.*; *gr.* ἐκ τοῦ ἀνδρός; *deinde* + est D. **ita**: sic *Orig.* (*int.* iv. 518). **et** *om.* O^c. **per** (propter *c**) **mulierem** (-re F^c) *etiam* D^c = διὰ τῆς γυναικός: ex mulierem D*, *cf.* ἐκ τῆς γυναικός K f^{scr}; *deinde* + est D. > per mul. uir CT. homnia C; omni O. *Libere* mulier enim ex uiro uir uero per mul. *Hieron.* (vii. 728).

13. **uos ipsi** *codd. plur. vg.* (*uno uerbo* ϛ𝔓𝔖)

Digitized by Google

orare deum?
14 nec ipsa natura docet uos
quod uir quidem si comam
nutriat ignominia est illi
15 mulier uero si comam
nutriat gloria est illi
quoniam capilli pro uelamine
ei dati sunt
16 si quis autem uidetur
contentiosus esse
nos talem consuetudinem
non habemus
neque ecclesiae dei
17 hoc autem praecipio
non laudans
quod non in melius
sed in deterius conuenitis.
18 Primum quidem conuenientibus
uobis in ecclesia
audio scissuras esse
et ex parte credo
19 nam oportet et hereses esse

---

c d e f = ὑμεῖς αὐτοί DE, *cf.* uos autem A: in uobis ipsis CF^{c}(*uide infra*)ΘT *Tisch.*, *et* inter uos ipsos *g* = ἐν ὑμῖν αὐτοῖς *gr. plur.*; in . . . ipsi F^{1}; F* *legi non potest. Coniungit* homnia autem ex deo in uobis ipsis iudicate C. decetne *Ambrst.* horare C. **deum** *om.* HΘ*.

14. **nec**: nonne autem *g*. **ipsa** *om. Tert.* (*cor.* 6), *et om.* αὐτή FG. > uos docet CFMN *Tert.* **quod**: quoniam FLN *Ambr.* (*ep.* 31); quia *d e g Ambrst.* **uir quidem** (quidam K) **si**: > si uir (*om.* quidem) *Ambr.* (*ep.* 31). **comam nutriat** (-et O) = κομᾷ: comam habeat D *Ambr.* (*off. min.* i. 46; *Noe* 7; *codd. plur. ad ep.* 69), c. habuerit *Ambrst.*, c. nutriat uel habeat *g*; comatus sit *Aug.* (vi. 501). ignomia B. > illi est *g cum ordine graeco.*

15. **uero** (uiro A): autem DO^{s}SW *d e f g Ambrst.*; *om.* LO*. **comam nutriat** (-et O) = κομᾷ: comam habeat D, comam habuerit *Ambrst.*; capillos habeat *Ambr.* (*Noe* 7; *off. min.* i. 46; *ep.* 69). **mulier . . . illi** *om.* C. > illi est *g cum ordine graeco.* **quoniam**: quia *d e g Pel.*; + quidem D *Ambr.* (*ep.* 69). **capilli** (*arcte in ras. scr.* G): coma *d e g Tert.* (*uirg. uel.* 7) *Ambrst. Aug.* (v. 1445), *et gr.* ἡ κόμη. **pro uelamine** (-ni Z*) = ἀντὶ περιβολαίου: propter uelamen F (-ine*); pro operimento *Tert.*; uelamentum *Aug.* **ei dati** (-ta O*; -te P*) **sunt** = αὐτῇ δέδοται CHP *min.*: > data est ei *g Ambrst.* = δέδοται αὐτῇ ℵAB 17 *al.*; ei sunt *Ambr.* (*ep.* 69 *codd. plur.*); est *tantum d e Tert. Aug.*, *et* δέδοται *tantum* DEFGKL *etc.* > pro uelamine ei dati sunt capilli W.

16. **autem** *om. Tert.* (*pudic.* 14; *uirg. uel.* 8) *Aug.* (vi. 500). > autem quis *g*. **uidetur contentiosus** (-tiossus D, -ciosus P, -siosus S) **esse** = δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι: putauerit cont. esse *Cypr.* (*ep.* 73; *cf. Aug.* ix. 128, 152); uult cont. esse *Aug.* (vi. 501); putat se contentiosum esse *Aug.* (ix. 524); contentiosus uidetur *Tert.* (*pudic.* 14); contentiosus est *Tert.* (*uirg. uel.* 8) *Ambr.* (*fid.* v *prol.*). **nos**: non Z*. consuitudinem D. **non** *om.* C*. **neque** (e *pr. ex* q P): + et M*. **ecclesiae** *cum* AF^{c}G *Bentl. d e Orig.* (*int.* iii. 69), ecclaesiae O*, eclesiae K, aeclesiae C, aecclesiae L *g*, aeclessiae D, *et graec. omn.* αἱ ἐκκλησίαι: ecclesia BF*HΘUVWZ *vg.* (Ecclesia 𝔖ℭ) *cor. uat. f*, eclesia MP, aeclesia ST, aecclesia N *c*, ecclaesia O^{c}; *Patres latini paene omn. singularem* ecclesia *usurpant*, *cf. Tert. Cypr. Pacian.* (*epp.* 1 *et* 2) *Ambrst. Ambr. Hieron.* (iv. 723, vii. 15, 534) *Aug. Pel.* **dei**: domini *Tert.* (*pudic.* 14).

17. **praecipio** (pre. MOSW, preciipio P) **non** (con T* *ut sit* conlaudans) **laudans** (ns *in ras.* Θ) = παραγγέλλω οὐκ ἐπαινῶν AC*FG *min.*: praecipiens non laudo D *d e Sedul.*, precipiens uel annuntians non laudo *g* = παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ ℵC$^{3\,uid}$ D^{c}EFGKLP *al. pler.* *Disting.* praecipio: non laudans quod *vg.* **quod**: quoniam L; quia *Cypr.App.* (*p.* 64 = *Auct. ad Nouat.* 14). set L. **deterius** (terius O*): peius *Cypr.App.* **conuenitis** (iti *in ras.* H) = συνέρχεσθε: conuenistis T^{c}, uenistis CT* *Cypr.App.*; profici^{scl}tis P.

18. **quidem**: enim *Ambrst.* uenientibus *f.* **in ecclesia** (ἐν ἐκκλησίᾳ *plur.*, ἐν τῇ ἐκκλ. *min. sat. mul.*) *cum* ABF*HΘ*KLOU^{c}VZ^{c} *d e f g*, in eclesia MP, in aeclesia CST, in aecclesia NU*Z*, in aeclessia D: in ecclesiam F^{c}GΘ^{c}Wς𝔐, in aecclesiam *c*, in Ecclesiam 𝔖ℭ. audeo Z*. **scissuras** (scisuras ST) *codd. plur. vg. c e Aug.* (v. 1443), scissurae *d*: scismata F*LNO* *f*, schismata F^{c} *g Aug.* (v. 1093), scisma D; dissensiones *Ambrst.*; *gr.* σχίσματα. **esse** (*sine addit.*) *codd. paene omn.*, *et* fieri D, *contra graecum*: + inter uos *vg. d e f*, + in uobis *g*, *cum gr.* ὑπάρχειν ἐν ὑμῖν D*EFG; > inter uos esse L^{2}, *et* ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν *gr. plur.*; > in uobis sc. esse *Aug.* **et** *om.* L. **ex parte**: ex parte aliqua Z* *Bentl. d e g*, *et gr.* μέρος τι; partim *Ambrst.*

19. **nam oportet** (hop. C) *etiam Aug.* (i. 681): oportet enim *d e g Ambrst. Hieron.* (v. 188, 450, vii. 736) *Aug.* (iv. 37, v. 288) *Sedul.*, oportebat enim *Tert.* (*praescr.* 30; *cf.* 4) = δεῖ γάρ; *om.* nam *Cypr.* (*test.* iii. 93; *unit.* 10) *Hieron.* (v. 460) *Aug.* (*saepius*). **et** *pr.* (καί *omnes*) *cum*

Digitized by Google

ut et qui probati sunt manifesti
fiant in uobis
20 conuenientibus ergo
uobis in unum
iam non est dominicam
caenam manducare
21 unusquisque enim suam
caenam praesumit
ad manducandum
et alius quidem esurit
alius autem ebrius est
22 numquid domos non habetis
ad manducandum
et bibendum?
aut ecclesiam dei contemnitis
et confunditis eos
qui non habent?
quid dicam uobis? laudo uos?
in hoc non laudo.
23 Ego enim accepi a domino
quod et tradidi uobis
quoniam dominus iesus in qua

ABGH*ΘKLMUVWZ^{c}𝔓𝔖ℭ *uett. Cypr. Ambrst. Hieron.* (v. 188, 460, vii. 736) *Aug.* (*saepius*), *et* etiam *Aug.* (i. 681): *om.* CDFH^{c}NOPSTZ*ϛ *Tert.* (*praescr.* 30) *Hieron.* (v. 450) *Aug.* (i. 645, 698, 753, ii. 895, viii. 578) *Sedul.*; *deinde* + multas *Aug.* (i. 753, *et codd. ad* 645, 698). **hereses** (er. C, haer. *vg. Tisch.*; heresses D, heresis F; es *sec. arcte scr.* P) *sine addit. cum gr.* D*FG: + in uobis L^2 *Hieron.* (vii. 736) *cum gr. plur.* **esse** (es *sup. lin.* T, e *pr. in ras.* H): + inter uos V^c *cum gr.* D^{c}E; *deinde* + ÷ Non quod hereses dō placent sed quod per eas fideles exercitati· ÷ sicut dō noti sunt ÷ ita etiam hominibus manifestentur., Nam unde aduocati peritia apparebit⁚ si causam nullam dicit ubi probetur ⁝ U (*haec omnia in textu manu prima scr.*; *obelos interposuit* U^1 *et priora uerba sc.* non quod . . . placent *perlineauit*). hut C. **et** *sec.* = *καί* BD* 37. 71: *om.* CFH *Bentl.** (*sed secundis curis correxit*) *f g Tert.* (*praescr.* 4) *Cypr.* (*test.* iii. 93 *codd.* WLMB; *unit.* 10) *Hieron. Aug. et gr. plur.* > et qui ut T. **qui** (quid P*) **probati sunt** (*οἱ δόκιμοι*): probati C *d e f g Cypr.* (*test.* iii. 93 *codd.* WLMB; *unit.* 10) *Ambrst.* (*in comm.*) *Aug.*; probati quique *Hieron.*, probabiles quique *Tert.* (*praescr.* 4; *anim.* 3; *res.* 63). **manifesti** (*om.* mani P*) **fiant** (*φανεροὶ γένωνται*): manifesti sint *Cypr.* (*test.* iii. 93 *codd.* WLMB; *unit.* 10); manifestarentur *Tert.* (*praescr.* 4; *res.* 63). **in** (i *ex* u A) **uobis** (*ἐν ὑμῖν plur.*) *etiam Aug.* (iv. 685, viii. 578, x. 224): inter uos *d e Ambrst. Aug.* (*saepius*); *om. Hieron.* (v. 188, 450, 460, vii. 736) *cum gr.* C.

20. **conuenientibus ergo** (igitur *Ambrst.*) = *συνερχομένων οὖν plur.*: *om.* **ergo** L *d e g cum gr.* D*FG; primum quidem conuenientibus D. in id ipsum uel in unum *g*; *gr. ἐπὶ τὸ αὐτό.* **iam** *om. d e Aug.* (ii. 50, 126); *gr. plur. οὐκ ἔστιν, sed* D* FG *οὐκ ἔτι.* **non** *om.* M. **est** *om.* D *d e g*, *cf. gr.* D*FG *supra.* **caenam** (*cf. Uol.* I, *p.* 747) *cum* CDFGHΘKLMSUVZ^c: cenam ABNOPTWZ*, coenam *vg. edd. Uiuian et Iunta* 1534 (*antiquiores edd. semper* cenam); + hoc est cena dn̄i A^{post}. **manducare** (mandure P): celebrare *Aug.* (ii. 50).

21. **enim** + uestrum *Ambrst.* **suam**: propriam *Ambrst. Aug.* (ii. 50); *gr. τὸ ἴδιον* [*δεῖπνον*]. **caenam** CDFGHΘKMSUVZ: cenam ABLNOPT W, coenam *vg.*, *cf. ad u.* 20. presumit BMPSW, praesummit Z^c, praesummat Z*; + *ras.* 2 *litt.* L. **ad** (in *g*) **manducandum** = *εἰς τὸ φαγεῖν* 3. 17: in manducando *d Ambrst. Aug.*, *et ἐν τῷ φαγεῖν gr. plur.*, *ἐπὶ τῷ φ.* DEFG. **et** *om.* HΘ. **quidem**: quem S*. hesurit C, ess. DS. **alius autem** (*ὃς δέ*): *om.* P*; alius quidem O; et alius *Ambrst.*; alius *tantum Aug.* **ebrius** (hebr. CT, aebr. Θ): ebriosus PS^1. **est**: + uel tur *g*; + manducando et bibendo *Aug.* (ii. 50).

22. **numquid** (nunq. Wϛ𝔓): + non V. **domos** (-us DPSV^{1}Z*): *sup. lin. scr.* M. habeatus *ut udtur* G* (*corr.* G^1). **ad manducandum** (edendum *Ambrst.*) **et bibendum** (et bib. *bis scr.* W) = *εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν plur.*: manducare et bibere *g* = *φαγεῖν καὶ πεῖν* FG; ut manducetis et bibatis D. **aut**: an *Aug.* (ii. 50, iii. 1. 516). eclesiam MOP, egl. T, aecl. CS, aeccl. LN, occl. Z*, aeclessiam D, Ecclesiam 𝔖ℭ. contempnitis BD ΘKLOSUVWZ. **confunditis** (-etis B*P) = *καταισχύνετε*: contemnitis C* (contemditis C^c); *inceperat* conde A* *sed inter scribendum correxit.* **eos** (s *sup. lin.* P) **q. n. habent**: non habentes *d e Ambrst.*; qui non habetis uel non habentes *g*. **quid**: qui Z*. dicant C*. **laudo** *pr.* = *ἐπαινῶ* BFG: laudabo SZ* *cor. uat.** *Bentl.** (*sed secundis curis correxit*) = *ἐπαινέσω gr. plur.* **hoc** *corr. in* huc V. **laudo** *sec.* (*ἐπαινῶ non fluctuat*): laudabo S *cor. uat.**. *Distinguunt* laudo uos in hoc non l. ADHKNOTUWZ𝔖ℭ *edd. antt. c e g*: *contra* laudo uos in hoc non l. CSϛ𝔓 *cor. uat. Bentl. d f*; *dubii sunt codd. rell. quantum scimus.*

23. **enim**: autem CD. accipi DNO*PS. **domino**: deo *d** (*corr. d*^{1}) *g cum gr.* FG. **et** *om.* M*. **quoniam**: quia O^c *d g*; quod O*. **dominus**: deus W; + noster A^{c}BKLP (*in ras. scr.*) VZ^c '*glossa*' *ap. cor. uat.* **in qua nocte** = *ἐν ᾗ νυκτί* D*FG: *gr. plur. ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ*, *et* ea nocte qua *capitula codd.* CHΘTU (*supra p.* 166), *Maxim. ap. Aug.* (viii. 668) *Auct. promiss.* (iii. 18).

Digitized by Google

nocte tradebatur
accepit panem [24] et gratias
agens fregit et dixit
hoc est corpus meum
quod pro uobis tradetur
hoc facite in meam commemorationem
[25] similiter et calicem postquam caenauit
dicens
hic calix nouum testamentum
est in meo sanguine
hoc facite quotienscumque
bibetis in meam commemorationem
[26] quotienscumque enim
manducabitis panem hunc
et calicem bibetis
mortem domini adnuntiatis
donec ueniat.
[27] Itaque quicumque manducauerit
panem
uel biberit calicem domini

---

tradedebatur B; ebatur *sup. lin.* P. accipit DS; accipiens P.

24. **gr. agens** (εὐχαριστήσας): gr. cum egisset *d e*; gr. egit et D *t Cypr.* (*ep.* 63); gr. agens ac Z*. **et dixit**: dicens *t*; *item sine addit. cum codd. plur. d e f g et gr.* ℵABC*DEFG *min.*: + accipite *Sedul.*, + accipite et manducate BKTVWZ[2] *vg. c t Ambrst.*, + accipite et a|||e Z*, *cum gr.* C[3]KLP *al. pler.* **est** *om. Missale Roman.* (*Communio in dominica de passione*). > meum est corpus *g*. **quod pro uobis tradetur** (-itur NZ*) *codd. plur. vg. c f t aperte ex Luc.* xxii. 19 *ubi graecus est* τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον (*uide ad loc.*), *et* διδόμενον *legitur hic apud Euthal.* (*ed. Zacagn.*) *sah. cop. arm.* (*usc.*), *cf.* > quod tradidi pro uobis D, pro uobis tradetur (-itur *Bentl.**) AL *Bentl.*: quod pro uobis frangitur *d e Ambrst.*, quod pr. uo. frangetur *f*[o] (*supra* F[gr] *scr.*) *g* = τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον (θρυπτομενον D) *gr. plur.*; quod pro uobis est *Cypr.* = τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ℵ*ABC* 17. 67** *arm.* (*zohr.*), pro uobis *tantum* G *Bentl.* (*secundis curis*) *Pel.*; *om. plane* C. **pro uobis . . . similiter et** (*u.* 25) *in ras. scr.* Θ. **meam** (mea H): mei *Ambrst. Canon Missae Roman.*, *cf.* commemorationem mei facietis *Ambr.* (*sacr.* iv. 6). commemmoracionem P.

25. **similiter** (ὡσαύτως): simili modo *Cypr.* (*ep.* 63) *Ambrst.*, *uide ad Luc.* xxii. 20. licem Θ* (*praem.* ca Θ[c]). **caenauit** BCDGHKNV, *et* cen. AΘLMOPST(-bit)UWZ, coen. *vg.*: caenatum est F *Cypr. Ambrst.* (*cf. cod.* E *ad Luc.* xxii. 20); *gr.* μετὰ τὸ δειπνῆσαι; *deinde* + accepit *Cypr.* **hic**: hoc *Ambrst.*; + est DMU* *d e Sedul.* **calix**: poculum *Ambrst.*; + est Z* (*sed erasum*). **nouum testamentum** (ἡ καινὴ διαθήκη): noui testamenti DK *Sedul. Missale Roman.* (*Communio in dom. de passione*), *ex Matt.* xxvi. 28 *uel Mc.* xiv. 24. **est** *om. hic* DKMU* *Sedul.* **meo**: meum P. quotiensquumque T, quociens cumque P, quotiescumque DΘKO[c]UVZ[c]𝔖ℭ (1593, 1598) *Tisch.*, quotiescunque ϛ𝔓ℭ (1592); + enim Z*. **bibetis** (πίνητε) *cum* DGHΘO*PSUZ[2]𝔓𝔖ℭ *cor. uat.** *c g Ambrst. Hieron.* (v. 823), *uide u.* 26 *et canonem nostrum ad Mt.* iv. 5: bibitis ACFLM[1] NO[1]Z* *Tisch. Bentl. d e f*; biberitis BKTVWZ[4]ϛ *cor. uat. mg. t Cypr.*; sumitis *Missale Roman.* (*Communio in dom. de pass.*), *cf. Mc.* xiv. 22, *et* quotiescumque sang. domini sumimus mortem domini annuntiamus *Ambr.* (*poen.* ii. 3; *cf. fid.* iv. 10); *deinde* + eum D. **meam**: mei *Ambrst.* commemmoracionem P; recordationem uel commemorationem *g*. **quotiensc. . . . commemorationem** *om.* M* (+ M[1]).

26. quociens cumque P, quotiescumque A[c]DΘK OV𝔖ℭ *Tisch.*, -nque ϛ𝔓. **enim**: autem Z*; *om.* DS*T *t*. **manducabitis** (-betis S): manducaueritis L *t*; manducatis *g** *Bentl.*; ederitis *Cypr.* (*ep.* 63), comederitis *Ambrst.*; *gr.* ὁσάκις γὰρ ἐὰν ἐσθίητε. **hunc**: istum *Cypr.* **calicem**: de poculo *Ambrst.*; + istum DH(mistum*)T *cum gr.* ℵ[c]C[3]D[b et c]EKLP *al. pler.* **bibetis** (πίνητε) *codd. longe plur. vg. uett. plur.*: bibitis F*NPZ* *Bentl. d g*; biberitis L *t Cypr. Ambrst.* **domini**: christi D. **adnuntiatis** (καταγγέλλετε) *cum* AB G*Z* *d* (*et* annunt. *Bentl. g*) *Cypr.*: adnuntiabitis CDFG[1]HΘLMNOSTUZ[2] *e f t Zeno* (ii. 13), annuntiabitis KVϛ𝔓 *Ambrst.*, adnunciabitis P, annunciabitis W𝔖ℭ *c.* > ann. mor. dom. *Zeno.* **donec** (d *ex* p P): quoadusque *Cypr.* **ueniat** (-et O): ueniam ad uos *t*. *Libere* quotiescumque hoc feceritis toties commemorationem mei facietis donec iterum adueniam *Ambr.* (*sacr.* iv. 6).

27. **quicumque** (i *sup. lin.* P; -nque ϛ𝔓) = ὃς ἂν: qui *Cypr.* (*epp.* 15 *et* 16) *Hieron.* (ii. 364) *Aug.* (v. 974); *uide infra.* **manducauerit** (-berit T): ederit *Cypr.* (*test.* iii. 94 *codd.* WLM; *laps.* 15; *epp.* 15; 16; 75) *Ambrst.*; sumpserit *Canon. Priscill.* xlii (*supra p.* 25), *cf. Quaestt. U. et N. T.* 102 (qui indigne sumit). **panem**: *om. Pacian.* (*paraen.*); + hunc 𝔓𝔖ℭ *edd. antt. Kesler* 1487, *Froben* 1502, *Sacon* 1515 *et* 1519, *t*[o] *Ambrst. cum gr.* KLP *al. pler.*, *et* > hunc panem D. **uel** *codd. plur.* 𝔓𝔖ℭ *c*, aut *d e f g Cypr.* (*test.* iii. 94 *codd.* WLMB; *epp.* 15; 16; 75) *Pacian. Ambrst. Aug.* (iii. 2. 668, v. 974) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 235) = ἢ *gr. plur.*: et HKPϛ *t Orig.* (*int.* ii. 257) *Cypr.* (*laps.* 15) *Hieron. Aug.* (ix. 404) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1336), *et* καί A *min.* **domini**

Digitized by Google

indigne
reus erit corporis
et sanguinis domini
28 probet autem se ipsum homo
et sic de pane illo edat
et de calice bibat
29 qui enim manducat et bibit
indigne
iudicium sibi manducat et bibit
non diiudicans corpus
30 ideo inter uos multi infirmi
et inbecilles
et dormiunt multi
31 quod si nosmet ipsos
diiudicaremus
non utique iudicaremur
32 dum iudicamur autem
a domino corripimur
ut non cum hoc mundo damnemur.
33 Itaque fratres mei cum conuenitis ad
manducandum
inuicem expectate

---

pr. om. S *t*. **indigne**: inde V*. **corporis** *in ras. scr.* U. sanguis P. **domini** *sec.*: christi *Hieron. cum gr.* A 17. *Libere citant* qui enim indigne manducauerit et bib. reus erit uiolati corp. et sang. christi *Hieron.* (ii. 364), qui manducat corpus christi aut bibit calicem dom. indigne r. er. corp. et sang. domini *Aug.* (v. 974).

28. **se ipsum** (seipsum *vg.*) = ἑαυτόν : se D *t Orig.* (*int.* ii. 257) *Ambrst. Hieron.* (i. 225, ii. 175, v. 523) *Aug.* (iii. 1. 172, viii. 138). > se ipsum autem T. **homo** (ἄνθρωπος *paene omn.*): unusquisque *Orig.* (*int.*) *Hieron.* (i. 225, ii. 175), *et* ἕκαστος 4. 17. **sic**: tunc *Orig.* (*int.*). **illo** *om. d e g Orig.* (*int.*) *Aug.* (viii. 138), *et gr. tantum* τοῦ ἄρτου. > illo pane *c*. **edat** (aed. CHZ*): manducet *d e Orig.* (*int.*). **de calice** (-cem Z*): calicem N; de poculo *Ambrst.* **de pane . . . bibat**: *libere* accedat ad corpus et sanguinem domini *Hieron.* (v. 523; *cf.* i. 225, ii. 175).

29. quicumque D *Aug.* (ii. 458). **enim**: autem *Aug.* (iii. 2. 336). **manducat** *pr.*: manducauerit *Aug.* (ii. 125, 458, iii. 2. 633); est uel manducat *g*. **et bibit** (-at Z*, -et F^c *d*) *pr.*: *om. Aug.* (ii. 125, 458, iii. 2. 663, ix. 146) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 170); *libere citant* qui indigne comederit de pane illo et de calice biberit *Hieron.* (vii. 711), quic. corpus christi manducauerit indigne *Aug.* (ii. 458). **indigne** *om. Pel. cum gr.* ℵ*A BC* 17 *sah. aeth.* (*ro.*). **indigne . . . bibit** *om.* P*. **iudicium** (ic *in ras.* U): iuditium W. **sibi** + ipsi *Ambrst.* **mand. et bibit** (-et CF^{c}L) *sec.*: *libere* adquirit *Hil.* (*ps.* 127). **diiudicans** (dei. HNZ*) = διακρίνων: iudicans DΘ*S; discernens FL(-nes)P *d e g t Pacian.* (*paraen.*) *Ambrst.* **corpus** *sine addit.* A*CF*GHΘMNZ* *Bentl. et gr.* ℵ*ABC* 17. 67**: + domini A^{c}BDF^{c}KLOST UVWZ^2 *vg. uett. Pacian. Ambrst. Aug.* (ii. 125, viii. 138) *Sedul. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 170, 235).

30. **ideo** (διὰ τοῦτο): propterea *d e g Orig.* (*int.* ii. 688) *Pacian.* (*paraen.*) *Aug.* (iii. 2. 467, v. 703, viii. 138). **inter uos**: apud nos *Hieron.* (v. 34); in uobis *Orig.* (*int.*) *Ambrst. Aug.* **multi** *pr. om. Orig.* (*int.*). > multi inter uos *Hieron.* (v. 410), > m. in uobis *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 467). **infirmi** (ἀσθενεῖς): infirmes CG (*cf. Vol.* I, *p.* 758); inualidi *Ambrst.*; + sunt *Hieron.* (i. 800); *libere* > infirmantur ap. uos *Hieron.* (v. 34). **inbecilles** (imb. *vg.*, inbiciles DS) = ἄρρωστοι: aegri (eg. *d e*) *d e Orig.* (*int.*) *Pacian. Aug.* (v. 703, viii. 138) *Sedul.*, *cf. Mc.* vi. 13, xvi. 18, aegri uel imbicelles *g*; aegroti *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 467), aegrotantes *Hieron.* (v. 410); *deinde* + sunt ALO^2. **et inbec.** *om. Hieron.* (i. 800, v. 34). > inbec. et inf. *t*. **et** *sec. om.* O* (+ *in mg.* O^1) *Aug.* (iii. 2. 467). **multi** *sec.* (ἱκανοί): plurimi *Hieron.* (i. 800); sufficientes *Aug.* (v. 703, viii. 138), sufficienter *Aug.* (iii. 2. 467).

31. **quod si** = εἰ δέ ℵABDEFG *min.*, *cf.* si autem *g Aug.* (viii. 138): si enim *Aug.* (ii. 322, iii. 2. 467, v. 703, 1536, vi. 221, 313, 521, viii. 369), *et* εἰ γάρ ℵ^{c}CKLP *al. pler.*; si *tantum Aug.* (i. 1, ii. 780); quod *tantum* P*. **nosmet** (-med CL) **ipsos** (*uno uerbo vg.*) *etiam Aug.* (ii. 322, 780): nos ipsos *d e g Pacian.* (*paraen.*) *Aug.* (*saepius*); nos *tantum Aug.* (v. 1536). **diiudicaremus** (dei. DS) *etiam Aug.* (vi. 313, viii. 138, 369) = διεκρίνομεν *plur.*: iudicaremus FH*N *c d e g t Pacian. Aug.* (*saepius*), *et* ἐκρίνομεν 37. 46. 47. 108*. 109 *etc.*; discerneremus *Ambrst.* **non utique** (hut. C): non *tantum Aug.* (vi. 313); a domino non *Aug.* (*saepius*); a domino non utique *Aug.* (ii. 322). **iudicaremur** (ἐκρινόμεθα): diiudicaremur *Aug.* (viii. 138).

32. **dum**: cum L (*g*) *Pacian.* (*paraen.*) *Aug.* (ii. 322, iii. 2. 467, v. 703, vi. 221, 313, 521, viii. 369). > autem iud. DH. iudicati uel dum uel cum iudicamur *g*; *gr.* κρινόμενοι. **corripimur**: corrimur S*, corrumpimur *d**. *Disting.* iudicamur autem (*uel* > autem iud.) a domino, corripimur DN *c d Sedul.* **ut** (huti C) **non**: ne *d e Aug.* **hoc**: *om.* (*Bentl.*) *Aug.* (v. 703, vi. 521, viii. 138, 369); *gr. plur.* τῷ κόσμῳ, *sed* + τούτῳ FG. > mundo hoc *g cum gr.* FG. **damnemur** (dampn. DΘSW): + id est in iudicio *g*.

33. *Inc. cap.* xii W. **itaque**: propter quod *Aug.* (ii. 127). **mei** *om. Ambrst. Aug. cum gr.* 67**. **cum** (quum Θ; dum ÇT; *om.* F*) **conuenitis** (-tes Z*): conuenientes *d e g*; conuenien-

Digitized by Google

34 si quis esurit domi manducet
ut non in iudicium conueniatis
cetera autem cum uenero
disponam.
XII. 1 De spiritalibus autem nolo
uos ignorare fratres
2 scitis quoniam cum gentes
essetis ad simulacra muta
prout ducebamini euntes
3 ideo notum uobis facio
quod nemo in spiritu dei
loquens
dicit anathema iesu
et nemo potest dicere
dominus iesus nisi in spiritu sancto
4 diuisiones uero gratiarum

---

tibus V. **inuicem** + uos L. exspectate N^cOSZ^2, expectſſate A.

34. **si quis** (siquis ς) : + autem LN^c *c cum gr.* ℵ^c$D^{b\,et\,c}$EKLP *al. pler.* **esurit** (aes. C, ess. D) : essurierit S. domui Z* ; in domo uel i *g.* manducent M. huti C. nun P. **in** : ad D *d e g Cypr.* (*test.* iii. 60 *codd.* WL) *Aug.* (ii. 127) ; *om.* GP*V*. **iudicium** (-tium Z^c ; indicium K^c) : iudicio K*, iuditio Z*. caetera DSς𝔐. **autem** : uero Θ *Sedul.*; *om.* G. quum Θ. uenerim *Pel.* **disponam** (διατάξομαι) : ordinabo *d e g Aug.*; + uobis T.

XII. 1. *Ad init.* + epl ad cor⁻ DMC X L^{mg}. spiritualibus *vg.* **autem** *om. g t.* **nolo u. ign. fratres** *paene omnes* = οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί D*(*et* ᶜ)EFG 52 : > ἀδελφοὶ οὐ θ. ὑμ. ἀγν. *gr. plur.* ; > fratres de spir. n. uos ign. *t.*

2. **scitis** (-tes Z*) : + autem O^cς𝔖 *Orig.* (*int.* iv. 593) *Pel.* ; *deinde* + et uos *Orig.* (*int.* iv. 593). **quoniam** (ὅτι *gr. longe plur.*) *codd. vg. uett.*, quia *Ambrst. Uigil.* (*trin.* xii) : *om. Orig.* (*int.* iv. 593) *Aug.* (iv. 653, viii. 355) *cum gr.* K* *minusc.* **cum** (quum Θ) *codd. plur. vg. c f t, et* quando *Aug. Uigil. cum gr.* ὅτε ℵABCDELP, *cf.* cum autem *Orig.* (*int.* ii. 350) : *om.* DK*S* *d e Ambrst. Pel. cum gr.* FGK^{mg} *al. mu. syr. pesh.* **essetis** : eratis D *d e g Ambrst. Aug. Pel. Uigil.* > essetis gentes *Orig.* (*int.* iv. 593). **ad** (a P) **simulacra** (-chra AM *vg.*) **muta** (mu *in ras.* T ; *om.* M^c) *codd. paene omn. vg. c f t* = πρὸς τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα *gr. plur.*, *cf.* ad idola muta *Orig.* (*int.* iv. 593) *Uigil.*, ad simulacra sine uoce *Aug.*, idolorum sine uoce *d e* : *gr.* προσ τα ιδωλα τα αμορφα FG (ιδωλατα· αμορφα G) *lapsu ut uidetur ex* πρὸς τὰ εἴδ. τὰ ἄφωνα *fluxit, et redditur* ad simulacrorum formationes *g* ; simulacrorum forma *Ambrst.*, idolorum forma *Orig.* (*int.* ii. 350) *graec.* εἰδώλων μορφῇ *uel tale quid reddunt* ; simulacrorum formae similes D *Pel.* **prout** (prohut C) : pro Z* ; ut M^c ; quomodo *Aug.*; quomodocumque *Uigil.* **ducebamini** : agebamini *Orig.* (*int.* iv. 593) ; ascendebatis *Aug.*, *i.e.* ὡς ἀνήγεσθε (*ita* B^3 *al.*) *pro* ὡς ἂν ἤγεσθε. **euntes** (heuntes C) : inducti *Aug.* ; addicti *Uigil.* ; *gr.* ἀπαγόμενοι ; ibatis P. > euntes prout (pro Z*) ducebamini DZ* *d e Orig.* (*int.* ii. 350) *Ambrst.*, *contra ord. graec. Pro* **ad sim. m. prout duc. euntes** *habet tantum* quomodo ad idola muta agebamini *Orig.* (*int.* iv. 593).

3. **ideo** (διό) : propter quod *d e m* (*pp.* 310, 324 *Weihrich*) *Uict. Af.* (*c. Arium* i. 18) *Ambrst. Hil.* (*trin.* viii) *Aug.* (viii. 355), ideo uel propter quod *g* ; quapropter *Uigil.* (*trin.* xii). **notum uobis facio** (γνωρίζω ὑμῖν) : > uo. not. fac. W, > uo. fac. not. *f**, > not. fac. uo. *Hil.* (*trin.* viii) *Aug.* (viii. 355) *Uigil.* ; notesco uobis *g.* **quod** : quia *d e g m* (310) *Orig.* (*int.* iii. 922) *Hil.* (*trin.* ii ; viii) *Aug.* (viii. 355) *Priscill.* (*p.* 30 *ed. Schepss*) *Uigil.* **nemo** *pr.* : nullus (*hic et infra*) *Uict. Af.* **dei** : sancto *Priscill.* (*pp.* 30, 42, 52) ; *om.* P *Orig.* (*int.* iii. 922) *Sedul. cum gr.* P. **loquens** : *om.* D *d e g m Uict. Af. Hil.* (*trin.* ii ; viii) *Priscill.* (*pp.* 30, 52) *Uigil. Sedul. cum gr.* DEFG. > loquens in sp. sa. dicit *Priscill.* (*p.* 42) ; > dicit in sp. sa. *Priscill.* (*p.* 52). **iesu** *plur.* = Ἰησοῦ F 17** : iesum DFGS *d e g, et* Ἰησοῦν DEGKLP *al. pler.* ; iesus *t Bentl.*, *et* Ἰησοῦς ℵABC *min.* nimo *sec.* P. **potest** (-ens A* ; popotest P) **dicere** = δύναται εἰπεῖν : dicit *Orig.* (*int.* ii. 107, iv. 668) *Ambr.* (*saepius*) *Hieron.* (iv. 803, vi. 204) *Aug.* (iii. 2. 691, 940, v. 1095, viii. 885, x. 489) ; loquitur *Priscill.* **dominus iesus** *codd. plur. vg. c f t Ambr.* (*spir.* i. 4) *Hieron.* (iv. 803, vii. 41) *Aug.* (iii. 2. 691, 940, v. 1095, viii. 355) = κύριος Ἰησοῦς ℵABC *min.* : dominum iesum DLZ* *d e g m* (310) *Orig.* (*int.* ii. 107, iii. 901, 902) *Uict. Af. Ambrst. Ambr.* (*fere semper*) *Hil. Hieron.* (vi. 204) *Aug.* (iii. 2. 234, 235, x. 489) *Maxim. ap. Aug.* (viii. 650, 672) *Pel. Priscill. Quaestt. U. et N. T.* 102, *App. Quaestt.* 65 *Tichon.* (*reg.* vi) *Uigil. Sedul. cum gr.* DEFGKL P *al. pler.* ; dominus iesum H ; christum dominum iesum *m* (324). > nisi in sp. sa. loq. dom. iesum *Priscill.*

4. diuissiones DS. **uero** : autem D *d e g m* (*pp.* 310, 324 *Weihrich*) *Patres longe plur.* ; *om. f Iren.* (*Mass. p.* 158) *Ambr.* (*luc. prol.*) *Hieron.* (i. 827, 840 *Uall.*, ii. 361, 701, v. 159) *Uigil.* (*semel*). **gratiarum** (-ciarum P ; gratiarunt O*, *sed corr.* O^1) = χαρισμάτων : donationum *d e m Hieron.* (ii. 701, *cf.* vii. 608) *Aug.* (ii. 684, iii. 2. 692, viii. 355) *Uigil.* (*dial. c. Ar.* ii ; *c. Arian. et Sab.* ii) ; gratiarum uel donationum *g*, donationum gratiarum *Uigil.* (*Uar.* i. 16) ; donorum *Hil.* (*trin.* ii ; viii) *Hieron.* (i. 827, 840) *Uigil.* (*trin.* xii *bis*) ; charismatum *Iren.* (*Mass. p.* 255) *Tichon.* (*reg.* vi). > sunt gratiarum *Hieron.* (v. 159).

Digitized by Google

sunt idem autem spiritus
5 et diuisiones ministrationum sunt
idem autem dominus
6 et diuisiones operationum sunt
idem uero deus
qui operatur omnia in omnibus
7 unicuique autem datur
manifestatio spiritus ad utilitatem
8 alii quidem per spiritum datur
sermo sapientiae
alii autem sermo scientiae
secundum eundem spiritum
9 alteri fides in eodem spiritu
alii gratia sanitatum in uno spiritu

---

idem: unus Hieron. (v. 159). **autem**: uero m Hieron. (i. 827, 840) Uigil. (dial. c. Ar. ii; trin. xii bis); om. Uigil. (trin. i) Cassiod. (P. L. lxx. 1337); + et D. **spiritus** (spīs M*): + est Hil. (trin. viii).

5. **et** om. Ambr. (sacr. iv. 2) Tichon. (reg. vi). diuissiones DS[1], diuisionis P. **ministrationum** (-cionum HP) codd. vg. c f t et Uigil. (Uarim. i. 16, iii. 2) = διακονιῶν: ministeriorum d e g m (pp. 310, 324 Weihrich) Patres fere semper, et mysteriorum Ambr. (codd. pler. ad spir. ii. 12 et sacr. iv. 2) Tichon. **sunt** om. Hieron. (v. 159) Tichon. **idem autem** = ὁ δὲ αὐτός 17. 41. 73. 115. 119, cf. idem uero d e m Ambrst., sed idem Uict. Af. (c. Ar. i. 18) Hieron. (ii. 701, vii. 608), unus autem Hieron. (v. 159): et idem g Iren. (Mass. p. 255 codd. Clarom. et Uoss.) Tichon., idem et Uigil. (trin. i) et gr. plur. καὶ ὁ αὐτός; et idem ipse Hil. (trin. viii semel) Aug. (viii. 355), idem autem ipse Hieron. (ii. 129); idem ipse tantum Hil. (trin. viii semel) Uigil. (dial. c. Ar. ii; Uarim. i. 16, iii. 2). **dominus**: deus d Iren. (p. 255 cod. Uoss.); spiritus codd. aliq. ad Hil. (trin. ii).

6. **et**: nam Hieron. (ii. 129); om. Ambr. (sacr. iv. 2). diuissiones DS, diuisionis P. hoperationum C, operacionum P. **sunt** om. Hieron. (i. 827 Hilberg, 840 Uall., v. 159). **idem uero** codd. plur. vg. uett. plur. Aug. (viii. 355) Uigil. (dial. c. Ar. ii; trin. xii), et idem autem S f Patres plur., idem et Uigil. (trin. i): > sed idem m (pp. 310, 324 Weihrich) Hil. (trin. ii), et idem Hieron. (i. 827 et 840 Hilberg); sed ipse Hieron. (vii. 608), idem autem ipse Hieron. (ii. 129); unus autem Hieron. (ii. 701), unus autem et idem Hieron. (v. 159); gr. ὁ δὲ αὐτός ℵAKLP al. pler., ὁ αὐτὸς δέ DEFG, καὶ ὁ αὐτός BC min. **deus**: dominus m; spiritus Hieron. (ii. 129), cf. Aug. (viii. 829). hoperatur C, operator P. > omn. oper. Aug. (viii. 355). > omnia in omn. oper. Uict. Af. (c. Ar. i. 19). > in omn. omnia oper. Ambr. (fid. v. 14).

7. **autem**: om. Hil. (ps. 118 nun) Uigil. (Uarim. ii. 6) cum gr. L 37. 238; enim Ambr. (ep. 36); + nostrum m Aug. (viii. 944) Pel. Uigil. (Uarim. ii. 19); item quia unicuique (pro unic. autem) Ambr. (ep. 7). **datur** (δίδοται): data est Hil. (ps. 118 nun) Hieron. (ii. 361); donatur Hil. (trin. ii). **manifestatio** (-cio P) = φανέρωσις: demonstratio Hil. (ps. 118 nun); illuminatio Hil. (trin. ii) Uigil. (Uarim. ii. 19); adapertio Hieron. (ii. 361). **ad** (+ ras. unius lit. U) **utilitatem** (hut. C; ti in ras. U, deinde ras. unius lit.) = πρὸς τὸ συμφέρον: ad (iuxta Hieron. ii. 361) id quod expedit Orig. (int. iv. 648) Hieron. (i. 827, 840, ii. 361); ad id quod utile est Hil. (trin. viii).

8. Ad init. + et f. **alii** pr. (ali O*): huic Hil. (ps. 64; trin. viii); cuidam Ambrst.; quibusdam Uigil. (Uarim. ii. 19); gr. ᾧ μέν. **quidem**: autem D m Hil. (trin. ii); enim d e Ambrst. Ambr. (pss. 45; 118 iod; luc. l. x. 180; spir. ii. 9) Hieron. (ii. 129, v. 798) Uigil. Cassiod. (P. L. lxx. 445); ergo Hil. (ps. 64); om. Tert. (Marc. v. 8) Hieron. (i. 841). **per spiritum** (-tu L): om. Hil. (ps. 64) Ambr. (luc.) Cassiod. **datur** om. S. > datur per (pers P*) spiritum DP m Tert. Hil. (trin. ii) Ambrst. Ambr. (spir. ii. 9, 12, 13) Hieron. (i. 827) Aug. (saepius; non autem iv. 205, 1600, vi. 110); > datur quidem per sp. Aug. (viii. 926). **quidem per sp. datur** om. Ambr. (ep. 7). **sermo** pr.: spiritus Uigil. sapientie LW, -cie P. > sap. sermo D. ali sec. O*. **autem**: uero m Ambrst. Hieron. (ii. 129); om. S d e Tert. Hil. (ps. 64; trin. ii) Ambr. Hieron. (i. 827, 841, v. 798) Aug. (saepissime) Uigil. Cassiod. **sermo** sec.: om. Hieron. (ii. 129) Pel. scientie L, -cie PW. **secundum**: iuxta Hieron. (v. 798). **eundem** sup. lin. M. > spir. eund. S*. **sec. eund. spir.** om. Tert. Hil. (ps. 64) Ambr. (ep. 7) Aug. (iv. 205, v. 1514) Cassiod. **alii autem . . . eund. spir.** om. Ambr. (ps. 45).

9. **alteri** (ἑτέρῳ) etiam Aug. (vi. 110, 529, viii. 355): alii d e g m Patres plur. (et Aug. saepissime); deinde + autem Hil. (trin. viii) Hieron. (ii. 116) Aug. (vi. 110, 529, viii. 355, 840) cum gr. ℵ[c]AD[b et c]KLP al. plur. **in eodem** (uno cod. ad Hil. trin. viii) **spiritu** = ἐν τῷ αὐτῷ πν.: in eundem spiritum Hil. (codd. ad trin. viii) Uigil. (Uarim. ii. 6); secundum eundem spiritum Aug. (iv. 205); om. Aug. (i. 233, iv. 673, 887). **alii** (ali O*) = ἄλλῳ: alteri t Aug. (iv. 205, vi. 529). **gratia** (-iam M* t) codd. plur. vg. c d e g[1] (uide infra) t, cf. donum Tert. (Marc. v. 8) Hil. (trin. viii), donatio Aug. (saepius) Uigil. (Uarim. ii. 6): gratiae (et gr. χαρίσματα) Bentl. f m Hieron. (i. 827 Hilberg), dona Hil. (ps. 64; trin. ii) Aug.

Digitized by Google

10 alii operatio uirtutum
alii prophetia
alii discretio spirituum
alii genera linguarum
alii interpretatio sermonum.
11 Haec autem omnia operatur
unus atque idem spiritus
diuidens singulis prout uult
12 sicut enim corpus unum est
et membra habet multa
omnia autem membra corporis cum
sint multa

(iv. 205), dona uel gratiae (-tia *g*[1]) *g*, donationes *Aug.* (iv. 1600), carismata *Uigil.* (*Uarim.* ii. 19); genera *Aug.* (iv. 673). **sanitatum** (ἰαμάτων) *codd. plur. vg. uett. plur.* (-tium *m*) *et Aug.* (iv. 887): curationum D *f*[c] (*super* F[gr] *scr.*) *Tert. Ambrst. Hil.* (*ps.* 64; *trin.* viii) *Ambr.* (*ps.* 45; *luc. l.* x. 180; *spir.* ii. 12, 13) *Aug.* (*fere semper*) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 6) *Sedul.*; donationum *Uigil.* (*Uarim.* ii. 19). > curationum donatio *Aug.* (iv. 1512). **in uno spiritu** = ἐν τῷ ἑνὶ πνεύματι AB *min.*: in eodem spiritu *f*[c] (*super* F[gr] *scr.*) *g Hil.* (*trin.* viii) *Aug.* (iv. 673) *cum gr. plur.* ἐν τῷ αὐτῷ πν.; *om. Tert. Hil.* (*ps.* 64) *Ambr.* (*luc.*) *Aug.* (i. 233, iv. 205, 887, v. 1514) *Cassiod. cum gr.* C*. > alii gr. sanit. (curat.) in uno sp. alii fi. in eod. sp. *Ambrst. Hieron.* (i. 827).

10. **alii**: ali *semper* O*, ali *sec.* P. **operatio** (hop. C; opera||tio A, operacio P) = ἐνέργεια DEFG: operationes *Aug.* (i. 233, iv. 1512, vi. 110, 529, viii. 355) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 6), *et ita uoluit Bentl., cum gr. plur.* ἐνεργήματα, *et* ἐνέργειαι 46; *om. Tert.* (*Marc.* v. 8). **uirtutum** (δυνάμεων *plur.*): uirtutis *d e f*[c] (*super* F[gr] *scr.*) *g m, cum gr.* δυνάμεως DEFG; *deinde* + in eodem spiritu *Aug.* (iii. 2. 528). **alii op. uirt.** *om. Aug.* (iii. 2. 405, iv. 887, 1600). > alii op. uirt. alii gr. san. in eodem sp. *Hieron.* (i. 841 *Uall.*). **prophetia** (prof. DFOS): prophetiae *forsan* P*; prophetatio CG*(*expunxit* at *cor.*)HΘT(prof.)U *f m t Aug.* (iv. 887) *Pel. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 536). **discretio** (discritio DS, discricio P, discriptio M* Z*) = διάκρισις ℵ[c]CD*FGP 17: separatio *d e m Hil.* (*trin.* ii); distinctio *Tert.*; diiudicatio *Aug.* (*semper*; *sed om.* diiud. spir. iv. 887) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 6); *uoluit* discretiones *Bentl. cum gr.* διακρίσεις ABD[c]KL *al. pler.* **spirituum** (-tum O*) = πνευμάτων: spiritus *m Hil.* (*codd. ad trin.* ii) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 6, 19). **alii operatio uir. al. proph. al. discr. spirituum** *om. Hil.* (*ps.* 64) *Ambr.* (*luc. l.* x. 180) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 445). **alii** *quart.*: alteri *Aug.* (i. 233, vi. 110) *et gr.* ἑτέρῳ *hoc loco.* > alii gen. lin. al. proph. al. diiud. spir. *Aug.* (iv. 1600), *cf. Ambr. libere* datur enim . . . per sp. alii gr. curat. al. gen. lin. al. proph. (*spir.* ii. 13 *semel*). **alii** *quint.*: + autem *g Hieron.* (i. 828 *Uall.*) *cum graeco* (*exc.* D*). **interpretatio** (interprae. ACFHΘKLNSVZ*, interpretacio P) = ἑρμηνεία *uel* διερμ.: interpretationes *m Uigil.* (*Uarim.* ii. 19) *Cassiod.* (445) *contra gr.* **sermonum** (*etiam Aug.* iv. 887, 1512): linguarum *d e f*[c] (*super* F[gr] *scr.*) *g m Tert. Hil.* (*pss.* 45; 64; *trin.* ii; viii) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 19) *et gr.* γλωσσῶν *ut supra.* **alii inter. serm.** *om. Ambr.* (*luc. l.* x. 180) *Aug.* (i. 233, iii. 2. 405, iv. 1600, vi. 110, viii. 840) *cum gr.* BK *min.* **alii gen. lin. al. inter. serm.** *om. Hieron.* (i. 841); *item* > alii gen. lin. al. inter. serm. al. prophetatio *Aug.* (iv. 887), > alii prophetia, al. diiud. sp. al. gen. lin. al. donatio curationum *Aug.* (iii. 2. 405).

11. **haec** (hec MW) **autem omnia** (= ταῦτα δὲ πάντα DEFG 46) *codd. paene omn. vg. uett. plur. Hil.* (*trin.* viii) *Ambr.* (*apol. proph. Dau.* i. 71; *luc. l.* vii. 93; *inst. uirg.* 10; *exhort. uirg.* 7) *Hieron.* (i. 828 *Uall.*, ii. 129) *Quaestt. U. et N. T.* (xcvii. 19 *semel*) *Uigil.* (*c. Ar. et Sab.* ii. 37; *trin.* xi), *et* haec omnia S* *Uigil.* (*trin.* i; iv; vii; xii *semel*): > omnia autem haec *m Ambrst. Hil.* (*trin.* ii) *Hieron.* (i. 828 *Hilberg*, 841, ii. 679) *Aug.* (*saepius*) *Quaestt. U. et N. T.* (xcvii. 19 *semel*) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 19; *trin.* xii *semel*), omn. enim haec *Aug.* (i. 233), omn. haec *Aug.* (ii. 720, viii. 991, 992) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 6); omnia autem *Orig.* (*int.* iv. 648); πάντα δὲ ταῦτα *gr. plur.* **operatur** (hop. C) = ἐνεργεῖ: operatus est *Ambr.* (*luc. l.* x. 117); cooperatur *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 737). > haec enim oper. omn. *Ambr.* (*ps.* 45). adque CFHMNP. **idem** *in ras. scr.* S. **un. atque id.** *om. Ambr.* (*luc. l.* x. 117). **diuidens** (διαιροῦν): distribuens *Uigil.* (*Uarim.* ii. 19) *cf. Priscill. can.* 44 (*supra p.* 25); + propria *Hieron.* (ii. 697 *cod. Reg.*) *Aug.* (*semper*) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 6, 19; > sing. propr. iii. 15) = ἰδίᾳ *gr. plur.* (*sed legentes* ἴδια *non* ἰδίᾳ, *uide Erasm. et Camerarium ad loc.*); *om.* ἰδίᾳ D*FG *syr. pesh.*; + se *Hil.* (*trin.* viii *cod. Carnut.*). **singulis**: unicuique *d e f*[c] (*super* F[gr] *scr.*) *m Orig.* (*int.* iv. 648) *Ambrst. Quaestt.* (*bis*) *Hil.* (*trin.* viii) *Hieron.* (i. 828 *Hilberg*) *Aug.* (*semper*) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 19; *trin.* vii); unicuique uel singulis *g*; singulis unicuique *Hieron.* (ii. 697); *gr.* ἑκάστῳ. **prout** (prohut C): sicut *Hil. Uigil.* (*trin.* vii; xii *semel*).

12. **enim**: autem D; *om. Hieron.* (ii. 361) *cum gr.* K a[scr]. > unum corpus *Aug.* (iv. 672). **et** (set Z*) **membra** (-nbra Z*) = καὶ μέλη *gr. plur.*: membra autem *d e g Hil.* (*trin.* viii) *Pel. Tichon.* (*reg.* i), *et* μέλη δέ D*FG. **habet multa** (ἔχει

Digitized by Google

unum corpus sunt
ita et christus
13 etenim in uno spiritu omnes
nos in unum corpus
baptizati sumus
siue iudaei siue gentiles
siue serui siue liberi
et omnes unum spiritum potati
sumus
14 nam et corpus non est unum
membrum sed multa
15 si dixerit pes quoniam
non sum manus non sum
de corpore non ideo
non est de corpore?
16 et si dixerit auris quia non
sum
oculus non sum de corpore
non ideo non est de corpore?
17 si totum corpus oculus
ubi auditus?
si totum auditus
ubi odoratus?
18 nunc autem posuit deus membra

πολλά DEFGKL *al. pler.*) : > multa habet *Aug.* (iv. 672), > plura habet *Hieron.*, *et* πολλὰ ἔχει ℵABCP *min.* *Inc. libere* sicut in uno corpore multa membra habemus *Aug.* (x. 34). **autem** *om. f.* **corporis** (-ri L) = τοῦ σώματος *gr. plur.*: de corpore D, de corpore uno *d e*, ex uno corpore Z* *Ambrst. Hil. Tichon.* = εκ του σωματοσ του ενοσ D (*etiam* + τοῦ ἑνός $ℵ^{c}$E *al. pler.*, *sed non habent* ἐκ). quum Θ. **unum** *sec.*: + tamen *vg. edd. antt.* (*exc. Froben* 1501). **corpus sunt** (est *Hieron. Tichon.*) *contra ord. gr.*: > sunt corpus *Ambrst.*, > est corpus *d e g Hil. Aug.* (*semper*) *et gr.* ἐστιν σῶμα. **ita** : sic *Hil. Hieron. Aug.* (iv. 148, 672, v. 673) *Tichon.*

13. **etenim** : nam et *d e.* **in** *pr.*: *om.* P* *d e cum gr.* 57 *al.* **uno** (unum P^{1}) : *om. g cum gr.* FG. spiritum P^{1}. > in spir. uno D *Aug.* (viii. 703). nus P. > nos omnes *d e g Ambrst. Aug.* (viii. 355, 703) *Uigil.* (*u. infra*) *cum ordine graeco.* **unum** *pr.*: uno Z*. **corpus** *om.* 𝔖𝔓, *non autem edd. antt.* babtizati NS, *et* > sumus babtitzati D. *Libere* etenim nos omnes in uno spiritu baptizati sumus *Uigil.* (*Uarim.* ii. 19) ; omnes enim in ipso corpore in unum spiritum baptizati sumus *Ambr.* (*spir.* i. 3). iudei DMPSW. **siue** *sec. bis scriptum* V (*lapsu*). **gentiles** (gentes S) : graeci (gre. D) D *d e* f^{c} (*super* F^{gr} *scr.*) *g Ambrst. Aug. Uigil.* (*Uarim.* ii. 19) ; *gr.* Ἕλληνες. **siue** *tert.* : i *in ras. scr.* U. liueri M. > siue liberi siue serui D. **et** *om.* M. **omnes** *sec.* : + nos F*. **unum spiritum** *codd. plur. Bentl. d dem. e g* = ἓν πνεῦμα ℵ(A)BC*D*FGP 17. 47. 73. 80. 137 d^{scr}: in unum spiritum *t* = εἰς ἓν πνεῦμα D^{c}EKL *al. pler.*; uno spiritu BKLMO^{c}T$U^{c}$$V^{1}WZ^{c}$ *cod. caraf. Pel.*; in uno spiritu U* *vg. c f Uigil.* (*Uarim.* ii. 19), in spiritu V*. **potati** (put. P) **sumus** (summus P*) *etiam Uigil.* (*Uarim.* ii. 19) = ἐποτίσθημεν : potauimus DHP^{c} (put.) *d Ambrst. Ambr.* (*spir.* i. 4) *Aug. Uigil.* (*trin.* i ; ii ; vii) ; potauimus (+ uel b *supra* au *scr.*) uel mur *g* ; potauerunt *Sedul.*

14. **nam et . . . multa** (*u.* 20) *in ras. scr.* Θ. **nam et corpus** : etenim corpus *d e g Aug.* (viii. 355) *et gr.* καὶ γὰρ τὸ σῶμα : corpus autem *Orig.* (*int.* iii. 61) ; *deinde* + nostrum *Iulian. ap. Aug.* (x. 623). menbrum Z*. > membr. unum *Orig.* set L.

15. *Ad init.* + et *Orig.* (*int.* iii. 61). **quoniam** : quia CTW *Ambrst. Orig. Aug.* (viii. 355). **sum** *pr.* : sunt F ; sumus P*. **manus** : *sequitur ras. c.* 9 *litt.* S. **sum** *sec. sup. lin.* T. **manus non sum** *om.* O* (+ O^{c}). **de** *pr.* : ex *d e.* **non** *tert.* : num 𝔓𝔖𝔆 *edd. antt. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Iunta* 1534, *item Ambrst. Aug. Sedul. si fides editoribus adhibenda sit.* **ideo** : propterea *d e g Ambrst. Orig.* **de** *sec.* : *om.* P* ; ex *d e*, de uel ex *g.* **non ideo non est de corpore** *om.* T*. **corpore?** *sic impressimus hic et u.* 16 *cum* 𝔖𝔓𝔆 *et edd. antt. quot scimus omnibus* : corpore. *cum puncto impressit* 𝔖, *et ita Tisch. T. G.* 8, *W. H.*

16. **et si** (καὶ ἐὰν *plur.*) : *om.* **et** A *d e Ambrst. Uigil.* (*c. Eutych.* iv. 16) *cum gr.* D*E ; *om.* **si** V^{1} (**et dix. aur. quia non** *in litura scr.*) ; uel si *Aug.* (viii. 355). **auris** (-res Z*) : auricula *d e Orig.* (*int.* iii. 61) *Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* vii. 86) *Aug.* (viii. 355), auricula uel ris *g* ; manus *Aug.* (iv. 930), *uide ad u.* 21. **quia** (qua H) : quoniam D *vg. cor. uat. mg. Uigil.* hoculus C. **de** : ex (*bis*) *d e g.* **non** *tert.* : num 𝔓𝔖𝔆 *edd. antt. ut uersu* 15. **ideo** : propterea f^{c} (*super* F^{gr} *scr.*) *Orig. Ambrst.* **de corpore** *sec. om.* V. **non ideo n. e. d. corpore** *om.* P*T*. **corpore?** *uide ad u.* 15.

17. **corpus** : + est *Orig.* (*int.* iii. 61). hoculus C. **ubi** *pr.* (hubi C) : + est DZ* *Orig. Ambrst. Uigil.* (*c. Eutych.* iv. 16). **si** *sec.* : et si O^{c} *cor. uat.** **totum** *sec.*: totus H. **si totum auditus** *om.* O*. **ubi** *sec.* : + est DZ* *Ambrst. Uigil.* hodoratus C, adoratus M*.

18. **posuit** (poss. S) **deus** = *gr.* 17 : > deus posuit Z (disposuit Z*) *Bentl. d e g Ambrst. Orig.* (*int.* iii. 61, iv. 648) *Aug.* (viii. 357, 430, 509) *cum gr. paene omn.* **membra** : + et *cor. uat.* ('*grecus, antiqui*'). **unumquodque** (unumquotque K, unumquoque F, ununquodque 𝔖) = ἓν ἕκαστον :

Digitized by Google

unumquodque eorum
in corpore sicut uoluit
19 quod si essent omnia
unum membrum ubi corpus?
20 nunc autem multa quidem
membra unum autem corpus
21 non potest dicere
oculus manui
opera tua non indigeo
aut iterum caput pedibus
non estis mihi necessarii
22 sed multo magis quae uidentur membra corporis
infirmiora esse necessariora sunt
23 et quae putamus ignobiliora
membra esse corporis
his honorem abundantiorem
circumdamus
et quae inhonesta sunt nostra
abundantiorem honestatem

---

singulum quodque Aug. (vi. 311, 353, viii. 355, 357, 430, 509), singula quoque d e. eorum om. Ambrst. Pro membra unumq. eorum habet unumquodque membrum Orig. (int. iii. 61) et > in corpore unumq. membrum Orig. (int. iv. 648). sicut: prout d e Orig. (int. iv. 648) Aug.

19. quod si: si autem Ambrst. Aug. (viii. 355) et gr. εἰ δέ; si Aug. (iv. 930); quod P*. fuissent Ambrst. Aug. (bis).

20. Uers. bis scr. c. autem pr.: sequitur ras. c. 8 litt. U. quidem om. CD d e Aug. (iv. 930, viii. 355) et gr. BD* 73. 114. membra + sunt c. unum autem (ἓν δέ): unum uero L, unum quidem (perperam caput et Buchanan!) Z*; sed unum d e.

21. non pr.: nam Z^{2}. potest sine addit. CDF*G*Θ*NO Bentl. f g Patres latt. plur. et gr. AFGP 17. 37. 137 al.: + autem $ABF^{c}G^{2}H\Theta^{c}K$ LMPSTUVWZ vg. Tisch. c d e Ambrst. Aug. (viii. 355; non autem iv. 930) Pel. et gr. ℵBDE KL al. plur.; > enim possunt Ambr. (ep. 41). oculus (hoc. C): oculi Ambr. (ep. 41). > oculus dicere OT vg. Tisch. c d e f g Hieron. (ii. 697) Sedul. cum ordine graeco. manui (maiui V*): manu U*W; manibus Z* Aug. (iv. 930). opera (hop. C) tua non indigeo (indeg. S) = χρείαν σου οὐκ ἔχω, cf. opera tua (operam tuam Ambr.) non desidero (diss. D) D Ambr. (luc. l. vii. 86), operam tuam non desideramus Ambr. (ep. 41): opus te (uobis iv. 930) non habeo Aug. (iv. 930, viii. 355, 357; deinde + et si dixerit manus quia non sum oculus etc. iv. 930, confusis uerss. 16 et 21); necessitatem tui non habeo f^{c} (super F^{gr} scr.), necessitatem tuam uel i non habeo g; non es (est d e) mihi necessaria (-ario e) d e Orig. (int. iv. 660) Hieron. Cassiod. (P. L. lxx. 1297). aut iterum (ἢ πάλιν): aut tantum Ambr. (ep. 41); et Orig. capud LPWZ. paedibus C. non estis mihi (michi W; > mihi estis N) necessarii (neccessarii S; necessarium uos f^{c}, super F^{gr} scr.) = χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω: necessarium uos non habeo g; opus uobis non habeo Aug. (viii. 355); non desidero operam uestram d e Orig. Hieron. Cassiod.; om. mihi necessarii P*.

22. sed (s in ras. T) multo (ἀλλὰ πολλῷ): multo enim Iulian. ap. Aug. (x. 623). meagis M*. que MO*PWZ*. membra (em in ras. A): om. Iul. ap. Aug. (x. 623). infirmiora (in sup. lin. G^{s}) = ἀσθενέστερα: infirma Iul. ap. Aug. (x. 623 > inf. esse corp. nostri); inhonestiora Orig. (int. iv. 660; cf. iii. 73). esse: om. Ambr. (off. min. i. 18); + haec Iul. ap. Aug. (x. 623). necessariora (etiam Aug. viii. 355): necessaria HΘ*S (cf. capitula CΘ*T supra p. 168) cor. uat.* Bentl. d e g Orig. (int. iv. 660) Ambr. (de Noe 8. 24) Aug. (viii. 444) Iul. ap. Aug. (x. 623) Cassiod. (P. L. lxx. 1297) cum gr. ἀναγκαῖα.

23. que pr. MPW. putamus (δοκοῦμεν) etiam Iul. ap. Aug. (x. 623): uidentur Aug. (viii. 355, 444). ignobiliora (ignou. L, ignorab. A; ignobiliorā P) = ἀτιμότερα: inhonorabiliora Iul. ap. Aug. (x. 623); uiliora Aug. (viii. 355, 444); ignobilia HS. membra (-brā P): om. (Bentl.) Aug. (viii. 355, 444) Cassiod. (P. L. lxx. 1297) cum gr. (exc. DEFG al. 2). esse om. Z. > esse membra CDKOST c d e g Ambrst. Ambr. (Noe 8. 24; ep. 72; off. min. i. 18) Iul. ap. Aug. (x. 623) cum gr. DEFG. corporis: + nostri Ambr. (ep. 72). > corporis esse P. his (hiis MSW, is P*): om. Ambr. (ep. 72). honorem (τιμήν): honestatem Ambr. (ep. 72). habundantiorem pr. C(-tiarem C*)DLOSTU, abundanciorem P. > abundantiorem honorem H Ambrst. Ambr. (off. min. i. 18) Aug. (viii. 355, 444) contra gr. circumdamus (circund. [illegible]; circumdamur F^{med}): circumponimus Aug. (v. 1111, viii. 355, 444); gr. περιτίθεμεν; deinde + et quae inhonesta sunt nostra · abundantiorem circumdamus F* (improbauit cor.). > abund. circumd. honorem Sedul. quae sec. (que MPW): om. Z* Iul. ap. Aug. (x. 1152, 1170). inhonesta (inon. L) = ἀσχήμονα: inhonesta uel turpia g; uerecundiora Z* d e Hieron. (ii. 372, iii. 398) Iul. ap. Aug. (x. 1152, 1170); uerecunda 'nonnulli interpretes' ap. Aug. (x. 624), sed Aug. ipse praetulit inhonesta (cf. x. 648). sunt om. Z* d e Iul. ap. Aug. (x. 1152, 1170). nostra: membra c (sed cor. uat. 'non membra'). > nostra sunt g Hieron. (iii. 398). abundantiorem sec. (hab. CDLOSTUZ*; abundatiorem M*, abundanciorem P) = περισσοτέραν: maiorem Iul. ap.

Digitized by Google

habent
24 honesta autem nostra
nullius egent
sed deus temperauit corpus
ei cui deerat abundantiorem
tribuendo honorem
25 ut non sit schisma in corpore
sed id ipsum pro inuicem
sollicita sint membra
26 et si quid patitur unum
membrum
conpatiuntur omnia membra
siue gloriatur unum membrum
congaudent omnia membra

Aug. (x. 623, 1152), *cf. Tert. Hieron. infra.* **honestatem** (onest. L, host. S*) = εὐσχημοσύνην: honorem *Ambrst. cf. Tert. Hieron. Aug. infra.* > honest. abund. (habund. DZ*) DZ* *Bentl. d e g Ambr.* (*ter*) *cum ord. graeco. Libere citant* inhonestioribus maiorem circumdamus honorem *Tert.* (*res.* 9), inhonesta corporis nostri maiore honore circumdamus *Hieron.* (v. 150), quae inhon. sunt nostra his abund. honorem circumponimus *Aug.* (v. 1111), q. uerecundiora nos. s. his maiorem honorem circumdamus *Hieron.* (iii. 398), q. uerecundiora s. maiore honestate circumdari *Hieron.* (ii. 372).

24. **honesta autem** (au *sup. lin.* P) **nostra** (τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν): honestiora autem nostra *d e*; quae autem honesta sunt nostra D *Ambrst. Aug.* (viii. 355, 444) *Sedul.* (*om.* nostra), q. au. su. hon. nostra *Iul. ap. Aug.* (x. 623); onestatem nostram L. **nullius egent** (heg. C, aeg. H) = οὐ χρείαν ἔχει: nullo egent *Iul. ap. Aug.* (x. 623); non opus habent *Aug.* (viii. 355, 444); *deinde* + honorem *d e, et* + τιμῆς DEFG. **sed** *om.* W. **ei** (et M): si *d e*; *om. cor. uat. mg. Disting.* corpus ei, cui deerat 𝔖. **deerat** (de||erat A, de erat NS *cor. uat.*, deerant T, dederat O[2]): deest D *Sedul.* **abundantiorem** (hab. CDLOSTU; abundanciorem P) **tribuendo** (-da O*, -di B) **honorem** (+ *ras. c.* 5 *litt.* U) = περισσοτέραν δοὺς τιμήν: plus trib. honorem *d e*, plus tribuendo uel abundantiorem dando honorem *g*; abundantiore dato honore *Iul. ap. Aug.* (x. 623, 1152); maiorem honorem dans *Aug.* (vi. 311, viii. 355, 444, 509); abund. hon. tribuit *Sedul.*

25. *Uersum* 16 (**et si dixerit auris** *etc.*) *uidetur hoc loco legisse Sedul.* huti C. **sit** (esset *Aug.* viii. 355): sint DZ* *g Sedul.*, essent *Aug.* (v. 1376, vi. 311, viii. 444, 509). **schisma** (σχίσμα ABCD[b et c]EK *al. plur.*) *cum* ACGZ* *vg. Ambrst.* (*cf.* I *Cor.* i. 10, *et Ioh.* ix. 16), *et* scisma BHΘKL MNOPTUVWZ[c] *c f*, scisa S, *etiam* scissura *d e Aug.* (viii. 355) *Iul. ap. Aug.* (x. 623, 1152) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 538), separatio *Ambrst.* (*cod. Corb.*): scismata DF *g Sedul.*, scissurae *Aug.* (v. 1376, vi. 311, viii. 444, 509), *et* σχίσματα ℵD* FGL *min.* **id ipsum** (*uno uerbo* ℌℭ) *codd. plur.* ℌℭ *d e f, et* ipsum B, idem ipsum *Aug.* (vi. 311, viii. 355, 509) = τὸ αὐτό *gr. plur.*: in id ipsum (idipsum 𝔊𝔖) DIIΘW𝔊𝔖 *c g*, ad ipsum S; eadem ipsa *Iul. ap. Aug.* (x. 623) *et* τὰ αὐτά D*FG *arm.*; *om. Ambrst. Sedul.*; *deinde* + sint *g*; + ut *Aug.* (vi. 311, viii. 355, 509). **pro**: *om.* N; + se *Iul. ap. Aug.* (x. 623). **sollicita** (soli. DS *vg.*) **sint** (sunt A*DH *f*) = μεριμνῶσιν (-μνᾷ DEFG): cogitent *Iul. ap. Aug.* (x. 623). **membra** *om.* C* (+ C[1]).

26. **et si quid** (siquid N𝔊ℌ) = καὶ εἴ τι BFG: et siue *Aug.* (vi. 311, viii. 355), *et ita uoluit Bentl.** (*deinde correxit*), *cum gr. plur.* καὶ εἴτε; et si *Cypr.* (*ep.* 17) *Aug.* (iii. 2. 674, 895, v. 1413) = και ει 31; si *Cypr.* (*epp.* 55; 62) *Aug.* (iii. 2. 844, iv. 154, v. 228, viii. 374); quia si *Aug.* (ii. 113, v. 1136, ix. 56); si enim *Hil.* (*ps.* 140). **patitur** (-mur D*): conpatitur *Hil.* (*ps.* 140). **unum membrum** *pr.* (-rorum Z*) = ἓν μέλος: > membr. unum *Cypr. cum gr. Orig.* (i. 214). > un. me. patitur (conp. *Hil.*) *Hil.* (*ps.* 140) *Aug.* (v. 1136, 1413). **conpatiuntur** (comp. HKUℌ𝔖ℭ *Tisch.*, cōp. 𝔊, conpaciuntur P) = συνπάσχει: patiuntur S; conpatiantur *d e*. **omnia** *pr.* (πάντα *non uariat*): *om.* B; et omnia *Hil.* (*ps.* 140); et cetera *Cypr. Hil.* (*ps.* 118 *zain*). menbra *pr.* Z*. **siue** (εἴτε *omnes*) *etiam Aug.* (vi. 311, viii. 355): et si *Cypr. Ambrst.* (*ad Rom.* xii. 15) *Aug.* (ii. 113, iii. 2. 674, 845, 895, iv. 154, v. 1413, viii. 508); et si quid L[2]; ita cum *Aug.* (v. 1136). **gloriatur** (δοξάζεται) *codd. plur.* (-aetur Z*) *vg. c f g Aug.* (iii. 2. 895), gloriantur F: glorificatur CDT *Bentl. Ambrst. Aug.* (*fere semper*) *Pel. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 433, 579), glorificetur *d e*, glorificat Θ*; laetatur *Cypr. Ambrst.* (*ad Rom.* xii. 15) *Sedul.*; gloriari *hoc tantum loco in N. T. Hieronymiano respondet graeco* δοξάζεσθαι; *alibi fere semper* = καυχᾶσθαι, *sed* = κατακαυχᾶσθαι *Rom.* xi. 18, *Iac.* iii. 14, = ἐνκαυχᾶσθαι II *Thess.* i. 4. **unum membrum** *sec. etiam Cypr.* (*ep.* 55): > membr. unum *Cypr.* (*epp.* 17; 62) *cum gr. Orig.* (i. 214); *gr. plur.* ἓν μέλος, *sed* μέλος *tantum* ℵ*AB. > siue gloriantur un. me. conpatiuntur omn. membra F*. **congaudent** (συνχαίρει): congicudant *lapsu* Z*; congaudeant *Ambrst.*; conlaetantur *Cypr.* **omnia** *sec.* (πάντα *non uariat*): cetera *Cypr.* (*ep.* 17), et cetera *Cypr.* (*epp.* 55; 62). menbra *sec.* Z. **siue gloriatur . . . membra** *om.* L* (+ L[2]). > si glorificatur un. me. cong. omn. me. et si patitur un. me. compat. omn. membra *Aug.* (v. 174, viii. 508).

Digitized by Google

27 uos autem estis corpus christi
et membra de membro
28 et quosdam quidem posuit
deus in ecclesia
primum apostolos
secundo prophetas
tertio doctores
deinde uirtutes
exin gratias curationum
opitulationes
gubernationes
genera linguarum
29 numquid omnes apostoli?
numquid omnes prophetae?
numquid omnes doctores?
30 numquid omnes uirtutes?
numquid omnes gratiam
habent curationum?
numquid omnes linguis
loquuntur?
numquid omnes interpretantur?
31 aemulamini autem charismata maiora.

---

27. **autem** *om.* (*ad init. pericopes*) *t Hil.* (*trin.* viii) *Orig.* (*int.* iii. 889, iv. 564) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 538). > corpus estis *g Ambr.* (*luc. l.* vii. 209) *cum gr.* FG. cristi T. **de** (ex *d e*) **membro** *codd. plur. vg. uett. plur.* = εκ μελουσ D*, *cf.* ex membris *Ambr.* (*luc. l.* vii. 209, viii. 26): ex parte *g Orig.* (*int.* iii. 61, 889, iv. 564, 600) *Hieron.* (v. 922) *Aug.* (v. 498, 695) *Priscill.* (*p.* 83 *ed. Schepss*), *et* ἐκ μέρους *gr. longe plur.*; *om.* D *Hil. Aug.* (*saepius*).

28. **et quosdam** (s *sup. lin.* T) **quidem** (quidam L) = καὶ οὓς μέν: *om.* quidem P *d e Ambrst.*; alios enim *Hieron.* (vii. 615). **posuit** (poss. S): constituit *Aug.* (viii. 317, *cf.* 313). aeclesia CS, aeccles. LNU*, egles. T, ecles. P, aecless. D, eclets. M. > in eccl. (+ enim *Iren.*) pos. deus *Iren.* (*Mass. p.* 223) *Orig.* (*int.* iv. 600). **primum**: primo *capitula codd.* CHΘTU (*supra p.* 168) *Iren.* (*p.* 263) *Orig. Ambr.* (*ps.* 118 *tau*; *spir.* ii. 13) *Hieron.* (vii. 615) *Aug.* (x. 209) *Priscill.* (*can.* 48, *uide supra p.* 26) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 538); *om. Iren.* (*p.* 223); *deinde* + quidem N^{1} *Ambrst.* > deus pr. pos. in eccl. *Ambrst.* (*in Eph.* ii. 20). apostholos C, apostolus O*Z*. **secundo**: secundos W; secundum *d g*; deinde *Aug.* (viii. 318, 587, *cf.* 313); *om. Iren.* (*p.* 223). profetas DOS. **tertio** (-cio PW): *om. Iren.* (*p.* 223). **doctores** (διδασκάλους): magistros *d e Hil.* (*trin.* viii) *Priscill.*; magistros uel doctores *g*. **exin** A*CD G*H(i *in ras.*)ΘO*P*SV*WZ^{c} *Bentl. c Cassiod. disc.*, *et* exinc *t*: exinde $A^{c}BFG^{1}KLMNO^{c}P^{c}TU$ V^{c}Z* *vg. Tisch. f*; deinde *Ambrst. Aug.* (x. 209) ἔπειτα *ut udtur legentes cum gr.* ℵABC *min.* (*cf. supra* **deinde uirtutes** = ἔπειτα δυνάμεις), *cum* **exin** *uel* exinde *graeco* εἶτα KL *al. pler. respondeat*; et *Hil. Hieron.* (ii. 361, vii. 615); *om. d e g Ambr.* (*spir.* ii. 13) *cum gr.* DEFG. **gratias** (χαρίσματα) *codd. plur.* (gracias P; gratia A*FL MN *t*) *vg. c f Hieron.* (ii. 361) *Sedul.*, *cf.* gratiam *Ambrst. Ambr.* (*spir.* ii. 13): genera $Θ^{mg}$; donationes *d e Aug.*, donationes uel gratias *g*; dona *Hieron.* (vii. 590, 615). **curationum** (ἰαμάτων): sanitatum *d e g Hieron.* (vii. 615) *Aug.* *Pro* **gra. curat.** *habet* curationes infirmitatum *Hil.* **exin gratias curationum** *om. Pel.* **opitulationes** (hop. C; opitulaciones P) = ἀντιλήμψεις: adiutoria *d Aug.*, adauctoria *e*; opitulationes uel adiutoria *g*; auxiliorum potestates *Hil.*; protectiones L^{c}; *om.* L*. gubernaciones P. **genera** (dona generum *codd. aliq. ad Hil.*) **linguarum**: *om. Pel.*; + interpretationes (interprae. Z*) sermonum Z*ϛ 𝔖ℭ *cor. uat.* *Ambrst.* (*codd. aliq.*), *cf. Luc. Brug.* (*cor. Roman. ad edit. Uulg.*) '*correctoribus uisum non est omittere* interpretationes sermonum, *quamuis Graeco consentanee ab aliis libris omittatur*'; *ex uersu* 10 *fluxit*.

29. **numquid** *pr.* (nunq. ϛ𝔔): + enim *Aug.* (iv. 205). **omnes** *pr. om.* O*. apostholi C. nunquid *sec. et tert.* Wϛ𝔔. **prophetae** (profetae DS, profete O, prophete MUW): *inceperat* apost *scribere* P*, *deinde correxit ipse.* **numq. omn. prophetae** *om. c.* **omnes** *tert. om. g* (*non autem* G^{gr}). **doctores** (διδάσκαλοι): magistri *d e g Hieron.* (ii. 697); pastores *Ambr.* (*Ioseph* 76). **numq. omn. doct.** *om. Aug.* (iv. 672).

30. *Inc. uers.* **numquid omnes uirtutes** *Stephanus* 1555 ℭ: *inc.* **numq. omn. gratiam** *Tisch. T. G.* 8, *von Soden.* nunquid *semper* ϛ𝔔. **omnes** *pr.*: + cunctas habent *Hieron.* (ii. 697, *sed om.* cunctas *codd. Uatic. et Regin.*). **uirtutes**: *inceperat* dei *scribere* P*, *deinde correxit ipse.* **numq. omn. uirtutes** *om. Aug.* (iv. 205). **numquid** *sec.*: num *Ambrst.* omnis *sec.* P. **gratiam** (gratia F, graciam P) *codd. plur. vg. c f contra gr.* χαρίσματα: gratias OS *Bentl.*, gratiarum B*; dona *Aug.* (ii. 184, iii. 2. 405, iv. 205, 672, 676, v. 490); dona uel gratias *g*; donationes *d e Hieron.* (ii. 697). **curationum** (-cionum P) = ἰαμάτων: sanitatum *d e Hieron.* (ii. 697) *Aug.* (iii. 2. 405, iv. 205); sanitatum uel curationum *g*. > curationum habent F. omnis *tert.* P. **loquuntur** (locuntur BCKU, loquntur DS; loqu^{v}ntur H *sed* ^{v}n *in ras.*): loquentur T. **interpretantur** *cum* DG MPSWZ^{c} *vg.* (*cf. Act.* iv. 36, ix. 36, xiii. 8): interpraetantur ABCFHΘKLNTUVZ*, *cf. Mt.* i. 23, *Mc.* v. 41 *etc.*; intepraetentur O*, intepraetantur O^{c}.

31. *Inc. nouum capitulum* **aemulamini** BDM OPSVZ *m* (*p.* 349 *Weihrich*); *inc.* **et quosdam**

Et adhuc excellentiorem
uiam uobis demonstro
XIII. 1 si linguis hominum loquar
et angelorum
caritatem autem non habeam
ſactus sum uelut aes sonans
aut cymbalum tinniens
2 et si habuero prophetiam
et nouerim mysteria omnia
et omnem scientiam
et habuero omnem fidem
ita ut montes transferam

(*u.* 28) CTU; *inc.* **et adhuc** (*infra*) AFKNW, *cf. Aug.* (iii. 2. 363, v. 192, 502, 763, ix. 94, x. 736); *etiam* **Si linguis** *magna litera initiali* O. **aemulamini** (haem. C, em. DMOSW) = ζηλοῦτε, *cf.* aemulemini *Sedul.*: zelamini *Hieron.* (vi. 535). **autem** *om.* P *Ambrst. Hieron.* (ii. 697). **charismata** (χαρίσματα) *cum* A(*sic*; *perperam* car. *Tisch.*)GΘ*KLN^{1}OUVWZ^{c} *vg. cor. uat.*, *et* carismata BCDF^{c}MPSTZ* *c t*, xarismata *f*: dona F*HΘ^{c} *d e g m Orig.* (*int.* ii. 141, iv. 649) *Hieron.* (ii. 361, 697); donatiua *Tert.* (*uide infra*), *cf. ad Rom.* vi. 23. **maiora** *cum* AGΘ*MPU *Bentl. f Orig.* (*int.* iv. 649) *Hieron.* (ii. 361, 697, vi. 535), *correctio ut uidetur Hieronymiana* (*cf. capitula codd.* BV, *supra p.* 169) = μείζονα ℵABC *min.*: meliora BCDFHΘ^{c}KLN^{1}OSTVWZ *vg. c d e g m t Orig.* (*int.* ii. 141) *Ambrst. Ambr.* (*ps.* 36; *uid.* 5) *Hieron.* (vi. 535 *codd. duo Palat.*, 687) *Sedul. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 257) *cum gr.* DEFGKL *al. longe plur.* κρείττονα, *cf.* 'meliorum donatiuorum *sectatores simus*' *Tert.* (*uxor.* i. 3). charism. mel. *om. ut udtur* N*. > mel. char. *Ambr.* (*bis*). *Post* **maiora** (*uel* meliora) *pergit* magis autem ut prophetetis *Orig.* (*int.* ii. 141, iv. 649) *ex* xiv. 1, *pergit* omnia haec operatur unus atque idem spiritus diuidens *etc. Hieron.* (ii. 697) *ex uersu* 11 *huius capituli.* **et** *om.* N *d e g cum gr.* FG *syr. pesh.* **adhuc** (aduc C): + magis *Ambrst.* **excellentiorem** (exelent. S, excellenc. PW): maiorem *d e m*; supereminentiorem *Aug.* (iii. 2. 339, 363, 529, v. 502, ix. 94, x. 736), supereminentem *Aug.* (iii. 1. 121, iii. 2. 800, iv. 752, v. 192, 763); *gr.* καθ' ὑπερβολήν. > uobis uiam LP *m Aug.* (v. 502) *Pel.* **demonstro** (demun. P) = δείκνυμι: demonstrabo CDFT *g* (> dem. uobis).

XIII. 1. **si linguis**: et singulis S* (*quod corrigere uoluit in* et si linguis S^{c}, li *super* sin *scribendo*; *sed* gulis *intactum reliquit*); + omnium Z*, *cf. t Optat. infra.* **hominum**: omnium *t*. **et**: aut *m*. hangelorum C, anguel. D. charitatem *vg.* **autem** *om.* F*. **factus sum** (γέγονα *plur.*): unum sum *f*^{c} (unum *tantum super* F^{gr} *scr.*) *g m Ambrst.*, in unum sum *d e*; *et* ἕν εἰμι D*E*FG. **uelut** (e *ex* u M; ueluti C, uelud PW) *etiam Aug.* (v. 672, 763), *et* ut O *d e m Aug.* (iii. 2. 398, v. 491, 689, 1515), sicut S, tamquam *Aug.* (iii. 2. 339), quasi *Hieron.* (vi. 701, vii. 517, 633), *contra gr.*: uel A* (= ἢ FG); *om. Bentl. Optat.* (*uide infra*) *Aug.* (*saepius*) *cum gr. plur.* **aes** (es MW) *etiam Hieron.* (iv. 285): aeramentum DLP *d e m t Ambrst. Optat. Hieron.* (vii. 633) *Aug.* (*semper*) *Pel. Priscill.* (*p.* 16 *ed. Schepss*). resonans *Ambrst.* **aut**: et *Hieron.* (vii. 517, 633) *Aug.* (iii. 2. 695, v. 193). cimbalum KSTW. **tinniens** (tini. M*P) = ἀλαλάζον: concrepans *Hieron.* (vii. 517), *cf. Aug.* (iii. 2. 675). *Libere Optatus* (iii. 8) '*Paulo dicente* si . . . loquar omnium gentium linguis etiam angelorum . . . et caritatem in me non habeam nihil sum sed ero aeramentum tinniens in deserto' *etc.*

2. **habuero** *pr.* (ab. C; hubero Z*): habeam *d e g m* (*Aug.*, *uide infra*); *gr.* ἐὰν ἔχω; *deinde* + omnem *Aug.* (*saepius*). profetiam DOS, prophetam U*. **et** *sec.* + si *Ambrst.* (*semel*) *cf. Aug. infra.* **nouerim** (u *sup. lin.* T) *codd. vg. uett. Ambrst.* (*semel*): sciero *Ambrst.* (*semel*) *Aug.* (*saepius*); sciam *Aug.* (*interdum*); *gr. plur.* εἰδῶ; ἴδω AD* 17. 47*. 72 *al.*; ουδα (*pro* οιδα) FG. **mysteria** (mist. CDSTWZ*, mistiria P) = μυστήρια: sacramenta *Tert.* (*res.* 23) *Aug.* (*semper*). > omn. myst. *Ambrst.* (*bis*), > omn. sacr. *Aug.* (*semper*). **et** *tert. om.* A*. scienciam PW. **et omn. scient.** *om. Aug.* (*saepius*; *uide infra*). **et** *quart. sine addit. cum* ACGHΘLNTUVWZ^{c} *f Aug.* (*interdum*) *et gr. min. pauc. Bas.* (3. 303): + si BDFKMOPSZ* *vg. uett. plur. Cypr.* (*test.* iii. 3; *unit.* 14) *Zeno* (i. 2) *Ambrst. Ambr.* (*ep.* 78) *Pacian.* (*ep.* 2) *Orig.* (*int.* iv. 522, 531) *Hieron.* (v. 507, vii. 93, 134) *Aug.* (*saepius*) *et gr. paene omn.* **habuero** *sec.*: habeam D *d e g Orig.* (*int.* iv. 522, 531) *Ambr.* (*ps.* 45; *luc. l.* vii. 176) *Aug.* (*interdum*). **omnem** *sec.*: *om. Cypr.* (*test.* iii. 3 *cod.* M; *unit.* 14) *Aug.* (iv. 174, v. 491); totam *Hieron.* (v. 507, vii. 93, 134). > totam fidem habuero *Hieron.* (v. 507, vii. 134), > fidem habeam *Aug.* (iv. 174). *Ordo uerborum quam maxime turbatus est apud Augustinum*; *cum ordine nostro interdum concordat*, *sc.* si (et si ix. 382) habuero (habeam ix. 382) proph. et sciero (sciam ix. 382; nouerim *Petil.*) omn. sacr. et omn. scient. et si habuero omn. fidem (iv. 1582, v. 1349, vi. 110, ix. 86, 382; *cf. et* iii. 2. 695, *et Petilianum ap. Aug.* ix. 265); *sed* > si habuero omn. scient. et sciam omn. sacr. et habeam omn. proph. et habuero omn. fidem (iii. 2. 343); > si sciero omn. sacr. si habeam omn. proph. et omn. scient. si habeam omn. fidem (ix. 619); > si sciero (sciam v. 192, *cf.* ix. 116) omn. sacr. et omn. scient. et (+ si ix. 116, 533) habuero (habeam v. 192, *cf.* ix. 116; + omnem ix. 116, 533) proph. et omn. fidem (iii. 2. 363, v. 192, ix. 533; *cf.* ix. 116); > si scires

Digitized by Google

caritatem autem non habuero
nihil sum 3 et si distribuero
in cibos pauperum
omnes facultates meas
et si tradidero corpus meum
ut ardeam

caritatem autem non habuero
nihil mihi prodest.
4 Caritas patiens est
benigna est
caritas non aemulatur
non agit perperam

omn. sacr. et omn. haberes scient. omn. proph. et omn. fidem (v. 698); > si sciero (sciam iii. 2. 398, v. 689) omn. sacr. (> omn. sacr. sci. iii. 2. 339 *semel*) et (+ si v. 689) habuero (habeam iii. 2. 398, v. 689) omnem (*om.* iii. 2. 339 *bis*) proph. et omn. fidem (iii. 2. 339 *bis*, 398, 859, v. 672, 689); > si sciero omn. sacr. et omn. scient. et habuero fidem (v. 491); > si habeam omn. scient. et proph. et omn. fidem (v. 510); > si habuero proph. et si sciero omn. sacr. et si habuero omn. fidem (x. 736); > si habeam omn. proph. et omn. fid. et omn. scient. (iv. 512); > si habuero omn. fid. ita ut mon. transferam car. autem non habeam ni. sum et si sciero omn. sacr. et omn. proph. (v. 20); *ordinem* prophetia ... sacramenta ... scientia (*om.* fides) *sequitur* (viii. 990). **ita** *om. Aug.* (iii. 2. 343, 695). **tranferam** S. **caritatem** (char. *vg.*, caretatem P): agapen *Cypr.* (*test.* iii. 3 *codd.* BL^1). **autem** *om.* L*P *Zeno.* **habuero** *tert.*: habeam DKOSVZ^c *cor. uat. mg. d e g m t Cypr.* (*bis*) *Pacian. Zeno Ambrst. Ambr.* (*ps.* 45; *ep.* 78) *Optat.* (*uide ad u.* 1) *Hieron.* (vii. 93) *Aug.* **nihil** (nichil K) **sum**: nihil mihi prodest (*ex u.* 3) D *Ambrst. Ambr.* (*ps.* 45; *ep.* 78) *Hieron.* (vii. 93), *et gr.* A ουθεν ωφελουμαι.

3. **et** *ad init. om. m.* **si** (*om.* G*) **distribuero** (diristrib. M*) **in cibos** (ciuos C, cibus N*) **pauperum omnes facultates meas** *codd. plur. vg. c f* t* = ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου: > si distribuero omn. fac. meas in cibos pauperum DS *Pel.*, si dist. omn. substantias meas in cib. paup. *f*^{c} (*super* F^{gr} *scr.*), si dist. omn. fac. uel subst. meas in cib. paup. *g*, si distribuero (erogauero *m*) omn. subst. meam pauperibus *m Petilianus ap. Aug.* (ix. 265), si distribuero (-buam v. 689, vi. 123, 179, viii. 198) omnia mea pauperibus *Aug.* (*saepius*), si donauero omn. fac. meas et si distribuero omn. mea paup. *Aug.* (v. 1349); > si in cibos (+ pauperum *Pacian.*) diuisero omn. subst. meam *d e Pacian.* (*ep.* 2), si in cibos (+ pauperum *Zeno*) distribuero omnia mea *Cypr.* (*test.* iii. 3; *unit.* 14) *Zeno* (i. 2); *breuiorem formam exhibent* si distribuero omn. subst. meam *Aug.* (vi. 110; *cf.* iii. 2. 695, viii. 990), si erogauero omn. subst. meam *Ambrst.*, si expendero omn. subst. meam *Hieron.* (i. 583). **si** *sec. om. d e Hieron.* (i. 583) *Aug.* (iii. 2. 363, 864, iv. 744, v. 192, 690, viii. 198, ix. 288) *Sedul.* **tradidero** (traded. P): tradam *Aug.* (iv. 512) *Optat.* (iii. 8). **meum**: + ita DKLVWZ^2 *vg. c f Cypr. App.* (*p.* 85 = *Rebapt.* 13) *Aug.* (iv. 581) *Sedul.* > corp. meum tradidero *Cypr. App.* **ut**: uelut U*. **ardeam** (καυθήσομαι DEFGL *al. permu.*, καυθήσωμαι CK *al. plur.*) *codd. plur. vg. uett. Cypr. Zeno Ambrst. Hieron.* (i. 583) *Aug.*, *et* ardeat AΘ*PZ* *Cypr.* (*test.* iii. 3 *cod.* V) *Aug.* (iv. 512) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 893), *cf.* exurar igni *Cypr. App.*, ad comburendum *Pacian.*, exurendum *Tert.* (*Prax.* 1), *cf. etiam* corpus meum flammis tradam *Optat.*: glorier *tantum Hieron.* (vii. 517 = *comm. in Gal. c. ann.* 386–7 *scr.*) *et addit* '*Scio in latinis codd. in eo testimonio quod supra posuimus* si tradidero corpus meum ut glorier, ardeam *habere pro* glorier; *sed ob similitudinem uerbi, qua apud graecos* ardeam *et* glorier, *id est* καυθήσομαι *et* καυχήσομαι *una literae parte distinguitur, apud nostros error inoleuit; sed et apud ipsos graecos exemplaria sunt diuersa*'; *cf.* iv. 688 (= *comm. in Esai. c. ann.* 408 *scr.*) '*unde et apostolus, si etiam corpus suum tradat martyrio ut* ardeat, *siue* glorietur (*utrumque enim fertur in exemplaribus*), *absque dei caritate, quae est in cordis conscientia, frustra se dicit sanguinem fundere*'; καυχήσωμαι *legitur in* ℵAB 17 *Pel.* (*comm., teste Souter*). **et si trad. . . . ardeam** *om. Aug.* (vi. 123, 179). **caritatem** (char. *vg.*): agapem *Cypr.* (*test.* iii. 3 *codd.* VBL); dilectionem *Cypr. App. cf. Tert. infra.* **autem** *om.* Θ *Aug.* (v. 1349). **habuero** *etiam Hieron.* (i. 583) *Aug.* (iii. 2. 882, v. 192, 960): habeam BC(ab.)DT *d e g m t Cypr. Pacian. Zeno Hieron.* (vii. 517) *Aug.* (*fere semper*) *Pel. Cassiod.* **carit. au. non hab.** *om. Ambrst. Aug.* (viii. 990). **nihil mihi prodest** (prode est FMT*; prode erit *Hieron.* i. 583; > prodest mihi *d e*) = οὐθὲν ὠφελοῦμαι: nihil proficio *Cypr.* (*et Cypr. App.*) *Zeno*, *cf. Tert.* (*Prax.* 1) 'et si corpus suum tradidisset exurendum nihil profecisset dilectionem dei non habens'.

4. *Distinximus* caritas patiens est: benigna est: caritas non aemulatur *etc. cum codd. nostris omn., et vg. et edd. antt.*: *contra* caritas patiens est | benigna est caritas | non aemulatur caritas *d cum gr.* D, *et ita Lachmann, Tisch. T. G.* 8, *von Soden.* **caritas** *pr.* (char. *vg.*): dilectio *Tert.* (*pat.* 12) *cf. Hieron.* (vii. 510) *Aug.* (viii. 875); agape *Cypr.* (*test.* iii. 3 *codd.* LB); + autem L; + enim *Ambr.* (*fid.* v. 5) *Hieron.* (vi. 778). **patiens** (pac. PW) **est** (*om.* S) = μακροθυμεῖ: magnanimis est *Tert. Optat.* (vii. 3), magnanima est *Cypr.* (*test.* iii. 3; *unit.* 14; *bono pat.* 15; *zel. et*

Digitized by Google

non inflatur
5 non est ambitiosa
non quaerit quae sua sunt
non inritatur
non cogitat malum
6 non gaudet super iniquitatem
congaudet autem ueritati
7 omnia suffert
omnia credit
omnia sperat
omnia sustinet.
8 Caritas numquam excidit
siue prophetiae euacuabuntur
siue linguae cessabunt

---

liu. 13) *Ambrst. Aug.* (v. 1349, x. 736) *Petilianus ap. Aug.* (ix. 265); *deinde* + caritas *Cypr.* (agape *codd.* LB *ad test.* iii. 3) *Optat. Hieron.* (i. 517) *Aug.* (v. 1349). **benigna est** (*χρηστεύεται*): benefica est *Tert.*, iucunda est *Ambrst.*; et benigna (*sine* **est**) *Petil.* **caritas** *sec.* (char. *vg.*): agape *Cypr.* (*test.* iii. 3 *codd.* LB); *om. Tert. Orig.* (*int.* iv. 532) *Ambr.* (*luc. l.* v. 77; *fid.* v. 5) *cum gr. min.* 41. 71. **non aemulatur** (em. DMOPSW) = *οὐ ζηλοῖ*: non zelatur *Optat. Hieron.* (i. 344, vii. 497), non zelat *Cypr.* (*zel. et liu.* 13); *libere* non inuidens *Orig.* (*int.* iv. 621); *om. Orig.* (*int.* iii. 832); *deinde* + caritas *d e g m Cypr.* (*test.* iii. 3; agape *codd.* LB) *Optat. cum gr.* ℵACDEFGKL *al. pler.* **non agit perperam** (*οὐ περπερεύεται*): non agit perpera NO*, non est perpera *d e m*, non perperat uel non perperam agit *g*; nec proteruum sapit *Tert.*; *om. Cypr.* (*bono pat.* 15) *Ambr.* (*luc. l.* iv. 47, v. 77; *fid.* v. 5) *Optat. Hieron.* (i. 517) *Aug.* (ii. 143, 144, 442, x. 236). **non inflatur** (*οὐ φυσιοῦται*): non inflat *Aug.* (ii. 143). > non infl. non ag. perperam (> perp. ag. *Ambrst.*) *Orig.* (*int.* iii. 832) *Ambrst. Hieron.* (vii. 715) *Aug.* (v. 25) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 698); > non infl. non inritatur non ag. perp. *Cypr.* (*unit.* 14); > non infl. non aemul. non ambitiosa est nòn perp. ag. *Orig.* (*int.* iv. 532).

5. **non est ambitiosa** (hamb. C, ambiciosa P) = *οὐκ ἀσχημονεῖ*, *cf.* non ambitiosa est *d e m Orig.* (*int.* iv. 532) *Ambrst.*: non dehonestatur *g Aug.* (v. 1350, x. 736); non proteruit *Tert.* (*pat.* 12); *om. Ambr.* (*fid.* v. 5) *Optat.* (vii. 3). **non quaerit** (quer. CMPSVWZ*) **quae** (que MPW) **sua sunt** = *οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς* (*το μη εαυτησ* B): non quaerit sua uel propria *g*; nec sua requirit *Tert.*; *om. Orig.* (*int.* iii. 832, iv. 532, *non autem* 621). **non est amb. n. qu. q. sua sunt** *om. Cypr.* (*test.* iii. 3; *unit.* 14; *bono pat.* 15). **non inritatur** ACDFGHMO*PSZ*, non irr. BΘKLNO^{c}TUVW Z^c *vg.* = *οὐ παροξύνεται*: nec incitatur *Tert.* **non cog. malum** *om. Orig.* (*int.* iv. 532).

6. *Praetermittunt hunc uersum Orig.* (*int.* iv. 532) *Cypr.* (*unit.* 14 *codd. plur.*). gaudit S. **super iniquitatem** *codd. longe plur.*, *et uett. d e t*: super iniquitate DO(*forsan fuerat* -tē)WZ^c *vg. c g*; in iniquitate *Ambrst.*; iniquitate *f m*; super iniustitiam *Cypr.* (*test.* iii. 3 *codd.* VR *ad unit.* 14); *gr.* *ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ*. **congaudet** (*συνχαίρει*): conlaetatur *Cypr.* (*test.* iii. 3); gaudet *m*. **ueritati**: ueritatem P, ueritate *m*, in ueritate *Cypr.* (*test.* iii. 3). **cong. au. uerit.** *om. codd.* VR *ad Cypr.* (*unit.* 14).

7. **suffert** (-fret Z) = *στέγει*: tolerat *Orig.* (*int.* iv. 532) *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 728, v. 25, 1350, ix. 344, x. 736) *Petilianus ap. Aug.* (ix. 265), *cf. Tert. infra*; patitur *Orig.* (*int.* iii. 31) *Hieron.* (i. 344); diligit *Cypr.* (*test.* iii. 3; *unit.* 14; *bono pat.* 15) *Zeno* (i. 2) = *forsan* *στέργει* *ut monet Tisch. T. G.* 8. credet P. speret Z*. > omnia sperat omn. cred. *m Sedul.* **sustinet** (*et. Hieron.* vii. 497) = *ὑπομένει*: suffert *Aug.* (v. 1350, x. 736); tolerat *Orig.* (*int.* iii. 31); + omnia dilegit D. > omnia sust. omn. cred. omn. sper. omn. patitur *Orig.* (*int.* iii. 832 *omissis* omn. pat.) *Hieron.* (i. 344, *cf.* 517). *Tantum* dilectio omnia sustinet omnia tolerat *Tert.* (*pat.* 12).

8. charitas *vg.* nunquam WϚ𝔐. **excidit** *cum* CFLS*TWZ* *vg. c m Orig.* (*int.* iii. 832) *Zeno* (i. 2) *Hieron.* (vii. 497), *et* excedit ABDKMN*O* VZ^c *t*, = *ἐκπίπτει* ℵ^{c}C^{3}DEFGKLP *al. pler.*: excidet GHΘN^{c}O^{c}S^{1}U *d e f Tert.* (*pat.* 12) *Cypr.* (*test.* iii. 3 *codd.* WL; *unit.* 14) *Petilianus ap. Aug.* (ix. 265) *Sedul.*; scidit P; cadit *Orig.* (*int.* iii. 31, iv. 568) *Ambrst. Ambr.* (*off. min.* ii. 7) *Aug.* (iii. 1. 671, iii. 2. 886, v. 502, 1350, 1366, x. 736) = *πίπτει* ℵ*ABC* *etc.*, *et* cadet *Orig.* (*int.* iv. 569); excidit uel cadit *g*; *deinde* + sectamini caritatem Z*. **siue** *pr.*: + autem *Aug.* (viii. 478). prophetie WZ*, profetiae DOS, prophiae V. **euacuabuntur** (aeuac. FL) = *καταργηθήσονται*: abolebuntur *d e*, abolebuntur uel euacuabuntur *g*. lingue LMPW. **scientia destruetur** (dext. C, distr. O*SV, distribuetur F*) = *γνῶσις καταργηθήσεται* BD* *et* E(*γνωσεισ*)KL *al. pler.*, *cf.* sc. (scientiae Z*) destruitur BZ*(distr.), sc. (sciencia P) destruatur P*T, sc. euacuabitur *Ambrst. Aug.* (iii. 1. 18, viii. 478, 594, x. 107): scientiae destruentur (dis. D) DL *g et* *γνώσεις καταργηθήσονται* ℵ(*γνωσισ*)AD^b FG *min.* **siue prophetiae euacuabuntur, siue linguae cessabunt, siue scientia destruetur** *distinximus cum* AFNZ *vg. f*: siue profetiae · euacuabuntur · siue linguae cessabunt · siue scientia distruetur O, *et* siue prophetiae | abolebuntur | siue linguae cessabunt | siue scientia destruetur *d*. *Libere*

Digitized by Google

siue scientia destruetur
9 ex parte enim cognoscimus
et ex parte prophetamus
10 cum autem uenerit
quod perfectum est
euacuabitur quod ex parte est
11 cum essem paruulus
loquebar ut paruulus
sapiebam ut paruulus
cogitabam ut paruulus
quando factus sum uir
euacuaui quae erant paruuli.
12 Uidemus nunc per speculum
in enigmate

---

nam cetera euacuabuntur consummabuntur exhaurientur linguae scientiae prophetiae *Tert.*

9. **ex parte** (*ἐκ μέρους*) *etiam Hil.* (*ps.* 124): pro parte *bis Hil.* (*ps.* 118 *gimel*, *ps.* 125, *ps.* 142). **enim**: quidem *Iren.* (*Mass. p.* 158); *om. Orig.* (*int.* iii. 120, iv. 352, 520, 522) *Hieron.* (*saepius*) *Aug.* (v. 1156, vii. 696) *cum gr.* 67**. **cognoscimus** (cognusc. PZ*) *etiam Hil.* (*ps.* 124) = *γινώσκομεν*: scimus *d e Iren.* (*p.* 238) *Orig.* (*int.* iv. 520, 522, 545) *Hil.* (*ps.* 125, *ps.* 142) *Ambr.* (*fid. res.* ii) *Hieron.* (ii. 696, *cf.* v. 536) *Aug.* (*semper*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1292), *cf. Priscill.* (*can.* lxxx, *uide supra p.* 31); scimus uel cognoscimus *g*. **et** *om.* S. **ex** *sec.*: *om.* T. **prophetamus** (profetamus DOP, prophetamur *d*): cognoscimus *Orig.* (*int.* iv. 545) *Ambr.*, *cf. Hieron.* (v. 536); *item citat uersum libere* ex parte uidemus et ex parte cognoscimus *Hieron.* (i. 826, ii. 415, iv. 738, vi. 280, *cf.* v. 574). **ex par. proph.** *om.* S* (+S^{c}).

10. quum Θ. **autem** *om. Orig.* (*int.* ii. 695). **quod perfectum est**: perfectum *g*, *et gr.* *τὸ τέλειον*. > quod perf. est uenerit *Hieron.* (iv. 1073). **euacuabitur** (-atur N, -abit H; -abuntur P*; auferetur *Aug.*) **quod ex parte est** *etiam Hieron.* (ii. 361) *Aug.* (iv. 1002) = *καταργηθήσεται τὸ ἐκ μέρους* D*EFG, *cf.* destruetur quae ex parte sunt *d e*, destruentur ea (illa *Hieron.* ii. 696; ista *Orig. int.* ii. 695; *om. Hieron.* vi. 787) quae ex p. sunt *Orig.* (*int.* ii. 695, iv. 520, 522) *Hieron.* (ii. 696, v. 14, vi. 787), euacuabuntur illa qu. ex p. sunt *Ambrst.*, destruentur uel euacuabuntur ea qu. ex p. *g*, abolebuntur ea qu. ex p. dicta sunt *Felix ap. Aug.* (viii. 477): > quod ex parte est euacuabitur *Aug.* (iii. 2. 712, v. 1157, vii. 696, viii. 459, x. 107) *Felix ap. Aug.* (viii. 478), quod ex p. est destruetur (-atur *Ambr. Aug.*) *Ambr.* (*luc. l.* vii. 193) *Hieron.* (i. 166, iv. 1073, v. 517, 536) *Aug.* (x. 174), id (*om.* v. 506) quod ex p. fuerat destruetur *Hieron.* (ii. 782, v. 506), quod ex p. est auferetur *Aug.* (iii. 1. 660, viii. 277) = *τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται gr. plur.*, *cf.* ea (*om. Iren.*) qu. s. ex p. destruentur *Iren.* (*Mass. p.* 238) *Hieron.* (iv. 732).

11. **cum** (quum Θ) = *ὅτε*: quando *Hieron.* (iv. 655, v. 157, vii. 617); dum *Hieron.* (v. 571); + autem F *cum gr.* D*. **essem**: eram *d e Hieron.* (iv. 655, v. 157, vii. 617), eram uel essem *g*. **paruulus** *pr.*: paruolus PZ*, parulus S, palruolus M*. > paru. essem *Tert.* (*pudic.* 1). **loquebar** (laq. S, loquebat H*) **ut** (quasi *Felix*, *ed. Zycha*) **paruulus** (-olus PZ*) **sapiebam ut** (quasi *Felix*) **paruulus** (-olus P^{c}Z*) **cogitabam** (co *sup. lin.* P) **ut** (u *sup. lin.* P; at V*; quasi *Felix*) **paruulus** (-olus PZ*) *codd. plur.* (*om.* **sap. ut paru.** P*) *vg. c f cum gr.* ℵAB 17. 80. 93 *et Hieron.* (v. 157) *Felix ap. Aug.* (viii. 478): > ut (sicut *Hieron.* iv. 738 *semper*) paru. loq. ut paru. sap. ut paru. cog. DFLN *d e g Hieron.* (iv. 738, vi. 359) *Faustus ap. Aug.* (viii. 217), quasi paru. loq. quasi paru. sap. quasi paru. cog. *Ambrst. Aug.* (vi. 502, x. 105), *cum gr.* DEFGKLP *al. pler.*; > loq. ut (sicut *Orig.*) paru. ut (sicut *Orig.*) paru. sap. ut (sicut *Orig.*) paru. cog. *Orig.* (*int.* iii. 27) *Hieron.* (iv. 655); > loq. ut paru. cog. ut paru. sap. ut paru. *Hieron.* (vii. 617); quasi paru. sap. quasi paru. loq. quasi paru. cog. *Aug.* (vii. 697); *tantum* tamquam paru. loq. tamquam paru. sap. *Tert.*, quasi paru. loq. quasi paru. sap. *Hieron.* (v. 571), loq. ut paru. sap. ut paru. *Pel.* **quando** *sine addit. etiam Hieron.* (vii. 311) = *ὅτε* ℵ*A BD* 67**. 119, *cf.* cum DN* *d e Orig.* (*int.* ii. 673 *semel*) *Hil.* (*ps.* 132), postquam *Hieron.* (iv. 655, vi. 359): quando autem LPWZ^{c} *vg. c f Hieron.* (v. 157), quando uero *Hieron.* (vii. 617), cum autem F *g Orig.* (*int.* ii. 79, 673 *semel*, iii. 27, iv. 520) *Aug.* (vi. 502, vii. 697, x. 105) *Faustus ap. Aug.* (viii. 218), *Felix ap. Aug.* (viii. 478) *Sedul.*, *et ὅτε δέ* ℵ^{c}D^{c}EFGKLP *al. pler.*, *cf.* at ubi *Tert. Ambrst.* > uir sum factus *Tert.*, uir effectus sum *Aug.* (vi. 502). **euacuaui** (-cui GO*SV) *et. Orig.* (*int.* ii. 673 *semel*) *Hieron.* (vii. 617): deposui D(disp.)FN *d e g Orig.* (*int.* ii. 79, 673 *semel*) *Hieron.* (vi. 359) *Aug.* (x. 105) *Faustus ap. Aug.* (viii. 218); destruxi *Orig.* (*int.* iii. 27, iv. 520) *Ambrst. Hieron.* (iv. 655, v. 157, vii. 311); dereliqui *Hil.* (*ps.* 132); *gr. κατήργηκα*. **quae** (que MO*PW): ea quae HΘ^{mg} *Tert. Hil. Ambrst. Hieron.* (iv. 655, v. 157, vii. 311, 617) *Aug.* (vi. 502, vii. 697, x. 105) *Felix*. **erant**: fuerant *Tert.*; sunt *Hil. Hieron.* (iv. 655, v. 157); + ut B. paruoli PZ*. > ea (*om. e*) qu. paru. erant (sunt *Hieron.*) *e Hieron.* (iv. 655, v. 157) *Aug.* (vi. 502, vii. 697, x. 105) *Felix*. > quae paru. erant (> er. paru. *Orig.*) deposui (D)FN *d g Orig.* (*int.* ii. 79, 673 *semel*) *Hieron.* (vi. 359) *Faustus*, > ea qu. paru. er. destruxi *Ambrst.*, > ea qu. paru. fuerant euacuaui *Tert.*, *et τὰ τοῦ νηπίου κατήργηκα* DEFG.

12. **uidemus** (-imus Z*) *sine addit. cum gr.* D*FG: + enim *Felix ap. Aug.* (viii. 478), *et gr.*

Digitized by Google

tunc autem facie ad faciem
nunc cognosco ex parte
tunc autem cognoscam
sicut et cognitus sum
13 nunc autem manet
fides spes caritas
tria haec
maior autem his est caritas.
XIV. 1 Sectamini caritatem
aemulamini spiritalia
magis autem ut prophetetis
2 qui enim loquitur lingua
non hominibus loquitur
sed deo nemo enim audit
spiritu autem loquitur
mysteria
3 nam qui prophetat
hominibus loquitur aedificationem

plur., + autem *Zeno* (i. 16) *Hieron.* (iv. 62); *cf. Orig. Hieron. Ambr. infra.* **nunc** *pr.*: modo *Zeno*; nunc uel modo *g.* > nunc (+enim *Orig. int.* iv. 600, *Hieron.* v. 506; +autem *Orig. int.* iv. 573) uidemus *Tert.* (*Prax.* 14) *Orig.* (*int. bis*) *Hil.* (*ps.* 124) *Hieron.* (i. 51, 84 *Uall.*, 188, v. 506) *Aug.* (v. 34, *cf.* 600); *deinde* + tamquam *Tert.*, + uelut *Orig.* (*int.* iv. 462), *et* + ὡς DE *min.* > per spec. uidemus *Orig.* (*int.* iv. 596) *Hieron.* (i. 84 *Hilb.*, 147, ii. 782, iii. 411, iv. 51, v. 517, vii. 583; *cf.* i. 166), in speculo uidemus *Hieron.* (iv. 20, 1073) *Aug.* (ii. 499); > nunc enim per speculum uid. *Ambr.* (*fid. res.* ii); *deinde* + et D *Orig.* (*int. saepius*) *Hieron.* (ii. 696, iv. 20, 1073), *cum gr.* LP 109. 178 *al. pauc.* **enigmate** *codd. plur.* (-tae FL), enegmate D, enigmata N: aenigmate ATZ* *vg. Tisch.* > in enigm. per spec. *Aug.* (iii. 2. 537) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 689); *libere* ex parte in enigm. *Aug.* (iv. 254). **autem** *pr.* (uero *Ambrst.*): + uidebimus *Orig.* (*int.* iv. 573). **facie** (-ae F) **ad faciem** *codd. plur. vg. uett. plur. Aug.* (*semper*): faciem ad faciem G*H*ΘZ* *Bentl. d e g Iren.* (*Mass. p.* 301 *cod. Clarom.*) *Cypr.* (*test.* iii. 53 *codd.* WL¹M¹B) *Ambr.* (*interp. Iob et Dau.* iv. 6; *apol. proph. Dau.* i. 58; *luc. l.* vii. 8, 38) *et gr.* πρόσωπον πρὸς πρόσωπον; facies ad faciem erit *Zeno.* **nunc** *sec.*: modo *Ambrst.* **cognosco** (-nusco PZ*) = γιγνώσκω: scio *d e g Cypr. Ambrst. Aug.* (*semper*; *sed* cognosco *Ambr. ap. Aug.* x. 252, 491). **parte**: par H. **autem** *sec.* (uero *Ambrst.*): *om.* D *Hieron.* (ii. 696) *Aug.* (i. 22); + ex parte *lapsu g.* cognuscam PZ*; cogno||sco S. **sicut**: si F*. **et**: *om.* D *d*; + ego CT *d e g Cypr.* (*codd.* LMB) *cum gr.* FG. cognotus sum U* *d*; supercognitus sum *g*; *gr.* ἐπεγνώσθην.

13. **nunc autem** (νυνὶ δὲ *plur.*): *om.* D; *om.* nunc *d e g m Ambr.* (*Abr.* ii. 20) *Aug.* (iii. 2. 708) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 340) *cum gr.* FG. **manet** *codd. plur. Bentl. d e f g Ambr.* (*Abr.* ii. 20) *Aug.* (x. 736): manent G*H*KO*TVWZ* *vg. c m Ambrst. Hieron.* (ii. 361) *Aug.* (iii. 1. 18, iii. 2. 708, v. 205, 543, 763) *Cassiod.*, permanent *Tert.* (*pat.* 12). > manet autem *d e g Ambr.* (*Abr.* ii. 20), > manent autem *m Aug.* (iii. 2. 708) *Cassiod.*, > permanent autem *Tert.*; > manent autem nunc *Ambrst.*; μινει δε (*sine* νυνι) FG. **spes** (espes P): + et *Hieron.* > spes fides DGZ* *m Ambr.* (*luc. l.* v. 72; *ep.* 78). **caritas** *fr.* (kar. O, char. *vg.*): dilectio *Tert.* **tria** (trea DKO*SVZ*) **haec** (hec MPW): *om. c.* > tria haec fi. sp. (+et v. 205) caritas *Aug.* (v. 205, 543, viii. 359). maius *Sedul.* **his** (hiis S; *om.* Z*): horum W *vg. cor. uat. c d e m Ambrst. Hieron. Aug. Cassiod.*, *cf.* omnium *Orig.* (*int.* iv. 531, 538, 539, 568); his uel horum *g.* **est** *om. d e g Aug.* (iii. 2. 708, v. 543, 763, 765, x. 736) *Cassiod.* charitas *sec. vg.* *Disting.* maior au. h. e. caritas sectamini caritatem *m Hieron.* (ii. 361) *Aug.* (v. 205, 763, x. 736).

XIV. 1. **sectamini** (διώκετε): persequimini *Hieron.* (vi. 610) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 540). charitatem *vg.* **aemulamini** (emul. DMOPSW Z*; aemulemini *Sedul.*): + autem *d f g Bentl. cum graeco.* **spiritalia** (-tualia W): + dona *Uigil.* (*Uarim.* ii. 7). **magis autem**: *om.* autem S; sed magis *Sedul.* **prophetetis**: eteti *in ras.* U; profetetis A*(*perperam* propitetis *Tisch.*)O*ST*, profitetis F; prophetis L*V*Z*, profetis DO*T*; *deinde* + exhortor *Sedul.*

2. **qui enim**: nam qui *Ambrst.* **lingua** (-guam Z*) = γλώσσῃ *plur.*: linguis L *g*° *Ambr.* (*spir.* ii. 12) *et* γλώσσαις DEFG 10. 61. set L. **nemo enim audit** (-det L*) = οὐδεὶς γὰρ ἀκούει: nemo autem audit CT; quia nemo intellegit F*N. **spiritu** (πνεύματι *plur.*) *cum* A*BCDG¹(-tum G*) KMNOP(-to P°)SUVZ𝔓𝔊 (*edd.* 1592, 1593) *c* e f Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* i. 42, ii. 32, vi. 94; *spir.* ii. 12) *Sedul.*: spiritus A°FHΘLTW𝔖𝔖𝔊 (*ed.* 1598) *cor. uat. mg. c° d g Aug.* (iii. 1. 302) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 7; iii. 87 *diserte* spiritus est qui loq. m.) *cum gr.* FG πνεῦμα. **autem** *in ras. scr.* U. misteria BCDHOPSTU*.

3. **nam qui prophetat** (profe. DOS, prope. P), *cf.* qui enim proph. *Ambrst.*, qui proph. *Orig.* (*int.* iv. 649): si enim qui prophetat *g*, *et* εἰ γὰρ ὁ προφητεύων FG; ὁ δὲ προφητεύων *gr. plur.* **loquitur**: + spiritu C. **aedificationem** (ed. M, aedificacionem P) *cum* AFGΘ*LMN*O*PSZ* *cod. caraf. Bentl. d e g Sedul.*, *et gr.* οἰκοδομήν: ad aedificationem (ed. W, hed. C) CDHΘ°KN°O°T UVWZ° *vg. c f Ambrst. Orig. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 13), ad aedificandum B. **et** *pr.*: *om.* K*O*Z* *Sedul.* **exhortationem** (exort. A*BCDGHM N*STUVZ*, exhortacionem P) = παράκλησιν:

et exhortationem
et consolationem
4 qui loquitur lingua
semet ipsum aedificat
qui autem prophetat
ecclesiam aedificat
5 uolo autem omnes uos
loqui linguis
magis autem prophetare
nam maior est qui prophetat
quam qui loquitur linguis
nisi forte ut interpretetur
ut ecclesia aedificationem
accipiat

6 nunc autem fratres
si uenero ad uos linguis
loquens
quid uobis prodero
nisi si uobis loquar
aut in reuelatione
aut in scientia
aut in prophetia
aut in doctrina?
7 tamen quae sine anima sunt uocem
dantia
siue tibia siue cithara
nisi distinctionem
sonituum dederint

exortationem uel consolationem *g** (*improbauit* exortationem *cor.*). **et** *sec.*: *om. Sedul.* **consolationem** (consul. DS, consolacionem P) = *παραμυθίαν*: consolationes AGL; exortationem *g*.

4. *Ad init.* + et S. **semed ipsum** C, semetipsum *uno ductu vg.*; se ipsum *d e g Ambrst. Sedul.* **aedificat** *pr.* (ed. MW, hed. C): aedificauit V* (*corr.* V^{1}). **qui autem**: qui uero *g Ambrst.*; et qui O^{3}. **qui autem . . . aedificat** *om.* O*T* *cum gr. min.* 37. 48* *etc.* profetat DS. aeclesiam CS, aecclesiam LNO^{3}, aeclessiam D, eclesiam M^{c}P, eglesiam T^{c}; ecclesia V, eclesiae M*; *om.* G*; *deinde* + dei SV𝔖𝔖ℭ *cor. uat.* *g* *cum gr.* FG. **aedificat** *sec.* (ed. MW): prophetat P* (*corr. mg.*).

5. **autem** *pr.*: enim *d e*. **omnes uos loqui** (lo *ex* li G) **linguis** *cum* CFGHΘMNTU *vg. d e f g et gr. plur.* *πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις*: > omnes uos linguis loqui AL *cum gr.* 73^{a}; > uos omnes loqui linguis BKOPVWZ^{c} *c Bentl. Ambrst.*, *cf.* *υμασ παντασ γλωσσαισ λαλειν* A; > uos linguis loqui omnes D; uos loqui linguis (*om.* omnes) S *Pel.*; omnes loqui linguis (*om.* uos) Z* *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 540). **prophetare** (prof. DOS) *etiam Hieron.* (ii. 361) = *προφητευειν* D*: ut prophetetis (prophetis L* *d*) LZ* (*perierunt* ut pro) *Bentl. d e g Ambrst. et* *ἵνα προφητεύητε* *gr. plur.* **nam maior est**: maior est enim DZ* *d e Ambrst. Sedul.*, maior enim est *g*; *gr.* *μείζων γάρ* (+ *ἐστιν* FG) ℵ^{c}DEFGKL *al. plur.*, *μείζων δέ* ℵ*ABP 39. profetat DOS. **linguis** *sec.* (*γλώσσαις*): lingua BZ^{post} *Ambrst. Sedul.*, linguam Z^{3}. **nisi forte ut interpretetur** ACDHΘ(interprae.)OPSTU*Z: nisi si forte ut interpretetur F(interprae.)G*, nisi si forte interpre. G^{c}; nisi forte interpretetur (interprae. BKLN) BKLNU^{c}VW *vg. Tisch. f*; nisi si interpraetetur *d e*, nisi forte (*om. g*) qui interpretetur M *g*; nisi interpretetur *Ambrst. Sedul.*; *gr. plur.* *ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύῃ*, *sed* *εκτοσ ει μη διερμηνευων* D*, *ἐ. εἰ μὴ ᾖ ὁ διερμηνεύων* FG. eclesia P, aeclesia CS, aecclesia LNU, aeclessia D; ecclesiam F. edificationem MW, edificac. P. **accipiat** (-et *c**; -ant P*): habeat *g** (*correxit* *g*^{1}). **ut eccl. aedif. acc.** *om. Ambrst.* (*in lemm.*).

6. **uenero**: n *in ras.* Z. lingua *Sedul.* qui^{d} M. **uobis** *pr. om.* D. **prodero** (prode ero *d*) = *ὠφελήσω*: proderit *e Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 540). **nisi si** (*ἐὰν μή*) ABCGHΘ^{c}MN*O^{2}P^{c}U *Bentl. f*, *cf.* '*nisi si domum forte ad nos rediit*' *Ter. Eun.* 661, *et Roby*, '*Lat. Gram.*' 1605: *om.* si DFΘ*KLN^{c}O*P*STVWZ *vg. c d e g Ambrst. Aug.* (iii. 1. 303) *Pel. Sedul.* > loquar uobis CT *Ambrst. Aug.* **aut** *pr. om.* D *d e Aug. cum gr.* ℵ. 17. 67**. 120* c^{sor}. reuelacione P, reuelationem A*B DHMZ* *d*. **in scientia** (*ἐν γνώσει*) *cum* CFHΘ KLM^{c}NOP(-cia)TWZ(*forsan* -tiam Z^{1}) *vg. c f g Sedul.*, *cf.* in notitia *Ambrst.*, in agnitione *Aug.*: scientia (*om.* in) ABDGM*SUV *d e*. **in prophetia** (*ἐν προφητείᾳ*) *cum* FHΘK*NPWZ* *vg. c g Ambrst. Aug. Sedul.*, in prophetiam M: prophetia (*om.* in) ABCGK^{c}TVZ^{c} *d e f*, prophaetia U, profetia DOS, prophetiam L. **in doctrina** (*ἐν διδαχῇ* ℵ^{c}ABD$^{b\,et\,c}$KLP *al. pler.*) *cum* ABCF GHΘK*NOPSUWZ* *vg. c d f g Ambrst. Aug. Sedul.*, in doctrinam M: doctrina (*om.* in) DK^{c}T VZ^{c} *e Pel.*, doctrinam L, *et om.* *ἐν* ℵ*D*FG b^{ser}. *Lapsu* aut in doctrina tamen quae sine an. *etc.* A.

7. **tamen quae** (que PW, qui *d*): tamquam M*. sin||e U. **sunt** *om. g*. uoce L. **dantia** (dant *d*, dancia P): + siue tuba S. **siui** *pr.* U. **tibia** (tybia U, ti||bia S): tuba W^{c} (tubi W*). **cythara** FLU^{c}, cythera C. **nisi**: si *Ambrst.* (*u. infra*). distincionem P, distinctione L. **sonituum** *codd. plur. vg. c f et* sonitum HΘ*LMO*V^{c}Z^{c} = *τοῖς φθόγγοις* *plur.*, *cf.* ex phthongis *g*: sonitus CDFNT *Ambrst. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 541), soni *d e* = *φθογγου* B. **dederint** (dent *d e*; *gr.* *δῷ* ℵAB

Digitized by Google

quomodo scietur quod
canitur aut quod citharizatur?
8 etenim si incertam uocem det tuba
quis parabit se ad bellum?
9 ita et uos
per linguam nisi manifestum sermonem
dederitis
quomodo scietur id quod
dicitur? eritis enim
in aera loquentes
10 tam multa ut puta genera
linguarum sunt in hoc mundo
et nihil sine uoce est
11 si ergo nesciero uirtutem
uocis ero ei cui loquor
barbarus
et qui loquitur mihi barbarus
12 sic et uos
quoniam aemulatores
estis spirituum
ad aedificationem ecclesiae
quaerite ut abundetis
13 et ideo qui loquitur lingua
oret ut interpretetur

D*FG al., διδῷ D^{c}ELP al.): non dederunt Ambrst., et gr. plur. ἐὰν διαστολὴν τ. φθ. μὴ δῷ, uel διδῷ (contra > ἐὰν μὴ διαστ. τ. φθ. δῷ D*FG). quo modo 𝔖, quomod P. scietur (ci in ras. S): cognoscetur Ambrst. quod pr. AFGHΘKLMN PTUVZ^{c} Bentl. uett. Ambrst., et quomodo C: id quod BDOSWZ* vg. cor. uat. canitur (itur in ras. T; -etur P*; + ras. unius lit. Θ): per tibiam canitur DZ* Bentl. d e Ambrst., tibia canitur L; tibicinatur ale uel quod per tibiam canitur g; gr. τὸ αὐλούμενον. aut: uel d e. quod sec. (quo M): om. FNS. citharizatur (cythar. CFLZ*, citarizantur P, citharitzatur D): citharizatur uel um g; gr. τὸ κιθαριζόμενον.

8. etenim: nam d e, etenim uel nam g. incerta P. uocem: def. d ad u. 18. det tuba (de tuba Z^{c}, de|ba U*, de turba A*): dederit tuba KLZ* 'glossa' ap. cor. uat. Bentl.* (sed secundis curis correxit); > tuba det f^{c} (super F^{gr} scr.), > tuba dederit e Ambrst., > sapix uel tuba dederit g, cum gr. plur. φωνὴν σάλπιγξ δῷ; sed > σάλπ. φωνὴν δῷ ℵAP min. (nulli φωνὴν δῷ σάλπ.); deinde + quomodo D. quis parabit (-uit ABF^{c}G*MN) se = τίς παρασκευάσεται, cf. > quis se parabit Ambrst., qui sperauit se F*, qui sperabit se H*: quis praeparabit (pre. H^{2}O) se DH^{2}O Bentl., quis praeparauit (pre. S) se SZ*; quis paratur f^{c} (super F^{gr} scr.), et τίς παρασκευάζεται A Orig. (iv. 121). bellum: praelium Ambrst.

9. manifestum (manuf. S*) = εὔσημον: significantem e Ambrst., significantem uel significatum g; deinde + ras. 2 litt. A. sermonem om. L. id quod dicitur (-etur HΘ) = τὸ λαλούμενον: quod dicitur e, locutio uel quod dicitur g; quid loquimini Ambrst. erit P* (+ is P^{c}). in aera (εἰς ἀέρα) cum BCDΘ*(?)KLM*NPTUWZ^{2} vg. c e f g, in era VZ^{2}, in ahera F, in ra M^{c}: in aere AGΘ^{1}OSZ*, in aerae H.

10. tam (nam Ambrst., tam uel nam N^{c}) multa = τοσαῦτα: tanta D, tantum e; tamquam multa Z* (muta Z^{c}); om. g cum gr. D*FG; tam multa cum praecedd. coniungunt K c. ut (in ras. T) puta (pota G^{1}) codd. plur. vg. (utputa uno ductu vg.) = εἰ τύχοι: utpote V^{2} g. genera: era in ras. T. linguarum (φωνῶν): om. e; uocum f^{c} (super F^{gr} scr.), et ita uoluit Bentl., cf. uu. 7, 8, 11; uocum uel linguarum g. > linguarum genera D. > sunt linguarum Ambrst. (in comm.) Sedul. (in comm.). in hoc mundo codd. plur. vg. uett. plur. = ἐν τῷ κόσμῳ D*FG 2^{scr}: in mundo AGHΘMO^{c}SU* Bentl. Tisch. g Pel., et ἐν κόσμῳ gr. plur. nihil (nichil W, nil L): + eorum DL g Sedul. cum gr. ℵ^{c}D^{c}EKL al. pler. est (ἐστὶν D*EFG): om. Z* Bentl. e Ambrst. cum gr. plur.

11. nesciero: nescio eró P; ignorem e. uoces Z*, uobicis M*. ei (om. F* Sedul.; his N; et H^{1}Θ; H* non liquet) cui loquor (loqu||or U; loquar S𝔖 Sedul.) codd. vg. c e f, contra graecum: loquenti g, ei qui loquitur Bentl., et gr. τῷ λαλοῦντι. et: + is D g cor. uat.* ('grecus, antiqui') Ambrst. Bentl., + his LZ*. qui om. U*. loquitur uel ens g. michi W. et qui loq. mi. barbarus om. O*S cum gr. L a^{scr*}. Distinguunt loquitur (+ uel ens g) mihi barbarus g cor. uat.

12. sic: ita e, sic uel ita g; nunc autem Orig. (int. iv. 599). emulatores DMOPSUW. spirituum (-tum e) etiam Z^{c} Orig. (int. iii. 105, iv. 599) Ambrst. = πνευμάτων gr. plur.: spiritalium DO* Z* (spiritali) m Ambr. (ps. 36) et πνευματικῶν P 23^{mg}. 73; spirituum uel spiritalium g. edificationem W, edificac. P. aeclesiae CS, aecclesiae LNU, ecclesie W, eclesie P, aeclessiae D; ecclesia V. querite CMPSW. > querite ut ad edificacionem ecl. P. abundetis (hab. DLM*OST UWZ*) = περισσεύητε plur.: prophetetis Ambrst. et προφητεύητε A 73.

13. et ideo: om. e; om. et Ambrst. Cassiod. (P. L. lxx. 1337), cf. propter quod (sine et) g; et gr. διό uel διόπερ (sine καί). loquitur: + uel ens g. lingut P* (-ua P^{c}). oret (hor. C): om. U*. interpraetetur FΘKNVZ*, interprae tur H.

Digitized by Google

14 nam si orem lingua
spiritus meus orat
mens autem mea sine
fructu est
15 quid ergo est?
orabo spiritu orabo et mente
psallam spiritu psallam et mente
16 ceterum si benedixeris spiritu
quis supplet locum idiotae
quomodo dicet amen super tuam benedictionem?
quoniam quid dicas nescit
17 nam tu quidem bene
gratias agis
sed alter non aedificatur.
18 Gratias ago deo quod omnium
uestrum lingua loquor
19 sed in ecclesia uolo quinque
uerba sensu meo loqui
ut et alios instruam
quam decem milia
uerborum in lingua.

---

14. **nam si** (+ *ras. unius lit.* U) = ἐὰν γάρ *plur.*, *cf.* si enim *e Aug.* (iii. 1. 302, x. 406): si (*om.* nam) *g et forsan Aug.* (ii. 858) *cum gr.* BFG *min.*; si autem *Aug.* (viii. 962). **orem** (horem C): orauero D *e g Ambrst. Aug.* **lingua**: + *ras.* 3 *aut* 4 *litt.* Θ. *Pro* **orem lingua** *habet* linguis loquar *Orig.* (*int.* iv. 601). horat C. **mens autem**: sed mens *e Orig.* **mea**: med L*. **sine fructu**: infructuosa *Aug.*, *et gr.* ἄκαρπος.

15. **est** *om.* T. > est ergo *Ambrst.* horabo *pr.* C. **spiritu** *pr.*: + id est uoce *g.* **orabo** *sec.* (hor. C): + autem (*Bentl.*) *Aug.* (iii. 1. 303, *non autem* 315), *et* + δέ *gr.* ℵABDEL *al. pler.* **et** *pr.*: *bis scr.* P; *om.* M. **mente** *pr.* (-tem FG*) *et. Hieron.* (vii. 681, 712) = τῷ νοΐ: sensu *Hieron.* (v. 900). **psallam** *pr.* (ψαλῶ): psalmum dicam *Ambrst. Orig.* (*int.* iv. 602). **spiritu** *sec.*: + id est uoce *g.* **psallam** *sec.* (ψαλῶ): psalmum dicam *Ambrst. Orig.*; + autem *uoluit Bentl. cum gr.* ℵADEKLP *al. pler.* δέ. **et** *sec.*: *om.* A* *Hieron.* (v. 900). **mente** *sec.* (-tem F) *et. Hieron.* (i. 100 *Hilb.*, 936, vii. 712) = τῷ νοΐ: sensu *Hieron.* (i. 100 *Uall.*, v. 900); uoce *Hil.* (*ps.* 141).

16. caeterum DSϚ𝔓. benedixeritis DZ*. **quis** *codd. plur.* (s *in ras.* H) Ϛ𝔖 *c g Ambrst. Hieron.* (vii. 536) *Sedul.*, *sed interrogatiue exprimunt* W𝔖 (quis supplet locum idiotae? quomodo *etc.*): quid D; qui GΘLMPUZ*𝔓ℭ *Bentl. Tisch. e f Aug.* (iii. 1. 302) *Pel.*, *et gr.* ὁ ἀναπληρῶν; *sed* quis *interdum relatiue usurpatur, uide Neue, 'Formenlehre'* ii, *p.* 158. implet S. idiote GPW, diotae L*, heditae C. quo modo 𝔖; quomo P. **dicet** (ἐρεῖ): dicit CFGLNT *Ambrst.*; dixerit *ut udtur* P. **amen**: n *in ras.* H. tua HΘ *Hieron.* **benedictionem** (-ne Θ *Hieron.*, benedicione *ut udtur* P): gratiam uel benedictionem *g*; eucharistiam *Ambrst.* (*cod. Corb.*). **quoniam** (ἐπειδή): quia *Ambrst.*; quandoquidem *Aug.*; *deinde* + quidem DZ* *g Hieron.* (*cf. Aug. supra*). **quoniam quid** *in ras. scr.* U. **quid** (qui *cor. uat.*) **dicas** (d *ex* i G; dicis L², dicit L*; + tu L) **nescit** = τί λέγεις οὐκ οἶδεν *plur.*: > nescit quid dicas (-cis *g*) D *e g Ambrst. Hieron. Aug. cum gr.* FG.

17. **nam** *om. e.* **bene** *bis scr. g.* gracias P. **alter** (ὁ ἕτερος): alius *g Ambrst.*; + *rasura in* T. **aedificatur** (ed. MW): aedificabitur K*, edificabur (*corr. in* -tur) P.

18. graci^as P. **ago** *om. Aug.* (x. 209). **deo**: *om. f* (*non* F^gr); + meo SW (*non* A *ut edidit Tisch.*) *cor. uat.** 𝔓𝔖ℭ *Ambrst. cum gr.* KL *al. pler.* **quod**: quoniam Z*; *incipit rursum d.* **uestrum**: + magis D *Orig.* (*int.* iv. 470) *Hieron.* (i. 828, 838 *Hilb.*, ii. 362) *cum gr. plur.* μᾶλλον. **lingua** (-uam *d*) = γλώσσῃ ℵADEFG 17. 31: linguis *Orig. Hieron.* (i. 828, 838, ii. 362) *Sedul.*, *et* γλώσσαις BKLP *al. pler.*; *deinde* + aliis *d e*; + magis *g Hieron.* (i. 838 *Uall.*) *cum gr.* FG μᾶλλον; *apud graecos* μᾶλλον *omittitur tantum in* 41*. loquar *d e.*

19. **set** L. aeclesia CS, aecclesia GLNU, aeclessia D, eclesia M, eclisia P. **uolo** (θέλω): malo *Ambr.* (*luc. l.* i. 42 > malo in eccl.) *Paulin.* (*ep.* 23). **quinque**: u DW. uerbis *Hieron.* (iv. 207); serm⁻ uel uerba *g.* **sensu meo loqui** *codd. plur.* (sensum eloqui B*P, sensuum eloqui L, sensu eloqui O* *sic*) *vg. c* = τῷ νοΐ μου λαλῆσαι *gr. plur.*, *cf.* mente mea loqui *Ambr.*: > meo sensu loqui W; > loqui sensu meo U *f**; > loqui per sensum meum *d e Ambrst.* (*ed. Roman.*), *cf.* διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι KL *al. pler.*; loqui quidem mente mea *g*, loqui quidem sensu meo *f*° (*super* F^gr *scr.*), *et* λαλη ομεν τω νοι μου *gr.* FG; > in ecclesia uolo sensu meo qu. u. loqui *Sedul. cum gr. min.* 17, > uolo qu. uerbis loq. in ecclesiis in sensu meo *Hieron.*, *sine auct. graeca*; *deinde* + per legem DZ* (*dubius*; *forsitan* per linguam), *cf.* loqui per legem *Ambrst.* (*ed. Uenet.*), loqui in lege *Paulin.* (*ambo omissis* **sensu meo**), *et Marcion* (*Epiph.* 320) πεπλανημένως ὁ M. ἀλλὰ ἐν ἐκκλ. θέλω π. λόγ. τῷ νοΐ μου λαλῆσαι, ἑτέρως δέ· διὰ τὸν νόμον, *et rursus* (362) σὺ δὲ προσέθηκας, ὦ M., τὸ "διὰ τὸν νόμον", ὡς τοῦ ἀποστόλου λέγοντος "θέλω π. λόγ. ἐν ἐκκλ. διὰ τὸν νόμον". **ut et** (*om.* CDT *c Ambr.*) **alios instruam** (aedificem *Ambrst.*; + plus O²): *om. Paulin. Hieron.* **decem** (decim O*SZ*, dece GM; x DFW): multa *d e Paulin.*

Digitized by Google

20 Fratres nolite pueri effici
sensibus
sed malitia paruuli estote
sensibus autem perfecti
estote
21 in lege scriptum est
quoniam in aliis linguis
et labiis aliis loquar
populo huic
et nec sic exaudient me
dicit dominus
22 itaque linguae in signum sunt
non fidelibus
sed infidelibus
prophetiae autem
non infidelibus
sed fidelibus
23 si ergo conueniat uniuersa
ecclesia in unum
et omnes linguis loquantur
intrent autem idiotae
aut infideles
nonne dicent quod insanitis?
24 si autem omnes prophetent

---

milia (millia *vg.*): *om.* L; milibus *Hieron.* **uerborum** (uirorum P): sermonum uel es *g.* **in** *sec. om.* MV. linguam P.

20. **fratres** : + mei HΘTU *f.* **effici** : esse *capitula cod. Reg. Suetiae* (R *supra p.* 169) *Aug.* (iv. 380, x. 20). > effici pueri O *Aug.* (iv. 1251). **sensibus** *pr.* (-ebus P) *et. Aug.* (iv. 409) = *ταῖς φρεσίν* : mentibus *Aug.* (i. 229 *codd. aliq.*, iv. 380, 381, 1251, v. 956, x. 20); sensu *Hil.* (*ps.* 132 *libere* paruuli malitia non sensu; *cf. ps.* 143). **set** L. malicia PW. **paruuli** (-oli PZ*) : infantes *Aug.* (iii. 1. 129, iv. 409, vi. 36), *cf. Tert. infra*; *gr. μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρ., ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε.* hestote *pr.* C, stote P. **sensibus sed malit. paruu. estote** *om.* G*. **sensibus autem perfecti estote** (*ταῖς δὲ φρεσὶν τέλειοι γίνεσθε gr. plur.*): *om.* T* (+ *in mg.* T^{1}); sensibus autem perf. sitis B; sensibus autem (*om.* U*) ut perfecti sitis (+ estote H) HU, *et* sensu autem ut p. sitis *Hieron.* (vii. 147); ut sensibus perfecti sitis D *d e f g Ambrst. Orig.* (*int.* iv. 684) *Aug.* (iii. 2. 63, vi. 36), *et* ut (*om.* v. 956) mentibus perfecti sitis *Aug.* (i. 229, iv. 381, 409, 1251, v. 956) = *ἵνα ταῖς φρ. τέλειοι γένησθε* FG, *cf. et Tert.* (*Ualentt.* 2) '*repuerescere nos et apostolus iubens secundum dominum ut malitia infantes per simplicitatem ita demum sapientes sensibus simus*'.

21. **lege** (ge *sup. lin.* M) : + domini Z*; + enim BCDLSTW *cor. uat.** (*non autem Lucas Brug.*) ϛ𝔖 *c Ambrst. Pel.* **scriptum** (-btum GHLNP) **est** : + in esaia L^{mg}, + in esaia prop⁻ A^{mg}, + in ieremia *g*^{mg}. **quoniam** : quia *Ambrst.* **et** *pr.* (et et *lapsu* 𝔖) : + in Θ^{c} *cor. uat.* c d e g Tert.* (*Marc.* v. 8) *Hieron.* (i. 866, iv. 378) *Aug.* (iii. 2. 284) *Bentl. et gr.* **labiis** (-bis N*S) : + et M. **aliis** *sec.* : *om. cor. uat.**. > aliis labiis P *c Tert.* (*Marc.* v. 8) *Hieron.* (i. 866) *Aug.* **loquar** (-or PZ*) : + plebi H (*deinde* + et H^{2}). pupulo O*, popolo P. **huic** : illi *d* (*ut uidtur, sed scriptura paene euanuit*). **nec sic** (*οὐδ' οὕτως plur.*) : nondum *d e g et οὐδέπω* FG. **exaudient** = *εἰσακούσονται plur.* : audient *Ambrst.*; exaudiet BG *g*, *et εἰσακούσεται* FG 43. > me exaud. *Hieron.* (i. 866) *Aug.*, > me aud. *Ambrst.* **dominus** : deus W.

22. itaquae O*. lingue HMPW. **in signum** (n *sup. lin.* C) = *εἰς σημεῖον* : in signo FLN *Ambr.* (*luc. l.* i. 42). > sunt signum A* (*corr.* A^{1}). **non** *pr.* : + utique *Ambrst.* **fidelibus** *pr.* (fed. P) : his (iis *Ambrst.*) qui credunt *d e Ambrst.*; fidelibus uel credentibus *g*; *gr. τοῖς πιστεύουσιν.* **set** *pr.* L. **infidelibus** *pr.* (infed. U*) = *τοῖς ἀπίστοις* : non credentibus *d e Ambrst.*; non cred. uel infid. *g.* **sed infidelibus** *om.* T* (+ T^{rec}). **prophetiae** (-tie PW, profetiae DO) *codd. plur.* (*et* Z^{c}) *vg. contra graecum* : prophetia CGS(prof.)Z*(propheta) *Bentl. c d e g Ambrst. Ambr.*, *et gr. προφητεία.* **prophetiae autem** *in ras. scr.* A. **infidelibus** *sec.* (-debus G) = *τοῖς ἀπίστοις* : incredulis *Ambrst.*, *cf. Ambr.* (*sacr.* ii. 2). **sed** *sec.* (set L) : + in U*. **fidelibus** *sec.* (= *τοῖς πιστοῖς* FG) : iis qui credunt *Ambrst.*, *et τοῖς πιστεύουσιν gr. plur.*

23. **ergo** *om. d e g Ambrst. Ambr.* (*spir.* iii. 18) *cum gr.* FG* 67**. **conueniat** (-nit S) : conuenerit *d e g Ambrst.* huniuersa C. eclesia P, aeclesia CS, aecclesia LU, aeclessia D. **in unum** : + uel in idipsum *g.* **omnes** (homnes C, omnis A*PT*; + in U*) **linguis** (-gue W*, -guie W^{1}) **loquantur** = *πάντες γλώσσαις λαλῶσιν* D^{2}KL *al. plur.* : > loq. ling. omnes *d e cum gr.* D*E; > omnes loq. ling. *g cum gr.* ℵABFGP; > loquantur omn. ling. *Ambrst. cop. aeth.* **intrent** *codd. plur. vg. uett. et* introeant *Ambrst.* (*gr. εἰσέλθωσιν*) : intret BK*Z* *Ambr.* **autem** (*in ras. scr.* U) : + et ACG^{1}TZ* *c contra graecum.* **idiotae** (idiote GMPWZ*, ediotae C, idotae D*) : idiota B *Ambr.* **aut** : et CT *Ambrst.* **infideles** (les *in ras. scr.* U) : infidelis BHΘ*MPZ* *d Ambr.* > infideles et idiotae *Ambrst.* dicet *Ambr.* **quod** (*ὅτι*) : quia *d e g Ambrst.*; quid ϛ𝔖 (*non autem Lucas Brug.*). insanites Z*, insanatis U*.

24. **autem** *pr.* : uero *Orig.* (*int.* iv. 650). **omnes prophetent** (prof. DOS) : > prophetent omnes *Ambr.* (*spir.* iii. 18); prophetetis (*sine* omnes) *Orig.*

Digitized by Google

intret autem quis infidelis
uel idiota
conuincitur ab omnibus
diiudicatur ab omnibus
25 occulta cordis eius
manifesta fiunt
et ita cadens in faciem
adorabit deum
pronuntians quod uere
deus in uobis sit.
26 Quid ergo est fratres?
cum conuenitis
unusquisque uestrum
psalmum habet
doctrinam habet
apocalypsin habet
linguam habet
interpretationem habet
omnia ad aedificationem fiant
27 siue lingua quis loquitur
secundum duos
aut ut multum tres
et per partes
et unus interpretetur
28 si autem non fuerit interpres
taceat in ecclesia
sibi autem loquatur et deo.
29 Prophetae duo aut tres dicant

(*int.* iv. 650; *cf.* ἐὰν δὲ προφητεύητε *cat.* 245, *apud Tisch. T. G.*). intrent F*W. **quis**: qui S; aliquis D *Ambrst.* **infidelis**: -fidelis *in ras. longa scr.* G. **uel**: aut D *d e f g Ambr.* ediota C. > idiota aut infidelis *Ambr. cum gr.* 17. **conuincitur** (ἐλέγχεται): arguitur *Orig.*; interpretatur *Ambrst.* **diiudicatur** (dei. DNZ*) = ἀνακρίνεται: iudicatur *Orig.*; redarguitur *Ambrst.*; examinatur *Uictor. Uit.* (*apud Sabatier*); interrogatur *d e g.* **omnibus** *sec.*: hominibus Θ*. **diiud. ab omnibus** *om.* O*S.

25. *Incipit rur:um* R. **occulta** (oculta PSZ, hocculta C): + etiam CLT *c d e Ambr.* (*spir.* iii. 18); + enim O^c(? *deinde erasum*)Z*ϛ𝔖; + quoque *Ambr.* (*luc. l.* ii. 78) *Orig.* (*int.* iv. 650); *sine auct. graeca.* fient CT *d e Ambr.* (*luc.*); fuit P* (*sed corr.*). **ita** (οὕτως *omnes*): tunc D *d e Ambrst. Orig.*; *om. Ambr.* (*luc.*). **cadens in fa**ɔ**iem** (-cie M *c*) = πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον: procidens in faciem *Ambr.* (*luc.*); prostratus *tantum Uigil.* (*c. Arian., Sabell. etc.* i. 9); cadens in terram D. **adorabit** (-uit AF*LMNT; hadorabit C) **deum** (dominum WZ*): *om. Orig. Uigil.* **pronuntians** (-cians PW𝔖𝔈, -tiens D) *etiam* g^1: adnuntians (ann. g^*) *d e* g^*; *graeci* ἀπαγγέλλων *plur.*, ἀναγγ. F 10. 14; pronuntiabit *Orig.*, confitebitur *Uigil.* **quod**: quia *Orig. Uigil.*; + et *cor. uat.** > in uobis deus *Ambrst.* **sit** *codd. plur. vg. f Ambrst. Ambr.* (*spir.*): est BCGLPTZ* *Bentl. c d e g Orig. Ambr.* (*luc.*) *Uigil.*, *et gr.* ἐστίν. > est (sit *Ambr. spir.*) in uobis L *Ambr.* (*luc.*; *spir.*).

26. **ergo**: igitur *Ambrst.* **est** *om.* DO* *contra graecum.* > est igitur *Ambrst.* **cum** (qum H, quum Θ): dum K. **conuenitis** (-i||tis T): + autem *m* (*ad init. pericopes*); + in unum D. hunusquisque C. **psalmum** (ψαλμόν): canticum *Ambrst.* **doctrinam habet** *om. Pel.* **apocalypsin** (-lypsim F𝔖𝔈, -lipsin DOSTWZ^1, -lipsyn U, apochalypsin CN, apocalipsi Z*) = ἀποκάλυψιν: reuelationem *d e g Ambrst.* abet *quart.* H. **linguam habet** *om.* F* *cum gr.* K *al. mu.* **apoc. hab. ling. habet** *om. m.* > ling. abet doctr. habet apoc. habet H. interpraetationem BFHΘK NVZ*, interpretac. P. abet *quint.* C. **ling. hab. int. habet** *om. Pel.* > interpr. hab. ling. habet *Sedul.* edificationem MW; edificandum P. **fiant**: + uobis *m.*

27. **siue** (εἴτε): si *Ambrst.*; + enim N^{c}O^c. **quis**: qui U*. **secundum** (saec. S) **duos** (duo L) = κατὰ δύο: per duos *Ambrst.*, per binos *d e.* **ut multum** (τὸ πλεῖστον) AGΘ*KVWZ^c *vg. Ambrst.*, *cf. Erasm.* 'ut multum, τὸ πλεῖστον, *id est* ad plurimum *siue* ad summum': multum (*om.* ut) BCDFHΘ^{c}LMNOPRSTUZ* *Bentl. c d e f g* (+ uel plurimum). **tres**: ·III· D. **per partes** (ἀνὰ μέρος): particulatim *Ambrst.* **et** *sec.*: *om.* N^{c}PZ*; ut F *Ambrst.* unũ H*. interpraetetur CFΘKLNRVZ*.

28. **si autem** (ἐὰν δέ): quod si *Ambrst.* **interpres** (-aes CFHΘNO): interpretes G^1, interpraetes Z*. **in ecclesia** (eclesia P, aeclesia CS, aecclesia N^1, aeclessia D): in ecclesiam *d*; *om.* N*. **autem** *sec.* (-ten B*): *om.* U*. loquitur Z*.

29. **prophetae** (-te MWZ*, profetae DOS): + autem FO* *cor. uat.* vg. Tisch. g Cypr.* (*ep.* 71) *Ambrst. Aug.* (viii. 587); + uero R; *et gr.* προφῆται δέ. **duo**: ·II· D. **aut**: uel DLR *d e g Ambrst.* **tres**: ·III· D. **dicant** (digant M, dicunt S): loquantur *d e g Cypr. Ambrst. Hieron.* (iv. 3) *Aug.*; *gr.* λαλείτωσαν. **et** *om.* G*HN*. **ceteri** (cae. Dϛ𝔊): alii *Ambrst. Hieron.*; ceteri uel alii *g*; *gr.* οἱ ἄλλοι. ceteri uero (*pro* **et cet.**) W. **diiudicent** (dei. NO*S; diiudices P*, -cant P^c *ut udtur*): iudicent F*; examinent D(-ant) *d e Cypr. Orig.* (*int.* ii. 668), deiudicent uel examinent *g*, examinent uel interrogent *Ambrst.*; *gr. plur.* διακρινέτωσαν, *sed* ἀνακρινέτωσαν D*FG; διακρίνειν *redditur* diiudicare *Mt.* xvi. 3, I *Cor.* xi. 29, 31, iudicare I *Cor.* vi. 5, discernere *Act.* xv. 9, I *Cor.* iv. 7; ἀνακρίνειν *redditur* diiudicare *tantum* I *Cor.* xiv. 24,

Digitized by Google

et ceteri diiudicent
30 quod si alii reuelatum fuerit
sedenti prior taceat
31 potestis enim omnes
per singulos prophetare
ut omnes discant et omnes
exhortentur
32 et spiritus prophetarum
prophetis subiecti sunt
33 non enim est dissensionis deus sed
pacis
sicut in omnibus ecclesiis
sanctorum.
34 Mulieres in ecclesiis taceant
non enim permittitur
eis loqui sed subditas esse
sicut et lex dicit
35 si quid autem uolunt discere

---

sed iudicare *Act.* iv. 9, xxiv. 8, I *Cor.* ii. 15, iv. 3, 4, examinare I *Cor.* ii. 14, interrogare *Lc.* xxiii. 14, I *Cor.* ix. 3, x. 25, 27 (*cf. et* interrogationem habere *Act.* xxviii. 18, inquisitionem facere *Act.* xii. 19). F° (*i. e. Uict. Cap.*) '*per errorem huic uersui adhibitis siglis* hđ *et* hš *in margine inferiore adscripsit textum uersuum* 36–40, *qualis in codice inuenitur, correcto solummodo* ordine *in* ordinem'; *ita Ranke,* '*Cod. Fuldensis*', *p.* 485.

30. **quod si**: si autem *Hieron.* (iv. 3); et si *Orig.* (*int.* ii. 668) *Hieron.* (i. 261); si (*om.* quod) *g Cypr.* (*ep.* 71) *Orig.* (*int.* iii. 376) *Hieron.* (v. 933, vii. 304) *cum gr.* D*FG ἐάν; *rell.* ἐὰν δέ. **alii** (ἄλλῳ): alteri *Hieron.* (vii. 304); *om. Orig.* (*int.* ii. 668); + *ras.* 3 *litt.* N; + aliqui *cor. uat.**. reuellatum P. > fuerit reuel. *Hieron.* (i. 261, iv. 3). > sedenti fuerit *Cypr.*; > sedenti reuel. fuerit *Orig.* (*int.* ii. 668). **prior**: ille prior *Cypr.*; primus *Hieron.* (vii. 304); fortior L. tacet *Hieron.* (vii. 304).

31. **enim**: autem *c*; *om.* T*(+T¹) *Priscill.* (*p.* 33 *ed. Schepss*). **omnes** *pr.*: *om.* H*(+H¹) T*(+T¹) Z*(*ut udtur ex spatio*) *Ambrst. Hieron.* (i. 261) *Priscill.*, *cum gr.* 17. **per singulos** (καθ' ἕνα): singuli quique *Priscill.* > per singulos omnes BDL *cum gr.* (*exc.* DEFG h^scr*). **prophetare** (prof. DOS): + fratres Z* (*forsan*; *sed eras.*). **exhortentur** (exort. A*CDHN*O ST): consolentur *Hieron.* (i. 261); *gr.* παρακαλῶνται.

32. **et spiritus**: spiritus enim W. profetarum DOS; prophetare P* (*corr.* P¹). **prophetis** (prof. DOS): + *ras. circa* 4 *litt.* U. **subiecti sunt** (-tusunt N*) *cum* ABCF*GHΘMN*OP*ST UZ𝔐𝔈 *c f cor. uat. Luc. Brug. Hieron.* (iv. 3 *codd. plur.*) *Priscill.* (*p.* 33 *ed. Schepss*), *et* erunt subditi *Tert.* (*Marc.* iv. 4): subiectus est DF°KLN°RV Wϛ𝔖 *d e g Orig.* (*int.* ii. 81) *Nouat.* (*trin.* 29) *Hil.* (*Syn.* 80) *Ambrst.* (*in lemm.*; > subi. est pro. *in comm.*) *Hieron.* (i. 261, iv. 3 *cod. Palat.*) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 4) *Sedul. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 13), *et* subiectus sit P°; *gr. plur.* πνεύματα . . . ὑποτάσσεται (-ονται L), *sed* πνεῦμα ὑποτάσσεται DEFG *min.*

33. **est** *om.* S. > est enim *Bentl.** (*deinde correxit*) *Ambrst. Hieron.* (vi. 589). **dissensionis** (dissent. O*, disent. D, desent. S, disssensiones Z* [*sic*]) = ἀκαταστασίας: seditionis *Aug.* (ii. 604); euersionis *Tert.* (*Marc.* iv. 4; *uide infra*). > diss. est OW. **deus**: auctor *Ambrst.* (*i. e. omittere uidetur* deus). *Libere Tert.* spiritus prophetarum prophetis erunt subditi non enim euers. sunt sed pacis. > deus dissensionis *Hieron.* **sed**: et A*. **pacis** + sed F°R. **sicut** + et *vg. cor. uat.* edd. antt. plur.* (*non autem Froben* 1501, *Iunta* 1534). **in omnibus**: nubis P* (*sed corr.*). ecclesis O*, aeclesiis CS, aecclesiis L, aecclesis N, aeclessiis D. **sanctorum** *sine addit.* AG*MN* *cod. caraf. cor. uat. Bentl. Tisch. d e et gr. longe plur.*: + doceo BCDFG¹HΘKLN¹OP(dococeo *lapsu*)RS(c *sup. lin.*)TU(o *pr. in ras.*)VWZ *vg. c f g Ambrst. Pel.*, *et* + διδάσκω FG *min.*; *ex* iv. 17 *ut udtur.*

34. *Uersus* 34, 35 *post* 40 *ponuntur in* DR *d e f g Ambrst.* (*codd. aliq.*) *Sedul.*, *cum gr.* DEFG 93. **mulieres** + uestrae D *d e f*° (*super* F^gr *scr.*) *g Cypr.* (*test.* iii. 46) *Ambrst. Ambr.* (*ep.* 69), *cum gr.* DEFGKL *al. pler. syr. pesh. et harcl.* **in ecclesiis** (-is *in ras.* H; aeclesiis S, aecclesiis LN, eclesiis M) = ἐν ταῖς ἐκκλησίαις *gr. longe plur.*: in ecclesia (eclesia P, aeclesia C, aeclessia D, aeglesi^a T) CDF°H*(?)OPT *Tert.* (*Marc.* v. 8) *Cypr.* (*codd.* WMB) *Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* x. 165; *de uirginibus* iii. 3; *de uirginitate* 13; *de Hel. et iei.* 18; *ep.* 69) *Hieron.* (ii. 708) *Canon. Priscill.* 56 (*u. supra p.* 27), *cum gr. min.* 119; *om. Sedul.* > taceant in aeclessia D. permittittitur G, permittetur H. illis *d e Ambrst.* loquitur P* (*expunxit* tur *cor.*). **sed** *om.* Z*. **subditas** (-tae F) **esse**: subiectas esse S; > esse in silentio *Ambrst.* (*ed. Uenet.*); *gr. plur.* ὑποτάσσεσθαι, *sed* ὑποτασσέσθωσαν ℵAB *min.* **et** *om.* D *cor. uat. mg. Ambr.* (*ep.* 69). **non enim permittitur . . . lex dicit** *praetermittit Cypr. in citando, cf. et Ambr.* (*Hel. et iei.*) *Hieron.*

35. **si quid** (*ita* Z³; qui BZ³ *et forsan* Z*; quis Z¹ *ut uidetur*; siquid *uno uerbo* ϛ𝔐) **autem** = εἰ τι δέ DEFG: *om.* autem D; si quae (*om. cod.* M) autem quid *Cypr.* (*test.* iii. 46), *et* εἰ δέ τι *gr. plur.* **uolunt** *om. c.* **discere** *ex* dicere MP, *ex* discedere B. **uolunt discere** *in ras. scr.* Z (*quid fuerit non liquet*). > discere uolunt *Bentl. d e f g Cypr. Ambrst. Aug.* (iii. 1. 238, *non autem* iii. 2. 412) *cum ordine gr.* μαθεῖν θέλουσιν. domui L;

Digitized by Google

domi uiros suos interrogent
turpe est enim mulieri
loqui in ecclesia
36 an a uobis uerbum dei
processit?
aut in uos solos peruenit?
37 Si quis uidetur propheta
esse aut spiritalis
cognoscat quae scribo uobis
quia domini sunt mandata
38 si quis autem ignorat ignorabitur.
39 Itaque fratres aemulamini
prophetare
et loqui linguis nolite
prohibere
40 omnia autem honeste et secundum
ordinem fiant
XV. 1 notum autem uobis facio fratres
euangelium quod praedicaui uobis
quod et accepistis

---

in domo uel domi *g*. **uiros**: maritos *Tert.* (*bapt.* 17). > suos uiros *d e g*, *et gr.* τοὺς ἰδίους ἄνδρας. **interrogent** (ἐπερωτάτωσαν): consulant *Tert.*, *cf. Hieron.* (ii. 708). **enim** *om.* N. > enim est W *f g cum ordine graeco.* **mulieri** (-re K*, -rem W) = γυναικί ℵ*AB 17. 31. 73 *etc.*: mulieribus DZ* *d e f*^{c} (*super* F^{gr} *scr.*) *g Ambrst. Aug.* (iii. 2. 412) *Pel. et* γυναιξίν ℵ^{c}DEFGKL *al. pler.*, *cf.* mulieres *Sedul.* **ecclesia** (ecl. P, aecl. CST, aeccl. L, aeclessia D): ecclesiis *d g cum gr.* FGL *al.* 5. > in eccl. loqui DKVWZ^{c} *d e g Tert.* (*uirg. uel.* 9) *Ambrst. Sedul. cum gr.* DEFGKL *al. pler.*

36. **an** (han C): aut D*. **uerbum** (ὁ λόγος): sermo BO *d e g*. **dei** *om.* D. **processit** (ἐξῆλθεν): profectum est *Ambrst.* **aut**: an V *g*; *om. f.* **uos**: uobis L *d e*. **solos** (-us MZ*): solis *d e* (*non* L). > solos uos *Sedul.* **peruenit** (per|||uenit G; *in ras. scr.* U) = κατήντησεν: deuenit DP (-niet P*) *Bentl. d e g Ambrst. Sedul.* > deuenit solos *g cum gr.* FG. > aut in uos solos deuenit uerbum dei *Ambrst.* (*in comment.*, *non in lemm.*).

37. **si quis** (siquis ϛ) **uidetur** (existimatur *Ambrst.*) **propheta** (prof. DOS) **esse** (> esse proph. *Aug.* ii. 603) **aut spiritalis** (-ualis W *vg.*; *om.* S*) = εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι ἢ πνευματικός, *cf.* si quis putat se prophetam esse aut spiritalem *Cypr.App.* (*p.* 218 = *sing. cler.* 44): si quis est in uobis (inter uos *Aug.*) propheta aut spiritalis *Hil.* (*ps.* 1) *Aug.* (iii. 2. 740); si quis in uobis proph. est (> est proph. *Orig.* 73; *om.* est 667) aut (uel *Orig.*) spiritalis *Ambr.* (*ps.* 36) *Orig.* (*int.* ii. 73, 667); *sine auctoritate graeca.* **cognoscat** (-nuscat PZ* *et* s *in ras. scr.*): agnoscat *Orig.* (*int.* ii. 73) *Aug.* (iii. 2. 740); *gr.* ἐπιγινωσκέτω *plur.*, γινωσκετω B. que LMO*PWZ*. **uobis** *om.* S *Orig.* (*int.* ii. 73). > uobis scribo D. **quia**: quoniam *Orig.* (*int.* ii. 667). **sunt**: est *Aug.* **mandata** *codd. longe plur. vg. c f* (> mand. sunt *cum gr.* 37. 80) = *gr.* ἐντολαί D^{b}E**KL *al. pler.*: mandatum H *Aug. cum gr.* ἐντολή ℵAB 17 *W.H.*, *von Soden*; *om. plane d e g Orig.* (*int.*) *Hil. cum gr.* D*E*FG 14 *Tisch. T. G.* 8. **quia dom. s. mandata** *om. Ambr.*

38. **si quis** (siquis ϛ) **autem** *etiam Orig.* (*int.* ii. 667) *Aug.* (ii. 603 *semel*, 604 *semel*, iii. 2. 740): > si autem quis *g*, *et gr.* εἰ δέ τις; qui autem *Ambr.* (*ps.* 36 *semel*); qui (*uel* qui enim) *ad initium pericopes Ambr.* (*ps.* 36 *semel*) *Orig.* (*int.* ii. 73) *Hieron.* (iv. 974, vi. 37, 252, vii. 205) *Aug.* (ii. 603 *semel*, 604 *semel*). **ignorat** (ἀγνοεῖ): non cognoscit *Hil.* (*ps.* 1). **ignorabitur** *contra graecum codd. vg. uett. plur.*: ignoratur *d e* (*Bentl.*) *et* ἀγνοεῖται ℵ*D*(-τε)FG (*ambo* ηγνοειται); non cognoscitur *Hil.* (*ps.* 1; *ita Zingerle, non* -cetur); ἀγνοείτω ℵ^{c}ABD^{b}EKL *al. omn. uid. apud latinos non redditur.*

39. **itaque**: propter quod *Ambrst.* **fratres**: + mei LO^{2}W *cum gr.* ℵAB*D^{b} *min.* **aemulamini** (em. DMOSW, emol. P) = ζηλοῦτε: aemulationem habete *Ambrst.* **prophetare** (prof. DOS) = προφητεύειν FG: prophetandi *Ambrst. et* τὸ προφητεύειν *gr. plur.* **loqui**: + in *d e g cum gr.* BD*FG. **nol. prohibere** (proibere S): ne prohibete *g*.

40. **autem**: *om.* O *Cypr.App.* (*p.* 192 = *sing. cler.* 17) *Ambr.* (*off. min.* i. 45) *Sedul. et gr.* KL *al. plur.*; + uestra DS *Cypr.App. Ambr. Sedul. contra graecum.* honestae CH, onestae L; honesta D. **et secundum ordinem** (hor. CT) = καὶ κατὰ τάξιν: et secundum ordine F (*sed non* F^{c} *ad u.* 29), et ordine *d*, et ordinate *e*; *om.* D *Cypr.App. Ambr. contra gr.* **fiant** (-at P*): + uobis B, + in uobis G^{2}KVWZ^{c} *c* '*glossa*' *ap. cor. uat.* ϛℭ𝔖 (*non autem cod. caraf.*); *contra graecum.*

XV. 1. *Ad init.* + DMC ·XI· ad corinth· fr̄s L^{mg}. **autem** (δέ): enim *d e Ambr.* (*ps.* 40); *om.* H* *t Tisch.* **uobis facio** (ci *in ras.* U, io *in ras.* H; fatio W): > facio uobis F *Ambr.* **notum au. uo. facio**: notesco autem uobis *f*^{c} (*super* F^{gr} *scriptum*) *g*, *et gr.* γνωρίζω δὲ ὑμῖν. **fratres**: + quoniam D, + quia *Ambrst.* aeuanguelium D. **praedicaui** (pre. OPSUWZ, predicabi M): euangelizaui L *d e g*. accipistis DMO*S, accepestis O^{2}.

Digitized by Google

in quo et statis
2 per quod et saluamini
qua ratione praedicauerim
uobis si tenetis nisi frustra credidistis.
3 Tradidi enim uobis in primis
quod et accepi
quoniam christus mortuus est
pro peccatis nostris
secundum scripturas
4 et quia sepultus est
et quia surrexit tertia die
secundum scripturas
5 et quia uisus est cephae
et post haec undecim
6 deinde uisus est plus quam

---

et (*om.* MP*) **statis** (etiam stantes *ut uidtur* Z*) = *καὶ στήκετε* D*FG: *gr. rell. καὶ ἑστήκατε.*

2. **quod**: quo P*. **et** *om. cor. uat.** **saluamini** (-emini W, -imini G^c^HΘV) = *σώζεσθε*: salui efficimini *d e*, salui efficiemini *Ambrst.* **qua** (quia W) **ratione** (-nem Z*, racione P) = *τίνι λόγῳ*: + et *d cum gr.* D*; quod et sermone *Ambrst.* **praedicauerim** (pred. KMOPSUWZ) = *εὐηγγελισάμην*: euangelizaui *d e g*; annuntiaui *Ambrst.*; ante praedicauerim D *t*. **si tenetis** *codd. plur. vg. f et* si retinetis F^c^(reten.)KR *c Bentl.* = *εἰ κατέχετε gr. plur.*: debetis tenere DZ* *d g t Ambrst.*, debetis sustinere *e*, *et ὀφείλετε κατέχειν* D*FG. **nisi** (= *ἐκτὸς εἰ μή*, *cf.* xiv. 5) *cum* BCDF*GHΘKL N^c^OPSTUVWZ *vg. c d e f g t Orig.* (*int.* iv. 621) *Bentl.*: nisi si AF^c^MN*R *Tisch.*, nisi forte *Ambrst.* **frustra** (*εἰκῇ*): sine causa Z* *d e Ambrst. Orig.*; sine causa uel frustra *g*. credititis P* (*superscr.* dis *cor.*).

3. **tradedi** F. **enim** *om.* P. > uobis enim A*. **quod**: sicut *d e*. **et** *om. d e t*. **accepi** (-aepi M; -ipi DO*PS) = *παρέλαβον*: accepimus *d e*. **quod et acc.** *om. Iren.* (*Mass. p.* 209) *Tert.* (*Marc.* iii. 8) *Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* x. 173) *Hil.* (*trin.* x) *Uigil.* (*Uarim.* i. 31) *contra graecum.* **quoniam**: quia P *d e f g Ambr. Hil. Hieron.* (i. 563) *Aug.* (ii. 578, iii. 2. 139, viii. 220, x. 25) *Uigil.* (*c. Eutych.* iv, *Uarim.* i. 31); quod *Tert.* **christus**: + iesus *t*. **est**: sit *Tert.* **pro**: propter C. **pro peccatis** *om.* P* (+ *mg.*). **pro pecc. nostris** *om. Ambr. Aug.* (ii. 578) *Uigil.* (*c. Eutych.* iv). **secundum** (sae. S) **scripturas** (scribt. GHLNPR): *om. Tert.*

4. **quia** *pr.* (qua A*P): quod *Tert.* (*Marc.* iii. 8); quoniam *Iren.* (*Mass. p.* 209); *om. Pel.* **est**: sit *Tert.*; *om. Sedul.* **quia** *sec.*: *om. Iren.*; quod *Tert.* **surrexit** (*ἐγήγερται*) *cum* AG^c^HΘPUV *Bentl. d e f g Sedul.*: resurrexit BCDFG*KLMN ORSTWZ *vg. Tisch. c t Iren. Tert.* (-xerit) *Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* x. 173) *Hil.* (*trin.* x) *Aug.* (ii. 578, iii. 2. 139, 149. viii. 220). **tertia** (tercia P W, III D; tertio *Aug.* iii. 2. 149) **die** (-ae C) *codd.* (*om.* L*) *vg. c f g t patres plur. et Aug.* (iii. 2. 139, 149) = *τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ* FGKLP *al. pler.*: > die tertia *d e* (*Bentl.*) *Ambr. Hil.* (tertio) *et gr.* ℵABDE *min. τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ.* **secundum** (sae. S) **scripturas** (scribt. GHLPR, scirpt. O): *om. Tert.*

5. **et** *pr. om.* A. **quia** (qua P): *om. Ambr.* (*luc. l.* x. 173) *Aug.* (iii. 2. 149). **uisus** (uissus DS) **est**: apparuit *Aug.* (iii. 2. 139, 140, 149) *Auct. prom.* (iii. 30 = *P. L.* li. 829), *cf. Hieron.* (i. 470); *gr. ὤφθη.* caephae CUZ, caefae S, kephae *g*, cephe FMW, cepha G*. **et** *sec.* (*καί* D*FG): *om. Bentl.** (*deinde correxit*) *Orig.* (*int.* iii. 921) *Ambrst. Hieron.* (vii. 396), *Aug. Auct. prom. et gr. plur.* **post haec** (hec MW) = *μετὰ ταῦτα* D*E*FG, *cf.* post ea *d e Orig. Ambrst. Aug. Auct. prom.*, post ea uel post haec *g*: *om.* **haec** O*; post hoc *vg. edd. antt.* (*exc. Froben* 1502) *contra gr.*; *gr. plur. εἶτα* (*ἔπειτα* ℵA *min.*) *apud latinos non redditur*; *deinde* + illis CDTU *d e f^c^* (*super* F^gr^ *scr.*) *Orig. Ambrst. Hieron.* (vii. 396) *Aug.* (iii. 1. 406) *Pel.*, *et* + aliis Z*. **undecim** (·XI· DFOPSW) *codd. vg. uett.* (+ apostolis *t*) *patres plur. et 'codices nonnulli' ap. Aug.* (*uide infra*) = *ἕνδεκα* D*E^1^FG 122* *syr. harcl. mg. go.*: duodecim *cor. uat.* ('XI *sic habent antiqui, sed grecus* XII *cum articulo* tis do de ka *per quod notatur quod de duodecim apostolis loquitur*') *Hieron.* (i. 470 *Hilb.*, *et 'unus ms.' apud Uall.*) *Aug.* (iii. 2. 139, 140, 149); *Augustinus bis de numero discipulorum disputat, sc.* (iii. 2. 141) '*fieri enim potest ut de turba discipulorum fuerint isti duodecim nescio qui. nam illos quos apostolos nominauit non iam* duodecim *sed* undecim *diceret, sicut nonnulli etiam codices habent, quod credo perturbatos homines emendasse, putantes de illis duodecim apostolis dictum qui iam iuda extincto undecim erant*'; *et* (iii. 1. 406) '*sicut ad duodecim apostolos iam non pertinebat iudas, qui etiam mortuus fuit cum dominus resurrexit a mortuis, et tamen ipsius duodenarii numeri nomen apostolus in epistola sua tenuit ubi ait eum apparuisse* illis duodecim. *cum articulo enim hoc graeci codices habent, ut non possint intelligi quicumque duodecim sed* illi *in eo numero insignes*'; *δώδεκα habent gr.* ℵABD^c^ KLP *al. fere omn.*; *confuse* E *μετα ταυειτα τοῖς δώενδεκα.*

6. **uisus** (uissus DS) **est** (*sup. lin.* M): apparuit *d e g Ambrst. Orig.* (*int.* iii. 921) *Aug.* (iii. 2. 139, 140, 149) *Auct. prom.* (iii. 30), *cf. et Hieron.* (i. 825); *gr. ὤφθη.* **plus quam**: *om.* **quam** *Sedul.*; amplius quam *Orig.*; amplius *d e*; plus amplius uel plus quam *g*. quincentis D,

Digitized by Google

quem non suscitauit
si mortui non resurgunt
16 nam si mortui non resurgunt
neque christus resurrexit
17 quod si christus non resurrexit
uana est fides uestra
adhuc enim estis in peccatis uestris
18 ergo et qui dormierunt
in christo perierunt
19 si in hac uita tantum in christo
sperantes sumus
miserabiliores sumus
omnibus hominibus
20 nunc autem christus resurrexit
a mortuis
primitiae dormientium

(-sum H^{2}; ue *in ras.* O) **deum**: *om. Iren. Tert.* (*bis*). **quod**: quia *r Aug.* (vi. 432, ix. 324); quasi *Tert.* (*Marc.* iii. 8). **suscitauerit** (-rat Z*) = ἤγειρεν: suscitauit *r* (-bit) *Iren. Aug.* (ii. 47, ix. 324); resuscitauerit *Tert.* (*bis*); excitauerit *Aug.* (vi. 432). **non** *pr.* (nos R*): *om.* U*. **suscitauit**: resuscitauit D *Tert.* (*bis*); excitauit *Aug.* (vi. 432).

15, 16. **si mortui non resurgunt** (gunt *in ras. longa* U) [16] **nam si mortui non resurgunt** *legimus cum codd.* CGH*ΘN*TUV^{rec}WZ^{3}(*sup. lin.*) *vg. Bentl.* (*uoluit* surgunt) *c f et graecis plur.* εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται [16] εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, *cf.* si quidem igitur mortui non resurgunt si enim mortui non resurgunt *g*: si mortui non resurgunt *tantum* (*om.* **nam si m. n. res.**) AF*H^{c}L *cum gr.* P 123 *Hieron.* (i. 571 resurgent), *et forsan Tert.* (*Marc.* iii. 8) *Aug.* (ii. 47, vi. 432) *qui citant uers.* 15 *ad* quem non suscitauit (*uel* resusc. *uel* exc.) *nec ultra pergunt, item Aug.* (ii. 260, x. 1367) *et Iulian. ap. Aug.* (x. 1200, 1366) *inc. u.* 16 si mor. n. res. *etc.* (*omisso* enim); nam si mortui non resurgunt (-gent P) *tantum* (*om.* **si m. n. res.**) BF^{c}KMN^{c}OPRSV*Z* '*grecus et quidam antiqui*' *ap. cor. uat. Tert.* (*res.* 48) *Ambrst.*, *et* si enim (ergo *r*) mor. non res. D *d e r Iren.* (*Mass. p.* 309) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1365) *cum gr.* DE 43 *syr. pesh.*; *lectiones breuiores per homoeoteleuton ortae uidentur.*

16. **nam si**: si enim D *d e Iren. Iulian.*, si ergo *r*; *uide supra.* surgunt *uoluit Bentl.* nec *Tert.* (*res.* 48) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1200, 1365, 1366). **christus** *om.* B. surrexit *d* (*Bentl.*) *Hieron.* (i. 571).

17. *Uersus arcte in ras. scr.* K. **quod si**: si autem *f g r Iren.* (*Mass. p.* 309) *Hieron.* (i. 571) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1365) *et gr.* εἰ δέ; si *tantum Tert.* (*res.* 48) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1200). **resurrexit** (resurexit S*): surrexit Z* *Bentl.* **uana** (ματαία): uacua CT; inanis *Iren.*; *cf. supra u.* 14. **uestra**: nostra *Hieron.* (i. 571). **adhuc enim** *codd. vg. c f contra graecum*: *om.* **enim** *g r*, *et gr. plur. tantum* ἔτι; quia adhuc *Tert. Iulian. ap. Aug.* (x. 1365), quoniam adhuc *Iren.*, *cf.* ὅτι 37. 43; quid adhuc *d e* (*legentes* τί ἔτι?). **peccatis** (-tos P*; *bis scr. g*): delictis *Tert.* (*res.* 48; *Marc.* iii. 8). **uestris** *om.* S *g*. > in del. ues. estis *Tert.* (*res.* 48).

18. **ergo** *om.* B *Tert.* (*res.* 48). **et** *om.* F* *Pel.* **dormierunt**: + uel tes *g*. > et q. dorm. ergo *Iulian. ap. Aug.* (x. 1365). **in** *om.* M* (+ M^{1}). **christo**: + non Z^{c} (*sup. lin.*). *Distinguunt perperam* dormierunt in christo perierunt AOU*Z *tepl. et forsan g et* G^{gr}, *cf. Iulian.*: *contra* dormierunt in christo perierunt FH^{c}(H* *non liquet*)NU^{c}W *vg. d f Sedul.*, *et* > in chr. dormierunt, perierunt *Tert.* (*res.* 48; *Marc.* iii. 8).

19. **si**: et si D; quod si *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 753). **hac uita**: hoc saeculo *Pacian.* (*bapt.*); > uita hac *d e g Iren.* (*Mass. p.* 309), *et gr.* τῇ ζωῇ ταύτῃ. **tantum in christo sperantes** (spir. Z*) **sumus** (summus P; *om. Pel.*) = μόνον ἐν Χριστῷ ἠλπικότες ἐσμέν *Orig.* (ii. 802): *om.* **tantum in christo** *Pacian.*, *om.* **in christo** *ut udtur Tert. Canon. Priscill.*, *u. infra*; > in christo sp. sumus (speramus *Iulian.*) tantum *d e g r Iren. Iulian. ap. Aug.* (x. 1365) *cum gr.* ἐν Χρ. ἠλπικότες ἐσμὲν μόνον ℵABD*EFG *min.*, *cf.* in christo tantum sp. sumus *Ambr.* (*fid. res.* ii) *et codd. nostros* Z (*g*) *qui distinguunt* in hac uita · tantum in chr. sp. sumus; *contra disting.* in hac uita tantum, in chr. sp. sumus HO𝔖𝔓 *f*, *cf.* in hac tantum uita sp. su. in christo *Quaestt. U. et N. T.* 91, *et* '*miserrimi reuera, ut apostolus pronuntiat, qui* in ista tantum uita sperantes *habebuntur*' *Tert.* (*res.* 24), 'qui in hac uita tantum sp. sunt' *Canon. Priscill.* xi (*p.* 21 *supra*); *codd. nostri plur. et* 𝔖ℭ *in his uerbis distinctione carent.* misserabiliores S; + esse *g**. **sumus** (summus P; + in W*) **omnibus hominibus** (*om.* P*) = *gr.* DE *syr. pesh.*: *om.* S* (+ omnibus hominibus *tantum*, S^{post}); > omnibus hominibus sumus *g Pacian. cum gr. plur.*; > omn. su. hominibus *Iren.*

20. **nunc**: si Z* *d e Ambr.* (*fid.* v. 13). **christus** *om.* W. **resurrexit**: surrexit *m Bentl. Hieron.* (i. 806 *Uall.*) *Aug.* (vi. 56); *gr.* ἐγήγερται. > ex mor. resurr. *Iulian. ap. Aug.* (x. 1365). **a**: ex *m Hieron.* (i. 806 *Uall.*) *Iulian.* **primitiae** (primicie PW): initium *d e g Ambrst.*; incohatio *m*; *gr.* ἀπαρχή, *uide ad Rom.* xi. 16. **dormientium** (-cium P): + factus est *Orig.* (*int.* iii. 835). **christus . . . dormientium**: miserabiliores sumus homnibus hominibus · entium C (*lectio euanida seu nullo modo correcta a scriba*).

Digitized by Google

21 quoniam enim per hominem
mors
et per hominem resurrectio
mortuorum
22 et sicut in adam omnes moriuntur
ita et in christo omnes uiuificabuntur

23 unusquisque autem in suo
ordine primitiae christus
deinde hi qui sunt christi
in aduentu eius
24 deinde finis.
Cum tradiderit regnum deo

---

21. **quoniam enim** (ἐπειδὴ γάρ) *cum* ACGH²Θ LPRT *cod. caraf. Bentl. f Iren.* (*Mass. p.* 309) *Hil.* (*trin.* xi *semel*), *et* quia enim *Hieron.* (i. 806 *Hilb.*), > nam quia *m*, *cf.* sicut enim *Orig.* (*int.* iv. 551) *Aug.* (iv. 689) : quoniam quidem (qui O*) FKMNOSVWZ *vg. c d e r Ambrst. Orig.* (*int.* iii. 835) *Aug.* (iii. 2. 308, vi. 56) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1365, 1369) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1338); quoniam quidem enim *g*; quoniam sicut D*t Ambr.* (*fid.* v. 13; *fid. res.* ii); quoniam BH*U *Iren.* (*Mass. p.* 209) *Hil.* (*trin.* xi *semel*) *Aug.* (viii. 105, x. 1371, 1378); quia *Tert.* (*res.* 48; *Marc.* v. 9) *Hieron.* (i. 806 *Uall.*) *Ambr.* (*sacr.* ii. 2) *Aug.* (iii. 2. 676, v. 741, x. 66); sicut *Orig.* (*int.* iv. 553) *Uigil.* (*Eutych.* i. 3, 12) *Aug.* (viii. 106). **per** *pr.*: + unum *Orig.* (*int.* iv. 551) *Ambr.* (*fid.* v. 13) *Aug.* (ii. 548 *et saepius*) *Uigil.*; *ex Rom.* v. 12. **mors**: + ita D *Orig.* (*int.* iv. 551, 553) *Ambr.* (*fid. res.* ii) *Aug.* (iv. 689) *Uigil.*, + sic *Aug.* (viii. 106). **et** *om. Uigil. semel* (*Eutych.* i. 12). **per** *sec.*: + unum *Orig.* (*int.* iv. 551) *Aug.* (*saepius*) *Uigil.* **hominem** *sec.* (-ne P; Hominem Ϛ): omnem M*; *om. Orig.* (*int.* iv. 551) *Aug.* (v. 1181, 1182). **resurrectio** (-ccio P): + *ras. in* T. **mortuorum** *om. Tert. Hil.* (*cod.*).

22. **et sicut** (*contra graecum*) *codd. plur. vg. c f t*, sicut *tantum* HP *Aug.* (ii. 632 *etc.*), et ut *Hil.* (*ps.* 143) : sicut enim (ὥσπερ γάρ) D *d e g m r Orig.* (*int.* iii. 835, iv. 544, 545, 546, 554) *Ambrst. Ambr.* (*ps.* 118 *lamed*; *luc. l.* iv. 61; *fid.* v. 13) *Hieron.* (i. 566) *Aug.* (*saepius*) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1365) *Sedul.*; quomodo enim *Hil.* (*ps.* 9; *trin.* xi); quomodo *Hieron.* (i. 798); dum *Uigil.* (*trin.* iii). omnis *pr.* M. **moriuntur** (-entur O*): morimur BW *Iren.* (*Mass. p.* 222) *Hieron.* (v. 883), *cf. Aug.* (i. 700). **ita**: sic *r Orig.* (*int.* iii. 835, 920) *Hil.* (*ps.* 9; *trin.* xi) *Hieron.* (i. 798) *Aug.* (*saepius*) *Uigil.* (*trin.* xi); *om. Hieron.* (v. 883) *Uigil.* (*trin.* iii). **et** *sec.*: *om. m Orig.* (*int.* iii. 920) *Ambr.* (*luc. l.* iv. 61, vii. 209) *Hieron.* (i. 798 *Hilb.*) *Aug.* (*saepius*) *Uigil.* (*trin.* xi). **omnes** *sec.*: + homines Z*. > omnes in christo *Aug.* (ii. 806). **uiuificabuntur** (uiuicab. O²) *et. Orig. diserte* (*int.* iv. 544, 554) *Ambr.* (*ps.* 118 *lamed*; *fid.* v. 13; *fid. res.* ii) = ζωοποιηθήσονται: uiuificantur A*DF*O* (uiuicantur) *t Hil.* (*ps.* 9; *trin.* xi) *Ambr.* (*luc. bis*; *ep.* 35) *Hieron.* (i. 798 *Hilb.*) *Uigil.* (*bis*), *cf.* uiuificamur *Hieron.* (v. 883); resurgemus *Hil.* (*ps.* 143) *Aug.* (i. 700).

23. **unusquisque autem**: + resurget *Hieron.* (v. 798). **in** *pr. om. Hil.* (*ps.* 9; *trin.* xi *codd.*). suo hordine C; suordine *lapsu* P. **primitiae** (primicie PW) = ἀπαρχή: initium *d e m r Ambrst. Hil.* (*trin.* xi *codd. duo*) *Hieron.* (ii. 587) *Aug.* (iii. 2. 679, iv. 678, vi. 56, 58, viii. 814) *Uigil.* (*Eutych.* iii. 6; *Uarim.* i. 46), initio *Orig.* (*int.* iii. 835); initium uel primitiae *g*; *uide ad Rom.* xi. 16; *deinde* + omnium *Priscill.* (*p.* 77 *ed. Schepss*). **hi** (h *in ras.* Θ; hii BDFNO*RST WZ*, ii *vg.*): *om. Ambrst. Hil.* (*ps.* 9) *Hieron.* (iv. 826) *Aug.* (iii. 2. 680, iv. 678, viii. 814) *Uigil.* (*Uarim.* i. 46). **in aduentu** (-tum GH *cod. caraf.*) **eius** *cum* ACG*HΘMTU *cod. caraf. Bentl.* * *d e f Ambrst.* (*ad u.* 52) *Hieron.* (iv. 826) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1373) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 545), *et* in praesentia eius *r Aug.* (iii. 2. 680, iv. 678, vi. 56, 58) = ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ *gr. plur.*: qui (*om.* K*) in (*om.* S) aduentu (-tum DFKLNO*S VZ*Ϛ𝔐 *cor. uat. mg. m*) eius (christi *cor. uat. mg.*) crediderunt BDFKLNOPRSVZ (crediderunt *credo ex spatio*) *vg. cor. uat. c m Orig.* (*int.* iii. 835) *Ambrst.* (*hic*) *Hil.* (*ps.* 9) *Ambr.* (*ps.* 118 *lamed*; *ep.* 35; *off. min.* i. 48; *fid.* v. 13) *Hieron.* (ii. 211), > qui cred. in aduentum eius W, *et* οἱ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ ἐλπίσαντες *gr.* FG, *cf.* in aduentu eius sperantes *f** (*super* F^gr *scr.*), qui in aduentu eius sperauerunt uel tes *g*; qui in aduentum eius resurgent *Uigil.* (*Uarim.* i. 46); qui in aduentu (-tum G²) eius (*sine* credid.) G² *Bentl.* (*secundis curis*) *Hil.* (*trin.* xi *codd.*) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1365).

24. **deinde**: dehinc *Hil.* (*ps.* 52). **fines** Z*. **deinde finis** *cum praecedd. coniungunt* AF *m et ut uidetur Orig.* (*int.* iii. 35) *Ambr.* (*off. min.* i. 48) *Aug.* (iii. 2. 485, vi. 58) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1365, 1373) *Uigil.* (*Uarim.* i. 41). quum Θ. **tradiderit** = παραδῷ KL *al. pler.*, *cf.* tradidit *App. Quaestt. N. T.* 78: tradet *Hil.* (*ps.* 148) *et* παραδώσει *Orig.* (iv. 408); παραδιδοῖ BFG, παραδιδῷ ℵADEP *min.* **et** *pr. om. Hil.* (*pss.* 9, 52, 148) *Ambr.* (*fid.* v. 12) *Uigil.* (*Uarim.* i. 46) *Sedul. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1046). **cum** *sec.* (quum Θ, qum T): dum *Ambr.* (*ps.* 118 *lamed*); + autem *Orig.* (*int.* iv. 609). **euacuauerit** (heu. C, euacuaberit N¹T; euacuerit DG*OS *f Pel. Sedul.*) = καταργήσῃ: destruxerit *Orig.* (*int.* iv. 609) *Hieron.* (ii. 211); destituerit *Ambrst.*; aequauerit *codd. ad Aug.* (x. 1373); *cf. ad* xiii. 11.

Digitized by Google

et patri cum euacuauerit
omnem principatum et potestatem
et uirtutem
25 oportet autem illum regnare donec
ponat omnes inimicos
sub pedibus eius
26 nouissima autem inimica
destruetur mors
27 omnia enim subiecit sub pedibus
eius cum autem dicat
omnia subiecta sunt ei
sine dubio praeter eum

---

principatum (ἀρχήν): magistratum *Hil.* (*trin.* xi). **et** *sec.*: + omnem Z* (*ut udtur ex spatio*) *d e g r* (*Bentl.*) *Ambrst. Hil.* (*ps.* 148; *trin.* xi) *Hieron. Aug.* (vi. 56, viii. 759) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1373) *Uigil. Cassiod. cum graecis omnibus.* **potestatem**: potentiam *Uict. Af.* (*c. Arium* i. 38). **et** (+ omnem *Ambrst. cum gr.* 47 *syr. pesh.*) **uirtutem**: *om. Orig.* (*int.* iii. 35) *Hil.* (*ps.* 9; *trin.* xi); + et (+ omnem *Ambrst.*) dominationem LN^1(do minationem *duobus uerbis*)O *c Zeno* (ii. 6) *Ambrst. sine auct. graeca.*

25. **oportet autem** (iautem K) *contra graecum*: oportet enim (δεῖ γάρ) DOR *d e f g r patres fere semper, sed* oportet *tantum Hil.* (*ps.* 118 *lamed*) *Aug.* (vi. 58), *et* > quoniam oportet *Iren.* (*Mass. p.* 337). **illum**: eum R *Tert.* (*Prax.* 4) *Orig.* (*int.* iii. 35, iv. 555) *Hil.* (*pss.* 118 *lamed*, 148) *Hieron.* (i. 297, vii. 568) *Aug.* (vi. 57, 58) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1373), *et* > regnare eum *Iren. Tert.* (*Marc.* v. 9). **donec**: quoadusque *Iren.*; quousque *Uict. Af.* (*c. Arium* i. 38); usque dum *Tert.* (*Prax.* 4). ponet Z*. **omnes** (homnes C): *om.* A* *Iren.* (*codd. aliqq.*) *Tert.* (*Prax.* 4; *Marc.* v. 9) *Orig.* (*int.* iii. 35, 835) *Hil.* (*ps.* 118 *lamed*). **inimicos**: + suos DP *f r Orig.* (*int.* iii. 35) *Hil.* (*ps.* 118 *lamed*) *Hieron.* (i. 297 *Uall.*) *Aug.* (iii. 2. 177, vi. 56, 57, 58, viii. 759); + illius Z*, + eius *Bentl.** (*deinde correxit*) *g Tert.* (*Prax.* 4; *Marc.* v. 9) *Orig.* (*int.* iii. 835, iv. 555) *Zeno* (ii. 6) *Uict. Af.* (> inim. om. eius) *Hieron.* (i. 297 *Hilb.*), *et* + αὐτοῦ AFG *min. syr. pesh.* > inim. omnes *Iulian. Uict. Af.* sup U. pedes *Tert.* (*Marc.* v. 9; *Prax.* 4, *non autem* 30); pedibus uel es *g.* **eius**: illius *Bentl.*, ipsius *Tert.* (*Prax.* 4) *Uict. Af.*; suis *r Tert.* (*Prax.* 30) *Orig.* (*int.* iii. 35) *Hil.* (*ps.* 9; *trin.* xi) *Hieron.* (i. 297) *Aug.* (iii. 2. 177, vi. 56, 58, viii. 759); *om. g cum gr.* FG; *deinde* + omnia enim subiecit pedibus illius Z*.

26. **nouissima** (nob. R): nouissime DO^{2}T^1(*in ras. scr.*)U *cor. uat. mg.* ϚS *c r Ambrst. Hil.* (*trin.* xi *semel*) *Ambr.* (*fid.* v. 13) *Hieron.* (i. 297) *forsan ex u.* 8; nouissimus (-mos *d e*) *d e Orig.* (*int.* iii. 35, iv. 551 *et saepius*) *Hieron.* (iv. 360, 1020, v. 928, vii. 573) *Uigil.* (*trin.* iii); postremus *Uict. Af.* (*c. Arium* i); ultimus *Orig.* (*int.* iv. 542, 555); *gr.* ἔσχατος. **autem** *om. d e g r* (*Bentl.*) *Iren.* (*Mass. p.* 337) *Orig.* (*int.* iv. 551) *Uict. Af. Hil.* (*semper, exc. ps.* 52) *Hieron.* (i. 297 *Hilb.*, v. 928, vii. 573) *Aug.* (iv. 631, vi. 56, 58) *Uigil.*, *cum graeco*; et nou. (*pro* nou. autem) *Orig.* (*int.* iii. 35). **inimica**: inimicus (-cos *d e*) *d e et patres qui* nouissimus *etc. legunt*; *om. Hil.* (*ps.* 148; *trin.* xi *semel*) *Ambr.* (*pss.* 43, 118 *res*; *luc. l.* viii. 26). > inim. nouiss. *Aug.* (iv. 795). **destruetur** (dis. DO*SZ^1, dex. C) *codd. plur.* (*et* Z^2) *vg. c f g r Iren.* (*p.* 337) *contra gr.*, *cf.* deuincetur *Hil.* (*ps.* 65), euacuabitur *Uict. Af. Hil.* (*ps.* 52): destruitur *d Bentl.*, distruitor Z*, euacuatur *Iren.* (*p.* 222) *Hil.* (*ps.* 148), deuicta est *Hil.* (*ps.* 9; *trin.* xi *bis*) = καταργεῖται; destruatur *e Orig.* (*int.* iii. 35); *deinde* + in eo *Hil.* (*ps.* 9), + ab eo *Hil.* (*trin.* xi *bis*). > mors destruetur *Ambr.* (*luc.*). *Libere* ut mors nouissima destruatur *Ambr.* (*ps.* 43).

27. *Inc. uers.* **omnia enim subiecit** *Stephanus* 1555, *Tisch. T. G.* 8, *W. H.*: *inc.* **cum autem dicat** ℭ. homnia *semper* C. subecit D. *Libere* deus enim omn. subi. *Hil.* (*ps.* 9; *trin.* xi). **sub** (sup O; *om.* Z*) **pedibus eius** = ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ: subtus pedes eius *Iulian. ap. Aug.* (x. 1373). **omnia en. subi. s. p. eius** *om. Hieron.* (i. 297 *Hilb.*) *Pel.* > omn. en. subi. s. p. eius (> s. p. eius subi. *Hieron.*) nouiss. au. in. d. mors CDT *c d e Ambrst. Hil.* (*ps.* 9; *trin.* xi; *cf. ps.* 148) *Hieron.* (ii. 211 *ut udtur, non autem cod. Ueron.*) *Iulian.*, *cum gr.* ℵ^{a}D*E *go. aeth.*; *cf.* Z* *ad u.* 25. **cum** (quum Θ): quando *Iren.* (*Mass. p.* 337). **autem**: uero *Hil.* (*ps.* 9); *om. Hil.* (*ps.* 148); + haec S *non edd. antt.* **dicat**: dicit B *f*; dixerit *r Iren. Hil.* (*pss.* 9, 148; *trin.* i, xi *ter*) *Hieron.* (i. 297) *Aug.* (vi. 56, 58, viii. 758) *Iulian.*; *om.* P *Uict. Af.* (*c. Arium* i); + quia *Bentl.** (*sed corr.*) *f r Orig.* (*int.* iii. 835) *Hieron.* (i. 297) *Aug.* (vi. 58, viii. 758), + quoniam uel quia *g*, + quod *Aug.* (vi. 56), *et* + ὅτι *gr.* (*exc.* B). **omnia** *sec.* + ista *Iulian.* **sunt** *om.* S. **ei** *pr.* (et Θ): *om.* G*HM *d e r Bentl. Iren. Uict. Af. Hil. Aug.* (vi. 56, 58) *Iulian. Pel.*, *cum graeco* (*exc.* FG). **sine dubio** (-bium L) = δῆλον: haud dubium *Hieron.* (i. 297); manifestum *r Uict. Af. Aug.* (+ est vi. 56, 58), manifeste *Orig.*; nimirum *Ambrst.*; scilicet *Iren.*; *om. d e Hil. Uigil.* (*trin.* iii) *contra graecum*; + quin *Hieron.* (i. 297), + quia *r Aug.*, + quod *Uict. Af.*, *et gr. omn.* + ὅτι; *deinde* + non est quod no^n sit subiectum ei T (*ex Hebr.* ii. 8). **praeter** (preter MOPUW; prapter N*, propter N^1) **eum** (illum *Hil. ps.* 148, *Iulian.*): extra ipsum *Uict. Af.*; absque eo *Iren. Tert.* (*Prax.* 4) *Hil.* (*ps.* 9; *trin.* xi *ter*); excepto eo *Aug.* (iv. 43). > preter eum uel quem qui sine dubio *g.* **ei** *sec.* (+ et

Digitized by Google

qui subiecit ei omnia
28 cum autem subiecta fuerint
illi omnia
tunc ipse filius subiectus
erit illi qui sibi subiecit
omnia
ut sit deus omnia in omnibus
29 alioquin quid facient
qui baptizantur pro
mortuis
si omnino mortui non resurgunt?
ut quid et baptizantur
pro illis?
30 ut quid et nos periclitamur

M): illi *r Hil.* (*ps.* 9; *trin.* xi *semel*) *Aug. Iulian.*; ipsi *Uict. Af.*; *om.* B *Iren.* > ei subi. *Tert. Hil.* (*ps.* 148; *trin.* xi *semel*), > illi subi. *Hil.* (*trin.* xi *semel*) *Aug.* (viii. 758) *Iulian.*

28. **cum autem** (ὅταν δέ): cum uero *Hieron.* (i. 297); cum enim *Hil.* (*trin.* i *codd. plur.*), nam cum (quum CΘT) CΘT *c d e Uict. Af.* (*c. Arium* i. 36) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1373) *Uigil.* (*trin.* iii); quia quum *Hieron.* (vii. 722); cum igitur *tract. Priscill. de trin.* (*ap. Morin*, '*Études*,' *Mareds.* 1913, *p.* 183). **subiecta** (subiecti C, subiecit K*): subdita *Iren.* (*Mass. p.* 337) *Priscill.* (*de trin.*). **fuerint** (-rit H*): erunt *Tert.* (*Prax.* 4) *Ambr.* (*ps.* 118 *lamed*). **illi** *pr.*: ei *f r Iren. Orig.* (*int.* ii. 659) *Hil.* (*trin.* i; xi) *Hieron.* (vii. 722) *Priscill.* (*de trin.*). **subiecta fuerint** (*sed uide supra*) **illi** (*uel* ei) **omnia** *hoc ordine edidimus cum codd. nostris* ABDGHNRU *vg. f Tert. Hil.* (*trin.* xi *codd. aliq.*) *Hieron.* (i. 297 *Hilb.*) *Iulian. cum gr. longe plur.* ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, *cf.* > subi. illi omn. fuerint *g*, > fu. subi. ei omn. *Hil.* (*trin.* i *codd. plur.*), > subi. (*uel* subdita; *uide supra*) illi (*uel* ei) fuerint omnia CFΘKLMO PSTVWZ *c d e Orig.* (ii. 659, iii. 835, 874) *Ambrst. Ambr.* (*pss.* 36; 61; *fid.* v. 13) *Hil.* (*trin.* xi *semel*, *cod. Colbert.*) *Hieron.* (i. 297 *Uall.*, vii. 722) *Uigil.* (*trin.* iii) *Priscill.* (*de trin.*): > ei fuerint subdita omnia *Iren.*, > ei subiecta fu. omnia *Hieron.* (vii. 567) *et* αὐτῷ ὑποταγῇ τὰ πάντα DE; > omn. illi (ei *r*) subi. fuerint *r Uict. Af. Aug.* (viii. 718, 719), *cf.* > omn. fu. filio subi. *Maxim. ap. Aug.* (viii. 671, 684); > ei omn. subi. fu. *Aug.* (vi. 55, 56, 58, viii. 758); > subi. erunt omn. ei *Ambr.* (*ps.* 118 *lamed*); *deinde* + absque eo qui ei subiecit omnia *Tert.* (*ex u.* 27). **cum au. subi. fu. illi omn.** *om. Hil.* (*pss.* 9; 148; *trin.* xi *ter*, *codd. plur.*) *cum gr.* ℵ* 1. 37 *al.* **tunc** (*om. Uigil. trin.* iii) *sine addit. cum codd. plur. d e g Bentl. Iren. Uict. Af.* (*c. Arium* i. 36, 37) *Hil.* (*ps.* 9; *trin.* xi *bis*) *Hieron.* (i. 297 *Hilb.*, vii. 722) *et gr.* BD*EFG 17. 67**: + et BDMUW *vg. c f r patres rell.*, *et gr.* ℵAD^{c}KLP *al. fere omn.* **ipse** *om. Hil.* (*trin.* xi *semel*). **filius** *om.* G (*cf. ad Rom.* ix. 5) *Tert. Uict. Af.* (*c. Arium* i. 36, 37, 39) *Hil.* (*pss.* 9; 52; 148; *trin.* i; xi *quater*) *Ambr.* (*pss.* 36; 61; *fid.* v. 13 *semel*) *Aug.* (viii. 647) *Iulian. Priscill.* (*de trin.*) *Uigil.* (*trin.* iii; *Uarim.* i. 41) *Sedul.* **subiectus erit** (ὑποταγήσεται): subditus erit *d e*; subicietur *Tert. Uict. Af. Ambrst. Hil.* (*ps.* 52; *trin.* i) *Hieron.* (i. 297, vii. 567, 596, 722); erit subiectus uel subicietur *g.* **illi** *sec.*: *om. e*; ei *vg. d f r patres plur.*; deo *Uict. Af.* (*c. Arium* i. 39). > illi erit Z*. **sibi**: illi *r Aug.* (vi. 55, 56, 58, 59, viii. 647, 661, 690, 713, 758) *Uigil.* (*Uarim.* i. 41); ei P *g et patres saepissime*; *om.* B *Orig.* (*int.* iii. 835) *Ambrst.* **subiecit** (subiecti Z*): subdidit *d e Orig.* (*int.* ii. 660, iii. 835, 874, iv. 599) *Priscill.* (*de trin.*). > subiecit sibi D *vg. Sedul. cum gr.* τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, subi. ei P *g Uict. Af.* (*c. Arium* i. 36) *Hil.* (*trin.* xi) *App. Quaestt. N. T.* 78, subi. ipsi *Uict. Af.* (*c. Arium* i. 37), *cf.* subicienti sibi *Hil.* (*ps.* 52), subicienti ei *Uict. Af.* (*c. Arium* i. 39). > illi omn. subiecit *Uigil.* (*Uarim.* i. 41); > sibi omn. subdidit *Priscill.* (*de trin.*). **sit** (sunt P*) **deus**: > deus sit *d e Hil.* (*ps.* 148) *cum gr.* D*; + ei *e.* **omnia** *tert.*: + et *Ambr.* (*ep.* 2; *fid.* v. 12, 14 *bis*, *non autem* 13). **ut sit d. omnia** *om.* S. **omnibus**: omnia A*. > in omnibus omnia *Priscill.* (*de trin.*).

29. **quid** *pr.*: qui S*. **facient** (ποιήσουσιν): faciet *de*; faciunt M *r.* batizantur *pr.* Z*, babtizantur NOS, babtitzantur D, baptizentur B; baptizati uel qui baptizantur *g.* **mortuis**: + quicumque in christo baptizati sumus in morte ipsius baptizati sumus *Sedul.* (*ex Rom.* vi. 3), *cf.* S *infra.* > pro mortuis baptizantur *Tert.* (*Marc.* v. 10). *Disting.* pro mortuis? si omnino mortui non resurgunt, ut quid *etc.* T*(?)W *c Sedul.* (*ut uditur*) *cum gr.* ℵA *et Tisch. T. G.* 8, *W. H.*, *von Soden.* **si omnino . . . illis** *om.* T* (+ *mg.*). **omnino** (homnino C, °mnino A, omni^{n}o M): *om. Tert.* > non mortui M. **resurgunt** (ἐγείρονται): surgunt *Bentl.*; resurgent B *g.* **ut quid** (qu^{i}d M; + *ras. parua* Z; *fuerat forsan* quidē Z*) = τί: qui quid *d e*; quid *r Iulian. ap. Aug.* (x. 1374). **et**: etiam D; *om.* LMW *d e f.* babtizantur *sec.* NS, babtitzantur D. **illis** (iuis P*): + quicumque babtizati sumus in christo in morte ipsius babtizati sumus S, *cf. Sedul. supra.*

30. **ut quid**: quid *d e r Tert.* (*res.* 48) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1374), *et gr.* τί. **et nos** (nus P): *om. Sedul.* pereclitamur ACΘ*PRVZ^{c}, pereclitemur Z*. **omni** (omnia *d*; + o M*) **hora** (ora N*): *om. Sedul.* > omni hora periclitamur *Tert.* (*res.* 48).

omni hora ?
31 cotidie morior propter
uestram gloriam fratres
quam habeo in christo iesu domino
nostro
32 si secundum hominem
ad bestias pugnaui ephesi
quid mihi prodest si mortui
non resurgunt ?
manducemus et bibamus
cras enim moriemur
33 nolite seduci
corrumpunt mores bonos
conloquia mala
34 euigilate iuste et nolite
peccare
ignorantiam enim dei
quidam habent

---

31. cottidie MRU, cottidiae H, cotidiae C, quotidie DL*T *vg.*, quotdidie Θ. **propter uestram gloriam** *cum* ABFΘKMSVZ*ϛ𝔖 *cod. caraf.*, *et* > propter gloriam uestram DO *cor. uat. mg.* : per uestram gloriam CGHPRTZ^c, *capitula codicum* CHΘTU (*uide supra p.* 170, *et cf.* B *ad* II *Cor.* iv. 10), *cor. uat.** 𝔓𝔈 *Tisch. Bentl. c d e g Ambr.* (*ps.* 43) *Hieron.* (i. 340 *Hilb.*, vii. 532) *Aug.* (*diserte* ii. 559, iii. 1. 47, iii. 2. 187, v. 861) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1374) *Pel. Sedul.* (*in comm.*), *et* > per gl. uestram *Hieron.* (i. 340 *Uall.*) *Aug.* (iii. 2. 946) ; pro uestra gloria LNUW (uestram gloriam N*U* *r*) *f r Sedul.* (*in lemm.*), pro gloria uestra *Ambrst.* ; propter uestram salutem *Hieron.* (i. 949) ; *gr.* νὴ τὴν ὑμετέραν (ἡμετέραν A *al. permu.*) καύχησιν. **fratres** : *om. d e f g Ambrst. Pel. Iulian. cum gr.* DEFGL *al. longe plur.* quem Z*. **christo iesu domino** (+ u G*) **nostro** : christo dom. nostro T ; christo iesu *tantum Hieron.* (vii. 532) *Aug.* (iii. 1. 47), christo *tantum Sedul.* ; domino *tantum d e Ambrst. Pel. Iulian. cum gr.* D*.

32. **si** *pr.* : + enim *Ambrst.* (*in prol. ad Eph.*). **secundum** : iuxta *Hieron.* (vii. 598, *non autem* 636). *Disting.* Si (secundum hominem) ad *vg.* **ad bestias** (*ex* uestias P ; bestia C) : ad bestiis Z*, bestiis *d e r Iulian. ap. Aug.* (x. 1374), cum bestiis *Iren.* (*Mass. p.* 309). depugnaui *Tert. ut udtur* (*uide res.* 48 ; *pudic.* 22). **ephesi** (efesi LT, effesi *f*, effessi DS, ephaesi P *ut udtur*) : epheso Z*, in epheso *Hieron.* (vii. 598), in effeso uel i *g*, *et gr.* ἐν Ἐφέσῳ. > pugnaui bestiis eph. *Iulian.*, > bestiis (cum best. *Iren.*) ephesi pugnaui *r Iren.*, > pugnaui eph. ad (contra *Sedul.*) bestias *Ambr.* (*ep.* 63) *Sedul.* ; *gr.* ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφ. michi W. prode est FRT *g*, prude est M. **non** : + re M*. *Distinximus post* **resurgunt** *cum codd. nostris plur. vg. c d f et patribus Iren. Ambrst. Hieron.* (vii. 598, 636) *Iulian.*, *qui in citando ultra non pergunt* : *contra post* **prodest** P (*ut udtur*) *Tisch. Hieron.* (iv. 223) *cum gr.* ℵ (*ut nobis uidetur*) *Tisch. T. G.* 8, *W. H.*, *von Soden.* manducamus MS. **bibamus** : + et nubamus *Tert.* (*monog.* 16 *diserte*). **cras enim** : cras autem S ; et cras B. **moriemur** (e *in ras.* T) *contra graecum* : moriamur W* *g** *et* ἀποθνήσκωμεν L *al. pauc.* ; morimur S *Bentl. Aug.* (v. 1406, 1408, 1409, 1410, 1413, 1416, 1417) *et gr. plur.* ἀποθνήσκομεν ; + in essaia g^{mg}.

33. **nolite seduci** (duci *c*) : nolite errare *g* ; *gr.* μὴ πλανᾶσθε. **corrumpunt** (conr. M) = φθείρουσιν : subuertunt *Hil.* (*ps.* 119) ; + enim *Lucif. Cal. Ambrst.* (*in* II *Cor.* v. 12). **mores** (mures M) **bonos** = ἤθη χρηστά : > bonos mores *Ambr.* (*ps.* 118 *iod*) *Sedul.* ; ingenia bona *Cypr.* (*test.* iii. 96 *codd.* LMB ; *eccl. unit.* 17 ; *ep.* 59). > bonos mo. corr. *Iulian. ap. Aug.* (x. 1375). **conloquia** (coll. DLUVWZ^c *vg.*) **mala** = ὁμιλίαι κακαί : colloquia praua *Sedul. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 550) ; confabulationes malae *Hieron.* (iv. 580), confabulationes pessimae *Cypr. Hieron.* (i. 112, 257, 424, 988, vi. 566, vii. 40, 471 ; *non autem* vii. 341, 707) *Priscill.* (*can.* 27, *uide supra p.* 23) ; *cf.* > bonos corrumpunt mores confab. malae *Tert.* (*uxor.* ii. 3), bonos corr. mo. congressus mali *Tert.* (*uxor.* i. 8) ; *deinde ad fin.* + sobrii estote R, + subrii estote F^c (*qui etiam* **mala** *erasit*).

34. **euigilate** (haeu. C, etu. M*) = ἐκνήψατε : uigilate F^cHR *Ambrst.* ; sobrii estote D *d e* f^c (*super* F^{gr} *scr.*) *g m r* (*cf.* F^cR *ad. u.* 33) *Ambr.* (*ps.* 118 *iod* ; *ep.* 63) *Pel. Aug.* (ii. 185, 244, v. 758, 760, 1417, 1502) *Caelestius ap. Aug.* (x. 175) *Sedul.* ; expergiscimini *Orig.* (*int.* iv. 545) ; resipiscite *Iulian. ap. Aug.* (x. 889). **iuste** (δικαίως) *cum* ACFGHΘLM^1N*O^2PRSTU* *cod. caraf. Bentl. g Ambr.* (*ps.* 118 *iod*, *semel* ; *ep.* 63 *codd. plur.*) *Aug.* (v. 758, 760, x. 720) *Iulian. ap. Aug.* (x. 889 *codd. aliq.*) : iusti BKM*N^c(!)O*U^cVWZ *vg. d e f r Orig. Aug.* (ii. 185, 244, v. 1417, 1502) *Iulian. ap. Aug.* (x. 889 *codd. duo*) *Pel.* ; et iusti D *m Ambr.* (*ep.* 63 *codd. septem*) *Caelest.* ; et iuste *Ambr.* (*ps.* 118 *iod*, *semel*) ; iusti estote *Ambrst.* ; modo *c*. noli M. ignoranciam P. **enim** (i *in ras.* Θ) : autem S ; *om.* CT. **dei** *om. Orig.* > dei enim A. > habent quidam *r*. **reuerentiam** (-ciam P ; re *pr. sup. lin.* T ; reuerantiam D) = ἐντροπήν : uerecundiam N *m Bentl. Ambrst.* ; confusionem *Orig. Iulian.* ; + enim G. **loquor** (λαλῶ ℵBDEP *al.*) : dico D *f g m Bentl.** (*deinde*

Digitized by Google

ad reuerentiam uobis loquor
35 sed dicet aliquis
quomodo resurgunt mortui?
quali autem corpore ueniunt?
36 insipiens tu quod seminas non
uiuificatur nisi prius moriatur
37 et quod seminas
non corpus quod futurum
est seminas
sed nudum granum ut puta
tritici aut alicuius ceterorum
38 deus autem dat illi corpus
sicut uoluit et unicuique
seminum proprium corpus
39 non omnis caro eadem caro
sed alia hominum

---

correxit) *Orig. et* λέγω AFGKL *al. pler.* > dico uobis *m.*

35. **sed** *in ras. longa scr.* S. **dicet** (ἐρεῖ) *cum* ADPR𝔖ℭ *cod. caraf. Bentl.*, *et* dicent *Tert.* (*Marc.* v. 10): dicit *aperto itacismo* BCFGHΘKLMNOS TUVWZϛ𝔓 *c d e f g* (dt̃) *m* (*r non liquet*). **aliquis** (τις): quis *Tert.* (*res.* 48); quidam *Tert.* (*Marc.* v. 10). **quomodo** (quo modo 𝔖): quemadmodum *Ambrst.* **resurgunt** (ἐγείρονται): resurgent BPU¹ *f g Tert.* (*res.* 48; *Marc.* v. 10 *bis*) *Ambrst. Hieron.* (ii. 433) *Aug.* (ii. 769, viii. 533) *Pel. Sedul.*; surgunt *Bentl.* **-gunt m-** *in ras. scr.* A. > mortui resurgunt *r*, > mor. resurgent *Tert.* (*Marc.* v. 10 *semel*). **quali autem** (a *sup. lin.* P) = ποίῳ δέ: qualiue 𝔖ℭ *non edd. antt.*; quo autem *d e m r Tert. Hieron. Aug. Iulian. ap. Aug.* (x. 1375); quoue *Ambrst.*; *deinde* + in *Iulian.* **ueniunt** (ἔρχονται) *et. Aug.* (v. 1426, viii. 221): uenient W *vg. f Tert. Ambrst. Hieron. Aug.* (ii. 769, v. 1431, viii. 533); redeunt *Sedul.*

36. **insipiens** (ἄφρων): + id est es D (*sup. lin. scr.*); stulte *m* (*codd. quattuor*) *r Tert.* (*res.* 52) *Cypr.* (*test.* iii. 58) *Ambrst. Zeno* (i. 16) *Aug.* (ii. 714, 769, iii. 1. 194, vi. 131, 554, x. 671). **tu**: *om. Aug.* (vi. 554); + ipse *Ambr.* (*fid. res.* ii). > quod tu *Hieron.* (ii. 433; *pergit* sem. non corpus qu. futurum est *etc.*). *Disting.* insipiens tu quod seminas BHU *g* (*et* G^gr^) *Sedul.* **quod seminas** (saem. C): quod seminans O^c^; seminans Z*. **non**: + fi M*. reuiuificatur *Tert.* **prius** (= πρῶτον FG, *et* > ἀποθάνῃ πρῶτον DE): *om. m r Tert. Cypr.* (*codd.* LB) *Zeno Aug.* (iii. 1. 194, vi. 131, 554, vii. 20, 599, x. 315, 671, 1233) *cum gr. plur.* **moriatur**: mortuum fuerit *Tert. Cypr. Zeno.* *Libere* > nonne prius moritur ut uiuificetur *Ambr.*

37. **quod** *pr.*: quid (*ut sit* quid seminas? non *etc.*) ϛ *edd. antt. plur.* (*non autem Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534) *Ambrst.*; *etiam interpretatur* quod seminas? *Sedul.* saeminas *bis* C. **quod futurum est** (τὸ γενησόμενον *plur.*): quod nascetur *d e g*, quod nascitur *m*; nasciturum *f*^c^ (*super* F^gr^ *scr.*), *et* τὸ γεννησόμενον FG. **non corp. q. f. est seminas** *om.* T* (+ *mg.*). **sed**: + forsan P* (*ut udtur*). **ut puta** (ut putat M; utputa *uno ductu* ϛ𝔓𝔖): utpote *g*; fere *r Aug.* (iii. 1. 194, x. 315, 1233; *item* ii. 769 fere *codd.* 12, *et* farris *codd.* 3); ut forte *Aug.* (vi. 554); si forte *Tert.* (*res.* 52); *gr.* εἰ τύχοι. **tritici** (tritt. CLT): frumenti *Tert.* (*res.* 52). **aut**: uel *Tert.* (*res.* 52). alicus S*, alicius S^c^. **ceterorum** (caet. DSϛ𝔓) = τῶν λοιπῶν: eiusmodi *Tert.* (*res.* 52; *Marc.* v. 10); + seminum C(saem.)T *c.* **ut puta . . . ceterorum** *om. Pel.* *Libere* ut puta tritici, uitis, et arboris *Hieron.* (ii. 433).

38. **dat illi** (illis F; *om.* D) = δίδωσιν αὐτῷ ℵABP *min.*: > illi dat *d e g m r Ambrst. Aug.* (*saepius*) *cum gr.* DEFGKL *al. pler.* **sicut** (καθώς): prout B(pro||ut)C(prohut)FLNT *c d e m Tert.* (*res.* 52; *Marc.* v. 10) *Ambrst. Aug.* (x. 321) *et Iulian. ap. Aug.* (x. 314, 315, 1232); sicut uel prout *g*; quomodo *r Aug.* (*saepius*). **uoluit** (ἠθέλησεν) *cum* ADGH ΘKMOPRSUVZ *cod. caraf. Bentl. d e f g*: uoluerit *r Aug.* (*fere semper*); uult BCFLNTW *vg. c m Tert.* (*res.* 52) *Ambrst. Aug.* (x. 321) *et Iulian. ap. Aug.* (x. 315, 1232). **seminum** (saem. C): semini MO^c^. **proprium**: suum *Tert.* (*res.* 52). **corpus** *sec.*: pus *in ras.* O (-poris O* *ut udtur*).

39. omnes NZ*. **eadem**: + est *Zeno* (i. 16). **caro** *sec.*: *om. g cum gr.* FG 93 *syr. pesh.* **sed** (set L): *om. r Zeno Aug.* (ii. 769, v. 1430, viii. 124) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1375) *cum gr.* D*. **alia** *pr. sine addit. codd. plur.* ϛ𝔓 *c f contra graecum*: + est *Zeno*; + quidem (+ μέν *gr. omn.*) DOZ *cor. uat.* 𝔖ℭ *Bentl. d e g m r Ambrst. Aug.* (ii. 769, vii. 350, viii. 124) *Iulian.*, + quidem est *Aug.* (v. 1430); + caro *Tert.* (*res.* 52) *cum gr. minusc. mu.* hominis *d e m Tert. Zeno Ambrst. Aug.* (vii. 350) *Iulian. cum gr.* D*. **alia** *sec. sine addit. codd. plur.* ϛ𝔓 *c f m contra gr.*: + autem DZ¹(*deinde erasum*) *d e g r Aug.* (viii. 124), + uero 𝔖ℭ (*non edd. antt.*) *Bentl. Ambrst.*, *et* ἄλλη δέ D*EFG 17 *al.* 5; *deinde* + caro *r Aug.* (vi. 163), + autem caro *Aug.* (ii. 769, vii. 350) *cum gr. plur.* ἄλλη δὲ σάρξ. **pecorum** (κτηνῶν *plur.*), *cf.* iumentorum *Acacius* (*int. ap. Hieron.* i. 798): pecoris *d e m Ambrst. Aug.* (vii. 350) *Iulian.*, iumenti *Tert. Zeno*, *et* κτήνους DFG. **alia pecorum**: *om.* Z* (+ Z¹) *cum gr.* K 37. 47 k^scr^. **alia** *tert. sine addit. cum gr.* D*: + uero *Bentl.**, + autem Z* *Bentl.* (*secundis curis*) *et gr.* δέ *paene omn.* **caro** *tert.* = σάρξ ℵBDEFG *min.*: *om.* F^c^RSWZ* *vg. cor. uat. mg. Bentl. c f m r Hieron.* (ii. 362) *Aug.* (ii. 769, vi. 163, vii. 350; *non autem* viii. 124) *cum*

Digitized by Google

alia pecorum
alia caro uolucrum
alia autem piscium
40 et corpora caelestia
et corpora terrestria
sed alia quidem caelestium
gloria
alia autem terrestrium
41 alia claritas solis
alia claritas lunae
alia claritas stellarum
stella enim a stella
differt in claritate
42 sic et resurrectio mortuorum

---

gr. AKLP *al. pler.* **uolucrum** (uolocr. R, uolucrium ϛ) = πτηνῶν: uolatilium *m Tert. Ambrst. Acacius* (*int.*) *Iulian.* > alia caro uolucrum alia pecorum *Orig.* (*int.* ii. 422). **autem** (*cf.* uero *f g Orig.*) = δέ: *om.* F*MNSϛ𝔐 *r Tert. Zeno Ambrst. Aug.* (ii. 769, v. 1430, vi. 163, vii. 350, viii. 124); + caro *Ambrst.* > alia piscium alia uolucrum *Aug.* (v. 1430), > alia uero pi. alia caro (*om. f*) uol. *f g, et* ἄλλη δὲ ἰχθύων ἄλλη δὲ σὰρξ πτηνῶν FGKL *al. pler.*, > alia enim (autem *Hilb.*) ca. uolatilium, al. pi., al. iumentorum *Acacius* (*int. ap. Hieron.* i. 798); *deinde* + alia serpentum *Aug.* (v. 1430, vi. 163), *cf. Hieron.* (v. 451) '*apostolus . . . qui alia corpora post resurrectionem dicit esse caelestia, alia terrena: et aliud corpus piscis, aliud uolucris, aliud bestiarum, aliud reptilium, et aliud hominum*'.

40. **et** *pr.*: + alia *Aug.* (v. 1325). **corpora** *pr.*: + sunt *Zeno* (i. 16). celestia MOPW. **et** *sec.*: + alia *Aug.* (v. 1325). **corpora** *sec.*: *om. g Zeno Iulian. ap. Aug.* (x. 1375) *cum gr.* FG, *cf.* > corp. terrena et caelestia *Tert.* (*res.* 52); *deinde* + sunt *Zeno* (*i.e.* corpora sunt cael. sunt et terr.). **terrestria** (-tia B*; trestia *sine linea* W) = ἐπίγεια: terrena *Tert.* (*res.* 52; *Marc.* v. 10) *Hieron.* (v. 451) *Acacius* (*int. ap. Hieron.* i. 798 *Hilb.*). > et cael. et terrestria corp. *Aug.* (vi. 163 *semel*). **sed** (set L): *om. m*; + et *c.* **alia** *pr.*: + est *r* (*ut conicit Ziegler*) *Aug.* (ii. 769, viii. 124). **quidem**: *om. r* (*teste Ziegler*) *Aug.*; + aut *g* (*graecum* η *reddens*). celestium MP(ce *in marg.*)W. **gloria**: claritas *Iulian.*; + est DFN; + δοξα gloria claritas maiestas g^{mg}. > gloria cael. *Aug.* (v. 1007). **autem**: uero *Orig.* (*int.* ii. 422) *Iulian.*; *om. Aug.* (viii. 124); + aut *g* (*graecum* η *reddens*). *Pro* **alia autem** *habent* et alia *r Aug.* (ii. 769), alia et *Aug.* (v. 1007). **terrestrium** (-um *in ras.* U): terrestria Z* *d.* *Libere* alia supercaelestium gloria alia superterrenorum *Tert.* (*res.* 49; *cf.* 52).

41. *Ad init.* + et *r* (*ut conicit Ziegler*) *Aug.* (ii. 769). **alia** *pr.*: + autem *g cum gr.* FG. **claritas** *pr.* (-tatis Θ*) *etiam Hieron.* (ii. 362) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1375): gloria *d e m r Tert.* (*res.* 52) *Orig.* (*int.* ii. 422, iii. 82, iv. 481, 605) *Ambrst.* (*cod. Corb.*) *Hieron.* (v. 966, vi. 290, 559, vii. 609) *Ruffinus ap. Hieron.* (ii. 626) *Aug.* (ii. 769, iii. 1. 144, iii. 2. 678, v. 1007, 1325, viii. 124), claritas uel gloria *g.* **solis**: + et CLT *d** *Bentl. Tert. Orig.* (*int.* iv. 605) *Aug.* (v. 1325) *Iulian. cum gr.* (καὶ ἄλλη *plur.*, ἄλλη δέ FG). > solis gloria *Tert.* **claritas** *sec.* (-tatis Θ*): gloria *d e m r Orig.* (*int.* ii. 422, iv. 481, 605) *Ambrst.* (*cod. Corb.*) *Hieron.* (v. 966, vi. 290) *Ruffin. Aug.*; *om. Tert. Hieron.* (vi. 559, vii. 609). **al. cla. lunae** *om. Orig.* (*int.* iii. 82). **lunae** (-ne PWZ*) *sine addit.* ABDHΘMPWZ *Orig.* (*int.* ii. 422, iv. 481) *Hieron.* (ii. 362, v. 966, vi. 290, vii. 609) *Ruffin. Aug.* (iii. 2. 678, v. 1007): + et CFGKLNORSTUV *vg. Tisch. Bentl. c d e f g m r Tert. Orig.* (*int.* iii. 82, iv. 605) *Ambrst. Aug. Iulian. Pel.*, *cum graeco.* **alia** *tert.*: alias D. **claritas** *tert.* (-tatis Θ*): gloria *d e m r Orig.* (*int.* ii. 422, iv. 481) *Hieron.* (v. 966, vi. 290) *Ruffin. Aug.*; *om. Tert. Orig.* (*int.* iii. 82) *Hieron.* (vi. 559, vii. 609). stillarum P. > stellarum gloria *Ruffin.* **stella** (stilla FP, stelle Z*) **enim**: *om.* enim *Orig.* (*int.* ii. 422, iv. 481) *Hieron.* (i. 12) *cum gr.* K; stella autem D *f*; stella quippe *Hieron.* (vii. 532); sicut stella *Orig.* (*int.* iv. 605) *Ambr.* (*ps.* 43) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 76, 990), sicut stella enim *Ambr.* (*de Abr.* i. 20), sicut enim stella *Ambr.* (*ep.* 22). **a stella** AGUW *vg. cor. uat. mg.*, *et* ab (hab C) stella BCDF^{c}HΘKMORSTVZ (stilla*) *cor. uat.* *Bentl. c f m r*: stellae F*(stillae)L(stelle)NP(stille) *d e Cypr.* (*test.* iii. 58 *codd.* WM^1) *Hil.* (*ps.* 64); stellae uel ab stella *g*; *gr.* ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει. **differt** (difert M*O^{c}R, differ G, defert O*S, deffert DP, defret Z*): differet *d*, distabit *Tert.* (*scorp.* 6). > diff. en. stella stellae *Hil.* (*ps.* 64), diff. stella ab st. *Hil.* (*ps.* 118 *vau*). **in claritate** (-tem GTZ*) *et. Iren.* (*Mass. p.* 139) *Orig.* (*int.* ii. 55, iv. 532) *Cypr. Hil.* (*ps.* 118 *vau*) *Ambr.* (*de Abr.* i. 20; *ep.* 22) *Hieron.* (*saepius*): in gloria *r Tert.* (*scorp.* 6; *res.* 49, 52; *Marc.* v. 20) *Orig.* (*int.* ii. 422, iii. 82, 105, iv. 481, 605) *Ambrst.* (*cod. Corb.*) *Hil.* (*pss.* 64; 138) *Hieron.* (iii. 487, vii. 532, 642) *Aug.* (*semper*) *Iulian.*; *om. e.* > in clar. diff. *Iren.*

42. **sic** (*uel* ita) **et res. mortuorum** *cum praecedd. coniungunt vg. m Orig.* (*int.* ii. 85, 422, iii. 82, 105, iv. 605) *Acacius* (*int. ap. Hieron.* i. 798) *Ambr.* (*de Abr.* i. 20; *ps.* 43; *ep.* 22) *Hieron.* (i. 362, v. 966, vi. 282, 290, 559, vii. 532, 642) *Aug.* (ii. 769, iii. 2. 678, v. 647, 1008, 1325) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 76, 337, 810, 912,

Digitized by Google

seminatur in corruptione
surgit in incorruptione
43 seminatur in ignobilitate
surgit in gloria
seminatur in infirmitate
surgit in uirtute
44 seminatur corpus animale
surgit corpus spiritale
si est corpus animale
est et spiritale
45 sicut scriptum est
factus est primus homo adam
in animam uiuentem
nouissimus adam in spiritum

---

990). **sic**: ita DFLN *d e g m Orig.* (*int.* ii. 85, 422, iii. 82, 105, iv. 605) *Ambrst. Ambr.* (*de Abr.* i. 20; *ps.* 43; *ep.* 22) *Hieron.* (vi. 282) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1375) *Cassiod.* (76); + est (s *in ras.*) P; + erit *Orig.* (*int.* ii. 85, iii. 105, iv. 605) *Ambrst. Hieron.* (ii. 362) *Cassiod.* (337, 810, 912, 990). **et**: + *ras.* 3 *litt.* M; *om. Hieron.* (v. 966) *Cassiod.* (990); + in *e*. resurreccio P; resurrectione M*. **mortuorum**: *om.* (*ut udtur*) *Tert.* (*Marc.* v. 10). **seminatur** (saem. C) = σπείρεται: seritur *Tert.* (*Marc.* v. 10); + corpus *Orig.* (*int.* ii. 678) *Cypr. Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 574). **in corruptione** (corupt. D, corrupcione P) = ἐν φθορᾷ: in corruptionem BFN* *d e*; in incorruptionem K; in interitum *m Zeno* (i. 16); in corruptela *Tert.* (*res.* 52, 53; *Marc.* v. 10) *Hil.* (*ps.* 2) *Ambrst.* **surgit** (ἐγείρεται) *cum* BCFGLNO*RSTU*Z* *Bentl. d e f g m Ambr.* (*apol. proph. Dau.* i. 22) *Hieron.* (vii. 287), *et* resurgit *Tert.* (*res.* 52) *Cypr.* (*test.* iii. 58 *codd.* WLM) *Zeno Hil.*: surget ADHΘKMO²P U¹VWZ^c *vg. c r Iren.* (*Mass. p.* 300) *Orig.* (*int.* ii. 678, iii. 105, iv. 481) *Ambrst. Ambr.* (*fid. res.* ii) *Hieron.* (ii. 433) *Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 588) *Aug.* (ii. 769, v. 949, viii. 125) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1375). **in incorruptione** (ἐν ἀφθαρσίᾳ) *cum* AD(incorup.)GHΘMN^cOP^c(-cione)RSUW *vg. f g Orig.* (*int.* iv. 481) *Hil.*, in corruptione P*(-cione) Z*: in incorruptionem BCFKLTVZ^c *c d e r*, incorruptionem N*; in incorruptela *Tert.* (*res.* 52, 53) *Ambrst. Iulian.*, sine corruptela *Cypr.*; in perpetuitatem *m Zeno.*

43. **seminatur** *pr.* (saem. C): + corpus *Orig.* (*int.* iv. 481). **in** *pr. om.* M. **ignobilitate** (ἀτιμίᾳ) *codd. plur.* (ignou. L, ignobilita P*) *vg.*, *et* ignobilitatem BZ*: contumelia (-am *d e*) *d e m r Orig.* (*int.* iv. 567, 605) *Hieron.* (ii. 433) *Aug.* (ii. 769, v. 949, viii. 125, 431, 964) *Sedul.*, contumelia uel ignobilitate *g*; ignominia *Cypr.* (*test.* iii. 58) *Orig.* (*int.* iv. 481) *Ambrst. Hil.* (*ps.* 2) *Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 574, 588) *Aug.* (v. 577) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1375); dedecoratione *Tert.* (*res.* 52, 53); humilitatem *Zeno* (i. 16). **surgit** *pr.* (ἐγείρεται) BCFGLMNO*RTU*Z* *Bentl. d e f g m Ambr.* (*apol. proph. Dau.* i. 22) *Hieron.* (vii. 287), resurgit *Tert. Cypr. Zeno Hil.*: surget ADHΘK O²PSU^cVWZ^c *vg. c r Iren.* (*Mass. p.* 301) *Orig.* (*int.* iv. 481, 605) *Ambrst. Ambr.* (*fid. res.* ii) *Hieron.* (ii. 433) *Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 588) *Aug. Iulian.*, *et* resurget *Aug.* (v. 577). gloriam GK LPZ^c *c e Zeno*; honestatem *Tert.* (*Marc.* v. 10). > sem. corpus in ignominia surg. in glo. sem. in corruptione surg. in incorr. *Orig.* (*int.* iv. 481); > sem. in infirm. ut surgat in uir. et sem. in contumelia ut surgat in glo. *Orig.* (*int.* iv. 567), *cf. Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 574). **seminatur** *sec.* (saem. C): *deficit r usque ad* xvi. 12. infirmitatem G*Z* *Zeno.* **surgit** *sec.* (ἐγείρεται) BCFGLMN O*RTU* *Bentl. d f m Iren. Ambr.* (*apol. proph. Dau.* i. 22) *Hieron.* (vii. 287), resurgit *Tert. Cypr. Zeno Hil.*: surget ADHΘKO²PSU^cVWZ *vg. c e g Ambrst. Ambr.* (*fid. res.* ii) *Hieron.* (ii. 433) *Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 588 *semel*) *Aug. Iulian.* **uirtute** (δυνάμει) *etiam* Z²: uirtutem G*LPSZ* (*et* Z⁴) *c Tert.* (*Marc.* v. 10) *Zeno*; fortitudine *Hieron.* (vii. 287). **sem. in infirm. surg. in uirtute** *om. Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 588 *semel*).

44. **seminatur** (saem. C) = σπείρεται: seritur *Tert.* (*Marc.* v. 10). **surgit** (ἐγείρεται) ABCF GLMNO*P^cRTU*Z* *Bentl. d e f g*¹ *m Ambr.* (*apol. proph. Dau.* i. 22; *luc. l.* x. 169) *Hil.* (*ps.* 2) *Hieron.* (vii. 287, 359) *Aug.* (viii. 220, x. 420 *codd.*), resurgit *Tert.* (*res.* 52; *Marc.* v. 10) *Cypr.* (*test.* iii. 58) *Zeno* (i. 16) *Hieron.* (i. 710 *Hilb.*), resurgat *Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 574) *Aug.* (v. 749): surget DHΘKO²P*SU¹VWZ^c *vg. c g** *Iren.* (*Mass. p.* 301) *Ambrst. Ambr.* (*fid. res.* ii) *Hieron.* (ii. 429, 433, 436) *Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 588) *Aug.* (*saepius*) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1375), *et* resurget *Hieron.* (i. 710 *Uall.*) *Aug.* (ii. 492, iii. 1. 302, v. 737, 1121, x. 702). **corpus** *sec.*: *om. m Tert. Cypr. Zeno.* **spiritale** *pr.* (-uale W): spir *in ras. scr.* O (*quid fuerit non liquet*); + sicut *g*, *et* + καθωσ G*; *transiluit scriba a* πνευματικόν *pr. ad* πνευματικόν *sec.*, *deinde correxit ipse*; *eadem ex causa om.* **si est cor. anim. est et spiritale** DNU *m Aug.* (viii. 125) *Iulian. cum gr.* P *min.*; *etiam om.* **si est cor. . . . scriptum est** (45) *Pel.* **est** *pr.*: + et P. **et**: *om.* RW; + corpus B *cum gr.* KL *al. pler.*

45. *Inc. uers.* **sicut scriptum est** *Stephanus* 1555 𝔖 *Tisch. T. G.* 8, *W. H.*, *von Soden*, *etc.*: *inc.* **factus est** 𝕮 *Tisch.* (*ed. lat.* '*ex triglottis*'). **sicut** *cum* BDFGHΘ*(?)KLMNOPSVWZ *vg. c f g Aug.* (i. 669, ii. 770, viii. 125, 431) *et gr.* καθώς FG: sic et AR (*Bentl.*) *Tisch.*, sic etiam *d e m Iulian. ap. Aug.* (x. 1375), *et gr. plur.* οὕτως καί;

uiuificantem
46 sed non prius quod spiritale est
sed quod animale est
deinde quod spiritale
47 primus homo de terra
terrenus
secundus homo de caelo
caelestis
48 qualis terrenus
tales et terreni
et qualis caelestis
tales et caelestes.

sic enim CΘ^1TU^1 *Tert.* (*res.* 52), sic etenim *Aug.* (iii. 1. 208), sic *tantum Aug.* (vii. 343); Θ *habet* sic ||| enim (*in rasura potuit* ut *uel* et *latere, sed* Θ* *saepius cum* H *concordat*). scribtum GHLN PR. **est** *pr.*: + in genesi A^{mg}R^{mg}; + *foramen in membrana* Z, *deinde ras. circa* 8 *aut* 9 *litt.* (*inceperat scriba* factus est *ut udtur, deinde erasit*). **sicut scr. est** *om. Ambrst.*; sicut enim scr. est *in ras. longa scr.* U^1; **criptum est** *in ras. scr.* O. **est** *sec. om.* N *Tert.* (*Marc.* v. 10). **primus** *om. Sedul.* **homo** : *om. Iren.* (*Mass. p.* 306) *Orig.* (*int.* iv. 552) *Pacian.* (*bapt.*) *Ambr.* (*luc. l.* ii. 86, v. 31) *Aug.* (i. 669, ii. 770) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 13) *cum gr.* BK *min.* **adam** *pr.*: *om. Aug.* (v. 1056) *Sedul. cum gr.* 31 *al.* 4. > homo pri. adam *Iulian. ap. Aug.* (x. 1375). **uiuentem** (ζῶσαν) : uiuam *Tert.* (*Marc.* v. 10) *Orig.* (*int.* iv. 552) *Aug.* (i. 14; *pergit* 'uel in animam uiuentem'); uiueficantem D*. **nouissimus** (ὁ ἔσχατος): secundus *Iren. Orig.* (*int.* iv. 552) *Quaestt. Uet. et N. T.* 123, *cf. Ambr.* (*luc. l.* vii. 165); *deinde* + autem *Iren.* (*codd. plur.*) *Ambrst. Aug.* (vii. 344) *Quaestt.* **adam** *sec.*: *om. Iren.* (*codd. plur.*); dominus *Marcion. ap. Tert.* (*Marc.* v. 10); homo *Quaestt.* **in spiritum** (εἰς πνεῦμα) ABD^{c}KO^{2}SUVW *vg. c e f*; in spiritu CD*FGH ΘLMNO*P^{mg}RT^c(spiritus T*)Z *d g m*; *om.* P*. **uiuificantem** (ζωοποιοῦν): uiuificante LMPR *d m*.

46. *Om. uersum Pel.* **sed** *pr.* (set L) : et F. **prius**: primum *m Tert.* (*anim.* 11; *res.* 53; *Marc.* v. 10) *Aug.* (iii. 1. 208, vii. 344, 348, viii. 125, x. 348) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1376, 1378); primo *Iren.* (*Mass. p.* 306) *Tert.* (*monog.* 5) *Orig.* (*int.* ii. 106); *gr.* πρῶτον. > prius non A*. **quod spiritale** (-tuale W) **est**: quod spiritale P *d* (-lis; *sic*) *Tert.* (*res.* 53; *Marc.* v. 10) *Aug.* (iii. 1. 396); spiritale *g*; *gr.* τὸ πνευματικόν. **sed** *sec.* (set L): + primo *Iren.* **quod animale est** : quod animale BCKLRU^c *vg. cor. uat. Bentl.* (*secundis curis*) *c d e f m Iren. Tert. Orig. Ambr.* (*ep.* 43) *Aug.* (*semper*) *Iulian.*; animale *g*; *gr.* τὸ ψυχικόν. **deinde** (ἔπειτα): postea *Tert.* (*anim.* 11; *res.* 53) *Aug. Iulian. ap. Aug.* (x. 1378, *non autem* 1376); dehinc *Tert.* (*monog.* 5). **quod spiritale** *sec. codd. plur. vg. cor. uat. mg. Bentl.* (*secundis curis*) *uett. plur. patres plur.*: spiritale *g m Tert.* (*anim.* 11) *Aug.* (ii. 688, iii. 1. 208, 396, iv. 733, 769, vii. 344, ix. 92, x. 348, 1306); quod spiritale est DO*STV WZ *cor. uat.* Bentl.* Iulian.*; *gr.* τὸ πνευματικόν. **sed qu. anim. est deinde qu. spiritale** *om. Ambrst.*

47. **primus**: + enim *Hieron.* (iv. 330, vii. 295). **homo** *pr.* (hoc *lapsu* O*): + adam H^{1}Θ *Maxim. ap. Aug.* (viii. 663) *cum gr.* C*. **de** *pr.*: e *Cypr.* (*hab. uirg.* 23) *Zeno* (i. 12). **terra** (γῆς): humo *Marcion. ap. Tert.* (*Marc.* v. 10); terrae limo *Tert.* (*carn. chr.* 8) *Cypr.* (*test.* ii. 10, iii. 11; *hab. uirg.* 23; *dom. orat.* 17; *zel. et liu.* 14) *Hil.* (*trin.* x), *et* > limo terrae *Zeno.* **terrenus** (ternenus H) = χοϊκός: terrestris *Iulian. ap. Aug.* (x. 1375, 1376, 1377, 1378); choicus *Tert.* (*res.* 49); de limo *Priscill.* (*p.* 21 *ed. Schepss*); *om. Tert.* (*carn. chr.* 8) *Cypr.* (*test.* ii. 10, iii. 11; *hab. uirg.* 23; *zel. et liu.* 14) *Zeno Hil.*; *deinde* + et *Hieron.* (iv. 330). **homo** *sec.* = *gr.* ℵ*BCD*EFG 17. 67**: *om. Cypr.* (*hab. uirg.* 23) *Pacian.* (*bapt.*) *Zeno Hieron.* (iv. 330); dominus *Marcion. ap. Tert.* (*Marc.* v. 10); + dominus *Maxim. ap. Aug.* (viii. 663) *et* + ὁ κύριος *post* ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ℵ^{c}AD$^{b\,et\,c}$ KLP *al. pler.* **de** *sec.*: e *Cypr.* (*hab. uirg.* 23) *Zeno*; a *Pacian.* celo MOW. **caelestis** (cel. MOPTUW) *codd. plur. vg. uett. plur. Orig.* (*int.* ii. 84, 85, iv. 546) *Pacian. Ambr.* (*ps.* 118 *samech*; *luc. l.* v. 31; *ep.* 43; *inst. uirg.* 11) *Hieron. Aug.* (*saepius*) *Quaestt. Uet. et N. T.* (123) *Iulian. Priscill. Uigil.* (*trin.* iii) *Sedul. cum gr.* FG: *om.* A* *d e* (*Bentl.*) *Tisch. Tert. Cypr. Zeno Hil. Aug.* (v. 1426, 1485) *cum gr. plur.*

48. **qualis** *pr.* (quales F, quanles M*): + ille *Cypr.* (*test.* ii. 10, iii. 11; *hab. uirg.* 23; *zel. et liu.* 14), + est ille *Ambrst.* (*comm.*). **terrenus** (χοϊκός) *etiam Iren.* (*Mass. p.* 302): terrestris *Ambrst.* (*comm.*) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1375), terrenus uel terrestris *g*; e limo *Cypr.*, de limo *Hil.* (*ps.* 122); qui de terra *Tert.* (*Marc.* v. 10); choicus *Iren.* (*p.* 39) *Tert.* (*res.* 49). **talis** *pr.* DZ*. **et** *pr. om.* M *g Iren.* (*p.* 302 *codd. duo*) *cum gr.* FG. **terreni** (χοϊκοί): terrestres *Ambrst.* (*comm.*), terreni uel terrestres *g*; de limo *Hil.*, qui de limo *Cypr.*; choici *Iren.* (*p.* 39) *Tert.* (*res.* 49). **et** *sec.* (*etiam Aug. saepius*): *om.* A*N *Tert.* (*res.* 49) *Aug.* (i. 700, iv. 721, vii. 344, 348, viii. 187) *Quaestt. Uet. et N. T.* (123) *Priscill.* (*p.* 18 *ed. Schepss*). **qualis** *sec.* (-les F): + ille *Ambrst.* (*comm.*). **caelestis** (cel. MPW) = ἐπουράνιος: supercaelestis *Hieron.* (iv. 330); qui de caelo *Tert.* (*Marc.* v. 10). **talis** *sec.* Z*. **caelestes** (cel. LMPW; caelestis A*Z*): supercaelestes

Digitized by Google

49 Igitur sicut portauimus
imaginem terreni
portemus et imaginem
caelestis
50 hoc autem dico fratres
quoniam caro et sanguis regnum
dei possidere non possunt
neque corruptio incorruptelam possidebit
51 ecce mysterium uobis dico

Hieron. (iv. 330); qui de caelo *Tert.* (*Marc.* v. 10); + sint *Ambrst.* (*comm.*).

49. **igitur** *codd. vg. c f g*[1] *cum gr.* FG[1] ἄρα, *cf.* itaque *Aug.* (x. 1364): ut *Hieron.* (iv. 330, 759); *om.* (*Bentl.*) *d e g* patres fere semper* (*sed plerumque ad initium pericopes*); ac *Pacian.* (*bapt.*), et *Aug.* (iii. 1. 208, iv. 721, v. 1426, vii. 344, 348, viii. 125) *et καί gr. plur.* **sicut** (καθώς): quomodo *Cypr.* (*test.* ii. 10, iii. 11; *hab. uirg.* 23; *zel. et liu.* 14) *Aug.* (iii. 1. 84, 208, vii. 344, 348, viii. 125); quemadmodum *Zeno* (ii. 20) *Ambrst.* (*in Col.* iii. 11); *deinde* + et M. **portauimus** (-bimus N; ui *sup. lin.* L) = ἐφορέσαμεν: induimus *Aug.* (iii. 1. 208, vii. 344, 348, viii. 125, x. 1335). himaginem *pr.* C. **terreni** (τοῦ χοϊκοῦ): terrestris *d e Hil.* (*ps.* 134) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1363, 1375, 1377, 1378); choici *Tert.* (*res.* 49) *Hieron.* (vii. 366); illius terreni DZ* *Ambrst. Ambr.* (*interp. Iob et Dau.* iii. 8; *ps.* 118 *lamed*; *luc. l.* vii. 194; *l.* ix. 34 > terr. ill.), *et* huius terreni *Ambr.* (*fid.* v. 14); terreni hominis *Pacian.* (*bapt.*), terrestris hominis *Aug.* (x. 1364); eius qui de limo est *Iren.* (*Mass. p.* 305) *Cypr. Zeno Priscill.* (*ed. Schepss pp.* 19, 72), *et* > eius qui est de limo *Priscill.* (*p.* 98); eius qui de terra est *Iren.* (*Mass. p.* 303) *Ambrst.* (*in Col.* iii. 11) *Aug.* (v. 954); *deinde* + ita *Orig.* (*int.* ii. 696) *Ambrst.* (*in Col.* iii. 11) *Ambr.* (*ep.* 43) *Aug.* (v. 954, x. 1364) *Priscill.* (*p.* 19), + sic *Hieron.* (iv. 603) *Priscill.* (*p.* 72), *sine auct. graeca.* **portemus** *codd. vg. uett. patres plur.* (*nulli* portabimus) = φορέσωμεν *gr. longe plur.* (φορέσομεν *tantum* B 46 *al. uix mu.*): induamus *Aug.* (iii. 1. 208, vii. 344, 348, viii. 125, x. 1335). **et**: etiam *Tert.* (*res.* 49) *Aug.* (x. 1363, 1364) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1363, 1377, 1378); *om.* B*L *Orig. Hil.* (*ps.* 134) *Hieron.* (iv. 759) *Priscill.* **imaginem** *sec.* (him. C): *om. Pacian. Aug.* (x. 1364). **caelestis** (cel. MPW) = τοῦ ἐπουρανίου: supercaelestis *Tert.* (*res.* 49) *Hieron.* (iv. 330, 638, 759); eius caelestis D, illius caelestis Z* *Iulian. ap. Aug.* (x. 1363, 1365, 1377, 1378), huius caelestis *Ambrst.* (*hic*) *Ambr.* (*interp. Iob* iii. 8; *ps.* 118 *lamed*; *luc. l.* vii. 194, *l.* ix. 34; *fid.* v. 14); eius qui de caelo est *Iren.* (*p.* 303) *Cypr. Zeno* (> eius imag.) *Pacian. Ambrst.* (*in Col.* iii. 11) *Aug.* (*saepissime*) *Priscill.* (> est de caelo), *et* eius qui de caelis est *Iren.* (*p.* 305).

50. **autem** (*om.* Z*) = δέ *gr. plur.*: enim *d e g Iren.* (*Mass. p.* 305) *Tert.* (*res.* 49; *Marc.* v. 10) *et* γάρ DEFG; ergo *Iulian. ap. Aug.* (x. 1377). **fratres**: uobis D. **quoniam**: quia *vg. d e f g Tert.* (*Marc.* v. 10) *Orig.* (*int.* iv. 567) *Ambrst. Hieron.* (ii. 298) *Aug.* (ii. 771, v. 1425, viii. 125) *Iulian. Pel.*; quod Z* *Tert.* (*res.* 49). **possidere** (possed. A*V) **non possunt** (poss ||| K) *codd. plur. vg. c d e Iren.* (*pp.* 305, 308, 309) *Orig.* (*int.* iv. 567) *Zeno* (i. 13, 16) *Ambrst. Hieron.* (ii. 298; vi. 695 poterunt) *Aug.* (ii. 771 *semel*, viii. 220, 223) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1377, 1380), *cf.* hereditare non possunt *Iren.* (*p.* 302), hereditate (-ti *res.* 48, 50) possidere non possunt *Tert.* (*res.* 48, 49, 50) *Aug.* (v. 1424 *semel*, 1426, 1427 *semel*, 1428 *semel*, 1429, viii. 125) = κληρονομῆσαι οὐ δύνανται (-αται ℵBP *min.*) *gr. longe plur.*: non (*om.* L) possidebunt (possed. D) DLO *codd. ap. cor. uat. capitula codd.* CHΘTU (*supra p.* 170) *f Tert.* (*Marc.* v. 10) *Orig.* (*int.* i. 36) *Hieron.* (ii. 431, 446, 760, iv. 330, v. 102, 168) *Aug.* (*saepius*) *Fortunatus ap. Aug.* (viii. 100) *Sedul.*, *et* non possidebit *Aug.* (v. 1425, 1428, 1430, 1432, 1434, viii. 592), *cf.* ℵBP *supra*; non consequentur *Tert.* (*Marc.* v. 10, 14) *cum gr.* οὐ κληρονομήσουσιν FG 42, non haereditabunt uel possidebunt *g*; non possident *Iren.* (*p.* 304), non apprehendunt *Iren.* (*p.* 112); non percipiet *Priscill.* (*p.* 84, *ed. Schepss*); *libere* 'caro et sang. non obtinere regn. dei *scribitur*' *Nouat.* (*trin.* x). **neque**: nec *Iulian. ap. Aug.* (x. 1377). **corruptio** (corup. D) = φθορά: corruptela *Tert.* (*res.* 51); interitus *Iulian.*, *cf. m Zenon. ad u.* 42. **incorruptelam** (-taelam G, -tellam HM*, -tlam M[c], -tibilem Z*) *codd. plur. vg. uett.*, *et Aug.* (viii. 220) *Fortunat. ap. Aug.* (viii. 100) = ἀφθαρσίαν: incorruptionem D (incorup.) Θ[mg]O* *Orig.* (*int.* i. 36, iv. 567) *Hieron.* (ii. 298, 431, 446, v. 102, vi. 695) *Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 593) *Aug.* (*saepissime*); perpetuitatem *Iulian.* (> perpet. interitus), *cf. m Zenon. ad* 42; + dei *Hieron.* (vi. 695 *codd.*). **possidebit** (-bet P*) = κληρονομήσει C*D*FG, *cf.* uidebit D*, haereditabit *Hieron.* (ii. 298 *semel*, vi. 695), haereditati habebit *Tert.* (*res.* 51 *semel*), haereditate possidebit *Aug.* (v. 1428, 1429, viii. 125): possidere A; possidet *uoluit Bentl. cum gr. plur.* κληρονομεῖ, *cf.* nec corruptela haereditatem incorruptelae consequitur *Tert.* (*res.* 51 *semel*); *om. Orig.* (*int.* i. 36) *Hieron.* (ii. 298 *semel*, 431, v. 102) *Aug.* (iv. 472, v. 1425) *cum gr. min.* 21. **neque . . . possidebit** *om. Pel.*

51. misterium CDHM*PSWZ[1] (*sed* myst. Z[4]), myt. O*; interium *ut uidtur* Z*. **uobis**: *om.* CT* *Ambr.* (*exam.* iv. 4) *Aug.* (viii. 301) *Pel.*, *non*

Digitized by Google

omnes quidem resurgemus
sed non omnes inmutabimur

52 in momento in ictu oculi
in nouissima tuba canet enim

graec. dico: loquor *Didymus ap. Hieron.* (i. 795 *semel*). > dico uobis *Did.* (*semel, teste Hilb.*) *Acacius ap. Hieron.* (i. 798). > dico uo. myst. *m.* **omnes quidem** (-dam M*) **resurgemus** (-amus M*, -imus A¹FGHLNO*RZ *m Hil.*, surgimus *ut udtur* A*) *codd. nostri omnes vg. Bentl. c f* m codd. ad Tert.* (*res.* 42, *sed uide infra*) *Iacobus Nisib.* (= *Gall.* v. lii) *Ambrst. Ambr.* (*exam.* iv. 4, v. 23) *Hil.* (*ps.* 52) *codd. latt. ap. Hieron.* (i. 810) *Aug.* (ii. 771, iii. 1. 672, v. 1428, viii. 125, 220, 223, 301) *Pel. Iulian. ap. Aug.* (x. 1377), *cf.* omnes quidem resurgent *Hil.* (*ps.* 118 *lamed*) = πάντες μὲν ἀναστησόμεθα *quod apud graecos non inuenitur, codices enim qui πάντες μέν habent* (*sc.* ℵAC²D°EFGKLP) *non habent* ἀναστησόμεθα, *item* omnes (*om.* quidem) resurgemus (-imus *d e*) *d e Ambr.* (*ps.* 43) *Aug.* (v. 1429, vi. 131, vii. 599, viii. 533; *et* '*in plerisque codd.*' ii. 714) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 33, 391, 796) = παντεσ αναστησομεθα D*, *cf. et* 'omnes *secundum apostolum* resurgent' *Hil.* (*ps.* 54), 'omnis enim *caro* resurget' (*ps.* 69), omnes enim resurgemus *Aug.* (i. 765, ii. 138, iv. 512, 554, 631): omnes quidem dormiemus *f°* (*super* F^gr *scr.*) *g Orig.* (*int.* iii. 872) *Hieron.* (i. 794, 802, iv. 588) *Did. ap. Hieron.* (i. 795, 796) *Acac. ap. Hieron.* (i. 798, *deinde infra* omnes qu. moriemur) '*graeci codd.*' *ap. Aug.* (ii. 771), *et* πάντες (οι παντεσ A) μὲν (μενουν FG 17) κοιμηθησόμεθα ℵA*C²FG 17, *et* omnes (*om.* quidem) dormiemus *Hieron.* (i. 374) *codd. graeci ap. Hieron.* (i. 810) '*nonnulli*' *codd. ap. Aug.* (ii. 714) '*alii*' *codd. ap. Aug.* (vii. 599, *cf.* 'omn. res. *siue* omn. dormiemus' vi. 131) = πάντες κοιμηθησόμεθα C*D^b (*ut conicit Tisch.*); omnes quidem non dormiemus *Heracleotes ap. Hieron.* (i. 794) = πάντες (οι παντεσ A) μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα A¹D°EKLP *al. pler.*, > non qui. omn. dorm. '*nonnulli codd.*' *apud Didymum* (= *Hieron.* i. 795) *et* '*plerique codd.*' *ap. Hieron. ipsum* (i. 799); omnes (*om.* quidem) non dormiemus *Orig. ap. Hieron.* (i. 804) = παντεσ ου κοιμηθησομεθα B, > non omn. dorm. *Hieron.* (i. 806) *et* '*quaedam exx.*' *ap. Hieron.* (i. 794) '*graeca uolumina*' *ap. Hieron.* (i. 810), *et ita uidetur legisse Hieronymus scribens ad Marcellam* (*ep.* lix. 3, *anno* 395 *ut udtur scr.*; = i. 325), *ut monent glossa ord. et Erasm.*; *Tertullianum* (*res.* 42) *iudicat Aem. Kroymann* (*Cor. Scr. Eccl. Latt.* xxxxvii, *p.* 86) *legisse* non omnes quidem resurgemus (*contra codicum auctoritatem*) *cum alias sibi ipsi pugnare Tertullianus uideatur*; *uide Sabatier ad hunc locum, et W. H.* ('*Select readings*', *p.* 118); *sed neque haec lectio apud latinos neque* οὐ πάντες μὲν ἀναστ. *uel* πάντες μὲν οὐκ ἀναστ. *apud graecos codices inueniuntur.* **sed non omnes inmutabimur** (immut. ABFHKLMPRVW *vg. Tisch.*, inmot. DS) *codd. nostri omnes Bentl. vg. c f m Iacobus Nisib. Ambrst. Hieron.* (i. 374, iv. 588) *Acac. ap. Hieron.* (i. 798 *semel*) *Aug.* (i. 765, ii. 138, iv. 512, 554, 631, v. 1428, 1429, viii. 533) *Pel. Iulian. ap. Aug.* (x. 1377) *Sedul. Cassiod.* = ἀλλ' οὐ πάντες ἀλλαγησόμεθα 17, *cf.* sed non omnes demutabimur *Hil.* (*ps.* 52), s. n. omnis demutabitur *Hil.* (*ps.* 69), s. n. omnes commutabuntur *Hil.* (*pss.* 54; 118 *lamed*), *et* non omnes autem immutabimur *d* (-uimur) *e g Ambr.* (*exam.* iv. 4, v. 23) *Did. ap. Hieron.* (i. 795, 796) *Acac. ap. Hieron.* (i. 798 *semel*) '*latini codd.*' *ap. Hieron.* (i. 810) '*graeca uolumina*' *ap. Hieron.* (i. 810 *Hilb.*) *et Hieron. ipsum* (i. 802) = οὐ (οι A*) πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα ℵACD*FG, > non au. om. imm. *Orig.* (*int.* iii. 872) '*graeca uolumina*' *ap. Hieron.* (i. 810 *Uall.*) *et Hieron. ipsum* (i. 794), > non au. om. demutabimur *Tert.* (*res.* 42 *codd.*), > non tamen om. immutabimur *Aug.* (iii. 1. 672, v. 1428, viii. 125, 220, 223, 301) '*graeci codd.*' *ap. Aug.* (ii. 771), non omnes imm. *Ambr.* (*ps.* 43): omnes autem immutabimur *Orig.* (*int.* i. 101) *Orig. ap. Hieron.* (i. 804) *Heracleotes ap. Hieron.* (i. 794) '*nonnulli codd.*' *ap. Did.* (= *Hieron.* i. 795) '*plerique codd.*' *ap. Hieron.* (i. 799) '*quaedam exx.*' *ap. Hieron.* (i. 794) '*graeca uolumina*' *ap. Hieron.* (i. 810) = πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα BD°EKLP *al. fere omn.*, sed om. immut. *Hieron.* (i. 806); *conicit Kroymann Tertullianum legisse* (*res.* 42) omnes autem demutabimur; *uide supra.* *Cum sequentibus coniungunt* (inmutabimur in momento *etc.*) *m Ambr.* (*exam.* iv. 4) *Hieron.* (i. 806) *si fides editoribus adhibenda sit. In commentariis pseudo-Hieronymianis ad I Cor. qui Pelagio adscribuntur additur hoc loco* '*aliter in quibusdam graecis codd. habetur* omnes enim dormiemus non omnes immutabimur: *in aliis autem* omnes enim non dormiemus omnes autem immutabimur, *quod quadrat magis ad sensum apostoli, quia hic sermo non de omnibus generaliter dicitur sed de solis sanctis*'; *quae uerba quia tribus optimis Commentariorum codicibus absunt, non Pelagii ipsius sed recentioris cuiusdam censenda sunt, ut iudicat Souter.*

52. *Om. uers.* L*; + *in ima pag.* L¹. **in momento** (in monumento L¹ *sed* nu *eras.*; immomento H): in atomo *Tert.* (*res.* 42, 51; *Marc.* v. 10) *Ambr.* (*exam.* iv. 4) *Aug.* (ii. 771, v. 1428, 1429, viii. 125, 220, 223, 301) *et gr.* ἐν ἀτόμῳ; + et *Sedul.* **in ictu** (ic||tu M, icto H, hictu CT) **oculi** (hoc. C): in ictu uel nutu oculi *g*; in momento oculi *Ambr.* (*exam.* iv. 4); in momentaneo motu oculi *Tert.* (*res.* 42, *et* > oculi motu 51; *cf. Marc.* v. 10 *infra*); in ictu oculorum *Iulian. ap. Aug.* (x. 1377); *Hieron.* (i. 796) *notat* '*quodque*

Digitized by Google

et mortui resurgent
incorrupti
et nos inmutabimur
53 oportet enim corruptibile
hoc induere incorruptelam
et mortale hoc induere
inmortalitatem
54 cum autem mortale hoc

sequitur iuxta graecos ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ siue ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ (utrumque enim legitur) et nostri interpretati sunt in momento et in ictu *sine* in motu oculi' *et infra citat Didymum dicentem* '*uerum quia in plerisque codd. pro ῥοπῇ, id est* ictu *uel* motu, *ῥιπῇ legitur, hoc sentire debemus*' *etc.*; *iterum Hieron.* (i. 804) *Origenem reddens, legit* 'in motu oculi'; *graeci ἐν ῥιπῇ ὀφθ. plur., sed ἐν ῥοπῇ ὀφθ.* D*EFG 67**. **tuba**: *inceperat* tur P*, *sed inter scribendum correxit.* **canet** (-it FM; -ent *Pel.*) **enim** (etenim R) *cum* ABDFGHKMO*RSVZ *Bentl. cod. caraf. Orig. ap. Hieron.* (i. 804 *Hilberg*) *Did. ap. Hieron.* (i. 796, 797 *Hilb.*) *Hieron.* (i. 806 *Hilb.*) *Pel.*: canet (-it L^1N) enim tuba CΘL^1NO^2PT UW (*cf. capitula codicum* CHΘTU *supra p.* 170) *vg.* (*uncis inclusum* ꝑ) *cor. uat. c f m Ambrst. Ambr.* (*fid. res.* ii. 76) *Hieron. reddens Theod. Heracl.* (i. 795) *Didymum* (796, 797 *Uall.*) *Acacium* (798) *Orig.* (804 *Uall.*), *et Hieron. ipse* (i. 806 *Uall.*) *Aug.* (*semper*) *Uigil.* (*Uarim.* i. 57) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 350); > tuba enim canitur g^*, tubicinatur uel tuba enim canitur g°; buccinat enim *d e*, tubabit enim *Orig.* (*int.* iii. 872); *gr.* σαλπίσει γάρ; *om. Tert.* (*res.* 51) *Ambr.* (*exam.* iv. 4; *fid.* ii. 93) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1377). **et** *pr.*: *om. Ambr.* (*fid. res.* ii. 76, 93); quando et *Ambr.* (*ps.* 1). **resurgent** *codd. plur. c g m*, surgent *f* = ἐγερθήσονται ℵBCKLM *al. pler.*, ἀναστήσονται ADEFGP 13. 19: resurgunt FHL^1N(re¦¦s.)O*R *d e*, surgunt *Bentl.** (*sed secundis curis correxit*). > res. mort. D *Tert.* (*Marc.* v. 10). **incorrupti** (incorupti D) = ἄφθαρτοι: *om. Tert.* (*res.* 42) *Pel.* **et** *sec.*: *om. Tert.* (*res.* 42). **et nos** (nus P): nos autem *Did. ap. Hieron.* (797). **inmutabimur** (immut. FGKMPVWZ^c *vg. Tisch.*, inmot. DS, im̄otatabimur *g*): mutabimur *d Tert.* (*Marc.* v. 10, 12), demutabimur *Tert.* (*res.* 42; 51), commutabimur *Ambr.* (*ps.* 1) *Aug.* (ii. 771); *gr.* ἀλλαγησόμεθα. > et nos mut. in atomo in oculi momentaneo motu *Tert.* (*Marc.* v. 10).

53. **oportet**: necesse est *Tert.* (*Marc.* v. 12) *Orig.* (*int.* iv. 570). **enim**: etenim *Tert.* (*res.* 42); *om. Tert.* (*Marc.* v. 12) *Aug.* (iv. 896, v. 631, 1125, x. 81). **corruptibile** (coruptibile D, corruptile SWꝑ) = τὸ φθαρτόν: corruptiuum *Tert.* (*res.* 42, 50, 51, 57; *Marc.* v. 10, 12) *Cypr.* (*test.* iii. 58; *mort.* 8) *Zeno* (i. 16) *Hil.* (*trin.* xi) *Didymus ap. Hieron.* (i. 796, 797 *Hilb.*) *Hieron.* (ii. 446, 483, 766, iv. 588, v. 492, 521, 548, vi. 412, vii. 533). **hoc** *pr.*: istud *Tert.* (*non autem Marc.* v. 10) *Cypr. Hil.* (*trin.* xi) *Theod. Heracl. ap. Hieron.* (i. 795). > hoc corruptibile B* *Ambr.* (*luc. l.* x. 168) *Aug.* (x. 124) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1377). **induere** *pr.* (*cf.* donec corr. istud induat *Cypr. mort.* 8; ut corr. hoc induat *Orig. int.* iv. 570; *Ambr. fid. res.* ii. 135, *de ob. Theod.* 37; *Aug.* v. 1115): indui *Hieron.* (v. 548) *Aug.* (ii. 136; *cf.* iii. 1. 324); *gr.* ἐνδύσασθαι. **incorruptelam** (ἀφθαρσίαν) *cum* ACFGHΘP (-ellam)RT *c Iren.* (*Mass. pp.* 51, 304, 308, 309) *Tert.* (*res.* 42, 57; *Marc.* v. 10, 12) *Ambr.* (*exam.* v. 23; *ps.* 1; *luc. l.* vii. 126; *fid. res.* ii. 135) *Aug.* (ii. 772, viii. 221) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1377): incorruptionem BD(incorup.)KLMNOSUWZ *vg. d e f g m Tert.* (*res.* 51) *Orig.* (ii. 678, iv. 571) *Cypr. Zeno Ambrst. Ambr.* (*ps.* 39; *luc. l.* x. 186 *etc.*) *Hil.* (*ps.* 64; *trin.* xi) *Hieron.* (*semper*) *Theod. et Did. ap. Hieron.* (i. 795, 796, 797) *Aug.* (*saepissime*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 821, 877, 1044); incorruptibilitatem *ut uidetur Tert.* (*res.* 50); ἀφθαρσία *plerumque redditur* incorruptio, *e.g. Rom.* ii. 7, I *Cor.* xv. 42, *Eph.* vi. 24, II *Tim.* i. 10, *sed* incorruptela *hic et supra u.* 50, integritas *Tit.* ii. 7, perpetuitas *m Zeno et Iulian. ad uu.* 42 *et* 50. *Libere* 'oportet enim *secundum apostolum* corruptionem uestiri incorruptione' *Hil.* (*ps.* 52). **mortale**: a *in ras. longa scr.* G. **hoc** *sec.*: *om. g Theod. ap. Hieron.* (i. 795 *Hilb.*) *et gr.* FG; istud *Iren.* (*p.* 304) *Tert.* (*non autem res.* 54, *Marc.* v. 10) *Hil.* (*trin.* xi) *Hieron.* (v. 521). > hoc mort. *Ambr.* (*luc. l.* x. 168). **induere** *sec.* (*cf.* induat *Orig.* iv. 571; *Ambr. fid. res.* ii. 135, *de ob. Theod.* 37; *Aug.* v. 1115): indui *Hieron.* (v. 548) *Aug.* (ii. 136); accipiat *Cypr.* (*mort.* 8), *cf. Hieron.* (v. 492) *infra*; *om. Tert.* (*res.* 57; *Marc.* v. 10, 12) *Ambr.* (*ps.* 39). **incorr. et mort. h. induere** *om.* V. **immortalitatem** BFW *vg. Tisch.*, imort. L; inmortaletatem P*; inmortalitate C. > oportet enim (*om. Iren.*) mortale hoc (istud *Iren.*) induere (accipere *Hieron.* v. 492) immort. et corruptibile (-tiuum *Hieron.*) hoc (*om. Hieron.* v. 492) induere incorruptionem (ind. incorruptelam *Iren.*; incorruptione uestiri *Hieron.* vii. 533) *Iren.* (*p.* 304) *Orig.* (*int.* iv. 608) *Hieron.* (v. 492, vii. 533), *cf. Tert.* (*res.* 54) *Aug.* (ii. 798), *et* quemadmodum mortalis haec caro induet immort. et corruptibile incorruptelam *Iren.* (*p.* 51), et hoc mort. oportet induere immort. et hoc corruptibile ind. incorruptionem *Ambr.* (*fid. res.* 54; *cf. de ob. Theod.* 37); ut mort. hoc corpus induerit immort. *Uigil.* (*trin.* xi); oportet mort. hoc induere immort. *Hieron.* (ii. 434). **et mort. hoc ind. inmort.** *bis scr. e.*

54. **cum** (quum Θ) **autem** (*om. Aug.* x. 81) **mortale** (inmort. Z*) **hoc** (istud *Hil.*; > hoc mortale O) **induerit** (-ret V*) **inmortalitatem**

Digitized by Google

induerit inmortalitatem
tunc fiet sermo
qui scriptus est
absorta est mors in uictoria
55 ubi est mors uictoria tua?
ubi est mors stimulus tuus?
56 stimulus autem mortis
peccatum est

(imm. BFHW *vg. Tisch.*, inmortalitate C) *codd. plur. vg. c Hil.* (*trin.* xi) *Aug.* (iii. 2. 576, x. 81 *semel*) *cum gr.* ℵ*C*IM 64. 71 ὅταν δὲ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν: cum autem corruptibile hoc induerit incorruptionem (-ptalitatem *d**) *d* Aug.* (v. 1217) *cum gr.* D* οταν δε το φθαρτον τουτο ενδυσητε αφθαρσιαν, *et ita Orig.* (*gr.* i. 659; *non autem* 591, iv. 275); *om. plane e f g Cypr.* (*test.* iii. 58 *codd.* AWLB) *Aug.* (iv. 896, v. 986, 1056, 1125, 1217) *cum gr.* FG; *plenius* cum autem (*om. Hieron.* i. 449, *Aug.* i. 535, iv. 248, v. 787, 1430, *Cassiod.* 719) corruptibile (corruptiuum *Cypr. Hieron.*, corruptum *Cassiod. disc.*) hoc induerit (indutum fuerit *Hieron.* v. 548, *Aug.* x. 81 *semel*) incorruptionem (-ptalitatem *d*¹; inmortalitatem *Cypr.*) et mortale hoc (*om. Hieron.* i. 449 *Hilb.*) induerit (-re *d*¹; *om. Hieron.* i. 915, v. 548, *Aug.* x. 81 *semel*) inmortalitatem *d*¹ *Orig.* (*int.* ii. 678) *Cypr.* (*test.* iii. 58 *cod.* M) *Hieron.* (i. 449, 915, v. 548) *Aug.* (*saepius*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 719, 821, 877, 1044) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 552) *et gr.* ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν ℵᶜBC²DEKLP *al. pler.*; > cum autem mortale hoc (hoc mor. O) induerit inmortalitatem et corruptibile hoc induerit incorruptionem LᶜOᶜ *cum gr.* A οταν δε το θνητον τουτο ενδυσηται την αθανασιαν και το φθαρτον τουτο ενδυσηται αφθαρσιαν, *cf.* dum mortale istud induat immortalitatem et corruptiuum istud incorruptelam *Tert.* (*res.* 60), donec mortale hoc induat immort. et corruptiuum hoc uestiatur incorruptione (uestiat incorruptionem *Hilb.*) *Hieron.* (i. 704). fit M. **sermo** qui (quia A*) **scriptus** (-btus GHLNPR, -ptum O*) **est**: uerbum quod scriptum est *Tert.* (*Marc.* v. 10) *Cypr. Hil.* (*trin.* xi); quod scr. est (*om.* uerbum) *Iren.* (*Mass. p.* 222); *deinde* + in osee *g*ᵐᵍ, + in osee (osse S, ossee D) profeta (prop⁻ Aᵐᵍ) AᵐᵍDRᵐᵍS. **absorta** (-pta VZᶜ *vg. Tisch.*, -bta DS, -sta T) **est** = κατεπόθη: deuorata est *Tert.* (*res.* 51; 54) *Ambr.* (*epp.* 44; 66); + enim *Hieron.* (ii. 90). **in** (*om.* BO*) **uictoria** (-uria MP) *codd. paene omn.* (*et* Zᶜ) *vg. uett.*: in uictoriam Z* (-uriam) *Bentl. Aug.* (*semper*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 821) = εἰς νῖκος *gr. plur.*; in contentione *Tert.* (*res.* 51) *Hieron.* (vi. 153), in contentionem *Tert.* (*res.* 54) *Cypr. Hil.* (*ps.* 140; *trin.* xi) = εἰς νεῖκος BD*I; *ambas lectiones coniungit Hil.* (*ps.* 59) cum absorbeatur mors a uita in contentione uictoriae; *deinde* + tua G*(*ut udtur*)O* *Cassiod.* (386), + tuam *Iulian. ap. Aug.* (x. 1377), + sua *Ambr.* (*ep.* 44).

55. hubi *pr.* C. **est** *pr.*; + o S (*g*). **uictoria** (-uria MPZ*) *et. Iren.* (*Mass. pp.* 222, 308) *Ambrst.* (*lemm.*) *Ambr.* (*saepius*) *Aug.* (ii. 627, 658, 687, v. 815, x. 82 *semel*, 221, 700, 1380) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1377) *Priscill.* (*p.* 97 *ed. Schepss*) *Oros.* (*apol.* 32) = νῖκος *plur.*: contentio DS *Tert.* (*res.* 47, 54; *cf.* potentia 51) *Cypr.* (*test.* iii. 58; *uide infra*) *Hil.* (*trin.* xi) *Hieron.* (ii. 446, iv. 251, vi. 153) *Aug.* (*saepissime*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 386), *cf. Ambrst.* (*comm.*) '*mors autem diabolus est* . . . *et* contentiosus *dicitur*', = νεῖκος BD* I. 37; *Tert.* (*Marc.* v. 10) *habet* ubi est mors uictoria ubi contentio tua (*ita codd.*; *delere uoluit* uictoria ubi *Kroymann*). **mors** *sec.*: *om.* S, *cf. gr.* D³ *Hil. Iulian. infra.* **uictoria t. u. e. mors** *om. Pel.* **stimulus** (-u|||lus N) *codd. plur. vg. c d e Ambrst.* (*lemm.*) *Hieron.* (iv. 251) *Oros.*: aculeus CDΘTU *f g Iren.* (*pp.* 222, 308) *Tert.* (*semper*) *Orig.* (*int.* iii. 922, iv. 547, 555) *Cypr. Hil. Ambrst.* (*comm.*) *Ambr.* (*saepius*) *Hieron.* (ii. 446, vi. 153) *Aug.* (*saepissime*) *Iulian. Priscill. Uigil.* (*trin.* iii) *Cassiod.*; *gr.* κέντρον. **tuus**: tus P* (*ut udtur*). > ubi est mors aculeus (stimulus *d e*) tuus (> tuus acul. *Iulian.* 1377) ubi est mors (*om. Iulian.*) uictoria tua *d e f Iren.* (*Mass. p.* 308; *non p.* 222) *Orig.* (*int.* iv. 547) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1377, 1378) *Priscill. Uigil.*, > ubi tuus mors id est uocatiuus aculeus ubi tua o mors uictoria *g*, > ubi est mors aculeus tuus ubi est mors (*om. Hil. ps.* 140) contentio (potentia *Tert. res.* 51) tua (*om. Hil. ps.* 140) *Tert.* (*res.* 47, 51, 54; *non Marc.* v. 10) *Cypr. Hil.* (*ps.* 140; *trin.* xi) *Aug.* (i. 709, iv. 140, 631, 896) *cum gr.* DEFG ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον ποῦ σου θάνατε (*om.* D³) τὸ νῖκος (νεικος D*), *cf.* ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον ποῦ σου ᾅδη τὸ νῖκος ℵᶜA**KLP *al. plur.*; *ordo Hieronymianus cum gr.* ℵ*BCIM 17. 71 *congruit.*

56. **stimulus** *codd. plur. vg. c Oros.* (*apol.* 32): aculeus CDΘ*TU (*cf. et sectiones Priscill. supra p.* 171) *d e f g Tert.* (*res.* 51; *Marc.* i. 22) *Orig.* (*int.* iv. 547, 555) *Pacian.* (*bapt.* 4) *Ambrst. Hil.* (*ps.* 140) *Hieron.* (vi. 153) *Aug.* (*saepius*) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1377, 1378) *Sedul.*; *uide ad u.* 55. **autem** (δέ): enim *Orig.* (*int.* iv. 547) *Pacian. Hil. Aug.* (i. 709, ii. 627, v. 644, 742, 789, x. 448); quippe *Aug.* (x. 472). mortes P. **peccatum** (-tu R): delictum *Tert.* (*Marc.* i. 22); delinquentia *Tert.* (*res.* 51). **est** (*sine auct. gr. hoc loco*): *om.* C *d e g Pacian. Aug.* (i. 709, ii. 627, v. 790, 1217, x. 172) *Iulian. Sedul. cum gr. plur.* > est pecc. *Aug.* (*saepius*) *cum gr.* A. **uero** (δέ): autem D*F *d e g Tert.* (*res.* 51) *Orig.* (*int.* iv. 555) *Ambrst. Aug.* (i. 709, v. 742, 790, vi. 60, vii. 328, x. 448) *Iulian.* **peccati**: delinquentiae

Digitized by Google

uirtus uero peccati lex
57 deo autem gratias qui dedit
nobis uictoriam per dominum
nostrum iesum christum
58 itaque fratres mei dilecti
stabiles estote et inmobiles
abundantes in opere domini semper
scientes quod labor uester
non est inanis in domino.
XVI. 1 De collectis autem quae fiunt
in sanctos sicut ordinaui
ecclesiis galatiae
ita et uos facite
2 per unam sabbati unusquisque
uestrum apud se ponat
recondens quod ei bene placuerit
ut non cum uenero tunc
collectae fiant
3 cum autem praesens fuero
quos probaueritis per epistulas
hos mittam perferre
gratiam uestram in hierusalem
4 quod si dignum fuerit ut ego
eam mecum ibunt.

Tert. (*res.* 51). **lex**: + est *Aug.* (vi. 60). > lex peccati *Cypr.App.* (*p.* 191 = *sing. cler.* 16).

57. **deo autem gratias** (-cias P) = τῷ δὲ θεῷ χάρις: sed deo gratias D; > gr. au. deo *Aug.* (v. 790, x. 723); deo gratias (*om.* **autem**) *g Aug.* (x. 82), *et* > gratias deo *Aug.* (ii. 619, iii. 2. 758, x. 211, 726, 1383). **qui dedit** (δόντι DE *al. fere* 20): dante uel qui dedit *g*; qui dat *Aug.* (iii. 2. 758, x. 723, 726), *cf.* 'qui dedit nobis uictoriam *uel, sicut alii codices habent quod et graeci habent,* qui dat nobis uictoriam' *Aug.* (x. 1383), *et* διδόντι *gr. plur.* **nobis**: uobis G*S *e f g*; + hanc *Iulian. ap. Aug.* (x. 1378). uicturiam PZ*. **christum**: + qui mortuus est pro nobis *cor. nat.**. > iesum chr. dom. nostrum O *cum gr.* M 18 *lect.*

58. **mei** *om.* G. **dilecti** *om. Pel.* **stabiles estote** (ἑδραῖοι γίνεσθε): state firmi *Hieron.* (iv. 700). **et** (= καί A *syr. pesh. aeth.*): *om.* C *Bentl.** (*deinde restituit*) *d e g cum gr. plur.* immobiles FΘKMPVWZ[c] *vg. Tisch.* > et inmob. estote O. habundantes DLOSUWZ*. **in** *pr.*: + omni ς *edd. antt. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Sacon* 1515 *et* 1519; *contra graecum.* hoperae C, opera A. **domini** *om. Ambrst.* **in opere dom.** *om.* S*. *Distinximus* domini semper scientes *cum* AHKNPU *vg. d f Ambrst. etc.*: *contra* domini semper scientes DOSZ *Sedul.* **quod**: quia *d e g.* > non est labor uester *g cum gr.* FG. **in** *sec.*: *om.* W.

XVI. 1. **collectis** (-ictis P): collectis uel *g**; collectione uel collectis uel *g*[1] (*uoluit* collectis uel collectione *g** *sed inter scribendum correxit in* collectione uel collectis); *gr.* τῆς λογίας. **autem**: uero N. *Inc.* nam de collectis *Sedul.* **quae** (que MPW) **fiunt** (fient *Pel.*; sunt *Ambrst. in Rom.* xii. 13): *om. g Aug.* (iii. 2. 223, vi. 495), *sed gr.* τῆς λογ. τῆς εἰς τ. ἁγ. **in**: in eo F*; *om. uoluit* F[1]. **sanctos** (*cum graeco*) BCDF* GHΘKMO*STUV[c]WZ(*sed* o *in ras.*) *vg. c g Aug. Pel.*: sanctis AF[1]LNO[c]PRV* *d e f.* hordinaui CT; + in W[c]. aecclesiis L, aeclesiis C, aeclessiis D, aeclesis S, ecclesis NO[r], eclesiis P, etclesiis V; ecclesias G*; ecclesiae *Ambrst.* **galatiae** (ti *in ras.* H): galathiae O, galatie W, galitiae D.

2. *Distinguunt* et uos facite per unam sabbati · unusquisque *etc.* BDFG*ΘKNOP(!)RSZ *f g et gr.* FG (*item in gr.* A *incipit linea* ἕκαστος). **per**: secundum *Aug.* (iii. 2. 223, vi. 495); per uel secundum *g.* sabati S, sabbathi ς𝔐. hunusquisque C. **uestrum**: + esse P. aput AFGH* LMNOU. **ponat** (τιθέτω): reponat CHΘKT[c] VW *c* (nat *in ras.*) *et edd. antt. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Froben* 1502, *Sacon* 1515 *et* 1519; seponat *vg. cum edd. Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534. **recondens**: thesaurizans *d e g Ambrst. Aug., et gr.* θησαυρίζων. **quod ei** (et M; *in ras. scr.* Z, *et quid fuerit non liquet*) **bene placuerit** *codd. plur. vg. c f g*: quod ei placuerit AS *Tisch. d e Aug. Pel.*, quod ei bene placitum fuerit F; quodcumque uoluerit *Ambrst.*; *graeci legunt* ὅ τι ἂν εὐοδῶται ℵ*BDEFGLP *al. plur.*, ὅ τι ἂν εὐοδωθῇ ℵ[c]ACIKM *al.* 8 *fere*; *sed Hieronymus uidetur legisse* ὅ τι ἂν εὐδοκηθῇ; εὐοδόω *et* εὐδοκέω *interdum inter se confunduntur, cf. Hierem.* ii. 37 (*LXX*) οὐκ εὐοδωθήσῃ *plur., sed* οὐκ εὐδοκήσῃ ℵ*, xiv. 10 οὐκ εὐόδωσεν *plur.*, οὐκ ηὐδόκησεν ℵ(ευδ.)A *et codd. plur. ap. Holmes et Parsons,* I *Par.* xxix. 23 καὶ εὐδοκήθη *plur. sed* καὶ εὐοδώθη 93[mg] 108[mg] *ap. H. et P.* **ut non . . . ibunt** (*u.* 4) *om. Pel.* **non** *om.* O*P (*ut uidetur*). **cum** (quum Θ) **uenero**: conuenero Z*. **collectae** (-te DFMPTW) *codd. plur. vg. c f* = αἱ λογίαι: collecta A*Z* *d e*; collectae uel a *g.*

3. quum Θ. **praesens** (pre. A*BGHLMOP STUWZ*) **fuero** = παραγένωμαι: uenero *Ambrst.*, aduenero *d Aug.* (iii. 2. 223, vi. 495); praesens aduenero *e*, aduenero uel presens fuero *g.* **quos**: quoscumque BDL *d e g Aug.* **probaueritis** (-itis *in ras.* M): probaberitis FOT. **epistolas** BCDHΘKLOPUVWZ[c] *vg.*, aepistolas S; aepistulam N. > hos mittam per epist. W. graciam P; gratiae Z*. **in** *om.* S. iherusalem C, ierusalem W *vg.*, ierosalem *g*; + sanctis S.

4. **quod si** (+ *ras. unius lit.* G): si autem uel

5 Ueniam autem ad uos cum
macedoniam pertransiero
nam macedoniam pertransibo
6 apud uos autem forsitan manebo
uel etiam hiemabo
ut uos me deducatis
quocumque iero
7 nolo enim uos modo
in transitu uidere
spero enim me aliquantum
temporis manere apud uos
si dominus permiserit
8 permanebo autem ephesi
usque ad pentecosten
9 ostium enim mihi apertum
est magnum et euidens
et aduersarii multi.
10 Si autem uenerit timotheus
uidete ut sine timore sit
apud uos opus enim domini
operatur sicut et ego
11 ne quis ergo illum spernat
deducite autem illum in pace
ut ueniat ad me
expecto enim illum cum fratribus.
12 De apollo autem fratre

---

quod si *g.* **fuerit**: + ut S^c. > fuerit dignum *g.* **ego** *tantum* (*contra gr.* κἀμέ) *cum* ABCHΘKMN OUVWZς *g Sedul.*: et ego DFGLPRSTℌ𝔖ℭ *Bentl. Tisch. c d e f Aug.* (iii. 2. 223, vi. 495); ego quoque *Ambrst.* **eam**: *bis scr. g**; + ad uos P*.

5. **ueniam** (ἐλεύσομαι): uenio *d e.* qum H, quum Θ. **macedoniam** *pr.*: machedoniam BCFHM^1P^cRZ*, macid. D, macaed. *d.* **pertransiero** (διέλθω): pertransibo G*P*; transiero *d e Ambrst. Aug.* (iii. 2. 223). **macedoniam** *sec. cum* G^1ΘLOSTVW *vg.*, *et* macid. D, macedonia N: machedoniam ABCHKMRUZ, machedonia F. > maced. enim *d e*; nam maced. enim *g.* **pertransibo** (pertrasibo H, pertranssibo M): pertranseo *d e*, *et gr.* διέρχομαι. > pertransibo macid. D. **nam maced. pertransibo**: *om.* G* (+ G^1 *sup. lin.*) P *Ambrst.*; *bis scr. in* T.

6. **apud** (-t GHMNPU*W) **uos**: d u *in ras. scr.* A. **autem**: *om.* AL *Ambr.* (*luc. l.* viii. 25). forsitam BFM. **manebo**: remanebo D *d e g Ambrst. Aug.* (iii. 2. 223). **uel**: aut *Ambrst.*; *om.* D *g Ambr. cum gr.* FG. **etiam** (eciam P): et D *g Ambr.* **hiemabo** (hyem. BCZςℌ, yem. T): hibernabo uel hiemabo *g.* **ut**: aput P*; et A; nisi D *e g*, nisi si *d*, = εἰ μή FG (*sed gr. plur.* ἵνα). **ut . . . permiserit** (*u.* 7) *om. Pel.* **uos** *sec. om. Ambrst.* > me uos D. **deducatis** = προπέμψητε, *cf.* deduxeritis *g*: ducatis S, duxeritis *d e.* **quocumque** (quocunque ςℌ, quoquumque T): ubicumque *d e.* hiero C, eero W*.

7. **enim** *pr.*: autem *c.* **modo**: *om.* N; nunc *d e Aug.* (iii. 2. 223); ~~nunc~~ uel modo *g.* transitum ABCGLNPZ(?). > uidere in transitu D. **enim** *sec.* = γάρ *gr. plur.*: autem M, *et* δέ KL *al. plur.* **me**: *om. c d g*, *et graec. non exprim.* **aliquantum** (-tum *in ras.* H; + *ras.* 2 *litt.* O): aliquantulum *vg. cum edd. antt.* (*exc. Froben* 1502); aliquid D; aliquod *d e* (*g*) *Aug.* **aliquantum temporis**: > tempus aliquod *g*, *et gr.* χρόνον τινά. **manere**: mansurum D. aput FGMNPU*W. **dominus**: deus W. permisserit DO. > permis. dom. *Aug.*

8. **permanebo** (-abo B*): manebo D *Ambr.* (*luc. l.* viii. 25); *gr.* ἐπιμενῶ (-μένω $B^c D^c$P *al. mu.*). **ephesi** (effessi DS): efessi uel in ephesso *g*; *gr.* ἐν Ἐφέσῳ (-σσῳ FG). husque C. **ephesi usque**: ephesius M* (+ que M^1). penticosten DS, pentechosten C, pentecosthen P.

9. hostium LO*, o^stium S, osteum TZ*. michi W. > magnum apertum est *Ambrst.* **euidens** (*in ras. scr.* A) *codd. plur. vg. uett. plur. et Orig.* (*int.* iii. 840) *Hieron.* (iv. 50, vi. 167) *Aug.* (x. 817), *et* uidens HΘ*P *d* = ἐναργής *quod in graecis codd. non inuenitur*: operosum *Ambrst.*, efficax *Hieron.* (vii. 541), *et gr. omn.* ἐνεργής. **et** *sec.*: sed DG* *Hieron. non gr.*; + *ras. unius lit.* U.

10. **si autem** (ἐὰν δέ): quod si *d*, si quod *e.* thimotheus DS. **sine**: cum (*in ras. scr.*) L^2. **sit**: + it M* (*sed eras.*). aput FHMNO*PUW. **opus** (hopus C) **enim**: nam opus D. hoperatur C. **ego**: + operor D. > sicut et ego operatur *Ambrst.* (*in lemm., non in comm.*).

11. **ne** (ni F*) **quis** (nequis *vg.*): *in ras. scr.* H. **ergo**: *om.* DOS *d e g Pel. cum gr.* D*FG. > ergo ne quis *Ambrst.* **deducite** (-ete P): praemittite *d e g*, *et gr.* προπέμψατε. **autem** *om. Ambrst.* **illum** *sec.*: + ad me D*. **in**: cum *Pel.* pacem M. **ut** *om.* M. neniat *lapsu* H. exspecto N^cSZ^c. **cum fratribus** *om. Pel. et gr.* B.

12. *Uersum om. Pel.* appollo DGŪ, apulo P (*ut udtur*). **fratre** *sine addit.* ABGK(fratrem) MPRVZ^c(fratres*) *cod. caraf. ed. Iunta* 1534, *Bentl. cum gr. plur.*: + nostro D; *deinde* + notum uobis facio (fatio W, faciam D) quoniam (quia W *d e*) DFΘLNOSWZ* *cor. uat. d e ed. Froben* 1502, *et* > uobis notum facio quoniam *vg. edd. antt. plur.*; + significo uobis quia CHTU *c f Ambrst.*, + notesco uobis quia *g*; *et* + δηλῶ ὑμῖν ὅτι ℵ*D*EFG. multum uel a *g.* **eum**: illum

Digitized by Google

multum rogaui eum ut ueniret
ad uos cum fratribus
et utique non fuit uoluntas
ut nunc ueniret
ueniet autem cum ei uacuum fuerit.
13 Uigilate state in fide
uiriliter agite et confortamini
14 omnia uestra in caritate fiant.
15 Obsecro autem uos fratres
nostis domum stephanae
et fortunati
quoniam sunt primitiae achaiae
et in ministerium sanctorum
ordinauerunt se ipsos
16 ut et uos subditi sitis eiusmodi
et omni cooperanti et laboranti.
17 Gaudeo autem in praesentia
stephanae et fortunati et achaici
quoniam id quod uobis deerat
ipsi suppleuerunt
18 refecerunt enim et meum
spiritum et uestrum
cognoscite ergo qui eiusmodi sunt.
19 Salutant uos ecclesiae asiae

DW *d e g Ambrst.*; *om. r.* > eum rog. OS, > illum rog. D *d e Ambrst.* **utique** (hutique C): omnino *g r*; *gr.* πάντως. fuit uel erat *g*; + illi $Θ^{2}$. **uoluntas** (uolontas P, uolumptatis C) *sine addit. etiam* ℭ *Hieron.* (iii. 427) *Lucas Brug.*: + eius KRVZ^{c}Ϛ𝔓𝔖 *c Ambrst. non graec.* **ut** *sec.* (t *sup. lin.* M, hut C): *om. g.* **nunc** (nun A*): non F; tunc S; *om.* D. **ueniret** *sec.*: + ad uos *Hieron.* (iii. 427). **cum** *sec.*: quum Θ. **ei** (et *r*, eis L): *om.* DT *d e g Ambrst.*; + tempus Z^{c}. **uacuum** (-cum R) **fuerit**: oportunum fuerit DF* $Θ^{mg}$LNT *c d e g r Ambrst.*; *gr.* ὅταν εὐκαιρήσῃ.

13. **uigilate** (uigel. D, uiligil. G*): + et N^{c}OP Z* *cor. uat. r.* **state** *om.* D. **in fide** *om. Hieron.* (vii. 476). > in fide state R. ueriliter M*. **et** (καὶ ADE 46. 109): *om.* C *d e g m r Ambrst. Hieron. Pel. cum gr. plur.* **confortamini** (uertemini S*, conuertamini S^{c}) = κραταιοῦσθε: corroboramini *Ambrst.* (*in lemm., non in comm.*); + in domino *cor. uat.** > et (*om. d e m*) confort. (effort. *e*) uiril. agite H *d e m*.

14. **omnia**: + enim *Pel.* Ϛ *edd. antt. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Froben* 1502, *Sacon* 1515 *et* 1519. **in**: cum DOS *r Aug.* (x. 736, 752). **caritate** (char. *vg.*, caretate P): fide *Hieron.* (vii. 740).

15. *Uersum om. Pel.* **autem**: itaque Θ; *om.* P. nustis P. stephane GKMNW(-ni*)Z*, stiphanae O, stefanae DF *r*, stefane T *f*, stifanae S, stephene P. **et fortunati** (fortin. A*, furtin. D, furtun. FOSUZ*) *codd. plur.* 𝔓 *Lucas Brug. c d e* = *gr.* ℵ^{c}DE *al. fere* 10: *om. r Bentl. cum gr.* ℵ*ABC^{2} KLMP *al. pler.*; + et achaici DKOSUϚ𝔖ℭ *cor. uat.** *f g et gr.* C*FG 74 a^{scr}. **quoniam**: quia N *Orig.* (*int.* iv. 682). **sunt** (= εἰσιν C*^{uid}DEFG), *cf.* sint *Orig.*: est *r et* ἐστιν *gr. longe plur.* **primitiae** (-cie PW) = ἀπαρχή: initium *d e r Ambrst.*, *uide ad Rom.* xi. 16. achaie LMPW, acaiae T, acayae C. **in** (*om.* M) **ministerium** (myn. R; i *pr. in ras.* A) = εἰς διακονίαν: in (*om.* P*) ministerio O^{c}PZ*. **sanctis** *d e g*, *et gr.* τοῖς ἁγίοις. **ordinauerunt** (hord. C; *ras.* 2 *litt. inter* e *et* r R) = ἔταξαν: constituerunt uel ordinauerunt *g*. **se ipsos** (seipsos *vg.*): *om.* **ipsos** D, *et* > se ordinauerunt D.

16. *Uersum om. Pel.* **subditi sitis** (subditis F*L): subiecti sitis *d e r Sedul.*; subditi sitis uel subdatis *g*; *gr.* ὑποτάσσησθε. **eiusmodi**: talibus D *d e g r Ambrst.* (*in comm.*); *gr.* τοῖς τοιούτοις. **cooperanti** (cohop. C) **et laboranti** (συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι): qui adiuuat et laborat *d e*; *deinde* + in uobis DKO^{1} *f g et gr.* FG.

17. gaudio P. **in** *om.* G* (+ G^{1}). **praesentia** (pre. BMOSU, presencia PW): aduentu *d*, aduentum D *e*; aduentu uel presentia *g*. stephane HLMNP^{c}W, stiphanae O*, stefanae DFG, stifanae S, sthefanae *r*, stephene P*. furtunati OSU, furtin. D. acaici GP, acayci CT, achayci *c*; achaiae *r*, achaia O*. **quoniam**: quia *d e g r*. **id quod uobis deerat** (deberat H*) = τὸ ὑμέτερον (ὑμῶν ℵAKL *al. pler.*) ὑστέρημα: quod a uo. deerat *d e r*, quod uobis deesse fuit *g*. **ipsi** (-is B*U*) = αὐτοί ADEFGM: illi *d r*, illi uel ipsi *g*, *et* οὗτοι ℵBCKLP *al. omn. uid.* **suppleuerunt** (subpl. MPZ, supl. S; *ras. inter* p *et* p R) = ἀνεπλήρωσαν: adinpleuerunt D.

18. reffecerunt S, refficierunt D, referunt P. **enim**: autem P. **et** *pr.*: *om.* D *cum gr.* (*exc.* D*FG 46). **et** *sec.*: + me A* (*sed eras.*). cognuscite Z*, cognuscete P. **ergo**: + eos D *r Ambrst.* quia V, que W. **eiusmodi** ABCGH$Θ^{1}$ (ei *in ras.*)KMOPRSUVWZϚ *Bentl. c d e f g*: huiusmodi DFLNT𝔓𝔖ℭ *Tisch. r Ambrst.* (*in comm.*).

19. **salutant** *pr.* . . . **asiae** *om. Pel.* **uos** *pr.*: + omnes Ϛ𝔖 *cor. uat. edd. antt.* (*exc. Froben* 1502, *Sacon* 1515). aeclesiae CS, aeclessiae D, ecclesie LMW, eclesiae P. **asiae** (assiae DS, asie MPW): achaiae F* (*corr.* F^{1}). dominum N. **multum**: multa uel um *g*; *om. Ambrst.* aquilam F. > aquila multum *d e r cum gr.* DE. **prisca** *cum* ABGHΘKMPRUVWZ *Bentl. c* (priscia) *r et gr.* ℵBMP 17: priscilla CDFLNOST *vg. d e f g Ambrst. Pel. et gr.* ACDEFGKL *al. pler.*; + apud quos etiam hospitior S. > prisca et aquila B; *deinde* + et B. domistica D, domstica S, domesca B. **sua**: eorum *r.* **ecclesia** (ecl. P,

Digitized by Google

salutant uos in domino multum
aquila et prisca
cum domestica sua ecclesia
20 salutant uos fratres omnes
salutate inuicem in osculo sancto
21 salutatio mea manu pauli
22 si quis non amat dominum iesum
christum
sit anathema maranatha
23 gratia domini iesu uobiscum
24 caritas mea cum omnibus
uobis in christo iesu amen.

EXPLICIT AD CORINTHIOS PRIMA.

aecl. CS^{c}, aecless. D; *om.* S*) *sine addit. cum codd.* ACFGHΘKMN*O^{c}PRSUZℌ *Bentl. r, et gr. plur.*: + apud quos (apud uos V*, aput quos V^{c}) et (+ ego *cor. uat.**) hospitor (osp. T) BTVWϛ𝔖ℭ *cor. uat. c f g*; + apud (aput L) quos etiam hospitor (*ras. inter* s *et* p L) DLN^{c} *d e*; + aput (*corr. in* apud) quos inhospitor O*; *et* + παρ' οἷς (οὗς FG^{1}) καὶ ξενίζομαι D*EFG.

20. *Uersum om. Pel.* > fratres uos T. > omnes fratres KS *vg. c d.* **in osculo** (hosc. C, obsc. L, oscolo P) **sancto** (ἐν φιλήματι ἁγίῳ): in amorem sancti *d e.*

21. *Uersum om. Pel.* **mea**: me S*; + in S. p^{u}ali M.

22. **si quis** (siquis ϛℌ): quisquis *c*; qui *Ambrst.* (*in Gal.* v. 12) *Priscill.* (*p.* 56 *ed. Schepss*); + autem GP. **dominum**: *om. Priscill.*; + nostrum DKMN^{1}OS(> iesum nostrum S*)VW *vg.* (*non cod. caraf.*) *c Uictorin. Af.* (*c. Arium* iii. 9) *cum gr.* KP *al.* 30. **iesum**: *om. r Uictorin. Hieron.* (vi. 925) *Priscill. cum gr.* ℵ*ABC*M *min.* **christum**: *om.* CST *r Tert.* (*pudic.* 14) *Ambrst.* (*in Gal.* v. 12) *Hieron. cum gr.* ℵ*ABC*M *min.*; *habent* Χριστὸν Ἰησοῦν ℵ^{c}C^{3}DEFGKLP *al. pler.*; *deinde* + filium *Uictorin.* **sit** *om. Uictorin. Priscill.* anathemam G*. **maranatha** (-naha A*, -nata GT, -natham L^{2}, -nathan F, -thana *r*) *uno uerbo edidimus cum codd. paene omn. et* ℌ𝔖: mara natha S, Maran atha ϛ *cod. caraf.*, Maran Atha ℭ. anathema maranatha *sine distinctione scripta sunt in* CDKNOSUVW, *cf. Tert.* (*pudic.* 14) *et Priscill.* (*pp.* 24, 56); *contra* AFZ *punctum ponunt uel spatium relinquunt*; *item imprimunt* anáthema, Maran atha ϛ, anáthema. Maranatha ℌ, anathema, Maranatha 𝔖, anathema, Maran Atha ℭ; *pro* **anath. maran.** *habet* perditio in aduentu domini *g*, *cf. infra Sedul. et codd.* GHΘT.

23. **gratia** (-cia P): + autem B. **domini** *sine addit. cum* ACGHPTU *c d e f g et gr. plur.*: + nostri BDFΘKLMNORSVWZ *vg. Bentl. r Ambrst. cum gr.* ALP *al.* 25. **iesu** *sine addit.* ACGHΘ^{c}PRTU *f et gr.* ℵ*B *minusc.*: + christi BDFΘ*KLMNOSVWZ *vg. Bentl. c d e g r Ambrst. et gr.* ℵ^{c}ACDEFGKLMP *al. pler.*

24. charitas *vg.* meam V. **in christo iesu** (ihesu *plene* W): *om.* B *et gr.* 37 *Euthal. cod.*; + domino nostro *cor. uat.**. **amen** *om.* FT *Tisch. f g r Ambrst. cum gr.* BFM 17 *Euthal. cod.*

Post epistulam habent in ima pagina GHΘT anathema (+ quod T) interpraetatur (interpre. T) perditio (*om.* anath. interpr. perd G) maranatha (-nata T; n *in ras. scr.* Θ; + autem T) magis syrum (sirum T) est quam hebraeum (ebraeum G*, hebreum HT) tametsi ex confinio (-nie H) utrarumque linguarum aliquid et (*om.* T) hebraeum (hebreum HT) sonet (+ et G) interpraetatur (interpre. T) dominus noster uenit ut sit (*om.* Θ*) sensus perditio in aduentum domini eis qui eum non amant et uenisse aut uenturum esse non credunt (*om.* ut sit sensus ... credunt G); *fere ex Pelagii comm. et Hieron.* (i. 131) 'maran atha *magis syrum est quam hebraicum* (*hebraeum Hilb.*) *tametsi ex confinio utrarumque linguarum aliquid et hebraeum sonet et interpretatur* dominus noster uenit' *Pel. Hieron. deinde pergit Hieron.* '*ut sit sensus* si quis non amat dominum iesum christum anathema sit (*om. Hilb.*) *et illo completo deinceps inferatur* dominus noster uenit', *cf. Sedul.* 'maranatha *syrum est et interpretatur* deus noster uenit, *quasi ergo aperte apostolus diceret* qui non amat dominum sit perditio, *id est* pereat in aduentu domini'; *et Ambrst.* 'si quis ... maranatha, *quod interpretatur* si quis dominum Iesum, qui uenit, non amat, abscidatur; maranatha *enim* dominus uenit *significat*'.

explicit ad corinthios (-theos T, -tkeos C) **prima** (·I· F; prior *f*) BCFKTZ^{c} *f g*, *et* explicit aepistola (ep. *c*) prima (> pr. aep. D) ad chorinthios (cor. *c*, chorinteos D) DS *c*, exp̄. epis̄t. ad corents ·I· P: expl epl ad cōrth V, explicit ad corinthios (-theos G, -tios N, corenthios M) GHΘMNZ*; exp̄ A; ad corinthios ·I· explicit *d** (+ scribens a philippis *d*^{2}), *et* ad corinthios ·I· scribens a philippis explicit *e*, ad corinthios ·I· scribta de philyppis R; *nihil habent* OUW *vg.* (*exc.* ϛ *qui habet* In Graecis codicibus sequentia leguntur, Ad Corinthios prior Missa fuit è Philippis per Stéphanum et Fortunatum et Achaicum et Timotheum); *deinde* + habet uersus (-sos H) mille HΘ, + u. n. DCCCLXX R, *et* > scribta de philipis uersus DCCCLXX explicit ad corintheos G (*cf. Berger, 'Hist. de la Vulg.' pp.* 366–7); scribta de filippis habet uersus DCCCCX L* (+ per stephanum et fortunatum et achaicum et timotheum L^{2}), *cf. capitula codicum* Θ *etc. supra p.* 155 '*in tam breui epistula quae intra mille fere uersuum numerum continetur*'; ad chorintios ·I· uer· ĪLX *d e* (*in catalogis ad init. epistulae ad Hebr.*); I Cor. DCCCXI *Par. lat.* 1853, *Spinal.* 6, *uide Souter* '*Character and Hist. of Pelagius' Comm.' etc.* (*Proceedings of Brit. Acad.* VII, 1916, *p.* 24).

57189

Digitized by Google

Bible-New Testament. Latin. 1889. Vulgate

NOUUM TESTAMENTUM DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI LATINE

SECUNDUM EDITIONEM SANCTI HIERONYMI

AD CODICUM MANUSCRIPTORUM FIDEM RECENSUERUNT

† IOHANNES WORDSWORTH S.T.P.

OLIM EPISCOPUS SARISBURIENSIS

ET

HENRICUS IULIANUS WHITE S.T.P.

AEDIS CHRISTI DECANUS

PARTIS SECUNDAE FASCICULUS TERTIUS

EPISTULA AD CORINTHIOS SECUNDA

RECENSUIT H. I. W.

IN OPERIS SOCIETATEM ADSUMTO

ALEXANDRO RAMSBOTHAM, A.M.

DOMUS CARTHUSIANAE APUD LONDINIUM PRAEDICATORE

OXONII

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

M DCCCC XXVI

Digitized by Google

(SAMS)
5168
.1889
pt.2, fasc. 3

(RECAP)

LONDINI ET NOUI EBORACI

APUD HUMFREDUM MILFORD, A.M.

OXONII: EXCUDEBAT IOHANNES JOHNSON, A.M.
ARCHITYPOGRAPHUS ACADEMICUS

PRINTED IN ENGLAND.

Digitized by Google

IN HOC TERTIO FASCICULO INSUNT HAEC

Digitized by Google

Digitized by Google

ARGUMENTUM IN EPISTULAM AD CORINTHIOS SECUNDAM.

Praefatio haec continetur codd. nostris ABCDFGHΘKMNOPRSTUVWZϛ*c tepl., editionibusque antiquis plerisque* (*non autem* L *d e f g r editionibusque Iunta* 1534, ℌ𝔖ℭ); *impressit et Thomasius* (I, *pp.* 399, 420, 431, 448) *e codd. Orat.* B. 7, *Reg. Suet.* (= R *nostro*), *Orat.* B. 6 (= V *nostro*), *S. Pauli et S. Petri* A. 1, *Uatic.* 4221, *et Orat.* A. 2.

Ordinem (α) *Argumentum,* (β) *Capitula, secuti sumus cum codd.* AFKMR: *contra* (α) *Capitula,* (β) *Argumentum, habent* BCNOSUVZ, *et Argumentum tantum* DGPWϛ*c tepl.; desunt et Argumentum et Capitula in* L *d e f g r; longiorem seriem sc.* (α) *Capitula,* (β) '*Testimonia de ueteri Testamento*', (γ) '*Nomina sanctorum quos commemorat apostolus*', (δ) *Argumentum, exhibent* CT, *et* (α) *Capitula,* (β) '*Testimonia de ueteri Testamento*', (γ) *Argumentum,* (δ) *Argumentum aliud,* HΘ. *In editionibus antiquis haec praefatio secundum tenet locum cum prior prologo* In secunda ad Corinthios epistola . . . lucra pecuniaria quaeque sectantes *tribuatur, de quo uidesis infra, p.* 281.

De his argumentis Marcioniticis uide supra, pp. 41, 153.

Inscr. incipit R; argumentum CT; incipit argumentum AHΘUZ*, incipit prologus Z^{1}; prologus P; argumentum eiusdem M, incipit eiusdem prologus V; incipit ad eosdem G, incipit ad eosdem argumentum BR; incipit argumentum secundae D; argumentum in secunda epistola ad corinthios *c*, argumentum in secundam epistolam pauli ad corinthios ϛ, incipit argumentum epistolae (aep. S) secundae ad corinthios (chorintios S) KS; *nihil habent* FNOW.

POST actam paenitentiam consolatorias scribit eis a troade et conlaudans eos hortatur ad meliora.

EXPLICIT ARGUMENTUM.

1. **actam** (hactam CT; acta F*): acceptam BMNRS; hanc V; *deinde* + ab eisdem B; + a corinthiis ϛ; + ab eisdem corinthiis D (chorinteis) W. penitentiam KMOTUW, poen. CDSϛ, penetenciam P; paenitentia F*. **consolatorias** (-risas G* *ut uidetur*) **scribit** (-it *in ras.* U; -psit Θ) **eis** CGΘRU*, *et* consolatoria scribit (-psit O) eis HOU^{c}, consolatorias scribens F*: consolatoriam scribit (-bet P) eis AKMPTVZ^{post}; consolatoriam epistolam scribens F^{med}, consolatoriam epistulam scribit N; consulatoriam scribit eis aepistolam S, consolaturiam epistulam (-olam Z^{1}) scribit eis Z* *c*; consolatoriam epistolam scribit eis apostolus W, consolatoriam scribit eis epistolam apostolus ϛ, consulatoriam scripsit aepistolam apostolus eis D; consolatorias eis litteras scribit apostolus B. ha C. **troade** *cum* FMTUVWZ^{c}, troeade N, troiade S, *et* troadae ACGHΘK^{c}RZ*, troiadae K*O, troadem P: machedonia B, macidonia D; *deinde* + per titum A^{c}BKPVWZ^{c}ϛ *c*. **et** *om.* BF. collaudans Wϛ. **eos** (aeos C): *om.* AN*.

2. ortatur N*P. **meliora**: + per thithicum (thi *pr. sup. lin.*) D; + tristatos quidem sed emendatos ostendit F^{med}; + contristatos quidem eos sed emendatos ostendens KVWZ^{c}ϛ *c*.

Subscr. **explicit argumentum** BKMRS: explicit prologus V; explicit AZ^{c}; finiuit argumentum C; finit amen finit D; *nihil habent* FGHΘNOPTUWZ*ϛ; + secundum grecum hec epistola missa fuit a philippis que est in macedonia per titum et lucam *cor. uat.*

Argumentum hoc in codd. nostris HΘ *inuenitur in quibus post argumentum* Post actam paenitentiam *etc., ponitur. Dedimus ex codice* H, *uariantibus lectionibus codicis* Θ *in notulis adpositis.*

ITEM ALIUD.

Cum haec principalis est causa quoniam in prima pro quorumdam peccatis doctores eorum praecipuae corripuerat et multum fuerunt contristati nunc eos consolatur suum eis proponens exemplum et docens non debere haec referre quod pro aliorum sunt salute correpti cum ipse pro aliena salute periculis cotidiae et morti subiaceat.

1. quum Θ. quorundam Θ. 2. praecipue Θ. fuerat *lapsu* H. 3. ponens H*. **exemplum et do** *in ras. scr.* Θ. 4. **sunt** : sun Θ*. correpte H*. quum Θ. quotdidie Θ*, quodidie Θ°. 5. mortis Θ*.

Subscriptio deest.

PROLOGUS IN EPISTULAM AD CORINTHIOS SECUNDAM.

Argumentum hoc in editionibus Ambrosiastri impressis inuenitur; idem fere ac unum est cum argumento codicum HΘ *supra edito et, ut demonstrauit amicus doctissimus A. Souter,*[1] *praefatio est commentarii Pelagiani uel pseudo-Hieronymiani quem saeculo sexto uel etiam antea in codicem quemdam Ambrosiastri introduxit scriba, cum lacunam non paruam in archetypo suo, sc. a I Cor.* xv. 44 *usque ad II Cor.* i. 5, *repperisset. Ex hoc fonte ut uidetur codices Ambrosiastri paene omnes deriuati sunt, deinde ex codicibus editiones usque ad Benedictinam S. Ambrosii* 1690, *in qua editores pericopen non Ambrosiastro sed alii cuidam auctori tribuendam animaduerterunt. Quis iste esset prorsus ignorabant; nunc eum Pelagium pro certo habemus.*[2]

Edidimus ex editione Benedictina.[3]

[1] *Souter, 'Character and History of Pelagius' Commentary on the Epp. of St. Paul'* (*Proceedings of the Brit. Acad., uol.* vii, 1916, *pp.* 16, 17).

[2] *Prologus codici Augiensi* CXIX *deest, exstat autem in Balliolensi* 157 (*Arch.* E. 5. 2) *omissis uerbis* Secundam *usque ad* causa.

[3] *S. Ambrosii Med. Episc. Opera* (*ed. Paris* 1690), ii, *App. col.* 169 (*cf.* 165).

PROLOGUS.

Secundam epistolam Apostolus scribit Corinthiis, cuius haec principalis est causa. Quoniam in prima pro quorumdam peccatis doctores eorum praecipue corripuerat, et multum fuerant contristati; nunc eos consolatur, suum eis proponens exemplum, et docens non debere aegre ferre, quod pro aliorum sunt salute correpti; cum ipse pro aliena salute periculis quotidie et morti subiaceat.[1]

[1] *Aliud argumentum in hanc Epistulam scripsit ipse Ambrosiaster; hoc detexit u. d. A. Souter, atque edidit e duobus codd. sc. Trecensi* 432 (*saec.* ix–x) *et Coloniensi* 34 (*saec.* x), *quorum collationes benignissime ei commodauerat u. d. H. Brewer; uide 'Journal of Theol. Studies'*, iv, 1902–3, *p.* 89.

Digitized by Google

[PROLOGUS IN SECUNDAM EPISTULAM AD CORINTHIOS.

Praefatio haec codd. Hieronymianis recentioribus continetur, e.g. Mus. Brit. Add. 18720 (*saec.* xiv), *et editionibus antiquioribus impressis, e.g. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Froben* 1502, *Sacon* 1515 *et* 1519. *Inuenitur in commentariis Brunonis Carthusiani* (✝1106) *in Epistulam II ad Corinthios, ut monet nos amicus doctissimus A. Souter; cf. Migne, Patr. Lat.* cliii, *coll.* 217, 218. *In editionibus primum tenet locum.*

Inscr. prologus in secundam epistolam ad corinthios *Bruno*: incipit prologus in secundam epistolam ad corinthios (chor. *Pagan.*) *Hailbr., Wild, Kesler, Paganini*; prologus in secundam epistolam ad corinthios incipit *Sacon* 1515; incipit prologus in secundam Epistolam Pauli ad corinthios *Froben*; incipit prologus sancti ieronimi in secundam epistolam ad corinthios 18720; incipit prologus beati Hieronymi presbyteri in epistolam secundam beati pauli apostoli ad corinthios *Sacon* 1519.

In secunda ad Corinthios epistola quasi in parte superiori post tribulationum suarum relationes reddit causas quare ad eos secundo non ierit; quoniam non leui mutatione consilii fecisse se asserit, sed ne aduentu suo tristitiam incurreret, cum in peccato permanere discipulos reperisset. Deinde post agnitos fructus paenitentiae reconciliat eum ecclesiae quem in prima propter fornicationem a consortio sanctorum iusserat amoueri. Tertio contra pseudoapostolos officii sui dignitatem tuetur, et noui testamenti ministros tanto anteire gratia ostendit quanto euangelium est lege praestantius. Immoratur etiam in causa illa plurimum quam breuiter in prima contigerat, ut prompto ac libenti animo necessaria praesentis uitae non habentibus largiantur, et utilitate spiritualis commercii commutent praesentia cum futuris, atque abundantia sua sanctorum inopiam suppleant ut uicissim eorum inopia sanctorum abundantia suppleatur. In fine repetit quod superius contra pseudoapostolos egerat, et iactationem eorum praedicationesque de se gloriosas uel collata antiquitate generis uel catalogo iniuriarum ac periculorum suorum euacuat; dicitque eos operarios subdolos qui ad imitationem satanae transfigurentur in apostolos christi, sub praedicationis specie lucra pecuniaria quaeque sectantes.]

1. corrinthios 18720.
2. **ierit**: erit *Pagan.* **quoniam**: quod *Froben.*
3. tristiciam *edd.* (*exc. Sacon* 1519).
4. repperisset *Hailbr., Pagan., Froben, Sacon* 1515 *et* 1519.
5. penitentie 18720 *edd.* (pñie *Hailbr., Sacon* 1515), poenitentiae *Bruno.* ecclesie 18720 *edd.* (*exc. Sacon* 1519).
6. amoneri *Froben.* offitii 18720.
7. **gratia**: gloria 18720.
8. prestantius *edd.*, *et* > prestantius lege 18720.
9. promto 18720.
10. presentis uite 18720 *edd.* utilitatem *Kesler, Pagan.* commertii *Hailbr., Wild, Sacon* 1519. commutet *Pagan.*
11. presentia 18720 *edd.* (penitentia *lapsu Pagan.*). habundantia 18720 (*et* 12).
12. **eorum**: ipsorum 18720. abuntantia *Sacon* 1519. **quod**: que 18720.
13. predicationesque 18720 *edd.*
14. cathalego *Hailbr., Wild, Sacon* 1519.
16. sathane 18720 *edd.* (-nae *Sacon* 1519). predicationis 18720 *edd.* **specie** *ita recte ut arbitror* 18720: spe *edd. Bruno.* luchra *Froben.*
17. queque 18720 *edd. plur.*; que *Pagan.*

Subscr. Explicit prologus 18720: *nihil habent edd. Bruno.*

CAPITULA IN EPISTULAM

Capitula exstant in codd. nostris ABCFHΘKMNORSTUVZ.

Desunt in DGLPW *c d e f g edd. antt. plur.; sed Kesler* (1487) Incipit capitulatio epistole secunde ad corinthios. cuius sunt XIII capitula *habet*.

Inscr. incipiunt (incp. R, incpūt K) capitula KR, incipit capitulatio HΘ; incipiunt capitula (cāp Z, capīt A, captī B) ad corinthios (corīñ A, corintōs B; eosdem Z*) secunda (sēc A; ·II· B) ABZ; incip̄t cāp in epī ·II· V; incipiunt tituli aepīs secūn ad chorīñ S, iñc. tit. ad corenthios ·II· M; inc. brebis corinthiorum ·II· F; incipiunt capitola in epistola ad corintkeos secunda C, incipit capitulatio in epistola ad corinthios (-tios U*) secunda (·II· U) TU; *nihil habent* NO.

AFKMOSZ	N	CHΘTU	*Orat.* B. 7
Edidimus e codice A, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis tantum omissis quae ad meram orthographiam spectant; cf. Thomasium* I, *p.* 448, *qui capitula e codd. Uatic.* 4221 *et Orat.* A. 2 *impressit.*	*Edidimus ex ipso codice.*	*Edidimus e codice* C, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis tantum omissis quae ad meram orthographiam spectant.*	*Impressit Thomasius*, I, *p.* 399.
I. De passionibus et consolationibus (i. 1).	De tribulationibus et passionibus de tribulatione ingenti pauli.	I. Deus totius consolationis. et sicut habundant passiones christi Ita et consolatio . et sicut socii passionum sic et consolationis. Et de tribulatione quae facta est in asia . Et in sinceritate conuersatus sit in mundo (i. 1).	I. De copia passionis et consolationis (i. 1).
II. De tribulatione ingenti pauli ceterorumque in asia et nemo in se fiduciam habere debeat sed in deo (i. 8).			II. De saeuissimis passionibus et conscientiae testimonio (i. 8).
III. De mutua gloriatione sanctorum in die domini (i. 13).	De mutua gloriatione sanctorum de apostolo deum testante quod aduentum suum distulit.	II. Quia gloria uestra sumus . Et de secunda gratia quam promittit corinthiis iturus in machedoniam . et hut sit aput me est et non . Et per se et siluanum et thimotheum praedicant cristum . Et quia hunxit aet signauit nos deus . Et parcens non ueni chorinthum . Et si ego con-	III. De doctrina ueritatis inclaudicabili (i. 17).
IIII. De apostolo deum testante quod aduentum suum corinthiis parcendo distulit (i. 23).			IV. De indulgentia eius quem in prima epistola condemnauit (i. 23).
V. De differentia tristitiae et apostoli obiurgantis peccamina remittente (ii. 1).	De differentia tristitiae et sanctis quod sint saluati et odor uitae in uita . et adulterantibus uerbum dei.		

Notae ad codd. AFKMOSZ. II. **ingenti pauli**: *om.* ingenti *Orat.*; in gentibus pauli S, > pauli in gentibus O; *deinde* + et KOS *Thom.* **ceterorumque**: ceterorum quae A*S *Thom.*; et ceterorum eius K. **et** *sine addit.* A(*sic*)Z: + quod *rell.* **in se** *om.* S. > fiduciam in se *Thom.* debet Z. > fiduciam hab. deb. in se O. **deo**: domino FKOSZ. III. **gloriatione** (glo *in ras.* A): glorificatione *codd. ap. Thom.* **sanctorum**: sc̄o A* (+rum *cor.*). domino Z*. IIII. **deum**: domini O. testantem Z*. **distulit** A: distulerit *rell.* V. **tristitiae** *om.* A. apostolo S. obiurgationis K. **peccamina** AF*OS: peccata F^{med}KMZ *Thom.*; *deinde* + et *Thom.* remittentis *Thom.*

Nota ad cod. N. *Notandum est numeros qui textui Epistulae adscribuntur non suis sed Amiatinis capitulis respondere.*

Digitized by Google

AD CORINTHIOS SECUNDAM.

Post unumquodque capitulum addidimus cap. et uers. Epistulae.

Praeterea, ut lectoris commodo consulamus, in ultima columna posuimus capp. et uerss. Epistulae ad quos incipiunt sectiones Priscillianisticae de quibus supra tractauimus, pp. 20 *seqq.*

R *Impressit Thomasius,* I, *p.* 420.	B *Edidimus ex ipso codice.*	V *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1, *apud Thomasium,* I, *p.* 431. *Impressimus e codice* V, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, exceptis iis quae ad meram orthographiam spectant.*	*Sectiones Priscillianisticae e codice Cauensi decerptae; cf. Schepss, p.* 171.
I. De pressura nostra quae facta est in asia (i. 8).	I. De consolatione dei (i. 3).	I. Benedictus deus et pater domini nostri iesu christi.	I. *incipit ad* paulus apostholus (i. 1). II. *ad* benedictus deus (i. 3).
			III. *ad* quod in simplicitate (i. 12). IIII. *ad* habundantius (i. 12).
	II. De iter apostoli in machedonia (i. 15).	II. Et hac confidentia.	V. *ad* et a uobis (i. 16). VI. *ad* fidelis autem deus (i. 18).
Sufficit homini correptio quae a multis fit. Ne tristitia obsorueat eum. Et postea debere ei donari propter uincenda opera diaboli.			VII. *ad* qui autem confirmat (i. 21). VIII. *ad* ego autem testem (i. 23). VIIII. *ad* statui autem (ii. 1). X. *ad* sufficit illi (ii. 6). XI. *ad* nam et ego quod (ii. 10).

Notae ad codd. CHΘTU. I. **deus** : quia T. **sicut** *sec. om.* T. **sit** : est T. II. **in** *om.* H. **macedonia** H. **hut** *pr.* + non U^c^. **est** *om.* HΘ. **predicans** U. **cristum** *om.* U. **quia** *sec.* : qui HΘTU. **iunxit** HΘU. **non ueni** : nouem *lapsu* H.

Notae ad codd. V *etc. Notandum est numeros qui textui Epistulae in cod.* V *adscribuntur non suis sed Amiatinis capitulis respondere* P *neque capitulationes habet neque numeros textui Epistulae adscriptos; sed, ut ex litteris capitalibus in textu exaratis conicimus, apographum secutus est in quo sectiones huic familiae codicum* (*sc.* V *etc.*) *propriae inerant.*

Digitized by Google

AFKMOSZ	N	CHΘTU	*Orat.* B. 7
		tristo uos . Et de illo qui hobiurgatus aest . hut eum consolaretur (i. 14).	
VI. De sanctis quod sint saluatis odor uitae in uitam pereuntibus uero odor mortis in mortem et de adulterantibus uerbum dei (ii. 12).		III. Ut non circumueniantur a sathana . Et de hostio quod ei apertum est in troade . Et de tito . Et christi bonus hodor sumus . Et quia non hegerent commendaticiis . Et sufficientia nostra ex deo . Et littera hoccidit: Et de gloria uultus mosy . Et de uelamine quod in christo aeuacuetur (ii. 11).	V. De triumpho saluatoris quod in suis discipulis gloriatur (ii. 12).
VII. De epistulis commendaticiis (iii. 1). VIII. De duobus testamentis et utrique distantiae et quod ubi est spiritus domini ibi sit et libertas (iii. 4).	De epistulis commendaticiis et duobus testamentis et ubi est spiritus domini ibi sit libertas.		VI. De epistola quae spiritu dei uiuentis scribitur (iii. 1). VII. De ministerio dampnationis et iustitiae (iii. 4).
VIIII. De ambulantibus in astutia et adulterantibus uerbum dei (iii. 12, *lapsu forsan pro* iv. 2).	De ambulantibus in astutia et de deo istius saeculi sensum excecantem.	IIII. Quia dominus spiritus est . Et transformamur ha claritate in claritate . Et euangelium in his qui pereunt hopertum . Et quia christus hymago dei . Et christum predicamus . Nos autem seruos uestros . Et habemus thesaurum in uasis fictilibus et in omnibus tribulationem patimur sed non angustiamur (iii. 17).	VIII. De uelami (*sic*) ueteris testamenti quod in christo euacuatur (iii. 12).
X. De deo istius saeculi sensum infidelium excaecante et de domino christo quod imago est dei (iv. 3).			IX. De deo seculi qui infidelium mentes excaecat (iii. 18).
XI. De passionibus et tolerantia passionum et gloria (iv. 11). XII. De dissolutione terreni corporis ac praesentis et aedificatione ex deo quae est sempiterna in caelis (v. 1).	De passionibus et tollerantia passionum et de aedificatione ex deo.	V. Credidi propter quod locutus sum . Et si exterior homo corrumpitur . Et momentaneum et leue tribulationis . Et si terrestris domus nostra dissoluatur . Et si uestiti et non nudi inueniamur . Et dedit nobis pignus spiritus (iv. 13).	X. De dei dono quod thesauri ad instar in uase fictili habetur (iv. 7). XI. De domo terrestri et caelesti habitaculo (v. 1). XII. De tribunali christi ante quod omnes repraesentari oportet (v. 8).

Notae ad codd. AFKMOSZ. VI. **saluatis**: saluati A*F*M ; credentibus F^med^Z *Thom.* **uitam**: uita F. **et** *om.* F. **adulterantibus**: alterantibus F*. **dei**: domini O. VIII. **testamentis**: + *rasura longa* Z*. **et** *pr. om.* KOS *Thom.* utrisque F, utriusque KMOSZ *Thom.* distiantiae A* ; distantia MS. **ibi**: ubi O. **spiritus dom. ibi sit** *om.* S. **et** *tert. om.* O. VIIII. **et** + de K *Thom.* **dei**: domini O. **uerbum dei** *om.* S. X. sensus O. excaecantem KZ, excecantem A*, excaecantes F*. **de** *sec. om.* MOS. **christo**: iesu K ; + quo S*. **est** *om.* O. XI. **et** *sec.* (*bis scr.* Z*) : de F*. XII. **dissolutione** (-nem Z): desolatione S. corpori F^c^. aedificationem KZ. **quae**: quod *codd. ap. Thom.*

Digitized by Google

R	B	V *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
II. Quia christi suauis odor sumus.	III. De ostium uisionis apertum in caelo (ii. 12).	III. Cum uenissem autem.	XII. *incipit ad* cum uenissem (ii. 12; ii. 11 *Schepss*). XIII. *ad* deo autem gratias (ii. 14). XIIII. *ad* et ad haec quis (ii. 16). XV. *ad* incipimus iterum (iii. 1).
Epistola est christi ministrata per nos. Littera occidit spiritus uiuificat.	IIII. De cogitatione quae ex deo est (iii. 4). V. De non adulterantes uerbum dei (iv. 1).	IIII. Fiduciam autem talem habemus per christum ad deum. V. Ideo habentes hanc ministrationem.	XVI. *ad* aepistola nostra (iii. 2). XVII. *ad* fiduciam autem (iii. 4). XVIII. *ad* dominus autem (iii. 17). XVIIII. *ad* ubi autem spiritus (iii. 17). XX. *ad* non hambulantes (iv. 2). XXI. *ad* sed in manifestatione (iv. 2). XXII. *ad* ad homnem conscientiam (iv. 2). XXIII. *ad* qui est himago (iv. 4). XXIIII. *ad* ad inluminationem (iv. 6).
Persecutionem passi sed (*sic*) domino derelicti.	VI. De passione sanctorum (iv. 7). VII. De sanctis quod habitatio eorum in caelis sit (v. 1).	VI. Habemus autem thesaurum istum. VII. Scimus autem quoniam.	XXV. *ad* hut sublimitas (iv. 7). XXVI. *ad* habentes autem (iv. 13). XXVII. *ad* propter quod (iv. 16). XXVIII. *ad* id enim quod (iv. 17). XXVIIII. *ad* non contemplantibus (iv. 18). XXX. *ad* homnes enim (v. 10).

Notae ad codd. CHΘTU. II. consolentur HΘ(*in ras.*)U. III. non *pr. om.* T. a *om.* T. **christi** : christo HT. **et quia . . . commendaticiis** *om.* U*(+U[1]). egerint HΘU[1]. **deo** +est U. IIII. **spiritus** : christus T. **in claritate** : *om.* U; in caritate HΘ. **euangelium** : *ras.* 3 *litt. inter* n *et* g U. **in omnibus** *in ras.* Θ. V. **quod** *om.* T. **si** *pr. om.* U*. **homo** *om.* HΘTU. **et** *tert.* : ei *lapsu* C. **non** *om.* U*.

Notae ad codd. V *etc.* IIII. **autem** *om. cod. S. Petri* A. 1. V. **ministrationem** : demonstrationem *Thom.*

Digitized by Google

AFKMOSZ	N	CHΘTU	*Orat.* B. 7
XIII. De peregrinatione sanctorum a domino quamdiu sunt in corpore et praesentia apud dominum cum excedunt corpore de manifestatione omnium ante tribunal christi iesu domini (v. 6). XIIII. De apostolo suadente hominibus (v. 11). XV. De eis qui in facie et non in corde gloriantur (v. 12).	De peregrinatione sanctorum a domino quamdiu sunt in corpore et manifestari ante tribunal dei et de eis qui in facie et non in corde gloriantur.	VI. Quia in corpore peregrinamur a domino . Et homnes stare oportet ante tribunal christi . Et karitas christi hurguet nos . Et si hunus pro homnibus mortuus est . Et christum in carne iam non nouimus . Et ecce facta sunt homnia noua . Et deus erat in christo . eum qui non nouerat peccatum (v. 6).	XIII. De charitate christi quae sanctos constringit (v. 11).
XVI. De abolitione ueterum et renouatione creaturae et reconciliatione nostra ad deum per dominum nostrum iesum christum (v. 16).	De oblatione ueterum et renouatione creaturae et passionibus et laboribus apostoli.		XIV. De noua creatura et quod reconciliamur deo per christum (v. 16).
XVII. De passionibus et laboribus apostoli et rerum omnium temperamento (vi. 2).		VII. Tempore accepto exaudiui te . Et exibeamus nos in multa patientia . In tribulationibus et necessitatibus . Et ceteris . hos nostrum patet ad uos : O corinthi . Et quae societas luci ad tenebras . Et quoniam inhabitabo in aeis (vi. 2).	XV. De tempore accepto et significatione ministrorum dei (vi. 1).
XVIII. De separatione fidelium ab infidelibus et quod omnes sancti templum sint dei (vi. 11).	De paratione (*sic*) fidelium ab infidelibus et integritate apostoli.		XVI. De differentia boni et mali (vi. 11).
XVIIII. De integritate apostoli (vii. 1).		VIII. Capite nos . Et cum uenissemus machedoniam . Foris pugnae . Et si in aepistola contristaui uos . non me poenitet . Et quomodo exciperint corinthi titum (vii. 2).	XVII. De sanctificatione dei et spiritu consummando (vii. 1).
XX. De tribulatione pauli et comitum eius in machedonia et consolatione et aduentu titi et corinthiorum emendatione ueniente et tristitia secundum deum et tristitia saeculi (vii. 4).	De tribulatione pauli et comitum eius in machedonia et corinthiorum emendatione et tristitia secundum deum.		XVIII. De insecutione intolerabili et corinthiorum poenitentia (vii. 5). XIX. De consolatione apostoli quod titus corinthios ita repperit aut . . . (vii. 12).
XXI. De ministerio quod fit in sanctis (viii. 1).	De ministerio quod fit in sanctos.	VIIII. De gratia dei quae data est aecclesiis machedoniae . Et altissima paupertate eorum . Et cho-	XX. De macedone qui semet deo et sanctis dederunt (viii. 1).

Notae ad codd. AFKMOSZ. XIII. peregrinationem Z. sint O. **et** : ut *lapsu* A. **dominum** : deum KS *Uatic.* **excedunt** : exciderunt F[med] (excide F*); +de KZ, +e S. **corpore** *sec.* : *om.* M*; +et KO. *Inc. cap.* XIIII *ad* **de manifestatione** S *Uatic.* > domini christi iesu FMZ, > dom. ies. chr. K; > dom. nostri ies. chr. O *Thom.*, > nostri ies. chr. (*om.* domini) S. XIIII *est* XV *in* S *Uatic.* XV (= XVI S *Uatic.*). **eis** : his KMOSZ *Thom.* faciem F*. > gloriantur et non in corde S. XVI (= XVII S *Uatic.*). ueteri S. **creaturae** *om.* F*. reconciliationem F*. nostram F. **nostrum** : *om.* F. XVII (= XVIII S *Uatic.*). **apostoli** : apostolis S; *om.* Z. **et rerum omnium** *om.* S. temperamentum SZ. XVIII (= XVIIII S *Uatic.*). omnis sanctus te. sit O. XVIIII *est* XX *in* S *Uatic.* XX (= XXI S *Uatic.*). mache[do]nia A, machedoniam Z. consolationem Z. **et** *tert.* A(*sic*)F : ex KMOSZ *Thom.* aduentum Z. corinthiorum +et O. emendationem K. **ueniente** : uenientis O; uenientium S; *om.* K. **et** (*sexto loco*) *om.* M. XXI (= XXII S *Uatic.*). **fit** : sit OS. sanctos *rell.*

Digitized by Google

R	B	V *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
	VIII. De christo iesu quod pro omnibus mortuus est et quod in carne cognitus esset (v. 11).	VIII. Scientes ergo timorem domini.	XXXI. *incipit ad* scientes ergo (v. 11). XXXII. *ad* sed aei qui pro (v. 15).
Igitur si qua in christo noua creatura est.			
Ecce tempus acceptabile ecce dies salutis.	VIIII. De nonnulla offensione dantes et exhibentes se ut sanctos dei (vi. 2).	VIIII. Ecce nunc tempus acceptabile.	XXXIII. *ad* ecce nunc tempus (vi. 2).
Non coangustamini in nobis corinthii sed in uisceribus uestris.	X. De apostolo corintheos appellante ne se iungerent cum infidelibus (vi. 11).	X. Os nostrum patet ad uos o corinthî.	
			XXXIIII. *ad* quae enim participatio (vi. 14; *ad* tamquam vi. 13 *Schepss*).
Quae conuentio christi ad belial.			XXXV. *ad* uos enim estis (vi. 16). XXXVI. *ad* capite nos (vii. 2).
Secundum deum tristitia poenitentiam in salutem operatur. Mundi tristitia mortem operatur.	XI. De apostolo congaudente pro corintheos et quod deus est consolator omnium (vii. 4).	XI. Multa mihi fiducia est.	XXXVII. *ad* nam et quum (vii. 5). XXXVIII. *ad* quoniam et si (vii. 8). XXXVIIII. *ad* ideo consolati (vii. 13).
III. Gratia autem dei quae data est in ecclesiis macedoniae quod se ipsos tradiderunt deo (viii. 1).	XII. De gratia dei quae data est in machedonia (viii. 1).	XII. Notam facimus uobis fratres.	XL. *ad* notam autem uobis (viii. 1).

Notae ad codd. CHΘTU. VI. **quia**: qui H. VII. **tempore . . . te** *capitulo* VI *adiungitur in* HΘ. audiui T. exhibemus H. nosmetipsos Θ. **hos** *om.* H. **o corinthi**: *om.* o T. VIII. **cum**: qui T. macedonia H. **contristaui uos**: contristauimus H*. exciperunt U*. **titum**: titulum *lapsu* C. VIIII. ecclesiae U.

Notae ad codd. V *etc.* VIII. **ergo**: autem *cod. S. Petri* A. 1.

AFKMOSZ	N	CHΘTU	*Orat.* B. 7
XXII. De collatione corinthiorum et aequalitate prout quisque habuit et de ministerio quod sit in sanctos (viii. 7).	De consolatione corinthiorum et ministerio quod fit in sanctos.	rinthiorum . Ingenitum bonum . Et christus pro nobis pauper factus . Et de aelemosynis . Non hut aliis sit permissio . Et de fratre cuius laus per homnes aeclesias . Et prouidemus bona non solum coram deo . Et alium fratrem quem probauerat (viii. 1).	XXI. De paruo sumptu eleemosynae sanctorum (viii. 9). XXII. De prouidentia bonorum quae coram deo est et hominibus celebranda (viii. 18).
		X. De ministerio quod fit in sanctos . Et de acaya quae parata est ab anno praeterito . Et ne inparati sint chorinthii . Et herubescat paulus . Quia qui parce saeminat parce aet metet . Et non quasi ex tristitia . Et dispersit dedit pauperibus (ix. 1).	XXIII. De ministerio plebis quod in sanctos fieri apostolus exhortatur (ix. 1). XXIV. De eleemosyna quae non est ex necessitate sed ex uoluntate facienda (ix. 5). XXV. De semine uerbi et pane quod dominus largiatur (ix. 10).
XXIII. De armis carnalibus et spiritalibus et apostoli potestate et de his qui se ipsos commendare conantur (x. 2).	De armis carnalibus et spiritalibus et eos qui se ipsos commendant.	XI. Ipse aego paulus . Et non secundum carnem militamus . Ad distructionem munitionum . Et de potestate quam dedit deus in aedificationem . Et aepistolae inquiunt graue sunt . Et non in inmensum gloriamur . Et qui gloriatur in domino glorietur . Et non qui se ipsum commendat probatus aest. (x. 1).	XXVI. De armis sanctorum quod non sunt carnalia sed potentia dei (x. 1). XXVII. De sanctis quorum sermo ab opere non discordat (x. 7).
XXIIII. De apostolo corintheos uirgini conparante et timente ne quem ad modum serpens euuam deduxit fallerentur (xi. 1). XXV. De integritate apostoli (xi. 4).	De apostolo corinthios uirgini conparantem et integritate apostoli.	XII. Despondi uos huni uiro uirginem exiberi christo . Et si inperitus sum sermone sed non scientia . Et alias aeclesias expoliaui . Et hamputem hoccasionem aeorum qui uolunt hoccasionem . Et	XXVIII. De hiis qui ut satanas nudis sermonibus in christi apostolos se transfigurant (x. 17).

Notae ad codd. AFKMOSZ. XXII (= XXIII S *Uatic.*). **collatione**: collectione K; consolatione OSZ *Thom.* **aequalitate** (-tem M): aequitate OS *Thom.*; + *ras. unius lit.* A. **quisque**: quis K. **et** *sec. om.* Z. **sit**: fit FMOZ *Thom.* XXIII (= XXIIII S *Uatic.*). **et** *pr.* + de FZ. ˢpiritalibus A. > spir. et carn. KO. potes^{ta}te A. **his**: eis MOSZ. XXIIII (= XXV S *Uatic.*). **corintheos** *ex* -ios A. conparantem A*. tinente F*, tenente F^{1}, *deinde* timente F^{med}. **deduxit**: seduxit *rell.* (*def.* Z). **fallerentur** + et narrante *Orat.* XXV *est* XXVI *in* S *Uatic.*

Digitized by Google

R	B	V *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. I.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
Ne aliis refrigerium uobis autem angustia sit.	XIII. De passione et redemptione christi (viii. 9).	XIII. Scitis enim gratiam domini nostri iesu christi.	
			XLI. *incipit ad* misimus etiam (viii. 18). XLII. *ad* in hac gratia (viii. 19). XLIII. *ad* non solum coram (viii. 21).
IV. De ministerio quod fit in sanctos. Qui seminat in benedictione de benedictione et metet.	XIIII. De integritate corintheorum (ix. 1).	XIIII. Nam de ministerio quod fit in sanctis.	XLIIII. *ad* nam de ministerio (ix. 1).
Hilarem datorem diligit deus (ix. 1).			XLV. *ad* per probationem (ix. 13).
V. In humilitate docere et non extolli. In carne ambulantes non secundum carnem militamus. Qui gloriatur in domino glorietur.	XV. De paulo rogante eos ne tristitia in eis esset et non carnalia sed potentia dei (x. 1).	XV. Ipse autem ego paulus.	XLVI. *ad* rogo autem ne (x. 2). XLVII. *ad* nam et si hamplius (x. 8). XLVIII. *ad* non in aliena (x. 16).
De passionibus et persecutionibus. In infirmitatibus gloriari. Raptum hominem usque in tertium caelum dicit.	XVI. De suaditione diaboli (xi. 1).	XVI. Utinam sustineretis modicum.	XLVIIII. *ad* dispondi enim (xi. 2). L. *ad* nam si his (xi. 4). LI. *ad* aut numquid (xi. 7). LII. *ad* quare . quia non (xi. 11).

Notae ad codd. CHΘTU. VIIII. **christus** : spiritus H*. **factus** + est HΘU. **permissio** : remissio *rell.* **laus** *om.* T. **prouidemus** : prouiderunt U ; + enim H(eum *lapsu*)ΘU. X. **quod** *partim in ras.* U. **et** *pr.* : ei *lapsu* C. praeparata U. **quae par. est ab** *in ras. scr.* Θ. **sint** : sunt T. **quasi** : quia si T. XI. dedi H. **deus** *om.* U. graues *rell.* **in** *ante* **inmensum** *om.* HΘTU. **in** *ante* **domino** *om.* H. **glorietur** : gloriatur U*. **se** *om.* HΘ. XII. exhibere *rell.* **si** *om.* Θ*. **sermonem** U* (*ut udtur*). **sed non scientia** *om.* HΘU.

AFKMOSZ	N	CHΘTU	*Orat.* B. 7
		ipse sathanas transfigurat se sicut hangelum lucis. Et sustinetis si quis uos deuorat (xi. 1).	
XXVI. De pseudoapostolis et doctoribus ecclesiarum de apostolo ex necessitate paululum gloriante passiones suas et labores et pericula plurima recensente et raptum se usque ad tertium caelum et in paradiso post annos quattuordecim enarrante (xi. 13).	De pseudo apostoli et seductoribus ecclesiarum et apostolo labores et pericula recensente et raptum ad tertium caelum.	XIII. Haebrei sunt et aego. In tribulationibus. Ter uirgis caesus sum. Et periculis ex genere. Et quis infirmatur et non aego. Et per fenestram in sportam dimissus sum. Et scio hominem ante annos XIII raptum in paradisum (xi. 21).	XXIX. De sanctis qui se stultos iudicant cum suas coeperint passiones discipulis tacentibus praedicare (xi. 16). XXX. De sanctis qui causa discipulorum mori infirmarique non cessant (xi. 29).
XXVII. De integritate apostoli et seueritate acceptae potestatis a domino eis qui paenitentiam non egerunt comminante (xii. 14).	De integritate apostoli et potestate accepta a domino eis qui paenitentiam non egerunt comminante.	XIIII. Datus aest mihi stimulus hangelus sathanae. Et uirtus in infirmitate perficitur. Et quum infirmor tunc potens sum. Et non quero sed uos. Nec debent fili parentibus thesaurizare. Et libentissime super inpendar. Et quum uenero non quales uolo inueniam uos. Et ne sint contentiones. Et lugeam multos (xii. 7).	XXXI. De reuelationibus et cognitione angeli satanae (xii. 1). XXXII. De potentia sanctorum quae superatis infirmitatibus comparatur (xii. 9). XXXIII. De luctu sanctorum quem in immunditiis per poenitentiam patiuntur (xii. 15).
XXVIII. De apostolo corinthios consolante (xiii. 11).	De apostolo corinthios consolantem.	XV. Ecce tertio uenio ad uos. Et han experimentum queritis aeius qui in me loquitur christi qui etsi crucifixus aest ex infirmitate. Et horamus hut nihil mali faciatis et non durius agam. de potestate quam dedit dominus. Et de cetero fratres gaudete (xiii. 1).	XXXIV. De arguendis impoenitentibus (xiii. 2). XXXV. De sanctis quos nihil contra sed totum pro ueritate conuenit praedicare (xiii. 7).

Notae ad codd. AFKMOSZ. XXVI (= XXVII S *Uatic.*). seudoapostolis A*; pseudoapostoli M. **doctoribus**: seductoribus FKMOZ *Thom.* **ecclesiarum**: + et *rell.* **de** *sec. om.* K. paulum F*. gloriantem A*; gloriam *Orat.*; *deinde* + et *rell.* lab. ac pericula FZ. **et lab. et per. plurima** *om.* M. **et per. plurima** *om.* OS. **recensente** (-tem A*): retexente K; *deinde om.* **et** MOS. **ad**: et S. **et** *post* **caelum** *om.* OZ *Thom.* **in** *om.* F. paradisum *rell.* **enarrante** (-tem A*): *om.* OS *Thom.* XXVII (= XXVIII S *Uatic.*). **seueritate**: ueritate K*; seruitatute *inepte* S. **acceptae**: accepta et Z. potestate M, potestates Z. **eis** + uero M. **comminante**: commonente *Orat.* XXVIII (= XXVIIII S *Uatic.*). consolantem A*.

Subscr. **expliciunt** (exp̄t A, expᵗ Z, explīt K) **capitula** (captᵗ K, capituᵗ Z) ABKZ *Orat.* B. 7, finiunt capitula T: expl. brebis corinthiorum F, expliciunt breues R; ex̄p tit. ad corinthios (corenthios *cor.*) ·II· M; explicit ad chorintkeos secunda C; expliciunt tituli aepīs ·II· ad chorin̄ S; *nihil habent* HΘNOUV.

Digitized by Google

R	B	V *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. I.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
	XVII. De non gloriandum in carne (xi. 16).	XVII. Iterum dico ne quis me putet insipientem.	LIII. *incipit ad* in quo quis audet (xi. 21). LIIII. *ad* et effugi manus (xi 33; *sed* xii. 1 *Schepss*).
	XVIII. De deum quod caelos penetrauit et de uerba quas audiuit . et quod non licet (xii. 1).	XVIII. Si gloriari oportet.	LV. *ad* et ne magnitudo (xii. 7).
Non filii parentibus sed parentes filiis thesaurizare (ix. 15).	XVIIII. De aduentum eius ad eos et non thesaurizare filios ad parentes (xii. 14).	XVIIII. Ecce tertio hoc paratus sum uenire ad uos.	LVI. *ad* libenter igitur (xii. 9). [LVII. *deest in codice Cauensi; datur autem apud Schepss* (*p.* 172) *ad* ego enim debui xii. 11.] LVIII. *ad* ecce tertio hoc (xii. 14). LVIIII. *ad* timeo enim ne forte (xii. 20).
VI. Precor deum ne fiat aliquid mali in eos qui peccauerunt et non poenituerunt (xii. 19).	XX. De his qui ante peccauerunt et de aduentum eius et non parcendum eis (xiii. 1). XXI. De gaudium infirmitatis eorum. XXII. De salutatione sanctorum ad omnes.	XX. Praedixi et praedico ut praesens.	LX. *ad* praedixi et praedico (xiii. 2; *sed* xiii. 1 *Schepss*).

Notae ad codd. CHΘTU. XII. sicut: in HΘU. uos: suos *lapsu* C. XIII. sporta U^{e}. dimissus sum: dimissum U. et (*ante* scio): ut U. XIII: XIIII *rell.* et scio . . . paradisum *capitulo* XIIII *adiungitur in* U. XIIII. uirtus: uir *tantum* H. quero + uestra U^{c}. quum uenero: ne quum uenero HΘU. XV. quaeri H^{*} (+ tis *cor.*). christus T. etsi: *om.* si Θ. mala H. potestatem U^{*}.

Nota ad cod. B. XXI *et* XXII. *Numeri in textu epistulae non dantur.*

Nota ad codd. V *etc.* XVIIII. uenire *om. cod. S. Petri* A. 1.

Digitized by Google

ELENCHUS CODICUM NOSTRORUM IN EPISTULA AD CORINTHIOS SECUNDA.

1. A. Cod. *Amiatinus* s. VII ex. uel VIII in. = A Euang. (uide uol. I, p. xi).
2. B. Cod. *Bambergensis* s. IX (uide I, p. 674); contulit H. J. W.
3. C. Cod. *Cauensis* s. forsan IX = C Euang. (cf. I, p. xi); contulit J. S.
4. D. Cod. *Ardmachanus* s. IX in. = D Euang. (cf. I, p. xi); exscripsit G. M. Youngman; edidit J. Gwynn (Dublini 1913).
5. F. Cod. *Fuldensis* s. VI = F Euang. (cf. I, p. xii).
6. G. Cod. *Sangermanensis* s. IX = G et g_1 Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
7. H. Cod. *Hubertianus* s. IX–X = H Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
8. Θ. Cod. *Theodulfianus* s. IX = Θ Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
9. K. Cod. *Karolinus* s. IX = K Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
10. L. Cod. *Langobardus* s. VIII ex. (uide supra p. 62); contulit G. M. Youngman.
11. M. Cod. *Monacensis* s. VIII (uide supra p. 62); contulit H. J. W.
12. N. Cod. *Colmariensis* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
13. O. Cod. *Oxoniensis* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
14. P. Cod. *Parisinus* s. VIII (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
15. R. Cod. *Reginensis* s. VII (uide supra p. 62); contulit G. Meyncke.
16. S. Cod. *Cantabrigiensis* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
17. T. Cod. *Toletanus* s. VIII = T Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xiii); contulit J. S.
18. U. Cod. *Ulmensis* s. IX (uide supra p. 62); contulit H. J. W.
19. V. Cod. *Vallicellanus* s. IX = V Euang. (cf. I, p. xiv); contulit J. S.
20. W. Cod. *Sarisburiensis* s. XIII = W Euang. (cf. I, p. xiv); contulit H. J. W.
21. Z. Cod. *Harleianus* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
22. *c*. Cod. *Colbertinus* s. XIII = *c* Euang. (uide supra p. 62, et I, p xxxi); contulit H. J. W.
23. *d*. Codicis *Claromontani* latina uersio s. VI (uide supra p. 62).
24. *e*. Codicis *Sangermanensis* latina uersio s. IX ex. (uide supra p. 62).
25. *f*. Codicis *Augiensis* latina uersio s. IX (uide supra p. 62).
26. *g*. Codicis *Boerneriani* latina uersio s. IX = δ Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxiii).
27. *m*. Lectiones e libro *de diuinis Scripturis siue Speculum* = *m* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxii).
28. *r*. Fragmenta *Frisingensia* s. V–VI (uide supra p. 62); denuo edidit D. de Bruyne (Collectanea Biblica Latina, uol. V, Romae 1921).
29. *t*. Lectiones e libro qui dicitur *Liber Comicus* etc. (uide supra p. 62).

De siglis *cor. uat.*, *cod. caraf.*, 𝔊𝔐𝔖ℭ *vg.*, *Bentl.*, *Tisch.*, *W. H.* etc., uide I, p. xxviii.

Digitized by Google

EPISTULA AD CORINTHIOS SECUNDA.

Epistula ad Corinthios secunda in his codicibus sine lacuna exstat :—ABCDFGHΘKLMNOPSTUVW *c d e f g*. *In* Z *hic illic litterae uel uerba in capitibus paginarum perierunt* ; *deficit* R i. 11 pro nobis—vii. 2 neminem laesimus ; *r habet tantum* i. 1–ii. 10, iii. 17–v. 12, v. 14–vi. 3, vii. 10–viii. 12, ix. 10–xi. 21, xii. 14–xiii. 10 ; *m* (= *lectiones e libro* '*de diuinis scripturis siue speculum*'), *t* (= *lectiones e lectionario qui dicitur* '*liber comicus*') *pauca tantum continent. Itaque in hac epistula codices Hieronymiani* (*inter quos c numerandus est*) *et ueteres uiginti nouem praesto sunt. Uariantes lectiones ex ueteribus perpetuo citauimus, iis discrepantiis tantum exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*

Ordo stichorum e codice Amiatino est.

Patres plerumque citantur tantum ubi a textu nostro dissentiunt. Ambrosium ex editione Benedictina (*Uenet.* 1748) *citauimus, Augustinum ex edit. Bened.* (*exceptis* '*Speculi*' *lectionibus, quas ex edit. Weihrich* = *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xii, *sumpsimus*), *Hieronymum ex editione Uallarsii* ; *sed ubi* '*Hilb.*' *in notulis adposuimus, lectiones indicauimus quae Isidoro Hilberg* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* liv) *placuerunt.* '*Ambrst.*' = *Ambrosiastri Comment.* ; '*Cassiod. disc.*' = *Comment. in Epistulas Paulinas a discipulo Cassiodori quodam anonymo confecti et sub nomine Primasii editi* (*Migne, P. L.* lxviii) ; '*Orig. int.*' = *Rufini, Origenis interpretis, Comment. in Epistulam, ex editione Delarue, tom.* iv ; '*Pel.*' = *Pelagii Comment. e codice Augiensi* cxix (*saec.* ix), *cuius lectiones benignissime nobis commodauit amicus noster A. Souter.*

Amicis qui in hoc fasciculo parando nobis operam praebuerunt gratias quam maximas agimus ; *inter quos praecipue numerandi sunt uiri doctissimi F. G. Harvie, E. G. Norris, R. G. Plumptre, A. Ramsbotham, F. B. Rockstro, A. Souter, et in schedis corrigendis adiutrix acerrima R. F. Forbes.*

Inscr. incipit (in cīp A, incp̄t B) epistula (epistola TU, aepistola C, epła B) ad corinthios (corintios A, corintheos B, chorintkeos C, cōr U) secunda (sēc A, ·II· BU) ABCTUZ^{post} ; incipit epła sc̄da ad corinthios *c* ; incipit epistula ad chorinthios secunda feliciter L ; incipit ad corinthios secunda (II *d e*) *d e f g* ; incipit textus eiusdem aepistolae S ; inc̄ ad eosdē secunda (II N) FΘKN ; in̄cip ep̄l ·II· V ; inc. ad eandem secunda P ; inc. ad eosdem *r* ; incīp ep̄l ad corinth‾ Z^{c} ; incipit ipsa epistula R ; ad corintheos G ; epistola pauli ad corinthios II 𝔥 ; Epistola Pauli Apostoli ad Corinthios secunda ς, epistola beati pauli apostoli ad corinthios secunda 𝔖ℭ ; epistola ad corinthios II *Tisch.* ; *nihil habent* DHMOWZ*.

I. [1] Paulus apostolus iesu christi
per uoluntatem dei
et timotheus frater
ecclesiae dei quae est
corinthi
cum sanctis omnibus qui sunt
in uniuersa achaia
[2] gratia uobis et pax a deo
patre nostro et domino iesu christo
[3] benedictus deus et pater

I. 1. *Priora uerba litteris uncialibus uel rubris scripta habent* B (paulus . . . corin), U (paulus . . . timotheus), Θ (paulus . . . frater), PS (paulus . . . dei), AF (paulus . . . christi), O (paulus apostolus), Z (paulus apos), D *vg.* (paulus). apostholus C, apostulus N. **iesu christi** *codd. plur.* 𝔥𝔖ℭ *uett. cum gr.* ADEGKL *al. pler.* : > christi iesu DLSTZ*ς *Pel. et gr.* ℵBMP 17 ; *om. f et* F^{gr}. **uoluntatem** (uolumt. C) : uoluntate M d^{*}. thimotheus CDZ *r*, thimothaeus d^{*}, timothaeus d^{c}. eclesiae C, aecl. S ; aeclessiae D, aecclesiae N, ecclesie MW, eclesie P. **dei** *sec. om.* *Ambrst.* **quae** (que MPWZ) **est** = τῇ οὔσῃ : usitanti *g*. **corinthi** (chor. CLMS, corinthii T, correnthii P ; chorinthis D) : in corintho uel i *g*. **omnibus** : om *in ras. scr.* B. > omnibus sanctis V* *vg.* (*contra ord. gr.*) *Ambrst.* **qui sunt** (τοῖς οὖσιν) : usitantibus *g*. **uniuersa** (hun. C) : *om. Ambrst.* acaya C, acaia T.

2. gracia P. **uobis** + et misericordia *m*. **nostro** *om. Pel.* **domino** + nostro T *c m*.

3. **deus** *pr. om.* U*(+ U^{1}). **et** *pr. om.* M* *Hil.* (*ps.* 118 *iod*) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 28). **et pater** *om. m Tert.* (*Marc.* v. 11) *Ambr.* (*ps.* 118 *vau* ; *fid.* v. 8).

Digitized by Google

domini nostri iesu christi
pater misericordiarum
et deus totius consolationis
4 qui consolatur nos in omni
tribulatione nostra
ut possimus et ipsi consolari
eos qui in omni pressura sunt
per exhortationem qua exhortamur
et ipsi a deo

5 quoniam sicut abundant
passiones christi in nobis
ita et per christum abundat
consolatio nostra
6 siue autem tribulamur
pro uestra exhortatione
et salute siue exhortamur
pro uestra exhortatione
quae operatur in tolerantia

---

et pater . . . christi *om. Hieron.* (iv. 811). **christi** + et D. **misericordiarum** (-tiarum L) = *τῶν οἰκτιρμῶν, cf.* miserationum *r Hil. Hieron.* (i. 831), misericordiae *Iulian. ap. Aug.* (x. 1286): gloriae *m Ambr.* (*ps.* 118 *vau*; *fid.* v. 8; *non autem ps.* 118 *iod*). > miseric. pater *Tert.* (*Marc.* v. 11 *semel*). **deus** *sec.*: dominus HL. **totius** (tocius PWZ*) : omnis *d e r Ambrst.* (*semel*) *Ambr.* (*ps.* 118 *iod*) *Hil.* (*ps.* 118 *iod*) *Hieron.* (iv. 480, 811); totius uel omnis *g*; *om. Iulian.* **consolationis** (consul. DS, consolac. P) = *παρακλήσεως*: exhortationis *Hil.*; + *rasura c.* 13 *litt.* B. > deus miserationum et totius consolationis *Hieron.* (i. 831).

4. **qui consolatur** (consul. DS, consolator P) = *ὁ παρακαλῶν*: qui exhortatur *Ambr.* (*ps.* 118 *iod* > nos exhort.) *Hil.* (*ps.* 118 *iod*); qui adest *Ambrst.* (*semel*). **tribulatione** (-ni Z*, -lacione P) = *θλίψει*: pressura D (presura) *Ambrst.*; angustia *Ambr.* **nostra** *om. Ambrst.* (*semel*) *Hil. Ambr. Hieron.* (iv. 811). **et** *pr. om. g r Hieron.* (iv. 480) *cum graeco.* **ipsi** *pr.* (ip *in ras.* H) : nos *d e g r Ambrst. Hieron.* (iv. 811); *om. Hieron.* (iv. 480). > et nos possimus *Hieron.* (iv. 811). consolare Z*; consulari DS. **pressura** *codd. plur.* (praess. ABFΘ*NO, praes. HZ*, pres. PSU*) *vg. c f*: angustia D; tribulatione *d e r Ambr. Hieron.*; tribulatione uel pressura *g*; *gr. θλίψει.* > sunt tribulatione *Hieron.* (iv. 811); > sunt in omni angustia D, > s. in o. pressura *Ambrst.*, > s. in o. tribulatione *Ambr.* **exhortationem** (exort. CMN*ST, exhortac. P) = *παρακλήσεως*: hortationem G*; consolationem D (consul.) *r Hieron.* quae F*KL, quam M* *r.* **exhortamur** (exort. CHMN*ST; mur *in ras. scr.* B) = *παρακαλούμεθα*: consolamur D (consul.) *Hieron.*; aduocamur *Ambr.* **et** *sec.* = *καί* D*EFG 14: *om. r Ambrst. Hieron. et gr. plur.* **ipsi** *sec. om. Ambrst.* > ipsi consolamur *Hieron.*, > et ipsi aduocamur *Ambr.*

5. **quoniam**: quia *Orig.* (*int.* iv. 596). sicuti CT. **abundant** (hab. CDLSTUW): superabundant *Hieron.* (i. 704, iv. 480); *gr. περισσεύει.* possiones G*. **nobis**: uobis *d e*; *uoluit* nos *Bentl.**, *et gr. εἰς ἡμᾶς* (*ὑμᾶς* 17. 114). **ita**: sic *r Ambrst. Hieron.* **et** *om. hic* D *r Orig. Ambrst. Ambr.* (*ps.* 118 *iod*) *Hieron. et gr. plur.* (*exc.* D* EFG 17. 37. 80). **per christum** *om. Orig.* **abundat** (hab. CDLSU, habundaet T; t *in ras. scr.* P): abundant F* *d**; abundauit *Hieron.* (i. 704), -dabit *Hieron.* (iv. 480), *sed gr. περισσεύει*; *deinde* + etiam BDLR *Bentl. Ambrst. Ambr. Sedul.*, + et *d e g r Orig. Hieron. cum gr. plur.* consulatio DS, consolacio P, con||solationem G*. **nostra** *om.* G* *Hieron.* (i. 704).

6. **siue** *pr.*: si Z*. **autem** *om.* D*. **tribulamur** (*θλιβόμεθα*): pressuram patimur *Ambrst.* **exhortatione** *pr.* (exortat. A*CHMN*OST, exhortac. P) = *παρακλήσεως*: consolatione D(consul.)F^{c} *r ed. Iunta* 1534, *Ambrst.* (*ed. Roman.*), *cf. Ambr.* (*ps.* 118 *iod*) '*sed etiam in apostolo legimus* exhortationem *pro* consolatione *dictum et* consolationem *pro* exhortatione'. *Disting.* siue autem tribulamur pro uestra exhortatione et salute, siue *etc.* 𝔖𝔈. **et** *pr.*: in R. **exhortatione et** *om.* 𝔖 (*non autem edd. antt.*). **et salute** *om.* F^{c} *cum gr.* B 17. 176. **salute**: + siue consolamur pro uestra (nostra *cor. uat.*) consolatione WϚ𝔖𝔈 *cor. uat. cod. tepl. graecum εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως bis reddentes.* **exhortamur** (exort. CDMN*ST^{c}) = *παρακαλούμεθα*: exhortationem consequimur *Ambrst.*; consolationem consequimur *Ambrst.* (*ed. Roman.*); consolamur A (et salute siue consola *in ras. scr.*) *cod. caraf.*; obsecramus *r.* *Disting.* siue exhortamur pro uestra *etc.* 𝔖𝔈. **uestra** *sec.* (-tram *r*): uestri *Ambrst.* (*ed. Roman.*); nostra *cor. uat.* **exhortatione** *sec.* (exort. CDMN*ST^{c}, exhortac. P) = *παρακλήσεως*; consolatione A (so *in ras. scr.*) FR *cod. caraf. r* (-nem) *Ambrst.* (*ed. Roman.*); *deinde* + et salute DH*ΘLST^{1}WZ*Ϛ ℌ𝔈 *Tisch. cor. uat. mg. d e f g Ambrst.* (*ed. Roman.*) *cum gr.* BDEFGKL 37 *etc.* **siue exh. p. u. exhortatione** *om.* O. **et salute s. exh. p. u. exhortatione** *om.* T*(+ T^{1}) *cum gr.* 137 *Euthal.*^{cod} que MO*PWZ*. operantur A^{c}M*Θ^{c}. **in**: *om.* D *vg. c*; per *Ambrst.*; + nobis W. **tolerantia** (toll. A*MS, tollerancia P; intollerantia *uno uerbo* S) ACFH^{c}Θ*LMOPRS *f*, *et* tolerantiam (toll. DZ*; intoleranti *uerbo* KN, tolerantia mearun-

earundem passionum
quas et nos patimur
7 et spes nostra firma
pro uobis
scientes quoniam sicut socii
passionum estis
sic eritis et consolationis.
8 Non enim uolumus ignorare
uos fratres
de tribulatione nostra
quae facta est in asia
quoniam supra modum
grauati sumus supra uirtutem
ita ut taederet nos etiam uiuere
9 sed ipsi in nobis ipsis responsum
mortis habuimus
ut non simus fidentes in nobis
sed in deo qui suscitat mortuos
10 qui de tantis periculis
eripuit nos et eruet

---

dem *ita diuisum* H*) DGH*Θ°KNTUVWZ *vg. c Pel.*: sustentatione B *g*, sustentationem *d e r*; patientiam *Ambrst.*; *gr.* ὑπομονῇ. **earundem** (-mdem N, eorumdem *r*): earum D. **quas**: + uel sicut *g*, *et gr.* D*FG ωσ (*pro* ων). **nos** (nus P): + ipsi *Ambrst.*

6, 7. *Post* **et salute** (6) *pergunt* > quae operatur in tolerantia earundem passionum quas et nos patimur et spes nostra firma pro uobis siue exhortamur pro uestra exhortatione et salute DL *d e f g Ambrst.* (*ed. Roman.*) *cum gr.* BDEFGKL *etc.* (*non* 37), *sed uariant inter se; uariantes lectiones supra et infra uidesis.*

7. *Inc. u.* 7 **et spes** *Stephanus* 1555, ℌℭ, *W. H.*, *von Soden*: *inc.* **scientes** *Lachmann* 1850, *Tisch.*, *et Tisch. T. G.* 8; *cf. Gregory*, *Proleg. ad Tisch.* III, *p.* 178. **et** *ad init.*: ut DWς𝔖ℭ *cor. uat. mg. Ambrst.* **spes**: fides L. **firma** (βεβαία): certa *Ambrst.*; + est DGLRℌ *c Hieron.* (iv. 480); + sit WZ°ς𝔖ℭ *Ambrst.* **uobis**: nobis W *cum gr.* 37* a^scr *al.*; + est H *r.* **scientes**: quia scimus *Ambrst.* **quoniam**: quia D *d e g r*; quod *vg.*, *ed. Uiuian* 1534, *Ambrst.* **sicut**: ut *Hieron.* (i. 704); si *d e syr. pesh.*; *om. g r.* **socii** (κοινωνοί): participes *Hieron.* (iv. 480). **passionum estis** *hoc ordine* (> pass. estis socii D) *cum gr.* DEFG: > estis passionum *Ambrst. Hieron.* (iv. 480) *et gr. plur.* **sic**: ita FN *Hieron.* (i. 704 *Hilb.*); *om. d e g cum gr.* FG. **eritis** *om. g r cum graeco.* **et** *sec.*: etiam *r.* **consolationis** (consul. DS) = τῆς παρακλήσεως: consolationum *d e.* > et consolat. eritis FN *d e Ambrst. Hieron.* (i. 704 *Hilb.*; iv. 480); > et consolacionis sic eretis P.

8. **non enim uolumus** *cum gr. plur.*, *cf.* nolumus enim *Tert.* (*res.* 48): nolo *Hieron.* (vii. 598), *et* οὐ γὰρ θέλω K 109 *al. pauc.* **ignorare uos** *contra ord. gr.*: > uos ignorare AHW *Bentl. Tisch. c d e g r Tert. Ambrst. Hieron.* (vii. 598, 636) *et gr.* ὑμᾶς ἀγνοεῖν; *om.* uos P *f.* **de tribulatione** (-cione P) = περὶ τῆς θλίψεως: de pressura D (presura) *Tert. Ambrst.*; *om.* S. **nostra** *om. Ambrst.* **quae** (que MW) **facta est** (sunt S) = τῆς γενομένης ℵ*ABCD*FGMP *min.*, *cf.* facta *tantum g*: *om. plane Tert.*; quae nobis facta est *Ambrst.*, quae facta est nobis *Hieron.* (vii. 636), *et* τῆς γενομένης ἡμῖν ℵ°D^b et cEKL *al. pler.* **in asia** (asya C *c*, assia DS): apud asiam *Tert.*; in domino *f* (*nec correctum*). **quoniam**: quia *d e r Ambrst. Hieron.* (vii. 598); quod *Tert.* **supra** (super *d Hieron.* vii. 598 *Pel.*; ultra *r*) **modum** (καθ' ὑπερβολήν): super quam supra *Tert.* **grauati sumus** (simus P; + *ras.* 2 *litt.* G) = ἐβαρήθημεν: aggrauati sumus *Hieron.* (vii. 598); onerati sumus *Sedul.*; grauati sumus uel onerati *g.* **supra** (super *Hieron.* vii. 598) **uirtutem** (-te F) = ὑπὲρ δύναμιν: supra uires D *r Ambrst. Sedul.*, citra uires *Tert.* > supra uires grau. sumus *r*, > super uirt. aggrau. sumus *Hieron.* (vii. 598; *non* 636) *cum gr.* ℵABCMP *min.* **ita ut taederet** (ted. DGKNPSUWZ*, ed. M) **nos** (nus P) *etiam Hieron.* (vii. 636): ita ut desperaremus nos *Ambrst.* (*hic et ad* xi. 25) *Hieron.* (vii. 598; *om.* nos) *quod propius respondet graeco* ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς; > uti et de uita haesitaremus *Tert.* **etiam uiuere** (καὶ τοῦ ζῆν): *om.* **etiam** D; et de uita *Tert.* (*uide supra*).

9. **sed** *pr.* (set L): quin *Ambrst.*; + et *c Ambrst.* ipse H*. **in** *pr. om.* Z*. **nobis ipsis** *codd. plur.*: nobismet ipsis MSZ* *vg.* (*uno uerbo*) *cor. uat. mg. r Hieron.* (vii. 598) *Aug.* (iv. 636); nobis (*om.* **ipsis**) DGZ° *g Ambrst.* respondum V*. **habuimus** (ἐσχήκαμεν): accepimus *Ambrst.* **simus**: essemus *Ambrst. Hieron.* confidentes P *Hieron.* > fidentes simus *g*, > confid. essemus *Hieron.*, *et gr.* πεποιθότες ὦμεν. **nobis** *sec.*: n *sup. lin.* A. > fidentes in nobis simus *r Aug.* (iv. 636). set *sec.* L. **deo** (o *in ras.* S): domino CDFΘT *c d e*; deum *g*, *et gr.* FG επι θεον τον εγιροντα (*rell.* ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ ἐγείροντι). **qui** suscitauit F; qui resuscitat L; suscitantem *g.*

10. **tantis periculis** *codd. vg. c f* contra graecum*: tantis periculo *f*° (periculo *super* F^or *scr.*); tanta uel periculo mortis *g*; tantis mortibus (moribus *d e*) *d e Ambrst.*, et talibus mortibus *Hieron.* (vii. 598; *sed infra* tantis et talibus mortibus); tantis *r* (*reliqua perierunt*); *gr.* τηλικούτου θανάτου *non uariat.* **eripuit** (i *sec. ex* a A) = ἐρρύσατο:

Digitized by Google

in quem speramus quoniam
et adhuc eripiet
11 adiuuantibus et uobis
in oratione pro nobis
ut ex multarum facierum
eius quae in nobis est
donationis per multos
gratiae agantur pro nobis
12 nam gloria nostra haec est
testimonium conscientiae nostrae
quod in simplicitate
et sinceritate dei
et non in sapientia carnali
sed in gratia dei conuersati
sumus in mundo
abundantius autem ad uos.
13 Non enim alia scribimus uobis
quam quae legistis

---

liberauit *Ambrst. Hieron.*; liberat *c.* nus P. > nos eripuit *vg. edd. antt. plur.* (*non autem Froben* 1502). **et eruet** (*καὶ ῥύσεται* ℵBCP *min.*) *cum* ABCGHΘ*OPTVZ^{o}, et eripiet L^{2}R *g*: et eruit FΘ^{1}KMNSUWZ* *vg. c f cor. uat.*, et liberat *Ambrst. Hieron.*, *et καὶ ῥύεται* D^{o}EFGKLM *al. pler.*; *om.* DL* *Bentl. d e Pel. cum gr.* AD*. **in quem speramus**: in quem sperauimus M *Ambrst.*, *et gr. plur. εἰς ὃν ἠλπίκαμεν*; speramus autem *Hieron.*, *et ἠλπίκαμεν δέ* 31 *syr. harcl. txt.* **quoniam**: quia *Ambrst. Hieron.* **et** *sec. om.* S. > et quoniam *g*. **adhuc** *om.* DL *d e g Ambrst. Hieron. Pel. cum gr.* D^{b}FG 3. 31. 45. 47. **eripiet** (*ῥύσεται*): eripuit L*; liberabit D *Ambrst.*, liberaturus sit *Hieron.*; + nos D.

11. **adiuuantibus** (adiub. CH*MT) = *συνυπουργούντων*: cooperantibus *r*; *Ambrst. uide infra.* **et**: etiam D *r Sedul.*; *om.* ϛ *edd. antt. Kesler* 1487, *Froben* 1502, *Sacon* 1515. **in oratione** (hor. C; orationem S *r*; ordine *lapsu* P) = *τῇ δεήσει*, *cf.* oratione *g*, per orationem D *Sedul.*: in orationibus B. **pro nobis** *pr.* = *ὑπὲρ ἡμῶν plur.*: de nobis *g*, *et περὶ ἡμῶν* D*F; *sed περὶ ὑμῶν* G, *et ὑπὲρ ὑμῶν* A *min.*; *om. Sedul.* > pro nobis in orat. *d e cum gr.* ℵBDEFGKLMP *al. pler.*, > de nobis oratione *g*; *ordinem nostrum sequuntur c f et gr.* C; *deficit* R *usque ad* vii. 2 (**neminem** *sec.*). **ex multarum facierum** *legimus cum* AMPS *Pel.*, ex multorum facierum N* (*expunxit* facierum *cor. sed nihil addidit*) = *ἐκ πολλῶν προσώπων gr. plur.*; *scripsit Ioh. Wordsworth* '*conicio* ex multarum facierum *olim scriptum fuisse, neglecta syntaxi latina et uerbo pro uerbo ex graeco reddito, forsan quia abl.* faciebus *uix exstat*': ex multorum personis CT *cod. caraf.* ℭ *Bentl.*, ex multarum personis G*; ex multis personis *Erasmus et uersio Tigurina*; ex multorum facie (-ae F*) F*L *Tisch.*, *sed haec lectio, iudice Wordsworth, correctorem sapit*; *ambas lectiones coniungunt* ex multarum (-orum HΘ) personis facierum (facinorum *inepte* G^{c}) BF^{c}G^{c}HΘKVWZϛ𝔐𝔖 *cor. uat. c Sedul.*, > ex multarum facierum personis OU (personis *in ras.*) *f*; in multorum faciem *r*, in multa facie D *g*, in (i *e*) multifacie *d e*, *et ἐν πολλῷ προσώπῳ* FGM 67**. **eius** (*arcte in ras. scr.* U; *om.* DL) **quae** (que MW; quod *Sedul.*) **in nobis** (nobis S) **est** (> est in nobis D*; + uel uobis D^{mg}) **donationis** (-nes G*; donacionis P; dominationis M) *codd. plur.* (*et* F^{c}N^{c}) *vg. c f*: quae in nobis est gratia F*N* *d e g r*; *gr. τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα.* **per multos** *om.* G*. **gratiae** (-tie W, -cie P) **agantur** (-entur H*, -untur U* *f r*): gratiae referantur D (reff.) *Sedul.*; gratificetur *g*; *gr. εὐχαριστηθῇ.* > agantur gratie (+ deo) *cor. uat. mg.* **pro** *sec. om. cor. uat.** **nobis** *tert.* (*ἡμῶν* ℵACD*GM 17 *al. sat*): uobis H *et ὑμῶν* BD^{c}EFKLP *al.* 50. > pro nobis gr. referantur *Sedul.* *Ambrst. uertit* accedente pro nobis etiam uestra oratione ut quod multorum faciebus donum in nos collatum est per multos in gratiarum actione celebretur pro nobis.

12. **gloria** (-am *r**) = *καύχησις*: gloriatio *Orig.* (*int.* iv. 486) *Ambr.* (*ps.* 118 *res*) *Hieron.* (i. 705 *Hilb.*); gratia *lapsu* N. *Pro* **nam gloria** *habent* gloria enim D *g Ambrst.* nostram *r**. hec MW. > haec est enim (*om. Hieron.*) glor. nostra *Ambr. Hieron.* conscientie W, -cie P. nostre MPW. **quod**: quoniam D *Hieron.*; quia *r Ambrst.* **simplicitate** (sempl. DS) = *ἁπλότητι* ℵ^{c}DEFGL *al. pler.*: sanctitate *r* (-tem) *Hieron.*, *et ἁγιότητι* ℵ*ABCKMP *min.*; *deinde* + cordis ϛ𝔖ℭ *edd. antt. plur.* (*non autem Froben* 1502, *Iunta* 1534); + et gratia *Hieron.* (*Hilb.*), + et in gratia *Hieron.* (*Uall.*). **et** *pr.* + in DMPS. **sinceritate** (sincir. DS, sencer. Z*, sencir. P, syncer. ϛ) = *εἰλικρινίᾳ*: sinceritatem *r*. **dei** *pr. om. Ambrst. syr. harcl. txt.* **et** *sec.* (= *gr.* BM *min.*): *om. d e g r* (*Bentl.*) *Ambrst. Pel. cum gr. plur.* **in** *sec. om.* A*. sapiencia P, sapienetia M*. set L. gracia P. **et non . . . gratia dei** *om. Hieron.* **mundo** *cum* ACG*HΘLMPT *Bentl. g r*: hoc mundo BDFG^{2}KNOSUVWZ *vg. c d e f Ambrst.* abu^{n}dantius Z, habund. CDLSTW, abundancius P. **ad**: apud *Ambrst.*

13. alias H* *d.* **scribimus** (-emus P) = *γράφομεν*: scripsimus B^{1}DSZ* *r* (-bsimus) *Sedul.*, scribimus uel simus *g*. que FMW. **legistis**: legitis Θ* *d cod. caraf. Bentl. et gr. ἀναγινώσκετε.* **cognoscitis** (*ἐπιγινώσκετε*) *cum* ABF*GHΘKMNOP (cognuscitis) SU* (*ut udtur*) V^{1}Z^{c} (-nuscitis*)

Digitized by Google

et cognoscitis
spero autem quod usque
  in finem cognoscetis
14 sicut et cognouistis
  nos ex parte
quia gloria uestra sumus
sicut et uos nostra
  in die domini nostri iesu christi
15 et hac confidentia
uolui prius uenire ad uos
  ut secundam gratiam
  haberetis
16 et per uos transire in
  macedoniam
et iterum a macedonia
  uenire ad uos
  et a uobis deduci in iudaeam.
17 Cum hoc ergo uoluissem
numquid leuitate usus sum?
aut quae cogito secundum
  carnem cogito
ut sit apud me est et non?
18 Fidelis autem deus quia sermo
  noster qui fit apud uos
non est in illo est et non
19 dei enim filius iesus christus
qui in uobis per nos
  praedicatus est
per me et siluanum
  et timotheum
non fuit est et non
sed est in illo fuit

ℌ *d e g r Ambrst.* : cognouistis CF^{c}LTU^{1}Wς𝔖ℭ *c f*, cognuistis D; cognitis V*. **quod** (d *sup. lin.* Θ): quoniam D *d r*, quoniam uel quod *g*. husque C. **in** : ad *Ambrst.* > in finem usque D *r*. **cognoscetis** (-nuscetis P, -nuscites Z*) = *ἐπιγνώσεσθε* : cognoscitis FN.

14. **et** *pr. om.* U. **cognouistis** (*ἐπέγνωτε*): cognoscitis D, cognuscites Z*. **nos** *om.* K. **ex** uel a *g*. **quia** : quod *vg. ed. Iunta* 1534. **in die** (-ae C) = *ἐν τῇ ἡμέρᾳ* : in diem D *c d r*. **nostri** *om. d e cum gr.* ACDEKL *al. longe plur.*

15. **hac** (h *sup. lin.* G, c *in ras.* Θ): haec A* (*sic*)H*P *d*, hec M. **confidentia** (-cia P) = *πεποιθήσει* : fiducia *r* (-am) *Ambrst.* **uolui** (*ἐβουλόμην*): uolueram *d e r Ambrst.*; + uel cogitaui *g* (*et improbauit* uolui *g*^{c}). **prius** : primum *r*; *sequitur ras.* 2 *litt.* K. > prius uolui D. **ad uos** + et a uobis praemitti in iudaeam *g et gr.* G (*graecum improbauit cor. sed latinum intactum reliquit*) *ex u.* 16. **secundam** (*δευτέραν*): secundum D*MN*S*(saec.)TV *d*; plenam *Ambrst.* (*ed. Roman.*). graciam P. haberitis F.

16. *Uersum om. Pel.* **transire** (*διελθεῖν* ℵBC D^{c}EKL *al. plur.*) *cum* ABGΘ^{c}KMUVWZ *vg. c f*: transirem CDFH(transs.)Θ*LNOPST *Ambrst.*; proficisci *d e r et ἀπελθεῖν* AD*FGP; proficerer uel transirem *g*. im *pr.* M*. **macedoniam** *cum* GΘN^{c}OPSTUVWZ^c *vg.*: mached. AB*CF HKLMN*Z* *r*, macid. D, macaed. *d*; machedonia B^c. **macedonia** GH^{c}ΘN^{c}OPSTUVW Z^c *vg.* : mached. ABCFKLMN*, macid. D, macaed. *d*; macedoniam H*, machedoniam Z* *r*. **uenire** (*ἐλθεῖν*): uenirem CDH*Θ*PT *Ambrst.* **deduci** (ci *sup. lin.* G^c; -cti M*, *deinde erasit* i *cor.*) = *προπεμφθῆναι* : praemitti *d e g r*. iudeam DMSUW.

17. **cum** (quum Θ): *om. g r Ambrst.* (*uide infra*). **hoc ergo** (o *in ras.* H) *cum* A^{c}BDF GHΘNPU *f g r Ambrst. Pel. cum ordine graeco, et* haec ergo CT: > ergo hoc KOSVWZ *vg. c* (*d e*); *om.* hoc A*LM. **uoluissem** (-isem H) = *βουλόμενος* ℵABCFGP *al.*, *cf.* uolens *r* : cogitassem D *d e*, *et* cogitans *g Ambrst.* = *βουλευόμενος* DEK(L) *al. plur.* > ergo cogitassem hoc *d e*. **numquid** (nunq. Wℌ): + igitur *g*, *et gr. μήτι ἄρα.* lebitate T, laeuitate L; leuitatem *d e r*. husus sum C, ussus sum S, ussumsum D. **aut** + numquid *Ambrst.* que LMPW. **cogito** *pr. et sec.*: cogitatio *g*. saecundum S. aput FGHMNU. **est et** (*om.* G*) **non** (EST & NON *vg.*, *et infra*): est est non non F*L *Ambrst.*, etiam etiam non non *r*; est est et non non *d e Pel.*, *et gr. τὸ ναὶ ναὶ καὶ τὸ οὒ οὔ*; utique uel est utique uel est et non non *g*.

18. **deus** + est WZ*. nostra M*. **qui** (i *in ras.* Θ) **fit** : qui fiad W; qui fuit HN^{1}Z^c *vg.*; qui sit *f*; qui (*om.* fit) *r*; *om. plane Ambrst.*; *gr. ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς.* **apud** (aput FGHMN TU): ad BW *f g r*. **uos** : nos Z*. **est** *pr.*: fuit *Sedul.* **in illo** *om. d e g r Ambrst. Bentl. cum gr.* **est** *sec.* (st *in ras.* K): etiam *r*; est, est *uoluit Bentl.*; est uel utique *g*. **et** *om.* Θ*. **non** *sec.*: non, non *uoluit Bentl.*; + sed (*om.* Θ^{mg}) est in illo est BDΘ^{mg}N^{c}STUWZ*ς𝔖 *f* (*non* F^{gr}) *ex uersu* 19.

19. **qui** *om. f Ambr.* (*ep.* 29). **in uobis** : + et *c*; + est qui DF *d e g Ambrst. Ambr.* (*ep.* 8, *cf. ep.* 29); *gr. plur. ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν κηρυχθείς, sed ο εν υμιν ο δι ημων κ.* FG. **per nos** *om.* W. **praedicatus** (pred. MPSUW) **est** : praedicatur D *g*. syluanum ςℌ, silb. *d e*, salu. *f**. thimotheum CDST *d r*. **fuit** *pr.*: + in illo DKSW ς𝔖 *c contra gr.*; erat (*et* + in christo) *Aug.* (i. 548). **est** *sec.*: etiam *r Aug.* (viii. 316). set L.

20 quotquot enim promissiones
dei sunt in illo est
ideo et per ipsum amen
deo ad gloriam nostram
21 qui autem confirmat nos
uobiscum in christum et qui
unxit nos deus
22 et qui signauit nos et dedit
pignus spiritus in cordibus nostris.

23 Ego autem testem deum inuoco
in animam meam
quod parcens uobis non ueni
ultra corinthum
24 non quia dominamur
fidei uestrae
sed adiutores sumus
gaudii uestri
nam fide stetistis.

---

est *tert.*: etiam *r Aug.* (viii. 316); *om. f** (+ *in mg. f*[1]); est uel utique *g.* **fuit** *sec.*: erat *Aug.* > fuit in illo *r.*

20. quodquod ACF*GHLPZ*, quotquod B*V. **enim**: autem D. **promissiones** (-isiones S): siones *e correctore* P. **dei**: domini F; *om. Uigil.* (*c. Eutych.* iii. 7). **sunt** *om. Aug.* (iii. 2. 511, iv. 1215, viii. 317), *et gr. non exprim.*; **sunt in** *om.* P*. > sunt prom. dei *r Aug.* (iv. 819, viii. 229). **illo**: ipso *Uigil.* (*Eutych.*); *deinde* + sunt *Ambrst.* (> sunt in illo) *Uigil.* (*Eutych.*). **est** = τὸ ναί: etiam *r Aug.*; *om.* G*P *Ambrst. Uigil.* (*Eutych.*); sunt uel utique *g*; + **amen** *Aug.* (iv. 819). *Disting.* Dei, sunt in illo ϛ. **ideo**: propterea *r*; *om. d e Ambrst. cum gr.* DEKL *al. pler.* **et** *om.* M *cor. uat.* **ipsum**: eum *r*; illum *Sedul.* **amen** + uel uere *g.* **deo**: + dicimus W *Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 557; > dic. amen deo). **ad gloriam** (gror. B) **nostram** (uestram ϛ) *codd. plur. vg. c f** = πρὸς δόξαν ἡμῶν CLO 1. 106: per gloriam ad nos D*, ad gloriam per nos D°S *Bentl. d e* (*r mutilus*) *Ambrst. Uigil.* (*trin.* xii) *Sedul.* = πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν *gr. plur.*; ad gloriam et honorem per nos *g* = πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν δι' ἡμῶν FG, *et forsan ita uoluit f*[c] *qui super graecum* τιμην δι ημων *addidit* honorem per nos.

21. **autem**: *om. Sedul.*; + confortat Z*. **confirmat**: firmat *Uigil.* (*trin.* xii). **nos** *pr.* + est *cor. uat.** **uobiscum**: nobiscum *f gr. min. pauc.*; nobiscum uel uobiscum *g*; + *ras. c.* 8 *litt.* N; *gr.* ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν *plur.*, *sed* ὑμᾶς σὺν ὑμῖν B 115, ὑμᾶς σὺν ἡμῖν C *al.* 10. **in christum** ACG *cod. caraf.* (*Bentl.*) *et gr.* εἰς Χριστόν: in christo BHΘKL(+ iesu L[2])MN[1](N* *non liquet*)OPSTUVWZ *vg. c d e f g r Uigil.* (*trin.* xii; *Uarim.* iii. 48); christus dominus DF *m*, christus dominus est *Ambrst.*; + et christum in uobis *Uigil.* (*Uarim.*). **qui** *sec.* (ο και χρισασ D*): *om. Uigil.* (*trin.*), *et gr. plur.* καὶ χρίσας. uncxit FL[2]MN, hunxit C, iunxit A*.

22. **et** (+ *ras.* 2 *litt.* A) **qui** = καὶ ὁ FG: > qui et *vg.* (*et edd. antt. Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534) *Ambrst. Uigil.* (*trin.* xii) *cum gr. plur.* ὁ καί; *om.* qui D *r Uigil.* (*Uarim.* iii. 48) *cum gr.* ℵ*AC*KP *min.* quis ignorauit (*pro* qui **signauit**) H. **dedit** + nobis L *Aug.* (v. 53). **pignus**: arrabonem *Tert.* (*res.* 51; *Hermog.* 34); arrham *Uigil.* (*trin.* xii), *cf. Aug.* (v. 1472); *gr.* ἀραβῶνα ℵAFGL, ἀρραβῶνα BCDEKOP; '*grecus* artobona' *cor. uat.*; *lectio* **pignus** *postea Hieronymo displicuit*, *cf. Comm. in Eph.* i. 14 (= *Uall.* vii. 560) *anno* 386–7 *scr.* 'pignus *latinus interpres pro* arrabone *posuit. Non idipsum autem* arrabo *quod* pignus *sonat*: arrabo *enim futurae emptioni quasi quoddam testimonium et obligamentum datur*; pignus *uero, hoc est* ἐνέχυρον, *pro mutua pecunia opponitur*'. **spiritus** (τοῦ πνεύματος): spiritum BLP *r Ambrst. Ambr.* (*Tob.* 20, 67; *luc. l.* vii. 232; *spir.* i. 6) *Aug.* (iii. 2. 354, v. 53, 930, 1460, 1472); christum F; id est genetiuus spiritus *g.* **nostris**: uestris T *r*[1] *cum gr.* 17. 115.

23. **autem**: uero *Ambrst.* **testem** *om.* H. **deum** (m *in ras.* B): deo P. **inuoco** (ἐπικαλοῦμαι): inuocabo C; facio *Aug.* (ii. 782; *non autem* ii. 559, v. 862). > inuoco deum HL. **in**: super *r Aug.*; *gr.* ἐπί. anima mea L. > meam animam *d g cum ord. graeco.* **quod** (u *sup. lin.* Θ): quoniam *r*; quia *Aug.* (ii. 782, v. 862). pa[r]cens M. **non ueni ultra** (hultra C) **corinthum** (chor. CH, chorintum S, corihtum N, correntum P) *codd. plur. vg. c f* = οὐκέτι ἦλθον εἰς Κόρινθον *gr. plur.*, *cf.* > ultra non ueni cor. Z* *Bentl.*, > non ueni cor. ultra *Sedul.*: nondum ueni cor. *r Ambrst. Aug.* (ii. 782, v. 862), *cf. Erasm.* '*magis quadrabat* nondum *quam* ultra; *est enim* οὐκέτι ἦλθον, *id est* non adhuc ueni'; *uerterat ipse Erasm.* nondum uenerim cor., *et ita uersio Tigurina*; non ueni (uenio *d e*) corinthum (chorintum D) D *d e g Ambr.* (*luc. l.* vii. 61) *Pel. et* οὐκ ἦλθον εἰς Κόρινθον FG.

24. *Uersum in u.* 23 *includunt* 𝔥𝔆. **quia**: quod *Ambrst.* dominemur *Ambrst.*; dominantur *f.* fidaei UZ. uestre HLMPW. **adiutores** (iutores BU*): cooperatores HΘ[mg] *r Aug.* (ii. 782). **gaudii** = χαρᾶς *plur.*: gratiae D, *et* χάριτος 37. 71. 93. 211. **nam** (etenim *Hieron.* vii. 677) **fide**: > fide enim FN *r Ambrst.* **stetistis** *cum* ABGHΘLMPZ*(-tes) *Bentl.*: statis CDFKNOSTUVWZ[c] *vg. cor. uat. c d e f g r Ambrst. Hieron. Sedul.*; *gr.* ἑστήκατε, *uide ad Ioh.* i. 26, viii. 44.

Digitized by Google

II. 1 Statui autem hoc ipse apud
me ne iterum in tristitia
uenirem ad uos
2 si enim ego contristo uos
et quis est qui me laetificet
nisi qui contristatur ex me?
3 et hoc ipsum scripsi uobis
ut non cum uenero tristitiam
super tristitiam habeam
de quibus oportuerat
me gaudere
confidens in omnibus uobis
quia meum gaudium
omnium uestrum est
4 nam ex multa tribulatione
et angustia cordis scripsi
uobis per multas lacrimas
non ut contristemini
sed ut sciatis quam caritatem
habeo abundantius in uobis.
5 Si quis autem contristauit
non me contristauit
sed ex parte
ut non onerem omnes uos
6 sufficit illi qui eiusmodi est
obiurgatio haec quae fit

II. 1. **statui** (ἔκρινα): iudicaui uel statui *g*; decreui *Ambrst.* **autem**: enim *r cum gr.* B 17. 37 *cop. syr. harcl.* **hoc ipse** *codd. longe plur.*: hoc ipsum M*SUW *vg. cor. uat. d e f g Pel.*; hoc *tantum* D *r Ambrst.*; *gr.* ἔκρ. δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο. aput FGHLMNU. **me**: *om. f*; + ipsum D; + hoc ipsum *g*. **ne**: ut non *f*. **iterum** *om. f*. **in tristitia** *cum* BCDHΘKLOTUVZ^c *vg. g*, in tristicia PWZ* *c f*: in tristitiam AF(*om.* in F*)GMNS *d e r Pel.* uenire *d*; ueniam *r*. *Ordo uerborum* **ne iterum in tris. uen. ad uos** *respondet graecis* DEFG τὸ μὴ πάλιν ἐν λύπῃ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς; *uariant rell.*, τὸ μὴ π. ἐν λ. πρ. ὑμᾶς ἐλθ. ℵABCKLOP *etc.*, τὸ μὴ π. πρ. ὑμᾶς ἐλθ. ἐν λύπῃ *minusc. uix mu.*

2. **si enim**: nam si *r*. contristor D. > contristo ego *Pel.* **et** *om.* WZ^c *Ambr.* (*ps.* 118 *zain*). **quis**: qui F (*uide uol.* I, *p.* 766). **laetificet** (let. MW): laetificat DS *Bentl. d e g Ambr.* (*ps.* 38) *Hieron.* (iii. 395). > laetif. me *g Ambr.* (*ps.* 38, *non autem* 37) *Hieron.* **qui** *sec.*: quis *d*. **ex**: in Z*.

3. *Ad init.* + ideo *Ambrst.* **scripsi** (-bsi GHMN): scribo Z*. > et scr. hoc ipsum *Ambrst.* **uobis** *pr.* (ὑμῖν $ℵ^c C^c$DEFGKL *al. pler.*): *om.* AH *Bentl.* *Tisch. Ambrst. Pel. et gr.* ℵ*ABC*OP 17. 137. **ut** (huti C) **non**: ne *r Ambrst.*; *om.* non S*. **cum** (quum Θ) **uenero** (uenissem *Ambrst.*): conuenero HZ*; ueniens uel cum uenero *g*. tristiciam *bis* PWZ*. **super tristitiam** = ἐπὶ λύπην DEFG *min.*: *om.* H *Bentl.* *r Ambrst. cum gr. plur.* habeo S*; haberem *Ambrst.* a quibus D *d e Ambrst.*, ex his a quibus *r*. **oportuerat** (hop. C): oportebat *r*, oporteat D; oportunum erat N*. > gaudere me (*ex* meo) oportuerat O. **confidens** (πεποιθώς): certum habens *Ambrst.* **in omn. uobis** *om. Ambrst.* **quia**: quoniam B; quia uel quoniam *g*. **meum**: meam G*; mecum N* *f*. gautium L*. > gaudium meum MOS *c*.

4. **multa**: uestra *d e*. **tribulatione** (-cione P; e tribulatione Z) = θλίψεως: pressura *Ambrst.*; + mea N. hangustia C. scribsi GHLMN^2P, scribi N*. **lacrimas** (lacrymas 𝔖𝔈, lachrymas Ϛ𝔓): litteras *inepte* L. > lacr. multas A*D*. ut *pr. om.* S*. > ut non *c*. con||||tristemini G. set L. **sciatis** (c *sup. lin.* S) = γνῶτε: cognoscatis *Ambrst.* **quam**: quia D. **caritatem** (kcar. C, char. *vg.*): dilectionem *r Aug.* (ix. 57). > carit. quam *g*, > dilect. quam *r Aug.* = ἵνα γνῶτε τὴν ἀγάπην ἣν FG *min.*; > carit. sciatis quam *d e* = *fere* τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε ἣν *gr. plur.*; *Hieronymus uidetur legisse* ἵνα γνῶτε ἣν ἀγάπην. **habeo** *cum* AC(abeo)FGHΘN*PTU *uett. plur. Ambr.* (*ps.* 118 *zain*) *Aug.*: habeam BDKLMN^1OSVWZ *vg. cor. uat. c Ambrst.* habundantius CDLOSTUZ*, habundancius W, abundancius P. **in uobis** *codd. vg. uett. plur.*: in uos *Bentl.* (*sed correxit*) *Aug. et gr.* εἰς ὑμᾶς; ad uos *g r*. > in uobis abundantius *Ambr.*

5. siquis *uno uerbo* Ϛ. **autem** *om. Sedul.* > autem quis *g*. **contristauit** *pr.* (-bit *r*): + me N^cVϚ𝔖 '*glossa*' *ap. cor. uat. Ambrst.*; + *ras. unius lit.* Z. constristauit *sec.* M*, contristabit *r*. set L. partem *r*. **ut** (huti C) **non** (*om.* S*): ne *Tert.* (*pudic.* 13). **onerem** (hon. CDLS$T^c U^1$, honorem F*O*T*U* *r*): grauarem *d e g*; *gr.* ἐπιβαρῶ. **uos** *om. Sedul.* > uos omnes HS *Ambrst.*, > uos onerem omnes *Tert.* *Disting.* ex parte, ut non onerem, omnes uos *Tisch.*, *et Tisch. T. G.* 8, *von Soden*, *et* ἀπὸ μέρους (ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ) πάντας ὑμᾶς *Lachmann.*

6. **sufficit** (sufficiat *Tert. pudic.* 14): satis est *r Tert.* (*pudic.* 13) *Ambrst. Ambr.* (*poen.* i. 17); *gr.* ἱκανόν. **illi qui eiusmodi** (huiusm. LT) **est** (*om.* S) = τῷ τοιούτῳ: ei qui talis est D *Ambrst. Ambr.* (*poen.* i. 17); eiusmodi homini *Tert.* (*pudic.* 14); huiuscemodi *r*; ei *Aug.* (ix. 57); *om. Tert.* (*pudic.* 13). **obiurgatio** (hob. C, obiurgacio P) = ἐπιτιμία: correptio *r Aug.*;

Digitized by Google

a pluribus
7 ita ut e contrario magis
donetis et consolemini
ne forte abundantiori
tristitia absorbeatur
qui eiusmodi est
8 propter quod obsecro uos
ut confirmetis in illum
caritatem
9 ideo enim et scripsi ut cognoscam
experimentum uestrum
an in omnibus oboedientes sitis
10 cui autem aliquid donatis
et ego nam et ego quod

---

correptio uel obiurgatio *g*; increpatio *Tert.* (*bis*); + *ras. unius lit.* Z. **haec** (hec MW): ista *Tert.* (*pudic.* 14); ea *Pacian.* (*ep.* 3); talis *Tert.* (*pudic.* 13; > talis increp.). que MPWZ*. **fit**: *om. r Tert.* (*pudic.* 14), *et gr.* ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων. **pluribus**: multis *r Tert.* (*bis*) *Aug.* > a multis fit *Tert.* (*pudic.* 13). **quae fit a pluribus** *om. g cum gr.* FG.

7. **ita ut** (ὥστε): *om.* **ita** *Tert.* (*pudic.* 13) *Pacian.* (*ep.* 3). **e** (he C) **contrario** (*uno uerbo vg.*): contrario *d e*; e contra F^{c}GH*Θ^{mg}W *m Bentl. Ambrst.*; *gr.* τοὐναντίον. **magis**: *om.* N *Hieron.* (i. 213, ii. 250) *Aug.* (ix. 57) *cum gr.* AB *syr. pesh.*; + uos *r Tert. Aug.* (ix. 57) *et gr. plur.* μᾶλλον ὑμᾶς, > uos magis *d e g et gr.* DEFG ὑμᾶς μᾶλλον; *gr. ergo omnes habent* ὑμᾶς. **donetis** (*ex* dominetis N): donate *Hieron.* (i. 213, ii. 250); uelitis donare *Tert.*; + ei *Hieron.* (i. 213, ii. 250). **et**: ut D. **consolemini** (consulem. DGS, consolim. Z*): consolamini *Hieron.* (i. 213, ii. 250); aduocare *Tert.*; *gr.* ὥστε . . . ὑμᾶς χαρίσασθαι καὶ παρακαλέσαι; *deinde* + eum D. **ne** (nef P*): ut ne *Orig.* (*int.* iii. 915). **forte**: quomodo *r Ambrst.*; quando *Aug.* (ix. 57); *om. Orig.* (*int.* iii. 915) *Hieron.* (vii. 227) *Aug.* (ii. 204, 258). **abundantiori** (hab. CDOTUW, abundanciori P; abundantiore V*g*, habundantiore S, habundantiorem L, abundantior H): maiori *m Hieron.* (vii. 406) *Aug.* (ix. 57), *et* maiore *d e r Pacian. Orig.* (*int.* ii. 699) *Aug.* (ii. 204, 258, iii. 1. 321) *Pel.*; *gr.* περισσοτέρᾳ. tristicia PWZ*. **absorbeatur** (absoru. MNP): deuoretur *Tert.*; *gr.* καταποθῇ. **qui eiusmodi est** (ὁ τοιοῦτος): qui huiusmodi est LT *Orig.* (*int.* ii. 699, iii. 915); eiusmodi *Tert.*; *om. Ambr.* (*poen.* i. 17); frater *Hieron.* (vii. 227 *codd. plur.*).

8. **obsecro** (hobs. C): oro *Tert.* (*pudic.* 13). **ut** (*om. r*) **confirmetis** (κυρῶσαι): ut (*om. Tert.*) constituatis *Tert. Pacian.* (*ep.* 3); confirmare uel ut confirmetis *g*; confirmate *Orig.* (*int.* ii. 681). **in** *om.* A* *d e*. **illum** (eum *Tert. Pacian. Orig. int.* ii. 681, *Aug.* ix. 57): illo W, eo *r*; *sed gr.* εἰς αὐτόν. **caritatem** (char. *vg.*): dilectionem *Tert.*

9. **ideo enim**: ad hoc enim *r Aug.* (ix. 57) *Sedul.*, > nam ad hoc *Ambrst.*, in hoc enim *Tert.* (*pudic.* 13), ob hoc uel in hoc enim *g*; *gr.* εἰς τοῦτο γάρ. **et** *cum* BFGHΘKNO^{1}PVZ *vg. c d e* (> et enim) *f g Tert. Aug. gr. paene omn.*: *om.* ACDLMO*STUW *m* (*bis*) *r Ambrst. Pel. Sedul. et gr. min.* 112. **scripsi** (-bsi GHMNP): + uobis ϛ𝔖 *f g m* (*semel*) *et gr.* FG 31. 8^{pe}. cognuscam Z*. **experimentum** (exped. *d e*) **uestrum**: probationem uestram *r Tert. Aug.*; + omnium *g cum gr.* FG. *Pro* **ut cogn. exper. uestrum** (ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν) *habet tantum* ut probarem *Ambrst.* **an** (han C): si D *d e g m* (*bis*) *r Pacian.* (*ep.* 1) *Aug.*; quod *Tert.*, *et* ὡς 109; *gr.* εἰ *plur.*, ἧ AB 17. **in omnia** *g Bentl.**, *et gr.* εἰς πάντα. **oboedientes** (hoboed. C, obed. SUW *vg.*, obaed. Z*) **sitis**: oboedientes estis D *g m Pacian.*, obaudientes estis *d e r Aug.*; obauditis mihi *Tert.*

10. **cui** (*in ras. scr.* Z^{1}) *etiam Hieron.* (ii. 324) = ᾧ: si cui D *d* (sicut) *e g m r Tert.* (*pudic.* 13) *Pacian.* (*epp.* 1; 3) *Ambrst.* (*et ad* vii. 12) *Ambr.* (*poen.* i. 7, 17, ii. 7) *Hieron.* (i. 213, ii. 250) *Aug.* (ix. 57). **autem** *om. r Pacian.* (*ep.* 1) *Ambr.* (*poen.* i. 17, ii. 7) *Hieron.* (i. 213, ii. 250). **aliquid** (τι): quid *Pacian.* (*ep.* 1) *Ambrst.* (*hic*) *Ambr.* (*poen.* i. 7, ii. 7) *Hieron.* (i. 213, ii. 250); *om. Tert. Ambr.* (*poen.* i. 17); *deficit r usque ad* iii. 17. **donatis** (χαρίζεσθε) *cum* ACDGHΘT*U *cod. caraf. d e m Pacian.* (*ep.* 1): donastis BFKLMNOPST^{c}VWZ *vg. cor. uat. c f Pacian.* (*ep.* 3) *Ambrst. Ambr. Pel. Hieron.* (i 213, ii. 250, 324), donatis uel donastis *g*; donaueritis *Tert. Aug.* **nam et**: et enim *g Ambrst.*; *om.* **et** V *m Appendix quaestionum* 80. **ego** *sec. om. m App. quaestt. cum gr.* A. **quod** (quid D*, *corr. mg.*) **donaui** (+ a me D) **si quid** (aliquid S; + do M; siquid *uno uerbo* ϛ𝔓) **donaui** = ὃ (*om.* D*) κεχάρισμαι εἴ τι κεχάρισμαι ℵABC(D)FO, *cf.* quod et donaui si quid et donaui *g super* ο και χαρεισμαι ει τι κε χαρισμαι G^{gr} *scriptum*: > si quid donaui, donaui *Tert.*; si quid donaui *tantum Hieron.* (vii. 639; *u. infra*) *Uigil.* (*c. Eutych.* i. 12), si cui donauit *Aug.*, *cf.* ᾧ κεχάρισμαι εἴ τι κεχ. D^{c}EP 31. 37, *et* > εἴ τι κεχ., ᾧ κεχ. D^{b}KL 17 *al. pler.*; quod donaui *tantum* H* *m Pacian.* (*ep.* 3) *Ambr.* (*poen.* i. 7, ii. 7) *Uigil.* (*c. Eutych.* ii. 4); *om. plane Ambr.* (*poen.* i. 17). **propter uos**: + donaui *Ambrst.*; *om. Tert. Uigil.* (*bis*). **in persona** (-nam B) **christi** (cristi T) *etiam Hieron.* (ii. 324) = ἐν προσώπῳ Χριστοῦ: in faciem christi *d e*, in faciem uel per-

Digitized by Google

donaui si quid donaui
propter uos in persona christi
11 ut non circumueniamur
a satana
non enim ignoramus
cogitationes eius.
12 Cum uenissem autem troadem
propter euangelium christi
et ostium mihi apertum
esset in domino
13 non habui requiem spiritui
meo eo quod non inuenerim
titum fratrem meum
sed uale faciens eis profectus
sum in macedoniam
14 deo autem gratias qui semper
triumphat nos in christo iesu
et odorem notitiae suae
manifestat per nos in omni loco
15 quia christi bonus odor sumus deo

---

sonam christi *g*; coram christo *Hieron.* (i. 213, ii. 250). *Libere* et ego si quid donaui uobis in facie christi et dei *Hieron.* (vii. 639).

11. **ut** (uti C) **non**: ne *Tert.* (*pudic.* 13) *Ambrst.* **circumueniamur** (circunu. ꝣ) *etiam Ambr.* (*poen.* i. 17) *Hieron.* (ii. 324) = πλεονεκτηθῶμεν: fraudemur *Tert.*; possideamur *m Ambrst. Aug.* (ii. 204, 258, ix. 58), possideamur uel circumueniamur *g*; possideatur *Pacian.* (*epp.* 1; 3). sathana CW, satanan FLP, satanam T. **non enim**: nec enim *Ambr. Sedul.*; quoniam non *Tert.* **ignoramus cogitationes** (-ne P) **eius** *codd. plur. vg. c f* m = fere* αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν: ign. cognitiones eius HΘ^{mg}, ign. uersutias eius f^{c} (uersutias *super gr.* νοήματα *scr.*), ign. astutias eius *Cypr. App. p.* 195 (= *sing. cler.* 19) *Ambrst. Aug.* (i. 673), ign. astutiam eius *Aug.* (iii. 1. 677), ign. iniectiones eius *Tert.*, ign. mentes eius *Aug.* (ii. 204, 258, ix. 58); > ign. eius astutias *Hieron.* (i. 111, vi. 371), > eius ign. (ignoratis *codd. ad* iv. 924) astutias *Hieron.* (ii. 324, iv. 924); > uersutias eius ign. D *d e Pacian.* (*ep.* 1) *Ambr.*, > eius uersutias ign. *g cum ordine graeco*; uersutiae eius ignorantur *Sedul.*

12. quum Θ. **autem**: enim Z*; *om.* (*ad init. pericopes*) *Hieron.* (i. 837) *Aug.* (x. 817); *deinde* + in *Aug.* > autem uen. *cor. uat. Ambrst. Sedul.*, > enim uen. Z*. ueniens uel cum uenissem *g*. **troadem** ABGHI^{c}Θ(em *in ras.*)MO^{1}PU* WZ* *vg.* *c**, *et* troiadem DO*S, troadam H* *d e*: troade FLTU^{c}VZ^{c} c^{c} *f*, troadae CK, trocadae N; troada *g*, *et gr.* Τρῳάδα. **propter** = διά FG 8^{pe}: in *Aug.*, *et* εἰς *gr. plur.* aeuanguelium D. hostium DLOS, hosteum C, osteum TZ*. michi W. **esset** *om.* D*. > esset apertum *g cum gr.* θυρα μοι ην εωγμενη FG; *gr. plur.* θύρας μοι ἀνεῳγμένης. **in**: a *Pel.*

13. habue L*. requiest M^{c}. spiritu O^{c} *d f*. qod Θ*. **non** *sec. om.* M*S*. **inuenerim** (-nirim S): inuenirem DLO*PZ* *d e*; inueni *Aug.* (x. 817). thitum T. **uale faciens** (facientes L*; ualefaciens *uno uerbo vg.*) **eis** (*om.* A*N) = ἀποταξάμενος αὐτοῖς, *cf.* > uale illis faciens *Aug.*: uale illis facto *Ambrst.*; uale dicens eis D *Sedul.*; quum uale illis dixissem *d e*. **profectus sum** (ἐξῆλθον): exii *Aug.* **macedoniam** GΘN^{c}OS TUVWZ^{c} *vg.*: mached. ABCFHKLMN*PZ*; macid. D, macaed. *d*.

14. **deo au. gratias** (-cias P): deo autem gratia *Hieron.* (i. 837, 838 *Uall.*, *non Hilb.*); gratias agimus deo *Uigil.* (*Uarim.* i. 59, *non autem* 45). **qui semper triumphat** (thri. D, triumpat P*) **nos** (*om.* Θ*): > qui semper nos tri. *Hieron.* (*Uall.*, *non Hilb.*); qui se. triumphare nos facit Θ^{mg}L *Aug.* (x. 817), q. semper (*om. Uarim.* i. 59) nos triumphare facit *Uigil.* (*bis*); se. triumphanti nos *g*, *et gr.* τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς; qui se. triumphat per nos *Ambrst.* **iesu** (= *gr. min.* 17. 37. 73. 80): *om. Bentl. cum d e f g Aug. Pel. Uigil. et gr. plur.* °dorem V, hodorem C. noticie PW. sue PW; tuae V*. manifestatur Z*; manifestare *Ambrst.*; spargit *Hieron.* (i. 838 *Uall.*; *om. clausulam Hilb.*). **per nos** *om. Hieron.* (i. 838 *Uall.*). > per nos manif. *Hieron.* (i. 837 *Uall.*, *non Hilb.*) *Aug.*

15. **quia**: quoniam *Iren.* (*Mass. p.* 266) *Orig.* (*int.* iii. 43, 88, 89) *Uigil.* (*Uarim.* i. 33). **christi** (-tus *d*) **bonus** (-nos M*; suauis *Iren.*) **odor** (hodor C; + uel beneflagrantia *g*; > odor bonus *Sedul.*) **sumus** (sum V) *codd. vg. uett. patres plur.*, *etiam Ambr.* (*de Ioseph* 13. 75; *poen.* ii. 7) *Uigil.* (*c. Eutych.* iv. 22) = Χριστοῦ εὐωδία ἐσμέν, *cf.* christi enim (*pro* **quia chr.**) bonus odor sumus *Ambr.* (*ps.* 118 *he*, *semel*; *de uirginitate* 9; *sacr.* i. 1; *spir.* i. 9): > bonus (+ enim *ps.* 118 *tau*, *bis*) odor christi sumus *Ambr.* (*ps.* 40; *ps.* 118 *he*, *semel*; *tau*, *bis*; *luc. l.* vii. 126) *Aug.* (viii. 603) *Uigil.* (*Uarim.* i. 33, 59); *libere* > bonus in christo odor sumus *Hil.* (*ps.* 65). **deo** (*cum gr. longe plur.*) *codd. vg. uett. et Iren. Orig.* (*int.* iii. 43 *semel*, 65) *Ambrst. Ambr.* (*semper*) *Hieron.* (i. 837, v. 484) *Aug.* (x. 817): in omni loco (*ex u.* 14) *Orig.* (*int.* iii. 41) *Hieron.* (iv. 296, 446, 723, 965) *Aug.* (*saepius*); deo in omni loco *Orig.* (*int.* iii. 86, 88, 89) *Hil.* (*ps.* 132) *Hieron.* (v. 61) *Aug.* (iv. 298, v. 767, 1257) *et gr. Orig.* (ii. 40, iv. 367); *om. plane Orig.* (*int.* ii. 90, iii. 43 *semel*) *Hil.* (*ps.* 65) *Hieron.* (*saepius*) *Aug.* (v. 147,

Digitized by Google

in his qui salui fiunt et in his
qui pereunt
16 aliis quidem odor mortis
in mortem
aliis autem odor uitae in uitam
et ad haec quis tam idoneus?
17 non enim sumus sicut plurimi
adulterantes uerbum dei
sed ex sinceritate
sed sicut ex deo
coram deo in christo loquimur.
III. 1 Incipimus iterum nosmet ipsos
commendare?
aut numquid egemus sicut
quidam commendaticiis
epistulis ad uos aut ex uobis?
2 epistula nostra uos estis
scripta in cordibus nostris
quae scitur et legitur
ab omnibus hominibus

viii. 603, x. 578) *Uigil.* (*c. Eutych.* iv. 22; *Uarim.* i. 33, 59) *cum gr.* K *Orig.* (ii. 838); *deinde* + et *Iren.* (*codd. Clarom. et Uoss.*) *Aug.* (*saepius*), + et tamen et *Aug.* (ix. 114). **in** *pr. om. Aug.* (iv. 298). **his** (hiis SW, iis *vg.*) **qui salui fiunt** = τοῖς σωζομένοις: his qui saluantur *Iren.* (*codd. aliq.*) *Hil.* (*ps.* 132); saluatis uel saluantibus *g*; his qui credunt *Hieron.* (v. 484), *cf. capitula codd.* F^med^Z *supra, p.* 284 *n.* **his** (hiis SW, iis *vg.*) **qui pereunt** (-iunt D) = τοῖς ἀπολλυμένοις: pereuntibus *g.* **in his qui s. fiunt et in h. q. pereunt** *om. Orig.* (*int.* iii. 41, 43).

16. *Ad init.* + et in *Hil.* (*ps.* 132). **aliis** (alis O*) **quidem** = οἷς μέν: quibusdam quidem *Iren.* (*Mass. p.* 266) *Aug.* (x. 817), *cf.* D *infra*; istis quidem *Hil.*; aliis (*om.* **quidem**) *Hedibia ad Hieron.* (i. 837); *deinde* + sumus *Ambrst. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 94). hodor *pr.* C, m **odor** *in ras.* O. **mortis** = θανάτου DEFGKL *al. pler.*: de morte *Orig.* (*int.* iii. 41) *Hil.*, *et* ἐκ θανάτου ℵABC *min.* **in mortem** *om.* P*. **aliis** (alis O*) **autem** *etiam Hieron.* (i. 837 *Uall.*) = οἷς δέ: quibusdam autem *Iren.* (q. uero *codd. Clarom. et Uoss.*) *Aug.* (x. 817), istis autem *Hil.*; aliis quidem FN; et aliis *Hedibia ad Hieron.* (i. 837 *Hilb.*); aliis (*om.* **autem**) HΘS* *Hieron.* (i. 837 *Hilb.*) *Hedibia ad Hieron.* (i. 837 *Uall.*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 94). **odor** *sec.* (hodor C): + m A*. **uitae** (-te MPWZ*) = *gr.* DEFGKL *al. pler.*: de uita *Orig.* (*int.* iii. 41), ex uita *Hil.*, *et* ἐκ ζωῆς ℵABC *min.* **in** *sec.*: ad *Ambrst. Ordine inuerso legunt* D *Orig.* (*int.* iii. 43) *Ambrst.* (*ad Rom.* viii. 1) *Aug.* (*exc.* x. 817) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 128) *sed uariant inter se*:— > aliis (quibusdam D *Aug.* iii. 2. 718, iv. 63, v. 1107 *semel*, viii. 576) quidem (*om. Ambrst.*, *Aug. saepius*, *Cassiod.*; + sumus *Aug.* iii. 2. 126, 631, iv. 37, 63, 1021, vi. 7, 445, *Cassiod.*) odor (*om. Orig. int.*) uitae (de uita *Orig. int.*) in (ad *Ambrst. Aug.* iii. 2. 634, v. 1107 *semel*) uitam aliis (quibusdam *Aug. ut supra*) autem (uero *Aug.* iii. 2. 718, viii. 576; *om. Ambrst.*, *Aug. saepius*, *Cassiod.*) odor mortis (de morte *Orig. int.*) in (ad *Ambrst. Aug.* iii. 2. 634, v. 23, 1107 *bis*) mortem D *Orig.* (*int.* iii. 43) *Ambrst.* (*ad Rom.* viii. 1) *Aug.* (*saepissime*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 128), *sine auct. graeca.* **ad**: *om. f.* hec MPW. **tam** *etiam Hieron.* (i. 837) *Hedibia ad Hieron.* (i. 837) *Sedul.* (*comm.*) *contra graecum*: *om. Bentl.* *et patres plur.* (*etiam Sedul. in lemm.*). **idoneus** (ydon. C): idoneus uel sufficiens *g*; + est D *d e g* (*post* sufficiens).

17. **enim** *om.* O*(+O²). **plurimi** (οἱ πολλοί ℵABCK *al. plur.*): ceteri uel plurimi *g*, *et* οἱ λοιποί DEFGL *al.* **adulterantes** (καπηλεύοντες): uenditantes *Hieron.* (i. 837 *Hilb.*; uenundantes *Uall.*). *Pro* **adulterantes uerbum** *habet* adulteratores uerbi *Ambrst.* (*ad Rom.* ii. 22). **sed** *pr.* + sicut *Bentl.* *cum graecis* (*exc.* FG 46). inceritate F*, senceritate Z*, sinciritate DPS, synceritate ϛ. **sed** *sec. om.* DFΘ*NZ^c^ϛ *c d e f g Iren.* (*Mass. p.* 263) *Cypr. App. p.* 174 (= *sing. cler.* 1) *Ambrst. Pel. et gr.* FG. **deo** *sec.*: ipso D *Cypr. App.* **christo** + iesu FN.

III. 1. *Ad init.* + aut D. **iterum**: autem FH. **nosmet** (-med C, nusmet P) **ipsos**: *uno uerbo vg.*; uosmetipsos W. conmendare BFG, comendare S; + uobis *f.* **numquid** *in ras. scr.* B; num *sup. lin.* P; nunquid ϛ𝔐. **egemus** (aeg. F, heg. C; egenus S*) = χρῄζομεν: egimus H(egi mus)Θ*Z*; indigemus D *g Ambrst.* quidem G*HΘ. **commendaticiis** (-datitiis UZ* *vg.*, -daticis NO*, -taticis S, -daciis L; conmendatiis G*, + ci *sup. lin.* G^c^) = συστατικῶν: commendaticias D(comment.) *d.* **epistulis** (-olis BHΘKLOUVZ^c^ *vg.*, aepistolis CS): epistulas D (aep.) *d*, epistolas P. **uobis** *sine addit. codd. plur. vg. c f** *cum gr.* ℵABC *min.*: + aliquas D; + commendaticias *d e* (-tiis) *et* + συστατικῶν D*^et c^ EKLP *al. pler.*; + commendaticiis epistolis *f*^c^ (*super* F^gr^ *scr.*) *g cum gr.* FG συστατικῶν ἐπιστολῶν.

2. epistola BDHΘKOPUVWZ^c^ *vg.*, aepistola CS. **estis** + in christo F. **scripta** (-bta GH MNP): inscripta D *d e g Sedul.* (*sed postea om.* in), *et gr.* ἐγγεγραμμένη. **quae** (que MW) **scitur**: quae cognoscitur D *Ambrst. Hieron.* (vi. 609); scita uel quae scitur *g*; *noluit* quae intellegitur *Erasm.* (*cf. Act.* viii. 30); *gr.* γινωσκομένη. **et** (+ quae D *d e*) **legitur**: et relecta uel quae religitur *g*; *gr.* καὶ ἀναγινωσκομένη. **omnibus**

Digitized by Google

3 manifestati quoniam
epistula estis christi
ministrata a nobis
et scripta non atramento
sed spiritu dei uiui
non in tabulis lapideis
sed in tabulis cordis carnalibus.
4 Fiduciam autem talem
habemus per christum ad deum
5 non quod sufficientes simus
cogitare aliquid a nobis
quasi ex nobis
sed sufficientia nostra
ex deo est
6 qui et idoneos nos fecit
ministros noui testamenti
non litterae sed spiritus
littera enim occidit
spiritus autem uiuificat.
7 Quod si ministratio mortis

om. g; et gr. FG habent τῶν pro πάντων. hominibus om. H*. Disting. ab omnibus hominibus manifestati. quoniam etc. FGHKLNO edd. antt. Sacon 1515 et 1519 f g.

3. Inc. libere epist. nostra uos estis scripta (uel inscr.) etc. (partim ex u. 2) Orig. (int. iv. 529) Ambr. (ps. 1; luc. l. v. 106) Aug. (iii. 1. 60, x. 732), > uos enim estis ep. scr. Orig. (int. ii. 96), quae ep. christi estis scr. Uigil. (trin. xii), quoniam estis ep. christi ministrata per nos, scr. Aug. (x. 98); cf. lex enim non in tab. lap. scr. sed in tab. cordis carn. Hil. (ps. 118 phe), lex enim spiritalis est quae utique non atr. inscr. est sed etc. Ambr. (spir. iii. 3). **manifestati** (φανερούμενοι): manifestata O^{2}, manifesta D. **quoniam**: quia MOS Ambrst.; quod vg. edd. antt. Maresch. 1531, Uiuian et Iunta 1534. epistola BDHΘKPUV WZ^{c} vg., aepistola CS. > estis epist. D d e g Iren. (Mass. p. 309) Ambrst. Hieron. (vi. 609) Aug. (x. 98, 101) Sedul., cum ord. graeco. > christi estis Uigil. **a nobis**: per nos D Aug. (x. 98, 101); gr. ὑφ' ἡμῶν. **et** (καί B 67**. 74): om. Z* Bentl.* d e g Iren. Ambrst. Aug. (x. 98, 101) cum graecis plur. **scripta** (-bta GHMNP) = γεγραμμένη K al. pauc.: inscripta d e g (Bentl.) Iren. Orig. (int. iv. 529) Ambr. (ps. 1; spir. iii. 3) = ἐγγεγραμμένη plur. atromento S. **uiui**: uiuentis Hieron. **in** pr. om. G*. lapidiis P, lapidaeis FV, lapedeis S. **carnalibus**: carnibus L*, carnabus P*.

4. **fiduciam** (πεποίθησιν): confidentiam d e g Aug. (x. 98, 102). **autem** om. O c Aug. (x. 102) et gr. 47. 80. **talem** om. Z*. abemus C. **per** + iesum Hieron. (ii. 738). **ad**: in HΘ. **deum**: dominum M*. > ad deum per christum D Ambrst. (in comm.).

5. **non quod** (οὐχ ὅτι) etiam Aug. (x. 102): numquid lapsu Z*; non quasi O*; non quia Hieron. (ii. 738) Aug. saepius (ii. 619, 665, vi. 303, x. 98, 242, 443, 444, 726, 792, 1099). **sufficientes** (ci sup. lin. T) = ἱκανοί: idonei Aug. (semper). **simus** (|||simus S): sumus DLN*(?)T d e g Aug. (exc. x. 98). > sumus idonei Aug. (x. 830, 831, 839). Inc. libere non enim possumus Cassiod. (= P. L. lxx. 58). **cogitare** (λογίσασθαι): aestimare Ambrst.; reputare Hieron. (ii. 738). **a** (om. Priscill. ed. Schepss, p. 23) **nobis**: ex nobis ipsis Hieron. (ii. 738); om. Aug. (ii. 619, x. 443, 444, 792, 830, 831, 839, 1099), et om. ἀφ' ἑαυτῶν 17. 139 syr. pesh.; deinde + sed Z* (ut udtur). > ex nobis ips. suff. simus reputare aliquid Hieron. (ii. 738) cum gr. ἀφ' ἑαυτῶν ἱκανοί ἐσμεν λογίσασθαί τι ℵBC min.; cum ordine nostro congruunt gr. ADEFGP. **quasi** (quassi S): tamquam Ambrst. Priscill. Aug. (x. 726, 839). **ex** (a Ambrst.) **nobis**: ex nobis ipsis D Priscill., ex nobismetipsis Aug. (semper); ex nostro Hieron. (ii. 738); + sit Ambrst. sufficiencia PW. **ex** sec.: a O. **est** om. D. Hieron. (ii. 777) cum textu nostro congruit.

6. **et** om. Aug. (x. 98) Faustus ap. Aug. (viii. 271). **idoneos** (yd. C, idoneus NO*PZ*): sufficientes d e; dignos Hieron. (ii. 738). **fecit**: facit ADLO; probauit Faust. > nos dignos fecit Hieron. (ii. 738), > nos idoneos probauit Faust.; > idoneos fecit nos g Hieron. (ii. 777); gr. ἱκάνωσεν ἡμᾶς. > noui test. ministros Hieron. (ii. 777). **litterae** (γράμματος paene omn.) cum ACD(literae) HP^{c}(-re)TU cod. caraf. Bentl. d* Aug. (iii. 1. 560, iii. 2. 627, x. 98, 102, 104, 454) Sedul., et G habet litterae sed casu ut uidetur datiuo (= γραμματι 17), uide spiritui infra: littera (litera S*ꞩ𝔐) BFΘK LMNOP*SVWZ vg. c d^{c} e f g Orig. (int. iv. 501) Ambrst. Hieron. (ii. 777) Aug. (x. 199) Uigil. (trin. xii). **spiritus** pr. (πνεύματος paene omn.) ACDP^{c}T*U cod. caraf. Bentl. Aug. (iii. 1. 560, iii. 2. 627, x. 98, 102, 104, 454) Sedul.: spiritui G* = πνευματι 17; spiritu BFG^{1}HΘKLMNOP*ST^{c}V WZ vg. c d e f g Ambrst. Orig. (int. iv. 501) Hieron. (ii. 777) Aug. (x. 199) Uigil. **littera** (litera DMꞩ𝔐) **enim** (om. O*): nam littera d e Aug. (iii. 2. 627); om. enim patres saepius, ad initium pericopes. hoccidit C. **autem**: uero D Tert. (Marc. v. 11) Orig. (int. iv. 468) Uigil.; om. Aug. (iii. 2. 627). **sp. aut. uiuificat** om. A*.

7. **quod si**: si autem d e g Aug. (x. 98). **ministratio** (-tis N* ut udtur, -cio P) = ἡ διακονία: administratio Ambrst. (non autem ad Rom. viii. 1); ministratium e (teste Belsheim), ministerium d g Orig. (int. iv. 480, 519, 588) Sedul. (ad

litteris deformata
in lapidibus fuit in gloria
ita ut non possent intendere
filii israhel
in faciem mosi propter
gloriam uultus eius
quae euacuatur
8 quomodo non magis ministratio
spiritus erit in gloria?

9 nam si ministratio damnationis gloria
est
multo magis abundat
ministerium iustitiae
in gloria
10 nam nec glorificatum est
quod claruit in hac parte
propter excellentem gloriam
11 si enim quod euacuatur

Rom. iii); + litteris *f*. **mortis**: *om.* N* (+*mg.*); + in D *Bentl.** (*sed correxit*) *d e g Orig.* (*int.* iv. 480, 519) *Aug.* (vi. 86, viii. 594, x. 98) *Aduersar. ap. Aug.* (viii. 593) *Sedul.* (*ad Rom.* iii) *cum gr.* ἐν. **litteris** (literis ϛ𝔐) = γράμμασιν ℵACD$^{b\ et\ c}$EKLP *al. omn. uid.*: litteris uel a *g*, litterae *Cassiod.* (= *P.L.* lxx. 1340) *et* γράμματι BD* FG *syr. pesh.*; *om. Ambrst.* (*ad Rom.* viii. 1). **deformata** (de *in ras. scr.* Z) = ἐντετυπωμένη *plur.*: formata DKPV *d e g Ambrst.* (*hic et ad Rom.* viii. 1) *Aduersar. ap. Aug. Cassiod.*, *et* formatum *Orig.* (*int.* iv. 480, 519) *Sedul.* (*ad Rom.* iii); figurata *Aug.* (vi. 86, viii. 594, x. 98); τετυπωμένη FG. **in** *pr. om. g Aug.* (vi. 86) *Aduersar. ap. Aug. cum gr.* ℵ*ABCD*FGP *min. pler.* **lapidibus** (lab. K*): lapideis *Aug.* (vi. 86, viii. 594) *Aduersar. ap. Aug.* (*ut sit* in litteris . . . lapideis; *sed* λιθίνοις *apud graecos non inuenitur*). **fuit**: factum est *Orig. Sedul.* (*ad Rom.* iii), facta est *Aduersar. ap. Aug. et gr.* ἐγενήθη. gloriam HP. **ita** + n M*. huti C. **possent** (posent D): possint GNZ* *d*. **intendere** (ἀτενίσαι): *om.* C*; intueri D *Ambrst.*; intendere uel intueri *g*; aspicere *Quaestt. Uet. et N. T.* 8; respicere *Sedul.* (*ad Rom.* iii). **filii** (fili C): filios g^* (*corr.* g^1); filiis F. hisrahel D, srahel C, isr̄ G, ihl̄ L, isl̄ P, israel *g* ϛ𝔖𝔈, israël 𝔐. > filii isr. intendere L *c Aduersar. ap. Aug. Sedul.* facie P, fatie Z*. moysi BCFHΘKLMNSUVZ *vg. Tisch. d*, moisi DO^cTW. > filii isr. in fac. mo. respicere *Sedul.* (*ad Rom.* iii). **propter** *in ras. scr.* T. **quae** (que MPW) **euacuatur**: quae aboletur *d e Orig.* (*int.* iv. 480), quae destruitur *Orig.* (*int.* iv. 519) *Aduersar. ap. Aug. Sedul.* (*ad Rom.* iii); abolitam uel euacuatam uel quae aboletur *g*; *gr.* τὴν δόξαν . . . τὴν καταργουμένην. *De aduersario legis notat Aug.* (viii. 593) '*hoc modo iste posuit uerba apostolica* (*i.e. ab* **quod si** *usque ad* **in gloria est** *u.* 11), *nec a meliore interpretatione plurimum distat*'.

8. **quomodo** (quo modo 𝔖) **non**: quare non *Aug.* (x. 98) *Aduersar. ap. Aug.* (viii. 593); quanto *Orig.* (*int.* iv. 480). **ministratio** (-cio P) = διακονία: administratio *Ambrst.*; ministerium *Orig.* (*int.* iv. 480, 519) *Sedul.* (*ad Rom.* iii). **in** (*om. cod. caraf.*) **gloria** *plur.* = ἐν δόξῃ: in gloriam ADGLPTZ^c *c*, *et* in gloriam nostram *Sedul.*

9. **nam si**: si enim D *g Orig.* (*int.* iv. 480) *Ambrst. Aug.* (x. 98) *Sedul.* **ministratio** BD F*GHΘKMNOSUVWZ^c *vg. c f Aduersar. ap. Aug.* (viii. 593), *et* ministerium CLPTZ*, *cum gr.* ἡ διακονία BD^{b}EKLP *al. pler.*: ministerio AF^c *Tisch. d e* g^c, in ministerio g^* *Orig.*, ex ministerio *Sedul. Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 561), in administratione *Ambrst.*, *cum gr.* τῇ διακονίᾳ ℵAC D*FG *min.* dampnationis DΘSW, damnac. P. **gloria** *pr.* (δόξα *omnes*; *et cor. uat.** '*grecus in nominatiuo* gloria *sine* in'): in gloria HΘKVϛ 𝔐𝔖 *cor. uat. mg.* > est gloria *Ambrst.* **multo** (-ta S): quanto *Orig.* **abundat** (hab. OSTUW Z*) = περισσεύει, *cf.* abundet *f*: abundabit D (hab.) *g Orig. Ambrst. Aug.* (x. 98) *et Aduersar. ap. Aug.*, abundauit L (hab.) *d e*, *et* περισσεύσει DE *min.* **ministerium** (διακονία *ut supra*): ministratio *Aduersar. ap. Aug.*, administratio *Ambrst.* iusticiae Z*, -cie PW; iustitia *Pel.* > ministr. iust. abund. *Aduersar. ap. Aug.* in gloriam CHNPT; gloria (*sine* in) *Pel.*

10. **nam nec** (ne *d*) = καὶ γὰρ οὐδέ *gr. minusc. Chr.* 563 (*sed non mosc.* 2) *Thdot.* (*anc.* 464), *cf.* etenim neque *g*, > nec enim *Ambrst.*, neque enim *Orig.* (*int.* iv. 520): etenim non *Hieron.* (ii. 695, v. 539) *Aduersar. ap. Aug.* (viii. 593), *et gr. paene omn.* καὶ γὰρ οὐ; nam et T^c. **glorificatum** (-tus V) **est** = δεδόξασται, *cf.* > est glorif. *Hieron.* (ii. 695, v. 539): gloriosum factum est *Ambrst.* **quod claruit** (τὸ δεδοξασμένον): quod gloriosum est *Orig.*, q. gloriosum factum est *d e*; quod gloriosum claruit *g*; quod glorificatum est *Hieron.* (ii. 695, v. 539), q. glorif. fuit *Hieron.* (iii. 386, vii. 454), id quod glorif. est *Ambrst.*; id qu. declaratum est *Aduersar. ap. Aug.*; *om.* **claruit** H. **in hac parte** (ἐν τούτῳ τῷ μέρει): *om. Hieron.* (ii. 695) *et ut uidtur Orig.* > in hac p. id q. decl. est *Aduersar. ap. Aug.* **excellentem** (l *pr. sup. lin. scr.* Z): eam quae supereminet *d e Orig.*; supereminentem uel excellentem *g*. **gloriam** (-a M): claritatem *Aduersar. ap. Aug.*

11. **si enim** (εἰ γάρ): nam si *Aduersar. ap. Aug.* (viii. 593); si autem D. **quod euacua-**

Digitized by Google

per gloriam est
multo magis quod manet
in gloria est.
12 Habentes igitur talem spem
multa fiducia utimur
13 et non sicut moses ponebat
uelamen super faciem suam
ut non intenderent filii israhel
in faciem eius quod euacuatur

14 sed obtunsi sunt sensus eorum
usque in hodiernum enim diem
id ipsum uelamen in lectione
ueteris testamenti manet
non reuelatum quoniam
in christo euacuatur
15 sed usque in hodiernum diem
cum legitur moses
uelamen est positum

---

tur (^{e}uacuatur T) = τὸ καταργούμενον: quod euacuabitur H; quod aboletur *g* (*et ita d e, sed per incuriam scribunt* aborentur *d*, abhorrentur *e*); quod destruitur *Orig.* (*int.* iv. 519, 520, *non autem* 611) *Hieron.* (ii. 695, v. 539), id quod destruitur *Aduersar. ap. Aug.* **per** (*om.* L*) **gloriam** (διὰ δόξης): in gloria *Ambrst. Aduersar. ap. Aug.*; gloriosum *Hieron.* (ii. 695); *deinde* + gloria D. **est** *pr.*: fuit *Ambrst.*; *om.* M^c *d e Orig.* (*int.* iii. 869), *et gr. non exprim.* > fuit in gloria *Ambrst.* illud quod *Aduersar. ap. Aug.* permanet *Ambrst. Hieron.* (ii. 696). **in gloria** (-am A*) = ἐν δόξῃ; + gloria D. **est** *sec.*: erit *Hieron.* (ii. 696) *Aug.* (v. 281); *om. d e g Orig.* (*int.* iii. 869), *et gr. non exprim.* > erit in gloria *Hieron.* (ii. 696).

12. **igitur** (yg. C): ergo *f g Aug.* (v. 759). sp^{e}m U. **fiducia** (-am L) = παρρησίᾳ: confidentia *d e*, *et* fiducia confidentia (*sine* et) H; fiducia uel confidentia *g*. **utimur** (hut. C): utamur D G^1(am *in ras. scr.*)O*(*corr.* O^1) *d e Ambrst. Aug.* (v. 759), utamur uel e *g*.

13. moyses BFHΘKLMNO^{c}SUVZ *vg. Tisch.*, moises TW, moeses P, moesses D. supra *d e g*. **ut** (huti C) **non**: ne *Ambrst.* **intenderent** (d *sup. lin. scr.* S): intuerentur *Ambrst.* fili F. **ut n. i. filii**: ad non intendere uel ut non intenderent filiis *g*; *gr.* πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱούς. srahel C, isrł̄ G, isł̄l P, israel *vg.* **in**: *om.* O*; usque in *d e g Pel. Sedul.* **faciem** *sec.* (προσωπον A) *etiam Ambrst. Cassiod. disc. in lemm.*: finem (*Bentl.*) *d e f^c* (*super* F^{or} *scr.*) *g Ambrst. in comm.* ('*potestas datur uidendi gloriam dei usque ad* finem eius') *Aug.* (v. 410; x. 101 '*usque in* finem *uultus* moysi') *Pel. Sedul. Cassiod. disc. in comm.* (= *P. L.* lxviii '*lex non intelligitur usque dum in* fine eius *christo credatur*'), *et gr. paene omn.* εἰς τὸ τέλος; + moisi usque in finem D (*ut sit* ut non intend. fi. isr. in faciem moisi usque in finem eius). **eius** + gloriam *g*. **quod**: quae P(que) *f Aug.* (v. 410). **euacuatur** (-abatur B): aboletur *d e g*; euacuantur *Aug.* (v. 410).

14. **sed** (set T) + si *f*. **obtunsi** *cum* BGHΘLN^{c}OPTUVZ* *d f*, obtunssi *g*, obtonsi DKS: obtusi AC(hobt.)FMN*WZ^c *vg. Tisch. c e, et* btussi *g**. **eorum**: mundi *Tert.* (*Marc.* v. 11). **usque**: u *pr. in ras. scr.* Θ, husque C, neque M. **hodiernum** (od. T): hunc *Cypr.* (*test.* i. 4). **enim** *om.* B^{c}CDF^{c}Θ*LO^{c}PST *d e Cypr. Ambrst. Aug.* (*uide infra*), *cum gr.* 39. 41. 47. **id ipsum** (-ud CFT): idipsum *uno uerbo vg.*; hoc ipsum *Ambrst.* (*ed. Romana habet* haec ipsa obtusio *pro* hoc ips. uelamen). *Distinximus* **eorum: usque in hodiernum enim diem, id ipsum** *cum* AF*GHΘ^{c}MNUVW(Z?) *vg. c f g*: *contra* eorum usque in hodiernum enim diem: id ipsum B*KO*, *deinde* eorum usque in hodiernum diem: id (hoc *Ambrst.*) ipsum (*sine* enim) B^{c}C(DP *non liquent*) F^{c}Θ*LO^{c}ST (*Cypr.*) *Ambrst. Pel. Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 562); *cf. Aug. qui citat partim ex hoc uersu partim ex sequenti* usque in hod. diem quamdiu legitur moyses idipsum uelamen in lect. ueteris test. manet quod *etc. Aug.* (x. 454), usque ad hod. diem quamdiu legitur m. idipsum uel. super cor eorum positum est quod (iii. 2. 361), usque nunc quamdiu legitur m. uel. super corda eorum pos. est. Idipsum autem uel. in lectione uet. test. manet quod (v. 1219). leccione P, lectionem L. **manet** *om. f.* **id ipsum . . . manet** (τὸ αὐτὸ κάλυμμα . . . μένει): hoc eodem uelamento in lect. uet. test. (+ legentes *cod.* B) manente *Cypr.* **non reuelatum** (reuell. P) = μὴ ἀνακαλυπτόμενον: quod non reuelatur D *Cypr. Ambr.* (*apol. Dau. alt.* 9. 45; *ps.* 118 *gimel*) *Aug.* (iii. 2. 361, v. 1219, viii. 51, x. 454) *Sedul.*; dum non reuelatur *d e Ambrst.*; non reuelatum uel quod non reuelatur *g*. **quoniam**: quod O*; quia *f Cypr. Ambrst. Aug.* (iii. 2. 361, x. 454). **euacuatur** (eua *bis scr.* L*): aboletur *d e*, aboletur uel euacuatur *g*. *Disting.* reuelatum (quoniam in Christo euacuatur) sed 𝔖 ℌ𝔖, reuelatum, (quoniam in Christo euacuatur) sed ℭ.

15. **sed** (set L): nam D; et *Cypr.* (*test.* i. 4). husque C. **in**: ad *Tert.* (*Marc.* v. 11, *uide infra*) *Aug.* (iii. 2. 361, *uide supra*). odiernum TZ*. **diem** *om. Bentl.** (*sed correxit*) *d e g Tert. Cypr.* > ad hod. usque *Tert.* **cum** (quum Θ) = ἡνίκα *uel* ἡνίκα ἄν: quoties D *f g Ambr.* (*spir.* iii. 14); quando *Hieron.* (ii. 157), *et* si quando *Cypr.*; quamdiu *Aug.* (iii. 2. 361, 483, 614, iv. 633, v. 773, 1219, x. 454). moyses BFHΘKLMNOSUVZ *vg. Tisch.*, moises W, moesses D; moisi T.

super cor eorum
16 cum autem conuersus
fuerit ad deum
auferetur uelamen
17 dominus autem spiritus est
ubi autem spiritus domini
ibi libertas.

18 Nos uero omnes reuelata facie
gloriam domini speculantes
in eandem imaginem
transformamur a claritate
in claritatem
tamquam a domini spiritu
IV. 1 ideo habentes hanc ministrationem

---

uelamen : uelamentum *Cypr.* (*codd.* LMB). **positum** (poss. S): positus *f*; *om. Cypr. Aug.* (iii. 2. 614, viii. 228). > pos. est D *vg. Ambr.* (*spir.* iii. 14) *Aug.* (v. 410, 666, 1219). supra B *Ambrst. Ambr.* (*de Ioseph* 11. 64) *Aug.* (iii. 2. 483). corda *Aug.* (ii. 495, iii. 2. 483). > sup. c. eorum pos. est *Aug.* (ii. 495, 499, iii. 2. 483, iv. 633, v. 773), *et* ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται *gr. plur.* (*non autem* D*^et c^EFG). *Libere* ad hodiernum usque uelamen id ipsum in corde eorum *Tert. confusis uerss.* 14 *et* 15; *cf. Aug. ad u.* 14.

16. **cum** (quum Θ) **autem**: cum uero D *f*^c (*super* F^gr *scr.*) *Tert.* (*Marc.* v. 11) *Ambr.* (*spir.* iii. 14); cum enim *Ambr.* (*luc. l.* x. 41); et cum *Aug.* (iii. 2. 361); mox autem *Cypr.* (*test.* i. 4). **conuersus fuerit** (+ quis D) *etiam Aug.* (viii. 723) = ἐπιστρέψῃ, *cf.* conuerterit *Tert.*, conuersus est *Cypr.*, transierit *Aug.* (v. 411, x. 100): conuersi fuerint KO^c ϛ *c Ambr.* (*spir.* iii. 14); conuersus fueris *Ambr.* (*luc. l.* x. 41) *Hieron.* (vii. 327), transieris *Aug.* (iii. 2. 361, iv. 633, 819, v. 410, 666, vi. 501, viii. 51, 228, 245) *reddentes* ἐπιστρέψῃ = *2 pers. sing. temp. fut.* **deum** (*contra graec.*) *codd. plur. cor. uat. mg. c d f Uigil.* (*Uarim.* ii. 10): dominum (= κύριον *omnes*) DHΘK *vg. Tisch. cor. uat.* e g patres plur.*; christum *Aug.* (iv. 819, v. 285, 666, vi. 501, viii. 51, x. 100). **auferetur** *codd. plur.* (auerettur S) *vg. c d f g*: aufertur AFM N*P (*Bentl.*) *Tisch. e Cypr.* (*codd.* LMB) *Ambr.* (*luc. l.* x. 41), *cf. Aug.* (i. 658); *gr.* περιαιρεῖται. **uelamen**: uelamentum *Cypr.* (*codd.* LMB), tegumentum *Cypr.* (*cod.* V).

17. **dominus autem** (ὁ δὲ Κύριος): d. uero *Uigil.* (*trin.* xii); d. enim W *Orig.* (*int.* ii. 76) *Aug.* (ii. 488), > nam d. *m*; et d. *Hieron.* (vii. 327); quia d. *Hil.* (*trin.* ii) *Uigil.* (*trin.* i). > est spiritus *Ambr.* (*luc. l.* vii. 94) *Uigil.* (*trin.* i). > spir. autem dom. est *Orig.* (*int.* iv. 578); *libere* spir. est deus *Uigil.* (*Uarim.* iii. 1, *non autem* 2). **ubi autem**: et ubi *Uigil.* (*trin.* xii). **domini**: dei *Hieron.* (vii. 624); *om. Sedul. et gr.* 33. 35; + est *Ambr.* (*fid.* i. 14) *Hil.* (*trin.* ii *semel*) *Hieron.* (vii. 624) *Uigil.* (*trin.* xii). **ibi**: *om. r cum gr.* ℵABCD* 17. 67** *syr. pesh.*; + et *Uigil.* (*Uarim.* iii. 53). **libertas** + est D *Hil.* (*trin.* ii *bis*).

18. nus P. **uero** (*et. Hieron.* v. 903): autem Θ *d f g patres* (*saepissime*); itaque D *Ambrst. Ambr.* (*exam.* vi. 45; *de Ioseph* 11. 64; *spir.* iii. 14); uero autem *e*; *om. Hil.* (*ps.* 118 *heth*) *Hieron.* (iv. 239) *Uigil.* (*trin.* v). **omnes** (homnes C): *om.* A *m Orig.* (*int.* iii. 56, iv. 536, 537) *Aug.* (*saepius*) *Sedul.* **reuelata** (reual. Z*) = ἀνακεκαλυμμένῳ: aperta *Tert.* (*Marc.* v. 11, *uide infra*). faciae CZ*; faciem *r*. gloria *r*. **domini**: dei D *Orig.* (*int.* iii. 56) *Hil. Ambr.* (*de Ioseph* 11. 64; *luc. l.* vii. 12) *Hieron.* (v. 1004). **speculantes** *et Hieron.* (iv. 20, v. 903, 1004): spectantes D (*cf. Ambr. Hel. et iei.* 21. 80), expectantes *Hil.*; contemplantes *f Tert. Hieron.* (*saepius*); contemplamur *Hieron.* (iv. 938, v. 102, 259); speculamur *Orig.* (*int.* ii. 91, iii. 56); *gr.* κατοπτριζόμενοι (ἀποπτρ. FG); + *ras.* 8 *uel* 10 *litt.* K. **in** *pr.* (*et Orig. int.* iv. 563): ad D *Ambrst. Ambr.* (*de Ioseph* 11. 64; *spir.* iii. 14); *om. d g Tert. Orig.* (*int.* iv. 536, 537, 605) *cum graeco.* **eandem** (eamdem G, eundem S*) *et. Orig.* (*int.* iv. 563): eadem B*LPZ* *m r Tert. Orig.* (*int.* ii. 76, iv. 536, 537, 605); + ipsam *Hil.* **imaginem** (him. C) *et. Orig.* (*int.* iv. 563): imagine P *m Tert. Orig.* (*int.* ii. 76, iv. 536, 537, 605); *om. Hil.* **transformamur** (transfur. Z*; transformatur O) *codd. plur. vg. c f r Orig.* (*int.*) *Hieron. Aug.* = μεταμορφούμεθα: reformamur D *g* (*et* reformarum *d e*) *Ambr.* (*exam.* vi. 45; *de Ioseph* 11. 64; *spir.* iii. 14; *cf. interp. Iob et Dau.* iv. 12, *et* reformemur *luc. l.* vii. 12) *Uigil.*; formamur *Ambrst.*; transferemur *Hil.*; commutamur *Tichon.* (*reg.* 3); *Tert. uide infra.* **a** *pr.*: de *d e Hieron.* (v. 857) *Aug.* (ii. 494, iii. 2. 266, v. 773, vii. 698, viii. 964, 976, 981, ix. 31) *Sedul.* **claritate**: gloria D *d e g m r patres* (*exc. Tichon. reg.* 3 *semel*). **claritatem** (-te AHV): gloriam D *d e g m r patres* (*exc. Tichon. reg.* 3 *semel*). **tamquam** (tanq. KWϛ𝔐): sicut D *Hil. Ambrst. Ambr.* (*exam.* vi. 45; *spir.* iii. 14) *Hieron.* (i. 1043, vii. 516) *Tichon.* (*semel*) *Uigil.*; quasi *Hieron.* (i. 173, iv. 20, v. 857, 903). **a** (*om.* S) **domini** (dei *Hieron.* vii. 516) **spiritu** (ἀπὸ Κυρίου πνεύματος): a domino in spiritu *r*. *Libere Tert.* (*Marc.* v. 11) '*dicit ergo* nos iam aperta facie . . . contemplantes christum eadem imagine transfigurari a gloria . . . in gloriam . . . tamquam a domino *inquit* spirituum'.

IV. 1. *Ad init.* + et *m*. **ideo** (διὰ τοῦτο): propterea *Tert.* (*pudic.* 15), propter quod *r Aug.* (x. 102); quare *Ambrst.* **hanc** (istam *Tert.*):

Digitized by Google

iuxta quod misericordiam
consecuti sumus non
deficimus
2 sed abdicamus occulta
dedecoris
non ambulantes in astutia
neque adulterantes uerbum dei
sed in manifestatione
ueritatis commendantes
nosmet ipsos
ad omnem conscientiam
hominum coram deo.
3 Quod si etiam opertum est
euangelium nostrum
in his qui pereunt est opertum
4 in quibus deus huius saeculi
excaecauit mentes infidelium
ut non fulgeat inluminatio
euangelii gloriae christi
qui est imago dei
5 non enim nosmet ipsos
praedicamus

---

om. 𝔖ℭ *contra graecum et edd. antt.* **ministrationem** (-cionem P) = διακονίαν : administrationem Ϛ𝔖ℭ *cor. uat. mg.* (*deinde corr.*) *c Ambrst.* > ministr. hanc *d e g r Tert.* (istam) *Aug. cum ordine graeco.* **iuxta quod** (*om.* K*) = καθώς : secundum quod *Tert.*; sicut D *d e g r Aug.*, prout *m Ambrst.* misericordiam̄ K, -cortiam L. **consecuti** (-quuti ΘN) : sequuti L. **sumus** *om. d e g r Aug.* (*sed gr. omn.* ἠλεήθημεν). **deficimus** (dific. S) = ἐγκακοῦμεν : defecimus Z* *d e*; deficiamus D(diff.)HΘ(-iamus *in ras. scr.*)U *f g Ambrst.*; infirmemur *Aug. cf.* consecutionem infirmemur *r* (*pro* consecuti non infirmemur ?).

2. set *bis* L. **sed ab.** *in ras. scr.* Θ. **abdicamus**: renuntiamus *Ambrst.*, abnegamus *m*; abdicemus *f*, abiciamus *r Aug.* (x. 102), abiciamus uel renuntiemus *g*; renuntiauimus *d e*, *et gr.* ἀπειπάμεθα. **occulta** (hocc. C, oculta S) : occultis *d e Ambrst.* **dedecoris** (-res Z*) = τῆς αἰσχύνης : pudoris *d e*, dedecoris uel pudoris *g*; confusionis *r Aug.*, *cf. ad Act.* xix. 29. **non** *om.* S*. hambulantes C, ambulantis U*. **astutia** (-cia P) : idstutia G*. **adulterantes** (= δολοῦντες) : dolo adulterantes *r Aug.* **dei** : domini *Pel.* **in manifestatione** (-nem *r*; -cione P) : *om.* in *g Bentl.*, *et gr. tantum* τῇ φανερώσει; manifestatio *d e*. conmendantes M. nosmetipsos *uno uerbo* COZ *vg.*, nosmed ipsos M, nusmet ipsos P. constientiam Z*, conscienciam P. **hominum** *om.* F*. **coram deo**: in conspectu dei *r Aug.* (v. 319).

3. **quod si etiam** = εἰ δὲ καί : quod si D; si autem et *g r*; sed si *Uigil.* (*trin.* v); quia et si *Aug.* (iii. 2. 126); sed et si *Orig.* (*int.* iv. 464) *Ambrst.* (+ adhuc). **opertum** (hop. C, oportum V) **est**: coopertum est d^2 *e*; uelatum est *Orig.*, obuelatum est *r Aug.*; > est opertum uel uelatum *g*, *et gr.* ἐστὶν κεκαλυμμένον. euuangelium Z*, aeuanguelium D. **his** (hiis SW, iis *vg.*) **qui** (quae K* *m*) **pereunt** (-iunt D) : pereuntibus *g.* pereuntes M (*pro* **pereunt est**). **est opertum** (hop. C) : e. coopertum *d e*; e. obuelatum *r Aug.* (> obuel. est); > opertum est DS *m* (*cf. Aug.*) *contra ord. graec.*; *om. Ambrst. Pel.* **-eunt est opertum** *in ras. scr.* B.

4. **in quibus** *in ras. scr.* B. **huius saeculi** (sec. CDMPSWϚ𝔊) *etiam Aug.* (viii. 356) : > saeculi huius *d e g r* (*Bentl.*) *Iren.* (*Mass. pp.* 182, 266) *Ambrst. Aug. et Faust. et Fel. ap. Aug.* (viii. 351, 487, 596, 597) *Priscill.* (*ed. Schepss, p.* 31) *Uigil.* (*trin.* v) *et gr.* τοῦ αἰῶνος τούτου; > aeui huius *Tert.* (*Marc.* v. 11). **huius saeculi** *cum sequentibus coniungunt patres, ne cum Gnosticis et Manichaeis duos deos agnoscere uideantur, alterum bonum, alterum unde scaterent mala* (*uide Erasm. in loc.*); *ita Tert.* (*Marc.* v. 11) '*nos . . . sic distinguendum dicimus*: in quibus deus; *dehinc* aeui huius excaecauit mentes infidelium', *Iren.* (182) '*ut sit quod dicitur* deus excaecauit mentes infidelium huius saeculi', *cf. Aug.* (viii. 351, 356, 597), *sed Aug. ipse* (356) *confitetur* '*quocirca in opere malo, id est, excaecatione infidelium, si intelligatur et diabolus . . . ut sic distinguatur*, deus huius saeculi, *non mihi uidetur absurdum*', *cf.* 596. **excaecauit** (excec. GHMNOPW, etcec. U, excoec. S; excaecabit T *r*) = ἐτύφλωσεν : obcaecauit *Ambrst.* **mentes**: sensus *Ambrst. Priscill.*; sensus uel mentes *g*; *gr.* τὰ νοήματα. fidelium Z*. **ut** (huti C) : et K^c. **non**: nonon P*. **fulgeat** (-eaπ H) : splenderet *Uict. Af.* (*c. Arium* i. 19), resplendeat *Priscill.*; + illis 𝔖ℭ *m Uict. Af. cum gr.* $D^{b\,et\,c}$EKLP *al. pler.*; + in illis *Priscill.*, + in eis G^2 *Uigil.* (*Uarim.* iii. 93 *sed libere citat*). **ut non fulg. inluminatio** (ill. KW *vg.*, inluminacio P) : in non fulgendo (+ uel ut non uideant *cor.*) illuminationem *g*; ut non peruiderent (-eant *Ambrst.*) lumen D *Ambrst.*; ad non contemplandam claritatem *Fel. ap. Aug.* (viii. 487); *gr.* εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι τὸν φωτισμόν. euuangelii Z*, aeuanguelii D. **gloriae** (-rie W; -ria Z*) : maiestatis *Ambrst.*; *om. Fel.* **qui**: quae A* (*neglexit Tisch.*). himago C. **dei**: domini O*; + inuisibilis L^2O^* (*ut uidtur*) *cor. uat.* *cum gr.* $\aleph^c$LP *min.*, *et* > inuisibilis dei D (inuiss.) *m*.

5. **non**: nec *Ambrst.* nosmetipsos *uno uerbo* OWZ *vg.*, nosmed ipsos C; nos ipsos *Ambrst.* **praedicamus** (pred. MSUWZ, $predic^{amus}$ P) : praedicabimus O*; commendamus CDT *t*;

Digitized by Google

sed iesum christum dominum
nos autem seruos uestros
per iesum
6 quoniam deus qui dixit de tenebris
lucem splendescere
qui inluxit in cordibus nostris
ad inluminationem scientiae
claritatis dei in facie christi iesu.
7 Habemus autem thesaurum
istum in uasis fictilibus
ut sublimitas sit uirtutis dei
et non ex nobis
8 in omnibus tribulationem
patimur sed non angustiamur

---

gr. κηρύσσομεν. **iesum christum** = *gr.* ℵACDE: > christum iesum D *Ambrst. Pel. cum gr.* BHKL *al. fere omn.* > dom. iesum iesum (*pro* iesum chr.) *g cum gr.* FG. **dominum** *sine addit.* AC G^{c}HT *Bentl. d e f g r Aug.* (x. 102) *cum graeco*: + nostrum BDFG*ΘKLMNOPSUVWZ *vg. c t*^{a} *Ambrst. Pel.* seıui O^{c}. **autem** *om. Pel.* **uestros** (-tri O^{c}): nostros *d e cum gr.* ℵ 17. **per iesum** *codd. plur. vg. uett. Aug.* = διὰ Ἰησοῦ ℵ*A**C 17, *et* per christum F = διὰ Χριστοῦ ℵ^{a} 5, per iesum christum S *t*: propter iesum D (christum iesum) *Ambrst.* (*et in* I *Cor.* iii. 22) *Sedul.* = διὰ Ἰησοῦν *gr. plur.*; propter christum *Hieron.* (vii. 688).

6. **quoniam deus**: quia deus *r Ambrst. Aug.* (x. 102); deus autem *Uigil.* (*Uarim.* iii. 100); *gr.* ὅτι ὁ Θεός. **qui dixit** (ὁ εἰπών): qui eduxit D. **de**: ex *Tert.* (*Marc.* v. 11); ex uel de *g*; *gr.* ἐκ. **tenebris**: ris *in ras. scr.* P. **lucem** *codd. plur. vg. et Aug.* (viii. 817): lumen CDFH ΘN *cor. uat. c d e g r t Ambrst. Ambr.* (*ps.* 43; *ps.* 118 *phe*; *spir.* iii. 12) *Aug.* (viii. 366, 556, x. 102) *Uigil. Auct. prom.* (= *P. L.* li. 820). **splendescere** (explen. P) = λάμψαι *plur.* (*sed* λάμψει ℵ*ABD 67**): fulgere *d e Ambrst.*, splendere uel fulgere *g*; clarescere *r Aug.* (iii. 2. 242, viii. 366, 556, 817, x. 102) *Auct. prom.*, lucescere *Tert.* (*Marc.* v. 11). > splendescere lumen *cor. uat.* > lumen splen. de ten. D. **qui** *sec.* (ὅς *gr. plur.*) ABCFG*H*ΘKTU *t Bentl. Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 562) *et ed. ant. Iunta* 1534: ipse *cor. uat.* *vg. edd. antt. plur. Pel.*; *om.* DG^{c} H^{c}LMNOPSVWZ *cor. uat. mg. c d e f g r Tert.* (*Marc.* v. 11) *Ambrst. Ambr. Aug.* (viii. 366, 556, x. 102) *Auct. prom. Uigil. cum gr.* D*FG 36. **inluxit** (ill. W *vg.*) = ἔλαμψεν: reluxit *Tert.* (*Marc.* v. 11); claruit *r Aug.* (viii. 366, 556, x. 102) *Auct. prom.* **nostris**: uestris L *Uigil. cum gr.* C *min.* illuminat. KW *vg.*, inluminac. P. **scientiae** (-tie W, -cie P; -tiam Z*) = τῆς γνώσεως: cognitionis *Ambrst.*; agnitionis *Tert.* (*res.* 44; *Marc.* v. 11). **claritatis** (τῆς δόξης): gloriae *d e g r Tert.* (*res.* 44) *Ambrst. Aug.* (x. 102) *Auct. prom.*; *om.* L *Tert.* (*Marc.* v. 11) *cum gr.* 17. 67**. 74 a^{scr}. > gloriae scientiae *Auct. prom.* **dei** (τοῦ Θεοῦ *gr. plur.*): domini *Ambr.* (*ps.* 43); *om.* D; eius *d g r Aug.* (x. 102) *Auct. prom.*, *et* illis (*pro* illius ?) *e*, suae *Tert.* (*bis*), *et* αὐτοῦ C*D*FG 39. **in facie** (ἐν προσώπῳ) *cum* ABDFGMOSU *vg. f g Ambrst. Ambr.*, *et* in persona *Tert.*: in faciem CHΘKLNPTVWZ *c d e r t Aug.* (x. 102) *Auct. prom.* **christi iesu** *cum gr.* DEFG: > iesu christi ST *t Ambr.* (*tantum spir.* iii. 12) *cum gr.* ℵCHKLP *al. pler.*; christi (*om.* **iesu**) *Tert. cum gr.* AB 17; iesu (*om.* **christi**) *Sedul.*

7. **habemus**: habeamus G*; habentes B *Ambrst.* **autem** *om.* (*ad init. pericopes*) *Ambr.* (*saepius*) *Aug.* (ii. 619, 694, iv. 1017) *Hieron.* (iv. 932). thessaurum DP, tens. H. **istum** (iustum M): hunc *d e g Ambrst.*; *om. Ambr.* (*fere semper*) *Sedul.* **uasis** (uass. S): uassibus D; uasculis *Tert.* (*res.* 7). fictibus P*. > fictilibus uasis (*Bentl.*) *g Tert.* (*Marc.* v. 11), *et* > testaceis uasis *Tert.* (*res.* 44), > testaceis uasculis *Tert.* (*res.* 7), *cum ord. graeco* ὀστρακίνοις σκεύεσιν **sublimitas** (ἡ ὑπερβολή): excellentia D *Ambrst.*, excellentia uel sublimitas *g*; eminentia *r Tert.* (*Marc.* v. 11) *Aug.* (ii. 619, 694, v. 282, 628, 816, x. 102); abundantia *Hieron.* (ii. 778). **uirtutis** (uirtus^{s} D) = τῆς δυνάμεως: fortitudinis (+ nostrae) *Hieron.* (ii. 778). > uirtutis sit *d e g* (+ id est HTω) *r Aug. cum ord. graeco*; > uirtutis dei sit *Aug.* (v. 282) *Pel.* **dei** (τοῦ Θεοῦ): ex deo *Hieron.* (ii. 778; > fort. nostrae sit ex deo); + in nobis W. **et**: *om.* S; + *ras.* 2 *litt.* B.

8. **in omnibus**: in omni uel bus *g*, *et gr.* ἐν παντί; + enim D. **tribulationem** (-cionem P) **patimur** (-emur Z*) *codd. vg. uett. plur. et Orig.* (*int.* iv. 482, 539), *cf.* tribulamur *Hieron.* (iv. 354), pressuram patimur *Ambr.* (*ps.* 118 *vau*): adtribulutionem passi *m*, pressuram passi *Ambrst.*, tribulati *Hil.* (*ps.* 118 *vau*) *Hieron.* (v. 494), qui . . . tribulemur *Tert.* (*scorp.* 13), *et gr.* θλιβόμενοι; tribulationem uel pressuram patimur uel tribulati *g* (*deinde* + διωκομενοι *gr.* G*, *sed non redditur latine*); tribulatio *d e*. set L *bis*. **non** *pr. om.* S*. **angustiamur** (hang. C; angustamur H*L) *etiam Orig. Ambr. Hieron.* (iv. 354), *cf.* coangustiamur *g Sedul.*, coangustemur *Tert.*: angustiati *m*, coangustati *Ambrst. Hil. Hieron.* (v. 494), *et gr.* στενοχωρούμενοι; *deinde* + et *Tert.* **aporiamur** (ap^{o}r. N, aportamur M^{c}, oporiamur V, operiamur F) *codd. vg. uett. plur.* (+ id est contringimur *g*), *cf.* indigeamus *Tert.*: confusi *m*, inopiam passi *Ambrst.*, *et gr.* ἀπορούμενοι. **sed non** *sec.* *in*

Digitized by Google

aporiamur
sed non destituimur
9 persecutionem patimur
sed non derelinquimur
deicimur sed non perimus
10 semper mortificationem
iesu in corpore nostro circumferentes
ut et uita iesu in corporibus
nostris manifestetur.
11 Semper enim nos qui uiuimus
in mortem tradimur
propter iesum
ut et uita iesu manifestetur
in carne nostra mortali
12 ergo mors in nobis operatur
uita autem in uobis

---

ras. scr. B. **destituimur** (dist. DOSU*Z*) *codd. vg. uett. plur., cf.* destruimur HΘ^{mg}V, aporiamur *m*, exaporiamur *r*, perindigeamus *Tert.*: destituti *Ambrst.*, destituimur uel destituti *g*, *et gr.* ἐξαπορούμενοι. *Praetereunt in citando* **aporiamur . . . destituimur** *Hieron.* (iv. 354), **aporiamur . . . derelinquimur** (*u.* 9) *Orig.* (*int.* iv. 539) *Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 687).

9. **persecutionem** (persȇquu. ΘL, persecucionem P) **patimur**: persecutionem passi *Ambrst.*, qui persecutionibus agitemur *Tert.* (*scorp.* 13), *et gr.* διωκόμενοι; persecuti uel persecutionem patimur *g*. set L *bis*. **non derelinquimur** (deril. S, derelinquemur P) *codd. vg. c d e f m*, *et* non delinquimur *r*, non relinquimur *t*, non derelinquamur *Tert.*: non derelicti *Ambrst.*, *et gr.* οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι; non derelicti uel non derelinquimur *g*; *deinde* + humiliamur sed non confundimur DO* (*ut udtur*) '*grecus*' *ap. cor. uat.* ϛ𝔖 *et edd. antt.* (*exc. Iunta* 1534), *non autem cor. uat. mg. cod. tepl.*, *neque uerss. Tigurina*, *Bezae*; *notat Erasm.* '*haec uerba nec habentur in graecis codd., nec in lectione Ambrosiana . . . unde miror unde irrepserint*'. *Sedulius autem pericopen agnoscit; post* **destituimur** *enim pergit* 'humiliamur, *coram regibus et iudicibus*; sed non confundimur, *quia ipse loquitur per nos*' *etc.* **persecutionem . . . derelinquimur** *om. Pel.* **deicimur** (deiic. *vg. Tisch.*, deiec. O*S, diec. P; deiecimus V) *codd. plur. vg. uett. plur., cf.* deficimus *Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 687), tribulamur D: deiecti *Ambrst*, qui deiciamur *Tert*, *et gr.* καταβαλλόμενοι; deiecti uel deiicimur *g*. **non perimus** (-iemus S) *codd. plur. vg. uett. plur., cf.* pereamus *Tert.*, periclitamur N: non perimus uel non perditi *g*; *gr.* οὐκ ἀπολλύμενοι.

10. **mortificationem** (-cionem P) *codd. vg. c f r t et Iren.* (*Mass. p.* 309) *Tert.* (*scorp.* 13, *res.* 44) *Orig.* (*int.* ii. 90, 683, iv. 566, 661) *Ambr.* (*interp. Iob et Dau.* iv. 11; *ps.* 118 *lamed*) *Hieron.* (v. 809, vi. 275, vii. 296) *Sedul.* = τὴν νέκρωσιν: mortem *d e g m Ambrst. Orig.* (*int.* ii. 70, iv. 561, 562, 570, 591, 643) *Ambr.* (*bon. mor.* 3; *fug. saec.* 7). **iesu** *pr.* (= *gr. plur.*) *cum codd. plur. vg. c r t*: christi *d e f g cum gr.* D*FG *Tert.* (*scorp.* 13) *Orig.* (*int.* iv. 570, 591, 661) *Ambr.* (*fug. saec.* 7) *Hieron.* (ii. 442); iesu christi CT *cor. uat.** ϛ *Orig.* (*int.* ii. 683, iv. 561, 562) *Ambr.* (*luc. l.* v. 106) *Hieron.* (v. 809) *Sedul.*, *et* > christi iesu *Tert.* (*res.* 44) *cum gr.* D^b; domini iesu *Ambrst. Ambr.* (*ps.* 118 *lamed*) *cum gr.* KL *al. pler.*, *et* domini nostri iesu christi *m*; *pergit libere* in corpore meo porto *Hieron.* (vi. 275), *ex Gal.* vi. 17. **nostro** *om.* A*Z? (*forsan ex spatio*) *Tisch. Hieron.* (vii. 296) *cum gr. plur.* (*exc.* DEFG). **circumferentes** (circunf. ϛ): tes *in ras. scr.* U. > circumf. (circumferimus *Hieron.*) in corpore nostro *Tert.* (*res.* 44) *Hieron.* (v. 809). **et** *om. t Iren.* **iesu** *sec.* (= *gr. plur.*) *cum codd. plur. vg. c f r*: iesu christi B *d e g t Iren. Orig.* (*int.* ii. 683, iv. 562, 643) *Sedul. et gr.* D*FG, *et* > christi iesu D *m*; christi *Ambr.* (*fug. saec.* 7); ipsius O; *om. Tert.* (*res.* 44). **corporibus** (cordibus T) **nostris** *codd. plur. vg. c r et gr.* ℵ 39: corpore nostro D *Bentl. d e f g m t Iren. Tert.* (*Marc.* v. 11) *Ambrst. Orig.* (*int.* ii. 90, iv. 643, *cf.* ii. 683, iv. 562 *infra*) *Pel. cum graecis plur.*; nobis *Ambr.* (*fug. saec.* 7). **manifestetur** + cotidie morior per uestram gloriam B, *ex* I *Cor.* xv. 31. > manifestetur in corporibus nostris *vg. edd. antt.* (*exc. Froben* 1502) *Sedul.*; > manifestetur in corpore nostro *ed. ant. Iunta* 1534, *Tert.* (*Marc.* v. 11; *cf. res.* 44) *Hieron.* (ii. 442 + mortali) *et gr.* A; *deinde* > manifestetur in carne nostra mortali (*ex uersu* 11) *Orig.* (*int.* ii. 683, iv. 562) *Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 687).

11. **semper**: si D *f g Tert.* (*res.* 44) *Ambrst.* (*non ed. Roman.*), *et* sic *m bis* (*uide ad Ioh.* xxi. 22), *cum gr.* FGK^{scr} ει *pro* αει. **enim**: *om. r*; ergo *Ambrst.* **nos** *om. Iren.* (*Mass. p.* 309). uiuentes uel qui uiuimus *g*. **in** *pr. om.* L. morte HL^cNO. **propter**: per *Iren.* **iesum** *in ras. scr.* U. **ut** *om. Tert.* **et** *om.* D *Iren.* (*p.* 309 *semel*) *cum gr.* C 3. **iesu** (ihm̅ P): + christi *d e g cum gr.* D*FG; eius *Tert.* **manifestetur** (φανερωθῇ): palam fiat *Ambrst.* **in** *sec.* + hac *Ambrst.* **carne** (-ni Z*) **nostra**: corpore nostro *Tert.* (*ex u.* 10). > mortali carne nostra D *d e g Ambrst. cum ordine graeco*; > carne mortali nostra *r Iren.*

12. **ergo** (ego L*): itaque *d e g Ambrst.*; ita ut *r*, *et gr.* ὥστε. **mors** + quidem *Ambrst.*, *et* ὁ μὲν θάνατος KL *al. pler.* hoperatur C; operetur *r*. **autem**: uero *Ambrst.* **uobis**: nobis *f*

Digitized by Google

13 habentes autem
eundem spiritum fidei
sicut scriptum est.
Credidi propter quod locutus sum
et nos credimus propter
quod et loquimur
14 scientes quoniam
qui suscitauit iesum
et nos cum iesu suscitabit
et constituet uobiscum
15 omnia enim propter uos
ut gratia abundans
per multos gratiarum actione
abundet in gloriam dei
16 propter quod non deficimus
sed licet is qui foris est noster
homo corrumpitur
tamen is qui intus est renouatur

---

13. **autem** (δὲ): ergo *Aug.* (x. 149); *om. Nouat.* (*trin.* 29) *Aug.* (v. 102) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 79) *Sedul.* **eundem** (eadem *d*): *om. Aug.* (ii. 626). spiritu Z*. **fidei** (dei G*): *om. Nouat.* **sicut** (*etiam Aug.* iii. 2. 598): secundum quod *g r Ambrst. Aug.* (ii. 626, 701, 719, viii. 595, x. 266, 429, 454, 943); propter quod *Aug.* (ii. 548, 689, v. 102). scribtum GHMNP. **est** + in psalmo ·CXU· DH (*litt. rubr.*). crededi Z*. **propter quod** (διό) *pr.*: *om.* quod K; + et *g Aug.* (ii. 626, 689, viii. 595) *cum gr.* ℵFG *syr. pesh. et harcl., non autem LXX ad Ps.* cxv. 1 (cxvi. 10). loquutus ΘLZ*. nus P. credidimus *d Pel.* **propter quod** (διό) *sec.*: ideo D *Nouat.*, ideoque *Tichon.* (*reg.* 3); ideo uel propter quod *g.* **et** *sec. om. Nouat.*

14. scites P. **quoniam**: quod *Tert.* (*res.* 44) *Ambrst.* **qui** *om. f.* suscitabit *pr. r.* **iesum** (ihesu F) *codd. plur. vg. c r Tert. cum gr.* B *min.*: dominum iesum BT *cor. uat.* Bentl.* d e f g Ambrst. et gr. longe plur.*; dom. ies. christum *Ambr.* (*fid. res.* ii. 89), dom. nostrum ies. christum D. nus P. **cum iesu** (ipso *Tert.*) = σὺν Ἰησοῦ ℵ*BCD*EFGP *min.*: per iesum *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *et* διὰ Ἰησοῦ $ℵ^{c}D^{c}$KL *al. pler.* suscitauit *sec.* AFHΘLMN*TZ* *d e.* > suscitauit cum iesu A*, > suscitabit cum ipso *Tert.* **constituet**: constituit FHΘMNZ*, constituit uel et *g*; stare faciet *r*; + nos *cor. uat.* et gr.* 17.

15. **uos** (*om. f*): + patimur D g^{c}, *et* > patimur propter uos *Sedul.* **ut** + et B. **gratia** (-cia P): donum *Ambrst.* (*ed. Roman.*). habundans DCO STUWZ*. **per** (propter H) **multos** (+ in *vg. edd. antt. Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Sacon* 1515 *et* 1519, *Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534) **gratiarum** (grac. P; *in ras.* L) **actione** (acc. P; *in ras.* U; hactione *partim in ras.* L) **abundet** (hab. STUW) *codd. plur.* (*et* $O^{*}Z^{c}$) *vg. cor. uat.* = *ut uidtur* διὰ τῶν πλειόνων, τῇ εὐχαριστίᾳ περισσεύσῃ *quod apud graecos non inuenitur*: per multos gratiarum actionem abundet (-detis G*) G *d e graecum* διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν περισσεύσῃ *ad litteram reddentes*; per multas (-os O, -es Z^{1}) gratiarum actiones abundet (hab. Z*) O^{2}Z* *et* Z^{1} *c* (*sed cor. uat. diserte* '*non* per multas gratiarum acciones'), per plurimam gratiarum actionem abundet (hab. D) D *g*, per multorum (-arum *r*) gratiarum actionem abundet *r Bentl. Ambrst.*; per multos gratiarum actio (hac. C) abundet (hab. C) CΘ *f* = *forsan* διὰ τῶν πλειόνων, ἡ εὐχαριστία περισσεύσῃ *quod apud graecos non inuenitur.* **in**: *om.* T.; ad *Ambrst.* gloria BDN°.

16. **propter quod** (διό): propterea *d e*, quapropter *Ambrst.* **deficimus** (dif. S; deficemus Z*) = ἐγκακοῦμεν: difficiamus D, deficiemus *Tert.* (*Marc.* v. 11); infirmemur *r.* **sed licet** (ἀλλ' εἰ καί): sed etsi *d e Tert.* (*scorp.* 13), sed si et *g*, sed si *r*, quod si *Hieron.* (i. 703), si et *Aug.* (i. 701), et si *Ambr.* (*ps.* 37; *ep.* 72) *Hieron.* (ii. 333, vi. 458, vii. 625) *Aug.* (*saepius*); licet enim D *Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 1340), si enim *Orig.* (*int.* ii. 106), nam si *Orig.* (*int.* iii. 27), nam et si *Tert.* (*res.* 40) *Orig.* (*int.* iii. 69, iv. 476, 562, 597); et licet si *Ambrst.* (*om.* si *ed. Roman.*). **is** (his CFLN*PTU*Z^{c}) **qui** (+ a S* *Priscill. p.* 20, *ed. Schepss*) **foris est** *codd. plur. vg. c f Hieron.* (i. 703), *cf.* is qui deforis est *Orig.* (*int.* iv. 597): qui foris est *d e Ambrst.* (*ed. Roman.*), foris *tantum Ambr.* (*ps.* 37); exterior D *g r Tert.* (*scorp.* 13; *res.* 40) *Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* viii. 49) *Hieron.* (ii. 333, vii. 625) *Aug.* (*semper*) *can. Priscill.* xxxii (*uide supra p.* 24) *Sedul.*; is qui uidetur *Orig.* (*int.* ii. 106); *libere* uetus *Lucif. Cal.* (*ex Eph.* iv. 22); *graeci* ὁ ἔξω (ἔξωθεν D* 73. 137). **noster** *om. Aug.* (iii. 1. 639). > homo noster (*contra ord. graec.*) BCDNT *d e r patres plur.* (*non autem Orig. int.* ii. 106, *Hieron.* i. 703 *Hilb.*, ii. 333, vii. 625, *Aug.* iii. 2. 712); > homo noster est *Hieron.* (vi. 458); > homo noster exterior *Tert.* (*res.* 40). **corrumpitur** *codd. plur.* 𝔓 *uett. plur. et* corrumpatur KUVWZ^{1} ϛ𝔖𝔈 *c Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Orig.* (*int.* iv. 476) *Hieron.* (i. 703 *Uall.*) = διαφθείρεται: uitiatur *Tert.* (*scorp.* 13); *deinde* + secundum desideria erroris *Ambr.* (*ep.* 72) *ex Eph.* iv. 22. **tamen** (*etiam Aug.* viii. 899): sed D *d e g r patres plur.*; *om. Hieron.* (i. 703) *Cassiod.* **is** (his CFH^{1}L N*PT, hiis W; ille *Orig. int.* iii. 27, *Hieron.* i. 703) **qui intus est** *codd. plur. vg. c f*, is qui interior est *Hieron.* (vii. 625): qui intus est H* *d e Orig.* (*int.* ii. 106, iii. 69, iv. 476, 562, 597) *Lucif. Cal. Ambr.* (*ep.* 72) *Hieron.* (vi. 458)

Digitized by Google

de die in diem
17 id enim quod in praesenti est
momentaneum et leue
tribulationis nostrae
supra modum in sublimitatem
aeternum gloriae pondus
operatur nobis
18 non contemplantibus nobis
quae uidentur
sed quae non uidentur
quae enim uidentur
temporalia sunt
quae autem non uidentur
aeterna sunt.
V. 1 Scimus enim quoniam
si terrestris domus nostra

Priscill.; interior D *g r Tert. Ambrst. Ambr.* (*ps.* 37; *luc. l.* viii. 49) *Hieron.* (ii. 333) *Aug.* (*semper*) *can. Priscill.* xxxi (*cf. supra p.* 23) *Sedul. Cassiod.*; *gr.* ὁ ἔσω (ἔσωθεν D$^{b\,et\,c}$EKL *al. pler.*); *deinde* + noster *g cum gr. plur.* (*non* 47. 137 d^{scr} *al.*). > interior tamen *Ambrst.* (*ed. Roman.*). **renouatur** (-batur L) = ἀνακαινοῦται: innouetur *Lucif. Cal. Hieron.* (i. 703). > renouatur interior *Ambr.* (*ps.* 37.) **de die** (diae C) **in diem** (die FLP) *etiam Tert.* (*Marc.* v. 11): die ac (et *Tert.*) die *g Tert.* (*scorp.* 13; *res.* 40), *et gr.* ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ.

17. **id enim quod** (τὸ γάρ): nam quod D *d e g Tert.* (*scorp.* 13), etenim quod *Aug.* (iv. 442, 1017, 1018, v. 1208); quod enim *r Tert.* (*res.* 40) *Orig.* (*int.* iv. 596) *Aug.* (v. 185); nam *Hieron.* (vi. 865). **in praesenti** (pre. MOPUWZ) **est** = (τὸ γὰρ) παραυτίκα: in presentia est Θ*(*ut udtur*)S; ad praesens est *d g r Tert.* (*res.* 40) *Aug.* (iv. 442, 1018, v. 185), > est ad praesens (*Aug.* iv. 1017); ad praesens (*om.* est) *Tert.* (*scorp.* 13), in praesenti *Hieron.*; est *tantum Aug.* (v. 1208, vi. 533). **momentaneum** = πρόσκαιρον D*EFG 31: ad tempus *g*; temporale *r Tert. Aug.* (*fere semper*); *om. uoluit Bentl. cum gr. plur. et Aug.* (v. 1208). > in prae. mom. est *Orig.* (*int.*); > ad prae. temporale est *r Aug.* (iv. 1018, v. 185). **et** (καί D*EFG 31): *om.* (*Bentl.*) *r Aug.* (iv. 442, v. 1208) *cum gr. plur.* lebe M. **tribulationis** (-ciones P): pressurae *Tert. Ambrst.*; pressurae uel tribulationis *g.* nostre MPW. **supra modum in sublimitatem** (-te AHNPVWZ *vg. Tisch. c*) *codd. plur. vg. uett. plur.*, *et* secundum excellentiam in sublimitate *d e*, iuxta incredibilem modum et in incredibilem modum *r Aug.* (iv. 1017, 1018), supra modum in immensum *Orig.* (*int.*), per supergressum in supergressum *Tert.* = καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν *gr. plur.*: supra modum *tantum* D, iuxta incred. modum *Aug.* (iv. 442), in incred. modum *Aug.* (v. 185, vi. 534), supra incred. modum *Aug.* (v. 1208), *et* καθ' ὑπερβολὴν *tantum* ℵ*C*K 38. 80. **aeternum** (et. MW): aeternam Z*; aeternae B *d e Orig.* (*int.*) *Hieron. Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 423). glorie PW. > pondus gloriae D *g Tert.* (*scorp.* 13) *Sedul. cum ord. graec.* **operatur** (hop. C) = κατεργάζεται: perficit *Tert.* **nobis** (ἡμῖν) *cum* AGH*MN*P(*ex* nos)U* *cod. caraf. Bentl. r Tert. Aug.* (*fere semper*): in nobis BCDFH^{c}ΘKLN^{1}O STU^{1}VWZ *vg. c d e f g Ambrst. Hieron. Aug.* (v. 185) *Pel.*

18. *Inc. libere* nolite quaerere *Aug.* (i. 749). **contemplantibus nobis**: contemplantibus (*sine* **nobis**) W *cor. uat. mg. Ambrst. Hieron.* (vi. 865), respicientibus *r Orig.* (*int.* iv. 596) *Aug.* (iv. 442, 547, 1017, v. 185, 1208; *et* resp. nobis iii. 2. 967), intuentibus *Tert.* (*scorp.* 13; *res.* 40); respicientes *d e Orig.* (*int.* iv. 600, 644, 651) *Aug.* (i. 701, ii. 433, v. 544), contemplantes *g*; *gr.* σκοπούντων ἡμῶν *plur.*, σκοποῦντες D*FG; *deinde* + nostrorum *d*^{2}. > contemplantibus nobis non *Hieron.* (iv. 588). **quae** *pr.* (que MPWZ*): illa quae *Orig.* (*int.* iv. 600), ea quae *Orig.* (*int.* ii. 79, iv. 644, 651) *Hieron.* (iv. 588). set L^{2}. que *sec.* L^{2}MOPW. **sed quae non uidentur**: *om. Aug.* (v. 1208); + temporalia sunt P* (*sed expunct.*). **quae** (que MO*PW; ea quae *Orig. int.* iv. 651, *Aug.* viii. 83) **enim** (autem L^{2}; *om. Aug.*) = τὰ γάρ: quoniam quae *Orig.* (*int.* iii. 86, 889) *Ambr.* (*ps.* 118 *sade*; *myst.* 3; *sacr.* i. 3; *off. min.* ii. 10) *Aug.* (iv. 76). **quae enim uiden** *in ras. scr.* A; **sed qu. non uid. qu. enim uid.** *om.* L*. **temporalia** (-ria W*) = πρόσκαιρα: ad tempus *g** (+ temporalia *g*^{c}); mortalia *Priscill.* (*p.* 64 *ed. Schepss*). **sunt** *pr.* (= *gr.* FG): *om. d e Tert.* (*scorp.* 13) *can. Priscill.* xi (*uide supra p.* 21) *Orig.* (*int.* iv. 536). **quae** (que MW) **autem** (*in ras.* B; uero *Tert. Ambrst.*): nam quae *Priscill.* **uidentur** *quart.*: cernuntur *Ambrst.* eterna MW. **sunt** *sec. etiam Tert.* (*res.* 40) *Orig.* (*int.* iii. 86, iv. 536) *Ambrst. Aug.* (i. 749, iii. 2. 967, iv. 52, viii. 83): *om. Bentl. g r patres saepissime, cum graeco.* *Libere* > quae sperantur aeterna sunt quae au. uid. temp sunt *Orig.* (*int.* iv. 536).

V. 1. **enim**: autem P *Ambrst. Pel.* **quoniam**: quod S; quia *r Ambrst. Aug.* (v. 1352, vii. 351). **si**: etsi *Tert.* (*res.* 41) *Aug.* (v. 1352). **terrestris** (e *pr. sup. lin.* Z) **domus nostra huius habitationis** (ab. C, habitac. P) *codd. vg. uett. plur.* = *fere* ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους, *cf.* > terr. nos. do. hui. hab. *g*, terrena nos. do. (+ huius *Aug.* v. 1352) hab. *r Aug.* (v. 1352, vii. 351), terrena do. hui. hab. *Hieron.* (ii. 298): terrena do. nostri tabernaculi *Tert.* (*res.* 41), terrestris do. nostri corporis

Digitized by Google

huius habitationis dissoluatur
quod aedificationem ex deo
habeamus domum non
manu factam aeternam
in caelis
2 nam et in hoc ingemescimus
habitationem nostram
quae de caelo est superindui cupientes
3 si tamen uestiti
non nudi inueniamur.
4 Nam et qui sumus in tabernaculo
ingemescimus grauati
eo quod nolumus expoliari

Lucif. Cal., terrena do. nostra huius corporis *Cypr. App.* (*p.* 277 *Hartel*); *libere* 'terreni domicilii nostri *non sic ait* habere nos domum aeternam non manuf. in caelo' *Tert.* (*Marc.* v. 12). **dissoluatur** (desol. S; dissoluaetur Z*): *om.* D*; dissoluitur D^{mg} (desol.) *Lucif. Cal.*; resoluatur *r Cypr. App.*; destructa fuerit *Hieron.* **quod** *codd. vg. uett. plur., et* quia *Ambrst.* = ὅτι DEFG: *om. r Tert.* (*res.* 41) *Hieron. Aug.* (v. 1352, vii. 351) *cum gr. plur.* **aedificationem** (edif. MW; aedificac. P; aedificatione L) = οἰκοδομήν: habitaculum D *g*; habitationem *Cypr. App. Aug.* (iv. 324, v. 1306, 1331); *om. Tert.* (*res.* 41). **ex** (a *m bis*) **deo**: *om. Tert.* (*res.* 41) *Cypr. App.* **habeamus** *cum* ABFGH*Θ^{c}KMNVWZ *Bentl. Hieron.*: habemus CDH^{c}Θ*LOPSTU *cor. uat. vg. uett. Tert.* (*res.* 41) *Ambrst. Cypr. App. Aug.* (iii. 2. 678, iv. 153, 324, v. 1306, 1331, 1353, vii. 351) *Pel.* > hab. ex deo W *r Hieron. Aug.* **domum** *om. Cypr. App.* **manu factam** (*uno uerbo* DΘKSV^{c} *vg.*): manufactum U* (*ut udtur*), manu facta L*V*; factam *m* (*semel*); + sed DϚ. **aeternam** (et. MW): sempiternam *Hieron.* celis MW. *Disting.* aeternam in caelis *vg.* > in cae. aet. *Cypr. App.* *Lectiones codicis r ab hoc uersu usque ad* vi. 3 *ex paginis a Morin editis 'Revue Bénéd.'* xxviii, *p.* 222 *seq. dedimus; impressit etiam de Bruyne* (*Collect. Bibl. Lat., uol.* v, *p.* 25, *Romae* 1921).

2. **nam et**: nam *m* (*pp.* 429, 656); etenim D *g r Ambrst. Aug.* (iv. 153, v. 1331, 1353, vii. 351, x. 3) *Sedul. et gr.* καὶ γάρ; quia *Hil.* (*ps.* 142); *om. Hieron.* (ii. 299); + qui sumus tabernaculum (-lo *cor.*) T, + qui sumus in tabernaculo *t bis* (tabernaculo *eras. semel*), *ex u.* 4. **in** (*om.* P) **hoc**: in quo *Hieron.* (ii. 299); + ueteri tabernaculo *Hil.* **ingemescimus** (in *sup. lin.* T; ingemisc. O^{1}PW *vg. Tisch.*, ingemiscemus Z*) = στενάζομεν: gemimus *d e m Tert.* (*res.* 41); congemescimus *Hil.* **habitationem** (-cionem P, -tione L*) **nostram** (-trum U*) **quae** (que MW, qua A*): habitaculum nostrum quod *d e m r Orig.* (*int.* iv. 608) *Hieron.* (ii. 299) *Aug.*; domicilium nostrum quod *Tert.* (*res.* 41) *Hieron.* (ii. 437); habitaculo nostro quod *Ambrst.*; *gr.* τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τό. **de** (dae P): in S. celo M. **superindui** (ἐπενδύσασθαι): superinduere D *Tert.* (*Marc.* v. 12) *codd. ad Hieron.* (ii. 299), superinduer uel superindui *g*; superuestiri *m* (*bis*). **cupientes** (-tis Z*) = ἐπιποθοῦντες: desiderantes *Tert.* (*res.* 41) *Hil. Hieron.* (ii. 437, *et codd. ad* ii. 299). **habitationem . . . cupientes**: *tantum* desiderantes superindui *Hil.*

3. **si tamen**: siquidem *Tert.* (*res.* 41, 42; *Marc.* v. 12) *Ambrst. Hieron.* (vi. 251); si *tantum Quaestt. Uet. et N. T.* (47. 3); *gr.* εἴγε ℵCKLP, εἴπερ BDEFG; *deinde* + et *d r Tert.* (*Marc.* v. 12) *Aug.* (v. 1353, vii. 351) *cum graeco.* **uestiti** *codd. plur. vg. c f*, et* induti *r Ambrst. Hieron. Aug.* (iv. 153, v. 489, 1353, vii. 351, x. 3, 102) = ἐνδυσάμενοι *gr. longe plur.*: expoliati D *f*^{c} (*super* F^{gr} *scr.*) *g* '*alii codd.*' *ap. Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* v. 25) *Aug.* (v. 343) *Quaestt. Pel. Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 564 *comm.*), spoliati *d e m* (*pp.* 430, 656), despoliati *Tert.* (*Marc.* v. 12), exuti *Tert.* (*res.* 41, 42) = ἐκδυσάμενοι D*FG, *uide Tisch. T. G.* 8, *ad loc.*; *deinde* + et O^{c}WZ *cor. uat.* *c* Ϛ *edd. antt. Aug.* (iv. 153, v. 489), *non autem graeci.* inueniemur *Tert. Sedul., et ita Bentl.* (*gr. enim* εἴγε . . . εὑρεθησόμεθα). > inueniemur nudi *Tert.* (*res.* 42; *Marc.* v. 12).

4. **nam** (*in ras.* H) **et**: etenim D *g r Tert.* (*Marc.* v. 12) *Aug.* (iv. 153, v. 1353, vii. 351, x. 3, 682), *et gr.* καὶ γάρ; nam *Ambrst.* **qui sumus** (οἱ ὄντες), *cf.* qui simus *Tert.* (*res.* 42), nos qui sumus *Hieron.* (iv. 472): cum sumus D *Ambrst. Ambr.* (*ep.* 34), *cf.* participium cum simus *g*; dum sumus *Orig.* (*int.* iv. 597). **in tabernaculo** ACG*HΘ^{1}(*in ras. scr.*) PUZ*(*ut udtur*) *Tert.* (*res.* 42) = ἐν τῷ σκήνει ℵBCKLP *al. pler.*: in tabernaculo hoc *f cum gr.* DEFG *min.* ἐν τῷ σκήνει τούτῳ, *et* > in hoc tabernaculo MOS *vg. c Hieron.* (iv. 472, v. 55, 96), *et* ἐν τούτῳ τῷ σκ. 177; in tabernaculo isto G^{c}KVWZ^{2} *Bentl.*; in habitaculo hoc *g m Orig.* (*int.* iv. 597), in habitaculo isto *d e*, *et* > in hoc habitaculo FL; *cf. Hil.* (*ps.* 60) *Aug.* (v. 1117); in hac (hanc *r*) habitatione (-nem *r*) *r Aug.* (iv. 153, v. 1353, vii. 351, x. 3, 682); in hoc corpore T *t Ambrst. Pel.*, > in corpore isto D *Ambr.* (*ep.* 34); in isto tabernaculo corporis *Tert.* (*Marc.* v. 12); in hoc corpore in tabernaculo isto B; in hoc saeculo N. **ingemescimus** (ingemiscimus O^{1}PW *vg. Tisch.*, ingemiscemus Z*) = στενάζομεν, *cf.* congemescens *Hil.* (*ps.* 60): gemimus *m*, ingemimus *Tert.* (*Marc.* v. 12.) **grauati** (βαρούμενοι *plur.*, βαρυνόμενοι D*FG): ingrauati A*; aggrauati *Hieron.* (iv. 472, v. 55); praegrauati *Aug.* (x. 102); onerati *d e* (*inepte* operati); quod grauemur

Digitized by Google

sed superuestiri
ut absorbeatur quod mortale est a uita
5 qui autem efficit nos
in hoc ipsum deus
qui dedit nobis pignus spiritus.
6 Audentes igitur semper
et scientes quoniam dum
sumus in corpore
peregrinamur a domino
7 per fidem enim ambulamus
et non per speciem
8 audemus autem et bonam
uoluntatem habemus

Tert. (*Marc.* v. 12). **eo quod** (ἐφ' ᾧ) *etiam Aug.* (vii. 351): in eo quod *m*; quod *Tert.* (*res.* 42); in quo H *d e r Hil.* (*ps.* 64) *Aug.* (iii. 2. 641, iv. 153, 690, v. 1216, 1331, 1353, x. 3), *cf. Rom.* v. 12 in quo omnes peccauerunt = ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον. **nolumus** (nolomus P, nolum M*): nolimus D *Tert.* (*res.* 42). *Pro* eo q. nolumus *habet* nolentes *Tert.* (*Marc.* v. 12). **expoliari** (exsp. V^{c}) *etiam Aug.* (iii. 2. 818, v. 1216 *semel*, 1331, x. 3) = ἐκδύσασθαι: spoliari DH *g m Hieron.* (ii. 437, v. 492) *Aug.* (*saepius*), despoliari *Hil.* (*ps.* 64); exui *Tert. Ambrst.*; grauari *Pel.* set L; + potius *Tert.* (*res.* 42). **superuestiri** (-tire Z*; -titi H*) = ἐπενδύσασθαι: semper uestiri S; superindui *Iren.* (*Mass. p.* 279) *Tert. Ambrst. Hil.* (*ps.* 64; *non ps.* 60); + cupientes *m* (*ex u.* 2). **absorbeatur** (absoru. AMNP, obsorb. S, obsoru. H*; absorbeantur O^{c}) = καταποθῇ: deuoretur *Tert. Hieron.* (ii. 437). **quod** (id quod S) **mortale** (-li Z*) **est** *etiam Sedul.* (*semel*) = τὸ θνητόν *plur.*: mortale *d e r Iren.* (*Mass. pp.* 279, 309) *Tert.* (*res.* 42) *Hieron.* (ii. 437) *Aug.* (*semper*); mortalitas *Sedul.* (*semel*); mortale hoc D *g m Tert.* (*Marc.* v. 12) *Ambrst.*, *et* τὸ θνητὸν τοῦτο FG, *cf.* > hoc mortale *Hil.* (*ps.* 64). **a uita** (*etiam Iren. p.* 309): *om.* G; in uita F; ab immortalitate *Iren.* (*p.* 279).

5. *Uersum om.* U* (+ U^{1}). **qui** (quis L^{2}) **autem efficit** *plur.* = ὁ δὲ κατεργαζόμενος DEFG, *cf.* qui autem perficit D *g Iren.* (*Mass. p.* 309) *Ambrst.*, qui autem operatur *r* (*teste Morin*): qui autem effecit FO*Z*, qui autem perfecit *Sedul.*, qui autem operatus est *r* (*teste de Bruyne*) *Aug.* (x. 102), *et* ὁ δὲ κατεργασάμενος *gr. plur.* nus P. **deus** + est W *Ambrst.* **qui** *sec.* + etiam *Ambrst. cum gr.* ὁ καὶ δούς $ℵ^{c}D^{b}$EKL *al. pler. Iren.* (*gr.*, *non lat.*). **nobis**: uobis *cor. uat.* **pignus**: arram *m*, *cf. Aug.* (v. 1472); arrabonem *Tert.* (*Marc.* v. 12; *res.* 51; *Hermog.* 34) *sed forsan ex* i. 22; *gr.* ἀραβῶνα *uel* ἀρραβῶνα. **spiritus** (τοῦ Πνεύματος): spiritu F; spiritum P *r Ambrst. Aug.* (v. 823, 930, 1472, x. 1007). **pignus spiritus** *om.* S* (+ S^{1}).

6. **audentes** (audientes *lapsu* HLO*S*T^{c}WZϛ, gaudentes D) = θαρροῦντες: confidentes *r*, fidentes *Ambrst.*; confisi *Tert.* (*res.* 43). **igitur** (yg. C): ergo *cor. uat.* *r*; itaque *Tert.* (> itaque conf.). **et**: *in ras. scr.* O; *om.* 𝔖𝔈 *contra graecum et edd. antt.* **quoniam**: quod *d e Tert.*; quia *Ambrst.*; *om. Pel.* **semper . . . quoniam** *in ras. scr.* Θ. **dum** (dūm G*) *etiam Aug.* (viii. 789): cum D *g Tert. Ambr.* (*ps.* 38); quamdiu *Cypr. App.* (*p.* 277 *ed. Hartel*) *Hieron.* (i. 178) *Aug.* (*fere semper*) *Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 854); *om.* S*. *Pro* quon. dum *habent* dum enim *Orig.* (*int.* iv. 597, 609), quamdiu enim *Aug.* (ii. 138, iii. 2. 536, 694, iv. 123, 302, 881, viii. 760, x. 459), *et* quamdiu *tantum Hieron.* (i. 178) *Aug.* (iv. 357, 360, 427, 629, 908). **dum sumus** *etiam Lucif. Cal.* (*p.* 191 *ed. Hartel*): dum praesentes sumus *uoluit Bentl.*, cum inmoremur *Tert.*, quamdiu hic moramur *Hieron.* (i. 178); inmanentes *r*, hic manentes *Aug.* (v. 74), habitantes *Hieron.* (i. 800), inhabitantes *Ambrst.*, positi *Lucif. Cal.* (*p.* 297) *et gr. plur.* ἐνδημοῦντες; cum sumus uel peregrinantes *g*, *et* ἐπιδημοῦντες D*FG. **in** (*om. r* [*teste de Bruyne*] *et Aug.* v. 74) **corpore** (ἐν τῷ σώματι): in hoc corpore ϛ𝔖 *Ambrst. Ambr.* (*ps.* 38) *Aug.* (iii. 1. 659, iv. 123, 427, v. 195) *Cassiod.*, > in corpore hoc *Pacian.* (*serm. de bapt.* 6; > in corp. hoc sumus), in corpore isto D; in (+ hoc *cod.* z) saeculo *Cypr. App.* (*cf.* N *ad u.* 4). perigrinamur DS; peregrinemur *Tert.* **domino**: deo D *d e g cum gr.* D*FG.

7. **per fidem** (-de F) = διὰ πίστεως: ex fide *Lucif. Cal.* (*p.* 191 *ed. Hartel*). **ambulamus** (hamb. C; ambulemus K) = περιπατοῦμεν: incedimus *Tert.* (*res.* 43). **et** (aut N^{c}) *codd. vg. c f g Aug.* (v. 145) *cum gr.* FG: *om. Bentl. d e r patres* (*fere semper*) *cum gr. plur.* **non**: nondum *Aug.* (*tantum* iii. 2. 160, v. 1435, x. 87, 123).

8. **audemus** (-imus P, -iemus D) = θαρροῦμεν *gr. plur.*, *cf.* confidimus *r Aug.* (iv. 1268): fidentes *Tert.* (*res.* 43), *et* θαρροῦντες ℵ 80. **autem et** (δὲ καί *plur.*): ergo et D *Ambrst. Ambr.* (*ps.* 38; *exhort. uirg.* 9; *ob. Theod.* 31) *Sedul.*, *et* οὖν καί FG 17; ergo uel autem et *g*; etiam *d e Lucif. Cal.* (*p.* 191 *ed. Hartel*), καί 3. 33. 67**. 73 *etc.* **bonam uoluntatem** (uolumt. C, uolont. P) **habemus** (*in ras. scr.* F^{c}) = εὐδοκοῦμεν, *cf.* consentimus D f^{o} (*super* F^{gr} *scr.*) *g Ambrst. Ambr.* (*exhort. uirg.* 9; *ob. Theod.* 31), confidimus *Ambr.* (*ps.* 38), bene arbitramur *r Aug.*: bonam uoluntatem habentes F* (*ut udtur*) *Lucif.*, uoluntatem habentes *d e*, bonum ducentes *Tert.* (*res.* 43). perigrinari DS, perigrinare *d.* **a**: de D *g Ambr.* (*exhort. uirg.* 9; *ob. Theod.* 31) *Sedul.*; *om. Ambr.* (*ps.* 38) *cum gr.* ℵ* *min.* corpori A*.

Digitized by Google

magis peregrinari a corpore
et praesentes esse ad deum
9 et ideo contendimus
siue absentes siue praesentes
placere illi.
10 Omnes enim nos manifestari
oportet ante tribunal christi
ut referat unusquisque

---

et *sec.* + ad f^{c} (*super* F^{gr} *scr.*). **praesentes** (prc. MOPSUWZ) **esse** = ἐνδημῆσαι : adesse *g Orig.* (*int.* iv. 597, 609) *Ambr.* (*ps.* 38; *ep.* 34; *exhort. uirg.* 9; *ob. Theod.* 31); inmorari *Tert.* (*res.* 43); inmanere *r Aug.* (iv. 1268). **ad** : a Z*. **deum** *cum* ADGHLMOPSWZ* *Ambrst. et gr.* D 17 : dominum BCFΘKNTUVZ^{c} *vg. Bentl. Tisch. c d e f g r patres plur. et gr. longe plur.* *Libere* boni ducere abesse potius a corpore et esse cum domino *Tert.* (*Marc.* v. 12), peregrinandum a cor. et cum christo manendum esse *Hil.* (*ps.* 118 *gimel*), cupimus enim egredi de cor. et habitare cum chr. *Hieron.* (ii. 299); magis autem uolumus exire de cor. et esse cum domino *Hieron.* (i. 800).

9. **et ideo** (idō L): *om.* **ideo** *d e Lucif. Cal.* (*p.* 191 *ed. Hartel*); qua propter *Hieron.* (vii. 678); propter quod *Orig.* (*int.* iv. 662); > propter quod et *Hieron.* (ii. 299), ideo et *g*; *gr.* διὸ καί. **contendimus** (φιλοτιμούμεθα): gestimus *Tert.* (*res.* 43), connitimur *Orig.* (*int.* iv. 609) *Ambr.* (*ps.* 38; *ob. Theod.* 31), coniicimur *g*, conamur *Ambr.* (*exhort. uirg.* 9), studemus *Orig.* (*int.* iv. 662), studiosissime nitimur *Hieron.* (ii. 299), ambimus *r Aug.* (iv. 1268). **siue absentes siue praesentes** (pre. LMOPSUWZ) = εἴτε ἐκδημοῦντες εἴτε ἐνδημοῦντες *gr. min.* 3. 39, *cf.* siue peregrinantes siue inmorantes *Tert.* : > siue praes. siue abs. *d e Orig.* (*int.* iv. 662) *cum gr. paene omn.* εἴτε ἐνδ. εἴτε ἐκδ., *cf.* siue praes. siue peregrinantes *Ambrst.*, siue inmanentes siue peregrinantes *r Aug.*, siue in corpore siue extra corpus *Hieron.* (ii. 299); *libere* siue in praesenti siue in futuro *Hieron.* (vii. 678). **placere** (-ri P) **illi** (ei *Orig. int.* iv. 609): placentes illi esse *r* (*ut udtur*) *Aug.*, placentes illi sitis *g*, *et gr.* εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι; placibiles deo esse *Tert.*, placere deo *Hieron.* (ii. 299).

10. **omnes** (-nis Z*) **enim** : *om. Pelagiani ap. Aug.* (x. 469); nam omnes *d e Lucif. Cal.* (*p.* 191 *ed. Hartel*); *om.* **enim** *patres saepius* (*ad init. pericopes*). **nos** (nus P; uos *d e*; *om. Ambr. exhort. uirg.* 9) **manifestari oportet** (hop. C; oportit Z*) = ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ : > nos op. man. D *Ambr.* (*laps. uirg. cons.* 9) *Lucif.*, nos oportere man. *Tert.* (*Marc.* v. 12), > oportet nos man. *Pelagiani ap. Aug.* (x. 469), > man. nos oportet *Tert.* (*res.* 43) *Hieron.* (ii. 363); repraesentari nos op. *Ualentinus ap. Aug.* (ii. 797); nos op. adesse *Ambr.* (*ep.* 34), nos op. assistere *Hieron.* (v. 892), *cf.* > op. nos ante trib. chr. assistere *Ambr.* (*ps.* 118 *res*); > op. nos exhiberi *Aug.* (v. 1356); > op. nos exhiberi omnes *Aug.* (iii. 2. 466), > op. nos omn. exh. *Aug.* (v. 232); omnes op. exh. *Aug.* (iii. 2. 178), > op. omn. exh. *Aug.* (iv. 290); nos stare op. *Orig.* (*int.* iv. 484) *Sedul.* (*ad Rom.* ii), > op. nos stare *Ambr.* (*ps.* 1); adstabimus *Aug.* (iv. 1009, v. 782, vi. 129, 130, 238, 515, x. 805), stabimus *Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 444, 692), *forsan ex Rom.* xiv. 10 πάντες γὰρ παραστησόμεθα κ.τ.λ. **ante tribunal** (ἔμπροσθεν τοῦ β.): ad trib. *Ambr.* (*ep.* 34); pro tribunali *Tert.* (*res.* 43). **christi** : christi iesu *Tert.* (*res.* 43); dei *Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 692), *ex Rom.* xiv. 10; + et stare *Aug.* (iv. 290). **ut** + illic *Aug.* (iii. 2. 466, iv. 290, 1009, v. 1356). **referat** (reff. O'S; uir eferat H* *pro* ut referat) *etiam Tert.* (*res.* 60) *Ambr.* (*laps. uirg. cons.* 9) *Aug.* (vi. 238, x. 805) = κομίσηται : ferat P *d e r* (*ut conicit de Bruyne*) *Lucif. Aug.* (vi. 129, 130, 515, x. 805, 1093); recipiat *r* (*ut conicit Morin*) *Tert.* (*Marc.* v. 12) *Orig.* (*int.* iv. 662, 664) *Ambrst. Ambr.* (*ps.* 1; *ps.* 118 *res*) *Zeno* (i. *tr.* 16) *Hil.* (*ps.* 69 recipere) *Hieron.* (i. 1093, ii. 363, vii. 254) *Aug.* (*saepius*) *Ualentinus ap. Aug.* (ii. 767) *Iulianus ap. Aug.* (x. 1093, 1362) *Pel. Cassiod.* (*bis*), *cf.* percipiet *Hil.* (*ps.* 57); reportet *Tert.* (*res.* 43) *Cypr.* (*test.* ii. 28, iii. 56) *Orig.* (*int.* iv. 484, 600) *Ambr.* (*exhort. uirg.* 9) *Hieron.* (v. 892) *Pelagiani ap. Aug.* (x. 469, 678, 929) *Sedul.* (*ad Rom.* ii); recipiat uel reportet *g*. **unusquisque** (hun. C): quisque *Tert.* (*res.* 60) *Aug.* (vii. 462); + nostrum *Ualentinus ap. Aug.* (ii. 797). > unusqu. reportet *Tert.* (*res.* 43), > qu. referat *Tert.* (*res.* 60). **propria corporis** (-pus P^{c}) = τὰ ἴδια τοῦ σώματος *Orig.* (*bis*) *Thdrt.*, *uide Tisch. T.G.* 8 *ad loc.*: + sui $DL^{2}OS$ *Cypr.* (> sui cor. prop.) *Ambr.* (*laps. uirg. cons.* 9) *Hieron.* (i. 1093, v. 892), *Aug.* (x. 678 *semel*) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1362) *Sedul.* (*ad Rom.* ii), *cf.* cor. sui merita *Zeno*; quae per corpus f^{c} (*super* F^{gr} *scr.*) *Tert.* (*res.* 43) = ἃ διὰ τοῦ σώμ. D*FG, *cf.* τὰ διὰ τοῦ σώμ. *gr. plur.*, *et* facta corporis *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *in lemm.* (*et in comm. diserte* '*non dixit* facta carnis . . . *sed* facta corporis'); per corpus *Tert.* (*res.* 60) *Orig.* (*int.* iv. 662), in carne *Hil.* (*ps.* 57; *ps.* 69); *om. plane* P* *Ambr.* (*ps.* 118 *res*) *Aug.* (x. 678 *semel*) *cum gr.* L; *uide infra.* **prout** (prohut C) **gessit** (gesit S) *etiam Tert.* (*res.* 60) *Aug.* (x. 678 *bis*) *Ualentinus ap. Aug.* (ii. 797) = πρὸς ἃ ἔπραξεν *plur.*: secundum quae egit *Cypr.*, secundum (+ ea *Zeno*) quae gessit *Tert.* (*res.* 43) *Zeno*; secundum (+ dñm *e*) quod gessit *d e Lucif. Ambr.* (*laps. uirg. cons.* 9) *Pelagiani ap. Aug.* (x. 469); sicut gessit *Ambr.* (*exhort. uirg.* 9) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1093); quae gessit *Hieron.* (v. 892); quod gessit

Digitized by Google

propria corporis prout gessit
siue bonum siue malum.
11 Scientes ergo timorem domini
hominibus suademus
deo autem manifesti sumus
spero autem et in conscientiis
uestris manifestos nos esse.
12 Non iterum nos commendamus
uobis
sed occasionem damus uobis
gloriandi pro nobis
ut habeatis ad eos qui in facie
gloriantur et non in corde
13 siue enim mente excedimus
deo siue sobrii sumus uobis
14 caritas enim christi urget nos
aestimantes hoc
quoniam si unus pro omnibus
mortuus est
ergo omnes mortui sunt
15 et pro omnibus mortuus est
ut et qui uiuunt iam non sibi uiuant
sed ei qui pro ipsis mortuus est
et resurrexit.

Ambr. (*ps.* 118 *res*). *Pro* **propria corporis prout gessit** (τὰ ἴδια τοῦ σ. πρὸς ἃ ἔπραξεν) *habent* quae per corpus gessit *Hieron.* (vii. 254) *Aug.* (iii. 2. 466, iv. 290, v. 1248), quod p. c. gessit *Aug.* (v. 1356), quae p. c. admisit *Tert.* (*Marc.* v. 12), quae gessit p. c. *Hieron.* (ii. 363), quae gessit in corpore *Aug.* (iii. 2. 172) = ἃ διὰ τοῦ σώμ. ἔπραξεν D*FG; secundum ea quae per cor. gessit *r* (*ut udtur*) *Aug.* (ii. 806, iii. 1. 223, iv. 1009, v. 782, vi. 129, 130, 238, 515, vii. 462, x. 805, 1093) = πρὸς ἃ διὰ τοῦ σώμ. ἔπρ. *Athan.* 77, πρὸς ἃ ἔπρ. διὰ τοῦ σώμ. *Caes.* 141, *Bas.* 3. 289 *ap. Tisch. T. G.* 8. **siue**: *pr. om. Tert.* (*res.* 43); seue *sec.* H. bona *et* mala *Orig.* (*int.* iv. 662, 664) *Cypr. Zeno Ambrst. Hil.* (*ps.* 57; *ps.* 69) *Hieron.* (v. 892, vii. 254).

11. *Uersus* 11–13 *arcte in ras. scr.* K. **ergo**: igitur *d e r Ambrst.*; autem B. **timorem**: nomen K. hominibu^{s} V; omnibus S. suadeamus U*. **autem** *pr.*: enim OW. **manifesti sumus** (πεφανερώμεθα): manifestati sumus DZ* *r* (*ut udtur*) *Aug.* (iii. 2. 945). **et** *om.* N*. conscienciis P. **uestris**: is *in ras. scr.* T. manifestatos *Sedul.* **nos**: non O*. > nos manifestos *g.*

12. **non** *pr.* + enim *Bentl.* *cum gr.* D^{c}EKL *al. pler.* **nos** (nus P): *om.* S; nosmetipsos L *f r Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 565). conmendamus S. > comm. nos BP *vg.* (*non cor. uat.*), > comm. nosmetipsos *f.* **uobis** *pr. om.* N. set L. occassionem DHOS *g*, hoccasionem C; occasione M, occansione F; occasioni *cor. uat.* **damus**: dantes *d e g r*, *et gr.* διδόντες. **uobis** *sec.*: *om.* F; nobis *d e cum gr.* B*. > uobis damus D. **pro** (de *Ambrst.*) **nobis** (is *in ras. trium litt.* L) = ὑπὲρ ἡμῶν *plur.*: pro uobis Z *g*, *et* ὑπὲρ ὑμῶν ℵB 17. **ut**: + nos D; + aliquid *Ambrst.* **habeatis** + uos *Sedul.* **ad**: aduersus *Ambrst.* faciae CZ*; faciem HMO*P *Sedul.* **gloriantur**: glorificantur uel glorificantes *g.* **et** *om.* L*.

13. **mente excedimus** (excid. BFGHΘLO* *Pel.*, excidamus P, excediamus M*): mente excessimus *Aug.* (iii. 1. 677, iii. 2. 352, iv. 146, 392, 1155, vi. 274, viii. 240, 247) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 25); *gr.* ἐξέστημεν. > excidimus mente *d e.* **sobrii** (sobri O*, subrii B*Z*) **sumus** = σωφρονοῦμεν: sanum sapimus *Ambrst.*; temperantes sumus *Aug. Sedul.*

14. kcaritas C, charitas *vg.* **urget** (urguet G^{1}ΘKLNTUZ*, hurguet C) = συνέχει: compellit *Aug.* (iv. 146, vi. 274, viii. 224, 240, x. 25) *Capreolus.* nus P. **aestimantes** (est. LMP, ext. C): existimantes W; indicantes BDF^{mg}Θ^{mg} *d e g Ambrst.* (> hoc iudic.) *Aug.* (vi. 274, viii. 224, 240, x. 25) *Capreol. Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 566) *et gr.* κρίναντας; aestimantes indicantes H; *inc. libere* scimus enim *Aug.* (x. 688). *Inc. u.* 15 **aestimantes** *Tisch. cum Tisch. T. G.* 8 *et Lachm.* **quoniam**: quod D *g Ambrst.*; quia *f Aug.* (vi. 274). **si** *codd. plur. vg. c f Aug.* (x. 1023) *cum gr.* ℵ^{c}C* *al. sat. mul.*: *om.* D *d e g Aug.* (vi. 274, x. 25 *codd. plur.*, 665, 671, 676, 688, 710, 904, 1005) *Pel. et gr. plur.*

15. **et** *pr.*: ideo *Aug.* (i. 194). omnes LN* (*ut udtur*). **mortuus est** *pr.*: + unus D, *ex u.* 14; + christus BKN^{c}VWZ^{c} *vg.* (*non cod. caraf.*) *cor. uat.* (*sed pergit 'grecus non habet* christus') *f g r Ambrst. Aug.* (x. 25) *Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 566) *et gr.* FG *min.*; *cf.* > chr. mort. est *Aug.* (i. 194), > chr. est mort. *Ambr.* (*de excessu fratr. Sat.* i. 2). **et pro omn.** *etc. cum praecedd. coniungit Aug.* (x. 665, 710, 967, 1005, 1018, 1228, 1330). **ut** *om.* F*. **et** *sec. om.* CTW *Bentl. d e g r Hieron.* (i. 1091) *Aug.* (*semper*) *Uigil.* (*trin.* xii) *cum graeco.* **qui uiuunt** (uibunt T; uiunt AM*S*): uiuentes *g.* **iam** *om. d e* (*sed gr.* μηκέτι). > non iam *g.* **sibi** + ipsi *d e.* > non si. iam *Aug.* (ii. 373). **uiuant** (ua *in ras.* U; uiuiuant C): uiuunt *f*, uiunt S*. set L. **ei**: et M; e^{i} O*; deo O^{c}; illi *Cypr.* (*Fort.* 6 *cod.* s); *om. g.* **qui** *sec. om. g.* **pro** *sec.*: + ei *g*.* **ipsis**: illis *d e Hieron.* (i. 1091); eis *g Cypr.* (*cod.* s); omnibus *Aug.* (v. 183, 899, x. 688) *et* πάντων (*pro* αὐτῶν) *min.* 44. 47. 74. 113 *etc.* **mortuus est** *sec.*: mortuo *g* (*et* + id est christo). > mort. est pro omn. *Aug.* (v. 183). **surrexit** *d e*; resurgenti *g.*

Digitized by Google

16 Itaque nos ex hoc neminem nouimus
secundum carnem
et si cognouimus secundum
carnem christum
sed nunc iam non nouimus
17 si qua ergo in christo
noua creatura
uetera transierunt
ecce facta sunt noua
18 omnia autem ex deo
qui reconciliauit nos sibi
per christum
et dedit nobis ministerium
reconciliationis
19 quoniam quidem deus erat in christo
mundum reconcilians sibi

---

16. **itaque**: igitur *d e*. nus P. **ex hoc** (ἀπὸ τοῦ νῦν) *codd. paene omn.* (> ex h. nos N*) *vg. c f Ambrst.* (+ tempore) *Ambr.* (*ep.* 39), *cf.* a modo *d e r Aug.* (viii. 221, 223, 224, x. 25), ex hoc uel a nunc *g*: *om.* A*F*L* *Hieron.* (iv. 657) *Faustus ap. Aug.* (viii. 217) *Pel.* > nem. ex hoc temp. *Ambrst.* > nem. nou. ex hoc *Ambr.* (*ep.* 39). saecundum *pr.* S. **et si** = καὶ εἰ FG: > εἰ καί ℵ*BD* 17. 39; εἰ δὲ καί ℵ^cC^2D^bELP *al. pler.*; nam et si B, et si enim *Hieron.* (i. 326, v. 532); *deinde* + aliquando *Orig.* (*int.* iii. 35), *uide infra.* **cognouimus** (ἐγνώκαμεν) *codd. vg. uett.*, agnouimus *Orig.* (*int.* iv. 467): noueramus *r Hieron.* (i. 326, v. 486, 532, vii. 213, 639) *Aug.* (*saepius*) *Uigil.* (*Uarim.* i. 56) *Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 1106); + quondam *Hieron.* (i. 326). **secundum** *sec.* (saec. S): iuxta *Hieron.* (iv. 657). **christum** (iesum *Hieron.* i. 326; iesum christum *Hieron.* vii. 213): + aliquando *Orig.* (*int.* iii. 64, 913). **secundum carnem christum** *hoc ordine codd. vg. uett. plur. cum gr. plur. et Aug.* (iii. 2. 729), *cf.* > sec. carn. cognou. chr. *Ambr.* (*luc. l.* vii. 8): > chr. sec. carn. *d e Orig.* (*int.* ii. 79, iii. 35, iv. 467) *Hieron.* (v. 532) *Aug.* (iii. 1. 17, iii. 2. 282, 732, v. 477, 691, viii. 222) *Uigil. Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 1106), > iesum sec. carn. *Hieron.* (i. 326), *et* ies. chr. sec. carn. *Hieron.* (vii. 213), chr. aliquando sec. carn. *Orig.* (*int.* iii. 64), *cf.* > chr. aliq. sec. carn. cognou. *Orig.* (*int.* iii. 913), chr. sec. carn. antea noueramus *Hieron.* (vii. 639); > Χρ. κατὰ σάρκα DE. **sed** (set L; *om. Ambrst.*) **nunc iam non** (*om.* N*) = ἀλλὰ νῦν οὐκέτι: *om.* **iam** O, *om.* **nunc** *Aug.* (iii. 1. 17); > s. iam nunc non *Hieron.* (v. 486, 532) *Aug.* (v. 477, viii. 222, 224), > s. nunc non iam *g*; nunc autem iam non *Ambr.* (*luc. l.* vii. 8); s. nunc nequaquam *Cassiod.* (= *P. L.* lxix. 1206). **nouimus** (o *in ras.* S): cognoscimus *Orig.* (*int.* iii. 913) *Cassiod.* (= *P. L.* lxix. 1206) *et gr.* γινώσκομεν; + eum *Hieron.* (i. 326, v. 486, vii. 213) *et* > iam eum (istum *Sedul.*) non nouimus *Sedul. Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 1106); + secundum carnem *d e g et gr.* DEFG, + eum sec. carn. *Hieron.* (v. 532), + eum secundum carnem esse D. *Libere* nunc enim sec. carn. iam non nou. chr. *Ambr.* (*spir.* iii. 17; *incarn. domin. sacr.* i. 5; *fid. res.* ii. 91), *cf. Aug.* (ii. 487, 495).

17. **si qua** (siqua 𝔗) **ergo**: *om.* **ergo** D* *Uict. Af.* (*c. Arium* i) *Ambr.* (*ep.* 39 si quis) *Hieron.* (iv. 806, 826); si qua igitur H *Aug.* (iii. 2. 978, iv. 660, viii. 224, 319, x. 25); itaque si qua *d e g*, igitur si qua *r*; quare si qua est *Ambrst.*; *gr.* ὥστε εἴ τις. *Libere* omnis in chr. *etc. Ambr.* (*sacr.* iv. 4). **creatura** (κτίσις): conditio *Tert.* (*ieiun.* 14; *Marc.* v. 12); + est *Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 737). *Distinximus* **si qua ergo in christo: noua creatura: uetera transierunt: ecce** *cum* A: *contra* si qua ergo in christo noua creatura, uetera transierunt: ecce 𝔖ℭ *fere cum* NOSUW *f g*, si qua ergo in christo noua creatura: uetera transierunt, ecce 𝔗𝔐, *et ita legisse uidentur Tert.* (> si noua conditio in chr. *ieiun.* 14; si qua ergo conditio noua in chr. *Marc.* v. 12) *et Aug.* (*cf.* si enim iam sumus in chr. noua creatura, tamen eramus filii irae x. 129). **transierunt** + et W *cor. uat.* c *Ambrst. Hil.* (*trin.* x). > trans. uet. *Ambr.* (*ep.* 46; *ep.* 60). **ecce**: et *Ambr.* (*ep.* 46) *Hieron.* (i. 514). > ecce uet. trans. *Orig.* (*int.* ii. 85) *Hil.*, > ecce trans. uet. *Priscill.* (*p.* 72 *ed. Schepss*; *deinde* + et). **facta sunt** (*om.* B) *sine addit. codd. plur. uett. et Ambr.* (*ep.* 60) *Hil. Hieron.* (iv. 806) *Aug.* (iv. 315, 660, 745, v. 33, viii. 319, x. 25) *cum gr.* ℵBCD*FG 67**: + omnia D *vg. Orig.* (*int.* ii. 85) *Hieron.* (i. 514, ii. 296, iv. 66, 588, 826, vii. 532) *Aug.* (iii. 2. 978, v. 410, viii. 224) *Priscill. Sedul. Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 282, 737) *cum gr.* D^{b et c}EK LP *al pler.*; *cf.* > omnia facta sunt noua *Ambrst.*, > facta sunt noua omnia L^2, > omnia noua facta sunt *Ambr.* (*ep.* 46), *cf. Cassiod.* (= *P. L.* lxix. 926 omn. no. ex deo sunt fa.), > no. fa. sunt omnia *Tert.* (*Marc.* v. 12) *Aug.* (v. 756).

18. **omnia autem ex deo** (a deo *Hil. trin.* viii): gratias autem deo D, *cf. Sedul. comm.* '*gratias autem deo cum non a nobis sit tam magnum beneficium*'. **qui reconciliauit** (-bit *r*; reconliauit O*): reconciliante uel re *g**, qui reconciliauit uel reconciliante uel re *g*^1; *gr.* τοῦ καταλλάξαντος; qui reformauit *codd. ap. Ambrst.* **nos**: uos *codd. ap. Ambrst.* > nos reconciliauit *vg. edd. antt.* > per christum nos reconciliauit sibi *Priscill.* (*can.* lxx, *uide supra p.* 29). **dedit** + uel dante *g*. nubis P. misterium T, mysterium F^c. reconciliacionis P.

19. **quoniam quidem**: quoniam *tantum Uigil.* (*trin.* iii) *Sedul.*, quia *Orig.* (*int.* iv. 636) *Aug.* (iii.

Digitized by Google

non reputans illis delicta ipsorum
et posuit in nobis uerbum
reconciliationis
20 pro christo ergo legationem
fungimur tamquam deo
exhortante per nos
obsecramus pro christo
reconciliamini deo
21 eum qui non nouerat peccatum
pro nobis peccatum fecit
ut nos efficeremur iustitia
dei in ipso
VI. 1 adiuuantes autem et exhortamur
ne in uacuum

---

2. 260), quemadmodum quia *r Aug.* (x. 25); *gr.* ὡς ὅτι. **christo**: christum Θ*. > in christo erat *Hil.* (*ps.* 67; *ps.* 122; *trin.* iv, *non autem trin.* viii). **mundum**: saeculum *d e.* reconlians P. **non** *om.* S*. repotans Z. de||licta M, dilicta DS*, delecta P. **ipsorum**: eorum *d e r Aug.* (iv. 745, x. 25) *Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 445). **et posuit** (poss. S): et ponens *g r* (*ut udtur*) *Ambrst. Aug.* (iv. 745, v. 963, x. 25) *et gr.* καὶ θέμενος; qui posuit *Orig.* (iv. 636). **uerbum reconciliationis** (reconliaciationis *lapsu* P) = τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς: euangelii uerbum reconciliationis *f*^c (*super* F^gr *scr.*) *g et* τοῦ (*om.* FG) εὐαγγελίου τὸν λόγον τῆς καταλλ. D*EFG; aeuanguelium uerbum reconciliationis D, adnuntiationem uerbum reconciliationis *d e.*

20. *Cum praecedd. coniungunt* reconciliationis pro christo · ergo leg. *etc.* GN*, *cf.* reconciliationis pro christo pro quo leg. *Ambrst.* (*et ad Rom.* i. 15, I *Cor.* xii. 28) *Pel.*; *sed* reconciliationis Pro xpisto pro quo leg. DN^c, reconciliationis pro quo christo leg. *d e*, reconciliationis quod pro christo leg. *g*; *graeci plur.* καταλλαγῆς. ὑπὲρ Χρ. οὖν πρεσβ., *sed* καταλλαγῆς. ὃν ὑπὲρ Χρ. πρεσβ. D*FG. **ergo**: enim H; *om. Aug.* (ii. 450); D *uett.*, *uide supra.* **legationem** *cum* ACFGHΘ*KLNPSTZ* *g r*: legatione BD(lig.)Θ^cMOUVWZ^c *vg. c d e f.* funguimur D, fugimur O*. tanquam KWϚ. **deo** *pr.*: ā dō *g.* exortante CDLN*OPST; hortante *Aug.* (v. 726). **per nos** (nus P): pro nobis S. **obsecramus** (obsegramus Z*, obcramus M*) *etiam Hieron.* (vii. 751), *cf.* oramus D, rogamus *Orig.* (*int.* iv. 535, 636, 675) *Hieron.* (vii. 458, 727), precamur *Hieron.* (i. 80, v. 568) = δεόμεθα *gr. plur.*, *et* obsecro uos *Hieron.* (v. 929): obsecrantes *d e Pel.*, orantes *Ambrst. Hil.* (*trin.* x), exhortantes *Aug.* (v. 1503), orantes uel obsecrantes *g*, *et* δεόμενοι D*FG. **pro christo** *sec.*: per christum D *g Hil. Hieron.* (v. 929), *sed gr. omn.* ὑπὲρ Χριστοῦ. **reconciliamini** *etiam r* (*teste Morin*) *Orig.* (*int.* iv. 535, 675) *Hieron.* (i. 80, v. 568, vii. 458, 727, 751) *Aug.* (x. 269) = καταλλάγητε *gr. plur.*: reconciliari DFN *d e g r* (*teste de Bruyne*) *Hil. Ambrst. Hieron.* (v. 929) *Aug.* (ii. 450, iii. 2. 573, iv. 745, v. 726, 1503, vi. 212, viii. 679 *codd.*, x. 25, 458, 775) *Pel. et* καταλλαγῆναι D*FG.

21. **eum**: is '*mendosi codd.*' *ap. Aug.* (vi. 212), *cf. Maximinum Arianum ap. Aug.* (viii. 663, 679) 'quoniam christus cum peccator non esset (> non es. pecc. 663) peccatum pro nobis fecit' *sed respondet Augustinus* (679) '*lege diligentius et, ne forte mendosum incurreris codicem, aut latinus interpres errauerit, graecum inspice, et inuenies non christum pro nobis fecisse peccatum, sed a patre deo ipsum factum esse peccatum, id est sacrificium pro peccato. ait enim apostolus*, obsecramus pro christo reconciliamini deo: eum qui non nouerat peccatum pro nobis peccatum fecit'; *deinde* + enim *Ambrst. cum gr.* ℵ^cD^cEKLP *al. pler.* **qui** *om.* O*. *Pro* **eum qui** *habent* qui cum *Orig.* (*int.* iv. 541) *Hieron.* (v. 815, vi. 482), cum (*sine* qui) *Hieron.* (v. 118), qui (*sine* cum) *Ambr.* (*spir.* i. 9). **non nouerat** *etiam Hieron.* (iii. 451): non cognouit *Hil.* (*trin.* x) *Ambr.* (*interp. Iob et Dau.* iv. 27; *luc. l.* ii. 83; *ep.* 21; *spir.* i. 9; *cf. apol. proph. Dau.* i. 10), non cognouisset *Hieron.* (v. 815, vi. 482), *cf. Orig.* (*int.* iv. 605); nesciebat *Quaestt. Uet. et N. T.* 77 *et* 116 (> pecc. nesc.), *cf. can. Priscill.* xvi (*uide supra p.* 22), nesciuit *Orig.* (*int.* iii. 874); non fecit *Ambr.* (*poen.* i. 3), non fecerat *Hieron.* (vii. 333), non fecisset *Orig.* (*int.* iv. 541), non fecerit *Orig.* (*int.* iv. 547) *Hieron.* (v. 118) *Iouinianus ap. Aug.* (x. 78), *contra graecum. Pro* **eum qui non nou.** *habet* non cognoscentem *g*; *et gr.* τὸν μὴ γνόντα. > pecc. non cognouit *Ambr.* (*ep.* 21; *spir.* i. 9), > pecc. non cognouisset *Hieron.* (v. 815), > pecc. non fecisset *Orig.* (*int.* iv. 541, *cf.* 547); *deinde* + sed *Ambr.* (*Spir.* i. 9) **nobis**: uobis H. **peccatum** *sec. om.* P*. > pecc. pro nobis *Orig.* (*int.* iv. 541) *Aug.* (iii. 2. 573, viii. 266, 270). **fecit** (ἐποίησεν): factus est UZ* *f** *Orig.* (*int.* iv. 541, *cf.* 547) *Ambr.* (*semper*) *Hieron.* (v. 118). *Libere* peccati nescium pater facit esse peccatum *Hil.* (*ps.* 68). nus P. **efficeremur** (efficemur M*, effieremur S*) *etiam Maximin. ap. Aug.* (viii. 663) = γενώμεθα: essemus D *g Ambrst. Ambr.* (*semper*) *Sedul.*; simus *r* (*ut udtur*) *Aug.* (*semper*) *et* γινώμεθα *min. uix mul.* iusticia PW. **dei**: *om.* S; deo U*. **in** (*om.* H*) **ipso**: in illo H *d e Ambr.* (*ps.* 118 *sade*; > in illo ess. iust. dei); per ipsum *Ambrst.* (*comm.*, *non lemm.*).

VI. 1. **adiuuantes** (adiub. MT, adiou. P) = συνεργοῦντες: cooperantes *Aug.* (x. 25), cooperantes uel adiuuantes *g*; praecipientes *Aug.* (v. 1312, 1374, x. 212). **autem**: *om.* L; + simul D.

Digitized by Google

gratiam dei recipiatis
2 ait enim
tempore accepto exaudiui te
et in die salutis adiuuaui te.
Ecce nunc tempus acceptabile
ecce nunc dies salutis
3 nemini dantes ullam
offensionem
ut non uituperetur
ministerium nostrum
4 sed in omnibus exhibeamus
nosmet ipsos sicut dei
ministros
in multa patientia
in tribulationibus
in necessitatibus
in angustiis 5 in plagis
in carceribus in seditionibus
in laboribus in uigiliis
in ieiuniis 6 in castitate
in scientia in longanimitate
in suauitate in spiritu sancto

---

et (*cum gr. longe plur.*): *om.* KLOPSVWZ[c] *vg. cor. uat. c Aug.* (v. 1312, 1374) *Pel. et gr. min.* 3. 17. 26. 37. 39 *etc.* **exhortamur** (exort. A*C MN*OST) *codd. plur. vg. c f et gr. plur.* *παρακαλοῦμεν*, *cf.* obsecramus *Ambrst. Sedul.*, rogamus *r Aug.* (v. 1312, 1374, x. 25, 212, 724): exhortantes B (-tante) *d e*, *et* obsecrantes D *g*, *et* *παρακαλοῦντες* D*E*FG. graciam P; gratia AFLOZ*. **recipiatis**: excipiatis *d e Pel.*, suscipiatis *r* (*teste de Bruyne*) *Aug.* (x. 25, 212, 724, *cf.* 1047), recipiatis uel excipiatis *g*; *deinde* + uos *g*; *gr. enim* *μὴ* . . . *δέξασθαι ὑμᾶς* (*sed om.* *ὑμᾶς* D*).

2. *Uersus lunulis includitur in* [illegible]. **ait** (dicit *r Aug.* x. 25) **enim tempore**; > tempore enim inquit *d e Sedul.*, > tempore enim dicit (+ in esaia *mg.*) *g*, *cum gr.* D*FG; in essaia enim ait tempore enim inquit D; in tempore *tantum Ambrst.* **accepto**: acceptabili D *g r* (*ut udtur*) *Hieron.* (vi. 635) *Aug.* (ii. 666, x. 25, *cf.* iii. 2. 759) *Sedul.*; acceptabili et placito *Aug.* (iv. 181); opportuno *Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 1341 *citans ex Esaia*) *Hieron.* (i. 863, iv. 567, *citans ex* II *Cor.*, *cf.* iv. 608), *uide infra*; *gr.* *δεκτῷ*. audiui *Hieron.* (iv. 608). **in** *om.* A. diae C, diem N. **adiuuaui te** *cum* AFMO*S[c]Z* *Cassiod.*, *cf.* adiubauit *Lc.* i. 54 *d*: adiuui te BCDGHΘKLNPS*TUVW(*ex* audiui te) Z[c] *vg. Bentl. uett. Ambrst. Aug.*, adiu te O[c] (uaui *eras.*); adiutor tui fui *Hieron.* (iv. 608); auxiliatus sum tui *Hil.* (*ps.* 118 *ain*, *citans ex Esai.*) *Hieron.* (i. 863, iv. 567, *citans ex* II *Cor.*). *In comm. in Esai.* xlix. 8 *Hieron.* (iv. 566) *uertit ex Hebr.* in tempore placito exaudiui te et in die salutis auxiliatus sum tui; *deinde ex LXX.* tempore opportuno exaud. te et in die sal. aux. sum tui; *iisdem uerbis citat ex* II *Cor.* (‘ *hoc testimonio apost. paulus in secunda ep. ad Cor. usus est dicens* temp. opp. exaud. te et in die sal. aux. sum tui ’). Hecce *pr.* D; en *Ambr.* (*luc. l.* ix. 32). **nunc** *pr. om. Ambr.* (*luc. l.* ix. 32). **acceptabile** (*εὐπρόσδεκτος*): acceptum *d e* *Cassiod.*; bene acceptum *Hil.* (*ps.* 118 *ain*); *deinde* + et D. **nunc** *sec. om. Hil.* diesalutis (ies *in ras.*) P (*ut udtur*).

3. **nemini dantes** (tantes O*) **ullam** (hullam C): nullam in nullo dantes *d e*, ullam in nemine dantes *g*, nullam in quoquam dantes *r* (*ut udtur*; *deinde def. usque ad* vii. 10) *Aug.* (iii. i. 82, viii. 876), *cum ord. gr.* *μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες*. hoffensionem C. **ut** (huti C) **non uituperetur** = *ἵνα μὴ μωμηθῇ*: ne uitup. *Ambrst.*; ut non reprehendatur *Aug.*; ut inreprehensibile sit D. **nostrum** = *ἡμῶν* DEFG *min. pauc.*: *om.* G* *Bentl. cum gr. plur.*

4. set L. **in** *pr. om.* F*. **exhibeamus** (exib. CG*TW) *contra graecum*, *cf.* commendemus *Ambrst.*: exhibuimus D; exhibentes *g*, commendantes *d e Cypr. App. p.* 197 (= *sing. cler.* 21) *Aug.* (iii. 1. 82, v. 382, viii. 876, ix. 399), *et* *συνιστάντες* ℵ*CD*FG 17, *συνιστάνοντες* BP, *συνιστῶντες* ℵ[c]D[c]EKL *al. pler.* nosmed CM, nos nosmet N; nosmetipsos *uno uerbo vg.* **sicut**: ut DO *t Ambrst. Aug.*; ut uel sicut *g*; quasi *Cypr. App.*; tamquam *Aug.* (v. 382). ministris Z*; ministri *recte d e Sedul.*, ministros uel i *g*; *gr. enim* *διάκονοι* *plur.* (*sed* *διακονουσ* D*). **patientia** (pac. K, paciencia P) = *ὑπομονῇ*: sustentatione *Cypr. App.* > pat. multa D *d e g*, > sust. multa *Cypr. App.*, *cum ord. graeco.* **tribulationibus** (tribulac. P) = *θλίψεσιν*: pressuris D (presuris) *Ambrst. Cypr. App.* (*deinde* + in tribulationibus), *cf. Tert.* (*pudic.* 15). **in necessitatibus** (neccsset. P): *om. Aug.* (ix. 399). hangustiis C, angustis DN*Θ*S.

5. **carceribus** (*φυλακαῖς*): custodiis *Cypr. App. p.* 197 (= *sing. cler.* 21; *deinde* + in carceribus). **seditionibus** (sedic. HPZ*) = *ἀκαταστασίαις*: perturbationibus *Ambrst.*; lacerationibus D *t*, *et* laceratione *Sedul.*, *forsan* = *πληγαῖς* *cf.* xi. 23 *ubi* *πληγαῖς* *post* *φυλακαῖς* *ponitur*; *deinde* + in inuocationibus *Cypr. App.* **in laboribus** (*ἐν κόποις*): *om. t*; in tribulationibus *f.* **uigiliis** (-lis N*O*S) = *ἀγρυπνίαις*: ieiuniis *g** (*sed corr.*) **in ieiuniis** (-nis O*S; geiuniis CT): *in ras. scr.* G.

6. **in** *ad init. in ras. scr.* G. **castitate** (*ἁγνότητι*): castimonia *Tert.* (*pudic.* 15). **in** sciencia P; iscientia F. **longanimitate** (longuan. D) = *μακροθυμίᾳ*: magnanimitate *d e Ambrst.*; + in beneuolentia D. **suauitate** (*χρηστότητι*): benignitate *d e g t Ambrst. Aug.* (iii. 1. 82, ix.

Digitized by Google

in caritate non ficta
7 in uerbo ueritatis
in uirtute dei
per arma iustitiae a dextris
et sinistris
8 per gloriam et ignobilitatem
per infamiam et bonam famam
ut seductores et ueraces
sicut qui ignoti et cogniti
9 quasi morientes et ecce uiuimus
ut castigati et non mortificati
10 quasi tristes semper autem
gaudentes
sicut egentes multos
autem locupletantes
tamquam nihil habentes
et omnia possidentes.
11 Os nostrum patet ad uos
o corinthii
cor nostrum dilatatum est
12 non angustiamini in nobis
angustiamini autem
in uisceribus uestris
13 eandem autem habentes
remunerationem
tamquam filiis dico dilatamini et uos

399); bonitate *Cypr. App. p.* 197 (= *sing. cler.* 21) *Aug.* (viii. 876). > in spir. sa. in suauitate F. karitate C, char. *vg.* **non ficta** (fincta C*) = *ἀνυποκρίτῳ*: non simulata *Ambrst.*

7. **per arma . . . ueraces** (*u.* 8) *arcte in ras. scr.* B. iusticiae Z*, -cie W, -tae S. dexteris D. **et** *sine addit.* ACFGH*ΘMNOPSTU*Z* *Bentl. d e t Cypr. App. p.* 197 (= *sing. cler.* 21) *Ambrst.*: + a BDH^{2}K LU^{1}VWZ^1 *vg. c f g Hieron.* (iv. 629) *Aug.* (iii. 1. 82, vii. 285, viii. 876) *Sedul.* **sinistris** (-xtris CT): + nostris D. *Pro* **a dextris et sinistris** *habet* dextra et sinistra *Aug.* (iv. 992, 1021, ix. 305, 399, *et codd. aliq. ad* iii. 1. 82), *et gr. est διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικ. τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν.*

8. **et ignobilitatem** (-te F; ignouilitatem L) = *καὶ ἀτιμίας*: in nouitatem *d e*; et ignominiam *Hieron.* (v. 486; *pergit libere* per bonam et malam famam). **et ueraces**: sed ueraces *Ambrst.* (*ad* I *Cor.* vii. 29). **sicut**: ut D *d e g t Ambrst. Aug.* (iii. 1. 82, vii. 286, viii. 876, ix. 399) *Pel.*; *gr. semper ὡς.* **qui ignoti** (*sc.* sumus) = *ὡς ἀγνοούμενοι*: *om.* qui *Ambrst. Sedul.*; qui ignorati T; qui ignoramur D (-emur) *d e Aug. Pel.*, *cf. Ambr.* (*off. min.* iii. 1 qui ignoratur et cognoscitur), qui ignoramus uel r *g.* **cogniti** (cognoti H*) = *ἐπιγινωσκόμενοι*: cognoscimur D *g* (-emur*) *Aug. Pel.*, *cf. Ambr.*, cognoscimus *d e*; qui cognoscimur *Ambrst.* *Inc. u.* 9 **sicut qui ign.** *Uers. Angl.* (1611 *et* 1881) *Lachm. Tisch. T. G.* 8, *von Soden*; *inc. u.* 9 **ut seductores** *W. H. ut uidtur*; *nos Stephanum* 1555 *sequimur.*

9. **quasi mor. . . . uiuimus** *om.* S* (+ *sup. lin.* S^1). **quasi**: ut *d e Ambrst.*; tamquam *t*; *gr. semper ὡς.* **ut**: *om.* S*; et *d*; quasi *Ambrst.* **castigati** *codd. plur. vg. c f* = *παιδευόμενοι plur.*, *cf.* coerciti *Aug.* (iii. 1. 82, vii. 285, viii. 876, ix. 399): temptati D *d e g t Ambrst. Pel.*, *et πειραζόμενοι* D*FG. **et** *sec.*: ut *d*; sed *Ambrst.* **non mortificati** (*μὴ θανατούμενοι*): morti non traditi *Ambrst.*

10. **quasi** (quassi S) *etiam Aug.* (iii. 1. 653, iv. 439, 666, 678): ut *d e Ambrst. Aug.* (iii. 1. 82, vii. 285, viii. 876, ix. 399); *gr. semper ὡς.* tristis A*. **sicut**: tamquam *Orig.* (*int.* ii. 105), ut *Ambrst.*; + et *d e*, *cf.* H* *infra.* **egentes** (heg. C; et gentes H*) = *πτωχοί*: egeni D *g Aug. Sedul.*, *cf. Ambr.* (*off. min.* iii. 1); pauperes *Ambrst.* **mul. autem**: sed multos *t.* **locupletantes** (locopl. OPS) = *πλουτίζοντες*: ditantes *Ambrst. Aug.* **tamquam** (tanq. Kϛ𝔠) *etiam Aug.* (v. 454, 1282, viii. 876): ut D *Orig.* (*int.* ii. 105) *Ambrst. Ambr.* (*ep.* 63); quasi *Hieron.* (vii. 151) *Aug.* (*saepius*). nichil W. **et omnia** (onia *sine linea* P): omnia autem *Ambrst.* possedentes S, posid. D.

11. hos C. pateat N *t.* **o** *om. d e cum graecis* (*exc.* FG). corinthi BOTV, corinthei *g**, chorinthi FS, chorinti D, corintii P*, chorintii P^c. delatatum S, dilatum P. *Hunc uersum saepius citant patres latini sed fere semper cum textu nostro concordant; Hieronymus ipse fluctuat;* vi. 167 = *vg.*; *sed habet* os me. patet ad uos *etc.* iv. 721, v. 474, os me. ad u. patet v. 189, os me. apertum est ad uos v. 26, 400, os me. ad u. apertum est vii. 681; *Ambr. semel citat libere* quia etsi corpus angustatum est cor nostrum dilatatum est (*ps.* 118 *uau*), *alibi cum textu nostro concordat.*

12. **angustiamini** *pr.* (hang. C, angustamini A*HL) = *στενοχωρεῖσθε*: coangustamini O. **nobis**: me *Orig.* (*int.* iv. 483). **angustiamini** *sec.* (hang. C, angustamini HLO; augustiamini U) = *στενοχωρεῖσθε*: coartamini D *Ambr.* (*ps.* 118 *uau*). **autem**: *om.* OP*; in nobis (*lapsu*) H. > sed angust. *Orig.* (*int.* iv. 483) *Hil.* (*ps.* 118 *uau*). **uisceribus** (uesc. Z*) **uestris**: uobis *Hil.*

13. **autem** *om.* D *Ambrst.* **habentes**: habet *Sedul.*; *om.* U* (*Bentl.*) *d e g cum gr.* (*tantum τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν*). **remunerationem** (-cionem P) *codd. plur. vg. uett.*: mercedis retributionem D *Ambrst.*; mercedem *Sedul.* **tamquam** (tanq. KWϛ𝔠): sicut D *g Ambrst.* **ta. fi. dico** *lunulis inclusum* ϛ𝔠. dilatimini P. **et**: ad L.

14 nolite iugum ducere
cum infidelibus
quae enim participatio
iustitiae cum iniquitate?
aut quae societas luci
ad tenebras?
15 quae autem conuentio christi
ad belial?
aut quae pars fideli cum infidele?
16 qui autem consensus templo

---

dilat. et uos *om.* A*. et uos *om. Hieron.* (v. 35) *Aug.* (ii. 388).

14. *Ad init.* + et DLMPU *d e f g t Ambrst. Ambr.* (*ps.* 118 *daleth*) *Pel. Sedul. et gr.* FG *syr. pesh. arm. aeth.* **nolite iugum** (-cum P) **ducere** (μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες) *etiam Aug.* (v. 908, ix. 601) *et Petilianus ap. Aug.* (ix. 249): non uel ne sitis subiugati uel tes uel esse *g*; nolite coniungi *Cypr.* (*test.* iii. 62) *Aug.* (ix. 51); ne sitis iug. ducentes *Aug.* (ii. 184; *cf.* 388, v. 682, 785, 798, *ubi cum praecedd. coniungitur ut sit* dilatamini ne sitis *etc.* que *pr.* MPW. **enim**: autem Z^c *Cypr.*; *om. Hieron.* (iv. 82, 382, 600). **participatio** (-cio P) = μετοχή: portio D *Ambrst.* (*ed. Roman.*), participatio uel portio *g*; communio *Orig.* (*int.* iv. 521); societas *Tert.* (*pudic.* 15); *deinde* + est DS *Cypr.* **iustitiae** (-ciae PZ, -tie W) **cum iniquitate** (*in ras.* B; -tem FL *t*) = δικαιοσύνης μετὰ ἀνομίας FG: iustitiae et iniquitati *Tert.* (*pudic.* 15) *Cypr. Hieron.* (vii. 509) *Aug.* (ix. 133) = δικαιοσύνῃ καὶ ἀδικίᾳ D^{c}E, *cf.* δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ *gr. plur.*; iustitiae et iniquitatis *Hieron.* (v. 758) *et* δικαιοσυνησ και αδικιασ D*. **aut quae** (que MPW) = ἢ τίς *gr. plur.*: quae autem *Tert.* (*pudic.* 15) *et* τίς δέ K *al. pler.*; quae enim *Hieron.* (i. 112) *Aug.* (iii. 1. 100); quae *tantum Hieron.* (iv. 82, 382, 600, vii. 509) *Aug.* (ix. 51). **societas** (κοινωνία) *etiam Hieron.* (i. 431, 897, ii. 252, iv. 82, 382, 600): communicatio *Tert.* (*pudic.* 15) *Cypr.* (*codd. plur.*) *Hieron.* (i. 112, 296, ii. 176, 322, v. 758, vii. 509) *Aug.* (ix. 51); communio *Cypr.* (*codd.* LMB) *Collat. Carthag.* (*ap. Galland.* v. 656) *Cassiod.* (= *P. L.* lxix. 904, 972); *deinde* + est *Cypr. Aug.* (ix. 51) *Cassiod.* (904). **luci** (φωτί *plur.*), *cf.* lumini *Cypr. Ambrst.*: lucis LO^c (*deinde s erasa*) Z* *de Lucif. Cal.* (*de non conu.* 13) *Hieron.* (i. 431 *Uall.*) *Aug.* (iii. 1. 100), luminis *Aug.* (v. 908) *Petilianus ap. Aug.* (ix. 249), *et* φωτοσ D*; lucis uel i *g*. **ad** (ac O*; *om.* P) **tenebras** (-braes Z*) *etiam Aug.* (ii. 185, iii. 2. 829) = πρὸς σκότος: cum tenebris D *Tert.* (*spectac.* 26 quid luci cum ten.) *Orig.* (*int.* iv. 521) *Ambrst. Aug.* (iii. 1. 100) *Petil. ap. Aug.* (ix. 249) *Priscill.* (*p.* 98 *ed. Schepss*) *Sedul. Cassiod.* (904); et (ac *Hieron.* i. 296) tenebris *Tert.* (*pudic.* 15) *Hieron.* (i. 296, ii. 322). *Libere* quae en. participatio luci ad ten. *Hil.* (*ps.* 138) *Aug.* (ix. 601); *Pacian. uide ad fin. u.* 15.

15. **quae** (que MW) **autem** (τίς δέ): quae enim *Aug.* (ii. 873); *om.* **autem** *Tert.* (*pudic.* 15 *coron.* 10) *Hieron.* (iv. 359, 382, 600, vi. 548), *et* qui (*sine* autem) *Hieron.* (i. 112, 296, 431, ii. 176, iv. 82, v. 84, vii. 509); quaeue *Ambrst.*; neque *Cassiod.* (= *P. L.* lxix. 904). **conuentio** (-ncio P; -nio H*) *etiam Hieron.* (ii. 252, iv. 382, 600) = συμφώνησις *gr. plur.*: communicatio D (common.) *Hieron.* (iv. 359, vi. 548), conuenientia uel communicatio *g*; communio *Tert.* (*coron.* 10); consonantia *Tert.* (*pudic.* 15) *Aug.* (ii. 873, ix. 586); consensus *Hieron.* (i. 112, 296, ii. 176, iv. 82, v. 84, vii. 509), consensio *Ambrst.*; concordia *Cassiod.* (904, 972), *et* συμφωνία 17. **christi** *codd. vg. uett. plur. et Hieron.* (vi. 548) *cum gr.* ℵBCP *min.*: christo *Bentl.* Tert.* (*pudic.* 15; *cult. fem.* i. 2; *coron.* 10) *Hieron.* (i. 112, 296, ii. 176, 252 *codd.*, 322, v. 84, vii. 509) *Cassiod.*, *et* Χριστῷ DEFGKL *al. pler.*; in christo *g*. **ad** (πρός): cum D *Ambrst. Hieron.* (i. 112 *Uall.*, ii. 176) *Cassiod.* (904); et *Tert. Hieron.* (i. 112 *Hilb.*, 296, ii. 252, 322, iv. 82, v. 84, vi. 548, vii. 509). **belial** *codd. plur.* (belihal Θ) *vg. c f g t* (behlial) *patres latt. plur.* (*etiam Tert. pudic.* 15; *Hieron. diserte, uide infra*), *et gr.* Βελίαλ *min. pauc.*: beliar FP^c (*ut udtur*) Z* *Tisch.*, *et* Βελίαρ ℵBCLP *etc. Hieron.* (ii. 252 *codd.*), *cf. Hieron.* '*nom. Hebr.*' (= iii. 110) 'beliar: caeca angustia *siue* caecum lumen *uel* filius praeuaricationis; *sed rectius* belial *dicitur*'; belia L*, *et* beliae *Tert.* (*coron.* 10; *cult. fem.* i. 2); belian G*, *et* Βελίαν DEK *min.*, *cf. Hieron. comm. in Eph.* (= vii. 629) 'diabolus *graecum uerbum est, quod latine dicitur* criminator, *lingua uero hebraea* satan *appellatur, id est* aduersarius *siue* contrarius, *et ab apostolo* belial, *hoc est* absque iugo . . . *licet plurimi pro* belial *corrupte in apostolo* belian (-ar *Uall.*) *legant*'; beliab *d e Pel.* (*comm.*) *cum graecis* FG Βελίαβ. **quae autem . . . belial** *om. Aug.* (v. 908). **aut** *om. Hieron.* (iv. 382, 600) *Aug.* (v. 908). que *sec.* MOPW. **pars** (paris B*) = μερίς: particula *Collat. Carthag.* (*ap. Galland.* v. 656). **fideli** (πιστῷ *plur.*): fidelis *cor. uat. mg.*, *et* πιστοῦ B 17; fidei *Collat. Carthag.* **infidele** (in *sup. lin.* A): infideli DSWZ* *vg. Uerss.* 14–16 *libere citat Pacian.* (*ep.* 3) nec sit ulla societas luci ad tenebras aut templo dei cum idolis aut conuentio christi ad belial.

16. **qui**: quae G*L^2(que) *t Ambrst. Aug.* (vi. 175, ix. 157, 190); quis W𝔖 *Tert.* (*pudic.* 15) *Hieron.* (iv. 600), quis uel quae *g*. **autem**: *om. Hieron.* (iv. 382, 600) *Aug.* (vi. 175); *cf.* aut quis *Tert.*, uel quae *Ambrst.* **consensus** (o *in ras.* L^2) = συγκατάθεσις: consensus uel sio *g*; conuentio *Ambrst.*; compositio *Aug.* (vi. 175, ix. 190); societas *Aug.* (ix. 157). **templo**: templum *t*;

Digitized by Google

dei cum idolis?
uos enim estis templum dei uiui
sicut dicit deus
quoniam inhabitabo in illis
et inambulabo
et ero illorum deus
et ipsi erunt mihi populus.
17 Propter quod exite
de medio eorum
et separamini dicit dominus
et inmundum ne tetigeritis
et ego recipiam uos
18 et ero uobis in patrem
et uos eritis mihi in filios
et filias dicit dominus omnipotens.
VII. 1 Has igitur habentes promissiones
carissimi
mundemus nos ab omni

---

templi *Aug.* (v. 908). **dei** *pr.*: domini *Aug.* (v. 908); + uiui G* (*ut udtur sed eras.*). **cum**: et *Tert. Hieron.* (v. 84). **idolis** (yd. CW; idulis DS): simulacris *Aug.* (ix. 51); idolo *Hieron.* (v. 84). **uos** *et* **estis** *codd. vg. uett. plur. cum* ℵ^cCD^cEFGK *al. pler.*: nos *et* sumus *d* (*e*) *Aug.* (ii. 690, v. 785, x. 684) *cum gr.* ℵ*BD*LP *min.* **enim**: autem OPS. **estis**: stis P. **templum**: templa *Aug.* (ii. 690, ix. 51) *cum gr.* ℵ* 122. **uiui** *om.* S. *Ordo uerborum* **uos en. est. tem. d. uiui** *non bene respondet graeco* ὑμεῖς (ἡμεῖς) γὰρ ναὸς Θεοῦ ἐστὲ (ἐσμὲν) ζῶντος; *propius* nos enim templum dei sumus uiui *d*, uos enim templum dei estis uiui *g*; *corrupte* nos enim estis templum dei sumus uiui *e*; > uos en. tem. est. d. uiui *Ambrst.*; > uos en. templa d. ui. estis *Aug.* (ix. 51), *et* nos en. templa d. ui. sumus *Aug.* (ii. 690), nos en. templum d. uiui sumus *Aug.* (v. 785, x. 684). **sicut dicit deus** (dominus O) *codd. plur. vg. c f* (*cf.* > sicut deus dicit *t Aug.* ii. 690) *contra gr.*, *et* sicut dixit deus CHΘT *Ambrst.* = καθὼς εἶπεν ὁ Θεός *gr. plur.*: dicit enim deus *d e g et* λέγει γὰρ ὁ Θεός D*EFG; propter quod dicit deus *Aug.* (v. 785); dicit enim (*om.* **deus**) *Tert. Aug.* (ix. 51); dicit enim ipse *Collat. Carthag.* (*ap. Galland.* v. 658); dicit enim scriptura D, scriptum est enim *Lucif. Cal.* (*de non conu.* 13); *deinde* + in esaia A^mg, + id est essaiae D^c (*sup. lin.*). **quoniam**: quia *Tert. Aug.* (ix. 51); *om. Aug.* (v. 785); + et *Uigil.* (*Uarim.* iii. 59). **inhabitabo** (bo *sup. lin.* T) = ἐνοικήσω: habitabo P *t Orig.* (*int.* iv. 483) *Hil.* (*ps.* 118 *uau*; *ps.* 122) *Collat. Carthag. Sedul.* **in illis**: in eis D *Orig. Hieron.* (ii. 131) *Aug.* (ix. 51) *Collat. Carthag.*; in his *Hil.* (*ps.* 118 *uau et heth*; *ps.* 122); in uobis (*contra gr.*) *Tert.*; *om. Hil.* (*ps.* 118 *daleth*); *deinde* + in esaia et in leuitiko *g*^mg. **et** *pr. om.* O. **inambulabo** (inhamb. C) *sine addit. etiam* 𝔓 = ἐνοικήσω, *cf.* deambulabo *Aug.* (v. 785): inambulabo inter eos FꝜ𝔖ℭ *cor. uat.**, inamb. in his *Hil.* (*ps.* 118 *daleth*), deamb. in ipsis *Hil.* (*ps.* 122) *Ambr.* (*ps.* 118 *iod*), deamb. in his *Ambr.* (*ps.* 118 *heth*), amb. in ipsis *Hil.* (*ps.* 118 *uau*), amb. in his *Hil.* (*ps.* 118 *heth*); > inter eos ambulabo DOST *c d e g t Lucif. Cal.* (*de non conu., semel*; *mor. pro dei fi.*) *Ambrst. Uigil.*, > inter illos amb. *Lucif. Cal.* (*de non conu., semel*), > in eis amb. *Collat. Carthag.* **illorum** (αὐτῶν *plur.*): ipsis uel illis *g*, *et* αὐτοῖς FGP. > illorum ero *t*. > deus illorum *Tert.* **ipsi** (illi *Tert.*) **erunt**: ipse erit *Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 569). michi W; + in O; + ifi P (*ut udtur*). **populus**: populos O*; plebs *Aug.* (ii. 690). *Libere* > et ipsi mihi erunt in populum et ego illis in deum *Hil.* (*ps.* 122).

17. *Ad init.* + in hieremia L² (*in mg.*). **propter** (ter *sup. lin.* P) **quod**: quapropter *Ambrst.* **exite** (*ita* L²; L* *non liquet*; existe M) = ἐξέλθατε: discedite *Tert.* (*pudic.* 15) *Collat. Carthag.* (*ap. Galland.* v. 658); excedite *Tert.* (*pudic.* 18, *ex Esai.* lii. 11). **eorum** (eo *sup. lin.* M): illorum D. **et** (*om. Tert. pudic.* 15) **separamini** (seper. DS): *om. Aug.* (ix. 51). **dicit dominus** (deus W): *om. Tert. Collat. Carthag. cum gr.* K 4*. **inmundum** (imm. *vg. Tisch.*) **ne tetigeritis** (tit. PS): inm. ne attigeritis *Tert.* (*pudic.* 15), imm. nolite tangere *Ambrst.*; ab inmundo ne tangamini *g*; *gr.* ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε; *deinde* + in esaia *g*^mg. **recipiam** (recipiamus G*): suscipiam D *g Ambrst.* *Inc. u.* 18 **et ego recipiam** ℭ *Tisch.* (*non autem Tisch. T. G.* 8).

18. **et . . . patrem** (patre S *g t*): *om.* H*. **uos** *om.* H*T. **eritis** (her. C): *om.* S. michi W. > mihi eritis *Lucif. Cal.* (*de non conu.* 13). **dominus**: deus W. homnipotens C. **dicit dom. omn.** *om.* H*. + in numeris *g*^mg.

VII. 1. **has**: haec D *Ambrst.* (*uide infra*); istam *Tert.* (*pudic.* 15). **igitur** (yg. C): ergo D *vg. Ambrst. Aug.* (iii. 1. 45, v. 218, 222, 1341); igitur uel ergo *g*. **promissiones** (promisiones S): repromissiones *g*; promissa D *Ambrst.*; promissionem *Tert.* (*pudic.* 15); *deinde* > promissiones (-issa D) habentes D *Aug.*; > habentes igitur promissionem istam *Tert.* (*pudic.* 15); *gr.* ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας *non uariat.* **carissimi** (kcarissimi C, *et* kmi LUZ; charissimi *vg.*): dilecti *Tert.* (*pudic.* 15); *gr.* ἀγαπητοί. emundemus H *Tert.* (*pudic.* 15). **nos** (nus P): nosmetipsos *Ambrst.* **omni** *om. Tert.* (*Marc.* v. 12). **inquinamento** (inquen. G*, inquinn. D; inquinato S) = μολυσμοῦ: coinquinatione *Aug.* (*sed* inquina-

Digitized by Google

inquinamento carnis et spiritus
perficientes sanctificationem
in timore dei
2 capite nos neminem laesimus
neminem corrupimus
neminem circumuenimus
3 non ad condemnationem dico
praedixi enim quod in cordibus
nostris estis ad commoriendum
et ad conuiuendum.
4 Multa mihi fiducia est apud uos
multa mihi gloriatio pro uobis
repletus sum consolatione
superabundo gaudio
in omni tribulatione nostra
5 nam et cum uenissemus
macedoniam
nullam requiem habuit
caro nostra
sed omnem tribulationem
passi
foris pugnae intus timores

---

tione v. 1340). **et spiritus** : et sanguinis *Tert.* (*Marc.* v. 12); *om. hic Ambrst.* (*sed uide infra*). *Disting.* carnis, et spiritus perficientes sanctificationem 𝔖𝔆 (*non edd. antt.*), *cf.* DO* *Ambrst. infra*; *etiam Aug.* (iii. 1. 45) *notat* '*dubium est quippe utrum* mundemus nos ab omni coinquinatione carnis et spiritus *secundum illam sententiam*, ut sit sancta et corpore et spiritu; *an* mundemus nos ab omni coinquinatione carnis, *ut alius sit sensus* et spiritus perficientes sanctificationem in timore dei capite nos; *tales igitur distinctionum ambiguitates in potestate legentis sunt*'; *et Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 1341) *citat usque ad* carnis *nec pergit ultra*; *sed Aug.* (v. 218) *iterum citat ut sit sententia* carnis et spiritus. perficiens L*. **sanctificationem** (-cionem P) = ἁγιωσύνην: sanctitatem *Ambrst.*; castimoniam *Tert.* (*pudic.* 15); *deinde* + spiritus DN^{c}O *Ambrst.* timorem F. **dei** : domini *Aug.* (v. 1340). > dei tim. *Tert.* (*pudic.* 15).

2. **capite nos** (nus P^{c}) = χωρήσατε ἡμᾶς : *om.* nos P*; accipite nos *Sedul.*; capaces estote nostri *Ambrst.* **neminem** *pr.* (nim. Z*) : nemini *Iren.* (*Mass. p.* 263) *Ambrst. Aug.* (iii. 1. 45). **laesimus** (ἠδικήσαμεν) *cum* BFGHΘVZ *vg.*, lesimus ACKLMNO^{c}PTUW, lessimus O*S : nocuimus D *d e g Iren. Ambrst. Aug.* *Post* **laesimus** *incipit rursum* R (*uide* i. 11). **neminem** *sec.* + lesimus P* (*sed corr.*). **corrupimus** (ἐφθείραμεν) *cum* BCFG(pi *in ras.*)H*Θ^{c}KPRTU^{c}VWZ(corrupp. Z*) *vg. c f g*, *et* corripimus Θ* : corrumpimus A^{c} (-mur A*)D(corump.)H^{c}LMNOSU* *d e Pel.*; grauauimus *Ambrst.* (*non autem ed. Roman.*). circunuenimus 𝔖, circumuinimus P. > nem. circ. nem. corrup. *Sedul.*

3. **non** *e* nun P. **condemnationem** (condempnat. ΘO*UVW, contempnat. D, condemnac. P; contemptionem S) : + uestram W𝔖𝔖𝔆, + uestri *Ambrst.*, *sine auct. gr.* hoc dico *Ambrst.* **praedixi** (pred. MPSW) = προείρηκα : praediximus K𝔖𝔖𝔆 *sine auct. gr.* **enim** + iam uobis *Ambrst.* **nostris** : uestris S *g** (*corr. g*^{1}). **ad** *sec.* : et M. conmoriendum CFHΘOPRZ*, commorendum S. et *om. c.* **ad** *tert.* : *om.* CT *g*, *et gr. non habet* εἰς. **conuiuendum** : conuiuificandum HΘ. **et ad conuiu.** *om. Sedul.* (*ut udtur*).

4. **mihi** *pr.* : enim S. **fiducia** (-tia B; -ciam T) = παρρησία : libertas *Pel. Sedul.* **est** *cum gr.* D*E (*sed habent post* ὑμᾶς, *cf. d e infra*) : *om.* D *Bentl. f g Ambrst. cum gr. plur.*, *et cor. uat. notat* '*grecus non habet* est'. **apud** (aput FGMNW) = πρός : ad *d e g Pel.*; *om.* P. > ad uos est *d e cum gr.* DE (*uide supra*). **mihi** *sec. om. d e Sedul.* **gloriatio** (gror. N, gloriacio P) : + est O. **pro** : de *Ambrst.* **uobis** + est D. **sum** *om.* T. **consolatione** (consul. DS, consolacione P; consolationem FHLN) = τῇ παρακλήσει : exhortatione *d e.* **superabundo** (superhabundo CLSTZ, super habundo W) = ὑπερπερισσεύομαι : habundo U* (+ super *sup. lin.*); semper habundo D; superabundando P. gaudium L. **in omni tribulatione** (-cione P, -tionem N*) **nostra** *plur.* = ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν *gr. plur.* (*om.* τῇ FG), *cf.* in omni pressura (presura D) nostra D* *Ambrst.* : in multa trib. nostra *d e et* επι παση τη πολλη θλιψει ημων D*E* (*om.* πολλη D^{c}E^{c}); in omni trib. uestra 𝔖𝔖 *edd. antt. plur.* (*non autem Froben* 1502, *Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534), in omni presura uestra D^{mg}; *et* ὑμῶν (*pro* ἡμῶν) FK *al.* 3 *scr.*

5. **nam et . . . caro nostra** *om.* M (*per homoeotel.*). **nam et** : *om. Tert.* (*res.* 40), *sed uide infra*; *om.* et DS *Hieron.* (i. 838); etenim *g Ambrst.*, *et gr.* καὶ γάρ. > cum et *f.* **cum** (quum Θ) **uenissemus** : conuenissemus Z*; cum conuenissemus DT; cum uenissem *Sedul.*; uenientibus nobis *g*, *et gr.* ἐλθόντων ἡμῶν; + autem *Tert.*; *deinde* + in BD *vg. d e g Tert. Ambrst. Ambr.* (*de Abr.* ii. 13; *ps.* 37) *Pel. Sedul.* **macedoniam** *cum* GΘLORTUVWZ^{c} *vg.* : machedoniam ABCFHKMNPZ*, macid. DS, macaed. *d e.* **requiem** (-am Z*) = ἄνεσιν : remissionem *Tert.* **habuit** (ab. C) : *om.* P*. set L. **omnem tribulationem passi** *codd. plur. et Hieron.* (*Hilb.*) : + sumus *vg. edd. antt.* (*exc. Froben* 1502) *cor. uat.** *Hieron.* (*Uall.*) : in omnibus tribulationem passi *g*; in omnibus compressi *Tert.*; in omnibus sumus adflicti

Digitized by Google

6 sed qui consolatur humiles
consolatus est nos deus
in aduentu titi
7 non solum autem in aduentu eius
sed etiam in solacio quo
consolatus est in uobis
referens nobis uestrum
desiderium
uestrum fletum
uestram aemulationem
pro me
ita ut magis gauderem
8 quoniam et si contristaui
uos in epistula
non me paenitet
et si paeniteret
uidens quod epistula illa
et si ad horam uos contristauit
9 nunc gaudeo
non quia contristati estis
sed quia contristati estis
ad paenitentiam
contristati enim estis
secundum deum
ut in nullo detrimentum
patiamini ex nobis
10 quae enim secundum deum
tristitia est

D *Ambrst.* (> afflicti sumus) *Ambr.* (*ps.* 37), in omnibus sumus adflictati *Ambr.* (*de Abr.* ii. 13); *gr. plur.* ἐν παντὶ θλιβόμενοι; in omnibus tribulatio *d e* (> omn. in) *et* εν παντι θλιβομενοσ D*. **foris**: extrinsecus *Tert.* pugne BMPW. **intus**: intrinsecus *Tert.*; + autem D. **timores** (-ris G^c): timor *Tert.*; timores uel formidines *g*.

6. **qui**: is qui *Aug.* (viii. 638). consulatur DNS. **humiles** *in ras. c.* consulatus DS. **est** + et FUVZ^c *sine auct. graeca.* nus P. > deus nos A; > deus consol. est nos *Ambrst.*; > deus q. cons. hum. cons. est nos *Hieron.* (i. 838 *Uall.*). **aduentu** (-tum CFHΘ*LN*PV *d e*) = παρουσίᾳ: praesentia D *Aug.*; aduentu uel praesentia *g* aduentuti (*pro* aduentu titi) O*.

7. **solum** *om.* O. **autem** *om. g cum gr.* FG. *Inc.* et non solum (*pro* non so. autem) *Ambrst.* **in aduentu** (-tum FLN* *d e*): in praesentia *Aug.* (viii. 638); in presentia uel in aduentu *g*. set L. **etiam**: et *g*. **in solacio** (-tio GHMUVZ) **quo** (quod P*R) *etiam cor. uat.* et mg.* = ἐν τῇ παρακλήσει ᾗ: consulacio quo (*sine* in) D; in consolatione (-nem *d e*) qua (quo W) W *vg.* '*moderni*' *ap. cor. uat.*, *d e f g Ambrst. Hieron.* (i. 838 *Uall.*). consulatus DS. **est**: *om.* S; + ipse *Ambrst.* **uobis**: nobis F*. **referens** (refferens O^1S, refferes O*, referentem Z*) = ἀναγγέλλων: nuntians D *d e g*, annuntians *Ambrst.* **nobis**: uobis K*Z* *cum gr.* ℵ*D* 73. 113. **uestrum** *pr. om.* S. **desiderium** (disid. D) = ἐπιπόθησιν: *om.* S* (+ S^1); desiderium uel merorem *g*. > desid. uestrum H. **fletum** (ὀδυρμόν): maerorem *d e Sedul.* **aemulationem** (em. DLOSW, am. M*, emulacionem P) = ζῆλον. megis M*. > magis ut 𝔓. gaudirem P, gauderen H, gaudere M.

8. **quoniam** (ὅτι): unde *Ambrst.* **et si** *pr.* (*uno uerbo* ϛ𝔖ℭ *Tisch.*): si O*; et *Sedul.* **epistula** *pr.* (epistola BCG^cHΘKOPUVWZ^c *vg.*, aepistola DS): epistulam LN; + mea *d e f g cum gr.* D*E*FG. **me** (+ modo *cor. uat.**) **paenitet** (pen. CKLMOSUWZ*, pan. G*, poen. D *vg.*): > paenitet me *g*. **etsi** *sec.* (*uno uerbo*) *vg. Tisch.* **paeniteret** (pen. KMOSUW, poen. CD *vg.*, penitere L*, -ret L^c, paeniterit P): poenituisset *Ambrst.* (*ed. Roman.*); penitet *d e*; *deinde* + me D, *it* > me poeniteret *Bentl. f*, *cf.* quia si me poeniteret *Ambrst.* (*in comm.*); *gr.* εἰ καὶ μετεμελόμην. **uidens** (i *sup. lin.* M) **quod** *codd. plur. vg. c contra graecum*: uidens enim quod BFN; uideo enim quod *f g et* βλέπω γάρ *gr. longe plur.*; uideo quod *d e Ambrst.* (*non autem ed. Roman.*) *Aug.* (vii. 357), uideo quia D, *et* βλέπω (*sine* γάρ) BD*; *deinde* + de P. **epistula** *sec.* (-ola BG^cHΘKOPUVWZ^c *vg.*, hepistola C, aepistola DS). **et si** *tert.* (*uno uerbo* ϛ𝔖ℭ *Tisch.*): si M*. **ad** *om.* U*. oram MN*. **uos contristauit** (-ui L; constristauit Z*, contrisuit P) = ὑμᾶς ἐλύπησεν FG: > contristauit uos *d e Ambrst.* (*in lemm.*, *non in comm.*) *Aug. cum gr. plur.* *Distinguunt* epistola illa (etsi ad horam) uos contristauit ϛ𝔓ℭ, epistola illa, etsi ad horam, uos contristauit 𝔖.

9. **nunc** (nun Θ): *om. d e cum gr.* D*. **gaudeo** (-dio MZ*): + gaudeo autem D. constristati *pr.* G*. set L. **contrist. estis sed quia** *om.* T*. **estis** *sec. ex* estiam M. **sed qu. contr. estis** *om.* S*U*(+ U^1)W *e*. *Libere* nunc gaud. quia contr. estis ad paen. *Pacian.* (*ep.* 1). **ad**: in ad *g*. penitentiam KMO, poen. CDSUW *vg.*, paenitenciam P; paenitentia F. **contr. enim**: nam contristati D. **estis** *tert. om.* L. > estis enim *g*. **ut in nullo** (illo N*): *om.* S*. detrimento Z*. paciamini BPW. ex uobis MN^c.

10. que MW. **deum** *om. f**. tristicia *pr.* PWZ*. > est tristitia S *Ambrst. Aug.* (v. 1047 *semel*, vii. 358) *Pel.* **quae en. sec. d. tr. est** = ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη: > tristitia enim (*om. Orig.*) qu. sec. d. est *Orig.* (*int.* iv. 652) *Cassiod.* (= *P.L.* lxx. 306, 328, 354); nam (quia *Pacian.*) sec. d. tristitia (-iam *d e*) *d e g m Pacian.* (*ep.* i) *Ambr.* (*parad.* 75); trist. sec. deum *Aug.* (v. 1047 *semel*),

Digitized by Google

paenitentiam in salutem
stabilem operatur
saeculi autem tristitia
mortem operatur.
11 Ecce enim hoc ipsum
secundum deum contristari uos
quantam in uobis operatur
sollicitudinem
sed defensionem
sed indignationem
sed timorem
sed desiderium
sed aemulationem
sed uindictam
in omnibus exhibuistis uos
incontaminatos esse
negotio.
12 Igitur et si scripsi uobis
non propter eum qui fecit
iniuriam
nec propter eum qui passus est
sed ad manifestandam
sollicitudinem nostram
quam pro uobis habemus ad uos
coram deo.
13 Ideo consolati sumus

penitentiam KMOW, poen. CDSU *vg.*, paenitenciam P; paenitentiaen Z*; paenitentia Z¹ (-tiam Z²). **in**: ad *Ambrst.* **stabilem**: *om.* BZ*; impaenitendam *Aug.* (v. 1047, vii. 358); *gr.* ἀμεταμέλητον; *melius redditur* ἀμεταμέλητα sine paenitentia *Rom.* xi. 29. *Pro* **paen. in sal. stab.** *habent libere* salutem stab. per paen. *Orig.* (*int.* iv. 652), *tantum* salutem *Ambr.* (*parad.* 75). hoperatur *hic et infra* C. **saeculi** (sec. DHMPᶜꞨ𝔜): mundi *Aug.* (*cf. Ambrst. Ambr. infra*); mundi uel saeculi *g.* **autem**: enim D; *deinde + rasura in* Z (*forsan* tristicia *erasum*). **tristitia** *sec.* (-cia Z*; tristia S): tristitiam FG *r.* **saeculi au. tris.** = ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη: nam huius saeculi tristitia *d e* (*cf. Orig. int.* iv. 652), nam huius mundi tristitia *m*; *cf. Ambr.* (*de Iac.* i. 31), > tris. au. hu. mundi *Ambrst.*, > tris. uero hu. saec. *Orig.* (*int.* iv. 592), > tris. mundi *Aug.* (v. 1048). **saeculi au. tr. m. operatur** *om.* P*.

11. **enim** + in D. **hoc**: id *r Aug.* (vii. 358). **sec. d. contr. uos** = τὸ κατὰ Θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς ℵᶜDEKLP *al. pler.*, *et* quod (*om.* U*) sec. d. contristaui (-ri N) uos NᶜU *f*: *om.* **uos** *g r Ambrst. Aug. cum gr.* ℵ*BCFG 17. quam tam H (t *in ras.*), quantum S*. **in uobis operatur** (hop. C) *codd. vg. c f contra graecum*, *cf.* in uobis perficit *Ambrst.*, *et* > efficit in uobis *Sedul.*: > operatus est uobis *d e*, perfecit uobis *r cum gr.* κατηργάσατο (κατειργ.) ὑμῖν ℵ*BDEKL *al. plur.*; operatus est in uobis *g*, perfecit in uobis *Aug.*, *et* κατ. ἐν ὑμῖν ℵᶜCFGP *al.* 25; *nulli* κατεργάζεται. **sollicitudinem** (soli. DS *vg.*) = σπουδήν: industriam *r Aug.* **sed** *pr.* + et P. **defensionem** (em *in ras.* U) = ἀπολογίαν: excusationem D (excuss.) *d e g r* (excur.) *Ambrst. Sedul.*; excusationem sed defensionem *c.* **sed** (*in ras.* U) **indignationem** (-cionem P) = ἀλλὰ ἀγανάκτησιν: sed refectionem *r*, *lectionem* ἀνάκτησιν ℵ* 17 (*sc. redintegrationem corporis post morbum etc.*) *accurate reddens*; *om. Ambrst.* (*codd. plur.*). dissiderium D. emulationem DMOSW, emulac. P. uindicta *r.* **exhibuistis** (exib. CT) = συνεστήσατε: commendatis *r.* **incontaminatos** (-tus Z*; incontuminatus P) = ἁγνούς: sinceres D; castos *d e r Ambrst.* (> cas. u. exh.); incontaminatos uel cas *g.* **negotio** (-ocio PW, -utio Z*) = τῷ πράγματι ℵBCD*FG *min.*: in negotio *d e*, in eo negotio *Ambrst.*, *et* ἐν τῷ πρ. DᵇEKLP *al. pler.*; reuera *r* (*Ziegler*); re ipsa *r* (*de Bruyne*).

12. **et** *om. d e.* **si** *om.* Z*. etsi *uno uerbo vg. Tisch.* scribsi AFHLMNPT. **uobis** *pr. om. d e Pel. Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 1341), *non graec.* **eum** (*om.* A*) **qui fecit iniuriam** = τοῦ ἀδικήσαντος *plur.*, *cf.* eum qui iniuriam (iniquitatem *r*) fecit D *d* e r*, eum qui iniquae uersatus est *Ambrst.*, iniuriatorem *f*ᶜ (*super* Fᵍʳ *scriptum*), eum qui iniuriam fecit uel non propter iniuriatorem *g*: eum qui iniuriam passus est *d*ᵃ (*corr. d*ᵖᵒˢᵗ) *et* τοῦ ἀδικηθέντος D*E (*i. e.* > οὐχ ἕνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος οὐδὲ ἕν. τοῦ ἀδικήσαντος). neque HΘ *f g r*, sed neque *Ambrst.* **eum qui passus est** = τοῦ ἀδικηθέντος *plur.*, *cf.* eum qui iniuriam (iniquitatem *r*) passus est D *Bentl. d e f g r*, eum qui inique tractatus est *Ambrst.*: τοῦ ἀδικήσαντος D*E (*non autem d e*); *uide supra.* **ad** (*om.* M) **manifestandam sollicitudinem** (soli. DS *vg.*) **nostram** = ἕνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ἡμῶν G *min. pauc.*, *cf.* propter man. soll. nostram *f*ᶜ (*super* Fᵍʳ *scriptum*) *g*, ut manifestetur (-aretur *Ambrst.*) sollicitudo nostra *d Ambrst.*: ut manifestetur sollicitudo uestra *e*, propter manifestandam industriam uestram *r*, *et* ἕν. τ. φαν. τὴν σπ. ὑμῶν *gr. longe plur.* **quam pro uobis** (nobis S) **habemus ad** (apud O) **uos** *cum* CFGHΘLMNO RSTUᵐᵍ *cod. caraf. Bentl. c f* = τὴν ὑπὲρ ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ℵD*F: quae est pro nobis ad uos *d e g* = τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς *gr. plur.*, *et* pro nobis ad uos *r*; quam pro uobis habemus (be *sup. lin.* P) *tantum* ABDKPU*VWZ *Ambrst. Pel.*, *et* > quam habemus pro uobis *vg. edd. antt.* (*exc. Froben* 1502) *cum gr. minusc. aliq.* **coram deo** *om. Pel.*

13. **ideo** + et D *g Ambrst.* **consolati** (consul. DS) **sumus** = παρακεκλήμεθα: consolationem

Digitized by Google

in consolatione autem nostra
abundantius magis gauisi
sumus super gaudium titi
quia refectus est spiritus eius
ab omnibus uobis
14 et si quid apud illum de uobis
gloriatus sum
non sum confusus
sed sicut omnia uobis in ueritate
locuti sumus
ita et gloriatio nostra
quae fuit ad titum
ueritas facta est
15 et uiscera eius abundantius
in uobis sunt
reminiscentis omnium
uestrum oboedientiam
quomodo cum timore et tremore
excepistis eum
16 gaudeo quod in omnibus
confido in uobis.
VIII. 1 Notam autem facimus uobis
fratres gratiam dei
quae data est in ecclesiis
macedoniae
2 quod in multo experimento
tribulationis
abundantia gaudii ipsorum

---

accepimus *Ambrst.* consolacione P, consulatione DS, consolationem H*MN*Z* *r*. **nostra** (-am FZ^c *r*) = ἡμῶν ℵBCDEGP *min.*: uestra L^2, *et* ὑμῶν FKL *al. pler.* **abundantius** (hab. CDLO STUZ*, abundancius P, habundancius W) **magis** (*in ras.* F; *om.* N*) = περισσοτέρως μᾶλλον: plus magis *r*; magis magisque *Ambrst.* **gauisi** (*in ras.* F; gauissi DS*) **sumus** (summus Z*) = ἐχάρημεν: gaudio repleti sumus *Ambrst.* (*ed. Roman.*). **super gaudium** *codd. plur. d e f g*: super gaudio $H\Theta^c$RW *vg. cor. uat. c Ambrst.*, in gaudio *r*; super consolatione *Ambrst.* (*ed. Roman.*); *gr.* ἐπὶ τῇ χαρᾷ. **titi**: tibi M. **quia**: quoniam *d e*. **refectus est**: perfectus est *d e*; requieuit *Ambrst.*; *gr.* ἀναπέπαυται. sp̄s *e* xp̄s Z*. **ab** (a L*): in B *Ambrst.*, *sed gr.* ἀπό. **omnibus** *om.* L*.

14. **et** *pr.*: *om.* G*; quia *d e*, quoniam *g r Ambrst.*, *et gr. omn.* ὅτι. siquid *uno uerbo* ꞩ𝔐. **apud** (aput FGLMN) **illum**: illi *r*, ei *g*; *gr.* αὐτῷ; *om. Ambrst.* (*libere* quoniam in quibuscumque de uobis glor. sum). **gloriatus**: gratulatus Z*. > glor. sum de uobis D *g cum gr.* FG; *deinde* + in ueritate locutus sum D. **sum confusus** (-ssus DS) = κατῃσχύνθην: erubui *r*. set Z. **sicut**: quomodo *r*, quemadmodum *Ambrst.* **omnia**: + uel omnino *g*, *et* πάντοτε (*pro* πάντα) *gr.* CFG. **uobis** *sec.*: de uobis D *c*. ueritatem S. loquuti ΘLN. locutus sum P*. **omn. uo. in uer. loc. sumus** *hoc ordine codd. plur. vg. uett. plur. cum gr.* CDEP: > omnia (+ uel omnino *g*) in uer. loc. sumus (+ de D) uobis D *g cum gr. plur.* πάντα ἐν ἀληθ. ἐλαλ. ὑμῖν; > uobis omnia in uer. loc. sumus *r*. **et** *sec.*: ut S; *om.* G*. **gloriatio** (gloriacio P; gloria *g*) **nostra** *omnes* = ἡ καύχησις ἡμῶν *gr. plur.*: ἡ καύχ. ὑμῶν BF c^{scr}. **quae** (que MPW) **fuit** (sit S*) **ad titum** (tytum R) *codd. vg. uett.* (> ad titum fuit *d e*) = ἡ πρὸς Τίτον DEFGP *min.*: apud titum (*om.* **quae fuit**) *Ambrst. et* ἐπὶ Τίτου (*sine* ἡ) ℵ*B 115. 119*. ueretas P.

15. **eius**: illius *Ambrst.* habundantius CDL STUZ*, habundancius W, abundancius P. **in uobis** BCDFGHΘKLMN^{c}OPRSTU^{1}VWZ^c *vg. uett. Ambrst.*, *contra graecum*: in uos (εἰς ὑμᾶς) AN*U*Z* *cod. caraf. Bentl. Tisch.* reminiscentes FLMN*Z*; rememorantes *d e*; reminiscentium R; reminiscens D *Pel.*; *gr.* ἀναμιμνησκομένου. uestri *Ambrst.* **oboedientiam** (obed. SW *vg.*, heboed. C; oboedentiam D; oboedientium N*, oboediencian P): obaudientiam *d e*; oboeditionem *g*; *gr.* ὑπακοήν. **quomodo** (*duobus uerbis* 𝔖): quoniam *Sedul.* **excepistis** (excip. DPS, excoep. O): suscepistis *Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 571). illum Z* *vg. r Ambrst.*

16. **gaudeo** (-dio P): + nunc L^2. **quod in** *in ras. scr.* A. confideo D. **in uobis**: in eum W*; de uobis *r*; *om.* S*.

VIII. 1. notum T. **facimus** (fecimus N*; faciemus F*) = γνωρίζομεν *gr. plur.*: facio Z* *Orig.* (*int.* iv. 678) *Sedul.*, *et* γνωρίζω 47. 73. 80. 93. 122* *al.* 30 *fere*. **no. au. fac.**: notescimus autem *g*. > uobis facimus BCDHOS *Ambrst.* (in uobis), *Aug.* (vi. 487) *Pel.*, > uobis facio Z*. **fratres** *om.* F. graciam P. **dei**: domini *Sedul.* **quae** (que MPW) **data est**: datam *g*; + mihi *Orig.* (*int.*) *cor. uat.** ('*grecus, antiqui*'). eclesiis P, aecclesiis LNZ, accl. C, aeclesis S, ecclesis HO*, aecclissiis D. **macedoniae** *cum* GΘOTU VZ^c *vg.*, *cf.* macid. DS, macaed. *d*, macedonie W: machedoniae ABCFHKLMN(i *sup. lin.*)PRZ*.

2. *Ad init.* + et ꞩ *edd. antt. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Sacon* 1515 *et* 1519. **quod**: quoniam CΘT; quia *r Orig.* (*int.* iv. 678) *Aug.* (vi. 487). **in multo experimento** (ἐν πολλῇ δοκιμῇ): *om.* in multo D; in multa (-tam *r*) probatione (-nem *r*) *d e g r Orig. Ambrst. Aug.*; in multis probatus *Sedul.*

Digitized by Google

et altissima paupertas eorum
abundauit in diuitias
simplicitatis eorum
3 quia secundum uirtutem
testimonium illis reddo
et supra uirtutem
uoluntarii fuerunt
4 cum multa exhortatione
obsecrantes nos
gratiam et communicationem
ministerii quod fit in sanctos
5 et non sicut sperauimus
sed semet ipsos dederunt
primum domino
deinde nobis per uoluntatem dei
6 ita ut rogaremus titum
ut quemadmodum coepit
ita et perficiat in uos
etiam gratiam istam.
7 Sed sicut in omnibus abundatis
fide et sermone et scientia
et omni sollicitudine

---

tribulationis (-cionis P) = θλίψεως: pressurae *Ambrst.*; + eorum F^{c}R; + uel e *g*. **abundantia** (hab. CDSTZ*, habundancia W, abundancia P; abundantiae *c*) = ἡ περισσεία: abundantius Θ(-us *in ras. scr.*)L(habuntius L*; + dan L^{1}). gaudi AM. **ipsorum** (*ras. inter* p *et* s G): illorum L; eorum *d e Orig. Aug.* (vi. 487); *deinde* + fuit W *vg. cor. uat.** *Pro* **abund. gau. ips.** *habet* abundat gaudium ipsorum *Ambrst.* **et** + quod *Ambrst.* **altissima paupertas** (ἡ κατὰ βάθους πτωχεία): profunda paupertas D *d e g Orig. Ambrst. Ambr.* (*ps.* 40; *exhort. uirg.* 10) *Aug. Sedul.* **eorum** *pr.*: illorum *Ambrst.* **habundauit** CDLOSTU¹ (habundau U*)WZ*; abundabit B. **in** *sec.*: ad *Orig.* **diuitias** (-cias P^{c}W): diuitiis P* (-ciis) *d e g Ambrst. Ambr.* (*ps.* 40; *ps.* 61; *ps.* 118 *lamed*; *exhort. uirg.* 10; *ep.* 2) *Aug. Sedul.*; *sed gr.* εἰς τὸ πλοῦτος. semplicitatis DS. diuitiasimplicitatis *confuse* L.

3. **quia**: quoniam D *g Orig.* (*int.* iv. 678). **secundum** (saec. S) **uirtutem** (i *ex* e M; ueritatem S) = κατὰ δύναμιν: secundum uires (*def. r*) *Aug.* (vi. 487); pro uiribus D *g Ambrst.*; + dei L^{1}Z* (?). **testimonium**: + reddo uel testor g^{mg}. **illis**: *om.* U* *d e g Aug. cum graeco* (μαρτυρῶ *tantum*); eis *Orig.* **reddo**: perhibeo *Orig.* (> perh. eis) *Aug.*, *sed cor. uat.* ‘reddo *antiqui, glossa, non* perhibeo’; > quia testimonio illis sum quod pro uiribus *etc. Ambrst.* **et**: quod Z*. **supra**: super BP; ultra D; pro uel ultra *g*; *gr.* παρά ℵBCDEFG *etc.*, ὑπέρ KLP *al. pler.* **uirtutem** *sec.* (δύναμιν): uires D *r Ambrst. Aug.*; uires uel bus uel *g*; + suam *Orig.* (*cod. Regius*). **uoluntarii** (-ri O*, uolumtarii C) = αὐθαίρετοι: sua sponte *d e Orig.* (*codd. plur.*); spontanei *Orig.* (*cod. Regius*). **fuerunt**: *om. d e Orig.* (*non cod. Regius*) *cum graeco.*

4. *Ad init.* + et D. **cum** (qum H) *om. Orig.* (*int.* iv. 678). **multa exhortatione** (exortat. BCM*N*OS, exhortac. P) = πολλῆς παρακλήσεως: multa praece *d e*, multa praecatione uel adhortatione *g*; multis precibus *r Ambrst. Orig. Aug.* (vi. 487) *Sedul.*, > precibus multis D. **obsecrantes** (obsaecr. S) = δεόμενοι: obseruantes *r* (*cf.* I *Cor.* vii. 35); orantes D *g Ambrst. Sedul.* **nos**: nostram D *g*; *om. Ambrst.*; *deinde* + accipere W, + suscipi in *Ambrst.*, *et* + δέξασθαι ἡμᾶς (*post* ἁγίους) *minusc. mu.* graciam PZ*. **communicationem** (communicac. P, commonicat. DNS) = κοινωνίαν: communionem *r Orig. Ambrst. Aug.* **ministerii** (-ri U, mynisterii R) = διακονίας: misterii B; ministrationis *r Aug.*; *om. Orig.* **quod** (quae Z* *r Orig. Aug.*) **fit** (*laxe in ras.* G): quam habemus *g*. sanctis BZ*.

5. **sicut**: quomodo *r Aug.* (vi. 487); ut *Ambrst.* **sperauimus** (-bimus N*): speramus *d e*. **sed** (set L): quinimmo *Ambrst.* **semet** (-ed CZ*): se *r Aug.* **ipsos**: ipsi *d e*; ipsum L. semetipsos (*uno uerbo*) *vg.* **dederunt** (ἔδωκαν): tradiderunt *r Aug.* **primum** + in B. > primum dederunt W *Ambrst.* **domino** (dom̄ *d*, dn̄m P*): deo DU *f r Ambrst.* **deinde**: et *r Aug.*, *cum gr.* καί; deinde et *g*. uolumtatem C.

6. **ita ut rogaremus** (rogarem U*, regaremus M*; rogemus SZ*; + nos *g*) **titum** (ty. R): ad deprecandum titum *r Aug.* (vi. 487); *gr.* εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς Τίτον. **ut** *sec.*: et F*; quod *Ambrst.* **quemadmodum** (quaemadm. L, quemamm. OT): sicut D *g*; quomodo *r Aug.* caepit D, cepit MUW. **ita** *sec.*: sic *r Aug.*; *om.* L. **et**: ut *f*; *om.* N*Z* *Ambrst.* **perficiat** (ficiat B*, + per B¹; at *in ras.* O; perficiet C): consummet *r Ambrst. Aug.*; *gr.* ἐπιτελέσῃ. **in uos** (εἰς ὑμᾶς) *cum* C(*om.* in)GHΘMORSTZ* *Bentl. d e r Ambrst. Aug.*, *et* in nos FN*: in uobis ABD KLN^{c}PUVWZ^{c} *vg. c f g Pel.* > etiam in uobis W. graciam P. **istam** *ex* ipsam D.

7. **sed**: uos autem *Ambrst.* **sicut**: quomodo *r Aug.* (vi. 487); quemadmodum *Ambrst.*; + semper *d e r Aug. sine auct. graeca.* **abundatis** (hab. CDLSTW, abundantis G*, abundantes P): abundetis M*, habundetis OZ*. > abund. in omn. *r Aug.* **fide**: gratia C; + spe *cor. uat.** **sermone** (λόγῳ): uerbo *g r Orig.* (*int.* iv. 678) *Aug.* sciencia P; scientiam *r*. **et** *tert.* + in GN^{c}. omne Z*, omnem P. **sollicitudine** (soli.

Digitized by Google

et caritate uestra in nos
ut et in hac gratia abundetis
8 non quasi imperans dico
sed per aliorum sollicitudinem
etiam uestrae caritatis
ingenium bonum comprobans

9 scitis enim gratiam
domini nostri iesu christi
quoniam propter uos egenus
factus est cum esset diues
ut illius inopia uos
diuites essetis

DS *vg.*, sollicitudinem P) = *σπουδῇ*: studio *r Aug.* **et omni soll.** *om. Orig.* **et** *quart.* BCF^{c}G*HM ORSTZ* *Bentl. r Orig. Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Aug.*, *et gr. καί*: insuper et ADG^{2}ΘKLN(*sed om.* et N*)PUVWZ^{c} *vg. Tisch. c f*, *et* > et insuper F* *d e g Ambrst.* **caritate** (char. *vg.*; carite B; caritatem P) **uestra** (-ram P) **in nos** *codd. vg. c f*, *cf. τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν* (*εισ ημασ* 17) *ἀγάπῃ gr. plur.*, *et* > uestra in nos car. *d e g*, illa quae ex uobis in nos est caritate *Ambrst.* (*ed. Roman.*), ea q. ex uobis est in nos caritate *Aug.*, (illa !) q. ex uobis in nobis (*om.* caritate) *codd. quidam ap. Ambrst.*: nostra in uos caritate *Orig.*, eam q. ex nobis in uobis est caritatem *r*, illa quae ex nobis et uobis est caritate *Ambrst.* (*ed. Uenet.*), = *τῇ ἐξ ἡμῶν ἐν ὑμῖν ἀγάπῃ* B *min.*; *deinde* + facite *Ambrst.* **ut et**: *arcte in ras. scr.* Θ; > et ut *d e*; ita et *Orig.*; *om.* **et** *cor. uat.** (*sed addit* '*sed grecus, antiqui habent* et') *Ambrst.* (*uide infra*) *Sedul.* **in** *tert.*: ex *Sedul.* **hac** (haec Z*) + quoque *Ambrst.* > gracia hac P. **abundetis** (hab. CDLOSTZ*) + magis *Ambrst.*

8. **quasi** (quassi S; ut D) **imperans** (inp. CF): secundum imperium *r Ambrst. Aug.* (vi. 487), *et gr. κατ' ἐπιταγήν.* **per** (*διὰ τῆς ἑτέρων σπουδῆς plur.*): propter DLN^{e} (*sed non expunxit* per) *d e g r Ambrst. Aug. Pel.*, *et διὰ τὴν ἑτ. σπουδήν* DE. **sollicitudinem** (soli. DS *vg.*; solli *sup. lin.* P): studium *r Aug.* **etiam** (ec. P): et *d e r Ambrst. Aug.* **uestrae** (-tre MOW): *superscr.* pro *f*^{c} *super υμετερασ.* karitatis C, charit. *vg.*, caret. P. **ingenium bonum** = *τὸ . . . γνήσιον*: ingenitum bonum A*G* (*ut uidetur*), *cf. supra p.* 288; ingenium carissimum *codd. duo ad Aug.*; bonum animum *Ambrst.*; bonum *tantum g*, carissimum *r Aug.*; ingenium *tantum* N* *Bentl. d e Pel.* **comprobans** (conpr. BCDFHΘLMN OPRSU): probans *d e r Aug.*; *gr. δοκιμάζων.*

9. **scitis** (-tes Z*; scietis S) = *γινώσκετε*: nostis *Ambrst. Uigil.* (*Uarim.* iii. 46); mementote *Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 342). graciam P; gratia M *r*; gratiae *Cassiod.* (342). **quoniam**: quia D *d e g Ambrst. Ambr.* (*patr.* 9. 38; *ps.* 35; *ep.* 81) *Hieron.* (iii. 425) *Pel. Uigil.* (*trin.* xi; *Uarim.* iii. 46); qui *Ambr.* (*luc. l.* ii. 41) *Uigil.* (*c. Eutych.* iv. 9) *Sedul. Cassiod.* (342, 488, 508, 787) *diserte, et interdum Ambr. Hieron. Aug. ad init. pericopes.* **propter uos** (*δι' ὑμᾶς gr. plur.*) *etiam Aug.* (vi. 487) *Cassiod.* (342), *cf.* pro uobis *Aug.* (v. 176): propter nos *Ambr.* (*luc. l.* v. 53) *Aug.* (ii. 443, v. 567, 899, 1000, 1309, vii. 461) *Cassiod.* (508, 787), *et* pro nobis *Hieron.* (i. 580, 814, iii. 467, iv. 428, 892, vi. 803) *Cassiod.* (488), = *δι' ἡμᾶς* CK *al. plus* 20; *om. Ambr.* (*ps.* 40; *ep.* 81) *Aug.* (iv. 343) *Uigil.* (*c. Eutych.* iv. 9; *trin.* xi). **egenus** (aeg. C) *codd. plur. vg. c f Uigil.* (*trin.* xi), *et* egens W: pauper D *d e g r Ambrst. Ambr. Hieron. Aug. Uigil.* (*c. Eutych.* iv. 9; *Uarim.* iii. 46) *Sedul. Cassiod.* > pauper pro nobis *Aug.* (v. 176). > factus est pauper *Aug.* (vii. 461). quum Θ. **esset diues** *codd. plur. vg. c f et Aug.* (v. 176): > diues esset DH *d e g r Ambrst. Ambr. Hieron. Aug.* (*fere semper*) *Pel. Uigil.* > cum diu. ess. propter nos (uos W *Ambr. luc. l.* ii. 41) pauper (egens W) fa. est W *Ambr.* (*luc. l.* ii. 41; *l.* v. 53) *Maximin. ap. Aug.* (viii. 671), > cum diu. ess. (> ess. diu. i. 580) pro nobis pauper (> pau. pro no. iv. 892) fa. est *Hieron.* (i. 580, 814, iv. 428, 892, vi. 803); > cum diu. ess. pau. fa. est propter nos *Cassiod.* (508); > cum diu. ess. pau. (egenus *Uigil. trin.*) fa. est *tantum Ambr.* (*ep.* 81) *Aug.* (iv. 343) *Uigil.* (*c. Eutych.* iv. 9; *trin.* xi); *libere* > cum ess. omnium diu. seipsum ut nos ditesceremus paupertauit *Hil.* (*ps.* 68). **ut** + in *g Ambr.* (*tob.* 16). **illius** (iu *in ras.* P) = *ἐκείνου plur.*: ipsius *Aug.* (iv. 345, 871, v. 8); eius *Ambr.* (*ps.* 35; *ps.* 40; *ob. Ual.* 30) *Aug.* (ii. 443, v. 1309, vii. 461); sua *Ambr.* (*ep.* 81) = *αὐτοῦ* DEFG. **inopia** (*πτωχείᾳ*): paupertate *r* (-tem) *Hieron.* (i. 580) *Aug. Cassiod.* (342), paupertate uel inopia *g.* **uos** *sec.*: *om.* SU* *Aug.* (ii. 443, iv. 871, vii. 461); nos *Ambr.* (*ep.* 81; *ob. Ual.* 30) *Hieron.* (i. 580) *Aug.* (v. 8, 1309) *Uigil.* (*trin.* xi) *Cassiod.* (488, 787) *cum gr. min.* (*uide infra*). > nos eius inopia *Ambr.* (*ps.* 35; *ps.* 40), > nos eius (illius *Hieron.*; sua *Ambr. ep.* 81) inopia (paupertate *Hieron.*) *Ambr.* (*ep.* 81; *ob. Ual.* 30) *Hieron.* (i. 580). **diuites essetis** (setis *in ras. longa* G; essitis S) *codd. vg. uett. plur.*, *et* ditaremini *r Ambr.* (*patr.* 9. 38; *tob.* 16; *ps.* 35; *ps.* 40; *luc. l.* ii. 41) *Aug.* (iv. 345, 692, 871, v. 176, vi. 487), ditaremini uel diuites essetis *g*: diuites essemus *Hieron.* (i. 580) *Uigil.* (*trin.* xi) *Cassiod.* (488, 787), *et* ditaremur *Ambr.* (*ob. Ual.* 30) *Aug.* (ii. 443, v. 8, 567, 809, 899, 1309, vii. 461) *cum gr. min.* (*uide infra*); ditaret *Ambr.* (*ep.* 81). *Ordinem graecorum* D*EFG (*τῇ αὐτοῦ πτωχείᾳ ὑμεῖς πλουτήσητε*) *sequitur Hieronymus*: *contra gr. plur. habent ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτ. πλουτήσητε, et ἡμεῖς τῇ ἐκ. πτ. πλουτήσωμεν* 19. 41. 55.

10 et consilium in hoc do
hoc enim uobis utile est
qui non solum facere
sed et uelle coepistis
ab anno priore
11 nunc uero et facto perficite
ut quemadmodum promtus
est animus uoluntatis
ita sit et perficiendi ex eo
quod habetis
12 si enim uoluntas promta est
secundum id quod habet
accepta est non secundum quod
non habet
13 non enim ut aliis sit remissio
uobis autem tribulatio
sed ex aequalitate 14 in praesenti tempore
uestra abundantia
illorum inopiam suppleat

---

74. 93 *etc.* (= *Ambr. Hieron. supra*); *libere* paupertauit enim se . . . ut nos locupletaremur *Hil.* (*ps.* 139).

10. **et** *pr. in ras. longa* G. eni|||m N; + in R. **utile** (hut. C; inutile V*) **est** = *συμφέρει*: prodest *r Aug.* (v. 1497, vi. 487); expedit *Orig.* (*int.* iv. 678). **qui** (*οἵτινες plur.*): quia U^{c} *f g r Ambr.* (*off. min.* i. 30), *et* quoniam M = *ὅτι* FG *syr. pesh.* **non** *om.* M. **solum**: tantum D *Ambrst. Ambr.*; tantum uel solum *g*. **facere**: sapere *Aug.* (v. 1497). **sed**: sicut *Sedul.* **et** *sec.*: etiam *Aug.* uellere P; oelle A*. **coepistis** (caep. D, cep. W): + laborare *d e*. hab C. **anno priore** (*πέρυσι*): anno praeterito D *Ambr.*, anno priore uel praeterito *g*.

11. **uero**: autem *g r Orig.* (*int.* iv. 678) *Aug.* (vi. 487); ergo D *Ambrst. Ambr.* (*off. min.* i. 30), *sed gr. δέ.* **et** *pr.*: etiam *Ambrst.* **facto** (facio *d e*) **perficite** (perfecite Z*, perficete P) = *τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε*: facere consummate *Ambrst. Ambr.* quemammodum HLOT. **promtus** (*uide Uol.* I, *p.* 765) A^{1}LM*PT, *et* prumtus M^{1}: promptus CFGHΘO^{c}RUW *vg. Tisch.*, proptus A*, prumptus BKNO*SV; *deinde* **pr. est animus uoluntatis** (n *sup. lin.* Z; uolont. P, uolumt. C, uolupt. *c*) *etiam r Aug.* (vi. 487, x. 720) = *ἡ προθυμία τοῦ θέλειν*: pr. est animus uolendi *f Bentl.*, animus (*om.* **promtus**) est uoluntatis *d e*; prompta est in uobis uoluntas *g*, prompta est uoluntas in uobis uelle *Ambrst.*, prompta est in uobis uoluntas faciendi *Ambr.*, prumpta est uoluntas in uobis benefaciendi D. **perficiendi**: + uel consummandi uel finiendi *g*; *gr. τὸ ἐπιτελέσαι.* **ex eo** (deo M*) **quod habetis** = *ἐκ τοῦ ἔχειν*: ex eo quod quisque habet *r Aug.* (vi. 487); ex abundantia *d e*; ex habentia uel ex eo quod habetis *g*.

12. **si enim**: nam si *d e*. **uoluntas** (uolumt. B*C, uolont. GP) **promta** (*ita* PT: prumta BZ*, prompta *plur. vg. Tisch.*, prumpta DKMN*O*S VZ^{c}; propterea *f*) **est** (*om.* F*GH) = *ἡ προθυμία πρόκειται*: promptus animus est *d e*, promptus est animus *r Aug.* (vi. 487); uoluntas prompta uel preposita est *g*. **secundum** (saec. S) **id quod** (u *sup. lin.* Θ) **habet** = *καθὸ ἂν ἔχει* L *al. mu.*, *cf.* sec. quod habet (*sine* id) C *d e Bentl.*: sec. quodcumque habuerit *Cypr.* (*test.* iii. 2), *et καθὸ ἂν ἔχῃ gr. plur.*; secundum facultatem *Ambrst.* **accepta**: acceptus *d e*; acceptabilis *r Cypr.* (*cod.* A) *Ambrst. Aug.*; acceptabile *Cypr.* (*codd.* WLMB), acceptum *Ambr.* (*off. min.* i. 30), bene acceptum *g*; *gr. εὐπρόσδεκτος.* **secundum** (saec. S) **quod non habet** = *καθὸ οὐκ ἔχει gr. paene omn.*, *cf.* sec. id quod non habet HKOTVWZ^{c} *vg. cor. uat. r Aug.*: sec. quod non habuerit *Cypr.*, *et καθο ουκ εχη* P; *deinde* + quis *g cum gr.* DEFG. *Deficit r usque ad* ix. 10.

13. **non enim**: *om.* enim D *Hieron.* (i. 817, ii. 399) *Aug.* (ii. 891); neque *Cypr.* (*test.* iii. 2). alis O*, alii A*. **sit remissio** (-isio S*) *codd. plur. vg. uett. plur.*, *et* sit refectio *Aug.* (v. 209, vi. 487), sit consolatio *cod. Colbert. ad Aug.* (v. 209), sit refrigerium *Hieron.* (i. 700 *Uall.*): > refectio sit D (reff.) *g* Ambr.* (*off. min.* i. 30) *Aug.* (ii. 891), refrigerium sit *Ambrst.*, relaxatio sit *Ambrst.* (*ed. Roman.*); refectio (*om.* **sit**) g^{c} *Aug.* (v. 848), *et* refrigerium *Cypr. Hieron.* (i. 700 *Hilb.*, 817, ii. 399), *et gr. ἄνεσις tantum.* **autem** *om. d e Cypr. Aug.* (v. 209) *cum gr.* ℵ*BC *min.* **tribulatio** (-cio P) = *θλίψις*: angustia D *Ambrst. Ambr. Aug.*; pressura *Cypr.*; + sit *Cypr.* (*codd. plur.*). **sed** + et A. **ex aequalitate** (eq. HW; qualitate C*TU*) = *ἐξ ἰσότητος*: pro aequalitate *Aug.* (vi. 487); ex aequitate *d e Ambrst.* (*ed. uet.*).

14. *Inc. u.* 14 **ut et illorum** (*infra*) *Stephanus* 1576, *Lachm. Tisch.* (*T. G.* 8); *nos Stephanum* 1555 *sequimur.* **in praesenti** (pres. BMOPSW) **tempore** (*ἐν τῷ νῦν καιρῷ*): in hoc (+ nunc *g**) tempore *d e g Ambrst. Ambr.* (*off. min.* i. 30) *Hieron.* (i. 700) *Aug.* (vi. 487); in hoc praesenti tempore D, in hoc tempore praesenti F; **in praes.** (*uel* hoc) **temp.** *cum praecedd. coniungunt* ADFLNO *Ambrst. Hieron.* (i. 700) *Aug.* (vi. 487), *cf. Cypr.* (*test.* iii. 1) *Aug.* (viii. 595) *ubi pericope incipit* uestra (ut uestra *Aug.*) abundantia: *contra cum seqq. coniungunt* SZ𝔅𝔖ℭ *f g*; *distinguit* sed ex aequalitate, in praesenti tempore, uestra abundantia, illorum inopiam suppleat: ϛ; *Hieron.* (i. 817) *transilit ab* aequalitate *ad* uestra

Digitized by Google

ut et illorum abundantia
uestrae inopiae sit supplementum
ut fiat aequalitas
15 sicut scriptum est
qui multum non abundauit
et qui modicum non minorauit.
16 Gratias autem deo qui dedit
eandem sollicitudinem
pro uobis in corde titi
17 quoniam exhortationem
quidem suscepit
sed cum sollicitior esset
sua uoluntate profectus
est ad uos
18 misimus etiam cum illo fratrem
cuius laus est in euangelio
per omnes ecclesias
19 non solum autem sed et ordinatus
ab ecclesiis comes
peregrinationis nostrae

abund., *omissis* **in praes. temp.**; *deinde post* **tempore** + ut D *Ambrst. Hieron.* (i. 700) *Aug.* (*bis*), + ut et L. habundantia *pr.* CDLMOSTU WZ*, abundancia P. **illorum inopiam** (-pia BF, -piae Z*) **suppleat** (supl. H, subpl. Θ) *codd. vg. f Cypr.*, *cf.* illor. sustentet inopiam *Hieron.* (i. 817, ii. 399): sit ad illor. inopiam *g Hieron.* (i. 700) *Aug.*, *et* ad illor. inop. (*sine* sit) *d* (inopia) *e Ambrst. Ambr. cum gr.* *εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα.* **ut** *pr. om.* DLMO *Ambrst. Hieron.* (i. 700 *Uall.*) *Aug.* (viii. 595). **et** *om.* B *Ambr.* habundantia *sec.* CDLOSTUWZ*, abundancia P. **uestrae** (-tre PW; *om.* N*) **inopiae** (-pie W; inhopiae C) **sit supplementum** (suple. D, suppli. G; supplementom H*) *codd. plur. vg. Cypr. Hieron.* (i. 817): sit ad uestram (-trae D) inopiam (-piae D) D *d e g Ambr. Hieron.* (i. 700), *et* fiat ad (in *Aug.*) uestram inop. *Ambrst. Aug.*, *cum gr.* *γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα.* **ut** *sec.*: et *Cypr.* (*non codd.* MB). **fiat**: sit *Cypr.*; + in omnibus D. equalitas W. *Uersus* 13, 14 *breuius exprimit Hieron.* (ii. 399) non ut aliis refrigerium et aliis sit tribulatio sed ut aliorum abundantia aliorum sustentet inopiam.

15. scribtum GHLPR. **est** + in exodo DR^{mg}. **qui** *pr.* (ὁ): cui T^{c} *c*, *et* ϕ̄ 26*. 38. 48. 72 *etc.* **multum** *sine addit.* (*cum graeco*) ACGHΘMPRS* TU *vg. uett. Ambr.* (*off. min.* i. 30) *Hieron.* (vii. 524) *Aug.* (vi. 488, viii. 595): + habuit BDN (-bit*)OS^{mg}WZ* '*grecus, glossa*' *ap. cor. uat. Cypr.* (*test.* iii. 1) *Ambrst.*; + habet FKLVZ^{c} *cor. uat.** habundauit CDLMOSUW, abundabit B (und *in ras. scr.*) *c.* **qui** *sec.* (ὁ): cui T^{c} *c*^{c}, *et* ϕ̄ *minusc. ut supra.* **minorauit** (-bit F), minuit *g* = *ἠλλατόνησεν*: minorabitur O; indiguit *Cypr.*; defuit illi *Aug.* (*bis*).

16. gracias P; gratia *d e g ed. Iunta* 1534. **autem** + ago *cor. uat.** ϛ *et edd. antt.* (*exc. Froben* 1502, *Iunta* 1534). **qui dedit** = *δόντι* ℵ^{c}DEF GL *al.* 35: danti *g et* *διδόντι* ℵ*BCKP *al. plu.*; + uobis Z*. **eandem** (eundem S^{c}; grandem Θ^{mg}; *om.* S*) **sollicitudinem** (soli. DS *vg.*; sollicitudine M) = *τὴν αὐτὴν σπουδὴν*: hanc ipsam sollicitudinem *Ambrst.*; idem studium *Aug.* (vi. 488, x. 446).

17. **quoniam**: quia *Aug.* (vi. 488). **exhortationem** (exortat. BST, exhortac. P; exhortatio Z*) = *παράκλησιν*: consolationem D(consul.)FO^{c} *g Ambrst.* (*non autem ed. Roman.*) *Aug. Sedul.* **quidem** *om.* FN*O^{c}. > quid. exhort. L *d e*, > quid. consol. *g.* **suscepit** (-ipit O*S) = *ἐδέξατο*: accepit D(-ipit)FO^{c} *g Ambrst. Sedul.* **sed cum** (quum Θ; dum KZ^{c} *cor. uat.**) **sollicitior** (soli. *vg.*, sollitior W*, sollicior P, sollicitor H* *ex* -cieor, *deinde* **sollicitior** H^{1}) **esset** (esse L) = *σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων*: > sed cum esset solicitior S, > sollicitior autem cum esset *d e g*, studiosior autem cum esset *Aug.*; cum sit autem sollicitior F *Ambrst.*, cum autem sit solicitior D. **sua uoluntate** (uolumpt. C, uolont. P) = *αὐθαίρετος*: uoluntarius F *d e g Ambrst.*; sponte *Aug.* **profectus est** (*ἐξῆλθεν*): exiit *Aug.*

18. **misimus** (miss. DO*SZ* *g**): misi *Hieron.* (vii. 763). **etiam** (et N*W): autem FO *Bentl. d e g Ambrst. Aug.* (vi. 488), *et gr.* *δέ*; *om. Hieron.* (vii. 763). **illo** (illum Z*): eo *Aug.* > cum illo etiam L. **fratrem**: lucam fratrem *Par. lat.* 341, *Lugd.* 333 *etc.* (*uide Berger*, '*Hist. de la Vg.*' *p.* 82 *n.*), *cf. Orig.* (iii. 933) *Ambr.* (*luc. l.* i. 11) *Hieron.* (ii. 825); + nostrum DFLNO*Sϛ𝔖 *cor. uat.* *Ambrst. cum gr.* 10. 238. 8^{pe}. **est** *om.* O* *d e g Hieron.* (vii. 560), *et gr. non exprim.* aeuanguelio D; euangelium Z*. > in euang. est (D)FLW *Aug. Hieron.* (vii. 250). eclesias P, aecclesias L, aecle. CS, aeclessias D.

19. **non solum autem** *om. Pel.* **autem** + hoc D. **sed et**: *om.* et *d e*; sed etiam *Ambrst.*; uerum etiam DFN* *g.* **ordinatus** (hord. C; ordinatum L): + est BDHW *vg. c g** *Ambrst. Aug.* (vi. 488), *et* + *ἐγένετο* DE 8^{pe} *post* *συνέκδημος ἡμῶν.* eclesiis P, aecl. C, aeclessiis D, ecclesis O*, aeclesis S; ecclesias FL (aecl.). **comes** (cumes P*, cum ex L): + noster *d e g* (*et om.* **nostrae** *infra*). **peregrinationis** (perigrinat. DS, peregrinac. P) **nostrae** (-tre MPW; meae D): *om. d e g.* **in** (*ἐν* BCP *al. plus* 15): cum D *d e g Aug. et* *σύν* *gr. plur.* **hac** (*om.* H) **gratia** (-cia P; *om.* B; > gra. hac *g ed. Iunta* 1534 *cum ord. gr.*): hanc gratiam *vg. edd. antt.* (*exc. Iunta* 1534) *Ambrst.* **quae** (que MWZ*) **ministratur**:

Digitized by Google

in hac gratia quae ministratur a nobis
ad domini gloriam et destinatam uoluntatem nostram
20 deuitantes hoc
ne quis nos uituperet
in hac plenitudine
quae ministratur a nobis
21 prouidemus enim bona
non solum coram deo
sed etiam coram hominibus
22 misimus autem cum illis
et fratrem nostrum
quem probauimus in multis
saepe sollicitum esse
nunc autem multo sollicitiorem confidentia
multa in uos
23 siue pro tito
qui est socius meus
et in uos adiutor
siue fratres nostri apostoli
ecclesiarum gloriae christi.
24 Ostensionem ergo quae est
caritatis uestrae et nostrae
gloriae pro uobis

---

ministrata uel quae ministratur *g*. **ad** (a M*Z*; per *Ambrst.*) **domini** (-no M*) **gloriam** (gratiam D*) = *πρὸς τὴν τοῦ Κυρίου δόξαν* BCD*FGL *min.*: ad eandem domini gloriam F = *πρὸς τὴν αὐτὴν τοῦ* K. *δ.* P *min.*, *cf. πρ. τ. αὐτοῦ τοῦ* K. *δ.* ℵ$D^{b\,et\,c}$EK *al. pler.* **destinatam** (dist. DO*SZ*) **uoluntatem** (uolumt. C) **nostram** = *τὴν προθυμίαν ἡμῶν τελοῦσαν* D*E, *cf.* destinatam nostram uoluntatem (uolunt *tantum d e*) *d e g*, *et* designatam uol. nostram F: sollicitudinem nostram *Ambrst.*, promptitudinem uestram *Ambrst.* (*ed. Roman.*), promptum animum nostrum *Aug.* (vi. 488) = *τὴν προθυμίαν ἡμῶν gr. plur.*; destinatam uol. uestram *c*, *et gr.* F *al. pauc. habent τὴν προθ. ὑμῶν* (*sed sine τελοῦσαν*).

20. deuitantis Z*, diuitantes DO*. nequis ϛ. **uituperet** *codd. plur. vg. uett. et* uituperaret S (-araret) *Bentl.*: reprehendat (reprae. FNO^c) DFLNO^c *Aug.* (vi. 488); *gr. μωμήσηται.* plenitudinene G*. > plenitudine hac *d e g*, *et τῇ ἁδρότητι ταύτῃ gr.* **quae** (que MPW) **ministratur** (-ntur O*): ministrata *g*, *et gr. τῇ διακονουμένῃ.* **nobis** (uobis *cor. uat.**): + in gloria domini BT *c*, *et* + in gloriam domini *ed. Froben* 1502 *Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 574); + in gloria dei N^cW, *et* + in gloriam dei Z*; + in domini gloriam ϛ𝔖 *edd. antt.* (*non autem Iunta* 1534) *cor. uat. mg.* (+ *cor.* '*hoc canc. est in* . .'), + ad domini gloriam *cor. uat.**

21. **prouidemus** (-dimus S) **enim** (eum O*; *erasit cor.*) **bona** (-nam FZ*): *om.* L* (+ L^1). **solum**: tantum S *m.* **deo**: domino *d e g cum gr.* Κυρίου. **sed**: uerum D *Ambrst. Aug.* (vi. 385, *non autem* 488). **etiam** (eciam W): et *g*; *om.* F* *d e.* **coram** (*om.* N* *ut uidetur*; + omnibus *c*) **hominibus** (hum. P): *om.* G* (+ G^2).

22. missimus DO*SZ; misisum *lapsu* M. illo L *Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 1342). et *om.* D*LS *d e g Bentl. Cassiod. cum gr.* **nostrum**: + apollo *Par. lat.* 341, 342 *etc.* (*uide Berger*, '*Hist. de la Vg.*', *p.* 82 *n.*). quaem L. probabimus AHL *c d e*, prouabimus M. sepe DLMOPSUW, sepae V. **sollicitum** (soli. DS *vg.*) **esse** = *σπουδαῖον ὄντα*: sollicitantem uel sollicitum esse *g*. **autem** *sec.*: uero *d e Ambrst. Sedul.* **multo** (-tos MR): *om.* O^c. **sollicitiorem** (soli. DS *vg.*; sollitiorem W*, solliciorem PZ*, sollicinorem V) = *σπουδαιότερον*: sollicitior est O^c. **confidentia** (-cia P; -tiam G*Z*) = *πεποιθήσει*: fiducia *Ambrst.* **multa** *om. g cum gr.* FG 67**. 69. > mul. conf. D, > mul. fiducia *Ambrst.* **in uos**: in uobis CΘ^{mg}PT, in nobis *d e*; uestri *Ambrst.*; quae in uobis *g*, *et gr. τῇ εἰς ὑμᾶς.* *Disting.* in uos siue pro Tito, qui est 𝔐.

23. **pro tito** (tyto CR): per titum *c Ambrst.*; *gr. ὑπὲρ Τίτου.* **qui est** *om. d e g cum graeco.* sotius B*, socios P*. **et** *om.* CZ*. in uobis CDFLPSWϛ𝔐 *d e g Ambrst. Pel.*, *sed gr. εἰς ὑμᾶς.* > adiutor in uos N, > adi. in uobis DFL *d e Ambrst.*, *cum gr.* DE *syr. pesh.* **siue** *sec.*: + per *c Ambrst.*; + pro his qui sunt D. nostros *c Ambrst.* apostolos *c Ambrst.* eclesiarum P, aecl. CS, aeccl. LU, aeclessiarum D. **gloriae** (-rie W; g‖loriae A, *et* o *in ras. scr.*) *codd.* ϛ𝔐𝔖 *c Ambrst.*: gloria ℭ *Bentl. Tisch. cod. caraf. d e f g*, *et gr. δόξα*; in gloria *codd. ad Hieron.* (vii. 396). **christi**: domini F* *cum gr.* CF; dei CT *c Hieron.*

24. **ostensionem** (host. C): ostentationem *Ambrst.*; *gr. ἔνδειξιν.* **quae** (que MW) **est** (ex L): *om.* D *d e f g Ambrst. cum gr.* karitatis C, char. *vg.*; caritati L*. **uestrae** (-tre MPW): nostrae DF. **nostrae** (-tre MPW): uestrae D. **gloriae** (-rie PW): exsultationis *Ambrst.*; gloriae uel exultationis *g*; *gr. καυχήσεως.* > uestrae gl. et nostrae OS. **uobis**: nobis S *g cum gr.* D*G *min.* > pro uobis exsultationis *Ambrst.* **illos** (illo B*O^cS *Pel.*): ipsos *d e g*; ipsis FL *Ambrst.*; *gr. εἰς αὐτούς.* **ostendite** (host. C; i *in ras. longa* Θ) = *ἐνδείξασθε* ℵC$D^{b\,et\,c}$E**KLP *al. fere*

in illos ostendite in faciem
ecclesiarum
IX. 1 nam de ministerio
quod fit in sanctos
ex abundanti est mihi
scribere uobis
2 scio enim promtum
animum uestrum
pro quo de uobis glorior
apud macedones
quoniam achaia parata est
ab anno praeterito
et uestra aemulatio
prouocauit plurimos
3 misi autem fratres
ut ne quod gloriamur de uobis
euacuetur in hac parte
ut quemadmodum dixi
parati sitis
4 ne cum uenerint mecum
macedones
et inuenerint uos inparatos

omn., *cf.* demonstrate *Ambrst.*: ostendentes F *d e g*, *et* ἐνδεικνύμενοι BD*E*FG 17. > demonstrate in ipsis *Ambrst.* **in faciem** (εἰς πρόσωπον) CDFHΘLNTU^c𝔖ℭ *d e f g*: in facie ABGKPRS U*VWϛ𝔓 *c Ambrst. Pel.*, in faciae MO² (-eae O*). **ecclesiarum** (ecl. P, aecl. CS, aeccl. LN, aegl. T, aeclessiarum D): + dei G²W *Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 574).

IX. 1. **nam de ministerio** (myn. R) = *fere* περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας *gr. plur.*, *cf.* de quidem enim ministerio *g*: de min. autem *Orig.* (*int.* iv. 678), *et om.* γάρ C 2. 41. 115. **ex abundanti** (hab. CLTU^cW) = περισσόν: ex abundantia (hab. DO*SU*) B*DHΘO*SU* *Sedul. Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 574); abundantius *g*; superfluum *Orig.*; superuacuum *Ambrst.* **mihi** (michi W): *om. Orig.* > mihi est *f* * *g Bentl. cum ord. graec.* **scribere** + in Z*. **uobis**: + scribo uobis Z* *ut udtur.* > uobis scribere *Orig.*

2. **promtum** O^cP*T, *et* prumtum BO*Z*: promptum *codd. plur. vg. Tisch.*, *et* prumptum F^mg(*corr. in* promptum)KM^cN*SVZ^c; DF* *uide infra*; + esse *Aug.* (vi. 488). uestru R. *Pro* **pr. animum ue.** *habent* promptam uoluntatem uestram *Orig.* (*int.* iv. 678) *Ambrst.*, *et* uol. uestram (*sine* promptam) DF* *g*; *gr.* τὴν προθυμίαν ὑμῶν. **pro quo**: propter quo G², pro quod L, propter quod P; pro qua D *Ambrst. Orig.*; de quo *d e Aug.*; quam *g*, *et gr.* ἥν. **de uobis** (o *sup. lin.* M): pro uobis *Aug.*, *et gr.* ὑπὲρ ὑμῶν. **glorior**: gratulor *Orig.*; *gr.* καυχῶμαι. > glorior de (pro *Aug.*) uobis *d e Aug.*, > gratulor de uobis *Orig.* aput FGHL. **macedones** CTU^c *vg. cor. uat. mg.*, machedones AP, macidones D: macedonas G^cΘN^cOU*VWZ^c *cor. uat.* * *Bentl. e f g Aug. Pel.*, machedonas BFHKLMRZ*, macaedonas *d*; macidonias S, macedonias G*, machedonias N*; *pro* **apud maced.** *habet* macedonibus *Orig. cum gr.* Μακεδόσιν. **quoniam**: quia *d e g Orig.*; nam *Sedul.*; + et (*contra gr.*) KN*(*sed eras.*)VW Z^c *vg. c.* acaia T, acaya C, achaya *c*, achia M. **parata** (r *ex* t A) **est**: praeparata est *d e g*; *gr.* παρεσκεύασται. **ab anno praeterito** (pret. BGM OPWZ): ab anno priore *d e f Ambrst. Orig. Aug.*, ab anno preterito uel priore *g*. *Disting.* Macedones. Quoniam et Achaia parata est ab anno praeterito, et 𝔓𝔖ℭ; Macedones, quoniam et Achaia parata est ab anno praeterito, et ϛ. **et** + quae N* (*cf. infra* F). **uestra** (-rae L) **aemulatio** (em. GMOSUW, emulacio P) *codd. plur. vg. c f Ambrst. Orig.* = τὸ ὑμῶν ζῆλος ℵBCP *min.*, *cf.* > emulatio uestra D: quae ex uobis est (*om. g*) aemulatio F *d e g Aug.*, *et* τὸ ἐξ ὑμῶν ζῆλος DEF GKL *al. pler.* **prouocauit** (ἠρέθισεν): irritauit *Aug.*; + et O*. **plurimos** (-mus N*): plures D *d e g Ambrst. Aug.*; multos *f Orig.*; *gr.* τοὺς πλείονας.

3. **misi** (misit P*) = ἔπεμψα *plur.*: misimus GLϛ𝔓 *g Aug.* (vi. 448), *et* missimus DO*SZ*, = ἐπέμψαμεν DE. fratrem F*. **ut** (huti C) **ne quod gloriamur de** (*om.* P*) **uobis euacuetur** (-atur O^c) *codd. plur. vg. c f* = ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν (υμων B*) τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κενωθῇ *gr. plur.*, *cf.* uti non quod gloriamus de uobis exinaniatur *d e*: ut ne gloria nostra quam habemus in uobis euacuetur *Aug.*, ne gloria nostra qua uos praeferimus inanis fiat *Ambrst.*; ut exultatio nostra quam habemus de uobis non euacuetur D, *et* ut exultatio nostra quam de uobis habemus non euacuetur *Pel.* (*comm.*, *e cod. Balliol.* 157); *ambas lectiones coniungunt* ut (*om.* F*) ne quod gloriamur de uobis euacuetur ut exultatio uestra quae de uobis habemus non euacuetur F*N; *tantum* ut ne exultatio nostra euacuetur *g cum gr.* FG 45 ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν κενωθῇ. > in parte hac *g*, *et gr.* ἐν τῷ μέρει τούτῳ. **ut** *sec.* + et L. **quemadmodum** (quemamm. RT, quaemamm. L, quemam. H): sicut *Aug.* dixeram *d e*. paratis istis M.

4. *Ad init.* + et *d*. **cum** (quum Θ): si *uoluit Bentl. cum gr.* ἐάν. uenerit M*. machedones AFHKN, macid. D, macaed. *d*. > maced. mecum W *vg.* **et** *om.* D. **uos** *pr.*: nos *f*; in uos G; *om.* A*. **inparatos** (imp. *vg.*; inparatus G*): + et *d e cum gr.* D*E*L *syr. pesh.* **erubescamus** (erubisc. P): confundamur *d e Aug.* (vi. 488); *gr.* καταισχυνθῶμεν. **nos**: + in hac

Digitized by Google

erubescamus nos
ut non dicamus uos
in hac substantia
5 necessarium ergo existimaui
rogare fratres
ut praeueniant ad uos
et praeparent repromissam
benedictionem hanc
paratam esse
sic quasi benedictionem
non quasi auaritiam
6 hoc autem qui parce seminat
parce et metet
et qui seminat in benedictionibus
de benedictionibus et metet
7 unusquisque prout destinauit corde suo
non ex tristitia aut ex
necessitate
hilarem enim datorem
diligit deus.

---

parte DFLN*. **ut** (huti C) **non** : et non U ; ne *d e.* **dicamus** (-atis L²) = λέγωμεν ℵBC²LP *al. omn. uid.* : dicam DL*N^cP *d e g Ambrst. Aug.*, *et* λέγω C*DEFG ; *deinde* + omnes D *Ambrst.* **uos** *sec.* : nos Z* *cum gr.* B*. **ut non dic. uos** *om.* B *cum gr.* K. **substantia** (-cia PW ; -ti et Z) = ὑποστάσει : parte *Ambrst.* (*ex u.* 3) ; > substantia hac *g cum ord. graeco* ; + exultationis L², + gloriae R, *cum graecis* ℵ^cD^cEKLP *al. pler.* τῇ ὑπ. ταύτῃ τῆς καυχήσεως. **in hac substantia** *om.* D.

5. necesarium N. **ergo** : *om.* N* ; autem *m.* exaestimaui B. **rogare** *om.* U*. **ut** + p P*. **praeueniant** (preu. BHM¹OSWZ, preuemant M* ; praeueniat F*) = προέλθωσιν *gr. plur.*, *cf.* praecedant D *Aug.* (vi. 488), praecederent *Ambrst.* : ueniant CN^cT, perueniant LN*𝔓, pergant *d e m*, *et* προσέλθωσιν FG 48. **ad uos** *om. Pel.* **et** : ut *d e.* **praeparent** (prep. BMOPW) : praepararent DRS (prep.) *Ambrst.* **repromissam** *cum* DFGKM(-ssa)N*O(m *pr. paene eras.*)RSVWZ *vg. c*, *cf.* ante promissam *d e g m*, iam pridem repromissam *Aug.*, = προεπηγγελμένην *gr. plur.*, προκατηγγ. KL *al. pler.* : promissam ABCHΘLN^cPT U *f Ambrst.* **benedictionem** (-cionem P) **hanc** *sine addit. codd. plur. vg. c d e m* = ευλογιαν ταυτην D*, *cf.* > hanc benedictionem U *Pel. Sedul.* : bened. hanc uestram *Ambrst.*, > bened. uestram hanc L², > hanc bened. uestram *f Aug.* = εὐλογίαν ὑμῶν ταύτην *gr. plur.* ; benedict. uestram (*om.* hanc) *g*, *et* εὐλογίαν ὑμῶν FG. **paratam** (-ta F) **esse** : ut sit parata *Aug.* **sic** (οὕτως) : sed sic *m Ambrst.* (*et* > sed sic eam paratam esse *ed. Roman.*). quassi *bis* S. *Disting.* esse sic, quasi *vg.* **benedictionem** *sec.* (-ccionem P) *bis scr.* N (*secunda uice expunct.*). **hanc par. esse sic q. benedictionem** *om.* H*. **quasi** *sec.* : tamquam *vg.* (tanq. 𝔊𝔓). **auaritiam** (-ciam W) = πλεονεξίαν : circumuentionem *Ambrst. Sedul.*

6. **hoc autem** *sine addit.* ACGHMP *Bentl. d e g Aug.* (vi. 488) *et gr. fere omn.* : + dico BDFΘKLNORSTUVWZ *vg. cor. uat. c f m Ambrst. Hieron.* (vii. 740), *et* + λεγω 14 ; *deinde* + quia DU *f m Ambrst. Hieron.* (vii. 740), + quoniam F^cR *cor. uat. mg.* pace *pr.* P*, *sec.* M* ; *forsan hunc locum respiciat Optatus* (ii. 5) '*et paulus ait* qui pacem serit pacem et metet'. **seminat** *pr.* (saem. C) : seuerit *Hieron.* (vi. 978). > seminat parce *d e g m cum ord. graeco.* metit *pr.* FZ*. **et** (*om.* H) **qui** : qui autem *Ambrst.* saeminat *sec.* C ; seminauerit *Hieron.* (vi. 978). **et qui seminat** *bis scr.* P* (*pr. eras.*). **in benedictionibus** (-cionibus P, -ctionebus G*) = ἐπ' εὐλογίαις *gr. plur.* : in benedictione DF *degm Cypr.* (*test.* iii. 1) *Ambrst. Hieron.* (vi. 978, vii. 525) *Aug. Pel. Sedul.*, *et* ἐν εὐλογίᾳ D*FG. > in bened. sem. *Ambrst. Hieron.* (vi. 978). **de** (*om.* C) **benedictionibus** (-cionibus P) *codd. plur. vg. c e f Hieron.* (ii. 363) = (*ut uidetur*) ἐξ εὐλογιῶν *quod apud graecos non inuenitur* : ex benedictione D^cF, de benedictione *d m Cypr. Ambrst. Hieron.* (vii. 525) *Pel.* = εξ ευλογιασ D* ; in benedictionibus *Hieron.* (vi. 978) = ἐπ' εὐλογίαις *gr. plur.* ; in benedictione D* *g Aug.*, *et* ἐπ' εὐλογίᾳ FG ; *om. plane* MW. **et** *tert.* (e M) : *om.* DOSZ* *cum gr.* D*E. **metet** *sec.* : + uitam O, + uitam aeternam BFΘ*Z* *m sine auct. graeca.*

7. *Ad init.* + et *t.* **unusquisque** (hunusq. C ; que *sup. lin.* M) : + autem O *Cypr.* (*test.* iii. 1). **prout** (prohut C) : secundum prout N* (secundum *expunct.*) ; secundum quod *Aug.* (vi. 488) ; sicut *d e m Cypr. Hieron.* (vii. 525). **destinauit** (dist. OPSZ*) = προῄρηται ℵBCP *min.*, *cf.* proposuit *d e m Cypr. Aug.* : destinat *uoluit Bentl.** (*sed correxit*), *et* propositum habet *Hieron.*, = προαιρεῖται DEKL *al. pler.* **corde** *codd. plur. uett. plur. Cypr.*, *et* cordi TZ* *t* = τῇ καρδίᾳ : in corde BPWZ^c *vg. Hieron. Pel.* ; de corde A. > sicut corde proposuit *Cypr.* **suo** *om. d e m Cypr. Hieron. Aug. cum graeco* ; *item pro* **prout dest. corde suo** *habent* secundum propositum cordis (*sine* sui) DF *g Ambrst. Sedul.* **non** + quasi *Cypr.* tristicia PWZ*. **aut** : uel *Cypr.* ; + quasi O. **ex** *sec. om.* DGHΘ*T *d e m t Ambrst. Hieron. contra gr.* necessetate P. hylarem C, helarem Z*, ilarem T. **enim** : autem

Digitized by Google

[8] Potens est autem deus
omnem gratiam abundare
facere in uobis
ut in omnibus semper
omnem sufficientiam
habentes
abundetis in omne
opus bonum
[9] sicut scriptum est
dispersit dedit pauperibus
iustitia eius manet
in aeternum
[10] qui autem administrat
semen seminanti
et panem ad manducandum
praestabit et multiplicabit
semen uestrum ,
et augebit incrementa
frugum iustitiae uestrae
[11] ut in omnibus locupletati
abundetis in omnem
simplicitatem
quae operatur per nos
gratiarum actionem deo
[12] quoniam ministerium
huius officii

Aug. (v. 1064). **diligit** (dilegit D ; elegit S) : amat *Hil.* (*ps.* 133) ; *patres, qui hanc sententiam saepissime citant, fere semper cum Uulgata concordant.* **deus** + in salomone g^{mg}.

8. **potens est** : potest G* (*ut udtur*) *f g* ; *graeci* δυνατεῖ ℵBC*D*FG ; δυνατός *rell.* **autem** (δέ *plur.*) : enim CT, *et* γάρ D* *min.* ; *om. Sedul.* **deus** : dominus O. **abundare** (hab. CDLOST UZ*) **facere** = περισσεῦσαι : abundare (*sine* **facere**) F* *d e g* ; abundantem facere *Aug.* (vi. 488). **in uobis** (nobis R) : in uos *uoluit Bentl. cum gr.* εἰς ὑμᾶς. **in omnibus** : ubique *d e* ; *gr.* ἐν παντί. **semper** : *om. g cum gr.* FG 7. **omnem** (-nes T) : *om.* DF. **gratiam . . . semper omnem** *om.* M. suffitientiam W. **habentes** (-entes *in ras.* U) : habeatis et D. **abundetis** (-etis *in ras.* U) : habundetis CDLOSTW. **in omne opus** (hopus C) **bonum** (> bonum opus D) = εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν : in omni opere bono FLN *Ambrst.*

9. **sicut** : + in psalmo cx H, + in psalmo cxi DL^{mg}, + ps cxx F^{mg}. scribtum GHLNPR. **est** + in psalmo cxi R^{mg}. **dispersit** (-arsit F ; dispersi G*) : sparsit *d e* ; distribuit *Cypr.* (*test.* iii. 1) ; *gr.* ἐσκόρπισεν. iusticia P. **in aeternum** (et. MW) *etiam* 𝔓 = εἰς τὸν αἰῶνα *gr. plur.* : in saeculum saeculi DϚ(sec. *bis*)𝔖𝔈 *f g* (*non autem cor. uat.**), *et* εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος FGK *min.*

10. **administrat** (amm. BKRU) : subministrat D (summ.) *d e g Ambrst. Aug.* (vi. 488) ; ministrat O ; *gr.* ὁ ἐπιχορηγῶν. saemen saeminanti C. **ad manducandum** : ad edendum *Cypr.* (*test.* iii. 1 ; *op. et el.* 9) *Ambrst.* ; in escam D (aesc.) *d e Aug.* (v. 1369, vi. 488) ; ad manducandum uel in escam *g* ; *gr.* εἰς βρῶσιν. **praestabit** (pres. BC MPSUW ; praestauit FLN^c^RZ* ; praestetuit N*) *codd. plur. vg. c f Cypr.* (*bis*) : ministrabit D *Ambrst.*, subministrabit (-uit *d e*) *d e Aug.* ; tribuit *Cypr.* (*test.* iii. 1 *cod.* A) ; ministrabit uel tribuet *g* ; *gr.* χορηγήσει ℵ*BCD*P *al.* 15, χορήγησαι $ℵ^{c}D^{c}$FGKL *al. plu.* multiplicauit FLNORZ*, multiplecabit P. *Distinximus* ad manducandum : praestabit et mult. *cum* AFN : *contra* ad manducandum praestabit : et mult. S𝔓, ad manducandum praestabit, et mult. Ϛ𝔖𝔈. **semen** (saem. C) **uestrum** : seminationem uestram *Cypr. Aug.* (vi. 488) ; *gr.* τὸν σπόρον ὑμῶν. **augebit** (-uit LN) : augebit uel ampliabit *g* ; amplificabit *Ambrst.* ; *gr.* αὐξήσει (-σαι $ℵ^{c}D^{c}$KL *al. plu.*). **incrementa** (incri. P) **frugum** (-uum O* ; fructum *t*) *codd. plur. vg. c f t Cypr.* = τὰ γενήματα : fructum *Ambrst.* ; nascentes fruges *r*, crescentes fruges *Aug.* (vi. 488) ; nascentia *d e* ; opera D ; opera uel nascentia *g*. iusticiae P, -cie W. uestre MPW.

11. **ut** *om.* (*Bentl.*) *d e r cum graecis* (*exc.* FG) ; *uide infra.* **omnibus** + uos D. **locupletati** (lucu. BK*, loco. $O^{*}P^{c}$; locupleti S ; locopletantes *ut udtur* P*) **abundetis** (hab. CDLOST UW) = (*ut udtur*) πλουτιζόμενοι περισσεύητε *quod apud graecos non inuenitur* (*codd. gr. omnes habent* πλουτιζόμενοι *sine addit.*) : locupletati (*Bentl.*) *d e g*, *et* ditati *r Aug.* (vi. 488) ; locupletemini *Cypr.* (*test.* iii. 1 ; *op. et el.* 9) *Ambrst.* ; *graeci longe plur.* ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι, *sed praem.* ἵνα FG ; *de hoc usu participii apud Paulum, uide Blass* (*' Gr. of N. T. Gk.'* § 79. 10) *et Moulton* (*p.* 181). **in omnem simplicitatem** (sempl. S) = εἰς πᾶσαν ἁπλότητα : in omni simplicitate D (sempl.) L *Ambrst.* **quae** (que MPW) = ἥτις *plur.* : si quis *Ambrst.* (*ed. uet., et codd. nonnulli*), *et* εἴ τισ D* 39. **per nos** (nus P) : per uos S g^{*} (*corr.* g^{1}) *cum gr.* C^{2}P *al.* 10 ; *om.* L. graciarum W, gracc. P. hactionem C, acc. P ; actione F^{c}. **deo** : domino *r*.

12. **quoniam** : quia *d e g* ; + *ras.* 2 *litt.* Θ. **ministerium** (e *sup. lin.* G) = διακονία : ministratio *d e g Sedul.*, administratio *Cypr.* (*test.* iii. 1 ; *op. et el.* 9) ; ministerium administrationis D *c t* (*cf. g infra*). **huius officii** (hoff. C ; offitii U) : *om. r* ; > officii huius D *d e Ambrst.* (*codd. plur.*),

Digitized by Google

non solum supplet ea quae
desunt sanctis
sed etiam abundat per multas
gratiarum actiones in domino
13 per probationem ministerii
huius glorificantes deum
in oboedientia confessionis
uestrae in euangelium christi
et simplicitate communicationis
in illos et in omnes
14 et ipsorum obsecratione
pro uobis
desiderantium uos propter
eminentem gratiam
dei in uobis
15 gratias deo super inenarrabili
dono eius
X. 1 ipse autem ego paulus
obsecro uos per mansuetudinem
et modestiam christi
qui in facie quidem
humilis inter uos

> sacrificii huius *Ambrst.* (*cod. Carn.*), > functionis huius *Aug.* (vi. 488); > officii uel administrationis huius *g*; *et gr.* τῆς λειτουργίας ταύτης. **solum**: tantum *Cypr.* (*bis*). **supplet** (suplet H, subplet P): supplebit *Cypr.*; supplet uel est ad supplenda *g** (*improbauit* supplet *cor.*); replens *d e*; *gr.* ἐστὶν προσαναπληροῦσα. > non solum supplet ministratio huius officii *Sedul.* > ea supplet U* *f.* que MPW. > sanctis desunt *Cypr.* set W. **etiam**: *om. r*; et H *d e g Cypr. Ambrst. Aug.* **abundat** (hab. CDLOSTU): abundabit *Cypr. Ambrst.*; abundare facit *Aug.*; abundare faciet *r*; *gr.* περισσεύουσα, *cf. ad u.* 8. **per multas** (-tos W) **gratiarum** (grac. P; *in ras. scr.* L) **actiones** (hact. C, acc. PZ*) *codd. plur. vg. cor. uat.* c f* = διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν, *et* per multam gratiarum actionem *Cypr.*: per multorum gr. actiones *Ambrst.*, per multorum gr. actionem *Aug.*; per multarum gr. actiones D, *et* per multarum gr. actionem *d e g*; per multarum (+ gratiarum *cor.*) actione *r*; per multos gratiarum actione '*glossa*' *ap. cor. uat.* **in domino** *codd. plur.* (*om.* R*) *vg. c f contra graecum*: deo D (*Bentl.*) *d e g r Aug. cum gr.* τῷ Θεῷ: in deo *Ambrst.*; in deum *Cypr.* (*test.* iii. 1).

13. **probationem** (probac. P; a *sup. lin.* L; brobationem B): experimentum D, expedimentum *d e*; *gr.* δοκιμῆς. **ministerii** (myn. R; ministeri O*): ministrationis *d e r Aug.* (vi. 488); *gr.* διακονίας. **glorificantes**: gloriantes O; magnificantes D *d e g Ambrst.*; *gr.* δοξάζοντες. **deum** (eum R): dominum S. **oboedientia** (obed. SW *vg.*, °boed. M, oboediencia P, oboedentia D): oboedientiam C (hoboed.) ΘL (ob||ed.) NT (obed.) U*, *et* obaudientiam *d e*; obsequio *r Aug.*; subiectione *g Ambrst.*; *gr.* ὑποταγῇ. confessiones PZ*. uestre MPW. **in euangelium** (aeu. L; euangeliu U^c) = εἰς τὸ εὐαγγέλιον: in euangelio D (aeuangue.)OSWϛ *c d e Ambrst.* **et** *pr.* + in D *g Ambrst.* **simplicitate** (sempl. DS) = ἁπλότητι: simplicitatem CHΘMPTU* *r*; *sequitur ras. fere* 10 *litt.* V. **communicationis** (communicat. DS; communicac. P) = κοινωνίας: communionis *Ambrst.* (*ed. Roman.*); + uestrae CH^c ΘTUϛ *c f Ambrst.* (*ed. Roman.*) *contra graecum.* **illos** (illis A*): ipsos *Ambrst.* (*ed. Roman.*). **et** (set G*) **in omnes**: *om.* D *Ambrst.* (*ed. Uenet.*).

14. **et** *sine addit.* (*cum graeco*) ACFHΘMOPST U *Bentl. d e f g Ambrst.* (*ed. Uenet.*): + in BDG^1 KLNRVWZ *vg. cor. uat. c r Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Aug.* (vi. 489); *om. plane* G*. **ipsorum**: eorum *d e.* **obsecratione** (hobsecrat. C, obsecrac. P) = δεήσει: obsecrationem $HΘ^c$MS(obsaecr.)TU* *c d e f*; obseruatione A; praedicatione *r*; precatione *Aug.*; oratione *g Ambrst.* (*ed. Roman.*); orationes *Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *et* δεησεισ 17. **uobis**: nobis H* *cum gr.* ℵ*BE *min.* **desiderantium** (dissiderant. D, desideranc. P): desiderium H*, -rio H^2. **uos**: + uidere *Ambrst. cum gr.* $ℵ^c$, *et* > ἰδεῖν ὑμᾶς 17. 66^{mg}. **eminentem** (hem. C) = ὑπερβάλλουσαν: excellentem *r Aug.*; eminentem uel excellentem *g*; superabundantem D (superhab.) *Ambrst.* graciam P; gratia F. **dei**: domini H. **in uobis** *om. r.*

15. **gratias** (-cias P; gratia *d Ambrst.*): + autem BPU *f Ambrst. Pel. Sedul. cum gr.* $ℵ^cC^2$ $D^{b\ et\ c}$EKLP *al. pler.*; + ago Dϛ𝔖 *cor. uat.* r.* **super**: semper Z*. **inenarrabili** (-le G^1Z*) *codd. plur. vg. c f*: enarrabili A*DΘN (a *pr. exp.*) *d e*, ennarrabili O*; innarrabili S; enarrabile G*; ineffabili *Ambrst.* (*in comm.*); *gr.* ἀνεκδιηγήτῳ. **dono eius**: dō nostro *r*; > eius dono *d e g cum ord. graeco.*

X. 1. *Hunc uersum capitulo praecedenti coniungunt codd. nostri fere omnes*; *uide Capitulationes in hanc Epistulam, supra p.* 288. **autem** *pr. om. r.* **ego** *om.* O. obsaecro S, hobsecro C. *Inc.* obsecro autem uos fratres *Uigil.* (*Uarim.* iii. 75) *ad init. pericopes.* mansuitudinem DR, mansuetuenidinem P; t *in ras.* H. modestia L. qui uel quae *g.* **in facie** *cum* BDF^cGHΘKNOPRST $UVWZ^c$ *vg. c f*, *et* in faciae CM: in faciem AF* LZ* *Tisch.*, *et* ad faciem *d e r Ambrst.*, ad ue

Digitized by Google

absens autem confido
in uobis.
2 Rogo autem ne praesens
audeam per eam confidentiam
qua existimor audere
in quosdam qui arbitrantur
nos tamquam secundum
carnem ambulemus
3 in carne enim ambulantes
non secundum carnem
militamus
4 nam arma militiae nostrae
non carnalia sed potentia deo
ad destructionem
munitionum
consilia destruentes
5 et omnem altitudinem
extollentem se aduersus
scientiam dei
et in captiuitatem redigentes

---

secundum faciem *g*; *gr.* κατὰ πρόσωπον; *deinde* + christi *cor. uat.** **humilis** (-les Z*): + sum DH¹ Θ°W *vg. cor. uat.* *g Ambrst. Sedul.*, *non autem gr.* **inter uos**: *om.* N*; in nobis *r Ambrst.*, *et gr.* ἐν ὑμῖν. habsens C. **autem** *sec.*: uero *Ambrst.* **confido**: audeo *d e*; *gr.* θαρρῶ. **in nobis** (ἐν ὑμῖν P): *uoluit* in uos *Bentl.*, *et gr. plur.* εἰς ὑμᾶς; *deinde* + ut corripietis uos sub̃ (= subauditur?) id est ne presens audeam uos redarguere O° (*inter lineas*).

2. **rogo** (rogans O): obsecro *d e*; praecor *r*; *gr.* δέομαι. **autem**: + uos F°RZ*ϛ𝔖𝔈 *cor. uat. mg.* (*deinde improbatum*), *contra gr.* **ne** (nec P* *ut udtur*): ut non D *d e g Ambrst.* presens BL* MOPSW. **audeam**: confidentius agam *r*; *gr.* θαρρῆσαι. **per** (+ a G*) eam (meam H) **confidentiam** (-ciam P): per eam fiduciam *r Ambrst.*, per fiduciam *g*; fiduciam (*sine* per eam) *d e*; per ea (*tantum*) L; *gr.* τῇ πεποιθήσει. **qua** (ᾗ): quae A*Z*, que MT; quam G* *r.* **existimor** *codd. plur. vg. uett. plur.*, λογίζομαι *passiue reddentes, et ita syr. pesh. cod. tepl.* (ich werd gemasst), *et uerss. Angl. Wiclif* (1380), *Tyndale* (1534), *Cranmer* (1539), *Remensis* (1582): existimo BCFG*LNRT *r*, *et* cogito *Erasm. et uerss. Angl.* I think *Geneu.* (1557) *A. V.* 1611, I count *R. V.* 1881. **audere** (-ire Θ*M *d e*) = τολμῆσαι: habere Z* *r* (> me habere existimo). **quosdam**: aliquos *Sedul.* **qui arbitrantur**: arbitrantes uel existimantes *g*; *gr.* τοὺς λογιζομένους. **nos** (nus P) = ἡμᾶς: *om.* A *ut udtur* (*aut non fuit in codice aut periit ex igne*); de nobis D *g*; + et A°. **tamquam** (tanq. KW𝔍): quasi *r*; *om. Ambrst.* saecundum S. **carnem**: car *periit ex igne in* A; *suppleuit* A°. **ambulemus** (hamb. C, ambulamus *r, teste de Bruyne*): ambulare *r* (*teste Ziegler*) *Ambrst.*; ambulantes *g* (*et gr.* ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας); militamus D, *ex u.* 4. **ambulemus . . . carnem** (*u.* 3) *om.* W.

3. **in carne enim** = ἐν σαρκὶ γάρ: > nam in carne D *Ambrst.*, *cf.* nos enim in carne *Orig.* (*int.* iv. 584). **ambulantes** (hamb. C) = περιπατοῦντες: uiuentes *Hieron.* (vii. 420), *et* ζῶντες *Orig.* (i. 628, 728, *et cat.* 65) *Eus.* (*ps.* 286, 320). > ambulantes in carne *Priscill.* (*ed. Schepss p.* 60, *cf.* 73). **secundum** (saec. S): iuxta *Hieron.* **militamus** (στρατευόμεθα): ambulamus *c**; uiuamus *Priscill.* (*p.* 60, *non autem* 73), *cf. Diogn.* (5) οὐ κατὰ σάρκα ζῶσιν.

4. **nam arma** (τὰ γὰρ ὅπλα) *etiam Hieron.* (vi. 858, *cf.* i. 270): > arma enim D *d e g m r Ambrst. Orig.* (*int.* ii. 79) *Hieron.* (i. 270 *Hilb.*, vi. 599) *Aug.* (iv. 1252). militie W, milicie P, miliae T; malitiae O*. nostre MW. *Inc. libere* nostra enim arma *Hil.* (*trin.* xii). **non** + sunt *cor. uat. Orig. Hil. Hieron.* (i. 270 *Hilb.*, vi. 858). **carnalia** + sunt W *vg. Ambrst. Hieron.* (i. 270 *Uall.*, vi. 599). **potentia** (-cia PW, -tias M*) = δυνατά: fortia D *g Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* i. 14; *de uiduis* 8; *fid. res.* ii. 106). a deo D. **ad destructionem** (distr. DFSZ*; districtionem O, destruccionem P) **munitionum** (mon. L*RZ*, municionum P) = πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων: ad destruendam munitionem *d e*, ad destruendas munitiones *Ambr.* (*luc. l.* i. 14; *de uiduis* 8); + et W. **consilia**: cogitationes L *Ambrst. Orig.* (*int.* ii. 79, iii. 53) *Hieron.* (i. 270 *Hilb.*, vi. 599, 859); rationes *Hil.*; *gr.* λογισμούς. **destruentes** (distr. DO*S, dextr. C; distruentis Z*) = καθαιροῦντες *plur.*: destruentia *Hil. Hieron.* (vi. 599, 859), *ut cum* arma *concordet, sed* καθαιροῦντα *non inuenitur apud graecos*; καθαιρουντων D* *non redditur apud latinos.*

5. **altitudinem** (multitudinem G*) = ὕψωμα: exaltationem *m.* **extollentem** (-tes Θ*) **se** *etiam Hieron.* (i. 270, vi. 859) = ἐπαιρόμενον: *om.* **se** *g*; eleuantem se *Ambr.* (*patr.* 12. 56) *Hieron.* (vi. 599); eleuatam *Hil.* (*trin.* xii). aduersum R. **scientiam** (-ciam P) = γνώσεως: cognitionem *Ambrst. Hil.* **dei**: christi D *Orig.* (*int.* iii. 53). > alt. omn. eleuantem se adu. dei sci. destruentes *Ambr.* **et** *sec. om.* D *d e g m cum gr.* FG. **in** (*om.* A*) **captiuitatem** (-te L) **redigentes** (di *sup. lin.* P; redientes T) = αἰχμαλωτίζοντες: captiuantes D *d e g Hieron.* (i. 270). **intellectum** (νόημα): cogitationem *m*; + et W *Ambrst.* (*non ed. Roman.*). **in** (*om.* N*) **obsequium** (hobs. C) **christi** = εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ: ad obe-

omnem intellectum
in obsequium christi
6 et in promtu habentes
ulcisci omnem inoboedientiam
cum impleta fuerit uestra
oboedientia
7 quae secundum faciem
sunt uidete
si quis confidit sibi christi se esse
hoc cogitet iterum apud se
quia sicut ipse christi est
ita et nos
8 nam etsi amplius aliquid
gloriatus fuero de potestate nostra
quam dedit dominus in aedificationem
et non in destructionem
uestram
non erubescam
9 ut autem non existimer
tamquam terrere uos
per epistulas
10 quoniam quidem epistulae

---

dientiam christi *Ambrst.*; ad obaudiendum (oboedendum D, oboediendum *Hieron.*) christo D *d e Hieron.* (i. 270); ad oboediendum uel in obaedientiam christo uel christi *g*; *deinde* + perducentes D *d e g m*, *et* > perducentes ad obedientiam christi *Ambrst.* (*om.* perducentes *ed. Roman.*); *et* + ἄγοντες D*EFG.

6. **in** (*om. g*) **promtu** (*ita* T; promptu *codd. plur. vg. Tisch.*, prumptu BKM^{c}O*SVZ^{c}, prumptum Z*) **habentes** = ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες *plur.*: parati D *Ambrst. Hieron.* (i. 270) *Aug.* (ii. 653) *et* ἑτοίμως ἔχοντες D* *Orig.* (iii. 314); + in omnibus *Ambrst.* **ulcisci** (hulc. C) = ἐκδικῆσαι: uindicare D *d e g Ambrst.*; subiugare *Hieron.* ulcisionem *lapsu* HP *pro* **ulcisci omnem.** **inoboedientiam** (inhoboed. C, inobed. SW *vg.*, inoboedienciam P; in oboedientiam K): inobaudientiam *d e.* > omn. inob. uind. D. quum Θ. **impleta** (inpl. ACDFHLNTZ): conpleta *r Aug.*; *om.* M*. **fuerit** + prior *r Aug. cum gr.* C 39. **uestra**: nostra D *d e g Ambrst.* (*uet. edit. et codd. aliq.*) *cum gr.* D*F 114. **oboedientia** (hoboed. C, obed. SW *vg.*, oboediencia P; oboedientiam F *r*) = ὑπακοή: oboeditio *g*, obauditio *d e* (obaudientio *teste Belsheim*) *Ambrst.* > ob. uestra *r* (oboedientiam ueram *cod.*) *Ambrst. Aug.*, > ob. nostra D *d e g*; *et* > ἡ ὑπακοὴ ὑμῶν (*uel* ἡμῶν) D*^{et} ^{c}EFG.

7. que MPW, qui K. **saecundum** S. **faciem**: personam *r*; *om.* MS*. > sunt sec. faciem *Sedul. Disting.* quae secundum personam sunt. uidete si quis *etc. r.* **confidit** *cum* BDFG^{c}HΘL(it *in ras.*)RUVWZ *vg. c e f r*: confidet ACG*KMNO PST *d g.* **sibi** (ἑαυτῷ): *om.* H *d e f Ambrst. Sedul.* > sibi conf*idit r.* **christi se esse** AHΘ KLMPRSUVZ *vg. c r* (*ut conicit Ziegler*), *et* christi esse (*sine* **se**) BCGT *Bentl. r* (*ut conicit de Bruyne*) *cum gr. plur.* Χριστοῦ εἶναι, *cf.* > se chr. esse *Sedul.*, *et* > se esse chr. *Ambrst.* (*ed. Roman.*): chr. seruum se esse FNO, chr. seruus esse *g*, > se chr. seruum esse *d e f*, > se esse seruum chr. W *Ambrst.*, *et* esse seruum chr. (*sine* se) D; Χριστοῦ δοῦλος εἶναι D*E*FG; *om. plane Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 1342). cogitit Z*. **iterum** *om.* N* *r**. > iterum cog. LP. **apud** (aput FGHLMNW): intra D *g.* **sicut**: quomodo *r*; + et KV. **ipse** *om.* S. > christi ipse L. **est** *om. g.* **ita**: sic *r.* nus P.

8. **nam etsi** (et si *duobus uerbis vg.*) = ἐάν τε γάρ ℵCDEKLP *al. pler.*, *cf.* siue enim *r*: nam si BN*T, *et* si enim D *a e g Sedul.* = ἐὰν γάρ BFG *min.* **amplius** (hampl. C): abundantius D (hab.) *d e g r Uigil.* (*Uarim.* iii. 57) *Sedul.*; *gr.* περισσότερον. **aliquid** (-it W): *om.* N* *c r Sedul. cum gr.* 37* *arm.* > aliq. ampl. BLR *Ambrst. Pel.*, > aliq. abund. *d e g Uigil. cum gr.* FG. **gloriatus fuero** = καυχήσωμαι *gr. plur. et* καυχήσομαι ℵLP *min.*: glorificatus fuero *r*; gloriabor uel tus fuero *g.* potestatem nostram *r.* **quam**: quae Z*. **dedit** *sine addit.* A*CF^{c}GKM ORSTUVWZ *cor. uat. mg. Bentl. d e et gr.* ℵ*B CD* 17. 66*: + nobis A^{c}BHΘLP *vg. cor. uat.* *c f g Ambrst. Uigil. et gr.* P* 73, *et* > nobis dedit DF*N *r.* **dominus**: deus D *d e f g r Uigil. cum gr.* D*E*FG 8^{pe}; *om.* N*; > dedit deus nobis *g cum gr.* D^{c}EFGKL *al. pler.* ἔδωκεν ὁ K. (*uel* ὁ Θ.) ἡμῖν; *deinde* + et *d e.* **in** *pr.*: ad U *f.* **aedificationem** (ed. MW, aedificac. P): + fidelium *Uigil.* **et** *om. Ambrst.* distructionem DS Z*, desruct. O*; destrutione M. **et non in destructionem** *om.* H*; + et non in destructionem uel *in mg.* H^{2}, *sed* m uel *expunxit* H^{c}. uestri *Ambrst.* **erubescam** (her. C, erubiscam P): confundar *d e*; *gr.* αἰσχυνθήσομαι.

9. **ut**: et *e.* **autem** *om.* FR *d e g r cum gr. plur.* **existimer** (exhist. A*; er *in ras. scr.* S) = δόξω *plur.*: existimemur D *d e g Ambrst.*, *et* δόξωμεν D*EFG. **tamquam** (tanq. KW[illegible]): quasi *g Ambrst.* **terrere** (tenere S*, ten^{r}ere S^{c}, terre T*) = ἐκφοβεῖν *plur.*: terrentes D *d e*, *et* ἐκφοβοῦντες DE; terrendo uel tes *g.* epistolas BCG^{c}HΘKLOPUVW *vg.*, aepistulas DS.

10. **quoniam**: quia *r* (*ut uidetur*) *Ambrst.* **epistulae** (-olae BG^{c}HΘKOUVZ^{c} *vg.*, -ole PW, -ule M; aepistulae Z*, aepistolae CDS): + eius S. > aepistulae quidem *r Ambrst. Aug.* (iv. 459);

Digitized by Google

inquiunt graues sunt
et fortes
praesentia autem corporis
infirma
et sermo contemptibilis
11 hoc cogitet qui eiusmodi est
quia quales sumus uerbo
per epistulas absentes
tales et praesentes in facto
12 non enim audemus inserere
aut conparare nos quibusdam
qui se ipsos commendant
sed ipsi in nobis nosmet ipsos
metientes
et conparantes nosmet
ipsos nobis
13 nos autem non in inmensum
gloriabimur
sed secundum mensuram
regulae quam mensus
est nobis deus mensuram pertingendi
usque ad uos

---

graeci αἱ ἐπιστολαὶ μέν ℵ*B, αἱ μὲν ἐπιστ. *rell.* **inquiunt** = φασίν B, *cf.* aiunt *r Aug.*: inquit *d e*, *et* φησίν *gr. plur.*; *om. Ambrst. cum aeth. ro.* > inq. epist. *c.* **sunt** *om. g Ambr.* (*ep.* 47), *et gr. non exprim.* fortis A. > et fortes sunt DS *d e r Ambrst. Aug. Pel.* presentia MSUWZ, -cia P, praesenti^{a} B. **infirma** + est Z^{c}. **contemptibilis** (contemt. FHTZ): + uel infacundus *g*; *gr.* ἐξουθενημένος.

11. **hoc** *sine addit.* ADFGHΘMNOSZ* *vg. d e g r Ambrst. et gr.*: + ergo BCKLPRTUVWZ^{c} *c f Pel.* **cogitet** (λογιζέσθω): aestimet *Ambrst.*; + et ΘP. huiusmodi D. **est** + id est hereticus *g.* **quia**: quoniam *r.* **per epistulas** (-olas BG^{c}HΘKOUVWZ^{c} *vg.*, epistolae P, aepistulas D, aepistolas CS) = δι' ἐπιστολῶν: per epistolam *Ambr.* (*ep.* 47). > uerbo per ep. sumus P^{c}. **tales** + sumus BCTW *d e g* (id est sumus) *r Ambrst.* **praesentes** (pre. BMOPSUW): + sumus D *Ambr.* **in facto** (τῷ ἔργῳ): in opere D *Ambrst. Ambr.*; facto *g*; opere *r.*

12. **enim** *om.* P. audebimus B. **non enim aude** *in ras. scr.* L. > audemus enim U *f.* **inserere** (ἐγκρῖναι *plur.*; κρῖναι FG *min.*): conferre D *f g Cypr. App. p.* 198 (= *sing. cler.* 22) *Ambrst.* (*ed. Roman.*); coniungere *d e Ambrst.* (*ed. Uenet.*); *applic*are *r* (*teste Ziegler*); *adop*tare *r* (*teste de Bruyne*). **conparare** (comp. KVZ^{c} *vg. Tisch.*) = συνκρῖναι: conmendare HΘ^{mg}; *om.* N*. **nos** (nus P): + ipsos *Ambrst.* > nos aut conparare *d e*; ενκρινε εαυτουσ η συνκρινε εαυτουσ D*E (*improbauit* εαυτουσ *sec.* D^{2}). > comparare nos aut conferre *Cypr. App.* **se** (+ ipse N*) **ipsos** (*uno uerbo vg.*) = ἑαυτούς: semet ipsos *d e.* conmendant FM; comen S*, + dant S^{1}. **qui se ipsos commendant** (-dnt P*): se ipsos commendantibus *g.* **sed** + et nos *Uigil.* (*Uarim.* iii. 74). ipsis M*. **in nobis** (ἐν ἑαυτοῖς): *om.* P; *om.* nobis B; in uobis *f*; in nobis ipsis *Cypr. App.*; in semetipsis *r.* **nosmet** (-med C) **ipsos** *pr.* (*uno uerbo vg.*) = ἑαυτούς: *om.* L; met ipsos KZ* (*ut sit* in nobismet ipsos); semet ipsos B *r.* *Pro* **in nobis nosmet ipsos** *habent* intra (inter *Uigil.*) nosmet ipsos *d e Uigil.*; *post* **nosmet ipsos** *pergit* nobis commendantes non supra mensuram *etc. Cypr. App.* (*uide infra u.* 13). **metientes** (mecientes W, metentes Θ*, mittentes R, metinentes M*) = μετροῦντες: mentientes *errore facili* CG(*in ras. scr.*)LN*O*T^{c}V*Z*; mensurantes *g Ambrst.*, misurantes *d e*; *om. r.* **et** *in ras. scr.* G. comparantes AG^{2}HKLTUVWZ^{c} *vg. Tisch.* **nosmet** (-med C) **ipsos** (*uno uerbo vg.*) **nobis** (nubis P) = ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς *plur.*, *cf.* semet ipsos sibi L, se ipsos sibi B, semet ipsos sibimet ipsis *r Aug.* (iv. 243, vii. 316, viii. 388), nosmet ipsos nobismet ipsis *Uigil.*: > nobis nosmet ipsos *d e*, *et* ἑαυτοῖς ἑαυτούς DEK 37. 73. 219; *deinde* + non intellegunt L *r Aug.* (*ter*), + non intellexerunt B; *et* + οὐ συνιᾶσιν (*uel* -οῦσιν) *gr. longe plur.* (*non autem* D*FG 109). **conparantes nosm. i. n.** 13 **nos** *om.* G* (+ *in mg.* G^{2}).

13. **nos autem** *codd. plur. vg. c r* (nos uero) = *gr. plur.*, *sed graeci qui habent* ἡμεῖς δὲ *addunt* οὐ συνιᾶσιν (-οῦσιν) *uersu* 12; *tantum* 74** *cum Uulgata concordat*: *om.* DP *d e f g Ambrst. Uigil.* (*Uarim.* iii. 74) *cum gr.* D*FG 109. **in** *om.* M*SUZ*. **inmensum** (*expunxit* in *g*^{c}; imm. W *vg. Tisch.*): in *sup. lin.* ΘO; in mensuram T^{c}. **gloriabimur** (καυχησόμεθα *plur.*): *om. d e cum gr.* D*; gloriamur HP *c r Pel. Uigil.*; gloriantes D *f g Cypr. App. p.* 198 (= *sing. cler.* 22) *libere* non supra mensuram gloriantes sed *etc.*; καυχώμενοι FG. **sed** *om.* A. **secundum** (saec. S): ad *Cypr. App.* **regulae** (-le MW): gloriae *r Cypr. App.* > regulae mensuram S. **quam**: qua BHW *vg. g Pel. Uigil.* **mensus** (emensus D) **est** = ἐμέτρησεν M 49. 67**. 74 a^{scr}: partitus est *r Ambrst.* = ἐμέρισεν *gr. plur.* **nobis** *om. g cum gr.* FGL *min.* > nobis mensus est *Cypr. App.* **deus**: dominus *d e cum gr.* DE; dominus iesus *Uigil.* > deus nobis D. **mensuram** *sec.*: *om.* A; mensura F *g* (+ id est ablatiuus); *sed gr.* μέτρου (*ita distinctum* κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ Θεὸς μέτρου, ἐφικέσθαι κτλ.). **pertingendi** (pertingn. DS): contingendi *d e.* **usque** (husque C): + et *d e g cum gr.* ἄχρι καί. **uos** + non enim quasi non pertingentes usque ad uos N*.

14 non enim quasi non pertingentes
ad uos superextendimus nos
usque ad uos enim peruenimus
in euangelio christi
15 non in inmensum gloriantes
in alienis laboribus
spem autem habentes
crescentis fidei uestrae
in uobis magnificari
secundum regulam nostram
in abundantiam 16 etiam in illa
quae ultra uos sunt
euangelizare
non in aliena regula in his
quae praeparata sunt
gloriari
17 qui autem gloriatur
in domino glorietur
18 non enim qui se ipsum
commendat ille
probatus est
sed quem dominus commendat.
XI. 1 Utinam sustineretis modicum
quid insipientiae meae
sed et supportate me
2 aemulor enim uos

Libere Aug. (iii. 2. 367) **accepimus mensuram pert. us. ad uos.**

14. > non enim non quasi H *cum gr.* P 4. quassi S. **pertingentes** (pertingu. DS) = *ἐφικνούμενοι* (*ἀφικόμενοι* FG): pertingendi KVZ^c; + usque D *Ambrst. Sedul.* **ad** *pr.*: ad uel in *g.* **non enim q. n. p. ad uos** *om. r.* **nos** (nus P) = *ἑαυτούς*: uos T; nos ipsos *r*; *om.* U*. **usque** (husque C): + et *d e g cum gr.* > usque enim et ad uos *g cum gr.* *ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν*; > nam usque ad uos *Ambrst.* **peruenimus** (*ἐφθάσαμεν*): pertingimus *r.* aeuanguelio D; euangelium L.

15. **in** *pr. om.* DF*O*(in^{in}mensum)P *cor. uat.* *d e Sedul.* **inmensum** *codd. plur.* (*etiam* A), *et* immensum BCMTW *vg. Tisch.*: inmensa *g*, *et gr.* *εἰς τὰ ἄμετρα.* **spem autem** (uero *Ambrst.*): sed spem R. **crescentis** (-tes B*FΘ*LN*, criscentes Z*, criscentis P) **fidei** (fidaei A*, fide P) **uestrae** (-tre MW) = *αὐξανομένης τῆς πίστεως ὑμῶν*, *cf. Roensch*, '*It. u. Vg.*' *p.* 436: crescente fide uestra D, *et* increscente fide uestra *d e g.* **uobis**: nobis *d e f*; + magis BPW. saecundum S. > nostram regulam D. **in abundantiam** (hab. LSU Z) = *εἰς περισσείαν*: in abundantia MP(-cia)Ϛ *Ambrst. Sedul.*, in habundantia CD OTU^c, in habundancia W. *Distinguunt* in abundantia (hab. C) etiam, in C *Sedul.*

16. *Ad init.* + et ut *Ambrst.* **etiam** *om. d e g* *Pel.*, *et gr. non habet καί.* **in illa** (illam NO) **quae** (que MO*PW) **ultra uos** (non H) **sunt** (*om. Bentl. f*) = *εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν*: illis gentibus q. ul. uos sunt D, in regionibus q. ul. uos sunt *Ambrst.*; ultra uos *tantum d e g.* **euangelizare** (aeuang. L, euanguelitzare D, euanglizare *lapsu* ℭ): euangelizem *Ambrst.* **non**: ut non *Ambrst.* **in** *sec. om.* F*N* *d e.* alienam *r.* **regula** (regia S*): regulam B*(*ut udtur*) *r*; + sed H². **in his** (hiis NSW, iis *vg.*; eam *r*) **quae** (que MP) **praeparata** (preparata BLMSTVWZ; parata A *cod. caraf.*) **sunt**: in praeparata *d e g*, *et gr.* *εἰς τὰ ἕτοιμα*; in (*om. Ambrst.*) praeparatis *Ambrst.* *Sedul.* (*comm.*). **gloriari**: gloriemur *Ambrst.*

17. *Ad init.* + sicut scriptum est O, + in heremia ait D. **qui autem**: nam qui *d e*; sed qui *Ambr.* (*ps.* 118 *iod*); *om.* autem *Hieron.* (ii. 778, iv. 333, 919). *Disting.* gloriatur in domino, glorietur P *r*, *cf. ad* I *Cor.* i. 31. **glorietur** (-aetur S*): gloriatur K *d e.*

18. **non**: non uel nec *g*; neque *Hieron.* (ii. 778). **se ipsum** (*uno uerbo vg.*): semet ipsum *t*; semet *e*; + *ras.* 2 *litt.* N. conmendat *pr.* F. **ille** (*ἐκεῖνος*) *etiam Ambrst.* (*in* I *Cor.* iv. 5): ipse *Hieron.*; *om. d e Ambrst.* (*hic*) *Pel.*; *deinde* + et *Ambrst.* **probatus est** (tus est *in ras.* M^c) = *δόκιμός ἐστιν* ℵ*DE: > est probabilis *g et ἐστιν δόκιμος* ℵ^cBFGKLMP *al. omn. uid.* **dominus** *codd. plur. Bentl. Ambrst.* (*hic*) *Sedul. et graec.*: deus DΘKRTW *vg. c d* (deum) *t Ambrst.* (*in* I *Cor.* iv. 5) *Hieron.* conmendat *sec.* FH. **ille . . . commendat** *om.* M*.

XI. 1. utinem G*. **sustineretis** (-tinueritis O*, -tineritis Θ*; -teneretis S; -teneretis *et* ne *in ras.* G) = *ἀνείχεσθε*: pateremini D *g*; portaretis *d e.* **modicum quid insipientiae** (-tie W, -cie P) **meae** (mee W, mae O*) = *μικρόν τι τῆς ἀφροσύνης μου quod non inuenitur apud graecos hodie notos, sed habent* > *μου μικρόν τι ἀφροσύνης* ℵBDE *min.*, *μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ* KL *al. plur.*, *quod uertit* me paulisper in insipientia *Erasm.*: paululum (pusillum *Ambrst.*, paululum uel pusillum *g*) imprudentiam (inp. D) meam D *g Ambrst.*, pusillum (modicum *Cassiod.*) insipientiam meam *d e* *Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 1342); modicum (pusillum *Lucif.*) insipientiae meae *r Lucif. Cal.* (*non parc.* 27), *et μικρὸν τῆς ἀφροσύνης μου* FG. **et** *om.* F*. **supportate** (subp. BDFHΘLNPSUW; supportatem G*; supportare *lapsu* ℭ) = *ἀνέχεσθε*, *specimen ignauiae Hieronymianae cum supra ἀνείχεσθε reddatur* sustineretis: patimini *Ambrst.*, supportate uel paterimini *g*; sustinete *r.* **me**: meae L*. **sed et supp. me** *om.* M.

2. **aemulor** (em. DMOSW; aemolor N*) =

Digitized by Google

dei aemulatione
despondi enim uos
uni uiro uirginem castam
exhibere christo

3 timeo autem ne sicut serpens
euam seduxit
astutia sua
ita corrumpantur sensus

ζηλῶ: zelo *Hieron.* (vi. 284), *Aug.* (v. 1218, viii. 119, 123), zelor *Hieron.* (vi. 535), emulor uel zelo *g*; aemulans *d e Lucif. Cal.* (*non parc.* 27), zelans *Ambrst.*, ζηλῶν *ut udtur reddentes*. **dei aemulatione** (em. DM^{c}OS^{mg}W; aemulacione *ut udtur* P, emulatisone M*; aemulationem H*, emulationem N) = Θεοῦ ζήλῳ, *cf.* dei zelo *g Ambrst. Hieron.* (vi. 535), *et* > zelo dei *Hieron.* (vi. 284) *Aug.* (v. 1218, ix, 300; *et* > zelo dei uos zelo viii. 119, 123), aemulationem dei *r*: deo aemulor *d e Lucif.* = *forsan* Θεῷ ζηλῶ; *deinde* + et *Hieron.* (vi. 284). **despondi** (*ita* BCFHΘKMU^{1}VW *vg.*: disp. ADGLO*PRS^{mg}TU*Z) *codd. paene omn. vg. c f Firmilian. ap. Cypr.* (*ep.* 75) *Ambr.* (*ep.* 63) *Hieron.* (*saepius*) *Aug.* (v. 1443) = ἡρμοσάμην: desponsaui N(disp.; *etiam* saui *arcte in ras. scr.*) *Hieron.* (i. 111) *Aug.* (*saepius*); desponsaui uel spopondi *g*; aptaui *r* (-bi) *Aug.* (*saepius*); paraui *Ambrst.*; statui *d e Lucif. Orig.* (*int.* ii. 159, iv. 597) *Hieron.* (ii. 641, vi. 248); uolo *Orig.* (*int.* ii. 252) *Hieron.* (i. 970, iv. 46, 322, v. 551). **enim** *sec.*: *om. Hieron.* (iv, 46, v. 551, vi. 176, 284) *Aug.* (*saepius*); autem *Orig.* (*int.* ii. 252) *Hieron.* (i. 970, ii. 641, iv. 322); *deinde* + hoc ipsum *Hieron.* (ii. 641). **uos** *sec.*: *om.* U; + omnes *Orig.* (*int.* ii. 252) *Hieron.* (i. 970, iv. 322), *et* > omnes uos *Hieron.* (ii. 641, iv. 46, v. 551; + *ras.* 2 *litt.* (*forsan* di) O. **dei aemul desp. en. uos** *om.* S* (+ *mg.*). **uni uiro** (uero M*): *om. Hieron.* (i. 970, iv. 46, 322, v. 551). **castam** (ἁγνήν): sanctam *Tert.* (*Marc.* v. 12) *Hieron.* (v. 551) *Tichon.* (*reg.* i). **exhibere** (exib. CTW; exhibe R, exhibero Z*, exhiberere M*) = παραστῆσαι: adsignare D *Tert. Firmilian. Ambrst. Ambr.* (*exhort. uirg.* 5; *ep.* 45; *ep.* 63); adsignare uel exhibere *g*.

3. **timeo autem** = φοβοῦμαι δέ *gr. plur.*, *cf.* uereor autem *Orig.* (*int.* iv. 481): timeo enim DO; et timeo *Aug.* (iv. 979, v. 1218, 1315, 1443); timeo *tantum* (*ad init. pericopes*) *Hieron.* (ii. 324) *Aug.* (*saepius*) *Sedul. et gr.* L; metuo *tantum Aug.* (i. 681, 682) **ne** = μή D*: ne forte O *f g Hieron.* (ii. 324 *codd.*, v. 390, 950), *et* μήπως *gr. plur.*, μήποτε FG. **sicut** (sicuti C): ut *Hieron.* (v. 950). **euam** (heu. C *vg.*, aeu. LS, euu. *d*) **seduxit** (saed. S) *codd. vg. uett. plur. et Orig.* (*int.* iv. 481) *Lucif. Cal.* (*non parc.* 27) *Ambrst. Hieron.* (vi. 343) *Aug.* (*saepissime*) = Εὔαν ἐξηπάτησεν DEKL *al. pler.*, *cf.* euam (*om. r**) fefellit *r Aug.* (i. 672, iv. 82, viii. 273, 281, x. 701), euam decepit *Aug.* (v. 941, 1315, *cf.* viii. 389): > seduxit euam *g Orig.* (*int.* ii. 252) *Aug.* (iii. 2. 396) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 58) *Sedul.*, decepit euam *Hieron.* (ii. 324, v. 390, 950) = ἐξηπάτησεν Εὔαν ℵBFGMP 17. 37. 80; *deinde* + in *g Hieron.* (ii. 324, v. 950) *Aug.* (ii. 694, iii. 1. 55, v. 502, viii. 281, 356, x. 701), + de *d e*, *et graeci* + ἐν (*exc.* D*). **astutia** (-cia PW; hastutia C, adstudia L*, astutitia M*) *codd. vg. uett. plur. et Aug.* (*saepius*) *Hieron.* (ii. 324, vi. 343) = πανουργίᾳ: uersutia *r Aug.* (i. 672, ii. 694, v. 502, viii. 281, 356, x. 701); malitia *Hieron.* (v. 390); nequitia *Hieron.* (v. 950). suā G*. **astutia sua** *om. Aug.* (v. 1443). > serp. astutia sua sed. eu. *Uigil.*; > eu. ast. sua serp. decepit *Aug.* (v. 1315). **ita** *codd. vg. c f Hieron.* (vi. 343) *Aug.* (i. 672, iv. 979, v. 1443, viii. 281, 356, x. 701), *et* sic *Orig.* (*int.* iv. 481) *Ambrst. Hieron.* (v. 950) *Aug.* (*saepissime*), = οὕτω D$^{b\ et\ c}$EKLM *al. pler.*: *om. d e g r Lucif. Cal. Hieron.* (ii. 324 *codd.*) *et gr.* ℵBD*FGP 17; *deinde* + et *Aug.* (*saepissime*), + quoque et *Aug.* (v. 1315). **corrumpantur** U*, -entur *g**; corrumpatur T *d e graecum* φθαρῇ (τὰ νοήματα) *ad uerbum reddentes*; *deinde* + et D. **sensus uestri** (nostri *Uigil.*) = τὰ νοήματα ὑμῶν: mentes uestrae *r Aug.* (i. 672, v. 941, viii. 281, 356, x. 701; *cf.* iv. 979, x. 552) *et uide infra*. > sensus uestri corrumpantur *Ambrst*, *Aug.* (i. 681, 682, v. 1443), > uestri sensus corr, *Aug.* (iii. 2. 396, v. 502, 543, 1315; *cf.* v. 675), > mentes uestrae corr. *Aug.* (iv. 979; *cf.* mens eius corrumperetur x. 552), > uestrae mentes corr. *Aug.* (*saepissime*). **et excidant** (exced. KNSVZ) *contra graecum, sed cum codd. nostris omn. vg. c f cod. tepl.* (vnd vallent) *et Hieron.* (vi. 343) *Aug. semel* (v. 1315), *cf. Ambr.* (*spir.* ii. 8 '*et alio loco* ut excidant a castitate' *etc.*): *om. Bentl. d e g r patres fere semper, cum graeco*; *suspicatur Erasmus uerbum* excidant *adiectum esse ab interprete 'quod alioqui durius uideretur dicere* corrumpantur a simplicitate; *neque enim simplicitas corrumpit animum, sed animus corruptus degenerat a simplicitate'*. **simplicitate** (sempl. S; + fidei *Orig. int.* iv. 481) *codd. plur. vg. f** *Hieron.* (ii. 324, v. 390, vi. 343) *cum gr.* ἁπλότητος ℵ^{c}D^{c}KLMP *al. pler.*: castitate *f*^{c} (*super* F^{gr} *scr.*) *Lucif. Ambrst. Ambr. Aug.* (*saepius*) *Uigil.* (*sed nulli graecorum* ἁγνότητος *sine* ἁπλότητος); simplicitate (-tem *t*; semplicitate D) et castitate (-tem *t*) CDL^{2}T *c g r t Aug.* (i. 672, iii. 2. 354, 355, viii. 281, 356, x. 701) *Pel.* = τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς ἁγνότητος ℵ*BFG 17. 74* a^{scr}; > castitate et simplicitate *d e* = τῆς ἁγνότητος καὶ τῆς ἁπλότητος D*E; ueritate *Aug.* (v. 1443). que MPW. **in christo**: in christum

Digitized by Google

uestri et excidant a simplicitate
quae est in christo.
4 Nam si is qui uenit alium christum
praedicat quem non praedicauimus
aut alium spiritum accipitis
quem non accepistis
aut aliud euangelium
quod non recepistis
recte pateremini
5 existimo enim nihil me minus
fecisse magnis apostolis
6 etsi imperitus sermone
sed non scientia
in omnibus autem manifestatus
sum uobis
7 aut numquid peccatum
feci me ipsum humilians
ut uos exaltemini
quoniam gratis euangelium
dei euangelizaui uobis?
8 alias ecclesias expoliaui
accipiens stipendium

*uoluit Bentl.** (*cum gr.* εἰς Χριστόν), *deinde correxit*; + iesu DFRϚ *r t Lucif. Cal. Ambrst. Ambr. Orig.* (*int.* iv. 481) *Aug.* (iv. 326, v. 1315, 1443) *Uigil.*, + iesu domino nostro N. > in christo est *Orig.* (*int.* ii. 252).

4. **nam si**: si autem *r*; si enim *Tichon.* (*reg.* I); si quidem enim *g*, *et* εἰ μὲν γάρ *gr.* **is** (his A*CFH*Θ*LPT): iste *Tichon.*; *om. g r.* **christum** *cum gr.* FG 4*: iesum *d e r Tichon. et gr. plur.* predicat MOPSW. **quem** *pr.* (quaem L): + nos DFN *cor. uat.** **praedicauimus** (pred. HMUW) = ἐκηρύξαμεν: praedicabimus AN; praedicamus D, predicamus OS *g*; predicabi uobis *t*; accepistis L. **aut al. sp. acc. q. non accepistis** *om.* L* (+ *in mg.* L²). **alium** *sec.*: aliud L². **spiritum**: christum FR. > spiritum alium *d e g cum ordine graeco.* **accipitis** (λαμβάνετε) *codd. plur. vg. c f, et* accepitis A^c PZ*: accepistis CFH Θ^c N *d g r*, accipistis A*BDM*S *e.* **accepistis** (accip. DMS) = ἐλάβετε *plur.*: accipitis T; excepistis *g*, *et* ἐδέξασθε FG. **aliud** (aliut AN): alium FHΘK*Z* *t.* aeuangelium L, aeuanguelium D. > euang. aliud *d e g cum ordine graeco*; *deinde* + accepistis *g*, *et* + λαμβάνεται FG. **quod**: quem *r.* **non** *tert. om.* T. **recepistis** (recip. AMO*PT, repistis K*, reccipistis S): accipistis D; suscepistis *d e r*; re uel excepistis *g*; *gr.* ἐδέξασθε. **recte** (-tae CN*): bene *d e g*; *gr.* καλῶς. **pateremini** (patrem. T, patirem. O*, paterim. P, pateremini uel patiremini *g*) = ἀνείχεσθε *plur.*: patimini *r et* ἀνέχεσθε BD* 17.

5. exhistimo A*. **enim** + me V. **nihil** (nichil W) = μηδέν: in nullo *g Ambrst. Sedul.* > me nihil D *d e r*, > me in nullo *Ambrst. Sedul.*, > me enim in nullo *g.* **minus** (*ex* primus P) **fecisse** (feci *in ras.* H) *codd.* (> minus fec. me B) *vg. uett. plur.* = ὑστερηκέναι: inferiorem esse (fuisse *Ambrst.*; *om. Sedul.*) *g Ambrst. Sedul.*; + uobis FN *t*, + in uobis BHT *d e r*, *et* + ἐν ὑμῖν D*E; *deinde* + a BD^mg HΘ*KMNOPSTVWZ *vg. c t Pel. Sedul.*, + ab FL *d e r.* **magnis** (magis C*; + illis N*) **apostolis** *codd. plur.* (*et* D^mg) *vg. c f* = τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων, *cf.* qui supra modum sunt apostolis *g*, his qui supra modum sunt apostoli D*L, supramodum (apostolis) *f*^c (*super* F^rr *scr.*), his qui ualde sunt apostoli *r Ambrst.*: aliis apostolis F *d e*, ceteris apostolis B.

6. **etsi** *codd. plur. d e f g Hieron.* (ii. 472, 775, iv. 6, 667, vii. 586) *Aug.* (iii. 1. 70) = ει και D*: sed etsi FN *Tisch. Ambrst.*, si autem et *r* = εἰ δὲ καί *gr. plur.*; nam etsi (et sum V) KLPVW *vg. cor. uat. c*, nam si *Priscill.* (*can.* lxxiv, *uide supra p.* 30); si *tantum Bentl. cop. go.* **imperitus** (inp. CHΘNOP; inperito L) = ἰδιώτης: peritus V; idiota id est imperitus *g*; *deinde* + sum CDT *cor. uat.* c d e g t Hieron.* (i. 144) *Priscill. cum gr.* D*E. **sermone** (-nem B* *r*): + sum W *Ambrst.* **sed** (set W; et M*) **non**: non tamen *f Ambrst. Hieron.* (*saepius*); sed non tam F. **scientia** (sciencia *in ras. scr.* P): + sum S. **in omnibus autem** (enim R; *om.* S*): sed in omnibus *g r*, sed in omni *d e*, *et gr.* ἀλλ' ἐν παντί. **manifestatus sum** *codd. plur. c f Ambrst.*, *et* manifestus sum OP^c SWZ^c Ϛ𝔖 *edd. antt. plur. cor. uat. t*: manifestatus (*om.* sum) *d e*, *et* φανερωθεισ D*^et b; manifestati sumus 𝔑𝔆, manifesti sumus *Sedul.*; manifestati facti *r*, *et* φανερωθέντες ℵ^c D^c E KLP *al. plur.*; manifestantes uel manifestatus sum *g*, *et* φανερώσαντες ℵ*BFG 17. **uobis**: in uobis CDH¹ΘL *c g r*; in omnes uos *d e*; *graeci* εἰς ὑμᾶς FG, ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς *rell.*

7. **aut numquid** (nunq. Ϛ𝔑; *bis scr. c*) = ἢ μή FG, *cf.* an numquid *r*: an *d e*, *et* ἢ *gr. plur.* **peccatum feci** (ἁμαρτίαν ἐποίησα): peccaui *Ambrst.* (*in comm.*, *non in lemm.*). **meipsum** *uno uerbo* Ϛ𝔑𝔖. humiliando *r Aug.* (vi. 484, 485). **uos** *in ras. scr.* P. **exaltemini** (exult. D, exaltamini S): exaltaremini *r Aug.* **quoniam**: quod *d e.* **gratias** O*. **euangelium** (aeuang. L, aeuangu. D) **dei** (*in ras. scr.* K): *om.* B; > dei euang. *d e g cum ord. graeco.* **euangelizaui** (aeu. L): praedicaui D *g Ambrst.*; *deinde* + in *Ambrst.*

8. aeclesias S, aecl. L, ecl. CP, egl. T, aeclessias D. **expoliaui** (exsp. BDUVZ^c) = ἐσύλησα: spoliaui *g*; grauaui *d e*; *uoluit* depraedatus sum *Erasm.* **accipiens** (+ ab eis *r Aug.* v. 1354) **stipendium** (-dia Ϛ *edd. Hailbr.* 1476, *Wild*

Digitized by Google

ad ministerium uestrum
9 et cum essem apud uos
et egerem
nulli onerosus fui
nam quod mihi deerat
suppleuerunt fratres
qui uenerunt a macedonia
et in omnibus sine onere
me uobis seruaui et seruabo
10 est ueritas christi in me
quoniam haec gloria non infringetur
in me in regionibus
achaiae
11 quare?
quia non diligo uos? deus scit
12 quod autem facio et faciam
ut amputem occasionem
eorum qui uolunt
occasionem
ut in quo gloriantur inueniantur
sicut et nos.
13 Nam eiusmodi
pseudoapostoli

1481, *Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534) = *λαβὼν ὀψώνιον*: acceptis stipendiis *d e*, accepto stipendio *Ambrst.* (*hic et ad* xii. 14). **ad** (in *Pel.*) **ministerium** (myn. R) **uestrum**: > ad uestrum ministerium *Bentl. g cum gr. πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν, et* ad uestram ministrationem *d e r Aug.* (v. 1354, vi. 484).

9. *Uersum incepimus* **et cum essem** *cum Stephano* 1555: *contra inc. uersum* **nam quod mihi deerat** *Lachm. Tisch.* (*T. G.* 8). **et** *pr.*: nam et B^{mg}. quum Θ. **essem** (aessem C): fuissem *r Aug.* (vi. 484). aput FLMNW. uo^{s} P. > apud uos essem D *Ambrst.*, > apud uos fuissem *r Aug.*, *contra ordinem gr.* (*παρὼν πρὸς ὑμᾶς*). **et** *sec. om.* N*. **egerem**: egerim O; egens *d e*; *gr. ὑστερηθείς.* **nulli**: nemini *d e r Aug.* **onerosus** (hon. CLO*ST; oneros K*): oneri *d* (honore *d**) *e*; grauis D *g Ambrst. Aug.* **nulli oner. fui**: > non grauis fui ulli *g*; *gr. οὐ κατενάρκησα οὐδενός.* **quod** (id quod D *g Aug.*) **mihi** (michi W; *om.* O) **deerat** (> deerat mihi *d e g Aug.*): indigentiam meam *Ambrst.*; *gr. τὸ ὑστέρημά μου.* **suppleuerunt** (subpl. M): adimpleuerunt D (adinpl.) *g Aug.* (484, *non* 486); *gr. προσανεπλήρωσαν.* **qui uenerunt** (uenierunt D): uenientes *g, et gr. ἐλθόντες* (*non οἱ ἐλθ.*). **a**: *om.* CT; ex *Aug.* (i. 239, vi. 486). **macedonia** *cum* GHΘ N^{c}OSTUVWZ^{c} *vg.*, macaed. *d*, macid. D: machedonia ACKLM(oni *sup. lin.*)N*PRZ*, machedoniam F; medonia B. **in** *om. d.* **sine** (si N*) **onere** (hon. DLT, onore B, honore MO* *d**) = *ἀβαρῆ*: ingrauate *Aug.* (484); *deinde* + uestro D *Ambrst.* **me**: *om.* C; meme A; + ipsum *Ambrst.* **uobis**: *om. Ambrst.*; in uobis *Aug.* (484). > uobis me *g cum gr.* $ℵ^{c}$DEFGL *al. pler.* **seruaui** (*ἐτήρησα*): custodiui *Aug.* (484). **seruabo** (*τηρήσω*): seruo N; custodiam *Aug.* (484).

10. **est**: et est T; est enim D. ueretas P. **quoniam**: quod *d e*; quia *r Aug.* (vi. 484). hec MW. **gloria** (gloriari P*): gloriatio DLR *vg. g Sedul.*; *gr. καύχησις.* > glor. haec *d e g r Ambrst. Aug. cum ord. graeco.* **non infringetur** (-guetur D) = *οὐ φραγήσεται*: non infringitur L *Pel.*; non frangetur uel non obstreretur (+ abstruetur *cor. sup. lin.*) *g.* **in me** *om.* S. **regionibus** (-one K*L) = *τοῖς κλίμασι*: finibus *d e g.* achaie LMW, achayae *c*, acayae C, acaiae T, achiae S.

11. **diligo** (dilego DO*, delego S, dilogo V*): *post* di *addidit* id est interrogatio g^{mg}. > uos non d. DS *r*, > non uos d. *Aug.* (vi. 484); *sed gr. οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς.*

12. **et faciam**: et facturus sum *g r Cypr. App. p.* 200 (= *sing. cler.* 23) *Ambrst. Aug.* (vi. 484); faciam et facturus sum D. **amputem** (hamp. C) = *ἐκκόψω*: auferam *Hieron.* (vii. 721). hoccasionem *pr.* C, occass. DH*S, occans. FH^{c}. **eorum qui uolunt** (uult T) = *τῶν θελόντων*: uolentium *g*; his qui uolunt *Hieron.*; eis qui quaerunt *Aug.* (iii. 2. 221); quaerentibus *Aug.* (ii. 184). hoccasionem *sec.* C, occass. DS, occans. F; occasionibus Z*. **ut** *sec.*: *om.* HK*; + et Z*. **in quo**: in eo quod *r Ambrst.*, in eo in quo *Cypr. App.* **gloriantur** (-entur U): + tales BDF^{c}HRW *cor. uat.** *Cypr. App.* inueniuntur H^{c}; inueniant O. *Distinguit* in quo gloriantur tales? inueniuntur, sicut et nos H^{c}. **sicut et**: quales *Cypr. App.* **nos** (nus P): uos D* (*sea superscr.* uel nos *cor.*) *cum gr.* F d^{ser}; + sumus *Cypr. App.*

13. **nam** + et P. **eiusmodi** (*τοιοῦτοι*): huiusmodi *m r Ambrst.* (> huiusm. enim), istiusmodi *Hieron.* (vii. 375), tales uel eius uel huiusmodi *g.* **pseudoapostoli** (pseudohap. C, pseodoap. D, pseudapostoli ϛ; > apostoli pseudo U*): + sunt DH *vg. c d e g Cypr. App. p.* 200 (= *sing. cler.* 23) *Lucif. Cal.* (*non parc.* 27) *Ambrst.*; *etiam disting.* pseudoapostoli sunt, operarii *d g*, pseudoapostoli, sunt operarii *vg.* **operarii** (hop. C, operari DO*): + nequitiae *m*; + sunt *cor. uat.** **subdoli** (*δόλιοι*): dolosi H *d e g m r Tert.* (*Marc.* v. 12) *Firmilian. ap. Cypr.* (*ep.* 75) *Cypr. App. Lucif.*; iniquitatis *Hieron.* (vii. 375); + sunt W. **transfigurantes** (transfug. HO*): + uel ati *g.* apostolo H*, apostolis Z*. *Libere 'quos beatus apostolus paulus* falsos apostolos operarios fraudu-

Digitized by Google

operarii subdoli
transfigurantes se
in apostolos christi
14 et non mirum
ipse enim satanas transfigurat
se in angelum lucis
15 non est ergo magnum si ministri
eius transfigurentur
uelut ministri iustitiae
quorum finis erit secundum
opera ipsorum
16 iterum dico
ne quis me putet insipientem
alioquin uelut insipientem
accipite me
ut et ego modicum
quid glorier 17 quod loquor
non loquor secundum dominum
sed quasi in insipientia
in hac substantia gloriae
18 quoniam multi gloriantur
secundum carnem
et ego gloriabor
19 libenter enim suffertis
insipientes cum sitis
ipsi sapientes

lentos qui in apostolos christi transfigurentur *appellat*' *Hieron.* (iv. 286).

14. **et non** (+ est W) = *καὶ οὐ*: sed non *m*; neque D, nec *d e Lucif. Cal.* (*non parc.* 27) *Petil. ap. Aug.* (ix. 228), neque uel et non *g*; nec utique *Ambrst.* **mirum**: mirandum *d e*; *gr.* θαῦμα ℵBD*FGPR *min.*, θαυμαστόν $\mathrm{D^{b\ et\ c}}$EKLM *al. pler.*; + est *Petil.* **ipse enim** (*αὐτὸς γάρ*): cum ipse D *m*, cum ipse enim F g^c; etenim ipse *Hieron.* (vi. 381); ipse autem L. **sathanas** CW, sanas A* (+ ta *sup. lin. cor.*). **transfigurat** (-ret N *m*) **se** = *μετασχηματίζεται*: > se transfigurat (-ret *Priscill.*) *Aug.* (x. 374) *Priscill. can.* lii (*uide supra p.* 27); transfiguratur *Tert.* (*Marc.* v. 12; *res.* 55; *anim.* 57; *non autem praescr.* 6) *Ambrst. Hieron.* (iv. 442, vi. 307, 381; *non autem* v. 28); se transformat *Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 964). **in** (+ an B*) **angelum** (hang. C) = *εἰς ἄγγελον gr. plur.*: ut angelum F*N, in uel ut angelum *g*, uelut angelum *m Ambr.* (*luc. l.* iv. 26; *sed alibi* in ang.) *Aug.* (iii. 1. 306) *Auct. prom.* iv. 5 (= *P. L.* li. 841) *Petil.*, tamquam angelum *Aug.* (ix. 372); ut anguelus D, uelut angelus *Ambrst.*, sicut angelus *d e Lucif.*, *et* ὡς ἄγγελος D*. **lucis** (lux H*): luminis *Ambrst.*

15. **est** *om. d e g r Lucif. Cal.* (*non parc.* 27) *Ambrst. Auct. prom.* iv. 5 (= *P. L.* li. 841), *et graeci non exprim.* **ergo** *om.* D *d e m Lucif.* > magnum ergo *g*, *et gr.* οὐ μέγα οὖν. **si** + et *g Ambrst. cum graeco.* **transfigurentur** (transfic. K): transfigurantur D *d e m Lucif. Ambrst. Auct. prom.*; transfigurarentur F; transfigurant se *Aug.* (ii. 123, iii. 1. 671). **uelut** (-ud W): sicut *d e r Lucif. Ambrst. Aug. Auct. prom.*; quasi *Petil. ap. Aug.* (ix. 228). ministros *Aug.* (ii. 123). **eius tr. u. ministri** *om.* M*O*. iusticiae P, -cie W. **erit** (*ἔσται plur.*): est *d e m Lucif.*, *et* εστιν D*; erat M*; *om. r Auct. prom. Sedul.* saecundum S, secondum Z*. **opera** (hop. C) = *τὰ ἔργα*: operationem *r Lucif. Auct. prom.* **ipsorum**: eorum *Ambrst.* (*in lemm.*) illorum *Ambrst.* (*in comm.*).

16. **dico** + uobis D *Sedul.* **nequis** *uno uerbo* ϛ; + se G*. **ne quis . . . glorier** *lunulis inclusum vg.* **me** (m *ex* p P): *om. Sedul.*, *et gr.* 37. **putet** *codd. plur.* (putat A) *vg. c f t*: existimet CDFLNT *d e g r Ambrst. Aug.* (iii. 1. 68, 69); *gr.* δόξῃ. > putet me *cor. uat.*, > exist. me *Ambrst.* **insipientem** *pr. sine addit. codd. plur. Ambrst.*: + esse $\mathrm{BF^cKL^2RVWZ^c}$ *vg. Tisch. cor. uat.* *f g r Aug. cum graeco.* **alioquin**: si autem *g*; *gr.* εἰ δὲ μήγε. uelud W. **insipientem** *sec.* (-te L): + esse K*. **alioquin uelut insipientem** *om.* P*. **accipite** (-pete P): suscipite *d e r Aug.*; accipiat *g** (*uoluit* suscipiat g^c). **et** *om.* FH*L R*S *d e r t**, *non gr.* **alioquin . . . ut et** *in ras. scr.* Θ. **modicum**: pusillum *d e.* **quid**: aliquid D *Ambrst.* (*in lemm.*); *om. Ambrst.* (*in comm.*). **glorier** *om.* P*. **quid . . . secundum** (*u.* 17) *in ras. scr.* Θ.

17. **quod** (quid Z*) = ὅ: quae *Orig.* (*int.* iv. 630) *Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 13). **secundum dominum** *cum* AGTU* *Bentl. Tisch. d e g Hieron.* (vii. 439) *et gr. paene omn.*: secundum (saec. S) deum *codd. rell.* (secundm̄ *ita scriptum* R) *vg. c f r t Orig. Ambrst. Aug.* (iii. 1. 68, 69) *Pel. Sedul. Cassiod. et gr. min.* 114. > secundum d. loquor *f g Orig. Hieron. cum gr. plur.* (*non autem* DE LM *al. pler.*). **quasi** (-ssi S): ut D *g*; *gr.* ὡς. **in** *pr. om.* DM*T *t*, *non graec.* **insipientia** (-cia P, -tiam ABKV; sipientia *g lapsu*) = *ἀφροσύνῃ*: stultitia *r Aug.* **in hac substantia** (-cia P, -iae TZ*, -iam K): in hanc substantiam *t*; *om. r.* **gloriae** (-rie LW): gloriationis D *Ambrst.*, gloriae uel gloriationis *g*; gloriandi *Orig.*; *gr.* τῆς καυχήσεως.

18. **quoniam**: quia D *d e Ambrst.*, quoniam uel quia *g*; *om. r*; + quidem *t Orig.* (*int.* iv. 630) *Aug.* (iii. 1. 68); quando quidem *Aug.* (iii. 1. 69). saecundum S. **gloriabor**: glorior *r.*

19. **suffertis** (sufferentes *ex* -tis P) = *ἀνέχεσθε*: sustinetis *Ambrst. Aug.* (iii. 1. 69). insipientis P. quum Θ. **ipsi** *om. d e g r*, *et gr. non exprim.* (*tantum* φρόνιμοι ὄντες). > sapientes sitis *d e.*

Digitized by Google

20 sustinetis enim
si quis uos in seruitutem
redigit
si quis deuorat
si quis accipit
si quis extollitur
si quis in faciem uos caedit
21 secundum ignobilitatem dico
quasi nos infirmi fuerimus
in quo quis audet in insipientia dico
audeo et ego
22 hebraei sunt? et ego
israhelitae sunt? et ego
semen abrahae sunt? et ego
23 ministri christi sunt?
ut minus sapiens
dico plus ego
in laboribus plurimis
in carceribus abundantius
in plagis supra modum
in mortibus frequenter
24 a iudaeis quinquies quadragenas

20. **sustinetis** (susten. S, sustenitis Pc, sustenites P*R) = ἀνέχεσθε: suffertis *d e*; toleratis *r Aug.* (iii. 1. 69, iii. 2. 191). **enim** + ipsi D. siquis *uno uerbo semper* ϛ. **uos in seruitutem redigit** (-egit S, -egerit *Pel.*, *cf.* D *infra*) = ὑμᾶς καταδουλοῖ: > in seru. uos redegerit D. **quis** *sec. om.* P*. **quis** *tert.*: qui L*. accepit FZ*. **in faciem uos** *codd. plur. vg. uett.* = εἰς πρόσωπον ὑμᾶς ℵBD*et°EFGP *min.*: > in uos faciem A, uos in faciem P *Petil. ap. Aug.* (ix. 274) = ὑμᾶς εἰς πρόσ. DbKLM *al. pler.*; uos in faciem uos R; in faciem (*om.* uos) S. cedit DΘLMNO, sedit W.

21. **secundum** (saec. S) **ignobilitatem** (ignou. L) **dico** *om. Orig.* (*int.* iii. 878). **quasi** (-ssi S) + quia *g*, *et gr.* ὡς ὅτι. **nos** (nus P): *om.* KM* O*. **infirmi fuerimus**: infirmati simus *Aug.* (iii. 1. 69), *et* infirmati sumus *r*; *gr.* ἠσθενήσαμεν *plur.*, -καμεν ℵB *min.*; > infirmi fuerimus nos *g cum gr.* FG; *item* **inf. fuerimus** *sine addit.* ABC GH*ΘMPRTV *cod. caraf. Bentl. f g r t et gr. plur.*: + in hac parte DFH²KLNOSWZ *vg. c d e Ambrst. Sedul. cum gr.* ἐν τούτῳ τῷ μέρει DE, *et* > in hac parte fuerimus U; *deinde* + uos autem fortes *t*, *ex* I *Cor.* iv. 10. **quo** (qua Z*) + autem *Bentl. f g r t Aug. cum gr.* (*exc.* D*). *Post* **quis** au *deficit r usque ad* xii. 14. **in** *sec. om.* A*G* *cor. uat.* **insipientia** (-cia P; sipientia *in ras. scr.* G): insipientiam ABHKRV *d e t Ambrst.* **dico** *sec. om.* O* *cum gr.* ℵ*. >audeo et ego in insip. dico *g cum gr.* FG. **audeo . . . hebr. sunt** (22) *in ras. scr.* B.

22. hebrei CMUW *c*, haebrei LP(*ex* -bres), ebrei DOS *f t*, ebraei *g*. hisrahelitae D, israhelite MOPW, israelitae ϛ𝔖𝔈, israëlitae 𝔓, srahelite *t*. **isr. sunt et ego** *om.* CT. saemen C. abrahe CMW, abraeae Z, abarchae D; abraam *d e*. **sem. abr. sunt et ego** *om.* G. *Distinguunt* sunt: et ego *ter* ϛ𝔓; sunt, et ego *ter* 𝔖𝔈.

23. mynistri R. **christi sunt**: *om.* **sunt** S; > sunt christi *g cum gr.* FG; *item sine addit. cum* ACGHMPT *cod. caraf.* 𝔈 *Bentl. d e g Aug.* (iii. 1. 69) *et graeco*: + et ego BDFΘKLNORSUVW Zϛ𝔓𝔖 *c f t Ambrst.* **ut** (uelut *Ambrst.*): *om.* G* *Bentl. Aug.* (iii. 1. 69) *cum graeco*; + *ras. unius lit.* S. **minus sapiens**: insipiens *g Ambrst. Aug.* (iii. 1. 69); *gr.* παραφρονῶν. dicam LU. **plus**: magis D *g*; super *d e Aug.* (iii. 1. 69 *codd. plur.*); *gr.* ὑπέρ; *deinde* + et Gc. *Distinguunt* sunt, et ego (ut minus sapiens dico) plus ego ϛ; sunt: et ego (ut minus sapiens dico) plus ego 𝔓; sunt, et ego: ut minus sapiens dico, plus ego 𝔖; sunt, (ut minus sapiens dico) plus ego 𝔈. labori P* (+ bus *sup. lin.*). **plurimis**: plurimum *Hieron.* (i. 122 *Uall.*, v. 851) *Aug.* (iii. 1. 69); abundanter *Hieron.* (v. 811), abundantius *g Tert.* (*scorp.* 13) *Aug.* (viii. 393); copiosius *Hil.* (*ps.* 128); supra modum *Hieron.* (vi. 492); *gr.* περισσοτέρως. **in** *sec. om.* G*. **carceribus** (φυλακαῖς): custodiis *Hil.* **abundantius** (hab. CDLSTZ, abundancius P, habundancius W) = περισσοτέρως *plur.*, *cf.* plurimum *Tert.*: *libere* frequenter *Hieron.* (vii. 761); supra modum *g Hieron.* (v. 811, 851), nimis *Hieron.* (vi. 492), eminentius *Hil.*, *et habent* ὑπερβαλλόντως *post* φυλακαῖς ℵ*FG. **in carc. abund.** *om. Aug.* (viii. 393) *cum gr. Clem.* 622, *Euthal.* (*cod.*). **supra** (super G *Pel.*) **modum** (mudum H) = ὑπερβαλλόντως *plur.*: abundanter *Hieron.* (v. 851), abundantius *g Hil. Hieron.* (vi. 492), *et habent* περισσοτέρως *post* πληγαῖς ℵ*FG. **in pl. su. modum** *om. Tert. Hieron.* (v. 811). *Ordo uerborum* **in carc. abund. in plagis su. modum** *codd. vg. uett. plur. respondet gr.* ἐν φυλ. περισσοτέρως ἐν πληγ. ὑπερβαλλόντως BD*et°E 17: > in pla. abundantius (-ter *Hieron.* v. 851) in carcer. (custodiis *Hil.*) supra modum (eminentius *Hil.*; nimis *Hieron.* vi. 492) *g Hil. Hieron.* (v. 851, vi. 492) = ἐν πληγαῖς περισσ. ἐν φυλ. ὑπερβαλλόντως ℵ*FG; ἐν πληγ. ὑπερβαλλόντως ἐν φυλ. περισσοτέρως ℵcDbKLM *al. pler. non redditur apud Latinos.* **mortibus**: montibus F. **frequenter** (nt *in ras.* H) = πολλάκις: frequentius *Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 643); saepius *Tert. Ambrst. Aug.* (iii. 1. 69, viii. 393); saepe *Hieron.* (v. 811, 851). > in pla. su. mod. in mort. freq. in carc. abund. *Petil. ap. Aug.* (ix. 274).

24. iudeis DMSUW. quinquees G*Z*, quinques H*.

una minus accepi
25 ter uirgis caesus sum
semel lapidatus sum
ter naufragium feci
nocte et die in profundo
maris fui
26 in itineribus saepe
periculis fluminum
periculis latronum
periculis ex genere
periculis ex gentibus
periculis in ciuitate
periculis in solitudine
periculis in mari
periculis in falsis fratribus
27 in labore et aerumna
in uigiliis multis
in fame et siti
in ieiuniis multis
in frigore et nuditate
28 praeter illa quae extrinsecus sunt
instantia mea cotidiana
sollicitudo omnium
ecclesiarum
29 quis infirmatur et ego
non infirmor?
quis scandalizatur
et ego non uror?

---

quadragenas (-inas A*D, -i||nas S, quadrigenas P; quadragenis M) *etiam Tert.* (*scorp.* 13): quadraginta H* *d e Ambrst. Hil.* (*ps.* 128) *Aug.* (iii. 1. 69). **una** (unam D *t*) **minus** = παρὰ μίαν: > minus una H; citra unam *Tert.* accipi DO*S.

25. cessus DNO*S, cesus LMO^{c}RW. **sum** *om. bis Tert.* (*scorp.* 13). saemel C. **semel lap. sum** *om. t**. **naufragium feci** (ἐναυάγησα): nauf. passus sum *Hieron.* (v. 811); naufragatus sum *g*, naufragaui *Hil.* (*ps.* 128). **nocte** (-tu F) **et** (ac L *Aug.* iii. 1. 70) **die** = νυχθήμερον: noctem et diem *d e Hil., et ita uoluit Bentl.* **in profundo** (ἐν τῷ βυθῷ) DGHΘMOPRTUVWZ^{c}𝔖𝔈 *cod. caraf. d e f g patres*: in profundum ABCFKLNS Z*ϛ𝔐 *c t.* **maris** *om. g** (*Bentl.*) *Hil. cum graeco.* **fui**: feci *d e Hil., et ita uoluit Bentl. cum gr.* πεποίηκα; *uide ad Act.* xx. 3.

26. **in** *ad init.*: *om.* P *d e Pel. cum graeco, et ita uoluit Bentl.* iteneribus DNOSZ. **saepe** (saepae H, sepe DLMOSUW) = πολλάκις *plur.*, *cf.* saepius *Hieron.* (i. 123): multis *d e, et* πολλαισ D*; + *ras.* 2 *litt.* V. **periculis** *pr. bis scr.* D. **fluminum**: in fluminibus *Aug.* (v. 803). **itin. saepe peric. fluminum** *om. Hieron.* (vi. 493). **latronum**: in latronibus *Aug.* (v. 803). > peric. ex gentibus peric. ex genere DZ* *Petil. ap. Aug.* (ix. 264). ciuitatem L. **solitudine** (udine *in ras.* G; -udinem H; sollitudine Z*): deserto D (dis.) *d e Ambrst. Ambr.* (*ps.* 36) *Hieron.* (i. 123) *Aug.*; deserto in eremo uel solitudine *g.* **in mari** (-re G*): maris *Orig.* (*int.* iv. 463, 536). **falsis**: fictis *Ambrst.* (*sed infra* falsis). > peric. in mari, per. in des., per. ex genere, per. ex gent. *Aug.* (v. 89); > per. in ma., per. in fluminibus, per. in des., per. in latronibus *Aug.* (v. 803); > per. in fal. fra., per. ex genere, per. ex gent. (*om.* per. in ciu. . . . in mari) *Hieron.* (vi. 493).

27. **in** *ad init.*: *om. d e g cum gr.* ℵ*BDEFG. **labore** (lob. S) = κόπῳ: laboribus D *Sedul.* **et** *pr.*: in D *Hieron.* (i. 123, v. 854) *Sedul.* **aerumna** (er. FHΘLMNOPSUW𝔐) = μόχθῳ: dolore *Hieron.* (v. 854), molestia *Ambrst.*; miseriis D *Hieron.* (i. 123) *Sedul.* > in dolore in labore *Hieron.* (v. 854). uigilis A*NS. **multis** *pr.* = πολλαισ D*: saepe *g*, saepius *Aug.* (iii. 1. 69, 70); frequenter *Hieron.* (i. 722, v. 854) = πολλάκις *plur.* **et** *sec.*: in D. **in fa. et siti** *om.* O*. ieiunis S, geiuniis C, ieiugniis G*, ienuniis H, ieniis B; ieiunio *Sedul.* **multis** *sec.* = πολλαισ D*, *et* plurimis *Hieron.* (i. 123): saepe *Ambrst.*, saepius *Aug.* (iii. 1. 69, 70); saepe uel multis *g*; *gr. plur.* πολλάκις. **in iei. multis** *om.* O *Orig.* (*int.* ii. 103) *Aug.* (iv. 224, 283, 284, 538). **in** (*ante* **frigore**): et *Orig.* (*int.*).

28. preter MOPSW. **illa** (-am *t*): ea *g.* que MW. **sunt** *om. f Bentl., gr. enim* χωρὶς τῶν παρεκτός. **instantia** (-cia P; *deinde* + t *sup. lin.* P^{c}): concursus *d e Orig.* (*int.* iv. 650); incursus *Aug.* (iii. 1. 69, 70, iii. 2. 965, iv. 1069); *gr.* ἐπίστασις ℵBDEFG 17. 39. 67**, ἐπισύστασις KLMP *al. pler.*; *uide ad Act.* xxiv. 12. **mea** (= μου ℵ^{c}DEKLMP *al. pler.*): in me *d e Orig.* (*int.*) *Aug.*, *et* μοι ℵ*BFG 17. **cotidiana** (cott. HMU, quot. T *vg.*, quott. D, quotd. Θ): cottidianus *d e, et ita Orig.* (*int.*) *Aug.* solicitudo DS *vg.* aeclesiarum CPS, aeccl. LN, egl. T, aeclessiarum D; + dei D. **ecclesiarum . . . praepo[situs]** (*u.* 32) *arcte in ras. scr.* K.

29. *Uersum hunc saepissime citant patres, sed fere semper cum textu nostro concordant.* **infirmatur** (ἀσθενεῖ): infirmus est *Pacian.* (*ep.* 3). **ego** *pr. om.* G*H* *Bentl. d e g Orig.* (*int.* iii. 890), *et gr. non exprim.* > non ego *pr.* R *Pacian. Aug.* (ii. 774, 832, iv. 712). **infirmor** (in *sup. lin.* S): + pro eo T; + et *Aug.* (ix. 290). **quis** *sec.*: qui O. scandalizator P*, scandazatur N*. > non ego *sec. d e g Orig.* (*int.* iii. 890) *Aug.* (ii. 774, 833, iii. 1. 649, iv. 712) *cum ord. gr.* **uror** (hur. CL): inuror M*.

Digitized by Google

30 si gloriari oportet
quae infirmitatis meae
sunt gloriabor
31 deus et pater domini iesu scit
qui est benedictus in saecula
quod non mentior
32 damasci praepositus gentis
aretae regis
custodiebat ciuitatem
damascenorum
ut me comprehenderet
33 et per fenestram in sporta
dimissus sum per murum
et effugi manus eius

XII 1 si gloriari oportet
non expedit quidem
ueniam autem ad uisiones
et reuelationes domini.
2 Scio hominem in christo
ante annos quattuordecim
siue in corpore nescio
siue extra corpus nescio
deus scit
raptum eiusmodi usque
ad tertium caelum
3 et scio huiusmodi hominem

30. *Uersum om.* M* (+ M^1 *sed partim in ras. scr.*). **oportet** (hop. C) : + in his H*, + in iis *Ambrst. Aug.* (iii. 1. 69, 70), *sed gr.* τὰ τῆς ἀσθ. μου καυχήσομαι. que M^1W. infirmitates G*Z* *t*, -tati L. maeae O^c, maeme O*, mee W, mei P^c; eis P*. > sunt infirm. meae D *g*; *deinde* + in his D.

31. **deus** : + israhel *d e cum gr.* D*E. **et** *om.* M*. **domini** *sine addit.* AG *Bentl. g cum gr.* ℵBFGKL *al.* 35 : + nostri BCDFHΘKLMNOP RSTUVWZ *vg. c d e f t Ambrst. Aug.* (iii. 1. 70, iii. 2. 187) *et Maxim. ap. Aug.* (viii. 670) *Pel.* **iesu** *sine addit.* AGR *Bentl. g cum gr.* ℵBFG 17. 31. 37. 118 : + christi BCDFHΘKLMNOPSTU VWZ *vg. c d e f t Ambrst. Aug. Maxim. Pel.* **qui est** (ὁ ὤν) : *om. d e*; + id est participium *g.* secula PWϛℭ. > qui est be. in s. scit S *vg. Ambrst. Aug.* (iii. 2. 187) *Sedul.* **quod** : quia F *d e t Aug.* (iii. 2. 187) ; quod uel quia *g.*

32. damaschi C ; in damasco uel i *g.* **praepositus** (pre. BMOPZ, prepossitus S) **gentis** (-tes *ut uidetur* P) = ὁ ἐθνάρχης : princeps gentis D *g Ambrst. Cassiod.* (= *P. L.* lxix. 1043). **aretae** *cum* ACFPZ, *et* -te T^c : arethae H^2K^2RV, -the BW, aratae G(at *in ras.*)N, arathae D*(uel ariet D^{mg}; *reliqua abscissa sunt*)H*ΘK*SU, arathe LMO; ante T*. custodiebant Z*. > cust. regis W*. damaschenorum CF, damascin. O, damascerorum D. **comprehenderet** *cum* BT (-rent) W *vg.*, *uide uol.* I, *p.* 749 : conpre. DMOPS, conprae. AFGHΘLNUV, comprae. KZ^c; conpraeenderet C, conpraederet R, conpraehinderet Z*; caperet *d e.* *Pro* **ut me compr.** (= πιάσαι με BD*) *habet* uolens comprehendere me *g*, *cum gr.* θέλων πιάσαι με ℵD^cEKLMP *al. omn. uid.*

33. **et** *ad init.* : ut *d.* faenestram C, fenistram NO*, finistram DS. **in** *om.* C*. sportam ACF HL^2MNST *d e.* **in sporta** *om.* L*. **dimissus** (dem. FΘP; dimisus OSV*, di||missus N*) **sum** = ἐχαλάσθην : missus sum *d e*; submissum *g*, *cf.* submissus est *Aug.* (ii. 831, viii. 383). murom Z*. > per mur. in sp. subm. est *Aug.* (viii. 383). **et** *sec. sine addit.* ABCGHΘ*KNPRTUV *cod. caraf. uett. plur. et graec.* : + sic DF$Θ^1$LMOSWZ *vg. c Pel.*

XII. 1. **si** (sic Z*; et si U^1) = εἰ 39. 17 *lect.* : *om. d e g cum gr. rell.* **oportet** (hop. C) *omnes* = δεῖ BD^cEFGLP *min.* : δή KM *al. plur.*, *et* δέ ℵD* 114 *non redduntur apud latinos*; *sed* + sed *Ambrst.* (si gloriari oportet sed *etc.*). **expedit** : opus est *Ambrst.* (*codd. plur.*) ; + mihi DO* *d e g Ambrst. Sedul. cum gr.* D^cEKL *al. pler.* **quidem** (quicquam Z*) : *om.* D *d e Ambrst. Sedul. cum gr.* DEKL *al. pler.* **non exp. quidem** *lunulis inclusum vg.* **autem** (δέ ℵBFGP *min.*) : *om.* CT; ei *d e* (*ut uidetur pro* enim), *et* γάρ DEKL *al. pler.* uissiones DS, uissionis Z*. **uen]iam . . . uisiones** *in ras. scr. d.* **reuelationes** (-nis Z*, -ciones P) : retribuitiones *inepte* S. **domini** : christi *g cum gr.* FG.

2. an||nos A, annus PZ*. quatuordecim Uϛℭ, quartuord. B, quatuordecem Z*; quattuor (*om.* decim) G*; XIIII DHOPSTW. **siue . . . siue** : utrum . . . an *Aug.* (x. 264). **siue** *pr.* . . . **hominem** (*u.* 3) *om. c.* **in** *sec. om. cor. uat.** **nescio** *pr. om.* DH^cSUWϛ𝔖 *Aug.* (iii. 2. 667) *Pel.* **corpus** : corpore CD *d e*, corpus uel re *g.* **siue** *pr.* . . . **deus scit** *lunulis inclusum* ϛℭ. **eiusmodi** ACGHΘLMNO*PRS *Bentl. d e Ambr.* (*ps.* 36 *bis*) *Aug.* (iii. 1. 297, 299) : huiusmodi BD FKO^cTUVWZ *vg. Tisch. f g Ambrst. Aug.* (iii. 2. 667) *Pel.*; istiusmodi *Hieron.* (i. 808) ; *om. Hieron.* (vii. 517) ; *gr.* τὸν τοιοῦτον. **usque** (husque C, usquae Z*) **ad** : usque in *Tert.* (*praescr.* 24, > in tertium usque cael.) *Aug.* (iii. 1. 297, 299, iii. 2. 352, 667, 743, x. 264 ; *non autem* iii. 2. 162) ; in (*sine* **usque**) *Hieron.* (iv. 619). tercium PWZ; III D. celum LMW. *Uersus* 2, 3, 4 *ita coniungit Aug.* (iii. 2. 352) scio hom. in chr. ante an. qu. raptum fuisse usque in tert. cae. siue in cor. siue ex. cor. ne. deus scit et audisse ineffabilia u. qu. non li. hom. loqui.

3. **huiusmodi** *codd. vg. c f* (*g*) : eiusmodi *d e Ambr.* (*parad.* 1) *Aug.* (iii. 1. 297) ;

Digitized by Google

siue in corpore siue extra
corpus nescio deus scit
4 quoniam raptus est
in paradisum
et audiuit arcana uerba
quae non licet
homini loqui
5 pro eiusmodi gloriabor
pro me autem nihil gloriabor
nisi in infirmitatibus meis
6 nam etsi uoluero gloriari
non ero insipiens
ueritatem enim dicam
parco autem ne quis in me
existimet supra id quod
uidet me aut audit ex me
7 et ne magnitudo reuelationum
extollat me
datus est mihi stimulus
carnis meae angelus

talem *Ambrst.*; talem uel huiusmodi *g*; *om. Ambr.* (*luc. l.* iv. 26; *fid.* v. 19). > hominem huiusmodi L *Sedul.* **siue . . . siue**: utrum . . . an *Aug.* (x. 393). **in**: intra C*. corpo^{re} Z. **corpus**: corpore F*H*, corpus uel re *g*. **nescio** *om. Iren.* (*Mass. p.* 162) *cum gr.* B. **siue** *pr.* . . . **scit** *lunulis incl.* ϛ𝔓. **nescio deus scit** *om.* P*.

4. **quoniam**: quia *d e Ambrst. Hieron.* (i. 808) *Aug.* (iii. 1. 297). **in** *om.* BKZ. paradysum FΘUVZ*, -dissum S; paradiso PR(*ut udtur*). audiui Z*. **arcana** (harc. T, arch. FΘKLNPRU VWZ) *etiam Ambrst. Ambr.* (*ps.* 36 *semel*) *Hieron.* (vii. 517): inaudita D *g Sedul.*; nonnedicenda *d e*, *et* non edicenda *Orig.* (*int.* iv. 688); ineffabilia G^{c} (*deinde erasum*) *Orig.* (*int.* iii. 44) *Ambr.* (*saepius*) *Hieron.* (i. 326, 808, v. 522, vi. 349; *cf.* v. 23) *Aug.* (*semper*), inenarrabilia *Iren.* (*Mass. p.* 162), *et gr.* ἄρρητα. berua L*. > uerba arcana *Ambrst.* (*ad* I *Cor.* vi. 2), > uerba inaudita D *Sedul.*, > uerba ineffabilia *Orig.* (*int.* iii. 44) *Ambr.* (*saepius*) *Hieron.* (i. 808, v. 522, vi. 349), > uerba inenarrabilia *Iren.*; *contra ord. graec.* que MPW. **non** + *ras. unius lit.* S. **licet** (-it Z*): licebat ABΘ*KVZ^{c}; *gr.* ἐξόν. **hominibus** DO* *Pel.* **loqui** (λαλῆσαι): eloqui *Tert.* (*praescr.* 24); fari *Ambr.* (*ep.* 36).

5. **eiusmodi** *codd. plur. Bentl. d e f*: huiusmodi FSTW *vg. Tisch. c g Ambrst. Ambr.* (*parad.* 1; *ps.* 36; *luc. l.* iv. 26); *gr.* τοῦ τοιούτου. **nihil** (nichil LW, mihi O*, nihi O^{c}): non PR *g Ambrst. Ambr.* **gloriabor** *sec.*: *om.* BKV WZ^{c}ϛ, *non gr.* **in** *om. d.* **meis** *om. d e cum gr.* BD* 17. 67**. 109.

6. **nam etsi** (et si *vg.*): si enim D *d e g Ambr.* (*parad.* 1), *et gr.* ἐὰν γάρ. **gloriari**: ri *sec. in ras.* G. hero C. **insipiens**: stultus *Ambrst. Ambr.*; *gr.* ἄφρων; + fieri L* (*ut udtur, sed eras.*). **ueritatem** (ueret. P) **enim** = ἀλήθειαν γάρ: *om.* enim D; nam ueritatem *d e Ambrst. Ambr.* **dicam** (ἐρῶ): dico DH*OSW *f Ambr. Aug.* (iii. 2. 661); dicam uel dico *g*. **parco** (-cam W*): timeo *Hieron.* (vii. 325), *ex* xi. 3. **autem**: enim K. **in me** (εἰς ἐμέ) *cum* ACGH^{1} N*(*ut udtur*)O(*om.* me O*)T *cod. caraf. Bentl. d e g*, *et* de me *Hieron.*, *cf. Erasm.* 'in me *perinde est ac si dicas* cogitet de me *aut* tribuat mihi': *om.* in BDFH*ΘKLMN^{c}PRSUVWZ *vg. c f Ambrst. Pel. Sedul.* **existimet** (-temet P; met *in ras.* L): cogitet *Hieron.* (> de me cog.). > exist. me *Sedul.* super *Hieron.* **id** *om. g.* quot L. **uidet** (-it Θ*Z*): + in H^{2}K(P)VWZ^{c} *vg. cor. uat. mg. c Ambrst. Hieron.*, *contra graecum.* **me** *sec. om.* D. > me uid. *d e*, > in me uid. P. **aut** *om.* S*. **audit** *sine addit. codd. plur.* (-det P*; euidit K*) *cum gr.* ℵ*BD^{c}E**FG 17. 37. 67**: + quid S^{c}, + aliquid F$^{1\ uel\ 2}$ΘO^{2}R (audet al.)UWZ* *Bentl. c d e f Ambrst. et gr.* ℵ^{c} D*E*KLP *al. pler.*, *et* > aliquid audit *vg. edd. antt. Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534. audies me (*pro* **aud. ex me**) L*.

7. **ne magnitudo reuelationum** (-cionum P) **extollat me** *codd. fere omn. vg. c f Hieron.* (vii. 325) *contra graecum*: in illa habundantia reu. ne extollar D, ut sublimitate reu. non superextollar *Iren.* (*Mass. p.* 295), in (ex *Orig.*) subl. reu. ne extollar *d e Orig.* (*int.* ii. 381), in magnitudine reu. ne extollar *Aug.* (iii. 1. 619, iii. 2. 866, iv. 907, v. 257; *cf.* iii. 1. 154), in magn. reu. mearum ne extollar *Aug.* (iii. 2. 668, v. 736 *semel*, 788, 1377, x. 235; *cf.* ii. 391, iv. 958) = *fere* τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι DEKLP *al. fere omn.*; > ne subl. reu. extollar *Ambrst.* (*cf. Ambr. apol. proph. dau.* i. 8), > ne magn. reu. (+ mearum ii. 900, v. 736 *ter*; *cf.* x. 393) extollar *Aug.* (i. 683, ii. 900, v. 736 *ter*, viii. 372; *cf.* iii. 1. 597, x. 140, 393, 463); propter sublimitatem reu. ne extollerer *Orig.* (*int.* iv. 601), *cf.* propter eminentiam reu. *tantum Hil.* (*ps.* 118 *nun*); abundantia reu. propter quod ut ne extollar *g* = τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων διὸ ἵνα (*om.* 67) μὴ ὑπεραίρωμαι ℵABFG 17. 67. data O*. **est** + enim Z. michi W. **stimulus**: sudes *Tert.* (*pudic.* 13; *fug.* 2); *gr.* σκόλοψ. carni L *g Bentl.*, *et gr.* τῇ σαρκί. **meae** (mee L^{2}W) = μου FG: *om.* R *d e Bentl. Iren. Ambrst. Hil.* (*ps.* 118 *nun*) *Hieron.* (ii. 324) *Aug.* (i. 683, ii. 900, viii. 372) *Felix ap. Aug.* (viii. 487) *et gr. plur.* angaelus L, anguelus D. sathanae C, -ne W, satane MP. **ut** (et M) *codd. plur. cor. uat.** 𝔓 *d e f g Iren. Tert.* (*fug.* 2) *Hieron.* (v. 830, 968) *Aug.*

Digitized by Google

satanae ut me colaphizet
8 propter quod ter dominum
rogaui ut discederet a me
9 et dixit mihi sufficit tibi
gratia mea
nam uirtus in infirmitate
perficitur
libenter igitur gloriabor
in infirmitatibus meis
ut inhabitet in me uirtus christi
10 propter quod placeo mihi
in infirmitatibus
in contumeliis
in necessitatibus
in persecutionibus
in angustiis pro christo
cum enim infirmor
tunc potens sum.
11 Factus sum insipiens
uos me coegistis

(iii. 1. 154) = ἵνα : qui DRSϚ𝔖ℭ *cor. uat. mg. c Orig.* (*int.* ii. 381, iv. 601) *Cypr.* (*test.* iii. 6; *mort.* 13) *Ambr.* (*poen.* i. 14) *Hil.* (*ps.* 118 *gimel*; *nun*) *Hieron.* (i. 114, ii. 324, iii. 396, v. 23, 336, vi. 815) *Aug.* (*fere semper*) *Felix ap. Aug.* **cola-phizet** (*cf. Uol.* I, *p.* 749) *cum* FGRWZ *vg.*: colafizet *codd. plur.*, colifizet DP, colofizet NST; colaphizaret *Orig.* (*int.* iv. 601) *Hil.* (*ps.* 118 *gimel*; *nun*) *Hieron.* (vi. 815); + die ac nocte *Felix ap. Aug.*; *deinde* + ut non extollar D *Cypr. Ambr.* (*poen.* i. 14); + ne extollar *Ambrst.* (*non ed. Roman.*) *Hil.* (*ps.* 118 *nun*) *Hieron.* (i. 114), *cf. Tert.* (*pudic.* 13) *Hieron.* (v. 23, 830, vi. 815), + ne eleuer *Hieron.* (iii. 396), *cum gr.* $\aleph^c$BKLP *al. fere omn.* ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι.

8. *Ad init.* + et *Iren.* (*Mass. p.* 295) *Hieron.* (v. 830) *cum gr.* A. **propter quod**: propter hoc D *d e g Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* vii. 90) *Hieron.*; super haec *Iren.*; *gr.* ὑπὲρ τούτου. **ter** *om.* P*. **ter . . . disc]ederet** *in ras. scr.* Θ. > dom. ter *d e Aug.* (iv. 975, x. 459) *cum gr.* D*E. **rogauit** L* *ut udtur.* > rog. dom. *Aug.* (iv. 496). **dis-cederet** (-cederit Z*, -cideret S^c; descederet P; disceret S*) *etiam Felix ap. Aug.* (viii. 487), *cf. Aug.* (iii. 2. 689, x. 393, 459): absistat *Iren.*; auferret eum *Aug.* (*saepius*), *cf. Ambr.* (*ps.* 118 *gimel* '*ut stimulum carnis . . . rogaret* auferri'); *gr.* ἀποστῇ.

9. **dixit**: ait *Ambrst.* michi W. **sufficit** (su *in ras.* U) **tibi gratia** (-cia P) **mea** (+ gloria S) = ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου: satis habe gratiam meam *Tert.* (*pudic.* 13). **nam uirtus** (ἡ γὰρ δύναμις): > uirtus enim *Tert.* (*pudic.* 13) *Cypr.* (*mort.* 13, *non autem test.* iii. 6) *Hieron.* (v. 830); quoniam uirtus *Orig.* (*int.* iii. 904). **infirmitate** (ἀσθενείᾳ): infirmitatibus *Hil.* (*ps.* 118 *teth*) *Ambr.* (*interp. iob* ii. 2; *ps.* 36). **perficitur** *etiam Ambr.* (*poen.* i. 13): consummatur *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Ambr.* (*exam.* i. 31; *interp. iob* ii. 2; *apol. proph. dau.* i. 2, 36; *ps.* 36); probatur *Felix ap. Aug.* (viii. 487), *cf.* ut u. in inf. comprobaretur *Tert.* (*Marc.* v. 12); *gr.* τελεῖται (*uel* τελειοῦται). **libenter**: libentissime *d e g Ambrst. Ambr.* (*ps.* 35) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 21), *et gr.* ἥδιστα. **igitur** (yg. C): itaque D *d e g Ambrst. Ambr.* (*ps.* 35); ergo *Iren.* (*Mass. p.* 295); *om. Hieron.* (vii. 532); + magis D *d e g Iren. Ambrst. Ambr.* (*ps.* 35), *et gr.* μᾶλλον. **gloriabor** (-ri||abor L) = καυχήσομαι: gaudeo *Quaestt. U. et N. T.* 119. **in-firmitatibus** (ἀσθενείαις): tribulationibus *Quaestt.* **meis** *om. Iren. cum gr.* B 67**. 71. > in inf. meis gloriabor *Aug.* (iv. 670). **inhabitet**: habitet DP *Uigil.* (*trin.* i, *non autem Uarim.* iii. 21); praetendat *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Ambr.* (*ps.* 35); *gr.* ἐπισκηνώσῃ. **christi** + glori||abor L. > uir. chr. in me *Uigil.* (*Uarim.* iii. 21).

10. **propter quod** (*uno uerbo* Ϛ) = διό: quapropter *Ambrst.*; propterea *Hieron.* (v. 852). **placeo mihi** = εὐδοκῶ: *om.* **mihi** L^c *d e g*; complaceo mihi *Hieron.* (i. 114, v. 852); boni duco *Tert.* (*scorp.* 13). **in** *pr. om. cor. uat.** **in-firmitatibus** (-tate M*; infirtatibus P): + meis DNOϚ𝔖ℭ *cor. uat.* g Orig.* (*int.* ii. 673) *Hieron.* (i. 114) *cum gr.* FG. **in infirm.** *om. Ambr.* (*ps.* 43). **in** *sec. om. cor. uat.** **contumeliis** (-miliis DP, -milis S): iniuriis *Tert. Orig. Ambr.* (*ps.* 43; *ps.* 118 *teth*); *gr.* ὕβρεσιν. **in inf. in cont.** *om. f**. **necessitatibus** (neciss. S) = ἀνάγκαις: necessitate *Sedul.* persaecut. S, persecuc. P, persequut. ΘLW𝔓𝔖ℭ. **in** *quint.*: et *Hieron.* (v. 852). hangustiis C, angustis S. **in necess. . . . pro christo** *om. Ambrst.* **cum** (quum Θ): quando *Hieron.* (i. 12, 177, ii. 333, vi. 263, 291) *Aug.* (*saepius*); *gr.* ὅταν. **enim** *om. saepius patres* (*ad initium pericopes*). **infirmor** (ἀσθενῶ): infirmus sum *Hieron.* (vi. 291). **potens sum**: fortis sum *Hieron.* (i. 177 *Uall.*, 704) *Aug.* (ii. 622, iv. 177, 407, 572), fortior sum *Hieron.* (i. 12, 177 *Hilb.*, ii. 333, vi. 263, 291) *Quaestt. U. et N. T.* 119; *gr. plur.* δυνατός εἰμι, *sed* δυνατῶ FG, *et* potentor uel potens sum *g*.

11. > insipiens factus (-tustus*) sum L. quoegistis C, cogistis DO*S, coegitis P*. **debui** (*om. e*) **a** (*om.* M) **uobis** *codd. plur. Bentl. uett. Ambrst.* = *gr.* ὤφειλον ὑφ' ὑμῶν: > a uobis debui ABUVWZ° *vg. Tisch.* **commendari** (conm. F): commendare W *d*. **nihil** (nichil W) **enim**: *om.* **enim** G*O *Sedul.*; > nam nihil D; non enim *g*.

ego enim debui a uobis
commendari
nihil enim minus fui
ab his qui sunt supra modum
apostoli
tametsi nihil sum
12 signa tamen apostoli
facta sunt super uos
in omni patientia
signis et prodigiis
et uirtutibus
13 quid est enim quod minus
habuistis prae ceteris
ecclesiis
nisi quod ego ipse
non grauaui uos?
donate mihi hanc iniuriam.
14 Ecce tertio hoc paratus sum
uenire ad uos
et non ero grauis uobis
non enim quaero quae uestra
sunt sed uos
nec enim debent filii parentibus
thesaurizare
sed parentes filiis
15 ego autem libentissime
inpendam
et superinpendar ipse
pro animabus uestris
licet plus uos diligens

---

minus (+ fili M*) **fui** = ὑστέρησα: minimus fui HΘ^{mg}; minus feci F^{c}PRTWϛ𝔖 *d g Ambrst.* (*et ad* v. 1); mihi defuit *Hieron.* (ii. 778). **ab his** (hiis NSW, iis *vg.*) **qui sunt supra** (super ACTUZ *Pel.*) **modum** (> su. mo. sunt O *Hieron.*) **apostoli** (τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων) *codd. plur. vg. c f Hieron.*: ab his qui super (*om. Ambrst.*) ualde sunt apostoli (-lis *g*) *g Ambrst.* (*ad* v. 12); quam illi ualde apostoli *Ambrst.* (*hic*); ab his qui supra modum ualde sunt apostoli D; ab aliis qui supra mo. sunt apostoli *d e*. **tametsi** *codd. plur. vg. cor. uat. mg. c f*: tamen etsi AΘN^{c}RZ* *cor. uat.** (*et codex* ..* *apud cor. uat.*); tamen si S; etsi DN* *d e g Ambrst. Sedul.*; licet *Hieron.*; *gr.* εἰ καί. nichil W. **sum** (sunt G*): sim *Hieron.* *Distinguunt* apostoli. Tametsi (*uel* Tamen etsi) nihil sum signa *etc.* FOS *edd. antt. plur. Ambrst. Cassiod. disc.* (= *P. L.* lxviii. 582).

12. **signa tamen**: signa uero FLO *cor. uat. mg.*; signa *tantum* S; > tamen signa D *d e et gr.* τὰ μὲν σημεῖα; sed t uel quidem signa *g et* αλλ ε· τα·μεν·σημ. F, αλλε ϯ ταμεν·σημια G. **apostoli** (τοῦ ἀποστόλου): apostolatus mei BDKVW *vg. c g* (*om.* mei) *cor. uat.* (*sed pergit* '*grecus, antiqui* apostoli'). **facta**: perfecta D; *gr.* κατηργάσθη. > sunt facta *f**. **super uos**: inter uos DPS *Bentl. d e g Pel.*; in uobis *Ambrst.*; *gr.* ἐν ὑμῖν. omnia O*. **patientia** (pac. KW, paciencia P) = ὑπομονῇ: potentia ACNT *c*. **signis** = σημείοις ℵ*AD* *min.*: in signis *vg. cor. uat. edd. antt. Kesler* 1487, *Froben* 1502, *Sacon* 1515 *et* 1519, *Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534, *et* ἐν σημ. D^{c}EKLP *al. pler.*; et signis *g et* καὶ σημ. FG *syr. pesh.* prodigis N*S. **et prodigiis . . . quod** *pr.* (13) *in ras. scr.* K. **uirtutibus**: uariis uirtutibus D *cum gr.* 8^{pe}.

13. qu'd M. > enim est *g*, *et gr.* τί γάρ ἐστιν. habu'stis L. **prae** (pre MOPSW) **ceteris** (cae. Dϛ𝔓) **ecclesiis** (ecl. P, aecl. CD, egl. T, ecclesis O, aeclesis S): ceteris ecclesiis *Ambrst.*; quam caeterae ecclesiae *d e*; *gr. plur.* ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλ., *sed* παρὰ τὰς λ. ἐκκλ. DE 8^{pe}. **ego** *om.* W. **ipse** *om.* DW. **grauaui** (graubi LP, grauuui K*) = κατενάρκησα. **uos**: + nichil accipiens a uobis W. **donate**: + id est indulgete *g*; *gr.* χαρίσασθε. michi W. > iniuriam hanc *d e g*, > [iniuriam is]tam *r*, *et gr.* τὴν ἀδικίαν (ἁμαρτίαν FG) ταύτην.

14. **ecce ter-** *in ras. scr.* B. **tertio** (-cio PW): tertium *d g r* (*teste de Bruyne*), *et gr.* τρίτον; iterum *r* (*teste Ziegler*). hoc *lapsu* C. **paratus sum** (*om.* G*): parati sumus D; *sed gr.* ἑτοίμως ἔχω. **non ero** (ergo M*) **grauis uobis** (> uo. gra. S) = οὐ καταναρκήσω ὑμῶν D$^{b\ et\ c}$EKL *al. pler.*, οὐ καταν. ὑμᾶς D*FG, *cf.* non uos grauabo D *d e Ambrst.*, non grauabo uos *g*: non grababo *tantum r*, *et* οὐ καταναρκήσω (*sine* ὑμῶν) ℵAB *min.* **ecce . . . uobis** *om. Pel.* quero CMOSW. que MW. > sunt uestra *Aug.* (ii. 658). **uestra** (*pro* qu. ue. **sunt**) *Aug.* (v. 189). **set** *pr.* L. **uos** *sec.*: + ipsos *Aug.* (v. 189). **nec**: non DS *g Aug.* (v. 494). **debent** *partim in ras. scr.* L. tesaurizare DH^{c}, tens. H*P.

15. **ego** *om. Orig.* (*int.* ii. 302). **autem** (+ *ras. unius lit.* Z): uero *Ambrst.*; enim AC *Orig. cum gr.* 17; *deinde* + fratres *r*. **libentissime** (-essime M*) = ἥδιστα: libenter *Orig.* (> lib. enim) *Sedul.* **inpendam** (imp. ABKTUVW *vg. Tisch.*) = δαπανήσω: expendam *Orig.*; *deinde* + et superinpendam *d e Ambrst.*, *et* + καὶ ἐκδαπανήσω D*E. **superinpendar** (superimp. ABKTUVW *vg. Tisch.*; super inp. *duobus uerbis* DS) = ἐκδαπανηθήσομαι, *cf.* plus quam possum impendar *Sedul.* (*sed infra* superimpenditur): impendar *d e* (intendar *d e*) *g r* (?) *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 858, 863, 865, iv. 268, v. 155), *uide infra*; expendar *Orig.* **ipse**

Digitized by Google

minus diligar
16 sed esto ego uos non grauaui
sed cum essem astutus
dolo uos cepi
17 numquid per aliquem eorum
quos misi ad uos circumueni uos?
18 rogaui titum et misi cum illo
fratrem
numquid titus uos
circumuenit?
nonne eodem spiritu
ambulauimus?
nonne isdem uestigiis?
19 Olim putatis quod excusemus
nos apud uos?
coram deo in christo loquimur
omnia autem carissimi
propter uestram
aedificationem
20 timeo enim
ne forte cum uenero
non quales uolo
inueniam uos
et ego inueniar a uobis
qualem non uultis
ne forte contentiones
aemulationes
animositates

codd. vg. (ego ipse *cor. uat.* ϛ *edd. antt. exc. Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534) *c*: *om. Bentl. f r* (*teste de Bruyne*) *Orig. Aug.* (iii. 2. 865), *et graeci non exprim.* > ipse superinp. D *Sedul.* (*in comm.*), > ipse impendar (*d e*) *g r* (?) *Ambrst. Aug.* (*saepius*). **pro** *om.* D. **animis** *d e*. **licet** (-cit Z*) = εἰ καί ℵ^c D^{b et c} EKLP *al. fere omn.*: *om.* D *d e g r Ambrst. cum gr.* D*. **plus**: plurimum *Ambrst.*; abundantius D (hab.) *g*; *gr.* περισσοτέρως. **uos** *om. Tisch.* (*non* A, *ut edidit Tisch.*). >uos plus Θ. dilegens DO*S. minis L*. **diligar** (dileg. O*S): diligor (dileg. D) DO² *d e g r*.

16. **sed** (set L) **esto** (aesto N, hesto C, estu H², sto P; estote L, ex toto T; ut testor S): *om.* esto D; εστω autem *g cum gr.* ἔστω δέ; sit hoc *r*; *deinde* + quod N^c. **ego**: + ipse FL; + autem *g*, *et* ἐγὼ δέ FG. grauabi LN. > non grauaui uos D *d e g*, *et gr.* οὐ κατεβάρησα (κατενάρκησα ℵFG *min.*) ὑμᾶς (ὑμῶν ℵFG). set *sec.* L. **cum** (quum Θ) **essem** (sim D *r*, sit *d e*) **astutus** (hast. C, astutur K): ut astutus *Ambrst.*; *gr.* ὑπάρχων πανοῦργος. **dolo**: dolore P^c. **cepi** (coepi CFG²ΘSU, co *tantum* G*) = ἔλαβον: accepi *d e g*, concepi L; genui *r*. > cepi uos D.

17. *Ad init.* + an *r*. **numquid** (numquit L*, nunquid Wϛ𝔎): num *Ambrst.* **per** *om.* N*, *et gr.* μή τινα ὧν ἀπέσταλκα. aliquid H*. **eorum**: illorum D *g r*; ex his *d e*. misii Θ*, missi D. **uos** *pr. sine addit.* = *gr.* FG: + per eum *d e cum gr. plur.* πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ. **circumueni** (cr||cumu. H, circunu. ϛ𝔎): auaritia circumueni *g*; *gr.* ἐπλεονέκτησα.

18. **rogaui** (παρεκάλεσα): + uel adortatus sum *g*. tytum CR. **misi** (missi D) **cum illo** (eo BK VZ^c *r*, ea W) = συναπέστειλα: simul misi *g*. numquit L, nunquid Wϛ𝔎. **titus** (ty. CR) **uos circumuenit** (circunu. ϛ𝔎): > titus (-to H*) circumu. uos H; > circumu. uos titus *d e r*, > auaritia (-tiam *g**) circumu. uos titus D *g*, > auarus in uos fuit titus *Ambrst.*, *et gr.* ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος. **nonne** *pr.*: non S *r*. **ambulauimus** (hamb. C; ambulabimus LN* *r*) = περιεπατήσαμεν: ambulamus D, ambulamus uel uimus *g*; *deinde* + quoniam si uenero iterum non parcam *g** (*expunxit cor.*) *et ita gr.* G*; *ex* xiii. 2. **nonne** *sec.*: non CO*ST *g r*. **isdem** *cum* A*BGHΘLM NPU(s *in ras.*)Z^c: hisdem A^cDFORS, eisdem CKTVWZ*, iisdem *vg. Tisch.* uestigis O*PS, uesti^{gi}is T. **uestigiis** (19) **olim** L² *ex* uestigiisolum.

19. **olim** (ollim DS*, olym C) = πάλαι ℵ*AB FG 17. 67**. 8^{pe} *Ambrst.* (*in comm.*): iterum S^cZ* *g Ambrst.* (*in lemm.*) = πάλιν ℵ^cDEKLP *al. pler.*; *om. Pel.* **putatis** (*in ras.* K) = δοκεῖτε: speratis *d e*. **quod**: quoniam *d e*; quid *Sedul.* **excusemus** (excuss. DO*S *g*; excusetis Z*) **nos** (> nos exc. *g*) **apud** (aput GHLMN) **uos**: excusamus nos uobis *r*; > uobis disputamus *d e*; *gr.* ὑμῖν ἀπολογούμεθα. **coram deo** (+ et Z): in praesentia dei *Sedul.* **in christo** *om. d e*. loquamur Z*. **autem**: enim ϛ *edd. antt. Hailbr.* 1476, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Maresch.* 1531, *Uiuian* 1534. **carissimi** (kar. COZ, char. *vg.*, cariss^i mi L): dilectissimi *r*. **propter uestram aedificationem** (ed. MW, hed. C, aedificac. P) *codd. c f*, *et* > propter aed. ue. *vg. edd. antt.* (*exc. Froben* 1502): pro uestra (-ram *r*) aedificatione (-nem *r*) *d e r Ambrst.*; propter uel pro uestram uel a aedificatione *g*; *gr.* ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς.

20. **timeo** *ex* timotheo P. **enim** (γάρ *plur.*): *om.* D; autem K *et* δέ *min. pauc.* **ne forte** *pr.* (μήπως): *om.* forte *d e Ambrst.* **cum** (quum Θ) **uenero**: ueniens *Cypr.* (*ep.* 55) *Quaestt. U. et N. T.* 102 (*deinde transiliunt ad* lugeam *u.* 21); cum uenero uel ens *g*; + ad uos L² *Cypr.*, *non gr.* **quales**: quale U*. **uolo**: uolu P (*bis scr.*, *pr. eras.*). ^{in}ueniam M. > uos uolo inueniam S. inuenior N. **a** *om.* P *d e*; *et gr.* εὑρεθῶ ὑμῖν. **uobis** (bobis Z*): *in ras. scr.* P.

Digitized by Google

dissensiones
detractiones
susurrationes
inflationes
seditiones sint inter uos
21 ne iterum cum uenero
humiliet me deus apud uos
et lugeam multos ex his
qui ante peccauerunt
et non egerunt
paenitentiam
super inmunditia
et fornicatione
et inpudicitia
quam gesserunt
XIII. 1 ecce tertio hoc uenio
ad uos
in ore duorum uel trium
testium stabit
omne uerbum

---

qualem (em *in ras.* U) : + me B^c^D. > non qualem FLN *Ambrst.* **ne forte** *sec.* : + sint S°; + sint inter uos D *Ambrst.* (*et om. infra*). **contentiones** (-ciones P, -tionis Z*) = ἔρεις BDEF GKLP *al. plu.* : ἔρις ℵA *min.*; + et *cor. uat.** **aemulationes** (em. DMSUW; aemulationis Z*, aemulaciones P) = ζῆλοι ℵD^b et c^EKLP *al. pler.* : ζῆλος ABD*FG 17. 39. **animositates** (-tis Z*) = θυμοί. **dissensiones** (desens. DS, dissess. G; dissentiones LO *g*; dissensionis Z*) = ἐριθεῖαι. **detractiones** (detractationes HNV) = καταλαλιαί : *om.* P*. **susurrationes** (susura. N*S, sussorraciones P; susurr *in ras. longa* L) = ψιθυρισμοί. **inflationes** (-nis Z*, -ciones P) : tumores D *Ambrst.*; *om. f g*; *gr.* φυσιώσεις. **seditiones** (sedic. PZ) : dissensiones *d e*; *gr.* ἀκαταστασίαι *plur., sed om.* FG. **sint inter** (ter *in ras.* G) **uos** : *om.* (*cum graeco*) D (*Bentl.*) *d e g r Ambrst.* (*sed habent supra* D *Ambrst.*). *Libere Tert.* (*pudic.* 14) '*sic enim exegerant* schismata et aemulationes et dissensiones et praesumptiones et elationes et contentiones'.

21. **iterum** (i *in ras.* U) : rursus *Tert.* (*pudic.* 15) *Hieron.* (i. 1078, iv. 313); *om. Pacian.* (*ep.* 1). **cum** (quum Θ) **uenero** : ueniente me *g*; > cum rursus uenero *Hieron.* (i. 1078, iv. 313); *deinde* + ad uos *d e Hieron.* (iv. 313) *Aug.* (v. 1362, ix. 57, 65), *et gr.* DE. **deus** : *om.* D; + meus (*Bentl.*) *d e g et graec. omn.* **apud** (aput F*GHLMN; ad *r*) **uos** = πρὸς ὑμᾶς *gr. plur.* : *om. d e Tert. Hieron.* (iv. 313) *Aug.* (v. 1362, ix. 57, 65) *cum gr.* DE (*uide supra*). **et** *pr.* : ut C (hut)T *Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 375). **humiliet . . . uos et** *om. Pacian.* lugebo *Hieron.* (vi. 451), *et gr.* πενθήσω. **ex his** (hiis NW, is M, iis *vg.*) **qui ante** (hante C; *om. Cassiod.*) **peccauerunt** = τῶν προημαρτηκότων : ex his qui ante peccauerunt peccantium uel bus *g*; eorum qui ante deliquerunt *Tert.*; qui ante peccauerunt (*om.* **ex his**) S *Hieron.* (iv. 313) *Aug.* (vi. 191); qui peccauerunt *Hieron.* (vi. 451). **non egerunt** (^e^gerunt L, heg. C) **paenitentiam** (pen. CKMOU, poen. DS *vg.*, penetenciam P) = μὴ μετανοησάντων : non um uel penitentiam egerunt uel bus *g*. > poen. non eger. *Tert.* **super** (ἐπί) : in *d e g Cypr.* (*ep.* 55 *codd.* BCQR); de *Orig.* (*int.* ii. 672) *Cypr.* (*codd. plur.*). **inmunditia** (imm. *vg. Tisch.*, immundicia W, inmundicia P) = τῇ ἀκαθαρσίᾳ : inmunditiam FΘKLNZ* *Pel.*, immunditiam H *c* d e Aug.* (vi. 191); inmunditiis *Cypr. Pacian. Hieron.* (i. 1078). **et** *tert. om. d e Tert. cum gr.* D*E. fornicacione P; fornicationem FHΘK LN *Aug.* (vi. 191) *Pel.*; fornicationibus *Cypr.* impudicitia *vg.*, impudicicia W, inpudicicia P, inpuditia O, -cia B*; inpudicitiam FHΘKN *Pel.*, -ditiam Z*; uilitate *Tert.*; libidinibus *Cypr. Ambr.* (*laps. uirg.* 9); luxuria *Aug.* (ii. 898, v. 1362, ix. 57, 65); *gr.* ἀσελγείᾳ. **et inpudicitia** *om. Aug.* (vi. 191) *Quaestt. U. et N. T.* 102. > luxuria et forn. *Aug.* (ii. 898, v. 1362, ix. 57, 65). **quam** (qua L*, quem P) : quas *Cypr. Ambr.* **gesserunt** (ἔπραξαν) : admiserunt *Tert.*; fecerunt *Cypr.*; egerunt *Aug.* (ii. 898). > inmund. quam admiserunt forn. et uilitate *Tert.*; > inmunditiis quas fecerunt et fornicationibus et libidinibus *Cypr.*; > immunditiis quas gess. in impud. et forn. *Hieron.* (i. 1078); *libere* non eg. poen. ex his quae ante gess. in forn. et immunditiis suis *Pacian.*

XIII. 1. **ecce** (= ἰδού ℵ^c^A *min.*) : *om. d e f g Ambrst. cum gr. plur.* **tertio** (-cio PWZ) : tertium *d e Ambrst.*, tertium uel o *g*; *gr.* τρίτον. in hoc D. > hoc tertio S* *c.* **uenio** (ἔρχομαι *paene omn.*) : ueniam *Aug.* (ix. 65); paratus sum uenire F *cum gr.* A *syr. pesh.* ἑτοίμως ἔχω ἐλθεῖν. > uenio hoc H*, uenio huc H^c^. **ad** : apud uel ad *g*. **uos** : + ut DϚ *cor. uat.** *g*, *et* + ἵνα ℵ* 35; + in deuteronomio L^mg^. hore C. **uel** (ἤ ℵ 32. 46) : et *d e g et gr. plur.*, *cf. Priscill. infra.* **trium** : ·III· D. **testium** (testimonium Z*) : *om.* S* *Hieron.* (ii. 517); + et P. > testium et (uel *Pel.*) trium *d e g Pel. et gr.* (*exc.* 17. 73. 74 a^scr^). **stabit** : stet D (*non autem* Ϛ *g*); stat *Hieron.* (ii. 449, 517). omnem M. *Libere citant* in tribus testibus stabit omne uerbum *Tert.* (*praescr.* 22; *cf. Marc.* v. 12 'in tribus test. *praefiniens staturum* omne uerbum'), et tri. test. totius uerbi constare rationem *Priscill.* (*p.* 45 *ed. Schepss*), in duobus et tribus testibus stare omne uerbum *tract. Priscill. de trin.* (*ap. Morin*, '*Études, Textes*' *etc.*, *Mared-*

Digitized by Google

2 praedixi et praedico
ut praesens bis
et nunc absens his qui
ante peccauerunt
et ceteris omnibus
quoniam si uenero iterum
non parcam
3 an experimentum
quaeritis eius qui in me
loquitur christus
qui in uos non infirmatur
sed potens est in uobis?
4 nam et si crucifixus est
ex infirmitate
sed uiuit ex uirtute dei
nam et nos infirmi sumus
in illo
sed uiuemus cum eo

---

soli, 1913, *p.* 189); *cf. Deut.* xix. 15, *Mt.* xviii. 16.

2. **praedixi** (pred. MPSW): + enim DZ*Ϛ𝔖 *c Ambrst. Sedul. cum gr.* D*E *min.* predico BMO PSW; + hiis W. **ut** (ὡς): quasi *g*; sicut *Aug.* (ix. 57, 65); *om. d e.* presens BMOPSTUW, prae^{se}ns L. **bis** (τὸ δεύτερον) *cum* C(·bis·)FG(his) MO*PRS*TU *cor. uat. mg. f*: secundo DO^{c} *g r Aug.*, secundum *d e*, secundo aduentu *Ambrst.*; uobis *aperto errore* AHΘLN*S^{c}Z*Ϛ𝔖; *om.* BKN^{c} VWZ^{c}ℌℭ *cor. uat.** habsens C. > absens nunc *d e g Ambrst. cum ord. graeco*; *deinde* + scribo L^{2} *Ambrst.*, *et gr.* D^{c}EKLP *al. pler.* **his** (hiis NSW, iis *vg.*): *om. d e.* **ante** (nate *ut udtur* P*): *om.* CT. caeteris DϚℌ; ^{ce}teris P. **quoniam**: quia *d e r Ambrst. Aug.* **iterum**: rursum *Hieron.* (v. 92). **non**: ut S*.

3. **an** (han C) *codd. vg. c f Ambrst.* (*ad* I *Cor.* vii. 12) *Orig.* (*int. semper*) *Aug.* (*saepius*) *Hieron.* (*semper*) = ἤ *Orig. gr.* (iv. 377 *et gall.* xiv. 66) *Dial.* (854) *Cyr. hr.* (145) *Bas.* (iii. 52) *Thdrt.* (ii. 50, v. 1020) *ap. Tisch. T. G.* 8: quia *d e r Aug.* (ix. 65), quoniam *Ambr.* (*ps.* 118 *lamed*), quia uel quoniam *g* = ὅτι FG, *cf.* ἐπεί *gr. plur.*; quomodo *Ambrst.* (*hic*); numquid *Ambr.* (*spir.* iii. 9) *Aug.* (v. 628), quid *Ambr.* (*ps.* 36); *om. plane Ambr.* (*poen.* ii. 7). **experimentum** (δοκιμήν) *etiam Orig.* (*int.* iv. 625) *Ambrst.* (*ad* I *Cor.* vii. 12) *Ambr. Hieron. Aug.* (*fere semper*): probationem *r Ambrst.* (*hic*) *Aug.* (ix. 65); probamentum *Orig.* (*int.* ii. 669); documentum *Orig.* (*int.* ii. 57, 58, iv. 544). queritis CMOSUW, quaerites Z*, quaer^{i}tis N. **eius** *om.* K*. > eius quaer. *Orig.* (*int.* iv. 625) *Ambr.* (*spir.* iii. 9) *Hieron.* (vii. 386). *Pro* **exper. quaer. eius** *habet* uultis exper. accipere eius (> eius acc. ii. 438, iv. 15, v. 39, 231, 443, 727, viii. 120, ix. 395) *Aug.* (*saepissime*), > uul. acc. exper. eius *Aug.* (iii. 2. 609), > exper. uul. acc. eius *Aug.* (v. 628), > exper. eius uul. acc. *Aug.* (iv. 920). **qui in me loquitur christus** *codd. plur. vg. uett. plur. patres plur.*, *et* > christus qui in me loq. *Aug.* (v. 8): qui in me loq. christi CDF^{1}NR *Bentl. Orig.* (*int.* ii. 669) *Aug.* (iii. 2. 609, viii. 120) *Pel. Uigil.* (*trin.* xii, *non autem Uarim.* i. 10, iii. 4), *et* loquentis in me christi *g*; *et gr.* δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος (> λαλ. ἐν ἐμοί FG) Χριστοῦ. **an experimentum . . . christus** *saepissime citat Hieronymus et semper* (*exc.* > eius quaer. vii. 386) *cum textu nostro congruit.* **in uos** (εἰς ὑμᾶς) AC FGΘOTU *d e f Bentl.*: in uobis BDHKLMNP (*ex* nobis)RSVWZ *vg. c g r Ambrst. Uigil.* (*Uarim.* iii. 4). set L. **potens** (o *sup. lin.* L) **est** (es L*; *om. d e*): potens est uel tur *g*; *gr.* δυνατεῖ. **uobis**: uos BKZ^{c} *cod. caraf.*

4. **nam et si** (etsi *uno ductu vg. Tisch.*) = καὶ γὰρ εἰ ℵ^{c}AD$^{b\ et\ c}$EL *al. pler.*, *cf.* nam si G*Θ*Z*, quoniam etsi *Ambr.* (*incarn. dom.* 7) *Uigil.* (*trin.* x), quia etsi *Orig.* (*int.* ii. 417, iv. 633) *Aug.* (iii. 1. 661), etiam si *Orig.* (*int.* i. 192), et quamuis *Aug.* (v. 469): nam et *d e*, etenim *g*, *et* καὶ γάρ ℵ*BD*FGKP *min.* **crucifixus est** (ἐσταυρώθη): mortuus est *Aug.* (iii. 2. 928, iv. 495), passus est *Orig.* (*int.* iv. 633). **ex** *pr. om.* G*. **infirmitate** (-tem *r*): + nostra DORS *cor. uat.* *Ambrst. Ambr. Uigil.* (*c. Eutych.* iv. 3, v. 16; *trin.* iii; x; xi) *Aug.* (v. 470), *non graec.*; + carnis *Orig.* (*int.* iv. 633). **sed** (set L) *pr.*: *om. Uigil.* (*trin.* x). **uiuit** (ζῇ): uiuet AB*U*V *r*; *libere* crucifixus ex inf. resurrexit ex uir. *Hil.* (*ps.* 53). uiuit tamen (*pro* **sed uiu.**) *Ambr.* **ex** *sec.*: in *Aug.* (iii. 2. 928, v. 1440). **nam et nos** (nus P) = καὶ γὰρ ἡμεῖς *plur.*, *cf.* etenim nos *g r Ambrst.*: nam et si nos CDTZ^{c} *c*, *cum gr.* καὶ γὰρ εἰ ἡμεῖς K. **infirmi** (firmi O) **sumus** (simus K*O*): infirmamur *g r Ambrst.*; *gr.* ἀσθενοῦμεν. **in illo** (ἐν αὐτῷ *plur.*): cum illo *f g r*, *et* σὺν αὐτῷ ℵAFG. **uiuemus** *cum* ADGMO*PU^{c}WϚℌℭ *d e f g*, *et gr.* ζήσομεν *uel* ζησόμεθα: uiuimus BCFHΘKLNO^{c}R STU*VZ𝔖 *c r Pel.* **cum eo** (illo P *Pel.*, ipso *f r*) = σὺν αὐτῷ *plur.*: in eo U^{1}, in ipso *d e*, in uel cum ipso *g*; *et* ἐν αὐτῷ D* 17. **ex** *tert.*: in N; ex uel in S^{c}. **nam et nos . . . uirtute dei** *om.* H*. **in uobis**: in uos *uoluit Bentl. cum gr. plur.* εἰς ὑμᾶς; erga uos *Ambrst.* **ex uirtute dei in uobis** [5] **uosmet ipsos temtate** *codd. vg.* (*uariantes lectiones supra et infra uidesis*) *c f cum gr. plur.* ἐκ δυνάμεως Θεοῦ εἰς ὑμᾶς ἑαυτοὺς πειράζετε: ex uirtute dei In uobis ipsis temptate *d e* = ἐκ δυνάμεως θεοῦ Εἰς ὑμᾶς ἑαυτοὺς πειράζετε D*E*, *et*

Digitized by Google

ex uirtute dei in uobis.
5 Uosmet ipsos temtate
si estis in fide ipsi uos
probate
an non cognoscitis uos ipsos
quia christus iesus in uobis est?
nisi forte reprobi estis
6 spero autem quod cognoscetis
quia nos non sumus
reprobi.
7 Oramus autem deum
ut nihil mali faciatis
non ut nos probati pareamus
sed ut uos quod bonum est
faciatis
nos autem ut reprobi simus
8 non enim possumus
aliquid aduersus
ueritatem
sed pro ueritate.
9 Gaudemus enim quando
nos infirmi sumus
uos autem potentes estis
hoc et oramus uestram
consummationem
10 ideo haec absens scribo

---

ex uirtute dei temptate uosmetipsos *r Sedul.* (*ut uidetur*) = ἐκ δυνάμεως θεοῦ ἑαυτοὺς πειράζετε BD^{c} E^{c}; in uosmet ipsos temptate *tantum g* (*omissis* ex uir. d. in uob.) *cum gr.* G.

5. *Ad init.* + in *g* (*uide supra*). **uosmet** (-med CLZ*) **ipsos** (*uno ductu vg.*): uos ipsos *Ambrst.* (*hic et ad* I *Cor.* v. 13) *Pel.*; *d e* (*uide supra*). **temtate** *cum* HT: tempt. *codd. rell.* (temptate? W) *Tisch.*, tent. *vg.* > tempt. uosm. *r* (*uide supra*). **ipsi uos**: ipsius H. **probate**: *inceperat* temptate Ḑ, *sed inter scribendum correxit.* **an**: aut D *d e g.* non (*om. f*) **cognoscitis** (ci *sup. lin.* T; cognuscites Z*): non cognoscetis Θ* S* *g*; non cognouistis C; non agnoscitis *r*; ignoratis *Hieron.* (v. 578); *gr.* οὐκ ἐπιγινώσκετε. **uos ipsos** *cum* ABDGKMNOSUVWZ^{c} *f*: uosmet ipsos HΘLPTZ* *vg.* (*uno uerbo*) *c*, *et* medipsos (*sine* uos) C; nos *tantum* FR *d e g r Ambrst.*; *gr.* ἑαυτούς; *om. Hieron.* **quia**: quoniam D *g*; quod *Ambrst.* **iesus** *om. Hieron.* > iesus christus DT *d e et gr.* BDEKL *al. pler.* **nisi forte** (εἰ μήτι): nisi *Ambrst.*; nisi si *d e*, nisi si forte N; nisi quid *g* (*gr.* G *enim* ειμη·τι). **reprobi** (-bunt G*): + uel improbi *g.* essetis P*.

6. **autem** (δέ): *om. f*; autem uel enim *g*, *et* γάρ FG. **quod**: quia *r.* **cognoscetis** ACDG (cogosc.)H^{c}MOPSTU^{1}𝔖ℭ *cod. caraf. c f g*, *et gr.* γνώσεσθε: cognoscitis BFH*ΘKLNRU*VWZ^{c}ϛ𝔥 *d e*, cognuscites Z*. *Pro* quod **cognoscetis** *habet* cognituros uos *Ambrst.* **quia**: quoniam *r.* **nos** (nus P): *om.* L *Ambrst.*

7. **oramus** (hor. C) = εὐχόμεθα ℵABD*FGP *min.*: oro DOS *Ambrst. Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 1344) *et* εὔχομαι D^{c}EKL *al. pler.* **autem** + ad F^{c}R *g r Aug.* (*semper*). **deum** *etiam Aug.* (*saepius*): dominum *cor. uat. mg. Aug.* (ii. 623, 624) *Cassiod.* **ut nihil** (nichil W) **mali faciatis**: ne quid faciatis mali *r Aug.* (*semper*), ne faciatis uos quicquam mali *d e*, ne quidquam mali faciatis *Ambrst.*, ne faciatis uos malum nullum *g*; *gr.* μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν. **non** (*om.* P*): + autem *t.* > ut non *d e*, *et* ἵνα μή KL *min.*; οὐχ ἵνα *gr. plur.* **nos** (nus P) *pr.*: *om. t.* **probati** (δόκιμοι): parati D; reprobati *t.* **pareamus** (paraeam. L, peream. F*Θ *t*) *etiam* ϛ: appareamus D𝔥𝔖ℭ *g r Ambrst. Aug.* (x. 751) *Pel. Sedul.*; *gr.* φανῶμεν. set L. **uos**: nos K*. **quod bonum est**: bonum *g Aug.* (x. 242); *gr.* τὸ καλόν. > faciatis quod bonum est D. **nos** (nus P) *sec.*: non *t.* **ut** *quart.* (ὡς): *om. r*; + quasi *Ambrst.*; + non L^{2}. **simus** (simmus P) BCDFGH^{c}ΘKL* MN*PRSUVWZ *vg. c f t* = ὦμεν: sumus AH* L^{c}N^{c}OT *d e g r.*

8. **possumus** (s *pr. sup. lin.* L): possimus DN*S. **aliquid** (-quit L): quicquid D; quid *d e g*; *gr.* τι. **aduersus**: contra *r.* **non . . . aduersus** *in ras. scr.* L. ueretatem P; ueritate L*. set L. **ueritate**: ueritatem FL^{2} *r t.*

9. **gaudemus** (*etiam* A; *perperam* -eamus *Tisch.*) = χαίρομεν *plur.*: gaudeamus *e f t Tisch.*, *et* χαίρωμεν DEP *al. pauc.* **enim** (γάρ): autem DZ* *c*, *cum syr. pesh. go.* **quando** (ὅταν): cum *g Ambrst. Sedul. et* ὅτε FG; quod D, quoniam *vg.* (*sed cor. uat. mg.* '*non* quoniam') = ὅτι, *quod apud graecos non inuenitur.* nus P. > nos quando *t.* **infirmi sumus** (simus P): infirmamur *g** (+ uel infirmi sumus *g*^{c}) *Ambrst.*; infirmi fuerimus *Sedul.* (*sed infra* infirmamur); *gr.* ἀσθενῶμεν. **autem** *ex* adtem *correxit* P^{1}. **potentes** (-tis A) **estis**: fortes estis D *g Ambrst. Sedul.*; potestis S; *gr.* δυνατοὶ ἦτε. **et** (καί *plur.*): *om.* O; etiam *r*; autem *t et* δέ 46. 115, δὲ καί ℵ^{c}D^{c}E KL *al. pler.*; enim D. **oramus** (hor. CM): praecamur *r*; *gr.* εὐχόμεθα; + et *Ambrst.* **consummationem** (consumat. G, consummac. P): perfectionem *r*; *gr.* κατάρτισιν; + esse S.

10. **ideo** (διὰ τοῦτο): propterea *d e*; idcirco *Ambrst.*; + et D; + enim ϛ *cor. uat.** hec MPW. habsens C. scribsi L^{1}. > scribo absens H. huti C. presens BMOPSW. > praesens non *r cum gr. plur.* παρὼν μή; *contra* μὴ παρών DEFG *min.* **durius agam** (ἀποτόμως χρήσωμαι):

Digitized by Google

ut non praesens durius agam
secundum potestatem
  quam dominus dedit mihi
  in aedificationem
  et non in destructionem.
11 De cetero fratres
gaudete
perfecti estote
exhortamini
idem sapite
pacem habete
et deus dilectionis et pacis
  erit uobiscum.
12 Salutate inuicem in osculo sancto
salutant uos sancti omnes
13 gratia domini nostri iesu christi
et caritas dei
et communicatio sancti spiritus
  cum omnibus uobis
    amen.

EXPLICIT AD CORINTHIOS SECUNDA.

---

dure utar *r*. saecundum S, secumdum Z*. **potestatem** (ἐξουσίαν): potentiam D. > dedit dominus O *Pel.*, *et* > ἔδωκέν μοι ὁ Κύριος KL *al. pler.* **mihi**: nobis *Pel.* haedificationem C, edif. LW, edificacionem P. *Deficit r usque ad Gal.* ii. 5. **in** *sec.*: *om.* P*; ad D. **destructionem** (c *sup. lin.* M; distr. DFOS, dextr. L, destruccionem P): + uestram DTW *c t*, *non graec.*

11. caetero DϚ[illegible]. gaudet* T, gaudite P; *om. Pel.* **estote** (stote P): + et *cor. uat.** **exhortamini** (exort. CMN*OST; et hort. H): consolamini D (consu.) *g*; consolationem percipite *Ambrst.*; *gr.* παρακαλεῖσθε. **idem** (τὸ αὐτό): id ipsum DϚ *d e*. sapete CL*. **idem sapite** *in ras. scr.* Θ. **pacem habete**: pacifici estote *d e g*; in pace agite *Ambrst.*; *gr.* εἰρηνεύετε. **dilectionis** (dilicc. P) **et pacis** ACGHΘPRTUZ *f Bentl. cum gr.* ℵABKP *al. pler.*: > pacis et dilectionis BD(+ uel consulationis *mg.*)FKLMNO SVW *vg. c t Ambrst. Sedul. et gr.* DEL *min.*, *et* pacis et caritatis *d e*; pacis *tantum g cum gr.* FG 17. 73.

12. salute P. **inuicem**: in inu. F; uos inu. D *Ambrst.* hosculo C, oscolo P. > sancto osculo *d e cum gr.* ℵBDEKP *al. longe plur.* (*non autem* AFGL *al. plus* 15). **salutate . . . sancto** *om. Pel.* **salutant** *ex* salutate P. **uos** *om.* S. **sancti**: fratres L^{2}. > omnes sancti BKVWZ^{c} *vg.*, *non graec.*

13. gracia P. **nostri** *om. d e g* (*Bentl.*) *cum gr.* (*exc.* 37. 41 *al. plus* 20). **caritas** (char. *vg.*): dilectio *m Ambrst. Uigil.* (*trin.* x). **communicatio** (conmun. H, common. DS; communicacio P): societas *m Uigil.* (*c. Arian.* ii. 15); *gr.* κοινωνία. **sancti spiritus** *codd. plur. vg. uett. Ambr.* (*fid.* iv. 11) *Hieron.* (ii. 125) *et gr.*: > spiritus sancti ANS *Ambrst. Ambr.* (*fid.* v. 9; *spir.* i. 12, iii. 12) *Uigil.* (*c. Arian.* ii. 15; *trin.* x; xii); *deinde* + sit DG^{mg}HΘMOPSU *vg.* (*non cod. caraf.*) *cor. uat.** *c f Ambrst.*; + sit semper *Hieron.* ominibus Z*. **uobis**: nobis W *c cor. uat.* **amen** *om.* OR *f g Bentl. cum gr.* ℵ*ABFG (L?) 14. 17. 67**.

explicit ad corinthios secunda ABCFGHΘK MNTZ^{1} *f* (*sed scribunt* explič BH, expl F, expŧ K, exp̄ AM; corintheos G, corintkeos C, corintios N* T, chorint. N^{c}, corinth MZ, corint F, corin̄t AB, corin̂H; sēc A, ·II· FGHΘN): > ad corinthios II explicit *d e*; explicit (ex̄p L*) ad corinthios (corintii L*, corinth Z*) L*Z* *g*; explicit (explič V) epistula (-ola Z^{4}, epŧ V) ad corinth (cortħ V) secunda (·II· RV) RVZ^{4}, > explicit (explic⁻ *c*) epistola (epŧa *c*) secunda (·II· *c*) ad corinth (corintios *c*) O *c*, explicit ad chorin ·II· aepistola S; epistola pauli apŧi ad corinthios explicit secunda U; expŧ epistola pauli· ad corentios secunda P; *nihil habent* DW *vg.* (*exc.* Ϛ *qui habet* In Graecis codicibus subscripta leguntur. Ad Corinthios secunda) *Tisch.*; *deinde* + scripta (-bta H: $scr^{ib}ta$ T) de (a TU) macedonia HΘTU *c*, + missa a troad R, + scribens ut ās̄ a filipphis d^{2}, + epistula ad corinthios secunda scripta est a philippis macedonie per titum et lucam L^{2}, + Missa fuit a Philippis Macedoniae per Titum et Lucam Ϛ; *tunc* + habet uersus DCXC HΘ, + habet (-etur L^{2}) uersus DXC L^{2}U, *cf.* II Cor. DXCI *Par. lat.* 1853 *Epinal* 6 *etc. apud Souter* ('*Character and Hist. of Pelagius' Comm.*'; *Proceedings of Br. Acad.* vii, 1916, *pp.* 20, 24); + habet uersus CCXCII K; II Cor. DCCCLXX *et infra* LI *Sangallensis* 73 (*apud Souter*, *p.* 27); *uide etiam Berger*, '*Hist. de la Vg.*', *p.* 367; *cf.* ad chorintios ·II· uer. LXX *d e* (*in catalogis ad initium epistulae ad Hebr.*).

Digitized by Google

Digitized by Google

Bible. N.T. Latin. Vulgate. 1889.

NOUUM TESTAMENTUM DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI LATINE

SECUNDUM EDITIONEM SANCTI HIERONYMI

AD CODICUM MANUSCRIPTORUM FIDEM RECENSUERUNT

† IOHANNES WORDSWORTH S.T.P.

OLIM EPISCOPUS SARISBURIENSIS

ET

HENRICUS IULIANUS WHITE S.T.P.

AEDIS CHRISTI DECANUS

PARTIS SECUNDAE FASCICULUS QUARTUS

EPISTULA AD GALATAS

EPISTULA AD EPHESIOS

RECENSUIT H. I. W.

OXONII

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

M DCCCC XXXIIII -- XLI

Digitized by Google

LONDINI ET NOUI EBORACI

APUD HUMPHREDUM MILFORD

OXONII: EXCUDEBAT IOHANNES IOHNSON
ARCHITYPOGRAPHUS ACADEMICUS

Digitized by Google

IN HOC QUARTO FASCICULO INSUNT HAEC

U of M Bindery

JAN 11 '35

1518818

Digitized by Google

1518818

Digitized by Google

ARGUMENTUM IN EPISTULAM AD GALATAS.

Praefatio haec continetur codd. nostris ABCDFGHΘKMNOPRSTUVWZϚ*c tepl.*, *editionibusque antiquis pluribus, non autem* L *d e f g editionibusque Iunta* 1534, 𝔓𝔖𝔆; *impresserunt etiam Thomasius* (I, *pp.* 402, 421, 433, 451) *e codd. Orat.* B. 7, *Reg. Suet.* (=R *nostro*), *Orat.* B. 6 (= V *nostro*), *S. Pauli et S. Petri* A. 1, *Uatic.* 4221, *Orat.* A. 2; *Gagneius inter opera Primasii* (*Lugd.* 1537 = *Migne P. L.* LXVIII. 583); *de Bruyne* (*Revue Bénédictine*, XXIV, *pp.* 1–6); *Corssen* (*Zeitsch. f. d. neutestl. Wissensch.* X, *pp.* 37–9); *Harnack* (*Theol. Literaturz.* XXXII, *pp.* 138 *seq.*); *Burkitt* ('*Gosp. Hist. and its transmission*', *p.* 355); *et Souter* ('*Text and Canon of the N. T.*'; *Lond.* 1913, *p.* 205). *Commentarii in Epp. Paulinas qui sub nomine* '*Primasii*' *circumferuntur, reuera sunt Cassiodori, ut monet nos Souter* ('*Texts and Stud.*', IX. 1, *Cantabr.* 1922, *pp.* 318 *seq.*); *citauimus ergo sub titulo* '*Cassiod.*'

Ordinem (α) *Argumentum*, (β) *Capitula secuti sumus cum codd.* AFKMR : *contra* (α) *Capitula*, (β) *Argumentum habent* BNOSUVZ, *et Argumentum tantum* GPW *c tepl.*; *longiorem seriem sc.* (α) *Capitula*, (β) '*Testimonia de ueteri testamento*', (γ) '*Nomina sanctorum quos commemorat apostolus*', (δ) *Argumentum exhibent* CHΘT, *et* (α) '*Argumentum hirunimi in aepistolam ad galatas*', (β) '*Argumentum pilagii*' (= *praefationem nostram*) D.

De his argumentis Marcioniticis uide supra, pp. 41, 153.

Inscr. argumentum CT *Cassiod.*; argumentum pilagii D; incipit argumentum RS; incipit argumentum eiusdem M; incipit prologus BV; prologus P; incipit praefacio Z; argumentum ad galatas H; incipit ad galatas G; incipit argumentum ad galatas AΘ; argumentum in epistola ad galathas *c*; incipit argumentum epistolae (aep. U) ad galatas (-thas K) KU; argumentum in epistolam pauli ad galatas Ϛ; argumentum in epistolam ad galatas *ed. Maresch.* 1531; incipit argumentum in epistolam (-la *Cassiod.*) ad galathas *Cassiod. cod. Gratianopolitanus* (*ut monet nos editor futurus A. Souter*) *edd. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497; > argumentum in epistolam ad galathas incipit *edd. Froben* 1502, *Sacon* 1515; *deinde* + scribta (+ de *sup. lin.*) macedoniam uersus DLXX° G (*uide infra p.* 405); *nihil habent* FNOW.

GALATAE sunt Graeci. Hi uerbum ueritatis primum ab apostolo acceperunt, sed post discessum eius temtati sunt a falsis apostolis ut in legem et circumcisionem uerterentur. Hos apostolus reuocat ad fidem ueritatis, scribens eis ab Epheso.

EXPLICIT ARGUMENTUM.

1. galathae K, galethe W, galate MPT. greci DHKMNOPSTUVWZ°. hii CDFMOPSTWZ. uerbo P. primus A*, prius A°; primo *Uatic.* 4221, *Orat.* A. 2. **ab** *om.* T. apostholo C. > ab apostolo primum *c*. acciperunt DOS; susciperunt Z*.

2. **temtati** T : tempt. *rell.*, tēt. Ϛ. apostholis C. hut C. lege CF*GHΘMPTZ. **et** (aet C) : + in DHΘZ* *Uatic.* 4221, *Orat.* A. 2, *tepl.* circomcisionem P*, circumcissionem DSZ*; circumcisione CF*GHΘMRT.

3. ueterentur F*; reuerterentur F^{mcd}W* *Cassiod.* apostholus C, apostolos N*Z*. > reu. apost. P. **ueritatis** : *om.* N*. **eis** : *om.* F*; eos V*; + ad fidem ueritatis P*. **ab** : de U.

4. hepheso C, efeso G, effesso D, aephesso S; + per tytum R, + per titum F^{med}; *deinde* + hoc ut apparet argumento galatae erant a pseudo-apostolis persuasi atque seducti quod paulum, per quem uero euangelio crediderant, non esse apostolum audiebant, uidelicet quia neque de duodecim (XII *Cassiod. cod.*) electis, neque christum, ut petrus et ceteri, aliquando secutus fuisset; quam derogationem necesse habet ueris rationibus ex auctoritate sancti spiritus refutare, per ordinem probans non se ab hominibus neque per hominem missum sed per eum qui (+ per *Cassiod. cod.*) ipsum et ceteros in ordinem apostolatus elegit *Cassiod. et Claudius Taurin.* (*Migne P. L.* civ. 843); *impressimus ex Souter* '*Pelagius: Expositions*' *etc.* (= '*Texts and Studies*', ix. 2, *p.* 306), *cf. Migne P. L.* lxviii. 583–5; *additamentum hoc est, ut iudicat Souter, nil nisi retractatio praefationis Pelagianae in Epistulam ad Galatas quam impressimus infra, p.* 356.

Subscr. **explicit argumentum** AΘKPR *c Cassiod.* (*cod.*) *edd. antt. plur.* (> arg. expl. *Sacon* 1515), explicit argumentum eiusdem M : explicit praefatio Z*; explicit prologus V; explicit BZ°; explicit argumentum epistolae ad galatas OS; explicito argumento sequitur aepistola ad galatas C; *nihil habent* DFGHNTUWϚ *Froben* 1502, *Maresch.* 1531; *deinde* + uersus CC XC P, + uers̄ CC · XC · II Z° (*uide infra p.* 405).

[ARGUMENTUM PELAGII IN EPISTULAM AD GALATAS.

Impressimus ex Souter 'Pelagius: Expositions' etc. (= *Texts and Studies,* IX. 2, *Cantabr.* 1926, *p.* 306).

INCIPIT AD GALATAS ARGUMENTUM

quos pseudo-apostoli hac astutia subuertebant, quod dicerent omnes Christi apostolos taliter praedicare, Paulum quoque ipsum alibi docere homines circumcidi. 'denique discipulos suos' dicebant 'quos uere diligit, circumcidit'; sed nec apostolum illum esse dicentes, uidelicet quia neque ex XII electis esset, neque Christum cum Petro et ceteris fuisset aliquando secutus. quibus ueri similibus argumentis ēt callidae derogationi, quibus paruuli decipiebantur, necesse habet ex auctoritate spiritus sancti ad singula per ordinem respondere, ne despectu eius et odio capti Galathae penitus interirent.]

Digitized by Google

[ARGUMENTUM HIRUNIMI IN AEPISTOLAM AD GALATAS.

Argumentum hoc in codice D *inuenitur in quo primum tenet locum ; est ex posteriori parte praefationis Hieronymianae in Commentarios ad Galatas circa* A.D. 386–7 *scriptos ; uide Uall.* vii. 369 *seqq. Impressit Uallarsius ex tribus codd. sc. Palatino* 340 (*'probae antiquitatis et notae'*) *et duobus Bibliothecae Cisterciensium quae fuit Romae.*

Edidimus ex codice D, *uariantibus editionis Uallarsianae lectionibus in notulis positis, exceptis iis quae ad meram orthographiam spectant.*

Argumentum itaque aepistolae huius breuiter conprehendens hac praefatione commoneo ut sciatis esse materiam aepistolae pauli ad galatas et quae ad romanos scripta est sed hoc refferre inter utramque quod in illa altiori sensu et profundioribus ussus est argumentis hic quasi ad eos scribens de quibus ait in consequentibus O insensati galatae et sic insipientes estis tali sermone moderatus est quo increparet potius quam doceret et quam stulti possint intellegere et quos non poterat ratio suadere reuocaret auctoritas in his ·II· aepistolis specialiter antiquae legis cessatio et nouae introductio continetur Sed ad galatas hoc proprium quia non scribit ad eos qui ex iudeis in xpistum crediderunt et paternas putabant caeremonias obseruandas Sed ad eos qui de gentibus fidem aeuanguelii reciperant et rursum retro labsi quorumdam fuerant auctoritate deterriti adserentium petrum uero et iacobum et totas aeclessias iudeae aeuanguelium cum lege uetere miscuisse ipsum etiam paulum aliud in iudea facere aliud in nationibus praedicare et frustra eos in crucifixum credere Si id neglegendum putarent quod apostolorum principes obseruarent]

2. **sciatis** + eamdem *Uall.* **materiam** + et *Uall.*

3. **refferre** : differre *Uall.*

4. > in consequentibus ait *Uall.*

5. **tali** + se *Uall.*

6. **quo** : quod *Uall.* **quam** : quem *Uall.* > possent (*sic*) stulti *Uall.* **intellegere** : + ut communes sententias, communi oratione uestiret *Uall.*

7. > ratio suadere non poterat *Uall.* **auctoritas** : + Nullus quidem Apostoli sermo est, uel per Epistolam, uel praesentis, in quo non laboret docere antiquae Legis onera deposita, et omnia illa quae in typis et imaginibus praecesserunt, id est, otium sabbathi, circumcisionis iniuriam, kalendarum, et trium per annum solennitatum recursus, scrupulositatem ciborum, et per dies singulos lauacra iterum sordidanda, gratia Euangelii subrepente cessasse, quam non sanguis uictimarum, sed fides animae credentis impleret. Uerum alibi pro parte, et ut se aliud agenti haec quaestio obtulerat, ex latere disputatum est, et pene perstrictum. *Uall.* **his** : + autem *Uall.* **·II·** : + ut dixi *Uall.*

9. **proprium** : + habet *Uall.* **quia** : quod *Uall.* crediderant *Uall.*

10. **de** : ex *Uall.*

12. **uero** : quoque *Uall.* > iudaeae ecclesias *Uall.* **aeuanguelium** : + christi *Uall.*

14. **in** *pr. om. Uall.*

15. **obseruarent** : *explicit argumentum in* D ; *pergit* Quamobrem ita caute inter utrumque et medius incedit . . . singula quaeque pandamus. *Uall.*

Subscriptio deest in D.

Digitized by Google

CAPITULA IN EPISTULAM

Capitula exstant in codd. nostris ABCFHΘKMNORSTUVZ.

Desunt in DGLPW *c d e f g edd. antt. plur.*; *Kesler* (1487) *habet* Incipit capitulatio epistole ad Galathas sex habentis capitula.

Inscr. incipiunt breues A, incipiunt capitula KRZ *Orat.* B. 7, incipiunt captl ad galatas B, incipit capitulatio ad galatas HΘU, incipiunt (incp̄t V) capitula (cap⁻ V) epistolae ad galatas OV *S. Pauli et S. Petri* A. 1, incipiunt capitula (kapitolae C) in epistola (aepistola C) ad galatas C *Uat.* 4221, *Orat.* A. 2, incipit capitulatio in epistola ad galatas T, incipit tituli ad galatas M, incipiunt tituli aepistolae ad galatas S; *nihil habent* FN.

AFKMOSZ	N	CHΘTU
Edidimus ex codice A, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae adpositis, iis tantum exceptis quae ad meram orthographiam spectant; cf. et Thomasium,* I, *p.* 451, *qui capitula e codd. Uatic.* 4221 *et Orat.* A. 2 *impressit.*	*Edidimus ex ipso codice.*	*Edidimus ex codice* C, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis tantum omissis quae ad meram orthographiam spectant.*
I. De resurrectione domini (i. 1). II. De apostolo a circumcisione galatas refrenante et nouas doctrinas anathematizante (i. 6). III. De apostolo hominibus displicente (i. 10).	De resurrectione domini et de apostolo a circumcisione galatas refrenante et hominibus displicente.	I. Quia non ab hominibus neque per hominem sit apostolus . et miratur quod iam cito transferantur in aliud aeuangelium . et si hangelus heuangelizauerit anathema sit . Et si hominibus placerem christi seruus non essem (i. 1).
IIII. De apostolo euangelium non ab hominibus sed a deo diuinitus consecuto (i. 11).	De apostolo euangelium non ab hominibus sed a deo diuinitus consecuto et cursum ad galatas prosequentem.	II. Notum uobis facio aeuangelium . quia non ab homine didici illud (i. 11).
V. De apostolo uitam suam priorem in iudaismo et postea segregationem ad apostolatum et deinceps iter omne uel cursum ad galatas prosequente (i. 13).		Et quoniam supra modum persequebar aeclesiam . Et continuo non adquieui carni et sanguini . Et post annos tres ueni iherosolymam et mansi apud petrum diebus quindecim . Et post annos quattuordecim cum barnaba contuli aeuangelium.
VI. De falsis fratribus et de petro in circumcisione paulo uero in gentibus ordinatis (ii. 6).	De falsis fratribus et de petro in circumscisione.	III. Propter falsos fratres quibus neque ad horam cessit . Et qui hoperatus est petro in apostolatum operatus aest mihi . Et quia dextras dederunt

---

Notae ad codd. AFKMOSZ. II. *Incipit capitulum ut uidetur ad* i. 6 *in codice* A; *sed in textu epistulae numerum adponere oblitus est scriba.* **a**: *om.* M. circumcisionem Z*. **et**: ad S. anathemazante S. III. **hominibus**: omnibus Z. IIII. **a**: ad Z. consecutum Z; consecrato S. V. **postea**: *om.* OS. segregatione OS. **ad apostolatum**: apostolatus eius OS. **deinceps iter**: *om.* OS. omnem A*(umnem)FOSZ*. *pro* **iter omne** *habet* iterum K. **uel**: *om.* OS. **ad galatas**: adlata *Thom.* prosequentem FKMO; prosequitur *al. ap. Thom.* VI. **fratribus**: apostolis *al. ap. Thom.* **paulo uero**: et paulo KMOS. **in** *sec.*: *om. Thom.* ordinatus A*; ordinato KMOS.

Notae ad cod. N. *Notandum est numeros qui textui Epistulae in* N *adscribuntur non suis sed Amiatinis capitulis respondere.* **circumscisione**: s *pr. expunxit cor.*

Digitized by Google

AD GALATAS.

Post unumquodque capitulum addidimus cap. et uers. Epistulae ad quos sectio incipit.

Ut lectoris commodo consulamus, in ultima columna posuimus capp. et uerss. Epistulae ad quos incipiunt sectiones Priscillianisticae de quibus supra tractauimus, pp. 20 *seqq.*

Orat. B. 7 *Impressit Thomasius,* I, *p.* 402.	R (= *Cod. Reginae Suetiae apud Thomasium,* I, *p.* 421; *impressimus ex Thomasii editione.*)	BV *Cod. S. Pauli et S. Petri* A. 1, *apud Thomasium,* I, *p.* 432. *Impressimus e codice* V, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae; cf. Schepss, p.* 172.
I. De maledicto eorum, qui praeuaricare ausi sunt regulam ueritatis (i. 1).	I. Miror quod sic tam transferimini in aliud Euangelium (i. 6). Si quis uobis euangelizauerit praeterquam quod accepistis, anathema sit. Si homibus placere uellem, Christi seruus non essem.	I. Miror quod sic tam cito transferimini (i. 6).	I. *incipit ad* Paulus apostolus (i. 1). II. *ad* et qui mecum (i. 2). III. *ad* miror quod sic (i. 6).
II. De Euangelio, quod Deus, non homo Apostolo reuelauit (i. 11).			IIII. *ad* modo enim (i. 10). V. *ad* notum enim (i. 11).
III. De Sanctis, quod carni nequeant ac sanguini adquiescere (i. 15).			VI. *ad* audistis enim (i. 13).
IV. De ueritate Euangelii, cuius propter custodiam subiectioni ceditur ad momentum (i. 21).		II. Deinde post annos XIIII (ii. 1).	
			VII. *ad* deinde ueni in (i. 21). VIII. *ad* sed propter (ii. 4). VIIII. *ad* deus personam (ii. 6; *sed conicit* ii. 12 *Schepss*).

Notae ad codd. CHΘTU. I. **iam**: tam HΘTU. transferatur U*. II. **uobis**: *om.* U. **didici**: de ici H; dedeci Θ*. sanguine HΘ*. III. **horam**: ora HΘ*. apostolatu U. **operatus aest**: + et TU.

Digitized by Google

AFKMOSZ	N	CHΘTU
VII. De petro antiochia cum gentibus conuiuente et de paulo hoc in conspectu omnium reprehendente (ii. 11).	De petro anthiochiam cum gentibus et lege ueteris testamenti per crucem et passione domini destruentem et galatarum stultitia.	aei . Et quum uenisset chephas hantiochiam in faciem ei restiti . Et quia ex fide christi iustificemur aet non ex lege . Et numquid christus peccati minister aest (ii. 4).
VIII. De apostolo legem ueteris testamenti per crucem et passionem domini destruente (ii. 17).		
VIIII. De apostolo galatarum stultitiam inclamante quod cum ex auditu fidei spiritum accepissent legi se et circumcisioni postmodum subiugassent (iii. 1).		IIII. O insensati galatae . Et qui ex fide hii filii sunt abrae . Et quia in lege sub maledicto legis sunt . quia lex non aest ex fide . Et quia christus pro nobis factus est maledictum . Et non in saeminibus sed in saemine quod est christus . Et testamentum post annos cccc triginta confirmatum . Et non ex lege hereditas (iii. 1).
X. De omnibus qui ex operibus legis sunt quod subiecti sunt maledicto (iii. 9). XI. De his qui in lege sunt quod non iustificentur ad deum (iii. 11). XII. De domino redimente nos ex maledicto legis cum pro nobis ipse factus sit maledictum (iii. 13). XIII. De comparatione testamenti hominis ad promissionem dei in semine abrahae quod est dominus christus (iii. 15).	De omnibus qui ex operibus legis sunt quod subiecti sint maledicto et domino redimente nos ex maledicto legis et lege posita quoadusque ueniret semen repromissionis.	
XIIII. De lege posita quoad usque ueniret semen repromissionis (iii. 19).		V. Quia lex propter transgressionem posita aest Et quia lex pedagogus . Et quia christum in babtismo induimus . Non est iudaeus neque graecus . Et quamdiu heres paruulus est . Et misit deus filium suum factum ex muliere . Et spiritum clamantem abba pater . Et dies obseruatis aet menses . Et hestote sicut aego (iii. 19).
XV. De scriptura concludente omnia sub peccato et legis custodia ut promissio daretur credentibus ex fide domini iesu christi (iii. 21). XVI. De aequalitate omnium gentium in domino christo credentium liberorum omnium atque seruorum (iii. 27). XVII. De credentibus omnibus quod unum semen sint abrahae (iii. 29).	De scribtura concludentem omnia sub peccato et de aequalitate omnium gentium et credentibus omnibus quod semen sint abrahae.	

Notae ad codd. AFKMOSZ. VII. **antiochia**: *om.* KMOS. **conuiuente** (-ante KOZ^{c} *Thom.*) : conueniente FS. **de** *sec.* : *om.* KMOS. **hoc**: *om.* A*KMOSZ *Thom.* **in conspectu omnium**: in eum KM; eum OS. **reprehendente** (reprehindentem Z*): comprehendente *Thom.* VIII. ueteri K. **testamenti**: + et S. destruentem A*. VIIII. spiritus F*. **legi**: legis FOS *Thom.* **se**: est O; *om.* FK *Thom.* circumcisione F^{med}; circumcisionis Z* *Thom.*; circum̄ S; + se Z^{c}. X. **ex**: *om.* S. **sunt** *sec.*: sint *Thom.*; *om.* S. XI. **non**: *om.* Z*. iustificant *cod. Uat. ap. Thom.* **ad deum**: apud dominum O; apud deum S; a deo F^{med}; a domino KZ; ad nos M. XII. **nos**: *om.* A*. **ex**: a F*. **nobis**: omnibus *al. ap. Thom.* **sit**: est K. **maledictum**: maledicto Z*. XIII. **testamenti**: *sic* A (*perperam* -entis *Tisch.*). **ad promissionem**: ad permissionem *Thom.*; ac promissione *cod. Orat.* A. 2 *ap. Thom.*; et promissionis S. semen Z*. **dominus**: + iesus *Thom.* XV. **ex**: et Z*. **domini**: + nostri FKMOSZ. XVI. **credentium**: + et FKM. > cred. in christo domino O. **omnium** *sec.*: *om.* FKMS *Orat.* A. 2 *ap. Thom.* **atque** (antquae A*, autque A^{c}) : ad F*. XVII. semine O. **sint**: sit Z; *om.* S. abraham SZ.

Nota ad cod. N. destruente *cor.*

Digitized by Google

Orat. B. 7.	R	BV *Cod. S. Pauli et S. Petri* A. 1.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
V. De unius doctrinae Apostolorum consensu (ii. 11).		III. Cum autem uenisset cephas antiochia (ii. 1).	
			X. *incipit ad* nos natura (ii. 15).
VI. De Apostolo Petro, quod Gentiliter uixisset (ii. 17).	Si ea quae destruxi iterum aedifico, praeuaricatorem me constituo.		
VII. De lege diuina, per quam legi est humanae moriendum (iii. 2).	II. O insensati Galathae, quis uos fascinauit? (iii. 1).	IIII. O insensati galatae (iii. 1).	
			XI. *ad* prouidens autem (iii. 8).
			XII. *ad* quicumque enim (iii. 10).
			XIII. *ad* christus nos redemit (iii. 13).
VIII. De Lege, quam si quis fuerit operatus, sub maledicto esse detegitur (iii. 15).		V. Fratres . secundum hominem dico (iii. 15).	XIIII. *ad* fratres secundum (iii. 15).
IX. De Abraham, qui non ex Lege donum Dei, sed per promissionem adeptus est (iii. 18).	Ex fide promissio Abrahae et semini eius, non ex Lege.		
			XV. *ad* lex ergo aduersus (iii. 21).
			XVI. *ad* ad hubi uenit fides (iii. 25).
	Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.		

Notae ad codd. CHΘTU. III. antiochiae HΘU. facie HΘU. **christi**: christum U; *in ras. scr.* T. iustificamus U. IIII. **qui**: quia T; quis U*. **hii**: in H; *om.* T. > sunt filii T. **pro nobis factus est**: > factus pro nobis (*sine* est) HΘU. **quod**: qui HΘU. V. transgressione H. **christum**: + non HΘ. **deus . . . ex** *in ras. scr.* Θ. **filium**: *om.* H. **spiritum**: christum *lapsu* T. **hestote**: sto H. **sicut**: + et Θ.

Digitized by Google

AFKMOSZ	N	CHΘTU
XVIII. De comparatione heredis infantis (iv. 1).		
XVIIII. De iudaeis credentibus sub elementis mundi seruitio constrictis donec dominus factus ex femina atque sub lege a patre in saeculum mitteretur (iv. 3).	De iudaeis credentibus sub elementis mundi constrictis et de credentibus in deum quod non sint iam serui sed liberi et de fide in aduentum apostoli et seductoribus galatarum.	
XX. De credentibus in dominum quod non sint iam serui sed filii et quod qui secundum legem ueteris testamenti uult uiuere elementis mundi optat potius seruire quam deo (iv. 6).		
XXI. De fide in aduentu apostoli et reuerentia galatarum (iv. 12 *ad* fratres).		VI. Quia sicut hangelum exciperint aeum . Ergo inimicus uobis factus sum . Et filioli mei . Et abraham duos filios habuit . Et nos secundum hysahac promissionis filii sumus . Et in christo iehsu neque circumcisio aliquid ualet neque praeputium (iv. 12).
XXII. De seductoribus galatarum (iv. 17).		
XXIII. De duobus filiis abrahae et testamentis duobus et monte sina et hierusalem terrestri atque caelesti (iv. 19).	De duobus filiis abrahae et testamentis duobus et monte sina.	
XXIIII. De circumcidentibus se quod iesus christus eis nihil proderit sed debitores sint totius legis faciendae (v. 2).	De circumcidentibus se quod christus eis nihil proderit et de circumcisione et praeputio quod nihil sint et de cursu primo fidei galatarum et impletione legis in proximo.	
XXV. De circumcisione et praeputio quod nihil sint nisi fides per dilectionem operata (v. 6).		
XXVI. De cursu primo fidei impedito galatarum et de damnatione male suadentium ac seductorum (v. 7).		VII. Currebatis bene . Et modicum fermentum . Et hutinam abscidantur qui uos conturbant . Et homnis lex huno sermone conpletur . quod si inuicem mordetis . Et caro aduersus spiritum . Et spiritus aduersus carnem . Et manifesta sunt hopera carnis . Fructus autem spiritus est (v. 7).
XXVII. De circumcisione et crucis scandalo (v. 11).		
XXVIII. De impletione legis in proximi dilectione et periculo laboris atque certaminis (v. 14).		

Notae ad codd. AFKMOSZ. XVIII. **heredis**: heridit⁻ (*i. e.* heriditatis) S. XVIIII. **iudaeis**: + non *Thom.* (*non cod. Uat.* 4221). **constrictis**: constitutis K. **femina**: semine *Orat.* A. 2 *ap. Thom.* XX. **dominum**: deum Z *Thom.*; domino KMOS. **non**: *om.* M*. **sed**: + liberi S. **quod** *sec.*: *om.* KMOS. **qui**: *om.* Z*. ueteri O. **deo**: domino O. XXI. aduentum KMOS. XXII. subductoribus *Thom.* XXIII. terrestria K. **atque**: et S. caelestia K. XXIIII. **se**: *om.* S; + sed O. **iesus**: *om.* S. > eis iesus christus O. **proderit**: profuit S. **sint**: sunt SZ. XXV. praeputium M(pre.)Z*. **sint**: sunt S. **nisi**: si O; nihil *lapsu* F*. **fides** (fide *al. ap. Thom.*): + quae O. operatur O. XXVI. **impedito**: *om.* FKMOSZ *Thom.* **de** *sec.*: *om.* KMOS. damnationem F*KZ*. seductoribus Z; seducentium *Thom.* XXVII. scandalum A*KM*Z. XXVIII. dilectionem Z. **laboris** A*F°O *al. ap. Thom.*: liuoris KZ *Thom.*, liboris A°F*M.

Digitized by Google

Orat. B. 7.	R	BV *Cod. S. Pauli et S. Petri* A. 1.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
X. De Lege, quae paedagogus ante fidei aduentum fuisse probatum (iv. 1).		VI. Dico autem quanto tempore (iv. 1).	XVII. *incipit ad* dico autem quanto (iv. 1).
	Dies et menses obseruatis. Timeo uos; ne sine causa laborauerim in uobis.		XVIII. *ad* ad hubi uenit lenitu (iv. 4). XVIIII. *ad* hut aeos qui sub (iv. 5). XX. *ad* itaque iam non (iv. 7).
XI. De Spiritu Filii Dei, qui missus est ad redemptionem sub Lege constitutorum (iv. 12).	III. Obsecro uos (iv. 12). Quod sicut Angelum Dei me suscepistis.	VII. Fratres obsecro uos (iv. 12).	XXI. *ad* fratres hobsecro uos (iv. 12). XXII. *ad* ergo inimicus (iv. 16).
XII. De aemulatoribus, qui nihil aliud nituntur, quam recte stantes euertere (iv. 19).	Aemulantur uos, uolentes in carne uestra gloriari. State, et nolite iterum iugo seruitutis detineri (iv. 19).	VIII. Dicite mihi qui sub lege (iv. 21).	XXIII. *ad* filioli mei (iv. 19). XXIIII. *ad* dicite mihi (iv. 21). XXV. *ad* sinay enim (iv. 25). XXVI. *ad* nos autem fratres (iv. 28).
XIII. De ancilla et libera, et duobus Testamentis (iv. 21). XIV. De carnalibus, quod ex antiquo insequantur spirituales (iv. 28). XV. De suasoribus, quorum ut ex Deo sit doctrina orta (v. 3).	IV. Si circumcidamini, Christus uobis nihil proderit (v. 2).	VIIII. Ecce ego paulus (v. 2).	XXVII. *ad* ecce ego paulus (v. 2).
	Bene currebatis; quis uos impediuit ueritati non obedire?		XXVIII (*lapsu* XXVII *in cod. Cauensi*) *ad* ego autem fratres (v. 11; *conicit* v. 7 *Schepss*).
XVI. De libertate, quae non est uiciis seruilibus mancipanda (v. 11).	Nolite inuicem mordere, ne uos consummatis.	X. Uos autem in libertate (v. 13).	XXVIIII. *ad* omnis enim lex (v. 14).

Notae ad codd. CHΘTU. VI. exceperent H, exciperent U, exciperunt T. **ergo**: ego U. > factus sum uobis U. **nos**: non HΘ. **iehsu**: *om.* HΘU. VII. **lex**: + in HΘU. una H. **mordetis**: + et comeditis U. **et** *quint.* (*ante* **spiritus**): *om.* HΘU. **carnis**: + et HΘ.

Notae ad codd. BV. VIII. **qui**: quid *lapsu* V. VIIII. **paulus**: + dico uobis *Cod. S. Petr.* A. 1.

AFKMOSZ	N	CHΘTU
XXIX. De contentione carnis et spiritus (v. 16).	De contentione carnis et spiritus et de sustentatione mutua inter fratres et honore commoni uel proprio.	
XXX. De contemptu inanis gloriae ac presentis (v. 25).		
XXXI. De sustentatione mutua inter fratres et de honore communi uel proprio (vi. 1).		VIII. Si uiuimus spiritu spiritu et hambulemus . Et hopus suum probet hunusquisque . Et quae saeminauerit homo haec et metet . Et maxime ad domesticos fidei . Et mihi absit gloriari . Nisi in cruce christi . Et ego stigmata iehsu in corpore porto (v. 25).
XXXII. De humanitate discentium uerbum domini erga doctores (vi. 6).	De humanitate discentium uerbum domini et de semnatione carnalium uel spiritalium et elimoysina facienda et de circumcisione non seruantibus legem et apostolo in cruce domini gloriante.	
XXXIII. De seminatione carnalium uel spiritalium (vi. 7).		
XXXIIII. De elemosina facienda in omnibus sed maxime ad domesticos fidei (vi. 10).		
XXXV. De circumcisis non seruantibus legem et apostolo in cruce domini gloriante (vi. 11).		
XXXVI. De circumcisione et praeputio quod nihil sint sed noua creatura pacem habeat sempiternam (vi. 14).	De circumcisione et praeputio quod nihil sint et de apostolo in corpore suo stigmata iesu portante.	
XXXVII. De apostolo in corpore suo stigmata domini iesu christi portante (vi. 17).		

Notae ad codd. AFKMOSZ. XXIX. **spiritus** : + p A*. > sp. et carnis O. XXXI. **mutua** : multa K. **de** *sec.* : *om.* FKMOS. **honore** : onere FKM *Thom.* (*non autem codd. Uat.* 4221, *Orat.* A. 2). **uel proprio** : *om.* S *Thom.* XXXII. **humanitate** : humilitate *al. ap. Thom.* XXXIII. seminationem Z*. XXXIIII. **facienda** : fauenda F. **omnibus** : omnes FKMOSZ *Thom.* **domesticos** : omnes *lapsu* Z*. XXXV. **circumcisis** : circumcisione Z. **non** : *om.* Z. **legem** : fidem K. crucem Z. XXXVI. preputium Z*. **sed** : siue S. sempiterna KM. XXXVII. stagmata F*. **domini** : + nostri FKOS. **portante** : portantem A*F*Z ; portantes M ; *om.* O. *Ad fin.* + amen F.

Subscr. expliciunt (exp⁻ A) capitula (capit⁻ AB)ABFKZ *Uat.* 4221, *Orat.* A. 2, B. 7, *S. Pauli et S. Petri* A. 1, expl. breues R, expt tituli S, exp⁻ tit⁻ ad gata M, expliciunt tituli epistolae ad galatas O, explicit capitulatio ad galatas U, explicit ad galatas C ; ***nihil habent*** FHΘNTV.

Digitized by Google

Orat. B. 7.	R	BV *Cod. S. Pauli et S. Petri* A. I.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
XVII. De spiritualibus, quod nequeant esse sub Lege: et opera carnis (v. 16).	Caro concupiscit aduersus spiritum; et spiritus aduersus carnem.		XXX. *incipit ad* dico autem spiritu (v. 16).
XVIII. De qualitate fructuum spiritualium (v. 22).			XXXI. *ad* fructus autem (v. 22).
XIX. De alterius oneribus baiulandis (vi. 1).		XI. Fratres et si praeoccupatus fuerit (vi. 1).	XXXII. *ad* mansuetudo (v. 23). XXXIII. *ad* fratres et si prae (vi. 1).
XX. De foecunditate carnis et spiritus, et satore (vi. 7).	V. Nolite errare: Deus non irridetur (vi. 7). Quod bonum est operemur, maxime ad domesticos fidei.		XXXIIII. *ad* nolite errare (vi. 7).
XXI. De magnitudine ingentis epistolae, et nota in carne gloriantium (vi. 11).	De cetero nemo mihi molestus sit.	XII. Uidete qualibus litteris scripsi uobis (vi. 11).	XXXV. *ad* uidete qualibus (vi. 11). XXXVI. *ad* mihi autem absit (vi. 14). XXXVII. *ad* in christo enim iesu (vi. 15). XXXVIII. *ad* de cetero nemo (vi. 17).

Notae ad codd. CHΘTU. VIII. et *pr. om.* HU. et *sext.* (*post* fidei): *om.* HΘU.
Notae ad codd. BV. XI. si: *om. lapsu* V. fuerit: + homo B.

Digitized by Google

ELENCHUS CODICUM NOSTRORUM IN EPISTULA AD GALATAS.

1. A. Cod. *Amiatinus* s. VII ex. uel VIII in. = A Euang. (uide uol. I, p. xi).
2. B. Cod. *Bambergensis* s. IX (uide I, p. 674); contulit H. J. W.
3. C. Cod. *Cauensis* s. forsan IX = C Euang. (cf. I, p. xi); contulit J. S.
4. D. Cod. *Ardmachanus* s. IX in. = D Euang. (cf. supra p. 292, et I, p. xi).
5. F. Cod. *Fuldensis* s. VI = F Euang. (cf. I, p. xii).
6. G. Cod. *Sangermanensis* s. IX = G et g_1 Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
7. H. Cod. *Hubertianus* s. IX–X = H Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
8. Θ. Cod. *Theodulfianus* s. IX = Θ Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
9. K. Cod. *Karolinus* s. IX = K Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
10. L. Cod. *Langobardus* s. VIII ex. (uide supra p. 62); contulerunt G. M. Youngman et H. J. W.
11. M. Cod. *Monacensis* s. VIII (uide supra p. 62); contulit H. J. W.
12. N. Cod. *Colmariensis* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
13. O. Cod. *Oxoniensis* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
14. P. Cod. *Parisinus* s. VIII (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
15. R. Cod. *Reginensis* s. VII (uide supra p. 62); contulit G. Meyncke.
16. S. Cod. *Cantabrigiensis* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
17. T. Cod. *Toletanus* s. VIII = T Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xiii); contulit J. S.
18. U. Cod. *Ulmensis* s. IX (uide supra p. 62); contulit H. J. W.
19. V. Cod. *Vallicellanus* s. IX = V Euang. (cf. I, p. xiv); contulit J. S.
20. W. Cod. *Sarisburiensis* s. XIII = W Euang. (cf. I, p. xiv); contulit H. J. W.
21. Z. Cod. *Harleianus* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
22. *c*. Cod. *Colbertinus* s. XIII = *c* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxi); contulit H. J. W.
23. *d*. Codicis *Claromontani* latina uersio s. VI (uide supra p. 62).
24. *e*. Codicis *Sangermanensis* latina uersio s. IX ex. (uide supra p. 62).
25. *f*. Codicis *Augiensis* latina uersio s. IX (uide supra p. 62).
26. *g*. Codicis *Boerneriani* latina uersio s. IX = δ Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxiii).
27. *m*. Lectiones e libro *de diuinis Scripturis siue Speculum* = *m* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxii).
28. *r*. Fragmenta *Frisingensia* s. V–VI (uide supra p. 62); denuo edidit D. de Bruyne (Collectanea Biblica Latina, uol. V, Romae 1921).
29. *t*. Lectiones e libro qui dicitur *Liber Comicus* etc. (uide supra p. 62).

De siglis *cor. uat.*, *cod. caraf.*, 𝔊𝔐𝔖𝔈 *vg.*, *Bentl.*, *Tisch.*, *W. H.* etc., uide I, p. xxviii.

Digitized by Google

EPISTULA AD GALATAS.

Epistula ad Galatas in his codicibus sine lacuna exstat:—ABCDFGHΘKLMNOPRSTUVW *c d e f g. In* Z *hic illic litterae uel uerba in capitibus paginarum perierunt; deficit r* i. 1–ii. 5; v. 2–vi. 5; *m* (= *lectiones e libro* '*de diuinis scripturis siue speculum*'), *t* (= *lectiones e lectionario qui dicitur* '*liber comicus*') *pauca tantum continent. Itaque in hac epistula codices Hieronymiani* (*inter quos c numerandus est*) *et ueteres uiginti nouem nobis praesto sunt. Uariantes lectiones ex ueteribus perpetuo citauimus, iis discrepantiis omissis quae ad meram orthographiam spectant.*

Ordo stichorum e codice Amiatino est.

Patres plerumque citauimus tantum ubi a textu nostro dissentiunt; Ambrosium quidem ex editione Benedictina (*Uenet.* 1748), *Augustinum ex edit. Bened.* (*exceptis* '*Speculi*' *lectionibus, quas ex edit. Weihrich* = *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xii, *sumpsimus et littera* '*m*' *denotauimus; uide supra*), *Hieronymum ex editione Uallarsii, sed ubi* '*Hilb.*' *in notulis adposuimus, lectiones indicauimus quae uiro doctissimo Isidoro Hilberg* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* liv) *placuerunt.* '*Ambrst.*' = *Ambrosiastri Comment. in Epistulam;* '*Cassiod. disc.*' = *Comment. in Epistulas Paulinas a discipulo Cassiodori quodam anonymo confecti et sub nomine Primasii editi* (*Migne, P. L.* lxviii); '*Orig. int.*' = *Ruffini, Origenis interpretis, Comment. in Epistulam* (*ed. Delarue, tom.* iv); '*Pel.*[A]' *et* '*Pel.*[B]' = *Pelagii Comment. in Epistt. Paulinas nuper a uiro doctissimo A. Souter editi* ('*Texts and Studies*', *uol.* ix, *Cantabr.* 1926) *et in duas recensiones distincti; prima nempe* '*Pel.*[B]' *uere Pelagiana est et maxima ex parte ueteris uersionis, altera,* '*Pel.*[A]', *ab editore quopiam recentiori correcta lectiones Hieronymianas fere semper profert;* '*Pel.*' *simpliciter indicat lectiones in quibus Pel.*[A] *et Pel.*[B] *consentiunt;* '*Corss.*' = *textus Epistulae Corssenianus* ('*Epist. ad Galatas . . . recognouit . . . Petrus Corssen*'; *Berolini* 1885).

Inscr. incipit (incīp UV, incp̄ ΘK, iñc H) epistula (-ola BH *c*; epistl Θ, epīs UZ, ep̄l V, epła K) ad galatas (-thas BKV, gal U, ɢ Z) BHΘKUVZ *c Corss.*; incipit (inc. F) ad galatas FGLN (*ante capitt. et argum.*) P (*ante prologum*) *d e f g*; in cīp epīst A; incipit ipsa epistula R; incipit (incīp O) textus eiusdem aepistolae OS; sequitur aepistola ad galatas C (*uide supra p.* 355); iñc epistula · beati pauli apostoli ad galatas M; epistola beati pauli apostoli ad galatas 𝔖ℭ; epistola pauli ad galatas ℌ; Epistola Pauli Apostoli ad Galatas Ϛ; epistula ad galatas *Tisch.*; *nihil habent* DTW.

INCIPIT EPISTULA AD GALATAS.

I. 1 Paulus apostolus non
ab hominibus neque
per hominem
sed per iesum christum et deum patrem
qui suscitauit eum a mortuis
2 et qui mecum sunt

I. 1. *Priora uerba litteris uncialibus uel rubris scripta habent* B (paulus . . . mor), P (paulus . . . christum), Θ (paulus . . . hominem), SU (paulus . . . hominibus), A (paulus . . . non), OZ (paulus apostolus). **paulus**: P *tantum* D. apostholus C. **hominibus**: homine *Orig.* (*int.* iv. 694; *non* 692) *cum gr. Did. tri.* 56. **neque**: nec *Tert.* (*Marc.* v. 1; *Prax.* 28) *Orig.* (*int.* iv. 692) *Hieron.* (i. 803); aut *Nouat.* (*trin.* xiii). **per** *pr.*: + uel ex *g.* **hominem** (+ uel e *g*) = *ἀνθρώπου gr. plur.*: homines *Orig.* (*int.* iv. 692) *Hieron.* (i. 803) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1343) *et* *ἀνθρώπων* b[scr*] c[scr] o[scr]. > non ab hom. nec per hom. apost. *Orig.* (*int.* iv. 692). **sed**: + ex iesu *g.* **christum**: + uel o *g*; *om. Iren.* (*Mass. p.* 200, *non autem cod. Arund.*). **et**: + per *Uictor. Af.* (*c. Arium* iii. 17) *Hieron.* (vii. 375, *uide infra*). **deum**: deo *d e*; deum uel o *g.* **patrem**: patri *d e*; patrem uel e *g.* **et deum patrem** *omisit Marcion* (*teste Hieron.* vii. 375 '*sciendum quoque in marcionis apostolo non esse scriptum* et per deum patrem, *uolentis exponere christum non a deo patre sed per semetipsum suscitatum*'). **qui suscitauit** (suscet. P): qui excitauit *Uictor.* (*comm. semel*); + uel suscitante *g.* **eum**: illum *Uictor.* (*comm.*) *Aug.* (i. 36, iii. 2. 943). **a**: de D.

2. **qui mecum sunt** (*οἱ σὺν ἐμοί*): *om.* **sunt**

Digitized by Google

omnes fratres
ecclesiis galatiae.
3 Gratia uobis et pax a deo patre
et domino nostro iesu christo
4 qui dedit semet ipsum
pro peccatis nostris
ut eriperet nos de praesenti
saeculo nequam
secundum uoluntatem dei
et patris nostri
5 cui est gloria in saecula
saeculorum amen.
6 Miror quod sic tam cito
transferimini ab eo qui uos
uocauit in gratiam christi
in aliud euangelium
7 quod non est aliud
nisi sunt aliqui qui uos
conturbant
et uolunt conuertere

U*f*; + quasi commei *g* (*reddens* συνεμοι *ex* συνεμοι). **fratres** (-raes L): + ub D*. **ecclesiis** (aecl. C, ecl. T, aeccl. H, aeclessiis D, ecclaesiis Z[c], ecclesis N) = ταῖς ἐκκλησίαις: ecclaesiae Z*, aeclesiae S, ecclesiae *Uictor. Ambrst.*, *non graec.* galathiae *c*, galathie W, galitiae D. **eccl. galat.** *om. Pel.*[B]

3. gratiae *d.* **et pax** (x *in ras.* P): *om. Ambr.* (*spir.* iii. 2). **patre**: + nostro *Bentl.**, *deinde deleuit* (*cf.* 𝔖 *infra*). **et domino nostro** (= καὶ κυρίου ἡμῶν BDEFGKL *etc.*) *cum* ABCGKL UZ𝔍𝔆 *cor. uat.** *d e f g Ambr.* (*fid.* i. 17) *Hieron.* (vii. 376): > nostro et domino (+ nostro 𝔖) DFH ΘMNOPRST𝔖𝔖 *cor. uat. mg. c Ambrst. Ambr.* (*spir.* iii. 2) *Aug.* (i. 37, viii. 729) *Maximin. ap. Aug.* (viii. 673) *et gr.* ℵAP *al.*; et domino (*om.* nostro) VW *Bentl.** *Aug.* (iii 2. 943, x. 25, 91) *Pel. Uigil.* (*Uarim.* i. 27) *et gr.* 4*. 67**. 72. 74. **christo** *ex* -ti G[1].

4. **qui dedit** (tradidit *t*) **semet** (semed C) **ipsum** (semetipsum *uno ductu* P *vg.*) = τοῦ δόντος ἑαυτόν, *et* qui dedit (+ uel dante *g*) se ipsum Z* *d e g*: > qui se dedit D *Uictor. Ambr.* (*spir.* iii. 2; *fid.* i. 17) *Sedul.* **pro** (peo H*): + uel de *g*; *graeci plur.* περί, *sed* ὑπέρ ℵ[c]B 17. 67** *al. sat. mu.* pecatis L*. **eriperet** (-rent A*, -rit Z*): eruat *Hieron.* (vii. 571); eximeret *Aug.* (iii. 2. 943, viii. 356, x. 25); liberaret *Uictor. Ambrst.*; *gr.* ἐξέληται. nus P. > nos erip. *t Pel.*[B] **de**: *om.* M; ex uel de *g*; *gr.* ἐκ *plur.*, ἀπό H 71. 8[pe]. presenti BMOPSW. seculo LMW𝔖𝔍. **nequam** (-qua C): malo D *d e g Uictor. Hieron.* (vii. 376) *Pel.*[B] *Sedul.*; maligno *Ambrst. Aug.* **saecundum** S. uolumptatem CL, uolontatem P. **et** *om.* Z*. **patris**: patri *d e*, patre Z*; + t G*. **nostri**: nostro *e*; *om.* Z*.

5. **est** (*in ras.* U) = ἐστιν H 8[pe]: *om. Ambrst. cum gr. plur.*; + honor et *cor. uat.** **gloria**: + uera soli D. **saecula** (sec. CLMW𝔖𝔍): saeculo S. **saeculorum** (sec. CLMW𝔖𝔍): *om. Pel.*[A] **amen** *om. Pel.*

6. **miror** (*in ras.* L): + autem *g cum gr.* FG 𝔡𝔦. **sic tam cito** (= οὕτως ταχέως): *om.* sic *g Tert.* (*Marc.* v. 2) *Hieron.* (vii. 380 *et* 381 *Uall.*, *non autem duo codd.*) *cum gr.* FG *min.*; *om.* **tam** P (*ut uidtur*) *Orig.* (*int.* iii. 847); *om.* **cito** R (*in capitulis, uide supra p.* 359). **transferimini** (μετατίθεσθε) *cum* CHΘPRTUW *vg. c e f g*: transferemini ABD (*iudice Gwynn*) FKLMNOSVZ[c] *Tisch. d Pel.*[A]; transferamini GZ* *Orig.* (*int.* iii. 847); demutamini *Cypr.* (*epp.* 27; 63). *Libere* miror uos tam cito transferri *Tert.* (*Marc.* v. 2). **ab eo**: *om. Lucif. Cal.* (*p.* 279 *ed. Hartel*); a gratia dei *Orig.* (*int.* iii. 847). **ab eo qui** *arte in ras. scr.* L. **uos** (s *in ras.* L) **uocauit** (uo *sup. lin.* M; uocabit L) *contra ord. graec.*: > uocauit uos *d e Orig.* (*int.* iv. 468) *Ambrst. App. Quaestt. N. T.* 57; + uel auocante uos *g.* **in gratiam** (-ciam W) *codd. plur. vg. c f contra graecum*, *cf.* ad gratiam *Cypr.* (*ep.* 63), per gratiam *Ambrst.*, in gloriam *Aug.* (iii. 2. 943, 944): in gratia FL *Bentl. d e g Tert.* (*praescr.* 27) *Lucif. App. Quaestt.*, *cum graeco* ἐν χάριτι. **christi** (*cum gr. plur.*): iesu christi *d e cum gr.* DE 39 *syr. harcl. cum**; > christi iesu LZ* *Hieron.* (vii. 380); *om.* D *g Tert.* (*praescr.* 27; *Marc.* v. 2) *Cypr.* (*epp.* 27; 63) *Uictor. Lucif. Pel. App. Quaestt.*, *cum gr.* F*G. **in gratiam christi** *om. Orig.* (*int.* ii. 84, iii. 847, iv. 468). *om.* **ab eo qui . . . gratiam christi** *Ambr.* (*ps.* 40). **in** *sec.*: ad *Tert.* (*praescr.* 27; *Marc.* i. 20, v. 2) *Orig.* (*int.* iii. 847) *Cypr.* aliut AGNV. aeuangelium D. christi iesu in aliud eu *arte in ras. scr.* L.

7. **quod**: praeter quod *Pel.*[B] aliut ACGNV. > aliud (+ omnino *Tert.*) non est *Tert.* (*Marc.* v. 2) *Pel.*[B] **nisi** (si *sup. lin.* L) = εἰ μή: + si FHMN *d e Cypr.* (*epp.* 27; 63) *Uictor. Hieron.* (vii. 380 *in lemm.*, *non in comm.*) *Pel.* **sunt**: u *in ras.* L. **aliqui** (τινες): alii H; quidam *Orig.* (*int.* iii. 847), *cf. g infra.* > aliqui sunt *Uictor. Ambrst. Ambr.* (*ps.* 40) *Aug.* (iii. 2. 944, 952, ix. 360), *et* > aliqui uel quidam sunt *g*, *cum ordine graeco.* **qui** (*bis scr.* R) **uos conturbant** (-uant L*): > qui conturbant nos *d e Orig.* (*int.* iii. 847) *Ambrst.*, *cf.* conturbantes uos *Aug.* (iii. 2. 944, 952, ix. 360), perturbantes uos *g*, *et gr.* οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς; qui uos turbant *Cypr.* (*ep.* 27), qui uos peruertunt *Ambr.* (*ps.* 40). uolentes *g Aug.* **conuertere** (μεταστρέψαι) *codd. plur.* (*om.* tere L*) *vg. uett. plur.*: uertere O[c]; subuertere CT *c*;

Digitized by Google

euangelium christi.
8 Sed licet nos
aut angelus de caelo
euangelizet uobis praeterquam
quod euangelizauimus uobis
anathema sit.
9 Sicut praediximus et nunc
iterum dico
si quis uobis euangelizauerit
praeter id quod accepistis
anathema sit.
10 Modo enim hominibus suadeo
aut deo? aut quaero hominibus
placere?
si adhuc hominibus placerem
christi seruus non essem.

auertere *Sedul.*; inuertere *Ambrst.* (*ed. Roman.*), *et ita maluit Erasm.* aeuangelium D.

8. set L. **licet** (*καὶ ἐάν*): etsi D *Tert.* (*praescr.* 29; *Marc.* v. 2) *Cypr. App.* (*p.* 204 = *sing. cler.* 28) *Uictor. Ambrst. Hieron.* (ii. 415) *Aug.* (v. 952, ix. 266, 384) *Sedul.*; etsi uel licet *g*; etiam si *Tert.* (*carn. chr.* 6; 24) *Orig.* (*int.* ii. 64); licet si *Aug.* (ii. 120, iv. 745, 1149, v. 906, ix. 301, 360); *deinde* + aut W. **nos** (uos *Ambrst.*) aut (ut N*V*): nos uel *Uictor.*; *om. Tert.* (*praescr.* 6; 29; *carn. chr.* 6; 24) *et Marcion ap. Tert.* (*Marc.* v. 2). hangelus C, anguelus D; angelos R; angeli $Pel.^B$ **caelo** (celo MW): caelis *Tert.* (*praescr.* 6; *carn. chr.* 6; 24) *Priscill.* (*p.* 7, *Schepss*). **euangelizet** (-licet M*, aeuanguelitzet D) *codd. vg. c f* = εὐαγγελίζηται BDEFGHL *al. longe plur.*, *et* εὐαγγελίζεται KP *min.*, *cf.* adnuntiet *Cypr.* (*ep.* 27) *Aug.* (iii. 2. 915): euangelizauerit (εὐαγγελίσηται ℵA) *d e g Tert.* (*praescr.* 29; *carn. chr.* 6; 24; *Marc.* v. 2) *Orig.* (*int.* ii. 64) *Cypr.* (*ep.* 63) *Cypr. App. Uictor. Ambrst. Lucif. Cal.* (*p.* 280, *ed. Hartel*) *Pacian.* (*ep.* 3) *Hieron.* (ii. 415) *Aug.* (ii. 120, iii. 2. 944, v. 952, ix. 266, 360), euangelizauerint $Pel.^B$; annuntiauerit *Aug.* (iv. 745, 1149, v. 906, ix. 301, *cf.* 384); euangelizaret *Tert.* (*praescr.* 6; *uide infra*). **uobis** *pr.* (= ὑμῖν $ℵ^c AD^c EKLP$ *al. pler.*): *om.* D *g Tert.* (*praescr.* 6; 29; *Marc.* v. 2) *Cypr. Lucif. Pacian.* $Pel.^B$ *cum gr.* ℵ*FG; *deinde* + aliquid *Aug.* (v. 906). > uobis euangel. *Uictor. Aug.* (ii. 120, iii. 2. 944, v. 952, ix. 360), > uobis annunt. *Aug.* (iv. 745, ix. 301) *cum gr.* BH. **praeterquam** (pret. BMOSW) **quod** = παρ' ὅ: praeterquam id quod *Aug.* (ii. 120, *non* 240), praeter id quam quod *Priscill.* (*p.* 7, *ed. Schepss*), praeter id quod D, praeter (pret. LP) quod $LN^c PR$ *Bentl. c f g*; praeter (pret. O) quam CO*T *d e Lucif.* $Pel.^B$; citra quam *Tert.* (*praescr.* 29; *uide infra*); aliter quam *Orig.* (*int.* ii. 64), *cf.* > aliter euang. uobis quam *Tert.* (*carn. chr.* 6; 24) *Hieron.* (ii. 415), *et* > aliter euangelizauerit (*nec pergit ultra*) *Tert.* (*Marc.* v. 2), > aliter euangelizaret *Tert.* (*praescr.* 6); *longiorem lectionem habent patres sc.* aliter euang. citra quam *Tert.* (*praescr.* 29), aliter uobis euang. praeter quam quod *Aug.* (v. 952), aliter adnuntiet praeter quam quod *Cypr.* (*ep.* 27); *deinde* + nos *Tert.* (*praescr.* 29; *carn. chr.* 6; 24). **euangelizauimus** (heu. C; n *sup. lin.* P; aeuanguelitz. D) **uobis**: εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, *cf.* adnuntiauimus uobis (*om.* uobis *Hieron.*) *Cypr. Hieron.* (ii. 415): *om.* uobis *Tert.* (*carn. chr.* 6) *Ambrst.*; accepistis (*e uersu* 9) *Aug.* (iii. 2. 915, iv. 745, 1149, v. 906, 952; *cf.* ix. 384); *om. plane Tert.* (*praescr.* 29).

9. *Om. uersum* S* (+ S^1 *in ima pag.*). **praediximus** (pred. $BLMOS^1 Z$, predixemus P) = προειρήκαμεν *plur.*, *cf.* supra diximus Θ: praedixi (pred. TW) DTW *c*, *et* προείρηκα ℵ* *min.*; + uobis D. **nunc**: tunc *lapsu f*; + uobis $Pel.^B$ **dico**: + de istis *cor. uat.** (‘*grecus, antiqui, glossa*’). **si quis** (*uno ductu* ϛ) = εἴ τις: si qui *Cypr.* (*ep.* 63); quicumque *Cassiod.* (*P. L.* lxix. 913); quisquis *Aug.* (iv. 1148, viii. 312, 349, 426); qui enim *Aug.* (v. 952). **uobis**: *om.* S^1; + aliter *Aug.* (v. 952). **euangelizauerit** (u *sec. in ras.* H, heuang. C, euag. P): adnuntiauerit D *d e g Cypr.* (*epp.* 27; 63) *Lucif. Cal.* (*p.* 280, *ed. Hartel*) *Ambrst.* (*in* II *Cor.* xi. 4) *Aug.* (viii. 186, 187, 312, 426, 442, 463, x. 643) $Pel.^B$ *Cassiod.*, *et* > annunt. uobis *Aug.* (v. 636). **praeter** (pre. BGMOPSWZ) **id quod** *codd. plur. vg. c f*, *et Hieron.* (vii. 383) *Aug.* (viii. 273, 312, 356, ix. 42) *etc.* = παρ' ὅ (*sed uersu* 8 παρ' ὅ *redditur* pr. quam quod): praeter quod Z* *Bentl. g Anast. ap. Hieron.* (i. 554) *Aug.* (iii. 2. 743, x. 643) *Cassiod.* (*P. L.* lxix. 972, *non* 913); praeter quam quod H *d e Cypr. Uictor. Ambrst.* (*hic et in* II *Cor.* xi. 4) *Aug.* (*saepius*) $Pel.^B$; quam quod *Lucif. Cal.* **accepistis** (tis *sup. lin.* M; accip. DS^1) = παρελάβετε: euangelizauimus uobis *Aug.* (viii. 229), euangelizatum est uobis *Anast. ap. Hieron.*, annuntiauimus uobis *Aug.* (viii. 186, 187) *ex u.* 8.

10. **enim** (γάρ): ergo *Aug.* (iii. 2. 944). **hominibus** (+ uel es *g*) **suadeo** (e *sup. lin.* M) = ἀνθρώπους πείθω: hominibus satisfacio *Ambrst.* **aut** *pr.* ABCGHΘTUV *d e f*: an DFLMNOPRSWZ *vg. g Uictor. Hieron.* (vii. 384) *Aug.* (iii. 2. 944) *Sedul.* **deo**: + uel m *g*. **aut deo** *om. c.* **aut** *sec.*: an T *vg.* quero CGHLMOSW. placare O*. **si**: ego si (*ad init. pericopes*) *Orig.* (*int.* iv. 653, 671) *Hil.* (*ps.* 52). **adhuc** (ath. AV) = ἔτι: *om. Tert.* (*idol.* 14) *Orig.* (*int.* iv. 653, 671, 672) *Cypr.* (*test.* iii. 55; *hab. uirg.* 5; *epp.* 4; 59; 63) *Cypr. App.* (*p.* 181 = *sing. cler.* 8) *Hieron.* (iv. 967) *Aug.* (i. 701, ii. 29, 840, v. 254, vi. 385) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 959) *sine auct. gr.* **placerem**

Digitized by Google

11 Notum enim uobis facio fratres
euangelium quod euangelizatum est a me
quia non est secundum hominem
12 neque enim ego ab homine
accepi illud neque didici
sed per reuelationem iesu christi.
13 Audistis enim conuersationem meam
aliquando
in iudaismo
quoniam supra modum
persequebar ecclesiam dei
et expugnabam illam
14 et proficiebam in iudaismo
supra multos coetaneos
in genere meo
abundantius aemulator
existens
paternarum mearum traditionum
15 cum autem placuit ei
qui me segregauit de utero
matris meae et uocauit

(-arem O*; placere *d*) *etiam Orig.* (*int.* iv. 671) *Cypr.* (*test.* iii. 55 *codd.* WB; *hab. uirg.* 5; *epp.* 4; 59; 63) *Uictor. Ambrst. Hil. Hieron.* (i. 108, 150, 265, 395 *Uall.*, iv. 967, vii. 384) *Aug.* (*saepius*; *et diserte* iii. 2. 944 'placerem *autem dixit . . . ac si diceret* placere uellem') = ἤρεσκον: placere uellem *Orig.* (*int.* iv. 653, 672) *Cypr.* (*test.* iii. 55 *codd. plur.*) *Cypr. App. Hieron.* (i. 395 *Hilb.*) *Aug.* (i. 701, ii. 29, v. 254) *Cassiod.*, *et* > uellem placere *Tert.* (*idol.* 14). **christi seruus** (serus P; ancilla *Hieron.* i. 150): > seruus christi D *Tert. Cypr.* (*hab. uirg.* 5) *Ambrst.* **non essem** *om.* D. > non essem seruus N*.

11. **enim** = γάρ ℵ*BD*FG 17. 213: autem F *Bentl.** (*sed secundis curis correxit*) *Orig.* (*int.* iv. 690) *Ambrst. Pel.*B = δέ ℵ*AD^bEKLP *al. pler.* > uobis enim Θ*. > facio uobis *Uictor.* **notum en. u. facio**: notesco enim uobis *g*. **fratres**: *om. Uictor. cum gr.* P *min.* aeuanguelium D. **euangelizatum** (aeuanguelitz. D) = εὐαγγελισθέν: praedicatum *Ambrst.* **est** *pr. om.* G* *Uictor.* **euang. est a me**: praedicaui uobis *Orig.* **quia**: quoniam *Orig.* **est** *sec. om.* W. **secundum** (saec. S): iuxta *Uictor. Af.* (*c. Arium* i).

12. **neque** *pr.*: non *Uictor. Af.* (*c. Arium* i). **ego** *om. Orig.* (*int.* iv. 690). **ab** (hab C) **homine** (-nem F): *om.* D. > ab homine ego *Aug.* (iii. 2. 773). accipi D^cO*PS, accepit M*, accepisti D*; excepi *Uictor.* (*in lemm.*, *non in comm.*). **illud** (illut GNT): aliud R; ipsum *Uictor.* (*c. Arium* i). **neque** *sec.*: aut *Ambrst. Uigil.* (*Uarim.* iii. 33); *graeci* οὐδέ ℵAD*FGP *min.*, οὔτε BD^cEKL *etc.*; + illud D. **didici** (dedici DRS, dedidi P*; i *pr. in ras.* O); doctus sum *Uictor.*, edoctus sum *Quaestt. U. et N.T.* (91. 8, *non autem* 7) *Pel.*B *Sedul.*; *gr.* ἐδιδάχθην. *om.* **neque did.** *Orig. Uictor.* (*c. Arium* i). set L. reuellacionem P. **christi** *om.* D. > christi iesu *Aug.* (x. 753) *Pel.*B

13. **enim**: + *ras.* 2 *aut* 3 *litt.* L. conuersacionem P. > meam conuersat. *d e g*, *et gr.* τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν. **aliquando** *om.* O*. **iudaismo** (iude. M*): + et *cor. uat.** ('*grecus, antiqui*'). **quoniam**: quod D *d e g Pel.*B; quia *Uictor. Ambrst. Aug.* (iii. 2. 945); *gr.* ὅτι. **supra** (su *sup. lin.* H): super *d*. persequaebar Z, persaequebar S. aeclesiam S, aeclessiam D, aecclesiam L, eclesiam CP. **expugnabam** (epugn. Z*) = ἐπολέμουν FG: uastabam *Aug.*, deuastabam *Hieron.* (vii. 389 *in comment.*), *et gr. plur.* ἐπόρθουν. **illam**: eam *Orig.* (*int.* iv. 557) *Ambrst.*; *om. Uictor.*

14. **iudaismo** (*inter* a *et* i *ras. unius lit.*, *deinde* i *sec. in ras.* L): + et S. **supra**: super *d e Ambrst.*, super uel supra *g*. **coetaneos** (coaet. A^cG *Tisch.*, coat. T, quoet. C; coeta *in ras.* L): coetaneos (coaet. BSW *vg.*) meos BDKL^cO^cPSU* (*ut uidtur*) VWZ^c *vg. c f Uictor. Ambrst. Aug.* (iii. 2. 945) *Pel.*A, *non graec.* **in genere** (-rae L): ingenero *f*. **abundantius** (hab. DSTU^cWZ): *om.* U*. **aemulator** (em. DMOSW, aemulatur Z*): zelotes id est aemulator *g*; zelator *Uictor.*; *gr.* ζηλωτής. exsistens Z^c. **paternarum**: e *sup. lin.*, *et ras. inter* r *pr. et* n H. **mearum**: *om.* S *Uictor. Sedul. non graec.* trationum S*.

15. **cum** (quum Θ, qum H) = ὅτε: quando *Iren.* (*Mass. p.* 312) *Hieron.* (iv. 609) *Uigil.* (*c. Arian. Sab. etc.* ii. 40); postquam *Hieron.* (iv. 837), posteaquam *Uigil.* (*Uarim.* iii. 90). **autem**: *om.* (*ad init. pericopes*) *Hieron.* (iv. 609) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 90). > sed cum (*pro* **cum autem**) *Uictor.* **placuit**: complacuit W *c Iren.* (*Mass. p.* 312) *Orig.* (*int.* iv. 463) *Pel.*B; placuisset *Uigil.* (*trin.* xii). **ei**: deo *d e Iren.* (*p.* 307, *non* 312) *Orig.* (*int.* iv. 463) *Hieron.* (iv. 609) *Aug.* (iii. 2. 945) *Uigil.* (*c. Arian. etc.* ii. 40; *Uarim.* iii. 33, 90), *et* domino *Uigil.* (*trin.* xii); *graeci* ὁ ἀφορίσας με BFG 20 *Orig.* (*Philocal.* xxv, *p.* 230, *ed. Robinson*), ὁ θεὸς ὁ ἀφορίσας με ℵADE KLP *al. fere omn. et Orig.* (*Philocal. p.* 226). **segregauit** (segrae. L*Z*) *etiam Uictor.* (*lemm.*): separauit *Uictor.* (*comm.*) *Hieron.* (iv. 609). > segregauit me *d e g Iren.* (*p.* 312 *Turner*), > separ. me *Hieron.* (iv. 609), *cum ord. gr.* **de** (ἐκ): ab D *g Orig.* (*int.* iv. 463 *semel*) *Pel.*B *Uigil.* (*c. Arian. etc.* ii. 40; *trin.* xii) *Sedul.*; ex *vg. c Iren.* (*p.* 307; 312 *Stieren*) *Uictor.* (*lemm.*) *Hil.* (*ps.* 67) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 90). **utero** (hut. C):

Digitized by Google

per gratiam suam
16 ut reuelaret filium suum in me
ut euangelizarem illum
in gentibus
continuo non adquieui
carni et sanguini
17 neque ueni hierosolymam
ad antecessores meos
apostolos
sed abii in arabiam et iterum
reuersus sum damascum
18 deinde post annos tres ueni
hierosolymam uidere petrum
et mansi apud eum
diebus quindecim
19 alium autem apostolorum
uidi neminem nisi iacobum
fratrem domini
20 quae autem scribo uobis
ecce coram deo quia

uentre *Orig.* (*int.* iv. 463 *semel*) *Aug.* (iii. 2. 945). m^{e}ae A, mee W. > ex utero ma. meae segr. *Iren.* (*p.* 307 *Stieren*). **uocauit** + me R. *om.* **et uoc.** *Uigil.* (*Uarim.* iii. 33). **per**: in *Uigil.* (*c. Arian. Sab. etc.* ii. 40). **suam** *om.* U*. **et uoc. per gr. suam** *om. Orig.* (*int.* iv. 463) *Hieron.* (iv. 610) *Faust. ap. Aug.* (viii. 430) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 90); **et uoc. . . . suum in me** (*u.* 16) *om. Iren.* (*p.* 312).

16. **ut reuelaret . . . gentibus** *om. c.* **ut reuelaret**: reuelare *Iren.* (*Mass. p.* 307) *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 945) *Uigil.* (*trin.* xii), *et gr.* ἀποκαλύψαι. **in me** (ἐν ἐμοί): mihi *Uigil.* **ut** *sec.*: et ΘT. **euangelizarem** (aeuanguelitz. D; euangelizaret Z*) = εὐαγγελίσωμαι D*E*, *cf.* annuntiarem *Aug.* (iii. 2. 945) *Faust. ap. Aug.* (viii. 430): euangelizem F*L^1 (*forsan* -zet L*) *Iren.* (*Mass. p.* 312 *Turner*) *Hieron.* (vii. 389, *in lemm.*) *Uigil.*, *et* εὐαγγελίζωμαι *gr. plur.*; *deinde* + in illos Z* (*ut udtur, sed erasum*). *pro* **ut euang.** *habet* ad euangelizandum *Tert.* (*res.* 50). **illum**: eum D *d e g Iren.* (*pp.* 307, 312) *Tert. Ambrst. Aug. Faust. Uigil.* > eum annunt. *Faust.* **gentibus**: gentes *Faust.*; nationibus *Tert.* **ut euang. . . . gentibus** *om. Pel.*^{B} **continuo**: statim *Tert. Hieron.* (vii. 392 'statim *siue* continuo'); *gr.* εὐθέως. *Disting.* in gentibus continuo: non ϛ (*non edd. antt.*) *Hieron.* (vii. 392 *in comm.*). **adquieui** (aquieui H, acq. *vg.*; adquiaeui L^1; adquieuit G*, adquiaeuit L*) = προσανεθέμην: retuli *ut udtur Tert.* (*res.* 50 '*non retulerit ad c. et s.*'); contuli *Hieron.* (vii. 391 '*siue ut in graeco melius habet* non contuli cum carne et sanguine') *Sedul.* ('*siue* . . . non contuli, *uel nihil ab apostolis didici*') *ex Hieronymo.* carnem Z*.

17. **ueni**: iui *Uictor.* (*in comm.*); *graeci* ἀνῆλθον ℵAKLP *al. pler.*, ἀπῆλθον BDEFG *min.*; *deinde* + in CT *d e g Aug.* (iii. 2. 945) *Sedul. cum gr.* εἰς. **hierosolymam** *cum* BGHΘKV, hierus. MP, ieros. T *vg. g*, iheros. C, hierosolimam U, hierusolimam NOSZ*, ierosolimam W *c f*: hierosolyma F *Tisch. d*, hierusolyma A, hierosolima Z^c *e*, hyerosolima LR; hierusalem D *Sedul.*; *gr.* Ἱεροσόλυμα (*nulli* Ἱερουσαλήμ). **ad**: d *in ras.* L. **antecessores** (hante. C, antecessore L*) **meos** = τοὺς πρὸ ἐμοῦ: praecessores meos D *d e Uictor. Ambrst. Hieron.* (vii. 388 *in comm. ad u.* 12) *Aug.* (iii. 2. 945) *Pel.*^{B}; processores uel ad antecessores meos *g.* apostolus M*. **set** L. **abii** (habii C, abi N* *d*): recessi *Uictor.* (*in comm. ad u.* 13). **arabiam** (har. CT): arabia AH*L^c. **et** *om. Uictor.* (*in u.* 13). **iterum**: inde W *Uictor.* (*in u.* 13); *om. Sedul.* **reuersus**: regressus *Ambrst.* **sum**: + in *f g*, *et gr.* εἰς. **damascum** (-chum C): damasco A* *d e.* > damascum redii *Uictor.* (*in u.* 13).

18. **annos tres** (·III· U) *codd. plur. vg. uett.* = ἔτη τρία BDEFGKL *al. longe plur.*: triennium D *Hieron.* (ii. 219) *Sedul.*; > tres annos *Uictor.* (*semel*) *Pel.*^{B}, *et* τρία ἔτη ℵAP *min.* **ueni**: ascendi *Tert.* (*praescr.* 23 '*dehinc ascendit hier. cognoscendi petri causa*') *Ambrst. Ambr.* (*in ps.* 118 *iod*) *Aug.* (iii. 2. 945; *cf.* v. 487); *gr.* ἀνῆλθον *plur.*, ἀπῆλθον 17 e$^{scr * uid}$; *deinde* + in *d e g*, *et gr.* εἰς. **hierosolymam** *cum* BGHΘKV, hieru. M, hyero. C, iero. T *vg.*, hierosolimam U *f*, ierosolimam W *c*, hyerosolimam L*, hierusolimam DNOS: hierosolyma FR *Tisch. d e Corssen*, ierosolyma *g*, hierusolyma AP, hyerosolima L^{c}Z^c, hyerusolima Z*; ierusalem *Hieron.* (ii. 219); *graeci* Ἱεροσόλυμα (*nulli* Ἱερουσαλήμ). > hier. ueni *Uictor.* (*in u.* 13) *Cassiod. disc.* **uidere** (ἱστορῆσαι): cognoscere *Tert. ut udtur* (*uide supra*); uisere (*Bentl.*). **mansi** (n *sup. lin.* P; mansit L*): remansi *d e g*; *gr.* ἐπέμεινα. aput FGHMN. **eum**: illum P *d e g Hieron.* (i. 736 *Hilb.*, ii. 219) *Aug.* (iii. 2. 945) *Pel.*^{B} diebu^s L. **quindecim** (-icem·P; XU DFOT VW): + iterum reuersus sum damascum *Ambrst.* (*ex u.* 17).

19. **apostolorum**: ex apostolis *Ambrst.*; apostolum *Sedul.* **uidi neminem** *plur.* = εἶδον οὐδένα D*FG, ουκ ειδον ουδενα E, *et* > neminem uidi HΘ*U* *Uictor.* (*et infra* > apostolorum neminem alium uidi) *Hieron.* (ii. 216): non uidi *Aug.* (iii. 2. 946) *Sedul.*, *et* οὐκ εἶδον *gr. plur.* **nisi**: + petrum et *Hieron.* **iacobum** (co *sup. lin.* L): + *ras. circa* 6 *aut* 7 *litt.* K.

20. que LM. **scribo** (γράφω) *etiam Hieron.*

Digitized by Google

non mentior
21 deinde ueni in partes syriae
et ciliciae
22 eram autem ignotus facie
ecclesiis iudaeae quae
erant in christo
23 tantum autem auditum
habebant quoniam qui
persequebatur nos
aliquando
nunc euangelizat fidem
quam aliquando expugnabat
24 et in me clarificabant deum
II. 1 deinde post annos quattuordecim
iterum ascendi
hierosolymam
cum barnaba adsumto
et tito
2 ascendi autem secundum
reuelationem
et contuli cum illis euangelium quod
praedico in gentibus

(vii. 397): dico *Hieron.* (vii. 393). **quia**: quoniam A. mencior P.

21. **partes** (-te P; partibus *Pel.*^{B}): regiones *Ambrst.*, *gr.* κλίματα. siriae DST *g*, sirie W, syrie P, sy|||rae L. **et** *om. g.* cilyciae C, cyliciae RZ*, cilicie LPW, cilitiae U, caeciliciae S.

22. *Uersum om.* L* (+ *cor. arte scr.*). **eram**: earum *ut udtur* Θ*. **autem** *om.* (*ad init. pericopes*) *Aug.* (ii. 807, v. 475, 1058). **facie** (-ae CMU): faciei BΘKL^{c}S*T. aeclesiis C, aeclessiis D, aeclesis S, ecclesis NO, eclesiis P. iudeae ACDHΘNPTUZ *f Corssen*, iudee MW, iudiae S, iudae O. **quae** (que MW; quaerant G*, *sed* rant *eras.*): qui *d e.* **erant**: sunt D *d e Uictor. Aug.* (*saepius*; *non autem* v. 709, 919); **est** *g* (*cf. gr.* D*E* *infra*). **christo**: + iesu TW *c Hieron.* (vii. 397) *Pel.*^{B} > in chr. sunt *Aug.* (iii. 2. 878, 946); *gr. tantum* ταῖς ἐν Χριστῷ (*sed* τῆς ἐν Χρ. D*E* *min.*).

23. **tantum autem** (μόνον δέ): sed hoc tantum D *Pel.*^{B}; tantummodo *Uictor.*; solummodo *Ambrst.*; tantum W. **auditum** (auditu *uoluit Bentl.*) **habebant** (-uant L; b *sec. sup. lin.* U) *codd. plur. vg. c f*: audientes erant (*et gr.* ἀκούοντες ἦσαν) *d g Aug.* (iii. 2. 172, 878, 946, v. 709, 919); auditum erant *e* (*teste Belsheim*); audiebant D *Uictor. Ambrst. Aug.* (ii. 807, iv. 838, v. 324, 475, 807, 1058) *Pel.*^{B}; *deinde* + de me D. **quoniam** (*bis scr.* M*) *etiam Aug.* (iii. 2. 172): quod D *Uictor. Pel.*^{B}; quia *d e g Ambrst. Aug.* (*fere semper*). **qui**: is qui D *Uictor. Aug.* (iv. 838, v. 807) *Pel.*^{B}; ille qui *Aug.* (v. 324, 1058). persaequaebatur S, persequebantur F *d.* **nos** (nus P): uos HΘ^{k} *et* ὑμᾶς F d^{scr}. > aliq. nos perseq. *Aug.* (ii. 807, iii. 2. 172, 946, iv. 838, v. 324, 475, 709, 807, 919, 1058), > nos aliq. perseq. *Aug.* (iii. 2. 878); *sed gr.* ὁ διώκων ἡμᾶς ποτέ. **nunc** + autem BKV. **euangelizat** (a *pr. sup. lin.* P): adnuntiat D *Pel.*^{B}, -ant *d e*; praedicat *Ambrst.*; euangelizat uel annuntiat *g.* **fidem** (*in ras.* Θ): + dei D. qu^{a}m P. **aliquando** (a *sec. sup. lin.* P) *sec.*: quondam *Hieron.* (vii. 397 *lemm.*; *non* 398 *comm.*). **expugnabat** (-uat L) = ἐπολέμει FG: uastabat *Aug.* (*semper*) = ἐπόρθει *gr. plur.*; *cf. ad u.* 13.

24. **clarificabant** (-bat B*F) = ἐδόξαζον: magnificabant D *d e g Uictor. Ambrst. Aug.* (*fere semper*) *Pel.*^{B} *Sedul.*; glorificabant L *Hieron.* (vii. 397) *Aug.* (iii. 2. 173). **in me clarif.** *hoc ordine omnes* = ἐν ἐμοὶ ἐδοξ. DEFG: > ἐδοξ. ἐν ἐμοί *gr. plur.* **deum** (τὸν Θεόν *omnes*): dominum *Uictor.* (*in lemm.*) *Aug.* (iv. 838).

II. 1. **annos** (-nus P, -nis L) **quattuordecim** (-decimi L*; quatuordecim 𝔖𝔍, XIIII CFOPSV W): > quattuord. (XIIII D) annos D *d e g Iren.* (*Mass. p.* 200) *cum ord. graeco.* **iterum**: rursum *Hieron.* (vii. 398); *om. c Iren. Tert.* (*Marc.* v. 3) *Aug.* (iii. 2. 269). hascendi C, ascendit L*. > asc. iterum D *d e g Hieron.* (i. 736) *Pel.*^{B} *cum gr.* DEFG; *deinde* + in *g.* **hierosolymam** *cum* BCΘKV, hierus. NP, ieros. T *vg. g*, hierosolimam HU *f*, hierusolimam DMOS, hyerosolimam L, hyerusolimam Z, ierosolimam W *c*: hierosolyma FR *Tisch. Corssen d*, hierusolyma A, hierosolima *e*, hierololyma G* (lo *eras.*). **barnaba** (-abba D) *etiam* M^{c}N^{c}O^{c}: barnaban M*O*RS, barnabam LN*. **adsumto**: adsumpto *codd. plur.* (*et* U*; *etiam* Z* *sed* to *in ras.*) *Tisch.*, assumpto BHKU^{c} WZ^{c} *vg.*; *om. Sedul.* **et**: etiam *Aug.* (iii. 2. 946); *om.* FZ*. tyto CP *c.* *Pro* **ads. et tito** *habent* adsumens et titum *Iren.*, sumens uel accipiens et titum *g*, *et gr.* συνπαραλαβὼν καὶ Τίτον.

2. ascendit L*P*. saecundum S. reuelacionem P. **contuli** (-lli PZ*, -lit L*) *etiam Ambrst.* (*comm.*) *Hieron.* (vii. 398, 399), *cf. Aug.* (iii. 2. 774, v. 530): exposui D *f*^{c} (*supra* F^{gr} *scr.*) *g Uictor. Ambrst.* (*lemm.*) *Hieron.* (i. 736) *Aug.* (iii. 2. 269, 946); *gr.* ἀνεθέμην. **cum**: *om.* D *g Uictor. Ambrst. Hieron.* (i. 736 *Hilb.*) *Aug.* (iii. 2. 269, 946). **illis** (illi G*): eis D *d e Iren.* (*Mass. p.* 200) *Hieron.* (i. 736 *Uall.*, vii. 398) *Aug.* (iii. 2. 269, 774). **euangelium** (aeuang. L, aeuangu. D): + dei FLN; + meum *Orig.* (*int.* iv. 464). **cum illis . . . quod** *in ras. scr. c.* predico BMOPSUWZ. **in** (*om.* S) **gentibus** (ἐν τοῖς ἔθνεσιν): inter gentes *d e Iren. Orig.* (*int.*

Digitized by Google

seorsum autem his qui
uidebantur
ne forte in uacuum currerem
aut cucurrissem
3 sed neque titus qui mecum
erat cum esset gentilis
conpulsus est circumcidi
4 sed propter subintroductos
falsos fratres
qui subintroierunt
explorare libertatem
nostram quam habemus
in christo iesu
ut nos in seruitutem
redigerent
5 quibus neque ad horam

iv. 464) *Uictor. Hieron.* (i. 736 *Hilb.*) *Pel.*^{B} **seorsum** (seh. C, seursum P) = *κατ' ἰδίαν* : secreto *d e g Ambrst.*; separatim *Hieron.* (i. 737). **his qui uidebantur** (uidentur *Aug.*) *cum* ACGH*M PRVZ *d e Bentl. Hieron.* (i. 737 *Hilb.*) *Aug.* (iii. 2. 269, 946) *Pel.*^{A}, *et gr. τοῖς δοκοῦσιν* : his (hiis W, iis *vg.*, is T; *om.* N*) qui uidebantur aliquid esse (*ex uersu* 6) BFKLNTU (*in ras. scr.*) W *vg.* (*non cod. caraf.*) *c f Hieron.* (i. 737 *Uall.*), his qui uid. esse aliq. *codd. ad Aug.* (iii. 2. 269), his (hiis S) qui uid. esse maiores OS*g*, his qui existimabantur (-mantur *Pel.*) esse maiores D *Pel.*^{B}, his qui uidebantur praestantiores H^{1}(pres.)Θ; > his qui aliquid esse uidebantur *Ambrst.*, *et* > his qui firmamenta uidebantur esse *Uictor.* **forte** *om.* W. fortem (*pro* **forte** in) P*. **currerem**: cucurrerem A*GZ* *d e g**, cucurrerim *g*^{c}; curro *Aug.* (iii. 2. 269, 946), *et graec. τρέχω*. **cucurrissem** (-isem D, -isse *d*; curcurissem R): currissem L*O*P*Z^{c}; cucurri *Aug.* (iii. 2. 269, 946), *et gr. ἔδραμον*. > cucurrisset (currisset *Tert. Marc.* i. 20) aut curreret *Tert.* (*Marc.* i. 20, v. 3 *bis*) *Aug.* (iii. 2. 774).

3. se^{d} U, set L. **neque** (nequi H*): nec *Tert.* (*Marc.* v. 3). tytus C *c*. **mecum**: m *pr. ex* e P. **cum** (quum Θ) **esset**: *om. Uictor.* **gentilis** (*etiam* D^{mg}): graecus (grecus D*L) D*L *d e g Tert. Uictor. Aug.* (ii. 193, iii. 2. 947) *App. Quaestt.* 60, *Pel.*^{B} *et gr.* Ἕλλην; ex gentibus S *Hieron.* (vii. 400). **conpulsus** (comp. HK *vg. Tisch.*, cōp. W) **est** = *ἠναγκάσθη* : coactus est *d e Tert.*; > est conpulsus *App. Quaestt.* 60, > erat conp. *g*. set grecus con *in ras. scr.* L.

4. **sed** (set L) **propter subintroductos** (-tis Z*; subinductos *Uictor.*) **falsos** (-sis Z*; **ductos fal** *in ras. scr.* L) **fratres** *cum* CDFG*HLNOPS TU*WZ* *vg. Uictor. Pel.*^{A}, *cf.* > sed pro. fal. fra. subintroductos *Pel.*^{B}, > ergo pro. fal. superinducticios fra. *Tert.* (*Marc.* v. 3 *semel*): propter subintroductos (-tus R; subinductos *codd. ad Ambrst.*, *cf. Uictor. supra*) autem falsos fratres R *d e Ambrst. Hieron.* (vii. 400) *Aug.* (ii. 193, iii. 2. 947, 968), pro. autem subintr. fal. fra. *g cum gr. διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους*; sed pro. subintr. (intr. BKV*Z^{c}) autem (aut G^{c}) falsos (-sis Z^{c}) fra. ABG^{c}ΘMVZ^{c}; propter (pro *in ras.* U^{c}) subintroductos (superinducticios *Tert.*) fal. (> fals. superind. *Tert. Marc.* v. 3 *semel*) fra. U^{c} *f Tert.* (*Marc.* v. 3 *bis*; *monog.* 14) *Hieron.* (v. 310, *scr.* 410–5 *a. d.*, *et* vii. 401, *scr.* 386–7; *uide infra*) *Aug.* (iv. 350); sed susceptus est propter introductos fal. fra. *c*; *Hieron.* (vii. 401) *scribit* '*sciendum uero quod* autem *coniunctio . . . superflua sit, et si legatur non habeat quod ei respondeat illamque concludat; sed esse ordinem lectionis et sensus* sed neque titus . . . compulsus est circumcidi, *statimque subiungat quae caussa fuerit* . . . propter subintroductos *inquit* falsos fratres' *etc.*; *Hieronymum ad uerbum repetit Claudius Taurin. uel Altissiod.* (*P. L.* civ. 857), *cf. Thdt. ap. Tisch.* (*T. G.* 8) *ὁ δὲ σύνδεσμος πρὸς τὴν τοῦ λόγου συνθήκην περιττός*. **subintroierunt** (-ie|| ||runt A; ieru *in ras.* L; -yerunt C) = *παρεισῆλθον* : subintrauerunt D *Uictor. Ambrst.* (*hic et ad* II *Cor.* xi. 26) *Pel.*^{B}, *et* subintrauerant *Tert.* (*Marc.* v. 3, *sed infra* si non subintroissent), *cf.* cum subintrassent *Ambr.* (*ep.* 37); intrauerunt *Hieron.* (v. 310); irrepserant *Tert.* (*Marc.* iv. 3, *cf.* i. 20). **explorare** (expoliare S) = *κατασκοπῆσαι* : auscultare *Uictor.*; perscrutari *Aug.* (ii. 193); proscultare *Aug.* (iii. 2. 947, 968, iv. 350); tentare *Ambr.*; ad explorandum *Tycon.* (*reg.* 3); ad speculandum *Tert.* (*Marc.* v. 3 *bis*). liuertatem L. *om.* **quam hab. in chr. iesu** *Aug.* (ii. 194). **iesu** *om. Tert.* (*Marc.* v. 3) *Uictor. Hieron.* (v. 310). **ut**: + non uel ne *g cum gr.* FG. **in seruitutem redigerent** (-rent *in ras.* L; -rint Z*; rede gerent D) = *καταδουλώσουσιν* (-σωσιν B^{3}FG *etc.*): in seru. subiicerent *Ambrst.*; > subigerent seruituti *Tert.* (*Marc.* v. 3).

5. **quibus neque** (nec D *f g Aug. Pel.*^{B}) *codd. fere omn. vg. f g cum graec. fere omn. Hieron.* (vii. 400 *in lemm.*, *et* '*graeci codd.*' *in comm.*, *uide infra*) *Aug.* (ii. 194, iii. 2. 947) *Pel.*^{B} *Sedul.* (*uide infra*), *et* nec *tantum* (*sine* **quibus**) *Marcion ap. Tert.* (*Marc.* v. 3, *uide infra*) *codd. ad Uictor.* ('*quidam haec sic legunt* nec ad horam cessimus subiectioni') *graeci ap. Ambrst.* ('*graeci e contra dicunt* nec ad horam cessimus') *Ambr.* (*ep.* 37) *Cassiodori disc.* (*i. q.* '*Primasius*', *P. L.* lxviii. 587; *uide infra*) *et syr. pesh.*: quibus (*om.* **neque**) *codd.* '*latini*' *et* '*quidam*' *ap. Hieron.* (vii. 399, 400; *uide infra*) *Claudius Taurin.* (*P. L.* civ. 857 *in lemm.*) '*latinus*' *ap. Cassiod. disc.* (*uide infra*); *om.* **quibus neque** K *d e cum gr.* D* *Iren.* (*Mass. p.* 200) *Tert.* (*Marc.* v. 3; nec ad

Digitized by Google

cessimus subiectioni
ut ueritas euangelii
permaneat apud uos.
6 Ab his autem qui uidebantur
esse aliquid
quales aliquando fuerint
nihil mea interest
deus personam hominis
non accipit
mihi enim qui uidebantur
nihil contulerunt
7 sed e contra cum uidissent quod

horam cess. in textu; sed ex iis quae sequuntur manifestum est Tertullianum ad horam cess. legisse, et nec ut interpolationem Marcioniticam improbasse; uide Millium ad hunc uersum, et Kroymann in Cor. Scr. Eccl. Latt. xlvii, p. 575 n.) Uictor. ('in plurimis codd. et latt. et graec. ista sententia est ad horam cess. subiectioni . . . multis modis probatur legendum ita esse') Ambrst. (lemm., et comm. 'hoc est, ad horam nos subiecimus seruituti, humiliantes nos legi') App. Quaestt. 60 ('tunc subiectioni se summisit ad horam et accipiens circumcidit eum' sc. Timotheum) Pel.^{A} Hieronymus (vii. 400, 401) de hoc loco disputat 'si titus, quum esset ex gentibus, nullo potuit terrore compelli ut circumcideretur ierosolymis . . . quomodo quidam putant legendum esse quibus ad horam cessimus subiectioni ut ueritas euangelii permaneat apud uos? . . . itaque aut iuxta graecos codices est legendum quibus neque ad horam cess. subi., ut consequenter possit intelligi ut uer. euang. perm. ap. uos; aut si latini exemplaris alicui fides placet, secundum superiorem sensum accipere debemus ut ad horam cessio non circumcidendi titi sed eundi ierosolymam fuerit'; Hieronymi comment. paene ad uerbum transcribit Claudius Taurin. Pelagius ad loc. scribit 'sed neque titus . . . cum esset graecus, conpulsus est circumcidi, sed propter falsos fratres subintroductos. reddit causas quare circumciderit titum, non quia illi circumcisio prodesset sed ut scandalum imminens uitaretur . . . ad horam cessimus subiectioni ut ueritas euangelii permaneat apud uos. Ut periculum uitaremus, et essent qui in uobis ueritatem euangelii confirmarent'; uide Souter 'Pelagian Expos. of thirteen Epp. of St. Paul' (Cantabr. 1926), p. 312, qui iudicat codices A etc. hic meliorem lectionem exhibere (om. quibus neque). Pelagium partim sequitur partim corrigit Cassiod. disc. 'reddit causas quare secundum latina exemplaria circumciderit titum, non quia illi circumcisio prodesset sed ut scandalum uitaretur . . . quibus neque ad h. cess. subi. ut uer. euang. perm. ap. uos; latinus habet quibus ad hor. cess. ut periculum uitaremus et essent qui in uobis ueritatem euangelii confirmarent'. Sedul. notat 'male in latinis codicibus legitur quibus ad h. cess.'; sed u. p. 359 cod. Orat. B. 7. oram HΘN*, ora L*. subiectioni: subiectione ℭ cod. caraf. ed. ant. Iunta 1534 et Aug. (ii. 194); Erasm. notat 'est quidem datiuus apud graecos ὑποταγῇ, sed per ablatiuum uertendus, subiectione: id est, ut illis subiiceremur', et sic A. V. 'by subjection', R. V. 'in the way of subjection'. cessimus subiec in ras. scr. L. om. ut L*. aeuanguelii D. permaneat (per maneat D, permanead Z*): permaneret Aug. (iii. 2. 947); perseueret Iren., perseueraret Hieron. (vii. 399); gr. διαμείνῃ ℵBDEKLP etc., διαμένῃ A(C?)FG min. gelii per in ras. L. apud (aput FGHLN): ad r Aug.; gr. πρός. uos: nos DT^{c}U; gentes Aug. (iii. 2. 947). >apud uos permaneat Ambrst.

6. ab (ad lapsu d): de r Aug. (iii. 2. 947); gr. ἀπό. hiis NSW, iis vg. ab his in ras. L. autem: uero Ambrst. qui uidebantur pr. (τῶν δοκούντων): qui uidentur d e r Uictor. Aug.; qui existimantur Ambrst. esse aliquid (d in ras. L): > al. esse W Ambrst.; + nihil accepi Cassiod. disc. qualis DRZ* d. aliquando in ras. scr., deinde ras. c. 3 litt. L. fuerunt DKN^{c}P d e Ambrst.; fuerant g; gr. ἦσαν. nihil (nichil W) mea (me L*) interest (inter est S; iterest L*) = οὐδέν μοι διαφέρει: nihil mea (-am f) conscientia (-am f) interest U^{c} f; nihil mea id est doctrina interest uel differt g. deus (+ enim ϛ cor. uat.* edd. antt. plur., non autem Froben 1502; + enim et Uictor. Sedul.) personam (-na L) hominis hoc ordine codd. vg. f Hieron. (vi. 961, vii. 402) cum gr. min. 46: > deus hominis personam d e g Aug., et deus hominis faciem Uictor. Pel.^{B}, cum gr. D$^{*\,et\,c}$ EFG; ordo graecorum ℵABCD^{b}KLP al. fere omn. πρόσωπον ὁ Θ. ἀνθρώπου apud latinos non inuenitur. accipit (i pr. in ras. Θ) = λαμβάνει: accepit FL*(et epit in ras.)MZ*. michi W. enim (γάρ): autem W f Pel.^{A} qui uidebantur (uidentur r) sec. ACHΘ*MRT [Bentl.] r Hieron. (vii. 402) Pel.^{A} Cassiod. (P. L. lxx. 1344) = οἱ δοκοῦντες gr. plur.: qui (quae d) uidebantur (uidentur d e) esse G d e Hieron. (vii. 403 semel); qui uidebantur (debatur sic Z*) esse aliquid BDFKL (esse aliquid bis scr., pr. eras.)NOPSVZ vg. c Hieron. (vii. 403 semel, 404), et qui uidebantur aliquid esse $Θ^{mg}$UW f g cum gr. FG οἱ δοκοῦντές τι εἶναι; qui uidentur aliquid Aug.; qui existimantur aliquid esse Ambrst., qui aliq. existimantur esse Uictor., qui aliq. existimabantur Pel.^{B} nihil sec. (nichil W, nihih P*): in ras. scr. B. contulerunt (contull. PZ*; con in ras. scr. B) = προσανέθεντο, cf. ad u. 2 et i. 16: adposuerunt r Aug.

7. sed: et O^{c}; om. P. e (de P) contra (uno ductu W vg.) = τοὐναντίον: contra (om. e) CTUV d e f g Hieron. (vii. 402 in lemm.) Pel.^{B}; e contrario ADFLN Tisch. r Aug. (iii. 2. 947); magis contra Uictor. cum (quum Θ) uidissent (uiid.

Digitized by Google

creditum est
mihi euangelium praeputii
sicut petro circumcisionis
8 qui enim operatus est
petro in apostolatum
circumcisionis
operatus est et mihi
inter gentes
9 et cum cognouissent
gratiam quae data est mihi
iacobus et cephas et iohannes
qui uidebantur columnae esse
dextras dederunt mihi
et barnabae societatis
ut nos in gentes ipsi autem
in circumcisionem
10 tantum ut pauperum
memores essemus
quod etiam sollicitus fui
hoc ipsum facere.
11 Cum autem uenisset cephas
antiochiam in faciem ei

M*; + *ras. unius lit.* G) = ἰδόντες: scientes *Pel.*^{B}, *et* εἰδότες CP *min. pauc.* **quod**: quia *d e r*, quod uel quia *g*; quoniam *Uictor. Pel.*^{B} **creditum est mihi** (michi W; > mihi est *d e*) = πεπίστευταί μοι FG: *gr. rell.* πεπίστευμαι. aeuanguelium D. preputii BKMS, -cii PW. **sicut** + et LWϛ𝔖ℭ. petrus *g* (*super gr.* πετροσ); + in apostolatum S. circumciss. DSZ*, circuncis. ϛ𝔓; circumsisionis G* (si *pr. eras.*).

8. **enim** *om.* V* *Uictor.* hoperatus *bis* C. **petro** *om.* S^{1} (*correxit ipse*). apostulatum DL, apostolatom Z*, apostolatu O^{c}U^{c}. circumciss. DZ*, circuncis. ϛ. **qui . . . circumcisionis** *om.* S* (+ S^{1}) *f g cum gr.* ℵ*FG. **et** *om.* R *Uictor.* **mihi**: in me *Ambrst.* **inter gentes**: in gentes *Iren.* (*Mass. p.* 200) *Hieron.* (ii. 130) *et ita uoluit Bentl.*; ad gentes *Ambrst. Ambr.* (*spir.* ii. 13) *Pel.*^{B} = εἰς τὰ ἔθνη *gr.*; in gentibus *r Uictor.*; *deinde* + et barnabae *Hieron.*

9. **cum** (quum Θ) **cognouissent** (cognuiss. D, cognosuiss. G*, cognouisent Z*; cognouisset *d e*) **gratiam** (-ciam P): scientes gratiam *Ambrst.* = γνόντες τὴν χάριν; cognita gratia *Uictor. Hieron.* (ii. 219) *Pel.*^{B}; *deinde* + dei *cor. uat.* Ambrst. cum gr. min.* 76 *syr. harcl.* (*cum**). **quae** (que LMPW) **data est**: datam *g.* michi *pr.* W. **iacobus et** (*om.* A) **cephas** (cae. SV*Z*, che. CU) *codd. vg. c cum gr.* ἰάκωβος καὶ κηφᾶς ℵBCKLP *al. omn. uid.*, *cf.* iac. et petrus *r*, iac. petrus *Aug.* (iii. 2. 269): > petrus et (*om. Orig.*) iacobus DFLNP *d e f g Tert.* (*Marc.* v. 3) *Orig.* (*int.* ii. 163) *Uictor.* (*comm.*) *Ambrst. Ambr.* (*interp. Iob et Dau.* i. 13) *Hieron.* (ii. 219, vii. 403, 404, 405, 408) *Pel.*^{B} *cum gr.* DEFG; petrus (*om.* iac. et) *Uictor.* (*lemm.*) *Hieron.* (iv. 843). iohannis CDFPS, ioannes 𝔖ℭ. > petr. et ioh. et iac. *Tert.* (*Marc.* iv. 3), *cf. Greg. Nyss.* (i. 226) *ap. Tisch.* (*T. G.* 8). **qui** (+ o G*) **uidebantur** = οἱ δοκοῦντες: qui existimabantur *Tert.* (*Marc.* iv. 3), q. putabantur *Hieron.* (iv. 843). **columnae** (-ne MW) **esse** (*om.* N* *Hieron.* iv. 843): > esse col. *Pel.*^{B}; + aeclesiae S, + aeclessiae D. *om.* **qui uid. col. esse** O*. dexteras DP. derunt F*. michi *sec.* W. **et** *quart.*: ut *d e.* barnabbae D, -nabeae T, -nabe MPW, -nebae V. **societatis** (-tes L; -tem Z*): communionis D^{mg} (common.) *Ambrst. Ambr.* (*interp. Iob et Dau.* i. 13) *Hieron.* (iv. 843); *gr.* κοινωνίας. > dextras societ. mihi et barn. dederunt *Orig.* (*int.* iv. 431), *et libere* > dederunt dextras societ., *et infra* dextras soc. nobis dederunt *Aug.* (iii. 2. 947). huti C. **nos** (nus P): + quidem *r Aug.* (iii. 2. 947) *cum gr.* ℵ^{a}ACDE *etc.*; + euangelizaremus Z*. **in** *pr.*: ad D *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 947; *cf.* v. 530, viii. 582) *Pel.*^{B}; inter O* *f.* **gentes** (τὰ ἔθνη): gentibus *Uictor.*; nationes *Tert.* (*praescr.* 23; *Marc.* iv. 2, v. 3). **ipsi** (-se S): illi *Tert.* (*Marc.* v. 3). **autem**: uero *Orig.* (*int.* iv. 431) *Ambrst.*; etiam *cor. ap. cor. uat.* **in** *sec.*: ad *Aug.* (viii. 582). **circumcisionem** (circumciss. DP, circuncis. ϛ): circumcisione HR *c Uictor. Pel.*^{B}; circumcissionis Z*; *deinde* + praedicarent *Uictor.*

10. **tantum** (tantummodo *Uictor. in lemm.*) **ut pauperum** (u *sec. in ras.* Θ; pauperes *r*) **memores essemus** (memores simus *Paulin. ep.* 34 = *P.L.* lxi. 345; memoraremur uel es. mus *g*) = μόνον ἵνα τῶν πτωχῶν μνημονεύωμεν DEFG: > memores tantum ut simus pauperum *Uictor.* (*in comm.*), *et libere* tantum ut meminissent egenorum *Tert.* (*Marc.* v. 3); *gr. plur.* μόνον τῶν πτ. ἵνα μνημ. *apud latinos non redditur.* **etiam** (eciam P): et *f g r Ambrst Aug.* (iii. 2. 948) *Pel.*^{B}; enim U* (*superscr.* etiam *corrector, sed* enim *non erasit*) *d e*; *om. Paulin.* **sollicitus** (ci *sup. lin.* P; soli. S *vg.*) **fui** = ἐσπούδασα: solicitus curaui D, sollicite curaui *Ambrst.*; sollicitaui *g*; studui *r Aug. Paulin.*; + etiam *Uictor.* **hoc ipsum** (ipsud L^{c} *e r*, ipsut *d*; ipsu L*) **facere** = αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι: > fac. hoc ips. *Hieron.* (vii. 405 *semel*), > fac. idipsum *Paulin.*

11. **cum** (quum Θ) **autem**: sed cum *Sedul.* ueniisset D, ueniset Z*; uenit *r*; + et *Sedul.* **cephas** (che. CU, cae. SZ*, coe. O) *codd. plur.* 𝔓𝔖ℭ *cor. uat.* cum gr.* ℵABCHP *min.*: petrus DF^{c}LNϛ *cor. ap. cor. uat. d e f g r Tert.* (*praescr.* 23) *Uictor. Ambrst. Hieron.* (i. 737, vii. 406) *Aug.* (iii. 2. 948) *Pel. Sedul. cum gr.* DEFGKL

restiti
quia reprehensibilis erat
12 prius enim quam uenirent
quidam ab iacobo cum gentibus
edebat
cum autem uenissent
subtrahebat et segregabat
se timens eos qui ex circumcisione
erant
13 et simulationi eius consenserunt ceteri
iudaei
ita ut et barnabas duceretur
ab eis in illa simulatione.
14 Sed cum uidissem quod
non recte ambularent
ad ueritatem euangelii

al. plur.; petrus cephas F*, *deinde* + in *g Uictor.* **cum au. ue. cephas** *arte in ras. scr.* K; > petr. au. cum ue. *Aug.* (iii. 2. 948). **anthiochiam** Z^c, anthiociam FGΘ *r*, anthyociam R, antiociam T, anthichiam Z*. facie H* *d*, *cf. Erasm.* 'iuxta faciem illi restiti, *aut certe* in facie, *non* in faciem, *id est propalam et in conspectu omnium*'; *gr.* κατὰ πρόσωπον. **ei**: illi *d e g r Uictor. Ambrst. Pel.*^{B} restitit G*. **quia**: quoniam *Uictor. Pel.*^{B} *Sedul.*; quia uel quoniam *g*. **reprehensibilis** (reprae. ABCFGHΘKNRT; reprehin. P, repraehin. Z*, reprehaen. L): reprehensus D *d e g r Uictor. Ambrst. cum gr.* κατεγνωσμένος.

12. **prius enim quam**: > prius quam enim (πρὸ τοῦ γάρ) O *g*; prius autem (enim *cor.*) cum *r*; prius enim quam uenim quam *confuse* Z* (*deinde* uenim *in* uenirent *mutauit cor.*, *tunc* quam uenim *improbauit*). **uenirent** (-nt *in ras. scr.* L): uenissent *Ambrst.*; uenisset *d e*, ueniret g^c *r**. > pri. qu. uen. enim *Pel.*^{B} quid^{a}m P. **ab** (hab C): a MWZ *vg.* **iacobo**: i *in ras.* L. **gentibus**: gentilibus *d*; ethnicis *Tert.* (*praescr.* 23). **edebat** (hed. CT, aed. LZ*): comedebat *g*, conbescebatur *r*, *et gr.* συνήσθιεν; manducabat D *Sedul.*; sedebat *lapsu* G* *d**; edebant F, sedebant P. *libere* > cum conuixisset ethnicis *Tert.* (*praescr.* 23). **cum** (quum Θ) **autem uenissent** (s *pr. sup. lin.* H, ueniissent D; uenissem L^o) = ὅτε δὲ ἦλθον $ACD^{b\ et\ c}$EHKLP *al. plur.*: cum autem uenisset *d e g Pel.*^{B}, cum tamen aduenisset *Iren.* (*Mass. p.* 200 *Turner*), *et* ὅτε δὲ ἦλθεν ℵBD*FG 45. 73, *cf. Orig.* (i. 386) ἐλθόντος Ἰακώβου πρὸς αὐτὸν ἀφώριζεν ἑαυτόν. **subtrahebat** (subtrach. DS, su^{b}trahaebat L): + se O *d e g** *Uictor. Hieron.* (i. 737); *gr.* ὑπέστελλεν. **segregabat** (segraeg. L, segrebat D*, segraebat Z*, segrabat P*) **se** (semetipsum *r*) = ἀφώριζεν ἑαυτόν: *om.* se *hic* O *d e Hieron.* (i. 737); *libere* > se . . . separabat *Tert.* (*praescr.* 23). **et segr. se** *om. Uictor.* **timens**: metuens D. **eos qui ex circumcisione** (circunc. ϛ𝔓, circumciss. DZ*; circumcisionem M) **erant** (erat H* *d*, sunt *r*) = τοὺς ἐκ περιτομῆς: > eos qui erant ex circ. *Tert.* (*Marc.* v. 3) *Uictor. Ambrst.*, *et* > timens eos q. ex circ. er. subtrahebat se *App. Quaestt.* 60.

13. **simulationi** (-ne Z*; simulatori K) **eius consenserunt** (conses. H*) *codd. vg. c f Hieron.* (vii. 406) = συνυπεκρίθησαν αὐτῷ, *cf.* > consenserunt simulationi eius *Hieron.* (i. 737 *Uall.*), > simulatae consenserunt illi *r*: consenserunt ei *g*, consenserunt cum illo *d e Uictor. Hieron.* (i. 737 *Hilb.*), simulauerunt cum illo *Ambrst.*, abducti sunt in hypocrisin simul cum illo *Pel.*^{B}; *deinde* + et P *Bentl.** (*sed secundis curis deleuit*) *d e g r Uictor. Ambrst. Hieron.* (vii. 406) *Pel.*^{B} *cum graecis* (*exc.* B). caeteri DLSZ*ϛ𝔓. iudei DHL(ei *in ras. scr.*)MSUW. **ita ut** (ὥστε): *om.* ut *d e g Sedul.* **et** *sec. om.* DNPZ* *r Uictor.* (*lemm.*) *Hieron.* (i. 737 *Uall.*). barnabbas D. **duceretur ab** (ad *d e*) **eis** (his *d e Hieron.*) **in illa simulatione** *cum* ACFHΘLN*PT *d e et Hieron.* (i. 737 *Hilb.*) = *ut uidetur* συναπήχθη ὑπ' αὐτῶν ἐν τῇ ὑποκρίσει *quod apud graecos hodie notos non inuenitur*, *cf.* duc. (adduc. *Hieron.*; seduc. U^o) ab eis (his *Hieron.*) in illam simulationem (-ne R, -num M*) $BGKMN^c$ORSUVWZ *vg. Tisch. c f Hieron.* (i. 737 *Uall.*), *et* duc. cum eis in illam simulationem eorum D: adduceretur illorum simulationem *r* = *fere* συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει ℵABCKL *al. pler.*; simul ductus sit ypocrisi id est simulationi eorum *g*, consentiret sim. eorum *Uictor. Ambrst.*, duc. in hac simulatione eorum *Pel.*^{B}, = συναπήχθη τῇ ὑποκρίσει αὐτῶν DEFGHP *min.*; *libere* consentirent huic simulationi *App. Quaestt.* 60.

14. set L. quum *pr.* Θ. **uidissem** (*etiam Aug.* vi. 446, ix. 96): uiderem S *Aug.* (ii. 85, 191, 634); *gr.* εἶδον. **quod**: quia D *Aug.* (ii. 85, 191, 634, vi. 446, ix. 96); quoniam *Uictor.* **non** *pr. partim in ras.* Θ. **recte** (-tae C) **ambularent** *codd. paene omn. vg. c*, r. ambulant *g*, r. ingrediuntur *d e Uictor. Hieron.* (i. 737 *Hilb.*) *Aug.* (ii. 85, 191, 634, vi. 446, ix. 96), r. ingrediebantur *Hieron.* (i. 737 *Uall.*), recta uia incederent *Ambrst. Pel.*^{B}, rectam uiam incedunt D, recto pede incedunt *Hieron.* (vii. 410, *cf.* 371), *cf.* recto pede incedentes *Tert.* (*Marc.* iv. 3) = *gr.* ὀρθοποδοῦσιν: recte ambularet U *f*, r. incesserit *Hieron.* (vii. 490), *cf.* recto pede incedentem *Marcion ap. Tert.* (*Marc.* v. 3), recto pede . . . gradientem *Hieron.* (vii. 755). **ad**: in *Hieron.* (vii. 755). ueretatem P, ueritate Z^o *Hieron.* (vii. 755). auanguelii D. > euang. uerit. *Tert.* (*Marc.* v. 3) *Hieron.* (vii. 490, 755). dixit L*. **cephae** (-phe MW, chephe P) *cum* ABF*GΘKMPRUVWZ^o *vg. c et gr.* ℵABC *min.*: petro CDF^cHLNOSTZ*

Digitized by Google

dixi cephae coram omnibus
si tu cum iudaeus sis
gentiliter
et non iudaice uiuis
quomodo gentes cogis
iudaizare?
15 nos natura iudaei et non
ex gentibus peccatores
16 scientes autem quod non
iustificatur homo ex
operibus legis
nisi per fidem iesu christi
et nos in christo iesu credimus
ut iustificemur ex fide christi
et non ex operibus legis
propter quod ex operibus
legis non iustificabitur
omnis caro.
17 Quod si quaerentes
iustificari in christo
inuenti sumus et ipsi
peccatores
numquid christus peccati
minister est? absit
18 si enim quae destruxi
haec iterum aedifico

---

d e f g Uictor. Ambrst. Hieron. (i. 737, vii. 410) *Aug.* (ii. 191, 634, 730, ix. 96) *Pel. Sedul. et gr.* DEFGKLP *al. pler.*; petro cephae F*. **tu** *in ras. scr.* Θ. **cum** (quum Θ) **iudaeus** (-deus DMSUW) **sis** = Ἰουδαῖος ὑπάρχων (ὢν D *min. pler.*): > cum sis iudaeus HP* *d e Uictor. Ambrst. Hieron.* (i. 737 *Uall.*) *Aug.* (ii. 47, 191, 634, 731, vi. 464, ix. 96) *Pel.*^{B} *App. Quaestt.* 60, *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1344) *Sedul.*, *et* cum sis iudaeus cum sis *g*; > iudaeus cum sis *f*. **et** (*om.* R) **non iudaice** (-daicae AFLNPS, -daeicae M, -daycae C) **uiuis** (uiues Z*, ut uis H) *codd. plur. f g Hieron. Aug.* (*semper*) *Cassiod.* = καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς ζῇς ℵABC FGP *min.*: > uiuis et non iudaice BKVWZ° *vg. c Pel.*, *et gr.* ζῇς καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς DELK *al. pler.*; uiuis *tantum* (*om.* **et non iudaice**) D *d e Uictor. Ambrst.* (*hic et ad* vi. 13) *App. Quaestt.* 60, *Sedul. cum gr.* 74 a^{scr}. **quomodo** (*duobus uerbis* 𝔖): quemadmodum *Aug.* (ii. 47, 634, 731, iii. 2. 949, ix. 96); *gr.* πῶς *plur.*, τί KL *al. pler.* **gentes cogis** (-ges M) *codd. vg. uett. cum ord. graeco*: > cogis gentes *Hieron.* (i. 737 *Uall.*) *App. Quaestt.* 60, *et* > compellis gentes *Ambrst.* (*ad* vi. 13). **iudaizare** *partim in ras.* V; iudayzare C, iudaiszare L*. quomo]do . . . **iudaiz** *in ras. scr.* Θ.

15. **natura** + *ras. unius lit.* G. iudei DMS UWZ*. gemtibus *ut udtur* P*. > peccatores et non ex gentibus D.

16. **scientes autem** *codd. paene omn. vg. uett. Aug.* (ii. 731, x. 729) *etc.* = εἰδότες δέ, *et* sed scientes *Aug.* (iii. 2. 949): scientes (*sine* **autem**) F* *Uictor. Aug.* (vii. 350, x. 112) *cum gr.* AD^{c}KP *al. pler.* **quod** *pr.*: quia *d e f g r Uictor. Ambrst. Aug.* (vii. 350, x. 112); quoniam D *Ambr.* (*ep.* 21; *de Abr.* i. 4, 28) *Aug.* (ii. 731, iii. 2. 949, x. 729) *Pel.*^{B} *Sedul.* iustificabitur DF^{1}L^{c}R *t Aug.* (vi. 303, vii. 350) *non autem gr.*; *deinde* + omnis D. hoperibus *bis* C. per uel ex fidem uel e *g*. > christi iesu LN *Uictor. Aug.* (iii. 2. 949) *Pel.*^{B} *cum gr.* AB 17. **et** *pr. om.* D. nus P. **in christo iesu** *codd. plur.* (*om.* **iesu** L*) *vg. c f r t Aug.* (x. 729), *et* in christum iesum *g* (*Bentl.*) *Ambrst. Ambr.* (*de Abr.* i. 4, 28) *Aug.* (x. 112) *Pel.*^{B} *cum gr. plur.* εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, *cf.* in christum *Tycon.* (*reg.* 3): > in iesu christo *Aug.* (ii. 731), *et* > in (per *d e*) iesum christum D *d e Hieron.* (ii. 738) *cum gr.* εἰς Ἰησ. Χριστόν B 17. 74 a^{scr}. **credimus**: credidimus (*et gr.* ἐπιστεύσαμεν) CF^{c}GH^{c} (credi^{d}mus) L^{c}R *Bentl. d e Hieron.* (ii. 738, vii. 412) *Ambr.* (*de Abr.* i. 4, 28) *Aug.* (ii. 731, iii. 2. 950, x. 729) *Pel.*^{B} **ex fide** (ἐκ πίστεως): in fide *Hieron.* (vii. 412); per fidem *r Aug.* (ii. 731, iii. 2. 950). **christi** *sec. om. g Uictor. Pel. Tycon. cum gr.* FG. **ex** *tert. om. Pel.*^{B} **propter quod ex operibus** (hop. C), *codd. plur. vg. f*, *et* quia (qui *d**) ex op. *d e Uictor.* (*comm.*) *Hieron.* (ii. 738) *Tycon.*, quoniam ex op. D *g r Uictor.* (*lemm.*) *Ambrst. Aug.* (ii. 731, x. 729) *Pel.*^{B}, = ὅτι (*uel* διότι) ἐξ ἔργων: ex operibus enim F*LN. **legis propter quod** *in ras. scr.* M. **legis** *tert. om. Uictor.* **iustificabitur** (-uitur C) = δικαιωθήσεται: iustificatur DZ* *r Uictor. Ambrst.* homnis C. **nos . . . caro** *in ras.* Θ (*et* **caro** *confuse scr.*). > non iust. om. ca. ex op. legis *Tycon. cum gr.* KL *al. pler.* **caro** + hoc tempore *Pel.*^{B}

17. **quod si**: si autem (εἰ δέ) *d e g r Uictor. Ambrst.*; quod si autem D; *deinde* + ex operibus legis D. **quaerentes** (quer. CHMOPSUWZ*; quaentes L*): + ex operibus legis S. > iustif. quer. P. **inuenti sumus** (simus P; sunt D*) = εὑρέθημεν: inueniemur *Uictor.*, inuenimur *Ambrst.* **et** *om.* D *d e Pel.*^{B} **ipsi** *om. d e.* **numquid** (nunq. 𝔓): ergo *d e g r Pel.*^{B}; num ergo *Ambrst.*; numquid ergo *Sedul.*; ergo et *Uictor.*; *gr.* ἆρα. **christus** + ergo D. > min. pecc. *Sedul.* **est** *om. d e f g.*

18. que LOPW. distruxi DOPS, destrucxi H; dextruxit L* (-xi *cor.*). **haec** (hec MW) = ταῦτα: *om.* O; eadem *Aug.* (ii. 252); haec eadem *r Ambrst.* (*in* II *Cor.* i. 18) *Aug.* (iii. 2. 950).

Digitized by Google

praeuaricatorem me constituo
19 ego enim per legem legi
mortuus sum
ut deo uiuam
christo confixus sum cruci
20 uiuo autem iam non ego
uiuit uero in me christus
quod autem nunc uiuo in carne
in fide uiuo filii dei
qui dilexit me et tradidit
se ipsum pro me
21 non abicio gratiam dei
si enim per legem iustitia
ergo christus gratis mortuus est.

iterum: rursus *Aug.* (iii. 2. 950); *om. r.* > iterum haec *vg. et edd. antt., Uictor.* **aedifico** (co *in ras. scr.* G, edifico T, hedifico C) *codd. plur.* 𝔓𝔖𝔆 *uett. plur. Aug.* (ix. 16) *Faustus ap. Aug.* (viii. 218), *cf.* '*si enim quod aedificaui destruo praeuaricatorem me ipse constituo ac si* quae destruxi iterum aedificem' *Ambr.* (*ep.* 56) = *gr.* οἰκοδομῶ: reaedifico (reed. W) ABKN^{c}U^{c}VWZ^{c}𝔖 *cor. uat. c r t Orig.* (*int.* ii. 152) *Ambrst.* (*hic, non autem ad* II *Cor.* i. 18) *Hieron.* (vii. 413), *cf.* '*reaedificabat quae destruxit*' *Tert.* (*Marc.* v. 3). preuaricatorem BLMOPSW, praeuaricatorum G. **me**: + ipsum *r Aug.* (ii. 252, iii. 2. 950, ix. 16) *et gr.* ἐμαυτόν. **constituo** (n *sup. lin.* G): instituo FLN; *gr.* συνιστάνω ℵABCD*FGP *min.*, συνίστημι D^{c}EKL *al. pler.*

19. **enim**: autem D *Orig.* (*int.* ii. 408); *inc.* nam et ego *t.* murtuus P, motuus N*. > mort. s. legi *Hil.* (*ps.* 138). **ut** *arte in ras. scr.* G. **deo**: christo *Hil.* uibam N*T, uiu^{a}m P. > ui. christo *Hil.* *Inc. u.* 20 **christo confixus** *Tisch. T. G.* 8; *nos Stephanum* 1555 *sequimur.* **christo confixus** (-xsus L, *sed* x *in ras. scr. et* s *pr. eras.*; con||fixus O, confessus M) **sum cruci** (-ce Z^{c}) *codd. plur. vg. f r t Ambrst. Aug.* (iv. 1345) = Χριστῷ συνεσταύρωμαι: > christo cruci confix. sum P *d e*, *cf.* confixi ergo cum chr. sumus cruci *Uictor.* (*comm.*); chr. concrucifixus sum *Orig.* (*int.* ii. 70, 291, iv. 543, 595), chr. adfixus sum cruci *Priscill.* (*p.* 73 *ed. Schepss*), chr. crucif. s. cruci *Cassiod. disc.*; cum chr. confixus sum cruci *Orig.* (*int.* ii. 408), cum (*om. g**) chr. crucifixus sum D *g Uictor.* (*lemm.*) *Hieron.* (i. 852, iv. 500) *Pel.*^{B} *Sedul.*

20. **uiuo** (uibo T) **autem** = ζῶ δέ: uiuo enim *Hil.* (*ps.* 138) *Aug.* (iv. 342, 1590); uiuo (*om.* **autem**) *Orig.* (*int.* iii. 949, 958 *semel*) *Hil.* (*ps.* 118 *lamed*) *Hieron.* (iv. 936, vii. 292, 742) *Aug.* (v. 1290) *Iulian. ap. Aug.* (x. 703); et uiuo *Priscill.* (*p.* 73 *ed. Schepss*); *libere* quod enim uiuo *Hil.* (*ps.* 118 *heth*). **iam non ego**: > non iam ego (οὐκέτι ἐγώ) *g Orig.* (*int.* iv. 584) *Aug.* (iv. 1590), > non ego iam *Iulian.*; non ego (*om.* iam) *Hieron.* (iv. 500); + uiuo *Hil.* (*ps.* 118 *heth*). **uiuit** (-et A; uuit L*) **uero** (*in ras. scr.* B) *etiam Aug.* (*saepius*): uiuit autem *d e g r Orig.* (*int.* iii. 958) *Hil.* (*ps.* 118 *heth, lamed*; *ps.* 138) *Ambr.* (*exam.* iv. 8. 32; *parad.* 9. 45; *ps.* 118 *caph*; *ep.* 39) *Hieron.* (i. 99 *Hilb.*, vi. 275, vii. 315, 386, 415) *Aug.* (iii. 1. 262, iii. 2. 403, iv. 48, 342, 1690, x. 240); **sed** uiuit *Uictor. Ambrst. Hil.* (*ps.* 60) *Ambr.* (sed uiuebat *fug. saec.* i. 2) *Hieron.* (vi. 275) *Priscill.* **in me**: qui in me est *Ambrst.* > chr. in me *Orig.* (*int.* i. 190, ii. 70, iv. 595). **quod** (quot L*): quid P. **autem**: uero *Ambrst.*; *om. t* (*semel*). **nunc** *om. t Aug.* (iv. 461) *Pel.*^{B} *Uigil.* (*Uarim.* iii. 79, *non autem* i. 27). *Disting.* quod autem nunc, uiuo in carne L. **uiuo** (-bo T) *sec.*: uiui P. carnem *d e r Pel.*^{B} > in carne uiuo *Aug.* (iv. 461). fidem *r.* **uiuo** (-bo T) *tert.*: uiui *Aug.* (iv. 461). **filii** (fili FLMR) **dei**: dei et christi *d e g Uictor.* (*comm.*) *Pel.*^{B} *cum gr.* BD*FG; filii dei et christi *Uictor.* (*lemm.*); *deinde* + uiui D. **qui dilexit** (dixit L*; dilegit D*, + uel x D^{c}) **me**: qui dilexit uel diligentis me *g* (G^{gr} του αγαπησαντοσ εαυτον μαι *sed* εαυτον *improbauit* G^{c}); > qui me dilexit *r Uictor. Aug.* (*saepius*) *Pel.*^{B} tradit L*; tradentis uel tradidit *g.* **se ipsum** *cum* BDF*GHKLMNOPSWZ *Bentl. cod. . . ap. cor. uat. c r Pel.*^{A}: semet ipsum (*uno uerbo vg.*) ACF^{1}ΘRTUV *cor. uat.* *vg. Tisch. Corss. f g t Hieron.* (vii. 415) *Aug.* (ii. 233, iii. 2. 710, iv. 461, 646, v. 306, 1224, viii. 937); se (*sine* ipsum) *d e Ambrst. Ambr.* (*spir.* i. 12 > se trad.) *Pel.*^{B} **pro**: propter *g.*

21. **abicio** (abiic. *vg.*, auic. L, habic. C, abit. O^{c}W, abiec. SV, abiect. O*) *codd. plur. vg.*, *et* abiciam H^{1}Θ: inritam facio *r Aug.* (ii. 623, 625, iii. 2. 951, v. 139) *Sedul.*, inritam faciam D *Aug.* (x. 202); sum ingratus *Uictor. Ambrst.*; *gr.* ἀθετῶ. **gratiam** (-ci^{a}m P): gratia *r*; gratiae *Uictor. Ambrst.*; legem *Sedul.* (*lemm.*). **dei** *om.* HΘ. **si enim** (εἰ γάρ): nam si D *r Uictor. Aug.* (*saepe*); si (*om.* enim) *Aug.* (*saepe*). *Inc. c.* III. **si enim** W. **per legem** (διὰ νόμου): ex lege *Hieron.* (ii. 738) *Aug.* (iii. 2. 968, v. 1030, x. 731); per naturam *Aug.* (ii. 664). **iustitia** (-cia P; -tiam L *r*): + est *Uictor. Aug.* (x. 1031). **si . . . iustitia** *om.* H* (+ H^{2}). **christus gratis** (gratia Z*) *cum* ABFGLMNOPRSUZ *Bentl. Corss. c d e f g r t Uictor. Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* v. 20) *Hieron.* (vii. 416) *Aug.* (*semper*) *Pel.*^{A} *et gr.* Χρ. δωρεάν, *et* chr. sine causa *Hieron.* (ii. 738), *cf.* > chr. ergo gratis W: > gratis christus CHΘKTV *vg. et nos in edit. min.* 1911. **est** *om.* G*. > ergo chr. mort. est gratis D *Pel.*^{B} **ergo . . . est** *in ras. scr.* Θ.

Digitized by Google

III. 1 O insensati galatae
quis uos fascinauit
ante quorum oculos
iesus christus praescriptus est
crucifixus?
2 hoc solum uolo a uobis discere
ex operibus legis spiritum
accepistis an ex auditu fidei?
3 sic stulti estis
ut cum spiritu coeperitis nunc
carne consummamini?
4 tanta passi estis sine causa?
si tamen sine causa
5 qui ergo tribuit uobis spiritum
et operatur uirtutes in uobis
ex operibus legis an ex auditu

III. 1. **o . . . uos** *litt. unc. et rubr. scr.* B; **o . . . praescriptus** *in ras. scr.* Θ. **insensati** (ἀνόητοι): stulti *r t Uictor. Lucif. Cal.* (*p.* 280, *ed. Hartel*) *Aug.* (i. 229, ii. 244, iii. 2. 175, 951, v. 65) *Sedul.*; *uide u.* 3 *infra.* galathae ΘKM *c*, galathe W, galate LZ*. **quis**: qui P; quos M*. **fascinauit** (ἐβάσκανεν) *sine addit.* DFGL*MN*O*RSU^{c} *d e f g r Tert.* (*praescr.* 27) *Uictor. Ambrst.* '*exemplaria Adamantii*' *et* '*uetusti codd.*' *ap. Hieron.* (vii. 418, 487) *et Hieron. ipse* (vii. 416) *Aug.* (i. 229, ii. 244, iii. 2. 951, 967, v. 65) *Pel. Cassiod.* (*P.L.* lxx. 1344) *cum gr.* ℵABD*FG 17* 67** *syr. pesh. sah.*: + ueritati non oboedire (obed. Z*) AN*O^{c}PZ* *ed. Froben* (1502) *t Orig.* (*int.* ii. 373) *Hieron.* (vii. 52), *et* > non obedire ueritati *cor. uat. mg. vg. edd. antt. plur. Sedul.*; + ueritati non credere L^{c} *cor. uat.** ('*grecus, antiqui*'), *et* > non credere ueritati BCHΘKTU*VWZ^{c} *c tepl.* ('*nit zeglauben der warheit*') *et* '*quidam codd.*' *ap. Hieron.* (vii. 418, *cf.* 487), *et* + τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι CD^{c}EKLP *al. pler. go. etc.*; *Hieron. ita* '*legitur in quibusdam codicibus* quis uos fascinauit non credere ueritati *sed hoc quia in exemplaribus Adamantii non habetur omisimus*' (vii. 418), *et infra ad Gal.* v. 7 'currebatis bene: quis uos impediuit ueritati non obedire *id quod nunc latinus posuit interpres* ueritati non obedire *et in graeco scriptum est* τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι *in superiori loco ita interpretatus est* non credere ueritati *quod quidem nos in uetustis codicibus non haberi in suo loco annotauimus*' (vii. 487). **ante quorum** (-ram Z*) **oculos** (hoc. C; oculus Z*): > quorum ante oculos *Ambrst.*, *et gr.* οἷς κατ' ὀφθαλμούς. > christus iesus CFHΘLNTUWZ* *r t Uictor. Ambrst. Aug.* (iii. 2. 951 *semel*) *Pel. Sedul.*, *contra ord. graec.* **praescriptus** (pre. BH^{c}OST) **est** (*om. t*) *cum* ABCH^{c}ΘKOSTUVZ^{1} *cod. caraf.* ℭ *ed. Iunta* 1534 *f g t Hieron.* (vii. 418 *comm.*), *cf. cor. uat.* ('*non dicitur* proscriptus *nec* perscriptus') *et ita uertunt* προεγράφη *uersiones Anglicanae* ('evidently set forth' A.V., 'openly set forth' R.V.): proscriptus (-btus GMNPR, praoscriptus Z*) DFGH*LMNPRWZ*ϛℌ𝔖 *edd. antt. plur. Bentl. Corssen c d e r Uictor. Ambrst. Hieron.* (vii. 418 *lemm. teste Uall., non autem Martian.*) *Aug.* (iii. 2. 951, 967) *Pel. Sedul.*, *et ita tepl.* ('verdampt') *et uersio Remensis* 1582 ('proscribed'); *praeterea edidimus sine additamento cum* ACF^{2}G*HΘMT *r Aug.* (iii. 2. 951) *et gr.* ℵABC *min. syr. pesh. sah.*: + in uobis BF*G^{2}KL(uouis)NPSVZℌ𝔖ℭ *c d e g Hieron.* (vii. 418) *Pel. et gr.* DEFGKLP *al. pler.* ἐν ὑμῖν; + et in uobis DF^{mg}OU*W *cor. uat.** ϛ *Uictor. Ambrst. Sedul.*; + et (*sine* in uobis) RU^{c} *f t.* **crucifixus** (crucixifixus M*): + est DL* *t Hieron.* (vii. 418).

2. **uolo a** (ha C) **uobis discere** (dicere Z*) *codd. plur. c f Hieron.* (vii. 418 *comm.*) *Pel. contra ord. graec.*: > a uobis (-uis L) uolo discere (dicere W*) A*? (*inceperat* a uolo *scriba deinde erasit* a)BFLNVWZ^{c} *vg. Hieron.* (vii. 418 *lemm.*); > discere uolo a uobis *d e g et* μαθεῖν θέλω ἀφ' ὑμῶν D* *et* ^{c}EFG; > uolo disc. a uobis D *Bentl. r Uictor. Ambrst. Aug.* (iii. 2. 952, 961) *cum gr. plur.* θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν; *deinde* + utrum *Hieron.* (vii. 418 *comm.*). hoperibus C. **spiritum**: spiritus *d e*; christum DH; + sanctum *Cassiod. disc.* accipistis DO*PS. **an** (han C): *om.* M.

3. *Uersus* 3–5 (**sic stulti . . . auditu fidei**) *om.* H *ex homoeotel.* **sic** (sie Z*): ita *Orig.* (*int.* ii. 373). **stulti** (ἀνόητοι *uide supra u.* 1): insensati *d e g Orig.* (*int.* ii. 373, 657); insipientes *Hieron.* (vii. 370), *cf.* D *ad p.* 357; sine intellectu *Ambrst.* **ut cum** (q^{u}um Θ) **spiritu** (-tum UZ*) **coeperitis** (caep. D, cep. W) *codd. plur. vg. c f r Uictor. Hieron.* (vii. 420) *Aug.* (iii. 2. 952) *Pel.*^{B}: cum spiritu (-tum TU) coeperitis (*sine* ut) A*CL*TU* (*Bentl.*) *Tisch. m Pel.*^{A}, *et* > cum coep. spiritu *d e Orig.* (*int.* i. 61); incipientes spiritu *g Ambrst.*, *et gr.* ἐναρξάμενοι πνεύματι. carnem *f.* **consummamini** (consusma. Θ*, consuma. A*MO* *et* ^{3}U) *codd. plur.* 𝔖 *Ambrst. Hieron.* (vii. 420), *et* consummemini PRϛℌℭ *c r Uictor. Aug.* (ii. 244, iii. 2. 952, v. 65): perficiamini *d e Orig.* (*int.* ii. 373, 657), perficimini *Orig.* (*int.* i. 61), perficiemini *m*; *gr.* ἐπιτελεῖσθε.

4. tanti *f.* pa^{s}si L. sene *pr.* Z*. **si tamen sine causa** *om.* P.

5. **qui** (quis D) **ergo tribuit uobis** = ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν, *cf.* qui ergo proebet uobis *Ambrst.*: > qui ergo uobis tribuit U *f.* **operatur** (hop. C) **uirtutes** (-tis Z*, -tem S*; uirtute *Ambrst.*) = ἐνεργῶν δυνάμεις: > uirtutes operatur

Digitized by Google

fidei?
6 sicut abraham credidit deo
et reputatum est ei
ad iustitiam.
7 Cognoscite ergo quia qui
ex fide sunt hii sunt
filii abrahae
8 prouidens autem scriptura
quia ex fide iustificat
gentes deus
praenuntiauit abrahae
quia benedicentur
in te omnes gentes.
9 Igitur qui ex fide sunt benedicentur
cum fideli abraham
10 quicumque enim ex operibus
legis sunt
sub maledicto sunt

---

r Aug. (iii. 2. 952, 961, x. 153). hoperibus C. **legis** (*ex* legibus L): + operatus est *Uictor.* han C. **ex** *sec. om. g.* auditum fide *d e.*

6. *Ad init.* + in genesi H (*litt. rubris in textu non in mg.*) R^{mg}g^{mg}. **sicut**: quemadmodum *Iren.* (*Mass. p.* 332, *non autem* 257); quia *Aug.* (iv. 1682); ita scriptum est D; sicut scriptum (-btum N) est FΘLNϛ𝔖𝔈 *cor. uat.* f g Ambrst. cum gr.* FG γέγραπται. abraam W*g*, abarcham D. credit *cor. uat.** (‘*grecus*’). > cred. abr. DFΘLN *f g Tert.* (*monog.* 6) *Orig.* (*int.* iv. 516) *Cypr.* (*test.* i. 5; *ep.* 63) *Ambrst. Aug.* (iv. 1682) *Sedul. cum gr.* FG, *et* > cred. autem abr. *Aug.* (iv. 891). > deo credidit *Tert.* (*pat.* 6; *Marc.* v. 3). **reputatum est** (ἐλογίσθη): deputatum est *r Tert.* (*monog.* 6; *Marc.* v. 3; *cf.* deputatus *pat.* 6) *Iren.* (*Mass. pp.* 236, 332, *non* 257) *Cypr.* (*test.* i. 5 *codd.* LMB; *ep.* 63) *Aug.* (ii. 733, iv. 891, 1682); aestimatum est *Ambrst.*; accepto latum est *Cypr. App.* (*p.* 127 = *ad Uigil.* 7). **ei**: illi KMORSUZ* *vg. c f r Iren.* (*Mass. p.* 257) *Hieron.* (vii. 422, *non* 425) *Aug.* (ii. 733, iv. 891, 1181, 1682) *Pel.*^{B} *Sedul.*; *om. Tert.* (*Marc.* v. 3). **ad iustitiam** (-ciam PW): in iustitiam *Tert.* (*monog.* 6); iustitiae *Tert.* (*Marc.* v. 3; *cf.* > iustitiae deputatus ab illo est *pat.* 6).

7. **cognoscite** (cognusc. P) *codd. plur.* (*et* Z^{c}) *vg. d e*, *et* cognoscitis GRU^{1}(-itis *in ras. scr.*)Z* (cognusc.) *f Bentl. Tert.* (*monog.* 6) *Iren.* (*Mass. p.* 332) *Cypr.* (*test.* i. 5 *sed non cod.* B; *ep.* 63) *Ambrst. Hieron.* (vii. 423) *Tycon.* (*reg.* 3), cognoscit eam *lapsu* H: intellegite D *r Aug.* (ii. 733, 734) *Pel.*^{B}; cognoscite uel intelligite *g*; *gr.* γινώσκετε. **ergo** (ego L*) = ἄρα: itaque *Iren.* (*Mass. p.* 257); ergo uel itaque *g*; nempe *Tert.* (*monog.* 6); *inc. uers.* si enim qui *etc. Ambr.* (*luc. l.* iii. 44), *et* γάρ (*pro* ἄρα) P 73. **quia** (ὅτι): quoniam *g r Iren.* (*Mass. pp.* 257, 332) *Cypr.* (*App. p.* 127 = *ad Uigil.* 7) *Aug.* (ii. 733, 734) *Pel.*^{B} *Tycon.*; + quidem *Iren.* (*p.* 332). **qui**: quae Z*. **ex**: in S. **sunt** *pr.*: *om. r Tert.* (*monog.* 6) *Aug.* (ii. 733, 734), *et gr. tantum* οἱ ἐκ πίστεως; *deinde* + si enim per legem iustitia *lapsu* H. > sunt ex fide *Iren.* (*Mass. p.* 257). **hii** (hi BGΘ^{c}KLUZ^{c} *Tisch.*, ii *vg.*): isti *Tert.* (*monog.* 6). **filii** (fili R): + *ras. unius litt.* U. > filii sunt *Iren.* (*Mass. p.* 257 *Stieren*) *Uictor.* (*lemm.*) *Hieron.* (vii. 423) *Pel.*^{B} *cum gr.* ℵ*B. **abrahae** (-he CMWZ*, abraae V, abarchae D): abraham *f r Iren.* (*p.* 332) *Aug.* (ii. 733).

8. **prouidens** (προϊδοῦσα) *etiam Iren.* (*Mass. p.* 332, *et* 257 *Turner*): praeuidens D *Iren.* (*Mass. p.* 257 *Stieren*) *Aug.* (viii. 250, x. 110, 112), prae uel pro uidens *g*. **autem**: enim *Aug.* (viii. 250) *cum gr.* P; *om. Aug.* (x. 110, 112); hoc *Sedul.* scribtura GMNPR. > scr. praeu. *Aug.* (x. 110). **quia** (a *sup. lin.* O) *pr.*: quoniam *g Iren.* (257); + qui M. **praenuntiauit** (prenunt. BMOS, praenunc. Z*𝔖𝔈, prenunc. PW) = προευηγγελίσατο: **pronuntiauit** ΘLN *d e*; pre uel pronuntiauit *g*; praedixit *Uictor.*; + gentes D*; + deus L^{c}. *Distinguunt* iustificat gentes | deus pr. BO. **abrahae** (-he W, abraae V, abahae P*, abarchae D): abraham *r*; + *ras. unius lit.* U; + dicens *r Aug.* (viii. 250, 298, 588, x. 110) *Pel.*^{A}; + in genesi R^{1} (*in mg.*). **quia** *sec.*: quoniam *Iren.* (*Mass. p.* 257); *om. Aug.* (viii. 298, 588). benedicuntur *d e*; + in gentes L^{c} (*in mg.*). **in te**: *om. d e*; in eo *Iren.* (*Mass. p.* 257), in illo *Cypr.* (*test.* i. 5 *codd.* LMB; *ep.* 63); in semine tuo *Tert.* (*carn. chr.* 22) *Aug.* (*uide infra*); > in te bened. *Sedul. cum gr.* 76. 115, *et* > in sem. tuo bened. *Tert. Aug.* (v. 545, viii. 250, 298, 588, ix. 215, 328, 374, x. 110; *cf.* semen abrahae in quo bened. v. 695). **gentes** (gesntes A*): nationes *Tert.*; + *rasura longa* N.

9. **igitur**: itaque *Iren.* (*Mass. pp.* 257, 332); ergo *Uictor. Ambrst.*; ita ut *r Aug.* (ii. 733); *gr.* ὥστε. > sunt ex fide *Iren.* (*p.* 332 *semel*). **benedicentur** (*contra gr.* εὐλογοῦνται): benedicuntur (*Bentl.*) *Ambrst.*; benedicti sunt *Cypr.* (*test.* i. 5; *ep.* 63); benedicantur *r Aug.* fidele Z*. abarcham D.

10. **quicumque** (quicunque 𝔐, quiquumque T; quaecumque *r*) = ὅσοι: quodquod *d e Ambrst. Hieron.* (i. 865) *Tycon.* (*reg.* 3); quoniam qui *Ambr.* (*ep.* 75). **enim** *pr. om. Ambr. Hieron.* (vii. 434). hoperibus C. **legis** *pr. om.* U*. **sunt** *pr. om.* S. **sub**: + lege M*. **maledicto** (malad. D; maledicti O*): maledictione *Uictor.* **sunt** *sec.*: + legis *r Aug.* (iii. 2. 953, viii. 232). **scriptum** (scribt. GHMNPR) **est enim** (enm A*) =

Digitized by Google

scriptum est enim
maledictus omnis qui non permanserit
in omnibus
quae scripta sunt in libro
legis ut faciat ea.
11 Quoniam autem in lege
nemo iustificatur apud deum
manifestum est
quia iustus ex fide uiuit
12 lex autem non est ex fide
sed qui fecerit ea
uiuet in illis.
13 Christus nos redemit de maledicto
legis
factus pro nobis maledictum
quia scriptum est
maledictus omnis qui pendet
in ligno

γέγραπται γάρ: nam scr. est *Pel.*^{B}; scr. quippe est *Ambrst.*; in deuteronomio enim scriptum est D; + in deuteronm̄ H (*litt. rubr.*), *et* + in deuteronomio $F^{mg}L^{mg}g^{mg}$, + in deutheronomium R^{mg}; *deinde* + quoniam D *r Pel.*^{B}, + quia *d e f g*, *et graeci habent ὅτι* (*exc.* KL *al. pler.*). maladictus D. **omnis** (-nes Z*): *om.* S *Tycon.* (*reg.* 3); *deinde* + est S. **non**: *om.* AL*. **permanserit** (per *sup. lin.* M; a *sup. lin.* P; -rint Z*): permanet *d e g r Hieron.* (i. 865, ii. 738), *gr. enim ἐμμένει*; perseuerauerit *Pel.*^{B} **omnibus** + his *r*. que LMW. scribta GMNPR. **legis** *sec.*: + huius L (*in ras. scr. et partim in mg.*). faciant F. **ea** (eam L): sic P.

11. *Uersus* 11–20 *praetermisit Uictorinus in commentario.* **quoniam** (*ὅτι*): quod *Ambrst.*; quia *r Aug.* (x. 474, 1032). **autem** *om.* DL *Aug.* (x. 1032). **in** (*ἐν*): ex *Aug.* (viii. 631) *Tycon.* (*reg.* 3), *cf.* > nemo ex lege *Aug.* (x. 465). **iustificatur** (*δικαιοῦται*): iustificabitur HN *Aug.* (viii. 631). aput FGHLMN. **manifestum est**: *om.* est T *d e* (*et gr. tantum δῆλον*); *om. plane* D *f g Tycon.* (*reg.* 3) *cum gr.* FG; *deinde* + scriptum est *d e*, + scriptum est enim D (+ in ambacu) *f g* (+ in salomone g^{mg}), *et* + *γέγραπται γάρ* D*EFG. **quia**: quoniam *g*; *om. Tycon.* (*reg.* 3). **iustus**: + autem *Ambr.* (*ep.* 21 *semel*) *Tycon.* (*reg.* 3); + enim *Hil.* (*ps.* 68). **uiuit** (-bit T) *omnes*: uiuet *uoluit Bentl. cum gr. ζήσεται*, *cf. ad Rom.* i. 17; + abbacuc L^{mg}, + inambacū p̄f R^{mg}, + in habacuc prop⁻ A^{mg}.

12. **lex . . . fide** *om.* S* (+ S^1). **autem**: *om. Tycon.* (*reg.* 3); + in deuteronomio F^{mg}. set L. **qui fecerit** (facerit S) = *ὁ ποιήσας*: qui fecerat H; qui facit D *Ambr.* (*ps.* 118 *lamed*) *Sedul.*; qui fecerit uel facit g^c. **ea**: *om.* Z*; illa *Sedul.*; illam *Ambr.*, eam L*; + homo D$ *Bentl.** (*sed correxit*) *edd. antt. Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534, *Pel.*^{B} *cum gr.* D^{c}EKL. **uiuet** (*ζήσεται*): uiuit FGΘ*LPR *g*. **illis** *codd. plur. vg. uett. plur.*, *et* eis S *Ambrst. Pel.*^{B} *Tycon. Sedul.* = *αὐτοῖς gr. plur.*: eo *g cum gr.* FG *αὐτῷ*, *et* ea *Ambr.*

13. **christus** + enim *Aug.* (iv. 1226), *cf.* quia chr. *Hieron.* (vii. 431, *non* 434). **nos** + i P. **redemit** (-imit AL, -imet P *d*); exemit *Hil.* (*ps.* 53); liberauit *Felix ap. Aug.* (viii. 492); *gr. ἐξηγόρασεν.* > red. nos D *Ambr.* (*ep.* 75) *Hieron.* (iv. 1026, vi. 802) *Sedul.* **de**: a *t*. **maledicto** (malad. D, malecd. L): maledictione *Hieron.* (ii. 738, iv. 1026). **legis** *om.* A*. **factus** + est S (*cf. Tert. infra*). **nobis** + ipse *Hil.* **maledictum**: maledictio *Tert.* (*Prax.* 29; *Marc.* v. 3) *Hieron.* (ii. 738, iv. 1026); maledictus D (malad.) T *t*; peccatum *Aug.* (x. 269) *ex* II *Cor.* v. 21. > maledictum pro nobis *Tert.* (*fug.* 12), > pro no. maledictio fa. est *Tert.* (*Prax.* 29). **fa. pro no. mal.** *om. Felix.* **quia** (quoniam *Iren. Mass. p.* 210) **scriptum** (-btum GMNPR) **est** = *ὅτι γέγραπται* ABCD*E*FG 17. 39: scr. est enim *Aug.* (iv. 929, viii. 144, 493) = *γέγρ. γάρ* ℵD^{c}E**KLP *al. pler.*; *deinde* + in deuteronomii H (*litt. rubr.*), + in deuteronomio $F^{mg}L^{mg}g^{mg}$, + in deutheronomium R^{mg}. **maledictus** (mala. D): + enim *Ambr.* (*fid.* v. 14; *ep.* 47; *inc. dom. sacr.* 6) *Aug.* (iv. 753). **omnis**: homo *Pel.*^{B}; omnis homo M. **qui pendet** (*ὁ κρεμάμενος*) *codd. plur.* (pendit DF^{c}O*SZ* *g*) *vg. uett. plur.*: qui pependit F*LNT *c t Iren.* (*cod. Voss.*); q. pependerit *Tert.* (*Marc.* iii. 18; *fug.* 12); *libere* ligno suspensus *Tert.* (*Marc.* i. 11, v. 3). *Hieron.* (vii. 437) *de hac citatione* (*sc. Deut.* xxi. 23) *scribit* '*scire non possum quare apostolus in eo quod scriptum est*, maledictus a deo omnis qui pendet in ligno, *uel subtraxerit aliquid uel addiderit. si enim semel auctoritatem septuaginta interpretum sequebatur, debuit, sicut ab illis editum est, et* dei *nomen adiungere. sin uero, ut hebraeus ex hebraeis, id quod in sua lingua legerat putabat esse uerissimum, nec* omnis *nec* in ligno, *quae in hebraeo non habentur, assumere. ex quo mihi uidetur aut ueteres hebraeorum libros aliter habuisse quam nunc habent; aut apostolum . . . sensum scripturarum posuisse, non uerba; aut quod magis est aestimandum, post passionem christi et in hebraeis et in nostris codicibus ab aliquo* dei *nomen appositum ut infamiam nobis inureret qui in christum maledictum a deo credimus. audaci itaque pede ad hoc procedo certamen, ut ad libros prouocem, nullo loco scriptum* a deo *quemquam esse maledictum, et ubiquumque maledictio ponitur numquam* dei *nomen adiunctum*'.

Digitized by Google

14 ut in gentibus benedictio
abrahae fieret in christo iesu
ut pollicitationem spiritus
accipiamus per fidem.
15 Fratres secundum hominem
dico
tamen hominis confirmatum
testamentum nemo spernit aut
superordinat
16 abrahae dictae sunt promissiones et
semini eius
non dicit et seminibus
quasi in multis
sed quasi in uno
et semini tuo qui est christus
17 hoc autem dico
testamentum confirmatum a deo
quae post quadringentos
et triginta annos
facta est lex

---

14. **in gentibus** (nationibus *Pel.*^{B}): in gentes (*Bentl.*) *d e g et gr.* εἰς τὰ ἔθνη. **abrahae** (-he CMW, -chae D; habraae T): abraham P^{c}. fierit Z*. > fieret abrahe *t*. **in christo** (-u Θ) **iesu**: *om. t*; *om.* iesu P *Pel.*^{B}; per christum iesum *Ambrst.*; *deinde* + domino nostro L. **ut** *sec.*: et *Ambrst.* **pollicitationem** (pull. Z*, pol. S; pollicitatione G) *codd. plur. vg. c f* = ἐπαγγελίαν *gr. plur.*, *cf.* promissionem D *Ambrst.* (*ed. Rom.*), repromissiones *Orig.* (*int.* iv. 590): benedictionem N (*in ras. scr.*) *d e g t Marcion ap. Tert.* (*Marc.* v. 3) *Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 34) = εὐλογίαν D*FG k^{scr}; adnuntiationem *r Aug.* (iii. 2. 955) = *forsan* εὐαγγελίαν. **accipiamus** (-peremus *Ambrst. ed. Uenet.*): *om.* S* (+ S^{1}). **per** (+ *ras. unius lit.* M) **fidem**: *om. Orig. Uigil.* > per fid. accip. *Aug.*

15. **fratres sec.** (saec. S) **hominem** : *litt. unc. et rubr. scr.* B. **sec. hom. dico** *om. Aug.* (iv. 513). **tamen hominis** (-nibus L^{c}) **confirmatum testamentum** (t *pr. in ras.* Θ) = ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην διαθήκην: > tamen (*om. Aug.* ix. 514) hom. test. conf. *Hieron.* (vii. 438) *Aug.* (iv. 513, ix. 514); > hom. test. conf. tamen *Ambrst.*; > sed tamen test. hom. (*om.* confirmatum) *Tert.* (*Marc.* v. 4). **spernit** (ἀθετεῖ): inritum facit D *r Ambrst. Aug.* (*semper*) *Pel. Sedul.* (*lemm.*), *et* inritum faciat *d e*; irritat *g*. **aut**: neque D *Pel.*^{B}; aut neque *g*. **superordinat** (superhord. C, superod. P*; *duobus uerbis* S) = ἐπιδιατάσσεται: subordinat Θ.

16. **abrahae** (-he CMPW, abarchae D, abr^{a}hae S) *sine addit. cum gr.* D*FG: + enim *Ambr.* (*Cain et Ab.* i. 2. 7; *luc. l.* iii. 10, vii. 184), *et* > etenim abr. *Ambr.* (*ep.* 75); + autem *Bentl.**, *et* + δέ *gr. plur.* dicte LMPW. **promissiones** (-nis PZ*, -misiones S) = ἐπαγγελίαι: repromissiones DM^{c} *Ambr.* (*parad.* 3. 20; *Cain et Ab.* i. 2. 7; *luc. l.* vii. 184; *ep.* 75) *Hieron.* (vii. 438). **dictae s. promiss.**: promisit deus *Orig.* (*int.* ii. 85). **et** *pr.*: ut *d e*. saemini *pr.* C. **non**: et non *Iren.* (*Mass. p.* 332); non enim *Aug.* (iv. 753). **dicit** (λέγει): dixit *Tert.* (*Marc.* v. 4; *carn. chr.* 22) *Orig.* (*int.* ii. 77, 85, 97, iv. 532, 618) *Hieron.* (iv. 647, 1051) *Aug.* (iii. 2. 334); *om. Tycon.* (*reg.* 3); est scriptum *Hieron.* (vii. 424). **et** *sec.*: in (*contra graecum*) *cod. . .* ap. cor. uat.* (*sed corr.*), *et Hieron.* (iv. 647, 1051) *Aug.* (iii. 2. 334, iv. 753) *Tycon.*; ex *Hieron.* (vii. 424); *om.* D *Tert.* **seminibus** (saem. C, sim. P): + tuis *d e cum gr.* D*. > sem. dicit D. **quasi** *pr.*: tamquam D *d e r Tert.* (*carn. chr.* 22) *Orig.* (*int.* iv. 532) *Ambr. Aug. Pel.*^{B}; quasi uel tamquam *g*. **in** *pr.* (ἐπί): ex O; de *Iren. Tert.* (*carn. chr.* 22); *om. Tert.* (*Marc.* v. 4) *Pel.*^{B} **multis**: pluribus *Tert.* set L. **quasi** *sec.*: sicut D *d e g Ambr. Pel.*^{B}; tamquam *r Tert. Orig.* (*int.* ii. 77, 85, 97, iv. 618) *Aug.* **in** *sec.*: de *Iren. Tert.* (*carn. chr.* 22); *om. Tert.* (*Marc.* v. 4) *Ambr.* (*Cain et Ab.* i. 2. 7). ūno P; uni *Tert.* (*Marc.* v. 4) *Ambr.* (*Cain et Ab.* i. 2. 7). **et** *tert.*: *om. Tert. Orig.* (*int.* ii. 97, iv. 532, 618) *Ambr.* (*Abrah.* i. 9. 83); hoc est *Ambr.* (*Cain et Ab.* i. 2. 7); *deinde* + in Z. **semini** (saem. C, sim. P) *sec.*: semine UZ *Hieron.* (vii. 424) *Aug.* (iii. 2. 334). > sed sem. tuo (*om. Tert.*) tamq. in uno (de uno *Tert. carn. chr.* 22; uni *Marc.* v. 4) *Tert. Orig.* (*int.* ii. 97, iv. 532, 618). **qui** (ὅς *plur.*): quod DKO*S *r Iren. Tert. Ambrst. Ambr.* (*non autem parad.* 3. 20, *luc. l.* iii. 10) *Aug. Pel.*^{B} *Tycon.*, *et* ὅ D*EF**; quo *g et* οὗ F*G. *Breuiorem sententiae formam exhibet Hieron.* (iv. 647, 1051) non dixit in seminibus sed in semine qui (quod 647) est christus.

17. h°c L. **dico**: + quia *Aug.* (iii. 1. 435). **testamentum**: testimonium C. **deo**: domino *Pel.*^{B}; + in christo DL^{c} *d e g Ambrst. Pel.*^{B}, *et* + εἰς Χριστόν DEFGKL *al. pler.*, *cf. Cassiodori discip.* (= *Primas. P.L.* lxviii. 592) ‘*testamentum . . . quod abrahae deus confirmauit* in christo’ *licet in lemmate habet* confirmatum a deo *sine addit.* **quae** (que MPW): quia D; quod *g*; *om. r Aug.* (iii. 1. 435). quadrigentos AV, quadric. S; cccc DFRU. **triginta** (-enta P; xxx DFRSUV): octoginta L. **est** *om. d e r Aug.* (iii. 1. 435). **non inritum** (*sic* PS, *et* irritum KMO^{c}UW *vg. c f*; inritam CHLO* *d*, irritam ABFGΘNRTVZ *e Corss.*) **facit** (fecit L^{c}P) = οὐκ ἀκυροῖ: non irritat uel non firmata est *g*; non confirmata D; non infirmata *r Ambrst.*

Digitized by Google

non inritum facit ad euacuandam promissionem
18 nam si ex lege hereditas iam
non ex repromissione
abrahae autem per repromissionem
donauit deus.
19 Quid igitur lex?
propter transgressiones
posita est
donec ueniret semen cui promiserat

(*ed. Uenet.*) *Pel.*B; non infirmat *Aug.* (iii. 1. 80, 435, vii. 437, viii. 597, x. 451). **ad euacuandam promissionem** (promis. S, repromiss. D *d e Hieron.* vii. 438 *Pel.*B) = εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν: ad euacuandas promissiones *Aug.* (iii. 1. 80, 435); *deinde* + patrum FLN.

18. **nam si**: *om.* **si** P; > si enim D *d e g r Ambrst. Aug.* (iii. 1. 80, viii. 579, x. 451) *Pel.*B, *et gr.* εἰ γάρ; si ergo *Aug.* (ii. 626), quia si *Hieron.* (vii. 438); *deinde* + est L. **ex** *pr. om.* L*. **hereditas** (haer. L𝔊𝔍): + data est D *Pel.*B > non iam *g* (= ουκ ετει G^gr). **ex** *sec. om.* D. **repromissione** (-nem A*G*N; -misionem L) *codd. plur. cod. caraf.* = ἐπαγγελίας, *uide infra*: promissione HΘMO*S(-isione)TZ *vg. cor. uat. f g r* (-nem) *Ambrst. Hieron. Aug.* (ii. 626, iii. 1. 80, viii. 597, x. 451, 474). abrahe CW, abarchae D. **per** *om.* C *d.* *om.* **reprom. abr. au. per** *e.* **repromissionem** (-isionem L*) = ἐπαγγελίας: promissionem CG* HTU *f g r Hieron. Aug.* (x. 451), *et* promissiones A*; ἐπαγγελία *redditur apud Hieronymum* promissio *et* repromissio *saepius, sed* promissum *Lc.* xxiv. 49, *Act.* xxiii. 21, *Rom.* ix. 4, *Gal.* iii. 21, II *Petr.* iii. 9, *et* pollicitatio *Gal.* iii. 14, *Hebr.* iv. 1, vi. 17.

19. **igitur** (οὖν): ergo D (*uide infra*) *d e g m r Iren.* (*Mass. p.* 182 *bis*) *Ambrst. Aug.* (*saepe*); autem *Aug.* (ii. 626); + est *m.* **quid igitur lex? propter transgressiones posita est** *ita distinximus cum codd. plur. vg. c Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Aug.* (*secundis curis*; *uide infra et cf.* x. 451) *Pel.*, *sed uariant inter se, sc.* **igitur**: ergo *Ambrst. Aug.*; pr. **transgressiones** (-esiones S): pr. transgressionem LNW *cod. . . ap. cor. uat.* 𝔊𝔖 (*non autem Luc. Brug.*) *Pel.*B *Sedul.*, pr. transgressionibus Z*, > transgressionis gratia *Aug.* (i. 36, ii. 626, iii. 1. 80, iii. 2. 942, viii. 597, 808), > praeuaricationis gratia *Aug.* (ii. 197, 549, v. 140, 751, x. 102, 187, 416, 448, 451, 465), > praeuaricationis causa *Aug.* (x. 464); **posita** (poss. S): proposita *Aug.* (i. 36, ii. 626, iii. 1. 80, iii. 2. 942, viii. 597, x. 451), data *Aug.* (v. 140 *semel*): *contra* quid igitur (ergo *Aug.*)? lex pr. transgressiones (-nem O^cU *f*; transgressionis gratia *Aug.* iii. 2. 955) posita (propos. *Aug.* iii. 2. 955) est *distinguunt* HOPU *Bentl. f et ita uoluit Aug. primis curis* (*ut* iii. 2. 955), *cf.* '*item cum exponerem* quid ergo lex transgressionis gratia proposita est *ita distinguendum putaui ut interrogatio esset* quid ergo? *ac deinde responsio* lex transgressionis gratia proposita est. *Quod quidem non abhorret a uero, sed melior mihi uidetur ista distinctio ut interrogatio sit* quid ergo lex? *et inferatur responsio* transgressionis gratia proposita est' *Aug.* (i. 36 *et* iii. 2. 942), *et incipit sententiam Augustinus* lex transgressionis gratia propos. est (x. 25), lex praeuaricationis gr. pos. est (ii. 549, v. 751 *semel*, viii. 598, x. 102), *cf.* lex praeuaricationum gr. pos. est *Ambr.* (*ep.* 75), lex propter praeuaricationes pos. est *Hieron.* (i. 866), lex pr. transgressionem pos. est *Sedul.*; *ex citationibus* sed praeuaricationis caussa pos. est *Aug.* (x. 464), quia transgressionis gratia pos. est (viii. 229) *nihil concludi potest, item loci* quid ergo (autem ii. 626) lex? transgressionis gratia proposita (*ita codd. plur. ad* viii. 808; posita *codd. plur. ad* 597) est *Aug.* (ii. 626, viii. 597, 808) *in editione Benedictina nil nisi iudicium editorum exprimunt*; quid ergo lex factorum posita est (*omissis* propter transgr.) D *Iren.* (*Mass. p.* 182, *et infra eadem pagina* quid ergo lex factorum? disposita per angelos in manu mediatoris posita est usquedum uen. sem. cui prom. est; *et p.* 318 legem factorum positam donec uen. sem. cui prom. est) *Ambrst.* (*ed. Uenet.*), quid ergo (+ est *m*) lex factorum gratia posita est *d e m*, quid ergo lex transgressionis proposita est *r*, quid ergo lex preuaricationum uel factorum posita est *g*, *cf.* τι ουν ο νομος των πραξαιων ετεθη FG; *graeci plur.* τί οὖν ὁ νόμος; τῶν παραβασέων χάριν προσετέθη (ἐτέθη D* *min.*). **donec** (ἄχρις οὗ) *etiam Iren.* (*Mass. p.* 318): quoadusque *d e*, usque quo *Iren.* (*Mass. p.* 182 *semel*), usque dum *Iren.* (*Mass. p.* 182 *semel*). **ueniret**: ueniat *d e Iren.* (*p.* 182 *bis*) *Pel.*B saemen C. **promiserat** *codd. paene omn. vg.*, *et* repromiserat FW (eprom.) *c*, *graecum* ἐπήγγελται *quasi mediam uocem reddentes, et ita sah. aeth. tepl.*, *cf. Rom.* iv. 21, *Hebr.* xii. 26, *et Winer*, § 39. 3: *melius passiue reddunt* promissum est *r Iren. Ambrst. Aug.* (*fere semper*), prom. erat *Hieron.* (vii. 440 *lemm.*), prom. fuerat *Erasm. et uersio Tigurina*, repromissum est D *g Ambr. Hieron.* (i. 866) *Aug.* (i. 50, iii. 1. 115) *Pel.*B, reprom. erat *m Hieron.* (vii. 442 *comm.*), repromissus est *d e*; cui facta est promissio *Beza et ita syr. pesh. harcl. arm. ar.*; *Hieronymus ergo ueterem lectionem primo improbasse, deinde* (*in comm. ad Gal. circa* 386–7 *scr.*) *iterum recepisse uidetur*; *deinde* + et N, + *ras.* 7 *litt.* L. **ueniret . . . promiserat** *om.* S* (+ *in mg. cor.*). **ordinata** (hord. C) = διαταγείς: disposita *Iren.* (*Mass. p.* 182 *semel*) *Orig.* (*int.* iii. 62) *Ambrst.* (*lemm.*) *Hieron.* (i. 866, v. 837) *Aug.* (ii. 549,

Digitized by Google

ordinata per angelos
in manu mediatoris
20 mediator autem unius non est
deus autem unus est.
21 Lex ergo aduersus promissa
dei? absit
si enim data esset lex quae
posset uiuificare
uere ex lege esset iustitia
22 sed conclusit scriptura
omnia sub peccato
ut promissio ex fide iesu christi
daretur credentibus
23 prius autem quam ueniret
fides
sub lege custodiebamur
conclusi in eam fidem
quae reuelanda erat
24 itaque lex pedagogus
noster fuit in christo
ut ex fide iustificemur
25 at ubi uenit fides iam non

---

iii. 1. 80) *Pel.*^{B} *Sedul.*; disposita uel ordinata *g*, *cf.* per hos ergo lex ordinata disposita est a deo in manu *etc.* *Ambrst.* (*comm.*); ministrata *Orig.* (*int.* iii. 33 > per ang. ministr.); lata *Orig.* (*int.* iii. 122); dispositum (*ut ad* **semen** *referat*) *d e m r* *Iren.* (*Mass. p.* 182 *semel*, *iudice Turner*; *sed* disposita *Stieren*) *Aug.* (*saepius*; *sed* i. 50 *notat* '*non sic habet apostolus sicut ueriores codices post inspexi maxime graecos. de lege enim dictum est quod tamquam de semine dictum multi latini codices habent per interpretantis errorem*'). hangelos C, anguelos D, angelus G*. manum P. > in manu per ang. *Orig.* (*int.* iii. 62). meditatoris S.

20. mediatur Z*. **autem** *pr.*: enim HΘ *cum gr.* 17 *γάρ*. **unius**: unus A*GPS^{c}U*. > non est unius *Uigil.* (*c. Eutych.* v. 15), *cf.* non est autem unius mediator qui mediator est *Uictor.* (*lemm.*). **autem** *sec.*: uero *m r* *Ambrst.* *Aug.* (iii. 1. 80, iii. 2. 956, x. 25). **est** *sec.*: t *in ras. scr.* L; *sequitur rasura longa in* N.

21. *Inc.* quid ergo? lex *Uictor.* **ergo** (*οὖν omnes*): *partim in ras. scr.* L; igitur *Ambrst.*; autem Z. adue^{r}sus L, aduersum H. **promissa** (-isa S): + est D *Pel.*^{B} **dei**: *om.* *d e* *Uictor.* *cum gr.* B. **si enim**: > etenim si *Ambrst.* dada H*. **esset** *pr.*: est *d e g*. **quae** (que HLMP): qui G*, qua S*. **posset** (poset HL*): possit FGΘ*MNO *g* *Aug.* (v. 139, 141). **uiuificare** (*ζωοποιῆσαι*): iustificare DS^{c} (*u. infra*). > uiuificare posset *Aug.* (ii. 701). **uere** (*ὄντως*) *etiam Aug.* (iv. 732 *semel*, 1599): pro certo *d e*; omnino *r* *Aug.* (*paene semper*); ueritate *g et* αληθια FG. **esset** (esse Z) *sec.*: *om.* *d e cum gr.* FG. > esset ex lege *Aug.* (v. 750 *semel*). **uiuificare . . . esset**: *om.* S*; iustificare uere S^{c}. iusticia PW.

22. set L. **conclusit** (-ssit D) **scriptura** (scribt. GMNPR, scriptu^{ra} L) **omnia**: > conclusit omnia scriptura *Aug.* (iii. 2. 627); conclusa sunt omnia *Ambr.* (*ep.* 75); omnes conclusi sunt *Orig.* (*int.* iv. 643). **ut**: + uere *Pel.*^{B} **promissio** (*ἐπαγγελία*): repromissio DFΘ*LN* *Ambr.* *Hieron.* (ii. 738) *Sedul.* **ex fide** (fidem G*) = *ἐκ πίστεως*: per fidem *Hieron.* **credentibus**: eis qui credunt *d e*; ex gentibus D*.

23. **prius autem** (enim *Ambrst.*) **quam**: > priusquam autem D *g* *Aug.* (x. 103) *Pel.*^{B}; quia priusquam *Aug.* (viii. 316). **sub lege** (*ὑπὸ νόμον*): a lege *Ambr.* (*ep.* 77, *et* > cust. a l.). con clussi D. *Disting.* custodiebamur conclusi, in [illegible] *edd. antt.* *Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534, *et* > conclusi custodiebamur *Hil.* (*ps.* 91). **in eam** (eandem S^{c}) **fidem** (fid *in ras.* Θ) **quae** (que LMW; + postea *Pel.*^{A}) **reuelanda** (raeu. L) **erat** (foret *Ambr.*) *codd. paene omn.* *vg.* *c f* *Ambr.* *Pel.*^{A} = *εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι*: in eam fidem quae futura erat ut (+ postea D) reuelaretur D *Uictor.* *Pel.*^{B}, in eandem (ea *Hil.*) fidem (fide *Hil.*) quae incipiebat reuelari *Ambrst.* *Hil.*; in eam fidem quae postea reuelata est *r* *Aug.* (iii. 2. 958, viii. 316, x. 103); in eam fidem quae postea retegebatur *d e*; in futuram fidem que postea reuelaretur *g* (+ uel retegebatur *g*^{c}).

24. **itaque** (itaquae M; ita *r*) **lex** (*ὥστε ὁ νόμος*): lex enim *Orig.* (*int.* iii. 40) *Aug.* (viii. 51); lex ergo *Hieron.* (ii. 738). **pedagogus** (paed. G *vg.* *Tisch.*) **noster** (*om.* S): paedagoga nostra *Hil.* (*ps.* 91). **fuit**: erat FL *Aug.* (v. 751, viii. 51, 316); facta est *Hil.*; *gr.* *γέγονεν* (εγενετο B). **in christo** *codd. plur.* *vg.*, *et* in christum *uoluit Bentl.*, *graeci enim plur.* *εἰς Χριστόν*, *cf.* ad christum *Orig.* (*int.* iii. 40): in christo iesu DFLNP *f g* *Ambrst.* *Aug.* (v. 751, viii. 316, x. 234), *et* in christum iesum *d e*, *et* *εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν* D*E*FG 8 *lect.* **iustificemur** (-mer H*; *ras. inter* s *et* t L): iustificaremur D *Ambrst.* *Hieron.* (vii. 443) *Pel.*^{B}, iustificaremur uel iustificemur *g*.

25. **at** (ad CFHNPRZ) **ubi uenit fides**: postquam autem uenit fides D *r* *Ambr.* (*ep.* 75) *Hieron.* (i. 866); posteaquam uenit fides *Aug.* (iii. 2. 958); ueniente autem fide *d e g* *Uictor.* *Ambrst.* = *gr.* *ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως.* **iam non**: > non iam *g* = *οὐκέτι*; nequaquam ultra *Hieron.* (i. 866).

Digitized by Google

sumus sub pedagogo
26 omnes enim filii dei estis
per fidem in christo iesu.
27 Quicumque enim in christo baptizati
estis christum induistis
28 non est iudaeus neque graecus
non est seruus neque liber
non est masculus neque femina
omnes enim uos unum estis
in christo iesu.
29 Si autem uos christi
ergo abrahae semen estis secundum
promissionem
heredes.

---

sumus (sum V) **sub** (*om.* P) **pedagogo** (paed. G *vg. Tisch.*; supedagogo *uno uerbo* H) *etiam Hieron.* (vii. 443 *comm.*): > sub pedagogo (-gu *d*) sumus D *Bentl. d e f g Uictor. Ambrst. Ambr. Hieron.* (i. 866, vii. 443 *lemm.*) *Pel. Sedul. cum gr.* ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν.

26. *Uersum om.* Z. homnes C. **enim**: *om.* S; *sequitur ras. c.* 9 *litt. in* M, *deinde omnia usque ad* **femina** (*u.* 28) *in ras. scr.* **filii** (fideles *Pel.*ᴮ) **dei estis** = υἱοὶ θεοῦ ἐστε: > estis fil. dei *Uictor.* (*lemm.*), > fil. estis dei *Uictor.* (*comm.*), *et* fil. estis fidei *Tert.* (*Marc.* v. 3) *Hil.* (*ps.* 91); fil. dei sumus T, > sumus fil. dei D. **per fidem** (διὰ τῆς πίστεως): fide *Uictor.* (*lemm.*); ex fide *Uictor.* (*comm.*); ex uel per fide uel m *g*; *deinde* + quae (que H^c) est CDH^cΘ^mg^ST𝔖𝔖ℭ *f Ambrst. Hieron.* (i. 866, vii. 443). **in** *om.* P.

27. **quicumque** (-unque W𝔖, -uque G, quiquumque T) **enim** (= ὅσοι γάρ) *etiam Hieron.* (vii. 444) *Aug.* (vi. 502, viii. 919): > nam quicumque *Uictor. Pel.*ᴮ; quotquot enim *Tert.* (*Marc.* iii. 12) *Ambrst.* (*hic*) *Hil.* (*trin.* viii) *Hieron.* (i. 356, 818, iv. 737, v. 79, 209, vi. 243) *Aug.* (ix. 88), omnes enim qui *Hieron.* (iv. 656); quotquot (*sine* **enim**) *Cypr.* (*epp.* 62; 74; 75) *Hieron.* (iv. 618) *Aug.* (*saepius*) *et Faustus ap. Aug.* (viii. 430), quicumque *g t Hieron.* (ii. 485); quicumque autem *Orig.* (*int.* iii. 48); *libere* quia quicumque *Ambrst.* (*in* II *Cor.* v. 3), quia qui *Tert.* (*monog.* 7). in christum (*Bentl.*) *r Tert.* (*Marc.* iii. 12; *fug.* 10) *Aug.* (ii. 284) *cum gr.* εἰς Χριστόν. **baptizati** (babt. NS, babtitz. D) **estis** *codd. vg. uett.* = ἐβαπτίσθητε, *cf.* tincti estis *Tert.* (*Marc.* iii. 12) *Cypr.* (*ep.* 75), tinctus es *Tert.* (*fug.* 10): baptizati sumus *Hieron.* (iv. 737); bapt. sunt *Hieron.* (v. 79, vi. 243) *Aug.* (iii. 2. 958) *Faust.*, > sunt bapt. *Hieron.* (iv. 656), baptizantur *Ambrst.* (*in* II *Cor.* v. 3), tinguuntur *Tert.* (*monog.* 7). > bapt. estis in chr. *Aug.* (vi. 502). **induistis** = ἐνεδύσασθε: induitis D, indutus es *Tert.* (*fug.* 10); induimur *Hieron.* (iv. 737); induerunt *Tert.* (*monog.* 7) *Hieron.* (iv. 656, v. 79, vi. 243) *Faust.*, induunt *Ambrst.* (*in* II *Cor.* v. 3). > induimur christo *Hieron.* (iv. 737), *et libere* > induerunt christum quic. in chr. bapt. sunt *Aug.* (iii. 2. 958).

28. *Ad init.* + in christo enim *Uictor.* (*cf. Orig.* iii. 77 *infra*); + ubi *Aug.* (vi. 502). **est** *pr.*: inest *Hil.* (*trin.* viii); *gr.* ἔνι. iudeus DMPSUW. nequae *pr.* Z. **graecus** (gre. ABDKLMNORST UW, gregus P): gentilis HΘ*, *cf. Hieron.* (vii. 445) '*pro* graeco gentilem *accipere debemus quia* Ἕλλην *et* graecum *et* ethnicum *utrumque significat*'. **est** *sec.* (inest *Hil.*): *om. Uictor. Aug.* (vi. 502). **est** *tert.* (inest *Hil.*): *om. Aug.* (vi. 502). **neque** *tert.* (*contra graecum*) *etiam f t*: et *d e g r et gr.* καί. faemina CΘ, foem. 𝔖𝔐. > neque masc. ne. fem. ne. seru. ne. liber *Aug.* (iii. 2. 182). > non est masc. neque fem. non est seruus et liber *Faust. ap. Aug.* (viii. 430). **omnes** (-nis G) **enim** = ἅπαντες γάρ: omnes ergo *Aug.* (iii. 2. 959); omnes *tantum Ambr.* (*spir.* ii. 8); > sed omnes D *Pel.*ᴮ nos N*. **unum** (*om.* F*; in unum R) = ἕν FG 17: *gr. plur.* εἷς. > unum uos *Hieron.* (ii. 485). **estis** *om. Sedul.* > unum *inquit* uos estis omnes *Uictor.* (*comm.*). **in** *om.* M*. *Libere* sed omn. in chr. unum sunt *Faust. ap. Aug.* (viii. 430); in chr. enim neque masculus neque femina sed omnes in ipso unum sumus *Orig.*

29. **si autem** (ergo *Aug.* iv. 1497) **uos** (*om. Aug.* iii. 2. 387) **christi** (*om.* H; **-os christi** *in ras. scr., deinde sequitur rasura circa* 12 *litt.* Θ) *codd. plur. vg. c f r t Aug.* (*saepius*) = εἰ δὲ ὑμεῖς Χριστοῦ *gr. plur.*, *cf.* si au. uos estis chr. *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Aug.* (ii. 734), *et* si au. uos chr. estis *cod. . . ap. cor. uat.*, uos au. christi (*sine* si) *Aug.* (v. 545): si autem uos unum estis in christo iesu FLN *d e Aug.* (iii. 2. 959) *et gr.* εἰ δὲ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χρ. Ἰησ. D*E, si au. (ergo *Ambrst.*) uos omnes unum estis (+ unum *g**) in chr. ies. *g Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Pel.*ᴮ *cum gr.* ει δε υμεισ παντεσ εν εσται εν Χρ. Ιησ. FG; *confuse* si autem uos estis unum in christo iesu omnes in christo iesu D; + sub (auditur?) fideles estis O^c. **ergo**: uos ergo (*ad init. pericopes*) *Aug.* (ii. 737, iv. 1180, viii. 417). **abrahae** (-he CMPW, abrachae D; ab *in ras. scr.* Θ) **semen** (sae. C) **estis** *codd. paene omn. uett. patres plur. et Aug.* (*saepius*) *et ed. ant. Froben* 1502, *cum ord. graeco*: > semen abr. estis *vg. edd. antt. plur.* (*et nos lapsu in ed. min.* 1911) *Aug.* (iii. 2. 387, 578, 771, iv. 768, 1255, 1257, 1497, v. 545, 1365, viii. 381); > abr. estis semen O; *deinde* + et *g cum gr.* FGK LP *al. pler.* saecundum S. **promissionem**: repromissionem *Aug.* (iv. 838); + et *t*. haeredes 𝔖𝔐, herdes U*.

Digitized by Google

IV. 1 Dico autem quanto tempore
heres paruulus est
nihil differt a seruo cum sit
dominus omnium
2 sed sub tutoribus est et actoribus
usque ad praefinitum
tempus a patre.
3 Ita et nos cum essemus
paruuli sub elementis
mundi eramus seruientes
4 at ubi uenit plenitudo
temporis
misit deus filium suum
factum ex muliere

IV. 1. **dico autem**: + fratres *f g cum gr.* FG; + uobis *t*; *deinde* + quia *t*, + quod *Ambrst.* **quanto** (a *sup. lin.* T) **tempore** (*ἐφ' ὅσον χρόνον*): quamdiu *d e g Orig.* (*int.* ii. 79, iv. 594) *Cypr. App.* (*p.* 95 = *de aleat.* 3) *Uictor. Ambrst. Aug.* (iii. 2. 206, 961) *Sedul.*; + quidem *Orig.* (*int.* ii. 79). **heres** (haer. [illegible]): heredes L* *d e* (*non gr.*); *om. t Sedul.* **paruulus** (paruolu Z*): infans *Cyr. App.*, *et gr. νήπιος.* **est**: *om.* F *Cypr. App.* nichil W. **differt** (defert DS) = *διαφέρει*: distat *Aug.* (iii. 2. 206). *om.* **nihil differt . . . sed** S* *Cypr. App.* *om.* **a** A*CG* MPT* *Bentl.* **cum** (quum ΘT) **sit dominus** (*bis scr.* R) **omnium**: > cum dom. omn. sit *d e g*, *et gr. κύριος πάντων ὤν*; > cum sit omn. dom. D, cum dom. sit omn. *Uictor. Pel.*[B]

2. set L. **sub** *om.* B*S*. **tutoribus** (tot. FL*; tut *sup. lin.* T) *codd. plur.* (*et* O[c]) *vg. f g t* = *ἐπιτρόπους*: curatoribus DO*PS *Orig.* (*int.* iii. 40) *Uictor. Ambrst. Ambr.* (*ep.* 75) *Sedul.*, *et* curatore *d e*; procuratoribus *r Aug.* (iii. 2. 959), *et* procuratores *Cypr. App.* (*p.* 95 = *de aleat.* 3). **est**: *om.* D; *in ras. scr.* H. **actoribus** (hact. C, auct. G*L[c]N[c] *c t*) = *οἰκονόμους*: actores *d e Cypr. App.*; procuratoribus *Orig.* (*int.* iv. 594, 599). **sub tut.** (*uel simile*) **est et act.** *hoc ordine edidimus cum codd.* ACGΘMN[c](*om.* **et act.** N*)PRSTUZ* *d e f g r t Uictor. Hieron.* (vii. 446 *lemm.*) *Pel. et graec.*: > sub tut. (*uel simile*) et act. est BFHKLOVWZ[c] *vg. c Orig.* (*int.* iii. 79, iv. 594) *Cypr. App. Ambrst. Hieron.* (vii. 446 *comm.*) *Aug.* (iii. 2. 959), *cf.* sub tut. et procur. instituitur *Orig.* (*int.* iv. 599); > est sub curat. et act. *Ambr.* (*ep.* 75). **ad**: in *Uictor.* **praefinitum** (pre. LMOWZ; finitum *in ras. scr.* K; prefiniequum *uel tale quid* P) **tempus** = *τῆς προθεσμίας*: praefinitum diem *Pel.*[B]; praefinitum *tantum d e.*

3. **ita** (itaque O*S; sic *d e r Aug.* iii. 2. 959) **et** (*om.* G*S) **nos** (nus P) = *οὕτως καὶ ἡμεῖς*: adhuc secundum hominem dico (*ex* iii. 15) *Tert.* (*Marc.* v. 4). **cum** (quum ΘT): dum *Tert.*; *om. Ambr.* (*ep.* 75). **essemus**: eramus *Ambr.* (*ep.* 75). **paruuli** (-oli PZ; -ulis L*; paruu N*) = *νήπιοι*: iudaei *Ambr.* (*ep.* 75). **elementis** (aelem. F*, helem. C, elim. DORS): elimentum Z* (-tu Z[c]); elementa *d*, elementi *e*; elementa uel tis *g*. huius mundi (*τοῦ κόσμου*) DFLNOPSZ *cor. uat.* *d e g r t Orig.* (*int.* iv. 594) *Uictor. Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* i. 31; *ep.* 75 > mundi hu.) *Hieron.* (vii. 447) *Aug. Quaestt. U. et N. T.* 70 *Sedul. Cassiod. disc.* **eramus**: + autem *g*; + positi *Tert.*; *om. hic Ambr.* (*ep.* 75). **seruientes**: *om. Ambr.* (*luc. l.* i. 31); subiecti *Ambrst.*; ad deseruiendum eis *Tert.*; *gr. δεδουλωμένοι.*

4. **at** (ad CFHN*PR; et S) **ubi** (hubi C): postquam autem D *Ambr.* (*incarn.* i. 6) *Uigil.* (*Uarim.* i. 9), postq. uero *d* (uero *bis scr.*) *e Ambr.* (*fid.* i. 14; *ep.* 75), postquam uel cum uero *g*; ubi autem *Orig.* (*int.* ii. 229) *Aug.* (viii. 406), cum au. *Iren.* (*Mass. pp.* 205, 206, 318; *cf.* 259) *Tert.* (*Marc.* v. 4) *Orig.* (*int.* iv. 691) *Uictor. Aug.* (*saepissime*) *Uigil.* (*Eutych.* v. 4; *c. Arian. Sab. etc.* ii. 16) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 713), ut au. *Hieron.* (vii. 556); postquam *m Ambr.* (*inst. uirg.* 5) *Aug.* (iii. 1. 675), cum *Aug.* (iv. 181, v. 305 *semel*, viii. 628) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 695), ubi *Orig.* (*int.* ii. 341, iv. 520) *Uigil.* (*c. Arian.* ii. 10; *c. Arian. Sab. etc.* ii. 30); *gr. ὅτε δέ.* **uenit** (*ἦλθεν*) *codd. vg. uett.*, *cf.* uenisset *Orig.* (*int.* ii. 401, iii. 895) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 695): aduenit *Orig.* (*int.* iv. 520, 600); euenit *Tert.* (*Marc.* v. 4). **plenitudo** (*τὸ πλήρωμα*): adimpletio *Cypr.* (*test.* ii. 8) *Hil.* (*trin.* xii). **temporis** (-poris *in ras. scr.* L) = *τοῦ χρόνου*: temporum *d e m Iren.* (*Mass. p.* 216) *Orig.* (*int.* ii. 229, 401, iv. 520, 578, 600, 691) *Hieron.* (i. 742) *Aug.* (iii. 1. 641) *Uigil.* (*Eutych.* v. 4, *c. Arian. Sab. etc.* ii. 30). > tem. ple. *Orig.* (*int.* iii. 895) *Hieron.* (i. 742). *Libere* cum autem euenit impleri tem. *Tert.* (*Marc.* v. 4), at ubi tem. expletum est *Tert.* (*Marc.* v. 8). **misit** (miss. DS): + ergo (*et om.* **deus**) *Aug.* (iii. 2. 304). **factum** *pr.* (*γενόμενον longe plur.*) *codd. plur.* (*bis scr.* P*, *pr. exp.*) *vg. uett. paene omn.*, '*alii*' *ap. cor. uat. Iren.* (*Mass. pp.* 205, 219, 318) *Tert.* (*uirg.* 6; *carn. chr.* 20 *diserte* '*hoc quidem impressius quod* factum *dicit non* natum; *simplicius enim enuntiasset* natum. factum *autem dicendo et* uerbum caro factum est *consignauit*' *etc.*) *Orig.* (*int.* iii. 895, iv. 519, 600) *Ambrst. Hil. Ambr.* (*saepius*) *Hieron.* (i. 69, 742, iv. 507, 537, vii. 448) *Aug.* (*saepissime*, *et diserte* iii. 2. 960) *Pel. Leo* (*serm.* 33) *Uigil.* (*Eutych.* iii. 3, v. 4; *c. Arian.* ii. 10; *c. Arian. Sab. etc.* ii. 30) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 695, 713): natum DFLNTVZ[rec] *cor. uat.** ('*antiqui, et ita legitur in ecclesia et similiter in responsorio*') *m Iren.* (205, *codd.* MPR) *Orig.* (*int.* ii. 401, iii. 62) *Cypr.*

Digitized by Google

factum sub lege
5 ut eos qui sub lege erant
redimeret
ut adoptionem filiorum
reciperemus.
6 Quoniam autem estis filii
misit deus spiritum filii sui in corda
nostra clamantem
abba pater
7 itaque iam non est seruus
sed filius quod si filius
et heres per deum
8 sed tunc quidem ignorantes
deum his qui natura non sunt

Ambr. ('*codd. quidam*' *ad fid.* ii. 6; *cf. fid.* v. 14) *Ariani ap. Aug.* (viii. 628) *Leo* (*serm.* 24) *Uigil.* (*c. Arian. Sab. etc.* ii. 16; *Uarim.* i. 9), *et* γεννομενον K, γεννώμενον 1. 72. 73. 80 *al.*; editum *Uictor. Gaud.* (*serm.* 9) *et Pel.* (*cod.* V). **ex**: de *Iren.* (*Mass. pp.* 219, 318 *semel*) *Cypr. Orig.* (*int.* iii. 895) *Hil. Hieron.* (iv. 537) *Gaud.* **muliere** (γυναικός): femina *Uictor.* (*diserte*; *et pergit* '*quidam ita dicunt* editum ex muliere *et habent . . . quaestionem, cum uirgo maria sit uel fuerit, quare dixerit* editum ex muliere? *in usu loquendi* feminam *dicimus quod graeci* γυνή *dicunt*') *cf. Ambr.* (*luc. l.* iii. 29) *Aug.* (viii. 830) *et capp.* A *etc., supra p.* 362; *contra Hieron.* (vii. 449 '*sec. intelligentiam graecitatis* γυνή *tam* uxor *quam* mulier *ualeat interpretari*'), *Aug.* (iii. 2. 960 'mulierem *pro* femina *posuit more locutionis hebraeorum*'; *cf.* iii. 1. 363, iii. 2. 61, iv. 180, v. 292). *Pro* **ex muliere** *uoluit* per mulierem *Marcion ap. Hieron.* (vii. 448), *sed uide Orig.* (*int.* iv. 691 '*uides quia non dixit* fa. per mulierem *sed* fa. ex muliere'). **factum** *sec.*: natum *t.* ˢub D.

5. **ut eos q. s. lege** *om.* S*. eus P. **erant**: sunt *Hil.* (*trin.* xii). redemeret DRS, redemiret P. > red. eos q. s. l. erant *Hieron.* (vii. 289). **adoptionem** (adobt. T, adhobt. C) **filiorum** = υἱοθεσίαν: > fil. adopt. D *Iren.* (*Mass. p.* 212) *Uictor. Ambrst.*; adoptionem *tantum Iren.* (*p.* 205); + suorum Θ*; + dei *cor. uat.**; + id est electionem filiorum O^{c}. **reciperemus** (raeci. L, reciperimus P) *codd. vg. uett.*, *et* acciperemus *Tert.* (*Marc.* v. 4), perciperemus *Iren.* (*p.* 212), consequeremur *Hil.*: recipiamus *Aug.* (iii. 2. 960, 961, viii. 528), percipiamus *Iren.* (*p.* 205); *gr.* ἀπολάβωμεν.

6. **quoniam autem** (ὅτι δέ): quia autem *Orig.* (*int.* iv. 461); > sed quoniam *Uictor.*; quoniam *tantum* DFN *Hil.* (*trin.* ii) *Aug.* (ii. 720) *Pel. Uigil.* (*Uarim.* ii. 12); qui enim *Hieron.* (ii. 138). **estis filii** (fili O*) *sine addit.* ABGKMORVZ^{c}ℌℭ '*grecus*' *ap. cor. uat. Orig.* (*int.* iv. 461) *Aug.* (viii. 998) *et gr. plur.*, *cf.* > filii estis *r* (*ut udtur*) *Aug.* (iii. 2. 960): estis filii (fili F) dei CFHΘL NPSTUWZ*ς𝔖 *cor. uat.** *c d e f g m t Tert.* (*Marc.* v. 4) *Ambrst.* (*cf. Ambr. ep.* 75) *Hil. Hieron.* (ii. 138, vii. 450) *Pel. Uigil.* (*trin.* xi; *Uarim.* ii. 12) *et gr.* DEFG, *item* > filii estis dei D *Uictor.*, > filii dei estis *Aug.* (ii. 720, iii. 2. 961; *cf.* iv. 842). **misit** (miss. DS): dimisit U; dedit *Aug.* (iv. 1312); *gr.* ἐξαπέστειλεν. **deus**: pater *Hieron.* (ii. 138); *om. t Tert. cum graeco* B. **spiritum** (+ sanctum S*) **filii** (*bis scr. g**; fili L) **sui**: spiritum suum *Tert. Aug.* (iii. 2. 107). **nostra** (nustra P, nosnostra L) *codd. plur. uett. et Aug.* (iii. 2. 747) *cum gr.* ℵABCD* *al.* 15: uestra RW *vg. Uictor. Aug.* (ii. 720, iii. 2. 107, 746, 960, viii. 641, 998) *et gr.* D^{c}EKL *al. longe plur.* **in corda nostra** *om. Aug.* (x. 776). **clamantem** (-entem B*) = κρᾶζον *plur.*: clamantes L^{c}T^{c} *d e r Hieron.* (iv. 6); in quo clamamus *g*, *et* εν ω κραζομεν G^{1}, εν ω κραζομεν FG*. aba P*.

7. **itaque** (-quae Z) *etiam Ambr.* (*spir.* i. 5): ita *r*; unde *Ambr.* (*spir.* ii. 9). **iam** *om.* V. > non iam (οὐκέτι) *g.* **est** *codd. plur. vg. uett. et Orig.* (*int.* iv. 461) *Ambrst. Ambr.* (*spir.* i. 5) *Aug.* (iii. 2. 961) *Pel.*^{B} *contra graecum*: es (εἶ) ABCKR *Bentl. Tisch. Corss. cod. caraf. Uictor. Ambr.* (*spir.* ii. 9) *Pel.*^{A}; estis D *syr. harcl. mg.*; *om. g cum gr.* FG. serui D *syr. harcl. mg.* set L*. filii *bis* D *syr. harcl. mg.* **quod** (quot L) **si**: si autem (εἰ δέ) D *d e g r Uictor. Ambrst. Ambr.* (*spir.* ii. 9) *Aug.* (iii. 2. 961, iv. 1397) *Pel.*^{B}. **quod si filius** *om.* H*. **heres** (haer. ςℌ): heredes D *t syr. harcl. mg.* **per deum** (*arte in ras. scr.* G) = διὰ θεοῦ ℵ*ABC* 17, *cf.* per christum *Hieron.* (vii. 452 *codd. plur.*): dei per christum D *d e cum gr.* ℵ^{c}C^{3}DEKLP *al. pler.*; διὰ θεόν FG *non redditur apud latinos.*

8. **sed**: quia *Ambr.* (*fid.* v. 1); *om. m.* **tunc** (τότε): nunc *r*; ante *Uictor.* (*in lemm.*; *et* > ante autem *in comm.*). **quidem** *om.* O *Uictor.* (*comm.*) *Ambr.* (*fid.* v. 1) *Hieron.* (vi. 849). **ignorantes** (οὐκ εἰδότες): nescientes S *d e g* (+ uel ignorantes *cor. sup. lin.*) *Ambr.* (*fid.* v. 1) *Hieron.* (vi. 849, vii. 452) *Pel.*^{B} **sed . . . deum** *om.* G* (+ *in mg.* G^{2}). **his** (hiis NSW, iis *vg.*; hii *r*, *cf. d e infra*) **qui natura** (-ram *r*; naturaliter *Aug.* iii. 2. 961, *non autem* 962) **non sunt** (erant *Ambr. fid.* v. 1, *Hieron.*) **dii** (di HΘ^{c}R) *codd. vg. f r Ambrst. Ambr.* (*fid.* v. 1; *incarn. dom. sacr.* 8, *et pergit* '*ita enim et in graec. codd. inuenimus*') *Hieron.* (vii. 452) *Aug.* (viii. 710) = τοῖς φύσει μὴ οὖσιν θεοῖς ℵABCD*$^{et\ c}$EP *min.*: non natura non sunt dii *g et* τοισ μη φυσειν ουσειν θεοισ FG, *cf.* qui (*om.* his) non sunt natura dii *Ambr.* (*ep.* 46) *et ita syr. harcl.*, his qui in natura sunt dei *Marcion ap. Tert.* (*Marc.* v. 4); his qui non sunt (erant

dii seruiebatis
9 nunc autem cum cognoueritis deum
immo cogniti sitis a deo
quomodo conuertimini
iterum ad infirma
et egena elementa
quibus denuo seruire uultis?
10 dies obseruatis et menses
et tempora et annos
11 timeo uos ne forte sine
causa laborauerim in uobis
12 estote sicut et ego
quia et ego sicut uos.
Fratres obsecro uos
nihil me laesistis
13 scitis autem quia per infirmitatem
carnis euangelizaui
uobis iam pridem

Iren. 181) dii (*sine* natura) *m Iren.* (*Mass. pp.* 126, 181) *Uictor. Pel.*^{B}, hi qui non sunt dii *d e, et τοισ μη ουσιν θεοισ* K. **seruiebatis** *codd. vg. uett. plur., et* seruiuatis *r*: seruistis *g* (-uiuistis) *m Iren.* (*Mass. p.* 181) *Uictor. Ambr.* (*fid.* v. 1; *incarn. dom. sacr.* 8) *Hieron.* (vii. 452) *Aug.* (iii. 2. 961, 962, viii. 710) *Pel.*^{B}; *gr.* ἐδουλεύσατε; seruitis *Marcion ap. Tert.* (*Marc.* v. 4). *Ordo uerborum* **his q. na. no. s. d. seruiebatis** *cum gr.* D*EFG *concordat*: > seru. his q. nat. (*om. Uictor.*) n. erant (sunt *Uictor.*) dii *Uictor.* (*comm.*) *Ambr.* (*fid.* v. 1) *Hieron.* (vii. 452) *cum gr. plur.*

9. **autem**: uero P *Hieron.* (vii. 452, 455); *om. Iren.* (*Mass. p.* 181). **cum** (quum Θ) **cognoueritis** (cognp. D) *codd. plur. vg. c f m*: cum (*om.* T*) cognouistis CTZ *Bentl.**, uti (ut *Uictor.*) cognouistis *d e Uictor.*, ubi cognouistis N *Pel.*^{B}; cognoscentes *r Iren. Ambrst. Hieron.* (vi. 252, vii. 452, 455) *Aug.* (*semper*) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 60) *Sedul.*; scientes *g*; *gr.* γνόντες. **immo** (imo 𝔖𝔓): magis autem *d e Hieron. et gr.* μᾶλλον δέ, immo uel magis autem *g*; immo uero *Ambrst.*, immo potius *Pel.*, immo et G *c*. **cogniti** (-oti V) **sitis** (siti' L) *cum* ABFGKLMOSVW *vg. Bentl.* (*secundis curis*): cogniti (-oti *d*) estis CDHΘN PRTUZ *Bentl.* c d e f g m Uictor. Aug.* (iii. 1. 637) *Pel. Sedul.*; cogniti *tantum r Iren. Ambrst. Hieron. Aug.* (*saepius*) *Uigil.*; *gr.* γνωσθέντες. **a deo**: *om.* a D; ab eo *Hieron.* (vii. 452, *et codd. quidam ad* vi. 252). **quomodo** (*duobus uerbis* 𝔖): + ergo L. **conuertimini** (-temini DO*, -taemini S; conuertimi Z): reuertimini *r Aug.* (iii. 2. 962). > iterum conuertimini *Ambrst.* ad uel in *g* (*gr.* ἐπί). **egena** (aeg. F*; egina DS) = πτωχά: mendica *Tert.* (*Marc.* v. 4). **elementa** (aelem. F*, elim. DO*S, aelim. T): + huius mundi *Uictor.* (*in comm.*; *et* > hui. mu. el. *in lemm.*) *non graec.* > elementa egena A*. *om.* **et eg. elem.** L*. **denuo** (deuno M; de nouo S): rursum DN^{c} *Uictor. Hieron.* (vii. 452, 477) *Pel.*^{B}, rursus *d e*; rursus ut antea *r Aug.* (iii. 2. 962) *et gr.* πάλιν ἄνωθεν; iterum *m*; iterum rursum *g*.

10. hobseruatis C. tempore V. annus Z. > menses et annos et tempora *d e f g r Aug.* (iii. 1. 82, iii. 2. 962) *cum gr.* μῆνας καὶ ἐνιαυτοὺς καὶ καιρούς DEFG; > annos et menses et temp. *Aug.* (iv. 1428); *uoluit* dies obs. et sabbata et sollemnitates *Adimantus ap. Aug.* (viii. 135), *sed Aug. ipse* '*non sic scriptum est ut Ad. ponit. non enim nominat sibi* sabbatum *apostolus. dicit enim* dies obs. et annos et tempora' (*ergo om.* **et menses**); > temp. et dies et men. et annos *Tert.* (*Marc.* i. 20; *ieiun.* 14).

11. **timeo** + autem *cor. uat.** **uos**: *om.* DOW𝔖 *ed. ant. Sacon* 1515 *c m Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Ambr.* (*ep.* 23) *Aug.* (iii. 2. 436, *non autem* 962) *Pel.*^{B} *cum gr. min.* 2. 47. 73. 115; uobis *edd. Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534. **forte** (-tae K): *om. Ambrst. Ambr. Aug.* (iii. 2. 436, viii. 135). **sine causa** (-am L*) = εἰκῇ: frustra *Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Aug.* viii. 135). laboraberim T, labouerim R, lauorauerim L. **in**: de *cor. uat.* **uobis**: uos (*gr. enim* εἰς ὑμᾶς) *Bentl.* m Aug.* (ii. 133, iii. 1. 82, iii. 2. 436, 962, 963, iv. 1428).

12. stote Z. **et** *pr. cum* AFGHΘ*LNOPRST^{c} *c d e*: *om.* BCDΘ^{c}KMT*UVWZ *cor. uat. mg. vg. Tisch. f g m r Uictor. Ambrst. Aug.* (i. 235) *Pel.*^{A} *et graec.* **quia** (qua P*): quoniam *r Uictor. Aug.* (iii. 1. 83, iii. 2. 964) *Pel.*^{B} *Sedul.* **et ego** (κἀγώ) *sec.*: *om.* et DΘ*L*N*O *r*. **sicut** *sec.*: + et D^{c}Θ* (*ut udtur*) PS *Sedul.* **obsecro** (hob. C, obsaecro S; obseco P*; autem obsecro *g super* δε ομαι): obseruo M (*cf. ad* I *Cor.* vii. 35); precor *r* (prae.) *Aug.* (iii. 1. 83, iii. 2. 964); + autem FL^{1}N. **uos** *sec. om.* M. > obsecro autem uos fratres FL^{1}N. nichil W. **me**: mihi *Ambrst.* **laesistis** (les. BCDKLMNOPRS^{1}UWZ, less. S*) = ἠδικήσατε: nocuistis *Ambrst.* me lesistis *ex* malesistis O; mala|| H*, me laes. H^{1}. fratres . . . lesistis *litt. unc. et rubr. scr.* B. nihil me lesistis· Scitis au *in ras. scr.* (*et* nihil *in mg.*) L^{1} (*erat in rasura tantum* nihil me lesis).

13. **autem** *om.* D *d e g r Uictor. Ambrst. Aug.* (iii. 1. 83, iii. 2. 964) *Pel.*^{B} *Sedul. cum gr.* D*FG 76. 80. **quia**: quod S *d e*; quod uel quia *g*. infimitatem Z. **carnis** + laboraui D*. **euangelisaui uobis iam pridem** (-de L*; iampridem *uno uerbo* W *vg.*) *codd. vg. uett. plur., et* euang. uob. prius *g Pel.*^{B} = εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον: > uobis aeuanguelitzaui prius D, > iam pridem euangelizaui uobis *r Aug.* (iii. 1. 83, iii. 2. 964).

Digitized by Google

14 et temtationem uestram
in carne mea non spreuistis
neque respuistis
sed sicut angelum dei excepistis me
sicut christum iesum
15 ubi est ergo beatitudo uestra?
testimonium enim perhibeo
uobis quia si fieri posset
oculos uestros eruissetis
et dedissetis mihi
16 ergo inimicus uobis factus sum
uerum dicens uobis?
17 Aemulantur uos non bene
sed excludere uos uolunt
ut illos aemulemini
18 bonum autem aemulamini
in bono semper
et non tantum cum praesens

---

14. **temtationem** HZ (temptat. *codd. rell.*, tentat. 𝔅𝔖𝔈, temptac. P): tentationes *Aug.* (iii. 1. 83). **uestram** (= ὑμῶν ℵ*ABD*FG *min.*) *codd. plur. vg. uett.*: uestras *Aug.* (iii. 1. 83); meam DO *et* μου D$^{b\ et\ c}$EKLP *al. pler.*; *deinde* + quae erat *Hieron.* (vii. 459) *et* + τόν *gr. iidem.* **in**: *om. Pel.*^{B} **carne** (-nem L) **mea** (-am LO) = τῇ σαρκί μου: carne uestra DO. spraeuistis A*FP(s *sec. sup. lin.*)SV, spreb. LN, spraeb. T. **respuistis** (ἐξεπτύσατε): abiecistis *Hieron.* (vii. 597). **sed** (set L): quia *Aug.* (v. 906). **sicut** *pr.*: ut *Uictor.* hangelum C, anguel. D; euangelium O*. **carne . . . angelum** *in ras. scr.* K. **dei** *om.* D *Uictor.* (*in lemm., non comm.*) *Pel.*^{B} **excepistis** (exci. DS, excoe. V; excepti L*, + pistis L^{c}): suscepistis *Aug.* (iv. 450, v. 228); *gr.* ἐδέξασθε. **sicut** *sec.*: ut D *Uictor.* > iesum christum O.

15. **ubi** (ποῦ *plur.*): quae *d e r syr. harcl. txt. Uictor. Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Aug.* (iii. 1. 83, iii. 2. 964) *Sedul.*, *et* τις DEKL *al. pler.* **est ergo** *codd. plur. vg. uett. plur.*, *et* > ergo est O *Sedul.* = οὖν ἐστιν 115: ergo erat *d e Uictor. Ambrst.* (*ed. Uenet.*), *et* οὖν ἦν DEFGK *al. longe plur.*, *cf.* ergo fuit *r Aug.* (iii. 1. 83, iii. 2. 964), ergo fuit uel est *g*; *graeci plur.* οὖν *simpliciter.* **testimonium enim** (*om.* LN* *Pel.*^{B}) **perhibeo** (peribeo ST; + de *cor. uat.**) **uobis** = μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν *gr. fere omn.*, *cf.* testis enim sum uobis *Ambrst.*: > testim. en. uobis perhibeo *d e Aug.* (iii. 2. 964), *et* testim. uobis perhibeo (*sine* enim) D *r Uictor. Aug.* (iii. 1. 83, v. 228, ix. 650); testim. enim perhibeo (*sine* uobis) *g cum gr.* FG. **quia** (qui *Pel.*^{B}): quoniam D *r Uictor. Aug.* (iii. 1. 83, 539, iii. 2. 694) *Sedul.* **si fieri posset** *etiam Hieron.* (vii. 462 *comm.*): si fi. possit FLN*g*, si fi. potuisset HΘMOSUZ *Bentl.** *Ambrst. Hieron.* (vii. 461 *lemm.*); si fi. potest R; *gr.* εἰ δυνατόν. hoculos C. **uestros** (+ *ras. unius lit.* V): *om. Aug.* (ix. 653) *Sedul.* heruissetis C, eruisetis Z, erues. DR; seruissetis *d.* **et** *bis scr.* R. didiss. S, dedes. D, dedis. PZ.

16. **ergo**: itaque *g*; + ego *d e g Cypr.* (*ep.* 4) *cum gr.* D*EFG. **uobis factus sum** *codd. plur. vg. uett. plur. et Uictor.* (*comm.*) = ὑμῖν γέγονα *Orig.* (ii. 554) *Eus.* (*ps.* 21), *et* > factus sum uobis DS *r Aug.* (iii. 1. 83, iii. 2. 964, v. 228, 1505) = γέγονα ὑμῖν *Orig.* (iii. 296): uester factus sum *Uictor.* (*lemm.*) = ὑμῶν γέγονα *codd. gr. omn.*; factus sum *tantum Cypr.* **uerum dicens uobis** (ἀληθεύων ὑμῖν) *codd. plur. vg. uett. plur.*, *et* ueritatem dicens uobis *Hieron.* (ii. 709, vii. 461, 462): uerum praedicans uobis D *g Cypr. Uictor. Sedul.*, > uer. uo. praed. *Aug.* (iii. 2. 964); uerum praedicans (*sine* uobis) *r Aug.* (iii. 1. 83, v. 228, 1039, 1505), uera (uerum *Uall.* i. 184) dicens *Hieron.* (i. 184, 1085, v. 854).

17. **aemulantur** (emul. MOSW, Hmul. D; aemulentur N) = ζηλοῦσιν: zelant uel aemulantur *g.* **sed** (set L): et *Uictor.* **illos** (-us P): eos *d e g r Ambrst. Aug.* (iii. 1. 83). **aemulemini** (emul. DMOSW; emulamini L) *sine addit. cum codd. paene omn. vg. c gr. plur.*: + aemulamini (emul. D; zeletis *g*) autem meliora dona (> do. mel. *f*; *om.* dona *Pel.*^{B}) D *d e f g Uictor. Ambrst. Pel.*^{B}, + aemulamini meliora charismata *Ambr.* (*ps.* 36; *de uiduis* 5, *sed uide infra u.* 18) *Sedul.* (*ut udtur*), *cum gr.* ζηλοῦτε δὲ τὰ κρείττω χαρίσματα D*EFG, *ex* I *Cor.* xii. 31.

18. **bonum autem** (quoque *f*; *om.* D *Ambrst. Pel.*^{B}) **aemulamini** (emul. DMOSU^{c}W; aemulami L*; *om.* U*) *codd. vg. c f Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *correctio ut udtur Hieronymiana graecum* καλὸν δὲ ζηλοῦσθαι ℵB 17. 23. 39 *imperatiue reddens, et ita interpretatur Hieron. ipse* (vii. 464) '*ea quae bona sunt imitamini*'; *sed* -σθε *et* -σθαι *nil nisi diuersae formae infinitiui sunt*: *melius* bonum est autem aemulari *r Aug.* (iii. 1. 83, *sed u. infra*), bonum autem aemulari *Ambr.* (*interp. Iob et Dau.* iii. 6) *Aug.* (iii. 2. 964), bonum est aemulari *d e Uictor. Ambr.* (*ps.* 36; *de uiduis* 5), *et* bonum est zelare *g*; καλὸν δὲ ζηλοῦσθαι AC 109, κ. δ. τὸ ζηλοῦσθαι DEFGKL *al. pler.*; *om. plane Ambrst.* (*ed. Roman.*). **in bono** (ἐν καλῷ): in bonum HΘZ*; in bonis *d e*; meliora *Uictor.*; *om.* D *Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Pel.*^{B} > in bo. aemulari *Aug.* (iii. 1. 83). > semper in bono *g cum gr.* πάντοτε ἐν τῷ ἀγαθῷ FG. > bo. est aemulari in bo. (*om.* semper) aemulamini meliora charismata *Ambr.* (*de uiduis* 5). **et** *om.* D *Pel.*^{B} **tantum** (n *sup. lin.* L): solum D *d e g r Uictor. Ambrst. Aug. Pel.*^{B} **cum** (quum Θ): cum uel in *g* (*gr.*

Digitized by Google

sum apud uos.
19 Filioli mei quos iterum
parturio donec formetur
christus in uobis
20 uellem autem esse apud uos
modo et mutare uocem
meam quoniam confundor in uobis.
21 Dicite mihi qui sub lege
uultis esse
legem non legistis?
22 scriptum est enim
quoniam abraham duos filios
habuit
unum de ancilla
et unum de libera
23 sed qui de ancilla secundum
carnem natus est
qui autem de libera per repromis-

---

enim ἐν τῷ παρεῖναί με). presens B(-en B^c)LM PW. **sum**: sim O*; *om.* L*. aput FGHMN. **uos** + uerum etiam absens confido in uobis D, *ex* II *Cor.* x. 1.

19. **filioli** (*τεκνία* ℵ^{c}ACD$^{b\,et\,c}$EKLP *al. pler.*) *codd. plur. vg. c f r Hil.* (*ps.* 138), *et* filii oli S: fili *d e g* (filii) *Tert.* (*Marc.* v. 8) *Orig.* (*int.* iii. 857, 861, 883) *Uictor. Hil.* (*ps.* 131) *Aug.* (iii. 1. 674, iv. 1659, v. 1190), *et τέκνα* ℵ*BD*FG. **quos**: + ego *Ambr.* (*de Isaac* 8. 74; *ps.* 36; *ps.* 43). **iterum**: rursus *Tert.* (> part. rur.) *Orig.* (*int.* iv. 636) *Hieron.* (vi. 875); *om. Ambr.* **formetur christus** (-to L*) *codd. paene omn. vg. uett. plur., etiam Uictor.* (*semel in comm.*) *Hieron.* (vii. 465) *Aug.* (iii. 1. 83) *Faust. ap. Aug.* (viii. 429) *cum gr. μορφωθῇ Χριστός*: > christus formetur Z *c Orig.* (*int.* iii. 372, *cf.* iv. 636) *Uictor.* (*lemm., et semel in comm.*) *Ambrst. Hieron.* (*fere semper*) *Aug.* (*fere semper*), *et* > chr. reformetur *Aug.* (v. 1519, *cf.* 1427).

20. uellim D, uelle R; uel *d e.* **autem**: *om. Hieron.* (vii. 468 *in comm.*). **esse** (adesse *d e g Pel.*^{B}) **apud** (-t FGL*MN) **uos** (nos L*) **modo** (nunc *g Pel.*^{B}) *codd. plur. vg. c d e g Hieron.* (vii. 467 *lemm.*) *Pel.*^{B} = *παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι*: > apud (-t H) uos esse modo HΘU *f*; > nunc esse (adesse *Uictor. Aug.*) apud uos D *Uictor. Hieron.* (vii. 468 *comm.*) *Aug.* (iii. 1. 83, iii. 2. 965), > praesens esse nunc apud uos *Ambrst.* motare DS; mutarem FLN* *g Cassiod. disc.* **meam** *om. Sedul.* **quoniam**: quia *Ambrst. Aug.*; + non L*. confundar L.

21. **dicite** (-ete P): + uos *Rufinus ap. Orig.* (*int.* i. 171). **qui** (quia T^c) **sub lege uultis** (uult C) **esse** (> es. uul. Z *Uictor. comm.*): sub lege uolentes esse *Ambr.* (*de Abr.* i. 4. 28) *Aug.* (*semper, sed* > esse uol. ii. 734) *Pel.*^{B}; qui sub l. uolentes esse *d e*; *gr. οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι*; *libere* qui legem legistis *Orig.* (*int.* ii. 78. *et* q. l. legitis 87) *Ambr.* (*luc. l.* iii. 28), qui sub lege estis *Ruf.* (*semel*). **legistis** (lesistis *d**) *etiam Aug.* (iii. 2. 950, v. 725, viii. 579), *et* legitis *Bentl.* = *ἀναγιγνώσκετε* DEFG 10. 31. 80: audistis *Orig.* (*int.* ii. 78, 87 *semel*, iii. 52) *Ruf. Ambr.* (*luc. l.* iii. 28) *Hil.* (*ps.* 118 *aleph*) *Hieron.* (vii. 469) *Aug.* (ii. 734, iii. 1. 79, iii. 2. 965, v. 65, vii. 380, x. 198, 454), *et* auditis *Orig.* (*int.* ii. 87 *semel*) = *ἀκούετε gr. plur.*

22. *Ad init.* + in genessi D. scribtum FGM NPR. **est** *om. Pel.*^{B} **enim**: *om.* D *t*; + in isaia H (*litt. rubr.*), + in exodo R* (*ut uidetur*), + in genesi *g*^{mg}. **quoniam** *etiam Aug.* (x. 454): quia *d e g Orig.* (*int.* ii. 78, 305, 421, iv. 672) *Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* iii. 28) *Aug.* (v. 65); quod *t Rufinus ap. Orig.* (*int.* i. 171) *Uictor. Ambr.* (*de Abr.* i. 4. 28; *luc. l.* vi. 91) *Aug.* (*saepius*) *Pel.*^{B} **scriptum . . . quoniam** *om. Orig.* (*int.* ii. 87). abarcham D, abraam *g*; + igitur *Ambr.* (*ps.* 43), + enim *Orig.* (*int.* ii. 87). **duos** (doos M*): ·ii· D. **filios** (-us Z*): liberos *Tert.* (*Marc.* v. 4). habuerit *Ambrst. Ambr.* (*de Abr.* i. 4. 28). > hab. fil. *Orig.* (*int.* iii. 52) *Hieron.* (i. 833). > du. fil. hab. abr. *Ambr.* (*apol. prof. Dau.* i. 3. 11). **de** *pr.*: ex P *d Tert. Orig.* (*int.* iii. 52) *Hil.* (*ps.* 118 *aleph*) *Ambr.* (*luc. l.* iii. 28) *Aug.* (v. 487); ex uel de *g*; *gr. ἐκ.* ancella DS, alcilla M*, ancillam L*N*. **et** *om. Uictor. Aug.* (x. 198). **unum** (*ἕνα*) *sec.*: alium *Tert. Aug.* (v. 487, vii. 341); alterum *Aug.* (v. 9, x. 198; *cf.* iv. 1370, v. 168), *cf. Ambr.* (*ep.* 78). **de** *sec.*: ex *Tert. Hil. Aug.* (v. 487); de uel ex *g*; *gr. ἐκ.* liberam L*; debera (*pro* de libera) R.

23. *Om. uers. Aug.* (x. 198). **qui** *pr.* (+ *ras. unius lit.* N) *sine addit.* (*cum gr.* B) *codd. paene omn. vg. c f, et* is qui *Aug.* (v. 65) *Pel.*^{B}, ille qui *Aug.* (iii. 1. 79): qui quidem *g*, is quidem qui D *d e t Orig.* (*int.* ii. 78, iii. 52, iv. 590) *Uictor. Ambrst. Ambr.* (*de Abr.* i. 4. 28; *apol. proph. Dau.* i. 3. 8) *Aug.* (v. 725, viii. 50), ille quidem qui *r Aug.* (ii. 734, vii. 380, x. 454), *et ὁ μέν gr. paene omn.*; *deinde* + fuit D. **de** *pr.*: ex *Tert.* (*Marc.* v. 4) *Hil.* (*ps.* 118 *aleph*) *Ambr.* (*luc. l.* iii. 28); *gr. ἐκ.* **ancilla** (-am L*N*; ancella DS): + natus est *Rufinus ap. Orig.* (*int.* i. 171). **secundum** (saec. S) **carnem** (-nēm G) = *κατὰ σάρκα*: carnaliter *Tert.* **natus** (a *ex* u M) **est**: *om.* P. > natus e. sec. carnem O*. **autem**: uero *Tert. Orig.* (*int.* ii. 78, iii. 52). **de** *sec.*: ex *Tert. Orig.* (*int.* ii. 78, iv. 590); *gr. ἐκ.* **per repromissionem** (remissionem 𝔐) = *διὰ τῆς ἐπαγγελίας gr. paene omn., cf.* per promissionem *g r Ambr.* (*de Abr.* i. 4. 28) *Aug.* (v. 725, viii. 50): secundum

Digitized by Google

sionem
24 quae sunt per allegoriam
dicta.
Haec enim sunt duo
testamenta
unum quidem a monte sina
in seruitutem generans
quae est agar
25 sina enim mons est in arabia
qui coniunctus est ei quae nunc
est hierusalem et seruit
cum filiis eius
26 illa autem quae sursum est
hierusalem libera est

repromissionem *Orig.* (*int.* iii. 52) *Ruf. Hil.* (*ps.* 118 *aleph*), *et* secundum promissionem *t Orig.* (*int.* iii. 825) *Ambr.* (*luc. l.* iii. 28), *et* κατ' ἐπαγγελίαν 3. 35; ex promissione *Aug.* (v. 5); *deinde* + dei D *Pel.*ᴮ; + est S.

24. **quae** (que MW) *pr.*: + quidem *Hieron.* (vii. 394, 473) *Pel.*ᴮ **per allegoriam** (allig. S, adleg. P; allegoria FM¹, alegoria M*) **dicta** *codd. plur. vg. c f g t Orig.* (*int.* iv. 493) *Ambr.* (*de Abr.* i. 4. 28; *luc. l.* iii. 28) *Hieron.* (vii. 394, 471) *Aug.* (viii. 50): in allegoria *r Aug.* (*fere semper*); allegorica *Tert.* (*Marc.* v. 4) *Orig.* (*int.* ii. 76, 78, 87, iii. 52, iv. 672) *Hieron.* (vii. 473, *et codd. duo ad* 471) *Ruffinus ap. Orig.* (*int.* i. 171), allegorumena *Hil.* (*ps.* 118 *aleph*), *et gr.* ἀλληγορούμενα; significantia *d*, per significantia *e*; aliud ex alio significantia D '*latini interpretes*' *ap. Aug.* (viii. 977). > per alleg. dicta sint *Orig.* (*int.* iv. 493), > per allegoriam sunt dicta *Pel.*ᴮ **haec** (hec M; + uel ea *g*) **enim sunt** = αὗται (αυτα FG) γάρ εἰσιν, *cf.* h. ergo s. *Aug.* (v. 9), h. autem s. *Orig.* (*int.* ii. 106) *Pel.*ᴬ: > nam haec sunt D *t Uictor. Ambrst. Ambr.* (*de Abr.* i. 4. 28) *Aug.* (viii. 50) *Sedul.*; > haec sunt enim *Tert.* **duo** (·ii· D): *om. Sedul.* **testamenta**: a *pr. in ras. scr.* Θ. **quidem** *om. Tert.* **a** (ha C) *codd. plur.* ℌ *uett. plur.* = ἀπό, *cf.* de S *Bentl.** *t Aug.* (viii. 50), ex *Uictor.*: in Wς𝔖ℭ *c Orig.* (*int.* iii. 52) *Aug.* (v. 725, x. 454) *contra graecum.* **syna** OW *f r*, synaa *t*; sinai T, synay C. *om.* **a monte sina** *Aug.* (x. 198). **seruitutem** + autem R. **generans**: gerens *r.* > gen. in seru. *Tert.* **quae** (que OW) *sec.* (ήτις) *etiam Aug.* (iii. 1. 80, v. 725): quod D *r Uictor. Ambr. Aug.* (*saepissime*). agur (u *in ras. scr.*) L.

25. **sina** (syna R *f r*; sinᵃ L, sinai T, sinay C) **enim** (aenim L) **mons est** *codd. plur. vg. f g r* = τὸ γὰρ Σινᾶ ὄρος ἐστίν ℵCFG 33, *et* sina (syna *t*) autem mons est OPZ *t Ambrst.* (*lemm.*) *cum gr.* 17* (*ut udtur*), > sina enim est mons *Aug.* (vii. 380), sina mons est (*sine* enim) *Aug.* (x. 198): agar enim mons est *d e Ambrst.* (*comm.*, *ut udtur*) *contra graecum, sed* τὸ δὲ Ἅγαρ Σινᾶ ὄρος ἐστίν ABDE *al. pauc.*, τὸ γὰρ Ἅγαρ Σινᾶ ὄρος ἐστίν KLP *al. pler.* harabia CT. **qui coniunctus est** *codd.* (*om.* **est** D) *vg. c f, et* qui iunctus est A* *Hieron.* (vii. 394), qui coniungitur *Ambrst. Pel.*ᴮ, quae coniuncta est *r Aug.* (iii. 1. 80, v. 65, x. 198, 454), *f.* qui conterminus est *Hieron.* (vii. 472 *lemm.*), qui confinis est *Hieron.* (vii. 472 *comm.*) *Aug.* (viii. 50, *sed om.* est) *et ita uertit Erasm.*, confinis *tantum t*, affinis est *Sedul.*, *etiam* 'bordreth upon' *Tyndale* 1534, *Cranmer* 1539, 'hath affinity to' *uersio Remensis* 1582: quae consonat *d e g*, qui confertur *Orig.* (*int.* iii. 52), *et* 'answereth to' *uersiones Anglic.* 1611 *et* 1881; *gr.* συνστοιχεῖ δέ *plur.*, ἡ συνστοιχοῦσα D*FG. **ei** *etiam Aug.* (x. 198): huic *d e r Orig. Ambrst. Aug.* (ii. 735, iii. 1. 80, v. 65, vii. 380, x. 454); eius *Sedul.* **quae** (que MOPW): qui *Uictor. Sedul.* **est** *tert.*: + iuxta *Uictor.* hyerusalem RZ, iher. C *t*, ier. W *vg.*, ierosalem *g.* > est hier. nunc D. **et seruit** *codd. vg. c Orig. Hieron. Aug.* (ii. 735, iii. 1. 80) *Pel. Sedul.* (*semel*), *contra graecum*: seruiens *t Ambrst. Sedul.* (*semel*); seruit (-iet *g*) enim *d e g r Aug.* (v. 65, vii. 380, x. 198, 452, 454) *cum gr.* ℵABCD*GP *al. mu.* δουλεύει γάρ; δουλ. δέ DᶜEKL *al. plu. non redditur apud latinos.* **filiis**: f *ex* n *correctum* S. **eius** ABGKPRV *Pel.*ᴬ *correctio ut udtur Hieronymiana*: suis CDFHΘL(filiisuis *uno uerbo*)MNOS(*in ras. scr.*) TUWZ *vg. Tisch. uett. Uictor. Orig. Ambrst. Hieron.* (vii. 472 *lemm.*) *Aug. Pel.*ᴮ *Sedul.*; *gr.* αὐτῆς.

26. **illa** (illi P; ea *Hil.*) **autem quae** (que WZ; + st G*) **sursum est** (*om.* P; + *ras.* 2 *litt.* O) **hierusalem** (iheru. C, hyeru. RZ, hiru. S, ieru. W *vg.*) *codd. plur. vg. c Iren.* (*Mass. p.* 335 *lemm.*) *Ambrst. Hil.* (*ps.* 64) *Hieron.* (vii. 472 *lemm.*) = ἡ δὲ ἄνω Ἰερουσαλήμ, *cf.* illa au. hier. qu. in caelo est *Ambr.* (*luc. l.* vii. 99; *cf. de uirginitate* 10, *apol. proph. Da.* i. 82): quae autem sursum (susum *d*) est hierusalem (iheru. *t*, iero. *g*) *d e g r t Orig.* (*int.* ii. 156, iii. 52) *Uictor. Ambr.* (*ps.* 43; *luc. l.* iii. 28) *Hieron.* (*saepius*) *Aug.* (*saepius*) *Pel.*ᴮ *Sedul.*, *et* quae s. e. au. hier. FL, quae s. e. hier. (*sine* autem) *Iren.* (*Mass. p.* 335 *comm.*) *Hieron.* (i. 542, vii. 473 *comm.*) *Aug.* (iv. 1246, vii. 277), > hier. qu. s. est *Ambr.* (*de Abr.* ii. 9. 64; *de Is.* 8. 78) *Aug.* (vi. 592). **quae** (que LM) **est** (et L*; *om.* D): *om. Uictor. cum gr.* ℵ*. **mater** (+ *ras.* 3 *litt.* L) **nostra** (-ter Z*) *codd. plur.* (*et* Θᵐᵍ) *vg. uett. plur. Tert.* (*Marc.* v. 4) *Ambrst.* (*cf. ad* I *Cor.* vi. 2, II *Cor.* xiii. 3) *Hil. Hieron.* (iv. 823, v. 159, 186, vii. 366) *Aug.* (*saepius*) = μήτηρ ἡμῶν ℵ*BC*DEFG *min.*: mater omnium nostrum (-rorum D *Uictor. Ambr. Sedul.*) DHΘ* *t Iren. Orig. Uictor. Hil. Ambr.* (*de Abr.* ii. 9. 64;

Digitized by Google

quae est mater nostra
27 scriptum est enim
laetare sterilis
quae non paris
erumpe et clama quae non
parturis
quia multi filii desertae
magis quam eius
quae habet uirum
28 nos autem fratres
secundum isaac promissionis filii
sumus
29 sed quomodo tunc qui
secundum carnem natus
fuerat persequebatur eum
qui secundum spiritum
ita et nunc
30 sed quid dicit scriptura?
eice ancillam et filium eius
non enim heres erit
filius ancillae
cum filio liberae
31 itaque fratres
non sumus ancillae filii

---

de Is. 8. 78 *sine* nostrum) *Hieron.* (iii. 432, iv. 569, 811, vi. 932, vii. 472) *Aug.* (iv. 919, 1271, 1418, vi. 156, vii. 380, viii. 50) *Pel.*^{B} *Sedul. cum gr.* ℵ^{c}AC^{c}KLP *al. pler.* μήτηρ πάντων ἡμῶν; *deinde* + aeterna in caelis *Aug.* (iv. 1246, vi. 468, vii. 277; *cf. et.* iii. 2. 798, iv. 1385, 1686, vii. 601, x. 199) *e* II *Cor.* v. 1.

27. **scriptum** (-btum GMNPR) **est enim**: sicut scr. est F*; + in genesi *g*^{mg}; + esaias L^{mg}. **laetare** (let. MW) **sterilis** (-elis ACFΘ*LMO*PT UV *Corss.*, -ellis Z*): *in ras. scr.* L. que *pr. et sec.* LMW. **non** *pr. om.* O*. **paris**: + uel parturis *g*. herumpe C. **clama** (*βόησον*): exclama FGH*Θ*LNT *r Aug.* (ii. 242, 735, iv. 842, 1104, viii. 587, ix. 349); + uel boa *g*. paturis B. **quia** *etiam Aug.* (ii. 243): quoniam *Orig.* (*int.* iv. 578) *Uictor. Hieron.* (iv. 446) *Aug.* (*saepius*). **multi** (-ta *g*) **filii** = πολλὰ τὰ τέκνα, *cf.* multi illi filii *Aug.* (iv. 1105): multi sunt fi. *Orig.* (*int.* ii. 77); plures fi. *Iren.* (*Mass. p.* 51) *Hieron.* (iv. 625), *cf. Ambr.* (*fug. saec.* i. 30), plu. sunt fi. *Hieron.* (iv. 446). deserte A*GL (se *sup. lin.*)MUWZ; eius quae deserta est *Iren.* **eius quae** (que LMPW, qui Z) **habet** (abet C, habuit O*) **uirum** = τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα: + uel habentis uirum *g* (G* τησ ερημου εχουσησ τον ανδρα).

28. **nos** *et* **sumus** *codd. vg. f r patres plur. cum gr.* ℵACD^{c}EKLP *al. pler.*: uos (uobis *d*) *et* estis *d e g t Iren.* (*Mass. p.* 332) *Orig. ap. Hieron.* (vii. 474 '*sed quia Origenes hunc locum edisserens ita apostoli posuit exemplum* uos au. fra. sec. isaac prom. fil. estis') *Uictor. Ambrst. Ambr.* (*de Abr.* i. 4. 28; *spir.* ii. 7) *Tichon.* (*reg.* 3) *cum gr.* BD*FG *min.* saecundum S. **isaac** (ys. W *t*, iss. Z, isahac T, ysahac C, isac S *d e*, issac D): abraham *c*. **promissionis** (-nes *g*, promisionis O): repromissionis *Iren. Hieron.* (iv. 625); *gr.* ἐπαγγελίας.

29. set L. **quomodo** (*duobus uerbis* S) = ὥσπερ: sicut *d e g r Orig.* (*int.* ii. 78, 79, iv. 590) *Uictor. Ambr.* (*spir.* ii. 7) *Hieron.* (iv. 625) *Aug.* (*saepius*) *Tichon.* (*reg.* 3). **qui secundum** (saec. S) **carnem** (*om.* O*) **natus fuerat** *codd. plur. c Ambrst. Hieron.* (vii. 473) *Aug.* (ii. 735, vii. 381) = ὁ κατὰ σάρκα γεννηθείς: qui sec. car. na. est *d e f g t Uictor. Ambr.* (*spir.* ii. 7) *Hieron.* (iv. 625) *Aug.* (v. 10, 400) *Pel.*^{B} *Tichon.*, qui sec. car. na. erat P *Aug.* (iv. 1370), qui sec. car. generatus est *Aug.* (iv. 670); is qui sec. car. na. fuerat H^{1} *vg. Orig.* (*int.* ii. 79), is qui sec. car. na. est D *Orig.* (*int.* iv. 590), ille qui sec. car. na. erat *Aug.* (iii. 2. 381); is qui sec. car. est *Orig.* (*int.* ii. 78), ille qui erat sec. car. *Aug.* (ii. 232). persaequebatur S. **eum qui secundum** (saec. S) **spiritum** = τὸν κατὰ πνεῦμα: spiritalem *Tichon.*; + erat *Uictor.*, *et* > eum qui erat sec. spir. *Aug.* (ii. 232); + genitus est D. **ita**: sic *Uictor.*

30. set L. qui Θ* *Pel.*^{B} **dicit**: ait *Aug.* (v. 10). **scriptura** (scribt. GLMNPR): + in genesi HL^{mg} R^{mg} *g*^{mg}. **eice** (iece DOS, eiece N*V, eiice *vg. Tisch.*): expelle *t Tichon.* (*reg.* 3); *gr.* ἔκβαλε. hancillam C, ancell. DS, ancinll. P; ancilla F. **eius** *in ras. scr.* L. **non** (n *pr. in ras. scr.* L): neque *Aug.* (vi. 544). **enim**: *om.* S. **heres** (hae. L [illegible]; coheres *Tichon.*) **erit**: > erit heres DS; *gr.* κληρονομήσει. filiius L*. hancillae C, ancell. DS, ancille LMRWZ. **filio liberae** (-re LMRUWZ) *codd. plur. vg. c f r Hieron.* (iv. 626) *Aug.* (ii. 735, iii. 1. 59, iii. 2. 379, 966, v. 10, vii. 381) *et gr. plur.*: filio meo isaac (ys. *t*, issac D, isac *d e*, isaak *g*) DO* (*erasit* meo is. O^{c}, *sed non addidit* liberae) *d e g t Uictor. Ambrst. Hieron.* (vii. 474) *Aug.* (iii. 2. 381 *bis*, v. 10, vi. 544, ix. 88, x. 198) *Pel.*^{B} *cum gr.* D* E*FG, *ex Gen.* xxi. 10. *Uersus* 27–30 *omisit Marcion, ut uidetur ex Tertulliani expositione* (*c. Marc.* v. 4).

31. **itaque** (-quae O) *codd. vg. uett. plur. Hieron.* (vii. 474) = διό ℵBD* 17. 27**. 115, *cf.* propter quod *Marcion ap. Tert.* (*Marc.* v. 4) *Orig.* (*int.* iii. 52), ergo *Uictor.*: nos autem *r Hieron.* (iv. 626) *Aug.* (ii. 735, iii. 2. 966, vii. 381, x. 448, 454) *cum gr.* ἡμεῖς δέ ACP 23. 57. 73. **fratres**:

Digitized by Google

sed liberae
qua libertate nos christus liberauit
V. 1 state et nolite iterum
iugo seruitutis contineri.
2 Ecce ego paulus dico uobis
quoniam si circumcidamini
christus uobis nihil proderit
3 testificor autem rursum
omni homini circumcidenti se
quoniam debitor est uniuersae

---

om. Ambrst. Aug. (x. 448) *et aeth.*; + iam W *t.* simus O* *Uictor.* hancillae C, ancellae DS, ancille L*MPWZ. filiae Z*. > fil. anc. *Hieron.* (iv. 626, *non autem* vii. 474, 476). libere LMPRTWZ. **qua** (*in ras.* L): quali *r* (*ut udtur*); quia DO*S *t.* **libertate**: lib *in ras. scr.* L. **nos christus** (ἡμᾶς Χριστός ℵ*ABDEFGP) *codd. plur. Bentl. g t, et* nostra christus *d e*: > christus nos HΘRW *vg.* (*et nos in edit. nostra minori* 1911) *c f r Marcion ap. Tert. Uictor. Ambrst. Hieron.* (vii. 474, 476) *Aug.* (ii. 735, vi. 189, vii. 381) *Pel. et gr.* ℵ^c^CKL *al. pler.* **liberauit** (ἠλευθέρωσεν): redemit *t*; manumisit *Marcion ap. Tert.* > libertate liberauit nos christus BKV *cf. Orig.* (*int.* ii. 78, iii. 52) *infra*, > libert. donauit nos chr. *Hieron.* (iv. 626, *cf.* 656 *infra*), > nos libert. chr. liberauit D.

IV. 31–V. 1. **liberae qua libertate nos christus liberauit state** (State P; + nunc L^c^) **et** (*om.* S) *ita legimus cum* ABFHKLMNPRS UVZ *c* (*sed uariant inter se, uide supra*), *et* liberae qua libertate nos christus liberauit. State et CDGΘOT (*sed uariant inter se, uide supra*), liberae: qua libertate Christus nos liberauit. State: et (State, et 𝔖ℭ) W *vg. tepl.*, liberae qua libertate nostra christus liberauit state et *d e partim cum gr.* DE (ελευθερασ τη ελευθερια ημασ χριστοσ ηλευθερωσεν στηκετε και), *partim cum gr.* FG (*uide infra*), *cf.* liberae. Qua libertate nos christus liberauit state et *Corss.*: liberae qua (quali *r*) libertate nos christus (> chr. nos *f r Uictor.*) liberauit State ergo et *Bentl. f g r Uictor. cum gr.* FG (ελευθερασ η ελευθερια ημασ χριστοσ ηλευθερωσεν Στηκεται ουν και), *cf.* the fre wif, bi which fredom: crist hath made us fre. Stand ye therefor: and *Wiclif* (1380). *Patres plerumque citant* liberae qua libertate christus nos liberauit (manumisit *Marc.*) *nec ultra pergunt, uide Marcionem ap. Tert.* (*Marc.* v. 4) *Orig.* (*int.* ii. 78, iii. 52, *sed cf.* BKV *supra*) *Ambrst. Hieron.* (vii. 474) *Aug.* (ii. 735, vi. 189, vii. 381, x. 454) *Pel.*, *et cf.* liberae. quia libertate nos christus redemit. amen. *t* (*ad finem lectionis*), *et* nos autem in libertatem uocati sumus qua libertate donauit nos christus *Hieron.* (iv. 656); *item inc. pericopen* state et *Ambr.* (*ep.* 77) *Hieron.* (vi. 862, vii. 476 *ut udtur*) *Pel.*, state ergo et *Aug.* (ii. 851, iii. 2. 966); *graecos* ἐλευθέρας. τῇ ἐλευθερίᾳ ἡμᾶς Χρ. ἠλευθέρωσε· στήκετε οὖν, καί ℵABCH *al. pler. sequitur uersio Anglic.* 1881 freewoman. With freedom did Christ set us free: stand fast therefore, and; *gr.* ἐλευθέρας· τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ᾗ Χρ. ἡμᾶς ἐλευθέρωσεν στήκετε, καί KL *al. sat. mul.*, *apud latinos non redditur. Praeterea incepimus cap.* V **state** *cum Stephano* 1555 *et vg.*: *inc.* qua libertate *Tisch.* (*et Tisch. T. G.* 8), *W. H.*, *Corssen, von Soden etc.*

V. 1. **state**: + ergo *Bentl. f g r Uictor. Ambrst. Aug.* (ii. 851, iii. 2. 966), + nunc L^c^; *uide supra.* **et**: *om.* S. **iterum**: rursum *Hieron.* (vii. 496). > seru. iugo D *d e* (seruituti) *g r Ambrst. Aug.* (iii. 2. 966, 967) *Quaestt. U. et N. T.* 98, *cf. Priscill.* (*pp.* 98, 133 *ed. Schepss*) *cum gr.* DEF^gr^G *goth.* **contineri** (*in ras. scr.* L): detineri *Pel.*^A^, *et cod.* R *p.* 363, *cf. Aug.* (ii. 851); cohiberi *Quaestt.*; adstringi *Tert.* (*Marc.* v. 4); inhaerere *Pel.*^B^, *et* haerere *Hieron.* (vii. 496; *cf.* 476). *Pro* **nolite . . . contineri** *habent* ne . . . adtineamini *r Aug.* (iii. 2. 966, 967), ne . . . detineamini *Aug.* (ii. 851), ne . . . adherete *g*; *gr.* μὴ . . . ἐνέχεσθε.

2. *Deficit r ad* vi. 5. **dico** (λέγω): loquor *Aug.* (v. 8). **quoniam**: quia S* (+ uel quoniam S^c^) *d f g Orig.* (*int.* ii. 217, 304, iv. 490) *Ambrst. Hieron.* (vi. 243) *Aug.* (*saepius*); quod *Hieron.* (i. 448); *om.* O* *e.* **si**: *om.* M*. **circumcidamini** (circuncid. ϛ𝔓, circumd. H^c^O*): legem obseruatis *Hieron.* (i. 448). **dico u. q. si circum** *in ras. scr.* L. nichil W. > nihil uobis *Aug.* (vi. 424). **proderit** (prode erit T) *etiam Hieron.* (ii. 253, v. 540) = ὠφελήσει: prodest F^c^L (*in ras. scr.*) R *Hieron.* (i. 448, 742, vi. 243, vii. 477, 478, 479, 480, 481). > nihil proderit uo. chr. si circumcid. *Ambrst.* (*in comm.*).

3. **testificor** (μαρτύρομαι) *etiam Hieron.* (vii. 480 *comm.*): contestor *Hieron.* (v. 540, vii. 479 *in lemm.*), *cf. Orig.* (*int.* iv. 485); testificator *Ambrst.*; testor uel testificor *g.* **rursum** (-sus *vg.*): *om.* DU* *d e g Uictor. Ambrst. Hieron.* (v. 540, vii. 479, 480) *Aug.* (iii. 2. 967) *cum gr.* D*FG *al.* 4. **omni** (*in ras.* L) **homini** (*om. Pel.*^A^; ho *in ras.* L) **circumcidenti** (circuncidenti ϛ𝔓, circumcidindi Z*; circumcidente *d e*; circumcidentis L*) **se** = παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ: omnem hominem (*om. Orig.*) circumcidentem se *Orig.* (*int.* iv. 485) *Hieron.* (vii. 479, 480), omnem hom. qui circumciditur *Hieron.* (v. 540). **quoniam**: quia *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 967); quod *Orig.* (*int.* iv. 485). deuitor L. **uniuersae** (hun. C, uniuerse MPW, uniuersa Z) **legis faciendae** (-de LMWZ*): uniuersam legem facere *g*, *et gr.* ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι. **quoniam debitor . . . faciendae**:

Digitized by Google

legis faciendae
4 euacuati estis a christo qui in
lege iustificamini
a gratia excidistis
5 nos enim spiritu ex fide spem
iustitiae expectamus.
6 Nam in christo iesu neque circumcisio
aliquid ualet
neque praeputium
sed fides quae per caritatem
operatur.
7 Currebatis bene quis uos
inpediuit ueritati
non oboedire?
8 persuasio non est ex eo
qui uocat uos

---

quoniam si circumcidamini christus uobis nihil prodest (*ex u.* 2) *Hieron.* (v. 540).

4. **euac. estis a chr.**: *maluit* in christi opere cessastis *Hieron.* (vii. 481 *in comm.*). **qui**: + enim *Ambrst.* (*uide infra*). **in**: *om. Pel.*ᴮ **lege** (ge *sup. lin.* F): natura *Aug.* (x. 147). **iustificamini** (*ras.* 3 *litt. inter* a *et* m L) *etiam Ambrst. ad Rom.* iv. 17 = δικαιοῦσθε: iustificabimini M*U*; gloriamini *Ambrst.* (*codd. plur.*) *hic.* gracia P. excedistis BKNV *g**. > a gra. excid. qui in l. iust. *Hieron.* (v. 399). *Distinguunt* christo. Qui in lege iustificamini a gratia exc. OP *tepl. edd. antt. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Froben* 1502, *et uersio Anglic. Cranmeri* (1539) *cum gr.* G *certe et forsan al.*; *cf. Ambrst. supra et Aug.* (x. 731).

5. **nos**: + i P*. **enim** (γάρ): autem DHΘKMOSZ *Ambrst.* **spiritu** (-tum FK; in spiritu *Uictor. Sedul.*): christum LN. **ex** (et *Uictor.*) **fide** (-dem F): *om.* P*. spe P. insticiae PW. exspectamus BOSV.

6. **nam** (+ et G*; + *ras.* 2 *aut* 3 *litt.* H) in (*om.* P) **christo**: > in christo enim (*om. g** *et gr.* G*) *Ambrst.* (*in Gal.* ii. 5) *d e g Hieron.* (i. 745) *Aug.* (iii. 2. 967, iv. 686, vi. 126, 221, x. 727) *forsan ex* vi. 15; *gr.* ἐν γὰρ Χρ. **neque** (-ae L): + in W*. cir||cumc. O, circunc. ϛ𝔋, circumcissio DSᶜ, circissio S*Z*. **aliquid** *etiam Aug.* (x. 727): quidquam *Tert.* (*Marc.* v. 4) *Ambrst. Aug.* (ii. 698, iii. 2. 967, vi. 126, 221); *gr.* τι. **ualet** (ἰσχύει): *om.* P; est *Orig.* (*int.* ii. 328), *et* > est aliq. *Hieron.* (i. 745) *Aug.* (ii. 718). *om.* **neq. cir. al. ualet** *g cum gr.* Fᵍʳ (*spatio tamen relicto*) G. **praeputium** (prep. BMPSW): praeputiatio *Tert.* ('praeputiationem *negat* quidquam ualere *in christo*'). > neque praep. al. ualet *Aug.* (viii. 990), > neque praep. neque circ. al. ualet *Ambrst.* (*in Gal.* ii. 5). **sed** (set L): et *Aug.* (iii. 2. 893, v. 9, 763 *semel*, vi. 177). fidei Gᶜ. que FMPW. **caritatem** (char. *vg.*) *etiam Orig. Uictor. Ambrst. Ambr.* (*ep.* 78) *Hieron.* (vii. 482): dilectionem W *Tert. Aug.* (*semper*). hoperatur C. > oper. per dilect. *Aug.* (x. 831). *Pro* **quae per car. operatur** *habet* per uel ex caritatem operante uel operatur *g*, *et* per dilectionem operans *Ambrst.* (*in Gal.* ii. 5); *gr.* δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη.

7. **currebatis . . . inpediuit** *litt. magnis scr.* U. > tam bene curreb. *Tert.* (*praescr.* 27). **uos**: uobis F *Uictor.* (*in lemm.*). **inpediuit** (imp. MPRW *vg.*) = ἐνέκοψεν: fascinauit B (facin.) KV *Aug.* (ii. 782), *ex* iii. 1. **ueritati non oboedire** (hoboed. C, oboaed. L, obed. W *vg.*, oboedere S; obaudire *d e*) *sine addit. codd. plur.* 𝔋ℭ *c d e et gr. plur.*, *etiam Hieron.* (ii. 324, iii. 440, *cf.* vii. 487 *infra*), *item* > non acquiescere ueritati *Hieron.* (vi. 249), *cf. quae ex Hieron.* (vii. 487) *citauimus ad* iii. 1: *om. plane Aug.* (ii. 782); + nemini consenseritis DHS (s *sec. sup. lin.*) WZϛ𝔖 *Bentl. cor. uat.** *tepl. f g* (+ uel confissi eritis *g*ᶜ) *Lucif. Cal.* (*non conu. cum haer.* 14) *Uictor. Pel. cum graecis* FG μηδενὶ πείθεσθαι; *Hieron. ipse* (vii. 487) *citat in lemm.* nemini consenseritis, *deinde pergit 'sed quia nec in graecis libris nec in his qui in apostolum commentati sunt hoc scriptum inuenimus, praetereundum uidetur'*.

8. **persuasio** (-ssio DS, persua||sio O): suasio *d e Uictor. Lucif. Cal.* (*non conu. cum haer.* 14) *Ambrst. Hieron.* (vii. 385) *Aug.* (ii. 782, iii. 2. 967) *Pel.*; *gr.* ἡ πεισμονή; *deinde* + haec FΘ*W (hec) ϛ𝔖ℭ *cor. uat.** *c*, *et* > haec persuasio *g*; + illa *Aug.* (ii. 782); + nestra DS *Uictor. Lucif. Cal. Ambrst. Hieron.* (vii. 487) *Aug.* (iii. 2. 967) *Pel.*ᴬ *Sedul.*; + nostra *Pel.*ᴮ **non**: *om. d e Lucif. Cal. Uictor. Pel.* '*codd. latt.*' *ap. Hieron.* (vii. 487) *et Sedul.*, *cum gr.* D* 14. 32. 49. **pers. non est** *in ras. scr.* G; **sio non** *in ras. scr.* L. **est ex eo** *codd. paene omn. vg. c f* (*g uide infra*), *et* > ex eo est *d e Aug.* (iii. 2. 967) *Sedul.*: est ex deo *errore facili* T *Aug.* (ii. 781), *et* est adeo (= a deo) D *Ambrst.*, *item* > ex deo est *Lucif. Cal. Uictor. Pel.* '*codd. latt.*' *ap. Hieron. et Sedul.* uocauit S *Uictor. Hieron.* (vii. 385) *Aug. Pel.*ᴮ *Sedul.* *Pro* **est ex eo qui uocat** *habet* ex uocante *g*, *et gr.* ἐκ τοῦ καλοῦντος. **uos** *om.* S*. > nos uocat *d e*, > uos (nos *Uictor.*) uocauit *Uictor. Sedul.* *Ad hunc uersum notant Hieron.* (vii. 487) '*in latt. codd. ita scriptum reperi*: persuasio uestra ex deo est qui uocauit uos. *quod quidem puto* ex eo *fuisse et non intellectum paulatim ob similitudinem* ex deo *increbuisse pro eo quod est* ex eo . . . *melius igitur et uerius sic legitur* persuasio uestra non est ex eo qui uocauit uos', *et Sedul.* '*non ut male in latt. codd. legitur* persuasio uestra ex deo est'.

Digitized by Google

9 modicum fermentum
totam massam corrumpit.
10 Ego confido in uobis in domino
quod nihil aliud sapietis
qui autem conturbat uos
portabit iudicium quicumque est ille.
11 Ego autem fratres si circumcisionem
adhuc praedico
quid adhuc persecutionem
patior?
ergo euacuatum est scandalum crucis
12 utinam et abscidantur
qui uos conturbant
13 uos enim in libertatem
uocati estis fratres
tantum ne libertatem
in occasionem detis carnis

---

9. *Ad init.* + nescitis quia *Uictor. Lucif. Cal.* (*non conu. cum haer.* 14). **modicum**: + enim W *cum gr.* L. **fermentum** (firm. Z*): fermenti *Uictor.* (*comm.*) *Aug.* (ii. 782). **totam** (tota FP) **massam** *etiam Tert.* (*Marc.* i. 2) *Lucif.* = ὅλον τὸ φύραμα: uniuersam massam *Uictor.* *Pel.*^{B}; totam consparsionem S *Tert.* (*pudic.* 18) *Hieron.* (vii. 488); *uide ad Rom.* xi. 16. **corrumpit** (conr. M, cor. D) *etiam Uictor. Lucif. Pel. codd. latt. ap. Hieron. et Sedul.* = δολοῖ D*(E*), *cf.* decipit (desipit?) *Tert.* (*pudic.* 18), decepit (desipuit *Kroymann*) *Tert.* (*Marc.* i. 2): fermentat S *Hieron.* (vii. 488) *Sedul. cum gr. plur.* ζυμοῖ, fermentabitur *Aug.* (iii. 2. 968); corrumpit uel fermentat *g*; *notant Hieron.* '*male in nostris codd. habetur* modicum fermentum totam massam corrumpit, *et sensum potius interpres suum quam uerba apostoli transtulit*', *et Sedul.* 'fermentat: *non ut male in latinis codd.* corrumpit'; *uide ad* I *Cor.* v. 6.

10. **ego** (ergo BV): + autem L^{c} *f g cum gr.* C*FGP *al.* 4. conf^{i}do T, conffido G* (f *pr. eras.*). **in** (*om.* A*CT) **uobis**: de uobis DLN^{1}S *Uictor.* *Pel.*^{A} *Sedul.*; in uos U* (*Bentl.*) *et gr.* εἰς ὑμᾶς. do in uo *in ras. scr.* L. **domino**: christo D; christo domino S. **quod**: quia *Ambrst. Hieron.* (vii. 490 *lemm.*). nichil W. aliut GL*N. **sapietis** (-atis LU^{c}, -entis P) *codd. plur. vg. c f, et* sentietis *d e g** (+ uel sapietis g^{mg}) *Ambrst.*, *cum gr.* φρονήσετε: facietis HΘ^{mg} ('al. facietis') *Pel.*; *deinde add.* ÷ quam habet ueritas christi *f* g^{mg}, *et* + ην εχι η αληθια του χριστου FG^{mg}. turbat *Tert.* (*Marc.* v. 4). **uos**: *in ras. scr. c*; nos *d**. **portabit** (-uit AFG*H*Θ* LMNT *d*) = βαστάσει: feret *Tert.* (> iud. feret). **quicumque** (-nque ϛ𝕻) **est ille** *etiam Aug.* (ix. 627): > quic. ille est D, quic. ille fuerit *Aug.* (iii. 2. 968; *cf.* ii. 782); quicumque fuerit *Uictor.*, quisquis fuerit *g*; quicumque ille (*om.* **est**) *Priscill.* (*p.* 28 *ed. Schepss*).

11. **si**: *om.* T. circumciss. DSZ*, circuncis. ϛ𝕻, circumcisione B. **adhuc** *pr.* (athuc AV): *om.* BDL^{c} *d e g Uictor. Ambrst. Hieron.* (vii. 491) *Pel. Sedul. cum graecis* D*FG *al.* 7. predico BLMOW. quit L*. **adhuc** (*etiam* AV) *sec.*: huc U; *om.* ϛ. persaecut. S, persecuc. P, persequt. H, persequnt. Θ. **patior**: sustineo *Pel.*^{B} **ergo**: ego H.* **euacuatum est** (κατήργηται) *omnes*: *Hieron.* (vii. 491) *addit* '*siue ut in graeco melius habet*, cessauit'; *sed nusquam alias in N. T. quod scimus redditur* καταργεῖσθαι cessare. scandalam P.

12. **et**: ut N; *om.* DF^{c}R *Uictor. Sedul.* **abscidantur** (abscind. ACF*M *vg. Tisch.*): excidantur *Hieron.* (vii. 742); praecidantur *Tert.* (*anim.* 16; *cf. pudic.* 1); *gr.* ἀποκόψονται *plur.*, -ωνται DEFG *al. pauc.* **qui uos conturbant** (-bat O*): qui (hi qui *Ambrst.*) uos subuertunt *Tert.* (*anim.* 16) *Ambrst.*; > qui subuertunt uos *d e cum ord. gr.* οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς, qui subuertunt uel conturbantes uel qui conturbant uos *g*; *libere* q. uolunt uos circumcidi *Ambr.* (*de uiduis* 13).

13. **uos**: nos *Uigil.* (*trin.* xi). **enim** *etiam Ambr.* (*ep.* 37) *Aug.* (iii. 2. 968, x. 736) = γάρ *plur.*: autem DP *Pacian.* (*paraen.* 3) *Aug.* (iii. 2. 574), *cf. Hieron.* (iv. 656) *Uigil.* (*trin.* xi), *cum gr.* δε FG 80; *om. Aug.* (*saepius*). **in** (*om.* U*) **libertatem** = ἐπ' ἐλευθερίαν 46. 109: in libertate HΘMOR *g* *Pel.*^{B} *Uigil.* (*Uarim.* iii. 25) *et gr. plur.* ἐπ' ἐλευθερίᾳ. innocati L*. **uos . . . estis** *litt. unc. et rubr. scr.* B. **fratres**: *om.* D *Ambr.* (*ep.* 37). > fratres (+ ne P) in lib. uoc. estis P *Orig.* (*int.* i. 41) *Aug.* (iii. 2. 574), *cf. Uigil.* (*trin.* xi). tantum|| G. **ne** + in P. **libertatem** (liu. L^{c}) *sec.*: + hanc *Pel.*^{B}; libertate *Uictor.* (*uid. infra*). **uocati . . . ne libertatem** *om.* T*. occansionem P, occass. DHO*S, hoccass. C; uocationem Z*. **detis** (datis *c*) **carnis** *codd. plur. vg. c*, > carnis detis DFHΘL MOPS *f g Ambr.* (*ep.* 37) *Aug.* (*semper*) *Pel.*^{B}, > carnis abutamini *Uictor.*, *et* carnis *tantum d e*, = τησ σαρκοσ D* 17: detis carni *Orig.* (*int.* i. 41) *Sedul.* (*in comm.* 'detisque occas. carni'), *et* > carni detis *g Ambrst.* = τη σαρκι δωτε FG; carni *tantum uoluit Bentl. cum gr. plur.* τῇ σαρκί, *cf. Hieron.* (vii. 494 'carni: *subauditur* detis *quod quia in graeco non habetur, latinus posuit interpres*'). set L*. **per caritatem** (kcar. C, char. *vg.*) *codd. vg. uett. plur.* = διὰ τῆς ἀγάπης, *cf.* per dilectionem *Ambrst.*: in caritate *Aug.* (iv. 1271); per caritatem uel e *g*; *deinde* + spiritus DL^{c} *vg.*

sed per caritatem seruite
inuicem.
14 Omnis enim lex in uno sermone
impletur
diliges proximum tuum
sicut te ipsum
15 quod si inuicem mordetis
et comeditis
uidete ne ab inuicem
consumamini.
16 Dico autem spiritu ambulate
et desiderium carnis
non perficietis
17 caro enim concupiscit

*cor. uat.** *d e* (spiritu *d e*) *g Uictor. Ambrst. Ambr.* (*ep.* 37; *ep.* 77) *Aug.* (iv. 1075; *non autem* 1156, 1271) *Pel.*^{B} *Uigil.* (*Uarim.* iii. 25) *Sedul.*, *et* + τοῦ πνεύματος DEFG. **seruite** (seuite P): seruiatis *Sedul.*; + uobis *Ambrst. Sedul.* (> uob. seru.). in inuicem FGΘN*(in *sec. eras.*)Z^{c} *Pel.*^{B} *Uigil.* (*Uarim.* iii. 25); + uobis *Ambr.* (*parad.* 14, 72).

14. **omnis** (hom. C; *om.* nis Z*): uniuersa *Uictor. Ambrst.*; tota *Tert.* (*Marc.* v. 4). **enim**: *om.* P *t Aug.* (v. 1095, 1495). **in** (*om.* P *t*) **uno** (hoc *Aug.* v. 1095; isto uno *Ambr. ep.* 77) **sermone** = ἐν ἑνὶ λόγῳ: in uobis *Tert.*; in uobis uno sermone D *d e Uictor. Pel.*^{A}, in uobis in uno sermone *g*, in uobis in uno uerbo *Ambrst.* = ἐν ὑμῖν ἐν ἑνὶ λόγῳ DEFG; in uobis uno spiritu *Pel.*^{B} **impletur** (inpl. CDFS) *etiam Aug.* (iv. 173) = πληροῦται *gr. plur.*, *cf.* conpletur M, impleatur *Aug.* (v. 1495), recapitulatur *Aug.* (v. 1095; *cf. ad Rom.* xiii. 9): impleta est *Aug.* (iii. 2. 969, v. 1357), adimpleta est *Tert.*, = πεπλήρωται ℵABC *min.*; + in exodo R^{mg}; + in uobis L^{c} *Aug.* (v. 1495); *deinde* + in eo quod *Aug.* (iii. 2. 969, x. 736) = ἐν τῷ *gr. plur.* (*non autem* D*FG), *et* + in eo quod scriptum est *Aug.* (iv. 173, v. 1095, 1357, viii. 874). **diliges** (dileg. DO*S) = ἀγαπήσεις: diligis ACFGMNO^{c}TZ *t*. tuam H*. **sicut**: tamquam HΘ *g Tert. Cypr.* (*test.* i. 3; *ep.* 13) *Aug.* (*fere semper*). **te ipsum** (*uno ductu* Wϛ𝔓𝔖) *etiam Tert.* (*Marc.* i. 23): te *Tert.* (*Marc.* v. 4) *Cypr.*

15. **quod** (od *in ras. scr.* G) **si**; *om.* quod *Hieron.* (vii. 498, *non* 499) *Aug.* (iv. 1088, v. 45); si autem *Cypr.* (*test.* iii. 3; *ep.* 13) *Hil.* (*ps.* 52) *Hieron.* (v. 52) *Aug.* (iii. 2. 970, iv. 9, 776); quod si uel si autem *g*; *gr.* εἰ δέ. **inuicem** (in inu. F): *om. Sedul.* morditis CF*P. > mordetis inuicem *Ambrst. Hil.* (*ps.* 56) *Aug.* (iv. 9); *et pro* quod si inu. mordetis *habet* > mordentes inu. *Hieron.* (i. 508, 517, 928, ii. 488, iv. 54). *om.* mord. et *Uigil.* (*c. Eutych.* ii. 10). **et comeditis** (comm. P^{c}Z, commedites P*; comedetis NOS *t*) = καὶ κατεσθίετε, *cf.* et deuoratis *f g*: et incusatis D (incuss.) *Cypr. Pel.*^{B}, et inaccusatis *d e*, et accusatis *Uictor. Hieron.* (v. 52) *Uigil.* (*sed uide infra*), et criminatis *Ambrst.* (*ed. Uenet.*), et causamini *gesta ap. Zenoph.* (= *corp. scr. eccl. latt.* xxvi, *p.* 190) = καὶ κατηγορεῖτε? *quod apud graecos non inuenitur*; *om. Hil.* (*ps.* 56) *Hieron.* (i. 508, 517, 928, ii. 488, iv. 54) *Aug.* (iv. 9) *Pel.*^{A} *Sedul.* > inu. com. et mord. *c**, > mord. et com. inu. *Aug.* (iii. 2. 970, iv. 776, 1088, v. 45), > mord. et deuor. inu. *f g*, > mord. et incus. (inaccus. *d*; accus. *e Uictor.*) inu. *d e Cypr. Uictor.*, *cum gr.* D$^{*\,et\,c}$EFG. **ab** (*ex* au L) **inuicem** (*uno ductu* ϛ𝔓): mutuo *Hieron.* (i. 928). **consumamini** (consumm. DFG*LNOPRU*WZ *Corssen*, consummemini *t*, consumanimi C, consumini A*) = ἀναλωθῆτε: consumpti estis *Hieron.* (ii. 488, iv. 54). > cons. ab inuicem *d e g Cypr. Uictor. Hil.* (*ps.* 52; *ps.* 56) *Hieron.* (i. 508) *Aug.* (iv. 9), > consumpti estis ab inu. *Hieron.* (ii. 488, iv. 54) *cum gr.* D$^{*\,et\,c}$EFG. *Libere* ne mordentes inu. consumamur ab inu. *Hieron.* (i. 517); ne cum inu. accusatis ab inu. consumamini *Uigil.*; ne dum mord. et causamini inu. ab inu. cons. *gesta ap. Zenoph.*

16. **autem**: hoc *Sedul.*; + uobis *Uictor.*; + in christo *cor. uat.** ϛ𝔖 *edd. antt. plur.* (*non autem Iunta* 1534; *et improbat Erasm.*). spiritus *d.* hambulate C. **desiderium** (ἐπιθυμίαν) *cum* ACD(diss.)FGPT *Orig.* (*int.* i. 41) *Uictor. Hieron.* (ii. 299, vii. 499) *Pel.*^{B}, *cf.* concupiscentiam *d e Ambrst.*, concupiscentiam uel desiderium *g*: desideria BHΘKLMNORSUVWZ *vg. c f t Hieron.* (ii. 324, vi. 630) *Aug.* (vi. 302, x. 1176) *Pel.*^{A} *Sedul.*, *et* concupiscentias *Aug.* (*saepissime*). **non** (ne D) **perficietis** (-cetis D; + uel non finietis *g*) = οὐ μὴ τελέσητε (-ετε D^{c}E): non perficiatis *e t*, ne perficiatis *Aug.* (v. 787 *semel*) *Sedul.*; ne perfeceritis *Aug.* (*fere semper*).

17. *Ab uers.* 17 *usque* vi. 1 *perierunt Uictorini commentarii.* **caro enim** *codd. paene omn. vg. c f Hieron.* (*saepius*) *Aug.* (iii. 2. 970, v. 152, 338, 718, 785, 787, vi. 302, 307, 312, x. 576, 581), *et* > nam caro D *d e g Uictor. Ambrst.* = ἡ γὰρ σάρξ: caro autem *t*, caro quidem *Orig.* (*int.* iii. 618), caro quippe *Hieron.* (vii. 572), et caro *Aug.* (x. 406); caro *tantum* (*plerumque ad init. sententiae*) *Orig.* (*int.* i. 139, 146) *Cypr.* (*test.* iii. 64 *codd.* WLMB; *dom. orat.* 16; *app. p.* 183 = *sing. cler.* 9) *Hieron.* (i. 231) *Aug.* (*saepissime*) *App. Quaestt.* 52 *Priscill.* (*p.* 96 *ed. Schepss*) *Uigil.* (*c. Eutych.* iv. 3) *Sedul.* **concupiscit** (ἐπιθυμεῖ) *etiam Hieron.* (vii. 500): desiderat *Hieron.* (i. 1031, vii. 572), *cf. et Nouat.* (*trin.* 29): pugnat *Orig.* (*int.* i. 147, iv. 586) *Hieron.* (vi. 922), repugnat *Orig.* (*int.* i. 146)

Digitized by Google

aduersus spiritum
spiritus autem aduersus carnem
haec enim inuicem
aduersantur
ut non quaecumque uultis
illa faciatis
18 quod si spiritu ducimini
non estis sub lege
19 manifesta autem sunt
opera carnis quae sunt

Nouat. Ambr. (*de Abr.* ii. 6. 27). > concup. caro *Orig.* (*int.* iv. 570), > pugnat caro *Orig.* (*int.* iv. 586). **aduersus** (s *fin. sup. lin.* B[1], aduersum R) *pr.*: contra *Nouat. Hieron.* (i. 1031, vi. 922). **spiritum** *in ras. scr. c.* > adu. spir. concup. *Tert.* (*monog.* 1); > contra ipsum repugnat *Nouat.* **spiritus** (*in ras. scr. c*) **autem** *codd. paene omn. vg. uett. Orig.* (*int. saepius*) *Hieron.* (i. 231 *Uall.*, vii. 500, 502) *Aug.* (i. 14, 567, 631, iii. 2. 970, v. 152, 338, 718, vi. 302, 307, ix. 33, x. 1116, 1120, 1295, 1298) *Pel. Priscill.* = τὸ δὲ πνεῦμα, *cf.* spiritus uero *Ambrst. App. Quaestt.* 52: et spiritus R *Tert.* (*monog.* 1) *Orig.* (*int.* ii. 78, iv. 570 *semel*) *Cypr. Hieron.* (i. 231 *Hilb.*, 1031, ii. 299, 324, iv. 347, vi. 923, vii. 572) *Aug.* (*saepissime*) *Uigil. Cassiod.* (= *P. L.* lxx. 258); spiritus *tantum* H* *t Ambr.*; *deinde* + concupiscit *Aug.* (vii. 546). **aduersus** (-sum R) *sec.*: contra *Nouat. Hieron.* (i. 1031, vi. 923) *Aug.* (v. 748). **haec** (hec M) **enim** (*om.* U*) **inuicem aduersantur** *cum* ABGHΘKMRU*V *d e f g Aug.* (*saepissime*) *Pel.*[A] = ταῦτα γὰρ ἀλλήλοις ἀντίκειται ABCDEFG *al.* 10, *et* haec (hec W) enim (eciam *cor. uat.*) sibi inu. adu. U°WZ *vg. cor. uat. c t Ambrst. Hieron.* (iv. 347, vii. 500, 501) *Aug.* (i. 36, iii. 1. 12, iii. 2. 942, vi. 312, x. 1116) *Uigil.*, haec enim (*om. Hieron.*) inu. sibi (siui L*) adu. CFLNOPST *Hieron.* (i. 231, vi. 263) *Aug.* (vi. 307), haec inu. sibi altercantur *Priscill.*: haec enim (*om.* D) inu. aduers. sibi D *Cypr. Hieron.* (ii. 324) *Aug.* (x. 916) *Pel.*[B] = ταυτα γαρ αντικειται αλληλοισ ℵ*; et haec sibi inu. (> inu. sibi *Hieron.*) adu. *Orig.* (*int.* ii. 78, iv. 570) *Hieron.* (i. 1031) = ταῦτα δὲ ἀλλ. ἀντίκ. ACD° *al.*; haec sunt quae sibi inu. resistunt *Orig.* (*int.* i. 139); haec enim inu. sibi res. et adu. *Aug.* (vi. 60); *om. plane Aug.* (iii. 1. 302, iii. 2. 575, iv. 1601, v. 631, 632, 898, vi. 102, x. 119, 1303) *et Fortunatus ap. Aug.* (viii. 104) *App. Quaestt.* 52. **ut** (huti C) **non quaecumque** (quecum. MW, quaecun. ϛ𝔐) **uultis** (ultis P) **illa** (ista *d e*, haec *g*; *om. Ambrst.*) **faciatis** (> fac. illa D) *codd. vg. uett. plur. Cypr.* (*App.*) *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Hieron.* (vii. 500) *Fort. ap. Aug.* (viii. 104) = ἵνα μὴ ἃ (οσα 31) ἐὰν θέλητε ταῦτα ποιῆτε: ut non quae uul. illa (ipsa *Cypr. Aug.* x. 484; ea *Quaestt.*) fac. *t Orig.* (*int.* i. 139) *Cypr.* (*test.* iii. 64; *dom. orat.* 16) *Hieron.* (ii. 324) *Aug.* (v. 898, vi. 60, x. 151, 484, 530) *App. Quaestt.* 52; ut non ea quae u. fac. *Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Aug.* (*saepissime*), ut non ea qu. u. illa (ipsa x. 916) fac. *Aug.* (iii. 2. 575, x. 916), *et libere* ut ea qu. u. facere non possitis *Aug.* (v. 787 *semel*); ut non (+ ea *Aug.* vii. 687, x. 173) qu. uolumus (+ illa *Hieron.* i. 231, + ipsa 1031) faciamus *Hieron.* (i. 231, 1031) *Aug.* (vii. 687, x. 119, 173) *Priscill.*, ne qu. uolumus illa faciamus *Hieron.* (iv. 347, vi. 263).

18. *Om. uersum Cypr.* (*test.* iii. 64; *dom. orat.* 16). **quod si** (*uno uerbo* F; *om.* **si** N*): si autem *d e g Orig.* (*int.* i. 41), *et gr.* εἰ δέ; si *tantum Hieron.* (i. 742) *Aug.* (ii. 197) *Tycon.* (*reg.* 3). **spiritu**: + dei *Tycon. et codd. ap. Ambrst.* **ducimini** (u *expunct.* T; doc. C) = ἄγεσθε: ducemini ADMO*SUϛ; agimini *Tycon.* **non**: + adhuc *Aug.* (*saepius; non autem* vi. 302), *et* > iam non *Hieron.* (i. 742), *et* οὐκ ἔτι ℵ°C *al.* 10. hestis C. **lege**: + sed sub gratia L°.

19. **autem** (δέ): enim *Nemesianus* (*sentt. episc.* 5 *ap. Cypr.*) *Aug.* (iv. 1602, ix. 168); *om.* D *Tert.* (*pudic.* 17) *Aug.* (v. 1359, vi. 123, 179, ix. 136, 379). **autem sun** *in ras. scr.* U. > sunt autem ST *vg. Ambrst. Aug.* (vi. 302) *Pel.*[A], > sunt enim *Nemes. Aug.* (ix. 168). **opera** (hop. C): facta *Cypr.* (*test.* iii. 64; *dom. orat.* 16). **quae** (que LMOW) **sunt**: *om. t*; *item sine additamento cum codd. nostris omnibus et c t Tert.* (*diserte* '*in primis posuit* forn.') *Orig.* (*int.* i. 146, iv. 570, 694) *Nemes. Hieron.* (vii. 504, 505 *diserte* '*primum itaque carnis opus est* forn.'; *etiam* 646, 671, 736) *Aug.* (*fere semper*) *Pel.*[A] *Sedul.* (*diserte* '*superflue in latinis codd. legitur* adulterium') *et graec.* ℵ*ABCP 17. 47. 57: + adulteria *d e f g Iren.* (*Mass. p.* 305) *Cypr.* (*test.* iii. 64; *dom. orat.* 16) *Lucif. Cal.* (*de S. Athan.* ii. 6) *Hil.* (*ps.* 125) *Aug.* (vii. 350) *App. Quaestt.* 52, *et* + μοιχεῖαι FG; + adulterium *Ambrst. Pel.*[B] *codd. latt. ap. Hieron.* (vii. 509) *et Sedul.* (*u. supra*), *et* + μοιχεία ℵ°DEKLN *al. pler.*; *deinde* + et *App. Quaestt.* **fornicatio** (-cio P) *codd. plur. vg. c f t Tert. Orig.* (*int.*) *Hieron.* (vii. 504) *Pel. Sedul. et gr. plur.* πορνεία: fornicationes (-nis *d*) F°R *d e g Iren. Cypr. Nemes. Lucif. Aug.* (*semper*) *App. Quaestt.*, *et gr.* πορνεῖαι FG; *om. Hil.* **inmunditia** (-cia PZ; immunditia H *vg. Tisch.*, immundicia W) *codd. plur. vg. c d e f t Iren. Tert. Orig.* (*int.*) *Lucif. Hieron.* (vii. 504, 505) *Aug.* (vii. 645) *Pel. Sedul.*, *et* impuritas *Ambrst.* = ἀκαθαρσία *gr. plur.*: inmunditiae F°R *g Cypr. Nemes. Aug.* (*fere semper*) *et* ἀκαθαρσίαι FG; *om. Hil. App. Quaestt. cum gr. Orig.* (ii. 632); + passionem concupiscentiam malam *Orig.* (*int.* iv. 570) *citans libere.*

Digitized by Google

fornicatio inmunditia
luxuria 20 idolorum seruitus
ueneficia inimicitiae
contentiones aemulationes
irae rixae dissensiones
sectae 21 inuidiae homicidia
ebrietates comisationes
et his similia

---

luxuria (-oria BCHΘNO*SV) *codd. plur. cod. caraf. c f t Iren. Hieron.* (vii. 504, 506, 671, 736) *Aug.* (ii. 250, v. 1602, vii. 645) = ἀσέλγεια *gr. plur.*, *cf.* lasciuia *Tert.*, obscenitas *Ambrst.*, incestum *Nemes. cf. Aug.* (ix. 168), inpudicitia D *d e g Orig.* (*int.* iv. 570, 694) *Aug.* (vi. 68): luxuriae F^{c} *Aug.* (*saepius*) *App. Quaestt.* (et luxurias), spurcitiae *Cypr.*, impudicitiae *Orig.* (*int.* i. 146) = ἀσελγεῖαι FG; *duas lectiones coniungunt* inpudicitia (imp. *vg.*, inpudicicia P, impudicicia W) luxuria (-oria Z) KMPWZ *vg. Lucif. codd. latt. ap. Hieron.* (vii. 509) *Aug.* (vi. 123, 179) *Pel.*^{B}; *plane om. Hil. Aug.* (iii. 2. 971, v. 785, ix. 21); *deinde* + et *App. Quaestt.* > luxuria inmunditia U*.

20. **idolorum** (ydol. C, idul. SZ; lo *in ras. scr.* H) **seruitus** (-tutis G*) *codd. plur. vg. c f t Hieron.* (vii. 504) *Aug.* (*fere semper*) *Pel.*^{A}, idololatriae seruitus *Nemesianus* (*sentt. episc.* 5 *ap. Cypr.*), *item* idolatria D (idul.) *g*, idololatria *e Iren.* (*Mass. p.* 305) *Orig.* (*int.* i. 146, iv. 570, 694) *Cypr.* (*test.* iii. 64, *codd.* AL B) *Lucif. Cal.* (*de S. Athan.* ii. 6) *Hil.* (*ps.* 125) *Ambrst. Hieron.* (vii. 506, 671, 736) *App. Quaestt.* 52 *Pel.*^{B} = εἰδωλολατρεία *gr. plur.*: idololatriae *Cypr.* (*test.* iii. 64, *codd.* WM; *dom. orat.* 16) *Nemes. ap. Aug.* (ix. 168), idololatrocinia *d*, *et* εἰδωλολατρεῖαι FG; *om. plane Aug.* (v. 782, ix. 21); + et *App. Quaestt.* > idol. seru. luxuria *Aug.* (iv. 1602). **ueneficia** (uenif. GO*SZ*, uae neficia N; beneficia FL^{c}M d^{*} *e t*) = φαρμακεῖαι FG 116. *al.* (*gr. plur.* φαρμακεία): maleficia d^{2} *Orig.* (*int.* iv. 570) *App. Quaestt.* (+ et); *om. plane Hieron.* (vii. 671) *Aug.* (ix. 21); *deinde* + homicidia *Cypr.* (*test.* iii. 64; *dom. orat.* 16). **inimicitiae** (-cie W) = ἔχθραι: inimicitia *t Hieron.* (vii. 506 *comm.*); *libere* blasphemias *App. Quaestt.*; *om. Aug.* (ix. 21). **contentiones** (contemt. *t*, contempt. L*, contenc. P, contens. D) = ἔρεις CD$^{b\ et\ c}$EFGKLNP *al. plu.*, *cf.* certamina *Nemes. Orig.* (*int.* iv. 570): contentio *Hieron.* (vii. 506 *comm.*) *et* ἔρις ℵABD* *al.* 20. > contentiones inimicitiae *Aug.* (iv. 1602, v. 785). **aemulationes** (em. DLMOSW, -is *d*, aemulac. P) = ζῆλοι ℵCD$^{b\ et\ c}$KLN *al. pler.*: aemulatio *Hieron.* (vii. 507 *comm.*) *et* ζῆλος BD*EP 17, ζηλουσ FG. **irae** (-re LMPW) = θυμοί *gr. omn.*: ira *Hieron.* (vii. 507 *comm.*), *cf. Iren. Cypr. etc. infra*; *om. Aug.* (v. 785). **rixae** (-xe LMPWZ) = ἐριθεῖαι: *uett. et patres uide infra*; *om. Aug.* (v. 785). **dissensiones** (dissent. T, desens. DS, disses. L*; dissensones M*) = διχοστασίαι: *om. Aug.* (v. 785). *Seriem quattuor uitiorum edidimus hoc ordine* **aemulationes irae rixae dissensiones** *cum codd. plur. vg. c f t et graeco* ζῆλοι (-ος) θυμοί ἐριθεῖαι διχοστασίαι, *et Orig.* (*int.* i. 146) *Lucif. Hieron.* (vii. 504, 671, 736; *cf.* 507 *in comm.* '*post* contentionem *octaua succedit* aemulatio *quae graeco sermone* ζῆλος *significantius et notius appellatur* . . . ira *deinde succedit* . . . rixae *quoque quas aliud graeci significantes* ἐριθείας *uocant, siquidem* rixa μάχη *dicitur* . . . *necnon et* dissensiones *opera carnis sunt*') *Pel.*^{A}, *cf.* aemul. irae inritationes dissens. *d e g*, aemul. irae rixae discordiae *Orig.* (*int.* iv. 694), aemul. irae simultates dissens. *Ambrst.* (*ed. Uenet.*), zelum furorem contentiones dissens. *Orig.* (*int.* iv. 570): *duo tantum uitia* (*sc.* aemul. animos.) *numerat Aug.* (vii. 352); *tria numerant Nemes.* (*sc.* zelus ira diuisiones), *Aug.* (aemul. animos. dissens. ii. 50, 250 *et saepius*, > animos. aemul. dissens. iii. 2. 971), *Pel.*^{B} (aemul. et rixae dissens.); *quinque sc.* emul. animos. irae rixae desens. S, aemul. animos. prouocationes simultates dissens. *Cypr.*; *sex sc.* emul. irae rixae animos. prouoc. desens. D, zeli ira (irae *Stieren*) aemul. animos. inritationes dissens. *Iren.*; *om. plane Aug. semel* (iv. 1602). **sectae** (-te MW) *codd. plur.* (*et* Z^{c}) *vg. c* f^{c} *Pel.*^{A} *correctio ut uidetur Hieronymiana*: hereses D(-resses)FLS* (*ex* -reres) *d* (-resis; *et* αιρεσισ ℵ) *e g* (CT f^{*} *uide infra*) *patres latt. fere semper*; hereses sectae S^{c} *Orig.* (*int.* i. 146) *Aug.* (iii. 2. 233) *et* > sectae hereses Z*; *om.* P^{c} *t Aug.* (iv. 1602, vii. 352, *cf.* ix. 296); *gr.* αἱρέσεις.

21. **inuidiae** (-die MW, -de L*; insidias *lapsu Hieron.* vii. 671) = φθόνοι: inuidia *Orig.* (*int.* iv. 570) *Hieron.* (vii. 508 *comm.*); *om. Orig.* (*int.* iv. 694) *Nemesianus* (*sentt. episc.* 5 *ap. Cypr.*, *et Aug.* ix. 168) *Aug.* (iv. 1602); + haereses C (her.) T f^{*}. **homicidia** (-da GT, -diae PU* *d*, omicidiae L^{c}) *codd. paene omn. vg. c d e* f^{*} *g Lucif. Cal.* (*de S. Athan.* ii. 6) *Ambrst. Pel. codd. latt. ap. Hieron.* (vii. 509), *cf. supra Cypr.* (*post* ueneficia; *test.* iii. 64; *dom. orat.* 16), *cum gr.* φόνοι ACD *etc.*: *om.* L* f^{c} (?) *t Iren.* (*Mass. p.* 305) *Orig.* (*int.* i. 146, iv. 570, 694) *Nemes. Hieron.* (vii. 504, 671, 736) *Aug.* (*semper*) *cum gr.* ℵB. **ebrietates** (ebreiet. D, hebriet. ST, aebriet. CΘL; ebrietatis *d*) = μέθαι: ebrietas R *t* (*Hieron.* vii. 508); *om.* f^{c} (*ut udtur*) *Nemes.* **comisationes** (*uide ad Rom.* xiii. 13) *legimus cum* G*O* *d*, *et* conmis. H*, comiss. L, commiss. F, commissaciones P: comesationes A(-nis)CD G^{1}ΘNO^{c}R *Tisch. e*, commes. H^{1}, comess. BKVZ *vg. c g t*, commess. MSUW *f*; comessatio *Hieron.* (vii. 509 *comm.*) *sed gr. paene omn.* κῶμοι; *om.*

Digitized by Google

quae praedico uobis sicut praedixi
quoniam qui talia agunt
regnum dei non consequentur
22 fructus autem spiritus est
caritas gaudium pax
longanimitas bonitas
benignitas 23 fides
modestia continentia
aduersus huiusmodi
non est lex
24 qui autem sunt christi
carnem crucifixerunt

Nemes. Aug. (v. 782, 785) *cum graeco* K. **et**: + quae sunt *Ambrst.*; + caetera *Hieron.* (vii. 736), + reliqua *Hieron.* (vii. 671). **his** (hiis SW) **similia**: hiisimilia Z; > sim. his *d e g* (= *τὰ ὅμοια τούτοις gr.*). **quae** (que MW) = ἃ: de quibus *Nemes.* **praedico** (pred. MPW) = *προλέγω, cf.* dico Z: praedixi O* (pred.) *Nemes.* **sicut** *sine addit. etiam Hieron.* (vii. 509 *comm.*) *et gr.* ℵ*BFG: quemadmodum *Iren.*; *deinde* + et CT *Bentl.* d e g t Iren. Ambrst. Hieron.* (vii. 504 *lemm.*) *Aug.* (vi. 123, 179, vii. 350) *cum gr. plur.* **praedixi** (pred. MOPUW) = *προεῖπον*: praedico *Nemes.* *om.* **sicut praedixi** *Orig.* (*int.* iv. 694). **quoniam**: quia *d e Lucif. Aug.* (v. 782); quod *Tert.* (*pudic.* 17; *res.* 49) *Ambrst.* *om.* **quae pr. uo. sic. pr. quoniam** *Cypr.* **qui** (hi qui *Ambrst.*) **talia agunt** (*οἱ τοιαῦτα πράσσοντες*) *etiam Iren.* (*Mass. p.* 305): talia agentes *g*; qui haec agunt *Hieron.* (vii. 504 *lemm.*, 737), quicumque haec faciunt *Nemes.*, qui faciunt ea *Iren.* (*Mass. p.* 30); qui agunt D. **regnum dei**: regni dei hereditatem *Ambrst.* **consequentur** (consaeq. S; consecuntur *Pel.*^{A}): possidebunt D *d e t Iren.* (*p.* 305) *Orig.* (*int.* iv. 694) *Cypr. Hieron.* (vii. 504 *lemm.*, 737; *non* 509 *comm.*) *Aug.* (*semper*); hereditabunt *Iren.* (*p.* 30) *Nemes.*, sunt consecuturi hereditati *Tert.* (*pudic.* 17; > sunt hered. cons. *res.* 49); haereditabunt uel possidebunt nisi peniteant *g*; gr. *κληρονομήσουσιν*.

22. **autem**: uero *Ambrst. Hieron.* (vii. 646); enim *Orig.* (*int.* ii. 92, 189); *om. Ambr.* (*spir.* i. 12) *Aug.* (iii. 2. 714). **est**: *om. Ambr.* (*spir.* i. 5) *Hieron.* (ii. 125, vi. 461) *Aug.* (v. 483, 1469) *Pel.*^{A} *Sedul.*, *nec gr. exprim.* > fr. est spir. *Ambr.* (*spir.* i. 12). **caritas** (kcar. C, char. *vg.*; *in ras. scr. c*): agape *Cypr.* (*test.* iii. 64 *codd.* LB *et* agapes V; *dom. orat.* 16 *cod.* V agapes); > car. est *Aug.* (iii. 2. 714). > gaud. car. pax *Orig.* (*int.* ii. 79, 668, 751). > pax car. gaud. *Ambr.* (*spir.* i. 5). > gaud. pax car. *Hieron.* (ii. 125). **longanimitas bonitas benignitas** (*μακροθυμία χρηστότης ἀγαθωσύνη omn.*) *hoc ordine codd. plur. f Pel.*^{A}, *et* patientia bon. benign. *Iren.* (*Mass. p.* 305): magnanimitas suauitas benign. *Cypr.* (*dom. orat.* 16, *cod.* V), > longan. (+ '*siue* patientia' *Hieron.* vii. 511 *comm.*) benign. (+ '*siue* suauitas' *Hieron.* vii. 511 *comm.*) bon. *Hieron.* (ii. 299, vii. 510) *Aug.* (i. 681, ii. 50, iii. 2. 234, 714, 972, v. 1469, vi. 302, ix. 94, x. 399) *cf. Ambrst. infra*, patientia benign. bon. *Ambr.* (*ps.* 36) *Hieron.* (vii. 317) *Sedul.*, pat. bon. mansuetudo *d e Orig.* (*int.* iv. 592), pat. humilitas mans. *Orig.* (*int.* ii. 92), pat. mans. bon. uel benign. *g* (mansuetudo = *αγαθωσυνη apud d*, = *χρηστοτησ apud g*); longan. benign. *t*, pat. longan. *Orig.* (*int.* ii. 668), magnan. bon. *Cypr.* (*test.* iii. 64; *dom. orat.* 16, *codd. plur.*), pat. bon. *Ambr.* (*spir.* i. 5, *cf.* 12), *χρηστότης uel ἀγαθωσύνη omittentes*; pat. bon. longan. D, pat. longan. bon. *Pel.*^{B}, *χρηστ. uel ἀγαθωσ. omittentes et μακροθυμία bis reddentes*, *cf.* pat. bon. et iustitia *Orig.* (*int.* ii. 657); pat. longan. bon. benign. F^{c}G^{2}L^{1}ORSZ *c*, *μακροθυμία bis reddentes*; > paciencia bon. longan. benignitas (*ex* -ges) P, longan. pat. bon. benign. N*; longan. pat. (pac. K) bon. benign. mansuet. BKV, pat. benign. bon. longan. [23] mansuet. *vg.*, pac. longan. benitas benign. mansuet. W.

23. *Uersus numerum ante* **fides** *posuimus cum Stephano* 1555 *et* 𝔎𝔈 (*sed habent* longan. [23] mansuet. fides modestia): *contra* fides [23] modestia *Tisch.*; *similiter πίστις* [23] *πραΰτης Lachm. Tisch. T. G.* 8 *von Soden.* **fides modestia continentia** (*πίστις πραΰτης ἐγκράτεια plur.*) *codd. plur. t Ambr.* (*ps.* 36), *et* fides mansuetudo cont. *Hieron.* (ii. 299, vii. 317, 510, 512) *Aug.* (i. 681, ii. 50, iii. 2. 234, 714, 972, vi. 302, ix. 94, x. 399): fides mod. cont. castitas (caritas O) BKOVW *vg.*, fi. lenitas cont. cast. *d e g Iren.* (*Mass. p.* 305) *cf. Ambrst. infra*, fi. mansuet. cont. cast. *Cypr.* (*test.* iii. 64; *dom. orat.* 16) = *πίστις πραΰτης ἐγκράτεια ἁγνεία* D*EFG, *et* > mans. fi. cont. cast. *Aug.* (v. 1469); modestia lenitas cont. cast. *Sedul.*; fi. pat. (pac. U*) mans. mod. cont. CU*; fi. mans. mod. cont. cast. *c*, fi. cast. mod. mans. contenencia P; fi. pat. (pac. U^{c}) mans. mod. cont. cast. (> cast. cont. *f*^{c}) TU^{c} *f*; mans. fi. mod. cont. cast. *Pel.*^{A} (+ dilectio *Pel.*^{B}); fi. mansuit. lenitas cont. mod. dilectio cast. D; > spes (*pro* fides) lenitas continentiae castitas bonitas *Ambrst.*; continentia (-tiae ii. 92) cast. *tantum Orig.* (*int.* ii. 92, iv. 592). **huiusmodi** (*duobus uerbis* A; huius mundi L*): haec *Iren.*; + uirtutes *Sedul.*

24. **qui autem** (enim *Cypr.*) **sunt christi** *codd. plur. vg. c f Orig.* (*int.* ii. 448) *Cypr.* (*test.* iii. 64; *hab. uirg.* 8) *Ambrst.* (*hic et ad Rom.* xvi. 23) *Hieron.* (ii. 299, vii. 513) *Pel. Sedul.*, *et* > qui au. chr. sunt (+ id est participium *g*, *super εντεσ*; *uide infra*) DFLNS *g t*, qui enim chr.

cum uitiis et concupiscentiis.
25 Si uiuimus spiritu
spiritu et ambulemus
26 non efficiamur inanis
gloriae cupidi
inuicem prouocantes
inuicem inuidentes.
VI. 1 Fratres etsi praeoccupatus
fuerit homo in aliquo
delicto
uos qui spiritales estis huiusmodi
instruite

---

sunt *Cypr.* (*test.* iii. 64 *cod.* A), qui autem christi *d e*, = *οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ* (+ *ιυτεσ* FG) DEFGKL *al. pler.*: qui enim iesu christi sunt *Aug.* (v. 1442), qui en. chr. ies. sunt *Aug.* (iii. 2. 908), qui au. sunt iesu chr. *Aug.* (iv. 1345), qui au. ies. chr. sunt *Aug.* (*saepius*), qui sunt in iesu christo *Aug.* (iii. 2. 974), et *οἱ δὲ τοῦ Χρ. Ἰησ.* ℵABCN^cP *min.*; christi *tantum Ambr.* (*fid.* ii. 7) *cum* carnem *coniungens, ut sit sensus* christi carnem crucifixerunt; *cf. Hieron.* (vii. 513) '*Origenes hunc locum superioribus nectens ita legit*: aduersus huiusmodi non est lex qui christi carnem crucif. cum uitiis et concupiscentiis: *ut non sicut in latino sonat eos qui christi sunt carnem suam dicat crucifixisse cum uit. et conc. sed christi carnem ab his cum uit. et conc. crucifixam. Et quaerit quomodo in his qui fructus spiritus habeant et aduersum quos lex esse cessauit crucifixio carnis dominicae ponatur in laude quum ad hebraeos in uituperatione sit positum* rursum crucifigentes in semetipsis filium dei et ostentui habentes .... *Et hoc ita admonitum sit si uulgatam editionem sequimur legentes*: qui autem sunt christi carnem crucifix. cum uit. et conc.: *ut non carnem christi sed suam eos crucifixisse dicamus*'; *Origenis comment. in Galatas perierunt; sed cf. Clem. Alex. Fragm.* (*Potter* 1015, *et Stählin* iii. *p.* 197). **carnem** *sine addit. cum* A*G *d e Cypr.* (*test.* iii. 64 *codd.* LB; *hab. uirg.* 6) *Hieron.* (vii. 513, *uide supra*) *Aug.* (iv. 1345) *et gr. plur.*: + suam A^cBCDFHΘKLMNOPRSTUVWZ *vg. Corssen c f t Orig.* (*int.* ii. 448) *Cypr.* (*test.* iii. 64 *codd. plur.*) *Ambrst. Hieron.* (ii. 299) *Aug.* (*saepius*) *Pel. Priscill.* (*can.* xxxiiii, *uid. supra p.* 24) *Sedul. cum gr.* FG *αὐτῶν*; + suam uel eorum *g.* cruci fixerunt P. **uitiis** (uic. P) *etiam Aug.* (iii. 2. 908): passionibus *d e Aug.* (*saepius*) *Pel.*^B = *παθήμασιν, et* uitiis id est passionibus *g, cf. Hieron.* (vii. 514) '*ubi latinus interpres* uitia *posuit in graeco παθήματα id est* passiones *leguntur*'; perturbationibus *Aug.* (i. 657). **et** *om.* G*. **concupiscentiis** (-ssentiis L*, -scenciis P, -scentitiis M) = *ἐπιθυμίαις*: desideriis D (diss.) *Aug.* (ii. 871) *Pel.*^B; concupiscentiis uel desideriis *g.* > crucifix. autem carn. suam cum pass. et concup. qui sunt in chr. iesu *Aug.* (iii. 2. 974).

25. *Inc. cap.* VI 𝔖 *edd. antt. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Pagan.* 1497, *Sacon* 1515. **si** ... non (*u.* 26) *litt. capp. scr.* U. **si**: + autem *Sedul.*, *et* + *δέ* 37. siui uimus *ita diuisum* P* (*deinde superscr.* ui *cor.*). **uiuimus** (+ *ras.* 3 *litt.* L) **spiritu** (*etiam Ambrst. Hieron.* ii. 300, *Pel.*^B, *Uigil. trin.* xii) = *ζῶμεν πνεύματι gr. plur.*: > spiritu uiuimus BKRV 𝔖𝔈 *c d e g Hieron.* (vi. 461, vii. 515) *Aug.* (iii. 2. 974) *Pel.*^A *Sedul.*, *et πνευ. ζω.* DEF^grG. **et** *om.* D *d e g cum gr.* FG. **ambulemus** (hambul. C, ambol. P) = *στοιχῶμεν*: sectemur *Aug.*

26. *Inc. cap.* VI non efficiamur W. **efficiamur** (-emur Z) = *γινώμεθα*, *cf.* simus *Ambrst.*: efficiamini B. **inanis** (-es R) **gloriae** (-rie PW) **cupidi** = *κενόδοξοι*: *om.* **cupidi** *g*; inani gloria cupidi S; inanem gloriam sectantes *Ambrst.* **inuicem prouocantes** (prob. L; pro uocatntes *g**) = *ἀλλήλους προκαλούμενοι*: > prouocantes alios in iram *Sedul.* **inuidentes** (inrid. D) = *φθονοῦντες*: prouidentes *t.* > inuic. inuid. et inuic. prouoc. *Aug.* (iii. 2. 974).

VI. 1. **fratres et** *in ras. scr.* L. **etsi** (*duobus uerbis* DFW *vg.*) *etiam Orig.* (*int.* iv. 679) *Pacian.* (*ep.* 3) *Hil.* (*ps.* 140) *Aug.* (iii. 2. 974, vi. 460, 464) *Sedul.* = *ἐὰν καί*, *cf.* etiam si *Hieron.* (v. 944): si P *Orig.* (*int.* iii. 897) *Pacian.* (*ep.* 1) *Hieron.* (v. 160) *Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 665) *Aug.* (*saepius*) *Pel. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 277, 1001). **praeoccupatus** (pre. BMOSW, praeh. C; praeocupatus P) **fuerit** = *προλημφθῇ*: occupatus fu. *Sedul.*; praeuentus fu. *m Pacian.* (*ep.* 1) *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Hil. Hieron.* (v. 160) *Ruffin.* **homo** (*ἄνθρωπος*): quis *Orig.* (*int.* iv. 679), *et* > si quis praeoc. fu. *Pacian.* (*ep.* 1) *Aug.* vii. 358), > si quis frater praeuentus fu. *Ruffin.*, *cf. τις ἐξ ὑμῶν* (*pro ἄνθρωπος*) P 76. **in** *pr.*: ab *Ambrst.* alico Z. **delicto** (*παραπτώματι*): peccato *Hieron.* (v. 160, 944). *om.* **in al. del.** L* (+ L^1). **uos** (ii *Uictor.*) **qui** (*om. c*) **spiritales** (-tuales W *vg.*, -talis Z*, -tale F*) **estis** (sunt *Uictor.*; > estis spir. *Hil.*) = *ὑμεῖς οἱ πνευματικοί*: uos ut spiritales *Hieron.* (v. 944); *deinde* + *ras. c.* 8 *litt.* Θ. **huiusmodi instruite** (strui *in ras. scr.* L) *codd. plur. vg. c f Aug.* (v. 479) *contra ord. graec.*: > instr. huiusm. (*καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον*) ADHNZ *Tisch. d e g m Orig.* (*int.* iv. 679) *Pacian.* (*ep.* 3) *Ambrst. Hieron.* (vii. 518) *Ruffin. Aug.* (*saepius*) *Pel. Cassiod.*; instr. eiusm. (+ hominem *Uictor.*) *Pacian.* (*ep.* 1) *Uictor.*; instr. eum *t*, *et* huiusmodi · instruite eum O; perficite huiusm. *Hieron.* (v. 160; *cf.* vii. 518 *comm.*), confirmate huiusm. *Orig.* (*int.* iii. 897), sustinete istiusm. *Hieron.* (v. 944), consummate

Digitized by Google

in spiritu lenitatis
considerans te ipsum
ne et tu temteris
2 alter alterius onera portate
et sic adimplebitis legem christi

3 nam si quis existimat se aliquid
esse cum sit nihil
ipse se seducit
4 opus autem suum probet
unusquisque et sic in semet

eum *Hil.* **lenitatis** (laen. LV) *codd. plur. vg. c f t Hil. Hieron.* (vii. 518, 519) *Aug.* (iii. 1. 212, 283, iii. 2. 937, iv. 482, v. 737, vi. 460) *Cassiod.* (1001): mansuetudinis (mansui. D) DFΘ*NOS *d e g m Orig.* (*int.* iii. 897, iv. 679) *Pacian. Ambrst. Hieron.* (v. 160, 944, vii. 518) *Ruffin. Aug.* (iii. 2. 974, iv. 305, v. 479, vi. 464, vii. 358, 383, ix. 59) *Pel.*^{B} *Cassiod.* (277), *cf. Sedul.* (*comm.*); modestiae *Uictor.* (*ad u.* 6); len. et mansue. *Aug.* (ii. 28) *cf. Hieron.* (vii. 518); *gr.* πραΰτητος. **considerans** (consyd. ϛ) *codd. vg. uett. et* considerantes *Orig.* (*int.* iii. 897) *Pacian.* (*ep.* 3) *Priscill.* (*can.* xlvii, *cf. supra p.* 26) *sed gr. omn.* σκοπῶν: intendens *Aug.* (*semper*); cauens *Pacian.* (*ep.* 1); in contemplatione habentes *Cypr.* (*test.* iii. 9, *codd.* WLMB; *ep.* 55); *deinde* + unusquisque *d e g Cypr.*, *et* + εκαστοσ FG. **te ipsum** (*uno uerbo* WϛⱣS) = σεαυτόν, *cf.* temet ipsum *Ambrst.* (*hic, non autem ad Rom.* xii. 16), te *t Hieron.* (vii. 519): seipsum *d e*, te uel se ipsum *g*; uosmet ipsos *Pacian.* (*ep.* 3), se ipsos *Priscill.*; *om. Orig.* (*int.* iii. 879) *Cypr. Pacian.* (*ep.* 1). **ne** + forte *Hieron.* (v. 160). **et**: *om. Orig.* (*int.* iii. 897) *Pacian.* (*ep.* 3) *non autem Hieron.* (v. 944). **tu** = σύ: ipse *d e g et* αὐτὸς D*EFG; uos *Orig.* (*int.* iii. 897) *Cypr.*; ipsi *Priscill.*; *om. Pacian.* (*ep.* 3). **temteris** (*ita* HR; tempt. *codd. plur. Tisch. Corss.*, tent. *vg.*) = πειρασθῇς, *et* temptemini *Orig.* (*int.* iii. 897) *Pacian.* (*ep.* 3) *Cypr.*: temptetur *d e g*, *et* πειρασθη FG; temptentur *Priscill.* **eris a** *in ras. scr.* L.

2. *Ad init.* + et *Pel.*^{B}. **alter alterius onera** (hon. COSZ) *codd. paene omn. vg. uett. plur. Ambrst.* (*ad Rom.* xii. 16) *Hieron.* (vii. 520; *cf.* 24) *Aug.* (ii. 811, iii. 2. 976, v. 479, ix. 59 *semel*) = ἀλλήλων τὰ βάρη, *cf.* alterutrum uel inuicem on. *g*, alterutrum on. *Cypr.* (*test.* iii. 9 *codd.* WMB; *ep.* 55): alterutr. on. uestra *Hieron.* (vii. 607); inuicem on. uestra *Tert.* (*Marc.* v. 4 *semel*) *Orig.* (*int.* iv. 671) *Pacian.* (*ep.* 3) *Ambrst.* (*hic*) *Hieron.* (i. 25, iv. 823, v. 472) *Aug.* (*saepius*) *Pel.*^{B} *Oros.* (*apol.* 33) *Sedul. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 941); > on. (hon. D) ues. inu. D *Tert.* (*Marc.* v. 4 *semel*). **portate** (βαστάζετε) *codd. vg. uett. plur.*, *cf.* portantes *t Hieron.* (v. 472): sustinete *Tert.* (*Marc.* v. 4 *semel*) *Cypr. Ambrst.* (*ad Rom.* xii. 16), *et* > on. ues. sustinete inu. *Cypr. App.* (*p.* 184 = *sing. cler.* 10). **et**: quoniam *Aug.* (ii. 811); *om. t.* **sic**: ita *Uictor.* **adimplebitis** (adinpl. MS, adimpleu. L, adinpleu. C, adimplebetis G) = ἀναπληρώσετε BFG 33. 35, *cf.* implebitis D (inpl.) *d e m Cypr.* (*test.* iii. 9, *cod.* A; *app. p.* 184) *Uictor. Ambrst. Aug.* (iv. 1456, 1457, 1489; *cf.* v. 791) *Oros.*: adimplebimus *Aug.* (ii. 811); adimpleamus *Aug.* (v. 1311), *cf.* ἀναπληρώσατε *gr. plur.*

3. **nam** (+ *ras.* 2 *litt.* G) **si quis** (*uno ductu* ϛ; si aliquis *Uictor.*) **existimat se** (> se exist. O) *codd. vg. c f Uictor. Hieron.* (vii. 522 *lemm.*), *cf.* si enim putat (+ se *d e*) quis *d e g* (*gr. enim* εἰ γὰρ δοκεῖ εἶναί τις), si en. quis (aliquis *Aug.*) uidetur sibi (*om. Aug.*) *Ambrst.* (*hic*) *Aug.* (iii. 2. 976; *cf.* ix. 67, x. 95), si qui putat se *Cypr. App.* (*p.* 174 = *sing. cler.* 3): nam qui se exist. *Pel.*^{B}; qui enim putat se *Aug.* (ii. 811, iii. 2. 63, iv. 315, 1212, v. 376, ix. 301), qui autem pu. se *Aug.* (ii. 453, viii. 356), qui au. se ipsum putat *Aug.* (v. 818); qui se putat *Ambrst.* (*in* I *Tim.* iii. 6) *Aug.* (iii. 2. 753, *cf.* ix. 331), qui putat se *Aug.* (vii. 460, *cf.* v. 1297). **aliquid esse** *codd. plur. vg. c f Cypr. App. Aug.* (iii. 2. 371, 753, v. 376, 1297, vii. 460, ix. 67, x. 95): > esse aliquid DS *Bentl. d e g Uictor. Ambrst. Hieron.* (*u. infra*) *Aug.* (ii. 453, 811, iii. 2. 63, 976, iv. 315, 1212, v. 818, viii. 356, ix. 301) *Pel.*^{B} *cum gr.* εἶναί τι. **cum** (quum Θ) **sit** (si H*) **nihil** ABGHΘKPRT^{c}VZ *Hieron.* (vii. 522 *in comm.*) *Aug.* (ii. 811): > cum nihil (nichil W) sit (-it *in ras. scr.* L) CDFLMOSTUW *vg. Tisch. uett. Cypr. App. Uictor. Ambrst. Hieron.* (vii. 522 *in lemm.*) *Aug.* (*fere semper*) *Pel. Sedul. cum gr.* μηδὲν ὤν; *om.* N; *cf.* '*dupliciter autem legi potest atque distingui*: *uel* si quis existimat esse se aliquid cum sit nihil . . . *aut ita* si quis existimat se esse aliquid *ut postea inferamus* cum sit nihil se ipse seducit' *Hieron.* (vii. 522). **ipse se** (*om.* LN*P*T*) **seducit** *codd. plur. vg. uett. plur.*, *et* se ipse sed. *Hieron.* (vii. 522 *in comm.*) *Pel.*^{B}: se (semet *Aug.* iv. 315) ipsum seducit D *g Ambrst. Hieron.* (vii. 522 *in lemm.*) *Aug.* (*saepius*) *et gr.* ἑαυτὸν φρεναπατᾷ; se ipsum inplanat *Cypr. App.*, *cf. Ecclus.* xv. 12, xxxiv. 11 *et Corn. a Lapide ad locc.*, *et F. von Blacha* '*der ps. Cypr. Traktat de sing. cleric.*' (*Vratislauiae* 1913; *p.* 10).

4. **opus** (hop. C) **autem** (*om. Aug.* ix. 301) **suum** (*bis scr. g**) **probet unusquisque** (hun. C; *om.* S) = τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος (*om.* B): > prob. unusq. op. suum (*sine* autem) *Orig.* (*int.* ii. 328); probet autem se homo *Aug.* (iv. 1570, vi. 31), *forsan ex* I *Cor.* xi. 28. **sic** *contra graecum codd. paene omn. vg. c f Hieron.* (vii. 522) *Pel.*: tunc D *d e g Orig. Uictor. Ambrst. Aug.* (*semper*) = *gr.* τότε. **in semet ipso** (semetipso W *vg.*; semed ipso C) *codd. plur. vg. uett. plur. et* in se ipso *Aug.*

Digitized by Google

ipso tantum gloriam habebit
et non in altero
5 unusquisque enim onus suum
portabit.
6 Communicet autem is qui
cathecizatur uerbum ei
qui se cathecizat in omnibus bonis.

7 Nolite errare
deus non inridetur
8 quae enim seminauerit homo
haec et metet
quoniam qui seminat in carne sua
de carne et metet corruptionem
qui autem seminat in spiritu

(ii. 453, iii. 2. 976, ix. 301): in semet ipsum LN* *Bentl.*, cum gr.* εἰς ἑαυτόν; in se *d e*. **tantum** (-am DZ) *codd. vg. uett. plur., et* solum *d e*, = μόνον: *om. Aug.* (ii. 695, iii. 2. 63, 864, iv. 1570, 1657, v. 319, vi. 31, 441). **gloriam habebit** (-beat G*) *codd. vg. uett. plur. et Aug.* (ii. 453, 695, iii. 2. 864, 976, v. 174, ix. 301) = τὸ καύχημα ἕξει: > habebit gloriam *d e Uictor. Aug.* (iii. 2. 63, iv. 112, 1570, 1657, v. 319, vi. 31, 441). **in** *sec. om.* A. alterum *Bentl.* d e cum gr.* ἕτερον.

5. **unusquisque** (hun. C) **enim** (= ἕκαστος γάρ *longe plur.*) *etiam Aug.* (iii. 2. 63, 976), *cf.* > nam unusq. D *Uictor. Pel.*ᴮ: unusq. autem *Aug.* (v. 791 *semel*) *et* ἕκ. δέ 1. 17. 61 *etc.*; unusquisque *tantum Cypr. App.* (*p.* 187 = *sing. cler.* 12) *Hieron.* (iv. 57) *Aug.* (*saepius*); + nostrum *Aug.* (v. 174, ix. 244). **onus** (honus CL*, opus W) **suum** *codd. plur. vg. c e f Hieron.* (iv. 57, vii. 523), *cf.* onus proprium *Aug.* (v. 791 *semel*, 794 *semel*), *et* sarcinam suam *Aug.* (ii. 210, v. 795, ix. 235): > proprium onus (honus Dᶜ, honos D*) D *r* (*ut udtur*) *Uictor. Hieron.* (vii. 490) *Aug.* (*saepius*) *Pel.*ᴮ, suum uel proprium honus *g*, suam sarcinam *Cypr. App. Ambrst. Aug.* (ix. 320), *cum ord. gr.* τὸ ἴδιον φορτίον; in proprium ouus suum *d*. **portabit** (-uit LNT) = βαστάσει: portat *Aug.* (ii. 210, v. 795, ix. 320).

6. **communicet** (conmun. M, cummun. P, common. DS): communicat L* *Sedul.* **autem**: *om.* (*ad init. pericopes*) *Aug.* (iii. 2. 252, 275, vi. 487). **is** (his CGHΘ*LN*PTZ, hiis W): *om. r Uictor. Aug.* (iii. 2. 252, 275, vi. 437, 487). **qui** *pr.* + se G. **cathecizatur** *cum* AᶜBFLMNPRV, *et* cathechizatur G: catechizatur C *vg. Tisch. d e*, catecizatur A*HΘᶜKOUᶜ *r*, catacizatur DT, catezizatur Θ*U*W *f*, cathezizatur Z, catazatur S; catecizatur uel us *g*. **uerbum** (τὸν λόγον *fere omn.*) *etiam Hieron.* (vii. 523) *Aug.* (iii. 2. 275, vi. 487): uerbo W *vg. cor. uat. mg. c Ambrst. Hieron.* (vii. 59, 66) *Aug.* (iii. 2. 252, vi. 487) *Pel.*ᴮ *cum gr.* K τω λογω. **ei** (dei *lapsu* D; et R): *om. d e*; + se *Aug.* (vi. 437). **se**: *om. d e g Uictor. Pel.*ᴮ **cathecizat** *cum* ABFKL MNRUᶜVW, cathechizat G*, cathezizat U*Z, chathecizat P: catechizat CGᶜ *vg. Tisch. d e*, catecizat HΘO *r*, catacizat DST, catezizat *f*; catecizat uel catecizanti *g*. **in**: io *lapsu* L*. **omnibus** (ominibus U*) **bonis** = πᾶσιν ἀγαθοῖς: *om.* **bonis** *c f*; omni bono *Hieron.* (vii. 59).

7. **nolite errare** (-rae L): nolite errare uel ne errate *g*; nolite seduci *Ambr.* (*fid. res.* ii); erratis *Tert.* (*Marc.* v. 4); *gr.* μὴ πλανᾶσθε. **non inridetur** (irr. KW *vg.*) = οὐ μυκτηρίζεται: non deridetur D(dir.)T *m Tert.* (*Marc.* v. 4; *pudic.* 2) *Cypr.* (*de laps.* 28; *ep.* 67) *Uictor. Ambrst.* (*hic et in Rom.* vi. 16) *Ambr. Pel.*ᴮ *Sedul.*, non ridetur *d e*; non subsannatur *r Aug.* (iii. 2. 977), non diridetur uel non subsannatur *g*.

8. *Inc. u.* 8 **quae enim seminauerit** *cum Stephano* 1555, 𝔖ℭ *Tisch.*: *inc.* **quoniam qui seminat** *Tisch. T. G.* 8, *W. H.*, *von Soden.* **quae** (que MWZ) *codd. plur. vg. uett. plur. contra graecum, cf.* quaecumque P: quod *r Tert.* (*Marc.* v. 4) *Orig.* (*int.* ii. 154) *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 977), quod uel quae *g*, *et* quodcumque *Orig.* (*int.* ii. 657) *Hieron.* (ii. 300); *gr.* ὃ γὰρ ἐάν *plur.*, ὃ γὰρ ἄν BD*FG *al. pauc.* **enim**: *om. Orig.* (*int.* ii. 657) *Hieron.* (ii. 300, vii. 523). **seminauerit** (saeminau. C, seminab. T): seuerit *Tert.* (*cf. Hil. infra*). > quis semin. (*pro* **semin. homo**) *Ambrst.*; *cf. supra u.* 1. **haec** (hec MW) *cum gr.* D*FG ταῦτα, *cf.* illa *Iulian. ap. Aug.* (x. 889), eadem *d* (eadet) *e*: hoc *r Tert. Orig.* (*int.* ii. 154, 657) *Ambrst. Hieron.* (ii. 300) *Aug.* (iii. 2. 977) *et gr. plur.* τοῦτο. **metet** *pr.*: + et *Pel.*ᴮ **quoniam qui**: quia qui *r Uictor. Aug.* (iii. 2. 977); qui enim *Ambrst.*; qui *tantum Hieron.* (ii. 300). **seminat** (saem. C) *pr.*: seminauerit *c r Ambrst. Aug.* (iii. 2. 977). **in** (de O) **carne sua** = *fere* τῇ σαρκὶ αὐτοῦ FG: *om.* **sua** *Orig.* (*int.* ii. 78, 189, 473, 657) *Aug.* (i. 749) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 266, 925, 1346); in carnem suam T (*Bentl.*) = εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ *gr. plur., cf.* secundum carnem (*sine* suam) *Zeno* (132); > in carne seminat *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 925). **de** *pr.*: ex *r Ambrst. Aug.* (iii. 2. 977). **carne** *sec.*: + sua *d e g Zeno cum gr.* DEFG. **et** *sec. om.* D *Bentl. d e g m r Orig.* (*int.* ii. 189, 473, 657) *Ambrst. Hieron.* (ii. 300) *Aug.* (i. 749, iii. 2. 922, 977) *Sedul. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 266, 925) *cum graeco. om.* **de carne et** *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1346). **metet** (medtet P*) *sec.*: + et M. coruptionem D. **qui autem**: qui uero *Ambrst.*; et qui *Orig.* (*int.* ii. 189, 473) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 266, 925); quia

Digitized by Google

de spiritu metet uitam aeternam
9 bonum autem facientes
non deficiamus
tempore enim suo metemus
non deficientes.
10 Ergo dum tempus habemus
operemur bonum ad omnes
maxime autem ad domesticos fidei.
11 Uidete qualibus litteris scripsi
uobis mea manu
12 quicumque uolunt
placere in carne
hi cogunt uos circumcidi
tantum ut crucis christi
persecutionem non patiantur
13 neque enim qui circumciduntur
legem custodiunt
sed uolunt uos circumcidi
ut in carne uestra glorientur.
14 Mihi autem absit gloriari

qui *Ambr.* (*spir.* ii. 9); qui *tantum Orig.* (*int.* ii. 76) *Hieron.* (vi. 629, 770) *Aug.* (i. 749). **seminat** (saem. C) *sec.*: seminauerit *r Ambrst. Hieron.* (vi. 770) *Aug.* (iii. 2. 977). **in spiritu** *omnes, cf.* *εισ το πνευματι* FG: in spiritum *Bentl. cum gr.* *εἰς τὸ πνεῦμα* (*sed εκ του πνευματοσ* D*). > qui in spir. sem. *Orig.* (*int.* ii. 76). **de spiritu . . . facientes** (*u.* 9) *arte in ras. scr.* L. **de spiritu**: *om. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1346); + et LN *f m Uictor.* **metet** *tert.*: + et S*. > uitam metet *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1346). **aeternam** (et. MW): *om. Sedul.* (*ut uidtur, ad finem pericopes*). *Libere* qui carnalia seminauerit carnalia metet *Ambr.* (*luc. l.* viii. 53), qui spiritalia seuerit spiritalia metet et qui carnalia seuerit carnalia metet *Hil.* (*ps.* 128).

9. **bonum**: bene *Tert.* (*res.* 23) *Aug. App.* (v. *App.* 523). **autem**: *om. Aug.* (v. 156); ergo *Aug. App.* **non deficiamus** (dif. DS) = *μὴ ἐνκακῶμεν*, *cf.* non infirmemur *r Aug.* (iii. 2. 977), non fatigemur *Tert.* (*Marc.* v. 4), ne taedeat *Tert.* (*res.* 23): non deficimus K; non deficiemus *Cypr.* (*bon. pat.* 13, *cod.* s). **tempore** (-rae C) **enim** (aenim L) **suo** = *καιρῷ γὰρ ἰδίῳ*: temp. autem suo *Tert.* (*Marc.* v. 4), nam temp. suo *Uictor.*, temp. suo enim A*, et temp. suo *Aug. App.*; temp. enim proprio *r Ambrst. Aug.* (iv. 1425, vi. 133), > proprio enim temp. *Aug.* (iii. 2. 977). **metemus** (me *in ras. scr.* Θ): metimus Z. **non deficientes** (*μὴ ἐκλυόμενοι*): non fatigati D *d e*; infatigabiles *r Ambrst. Aug.* (ii. 902, iii. 2. 977, iv. 286, 1425), *item* infatigabiles *cum seqq. coniungit Aug.* (ii. 646, v. 156, vi. 592); *om. Tert.* (*res.* 23) *Cypr.* (*op. et el.* 24; *bon. pat.* 13) *Aug.* (vi. 133) *Aug. App.*

10. *Inc.* infatigabiles itaque dum tempus hab. *Aug.* (vi. 592), infatigabiles cum tem. hab. *Aug.* (ii. 646, v. 156). **ergo**: itaque *r Aug.* (ii. 902, iii. 2. 977, iv. 286, 1425, vi. 592). **dum**: cum *Aug.* (ii. 646, v. 156), *uide supra.* > habemus tempus *Tert.* (*Marc.* v. 4). hoperemur C. **bonum** (*τὸ ἀγαθόν*): quod bonum *r*, quod bonum est D *Cypr.* (*op. et el.* 24; *bon. pat.* 13). maximae HN*. **autem**: uero *Cypr.* (*bon. pat.* 13); *om.* D* *Hieron.* (i. 814). **ad domesticos** (domist. S): in domesticos *Hieron.* (i. 814); domesticis *Hieron.* (iv. 691). > *Uers.* 10 *ante u.* 9 *Cypr.* (*bis*).

11. **uidete . . . scripsi** *litt. unc. et rubr. scr.* B. **uidete** (*ἴδετε*): uidistis *r Aug.* (iii. 2. 977); scitote *Ambrst.*; ecce *Uictor. Hil.* (*ps.* 118 *koph*). **qualibus** (-bet W): quantis *Uictor.*; *gr.* *πηλίκοις*. literis ϛ𝔓. scribsi FGMNPR *Corss.* **uobis** *om. Pel.*^{A} *Sedul.* > uobis scripsi *d e g r Aug. cum gr.* DEFG. > uobis litt. scr. *Hil. cum gr. plur.* *ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα.* > manu mea Θ *Aug.* > mea manu scr. uobis *Ambr.* (*ep.* 47).

12. **quicumque** (-nque 𝔓, quiquumque T) *sine addit. codd. plur.* 𝔓, *et* qui *Aug.* (iii. 2. 977), *cum graeco*: + enim B^{c}FKLNPRVϛ𝔖ℭ *c.* > placere uolunt FLN *Sedul.* hii CDFHMOPRSTW. **cogunt** (*ἀναγκάζουσιν*): conpellunt D *d e g Uictor. Pel.*^{B} circuncidi ϛ𝔓. **ut crucis** (in cruce FL *Aug.*, in crucem *r*) **christi persecutionem** (persaecut. S, perscut. A*, persequut. ΘL, persecuc. P) **non** (*om.* U* *f*) **patiantur** (pac. PW; patiuntur Z) *codd. vg. c f r, et* *ἵνα τῷ σταυρῷ τοῦ Χρ. μὴ διώκωνται* (*uel -ονται*) *gr. plur.*: > ne crucis chr. pers. patiantur *Ambrst.*, ut ne per crucem chr. pers. patiantur *g, et* > *ἵνα μὴ τῷ στ. τοῦ Χρ. διώκ.* FGKL *al. pler.*; ut crux christi non fugentur *d e.*

13. ne^{que} A; nec *d e.* **enim** *in ras. scr.* U; aenim L. **qui** (hi qui U) **circumciduntur** (circunc. 𝔓) *codd. vg. c f, et* *οἱ περιτεμνόμενοι* ℵACDEKP *etc.*: qui (hi qui *g*, ipsi qui *Ambrst.*) circumcisi sunt *d e g r Uictor. Ambrst. Hieron.* (vii. 531) *Aug.* (iii. 2. 978, v. 773) *Pel.*^{B}, *et* *οἱ περιτετμημένοι* B (FG) L *al.*; *deinde* + hi (hii DP) DPR *r Hieron. Aug. Pel.*^{B}, + ipsi (*Bentl.*) *d g et gr.* + *αὐτοί.* set L. circuncidi 𝔓, circumci G* (+ de G^{c}). gloriantur SZ. > uestra carne glorientur R *d e g r Uictor. Ambrst. Aug.* (v. 773) *Sedul. cum ord. graeco*; > uestra glor. carne *Aug.* (iii. 2. 978).

14. **mihi** (michi W) **autem** (uero *Ambrst. hic, non autem ad* I *Cor.* xvi. 19; enim *Aug.* iv. 703; *om. Aug.* v. 772 *semel*, 773, 1290) **absit** (hab. C) **gloriari** = *ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι*: mihi uero non contingat glor. *Ambrst.* (*ed. Roman.*); non contingat mi. glor. *Ambr.* (*ps.* 118 *heth*),

Digitized by Google

nisi in cruce domini nostri iesu christi
per quem mihi mundus
crucifixus est et ego mundo
15 in christo enim iesu neque circumcisio
aliquid ualet
neque praeputium
sed noua creatura
16 et quicumque hanc regulam
secuti fuerint
pax super illos et misericordia
et super israhel dei.
17 De cetero nemo mihi
molestus sit
ego enim stigmata iesu

---

absit mi. glor. *Aug.* (v. 145, 772 *semel*); mi. au. abs. glor. in ullo *Uictor.*; mi. au. non eueniat in ullo glor. *Ualentiniani ap. Iren.* (*Mass. p.* 17). **cruce** *etiam Cypr.* (*test.* iii. 11 *codd.* MB; *hab. uirg.* 6 *codd. plur.*): crucem Z* *r Cypr.* (*test.* iii. 11 *codd. plur.*; *hab. uirg.* 6 *cod.* s). **domini nostri iesu christi** = τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησ. Χρ.: dom. mei ies. chr. *t Orig.* (*int.* ii. 149, 416, iv. 517) *Cypr.* (*hab. uirg.* 6) *Hil.* (*ps.* 118 *heth*) *Hieron.* (i. 108 *Hilb.*, v. 811); domini nostri P*; dom. iesu *Ambr.* (*de Tob.* 20. 74); domini *tantum Orig.* (*int.* iii. 544 *semel*); christi *tantum Ualentt. ap. Iren. Hieron.* (i. 609). **quem**: quam *Orig.* (*int.* iii. 851, *non* 876) *Ambr.* (*luc. l.* vi. 107) **mihi** (michi C) *sec.*: *om.* R; + enim (*ad init. pericopes*) *Ambr.* (*fug. saec.* 9. 57; *ep.* 78; *spir.* iii. 8); + autem *Orig.* (*int.* ii. 291, 381) *Ambr.* (*luc. l.* x. 7). > mundus mihi *Cypr. App.* (*p.* 49 = *laud. mart.* 28) *Aug.* (ii. 137, iii. 2. 978 *semel*, iv. 57, v. 611, 1290, 1369, viii. 789). **crucifixus est**: *om.* est *g*; crucifixest D.

15. **in christo** (*bis scr. g**) **enim iesu neque** = ἐν γὰρ Χρ. Ἰησ. οὔτε *longe plur.*: in ipso enim neque *Aug.* (v. 1305); in iesu neque P; neque enim *r Hieron.* (vii. 532) *Aug.* (iii. 2. 978) *et* οὔτε γάρ B 17. 47 *syr. pesh. et harcl. txt.* circumcissio DSZ, circuncisio ⳨. **aliquid** (-it H) = τι: quidquam *Ambrst. Aug.* (v. 1305) *Pel.*B **ualet** = ἰσχύει ℵcDcKLP *al. pler. forsan ex cap.* v. 6: est *d e g r Uictor. Ambrst. Hieron.* (vii. 532; *cf.* i. 745 *infra*) *Aug.* (iii. 2. 978) *cum gr.* ℵ*ABC D*EFG *min.* ἐστιν. preputium BHLMOSWZ, prepuc. P. **creatura** (cret. L*): natura *Hieron.* (i. 419). in chr. enim ies. nec circumc. est aliq. nec praep. sed obseruatio mandatorum dei *Hieron.* (i. 745), *partim ex* v. 6 *et* I *Cor.* vii. 19.

16. *Ad init. om.* et *Pel.*B **quicumque** (-nque ⳨) = ὅσοι: quotquot *Ambrst. Hil.* (*ps.* 134); si qui *Ruffin.* (*ap. Hieron.* ii. 593). **hanc** (c *sup. lin.* P) **regulam secuti** (saecu. S, sequu. Θ) **fuerint** = τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν ℵBC²KLP *al. pler.*, *cf.* regulae huic obsecundabunt *Hil.* (*ps.* 134): hanc reg. sequuntur D (secuntur) *Ambrst. Hieron.* (vii. 533) *Ruffin. Aug.* (viii. 34) *Pel.*B, *et* hanc reg. (> reg. hanc *d e*) sectantur (-atur *Uictor.*) *d e r Uictor. Aug.* (iii. 2. 978) = τῷ κ. τ. στοιχοῦσιν AC*DEFG 4. 71, *cf.* regulae huic consentiunt uel sequuntur hanc regulam *g*. **illos**: eos *Hil.* (*ps.* 134) *Hieron.* (iv. 786); eum *Hil.* (*ps.* 120). **et** (ut M; *om.* F) **misericordia** (miss. D): *om. Uictor. Hil.* (*ps.* 120) *Hieron.* (iv. 786) *Ruffin.* **et** *tert. om.* BHΘ *Uictor. cum gr.* D*E 121. 238. **super** *sec.*: supra *g*. **srahel** C, israel W *vg.*, isrl LOS, ilh P, hisrl D. **dei** (i *in ras. scr.* U) = τοῦ Θεοῦ *plur.*: domini S *d e Uictor.* = Κυρίου D*E*FG, dei uel domini *g*; *om.* T *Hil.* (*ps.* 134, *non autem ps.* 120).

17. **cetero** (caet. DLS⳨𝔓): + autem *t*. **nemo mihi** (michi W; > mihi nemo *g*) **molestus sit** *codd. vg. uett. plur. Hieron.* (vii. 533, 747) *Aug.* (iv. 505; *cf.* '*in plerisque codd. legitur*' x. 789) = μηδεὶς μοι κόπους παρεχέτω DE, *cf.* ne. mi. molestias praestet *Uictor.*: > laborem nemo mihi (> mihi nemo *Aug.* x. 789) praestet *r Aug.* (iii. 2. 979, x. 789), *et* κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω *gr. plur.*, *item Hieron. ad loc.* (vii. 534) *notat* '*melius ergo in graeco legitur* de cetero labores mihi nemo exhibeat'. **enim**: autem D *Orig.* (*int.* ii. 70). stigmata uel punctiones *g*. **iesu** (ihesu C) *codd. plur. cod. caraf. c f t Pel.*A *cum gr.* ABC* 17: domini Z; christi *ut udtur Tert.* (*Marc.* v. 4, *res.* 10); dom. iesu HΘ*W *vg. Hieron.* (vii. 534) *et gr.* C³DcEKL *al. pler.*; dom. iesu christi *d e r Ambrst. Aug.* (iii. 2. 979) *et gr.* ℵ; dom. nostri (mei *Orig.*) iesu chr. D *g Orig.* (*int.* ii. 70) *Uictor. Hieron.* (ii. 492, vii. 747) *Pel.*B *cum gr.* D*FG 31. 111; *deficit* O *usque ad capitulat.* xxvi *in Epist. ad Ephesios.* **porto** (βαστάζω): circumfero *Sedul.*, *et* περιφέρω *Nyss. Ign.* intpol *Thdot.*clem *ap. Tisch. T. G.* 8; gesto *ut udtur Tert.* (*Marc.* v. 4, *non autem res.* 10).

18. gracia P; gratias G*. **iesu**: i *ex* e *corr.* P. **uestro**: sancto *t*. **fratres** *om. t*. **amen**: *om.* L*NZ (*hic*; *sed uide infra*) *g Uictor. Ambrst. Pel. cum gr.* G; + scripta ad urbae rome lege Z.

explicit epistula ad galatas ADFKMRSTV *c f g Pel.*B (*sed scribunt* exp AM, expl. F, explt~ K, explic V *c*; epistola *f g*, episla T, epist A, epist M, aepis S, epla K *c*, epl V, aepistola D; galathas K, galath~ V, gala M, gal~ S): explicit (explic~ Lc, expl BG) ad galatas (galat~ B, galathas Lc; + amen Z) BCGHΘLcNZ *Pel.*A, *et* > ad galatas

Digitized by Google

in corpore meo porto
18 gratia domini nostri iesu christi cum
spiritu
uestro fratres amen.

EXPLICIT EPISTULA AD GALATAS

---

explicit *d e*; exp̄ episto⁻ pauli a galatas P, expli⁻ epis⁻ pauli apōstl ad galatas U; epla ad galatas L^{mg}; *nihil habent* L*W *vg.* (*exc.* ℭ *qui habet* in codicibus Graecis sic subscribitur, Ad Galatas Missa fuit e Roma.) *Tisch. Corss.*; *deinde* + scripta (-bta GH) ab (de GU) urbe roma GHΘTU *c* (*cf.* Z *supra*), + missa ab epheso per tytum R, + epla ad galatas scripta est a roma per siluanum L^{mg}; *tunc* + habet uersus CCXCIII HΘLR (V̄·N̄·C·C·XC·III) U, + habet uersus CCXIII K, + uersi CCLXIIIXC G (*hic*; *sed ad init. epistulae* uersus DLXX° *numerantur*, *uide supra p.* 355); *cf.* uersus CC XC P (*ad init. epistulae*), uers̄ CC·XC·II· Z° (*ad init. epistulae*), ad galatas uer. CCCL *d e* (*in catalogis ad init. epistulae ad Hebr.*); *plura apud Berger*, '*Hist. de la Vg.*', *p.* 367, *et Souter*, '*Text & Canon of the N. T.*' (*Lond.* 1913), *p.* 224, *uidesis.*

Digitized by Google

ARGUMENTUM IN EPISTULAM AD EPHESIOS.

Praefatio haec continetur codd. nostris ABCFGHΘKMNOPRSTUVWZ *c tepl., editionibusque antiquis* ϛ *al. plur.; impresserunt etiam Thomasius* (I, *pp.* 404, 422, 455) *e codd. Orat.* A. 2, B. 6 (= V *nostro*), B. 7, *Reg. Suet.* (= R *nostro*), *S. Pauli et S. Petri* A. 1, *et Uatic.* 4221 ; *de Bruyne* (*Rev. Bénéd.* xxiv, *pp.* 1–16) ; *Corssen* (*Zeitschr. f. d. ntl. Wissensch.* x, *pp.* 37–9) ; *Harnack* (*Theol. Ltz.* xxxii. 138 *seqq.*) ; *Burkitt* (*Gosp. Hist. and its transm., p.* 356 *n.*) ; *Souter* (*Text and Can. of N. T., p.* 206).

Deest autem in D (*uide infra*) L *d e f g r editionibusque Iunta* 1534 𝔐𝔖𝔈.

Marcionitica est ut supra commemorauimus (*p.* 41) *et primo ad Laodicenses inscripta* (*uide infra* N[c]), *Marcion enim ut testatur Tertullianus* (*adu. Marc.* v. 17) *Epistulam nostram ad Laodicenses scriptam iudicauit; in notulis ergo* '*Marcion*' = *textus praefationis a u. d. A. Souter approbatus* (*Text and Can. of N. T., p.* 206).

Ordinem (α) *Argumentum,* (β) *Capitula, secuti sumus cum codd.* FKMR : *contra* (α) *Capitula,* (β) *Argumentum, habent* ABNOSUVZ, *et Argumentum tantum* GWϛ *c tepl.*; *longiorem seriem sc.* (α) *Capitula,* (β) *Testimonia de ueteri Testamento,* (γ) *Argumentum, exhibent* CHΘT.

Inscr. argumentum CT ; incipit argumentum AR, incipit argumentum aepistolae S, incipit argumentum eiusdem epistolae O ; argumentum ad ephesios U, incipit argumentum ad ephesios FΘM, argumentum in epistolam pauli ad ephesios ϛ, incipit argumentum epistolae (in epistola *c*) ad ephesios K *c*; incipit prologus V, incipit prologus ad ephesios B, incipit prologus ad eosdem P (*ut uidetur; sed scriptura paene euanuit*) ; incipit praefatio Z ; ad laodicenses *Marcion* ; *nihil habent* GHNW.

EPHESI sunt Asiani ; hi accepto uerbo ueritatis persteterunt in fide. Hos conlaudat apostolus, scribens eis a Roma de carcere per Tychicum diaconum.

EXPLICIT ARGUMENTUM.

1. **ephesi** (-sii BCGHΘKPTUϛ *c*): laodicenses *Marcion.* **asiani :** ni *in ras. scr.* T; assiani OSZ, asyani C ; *deinde* + et WZ. **hi** (hii CO PSTU*WZ) ; *om.* Θ*KN[c]. **accepto** *lapsu* S. **uerbo :** *om.* N*. perstiterunt BCGΘMSUVW Zϛ *c Marcion*; persteterant T. *pro* **in fide** *habet* nec reciperunt falsos apostolos S.

2. collaudat Wϛ *c.* apostholus C ; apostolos W*Z ; apostolis S*. **a** (ad Z) **roma** (-am U*) : ab urbe roma FKNR*W *Orat.* B. 7. cercere G*. **per tychicum** (tychium B*, thycium F*, tythicum F*, tithicum OW *c*, tichicum U, tichycum R ; titum M) **diaconum** (-unum M, -onem Θ[c]OV *c* ; diac̄ A, diacon̄ B) : *om.* CGHΘ*PSTZ *Marcion.*

Subscr. **explicit argumentum** FOS : exp̄ argumentum eiusdem M, explicit praefatio amen Z, explicit prologus V, explicit R ; finito argumento (incipit aepistola ad epkesios) C ; uersus CCCCXII P (*ut uidetur, sed scriptura paene euanuit*) ; *nihil habent* ABGHΘN*TUWϛ *c Marcion.* *Post* **diaconum** *pergit* N[c] (*manu saeculi* ix) amen sciendum sane quia haec epistola quam nos ad ephesios scriptam habemus heretici et maxime marcion istae ad laodicenos ad|||titulant.

Digitized by Google

ARGUMENTUM PELAGII IN EPISTULAM AD EPHESIOS.

Argumentum hoc duabus formis exstat, una apud 'Expositiones' Pelagii in Epistulas Paulinas nuper a u. d. A. Souter Litt.D. editas,[1] *altera in codice Ardmachano* (D), *ante Epistulam ad Ephesios posita. Dedimus primo Argumentum ex editione Souteriana* :—

INCIPIT AD EPHESIOS ARGVMENTVM.

Ephesii ex Iudaeis et gentibus Paulo apostolo praedicante crediderunt, quibus firmiter stantibus scribit, et in principio quidem epistulae Iudaeos appellans, incarnationis Christi sacramenta exponit, post ad gentes conuersus exhortatur ut tantis beneficiis non sint ingrati, deinde communiter usque ad finem moralia praecipit instituta.

Deinde Argumentum ex codice Ardmachano (D) :—

ARGUMENTUM PILAGII IN AEPISTOLAM AD EFFESEOS.

Effessi sunt greci assiani ex iudeis et gentibus paulo apostolo praedicante crediderunt quibus firmiter stantibus scripsit a roma de carcere per tithicum diaconem et in principio quidem aepistolae iudeos appellans incarnationis xpisti sacramenta exposuit post ad gentes conuersus hortatur ut tantis beneficiis ingrati deinde commoniter praecipit instituta moralia.

[1] *Texts and Studies*, *uol.* ix. 2, *p.* 344 (*Cantabr.* 1926).

Digitized by Google

CAPITULA IN EPISTULAM

Capitula exstant in codd. nostris ABCFHΘKMNO(*def. ad cap.* XXVI)RSTUVZ.

Desunt in DGLPW *c d e f g r edd. antt. plur.*; *tantum Kesler* (1487) *habet* Incipit capitulatio epistole ad Ephesios sex continentis capitula.

Inscr. incipiunt (in cīp A, incī Z, incpīt B) capitula (capitł B, capł Z, cāp A) ad ephesios (ephē Z) ABZ; incipit (incīp U) capitulatio ad ephesios (efes. T) HΘTU, incipiunt (incipiun V) capitula (capitł V, kapitolae C) in epistola (epl⁻ V) ad ephesios (epkes. C) CV *codd. Uatic.* 4221, *S. Pauli*, *S. Petri* A. 1, *Orat.* B. 6 *et* A. 2; incipiunt (ińc MS) tituli epistula (aepīs S) ad ephesios (effess. S) MS; incipiunt capitula K, inc. brebis F, incip. breues R; *def.* O; *nihil habet* N.

ABFKMOSVZ *Codd. Uatic.* 4221, *S. Petri* A. 1, *Orat.* B. 6 *et* A. 2 *apud Thomasium*, I, *p.* 455. *Edidimus e codice* A, *uariis lectionibus codicum rell. in calce paginae subiunctis, exceptis iis quae ad meram orthographiam spectant.*	N *Edidimus e codice ipso.*
I. De sanctis quod ante constitutionem mundi in domino christo electi sint et de omni sapientia et prudentia sacramenti et renouatione omnium in domino christo quae in caelis sunt et quae in terra (i. 1).	De sanctis quod ante constitutionem mundi in domino christo electi sint et renouatione omnium in domino christo quae in caelis sunt et in terra.
II. De apostolo pro ephesiis depraecante et resurrectione domini et ascensu et potestate (i. 15). III. De principe potestatis aeris huius spiritus (ii. 1). IIII. De deo per diuitias misericordiae sanctos cum christo domino conuiuificante et in caelestibus conlocante (ii. 4). V. De sanctis quod non uirtute sua ad domini gratiam ueniant sed dono et beneuolentia dei (ii. 8).	De apostolo pro ephesios depraecante et de principe potestatis aeris huius per diuitias misericordiae suae sanctos cum christo domino nostro conuiuificante et de sanctis quod non uirtute sua ad domini gratiam ueniant sed dono et ueneuolentia dei et de domino legem mandatorum in sententiis euacuante.
VI. De praeputio et circumcisione (ii. 11).	

Notae ad cod. ABFKMO(*def. ad cap.* XXVI)SVZ. I. constutionem B, constitutione M. **christo** *pr.*: *om. cod. S. Petri* A. 1. **sint**: sunt FSV *Thom.* **de** *sec.*: *om* Z *Thom.* omne Z. **et prudentia**: *om.* M. renouationem Z. **quae** *sec.*: *om.* M. **terra**: + sunt M. **et de omni . . . quae in terra**: *om.* BS. II. **pro**: *om.* M. ephesios FMZ(-eos). surrectione F. ascensione KM. **et** (ac *Thom.*; *om.* V) **potestate**: *om.* B. III. potestates Z. eris M, heris F. IIII. **deo**: domino *codd. S. Petri* A. 1, *Orat.* A. 2. **misericordiae**: + suae BFKMSVZ *Thom.* sancto F. **domino**: *om. cod. Orat.* A. 2. **et . . . conlocante** *om.* B. conlocantem Z. V. **non**: *om.* K. **ad**: a F. gratia FKM. **dono et beneuolentia dei**: dono *tantum* B; beneuolentia dei *tantum* KMS. VI. **praeputio**: precio K.

Nota ad cod. N. *Notandum est numeros qui textui Epistulae adscribuntur non suis sed Amiatinis capitulis respondere.*

Digitized by Google

AD EPHESIOS.

Post unumquodque capitulum addidimus cap. et uers. Epistulae.

Praeterea, ut lectoris commodo consulamus, in ultima columna posuimus capp. et uerss. Epistulae ad quos incipiunt sectiones Priscillianisticae de quibus supra tractauimus, pp. 20 seqq.

CHΘTU *Edidimus e codice* C, *uariantibus lectionibus codicum rell. in calce paginae subiunctis, exceptis iis quae ad meram orthographiam spectant.*	*Orat.* B. 7 *Impressit Thomasius*, I, *p.* 404.	*Cod. Reg. Suetiae* = R. *Impressit Thomasius*, I, *p.* 422.	*Sectiones Priscillianisticae e codice Cauensi decerptae ; cf. Schepss, p.* 172.
I. Quia ante constitutionem mundi electi et praedestinati sint sancti et sorte uocati. Et de spiritu sancto qui est pignus hereditatis nostrae et quia non cessauerit horare pro Ephesiis (i. 1).	I. De electis ante constitutionem Mundi (i. 1).		I. *Incipit ad* paulus apostholus (i. 1). II. *ad* benedictus deus (i. 3). III. *ad* in quo etiam sorte praedestinati (i. 11).
II. Quia christus super homnem principatum et uirtutem aet homne nomen sit. Et sit capud aeclesiae . quae est plenitudo aeius . Et uos cum essetis mortui delictis . Et Deus qui diues aest in misericordia . Et quia gratia saluati sumus (i. 19).	II. De charitate plebis, quae Sanctis exhiberi monstratur (i. 15). III. De figmento opus deificum, quod in Christo ad opus est optimum constitutum (ii. 1).	I. De fide, et dilectione quam in Sanctos exercetis. Iam non estis hospites, sed estis ciues Sanctorum (i. 15).	IIII. *ad* propterea et aego (i. 15). V. *ad* secundum hoperationem (i. 19). VI. *ad* et uos quum essetis (ii. 1). VII. *ad* deus autem qui (ii. 4). [VIII. *deest in codice Cauensi ; conicit autem Schepss* (*p.* 172) *ad* ipsius enim ii. 10.]

Notae ad codd. CHΘTU. I. **quia** : qui U. destinati T. sunt T. **sancto** : *om.* T. cessauit Θ. epheso HΘ. II. **et sit** *om.* Θ*. et *quart. bis scr.* HΘ. **diues** : diuisus HΘ ; diu factus U.

Digitized by Google

ABFKMOSVZ	N
VII. De domino legem mandatorum in sententiis euacuante ut duos conderet in semet ipso (ii. 13).	
VIII. De ciuibus sanctorum et domesticis dei et de aedificatione templi (ii. 19). VIIII. De mysterio domini quod ante passionem ipsius generationibus aliis non fuerit reuelatum (iii. 1).	De ciuibus sanctorum et domesticis dei et de mysterio domini quod ante passionem ipsius generationibus aliis non fuerit reuelatum et de omni patientia in caelis et in terris.
X. De gloria tribulationis (iii. 13).	
XI. De omni patre in caelis et in terris et homine interiore et plenitudine scientiae dei (iii. 14).	
XII. De domino super omnia quam a sanctis petitur abundantius largiente (iii. 20). XIII. De unitate et mutua sustentatione sanctorum (iv. 1). XIIII. De una fide et unum baptismum (iv. 5).	De domino super omnia quam a sanctis petitur abundantius largiente et una fide et unum babtisma et diuersitate gratiae donationis dei.
XV. De diuersitate gratiae donationis dei et aedificationis corporis domini et uiro perfecto in mensuram aetatis plenitudinis christi (iv. 7).	

Notae ad codd. ABFKMO(*def. ad cap.* XXVI)SVZ. VII. euacuantem F. **ut** : et F. **duos** : uos A*. **conderet** (-rit Z) : concederet S. semetipsos *codd. S. Petri* A. 1, *Orat.* A. 2. **in semet ipso** *om.* B. VIII. **ciuibus** : cibis B. **et** *pr.* : + de KM. **de** *sec.* : *om.* S. edificationem M*; aedificatio S. VIIII. **mysterio** : ministerio *codd. S. Petri* A. 1, *Orat.* A. 2 *apud Thom.* **domini** : dei V *cod. S. Petri* A. 1. passione F. alius S. **reuelatum** : *om.* B. XI. **patre** : patria BFMSVZ *Thom.*; potentia K. **in caelis** : caelestis '*al.*' *apud Thom.* **in terris** : internis S. **et** *sec.* : + de BV. **interiore** : introire K. **et** *tert.* : + in M; + omni F. **scientiae dei** : *om.* B. XII. **a** : *om.* S. petatur '*al.*' *apud Thom.* XIIII. **unum** : uno KMS *Thom.* baptisma BFVZ; baptismate KM *Thom.*, babtis⁻ S. XV. di||uersitate A. gratia Z. aedificationes K, -ne *Thom.* **domini** : christi S. mensura FZ. plenistudinis A*. **christi** : eius F. **et uiro . . . christi** *om.* B.

Digitized by Google

CHΘTU	*Orat.* B. 7.	R	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
III. Quia nos qui aliquando aeramus longe facti sumus prope in Christo qui aest pax nostra . hut duos condat in semet ipsum . Ipso sum hangulari lapide . Quod aliis generationibus non est agnitum . mihi homnium minimo data aest gratia haec inluminare homnes (ii. 13).	IV. De Gentibus et Iudaeis; quos unum fecit Christus adueniens (ii. 13).		VIIII. *Incipit ad* nunc autem in christo (ii. 13).
			X. *ad* ergo iam non (ii. 19).
	V. De reuelatione Sanctorum, quae aliis temporibus non fuit nota (iii. 1).	II. Huius rei gratia ego Paulus uinctus Christi pro uobis.	XI. *ad* huius rei gratia (iii. 1). XII. *ad* sicuti nunc reuelatum (iii. 5).
IIII. Orat pro Ephesiis hut possint conpraeaendere quae sit latitudo et longitudo . Et hunus dominus huna fides hunum baptisma . Et qui descendit ipse est qui hascendit . Et ipse dedit quosdam hapostolos . donec hoccurramus in uirum perfectum . Et ex quo totum corpus (iii. 14).	VI. De reuelatione Christi sublimissimae charitatis (iii. 13). VII. De unitate spiritus, pacis in uinculo conseruandae (iv. 1).	Ut fundati intellegatis dilectionem Christi (iii. 1). III. Seruare unitatem spiritus in uinculo pacis. Unus Deus, et Ecclesia una, et Fides (iv. 1).	XIII. *ad* quae sit dispensatio (iii. 9). XIIII. *ad* huius rei gratia (iii. 14). XV. *ad* obsecro itaque uos (iv. 1). XVI. *ad* unus deus pater (iv. 6). [*Schepss incipit ad* iv. 2.]
	VIII. De captiuitate sublata in altum; ex quo omnia ordinauit (iv. 17).		XVII. *ad* unicuique autem (iv. 7; *Schepss autem inc. ad* iv. 6). XVIII. *ad* propter quod dicit (iv. 8; *Schepss autem inc. ad* iv. 7).

Notae ad codd. CHΘTU. III. longi H. in semetipso HΘ. **sum**: summo HΘTU. angulare U. **non**: *om.* HΘU. **agnitum**: cognitum T. **minimo**: immo U. IIII. ora H. epheso HΘ. possent Θ (*ex* -set), possit U. **sit**: est U. **dominus**: deus T. **et** *tert.* (*post* **baptisma**): *om.* HΘ. **qui** *pr.*: quid U. **ipse** *pr.*: pre T[c]. **est**: + et HΘ. **ipse est qui hascendit**: *om.* T*. **hocourramus**: *om.* U*. **et** *quint.* (*post* **perfectum**): *om.* HΘ. > corpus totum U.

Digitized by Google

ABFKMOSVZ	N
XVI. De stultitia gentium et libidine et omni turpitudine delictorum (iv. 17). XVII. De exponendo ueterem et induendo nouum hominem et de mendacio et ueritate (iv. 20).	**De stultitia gentium et libidine et de exponendo ueterem et induendo nouum hominem et abstinentiam alii sermonis.**
XVIII. De ira sed innocenti et opera manuum (iv. 26).	
XVIIII. De abstinentia mali sermonis et non contradicendo spiritum sanctum et de mutua sustentatione sanctorum (iv. 29).	
XX. De dilectione et quod sancti debeant deum in omnibus imitari (v. 1).	**De dilectione et quod sancti debeant deum in omnibus imitari.**
XXI. De abstinentia scurrilitatis et omnium uitiorum (v. 3).	
XXII. De seductoribus et inpudicis (v. 6).	
XXIII. De cautione uiuendi et sapientia (v. 15). XXIIII. De subiectione mulierum ad maritos (v. 22).	**De cautione uiuendi et sapientia et subiectione mulierum ad maritos.**

Notae ad codd. ABFKMO(*def. ad cap.* XXVI)SVZ. XVI. **et omni turpitudine**: *om.* KMS. XVII. **de** *pr.*: + in M*. **exponendo**: deponendo KM; expoliando *Thom.* uetere KM; + hominem S. induendum Z; induere S. nouo homine KM. **et ueritate**: *om.* B.; *om.* -ritate M*. XVIII. **sed**: seu '*al.*' *apud Thom.* **innocenti**: non nocendi KM[1]S. **et**: *om.* S. **de ira . . . et opera** *om.* M*. opere KM. **manuum** *in ras. scr.* M. XVIIII. **et** *pr.*: + de BFKSV. **contradicendo**: contristando KMS *et ita uoluit Thom.* spiritu sancto KMS. **de** *sec.*: *om.* Z *Thom.* sustentione A*, sustentionem Z. **mutua sust. sanctorum**: *om.* B. XX. dilectionem Z. **in omnibus**: *om.* S. emitari S. XXI. **scurrilitatis et**: *om.* KMS. XXII. seductionibus K. **et**: *om.* BV. inpudicidis S, impudicitiis '*al.*' *apud Thom.* XXIII. cautionem F.

Notae ad cod. N. *In textu Epistulae numerus* XVIII *ad cap.* iv. 29 *adscriptus est*; *numeri* XXII (*lapsu* xii *cod.*) *ad* v. 15, XXIII (*lapsu* xiii *cod.*) *ad* v. 22, XXIIII (xiiii *cod.*) *ad* v. 25 *adpositi sunt.*

Digitized by Google

CHΘTU	*Orat.* B. 7.	R	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
V. Non ambulemus sicut gentes quae desperant semedipsos . sed induamus nouum hominem.	IX. De ueteri homine iuxta conuersationem deponendo (iv. 17).	IV. Renouamini spiritu : et induite nouum hominem.	XVIIII. *Incipit ad* et ipse dedit (iv. 11; *Schepss autem inc. ad* iv. 8). XXI. (*ita cod. Cau.*) *ad* donec hoccurramus (iv. 13; *sectio* xx *apud Schepss inc. ad* iv. 11).
Et nolite locum dare diabulo.	X. De terreno opere cuiusmodi sit omnibus operando (iv. 25).	Irascimini, et nolite peccare.	XXI. *ad* ueritatem autem (iv. 15; *Schepss inc.* iv. 13, 15). XXII. *ad* hoc ygitur dico (iv. 17). XXIII. *ad* uos autem non (iv. 20). XXIIII. *ad* renouamini autem (iv. 23). XXV. *ad* propter quod (iv. 25).
Et homnis sermo malus ex hore non procedat. Et hambulemus sicut Christus qui se hostiam tradidit Deo (iv. 17).	XI. De alterna benignitate et misericordia (iv. 31).	Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei (iv. 17).	XXVI. *ad* nolite locum dare (iv. 27). XXVII. *ad* estote autem inuicem (iv. 32).
VI. Ut fornicatio et scurrilitas nec nominetur . quia non habent hereditatem in regno Christi . Et aeratis aliquando tenebrae . Et homne quod manifestatur lumen aest . Et surge qui dormis . Et redimentes tempus . Et nolite inaebriari uino (v. 3).	XII. De operibus infructuosis tenebrarum arguendis (v. 6). XIII. De tempore redimendo, et diebus malis (v. 15).	V. Uidete quomodo caute ambuletis; quoniam dies mali sunt.	XXVIII. *ad* fornicatio autem (v. 3). XXVIIII. *ad* nemo uos seducat (v. 6). XXX. *ad* eratis enim (v. 8). XXXI. *ad* uidete itaque fratres (v. 15). XXXII. *ad* sed inplemini (v. 18). XXXIII. *ad* mulieres uiris suis (v. 22).

Notae ad codd. CHΘTU. V. *Ad init. praem.* ut HΘTU. **quae** : qui U. **nouum** : *om.* HΘ. **> dare locum** HΘ. **omnes** U*. **hore** : + uestro HΘ. VI. **quia** : qui U. **christi** : christo HΘ; dei U. **et** *sec.* : *om.* T. **quod** : quo T. **uino** : + sed implemini spiritu (+ sancto U) HΘTU.

Digitized by Google

ABFKMOSVZ	N
XXV. De uiris ut diligant coniuges suas (v. 25).	
XXVI. De obsequio filiorum (vi. 1).	
XXVII. De parentum erga filios temperamento (vi. 4).	De parentum erga filios temperamento.
XXVIII. De seruorum obsequio (vi. 5).	
XXVIIII. De temperamento dominorum (vi. 9).	
XXX. De indumento armorum dei et insidiis diaboli et conluctatione aduersus potestates (vi. 10).	
XXXI. De fidelitate et ministerio tychici (vi. 21).	De fidelitate et ministerio tychi.

Notae ad codd. ABFKMO(*def. ad cap.* xxvi)SVZ. XXV. *om.* **suas** *Thom.* (*sed addit* '*al.* uxores suas'). XXVII. **parentum** : patrum Z *Thom.* (*sed addit* '*al.* parentum'). ergo A*. XXVIIII. temperamentum Z. domorum *Thom.* XXX. indumentum Z. insidias Z. **conluctatione** : conculcatione BFKM(-nes)V *Uat.* 4221. **adu. potestates** : *om.* B. XXXI. **fidelitate** : felicitate S. **ministerio** : mysterio A*. tycchici V, tichici KO*, tithici O^1 *Thom.*, tythici F; titi S, tychi N.

Notae ad cod. N. *In textu Epistulae numeri* XXV (xv *cod.*) *ad* vi. 1, XXVI (xvi *cod.*) *ad* vi. 4, XXVII (xvii *cod.*) *ad* vi. 5, XXVIII (xviii *cod.*) *ad* vi. 9, XXVIIII (xviiii *cod.*) *ad* vi. 10 *adpositi sunt*; *post* vi. 18 *culpa ligatoris numeri in sinistra margine adpositi legi non possunt.*

Subscr. **expliciunt** (exp̄ A, explñt BΘ) **capitula** (cap̄ Θ, capt B, captt V) ABΘKVZ *codd. Orat.* B. 7, *Uatic.* 4221, *S. Pauli, S. Petri* A. 1, *et Orat.* A. 1 : expl. brebis F; explicit ad Epkesios C, exp̄. tituli · ad ephesios M, expl. breues ad ephesios R, expliciunt tituli aepīs : S; expliciunt capila epistolae ad ephesios O : *nihil habent* HTU; *rasura longa in* N (*quid fuerit non liquet*).

Digitized by Google

CHΘTU	*Orat.* B. 7.	R	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
VII. Ut mulieres subditae uiris sint. Et uiri uxores diligant. Et de aeclesia non habentem maculam aut rugam. Et huxor timeat uirum. Et filii hobaudiant parentibus. quod est primum mandatum. Et parentes ne ad iracundiam filios prouocent. Serui hobaudiant dominis. et domini remittant minas (v. 22).	XIV. De diligendis uxoribus ad instar charitatis, qua Christus dilexit Ecclesiam (v. 22). XV. De filiis et parentibus, seruis quoque ac dominis moderandis (vi. 1).	Ut mulieres uiris subditae sint. Parentibus filii, serui sequantur dominis (v. 15).	XXXIIII. *Incipit ad* sed sicut aeclesia (v. 24). XXXV. *ad* quia membra sumus (v. 30; *Schepss inc. ad u.* 29). XXXVI. *ad* huxor autem hut timeat (v. 33). XXXVII. *ad* scientes quoniam (vi. 8).
VIII. Ut induamus arma Dei. quia non aest nobis conluctatio aduersus carnem et sanguinem. Et horantes homni tempore pro homnibus et pro me. Et homnia uobis nota faciet Tychichus (vi. 10).	XVI. De praelio in quo non contra carnem et sanguinem, sed contra aerias potestates est colluctandum (vi. 10). XVII. De armis, quibus contra praedictas pugnandum sit potestates (vi. 14). XVIII. De Tichico, quem actuum suorum nuntium destinauit (vi. 21).	VI. State accinti lumbos uestros in ueritate (vi. 10).	XXXVIII. *ad* de cetero fratres (vi. 10). XXXVIIII. *ad* quia non est nobis (vi. 12). XL. *ad* propterea accipite (vi. 13; *Schepss autem inc. ad* vi. 12). XLI. *ad* ut detur mihi (vi. 19; *Schepss autem inc. ad* vi. 18).

Notae ad codd. CHΘTU. VII. > sint uiris HΘTU. habente Θ*; habet U. timeat: teneat U. oboediant *pr.* Θ, obediunt T. iracundia H. oboediant *sec.* Θ, obedient T. VIII. nobis: *om.* T. > nota uobis HΘU. tichicus HΘ*U* (*in ras. scr.*), thichicus T, tychicus Θc.

Digitized by Google

ELENCHUS CODICUM NOSTRORUM IN EPISTULA AD EPHESIOS.

1. A. Cod. *Amiatinus* s. VII ex. uel VIII in. = A Euang. (uide uol. I, p. xi).
2. B. Cod. *Bambergensis* s. IX (uide I, p. 674); contulit H. J. W.
3. C. Cod. *Cauensis* s. forsan IX = C Euang. (cf. I, p. xi); contulit J. S.
4. D. Cod. *Ardmachanus* s. IX in. = D Euang. (cf. supra p. 292, et I, p. xi).
5. F. Cod. *Fuldensis* s. VI = F Euang. (cf. I, p. xii).
6. G. Cod. *Sangermanensis* s. IX = G et g_1 Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
7. H. Cod. *Hubertianus* s. IX–X = H Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
8. Θ. Cod. *Theodulfianus* s. IX = Θ Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
9. K. Cod. *Karolinus* s. IX = K Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
10. L. Cod. *Langobardus* s. VIII ex. (uide supra p. 62); exemplar photographicum contulit H. J. W.
11. M. Cod. *Monacensis* s. VIII (uide supra p. 62); contulit H. J. W.
12. N. Cod. *Colmariensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
13. O. Cod. *Oxoniensis* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
14. P. Cod. *Parisinus* s. VIII (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
15. R. Cod. *Reginensis* s. VII (uide supra p. 62); contulit G. Meyncke.
16. S. Cod. *Cantabrigiensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
17. T. Cod. *Toletanus* s. VIII = T Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xiii); contulit J. S.
18. U. Cod. *Ulmensis* s. IX (uide supra p. 62); contulit F. G. Harvie.
19. V. Cod. *Vallicellanus* s. IX = V Euang. (cf. I, p. xiv); contulit J. S.
20. W. Cod. *Sarisburiensis* s. XIII = W Euang. (cf. I, p. xiv); contulit H. J. W.
21. Z. Cod. *Harleianus* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
22. *c*. Cod. *Colbertinus* s. XIII = *c* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxi); contulit H. J. W.
23. *d*. Codicis *Claromontani* latina uersio s. VI (uide supra p. 62).
24. *e*. Codicis *Sangermanensis* latina uersio s. IX ex. (uide supra p. 62).
25. *f*. Codicis *Augiensis* latina uersio s. IX (uide supra p. 62).
26. *g*. Codicis *Boerneriani* latina uersio s. IX = δ Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxiii).
27. *m*. Lectiones e libro *de diuinis Scripturis siue Speculum* = *m* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxii).
28. *r*. Fragmenta *Frisingensia* s. V–VI (uide p. 292).
29. *t*. Lectiones e libro qui dicitur *Liber Comicus* etc. (uide supra p. 62).

De siglis *cor. uat.*, *cod. caraf.*, Ω𝔐𝔖ℭ *vg.*, *Bentl.*, *Tisch.*, *W. H.* etc., uide uol. I, p. xxviii.

EPISTULA AD EPHESIOS.

Epistula ad Ephesios in his codicibus sine lacuna exstat:—ABCDFGHΘKLMNOPRSTUVW *c d e f g. In* Z *hic illic litterae uel uerba in capitibus paginarum perierunt; deficit r* iii. 16–vi. 24; *m* (= *lectiones e libro 'de diuinis scripturis siue speculum'*), *t* (= *lectiones e lectionario qui dicitur 'liber comicus'*) *pauca tantum continent. Itaque in hac epistula codices Hieronymiani* (*inter quos c numerandus est*) *et ueteres uiginti nouem nobis praesto sunt. Uariantes lectiones ex ueteribus perpetuo citauimus, iis discrepantiis tantum omissis quae ad meram orthographiam spectant.*

Ordo stichorum e codice Amiatino est.

Patres plerumque citauimus tantum ubi a textu nostro dissentiunt; Ambrosium partim ex editione Benedictina (*Uenet.* 1748), *partim ex ed. Uindobonensi nondum ad finem perducta* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uoll.* xxxii *seqq.*); *Augustinum ex edit. Bened.* (*exceptis 'speculi' lectionibus, quas ex edit. Weihrich = Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xii, *sumpsimus et littera 'm' denotauimus; uide supra*); *Hieronymum ex editione Uallarsii, sed ubi 'Hilb.' in notulis adposuimus, lectiones indicauimus quae uiro doctissimo Isidoro Hilberg* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* liv *seq.*) *placuerunt. 'Ambrst.' = Ambrosiastri Comment. in Epistulam; 'Cassiod. disc.' = Comment. in Epistulas Paulinas a discipulo quodam anonymo Cassiodoriano confecti et sub nomine Primasii editi* (*Migne, P. L.* lxviii); *'Orig. int.' = Ruffini, Originis interpretis, Comment. in Epistulam* (*ed. Delarue, tom.* iv); *'Uictor.' = Uictorini Afri Comment. in Epistulam* (*P. L.* viii. 1255; *in Uictorini Commentariis Eph. post Phil. ponitur*); *'Pel.^A' et 'Pel.^B' = Pelagii Comment. in Epistt. Paulinas a uiro doctissimo A. Souter editi* (*'Texts and Studies', uol.* ix, *Cantabr.* 1926) *et in duas recensiones distincti, quarum prima 'Pel.^B' uere Pelagiana est et maxima ex parte ueteris uersionis, altera 'Pel.^A', ab editore quopiam recentiori correcta lectiones Hieronymianas fere semper profert; 'Pel.' simpliciter indicat lectiones in quibus Pel.^A et Pel.^B consentiunt.*

Inscr. incipit (in cīp A, incp̄ K) epistula (-ola BΘTUV, aepistola C, epīst *c*, epla K) ad ephesios (efes. L[1], epkes. C, ephēs. K) ABCΘKL[1]TUV *c*; incipit ad (*om. e*) ephesios (efes. *f*) *d e f g r*; ad ephesios G; inc. ipsa epistula R; inc. corpus epistulae feliciter F, incipit textus eiusdem aepīs S; epistola beati pauli apostoli ad ephesios 𝔖ℭ; epistola pauli ad ephesios 𝔓; Epistola Pauli Apostoli ad Ephesios ϛ; epistula ad ephesios *Tisch.*; *inscriptio periit in* N; *nihil habent* DHL*MOPWZ.

INCIPIT EPISTULA AD EPHESIOS.

I. 1 Paulus apostolus christi iesu
per uoluntatem dei
sanctis omnibus qui sunt
ephesi et fidelibus in christo iesu

I. 1. *Priora uerba litteris uncialibus uel rubris scripta habent* B (paulus . . . gratia *u.* 2), Θ (paulus . . . sunt), U (paulus . . . sanctis), AP (paulus . . . dei), S (paulus . . . iesu), F (paulus . . . christi), O *vg.* (paulus). apostholus C, apostolos Z. **christi iesu** *cum* ACGΘPSVZϛ *c d e Bentl.* *Ambrst. et gr.* BDEP 17: > iesu christi BDFHKLMNORTUW𝔓𝔖ℭ *cod. caraf. f g r Uictor.* (*comm.*) *Hieron.* (vii. 543) *Sedul. Cassiod.* (*P.L.* lxx. 1345) *et gr.* ℵAFGKL *al. fere omn.* uolumptatem C. dei + et Z*. **sanctis** (-ti L*) **omnibus** (> omn. sa. *vg.*) **qui sunt ephesi** (efesii T) **et** (*om.* R) **fidelibus** *codd. paene omn. vg. f* = τοῖς ἁγίοις πᾶσιν τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ καὶ πιστοῖς ℵ^c AP 10. 80: sanctis qui sunt eph. et fid. (*omisso* **omnibus**) *d e Uictor.* (*semel*), *et* sa. subsistentibus in eph. et fid. *g* = τοῖς ἁγ. τοῖς (*om.* D) οὖσιν ἐν Ἐφ. καὶ πι. *gr. plur.*; sa. et fid. qui sunt eph. (eff. D) D *r Pel. Sedul.* (*uide infra*), sa. qui sunt fidelibus eph. *Uictor.* (*semel*); *libere* qui eph. sancti et fideles sunt *Hieron.* (*comm.* vii. 545); *harum lectionum antiquissima uidetur* sanctis qui sunt eph. et fidelibus *d e Uictor.* (*semel*) *quam scribae posteriores hic illic corrigere conati sunt*; *credibile est nomen* ephesi *a ueterrimo latino textu abfuisse* (*cum gr.* ℵ*B* 67**), *et certe Marcion epistulam nostram ad Laodicenses scriptam iudicauit; Origenes hunc locum tractans uerba* ἐν Ἐφέσῳ *nesciuit, et Hieronymus Originem sequens nomen* ephesi *praetermisit* (*ex lemmate 'sa. omn.*

Digitized by Google

2 gratia uobis et pax a deo patre nostro
et domino iesu christo
3 benedictus deus et pater
domini nostri iesu christi
qui benedixit nos in omni
benedictione spiritali
in caelestibus in christo
4 sicut elegit nos in ipso ante
mundi constitutionem
ut essemus sancti et inmaculati
in conspectu eius in caritate

---

qui s. ephesi' *nihil colligi potest cum plane* ephesi *ab editore quodam recentiori additum sit*), *scribit enim* '*quidam curiosius quam necesse est putant ex eo quod Moysi dictum sit* haec dices filiis Israel, qui est misit me, *etiam eos qui Ephesi sunt sancti et fideles essentiae uocabulo nuncupatos*; *ut quomodo a sancto sancti . . . ita ab eo qui est hi qui sunt appellentur . . . alii uero simpliciter non ad eos qui sint, sed qui Ephesi sancti et fideles sint, scriptum arbitrantur*'; *ex quo patet Hieronymum* ephesi *non in textu legisse sed e sensu collegisse, et non* '*curiosius*' *cum quibusdam sed* '*simpliciter*' *cum aliis* qui sunt = qui ephesi sunt *intellexisse*; *ita iudicant Uallarsius ad loc.* (vii. 544) *et Hort* ('*Select readings*' *p.* 123); *Pelagius ut uidetur non omisit* ephesi, *et ita Cassiodori disc.* (= *Primasius, P. L.* lxviii. 607); *Sedulius Pelagium sequens licet in lemmate omiserit, in comment. certe agnouit* ('sanctis: *non omnibus ephesiis sed his qui credunt in christo*'); *Ambrosiastri lemma habet* ephesi (*e manu posteriori?*), *sed nihil in comment.* (*uide Zahn*, '*Einl. z. N.T.*', x. *p.* 14: *et Robinson*, '*Ephesians*', *p.* 294); *graecos apud Tisch. T. G.* 8 *uidesis.* **iesu** (ihesu C); *om.* D. > iesu chr. *Pel.*[B]

2. **pax** *om.* G*. ha C. **nostro et domino**: > et dom. no. A*; + nostro *Uictor.* (*comm.*).

3. **benedictus** (bedictus N): + est *d e Uictor.* (*comm.*). **deus et pater**: deus pater M* *Hil.* (*ps.* 67); deus *tantum Hil.* (*ps.* 66 *et forsan* 150) *cum gr.* B; pater *tantum Uictor.* (*comm., et adu. Ar.* i. 21) *Hil.* (*pss.* 91 *et* 127). **nostri** *om.* O. **et pater . . . christi** *om. Hil.* (*ps.* 66). > nos bened. *r Aug.* (x. 814). **in** *pr. om. Ambrst.* (*lemm.*) *Sedul.* omne S[1]. benediccione P, benedictionem G*. **spiritali** (-uali W *vg.*): *om.* S[1]; salutari *Sedul.*; aeterna *t.* > spir. bened. *Hil.* (*ps.* 67). celestibus MOPW. **in christo**: *om. Hil.* (*pss.* 67 *et* 127) *Cassiod.* (*P.L.* lxx. 473); + iesu DOS[1]Z *Uictor.* (*bis*) *Sedul., cum gr.* D[b et c]EK *min.* **qui . . . christo** *om.* S*.

4. **sicut** (sit L*) = καθώς: ita ut *Uictor.* (*comm.*); secundum quod *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 21); in quo *Hil.* (*ps.* 60, *ps.* 67, *ps.* 91) *Cassiod.* (*P.L.* lxx. 473); *deinde* + et *d e Hil.* (*ps.* 60, *ps.* 67) *Cassiod.* **elegit** (hel. C): praeelegit *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 21). > nos el. *Aug.* (iii. 2. 777, v. 138) *Uigil.* (*c. Ar., Sab. etc.* i. 13). **in ipso** (ἐν αὐτῷ): in christo *Orig.* (*int.* iii. 62) *Aug.* (ii. 690, 802, x. 829); *om. Uictor.* (*adu. Ar.* i. 21) *Hil.* (*ps.* 60, *ps.* 67), *Aug.* (iii. 2. 679, v. 138) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 61) *Cassiod.* hante C, aut e F*. **mundi constitutionem** (-tuitionem N, -tudinem G*, -tucione P) *codd. vg. f Hil.* (*ps.* 60, *ps.* 67, *ps.* 91) *Hieron.* (*saepe*) *Aug.* (*saepe*) *contra ord. graec.*: > const. mundi *Bentl. d e g Uictor. Orig.* (*int.* iii. 62) *Hil.* (*trin.* ix) *Hieron.* (ii. 477, iv. 339, vii. 547, 558) *Aug.* (*saepe*) *Pel.*[B] *Uigil.*, *et gr.* καταβολῆς κόσμου; *deinde* + in caelestibus *Hil.* (*ps.* 60) *e uersu* 3. > **ante mu. const. in ipso** *Hil.* (*ps.* 91). huti C. **essemus**: simus *Hil.* (*ps.* 91) *Aug.* (x. 184); + nos *g.* **sancti**: + uel esse nos sanctos *g.* **inmaculati** (imm. ACW *vg. Tisch.*) = ἀμώμους: immaculati uel os *g*; inreprehensibiles D *Pel.*[B] **ut essemus sa. et inm.**: esse nos sanctos et immaculatos *Hieron.* (iv. 339). **in conspectu eius** (κατενώπιον αὐτοῦ) *etiam Hil.* (*ps.* 91): coram ipso D *Orig. Uictor. Hieron.* (vii. 547, 549, 558) *Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 77, 607, 613) *Sedul. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1051), coram eo *Ambrst.*; in ipso *Hil.* (*ps.* 67) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 493); coram uel in conspectu ipso uel eius *g*; *om. Hil.* (*ps.* 60); *deinde* + et *Cassiod. disc.* (*P.L.* lxviii. 608). **in caritate** (kcar. C, char. T *vg.*) = ἐν ἀγάπῃ: in caritatem *r*; *om. Aug.* (x. 175). *Praeterea cum praecedd. coniung. codd. nostri vg. f t* (*legentes* [5] qui **praedestinauit**) *et Ambrst.* (*legens* [5] praedestinans) *Aug.* (x. 815), *item in citando uersum* [5] *incipiunt* praedestinatos nos in adopt. *Ambr.* (*ep.* 76), praedestinati in adopt. *Aug.* (ii. 808): *contra cum seqq. coniungunt g* (*diserte*) *et forsan d e* (*legentes* praedestinans); *item citant usque ad* coram ipso *sed ultra non pergunt Hil.* (*ps.* 67) *Sedul. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 473), *cf. Aug.* (x. 184). *Ex Uictorino et Aug.* (ii. 802, x. 814, 829, 848) *nihil concludi potest cum in libris impressis distinctio uerborum nihil nisi iudicium editorum exprimat*; *Hieron.* (vii. 550) *in lemmate incipit* in caritate praedestinans *etc.*, *deinde addit* '*dupliciter legendum, ut* caritas *uel cum superioribus uel inferioribus copuletur . . . differentiam uero graeci sermonis* προορίσας *et* ὁρισθέντος (*respicit ad Rom.* i. 4 *ubi* τοῦ ὁρισθέντος *redditur* qui praedestinatus est) *latinus sermo non explicat*'; *disting.* αὐτοῦ, ἐν ἀγάπῃ [5] προορίσας *Lachm. Tisch.* (*T.G.* 8) *von Soden*; *sed* αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ, προορίσας *W. H.*; *plura apud Tisch.* (*T.G.* 8) *uidesis.*

Digitized by Google

5 qui praedestinauit nos
in adoptionem filiorum
per iesum christum in ipsum
secundum propositum
uoluntatis suae
6 in laudem gloriae gratiae suae
in qua gratificauit nos in dilecto
7 in quo habemus redemptionem
per sanguinem eius
remissionem peccatorum
secundum diuitias gratiae
eius 8 quae superabundauit
in nobis
in omni sapientia et prudentia
9 ut notum faceret nobis
sacramentum uoluntatis suae

---

5. **qui** (*om. Pel.*^{A}; + ante *Hil.*) **praedestinauit** (predest. L*MW, praedist. NUZ, predist. OPS; predestinabit *t*) **nos** *codd. plur. vg. f t Hil.* (*ps.* 91) : praedestinans (praedist. D) nos D *d e g r Orig.* (*int.* iii. 62) *Uictor. Ambrst. Hieron. Aug.* (x. 814, 829, 848) = *gr.* προορίσας ἡμᾶς; praedestinati *Aug.* (ii. 802, 808), *cf. et Ambr.* (*ep.* 76). **adoptionem** (adobt. T, adhobt. C, adopc. P; optionem A*K*, aptionem L*; adoptione D) = υἱοθεσίαν: nationem *d e.* **filiorum** *om. Hil.* (*ps.* 91). **iesum** *om.* T *et gr. Orig.* (*bis*). **in** (+ *ras.* 2 *litt.* O) **ipsum** = εἰς αὐτόν : in id ipsum HNU; in ipso R *Hil.* saecundum S. **propositum** (proposs. S, prepos. O*) = εὐδοκίαν: placitum *d e g r Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 611) *Aug.* (x. 814, 829, 836) *et Hieron. ipse* (vii. 555, *cf.* 551 *ubi* + '*uerbum* εὐδοκίαν, *quod latinus sermo interpretatus est* placitum, *apud graecos compositum est ex duobus integris* ἀπὸ τοῦ εὖ, καὶ τοῦ δοκεῖν, *a* bene *et a* placito, *quod nos possumus dicere* beneplacitum'); beneplacitum *Ambrst.* (*ed. Roman.*); *in Nouo Testamento redditur* εὐδοκία placitum *Mt.* xi. 26 (*cf. Lc.* x. 21), bonum placitum *Eph.* i. 9, *Phil.* i. 15, ii. 13, uoluntas *Rom.* x. 1, II *Thess.* i. 11, bona uoluntas *Lc.* ii. 14; propositum *hoc uno loco inuenitur.* uolumptatis C, uolont. P. **suae** (sue L*W) : eius *Aug.* (x. 836).

6. **in** *pr.* : ad *d e.* laude T. **gloriae** (-rie W) : claritatis *Ambrst.*; + et D. **gratiae** (-tie W, -cie P) : *om. Ambrst. Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 611). sue PW. **in laudem . . . suae** *om. Aug.* (x. 814 *bis*). **in qua** (quo H) = ἐν ᾗ ℵ^{c}DEGKL *al. plur.* : qua L* *Ambrst. et* ᾗ *Theophyl.*; *gr.* ℵ*ABP *min.* ἧς. **gratificauit** : glorificauit W. nus P. **dilecto** (delicto W*) *sine addit.* A*G *Bentl. demid.* '*alii*' *ap. Lachm. Hieron.* (vii. 555, *et* 552 '*nec putandum quod in latt. codd. habetur scriptum esse* in dilecto filio suo, *sed simpliciter* in dilecto . . . *nunc uero in eo quod absolute loquutus est dicens* in dilecto, *ita mihi intelligendum uidetur ut subaudiatur* ab omnibus') *Sedul.* (*Hieronymum sequens*) = τῷ ἠγαπημένῳ *gr. plur.* : + filio suo A^{c}BCDFHΘKLMNOPRSTUVWZ *vg. cod. caraf. uett.* (*sed* filio filio *g*, *sine* suo) *Uictor. Ambrst. Aug.* (x. 814, 829) *Pel.*^{A}, *et* + > suo filio *Pel.*^{B}, *cum graecis* D*E*FG8^{pe}, *cf. Luc. Brug.* '*non omittas* filio suo'.

7. **quo** : qua L*P. **habemus** (ab. T) = ἔχομεν *gr. longe plur.*, *cf. Col.* i. 14 : habuimus *Iren.* (*Mass. p.* 310, *non autem* 294), *et* ἔσχομεν ℵ*D*. redemtionem T, redemptione L*, redemcione P. **per** : in Z*. **eius** *pr.* : ipsius *r Uictor. Ambrst. Hieron.* (vii. 553, 555) *Aug.* (x. 814, 829) *Pel.*^{B}; *deinde* + in ACDFH^{2}T, + *rasura* (*forsan* et) P. remisionem S, remissione PT. **peccatorum** (-ū *in ras.* U) : + uel delictorum *g.* saecundum S. **diuitias** (-cias P) : + glorie H^{mg}Θ, + claritatis D *Pel.*^{B} **gratiae** (-tie W, -cie P) = χάριτος : gloriae CTV *f.* **eius** *sec.* : suae *g Ambrst.*

8. **quae** (que LMW) = ἧς : qua *Uictor. Hieron.* (vii. 554, 555). **superabundauit** (superhab. A*CSTUWZ) *codd. plur. vg. uett. plur.*, *et* superabundabit G *t* (superhab.) : abundauit D (hab.) *Uictor. Hieron. Aug.* (x. 814 *bis*, 829), *et* abundat *r*; *gr.* ἐπερίσσευσεν. **nobis** : nos (*Bentl.*) *r Uictor.* (*comm.*) *Aug.* (x. 814, 815, *cf.* 829) *Sedul.*, *et gr.* εἰς ἡμᾶς; nobis uel in nos *g.* inn *sec.* L*. **omni** + gratia *Pel.*^{B} sapiencia P, sapientiae G*; sapi *in ras. scr.* U. **et prudentia** (-cia P) = καὶ φρονήσει : et scientia *Sedul. et* καὶ γνώσει 17; *om. Pel.*^{A} **entia et prudentia** *arcte in ras. scr.* L. **in omni sap. et prud.** *cum seqq. coniunximus cum codd.* A N O Z *g t* (*citat ad* in nobis *nec ultra pergit*) *Hieron.* (vii. 554, 555) *Originem ut udtur sequens* '*si ex parte cognoscit paulus . . . quomodo uel ipsi uel ephesiis in omni sapientia atque prudentia dei mysterium reuelatum est? Hac itaque necessitate compellimur mutare ordinem lectionis et facere* secundum placitum uol. suae . . . et prudentia, *ut cum hucusque distinxerimus, quo scilicet* omni sap. et prud. *ad superiora iungantur, deinceps inferamus* notum faciens nobis mysterium uol. suae sec. plac. suum . . . *non quo ipsi in omni sap. et prud. mysterium didicerint sed deus in omni sap. sua et prud., iuxta quod consequi poterant, eis mysterium reuelauerit*') *et Tisch. T. G.* 8 : *contra cum praecedd. coniungunt* DFHLPSU (*ut uidetur*) W *vg. f r Uictor. Ambrst.*

9. *Ad init.* + K *in mg.* A^{c}. **ut notum faceret** (-rit Z*) **nobis** (nubis P; uobis *Hil.*; *om.* D)

secundum bonum placitum eius
quod proposuit in eo 10 in dispensationem plenitudinis
temporum
instaurare omnia in christo
quae in caelis et quae
in terra sunt in ipso
11 in quo etiam sorte uocati sumus
praedestinati secundum
propositum eius
qui omnia operatur secundum
consilium uoluntatis suae

---

codd. plur. vg. c f g (*Hil.* (*ps.* 1) *Hieron.* (vii. 556) = γνωρίσαι ἡμῖν FG 76, *cf.* ut not. nob. faceret H *Ambrst.* (faciat), ut nob. not. faceret *Uictor.*, notum facere *Pel.*[B], ut ostenderet (-rent *d*) nobis *d e r Aug.* (v. 3, x. 814, 815, 829) : notum nobis faciens *Hieron.* (vii. 554, *et* > not. fac. nob. 555) *cum gr. plur.* γνωρίσας ἡμῖν. **sacramentum** *codd. plur. vg. uett. plur. Hil.*: mysterium D (mist.) *r patres plur.*; mysterium uel sacramentum *g*; *gr.* μυστήριον. uolontatis P, uolumt. C, uoluptatis *d e*. sue W. **secundum** (saec. S) = κατά : iuxta *Ambrst.* **bonum placitum** (τὴν εὐδοκίαν) *codd. plur. f* : beneplacitum DO *vg. c g Ambrst.*; placitum *d e Hil. Hieron.*; boni existimationem *Tert.* (*Marc.* v. 17) ; bonam uoluntatem *r Aug.*; uoluntatem *Uictor.*; *cf. supra u.* 5. **eius** (αὐτοῦ) : suum *Ambrst. Hieron.*; suam *r Aug.*; *om.* L* *d e g Tert.* (*Marc.* v. 17) *Uictor. Hil. Pel.*[A] *cum gr.* DEFG. **quod** : quam *r Tert.* (*Marc.* v. 17) *Uictor. Aug.* **proposuit** (proposs. DS, prosuit T*) : proposuerit *Tert.* (*Marc.* v. 17), praeposuit O (pre.) *r*. **eo** (aeo L) = αὐτῷ, *cf.* illo *r Uictor. Aug.*, ipso *Hil.*, semetipso *Tert.* (*monog.* 5) : eum *Ambrst.*; *deinde* + ante mundi constitutionem D.

10. **in** (ad *Tert.*) **dispensationem** *codd. plur. cod. caraf. f g r Tert.* (*monog.* 5) : in (*om.* P) dispensatione (-cione P) BDKLPVW *vg. c Uictor. Hil.* (*ps.* 1) *Hieron.* (vii. 556) *Aug.* (x. 814, 815, 829) *Sedul.*; in dispositionem *r*, in dispositione *d e Aug.* (v. 3) ; *gr.* εἰς οἰκονομίαν. **plenitudinis temporum** (τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν) : adimpletionis temporum *Tert.* (*Marc.* v. 17, *monog.* 5) *Ambrst.*; plenitudine temporis *Sedul.* (*lemm.*, *sed infra in comm.* '*id est postquam uenit* plenitudo temporum ') ; *item Hieron.* (ii. 267) *pro* **in dispensationem plenitudinis** *habet* in adimpletione. **instaurare** (ἀνακεφαλαιώσασθαι) *codd. plur. vg. f r* '*latini codd.*' *ap. Hieron.* (vii. 556) *et Sedul.*, *et* instaurari F *Aug.* (vi. 219) : restaurare CDT *d e Uictor. Pel. Tycon.* (*reg.* 3), ut restauraret uel e *g*, restaurans *Ambrst.*; recapitulare *Iren.* (*Mass. p.* 16 '*Ualentiniani*', *cf.* 218, 317) *Tert.* (*Marc.* v. 17) *Hieron.* (ii. 267, vii. 556) *Sedul.* (*lemm.*) ; *uertitur* ἀνακεφ. *apud Tert. etiam* recensere (*Marc.* v. 17), reciprocare *et* reuocare (*monog.* 5), recolligere (*monog.* 11) ; *cf. Rom.* xiii. 9. **omnia** *etiam Iren.* (*Mass. pp.* 16, 191, 206 *semel*, 218, 317) : uniuersa *Iren.* (*Mass. pp.* 206 *semel*, 316) *Tert.* (*monog.* 5 *semel*) ; *om. Tycon.* **in christo** (ἐν τῷ Χριστῷ) : in christum *Tert.* (*Marc.* v. 17) ; *om. Tycon.*; + et *Uictor.*; + per deum '*Ualentiniani*' *ap. Iren.* (*Mass. p.* 16). que *pr.* MPW. **in** (+ xp̄o P*) **caelis** (cel. MW, caelo *Tycon.*) = ἐν τ. οὐρανοῖς ℵ[c]AFGKP *al. plu.* : super caelos *Tert.* (*monog.* 5) *et* ἐπὶ τοῖς οὐρ. ℵ*BDEL *al.* **quae** (que LMPW) *sec.* : *om. Tert.* (*monog.* 5). **in terra** : in terris GR *r Tert.* (*Marc.* v. 17) *Aug.* (v. 3, x. 814, 815, 829) ; super terram *Iren.* (*Mass. p.* 317) *Uictor.*; super terras *Tert.* (*monog.* 5) ; *gr.* ἐπὶ τῆς γῆς. **sunt** *om. Iren.* (*Mass. p.* 317) *Tycon.* > sunt et quae in ter. D *r Uictor.* (*uide supra*) *Ambrst. Aug.* (v. 3, vi. 219, x. 814, 815, 829) *Pel.*[B] > sunt. su. c. et su. ter. *Tert.* (*monog.* 5). **in ipso** (ἐν αὐτῷ) : in se *Iren.* (*Mass. p.* 317) ; *om.* H* *Ambrst.*; *cum seqq. coniungit* L*.

11. **quo** : qua BV *Orig.* (*int.* ii. 450) *Cassiod. disc.* (*P.L.* lxviii. 609). **etiam** (καί) : *om. Orig.*; et W *d e g Uictor. Ambrst. Ambr.* (*exhort. uirg.* 6) *Hieron.* (vii. 557) ; etiam et 𝔖ℭ *r Aug.* (x. 814, 815, 829) ; *deinde* + nos W *vg. Ambrst. Pel.*[A] *Sedul. Cassiod. disc.* **sorte uocati sumus** *codd. vg. c f* = ἐκληρώθημεν *plur.*, *cf.* sorte constituti sumus *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Ambr.*, sortem consecuti su. *r Uictor. Aug.* (x. 814, 815, 816, 828), sortiti su. *Ambrst.* (*ed. Uenet.*) : uocati sumus *d e g Pel.*, *et* ἐκλήθημεν ADEFG. praedistinati DOU, predis. PS, predes. MW, praedaes. L. **secundum** (saec. S) **propositum** (proposs. S, prepos. L) **eius** *codd. plur. vg. c*, *et* sec. propos. (*sine* **eius**) *r Aug.* (x. 814, 815, 816, 829) : sec. propos. (proposs. D) dei D *d e f g Ambrst. Pel.*[B]; *graeci* κατὰ πρόθεσιν τοῦ κ.τ.λ. *plur.*, κατὰ (+ τὴν D*FG 38) προθ. τ. Θεοῦ τοῦ DEFG *min.* **qui** (quia A*) : + in uobis W. **omnia** : uniuersa *r Uictor. Ambrst. Hieron. Aug. Priscill.* (*can.* 8, *uide supra p.* 21). **operatur** (hop. C) : creauit *Ambrst.* > oper. omn. *vg. edd. antt.* (*exc. Froben* 1502). **ui omnia operatur** *arcte in ras. scr.* L. *pro* **qui o. op.** *habet* omnia operantis *g* (*gr.* τοῦ τὰ π. ἐνεργοῦντος). **secundum** (saec. S) *sec.* : *om.* A*. **propositum . . . secundum** *om.* Z. uolumtatis C, uolont. P. **consilium uolunta** *in ras. scr.* U. **suae** (sue LPW) : eius *f*.

Digitized by Google

12 ut simus in laudem gloriae eius
qui ante sperauimus in christo
13 in quo et uos cum audissetis
uerbum ueritatis
euangelium salutis uestrae
in quo et credentes signati
estis spiritu promissionis sancto
14 qui est pignus hereditatis
nostrae
in redemptionem adquisitionis
in laudem gloriae ipsius.
15 Propterea et ego audiens
fidem uestram quae
est in domino iesu
et dilectionem in omnes sanctos
16 non cesso gratias agens
pro uobis
memoriam uestri faciens
in orationibus meis
17 ut deus domini nostri iesu christi

---

12. **simus**: essemus *d e*; essemus uel in esse nos *g* (*gr. enim* εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς). laude Z. glorie MPW. **eius** (αὐτοῦ *plur.*): ipsius *Uictor.*; *om. d e g Tert.* (*Marc.* v. 17) *cum gr.* D*FG; *deinde* + nos DHW *vg. cor. uat. Tert. Ambrst. Pel. Sedul. Cassiod. disc.* (*P.L.* lxviii. 610). **qui**: + et *d e r*. **ante** (hante C) **sperauimus**: praesperauimus *Tert.* **in** *sec.*: i P. christum *Tert.* (*sed gr.* ἐν τῷ Χριστῷ).

13. **uos** + carissimi D *Pel.*B *Sedul.* **cum** (quum Θ) **audissetis** (-isetis Z, -issemus V*) **uerbum** (sermonem *Tert. Marc.* v. 17): audito uerbo D *Iren.* (*Mass. p.* 301) *Uictor. Hieron. Pel.*B; audientes uerbum *d e g r Aug.* (x. 816) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 48), *et gr.* ἀκούσαντες τὸν λόγον. **ueritatis** (ueret. P): *om. Uigil.* (*Uarim.* iii. 48). euangelii D (aeuanguelii) *Uictor. Ambrst. Hieron. Uigil.* (*Uarim.* iii. 48); euangelio *Iren. Pel.*B **sal. uestrae** (-tre LMPW, -tae Ϛ): *om. Tert.* **quo** *sec.*: quem *Hieron.* (i. 78 *Uall.*). **et** *sec. codd. plur. vg. cor. uat. c f et gr. plur.*: *om.* AD *d e g r Iren. Tert. Uictor. Ambr.* (*spir.* i. 6) *Hieron.* (i. 78) *Aug. Pel.*A *Uigil.* (*trin.* xii; *Uarim.* ii. 19, iii. 48) *cum gr.* DEFG. *om.* **in quo et** *Ambrst.* **credentes**: credidistis et *Tert.* **estis**: + in M *Uigil.* (*Uarim.* ii. 19). spiritus *d e.* **promissionis** (ἐπαγγελίας) *etiam Hieron.* (ii. 111, vii. 559 *lemm.*): repromissionis *Hieron.* (i. 78, vii. 559 *comm.*); *om. Ambr.* (*luc. l.* vii. 232); + eius *Tert.*, + *ras.* 3 *litt.* U. > promiss. spir. D. **sancto**: spiritu *lapsu* A. > san. prom. *Hieron.* (*lemm. et semel in comm.*) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 19).

14. **qui** (= ὅς ℵDEK *al. plu.*): quod *d e g cum gr.* ABFGLP ὅ. **pignus** *etiam Uigil.* (*Uarim.* ii. 19): arrha *Uigil.* (*trin.* xii); *gr.* ἀρραβών. haered. LϚℌ. **nostrae** (-tre MW): uestrae L. **redemptionem** (redempc. P, redemt. H): redemptione L*M*OSZ. **adquisitionis** (-onis *in ras. scr.* W; acquis. *vg.*, adquiss. S, adquisicionis P, aquisicionis Z) = περιποιήσεως: adoptionis D *d e g Uictor. Hieron.* (*lemm.*) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 19). **in laudem**: *in ras. scr.* U; *om. demid.* glorie W. **ipsius**: eius AS.

15. **propterea** (-ria P, -raea L): ideo *Uictor.*; propter hoc *d e g Aug.* (ii. 808, x. 816); *gr.* διὰ τοῦτο. **et** *pr. om.* L*. ego Z. **audiens fidem uestram** *codd. plur. vg. c f, et* audiens uestram fidem *e* = ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν: audita fide uestra D *Uictor. Ambrst. Aug.*, audita et uestra fide *g*; audiens uestra fide *d*. **quae** (que MOPW; qui *cor. uat.**) **est**: *om.* H* *d e g Uictor. Ambrst. Hieron. Aug., et gr. non exprim.* **domino iesu** *codd. plur.* ℌℭ *c f et gr. plur.*: domino *tantum* L*; christo iesu MOSZϚ𝔖 *Aug.* (x. 816); domino iesu christo D *d e g Uictor. cum gr.* D*EFG. **quae e. i. dom.** *in ras. scr.* Θ. **dilectionem** (-eccionem P): caritatem *d e g*; dilectione (*u. supra*) D *Uictor. Ambrst. Aug.* (ii. 808); *om. Hieron. Aug.* (x. 816) *cum gr.* ℵ*ABP 17 *Orig.*; *Hieronymus diserte* (vii. 562), *Origenem sequens, scribit* (*c.* 386–7 *a. s.*) '*licet uerbi ad uerbum expressa translatio possit apostolum diligenti excusare lectori, quod uideatur omnis sententiae scatere contextus, et soloecismus fieri; tamen et in graeco uitium sonat. unde et nos graecis potius calumniatoribus respondentes conabimur ita iuxta sensum temperare ordinem lectionis ut dicamus* audiens fidem uestram in domino iesu et in omnes sanctos eius, *uidensque differentiam fidei uestrae in dominum et in omnes sanctos eius* non cesso gratias agere' *etc.*; **omnes** *om. Uictor.*

16. **cesso** (παύομαι *plur.*): cessabo *Uictor. et* παύσομαι DE. **gratias** (-ans P*) **agens** (εὐχαριστῶν): gr. agendo *Ambrst.*; gr. agere *Aug.* (ii. 808); *deinde* + deo *Uigil.* (*trin.* xii). **uobis**: + et D. **memoriam uestri** (t *sup. lin.* P; -ram V) **faciens** *codd. vg. c e f* = μνείαν ὑμῶν ποιούμενος D*EKLP *al. pler.*, *cf.* commemorationem uestri facere *Ambrst.*: > mem. fac. uestri *g cum gr.* FG μνείαν ποι. ὑμ.; memoriam faciens *d*, commemorans *Hil.* (*trin.* xi), *et om.* ὑμῶν ℵABD* *min.* horationibus C, orac. F. **memoriam . . . meis** *om. Uigil.* (*trin.* xii).

17. **ut** + pater *Uigil.* (*trin.* i). **nostri**: mei *t* (*semel*). *Distinguunt* deus, domini nostri iesu christi pater, gloriae, det ℌ𝔖ℭ (*ed.* 1592), *et*

Digitized by Google

pater gloriae
det uobis spiritum sapientiae
et reuelationis
in agnitione eius
18 inluminatos oculos
cordis uestri
ut sciatis quae sit spes
uocationis eius
quae diuitiae gloriae hereditatis
eius in sanctis
19 et quae sit supereminens
magnitudo uirtutis eius
in nos qui credidimus
secundum operationem
potentiae uirtutis eius
20 quam operatus est in christo
suscitans illum a mortuis
et constituens ad dexteram
suam in caelestibus
21 supra omnem principatum
et potestatem et uirtutem
et dominationem

---

deus (dom. no. ie. chr. pater) gloriae, det *Maresch.* 1531, *Uiuian* 1534, deus, dom. no. ie. chr. pater gloriae, det 𝕮 (*edd.* 1593 *et* 1598, *uide Estium ad loc.*); *sed Hieron. diserte* 'deus dom. no. ie. chr., pater *autem* gloriae *ita intellegendus*', *et uersio Remensis* 'that the God of our Lord Jesus Christ, the Father of glory', *cum nostris A.V. et R.V.* **gloriae** (-rie W): claritatis *Ambrst. Hil.* (*trin.* xi) *Uigil.* (*trin.* i). *om.* **pater gloriae** *Tert.* (*Prax.* 28; *non autem Marc.* v. 17). **deus . . . gloriae** *om. Uigil.* (*trin.* xii). spiritus *t*. **sapientiae** (-ciae P, -tie W): patientiae D*. **reuelationis** (-cionis P): agnitionis (*et om.* **in agn. eius**) *Tert.* (*Prax.* 28); *gr.* ἀποκαλύψεως. agnicione P; agnitionem CDHΘL*TWZϚ *c Sedul.*

18. **inluminatos** (in lum. D, illum. W *vg.*) **oculos** (hoc. C, oculus P*): inluminatis oculis *Pel.*^{B}; inluminatos habere oc. DN *t* (*bis*) *Ambrst.*, *et* > inlum. oc. hab. *Aug.* (vii. 698). > cor. oc. *Tert.* (*Marc.* v. 17). **uestri** (-trae Z): + ad hoc *r Ambrst.* **sciatis**: cognoscatis *r*; + uos *d e*. que *pr.* MW. **sit**: est *g*. uocacionis P. **eius** (αὐτοῦ) *pr.*: uestrae D; *deinde* + et DGMOSZ *vg. cor. uat.** (*non autem cod. . .*) *Ambrst. Hieron.* (vii. 563) *cum gr.* ℵ^{c}D^{c}EKLP *al. pler.* que *sec.* L^{c}MW. **diuitiae** (-ciae P, -cie W): *om.* S*. **eius q. diuitiae** *in ras. scr.* L. **gloriae** (-rie W): *om. Tert.* haereditatis Ϛ𝔓, herid. D, hred. M, heritatis S; hereditas P. > hered. glor. *Ambrst. cum gr.* ℵ. **eius qu. di. glo. hereditatis** *om. t* (*semel*). **eius** *sec. om. Tert.* in sanctos D *r*.

19. que L^{c}MPWZ. **sit**: est *Ambrst.*; *om.* D *r Hieron.* (vii. 563), *et gr. non exprim.* **supereminens magnitudo** (τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος): sublimis magn. *Hieron.*, excelsa magn. *Ambrst.*; sublimitas magnitudinis D *Uictor.*, excellentia magnitudinis *r*. **nos**: uos *r Uictor. Ambrst.*, *cum gr.* D*FGP *al.* ὑμᾶς; uobis D *d e Pel.*^{B}, uobis uel in uos *g*. **qui credidimus**: q. credimus CO*SU *vg. cor. uat. f t Hieron.*, *et gr.* τοὺς πιστεύοντας; qui credidistis *d e r Uictor. Pel.*^{B}, qui creditis D *Ambrst.*; credentes uel bus *g*; + *ras.* 8 *litt.* U. *Disting.* in nos, qui cred. secundum *vg. et edd. antt. Hailbr.* 1476, *Wila* 1481, *Froben* 1502, *Sacon* 1515. saecundum S. **operationem** (hop. C, operac. P) = ἐνεργείαν: ordinationem *t* (*semel*). **potentiae** (-ciae P, -cie W) = κράτους: potestatis *d e Uictor.*; *om.* D *t* (*semel*). **uirtutis** (ἰσχύος) *sec.*: fortitudinis *g r Ambrst. Hil.* (*trin.* xi). **eius** *sec. om.* D.

20. **quam**: qui *Ambr.* (*fid.* v. 15). hoperatus C. **est**: + in nobis *t* (*semel*). **suscitans illum** (eum CDT *f g Ambr.*, *cf. Tert. infra*): cum eum excitauit *Hil.* (*trin.* xi), *cf.* excitauit eum *Uigil.* (*c. Arian.* ii = *c. Ar. Sab. etc.* ii. 29). **constituens** (cont. H*, constiens L*) = καθίσας ℵAB *min.*, *cf.* sedere eum faciens *Hieron.* (ii. 479, vii. 564), *et libere* suscitando eum a mortuis et collocando eum *Tert.* (*Marc.* v. 17): constituit *d e g*, sedere fecit *r Uigil.*, collocauit *Hil. Ambrst.*, *cf. Tert. supra*, *et* ἐκάθισεν DEFGKLP *al.*; *praeterea* + eum H^{2}Θ *g Tert.* (*u. supra*) *Ambr. Hieron.* (*u. supra*) *Uigil.* (*c. Arian.* ii, *non autem c. Ar. et Sab. etc.* ii), + illum *Uictor. Uigil.* (*Uarim.* i. 37), *cum gr.* ℵA *min.* **ad** (a P) **dexteram suam** (sibi *Ambrst.*) *codd. vg. uett. plur.*, *et* ad dexteram (*sine* **suam**) *t* (*semel*) *Ambr.*: in dextera sua *g Uictor.* (*om.* sua *semel*) *cum gr.* ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ. **caelestibus** (cel. MPW, caelaest. L) = τοῖς ἐπουρανίοις *plur.*: caelis *Uictor. Hil. et* τοῖς οὐράνοις B 71. 213.

21. **supra** (ὑπεράνω) *codd. plur. vg. e f r Pel.*: super DGHΘM* *c d g patres paene omn.* **omnem**: *om. Orig.* (*int.* iv. 612); omne *Iren.* (*Mass. p.* 252). **principatum** (principalitatem *Iren. Mass. p.* 163; + et initium *p.* 182) **et** (*om. Ruffin. ap. Hieron.* ii. 620) **potestatem** = ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας *plur.*, *cf.* principatus et potestates *Orig.* (*int.* iv. 612): initium et potestatem *d e Iren.* (*Mass. p.* 252); > potest. et principatum *Pel.*^{B} *cum graeco* B. **uirtutem** (principatum D*) **et dominationem** (dominac. P; nationem *t semel*) = δυνάμεως καὶ κυριότητος: > dom. et uirt. *Iren.* (*Mass. p.* 163); uirtutes *tantum Orig.* (*int.* iv. 612); dominationem *tantum Iren.* (*Mass.*

Digitized by Google

et omne nomen
quod nominatur
non solum in hoc saeculo
sed et in futuro
22 et omnia subiecit
sub pedibus eius
et ipsum dedit caput
supra omnia ecclesiae
23 quae est corpus ipsius
plentitudo eius qui omnia
in omnibus adimpletur.
II. 1 Et uos cum essetis mortui
delictis et peccatis uestris
2 in quibus aliquando
ambulastis secundum
saeculum mundi huius
secundum principem
potestatis aeris huius
spiritus qui nunc operatur
in filios diffidentiae

---

pp. 252, 260, *sed* > dom. et potestatem 260 *iudice Stieren*). **et** *quart.*: + supra *t Priscill.* (*p.* 30 *ed. Schepss*), + super *Hil.* (*ps.* 135); + dedit ei nomen quod est super D *Sedul.* omnem Z* *t* (*bis*) *Priscill.* **nomen**: *om.* Z *t* (*bis*). **nomen quod** *bis scr.* P.* **non solum**: et *Hieron.* (i. 720). **hoc** (τούτῳ): praesenti *Hieron.* (i. 720, ii. 423). seculo CWϚ𝔓. > saec. hoc *d e g*, > saec. isto *Hieron.* (v. 915), *cum ord. graeco*. **sed** (uerum *Hieron.* v. 915, *Ruffin.*): *om. Hieron.* (i. 720). **et** (set Z*) *quint.*: etiam DF^c^HΘKMORSZ^1^ *vg. cor. uat.* * *c d e r patres plur.*, etiam uel et *g*; *om.* F* *t* (*semel*) *Hieron.* (ii. 423). futoro P.

22. **et** *pr. om.* CT. homnia C, omia L*. **subiecit**: *bis scr.* D; subsubiecit A. **sub** *om. Hieron.* (vii. 567). **ipsum** *om. Sedul.* **dedit** (ἔδωκεν): posuit CT. capud CW. **supra** (super *g Hieron. Aug.* vii. 681) **omnia ecclesiae** (aecl. C) *cum* ABCGH*ΘN^c^U*V *cod. caraf. g Pel.*^A^ = ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ: supra omnem (omne O* *t semel*) ecclesiam (aecl. S, ecl. T) KMOSTU^c^W *vg. t*, super omnem ecclesiam (ecclaes. L, aecless. D) DLR *c f r* (*ut uidetur*) *Uictor. Ambrst. Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 620) *Priscill.* (*p.* 30 *ed. Schepss*) *Sedul.*, supra omni ecclesiae H^c^N*Z = *forsan* ὑπὲρ πᾶσαν ἐκκλησίαν *quod apud graecos non inuenitur*; supra omnia (omni P) ecclesia (ecl. P) FP *e*; supra omnia membra ecclesiae *Pel.*^B^; omni ecclesiae *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 611); super omnia Ecclesia *d diserte* eccl. *cum seqq. coniungens, et ita gr.* D.

23. **quae** (que MW): quod *t* (*semel*) *Aug.* (iii. 1. 63). aest L. **corpus**: caput *t* (*semel*). **ipsius**: eius *d e g Aug.* (viii. 681) *Pel.*^A^, illius O *Uictor.*; *om. Ambrst.*; *deinde* + et DUWϚ𝔖ℭ *cor. uat.* * *Ambrst. Pel. Priscill.* (*p.* 30, *ed. Schepss*) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 611). **plenitudo** (τὸ πλήρωμα): supplementum *d e*. **eius**: *om. d g*. **qui**: quae *t*; quia AVW *c Uigil.* (*trin.* xii), quoniam H; + in *f*, + per *Sedul.* homnia C; *om.* H; + et *d e Priscill.* homnibus C. > omnib. in omnia *t* (*bis*). **adimpletur** (adinpl. CM): impletur *d e g Aug.* (*cf. Ambr., luc. l.* vii. 188), dimpleuitur *t* (*semel*); adimpleuit D; *gr.* τοῦ . . . πληρουμένου.

II. 1. **et uos**: *om. r*; + conuiuificauit Ϛ𝔖 *edd. antt. Kesler* 1487, *Paganini* 1497, *Froben* 1502, *Sacon* 1515, *non autem graec.* **cum** (quum ΘT): *om.* L*. **mortui**: + in *cod.* . . *ap. cor. uat.*, *et ita Aug.* (iv. 1517). > mort. ess. *Priscill.* (*p.* 16, *ed. Schepss*) *citans libere*. dilictis D, dilectis Θ*. **et** *sec. om.* AMP^c^.

2. **quibus**: + et uos *Hil.* (*ps.* 118 *ain*). hambulastis C; ambulabastis S. > amb. aliq. *Hieron.* (vii. 673). **in q. al. amb.**: cum uiueretis in illis *Aug.* (iv. 1517) *e Col.* iii. 7. **secundum** (saec. S) *pr.*: iuxta *Hieron.* **saeculum** (sec. CLPWϚ𝔓, saecum Z*; celum M) = τὸν αἰῶνα: aeuum *Tert.* (*Marc.* v. 17); spiritum *Aug.* (v. 966); magisterium *Fortunatus ap. Aug.* (viii. 98). **mundi huius** (istius O *Hieron.*) = τοῦ κόσμου τούτου: > huius mundi *m Uictor. Ambrst. Fortun.* **sec. saec. m. hu.** *om. Lucif. Cal.* (*p.* 31 *ed. Hartel*) *Hil.* (*ps.* 118 *ain*). **secundum** (saec. S) *sec.*: iuxta *Hieron.* (iv. 687, *non* vii. 673). **principem**: em *in ras.* G. **potestatis** (-tes Z*; potestis A*): *om. Hil.* (*ps.* 128) *Priscill.* (*p.* 18 *ed. Schepss*); + et *Hieron.* (v. 915). **aeris** (eris MO^c^) **huius** (iuius T) *codd. paene omn. vg. Lucif. Ambrst. Hil.* (*ps.* 128) *Aug.* (*saepius*) *Fortun.* = τοῦ ἀέρος *gr. plur.*, τ. αερ. τουτου FG (*uide infra*): *om.* L*; *om.* **huius** (*Bentl.*) *Tert. Hil.* (*ps.* 118 *ain*) *Hieron.* (iv. 687, v. 915, vii. 570, 572, 673) *Aug.* (i. 673, ii. 802, iii. 1. 521, 540, x. 449) *forsan ut gr.* τοῦ ἀέρος *accuratius reddant*; *praeterea* **huius** *cum* **spiritus** *coniungunt* GΘKP *d f Pel.*, *cf.* > spir. huius *Aug.* (viii. 938), > spir. eius *Aug.* (x. 25, 419); *graeci plur.* τοῦ ἀέρος τοῦ πνεύματος κ.τ.λ., *sed* του αεροσ τουτου πνευ. FG, τουτου *cum* πνευ. *coniungentes* (*cf.* GΘ *etc. supra*). *et* aeris huius spiritus eius *r* (*ut uidetur*). **spiritus**: spiritum *Ambrst.*; spiritu uel spiritus *g*; *om. Tert. Aug.* (v. 966, vi. 70, viii. 510, x. 449) *Cassiod.* (*P.L.* lxx. 765). **qui nunc operatur** (hop. C) = τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος, *cf.* nunc operantis *g*: *om.* **nunc** *Tert. Uictor.* (*semel*) *Aug.* (iv. 126, 680, 795, 876, v. 1248) *Priscill. Cassiod.*

Digitized by Google

3 in quibus et nos omnes
aliquando conuersati
sumus in desideriis carnis
nostrae
facientes uoluntatem
carnis et cogitationum
et eramus natura filii irae
sicut et ceteri.
4 Deus autem qui diues est
in misericordia
propter nimiam caritatem
suam qua dilexit nos
5 et cum essemus mortui
peccatis conuiuificauit

in filios *codd. plur. vg. c Hieron.* (vii. 674) : in filiis DWZ *Bentl. cod. caraf. d e f g patres latt. fere semper, et gr.* ἐν τοῖς υἱοῖς. **diffidentiae** (-tie CW, difidentiae S) *codd. vg. uett. Lucif. Hil.* (*ps.* 118 *ain*) *Hieron.* (*saepius*) *Aug.* (*fere semper*) *Priscill.* = τῆς ἀπειθείας : incredulitatis *Tert. Hieron.* (iv. 687) ; infidelitatis *Aug.* (v. 393, 966) *Cassiod.* ; inoboedientiae *Hil.* (*ps.* 128).

3. **et nos** : *om. g cum gr.* FGL ; + et *Fortunatus ap. Aug.* (viii. 98). **omnes** : *om. f Tert.* (*pudic.* 17) *Ambrst. Aug.* (iv. 1517) *Priscill.* (*can.* 89, *uide supra p.* 32) *cum gr. min.* 17. 68. 74. 115. a[scr]. **aliquando** : *om. Tert.* (*Marc.* v. 17, *pudic.* 17). > conu. su. aliq. (*Bentl.*) *d e g Lucif. Cal.* (*p.* 31 *ed. Hartel*) *Hieron.* (iv. 687, vii. 572) *Pel.*[A] *cum ord. graeco.* **desideriis** (-ris N*, dissideriis D) = ἐπιθυμίαις : concupiscentia *d e Lucif.* nostre L*MPW. **in des. car. nostrae** : *om. Tert.* (*pudic.* 17). facientis Z*, facintes L*, facientem A*. **uoluntatem** (uolumpt. C) *codd. plur. vg. c f* : uoluntates GLOSZ (-tis Z*) *Bentl. g Lucif. Hieron. Aug.* (viii. 938) *Fortun. Cassiod. disc.* (*P.L.* lxviii. 612), *et* uoluptates FP (uolop.) *d e Tert.* (*pudic.* 17 ; *u. infra*) *codd. ap. Ambrst.* ; *gr.* τὰ θελήματα. **carnis** *sec.* ; + nostrae *Uictor.* **nostrae fa. uo. carnis** *om. m.* **cogitationum** (-nem A, cogitacionem P*) = τῶν διανοιῶν : consiliorum *d e Uictor. Lucif. Ambrst.* (+ eius) *Fortun.* (*u. infra*) ; affectionum *Aug.* (viii. 938, x. 25, 311, 419) ; mentium *uoluit Hieron.* (vii. 572). *Pro* **carnis et cog.** *habet* consiliorum carnis *Fortun.*, *et pro* **uol. carn. et cog.** *habet* concupiscentias et uoluptates carnis *Tert.* (*pudic.* 17). **et** (*om.* D) **eramus** (aer. Z) *etiam Orig.* (iv. 503) *Aug.* (*saepe*) : et fuimus *Tert.* (*Marc.* v. 17 ; *anim.* 16, 21) ; *item, plerumque ad init. sententiae*, eramus et nos *Aug.* (iii. 2. 264, x. 706) *Quaestt. U. et N.T.* cxv. 11, fuimus et nos *Aug.* (i. 25 *et saepius*), fuimus enim et nos *Aug.* (i. 632 *et saepius*), fuimus (+ enim i. 17 *et saepius*) et nos aliquando *Aug.* (iv. 555 *et saepius*) *Cassiod.* (*P.L.* lxx. 362), fuimus aliq. et nos *Aug.* (vi. 617), eramus et nos aliq. *Ambrst.* (*in Rom.* iii. 17), et nos aliq. fuimus *Aug.* (vi. 162). **natura** (φύσει) : naturales *Uictor. Lucif.* ; naturaliter *Aug.* (*saepius*) *Fortun.* ; *cf. Hieron.* (vii. 574 '*quidam . . . pro* natura, prorsus *sine* omnino, *quia uerbum* φύσει *ambiguum est, transtulerunt*'). > fil. nat. *Hieron.* (vii. 411) *cum gr.* ℵBK *al. pler.* **irae** (ire MP*WZ) : iracundiae *Tert.* (*Marc.* v. 17 *bis, sed* > irac. fil. *semel*). **et** *quart.* : *om.* M *Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 621). caeteri DS⅁𝔓.

4. **autem** *omnes* : *Hieron.* (vii. 570) *Originem* (*cat.* 135) *sequens, scribit* '*coniunctionem uero causalem in eo loco in quo ait* deus autem qui diues est in mis. *arbitramur aut ab indoctis scriptoribus additam, et uitium inoleuisse paulatim, aut ab ipso paulo, qui erat imperitus sermone et non scientia, superflue usurpatum*'. **est** : + et *Uictor.* ; + id est participium *g.* **in** : *om. f* (*cum gr.* ℵ*) ; per omnia D* (*expunxit* per omni *cor.*) ; + omni *Fortunatus ap. Aug.* (viii. 98). misecordia G*, misericordiam A. **qui . . . miseric.** *om. Ambrst.* (*in Rom.* xiv. 15). **propter** (διά) : per *d e Sedul.* **nimiam** : multam D *d e g Uictor. Ambrst.* (*et in* I *Cor.* xiii. 8) *Ambr.* (*ps.* 118 *res*) *Hieron. Aug.* (iii. 2. 780, viii. 225, x. 25, 129, 311, 419) *Sedul.* (*in lemm.*) ; *gr.* τὴν πολλήν. **caritatem** (char. *vg.*, kcar. C) : dilectionem *Aug.* ; dilectionem uel caritatem *g* ; + nostram D*. > car. nim. *Ambrst.* (*in Rom.* xiv. 15). **suam** : *om. d e g Ambrst.* (*in Rom.* xiv. 15) *Ambr. Aug. cum gr.* D*FG 73. 118. **qua** (qa L*, quam F, qui O*V) **dilexit nos** (nus P*) = ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, *cf.* qua misertus est nostri *Ambrst.* (*ad loc.*) : dilexit nos (*sine* **qua**) CT ; misertus est nostri *d e Ambrst.* (*ad Rom.* xiv. 15 *et* I *Cor.* xiii. 8) *Pel.*[B] ; miseratus est nos *Uictor.* ; qua dilexit nos (+ et L) misertus est nostri (nobis L) LU[c] *g* (*non* G[gr]) ; *pro* **propter . . . nos** *habent* in magna caritate misertus est nostri *Uigil.* (*Uarim.* iii. 69), *tantum* misertus est nobis *Fortun.*

5. **et** : *om.* BKO[c]VZ[c] *cod. . . ap. cor. uat. c* ; *in ras.* U[c] ; + nos *f Orig.* (*int.* iv. 530). **cum** (quum ΘT) **essemus mortui** = ὄντας ἡμᾶς (*om.* P. 73. 118) νεκρούς : > cum mor. essemus *Orig.* (*int.* iv. 530) *Uictor. Ambrst. Ambr.* (*fid.* v. 14) *Fortunatus ap. Aug.* (viii. 98) *Priscill.* (*p.* 16 *ed. Schepss*) ; cum essemus uel consistentes nos mortui uel tuos *g.* **peccatis** (ταῖς ἁμαρτίαις D*E) : delictis *Aug.* (x. 129) *et* τοῖς παραπτώμασιν *gr. plur.* ; peccato *g cum gr.* τῇ ἁμαρτίᾳ FG ; delictis et peccatis nostris *Orig.* (*int.* iv. 530), peccatis et concupiscentiis D = *fere* τοισ παραπτωμασιν και ταισ επιθυμιαισ B. **conuiuificauit** (cumu. Z*, conuiuit L*, conuiuificabit O*) = συνεζωοποίησεν : uiuificauit D *Hil.* (*ps.* 124) ; resuscitauit *Orig.* (*int.* iv. 530), coexcitauit *Orig.* (*int.* iv. 533, 562,

Digitized by Google

nos christo
gratia estis saluati
6 et conresuscitauit
et consedere fecit
in caelestibus in christo iesu
7 ut ostenderet in saeculis
superuenientibus
abundantes diuitias
gratiae suae in bonitate
super nos in christo iesu.
8 Gratia enim estis
saluati per fidem
et hoc non ex uobis
dei enim donum est
9 non ex operibus ut ne quis
glorietur.

---

cf. 565); *u. infra.* **nos** (nus P): *om. g.* **christo**: in christo CDPTU*ϛ𝔖ℭ *Uictor. Ambrst. Ambr.* (*fid.* v. 14; *ps.* 118 *iod*) *Fortun. cum gr.* B. 17. 73. 118; cum chr. *Orig.* (*int.* iv. 533 *sed* > cum chr. coex.); cum uel in christo *g*; simul cum chr. *Hil.* (*ps.* 124), *cf.* simul cum illo resusc. *Orig.* (*int.* iv. 530); *item* **christo** *sine addit. cum* AGHΘZ^{c} *et gr. plur.*: + cuius BCDFKLMNOPRSTU^{c}VWZ* *vg. uett. patres latt. cum gr.* D*EFG οὗ. cuius gratia *in ras. satis longa scr.* U. **estis**: sumus CDNT *r Aug.* (iii. 2. 780, v. 948, viii. 225, 723, x. 25, 129, 311, 419). **saluati** (salb. F) = σεσωσμένοι, *cf.* > saluati estis *Ambr.* (*sacr.* v. 4) *Hieron.* (vi. 810, vii. 574), > estis saluati gratia S*: salui facti CDT *r Uictor. Ambr.* (*fid.* v. 14; *ps.* 118 *iod*) *Aug. Fortun. Pel.*^{B}, saluati uel salui facti *g*, *et* > salui facti estis *Ambrst.* > salui facti sumus CT; *deinde* + per fidem *Pel.*^{B}, *et* > salui per fidem facti D. *om.* **gra. e. saluati** *Hil.* (*ps.* 124).

6. **et** *pr.*: *om.* P; + nos H* *Uigil.* (*c. Eutych.* iv. 9). **conresuscitauit** (cumr. Z*) = συνήγειρεν, *cf.* coexcitauit *d e Hil.* (*ps.* 124) *Hieron.* (vii. 574): *om.* P; simul suscitauit D *Uictor. Ambrst. Ambr.* (*fid.* v. 14; *ps.* 118 *iod*) *Pel.*^{B} *Uigil.*, > simul et susc. *Fortunatus ap. Aug.* (viii. 98), con uel simul suscitauit *g*, sim. resusc. *Aug.* (iv. 518), simul excitauit *r Aug.* (iii. 2. 780, viii. 225, 723), sim. nos susc. *Aug.* (vi. 257), sim. nos exc. *Aug.* (ix. 74, 148); suscitauit (*pergit* nos cum christo) *Orig.* (*int.* ii. 57, iv. 467). **et consedere** (cumsed. Z*, consid. Θ^{c}) **fecit** (fae. L^{c}) = καὶ συνεκάθισεν: et simul sedere fecit *Aug.* (*saepius*) *Uigil.*, et con uel simul sedere fecit *g*, simulque sed. fe. *Ambr.* (*ps.* 118 *iod*), et simul consed. fe. *r Ambrst.*, simulque fe. sed. D *Orig.* (*int.* iv. 467, 562, *cf.* 565) *Ambr.* (*fid.* v. 14) *Hieron. Pel.*^{B} *Sedul.*, et sim. nos sed. fe. *Aug.* (ix. 74, *cf.* iv. 10), et sim. sed. nos fe. *Orig.* (*int.* ii. 57); et colligauit *d e*, et collocauit *Hil.*, et simul colloc. *Uictor.*, et cum eo colloc. *Fortun.* **caelestib[?]s** (cel. MW) = τοῖς ἐπουρανίοις: coelis *Uictor.* **in** (cum *Fortun.*) **christo iesu**: *om. g Orig. Uictor. Hil. cum gr.* FG; *om.* **iesu** *Pel.*^{A} *Uigil.*

7. *Uersum om.* T*. hostenderet C, ostenderit Z*, ostendat *Iren.* (*Mass. p.* 232); ostendere F. **in** *pr.*: *om. Iren. Ruffinus ap. Hieron.* (ii. 618). **saeculis** (sec. CPWϛ𝔇; caelis K) **superuenientibus**: > superu. saec. *r Aug.*, uenturis saec. *Hieron.* (vii. 594), *contra ord. graec.* **abundantes** (hab. CDOSUW; abun *in ras. scr.* Z): superabundantes *r Uictor. Ambrst. Aug.*, superabundante *d e*; inenarrabiles *Iren.* diuicias PW; diuitiae F *d e*; *gr.* τὸ ὑπερβάλλον πλοῦτος ℵ^{a}AB D* *etc.*, τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον D^{c}EK *etc.* **gratiae** (-tie W, -cie P) = χάριτος: gloriae D *Uictor.*; benignitatis *Iren.* sue MPW. **bonitate** (-tem F*) = χρηστότητι: benignitate *r* (-tem) *Aug.*, *cf. ad Gal.* v. 22. supe P*. nus P. > su. n. in bon. W. **iesu**: *om. d e g Uictor. Pel.*^{A} *cum gr.* D*E*FG.

8. **gratia** (-cia P) **enim**: *om.* **enim** (*ad init. pericopes*) *Hieron.* (i. 1032, 1046, iv. 643) *Aug.* (*saepius*) *Tycon.* (*reg.* 3) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 86); nam gratia *d e Uictor.*; gratia autem *Aug.* (iv. 778); *deinde* + eius *d e cum gr.* D*E*, + dei *Aug.* (vi. 89, 92). **estis saluati** (ἐστε σεσωσμένοι *plur.*) *codd. plur. vg. c f*: > saluati estis *Uictor. Ambr.* (*sacr.* v. 3); estis salui facti *Hieron.* (vii. 577 *lemm.*) *Pel.*^{B}, sal. es. fac. *Aug.* (x. 798), > sal. fac. es. *r Ambrst. Hieron.* (i. 1032, 1046, iv. 643, vii. 577 *comm.*) *Aug.* (*saepius*) *Uigil.*; estis saluati uel salui facti *g*; sumus saluati CT, *et* sumus salui facti D, > saluati sumus *Orig.* (*int.* iv. 531), salui fa. sumus *d e Hieron.* (vii. 381) *Aug.* (iv. 778, v. 643, 1297, vi. 89, 92), *et* σεσωσ. ἐσμέν D* E*. **per fidem**: et fide L^{c}; per uel ex fidem uel e *g*; *om.* L* U* *Aug.* (iv. 778, v. 643, vi. 89, 92, 592, x. 245). > per fi. sa. su. *Orig.* (*int.* iv. 531). **hoc**: *om. Aug.* (vi. 89). **uobis**: nobis CDHT *d e f g Aug.* (iv. 778, v. 643, 1297, vi. 89, 92) *cum gr.* D*FG *min.* **dei enim donum** (domum L*) **est** *codd. plur. vg. c f Aug.* (v. 1297) *Fortunatus ap. Aug.* (viii. 98) *Pel.*^{B}, > donum enim dei est D^{c}: dei autem do. est W, sed dei do. est *r Aug.* (*saepius*) *Pel.*^{A}, > sed do. dei est *Aug.* (iii. 1. 260), sed ex dei dono (> do. dei *Uall.*) *Hieron.* (i. 1046); dei donum est (= *gr.* θεοῦ τὸ δῶρον) MPU* *Bentl. d e Uictor. Tycon. Uigil.*, dei donum *g*; > do. dei est D*.

9. operibus (hop. C): + uestris *Cassiod. disc.* (*P.L.* lxviii. 612). **ut** (huti C; *om.* Z^{c}) **ne quis** (nequis *uno ductu vg.*) *etiam Aug.* (v. 1297) = ἵνα μή τις: ne forte quis *r Aug.* (*fere semper*) *Tycon.*

Digitized by Google

10 Ipsius enim sumus
factura creati in christo iesu
in operibus bonis quae
praeparauit deus ut in illis
ambulemus.
11 Propter quod memores
estote
quod aliquando uos gentes
in carne qui dicimini
praeputium
ab ea quae dicitur circumcisio
in carne manu facta
12 quia eratis illo in tempore
sine christo
alienati a conuersatione israhel
et hospites testamentorum
promissionis
spem non habentes

(*reg.* 3), > ne q. forte *Uictor.* (*lemm.*); ne quis *Uictor.* (*comm.*) *Ambrst. Ambr.* (*spir.* ii. 6) *Pel.*^{A} *Sedul.* **glorietur** (-aetur L) = *καυχήσηται*: extollatur *r Aug.* (*semper*).

10. **ipsius enim**: > nam ipsius *Ambrst.* **sumus**: *om.* S. **factura** *codd. vg. c f Tert.* (*Marc.* v. 17) *Ambr.* (*spir.* ii. 6) *Hieron.* (vii. 577 *diserte*) *Ruffinus ap. Hieron.* (ii. 622) *Fortunatus ap. Aug.* (viii. 98): figmentum *d e r Uictor. Ambrst. Aug.* (*semper*) *Priscill.* (*pp.* 20, 105 *ed. Schepss*) *Tycon.* (*reg.* 3) *Cassiod.* (*P.L.* lxx. 657); factura uel figmentum *g*; *gr.* *ποίημα.* > fig. sumus *Uictor. Aug.* (ii. 450, iii. 2. 706) *Priscill.*, > fac. sumus *Hieron.* (*comm.*). **creati** (*κτισθέντες*), *cf.* conditi *Tert.*: creatum *Aug.* (iii. 1. 260). **christo**: domino *d e g cum gr.* FG. **iesu**: *om.* CG*N*T *g Tert. Ambr.* (*fid.* iii. 6) *Pel.*^{A} *Cassiod. disc.* (*P.L.* lxviii. 612). > iesu chr. *Aug.* (ii. 440, 454). *om.* **in chr. iesu** *Cassiod.*; *om.* **creati in chr. ie.** *Priscill.* **in operibus** (hop. C) **bonis** = *ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς*: in opera bona *Uictor. Ambrst.* que MPW, qui L^{c}, quibus L*. **praeparauit** (pre. L*MPW): parauit *Uictor.* **deus**: *om.* N*. **in** *tert.*: *om. Uictor.* hambulemus C, ambulaemus L.

11. **propter quod**: propterea uel ideo *g*; itaque *Sedul.*; *om. d e Uictor. Ambrst.*; *gr.* *διὸ plur.*, *διὰ τοῦτο* FG. **memores** (memm. P*) **estote** *codd. vg. c f, et* memores estis *r Orig.* (*int.* iv. 542) *Aug.* (iii. 2. 957, viii. 583), recordamini uel memo *g*, = *μνημονεύετε gr. plur.*: memoriam habentes *d e*, memoria retinentes *Ambrst.*, memores *tantum Tert.* (*Marc.* v. 17) = *μνημονεύοντες* FG; *deinde* + gentes *Pel.*^{B} > mem. itaque estote *Sedul.* **quod** *sec.*: quoniam D; quia *r Hieron.* (vii. 579) *Aug.* (iii. 2. 957, viii. 583) *Pel.*^{B}, qui *Orig.*; *om. d e Uictor.* **aliquando uos gentes** *codd. plur.* 𝔈 *d e* = *ποτὲ ὑμεῖς τὰ ἔθνη* ℵ*ABD*E *min.*, *cf.* aliq. uos qui eratis gentes FKMOU^{c}ς *cor. uat. c f*, > aliq. uos ge. qui eratis *Ambr.* (*luc. l.* x. 96): > uos aliq. gentes *Aug.* (iii. 2. 957) *et* uos aliq. nationes *Tert.* = *ὑμεῖς ποτὲ τὰ ἔθνη* ℵ^{c}D^{b}KLP, *et* uos qui aliquando eratis gentes *g Uictor. Ambrst.*; uos qui aliq. gentes *Orig.*, *et* *ὑμεῖς οἱ ποτὲ τὰ ἔθνη* FG; aliquando uos gentes eratis BHΘVW *Pel.*^{A}, aliquando uos (*om.* D) eratis gentes DS𝔇𝔖 *Fortunatus ap. Aug.* (viii. 89), aliq. eratis *Pel.*^{B}; uos quando gentes eratis *r Aug.* (viii. 583). **qui dicimini** (ni *sup. lin.* B^{1}; dicem. O*S) = *οἱ λεγόμενοι*: qui dicebamini DWς𝔇𝔖 *f Hieron. Fortun. Pel. Cassiod. disc.* (*P.L.* lxviii. 613), qui dicimini uel dicebamini *g*; qui appellabamini *Tert.*; dicebamini (*om.* **qui**) *Orig.* preputium MRW, praepuc. Z*, prepuc. P; praeputatium *d.* que O*PW, qua M, qui L. **dicitur** (dicetur S, ditur L*): appellatur *Hieron.* (*in lemm.*). circumcissio DSZ. **manu facta** (*uno ductu* DNS): *graeci* (*περιτομῆς ἐν σαρκὶ*) *χειροποιήτου plur.*, *χειροποιήτῳ* D*FG.

12. **quia** (*ὅτι*): quoniam *g Orig.* (*int.* iv. 542) *Uictor.* (*hic et adu. Ar.* i. 21) *Ambrst. Hieron.* (vii. 579); quod *Tert.* (*Marc.* v. 17); qui DFMOPRSTς𝔇𝔖 *Aug.* (iii. 2. 957, viii. 238, 583, x. 26). **eratis** (*ἦτε*): fuistis *d e*; essetis *Tert.*; fueratis *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 21). **illo in tempore** (-rae C) *codd. plur. vg. et Aug.* (viii. 238, 583): > in illo tempore (-rae L) FLRZ* *c Cassiod. disc.* (*P.L.* lxviii. 613), *et* in tempore illo DMOS *cum gr.* *ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ* D^{c}EKLP *al. fere omn.*; illo tempore (*om.* in) PTVZ^{c} *f r cod... ap. cor. uat. Bentl. Orig.* (*int.* iv. 542) *Uictor. Hieron. Aug.* (iii. 2. 957, x. 26) *Fortunatus ap. Aug.* (viii. 98) *Pel.*, *et* > tempore illo *d e g cum gr.* *τῷ κ. ἐκ.* ℵABD*FG 17. **alienati** (aliae. L^{c}O^{1}): abalienati *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 21); *gr.* *ἀπηλλοτριωμένοι.* ha C. **conuersatione** (conuersac. P; conuersione ACV) = *τῆς πολιτείας*: conuersatione uel constitutione *g*; societate *r* (-tem) *Aug.* srahel C, hisrł D, israel W *vg.* **hospites** (-tis Z*, ospites T) = *ξένοι*: peregrini D (peri.) *r Tert. Orig. Ambr.* (*luc. l.* x. 96) *Hieron.* (vii. 579, 583) *Aug. Sedul.* **testamentorum promissionis** (-nes A*) = *τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας*: > promissionis testamentorum D *Orig. Ambr.*; testamentorum et promissionis *r Tert. Ambrst. Aug.* (v. 190, viii. 238, 583, x. 26), test. et repromissionis *Hieron.* (vii. 583); *deinde* + eius DHΘ *f Orig. Pel.*^{B} (> eius prom.), + eorum *d* * g Tert. Uictor. Ambrst.*, *et* + *αὐτῶν* FG; *praeterea* **promissionis** *cum seqq. coniungunt* SU *vg. edd. antt.*

Digitized by Google

et sine deo in mundo.
13 Nunc autem in christo iesu
uos qui aliquando
eratis longe
facti estis prope
in sanguine christi
14 ipse est enim pax nostra
qui fecit utraque unum
et medium parietem
maceriae
soluens inimicitiam
in carne sua
15 legem mandatorum
decretis euacuans
ut duos condat in semet
ipsum in unum nouum

---

plur Pel. Cassiod. disc. **sine** *sec. partim in ras. scr.* L*. **in mundo** *cum* ACGΘ^c LMNPRTU: in hoc mundo BDHΘ*KOSVWZ *vg. uett. patres*, in hunc mundo F, > in mundo hoc *g*; *graeci plur.* ἐν τῷ κόσμῳ, *sed* + τούτῳ FG; *deinde* + erantes S.

13. aute L*. **iesu**: *om. Iren.* (*Mass. p.* 210) *Tert.* (*Marc.* v. 17) *Uictor. Pel.*^A *cum gr.* L. **uos** (bos *d*, hos *c*): *om. Aug.* (x. 26) *Pel.*^A **aliquando** (ποτε): *om. Tert. Ambr.* (*ps.* 118 *res*) *Hil.* (*ps.* 118 *res*). > aliq. qui *Aug.* (v. 190). **eratis**: fuistis *d e Iren.* (*Mass. p.* 210, *non autem* 310); eratis uel fuistis *g*. > eratis aliq. *Hieron.* (iv. 720). **longe** (-gue C): + a deo *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 613); + nunc *Hieron.* (iv. 720). > lon. era. *Uictor. Ambrst.* **prope** (ἐγγύς): proximi *Iren.* (*Mass. p.* 210); iuxta *d e Iren.* (*Mass. p.* 310). > pro. (iuxta *d e*) fa. estis *d e g cum gr.* DEFGKLP *al. pler.* per sanguinem *Ambrst.* (*lemm.*). **christi**: eius *Tert.*

14. **ipse**: ille *Hil.* (*ps.* 124). **est** (aest L): *om. Aug.* (v. 262). **enim**: + qu D*; + et *Aug.* (v. 1305). > enim est M *vg. cod. caraf. d e f g Ambrst.* (*hic et in Gal.* iii. 20) *Hieron.* (vi. 959) *cum ord. gr.* **pax nostra**: *libere* pacificus *Aug.* (iv. 743). facit L*. **utraque** (hutr. C) *etiam Ambr.* (*saepe*) *Hil.* (*ps.* 124) *Hieron.* (*saepe*), *et* duo *Tert.* (*Marc.* v. 17) = τὰ ἀμφότερα: utrumque *Ambr.* (*de Iac.* 7. 30) *Hil.* (*ps.* 140) *Hieron.* (i. 69 *Hilb.*, iv. 703, v. 117, vi. 25) *Priscill.* (*can.* xii, *uide supra p.* 21). **et** *om. c.* **maceriae** (mach. ACDFHMNV, macerie PW, machaerie L) *etiam Orig.* (*int.* iv. 542) *Ambr.* (*ep.* 70; *ep.* 76; *luc. l.* vii. 141): sepis D *d*** *Orig.* (*int.* iv. 535) *Ambr.* (*inst. uirg.* 2; *luc. l.* iii. 24, 26, 203); macheriae uel sepis *g*; consepti *m*; *gr.* τοῦ φραγμοῦ. **soluens** (-bens C): soluit *Ambr.* (*inst. uirg.* 2; *luc. l.* vii. 141). **inimicitiam** (-ciam UZ*, -tia F) *etiam Orig.* (*int.* iv. 542) *Ambrst.* (*in Gal.* iii. 20) *Hieron.* (vii. 581) *et cf. Tert. infra* = τὴν ἔχθραν: inimicitias (-cias PW)ADNO¹PSW *vg. cod. caraf. Tisch. c f patres latt. plur.* **sua**: *om. Marcion, teste Tert.* (*Marc.* v. 17 'soluto medio pariete inimicitiae in carne sua. *sed Marcion abstulit* sua *ut* inimicitiae *daret carnem quasi carnali uitio non christo aemulae*'). > sua carne *Hieron.* (v. 107). **maceriae, soluens inim.** *ita distinximus cum codd.* ALNU *c d r*, *cf. Orig.* (*int.* iv. 535) *Ambrst. Pel. Uigil.* (*c. Eutych.* iv. 9) *Sedul. Cassiod. disc.*: *contra* maceriae soluens, inim. *distinguunt* HOS *vg.* (*et nos in editione minori, a. d.* 1911), *cf. Iren.* (*Mass. p.* 310) *Orig.* (*int.* iv. 543) *Ambr.* (*luc. l.* iii. 26) *Hieron.* (iv. 703, v. 107); *praeterea inc. u.* 15 inimicitias *Tisch. et Tisch. T.G.* 8; *nos Stephanum* 1555 *sequimur.*

15. lege M *Ambr.* (*luc. l.* vii. 141). **mandatorum** (-torum *in ras. scr.* B): praeceptorum *Iren.* (*Mass. p.* 310) *Tert.* (*Marc.* v. 17) *Quaestt. App.* 66; *gr.* τῶν ἐντολῶν; *deinde* + in (*cum gr.*) HΘ *Bentl. d e f g r Orig.* (*int.* iv. 535, 542) *Uictor. Ambrst.* (*hic et in Gal.* iii. 20) *Ambr.* (*luc. l.* vii. 141) *Hieron.* (vii. 581) *Aug.* (viii. 583). **decretis** (decraetis L, de caeteris S*) = δόγμασιν: aedictis *d e*; sententiis *m Tert.*, *cf. capp. codd.* A *etc. et* N *supra pp.* 408, 410; dogmatibus *Hieron.* **euacuans** (-ens D*) = καταργήσας *plur.*: destituens *d e*, destruens *g*; *gr.* καταρτίσας D*E*; *item pro* **legem ... euacuans** *habent* et legem ... euacuauit *m*, *et libere* si legem ... uacuam fecit *Tert.* **mandatorum, decretis euacuans** *ita distinximus cum* AL, *et* mandatorum | in aedictis destituens *d*, *cf. Uictor.* (*ad loc.*) *Hieron.* (vii. 581 *in comm.* '*praecepta legalia euangelicis dogmatibus commutauit*') *Sedul.*, *et graecos Chrys. Seuerian. Theod. Mops. Oecum. Theophl.*: *contra* mandatorum decretis, euacuans Ϛ *edd. antt. Maresch.* 1531, *Uiuian* 1534; *de uoce* **decretis** *notat Erasm.* '*si ad praecedentia, sensus erit, abrogauit legem praeceptorum sitam in decretis*; *si ad sequentia, sensus erit, antiquauit legem praeceptorum ceremonialium per dogmata euangelica.*' **ut**: et *Aug.* (v. 915). duus Z*; duo *Uictor. Hieron.* **condat** (κτίσῃ) *codd. plur. vg. c d e Pel.*: conderet F *f g m r patres latt. plur.*; constitueret D; condidit *Aug.* (v. 915). **in** *pr.*: + unum N. **semet** (-ed C) **ipsum** *codd. plur.* (*uno ductu* S) *c Fortun. ap. Aug.* (viii. 98) *Pel.*, *correctio ut uidetur Hieronymiana*: semet ipso D *m*, *et* semetipso W *vg. cor. uat. f g Tert. Orig. Uictor. Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 622) *Sedul.*; se ipso *d e Ambrst.* (*hic*) *Hieron.*; se *r Ambrst.* (*in Gal.* iii. 20) *Aug.*; *gr.* ἐν αὐτῷ ℵ*ABFP *min.*, ἐν ἑαυτῷ ℵ^c DEGKL *al. pler.* **om. in semet ipsum** *Ambr.* (*luc. l.* vii. 141). **in** *sec.*: *om.* P *Ambrst.* (*in Gal.* iii. 20). **unum** (*om.*

Digitized by Google

hominem
faciens pacem
16 et reconciliet ambos
in uno corpore deo
per crucem interficiens
inimicitiam in semet ipso
17 et ueniens euangelizauit
pacem uobis qui longe
fuistis et pacem his qui
prope
18 quoniam per ipsum habemus
accessum ambo in uno spiritu
ad patrem.
19 Ergo iam non estis hospites
et aduenae
sed estis ciues sanctorum

N*) **nouum hominem** (*ἵνα καινὸν ἄνθρωπον*): uno nouo homine DWϛ *m Orig. Uictor. Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* iii. 26; vii. 141) *App. Quaestt.* 80. *Disting.* in unum · nouum hominem fac. G.

16. *Ad init.* + et (*om. Ambrst.*) ut exhiberet *Uictor. Ambrst.* **et reconciliet** (*καὶ ἀποκαταλλάξῃ*) *codd. plur.* 𝔓𝔖ℭ *c*: ut (hut C) reconciliet CO°TVWϛ *Tert.* (*Marc.* v. 17) *Fortunatus ap. Aug.* (viii. 98), ut reconciliat D; et reconciliaret S *d e Uictor. Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* vii. 141), ut reconciliaret *Orig.* (*int.* iv. 543) *Hieron.* (vii. 581), et ut reconciliaret *g*; et reconcilianit O*; et (*om. Pel.*) reconcilians U (*in ras. scr.*) *f Pel.*; et commutaret *r* (*ut udtur*) *Aug.* (iv. 842 *codd.*, v. 918, viii. 417, x. 26), ut commutaret *Aug.* (viii. 583), et commutauit *Aug.* (v. 915), = *forsan καὶ ἀλλάξῃ, quod apud graecos non inuenitur.* **ambos** (bam. C, ambus Z*; am *in ras. scr.* A): utrosque D *g r Orig. Ambr. Aug.*, utrumque *Hieron.*, *cf. ad u.* 14; *gr. τοὺς ἀμφοτέρους.* **deo**: *om.* T°. > deo in uno corp. *Tert.* **per crucem**: *om. Aug.* (v. 915); per carnem *Uictor.* **corpore deo, per crucem interf.** *distinximus cum* AN *f Uictor.* (carnem) *Aug.* (v. 918 *semel*) *ed. ant. Froben* 1502: *contra* corp. deo per crucem, interficiens FKLOPSUWZϛ𝔓𝔖 *g Ambrst. Aug.* (v. 918 *semel*); corpore, deo per crucem, interf. ℭ. **inimicitiam** (-ciciam PWZ*, -titiam M; inim *in ras. scr.* U) *etiam Hieron.* = *τὴν ἔχθραν*: inimicitias N¹ *vg. c patres latt. plur.*; inimicitia FL; *cf. ad u.* 14. **in semet** (-ed C) **ipso** (*uno ductu* S *vg.*) = *ἐν ἑαυτῷ* FG 115, *cf.* in semet ipsum R (*ut udtur*) *d e*: in eo (*i.e.* corpore) *Tert. et ἐν αὐτῷ gr. plur.*; in ea *Hieron.* (vii. 581 '*non ut in latt. codd. habetur* in semet ipso *propter graeci pronominis ambiguitatem*; *ἐν αὐτῷ enim et* in semet ipso *et* in ea *id est cruce intellegi potest, quia crux, id est σταῦρος, iuxta graecos generis masculini est*').

17. **et** *ad init.*: ut B. **ueniens** (-cns *in ras. scr.* L): cum uenisset *Cypr.* (*test.* ii. 27) *Hil.* (*ps.* 65); *om. Pel.*ᴬ. **euangelizauit** (-ui *d*; aeuanguelitzauit D): adnuntiauit *Cypr. Hieron.* (iv. 683); *gr. εὐηγγελίσατο.* **uobis** (*ὑμῖν*): nobis *Aug.* (v. 915); his *Hil. Ruffinus ap. Hieron.* (ii. 622) *Aug.* (iv. 743, v. 909, viii. 417), *cf. Tert. infra.* > uob. pa. *Cypr.*, *deinde* + his (*non autem cod.* L). **qui** *pr.* + de *Hil.* longue D. **fuistis**: eratis DΘᵐᵍ *Hieron.* (vii. 581), *et* > eratis lo. *Aug.* (iv. 897, v. 918, viii. 583, x. 26) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 609), > eramus lo. *Aug.* (v. 915); *om. d e g Orig.* (*int.* iv. 543) *Cypr. Uictor. Ambrst. Hil. Hieron.* (ii. 622, iv. 683) *Ruffin. Aug.* (iv. 743, v. 909, viii. 417) *Fortunatus ap. Aug.* (viii. 98) *Pel.*ᴬ, *et gr. tantum ὑμῖν τοῖς μακράν.* **pacem** *sec.*: *om. Ruffin. Aug.* (viii. 417) *cum gr.* KL *al. pler.* **his** (hiis SW): iis *vg. cod. caraf.* **qui** *sec.* + de *Hil.* **prope** (*ἐγγύς*): iuxta *d e Uictor. Ambrst.* (*lemm.*); + erant *Hieron.* (iv. 683). > *libere* adnuntiante pa. eis q. pro. et eis q. lo. accessum consecuti simul ad patrem *Tert.* (*Marc.* v. 17).

18. **quoniam**: quia *d e Cypr.* (*test.* ii. 27) *Ambrst. Aug.* (v. 918, viii. 583, x. 26). **accessum**: pacem *Cypr.* (*codd.* WMB; *om.* L). > acc. hab. *Uictor.* (*semel*). **ambo** (hambo C; *in ras. scr.* U) = *οἱ ἀμφότεροι*: utrique D *Orig.* (*int.* iv. 543) *Uictor. Ambrst. Fortunatus ap. Aug.* (viii. 98) *Pel.*ᴮ *Uigil.* (*c. Ar. Sab. etc.* ii. 37); utrique uel ambo *g*; uterque *Hieron.* (vii. 581). > ambo acc. *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 614). **spiritu** *in ras. scr.* O. > utrique in u. sp. acc. *Fortun.* **ad** (a *in ras. scr.* H): a Z*. > ad pa. in u. sp. *Pel.*ᴬ

19. **ergo** (*οὖν* FG; *ἄρα οὖν rell.*): itaque *g*; igitur *Aug.* (iv. 919, viii. 238, 583). **iam non**: non iam *g et gr. οὐκέτι*; nequaquam *Hieron.* (v. 471). **estis** *pr.*: sumus *Tert.* (*Marc.* v. 17). **hospites** (osp. T, hospitis Z*, hospes W*) = *ξένοι*: aduenae D *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Ambr.* (*semper*); peregrini *Tert. Hieron.* (v. 471, viii. 583) *Aug.* (iv. 872, 919, v. 912, viii. 238, 584). **et** *pr.*: atque *Ambr.*; *om.* F*. **aduenae** (aduae. A*, aduaene L, aduene HMPRWZ) = *πάροικοι*: peregrini D (perig.) *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Ambr. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1346); incolae *g Uictor. Ambrst.* (*ed. Uenet. lemm.*); accolae *Hieron.* (vii. 583); inquilini *Aug.* *om.* **et adu.** *Hieron.* (v. 471). set L. **estis** (hestis C, etis O*) *sec.*: *om. Tert. Ambr.* (*paen.* ii. 3) *Hieron.* (v. 471, vii. 583 *semel*) *cum gr.* D°E**KLP *al. pler.*; uos estis *Hil.* (*ps.* 121). **ciues**: conciues (*Bentl.*) *d e g Tert.*

Digitized by Google

et domestici dei
20 superaedificati super
fundamentum apostolorum
et prophetarum
ipso summo angulari lapide
christo iesu
21 in quo omnis aedificatio
constructa
crescit in templum
sanctum in domino
22 in quo et uos coaedificamini
in habitaculum dei in spiritu.
III. 1 Huius rei gratia ego paulus
uinctus christi iesu pro uobis
gentibus
2 si tamen audistis dispensationem
gratiae dei
quae data est mihi in uobis
3 quoniam secundum reuelationem no-
tum mihi

Ambrst. (*in comm. semel*) *et gr.* *συνπολῖται.* **sanctorum** : + *spatium unius lit.* Θ. domistici DS.

20. **superaedificati** (supered. OW, superedicati T) *etiam Orig.* (*int.* iii. 927) *Hil.* (*ps.* 121) *Hieron.* (v. 333) *Aug.* (iv. 872, 919, viii. 583) = *ἐποικοδομηθέντες* : supraaedificati M; coaedificati *Aug.* (v. 912); aedificati *Hieron.* (iv. 529 *et saepius*), *cf. Orig.* (*int.* iii. 62) *Pacian.* (*ep.* 3) *Aug.* (viii. 261, 270, 281). **super** (*ἐπί*) : supra LO *d f Uictor. Ambrst. Hieron.* (v. 471) *Aug. Pel.*^{B} *Sedul.*; in *g Pacian. Hieron.* (v. 333). fundamento *g Hieron.* (v. 333); fundamentis *Pacian.*; fundamenta *Hieron.* (vi. 501). **prophetarum** (prophaet. L, profet. DOS): *om. Marcion teste Tert.* (*Marc.* v. 17 '*abstulit haereticus* et proph. *oblitus dominum posuisse in ecclesia sicut apostolos ita et prophetas*'). > proph. et apost. *Pacian.* (*bis*) *Hil.* (*ps.* 118 *koph*). **ipso summo** (sumo L*) **angulari** (hangul. C, angol. P) **lapide** (-di O) *codd. vg. c f Orig.* (*int.* iii. 927) *Hieron.* (vi. 924, vii. 583) = *ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ plur.*: > ipso sum. lap. ang. *Hieron.* (iv. 571); ipso ang. lap. *Pacian.* (*ter*) *Hieron.* (iv. 636, v. 333, 471; *cf.* vii. 446); ipso sum. ang. lap. existente *Aug.* (*saepius*), > ip. sum. lap. ang. existente *Aug.* (iii. 2. 452), > ip. sum. exist. lap. ang. *Aug.* (iv. 919); cum sit angularis lapis ipse *d e g** (*om.* ipse), + uel ipso summo angulari lapide lapide *g*^{c} *et ὄντος ἀκρογωνιαίου λίθου αὐτοῦ* D*EFG; in ipso angulari lapide *Uictor.* **christo iesu** (ihesu C) *cum gr.* ℵ^{a}AB 17. 39. 47: > iesu christo DSϛ𝔓 *cod. caraf. Orig.* (*int.* iii. 927) *Pacian. Uictor. Hieron.* (iv. 636, v. 471, vii. 446), ipso iesu christo *g*, *et* iesus christus *d e*, *cf.* qui est ie. chr. *Hieron.* (iv. 571), = *gr.* CDEFG KLP *al. pler.*; *deinde* + domino nostro *Orig.* (*int.* iii. 927) *Hieron.* (v. 333, vii. 446).

21. **omnis** (-nes G*P*Z*) : *om. Uictor.*; *gr.* *πᾶσα οἰκ.* ℵ*BDEFGKL *etc.*, *πᾶσα ἡ οἰκ.* ℵ^{a}ACP *etc.* **aedificatio** (ed. MW, aedificacio P) = *οἰκοδομή* : structura D *Uictor. Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* ii. 86) *Pel.*^{B}, aedificatio uel structura *g.* **constructa** (*συναρμολογουμένη*): conpaginata D *Ambr. Hieron.* (vii. 583) *Pel.*^{B}; conpacta *d e Uictor. Ambrst. Hieron.* (v. 471) *Aug.* (iv. 872); constructa uel compaginata *g.* **crescit** (-cet H^{c}) : *om. Uictor.* i^{n} *pr.* L. **in** (*om.* D) **domino** : dei *Hieron.* (v. 333) *Tycon.* (*reg.* 1).

22. **coaedificamini** (coed. OPW, quoed. M, quoaed. CLT; coaedificatis G*) = *συνοικοδομεῖσθε* : simul coedificamini D, con uel simul aedificamini *g*; superaedificati estis *Hieron.* (v. 471). **in** *sec. om.* OS. **habitaculum** (ab. C) : habitaculo Z^{c}, habitatione *d e*, *sed gr.* *εἰς κατοικητήριον.* **dei** : domini Z*; + et *Hieron.* (v. 471). **in** *tert. erasum* Z. **spiritu** : + sancto BCKLO^{c}TUV Wϛ𝔓𝔖 *c f Hieron.* (v. 471) *Pel.*^{B}; + *rasura 3 litt.* P.

III. 1. **huius** : cuius ϛ. regi V. gracia P. **christi** (xpisti W) **iesu** *cum gr.* ℵ^{a}ABD^{b}EKLP *al. pler.*: christi *d e g Uictor. Pel.*^{B} *Sedul. cum gr.* ℵ*D*FG 61 *etc.*; iesu *Hil.* (*ps.* 65); > iesu christi CT *Ambr.* (*ep.* 81) *Hieron.* (i. 482, ii. 481, vii. 585) *Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 624) *cum gr. min.* 115 *syr. pesh.* **uobis** : + in N. **gentibus** (*ἐθνῶν*) : fratribus *Ambrst.*; + excuso L^{c} (*ut udtur*); + postulo *d e et* + *πρεσβεύω gr.* DE 10, *cf. Ambrst.* '*nunc se legatione huius doni fungi dei prouisione, christo mittente, declarat*'; *contra Hieron.* (vii. 585) *Originem sequens scribit* '*quantum ad consequentiam sermonis textumque eloquii pertinet, ad id quod praemisit* huius rei gratia *etc.*, *diligentissime perquirentes nihil quod ei reddiderit potuimus inuenire. Neque enim dixit* '*huius rei gratia ego paulus hoc uel illud feci, uel illud et illud docui*'; *sed suspensa manente sententia transgressus ad alia est. Nisi forte ignoscentes ei, quod et ipse confessus est dicens* et si imperitus sermone non tamen scientia *sensuum magis in eo quaeramus ordinem quam uerborum*'.

2. **dispensationem** (desp. H, dispensac. P) = *οἰκονομίαν* : dispositionem *d Uictor.* (*lemm.*). gratie W, -cie P, -tia *g.* > dei gra. *d e g Uictor. cum gr.* D*EFG. que PW. **mihi** (mhi L*) : nobis *Ambrst.* in uos (*Bentl.*) *Uictor. Ambrst.*, *et gr.* *εἰς ὑμᾶς.*

3. **quoniam secundum** (saec. L^{c}S; *in ras. scr.* G; per *Iren. Mass. pp.* 197, 200) **reuela-**

Digitized by Google

factum est sacramentum
sicut supra scripsi in breui
4 prout potestis legentes
intellegere prudentiam
meam in mysterio christi
5 quod aliis generationibus
non est agnitum
filiis hominum
sicuti nunc reuelatum
est sanctis apostolis eius
et prophetis in spiritu
6 esse gentes coheredes et concorporales et conparticipes
promissionis in christo iesu
per euangelium
7 cuius factus sum minister
secundum donum gratiae
dei quae data est mihi
secundum operationem
uirtutis eius
8 mihi omnium sanctorum
minimo data est

tionem (-naem L, reuelacionem P) = *ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν plur.*: secundum reuelationem enim *f g cum gr. κα. ἀποκ. γάρ* FG; sec. reuel. *tantum d e Uictor. Ambrst. cum gr.* B; *item Uictor. cum praecedd. coniungit.* **notum** (cognitum *d e*) **mihi** (-chi W) **factum est** = *ἐγνωρίσθη μοι* ℵABCD*FGP *min.*: > cogn. fac. est mihi *Hieron.* (vii. 585), > cogn. est mihi *g Hieron.* (vii. 588); manifestatum est *Iren.*; *gr. ἐγνώρισέ μοι* DcEKL *al. pler. apud latinos non redditur.* **sacramentum**: mysterium *Iren. Uictor. Ambrst. Hieron. Sedul., et gr. μυστήριον.* **supra** (*in ras. scr.* U) **scripsi** (-bsi FGLMNPR) = *προέγραψα*: ante (antea *Ambrst.*) scripsi *d e Uictor. Ambrst.*; ante praescripsi D *g*, ante perscripsit (*sic*) *Pel.*B; praescripsi *Hieron.* (vii. 585). breui (-bi FM) = *ὀλίγῳ*: modico D *d e g Uictor. Ambrst. Hieron. Pel.*B

4. **prout** (prohut C): ut S; ad quod *d e, et gr. πρὸς ὅ.* **potestis** (-tes S, -tis P; -is *in ras. scr.* U): potuistis *Uictor.* **legentes**: *om. Hil.* (*ps.* 138). > leg. potestis *Hil.* (*ps.* 9). intelligere HΘKW *vg.*, intellegerae L; ge *in ras. scr.* G. **prudentiam** (-ciam P) **meam** = *τὴν σύνεσίν μου*: sensum meum *Hieron.* (vii. 585, + *siue* sapientiam); intellectum meum *Hil.* **mysterio** (mist. DPSWZ) = *μυστηρίῳ*: ministerio *errore facili* CGHΘL1 (myn-) OTϚ; sacramento *d e g Ambrst.* (*comm.*) *Hil., uide supra u.* 3.

5. **quod**: et *Hieron.* (vii. 588); + in *Ambrst. cum gr. min. pauc.* **generationibus** (generac. P) = *γενεαῖς*: seculis D *Ambrst.*; temporibus *Hil.* (*ps.* 9; *ps.* 138); nationibus *Pel.*B **est agnitum** (*ἐγνωρίσθη*): est cognitum *Hil.*; fuit notum D *d e g Uictor. Ambrst. Hieron. Pel.*B *Uigil.* (*Uarim.* iii. 33). **sicuti** (sec. G*, sicutii A*; sicut DFLNO*RSWZ; sic ut *Pel.*; sicut inunc *ita diuisum* H) **nunc** = *ὡς νῦν*: *om.* **nunc** S*; nunc autem *Uigil.* raeuelatum L. **est** *sec. om.* D. **apostolis**: *om. ut udtur Ambrst.* ('*quod ostensum dicit praedicatoribus sanctis et prophetis, id est apostolis' etc.*) *cum graeco* B. **eius** *om. Uigil.* > eius apostolis D *d e f g Uictor. Hil.* (*ps.* 138) *Hieron. Pel.*B *cum gr.* DEFG 115. profetis DOSTZ. **in spiritu**: *om.* L*; in christo C; + sancto *d e cum gr.* DE *min.*; + omnes *Pel.*B; *libere* > per spiritum sanctum sanctis ap. et pro. *Uigil.*; *item* **in spiritu** *cum seqq. coniungunt* ΘLcOTZ *d Ambrst.* (*comm.*) *Pel.*

6. **esse . . . iesu** *om.* M. > gentes esse *vg. cod. caraf. Ambrst.* (*lemm.*) *Pel.*B **cohaeredes** LϚ𝔓, choher. Z, quoher. C, conher. O*; + sed *Cassiod. disc.* (*P.L.* lxviii. 615). **concorporales** (-lis A*) = *σύνσωμα*: corporales *Pel.*B; + et coheres christus D. **conparticipes** (comp. U1𝔖ℭ, conpartiticipes R) = *συνμέτοχα*: participes D *d Uictor. Ambrst*; *deinde* + per *d e.* **promissionis** (*τῆς ἐπαγγελίας*): pollicitationis *Hil.* (*ps.* 91; *ps.* 138); + eius BDKVW𝔓𝔖ℭ *cod. caraf. c f g Uictor. Ambrst. Hil.* (*ps.* 91; *ps.* 138) *cum gr.* D*EFGKL *al. pler.* xpisto W. **iesu** (ihesu C): *om. d e g Uictor. Ambrst.* (*comm.*) *Hieron.* (vii. 588, *non autem* 591) *cum gr.* DEFGKLP *al. pler.* **euangelium** (aeuangel. L, aeuanguel. D): + meum *Pel.*B; *item* **per euang.** *cum seqq. coniungunt* FP *Ambrst. Pel.*

7. **cuius**: *om.* F*; eius *Ambrst.* **sum** + ego DFMOSZϚ *cor. uat.* *Uictor.* > **sum min. fa.** *Pel.*B saecundum *pr.* S. **donum** (domum L*): modum *d**. **gratiae** (-tie W, -cie P) = *τῆς χάριτος*: operationis *Uictor.* **dei** *om.* U*. que L*W. michi W. > mihi est *Uictor.* *om.* **quae d. e. mihi** *Pel.*A **secundum** (saec. LS) *sec.*: iuxta *Ambrst.* (*comm.*) *Hieron.* hoperationem C, operac. P. uirtutes Z*.

8. **mihi** (-chi W): + enim Ϛ𝔖 *edd. antt. Sedul. Cassiod. disc.* (*P.L.* lxviii. 615), + autem *cor. uat.* *Uigil.* (*Uarim.* i. 20). **omnium sanctorum minimo** *hoc ordine codd. plur. vg. c f Ambrst.* (*lemm.*) *Pel.*A: > minimo omnium sanctorum DMO *d e g Orig.* (*int.* iii. 113) *Uictor. Ambrst.* (*comm.*) *Hil.* (*ps.* 9) *Hieron.* (iv. 730) *Aug.* (iii. 1. 193, iii. 2. 878) *Quaestt. U. et N.T.* 47 *Uigil. Sedul. cum ordine graeco, cf.* infimo omn. sa. *Hieron.* (vii. 592), minimo omn. aposto-

Digitized by Google

gratia haec
in gentibus euangelizare
inuestigabiles diuitias christi
9 et inluminare omnes quae
sit dispensatio sacramenti
absconditi a saeculis in deo
qui omnia creauit
10 ut innotescat principibus
et potestatibus in caelestibus
per ecclesiam multiformis sapientia
dei
11 secundum praefinitionem
saeculorum quam fecit
in christo iesu domino nostro
12 in quo habemus fiduciam
et accessum in confidentia per fi-
dem eius.
13 Propter quod peto ne deficiatis

---

lorum *Hieron.* (ii. 250); > omn. min. sa. FS *Bentl.*, > min. sa. omn. *Pel.*^{B} data P. **gratia** (-cia P) **haec** (hec MW) = *ἡ χάρις αὕτη* : > haec gratia *f Hil. Quaestt.*, > ista gratia *Orig.*; *deinde* + dei *f g Uictor. cum gr.* FG. > haec gr. da. est *Hil.* **in gentibus** (*ἐν τοῖς ἔθνεσιν* DEFGKL *al. pler.*) : in nationibus *Ambrst.*; inter gentes D *d e Uictor. Quaestt. Pel.*^{B}, inter gentes uel in gentibus *g*; *gr. τοῖς ἔθνεσιν* (*sine ἐν*) ℵABCP *min. apud latinos non redditur.* **euangelizare** (aeuangelizarae L, aeuanguelitzare D) = *εὐαγγελίσασθαι* : annuntiare (> ann. in gen.) *Aug.* (iii. 1. 193); *pro* **in gen. euangelizare** *habet* ut in nationibus euangelizem *Ambrst.* **inuestigabiles** (-lis *d*, innistigabilis R*, inuestigiabiles S) **diuitias** (-cias PW) = *τὸ ἀνεξιχνίαστον πλοῦτος* (*cf. Rom.* xi. 33 *et Roensch, 'It. u. Ug.' p.* 112): ininuestigabiles (ininuistigabilis R^{c}) diuitias FGH^{c}Θ^{1}MR^{c} *Bentl. Hieron. Pel.*^{B}; incomprehensibiles (inconpre. L, inconprae. C) diuitias (-tia L*) CL *Uictor. Quaestt.*, *et* incomprehensibiles diuitiarum T; inuestigabiles uel inconpraehensibiles diuitias *g*; inaestimabiles diuitias *Ambrst.* (*sed infra 'donum dei in diuitiis incomprehensibilibus christi'*); *deinde* + gratie '*grecus, antiqui*' *ap. cor. uat.*

9. et ill *in ras. scr.* L. illuminare L^{c}W *vg.*, inlunare S*; illuminem *Ambrst.* (*uide u.* 8). **omnes** = *πάντας* ℵ^{c}BCDEFGKLP *al. pler.* : *om. Hil.* (*ps.* 9) *Aug.* (iii. 1. 194), *et forsan Hieron.* (vii. 592; *nihil in comm., et in lemm. om. codd. quidam ap. Uall.*) *cum gr.* ℵ*A 67**. **quae** (que MPW) : *om.* D. **sit** : *om.* D *Tert.* (*Marc.* v. 18), *Ambrst.*, *et gr. non exprim.* **dispensatio** (-cio P; disperatio T) = *ἡ οἰκονομία* : dispositio *d e Uictor. Quaestt. U. et N.T.* 47; distributio *Hil.*, *cf. supra u.* 2. **sacramenti** (*τοῦ μυστηρίου*) : mysterii D (mist.) *Uictor. Ambrst.* (*et in Rom.* xvi. 27) *Ambr.* (*luc. l.* ii. 14) *Hieron. Quaest.* 47, *cf.* 111 *Pel.*^{B}, mysterii uel sacramenti *g*; *deinde* + eius *Hil.* **absconditi** (habs. C; absconditis F) = *τοῦ ἀποκεκρυμμένου*, *cf.* occulti *Tert.*: quod absconditum est *Hil.*, quod fuit absconditum *Aug.* (iii. 1. 194). **saeculis** (sec. CMW𝔖𝔇) = *τῶν αἰώνων* : saeculo *m*; aeuis *Tert.*; *deinde* + et a (*om. f*) genealogiis *f g cum gr. καὶ ἀπὸ τῶν γενέων* FG *syr. harcl.* **in** : *om. Marcion teste Tert.* (Marc. v. 18 '*rapuit haereticus* in *praepositionem et ita legi facit* occulti ab aeuis deo qui omnia condidit'). **deo** (*τῷ θεῷ*) : domino D; christo *Uigil.* (*Uarim.* i. 20, *non autem* iii. 66). **qui omnia creauit** (crae. L) = *τῷ τὰ πάντα κτίσαντι* : q. uniuersa creauit O *m Uictor. Ambrst. Hieron. Aug.* (iii. 1. 194, 256) *Quaest.* 47; q. omn. condidit *Tert.*; uniuersa creanti uel qui uniuersa creauit *g*.

10. **ut innotescat** (-iscat FPZ*) : ut innotesceret D *Hieron.* (vii. 594) *Aug.* (iii. 1. 194, 256) *Pel.*^{B} *Sedul.*, ut innotescat uel innotesceret *g*; ut nota fiat *Tert.* (*Marc.* v. 18) *Ambrst.*, ut no. fieret *Hieron.* (ii. 363); et innotescere *Quaest.* 47; *gr. ἵνα γνωρισθῇ*; *deinde* + nunc L^{c} *Bentl.* d**e Hieron.* (ii. 363, vii. 594) *cum graecis* (*exc.* FG). **principibus** (princibus S) = *ταῖς ἀρχαῖς* : principatibus 𝔖ℭ *cod. caraf. Tert. Hieron. Cassiod. disc.* (*P.L.* lxviii. 615) *cf. ad* vi. 12. **potestatibus** (-tabus P) : sacerdotibus *Pel.*^{B} **in caelestibus** (in cel. LMW; *uno uerbo g*) = *ἐν τοῖς ἐπουρανίοις* : in supercaelestibus *Tert.*; in caelis *Hieron.* (ii. 363). eclesiam PT, aeccl. LN, aecl. CDS; + quae est *g*. **multiformis** (-mes H**d*; mortisformis *ut uidetur* G*) : multifaria *Tert. cf. Hieron.* (vii. 594 '*πολυποίκιλος et, ut ita dicam,* multifaria'); multiplex *Hieron.* (vii. 594), multiplex et uaria *Hieron.* (ii. 363). **sapientia** *cum* ABGNP (-cia) SU^{c}VW *vg. uett. plur. et gr.* : sapientiae CDFHΘKL(sapiaentiae)MORTU* *f Ambrst. Quaestt.*; *deinde* + gratiae O^{c}. **dei** + nostri *Ambr.* (*sacr.* iii. 2). > dei sap. *Pel.*^{B}

11. saecundum S. **praefinitionem** (pref. W, prefinic. P) = *τὴν πρόθεσιν* : propositum (*cf.* i. 11) *d e Ambrst. Hieron.* (vii. 594) *Aug.* (iii. 1. 194); propositum uel praefinitionem *g*. seculorum CW𝔖𝔇. **saeculorum . . . fiduciam** (12) *def.* S. **quam** (qua L) **fecit** *om. Ambrst.* **iesu** *om. f*; **christo iesu** *om. g cum gr.* FG.

12. **fiduciam et accessum in confidentia** (-cia P; -tiam FG^{c}HΘLMNU*Z *Pel.*^{B}) = *τὴν παρρησίαν καὶ προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει gr. plur.* : fiduciam in confidentia et libertatem *d e et την προσαγωγην και την παρρησιαν εν τω ελευθερωθηναι* D*, fiduciam in confidentia in confidentia *g*; libertatem in confidentia *Ambrst.*, lib. et accessum

Digitized by Google

in tribulationibus
meis pro uobis
quae est gloria uestra.
14 Huius rei gratia flecto
genua mea ad patrem
domini nostri iesu christi
15 ex quo omnis paternitas
in caelis et in terra
nominatur
16 ut det uobis secundum
diuitias gloriae suae
uirtute conroborari
per spiritum eius in interiore
homine
17 habitare christum per fidem
in cordibus uestris
in caritate radicati et fundati
18 ut possitis comprehendere

Sedul., lib. et aditum in confidentia *Uictor.*; τὴν προσαγωγὴν εἰς τὴν παρρησίαν ἐν πεποιθήσει FG *apud latinos non redditur.* **fidem** + *rasura unius lit.* P. **eius**: ipsius *Uictor.*

13. **peto** (αἰτοῦμαι): obsecro W (*et* + uos). **ne** (+ *ras.* 2 *aut* 3 *litt. c*) **deficiatis** (diff. D): nolite deficere *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1058); non infirmari *Aug.* (ii. 445, v. 796, 797); *gr.* μὴ ἐνκακεῖν, *cf. Hieron.* (vii. 596 '*id quod nunc latinus translator expressit* ne deficiatis *potest iuxta graeci sermonis ambiguitatem et ita legi* ne deficiam . . . *hoc est ergo quod apostolus rogat*, . . . *ne deficiat in pressuris suis* . . . *potest autem secundum id quod latinus expressit* propter quod peto ne deficiatis . . . *illud exponi quod pro ephesiis petet ne in pressuris apostoli lassescant atque deficiant*'). **tribulationibus** (tribulac. P) = θλίψεσιν: pressuris *Pel.*[B], *cf. Hieron. supra* (*comm.*, *non autem lemm.*). que MP. **est**: sunt *Ambrst.* (*et* + in). > gloria est S*. **uestra**: mea HZ *cum gr.* C *min.*

14. **huius rei** (regi V, *cf. u.* 1) **gratia** (-cie P) = τούτου χάριν: hac enim causa *Orig.* (*int.* iv. 686); propterea *Hieron.* (vii. 597) *Maximin. ap. Aug.* (viii. 662) *Pel.*[B] **flecto** (κάμπτω): curuo *Orig. Hieron. Pel.*[B]; curuo uel flecto *g*. **mea**: *om. Uictor.* (*ad loc.*, *non autem adu. Ar.* i. 2); + pro uobis *Aug.* (iv. 481, v. 405). **domini nostri** (*om. Uictor. lemm.*) **iesu christi** *codd. vg. uett. paene omn. patres latt. plur.*, *cum gr. plur.*: *om. Bentl. Hieron.* (vii. 605) *Aug.* (v. 405) *Uigil.* (*trin.* xii) *cum gr.* ℵ*ABCP 17. 67**, *item Hieron. in comm.* (vii. 599) *notat* '*porro quod sequitur* ad patrem ex quo . . . *non ut in latt. codd. additum est* ad patrem domini nostri iesu christi, *sed simpliciter* ad patrem *legendum*' *etc.*

15. **ex** (ἐξ): a *Aug.* (i. 700, *non autem alibi*). omnes HM*P; oms Z*, omis Z[c]. **caelis** (cel. MW) = οὐρανοῖς *gr. plur.*: caelo D *Orig.* (*int.* iv. 686) *Aug.* (i. 768) *Uigil.* (*trin.* xii) *cum gr.* P *min.* οὐρανῷ. **terra** (terna B): terris *Pel.*[B]

16. **ut**: et M. **uobis**: uos P. saecundum S. **diuitias** (-cias PW): opulentiam *Uigil.* (*trin.* xii, *non autem Uarim.* ii. 19); *gr.* τὸ πλοῦτος. **gloriae** (-rie PW) **suae** (sue PW): maiestatis suae *Ambrst.*; claritatis suae *Pel.*[B]; gloriae uel claritatis suae *g*; suas *tantum Hieron.* (vii. 605). **uirtute** (δυνάμει *plur.*) *cum* ACHΘN[c]OPRS*T[c] UVZ𝔈 *f t Uictor. Hieron. Aug.* (ii. 445) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 19), *et* in uirtute *g* (= ἐν δυνάμει FG): uirtutem BDFGKLMN*S[c]T*W𝔉𝔍𝔖 *cod. caraf. c d e Ambrst. Pel. Uigil.* (*trin.* xii), *et* fortitudinem *Aug.* (i. 700), *cum praecedd. coniungentes.* **conroborari** (*ita* AFNO*PRV: corr. BCGHΘL MO[c]TUW *vg.*, corroburari S, corrobari K) = κραταιωθῆναι: confortari *d e Uictor.* (*hic et adu. Ar.* i. 2) *Ambr.* (*spir.* ii. 9) *Hieron. Pel.*[B] *Uigil.* (*Uarim.* ii. 19), corroborari uel confortari *g*; confirmari *Ambrst. Uigil.* (*trin.* xii), conformari D. **per spiritum eius** (διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ) *codd. paene omn. vg. uett.*, *et* per sp. suum *Uictor. Uigil.* (*trin.* xii), *cf.* per sp. sanctum *Uigil.* (*Uarim.* ii. 19): in spiritu suo *Ambrst.*; per spiritum (*om.* **eius**) D *Aug.* (i. 700), *et* in spiritu *Didymus ap. Hieron.* (ii. 131) **in** (*om.* L*U*) **interiore** (-rae T, -ri CGΘU𝔉𝔍𝔖 *et nos in edit. min.* 1911) **homine** (-ni U; -nem Z) ACDGΘL MORSTUW𝔉𝔍𝔖 *f Ambrst. Aug.*: in (*om.* F*P[c]) interiorem hominem BFHKNPV𝔈 *Tisch. cod. caraf. cor. uat. c d e g Tert.* (*res.* 40) *Hieron. Pel.*[B] *Uigil. cum gr.* εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, *et* in interiore (-ri *t*) hominem Z *t*; *praeterea* in inter. hom. *cum seqq. coniungunt* LU *t Uictor. Ambrst. Didymus Aug. Pel.*

17. **habitare** (habire L*) **chr.**: > chr. habitare *vg. cod. caraf. Ambrst. contra ord. graec.* **per fidem** *om. Uigil.* (*Uarim.* ii. 19). **uestris** (uestri M*): nostris C. **caritate** (kcar. C, char. *vg.*; caritati N) = ἀγάπῃ: dilectione *Tert.* (*res.* 40); ueritate *Uictor.*; fide *Hieron.* (vii. 249). *Inc. u.* 18 **in caritate** *Tisch. et Tisch.* (*T. G.* 8) *cum Beza* (1565) *Stephano* (1576) *Elzeu.*; *nos Stephanum* 1555 *sequimur.* **fundati**: fundamenti M*; + *ras. unius lit.* U. > fund. et rad. *Hieron.* (iv. 75). > ut in car. rad. et fund. possitis (*uel simile*) *Ambrst. Aug.* (*saepius*, *non autem* ii. 137, iv. 482, v. 797).

18. **possitis** (-etis FΘZ, positis D, posetis H) = ἐξισχύσητε: ualeatis *Aug.* (v. 405), praeualeatis (*Aug.* i. 54, ii. 421, 422, 445, v. 797), *et* praeualeamus *Aug.* (vi. 262). **comprehendere** (conpre. OS, conprae. ACFGΘNRTV, comprae.

Digitized by Google

cum omnibus sanctis
quae sit latitudo et longitudo
et sublimitas
et profundum
19 scire etiam supereminentem
scientiae caritatem christi
ut impleamini in omnem
plenitudinem dei.
20 Ei autem qui potens est
omnia facere
superabundanter quam
petimus aut intellegimus
secundum uirtutem
quae operatur in nobis
21 ipsi gloria in ecclesia
et in christo iesu
in omnes generationes
saeculi saeculorum amen.

H, conprehin. PZ, conpraehaen. L) = *καταλαβέσθαι* : apprehendere *Aug.* (v. 405). *Pro* **poss. compre.** *habet* sciatis *Orig.* (*int.* ii. 64), *cf.* scire possimus *Hieron.* (v. 501). **cum omn. sanctis** *om. Orig.* (*int.* ii. 64) *Hieron.* (v. 501) *Aug.* (iii. 2. 918, iv. 482), *non gr.* **quae** (que MPW): quid *Orig.* (*int.* iii. 108) *et gr. τί.* sit uel est *g.* **latitudo et longitudo** (longuit. DS) *codd. plur. vg. uett. plur., etiam Uictor.* (*hic et adu. Ar.* i. 2) *Hieron.* (v. 471, 501, 604, vii. 602) *Aug.* (*saepius*) *Pel.* = *τὸ πλάτος καὶ μῆκος, item* (*sine* et) latit. longit. U* *f Uictor.* (*adu. Ar.* iii. 10) *Aug.* (*saepius*): > longit. et latit. R *Orig. Aug.* (i. 700, ii. 137, 445), *et* (*sine* et) longit. latit. *Aug.* (ii. 137, iii. 2. 736, vi. 55); latitudo *tantum* P. **et** *sec. om.* CT *c f Uictor.* (*adu. Ar.* iii. 10) *Aug.* (*saepius*), *non graec.* **sublimitas** (*ὕψος*) *codd. fere omn. vg. c f Hieron.* (v. 604): altitudo D *d e g Iren.* (*Mass. pp.* 153, 252, 314) *Orig.* (*int.* ii. 64) *Uictor. Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* i. 27) *Hieron.* (v. 471, 501, vii. 602) *Aug.* (*semper*) *Pel.*^{B} *Sedul.*; excelsum *Orig.* (*int.* iii. 108) *Hieron.* (iv. 106). > altit. et longit. et latit. *Aug.* (i. 701), > altit. latit. longit. *Aug.* (iv. 482). **et** *tert. om. Uictor.* (*adu. Ar.* iii. 10) *Aug.* (v. 317). **subl.** (*uel simile*) **et prof.** *hoc ordine cum codd. vg. uett. et gr. ὕψος κ. βάθος* BCDEFG *min.*: > prof. et alt. *Hieron.* (v. 501, vii. 602, 603) *et* > *βάθος κ. ὕψος* ℵAKL *al. pler.*; > prof. et excels. et long. et lat. *Orig.* (*int.* iii. 108); > alt. long. lat. prof. *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 21), > lat. long. prof. et alt. *Uictor.* (*adu. Ar.* iv. 17); *deinde* + et *Ambr.* (*luc. l.* i. 27).

19. **scire** (*γνῶναι*) *etiam Aug.* (iv. 41, 482, vi. 262): cognoscere *d e Ambrst. Aug.* (*saepius*). **etiam** (aet. L, ^{e}c. P): quoque *d e Ambrst.* *om.* **sci. et.** *Ambr.* (*luc. l.* i. 27) *Hieron.* (iv. 106). **supereminentem scientiae** (-tie W, -ciae P, -tia G, sciaentia L*) **caritatem** (char. *vg.*) *etiam Hieron.* (vii. 602) *Aug.* (*saepius*) *Pel.*^{A} = *τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην*: supereminentiam scientiae caritatem *d e*; supereminentem scientiam et caritatem L^{1} *Pel.*^{B}; supereminentem (superhem. C) caritatem (kcar. C) CT; supereminentis scientiae et dilectionis *Hieron.* (iv. 106); supereminentem scientiam caritatis D *Aug.* (ii. 445, 446, iii. 2. 918, iv. 41, 482, v. 405, 1339, vi. 282, viii. 250); *deinde* + iesu *Uictor.* (*semel*). **impleamini** (inpl. DFM): impleamur *Ambr.* (*fug. saec.* 3. 16) *Aug.* (vi. 262, viii. 250). **in** *om.* O* *Uictor.* (*ad loc.*); *gr. πληρώθητε εἰς πᾶν plur., πληρώθη πᾶν* B 17. 73. 116. **omnem plenitudinem** (*om.* S*): omni plenitudine O^{c} *Uictor.* (*ad loc.*) *Hieron.* **dei**: christi D *Pel.*^{B}

20. **ei**: Hi V. **autem**: uero *Ambrst.*; *om. Uigil.* (*trin.* xii`. **qui potens est**: qui potest D *d e Uictor.* (*hic et adu. Ar.* i. 2) *Ambrst. Hieron. Aug.* (iv. 717) *Oros.* (*apol.* 32); potenti uel qui potest *g.* **omnia facere** (facaere L) **superabundanter** (superhab. CSTU*WZ; *om.* **super** R*) *codd. plur. vg. uett. plur.* = *πάντα ποιῆσαι ὑπερεκπερισσοῦ* DEFG, *cf.* omn. fac. (+ et *Ambrst.*) superabundantius *g Ambrst.*, omn. fac. abundanter supra *Uigil.*, omn. fac. abundanter super F^{c}, omn. abundantius fac. *Oros.*: super omnia habundantius facere D, > super (supra *Pel.*^{B}) omn. fac. abundantius (superab. *Aug.*) *Uictox. Hieron. Aug.* (iv. 717) *Pel.*^{B} = *ὑπὲρ πάντα ποι. ὑπερεκπ. gr. plur.*; *breuius tantum* facere supra (super v. 993) *Aug.* (ii. 351, 438, 857, v. 993, *cf.* x. 119, 123), *et* > supra . . facere *Aug.* (iv. 247). **quam**: *in ras. scr.* U; quae *d e.* **aut**: et *Aug.* (ii. 857, iv. 717, x. 119, 123) *Oros.* **intellegimus** (-egimus *in ras. scr.* G; -igimus ΘKW *vg.*; intellemus A*) = *νοοῦμεν*: sapimus *Uigil.* saecundum S. **quae** (que MPW, qua L; quam A^{c}DS^{c} *Oros.*) **operatur** (hop. C): operantem id est quae operatur *g*; *gr. τὴν ἐνεργουμένην.* **nobis**: me *Uictor.* (*lemm.*). **secundum . . . nobis** *om. Pel.*^{B} *Uigil.*

21. **ecclesia** (ecl. MPT, aeccl. N, aecl. C, ecclaesia L) **et in christo iesu** *codd. plur. vg. c* = *τῇ ἐκκλ. καὶ ἐν Χρ. Ἰησ.* ℵABC *min.*: eccl. in chr. ie. (*omisso* et) K *cod. . . ap. cor. uat. Uigil.* (*trin.* xii) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 616) *et gr.* D^{b}KLP *al. pler.*; aecl. in christo S; christo iesu O* *Oros.* (*apol.* 32) *cum gr.* 46; > chr. ies. et in (*om. Uictor. adu. Ar.* i. 2) ecclesia (aeclessia D) DR *d e f g Uictor.* (*ad loc. et adu. Ar.* i. 2) *Ambrst. Pel.*^{B} *fere cum gr. Χρ. Ἰησ. καὶ τῇ ἐκκλ.* D*FG; *deinde* + et DGHΘ*S *d e Uictor.* (*ad loc.*) *Ambrst. non graec.* **in omnes genera-**

Digitized by Google

IV. 1 Obsecro itaque uos
ego uinctus in domino
ut digne ambuletis uocatione
qua uocati estis
2 cum omni humilitate
et mansuetudine
cum patientia
supportantes inuicem
in caritate
3 solliciti seruare unitatem
spiritus in uinculo pacis
4 unum corpus et unus spiritus
sicut uocati estis in una spe
uocationis uestrae.
5 Unus dominus una fides
unum baptisma
6 unus deus et pater omnium
qui super omnes et per

---

tiones (generac. P; gerationes L*) **saeculi** (sec. PWϛ𝔐, saeculis A; saecula Z; in saecula *Uictor. comm.*) **saeculorum** (sec. CPWϛ𝔐) *codd. plur. vg. c Uictor.* (*ad loc.*) *Hieron.* (*'al.' ad* vii. 604) *cum gr. plur.* εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων, *cf.* in uniuersas gen. saec. saec. *Ualentiniani ap. Iren.* (*Mass. p.* 14), in omnibus generationibus saec. saec. *Hieron.* (vii. 604): in omnia saecula saeculorum D *d e Ambrst. Pel.*[B] *Sedul.*, in omnes generationes saeculorum (sec. C) CO*T *f Uictor.* (*adu. Ar.* i. 2), in omnia saecula uel generationes saeculorum *g*, *et* εἰς πάσας τὰς γενεὰς τῶν αἰώνων FG. **amen**: *om.* BI.* *Uictor. Uigil. cum gr.* 57. 67**.

IV. 1. hobsecro C, obsaecro S. **itaque** (οὖν) *codd. plur. vg. et* ergo *m Firmilianus ap. Cypr.* (*ep.* 75): autem Z; *om.* U* *Uictor. Petilianus ap. Aug.* (ix. 262) *Pel.*[B] **uos**: + fratres CDHΘTU[c] *Ambrst. Petil.* > uos itaque O*. **ego**: *om.* M*. uintus P*. **ut digne** (-ni Z) **ambuletis** (hamb. C; ambol. P): digne ambulare *d e g Firmil.*, *et gr.* ἀξίως περιπατῆσαι; *deinde* + in D. uocacione P, uocationem M*U*Z*.

2. **humilitate** (ταπεινοφροσύνης): lenitate *Ambrst.* (*ed. Roman.*); + animi *m Ambrst.*, + sensus *Firmilianus ap. Cypr.* (*ep.* 75). **mansuetudine** (mansuit. DR, mansut. P) = πραΰτητος: modestia *Ambrst.*; lenitate *Firmil.* **cum** (um *in ras. scr.* U) *sec.*: et *Uictor.*; + multa *m.* **patientia** (pac. K, paciencia PW, patiiaentia L) = μακροθυμίας: magnanimitate *d e Ambrst.*; longanimitate uel patientia *g*; *deinde* + cum omni magnanimitate *Uictor.* (*comm.*) **supportantes** (subp. ACFHΘLNPSTVZ, *cf.* II *Cor.* xi. 1) *codd. plur. vg. c f* = ἀνεχόμενοι: sufferentes D *d e g Uictor.* (*u. infra*) *Ambrst. Hieron. Aug.* (*saepius*) *Uigil.* (*Uarim.* I. 2) *Sedul.*; sustinentes *Cypr.* (*ep.* 55; *unit.* 8; *bon. pat.* 15) *Firmil. Pacian.* (*ep.* iii. 5) *Aug.* (ii. 781, ix. 265, 489) *Petilianus ap. Aug.* (ix. 262). innice L*. > inu. sust. *Pacian.* **caritate** (kcar. C, char. *vg.*) *etiam Petil. ap. Aug.* (ix. 262): dilectione *Cypr. Firmil. Pacian. Aug.* (*semper*): *gr.* ἀγάπῃ.

3. **solliciti** (soli. Dϛ𝕾𝕮: + *ras. unius lit.* U) = σπουδάζοντες: sollicite HΘ*M*O* *Ambrst.*; sollicitantes uel solliciti *g*; sollicite agentes *Petilianus ap. Aug.* (ix. 262); satis agentes *Cypr.* (*ep.* 55; *unit.* 8; *bon. pat.* 15) *Pacian.* (*ep.* iii. 5) *Firmilianus ap. Cypr.* (*ep.* 75) *Aug.* (v. 1101, ix. 301); studentes *Aug.* (*saepissime*); curantes *Nemesianus ap. Cypr.* (*sent. episc.* 5; *cf. Aug.* ix. 168); cupientes *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 21). **seruare** (seu. P*, seruarae L) = τηρεῖν: conseruare *Aug.* (ix. 57); custodire *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 21); seruantes *Ambrst. Aug.* (v. 919, 1094); seruandae *Uictor.* (*ad loc.*). **unitatem** (hun. C): unitatis *Uictor.* (*ad loc.*) *Ambrst.* **spiritus**: spiritum *Ambrst.*; + sancti *cor. uat.** **uinculo** (-colo P*, unculo A*, uinculum Z*, uinculu Z[c]) = συνδέσμῳ: coniunctione *Cypr. Nemes. Pacian. Firmil. Petil.*, uinculo uel coniunctione *g*; colligatione *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 21).

4. **unum**: + enim *Aug.* (iii. 2. 746). **unus**: unum A*; nus M*. **sicut** *sine addit. codd. plur. vg. f cum gr.* B *min.*, *et* ita ut *Uictor. Ambrst.*: + et CFN*TZ* *Bentl. c d e g Uictor. Hil.* (*trin.* xi) *Hieron.* (vii. 608) *Ruffinus ap. Hieron.* (ii. 626) *Uigil.* (*trin.* i) *cum gr. rell.*; *deinde* + uos CT *c Hil.* **una**: unu G*. spē L. *pro* **sicut . . . spe** *habet tantum* una spes *Cypr.* (*unit.* 4). uocaciones P. uestre MPW. **sicut . . . uestrae** *om.* S* *Uictor.* (*adu. Ar.* 21).

5. **unus** + est *Hieron.* (ii. 130). **dominus** (κύριος): deus Z *m Aug.* (ix. 405, 536) *Petilianus ap. Aug.* (ix. 237) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 11); + et S; nus dn̄s *in ras. scr.* U. babtisma DNS; baptismum P* *Pel.*[B] *Sedul.* > una fi. una spes unum bapt. *Caecilius ap. Cypr.* (*sent. episc.* i; *cf. Aug.* ix. 166), > unam fi. sicuti unum dom. et un. bapt. *Hil.* (*trin.* viii, *semel*); > unum bapt. unam fi. *Priscill.* (*p.* 7 *ed. Schepss*); *libere* > unus de. et chr. un. et una spes et fi. una et u. eccl. et bapt. unum *Cypr.* (*ep.* 74), *cf. Aug.* (ix. 158, 195).

6. **et** *pr. om.* CT *Iren.* (*Mass. pp.* 118, 253, 315, *non autem* 270) *cum gr. min.* 38. 47. 114. **omnium**: *om. Iren.* (*Mass. pp.* 118, 253, 270). **qui super omnes** (ὁ ἐπὶ πάντων) *codd. plur.* ϛ *uett. Iren.* (*Mass. p.* 315 *semel, et omisso* **qui** *pp.* 314, 315 *semel*), q. supra omnes *Uictor.* (*comm. bis*), *et* q. supra omnia *Uictor.* (*lemm.*; *et comm. semel*), q. super omnia *Uictor.* (*comm. semel*), q. in omnibus *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 21): qui (que P, quē O*)

Digitized by Google

omnia et in omnibus nobis.
7 Unicuique autem nostrum
data est gratia secundum
mensuram donationis christi
8 propter quod dicit
ascendens in altum captiuam
duxit captiuitatem
dedit dona hominibus
9 quod autem ascendit quid est
nisi quia et descendit primum
in inferiores partes terrae?
10 qui descendit ipse est et qui
ascendit super omnes caelos
ut impleret omnia
11 et ipse dedit
quosdam quidem apostolos
quosdam autem prophetas
alios uero euangelistas

---

est super omnes O*P𝔅𝔖𝔈 *cod. caraf. Iren.* (*Mass. p.* 270), q. e. super omnia *Iren.* (*Mass. p.* 315 *bis*), > qui super omnes est DT^{c} *Ambrst.* (*lemm.*) *Sedul.*, > qui super omnia est *Iren.* (*Mass. p.* 315 *semel*) *Ambrst.* (*comm.*); *om. plane Hil.* (*trin.* viii *et* xi). **et per omnia** (καὶ διὰ πάντων): et per omnes *g m Iren.* (*Mass. p.* 314) *Uictor.* (*lemm. et semel in comm.*) *Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* vii. 91) *Hil. Hieron.* (vii. 609) *Aug.* (iii. 2. 747) *Sedul.*; *om. Iren.* (*Mass. pp.* 253, 270). **nobis** (nubis P) = *gr.* DEFGKL *etc.*: *om. Iren.* (*Mass. p.* 315 *semel*) *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 21) *Ambr. Hieron. Sedul. cum gr.* ℵABCO^{2}P *min.*

7. unicuiq^{u}ae L, Qnicuique W*, *et* Unicuique W^{c} (*ad init. cap.* IIII). **autem**: enim *Aug.* (iii. 1. 666); *om.* P *t.* *inc. uers.* in autem unoquoque uel unicuique *g super gr.* εν ειδε (*sic diuisum*) εκαστω ημων. **data est** (ἐδόθη): datur *Aug.* (iv. 679, viii. 991, *non autem* iv. 680). gracia P. **secundum** (saec. S, secondum P): iuxta *Hieron.* (ii. 363). mensura F. **donationis** (-ciocis P*, -cionis P^{c}) = τῆς δωρεᾶς: dignationis *Lucif. Cal.* (*p.* 200 *ed. Hartel*); gratiae *Hieron.* (ii. 363); + iesu P*; + domini nostri iesu *Ambrst.* **christi**: + in una spe uocationis uestrae T (*e u.* 4).

8. **dicit** (λέγει): dixit T; dicitur W; + *ras.* 2 *litt.* U; + dauid D. **ascendens** (ἀναβάς) *etiam Aug.* (ii. 693, vi. 40, 90): ascendit DR *t Tert.* (*Marc.* v. 8) *Hieron.* (v. 888) *Aug.* (*saepius*); qui ascendit *Uictor.* (*adu. Ar.* iii. 17) *Aug.* (ii. 623), q. cum ascendisset *Hil.* (*ps.* 56); + *ras.* 3 *aut* 4 *litt.* U. **altum** (ὕψος): altitudinem *Iren.* (*Mass. pp.* 145, 213) *Uictor.* (*ad loc.*) *Hil.*, altitudine *Uictor.* (*adu. Ar.* iii. 17); sublimitatem *Tert.*; excelsum *Hieron.* (vii. 332); caelum *Aug.* (ii. 623); *deinde* + et *Aug.* (v. 1069). **captiuam** (-tiuitatem P*) **duxit** (*partim in ras. scr.* H^{c}) *etiam Aug.* (v. 1462, vi. 40, x. 112): captiuam egit *Hil. Pel.*^{B}; captiuauit *Aug.* (*saepissime*), *cf.* captiuet *Orig.* (*int.* iii. 922); *gr.* ᾐχμαλώτευσεν. **captiuitatem**: + et *Uictor. Aug.* (x. 42, 112) *cum gr.* ℵ^{c}BC* *et* ^{c}DKLP *al. pler.* **dedit** (dedona P*) *etiam Hieron.* (iv. 574, vii. 612) = *gr.* ἔδωκεν: accepit *Orig.* (-ipiat) *Hieron.* (iv. 118 *citans ut uidetur Ps.* 67 [68]. 19, *cf.* vii. 612, 613, *et* 'accepit *siue ut apostolus ait* dedit' iv. 1096, *similiter* v. 383; *sed* v. 888 *diserte legit* accepit *ad hunc locum*), *cf. Aug.* (iv. 679, viii. 991). **dona**: data *Tert.*; data uel dona *g*; + in P *g Hieron.* (iv. 574, v. 888) *cum gr.* FG, *ex psalmo.* > dona dedit *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 617). **hominibus**: homines *Orig.*; filiis hominum *Tert.*

9. **quod**: *om. Hil.* (*ps.* 56; *ps.* 67; *trin.* x). > asc. autem *Iren.* (*Mass. p.* 331) *Hil.* **quid** (qui P; quis *f**) **est**: quidem V. **quia** (qua H*): quod AD *Tisch. g Pel.*^{B}; quoniam *Iren.* (*Mass. p.* 331 *Turner*); qui *Uictor. Hil.* (*trin.* x), *cf.* quis asc. nisi qui et desc. *Aug.* (vii. 463). **et**: etiam D *Ambrst.*; *om. Hil.* (*trin.* x). discendit DOPS. **primum** *codd. plur. vg. c f t, et* prius *Ambrst.*, *cum gr.* ℵ^{c}BC^{c}KLP *al. pler.*: *om.* A*HN *Tisch. d e g Iren.* (*Mass. pp.* 259, 331) *Tert.* (*anim.* 55; *Prax.* 30) *Uictor. Lucif. Cal.* (*p.* 200 *ed. Hartel*) *Hil. Hieron. Aug.* (iv. 679, vii. 463, viii. 991) *Pel.*^{A} *cum gr.* ℵ*AC*DEFG *etc.* **in**: *om.* U*. **inferiores partes** (τὰ κατώτερα μέρη *gr. plur.*): inferiora D *d e g Iren.* (*Mass. pp.* 259, 331) *Tert. Uictor. Lucif. Hil. Ambrst. Hieron. Pel.*^{B}; ea quae sunt deorsum *Iren.* (*Mass. p.* 213); *om.* μέρη D*EFG. terre LMPW.

10. **qui** *pr.*: et qui *Lucif. Cal. p.* 200 *ed. Hartel*); qui enim *Hieron.* (iv. 106, vii. 264). discendit DOS: -cendit *in ras. scr.* Θ. **et qui ascendit** (hasc. C; ascaedit L) = καὶ ὁ ἀναβάς: qui asc. (*om.* **et**) *Uictor. Nouat.* (*trin.* 17) *Ambr.* (*luc. l.* vi. 73) *Hieron.* (v. 888, vii. 614) *Aug.* (iv. 687); > qui et asc. *Hil.* (*ps.* 67; *trin.* viii) *Ambrst. Hieron.* (iv. 106). **ipse . . . ascendit** *om.* O (+ *tantum* et ad O^{c}) P.* supra ϛ𝔅 *cod. caraf. g.* **caelos** (cel. MW): *om.* U.* **su. omn. cael.** *om. Hieron.* (vii. 264). **impleret** (inpl. FNP^{1}, iml. S*, implet L*, inperet P*) *codd. plur.* 𝔅𝔖𝔈: adimpleret (adinpl. CDH) CDHΘTU^{c}Wϛ *cod. . . ap. cor. uat. uett. Lucif. Aug.* (*semper*) *Pel.*^{B} *Sedul. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 617), *et* adimpleat *Hil.* (*ps.* 56; *trin.* viii; *trin.* x); *gr.* πληρώσῃ. > omn. impleret *Ambr.* (*inc. dom. sacr.* 7).

11. *Uersum in ras. scr.* L. *Inc.* et quosdam quidem dedit *Paulinus ap. Aug.* (ii. 357). **quosdam** (quaedam H*) **quidem** (τοὺς μέν): quosdam (*om.* **quidem**) *Hil.* (*trin.* viii); alios *Hieron.*

Digitized by Google

alios autem pastores
et doctores
12 ad consummationem sanctorum
in opus ministerii
in aedificationem corporis christi.
13 Donec occurramus omnes
in unitatem fidei et agnitionis
filii dei
in uirum perfectum
in mensuram aetatis
plenitudinis christi
14 ut iam non simus paruuli
fluctuantes et circumferamur
omni uento doctrinae
in nequitia hominum
in astutia ad circumuentionem

(v. 888) *Aug.* (iv. 672). apostolus A*L. **quid. apost. quosd.** *om. Pel.*[B] **quosdam autem** (τοὺς δέ): quosdam quidem A*; alios *Hieron.* (v. 888) *Aug.* (iv. 672). profetas DL[1]OZ. > quosd. quid. proph. quosd. quid. apost. A*. **alios** (-as O*V) **uero** (τοὺς δέ) *etiam Hieron.* (vii. 614): quosdam uero *g Lucif. Cal.* (*p.* 200 *ed. Hartel*) *Aug.* (iv. 676, vii. 680, viii. 991); alios autem *f*, quosdam autem *d e Hil.*; alios A* *Hieron.* (v. 888, vii. 612). **euangelistas** (euu. W, aeuangue. D) = εὐαγγελίστας: euangelizantes *Hil.* (*trin.* viii). *om.* **al. ue. euang.** *Aug.* (iv. 672) *cum gr.* K. **alios** (-as O*) **autem** (τοὺς δέ) *etiam Hieron.* (vii. 614): quosdam autem *d e Lucif. Ambrst. Hil. Aug.* (iv. 676, vii. 680, viii. 991), quosdam uel alios autem *g*; alios *Hieron.* (v. 888, vii. 612) *Aug.* (iv. 672) *Pel.*[B] *Sedul.* pastoros Z*. *disting.* pastores, et doctores ad ℭ. **doctores** (-raes L) = διδασκάλους: magistros D *Uictor. Ambrst. Hieron.* (v. 888, vii. 612, 614) *Pel.*[B], *cf. Priscill. can.* 48 (*supra p.* 26); doctores uel magistros *g*.

12. *Disting.* ad consummationem sanctorum in opus ministerii KL*NPSW *vg. cum Tisch. T. G.* 8, *W. H.*, *von Soden*; *et ita interpretatur Hieron.* (vii. 616). **ad consummationem** (consumac. P; consummatione Z, consumatione L) = πρὸς τὸν καταρτισμόν: in perfectionem (-ne vii. 279) *Hieron.* (v. 888, vii. 279), ad consummationem id est perfectionem *g*; ad instructionem *Hieron.* (vii. 614). *om.* **ad cons. sanct.** *Aug.* (iv. 672). hopus C. misterii D*S. edificationem L*MW, edificac. P; aedificatione B. **corporis** + iesu P. cristi T.

13. **occurramus** (hocc. C) *etiam Hieron.* (iv. 46, v. 960) = καταντήσωμεν: perueniamus *Hieron.* (i. 1043, vii. 311) *cf. Aug.* (iii. 2. 965), peruenerimus *Hieron.* (i. 483, 797, vi. 803). homnes C. **unitatem** (hun. C): unitate LP *Lucif. Cal.* (*p.* 200 *ed. Hartel*) *Ambr.* (*ep.* 31; *ep.* 76) *Hieron.* (vii. 616) *Sedul. pro* unit. fidei *habet lapsu* homines sicut me *Pel.*[B] **agnitionis** (τῆς ἐπιγνώσεως): agnitionem (agnic. P*Z[c]) DOPZ *patres latt. plur.*, agnitione *Lucif.*, in agnitionem *Aug.* (iii. 2. 460). **filii** (fili L*): *om. g Uictor. Lucif. cum gr.* FG. **dei**: christi *Uictor.* > in unit. fid. et agn. fil. dei omnes D. *om.* **in unitatem . . . dei** *Orig.* (*int.* iii. 27) *Hieron.* (i. 483, 797, 1043, iv. 46, v. 960, vi. 803, vii. 311) *Aug.* (vii. 679); *om.* **et agn. fil. dei** T*Z*. **in uirum** (uirrum L*) **perfectum**: in uirtutem perfectum M; > ad perf. uirum *Hieron.* (i. 483); in uirum consummatum *Hil.* (*ps.* 132); *deinde* + et *Hieron.* (v. 960). **in mensuram**: et mensura P. etatis CM[c]W, ett. M*. **plenitudinis**: + corporis *Hil. Hieron.* (vii. 311); + in unitatem *Hieron.* (v. 960). **christi**: + *ras.* 3 *aut* 4 *litt.* P.

14. **ut**: + *ras. unius lit.* OU. **iam non** (μηκέτι) *etiam Uictor.* (*comm.*): > non iam *d e f*; ultra non D *Uictor.* (*lemm.*) *Ambrst. Hieron.* (vii. 616) *Aug.* (vi. 502, vii. 680, ix. 115), ultra iam non *Orig.* (*int.* iv. 469) *Aug.* (iii. 2. 459); non ultra uel iam *g*. sumus G *d e*. **paruuli** (-oli N*Z): + et *f*; + neque *Ambrst.* **fluctuantes** (fruct. P; u *pr. expunct.* Θ) = κλυδωνιζόμενοι: iactati *Aug.* (iii. 2. 459, vi. 502, vii. 680, ix. 115); *om. Pel.*[B] **circumferamur** (circunf. S; circumferamus FMO) *codd. plur. vg. uett. plur.*, qui circumferamur CT, non circumferamur *g*: circumlati *Hieron.* (*u. infra*) *Aug.* (vi. 502, vii. 680, ix. 115), circumdati *Aug.* (iii. 2. 459), circumducti *Priscill.* (*p.* 16 *ed. Schepss*) = *gr.* περιφερόμενοι; **circumferamur** *ueteris uersionis est, nec ab Hieronymo improbatum*; *codices nostri* CT, *antehieronymianus g*, *et editiones impressi* (*distinguunt enim* fluctuantes, et circumferamur 𝔓𝔖ℭ) *diuersis modis emendare conati sunt, et postea Hieronymus ipse in commentariis ad Ephesios an. sal.* 386 *scriptis participium graecum per participium* (circumlati) *reddit et de uariantibus lectionibus nihil dicit*; *cf. et* vi. 446; *deinde* + ab *Orig.* (iii. 921). homni C. **uento**: uerbo F*. doctrine MPRW, -ni A*. **nequitia** (-cia PW) = κυβείᾳ *uel* κυβίᾳ: fallacia *Orig.* (*int.* iii. 921) *Hieron.*, nequitia uel in fallacia *g*; illusione *Aug.* (vi. 502, vii. 680). **in** *sec.* (*gr. omn.* ἐν): et *Hieron. Pel.*[B] *Sedul.* hastutia C, astucia P. **ad** *om.* A*. **circumuentionem** (circunu. Ϛ, circumuenc. P; cir *in ras. longa scr.* H[c]; circumuentione meroris *ita diuisum* M) = μεθοδείαν *uel* μεθοδίαν: machinationem D *Aug.* (vi. 502, vii. 680); remedium *d e g Orig.* (*int.* iii. 921) *Uictor. Lucif. Cal.* (*pp.* 200, 202 *ed. Hartel*) *Ambrst.*

Digitized by Google

erroris
15 ueritatem autem facientes
in caritate
crescamus in illo per omnia
qui est caput christus
16 ex quo totum corpus
conpactum et conexum
per omnem iuncturam
subministrationis
secundum operationem
in mensuram
uniuscuiusque membri
augmentum corporis
facit in aedificationem
sui in caritate.
17 Hoc igitur dico et testificor in domino
ut iam non ambuletis
sicut gentes ambulant
in uanitate sensus sui
18 tenebris obscuratum

Pel., *cf. Erasm.* '*mirum est autem quid secutus Ambrosius legerit* ad remedium erroris, *nisi forte* methodum *ille scripsit, idque aliquis transformauit in* remedium'; *Aug.* (v. 327) *uero depingit Christianos* '*abstinentes ab idololatria, a constellationibus mathematicorum, a* remediis *incantatorum*'; *cf. infra Eph.* vi. 11, *et Rönsch*, '*It. u. Vg.*', *p.* 323.

15. **ueritatem autem facientes** = ἀληθείαν δὲ ποιοῦντες FG: uer. au. loquentes *Hieron.* (i. 874), *et gr. rell.* ἀληθεύοντες δέ. kcaritate C, char. *vg.*; car *in ras. scr.* U; caritatem F. **crescamus** (crisc. Z*) *etiam Hieron.* (i. 874) = αὐξήσωμεν: augeamur *Ambrst. Ambr.* (*spir.* ii. 9) *Aug.* (iv. 10, vii. 680), augeamus *Uictor. Hieron.* (vii. 616). *disting.* facientes | In caritate cresc. N. **in** (*in ras. scr.* U) **illo** *codd. plur. vg. uett. et* in ipso D *Ambrst. Ambr. Hieron.*: in ipsum *Uictor. Pel.*[B], in eum *Tycon.* (*reg.* i), *cum gr.* εἰς αὐτόν. **per**: *om. d e Uictor. Hieron.* (vii. 616) *et gr. tantum* τὰ πάντα. > per omn. in ipsum (eum *Tycon.*) *Pel.*[B] *Tycon.* capud PW, kcapud C. xpistus W.

16. **totum** (to *in ras. scr.* Θ; totam G*): omne *Hieron.* (i. 841) *Priscill.* (*can.* 14, *uide supra p.* 21) *Tycon.* (*reg.* i). **conpactum** (comp. UW *vg. Tisch.*, conpl. M*) = συναρμολογούμενον: constructum *Tycon.*; compaginatum et compactum *Ambr.* (*ep.* 76). **et**: est CT; atque *Ambr.* (*ep.* 76). **conexum** (conn. BKN*VW *vg. Tisch.*, quon. C) *codd. plur. vg. uett. plur.* = συνβιβαζόμενον: productum D, connexum uel productum *g*; conglutinatum *Hieron.* (ii. 482, vii. 618) *Ruffinus ap. Hieron.* (ii. 626); *deinde* + et *Iren.* (*Mass. p.* 270). > conex. et (atque *Hieron.*) conp. *Hieron.* (i. 841) *Aug.* (iv. 10, 62, vii. 680). **omnem** (hom. C): *om. Lucif. Cal.* (*p.* 200 *ed. Hartel*). **iuncturam** (iut. P*): tactum *Aug.* (iv. 62, vii. 680) *Tycon.*; *gr.* ἁφῆς. **subministrationis** (-tiones M*, -ciones P*; sumministrationis GU) = ἐπιχορηγίας: ministrationis *Ambr.* (*ep.* 76; *spir.* ii. 9). **secundum** (saec. S) **operationem** (hop. C; operacionem P) = κατ' ἐνέργειαν *plur.*: *om. d e f g Iren. Uictor. Lucif. Ambr. Tycon. cum gr.* FG. **in** *pr. om.* U*. in mensura *Bentl. f g Iren. Uictor. cum gr.* ἐν μέτρῳ. huniuscuiusque C. **membri** (men. Z, membra G*) = μέλους AC 14. 66[mg]: partis *d e f g Iren. Uictor. Lucif. Ambrst. Ambr. Aug.* (iv. 62, vii. 680) *Tycon. Sedul.* = μέρους *plur.* **augmentum** (aucm. H; mentum *bis scr.* Z*): incrementum *d e g Iren. Uictor. Lucif. Ambrst. Ambr.* (*fug. saec.* iii) *Aug.* (iv. 62, vii. 680, x. 1097) *Tycon.*; *gr.* αὔξησιν. **facit** (faciens Θ*; fecit *Iren.*): *om. Uictor.* **in** *sec.*: ad *Ambrst.* edificationem LMW, edificac. P. **in** *tert.*: *om.* M. kcaritate C, char. *vg.*

17. **igitur** (ygitur C): itaque *d e f g Lucif. Cal.* (*p.* 202 *ed. Hartel*), ergo *Uictor. Ambrst. Hieron.* (vii. 620) *Pel.*[B]; iterum *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1347); *om. t* (*ad init. pericopes*). **dico** + uos P[c]. **testificor** (μαρτύρομαι): testor *Ambrst.*; contestor *Hieron.* **ut iam non ambuletis** (hamb. C) *codd. plur. vg. c f t*, *cf.* ut non amplius amb. D *Uictor. Hieron. Lucif.*, ut iam non sic amplius amb. *m.*, ut non ambuletis *Ambrst.*, ne amb. *Sedul.*: iam non uos sic ambulare *d e*, non iam uos ambulare sic *g*; *gr.* μήκετι ὑμᾶς περιπατεῖν. **sicut** (*sine addit.*) *codd. plur. f m*, *et* ita ut *Pel.*[B]: + et BHΘKLRVWZ[c] *vg. Tisch. cod. caraf. c d e g t Uictor. Lucif. Ambrst. Hieron. Aug.* (iv. 355) *Pel.*[A] *cum graeco.* hambulant C. **uanitate** (u *in ras. scr.* M): unitate GK. **sensus sui**: sensu sui L, sensui Z*; sensus eorum *Hil.* (*ps.* 118 *he*); mentis suae *d e m Uictor. Lucif. Ambrst. Aug.* (iv. 355), sensus uel mentis suae *g*; *gr.* τοῦ νοὸς αὐτῶν.

18. **tenebris** (-bri P*) **obscuratum** (hobsc. C) **habentes intellectum** *codd. plur. vg. c f* t*, *et* ten. obcaecatum hab. int. *m*, = ἐσκοτωμένοι (*uel* -ισμένοι) τῇ διανοίᾳ ὄντες *gr.* (*sed om.* ὄντες FG): obscurati mentibus D, *et* obsc. mente *Hieron.* (vii. 620); obsc. (+ in *Lucif.*) intellectu *d e g Uictor. Lucif. Cal.* (*p.* 202 *ed. Hartel*) *Ambrst.* (*lemm.*), obsc. intelligentia *Aug.* (iv. 355), obscurati sunt corde *Ambr.* (*ps.* 118 *he*); obscurum habentes sensum *Ambrst.* (*comm.*); obscurati uel obtenebricati *f*[c] (*super gr.* εσκοτισμενοι *scr.*), intenebrati *Hil.* (*ps.* 118 *he*), insensati *Lucif.* (*p.* 203).

Digitized by Google

habentes intellectum
alienati a uita dei
per ignorantiam quae
est in illis
propter caecitatem
cordis ipsorum
19 qui desperantes
semet ipsos tradiderunt
inpudicitiae in operationem
inmunditiae omnis
in auaritia.
20 Uos autem non ita didicistis
christum
21 si tamen illum audistis
et in ipso edocti estis
sicut est ueritas in iesu
22 deponere uos secundum
pristinam conuersationem
ueterem hominem
qui corrumpitur secundum

---

alienati (-nanti M*) = ἀπηλλοτριωμένοι: abalienati *Hieron.* **uita** (ζωῆς): uia BDΘNO°UW *c Ambr. Hieron.* (vii. 620 *comm.*); fide *Ambrst.* **per** (διά): propter D *Uictor. Ambrst. Ambr. Hieron.* ignorancia P. **quae** (que LMPW) **est** (aest L): usitantem *g* (*super* τὴν οὖσαν). **illis** (αὐτοῖς): ipsis *Uictor. Ambrst. Pel.*B, *et* > in ipsis est *Ambr.* **propter**: per *Uictor.*; et *Ambrst. om.* **ignorantiam . . . propter** *Lucif.* (*p.* 203). **caecitatem** (cec. M¹OPUW; cretatem M*): + *ras.* 3 *litt.* Z. **ipsorum** (αὐτῶν): eorum Z* *m Uictor. Ambr. Hieron. Aug.* (viii. 432, x. 565); illorum *Ambrst.*; ipsorum uel eorum *g*.

19. qua HΘ*. **desperantes** (disp. DG¹HΘM O*PSTU) = ἀπηλπικότες (ἀφηλ. FG) DEFG, *cf. ad Luc.* vi. 35: *gr. plur.* ἀπηλγηκότες; *Hieron.* (vii. 621) *scribit* 'qui desperantes semetipsos *id est* ἀπηλγηκότες ἑαυτούς *multo aliud in graeco significat quam in latino*; desperantes *quippe* ἀπηλπικότες *nominantur*, ἀπηλγηκότες *autem hi sunt qui postquam peccauerint non dolent . . . exprimamus si possimus uerbum de uerbo et dicamus* ἀπηλγηκότες indolentes *sive* indolorios'; *ex quo apparet Hieronymum, cum textum Epistulae anno* 384 *recensuit lectionem* desperantes *non emendasse*; *et postea cum commentaria anno* 386 *scripsit nil nisi graecum* ἀπηλγηκότες *ante oculos habuisse.* semed ipsos C, semetipsos *vg.* **inpudicitiae** (imp. MU¹ *vg.*, inpudiciciae P, impudicicie W) = τῇ ἀσελγείᾳ: impudicitiis *Ambrst.* hoperationem C, operacionem P; operatione HZ *Hieron.* (*sed gr.* εἰς ἐργασίαν). **inmunditiae** (imm. HWZ *vg. Tisch.*, inmundiciae P; *ras.* 2 *litt. inter* di *et* ti U) **omnis** (-nes HΘRU*) = ἀκαθαρσίας πάσης *gr. plur.*: *om.* **omnis** D; > omnis inmund. *c d e f g Uictor. cum gr.* πάσης ἀκαθ. DEFG *min.* **in** (*om.* Z°) **auaritia** (-cia P) *codd. plur.* (= ἐν πλεονεξίᾳ *gr. plur.*) *et Hieron. diserte ad loc.* ('in auaritia *non* ad auaritiam'), in auaritiae H: in (et in S) auaritiam GΘMS *vg. cod. caraf. c Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 619); et abaritia L; et auaritiae (-cie W) DNW *d e f g m* (*t*) *Uictor. Ambrst. Pel. Sedul. cum gr.* DEFG 39 καὶ πλεονεξίας. > omnis auaritie et inmunditiae *t*.

20. **uos**: nos *Priscill.* (*p.* 19 *ed. Schepss*). non *sup. lin.* M. **ita**: sic *Tert.* (*pudic.* 17). > ita non T. **didicistis** (ded. DOS, didicitis M*, didicisti F*, didicis Z*, didiscis B*, didiscistis B¹; dicitis *t*) = ἐμάθετε: didicimus *Priscill.*

21. **tamen**: + in *d.* **illum**: eum *Aug.* (v. 908). > aud. illum *Uictor.* **ipso**: illo D *d e Uictor. Ambrst. Hieron. Pel.*B *Priscill.* (*p.* 19 *ed. Schepss*) *Sedul.*; illo uel ipso *g*. **edocti** (aed. CZ*) **estis** (estes P*) = ἐδιδάχθητε: docti estis *d e g m t Hieron. Pel.*B *Sedul.*, et docti estis F*; credidistis *Uictor.* **et in . . . estis**: *om.* R. **est** (*om.* P*; *in ras. scr.* H; et F*) **ueritas**: > uer. est *Aug.* (x. 26). **sicut e. u. in iesu** *lunulis includit* 𝔓; *cf. Hieron.* (vii. 624; '*quia uidetur iuxta ordinem textumque sermonis scatere sententia, sic legendum est* uos autem non ita didicistis christum si tamen illum audistis et in illo docti estis deponere uos secundum priorem conuersationem ueterem hominem qui corrumpitur iuxta desideria erroris sicut est ueritas in iesu; *ut sit sensus* quomodo est ueritas in iesu sic erit et in uobis qui didicistis christum et audistis illum et docti estis dep. sec. pri. conu. ue. hom. q. corr. iuxta des. erroris'); *item* **sicut est ueritas** *cum seqq. coniungit Aug.* (iii. 1. 210).

22. **deponere uos** *codd. plur.* ς𝔈 *uett. plur. et Aug.* (iii. 1. 210, vi. 502) = ἀποθέσθαι ὑμᾶς: deponite uos BKVZ^c 𝔓𝔖 *cor. uat. Uictor.*, deponite ergo W; ut deponatis D *m Ambrst. Faustus ap. Aug.* (viii. 429), deponentes *Lucif. Cal.* (*p.* 203 *ed. Hartel*) *Priscill.* (*p.* 20 *ed. Schepss*); exponite *Cypr.* (*test.* iii. 11); exuite uos *Aug.* (ii. 462, iii. 1. 570, v. 54, 367, 786, 1512, viii. 814); ἀποθέσθαι *et* ἀπόθεσθε (*ita Dam. paris. ap. Tisch. T. G.* 8) *non multum inter se distant.* secundum *pr.* S. **pristinam** (pist. B*): priorem D *d e m Uictor. Ambrst. Hil.* (*trin.* xii) *Hieron.* (vii. 624) *Aug.* (iii. 1. 210, iv. 109, vi. 502, x. 26) *Faust. Pel.*B *Priscill.*, *et gr.* τὴν προτέραν; pristinam uel priorem *g*. conuersacionem P; uersationem *in ras. scr.* U¹. **sec. pri. conu.**: prioris conuersationis *Cypr.*; *om. Aug.* (*saepius*) *fere cum gr.* L. **ueterem hominem** (τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον): ueteri hominis L^c; *om.* L*; > hom. ueterem *Aug.* (iii. 1. 210); *deinde* + eum *d e g Lucif. Hil. Aug.* (iii. 1. 210, iv. 109, vi. 502, x. 26).

Digitized by Google

desideria erroris
23 renouamini autem spiritu
mentis uestrae
24 et induite nouum hominem
qui secundum deum creatus
est in iustitia et sanctitate
ueritatis
25 propter quod deponentes
mendacium
loquimini ueritatem
unusquisque cum
proximo suo
quoniam sumus inuicem
membra
26 irascimini et nolite peccare
sol non occidat super
iracundiam uestram
27 nolite locum dare diabolo

---

qui corrumpitur (conr. L*MP, corumpitur D, corrumitur G*) = *τὸν φθειρόμενον*: qui corrumpitur uel corruptum *g*. **secundum** (saec. S) *sec.* = *κατά*: iuxta *Hieron.* (*lemm. et bis in comm.*; secundum *semel in comm.*); per *Faust.* **desideria** (diss. D) **erroris** (aerroris M) = *τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης gr. plur.*: concupiscentias deceptionis *Cypr. Hil. Aug.* (iii. 1. 211, iv. 109, vi. 502, x. 26); concupiscentiam seductionis *d e Tert.* (*res.* 45), concupiscentiam erroris *Lucif.*, *et τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀπ.* DE; desideria uel concupiscentias passionis uel erroris *g*. **qui . . . erroris** *om. Aug.* (ii. 462).

23. **renouamini** = *ἀνανεοῦσθε* D[b] *minusc.* 10, *cf.* innouamini *Cypr.* (*test.* iii. 11) *Hil.* (*trin.* xii): renouari *Tert.* (*res.* 45) *et gr. plur.* ἀνανεοῦσθαι, *sed uide ad u.* 22; renouemur *Priscill.* (*p.* 20 *ed. Schepss*). **autem**: *om.* P *g t* (*semel*) *et patres saepius* (*ad init. pericopes*) *cum gr.* FG; igitur *t* (*semel*), ergo *Aug.* (iii. 2. 736). **spiritu** (*τῷ πνεύματι*): sensu *Ambrst.* (*lemm.*); spiritum F *t* (*semel*); in spiritu *Aug.* (iii. 1. 156) *Priscill.*, *et εν τω πν.* B. **mentis uestrae** (-tre LMPW; nostrae *Priscill.*) = *τοῦ νοὸς ὑμῶν*: sensus uestri *d e Tert.* (*om.* uestri) *Cypr. Lucif. Cal.* (*p.* 203 *ed. Hartel*) *Hil. Hieron.*, sensus uel mentis uestrae uel i *g*.

24. **et** *ad init. om.* D *m Priscill.* (*p.* 20 *ed. Schepss*). **induite** (-cite F*) *codd. vg. uett.* = *ἐνδύσασθε* ℵB*D[b et c]K *minusc.* 7, *cf.* induimini *Ambrst.*, induentes *Priscill.*: induere *Tert.* (*res.* 45) *et gr. plur.* ἀνανεοῦσθαι, *uide ad u.* 22; *deinde* + uos O*S. **hominem**: + eum *Cypr.* (*test.* iii. 11; *sed om. codd.* WM) *Hil.* (*trin.* xii) *Aug.* (iii. 1. 211, vi. 502, viii. 918, 962, x. 26; *non autem* viii. 693, x. 45) *Uigil.* (*Uarim.* i. 4), *cf. ad u.* 22. **qui secundum** (saec. LM) **deum** (spiritum *Uictor. in lemm.*; christum *Ambr. luc. l.* iv. 58) **creatus** (craeatus GL; conditus *Tert.*; constitutus *Cypr.*) **est** = *τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα*: secundum deum creatum *g*; *Hieron.* (vii. 626) 'qui sec. deum creatus est *non idipsum sonat in latino sermone quod graeco. creatio quippe apud nos* generatio *uel* natiuitas *dicitur*; *apud graecos uero sub nomine creationis uerbum* facturae *et* conditionis *accipitur, et quod apud nos* conditio, *hoc apud graecos* creatio *sonat*'. **iustitia** (-cia P) **et sanctitate** (-tem S[1]) **ueritatis** (-te H) *codd. plur. vg. c f* = *δικαιοσύνῃ κ. ὁσιότητι τῆς ἀληθείας gr. plur.*, *cf.* iust. et religione ueritatis *Tert.* (*res.* 45): iust. et sanct. et ueritate DL* *d e g m Cypr. Hil. Pel. Sedul.* (*ut udtur*), iustitiam et sanctitatem et ueritatem *Lucif. Cal.* (*p.* 203 *ed. Hartel*), *et δικ. κ. ὁσιότ. καὶ ἀληθείᾳ* D*FG; iustitia et sanctitate P, iust. et ueritate *Ambrst.* (*comm.*); > uer. et iust. et sanct. *Ambr.* (*spir.* ii. 7), > uer. et iust. *Ambrst.* (*lemm.*); > sanct. et iust. et uer. *Tert.* (*res.* 49) *Uictor.* (*comm.*) *Priscill.*, *et οσιοτ. και δικ. τησ αληθ.* ℵ*.

25. **propter quod** (*διὸ*): quapropter *Aug.* (v. 54, 1512, vi. 423, viii. 814); *om. Lucif. Cal.* (*p.* 203 *ed. Hartel*). **deponentes mendacium** (-tium W) = *ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος*: deposito mendacio *Ambrst.* loquemini SV. **unusquisque** (hun. C; *om.* V) **cum** (ad N*) **proximo** (pximo O) **suo** = *ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ*: unusq. ad proximum suum *Tert.* (*res.* 45) *Lucif.*, *et εκ. προσ τον πλ. αυτου* ℵ*; > ad prox. quisque *Tert.* (*Marc.* v. 18). **quoniam**: quia *d e g m Ambrst.* (*comm.*) *Aug.* (vi. 449, 455) *Sedul.* **sumus**: + in A; + *ras.* 4 *aut* 5 *litt. c.* **inuicem** (-caem L) = *ἀλλήλων*: alterutrorum DΘ, alterutrum *Tert.* (*res.* 45) *Hieron.* (vii. 627, *non autem* ii. 631) *Pel.*[B]; alter alterius *Uictor.* menbra Z. > mem. alt. sumus *Tert.* (*res.* 45).

26. **irascimini** (-scemini BO*SV, -scimi D): + autem F *g m Tert.* (*res.* 45, *non autem Marc.* v. 18) *Uictor. cum gr.* FG. **peccare** (*om.* S*): delinquere *Tert. Cypr.* (*test.* iii. 8 *codd.* LB). >non occ. sol *Aug.* (iii. 2. 175, iv. 26, 155, 554, v. 274, 340, *non autem* iv. 111, v. 412, 925, 932, vii. 383, 925). **super iracundiam** (-condiam S) **uestram**: su. iracundia uestra (-ram P*) PZ* *g*, *et gr. ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν*. **sol . . . uestram** *om.* C.

27. **nolite locum** (+ d P*) **dare** (> da. loc. N *m*) *codd. plur. vg. c m Ambrst.* (*codd. plur.*) = *μὴ δίδοτε τόπον* 3. 114, *cf.* non detis loc. *Aug.* (v. 162, 966): neque locum detis D *Uictor. Ambrst.* (*codd. duo*) *Hieron. Aug.* (iv. 111) *Sedul.*, > neque detis (dederitis *Tert.*) loc. *d e f g Tert.* (*res.* 45) *Aug.* (iii. 2. 345, v. 7, 375, 925), *et μήδε* (*uel μήτε*) *δίδοτε τόπον gr. paene omn.* diabulo ADL SVZ*.

Digitized by Google

28 qui furabatur iam non furetur
magis autem laboret operando
manibus quod bonum est
ut habeat unde tribuat
necessitatem patienti.
29 Omnis sermo malus ex ore
uestro non procedat
sed si quis bonus ad aedificationem
oportunitatis
ut det gratiam audientibus

30 et nolite contristare
spiritum sanctum dei in quo signati
estis in die redemptionis
31 omnis amaritudo
et ira et indignatio
et clamor et blasphemia
tollatur a uobis
cum omni malitia
32 estote autem inuicem
benigni

---

28. furebatur DOS. > non iam *g*. **magis** (maius O*) **autem**: immo potius *Tert.* (*res.* 45). laborat V, laborit Z*, lauoret L*; + et *Sedul.* **operando** (hop. C, operandu Z*): operans *g Aug.* (iii. 2. 223, vi. 457) *Sedul.*, *et gr.* ἐργαζόμενος; *om. Aug.* (vi. 485). **manibus quod** (q^{u}od Θ*) **bonum est** *cum* ADGHΘLMNOSZ* *e Ambrst. Sedul.* = ταῖς χερσὶν τὸ ἀγαθόν ℵ^{c}B: manibus suis quod (quo P) bonum est BCFKPRTUVWZ^{c} *vg. c d f t Uictor. Hieron.* (vii. 630) = ταῖς ἰδίαις χ. τὸ ἀγ. ℵ*ADEFG *min.*, *et* manibus suis bonum *Aug.* (iii. 2. 223, vi. 457, 485), suis uel propriis manibus bonum *g*; quod bonum est *tantum m cum gr.* P *min.*; manibus *tantum Tert.* (*res.* 45). habead Z, habetat L*. **unde tribuat** (μεταδιδόναι *plur.* μεταδοῦναι D*FG), *et* unde retribuat (-et T) FL*MT *t*: tribuere *d e g*, unde tribuere H *m Aug.* (iii. 2. 223, vi. 457, 485), hunde retribuere C; communicare *Uictor. Hieron. Pel.*^{B}, impertire *Tert.* **necessitatem patienti** (pac. PW, patiaenti L) = τῷ χρείαν ἔχοντι: nec. habenti *g Uictor.*, nec. sustinenti *Hieron.* (*comm.*); indigenti *Tert.*, ei qui indiget *Hieron.* (*lemm.*), cui opus est *Aug.* (iii. 2. 223, vi. 457, 485); nec. patientibus DNR *m Ambrst.* (*ed. Uen.*), nec. sustinentibus *Pel.*^{B}

29. homnis C. **malus** (σαπρός): turpis *Tert.* (*res.* 45, *pudic.* 17). **ex** (ἐκ): de DOT *m t Iren.* (*Mass. p.* 282, *Stieren*) *Cypr.* (*test.* iii. 13; *ep.* 45) *Uictor. Ambrst. Hieron.* (vii. 632) *Pel.*^{B}; de uel ex *g*. hore C, ure R. **uestro** *om. Pel.*^{B} **procedat** (procae. L) = ἐκπορευέσθω: exeat *Iren.* > non pro. ex ore ue. *Tert.* set (*in ras. scr.*) L. **si quis** (siquis *uno ductu* 𝔖ℭ) **bonus** (bonum *t semel*) = εἴ τις ἀγαθός *gr. plur.*, *cf.* si qu. optimus *Tert.* (*res.* 45): si qu. bo. est DOTW *cor. uat.** (*non autem cod. . .*) *c f g m t Pel.*^{B} *cum gr.* FG; bonus *tantum Cypr.* (*test.* iii. 13 *codd.* WLMB; *ep.* 45). **ad** *om.* G*. edificationem MW, edificacionem P, aeficationem U. **oportunitatis** (opp. T) *cum* AF^{c}GH^{c}Θ*N*RT *Bentl. cod. caraf. t Hieron.* (*uide infra* = τῆς χρείας ℵABD^{c}E**KLP *al. fere omn.*: fidei BDKLN^{c}OPSUVWZ^{c} (Z* *non liquet*) *vg. d e f g m Tert.* (*res.* 45) *Cypr. Uictor. Ambrst. Pel. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 620) = τῆς πίστεως D*E*FG 46; fidei hoportunitatis C, > oportunitatis fidei F*Θ^{mg}M *c*; . H*; *Hieron.* (vii. 632) *notat 'pro eo autem quod nos posuimus* ad aedificationem oportunitatis, *hoc est quod dicitur graece* τῆς χρείας, *in latinis codicibus propter euphoniam mutauit interpres et posuit* ad aedificationem fidei'. **ut** (*in ras. scr.* U): + et *Pel.*^{B} **det** (dat Θ): praestet (> gr. aud. praest.) *Tert.* (*res.* 45). graciam P.

30. **nolite contristare** (-ari *g*, constristare L*): non contristaueritis *m*; *gr.* μὴ λυπεῖτε. **spiritum sanctum dei** (*etiam Hieron.* v. 178): > sanctum spiritum dei *d g cum gr.* DEFG; > spiritum dei sanctum *Tert.* (*res.* 45); spiritum dei *Uigil.* (*trin.* xii); spiritum sanctum *Tert.* (*mart.* 1) *Cypr. App.* (*p.* 95 *ed. Hartel* = *de aleat.* 3) *Hieron.* (ii. 111, iv. 753, v. 207) *Aug.* (iii. 1. 657) *cum gr. min.* 2. 49. **in q. si. estis**: qui in uobis est *Cypr. App.*, qui habitat in uobis *Hieron.* (v. 207); in nos *Aug.* (iii. 1. 657). **in die** (diae L) *codd. plur.* ϛ𝔓𝔖 *c g m Tert.* (*res.* 45) *Aug.* (iii. 1. 166) *Uigil.* (*trin.* ii; iv): in diem (-aem C)BCHKMVℭ *Tisch. d e f t Cypr.* (*test.* iii. 7; *bon. pat.* 16) *Ambrst. Aug.* (x. 26) *Uigil.* (*trin.* xii; *Uarim.* iii. 48) = *gr.* εἰς ἡμέραν. redemt. HT, redemc. P; + uestrae *Uigil.* (*trin.* ii). > red. die *Tert.* (*res.* 45).

31. **omnis** (-nes Z*): + enim *Uictor.* **amar. et ira et indignatio** (-cio P) **et cla.** = πικρία καὶ ὀργὴ κ. θυμὸς κ. κραυγή DEFG *min.*, *cf.* amar. et furor et ira et cla. *Hieron.* (vii. 635, 636): amar. et ind. et cla. D *Uictor.*; amar. et ira et cla. *Tert.* (*res.* 45), *et* > cla. et ira et amar. *Hieron.* (i. 850); ira et cla. *Hieron.* (iv. 73); *gr. plur.* πικρία κ. θυ. κ. ὀργ. κ. κραυγή. **et blasphemia** (blasf. DOST): et conuicium *m* (*semel*): *om. Hieron.* (i. 850) *cum gr.* 17. **tollatur** (-tor O; tollat W) *etiam Hieron.* (vii. 636): auferatur D *m* (*semel*) *Tert. Cypr.* (*test.* iii. 7 *codd.* WB; *bon. pat.* 16) *Uictor. Ambrst. Hieron.* (i. 850, iv. 73, vii. 635) *Pel.*^{B}; *gr.* ἀρθήτω. bomni C; omnis (?) L*. malicia PW.

32. **autem** (δέ *plur.*): itaque *d e et* οὖν D*FG, itaque uel ergo *g*; *om. Hieron.* (ii. 97). **inuicem** *pr.*: in inuicem (-aem L) L *d e g*, in alterutrum

Digitized by Google

misericordes
donantes inuicem
sicut et deus in christo
donauit nobis.
V. 1 Estote ergo imitatores dei
sicut filii carissimi
2 et ambulate in dilectione
sicut et christus dilexit nos
et tradidit se ipsum
pro nobis
oblationem et hostiam deo
in odorem suauitatis.
3 Fornicatio autem et omnis
inmunditia
aut auaritia
nec nominetur in uobis
sicut decet sanctos
4 aut turpitudo
aut stultiloquium
aut scurrilitas quae ad rem non
pertinent
sed magis gratiarum actio
5 hoc enim scitote intellegentes
quod omnis fornicator

Tert. (*res.* 45), *et gr.* εἰς ἀλλήλους. **benigni** (χρηστοί): suaues *Hieron.* (vii. 638), benigni suaues S; + et *Uictor.* **donantes inuicem** (-aem L) = χαριζόμενοι ἑαυτοῖς: donantes uos inuicem D; don. uobis *d e Hieron.* (vii. 639), don. uob. inu. *g Orig.* (*int.* iv. 671) *Uictor. Ambrst. Hieron.* (vii. 638); don. uob. ipsis *Aug.* (v. 935), don. uobismetipsis *Hieron.* (vii. 637), don. nobismetipsis *Aug.* (ix. 339); *deinde* + delicta uestra *Orig.*; *Hieron.* (vii. 638) '*alius uero hoc quod ait* donantes uobismetipsis *simpliciter accipiet, ut quomodo supra dicitur* estote autem inuicem suaues *sic et nunc dicatur* donantes uobismetipsis *pro eo quod est* donantes uobis inuicem'. **et** *om.* Z* *Pel.*^{B} **deus in christo**: deus O* *cum gr. min.* 11. 39; christus *Tert.* (*pudic.* 2) *cum gr. min.* 14. 48 *etc.* **donauit**: o *in ras. scr.* G; dauit M*. **nobis** AF*GHΘ^{c}NUZ *correctio ut uidetur Hieronymiana cum gr.* BDEKL *al. plur.* 30: uobis BCDF^{c}Θ*KLMOPRSTVW *vg. cor. uat. uett. patres latt. cum gr.* ℵAFGP *al. plu.* >uobis do. in chr. *Tert.* (*res.* 45).

V. 1. **ergo** (οὖν): igitur *d Uigil.* (*Uarim.* i. 27), itaque *Aug.* (viii. 864); ergo uel itaque *g*; autem PZ *Sedul.*; *om. t* (*ad init. pericopes*). immitatores P, emit. DS. **filii** (-li P): + dei *Uictor.* **carissimi** (kcar. C, char. *vg.*, kar. LOW): dilecti *d e g m Hieron.* (vii. 639 *comm.*) *Uigil.*, dilectissimi *Aug.* (ii. 498); *gr.* ἀγαπητά.

2. hambulate C. **dilectione** (-nem A*; dileccione P) = ἀγάπῃ: caritate *d e m Hieron.* (vii. 639) *Aug.* (ii. 498) *Uigil.* (*Uarim.* i. 27); caritate uel in dilectione *g*. **et** *sec.*: *om. Ambrst. Ambr.* (*fid.* i. 17) *Uigil.* **nos** *cum gr.* ℵ^{c}DEFG KL *al. pler.*: uos D *f m Uictor. Aug.* (v. 727) *Pel.*^{A} *Cassiod. disc.* (*P.L.* lxviii. 621) *cum gr.* ℵ*ABP *min.* **se** (*in ras.* G) **ipsum** *cum* ABGKL MVZ: semet (semed C) ipsum (*uno ductu vg.*) CDFHΘNOPRSTUW *vg. Tisch. cor. uat. uett. patres latt.* (*sed* > se ips. trad. *Aug.* iv. 1020). **nobis**: uobis *m Uictor. Aug.* (v. 727) *cum gr.* B. 37. 73. 116 *etc.* hoblationem C, oblac. P. **et** *quart. om.* O*. > host. et oblat. *Ambrst. cum gr.* θυσίαν κ. προσφοράν ℵ. hodorem CL^c, honorem *lapsu* L*; odore *Uictor.* **suauitatis** (suab. T) = εὐωδίας: bonae suauitatis *Ambr.* (*ps.* 118 *res*); flagrantiae *Uictor.*; *om.* B*U*.

3. **fornicatio** (-cio P) = πορνεία: impudicitia *Uictor.* **et** *om.* S*. **omnis inmunditia** (imm. *vg. Tisch.*; immundicia W; inmunditiam G*; *om.* P*) = πᾶσα ἀκαθαρσία DEFGKL *al. pler.*: > inm. omn. *Tert.* (*pudic.* 17) *cum gr.* ℵABP *min.* **aut** (et DO* *Uictor. Ambr. ep.* 63) **auaritia** (hau. C, ab. L, au^{a}r. Z, auaricia PW, auari^{ti}am G): *om. t Tert. Ambr.* (*laps. uirg. cons.* 6). **nec nom.**: ne nom. quidem *Tert.* **in uobis** (ἐν ὑμῖν): inter uos *Tert. Uictor. Ambrst. Ambr.* (*laps. uirg. cons.* 6) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1348). decit sanctus Z*.

4. **aut** *pr.* (= ἤ AD*FG): et *Hieron.* (vii. 640) *cum gr. rell.* turpido M*T. **aut** *sec.* (= ἤ ℵ*AD*FGP *min.*): et *Hieron. cum gr.* ℵ^{a}BD^{c}KL *al. pler.* **stultiloquium** (*incepit* scuril P* *deinde correxit ipse*) = μωρολογία: uaniloquium *Iren.* (*Mass. p.* 282). **aut** *tert.*: et *Cypr.* (*test.* iii. 41). scurilitas BDG*HΘKMNOPSZ*. **quae** (que P) **ad rem non** (*om.* A*) **pertinent** *cum codd.* ACNP*RT *e g Uictor. Ambrst. Hieron. et gr.* ἃ οὐκ ἀνῆκεν ℵABP: quae (que MW) ad r. n. pertinet BDFGHΘKL (quae at rem *in ras. scr.*) MOP^{c}SUVWZ *vg. uett. plur. patres latt. plur.*; + uel ad rem non pertinentia *g*, *et* τὰ οὐκ ἀνήκοντα DEFGKL *al. plur.*; + nec nominetur in uobis *Cypr.* (*e uersu* 3). set LP. **gratiarum** (grac. P): gratiae *Sedul.* accio P. > actio gra. *Hieron.* (*lemm.*).

5. **enim**: autem RW *Hieron.* (vii. 642) *Aug.* (vi. 128, ix. 136) *Uigil.* (*Uarim.* i. 49). **scitote** (stitote P) *omnes* = ἴστε ℵABD*FGP *al.*: ἐστε D^{c}EKL *al. plur. non redditur apud latinos.* **intellegentes** (intellig. ΘKW *vg.*) = γινώσκοντες, *cf.* cognoscentes *Aug.* (v. 1358, ix. 136): *om. Uictor. Ambrst. Ambr.* (*ep.* 63; *fid.* iii. 12; *non autem laps. uirg. cons.* 6) *Hieron.* **quod** (qod

Digitized by Google

aut inmundus
aut auarus
quod est idolorum seruitus
non habet hereditatem
in regno christi et dei.
6 Nemo uos seducat inanibus
uerbis
propter haec enim uenit
ira dei in filios diffidentiae
7 nolite ergo effici
participes eorum.
8 Eratis enim aliquando
tenebrae
nunc autem lux in domino
ut filii lucis ambulate
9 fructus enim lucis est
in omni bonitate
et iustitia et ueritate
10 probantes quid sit beneplacitum deo
11 et nolite communicare

M*) *pr.*: quia *t Cypr.* (*ep.* 55) *Ambr.* (*laps. uirg. cons.* 6) *Hieron.* (i. 30, vii. 642) *Aug.* (ix. 125) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 825); quoniam *Aug.* (v. 1358, vi. 128, ix. 136). om's Z. **fornicator** (πόρνος): impudicus *Uictor. Ambr.* (*ep.* 63; *fid.* iii. 12) *Pel.*B; fornicator aut inpudicus (imp. T. inpud. H) CDHΘmgT. **aut** *pr.*: et *Aug.* (ix. 128; *Cassiod.* immundus UW *vg. Tisch.* **aut** *sec.*: et *Aug.* (ix. 128). **auarus** (ab. L) = πλεονέκτης: fraudator *Cypr.* (*cf. Aug.* ix. 125, 128) *Hieron.* (i. 31 *Hilb.*), auarus aut fraudator *Hieron.* (i. 31 *Uall.*). *om.* **aut auar.** *Cassiod.* > auar. aut inm. *t Ambr.* (*luc. l.* vii. 198) *Pel.*B **quod est** (*om.* O*) **idolorum** (idul. DSZ*) **seruitus** *codd. vg. uett. Hieron.* (i. 31 *Uall.*) *Aug.* (v. 1358, vi. 128, ix. 125 *semel*, 128, 131, 136) = ὅ ἐστιν ἰδωλολατρεία FG, *cf.* quod e. idololatria *Cypr. Ambrst. Ambr.* (*fid.* iii. 12; *ep.* 63 *codd. plur.*) *Hieron.* (i. 31 *Hilb.*), quae e. idolorum seruitus *Aug.* (ix. 124, 125 *semel*), *cf.* auaritiam esse idolorum cultum *Hieron.* (i. 983): quod est idolis seruiens *Hieron.* (vii. 642, 643), quod e. idololatra *Ambr.* (*ep.* 63 *codd. nonnulli*) *Cypr. ap. Aug.* (ix. 125) = ὅ ἐστιν εἰδωλολάτρης ℵB 17. 67**; qui e. idolorum seruus *ed. ant. Iunta* 1534, *et* '*lectio alterius uersionis*' *ap. Luc. Brug.* = ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης ADEK, *cf.* qui e. simulachrorum cultor *Erasm. et uersio Tigurina*; *om. plane Ambr.* (*laps. uirg. cons.* 6) *Cassiod.* **habet hereditatem** (haer. LT𝔐) = ἔχει κληρονομίαν: habebit her. *t*; erit heres *Ambr.* (*laps. uirg. cons.* 6). christo *f.** **et** *om.* O. > dei et chr. *g Ambrst. Hieron.* (i. 31 *Hilb.*) *cum* FG. *libere* non habeat dei regnum *Tert.* (*pudic.* 17).

6. **seducat** (-dat P*, -cit G*) = ἀπατάτω: decipiat *Cypr.* (*unit.* 23; *ep.* 43; *ep.* 65; *app. p.* 68 = *ad Nouat.* 17) *Hieron.* (vii. 643). **inanibus uerbis** (u *ex* n P) = κενοῖς λόγοις: uanis sermonibus *Uictor.*, inanibus serm. *Iren.* (*Mass. p.* 265 *iudice Turner*). **propter haec** (hec L'M) = διὰ ταῦτα: propter hoc CS* *d e t Tert.* (*pudic.* 17) *Lucif. Cal.* (*p.* 31 *ed. Hartel*) *Pel.*B; propterea *Cypr.* (*et Cypr. App.*) *Ambrst.* **enim**: *om.* C *Tert. Lucif. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 621) *cum gr.* ℵ*. ueniet uel it *g.* **in** (ἐπὶ): super *Tert. Cypr. et Cypr. App. Hieron.* (*comm.*). **diffidentiae** (-tie W, -ciae P, difidentiae D, defidentiae S; differentiae M) = ἀπειθείας: infidelitatis *t*; incredulitatis *Tert.*; contumaciae *Cypr. et Cypr. App.*; + '*siue* insuasibilitatis' *Hieron.* (*comm.*).

7. **ergo** *etiam Aug.* (v. 908): itaque *d e f g Lucif. Cal.* (*p.* 31 *ed. Hartel*) *Aug.* (v. 1358); enim D; *om.* U* *Cypr. App.* (*p.* 68 = *ad Nouat.* 17). **effici**: fieri *d e Iren.* (*Mass. p.* 265) *Lucif.*, fieri uel effici *g*; esse *Tert.* (*pudic.* 18) *Cypr.* (*unit.* 23; *ep.* 43; *ep.* 65) *et Cypr. App.*; *gr.* μὴ οὖν γίνεσθε. comparticipes *g Hieron.* (vii. 644), *et gr.* συμμέτοχοι. > partic. esse *Tert.*

8. **eratis** *codd. vg. uett. et Aug.* (v. 908) = ἦτε: fuistis *Tert.* (*pudic.* 18 *semel*) *Ambrst. Aug.* (*fere semper*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 418, 728). **enim**: *om. Ambr.* (*spir.* i. 5) *Aug.* (*saepius*) *Pel.*A; autem *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 621). aliquondo S. tenebre LMPW. **lux**: lumen *Iren.* (*Mass. p.* 282); + estis D. **ut**: sicut *d e g t Uictor. Lucif. Cal.* (*p.* 31 *ed. Hartel*) *Aug.* (*saepius*) *Pel.*B; quasi *Iren.* fili P. hambulate C.

9. **fructus enim** (autem O): nam fructus D *Uictor. Ambrst. Pel.*B **lucis** *codd. vg. uett. plur.*, *et* luminis *d e Lucif. Cal.* (*p.* 31 *ed. Hartel*) *Aug.* (viii. 147) = φωτός ℵABD*E*FGP *min.*: πνεύματος DcE**KL *al. pler. apud latinos non redditur.* **est** *om. g.* homni C; omnibus *Sedul.*; *om. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 621). **bonitate** (-tem M*) **et**: *om. Aug.* iusticia PW; iustitiae *d e.* **ueritate**: *notat cor. uat.* '*non est hic* sanctitate'. > in omn. bon. et ius. et uer. est *Uictor. Ambrst.*

10. **probantes** (-tis Z*) = δοκιμάζοντες: probate *Ambrst.*, probate autem *m Uictor.* quod ACTc. sit A; sit uel est *g.* **beneplacitum** (εὐάρεστον): quod placeat *d e m Uictor.*, quod placet *Ambrst.*; acceptum *Lucif. Cal.* (*p.* 31 *ed. Hartel*). **deo** = τῷ Θεῷ D*FG: domino *Aug.* (viii. 147) = τῷ Κυρίῳ *gr. rell. De his uersibus notat Hieron.* (vii. 646) '*quia uero in hoc loco contextus eloquii uidetur esse turbatus et tota scatere sententia, sic ordini sermo reddendus est* nolite ergo fieri comparticipes eorum, probantes

operibus infructuosis
tenebrarum
magis autem et redarguite
12 quae enim in occulto
fiunt ab ipsis
turpe est et dicere
13 omnia autem quae arguuntur
a lumine manifestantur
omne enim quod manifestatur
lumen est
14 propter quod dicit
surge qui dormis
et exsurge a mortuis
et inluminabit tibi christus.
15 Uidete itaque fratres
quomodo caute ambuletis
non quasi insipientes
sed ut sapientes
16 redimentes tempus
quoniam dies mali sunt
17 propterea nolite fieri
inprudentes

---

quid sit beneplacitum deo; etsi enim eratis aliquando tenebrae nunc autem lux estis in domino; quasi filii lucis ambulate, fructus luminis ostendentes in omni bonitate et iustitia et ueritate.'

11. **et nolite** *om.* O*. commonicare DS, conmun. R, communicarae L. **infructuosis** (-ossis D): *om. Tert.* (*Marc.* v. 18; *pudic.* 18 *semel*). > infruct. hoperibus C. **magis autem**: immo *Tert.* (*pudic.* 18). **et** *sec.*: *om.* (*contra graec.*) BDKLO*SUVWZ^c *vg. c Lucif. Cal.* (*p.* 32 *ed. Hartel*) *Donat. ap. Aug.* (ix. 52) *Pel.*^B *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 622). **redarguite** (redd. P, rad. W, redarguete S) = ἐλέγχετε: arguite *Hieron.* (vii. 646); obiurgate *Uictor. Ambrst.*; reuincite ea *Tert.* (*pudic.* 18).

12. **quae** (que MPW) **enim** (aenim L): quae autem O *Aug.* (iii. 2. 736); nam quae *d e Uictor. Ambrst.* **in occulto** (ocultis S) = κρυφῇ: occulte C (hoccultae) T *f Hieron.* (vii. 647) *Aug.* (iii. 2. 736, vi. 594); latenter *Aug. Donat. ap.* (ix. 52); secrete *Hieron.* (vi. 78). fient Z*. **ab** (hab C) **ipsis**: ab his W (hiis) *Uictor.*; ab eis *Tert.* (*pudic.* 18) *Ambrst. Hieron. Aug.* (vi. 594) *Sedul.*, ab istis *Aug.* (iii. 2. 736); a nobis *Pel.*^B (*conicit* a nobis *Souter*); *om.* R. > in occ. ab eis fiunt *Tert.*, > fiunt ab ipsis latenter *Donat.* turbe M^1; + enim O^1. aest L. **et** (e^t *in ras. scr.* U): etiam DW *m Uictor. Ambrst. Aug.* (v. 629, vi. 324, 594) *Pel.*^B *Sedul.*; *om.* CKTVZ* *Tert. Hieron.* (vi. 78). edicere *Tert.*

13. **omnia** (hom. C) **autem**: omniautem P; omnia enim CT *f Aug.* (iii. 2. 731); omnia *tantum Sedul.* **quae** (que MPW) **arguuntur** (arguntur DSZ*, aguntur T, arguunt G*): quae redarguuntur *g Pel.*^B, quae (cum *Ambrst.*) obiurgantur *Uictor. Ambrst.*; arguta *Hieron.* (vii. 647). **lumine**: luce *Hieron.* (v. 88, vii. 647) *Pel.*^B manifistantur P. > manif. a lumine L. *disting.* arguuntur a lumine · manifestantur KMS. homne C, omni PZ*. **enim** (aenim L): autem *Sedul. et* δέ 109; autem uel enim *g*. manefestatur R, manifestantur Z*. **lumen**: lux D *Orig.* (*int.* iv. 512, 663) *Ambrst. Hieron.* (i. 958, iv. 981, vii. 647) *Pel.*^B

14. **quod**: o *in ras. scr.* G. dicitur *Pel.*^B **surge** (ἔγειρε): exsurge *Orig.* (*int.* iii. 78) *Hieron.* (vi. 458) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 93); excitare *Hieron.* (i. 199); eleuare *Hieron.* (iv. 1043, vi. 500). **qui**: quid *Hieron.* (iv. 1043; *ut sit sententia* surge; quid dormis ?). **exsurge** (exur. AFKLN RW *vg.*, exsuge S) *etiam Hieron.* (i. 806, iv. 1043, vi. 929, vii. 647) = ἀνάστα: consurge O; resurge *Hieron.* (vi. 500); eleuare *Hieron.* (i. 331, iv. 842, 1073, vi. 366, 458, 585), eleua te *Uigil.* *om.* **qui d. et exsurge** *Uictor.* **a** (de *Hieron.* i. 806) **mortuis**: *om. Hieron.* (i. 331, iv. 842, vi. 458, 585). *om.* **et exs. a mortuis** *Orig.* (*int.* iii. 78) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 622). **et inluminabit** (ill. KW *vg.*, inluminauit ANORZ*) **tibi** (teibi H; te Θ^mg LTU*W *vg. c patres fere semper*; te uel tibi *g*) **christus** (dominus G) *codd. vg. uett. plur. patres plur.* = καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός *gr. plur.*, *cf.* et illucescet tibi chr. *Ambr.* (*spir.* iii. 22), ut illucescat tibi chr. *Ambr.* (*ps.* 118 *koph*): et continges christum *d e Orig.* (*int.* ii. 400, iii. 78) *Uictor. Ambrst.* (*ed. Uenet.*) = και επιψαυσεισ του χριστου D*, *cf.* et continget te christus *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Aug.* (iv. 11), *et Hieron.* (vii. 649) '*non ut legimus* ἐπιφαύσει σοι Χριστός *id est* orietur tibi christus *sed* ἐπιψαύσει *id est* continget te christus'.

15. uidite F. **itaque**: ergo D *Uictor. Ambrst. Hieron.* (vii. 649) *Pel.*^B **fratres** (= *gr.* ℵ^cA): *om. d e f g Uictor. Ambrst. Lucif. Cal.* (*p.* 199 *ed. Hartel*) *Hieron. cum gr. plur.* quomodo (quo modo S) **caute** = πῶς ἀκριβῶς ℵ^cADEFGK LP *al. pler.*: *om.* **caute** *d e*; > ἀκριβῶς πῶς ℵ*B *min. apud latinos non redditur.* **quasi**: ut D *Uictor. Ambrst. Hieron. Pel.*^B set L. **ut** *om.* D. sipientes O*.

16. **redimentes**: i *partim eras.* Z; redementes PV. **quoniam**: quia *d e Tert.* (*fug.* 9) *Lucif. Cal.* (*p.* 199 *ed. Hartel*) *Ambr.* (*ps.* 36) *Hieron.* (vii. 649). **mali**: nequam *Tert.*

17. **propterea** (-ria P, -raea L): propter quod

Digitized by Google

sed intellegentes
quae sit uoluntas domini
[18] et nolite inebriari uino
in quo est luxuria
sed implemini spiritu [19] loquentes
uobismet ipsis
in psalmis et hymnis
et canticis spiritalibus
cantantes et psallentes
in cordibus uestris domino
[20] gratias agentes semper
pro omnibus in nomine
domini nostri iesu christi deo et patri
[21] subiecti inuicem in timore christi.
[22] Mulieres uiris suis subditae
sint sicut domino
[23] quoniam uir caput est
mulieris
sicut christus caput est ecclesiae

Hieron. (vii. 650); propterea uel propter hoc *g*; ideo D^{mg} *Uictor. Ambrst. Pel.*^{B}; *om.* D*. **nolite fieri**: *bis scr.* P*; nol. effici D *d e Uictor. Lucif. Cal.* (*p.* 199 *ed. Hartel*) *Ambrst. Hieron. Pel.*^{B} imprudentes MU^{1}W *vg.* set L. **intellegentes** (intellig. BCHΘKW *vg.*) = *συνιέντες* D^{c}EKL *al. plur., et συνίοντες* D*FG: intelligite *Hieron. et συνίετε* ℵABP *min.* que LMW. uolontas P, uolumptas C, uoluptas *d.* **domini** *cum* A^{c}BFGHΘKLMNOPRTUVZ^{c} *cod. caraf. f g Uictor. Lucif. Ambrst., et* Κυρίου *gr. plur.*: dei A*CDSWZ* *vg. c d e Hieron. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 622) *et* Θεοῦ *gr.* A *min.*

18. inaebriari C, inebri T; inebriare P*, inaebriare Z* (*ut uid.*). **est** + omnis AN*T *Aug.* (ii. 74, v. 972). **luxuria** (luxor. BCDHΘNO*PSVZ) = *ἀσωτία*: lasciuia *Hil.* (*ps.* 59). set L. **implemini** (inpl. BCFLNPSZ*) = *πληροῦσθε*: inpleamini (impl. W) DHW *c Hieron.* (vii. 650) *Pel.*^{B} *Cassiod. disc.* (*P.L.* lxviii. 622) *sed cor. uat. mg.* '*non dicit* impleamini'; *deinde* + in *d e g cum graeco.* **spiritu**: + sancto (*contra graec.*) DOWϛ𝔖𝔈 *cor. uat. c m Ambrst. Ambr.* (*sacr.* v. 3) *Hieron.* (ii. 114) *Aug.* (v. 972).

19. **loquentes** (-tis A, loquaentes L) = *λαλοῦντες*: cantantes *Aug.* (v. 972); + inuicem *g.* **uobismet** (-med CLZ*; uosmet A) **ipsis** (*uno ductu vg.*) = *ἑαυτοῖς*: uobis ipsis *d e*, uobis inuicem *Uictor.*, uobismet U, uobis M *Pel.*^{B} **in** *pr. codd. vg. uett. plur. cum gr.* BP *min.*: *om. f g Aug.* (v. 972) *Pel.*^{A} *cum gr. plur.* **et** *pr. om.* U*ϛ *Pel.*^{B} ymnis DHLNOSW, imnis T. > hy. et psa. *Aug.* (v. 972). **et cant. spiritalibus** (-ualibus TW *vg.*): *om.* **spiritalibus** *d e cum graeco* B; *om. plane Aug.* (vi. 592). **cantantes** (tant *sup. lin.* T) = *ᾄδοντες*: canentes P. **et psallentes** (psalantes S): *om. Hieron.* (i. 936) *Aug.* (v. 972, vi. 592) *cum gr. min.* 37. 61 *etc.* **in cordibus uestris** = *ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν* ℵ*ADEFGP *etc.*: *τῇ* (*uel ἐν τῇ*) *καρδίᾳ ὑμῶν* (*gr. rell.*) *apud latinos non redduntur. disting.* cordibus uestris · domino gratias *etc.* BL *d Pel.* **domino** (τῷ Κυρίῳ *omnes*) *et* Z^{1}: deo Z* *Ambrst. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 854) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 622); *om.* Z^{post} *Hieron.* (i. 936 *Hilb.*).

20. **semper**: *om. Sedul.* > semper agentes D *Pel.*^{B} **omnibus** (homn. C) = *πάντων gr. plur.*: uobis *g et ὑμῶν* FG; + *ras. circa* 5 *litt.* Θ. nominee P*. **deo et** (*om.* O*) **patri** *hoc ordine cum gr. plur.*: > patri et deo D *d e g Uictor. Uigil.* (*Uarim.* i. 72) *cum gr.* D*EFG 37. 116; *om. plane Pel.*^{B}; **deo . . . christi** (*u.* 21) *om.* S*. *disting.* christi · deo et patri subiecti *etc.* BFG*KNZ *Ambr.* (*fid.* v. 13) *Pel.*^{A}

21. **subiecti** (i *pr. sup. lin.* G): + in F*G. **christi**: christi iesu *d e cum gr.* DE 35; > iesu christi *g cum* FG.

22. **uiris suis** (> su. ui. *Pel.*^{A}) **subditae sint** (sunt U*) *codd. plur. vg. c, et* uir. su. subiectae sint ACΘ*NST *Orig.* (*int.* iii. 61) *Ambr.* (*fid.* v. 13; *cf. ep.* 76) = *τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτασσέσθωσαν* ℵAP *al.*, > subiectae sint uiris suis (*om. Hieron.*) *f Hieron.* (vii. 722): subditae estote uiris uestris *d e*, subditae estote uel sint suis uel propriis uiris *g*, *et ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδ. ἀνδρ.* DEFG, > *τοῖς ἰδ. ἀνδρ. ὑποτάσσεσθε* KL *al. plur.*; *om. τοῖς ἰδ. ἀνδρ.* B; *Hieron.* (vii. 654) *notat* '*hoc quod in latt. exemplaribus additum est* subditae sint *in graecis codd. non habetur, siquidem ad superiora refertur et subauditur* subiecti inuicem in timore christi, *ut ἀπὸ κοινοῦ resonet* subiectae et mulieres uiris suis sicut domino.' **sicut** (sicuti C): quasi *Aug.* (viii. 114).

23. **quoniam**: quia *d e Tert.* (*Marc.* v. 18) *Orig.* (*int.* iii. 61) *Aug.* (vi. 310), quoniam uel quia *g.* **caput** (-ud CW) **est** (eius D) *pr. cum gr.* B *al.*: > est caput U *d e g cum gr. rell.* **mulieris**: uxoris *Uictor.* > mul. est *Aug.* (vi. 310). > cap. mul. est (*om. Aug.* v. 291, vi. 408) uir *Hieron.* (i. 1100) *Aug.* (v. 50, 291, vi. 408). **sicut** + et DFLNO^{1} *cor. uat.* Bentl. d e g Tert. Orig. Uictor. Ambrst. Ambr.* (*fid.* iv. 3) *Hieron. cum graeco.* **caput** (-ud PZ, kcapud C) **est** *sec.*: *om.* **est** O^{c} *Bentl. d e f g Ambr. Hieron.* (vii. 654) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 622). > est caput *Orig.*; > est christus caput *Pel.*^{B} **ecclesiae**

Digitized by Google

ipse saluator corporis
24 sed sicut ecclesia subiecta est
christo ita et mulieres uiris
suis in omnibus.
25 Uiri diligite uxores uestras
sicut et christus dilexit ecclesiam
et se ipsum tradidit pro ea
26 ut illam sanctificaret mundans
lauacro aquae in uerbo
27 ut exhiberet ipse sibi gloriosam
ecclesiam
non habentem maculam
aut rugam
aut aliquid eiusmodi
sed ut sit sancta et inmaculata
28 ita et uiri debent diligere
uxores suas ut corpora sua
qui suam uxorem diligit

(ecl. MPT, aecl. CS, eclaesiae L*, ecclesie W, aecl D): + et DL^{c} *cum gr.* ℵ^{c}D^{c}E**KLP *al. pler.* **ipse** + est L^{c} *Hieron. cum gr.* ℵ^{c}D^{c} *etc.* **saluator** (salb. L) + est N *Pel.*^{B} **corporis**: + eius BDKVWZ^{c} *vg. c Ambrst. Pel.*^{B} *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 622); + nostri *Aug.* (v. 774).

24. **sed**: *om.* F; et *Uictor. Pel.*^{A} **sicut** BCDFHΘKOSTZ* *vg. c f g*: ut AGLMNPRUVWZ^{c} *Tisch. Bentl.* Uictor. Ambrst. Hieron.* (vii. 655) *Pel.*^{B}; quomodo *d e.* eclesia M, aecl. CST, eccleesia P, ecclaesia L, aecl D, ecclesiae A*. **subiecta est** (ὑποτάσσεται): subdita (ta *sup. lin.* T) est NT *Uictor. Aug.* (vi. 310, 312, ix. 422); subdisit *sic* R. christi P. sic uel ita *g.* **mulieres**: uxores *Hieron.* (*comm.*). **suis** (ἰδίοις AD^{c}E**KLP *al. pler.*) : *om. d e g cum gr.* ℵBD*E*FG 17. 67**; + subditae sint *Ambrst.*, *et* + subditae (*sine* **uiris suis**) *Uictor.* **in** *om. Pel.*^{B} homnibus C.

25. **uiri**: + similiter F. diligete P, dilegite DNO*S, dili^{gi}te M. huxores C. **uestras** *codd. paene omn. vg. uett.* = ὑμῶν FG, *cf.* ἑαυτῶν DEKLP *al. pler.*: *om.* G *Bentl. cum gr.* ℵAB 17 *al.* sicuti C. **et** *pr.* (καί *omnes*) : *om.* BW *Orig.* (*int.* iii. 74) *Aug.* (iii. 2. 408, iv. 1020, v. 293, vi. 310) *Pel.*^{B} *Uigil.* (*Uarim.* i. 27). **dilexit** *om. Hieron.* (ii. 265, iv. 740). eclesiam MP, aecl. CS, aecless. D, ecclaes. L; + suam *Orig.* (*int.* iii. 61) *Aug.* (ii. 306) *Uigil.* > eccles. dilexit U *Orig.* (*int.* iii. 62). **se ipsum** (*uno ductu vg.*) : semet (-ed C) ipsum CDFHΘO^{1}TU^{1} *f Orig.* (*int.* iii. 61, 62) *Uictor. Ambrst. Hieron.* (vii. 656) *Aug.* (iii. 2. 669) *Pel.*^{B} *Uigil. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 623); se *tantum Tert.* (*pudic.* 18) *Ambr.* (*fid.* iv. 3). tradedit Z*. > trad. se ipsum *c Aug.* (ii. 306, viii. 114). **ea**: illa *Uictor.* > pro ea trad. *Tert.*

26. **illam**: eam D *d e g Tert.* (*pudic.* 18) *Orig.* (*int.* iii. 61) *Cypr.* (*ep.* 69; *ep.* 74) *Uictor. Hieron.* (vii. 656) *Aug.* (*saepius*) *Pel.*^{B} *Sedul.* sanctificet *Tert.* > sanct. eam D. **ut il. sanct.** *om. Aug.* (i. 10, 686, iii. 2. 408). **mundans** (καθαρίσας): emundans *Tert.*; purgans *Cypr.* (*ep.* 69; *ep.* 74); sanctificans *Orig.* (*int.* iii. 62); *om. Orig.* (iii. 61); + eam DF^{c}O^{1}PRℨ𝔓𝔖 *cor. uat.* Cypr. Ambrst. Aug.* (*saepius*) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 623); *deinde* + in T *Uictor.* lauachro W, labacro F*GL*RT; labore F^{c}. aque PWZ*, aqae L*, aqua T. **in** *om.* N^{c}. **uerbo**: + uitae (-te W) BDKP*UVWZ^{c}ℨ𝔖𝔈 *cor. uat. c Pel.*^{B} *Sedul.*, *non graec.*

27. **exhiberet** (exib. CSTW) = παραστήσῃ: exhibeat *Orig.* (*int.* ii. 54) *Ambr.* (*luc. l.* i. 17) *Hieron.* (ii. 286, 783, v. 999) *Aug.* (x. 299); sistat *Tert.* (*pudic.* 18); praeberet *Uictor.*; praepararet *Orig.* (*int.* iii. 61). **ipse** (= αὐτός ℵABD*FGLP *min.*) : *om. Tert. Hieron.* (ii. 286, v. 999) *Aug.* (i. 10, 686, iii. 1. 516, v. 867, 1320, ix. 338) *non graec.*; *gr.* αὐτήν D^{c}EK *al. longe plur. apud latinos non redditur.* **sibi** + in 𝔖𝔈 (1592). > exhib. sibi ipse *Ambr.* (*luc. l.* i. 17) *Aug.* (vi. 310, x. 298) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 168), > ipse sibi exhib. *Orig.* (*int.* ii. 54), ipse sibi praepar. *Orig.* (*int.* iii. 61). **gloriosam** (-ssam D) = ἔνδοξον: sanctam *Hieron.* (ii. 286, 783). eclesiam PT, aecl. CS, aeccl. L, aecl. D. > eccl. glorios. *Tert. Aug.* (v. 869). habente *d.* **aut** *pr.*: neque *Orig.* (*int.* iii. 16, iv. 625) *Pacian.* (*ep.* iii. 2, 4) *Hieron.* (*saepius*) *Aug.* (*saepius*). **aut aliquid**: au^{t} aliquot P (*partim in ras. scr.*); aut quid *Hieron.* (vii. 353); *om. Tert.* **eiusmodi** *codd. plur. uett. plur. Hieron.* (vii. 656) *Aug.* (*saepius*): huiusmodi DOST *vg. g cod. . . ap. cor. uat. Orig. Ambrst. Aug.* (*saepius*) *Caelestius ap. Aug.* (x. 175) *Cassiod.*; istiusmodi *Hieron.* (v. 999, vii. 353) *Theophilus ap. Hieron.* (i. 534); *om. Tert.* **sed** (set L*): uerum *Hieron.* (v. 999); *om. Caelest.* **ut** *sec.*: *om.* S *Tert.* **sit**: esset *Orig.* (*int.* iii. 61); *om.* K. **inmaculata** (imm. W *vg. Tisch.*) = ἄμωμος: sine opprobrio *Tert.*

28. **ita et**: itaque C; sic et *d e g.* uir R. deuent L^{c}. dilegere DNS. *ordo* **et u. deb. dil.** *cum gr.* καὶ οἱ ἄνδρ. ὀφείλουσιν ἀγαπᾶν ADEFGP 213 *concordat*; *gr.* ℵKL *al. pler.* > ὀφείλ. οἱ ἄνδρ. ἀγ. (*sine* καί) *apud latinos non redditur.* huxores C. > suas uxores *g cum ord. graeco.* **ut** (sicut *Aug.* vi. 310) **corpora sua** (*om.* M*) *codd. vg. c f*, *et* > ut (sicut *Hieron.*) sua corpora *g Hieron.* (vii. 656, 657) = ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα *gr. plur.*: sicut suum corpus *Uictor.*, *et* ὡς τὸ ἑαυτοῦ σῶμα D*E*; suum corpus diligit *d e Ambrst.* (*ut sit sententia* suum corpus diligit qui uxorem suam diligit et se ipsum diligit *d e*; *breuiorem formam exhibet Ambrst.* suum corpus diligit qui uxorem suam diligit *ed.*

Digitized by Google

se ipsum diligit.
29 Nemo enim umquam
carnem suam odio habuit
sed nutrit et fouet eam
sicut et christus ecclesiam
30 quia membra sumus
corporis eius
de carne eius et de ossibus eius.
31 Propter hoc relinquet
homo patrem et matrem suam
et adhaerebit uxori suae
et erunt duo in carne una
32 sacramentum hoc magnum est
ego autem dico in christo
et in ecclesia
33 uerum tamen et uos singuli

Uenet., se ipsum diligit qui uxorem suam diligit *ed. Roman.*). **qui suam uxorem** (hux. C) **diligit** (-egit S) = ὁ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἀγαπῶν DE, > qui ux. su. diligit (-egit D) D *d e Tert.* (*Marc.* 18) *Cypr. App.* (*p.* 17 = *bon. pudic.* 5) *Uictor. Ambrst. Hieron.* (ii. 483, vii. 656, 658) *Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 606) *Pel.*[B] : > qui di. su. uxorem *Bentl. f g* = ὁ ἀγαπ. τ. ἑαυτ. γυν. *gr. plur., et* > qui di. ux. suam *Aug.* (*saepius*); *deinde* + et *d e* (*uide supra*). **se ipsum** (*uno ductu vg.*) = ἑαυτόν, *et* semet ipsum *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 623) : suum corpus D *Ambrst.* dilegit *sec.* DS.

29. **enim**: quidem *Aug.* (iii. 2. 217), autem *Aug.* (v. 748); *om. Aug.* (*saepius*). **umquam** (humq. CS, unq. W𝔖𝔐) = ποτε : aliquando *Orig.* (*int.* iii. 61); *om. Aug.* (v. 748) *Quaestt. U. et N. T.* 127. **carnem suam** = την σαρκα αυτου ℵ* : > suam carnem *d e g Uictor. Hieron.* (ii. 483 *semel*, vii. 656) *cum gr. rell.* **odio** (hod. CST) **habuit** (ab. C) *etiam Hieron.* (vii. 658) = ἐμίσησεν : odio habet *Tert.* (*Marc.* v. 18) *Aug.* (*saepius*) *Quaestt.*; odit D *Uictor. Ambrst. Hieron.* (ii. 483, vii. 656, 658); odiuit uel odio habuit *g.* > carnem su. od. hab. umquam P. **sed** (set L) + et *Tert.* nutret P*, nutriet G*N. fobet F; fouit BO*WZ, fobit T. illam *Uictor.* > eam et fouet (-em *d*) *d e f g cum gr.* DEFG. **sicut**: tamquam *Aug.* (viii. 354). **et** *sec. om.* S *Aug.* (iii. 1. 13, viii. 354) *Sedul. cum gr.* L. **christus** *omnes cum gr.* ℵABD*FGP *etc.* : ὁ Κύριος D[c]EKL *al. plur. apud latinos non redditur.* aecclesiam L*, aecl. CDS, ecl. MP, aecclaesiam L[c].

30. **quia**: quoniam D *Iren.* (*Mass. p.* 294) *Uictor. Ambrst. Ambr.* (*luc. l.* ii. 86, v. 92) *Hieron. Aug.* (iv. 297) *Pel.*[B] menbra Z. **eius** *pr.* + et *Ambrst.* **de** *pr.*: ex *Hieron.* **eius** (aeius L) *sec.* : ipsius D *Ambrst.* **de** *sec.* : ex *Hieron.*; *om.* LM. hossibus C, osibus L*. **de car. ei. et de oss. eius** *omnes et Iren.* (*diserte*) *cum gr.* ℵ[c]DEFGLP *etc.* : *om. gr.* ℵ*AB 17. 67** ; + sicut scriptum est in genessi D.

31. **propter hoc** (ἀντὶ τούτου): propterea *Hieron.* (v. 173); quia *Ambr.* (*inst. uirg.* 3). **relinquet** (-get S): relinquit Θ*LO*Z*, -quid F; reliquit O[c]. > ho. rel. Θ. **patrem** (= ℵ*BD* FG *min.*) : + suum F *Hieron.* (vii. 660) *cum gr.* ℵ[c]AD[c]EKLP *al. pler.* **suam** *codd. plur. vg. c Hieron.* (vii. 660) *Pel.*[A] *cum gr.* P 31 *al.* : *om.* CDT *Bentl. d e f g patres fere semper et gr. plur.* **et adhaerebit** (adher. ACDFGHNOPSTWZ*, ad[e]rebit M) **uxori** (o *in ras. scr.* G) **suae** (sue W, sui P) *codd. vg. uett. patres plur. cum graeco, cf.* et adglutinabitur (-bit se 11) uxori suae *Tert.* (*anim.* 11 *et* 21) *citans Gen.* ii. 24 : *om. Cypr.* (*ep.* 52 *codd. plur.*) *Hieron.* (vii. 659 *lemm.*); *deinde Hieron. Originem* (*cat.* 206) *sequens notat* '*apostolus pro eo quod ibi* (*i.e. Gen.* ii. 24) *habetur* ἕνεκεν τούτου, *id est* propter hoc, *posuit* ἀντὶ τούτου, *quod latine aliis uerbis dici non potest*; *deinde pro* patre suo et matre sua *pronomina abstulit et* patrem *tantum posuit* et matrem; *et quod in medio dicitur* et adhaerebit uxori suae, *hic penitus intermisit et tantum quod sequebatur hoc dictum superioribus copulauit et posuit* et erunt duo in carne una'. [e]runt L. **duo** (·II· D) : ambo *Ambr.* (*ep.* 76) *Hieron.* (i. 87). > duo erunt *Ambr.* (*luc. l.* ii. 86). **in carne una** (> un. ca. S*) *etiam Tert.* (*Marc.* v. 18): in carnem unam *Aug.* (v. 1319, 1426) *et* (*citans* Gen. ii. 24) *Tert.* (*anim.* 21, *cf.* > in un. ca. 11); *gr.* εἰς σάρκα μίαν. **et erunt . . . una** *om. Hieron.* (v. 173).

32. **sacramentum** *codd. vg. uett. plur. Tert.* (*Marc.* v. 18, *cf. ieiun.* 3, *anim.* 11 *et* 21) *Cypr.* (*ep.* 52) *Gaud.* (*serm.* 18) *Ambr.* (*apol. proph. dau.* v. 23; *ps.* 43; *luc. l.* ii. 86, iv. 66, vi. 38, vii. 96, viii. 9; *inst. uirg.* 3; *de uiduis* 15) *Hieron.* (*semper*) *Aug.* (*semper*) *Pel. Tycon.* (*reg.* i) *Sedul. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 989) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 623) *etc.* : mysterium *g Iren.* (*Mass. p.* 40) *Orig.* (*int.* iii. 53, 62, iv. 551) *Uictor. Ambrst.* (*lemm.*; *deinde pergit in comm.* '*mysterii sacramentum grande*' *etc.*) *Hil.* (*ps.* 138; *comm. in Mt.* xix. 2); *gr.* μυστήριον. **hoc**: istud *Cypr.*; illud *Ambr.* (*luc. l.* vii. 96; *de uiduis* 15); *om. Orig.* (*int.* iii. 53). > hoc (+ enim *Iren.*) myst. *Iren. Hil.* **magnum** (μέγα) : grande *Ambrst.* (*comm.*) *Hil.* (*Mt.*) *Gaud.* > hoc (*om. Ambr.*) ma. est sacr. *Ambr.* (*ps.* 43) *Cassiod.* **ego au. dico** : *om. Orig.* (*int.* iii. 53) *Ambr.* (*ep.* 76; *luc. l.* vii. 96, viii. 9; *de uiduis* 15); > di. au. (*om.* ego) *Iren.* **in** (de *Ambr. luc. l.* vii. 96, viii. 9) **christo et in** (*om. Iren.*; de *Ambr. luc. l.* vii. 96, viii. 9) **ecclesia** (aecl. CS, ecl. M, aecl D, aeclisia P) *codd. plur. vg. uett. plur. patres plur.* :

Digitized by Google

unusquisque suam uxorem
sicut se ipsum diligat
uxor autem ut timeat uirum.
VI. 1 Filii oboedite parentibus
uestris in domino
hoc enim est iustum
2 honora patrem tuum et matrem
quod est mandatum
primum in promissione
3 ut bene sit tibi et sis longeuus
super terram.
4 Et patres nolite ad iracundiam
prouocare filios uestros
sed educate illos in disciplina
et correptione domini.
5 Serui oboedite dominis
carnalibus
cum timore et tremore
in simplicitate cordis uestri
sicut christo

---

in christo et in ecclesiam L* *d e*; in christum et (+ in *Tycon.*) ecclesiam *Bentl.* * *Tert.* (*semper*) *Cypr. Tycon.*; *graeci* εἰς Χρ. καὶ εἰς (*om.* BK *min.*) τὴν ἐκκλ.

33. **uerumtamen** *uno ductu* 𝔖ℭ, uerumpt. CW, uerunt. 𝔊𝔓, uerut. L*; + oportet D. **et** (*om.* P) **uos**: *om. Sedul.*; + estote *g*. **singuli** (sig. M*): + et *Pel.*^{B}; + ut D *Sedul. cum gr.* ἵνα D*EP 73. **et u. sing.** *om. Aug.* (viii. 114) *Pel.*^{A} hunusquisque C. **suam uxorem** (hux. C) = τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα: > uxorem suam SW *vg. cod. caraf. Uictor. Aug.* (viii. 114); *om.* **suam** *Sedul.* **sicut** (sicuti C; + et D) **se ipsum** (*uno ductu vg.*; semet ipsum *Sedul.*) **diligat** (dile. DNS) = ὡς ἑαυτὸν ἀγαπάτω (αγαπα D*) DEFG, *cf.* sicut se dil. *Hieron. Pel.*^{B}, ut se dil. *Ambrst.*: > diligat sicut se ipsum R, dil. ut se *Uictor.*, ἀγαπάτω ὡς ἑαυτόν *gr. plur.* **uxor** (hux. C) = γυνή: mulier D *d e g Uictor. Ambrst. Hieron. Aug.* (viii. 114). **autem** *om. Sedul.* **ut** (u^t M) = ἵνα: et *cod. caraf.*; *om.* BKVWZ^c *vg. cor. uat. c Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 623). timead Z. **uirum** (uer. P*): + suum BKUVWZ^c *vg. cor. uat.* ('*non autem grecus*').

1. fili FG*L*. **oboedite** (obed. LWZ *vg.*, oboedete D) *codd. vg. c f g et* obaudite C (hob.) *d e* = ὑπακούετε: obsequentes estote *Cypr.* (*test.* iii. 70). paraentibus L. **in domino**: *om. d e f g Cypr. Pel.*^{B} *cum gr.* BD*FG. **est iustum** CFGHΘRT *d e f g cum ord. graeco, cf.* est enim iust. *Pel.*^{B}: > iustum est ABDKLMNOPSUVWZ *vg. Tisch. c Ambrst.*

2. honorare L, hora P*. **tuum** *om. Quaestt. U. et N. T.* 7 *Pel.*^{B} **matrem** *sine addit. cum* ACFGΘLNRTUZ* *cod. caraf. d e f et gr. plur.*: + tuam BDHKMOPSVWZ^c *vg. cor. uat. c g Hieron.* (vii. 662) *Aug.* (v. 54, 170, 528) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 623) *cum gr.* FG *al. pauc.* **mandatum** (ἐντολή): praeceptum *Tert.* (*Marc.* v. 18); *om.* L*. > pri. mand. CT *f*. **in promissione** (-isione S, -issionem F) = ἐν ἐπαγγελίᾳ: in repromissione (-nem L) DL *c Hieron.* (vii. 664) *Aug.* (v. 528, viii. 278); promissionis *Ambrst.* (*lemm.*); *deinde* + dei D. > prim. in prom. praeceptum *Tert.* **in prom.** *cum seqq. coniungit Pel.*^{B}

3. **ut**: et C *d Pel.*^{B}; ut et *Ambrst.* > tibi sit HP *d e g Quaestt. U. et N. T.* 7 *cum ord. gr.* **et**: ut N. **sis** (sit F): eris *d e Orig.* (*int.* iii. 831). **longeuus** (-aeuus SZ^c *vg.*, longeus O*, longuius D) = μακροχρόνιος: longae uitae *d*, longauitae *e*. > long. sis *Hieron.* (vii. 662) *Pel.*^{B} terra P^c. > sis long. su. ter. et bene ti. sit *Quaestt.*

4. **et** *ad init.*: + uos D *vg. cor. uat. m Ambrst. Pel.*^{B} **patres** (πατέρες): parentes *m Tert.* (*Marc.* v. 18). **ad**: in *m*. **iracundiam** (-condiam S): iram *m*. **prouocare** (-rae L): mittere *Cypr.* (*test.* iii. 71 *codd.* WLMB). **sed** + et *d*. **educate** (edoc. BDΘ^{mg}KN*PTZ*, hedoc. C) = ἐκτρέφετε: edocite O* (*ut uidetur*), edocete *Pel.*^{B}, docete HΘ*; nutrite *d e Cypr.*, enutrite *m Tert.*, educate uel nutrite *g*. **illos**: eos *d e g Cypr.* **in** + doctrin D* (*sed expunct.*). disciplinam P *d e*. **et** *sec.* + in *Pel.*^{B} **correptione** (-cione P, -tionem *d*; cor *tantum g*; rep *in ras. scr.* U; corruptione T) = νουθεσίᾳ: correctione *Cypr.* (*test.* iii. 71 *codd.* LM) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 624); conuersatione *Hieron.* (vii. 665 *lemm.*; *sed in comm.* correptione, *deinde addit* '*quam correptionem nos legimus, melius in graeco dicitur* νουθεσία *quae* admonitionem *magis et* eruditionem *quam* austeritatem *sonat*').

5. **oboedite** (obed. WZ *vg.*, oboedete D, oboediente O*) *codd. vg. c f g et* obaudite C (hob.) *d e m Cypr.* (*test.* iii. 72) = ὑπακούετε: seruite *Pel.*^{B} **dominis** (-ni W) **carnalibus** (cardinalibus *Pel.*^{B}) = τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα DEFGKL *al. plur.*: dom. secundum carnem *Aug.* (viii. 729), dominis secundum carnem uel carnalibus *g*; dom. temporalibus *Aug.* (vi. 287); *ordo* τοῖς κα. σα. κυρίοις ℵABP *min. apud latinos non redditur.* **cum** + omni HΘ. **timore** (φόβου): tremore Z*; metu *Cypr.* (*codd.* WLMB). aet L*. **tremore** (-rae L, tremo V) = τρόμου: + et O^1. **in**: cum D; et *Hieron.* (vii. 667). semplicitate DS, simplitate L, simplicitatem F. uestro M*; uestris *d*. **sicut**: quasi *Hieron.* (vii. 668 *comm.*); + in CDV.*

Digitized by Google

6 non ad oculum seruientes
quasi hominibus placentes
sed ut serui christi
facientes uoluntatem dei
ex animo 7 cum bona uoluntate
seruientes sicut domino
et non hominibus
8 scientes quoniam unusquisque
quodcumque fecerit bonum
hoc percipiet a domino
siue seruus siue liber.

9 Et uos domini eadem facite
illis remittentes minas
scientes quia et illorum
et uester dominus est in caelis
et personarum acceptio
non est apud eum.
10 De cetero fratres
confortamini in domino
et in potentia uirtutis eius
11 induite uos arma dei
ut possitis stare aduersus

6. **ad**: *om.* P.* **oculum** *ex* locum M, hoculum C; oculos O^{1}. **seruientes** + nec *Pel.*^{B} **quasi**: ut *Hieron.* (vii. 668 *comm.*), non ut *m.* **hominibus placentes** (ἀνθρωπάρεσκοι): hominibus placeatis ACHΘ^{1}MTU *Pel.*^{A} **ut**: sicut *f*; quasi *g Cypr.* (*test.* iii. 72) *Aug.* (iv. 720). uolumptatem C, uoluntate F. **dei**: christi D. **ex** + toto *m.* animo uel a *g.* *Distinximus* **dei, ex animo cum bona** *etc. cum* AF(?)GNUZ *ed. Iunta* 1534 *Ambr.* (*ep.* 77) *et ita edd. graec. Lachmann, et W. H., non autem vg. Tisch.*

7. **bona uoluntate** (-mptate C, -ntatem M*) = εὐνοίας: benignitate *d e f g Ambrst.*; beniuolentia *m*; fidelitate *Hieron.* (viii. 667). **sicut** + et *d e.* **non** + ut *Ambrst.*

8. sciaentes L. **quoniam**: quod *d e f g m Ambrst. Hieron. Pel.*^{B}; *om.* T. **unusquisque** (hun. C) **quodcumque fecerit** (-aerit L) **bonum** *codd. vg. uett. plur.* = ἕκαστος ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἀγαθόν ℵ*ADEFGP *min., et* unusq. quod (*om. Pel.*^{B}) fec. bonum (-ni *Hieron.*) S *Hieron.* (vii. 667) *Pel.*: unusq. si quod fecerit bonum *d e cum gr.* ἕκ. ἐάν τι ποι. ἀγ. BL*; unusquisque quicumque fecerit bonum D. **percipiet** (κομίσεται): recipiet DNZ* *vg. Ambr.* (*exhort. uirg.* 1) *Hieron. Pel.*^{B}; consequetur *d e m Ambrst.*, consequetur uel recipiet *g.* sibe *sec.* L. liuer L^{c}. **quoniam . . . scientes** (9) *om.* G* *ex homoeotel.*

9. **uos**: *om.* AG^{2}LN*U* *Bentl. Tisch. d e g Hieron.* (vii. 668), *et graeci non exprim.* edem S. **illis**: ad illos O^{1} *d e m Ambrst. Hieron., et* ad eos *g Cypr.* (*test.* iii. 73) *et gr. omn.* πρὸς αὐτούς; seruis CT. **remittentes** (-itentes DR) = ἀνιέντες: dimittentes *m*; laxantes *Cypr.* (*codd.* WLMB). **minas** (τὴν ἀπειλήν): iracundiam *Cypr.* (*codd.* WLMB). **quia**: quoniam G; quod *g m Ambrst. Pel.*^{B} **et** (*om.* O) **illorum** (ipsorum *Hieron.*) **et uester** *codd. vg. c f* = καὶ αὐτῶν καὶ ὑμῶν ℵABD*P *min.*: > et (etiam *Pel.*^{B}) uester (-rum *Cypr. codd.* WLM) et ipsorum (illorum *Ambrst.*) *m Cypr. Ambrst. Pel.*^{B} = καὶ ὑμῶν καὶ αὐτῶν ℵ^{c}L *min.*; > et uestrum ipsorum *d e* = καὶ ὑμῶν αὐτῶν K *al. plur., et* et ipsorum uestrum *g* = καὶ αὐτῶν ὑμῶν D^{c}EFG. **est** *pr. om.* O*. celis MW. **personarum acceptio** (-cio P) **non est** *codd. vg. uett.* = προσωπολημψία οὐκ ἔστιν: > personarum non est acceptio *Ambrst. Hieron. Pel.*^{B} *Sedul.*; > acceptio (exc. *codd.* LMB) pers. non est *Cypr.* **apud** (aput GHLMNO) **eum** *codd. plur. vg., cf.* apud illum *Cypr.* (*sed* in illo *codd.* WLMB) = παρ' αὐτῷ *gr. plur.*: apud (aput FP) deum DFKPSUW *c d e f g m Pel. Sedul. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 624) = παρὰ τῷ Θεῷ D*FG.

10. caetero DLPS𝔖ℌ. **fratres** *om. d e m Lucif. Cal.* (*pp.* 296, 301 *ed. Hartel*) *Hieron.* (vii. 669) *cum gr.* ℵ*BDE 17. **confortamini** (-mimi L*) = ἐνδυναμοῦσθε: confirmamini *Lucif.* (*p.* 296). **in** *sec. om.* H. **potentia** (-cia P, -tea V*) = κράτει: potentiam *d e*; potestate D *m Pel.*^{B} **uirtutis** (ἰσχύος): + uel fortitudinis *g, cf. Hieron.* (*'scio in graeco pro* uirtute, fortitudinem *positam id est* ἰσχύν, *quia* uirtus *apud eos* ἀρετή *appellatur. sed haec apud nos consuetudo est scripturarum, ut indifferenter* ἰσχύν *et* ἀρετήν uirtutem *nominent'*). **eius** *om.* U*.

11. *Ad init.* + et FR. **induite** (indu||te S) **uos** *codd. plur. vg. c f m Hieron.* (vii. 669 *comm.*) *Pel., et* induimini uos *Ambrst.*, induimini Z* *Bentl.** = ἐνδύσασθε ὑμᾶς FG, induentes uel induite uos *g*: induite Z^{c} *d e Lucif. Cal.* (*pp.* 296, 301 *ed. Hartel*) *Hieron.* (*lemm.*) *et gr. plur.* ἐνδύσασθε. **arma** *cum* ACFG*MRT *d e g m, etiam Hieron.* (*lemm.*) *Pel.*^{B}, *et* omnia arma D *Hieron.* (*comm.*): armatura BG^{2}HΘLNS *Hieron.* (iv. 611, vi. 653) *Pel.*^{A}; armaturam (*cf. ad Luc.* xi. 22) KOPUVWZ *vg. c f Tert.* (*Marc.* v. 18) *Hieron.* (iv. 254) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 624); *gr.* τὴν πανοπλίαν. uos armatura *in ras. scr.* Θ. **dei**: fidei (*ut udtur*) *Priscill.* (*pp.* 61, 90, 93, 95 *ed. Schepss*; *uide infra u.* 13). possetis FZ*, positis D; + uos *g*; *gr.* πρὸς (εἰς DEFG) τὸ δύνασθαι ὑμᾶς. **stare**: resistere L (-rae) O *m*; *gr.* στῆναι *plur.* (> στ. ὑμ. DE), αντιστηναι K. **aduersus** (-sum R): contra D (+ uel aduersus *mg.*) *Hieron.* **insidias** (μεθοδίας *uel* -δείας) *etiam Hieron.* (iv.

Digitized by Google

insidias diaboli
12 quia non est nobis conluctatio
aduersus carnem
et sanguinem
sed aduersus principes
et potestates
aduersus mundi rectores
tenebrarum harum
contra spiritalia nequitiae
in caelestibus

254, vii. 670 *bis in comm.*) : uersutias *Ambr.* (*luc. l.* iv. 9) *Hieron.* (vi. 653, vii. 670 ‘ *μεθοδείας* eius, *id est* adinuentiones *uel* uersutias *nominauit*’) ; astutiam *Pel.*^{B} ; remedium *d*, remedia *Lucif.* ; nequitias *Zeno* (ii. 43) ; machinationes *Tert.*, *cf. Ambrst.* (nationes *lemm.*, *si editoribus credendum sit*) ; machinamenta *Ambrst.* (*comm.*) ; *cf.* iv. 14. **diaboli** (-uli DSZ*) : *om. Ambrst.*

12. **quia non est** *codd. plur. uett. plur.*, *et* quoniam n. e. W *vg. m Ambrst. Ambr.* (*ps.* 36 ; *ps.* 118 *gimel*) *Hieron.* (vii. 670) *Pel.*^{B} = *ὅτι οὐκ ἔστιν* : non est enim *Hil.* (*ps.* 143) *Aug.* (v. 965), non enim . . est *Orig.* (*int.* iv. 680) *Hil.* (*ps.* 118 *samech*; *ps.* 128), *uide infra.* **nobis** (*ἡμῖν plur.*) : uobis S *cor. uat. Bentl. d e f g*^{c} *m Lucif. Cal.* (*pp.* 296, 301 *ed. Hartel*) *Ambrst. Aug.* (iv. 162, 809, 876) *Quaestt. U. et N. T.* 110 *Pel.*^{B} *Priscill.* (*pp.* 13, 96 *ed. Schepss*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1013) *cum gr.* BD*FG *min. ὑμῖν* ; *om. Orig.* (*int.* iv. 480). **conluctatio** (coll. MU^{c}W *vg.*, conluctacio P) *codd. vg. uett. Cypr.* (*test.* iii. 117 ; *ep.* 58) *Lucif. Ambr.* (*ps.* 118 *gimel*; *luc. l.* x. 19) *Hieron.* (*saepius*) *Aug.* (*semper*) *Quaestt.* (66 ; 110 ; 115) *Pel. Priscill. Cassiod.* = *πάλη* : luctatio *Tert.* (*Marc.* v. 18) *Fortunat. ap. Aug.* (viii. 105), *cf. Hieron.* (vii. 672) ; luctamen *Orig.* (*int.* ii. 86, iv. 473, 480) ; lucta *Ambrst. Ambr.* (*ep.* 21 ; *ep.* 43 ; *luc. l.* iv. 9 ; *ps.* 36 *diserte* ‘ *πάλη graecorum* lucta *est latinorum* ’) ; certamen *Orig.* (*int.* ii. 672, iv. 472, 609, 680) *Hil.* (*ps.* 128) *Hieron.* (iv. 442, v. 952, 965 ; *cf.* vii. 671) *Secundinus ap. Aug.* (viii. 519) ; pugna *Hil.* (*ps.* 118 *samech* ; *ps.* 143) *Hieron.* (ii. 324, v. 170, 328, vii. 542, 572, 671, 673) ; pale *Ambr.* (*ps.* 36). > non est en. conl. nobis *Ambr.* (*luc. l.* x. 19) *Quaestt.* 110, > non en. nob. certam. est *Orig.* (*int.* iv. 680) *Hil.* (*ps.* 128), *et* > non en. nob. pugna est *Hil.* (*ps.* 118 *samech*), > luctam. est nob. non *Orig.* (*int.* ii. 86), > lucta nob. est non solum *Ambr.* (*ep.* 21), > luctam. e. en. non *Orig.* (*int.* iv. 480), > certam. est non *Orig.* (*int.* iv. 672). **aduersus** *pr.* = *πρός* : contra D *Ambr.* (*luc. l.* iv. 9) *Fortunat. Secundin. Priscill.* **carnem et sanguinem** *codd. vg. c f m Hieron.* (v. 170, 328, 952, vii. 671, 672, 673) : > sang. et carn. (*Bentl.*) *d e g Hieron.* (iv. 442, vii. 671, 672) *cum ord. graeco* ; carnem *tantum* D. **sed** (set L) : + et *Fortunat.*, + etiam *Ambr.* (*ep.* 21 ; *ep.* 76). **aduersus** (uersus G*S*) *sec.* = *πρός* ; contra *d e Lucif. Ambr.* (*luc. l.* iv. 9) *Hieron.* (v. 328) *Fortunat. Priscill.* (*p.* 13). **principes et potestates** *codd. plur. vg. c f Ambr.* (*ps.* 36) *Hieron.* (v. 328, vi. 196) *Aug.* (*saepius*) *Fortunat. Pel. Quaestt.* (*saepe*) *Priscill.*, *et* principatus et pot. (*Bentl.*) *Orig.* (*semper*) *Ambrst. Ambr.* (*ps.* 118 *gimel* ; *luc. l.* x. 19) *Hieron.* (i. 88, ii. 324, vii. 542, 572, 671, 672, 674) *Aug.* (iv. 598, 724, 809, viii. 532 *semel*) = *τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας* DE : > potestates et principes D *Cypr.*, pot. et (*om. Hieron.*) principatus *Hieron.* (vi. 103) *Quaestt.* 106 ; principatus, aduersus pot. *Hieron.* (iv. 442, vi. 791) = *τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξ. gr. plur.* ; principes potestates *g cum gr.* FG ; potestates *tantum d e m Lucif. Ambr.* (*luc. l.* iv. 9) *Hil.* (*ps.* 118 *samech* ; *ps.* 128) ; *om. plane Hil.* (*ps.* 143) *Hieron.* (v. 170, 952) ; *deinde* + huius mundi D. **aduersus** *tert.* = *πρός* : contra *d e Lucif. Ambr.* (*luc. l.* iv. 9), aduersus uel contra *g* ; et *Orig.* (*int.* ii. 86, iv. 480, 508) *Hil.* (*ps.* 118 *samech*) *Hieron.* (iv. 103) *Aug.* (*saepius*), *cf.* rectoresque *Hieron.* (v. 328) ; et aduersus G *Orig.* (*int.* ii. 672) ; *om. Hil.* (*ps.* 128 ; *ps.* 143) *Hieron.* (i. 88, v. 170) *Aug.* (vi. 246) *Priscill. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 394, 1013). **mundi rectores** (*τοὺς κοσμοκράτορας*) *etiam Hieron.* (vi. 196, vii. 671, 675 *diserte*) : huius mundi rectores *d e m Lucif. Aug.* (vi. 246), *et* > mu. hu. rect. *Orig.* (*int.* ii. 86, iv. 473, 480, 508, 680) *Ambr.* (*ps.* 118 *gimel* ; *luc. l.* x. 19) *Hieron.* (vi. 791) *Pel.*^{B} *Priscill.*, > rec. hu. mu. *Sedul.* ; rectores mundi *Ambr.* (*luc. l.* iv. 9) *Aug.* (*saepissime*) ; rectores *tantum Hieron.* (*saepius*) *Aug.* (iii. 2. 829, vi. 248) *Cassiod.* (*p.* 1013) ; mundi potentes *Hil.* (*ps.* 118 *samech* ; *ps.* 128 ; *ps.* 143), *cf. Tert.* (*res.* 22) ; munditenentes *Tert.* (*Marc.* v. 18 ; *cf. fug.* 12) ; principes hu. mu. *Orig.* (*int.* ii. 672) ; huius mundi, et rectores *Hieron.* (i. 88 *Uall.*), huius mundi, et (*sine* rect.) *Cypr. Hieron.* (i. 88 *Hilb.*), > rect. hu. mu. et *Orig.* (*int.* iv. 609) ; *om. plane Cassiod.* (*p.* 394). **tenebrarum harum** (*τοῦ σκότους τούτου*) *etiam Hieron.* (iii. 470, vi. 196, vii. 671) *Aug.* (*saepissime*), *et* ten. istarum *Tert. Hieron.* (*saepius*) : > harum tenebrarum CT *Cypr. Hil.* (*ps.* 118 *samech* ; *ps.* 128) *Hieron.* (i. 88) *Aug.* (iv. 503, vi. 246, 248) *Priscill.* ; tenebrarum *tantum* G *Orig.* (*int.* iv. 473, 609, 680) *Hieron.* (i. 73 *Uall.*) ; *om. plane Hil.* (*ps.* 143). > hu. mu. ten. har. rect. *Quaestt.* 66. **adu. mu. rect. ten. ha.** *om. Ambrst.* (*in Rom.* vii. 14) *Ambr.* (*ps.* 36 ; *forsan epp.* 21 *et* 76 ; *fid. res.* ii. 106) *Hieron.* (v. 952) *Aug.* (iv. 518) *Fortunat.* (*sed* + et dominationem tenebr. *post* spir. nequit.) *Secundin.* > hu. mu. aduersus ten. ha. rectores *Ambrst. ad loc.* (*ed. Uenet.* ; *tantum* aduersus uersutias diaboli *ed.*

Digitized by Google

13 propterea accipite
arma dei
ut possitis resistere
in die malo
et in omnibus perfecti stare
14 state ergo succincti
lumbos uestros
in ueritate
et induti loricam iustitiae
15 et calciati pedes in praeparatione
euangelii
pacis
16 in omnibus sumentes
scutum fidei
in quo possitis omnia tela
nequissimi ignea

Roman.). **contra** (πρός): aduersus *m Tert. Orig.* (*int.* ii. 672, iv. 472, 473, 680) *Cypr.* (*ep.* 67) *Nouatian.* (*cib. iud.* i) *Ambrst. Ambr.* (*ps.* 118 *gimel*; *ep.* 21; *ep.* 43; *luc. l.* iv. 9) *Hieron.* (*saepius*) *Aug.* (*saepius*) *Secundin. Priscill. Tycon.* (*reg.* 4); aduersus uel contra *g*; et *Hieron.* (v. 328, 382, vi. 791, vii. 542) *Aug.* (vi. 248) *Fortunat.*; et aduersus *Ambr.* (*ps.* 36); ad *Cypr.* (*test.* iii. 117 *codd.* LMB); *om. Hieron.* (v. 952). **spiritalia** (-ualia TW*vg.*; -aliae O*) **nequitiae** (-cie W; -tia FLMZ*, -cia P) = τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας: spiritales nequitias *Hil.* (*ps.* 118 *samech*; *ps.* 128; *ps.* 143) *Ambr.* (*ep.* 76, *cf. patr.* iv. 17, *luc. l.* iv. 20 *etc.*) *Priscill.* (*p.* 13), *cf. Ambrst.* (*in* I *Cor.* ii. 8) *Aug.* (v. 375); > nequitias spiritales *Ambr.* (*interp. iob et da.* i. 5; *ps.* 36), > nequitiae spiritalia *Ambr.* (*ep.* 43); spiritalia malitiae *Iren.* (*Mass. p.* 26) *Tert.* (*Marc.* iv. 24; *ieiun.* 17), *cf.* spiritalis malitia *Tert.* (*apol.* 22); spiritus nequitiae *Cypr.* (*ep.* 58); *deinde* + quae sunt *Ambrst. Ambr.* (*saepe*) *Secundin.* **in** (*bis scr. g*) **caelestibus** (cel. MW) = ἐν τοῖς ἐπουρανίοις: in caelis *Tert.* (*Marc.* v. 18).

13. **propterea**: propter hoc *Uictor. Cypr.* (*test.* iii. 117), pr. quod *Cypr.* (*ep.* 58); ideo D *Ambrst. Hieron.* (vii. 676); *gr.* διὰ τοῦτο. **accipite** (accep. FM*) = ἀναλάβετε: suscipite *Uigil.* (*trin.* xii); sumite D *Hieron.* (vii. 676), assumite *Hieron.* (i. 731) *Aug.* (v. 1186); induite *Cypr.*, induite uos *m Aug.* (iii. 1. 675). **arma** *cum* ACDMPT *d e g* *m Uictor. Lucif. Cal.* (*p.* 296 *ed. Hartel*) *Hieron.* (i. 731) *Pel.*[B], *et* tota arma *Cypr. Uigil.*, omnia arma *Hieron.* (vii. 676, 677 '*hoc enim sonat* πανοπλία *non ut in latino simpliciter* arma *translata sunt*'; *anno* 387 *scr.*): armatura FGHΘLNR *g*[c], *et* armaturam BKOSU VWZ (*ut udtur*) *vg. c f Aug.* (iii. 1. 675, v. 1186) *Pel.*[A]; uniuersitatem armorum *Ambrst.* **dei** (τοῦ θεοῦ): *om. Cypr.* (*ep.* 58) *Ambrst.*; fidei *Uictor. Quaestt. U. et N. T.* 126; *uide ad u.* 11. positis D, possetis O*RZ*. diae C. **malo** (πονηρᾷ): mala L *f*; maligno *Uigil.*; nequissimo *Cypr.* **in** (*om.* AB) **omnibus** (homn. C; + uel a *g*) **perfecti** (er *in ras.* T; ti *in ras.* O) = ἅπαντα κατεργασάμενοι: omnibus perfectis G *cod. caraf. Bentl. Tisch.* (*non autem Luc. Brug.*), omnibus effectis *Uictor.*; omnibus operis (*pro* operatis?) *d e*; omnia operati *Hieron.* (vii. 678); uniuersa operati *Hieron.* (vii. 676); cum om. perfeceritis *Cypr. Uigil.* **stare** (re *in ras. scr.* U) = στῆναι *plur.*: stetis *d e Cypr. Pel.*[B], sitis D; state *Uigil.*, estote *m*; stare uel stetis *g*; στῆτε D*FG.

14. **state ergo** (aergo L) = στῆτε οὖν *plur.*: *om.* **ergo** (*ad init. sententiae*) *Hieron.* (i. 731, iv. 63, vi. 341) *Aug.* (v. 1259); *om. plane d e g m Cypr.* (*test.* iii. 117; *ep.* 58) *Uictor. Lucif. Cal.* (*p.* 296 *ed. Hartel*) *Ambrst. Uigil.* (*trin.* xii) *cum gr.* D*FG. **succincti** (-nti L[c]MSZ, -ntis L*; suncincti B) *etiam Hieron.* (i. 731 *Uall.*, iv. 158, v. 23, 153) = περιζωσάμενοι: praecincti *d e m Lucif. Hieron.* (i. 731 *Hilb.*), prae uel circumcincti *g*; adcincti *Cypr. Hieron.* (iv. 63, vi. 250, 341, 551); cincti *Uigil.* lumbus Z. **uestros** (ues|| tros H): *om. Uigil.* > ues. lumb. *g contra ord. graec.* **ueritate**: charitate *Ambrst.* (*lemm.*). **et induti** (-uiti FΘ*L*) = καὶ ἐνδυσάμενοι, *cf.* et induentes *g*: et induite DHMNPS*VZ*, induite *Uictor.* (*comm.*), induti OZ[c] *Cypr.* (*ep.* 58); induentes *d e* (induc.) *Cypr.* (*test.* iii. 117) *Lucif.* **loricam** (τὸν θώρακα) BHKPTUVZ[c] *vg. c d e g m*, *et* luricam DFG*Θ*LNZ*, *cf.* I *Thess.* v. 8: lorica AG²O¹W *f Uictor.* (*lemm.*) *Hieron.* (iv. 158) *Aug.* (v. 1259) *Pel.*[B], *et* lurica CΘ[c]MO*RS. **iustitiae** (-cie PW): + et caritatis *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 950). **et ind. lor. iust.** *om. Uigil.*

15. *Ad init.* + sed *Orig.* (*int.* ii. 477). **calceati** *vg.*; calciate BHPZ* *Uigil.* (*trin.* xii). **in praeparatione** (prep. MW) = ἐν ἑτοιμασίᾳ: in praeparationem NO¹ϚᵽȘ *d e Hieron.* (i. 731 *Uall.*, iv. 61) *Aug.* (iv. 583, viii. 455) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 422) *et Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 625); praedicatione *Aug.* (v. 1259, viii. 455). aeuangelii L, -guelii D. > pac. euang. *Cypr.* (*ep.* 58).

16. **in omnibus** (homn. C) = ἐν πᾶσιν ℵBP *min.*: super (+ haec *Uigil.*) omnia *Orig.* (*int.* ii. 477) *Hieron.* (i. 731, vii. 680) *Uigil.* (*trin.* xii), super his omnibus *Ambrst.*, *et* ἐπὶ πᾶσιν ADEFG KL *al. pler.*; *om. Cypr.* (*ep.* 58); *deinde* + autem *Orig.* **sumentes** (u *in ras.* L; -ntibus Z*) **scutum** = ἀναλαβόντες τὸν θυρεόν: adsumentes scutum N *d e g m Cypr.* (*test.* iii. 117; *ep.* 58) *Lucif. Cal.* (*p.* 296 *ed. Hartel*) *Ambrst. Uigil.* (*Uarim.* iii. 24), *cf. Aug.* (v. 362); accipientes

Digitized by Google

extinguere
17 et galeam salutis adsumite
et gladium spiritus
quod est uerbum dei
18 per omnem orationem
et obsecrationem
orantes omni tempore
in spiritu
et in ipso uigilantes
in omni instantia
et obsecratione
pro omnibus sanctis
19 et pro me ut detur mihi
sermo in apertione oris mei
cum fiducia notum facere
mysterium euangelii

---

scutum Ambr. (spir. iii. 7) Hieron. (i. 731, vii. 680) Uigil. (trin. xii); accepto scuto D Uictor. fidei: aequitatis Priscill. (p. 92 ed. Schepss). > scu. fi. assumite Orig. possitis (positis DH, possetis FZ*) = δύνασθαι D*FG: poteritis Ambrst. et gr. plur. δυνήσεσθε; om. g. omnia (homn. C): uniuersa Hieron. (i. 731); omnes Uictor. Aug. (iii. 1. 56, x. 1295); om. Orig. Hieron. (i. 99, iv. 304, 711, v. 454) Aug. (iii. 1. 675) Cassiod. (P. L. lxx. 950). tela (βέλη) etiam Hieron. (i. 731) Aug. (v. 1259): iacula d e g m Tert. (fug. 3) Orig. Cypr. Lucif. Ambr. (luc. l. vii. 95) Hieron. (saepius) Aug. (iii. 1. 675, v. 362) Uigil. (Uarim. iii. 24) Cassiod.; sagittas Uictor. Hieron. (i. 99 -tae) Aug. (iii. 1. 56, x. 1295); spicula Ambr. (obit. Ual. cons.). nequissimi (τοῦ πονηροῦ): maligni Orig. Ambrst. Ambr. (spir. iii. 7) Hieron. (i. 731, vii. 680) Aug. (iii. 1. 56, x. 1295) Pel.[B]; diaboli Tert. Hieron. (saepius); inimici Aug. (iii. 1. 675, v. 362) Cassiod.; aduersarii Ambr. (obit. Ual. cons.). ignea (igne R) codd. plur. vg. c f, et igneas Uictor. = πεπυρωμένα: ignita L et ita patres plur., ignita uel incandentia g; igne candentia CT; candentia d e m Cypr. (test. iii. 117 cod. A) Lucif. Uigil. (Uarim. iii. 24); om. Pel.[B]; praeterea tela neq. ignea hoc ordine edidimus cum codd. nostris vg. uett. plur. et graeco: > iac. cand. nequiss. m, > sagittas ignitas maligni Aug. (x. 1295); > ignita diaboli (inimici Aug.) iac. Hieron. (iv. 304, 711, v. 454) Aug. (iii. 1. 675), > ignitae diab. sagittae Hieron. (i. 99), > ignita (candentia Cypr. test. iii. 117 cod. A) iac. nequiss. (inimici Aug. Cassiod.) Cypr. Aug. (v. 362) Cassiod., > ignea iac. diab. Tert. (fug. 3); > diab. ignita tela Tert. (Marc. iii. 14), > aduers. ignita spicula Ambr. (obit. Ual. cons.). extinguere (-aere Z, -aerae L): restinguere Uictor. Sedul. in quo . . . extinguere om. Uigil. (trin. xii).

17. Ad init. + sed Orig. (int. ii. 477). galeam + spei Sedul. salutis (τοῦ σωτηρίου): salutaris d e Tert. (Marc. iii. 14) Uigil. (trin. xii); confidentiae Priscill. (p. 92 ed. Schepss, > conf. gal.). adsumite (ass. BKUVWZ[c] vg.; adsumete F) = δέξασθε, cf. sumite Pel.[B], accipite Orig. Ambrst. Hieron. (i. 731, vii. 680) Aug. (v. 1259) Uigil. (trin. xii): om. d e g m Cypr. (test. iii. 117; ep. 58) Uictor. Lucif. Cal. (p. 296, ed. Hartel) Uigil. (Uarim. iii. 24) cum gr. D*FG. spiritus: spiritalem (ut uidetur) Ambr. (hel. et iei. 22). quod (ὅ): qui Cypr. Ambr. uerbum (ῥῆμα): sermo Tert. (> dei ser.) Cypr. (ep. 58). Ordine turbato legit induti lor. iust. et succin. lu. ues. in ueritate sed (17) et gal. sal. accipite et gla. spiritus (16) super omnia au. scu. fid. assumite in quo poss. iac. mal. ignita exsting. (15) sed et cal. pedes in praep. euang. pacis Orig. (int. ii. 477).

18. homnem C. horationem C, orac. P = προσευχῆς. obsecrationem (hobsecr. C, obsaecr. S, obsecracionem P) = δεήσεως: precem Ambrst. et obsecr. bis scr. Z*. orantes (hor. C): + in g m Uictor. Ambrst. Hieron. (vii. 680) cum gr. ἐν. homni pr. C. temporae L. in ipso codd. vg. c f patres plur., et in illo d e: in ipsum m Ambrst., in illum g Lucif. Cal. (p. 296 ed. Hartel) = εἰς αὐτό (αὐτόν D*FG) gr. ℵABD*FG, εἰς αὐτὸ τοῦτο D[c]EKLP al.; in ipsorum Bentl.* uigilantes (uigel. D): + semper D d e f g m Uictor. Pel.[B] cum gr. DEFG πάντοτε. homni sec. C, omnia L*; + uige D* (sed expunct.). instantia (-cia PW; stantia F) = προσκαρτερήσει: tollerantia D, perseuerantia Ambrst. om. instantia et d e g m Uictor. cum gr. D*FG. obsecratione (hobsecr. C, obsaecr. S, obsecracione P; obsecrationem FR) = δεήσει: obseruatione d e; oratione m Uictor.; prece Hieron. in omn. inst. et obs. om. Pel.[B] pro: graeci plur. περί, sed ὑπέρ D*E*FG min. homnibus C.

19. pro = ὑπὲρ omnes. > mihi detur g Hieron. (vii. 681) cum graeco (exc. ℵ*). in apertione = ἐν ἀνοίξει: in adapertione DO[1] (partim in ras. scr.) g Uictor.; in apertionem Ambr. (luc. l. v. 48, ix. 10) Pel.[B]; ad apertionem Sedul. horis C. > in adap. oris mei sermo Uictor. cum fiducia (-tia KU, fiduciam F): in confidentia D Uictor. Hieron. Pel.[B], et gr. ἐν παρρησίᾳ, in uel cum fiducia g; exerte Ambrst. (ed. Uenet.), cf. 'exerte defendunt' Tert. (Ual. 3), 'exerte iubet' (ad ux. ii. 1); cum libertate Ambrst. (ed. Roman.); om. C. facaerae L. Disting. oris mei cum fiducia, notum facere DH vg. mysterium (mister. CMSW, mistir. P; partim in ras. scr. G) = μυστήριον: sacramentum D d e g, cf. 'constantiam manifestandi sacramenti in apertione oris' Tert.

Digitized by Google

20 pro quo legatione fungor
in catena ita ut in ipso
audeam prout oportet
me loqui.
21 Ut autem et uos sciatis quae
circa me sunt quid agam
omnia nota uobis faciet
tychicus carissimus
frater
et fidelis minister in domino
22 quem misi ad uos in hoc ipsum
ut cognoscatis quae circa
nos sunt
et consoletur corda uestra
23 pax fratribus
et caritas cum fide a deo
patre et domino iesu christo
24 gratia cum omnibus
qui diligunt dominum nostrum iesum
christum in incorruptione amen.

EXPLICIT AD EPHESIOS

(*Marc.* v. 18). **euangelii** (aeuangu. D) : *om. g Tert.* (*ut uidetur*) *Uictor. cum gr.* BFG.

20. **quo** (co Z*) : *om.* G*. **legatione** (lig. DS, legacione P) : legationem FHΘ*L(lig.) RZ*. fungo O. **in** *pr.* : + hac W. cathena WZ^{c}, cathenam L ; + ista ϚS (*non autem cor. uat.*) **ita** : *om.* U* *d e g Bentl. Uictor. Ambrst.* **ut** : et *d e*. **ipso** : illo *d e g*. **audeam** (παρρησιάσωμαι) : fiducialiter agam *Uictor.* ; exerta libertate utar *Ambrst.* (*cf. ad u.* 19). **prout** (prohut C) = ὡς : ut D *Hieron. Pel.*^{B}, ita ut *Uictor.* ; quemadmodum *d e*, quemadmodum uel prout *g*. **oportet** (hop. C) : oporteat *d e g*^{c}; *om.* P*. **me** : *om. f g**. **loqui** (loqi L*) : + sed uerbum domini non potest (-tet B) alligari (allag. B*) B *c*, *cf.* II *Tim.* ii. 9.

21. **et** (ut *d* ; *om. f*) **uos** (> uos et *Uictor.*) **sciatis** (scitis P) *codd. plur. vg. uett.* (*et g**), et uos cognoscatis T = καὶ ὑμεῖς εἰδῆτε D^{c}E *al.*, *item* et uos uideatis uel sciatis *g*^{c}, *et* καὶ ὑμεῖς ἴδητε ℵAD*FGP *al.* : > et sciatis uos A*, > sciatis et uos *Ambrst. Hieron.* (vii. 682) *et* > εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς BKL *al. pler.* **quae** (que MW) : ea quae *Ambrst.* sint *Hieron.* (vii. 682). hagam C. **omnia** (hom. C) : *om. d g Uictor. cum gr.* D*FG ; *Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *non habet* omnia *sed confuse scribit* quid agam plene notum facietis nobis tychicus *etc.* **nota uobis faciet** (-at *c**) *codd. plur. c*, notum uo. fa. *Uictor. Pel.*^{B} (*uide infra*), *et* γνωρίσει ὑμῖν *gr. plur.* : > nota faciet uobis FHL *f Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 626), notum fa. uo. *d e Ambrst.* (? *uide supra*) ; > uobis nota faciet R *vg. cum gr.* ὑμῖν γνωρίσει AKL *al. pler.* ; nota fac. (*om.* **uobis**) *Sedul.* ; *om. plane g** ; uobis *tantum g*^{c} ; *deinde* + et A*. > notum uo. fa. omnia *Pel.*^{B} **tychicus** *codd. plur.* (ty *in ras. scr.* L) *vg.* : tichicus KO^{c}UV, tuchius *f**, -cus *f*^{c}, ticius T ; tythicus FGHN, tithicus SW, tithicis O*, tithycus R, stichicus *Pel.*^{B} ; + murarius *g*^{c} (**tych.** *e* τεῖχος *ducens, ut monet nos u. d. A. C. Clark*). **omnia . . . tychicus** *om.* D. **carissimus** (kar. W, kcar. C, char. *vg.*, carisimus Z) = ἀγαπητός : dilectus *Ambrst. Hieron.*, dilectissimus *Pel.*^{B} **frater** (-traes L) : *om. c.* > fra. car. D. **et fidelis . . . uestra** (22) *om. Pel.*^{A}

22. missi DL*. **cognoscatis** (cognusc. Z*) = γνῶτε : cognoscat *Ambrst.* que MW. circum T. **nos** : uos *Ambrst.* **sunt** : aguntur *d e*, agantur *Uictor.* ; *om. g* (*gr.* τὰ περὶ ἡμῶν). **et** : ut DF. **consoletur** (consul. DFS) = παρακαλέσῃ : consolentur LT ; exhortentur *d e* ; consolentur uel exhortentur *g* ; non soluetur *inepte* V*. cor L **uestra** : nostra F* *Pel.*^{B}

23. karitas C, char. *vg.* **a** : *om.* VZ*. **deo** : domino *Pel.*^{A} **patre** (-rae L) *sine addit. cum codd. plur.* 𝔓ℭ *uett. plur. et graeco* : + nostro BDFKL^{1} VWZ^{c} *cor. uat.* ϚS *c Ambrst. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 626). **domino** : *om. Pel.*^{A} ; + nostro S *Aug.* (i. 35, ii. 718). > chr. ies. *Pel.*^{A} **a . . . iesu** *om. Pel.*^{B} ; **a . . . christo** *om. Uictor.*

24. **gratia** (-cia P) : + autem S ; + uobis *Hieron.* (ii. 300). **omnibus** (homn. C) : omnes *d* ; + his *d e Uictor.* **qui diligunt** (dileg. DOS) : diligentibus *g*. **dominum** *bis scr.* C. **nostrum** (rū *in ras. scr.* G) : *om.* A* *Hieron.* (ii. 300, vii. 683). **iesum** (ihes. C) **christum** : *om. Hieron.* (ii. 300). **in** : *om.* Z* *d Pel.*^{B} **incorruptione** (incorupt. D, incorrupc. P ; incorruptionem A*FLZ* *r*) = ἀφθαρσίᾳ : aeternitate *Uictor.* *uide Robinson* (‘*Ephesians*’, 1903, *ad loc.*) ; + finit T. **amen** *codd. plur. vg. uett. plur. patres plur. cum gr.* ℵ^{c}DEKLP *al. pler.* : *om.* A*GOP *Bentl. Tisch. f g Hieron.* (ii. 300) *cum gr.* ℵ*ABFG 17. 73 ; *deinde* + scripta ab urbe *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 626), + scripta (-bta G) de (ad Z*) urbe roma (-me Z*) GZ* ; *tunc* + uersus CCCXII G.

explicit (expłt L^{mg}, expł G, expl. F, exp̄ AP *r*) **ad ephesios** (^{e}ph A, epk. C) *cum* ABCFGL^{mg} PZ^{c} *r*, *et* > ad ephios explicit *e* : explicit (expłit O, expłt K, expłc L*, explic̄ V *c*) epistola (epistuł.

L*, ēpist̄ R, aepīs DS, epla O *c*, ept̄ V) ad ephesios (effes̄ DS, efesios T, efeseos O) DKL*ORSTV *c f g Pel.*[B] ; ex̄p. epīst pauli · ad ephesios M ; epīst pauli apostoli ad epheseos explicit N; explicit ad ephesios epīs pauli ap⁻ U ; ad ephesios *d*; *nihil habent* HΘ WZ* *vg.*; *deinde* + scripta ab urbe *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 626), + missa a roma de carcere *c*, + scripta (-bta R) est (*om.* R) a (de R) roma per tychicum (tithycum R) LR; in Graecis codicibus haec subscripta leguntur, Scripta fuit ex vrbe Roma ad Ephesios per Tychicum ϛ; *tunc* + habet ur̄ c̄c̄cxii L, + habet uersus· cccxvii K, + v̄ n̄ cccxliii R, *cf.* ad efesios uer. ccclxxv *d e* (*in catalogis ad initium epistulae ad Hebraeos*), *et* Eph. dxciii *Par. lat.* 18537, *Epinal* (= *Spinatum*) 6 *apud Souter* ('*Character and Hist. of Pelagius' Comm.*'; *Proceedings of Brit. Acad.* vii, 1916, *p.* 24), ad Ephesios habet uersus numero ccccxii *Monacensis* (*Clm.* 6243, *saec.* viii) *apud Souter* '*Text and Canon of New Test.*', 1913, *p.* 224; *cf. et Berger*, '*Hist. de la Vg.*', *p.* 367.

Digitized by Google

DELECTUS NOTULARUM IN EPISTULIS AD GALATAS ET EPHESIOS LECTORIS NOTATU DIGNIORUM.

1. Idem uerbum Graecum diuerse redditum :—

αἱρέσεις = haereses, sectae *Gal.* v. 20; *ἀναγκάζειν* = cogere, conpellere *Gal.* ii. 3, 14, vi. 12; *ἀνόητοι* = insensati, insipientes, stulti *Gal.* iii. 1, 3; *ἀσέλγεια* = luxuria, lasciuia, obscenitas, incestum, inpudicitia, spurcitia *Gal.* v. 19, *Eph.* iv. 19; *βέλη* = tela, iacula, sagittae, spicula *Eph.* vi. 16; *εἰδωλολατρεία* = idolorum seruitus, idololatriae seruitus, idolorum cultus, idololatria, idololatrocinium *Gal.* v. 20, *Eph.* v. 5; *ἐπαγγελία* = promissio, repromissio, promissum, pollicitatio *Gal.* iii. 14, 18, 21, *Eph.* iii. 6, vi. 2; *ἐπιθυμία* = desiderium, concupiscentia *Gal.* v. 16, 24, *Eph.* ii. 3, iv. 22; *εὐδοκία* = propositum, placitum, beneplacitum, bonum placitum, voluntas, bona uoluntas, boni existimatio *Eph.* i. 5, 9; *μεθοδεία* = circumuentio, machinatio, remedium *Eph.* iv. 14, vi. 11; *μυστήριον* = sacramentum, mysterium *Eph.* i. 9, ii. 3, 4, 9, v. 32, vi. 19; *ξένοι* = hospites, peregrini, aduenae *Eph.* ii. 12, 19; *οἰκοδομή* = aedificatio, structura *Eph.* ii. 21; *οἰκονομία* = dispensatio, dispositio, distributio *Eph.* i. 10, iii. 2, 9; *πάλη* = conluctatio, luctatio, luctamen, lucta, certamen, pugna, pale *Eph.* vi. 12; *πανοπλία* = arma, omnia arma, armatura *Eph.* vi. 11, 13; *περιποίησις* = adquisitio, adoptio *Eph.* i. 14; *πλήρωμα* = plenitudo, supplementum, adimpletio *Eph.* i. 10, 23, iii. 19; *πραΰτης* = lenitas, mansuetudo, modestia *Gal.* v. 23, vi. 1, *Eph.* iv. 2.

2. Discrepantiae in sententiarum distinctione :—

in gentibus continuo non adquieui *et* in gentibus continuo non adquieui *Gal.* i. 16; **quid igitur lex ?** propter transgressiones **posita est** *et* quid igitur ? lex propter **transgressiones** posita est *Gal.* iii. 19; **sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem** *et* sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem *Gal.* iii. 23; **liberae qua libertate nos christus liberauit state et nolite** *et* liberae qua libertate nos christus liberauit. State ergo et nolite *Gal.* iv. 31; **euacuati estis a christo qui in lege iustificamini a gratia excidistis** *et* euacuati estis a christo. Qui in lege iustificamini a gratia excidistis *Gal.* v. 4; **in conspectu eius in caritate qui praedestinauit nos** *et* in conspectu eius in caritate qui praedestinauit (*uel* praedestinans) nos *Eph.* i. 4; **deus domini nostri iesu christi pater gloriae** *et* deus, domini nostri iesu christi pater, gloriae *Eph.* i. 17; **fecit utraque unum et medium parietem maceriae soluens inimicitiam** *et* fecit utraque unum et medium parietem maceriae soluens inimicitiam *Eph.* ii. 14; **corpore deo per crucem interficiens** *et* corpore deo per crucem interficiens *Eph.* ii. 16; **ad consummationem sanctorum in opus ministerii** *et* ad consummationem sanctorum in opus ministerii *Eph.* iv. 12.

3. Lectiones uariis de causis notatu dignae :—

propter subintroductos falsos fratres . . . quibus neque ad horam cessimus subiectioni *Gal.* ii. 4, 5; **quis uos fascinauit** (+ ueritati non oboedire) *Gal.* iii. 1; **factum ex muliere** *Gal.* iv. 4; **bonum autem aemulamini** *Gal.* iv. 18; **quis uos inpediuit ueritati non oboedire ?** (+ nemini consenseritis) *Gal.* v. 7; **comeditis** (incusatis) *Gal.* v. 15; **sanctis omnibus qui sunt ephesi et fidelibus** *Eph.* i. 1; **supra omnia ecclesiae** *Eph.* i. 22; **circumferamur** *Eph.* iv. 14; **ad aedificationem oportunitatis** *Eph.* iv. 29; **sacramentum hoc magnum est** *Eph.* v. 32.

Digitized by Google

NOUUM TESTAMENTUM DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI LATINE

SECUNDUM EDITIONEM SANCTI HIERONYMI

AD CODICUM MANUSCRIPTORUM FIDEM RECENSUERUNT

† IOHANNES WORDSWORTH S.T.P.

OLIM EPISCOPUS SARISBURIENSIS

ET

† HENRICUS IULIANUS WHITE S.T.P.

OLIM AEDIS CHRISTI DECANUS

IN OPERIS SOCIETATEM ADSUMPTO

HEDLEY FRIDERICO DAVIS SPARKS A.M.

E COLLEGIO AENEI NASI

PARTIS SECUNDAE FASCICULUS QUINTUS

EPISTULA AD PHILIPPENSES

RECENSUERUNT H. I. W., H. F. D. S.

EPISTULA AD COLOSENSES

EPISTULA AD THESSALONICENSES PRIMA

EPISTULA AD THESSALONICENSES SECUNDA

ARGUMENTA IN EPISTULAM AD TIMOTHEUM PRIMAM

RECENSUIT H. F. D. S.

OXONII

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

M DCCCC XXXVII

Digitized by Google

Oxonii: Excudebat Iohannes Iohnson
Architypographus Academicus

PRINTED IN GREAT BRITAIN

Digitized by Google

PRAEFATIO

OMNIBUS Latinarum Noui Testamenti uersionum studiosis maxime dolendum est quod Henricus Iulianus White, qui prope per L annos studiis his incubuerat, a.d. MCMXXXIIII mense Iulio e uita excessit.

Wordsworthi et White consortium in paranda hac Vulgatae editione durabat usque ad mortem Wordsworthi a. MCMXI. Postea White onus operis ad finem perducendi solus suscepit, opus eo grauius quo a. MCMXX Aedis Christi inter Oxonienses Decanus electus, duplicem operam nauare debebat, et principis collegii magni et ecclesiae cathedralis decani.

Prius quam epistulam priorem ad Corinthios a. MCMXXII iuris publici fecit, collegam adsumerat uirum reuerendum, Alexandrum Ramsbotham, qui mirum quantum laborauit in congerenda et disponenda materia in epistulis quae ab altera Corinthiensi usque ad epistulam ad Hebraeos scriptam in Nouo Instrumento nostro sunt. At is quoque a. MCMXXXII mortem obiit. Proximo uero anno pecunia annua per tres annos ex Aedis Christi thesauro conlata, White auxilium a iuniore studioso, Hedleio Friderico Dauis Sparks, e collegio Aenei Nasi (nunc uero Sacrosanctae Theologiae praelectore in Universitate Dunelmensi) habere potuit, cui ipse rationem consiliumque operis patefecit.

Demortuo ipso White, F. Crawford Burkitt, professor Cantabrigiensis, et aeuo nostro omnium textus biblici indagatorum facile princeps, patronatum operis ipse suscepit ea condicione ut H. F. D. Sparks opus ipsum tractaret, senior quasi e specula omnia gubernaret. Quod consilium modo paulisper durare potuit, nam ipse Burkitt subito m. Maio a. MCMXXXV uita defunctus est. Deinde ego ipse, petentibus cum White heredibus tum Preli Clarendoniani Delegatis, in eius locum haud sine dubitatione successi, ita ut Sparks etiam plus quasi umeris suis sustineret, quippe qui et ingenio et doctrina praeditus, tam arta societate cum magistris qui erant White et Burkitt laborasset ut ipse omne ius editorium praeter canos haberet. Gratiae etiam sunt agendae Decano, Canonicis et Studentibus Aedis Christi benigne et liberaliter subsidium huic operi diutius impensuris.

Neque a fundamento omnia a Sparksio construenda. Nam White non solum multas codicum conlationes siue a se ipso et Wordsworthio siue a quibusdam aliis eruditis factas, quas in *Elencho Codicum Nostrorum* plerasque enumeratas uidere potes, sed etiam tabulas locorum a Sanctis Patribus adhibitorum ipse discipulique in editionis usum confecerant, et haec omnia Sparksio praesto sunt. Multae quidem conlationes ad eas partes huius Vulgatae editionis pertinent quae nondum sub prelo sunt. Omnia autem haec siue scripta siue impressa testamento ipsius White in bybliotheca Aedis Christi deposita facile editori nouo suppeditant. Neque est cur dubitemus quin fasciculi noui statis interuallis ab eo edantur totumque opus ad finem paucos post annos perueniat.

Postremo, lector beneuole, paucis te admoneam quid de testimonio ueterum

NOV 2 '37

Digitized by Google

Latinorum uersionum citando in animo habuerit editio haec. Auctor ipse Iohannes Wordsworth S.T.P. initio nihil nisi codices Vulgatae appellare uoluit: in Matthaeo quidem et Marco ueterum uersionum lectiones numquam nisi ubi maximi momenti ei esse uidebantur, in testimonium introductae sunt: in Luca, suasore White, talium lectionum crescebat numerus: in Iohanne denique, Actibus Apostolorum, Epistulis ita in alia omnia iuit White ut adparatum quem dicunt criticum tam plenum lectionum ueterum quam codicum Vulgatae ipsius redderet. Quam ultimam rationem siue rectam siue prauam usque ad finem Noui Testamenti sequi perseuerabimus. Ab editione etiam Actuum Apostolorum testimonia quam plurima Patrum ueterum allegare orsus erat White neque nos aliter agemus.

BURNETT HILLMAN STREETER,
Collegii Reginae inter Oxonienses praepositus. Ecclesiae Cathedralis Herefordensis olim canonicus.

Kal. April. a.d. MCXXXVII.

Digitized by Google

IN HOC QUINTO FASCICULO INSUNT HAEC.

Digitized by Google

Digitized by Google

ARGUMENTUM IN EPISTULAM AD PHILIPPENSES.

Praefatio haec continetur codd. nostris omnibus c tepl., editionibusque ϛ *al. plur.; impresserunt etiam Thomasius* (I, *pp.* 405, 422, 434, 457) *e codd. Orat.* A. 2, B. 6 (= V *nostro*), B. 7, *Reg. Suet.* (= R *nostro*), *S. Pauli et S. Petri* A. 1, *et Uatic.* 4221; *de Bruyne* (*Rev. Bénéd.* xxiv, *pp.* 1–15); *Corssen* (*Zeitschr. f. d. ntl. Wissensch.* x, *p.* 38); *Harnack* (*Theol. Ltz.* xxxii, *pp.* 138 *seq.*); *Burkitt* (*Gosp. Hist. and its transm.*, *p.* 356); *Souter* (*Can. and Text of N. T.*, *p.* 206; *Migne, inter opera Brunonis Carthusiani* (*P. L.* cliii. 349).

Deest autem in d e f g r editionibusque Iunta 1534 𝕳𝕾𝕮.

Ordinem (α) *Argumentum,* (β) *Capitula secuti sumus cum codd.* AFKM: *contra* (α) *Capitula,* (β) *Argumentum habent* BNORSTUVZ, *et Argumentum tantum* DGLPW *c tepl.*; *longiorem seriem* (α) *Argumentum,* (β) *Aliud argumentum* (*uide infra*), (γ) *Capitula,* (δ) '*Sanctorum commemoret*' *etc. exhibent* HΘ, *et* (α) *Capitula,* (β) '*Quos sanctorum commemorat*' *etc.,* (γ) *Argumentum* C.

De his argumentis Marcioniticis uide supra, pp. 41, 153.

Inscr. argumentum CT; incipit argumentum BOHVZ, incipiunt argumenta N; argumentum ad philippenses U, incipit argumentum ad philippenses (-ipenses Θ) AFΘLM, incipit ad philippenses GR, prologus P; argumentum in epistola ad philippenses *c*; incipit argumentum epistolae ad philippenses K, incipit argumentum in epistola (-lam *Hailbr. Wild, Kesler*) ad philippenses *Orat.* A. 2, B. 7, *Uatic.* 4221, *edd. Hailbr.* 1476, *Wild* 1481, *Kesler* 1487, *Paganini* 1497; > argumentum in epistolam ad philippenses incipit *edd. Froben* 1502, *Sacon* 1515; argumentum pilagii in aepistolam pauli ad pilipenses in cipit D; argumentum in epistolam pauli ad philippenses *edd. Maresch.* 1531, *Uiuian* 1534; argumentum in epistolam pauli apostoli ad philippenses ϛ; *nihil habent* SW.

PHILIPPENSES sunt Macedones. Hi accepto uerbo ueritatis persteterunt in fide, nec receperunt falsos apostolos. Hos apostolus conlaudat, scribens eis a Roma de carcere per Epafroditum.

EXPLICIT ARGUMENTUM.

1. philippensis Z*, phylippenses R *c*, philyppenses C, philipenses GHΘOSVW, filippenses T. machedones BCF*KLN^c^R, -nis Z*, -nas F^c^M, macedonaes G. hii CDFLMNSTW, h B; *om.* K. > uer. uerbo D. perstiterunt BDG[1]Θ[1]L SUVWZ^c^ *edd.* in fide *om.* D.

2. nec: ne W. reciperunt DLSZ*. apostolos: apostolus AP. hos: quos *Orat.* A. 2, *Uatic.* 4221. apostolus (-los HM*Z*; hapostholus C; + conlau. R) conlaudat (coll. M *edd.*) *codd. plur.*: > conlaudat (coll. W) apostolus ABKNUVWZ^c^ *edd.* eis (eise Z*): *om.* W.

3. a: ad Z*. de carcere *om.* PR *Cassiod. disc.* per *in ras. scr.* A. epafroditum *cum* BFΘ^c^KNORUVWZ^c^ *c*, ephafroditum A, aepafroditum S: epaphroditum L *edd.*, ephaphroditum D; ephaproditum MP^c^, epaproditum P*; *om.* CGHΘ*TZ* *Cassiod. disc.*; *deinde* + uersus CCXVI P.

Subscr. explicit argumentum ABFKNORSV *edd. antt. plur.* (> arg. expl. *Sacon* 1515), explicit argumentum eiusdem M: explicit praefacio Z; explicit prologus P; explicit breuis L^c^; finit (-iuit C) argumentum CD, > argumentum finit *ed. Froben* 1502; *nihil habent* GHΘL*TUW *c* ϛ *Maresch.* 1531, *Uiuian* 1534.

Digitized by Google

[ARGUMENTUM PELAGII IN EPISTULAM AD PHILIPPENSES.

Argumentum hoc continetur codd. HΘ (*in quibus secundum obtinet locum*) *Par. B. N.* 15180 (*saec.* xii), *S. Genoueuae* 10, *Puteano, et Bruxellis* 2, *uide Souter* '*Pelagius Expositions*' *etc.* (= '*Texts and Studies*,' ix. 1, *p.* 342). *Pelagianum est ab ipso Pelagio in Commentariis in Epistulam ad Philippenses scriptum, uide Souter* '*Texts and Studies*,' ix. 2, *p.* 387. *De siglis* '*Pel.*[A]' *et* '*Pel.*[B]' *uide supra p.* 367.

ITEM ALIUD ARGUMENTUM.

In actibus apostolorum legimus quod ipso praedicante crediderunt philippenses in christo: hi ergo tantum in fide ac scientia profecerunt ut euangelium etiam praedicarent et defenderent a pseudoapostolis inpugnatum, quapropter ab his tantum sumptus se memorat accepisse etiam cum alibi praedicaret. hos ergo conlaudans monet ne eius passionibus terreantur quibus non destruitur christi euangelium sed firmatur, dum intellegi datur eum tanta pati pro re falsa uel dubia omnino non posse. ideoque hortatur exemplo suo eos libenter usque ad mortem certare pro christo.]

Inscr. ALIO H; *om.* ITEM ALIUD *Pel.*

1. ipse H. predicante H. crediderint *Pel.* philipenses Θ.
2. **hi**: *om.* HΘ. **fide** *om.* HΘ (*in* Θ *scriba posuit* [1] *post* in *sed nihil in margine addidit*).
3. **etiam** *om. Pel.*[A] **etiam praedicarent** *in ras. scr.* Θ. inpognatum H. **quapropter**: quia propter H *Pel.*[B]
4. sumptos HΘ*. **cum** *om.* Θ. praediceret HΘ*.
5. conlaudns Θ*.
6. intelligi Θ. dator H.
7. **dubia**: a *in ras. scr.* H. ideo quae H. suo *om.* HΘ. **eos**: eis H; *om. Pel.*[B]
8. costare H.

Subscriptio deest.

Digitized by Google

[ARGUMENTUM.

Argumentum hoc e ' *Primasii*' *Commentariis in Philippenses* (= *P. L.* LXVIII. 625) *decerptum hoc tertio loco impressimus cum argumenta et Marcioniticum et Pelagianum una cum parte Epistulae ad Pammachium* (*Hieron.* Ep. xlviii. 13, *ed. Uall.* i. 221) *coniuncta ostendat. De* 'Primasio' *uide supra p.* 335; *uel Cassiodorus ipse uel Cassiodori discipulus quidam fuisse uidetur; citauimus ergo sub siglo* ' *Cassiod. disc.*'

Quid sanctus Hieronymus de diuo Paulo dixerit in Apologetico ad Pammachium uideamus: 'Paulum apostolum proferam, quem quotiescunque lego, uideor mihi non uerba audire, sed tonitrua. Legite Epistolas eius, et maxime ad Romanos, ad Galatas, atque ad Ephesios, in quibus totus in certamine positus est; et uidebitis eum in testimoniis quae sumit ex Ueteri Testamento, quam artifex, quam prudens, quam dissimulator sit eius quod agit. Uidentur quidem uerba simplicia, et quasi innocentis hominis, ac rusticani, et qui nec facere nec declinare norit insidias; sed quocunque respexeris, fulmina sunt. Haeret in causa; capit omne quod tetigerit; tergum uertit, ut superet; fugam simulat, ut occidat.' Philippenses sunt Macedones. Hi accepto uerbo ueritatis, perstiterunt in fide, nec receperunt falsos apostolos; hos Apostolus collaudat scribens eis a Roma. In Actibus Apostolorum legimus, quia ipso praedicante crediderint Philippenses; tantum autem profecerant in fide et scientia, ut etiam fiducialiter et praedicarent, et defenderent Euangelium. Quapropter ab istis solis se memorat accepisse, etiam cum aliis praedicaret. Hos ergo collaudans monet, ne eius passionibus terreantur, quibus non destruitur Christi Euangelium, sed firmatur, dum omnes intelligunt tanta eum non posse pro re falsa uel dubia sustinere; et hortatur eos exemplo suo libenter usque ad mortem certare pro Christo.]

4. **atque** *om. Hieron.* (*edd. Uall. et Hilb.*).
5. **ex**: de *Hieron.*
8. nouerit *Hieron.* (*Uall. non autem Hilb.*).

Digitized by Google

CAPITULA IN EPISTULAM

Capitula exstant in codd. nostris ABCFHΘKMNORSTUVZ.

Desunt in DGLPW *c d e f g r edd. antt. omn.*

Inscr. incipiunt (incīpt A) capitula (-ae N) AKNR *Orat.* B. 7; incipiunt (incpīt B) capitula (captl B) ad philippenses (-sis *deinde* + amen Z) BZ; incipiunt capitula in epistola ad philippenses (-lipen- V) V *Uatic.* 4221, *Orat.* A. 2, *S. Pauli et S. Petri* A. 1; in cipiunt kapitolae in aepistola ad philippenses C; incipiunt capitula epistolae ad philipenses O; incipit (incīp U) capitulatio ad philipenses (philīp U) HΘU; incipit capitulatio in epistola ad filipenses T; incipiunt (iñc M) tituli epistula (aepīs S) ad philippenses (pilopenses S) MS; inc. brebis F.

AFKMOSZ	N	CHΘTU
Edidimus ex cod. A, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae adpositis, iis tantum exceptis quae ad meram orthographiam spectant; cf. et Thomasium,* I, *p.* 458, *qui capitula e codd. Uatic.* 4221, *et Orat.* A. 2 *impressit.*	*Edidimus e codice ipso.*	*Edidimus e codice* C, *uariantibus lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, exceptis iis quae ad meram orthographiam spectant.*
I. De praesbyteris quod ipsi fuerint aliquando episcopi (i. 1).	I. De praesbyteris quod fuerint aliquando episcopi (i. 1).	I. Quia memor aeorum semper in horatione sit . Et quod habeat aeos in corde. Et quia uincula aeis nota facta sunt in homni praetorio.
II. De apostolo pro philippensibus depraecante (i. 3).	II. De apostolo pro philippensibus (i. 3).	
III. De manifestatione uinculorum apostoli in uniuerso praetorio (i. 12).	III. De manifestatione uinculorum.	
IIII. De uarietate praedicantium deum et de apostolo parato ad uiuendum atque moriendum et de constantia passionis et persequentium interitu patientium uero gloria et salute (i. 14).	IIII. De uarietate predicantium deum (i. 14).	Et quidam christum adnuntiant non sincere (i. 1). II. Mihi uiuere christus est et mori lucrum . Et permanere in carne necessarium. Et quia uobis datum est pro christo pati.
V. De domino quod cum in forma dei esset formam serui accipiens humiliauit se factus oboediens usque ad mortem crucis (ii. 1).	V. De domino quod cum in forma dei esset.	Et si quod solacium spiritus . Nihil per contentionem . Nec quae sua sunt singuli querentes . Sicut christus non rapinam arbitratus aest aesse se aequalem deo (i. 21).
VI. De sanctis quod in bonis operibus non debeant murmurare (ii. 12).	VI. De sanctis quod in bonis operibus (ii. 12).	III. Quia deus est qui hoperatur . Et uelle et perficere . Et homnia sine murmuratione facienda . In medio nationis praue . Et de thimoteo quod neminem abuerit tam hunanimum.
VII. De fidelitate timothei et de neglegentibus ac magis sua quam domini iesu christi quaerentibus (ii. 19).	VII. De fidelitate timothei (ii. 19).	

Notae ad codd. AFKMOSZ. I. presbyteris FKMZ, prespyteris S, praespiteris O. quod + et O. ipsi : si Z. fuerunt A*M* > aliq. fuer. S. aepiscopi S. > episc. ipsi fuer. aliq. O. II. philippensibus : e *ex* h *corr.* M; philipensibus OZ, pilopen. S. deprecante KMSZ, depraecantem F. III. pretocio MSZ. IIII. praedicantium MOSZ. deum : dominum *Thom.* paratum A*FKMZ. adque FZ. moriendo Z. ad uiu. (conuiu. *Thom.*) atq. mor. et : *om.* KMOS. de constantia (cans. A*) : *om.* de Z; per constantiam KM; ad constantiam OS. et pers. int. pat. uero : *om.* KMOS. persequentia Z*. interitu : interitum A*Z, in interitum F. gloriam A*; ad gloriam KMO. salutem A*FKOZ. et salute *om.* M. V. quod : *om.* A*Z. cum : *om.* M. in : *in ras. longa scr.* A; *om.* Z*. furma Z. accipiet F. formam se. acc. hum. se *om.* KM. se : + ipsum F. humil. se *om.* OS. factus + est OZ. VI. bonis *ex* nobis M. mormorare S, murmuraret O. VII. fidelitate : filicitate Z*. timothei : apostoli Z *Thom.* de *sec. om.* FZ. negentibus F. suam K. domini + nostri KOS querentibus MOS; quaerent F.

Digitized by Google

AD PHILIPPENSES.

Post unumquodque capitulum addidimus cap. et uers. epistulae ad quos sectio incipit.

Ut lectoris commodo consulamus, in ultima columna posuimus capp. et uerss. epistulae ad quos incipiunt sectiones Priscillianisticae de quibus supra tractauimus, pp. 20 *seqq.*

Orat. B. 7 *Impressit Thomasius, p.* 405.	*Cod. Reg. Suetiae* = R *Impressit Thomasius,* I, *p.* 423.	BV *Codd. S. Pauli et S. Petri* A 1, *apud Thomasium,* I, *pp.* 433. 434.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae ; cf. Schepss, p.* 172.
I. De Sanctis, quos secum praeceptis caelestibus iunctos ostendens, instanter commonet ut coeptis insistant (i. 3).	I. Quoniam quidem Christum per inuidiam adnuntiant.	I. Gratias ago Deo meo (i. 3).	I. *Incipit ad* Gratias ago deo meo (i. 3). II. *ad* testis enim mihi (i. 8).
II. De Christo Deo, quod gaudeat etiam si multifarie praedicetur (i. 12). III. De desiderio redeundi ad christum; et exhortatione perseuerantiae electorum (i. 22).	Mihi uiuere Christus est, et mori lucrum (i. 12).	II. Scire autem uos uolo fratres (i. 12).	III. *ad* scire autem uos (i. 12). IIII. *ad* et plures e fratribus (i. 14). V. *ad* sed in homni (i. 20). VI. *ad* et in nullo terreamini (i. 28). VII. *ad* si qua ergo consolatio (ii. 1).
IV. De exhortatione unum sentiendi, et humilitatem seruandi (ii. 1).		III. Si qua ergo consolatio (ii. 1).	VIII. *ad* hoc enim sentite (ii. 5). VIIII. *ad* humiliauit semed (ii. 8). X. *ad* propter quod et deus (ii. 9).
V. De filiis Dei, qui in medio Mundo ad instar caelestium fulgent (ii. 12). VI. De unanimitate beati Timothei (ii. 19).	II. Sic estote in medio nationis prauae et peruersae, sicut luminaria in hoc mundo. Omnes sua quaerunt,	IV. Itaque carissimi mei (ii. 12).	XI. *ad* itaque kcarissimi (ii. 12). XII. *ad* homnia autem facite (ii. 14).

Notae ad codd. CHΘTU. I. **aeis** : eius HΘTU. sint ΘTU. christi H. **non sincere** : nos in carcere U. II. **est** *pr.* : *om.* HΘ. **uobis** : nobis H. **si** : se HΘ. **solacium** *in ras. scr.* Θ. **se** : *om.* H. aequalis H. III. uellet H **et** *sec.* : *om.* HΘ*. **homnia . . . medio** : *om.* HΘU. nationes U. **neminem** : nem ut Θ* (*ut uidetur*). unanimem U.

Digitized by Google

AFKMOSZ	N	CHΘTU
VIII. De ephafrodito animam suam ad mortem propter opus domini fideliter offerente (ii. 25).	VIII. De epafrodito animam suam (ii. 25).	Et de aepafrodito eiusque infirmitate.
VIIII. De apostolo philippenses in omnibus consolante (iii. 1).	VIIII. De apostolo philippenses (iii. 1).	Et uidete canes (ii. 12).
X. De seductoribus et circumcisione spiritali atque carnali (iii. 2).	X. De seductoribus et circumcisione (iii. 2).	
XI. De perfectis (iii. 4).	XI. De perfectis (iii. 4).	IIII. Quia hebreus ex hebreis sit . de tribu beniamin . Sed homnia sit arbitratus ut stercora . Et sequor hut conpraehendam . quae retro sunt hobliuiscens . Et flens de his dicit . quorum deus uenter aest . Et qui reformauit corpus humilitatis nostrae (iii. 4).
XII. De apostolo admonente sanctos ut ipsum et qui secundum formulam ipsius ambulauerint imitentur et de seductoribus populorum (iii. 17).	XII. De apostolo admonente sanctos (iii. 17).	
XIII. De apostolo sanctos hortante et ad concordiam et modestiam et seueritatem et orationem spiritaliter componente (iv. 4).	XIII. De apostolo sanctos hortante (iv. 4).	
XIIII. De ueritate et castitate atque iustitia et de omnibus laudibus sempiternae gloriae atque uirtutis (iv. 8).	XIIII. De ueritate et castitate (iv. 8)	V. De aeuhodia et senthicae . et clemente . Et gaudete in domino semper . Et quaecumquae sunt sancta haec agite . Et quia sciat aet satiari aet hesurire . Et gratias agit philyppensibus . pro hobsequiis eorum circa se (iv. 1).
XV. De sacramento apostoli saturitatis ac famis et rerum omnium temperamento (iv. 10).	XV. De sacramento apostoli saturitatis (iv. 10).	
XVI. De apostolo a machedonia proficiscente quod nulla ei ecclesia communicauerit in ratione dandi et accipiendi nisi tantummodo philippenses (iv. 15).	XVI. De apostolo machedonia proficiscente (iv. 15).	
XVII. De desiderio sanctorum in gloria domini (iv. 19).	XVII. De desiderio sanctorum (iv. 19).	
XVIII. De apostolo sanctos omnes in domino salutante (iv. 21).	XVIII. De apostolo sanctos omnes in domino.	
XVIIII. De caesaris domo quod habuerit sanctos (iv. 22).	XVIIII. De caesaris domo quod habuerit sanctos.	

Notae ad codd. AFKMOSZ. VIII. epharfrodito A* (i *in ras. scr.*), epafrodito KSZ^c, phaephrodito F. **domini**: dei OS. VIIII. **apostolo**: ap|||orum S. phileppenses A*, philipenses O, pilipenses S. consulante S, consolantem F, consonante O. X. circumcissione Z. spiritalia A*. adque M, adquae Z*, et quae F. carnalia A*. XII. ammonente K. sanctis Z* **et** *pr. om.* A*. furmulam Z*. ambulauerunt O. emitentur S. **de** *sec. om.* OZ. XIII. **hortante**: orante S; + *ras.* 3 *aut* 4 *litt.* A. **et** *pr. om.* F. oratione F. **et mod. et seu. et orationem** *om.* KMOS. conponente FMOSZ*. XIIII. adque *pr.* FZ*. > iust. atque cast. K. **de** *sec.*: *om.* FKZ *Thom.* **cast. atq. iust. et de** *om.* MOS. **laudibus** *om.* A*. sempiterne M. **atque** (adque FMZ*) *sec.*: + apud A* (*sed eras.*). XV. saturatatis K. **ac**: et O. XVI. **a**: *om.* FZ. macedonia OSZ^c, aeclesia S, ecl. M. commonicauerit S, commucauerit K* rationem Z. danda Z*. **et**: aut F. **et accipiendi** *om.* KMS. **tantummodo** (-dom Z*): *om.* KMOS. philipenses O, pilipenses S, philippensis A*Z*. XVII. **desiderio**: sideria M*. **domini**: christi O; christi domini S. XVIII. salutate O. XVIIII. cessaris M^cSZ*, cesseris M*, cesaris KZ^c, caseris O. habueriti M*. sanctis Z*.

Subscr. expliciunt (exp̄t A, explnt B) capitula (cap̄l B) ABKOV(captl V)Z *Uatic.* 4221, *Orat.* B. 7, *S. Pauli et S. Petri* A. 1, *Orat.* A. 2; expliciunt capitulae N; explicuerunt capitula R; expliciunt tituli S; exp̄ tituli epist̄ ad philippenses M; expl. brebis F; *nihil habent* CHΘTU.

Digitized by Google

Orat. B. 7.	R	BV *Codd. S. Pauli et S. Petri* A 1.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
VII. De Epafrodito, quod animam suam tradiderit in incertum (ii. 25).	non quae Christi Iesu (ii. 21).	V. Necessarium autem (ii. 25).	XIII. *Incipit ad* spero autem in domino (ii. 19). XIIII. *ad* confido autem in (ii. 24).
	III. Uidete canes; uidete malos operarios.		XV. *ad* quoniam propter (ii. 30).
VIII. De lucris uitae ueteris, stercoribus comparatis (iii. 1).	Quae sunt lucra, propter Christum aestimare damna (iii. 2).		XVI. *ad* uidete canes (iii. 2). XVII. *ad* si quis alius (iii. 4).
IX. De profectis, qui nihil sunt in comparatione eorum, qui de carne et hoc saeculo triumpharunt (iii. 12).		VI. Fratres ego me non arbitror (iii. 13).	XVIII. *ad* et arbitratus sum (iii. 8; *Schepss autem inc.* propter quem). XVIIII. *ad* non quod iam acceperim (iii. 12).
X. De inimicis crucis Christi, quorum interitus iuxta operis eorumdem qualitatem adueniet (iii. 17).	IV. Cauendum ab eis quorum deus uenter est, et gloria in pudendis eorum (iii. 17).		XX. *ad* imitatores mei (iii. 17).
XI. De mulieribus in Euangelio laborantibus adiuuandis (iv. 1).		VII. Itaque fratres mei carissimi (iv. 1).	XXI. *ad* etiam rogo (iv. 3). XXII. *ad* gaudete in domino (iv. 4).
XII. De uita et ordine electorum, ac suae tolerantia egestatis (iv. 8).	V. Gratulatus sum in Domino.	VIII. Gauisus sum autem in Domino (iv. 10).	XXIII. *ad* nihil solliciti (iv. 6). XXIIII. *ad* de cetero fratres (iv. 8).
XIII. De discussione operis electorum, et copia munerum transmissorum (iv. 15).	Quoniam et esurire et abundare noui (iv. 10).		XXV. *ad* gauisus sum autem (iv. 10).

Notae ad codd. CHΘTU. III. epafrodito ΘT, ephafrodito U, ephrafrodito H. **et uidete canes**: euidente carnis HΘ. IIII. **ex hebreis**: *om.* H. **sit** *pr.*: *om.* U. **ut**: *om.* U. **de his**: *om.* HU. V. euchodia HU (-die), euhodia Θ, euodia T. sinthece HU, sintece Θ, sentico T. **sunt**: sint HΘ. **sciat**: s^c^it T. philippensibus U, filippensibus HT, philipensibus Θ. **pro**: + se HΘU. obsequibus T* (b *sec. eras.*). **se** *ad fin. om.* HΘ; **circa se** *om.* U.

Digitized by Google

ELENCHUS CODICUM NOSTRORUM IN EPISTULA AD PHILIPPENSES.

1. A. Cod. *Amiatinus* s. VII ex. uel VIII in. = A Euang. (uide uol. I, p. xi).
2. B. Cod. *Bambergensis* s. IX (uide I, p. 674); contulit H. J. W.
3. C. Cod. *Cauensis* s. forsan IX = C Euang. (cf. I, p. xi); contulit J. S.
4. D. Cod. *Ardmachanus* s. IX in. = D Euang. (cf. supra p. 292, et I, p. xi).
5. F. Cod. *Fuldensis* s. VI = F Euang. (cf. I, p. xii).
6. G. Cod. *Sangermanensis* s. IX = G et g_1 Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
7. H. Cod. *Hubertianus* s. IX–X = H Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
8. Θ. Cod. *Theodulfianus* s. IX = Θ Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
9. K. Cod. *Karolinus* s. IX = K Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
10. L. Cod. *Langobardus* s. VIII ex. (uide supra p. 62); exemplar photographicum contulit H. J. W.
11. M. Cod. *Monacensis* s. VIII (uide supra p. 62); contulit H. J. W.
12. N. Cod. *Colmariensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
13. O. Cod. *Oxoniensis* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
14. P. Cod. *Parisinus* s. VIII (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
15. R. Cod. *Reginensis* s. VII (uide supra p. 62); contulit G. Meyncke.
16. S. Cod. *Cantabrigiensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
17. T. Cod. *Toletanus* s. VIII = T Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xiii); contulit J. S.
18. U. Cod. *Ulmensis* s. IX (uide supra p. 62); contulit F. G. Harvie.
19. V. Cod. *Vallicellanus* s. IX = V Euang. (cf. I, p. xiv); contulit J. S.
20. W. Cod. *Sarisburiensis* s. XIII = W Euang. (cf. I, p. xiv); contulit H. J. W.
21. Z. Cod. *Harleianus* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
22. *c*. Cod. *Colbertinus* s. XIII = *c* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxi); contulit H. J. W.
23. *d*. Codicis *Claromontani* latina uersio s. VI (uide supra p. 62).
24. *dem*. Cod. *Demidouianus* s. XIII apud C. F. Matthei *Test. Nov.*, tom. iii, Rigae 1782; = *demid.* Tischendorfii
25. *diu*. Cod. *Diuionensis* 9 (*bis*) a. 1109 = *Tisch.* 973, dictus Codex S. Stephani Harding; exemplar photographicum contulit H. J. W.
26. *e*. Codicis *Sangermanensis* latina uersio s. IX ex. (uide supra p. 62).
27. *f*. Codicis *Augiensis* latina uersio s. IX (uide supra p. 62).
28. *g*. Codicis *Boerneriani* latina uersio s. IX = δ Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxiii).
29. *m*. Lectiones e libro *de diuinis Scripturis siue Speculum* = *m* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxii).
30. *r*. Fragmenta *Frisingensia* s. V–VI (uide p. 292).
31. *t*. Lectiones e libro qui dicitur *Liber Comicus* etc. (uide supra p. 62).

De siglis *cor. uat.*, *cod. caraf.*, ς𝔊𝔖ℭ *vg.*, *Bentl.*, *Tisch.*, *W. H. etc.*, uide uol. I, p. xxviii *seq.*

EPISTULA AD PHILIPPENSES.

Epistula ad Philippenses in his codicibus sine lacuna exstat:—ABCDFGHΘKLMNOPRSTUVW *c d dem. diu. e f g* (*in cod. d Phil. post Col. ponitur*). *In* Z *hic illic litterae uel uerba in capitibus paginarum perierunt; deficit r* i. 8 *et* i. 21–iv. 10; *m* (= *lectiones e libro* '*de diuinis scripturis siue speculum*'), *t* (= *lectiones e lectionario qui dicitur* '*liber comicus*') *pauca tantum continent. Itaque in hac epistula codices Hieronymiani et ueteres unus et triginta nobis praesto sunt. Uariantes lectiones ex ueteribus et ex c dem. diu. perpetuo citauimus, iis discrepantiis tantum omissis quae ad meram orthographiam spectant.*

Ordo stichorum e codice Amiatino est.

Patres plerumque citauimus tantum ubi a textu nostro dissentiunt; Ambrosium partim ex editione Benedictina (*Uenet.* 1748), *partim ex ed. Uindobonensi nondum ad finem perducta* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt.*, *uoll.* xxxii *seqq.*); *Augustinum ex ed. Bened.* (*exceptis* '*speculi*' *lectionibus, quas ex ed. Weihrich* = *Corp. Scr. Eccl. Latt.*, *uol.* xii, *sumpsimus et littera* '*m*' *denotauimus; uide supra*); *Hieronymum ex ed. Uallarsii, sed ubi* '*Hilb.*' *in notulis adposuimus, lectiones indicauimus quae uiro doctissimo Isidoro Hilberg* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt.*, *uoll.* liv *seq.*) *placuerunt.* '*Ambrst.*' = *Ambrosiastri Comment. in Epistulam;* '*Cassiod. disc.*' = *Comment. in Epistulas Paulinas a discipulo quodam anonymo Cassiodoriano confecti et sub nomine Primasii editi* (*Migne, P.L.* lxviii); '*Orig. int.*' = *Rufinus Originis interpres* (*ed. Delarue*); '*Uictor.*' = *Uictorini Afri Comment. in Epistulam* (*Migne, P. L.* viii; *in Uictorini Commentariis Phil. ante Eph. ponitur*); '*Pel.*^{A}' *et* '*Pel.*^{B}' = *Pelagii Comment. in Epistt. Paulinas a uiro doctissimo A. Souter editi* ('*Texts and Studies*', *uol.* ix, *Cantabr.* 1926) *et in duas recensiones distincti, quarum prima* '*Pel.*^{B}' *uere Pelagiana est et maxima ex parte ueteris uersionis, altera* '*Pel.*^{A}', *ab editore quopiam recentiori correcta lectiones Hieronymianas fere semper profert;* '*Pel.*' *simpliciter indicat lectiones in quibus Pel.*^{A} *et Pel.*^{B} *consentiunt.*

Inscr. incipit (incp̄t Θ, incp̄ K, in' L) epistula (-tola BT, epistl̄ Θ, epist̄ U, epistul L, aepistola C) ad philippenses (fil. L, filipenses T, philipenses U, philipeñs Θ, philipp̄s K, pkilyppenses C) BCΘKLTUV *c*; incip̄ epīs pauli apōs ad philippenses N; incipit (incp̄ P) ad philippenses P *d f g r* (*ante prologum ponit inscr.* P); ad philippenses G *e*; incipit epistula Z; incipit ipsa epistula R; incipit textus O; incipit textus ɔdē aepīs S; epistola (+ beati 𝔖ℭ) pauli apostoli (*om.* 𝔋) ad philippenses *vg.*; *nil habent* ADFHMW.

INCIPIT EPISTULA AD PHILIPPENSES.

I. 1 Paulus et timotheus
serui iesu christi
omnibus sanctis in christo iesu
qui sunt philippis
cum episcopis et diaconibus
2 gratia uobis et pax a deo
patre nostro et domino iesu christo.
3 Gratias ago deo meo in omni

I. 1. *Priora uerba litteris uncialibus uel rubris scripta habent* B (paulus . . . patre *et* paulus et timotheus *minio*), Θ (paulus... sunt), PS (paulus... christo iesu), A (paulus . . . christi), FU (paulus ... serui), Z (paulus et thimotheus), O *vg.* (paulus). timothus P, thimotheus CDWZ *r*. seruus Θ *Pel.*^{B} *cum gr.* 34 8^{pe}. **iesu** (ihesu C) **christi** *codd. plur. vg. uett. plur. cum gr.* FGKLP *etc.*: > christi iesu DKS *d Hieron.* (i. 1075) *Pel.*^{B} *cum gr.* ℵBDE. homnibus C. **qui sunt**: usitantibus uel qui sunt *g*. **philippis** (p *pr. ex* e P; phyl. *c*, fil. T, philipis OS, philyppis C) *codd. plur. vg. uett. plur.*: in philippis *Hieron.* (i. 1075 *Hilb.*) = *gr.* ἐν Φιλίπποις, *et* in philippis uel philippis aduerbium *g*; pilipenses D. **cum episcopis** (aep. CS, epis *tantum* Z*) = σὺν ἐπισκόποις *gr. plur.*: coepiscopis *r et* συνεπισκόποις *uno ductu* B^{3}D^{c}EK *al. mu.* **et** *sec.*: e G*. **diaconibus** (diach. *c*) *cf.* I *Tim.* iii. 12: diaconis DG*S (dic.) *Bentl.** *r Hieron.* (i. 1075 *Uall.*).

2. gracia (a *sec. in ras.*) P; + deo *Pel.*^{B} et *pr.*: + a G*. **deo**: domino W.

3. **gratias** (-cias P) **ago** = εὐχαριστῶ *plur.*: gr. quidem ago D, *et* > ego quidem gr. ago *d e f g Ambrst. Pel.*^{B} *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1347) *cum gr.* D*E*FG ἐγὼ μὲν εὐχ. **deo meo**: deo nostro *e f*

memoria uestri
4 semper in cunctis orationibus
meis pro omnibus uobis cum
gaudio deprecationem
faciens
5 super communicatione
uestra in euangelio
a prima die usque nunc
6 confidens hoc ipsum
quia qui coepit in uobis
opus bonum
perficiet usque in diem christi iesu
7 sicut est mihi iustum hoc
sentire pro omnibus uobis
eo quod habeam uos in corde
et in uinculis meis et in de-
fensione et confirma-
tione euangelii
socios gaudii mei
omnes uos esse
8 testis enim mihi est deus
quomodo cupiam omnes

Pel.^{B}, domino meo *r*, domino nostro *d g Cassiod. et gr.* D*E*FG τῷ κυρίῳ ἡμῶν; domino *tantum Ambrst.* **in** (ἐπί): super *d e Ambrst. Pel.*^{B} **omni** (hom. C): omnia *Pel.*^{B}; omnibus *r*; + oratione mea *g**, + oratione uel obsecratione mea (*e linea sequenti transcriptum*) *g*^{c}; *item* + δεησι μου *g**. G*. memoriam FL*Z *r Pel.*^{B}; τῇ μνίαν FG. **uestri**: + habens *r*.

4. **semper**: + *ras.* 2 *litt.* O; *cum praecedd. coniungit Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1347). **cunctis** (*om. Pel.*^{A}) **orationibus** (horat. C, orac. P) **meis** *codd. vg. f contra graec.*: omni oratione (-ni *d e*) mea *d e Ambrst.*, omni oratione uel obsecratione mea *g*, omni prece mea *Aug.* (x. 755) = πάσῃ δεήσει μου; oratione mea *tantum r Pel.*^{B} homnibus C. **gaudio**: + et VZ^{c} *g cum gr.* FG. **deprecationem** (depraecat. ABCFGHLNRTUZ, deprecac. P): orationem D *d e Ambrst. Pel.*^{B}; *gr.* τὴν δέησιν. **faciens**: s *in ras. scr.* Θ.

5. **communicatione** (common. R) **uestra** AGRSU^{c}W *vg. c dem. f, cf.* communione uestra *Aug.* (x. 755) = τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν: communicationem (common. D, cumic. Z; -cionem P; ni *sup. lin.* V) uestram (-tra F^{c}Z*) BCDFHΘKLMNOPTU*VZ *d e g r.* **in euangelio** (aeuanguel. D) *codd. vg. Bentl. c f*: in euangelium *Bentl.* d e g r Pel.*^{B} *cum gr.* εἰς τὸ εὐαγγέλιον; *deinde* + christi BG^{1}KVWZ^{c} *vg. c dem., non graec.* **a**: *om.* F*M. primo HΘ. diae CL. husque C, usquae L. > nunc usque S.

6. **confidens**: certus sum *Aug.* (x. 735); + in CF^{c}RT *Ambrst.* **hoc ipsum**: *om. Aug.* (x. 735). **quia** (ὅτι): *om.* O; quod D *Ambrst. Pel.*^{B}; quoniam *r Aug.* (x. 443, 735, 755), quoniam uel quod *g*; *deinde* + is D *d e g Pel.*^{B}, + deus *Aug.* (v. 1297). **qui**: *om.* N*P*, *in ras. scr.* L. **coepit** (ce. OW, cae. DL): inchoauit *Ambrst.*; operatur *Aug.* (x. 735); *gr.* ὁ ἐναρξάμενος. **uobis**: + in F. **opus** (ho. C): *om.* Z*. > in uobis op. bo. (> bo. op. *Aug.* (x. 839)) coepit *r Aug.* (iii. 2. 770, x. 443, 591, 839) *non autem graec.* **usque** (hus. C, usquae L): *om. dem.* diaem L. **christi iesu** (ihesu C) *codd. plur. vg. uett. plur. cum gr.* BDEL *min.*: > iesu christi A*DLZ^{c} *Bentl. dem. diu. g cum gr.* ℵAFGKP *al. plur.*; christi *tantum Sedul.* *pro* **in di. chr. ies.** *habet* in finem *Aug.* (x. 591).

7. **est mihi** (*om.* U*) **iustum hoc** (+ *ras.* 4 *litt.* U) *codd. plur. vg. c f, et* est mihi dignum hoc FM = ἐστιν ἐμοὶ δίκαιον τοῦτο 37. 73. 116: > est iustum mihi hoc (haec *Ambrst.*) T *d e g r Ambrst. Pel.*^{B} *cum gr. plur.*; > iustum est hoc mihi D *Sedul.* (*tantum* sicut iustum). **pro**: de *r.* homnibus C. **eo**: propterea *r.* quo||d U. **uos in corde** *codd. plur.* (*et* G^{c}) *vg. uett. plur. contra ord. gr.*: > in corde uos ALNOPZ* *Bentl. Tisch. dem. g Pel.*^{A} *cum gr.*; uos *tantum* G*. **et** *pr.*: *om. d e g.* **uinculis** (-olis P): uinculo W; uinculis uel insulis *Tert.* (*fug.* 9). neis S. defension^{e} L, diffensione D; defensionem P* *r.* **et** (t *in ras. scr.* O) *tert.*: + in O* (*ut udtur*) *Pel.*^{B} confirmacione P; -mationee M; -mationem *d e r.* aeuanguelii D. **socios**: consocios *r*, *et gr.* συνκοινωνούς. **gaudii** (gaudi Z) **mei** = *ut udtur* τῆς χαρᾶς μου: *gr.* μου τῆς χάριτος *plur.*, > τῆς χάρ. μου DEFG (*nulli* χαρᾶς). homnes C. **uos**: + gaudii L*. **esse** (*in ras. scr.* L): + id est participium *g.* **omnes u. esse**: *om.* D; *item pro* **socios . . . esse** *habet* quoniam omnes mihi participes gaudii estis *Ambrst.*

8. **testis** (-tes Z*) **enim** (emim Z*) **mihi** (michi W) **est** (*om. d e g*) **deus** (dominus *g*, *cf. infra*; > deus est U) = μάρτυς γάρ μοί ἐστιν ὁ Θεός DE, *cf.* μαρ. γ. μοι ὁ Κύριος FG: testimonium enim mihi (*om.* D) reddit (-det D) dominus D *Pel.*^{B}, *cf. g supra*; *gr. rell.* μαρ. γ. μου (+ ἐστιν ℵ^{c}AKLP) ὁ Θεός. **quomodo** (*duobus uerbis* S): quemadmodum D *Ambrst. Pel.*^{B} *Sedul.*; *gr.* ὡς. **cupiam** (cop. *uel* cap. O*) = ἐπιποθῶ: concupisco *d e*, concupisco uel desidero *g*; desiderem *Ambrst. Pel.*^{B} *Sedul.*, dissiderauerim D. **omnes** (hom. C; *om.* N*) **uos**: > uos omnes D; + esse HΘϚ. **iesu christi** *cum* DT *vg. f et gr.* FKL *al. pler.*: > christi iesu (ihesu F) *codd. plur. Bentl. Tisch. c d dem. diu. e g Pel.*^{A} *Sedul. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 627) *cum gr.* ℵABD*EGP; iesu

Digitized by Google

uos in uisceribus iesu christi
9 et hoc oro
ut caritas uestra magis
ac magis abundet in scien-
tia et omni sensu
10 ut probetis potiora
ut sitis sinceres et sine
offensa in diem christi
11 repleti fructu iustitiae
per christum iesum in gloriam
et laudem dei.
12 Scire autem uos uolo fratres
quia quae circa me sunt
magis ad profectum
uenerunt euangelii
13 ita ut uincula mea manifesta
fierent in christo in omni
praetorio et in ceteris
omnibus.
14 Et plures e fratribus in domino
confidentes uinculis meis
abundantius audere
sine timore uerbum dei loqui
15 quidam quidem et propter

---

tantum P, christi *tantum Pel.*^{B} *Uersus* 7, 8 *bis scripsit* L*.

9. **et hoc oro** (horo C; o *sec. in ras. scr.* U^{c}): *om. Pel.*^{B} kcaritas C, char. *vg.* **uestra** (-am G*) *sine addit. codd. paene omn. vg. c f cum gr.* 37: *om.* R; + adhuc D (*Bentl.*) *d e g cum gr. paene omn.* ἔτι. **ac** (hac C) **magis**: magisque *Ambrst.*; *om.* S *cum gr.* P. habundet CDOST UW, abundent H*. **in**: + omni OWZ*ϛ𝔖 *dem. Pel.*^{B} **scientia** (-cia P, -tias S, sciaentia L) = ἐπιγνώσει: agnitione *Ambrst.* **et**: + in AHΘM OVWZ *vg. Tisch. c dem. diu. Pel.*^{B} homni C.

10. **ut probetis** (profetis S) = εἰς τὸ δοκιμάζειν ℵ* 37: + uos *d e* (*cf. g infra*) *cum. gr. rell.* + ὑμᾶς; ad probandos uel in probando id est infinitiuum uel ut probetis uos *g.* **potiora** (poc. P) = τὰ διαφέροντα: quae potiora sunt D *d e*, quae sunt utilia *Ambrst.* **ut** *sec.*: et W *Pel.*^{B} **sitis**: *in ras. scr.* L. synceres ϛ, sincires D, sinceris LZ*, -res *in ras. scr.* O; sinceri 𝔖𝔈, synceri *Maresch.* 1531, *Uiuian* 1534, *Iunta* 1534; sinceres *Bentl.*; *sed u. Roensch, 'It. u. Vg.'* p. 274, *Neue, 'Formenlehre'* (*ed.* 1892), ii, *p.* 166. **sine** (*in ras. scr.* L) **offensa** (-su O*) = ἀπρόσκοποι: sine offensione CDFHΘLT *d e f r* (-nem); sine offensione uel non offendentes *g*; inoffensi *Ambrst.*; *de uoce* offensa *u. Goelzer, 'Lat. de S. Jerôme,' p.* 111. **diem** (-aem L): die PW *d e g Pel.*^{A} *non gr.* **christi**: + iesu D *f g cum gr.* FG, *et* > iesu christi *Pel.*^{B}

11. **repleti**: + sunt D; + uel es *g.* **fructu**: fructum *d g r Sedul.*, fructus F^{c}R, *et gr.* πεπληρωμένοι καρπόν. iusticiae P, -cie W. **per christum** (+ dominum H) **iesum** ACDFGHΘL MSTUZ* *cum gr.* 37: > per ie. ch. BKNOPRV WZ^{c} *vg. Bentl. uett. diu. Ambrst. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 627) *et gr. rell.*; *om. Pel.*^{B} **gloriam** + mihi D. **et**: *om.* H. **dei**: eius Z* (*i.e.* christi, *et habet* Χριστοῦ D*); mihi *g cum gr.* FG μοι. > dei laudem H.

12. sc^{i}re Z. > uolo uos D. **fratres**: + karissimi R. **quia**: quod D *g Ambrst. Pel.*^{B} **quae** (que LMPW; *om.* Z*; ea quae D *g Pel.*^{B}) **circa me sunt** = τὰ κατ' ἐμέ *gr. plur.*: *om.* **cir. me sunt** CT*; quae attinent *d*, quae attingent *e*, quae ad me pertinent *Ambrst.* (*ed. Uenet.*), quae mihi acciderunt *Ambrst.* (*ed. Roman.*); quantum ad me *r et* τὸ κατ' ἐμέ FG *syr.*$^{hcl.\ mg.}$ **magis**: *om. Ambrst.* **uenerunt** (peruenerunt H; *om. r*). **euangelii**: > euangelii (aeuangue. D, *deinde* + prouenit D*) uenerunt (uenier. D) D *Bentl. d diu. e g Ambrst. Pel.*^{B}, *et* > euangelii (-geli C) prouenerunt CΘT *f*, *cum ord. gr.*

13. **ut**: *in ras. scr.* U. uincola P. manifesti K. **fierent** (-ent *in ras. scr.* H, -rint Z*) **in christo** (+ iesu L) *codd. vg. c f g cum gr.* DEFG: > in chr. fierent *d e*, > in chr. fuerint *r*, in chr. facta sint *Ambrst. cum gr. plur.* ἐν Χρ. γενέσθαι (γεγονέναι ℵ*). **in omni** (hom. C): in toto *d e r, et ita uoluit Erasm.*, in toto uel in omni *g.* pretorio GM^{c}PWZ^{c}, preterio M*, preturio Z*, praeturio L*. **in** *tert.*: *om.* (*Bentl.*) *d e g r Pel.*^{A} *cum graeco.* caeteris DSϛ𝔓. **omnibus**: hominibus CHΘ^{mg}T.

14. **et** (καί): ut BKSVZ^{c}ϛ𝔓𝔖 *edd. antt. plur.* (*non autem Maresch.* 1531, *Uiuian et Iunta* 1534) *c diu.*^{c} *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 627); utque *Ambrst.* **e**: ex DMS *d g r*, et P; se H*; *om.* F. **confidentes** (-tis Z*, confitentes S): + in BFK MYϛ𝔓𝔖 *c diu. f.* uincolis P. **meis**: + confortati W. **abundantius audere** (-ire G*Z*) *cum* AFG*Z: abundantius (hab. CDOSTU*, abundancius P, habundancius W) auderent (-irent M^{c}PU*, -eraent L; ausi sunt *g*) BCDG^{c}HΘKLM NOPRSTUVW *vg. Bentl. uett. dem. diu., et* abund. audent *Pel.*^{A}, abund. ut auderent *Sedul.*, coeperint magis audere *Ambrst.*; *gr.* περισσοτέρως τολμᾶν. **uerbum dei** (τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ *gr. plur.*): uerbum domini *g cum gr.* τὸν λ. Κυρίου FG; *om.* **dei** *r cum gr.* D^{c}E**K *al. plur.*; *om. plane* S. > loq. dei *d e cum gr.* D*E*. *Libere* 'quod alii ex fiducia uinculorum eius audentius sermonem enuntiarent' *Tert.* (*Marc.* v. 20).

15. **quidam** (cuidam V) **quidem** (τινὲς μέν)

Digitized by Google

inuidiam et contentionem
quidam autem et propter
bonam uoluntatem
christum praedicant
16 quidam ex caritate
scientes quoniam in defensionem euangelii positus sum
17 quidam autem ex contentione
christum adnuntiant
non sincere
existimantes pressuram
se suscitare uinculis meis
18 quid enim
dum omni modo siue per
occasionem siue per
ueritatem christus adnuntietur
et in hoc gaudeo
sed et gaudebo
19 scio enim quia hoc mihi
proueniet in salutem

> quidem quidam G^{c}; quidam autem M; quidam enim CH (*in ras. longa scr.*) ΘT; alii quidem DW *Ambrst. Pel.*^{B} *Sedul.*; alii uel quidam quidem *g*; quidam *tantum Aug.* (iii. 2. 605, ix. 267). **et** *pr.*: *om.* DFM *r diu.*^{c} *Aug.* (iii. 2. 605, ix. 42, 267, 393) *Pel.*^{B} *Sedul. cum gr.* ℵ^{c} 17. 34. **propter** *pr.* (διά): per *r Tert.* (*Marc.* v. 20) *Uictor. Aug.* (*fere semper, sed* ex inuidia et contentione ix. 393). contemptionem L, contemt. T. *Libere* 'nonnulli ex aemulatione iam aliqui et ex simultate' *Tert.* (*Marc.* v. 20). **quidam autem** (τινὲς δέ): alii quidem autem D; aliqui autem *Pel.*^{B} *Sedul.*; quidam uero MW *d e r Tert. Ambrst. Aug.* (iii. 2. 605, ix. 42, 267). **et** *tert.*: *om.* M *d e Aug.* (ix. 42, 267). **propter** *sec.*: per *r Tert. Uictor. Aug.* (iii. 2. 605, ix. 42, 267). **bonam** (-um G*) **uoluntatem** (uolont. P, uolumpt. C; + christi D) = *εὐδοκίαν*: > uolunt. bonam O; beneplacitum *d e*; boni existimationem *Tert.* (*sed uoluit* sermonis existimationem *Kroymann*). **christum**: *in ras. scr.* T. **praedicant** (pred. L^{1}MPW, predicat L*) = *κηρύσσουσιν*: annuntiant *Aug.* (iii. 2. 605, ix. 267).

16. **quidam**: alii D *Ambrst. Sedul.*, quidem alii *Pel.*^{B}; plerique *Tert.* (*Marc.* v. 20); + quidem D (*Bentl.*) *Ambrst.*, + uero F*LN, *et gr.* οἱ μέν. **ex caritate** (char. *vg.*; caritatem *r*): in caritate (kcar. C) CT; ex dilectione *Tert.*; per caritatem *Aug.* (v. 668). sciaentes L. **quoniam** (ὅτι): quia D *d e g Uictor.* (*semel*) *Aug.* (iii. 2. 605, ix. 267); quod *Ambrst. Uictor.* (*semel*). **in**: + caritate et in L^{c}. **defensionem** (deff. S): defensione (diff. D) BCDKNPTU^{c}WZ*ϛ *c d e f g Uictor. Pel.*^{A}; + *ras. unius uerbi* T. euangeleii H, euuangelii Z, uangelii L, aeuanguelii D. **euang. . . . christum** (17) *om.* T*. possitus NS.

17. **quidam autem** (οἱ δέ): *om.* **autem** D; quidam uero *r Aug.* (iii. 2. 605, ix. 42, 267), aliqui uero *Ambrst.*; *deinde* + et *r Ambrst. Aug.* **ex contentione** (-cione P, -tionem LN*) = ἐξ ἐριθείας, *cf.* ex simultate *Tert.* (*Marc.* v. 20), ex dissensione *d e*: per contentionem D (-sionem) *Pel.*^{B} per contumaciam *r Uictor. Aug.* (iii. 2. 605, ix. 42, 267), per occasionem *Aug.* (v. 668). **adnuntiant** (annunt. BKLRVWZ^{c}ϛℌ, annunc. P*𝔖ℭ, adnunc. P^{1}Z*) = *καταγγέλλουσιν*: pronuntiant *Uictor.*; praedicant D *Tert.* (-carent), *cf.* praedicare *libere Tycon.* (*reg.* 6). **sincere** (syn. Ϛ): sancte *d e Tycon.*, caste *r Uictor.* (*semel*) *Aug.* (*saepius*), sancte neque caste *Uictor.* (*semel*); recte *Aug.* (v. 668); simpliciter *Ambrst.*; *gr.* ἁγνῶς. exestimantes V*, existimamantes L; extimantes C, estimantes *f*; + quod *Ambrst.* **pressuram** (praess. BCFGΘ*LNO*T, pres. DO^{1} P*SZ*) *codd. vg. c f*, *cf.* pressuras *Sedul.*: tribulationem *d e g r Uictor. Aug.* (iii. 2. 605, 632, iv. 477, ix. 42, 267), angustiam *Pel.*^{B}; *gr.* θλίψιν. **se suscitare** (*etiam Aug.* iv. 477): suscitare (*om.* **se**) *Bentl. d e f g r Aug.* (iii. 2. 632), *et* suscitant *Ambrst.*; resuscitare FHΘ^{c}L; suscitari *Aug.* (iii. 2. 605, ix. 42, 267); *gr.* ἐγείρειν. uincolis P.

18. **quid** (quit L) **enim** = τί γάρ: quidem V; quid interest *Tycon.* (*reg.* 6); **dum**: plus L^{c} (*legens* πλεῖον *pro* πλήν?); dum tamen *Ambrst.*, uerumtamen *Cypr.* (*ep.* 73, *cf. Aug.* ix. 127); *graeci* πλήν DEKL *al. plur.*, πλὴν ὅτι ℵAFGP 17 *cf. g inf.*, οτι B. **omni** (hom. C): quouis *Ambrst.* **modo**: + quia omni modo *g*. **quid . . . modo**: nihil mea *Tert.* (*Marc.* v. 20). **siue** (seu *f*) **per occasionem** (hoccas. C, occass. NO*S, occans. FM^{c}P; occasione L) **siue per ueritatem** (u *ex* o P; uitatem L*) *codd. plur. vg. d e f Cypr.* (*ep.* 73; *ep.* 75) *Aug.* (iv. 477, ix. 51, *cf.* viii. 800): siue occasione (occass. D) siue ueritate D *g r Ambrst. Aug.* (*saepius*) *Sedul.*, siue causatione si. uer. *Tert.* (*Marc.* v. 20), siue sub obtentu si. uer. *Uictor.*, *et gr.* εἴτε προφάσει εἴτε ἀληθείᾳ; > siue ueritate si. occ. *Aug.* (iv. 457). **adnuntietur** (adnunc. PZ*, annunt. BKLRVZ^{c}ϛℌ, annunc. W𝔖ℭ): adnuntiatur GO*U^{1} *Bentl. d e f g*^{c} *Cypr.* (*ep.* 75, *non autem ep.* 73) *Pel.*^{A}; *gr.* καταγγέλλεται. > adnuntietur christus S*. **gaudeo** (χαίρω): gaudebo A*; gratulor *Uictor.* **sed**: + etiam *Ambrst.* **et** *sec.*: *om.* O. **gaudebo**: gratulabor *Uictor.*

19. **scio** (o *in ras. scr.* L) **enim** = οἶδα γάρ: > nam scio D *Sedul.* **quia** (ὅτι): quod DL *d e g m Ambrst. Pel.*^{B} *Uigil.* (*Uarim.* ii. 12); quoniam HOS *r Uictor.*; + et H. **hoc**: haec OS; + ipsum *r*. > mihi hoc *dem.* **proueniet**

Digitized by Google

per uestram orationem
et subministrationem spiritus
iesu christi
20 secundum expectationem
et spem meam
quia in nullo confundar
sed in omni fiducia sicut sem-
per et nunc magnificabitur
christus in corpore meo
siue per uitam siue per mortem
21 mihi enim uiuere christus est
et mori lucrum
22 quod si uiuere in carne hic mihi
fructus operis est
et quid eligam ignoro
23 coartor autem e duobus:
desiderium habens dissolui
et cum christo esse

(prob. L; prouenient OS) = ἀποβήσεται; peruenient *f*; procedet D *Ambrst.* (*ed. Uenet.*), procedit *r Pel.*^B, procedat *d* (-dant) *e g*; proficiet *m Ambrst.* (*ed. Roman.*); proficit *Uigil.* (*Uarim.* ii. 12). **quia . . . proueniet**: ipsum mihi proficere *Aug.* (v. 534). **in**: ad BDKVWZ^c *vg. Ambrst. Pel.*^A *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 628). **per**: ex uel propter *g*. **uestram orationem** (horat. C, orac. P) *etiam Uigil.* (*trin.* xi) = τῆς ὑμῶν δεήσεως: > orat. uestr. *Uictor.*; uestr. obsecrationem *d e r Aug.* (v. 534) *Pel.*^B, uestram precem *Ambrst.*, uestram uel a obsecrationem uel *e g*, uestras obsecrationes *Uigil.* (*Uarim.* ii. 12). **subministrationem** (summ. UW, submnistr. S, subministrac. P; + uel e *g*); subministrationes *Uigil.* (*Uarim.* ii. 12). **spiritus** (-tum L; + sancti *m*) **iesu christi**: spiritus sancti *Aug.* (x. 208, 1269), spiritus christi P*; iesu christi *tantum* O; > spiritus christi iesu N *d e f g Uictor. cum gr.* DEFG.

20. saecundum S. **expectationem** (exspect. NSVZ^c, expectacionem P): spectationem F; contemplationem *Ambrst.* (*ed. Uenet.*); *gr.* ἀποκαραδοκίαν. **et** *pr.*: *om.* L*. > meam et spem *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 628). **quia**: quoniam *r Uictor.* **nullo**: + uestrum *f g cum gr.* FG. **meam . . . nullo**: *in ras. scr.* Θ. **confundar** (αἰσχυνθήσομαι): confundor NR*g*; erubescam *Uictor.* **omni** (hom. C): + exerta *Ambrst.*, *cf. ad Eph.* vi. 19, 20. fidutia U, -cias G*; + agam *Pel.*^B > fid. omni *g et gr.* G*. **sicut**: quemadmodum *r Uictor.* (*lemm., non comm.*). **nunc**: + et *c*. **magnificabitur** (man. G*, magnificauitur L) = μεγαλυνθήσεται: manifestabitur R. **christus**: deus *Tert.* (*cult.* ii. 11); + *ras. circa* 17 *litt.* K. corporae L. siue per uel ex uitam uel e siue ex uel per mortem uel e *g*.

21. michi W. **enim**: autem D *dem.*; *om.* U* *Pel.*^B *Hieron.* (i. 334). > uiuere enim A. **uiuere**: uita *Uictor.* **est** (ἐστίν FG): *om.* D *Ambr.* (*ep.* 44) *cum gr. plur.* **et mori . . . operis est** (22) *om.* S* (+ *in mg.* S^1).

22. **quod** (d *sup. lin.* M) **si**: si autem *d e g*, *et gr.* εἰ δέ; si igitur *Iren.* (*Mass. p.* 307); si ergo *Ambrst.* carnem *d*, car *tantum* Z*. **hic**: hoc (*Bentl.*) *g*, id W, *et gr.* τοῦτο. michi W; + *ras. unius litt.* U. *om.* **hic mihi** *Iren.* (*semel*). **operis** (hop. C): *om.* DF*U*. **est** *omnes cum gr.* FG: *om. gr. rell.* > est op. U^1 *Ambrst.* **quid eligam** (e *paene eras.* Z, helig. C, eleg. DO*S): quidiligam HP. **ignoro**: non adcognosco *d e* (*gr.* οὐ γνωρίζω).

23. **coartor** (quoart. C, cohart TZ*, *sed correctum, u. infra*, coarct. S *vg.*; coartar B*H) = συνέχομαι: contineor *d e*, compellor *Aug.* (ii. 833, iii. 1, 45, 677, iv. 95, 1014) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 792), constringo uel coartor *g*. **autem** (δέ *gr. plur.*): enim CT *dem. f Pel.*^A *cum gr. minusc.* γάρ *et syr. pesh.* ܓܝܪ. **e** (ex CD *d g*, me F, et L) **duobus** (·II· D) = ἐκ τῶν δύο: in his duobus *Ambrst.* **desiderium** (diss. D) **habens** *etiam Cassiod.* (*P. L.* lxx. 792) = ἐπιθυμίαν ἔχων: concupiscentiam habens *d e Uictor. Aug.* (*saepius*), *cf.* concupiscebat *Aug.* (v. 929), concupiscit *Aug.* (vi. 330, vii. 356); cupio *Tert.* (*pat.* 9, *cf. uxor.* i. 5) *Hieron.* (i. 12, 99, 333, 685, ii. 315, vi. 983) *Aug.* (iii. 2. 658, iv. 397) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 904, 930, 1014); optabam (optarem *Pacian.*) *Pacian.* (*bapt.* 6) *Aug.* (iii. 2. 858, iv. 505); bonum est mihi *Aug.* (i. 535, iv. 868). > desiderium habens cohartor (*u. supra*) autem e duobus Z*. **dissolui** (deso. DS) = τὸ ἀναλῦσαι DEFG (εἰς τὸ ἀν. *gr. plur. non redditur apud latinos*): resolui *Hieron.* (vii. 292); reuerti *Orig.* (*int.* iv. 597) *Hieron.* (ii. 478) *Ruffin. ap. Hieron.* (ii. 609); recipi *Tert.* (*pat.* 9, *cf. uxor.* i. 5, *spect.* 28). **cum christo esse** (σὺν Χριστῷ εἶναι) *codd. plur. Bentl. uett. et Hil.* (*ps.* 142), c. chr. manere *Hil.* (*ps.* 125): > esse cum christo (domino *Tert.*) D *vg. Tert.* (*pat.* 9) *Uictor. Hieron.* (*semper*) *Ruffin. Aug.* (*semper*; es. c. illo v. 929) *Cassiod.* (*semper*). **multo** (πολλῷ *gr. plur.*): *om. Aug.* (vi. 330); quanto *d e Uictor. Pel.*^B, *et* ποσῷ D*FG; quanto uel multo *g*; *deinde* + enim (*cum gr.* ℵ^2ABC *min.* γάρ) S *Bentl.* c Orig. Ambrst. Aug.* (iii. 1. 677, iii. 2. 858, iv. 156, 505, 1014; *diserte* iii. 1. 45 '*incertum enim est utrum* ex duobus concupiscentiam habens *an* compellor autem ex duobus *ut illud adiungatur* concupiscentiam habens dissolui et esse cum christo. *sed quoniam ita sequitur* multo enim magis optimum *apparet eum eius optimi dicere se habere concupiscentiam*

Digitized by Google

multo magis melius
24 permanere autem in carne
necessarium est propter uos
25 et hoc confidens scio quia
manebo et permanebo
omnibus uobis ad profectum
uestrum et gaudium fidei
26 ut gratulatio uestra abundet
in christo iesu in me
per meum aduentum iterum
ad uos

27 tantum digne euangelio
christi conuersamini
ut siue cum uenero
et uidero uos
siue absens audiam de uobis
quia statis in uno spiritu
unanimes
conlaborantes fidei
euangelii
28 et in nullo terreamini
ab aduersariis

---

ut cum ex duobus compellatur, alterius tamen habeat concupiscentiam, alterius necessitatem . . . quae ambiguitas uno consequenti uerbo diiudicatur, quod positum est enim, *quam particulam qui abstulerunt interpretes illa potius sententia ducti sunt ut non solum compelli ex duobus sed etiam duorum habere concupiscentiam uideretur* '). **magis** (μᾶλλον): et in O* (*expunxit* in O°); enim *dem.*; *om.* G*S *Orig. Ambrst. Ambr.* (*semper*) *Hieron.* (iii. 464). **melius** (+ *ras. unius lit.* Θ) = κρεῖσσον: optimum *Uictor. Aug.*; + est MN *Uictor. Hil.* (*u. infra*) *Aug.* (iv. 397) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 628). *om.* **mul. ma. melius** *Aug.* (i. 535, ii. 138, iii. 2. 658, iv. 848, v. 929). *Libere* dissolui me melius est et cum chr. esse (manere *ps.* 125) *Hil.* (*ps.* 125, *ps.* 142).

24. **permanere autem** *etiam Aug.* (iii. 2. 658) = τὸ δὲ ἐπιμένειν: remanere autem *Ambrst.*; manere autem *Aug.* (*fere semper, sed om.* autem *saepe ad init. pericopes*); > etsi manere *Ambr.* (*ep.* 21); *item* > ut uero autem in carne permaneam *Uictor.* **necessarium** *codd. plur. vg. uett.*: magis necessarium GHΘ *Bentl. Orig.* (*int.* iv. 597) *Ambr.* (*ep.* 21; *fid. res.* ii. 41) *Aug.* (iii. 2. 658), *et* ualde nec. *Ambrst.*, *gr.* ἀναγκαιότερον. **est**: *om.* CRUW *vg. c* d e f g et patres latt. cum graeco.*

25. **confidens** (-des O*): certum habens *Ambrst.*; confidenter *Uictor.*; *gr.* πεποιθώς. **scio** (s||cio L): *om.* B*. **quia**: quoniam H *Uictor.* **permanebo**: + in FN* *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 629); *graeci* παραμενῶ ℵABCD*FG *min.*, συμπαραμενῶ D^{c}EKLP *al. pler.*; *om.* **et perman.** T*. **omnibus** (hom. C; o *in ras. scr.* M): *om. Uictor.* **ad**: in *Ambrst.* (*lemm.*) *Pel.*^{B}, *et gr.* εἰς. > uestrum profectum DS *Bentl. d e g Uictor. Ambrst. Pel.*^{B} *cum ord. graeco.* **gaudium** (χαράν): gloriam *Uictor.* (*semel*); gratiam *Uictor.* (*bis*) = χάριν *quod ap. graecos non inuenitur.* **fidei**: fide *d*; *om.* U*.

26. **gratulatio** (-cio P) = τὸ καύχημα: gloriatio (*Bentl.*) *d e g*, gloria D *Ambrst. Pel.*^{B}, gloria et exultatio *Uictor.* habundet CDOSTUW. **in christo iesu**: per christum iesum *Ambrst.* **in** *sec.*: penes *Uictor.* > in me in chr. ie. *f g cum gr.* FG. **per meum . . . ad uos**: per praesentiam meam denuo apud nos *Uictor.*

27. **tantum**: tantummodo *Uictor.*; + ut D. **digne euangelio** (aeu. L, aeuanguelio D) = ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου: digne in euangelio FMN *Uictor.*; digne euangelium A*Z*. **christi**: + iesu *Pel.*^{B} **conuersamini** (-emini CT *c Pel.*^{B}) = πολιτεύεσθε: uiuatis D. **siue . . . uos**: *om.* S. **cum** (quum Θ) **uenero**: cum conuenero O, conuenero (*sine* cum) P; adueniens *d e g Aug.* (ii. 362) *et gr.* ἐλθών. **et**: *om. d e.* **uidero**: uidere G* *d*; inuenero Z*; uidens *Aug.*: uidero uel ens *g*. **absens** (habs. C, abss. P) = ἀπών: per absentiam *Uictor.* **de uobis** = περὶ ὑμῶν: *sed gr. omn.* τὰ περὶ ὑμῶν. **quia**: quod *Ambrst.*; quoniam *Uictor.* **statis** (satis KS*; a *in ras. scr.* G): stetis *Ambrst.*; stetistis *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 629); *gr.* στήκετε. **in**: *om.* GMP^{c} *dem. Cassiod. disc.* huno C, unu P*. **unanimes** (*uide ad Rom.* xv. 6) B^{c}C(hun.)ΘKLRTVW *vg.*, *et* unianimes AB*DFGHMNOPSUZ (-mis Z*): una anima *Uictor.*, uno animo *Aug.*, *et gr.* μιᾷ ψυχῇ. **conlaborantes** (cumlab. Z*, collab. W *vg.*) *codd. plur. vg. f* = συναθλοῦντες: et laborantes *c*; concertantes *d e g Uictor.*, pariter certantes *Ambrst.* (*cf. infra*); certamen ineuntes D. **fidei** (τῇ πίστει): fide CFGHΘLNPRTU *d* g Pel.*; in fide (-ei O*) O^{c}SZ*; cum fide D *Uictor. Ambrst.* **euangelii** (aeuangue. D) = τοῦ εὐαγγελίου: euangelicae *Aug.* > pariter cum fi. euang. certantes *Ambrst.*

28. **et** (ut LW) **in nullo terreamini** (-remini S* *Bentl.*) *codd. plur. vg. c f*, et in n. expauescatis *Aug.* (x. 414), nec in quocumque territi sitis *Uictor.*: *om.* D; > et non expauescentes in nullo *d e*, et non pauescentes in quoquam *Ambrst.*, non nullo (*expunct.*) terreamini in nullo *g*, *cum ord. gr.* καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενί. **quae** (que MPW): + quidem *Aug.* **est** (aest L; *om.* D; + in P) **illis** (illi L*) *codd. plur. vg. uett. et Bentl.* = ἐστὶν αὐτοῖς ℵABCD*FG *min.*: > illis

Digitized by Google

quae est illis causa perditionis
uobis autem salutis
et hoc a deo
29 quia uobis donatum est
pro christo
non solum ut in eum credatis
sed ut etiam pro illo patiamini
30 idem certamen habentes
quale et uidistis in me
et nunc audistis de me.
II. 1. Si qua ergo consolatio in christo
si quod solacium caritatis
si qua societas spiritus
si quid uiscera et miserationes
2 implete gaudium meum
ut idem sapiatis
eandem caritatem habentes
unanimes
id ipsum sentientes
3 nihil per contentionem
neque per inanem gloriam
sed in humilitate superiores

---

est W *vg.* = *αὐτοῖς μέν ἐστιν* KL *al. plur.* **causa** (-ssa D): ostensio *d e g*, ostentatio *Ambrst.* (*ed. Uenet.*), occasio *Ambrst.* (*ed. Roman.*), declaratio *Uictor.*; *gr.* *ἔνδειξις.* **perditionis** (-cionis P): interitus *Uictor. Ambrst.* (*lemm.*). **uobis** *codd. vg. uett. plur.* = *ὑμῖν* D^{c}EKL *al. pler.*: nobis *g Uictor.*, *et ἡμῖν* C*D*FG 73; uestrae *d e Aug.*, *et ὑμῶν* ℵABC^{2}P 17 *al.* salutem F*. **hoc**: *om. Pel.*^{B} **deo**: domino CF^{c}P^{c}R.

29. **quia**: quoniam *Uictor.*; *om. Ambrst.*; + a deo *Orig.* (*int.* iv. 528) *Ambr.* (*poen.* i. 11). *pro* **qu. uo.** *habet* uobis enim *Aug.* (v. 1206). **donatum est** = *ἐχαρίσθη*: *om.* **est** O; datum est CTW *Orig. Ambr.* > don. est uo. *Pel.*^{B} **pro christo** = *ὑπὲρ Χριστοῦ* FG *min.* (*τὸ ὑπὲρ Χρ. gr. plur.*): a christo D* *Uictor.*; *om. Orig. Ambr.* **non solum**: non tantum O *Tert.* (*scorp.* 13) *Aug.* (x. 414) *Pel.*^{B}, non tantum uel non solum *g.* **ut** (*om.* U*) **in** (*om.* S) **eum credatis** (craed. L; *om. g**) *etiam Aug.* (v. 1297) = *τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν*, *cf.* ut in eo credatis CT *f Pel.*^{A}: > ut cred. in eum *Ambr. Aug.* (*saepius*), > ut cred. in christum *Orig.* **sed** (set W) *etiam Aug.* (v. 1140, 1206, 1297): uerum *Aug.* (*saepe*). **ut etiam** (aet. C; equam O*): > etiam ut *dem. Orig. Ambrst. Ambr. Aug.* (*semper*); *om.* **ut** N* *f g.* **pro illo** (ipso *Tert. Aug.* (v. 1297)) **patiamini** (pac. PW, patiem. D, patim. N) = *τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν*: > patiamini pro illo H *Orig.*, > pat. pro eo *Aug.* (*saepius*), > pat. propter eum *Aug.* (vi. 543).

30. **idem** ABKNO^{c}UVWZ^{c} *vg. c f g*, id ipsum *d e Uictor.*, idem ipsum L: eundem CDFGHΘM O*RSTZ* *Pel.*^{B} **certamen**: agonem *Tert.* (*scorp.* 13), certamen et agonem *Uictor.*; *gr.* *τὸν αὐτὸν ἀγῶνα.* abentes C. qualem CFHΘ*MZ*; quem *Tert. Uictor.*; *gr.* *οἷον.* **et** *pr.* (*καί* D*FG): *om.* T *Tert. cum gr. rell.* uidetis M*. **nunc**: *om. Uictor.* auditis *cod. caraf. Bentl. f Tert. Ambrst.* (*sed gr. ἀκούετε*). **de**: in B*Z* *Bentl. d cum gr. ἐν*; in uel de *g.* > in me uidistis et nunc auditis *Tert.*

II. 1. **si qua** *pr.*: *uno ductu* ς. **ergo**: igitur *Aug.* (v. 398). **consolatio** (-cio P, consulatio DS) = *παράκλησις*: exhortatio *Ambrst. Aug.*; aduocatio *Uictor.* siquod *uno ductu* ς. **quod** (quid PU*) **solacium** (-tium BHMNUWZ *vg.*): qua adlocutio *m Sedul.*, qua consolatio *Uictor.*; *gr.* *τι* (*τις* D* *min.*) *παραμύθιον.* **caritatis** (kcar. C, char. *vg.*): dilectionis *Uictor.* **si qua** *sec.*: *uno ductu vg.*; si quod A*. **societas** (*κοινωνία*): communicatio *d e*; participatio *Ambrst.* **quid uiscera** (uic. M*) *cum* ACFGH^{c}MNRT, *et τι σπλάγχνα* 4. 18. 37. 46 *al.*: qua (quo *e teste Belsheim*) uiscera (uiscaera L) DH*ΘKLOPSU WZ* *vg. Bentl. uett. c dem. diu. patres latt.*, quae uiscera BVZ*; *gr. rell.* *τις σπλάγχνα longe plur.*, *τινα σπλ. min. uix. mu.*; *deinde* + sunt *Ambrst.* **et** (ac *Bentl.**) **miserationes** (-ciones P) *cum* ACG*Θ^{c}KLMPT *Bentl. d e g Uictor.* (*lemm.*) *Ambrst.*, *et* miserationes (*sine* **et**) FU* = *καὶ οἰκτιρμοί*; miserationis BDΘ^{1}N^{1}ORSU^{c}VWZ *vg. c dem. diu. f m Uictor.* (*comm.*) *Pel.*^{B} *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 629), misericordiae *Sedul.*; et miserationis HG^{c}Θ*N*.

2. inplete CDMS. > meum gaudium *g cum ord. gr.* **ut**: et *d.* **idem** (*τὸ αὐτό*): ipsam *Pel.*^{B}; id ipsum (-sud *d*) *d e g m Hil.* (*ps.* 132), idem ipsum L; *cf.* i. 30. **sapiatis** (*φρονῆτε*): sapientes *Ambrst.*; sentiatis *Uictor.*; dicatis *m* (*semel*); *deinde* + omnes D *m Uictor. Pel.*^{B}, + unum *Pel.*^{A} eadem H. **caritatem** (kcar. C, char. *vg.*): dilectionem *Uictor.* **habentes** (*ἔχοντες*): exerceatis *Uictor.* unianimes AC (hun.)DFGH^{1}NOPSZ* *m* (*bis*), *cf.* i. 27; + in N. **id** (*om. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 629)) **ipsum** (*uno ductu vg.*) = *τὸ αὐτό* ℵ*AC 17. 73: unum DL *d e g m Uictor. Ambrst. Hil. Aug.* (v. 538) *Pel.*^{B} = *τὸ ἕν gr. plur.* **sentientes** (senc. P) = *φρονοῦντες*: sapientes R.

3. **nihil** (nichil W): + enim L; + fiat *Ambrst.* **per** *pr.*: secundum *Ambrst.*; *gr.* *κατά.* **contentionem** (-cionem P, -sionem D, -tione F; continentiam V*): aemulationem *Hil.* (*ps.* 132), irritationem *Ambrst.*; *gr.* *ἐριθείαν.* **neque** = *μηδέ* ℵABC 17. *al.*: aut D *f g cum gr.* DEFGKLP

Digitized by Google

sibi inuicem arbitrantes
4 non quae sua sunt singuli
considerantes
sed et ea quae aliorum.

5 Hoc enim sentite in uobis
quod et in christo iesu
6 qui cum in forma dei esset
non rapinam arbitratus est

---

al. pler. 𝔥; siue *Hil.* **per** *sec.* (*κατά* ℵ*ABC 17. *al.*): secundum *Ambrst.*; *om. f g cum gr.* ℵ^{c}DE FGKLP *al pler.* **inanem** (im. W) **gloriam** = *κενοδοξίαν*: + agentes *Hil.* set L. **in**: *om.* V* *m* (*Bentl.*) *et gr. non expr.* **humilitate** (*τῇ ταπεινοφροσύνῃ*): humilitatem L *d e*; *deinde* + mentis D *m Ambrst. Aug.* (v. 694, vi. 62) *Pel.*^{B}, + sensus *f g Uictor.*; *cf. Eph.* iv. 2. **superiores sibi inuicem arbitrantes** (arbi||tr. B) *codd. plur. vg. c f*: > inu. arb. sup. sibi (*Bentl.*), alterutrum existimantes maiores quam semetipsos D, inuicem existimantes superiores uel maiores sibimet ipsis *g*, *cum ord. gr.* *ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν*; inuicem existimantes sibimet ipsos superiores *m*; alter alterum (alius alium *Ambrst.*; alterutrum *Pel.*^{B}) existimantes superiorem sibi *Ambrst. Ambr.* (*off. min.* iii. 2) *Aug.* (v. 694, 1377, vi. 62, 365, viii. 681) *Pel.*^{B}, *et* > alter alterum sup. exist. sibi '*Cypr.*' *App. p.* 198 (= *sing. cler.* 21); inuicem arbitrantes praecellentes inuicem *d e*; inuicem arbitrantes praecellere super inuicem *Hil.*; inuicem uos ab alteris praecedi arbitrantes *Uictor.*

4. **quae** (*partim in ras. scr.* U; que MPW) **sua sunt** (s *in ras. scr.* M): sua *d e m Hil.* (*ps.* 132), sua propria *Uictor.*; *gr.* *τὰ ἑαυτῶν*. **singuli** (*ἕκαστοι* ABFG 17. 116): unusquisque *d e Uictor. Ambrst. Hil. Aug.* (v. 694, vi. 62, viii. 681) *et* *ἕκαστος* ℵCDEKLP *al. pler.*; *deinde* + uestrum *Uictor. Hil.* (*cf. infra*). **considerantes** (consyd. ϛ) = *σκοποῦντες*: querentes CL (quaer.) T; cogitantes DM '*Cypr.*' *App. p.* 187 (= *sing. cler.* 11) *Ambr.* (*off. min.* iii. 2) *Pel.*^{B}; contemplantes *Ambrst. Hil.*; respicientes *m*; intendentes *Aug.* (v. 694, viii. 681) *et* intendens *Aug.* (vi. 62); laborantes *f*^{c} (*super* F$^{gr.}$ *ita distinctum* *εκαστοισ· κοπουντεσ*), laborantes uel quaerentes *g*; perspiciat *Uictor. et* *σκοπείτω* K 73 *syr. harcl.* **et** (*καί gr. plur.*) ABFGΘ^c(*in ras. scr.*)KMU^c *Bentl.*: *om.* CDHΘ*(*ut udtur*)LNOPRSTU*VWZ *vg. c dem. diu. uett.* '*Cypr.*' *App. Uictor. Ambrst. Ambr. Hil. Pel. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 630) *cum gr.* D*FGK 61. **ea quae** (que MPWZ*): quae *d g m* (*semel*) *Ambrst. Ambr. Aug.* (v. 694, viii. 681), qui *e*; *om. plane m* (*semel*) '*Cypr.*' *App. Uictor. Hil.* **aliorum** *sine addit. codd. vg. c f g m cum gr.* FG: unusquisque *d e cum gr.* *ἕκαστος* KL *al. pler.*; + *ras.* 8 *litt.* U, + singuli *Uictor.*, *et* + *ἕκαστοι gr.* ℵABCDEP *etc.* > sed aliorum unusquisque uestrum contemplantes *Hil.*

5. **hoc enim**: istud enim *Uictor.* (*adu. Arium* i. 21, *non autem* iv. 32); hoc (*om.* enim) L *t* *Uictor.* (*ad loc.*) *et patres plur. cum gr.* ℵ*ABC 17. 37. 73; *item* singuli quique hoc *Aug.* (v. 694, vi. 606, viii. 681). **sentite** (*φρονεῖτε plur.*): sapite *Hil.* (*ps.* 118 *nun*); intellegat unusquisque *Hieron.* (i. 590) *et* *φρονείσθω* C^{3}KLP *al. pler.*, *cf. Erasm. ad loc.* '*φρονείσθω id est* sentiat, *ut subaudias* unusquisque'. **in uobis** (*ἐν ὑμῖν plur.*): de uobis '*Cypr.*' *App. p.* 198 (= *sing. cler.* 21) *Uigil.* (*Uarim.* i. 6); in his *Uictor.* (*adu. Arium* i. 21); in nobis *Hieron. cum gr.* B. **et**: *om.* U* *m Pel.*^{A} *Uigil.* **in christo iesu** (ISVV ϛ): *om.* **iesu** *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 21); christus iesus *d e et syr. pesh.*; *deinde* + conpletum est D.

6. **qui** (quia *Uigil. c. Eutych.* iv. 5; *om. Orig.*) **cum** (qum Θ*; dum *Uigil. trin.* iii *semel*) **in forma** (furma Z*) **dei esset** (esse L*) *codd. vg. c f t Orig.* (*int.* ii. 57) *Nouat.* (*trin.* 22) *Ambrst. Ambr.* (*saepius*) *Hil.* (*trin.* viii) *Hieron.* (i. 590, vi. 329) *Aug.* (*fere semper*) *Uigil.* (*c. Eutych.* ii. 4, iv. 5; *c. Ar. Sab. etc.* i. 15; *trin.* iii *et* xi) *Cassiod.* (*semper*) = *ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων*, *cf.* > qui c. ess. in fo. dei *m Orig.* (*int.* iv. 541) *Ambr.* (*ep.* 8) *Hieron.* (ii. 705) *Aug.* (iv. 387), > c. enim ess. in fo. dei *Orig.* (*int.* iii. 838) *Hieron.* (vi. 638), > qui c. ess. in dei fo. *Uictor.* (*adu. Arium* iv. 29) *Ambr.* (*apol. proph. dau.* i. 12): qui in fo. dei existens *Uictor.* (*adu. Arium* i. 9, 21); qui (*om. Hieron.*) in forma (effigie *Tert.*; figura *Cypr.*) dei constitutus *Tert.* (*res.* 6; *Marc.* v. 20; *Prax.* 7) *Cypr.* (*test.* ii. 13, iii. 39) *Hieron.* (vii. 497); qui cum in forma dei constitutus (+ uel esset *g*) *d e g*, qui cum in fo. d. constitutus esset (fuisset *Uictor. adu. Ar.* iv. 32) *Uictor.* (*ad loc.*, *adu. Ar.* iv. 8, 32) *Uigil.* (*trin.* xi *semel*), > qui cum in fo. d. esset const. '*Cypr.*' *App. p.* 198 (= *sing. cler.* 21) *Aug.* (iv. 623) *Fortunatus ap. Aug.* (viii. 95) *Uigil.* (*Uarim.* i. 6, 61); in f. dei patris positus *Hieron.* (iv. 92). **non** (nequaquam *Hieron.* ii. 705) **rapinam** (-na P) **arbitratus** (u *sup. lin.* L) **est** *codd. vg. uett. patres plur.* (Aug. *semper*) = *οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο*: > non est rap. arb. *Lucif.* (*Athan.* 1; *mor. pro d. f.* 10; 12) *Hieron.* (iv. 771, v. 197, 439, *cf.* ii. 503), > non est arb. rap. *Uictor.* (*adu. Ar.* iv. 31), > rap. non arb. est *Ambr.* (*luc. l.* vi. 96); non rap. existimauit *Tert.* (*res.* 6; *Marc.* v. 20; *Prax.* 7) *Hil.* (*ps.* 2; *ps.* 118 *nun*, *non autem ps.* 126), nec rapinam ducit *Orig.* (*int.* iv. 553) *Sedul.* **esse** (este L*) **se** (*om.* N* *g*) **aequalem** (eq. CW) *codd. plur. vg. uett.*, *etiam Tert.* (*Prax.* 7) *Cypr. Orig.* (*int. saepius*) *Ambr.* (*saepius*) *Hil.* (*trin.* viii) *Hieron.* (i. 590, vi. 329)

Digitized by Google

esse se aequalem deo
7 sed semet ipsum exinaniuit
formam serui accipiens
in similitudinem hominum
factus
et habitu inuentus ut homo
8 humiliauit semet ipsum
factus oboediens
usque ad mortem
mortem autem crucis

Aug. (v. 607) *Fortunat. ap. Aug.* (viii. 95) *Uigil. Cassiod.* = τὸ εἶναι ἴσα: > se esse aequalem D *Hil.* (*ps.* 2) *Ambr.* (*fid.* v. 18) *Hieron.* (i. 831 *Uall.*, vii. 140), > se aeq. es. *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 13) *Sedul.*, > aeq. se es. *Hieron.* (ii. 503, 705, iv. 771, v. 197, vi. 638, 796), *et* > aeq. se deo es. *Nouat.*; esse aequalem *Aug.* (iii. 1. 666) *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 21), > aeq. esse *Aug.* (ii. 610), se aeq. *Uictor.* (*adu. Ar.* iv. 31); esse se parem *Orig.* (*int.* iii. 838) *Ambrst. Maximin. ap. Aug.* (viii. 662) *Quaestt. U. et N. T.* 97; pariari *Tert.* (*res.* 6; *Marc.* v. 20); ut esset aequalis *Uictor.* (*ad loc. et adu. Ar.* iv. 8; 29; 32); esse aequalis *Aug.* (*fere semper*).

7. **sed** (set L): *om. Uigil.* (*trin.* xi *semel*); + et *Uictor.* (*semel*). **semet** (-ed CM°) **ipsum** (*uno ductu vg.*) **exinaniuit** (exinauit K) *codd. vg. uett. Orig.* (*int.* ii. 57, 72, iii. 35, 838, 869) '*Cypr.*' *App.* (*p.* 198 = *sing. cler.* 21) *Uictor.* (*hic et adu. Ar.* i. 21) *Ambrst. Ambr.* (*fid.* ii. 8, iii. 14; *ep.* 8) *Hieron.* (i. 831 *Uall.*, v. 670, vi. 329) *Aug.* (*saepissime*) *Uigil.* (*fere semper*) = ἑαυτὸν ἐκένωσεν: se ipsum exin. *Orig.* (*int.* iii. 875) *Hieron.* (i. 590, 831 *Hilb.*, vii. 497, 514) *Aug.* (v. 885 *semel*, viii. 629) *Uigil.* (*trin.* xi *bis*); se exin. (inaniuit *Cypr.* ii. 13 *codd.* MB, iii. 39 *codd.* LMB) *Cypr.* (*test.* ii. 13, iii. 39) *Uictor.* (*adu. Ar.* iv. 31) *Ambr.* (*ep.* 7) *Hil.* (*ps.* 2; *ps.* 118 *nun*; *ps.* 126; *trin.* viii) *Hieron.* (ii. 503, 705, iv. 558, v. 439, vi. 364), *et* ipse se exin. *Ambr.* (*apol. proph. dau.* i. 12); > exin. semetipsum *Orig.* (*int.* iii. 43) *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 58) *Maximin. ap. Aug.* (viii. 671) *Sedul.*, > exin. seipsum *Orig.* (*int.* iv. 553) *Hieron.* (v. 847), > exin. se *Ambr.* (*fid.* v. 8) *Hieron.* (v. 197, 528, vi. 638, vii. 140, 438) *Aug.* (v. 663), > exin. autem se *Aug.* (vi. 210); semetipsum euacuauit *Aug.* (v. 758, vi. 154), > euac. semetipsum *Orig.* (*int.* iv. 640), > euac. se *Hieron.* (vii. 303, 306); seipsum humiliauit *Orig.* (*int.* iii. 916), > humil. semetipsum *Orig.* (*int.* iii. 899), > humil. se (*e uersu* 8) *Hil.* (*trin.* x) *Hieron.* (vii. 305, 624); > exhausit semetipsum *Tert.* (*Marc.* v. 20); *om. plane Ambr.* (*spir.* iii. 17). **formam serui accipiens** (suscip. *Aug.* ii. 426) = μορφὴν δούλου λαβών: > acc. for. ser. *Aug.* (vi. 210), > for. acc. ser. *Maximin. ap. Aug.* (viii. 670, *non autem* 713); accepta effigie ser. *Tert.*; for. ser. accepit *Ambr.* (*interp. iob et dau.* iv. 17; *fid.* ii. 8, v. 8; *spir.* iii. 17), et ser. sumpsit for. *Uictor.* (*hic et adu. Ar.* iv. 32). **similitudinem** *codd. plur. vg. c f t** (*bis*) *Orig.* (*int.* ii. 57, 72) *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 21, iv. 32) *Hil.* (*saepissime*) *Ambr.* (*fid.* iii. 14; *fid. res.* ii; *ep.* 8) *Hieron.* (v. 670, vi. 329): similitudine (*et gr.* ἐν ὁμοιώματι) CHP (*Bentl.*) *d e g m t*° (*semel*) *Tert. Orig.* (*int.* iii. 838) *Cypr. Uictor.* (*ad loc.*) *Nouat.* (*trin.* 22) *Hil.* (*ps.* 2) *Ambr.* (*fid.* iii. 11) *Aug.* (*saepius*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 509, 1006). **hominum** (-em K*) *etiam Uictor.* (*lemm.*) *Hil.* (*saepissime*), *et gr.* ἀνθρώπων: hominis *Tert. Cypr. Uictor.* (*adu. Ar.* i. 21) *Hil.* (*ps.* 2, *trin.* x) *Ambr.* (*fid.* iii. 11). **factus** (γενόμενος): constitutus *m Hil.* (*ps.* 2; *trin.* x); effectus *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 21); + est D. **in sim. hom. factus**: *om. Lucif.* (*mor. pro d. fil.* 12) *Hil.* (*ps.* 118 *nun*). **et**: *om. Lucif. Aug.* (v. 208); + in D *Orig.* (*int.* iii. 838). **habitu** (σχήματι): specie *m Orig.* (*int.* iii. 838) *Ambr.* (*semper*); figura *Tert. Uictor.* (*adu. Ar.* i. 21); *om. Uigil.* (*trin.* iii). **inuentus** (εὑρεθείς): adinuentus *d e*; repertus *Ambrst. Hil.* (*semper*). **ut**: tamquam *Uictor.* (*hic et adu. Ar.* iv. 32); sicuti *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 21); *om. Tert.* **in sim. . . . ut homo**: *om. Ambr.* (*apol. proph. dau.* ii. 39) *Hieron.* (ii. 705).

8. humilians *Hieron.* (vi. 329). **semet** (-ed C) **ipsum** (*uno ductu* Z* *vg.*): se ipsum BKSVZ° *d e f g m t Orig.* (*int.* iii. 916) *Uictor. Ambr.* (*apol. proph. dau.* ii. 39) *Aug.* (v. 509) *Uigil.* (*c. Eutych.* v. 10); se *Orig.* (*int.* ii. 82, iii. 838, 912, iv. 653) *Cypr.* (*test.* ii. 3, iii. 39) *Lucif.* (*mor. pro d. fil.* 12) *Nouat.* (*trin.* 22) *Ambrst.* (*in Gal.* vi. 4) *Hil.* (*ps.* 2; *ps.* 118 *nun*; *ps.* 126; *trin.* xi) *Ambr.* (*apol. proph. dau.* i. 12; *ep.* 48) *Hieron.* (i. 378, iv. 475) *Aug.* (*saepius*). > semetipsum humil. *Orig.* (*int.* iii. 899) *Aug.* (ii. 443), > se humil. *Orig.* (*int.* ii. 82). **factus oboediens** (obed. WZ* *vg.*, hoboed. BC, oboedens DL*; *om.* P*) = γενόμενος ὑπήκοος: factus obaudiens *d e Cypr.* (*test.* ii. 13, iii. 39 *codd.* WLM) *Hil.* (*ps.* 2), factus subditus *Aug.* (v. 923, vi. 156); > obed. factus *Nouat. Ariani ap. Aug.* (viii. 828), > subditus factus *Uictor.* (*hic et adu. Ar.* iv. 32); fa. est obed. *Hieron.* (iv. 558, v. 440, vi. 638, 796) *Aug.* (v. 413, viii. 367), > obed. fa. est *Iren.* (*Mass. p.* 313) *Iulianus ap. Aug.* (x. 1370), > subiectus fa. est *Iren.* (*Mass. p.* 197); et fa. est subditus *Fortun. ap. Aug.* (viii. 95); *deinde* + patri OS *Hieron.* (*saepius*) *Ariani ap. Aug.* (viii. 628); *om. plane t Orig.* (*int.* ii. 57, 82, iii. 838, 899) *Lucif. Hieron.* (vi. 475) *Aug.* (viii. 693) *Uigil.* (*adu. Ar. Sab. etc.* i. 11). *om.* **humil.**

9 propter quod et deus illum
exaltauit
et donauit illi nomen
super omne nomen
10 ut in nomine iesu
omne genu flectatur caelestium et terrestrium
et infernorum
11 et omnis lingua confiteatur
quia dominus iesus christus in gloria

semet fa. *Uigil.* (*trin.* iii); *om.* **et hab. . . . semet factus** *Ambr.* (*ep.* 8). **mortem autem** (*om.* Z*) = θανάτου δέ: et mortem (*Tert. carn.* 4; *Marc.* v. 20; *non autem fug.* 12) *Hil.* (*ps.* 53) *Hieron.* (iv. 558, 581, 612, 618, vi. 796); *om. Aug.* (v. 923, x. 1039).

9. **propter quod** (διό): propter hoc *Hil.* (*ps.* 118 *nun*; *ps.* 138; *ps.* 141) *Aug.* (v. 306) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1007); propterea *Nouat.* (*trin.* 22) *Hieron.* (i. 378 *Hilb.*, ii. 705, iv. 749) *Aug.* (v. 1477); quamobrem *Hieron.* (iv. 612); + enim *Hil.* (*ps.* 118 *nun*) *Aug.* (v. 306). **et** *pr.*: *om.* S *Cypr.* (*test.* iii. 39, *non codd.* MB) *Hil.* (*ps.* 53; *ps.* 65; *ps.* 67; *ps.* 118 *nun*) *Hieron.* (i. 378 *Hilb.*, ii. 705, iii. 401, iv. 612) *Aug.* (v. 260, 1302, 1477) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 694, 1007) *non graec.* > et propterea *Hieron.* (iv. 749). **deus illum** (eum *Aug.*) **exaltauit** *codd. plur. Bentl. uett. plur. Aug.* (iv. 533, v. 182, 374, 694, viii. 682, 693), *et* deus illum (eum *Maximin.*) superexaltauit *m Nouat. Maximin. ap. Aug.* (viii. 662) = ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν: > deus exaltauit illum U *vg. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 635, 694), *et* d. exal. eum *Aug.* (v. 260, 1477) *et* exal. eum (*sine* deus) *Hieron.* (iv. 612) *Aug.* (v. 306), d. superexal. eum *Orig.* (*int.* iii. 869) *Ambrst.*; > eum (illum *Hieron.*) deus (*om. Aug.* v. 182) exal. *Hil.* (*ps.* 118 *nun*) *Hieron.* (iii. 401) *Aug.* (v. 182, 1302); > exal. illum d. *Hil.* (*ps.* 53; *ps.* 126; *ps.* 143) *Ambr.* (*ps.* 118 *nun*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1007), *et* exal. eum d. (pater *Hieron.*) *Hil.* (*ps.* 65; *ps.* 131; *ps.* 138; *ps.* 141) *Hieron.* (vi. 475); > eum exal. d. *Hil.* (*ps.* 60; *ps.* 67); deus illum excitauit C *Aug.* (iii. 2. 373), deus illum suscitauit T *Aug.* (viii. 406), eum suscitauit (*om.* deus) *Aug.* (viii. 768); *deinde* + a mortuis *Aug.* (iii. 2. 373, v. 182, 260, viii. 406). **et donauit** (donanuit M*) = καὶ ἐχαρίσατο: et dedit *Nouat. Hieron.* (i. 378, vi. 475) *Aug.* (iii. 2. 373, v. 1302) *Uigil.* (*c. Ar. Sab. etc.* i. 11, ii. 29; *c. Arianos* ii. 9) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 206); *om.* Z*. **illi** *etiam Aug.* (viii. 768): ei *patres fere semper*; + deus *Hil.* (*ps.* 138) *Hieron.* (ii. 705). **nomen** *sine addit. cum* A*CGH(*sed + ras.* 2 *litt.*)ΘO*TZ* *d e Aug.* (x. 1370), *cf.* > nomenque ei super omne nomen donauit *Hil.* (*ps.* 67): + quod est A^{c}BDF KLNO^{c}PRSUVWZ *vg. Bentl. Tisch. c dem. diu. f g m t patres fere semper*; + ut sit M *Cypr.* (*test.* ii. 13, iii. 39); + ad hoc ut sit '*Cypr.*' *App.* (*p.* 76 = *rebapt.* 6); *graeci* τὸ ὄνομα τό ℵABC 17, ὄνομα τό *plur.*, ὄνομα εἰς τό FG. supra *Hieron.* (ii. 705). omnem FPZ*. **nomen** *sec.*: nem. Z*.

10. **nomine**: + domini *Hil.* (*ps.* 62). **iesu**: eius *Ambr.* (*ps.* 118 *nun*) *Hil.* (*ps.* 138; > eius nom. *ps.* 67) *Aug.* (ii. 578) *non gr.*; suo *Hil.* (*trin.* ix. 8); + christi *Uigil.* (*trin.* xii) *cum gr.* ℵ* *min.* **omne** (-ni P) **genu flectatur** (ur *sup. lin.* A^{c}) *codd. plur. vg. uett. plur. Aug.* (*saepius*) *Pel.*^{B} *Uigil.* (*Uarim.* i. 2) *Sedul.*, *cf.* om. ge. flectetur *Orig.* (*int.* ii. 65, iv. 510, 663) *Hieron.* (vi. 526), om. ge. curuetur *Ambr.* (*fid.* v. 13) *Priscill.* (*pp.* 26, 66 *ed. Schepss*), *et* > flectatur om. ge. *Aug.* (ii. 447): omne (hom. C) genu flectat A*CGT *Bentl. d Hil.* (*saepius*) *Pel.*^{A}, om. ge. flectet *g Hil.* (*ps.* 62), om. ge. flectit D, om. ge. curuet *Iren.* (*Mass. p.* 48) *Hil.* (*ps.* 2); omnes genua flectant *Uictor. Ambr.* (*spir.* iii. 19, > om. in nom. ie. ge. flec.) *Uigil.* (*trin.* xii), omnes genu curuent *Cypr.* (*test.* ii. 13, iii. 39, *bon. pat.* 24; *app. p.* 76 = *rebapt.* 6); > flectant genu (*sine* omnes) *Hieron.* (ii. 705); *gr.* πᾶν γόνυ κάμψῃ (κάμψει P *al.*). celestium W. **et** *pr.* (*cum graeco*) ABCDGHNOSTUVZ^{c} *Bentl. d e g m Iren.*: *om.* FΘKLMPRWZ* *vg. c dem. diu. f t patres latt. fere semper.* **et infernorum** (-norum *in ras. scr.* P): et inferorum BKZ^{c}; *om. Iren.* (*Mass. p.* 48 *teste Turner*). *om.* **caelestium . . . infernorum** *Uigil.* (*trin.* xii). caelestia terrestria et inferna *Hieron.* (ii. 705); > caelestia et terrestria flecterent et inferna *Hil.* (*ps.* 67).

11. **omnis** (hom. C) **lingua confiteatur** (confet. D; confiteat L*) = πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται ℵB *al. plu.*, *cf.* omnes linguae confiteantur *Hil.* (*ps.* 126): omnis li. confitebitur *Hil.* (*ps.* 62; *ps.* 68) *Hieron.* (vii. 559) *et* uniuersa li. confitebitur *Hieron.* (vi. 526) *cum gr. plur.* π. γλ. ἐξομολογήσεται; *deinde* + ei *Iren.* (*Mass. p.* 48), + deo *Ambr.* (*luc. l.* x. 3) *Priscill.* (*p.* 26 *ed. Schepss*). **quia**: quoniam *d g m Uictor. Nouat.* (*trin.* 22) *Ambr. Hieron.* (v. 589) *Priscill.* (*pp.* 54, 66 *ed. Schepss.*) *Uigil.* (*Uarim.* i. 2); quod *Hieron.* (iv. 648). **dominus**: + noster L^{c}. -a dom. ies. *in ras. scr.* P. **christus**: *om. g patres fere semper*, *cum gr.* FG. > ies. chr. do. noster *Uictor.* (*comm.*). gloriam *Bentl. d e Priscill.* (*pp.* 54, 66) *cum gr.* εἰς δόξαν. **est**: *om. d e g patres fere semper*, *et gr. non expr.* > est in gloria D. **dei**: *om.* '*Cypr.*' *App.* (*p.* 76 = *rebapt.* 6) *Uictor.* (*comm.*) *Hieron.* (iv. 648). **patris**: + omnipotentis *Uigil.* (*Uarim.* i. 2). > dei pa. est *m Hil.* (*ps.* 68). > patr. est

Digitized by Google

est dei patris.
12 Itaque carissimi mei
sicut semper oboedistis
non ut in praesentia mei
tantum
sed multo magis nunc
in absentia mea
cum metu et tremore
uestram salutem
operamini

13 deus est enim qui operatur
in uobis et uelle et per-
ficere pro bona uoluntate
14 omnia autem facite
sine murmurationibus
et haesitationibus
15 ut sitis sine querella
et simplices filii dei
sine reprehensione
in medio nationis

Uictor. (*comm.*). > in glo. d. pa. est *Hil.* (*ps.* 62 *sed om.* est; *ps.* 65; *ps.* 68; *ps.* 141).

12. **itaque** (ὥστε): propter quod *d e*; quapropter *Uictor.* **carissimi** (char. *vg.*, kcar. C; kmi LUWZ*, *et* -taque kmi *in ras. scr.* U) = ἀγαπητοί: dilectissimi *d e g Ambrst. Pel.*^{B} *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1348); fratres S *dem. cum gr.* A ἀδελφοί; + fratres *Pel.*^{B} **mei**: mihi *d Uictor. Ambrst. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1348); *om. Pel.*; + fratres D. **sicut**: quemadmodum *Uictor.* **semper**: + et *ut udtur* P*. **oboedistis** (hoboed. C, obed. W *vg.*; is *sec. sup. lin.* T): obaudistis *d e Pel.*^{B}; obauditis *Uictor.*; *gr.* ὑπηκούσατε. **non**: *om.* P*. **ut** (ὡς): tamquam *Uictor.*; *om.* U*WZ^{c} ϛ *diu.*^{c} *Ambrst. cum gr.* B *min. syr. pesh.* **in** *pr.*: *om.* DFMOR *d e g Pel.*^{B} *cum gr.* ℵ^{c}FG. **praesentia** (pres. M*, presencia W) **mei** (meiei M*) = τῇ παρουσίᾳ μου, *cf.* praesentiam (presenciam P) mei PV, *et* presentia me M^{c}: praesentia mea T *dem.*; initia mea D (*deinde om.* **tantum . . . absentia mea**). *Pro* **praesentia mei tantum** *habet* praesentiam etatum H* (*corr.* H^{2}). **tantum**: tantummodo *Ambrst.* **multo magis nunc** *hoc ordine omnes, cum gr.* DEFG: > νῦν πολλῷ μᾶλλον *gr. plur.* **in** (*om.* L) **absentia** (hab. C, absencia PW) **mea** (*om. Uictor. Ambrst.*): *om. f* g cum gr.* FG; ÷ in presentia mea *f*^{c}. > in abs. mea nunc *Pel.*^{B} *Disting.* mea Cum C. **metu** (-to N*): timore DW *d e g Ambrst. Aug.* (*semper*) *Sedul. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 740); metu et timore BPZ^{c} *c*; *gr.* φόβου. **tremore** (τρόμου): timore V; terrore *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 632). **uestram**: + ipsorum *Ambrst. Aug. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 740); *gr.* τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν. > sal. uestr. *Uictor.* hoperamini C. > oper. sal. H *Ambrst. Aug.* (iv. 482, x. 142, 232).

13. **est**: *om.* O. **enim**: *om. Aug.* (v. 1297) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 15), *non autem gr.* > enim est AHS *Tisch. d e g Aug.* (*saepe*) *cum ord. gr.* hoperatur C, operantur M*. **uobis**: nobis D*R *Hieron.* (i. 1027 *Uall.*) *Aug.* (x. 113, 118, 186, 838, 931) *non autem graec.* **et** *pr.*: *om. Aug.* (v. 1306). **uelle** (τὸ θέλειν): uoluntate *Uictor.* (*lemm.*); + et operari in nobis *Priscill.* (*p.* 80 *ed. Schepss*). **et** *sec.*: *om. Pel.*^{B} **perficere** (proficere ϛ) *codd. vg. c f Ambrst.* (*comm.*) *Aug.* (ii. 799, 810, v. 1297, 1304, x. 235, *et* 'perficere *uel sicut in aliis et maxime graecis codd. legitur* uelle et operari' 232): operari *d e Ambrst.* (*lemm.*) *Aug.* (*saepius*); operari uel perficere *g*; agere *Uictor.* (*comm.*); efficacia *Uictor.* (*lemm.*); *gr.* τὸ ἐνεργεῖν. **pro bona uoluntate** (uolont. P, uolumpt. C) = ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας: pro bonam uoluntatem Z*, propter bonam uoluntatem D; pro bona uoluntate uel pro beneplacito *g*; prout placet *d e*.

14. homnia C. **autem**: *om.* (*Bentl.*) *d e g* '*Cypr.*' *App.* (*p.* 216 = *sing. cler.* 41) *Uictor. Ambrst. Aug.* (iv. 1001); + pro dilectione *Cypr.* (*test.* iii. 14, delectatione *codd.* LMB; *e uersu* 13 *ut uidetur*). faciente A*. **murmurationibus** (murmor. VZ^{c}, mormur. D, murmurationebus O*, -cionebus P*, -cionibus P^{1}) = γογγυσμῶν: murmuratione *Aug.* (iv. 1001, 1021) *Pel.*^{B} **haesitationibus** (hes. ABCHKMNORW, es. DT, hess. *et* h *in ras. scr.* S, hesitacionibus P) = διαλογισμῶν: detractationibus *d e*, cogitationibus *g*, reputationibus *Cypr.* (*test.* iii. 14); haesitatione '*Cypr.*' *App. Aug.* (x. 175); disceptatione *Aug.* (iv. 1001).

15. **ut**: et *d e*. **sine querella** (quae. FLR, quaerilla Z*, querilla P, quaerela BN, querela KO^{c}U^{c}V WZ^{c} *vg.*) = ἄμεμπτοι: sine crimine *d e*, sine culpatione *Uictor.* ('*graecus*'); inreprehensibiles D*f*^{c} (*super* F^{gr} *scr.*) *g* '*Cypr.*' *App.* (*p.* 216 = *sing. cler.* 41) *Ambrst. Hieron.* (ii. 784) *Aug.* (iv. 1001) *Pel.*^{B} **et** *pr.*: *om. Pel.*^{B}; ut T^{c}. **simplices** (se. DS) = ἀκέραιοι: sinceres *d e f*^{c} *Uictor.* (-ri) *Aug.* (iv. 1001); sinceres uel simplices *g*^{c}; immaculati *Cypr.* (*test.* iii. 14); *deinde* + ut PT* (*ras. post* simplices), + sicut D*g*^{c} '*Cypr.*' *App. Ambrst. Hieron.* (ii. 784) *Pel.*, *non autem gr.* **sine** (+ *ras.* 2 *litt.* M) **reprehensione** (reprae. FHΘNRZ, prae. G*, reprehinsione P) = ἄμωμα *uel* ἀμώμητα: inmaculati D *d e f*^{c} *g* '*Cypr.*' *App. Uictor.* (*lemm.*) *Ambrst. Hieron.* (ii. 784) *Aug.* (iv. 1001 > immac. fi. dei) *Pel.*^{B}; *cf. Uictor.* (*comm.* 'non eritis maculati *inquit latinus; graecus tamen ita*

Digitized by Google

prauae et peruersae
inter quos lucetis sicut
luminaria in mundo
16 uerbum uitae continentes
ad gloriam meam in die christi
quia non in uacuum cucurri
neque in uacuum loboraui
17 sed etsi immolor supra
sacrificium et obsequium
fidei uestrae
gaudeo et congratulor
omnibus uobis
18 id ipsum autem et uos
gaudete et congra-
tulamini mihi.
19 Spero autem in domino iesu
timotheum cito me
mittere ad uos
ut et ego bono animo sim
cognitis quae circa uos sunt
20 neminem enim habeo tam
unanimem qui sincera
adfectione pro uobis
sollicitus sit

---

posuit ἄμωμα τέκνα *id est* filii sine uituperatione'). **nationis** (nac. P; nationes Z*; + *ras.* 2 *uel* 3 *litt.* U) = γενεᾶς: generationis *Uictor.*, generis *Sedul.* **prauae** (-ue MOPWZ*) = σκολιᾶς: praui *Sedul.*; tortuosae *Aug.* (iv. 1001, ix. 51, *cf.* iv. 1021). **peruersae** (-se L*MPWZ*) = διεστραμμένης: peruersi *Sedul.* **inter quos**: in quibus *Uictor. Hieron.* (iii. 487) *Aug.* (iv. 1001), *et gr.* ἐν οἷς. **lucetis** (φαίνεσθε): paretis *Pel.*^{B} *et* parebitis *m*; apparetis *Aug.* (iv. 1001); lucete DO^{2} *Cypr.* (*test.* iii. 26; *ep.* 13). **sicut**: ita ut *Uictor.*; quasi *Hieron.* (iii. 487); quemadmodum *Iren.* (*Mass. p.* 232). **luminaria** (lunaria T*) **in mundo** *codd. plur. vg. c*, *cf.* in saeculo *Ambr.* (*luc. l.* x. 38), et mundi *Tert.* (*cult.* ii. 13) = ἐν κόσμῳ *gr. plur.*: in hoc mundo D *d e f m Orig.* (*int.* ii. 323) *Uictor.* (*comm.*), *et* > in mundo hoc *g* = ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ *gr.* FG.

16. uite L*MPW. **continentes** (-tientes M*) = ἐπέχοντες *gr. plur.*, *cf.* obtinentes *Uictor.*: habentes *Aug.* (iv. 1001, ix. 52, *cf.* iv. 1021) = εχοντεσ ℵ*. *Disting.* uerbum uitae continentes ad gloriam meam SϚ. **ad** (εἰς): in *g*. **meam**: mihi *g Uictor. Ambrst. Sedul. cum gr.* ἐμοί. **in die** (diae C): in diem DOPRS *Bentl. d e g Pel.*^{B} *cum gr.* εἰς ἡμέραν. **christi**: iesu christi D *et* > chr. iesu *Pel.*^{B} **quia**: qnoniam *Uictor.* **uacuum** *sec.*: irritum *Ambrst.*

17. **sed**: nam *Tert.* (*scorp.* 13). **etsi** (*duobus uerbis* DFW *vg. f g*) = καὶ εἰ FG (*gr. rell.* εἰ καί): si *tantum* G*LU*, et *tantum d e*. **immolor** (ymm. C, inm. F, immulor PS*Z*, imulor S^{c}; aemulor Ϛ) = σπένδομαι: libor *Tert.*, liberi *d e*; laboro *Uictor.* **supra** (supras G*): super DUWZ *Tert. Ambrst. Sedul.*; in *Uictor.*; *gr.* ἐπί; *item* superimmolor (*pro* imm. su.) *Pel.*^{B} **sacrificium** (-tium W, sacraficium G*): uictima *Uictor.*; *gr.* θυσίᾳ. **et** *pr.*: in FLM. **obsequium** (hobs. C) *codd. plur. vg. c f*: seruitutem *d e*, seruitutem uel obsequium *g*, ministerium *Ambrst.*; obsequio H *Uictor. et gr.* λειτουργίᾳ. **uestrae** (-tre L*MPW): *om.* O. **et obs. . . . uestrae**: *om.* *Tert.* **gaudeo** (-io N) = χαίρω: laetor *Uictor.* **congratulor** = συνχαίρω, *cf.* congaudeo *Tert.*: gratulor *Uictor. Ambrst. Pel.*^{B} homnibus C. uoobis P*. > uob. omn. *Pel.*^{B}

18. *Ad init. uers.* + ob *Ambrst.* **id ipsum** (*uno ductu vg.*) **autem** = τὸ δὲ αὐτό: hoc idem *Uictor.*, perinde *Tert.* (*scorp.* 13). **et** (etiam *Uictor.*) **uos**: *om. Cassiod. disc.* (*P.L.* lxviii. 633). **gaudete** (-ite P) = χαίρετε: congaudete D. **et** *sec.*: *om.* O. **gaudete et**: *om. Uictor.* **congratulamini** (congragrat. M*, congralamini S*f*) = συνχαίρετε, *cf.* congaudete *Tert.*: gratulamini P, laetamini *Uictor.* michi W.

19. **domino iesu** *codd. plur. vg. c f* = Κυρίῳ Ἰησοῦ *gr. plur.*: christo iesu *d e g cum gr.* CD*F G 38. 71. 74 *cop.*; domino iesu christo DF*Θ*S *Uictor. Pel.*^{B} **timotheum** (thi. C): timotheo Z*; + *ras.* 2 *litt.* N. **cito** (citto Z*) = ταχέως: celeriter *Uictor.*; in breui *Ambrst.*; *om.* O*. **me** (ne W): *om.* T^{c} *d e g Uictor. Aug.* (iii. 2. 604) *et gr. non exprim.* > me cito Z^{c} *vg.*, *sed* cito me *uoluit Bentl.* mitere D. > me mittere cito BVW, > mitt. ci. me M. **ad uos** = πρὸς ὑμᾶς D*E* 8^{pe}: uobis *g Uictor. Aug. Pel.*^{B} *et* ὑμῖν *gr. plur.* **et**: *om.* F* *d*. bona P*. **sim**: possim esse *Uictor.* **cognitis** (-tes Z*; + his D, + hiis S) **quae** (que PW) **circa uos** (nos S; me Z*) **sunt** = γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν, *cf.* cognitus quae (que M) circa uos sunt LM, cognoscens q. penes u. s. *Uictor.*: cum cognouero qu. cir. u. sint *Aug.*; cum cognouero de uobis *d e f*^{c} (*super* F^{gr} *scr.*) *g*; certior de uobis factus *Ambrst.*

20. abeo O*. **tam**: *om. d e g Uictor. Aug.* (iii. 2. 604, ix. 264) *cum graeco.* **unanimem** (hun. C) *codd. plur. vg.*, *et* unianimem AFGNOPZ (*cf. Act.* xii. 20, *Rom.* xv. 6), = ἰσόψυχον: qui mecum sit unanimis *Uictor.*; + et *Ambrst.* **tam unanimem**: *om. Aug.* (ii. 186, iii. 2. 605). **qui**: + tam *f*. **sincera** (syn. Ϛ, sencira P; sincere G*) **adfectione** (aff. BDFHKLORSUV WZ *vg.*, affeccione P) = γνησίως: fidenter *d e* fideliter *Uictor.*; germane *Aug.* (ii. 186, iii. 2. 604,

Digitized by Google

21 omnes enim sua quaerunt
non quae sunt iesu christi
22 experimentum autem
eius cognoscite
quoniam sicut patri filius
mecum seruiuit
in euangelio
23 hunc igitur spero me
mittere mox ut uidero
quae circa me sunt
24 confido autem in domino
quoniam et ipse ueniam
ad uos cito.
25 Necessarium autem existi-
maui epafroditum
fratrem et cooperatorem
et commilitonem meum
uestrum autem apostolum
et ministrum necessitatis
meae mittere ad uos
26 quoniam quidem omnes uos
desiderabat et maestus erat

605, ix. 264; *non autem* v. 669). **pro uobis**: de uobis *Uictor.* (*cf. infra*) *Aug.* (*non autem* v. 669) *Pel.*^{B}; *gr. autem* τὰ περὶ ὑμῶν. **sollicitus** (soli. DS *vg.*) **sit**: sollicitet uel sollicitus sit *g*; sollicitus est (*et* > soll. est de uob.) *Uictor.*; *gr.* μεριμνήσει. **qui . . . soll. sit**: qui sinceram circa uos sollicitudinem gerat *Ambrst.*

21. **omnes** (hom. C) **enim**: nam omnes D *Ambrst. Pel.*^{B} *Sedul. et gr.* οἱ πάντες γάρ. **sua** (*bis scr.* P*) = τὰ ἑαυτῶν: sua sunt U^c; quae (que MOPW) sua sunt DFMOPSWZ* *vg. f g Ambrst. Hieron.* (i. 83, ii. 743) *Aug.* (v. 225, 319. vi. 495) *Pel.*^{B} *Uigil.* (*trin.* xii); *Bentl. non liquet.* **quaerunt** (quer. CL*MPSW): + et *Cypr.* (*test.* iii. 11) *Hieron.* (ii. 743). **quae** (que MPWZ) **sunt** *etiam Aug* (ii. 186, v. 669): ea quae sunt *Hieron.* (i. 83, ii. 743); quae *tantum* LP *d e f g Ambrst. Aug.* (*fere semper*) *Uigil.*, *et gr.* τά; + *ras.* 3 *litt.* N. **iesu christi** *cum* ACDHΘLOSW *vg. d e f g et gr.* ℵACD *etc.*: > christi iesu BFGKMNPRTUVZ* *c dem. diu. Hieron.* (i. 83) *Pel.*^{A} *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 633) *et gr.* BL *al. pler.*; christi *tantum Cypr. Pel.*^{B}; dei (*et* > dei sunt) *Hieron.* (ii. 743, iv. 663).

22. **experimentum** (-tom U*) **autem** *codd. plur. vg. uett. plur.*, *et* probationem autem *Ambrst.*: experimentum enim LM; > sed exper. *Uictor.*; experimentum *tantum g*; *gr.* τὴν δὲ δοκιμήν. **cognoscite** (cognusc. Z*, cognoc. P*, cogcognosc. G*) = γινώσκετε: scitis *d e*, optime scitis *Uictor.*, cognoscite uel scitis *g*; nostis *Ambrst.* **quoniam** *etiam Bentl.*, *gr.* ὅτι: quia *vg. d e*; quia uel quoniam *g*; quod *Ambrst.* **sicut**: ut *Ambrst.* **patri** (-tris *Pel.*^{A}) **filius** (πατρὶ τέκνον): > filius cum patre *Ambrst.*; *deinde* + ita SW. **mecum**: *om. d e*; + ut P*. > seru. mec. *c.* **in**: *om.* G*P*. **euangelio** (heu. C, aeuangu. D): euangelium FGM *Bentl. d e*, euangelio uel um *g*; *gr.* εἰς τὸ εὐαγγέλιον; *deinde* + christi D *Pel.*^{B}

23. **hunc**: unc *in ras. scr.* U. **igitur** (yg. C): ergo *d e f Ambrst. Pel.*^{B}; quidem ergo *g*, *et gr.* μὲν οὖν. **me mittere** (mitere D): me missurum *Ambrst.*; > mittere me *f diu.*; mittere *tantum g Pel.*^{B}, *et gr.* πέμψαι; *deinde* + uobis D *Pel.*^{B}, + ad uos BKPSVWZ^c *vg. c dem. diu.*, *non autem gr.* **mox**: confestim *Ambrst.*; *om. gr.* (*sed uide infra*). **ut**: *om.* S* *d e.* que ABL*MOPW. **sunt**: + ex ipsa *d e f g cum gr.* ἐξαυτῆς, *graeci enim omnes quot scimus* πέμψαι ὡς ἂν ἀφίδω τὰ περὶ ἐμὲ ἐξαυτῆς, *Hieronymus autem* (*et patres latt.*) *legisse uidetur* > πέμ. ἐξαυτῆς ὡς ἂν ἀφ. τὰ πε. ἐμε; *deinde ueteres d e f g* ἐξαυτῆς *bis reddiderunt. Item distinximus* mittere mox ut uidero *cum* A: mittere ad uos, mox ut uidero ϚSC, mittere ad uos: mox ut uidero *edd. antt. plur.*; mittere ad uos, mox, ut uidero Ꝑ.

24. **quoniam**: quod D *Ambrst. Pel.*^{B} **et**: *om.* D *c Pel.*^{B} ipsi O*. **ueniam ad uos cito** (citto Z, scito W) *codd. plur. vg. c f contra ord. graec.*; > cito ueniam ad uos D *cum gr.* ταχέως ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς ℵ*ACP *min.*; > uen. cito ad uos *Bentl.*; > cito ad uos ueniam *Ambrst.*; > cito ueniam *d e Pel.*^{B} *cum gr. plur.* (*etiam* ℵ^c) ταχέως ἐλεύσομαι; ueniam cito *g et* ἐλεύσομαι ταχέως *gr.* FG.

25. **autem** *pr.* (δέ): uero *Ambrst.*; tamen *Uictor.*; uobis *Pel.*^{B}; *om.* N*S*. **existimaui** (-uit M*) = ἡγησάμην: estimaui *c*; arbitratus sum *d e g Ambrst. Pel.*^{B} **epafroditum** *cum* CGHΘKLPSTW *c f g Pel.*, *et* ephafroditum DNORZ*: epaphroditum A*BFMUV *vg. d e* (*et nos in editione minori*, 1911), *et* ephaphroditum A^c; *uide supra*, *p.* 460. **et cooperatorem** (cohop. C) = καὶ συνεργόν: *om.* **et** *Hieron.* (vii. 396) *Pel.*^{B}; et cooperatorem uel adiutorem *g*; cooperarium *Pel.*^{B}; *om. plane* D *d e Uictor. Ambrst. cum gr.* D*. conmilitonem CFHΘKOPRUVZ^c, conmilitunem M. uestrorum S. **autem** *sec*: *om.* A. **apostolum**: apostolo sum H^c. **et** *tert.*: *om.* R. **necessitatis** (-atatis P*) **meae** (mee MW; + st Z*) = τῆς χρείας μου: operis mei *Ambrst.*; negotii mei *Pel.*^{B} *Sedul.*; desiderii mei *Uictor.*

26. **quoniam quidem**: quoniam *d*, quia *Uictor.*, quandoquidem *Ambrst.*; *om. plane e*; *gr.* ἐπειδή. **omnes** (hom. C) **uos desiderabat**

Digitized by Google

propterea quod audieratis
illum infirmatum
27 nam et infirmatus est
usque ad mortem
sed deus misertus est eius
non solum autem eius
uerum etiam et mei
ne tristitiam super tristi-
tiam haberem
28 festinantius ergo
misi illum
ut uiso eo iterum gaudeatis
et ego sine tristitia sim
29 excipite itaque illum
cum omni gaudio in domino
et eiusmodi cum honore
habetote
30 quoniam propter opus christi
usque ad mortem accessit
tradens animam suam
ut impleret id quod ex
uobis deerat erga meum

(diss. D) *codd. vg. c f*: > desiderabat (desiderans erat *d e*) omnes uos *Bentl. d e* = ἐπιποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς *gr. plur.*, *cf.* desiderans erat uel desiderabat omnes uos *g*, desiderans et concupiscens erat omnium uestrum *Uictor.* (*lemm.*); > desiderabat uos omnes *Ambrst. cum gr.* B ἐπιπ. ἦν ὑμ. πάντας, *cf.* desiderat uos et concupiscit uos omnes *Uictor.* (*comm.*); *deinde* + uidere *Bentl. d e syr. pesh. et hrcl. cum gr.* ℵ*ACDE *etc.* ἰδεῖν. **maestus** (mes. CDHΘLMOPSUWZ*, moes. *vg.*) **erat** = ἀδημονῶν: merebat *f*^c (*super* F^gr *scr.*), taedebatur *g Uictor.*; > erat sollicitus *d e*; impatienter sollicitus erat *Ambrst.* **propterea** (-ria P, -re Z*) **quod** = διότι: propter quod D *g Uictor. Pel.*^B, eo quod *Ambrst.*; proptea quia *f*; quia *d e*. **audieratis** (-etis S, -itis F*G^cOR; audieris G*; audierat Z*): audistis D *g*; audiebatis *Uictor.*; *gr.* ἠκούσατε. **illum infirmatum** (infirmumtum D): illum infirmum N; illum infirmari *f*; eum infirmatum *diu.*; illum uel eum infirmatum uel infirmari *g*; illum infirmatum fuisse *Ambrst.*; esse infirmum *Uictor.*; *gr.* αὐτὸν ἠσθενηκέναι D*E*FG; ὅτι ἠσθένησεν *gr. plur. apud latinos non redditur.*

27. **nam et** (καὶ γάρ): etenim *Ambrst.*, etenim uel nam *g*; etsi O; nam *tantum* FNS. **infirmatus est** (ἠσθένησεν): infirmatus fuit *Pel.*^B, infirmus fuit *Uictor. App. Quaestt.* 82 *Sedul.* **est usque**: *in ras. scr.* B. **usque** (hus. C) **ad mortem** = παραπλήσιον θανάτῳ (-του ℵ^cBP *min.*): prope mortem D *f*^c (*super* F^gr *scr.*) *Ambrst. App. Quaestt.*; usque ad uel prope ad mortem uel i *g*; ad desperationem mortis *d e*. **deus** (s *in ras. scr.* U): dominus *Uictor. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 634). missertus S. **eius** *pr.*: illius *Ambrst.*; illi *App. Quaestt. Sedul.*; eum *d e*. **non solum autem eius** (illi *e App. Quaestt. Pel.*^B *Sedul.*; illium *d*): > non illi uel um autem solum *g*, *cum ord. gr.* οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον; nec illius tantum *Uictor.* **uerum etiam et** *codd. plur. vg.*, *et* sed etiam et *d e*: uerum etiam DOPS *Bentl. f*, sed etiam *Uictor.*, uerum et *c*, sed et *g Ambrst. App. Quaestt. Pel.*^B *Sedul.*, *et gr.* ἀλλὰ καί. **mei** (me H*): mihi R *g App. Quaestt. Pel.*^B *Sedul.* **ne**: ut non *Uictor.*; ut ne *g*. tristiciam *pr.* P*W, -tia L*. **mei ne tristitiam**: *om.* P*. **super tristitiam** (-ciam PU*): *om Uictor. Ambrst.* (*in* I *Thess.* iv. 13). **haberem** (ab. C): habeam *de Uictor.*, haberem uel habeam *g*.

28. **festinantius** (-cius P, festinatius G) = σπουδαιοτέρως: sollicitus *d e Ambrst.* **ergo** (ego P* *f*) = οὖν *gr. plur.*, *cf.* itaque *d e Uictor. Ambrst.*: autem N *g cum gr.* FG 17 δέ. missi DS. **illum**: eum *d e g Uictor. Ambrst.* **uiso** (uisso D) **eo** (illo H): uidentes eum *g*, cum uideritis illum *Uictor.*, cum illum uideritis *Ambrst.*, *et gr.* ἰδόντες αὐτόν. **iterum**: denuo *Uictor.* **gaudeatis** (χαρῆτε): gratulemini *Uictor.* **sine tristitia** (-cia W, tristia R; tristitiam FH* *d*, tristiciam P) = ἀλυπότερος: meliore animo *Ambrst.* **sum** *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 634).

29. **excipite** *etiam f** = προσδέχεσθε: *gr.* FG *scribunt* προσ δε εχεσθαι *quod reddunt* ad (at *f*^c) uero excipite *f** (at uero *super gr. scr.*) *f*^c *g*. **itaque** (οὖν): ergo O *Uictor. Ambrst. Pel.*^B; *om.* P *cum gr.* 17. eum *d e g*. homni C. **gaudio** (*om.* io Z*) = χαρᾶς: gratulatione *Uictor.* > in dom. cum omni g. D *Bentl. d e f g Uictor. Ambrst. Pel.*^B *cum ord. graeco.* **eiusmodi** (di *sup. lin.* P): huiusmodi CDT *d dem. e Ambrst.*; huiusmodi uel tales *g*; eos qui huiusmodi sunt *Uictor.*, *et gr.* τοὺς τοιούτους. **cum** (+ habere V*) **honore** = ἐντίμους, *cf.* cum omni honore R: in honore *Ambrst.*, in honoribus *Uictor.*; honorificos *d e*, in honore uel honorificos *g*. **habetote** (ab. C; habit. GH^cΘ*PS): habete H*L *d e Ambrst.*, habete uel habetote *g*; *gr.* ἔχετε; *quid fuerat in* N *non liquet.*

30. **quoniam**: quia *Ambrst. Pel.*^B, quia uel quoniam *g*. **propter**: *om.* O. hopus C, opu^s O. **christi** *omnes* = Χριστοῦ *uel* τοῦ Χρ. *gr. plur.*: Κυρίου ℵAP *min.*; *om.* C. husque C. **mortem**: tem *in mg. scr.* M. **accessit** (acc. P, adc. F) = ἤγγισεν: adpropinquauit uel accessit *g*. **tradens animam suam** (suu. Z) *codd. plur. vg. c f*: in incertum tradens animam suam D, in interitum

obsequium.
III. 1 De cetero fratres mei
gaudete in domino
eadem uobis scribere
mihi quidem non pigrum
uobis autem necessarium.
2 Uidete canes
uidete malos operarios
uidete concisionem
3 nos enim sumus circumcisio qui spiritu deo seruimus
et gloriamur in christo iesu
et non in carne fiduciam
habentes

---

tradens an. su. *Ambrst.*, exponens in incertum an. su. *Uictor.*; parabolatus de anima (-mam *d*) sua (-am *d*) *d e*, parabolatus de anima uel ae sua uel ae *g*; *παραβολευσάμενος τῇ ψυχῇ gr. plur.*, *παραβουλ. τῇ ψ.* CKLP *al. pler.*; + *αὐτοῦ* FG. **ut**: *om. g.* **impleret** (in. DFM, impliret P, imperet L*) = *ἀναπληρώσῃ*: expleret S, suppleret *d e g Uictor. Ambrst.* **id quod ex uobis deerat** *codd. plur. vg. c* = *τὸ ὑμῶν ὑστέρημα*: id quod uobis deerat Z^c *Bentl. f Ambrst. Pel.*^{B}, quod uobis deerat *d e g*; > id quod deerat ex uobis H, > id quod defuit uobis *Uictor.* **erga meum obsequium** (hobs. C): circa meum obsequium D *d Uictor.*; circa meum officium *Ambrst. Pel.*^{B}; circa uel ad meum obsequium uel ministerium *g*; erga me obsequii *Bentl. cum gr. τῆς πρός με* (*ἐμε* ℵ* *min.*) *λειτουργίας.*

III. 1. **de cetero** (cae. DSϛ𝔇): de reliquo *Ambrst.*; reliquum *Pel.*^{B}, *et gr. τὸ λοιπόν.* **gaudete** (ggau. W, gu. B*; gaudite FP) = *χαίρετε*: gratulamini *Uictor.* (*lemm.*). **domino**: + fratres D; + et L. eandem G*P*T. **uobis** (uos U*) **scribere** (re *sup. lin.* T) *codd. plur. vg. c f contra ord. graec.*: > scribere uobis *d e g Ambrst. Aug.* (iv. 970, v. 605, x. 789), *et* scribere ad uos *Uictor.* = *γράφειν ὑμῖν*; *om.* **uobis** *pr.* P *cum gr. min.* 47 *al.* michi W. > mi. scri. *Pel.*^{B} **non**: + est *Ambrst. Pel.*^{B} **pigrum**: + est D. **necessarium** (*ἀσφαλές*): manifestum *Uictor.*; tutum *Aug.* (iv. 970); manifestatum est *d e*, tutum est *Aug.* (x. 789), cautum est uel necessarium *g*; *deinde* + mihi autem nimis Z^{mg}.

2. **uidete** (-ite FP*) *pr.* = *βλέπετε*: cauete *Uictor. Aug.* (ii. 187, iv. 682). **canes** (carn. F*): a canibus *Uictor.* **uidete** (-ite FM^{c}P) *sec.* = *βλέπετε*: attendite *Uictor.* hoperarios C, operarius P*Z*; operios *f.* > oper. ma. *Uictor.* **uidete** (-ite FM^{c}P; *om.* L*) *tert.* = *βλέπετε*: intuemini *Uictor.* **concisionem** (conciss. DN, cons. M*; concisiones L) = *τὴν κατατομήν*: circumcisionem (circumciss. S) S *m* (cod. s *semel*) *Orig.* (*int.* ii. 68, iv. 487, 489); praecisionem *Uictor.*

3. **nos** (non P*) **enim sumus** (s *fin. ex* i, *deinde ras.* 2 *litt.* M) **circumcisio** (circunc. ϛ, circumciss. DSZ*) *cum ord. gr.*: > nos autem circ. su. *Uictor.* (*comm.*), > nam circ. nos su. *Uictor.* (*lemm.*), > nos ergo circ. su. *Sedul.* **qui** (quia Z*) **spiritu** (+ *ras.* 2 *litt.* U; per spiritum *Uictor.*) **deo** (sancto G*) **seruimus** (> ser. deo *vg.*) *codd. plur. vg. Bentl. uett. plur. et Aug.* (x. 462), *etiam codd. latt. ap Aug.* (v. 808, viii. 757), *uide infra*, = *οἱ πνεύματι Θεῷ λατρεύοντες* ℵ^{c}D*P *al. mu.*, *cf.* qui spiritui deo seruimus *codd. ap. Aug.* (x. 462), qui in spiritu deo seruientes *Hieron.* (v. 389), qui spiritu domino seruientes sumus *Hieron.* (ii. 162): qui spiritu dei seruimus (+ uel tes *g*) H* *g*, qui spiritui dei seruimus *Ambr.* (*spir.* ii. 5; *uide infra*) *Aug.* (v. 808, 810) *et codd. ap. Aug.* (v. 808, viii. 756, x. 462), spiritui dei seruimus *Ambr.* (*spir.* iii. 11, 18), spiritui dei seruientes *Aug.* (viii. 756), = *οἱ πνεύματι Θεοῦ λατρεύοντες*; *suspicabantur patres lectionem Θεοῦ in Θεῷ ab hereticis* (*sc. Arianis*) *mutatam ne Sanctum Spiritum ut Deum adorare cogerentur*; *cf.* '*si quis de latinorum codicum uarietate contendit quorum aliquos perfidi falsauerunt, graecos inspiciat codices et aduertat quia ibi scriptum est οἱ πνεύματι Θεοῦ λατρεύοντες, quod interpretatur latinus* qui spiritui dei seruimus' *Ambr.* (*spir.* ii. 5), '*scio plerosque codices habere* qui spiritu deo seruimus: *quantum autem inspicere potuimus plures graeci hoc habent* qui spiritui dei seruimus' *Aug.* (v. 808), '*plures enim codices etiam latini sic habent* qui spiritui dei seruimus, *graeci autem omnes aut paene omnes. in nonnullis autem exemplaribus latinis inuenimus non* spiritui dei seruimus *sed* spiritu deo seruimus. *sed qui in hoc errant et auctoritati grauiori cedere detrectant' etc. Aug.* (viii. 756), 'qui spiritu deo seruimus, *uel sicut nonnulli codices habent* qui spiritui deo *uel* spiritui dei seruimus' *Aug.* (x. 462), 'qui spiritu *id est mente non littera* deo seruimus. *in graeco melius* spiritui *id est sancto qui est deus' Sedul.* **gloriamur**: exultamus *Uictor.*; gloriantes *Hieron.* (v. 389), gloriamur uel tes *g*; *gr. καυχώμενοι.* **christo iesu**: christo *tantum m Hieron.* (vii. 479); domino *tantum Hieron.* (iv. 265, v. 389). **et glo. in chr. ies.**: *om. Orig.* (*int.* ii. 68, iii. 837, iv. 489). **et** *sec.*: *om. Uictor* carnem MVZ. **fiduciam** (-tiam U*) **habentes** (*om.* D) *etiam Uictor.* (*comm.*) = *πεποιθότες*: confidentes *g Hieron.* (ii. 162, v. 389) *Sedul.* (> conf. in ca.), fidentes *Uictor.* (*lemm.*) *Aug.* (v. 809, 810, x. 462): fiduciam habemus OS *Bentl. Orig.* (*int.* ii. 68) *Ambrst.*, *cf.* confidentiam habemus

Digitized by Google

4 quamquam ego habeam
confidentiam et in carne.
Si quis alius uidetur
confidere in carne
ego magis
5 circumcisus octaua die
ex genere israhel
de tribu beniamin
hebraeus ex hebraeis
secundum legem pharisaeus
6 secundum aemulationem
persequens ecclesiam dei
secundum iustitiam
quae in lege est conuersa-
tus sine querella
7 sed quae mihi fuerunt lucra
haec arbitratus sum
propter christum detrimenta

Ambr. (*luc. l.* ii. 70); confidimus *m Orig.* (*int.* iii. 837, iv. 489) *Hieron.* (iv. 265, vii. 479) *Pel.*^{B}; confidetis *d e*.

4. quanquam DNSϛ, quan||q. U. **ego habeam confidentiam** (-ciam P; fiduciam *Ambrst. Aug.*) **et in** (*om.* M*) **carne** (-nem FMZ) *codd. plur.* ℭ *cod. caraf. Bentl. Ambrst. Aug.* (v. 810) *Pel.*^{B} = ἐγὼ ἔχων πεποίθησιν καὶ ἐν σαρκί *gr. plur.*, *cf.* '*non est transferenda coniunctio* et *ex fine in principium*' *Luc. Brug.*: > et ego hab. confidentiam (fiduciam *c*) in ca. KWϛ𝔚𝔖 *c dem. g*, > ego hab. etiam in ca. fiduciam *Uictor.*, et ego hab. conf. et in ca. DW *Pel.*^{A}; ego hab. conf. (fiduciam *d e Aug.*) in ca. BV *d diu. e f Aug.* (x. 462) et ἐγὼ ἔχων πεποίθ. ἐν σαρκί (*sine* καί) D*E*FG *min.* **si quis** (*uno ductu* ϛ𝔚𝔖): + autem FL^{1}N *dem. f g Lucif. Cal.* (*Athan.* ii. 34) *cum gr.* FG δέ. **alius** (ἄλλος): alter *d e Uictor.*; *om. Lucif. Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *cum gr.* 46. 109. **uidetur** (δοκεῖ): putat se *d e Uictor. Lucif. Aug.* (v. 810, x. 462). *Ordo* **alius uid.** *cum graecis* DEFG *min. concordat*; *gr. autem plur.* > δοκεῖ ἄλλος. **confidere** (πεποιθέναι): fiduciam habere *d e Lucif. Aug.* > putat se in ca. confidere *Uictor.*, > in ca. putat se habere fiduciam *Aug.* (v. 810), > in ca. put. se fid. habere *Aug.* (x. 462). > magis ego *Uictor. Aug.*

5. **circumcisus** (-issus SZ*; circuncisus ϛ𝔚): circumcisione *d e g Ambrst.* (*comm.*) *Aug.* (v. 810) *et gr.* περιτομῇ; accipi circumcissionem D; circumcisus sum *Uictor.* **octaua** (hoc. C, octaba LRT) **die** *Bentl.*, *cf.* octauo die S *vg.*, = ὀκταήμερος: octaui diei *Ambrst.* (*comm.*) *Aug.*, octaua diei *g*. > oct. die circumc. *Hil.* (*ps.* 118 *he*). **ex** *pr.* (ἐκ): de *d e Lucif.* (*Athan.* ii. 34). gene^{re} F. **israhel** (israel *vg.*): + et F. **de**: *om. d e g Uictor. Lucif.*, *et gr. non exprim.* beneamen P, ueniamin L. hebreus AL*PT, ebreus DOS, haebreus Θ*L^{c}. hebreis MNPUW, ebreis DOS, haebreis L. **secundum** (saec. S) **legem pharisaeus** (far. T, phariseus CLOUW, phareseus Z*, pharisseus M*, farisseus DS, pharisaeos P*; us *in ras. scr.* Θ): *om. e*.

6. saecundum S (*bis*). **aemulationem** (em. DL*MOS*WZ*, emulacionem P), *gr.* ζῆλος: zelum *d e Lucif.* (*Athan.* ii. 34), emulationem uel zelum *g*. persaequens S. eclesiam PT, aeclesiam CDLS. **dei** (= Θεοῦ FG, τοῦ Θ. 122): *om.* (*Bentl.*) *d e Uictor. Aug.* (v. 810, 812) *cum gr. plur.* iusticiam PW. que MOPWZ*. **in** (ἐν): ex CGT *c diu.* *Ambrst. Aug.* (v. 818, 819, x. 49, 251) *Pel.*^{B} *Tycon.* (*reg.* 3). **lege**: + dei W. > est in lege *dem. Uictor. Aug.* (v. 810). **conuersatus sine** (i *in ras. scr.* U) **querella** (quae. FG*LNRTZ*, quaerela BG^{c}KU*, querela U^{c}VWZ^{c} *vg.*, quirilla P) *codd. plur. vg. c f* = γενόμενος ἄμεμπτος, *cf.* > sine querimonia conuersatus *Hieron.* (ii. 738): conuersatus sum sine querella D, factus uel conuersatus sine querela *g*, conuers. cum essem sine quer. *Lucif.*, conuers. qui fuerim sine quer. *Aug.* (iii. 2. 953); cum essem sine reprehensione *Uictor.*, cum essem sine crimine *d e*; qui fuerim sine querella *Aug.* (v. 818, 819, x. 418, 460, 462), qua fuerim si. que. *Aug.* (v. 810); *libere* fuit si. que. *Aug.* (x. 49), fuisse si. que. *Aug.* (x. 50, 251, 461).

7. **sed**: *om. d e g Uictor. Lucif.* (*Athan.* ii. 34) *Ambr.* (*ps.* 118 *heth*, *luc. l.* v. 21; *ad init. sententiae*) *Aug.* (v. 811, 819) *cum gr.* ℵ*AG 17. **quae** (que LMOPWZ*): ea quae *Pel.*^{B}, illa quae *Uictor.*, quae quaedam *g* (*super* a τινα). **mihi** (michi W) **fuerunt** (u *sec. in ras. scr.* U, runt *in ras. scr.* M) **lucra** = μοι ἦν κέρδη B *min.*: > fuerunt (+ uel erant *g*) mihi lucra Θ *g*, > erant mihi in lucro *Uictor. et* ἦν μοι κέρδη *gr. plur.*; > mihi lucra fuerunt D *Ambrst. Ambr.* (*ps.* 118 *heth*, *luc. l.* v. 21, *off. min.* ii. 4) *Aug.* (v. 811, 819, x. 51, 460) *Pel.*^{B}, *et* > lucra mihi fuerunt *Sedul.* hec MW. **arbitratus sum** (ἥγημαι): duxi D *Uictor. Ambr. Aug.* (*u. infra*) *Pel.*^{B}; existimaui *d e Lucif.* **propter christum** (iesum *f*) **detrimenta** (-tum (*Bentl.*) *Pel.*^{B}; + esse D *Ambr. Pel.*^{B}) = διὰ τὸν Χρ. ζημίαν: pro uel propter christo uel um detrimenta uel detrimentum *g*; propter christum damna *Ambrst.*; > propter chr. damna esse duxi *Aug.* (v. 811, 819, vii. 461, x. 51, 460), > pro damno esse duxi (*om.* propter chr.) *Uictor.* *Libere* quae lucri duxerat . . . haec modo detrimento sibi deputat *Tert.* (*Marc.* v. 20), *et* omnia pro christo ducit quisquilias (*Hieron.* ii. 738, *cf.* vii. 98, 214).

Digitized by Google

8 uerum tamen existimo
omnia detrimentum esse
propter eminentem scien-
tiam iesu christi domini mei
propter quem omnia
detrimentum feci
et arbitror ut stercora
ut christum lucri faciam
9 et inueniar in illo non
habens meam iustitiam
quae ex lege est
sed illam quae ex fide
est christi
quae ex deo est iustitia

---

8. **uerum tamen** (*uno ductu* uerumt. D, uerumpt. CW𝔖𝔈, uerunt. ϛℌ) = ἀλλὰ μενοῦνγε *uel* ἀλλὰ μὲν οὖν : uerum quidem *Ambrst.*; uerum *tantum* P; *deinde* + ergo *g*, + et ABCKMT *Tisch. Bentl. d e g Aug.* (v. 811, x. 51, 460) *et gr.* (*exc.* ℵ* 80). **existimo** (ἡγοῦμαι): arbitratus sum *g*; arbitror DM *d e Lucif.* (*Athan.* ii. 34) *Ambrst. Aug.* (v. 811, x. 51, 460). homnia C. > omn. arb. *Lucif. Ambrst.* **detrimentum** (ζημίαν): detrimenta KP* *d e t**; damnum *Aug.* (x. 51, 460); damna *Ambrst. Aug.* (v. 811); damna uel detrimenta *g*. **uerum . . . esse**: *om. Ambr.* (*ps.* 118 *heth*). **eminentem** (hem. C, eminem B, eminente L*; + uel excellentem *g*) **scientiam** (-ciam P, -tia L), *cf. ad Eph.* iii. 19: eminentiam scientiae *d e Ambrst. Lucif.*, eminentiam cognitionis '*graecus*' *ap. Uictor.*, *et gr.* τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως; eminentiam *tantum Uictor.* (*lemm.*). **iesu christi** *cum gr.* AKP *al. plus*[12]: christi *t Pel.*[A]; > christi iesu *d e g Uictor. Lucif. Ambrst. Ambr.* (*ps.* 118 *heth*) *Aug.* (v. 811, x. 460) *Pel.*[B] *cum gr. plur.* **mei**: nostri MT[c]Z* *dem. Uictor. Lucif. Aug.* (v. 811, x. 460) *et gr.* AP *etc.*, *et* > dom. nos. iesu chr. *Aug.* (x. 51). *om.* dom. **mei** *Pel.*[A] quaem L. **omnia** (o *ex* m P; hom. C) **detrimentum feci** = τὰ πάντα ἐζημιώθην: omnia damnum (-na *Aug.*) feci *d e Aug.* (ii. 86, 766); omn. damna duxi *Ambrst. Ambr.* (*off. min.* ii. 4); omnia detrimenta esse duxi *Hil.* (*ps.* 91); omnia detrimentum passus sum *Lucif.*; omnium detrimentum passus sum D *Ambr.* (*ps.* 118 *heth*); omnia detrimentum passus sum uel facio *g*; uniuersis detrimentis affectus sum *Uictor.*; > detrimenta credidi haec omnia *Aug.* (v. 811). **arbitror** (r *sec. in ras. scr.* K; arbitratus sum CT) **ut stercora** (+ esse•L[c] *et cf. Aug. infra*, *cum gr.* ℵ[c]AD[c]EKLP *etc.*), *cf.* aestimo ut stercora *Ambr.* (*saepius*), arbitror (aestimor *Ambr.*) stercora *d e g Ambrst. Hil.* (*ps.* 13; *ps.* 91) *Ambr.* (*ps.* 118 *heth*) = ἡγοῦμαι σκύβαλα: > ut stercora existimo *Uictor.* (*lemm.*, *cf. comm.* '*melius enim sic legimus, quam* existimor: *nam et graecus ita posuit* ἡγοῦμαι, *non ut ipse ab aliis existimetur sed ut existimet illa omnia superiora, ut stercora*' *et Tert. infra*); > stercora existimaui *Aug.* (v. 811 *semel*); *libere* arbitror omnia non solum detrimenta esse uerum et stercora existimaui esse *Aug.* (v. 811 *semel*), cuncta arbitratur quasi stercora *Hieron.* (iv. 762), nec solum detrimenta uerum etiam stercora existimaui esse *Aug.* (vii. 461), non solum damna uerum etiam stercora existimauit *Aug.* (x. 49), non solum detrimenta credidi uerum etiam stercora existimaui esse *Aug.* (x. 51, 460), haec ac si stercora existimat prae comparatione agnitionis christi *Tert.* (*Marc.* v. 20). **entum** *sec.* **. . . stercora**: *in ras. scr.* U. **ut christum lucri faciam** (lucrifaciam *uno uerbo* DS *vg.*), *gr.* ἵνα Χριστὸν κερδήσω: > ut lucri christum faciam *Uictor.* (*semel*); ut christum lucrifacerem *Aug.* (v. 811 *semel*, vii. 461); ut christum lucrifaciam uel lucrer *g*; ut christum lucraretur *Ambr.* (*fug. saec.* i. 2); ut christi lucrifaciam (lucrifaciam *uno uerbo* W) KTWZ*.

9. **et**: ut NP; et ut *Ambrst.*; ut et Vϛ. **in** (ab V) **illo** = ἐν αὐτῷ: in illum H. **habens meam iustitiam** (-ciam P) *cum ord. gr. plur.*: > hab. iust. meam *Aug.* (x. 462) *cum gr.* ℵ*, > meam iust. hab. *Uictor.* **quae** (que MOPW; *om.* S*) **ex lege est** (*om. Tert.* (*Marc.* v. 20), *cf. gr. plur.* τὴν ἐκ νόμου): > q. est ex lege *d e g Lucif.* (*Athan.* ii. 34); q. in lege est O *Hieron.* (ii. 738), *cf. gr.* 17. τὴν ἐν νόμῳ. set L. **illam** (illa P *g*; eam *Aug.* (x. 237)) **quae** (que MW) **ex fide est**: > illam (eam *Uictor. Aug.* (x. 1324); iustitiam *Aug.* (v. 816, 819, x. 1016)) q. est ex fide W *Uictor. Aug.* (v. 816, 819, x. 1016, 1324); illam q. per fidem *d e Lucif.*, *cf. gr.* τὴν διὰ πίστεως; eam q. per fidem est *Aug.* (v. 813, *cf.* iustitiam per fidem v. 815); > eam q. est per fidem *Ambrst. Aug.* (*octies*); q. per ipsum *Tert.* (*bis*). **christi** ABCFGKNRTUVZ[c]ℌ *Bentl. uett. cum gr. omn.* Χριστοῦ: ch. iesu ΘMOPWZ*ϛ𝔖𝔈 *c diu.*; iesu ch. DHLS *dem. Lucif. Aug.* (v. 819); iesu *tantum Aug.* (x. 237). > christi est *Hieron.* (ii. 738). **quae** (que M) **ex** (a *Hieron.* (ii. 738)) **deo** (fide *t*) **est** (*om. Pel.*[B]) **iustitia** (> iu. est *f**) *et* > q. est ex (a *Aug.* (v. 812)) deo iustitia (-cia W) W *c Hieron.* (iv. 762) *Aug.* (*sexies*): q. ex deo est (> est ex d. *Aug.*) iustitiam (-ciam P) PZ* *Bentl. Ambrst. Aug.* (v. 814, 815, x. 51) *cum gr.* τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύνην; quem praedixit ex d. iustitiam *Uictor.* **in fide** *codd. plur. vg. uett. cum gr.* D*E* ἐν πίστει (*rell.* ἐπὶ τῇ π.): in (super *Ambrst.*) fidem HZ* *Bentl. Ambrst.*; ex fide *Uictor. Aug.* (v. 320, 815). *Disting.* in fide [10] ad agnoscendum FHΘKS𝔖𝔈, *cf. Tisch. ad loc.* '*ista uerba* (ἐπὶ τῇ

in fide
10 ad agnoscendum illum
et uirtutem resurrec-
tionis eius
et societatem passionum illius
configuratus morti eius
11 si quo modo occurram
ad resurrectionem
quae est ex mortuis
12 non quod iam acceperim
aut iam perfectus sim
sequor autem si comprehen-
dam in quo et comprehen-
sus sum a christo iesu
13 fratres ego me non arbitror

πίστει) *passim cum seqq. coniunguntur ut* LP *al. permult.*'. **quae ex deo . . . 10 uirtutem** : *arte in ras. scr.* B.

10. **ad agnoscendum** (ign. Θ) *codd. plur. Bentl. uett. plur., gr.* *τοῦ γνῶναι* : ad cognoscendum (cognusc. Z*) CMPRTVZ *vg. d. dem. diu. Uictor. Ambrst. Aug.* (*semper*) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 635); ut sciam uel ad agnoscendum *g*. **illum** (-lam Z*), *gr.* *αὐτόν* : eum *Uictor. Ambrst. Aug.* (*saepissime*) *Pel.*^{B}; eum uel illum *g*. **et** *pr.*: *om. t*. **uirtutem** (-tum P) = *δύναμιν* : uirtutem uel potentiam *g*. **resurrectionis** (-cionis P, -tionem Z*, resurectionis S, surrectionis *in ras. scr.* M). **eius** : *om.* D *Sedul. ut udtur.* **et uir. res. ei.** : *om. Pel.*^{B} **societatem** (*κοινωνίαν*): communicationem (common. D) D *d e g Ambrst. Lucif.* (*Athan.* ii. 34) *Aug.* (v. 815, 816, x. 51, 461). **passionum** (-em U* *d*) = *παθημάτων* : passionis BKVWZ^{c} *c dem. Aug.* (x. 51). **illius** (*αὐτοῦ*): eius MP *d e g Uictor. Ambrst. Lucif. Aug.* (v. 815, 816, x. 51, 461) *Pel.*^{B} *Sedul.* **configuratus** (-uratu^{s} Z^{1}, -u^{ra}tus G, -urati *Pel.*^{B}), *cf.* conformatus *Aug.* (v. 816, x. 51), *cum gr.* ℵ*ABD*P 17. 67**. 71 *συνμορφιζόμενος*: conformans me *Ambrst.*, *cf. gr.* ℵ^{c}D^{c}EKL *al. pler.* *συνμορφούμενος*; cooneratus *d e g Iren.* (*Mass. p.* 309 *Turner*) *Lucif. cum gr.* FG *συνφορτειζόμενος*; particeps oneris *Uictor.* **morti** (*θανατῷ*): mortis L *Uictor*; morte *Lucif.* **eius** (*αὐτοῦ*): ipsius D *d e g Ambrst. Aug.* (*semper*) *Pel.*^{B} *Lucif.*

11. **si quo modo** (*εἴπως*): si qua *Tert.* (*res.* 23). **occurram** (hoc. C), *gr.* *καταντήσω* : curram P; concurram *Tert.*; obuiusfiam *Uictor.*; occurram uel obuiauero *g*. **ad** (*sic* N^{c}, N* *non liquet*), *gr.* *εἰς* : in *d e g Tert. Uictor. Aug.* (*semper*) *Lucif.* (*Athan.* ii. 34). **resurrectionem** (resurrecc. P, resorect. Z*) *et* resuscitationem *Tert. cum gr. omn.* *ἐξανάστασιν* : resurrectione *Uictor.*; + eius *Lucif.* **quae** (que L*W) **est** (*om. Tert.*) **ex** (a *d Iren.* (*Mass. p.* 309) *Tert. Lucif.*; *om. e*) **mortuis** *cum gr.* ℵABDEP *min.*^{7} *τὴν ἐκ νεκρῶν* : mortuorum *tantum Aug.*, *cf.* q. est ex mortuis uel mortuorum *g*, *cum gr.* KL *al. pler.* *τῶν νεκρῶν* (*cf.* FG *τῶν ἐκ νεκρῶν*).

12. **non** : + propterea *Uictor.* **quod** (quo Z*), *gr.* *ὅτι* : quia *d Tert.* (*res.* 23) '*Cypr.*' *App.* (*p.* 186 = *sing. cler.* 11) *Hieron.* (ii. 693, 694, v. 537, 577, vi. 249) *Aug.* (*saepissime*). **iam** *pr.* (*ἤδη*): aliquid *Hil.* (*ps.* 118 *aleph*); *om.* D. **acceperim** (accip. DO*SZ), *gr.* *ἔλαβον* : accepi *Tert.* '*Cypr.*' *App. Hieron.*; assecutus sim *Orig.* (*int.* iv. 675); + aut iam (etiam D; *om. Iren.*; *deinde* + perfectus sim *super gr.* *τετελείωμαι* *sed expunct. g*) iustificatus sim (sum '*Cypr.*' *App.*) D *d e f g Iren.* (*Mass. p.* 238) '*Cypr.*' *App. Ambrst. Pel.*^{B} *cum gr.* D*EFG *ἢ ἤδη δεδικαίωμαι* (*δικαίωμαι* FG^{2}, *δικαίομαι* G*). **aut** (ut OU*): + quod T$^{rec.}$ *Aug.* (x. 215); + quia *Hieron.* (v. 537); + quasi *Hieron.* (v. 577). **iam acceperim aut** : *om. t*. **iam** *sec.* (*ἤδη*): etiam F* *Aug.* (iii. 1. 154); *om. Tert. Orig.* (*int.* iv. 675) *Hieron.* (vi. 249) *Aug.* (viii. 754). **perfectus sim** (sum '*Cypr.*' *App. Hieron.* (ii. 695, v. 537)), *gr.* *τετελείωμαι* : consummatus sim (sum *Tert.*) *Tert. Uictor.* **sequor** (r *sup. lin.* A, saequor S), *gr.* *διώκω* : persequor *Tert. Hieron.* (ii. 693, v. 577); sector *Uictor.*; curro *Hieron.* (vi. 249). **si** *codd. plur.* 𝔓 *uett. patt. plur. sine addit. cum gr.* ℵ*D*E*FG 39. 112, *cf.* ut *Hil.* (*ps.* 2) *et* ut aliquando *Uictor.*: + et (*Bentl.*) *cum gr.* ℵ^{c}ABD^{c}E**KLP *al. pler.* *καί*; + quomodo (*duobus verbis* W𝔖𝔖)W𝔖𝔖ℭ *c dem. Aug.* (v. 817). **comprehendam** (conpre. CDL*OP^{c}RSTZ^{c}, conprae. FGHΘL^{c}NZ*, conprehindam P*) *etiam Aug.* (x. 51), *gr.* *καταλάβω* : adprehendam (adprae. *d e*) *d e Tert. Hil.* (*pss.* 2, 91, 118 *aleph*) *Hieron.* (v. 577, vi. 249) *Aug.* (ii. 138, v. 817, x. 462), *cf.* adprehendere volumus in quo adprehensi sumus *libere Priscill.* (*ed. Schepss p.* 7); con uel adprehendam *g*; conprehendar *Uictor.* **in quo** (q^{u}o L), *gr.* *ἐφ' ᾧ* : a quo *f*; in quod OS *Bentl.*; sicut *Aug.* (ii. 138). **et** : *om. g Tert. Hil.* (*ps.* 13) *Hieron.* (ii. 693) *Aug.* (ii. 138) *Pel.*^{B} *cum gr.* D*EFG 67.** 74. **comprehensus** (conpre. CDSVTZ^{c}, conprae. FGHΘLNR, conprehinsus P, cumpraehensus Z*) **sum**, *gr.* *κατελήμφθην* : adprehensus sum O *d e Hil.* (*pss.* 2, 91, 118 *aleph*) *Hieron.* (ii. 693, vi. 249) *Aug.* (ii. 138, v. 817, x. 51, 462), *cf. Priscill.* (*supra*); con uel adprehensus sum *g*; > sum adprehensus *Tert.* **a christo iesu** *codd. plur. vg.*, *cf.* in ch. ie. P *Aug.* (x. 51) *cum gr.* ℵAP *min.*^{8} *ὑπὸ Χρ. Ἰησοῦ* : > a ie. ch. *f cum gr.* 74. 112; a christo *tantum d e g Tert. Uictor.* (*et* > a ch. sum) '*Cypr.*' *App. Hil.* (*pss.* 13, 118 *aleph*) *Hieron.* (ii. 693, v. 577, vi. 249) *Pel.*^{A} *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 635) *cum gr.* BD*E*FG 17. 179; ego *tantum Pel.*^{B}; + domino nostro *t* (*in fine lectionis*).

13. **fratres ego me** (me ipsum *g Aug.* (v. 817 *semel*, viii. 877, x. 51, 457, 462)) **non** (nondum

comprehendisse
unum autem
quae quidem retro sunt
obliuiscens ad ea uero
quae sunt priora
extendens me
14 ad destinatum persequor
ad brauium supernae uoca-
tionis dei in christo iesu
15 quicumque ergo perfecti

---

*Bentl.**, necdum *Hieron.* (ii. 693)) **arbitror** (-tro L*), *gr.* ἀδελφοί ἐγὼ ἐμαυτὸν οὐ (οὔπω ℵAD*P *min.*) λογίζομαι : > fr. non ego me arb. D ; > fr. ego non arb. me *Aug.* (iv. 328, vi. 615) ; > ego me fr. non puto *Tert.* (*res.* 23) ; + uel non cogito *g* ; + adhuc *Ambrst.* **comprehendisse** (conp. DLMOP°RZ°, conprae. CHΘLNSTV, comprae. Z*, conprehindisse P*) *etiam Aug.* (vi. 37) *cum gr. plur.* κατειληφέναι : comprehendisse uel comprehendentem *g*, *cf. gr.* FG κατιληφότα ; apprehendisse *Tert. Aug.* (*fere semper*) *Pel.*B *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 494) ; + adhuc D (*duobus uerbis*) FMN '*Cypr.*' *App.* (*p.* 186 = *sing. cler.* 11) *Pel.*B **unum** (hun. C) : + adhuc *Uictor.* **autem** (δέ) : tamen *d e Uictor.* '*Cypr.*' *App.* ; vero *Hieron.* (v. 537), plane *Tert.* **quae** (que CMW ; *om. g**) **quidem** (*om. Aug.* ; > quidem quae *g*°) **retro sunt obliviscens** (hobl. C, oblibiscens S, obliuisens T) *etiam Aug.* (iv. 956), *gr.* τὰ μὲν (+ οὖν K) ὀπίσω (ὄπισθεν *min.*[6]) ἐπιλανθανόμενος : ea quae ret. s. obliuiscens *Aug.* (iii. 1. 17, x. 183) ; quae ret. s. oblitus *Aug.* (iv. 313, v. 949, x. 462) ; ea quae ret. s. oblitus *Aug.* (v. 1142, 1320) ; quae ret. oblitus *Aug.* (*saepissime*) ; > quae s. ret. transmittens in obliuionem *Uictor.* ; praeterita obliuiscens *Orig.* (*int.* iv. 588, 678) *Aug.* (iii. 2. 361, *cf.* obliuiscamur praeterita iv. 663) ; praeteritorum obliuiscens *Hieron.* (*septies*) ; praeteritorum oblitus *Hieron.* (iv. 377) ; posteriora (+ quidem '*Cypr.*' *App. Pel.*B) obliuiscens '*Cypr.*' *App. Ambr.* (*luc. l.* vii. 185 ; *fug. sacc.* i. 2 ; *de uirginitate* 18 ; *paen.* ii. 6) *Hieron.* (i. 1103, v. 537) *Pel.*B ; posteriorum obliuiscens *Hieron.* (ii. 693, iv, 944, v. 577, *cf.* iv. 14) ; > oblitus posteriorum *Tert.* (*res.* 23, *cf. pudic.* 9, *uxor.* i. 3) ; superiora obliuiscens *Ambr.* (*luc. l.* viii. 44 ; *hel. et iei.* 79) ; > relinquentes ea quae praeterita sunt *Priscill.* (*ed. Schepss p.* 7) ; *deinde* + et D *Hieron.* (v. 13, 537, 576). **ad** (in *d e*) **ea** (eam F*, eo V) **uero** (autem *d e* ; *om. Hieron.*) **quae** (que MW ; + in *d e Hieron.* (v. 577)) **sunt** (+ in CGHΘLNORS TU°Z* *dem. Pel.*A) **priora** (> priora sunt *uett. Hieron.*) *codd. plur. vg. uett. Hieron.* (ii. 693, iv. 377, v. 577) *Pel.*A, *cf.* ea quae sunt priora D *Ambr.* (*fug. saec.* i. 2 ; *hel. et iei.* 79 ; *luc. l.* vii. 185) *Pel.*B, in (ad *Hieron.* (iv. 944, v. 537)) priora *Tert.* (*uxor.* i. 3 ; *pud.* 6 ; *res.* 23) *Hieron.* (*sexies*), priora *tantum Ambr.* (*de uirginitate* 18 ; *poen.* ii. 6) *et gr.* D*FG εἰς δὲ τὰ ἔμπροσθεν (*rell.* τοῖς δὲ ἔμπ.) : in ea uero quae in primo sunt *Uictor.* ; ad ea (+ autem *Ambrst.* ; + uero *f*°) quae (+ in *f*° *Hieron.*) ante sunt (> sunt ante '*Cypr.*' *App.*) *f*° (*super* F^gr. *scr.*) '*Cypr.*' *App. Ambrst. Hieron.* (ii. 376) ; in ea quae ante sunt *Aug.* (*saepius*) ; ad ea autem quae anteriora sunt *Hieron.* (i. 1103) ; ad ea uero quae sunt interiora (anteriora?) *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 635) ; in (+ quae x. 123) anteriora *Aug.* (iv. 718, vii. 359, viii. 754, x. 123) ; ad futura *Orig.* (*int.* iv. 588, 678) ; in futura *Hieron.* (v. 105) ; in futurum *Hieron.* (i. 1028, v. 13, vi. 754). **extendens me** (me ipsum BKV WZ *vg. Bentl. c dem. diu.*) : > me extendens *d e f** *Tert.* (*res.* 23) *Orig.* (*int.* iv. 588, *cf.* me extendo 678) *Hieron.* (*saepissime*) ; > me extendens uel adpetens *g* ; adpetens D *f*° (*super* F^gr. *scr.*) *Ambr.* (*semper*) *Pel.*B ; petens '*Cypr.*' *App.* ; extentus *Aug.* (*fere semper*) ; sectans *Aug.* (vii. 359) ; *gr.* ἐπεκτεινόμενος (ἀπεκ. FG 52).

14. **ad destinatum** (dist. DOS), *gr.* κατὰ σκοπόν : secundum destinatum *Ambrst.* ; ad regulam '*Cypr.*' *App.* (*p.* 186 = *sing. cler.* 11) ; secundum regulam *d e Uictor.* ; secundum scopum *Tert.* (*res.* 23) ; secundum intentionem *Aug.* (*semper*) ; secundum contemplationem uel intentionem *f*° *sup.* F^gr. *scr.* ; secundum obseruationem *g* ; secundum (iuxta ii. 693, v. 577) propositum *Hieron.* (ii. 693, 694, v. 577) ; ad statutum (*et* > perseq. autem ad stat. brau.) *Hieron.* (v. 502) ; statutum *tantum Hieron.* (v. 537). **persequor** (persaeq. S, perseq^u or L), *gr.* διώκω : sequor D *g* '*Cypr.*' *App. Hieron.* (ii. 693) *Aug. Pel.*B ; consequor *d e* ; insequor *Ambrst.* ; sector *Uictor.* ; contendo *ut udtur Ambr.* (*de uirginitate* 18 ; *paen.* ii. 6) ; nunc tendo *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 660). *Disting.* extendens me ad destinatum. Persequor ad *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 636). **ad** (a^d V ; *om.* S *Hieron.* (i. 1103)) **brauium** (brab. CNT *g*, brabr. P, brad. DG*S, brach. V), *gr.* εἰς (*uel* ἐπί) τὸ βραβεῖον : ad palmam *Tert.* '*Cypr.*' *App. Ambrst. Aug. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 660, 847) ; *om. Pel.*B **ad dest. . . . brauium** : ad perfectum sequens palmam *libere Orig.* (*int.* iv. 678). **supernae** (nae *sup. lin.* A, -ne L*MP*WZ*) **uocationis** (uocaciones P), *gr.* τῆς ἄνω κλήσεως : superioris uoc. *d e* ; cursu uoc. *Nouat.* (*cib. iud.* 1) ; sursum uoc. *Lucif.* (*mor.* 2) ; incriminationis *Tert.* **dei** : *om.* L* *g Uictor. cum gr.* FG 46. > dei uocationis *Ambrst.* **in christo iesu** : > in domino ie. ch. *d e g cum gr.* D*EFG ; *om. Ambrst. Hieron.* (v. 577). **dei in chr. ie.** : > domini nostri iesu christi '*Cypr.*' *App.* ; *om. Aug.* (vi. 37).

15. **quicumque** (quicun. 𝔊ℌ, quiquum. T), *gr.*

Digitized by Google

hoc sentiamus
et si quid aliter sapitis
et hoc uobis deus reuelabit
16 uerum tamen ad quod peruenimus ut idem sapiamus
et in eadem permaneamus regula.

17 Imitatores mei estote fratres
et obseruate eos qui ita ambulant sicut habetis formam nos
18 multi enim ambulant quos saepe dicebam uobis

ὅσοι: quodquod *d e*; quotquot *Hil.* (*trin.* xi) *Hieron.* (*saepius*) *Aug.* (*semper*). **ergo** (οὖν): enim M; itaque *Uictor.*; autem *Aug.* (v. 822); *om. Hieron.* (iv. 287). **perfecti** (perfecit H*Z*) *sine addit.* A*CGHΘPSU *Bentl. f et gr. paene omn.* τέλειοι: + sumus A^{c}BDFKLMNRTVWZ^{c} *vg. c d dem. diu. e g*$^{mg.}$ *Orig.* (*int.* iv. 675) *Uictor. Hil. Hieron.* (i. 84 *Vall.*, v. 577) *Ambr.* (*off. min.* iii. 2.) *Ambrst. Aug.* (v. 822) *Pel.*^{B} *Pelagiani ap. Aug.* (x. 490) *Sedul. sine auct. gr.*; + in christo iesu *g cum gr.* FG. **hoc** (τοῦτο): haec *Hil.* **sentiamus** (senc. P) *etiam Hieron.* (iv. 287), *cf.* sapiamus D *d e Hieron.* (*fere semper*) *Aug.* (*saepissime*), sentiamus uel sapiamus *g cum gr. plur.* φρονῶμεν: sapimus *Hieron.* (ii. 694 *ubi scribit* 'sapimus *siue* sapiamus: *diuersa enim sunt exemplaria*') *cum gr.* ℵL *min.*^{6} φρονοῦμεν. **et** *pr.*: + tamen *Aug.* (ii. 347). **si quid** (*uno uerbo* S *vg.*): + forte *Aug.* (v. 822). **aliter sapitis** = ἑτέρως φρονεῖτε: aliud sap. CZ*; aliter sentitis DM *Hil. Ambrst. Hieron.* (ii. 694) *Sedul.*, *cf.* si sentiremus *Priscill.* (*ed. Schepss p.* 9); aliud sentitis F*L; ignoratis *Tert.* (*cor.* 4, *ieiun.* 10). **et hoc** (c *in ras. scr.* U) = καὶ τοῦτο: et haec *Priscill.*; > id quoque *Hil. Ambrst. Aug.* (*saepius*); > hoc quoque *Hieron.* (ii. 693) *Aug.* (*saepe*). **uobis** (*om. Pel.*^{B}) **deus** (*om.* U*) **reuelabit** (-auit ACHΘKLRSTWϛ𝔍 *Pel.*; reuelebit Z*, reuelat N *f*) *etiam Aug.* (*saepissime*) *contra ord. gr.*: > deus uob. reuelabit (-auit *d e Uictor.*) (*Bentl.*) *d e g Tert.* (*cor.* 4) *Uictor.* (*semel*) *Hil. Ambrst. Hieron.* (ii. 693) *Aug.* (*quater*) *cum ord. gr.* ὁ θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει; > deus reuelauit uob. D; uob. dominus (> dom. uob. *Tert.*) reuelabit *Tert.* (*ieiun.* 10) *Sedul.*

16. **uerum tamen** (*uno uerbo* (uerumpt. CW, uerunt. ϛ𝔍) CDW *vg.*) = πλήν: + ad hoc N. **ad quod** (quid 𝔍), *gr.* εἰς ὅ: in quod *Aug.* (*saepissime*); ad id quod F^{c}R; in id quod *Uictor. Aug.* (x. 463); in quo *d Aug.* (v. 818); ad quo *e* (*teste Belsheim*). **ut idem sapiamus**, *gr.* τὸ αὐτὸ φρονεῖν (*cf. infra*): ut ipsum sap. *e*; in ipsum sap. *d*; in idipsum sap. *Uictor.*; ut idem sapiamus uel idem sapere *g*. **et**: ut (hut C) CLZ* *Bentl. diu.*; et ut *dem.*; *om.* O*ϛ𝔍 *e Uictor. et gr. non expr.* **in eadem**, *gr.* τῷ αὐτῷ (*cf. infra*): in eo D *Ambrst. Pel.*^{B} (*cf. Aug. infra*); in eodem *Uictor.*; ad hoc ipsum *d e*; huic ipsi *g*. **permaneamus**: maneamus (*in ras. scr.* BU) BU *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 636); ambulemus D *Uictor. Ambrst. Pel.*^{B} *Sedul.* (*cf. Aug. infra*) *cum gr.* στοιχεῖν (*cf. infra*); conuenire *d e g*; permaneatis (*et* > reg. per.) *dem.* **regula** (-am RT, *in ras. scr.* B) *cum gr.* D^{c}E *min.*^{6} κάνονι (*cf. infra*): *om.* D *d e g Uictor. Ambrst. Pel.*^{B} *Sedul. cum gr.* D*FG (*cf. infra*). **ut idem . . . regula** *codd. vg. uett. patres plur. cum gr.* DEFG *min.*^{6} τὸ αὐτὸ φρονεῖν τῷ αὐτῷ κάνονι (*om.* D*FG) στοιχεῖν (συνστ. FG): in eo ambulemus *Aug.* (*semper*) *cum gr.* ℵ*AB 17. 67** τῷ αὐτῷ στοιχεῖν *tantum*; *gr.* ℵ^{c}KLP *al. plur.* τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κάνονι τὸ αὐτὸ φρονεῖν *apud latinos non inuenitur.*

17. **imitatores** (emit. DS): coimitatores (*Bentl.*) *d e g Lucif.* (*Athan.* ii. 28; *mor.* 10) *cum gr. omn.* συνμιμηταί; cooperatores *Aug.* (vi. 597). **mei** (μου): mihi *Ambrst.* stote P. **fratres**: + et cognoscite D *Pel.*^{B} **obseruate** (hobs. C), *gr.* σκοπεῖτε: seruate D; considerate *Ambrst.*; intendite *Aug.* (vi. 597, x. 463); contemplamini *Uictor.*; cognoscite *Sedul.* **eos qui** (+ non B) **ita ambulant** (hamb. C), *gr.* τοὺς οὕτως περιπατοῦντας: eos (*om. d e Sedul.*) q. sic ambulant *d e Ambrst. Aug.* (*bis*) *Lucif. Sedul.*; sic ambulantes *g*; eos q. ita incedunt *Uictor.* **sicut** (καθώς): quemadmodum *Uictor.* **habetis** (ab. C) = ἔχετε: habentes DS* *Sedul.* **formam** (fur. Z*), *gr.* τύπον: exemplum (*et* > ex. hab.) *Uictor.* **nos** *cum* AG *cod. caraf. Bentl. d e Uictor. Pel.*^{A} *et gr. omn.* ἡμᾶς: nostram *codd. rell. vg. c dem. diu. f g Ambrst. Aug.* (*bis*) *Pel.*^{B} *Lucif. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 636) *Sedul. sine auct. gr.*

18. **multi** (-to B*) **enim** = πολλοὶ γάρ: > nam multi D *m Pel.*^{B} **ambulant** (ham. C), *gr.* περιπατοῦσιν: incedunt *Uictor.* **quos** (οὕς): quod LT *Lucif.* (*mor.* 10); de quibus *Uictor. Aug.* (x. 463). **saepe** (-pae H, sepe DMOSWZ*, sepae P), *gr.* πολλάκις: semper *d e*; saepe uel frequenter *g*. **dicebam** (ἔλεγον): dixi (*et* > uob. s. dixi) *Uictor.* uos M*. **autem** (δέ): uero D *Pel.*^{B}; *om. Aug.* **et** *cum gr. plur.* καί: etiam *Uictor. Aug.*; *om. m cum gr.* D*E* 55. **flens** (flen^{s} M, fle^{n}s H) = κλαίων: lacrymabundus *Uictor.* **nunc . . . dico**: *om. dem.* inimici L, inimicis Z*, inimicus *d e*.

Digitized by Google

nunc autem et flens dico
inimicos crucis christi
19 quorum finis interitus
quorum deus uenter
et gloria in confusione
ipsorum
qui terrena sapiunt
20 nostra autem conuersatio
in caelis est
unde etiam saluatorem
expectamus dominum iesum christum
21 qui reformabit corpus
humilitatis nostrae
configuratum corpori
claritatis suae
secundum operationem
qua possit etiam subicere

---

19. **finis** (-es Z*): + est _d m Cypr._ (_test._ iii. 11) _Uictor. Hil._ (_trin._ xi) _Ambrst. Aug._ (x. 463, 473) _Lucif._ (_Athan._ ii. 28; _mor._ 10); + erit _Cassiod. disc._ (_P.L._ lxviii. 636). **uenter** _sine addit. cum_ ACGHΘRT _Bentl. Tisch. g Uictor._ (_semel_) _Aug._ (ii. 53, v. 774, viii. 356) _et gr. omn._ κοιλία: + est _codd. rell. vg. cod. caraf. c d dem. diu. e f m patt._ (_fere semper_) _etiam Uictor._ (_bis_) _Aug._ (_quater_). gloriam M. **confusione** (-em MO*, confussione S), _gr._ αἰσχύνῃ: turpitudine _Uictor._ '_Cypr._' _App._ (_p._ 207 = _sing. cler._ 31); turpitudine uel confusione _g_; pudendis D _Ambrst._ (_lemm. ed. Rom., comm. edd. Rom. et Uenet., comm. in Rom._ ii. 29 _et Tit._ i. 11) _Aug._ (v. 774, 809) _Priscill._ (_ed. Schepss p._ 8); confessione _d._ **ipsorum** (αὐτῶν): eorum D _Cypr. Uictor. Hieron._ (_semper_) _Priscill._; illorum _Ambrst._ **qui** (_om._ W) **terrena** (terr||ena U, terraena S*U*Z*) **sapiunt**: q. ter. sapiunt uel tes _g, cf. gr._ οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες; _om. Pel._[A]

20. **nostra autem conuersatio** (-cio P) _etiam Hieron._ (iv. 638), _cf._ noster au. municipatus _ut udtur Tert._ (_cor._ 13, _res._ 47, _Marc._ iii. 24, v. 20) _Hieron._ (i. 29, iv. 961, vi. 923), nostra au. politia _ut udtur Tert._ (_mart._ 3), nostra au. expectatio _Hil._ (_trin._ xi) _cum gr._ 80 _patt. gr. plur._ ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα: n. enim conuersatio _d Uictor. Ambr._ (_uid._ 9) _Aug._ (iv. 436, v. 73, 694, 1426) _Uigil._ (_Uarim._ i. 41) _cum gr. fere omn._ ἡμῶν γὰρ τὸ π.; > conuersatio nostra _tantum Aug._ (iv. 630, v. 1236, vi. 248, x. 252) _sine auct. gr._; > conu. au. n. _Cassiod._ (_P. L._ lxx. 843). **caelis** (cel. MW) = οὐρανοῖς: caelo _Ambr._ (_iac._ i. 39, ii. 38) _Hieron._ (vi. 923). **est**: constituta est _d e, cf. gr._ ὑπάρχει; _om. Tert._ (_Marc._ v. 20). > in caelis est conuersatio _Orig._ (_int._ iv. 493), > est conu. in caelis _Orig._ (_int._ iii. 928). **unde** (hun. C), _gr._ ἐξ οὗ: unde uel ex quo _g._ **etiam** (ec. PW): et D _d e g m Iren._ (_Mass. p._ 308) _Tert._ (_res._ 47) _Cypr._ (_test._ iii. 11; _mort._ 22) _Hil._ (_pss._ 124, 141) _Ambr._ (_fid._ v. 15, _uid._ 9) _Ambrst. Hieron._ (ii. 300) _Aug._ (viii. 758) _Pel._[B] _Priscill._ (_Can._ XXXVIII _ed. Schepss p._ 126, _cf. supra p._ 25) _cum gr._ καί; + et MOS; _om. plane Uigil._ (_Uarim._ i. 41). **saluatorem** (-re L*), _gr._ σωτῆρα: salutificatorem _Tert._ (_res._ 47); saluificatorem _Hil._ (_pss._ 131, 141); dominum _Cypr._ (_mort._ 22); salutarem _Uictor._; _deinde_ + nostrum _Tert._ (_res._ 47) _Hil._ (_ps._ 124). **expectamus** (exsp. BNOVZ[c]) = ἀπεκδεχόμεθα: spectamus F. **dominum** _sine addit._ ABCNPT UV*Z[c] _cod. caraf. Tisch. Bentl. d e g m et gr. omn._: + nostrum DFGHΘKLMORSU[c]WZ* _vg. c dem. f Uictor. Ambrst. Pel._[B] _Cassiod. disc._ (_P.L._ lxviii. 637); _om. Tert._ (_res._ 47) _Cypr._ (_mort._ 22) _Hil._ (_ps._ 141). iesu P*. **christum**: _om. Iren. Ambr._ (_fid._ v. 15; _uid._ 9). **dom. ie. ch.**: _om. Hil._ (_ps._ 124).

21. **reformabit** (-auit AFHΘKLNOTV _f m_, refurmabit P), _gr._ μετασχηματίσει: transformabit _Orig._ (_int._ iv. 595) _Cypr._ (_test._ iii. 11; _mort._ 22; _cf._ transformaverit _ep._ 76) _Hil._ (_pss._ 1, 124, 141) _Rufin. ap. Hieron._ (ii. 588); transfigurabit (-auit D _d e Tert. Uictor._) D _d e Iren._ (_Mass. p._ 308) _Tert._ (_res._ 47, 55; _Marc._ v. 20) _Uictor. Hil._ (_trin._ ix, xi) _Hieron._ (ii. 300, 433) _Ambr._ (_fid._ v. 15, _ps._ 36) _Ambrst. Aug._ (_quinquies_) _Maxim. ap. Aug._ (viii. 664) _Uigil._ (_Uarim._ i. 41); transformauit uel transfigurauit _g_; conformabit _Bentl. Aug._ (v. 1305) _Sedul._; transfigurat _Aug._ (ii. 494, _cf._ transfigurans iii. 2. 75). **humilitatis** (-tes G*) **nostrae** (-re P*W), _gr._ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν: humiliationis n. _Hil._ (_ps._ 118 _daleth_); > n. humilitatis _Tert._ (_res._ 47); + ut sit _Uictor. cum gr._ D[b et c]EKLP _al._ εἰς τὸ γενέσθαι αὐτό _et cf. infra._ **configuratum** (σύνμορφον): conforme D _m Iren._ (_semel_) _Orig. Hil._ (_ps._ 1; _trin._ ix, xi) _Ambr._ (_ps._ 36; _fid._ v. 15) _Ambrst. Hieron._ (ii. 300) _Rufin. Aug._ (_sexies et cf. infra_) _Maxim._; conformatum _d e Iren._ (_semel_) _Cypr._ (_ter_) _Hil._ (_pss._ 124, 141); conforme uel conformatum _g_; conformem _Pel._[B]; conformale _Tert._ (_res._ 47, 55; _Marc._ v. 20); conformans _Uigil._; aequiforme _Uictor._; _deinde_ + ut fiat _Ambr._ (_fid._ v. 15) _Aug._ (viii. 759), + fieri _Hieron._ (ii. 300) _Maxim._, _cf._ ut conforme faciat (-eret iii. 2. 75) _Aug._ (ii. 492, iii. 2. 75), ut conforme fieret _Ambr._ (_ps._ 36) _et gr. supra_; _om. Aug._ (v. 1305). **corpori** (σώματι): corporis DL* _d e Iren._ (_semel teste Turner_) _et_ imaginis corporis _Maxim. cum gr._ FG σώματος; cum corpore _Uictor._; _om. Pel._[B] **claritatis** (-ti Θ*), _gr._ δόξης: gloriae D _d e g m Tert. Uictor. Hil._ (_semper_) _Ambr._ (_ps._ 36; _fid._ v. 15) _Ambrst._

Digitized by Google

sibi omnia.
IV. 1 Itaque fratres mei carissimi
et desiderantissimi
gaudium meum et corona mea
sic state in domino carissimi
2 euhodiam rogo et syntychen
deprecor
id ipsum sapere in domino
3 etiam rogo et te germane
compar adiuua illas
quae mecum laborauerunt
in euangelio cum clemente
et ceteris adiutoribus meis
quorum nomina sunt
in libro uitae.
4 Gaudete in domino semper
iterum dico gaudete
5 modestia uestra nota sit

Hieron. (ii. 300) *Aug.* (*semper*) *Maxim. Sedul.* **suae** (sue L*W), *gr.* αὐτοῦ: ipsius *Uictor.*; filii sui *Rufin.* saecundum S. **operationem** (hop. C, operacionem P, operatione L*) = ἐνέργειαν: uoluntatem *Uigil.*; + suam DF*M *Ambrst. Aug.* (viii. 759) *Pel.*B *Uigil.* (*et* > su. uol.); + uirtutis suae ς𝔖 *Iren.* (*cf. infra*); + potentiae suae *Uictor.*; *libere* efficaciae suae opera *Hil.* (*trin.* xi). **qua** (qui P, quam *d e*). **possit** (posit D): qua potest *c dem.*; ut possit *g Uictor. Uigil.*, *cf. Iren.* (*infra*) *et gr.* τοῦ δύνασθαι αὐτόν. **sec. op. q. possit**: > ita ut possit sec. op. uirtutis suae *Iren.* **etiam** (καί): et *d e g m*; *om. Hil.* (*trin.* xi) *Pel.*A *Uigil.* > etiam possit *vg.* **subiecere** (-iicere *vg.*, -iecere DO*SVZ*, -icire R) = ὑποτάξαι: subdere *Uictor.* (*cf. infra*). > sub. etiam *c.* **sibi** *cum gr.* ℵcDcEL *al. plur.* ἑαυτῷ: ei *d e g et* illi *Uictor. cum gr.* ℵ*ABD*FGKP *al.*20 αὐτῷ. > sibi sub. *Aug.* (viii. 759) *Uigil.* > sibi etiam sub. O. **omnia** (hom. C), *gr.* πάντα: uniuersa (*et* > un. illi subdere) *Uictor.*

IV. 1. *Uers. om.* G* (+ G1). **itaque** (ὥστε): propter quod *d e*; propter quod uel ita ut *g*; quapropter *Uictor.* **mei**: *om. Uictor.* **carissimi** *pr.* (kcar. C, char. *vg.*, kmi LOWZ, km P), *gr.* ἀγαπητοί: dilectissimi *d e Uictor.*; carissimi uel dilectissimi *g.* **et** (ac *g*) **desiderantissimi** (desiderat. O* *vg. Pel.*, dissiderant. D) = καὶ ἐπιπόθητοι: *om. Uictor.* **meum**: *om.* DGS *Bentl. d e g Uictor. Aug.* (v. 1405) *Pel.*B *Sedul. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1350) *et gr. non expr.* **et** *sec.*: *om.* O. **corona** (chor. C) **mea** (*om. Ambrst.*) = στέφανός μου: coronam meam N*; + et *g cum gr.* FG. **sic** (si D) **state** = οὕτω στήκετε: state *tantum Cassiod.*; consistite *tantum Uictor*; *libere* omnes qui statis *Aug.* (v. 1470), uos estis *Aug.* (v. 1405). **carissimi** *sec.* (kcar. C, char. *vg.* kmi LOZ*, cmi Z°, carissim P), *gr.* ἀγαπητοί: dilectissimi *Ambrst.*; *om.* D *d e Uictor. Aug. cum gr.* D* 108*. > cariss. in dom. N. **sic . . . carissimi**: *om. Pel.*B

2. **euhodiam** (-ian Lc) A*CGHcΘLcMNRU, euodiam BKP(di *bis scr.* P*)TVZc𝔖𝔈 *cod. caraf.*, euchodiam (-ian L*) AcDH*L*OSWς𝔓, euuodiam FZ*. **rogo**: *gr.* παρακαλῶ. **syntychen** (-chem P) ABGNPVς𝔓𝔈 *cod. caraf.*, syntycen 𝔖, syntichen R, sintychen K, sintichen S, sinticen DHW, synthicen Θ, synthycen Z, sinthicen FLMOcU1 (sinthycen U* *ut uidtur*), sinchiten O*, senthicen C, senticen T. **deprecor** (depraec. ACFGLN PcRZ*, diprecor O*, depcor DS), *gr.* παρακαλῶ: rogo *d e Uictor. et cf. supra*; obsecro *g Ambrst.* **id ipsum** (*uno uerbo* W *vg.*), *gr.* τὸ αὐτό: idem ipsum *Ambrst.* sapite P* (r *ex* t Pc).

3. **etiam** (eciam PW), *gr.* ναί *paene omn.* (καί 115. *al.*): ita *d e Uictor.*; utique *g.* **rogo** (ἐρωτῶ): obsecro *Uictor.*; *om.* S *Pel.*B > rogo etiam *Orig.* (*int.* iv. 461). **et** (*om.* G) **te**: *om.* L*; + carissime (kme T) DT *Pel.*B > et te rogo etiam *Ambrst.* **germane** (-nae HLc), *gr.* γνήσιε: dilectissime *d e*; carissime uel notissime uel proprie *g.* > et te carissime germ. rogo D. **compar** (conp. ABCDFHΘLNOPRSV), *gr.* σύνζυγε: coniux *d e*; uniiuge *Uictor.*; *cf. Pel. ad loc.* 'germanus *dictus est nomine qui ei* compar *erat officio.* **adiuua** (-ba NT) **illas** (-los Z* *f*) = συλλαμβάνου αὐταῖς: adiuua uel coaccipe eas *g.* **quae** (que L*MW, qui VZ* *f*) **mecum** (+ ill *erasum* M) **laborauerunt** (lob. S, lauorarunt M*) **in euangelio** (aeuan. L, aeuang D) *et* > q. lab. (+ simul *Uictor.*) mecum in eu. *Ambrst. Uictor. contra ord. gr.*: > q. in eu. lab. mecum *d e et* q. in eu. collaborauerunt uel concertauerunt mihi uel mecum *g cum ord. gr.* αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι. **cum clemente** *cum gr.* D*E FG 38. 49 μετὰ Κλήμεντος: *rell.* μετὰ καὶ Κλ. **et** *sec.*: + cum *g.* caeteris DSς𝔓. **adiutoribus meis** (συνεργῶν μου): cooperatoribus meis *Hieron.* (ii. 839), cooperatoribus uel adiutoribus meis *g*; qui sunt mihi participes operum *Ambrst.*; *om.* P*, + P1 *in mg.* **sunt**: *om. g et gr. non expr.*; + scripta (> scr. sunt *Hieron.*) *Hieron. Priscill.* (*Can.* LIV, *cf. supra p.* 27). **in libro uitae** (-te L*MPWZ*) = ἐν βίβλῳ ζωῆς: in libris u. *Tert.* (*cor.* 13); + amen Z*.

4. **gaudete** *pr.* (-dite FP) = χαίρετε: habete *d e.* **in domino semper**: *om. Hieron.* (*saepissime*); in domino *tantum Cassiod.* (*P. L.* lxx. 225); + et D *t.* **dico**: dicam (*Bentl.*) *d cum gr.* ἐρῶ. **gaudete** *sec.* (-dite P) = χαίρετε: habete *d e.*

5. **modestia uestra** (*bis scr. sed sec. exp.* P),

Digitized by Google

omnibus hominibus
dominus prope est
6 nihil solliciti sitis
sed in omni oratione
et obsecratione
cum gratiarum actione
petitiones uestrae
innotescant apud deum
7 et pax dei quae exsuperat
omnem sensum
custodiat corda uestra
et intellegentias uestras
in christo iesu.
8 De cetero fratres
quaecumque sunt uera
quaecumque pudica
quaecumque iusta
quaecumque sancta
quaecumque amabilia
quaecumque bonae famae

gr. τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν: mansuetudo u. *Aug.* (ii. 396); probum uestrum *Tert.* (*cult.* 13). **nota sit** (γνωσθήτω): n. fiat *d e*. homnibus C. **dominus**: + enim ς𝔖. **prope** (ἐγγύς): proximo *e*; in proximo *d m Aug.* (*semper*). **est**: *om.* G *Bentl. et gr. non expr.*

6. **nihil** (nich. W), *gr.* μηδέν: in nullo *Ambrst.* **solliciti** (-tis M*, soliciti DS *vg.*) **sitis**, *gr.* μεριμνᾶτε: s. estis O; s. fueritis *d e Aug.* (*semper*); ad sollicitudinem redigatis *Uictor.* *Dist.* d. pr. est, nihil soliciti sitis. Sed . . . *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 637). **in omni** (hom. C) **oratione** (hor. CL, oracione P) **et obsecratione** (hobsec. C, obsaec S, obsecracione P), *gr.* ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει: in om. or. *tantum m*; in om. or. et precatione *d e*; > in om. precatione et or. *Uictor.*; per omnia oratione et prece *Ambrst.* (*Uenet. edit.*); per omnem orationem et precem *Ambrst.* (*Rom. edit.*). **cum gratiarum** (grac. P) **actione** (hact. CT, acc. PZ*, actionem *d e*), *gr.* μετὰ εὐχαριστίας: c. bona gratia *Uictor.* **petitiones** (-ciones P, -tionis M, -cionis Z*), *gr.* αἰτήματα: postulationes *d e g m Ambrst. Aug.* (ii. 389) *Pel.*[B] *Sedul.* uestre MW. **innotescant** (innotis. P), *gr.* γνωριζέσθω: notae fiant *Ambrst.* (*lemm. Rom. edit. et comm. Rom. et Uenet. edd.*). apᵘd L, aput FGHMNW.

7. **et pax dei** *cum gr. plur.* καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ: et pax christi OS *t cum gr.* A καὶ ἡ εἰρ. τοῦ Χρ.; pax autem christi *Ambr.* (*fid.* i. 10); *Bentl. non liquet.* **quae** (que MW, qui P) **exsuperat** (exup. CFMPTW *vg.*), *gr.* ἡ ὑπερέχουσα: q. superat H* *m Orig.* (*int.* iv. 535, *sed non* 618, 681) *Ambr.* (*iac.* ii. 28, *cf. epp.* 30, 38) *Aug.* (vii. 695) *Pel. Sedul.*; q. praecellit (-let *d*) *d e Aug.* (ii. 491, vi. 219, 220); q. superat uel praecellit *g*; q. est supra *Ambr.* (*fid.* i. 10): q. habet *Uictor.*; q. supergreditur *Aug.* (ii. 858). homnem C. **sensum** (νοῦν): mentem *m Orig.* (*int.* iv. 535, 618, 681) *Ambr.* (*ps.* 118 *scin*, *iac.* ii. 28, *fug. saec.* 36, *ep.* 38) *Ambrst.* (*sed* sensum *Rom. edit.*) *Pel.*[A] *Sedul.*; intellectum D *g Uictor. Ambr.* (*interp. iob et dau.* ii. 23, iv. 28) *Aug.* (*semper*); + prudentiae *Hil.* (*ps.* 121). > omn. sens. exsup. (*Hieron.* iv. 345, 431, *sed non* v. 78, 413, vi. 254). **custodiat** (custodiad *et* iad *in ras. scr.* Z*): custodiet D *Bentl. Ambr.* (*iac.* ii. 28) *cum gr. omn.* φρουρήσει; dirigit *m*. **corda** (*om.* N*) **uestra et intellegentias** (-cias P, intelligentias (-cias W) HΘKW *vg.*) **uestras** *et* cor. u. et sensus uestros (*om. Ambr.*) *Ambr.* (*iac.* ii. 28) *Ambrst. cum gr. plur.* τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν: corda uestra (*om.* D) et corpora uestra (*om. m*; nostra *Pel.*[B]) D *d e g m Uictor. Pel.*[B], *cf.* corda uestra (*om. t*) et corpora (+ uestra *t*) et intell. uestras T[c] *t*, *cum gr.* FG τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ σώματα ὑμῶν; corda uestra *tantum Hil.*; + per fidem que est *t*. **christo iesu** (ihesu C): > ie. ch. *Uictor.*; + domino nostro LTZ* *c t* (*in fine lectionis*).

8. **de cetero** (caet. DSς𝔆, ceteroro P), *gr.* τὸ λοιπόν: quod reliquum est *Ambrst.* **fratres**: + mei D. **quaecumque** (quaecun. ς𝔆, quaequum. T, quecum. MW, quaecumquae S[1]) **sunt uera** = ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ: q. sint uera D; q. uera *tantum c*; *om.* S* (+ S[1] *in mg.*). **quaecumque** (quaecun. 𝔆, quaequum. T, quecum. MPW) **pudica** (*in ras. scr.* B), *gr.* ὅσα σεμνά: q. casta *Uictor.*; q. pudica uel casta *g*; q. magnifica *Ambrst.*; q. sancta *Aug.* (vi. 385); q. sunt pudica *c*. **q. sunt uera q. pud.**: *om. Uictor.* (*lemm.*). **quaecumque** (quaecun. 𝔆, quaequum. T, quecun. MW; quae *in ras. scr.* B) **iusta** = ὅσα δίκαια: q. casta *Aug.* (ii. 840). **quaecumque** (quaecun. 𝔆, quaequum. T, quecum. L*MW) **sancta** = ὅσα ἁγνά: q. casta D *Aug.* (vi. 385) *Pel.*[B]; q. ad castitatem pertinentia *Hieron.* (ii. 300). **quaecumque** (quaecun. 𝔆, quaequum. T, quecum. MW) **amabilia** = ὅσα προσφιλῆ: q. carissima *d e Aug.* (ii. 840, vi. 385). **quaecumque** (quaecun. ς𝔆, quaequum. T, quecun. MW) **bonae** (-ne L*MW) **famae** (-me L*MW; bonae fa. *in ras. scr.* K), *gr.* ὅσα εὔφημα: q. bonae opinionis (-es D) D *Pel.*[B]; q. laudabilia *Ambrst.*; q. amabilia (*lapsu*) C. **si qua** (qᵘa L; *uno uerbo vg.*) **uirtus**: + et (*Bentl.*) *d g cum gr.* καί; + est *dem.* **si qua** (*uno uerbo vg.*) **laus** (lᵃus M) *sine addit. cum* A*CGHRTU *Bentl. Uictor. Aug. et gr. plur.*: + disciplinae (dicip. M*, discipline L*W) *codd. plur. vg. cod. caraf. uett.*

Digitized by Google

si qua uirtus
si qua laus
haec cogitate
9 quae et didicistis
et accepistis et audistis
et uidistis in me
haec agite
et deus pacis erit uobiscum.
10 Gauisus sum autem in domino
uehementer
quoniam tandem aliquando
refloruistis pro me
sentire
sicut et sentiebatis
occupati autem eratis
11 non quasi propter
penuriam dico
ego enim didici in quibus
sum sufficiens esse
12 scio et humiliari
scio et abundare
ubique et in omnibus
institutus sum
et satiari et esurire
et abundare
et penuriam pati
13 omnia possum in eo
qui me confortat

---

dem. diu. '*Cypr.*' *App.* (*p.* 220 = *sing. cler.* 46) *Ambrst. Pel.*[B] *cum gr.* D*E*FG ἐπιστήμης; + tolerantiae *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 637). hec MW. *Disting.* laus. haec cogitate [9]quae G *Aug.* (ii. 840 *ut uidetur*) *et* disciplinae. haec cogitate [9]quae BNS.

9. q[u]ae L, que MPW. **et** *pr.*: *om.* B *c* '*Cypr.*' *App.* (*p.* 220 = *sing. cler.* 46) *Aug.* (ii. 840) *Pel.*[B] *Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 637). dedicistis DO*S[1], dicistis S*. accipistis DO*PS. > accep. et did. '*Cypr.*' *App.* **et audistis**: *om.* L*. **et** *quart.* (καί): etiam *Uictor.* **me**: + etiam D. hec W. **agite**: + haec cogitate H. **pacis** (pax Z*): + et dilectionis M '*Cypr.*' *App. Pel.*[B] herit C.

10. **gauisus** (-issus DNSZ*) **sum** *et* gratulatus sum *Uictor.* = ἐχάρην: gauisi sumus O. **autem**: *om. Aug.* (i. 239). **domino**: + semper *c.* **uehementer** (uehim. O*PS, uechim. D), *gr.* μεγάλως: ualde *d e*; magnifice *Ambrst.* (*Uenet. ed.*) *Aug.* (i. 239 *cf. infra*) *Pel.*[B]; magnifice uel ualde *g*; magnopere *Ambrst.* (*Rom. ed.*). > uehementer (magnifice *Aug.*) in domino *Uictor. Aug.* (i. 239). **quoniam** (ὅτι): quia *Aug.* (i. 239, iv. 451) *Pel.*[B]; quoniam uel quia *g*; quod *Uictor. Ambrst.* **aliquando**: *om. Sedul.* **refloruistis** (reflur. P), *gr.* ἀνεθάλετε: repullulastis *Aug.* (i. 239, iv. 451); reuoluistis uel refloruistis *g* (*sed* ἀνηθέλετε *ap. codd. gr. non inuenitur*); + ad hoc *Ambrst.* (*ed. Uenet.*). **pro me sentire**, *cf.* pro me sapere *d e g Aug.* (iv. 451 *et* > sap. pro me i. 239) = τὸ (FG τοῦ) ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν: ut pro me sentiatis D *Ambrst. Pel.*[B]; ut pro me sapiatis *Uictor.* **sicut** (c *ex* t P), *gr.* ἐφ' ᾧ; in quo *g Uictor. Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Aug.* (i. 239) *Pel.*[B]; id quod *Ambrst.* (*Rom. ed.*); super quem *d e.* **et**: ante *Sedul.*; + ante *Uictor.* **sentiebatis** (sentiaeb. M, sencieb. PW), *gr.* ἐφρονεῖτε: sapiebatis *d e g Aug.* (i. 239). **occupati** (hocc. C) **autem eratis**, *gr.* ἠκαιρεῖσθε δέ: occ. enim eratis H *Ambrst.*; taedium autem habuistis *Aug.* (i. 239). **occ. aut. er.**[11] **non**: *om.* O.

11. **non quasi propter** (*om.* U*) **penuriam** (paen. FGΘMN, penn. DU), *gr.* οὐχ' ὅτι καθ' ὑστέρησιν: non propter pen. *Uictor. Pel.*[B]; non quod quasi pen. *g*; non quasi desit aliquid *d e*; non quod desit aliquid *Aug.* (i. 239). **dico**: *om.* U*. **enim** (γάρ): autem HΘZ*. **didici** (ded. DO*), *gr.* ἔμαθον: cognoui *Ambrst.* **sum sufficiens esse** = εἰμὶ αὐτάρκης εἶναι: suff. esse *tantum d e*; sum (sim D) suff. *tantum* (> suff. s. *Pel.*[B]) DU* *Pel.*[B]; sum suff. sim uel esse *g*.

12. **scio** *pr.*: *om. Uictor.* **et** *pr.*: *om.* RS *c cum gr.* 14 *al.* **humiliari** (-re P[c], humilari V), *gr.* ταπεινοῦσθαι: minus habere *Aug.* (i. 239, iii. 2. 253). **scio** *sec.* (οἶδα): noui *Uictor.* (*cf. Aug.* (i. 186) *infra*). **et** *sec.*: *om.* OZ *cum gr.* A. habundare CDLMOSTWZ°, habundari *r.* > et abundare scio et humiliari *Ambrst.* **ubique** (hub. C) **et in omnibus** (hom. C): in omni et in omnibus *d e g Pel.*[B] *cum gr.* ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσιν: in omnibus et in (ad *Orig.*) omnia *Orig.* (*int.* iv. 539) *Aug.* (i. 239); in omnibus et in omnibus *Aug.* (iii. 2. 253); et in omnibus *tantum Uictor.* **institutus** (institut[u]s L, institus S; in *in ras. scr.* U) **sum** (*om.* BM*), *gr.* μεμύημαι: imbutus sum D *d e g Orig. Ambrst. Aug.* (i. 239, iii. 2. 253) *Pel.*[B] **ubique . . . sum**: *om. dem.* **et satiari** (-re K, saciari GPW; i *sec. in ras. scr.* U), *gr.* καὶ χορτάζεσθαι: et saturari DR *Bentl. g Orig. Ambrst. Pel.*; *om.* B. **et** *quint.*; *om. Pel.*[B] **esurire** (ess. DS *g*), *gr.* πεινᾶν: famem sustinere *Uictor.* **et** (*om.* BVZ°) **abundare** (hab. CDLOSTWZ): *om.* A. **penuriam** (paen. ACFΘMN, penn. D) **pati**, *gr.* ὑστερεῖσθαι: egere *d e r Uictor.*; penuriam pati uel egere *g*. *Libere citat uersum Aug.* 'et abundare noui et penuriam pati noui' (i. 186), 'scio et abundare et penuriam pati' (v. 227).

13. **omnia possum**: *om. Uictor.* **in eo**

Digitized by Google

14 uerum tamen bene fecistis
communicantes tribu-
lationi meae.
15 Scitis autem et uos philip-
penses quod in principio
euangelii quando profec-
tus sum a macedonia
nulla mihi ecclesia commu-
nicauit in ratione dati
et accepti nisi uos soli
16 quia et thessalonicam
semel et bis in usum
mihi misistis
17 non quia quaero datum
sed requiro fructum
abundantem in ra-
tionem uestram
18 habeo autem omnia
et abundo
repletus sum acceptis
ab epafrodito
quae misistis

(+ *ras.* 3 *litt.* R) **qui me confortat** *etiam Hieron.* (iv. 46, 936, vi. 880): in eo qui me confirmat *Pel.*^{B}; per eum qui me confortat *Uictor.*; > in eo qui confortat me *d e Hieron.* (iv. 721) *cum ord. gr.*; > in eo (*sed expunct.*) confortante me *g cum gr.* ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με; + christo *g Hieron.* (iv. 936) *cum gr.* ℵ^{c}D^{c}EFGKLP *al. fere. omn.*

14. *Uers. om. Ambrst.* **uerum tamen** (*uno uerbo* uerumt. DᏚℭ, uerunt. Ꮪ𝕳, uerumpt. CW), *gr.* πλήν: sane *Uictor.* **fecistis** (facistis P) = ἐποιήσατε: facitis *r.* **communicantes** (common. DS, conmun. R) **tribulationi** (-cioni P) **meae** (mee L*W) *etiam Aug.* (i. 239) *cum ord. gr.* DEFG συνκοινωνήσαντες τῇ θλίψει μου (*rell.* συν. μου τῇ θλ.): quod trib. m. communicastis *Uictor.*; communicare necessitatibus meis *Aug.* (v. 227).

15. sci||tis U. **autem** (δέ): enim *r Aug.* (i. 240); *om. c* *cum gr.* D*E* *min.*^{6} **et** *pr.* (καί): etiam *r Uictor.* **uos** *pr.*: *om.* D; + ad M*. philippensis Z*, philipenses OS, philyppenses C, filippenses LT, pilipenses D, phippenses G. **quod** (ὅτι): quoniam *d g r Uictor. Aug.*; quia *Ambrst.* **in principio** (ἐν ἀρχῇ): per initia *Uictor.* aeuangelii L^{c}, aeuanguelii D, euaugelii M. **quod . . . euangelii**: *om.* S* (+ S^{1} *in mg.*). **quando** (quon. S), *gr.* ὅτε: cum *r Uictor. Ambrst. Aug.*; cum uel quando *g.* **profectus sum** (+ et *ut udtur* O* *sed eras.*) **a** (ha C, in Z*) **macedonia** (mached. CFHKLNPRZ*, macid. D, macaed. U, machedoniam A*) *et* exiui a mac. *Pel.*^{B} *cum ord. gr.* ἐξῆλθον ἀπὸ Μακεδονίας: > a mac. prof. sum *Uictor.*; > ex macedonia (mach. *r*) sum prof. *r Aug.*; + quia *d e g cum gr.* D*E*FG ὅτι. eclesia T, eclisia P, aeclesia CDLS. **communicauit** (common. DS, conmun. R) = ἐκοινώνησεν: communicauerit *Ambrst.* **in ratione** (rac. P), *cf.* in uerbo *d e et* in oratione *f*: in rationem F (*Bentl.*) *cum gr.* εἰς λόγον. **dati** (docti O*), *gr.* δόσεως: dati uel onis *g*; dandi *Ambrst.* **accepti**, *gr.* λήμψεως: accepti uel acceptionis *g*; accipiendi *Ambrst.* **soli** (μόνοι): tantummodo *Uictor.*

16. **quia** (ὅτι): propterea quod *Uictor.* **et** (*om.* Z^{c}) **thessalonicam** (thesal. LU*Z^{c}, thessol. N, tessal. H, tessall. F, tesal. T): ad thesalonicam O; in thesalonicen D; in thessalonica *Ambrst.* (*cf. gr.*); et in thessalonicam (tess. M) MS *d e Uictor.*; et in thessalonica (-ce *Pel.*^{B}, thesalonice *g*) *Bentl. g Pel.*^{B} *cum gr. omn.* καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ; *deinde* + et CHΘTU^{c} *Bentl. Tisch. d dem. e f g r Aug.* (i. 240) *cum gr. omn.*, + cum essem *Ambrst.* simil P* (c *ex* i *sec.* P^{1}). **bis** (δίς): iterum *r Ambrst. Aug.* **in** (*om. Bentl.*) **usum** (hus. C, uss. S, unum Z*) **mihi misistis** *cum gr. plur.* εἰς (*om.* A *min.*^{3}) τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε: usibus (uss. D) meis misistis (miss. *deinde* + quae mihi opus erant D) D *r Ambrst. Aug. et* in necessitatem meam uel usibus meis *g cum gr.* DELP *al.*^{5} εἰς (*om.* D*(E*)) τὴν χρ. μου ἐπ.; > misistis ea quae mihi necessaria fuerunt *Uictor.*

17. **non quia quaero** (quero CL*MOSTWZ*; > quaero quia A*) **datum**, *gr.* οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα: non quia requiro d. *d e Uictor.*; non quod quaeram d. *m*; non quia requiro uel non quod quaeram d. *g*; non quod quaero d. D *Pel.*^{B}; non inquiro d. *Iren.* (*Mass. p.* 237); > non quia munus quaeram *Ambrst.* set L. **requiro** (-quaero P) *etiam Aug.* (*quater*), *gr.* ἐπιζητῶ: quero T; exquiro *Uictor.*; inquiro *Iren. Aug.* (iii. 2. 202). **abundantem** (hab. CDLOST WZ*) *et* crescentem *Ambrst.* = *gr.* τὸν πλεονάζοντα: qui abundat *d e.* **in rationem** (orat. A*TZ*, rac. P) **uestram** ACFGHΘLMNPRT WZ* *Bentl. g cum gr.* εἰς (+ τὸν FG 121. 238) λόγον ὑμῶν: in ratione (orat. U* *Uictor.*, ratio B*) uestra BDKOSUVZ^{c} *vg. c dem. diu. f. m Uictor. Cassiod. disc.* (*P.L.* lxviii. 638); in uerbo uestro *d e Pel.*^{B}; in sermone uestro *r.*

18. **habeo** (ἀπέχω): percepi *Ambrst.* **autem** (δέ): tamen *Ambrst.*; enim *Uictor.* **omnia**: *om.* L*. **abundo** (hab. CDLOSTWZ*): + et U^{c}. **acceptis** (+ *ras.* 2 *litt.* G): accipiens D *d e g Orig.* (*int.* ii. 204) *Pel.*^{B} = δεξάμενος; cum accepi *Uictor.* **ab epafrodito** (ephafr. DNRZ*, aepofr. S, epaphr. A*BMU *vg. d e g*, epap^{h}r. P, ephaphr. A^{c}F; *cf.* ii. 25), *gr.* παρὰ Ἐπαφροδίτου:

odorem suauitatis hostiam
acceptam placentem deo.
19 Deus autem meus impleat
omne desiderium uestrum
secundum diuitias suas
in gloria in christo iesu
20 deo autem et patri nostro
gloria in saecula
saeculorum amen.
21 Salutate omnem sanctum
in christo iesu
salutant uos qui mecum
sunt fratres
22 salutant uos omnes sancti.
Maxime autem qui de
caesaris domo sunt
23 gratia domini nostri iesu christi
cum spiritu uestro amen.

EXPLICIT AD PHILIPPENSES

per epaphroditum *r Uictor.* (*cf. infra*). **quae** (que MW) **misistis** (miss. Z*, misisis L*) : quem misistis KVZ*c*; ea (*om. m Iren. Ambrst. Pel.*^{B}) quae a (*om.* D) uobis missa sunt D *d e g m Iren.* (*Mass. p.* 251) *Orig. Ambrst. Pel.*^{B}, *cf. gr.* D*E*FG τὰ (τὸ D*E*) παρ' ὑμῶν πεμφθέντα (πενφθὲν D*E*); *gr. plur.* τὰ παρ' ὑμῶν *tantum.* > quae per epaphr. misistis *r Uictor.* **odorem** (hod. C, honoret *d e*) *cum gr. plur.* ὀσμήν: in odorem DFOPSUWϚ𝔖 *c diu. Orig. Ambrst. Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 638) *Sedul. cum gr.* 17. εἰς ὀσ.; + bonae D *Ambrst. Pel.*^{B} **hostiam acceptam,** *gr.* θυσίαν δεκτήν: h. acceptabilem DL *g m r Iren. Ambrst. Sedul.*; sacrificium acceptum sanctum *Uictor.* **placentem deo** (dn̄o Z*), *gr.* εὐάρεστον τῷ θεῷ: > d. plac. O; gratum deo *Uictor.*

19. **autem** (δέ): uero *Ambrst.* **impleat** (inpl. CDM, inplead Z) *et* adimpleat *g r cum gr.* D*FG 17. 37 *al.*^{25} πληρώσαι: *gr. rell.* πληρώσει *apud latinos non inuenitur.* **omne** (hom. C; *om.* Z*) **desiderium** (dissid. D) **uestrum,** *gr.* πᾶσαν χρείαν ὑμῶν: omnem des. u. F*LMV^{c} *d e*; omne uel m desiderium uel necessitatem uestrum *g*; omnem indigentiam uestram *r.* saecundum S. diuicias PWZ*. **in gloria** (ἐν δόξῃ) : in gloriam FHΘ. **in christo iesu :** > iesu christi P.

20. *Uers. om. Pel.* **deo** (ds M*). **et** : *om. r.* patre Z*. **gloria** : *om.* U*. secula seculorum PWϚ𝔖. **amen** : *om.* B *r Uictor.*

21. **salutate** (salute P, salutant M^{1} *sed* salutate M$^{*et\,c}$). **omnem** (hom. C, e *in ras. scr.* M) **sanctum** = πάντα ἅγιον : omnes sanctos (scs Z*) Z* *c dem. r Uictor.* ihesu C. saluta^{n}t HP, salutat *d.* **uos** : + omnes O. **qui mecum sunt** (οἱ σὺν ἐμοί) : id est commei uel qui mecum sunt *g.* **salutant . . . fratres** : *om. Pel.*^{A}

22. **uos** : *om. g cum gr.* FG. **omnes** (hom. C) **sancti,** *gr.* πάντες οἱ ἅγιοι : uniuersi s. *Uictor.*; > s. omnes *r.* **maxime** (maxi^{me} Z), *gr.* μάλιστα : praecipue *Uictor.* **autem** : *om. Ambrst. cum gr.* L 17. 115. **qui de caesaris** (ces. BLMW, caess. Z*, cess. S, caesariis N) **domo** (-mu SV) **sunt** : q. de caes. domo *tantum e, cf. gr.* οἱ ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας; q. ex caes. domo sunt *g*; > q. sunt ex caes. domo *Uictor.* (*semel*); > q. de domo (-mu D) caesaris (cess. D) sunt D *diu.**; > q. de caes. sunt domo *d Sedul.*

23. *Uers. om. Pel.*^{A} gracia P; + autem *r.* **nostri** *codd. plur. vg. c dem. diu. f r cum gr.* DEP *al. uix mu.* ἡμῶν: *om.* A *Bentl. Tisch. d e g Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 639) *cum gr. plur.* **iesu** : *om.* S. **amen** : *om. f g cum gr.* BFG 47.

explicit (expl FGHΘU, ex̄p M) **ad philippenses** (philip. Θ, filipp. T, pkilypp. C, philip R) *cum* CFGHΘMRTU *f g r Pel.*^{A}, *et* > ad philippenses explicit *d e* : explicit epistula (-ola O) ad philippenses (philip. O) ABKOV *diu. Pel.*^{B}; ex̄plt ep̄st pauli ad filippenses P; explicit aepīs pāu apōs ad philipenses S *et* > epistola pauli apostoli ad philipenses explicit N; finit D; finit ep̄la ad philippenses *c*; *nihil habent* LW *vg.*; *deinde* + scripta de roma (rōm Θ) HΘTU *c*, + scripta est a roma per epafroditum L^{mg}, + scrita ad roma Z, + ab urbe roma scripta per ephrafroditum R; *tunc* + hāb uerš (uer̄ Θ, uersos H) CL HΘU, + habet ūr CCLVIII L^{mg}, + habens uersos CCL M, + u. n. CCL R; *cf. Phil.* CCL *Par. lat.* 18537, *Epinal* 6 *apud Souter* ('*Character and Hist. of Pelagius' Comm.*'; *Proc. of Brit. Acad.* vii, 1916, *p.* 24), *Phil.* CCXV *et infra* CCL *Sangallensis* 73 (*apud Souter p.* 27); *uide etiam Berger, 'Hist. de la Vg.'*, *p.* 367.

Digitized by Google

INCIPIT AD COLOSENSES.

Titulus hic in codd. nostris PR *et in recensione Pelagiana, quam 'Pel.*[A]*' designauimus (uide supra p.* 367), *primum obtinet locum.*

COLOSSENSES R *Pel.*[A]

Ordinem (α) *Argumentum,* (β) *Capitula exhibent* FKMNR; (α) *Capitula,* (β) *Argumentum* ABOS TUVZ; (α) *Argumentum,* (β) *Aliud Argumentum,* (γ) *Capitula,* (δ) *'Quos sanctorum commemorat' etc.* HΘ; (α) *Capitula,* (β) *'Quos sanctorum commemorat' etc.,* (γ) *Argumentum* C; *Argumentum tantum* DGPWϚ *c diu.*; *nihil* L *d e f g* 𝔅𝔖ℭ.

Digitized by Google

ARGUMENTUM MARCIONITICUM IN EPISTULAM AD COLOSENSES.

Praefatio haec continetur in ABCFGHΘKMNOPRSTUVWZϛ *c diu.*; *impresserunt etiam Thomasius* (I, *pp.* 406, 424, 434, 459 *e codd. Orat.* A. 2, B. 6 (= V *nostro*), B. 7, *Reg. Suet.* (= R *nostro*), *S. Pauli et S. Petri* A. 1, *et Uatic.* 4221), *Migne inter opera Brunonis Carthusiani* (*P. L.* cliii. 373), *de Bruyne* (*Rev. Bénéd.* xxiv, *p.* 14), *Corssen* (*Z. N. T. W.* x, *p.* 38), *Harnack* (*Theol. Ltz.* xxxii. 139), *Burkitt* (*Gosp. Hist. and its transm.*, *p.* 356), *Souter* (*Text and Canon of N. T.*, *p.* 206).

Deest autem in D (*sed uide infra*) L *d e f g* 𝔓𝔖ℭ.

De his argumentis Marcioniticis uide supra, *pp.* 41, 153.

Inscr. argumentum CT; incipit argumentum ANO; incipit arḡ eiusdem aepīs S; **argumentum ad coł** U; incipit argumentum ad colosenses HΘ; incipit ad colossenses argumentum FM; argumentum in epistolam pauli apostoli ad colossenses ϛ; incipit argumentum eplāe (epłe *diu.*) ad colosenses K *diu.*; incipit argumtū in epła ad colosenses *c*; incipit prologus BRV; prologus P; incipit praefatio Z; incīp ad colosses G; *nihil habet* W.

Colosenses et hi sicut Laodicenses sunt Asiani; et ipsi praeuenti erant a pseudoapostolis, nec ad hos accessit ipse apostolus, sed et hos per epistulam recorrigit. Audierant enim uerbum ab Archippo, qui et ministerium in eos accepit. Ergo apostolus iam ligatus scribit eis ab Epheso per Tychicum diaconum.

EXPLICIT ARGUMENTUM.

1. **colosenses** (-is Z*, colossenses BCFGMN Vϛ): + sunt HΘ* (*ut udtur*) *diu.* **et** *pr.*: *om.* P. hii FHMNOPRSTWZ *diu.* laodicense' U, laodicienses F, laudicenses (-sis Z*) ACKORSZ, laudocenses T, laudicicienses M, latidicenses H, laudicens P*, laodicens P^{c}. > sunt sicut laudicenses O. assiani S, siani H. **ipsi**: + enim N. preuenti (pre *sup. lin.* M) A*BFMOPTW *diu.*

2. **erant** (her. C): sunt U. **pseudoapostolis** (pseodoap. S, seodoap. O): falsis ap. P. **hos** *pr.*: hoc T, os PZ. **accessit** *partim in ras. scr.* H. **ipse** (*om.* CT *c*) **apostolus** (-tholus C, -tolos Z*): > ap. ipse HΘ *diu.* **nec . . . apostolus**: *om.* M. **et**: *om.* PS.

3. epistula FM, epistolam BHΘKNOPTUϛ, aepistolam CS. **recorrigit** (-rigat M, -riget N, -regit HΘ*S): corrigit BKPVWϛ *c diu.* audierunt BHΘKPSV *diu.*, audierat GM. **uerbum** (-bo G): *om.* P. **ab**: *om.* G*. arcippo AT, archyppo Z, arcyppo C, agrippo W. **ministeriom** M, misterium Z.

4. accipit HOS. hapostolus C, apostulus G*, apostolos Z. legatus FP. scripsit HΘO *c*, scribsit T. hab C. effesso S. **per tychicum** (tichycum *et* cum *in ras. scr.* U, tyticum *diu.*, tithicum W *c*) **diaconum** (diaconem Θ^{c}V, diacm̄ B, diac̄· U): *om.* ACFGHΘ*MOPRSTZ; + et onesimum acolitum (a^{c}col. U, **acoluthum** ϛ) NUϛ *diu.*

Subscr. **explicit argumentum** FKNO *diu.*; finiuit argumentum C; explicit prologus BRV; explicit praefatio amen Z; *nihil habent* AGHΘMPSTUWϛ *c.*

Digitized by Google

ARGUMENTUM PELAGIANUM IN EPISTULAM AD COLOSENSES.

Argumentum hoc continetur codd. nostris HΘ (*in quibus secundum obtinet locum*), *Par. B. N.* 9380 (*saec.* viii–ix), *Par. B. N.* 15180 (*saec.* xii), *Puteano, Basil.* BIC, *et Bruxellis* 42 (*uide Souter* '*Pelagius*' *Expositions*' *etc.* = '*Texts and Studies*,' ix. 1, *p.* 343). *Est ab ipso Pelagio in Commentariis in Epistulam ad Colosenses scriptum* (*uide Souter* '*Texts and Studies*,' ix. 2, *p.* 451). *De siglis* '*Pel.*A' *et* '*Pel.*B' *uide supra p.* 367.

Inscr. item aliud (-um H) argumentum HΘ; incipit argumentum in aepistola ad cosenses foeliciter *Pel.*B; *nil habet Pel.*A

COLOSENSES quorum auditam fidem in principiis laudat; deinde monet ne per philosophiam uel legis caerimonias seducantur.

1. **colosenses**: *om. Pel.* **deinde**: inde HΘ. **monet**: mouet *Pel.*B | 2. phylosophiam H. seducant H.

Subscr. explicit argumentum *Pel.*B; *nil habent* HΘ *Pel.*A

[ARGUMENTUM.

Argumentum hoc, quod argumenta et Marcioniticum et Pelagianum in unum coniuncta ostendat, duabus formis exstat, una in codice Ardmachano (D) *ante Epistulam ad Colosenses posita, altera in* '*Primasii*' *Commentariis in Colosenses* (= *P. L.* lxviii. 651). *De* '*Primasio*', *quem sub siglo* '*Cassiod. disc.*' *citauimus, uide supra p.* 335.

Dedimus primo Argumentum e codice Ardmachano (D):

ARGUMENTUM PILAGII IN AEPISTOLAM AD COLOSENSES.

COLOSENSES et hii sicut laudicenses sunt assiani et ipsi praeuenti erant a falsis apostolis nec ad hos accessit ipse apostolus sed et hos per aepistolam recorregit audierunt enim uerbum ad archippo qui et ministerium in eos accipit quorum auditam fidem in principiis laudat deinde monet ne per philosophiam uel legis cerimonias seducantur ergo apostolus iam ligatus scripsit eis ab effesso per tithicum diaconem et onesimum acolitum.

FINIT.

Deinde Argumentum e Cassiod. disc. (*P. L.* lxviii. 651):

ARGUMENTUM.

COLOSSENSES et hi, sicut Laodicenses, sunt Asiani; et ipsi praeuenti erant a pseudoapostolis, nec ad hos accessit ipse apostolus, sed et hos per epistolam corrigit. Audierant enim uerbum ab Archippo, qui et ministerium in eos accepit. Ergo apostolus iam ligatus, scribit eis ab Epheso. Et imprimis fidem eorum magnam audisse laudat. Deinde monet, ne per philosophiam uel legis caeremonias seducantur.]

Digitized by Google

CAPITULA IN EPISTULAM

Capitula exstant in codd. nostris ABCFHΘKMNORSTUVZ.

Desunt in DGLPW *c d diu. e f g edd. antt. omn.*

Inscr. incipiunt capitula NKR *Orat.* B. 7; incipiunt capitula ad colosenses ABVZ; incipiunt capitula epistolae ad colosenses O; incipiunt kapitulae in aepistola ad colossenses C; incipit capitulatio ad colosenses HΘU; incipit capitulatio in epistola ad colosenses T; inc. brebis F; incipit breuis M; incipiunt tituli aepīs ad colosenses S.

AFKMOSZ	N	BV
Edidimus e codice F, *variis lectionibus codicum rell. in calce paginae subiunctis, exceptis iis quae ad meram orthographiam spectant* (*cf. et Thomasium*, I, *p.* 460, *qui capitula e codd. Uatic.* 4221, *et Orat.* A. 2, *impressit*).	*Edidimus e codice ipso.*	*Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1, *apud Thomasium*, I, *p.* 434. *Impressimus e codice* V, *variis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*
I. De spe reposita sanctis in caelis (i. 5).	I. De spe reposita sanctis in caelis (i. 5).	I. Gratias agimus deo (i. 3).
II. De omni sapientia et intellectu spiritali et de domino quod imago sit dei invisibilis primogenitus totius creaturae et quod in ipso et per ipsum creata sint uniuersa et omnia illi constent (i. 9, 15, 16, 17).	II. De omni sapientia et intellectu (i. 9).	II. Ideo et nos ex qua die audiuimus (i. 9). III. Qui est imago Dei inuisibilis (i. 15).
III. De errore credentium primo et postea sanctitate (i. 21, 22?).	III. De errore credentium primo (i. 21, 22?).	IIII. Et uos cum essetis aliquando (i. 21). V. Uolo enim uos scire (ii. 1).
IIII. De domino christo quod in eo sint omnes thensauri sapientiae ac scientiae conlocati (ii. 3).	IIII. De domino christo quod in eo sint omnes (ii. 3).	
V. De seducentium subtilitate uerborum (ii. 4).	V. De seducentium sublimitate (ii. 4).	
VI. De traditione apostolica quod a neminem debeat immutari (ii. 6, 7).	VI. De traditione apostolica (ii. 6, 7).	
VII. De philosophia et seductionibus (ii. 8).	VII. De philosophia et seductionibus (ii. 8).	VI. Uidete ne quis uos decipiat (ii. 8).
VIII (VIII *et* VIIII O). De domino conuiuificante eum sanctos ex gentibus delecto decreti chirografo crucique adfixo uniuersa omnia pecamina demittente (ii. 13, 14).	VIII. De domino conuiuificante cum sanctos (ii. 13).	

Notae ad codd. AFKMOSZ. II. **et** *tert.*: eo OZ; sunt KOSZ; + omnia Z*. **illi**: in illo Z°; *om.* K. constant OS, consistant K. IIII. **domino**: + iesu Z. sunt S. **omnes**: *om.* S. **ac**: atque AKOSZ. conlati KOS. V. **subtilitate**: sublimitate AKSZ. VI. **a neminem**: a nemine AKS; animi *deinde* + non Z. debeant imitari K. VIII. > conu. dom. O. **eum**: cum AZ*; secum O; de S; *om.* K. sanctis OS. deleto AKMOS, delicto Z. **uniuersa**: uniuersis A^c; et O. **omnia**: *om.* K. peccata KO.

Digitized by Google

AD COLOSENSES.

Post unumquodque capitulum addidimus cap. et uerss. Epistulae.

Praeterea, ut lectoris commodo consulamus, in ultima columna posuimus capp. et uerss. Epistulae ad quos incipiunt sectiones Priscillianisticae de quibus supra tractauimus, pp. 20 *seqq.*

CHΘTU *Edidimus e codice* C, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis tantum exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*	R (= *Cod. Reginae Sueliae apud Thomasium*, I, *p.* 425). *Impressimus e Thomasii editione.*	*Orat.* B. 7. *Impressit Thomasius*, I, *pp.* 406, 407.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cavensi decerptae; cf. Schepss, p.* 173.
I. Quia horet pro eis conlaudans fidem eorum dignos eos factos in partem sortis sanctorum in Christo in quo condita sunt homnia, sive troni, etc., etc. (i. 3, 4, 12, 16).	I. Gratias agimus Deo et Patri Domini nostri Jesu Christi pro uobis, audientes fidem uestram (i. 3). Ut in uirtute Domini confortati sitis (i. 11). Cum gaudio gratias agentes Deo Patri, qui nos dignos fecit in sorte sanctorum in lumine: qui nos eripuit de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii dilectionis suae (i. 11, 12, 13).	I. De fide quae est in christo, et dilectione in sanctos habenda (i. 2, 4). II. De exhortatione; sanctae sapientiae, et Jesu panthera (i. 9, 16).	I. *Incipit ad* his qui sunt colossis (i. 2). II. *ad* sicut in uobis (i. 6). III. *ad* ideo et nos ex (i. 9). IIII. *ad* secundum potentiam (i. 11). V. *ad* qui est hymago (i. 15).
II. Quia quum essent inimihi reconciliati sunt Deo. In mysterio quod habsconditum fuit a saeculis. Et docentes homnem hominem. Et quia in Christo habsconditi sint homnes thesauri (i. 21, 22, 26, 28; ii. 3).		III. De perseuerantia sanctorum, et cunctis abscondito retro mysterio (i. 23, 26). IV. De thesauris sapientiae et scientiae absconditis in christo (ii. 3).	VI. *ad* et ipse est (i. 17). VII. *ad* hut sit in homnibus (i. 18). VIII. *ad* et uos quum (i. 21). VIIII. *ad* quod praedicatum (i. 23). X. *ad* ut inpleam (i. 25). XI. *ad* corripientes homnem (i. 28). [XII. *deest in cod. Cauensi; conicit autem Schepss* (*p.* 173) *ad* uolo enim (ii. 1).]
III. Ut non decipiantur per phylosophiam. qui Christo consepulti sunt babtismo. delens quod aduersum erat cyrografum. Et nemo iudicet in cibo aut in potu. Et ne seducantur in humilitate angelorum (ii. 8, 12, 14, 16, 18).	II. Uidete ne quis uos seducat per philosophiam (ii. 8).	V. De plenitudine diuinitatis, quae omnis in christo habitat corporaliter (ii. 9).	XIII. *ad* in agnitionem (ii. 2). XIIII. *ad* hoc autem dico (ii. 4). XV. *ad* uidete ne quis (ii. 8).

Notae ad codd. CHΘTU. I. orat H. **sortis**: *om.* HΘ. II. **mysterio**: ministerio HΘ. **sint**: sunt HΘT. III. **ut**: et T. **sunt**: + in HΘT; + et U. baptisma U. **aduersum**: + nos T. **ne**: *om.* HΘU.

Digitized by Google

AFKMOSZ	N	BV *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1.
VIIII (X O). De sanctis ex gentibus quod obseruationem temporum et escarum testamenti ueteris non debeant custodire (ii. 16).	VIIII. De sanctis ex gentibus (ii. 16).	
X (XI O). De seductoribus (ii. 18).	X. De seductoribus (ii. 18).	
		VII. Si mortui estis cum christo (ii. 20).
XI (XII O). De sanctis quod non terrena sapere debeant et quaerere sed superna (iii. 1, 2).	XI. De sanctis quod non terrena sapere debeant (iii. 1, 2).	
XII (XIII O). De mortificatione membrorum terrestrium id est omnium abstinentium uitiorum (iii. 5).	XII. De mortificationem membrorum (iii. 5).	VIII. Morificate ergo (iii. 5).
XIII (XIIII O). De expoliatione ueteris hominis cum omnibus uitiis et indomento noui cum renouatione (iii. 9, 10).	XIII. De expoliatione ueteris hominis (iii. 9, 10).	
XIIII (XV O). De uirtutibus spiritalibus (iii. 12).	XIIII. De uirtutibus spiritalibus (iii. 12).	VIIII. Induite uos ergo (iii. 12).
XV (XVI O). De sanctis quod omnia dictu factuque in nomine domini christi agentes gratias deo patri per ipsum semper debeant operari (iii. 17).	XV. De sanctis quod omnia dictu factoque (iii. 17).	
XVI (XVII O). De subiectione mulierum ad maritos (iii. 18).	XVI. De subiectione mulierum (iii. 18).	X. Mulieres subditae estote uiris (iii. 18).
XVII (XVIII O). De uirorum delictione ad coniuges et temperantia disciplinae (iii. 19).	XVII. De uirorum dilectione (iii. 19).	
XVIII (XVIIII O). De filiorum obsequio ad parentes (iii. 20).	XVIII. De filiorum obsequio (iii. 20).	
XVIIII (XX O). De patrum erga filios temperamento (iii. 21).	XVIIII. De patrum erga filios (iii. 21).	
XX (XXI O). De seruorum obsequio (iii. 22).	XX. De seruorum obsequio (iii. 22).	
XXI (XXII O). De dominis erga seruos (iv. 1).	XXI. De dominis erga seruos (iv. 1).	
XXII (XXIII O). De instantia et uigilantia orationis (iv. 2).	XXII. De instantia et uigilantia (iv. 2).	
XXIII (XXIIII O). De sermones et sales et gratiae condimento (iv. 6).	XXIII. De sermonis et salis et gratiae (iv. 6).	

Notae ad codd. AFKMOSZ. VIIII. obseruatione K. XI. non: *om.* S. sapere: + non *sup. lin.* S. XII. abstinentia AOSZ. XV. de sanctis: *om.* S. dictu factoque S, dicto factoque Z, dictuque *tantum* O. domini: + nostri iesu Z. > dom. ch. nom. K*. XVII. dilectione AKMOSZ. XVIII. obsequia Z, subsaequio S. XVIIII. patre Z. XX. subsaequio S. XXIII. sermonis AKOSZ. et sales (-is AKMS) et: in sale O. condito O.

Digitized by Google

CHΘTU	R	*Orat.* B. 7.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
		VI. De cirographo, quod christus tollens de medio, cruci affixit (ii. 14).	XVI. *Incipit ad* quia in ipso (ii. 9). XVII. *ad* consepulti ei (ii. 12). XVIII. *ad* et uos quum (ii. 13).
IIII. Si mortui estis ab helementis . quid adhuc tamquam uiuentes decernitis . Et quae sursum sunt sapere . Et mortificanda membra quae sunt super terram . Et induendum nouum hominem . hubi non est gentilis et iudaeus (ii. 20; iii. 2, 5, 10, 11).	Si consurrexistis cum Christo, quae sursum sunt quaerite (iii. 1).	VII. De mortuis cum christo, hoc est, sanctis, quos tangere et attaminare non licet quae corrumpunt (ii. 20, 21). VIII. De auaritia, quae idolorum est seruitus; et nouo homine, qui secundum Dei creatus est imaginem (iii. 5, 10).	XVIIII. *ad* delens quod aduersum (ii. 14). XX. *ad* nemo ergo uos (ii. 16). XXI. *ad* nemo uos seducat (ii. 18). XXII. *ad* si mortui estis (ii. 20). XXIII. *ad* neque contrectaueris (ii. 21). XXIIII. *ad* igitur si consurrexistis (iii. 1).
V. Ut si quis habet aliquid aduersus aliquem dimitat . Et in psalmis et hymnis . Et in nomine Domini homnia facienda . Et mulieres subditae sint uiris . Et uiri huxores diligant . Filii et serui hobaudiant (iii. 13, 16–20, 22).	III. Charitas, quae est uinculum unitatis, abundet in uobis (iii. 14). Mulieres uiris suis, et filii parentibus subiecti sint (iii. 18, 20).	IX. De uisceribus misericordiae, et karitate quae unitatis est uinculum (iii. 12, 14). X. De ordinatione domesticae disciplinae (iii. 18 *seqq.*).	XXV. *ad* mortificate ergo (iii. 5). XXVI. *ad* et auaritiam (iii. 5). XXVII. *ad* expoliantes uos (iii. 9). XXVIII. *ad* induite uos ergo (iii. 12). XXVIIII. *ad* uerbum christi (iii. 16). XXX. *ad* mulieres subditae (iii. 18).
			XXXI. *ad* domino christo seruite (iii. 24).
VI. Horationi instandum et pro se . Et in sapientia hambulandum . ad eos qui foris sunt . Et sermo sit sal conditus . Et de his quos salutat (iv. 2, 5, 6, 7 *seqq.*).	Sermo uester in gratia sit sale conditus (iv. 6).		XXXII. *ad* orationi instate (iv. 2). XXXIII. *ad* in sapientiam (iv. 5).

Notae ad codd. CHΘTU. IIII. **sursum** : rursum T. **sapere** : sapite HΘTU. et *sec.* : *om.* HΘU. V. **ut si** : etsi U ; quod si T. in hymnis ΘT. V. **et** *quint.* : + ut T. oboedient H. VI. **se** : re T. **sit sal** : > sale sit HΘTU. salutet T.
Notae ad codd. BV *et S. Pauli et S. Petri* A. 1. X. subditi B. **estote** : *om. S. Pauli et S. Petri* A. 1.

AFKMOSZ	N	BV *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1.
XXIIII (XXV O). De tychico et onesimo (iv. 7, 9).	XXIIII. De tychico et onesimo (iv. 7, 9).	
XXV (XXVI *et* XXVII O). De aristharcho concaptiuo apostoli et marco consobrino barnabae et ihesu iusto ex circumcisione adiutoribus regni (iv. 10, 11).	XXV. De aristarco concaptiuo (iv. 10).	
XXVI (XXVIII O). De sollicitudine epaphrae in oratione pro colossensibus et laodicensibus et hieropolitanis (iv. 12, 13).	XXVI. De sollicitudine ephafrae (iv. 12).	
XXVII (XXVIIII O). De luca medico et deman (iv. 14).	XXVII. De luca medico et dema (iv. 14).	
XXVIII (XXX O). De nymfa et domestica eius ecclesia (iv. 15).	XXVIII. De nympha et domestica eius (iv. 15).	
XXVIIII (XXXI O). De apostolo mandante et colossensium epistulam laodicenses legerentur et laodicensium colossenses (iv. 16).	XXVIIII. De apostolo mandante ut colossensium epistolam laodicenses elegerent et laodicensium colossenses (iv. 16).	
XXX. De arcippo ut ministerium suum impleat (iv. 17).		
XXXI. De salutatione pauli et uinculorum eius (iv. 18).		

Notae ad codd. AFKMOSZ. XXIIII. **tychico**: + carissimo O. XXV. **concaptiuo**: + et Z*. subrino O. **ex**: et K; et ex S. XXVI. circopolitanis Z*. XXVIII. **ecclesia**: + eius Z. XXVIIII. **et** *pr.*: ut AMOSZ; et ut K. colossenses S. legerent AKMOSZ. XXX *et* XXXI: *om.* AOZ.

Subscr. expliciunt capitula ABKNORVZ *Cod. Orat.* B. 7; exp brebis colossensium F; exp̄ breuis colosenses M; explicunt tituli S; *nihil habent* CHΘTU.

Digitized by Google

CHΘT	R	*Orat.* B. 7.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
		XI. De se ipso, qui Colosenses per Tichicum consolatur (iv. 7, 8). XII. De salutationibus omnifariam instructis, et epistolarum lectione alterna (iv. 10–15, 16).	XXXIIII. *Incipit ad* quae circa me (iv. 7).

Digitized by Google

ELENCHUS CODICUM NOSTRORUM IN EPISTULA AD COLOSENSES.

1. A. Cod. *Amiatinus* s. VII ex. uel VIII in. = A Euang. (uide uol. I, p. xi).
2. B. Cod. *Bambergensis* s. IX (uide I, p. 674); contulit H. J. W.
3. C. Cod. *Cauensis* s. forsan IX = C Euang. (cf. I, p. xi); contulit J. S.
4. D. Cod. *Ardmachanus* s. IX in. = D Euang. (cf. supra p. 292, et I, p. xi).
5. F. Cod. *Fuldensis* s. VI = F Euang. (cf. I, p. xii).
6. G. Cod. *Sangermanensis* s. IX = G et g_1 Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
7. H. Cod. *Hubertianus* s. IX–X = H Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
8. Θ. Cod. *Theodulfianus* s. IX = Θ Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
9. K. Cod. *Karolinus* s. IX = K Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
10. L. Cod. *Langobardus* s. VIII ex. (uide supra p. 62); exemplar photographicum contulit H. J. W.
11. M. Cod. *Monacensis* s. VIII (uide supra p. 62); contulit H. J. W.
12. N. Cod. *Colmariensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
13. O. Cod. *Oxoniensis* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
14. P. Cod. *Parisinus* s. VIII (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
15. R. Cod. *Reginensis* s. VII (uide supra p. 62); contulit G. Meyncke.
16. S. Cod. *Cantabrigiensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
17. T. Cod. *Toletanus* s. VIII = T Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xiii); contulit J. S.
18. U. Cod. *Ulmensis* s. IX (uide supra p. 62); contulit F. G. Harvie.
19. V. Cod. *Vallicellanus* s. IX = V Euang. (cf. I, p. xiv); contulit J. S.
20. W. Cod. *Sarisburiensis* s. XIII = W Euang. (cf. I, p. xiv); contulit H. J. W.
21. Z. Cod. *Harleianus* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
22. *c*. Cod. *Colbertinus* s. XIII = *c* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxi); contulit H. J. W.
23. *d*. Codicis *Claromontani* latina uersio s. VI (uide supra p. 62).
24. *dem*. Cod. *Demidouianus* s. XIII apud C. F. Matthei *Test. Nov.*, tom. iii, Rigae 1782; = *demid*. Tischendorfii.
25. *diu*. Cod. *Diuionensis* 9 (*bis*) a. 1109 = *Tisch*. 973, dictus Codex S. Stephani Harding; exemplar photographicum contulit H. F. D. S.
26. *e*. Codicis *Sangermanensis* latina uersio s. IX ex. (uide supra p. 62).
27. *f*. Codicis *Augiensis* latina uersio s. IX (uide supra p. 62).
28. *g*. Codicis *Boerneriani* latina uersio s. IX = δ Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxiii).
29. *m*. Lectiones e libro *de diuinis Scripturis siue Speculum* = *m* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxii).
30. *t*. Lectiones e libro qui dicitur *Liber Comicus* etc. (uide supra p. 62).

De siglis *cod. caraf.*, 𝔊𝔐𝔖𝔆 *vg.*, *Bentl.*, *Tisch.*, *W. H. etc.*, uide uol. I, p. xxviii *seq.*

Digitized by Google

EPISTULA AD COLOSENSES.

Ordinem (α) *Phil. Col. Thess. exhibent* ABGHΘNPUVW *vg. diu. f g Ambrst.*, (β) *Phil. Col. Laod. Thess.* CT *c*, (γ) *Phil. Thess. Col. Laod.* DF, (δ) *Phil. Thess. Col.* KLMORSZ *m Pel. Cassiod. Cassiod. disc. Sedul.*, (ε) *Col. Phil. Thess. d e.*

Epistula ad Colosenses in his codicibus sine lacuna exstat:—ABCDFGHΘKLMNOPSTUVW *c d e f. In* Z *hic illic litterae uel uerba in capitibus paginarum perierunt; in ceteris lacunae sunt viz.*:—R ii. 12–iv. 7; *g* ii. 1–8; *deficit r*; *m* (= *lectiones e libro* '*de diuinis scripturis siue speculum*'), *t* (= *lectiones e lectionario qui dicitur* '*liber comicus*') *pauca tantum continent. Itaque in hac epistula codices Hieronymiani* (*inter quos c dem. diu. sine dubio numerandi sunt*) *et ueteres triginta nobis praesto sunt. Uariantes lectiones ex ueteribus perpetuo citauimus, iis discrepantiis tantum omissis quae ad meram orthographiam spectant.*

Ordo stichorum e codice Amiatino est.

Patres plerumque citauimus tantum ubi a textu nostro dissentiunt; Ambrosium partim ex editione Benedictina (*Uenet.* 1748), *partim ex ed. Uindobonensi nondum ad finem perducta* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uoll.* xxxii *seqq.*); *Rufinum, Origenis interpretem ex ed. Delarue* (*Paris.* 1733); *Augustinum ex ed. Bened.* (*exceptis* '*speculi*' *lectionibus, quas ex ed. Weihrich* = *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xii, *sumpsimus et littera* '*m*' *denotauimus; uide supra*); *Priscillianum ex ed. Schepss* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xviii); *Hieronymum ex ed. Uallarsii, sed ubi* '*Hilb.*' *in notulis adposuimus, lectiones indicauimus quae uiro doctissimo Isidoro Hilberg* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* liv *seq.*) *placuerunt.* '*Ambrst.*' = *Ambrosiastri Comment. in Epistulam;* '*Cassiod. disc.*' = *Comment. in Epistulas Paulinas a discipulo quodam anonymo Cassiodoriano confecti et sub nomine Primasii editi* (*Migne, P. L.* lxviii); '*Pel.*^{A}' *et* '*Pel.*^{B}' = *Pelagii Comment. in Epistt. Paulinas a uiro doctissimo A. Souter editi* ('*Texts and Studies*', *uol.* ix, *Cantabr.* 1926) *et in duas recensiones distincti, quarum prima* '*Pel.*^{B}' *uere Pelagiana est et maxima ex parte ueteris uersionis, altera* '*Pel.*^{A}', *ab editore quopiam recentiori correcta, lectiones Hieronymianas fere semper profert;* '*Pel.*' *simpliciter indicat lectiones in quibus* '*Pel.*^{A}' *et* '*Pel.*^{B}' *consentiunt.*

Inscr. incipit epistula (-tola TV, aepistola C, epīs U, epla BK, epišt Θ) ad colosenses (coloss. CT) BCΘKLTUV *c dem.*; incipit epistō (epla *diu.*) pauli apostoli ad colosenses N *diu.*; incipit ad colosenses (coloss. *e g*) *e f g*; ad colossenses G *d*; inc· (inc̄ M) corpus epistulae (-le M) FM; incipit ipsa epistula (-tola R^{c}) R; incipit textus O; epistola pauli ad colossenses ℌ; epistola pauli apostoli ad colossenses ϛ; epistola beati pauli apostoli ad colossenses 𝔖ℭ; epistula ad colossenses *Tisch.*; *nihil habent* ADHPSWZ.

INCIPIT EPISTULA AD COLOSENSES.

I. [1] Paulus apostolus christi iesu
per uoluntatem dei
et timotheus frater
[2] his qui sunt colossis sanctis
et fidelibus fratribus
in christo iesu
gratia uobis et pax a deo
patre nostro

I. 1. *Priora uerba litteris uncialibus uel rubris scripta habent* BΘ (paulus . . . timotheus), AP (paulus . . . dei), FU (paulus . . . iesu), *diu.* (paulus . . . christi), SZ *vg.* (paulus). apostholus C, apostos S*. **christi iesu** *cum gr.* ℵABFGLP 17. 8^{pe}: > ie. ch. CHNPS^{c}TUW *vg. Bentl. dem. diu. Hieron.* (vii. 748) *cum gr.* DEK *al. pler.*; *om.* S*. uolumptatem C. thimotheus CP^{c}, tymotheus L.

2. **his** (hiis SW, iis ϛ, is L*, eis ℌ𝔖ℭ; *om.* B) **qui sunt colossis** (colosis AOP* *c f*, collosis S, colosenses DL^{1} (*in ras. scr.*), colosensis HΘU*Z*, colonensis W): *gr.* τοῖς ἐν Κολοσσαῖς. **sanctis**: *om. Pel.*^{B} **fratribus**: *om.* N*; + *ras.* 7 *uel.* 8 *litt.* U. **iesu**: *om.* D *cum gr.* ℵBD^{c}E**KLP *al. pler.* > in ch. ie. fr. O. gracia P. **gratia . . . nostro**: *om.* F*Z* (+ Z^{1} *in ima pag.*). **a deo**: *om.* G*. **nostro** *sine addit. codd. plur.* ϛ *Bentl. Tisch. uett. plur. Pel.*^{B} *cum gr.* BDEKL *min.*^{9}: + et iesu christo domino nostro CHΘT

Digitized by Google

3 gratias agimus deo et patri
domini nostri iesu christi
semper pro uobis orantes
4 audientes fidem uestram
in christo iesu
et dilectionem quam habetis
in sanctos omnes
5 propter spem quae reposita
est uobis in caelis
quam audistis in uerbo
ueritatis euangelii
6 quod peruenit ad uos
sicut et in uniuerso mundo
est et fructificat et crescit
sicut in uobis ex ea
die qua audistis
et cognouistis gratiam
dei in ueritate
7 sicut didicistis ab epaphra
carissimo conseruo nostro
qui est fidelis pro uobis
minister christi iesu
8 qui etiam manifestauit
nobis dilectionem

---

cum gr. P καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, + et ch. ie. dom. n. U *dem. Pel.*^{A}, + et dom. ie. ch. L^{1} (*uide infra*) P𝕳𝕾𝕮 *c f g Ambrst. cum gr.* ℵACFG *al. plu.* καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. **patre no.**: *om.* (*ut udtur*) L*, *deinde* + p. no. et dom. ie. ch. L^{1} (*in summa pag., uide supra*). *Cf. Orig.* (*int.* iv. 467) '*Ad Colossenses uero* gratia uobis et pax a deo patre nostro *dicit, et non addit* et domino nostro iesu christo'.

3. gracias P. **et patri** *cum gr.* ℵAC^{2}D^{c}EK LP *al. omn.* (*ut udtur*) καὶ πατρί: patri *tantum* BKVZ^{c} *c d g Aug.* (ix. 368) *Pel.*^{B} *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1351) *cum gr.* D*FG τῷ π. *et* BC* π. **nostri**: *om.* S. domino nostro ihesu christo F. **patri . . . christi**: *in ras. scr.* L^{1}. **orantes** (hor. C), *gr.* προσευχόμενοι: deprecantes *Aug.*

4. **audientes** (*om. Cassiod. disc.*) **fidem uestram** = ἀκούσαντες (ἀκούοντες 17.) τὴν πίστιν ὑμῶν: audita fide uestra D *Ambrst. Sedul.* > iesu christo *dem.* **et** (καί): et uel ac *g.* **dilectionem** (dilecc. P) = ἀγάπην *gr. omn.*: dilectione D *Ambrst.* **sanctos omnes** (hom. C) *contra ord. gr.*: > om. sa. DFΘLMOPR *Bentl. d diu. e f g Ambrst. Aug.* (ix. 368) *cum ord. gr.* εἰς πάντας τοὺς ἁγίους.

5. pro^{p}ter Z. **spem**: + *ras.* 4 *litt.* O. **quae** (que LM, quam F) **reposita** (reposs. S, posita KO) **est**: repositam *g* = τὴν ἀποκειμένην. **uobis** = ὑμῖν *gr. omn.*: nobis *Aug.* (ii. 759); *om.* F. **in caelis** (cel. LMW) = ἐν τοῖς οὐρανοῖς: in caelo (*et* > in ca. uob.) D; *om. Aug.* (ii. 741, 759, *non autem* ix. 368). **quam**: + ante DS *Bentl. d e Ambrst. Aug.* (*semper*) *Pel.*^{B}; + antea *g.* **uerbo** (-uo L*), *gr.* λόγῳ: sermone *Tert.* (*Marc.* v. 19). aeuanguelii D.

6. **quod peruenit** (perb. L, quod per *bis scr.* P), *cf.* q. aduenit *Aug.* (ii. 741, 759, *non autem* ix. 368): peruenientis *g* = τοῦ παρόντος. **ad** (εἰς): in *Aug.* (*semper*); in uel ad *g.* **et** *pr.*: *om.* DM*Z* *Aug.* (ix. 368, *non autem alibi*) *Pel. Sedul.* **in** (*om.* Z*) **uniuerso** (hun. C) **mundo**, in omni m. *d e Aug.* (ii. 741, 759, ix. 368) *Pel.*^{B} *Sedul.*, in omni uel uniuerso m. *g*, *et* in (*om. Alyp.*) toto m. *Aug.* (ix. 519) *Alypius ap. Aug.* (ix. 628) *cum gr.* ἐν (*om.* K) παντὶ τῷ κόσμῳ: in uniuersum mundum *Ambrst. Aug.* (v. 948); in totum mundum *Tert.* (*Marc.* v. 19). **est et** *codd. plur. vg. Bentl. Tisch. c dem. diu.*^{c} *e Pel.*^{A} *sine auct. gr.*: > et est *d g Ambrst. cum gr.* D$^{b\ et\ c}$E**FGKL *al. pler.* καὶ ἐστίν; est *tantum Aug.* (ii. 741, 759, ix. 368) *cum gr.* ℵABCD*E*P 17. *al.*; et *tantum* DPW *Bentl.* diu.* f Pel.*^{B} **fructificat et crescit**: fructificans (+ uel fructiferans *g*) et crescens *d e g Ambrst. Aug.* (*quinquies*) *Sedul.* = καρποφορούμενον καὶ αὐξανόμενον. **sicut**: sicut et LR *dem. g Ambrst. Aug.* (ix. 368) *Pel.*^{B} *Cassiod. disc. cum gr. omn.* καθὼς καί; sic et (et *in ras.*) U. **in** *sec.* (*in ras. scr.* U): et F; *om.* L*. nobis F. **ex ea** (aea L, hac Z*) **die** (diae CZ*) **qua** (*om. e*) **audistis**: > ex qua die aud. K *d g Ambrst. Aug.* (ix. 368) *Pel.*^{B} *cum ord. gr.* ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε; > ex ea qua audistis die (-em U*) ABNU*VZ^{c} *Pel.*^{A} cognobistis M. graciam P. ueritatem Z*.

7. **sicut**, *cf.* prout *Ambrst.*, *cum gr.* ℵABCD* FGP 17. 23 καθώς: *gr.* D^{c}EKLP *al. pler.* καθὼς καί *apud latinos non redditur.* **dedicistis** DO*S. epafra CGHΘL^{1}MTWZ^{c} *c*, aepafra S, ephafra F*NOZ*, epaphrodito F^{c}, epafrodito L*, ephafrodito R, ephrodito D. **carissimo** (kcar. C, char. ς𝕾𝕮, kmo TW; + et ΘZ*; *om. Pel.*^{B}) **conseruo** (ruo *in ras. scr.* F) **nostro** (meo D), *gr.* τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν: dilecto con. n. *Ambrst.* **pro uobis** *cum gr.* ℵ^{c}CD$^{b\ et\ c}$EKLP *al. pler.* ὑπὲρ ὑμῶν: pro nobis *g cum gr.* ℵ*AB D*FG *min.*^{9} ὑπ. ἡμῶν. > pro uobis fidelis *Sedul.* **christi iesu** *et* > ie. ch. C: christi *tantum* D* (*Bentl.*) *d e g Ambrst. Pel.*^{B} *Sedul. cum gr.* τοῦ (*om.* K 3. 108*) Χριστοῦ.

8. **etiam** (ec. P), *gr.* καί: et *d e g.* **manifestauit** (a *pr. ex* e Θ), *gr.* δηλώσας: significauit *d e*; notam fecit *Ambrst.* uobis G*. **dilectionem** (dilaect. L^{c}, dilecc. P) **uestram**, *cf.* dilecta-

Digitized by Google

uestram in spiritu.
9 Ideo et nos ex qua die
audiuimus
non cessamus pro uobis
orantes
et postulantes ut impleamini
agnitione uoluntatis eius
in omni sapientia
et intellectu spiritali
10 ut ambuletis digne deo
per omnia placentes
in omni opere bono fructificantes
et crescentes in scientia dei
11 in omni uirtute confortati
secundum potentiam
claritatis eius
in omni patientia et longa-
nimitate cum gaudio
12 gratias agentes patri
qui dignos nos fecit
in partem sortis
sanctorum in lumine

---

tionem u. A* *et* caritatem u. D *Pel.*^{B}: > u. dilectionem *Bentl. d e Ambrst. et* > u. caritatem uel dilectionem *g cum ord. gr.* τὴν ὑμῶν ἀγάπην. **spiritu**: xp̄o U^{c}.

9. **ideo** (διὰ τοῦτο): propter hoc *d e g* Hieron.* (ii. 117); ideo uel propter hoc *g*^{2}; inde *f*; idcirco *Ambrst.* **nos** (ἡμεῖς): uos *Cassiod. disc.* quo *Hieron.* diae C. **non cessamus** (caess. C) = οὐ παυόμεθα: n. cessauimus (-bimus L) LOS *dem.*; n. deficiamus *Ambr.* (*spir. sanc.* i. 7); *om.* R. **pro uobis orantes** (hor. C) *cum ord. gr.* ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι: > or. pro u. *Hieron.* **et postulantes**, *cf.* et obsecrantes *Ambr.*, et deprecantes *Hieron.*, *cum gr.* ℵACDEFGLP *al. pler.* καὶ αἰτούμενοι: *om. Pel.*^{A} *cum gr.* BK 219*. **impleamini** (inpl. CDFL*M) = πληρωθῆτε: repleamini *Ambr.* **agnitione** *codd. plur. vg. c dem. diu. f*, *cf.* in agnitione A*CDT, cognitione *Ambr. Hieron. et* scientia *d e*, *cum gr.* D^{b} 37. 61. 80 τῇ ἐπιγνώσει: agnitionem HΘ*LPR (*Bentl.*) *et* cognitionem *g cum gr. plur.* τὴν ἐπίγνωσιν. uolumtatis L, uolumptatis C. **eius in omni** (hom. C): *dist.* eius. In om. KS. sapiencia PW, sapientiae M. **intellectu** (-tus G*M; + *ras.* 1 *lit.* O), *gr.* συνέσει: intelligentia *Hieron.* **spiritali** (-uali W *c Hieron.*): + in hoc *Ambrst.*

10. **ut ambuletis** (ham. C; in dilectione FM) **digne** (-nae C, -ni Z, dique M), *cf.* ambulantes d. *Ambr.* (*spir. sanc.* i. 7) *Hieron.* (ii. 117) *et gr.* περιπατῆσαι (+ ὑμᾶς ℵ^{c}D^{c}EKLP *al. pler.*) ἀξίως: > ut d. ambuletis D. **deo** *codd. vg. c dem. diu. e f cum gr.* 47. τοῦ θεοῦ: domino (*Bentl.*) *d g cum gr. fere omn.* τοῦ Κυρίου; eo *Ambrst.* **per omnia** (hom. C, omni^{a} Z) **placentes**: in omnibus quae placent *g*; in omne quod placeat *d e*, ad omne placitum *Ambrst.*, in omne beneplacitum *Aug.* (ii. 624), *cf. gr.* εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν. **omni** (hom. C): *om.* S. **opere** (hop. C): + et sermone *Aug.* **bono**: *om.* O. fructificates P. *Dist.* plac. in op. bono fruct. SZ. **et crescentes**: *om.* U. **in scientia** (-cia PW) *codd. plur. vg. uett. plur. et* in agnitione *g cum gr.* ℵ^{c} *min.*^{4} ἐν τῇ ἐπιγνώσει: scientia *tantum* A *cum gr. plur.* τῇ ἐπιγώσει; in agnitionem *Ambrst. cum gr.* D^{c}E**KL *al. pler.* εἰς τὴν ἐπίγνωσιν. > dei scientia *Pel.*^{B}

11. homni C. **confortati** (δυναμούμενοι): robur capientes *Ambrst.* saecundum S. **potentiam** (-ciam P, penitentiam M*), *gr.* κράτος: potestatem *d e Uigil.* (*Uarim.* i. 50); maiestatem *Pel.*^{B} *Sedul.*; + gloriae C. **claritatis** (δόξης): gloriae L^{c} (*in ras.*) *d e g Ambrst. Uigil.* (*Uarim.* i. 45, 50). **eius**: *om.* S; *in ras.* L^{c}. **in omni** (hom. C) **patientia** (pac. KW, paciencia P; ati *in ras. scr.* B): in omnem patientiam (*Bentl.*) *g Ambrst. Uigil.* (*Uarim.* i. 45) = εἰς πᾶσαν ὑπομονήν. **longanimitate** (longuan. D, logan. Z, longamitate O*): longanimitatem (*Bentl.*) *e g Ambrst. Uigil.* (*Uarim.* i. 45) = μακροθυμίαν. **cum gaudio** (μετὰ χαρᾶς): in g. *Uigil.* (*Uarim.* i. 50); *cum seqq. coniungunt* GSϚ𝕾𝕮 *d Ambrst. Cassiod. disc. et gr.* D.

12. gracias P. **patri** *tantum* AG *cod. caraf. Bentl. Tisch. d e cum gr.* ABC*DEP *al. sat. mu.* τῷ πατρί: deo patri BCFKLMNOPRSTUVZ *Capitula* R (*uide supra p.* 493) 𝕮 *c f g m Cassiod.* (*P. L.* lxx. 161) *cum gr.* ℵ 37 τῷ θεῷ π. *et* FG θεῷ τῷ π.; deo et patri DHΘWϚ𝕻𝕾 *dem. diu. Ambrst. Pel. Uigil.* (*Uarim.* i. 45, 50) *Cassiod. disc. cum gr.* C^{3} *al.*^{50} τῷ θεῷ καὶ π. **qui dignos** (-nus P) **nos** (uos ACPT) **fecit**, *et* q. idoneos n. f. *Cassiod.*, *cf.* idoneos facienti nos *Aug.* (ii. 802, x. 26, 1327) *et gr.* ℵACD^{c}EKLP *al. pler.* τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς (ὑμᾶς ℵ *min.*^{4}): q. uocauit nos (uos *Ambrst. Pel.*^{A}) D *d e f m Ambrst. Pel. Uigil.* (*Uarim.* i. 50), *cf.* uocanti nos *g et gr.* D*FG 17. 80 τῷ καλέσαντι ἡμᾶς (ὑμας 80); *gr.* B τῷ καλέσαντι καὶ ἱκανώσαντι ὑμᾶς *apud latinos non redditur.* **in partem** (part^{em} O, patrem S) *etiam Aug.* (x. 26, 1327), *cf.* in societatem *Uigil.* (*Uarim.* i. 50) = εἰς τὴν μερίδα: in (*om.* L*) parte FLMN *Aug.* (ii. 802) *Cassiod.* **sortis** (-tes Z^{c}, scīs H) = κλήρου: hereditatis *d e m.* **sanctorum** (um *exp.* Θ^{c}). **in lumine**: illumine *uno uerbo* K.

Digitized by Google

13 qui eripuit nos de potestate
tenebrarum
et transtulit in regnum
filii dilectionis suae
14 in quo habemus redemptionem
remissionem peccatorum
15 qui est imago dei inuisibilis
primogenitus omnis
creaturae

16 quia in ipso condita sunt
uniuersa in caelis
et in terra
uisibilia et inuisibilia
siue throni
siue dominationes
siue principatus
siue potestates
omnia per ipsum et in ipso

---

13. **eripuit nos** (nus P; uos ACT*) *etiam Uictor.* (*adu. Ar.* i. 24) *Aug.* (x. 26), *gr.* ἐρύσατο ἡμᾶς (ὑμᾶς P *min.*^{7}) : liberauit n. *Hil.* (*ps.* 59) *Ambrst.*; eruit n. (> n. er. *Uictor. Aug.* (ii. 802 *semel*, v. 966, x. 896)) *Uictor.* (*Adu. Ar.* i. 35) *Aug.* (*saepissime*) *Iulian. ap. Aug.* (x. 904). **de** (ἐκ) : a *Ambrst. Aug.* (*saepe*). tehebrarum H. transtullit P*Z*, trastulit H*. fili CFM *d**, filie Z*. **dilectionis** (-cionis P) *etiam Uictor.* (*adu. Ar.* i. 24), *gr.* ἀγάπης : caritatis *d e g Orig.* (*int.* iv. 540, 602) *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 35) *Ambrst. Aug.* (*semper*) *Pel.*^{B}; claritatis D *m*; + claritatis N. **suae** (sue LW) : *om.* P*.

14. habeamus L*. **redemptionem** (-cionem P, redēpti *in ras. scr.* Z), *gr.* ἀπολύτρωσιν : redemptionem uel redimere *g*; *om. d e*; *deinde* + et BDLP^{c}SU^{c}WZ*ꞆꞨ *c f Uictor.* (*adu. Ar.* i. 24) *Ambrst. Aug.* (i. 41) *Cassiod. disc. sine auct. gr.*, + per sanguinem eius (ipsius *Uictor.*) ℭ *cod. caraf. dem. Iren.* (*Mass. p.* 293) *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 35) *cum gr. min. sat. mu.* διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, *ex Eph.* i. 7. **remissionem** (remisi. S) = *gr. fere omn.* ἄφεσιν : in remissionem HΘR *diu. Aug.* (viii. 941) *Pel.*^{B}; in remissione CT *Aug.* (x. 26); remissionis *m* (*semel*); *om.* O *cum gr.* D*.

15. **qui est imago** (hym. C; qui est im *in ras. scr.* B) = ὅς ἐστιν εἰκών : cum sit im. *Uigil* (*c. Ar.* ii. 8, *c. Ar. Sab. etc.* ii. 19). **dei inuisibilis** (inuiss. DSZ*, inuibilis B*) *cum ord. gr.* τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου : > inu. d. *Tert.* (*Marc.* v. 19) *Orig. ap. Hieron.* (ii. 598) *Nouat.* (*trin.* 21) *Ambr.* (*epp.* 4, 35; *spir. sanc.* ii. 12) *Ambrst. Hieron.* (vii. 268) *Quaestt. U. et N. T.* (122) *Uigil.*; + et *Cypr.* (*test.* ii. 1). **omnis** (hom. C, omni AM P*Z^{c}) **creaturae** (-re HLMP*TW *etiam* c *ad init. in ras. scr.* H, -ra V, craeaturae R), *cf.* uniuersae cr. D *g Ambr.* (*fid.* i. 7) *Ambrst. Aug.* (viii. 528) *Maximinus ap. Aug.* (viii. 657) *Cassiod.* (*P. L.* lxix. 909) *Sedul.*, *et* totius cr. *Capitula* AFKMOSZ (*uide supra p.* 492) *m* (*semel*) *Cypr. Aug.* (viii. 111) *cum gr.* πάσης κτίσεως : ante omnem creaturam *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 24); in omni conditione *Iren.* (*Mass. p.* 205); conditionis *tantum Tert.*

16. **quia** (ὅτι) : quoniam *vg. m* (*semel*) *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 24) *Ambr.* (*fid.* iv. 11, *spir. sanc.* i. 3, iii. 11); quoniam uel quia *g*. **ipso** (-sos M*), *gr.* αὐτῷ : illo *Tert.* (*Marc.* v. 19) *Aug.* (viii. 645); + filio *Uigil.* (*trin.* xii). **condita sunt** (*om.* O), *gr.* ἐκτίσθη : creata (-tae *d e*) s. (*om. Uictor. Ambr.* (*fid.* iv. 9)) *d e m Uictor. Hil.* (*ps.* 2) *Ambr.* (*fid.* iv. 9, *ps.* cxviii *gimel*) *Hieron.* (i. 588) *Uigil.*; creata uel condita s. *g*; constituta s. *Hil.* (*pss.* 91, 125, *trin.* viii. 49); facta s. *Ambr.* (*ps.* xxxvi. 37). **uniuersa** (hun. C, uniuerse P*, unuersa S) = τὰ πάντα : omnia U *Capitula* CHΘTU (*uide supra p.* 493) *f g m Uictor. Hil.* (*semper*) *Ambr.* (*semper*) *Ambrst. Hieron. Aug.* (*semper*) *Pel.*^{B} *Quaestt. U. et N. T.* (122) *Uigil. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1044); *deinde* + et A, + quae (que *Uictor.*, ^{que} L^{o}) L^{c} *Uictor. Uigil. cum gr.* ℵ^{c}AD^{c}E**KL *al. pler.* τά. > uti in eo omnia conderentur '*Ualentiniani*' *libere ap. Iren.* (*Mass. p.* 21), *cf.* uti in ipso secundum apostolum omnia conderentur *Tert.* (*Ual.* 16). **caelis** (cel. LMW) = οὐρανοῖς : caelo *m Orig.* (*int.* iv. 472) *Ambr.* (*fid.* iv. 9) *Aug.* (*saepissime*) *Uigil.* (*trin.* iii). **et** *pr. sine addit. cum gr.* ℵ*B : + quae (que *Uictor.*, ^{que} L^{o}) L^{c} *Uictor. Uigil.* (*trin.* xii) *cum gr. fere omn.* τά. **in terra** (ἐπὶ τῆς γῆς) : in terris S *Tert.* (*Marc.* v. 19) *Uictor. Ambr.* (*fid.* iv. 9) *Uigil.* (*trin.* xi, xii); *deinde* + siue *Uigil.* (*trin.* xii). uissibilia DSZ*, uisiuilia M*. inuissibilia DSZ*, inuisiuilia M. **throni** (tr. GMT, tronis *d e*, tron P*), *gr.* θρόνοι : sedes *g Uictor. Orig.* (*int.* iii. 887) *Hil.* (*ps.* 148) *Ambr.* (*ps.* xxxvi. 37, *ps.* cxviii *gimel*, *spir. sanc.* i. 3) *Aug.* (*saepissime*) *Pel.*^{B} *Cassiod.* **dominationes** (-tionis M *e*, -cionis P, donationis *d**). **principatus** (-tos H*, prin||cipatus L), *gr.* ἀρχαί : uirtutes *Nouat.* (*trin.* xiii). **potestates** (-tis RZ*, potestas O) : + et W. **siue throni . . . potestates** : *om. Pel.*^{A} **omnia** (hom. C) = τὰ πάντα : cuncta *Tert.* (*Marc.* v. 19); uniuersa *Capitula* AFKMOSZ (*uide supra p.* 492). **per ipsum** (ipso Z*) **et in ipso**, *cf.* p. illum et in illo *Tert.* (*Marc.* v. 19) *et* > in ipso et per ipsum *Capitula* AFKMOSZ (*uide supra p.* 492) *Hil.* (*ps.* 91) *Aug.* (v. 937) : per ipsum et in ipsum (*Bentl.*) *Quaestt. cum gr.* δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτόν.

Digitized by Google

creata sunt.
17 Et ipse est ante omnes
et omnia in ipso constant
18 et ipse est caput corporis
ecclesiae
qui est principium primo-
genitus ex mortuis
ut sit in omnibus ipse
primatum tenens
19 quia in ipso complacuit omnem
plenitudinem habitare
20 et per eum reconciliare
omnia in ipsum
pacificans per sanguinem

---

creata sunt, *gr.* ἔκτισται: facta s. *Orig.* (*int.* iv. 472) *Hil.* (*ps.* 91) *Aug.* (viii. 111) *Uigil.* (*trin.* iii); constituta s. *Uictor.* (*semel*); condita s. *Hil.* (*ps.* 148, *trin.* viii. 49, 50) *Ambrst. Cassiod. et* > s. condita *Tert.*

17. **ante** (ha. C) **omnes** (hom. C, omnem Z*), *gr.* πρὸ πάντων: a. omnia *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 24) *Uigil.* (*trin.* xii); ante omnes uel prae omnibus *g.* **omnia** (hom. C) = τὰ πάντα: cuncta *Ambrst.* **in ipso** (-sos M*) *cum gr. plur.* ἐν αὐτῷ: illi *tantum* T* (*deinde expunct.* T^{c}, *uide infra*) *Capitula* AFKMOSZ (*uide supra p.* 492) *Orig.* (*int.* i. 89) *Aug.* (v. 937), ipsi *tantum m Hil.* (*ps.* 91 *bis, trin.* viii. 49, 50, xi. 19), ei *tantum Iren.* (*Mass. p.* 272), *cum gr.* FG αὐτῷ; in ipsi *d.* **constant** (-stat P*, costant L*), *gr.* συνέστηκεν: consistunt *Uictor.*, *cf.* consistant *Capitula* K (*uide supra p.* 492); + et in ipso constant omnia T. > in ipso omnia constant HΘ.

18. **et** (καί): quia *Ambr.* (*fid.* iii. 7); *om. Uictor.* (*adu. Ar.* i. 24). capud (+ t *in ras* L^{c}) CLNSWZ*. ecclesie W; eclesiae PT; aeclesiae CDS. **qui** (ὅς *gr. plur.*): qui uel quod *g*, *cf. gr.* FG 37. ὅ; quae *Uictor.* **principium** (pric. L*, principiū P), *gr. plur.* ἀρχή, B 47. 67** ἡ ἀρχή, *min.*[6] ἀπαρχή: initium *Orig.* (*int.* ii. 105) *Hil.* (*trin.* viii. 49, 50); *om. Iulian. ap. Aug.* (x. 1373). **ex mortuis** (ex mor | ex mortuis *sic* B) *etiam Iren.* (*Mass. p.* 148) *Aug.* (iii. 2. 928), *cf.* a mortuis *Iren.* (*Mass. p.* 331) *Cypr.* (*test.* ii. 1) *Uictor. Aug.* (*fere semper*) *cum gr. plur.* ἐκ τῶν νέκρων: mortuorum *Iren.* (*quater*) *cum gr.* ℵ* τῶν ν. **ut** (ἵνα): et *Cassiod. disc.* **sit** (γένηται): fiat *Ambr.* (*pat.* xi. 54) *Ambrst. Sedul.*; fiat uel sit *g*; fieret *Cypr. Uictor. Hil.* **in omnibus** (hom. C) **ipse** (-sae H; *om. Pel.*^{A}) *cum ord. gr.* ἐν πᾶσιν αὐτός: > ip. in omn. F *Aug.* (vi. 218). **primatum** (-tus G*, -tem *f*) **tenens** (tenes L*), *gr.* πρωτεύων: primarius *Uictor.* **ut sit in om. ip. pr. ten.**: > ipse prim. ten. in omn. *Iren.* (*Mass. p.* 148), *cf.* ut . . . principatum autem habeat *libere Iren.* (*Mass. p.* 253), in om. principatum habet (*p.* 204), *et* uti . . . principatum habeat in semet ipsum primatum assumens (*p.* 206).

19. **quia in ipso** (pso P; semet ipso *Tert.* (*Marc.* v. 19) *uide infra*) *et* quoniam (+ quidem *Orig.*) in ip. *g Orig.* (*int.* iv. 515 *semel, uide infra*) *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 24) *Ambr.* (*pat.* xi. 54) *cum gr.* ὅτι ἐν αὐτῷ: in ipso enim *Uigil.* (*Uarim.* i. 7). **complacuit** (con. BCFGHΘL MNOPRSTUVZ), *gr.* εὐδόκησεν: placuit *Uigil.*; boni duxit *Tert.* (*uide infra*); *deinde* + patri *Ambrst.* **omnem** (hom. C, omne L) **plenitudinem** *et* omnis plenitudo *d e sine addit. cum gr. omn.* πᾶν τὸ πλήρωμα: + diuinitatis DFL^{1}M OTU^{c}ϛ *Ambrst.* (*comm.*) *Uigil. Cassiod. disc.*, + deitatis *Orig.* (*semel*), + diuinitatis corporaliter *Orig.* (*semel*), *ex cap.* ii *uers.* 9, *uide infra.* **habitare** (habere P*) *cum* ABCDHΘK$L^{1}$$N^{1}$OP STUZ* *dem. f g Hil.* (*trin.* viii. 49, 50) *Ambrst.* (*comm.*) *Pel.*^{A} *etc.*: inhabitare FGMN*RVWZ^{c} *vg. Bentl. Tisch. c d diu. e Uictor. Hil.* (*trin.* ix. 59) *Ambr. Ambrst.* (*lemm.*) *Aug.* (vi. 219) *Pel.*^{B}, = *gr.* κατοικῆσαι; *deinde* + corporaliter FMN^{1}T *Pel.*^{B} *Cassiod. disc.*, + diuinitatis corporaliter S *Pel.*^{A}, *sine auct. gr.*, *ex cap.* ii *uers.* 9. > *libere* in qua (*sc.* anima) complacuit habitare omnem plenitudinem deitatis *et* quoniam quidem in ipso complacuit habitare omnem plenitudinem diuinitatis corporaliter *Orig.* (*int.* iv. 515), boni duxit omn. plen. in semetipso habitare *Tert.* ***plenitudi*nem . . . [20] per *eum*:** *in ras. scr.* L^{1}.

20. **per eum** (δι' αὐτοῦ): p. ipsum *Hil.* (*trin.* viii. 49, 50, ix. 59); in ipso *Hil.* (*ps.* 143). **reconciliare omnia** (hom. C) = ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα: r. et reconuertere om. *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 24): reconciliari om. (> om. rec. *Hil.* (*trin.* viii. 50)) A^{c}BCHΘL*OPSTU^{c}ϛ𝔖 *diu. g Hil.* (*semper*) *Aug.* (vi. 219) *Sedul.*; *dist.* reconciliare . Omnia K. **in** (*om.* BU*) **ipsum** = εἰς αὐτόν: in semet ipsum *Tert.* (*Marc.* v. 19); in eum *Hil.* (*semper*); in ipso DOSU^{c}ϛ *diu. Pel.*^{B} *et dist.* omnia . in ipso S. **pacificans** (εἰρηνοποιήσας): pacem faciens *Tert.* (*Hieron.* vii. 274, 582, *cf.* pacem fecit 282). **eius** (eis Z), *cf.* suae *Tert.* (*et* > p. crucis suae sang.) *Orig.* (*int.* ii. 239, iv. 465, 568, 675) *Hil.* (*ps.* 143) *Hieron.* (vii. 274, 282, 582), *sine addit. cum gr.* BD*FGL *min.*[7] αὐτοῦ: + δι' αὐτοῦ *gr.* ℵAC$D^{b et c}$EKP *al. longe plu.*; *om.* S. **siue** (+ ea *Uictor.*) **quae in terris** (-ra *Bentl. d e g Hil.* (*ps.* 143); + sunt Z* *Hil. Aug. Pel.*^{B}) **siue** (+ ea *Uictor.*) **quae in caelis** (cel. LMW; caelo *Ambr.* (*pat.* xi. 54)) **sunt** (*om.* DHZ* *g Uictor. Hil. Aug. Pel.*^{B}) *codd. plur. vg. uett. plur.*, *cf.* s. eorum q. in terra erant s. eorum q. in caelis *Hieron.* (vii. 282), his quae

Digitized by Google

crucis eius siue quae in terris
siue quae in caelis sunt.
21 Et uos cum essetis aliquando
alienati et inimici sensu
in operibus malis
22 nunc autem reconciliauit
in corpore carnis eius
per mortem
exhibere uos sanctos
et inmaculatos
et inreprehensibiles
coram ipso
23 si tamen permanetis
in fide fundati et stabiles
et inmobiles a spe euangelii
quod audistis
quod praedicatum est in
uniuersa creatura
quae sub caelo est
cuius factus sum ego
paulus minister
24 qui nunc gaudeo in passio-
nibus pro uobis
et adimpleo ea quae desunt

---

in terra erant et his qui in caelis *Hieron.* (vii. 582), s. super terram s. in caelis *Hieron.* (vii. 274), *et* non solum quae in terra sunt (*om.* iv. 465) sed et (etiam iv. 675) quae in coelis (+ sunt iv. 465, 675) *Orig.* (*int.* iv. 465, 568, 675), *cum ord. gr.* *εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς*: > s. quae (que P) in caelis (-lo *Orig.*; + sunt P *Orig. Ambrst. Quaestt.*) s. quae (que P) in terris (-ra *f Orig. Cassiod. disc.*) sunt (*om.* P *Orig. Ambrst. Quaestt.*) FKOPRS *diu. f Orig.* (*int.* ii. 239) *Ambrst. Pel.*^{A} *Quaestt. U. et N. T.* (107) *Cassiod. disc.*

21. **cum** (quum Θ) **essetis aliquando** (-quondo S; *om. Pel.*^{B}) **alienati**: > c. (qui *m*) aliq. eratis (essemus *Hil.*) al. *d e m Hil.* (*ps.* 91); aliquando alienatos *Tert.* (*res.* 23) *et* quondam alienatos *Ambrst.* = *gr.* *ποτὲ ὄντας ἀπηλλοτριωμένους*; *deinde* + a fide D, + a christo *Hieron.* (ii. 435). **et** *sec.*: *om.* CK*T. **inimici** (-imihi C, -iqmici D*): inimicos *Tert.* (*res.* 23) *Ambrst.* = *gr.* *ἐχθρούς*. **sensu** *etiam Tert.* (*Marc.* v. 19), *cf.* cogitationi *Iren.* (*Mass. p.* 310), *cum gr. plur.* *τῇ διανοίᾳ*: sensus DFLMZ* *d diu. e g m Tert.* (*res.* 23) *Hil. Hieron. Aug.* (x. 175) *Pel. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1351) *cum gr.* D*E*FG *τῆς διανοίας*, *cf.* consiliorum *Ambrst.*; *deinde* + eius (huius D^c) D *d e m Iren. Hil. Ambrst. Hieron. Aug. Pel. Cassiod.*, *cf.* + uestri *g et* + uestro *f cum gr.* FG + *ὑμῶν*; + et CT. **in operibus** (hop. C) **malis**, *et* > in. m. op. *Tert.* (*Marc.* v. 19), *gr.* *ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς*: in factis m. *Hil.*; in op. iniquis *Ambrst.*; in op. pessimis *Tert.* (*res.* 23).

22. **reconciliauit** (-abit L) *cum gr.* ℵACD^{c}EKLP *al. omn.* (*ut udtur*) *ἀποκατήλλαξεν*: reconciliati *d e g m Iren.* (*Mass. p.* 310) *Aug.* (x. 175) *Sedul. cum gr.* D*FG *ἀποκαταλλεγέντες*, *cf. gr.* B *ἀποκατηλλάγητε et* reconciliati sumus *Hil.* (*ps.* 91); reconciliatos *Ambrst.*; redigit in gratiam *libere Tert.* (*Marc.* v. 19). **in**: *om. Hil.* **corpore** (*σώματι*): sanguine *m*. **carnis**: *om. Tert.* **eius** *et* suae *Hieron.* (ii. 435) *cum gr. plur.* *αὐτοῦ*: *om. g cum gr.* FG. **mortem** *sine addit. cum gr.* BCDEFGKL *al. plu.*: + ipsius D *m*, + eius *Iren. Aug. cum gr.* ℵAP *al.*^{25} *αὐτοῦ*. **reconcil. . . . mortem**: *om. Pel.*^{B} **exhibere** (-rae L^c, exibere CS*TW, exiberi Z*), *cf.* ut exhiberet $\mathfrak{S}$ *Cassiod. disc. et* exhibere oportet *Ambrst.*, *gr.* *παραστῆσαι*: exhibete D *m Aug. Pel.*; exhibere uel exhibete *g*. **sanctos**: + suos HΘ. **inmaculatos** (-tus P, immaculatos ACW *vg.*), *gr.* *ἀμώμους*: castos *Iren.* **et** *sec.*: *om.* A*. **inreprehensibiles** (-lis M*, inreprachensibiles (-ilis F*) BFGHΘNR, inrep̄hinsibiles (-ilis Z*) Z, inp̄hensibiles S, irreprehensibiles W *vg.*), *gr.* *ἀνεγκλήτους*: irreprehensos *Ambrst.*; sine crimine (crem. D) D *d e g m Iren.*; absque ulla reprehensione *libere Hieron.* (ii. 300). **coram ipso** (*κατενώπιον αὐτοῦ*): in conspectu eius (suo *Ambrst.*) *d e Iren. Ambrst.*

23. **si tamen** (*εἴγε*): si quidem *a e Ambrst.* **permanetis** *et* perseueratis *d e Ambrst.* = *ἐπιμένετε*: permaneatis VZ^c *g*. fidae L. **et** *pr.*: *om. Ambrst.* stabilis Z*. **et inmobiles** (imm. BΘKRUWZ^c *vg.*, i^{n}m. L): *om.* P. **a** (ab FHΘKMNPRTZ* *Bentl. dem. Pel.*^{B}; *om.* G^c; in *in ras. scr.* L) **spe** = *ἀπὸ τῆς ἐλπίδος*: ad spem OS. aeuanguelii D. **quod audistis**: *om.* P* *cum gr.* K. **quod praedicatum** (pred. LMP, praedictum S) **est**, *gr.* *τοῦ κηρυχθέντος* (*sc.* *εὐαγγελίου*): quod praedicatum est uel a praedicante *g*. **in uniuersa** (hun. C) **creatura** (-rae G*), *gr.* *ἐν πάσῃ κτίσει*: in omni cr. *Aug.* (ix. 291). **quae** (que LMOP) **sub caelo** (celo LMW) **est**, *gr.* *τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν*: > q. est sub c. D *Pel.*^{B} paulu D*. **cuius . . . ^{26} generationibus**: *arte in ras. scr.* L^c.

24. **qui** *cum gr.* D*E*FG *ὅς*: quia *Uigil.* (*Uarim.* i. 20); *om. Bentl.* *cum gr. plur.* **adimpleo** (adinp. DFMP), *cf.* ut adimpleam *Aug.* (iv. 921, 922) *et gr. plur.* *ἀνταναπληρῶ*: suppleo *d e Ambrst.*, *cf.* ut suppleam *Aug.* (iv. 591, 934, v. 1319, viii. 814); repleo *Orig.* (*int.* iv. 595) *Tyc.* (*reg.* 1); re uel suppleo *g*; *gr.* FG *min.*^{4} *ἀναπληρῶ*. **ea quae** (que MO*PW; eaque *uno uerbo* H) **desunt** (sunt B): q. d. *tantum* KZ*

Digitized by Google

passionum christi in carne mea
pro corpore eius quod est
ecclesia
25 cuius factus sum ego
minister secundum
dispensationem dei
quae data est mihi in uos
ut impleam uerbum dei
26 mysterium quod abscon-
ditum fuit a saeculis
et generationibus
nunc autem manifestatum
est sanctis eius
27 quibus uoluit deus notas
facere diuitias gloriae
sacramenti huius in gentibus
quod est christus in uobis
spes gloriae
28 quem nos adnuntiamus
corripientes omnem
hominem
et docentes omnem hominem
in omni sapientia
ut exhibeamus omnem
hominem perfectum
in christo iesu

Bentl. d e Aug. (*semper*) *Tyc.*; desientia uel quae desunt *g*, reliqua *Tert.* (*Marc.* v. 19), reliquias *Ambrst.*, *cf. gr.* τὰ ὑστερήματα. **passionum** (-nem P), *gr.* τῶν θλίψεων: passionibus *Sedul.* (*lemm.*, passionum *autem bis in comm.*); tribulationum *d e g Uigil.*; pressurarum *Tert. Ambrst. Aug.* (*semper*) *Tyc.* **quod est** (quo adest H*) *cum gr.* ℵABD$^{b\,et\,c}$FGKLP *etc.* ὅ ἐστιν: *gr.* CD*E* *al.*^{10} ὅς ἐστιν; quae est *Aug.* (v. 358, ix. 338) *sine auct. gr.* eclesia MPT, aeclesia CDL^{c}S. **quod est eccl. . . . [25] minister**: *om. Pel.*^{A}

25. **cuius** (ἧς): cui *Uigil.* (*Uarim.* i. 20). **factus sum** (ἐγενόμην): > s. fa. *Pel.*^{B} **ego minister** (miniter N*) *cum ord. gr.* ἐγὼ διάκονος: > m. ego FM. saecundum S. **dispensationem** (-cionem P), *gr.* οἰκονομίαν: dispositionem *d e.* **quae** (que M) **data est**: datam *g* = τὴν δοθεῖσαν. **est mihi**: > m. e. W. **in** (ad *Hil.* (*ps.* 138)) **uos** *codd. mu.* ℭ *cod. caraf. Bentl. d dem. e f t cum gr.* εἰς ὑμᾶς: in uobis BDKLMNO PRSVWZϛ𝔓𝔖 *c diu. g Pel.*^{A} **ut impleam** (inpl. DFM): inplere *d e* = πληρῶσαι; ut impleam uel implere *g*; ad implendum *Hil. Ambrst.* **ut impl. . . . [26] generationibus**: *om. Pel.*^{A}

26. **mysterium** (mist. CDM*O^{c}SWZ*, minist. O* *t*) *et* sacramentum *Hil.* (*ps.* 138) = *gr.* μυστήριον: mysterii *dem.*; in mysterio *Ambrst.* **quod** (quo *f*) **absconditum** (habsc. C, abc. P*, absconditam M*, abscunditum R) **fuit** (*in ras. scr.* G), *gr.* τὸ ἀποκεκρυμμένον: q. ab. est Z* (*sed exp. et* fuit *scr.* Z^{1}) *g Ambr.* (*luc.* vii. 188) *Pel.*^{B} **a** (in F) **saeculis** (sec. CWϛ𝔓, seculo U*, sclo Z*) = ἀπὸ τῶν αἰώνων: ante saecula *Hil.*; + saeculorum *Ambrst.* **et**: in FMN*; + a (*Bentl.*) *g t Hil. Ambr. Ambrst. cum gr. omn.* ἀπό. generacionibus P. **autem** (δέ): uero *Ambrst.*; *om. Hil.* **manifestatum est** (fuit *d e*) = ἐφανερώθη: manifestum est (*om.* N*) DNOST*U *f t Hil.* (*cod.* G, manifestatum *autem codd.* RE); declaratum est *Ambrst.* **sanctis eius** *cum gr. plur.* τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ: apostolis eius *g cum gr.* FG τ. ἀποστόλοις αὐ.; s. eius apostolis *f.* **nunc . . . eius**: *om. Pel.*^{B}

27. **deus**: *om. Hil.* (*ps.* 138) *Pel.*^{A} **notas facere**, *gr.* γνωρίσαι: demonstrare *deinde* + quae sint *Ambrst.*; ostendere *Hil.* **diuitias** (-cias PW) = τὸ πλοῦτος *gr.* FG (τὸν πλοῦτον D*; τί τὸ πλοῦτος ABD$^{b\,et\,c}$EKL *al. plus.*^{40}, τίς ὁ πλ. ℵCP *al. sat. mu.*): diuitiae *Ambrst.* **gloriae** (-rie LW) = τῆς δόξης: maiestatis *Ambrst. Pel.*^{B}; *om. Pel.*^{A} *Sedul.*; + suae Z*. **sacramenti** (-maenti L, -mentum Z*, samenti P*), *gr.* τοῦ μυστηρίου: misterii D *d e g Ambrst. Pel.*^{B} (*teste Souter*). **huius** (hu *in ras. scr.* L), *cf.* eius D *Pel.*^{B}, *cum gr. plur.* τούτου: dei *d e f g Hil. Ambrst. cum gr.* D*FG τοῦ θεοῦ. **in** (*om.* M*) **gentibus**, *gr.* ἐν τοῖς ἔθνεσιν: in nationibus *Ambrst. Pel.*^{B}; in nationibus uel in gentibus *g*; inter gentes *d e Hil.* **quod** (q^{u}od L) **est** (es L*) *cum gr.* ABFGP 17. 47. 67** ὅ ἐστιν: *gr.* ℵCD EKL *al. pler.* ὅς ἐστιν. **in** *sec.*: *om.* O. glorie LW. **sacramentum . . . gloriae**: *om.* T*.

28. **quem** (ὅν): quam D (*teste J. Gwynn*); quae *d e.* **nos** (nus P): *om.* V^{c} *Pel.*^{A} **adnuntiamus** (annunt. KRV𝔓, adnunc. P, annunc. WZ^{c}𝔖ℭ) = καταγγέλλομεν: adnuntiauimus (adnunc. Z*, annunt. ϛ) GZ*ϛ. **corripientes** (νουθετοῦντες): monentes *Ambrst.*; + autem *c.* **omnem** (hom. C) **hominem** *pr.*: *om. dem.* docentens M*, docentem P. **omnem** (hom. C) **hominem** *sec.*: *om.* FLMNRT*ϛ *d e f g t Ambrst. Aug.* (x. 175) *cum gr.* D*E*FG 17. *al.*^{7} **in** *pr.*: *om. d e.* homni C. **sapientia** (-cia P): + spiritali *d e f g cum gr.* FG πνευματικῇ. **ut** (*om.* N*) **exhibeamus** (exib. CDT) = ἵνα παραστήσωμεν: ut constituamus uel exhibeamus *g.* homnem C. **in** (+ *ras.* 1 *lit.* L) **christo iesu** *cum gr.* ℵ^{c}D$^{b\,et\,c}$EKLP *al. pler.* ἐν Χριστῷ Ιησοῦ: in ch. *tantum* (*Bentl.*) *d e g Ambrst. Aug. Pel. cum gr.* ℵ*ABCD*FG 17. *al.*^{5} ἐν Χρ.; in ch. ie. domino nostro B. **et docentes . . . [29] uirtute**: *in ras. scr.* B.

Digitized by Google

29 in quo et laboro certando
secundum operationem
eius quam operatur in me
in uirtute.
II. 1 Uolo enim uos scire qualem
sollicitudinem habeam
pro uobis
et pro his qui sunt laodiciae
et quicumque non uiderunt
faciem meam in carne
2 ut consolentur corda ipsorum
instructi in caritate
et in omnes diuitias pleni-
tudinis intellectus
in agnitione mysterii dei
patris christi iesu
3 in quo sunt omnes thesauri
sapientiae et scientiae
absconditi.
4 Hoc autem dico

---

29. **in quo** : in quo uel quod *g*, *cf. gr.* εἰς ὅ (εν ο FG). **et** : *om.* H*L*O *Ambrst. Pel.*B *sine auct. gr.* **laboro** : *om.* H* ; labore *Pel.*B **certando** (er *in ras. scr.* M) : contendens D *Pel.*B *Sedul.*, certans *Ambrst.*, contendens uel concertans *g*, *cf. gr.* ἀγωνιζόμενος. saecundum S. hoperationem C, operacionem P. **eius** (αὐτοῦ) : ipsius *Ambrst.* ; *om.* B. **quam** : qua R ; m *eras.* O. **operatur** (hop. C) : quae op. *Ambrst.* ; operantem *g* = *gr.* τὴν ἐνεργουμένην. **in me** : *om.* R. **in** *tert.* : et FL ; *om.* H*M*. **uirtute** (δυνάμει) : uirtutem (-taem L) FLMP. **secundum . . . uirtute** : *om. Pel.*A

II. 1. **enim** *cum gr. plur.* γάρ : autem *Sedul. cum gr. min.*7 δέ. **uos** : *om.* U*. **scire** : + fratres D. **qualem sollicitudinem** (solic. DS *vg.*) **habeam** (hab. L), *gr.* ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω : qualem soll. habeo *Bentl.** *f* ; quale certamen habeo *d e g* ; quantam soll. habeam *Ambrst.* ; quantum certamen habeam (> hab. cert. *Pel.*) *Aug.* (ii. 512, viii. 944) *Pel.*B **et** *pr.* : *om. g.* **pro** *sec.* : de D *Pel.*B ; *om.* L* *g cum gr. omn.* hiis NcSW, iis *vg. Bentl. Aug.* (viii. 944), eis *Pel.*B **qui sunt laodiciae** (-cie W, laodochiae C, laudiciae A*Z, laudaciae DS, laudociae T, laudocie L), *gr.* τῶν ἐν Λαοδικίᾳ : > q. laudaciae sunt D *Ambrst.* (*cf. Aug.* (ii. 512) qui laodiceae fuerant) *et* q. in laodicia sunt *g* ; *deinde* + et in hierapoli Lc mg. *cum gr. min.*4 καὶ τῶν ἐν Ἱεραπόλει, *ex* iv. 13. **et** *pr.* . . . **laod.** : *om. Pel.*A **et** *sec.* : *def. g usque ad* mundi *u.* 8. **quicumque** (-cunque ꟍ𝔓) = ὅσοι : quotquot *Ambrst.* uiderint *Cassiod. disc.* **meam** : *om.* R. **in carne** (ἐν σαρκί) : in carnem Z* *Pel.*B ; *om. Pel.*A *cum gr.* ℵ*.

2. **ut** (hut C) : *om.* O. **consolentur** (consul. DGS) = παρακληθῶσιν : consolationem accipiant *Ambrst.* ; consoletur *Uigil.* (*Uarim.* i. 20). **ipsorum** (αὐτῶν) : illorum *d e* ; eorum *Ambrst. Aug.* (viii. 944) *Uigil.* ; *deinde* + cum fuerint *Ambrst.* **instructi**, *cf.* copulati *Aug.* (ii. 512, viii. 944) *Pel.*B, instituti *Hil.* (*trin.* ix. 62), = *gr.* ℵ*ABCD*E*P *min.*12 συμβιβασθέντες : *om. Uigil.* ; *gr.* ℵcDcE**KL *al. pler.* συμβιβασθέντων *apud latinos non redditur.* **in** *pr.* : *om. d e.* **caritate** (char. *vg.*, kcar. C), *gr.* ἀγάπῃ : dilectione *Hil.* **et** : *om. d e Hil. Ambrst. Uigil. cum gr.* D*. **in omnes** (hom. C, omnaes L) **diuitias** (diuic. PW) *cum gr.* εἰς πᾶν πλοῦτος *etc.* : in omnibus diuitiis *c Aug.* (*bis*). **plenitudinis**, *gr.* τῆς πληροφορίας : inplen||s O ; adinpletionis *d e Hil. Uigil.* > plen. diu. D. **in agnitione mysterii** (mist. LOS, misteri Z*) AFHKLN'OR SU*VZ *c diu.*, *cf.* in cogn. myst. *Quaestt. U. et N. T.* (109) : in agnitionem (-cionem P) mysterii (mist. CTW, mytirii P) BCGΘMN*PTUcW *vg. Bentl. Tisch. d dem. e f Uigil. Pel.*A *Prisc.* (*sect.* XIII, *uide supra p.* 493), ad agn. myst. *Ambrst.* (*lemm.*), in agn. sacramenti *Hil.*, *et cf.* agnitionem acciperent sacramenti *Ambrst.* (*comm.*), *cum gr. omn.* εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου ; ad agnoscendum misterium D, ad cognoscendum mysterium *Aug.* (*bis*) *Pel.*B **dei patris christi iesu** ABFGKL* MRSVWZꟍ𝔓 *Bentl. Tisch. c f et* > d. p. ie. ch. P *diu.*, *cf.* d. p. ch. *tantum* (*Bentl.*) *et gr.* ℵ*AC 4 τοῦ θεοῦ πατρὸς (+ τοῦ AC 4) Χριστοῦ : d. ch. ie. patris et domini CT ; d. patris et domini (+ nostri *dem.*) ch. ie. (> ie. ch. *Cassiod. disc.*) HΘ *dem. Cassiod. disc.* ; d. patris et ch. ie. LcU𝔖ℭ, *cf. gr.* 47. 73 τοῦ θ. πατρὸς καὶ τοῦ Χρ. ; d. (+ patris O) quod est christus DNO *d e Aug.* (ii. 512) *Uigil. Pel.*B, *cf.* d. quod est ch. ie. *Aug.* (viii. 944), *cum gr.* D* τοῦ θ. ὅ ἐστιν Χριστός ; d. in christo *Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *cum gr.* 17 τοῦ θ. τοῦ ἐν Χριστῷ, *cf.* dei et patris in christo *Ambrst.* (*ed. Roman.*) ; d. christi *Hil. Pel.*A *cum gr.* B τοῦ θ. Χριστοῦ ; *gr. rell. apud latt. non redduntur.*

3. **sunt** : *om. Cassiod. disc.* **omnes** (hom. C) : *om. Orig.* (*int.* iv. 624) *Ambr.* (*luc.* vi. 32) *Hieron.* (v. 799). thessauri G, thesauris P, thensauri FM *d*, tessauri D. sapientie L*W, sapienciae P. **et scientiae** (-tie LW, -ciae P, sientiae O) : *om.* RS* *Ambr.* **absconditi** (hab. C), *gr.* ἀπόκρυφοι : absconsci *Hil.* (*trin.* ix. 62, 67). > in q. omn. (*om. Orig.*, *uide supra*) thes. sap. et sc. sunt abs. *Orig. App. Quaestt. U. et N. T.* (67 *bis*).

4. **autem**, *cf.* ita *Sedul.*, itaque *Lucif.* (*non conu.* 9), *cum gr. plur.* δέ : *om. Ambrst. Aug.* (ii. 512) *cum gr.* ℵ*A*B. **dico** : + uobis S. huti

Digitized by Google

ut nemo uos decipiat
in subtilitate sermonum
5 nam etsi corpore absens sum
sed spiritu uobiscum sum
gaudens et uidens ordinem
uestrum
et firmamentum eius
quae in christo est fidei uestrae.
6 Sicut ergo accepistis
christum iesum dominum
in ipso ambulate 7 radicati
et superaedificati in ipso
et confirmati fide
sicut et didicistis abundantes
in gratiarum actione.
8 Uidete ne quis uos decipiat
per philosophiam
et inanem fallaciam

C. **decipiat** (*παραλογίζηται*): circumueniat D *d e Ambrst. Aug. Pel.*^{B} **in**: *om.* R. **subtilitate** (supt. A) **sermonum** AFGHΘ*L^{c}MORT^c *cod. caraf. Bentl. Pel.*^{A}, *cf.* subtil. sermonis D *d e Ambrst. Pel.*^{B}: sublimitate sermonum BCΘ^{mg}K L*NPST*U^c(U* *non liquet*)VWZ *vg. c dem. diu. f Cassiod. disc.*; subtil. uerborum *Capitula* FMO (*uide supra p.* 492); sublim. uerborum *Capitula* AKSZ (*uide supra p.* 492) *Lucif.*; uerisimili sermone *Aug.*; subtililoquentia *Tert.* (*Marc.* v. 19), *cf. gr.* *πιθανολογίᾳ*.

5. **nam etsi** (et^{si} A) *etiam Aug.* (ii. 512), *gr.* *εἰ γὰρ καί*: et si *tantum Aug.* (iii. 2. 606, 741). **absens** (hab. C, absen^s AO, abs||en^s L) **sum** (*in ras. scr.* U; *om.* P*) = *ἄπειμι*. **sed spiritu** (sp̄s P*), *gr.* ἀλλὰ (+ *γε* D*E*) *τῷ πνεύματι*: > sp. tamen *Ambrst.*; spiritu *tantum Aug.* (ii. 512, iii. 2. 606, 741). **gaudens** (*χαίρων*): supplens *Pel.*^{B} (*cf. infra*). **ordinem** (hord. C) **uestrum** (-am G), *cf.* ordinationem uestram N *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 741) *Pel.*^{B}: > uestrum ordinem *d e*, uestram ordinationem *Aug.* (ii. 512), uestram conuersationem *Aug.* (viii. 184), *cum ord. gr.* *ὑμῶν τὴν τάξιν*; *deinde* + et supplens id quod est utilitati fidei uestrae T (*cf. Ambrst. Pel.*^{A} *infra*). **et firmamentum** (fundamentum *Cassiod. disc.*) **eius quae** (que M, qui L, quod W) **in christo est** (> est in ch. *dem.*) **fidei** (-daei O, -de Z*) **uestrae** (-re LMPW) *codd. plur. vg. f cum gr.* *καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ὑμῶν*: > et firm. fid. u. (*om. Pel.*) q. est in ch. (+ iesu D) D *Pel.*^{B}; et id quod deest fid. u. in ch. *Aug.* (ii. 512, iii. 2. 741, viii. 184); ut in quod deest necessitatibus fid. u. *d e*; et supplens id quod deest utilitati fid. u. (+ in christum *Ambrst.*) *Ambrst. Pel.*^{A} (*cf.* T *supra*); et firm. ei. q. in ch. est et supplens id quod deest fid. uestre H; *cf.* et supplens *tantum Sedul.*

6. **sicut** (t *in ras. scr.* M), *gr.* *ὡς*: quemadmodum *Ambrst.* **ergo** (*οὖν*): igitur *Ambrst.*; *om.* L*. accipistis DO*S. **christum iesum dominum** AGHRSU *Bentl. Pel.*^{A} *et* ch. ie. (*om.* O) dom. nostrum BCΘKNOPTVZ *c dem. diu. f Aug.* (v. 285) *Pel.*^{B} *Cassiod. disc. cum ord. gr.* *τὸν Χρ. Ἰησ. τὸν κύριον*: > ie. (ihe. F) ch. dom. (+ nostrum Wϛ *Aug.*) FLMW *vg. Aug.* (ii. 512); > dom. nostrum ie. ch. D, domini iesu christi *d e*, *cf. gr.* DE *τὸν κύριον Ἰησ. Χρ.* **ipso** (-sum L), *gr.* *αὐτῷ*: illo *d e.* hambulate C.

7. **radicati** (*ἐρριζωμένοι*): radificati O*, aedificati O^2. **superaedificati** (supered. LMW) = *ἐποικοδομούμενοι*: aedificati P *Ambrst. Pel.*^{B} **in** *pr.*: *om.* VZ^c. ipsum L. **et** *sec.*: ett L*. **fide** (fidi G*, fides M*, fede P) *codd. mult.* 𝔓ℭ *d e f cum gr.* BD* 17. 39. 47. 73. 115 *πίστει*: in fide BCHΘSTϛ𝔖 *Bentl. c dem. diu. Aug.* (ii. 512, v. 285) *Cassiod. disc. cum gr. plur.* *ἐν τῇ πίστει uel ἐν π.* **et** *tert. codd. plur. vg. uett. cum gr.* D*E* *min.*^{3}: *om.* DW *Bentl. Pel.*^{B} *cum gr. plur.* **didicistis** (ded. DO*S): docti estis *Ambrst. cum gr.* *ἐδιδάχθητε*. **abundantes** (hab. CDOST U*W; ambulantes *Ambrst.* (*ed. Uenet., non autem Roman.*)) *codd. mult. cod. caraf. Bentl. sine addit. cum gr.* ℵ*AC 17. 47. 73 *al.* ⁊ + in illo KNPS VZ *vg. c d dem. diu. e f Pel.*^{A} *Cassiod. disc. Sedul. cum gr.* ℵ^{c}D* 1 *ἐν αὐτῷ*; + in illa *Ambrst. et* in ea D *Aug.* (ii. 512) *Pel.*^{B} *cum gr.* BD^{c}EKL *al. pler.* *ἐν αὐτῇ*; *cf. Luc. Brug.* '*Quidam libri pro* in illo *masculino scribunt femininum* in ea: *sed nequaquam est omittendum* in illo, *quod multi faciunt*'. **in gratiarum actione**, *cf.* cum gr. act. *Ambrst. et* gr. actione (hact. CT) *tantum* CDT *Aug.* (ii. 512) *Pel.*^{B}, *cum gr.* *ἐν εὐχαριστίᾳ*: in gratiarum (grac. P) actionem (acc. P) FHΘLM PRS^{1}Z* *d e.*

8. **uidete** (uidet A*, *deinde* + e *sec. sup. lin.* A^c) **ne quis**, *gr.* *βλέπετε μή τις*: u. ne qui *Cypr.* (*bon. pat.* 2 *codd.* vw); cauete ne quis *Ambr.* (*fid.* i. 5) *Aug.* (*saepius*); nemo *tantum Prisc.* (*p.* 64) *App. Quaestt. U. et N. T.* (67); *deinde* + sit qui *d e.* **uos** (uis H*) **decipiat** (-iad Z*): u. suadeat *d e*; u. seducat *Capitula* R (*uide supra p.* 493) *Hil.* (*trin.* ix. 1, 8) *Aug.* (i. 701, v. 771); u. depraedetur *Cypr.* (*ep.* lv. 16, *bon. pat.* 2) *Ambr.* (*fid.* i. 5, *uirginitate* 14, *ps.* 118 *tau*) *Ambrst. Hieron.* (vi. 134, vii. 448) *Prisc.* (*p.* 64, *cf.* nos depraedatur *p.* 16); u. deprehendat *Pel.*^{B}; u. spoliet *Hil.* (*trin.* i. 13, xii. 20); u. circumueniat *App. Quaestt.*; > sit circumueniens u. *Tert.* (*praesc.* 7), *cf. gr.* *ὑμᾶς ἔσται* (> *ἐστ. ὑμ.* ℵADE) *ὁ συλαγωγῶν*. philosofiam SVZ, philosō D, phylosophiam M, phylosophia C, phylosofiam L, filosophiam R, pilosofiam T. **fallaciam** (fallat. HW), *gr.*

Digitized by Google

secundum traditionem
hominum
secundum elementa mundi
et non secundum christum
9 quia in ipso inhabitat omnis
plenitudo diuinitatis
corporaliter
10 et estis in illo repleti
qui est caput omnis princi-
patus et potestatis
11 in quo et circumcisi estis
circumcisione non
manu facta
in expoliatione corporis
carnis
in circumcisione christi
12 consepulti ei in baptismo
in quo et resurrexistis
per fidem operationis dei
qui suscitauit illum

ἀπάτης: seductionem *d e Tert.* (*praesc.* 7, *Marc.* v. 19) *Lucif.* (*non conu.* 9) *Ambr.* (*fid.* i. 5, *ps.* 118 *tau*, *cf. luc.* vii. 218) *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Hieron.* (vi. 134) *Aug.* (*saepius*) *Pel.*[B] *Pacian.* (*ep.* ii. 4) *App. Quaestt.*; deceptionem *Hil.* (*semper*) *Hieron.* (vii. 448); sermonem *Pel.*[A] **secundum** (saec. S) **traditionem** (-cionem P) **hominum**: *om.* G* (+ G[1]) *Tert.* (*Marc.* v. 19 *ut udtur*) *Aug.* (v. 771, 906, vii. 198) *App. Quaestt.*; + et *Ambr.* (*fid.* i. 5). **secundum** (saec. S) **elementa** (aelem. H, helem. C, elim. BDO*S) **mundi** = *gr. omn.* κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου: s. el. huius m. *dem. Ambr.* (*fid.* i. 5, *ps.* 118 *tau*) *Ambrst. Aug.* (i. 90, 701) *Pel.*[B] *App. Quaestt. et* > s. el. m. huius D *Aug.* (ii. 515, v. 906). **per phil. . . . mundi**: secundum philosophiam mundi (+ huius *p.* 64) *tantum Prisc.* (*pp.* 16, 64). **et** *sec.*: *om. Aug.* (v. 771). nos *d.* saecundum S. **christum** (-ti W) = *gr. omn.* Χριστόν: + iesum L[c] *sup. lin.*; iesum ch. *Hil.* (*trin.* ix. 8).

9. **quia** (ὅτι): quoniam L *Pel.*[B]; quoniam uel quia *g.* **in ipso** (ἐν αὐτῷ): in eo *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 25); in illo *Aug.* (iii. 2. 692). *Pro* quia in ipso *saepissime* in quo *habent patres.* **inhabitat** *codd. mult. vg. etc.*, *cf. gr. omn.* κατοικεῖ: habitat DF*LMN[c]OSTZ *Capitula cod. Orat.* B 7 (*uide supra p.* 493) *d diu.* e f* '*Ualentiniani*' *ap. Iren.* (*Mass. p.* 16) *Cypr.* (*bon. pat.* 2) *Orig.* (*int.* ii. 77, *cf.* iv. 515) *Ambr.* (*saepissime*) *Hieron.* (i. 377, vii. 285, *cf.* habitare iv. 156, habitauit iv. 487) *Aug.* (ii. 513) *Pel.*[B] *Uigil.* (*trin.* iii, xi *bis*, *Uarim.* i. 7) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 212, 637, 1351, *cf.* habitauit 205), *et cf.* habitet *Prisc.* (*can.* XVI); est *Oros.* (*apol.* 17, 25). omnes R. **diuinitatis** (θεότητος): deitatis *Orig.* (*int.* ii. 77, iv. 515). **corporaliter** (corpoliral. G*): *om.* '*Ualentiniani*' *ap. Iren. Cypr. Aug.* (vi. 58). *Cf.* i. 19.

10. **in**: *om.* L*. **illo** (αὐτῷ): ipso *Pel.*[B] **qui** *etiam Hil.* (*trin.* i. 13) *cum gr.* ℵACKLP *al. fere omn.* ὅς: quod *d e* (*teste Belsheim*) *Hil.* (*trin.* ix. 8) *cum gr.* BDEFG 47* ὅ. capud W, kcapud C. homnis C. principatum L. potestates H.

11. **et** (καί): etiam D *Orig.* (*int.* iv. 674) *Aug.* (ii. 513, x. 26, 673) *Pel.*[B]; *om. g Hieron.* (ii. 435) *Aug.* (x. 269) *cum gr.* FG. **circumcisi** DZ*, circuncisi 𝔓, circisi S*. **circumcisione** *pr.* (circuncis. ꞇ𝔓, circumciss. DZ*, circun|circūcis. *g*): *om.* S. **non manu facta** (manufacta *uno uerbo* NSZꞇ), *gr.* ἀχειροποιήτῳ: sine manibus *Orig.* (*int.* iii. 947) *Hieron.* (vii. 285). **in expoliatione** (exsp. VZ[c]) *cum gr. omn.* ἐν τῇ ἀπεκδύσει: in expoliationem BF* *Cypr.* (*test.* i. 8 *codd.* ABL) *Ambrst. Hieron.* (ii. 300) *Aug.* (iii. 2. 241, x. 269), *cf.* despoliationem *Tert.* (*infra*). **corporis**: *om. Cypr. Aug.* (iii. 2. 241); + peccatorum '*aliqui*' *ap. Aug.* (ii. 513) *cum gr.* ℵ[c]D[b et c] E**KL *al. pler.* τῶν ἁμαρτιῶν, *cf. Luc. Brug.* '*Nec addas* peccatorum'. **carnis**: + sed DH ΘMPSWZ*ꞇ𝔖ℭ *dem. Cypr. Orig. Hil.* (*trin.* i. 13, ix. 9) *Hieron.* (ii. 300) *Pel.*[B] *Cassiod. disc. sine auct. gr.* **in** *tert.* (ἐν): *om. Hil.* (*trin.* i. 13, *non autem* ix. 9) *Hieron.* (ii. 300). circumcissione DNSZ*, circuncisione ꞇ𝔓*g.* **christi** (Χριστοῦ): ch. iesu CT; iesu ch. HΘU[c] *dem. Cassiod. disc. Libere* '*apostolus* circumcisionem despoliationem carnis *appellans*' *Tert.* (*res.* 7).

12. **consepulti . . . minister** (iv. 7): *def.* R. **consepulti** (consaep. S, cumsep. Z*) **ei** (et M *Pel.*[B], eidem D) = συνταφέντες αὐτῷ: cons. **estis** HΘ; consepulti *tantum* LOP *Sedul.*; > una cum illo sepulti *Ambrst.* **in baptismo** (babt. CDS) *et* in baptismate *Tert.* (*res.* 23) *Orig.* (*int.* iii. 947) *Hil.* (*trin.* i. 13, ix. 9) *Hieron.* (i. 419, vii. 285) *cum gr.* ℵ[c]BD*FG 47. 67.** 71 ἐν τῷ βαπτισμῷ *et* ℵ*ACD[c]EKLP *al. pler.* ἐν τῷ βαπτίσματι: per baptismum *Orig.* (*int.* iii. 894) *Ambr.* (*poen.* ii. 2, *luc.* x. 96) *Hieron.* (v. 757), *cf.* in baptismum *Prisc.* (*p.* 73). **et**: + simul *Ambrst.* **resurrexistis** (resurex. S, rexurrex. Z*, resurrexitis B*L*) *etiam Hil.* (*trin.* i. 13), *cf.* surrexistis *d e Ambrst. Sedul.*: consurrexistis (-imus *Orig. Hieron.*) (*Bentl.*) *g Orig.* (*int.* iii. 894, 947) *Ambr.* (*poen.* ii. 2, *fid.* iii. 2) *Hieron.* (ii. 300, vii. 285) *Aug.* (ii. 513, x. 26, 673) *et* conresurrexistis *Hil.* (*trin.* ix. 9) *cum gr.* συνηγέρθητε, *cf.* conresuscitatos *Tert.* **operationis** (-cionis P, -tionibus O) **dei** (deus HΘ *et disting.* operationis. Deus) = τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ: resurrectionis d. CT; efficaciae

Digitized by Google

a mortuis.
13 Et uos cum mortui essetis
in delictis et praeputio
carnis uestrae
conuiuificauit cum illo
donans uobis omnia delicta

14 delens quod aduersus nos
erat chirographum
decretis
quod erat contrarium nobis
et ipsum tulit de medio
adfigens illud cruci

---

d. *Tert.* **qui suscitauit illum** (*om.* B*), *cf.* q. susc. eum D *Orig.* (iii. 947) *Hieron.* (i. 419, vii. 285), q. exc. il. *d e*, q. exc. eum *Hil.* (*trin.* i. 13, ix. 9) *et* > q. il. susc. *Tert.*: excitantis eum *g cum gr.* τοῦ ἐγείραντος αὐτόν. **a** (ἐκ): ex P *Ambrst.*

13. **et uos** (*om. Ambr.* (*fid.* iii. 2)) **cum** (quum Θ) **mortui essetis**, > et u. c. essetis (ess *in ras. scr.* L) m. FLMPS *Hil.* (*ps.* 67, *trin.* i. 13) *Hieron.* (iv. 624) *Aug.* (*quater*) *et* et u. m. c. ess. *Hil.* (*trin.* ix. 10), *cum gr. plur.* καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας: > et nos cum essemus mortui *Aug.* (x. 269) *cum gr. min.*^{4} καὶ ἡμᾶς νεκ. ὄντ., *cf.* quumque essemus mortui *Hieron.* (i. 419), *et* > cum mortui essemus *Prisc.* (*p.* 16). **in**: *om.* OS *Ambr. Aug.* (x. 26, 269) *Prisc. cum gr.* ℵ*BL *min.*^{28} **delictis** (dil. D *g*, dilectis M, delicto Θ), *gr.* τοῖς παραπτώμασι: peccatis *Hil.* (*ps.* 67) *Hieron.* (iv. 624). **praeputio** (prep. LM, praepucio Z*, prepucio P^{c}, prepucium P*) *etiam Hieron.* (i. 419 *Uall.*), *cf.* praeputiatione *Tert.* (*res.* 23) *Hil.* (*trin.* i. 13), *cum gr. plur.* τῇ ἀκροβυστίᾳ: in praeputio *d e g Hieron.* (i. 419 *Hilb.*), *cf.* in desideriis *Hieron.* (iv. 624), *cum gr.* D*E*FG *al. pauc.* ἐν τῇ ἀκ. **carnis uestrae** (-tre LPW) = *gr. omn.* τῆς σαρκὸς ὑμῶν: carnis nostrae *Hieron.* (i. 419) *Aug.* (x. 269); carnis *tantum Hieron.* (iv. 624); corporis uestri *Hil.* (*ps.* 67). **et prae. . . . uestrae**: *om. Prisc.* **conuiuificauit** (cumu. F, conuiuificabit L) *et* conuiuicauit *f*, *cf.* conuiuificati sumus *Aug.* (x. 269), *cum gr. plur.* συνεζωοποίησεν: uiuificauit *g Tert.* (*res.* 23, *cf.* uiuificat *Marc.* v. 19) *Hil.* (*trin.* i. 13, ix. 10) *Ambr. Aug.* (ii. 513, x. 665, 673), uiuicauit D *et* uiuere fecit *Hieron.* (iv. 624), *cum gr.* D*FG ἐζωοποίησεν; *deinde* + uos T *c cum gr.* ℵ*ACKL *al.*^{30} ὑμᾶς, + nos *Ambr. Hieron.* (i. 419) *Pel.*^{B} *Prisc. cum gr.* B. 17. 37. *al.*^{20} ἡμᾶς, + simul *Ambrst.* **cum illo**, *gr.* σὺν αὐτῷ: c. eo *Tert.* (*res.* 23); cum (*om. Aug.*) christo *Hieron.* (iv. 624) *Aug.* (x. 269); *om. Prisc.* **uobis** *cum gr.* ℵ^{c}LP *al. sat. mu.* ὑμῖν: nobis D *d e g Tert.* (*Marc.* v. 19, *cf. infra*) *Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Hil.* (*ps.* 67) *Ambr.* (*fid.* iii. 2, *cf. apol. proph. dau.* i. 63) *Hieron.* (iv. 624) *Aug.* (x. 26, 673) *Pel. Prisc. cum. gr.* ℵ*ABCD EFGK *al. longe plu.* ἡμῖν; *om. Hieron.* (i. 419). homnia C. **delicta** (dil. D), *gr.* παραπτώματα: peccata *Capitula* KO (*uide supra p.* 492) *d e Hil.* (*ps.* 67, *trin.* x. 48 *et uide infra*) *Ambr.* (*apol. proph. dau.* i. 63) *Hieron.* (iv. 624); *deinde* + nostra *d e cum gr.* DE ἡμῶν. **don. u. om. del.**, *gr.* χαρισάμενος ὑμῖν (ἡμῖν) πάντα τὰ παρ.: donatis uobis omnibus delictis *Tert.* (*res.* 23) *Hil.* (*trin.* i. 13, ix. 10); > donans delicta nobis *Tert.* (*Marc.* v. 19).

14. *Ad init.* + et *Hieron.* (i. 69, iv. 624) *Prisc.* (*p.* 16) *Pacian.* (*bapt.* vii) *sine auct. gr.* **delens quod aduersus** (-um ACNP *Tisch. Orig.*) **nos erat chirographum** (-affum A*, -afum A^{c}NP, cyrographum C; + in *Orig. Aug.*) **decretis** ACG N*P^{c} *cod. caraf. Bentl. Tisch. g Orig.* (*int.* ii. 96) *Aug.* (ii. 513), > del. ch. q. aduersum n. erat *tantum Sedul. et cf.* decretis *Prisc.* (*infra*), *cum gr.* ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τοῖς δόγμασιν: delens q. aduersus (-um DNOPSTW *diu. f t Hieron. Ambr. Pel.*^{B}) n. erat chirographum (-afum BFKLNPSZ, cirografum OT, chyrografum (-phum H) HΘMV, cyrographum (-fum U) UW) decreti (*om. Hieron.* (iv. 624)) BDFHΘ KLMN^{c}OP*STUVWZ *vg. c dem. diu. f t Ambr.* (*ep.* 41, *fid.* iii. 2, *cf.* delens chirographum decreti *apol. proph. dau.* i. 63) *Hieron.* (i. 419, iv. 624) *Aug.* (x. 26) *Pel. Cassiod. disc.*; delens q. aduersum (-us *ps.* 67) n. erat (fuit *ps.* 67, *trin.* x. 48) ch. in sententiis *Hil.* (*ps.* 67, *trin.* i. 13, ix. 10, x. 48); delens q. aducrsus n. er. ch. inobauditionis *Pacian.* (*bapt.* vii); deleto q. aduersus n. er. chirographo (-um *d*) decleti (delicti *e*) *d e et* > deleto chirographo q. aduersum n. er. decretum *Ambrst.*; *libere* deleuit chirographum mortis (debiti nostri *Iren.*) *Iren.* (*Mass. p.* 314) *Hieron.* (i. 69), chirographum mortis absoluens *Pacian.* (*bapt.* iv). **quod** (quo P*) **erat contrarium nobis**, *cf.* q. er. contrarium uel aduersus nobis *g et* q. er. contra nos *Hieron.* (i. 69), *cum gr.* ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν: > q. contrarium er. nobis *Ambrst.*; quia *tantum Pacian.* (*bapt.* vii). *om.* **nobis** *et* > q. adu. n. er. ch. q. er. decretis contrarium *Prisc.* **quod** (*sec.*) . . . **nobis**: *om. t.* **et ipsum** (ipsut *d*, ibsud T; illud *Ambrst.*) **tulit** (tullit P) *etiam Hil.* (*trin.* i. 13, ix. 10) *cum ord. gr.* καὶ αὐτὸ ἦρκεν: > et tulit ipsum D, > et (*om. Orig.*) tulit illud *Orig.* (*int.* ii. 96, 416) *Pel.*^{B} *Prisc.*, > tollens illud *Hil.* (*ps.* 67, *trin.* x. 48) *Aug.* (ii. 513, x. 26); tulitque *tantum t*; *om. Hieron.* (i. 69). **de medio**, *gr.* ἐκ τοῦ μέσου: e medio *Hil.* (*trin.* i. 13, ix. 10) *Hieron.* (i. 419 *Hilb.*); *om. t Hieron.* (i. 69); *deinde* + et *Iren.*

Digitized by Google

15 expolians principatus
et potestates
traduxit confidenter
palam triumphans
illos in semet ipso.
16 Nemo ergo uos iudicet in cibo
aut in potu
aut in parte diei festi

Hil. (*ps.* 67, *trin.* x. 48) *Ambrst. Aug.* (ii. 513, x. 26) *sine auct. gr.* > et ipsum de medio tulit *Ambr.* (*apol. proph. dau.* i. 63). **adfigens** (aff. KV *vg.*, adfl. M*, affl. W) **illud** (-ut F*GL*MN) **cruci** *etiam Orig.* (*int.* ii. 96) = *προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ*: affigens cr. *tantum Orig.* (*int.* ii. 416, *cf.* ii. 239, iv. 564) *Prisc.*; affixit ill. (*om. Ambrst.*) cr. *Iren. Ambrst.*; > illut affigens cruci *t*; *deinde* + suae *Orig.* (*semper*).

15. *Ad init.* + et *vg.* (*sed del. cod. caraf. Bentl.*) *dem. Ambrst. Maxim. ap. Aug.* (viii. 664). **expolians** (exsp. VZ^{c}) *et* exp. se D, *gr.* *ἀπεκδυσάμενος*: spolians *t Hieron.* (iv. 624) *et* spolians se *Hil.* (*ps.* 67, *trin.* x. 48, *cf.* se spoliet *ibid.*); exuens *g Orig.* (*int.* ii. 416) *Ambrst.* $Pel.^{B}$ *et* exuens se *d e Ambr.* (*fid.* iii. 2, *luc.* v. 107) *Aug.* (*saepissime*) *Maxim. Pacian.* (*bapt.* 7), *cf.* exuit *Orig.* (*int.* iv. 550, 579, 608) *et* exuit se *Aug.* (iii. 2. 915); exutus *Hil.* (*trin.* i. 13, ix. 10) *Nouat.* (*trin.* xxi); *om. Prisc.* (*p.* 16). **principatus et** *codd. vg. c dem. diu. f m t Orig. Hieron. Pel. etc.*, *cf.* principata et *d e*, *cum gr. plur.* *τὰς ἀρχὰς καί*: carnem *g Nouat. Pacian. cum gr.* FG *τὴν σάρκα*, *cf.* carnem et *Hil.* (*trin.* i. 13, ix. 10), carne *Ambr.* (*fid.* iii. 2), carne et *Hil.* (*trin.* x. 48 *semel*); *ambas lectiones coniungunt* carnem princ. et *Ambr.* (*luc.* v. 107) *Aug.* (viii. 301, 302, x. 26) *Maxim.* (*et* > exu. se carnem potestates et princ.), *cf.* carne princ. et D *Aug.* (ii. 513, vi. 246), carne et princ. et *Hil.* (*ps.* 67, *trin.* x. 48 *semel*). **potestates** (-tis A*Z*): + et W *cum gr.* B *καί*; + omnes *Ambr.* (*luc.* v. 107). **traduxit** (transd. TZ*, trasd. Z^{c}) *etiam Hil.* (*ps.* 143, *trin.* x. 48 *semel*), *gr.* *ἐδειγμάτισεν*: dehonestauit *Nouat. Hieron.* (iv. 624), *cf.* dehonestet *Hil.* (*trin.* x. 48 *semel*); traduxit uel dehonestauit *g*; ostentauit *Ambr.* (*poen.* ii. 2) *Ambrst.*; ostentui fecit (> f. ost. *Hieron.*) *Hil.* (*ps.* 67 *bis*, *trin.* i. 13, *cf.* ost. esse f. *trin.* ix. 10) *Hieron.* (i. 70); exemplauit *Aug.* (*semper*). > trad. pot. *Pacian.* **confidenter** (-fidentem F*M^{1}, -fidem M*) *etiam Hieron.* (iv. 624), *gr.* *ἐν παρρησίᾳ*: fiducialiter D *Aug.* (*semper*) *Maxim.* $Pel.^{B}$ (*et* > palam fid.) *Prisc.*, fiducia *Sedul.*, *et* cum fiducia *Orig.* (*int.* ii. 86) *Hil.* (*ps.* 67 *bis*, *ps.* 143, *trin.* x. 48 *bis*); libere *d e Orig.* (*int.* ii. 416) *Ambrst.* (*in* I *Cor.* ii. 8) *Pacian.*; in fiducia uel libertate *g*; in auctoritate *Ambrst.* (*hic*); *om.* (*ut udtur*) *Orig.* (*saepius*) *Nouat. Hil.* (*trin.* i. 13 (*sed uide infra*), ix. 10) *Ambr.* (*poen.* ii. 2) *Hieron.* (i. 70). **palam** *et* propalam *d e*: *om.* D *g t Orig.* (*semper*) *Hil.* (*semper*) *Ambr.* (*poen.* ii. 2) *Ambrst. Hieron.* (i. 70, iv. 624) *Aug.* (*semper*) *Maxim. Prisc. Pacian. cum gr. omn.* **triumphans** (thriuum. Z*, thrium. Z^{c}, tribum. U) **illos** (-lis U), *cf.* detriumphans il. *Ambrst.* (*in Rom.* viii. 3), triumphos *t et* triumphans eos D *g Orig.* (*int.* ii. 86, ii. 239 *semel*) *Hil.* (*pss.* 67 *semel*, 143, *trin.* x. 48 *semel*) *Ambr.* (*poen.* ii. 2) *Aug.* (*saepissime*) *Maxim.* $Pel.^{B}$ *Prisc. Pacian.*, *cum gr.* *θριαμβεύσας αὐτούς*: tr. eas *Orig.* (*int.* ii. 416, iv. 550, 579, 608, *cf.* ii. 239 *semel* triumphauit eas) *Hieron.* (i. 70) *Aug.* (viii. 821); tr. de eis *Hieron.* (iv. 624), *cf.* de his triumphet *libere Hil.* (*trin.* x. 48 *semel*); triumphatis his (iis *trin.* i. 13) *Hil.* (*ps.* 67 *semel*, *trin.* i. 13, ix. 10) *et* triumphatis illis *Nouat.*; *deinde* + cum fiducia *Hil.* (*trin.* i. 13, *uide supra*). **in semet** (-ed C) **ipso** (semetipso *uno uerbo* Ϛ𝔖𝕮) *etiam Orig.* (*int.* ii. 239, iv. 550, 579, 608) *Ambrst.* (*in* I *Cor.* ii. 8), *cf.* in ipso *tantum Ambrst.* (*hic et in Rom.* viii. 3), *cum gr.* *ἐν αὐτῷ* (*ἑαυτῷ* G): in (+ e P) semet ipsum P *t Orig.* (*int.* ii. 86); in ligno *Hieron.* (i. 70), *cf.* in ligno crucis *Orig.* (*int.* ii. 416 *et diserte* '*licet in aliis exemplaribus habeatur* triumphans in semetipso, *sed apud Graecos habetur* in ligno').

16. *Uers. om.* T*; + *in mg. inf.* T^{c}. **nemo ergo** *etiam Orig.* (*int.* ii. 359) *Hieron.* (vii. 456) *Aug.* (*septies*), *gr. plur.* *μὴ οὖν τις*: n. enim H; n. igitur *Ambrst.*; n. itaque *Orig.* (*int.* iv. 665); n. *tantum Tert.* (*Marc.* v. 19) *Orig.* (*int.* ii. 217, iii. 872, 899) *Hieron.* (i. 875, '1104') *Aug.* (i. 186, iii. 2. 511, iv. 676); ne quis ergo (> n. er. q. *Hieron.* (v. 570)) *Orig.* (*int.* ii. 224) *Hieron.* (iv. 827, v. 570) *cum gr.* 37 *μή τις οὖν*; non ergo quispiam (*et* > n. ergo u. iud. quisp.) *Orig.* (*int.* iv. 551); nemo uel non ergo aliquis *g*; nullus *tantum Cassiod.* (*P. L.* lxix. 1153). **uos iudicet** (*om. g*) = *ὑμᾶς κρινέτω*: > iud. u. *Ambrst.*; u. seducat '*Hieron.*' (i. 1104). **in cibo** (cybo HU*, ciuo CLT^{c}) *etiam Orig.* (*int.* ii. 217, 224, 359, iv. 551) *Aug.* (*fere semper*) = *ἐν βρώσει*: in esca *Orig.* (*int.* iii. 872, 899, iv. 665) '*Hieron.*' (i. 1104) *Aug.* (ii. 76) $Pel.^{B}$; in escis aliquibus *Ambr.* (*fid. res.* ii. 108). **aut** *pr. et* uel *d e Ambrst. cum gr. plur.* *ἤ*: et *c* Tert. Orig.* (*int.* iii. 899) *Hieron.* (i. 875, v. 570) *Aug.* (ii. 732, iv. 676) *Tyc.* (*reg.* 5) *cum gr.* B *καί*. **in potu** (-um L, poto M) = *gr. omn.* *ἐν πόσει*: potu *tantum f Tert. Orig.* (*int.* ii. 359) *Hieron.* (i. 875, iv. 827, v. 570) *Aug.* (ii. 732, v. 661) *Tyc.* **aut** *sec.* = *ἤ*: et *Tert. Aug.* (ii. 732) *sine auct. gr.* **in** *tert.* = *gr. omn.* *ἐν*: *om.* CT^{c} *Orig.* (*int.* ii. 359). **parte** (*μέρει*): partem *m.* **diei** (die F^{c}U* *d e*) **festi** (ue. S), *gr.* *ἑορτῆς*: sollemnitatis *Hieron.* (v. 570); festiuitatis *Cassiod.*; *deinde* + aut initiis mensum *m.* **aut** *tert.* = *ἤ*: et *Tert. Aug.* (ii. 732); + in

Digitized by Google

aut neomeniae
aut sabbatorum
17 quae sunt umbra futurorum
corpus autem christi.
18 Nemo uos seducat
uolens in humilitate
et religione angelorum
quae non uidit ambulans
frustra
inflatus sensu carnis suae
19 et non tenens caput
ex quo totum corpus

---

parte *Hieron.* (i. 875). **neomeniae** (numen. G *Bentl.*, nomin. A, neumin O*, neumorn. H, neomin. DO^{2}S, neomenie W) *etiam Orig.* (*int.* ii. 224, iii. 872) *cum gr.* B *νεομηνίας et* ℵACD$^{b\,et\,c}$EKLP *al. pler.* *νουμηνίας*: neomenia (num. *d*) LP* *d Orig.* (*int.* ii. 217, 359) *cum gr.* FG *νεομηνίᾳ et* D* *νουμηνίᾳ*; neomeniis *Orig.* (*int.* iv. 551, 665) *Ambr.*, *cf.* in neomeniis (num. *m*) *m Ambrst.*; in initio mensis *Cassiod.*; + aut in ieiuniis *m*. **aut** *quart.* = *ἤ*: et *Tert. Aug.* (ii. 732); + in parte *Hieron.* (i. 875). **sabbatorum** (sabat. O, sabbath. 𝔗𝔎) *etiam Orig.* (*int.* ii. 224, iii. 872) *cum gr. plur.* *σαββάτων*: sabbato *m Orig.* (*int.* ii. 217, 359, iv. 665) *Ambr. Ambrst. et* in sabbato *Cassiod. cum gr.* FG 37. 116 *σαββάτῳ*; sabbati *Tert.* '*Hieron.*' (i. 1104) *cum. gr.* D* *σαββάτου*; sabbatis *Orig.* (*int.* iv. 551).

17. *Uers. om.* T*; + *in mg. inf.* T^c. **quae** (qui M*, que M^{c}OW) **sunt**, *etiam Aug.* (viii. 203) *cum gr. plur.* *ἅ ἐστιν*: quod est *d e g m* '*Hieron.*' (i. 1104) *Aug.* (*fere semper*) *Tyc.* (*reg.* 5) *cum gr.* BFG *ὅ ἐστιν*; quae est *Tert.* (*Marc.* v. 19). **umbra** (-bre W, humbra C, u *in ras. scr.* Θ): *om.* L*. **futurorum** (futor. P) = *τῶν μελλόντων*: futuri *Tyc. Cassiod.* (*P.L.* lxix. 1153). **autem** (*δέ*): ergo *Aug.* (ii. 513 *semel*). **christi**: + estis *g sine auct. gr.*

18. **nemo** (+ ergo T) **uos seducat**, *gr.* *μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω*: n. u. conuincat *d e Aug.* (ii. 513 *bis*) *Lucif.* (*non conu.* 10); n. u. conuincat uel seducat *g*; n. u. decipiat *Ambrst.*; n. u. superet *Hieron.* (i. 872, *et cf.* i. 873 'nemo uos superet, *id est*, nemo aduersum uos brauium accipiat: *hoc enim Graece dicitur καταβραβευέτω quando quis in certamine positus, iniquitate agonothetae, uel insidiis magistrorum, βραβεῖον et palmam sibi debitam perdit . . . et quod nunc dicitur, μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω, id est,* nullus brauium accipiat aduersum uos'). **uolens**: *om.* U* *App. Quaestt.* (67) *Sedul.* **humilitate** (-tem A*L^{c}M, umilitatem L*), *gr.* *ταπεινοφροσύνῃ*: humiliatione D *App. Quaestt.*; *deinde* + cordis D *Orig.* (*int.* iv. 665) *Aug.* (ii. 513) *App. Quaestt.*, + mentis *Hieron.* (i. 872), + sensus Θ^{mg}·P *g m Tert.* (*Marc.* v. 19) *Lucif.*, + animi *Ambrst.*, *et cf. Hieron.* (i. 876) '*pro* humilitate *in graeco ταπεινοφροσύνη legitur, id est,* humilitatis mentis *siue* sensus', *cf. Eph.* iv. 2 *et Phil.* ii. 3. **et** (aut CT; in *Orig.* (*int.* iii. 63)) **religione** (-legione BDG*NOPSZ, -ligionem L) **angelorum** (anguel. D, a *ex* u O), *gr.* *καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων*: et (+ in *App. Quaestt.*) superstitione ang. *m Ambrst. App. Quaestt.*, *cf. Nouat.* (*cib. iud.* 5) *libere* superstitionibus ang. seruientes; et culturam ang. *Aug.* (ii. 514), et secta uel cultura ang. *g*, *cf. Aug. diserte ad Paulinum Nolensem* '*addidit autem* et culturam angelorum *uel sicut uestri codices habent* religionem angelorum, *quae Graece θρησκείᾳ dicitur*'; angelorum seruitutem *libere Pacian.* (*bapt.* 7). **quae** (que LMOP; quam *Orig.* (*int.* iv. 665) *Ambr.* (*ps.* 118 *res*)) **non** (nec D) **uidit** (uidens F, uidet LM *Ambr.* (*ps.* 118 *res*)), *cf.* in his q. n. uidet *Ambrst.* (*ed. Rom.*), *cum gr.* ℵ^{c}CD$^{b\,et\,c}$KLP *al. pler.* *ἃ μὴ ἑώρακεν et* FG *ἃ οὐκ ἑώρ.*: q. uidit *tantum d e m*, q. uidet *App. Quaestt.*, ea q. uidet *Ambrst.* (*ed. Uenet.*), in his q. uidet *Orig.* (*int.* iii. 63), *cf.* q. uidetur *Lucif.*, *cum gr.* ℵ*ABD* 17. 28. 67** *ἃ ἑώρακεν*; *cf. Hieron.* (i. 874) *libere* 'quae nec ipse uidit qui uos superare desiderat, *siue* uidet (*utrumque enim habetur in Graeco*) praesertim quum tumens ambulet', *et Aug.* (ii. 514) 'quae non uidit inculcans, *uel sicut quidam codices habent* quae uidit inculcans. *Aut enim sic dicere uoluit* quae non uidit inculcans: *quia homines ista suspicionibus et opinionibus agunt, non quod uiderint ista esse facienda. Aut certe* quae uidit inculcans: *id est* magna existimans, *quia uidit ea quibusdam locis obseruari alibi ab hominibus . . . sed plenior sensus est* quae non uidit inculcans.' **ambulans** (hamb. C), *gr.* *ἐμβατεύων*: extollens se *g Orig.* (*int.* iv. 665) *Ambr.* (*ps.* 118 *res*) *Ambrst. App. Quaestt. Pel.*^{B} *Cassiod.* (*P.L.* lxx. 376); ambulans et (*om. m*) extollens se D *m*; inculcans *Aug.*; *om. Orig.* (*int.* iii. 63). **frustra** (*εἰκῇ*): sine causa *d e f*^{c} (*sup.* F$^{gr.}$ *scr.*) *m Lucif. Cassiod.*; frustra uel sine causa *g*. *Disting.* ambulans. frustra inflatus *vg*. **sensu** (-sus P*T, -sum L) *etiam Orig.* (*int.* iii. 63), *cf.* mente D *Ambr.* (*luc.* vi. 15, viii. 49, *ps.* 118 *res*) *Ambrst. Aug. Pel.*^{B} *App. Quaestt.*: a sensu *Orig.* (*int.* iv. 570, 588) *Nouat.*, *cf.* a mente *Orig.* (*int.* iv. 665) *et* sub sensu uel mente *g cum gr.* *ὑπὸ τοῦ νοός*; amentia *Cassiod.* sue LW.

19. **caput** (-ud CL^{1}OZ) *sine addit. cum gr. plur.*: + christum *d e Nouat.* (*cib. iud.* 5) *cum gr.* D*E* *Χριστόν*; + christi *Uictor.* (*adu. Ar.* i. 25); + illud *Ambrst.* **totum** (*πᾶν*) *etiam Iren.* (*Mass. p.* 270): omne (-nes *d*) D *d e m Nouat. Uictor. Ambr.* (*spir. sanc.* ii. 9, *ps.* 118 *res*) *Ambrst. Aug.* (ii. 514) *App. Quaestt.* (61, 67) *Lucif.* (*non*

per nexus et coniunc-
tiones subministratum
et constructum
crescit in augmentum dei
20 si mortui estis cum christo
ab elementis mundi
quid adhuc tamquam uiuen-
tes in mundo decernitis
21 ne tetigeris neque gustaueris
neque contrectaueris

---

conu. 10) *Tyc.* (*reg.* 1) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 376); omne uel totum *g*; uniuersum *Iren.* (*Mass. p.* 311). cor U*. **per nexus** (nexu F*, ne^{x}us T; + est W) **et coniunctiones** (-tionis FMZ*, -tione N, -ciones P), *cf.* p. actus et c. *Uictor.*, p. tactus et c. *Tyc.*, p. compagines et c. *Ambrst.*, p. compaginationes et colligationes *Ambr.* (*spir. sanc.* ii. 9, *ps.* 118 *res*), p. conexus et colligationes *Pel.*^{B}, p. coniunctiones *tantum Cassiod.*, *cum gr.* διὰ τῶν ἁφῶν καὶ συνδέσμων: p. nexum et coniunctionem *f*, p. conexum et coniunctionem *Lucif.*, p. iunctionem uel p. compaginem et colligationem *g*; p. nexum et coniunctiones (-ne HΘ^{c}O^{c}U^{c}W) HΘKOUW, *cf.* p. nexum concatenatum et fibula caritatis membris mutuis *Nouat.*; compactum et conexum *Iren.* (*Mass. p.* 270) *Aug.* (ii. 514, iv. 62), *ex Eph.* iv. 16; conexum (eo nexum *e teste Belsheim*) et conductione *d e*, conexsum et coniuctioni L, productum et coniunctione D; *om. Ambr.* (*luc.* vi. 15) *App. Quaestt.* **subministratum** (summin. UW) **et** (*om.* Z*) **constructum** (-trutum F*, -trictum L; *om.* Z*) *et* > const. et subm. *Tyc.*, *gr.* ἐπιχορηγούμενον καὶ συνβιβαζόμενον: subm. (ministratum CT) et coniunctum CT *Hieron.* (i. 872); subm. et prouectum *d e*; subm. et compaginatum *Ambrst.*, *cf.* compaginatum *libere Iren.* (*Mass. p.* 311); subm. et productum *Uictor. App. Quaestt.*; subm. et copulatum *Ambr.* (*spir. sanc.* ii. 9, *ps.* 118 *res et* > cop. et s. *luc.* vi. 15) *Aug.* (ii. 514) *Pel.*^{B}; subm. et productum uel copulatum *g*; productum (perd. *Cassiod.*) et porrectum *m Cassiod.*; innexum atque concretum *Nouat.*; productum *tantum Lucif.*; + crescit in templum sanctum in domino CT, *ex Eph.* ii. 21; + in domino HΘ. **crescit** (αὔξει): augescit *libere Iren.* (*Mass. p.* 311). **augmentum** (haug. C, argumentum S), *gr.* αὔξησιν: incrementum *d e Uictor. Ambr.* (*spir. sanc.* ii. 9, *ps.* 118 *res*, *luc.* vi. 15) *Ambrst.* (*in Eph.* i. 23) *Aug.* (ii. 514) *Tyc.*; augmentum uel incrementum *g*; crementum *App. Quaestt. Cassiod.*; euangelium *Pel.*^{B} **dei** (θεοῦ): domini *App. Quaestt.* (61, *non autem* 67); fidei *Lucif.* *pro* **augm. dei** *habet tantum* deum *Nouat.*

20. **si** *etiam* ς *cod. caraf. Bentl. sine addit. cum gr.* ℵ*ABCDEFGKLP *al.*^{25} εἰ: + enim D, + autem *dem. Aug.* (iii. 2. 477, iv. 607, viii. 789), + ergo 𝔎𝔖ℭ *m Orig.* (*int.* iv. 665) *Ambr.* (*off. min.* i. 36) *Ambrst. Aug.* (ii. 514) *Pel.*^{B}, *cum gr.* ℵ^{c} *al. plu.* οὖν. **mortui estis** (essetis ΘL*) **cum** (in NU^{c}; *om.* H*S^{c}) **christo** (*om.* S) *cum ord. gr.* ἀπεθάνετε σὺν Χριστῷ: > cum ch. mortui (commort. *Cypr. App.*) estis *Tert.* (*res.* 23) *Cypr. App.* (*p.* 49 = *laud. mart.* 28). **ab** (sub Θ) **elementis** (helem. C, aelem. F*, elim. BDO* PSZ*, elementi L): *om. Cypr. App. Aug.* (iv. 607, viii. 789). **mundi** *tantum* ABCGHNTU* *Bentl. d e Cypr.* (*test.* iii. 11 *codd.* WMB): huius mundi DFΘKLMOPSVWZ *vg. c dem. diu. g m Cypr.* (*cod.* L) *Ambr.* (*off. min.* i. 36, *exhort. uirg.* 12) *Ambrst. Hieron.* (i. 877) *Aug.* (ii. 514, iii. 2. 477) *Pel.*^{B} *Cassiod. disc. et* > m. h. U^{c} *f*, *cf. gr.* τοῦ κόσμου *cum articulo*; *om. Cypr. App. Aug.* (iv. 607, viii. 789). **quid** (τί): quomodo *Tert.* (*res.* 23, 46); quare *d e m*, *cf. gr.* D*E* διατί. **adhuc** (aduc L*), *cf.* etiam nunc *Tert.* (*res.* 46), quidam *Tert.* (*res.* 23), iterum *g*, *cum gr.* D*E*FG πάλιν: *om. d e m Orig. Cypr. Cypr. App. cum gr. plur.* **tamquam** (tanq. Wς𝔎), *gr.* ὡς: quasi *f g Tert.* (*res.* 23 *et* > quasi quidam); uelut *Tert.* (*res.* 46) *Orig. Ambr.* (*semper*) *Ambrst. Aug.* (*semper*) *Pel.*^{B} (*et* > uiu. uel.). uibentes L. **in** (*om.* ς *Cassiod. disc.*) **mundo**, *cf. gr. plur.* ἐν κόσμῳ: in hoc (oc L*) m. FΘLMNP *d dem. e m Orig. Ambrst.*, de hoc m. D *Ambr.* (*semper*) *Aug.* (*semper*) *Pel.*^{B}, in hoc saeculo *Cypr. App.*, *cf. gr.* FG ἐν τῷ κόσμῳ *cum articulo.* **decernitis** (disc. S, decernetis H), *gr.* δογματίζεσθε: sententiam fertis *Tert.* (*res.* 23, 46); uana sectamini *Cypr.*; + uana sectamini D; *om. Pel.*^{B} (*et sex uerba commentarii sequentis*).

21. **ne tetigeris** ACGN*U* *cod. caraf. Bentl. Tisch. g Orig.* (*int.* iv. 488, 665, 666) *Ambr.* (*inst. uirg.* 16) *Hieron.* (vii. 710), *cf.* ne attigeris *Tert.* (*Marc.* v. 19), ne contigeris *Hieron.* (vii. 732), ne tangas *d e*, *cum gr. omn.* μὴ ἅψῃ: ne (nec N^{c}, neque O, + ti *eras.* L) tetigeritis (tetieg. Z*; g *sup. lin.* T) *codd. plur. vg. c dem. diu. f m patt. plur.*, *etiam Hieron.* (i. 876); + ne attaminaueritis *Ambrst.* **neque** *pr. etiam Hieron.* (i. 876) *cum gr. longe plur.* μηδέ: ne D *Tert. Orig. Ambr.* (*fere semper*) *Ambrst. Hieron.* (vii. 710, 732) *Pel.*^{B} *cum gr. min. aliq.* μή; nec *Ambr.* (*poen.* ii. 10). **gustaueris** ACGN*U* *cod. caraf. Bentl. Tisch. g Tert. Orig. Hieron.* (vii. 710, 732), *cf.* gustes *d e*, *cum gr. omn.* γεύσῃ: gustaueritis (-beritis L) *codd. plur. vg. c dem. diu. f m patt. plur.*, *etiam Hieron.* (i. 876). **neque** *sec.* (*om.* L*S*, *in ras. scr.* Θ) *cum gr. longe plur.* μηδέ: ne D *Orig. Ambr.* (*semper*) *Ambrst. Hieron.* (vii. 710, 732) *Pel.*^{B} *cum gr. min. aliq.* μή. **contrectaueris** ACGN*U* *cod. caraf. Bentl. Tisch. g*, *cf.* attrectaueris *Hieron.* (vii. 732), tractaueris *Hieron.*

Digitized by Google

22 quae sunt omnia in interitu
ipso usu
secundum praecepta et doctrinas hominum
23 quae sunt rationem
quidem habentia
sapientiae
in superstitione et humilitate et ad non parcendum
corpori
non in honore aliquo
ad saturitatem carnis.
III. 1 Igitur si consurrexistis
christo quae sursum sunt

(vii. 710), adtaminaueris *d e Orig.* (*int.* iv. 665, 666) *Ambr.* (*inst. uirg.* 16), contaminaueris *g Orig.* (*int.* iv. 488), *cum gr. omn.* θίγῃς: contrectaueritis (contract. BDFOSZ^c, contractaberitis T, contrecta *in ras. scr.* Θ; *om.* L*) *codd. plur. vg. c dem. diu. f m Nouat.* (*cib. iud.* 5) *Ambrst. Paulin. Nol. ap. Aug.* (ii. 358) *Hieron.* (i. 876) *Cassiod. disc. Sedul.*, adtaminaueritis *Ambr.* (*fere semper*) *Aug.* (ii. 512 *bis*, 514 *bis*), contaminaueritis *Pel.*^B > n. tetig. n. adtam. (contam. *Pel.*^B) n. gust. *Orig.* (*int.* iv. 666) *Ambr.* (*sexies*) *Pel.*^B, > n. attrect. n. contig. n. gust. *Hieron.* (vii. 732); n. tetig. n. adtam. *tantum Ambr.* (*inst. uirg.* 16, *poen.* ii. 10) *cum gr.* K.

22. que LMO. **omnia** (hom. C): *om. Ambr.* (*noe* 25, *de uirginitate* 13) *Hieron.* (vii. 710) *sine auct. gr.* > sunt omnia *diu.*^o **in** (*om.* BH) **interitu**, *cf.* in corruptione *Hieron.* (vii. 710): in interitum CΘ^cLPT *vg. Bentl. Tisch. c d dem. diu. e m Hieron.* (i. 876) *Paulin. Nol. ap. Aug.* (ii. 358, 359) *Pel.*^B *Cassiod. disc.*, in (ad *Ambr.*) corruptionem *g Orig.* (*int.* iv. 488, 665) *Ambr. de uirginitate* 13) *Aug.* (ii. 514), in interitum et corruptionem *Ambrst.*, ad (in *ep.* 42) corruptelam *Ambr.* (*epp.* 29, 42, *ps.* 118 *nun*, *noe* 25, *offic. min.* i. 36, *exhort. uirg.* 12, *poen.* ii. 10, *cf. libere* corruptela *de uirginitate* 13), *cum gr. omn.* εἰς φθοράν. **ipso usu** (hu. C, ussu S, uso N (*et* > uso ip.), usui M), *gr.* τῇ ἀποχρήσει: per abusionem (abuss. D) D *d e Ambrst. Aug. Pel.*^B; ipso usu uel per abusionem *g*; *om. Orig.* (*int.* iv. 488). **secundum** (saec. S, secundun Z^c, secum A) **praecepta** (prec. LM, preceptum T), *gr.* κατὰ τὰ ἐντάλματα: s. mandata *g Orig.* (*int.* iv. 488). **doctrinas**, *cf.* mandata *m*, *cum gr.* διδασκαλίας: doctrinam *Tert.* (*Marc.* v. 19) *Cassiod. disc.* > doctrinas et praecepta *Hil.* (*ps.* 14).

23. **quae** (que LW) **sunt**: *om. Paulin. Nol. ap. Aug.* (ii. 358). racionem P, trationem G*. **quidem** (μέν): *om.* U*; *cf. Hieron.* (i. 878) '*Hoc loco* quidem *coniunctio superflua est: quod in plerisque locis propter imperitiam artis grammaticae Apostolum fecisse reperimus*'. > quidem rat. Z* *m Aug.* (ii. 514). **habentia** (-cia P, abentia L) **sapientiae** (-ciae P, -cie W, -tia G *d*, -tie L): habenti asapientiae H. **in** (et S) **superstitione** (suprest. T, supprest. C, superinstitione Z*, superinsticione P* *deinde* t *sec. perlin.*), *gr.* ἐν ἐθελοθρησκίᾳ (θρησκίᾳ FG): in religione *d e m*; in obseruatione *g Aug. Pel.*^B; in (*om. Ambrst.*) obseruatione religionis *Orig.* (*int.* iv. 665) *Ambr.* (*noe* 25) *Ambrst.* (*ed. Roman.*); simulatione religionis *Ambrst.* (*ed. Uenet.*); *cf. Hieron.* (i. 879) '*Pro* superstitione *in Graeco* ἐθελοθρησκείᾳ *positum est, hoc est*, falsa religio'. **et** *pr.*: + in S *sine auct. gr.* **humilitate** *sine addit. cum gr. plur.* ταπεινοφροσύνῃ: + cordis D *m Ambr. Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Aug. Pel.*^B, + sensus L^c *d e f g Hil.* (*ps.* 14), + animi *Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *cum gr.* FG τοῦ νοός, *cf. supra uers.* 18, *Eph.* iv. 2 *et Phil.* ii. 3. **et** *sec.*: *om.* LP* *m Orig. Hil. Ambr. Ambrst. Paulin. Nol. Pel.*^B *cum gr.* B. **ad non parcendum corpori,** *et* > n. ad p. corpori DHΘSU *vg. diu. Cassiod. disc.*, n. ad p. corporis W, *gr.* ἀφειδίᾳ σώματος: uexatione corporis *Aug.*; per (ad *Ambrst.*; *om. d e*) uexationem corporis *d e Orig. Ambrst. Pel.*^B; abundantia corporis *g*; non parcendo corpori *m*; non in indulgentia corporis *Ambr.* (*noe* 25, *ep.* 42); + et D; *cf. Aug. diserte* 'uexatione corporis *uel sicut alii interpretati sunt* ad non parcendum corpori', *et Hieron.* (i. 879) ''Ἀφειδίᾳ *autem* σώματος, *cuius nomen Latinus sermo non explicat, apud nos dicitur* ad non parcendum corpori'. **honore** (hore M) **aliquo**: > al. hon. *deinde* + ut *Hil.* **ad** (et *Pel.*^A) **saturitatem**: + et diligentiam *Ambr.* (*noe* 25, *ep.* 42) *Ambrst. Pel.*^B, + uentris et diligentiam D. *Libere citat uers. Nouat.* (*cib. iud.* 5) 'quae imaginem quidem uideantur habere religionis, dum corporis non parcitur'.

III. 1. **igitur si consurrexistis christo** *cum* G *Bentl. Pel.*^A, *cf.* ig. (*om. t*) si consurrexistis (consurrexis Z) cum ch. BDHΘL^cNOPSWZ *vg. c dem. diu. t Pel.*^B *Cassiod. disc.*, ig. si consurr. *tantum Prisc.* (*sect.* XXIIII, *uide supra p.* 495), ig. si conresurr. ch. AC *Tisch.*, ig. si conresurr. cum ch. FKL*MTU^cV *m*, ig. si surr. cum ch. U*, ig. sicut resurr. cum ch. *f* (*teste Scrivener*): si ergo consurrexistis (-imus *Hieron.*) cum ch. *d g Ambr.* (*luc.* x. 159, *offic. min.* i. 36) *Hieron.* (ii. 300), si ergo conresurr. cum ch. *e*, si ergo resurr. cum ch. *Aug.* (iii. 2. 518, 657, iv. 741), *cf. gr. fere omn.* εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ; si autem consurr. cum ch. *Aug.* (viii. 814), si autem resurr. cum ch. *Aug.* (*septies*); si enim consurr. cum ch. *Ambrst.*; si consurrexistis (-imus *Hieron.*) cum ch. *Capitula* R (*uide supra p.* 495) *Cypr.* (*test.* iii. 11 *cod.* W, *sel.* 14 *codd.* MB) *Orig.* (*int.* iv. 534) *Hieron.* (i.

Digitized by Google

quaerite
ubi christus est in dextera
dei sedens
2 quae sursum sunt sapite
non quae super terram
3 mortui enim estis
et uita uestra abscondita
est cum christo in deo
4 cum christus apparuerit
uita uestra
tunc et uos apparebitis
cum ipso in gloria.
5 Mortificate ergo membra uestra
quae sunt super terram
fornicationem
inmunditiam
libidinem
concupiscentiam malam
et auaritiam quae est
simulacrorum seruitus

---

357 *Uall.*) *Aug.* (*octies*), si consurrexistis (-imus *Hieron.*) ch. *Cypr.* (*test.* iii. 11 *cod.* L, *zel.* 14 *codd.* VW) *Hieron.* (i. 357 *Hilb.*), si conresurr. cum ch. *Cypr.* (*test.* iii. 11 *cod.* B), si surr. cum ch. '*Aug.*' (vi. 573), si resurr. cum ch. *Tert.* (*res.* 23) *Aug.* (*terdecies*), si exsurr. cum ch. *Aug.* (iv. 820); si consurr. in ch. *Cypr.* (*test.* iii. 11 *cod.* M), *cf. gr* ℵ* εἰ οὖν συνηγ. ἐν Χρ. **quae** (que LMP) **sursum sunt quaerite** (quer. CL*MOPS, quaeritae G), *gr.* τὰ ἄνω ζητεῖτε: ea quae s. sunt *Tert. Hieron.* (ii. 300, *cf.* i. 357 *et Orig.* (*int.* iv. 565)). **ubi** (hubi C) **christus** (iesus *dem.*) **est** = *gr. plur.* οὗ ὁ Χρ. ἐστιν: > u. est ch. *Tert. cum gr.* 37. 116. **in dextera** *etiam Tert.* (*res.* 23) = ἐν δεξιᾷ: in dexteram BLO*Z* *et* ad dexteram P *d e Tert.* (*praes.* 13, *cf. Prax.* 30, *res.* 51) *Ambr.* (*luc.* viii. 39, x. 159, *fid.* ii. 12) *Ambrst. Aug.* (*septies*). residens *Tert.* (*res.* 23).

2. **quae** (que L*M; *om.* W) **sursum** (sus. D, susu *d*) **sunt sapite** (-pete CL*) *et* > q. s. sursum sap. *Ambrst.*: ea q. sursum s. sap. *Tert.* (*res.* 23), *cf.* ea sapiamus q. sursum s. *Hieron.* (ii. 300); q. sursum sapite *g* = *gr.* τὰ (ἃ FG) ἄνω φρονεῖτε. **non** (+ ea *Ambrst.*) **quae** (que L*MOW) **super** (supra F*GM *Cassiod. disc.*) **terram**, *gr.* μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς: n. q. in terram *d e*; n. q. super terra *t*; n. q. in uel super terra *g*; n. q. terrena super terram S; n. q. terrena sunt *Cypr.* (*test.* iii. 11; *zel.* 14); n. q. deorsum *Tert.*

3. **abscondita** (habs. C) **est**, *et* > est abs. *vg.*, *gr.* κέκρυπται: absconsa est *d e Hil.* (*ps.* 118 *gimel*). > cum christo abscondita est *Hieron.* (vi. 959, *non autem alibi*). deum P*.

4. **cum** (quum Θ) = *gr. omn.* ὅταν *sine addit.*: + autem CDTϚ𝔖 *diu.*[c] *Cypr.* (*test.* iii. 11; *zel.* 14 *codd.* MB) *Hil.* (*ps.* 118 *gimel*; *trin.* ix. 59) *Ambr.* (*luc.* vii. 39) *Hieron.* (i. 839) *Aug.* (ii. 384, iv. 373, v. 177) *Pel.*[B]; + enim W *c dem. Hieron.* (ii. 300) *Cassiod. disc.*; + ergo P. **apparuerit** (-ruit M), *gr.* φανερωθῇ: + et *g cum gr.* FG καί. **uita uestra** *codd. vg. uett. patt. plur. cum gr.* ℵCD*FGP (*latet* A) 17. *al.*[7] ἡ ζωὴ ὑμῶν: uita nostra *Hil.* (*ps.* 118) *Ambr. Hieron.* (i. 839, ii. 300) *cum gr.* BD[b et c]KL *al. pler.* ἡ ζωὴ ἡμῶν. **tunc et** (*om.* FH*) **uos apparebitis** (-perebitis H) **cum ipso**, *cf.* t. et u. app. c. eo D *Cypr.* (*zel.* 14 *codd.* DWV) *et* t. et u. apparebitis (-paribitis P*) c. illo OPS *Ambrst. Aug.* (*quater*) *Pel.*[A]: > t. et u. c. ipso app. LT *Aug.* (*sexies*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 259), > t. et u. c. eo app. *g Cypr.* (*test.* iii. 11 *codd.* WM *sed om.* cum eo *codd.* LB; *zel.* 14 *codd.* MB) *Ambr.* (*luc.* vii. 39), > t. et u. c. illo app. *d e Ambr.* (*offic. min.* iii. 5) *Hieron.* (i. 839) *Aug.* (*octies*) *Pel.*[B] *Oros.* (*apol.* 32), *cum ord. gr.* τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε.

5. **ergo**, *etiam Hieron.* (i. 99 *Uall.*), *gr.* οὖν: igitur Z* *Sedul.*; itaque *Iren.* (*Mass. p.* 307) *Cypr.* (*ep.* lv. 27) *Aug.* (ix. 125) *Tyc.* (*reg.* 7); itaque uel ergo *g*; *om.* A* (+ A[c] *in mg.*) *Orig.* (*int.* ii. 56, 683, iv. 570) *Ambrst. Hieron.* (i. 31, i. 99 *Hilb.*, vii. 296) *Aug.* (*saepissime*) *Iulian. ap. Aug.* (x. 907). menbra P. **uestra** *codd. vg. uett. patt. cum gr. longe plur.* ὑμῶν: *om.* ὑμῶν *gr.* ℵ*BC* 17. 67.** 71. **quae** (que MO) **sunt super** (-pra P*) **terram**, *etiam Hieron.* (i. 31 *Uall.*, i. 99 *Uall.*), *gr.* τὰ ἐπὶ τῆς γῆς: q. s. super terra *g*; q. s. in terram *d e*; > q. in terra s. *Cypr. Hieron.* (i. 31 *Hilb.*) *Tyc.*; super terram *tantum Tert.* (*pud.* 17) *Hil.* (*ps.* 138) *Hieron.* (i. 99 *Hilb.*, vii. 296); *deinde* + exponentes *Cypr. Hieron.* (i. 31 *Hilb.*), + deponentes *Hieron.* (i. 31 *Uall.*). furnicacionem P, fornificationem U. **inmunditiam** (imm. KU[c]W *vg.*, inmundiciam P) = ἀκαθαρσίαν: + auaritiam *f g* (*uide infra*). **libidinem** (liu. L), *gr.* πάθος: passionem *Iren. Tyc.*; uitium *d e*; luxuriam *Hieron.* (vii. 296) *Aug.* (viii. 418); perturbationem *Aug.* (v. 955, 1431, vi. 315); *om.*, *deinde* + et *Cypr. Hieron.* (i. 31) *Aug.* (ix. 125). concupiscenciam P. **malam**: *om. g cum gr.* FG. **et auaritiam** (-ciam W, -cia P, abaritiam L) = καὶ τὴν πλεονεξίαν: et cupiditatem *Tert.* (*idol.* 11 *ut udtur*) *Cypr. Hieron.* (i. 31); *om. f g* (*uide supra*). **quae** (que LMW) **est** (+ id *eras.* N) **simulacrorum** (-achrorum AϚ𝔓𝔖, -agrorum P, -achorum W) **seruitus**, *gr.* ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία: q. est (sunt *Cypr. Hieron.*) idolorum s. H *d e g Cypr.* '*Cypr.*' *App.* (*p.* 215 = *sing. cler.* 39) *Ambrst.*

Digitized by Google

6 propter quae uenit ira dei
super filios incredulitatis
7 in quibus et uos ambulastis
aliquando cum uiueretis
in illis.
8 Nunc autem deponite
et uos omnia
iram indignationem
malitiam blasphemiam
turpem sermonem
de ore uestro
9 nolite mentiri inuicem
expoliantes uos ueterem
hominem cum actibus eius
10 et induentes nouum eum
qui renouatur in agnitio-

Hieron. (i. 31) *Aug.* (*semper*) *Tyc. Sedul.*; q. e. idolatria (idul. D) D *Iren.* (*teste Turner*); q. e. idololatria *Tert.* (*idol.* 11 *ut udtur*) *Ambr.* (*ps.* 118 *ain*); idololatriam *tantum Orig.* (*int.* ii. 56).

6. **quae** (que LW, quem M) *cum gr. plur.* ἃ: quod *d e cum gr.* C*D*E*FG ὅ; quod uel quae *g*. **super filios incredulitatis**, *cf.* in filios (-iis Z*) inc. COTUWZ* *Iulian. ap. Aug.* (x. 907), super f. diffidentiae *d e*, in f. diffidentiae (-tie L) FLM *g*, in f. infidelitatis *t Aug.* (vi. 316), *cum gr. fere omn.* ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας, *cf. Eph.* v. 6: *om. Cypr.* (*ep.* lv. 27) '*Cypr.*' *App.* (*p.* 215 = *sing. cler.* 39) *Ambrst.* (*lemm., sed in comm. in u.* 7 *habet* 'iram quae uentura est repente super infideles totius terrae') *Hieron.* (i. 31) *Tyc.* (*reg.* 7) *cum gr.* B.

7. **et uos**: *om.* ϛ. **ambulastis** (ham. C) **aliquando** (-quondo S) *cum ord. gr.* περιεπατήσατέ ποτε: > al. amb. *Aug.* (vi. 316) *Iulian. ap. Aug.* (x. 907). **cum** (quum Θ) **uiueretis** (uib. L), *gr.* ὅτε ἐζῆτε: c. uiueritis ABDH*Θ*MOPSZ* *c f t Pel.*[B] **in illis** (illos B*) *cum gr.* D[c]E**F GKL *al. pler.* ἐν αὐτοῖς; *rell.* ἐν τούτοις: *om.* L*.

8. **autem** (δέ): uero *Ambrst.* **et**: *om.* UW *m Pel.*[B] **omnia** (hom. C) *et* uniuersa (-am D *Pel.*[B]) D *Aug.* (vi. 316) *Pel.*[B] *Uigil.* (*Uarim.* i. 4), *cf.* omnem *dem. m Hieron.* (vii. 628), *cum. gr. plur.* τὰ πάντα: secundum omnia *f*, *cf.* uniuersum uel secundum omnia *g*, *cum gr.* FG κατὰ π. **iram** (ira *t*): + et *Ambrst. Hieron.* **deponite . . . iram**: *in ras. scr.* U. **indignationem** (-cionem P) = θυμόν: animositatem D *Ambr.* (*fid.* v. 14) *Pel.*[B]; furorem uel indignationem *g*; *deinde* + animi *Ambrst.*, + et *Hieron.* **malitiam** (milit. M*, malic. PW): + et *Hieron.* **blasphemiam** (blasfem. DOST): + et *Hieron.* **turpem sermonem**, *gr.* αἰσχρολογίαν: turpiloquium D *d e g Tert.* (*pud.* 17) *Ambr. Ambrst. Pel.*[B] *Uigil.*; multiloquium *m*. **de ore** (ho. C) **uestro**, *gr.* ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν: ex ore u. *d Uigil. et disting.* ex ore uestro [9] nolite mentiri *d*; ex uel de ore u. *g*; *deinde* + non procedat B (+ *ras. circa* 8 *litt.*) DF[1] *g t Ambrst. Pel.*[B] *Uigil. cum gr.* FG μὴ ἐκπορευέσθω, + non procedit K, + ne (non U) emiseritis MU *f*; uestro *eras. deinde in ras. scr.* uro non proferentes L[c].

9. **nolite mentiri** (-re FNO*PZ*) = μὴ ψεύδεσθε: + in Z*. **inuicem** (inuucem M*) = εἰς ἀλλήλους. **expoliantes** (exspol. KVZ[c], expolientes S) **uos** *et* exp. *tantum* O[c] *Bentl.** *g Hil.* (*ps.* 129) *Ambr.* (*fid.* iii. 16, *ps.* 118 *gimel, iod*), *cf.* spoliantes uos *m Iren.* (*Mass. p.* 307 *semel*) *Orig.* (*int.* iv. 476 *semel*), deponentes *tantum Orig.* (*int.* iv. 476 *semel, cf.* deponentibus iv. 534 *et* qui deponit *Hieron.* (vii. 127)) *Cassiod.* (*P. L.* lxix. 1076, lxx. 365), exuentes uos (nos *Hieron.*) *Orig.* (*int.* ii. 85) *Hieron.* (ii. 265), exuentes a uobis *Prisc.* (*p.* 67, *cf.* exui a nobis *p.* 98) *et* exsuentes *tantum Prisc.* (*p.* 81), exuti *tantum Hil.* (*trin.* xi. 49, *ps.* 118 *lamed*), *cum gr.* ἀπεκδυσάμενοι: expoliate uos *Ambr.* (*luc.* v. 23) *et* exp. *tantum* D *Faustus ap. Aug.* (viii. 429) *Pel.*[A]; exuite uos *Ambr.* (*saepissime ut udtur*) *Ambrst. Aug.* (*semper ut udtur*); *cf.* exponere *Tert.* (*Marc.* v. 19). **ueterem hominem** (in *ex* m M): uetere homine *Hil.* (*ps.* 118). **cum actibus eius**, *cf.* cum (quum H) actibus (hact. C) suis CHΘOTU *vg. dem. diu. f m* (*semel*) *t Orig.* (*semper*) *Hil.* (*trin.* xi. 49) *Ambr.* (*apol. dau. alt.* ix. 46, *fid.* v. 14, *ps.* 118 *gimel*) *Aug.* (v. 367, 786) *Pel. Uigil.* (*Uarim.* i. 4) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 365), *gr.* σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ: c. operibus eius *Iren.* (*bis*) *Hieron.* (iii. 462, vii. 532) *et* c. op. suis *Hieron.* (ii. 265, vii. 127); c. gestis eius *Hil.* (*ps.* 129); c. omnibus actibus et concupiscentiis suis *Prisc.* (*pp.* 67, 81, 98, *cf. Gal.* v. 24); c. peccatis suis *libere Hil.* (*ps.* 118).

10. **et** (*om.* F) **induentes nouum** (-uem U*) = καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον: et induite (-imus *Ambr.*) n. D *m Ambr.* (*ps.* 118 *iod*) *Ambrst. Aug.* (*octies*) *Faustus ap. Aug.* (viii. 429) *Pel.*[A] *Uigil.* (*Uarim.* i. 4); induite n. *Ambr.* (*luc.* iv. 58, *apol. dau. alt.* ix. 46, *ps.* 118 *gimel, cf.* induamus n. *luc.* v. 108, *fid.* v. 14) *Aug.* (*quinquies*) *Pel.*[B] *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 365); induite in uobis n. *Prisc.* (*p.* 67); et induti n. *Hil.* (*trin.* xi. 49); induti n. *Ambr.* (*luc.* vii. 192, viii. 44); *deinde* + hominem D *Iren.* (*Mass. p.* 307) *Prisc.*, *cf. Eph.* iv. 24. **eum qui renouatur** (eum qui renou *in ras. scr.* Θ), *cf.* e. q. reuocatur *Cassiod. disc.*, e. q. innouatur *Hil.* (*trin.* xi. 49), *gr.* τὸν ἀνακαινούμενον: q. renou. *tantum m Orig.* (*int.* iv. 476) *Hil.* (*ps.* 129) *Ambr.* (*apol. dau. alt.* ix. 46, *fid.* v. 14, *ps.* 118 *gimel, iod*) *Ambrst. Hieron.* (ii. 265, iii. 462, vii. 532) *Aug.* (*quater*) *Faustus ap. Aug. Pel.*

Digitized by Google

nem secundum imaginem
eius qui creauit eum
11 ubi non est gentilis et iudaeus
circumcisio et praeputium
barbarus et scytha
seruus et liber
sed omnia et in omnibus christus.
12 Induite uos ergo sicut electi
dei sancti et dilecti
uiscera misericordiae
benignitatem
humilitatem
modestiam
patientiam
13 supportantes inuicem
et donantes uobis ipsis
si quis aduersus aliquem
habet querellam
sicut et dominus donauit uobis
ita et uos.

---

in agnitionem (-cionem P), *cf.* in cognitionem *Hil.* (*ps.* 129) *Hieron.* (i. 374 *Hilb.*, ii. 266, vii. 532) = εἰς ἐπίγνωσιν : in agnitione ΘN^{c} *Orig. Ambr.* (*ps.* 118 *gimel*) *Aug.* (*quater*) *Faustus ap. Aug. Pel.*^{B} *Cassiod. disc. Sedul.*, *cf.* in cognitione *Hieron.* (i. 374 *Uall.*); *deinde* + dei D^{c}SWϚ𝔖 *dem. diu.*^{e} *m Aug.* (*semper et* > in dei agnitione viii. 899) *Faustus ap. Aug. Pel.*^{B}, + eius D*. saecundum S. hymaginem C. **eius qui creauit eum**, *cf.* ei. q. cr. illum Θ *vg. d e Aug.* (x. 398), ei. q. condidit illum *Ambrst.*, ei. creantis uel qui creauit illum uel eum *g*, *gr.* τοῦ κτίσαντος αὐτόν (FG αὐτοῦ τ. κτ. αὐ.) : > ei. q. illum cr. *m*; creatoris *tantum Hil.* (*ps.* 129) *Hieron.* (i. 374, vii. 532), creatoris sui *Hieron.* (ii. 266); conditoris *tantum Iren.* (*semel*); *deinde* + in uobis *Faustus ap. Aug.*

11. **est** (ἔνι): *om. Ambr.* (*fid.* v. 14); + masculus et femina (foem. Ϛ) DU^{c}WϚ𝔖 *c d dem. diu. e f g Ambr.* (*fid.* v. 14, *luc.* iv. 9) *Hieron.* (ii. 266) *Faustus ap. Aug.* (viii. 429) *Pel. Sedul.* (*sed* masculus *tantum in lemm.*) *Cassiod. disc. cum gr.* D*E*FG ἄρσεν καὶ θῆλυ, *cf. Gal.* iii. 28 *et Luc. Brug.* '*Non interiicias* masculus et femina, *superfluit enim hoc loco*'. **gentilis** (-les Z*) **et iudaeus** (-deus LMSUW, -daeos Z*, -deos P), *cf.* grecus et i. *d e g Ambrst.*, *cum ord. gr. fere omn.* Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος : > i. et graecus D '*Cypr.*' *App.* (*p.* 189 = *sing. cler.* 14) *Ambr.* (*fid.* v. 14, *luc.* iv. 9, 77) *Aug.* (iii. 2. 182) *Faustus ap. Aug. Pel.*^{B} *cum gr.* 17. **circumcisio** (-cuncis. 𝔇, -cumciss. DSZ*; + n P*) **et praeputium** (-puti||m U, -pucium PZ^{c}, -pucio Z*, preputium M, preputi||um L) : *om. Ambr. Aug. Faustus ap. Aug.* **et** *tert. cum gr.* D*E*FG *al. pauc.* καί : *om. Pel.*^{A} *cum gr. rell.* **scytha** (scitha DOSW, scyta ΘL^{c}Z* *e*, scita CL*T, schyta VZ^{c}, scrtha *g*) = Σκύθης : + masculus et femina '*Cypr.*' *App. Aug.* (*ut udtur*). **et** *quart. cum gr.* AD*E*FG 3. 46. 73 καί : *om.* O* *cum gr. plur.* **liber** : + masculus et femina T *Hieron.* (i. 449 *ut udtur*). **sed** (set L): + in *t.* homnia C. **et** *quint.* : *om.* A*D *Cassiod. disc. sine auct. gr.* homnibus C.

12. **induite uos ergo** (ἐνδύσασθε οὖν) : > ind. ergo (+ et D) uos DOWZ* *c dem. f m Pel.*^{B} *Sedul. Cassiod.* (*P.L.* lxx. 1352); induite itaque *g*; induimini ergo *Ambrst.* **sicut** (ὡς) : tamquam *d e m*; ut *Ambrst.*; *om. g.* aelecti C, elicti P. **dei** : + ut *m* (*semel*). **sancti** : *om.* N*. **dilecti** : + per D *g*. **misericordiae** (-die LW) = οἰκτιρμοῦ : miserationis *Cassiod.* **benignitatem** (begnit. L*) = χρηστότητα : benignitatis *Hieron.* (iii. 462); bonitatis *Hieron.* (v. 152, 548, vi. 683). **humilitatem** (-tate L), *cf.* hum. sensus *Ambrst.*, lenitatem *m* (*semel*), hum. lenitatem *m* (*semel*), = ταπεινοφροσύνην : humilitatis *Hieron.* (*semper*). **modestiam** (-ia L), *cf.* mansuetudinem *Orig.* (*int.* ii. 658, iii. 888; *uide Aug. infra*) *Ambrst.*, iustitiam *m* (*bis*), mod. mansuetudinem W, = πρᾳότητα : mansuetudinis *Hieron.* (*semper*); *deinde* + et *Hieron.* (v. 548). > mod. hum. Z*. **patientiam** (-tia G, -ciam P, pacientiam K), *cf.* longanimitatem *Ambrst.* (*uide Aug. infra*), = μακροθυμίαν : patientiae *Hieron.* (*semper*). > pat. mod. D *d e g Ambr.* (*inst. uirg.* 16) *Pel.*^{B} *Libere citat uersum Aug.* (vi. 592) 'Induite uos sicut electi dei, benignitate, humilitate, longanimitate, mansuetudine.'

13. **supportantes** (subp. ABFGHΘLMNPS UZ; + in LM) **inuicem**, *gr.* ἀνεχόμενοι ἀλλήλων : suferentes inu. D *Sedul.*; > praebentes uobis inuicem patientiam *Ambrst.* **uobis ipsis** ABC GL*NOPSTU *d e g*, *gr.* ἑαυτοῖς : uobismet (-med L^{c}Z*) ipsis (*uno uerbo* W *vg.*) DFHΘKL^{c}MV WZ^{c} *vg. Bentl. c dem. diu. f Aug.* (*semper*); alius alii *Ambrst.* **si quis** (ἐάν τις) : *uno uerbo* SϚ. **aduersus** (-um OT) **aliquem habet** (-bit Θ*), *cf.* adu. alium hab. N, adu. alterum hab. *Pel.*^{A}, *cum ord. gr.* FGLP 17. *al. plus.*^{10} πρός τινα ἔχει *et gr. plur.* πρ. τ. ἔχῃ : > adu. hab. aliquem T. querelam DKU^{c}VW *vg.*, quaerellam AFGΘ*P TU*, quaerelam BN, querillam Z*, querilam Z^{c}. **et** *sec.* : *om.* A* *dem. Aug.* (v. 449). **dominus** *etiam Aug.* (iii. 2. 662) *cum gr.* ABD*FG 213 ὁ (*om.* F) κύριος : christus D *Ambrst. cum gr.* ℵ$^{a\,(uid)\,et\,c}$CD$^{b\,et\,c}$EKLP *al. fere omn.* ὁ Χριστός; deus in christo *Aug.* (ii. 313, 498, v. 449, 573) *cum gr.* 17. ὁ θεὸς ἐν Χριστῷ, *cf.* ℵ* ὁ θεός

Digitized by Google

14 Super omnia autem
haec caritatem
quod est uinculum perfec-
tionis
15 et pax christi exultet in cor-
dibus uestris
in qua et uocati estis
in uno corpore
et grati estote
16 uerbum christi habitet in uobis
abundanter
in omni sapientia docentes
et commonentes
uosmet ipsos
psalmis hymnis
canticis spiritalibus
in gratia
cantantes in cordibus
uestris deo
17 omne quodcumque faci-
tis in uerbo aut in opere
omnia in nomine domini iesu

---

tantum. donabit O. **uobis** *cum gr. plur.* ὑμῖν : nobis *d e cum gr.* D*K 17. *al.*^{12} ἡμῖν, *cf.* P ἡμᾶς; *om.* S. **ita** (οὕτω) : sic *m.* **uos** : + facite D *d e f*^{c} (*sup.* F$^{gr.}$ *scr.*) *g m Ambrst. Pel.*^{B} *et gr.* D*E*FG *add.* ποιεῖτε.

14. **super omnia** (hom. C, omni Z*) **autem** (*om.* N*) **haec** (hec MW) *et* > s. haec aut. omn. DO *d e Ambrst. Pel.*^{B} : s. omnia uel bus aut. haec uel his *g*, *cf. gr.* ἐπὶ πᾶσιν δὲ τούτοις. **caritatem** (kcar. C, char. *vg.*) *sine addit.* AGH *cod. caraf. Bentl. d e g cum gr. omn.* : + tenete C ; + sectamini *dem.* ; + habete BDΘOPSTUWZ* *vg. c diu. Ambrst. Pel.*^{A} *Cassiod. disc.* ; + habentes (ab. L, habe^{n}tes Z^{1}) FKLMNVZ^{1} *et* > haec (hec L^{c}) car. aut. (*eras.* L) hab. (ab. L) F*LM. **quod** *cum gr.* ABCFGP 17. 137 ὅ : quae *Capitula* R (*uide supra p.* 495) *Aug.* (iii. 2. 800, x. 736) *cum gr.* ℵ^{c}D$^{b\ et\ c}$EKL *al. fere omn.* ἥτις, *cf.* ℵ*D* ὅς ; quae uel quod *g*. **est** : et H. uincolum P. **perfectionis** = τελειότητος *gr. plur.* : caritatis *Pel.*^{B} ; unitatis *d e f*^{c} (*sup.* F$^{gr.}$ *scr.*) *g Ambrst. cum gr.* D*FG ἑνότητος ; ca *exp. deinde* unitatis et perfectionis D.

15. **christi** (x̅p̅ı̅ *et* x *in ras. scr.* G) *cum gr.* ℵ*ABC*D*FGP *min.*^{7} Χριστοῦ : dei *Ambrst. cum gr.* ℵ^{c}C^{b}D^{c}EKL 17. *al. pler.* Θεοῦ ; *om.* S. **exultet** (-tat U), *gr.* βραβευέτω : abundet (hab. D) D *d e g* ; uincat *Aug.* (ii. 313, 858, iii. 2. 974). **in qua** (quo A) : ad quam *d e*, in quam Θ* *Bentl.* *cum gr. omn.* εἰς ἥν ; in qua uel in quod uel ad quam *g*. **et** *sec.* : + uos DW. esti^{s} L. **in uno** (hu. C) **corpore** = ἐν ἑνὶ σώματι : in unum corpus *c* ; in una spe L^{c} (*ex Eph.* iv. 4). **in qua . . . corpore** : *om. Pel.*^{A} **grati** = εὐχάριστοι : gratia (-iae D, -ias Z*) BDKZ*, *cf. Pel. et Sedul.* '*in nonnullis exemplaribus habet* (*habetur Sedul.*) et gratia estote'.

16. **uerbum** (λόγος) : sermo *m.* **christi** *cum gr.* ℵ^{c}BC^{2}DEFGL *al. longe plu.* τοῦ Χριστοῦ : dei *Aug.* (vi. 592) *cum gr.* AC* 17. *al.*^{15} τοῦ θεοῦ (ℵ* του κυρίου). **habitet** (-betet H*) : inhabitet *g Pel.*^{B}, *cf. gr.* ἐνοικείτω ; habundet D*. **uobis** (ὑμῖν) : cordibus uestris *c*. **abundanter** (hab. DSTWZ*), *gr.* πλουσίως : abunde *Ambrst.* ; *om.* O. > abund. in uob. *Pel.*^{B} *contra ord. gr.* homni C. **sapientia** (-cia P, -tiae Z*) : + et omni intellectu spiritali *m* (*ex* i. 9). **et commonentes** (-munentes G*, -mones S*), *gr.* καὶ νουθετοῦντες : et monentes D *Ambrst. Pel.*^{B} ; et corripientes *d e g* ; et castigantes *m* ; *om.* L*. **uosmet** (-med CLZ*) **ipsos** (*uno ductu* ϛ𝔇𝔖, uosmeipsos ℭ) = ἑαυτούς : uobismet ipsis H ; *deinde* + in DOSϛ𝔖 *dem. Ambr.* (*inst. uirg.* 16) *Ambrst. Pel.*^{B} *Cassiod. disc. sine auct. gr.* **psalmis** (pSal. D) *sine addit. cum gr.* ℵABC*D*FG 73 : + et L*N* *dem. Ambr. Ambrst. cum gr.* C^{2}D$^{b\ et\ c}$EKLP *al. pler.* καί. **hymnis** (him. L*S, ym. DHΘ*OW *g*, im. T) *sine addit. cum gr.* ℵBC*D*FG 17 : + et DF^{1}L *vg. Ambr. Ambrst. Pel.*^{B} *Prisc.* (*can.* XL) *cum gr.* AC^{3}D$^{b\ et\ c}$EKL *al. pler.* καί. spiritualibus W *vg.*, spiritabus *d*. **in gratia** (-cia P) = ἐν χάριτι : in caritate D ; *om.* H*. **cantantes** : canentes *Pel.*^{B} **in cordibus uestris** (nostris S) *cum gr.* ℵABCD*FG *al.*^{10} ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν : *gr.* D^{c}EKL *al. pler.* ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμ. *apud latinos non redditur.* **deo** *cum gr.* ℵABC*D*FG 17. 47. 67**. 73. 179 τῷ Θεῷ : domino DL^{c}W *c dem. Ambrst. cum gr.* C^{2}D^{c}EKL *al. pler.* τῷ κυρίῳ ; *om.* O* *Pel.*^{A} **in c. u. deo** : *in ras. scr.* U.

17. *Ad init.* + et *Ambrst. cum gr. plur.* καί, *exc.* D*FG 2. 74. **omne** (πᾶν) : omnia (hom. C) C *m Cassiod.* (*P. L.* lxx. 30, *non autem* 1146). **quodcumque** (quodcun. ϛ, quodquum. T), *cf.* quod *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1146), = ὅ τι : quaecumque *m Cassiod.* (*P. L.* lxx. 30). **facitis** : facietis *d e g*, *cf. gr.* ἂν ποιῆτε ; + domino D*. **aut** (aud L) **in** (*om.* P*) **opere** (hop. C), *cf.* autem op. V*, *gr.* ἢ ἐν ἔργῳ : uel in op. *d e m* ; aut in facto *Ambr.* (*uirginibus* iii. 5) ; uel in facto uel op. *g* ; aut facto *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 30, *non autem* 1146). **omnia** (hom. C) : *om. Ambr. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1146) ; + et M*. nonomine (no *sec. eras.*) M, ^{n}omine L. **domini iesu** (ihe. C) ABCGNPSTU *f Pel.*^{A} *cum gr.* BD^{c}EK 17. 37. *al. long eplu.* κυρίου Ἰησοῦ : dom. iesu christi FHΘKLMV𝔇ℭ *c Pel.*^{B} *cum gr.* ℵ κυρ. Ἰησ. Χριστοῦ ;

Digitized by Google

gratias agentes deo
et patri per ipsum.
18 Mulieres subditae estote
uiris sicut oportet
in domino.
19 Uiri diligite uxores
et nolite amari esse ad illas
20 filii oboedite parentibus
per omnia
hoc enim placitum
est in domino
21 patres nolite ad indigna-
tionem prouocare
filios uestros ut non
pusillo animo fiant
22 serui oboedite per omnia
dominis carnalibus
non ad oculum seruientes
quasi hominibus placentes
sed in simplicitate cordis
timentes dominum
23 quodcumque facitis
ex animo operamini
sicut domino et non hominibus
24 scientes quod a domino accipietis
retributionem hereditatis

---

dom. nostri iesu christi DOWϚ𝔖 *dem. diu. m Ambr.* (*de uirginibus* iii. 5, *luc.* ii. 84) *sine auct. gr.*; iesu christi (> ch. ie. *d e*) *Bentl. d e g cum gr.* ACD*FG; *deinde* + facite TW𝔖 *Ambrst. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 30, 1146) *sine auct. gr.*, *cf.* I *Cor.* x. 31; Z *non liquet.* gracias P. deo: *om.* B. **et** *cum gr.* DEFGKL *al. fere omn.* καί: *om.* BDL^{c} *Capitula* AFKMOSZ (*uide supra p.* 492) *m Ambr.* (*de uirginibus* iii. 5) *cum gr.* ℵABC 73. **per ipsum**: *om.* L*.

18. **subditae** (-te W, subite M, sudite S*) **estote** = ὑποτάσσεσθε: subdite sint L; subiectae sint *Hieron.* (vii. 722). **uiris** *tantum cum gr.* ℵABCD^{c}E**K 17. *al. plus*^{25} ἀνδράσιν: uiris uestris DU *d e f g Aug.* (x. 285, *cf.* suis *libere* viii. 201) *cum gr.* D*E*FG ἀνδρ. ὑμῶν *et* L *al. plu.* ἰδίοις ἀνδρ. **sicut** (icut *in ras. scr.* G), *gr.* ὡς: sic *Sedul.* **oportet** (^{o}p. T, hop. C, oportaet L^{c}, oporet S*), *gr.* ἀνῆκεν: decet *m*; decet uel oportet *g*; conuenit *d e*; oportuit *Sedul.* **in**: *om.* M*W. > *uerss.* 18 *et* 19 *m.*

19. uiris F*. dili^{g}ite T, dilegite DO*S. **uxores** *tantum* CFGHΘKLNOZ^{c}𝔓 *Bentl. c cum gr. plur.* γυναῖκας: uxores uestras (> ues. ux. D) ABDMPSTUVWZ*Ϛ𝔖𝔈 *cod. caraf. Tisch. d dem. diu. e f g m Ambrst. Hieron.* (ii. 265) *Aug.* (x. 290, *cf.* suas *libere* vii. 373) *Cassiod. disc. cum gr.* C^{2}D*E*FG γυν. ὑμῶν *et* ℵ^{c} γυν. ἑαυτῶν, *cf. Eph.* v. 25. **ad** (πρός): aduersus *m.*

20. *Uers. om. Pel.*^{A} fili FLM. hoboedite CT, obedite SW *vg.*, obaudite *d e.* **parentibus** (γονεῦσι): patribus S; + uestris D *Ambrst. sine auct. gr.*; + *ras.* T. **per omnia** (hom. C) = κατὰ πάντα: in omn. P; *om.* D. > per omn. par. W. **hoc enim placitum** (plaCit. D) **est**, *cf.* h. en. beneplacitum est *dem.*, h. autem complacitum est *Pel.*^{B}, h. en. placens est *d e*, h. en. placet *m Ambrst.*, *cum ord. gr.* ℵABCDE 17. *al.*^{4} τοῦτο γὰρ εὐάρεστόν ἐστιν: > h. en. est acceptum (+ uel placitum *g*^{2}) *g cum ord. gr.* FGKL *al. pler.* τ. γὰρ ἐστιν εὐ.; > haec est en. placitum Z*. **in domino** *cum gr. unc. omn. et min. pler.* ἐν κυρίῳ: dom. *tantum* H^{c}VZ^{c} *diu.*^{c} *cum gr. min. mu.* κυρίῳ, *cf.* deo *tantum* D *m Ambrst. sine auct. gr. et Luc. Brug.* '*Non est omittenda praepositio* in'. coram deo O.

21. **patres** (fa. V*) = πατέρες: parentes DOSZ* *f.* **nolite ad** (*om.* G*) **indignationem** (-cionem P; indig. *deinde rell. eras.* Z^{c}) **prouocare** *et* > n. pr. ad ind. D *Sedul.*, *gr.* ℵACD*E*FGKL 17. *al. plus*^{12} μὴ παροργίζετε, *et* BD$^{b et c}$E** *al. longe pler.* μὴ ἐρεθίζετε: n. ad (in *d e*) iram pr. *d e Ambrst.*; n. ad iracundiam pr. FΘLMOZ* *dem. Pel.*^{A}, *cf. Eph.* vi. 4; n. ad iracundiam uel indignationem *tantum g.* **uestros**: *om. Pel.*^{B} **ut** (huti C) **non**, *gr.* ἵνα μή: ne *d e m Ambrst.*; ut non uel ne *g.* **pusillo** (puss. O, pos. M*) **animo fiant**: pusillanimo (pusilan. Z*) f. H*SZ* *g*; pusillamini f. D; deficiant *d e*; *gr.* ἀθυμῶσι.

22. hoboedite C, obedite W *vg.*, obaudite *d e.* **per omnia** (hom. C) = κατὰ πάντα. **dominis** (+ uestris D) **carnalibus**: d. secundum carnem uel carnalibus *g*, *cf. gr.* FG τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα (*rell.* τ. κατὰ σ. κυρ.); *om.* carnalibus *et* > d. per omn. L. **ad** (*om.* Z*; + l *eras.* M) **oculum** (hoc. C, oculus L, locum *f*) **seruientes**, *gr.* ABDEFG *min.*^{7} ἐν ὀφθαλμοδουλείᾳ *et* ℵCKL *al. pler.* ἐν ὀφθαλμοδουλείαις: in uel ad oc. s. *g*; + nec D. **quasi hominibus placentes** (ὡς ἀνθρωπάρεσκοι): q. h. seruientes *f*; *om.* P; *in ras. scr.* O. **in**: *om. Cassiod. disc.* semplicitate DS. **timentes dominum** *et* > dom. tim. D *cum gr.* ℵ*ABCD*E*FGL 17. *al.*^{11} φοβούμενοι τὸν κύριον: t. deum *vg. d dem. e cum gr.* ℵ^{c}D^{c}E**K *al. pler.* φ. τὸν θεόν.

23. **facitis** (-ites P*): facietis *g*^{1}, *cf. gr.* ποιῆτε; facientes *d e.* anima uel o *g.* hoperamini C. **sicut** (-uti CFM) = ὡς: ut *Ambrst.*; + in S. **domino** (κυρίῳ): deo *Cassiod. disc.* ominibus L*.

24. **scientes** (-ietis A*, -ientis A^{c}) = εἰδότες:

Digitized by Google

domino christo seruite
25 qui enim iniuriam facit
recipiet id quod inique gessit
et non est personarum
acceptio.
IV. 1 Domini quod iustum est
et aequum seruis praestate
scientes quoniam et uos
dominum habetis in caelo.
2 Orationi instate
uigilantes in ea in gratiarum
actione
3 orantes simul et pro nobis
ut deus aperiat nobis ostium
sermonis ad loquendum
mysterium christi
propter quod etiam
uinctus sum 4 ut manifes-
tem illud ita ut opor-
tet me loqui.
5 In sapientia ambulate
ad eos qui foris sunt
tempus redimentes
6 sermo uester semper
in gratia sale sit conditus
ut sciatis quomodo oporteat

---

certi *Ambrst.* **quod** (ὅτι) : quia CT. **accipietis** (ἀπολήψεσθε) : percipietis *d e*; recipietis *g Ambrst.* **retributionem** (-bucionem P, -buitionem S), *etiam f*[c] *sup.* F[gr.] *scr.*, = ἀνταπόδοσιν : mercedem *f.* haereditatis ϛ. **domino** (+ iesu *dem.*) **christo** (> chr. dom. S) **seruite** *cum gr. plur.* τῷ (+ γὰρ D[b et c]KL *al. pler.*) κυρίῳ Χριστῷ δουλεύετε : domini nostri iesu christi cui seruitis *f g cum gr.* FG τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησου Χριστοῦ ᾧ δουλεύετε, *cf.* domini christi (+ iesu D) cui seruitis D *d e Ambrst.*

25. **iniuriam facit** (-iet O, FaCit D), *gr.* ἀδικῶν : nocet *Aug.* (viii. 511) *Sedul.*; nocet uel iniuriam facit *g*; inique gerit *Ambrst.* **recipiet** (κομιεῖται) : reportauit *d e*; recipiet uel reportabit *g*; fert *Ambrst.* **inique** (-quae CM) **gessit** *et* > ges. in. *Ambrst.*, *gr.* ἠδίκησε : nocuit *Aug.*; iniquum fecit uel nocuit *g*; iniuriam fecit *d e*; fecit *tantum Pel.*[B] **personarum acceptio** *sine addit.* ACGN* *cod. caraf. Bentl. Tisch. d e cum gr. plur.* προσωπολημψία *tantum* : + apud (-ut FLMN[1] O*PWZ) deum BDFHΘKLMN[1]OPSTUVWZ *vg. c dem. diu. f g Ambrst. Hieron.* (iv. 330, v. 216) *Aug.* (viii. 511, x. 437 (*bis*), 810) *Pel. Cassiod. disc. Sedul. cum gr.* FG παρὰ τῷ θεῷ *ex Rom.* ii. 11 (*cf. Eph.* vi. 9), *et* > non est acc. pers. ap. d. D *Hieron.* (iv. 330) *Aug.* (x. 810), > pers. acc. non est ap. d. *Aug.* (x. 437 *bis*). **et non . . . quod** (*cap.* iv *uers.* 1) : *in ras. scr.* U.

IV. 1. domni M*, dominis F*. quot L. equum LMW. **seruis praestate** (prest. CLMO*) *et* > pr. s. Θ, *gr.* τοῖς δούλοις παρέχεσθε : seruis praebete *Ambrst.* **quoniam** (ὅτι) : quod BD *vg. c f Ambrst.* **dominum habetis** (-itis O*) : > hab. dom. *Bentl. d e g Pel.*[B] *cum ord. gr.* ἔχετε κύριον. **in caelo** (celo W) *cum gr.* ℵ*A BC 17. *al.*[6] ἐν οὐρανῷ : in caelis (cel. LM) F*LMP *d dem. e f m Ambrst. Pel.*[B] *cum gr.* ℵ[c]DEFGKL *al. pler.* ἐν οὐρανοῖς, *cf. Eph.* vi. 9; *deinde* + iustum iudicem *m*, *cf.* II *Tim.* iv. 8.

2. **orationi** (-cione P*) **instate** (-ante O*, -atae L[c]), > inst. or. *Cypr.* (*ep.* xi. 5, *test.* iii. 120), *cf.* or. insistite *Hieron* (i. 722), *cum gr. fere omn.* τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε : orationi instantes NO[1]Z* *Orig.* (*int.* ii. 170) *cum gr.* 17 τῇ πρ. προσκαρτεροῦντες. uigelantes D, uigilates H*. **in ea** *et* in illa *m Ambrst. Aug.* (ix. 294, x. 816) *Pel.*[B] *cum gr. fere omn.* ἐν αὐτῇ : *om.* F*L*MT *cum gr.* ℵ*. **in** (*om.* CL*) **gratiarum** (grac. P) **actione** (hact. C, acc. P, actionem L) *et* cum gr. act. *m Ambrst. cum gr. plur.* ἐν εὐχαριστίᾳ : *om. d e cum gr.* D*E*.

3. horantes C. **simul et** : *om. Pel.*[B] **aperiat** (app. U) : adaperiat *Pel.*[A] **ostium** (hos. CDL[c] O*P[c]) **sermonis**, *gr.* θύραν τοῦ λόγου : os. uerbi FLM *g Ambr.* (*fid.* iv. 2, *sacr.* vi. 3, *ep.* 23, *ps.* 118 *tau*) *Ambrst. Aug.* (ix. 294, x. 816, 817) *Pel.*[B] **ad** (at L) **loquendum** (-dam W) **mysterium** (mist. BCDPSTW, mysteria A), *gr.* λαλῆσαι τὸ μυστήριον : ad eloquendum m. *Ambr.* (*fid.* iv. 2) *Ambrst.*; loquendi m. *d g*; ad loquendi m. *e.* **christi** *cum gr. plur.* τοῦ Χριστοῦ : *gr.* B*L 4. 41. 238 τ. Θεοῦ *apud latinos non inuenitur.* **quod** *cum gr. plur.* ὅ : quem *g cum gr.* BFG ὅν; 71. οὗ. **etiam** (καί) : et *Bentl.* d e f g Aug.* (ix. 294) *Pel.*[A] **uinctus** (uict. L*U*) **sum**, *gr.* δέδεμαι : ligatus s. *d e*; uinctus uel ligatus s. *g*; iunctus s. *f* (*teste Scrivener*).

4. **illud** (-ut G) = *gr. omn.* αὐτό : illum FDK LMNPW. **ita ut** (*om.* K*N*), *gr.* ὡς : sicut D; prout *Ambrst.*; quemadmodum *d e.* **oportet** (hop. C) = δεῖ : oporteat *d g.* **loqui** : + in D*.

5. sapiencia P, sapientiam A*CT. hambulate C. **ad eos qui foris sunt** : *gr.* πρὸς τοὺς ἔξω. redementes DV*.

6. **semper** : *om. Capitula* R (*uide supra p.* 495) *m Aug.* (v. 759, x. 281) *Pel.* **in** (*in ras. scr.* H) **gratia** (grac. P; *om. Sedul.*) = ἐν χάριτι : gratiae VZ[c] *Pel.*[B]; + dei *m.* **sale sit** ([si]t L) **conditus**, *gr.* ἅλατι ἠρτυμένος : > sit sale c. BT *Capitula* R (*uide supra p.* 495); > sale c. sit D *d e g*; > c. sit sale *Aug.* hut C. **quomodo** (quo modo

uos unicuique respondere.
7 Quae circa me sunt omnia
uobis nota faciet tychicus
carissimus frater
et fidelis minister
et conseruus in domino
8 quem misi ad uos ad hoc
ipsum ut cognoscat
quae circa uos sunt
9 et consoletur corda uestra
cum onesimo carissimo
et fideli fratre qui est
ex uobis
omnia quae hic aguntur
nota facient uobis.
10 Salutat uos aristarchus
concaptiuus meus
et marcus consobrinus
barnabae
de quo accepistis mandata
si uenerit ad uos excipite illum
11 et iesus qui dicitur iustus
qui sunt ex circumcisione
hi soli sunt adiutores
in regno dei
qui mihi fuerunt solacio.

𝔖, ommodo L*) = πῶς: quemadmodum *m.* **oporteat** (hop. C, oportacat *ex* -taat O) **uos** (*om.* Z*), *gr.* δεῖ ὑμᾶς: > uos op. *Cassiod. disc.* **unicuique** (ἑνὶ ἑκάστῳ): singulis *Ambrst.*

7. **quae** (que LW) **circa me sunt**: *gr.* τὰ κατ' ἐμέ. **uobis nota faciet** (-ient A*) *et* > no. uob. f. NP *Hieron.* (vii. 682, *non autem* 748) *Pel.*^{A} *contra ord. gr.*: > no. f. (*uno uerbo* D) uobis (nobis *Pel.*^{B}) D *Bentl. d e f g Ambrst. Pel.*^{B} *cum ord. gr.* γνωρίσει ὑμῖν. **tychicus** (*in ras.* L): tychychus V, tichicus B; tythicus (y *in ras.*) H, tithicus OSW; titicus T; thychicus Z^{c}, thycicus AZ*; thithicus D. **carissimus** (char. *vg.*, kcar. C, kar. O, km̄ūs W, ca^{ri}ssimus (u *ex* o) L, carisimus Z) **frater** *etiam Hieron.* (vii. 748), > fr. c. H, *gr.* ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός: dilectus frater *Ambrst. et* > fr. dil. *Hieron.* (vii. 682); dilectissimus fr. D *d e Pel.*^{B} **fidelis**: *om. Hieron.* (vii. 682). > min. fid. *Hieron.* (vii. 748) *contra ord. gr.* **conseruus**: *om.* F. **et fid. . . . domino**: *om. Pel.*^{A}

8. *Uers. om. Pel.*^{A} **misi** (-ssi D): + *ras.* 1 *lit.* L. **ad** *sec. etiam Hieron.* (vii. 748), *gr.* εἰς: in P *d dem. e Ambrst.*; ad uel in *g*: ob *Hieron.* (vii. 682); *om.* F. **ipsum** (τοῦτο): *om. Hieron.* (vii. 748). hut C. **cognoscat** (-no^{s}cat L, -noscant F, -nuscat Z*) *codd. plur. vg. etc. Hieron.* (vii. 748) *cum gr.* ℵ^{c}CD$^{b\ et\ c}$EKL *al. pler.* γνῷ: cognoscatis DK *Bentl. d e g Hieron.* (vii. 682) *cum gr.* ℵ*ABD*FGP *min.*^{11} γνῶτε. que LO. **circa** (cir *in ras. scr.* M). **uos** (u *in ras. scr.* U) *etiam Hieron.* (vii. 748) *cum gr.* ℵCD$^{b\ et\ c}$EKL *al. pler.* ὑμῶν: nos D *Bentl. d e g Hieron.* (vii. 682) *cum gr.* ABD*FGP *min.*^{11} ἡμῶν. **sunt**: *om. g et gr. non expr.* **consoletur** (-sul. DS) = παρακαλέσῃ: consolentur uel consoletur *g.*

9. *Uers. om. Pel.*^{A} onessimo MO*S, honesimo GPT, honesymo C. **carissimo** (char. *vg.*, kcar. C, kar. R; *om.* H) **et fideli** (-is G*M*) **fratre** (-ter Z*, -trae O*), *cf.* dilectissimo et fid. fr. *d e*, *cum ord. gr.* DEFG 55. 112: > *gr.* ℵABC KLP *al. pler.* τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ. **qui est ex uobis** *etiam Bentl. cum ord. gr.* ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν: > q. ex uobis est *vg.*; *deinde* + qui Wϛ𝔖 *c dem. diu. Hieron.* (vii. 682) *Pel.*^{B}, *cf. Luc. Brug.* 'Omnia quae hic aguntur. *Non praeponas his uerbis* qui', + ut D. **quae** (que LO) **hic aguntur**, > q. aguntur hic OS, *et cf.* q. hic agunt F, *cum gr.* FG τὰ ὧδε πραττόμενα: q. hic sunt *Ambrst.*, *cf. gr. plur.* τὰ ὧδε *tantum.* **nota facient** *cum gr.* ℵ*ACD^{c}KL 17. *al. omn.* (*ut udtur*) γνωριοῦσιν *et* ℵ^{c}BFGP γνωρισοῦσιν: n. faciant D *Cassiod. disc.*, *cf. gr.* D* γνωρισῶσιν; n. faciet ABCKOPSVZ^{c} *diu.*^{c} *Ambrst. Hieron. Pel.*^{B} *sine auct. gr.* **omnia q. hic ag. nota fac. uobis** *contra ord. gr.*: > omn. n. uob. faciant q. hic ag. D, > omn. uob. n. fac. q. hic ag. *Bentl. d e f g*, *cum ord. gr.* πάντα ὑμῖν γνωριοῦσιν τὰ ὧδε.

10. **salutant** T. **aristharcus** BFHΘNZ*, aristarcus KL*OPTVZ^{c}. **concaptiuus** (cumc. Z*) **meus** = ὁ συναιχμάλωτός μου: comes captiuitatis meae *Ambrst.* **marchus** C. **consubrinus** CDL OPRSTZ*, consobrius M*. **barnabe** MW, barnabeae T, barnabbae D, barbnabae G*. q^{u}o L. accipistis DO*PS. **mandata** (ἐντολάς): mandatum Z* (*ut udtur*) *Ambrst.*; + ut *Ambrst. Pel.*^{B} ue^{ne}rit L. **excipite**, *cf.* accipite S, suscipite DFLMOϛ, = *gr. plur.* δέξασθε: excipiatis *Ambrst.*, *cf.* suscipiatis *Pel.*^{B} *et gr.* DFG δέξασθαι. **de quo . . . illum**: *om. Pel.*^{A}

11. **iesus** (ihes. CF, ih̄e W, iessus DL*S, hiesus BGΘL^{c}N^{c}Z*) = Ἰησοῦς: iohannes *c.* circuncisione ϛ𝔐, circumcissione DSZ. **qui . . . circum.**: *om. Pel.*^{A} hii BCDGMNO*PSTWZ*. **soli** (-lii S): *om.* H* (+ H^{2}). **adiutores** *tantum* ACGHMRTU *cod. caraf. Bentl. Tisch. Pel.*^{A} *cum gr. plur.* συνεργοί: adiutores (-oris P*) mei BDFΘKLNOPSVWZ *vg. c d dem. diu. e f Ambrst. Pel.*^{B}, *et* cooperatores uel adiutores mei

Digitized by Google

12 Salutat uos epaphras
qui ex uobis est seruus
christi iesu
semper sollicitus pro uobis
in orationibus
ut stetis perfecti et pleni
in omni uoluntate dei
13 testimonium enim illi
perhibeo quod habet
multum laborem
pro uobis
et pro his qui sunt laodiciae
et qui hierapoli.
14 Salutat uos lucas medicus
carissimus et demas.
15 Salutate fratres qui
sunt laodiciae et nym-
pham et quae in domo
eius est ecclesia.
16 Et cum lecta fuerit apud
uos epistula
facite ut et in laodicensium

---

sunt *g, cf. gr.* D*E*FG *συνεργοὶ μοῦ εἰσιν.* **in regno**: in regno uel um *g, cf. gr.* *εἰς τὴν βασιλείαν*; regni *d e.* **qui** (q^{u}i L) **mihi** (michi W) **fuerunt** (furunt L*; + in *Pel.*^{A}) **solacio** (-atio BHMUV WZ *vg.*): > q. facti sunt mihi s. *d e*, > q. facti sunt uel fuerunt mihi s., *g cum ord. gr.* *οἵτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία*; > q. mihi s. fuerunt D *Ambrst. Pel.*^{B}

12. epafras CHΘTW, ephaphras F, ephafras BDNOR, ephapras Z*, aepafras S. **qui ex uobis est**: > q. est ex uobis DGHKORS *Bentl. c Ambrst. Hieron.* (vii. 763); q. ex uobis *tantum Hieron.* (vii. 762) *cum gr.* *ὁ ἐξ ὑμῶν.* **epaphras qui ex uo**: *in ras. scr.* L. **christi iesu** (ihesu C) *cum gr.* ℵABCL 17. *al.*^{7} *Χριστοῦ Ἰησοῦ*: > ie. ch. P *cum gr.* P *min.*^{3} *Ἰ. Χρ.*; christi *tantum d e f g Ambrst. Hieron.* (vii. 762, 763 *semel*) *Pel.*^{B} *cum gr.* DEFGK *al. pler.* *Χριστοῦ.* **sollicitus** (sull. P, solicitus MS *vg.*), *gr.* *ἀγωνιζόμενος*: certans D *Aug.* (x. 755) *Pel.*^{B} horationibus C, oracionibus P. hut C. **stetis** (*σταθῆτε uel σταθῆτε*): sitis DOS *Pel.*^{A} *cum gr. min.*^{9} *ἦτε.* **pleni** (*πεπληροφορημένοι uel πεπληρωμένοι*): adinpleti *d e*; impleti uel pleni *g*; abunde expleti *Ambrst.* **omni** (hom. C, omne K) = *παντί*: omnibus T; *om.* Z* *f.* uolumptate C. **dei** *cum gr. fere omn.* *θεοῦ*: christi *d e cum gr.* D* *Χριστοῦ.*

13. **testimonium enim** (*om.* CD *diu.**) **illi** (*om.* H) **perhibeo** (peribeo CMTZ*, perhiebo R), *cf.* t. en. il. reddo *d e*: > t. en. perhibeo (perib. L) il. ΘLPT *Bentl.*, *cf.* t. en. adhibeo il. *Ambrst.*, t. per. en. illi uel de illo *g*, *et gr.* *μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ.* **quod** (*ὅτι*): quoniam *d*; quod uel quoniam *g*; quia *Ambrst.* **habet** (-ent D*) = *ἔχει*: habeat *f.* **multum** (*πολύν*): multo Z*. **laborem** *cum gr.* ℵABCP 80 *πόνον et* D*FG *κόπον*: *gr.* D$^{b\,et\,c}$EKL 17. *al. pler.* *ζῆλον*, *min.*^{5} *πόθον*, 6. 67** *ἀγῶνα*, *apud latinos non redduntur.* **his** (hiis NSW, iis *vg. Bentl.*) **qui** (quae N) **sunt** (+ in *f*) **laodiciae** (-dicie W, -dicia *f*, -ditiae U, -docie L^{c}, laudiciae BCZ^{c}, laudaciae SZ*, laudociae T, laudocie L*), *gr.* *τῶν ἐν Λαοδικείᾳ*: > his (iis *Ambrst.*) qui (+ in *g*) laodiciae (-cie Θ^{c}, -cia *g*, -tiae H, laudaciae D) sunt (*om. Pel.*^{B}) DHΘ *d e g Ambrst. Pel.*^{B} **et** (*om.* V*) **qui** (*om. Ambrst.*) **hierapoli** (-apolim S, -opoli F*N*, hyerapoli C, hirapoli D, iherapoli T, herapoli B, heropoli Z*, ierapoli A*W *f*, ieropoli M, ieropolim O, erapoli VZ^{c}), *gr.* *καὶ τῶν ἐν Ἱεραπόλει*: et pro his qui in hierapoli *g*; *deinde* + sunt *g*, + omnes D, + sunt omnes *Pel.*^{B}, *sine auct. gr.*

14. **uos**: *om.* P* luchas C. **carissimus** (kcar. C, char. *vg.*, carisimus Z, kmus W, kmimus O), *gr.* *ὁ ἀγαπητός*: dilectus *Iren.* (*Mass. p.* 201). **et demas** (dema T^{c}): *om. Pel.*

15. *Uers. om. Pel.*^{A} **salutate** *cum gr. plur.* *ἀσπάσασθε*: salutat L* *cum gr.* FG *ἀσπάζεται* (FG** *-εσται*). **fratres qui sunt laodiciae** (-dicie Θ^{1}W, -docie L^{c}, -ditiae HZ*, laoidiciae U, laudiciae A*BC, laudaciae D, laudocie L*T): > eos qui sunt (+ in *d e*) l. fratres *d e Ambrst. et* eos q. s. in laodicia uel ae id est aduerbium fr. *g cum ord. gr.* *τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ ἀδελφούς.* nymfam BLZ*, nimpham OT, nypham G, nipham W, niphiam D, nymphan *Bentl. cf. gr.* *Νυμφᾶν.* **salutate . . . nym*pham***: *om.* S. **quae** (que M, qui L) **in domo** (-u DS) **eius** (*om.* L*) **est** (> est eius H) **ecclesia** (aecl. CST, ecta D): q. in d. ei. est ecclesiam (eclisiam P) GKN^{c}OPVW *vg. Bentl. Tisch. c dem. diu. f Pel.*^{B} *Cassiod. disc., et* domesticam eius ecclesiam *d e g Ambrst.*, *cum gr.* B 67** *τὴν κατ' οἶκον αὐτῆς ἐκκλησίαν et* DEFGKL *al. pler.* *τ. κατ' οἰκ. αὐτοῦ ἐκ.*; *gr.* ℵACP 17. *al.*^{7} *τ. κατ' οἰκ. αὐτῶν ἐκ., apud latinos non redditur.*

16. *Uers. om. Pel.*^{A} **et** (*pr.*): ut U*. quum Θ. laeta Z*, laecta Z^{c}, electa D. aput FGL NW. **epistula** (-tola HΘKOUVW *vg.*, aepistola CDS, epistulam *d*) *tantum cum gr. plur.* *ἡ ἐπιστολή*: ep. haec (> h. ep. *dem. Ambrst.*) ꝺ𝔖𝔆 *dem. Ambrst. Prisc.* (*p.* 55) *cum gr. min.*^{9} *ἡ ἐπιστολὴ αὕτη*, *cf. Luc. Brug.* '*Non omittas pronomen* haec'. **ut** (hut C): *om.* N*. **et** (*om.* VWZ*) **in** (*om.* ORT): *in ras. scr.* U. laodicentium W, laodiciensium ΘM, laudicensium BCD L*S, laudicentium Z*, laudocensium T. **ecclesia**

Digitized by Google

ecclesia legatur
et eam quae laodicensium
est uos legatis
17 et dicite archippo
uide ministerium quod
accepisti in domino ut illud
impleas
18 salutatio mea manu pauli
memores estote uincu-
lorum meorum
gratia uobiscum amen.

EXPLICIT AD COLOSENSES

(aecl. CS, aeccl. L^{c}, aegl. T, eclisia P, ecclesiae BOU) : *om. Pel.*^{B} **et eam** (ea AL^{c}PTVWZϛ𝕾 *c Pel.*^{B} *Cassiod. disc.*) **quae** (que L*O, qui N *d*) **laodicensium** (-ciensium Θ, laudicensium BCS, laudicentium Z*, laudocensium T ; laodiciam *d e*, laodocia uel ae id est aduerbium *g*) **est** (*om.* S. ; *om.* laod. est P), *gr.* καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας : > et eam q. est laod. R. **eccl. leg. et eam. q. laod.** : *om.* D. **uos legatis** (-etis P), *cf.* ut u. leg. *d e cum gr.* D* 1. 115 ἵνα ὑμεῖς ἀναγνῶτε, et ut u. leg. *g cum gr.* FG καὶ ἵνα ὑμ. ἀν., *et* ut et u. leg. *Bentl. cum gr. plur.* ἵνα καὶ ὑμ. ἀν. : uobis legatur KV Z^{c}𝕾 *c Cassiod. disc.*, ut uobis legatur ϛ, *et* ad uos legatur F *sine auct. gr.* > et uos ut eam quae est laod. legatis *Ambrst.*

17. -s (*uers.* 16) *et uers.* 17 *arte in ras. in marg. scr.* L^{c}. **et** : *om. Pel.* archipo S, arcippo HΘMTVZ^{c}, arcyppo C. **uide** : de *tantum* H. **accepisti** (-cipisti DO*PS, -cepistis *Pel.*^{B}), *gr.* παρέλαβες : suscepisti *d e Ambrst.* **in domino** = *gr. omn.* ἐν Κυρίῳ : a dom. N *Hieron.* (vii. 748) ; *om. m.* hut C. **illud** (-ut G), *gr.* αὐτὴν (*sc.* διακονίαν) : illum L^{c}NZ*. inpleas CDFP.

18. *Ad init.* + ipsa *Ambrst.* salutacio P. **memores estote** (hes. C), *gr.* μνημονεύετε : mementote uel memores estote *g*. **uinculorum meorum** : > m. u. *g cum ord. gr.* μου τῶν δεσμῶν. **gratia** : + domini nostri F, + dom. n. iesu *dem.*, + dom. n. ie. christi DM^{c}Oϛ𝕾 *Ambrst.*, + dom. ie. BKL^{c}NSVZ *c diu.*, + dom. ie. ch. M*W ; + dei RT. **uobiscum** (uobi^{s}cum L) : uobis *Pel.*^{B} ; *deinde* + finit D. **amen** *codd. plur. vg. Tisch. uett. plur. Cassiod. disc. cum gr.* ℵ^{c}DEKLP *al. pler.* : *om.* S *Bentl. f g Ambrst. cum gr.* ℵ*A BCFG 17. 67** ; *deinde* + scribta de urbe roma G ; *tunc* + uersi CCVIII G. **gr. uob. am.** : *om. Pel.*^{A}

explicit ad colosenses (coloss. CFGMR *g*) *cum* ACFGHΘMRUZ* *f g Pel.*^{A}, *et* > ad colossenses explicit *d e* : explicit epistula (-tola OZ^{c} *diu.*, ept V, epla K *c*, eps̄ P, epsla T, aepis̄ S, aepistula L) ad colosenses (coloss. LT) BKLOPS TVZ^{c} *c diu. Pel.*^{B} ; epist pauli apōi ad colo· expti N ; *nihil habent* D (*sed uide supra*) W *vg. Tisch.* ; *deinde* + scribta a (ad T*) roma T, + scripta de roma HΘU *c*, + scripta a roma per tychicum et onesimum L^{mg}, + missa a roma *d*^{c}, + missa ab urbe roma de carcere per tithicum diāc· et onesimum acolitum R ; + haec in Graecis codicibus subscripta leguntur, Scripta ab urbe Roma per Tychicum et Onesimum ϛ ; *tunc* + habet (hab ΘL^{mg}U) uersos (uērs Θ, uer· U, ūr L^{mg}) CCVIII HΘL^{mg}U, + habens uersos CCVIII M, + ū n̄ CCLXVIII R, *cf.* ad colosenses uer. CCLI *d e* (*in catalogis ad initium epistulae ad Hebr.*) *et Berger, 'Hist. de la Vg.'*, *p.* 367.

Sequitur Ep. ad Laodicenses CDFMT *c*.

Digitized by Google

EPISTULA PRIMA AD THESSALONICENSES.

Tituli hi in codicibus nostris AGR*c et in recensione Pelagiana, quam Pel.*[A] *designauimus* (*uide supra p.* 367), *primum obtinent locum.*

incip ad thessal ·p· A
incip ad tessalonics· G
incipit ad thessalō R
incipit epla ad thessalonicenses *c*
incipit ad thessalonicenses prima *Pel.*[A]

Ordinem (α) *Argumentum*, (β) *Capitula exhibent* FKMNR; (α) *Capitula*, (β) *Argumentum* ABOS UVZ; (α) *Argumentum*, (β) *Aliud Argumentum*, (γ) *Capitula*, (δ) '*Quos sanctorum commemorat' etc.* HΘ; (α) *Capitula*, (β) '*Quos sanctorum commemorat' etc.*, (γ) *Argumentum* CT; *Argumentum tantum* DGPWϛ *c diu. r* (*ut udtur, uide infra*) *Pel. Cassiod. disc.*; *nihil habent* L𝔅𝔖𝔈 *Tisch. d e f g.*

ARGUMENTUM MARCIONITICUM IN EPISTULAM AD THESSALONICENSES PRIMAM.

Praefatio haec continetur in codicibus nostris ABCFGHΘKMNOPRSTUVWZϛ *diu. Cassiod. disc.*; *impresserunt etiam Thomasius* (I, *pp.* 407, 423, 435, 462 *e codd. Orat.* B. 7, *Reg. Suet.* (= R *nostro*), *Orat.* B. 6 (= V *nostro*) *S. Pauli et S. Petri* A. 1, *Uatic.* 4221 *et Orat.* A. 2), *Migne inter opera Brunonis Carthusiani* (*P. L.* cliii. 397, 398), *de Bruyne* (*Rev. Bénéd.* xxiv, *p.* 14), *Corssen* (*Z. N. T. W.* x, *p.* 38), *Harnack* (*Theol. Ltz.* xxxii. 139), *Burkitt* (*Gosp. Hist. and its transm.*[2], *pp.* 355, 356), *Souter* (*Text and Canon of N. T.*, *p.* 206).
Deest autem in D (*uide infra*) L𝔅𝔖𝔈*c* (*uide infra*) *d e f g r* (*uide infra*).
De his argumentis Marcioniticis uide supra, pp. 41, 153.
Inscr. incipit argumentum ABNR; incipit argumentum ad thessalonicenses (thesal. U, thessall. F) FΘKU; incipit ad thessallonicenses argumentum M; incip argumtū epte ad thessalonicenses *diu.*; incipit argumentum eiusdem O; incipit argumentū eiusdem aepiš S; argumentum *tantum* CT *Cassiod. disc.*; argumentum ad thessalonicenses H; argumentum in primam epistolam pauli apostoli ad thessalonicenses ϛ; incipit prae (*def. rel.*) Z; incipit prologus V; incp ad tessalonicenses prologus *r* (*nihil autem sequitur*); *non liquet* P; *nihil habent* GW.

THESSALONICENSES sunt Macedones in Christo Iesu, qui accepto uerbo ueritatis perstiterunt in fide etiam in persecutione ciuium suorum, praeterea nec receperunt ea quae a falsis apostolis dicebantur. Hos conlaudat apostolus scribens eis ab Athenis.

EXPLICIT ARGUMENTUM.

1. thesalonicenses OU (*cf.* D *infra*), thessallonicenses FM, tessalonicenses V, tesalonicenses T. **macedones** (mached. ABCF): + qui O (*uide infra*), + hii W (*uide infra*). **in**: hinc *Cassiod. disc. et disting.* Macedones. Hinc christo iesu acc. **in christo iesu** (ihe. F): *om.* A[c]C MRTUϛ (*cf.* D *c infra*). **qui**: hi (hii MPS) KMPS (*cf. c infra*); *om.* O (*uide supra*) W (*uide supra*) *Cassiod. disc.* acceptum Z*, acceptu Z[c].

2. **ueritatis**: + in christo iesu RU (*cf.* D *infra*). persteterunt BCFHΘ*KMNOPRTU. **etiam**: et W. **persecutione** (persequnt. HΘ, persaecut. S): persecutionem (persequt. T) BPT. ciu[i]um G. **suorum**: + constantes fuerunt in fide K. praeter **ea** *duobus uerbis* CNS, preterea BMOTVW. **nec**: non NW.

3. **receperunt** (recip. NSZ): + falsos apostolos nec BKVWϛ *Cassiod. disc.* (*cf. c infra*). ea que MOPT, eaque *uno uerbo* H. **apostolis** (-tolus G*, -tulis P). hoc M. collaudat Wϛ. **apostolus** (-tholus C, -tulus P, -tolos Z).

4. **athenis**: + per tychicum (tyth. V, tith. W) et onesimum (mum *om. lapsu* W) Θ[c in mg.] KVW, + per tychicum (tichic. U, ticic. P, thithic. S, titich. O) diaconem (-um Pϛ) et onesimum (hones. PU, oness. O, oniss. S) acolitum (accolit. OS, acoluth. ϛ) OPSUϛ *Cassiod. disc.*, *cf.* D *c* (*infra*); + per timotheum diaconum FN; *deinde* + uersus CCXIII P.

Subscr. **explicit argumentum** ABCFKNORS *diu.*; explicit prologus V; *non liquet* P; *nihil habent* GHΘMTUWZϛ *Cassiod. disc.*

Digitized by Google

ARGUMENTUM PELAGIANUM IN EPISTULAM AD THESSALONICENSES PRIMAM.

Praefatio haec continetur codicibus nostris HΘ (*in quibus secundum obtinet locum*), *Par. B.N.* 15180 (*saec.* xii), *S. Genoueuae* 10, *Puteano*, *Basil.* BIC, *Brux.* 67, *Brux.* 68, *et Angl. Mons* 245 (*uide Souter 'Pelagius' Expositions' etc.* = *'Texts and Studies,'* ix. 1, *p.* 342). *Est ab ipso Pelagio in Commentariis in Epistulam ad Thessalonicenses primam scripta* (*uide Souter 'Texts and Studies,'* ix. 2, *p.* 417). *De siglis 'Pel.*^A*' et 'Pel.*^B*' uide supra p.* 367.

Inscr. item aliud argumentum HΘ; incipit argumentum in aepistola ad thessalonicenses *Pel.*^B; *nihil habet Pel.*^A

THESSALONICENSES non solum ipsi in omnibus perfecti erant, sed etiam alii eorum uerbo profecerant et exemplo. Laudando ergo illos apostolus ad maiora prouocat et inuitat.

1. thessalonicenses: *om.* HΘ *Pel.*^B   > in omnibus ipsi *Pel.*^B   etiam: *om.* HΘ.
2. earum H.   uerba *Pel.*^B   profecerunt Θ *Pel.*^B (*cf. c infra*), proficerint H.   apostolos HΘ.   ad (*in ras. scr.* Θ): et H.
3. uitat H.

Subscr. explicit argumentum *Pel.*^B; *nihil habent* HΘ *Pel.*^A

Digitized by Google

Argumentum hoc, quod argumenta et Marcioniticum et Pelagianum in unum coniuncta ostendat, duabus formis exstat, una in codice Ardmachano (D), *altera in codice Colbertino* (*c*), *ante Epistulam ad Thessalonicenses primam positae.*
Dedimus primo Argumentum e codice Ardmachano (D):

ARGUMENTUM PILAGII IN AEPIS̃ AD TESALONICENSES.

THESALONICENSES sunt macedones qui accepto uerbo caritatis in christo ihesu persistiterunt in fide etiam in persecutione ciuium suorum propterea nec reciperunt ea quae a falsis apostolis dicebantur refutantes Hos conlaudat apostolus scribens eis ab athenis per tithicum diaconem et honesimum acolitum non solum in omnibus perfecti erant sed etiam alii eorum proficerant exemplo ergo illos ad maiora prouocat apostolus.

FINIT ARGUMENTUM.

Deinde Argumentum e codice Colbertino (*c*):

TESSALONICENSES sunt macedones. Hi accepto uerbo ueritatis perstiterunt in fide etiam in persecutione ciuium suorum, preterea nec receperunt falsos apostolos nec ea quae a falsis apostolis dicebantur. Hos collaudat apostolus, scribens eis ab Athenis per tithicum et onesimum accolitum. Nec solum ipsi in omnibus perfecti erant; sed et alii eorum uerbo profecerunt et exemplo. Laudando ergo illos apostolus aduocat et inuitat.

Digitized by Google

CAPITULA IN EPISTULAM

Capitula exstant in codd. nostris ABCFHΘKMNORSTUVZ.

Desunt in DGLPW *c diu. uett. edd. antt. omn.*

Inscr. incipiunt capitula RK *Cod. Orat.* B. 7; incipiunt capitulae N; incpñt cāp ad tessalonīc ·1· B; incipiunt capi (*def. rel.*) tessalonicenses pri (*def. rel.*) Z; incipiunt capitula epistolae ad thesolonicenses O; incipiunt capitł in epł ad tesalonicēns V; incipiunt kapitolae in aepistola ad tkessalonicenses prima C; incpī capitulatio thessalonics H; incip capitulatio ad thes Θ; incip capitulatio ad thesaloñi ·1· U; incipit capitulatio in epistola ad tessalonicenses prima T; inc. brebis F; iñc breuis M; incipiunt tituli aepiš primae ad thessalonicenses S; *nihil habet* A (*sed uide supra, p.* 523).

AFKMOSZ *Edidimus e codice* A, *uariis lectionibus codicum rell. in calce paginae subiunctis, exceptis iis quae ad meram orthographiam spectant* (*cf. et Thomasium*, I, *pp.* 462, 463, *qui capitula e codd. Uatic.* 4221, *et Orat.* A. 2, *impressit*).	N *Edidimus e codice ipso.*	V *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1, *apud Thomasium*, I, *p.* 435. *Impressimus e codice* V, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*
I. De apostolo et siluano et timotheo pro thessalonicensibus semper orantibus (i. 1, 2).	I. De apostolo et siluano et timotheo (i. 1).	I. Gratias agimus Deo (i. 2).
II. De fide thessalonicensium singulari et quod exemplum ceteris gentibus fuerint ad credendum (i. 3, 7).	II. De fide thessalonicensium (i. 3).	
III. De passionibus apostolorum et contumeliis in philippis (ii. 2).	III. De passionibus apostolorum (ii. 2).	II. Nam ipsi scitis, fratres (ii. 1).
IIII. De sinceritate apostoli et quod non hominibus placendum sit sed domino deo (ii. 4).	IIII. De sinceritate apostoli (ii. 4).	
V (V *et* VI O). De apostolo cum possit oneri esse tamquam domini christi apostolus tamen adulationem et auaritiam et gloriam ab hominibus abnuente (ii. 5, 6, 7).	V. De apostolo cum possit oneri esse (ii. 7).	
VI (VII O). De apostolo ne quem grauaret diebus ac noctibus manibus operantem (ii. 9).	VI. De apostolo ne quem grauaret (ii. 9).	
VII (VIII O). De ira dei super iudaeos eo quod interfecerint dominum et prophetas et apostolos fuerint persecuti (ii. 15, 16).	VII. De ira dei super iudaeos eo quod interfecerunt dominum (ii. 15, 16).	III. Vos enim imitatores (ii. 14).
VIII (VIIII O). De apostoli desiderio ueniendi ad thessalonicenses et diaboli impedimento (ii. 17, 18).	VIII. De apostoli desiderio ueniendi (ii. 17, 18).	

Notae ad codd. AFKMOSZ. I. thimotheum M. II. exemplo Z. fuerit K. **ad** : de FM. III. **in philippis** (*etiam* Z^{c1}, -ensis Z*, -ensibus Z^{c2}) : *om.* S. IIII. **placendum sit** (*om.* Z*) : > s. plac. Z^{c}. **sed** : *om.* S. **domino** : *om.* KOS. V. **possit** : posset Z; sit K. **oneri** : honori OSZ. > christi domini S. apostolos FMZ, apostoli O. adolatione FZ*. abnuentem K. VI. quam M. **ac** : et O. **manibus** : *om.* O. operante $A^{c}SZ^{c}$, operantibus Z*. VII. interfecerunt K, interficerint F, interficerent A*Z, interficērt O. **fuerint** : fuerunt O; *deinde* + semper FM. VIII. apostolo O.

Notae ad codd. V *et S. Pauli et S. Petri* A. 1. II. **nam** : + et cum *cod. S. Petri.*

Digitized by Google

AD THESSALONICENSES PRIMAM.

Post unumquodque capitulum addidimus cap. et uers. Epistulae.

Praeterea, ut lectoris commodo consulamus, in ultima columna posuimus capp. et uerss. Epistulae ad quos incipiunt sectiones Priscillianisticae de quibus supra tractauimus, pp. 20 *seqq.*

CHΘTU *Edidimus e codice* C, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis tantum exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*	BR (= *Cod. Reginae Suetiae apud Thomasium,* I, *p.* 423). *Impressimus e Thomasii editione, uariis lectionibus cod.* B *in calce paginae subiunctis, iis exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*	*Orat.* B. 7. *Impressit Thomasius,* I, *p.* 408.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae; cf. Schepss, p.* 173.
I. Gratias eis agit horans pro eis et conlaudans eos quia fideliter ad Deum a symulacris conuersi sunt. Et quia non hoccasione auaritiae aut gloriam querens praedicauerit euangelium. tamquam si nutrix fouens filios suos (i. 2, 6 *seqq.*, 9, ii. 2, 5, 6, 7).	I. Quomodo ab idolis conuersi estis ad Deum uiuum (i. 9). Et persecutionem passi estis a contribulibus uestris (ii. 14).	I. De euangelio, quod non est inani sermone canendum; sed praeclaro opere ostendendum (i. 5). II. De inextatōne sanctorum, quae cum tota puritate celebratur (ii. 3).	I. *Incipit ad* gratias agimus deo (i. 2). II. *ad* scientes fratres (i. 4). III. *ad* seruire deo uiuo (i. 9). IIII. *ad* nam ipsi scitis (ii. 1).
II. Quia nullum graue erit monens tamquam pater filios suos. Et quia passi sint a contribulibus suis . qui et Dominum occiderunt . Et desolatus ab eis sit haspectu non corde . Et saemel et iterum inpediunt nos sathanas. Et quia gloria eius et gaudium sint (ii. 9, 11, 14, 15, 17, 18, 20).		III. De opere apostolico, quod est euangelica praedicatio (ii. 9). IV. De hisdem passionibus, quas ut Iesus, prophetae et apostoli pertulerunt (ii. 14, 15).	V. *ad* memores enim hestis (ii. 9). VI. *ad* ideo et nos gratias (ii. 13).

Notae ad codd. CHΘTU. I. **agit**: ait HΘ. **quia** (qui T) **fideliter**: *om.* H. **et** *sec.*: *om.* HΘ. **non**: + in HΘTU. **euangelium**: + sed T. **fouens**: *om.* HΘ. II. **graue erit**: grauauerit HΘU; grauiauerit T. **sint** *pr.*: sunt HΘU. contribulis TU. **dominum**: deum ΘU. **sit**: sicut H. **impediunt**: impediuit Θ*TU. **nos sathanas**: *om.* HΘ. **sint** *sec.*: sunt H; sit T.

Digitized by Google

AFKMOSZ	N	V *Codd. S. Pauli et S. Petri* A 1.
VIIII (X O). De sanctis quod in tribulationibus moueri non debeant sed potius prouocari (iii. 3, 4).	VIIII. De sanctis quod in tribulationibus moueri non debeant (iii. 3).	IV. Propter quod non suscipientes (iii. 1).
X (XI O). De temptatore (iii. 5).	X. De temptatione (iii. 5).	
XI (XII O). De thessalonicensibus apostolum uidere cupientibus (iii. 6).	XI. De thessalonicensibus (iii. 6).	
XII (XIII O). De apostolo gaudente pro thessalonicensibus et ad deum preces et gratias referente (iii. 9, 10).	XII. De apostolo gaudente pro thessalonicensibus (iii. 9).	
XIII (XIIII O). De apostolo orante pro thessalonicenses ut secundum traditionem ipsius ambularent (iv. 1).	XIII. De apostolo orante pro thessalon̄i (iv. 1).	V. De cetero ergo, fratres (iv. 1).
XIIII (XV O). De abstinentia fornicationis et fraudis et de possessione coniugii proprii (iv. 4).	XIIII. De abstinentia fornicationis (iv. 4).	
XV (XVI O). De amore fraternitatis (iv. 9).	XV. De amore fraternitatis (iv. 9).	VI. De charitate autem (iv. 9).
XVI (XVII O). De sanctis ut quieti sint et unusquisque agat suum negotium et ut nullius egeant manibus operentur (iv. 11).	XVI. De sanctis ut quieti sint (iv. 11).	
XVII (XVIII O). De resurrectione et raptu sanctorum in nubibus ad occurrendum in aera domino christo iesu (iv. 13–17).	XVII. De resurrectione (iv. 13 *seqq.*).	VII. Nolumus uos ignorare fratres (iv. 13).
XVIII (XVIIII O). De infidelium ac male operantium interitu repentino (v. 3).	XVIII. De infidelium ac male operantium (v. 3).	VIII. De temporibus autem (v. 1).
XVIIII (XX O). De filiis lucis ac diei et filiis noctis ac tenebrarum (v. 5).	XVIIII. De filii lucis ac diei et filiis noctis ac tenebrarum (v. 5).	
XX (XXI O). De somno communi et somno perfidiae et spiritalibus monimentis (v. 6–10).	XX. De somno commoni (v. 6).	
XXI (XXII O). De reuerentia in ministerio laborantium atque doctorum (v. 12, 13).	XXI. De reuerentia in ministerio (v. 12).	IX. Rogamus autem uos fratres (v. 12).
XXII (XXIII O). De non extinguendo spiritu nec spernenda prophetia et omnium examinatione (v. 19, 20, 21).	XXII. De non extinguendo spiritum (v. 19).	

Notae ad codd. AFKMOSZ. VIIII. **prouocari** (-re Z): + temptatore F. XI. **cupiens** Z*. XII. **gaudentem** FM. **et** *pr.*: *om.* A*. **deum**: dominum OS. gratiae F. referentes F. XIII. orantem F. **pro**: *om.* F. thessallonicensibus F. **ipsius**: illius S. XIIII. **et fraudis**: *om.* S. XVI. > suam agat negotium S. egent O. operantur FZ*, operetur O*, operantes S. XVII. raptum K, raptus F. currendum A*. aere K. > iesu christo OS. XVIII. fidelium F. > repentino interitu O. XVIIII. **filiis** *pr.*: filio A*Z; filios FM. **diei**: fidei S. **filiis** *sec.*: filius M. XXI. **in**: *om.* Z*. XXII. extinguendum M. spiritum FM. **nec**: + et F. speranda S. examinationem F.

Digitized by Google

CHΘTU	BR	*Orat.* B. 7.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
III. De thimotheo quem misit eis . Et quia uiuimus si uos statis . Et ipse autem Dominus dirigat uiam nostram ad uos (iii. 2, 8, 11).		V. De passionibus, quas sancte uiuentes necesse est tolerare (iii. 3).	VII. *Incipit ad* propter quod non (iii. 1). VIII. *ad* sicut et factum (iii. 4; *sed* iii. 5 *Schepss*).
	II. State in fide (iii. 8). Et in negotio nemo circumueniat fratrem suum (iv. 6).	VI. De praesentia apostoli, quae quicquid est in fide reliquum, supplet (iii. 10).	VIIII. *ad* nunc autem ueniente (iii. 6).
IIII (III *etiam* U). Hut sic hambulent quomodo acceperunt ab eo et hut habstinentes a fornicatione sciat hunus quisque uas suum possidere . Et ne quis circumueniat in negotio fratrem . Et qui haec spernit . non hominem spernit sed Deum (iv. 1, 3, 4, 6, 8).		VII. De deifica uoluntate, quae nihil aliud est, quam discipulorum suorum sanctificatio (iv. 3).	X. *ad* de cetero ergo fratres (iv. 1). XI. *ad* scitis enim quae (iv. 2).
V (IIII U). De karitate fraternitatis . Quia necesse non sit hut scribat eis . Et hunusquisque hoperetur manibus suis . Et de dormientibus . Quia ipse Dominus in tuba Dei descendet de caelo (iv. 9, 11, 13, 16).	III. De amore fraternitatis (iv. 9).	VIII. De studio silentii et quietis, et manibus operando (iv. 11).	XII. *ad* de kcaritate autem (iv. 9; *sed* iv. 8 *Schepss*). XIII. *ad* rogamus autem uos (iv. 10; *ad* operemini iv. 11 *Schepss*).
	IV. De his qui dormitionem acceperunt (iv. 13).	IX. De resurrectione mortuorum et christo sanctorum in aera decursu (iv. 16).	XIIII. *ad* nolumus autem uos (iv. 13; *sed* iv. 12 *Schepss*). XV. *ad* de temporibus autem (v. 1).
VI (V U). De temporibus et momentis . Cum dixerint pax et securitas . Et non dormiamus sicut ceteri . qui nocte haebrii sunt . sed induti galeam (v. 1, 3, 6, 7, 8).	V. De temporibus et momentis (v. 1).	X. De die domini, qui ut fur in nocte venturus est (v. 4).	XVI. *ad* uos autem fratres non (v. 4). XVII. *ad* nos autem qui diei (v. 8).
		XI. De nocte, in qua soli ebrii dormiunt (v. 7).	XVIII. *ad* propter quod consolamini (v. 11; *sed* v. 12 *Schepss*).
VII (VI U). De praepositis honorandis . Et corripiendos inquietos . Et consolandos infirmos . Et semper horandum . Et spiritum nolite extinguere . Et integer spiritus et anima et corpus (v. 12 *seq.*, 14, 17, 19, 23).	VI. Cognoscite praepositos qui laborant inter uos in opere pacis (v. 12). Nulli malum pro malo reddentes (v. 15). Orate pro nobis (v. 25).	XII. De pace, quam plebi sanctorum operis causa commendat, et omnibus approbandis (v. 12, 13).	XVIIII. *ad* rogamus autem uos (v. 12; *nihil autem Schepss*). [XVIIII. *deest in cod. Cau., conicit* v. 13 *Schepss.*] [XX. *deest in cod. Cau., conicit* v. 14 *Schepss.*]

Notae ad codd. CHΘTU. III. **de**: *om.* T. IIII. **fratrem**: + suum U. V. **quia** *pr.*: qui U. **sit**: est U. **hut**: *om.* H. descendit HΘ*U. VI. **et** *pr.*: *om.* HΘ. dixerit U. VII. honorandos Θ. corripiendis H. **extinguere**: extingui U; *deinde* + neque spernere prophetas T.

Notae ad codd. BR. IV. dormitationem B. VI. *om.* B.

Digitized by Google

AFKMOSZ	N	V *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1
XXIII (XXIIII O). De apostolo praecante ut thessalonicensium integer spiritus et anima et corpus in aduentum domini nostri iesu christi seruetur (v. 23).	XXIII. De apostolo praecante (v. 23).	X. Ipse autem Deus pacis (v 23).
XXIIII (XXV O, XXIII S). De apostolo petente ut pro eo thessalonicenses in orationibus postularent (v. 25).	XXIIII. De apostolo petente (v. 25).	
XXV (XXVI O, XXIIII S). De apostolo thessalonicenses adiurante per deum ut omnibus fratribus epistula legatur (v. 27).	XXV. De apostolo thessalonicenses adiurante (v. 27).	

Notae ad codd. AFKMOSZ. XXIII. praedicantdicante Z*, praedicantem F. corporis Z. aduentu S. nostri: *om.* F. seruetur: + omnes A*. XXIIII. eo: *om.* S. XXV. adiurantes F. deum: dominum S. ut: + in S. legeretur FKM.

Subscr. expliciunt capitula ABKRV *Cod. Orat.* B. 7; expliciunt capitulae N; expliciunt capila epistolae primae ad thesalonicen̄ O; expl· brebis· F; ex̄p breuis thessalloni·censiū ·1· M; expliciunt tituli aepiš ad thessalō S; *nihil habent* CHΘTUZ.

Digitized by Google

CHΘTU	BR	*Orat.* B. 7.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
		XIII. De integritate spiritus et animae et corporis etiam, et sancti osculi salutatione (v. 23, 26).	[XXI. *deest in cod. Cau., conicit nihil Schepss.*] [XXII. *deest in cod. Cau., conicit* v. 23 *Schepss.*]

Digitized by Google

ELENCHUS CODICUM NOSTRORUM IN EPISTULA AD THESSALONICENSES PRIMA.

1. A. Cod. *Amiatinus* s. VII ex. uel VIII in. = A Euang. (uide uol. I, p. xi).
2. B. Cod. *Bambergensis* s. IX (uide I, p. 674); contulit H. J. W.
3. C. Cod. *Cauensis* s. forsan IX = C Euang. (cf. I, p. xi); contulit J. S.
4. D. Cod. *Ardmachanus* s. IX in. = D Euang. (cf. supra p. 292, et I, p. xi).
5. F. Cod. *Fuldensis* s. VI = F Euang. (cf. I, p. xii).
6. G. Cod. *Sangermanensis* s. IX = G et g_1 Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
7. H. Cod. *Hubertianus* s. IX–X = H Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
8. Θ. Cod. *Theodulfianus* s. IX = Θ Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
9. K. Cod. *Karolinus* s. IX = K Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
10. L. Cod. *Langobardus* s. VIII ex. (uide supra p. 62); exemplar photographicum contulit H. J. W.
11. M. Cod. *Monacensis* s. VIII (uide supra p. 62); contulit H. J. W.
12. N. Cod. *Colmariensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
13. O. Cod. *Oxoniensis* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
14. P. Cod. *Parisinus* s. VIII (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
15. R. Cod. *Reginensis* s. VII (uide supra p. 62); contulit G. Meyncke.
16. S. Cod. *Cantabrigiensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
17. T. Cod. *Toletanus* s. VIII = T Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xiii); contulit J. S.
18. U. Cod. *Ulmensis* s. IX (uide supra p. 62); contulit F. G. Harvie.
19. V. Cod. *Vallicellanus* s. IX = V Euang. (cf. I, p. xiv); contulit J. S.
20. W. Cod. *Sarisburiensis* s. XIII = W Euang. (cf. I, p. xiv); contulit H. J. W.
21. Z. Cod. *Harleianus* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
22. *c*. Cod. *Colbertinus* s. XIII = *c* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxi); contulit H. J. W.
23. *d*. Codicis *Claromontani* latina uersio s. VI (uide supra p. 62).
24. *dem*. Cod. *Demidouianus* s. XIII apud C. F. Matthei *Test. Nov.*, tom. iii, Rigae 1782; = *demid.* Tischendorfii.
25. *diu*. Cod. *Diuionensis* 9 (*bis*) a. 1109 = *Tisch.* 973, dictus Codex S. Stephani Harding; exemplar photographicum contulit H. F. D. S.
26. *e*. Codicis *Sangermanensis* latina uersio s. IX ex. (uide supra p. 62).
27. *f*. Codicis *Augiensis* latina uersio s. IX (uide supra p. 62).
28. *g*. Codicis *Boerneriani* latina uersio s. IX = δ Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxiii).
29. *m*. Lectiones e libro *de diuinis Scripturis siue Speculum* = *m* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxii).
30. *r*. Fragmenta *Frisingensia* s. V–VI (uide supra p. 292).
31. *t*. Lectiones e libro qui dicitur *Liber Comicus* etc. (uide supra p. 62).

De siglis *cod. caraf.*, 𝔊𝔥𝔖𝔆 *vg.*, *Bentl.*, *Tisch.*, *W. H. etc.*, uide uol. I, p. xxviii *seq*.

Digitized by Google

EPISTULA AD THESSALONICENSES PRIMA.

Ordinem (α) *Phil. Col. Thess. exhibent* ABGHΘNPUVW *vg. diu. f g Ambrst.*, (β) *Phil. Col. Laod. Thess.* CT *c*, (γ) *Phil. Thess. Col. Laod.* DF, (δ) *Phil. Thess. Col.* KLMORSZ *m Pel. Cassiod. Cassiod. disc. Sedul.*, (ε) *Col. Phil. Thess. d e.*

Epistula ad Thessalonicenses prima in his codicibus sine lacuna exstat:—ABCDFGHΘKLMNOPRS TUVW *c d dem. diu. e f g. In* Z *hic illic litterae uel uerba in capitibus paginarum perierunt; def. r* i. 10–v. 28; *m* (= *lectiones e libro 'de diuinis scripturis siue speculum'*), *t* (= *lectiones e lectionario qui dicitur 'liber comicus'*) *pauca tantum continent. Itaque in hac epistula codices Hieronymiani* (*inter quos c dem. diu. sine dubio numerandi sunt*) *et ueteres unus et triginta nobis praesto sunt. Uariantes lectiones ex ueteribus perpetuo citauimus, iis discrepantiis tantum omissis quae ad meram orthographiam spectant.*

Ordo stichorum e codice Amiatino est.

Patres plerumque citauimus tantum ubi a textu nostro dissentiunt; Ambrosium partim ex editione Benedictina (*Uenet.* 1748), *partim ex ed. Uindobonensi nondum ad finem perducta* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uoll.* xxxii *seqq.*); *Rufinum, Origenis interpretem ex ed. Delarue* (*Paris.* 1733); *Augustinum ex ed. Bened.* (*exceptis 'speculi' lectionibus, quas ex ed. Weihrich* = *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xii, *sumpsimus et littera 'm' denotauimus; uide supra*); *Priscillianum ex ed. Schepss.* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xviii); *Hieronymum ex ed. Uallarsii, sed ubi 'Hilb.' in notulis adposuimus, lectiones indicauimus quae uiro doctissimo Isidoro Hilberg* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* liv *seq.*) *placuerunt. 'Ambrst.'* = *Ambrosiastri Comment. in Epistulam; 'Cassiod. disc.'* = *Comment. in Epistulas Paulinas a discipulo quodam anonymo Cassiodoriano confecti et sub nomine Primasii editi* (*Migne, P. L.* lxviii); *'Pel.ᴬ' et 'Pel.ᴮ'* = *Pelagii Comment. in Epistt. Paulinas a uiro doctissimo A. Souter editi* (*'Texts and Studies', uol.* ix, *Cantabr.* 1926) *et in duas recensiones distincti, quarum prima 'Pel.ᴮ' uere Pelagiana est et maxima ex parte ueteris uersionis, altera 'Pel.ᴬ', ab editore quopiam recentiori correcta, lectiones Hieronymianas fere semper profert; 'Pel.' simpliciter indicat lectiones in quibus 'Pel.ᴬ' et 'Pel.ᴮ' consentiunt.*

Inscr. incipit epistula (epīst A, epl̄ B, aepistola C) ad thessalonicenses (thesal. B, tkessal. C) prima (p̄ AT, ·I· B) ABCT; incipit aepistola (epistula *c*) prima ad thessalonicenses (tessal. *Pel.*ᴮ) *c dem. Pel.*ᴮ; incipit ad thessalonicenses prima epistola *g*; incipit ad tessalonicenses ·I· *d*; incip̄ epta pauli apli ad thessalonic̄ ·I· *diu.*; incipit epistula (epis̄ U, epist· F, ept V, eptᵃ K, epstt Θ) ad thessalonicenses (thessall. F, thesalon̄· U, thesalonc̄s Θ, tesaloniceñs V, tesalonicensis Z) FΘKUVZ; incipit ad thesalonicenses (tessal. *e*) *e f*; incipit epistola pauli apostoli ad thessalonicenses N; incipit epistula ad thesalonicenses feliciter L; incipit ipsa epistula R; inc̄ corpus epistule M; incipit aepis̄ D; incipit textus O; incipit textus eiusdem aepistolae S; epistola beati (*om.* 𝔖ℌ) pauli apostoli (*om.* ℌ) ad thessalonicenses prima (I 𝔖ℌ) *vg.*; epistula ad thessalonicenses I *Tisch.*; ad thessalonicenses G; *deinde* + missa a roma *e*; *non liquet* P; *nihil habent* HW *Pel.*ᴬ *Cassiod. disc.*

INCIPIT EPISTULA AD THESSALONICENSES PRIMA

I. 1 Paulus et siluanus
et timotheus ecclesiae
thessalonicensium in deo
patre et domino iesu christo

I. 1. *Priora uerba litteris uncialibus uel rubris scripta habent* ΘP (paulus ... thessalonicensium), AS (paulus ... ecclesiae), UF (paulus et siluanus et), B *diu.* (paulus et siluanus), OZ *vg.* (paulus). timothᵉus P, thimotheus CDZ. **ecclesiae** (eclesiae MT, aeclesiae CS, aecl D, aeclie L, ecc̄e W) **thessalonicensium** (thesal. DLU, thessall. FM, thesol. O, h *ex* e P): > thess. eccl. *dem.* **deo** (θεῷ): domino G*. **patre** (e *sup. lin.* P): + nostro DMOS𝔖𝔖 *r Ambrst. cum gr.* A 37. *al.*[2]

gratia uobis et pax
2 gratias agimus deo semper
pro omnibus uobis memo-
riam uestri facientes in orationibus
nostris
sine intermissione 3 memo-
res operis fidei uestrae
et laboris et caritatis
et sustinentiae spei
domini nostri iesu christi
ante deum et patrem nostrum
4 scientes fratres dilecti
a deo electionem uestram
5 quia euangelium nostrum
non fuit ad uos
in sermone tantum
sed in uirtute
et in spiritu sancto
et in plenitudine multa
sicut scitis quales
fuerimus in uobis
propter uos

ἡμῶν. **et** *tert.*: + in *Ambrst.* **domino**: + nostro RZ**dem. sine auct. gr.* ihesu CF. gracia P. **pax** *sine addit.* ABDGKORSVWZ *vg. cod. caraf. Tisch. c dem. diu. f g r patt. cum gr.* BFG 47. 73. 115: + a deo patre nostro et domino iesu christo FLMNP *Bentl.** *cum gr.* ℵAC[ut uidetur]KLP *al. pler. ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου* Ἰησοῦ Χριστοῦ; + a deo patre et domino nostro iesu christo CHΘTU; + a deo et domino iesu christo *d e*, *cf. gr.* DE 80. *ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου* Ἰησοῦ Χριστοῦ; *notat Orig.* (*int.* iv. 467, 468) '*Ad Thessalonicenses uero prima ita habet* Gratia uobis et pax *et nihil ultra*', *cf. etiam Luc. Brug.* '*Non addas* a deo patre nostro et domino Iesu Christo'. **et pax**: *om. Pel.*[A]

2. **deo** (+ *ras.* 1 *lit.* C, *fuit fortasse* dño *deinde in* dō *correctum*): *om. d e sine auct. gr.* **pro omnibus** (hom. C) **uobis** *et* > omn. pro uob. T *cum gr. plur. περὶ πάντων ὑμῶν*: pro uob. *tantum r cum gr.* K *περὶ ὑμ.*; *gr.* C *περὶ πάντων tantum apud latt. non redditur.* **memoriam uestri**, *cf.* commemorationem u. *Pel.*[B], *cum gr.* ℵ[c]CDEFG KLP *al. pler. μνείαν ὑμῶν*: memoriam *tantum* ALUVZ[c] *Tisch. Pel.*[A] *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1349) *cum gr.* ℵ*AB 17. 67**. 122* *μνείαν*; *cf. Eph.* i. 16. **facientes** *cum gr. plur. ποιούμενοι*: faciens B* *d e cum gr.* C* 17 *ποιούμενος*; + pro omnibus uobis *Cassiod.* **in orationibus** (horat. C, orac. P) **nostris** (*bis scr.* G*) *cum gr. plur. ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν*: in or. uestris C *f Pel.*[B] *cum gr.* A *ἐπὶ τ. πρ. ὑμῶν*; in or. *tantum r.* intermisione S. *Dist.* sine intermissione memores FNW *vg.*

3. **memores** (-is PZ*): reminiscentes D *Pel.*[B], *cf.* reminiscentes uel memorantes *g*, = *gr. μνημονεύοντες.* **operis** (hop. C) **fidei uestrae** (-tre MW; uestri *f*; + sine intermissione L, *e uers. praeced.*) *cum gr.* DE *τοῦ ἔργου τῆς πίστεως ὑμῶν*: opus fid. u. D *g cum gr.* FG *τὸ ἔργον τ. π. ὑμ.*; > *gr. plur. ὑμῶν τοῦ ἔργου τ. π.* **et laboris** (-es G*Z*), *cf.* et laborum *Ambrst.*, *cum gr. plur. καὶ τοῦ κόπου*: et laborem D *d e g r Pel.*[B] *cum gr.* D*FG *τὸν κόπον*; *om.* L. **et** *sec.*: *om.* D *Bentl.* *d e g r Ambrst. Pel.*[B] *cum gr. omn.* kcaritatis C, charitatis *vg.* **et sustinentiae** (-ciae P, -tie W, -tia Z*, susti||nentiae O), *cf.* et patientiae *d e Ambrst.* (*comm.*) *Sedul.*, *cum gr. plur. καὶ τῆς ὑπομονῆς*: et sustinentiam *r*, *cf.* et patientiam D *g*, *cum gr.* D*FG *κ. τὴν ὑπομονήν*; *om. Ambrst.* (*lemm.*); *deinde* + et CT *Ambrst.* (*lemm. et comm.*) *cum gr.* 19. **spei** *etiam Ambrst.* (*comm.*), *cf.* expectationis *Ambrst.* (*lemm.*), *cum gr. plur. τῆς ἐλπίδος*: *om. gr.* A. ihesu F. **ante deum et patrem nostrum** (nr̄||rum, t *eras.* O), *gr. ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν*: coram deo et patre nostro D *g Ambrst. Pel.*[B]

4. **fratres**: + mei Z. **dilecti** (*ἠγαπημένοι*): electi *Uigil.* (*Uarim.* iii. 21). **electionem** (ael. CL) = *ἐκλογήν*: dilectionem *Uigil.*

5. **quia** (*ὅτι*): quoniam *Pel.*[B] aeuanguelium D. **nostrum** *cum gr. plur. ἡμῶν*: *gr.* C *τοῦ θεοῦ et* ℵ *τ. θ. ἡμῶν apud latinos non redduntur.* **ad uos** (nos Z*), *gr.* ℵBC[ut uidetur]KL *al. pler. εἰς ὑμᾶς et* AC[2]DEFG *min.*[5] *πρὸς ὑμᾶς*: apud (-ut L) u. L *d e Uigil.* (*Uarim.* iii. 21); ad uel apud u. *g*; in u. *r*, *cf. gr.* P *ἐν ὑμῖν.* **sermone** (*λόγῳ*): uerbo D *d* e g Ambrst. Uigil. Pel.*[B]; uero *d*[1]. **tantum** (*μόνον uel μόνῳ*): solum *Ambrst.* **sed** (secundum Z*) *sine addit.* ADFHΘPZ*𝔍 *cod. caraf. c f Uigil. Pel.*[B] *Sedul*: + et BCGKLMNO RSTUVWZ[c]ϛ𝔖𝔈 *Bentl. Tisch. d dem. diu. e g r Ambrst. Pel.*[A] *Cassiod. disc. cum gr. omn.*, *cf. Luc. Brug.* 'Sed et in uirtute. *Non omittas medium* et'. **in** *sec.*: *om.* B*M*Z*. uirtutem F. **et** *pr.*: *om.* L. **in** *tert.*: *om.* CDLMN*PTW *c d e Pel.*[A] *Sedul. cum gr.* 17. 67**. *al.*[11] *pro* **et in spiritu sancto** *habet tantum* spiritus sancti *Uigil.* **in** *quart.*: *om.* CT *r cum gr.* ℵB 17. *al.*[2] qualis H*P*Z*, quali D. **fuerimus** (*ἐγενήθημεν*): fuimus *r.* **in** (inter *r**) **uobis** *codd. plur. vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. uett. patt. plur. cum gr.* BDEFGKL *al. pler. ἐν ὑμῖν*: uobis (uos N*) *tantum* ABN*PU *Pel.*[A] *cum gr.* ℵACP 17. 67**. *al.*[3] *ὑμῖν*; uobiscum KVW; inter uos D; *deinde* + et *c.* **propter uos**, *gr. δι' ὑμᾶς*: inter uel propter uos *g*; uestri causa *Ambrst.*; *om.* D.

Digitized by Google

6 et uos imitatores nostri
facti estis et domini
excipientes uerbum
in tribulatione multa
cum gaudio spiritus sancti
7 ita ut facti sitis forma
omnibus credentibus
in macedonia et in achaia
8 a uobis enim diffamatus est
sermo domini
non solum in macedonia
et in achaia
sed in omni loco fides uestra
quae est ad deum profecta est
ita ut non sit nobis necesse
quicquam loqui ·
9 ipsi enim de nobis adnuntiant
qualem introitum
habuerimus ad uos
et quomodo conuersi estis
ad deum a simulacris
seruire deo uiuo et uero
10 et expectare filium eius
de caelis quem suscitauit

---

6. emitatores D, emittatores S. **nostri**: *om.* R. **et** *sec.*: + ipsius D *r Ambrst. Pel.*[B] **domini** *cum gr. plur.* *κυρίου*: *gr.* A *θεοῦ et* 10. 39. Χριστοῦ *apud latinos non redduntur.* **excipientes** (*δεξάμενοι*): recipientes *d e g*; suscipientes *Ambrst. Pel.*[B] (*teste Souter*). **tribulatione** (-cione P, -tionem FG*), *gr. θλίψει*: pressura *Ambrst. Pel.*[B] **multa**: *om.* R. **cum gaudio** (gaudi Z*) = *μετὰ χαρᾶς*: in gaudio *Uigil.* (*Uarim.* iii. 35).

7. **ita ut facti** (*bis scr.* G*) **sitis** (||siti|| U), *gr. ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς*: ita ut fueritis *Ambrst. Pel.*[B]; *deinde* + uos *g Ambrst.*, *cf. gr.* **forma** (-am P, furmam Z*), *cf.* figura *d e et* exemplum *Capitula* AFKMOSZ (*uide supra p.* 526) *Ambrst.*, *cum gr.* BD* 17. 67.** *al.*[6] *τύπον* (*cf. gr.* D[c]E 49 *τύπος*): formae *Bentl.** *g cum gr.* ℵACFGKLP *al. pler. τύπους.* homnibus C. **in** *pr.*: *om.* L*. macidonia D, machedonia BCFHKLMNR. **et in achaia** (acaia T, acaya C) *cum gr.* ℵABCDE FGP *al.*[20] *καὶ ἐν τῇ* 'Αχαΐᾳ: et achaia B *r cum gr.* KL *al. sat. mu. καὶ τῇ* 'Αχ. *et min. pauc. καὶ* 'Αχ.; *om.* S.

8. **diffamatus** (defam. O*S) **est**, *gr. ἐξήχηται*: diffamatum est Z* *Pel.*[B] *Sedul.*; declaratus est *d e*; innotuit D; innotuit uel diffamatus est *g*. **sermo** (*λόγος*): uerbum D *Pel.*[B] **domini** *cum gr. plur.*: dei W *Cassiod. disc. cum gr.* ℵ* 46. **macedonia** (macid. D, mached. BCHKLMNRZ*, machedoniam F): + sed A*. **et in achaia** (achia S, acaia T, acaya C) *cum gr.* ℵCDEFG KLP *al. plus.*[35] *καὶ ἐν τῇ* 'Αχαΐᾳ: et achaia HΘU* *Bentl.** *r Pel.*[A] *cum gr.* B. 17. 37. 47. *al. mu. κ.* 'Αχ. **sed** *sine addit. codd. plur.* ϛ𝔊 *Bentl. Tisch. uett. cum gr.* ℵABCD*E*FGP 17. 37. *al.*[4]: + et MN *cod. caraf.* 𝔖ℭ *Ambrst.*, + etiam *Pel.*[A], *cum gr.* D[c]E**KL *al. pler. καί*; + *ras.* 1 *lit.* G. **in omni** (hom. C) **loco** = *ἐν παντὶ τόπῳ*: in omnem locum D *Ambrst. Pel.*[B] **quae** (que L*M) **est ad deum**, *cf.* q. est in d. *Cassiod. disc.*, *et* > q. ad d. est D: q. ad deum *tantum g r*, *cf. gr. ἡ πρὸς τὸν θεόν.* **profecta** (perf. O *f*) **est** (*om.* G), *gr. ἐξελήλυθεν*: exiit D *d e Pel.*[B]; profecta est uel exiuit *g*; processit *Ambrst.* **ita ut** (hut C) **non** (*in ras. scr.* U) **sit** (*in ras. scr.* U; + in S) **nobis** (nob. FMS) **necesse**, > ita ut nob. non sit nec. P: > ita ut non sit opus nobis *d e*, > ita ut non necesse habere nos uel nobis *g*, > ita ut non necesse habeamus nos *Ambrst.*; *gr.* ℵABCDEFGP *al. plus.*[10] *ὥστε μὴ χρείαν ἔχειν ἡμᾶς* (*ὑμ.* B*) *et* KL *al. longe plu. ὥστε μὴ χρ. ἡμᾶς* (*ὑμ.* K *al. plus*[5]) *ἔχειν.* **quicquam** (quidq. CMR𝔖ℭ) **loqui**, *cf.* aliquid loqui (eloq. *Ambrst.*) D *Ambrst. Pel.*[B], *contra ord. gr.*: > loqui aliquid *d e g cum ord. gr. λαλεῖν τι.*

9. ipse H*. **nobis**: uobis DS *d e cum gr.* B *al.*[20] *fere.* **adnuntiant** (adnunc. P, annunt. BK VZ[c]ϛ𝔊, annunc. W𝔖ℭ), *cf.* renuntiant *d e g*, *cum gr. plur. ἀπαγγέλλουσιν*, *cf. gr.* DEFG *al. ἀπαγγελοῦσιν*: adnuntiatis *r.* introytum C. **habuerimus** (ab. T), *gr.* ℵABCDEFGKLP *al. longe plu. ἔσχομεν*, *cf. gr. min. uix. mu. ἔχομεν*: habuimus U *d g r.* **quomodo** (*πῶς*): qualiter *Tert.* (*res.* 24). **conuersi estis** (*ἐπεστρέψατε*): conu. sitis G[1]HΘ *dem. Tert.* **ad** (a H) **deum** (dominum S): *om. Tert.* **a** (ad KO*) **simulacris** (-olacris P, -ulachris S𝔊𝔖) *et* de sim. *c d e*: ab idolis *g Tert. Ambrst.*, *cf. Capitula* BR (*uide supra p.* 527); *gr. ἀπὸ τῶν εἰδώλων.* **seruire** = *δουλεύειν*: ut seruiatis D *Pel.*[B]; ad seruiendum *Tert. Ambrst.* **deo uiuo et uero** *cum ord. gr. omn. θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ*: > d. uero et uiuo *Pel.*[A]; > uiuo et uero d. *Tert.*

10. **et**: *om. dem. Pel.* **expectare** (exsp. NOSVZ[c]) = *ἀναμένειν*: expectetis D; ad expectandum *Tert.* (*res.* 24) *Ambrst.* **filium eius de caelis** (cel. L*MOP*W; caelo D *Pel.*[B]) *cum ord. gr. τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν*: > e caelis fil. ei. *Tert.* quaem L°. **suscitauit** (*ἤγειρεν*): excitauit *d e*; + ex mortauit *expunct.* P. **ex mortuis**, *gr. ἐκ τῶν* (*om.* ACK *al. mu.*) *νεκρῶν*: a mortuis NOU *d diu. e g r Ambrst.*; + dominum B. **iesum** (ihe. F) *def. r ad fin. Ep.* **qui** (q[1] U) **eripuit nos** (*in ras. scr.* O[1]): q. eripit n. (*Bentl.*) q. eripiet n. *d*; erepturum n.

ex mortuis
iesum qui eripuit nos ab ira
uentura.
II. 1 Nam ipsi scitis fratres
introitum nostrum ad uos
quia non inanis fuit
2 sed ante passi et contumeliis
affecti sicut scitis in philippis
fiduciam habuimus in deo nostro
loqui ad uos euangelium dei
in multa sollicitudine.
3 Exhortatio enim nostra
non de errore
neque de inmunditia
neque in dolo
4 sed sicut probati sumus a deo
ut crederetur nobis euangelium
ita loquimur
non quasi hominibus
placentes
sed deo qui probat corda
nostra.
5 Neque enim aliquando fuimus
in sermone adulationis
sicut scitis
neque in occasione auaritiae

---

g, *cf. gr.* τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς. **ab** (hab C, *in ras. scr.* O^1) **ira** (*in ras. scr.* O^1) **uentura** *et* ab ira ueniente *Ambrst. cum ord. gr.* ἀπὸ (ἐκ ℵABP 17. 73) τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης: > ab uentura ira W.

II. 1. **nam** (+ et Bϛ𝔖) **ipsi**: > ipsi enim *d e g Ambrst. cum ord. gr.* αὐτοὶ γάρ. > scitis ipsi A*. **fratres**: *om.* S. **introitum** (introyt. C) **nostrum ad** (*om.* A*) **uos** (*om.* A*) *cum gr.* FG τὴν εἴσοδον ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς: *gr. rell.* τὴν εἰσ. ἡμ. τὴν πρ. ὑμᾶς.

2. *Ad init.* + phylippiet C. **sed**: *om.* C; + et *d* (*non autem e teste Belsheim*) *cum gr. min. mu.* καί. **ante passi**, *cf.* ante uexati *Pel.*^{B} *Sedul.*, ante passi uel uexati *g*, *tantum cum gr. omn.* προπαθόντες: ante (-ti Z*) passi (pasi D) multa DO* (*forsan*) Z* (*ut udtur*) ϛ𝔖 *et* > ante multa passi S *Ambrst.* **contumeliis** (-iliis PS, -elis N*O*) **affecti** (adf. ΘPR, eff. *e*), *gr.* ὑβρισθέντες: contumeliis (-iliis D) adflicti D *d f*; contumeliam passi *Pel.*^{B}; contumeliam passi uel contumeliati uel contumeliis afflicti *g*. **sicut**: *om. f.* **scitis**: *bis scr. f.* **in** (*om.* P*) **philippis** (phyl. CR, fil. LT, philipis O, pilipis DS): + quam HΘ*. **fiduciam habuimus** (habui P), *gr.* ἐπαρρησιασάμεθα: exerta libertate usi sumus *Ambrst.*; libere uel confidenter egimus *g*. **in deo nostro** (-tri N) = ἐν τῷ (*om.* D*) θεῷ ἡμῶν: in domino n. BFHΘPWZ* *d diu. e Pel.*^{B} *Cassiod. disc.*; *om.* O. **loqui** (λαλῆσαι): loquendi *g*; loquendo *Ambrst.* aeuanguelium D, aeuangelium L. **in multa sollicitudine** (solic. DPS *vg.*), *gr.* ἐν πολλῷ ἀγῶνι: in multo certamine *d e Ambrst.*; in multa sollicitudine uel in multo certamine *g*.

3. **exhortatio** (-acio P, exortatio FRSZ*, exoratio DO) **enim**, *cf.* aduocatio en. *Tert.* (*pud.* 17): > nam exhort. *g Ambrst. Pel.*^{B} *cum ord. gr. omn.* ἡ γὰρ παράκλησις. **de errore**: ex errore *g Sedul.*, ex seductione *Tert.*, ex fallacia *Ambrst.*; *gr.* ἐκ πλάνης. **neque** *pr.* (οὐδέ): nec *Tert.* **de** (*om.* U*) **inmunditia** (-cia BPZ^c, -tiam H, inmuditia Z*, immunditia *vg.*, immundicia W, munditia S*, i *sec. in ras. scr.* U): ex inm. *d e g Tert. Ambrst. Sedul.*; *gr.* ἐξ ἀκαθαρσίας.

4. **sed** (*om.* P*) = ἀλλά: et *Hieron.* (ii. 131). **sicut** (καθώς): quemadmodum *d e*. **probati** (pro *in ras. scr.* L) **sumus** (summus Z*, *deinde* m *sec. expunct.*) = *gr. plur.* δεδοκιμάσμεθα: *gr.* FG δεδοκειμασμενοι *apud latinos non redditur.* **ut** (hut C) **crederetur** (tur *sup. lin.* A) **nobis euangelium** (aeuanguel. D; + de (*uoluit* dei?) C): ad credendum euang. *Hieron.*, *cf.* ut crederetur nobis uel infinitiuum euang. *g et gr.* πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. *Disting.* euangelium: ita 𝔖. **ita** (οὕτως): sic *Hieron.* **loquimur**: m *super ras. scr.* H. **quasi** (ὡς): ut *Ambrst. Hieron.* **placentes** (ἀρέσκοντες): loquentes D*. **qui probat** (-auit *Hieron.*): ei q. probat *d e*; probanti *g* = τῷ δοκιμάζοντι. **corda**: *om.* P*.

5. **neque enim** = οὔτε γάρ: non *Aug.* (ii. 371). **aliquando fuimus in sermone adulationis** (adhol. C*, adol. C^{c}KLN^{c}OSTVZ, adulacionis P, adultionis F*), *cf.* al. fu. in uerbo adolationis D, *et* > fu. in serm. al. adul. *dem.*, *contra ord. gr.*: > al. (*om. Aug.* (ii. 371)) in serm. adul. fu. (+ apud uos *Aug.* (ii. 371)) (*Bentl.*) *d g Aug.* (ii. 371, vi. 484), > al. (*om. Ambr.*) in uerbo adul. fu. *Ambr.* (*luc.* iv. 35) *Pel.*^{B}, > umquam in uerbo adul. conuersati sumus *Ambrst.*, *cum ord. gr. omn.* ποτε ἐν λόγῳ κολακίας ἐγενήθημεν; *ambas lectiones coniungit* al. fu. in serm. adul. fuimus *e*. **sicut scitis** = καθὼς οἴδατε: sicut ipsi sc. DS *Pel.*^{B}; *om. Ambr.* **neque** *sec.* (οὔτε): nec *Aug.* (ii. 371). **in occasione** (hoccas. C, occass. DN*OS, occans. P) = ἐν (*om.* ℵ^{c}B 17. 39. 47) προφάσει: in occasionem H *d e Ambrst.* **auaritiae** (-tie L*, -ciae P, -cie W), *gr.* πλεονεξίας: cupiditatis *Aug.* (ii. 371, vi. 484 *bis*, 485). **est**: *gr. non expr.*

Digitized by Google

deus testis est
6 nec quaerentes ab hominibus
  gloriam
neque a uobis neque ab aliis
7 cum possimus oneri esse
  ut christi apostoli
sed facti sumus paruuli
  in medio uestrum
tamquam si nutrix foueat
  filios suos
8 ita desiderantes uos
cupide uolebamus
  tradere uobis
non solum euangelium dei
sed etiam animas nostras
quoniam carissimi nobis
  facti estis.
9 Memores enim estis fratres
  laborem nostrum
  et fatigationem

---

6. **nec** (ne Z*), *gr.* οὔτε : neque DMOP *d e g Ambr.* (*luc.* iv. 35) *Aug.* (vi. 484). querentes CL*MOSWZ. **ab** : ex D *Ambrst. Pel.*^{B}; *gr.* ἐξ; et *d.* **a uobis** *cum gr. fere omn.* ἀφ' ὑμῶν : *gr.* A ἀφ' ἡμῶν. alis S. *Disting.* ab aliis. Cum possemus 𝕾.

7. **cum** (quum Θ) **possimus** (posimus D, possumus F) *codd. plur. Tisch. f g etc.*, *gr.* δυνάμενοι : c. possemus KVWZ *vg. cod. caraf. Bentl. c d dem. diu. e Orig.* (*int.* iii. 116) *Ambrst. Aug.* (vi. 484 *bis*, 485, 491) *Pel.*^{B} *Cassiod. disc.*; *deinde* + uobis *vg.* (*non autem cod. caraf. Bentl. Tisch.*) *Aug.* (vi. 491), + apud uos *Ambrst.* **oneri** (hon. CLMTZ* honori DO*S *Capitula* OSZ (*uide supra p.* 526), *cf.* honeri (uel o) *sic g*; *om.* F*, + *in mg.* F^{c}) *etiam Ambrst.* (*ed. Uenet.*) : in grauitate *d e* = ἐν βάρει, *cf.* in honore *Ambrst.* (*ed. Roman.*); graues *Orig.*; *deinde* + uobis KVWZ^{c} *c dem. Aug.* (vi. 484 *bis*, 485) *sine auct. gr.*, + in gratia F; *cf. Luc. Brug.* '*Nec auferendum est pronomen* uobis, *nec neutrum nomen* oneri *facile commutandum cum masculino* honori'. **ut** (hut C), *gr.* ὡς : sicut B *f.* **sed** : *om. Orig.* (*int.* iii. 878). **facti sumus** (ἐγενήθημεν) : fuimus D *Ambrst. Pel.*^{B} *Sedul.* **parvuli** (-oli P) *cum gr.* ℵ*BC*D*FG *min.*^{13} νήπιοι : *gr.* ℵ^{c}AC^{b}D^{c}EKLP 17. *al. longe plu.* ἤπιοι *apud latinos non inuenitur*, *cf. autem* lenes paruuli G *et Luc. Brug.* '*Interpres* (*sc. Originis*) *uertit* paruuli, *quod alii* lenes'. *Libere citat* factus sum paruulus *Aug.* (*fere semper*). **in medio uestrum** = ἐν μέσῳ ὑμῶν : inter uos D *Sedul.* **tamquam** (tanq. KWϛ𝕻) **si nutrix foueat** (-ad Z*) *etiam Aug* (*quater*), *cf.* quemadmodum si n. foueat *Orig.* (*int.* iii. 878, quasi n. foueat *Orig.* (*int.* iii. 116) *Hieron.* (iv. 572), *cum gr.* ℵ*BCD*FGP *al. mu.* ὡς ἐὰν τροφὸς θάλπῃ (-ει P *al.*) *et* ℵ*AD^{c}EK$^{ut\ uidetur}$L *al. longe plu.* ἂν τρ. θάλπῃ (-ει KL *al.*) : tamquam (+ si *Capitula* CTU *Aug.* (viii. 146)) n. fouens *Capitula* CTU (*uide supra p.* 527) *Aug.* (*sexies*); quasi n. fouens *Hieron.* (iv. 720). **filios suos** *et* natos s. *Orig.* (*int.* iii. 878) *contra ord. gr.* : > s. fil. *d e g cum ord. gr.* τὰ ἑαυτῆς τέκνα.

8. **ita** (οὕτως) : sic *Orig.* (*int.* iii. 878) *Hieron.* (iv. 572, 720); *deinde* + eramus D *f*^{c} (*super* F$^{gr.}$ ομει *scr.*) *g Pel.*^{B} *sine auct. gr.* dissiderantes D, deciderantes M*. **uos** : *om.* U*. **cupide** (-pidae CL^{c}, -bide Z*, -pidi Z^{c}) **uolebamus** (uoleu. LS*) *cum gr.* 17 εὐδοκήσαμεν : cupimus DFM *d e g Orig. Ambrst. Hieron.* (iv. 572, 720) *Pel.*^{B} *cum gr. plur.* εὐδοκοῦμεν; placet *Aug.* (vi. 485). **tradere** (μεταδοῦναι) : communicare FM *d e*; participare D, participari *Orig.*; impartire *Hieron.* (iv. 572), impertire *Hieron.* (iv. 720) *Aug.*, impartiri *Ambrst.*; participare uel potentari *g.* **uobis** (ὑμῖν) : uobiscum DFM *d e g** *Orig.*; *om. Hieron.* (iv. 720). **non solum** : *om.* U*. aeuanguelium D. **dei** (dedī M, *deinde* de *eras.*) = τοῦ θεοῦ : christi *Hieron.* (iv. 572, 720); *om. Orig.* **sed** (ἀλλά) : uerum *d e Aug.* **etiam** (καί) : et *Hieron.* (iv. 572, 720); etiam et *d f*; *om.* D. **animas nostras** (*om.* D) : > n. an. *Bentl. d e f g cum ord. gr.* τὰς ἑαυτῶν ψυχάς. **quoniam** (διότι) : quia *d e Ambrst. Pel.*^{B}; quoniam uel propter quod *g.* kcarissimi C, karissimi U, charissimi *vg.*, kmi LW. **estis** : *om. f.*

9. **memores enim** (+ facti ϛ *Cassiod. disc.*) **estis** (he. C) : meministis enim D *d e g Ambrst. Pel.*^{B} *et* recordamini enim *Aug.* (vi. 485); *gr.* μνημονεύετε γάρ. frater H. **laborem nostrum** (*om. Pel.*^{B}) **et** (*om.* B) **fatigationem** (-acionem P; + nostram *Pel.*^{B}) ABDFGMNOPSZ* *d e g Bentl. Tisch. Ambrst. Pel. Sedul.*, *cf.* lab. n. et aerumnam *m Aug.*, *cum gr. plur.* τὸν κόπον ἡμῶν καὶ τὸν μόχθον : laboris nostri et fatigationis HΘK RUVWZ^{c} *vg. cod. caraf. c dem. diu. f Cassiod. disc.*, laborum nostrorum et fatigationis CT, *cf. gr.* P 29. 120. 219** *al.*^{3} τῶν κόπων ἡμῶν καὶ τῶν μόχθων; labores nostri et fatigationem L. **nocte et die** *codd. plur.* ϛ𝕻 *cod. caraf. Tisch. c dem. f patt. plur.*, *cf.* nocte ac (hac C) die (diae C) CDHΘU𝕾𝕮 *Bentl. d diu. e m Ambrst. Pel.*^{B}, nocte ac uel et die *g*, *et* noctem et diem L, *cum gr.* ℵABD*FGHP *al.*^{20} νυκτὸς καὶ ἡμέρας : *gr.* D^{c}EKL *al. sat. mu.* ν. γὰρ κ. ἡμ. *apud latinos non redditur*; + manibus nostris *Hieron.* (vii. 37). **operantes** (hop. C, orantes Z*), *gr.* ἐργαζόμενοι : laborantes *c dem.* **ne quem** (nequem *uno uerbo* Sϛ) **uestrum grauaremus** (grauer. KZ), *cf.* ut

Digitized by Google

nocte et die operantes
ne quem uestrum grauaremus
praedicauimus in uobis
euangelium dei
10 uos testes estis et deus
quam sancte et iuste et sine
querella uobis qui credi-
distis fuimus
11 sicut scitis
qualiter unumquemque
uestrum tamquam pater
filios suos 12 deprecantes uos
et consolantes testificati
sumus ut ambularetis
digne deo
qui uocauit uos in suum
regnum et gloriam
13 ideo et nos gratias agimus
deo sine intermissione
quoniam cum accepissetis
a nobis uerbum auditus dei
accepistis non ut uerbum
hominum
sed sicut est uere uerbum dei
qui operatur in uobis
qui credidistis.

---

nullum u. gr. D *Pel.*^{B} *Sedul. et* ad hoc ne quem u. gr. *m Ambrst., contra ord. gr.*: > ad hoc ne gr. aliquem (quem *g*) u. *d e g cum ord. gr.* πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν. *Disting.* grauaremus. Praedicauimus B. **praedicauimus** (pred. LW) = ἐκηρύξαμεν: praedicabimus M; predicamus O. **in** (enim Z*, enim in B) **uobis** *et* inter uos D *g Pel.*^{B} *cum gr. plur.* εἰς ὑμᾶς: uobis *tantum* AH* Θ*NR *c dem. Ambrst. cum gr.* ℵ* ὑμῖν; *om.* T. > euangelium (aeuanguel. D) dei inter uos D *Pel.*^{B}

10. **uos**: + autem DOS; + enim BU^{c}Z* *dem. cum gr.* H 37. 116 γάρ. **testes** (-tis CG) **estis** *et* > est. t. *Pel.*^{A} *cum gr.* D*E*FG μάρτυρές ἐστε: *gr. plur.* μάρτυρες *tantum.* **estis et**: este set R. **sancte** (-tae BF*HL^{c}MPZ*, c̄e *in ras. scr.* U) **et iuste** (-tae CL^{c}N*P, te *in ras. scr.* U) *cum ord. gr.* ὁσίως καὶ δικαίως: > iu. et sa. *c.* **et** *tert.*: *om.* R *c.* quaerella F*L^{c}N*R, querela DO^{c}U WZ^{c} *vg.*, quaerela BKN^{c}V, querilla Z*, quaerilla P. **uobis** (ὑμῖν): uobiscum *Ambrst.* **qui credidistis**, *cf.* q. creditis Θ* *et m* (*infra*): credentibus *g* = *gr.* τοῖς πιστεύουσιν. **fuimus**: affuimus 𝔖 *diu.*^{c} *Cassiod. disc.*: facti sumus *d e g* = *gr.* ἐγενήθημεν; conuersati sumus *Ambrst.*; *om.* D. > fuimus uobis qui creditis *m contra ord. gr.*

11. **sicut scitis**: + et *Ambrst.*; *om. Pel.*^{A} **qualiter** (-liber H *ut udtur*), *gr. plur.* ὡς *et* FG πῶς: quomodo D *Ambrst. Pel.*^{B}; *deinde* + erga *Ambrst.* hunumquemque C, unumquenque ς, unumquaeque L*. **tamquam** (tanq. CW) *etiam Bentl. Tisch.*, *gr.* ὡς: ut *Ambrst.*; sicut D *vg. cod. caraf. d e g m Pel.*^{B} filius Z*. **suos** (suo M) *cum gr.* ἑαυτοῦ: *om.* G *Cassiod. disc.*

12. **deprecantes** (depraec. FNPR, dep̄cantes SZ, dip̄cantes D), *gr.* παρακαλοῦντες: obsecrantes *g m Ambrst. Pel.*^{B} consulantes DS. **testificati sumus**: et testificantes D *d e g Pel.*^{B}, et obtestantes *Ambrst.*, *cum gr. plur.* καὶ μαρτυρόμενοι *uel* κ. μαρτυρούμενοι; *om. m cum gr.* AP 114. **ut** (hut C) **ambularetis** *etiam Pel.*^{A} *et* in hoc ut ambularetis *Pel.*^{B}, *cf. gr.* D^{c}EKL *al. pler.* εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς: ut ambuletis LPV *d diu.*^{c} *e m Uigil.* (*Uarim.* i. 50), in (ad *Ambrst.*) hoc ut ambuletis (+ uos *g*) *g Ambrst. et* > ut in hoc ambuletis D, *cf. gr.* ℵABD*FGP 17. *al.*^{7} εἰς τὸ περιπατεῖν ὑμ. **digne** (-nae HN*, -ni Θ^{c}Z*) **deo**, *gr.* ἀξίως τοῦ θεοῦ: dig. deo uel dei *g.* **qui uocauit uos** (nos OW), > q. uos uocauit Z* *Uigil.*, *cf. gr.* ℵA *min.*^{6} τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς: q. uocat uos R *d e*, > q. nos uocat *Pel.*^{B}, *et* uocantis uel te uos *g*, *cf. gr.* BDEFGHKLP *al. pler.* τοῦ καλοῦντος ὑμ.; *cf. Gal.* i. 6. **in suum regnum** (rig. P) *cum ord. gr.* εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν > in reg. su. D *m Uigil.* **gloriam** (-ia G) = *gr.* δόξαν: gratiam BZ*.

13. **ideo**, *cf.* propterea *d e g Aug.* (x. 816), *cum gr.* DEFGHKL *al. omn.*$^{ut\ udtur.}$ διὰ τοῦτο: et ideo *Pel.*^{B}, *cf.* ideoque *Ambrst.*, *cum gr.* ℵABP καὶ διὰ τοῦτο. gracias P. agemus *e.* **quoniam** (ὅτι): quod *Ambrst.* **cum** (quum Θ) **accepissetis** (accipiss. HNS, accipess. D, accepissitis P), *cf.* c. percepissetis (percip. *d e*) *d e Aug.*: suscipientes *Pel.*^{B} = παραλαβόντες, *cf.* accipientes uel accepistis *g.* **a** (ab Z*) **nobis uerbum auditus dei** *cum ord. gr.* P 73 παρ' ἡμῶν λόγον ἀκοῆς τοῦ θεοῦ: > uerbum auditum (-us *g* sed correctum*) a nobis dei *d e g cum ord. gr. plur.* λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμ. τ. θ.; > uerbum auditus dei a nobis *f.* **accepistis** (accip. DHNO*S*, accepisti *Cassiod. disc.*), *gr.* ἐδέξασθε: excepistis (excip. *d*) *d e Aug.*; suscepistis *f g Ambrst. Pel.*^{B}; *deinde* + illud BKU^{1}VWZ^{c} *vg. cod. caraf.* (*non autem Bentl. Tisch.*) *c dem. diu. Ambrst. Cassiod. disc. sine auct. gr.* **ut** (hut C): *om. d e g et gr. non expr.* **est uere** (-rae C; uerum *d e*) *cum ord. gr.* ADEFGHKLP *al. fere omn.* ἐστιν ἀληθῶς; > *gr.* ℵ^{a}B 17. ἀληθ. ἐστ.; est *tantum* O *cum gr.* ℵ*. **uerbum** (λόγον): sermo uel uerbum *g.* **qui** *pr.* = *gr. omn.* ὅς: quod *c d e Ambrst. Aug.*

Digitized by Google

14 Uos enim imitatores facti
estis fratres ecclesiarum
dei quae sunt in iudaea
in christo iesu
quia eadem passi estis
et uos a contribulibus
uestris
sicut et ipsi a iudaeis
15 qui et dominum occiderunt iesum
et prophetas
et nos persecuti sunt
et deo non placent
et omnibus hominibus
aduersantur
16 prohibentes nos gentibus
loqui ut saluae fiant
ut impleant peccata sua semper
praeuenit enim ira dei super
illos usque in finem.
17 Nos autem fratres desolati

Pel.^{B}; qui uel quod *g*; *deinde* + et *Bentl. g Ambrst. cum gr. omn.* καί. hoperatur C. **qui** (quod S) **credidistis** (creded. P): credentibus *g* = τοῖς πιστεύουσιν, *cf.* qui creditis *Pel.*^{B}

14. **uos enim** (*om. Orig.* (*int.* iii. 848)) **imitatores** (emitt. S; + dei M^{c}) **facti estis fratres** (*om. Orig.*) *cum ord. gr.* ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε ἀδελφοί: > u. enim (autem D *Pel.*^{B}) fr. imitatores (emit. D) facti estis D *Ambrst. Pel.*^{B} *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1349). eclesiarum P, aeclesiarum CDLS. **quae** (que L*MW) **sunt**: con uel subsistentium *g* = τῶν οὐσῶν. iudea DL*MOSUWZ. ihesu F. **quia** (qui L), *gr.* ὅτι: quoniam *Orig. Pel.*^{B} **eadem** = τὰ αὐτά: eandem T. **passi**: fasti *ut uidtur* Z*, pasi Z^{c}. **et uos**: *gr.* D* *om., non autem latt.* **a** (ad L) **contribulibus** (-tribulis DL, -trilibus K) **uestris**, *cf.* a conciuibus u. *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *contra ord. gr.*: > a u. contribulibus (-tribubus *d e*) *Bentl. d e f*, > a u. uel propriis c. *g*, *cum ord. gr.* ὑπὸ (D*FG ἀπὸ) τῶν ἰδίων συμφυλετῶν. **sicut** (-uti C), *gr.* καθώς: quomodo *d e Aug.* (*uide infra*). **et** *sec.* (*bis scr. f*): + nos *Ambrst.* **ipsi** (-se N*, -sa H*), *gr.* αὐτοί: illi *Aug.* (*uide infra*). **a** (ha C, ac M*, ad R) **iudaeis** (iudeis DLMSUW) = ὑπὸ (FG ἀπὸ) τῶν Ἰουδαίων: iudaei *tantum* Z*. *Libere citat uersum Aug.* (iii. 2. 958) 'similes eos factos ecclesiis iudaeae, quia multa a contribulibus suis pro fide passi erant, quomodo et illi a iudaeis'.

15. **qui** (quia D, quo H*) **et** (ipsum *d e*; + ipsum D) **dominum occiderunt** (hocc. C) **iesum** (ibe. C; > ie. occ. D *c*), *cf.* q. et dom. interemerunt ie. *Ambrst.*: et dom. occidentibus ie. *g cum gr. fere omn.* τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων Ἰησοῦν; q. et dom. interfecerunt *tantum Tert.* (*Marc.* v. 15), *cf. gr.* 4. 177. 178 τῶν καὶ τὸν κυρ. ἀποκτ. (*sine* Ἰησ.). **et prophetas** (-fetas DOS, -phettas L, -phetis V*) *cum gr.* ℵABD*E*FGP 17. 67** *al.*^{6} καὶ τοὺς προφήτας: et pr. suos *Tert.* (*Marc.* v. 15 *quo loco admonet* '*licet* suos *adiectio sit haeretici*') *cum gr.* D$^{b\,et\,c}$E**KL *al. pler.* καὶ τοὺς ἰδίους πρ. **persecuti** (-sequuti HΘL) **sunt**: persequentibus *g cum gr.* ἐκδιωξάντων. **deo** (θεῷ): domino R. **placent**: placuerunt HZ* *d e*, *cf. gr.* FG ἀρεσάντων; placentibus *g cum gr. plur.* ἀρεσκόντων. **et d. non plac.**: *om. Pel.*^{A} homnibus C. **hominibus** *cum gr. omn.* ἀνθρώποις: *om.* L *Pel.*^{B} **aduersantur**: aduersantibus *g cum gr.* ἐναντίων (D* 37* -ίον); contrarii *d e*.

16. **prohibentes** (proib. C): prohibentibus *g cum gr.* κωλυόντων. **gentibus**: ibus *in ras. scr.* U. **ut saluae** (-ue CLM^{c}O*TWZ*, -ui KM*ϛ) **fiant**, *cf.* ut s. sint uel fiant *g*, ut saluentur *d e Ambrst.*, *cum gr. plur.* ἵνα σωθῶσιν *et* FG ἵνα σωθήσονται: ut non salui fiant *Cassiod. disc.* **ut** (et S) **impleant** (inpl. MP, ĩpl. D), *gr.* εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι: ut compleantur *d e*; ad hoc ut suppleant *Ambrst.* **peccata sua**: > ipsorum p. *d e*, > sua uel eorum p. *g*, *cum ord. gr.* αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας. **semper**: + sed *Ambrst.* **praeuenit** (pre. L*MT) *etiam Bentl. Tisch.*, *gr.* ἔφθασεν *uel* ἔφθακεν: peruenit DOWZ^{c}ϛ𝔖𝔈 *dem. Ambrst. Hieron.* (iv. 584, v. 66, vi. 913) *Pel.*^{B} *Cassiod. disc.*; *cf. Luc. Brug.* '*Correctores praetulerunt* peruenit, τῷ praeuenit, *quod est, ante uenit*'. **enim** *etiam Hieron.* (iv. 584): autem DG *Bentl. d e g Cassiod. disc. et gr. omn.* δέ; nunc (*et* > n. peru.) *Hieron.* (v. 66); *om. Ambrst. Hieron.* (vi. 913). **dei** *cum gr.* DEFG τοῦ θεοῦ: *om. Hieron.* (iv. 584, vi. 913, *non autem* v. 66) *cum gr. plur.*; *Bentl. non liquet.* **ira dei super illos** *codd. vg. dem. diu. f Pel.*^{B} *Cassiod. disc.*, *cf.* ira d. s. eos *Ambrst.*, *cum ord. gr.* B ἡ ὀργὴ ἐπ' αὐτούς: > super (in *Hieron.*) illos (eos *d e Hieron.*) ira d. *d e g Hieron.* (v. 66) *Pel.*^{A}, > super eos (uos *libere* iv. 584) ira *tantum Hieron.* (iv. 584, vi. 913, *uide supra*), *cum ord. gr. fere omn.* ἐπ' αὐτ. ἡ ὀργή. **usque** (hu. C) **in finem**: us. ad f. *d Pel.*^{B}; in f. *tantum g Hieron.* (*semper*) *cum gr.* εἰς τέλος. *Libere Prisc.* (*p.* 31) 'et ueniat super eum omnis ira domini'.

17. **autem** (δέ): enim Θ. **desolati** (ἀπορφανισθέντες): defraudati uel desolati *g*; desolatio *d.* **ad**: a Z. hore CFMOT, ore HΘPRW, orare Z*. **aspectu** (-us G*), *gr.* προσώπῳ: facie D *d e f g Ambrst. Pel.*^{B} (*teste Souter*); *deinde* + et D. **non**: *om.* U*. habundantius DLOPST, habundancius W; + autem V.$^{m.\,rec.}$ festina-

Digitized by Google

a uobis ad tempus horae
aspectu non corde
abundantius festinauimus
faciem uestram uidere
cum multo desiderio
18 quoniam uoluimus
uenire ad uos
ego quidem paulus
et semel et iterum
sed inpediuit nos satanas
19 quae est enim nostra spes
aut gaudium
aut corona gloriae
nonne uos ante dominum nostrum
iesum christum
estis in aduentu eius
20 uos enim estis gloria nostra
et gaudium.
III. 1 Propter quod non sustinen-
tes amplius
placuit nobis remanere
athenis solis
2 et misimus timotheum
fratrem nostrum et
ministrum dei in euange-
lio christi

bimus H*. **faciem uestram** *cum ord. gr.* τὸ πρόσωπον ὑμῶν : > u. fac. O. **cum multo** (nu. Z*) **desiderio** *et* > c. des. m. H : in m. des. *Bentl. d e f g Ambrst. cum gr.* ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ *et cf.* m. des. *tantum Pel.*^{B}

18. **quoniam** (διότι *uel* διό) : propter quod uel quoniam *g*; quapropter *Ambrst.*; *deinde* + quidem HΘU^{c}W *f*. **uoluimus** = ἠθελήσαμεν : uolumus BDG. **et** *pr.* : *om.* H*S. simel P, semet K*. **iterum** (δίς) : bis D *d e g*. **sed** *sine auct. gr.* : et *Bentl. d e f g cum gr. omn.* καί; sed et G. impediuit G*KRVWZ *vg.*, inpetiuit P, *inter* i *et* u *ras.* 3 *litt.* M. **nos** (ἡμᾶς) : uos K. sathanas CW.

19. que WZ. **est** : *om. Tert.* (*res.* 24) *Pel.*^{B} *Sedul. et gr. non expr.* **enim** (γάρ) : *om.* L. **nostra** (uestra W) **spes** *cum. ord. gr. omn.* ἡμῶν ἐλπίς : > sp. n. D *diu. Tert. Pel.*^{B} *Sedul.* **aut** *pr. et sec.* : uel *Tert.*; *gr.* ἤ. **corona** (chor. C, coronam F) **gloriae** (-ie Z*, -ea M*, -ia M^{c}) *cum gr. fere omn.* στέφανος καυχήσεως : > exultationis corona *Tert.*, *cf. gr.* A στέφ. ἀγαλλιάσεως. **nonne** : aut non etiam *d e f*^{c} (*super* F$^{gr.}$ *scr.*) *g cum gr.* ἢ (*om.* ℵ*) οὐχὶ καί; quam et *Tert.* **ante** (+ uel coram *g*) **dominum** (deum Z*; dño uel m *g*) **nostrum iesum christum** *codd. mult. vg. cod. caraf. c dem. diu. f g, cf.* coram domino nostro iesu christo *Tert. Ambrst.*, *cum gr.* FGL *al. plu.* ἔμπροσθεν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ : ante dom. n. ǂom. *Pel.*^{B}) ie. *tantum* ABGΘL (*uide infra*) MNP *Bentl. Tisch. d e Pel. cum gr.* ℵABD EKP *al. plus*^{30} ἔμπρ. τ. κ. ἡμ. Ἰησ. **estis** : *om.* DN^{c}P *Bentl. d e f g Tert. Ambrst. Pel.*^{A} *et gr. non expr.* > estis ante d. n. ie. L. **in** (*in ras. scr.* G) **aduentu** (*in ras. scr.* G) **eius** DGΘ*KP TVWZ^{c} *vg. cod. caraf. Bentl. c dem. diu. f patt. plur.*, *cf.* in aduentu ipsius *Tert. Pel.*^{B}, *contra ord. gr.* : > in ipsius aduentu *d e g cum ord. gr.* ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ; in aduentum eius ABCFH Θ^{c}LMNOSUZ* *Tisch.*, *cf. Ambrst.* (*infra*), *sine auct. gr.*; R *non liquet.* *Libere Ambrst.* (*in Rom.* i. 10) 'Quod est gaudium nostrum et corona? Nonne uos in aduentum domini?'

20. **estis gloria nostra** *cum ord. gr.* ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν : > gloria nostra estis D. **gaudium** : + nr W.

III. 1. **propter quod** (διό *uel* διότι) : idcirco *Ambrst.* **non** (nos *f*; + **iam** *f*^{c} (*super* F$^{gr.}$ *scr.*) *cf. infra*) **sustinentes** (-tenentes S, -tinentis Z*, -tinetis B, -tinens *f*; suscipientes *Capitula* V *etc.* (*uide supra p.* 528)) **amplius** (ha. C) : > ampl. non sust. *Pel.*^{B}; > iam non (> non iam *g*) sust. *tantum d e g*; iam non ampl. tolerantes *Ambrst.*; *gr.* μηκέτι στέγοντες. **placuit nobis** (nos U; *om.* C), *gr.* εὐδοκήσαμεν : optimum duximus *Ambrst.*; decreuimus *Pel.*^{B} **remanere** (-et M*) **athenis solis** (-os P; R *non liquet*) : rem. (+ in *g*) ath. soli DL^{c}NU^{c} *f g Pel.*^{B}, *cf.* solitarii *Sedul.*, *cum gr.* καταλειφθῆναι ἐν Ἀθήναις μόνοι; ut athenis soli relinqueremur *Ambrst.*

2. missimus DO*S. thimotheum DU, thmotheum C, timotheo Z*. > fratr. n. tim. O. **et ministrum dei** (domini F) *etiam* L* *cum gr.* ℵP 67**. 71. 73. 137 καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ : et adiutorem dei *d e Pel. et* et participem operis dei *Ambrst. cum gr.* D* κ. συνεργὸν τ. θ.; diaconum et cooperatorem (+ uel adiutorem *g*) dei (*sine* et) *f g cum gr.* FG διάκονον καὶ συνεργὸν τ. θ.; et ministrum dei et cooperatorem nostrum L^{c} *cum gr.* D^{c}E**KL *al. pler.* καὶ διάκ. τ. θ. καὶ συν. ἡμῶν; et ministrum *tantum* Z*, *cf. gr.* B καὶ συνεργόν. ^{e}uangelio M, aeuang̅ D, aeuangelio L^{c}, euangelium B. **ad confirmandos** (-das H) **uos**, *gr.* εἰς τὸ στηρίξαι : ad confortandos u. FGL MP *d e Cassiod. disc.*; ut confirmet uos (> ut u. conf. *Pel.*^{B}) D *Pel.*^{B}; adhoc ut et u. confirmet *Ambrst.*; ¿ad confirmandos uel infinitiuum uel ut confirmet u. *g*. **exhortandos** (exort. CMPO STZ*, exhortantandos U), *cf.* exhortandos uel infinitivum *g*, cohortandos *d e*, deprecetur (dipr. D) D *Ambrst.*, precetur *Pel.*^{B}, *sine addit. cum gr.* ℵABD*FGP 17. 37*. 47. 73 παρακαλέσαι *tantum* :

Digitized by Google

ad confirmandos uos
et exhortandos
pro fide uestra
3 ut nemo moueatur
in tribulationibus istis
ipsi enim scitis quod
in hoc positi sumus
4 nam et cum apud uos
essemus
praedicebamus uobis
passuros nos tribulationes
sicut et factum est et scitis.
5 Propterea et ego amplius
non sustinens
misi ad cognoscendam
fidem uestram
ne forte temtauerit uos
is qui temtat
et inanis fiat labor noster.
6 Nunc autem ueniente
timotheo ad nos a uobis
et adnuntiante nobis fidem
et caritatem uestram
et quia memoriam nostri
habetis bonam semper
desiderantes nos uidere
sicut nos quoque uos
7 ideo consolati sumus fratres

---

gr. D°KL *al. pler.* παρακαλέσαι ὑμᾶς *apud latinos non redditur.* fides L*.

3. **ut** (uti C) **nemo moueatur** (mob. LT), *gr.* τὸ (FG ἵνα) μηδένα σαίνεσθαι: ut n. terreatur D; ut n. moveatur uel terreatur *g*; ne quis moueatur *Ambrst.* **tribulationibus** (tribulac. P) **istis** (*om. Pel.*[B]), *cf.* trib. his *g, cum ord. gr.* θλίψεσιν ταύταις: > his pressuris *Ambrst.* **ipsi enim** = αὐτοὶ γάρ: nam ipsi D. **quod** (ὅτι): quoniam D *Pel.*[B]; quia *Ambrst.* **in hoc** (ho° P), *gr.* εἰς τοῦτο: ad hoc *Ambrst.* possiti SZ*. summus Z*.

4. **nam et** (*om.* NU): > et enim D *g Pel.*[B] *cum ord. gr.* καὶ γάρ. quum Θ. **apud** (-ut FGNPW; *om.* S*) **uos essemus**, *cf.* ap. u. eramus *Ambrst. Pel.*[B], ap. u. fuimus *d e, cum ord. gr.* πρὸς ὑμᾶς ἦμεν: > essemus aput u. L; *deinde* + cum apud uos Z*. **praedicebamus** (pred. U*W, praedicebā L) AKLOP°U°VWZ° *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. dem. diu.* *f cum gr. plur.* προελέγομεν: praedicabamus (pred. BTU*) BDFHΘNP*STU*Z* *c diu.* *Pel. Cassiod. disc. Sedul.*, *cf. gr.* D* προσελέγομεν *et* FG ἐλέγομεν; praedicauimus (pred. M) CMR *d e g.* **uobis**: *om. Pel.*[B] **passuros** (-rus Z*) **nos** (nostri G*) **tribulationes** (-tionis Z*, -ciones P), *cf.* pass. n. (> n. p. *Pel.*[B]) tribulationem *d e Pel.*[B] *et* pass. n. pressuram *Ambrst.*: quod futurum esset ut presuram pateremur D; quod futurum esset nos tribulari uel tribulationem pati *g*; *gr.* ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι. **et** *sec.*: *om.* DNOSW *d e f g Ambrst. Pel.*[B] *cum gr.* FG.

5. **propterea** (διὰ τοῦτο): ideo *Ambrst. Pel.*[B] go Z*. **amplius** (ham. C) **non sustinens** (-tenens S), *cf.* iam n. sust. *d e Pel.*[B]: > n. iam uel amplius sust. *g*, > n. amplius tolerans *Ambrst.*, *cum ord. gr.* μηκέτι στέγων. m[i]si L, missi D, nisi O°Z* *f.* **ad cognoscendam** (cognusc. PZ): ad cognoscendam uel infinitiuum *g*, *cf. gr.* εἰς τὸ γνῶναι; ad hoc ut cognoscerem *Ambrst.*; ut sciam *Pel.*[B] **fidem uestram** (-tre Z*) *cum ord. gr. plur.* τὴν πίστιν ὑμῶν: *ord. gr.* B 37. 73. 116 τὴν ὑμ. π. *apud latinos non inuenitur.* **ne forte** (μήπως): ne quomodo *Ambrst.* **temtauerit** (tent. *vg.*, tempt. CDFHΘKLNORSTVWZ°, timpt. Z*), *gr.* ἐπείρασεν: adtentauerit *Ambrst.* **is qui temtat** (tent. 𝕳𝕾𝕮, tempt. DHΘKL*NORSTVZ°, timt. Z*) *etiam Aug.* (iii. 1. 392), *cf.* his (hiis W) q. temptat CFPW *et* in his q. temptat *in ras. scr.* L°: q. temtat *tantum g Aug.* (ii. 772, x. 827); ille tentator *Ambrst.*; *gr.* ὁ πειράζων. **inanis** (-annis Z*) **fiat labor noster**, *cf.* in. fit l. noster *Aug.* (ii. 772, x. 827), in. fiat l. uester HST *f Ambrst. cum ord. gr. plur.* εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν *et* 3. 17. 80 εἰς κ. γέν. ὁ κ. ὑμῶν: > labor noster inanis fiat P *sine auct. gr.*

6. **nunc** (ἄρτι): modo *Ambrst.*; modo uel nunc *g.* **ueniente** (uenite M, ueniem et H*) **timotheo** (thimoth. CD, timot. T, timotth. Z; *om.* P*) = ἐλθόντος Τιμοθέου: cum uenisset timotheus *Ambrst.* **ad** (πρός): a *d e.* **nos**: n *in ras. scr.* G. **et** *pr.*: + bene *g.* **adnuntiante** (annunt. KRTVZ°ς𝕳, adnunc. P, annunc. W𝕾𝕮) = εὐαγγελισαμένου: annuntiasset *Ambrst.* **fidem**: *om.* M*T. charitatem *vg.* **quia** (ὅτι): quoniam *d e Ambrst.* **memoriam nostri habetis** (-entis G*) *cum ord. gr.* 17 μνείαν ἡμῶν ἔχετε: > hab. mem. n. D *Pel.*[B] *cum ord. gr. plur.* ἐχ. μν. ἡμ.; > mem. hab. n. *g cum ord. gr.* DEFG μν. ἔχ. ἡμ. **bonam**: *om.* D. *Disting.* bonam . semper BNS*f.* **desiderantes** (dissid. D): *om.* Z* (+ *sup. lin.* Z°). **uidere** (-ri Z*): *om. Pel.*[B] **sicut** (-uti CZ*) **nos** (uos K*) **quoque uos** *etiam* 𝕳 *cod. caraf. Bentl. Tisch. contra ord. gr.*: > s. et nos uos *g Pel.*[B] *cum ord. gr. omn.* καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς; s. et nos quoque uos BDHΘLNO°PUς𝕾𝕮 *Ambrst. Pel.*[A] *Cassiod. disc.*; s. et nos et uos *d e.*

7. **ideo** (διὰ τοῦτο): propterea *d e Aug.* (iii. 1. 47); *om.* L* (+ propter hoc *sup. lin.* L[2]).

Digitized by Google

in uobis in omni necessi-
tate et tribulatione nostra
per uestram fidem
8 quoniam nunc uiuimus
si uos statis in domino.
9 Quam enim gratiarum actionem
possumus deo retribuere
pro uobis
in omni gaudio quo gaude-
mus propter uos
ante deum nostrum.

10 Nocte et die abundantius
orantes
ut uideamus faciem uestram
et compleamus ea quae
desunt fidei uestrae
11 ipse autem deus et pater
noster
et dominus iesus
dirigat uiam nostram
ad uos
12 uos autem dominus multiplicet

---

consolati (consul. DS) **sumus**, *gr. plur.* παρεκλήθημεν *et* A 3. 23. 57 παρακεκλήμεθα : consolationem sumus adepti *Ambrst.* **fratres in uobis** *cum ord. gr. plur.* ἀδελφοὶ ἐφ' ὑμῖν : > in u. fr. *Pel.*^{B} *cum ord. gr.* 47 ἐφ' ὑμ. ἀδ. **in** (·in· T) **omni** (hom. C, omne S) **necessitate et tribulatione** (-cione P; + n W) **nostra**, *cf.* in om. nec. et pressura (presura D) n. D *Pel.*^{B}, *cum gr.* FG ἐν πάσῃ τῇ ἀνάγκῃ καὶ θλίψει ἡμῶν : super omnem necessitatem et tribulationem nostram *d e et* super omni necessitate et pressura nostra *Ambrst. cum gr.* ℵABDE 17. 37. 47. *al.*^{4} ἐπὶ π. τ. ἀν. κ. θλ. ἡμ.; in omni nec. tribulationis nostrae *Cassiod. disc. sine auct. gr.*; > *gr.* KL *al. pler.* ἐπὶ (109. ἐν) π. τ. θλ. κ. ἀν. ἡμ. *apud latinos non redditur.* **per uestram fidem** *etiam Bentl. Tisch. cum ord. gr. plur.* διὰ τῆς ὑμῶν πίστεως : > per f. uestram (nostram *f*) FΘLMOTW *vg. cod. caraf. f cum ord. gr.* A 8. τ. π. ὑμ.

8. **quoniam nunc** (*om.* S) = ὅτι (17. καθότι) νῦν : nunc autem *Aug.* (v. 541) *et* nunc *tantum Aug.* (iv. 156, v. 1404) *ad init. pericopes.* **uos** (s *sup. lin.* T; *om.* S): + fratres *Aug.* (v. 541, *non autem* iv. 156, v. 1404). **statis** *cum gr.* ℵ^{c}ABFGKL *min.*^{28} *fere* στήκετε : steteritis *d e Ambrst.*, *cf. gr.* ℵ*DE *al. sat. mu.* στήκητε. **in** (*om.* M*) **domino** = ἐν κυρίῳ : in deo KVZ^{c}; in christo W *Ambrst.*

9. graciarum P. hactionem C, accionem Z*, actione P. **possumus** = δυνάμεθα : possimus (posim. D) DS. **deo retribuere**, *cf.* deo tribuere *Cassiod. disc.*, > referre deo *Ambrst.*, *cum gr.* ℵ^{c}ABD^{c}EKL *al. omn. ut udtur* τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι : domino retrib. (> r. dom. DL *Pel.*^{B}) DHL *g Pel.*^{B} *cum gr.* ℵ*DFG τῷ κυρίῳ ἀντ. **pro uobis** (περὶ ὑμῶν): de uel pro u. *g.* **in omni** (hom. C) **gaudio** *cum gr.* 37 ἐν πάσῃ τῇ χαρᾷ : super omne (-em *d e*) gaudium *d e Sedul.*, super omni gaudio D *Ambrst. Pel.*^{B}, super omne uel i gaudium uel o *g*, *cum gr. plur.* ἐπὶ π. τ. χ. **quo** (ᾗ): quod B *g.* **gaudemus** (-imus P) *cum gr. plur.* χαίρομεν : *gr.* D* ἐχαίρομεν. **propter uos** (δι' ὑμᾶς): propter uos uel pro uobis *g.*

ante (ha. C) **deum nostrum**, *cf.* coram deum nostrum *d e et* coram deo nostro *g Ambrst. Pel.*^{B}, *cum gr. plur.* ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ ἡμῶν : ante dominum nostrum BHΘKLOPSW *c diu. Cassiod. disc.*, *cf.* coram domino nostro D, *cum gr.* ℵ* 46 ἐμ. τοῦ κυρίου ἡμ. *Disting.* ante deum nostrum [10] nocte et die N *Cassiod. disc.*

10. **nocte et die** (diae M) *etiam Tisch.*, *gr.* νυκτὸς καὶ ἡμέρας : n. ac (hac C) die (diae C; > d. ac n. *diu.*) CDHΘT *vg. cod. caraf. Bentl. diu. f Aug.* (iii. 2. 741) *Pel.*^{B}; n. dieque *Ambrst.* **abundantius** (habundant. DLOSTW, abundanc. P): superabundanter *d e et* superabundantius *g cum gr.* ὑπερεκπερισσοῦ; abundantissime *Ambrst.* horantes C. **ut** (hut C, et Z^{c}; + in M*) **uideamus** (uidia. P), *gr.* εἰς τὸ ἰδεῖν : in uidendo *g.* **faciem uestram** (*om.* U*): > u. fac. *d e g cum ord. gr. omn.* ὑμῶν τὸ πρόσωπον. **compleamus** (conpl. CFΘMOPRS, cumpl. Z*), *cf.* suppleamus D *d e Ambrst. Aug. Pel.*^{B}, *gr.* καταρτίσαι : supplendo *g.* **ea quae** (que HM) **desunt**: q. des. *tantum d e Ambrst. Aug.*; q. des. uel desientia *g*; *gr.* τὰ ὑστερήματα. uestre MW.

11. **autem** (δέ): uero *Ambrst.* **et** *pr.*: *om. Uigil.* (*c. Ar. Sab. etc.* ii. 45, *trin.* xii). **noster**: *om. Uigil.* (*trin.* xii). **et** *sec.* (*in ras. scr.* B): *om.* P. **dominus** (*in ras. scr.* B) *codd. plur.* ϛ *Tisch. c dem. diu. f Pel.*^{A} *Uigil.* (*c. Ar. Sab. etc.* ii. 45) *etc. sine addit. contra gr.*: + noster L*W Z*𝔓𝔖ℭ *cod. caraf. Bentl. d g Ambr.* (*fid.* ii. 10) *Ambrst. Pel.*^{B} *Uigil.* (*trin.* xii) *cum gr. omn.* ἡμῶν. **iesus** (ihesus F, ihu L*) ACGKRTU* VZ^{c} *Bentl. Tisch. c d dem. e Ambr. Pel. sine addit. cum gr.* ℵABD^{b} 17. *al.*^{4} Ἰησοῦς *tantum*: + christus BDFHΘLMNOPSU^{c}WZ* *vg. cod. caraf. diu. f g Ambrst. Uigil.* (*c. Ar. Sab. etc.* ii. 45, *trin.* xii) *Cassiod. disc. cum gr.* D^{c}EFGKL *al. pler.* Χριστός. **dirigat** (-regat DS), *gr.* κατευθύναι : dirigit Z*. **nostram** (ἡμῶν): uestram W. **ad uos**: *om.* C*; *deinde* + *sup. lin.* C^{1}.

12. **autem** (δέ): *om. Aug.* (x. 738). **dominus** (*om.* A*) *sine addit. cum gr. plur.* ὁ κύριος (A. 73 ὁ θεός) *tantum*: + iesus *d e g et gr.* D*E*FG

Digitized by Google

et abundare faciat
caritatem
in inuicem et in omnes
quemadmodum et nos
in uobis
13 ad confirmanda corda
uestra sine querella
in sanctitate
ante deum et patrem nostrum
in aduentu domini nostri iesu christi
cum omnibus sanctis eius amen.

IV. 1 De cetero ergo fratres
rogamus uos et obsecra-
mus in domino iesu
ut quemadmodum acce-
pistis a nobis quomodo
uos oporteat ambulare
et placere deo
sicut et ambulatis
ut abundetis magis
2 scitis enim quae praecepta
dederimus uobis

---

add. Ἰησοῦς. **multiplicet** (πλεονάσαι): multiplicat FM. **et** *pr.*: *om. Pel.*^{B} habundare CDLOSTUW. faciam *d e*. **caritatem** (char. *vg.*), *cf. gr.* FG τῆς ἀγάπης: caritate (char. *cod. caraf.*) CKMS *cod. caraf. Bentl. dem. diu. Ambrst. Pel.*^{A}, *cf.* qualitate *Pel.*^{B}, in caritate DO *d e Ambr.* (*spir. sanc.* iii. 14) *Aug.* (ii. 89, x. 738, 752), *cum gr. plur.* τῇ ἀγάπῃ; *deinde* + uestram NTϚ𝔖𝔆 (*non autem* ℌ *cod. caraf. Bentl. Tisch.*) *c Cassiod. disc. sine auct. gr.*, *cf. Luc. Brug.* '*Non omittas pronomen* uestram'. **in inuicem** (εἰς ἀλλήλους): inuicem *tantum* DN*O*S *g Pel.*^{A}; *deinde* + in uos (nos *ed. Roman.*) *Ambrst.* **et** *sec.*: *om.* O*. homnes C. **quemadmodum** (quaem. L, quemammodum BT, quemadmodo P), *gr.* καθάπερ (109 καθώσπερ): sicut *g Ambr. Ambrst. Pel.*^{B} **nos** (ἡμεῖς): nostram HΘ *Pel.*^{B} **in uobis**: in uos *Bentl. d e dem. Ambrst.*, in uel ad uos uel uobis *g*, *cum gr.* εἰς ὑμᾶς.

13. confirmandam P. **corda uestra** *cum ord. gr.* DEFG τὰς καρδίας ὑμῶν: > *gr. rell.* ὑμ. τ. κ. **sine querella** (quaer. FΘ^{c}L^{c}N*PR, querilla Z*, querela DKN^{c}O^{c}VWZ^{c}Ϛ𝔖𝔆, quaerela BUℌ): irreprehensa *Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *et* irreprehensibilia *Ambrst.* (*ed. Roman.*), *cf. gr. plur.* ἀμέμπτους (BL 47 ἀμέμπτως). **in sanctitate**, *cf.* in sanctificatione *Ambr.* (*spir. sanc.* iii. 14) *et* in sanctimonia *Ambrst.*, *cum gr.* ἐν ἁγιωσύνῃ (A 23. 57 δικαιοσύνῃ): in sanctitatem M; in sanctificationem *Pel.*^{B} **ante deum et patrem nostrum**, *gr.* ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν: coram deo et patre nostro D *Tert.* (*res.* 24) *Ambr. Ambrst.*; coram uel ante deo uel m et patre nostro *g*. **in aduentu** (ad||uentu G) *cum gr. omn.* ἐν τῇ παρουσίᾳ: in aduentum ABDFHΘLMNOPS *Tisch. c d dem. e Pel.*^{B} *sine auct. gr.* **nostri**: *om. Ambr.* **iesu** (ihesu F) **christi** *cum gr.* FGL *al. plu.* Ἰησοῦ Χριστοῦ: iesu *tantum* AGU* *Bentl. Tisch. d e Ambr. Pel.*^{A} *cum gr.* ℵABDEK 37. *al. plus*^{20}. **omnibus** (hom. C), *gr.* πάντων: uniuersis *Tert.* **eius** (αὐτοῦ): suis *Ambrst. Pel.*^{B} **amen** *cum gr.* ℵ*AD*E 37. 43. 49. 57. 67: *om.* F* *Tisch. f g Tert.* (*ut udtur*) *Pel.*^{A} *cum gr.* ℵ^{c}BD^{c}FGKL *al. pler.*

IV. 1. **de cetero** (caet. DϚℌ; ce *sup. lin.* M), *gr. plur.* λοιπὸν *et* B^{3} *al. sat. mu.* τὸ λ.: quod superest *Ambrst.* **ergo**, *cf.* autem *d e*, itaque *Ambrst.*, *cum gr. plur.* οὖν: *om.* L *dem. Pel. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1350) *cum gr.* B* 17. 37. *al.*^{12} > fratres ergo BD. **rogamus** (*et* > rog. fr. W) = ἐρωτῶμεν: rogo (*et* > rog. fr.) *Sedul.* hobsecramus C, obsaecramus S, obsegramus P. **iesu** (ihe. F) *cum gr. omn.* Ἰησοῦ: semper *Cassiod.* (*in fine pericopes*). **ut** (hut C) *cum gr.* BD*E*FG 17. 37. 73. *al.*^{6} ἵνα: *om. gr.* ℵAD^{c}E**KL *al. pler.*, *non autem latt.* **quemadmodum** (quemammod. KRT, quaemammod. L), *gr.* καθώς: quomodo D *Capitula* CHΘTU (*uide supra p.* 529) *Pel.*^{B}; quomodo uel sicut *g*. **accepistis** = παρελάβετε: accipistis DO*PS. **quomodo uos** (*om.* Z* *f*; quomod^{u}os P) **oporteat** (hop. C, oportet F*) **ambulare** (ham. C), *cf.* qualiter u. op. am. D, *contra ord. gr.*: > quomodo (quo modo 𝔖) op. u. am. *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch.*, > qualiter op. u. am. *d e g Ambrst. Pel.*^{B} *cum ord. gr. plur.* τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν *et* FG ὅπως δ. ὑμ. π. **sicut** (-uti C) **et ambulatis** (ham. C) *codd. plur.* Ϛℌ *cod. caraf. Bentl. Tisch. d diu. e f Ambrst. Pel.*^{A} *cum gr.* ℵABD*E*FG 17. 37. *al.*^{7} καθὼς καὶ περιπατεῖτε: sicut et ambulastis G*LO*; sicut et ambuletis W *Pel.*^{B}; sic et ambulatis (*deinde* + ita) *dem.*; sic et ambuletis 𝔖𝔆 *c Cassiod. disc.*; sicut ambulatis HZ*; sicut ambulastis DS; sicut et ambulatis uel astis *g*; *cf. Luc. Brug.* 'Sic et ambuletis . *alii scribunt* sicut et ambulatis'; *om. gr.* D^{c}E**KL *al. pler.* **ut** (hut C) = ἵνα: *om.* D; + et ABK. habundetis DLMN*OPSTUW.

2. que L*M. precepta MW, p̄cepta Z*. **dederimus** *etiam Bentl. Tisch.*, *cf.* dedimus D *d e g Pel.*^{B}, *cum gr.* ABD^{c}KL 17. *al. pler.* ἐδώκαμεν *et* ℵ 37. 73. 80. 116 δεδώκαμεν, *cf.* D*FG παρεδώκαμεν: dederim BGKLNUV^{c}WZ* *vg. cod. caraf. dem. diu. f Ambrst. Cassiod. disc. sine auct. gr.* **per dominum** (deum S) *sine addit.*

Digitized by Google

per dominum iesum
haec est enim uoluntas dei
sanctificatio uestra
4 ut abstineatis uos
a fornicatione
ut sciat unusquisque uestrum
suum uas possidere
in sanctificatione et honore
5 non in passione desiderii
sicut et gentes quae
ignorant deum
6 ut ne quis supergrediatur
neque circumueniat
in negotio fratrem suum

---

cum gr. plur. διὰ τοῦ κυρίου : + nostrum DKST VZ^c *d e f g Ambrst. Pel.*^{B} *cum gr.* D*E*FG 45. 115 ἡμῶν. **iesum** (ihe. F) *sine addit. cum gr. plur.* Ἰησοῦ : + christum DTV *f g cum gr.* FG 19. *al.*^{8} Χριστοῦ; *om. gr.* 17. **per dom. ie.** : *om. Pel.*^{A}

3. **haec** (hec W) **est enim** : > h. en. est *g cum ord. gr.* τοῦτο γάρ ἐστιν ; > nam h. est D *Ambrst. Pel.*^{B} ; h. est *tantum Tert.* (*pud.* 17) '*Cypr.*' *App.* (*p.* 17 = *bon. pud.* 6) *Ambrst.* (*in Rom.* xii. 2). uolumptas C. **sanctificatio** (-acio P) **uestra** (nostra *f**) *etiam Tert.* (*cast.* 1 *libere*), *gr.* ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν : sanctimonia u. *Tert.* (*pud.* 17) ; *om.* '*Cypr.*' *App. Libere Tert.* (*Marc.* v. 15) '*quam autem* sanctitatem nostram uoluntatem dei *dicat*'.

4. **ut** (hut C, ab F) **abstineatis** (absten. DGPS) **uos** *et* > ut u. abs. H : abstinere u. *d Tert.* (*pud.* 17, *cf.* abstinere enim *libere Marc.* v. 15) *Aug.* (x. 284), *cf.* ut abstinere u. *e et* abstinere uel ut abstineatis u. *g*, *cum gr.* ἀπέχεσθαι ὑμᾶς. **a fornicatione** (-acione P), *cf.* a stupro *libere Tert.* (*Marc.* v. 15), *cum gr. plur.* ἀπὸ τῆς πορνείας : ab omni forn. G *f g cum gr.* ℵ^{c}FG 31. 73. 115 ἀπὸ πάσης (G πασι ; FG 31 + τῆς) πορν. **ut** (hut C) **sciat unusquisque** (hun. C ; quisque *tantum Bentl.*, *cf. gr. plur. infra*) *etiam Hieron.* (vii. 622), *cf.* ut nouerit un. *Hieron.* (v. 206) : scire (et scire *Ambrst.*) unumquemque *Tert.* (*pud.* 17, *Marc.* v. 15) *Ambrst. cum gr.* εἰδέναι (B^{3}D^b 73 + ἵνα) ἕκαστον. **uestrum** *etiam Hieron.* (vii. 622), *gr.* ὑμῶν : *om. Tert.* (*pud.* 17, *Marc.* v. 15) *Hieron.* (v. 206, 232 *ut udtur*) '*Aug.*' (v. *App.* 480, 488) *Pel.*^{B} *sine auct. gr.* **suum uas possidere** (possed. DP) *etiam Bentl. Tisch. Hieron.* (vii. 622) *cum ord. gr. plur.* τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι : > u. s. poss. *Capitula* CHΘTU (*uide supra p.* 529) *vg. cod. caraf. Tert.* (*pud.* 17) *Aug.* (vii. 368), *cf.* u. s. in honore tractare *Tert.* (*Marc.* v. 15, *cf. res.* 16 '*nam etsi* uas *uocatur apud apostolum*, *quod iubet* in honore tractare') ; > poss. u. s. *Hieron.* (v. 206, 232, *cf.* utatur uase suo *libere* i. 957), > poss. s. proprium u. *d e*, > poss. s. u. id est corpus *g*, *cum ord. gr.* DEFG κτ. τὸ ἑ. σκ.; > et uas possideat suum *libere Ambr.* (*ep.* 2). **in sanctificatione** (-tio^{ne} A, -cione P ; + debere D *Pel.*^{B}) **et honore** *etiam Hieron.* (vii. 622), *cf.* in sanctimonia et hon. *Tert.* (*pud.* 17) *Ambrst.*, *cum gr. omn.* ἐν ἁγιασμῷ καὶ (ℵ* + ἐν) τιμῇ : in sanctificatione et castitate *Hieron.* (v. 232), in sanctificatione et pudicitia *Hieron.* (i. 957), in sanctitate et pudicitia *Hieron.* (v. 206) ; > in honore et sanctificatione *Aug.* (v. 293) '*Aug.*' (v. *App.* 480, 488) *Cassiod. disc.* ; *om. plane Aug.* (x. 648).

5. **passione** (possess. 𝔖) **desiderii** (dissid. D), libidine des. *Hieron.* (vii. 622), morbo des. *Aug.* (*septies*, *cf.* m. desideriorum v. 1126), libidine concupiscentiae *Tert.* (*pud.* 17, *cf.* l. *tantum libere Marc.* v. 15), morbo concupiscentiae *Aug.* (x. 270, 310, *cf.* m. concupiscentiarum vii. 647), *cum gr. plur.* πάθει ἐπιθυμίας : passione uel libidine et desiderii *g cum gr.* FG π. καὶ ἐπ. ; *cf. Aug.* (x. 330) *diserte* '*quod enim graecus habet* ἐν πάθει ἐπιθυμίας *alii latine interpretati sunt*, in morbo desiderii *uel* concupiscentiae, *alii uero* in passione concupiscentiae *uel si quo alio modo in aliis atque aliis codicibus inuenitur : sed* passio *in lingua latina, maxime usu loquendi ecclesiastico, non nisi ad uituperationem consueuit intelligi*'. sicuti C. **et** : *om.* G *Tert.* (*pud.* 17) *Aug.* (*sexies*) '*Aug.*' (v. *App.* 480, *non autem* 488) *Pel.*^{B} *sine auct. gr. pro* **sicut et** *habet* qua *Tert.* (*Marc.* v. 15). **gentes** (ἔθνη) : nationes *Tert.* (*pud.* 17). **quae** (que L*WZ*, qui S) **ignorant deum** (dominum *d e*), > q. d. ig. *Tert.* (*pud.* 17) : q. non nouerunt (-erint *Pel.*^{B}) d. D *Hieron. Pel.*^{B} *Sedul.* ; ignorantes uel quae non nouerunt deum uel nesciunt *g* ; *gr.* τὰ μὴ εἰδότα τὸν θεόν ; q. spem non habent '*Aug.*' (v. *App.* 480, 488) *e uers.* 13.

6. *Ad init.* + et *Ambrst.* **ut** (huti C, et H^{c}KVWZ^c *vg.* (*non autem cod. caraf. Bentl. Tisch.*) *c dem. diu. Cassiod. disc.*) **ne quis** (*om. Hieron.* (vii. 640, 643) ; nequis *uno uerbo* W𝔓𝔖, neque L^c) **supergrediatur** (supergrad. BSW, super *tantum* P*) : *gr.* τὸ μὴ ὑπερβαίνειν. **neque** (ne quis H) : et *d e g Hieron.* (vii. 622 *quater*, 640, 643) *cum gr.* καί. **circumueniat** (circunu. 𝔖), *gr.* πλεονεκτεῖν : circumscribat *Hieron.* (vii. 622 *ter*) ; auarus fraudet *Hieron.* (vii. 622 *semel*, 640, 643) ; circumueniat id est per cupiditatem uel auaritiam *g*. negocio PZ, i *in ras. longa* H. *Cf. Hieron.* (vii. 622) '*Ubi nos habemus* et circumscribat in negotio fratrem suum, *in graeco legitur*, καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Πλεονεξία *autem* auaritia *nuncupatur*,

Digitized by Google

quoniam uindex est dominus
de his omnibus
sicut praediximus uobis
et testificati sumus
7 non enim uocauit nos deus
in inmunditia
sed in sanctificatione
8 itaque qui haec spernit
non hominem spernit
sed deum qui etiam dedit
spiritum suum sanctum in uobis.
9 De caritate autem frater-
nitatis non necesse habe-
mus scribere uobis
ipsi enim uos a deo didicistis
ut diligatis inuicem
10 etenim facitis illud
in omnes fratres
in uniuersa macedonia.
Rogamus autem uos fratres

---

quam nos possumus, uim uerbi transferentes, sic in praesenti loco exprimere; ut ne quis supergrediatur et auarus fraudet in negotio fratrem suum'. **quoniam** (διότι): quia *d e Cypr.* (*test.* iii. 88); quoniam uel quia *g.* **uindex** (ἔκδικος): ultor *Cypr.* **dominus** *cum gr.* ℵ*ABD*H 17 *κύριος et* ℵ^{c}D$^{bet c}$EKL *al. pler.* *ὁ κ.*: deus BOSZ* *g Cypr. cum gr.* FG 115 *ὁ θεός.* **de his** (hiis SW; deis *uno uerbo* H) **omnibus** (hom. C): > de om. h. *d e g cum ord. gr. περὶ πάντων τούτων.* **sicut**: + et GPS *cod. caraf. g Hieron.* (vii. 622), + etiam *d e, cum gr. omn. καί.* prediximus MUVW. **sicut . . . sumus**: *om. Pel.*^{A}

7. **non** (οὐ): neque *Hieron.* (ii. 156, 265, *non autem* vii. 622). **nos** *cum gr. plur.* ἡμᾶς: uos D *g* cum gr.* 17. *al.*^{5} ὑμᾶς; *om.* R. **in inmunditia** (di *sup. lin.* T) ACFHΘL*MO*RST *Bentl. Tisch. d e f g Hieron.* (vii. 622) *etc., gr.* ἐπὶ (L* ἐν) ἀκαθαρσίᾳ: in (ad *Hieron.* (ii. 156)) inmunditiam (imm. W *vg.*, inmundiciam BPZ) BDGKL^{c}NO^{c}P UVWZ *vg. cod. caraf. c dem. diu. Ambrst. Hieron.* (ii. 156, 265) *Pel. Cassiod. disc.* **in sanctificatione** (-cione P) ACFGHΘLN*O*PRS *Bentl. Tisch. d e f g Hieron.* (vii. 622) *etc.* = ἐν ἁγιασμῷ: in (ad *Hieron.* (ii. 156)) sanctificationem BDKM N^{c}O^{c}TUVWZ *vg. cod. caraf. c dem. diu. Hieron.* (ii. 156, 265) *Pel. Cassiod. disc., cf.* in sanctimoniam *Ambrst.*

8. **itaque** (-quae M, ita T), *gr.* τοιγαροῦν: quapropter D *f*^{c} (*sup.* F$^{gr.}$ *scr.*) *m Ambr.* (*spir. sanc.* iii. 2) *Ambrst. Pel.*^{B}; quapropter uel itaque *g.* **qui haec** (hec W) **spernit**: > q. sp. h. *Ambrst.*; q. sp. *tantum* G *Bentl. d e m, cf. gr.* ὁ ἀθετῶν, *et Luc. Brug.* '*Non est omittendum pronomen* haec'. **spernit** *sec.* = ἀθετεῖ: spernet FM. **etiam,** *cf.* et D *g Pel.*^{B}, *cum gr.* ℵD*FGKL *al. longe plu.* καί: *om. d e m Ambr. Ambrst. cum gr.* ABD$^{bet c}$E 17. 73. *al.*^{9} **dedit** (dedicit *d*) **spiritum** (-tu *d*) **suum** (*om. m*) **sanctum** (*om. Ambr.*) *cum ord. gr. fere omn.* δόντα (ℵ*BDEFG *min.*^{7} διδόντα) τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον: > d. sp. sa. su. BUZ* *diu.**, > d. su. sa. sp. Z^c, > sp. su. sa. d. D *Pel.*^{B}, *sine auct. gr.*; *ord. gr.* A δ. αὐτοῦ τὸ πν. τὸ ἁγ. *apud latinos non inuenitur.* **in uobis** *etiam cod. caraf. Bentl. Tisch., cf.* in uos *d e,* in uos uel in uobis *g, cum gr.* ℵBDEFGHKL *al. longe plu.* εἰς ὑμᾶς: in nobis BDLNO^{c}UWZ* *vg. c f dem. diu. m Ambr. Ambrst. Pel.*^{A} *Cassiod. disc. cum gr.* A *al. mu.* εἰς ἡμᾶς.

9. **de caritate** (char. *vg.*, kcar. C) **autem fraternitatis,** *gr.* περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας: de amore au. fr. *d e g, cf. Capitula* AFKMNOSZ (*supra p.* 528) *et Capitula* BR (*supra p.* 529); de affectione au. fr. *Ambrst.*; de caritate au. *tantum Hieron.* (vii. 413). **necesse** (ncc. O*) **habemus** (ab. C, habeamus G*) *et* > habemus necessitatem *Ambrst. cum gr.* ℵ^{c}D*FG 47. 67**. *al.*^{5} χρείαν ἔχομεν: necesse habuimus ABWZ^{c}ϛ *c cum gr.* B χρ. εἴχομεν; opus habetis *Aug.* (x. 236) *cum gr.* ℵ*AD^{c}EHKL *al. pler.* χρ. ἔχετε; necesse habeo *Hieron. sine auct. gr.* **scribere uobis,** scribendi u. *Ambrst., et* > u. scribere *Pel.*^{B}, *cum gr. plur.* γράφειν ὑμῖν: > u. scribi *Aug., cf. gr.* H 43. 67*. 73. 80 γράφεσθαι ὑμ. **ipsi** (-se Z*, i *sec. in ras. scr.* H) **enim** (*bis scr.* L*) = αὐτοὶ γάρ: > nam ipsi D *Aug.* **uos**: *om.* U* *Ambrst. Pel.*^{A} *Cassiod. disc. cum gr.* 37. **a** (ad Z*) **deo** (domino CT) **didicistis** (ded. DS, dicitis H*): a deo docti (edocti *Ambrst.*) estis *d e Ambrst. Hieron., cf. gr. plur.* θεοδίδακτοί ἐστε *et* FG θεῷ διδακτοί ἐστε; frs dedicistis O*. **ut** (hut C) **diligatis** (dileg. D, ati *in ras.* 4 *litt. scr.* K; + in FM *d e*) **inuicem,** *gr.* εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους: > inu. ut dil. S*; > ad hoc ut uos inu. dil. *Ambrst.*

*frater***nitatis . . . 10 magis** *in ras. scr.* B.

10. **etenim** (καὶ γάρ): > nam et *d e Ambrst.* **facitis** (factis S*, faciatis T) **illud** (-ut G) *etiam Bentl. Tisch. cum ord. gr.* ποιεῖτε αὐτό: > illud fac. *vg. cod. caraf.*; hoc fac. *Ambrst.*; *deinde* + καί *gr.* B, *non autem latt.* homnes C. **in uniuersa** (hun. C) **macedonia** (mached. BCFH KLM^{c}NRZ^{c2}, macid. D), *gr.* ἐν ὅλῃ τῇ Μακεδονίᾳ: per uniuersam macedoniam *Ambrst.*; *om. Pel.*^{A} **fratres . . . macedonia**: *om.* Z*. **rogamus**: hortamur *d e m Ambrst.*; *gr.* παρακαλοῦμεν. **ut abundetis** (hab. CDLOSTUW): abundare *d e g m Ambrst. Pel.*^{B} = περισσεύειν. **magis**: *om. Cassiod. disc.*

Digitized by Google

ut abundetis magis
11 et operam detis ut quieti
sitis et uestrum nego-
tium agatis
et operemini manibus
uestris
sicut praecepimus uobis
12 et ut honeste ambuletis
ad eos qui foris sunt
et nullius aliquid desideretis.
13 Nolumus autem uos
ignorare fratres
de dormientibus
ut non contristemini
sicut et ceteri qui
spem non habent
14 si enim credimus quod iesus
mortuus est et resurrexit

---

11. et (ut O; + ut D d e) operam (hop. C) detis, gr. καὶ φιλοτιμεῖσθαι: et studium habere m Pel.[B]; et studium habeatis uel studere f[c] (sup. F[gr.] scr.); et studium habere uel ut quieti sitis g; eniti Ambrst.; deinde + et O[1]. ut quieti (-tis H*L*, queti G*) sitis: quiescere d e Ambrst. = ἡσυχάζειν; silendi g m; silendi uel silere f[c] (sup. F[gr.] scr.). et uestrum negotium agatis ACT Tisch., cf. et ut uestrum (-am G) negotium (-cium P) agatis codd. rell. vg. cod. caraf. Bentl. c f dem. diu. Pel.[A] Cassiod. disc. Sedul., et u. neg. agere Ambrst., contra ord. gr.: > et agere propria d e, > et agere uestra propria uel negotia g, cum ord. gr. καὶ πράσσειν τὰ ἴδια; et negotii proprii tantum Pel.[B]; et quietos esse m. operemini (hoperem. C, operim. P, operam. BHMNSZ*), cf. operetis G, operandi Pel.[B]: operari d e g m Ambrst. = ἐργάζεσθαι. manibus uestris cum gr. ℵ[c]BD*E*FG 67**. 73. al.[6] ταῖς χερσὶν ὑμῶν: propriis m. u. Aug. (vi. 592) cum gr. ℵ*AD[c]E**KL al. pler. ταῖς ἰδίαις (28 οἰκείαις) χ. ὑμ., cf. Eph. iv. 28; deinde + quod bonum est m sine auct. gr., ex Eph. iv. 28. sicut (-uti C) sine addit. cum gr. plur. καθώς: + καί gr. L 17. 37. al.[3], non autem latt. praecepimus (pre. W, rae in ras. scr. V) uobis, cf. praecipimus (precip. MO, p̄cip. D) u. BDMOS𝔖, cum ord. gr. ℵ[c]L 47. 115 παρηγγείλαμεν ὑμῖν: > u. praecepimus d e m Ambrst., cf. u. praecipimus g, cum ord. gr. plur. ὑμ. παρ.

12. et ut (hut C): > ut et O; ut tantum BDHL d g m Ambrst. Pel.[B] cum gr. omn. ἵνα; et tantum e f; om. 'Cypr.' App. (p. 192 = sing. cler. 17). honeste (-tae C, -ter ut udtur H*) ambuletis contra ord. gr.: > amb. hon. (Bentl.) d e g cum ord. gr. περιπατῆτε εὐσχημόνως. fores D, fortis d. nullius aliquid desideretis (-itis CG*RST, -atis Pel.[B], -antis K*, dissideretis D), cf. n. quidquam d. m, gr. μηδενὸς χρείαν ἔχητε: n. desiderium (-ius e) sit (+ in Ambrst.) uobis d e Ambrst.; n. necesse habeatis uel nullius egeatis g.

13. nolumus etiam Aug. (vii. 599), cf. nolimus D, cum gr. plur. οὐ θέλομεν: nolo L Aug. (fere semper, et uide infra) cum gr. 47 al. mu. ut udtur οὐ θέλω. autem etiam Ambr. (iac. i. 31), gr. δέ: igitur 'Cypr.' App. (p. 282 = ep. 4); om. Capitula V Codd. S. Pauli et S. Petri A. 1 (uide supra p. 528) Cypr. (test. iii. 58 codd. AW, mort. 21) Ambr. (excess. fratr. i. 9, ob. ual. 44) Aug. (iv. 8, v. 829, vii. 599). uos (om. D) ignorare cum ord. gr. ὑμᾶς ἀγνοεῖν: > ign. u. FLM Cypr. (test. iii. 58 codd. WLM, cf. fr. ign. u. cod. B; mort. 21) 'Cypr.' App. Aug. (vii. 599) 'Aug.' (v. App. 138, uide infra). fratres (ἀδελφοί): om. D dem. cum gr. 31. 73. > fratres ignorare W. de dormientibus (inter i et e n eras. M), cf. de iis qui dormiunt Ambrst., et gr. ℵAB 67**. al.[12] περὶ τῶν κοιμωμένων: de iis qui dormitionem acceperunt Aug. (iv. 8), cf. gr. DEFGKL al. pler. περὶ τῶν κεκοιμημένων (κεκοιμηνων FG, κοιμημένων 17, κοιμηθέντων 71); om. plane C. nolumus ... dormientibus: > de dorm. autem (om. v. 829, uide supra) nolo u. ig. fratres Aug. (ii. 452, iii. 2. 623, v. 503, 829), et > de dorm. au. nolumus ig. u. fratres 'Aug.' (v. App. 138) sine auct. gr. ut (huti C) non etiam Ambrst. (hic ed. Roman.) = ἵνα μή: ne Tert. (pat. 9) Cypr. (test. iii. 58 codd. AWLM, mort. 21) Ambrst. (hic ed. Uenet. et in Phil. ii. 27). contristemini (-imini RZ*) etiam Ambrst. (hic ed. Uenet. et in Phil. ii. 27), gr. ℵBD[c]EK al. plu. λυπῆσθε et AD[*et b]FGL al. mu. λυπεῖσθε: tristes sitis m Ambr. (iac. i. 31, excess. fratr. i. 9, ob. ual. 44) Pel.[B], et > sitis tristes Ambrst. (hic ed. Roman.); contristemini uel ut non tristes sitis g; deinde + dormitione cuiusquam Tert. sicut et = gr. plur. καθὼς καί: sic et Cassiod. disc., sicut tantum Z* Tert., cf. gr. ℵ[c]D*FG 47 ὡς καί. sicut ... spem: om. V*, + in mg. V[rec.]. ceteri (caet. DS𝔖𝔅) qui spem non (> non spem 'Cypr.' App.) habent etiam Ambrst. (hic), cf. gentes quae sp. n. hab. Aug. (v. 829) et nationes quae spe carent Tert., contra ord. gr.: > cet. q. non habent spem d e Cypr. (test. iii. 58, mort. 21) Ambrst. (in Phil. ii. 27) et cet. non habentes spem g, cum ord. gr. οἱ λοιποὶ οἱ (om. FG) μὴ ἔχοντες ἐλπίδα; deinde + in domino m, cf. Ps. cxlv. 5.

14. si enim = εἰ γάρ: nam si Ambr. (ob. ual. 44) Ambrst. Aug. (vii. 599). credimus (πιστεύομεν): credemus P. quod (ὅτι): quia d e m Cypr. (test. iii. 58, mort. 21) 'Cypr.' App. (p. 282 = ep. 4). iesus (ihe. F): + christus D sine auct. gr. mortuus (-u[us] T) est, gr. ἀπέθανεν:

Digitized by Google

ita et deus eos qui dormierunt
per iesum adducet cum eo.
15 Hoc enim uobis dicimus
in uerbo domini
quia nos qui uiuimus qui
residui sumus in ad-
uentum domini
non praeueniemus eos
qui dormierunt
16 quoniam ipse dominus
in iussu et in uoce archangeli
et in tuba dei descendet
de caelo
et mortui qui in christo sunt

---

m. sit *Tert.* (*res.* 24). **resurrexit** (-sorexit Z*), *cf.* surrexit *d e*, *gr.* ἀνέστη : resurrexerit *Tert.* **ita** (οὕτως) : sic *d e Tert. Cypr.* (*bis*) '*Cypr.*' *App. Ambrst.*; sic uel ita *deinde* + semper cum domino erimus (*ex uers.* 17) *g.* **et deus** (dominus '*Cypr.*' *App. Pel.*^{B}) *cum ord. gr. fere omn.* καὶ ὁ θεός : *ord. gr.* B ὁ θεὸς καί *apud latinos non inuenitur.* **eos qui dormierunt** (dor||mierun|| H), *gr. plur.* τοὺς κοιμηθέντας *et* FG τ. κεκοιμημένους : illos q. d. *Ambr. Ambrst. Pel.*^{B}; eos uel illos q. d. *g.* **per iesum** (ihe. F) = διὰ τοῦ Ἰησοῦ : in iesu *Cypr.* (*test.* iii. 58 *codd.* AWLM, *mort.* 21). **adducet** (ἄξει) : adducit FLMPZ*; adducet uel it *g.* **eo** (αὐτῷ) : illo LP *m* '*Cypr.*' *App. Pel.*^{B}; ipso *Tert.*

15. **enim** *etiam Hieron.* (i. 802, 961), *gr.* γάρ : ergo P; autem *Orig.* (*int.* iii. 872); *om. Hieron.* (i. 880). **uobis dicimus** *etiam Hieron.* (i. 802, 880) *cum ord. gr. omn.* ὑμῖν λέγομεν : > dicimus (dico *Hieron.*) uobis BD *Tert.* (*res.* 24, 41) *Hieron.* (i. 961). **uerbo** (λόγῳ) : sermone *Tert.* (*res.* 24, 41) *Hieron.* (i. 961, *non autem* i. 802, 880). **quia** (qui S*) *etiam Hieron.* (i. 802, 880) *Aug.* (vii. 599), *gr.* ὅτι : quod D *Tert.* (*res.* 24, 41); quoniam *Orig.* (*int.* iii. 872) *Hil.* (*ps.* cxxvi. 15) *Hieron.* (i. 961); et *Aug.* (ii. 714, vi. 131) *ad init. pericopes.* **qui uiuimus** (uimus L*) : uiuimus *tantum d e*; uiuentes *g Aug.* (*semper*) = οἱ ζῶντες. **qui residui sumus** (erimus *Hieron.* (i. 799)) *etiam Orig.* (*int.* iv. 692, *ap. Hieron.* (i. 803)) *Hieron.* (i. 799, 802, 880), *gr.* οἱ περιλειπόμενοι : q. subrelicti s. *Ambrst.*; q. reliqui s. *Aug.* (*semper*) *Pel.*^{B}; q. residui s. uel relicti s. *g*; q. superamus *d e*; q. remanemus *Tert.* (*res.* 24, 41, *cf.* q. remaneant *Marc.* v. 15) *et* q. remanebimus *Orig.* (*int.* iii. 872); q. relinquimur *Hieron.* (i. 961); *om.* D (*et uide Hil. Ambr. infra*). **in** (ad *d*) **aduentum** *codd. plur.* 𝕮 *Bentl. Tisch. d e g m Tert.* (*res.* 24, 41, *Marc.* v. 15) *Hieron.* (i. 961) *Diodorus ap. Hieron.* (i. 803 *Hilb.*) *etc. cum gr. omn.* εἰς τὴν παρουσίαν : in aduentu O^{c}U W𝔗𝔙𝔖 *c dem. diu. f Tert.* (*Marc.* v. 20 *ut udtur*) *Orig.* (*int.* iii. 872, iv. 692 *ap. Hieron.* (i. 803)) *Hieron.* (i. 326, 799, 802, 880) *Diodorus ap. Hieron.* (i. 803 *Uall.*) *Pel. Sedul.*, *cf. Luc. Brug.* '*Non est mutandus accusatiuus in ablatiuum* aduentu.' **domini** *sec. etiam Tert.* (*res.* 24, 41, *Marc.* v. 20) *cum gr. fere omn.* τοῦ κυρίου : christi *libere Tert.* (*Marc.* v. 15) *sine auct. gr.*; *gr.* B τ. Ἰησοῦ *apud latinos non redditur*; + nostri *Tert.* (*res.* 24, *non autem alibi*) *Cassiod. disc.* **qui res. . . . domini** : *om. Hil. Ambr.* (*fid. res.* ii. 93), *cf.* D (*supra*). **non praeueniemus** (preu. W), *gr. plur.* οὐ μὴ φθάσωμεν *et* K *al. pauc.* οὐ μὴ φθάσομεν : n. preuenimus O*Z*. **eos** (*in ras. scr.* K) **qui dormierunt** *etiam Hieron.* (i. 326, 799 *Uall.*, 802, 880) *Diodorus ap. Hieron.* (i. 802 *Uall.*), *cf.* eos q. ante dormierunt *Aug.* (*semper*) : eos q. dormiunt *Hieron.* (i. 799 *Hilb.*, 961) *Diodorus ap. Hieron.* (i. 802 *Hilb.*); dormientes *m* = τοὺς κοιμηθέντας.

16. **quoniam ipse** *etiam Aug.* (vii. 599), *cf.* quia ip. *d e g Orig.* (*int.* iv. 693 *ap. Hieron.* (i. 806)) *Aug.* (v. 830), *gr.* ὅτι αὐτός : nam ip. *Uigil.* (*Uarim.* i. 57); et ip. *Ariani ap. Aug.* (viii. 631); quoniam et ip. *Pel.*^{A}; > ip. enim *Aug.* (ii. 714, vi. 131); quoniam *tantum dem.* **dominus** (κύριος) : deus W. **iussu** (iusu O*SZ*, P *non liquet*), *gr.* κελεύσματι : clamore *m*; *deinde* + dei *Sedul.* **et** *pr.* : *om.* DS *Bentl. d e g Hieron.* (i. 799 *Hilb.*, 802 *Hilb.*) *Diodorus ap. Hieron.* (i. 803 *Hilb.*) *Aug.* (ii. 714, *non autem* iii. 2. 440, vi. 131) *Ariani ap. Aug.* (viii. 631, 633) *et gr. non expr.* **in** *sec.* (ἐν) : *om. Ambrst. Hieron.* (i. 799 *Uall.*). **et in uoce** : *om. m Ambr.* (*fid. res.* ii. 108) *Uigil.* **arcangeli** CTZ*, archang⁻ D. **et** *sec.* : *om. Hieron.* (i. 799 *Hilb.*) *sine auct. gr.* **in** *tert.* (ἐν) : *om. d e Tert.* (*res.* 24) *Ambrst.*; + nouissima *Aug.* (v. 830). **dei** : *om. Aug.* (v. 830) *sine auct. gr.* *pro* **et in uoce arch. et in tuba dei** *habet tantum* et uoce tubae dei *Tert.* (*res.* 41). **descendet** (disc. DOS) = καταβήσεται : descendit (disc. Z*) FΘ*LMNZ*. celo LMW. **mortui qui in christo sunt** *etiam Hieron.* (i. 802, 880) *et* > m. q. sunt in ch. *g*: m. q. in ch. *m*, *cf. gr.* FG οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Χριστῷ; > q. m. in ch. *Tert.* (*an.* 55, *Marc.* v. 15) *et* m. in ch. *tantum Tert.* (*res.* 24, 41) *Orig.* (*int.* iv. 692 *ap. Hieron.* (i. 804)) *Hieron.* (i. 799) *Aug.* (*semper*), *cf. gr. plur.* οἱ ν. ἐν Χρ.; > hi q. in ch. m. s. *Ambrst. contra ord. gr.*; *libere Hieron.* (iv. 356) 'hi quos in christo mortuos apostolus uocat'. **resurgent** (ἀναστήσονται) : resurgunt FLN^{1} (-surgnt N*) *d e sine auct. gr.* **primi** *codd. vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. uett. Tert.* (*semper*) *Orig.* (*int.* iv. 692 *ap. Hieron.* (i. 804 *Uall.*)) *Ambr.*

Digitized by Google

resurgent primi
17 deinde nos qui uiuimus
qui relinquimur
simul rapiemur cum illis
in nubibus obuiam domino
in aera
et sic semper cum domino
erimus
18 itaque consolamini inuicem
in uerbis istis.
V. 1 De temporibus autem et momentis fratres
non indigetis ut scribamus
uobis

(*fid. res.* ii. 48) *Hieron.* (i. 802) *Aug.* (ii. 714, v. 830) *etc. cum gr.* D*FG πρῶτοι : primum *Orig. ap. Hieron.* (i. 804 *Hilb.*) *Hieron.* (i. 799) *et* primo *Aug.* (iii. 2. 440, vi. 131, vii. 599) *cum gr.* ℵABD^{c}EKL *al. omn. ut udtur* πρῶτον. > primi resurgent *Tert.* (*res.* 24, *an.* 55, *Marc.* v. 15, 20, *non autem res.* 41).

17. **deinde** *etiam Aug.* (*saepissime*), *gr.* ἔπειτα : dehinc *Tert.* (*res.* 41, *non autem* 24); *om. ad init. pericopes Hil.* (*ps.* li. 18) *Aug.* (ii. 713, vi. 130); *deinde* + et *Hil. Ambr.* (*fid. res.* ii. 48, 93) *Aug.* (ii. 713, vi. 130) *Pel.*^{B} *sine auct. gr.* **nos** (*om.* F*) **qui uiuimus** *etiam Hieron.* (*saepius*), *cf.* n. uiuentes *Hieron.* (i. 326 *ut udtur*) *Aug.* (*semper*), *cum ord. gr. plur.* ἡμεῖς οἱ ζῶντες : > *gr.* K 3. 14. 46 οἱ ζ. ἡμ. **qui relinquimur** (*om. Tert.* (*res.* 24)) *etiam Hieron.* (i. 880), q. relinquemur BHK TU^{c}VZ^{c}, q. reliqui sumus F^{c}LR *Hieron.* (i. 802 *Hilb.*) *Aug.* (*semper*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 267), q. residui sumus *Orig.* (*int.* iv. 692 *ap. Hieron.* (i. 804)) *Hieron.* (i. 799, 802 *Uall.*), q. residui erimus *Hil.*, q. desimus *d e*, *et gr. plur.* οἱ περιλειπόμενοι : *om.* D *f g m Ambr.* (*fid. res.* ii. 48, 93) *Pel. cum gr.* FG. **q. uiu. q. rel.** : *om. Tert.* (*res.* 41). **simul rapiemur cum** (eum B *lapsu*) **illis** *etiam Aug.* (iii. 2. 440) *Hieron.* (i. 880) *contra ord. gr.* : > simul (una *Ambrst.*) c. il. rapiemur (tollemur *Tert.*) D *Bentl. d e g m Tert.* (*res.* 24) *Orig.* (*int.* iv. 694 *ap. Hieron.* (i. 808)) *Ambr.* (*fid. res.* ii. 48, 93) *Ambrst. Hieron.* (i. 799, 802) *Aug.* (*fere semper*) *Pel.*^{B} *Sedul.* (*ut udtur*) *cum ord. gr.* ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα (-ώμεθα L); > c. illis (ipsis *Tert.* (*res.* 41)) simul rapiemur S *Tert.* (*res.* 41, *Marc.* v. 20); simul rapiemur *tantum* '*Aug.*' (v. *App.* 287); rapiemur *tantum Orig.* (*int.* iii. 869 *et* iv. 575 *ad init. pericopes*) *Hil. Ambr.* (*luc.* ii. 88 *ad init. pericopes*) *Hieron.* (iv. 823 *ad init. pericopes*); auferemur *tantum libere Tert.* (*Marc.* iii. 24 *ad init. pericopes*, *cf.* auferentur *libere* v. 15). **in nubibus** (nuuib. CR) = ἐν νεφέλαις : cum n. *Hil.*; in nubes *libere Tert.* (*Marc.* iii. 24). **obuiam** (hob. C, obiam S, ouiam KZ*) : in ob. OS *d e f*^{c} (*super* F$^{gr.}$ *scr.*) *g m Aug.* (*quater*); *gr.* εἰς ἀπάντησιν (D*E*FG ὑπάν). **domino** *pr. codd. mu. cod. caraf. Bentl. Tisch. patt. mu. etiam Tert.* (*Marc.* iii. 24, v. 15, 20) *Orig.* (*int.* iii. 870 *et* iv. 693 *ap. Hieron.* (i. 807 *Hilb.*)) *Hieron.* (i. 799 *Hilb.*, iv. 823) *cum gr. plur.* τοῦ κυρίου (D^{b} τῷ κυρίῳ) : christo CDHΘLOTUW *vg. c d dem. diu. e f g m Tert.* (*res.* 24, 41) *Orig.* (*int.* iv. 575, 693 *ap. Hieron.* (i. 807 *Uall.*), 694 *ap. Hieron.* (i. 808)) *Hil. Ambr.* (*semper*) *Ambrst.* (*comm.*) *Hieron.* (i. 799 *Uall.*, 802, 880) *Aug.* (*semper*) '*Aug.*' *App. Dulcitius ap. Aug.* (vi. 130) *Pel. cum gr.* D*E*FG τῷ Χριστῷ. **in aera** (*in ras. scr.* T) *etiam Hieron.* (i. 799 *Uall.*, 802, 880), *cf.* in aerem *Tert.* (*res.* 24, *anim.* 55, *Marc.* v. 15) *Orig.* (*int.* iii. 870) *Hieron.* (i. 799 *Hilb.*), *cum gr.* εἰς ἀέρα : in aere *Capitula* K (*uide supra p.* 528) *m Hieron.* (iv. 823); *om. Tert.* (*res.* 41). > obu. ch. in aera et in nub. '*Aug.*' *App.* **sic** (οὕτως) : ita *m Tert.* (*semper*) *Orig.* (*int.* iv. 575) *Ambr.* (*luc.* ii. 88, *fid. res.* ii. 48) *Hieron.* (i. 802 *Hilb.*) *Aug.* (*semper*). **semper** *cum gr. plur.* πάντοτε : omnes *d e cum gr.* D* πάντες. **cum** *sec.* = *gr. plur.* σύν : *gr.* B ἐν. **domino** *sec.* (κυρίῳ) : deo D. eremus P. *Libere citat uersum Ambrst.* (*in* I *Cor.* xv. 53) 'in aduentu tamen domini et sancti surgent, et qui uiui fuerint inuenti, obuiam rapientur domino in aera'.

18. **itaque** (ὥστε) : quare *Ambrst.* (*lemm.*, *non autem comm.*). consulamini DS. **inuicem**, *gr.* ἀλλήλους : in inu. FG *d e Pel.*^{B}; nos inu. *Ambrst.* **in** (*om.* AZ^{c}) **uerbis istis**, *cf.* in u. his *g*, *cum ord. gr.* ἐν τοῖς λόγοις τούτοις : > in his u. FM *d e Ambrst. Pel.*^{B}

V. 1. **de temporibus autem** : > de au. temp. *g cum ord. gr.* περὶ δὲ τῶν χρόνων. **momentis** (καιρῶν) : temporum spatiis *Tert.* (*res.* 24). **fratres** (-tribus H) *cum gr. omn.* ἀδελφοί : *om.* KV*Z^{c} *c Aug.* (ii. 744, 745) *Hesychius ap. Aug.* (ii. 739). **indigetis** (-itis Z*), *cf.* desideratis (dessid. D) D *Pel.*^{B}, necesse habetis *Hieron.* (i. 880), opus habetis '*alii codices*' *ap. Aug.* (ii. 745), *et* > hab. op. *Ambr.* (*fid.* v. 17), *cum gr. plur.* χρείαν ἔχετε : est necesse *d e Ambrst.*, est necessitas *Tert.*, *et* > necesse est *g*, *cum gr.* FG χρια εστιν; necesse habemus *Aug.* (ii. 744) *Hesychius ap. Aug.*, opus habemus *Aug.* (ii. 745), *sine auct. gr.* **ut** (hut C) **scribamus uobis**, *cf.* ut scribam u. CFHΘMZ* *Bentl. diu. f Hieron.*, scribendi u. *Tert.*, scribere u. *Aug.* (ii. 744), *cum ord. gr.* ℵ 47 γράφεσθαι ὑμῖν : > ut u. scribamus D *Ambr. Pel.*^{B}, > u. scribere *d e g Aug.* (ii. 745) *Hesychius ap. Aug.*, > u. scribi *Ambrst.* '*alii*

Digitized by Google

2 ipsi enim diligenter scitis
quia dies domini sicut fur in nocte
ita ueniet
3 cum enim dixerint pax
et securitas
tunc repentinus eis super-
ueniet interitus
sicut dolor in utero habenti
et non effugient.
4 Uos autem fratres non estis
in tenebris
ut uos dies ille tamquam
fur comprehendat
5 omnes enim uos filii lucis estis
et filii diei
non sumus noctis neque

---

codices' ap. Aug. (ii. 745), *cum ord. gr. plur.* *ὑμῖν γρ.*

2. **ipsi** (-se Z*) **enim** = *gr. omn. αὐτοὶ γάρ*: ipsi enim uos HΘ*; > nam ipsi uos D *Pel.*[B]; > uos enim ipsi *d e g Aug.* (ii. 744, 745) *Hesychius ap. Aug.* (ii. 740). **diligenter** (*ἀκριβῶς*): certissime D *Tert.* (*res.* 24); diligenter uel certissime *g*. **quia** (*ὅτι*): quoniam D *Orig.* (*int.* iii. 875) *Pel.*[B]; quod *Tert.* **dies** = *ἡμέρα*: hora *Aug.* (ii. 745). **sicut** (-uti C) *etiam Aug.* (ii. 744, 745) *Hesychius ap. Aug.*, *gr. ὡς*: quasi *Tert.*; ut *Ambrst.*; tamquam *Aug.* (iv. 22, v. 504, vi. 29, 31). > in nocte sicut fur D. **in nocte** (-tu *Ambrst.*) **ita** *etiam Cypr.* (*test.* iii. 89 *codd.* AWM) *cum ord. gr. ἐν νυκτὶ οὕτως*: > ita in nocte H* (*ut udtur*) U *Orig.*; nocte ita *Tert. Cypr.* (*test.* iii. 89 *codd.* LB); nocte *tantum Hil.* (*trin.* ix. 59). **ueniet**, *cf.* adueniet *Tert. Cypr.* (*test.* iii. 89) *Hil.*: uenit (*Bentl.*) *Cassiod. disc.* = *ἔρχεται*; ueniat DZ*.

3. **cum** (quum HΘ) **enim** *etiam Hieron.* (i. 880) *cum gr.* KLP *al. pler. ὅταν γάρ*: cum *tantum* M* *Bentl. d e f g Iren.* (*Mass. p.* 329) *Tert.* (*res.* 24) *Orig.* (*int.* iii. 875) *Cypr.* (*test.* iii. 89 *codd.* AWLM) *Hieron.* (iv. 1024) *Aug.* (ii. 754, iv. 28) *Pel.*[B], *cf.* quando *Hieron.* (vii. 200), *cum gr.* ℵ*AFG 17. 44. 47. 179 *ὅταν tantum*; et cum *Cypr.* (*test.* iii. 89 *cod.* B) *Aug.* (ii. 744) *sine auct. gr.*; *gr.* ℵ[c]BDE 8[pe] *ὅταν δέ apud latinos non redditur.* **dixerint** *etiam Ambrst.* (*ed. Uenet.*), *gr. plur. λέγωσιν et* FG 17 *λέγουσιν*: dicent *Tert. Ambrst.* (*ed. Roman. et quidam MSS.*); + homines D. **et securitas** (saec. CS) *etiam Cypr.* (*codd.* AW) *Ambrst.* (*ed. Uenet.*), *gr. καὶ ἀσφάλεια*: et munitio *d e Iren.*; et securitas uel munitio *g*; et firmitas *Cypr.* (*codd.* LMB) *Ambrst.* (*ed. Roman. et quidam MSS.*); et tuta sunt omnia *Tert.*; *om. Aug.* (iv. 28). **repentinus** *etiam Cypr.* (*codd.* WLMB) *Aug.* (iv. 28), *gr. αἰφνίδιος*: subitaneus *d e Iren. Cypr.* (*cod.* A) *Aug.* (ii. 744) *Hesychius ap. Aug.* (ii. 740); repentinus uel subitaneus *g*. **eis** (eius C) *etiam Hieron.* (iv. 1024, vii. 200) *Aug.* (iv. 28), *gr. αὐτοῖς*: illis BDNOSW *d e f g Iren. Tert. Orig. Cypr. Hieron.* (i. 880) *Aug.* (ii. 744) *Hesych. ap. Aug. Pel.*[B]; *om. dem.* > eis (illis *Tert. Cypr.*, *uide supra*) repentinus (subitaneus *Cypr.* (*cod.* A), *uide supra*) *Tert. Cypr.* (*codd.* AWLM, *cf.* B *infra*) *Aug.* (iv. 28) *contra ord. gr.* **superueniet** (-iat Z*) *etiam Hieron.* (iv. 1024, vii. 200), *cf.* adueniet *Cypr.* (*codd.* WLM), ueniet *Cypr.* (*codd.* AB) *Aug.* (iv. 28), insistet *Tert.*, instabit *Hieron.* (i. 880), *et* superuenit (*Bentl.*) *cum gr. plur. ἐπίσταται*: apparebit *d e Aug.* (ii. 744) *Hesych. ap. Aug. cum gr.* FG *φανήσεται.* > ueniet illis repentinus *Cypr.* (*cod.* B) *contra ord. gr.* > interitus superueniet L *contra ord. gr.* **sicut** (-uti C), *gr. ὥσπερ*: quomodo *Aug.* (ii. 744) *Hesych. ap. Aug.*; quemadmodum *Ambrst.* **dolor** *cum gr. plur. ἡ ὠδίν etc.*: dolores *d e g Aug.* (ii. 744) *Hesych. ap. Aug.*, *cf. gr.* FG *η ωδεινεσ*; dolorem *Orig.*; *deinde* + partus DLT *g Orig. Ambrst. Pel.*[B] *Sedul.* **in utero** (hut. C) **habenti**, *cf.* praegnanti *Ambrst.*, *cum gr. omn. τῇ* (*om.* FG) *ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ*: in ut. habentis DKL*PVWϚ𝔖 *c dem. diu. f g Hieron.* (i. 880) *Cassiod. disc.*, *cf.* parturientis *Hieron.* (vii. 200) *Aug.* (ii. 744) *Hesych. ap. Aug.*, *sine auct. gr.*; *cf. Luc. Brug.* '*Datiuus non est mutandus in genitiuum* habentis'. **non**: *om. f**. **effugient**, *cf.* fugient M*, *cum gr.* D*FG *ἐκφεύξονται*: effugiet GP; *gr. plur. ἐκφύγωσιν.*

4. hut C. **uos dies ille** AGKORT*UVZ* *Bentl. d e Aug.* (ii. 743), *cf.* u. dies (diaes C) illa B*CΘLMNPT[1]WZ* *vg. cod. caraf. Tisch. c dem. diu. f.*, u. d. ille uel a *g*, u. d. illae B[1]H, *cum ord. gr.* ADE *ὑμᾶς ἡ ἡμέρα et* FG *ὑμ. ἡ ἡμ. ἐκείνη*: > dies ille (illa *Cassiod.*) u. DS *Pel.*[B] *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1350) *cum ord. gr.* ℵBKLP *al. omn.* (*ut udtur*) *ἡ ἡμ. ὑμ.*; > u. illa d. F *sine auct. gr.* tanquam WϚ𝔍 *cod. caraf.* **fur** = *gr. plur. κλέπτης*: *gr.* AB *κλέπτας apud latinos non inuenitur.* **comprehendat** (compraeh. U, conpreh. LMZ (*ut udtur*), conpraeh. BCFHΘNOP RSTV, conp̄hendet D), *gr. plur. καταλάβῃ et* FG *καταλάβοι*: adpraehendat (-ad *d**) *d e Ambrst.*; ad uel comprehendat *g*.

5. homnes C, omnis Z*. **enim** *cum gr.* ℵAB DEFGLP *al. plus.*[20] *γάρ*: *om.* A *cum gr.* K *al. plu.* **uos** (uo Z*) = *ὑμεῖς*: *om.* S. **filii** (-li GL*M*) **lucis estis** (*om.* D), *cf.* f. luminis e. *d e g Ambrst.*, *cum ord. gr. υἱοὶ φωτός ἐστε*: > estis filii lucis *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 436), *cf.* e. f. luminis *Hil.* (*ps.* cxix. 21), *sine auct. gr.* **diei** (dei CFM*W *d*) *sine addit. cum gr. plur. ἡμέρας*:

Digitized by Google

tenebrarum.
6 Igitur non dormiamus
sicut ceteri
sed uigilemus et sobrii simus
7 qui enim dormiunt
nocte dormiunt
et qui ebrii sunt
nocte ebrii sunt
8 nos autem qui diei sumus
sobrii sumus
induti loricam fidei
et caritatis
et galeam spem salutis
9 quoniam non posuit
nos deus in iram
sed in adquisitionem salutis
per dominum nostrum iesum christum
10 qui mortuus est pro nobis
ut siue uigilemus
siue dormiamus
simul cum illo uiuamus
11 propter quod consolamini
inuicem
et aedificate alterutrum
sicut et facitis.
12 Rogamus autem uos fratres

+ et DFΘM *f g Pel.*^{B} *cum gr.* D^{b}FG 47. 116 *καί*. **sumus** (summus Z*, simus O*S) *cum gr. plur. ἐσμέν*: estis DFΘ*KMUVWZ^{c} *c d e f g Ambrst. Pel.*^{B} *cum gr.* D*FG *ἐστε*. **neque**: *om.* U*. *Libere Quaestt. U. et N. T.* (107) 'filii diei estis et luminis, non noctis et tenebrarum'.

6. **igitur** (*ἄρα οὖν*): itaque D *Aug.* (viii. 977) *Pel.*^{B}; ergo *d e*. **dormiamus** *cum gr. plur. καθεύδωμεν*: *gr.* KLP *al. mu. καθεύδομεν apud latinos non redditur.* **sicut ceteri** ACGHMO RTU *f cum gr.* ℵ*AB 17. 87. 137 *ὡς οἱ λοιποί*: sicut et ceteri (caet. DS𝔊𝔐 *cod. caraf.*) BDFΘK LNPSVWZ *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c d dem. diu. e g Ambrst. Aug. Pel.*^{B} *cum gr.* ℵ^{c}DEFGKLP *al. plcr. ὡς καὶ λ.*; *om. m sine auct. gr.* vigelemus DS, vigilimus P. **sobrii** (-ri O*, subrii PZ*) **simus** *cum gr. plur. νήφωμεν*: s. sumus FLN* *d e cum gr.* FP *al. νήφομεν*.

7. **qui enim dormiunt,** *gr. οἱ γὰρ καθεύδοντες*: q. autem d. *Aug.* (iv. 11); nam q. d. D *m Aug.* (viii. 977) *Sedul.*; et q. d. *Aug.* (iv. 615); hi enim q. d. *Ambrst.* **dormiunt** *sec. cum gr. plur. καθεύδουσιν*: *om.* G*; *gr.* FG *καθεύδοντες*. **nocte d. et qui**: *om.* T*. **qui ebrii** (aeb. CΘ^{c}, heb. T, ebri MO*) **sunt,** *gr. plur. οἱ μεθυσκόμενοι et* B *οἱ μεθύοντες*: q. ebriantur L; q. (+ autem *Hieron.* (vi. 625, *ad init. pericopes*)) inebriantur DS *d e g m Ambrst. Hieron.* (iv. 266, vi. 625, vii. 217) *Aug.* (iv. 615, viii. 977, ix. 29) *Pel.*^{B}, *cf. Prou.* xi. 25. **nocte** *sec.*: necte G*. **ebrii** (aeb. CΘ^{c}, heb. T, ebri MO*, ebrei D) **sunt** *sec. etiam Hieron.* (iv. 266) *Aug.* (viii. 977) *et* > s. ebrii *Ambrst. Aug.* (ix. 29), *gr. μεθύουσιν*: inebriantur *Hieron.* (vi. 625, vii. 217) *Aug.* (iv. 615).

8. **autem** (*δέ*): *om. Aug.* (iv. 615). **qui diei** (dei D* *Pel.*^{A}, deei M*) **sumus** (simus P*), *gr. ἡμέρας ὄντες*: cum diei simus *m*. **sobrii** (-ri O*, subrii Z*) **sumus** BCFGHMNPRSTZ* *d e g cum gr.* F 37* *νήφομεν*: s. simus ADΘKLOUVWZ^{c} *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c dem. diu. f m Ambrst. Aug.* (iii. 2. 376, iv. 615, viii. 977) *Pel. Cassiod. disc. cum gr. plur. νήφωμεν*. **induti,** *gr. plur. ἐνδυσάμενοι et* K *ἐνδεδύμενοι*: induentes nos *d e g*. **loricam** (lur. DFΘ*M*NO*RS), *cf.* thoracem *Ambrst.*, = *θώρακα*: lorica (lur. GΘ^{c}) GΘ^{c}LPU *f Pel.*^{A} charitatis *vg.* **galeam** = *περικεφαλαίαν*: galea L. **spem** = *ἐλπίδα*: spe L; spei *c Ambrst.*; *om.* W. **et gal. sp. sal.**: *om. Pel.*^{A}

spem . . . 9 non: *in ras. scr.* K.

9. **quoniam** (*ὅτι*): quia *Ambrst.* possuit NSZ*. > nos non posuit R. **nos deus** (*om. Pel.*^{B}) *cum ord. gr. plur. ἡμᾶς ὁ θεός*: > *gr.* B 37. 116 *ὁ θ. ἡμ.* **in iram** = *εἰς ὀργήν*: in ira LP *Pel.*^{A} **in adquisitionem** (acquisit. *vg.*, adquaesic. P, adquissionem Z*), *cf.* operationem DS *Pel.*^{B}, = *εἰς περιποίησιν*: in adquisitione L *Pel.*^{A} **per dominum nostrum iesum christum** (+ filium D*), *gr. διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ* (*om.* B): per dominum uel o nostrum uel o iesum christum uel o *g*.

10. **qui mortuus est** (+ uel o id est ablatiuum *g*) **pro nobis** *cum ord. gr. τοῦ ἀποθανόντος περὶ* (*uel ὑπὲρ*) *ἡμῶν*: > q. pro n. m. est D. *Disting.* pro nobis: ut 𝔖. hut C. **uigilemus** (uigel. DM*, ugil. H*, uigelimus P) *cum gr. plur. γρηγορῶμεν*: *gr.* 4. 72. 113 *al. plus.*[10] *γρηγοροῦμεν*. **dormiamus** *cum gr. plur. καθεύδωμεν*: *gr.* KLP 4. 72. 113. *al.*[20] *καθεύδομεν*. **simul** (*ἅμα*): siue W. **cum** (*σύν*): + in N. **illo** (illum Z*), *gr. αὐτῷ*: eo *d e g*. **uiuamus** (uib. T) *cum gr. plur. ζήσωμεν et* D*E 73 *ζῶμεν*: *gr.* A *al. pauc. ζήσομεν*.

11. **consolamini** (consul. DS), *gr. παρακαλεῖτε*: exhortamini *d e Ambrst.*; consolamini uel exhortamini *g*. **inuicem,** *gr. ἀλλήλους*: in inuicem (inucem G*) CGLNT. **et** *pr.*: *om.* H. **aedificate** (ed. MW), *gr. οἰκοδομεῖτε*: aedificamini O. **alterutrum** (alte *sup. lin.* T) = *εἷς τὸν ἕνα*: in unum *f*^{c} (*super* F$^{gr.}$ *scr.*) *legens εἰς τὸν ἕνα*, *cf.* in unum uel in alterutrum *g et* ad alterutrum Z*.

12. **uos** *pr.* (*ὑμᾶς*): *om.* AM. **ut** (hut C, et H) **noueritis,** *cf.* ut cognoscatis D *Ambrst.*:

Digitized by Google

ut noueritis eos qui laborant
inter uos
et praesunt uobis in domino
et monent uos
13 ut habeatis illos abundantius
in caritate
propter opus illorum
pacem habete cum eis
14 rogamus autem uos fratres
corripite inquietos
consolamini pusillanimes
suscipite infirmos patientes estote ad
omnes
15 uidete ne quis malum
pro malo alicui reddat
sed semper quod bonum est
sectamini et in inuicem
et in omnes.
16 Semper gaudete
17 sine intermissione orate
18 in omnibus gratias agite
haec enim uoluntas dei est

cognoscere *d e f*^{c} (*super* F$^{gr.}$ *scr.*) *g* = εἰδέναι. **eos qui laborant** : laborantes *g* = τοὺς κοπιῶντας. **inter** (in G) **uos** *etiam Ambrst.* (*ed. Roman.*) : in uobis DL *d e f g Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *cum gr. omn.* ἐν ὑμῖν. **praesunt** (pre. LM) **uobis** (uos N*), *gr. plur.* προϊσταμένους ὑμῶν (*om.* 17) *et* ℵA προϊστανομένους ὑμ. : qui pr. uobis *g*. **monent** (monet U*) *et* commonent *d e* : monent uel tes *g*, *cf. gr.* νουθετοῦντας. **uos** *tert.* (ὑμᾶς) : *om.* O*.

13. **ut** (hut C) **habeatis** (^{h}ab. AU ; ha||||beatis Z, Z* *non liquet*, ha *add.* Z^{c}) *cum gr.* FG ὥστε ἡγεῖσθαι : *gr. plur.* καὶ ἡγεῖσθαι *et* B κ. ἡγεῖσθε *apud latinos non redduntur.* **illos**, *gr. plur.* αὐτούς *et* P αὐτῶν : illis *Ambrst.* (*uide infra*); *om. Orig.* (*int.* iii. 73, *uide infra*). **abundantius** (habundant. CDLNOSTZ*, abundanc. P, habundanc. W), *gr.* ὑπερεκπερισσῶς *uel* ὑπερεκπερισσοῦ : superabundantius *g* (*cf. Orig. infra*); summum honorem *Ambrst.* (*uide infra*). **ut hab. illos abund.** *codd. vg. uett. patt. plur. cum ord. gr.* ὥστε ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπ. : > ut superabundanter habeatis *Orig.*; > ut illis summum honorem habeatis *Ambrst.* **caritate** (kcar. C, char. *vg.*) : + et W. **opus** (hop. C) = τὸ ἔργον : opera *Ambrst.* **illorum** (αὐτῶν) : eorum DOS; ipsorum *Ambrst. Pel.*^{B}, *cf. Orig.* (*infra*); *deinde* + et 𝔖 *Cassiod. disc. cum gr.* ℵ*. **pacem habete**, *gr. plur.* εἰρηνεύετε *et* FG ιρηνευσαται : p. habentes (-tis *d*) D *d e Pel.*^{B} **cum eis** *etiam Ambrst.* (*ed. Roman.*), *cf.* c. illis (> c. il. hab. S) OST *Sedul. et gr.* ℵD*FGP *al. plus.*[20] ἐν αὐτοῖς : in ipsis *d e g*, *cf.* inter uos D *Ambrst.* (*ed. Uenet.*), *cum gr.* ABD^{c}EKL *al. plu.* ἐν ἑαυτοῖς. **pacem ... eis** : *om. Pel.*^{A} **propter opus ... eis** : eos qui huiusmodi sunt propter opus ipsorum *libere Orig.*

14. **rogamus**, *cf.* oramus D *m Pel.*^{B}, rogamus uel oramus *g*, hortamur *d e*, *cum gr.* παρακαλοῦμεν : rogo *t*. **autem** (δέ) : uero *Ambrst.*; *om. t Pel.*^{B} **uos** *cum gr. plur.* ὑμᾶς : *om.* D *cum gr.* D*. > fratres rogo uos *t contra gr.* **corripite** *cum gr. plur.* νουθετεῖτε : corripere *Orig.* (*int.* iii. 878 *libere ad init. pericopes*), *cf.* corripite uel corripere *g*, *cum gr.* FG 115 νουθετεῖν. **inquietos** : + et Z*. **consolamini** (consul. DS) *cum gr. plur.* παραμυθεῖσθε *etc.* : consolari *Orig.* (*libere*?), *cf.* consolamini uel consolari *g et gr.* 115 παραμυθεῖσθαι. pusilanimes D, pussillanimes OS, posillanimes Z*, pusillianimes AFGMPRU, pusillamines 𝔇, *cf. Rönsch 'Itala und Uulgata'*, *p.* 227 *et Goelzer 'Latinité de Saint Jérome'*, *p.* 169. **suscipite** (suscep. F) **infirmos** (-us AZ^{c}, *sed* -os Z$^{m. rec.}$), *cf.* sustinete (-ite *e*) inf. *d e g*, opitulamini infirmis *Ambrst.*, *cum gr. plur.* ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν : sustinere infirmos (> inf. sust. *Tert.*) *libere Tert.* (*fug.* 9) *Orig.* (*libere*?) *cum gr.* D*FG 115 ἀντέχεσθαι τ. ἀσθ.; *deinde* + et *Orig.* (*libere*). **patientes** (pac. PWZ^{c}) **estote** (^{e}st. A), *cf.* aequo animo est. *d e et* longanimes uel patientes est. *g*, *cum gr. plur.* μακροθυμεῖτε : patientes esse *Orig.* (*libere*?) *cum gr.* 115 μακροθυμεῖν. **ad omnes** (hom. C) = πρὸς πάντας (17. ἀπ.) : *om.* S; + homines D *t*. **suscipite ... omnes** : *om.* Z*.

15. *Ad init.* + et CT *t*. **ne quis** (q^{u}i^{s} P) = μή τις : *uno uerbo* Sς𝔇. **pro** (*om.* P*) **malo**, *gr.* ἀντὶ κακοῦ : pro malo uel contra malum *g*. *Libere* 'malum pro malo nemo reddat' *Tert.* (*cast.* 6), 'praecipitur malum malo non rependendum' *Tert.* (*pat.* 10), *cf. Rom.* xii. 17. sectemini ς. **et** *pr. etiam Tisch. cum gr.* ℵ^{c}B KLP *al. longe plu.* καί : *om.* DHKLMPUWZ *vg. cod. caraf. Bentl. c dem. diu. uett. Pel. Cassiod. disc. cum gr.* ℵ*ADEFG 17. 23. 37. 67**. *al.*[11] **in inuicem** *etiam* 𝔖𝔈 *cod. caraf. Bentl. Tisch.*, *gr.* εἰς ἀλλήλους : inuicem *tantum* A*DF*O*RS ς𝔇 *Pel.*^{A}; *cf. Luc. Brug.* '*Non est omittendum prius* in'. **et** *sec.* : *om. d e sine auct. gr.* **in omnes** (hom. C) = εἰς πάντας : in omnibus *t*.

16. **gaudete** (-ite P) *sine addit. cum gr. plur.* χαίρετε : + in domino DKVZ^{c} *c g m Ambrst. Pel.*^{B} *cum gr.* FG ἐν τῷ κυρίῳ, *ex Phil.* iii. 1 *et* iv. 4.

17. **sine intermissione** (-misione S, -missiom Z*) *etiam Hieron.* (i. 104, vii. 652), *gr.* ἀδιαλείπτως : sine cessatione *libere Hieron.* (v. 499); semper *libere Hieron.* (i. 119, ii. 247). horate C.

18. *Ad init.* + et *t*. **in omnibus** *pr.* (hom. C) : *om.* U. **gratias** (-cias P) **agite** = εὐχαριστεῖτε : gr. agentes CT. **haec** (hec M) **enim**

Digitized by Google

in christo iesu in omnibus uobis.
19 Spiritum nolite extinguere
20 prophetias nolite spernere
21 omnia autem probate
quod bonum est tenete
22 ab omni specie mala
abstinete uos.
23 Ipse autem deus pacis
sanctificet uos per omnia
et integer spiritus uester
et anima et corpus
sine querella in aduentu

---

uoluntas (-umptas C) **dei est** *codd. plur. Tisch. dem. cum gr.* 37 τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐστιν: > haec (hec W) est enim uol. d. KLRW *vg. cod. caraf. c d diu. e m t Ambrst. Pel. Cassiod. disc. contra gr.*; > haec enim est uol. d. D *Bentl. g cum gr.* D*E*FG τ. γάρ ἐστιν θέλ. θεοῦ; > haec est uoluntas dei (*sine* enim) *f Uigil.* (*c. Ar.* ii. 10, *c. Ar. Sab. etc.* ii. 30, *Uarim.* i. 7) *sine auct. gr.*; *gr.* ℵABD^{c}E**KLP *al. pler.* τ. γὰρ θέλ. (+ τοῦ ℵ*A) θεοῦ (*sine* ἐστιν) *et* 73. 80 τ. γὰρ θέλ. ἐστιν θεοῦ *apud latinos non redduntur.* **in** *sec.*: *bis scr. f.* **iesu**: *om. Pel.*^{B} *cum gr.* L 177. **in omnibus** (hom. C) **uobis** (*om.* S): ad uos *d e m*, *cf.* in uel ad uos uel uobis *g*, *cum gr. omn.* εἰς ὑμᾶς; *Bentl. non liquet.*

19 *et* 20. **spiritum** = τὸ πνεῦμα: spiritus *Prisc.* (*p.* 54). **nolite extinguere** (-tingere S): *gr.* μὴ ζβέννυτε *uel* σβέννυτε. **prophetias** (prof. DOST), *cf.* prophetationes *d e*, *cum gr. omn.* προφητείας: prophetiam FHΘM *Aug.* (iv. 807, viii. 133, *non autem alibi*). **nolite spernere**, *gr.* μὴ ἐξουθενεῖτε: n. repudiare *Prisc.* > spir. n. spernere pr. n. exstinguere *Aug.* (viii. 133, *non autem alibi*).

21. **autem** *cum gr.* ℵ^{c}BDEFGKLP *al.*^{60} δέ: *om. f* Tert.* (*praescr.* 4) *Orig.* (*int.* ii. 171, 199, iii. 849, 852) *Ambrst. Hieron.* (i. 345, 350, 809) *Aug.* (viii. 133, ix. 655, x. 147) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1139) *Cassiod. disc. Sedul. cum gr.* ℵ*A *al. mu. ut udtur.* **probate** (-tae O; *cf.* probare *libere Aug.* (ix. 655)) *etiam Orig.* (*int.* iii. 849, 852) *Hieron.* (i. 350, 809), examinate (exanim. *d e*) *d e Tert.* (*praescr.* 4, *cf.* examinare *libere uirg.* 16) *Lucif.* (*Ath.* ii. 29), legite *Aug.* (viii. 133, x. 147), *cum gr. plur.* δοκιμάζετε: probantes *Orig.* (*int.* ii. 171 *et* > pr. om. 199), legentes *Hieron.* (i. 345), *cum gr.* K 43 *al. fere*^{35} δοκιμάζοντες. **quod bonum est** *etiam Hieron.* (i. 350 *Uall.*, 809): quae bona sunt *Hieron.* (i. 346, 350 *Hilb.*) *Aug.* (viii. 133, ix. 655, x. 147); bonum *tantum d e Lucif.* = *gr.* τὸ καλόν, *cf. Iren.* (*infra*). **tenete** (-ite M; *om.* O*) *etiam Orig.* (*int.* iii. 849, 852) *Hieron.* (i. 350 *Uall.*, 809 *Uall.*), continete (conten. *g*) *d e g Lucif. cf. Iren.* (*infra*), retinete *Hieron.* (i. 350 *Hilb.*, 809 *Hilb.*), *et gr.* κατέχετε: tenentes *Orig.* (*int.* ii. 171), obtinentes *Orig.* (*int.* ii. 199), retinentes *Hieron.* (i. 346), *sine auct. gr.* *Libere Iren.* (*Mass. p.* 282) 'continere bonum'.

22. *Ad init.* + I G*. homni C, omnia W*. speciae MP. **abstinete** (absten. PS) **uos**, *cf.* continete u. *Lucif.* (*Ath.* ii. 29), *gr.* ἀπέχεσθε: > u. abstinete FMR, *cf.* nos abstinere *libere Aug.* (ix. 655).

23. **ipse autem deus pacis** *tantum etiam Ambr.* (*inst. uirg.* 2) *Hieron.* (i. 840, v. 172) *Uigil.* (*trin.* xii *semel*) = αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης: > deus au. pa. *Iren.* (*Mass. p.* 300) *Hieron.* (ii. 159, v. 954), *cf.* deus pa. (*sine* autem) *Ambr.* (*spir. sanc.* iii. 4); ip. au. deus *tantum Uigil.* (*trin.* xii *semel*); ip. uero deus *tantum Uigil.* (*trin.* xii *semel*); ip. au. dominus *tantum Ambr.* (*luc.* vii. 191); *deinde* + et pater noster *Uigil.* (*trin.* xii *semel*), + et pater noster et dominus iesus christus *Uigil.* (*trin.* xii *semel*) *sine auct. gr.* **sanctificet**, *gr. plur.* ἁγιάσαι, FG ἁγιάσει: sanctificate *d.* **per omnia** (hom. C) *etiam Hieron.* (i. 840, v. 172, 954), *gr.* ὁλοτελεῖς: ad perfectum LST *d e Uigil.* (*trin.* xii *ter*), *cf. t* (*infra*); perfectos *Iren. Hieron.* (ii. 159), *cf. Ambrst.* (*infra*); totos *Tert.* (*res.* 47); *bis reddunt* ad perfectum per om. *t*, per om. perfectos *Ambrst.*; *om. plane Ambr.* (*spir. sanc.* iii. 4). **et** *pr. etiam Bentl. Tisch. Hieron.* (i. 840 *Hilb.*) = *gr. omn.* καί: ut BDFKMSU^{c}VWZ *vg. cod. caraf. c diu. Orig.* (*int.* iv. 468, 594) *Ambr.* (*luc.* vii. 191, *inst. uirg.* 2, *spir. sanc.* iii. 4) *Ambrst. Hieron.* (i. 840 *Uall.*, v. 172, 954) *Pel.*^{B} *Uigil.* (*c. Ar. Sab. etc.* ii. 46); et ut N^{1}. intiger DS, interge M *lapsu.* **spiritus uester** *etiam Ambr.* (*inst. uirg.* 2, *spir. sanc.* iii. 4): > u. sp. *g Iren. cum ord. gr.* ὑμῶν τὸ πνεῦμα; sp. *tantum d e Ambr.* (*luc.* vii. 191) *Uigil.* (*c. Ar. Sab. etc.* ii. 46 *et uide infra*). **et** *sec.*: *om.* Z* *t contra gr.* **integer sp. u. et an. et corpus**, *cf. ord. gr.* ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα: > integrum (integer *Uigil.*) corp. uestrum (*om. Uigil.*, *uide supra*) et an. et sp. *Tert.* (*res.* 47) *Orig.* (*int.* iv. 468, *non autem* 594) *Uigil.* (*c. Ar. Sab. etc.* ii. 46), > integer sp. noster et corp. et an. *libere Tert.* (*Marc.* v. 15). **sine querella** (-ela KO^{c}UVWZ^{c} *vg. cod. caraf.*, -illa Z*, quaerella FGN*R, quaerela BN^{c}) *cum gr. omn.* ἀμέμπτως: *om. Orig.* (*int.* iv. 468, 594) *Aug.* (ii. 858) *Pel.*^{B} *Uigil.* (*c. Ar. Sab. etc.* ii. 46). **in aduentu** *etiam Hieron.* (i. 840, v. 954), *cf.* in die HΘ* *Orig.* (*int.* iv. 468, 594) *Ambr.* (*luc.* vii. 191, *spir. sanc.* iii. 4) *Pel.*—*ex* I *Cor.* v. 5, *Phil.* i. 6, 10, ii. 16?, in die aduentus *Ambr.* (*inst. uirg.* 2) *Hieron.* (v. 172)—*ex* I *Cor.* i. 8?, in praesentia *Tert.* (*res.* 47 *semel*), *cum gr. omn.* ἐν τῇ παρουσίᾳ:

Digitized by Google

domini nostri iesu christi seruetur
24 fidelis est qui uocauit uos
qui etiam faciet
25 fratres orate pro nobis
26 salutate fratres omnes
in osculo sancto
27 adiuro uos per dominum ut lega-
tur epistula omnibus
sanctis fratribus
28 gratia domini nostri iesu christi
uobiscum amen.

EXPLICIT AD THESSALONICENSES PRIMA

in (ind D, *incipiens* in die ?) aduentum DFLMN O*RSTZ* *Capitula* AFKMOZ (*uide supra p.* 530) *d e t Iren. Cassiod. disc., cf.* in diem *Aug. Uigil.* (*c. Ar. Sab. etc.* ii. 46). **domini**: + et salutificatoris *Tert.* (*Marc.* v. 15). **nostri** (ἡμῶν): *om.* F *Capitula* F (*uide supra p.* 530) *Iren.* **iesu** (ihe. C) **christi** = *gr. omn.* Ἰησοῦ Χριστοῦ: *om.* W *Tert.* (*res.* 47 *in fine pericopes, uide infra*) *App. Quaestt. N. T.* (61); christi *tantum Tert.* (*Marc.* v. 15). **seruetur** (conseru. 𝔖) *etiam Ambr.* (*luc.* vii. 191, *spir. sanc.* iii. 4) *cum gr. plur.* τηρηθείη: seruentur *Ambr.* (*inst. uirg.* 2) *et* conseruentur *Tert.* (*Marc.* v. 15, *res.* 47) *sine auct. gr.*; *om. g cum gr.* F. > conseru. in praes. dom. *Tert.* (*res.* 47) *contra gr.*

24. **fidelis** (fi *in ras. scr.* H) **est** (et H), *gr. plur.* πιστὸς *et* F ὁ π. *tantum*: fid. deus *diu.** *f*; fid. est deus ORW *diu.*^{c} *g*^{1}; fid. autem deus D; fid. est enim deus *Ambrst.* **qui uocauit** (-bit T): q. uocat. D *d g Pel. cum gr. plur.* ὁ καλῶν *et* 37*. 116 ὁ παρακ. **uos** = *gr. plur.* ὑμᾶς: *om.* S*: nos S^{1} *cum gr.* A ἡμᾶς. **etiam** (καί): et *d e g Ambrst.* **faciet**: et *in ras. scr.* U.

25. *Uers. om. Pel.*^{A} **orate** (hor. C) *sine addit. cum gr. plur.*: + et *d e cum gr.* BD* 37. 73. 116. *al.*^{8} καί.

26. *Uers. om. Pel.*^{A} salute U* *f.* homnes C. hosculo C, occulo Z*, obsculo M* *lapsu.*

27. **adiuro**, *cf. gr.* ABD*E* 17. 71. 80. 116 ἐνορκίζω: *gr.* ℵD$^{b\,et\,c}$ E**FGKLP *al. pler.* ὁρκίζω. **dominum** *cum gr. omn.* κύριον: deum RUW; + iesum HΘ; + nostrum P. **ut** (hut C) **legatur**: ut legatur uel legere *g*, *cf. gr.* ἀναγνωσθῆναι. **epistula** (-tola HΘP, aepistola C) *tantum* ACGHΘP *Bentl. Tisch. d e g Pel.*^{A}, *gr.* τὴν ἐπιστολὴν (*om. omnino* P): epistula (-tola KNOUVWZ^{c} *vg. cod. caraf.*, aepistola DS) haec (hec MW) DFKLMNORSUVWZ *vg. cod. caraf. c dem. f Ambrst. Pel.*^{B} *Cassiod. disc. et* > haec (hec T) epistula (-tola B) BT *diu.* **omnibus** (hom. C), *cf.* communibus *Pel.*^{B}, *cum gr. plur.* πᾶσιν: *om. gr.* 17. **sanctis** *cum gr.* ℵ^{c}AKLP *al. pler.* ἁγίοις: *om. d e f g Ambrst. Pel.*^{B} *cum gr.* ℵ*BDEFG *min.*^{6}

28. gracia P. **iesu** (ihe. C) **christi** (*plene scr. contra morem* C): *om.* L*. **uobiscum** (μεθ' ὑμῶν): cum omnibus uobis DHΘOSWZ*. **amen** *cum gr.* ℵAD$^{b\,et\,c}$EKLP *al. pler.*: *om.* AC *Tisch. Ambrst. Pel.*^{A} *cum gr.* BD*FG 17. 61. 67**; *deinde* + scripta ab athenis (a *sub. lin.* Z*, *improbauit autem* Z^{c}) Z.

explicit ad thessalonicenses (thessall· F, tessoll. M) **prima** (p̄ A, ·I· FMPRZ) AFKMP RUZ *g Pel.*^{A}, > ad tessalonicens· Ī explicit *d et* ad tessalonicenses explicit prima *e*: explicit aepistola (epis· O, epła *diu.*) prima ad thessalonicenses (thesal. O, tesal. D) DOS *diu.*; explicit epła (epł V) ad tessalonicenses (tesal. V, tessalons̄ B) prima (Ī *c*) BV *c*; explicit ad tessalonicenses aepistola prima *Pel.*^{B}; explicit ad thessalonicenses epā ·p· ap̄ ·I· *f*; explicit ad thessalonicenses HΘ; explc̄t epstla ad tssłi T; epistola pauli apostoli ad thessalonicenses explic̄ N; finit ad tk— prima C; *nihil habent* GLW *vg.* (*exc.* Ϛ *qui habet* In Graecis codicibus haec subscripta leguntur Ad Thessalonicenses prima) *Bentl. Tisch. dem. Cassiod. disc.*; *deinde* + scripta (scribta T; + est L^{c}, + fuit Ϛ) ab (de T; ex Ϛ) athenis (-as L^{c}) ΘL$^{c\ in\ mg.}$ TϚ, + missa ab athenis R, + scribens a ladicia *d*^{c}, *cf.* missa a roma *e ad init. Epistulae* (*uide supra p.* 533); *tunc* + habet ūr CXCIII L$^{c\ in\ mg.}$, + ū. n̄. CXCIII R, + hab̄ uersus CLXIIII Θ, *cf.* uersus CCXIII P *in fine argumenti* (*uide supra p.* 523); *uide etiam* Berger '*Hist. de la Vg.*', *p.* 367.

Digitized by Google

EPISTULA SECUNDA AD THESSALONICENSES.

Tituli hi in codicibus nostris DGMR *et in recensione Pelagiana, quam Pel.*[A] *designauimus* (*uide supra p.* 367), *primum obtinent locum.*

incipit ·II· D
incipit ad eosdem ·II· GM
incipit eiusdem II R
incipit ad eosdem secunda *Pel.*[A]

Ordinem (α) *Argumentum,* (β) *Capitula exhibent* FHΘKMNR; (α) *Capitula,* (β) *Argumentum* ABCOSTUVZ; *Argumentum tantum* DGPWϛ *c diu. Pel.*; *nihil habent* L𝔓𝔖ℭ *Tisch. d e f g Cassiod. disc.*

ARGUMENTUM IN EPISTULAM AD THESSALONICENSES SECUNDAM.

Praefatio haec continetur in codicibus nostris ABCFGHΘKMNOPRSTUVWZϛ *c diu.*; *impresserunt etiam Thomasius* (I, *pp.* 409, 424, 436, 464 *e codd. Orat.* B. 7, *Reg. Suet.* (= R *nostro*), *Orat.* B. 6 (= V *nostro*) *S. Pauli et S. Petri* A. 1, *Uatic.* 4221 *et Orat.* A. 2), *Migne inter opera Brunonis Carthusiani* (*P.L.* cliii. 413, 414), *de Bruyne* (*Rev. Bénéd.* xxiv, *p.* 15), *Corssen* (*Z. N. T. W.* x, *p.* 39), *Souter* (*Text and Canon of N. T., p.* 207); *cf. etiam Burkitt* (*Gosp. Hist. and its Transm.*[2], *pp.* 353 *seqq.*).
Deest autem in D (*uide infra*) L𝔓𝔖ℭ *d e f g Cassiod. disc.*
De his argumentis uide supra, pp. 41, 153.
Inscr. incipit argumentum AMNO; incipit argumentum ad thessalonicenses BH; incipit argumentū ad thesal̄ II Θ; incipit argumentum eplāē (epl̄ae *diu.*) secundae ad thessalonicenses K *diu.*; incipit argumentum eiusdem aepīs̄ saecundae ad thesalonicenses S; inc· ad eosdem II argumentum F; argumentum CT; argumentum ad thesalon̄ U; ar̄ḡ. in epl̄a ·II· ad thessalonicenses *c*; argumentum in secundam epistolam pauli apostoli ad thessalonicenses ϛ; incip̄ prologus eiusdē V; incipit prologus amen Z; *non liquet* P; *nihil habent* GRW.

AD THESSALONICENSES secundam scribit epistulam et notum facit eis de temporibus nouissimis et de aduersarii detectione. Scribit hanc epistulam ab athenis.

EXPLICIT ARGUMENTUM.

---

1. **ad** (a Z) **thessalonicenses** (thesal. GOU, thessall. F, tessal. B *diu.*, tesal. HT, thtessal. S, thessalonicensis P) **secundam** (saec. S, secunda FP, secundum G): *om.* R. **scribit** (scribsit OT, *cf.* scripsit D *infra*): + apostolus *diu.* **epistulam** (-tolam KOVϛ, epīst A, epīst N, epl̄am W *diu.*): apostolus (-tholus C, -tolos Z*) BCHΘSTUZ; + apostolus KOVWϛ *c*; *om. omnino* FGMPR. notam B. fecit FMOS.

2. **de** *sec.*: *om.* G. aduersari O, aduersariis M*P. **detectione**: deiectione BHΘ^c KRWϛ *diu.*; deceptione (decoep. S) O*S, *cf.* D *infra*; deceptatione O^c; *deinde* + eius P. **scribit** (scribsit O): scribens CHΘT *c diu.*, *cf.* D *infra*; *deinde* + et CHΘT *c diu.*, + autem N, *cf.* + eis D *infra*. **hanc** (+ aliam W) **epistulam** (-tolam BHΘKN OUVϛ, aepistolam CS, epistlam T, epl̄am W *diu.*; + aliam B): *om.* DFMR.

3. **ab** (ad H): de CT. **athenis**: + per tichicum (tithycum R) diaconum (diac̄ U) et onesimum acolitum (achol. R), RU, *cf.* D *infra*; + per titum diaconum (-nem P) et onesimum acolitum (accholit. K, acoluth. ϛ) KPϛ; + per titum et onesimum (hon. *diu.*) *tantum* VW *c diu.*; + per thimothicum diaconum et onissimum ancholitum S.

Subscr. **explicit argumentum** AFKNOS *c diu.*; explicit prologus PV; explicit *tantum* Z; finit argumentum C; *nihil habent* BGHΘMRTUWϛ.

Digitized by Google

ARGUMENTUM PELAGIANUM IN EPISTULAM AD THESSALONICENSES SECUNDAM.

Praefatio haec est ab ipso Pelagio in Commentariis in Epistulam ad Thessalonicenses secundam scripta (uide Souter 'Texts and Studies,' ix. 2, *p.* 439). *Impressimus textum Souterianum, uariis lectionibus in notulis adpositis. De siglis 'Pel.*[A]*' et 'Pel.*[B]*' uide supra p.* 367.

Inscr. argumentum *Pel.*[A]; incipit argumentum secundae aepistolae ad eosdem *Pel.*[B]

Iustum quippe erat ut superius crescente eorum fide et caritate et illorum quoque laudatio augeretur. simul et illut eis praenuntiat, quod nouo argumento eos quidam a fide depellere temptaturi essent, quo dicerent Christum uelociter adfuturum, et quem uellent pro Christo facile inducerent ad suadendum.

1. **quippe**: *om. Pel.*[A], *cf.* D *infra.* **superius**: super *Pel.*[B] | 4. affuturum *Pel.*[B]

Subscr. explicit argumentum *Pel.*[B]; *nihil habet Pel.*[A]

[ARGUMENTUM

Argumentum hoc, quod argumenta superiora in unum coniuncta ostendit, est in codice Ardmachano (D) *ante Epistulam ad Thessalonicenses secundam positum.*

ARGUMENTUM PILAGII.

THESALONICENSIBUS saecundam scripsit aepistolam et notum facit eis de temporibus nouissimis et de aduersarii deceptione scribens eis ab athenis per tithicum diaconem et onissimum diaconem acolitum ad eosdem iustum erat ut crescente eorum fide et caritate eorum quoque laudatio augeretur Simul et illud eis praenuntiat quod nouo argumento eos quidam a fide reppellere temptaturi essent quod dicerent xpistum velociter adfuturum et quem uellent pro xpisto facere inducerent ad suadendum.]

Digitized by Google

Capitula exstant in codd. nostris ABCFHΘKMNORSTUVZ.

Desunt in DGLPW *vg. Tisch. c d diu. e f g Cassiod. disc.*

Inscr. incipiunt capitula KR *Orat.* B. 7; incipiunt capitulae N; incipiunt capitula secundae O; incipiunt capl in ept ·II· V; incı cāp ad eosd ·II· B; incipiunt căpit ad eiusdem II Z; incipiunt kapitolae in epistola ad eosdem secunda C; incipiunt ad eosdem sēc incipit capitulatio ad thesal U; incipit capitulatio ad tēs II Θ; incipit capitulatio scde epistole T; incp̄ ad thēs capitulatio H; i brebis F; incipit breuis M; incipiunt tituli aepiš saecundae S.

AFKMOSZ *Edidimus e codice A, variis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, exceptis iis quae ad meram orthographiam spectant (cf. et Thomasium, I, pp. 464, 465, qui capitula e codd. Uatic. 4221, et Orat. A. 2, impressit).*	N *Edidimus e codice ipso.*	V *Codd. S. Pauli et S. Petri A. apud Thomasium, I, p. 436. I pressimus e codice V, variis lection bus codd. rell. in calce paginae su iunctis, iis exceptis quae ad mera orthographiam spectant.*
I. De persecutione quod exemplum sit iusti iudicii dei et persecutorum supplicio sempiterno (i. 4, 5, 6–9)	De persecutionem quod exemplum sit iusti iudicii dei (i. 4, 5).	I. Gratias agere debemus de semper pro uobis (i. 3).
II. De discessione et antichristo (ii. 3 *seqq.*).	De dissentione et ante christo (ii. 3 *seqq.*).	II. Rogamus autem uos fratre (ii. 1).
III. De sanctis quod a domino elegantur (ii. 13).	De sanctis quod a deo domino eligantur (ii. 13).	III. Nos autem debemus gratia agere deo (ii. 13).
IIII. De apostolica traditione (ii. 15).	De apostolica traditione (ii. 15).	IV. Itaque fratres state et tenet (ii. 15).
V (IIII S). De apostolo praedicante quod non est omnium fides (iii. 2 b).	De apostolo praedicante quod non est omnibus fides (iii. 2 b).	
VI (V S). De sanctis quod ex omnibus malis a domino liberentur (iii. 2 a).	De sanctis quod ex omnibūs malis a domino liberentur (iii. 2 a).	
VII (VI S). De separatione sanctorum ab eis qui contra uiuunt et quod paulus ac sui semper manibus fuerint operati (iii. 6, 8).	De separatione sanctorum ab eis qui contra dicunt (iii. 6).	V. Denuntiamus uos, fratres (ii 6).
VIII (VII S). De non operantibus et curiose agentibus (iii. 11).	De non operantibus et curiosae agentibus (iii. 11).	
		VI. Uobis autem, fratres, nolit deficere (iii. 13).
VIIII (VIII S). De separatione inoboedientium ut reuereantur (iii. 14).	De separationem inoboedientiam ut reuereantur (iii. 14).	

Notae ad codd. AFKMOSZ. I. > iudicii iusti K. persecutionum A* (*ut udtur*). **supplicio**: iudicio Z. II. dissension A*FKMO. III. **a**: *om.* Z. **domino**: deo KOSZ; deo domino FM. IIII. *om.* S. V. **est**: sit KO. **omnium** + una K. VI. **a domino**: *om.* K*. > a domino ex omnibus malis O. liberabuntur S. VII. **eis**: hiis S. **qui**: quod O **uiuunt**: dicunt KOS. **ac**: a S; *om.* KO. suis FKOS. **fuerint operati**: fuerit operatus KOS, *deinde* + et dixerint (-eri KOS, -erunt M; + ut KMSZ) qui non operantur (-atur M) nec manducent FKMOSZ. VIIII. **ut**: et Z*.

Notae ad codd. V *etc.* V. **uos**: uobis *S. Petri* A. 1. VI. **uobis**: uos *S. Pauli et S. Petri* A. 1.

Digitized by Google

Post unumquodque capitulum addidimus capp. et uerss. Epistulae.

Praeterea, ut lectoris commodo consulamus, in ultima columna posuimus capp. et uerss. Epistulae ad quos incipiunt sectiones Priscillianisticae de quibus supra tractauimus, pp. 20 *seqq.*

CHΘTU *Edidimus e codice* C, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis tantum exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*	B *Edidimus e codice ipso.*	R (= *Cod. Reginae Suetiae apud Thomasium*, I, *p.* 424). *Impressimus e Thomasii editione.*	*Orat.* B. 7 *Impressit Thomasius*, I, *p.* 409.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cavensi decerptae; cf. Schepss, p.* 173.
I. Laudat eos gratias agens Deo pro eis quod patienter sustinuerunt persecutiones malorum hominum qui poenas dabunt in diae Domini . quum surrexerit glorificari in sanctis . et horat hut perseuerent (i. 3, 4, 9, 10, 11).	I. Ne terreamini per epistolam quasi per nos factam (ii. 2).	I. Ne terreamini per epistolam quasi per nos factam, quasi instet dies domini: uenit enim dissentio primum; et tunc nudabitur aduersarius (ii. 2, 3, 8).	I. De ecclesiae charitate; et suppliciis eorum, qui christi discipulos insecuntur (i. 3, 4). II. De congregatione ecclesiae in christo, et reditu refugae, et perditionis filii reuelatione (ii. 1, 2, 3).	I. *Incipit ad* gratia uobis et pax (i. 2). II. *ad* et uobis qui tribul. (i. 7; *ad* in reuel. *autem Schepss*). III. *ad* in quo etiam horamus (i. 11). IIII. *ad* rogamus autem uos (ii. 1).
II. Rogate eos huti non cito moueantur . neque per spiritum neque per aepistolam . Et instruit eos de aduentu antychristi (ii. 1, 2, 3 *seqq.*).	II. Orate pro nobis ut eripiamur a malis hominibus (iii. 1, 2).	Orate pro nobis ut eripiamur a malis hominibus: non enim omnium est fides (iii. 1, 2).	III. De interfectione iniqui, qui spiritu oris dominici extinguetur (ii. 8).	V. *ad* nos autem debemus (ii. 13; *ad* ii. 12 *autem Schepss*).
III. Ut teneant traditiones quas didicerunt . et rogat ut horent pro eo hut currat sermo Domini et liberetur a malis hominibus . Et monet hut abstineant se hab eis qui hambulant inhordinate (ii. 15, iii. 1, 2, 6).	III. De discessione ab omni fratre inordinate ambulante (iii. 6).	II. Discedite ab omni fratre ambulante inordinate (iii. 6).	IV. De iniquis hominibus; a quibus ut ecclesia liberetur, precibus memoratum coetum apostolus exhortatur (iii. 1, 2).	VI. *ad* de cetero fratres (iii. 1). VII. *ad* fidelis autem dominus (iii. 3). VIII. *ad* denuntiamus autem (iii. 6). VIIII. *ad* ipsi enim scitis (iii. 7).
IIII. Quod manibus suis hoperatus sit hut formam ceteris daret . quia si quis non hoperatur nec manducet . Et suum panem cum silentio manducent . Et si quis non oboedit notetur . non quasi inimicus existimandus (iii. 8, 9, 10, 12, 14, 15).	IIII. De eo qui non est obaudiens verbo nostro . nolite ei commisceri (iii. 14).	Qui non uult operari, non manducet (iii. 10). Qui non est obediens uerbo nostro, nolite commisceri ei, ut reuerentiam habeat, non ut inimicus fiat (iii. 14, 15).	V. De labore et fatigatione, quam die noctuque, ut panem possit manducare, sustinebat (iii. 8). VI. De ociosis ne manducet amphibola commonitio (iii. 11, 12).	[X. *Deest in cod. Cau.; conicit autem Schepss ad* iii. 14.]

Notae ad codd. CHΘTU. I. laudans HΘ. **deo**: *om.* T. **patienter**: *om.* T. sustinuerint T. **malorum**: *om.* T. **poenas** (penes T): pugnas U. dabant T. surrexit Θ*. **quum . . . sanctis**: *om.* T. II. rogat HΘTU. **eos**: *om.* U. instruet U. III. **ut** *pr.*: et H; ui U. **didicerunt**: debuerunt H. **et** *pr.*: *om.* T. liberenter U*, liberentur U^c^. manet H. abstinent H. inordinato H. IIII. **et** *sec.*: *om.* HΘ.

Subscr. expliciunt capitula ABKZ *Orat.* B. 7; expliciunt capitulae N; explicit capitula O; explēt captl V; expl. cap. R; expliciunt tituli S; exp· breb· F; exp. *tantum* M; *nihil habent* CHΘTU.

Digitized by Google

ELENCHUS CODICUM NOSTRORUM IN EPISTULA AD THESSALONICENSES SECUNDA.

1. A. Cod. *Amiatinus* s. VII ex. uel VIII in. = A Euang. (uide uol. I, p. xi).
2. B. Cod. *Bambergensis* s. IX (uide I, p. 674); contulit H. J. W.
3. C. Cod. *Cauensis* s. forsan IX = C Euang. (cf. I, p. xi); contulit J. S.
4. D. Cod. *Ardmachanus* s. IX in. = D Euang. (cf. supra p. 292, et I, p. xi).
5. F. Cod. *Fuldensis* s. VI = F Euang. (cf. I, p. xii).
6. G. Cod. *Sangermanensis* s. IX = G et g_1 Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
7. H. Cod. *Hubertianus* s. IX–X = H Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
8. Θ. Cod. *Theodulfianus* s. IX = Θ Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
9. K. Cod. *Karolinus* s. IX = K Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
10. L. Cod. *Langobardus* s. VIII ex. (uide supra p. 62); exemplar photographicum contulit H. J. W.
11. M. Cod. *Monacensis* s. VIII (uide supra p. 62); contulit H. J. W.
12. N. Cod. *Colmariensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
13. O. Cod. *Oxoniensis* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
14. P. Cod. *Parisinus* s. VIII (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
15. R. Cod. *Reginensis* s. VII (uide supra p. 62); contulit G. Meyncke.
16. S. Cod. *Cantabrigiensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
17. T. Cod. *Toletanus* s. VIII = T Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xiii); contulit J. S.
18. U. Cod. *Ulmensis* s. IX (uide supra p. 62); contulit F. G. Harvie.
19. V. Cod. *Vallicellanus* s. IX = V Euang. (cf. I, p. xiv); contulit J. S.
20. W. Cod. *Sarisburiensis* s. XIII = W Euang. (cf. I, p. xiv); contulit H. J. W.
21. Z. Cod. *Harleianus* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
22. *c*. Cod. *Colbertinus* s. XIII = *c* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxi); contulit H. J. W.
23. *d*. Codicis *Claromontani* latina uersio s. VI (uide supra p. 62).
24. *dem*. Cod. *Demidouianus* s. XIII apud C. F. Matthei *Test. Nov.*, tom. iii, Rigae 1782; = *demid.* Tischendorfii.
25. *diu*. Cod. *Diuionensis* 9 (*bis*) a. 1109 = *Tisch.* 973, dictus Codex S. Stephani Harding; exemplar photographicum contulit H. F. D. S.
26. *e*. Codicis *Sangermanensis* latina uersio s. IX ex. (uide supra p. 62).
27. *f*. Codicis *Augiensis* latina uersio s. IX (uide supra p. 62).
28. *g*. Codicis *Boerneriani* latina uersio s. IX = δ Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxiii).
29. *m*. Lectiones e libro *de diuinis Scripturis siue Speculum* = *m* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxii).
30. *t*. Lectiones e libro qui dicitur *Liber Comicus* etc. (uide supra p. 62).

De siglis *cod. caraf.*, 𝔊𝔐𝔖𝔆 *vg.*, *Bentl.*, *Tisch.*, *W. H. etc.*, uide uol. I, p. xxviii *seq.*

Digitized by Google

EPISTULA AD THESSALONICENSES SECUNDA.

Ordinem (α) *Phil. Col. Thess. exhibent* ABGHΘNPUVW *vg. diu. f g Ambrst.*, (β) *Phil. Col. Laod. Thess.* CT *c*, (γ) *Phil. Thess. Col. Laod.* DF, (δ) *Phil. Thess. Col.* KLMORSZ *m Pel. Cassiod. Cassiod. disc. Sedul.*, (ε) *Col. Phil. Thess. d e.*

Epistula ad Thessalonicenses secunda in his codicibus sine lacuna exstat:—ABCDFGHΘKLMNOPR STUVW *c d dem. diu. e f g. In Z hic illic litterae uel uerba in capitibus paginarum perierunt; def. r*; *m* (= *lectiones e libro* '*de diuinis scripturis siue speculum*'), *t* (= *lectiones e lectionario qui dicitur* '*liber comicus*') *pauca tantum continent. Itaque in hac epistula codices Hieronymiani* (*inter quos c dem. diu. sine dubio numerandi sunt*) *et ueteres triginta nobis praesto sunt. Uariantes lectiones ex ueteribus perpetuo citauimus, iis discrepantiis tantum omissis quae ad meram orthographiam spectant.*

Ordo stichorum e codice Amiatino est.

Patres plerumque citauimus tantum ubi a textu nostro dissentiunt; Ambrosium partim ex editione Benedictina (*Uenet.* 1748), *partim ex ed. Uindobonensi nondum ad finem perducta* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uoll.* xxxii *seqq.*); *Rufinum, Origenis interpretem ex ed. Delarue* (*Paris.* 1733); *Augustinum ex ed. Bened.* (*exceptis* '*speculi*' *lectionibus, quas ex ed. Weihrich* = *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xii, *sumpsimus et littera* '*m*' *denotauimus; uide supra*); *Priscillianum ex ed. Schepss* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xviii); *Hieronymum ex ed. Uallarsii, sed ubi* '*Hilb.*' *in notulis adposuimus, lectiones indicauimus quae uiro doctissimo Isidoro Hilberg* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* liv *seq.*) *placuerunt.* '*Ambrst.*' = *Ambrosiastri Comment. in Epistulam;* '*Cassiod. disc.*' = *Comment. in Epistulas Paulinas a discipulo quodam anonymo Cassiodoriano confecti et sub nomine Primasii editi* (*Migne, P. L.* lxviii); '*Pel.*[A]' *et* '*Pel.*[B]' = *Pelagii Comment. in Epistt. Paulinas a uiro doctissimo A. Souter editi* ('*Texts and Studies*', *uol.* ix, *Cantabr.* 1926) *et in duas recensiones distincti, quarum prima* '*Pel.*[B]' *uere Pelagiana est et maxima ex parte ueteris uersionis, altera* '*Pel.*[A]', *ab editore quopiam recentiori correcta, lectiones Hieronymianas fere semper profert;* '*Pel.*' *simpliciter indicat lectiones in quibus* '*Pel.*[A]' *et* '*Pel.*[B]' *consentiunt.*

Inscr. incipit epistula (aepistola C, epstla T) ad thessalonicenses (tkess. C, tesal. T, tesales Z) secunda (II a T) CTZ; incipit epistola secunda ad thessalonicenses *dem.*; incip epla ·II[da]· pauli apli ad thessalonic *diu.*; incipit ad thessalonicenses (tessal. *d e*) secunda (II *d g*) *d e f g*; incipit ad (*om.* B*) eosdem secunda BK; incipit epistula ad thesalonicenses (thessal. L[1]) secunda feliciter L; item epstl ad theslncs secd Θ; epistola beati (*om.* 𝔖𝔓) pauli apostoli (*om.* 𝔓) ad thessalonicenses secunda (II 𝔖) *vg.*; epistula ad thessalonicenses II *Tisch.*; ad thessalonicenses epla ·II· *c*; ad thessalonics II G; incipit eple ad tesalonicenses V; incip episto pauli apos ad thessalo N; incip epis ad U; incipit corpus epistule (epist. F) FM; incipit textus O; incipit textus eiusdē aepis S; incipit explanatio sancti hieronimi in aepistola ad tessalonicenses foeliciter *Pel.*[B]; *nihil habent* ADHPRW *Pel.*[A] *Cassiod. disc.*

INCIPIT EPISTULA AD THESSALONICENSES SECUNDA.

I. 1 Paulus et siluanus et timotheus
ecclesiae thessalonicen-
sium in deo patre nostro
et domino iesu christo

I. 1. *Priora uerba litteris uncialibus uel rubris scripta habent* P (paulus . . . christo), Θ (paulus . . . in), AFS (paulus . . . timotheus), B (paulus et siluanus et), U (paulus et siluanus), OZ *vg. f diu.* (paulus). thimotheus C. aeclesiae CS, aeclāē DL, eclesiae OPT, eclesie W. thesal. DOU, thessall. FMR, tessal. B, tesal. T; thessalonicensis *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1349). nostro: *om.* Z*. et: + in *Ambrst.* domino (κυρίῳ): *om. g Pel.*[B] *Cassiod. cum gr.* FG. iesu (ihe. C) christo *cum ord. gr. plur.* Ἰησοῦ Χριστῷ: > ch. ie. G *d e g Pel. cum gr.* DEFG 55 Χρ. Ι.; *deinde* + salutem T. et dom. ie. ch.: *om.* L* (+ *in ima mg. pag. pr.* L[c]).

2 gratia uobis et pax a deo patre
nostro et domino iesu christo
3 gratias agere debemus deo
semper pro uobis fratres
ita ut dignum est
quoniam supercrescit
fides uestra
et abundat caritas unius-
cuiusque omnium uestrum
in inuicem
4 ita ut et nos ipsi in uobis glori-
emur in ecclesiis dei
pro patientia uestra et fide
in omnibus persecutionibus
uestris et tribulationibus
quas sustinetis
5 in exemplum iusti iudicii dei
ut digni habeamini regno dei
pro quo et patimini
6 si tamen iustum est apud deum
retribuere tribulationem
his qui uos tribulant

---

2. *Uers. om.* L*SU* *Pel.*A *cum gr.* 177; + *in summa pag.* Lc. gracia PW. **nostro** *cum gr.* ℵAFGKL *al. pler.* ἡμῶν: *om. d e cum gr.* BDEP 17. 49. 71.

3. *Ad init.* + fratres *t* (*ad. init. pericopes*). **gratias agere debemus deo** (*om. t*) **semper** *codd. plur. Bentl. Tisch. uett. etiam Pel.*A *cum ord. gr. omn.* εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ θεῷ πάντοτε: > gratias (grac. P) ag. deo deb. semp. P *Pel.*B; > gr. ag. deb. semp. deo *vg. cod. caraf.* **pro uobis,** *gr.* περὶ ὑμῶν: de u. *Ambrst.* **fratres**: *om. t.* **ita ut** (hut C), *gr.* καθώς: sicut D *d e f g Ambrst. Aug.* (x. 738) *Pel.*B **supercrescit,** *cf.* superexcrescit *Ambrst.*, *cum gr. omn.* ὑπεραυξάνει: uel e supercrescet *d*, *cf.* supercrescit (*sic*) *g*. **et** (καί): ut U*. **abundat** (hab. CDLOSTUWZ), *cf.* multiplicatur *Ambrst.*, *cum gr. omn.* πλεονάζει: abundat uel et *g*. kcaritas C, charitas *vg.* huniuscuiusque C, uniuscuiusquae O. **omnium** (hom. C) **uestrum** (> u. om. *Ambrst.*) *codd. mu. Bentl. Tisch. uett. Ambrst. Pel. cum gr. fere omn.* πάντων ὑμῶν: uestrum *tantum* AHΘcKNORS *vg. cod. caraf. c dem. Aug. Cassiod. disc. cum gr.* 17 ὑμῶν *tantum*; *gr.* ℵ* πάντων *tantum apud latinos non redditur*; *deinde* + est G*. **in inuicem** (*in ras. scr.* G), *gr.* εἰς ἀλλήλους: in uos inu. *Ambrst.*; inuicem *tantum* DS *diu.**

4. **ita ut** (hut C) **et** (*in ras. scr.* M), *cf.* > ita et ut U*: ita ut *tantum* AK *Tisch. d e g Ambrst. Aug.* (iii. 2. 930) *Pel.*B *cum gr. omn.* ὥστε. **nos** (+ in uos *g sed expunct.*) **ipsi** (nosipsi *uno uerbo* ϛ𝔊𝔖) *cum ord. gr.* ADEFGKL *al pler.* ἡμᾶς αὐτούς: > *gr.* ℵBP 17. 37. 73. 116. *al.*3 αὐ. ἡμ. **ita . . . ipsi**: uti *Tert.* (*scorp.* 13). **in uobis gloriemur** (-iaemur O), *cf.* de u. gl. *Ambrst. Aug.*, *cum ord. gr. omn.* ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι (ἐνκαυχ. ℵABP 17): > gloriemur in uobis *Tert.* **in** *sec.* (ἐν): *om. Pel.*B ecclesis O*, eclesiis M, eclisiis P, aeclesiis CLS, aeclessiis D. **pro** (propter M) **patientia** (-am *d*; pacientia K, paciencia PW) **uestra** (-am *d*; *om.* D) **et fide,** *cf.* pro tolerantia u. et f. *Tert.*, *cum ord. gr. omn.* ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν καὶ πίστεως: > pro u. pat. et f. *Aug.*; > pro pat. et f. u. *Pel.*B; *deinde* + et ϛ𝔖ℭ *sine auct. gr.*, *non autem* 𝔊 *cod. caraf. Bentl. Tisch.* homnibus C. persaecutionibus S, persequutionibus HΘL, persecucionibus P, pesecutionibus G*. **uestris**: *om.* T *Tert. sine auct. gr.* **et** *tert.*: + in DZ* *contra gr.* **tribulationibus** (tribulac. P), *cf.* pressuris *Tert. Ambrst. Aug. Pel.*B, *cum gr. plur.* ταῖς θλίψεσιν: *om. gr.* D*FG. **quas** (quae OS): quibus *Tert.*, *cf. gr. fere omn.* αἷς *et* K ἐν αἷς; *om. diu.* sustenetis M, sustentes P.

5. **in exemplum** (ex *sup. lin.* T, l *sup. lin.* P, u *ex* i O) *cum gr.* 73 εἰς ἔνδειγμα, *cf.* 30. 43 ἐνδείγματι: exemplum *tantum* (*Bentl.*) *d* (*non autem e teste Belsheim*) *et* ostentamen *tantum Tert.* (*scorp.* 13) *cum gr. plur.* ἔνδειγμα. **iusti**: *om.* R. iuditii W, iudici O*. **ut** (hut C) **digni** (-ne O*) **habeamini** (-emini F*, h *sup. lin.* V), *gr.* εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς (G ἡμᾶς): in hoc ut d. hab. *Ambrst.* **regno dei** (eius *Tert.*) AGN* O*RZ*𝔊 *cod. caraf. Bentl. Tisch. dem. g Tert. Ambrst. Pel.*A *Uigil.* (*Uarim.* iii. 37) *Cassiod. disc. et gr.* τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ: in reg. d. BCDFHΘKLMN1OcPSTUVWZ1ϛ𝔖ℭ *c d diu. e f t Pel.*B *contra gr.* **pro quo** (qua *g*), *gr.* ὑπὲρ ἧς: propter quod D. **et,** *cf.* etiam et *d e t*, *cum gr. plur.* καί: *om. gr.* F* 1. 61. 121. **patimini** = *gr. omn.* πάσχετε: patiemini DOS.

6. **si tamen** *etiam Iren.* (*Mass. p.* 273), *gr.* εἴπερ (FG περ): nisi si t. *Cassiod. disc.*; si quidem *Iren.* (*Mass. p.* 265) *Ambrst.* **apud** (-ut FGL MW) **deum** *cum gr.* παρὰ θεῷ: ap. dominum *t.* **tribulationem his** (hiis NW, iis 𝔊𝔖ℭ *cod. caraf.*) **qui uos tribulant** *codd. mu.* 𝔊𝔖ℭ *cod. caraf. Tisch. dem. Pel.*A *Cassiod. disc. Sedul.*, *cf.* retributionem (-cionem P, retribuitionem S, re *in ras. scr.* T) his (hiis S, iis ϛ) q. u. tribulant DHΘ*O PRSTZ*ϛ *diu. t et* > retributionem his q. tribulant u. *Iren.* (*Mass. p.* 265), *contra ord. gr.*: > eis (his *Bentl. f*) q. tribulant u. tribulationem *Bentl. d e f Iren.* (*Mass. p.* 273), > eis tribulantibus u. tribulationem *g*, > deprimentibus u.

Digitized by Google

7 et uobis qui tribulamini
requiem nobiscum
in reuelatione domini iesu
de caelo cum angelis
uirtutis eius
8 in flamma ignis
dantis uindictam his qui
non nouerunt deum
et qui non oboediunt euan-
gelio domini nostri iesu christi
9 qui poenas dabunt in interitu
aeternas a facie domini
et a gloria uirtutis eius
10 cum uenerit glorificari
in sanctis suis
et admirabilis fieri in omnibus

---

angustiam *Pel.*B, *cf.* > his q. u. tribulant tribulationem *Uigil.* (*Uarim.* iii. 88), > his q. u. tribulant retributionem *Uigil.* (*Uarim.* iii. 37), > eis q. u. deprimunt pressuram *Ambrst.*, *cum ord. gr.* τοῖς (FG αὐτοῖς τοῖς) θλίβουσιν ὑμᾶς θλῖψιν. *Notat Luc. Brug.* 'Retribuere tribulationem. *Non est mutanda uox* tribulationem, *quae poenam significat, in* retributionem, *quae mercedem.*'

7. **et uobis** (uos T *t*) = καὶ ὑμῖν: > uobis autem *d e*. **qui tribulamini**:. q. pressuram sustinetis *Pel.*B; q. afflictionem sustinetis *Ambrst.*; tribulationem patientibus *g*, *cf. gr.* τοῖς θλιβομένοις; *deinde* + in *e sine auct. gr.* **requiem** (-quem S) *etiam Iren.* (*Mass. p.* 273), *gr.* ἄνεσιν: requietem *Tert.* (*Marc.* v. 16); refrigerium *Iren.* (*Mass. p.* 265). **nobiscum** *cum gr. plur.* μεθ' ἡμῶν: uobiscum K* *Pel.*B *cum gr.* ℵ* μεθ' ὑμῶν; *om. Tert.* **in reuelatione** (-cione P) = *gr. omn.* ἐν τῇ ἀποκαλύψει: in reuelationem FGHΘ MNO*Z *d e Pel.*B *Cassiod. disc.*; in retributionem *t*. **domini iesu** (ihe. C) *etiam Iren.* (*Mass. p.* 273) *Pel.*A *cum gr. plur.* τοῦ κυρίου Ἰησοῦ: dom. nostri ie. christi DOPRSZ* *dem. Iren.* (*Mass. p.* 265 *teste Stieren*) *cum gr.* L 47. 73. 122. *al. pauc.* τ. κ. ἡμῶν Ἰησ. Χριστοῦ; dom. nostri ie. *Iren.* (*Mass. p.* 265 *teste Turner*) *cum gr.* 3. 35. 52. *al. pauc.* τ. κ. ἡμῶν Ἰησ.; ch. ie. T; dom. ie. ch. *Pel.*B; dom. *tantum Cassiod. disc.*; *deinde* + uenientis *Tert. sine auct. gr.* **de caelo** (celo MW), *gr.* ἀπ' οὐρανοῦ: a c. *Tert.* hangelis C, anguelis D. **uirtutis** (-tes R) **eius** *etiam Iren.* (*Mass. p.* 265 *teste Stieren*, *p.* 273), *gr.* δυνάμεως αὐτοῦ: u. suae *Tert.*; *om. Iren.* (*Mass. p.* 265 *teste Turner*).

8. *Ad init.* + et *d g Iren.* (*Mass. pp.* 265, 273) *Tert.* (*Marc.* v. 16) *cum gr.* FG καί, + cum uenerit *Aug.* (x. 721) *sine auct. gr.* **in flamma ignis**, *cf* in flammam ig. HΘ *t*, *cum ord. gr.* BDEFG 47. 71 ἐν φλογὶ πυρός: > in igne flammae *Ambrst.*, *cf.* in ignem fl. *d e*, *cum ord. gr.* ℵAKLP *al. fere omn.* ἐν πυρὶ φλογός; *cf. Exod.* iii. 2, *Act.* vii. 30, *Heb.* i. 7, *Apoc.* i. 14, ii. 18, xix. 12. **dantis** (-tes Θ*, dantibus *t*) *cum gr. plur.* διδόντος: dans R *d e cum gr.* D*FG διδούς; dare *Iren.* (*Mass. p.* 265) *Aug. Pel.*B; dans uel dare *g*. uindicta M. **his** (hiis NSW, iis *vg. cod. caraf. Bentl.*) **qui non nouerunt deum**, *cf.* in (de Θ*) his q. n. nouerunt (nob. T) d. CΘ* T *t*: in eos q. n. nou. d. *Iren.* (*Mass. p.* 265) *Ambrst.*; in eos q. ignorant d. *Aug. Pel.*B; > eis q. d. ignorent *libere Tert.* (*Marc.* v. 16 *semel*); nescientibus uel ignorantibus d. *g*, *cf. gr.* τοῖς μὴ εἰδόσιν θεὸν *et* ignorantibus dominum *libere Tert.* (*Marc.* v. 16 *semel*). **et** (καί): + in eos *Iren.* (*Mass. p.* 265) *Ambrst.*; *om. Pel.*A **qui non oboediunt** (hoboed. CT, obed. B*S *vg.*) *etiam Tert.* (*Marc.* v. 16 *semel*), *cf.* > non q. ob. *Pel.*B: q. non oboedierunt (obed. W, obaud. *d e*) KVW *c d e*; non oboedientibus *g*, *cf. Tert.* (*infra*) *et gr.* τοῖς μὴ ὑπακούουσιν (47 ὑπακούσασιν). **euangelio** (aeuangel. L[c], aeuanguel. D) = εὐαγγελίῳ: euangelium Z* *d e t*. > euangelio non obaudientes *libere Tert.* (*Marc.* v. 16 *semel*) *contra ord. gr.* ihesu C. **christi** *cum gr.* ℵAFG *al. plu.* Χριστοῦ: *om.* F*G *Iren.* (*Mass. p.* 265 *teste Turner*) *Pel.*A *cum gr.* BDEKLP 17. *al.*30

9. **qui** (οἵτινες): + etiam D *g Iren.* (*Mass. p.* 265, *non autem p.* 273) *Pel.*B **poenas** (pen. W): *gr.* δίκην, *cf.* poenam *Tert.* (*infra*). **dabunt** *etiam Iren.* (*Mass. p.* 273), *gr.* τίσουσιν: luent D, *cf. Tert.* (*infra*); pendent *Iren.* (*Mass. p.* 265); soluent *Ambrst.*; soluent uel dabunt *g*; *deinde* + id est sustinent N[mg.]. **in interitu aeternas** (et. L*M), *cf.* in interitum aeternas (et. W; *om. Pel.*B) ACHΘ*PTW *c f Pel.*B *Cassiod. disc.*: in (*om. d Iren.*, *cf. gr.*) interitus aeternas *d e Iren.* (*Mass. pp.* 265, 273); in interitum aeternum *g Ambrst.* (*lemm.*); interitus in aeternum *Ambrst.* (*comm.*); *gr.* ὄλεθρον (A 17. 73 ὀλέθριον) αἰώνιον. **qui . . . aeternas**: quos ait poenam luituros exitialem aeternam *libere Tert.* (*Marc.* v. 16). **a facie** (-iae CMP), *gr.* ἀπὸ προσώπου: ante faciem *f*. **domini** = κυρίου: dei D. **a gloria** *etiam Iren.* (*Mass. p.* 265 *teste Stieren*, *p.* 273), *cf.* gloria *tantum* F*MVZ *e Iren.* (*Mass. p.* 265 *teste Turner*), *gr.* ἀπὸ τῆς δόξης: a maiestate uel gloria *g*, *cf.* maiestate *tantum Pel.*B **uirtutis** (ἰσχύος): ualentiae *Tert.* (*Marc.* v. 16 *bis*).

10. quum Θ. **uenerit**: ne *sup. lin.* T. **glorificari** (-are P; gloriari O) *etiam Iren.* (*Mass. p.* 273), *gr.* ἐνδοξασθῆναι: magnificari D *Iren.* (*Mass. p.* 265); clarificari *d e g Ambrst.* **suis** (αὐτοῦ): *om. Pel.*B **admirabilis** (amm. KRTV) **fieri** *etiam Iren.* (*Mass. p.* 273), *cf.* ad.

Digitized by Google

qui crediderunt
quia creditum est testimonium
nostrum super uos in die illo
11 in quo etiam oramus semper
pro uobis
ut dignetur uos uocatione
sua deus noster
et impleat omnem uolunta-
tem bonitatis
et opus fidei in uirtute
12 ut clarificetur nomen domini nostri
iesu christi in uobis
et uos in illo secundum gra-
tiam dei nostri et domini iesu
christi.
II. 1 Rogamus autem uos fratres
per aduentum domini nostri iesu
christi
et nostrae congregationis
in ipsum
2 ut non cito moueamini
a uestro sensu

---

esse *d e Iren.* (*Mass. p.* 265), *gr. plur.* θαυμασθῆναι *et* D*E*FG ἐνθαυμασθῆναι : admirari *Pel.*[B]; mirificari *Ambrst. Sedul.*; mirificari uel mirabilis esse *g*; *deinde* + in die illo N (*uide infra*). **in omnibus** (hom. C, omnes Z*) = ἐν πᾶσιν : omnibus *tantum Iren.* (*Mass. p.* 265); his *tantum Iren.* (*Mass. p.* 273). **qui crediderunt** *etiam Iren.* (*Mass. p.* 265) *cum gr. longe plu.* τοῖς πιστεύσασιν : q. credunt *Iren.* (*Mass. p.* 273) *Pel.*[A] *et* credentibus *g cum gr. min. uix. mu.* τ. πιστεύουσιν; *deinde* + in eum *Iren.* (*Mass. pp.* 265, 273, *in fine pericopes*). **quia**: qua C. **creditum est** = ἐπιστεύθη : fidem habuit *Ambrst.* testimonum Z*. **super uos**, *gr. omn.* ἐφ' ὑμᾶς : in u. *d e*; *om.* S. **in die** (diae C) **illo**, *cf.* in d. illa P *Ambrst. et* d. illo uel illa (*sine* in) *g*, *cum gr. omn.* ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ : *om.* N* (*uide supra*) *Pel.*[B]; *deinde* + aduentus domini *Ambrst.*, *cf.* 1 *Cor.* i. 8.

11. **in quo**: in quod *Bentl.** *cum gr. omn.* εἰς ὅ. **etiam** (καί): et *f g Ambrst. Pel.*[B] *Sedul.* horamus C. > pro uobis semper *dem. contra gr.* **ut** (hut C) **dignetur uos**, *cf.* ut dignos u. habeat D *Aug.* (i. 53, ii. 273), ut dignos u. faciat N[c in mg.], *contra ord. gr.*: > ut u. dignetur *d e*, > ut u. dignos habeat *g Ambrst.*, > ut u. dirigat *Uigil.* (*Uarim.* i. 50), *cum ord. gr.* ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ. uocacione P. **sua**: *om.* (*Bentl.*) *d e cum gr. plur.*; uestra uel sua *g*, *cf. gr.* FG ὑμῶν; + sancta *Aug.* (i. 53, ii. 273). **deus** (θεός): dominus OZ*. **noster** *cum gr. plur.* ἡμῶν : *om.* AGHΘϚ *d e Uigil. Cassiod. disc. cum gr.* D* 80; *gr.* D[c]EKL 37. *al. plus*[10] ὑμῶν *apud latinos non redditur.* **et** *pr.* (καί): ut O. **impleat** (inpl. CS, implead Z*) **omnem** (hom. C; + bonam *g Pel.*[B]) **uoluntatem** (uolūt. C) **bonitatis** (benignitatis *g*, in benignitate *Pel.*[B]; + suae Ϛ𝔖 *dem.*, *notat autem Luc. Brug.* '*non addas pronomen* suae'), *cf.* im. omni placito bonitatis *Ambrst.*, *cum ord. gr. omn.* πληρώσῃ (AKP *al. plus*[6] -ει) πᾶσαν εὐδοκίαν (17. ἐπιθυμίαν) ἀγαθωσύνης : > omnem uoluntatem inpleat bonitatis D; > im. omnem bonitatem uoluntatis L. **opus** (hop. C) = ἔργον : opere *Ambrst.* **fidei** = *gr. omn.* πίστεως : fide B.

12. **ut** (hut C), *gr.* ὅπως : ita ut D *f*[*] (*super* F[gr.] *scr.*) *g Ambrst.*; et *Uigil.* (*Uarim.* i. 50); ita et *Sedul.* **clarificetur** (-fice||tur Θ), *gr.* ἐνδοξασθῇ : magnificetur D *g*; glorificetur (-emur S, -entur Z*) BSZ *Bentl.** *Sedul.* **nostri** *pr.* (ἡμῶν): *om.* A*O𝔈 (1592; + *corr.* 1592 *et* 1593, 1598) *sine auct. gr.* **iesu** *pr.*: *in ras. scr.* B. **christi** *pr. cum gr.* AFGP 17. *al. sat. mu.*: *om. d e cum gr. plur.* **illo** (αὐτῷ): ipso *Ambrst.* **ut . . . illo**: *om. Pel.*[B] (*non autem comm. seq.*). **secundum gratiam** (-tia G, -cia P) **dei nostri et domini** *cum gr. omn.* (*exc.* FG 23, *uide infra*) κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ κυρίου : > s. gr. domini et dei n. B; > s. gr. dei et domini n. DT *t Pel.*[B]; s. gr. dei n. et domini n. 𝔖𝔈 (1592; *om.* n. *sec. corr.* 1592 *et* 1593, 1598) *d cum gr.* 23; s. gr. domini dei n. et domini *e*; s. gr. domini n. *tantum diu.* **et** *pr.* . . . **christi** *sec.*: *om. f g cum gr.* FG.

II. 1. **rogamus** (ἐρωτῶμεν): obsecro *Tert.* (*res.* 24). **autem** (δέ): *om. Hieron.* (i. 799) *Aug.* (vii. 596) *Pel.*[A*] **uos** (ὑμᾶς): *om.* S. > u. autem T. **fratres** (ἀδελφοί): *om. Pel.*[B] **per aduentum**, *gr.* ὑπὲρ τῆς παρουσίας : pro uel per aduentu uel um *g*. **nostri** (ἡμῶν): *om. gr.* B. ihesu C. **nostrae** (-re MW) **congregationis** (congraegat. Z*, congraegac. P) *etiam Hieron.* (vii. 529) = ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς : nostram congregationem (> c. n. *Tert.*) D *Tert. Orig.* (*int.* iii. 874) *Hieron.* (i. 799 *Hilb.*) *Pel.*[B] *Sedul.*; nostri congregationem *Hieron.* (i. 799 *Uall.*); nostra congregatione uel m *g*. **in ipsum**, *cf.* in illum *Ambrst.*, ad illum *Tert.*, in idipsum *diu.*, *cum gr.* ἐπ' (K εἰς) αὐτόν : in ipso D *Orig.*

2. **ut** (huti C; *om. Aug.* (ii. 742, 746) *ad init. pericopes*) **non cito** (citto Z) **moueamini** (-eamni S), *gr.* εἰς (*om.* K) τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς : ne c. conmou. *Tert.* (*res.* 24); ne facile mou. *Ambrst.*; *deinde* + uos *g*, *cf. gr.* **a uestro sensu** (censu W) *codd plur. vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c dem. diu. Hieron.* (vii. 529) *Cassiod. disc. et* > a s. u. FMP *d e Orig.* (*int.* iii. 874)

Digitized by Google

neque terreamini
neque per spiritum
neque per sermonem
neque per epistulam
tamquam per nos
quasi instet dies domini
3 ne quis uos seducat
ullo modo
quoniam nisi uenerit
discessio primum
et reuelatus fuerit homo
peccati
filius perditionis
4 qui aduersatur et extollitur
supra omne quod dicitur deus
aut quod colitur

Ambrst. cum gr. DE 43 ἀπὸ τοῦ νοὸς ὑμῶν: a sensu G*LNZ^{c} *et* a sensu uel mente *g*, *cf.* sensu CR *Pel.*^{A}, mente *Hieron.* (i. 799, > mente mou. *Hilb.*) *Aug.* (ii. 742, 746, vii. 596) *Pel.*^{B}, animo *Tert.*, *cum gr. plur.* ἀπὸ τ. ν. *tantum.* **neque terreamini**, *cf.* nec t. *Hieron.* (i. 799, vii. 529), *gr. plur.* μήτε (ℵAD*FG 47. 73 μηδὲ) θροεῖσθαι *et* B 37. *al.*^{2} μήτε (B μηδέ) θροεῖσθε: neque turbemini *Tert.*; neque conturbemini *d e Orig. Ambrst.* **a ue. se. ne. terr.**: *om.* T* (+ T^{c} *in mg.*). **neque** (-em M*) **per spiritum** (*in ras. scr.* F): *om. Aug.* (ii. 742, *non autem* vii. 596). **neque** *tert. et quart.*, *gr.* μήτε *uel* μηδέ: siue *Aug.* (ii. 742, *non autem* vii. 596). **per sermonem** (διὰ λόγου) *etiam Hieron.* (vii. 529): p. uerbum D (*uide infra*) *g Orig. Ambrst. Hieron.* (i. 799) *Aug.* (ii. 742, vii. 596) *Pel.*^{B} *Sedul.* > p. uerbum neque p. spiritum D *contra gr.* epistolam BG^{c}HΘKLOPUVZ^{c} *vg.*, aepistulam D, aepistolam CS. **tamquam** (tanq. KWϛ𝔊), *gr.* ὡς: quasi *Capitula* BR (*uide supra p.* 557) *Orig.*; ac si *Tert.* **per nos** *tantum* ACGN*RZ^{c1} *Bentl. Tisch. g Hieron.* (i. 799 *Hilb.*) *Pel.*^{A}, *cf.* p. nostram *tantum Tert. et* a nobis *tantum d e*, *cum gr. omn.* δι' (παρ' P) ἡμῶν: per nos missam (misam N^{o}) BHΘKN^{c}PSTUVWZ^{c2} *vg. cod. caraf. c dem. diu. f Orig. Hieron.* (i. 799 *Uall.*, vii. 529) *Aug.* (ii. 742, vii. 596) *Pel.*^{B} *Cassiod. disc.*, *cf.* a (*in ras. scr.* L) nobis missam FLM *Ambrst.*; per nos uobis missam D; per nos a nobis (uob. Z*) missam (misam O) OZ^{1}; *cf.* per nos factam *Capitula* BR (*uide supra p.* 557). **quasi**: *in ras. circa* 10 *litt. scr.* U. **instet** (ἐνέστηκεν): insistat *Tert.*; stet *d e.* diaes C. **domini** *cum gr.* ℵABD*E*F GLP 17. 37. 67**. *al. plus*^{15} τοῦ κυρίου: *gr.* D^{c}E**K *al. longe plu.* τ. Χριστοῦ *apud latinos non redditur.*

3. nequis *uno uerbo* Sϛ𝔊. **uos** (ὑμᾶς): nos O* *Ambr.* (*luc.* x. 16) *Pel.*^{B} **ullo** (hullo C, ul G, ullu Z*) **modo**, *cf.* nullo m. *d e*: secundum nullum modum *g* = κατὰ μηδένα τρόπον; + quasi instet dies domini *Orig.* (*int.* iii. 858) *e uers. praeced.* **quoniam** (ὅτι): quia *d e.* **uenerit** (ἔλθῃ): ueniat *Tert.* (*res.* 24). **discessio** (dissess. G*L, discens. Z*, descess. Z^{c}; disces *in ras. scr.* Θ) *etiam Pel.* (*lemm.*) *Sedul.* (*lemm.*), *gr.* ἀποστασία: abscessio *Iren.* (*Mass. p.* 322) *Tert.* (*res.* 24); refuga N$^{c\ in\ mg.}$ *d e Aug.* (vii. 596), *cf. Pel.* (*comm.*) *et Sedul.* (*comm.*) '*Quod autem* discessio (-ionem *Sedul.*) *hic dicit, alibi eum* refuga (-am *Pel.*^{A} *Sedul.*) *appellauit in latinis exemplaribus*'; defectio *Ambrst.* **primum** (πρῶτον): primo *Tert.* (*res.* 24). > uen. pr. disc. *Orig.*, > disc. uen. pr. *Hieron.* (i. 799, 880), *contra ord. gr.* **et reuelatus fuerit** *etiam Ambr.* (*luc.* x. 16) *Aug.* (vii. 596), *cf.* cum r. f. *Ambr.* (*ps.* 118 *gimel*), *gr.* καὶ ἀποκαλυφθῇ: et reueletur *Tert.* (*res.* 24), *cf.* reueletur *libere Tyc.* (*reg.* 4); et nunc reuelabitur *Uigil.* (*Uarim.* iii. 9 *ad init. pericopes*), *cf.* cum reuelabitur *libere Aug.* (iv. 53); reuelatio *libere Tyc.* (*reg.* 3, *reg.* 6). **homo**: + ille *Ambrst.* **peccati** *etiam Ambr.* (*luc.* x. 16) *Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Hieron.* (i. 799, 880, v. 667), *gr.* ℵB *min.*^{10} ἀνομίας *et* ADEFGKLP *al. pler.* ἁμαρτίας: delicti *Tert.* (*Marc.* v. 16); delinquentiae (> del. homo) *Tert.* (*res.* 24); iniquitatis *Ambr.* (*ps.* 118 *gimel*) *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Hieron.* (*libere* i. 855 *et* vii. 194); *deinde* + et *Ambr.* (*ps.* 118 *gimel*, *non autem luc.* x. 16). **perditionis** (perdicc. P) *etiam Ambr.* (*luc.* x. 16) *Ambrst.* (*ed. Uenet.*), *gr.* ἀπωλείας: interitus *Orig. Ambr.* (*ps.* 118 *gimel*) *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Aug.* (vii. 596, viii. 604); exterminii *Tyc.* (*reg.* 3).

4. **et**: *om. d e.* **extollitur** (-etur F^{c}P) *etiam Iren.* (*Mass. p.* 322 *semel*) *Hieron.* (i. 800), *cf.* extollit se *Iren.* (*Mass. p.* 181, *p.* 322 *semel*), extollat se *libere Cassiod.* (*P. L.* lxx. 87), extollens se *Tert.* (*libere Marc.* v. 16) *Aug.* (*libere* iii. 2. 516, iv. 54), extollentem se *libere Aug.* (viii. 604 *semel*), eleuet se *libere Hieron.* (i. 855), *et gr.* FG ἐπαιρόμενος: superextollitur *Tert.* (*res.* 24) *Aug.* (vii. 596, *libere* viii. 604 *semel*) *et gr. plur.* ὑπεραιρόμενος. **supra** *etiam Aug.* (iii. 2. 516, vii. 596), *gr.* ἐπί: super BDNZ* *c d e Iren.* (*Mass. p.* 181, *p.* 322 *bis*) *Tert.* (*Marc.* v. 16) *Hieron.* (i. 800) *Aug.* (*saepissime*) *Tyc.* (*reg.* 1) *Oros.* (*apol.* 16) *Cassiod.*; contra *libere Hieron.* (i. 855, vii. 194) *et Aug.* (viii. 604 *semel*); in *Tert.* (*res.* 24). **omne** (-em FMZ*) **quod** (qui *d Tyc.*, quid *e*) **dicitur** (-etur H) **deus**, *gr.* πάντα λεγόμενον θεόν: > omne quod d. dic. *Tert.* (*res.* 24, *Marc.* v. 16). **aut** *etiam Iren.* (*Mass. p.* 322 *semel*) *Hieron.* (i. 800) *Aug.* (vii. 596), *gr.* ἤ:

Digitized by Google

ita ut in templo dei sedeat
ostendens se tamquam
sit deus
5 non retinetis quod cum adhuc
essem apud uos haec
dicebam uobis
6 et nunc quid detineat scitis
ut reueletur in suo tempore
7 nam mysterium iam opera-
tur iniquitatis
tantum ut qui tenet nunc
teneat donec de medio fiat

---

uel *Iren.* (*Mass. p.* 181, *p.* 322 *semel*) *Tert.* (*res.* 24); et *Tert.* (*Marc.* v. 16) *Hieron.* (i. 855, vii. 194) *Aug.* (iii. 2. 516, iv. 54, 874). **quod** (*in ras. scr. et* d *sup. lin.* M) **colitur** *etiam Iren.* (*Mass. p.* 181, *p.* 322 *semel*) *Hieron.* (i. 800): colitur *tantum Iren.* (*Mass. p.* 322 *semel*) *Orig.* (*int.* iii. 859) *Hieron.* (vii. 194); religio *Tert.* (*res.* 24) *Hieron.* (i. 855), *cf.* omnem religionem *Tert.* (*Marc.* v. 16); *gr.* σέβασμα. **ita ut** (hut C), *gr.* ὥστε: ut *tantum Orig.* (*int.* iii. 859) *Tyc.*; uti *tantum Tert.* (*res.* 24); qui *libere Orig.* (*int.* iii. 850); *om. omnino Tert.* (*Marc.* v. 16); *deinde* + se *g et gr.* αὐτόν. **in templo**: in templum *dem. Tyc. cum gr.* εἰς τὸν ναόν; *cf. Aug.* (vii. 597) '*rectiusque* (*sc. nonnulli*) *putant etiam Latine dici, sicut in Graeco est, non* in templo dei *sed* in templum dei sedeat, *tamquam ipse sit templum dei, quod est ecclesia; sicut dicimus "sedet in amicum", id est, uelut amicus*'. **dei** (*om.* F) *sine addit. cum gr.* ℵABD*P 17. *al.*[10]: + quasi ut deus *g cum gr.* D^cEFGKL *al. pler.* ὡς (FG* ἵνα) θεόν. **sedead** Z*. > sedeat (sedet *libere Orig.* iii. 850) in templo dei (huiusmodi *Orig.* iii. 859) *Tert.* (*res.* 24) *Orig.* (*int.* iii. 850, 859), > consessurus in t. d. *libere Tert.* (*Marc.* v. 16), > audeat stare in t. d. *libere Hieron.* (i. 855, vii. 194, *cf. Mk.* xiii. 14 stantem ubi non debet), *contra ord. gr.* **ostendens** (host. C) *etiam Ambrst.* (*in* 1 *Cor.* xi. 7), *cf.* ostentans *Ambrst.* (*hic*) *Aug.* (vii. 596): ostendentem *g cum gr.* ℵBDEKLP *al. pler.* ἀποδεικνύντα *et* AFG 37. *al.*[10] ἀποδεικνυόντα. **se** (ἑαυτόν) *etiam Ambrst.* (*in* 1 *Cor.* xi. 7): se ipsum *g Ambrst.* (*hic*); semetipsum *Iren.* (*Mass. p.* 322 *bis*). **tamquam** (tanq. KWϛ𝔠), *gr.* ὅτι: quasi *d e Orig.* (*int.* iii. 859) *Ambrst.* (*hic et in* 1 *Cor.* xi. 7) *Hieron.* (*libere* v. 667) *Quaestt. U. et N. T.* (110, 113); quod ipse *Hieron.* (*libere* i. 855, vii. 194) *Tyc.*; quia G *Bentl.* **sit deus**, *cf.* est d. *Tyc.*, *cum ord. gr.* ἐστὶν θεός: > d. sit *f.* **ostendens . . . deus**: adfirmans deum se *Tert.* (*res.* 24); et deum se iactaturus *Tert.* (*Marc.* v. 16).

5. *Ad init.* + ut V*. **non** (οὐ): num ϛ𝔠; ne W; nonne *Tert.* (*res.* 24); an non *Ambrst.*; non enim *Pel.*[B] **retinetis** (reten. PS), *cf.* ret. (+ in *Aug.* (vii. 596)) memoria D *Aug.* (ii. 745, vii. 596) *Hesychius ap. Aug.* (ii. 740), *gr.* μνημονεύετε: meministis *f*° (*super* F*gr.* *scr.*) *Tert. Ambrst. Pel.*[B]; meministis uel retinetis memoria *g.* **quod** *etiam Aug.* (vii. 596), *gr.* ὅτι: quoniam *g*; quia *Aug.* (ii. 745) *Hesych. ap. Aug.* **cum** (quum CΘ) **adhuc essem** (-emus ΘZ*) **apud** (-ut GL) **uos** *codd. plur. vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c diu. f*, c. adhuc essem ad uel apud uel penes u. *g et* > c. essem (-emus F*MN) adhuc apud (-ut F*MN) u. FMN *dem.*, > adhuc c. essem apud u. *Aug.* (vii. 596), > c. apud u. essem adhuc *Hieron.* (i. 800, iv. 1020), > c. adhuc penes u. essem *Pel.*[B], *cf.* c. essem (-emus AB *Cassiod. disc.*) apud u. (*sine* adhuc) ABRU* *d e Aug.* (ii. 745) *Hesych. ap. Aug. Cassiod. disc. et* > c. apud u. essem *Tert.*, *cum gr. plur.* ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς: me adhuc apud uos agente *Ambrst. cum gr.* D*E* ἔτι ἐμοῦ ὄντος; *om. Pel.*[A] *sine auct. gr.* **haec** (hec MW) = *gr. omn.* ταῦτα: hoc BZ*. **dicebam** = *gr. omn.* ἔλεγον: dicebamus ABF*Θ°M *Cassiod. disc.*; dicebantur *d e Pel.*[B]

6. **quid detineat** (deten. DSV*), *gr.* τὸ κατέχον: quod detineat (deten. *d*) *d e*; quid teneat *Tert.* (*res.* 24). **scitis**: + nonne D. **ut** (hut C) **reueletur**: ad hoc ut reu. *Ambrst.*; ad reuelandum *Tert.*, *cf. gr.* εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι; ut detegatur *Tyc.* (*reg.* 7, *uide infra*); *deinde* + ipse *g Pel.*[B], + ille *Ambrst.*, + eum *Tert.*, *et gr. omn.* αὐτόν. **in suo tempore** (-rae C) *cum. ord. gr.* ἐν τῷ αὐτοῦ (*uel* ἑαυτοῦ) καιρῷ: > in temp. suo H. > ut in suo temp. detegatur *Tyc. contra gr.*

7. **nam mysterium** (mister. BSW, mystir. P) **iam operatur** (hop. C) **iniquitatis** *etiam Aug.* (ii. 745) *cum ord. gr.* τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας: > myst. enim iam op. facinoris *Tyc.* (*reg.* 7 *semel*, *cf.* mysterium facinoris *libere reg.* 3 *et* mysterii facinoris *libere reg.* 7 *semel*); > iam enim myst. op. iniq. *g Hieron.* (i. 882); > iam enim myst. (ministerium D) iniq. op. D *Hieron.* (iv. 1020) *Aug.* (vii. 596, 597 *bis*) *Sedul.*, *cf.* iam enim arcanum iniq. agitatur *Tert.* (*res.* 24); > nam myst. iniq. iam op. *Hesychius ap. Aug.* (ii. 740) *Pel.*[B] **ut** (hut C, et H*): *om.* (*Bentl.*) *g Tert. Hieron.* (iv. 413, 1020, *non autem* i. 882) *Aug.* (ii. 745, vii. 596, 597 *bis*, 598) *Hesych. ap. Aug. Pel.*[B] *et gr. non expr.* **qui tenet nunc** *etiam Hieron.* (i. 882, iv. 413), *cf.* q. t. modo *Hieron.* (iv. 1020) *Aug.* (ii. 745 *semel*) *Hesych. ap. Aug.*, q. obtinet modo *Tyc.* (*reg.* 4), q. detinet modo *Tyc.* (*reg.* 7), *cum ord. gr. omn.* ὁ κατέχων ἄρτι: > q. nunc tenet (-ent F*M) DFM *d e Tert. Ambrst. Pel. Sedul.*, *cf.* > q. modo tenet *Aug.* (ii. 745 *semel*, vii. 596, 597 *bis*, 598); q. tenent *tantum* L. **teneat** (-eant F*L

Digitized by Google

8 et tunc reuelabitur ille
iniquus
quem dominus iesus interficiet
spiritu oris sui
et destruet inlustratione
aduentus sui
9 eum cuius est aduentus
secundum operationem
satanae
in omni uirtute et signis
et prodigiis mendacibus
10 et in omni seductione iniqui-
tatis his qui pereunt
eo quod caritatem ueritatis
non receperunt
ut salui fierent

MZ*): *om.* G* (*Bentl.*) *g Tyc.* (*reg.* 4, *reg.* 7) *et gr. non expr.* **doneo** (*sup. lin. diu.*) *etiam Tyc.* (*reg.* 1, *reg.* 4), *gr. plur.* ἕως *et* FG ἕως ἄν: donec uel usque qua *g*; quoadusque *Ambrst. Tyc.* (*reg.* 7). **de medio,** *gr.* ἐκ μέσου: dimedio O; dimidio Θ[c]; dimidium L. **fiat** (γένηται): fiant Z*.

8. **tunc** (τότε): nunc S*. reuelauitur C, reuelabit F*. **ille** (illae H) **iniquus** (-qus S*, antiqus *superscr.* O[c] *sed non expunxit* iniquus) *etiam Aug.* (ii. 745), *cf.* ille impius *Hil.* (*ps.* cxl. 11) *Tyc.* (*reg.* 7), *gr.* ὁ ἄνομος: iniquus *tantum g Iren.* (*Mass. p.* 182 *bis*, *p.* 323) *Tert.* (*res.* 24) *Aug.* (vii. 596, 597 *bis*). quaem L. **dominus** (deus D) **iesus** *etiam Iren.* (*Mass. p.* 182 *semel*, *p.* 323) *Hieron.* (i. 882, iv. 1020) *cum gr.* ℵAD* E*FGL**P 17. *al.*[6] ὁ κύριος Ἰησοῦς: dominus *tantum Bentl.* *Hieron.* (iv. 361) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 9 *et* > interficiet dom.) *cum gr.* BD[c]E**KL* *al. pler.* ὁ κύριος *tantum*; dom. ie. christus Z* *diu. Iren.* (*Mass. p.* 182 *semel*). *quem dom. ie.*: *in ras. scr.* H. **interficiet** *cum gr.* (ℵ)ABP *min.*[8] ἀνελεῖ: *gr.* ℵ* ἀναλοῖ, D*FG 17. 67** ἀνελοῖ, D[c]EKL *al. pler.* ἀναλώσει. spiritum Z* *e.* horis C, ori[s] L. **sui** (αὐτοῦ): *om. Cassiod. disc.* **destruet** (dext. CM, dist. DOPS) *etiam Hieron.* (iv. 1020), *gr.* καταργήσει: euacuabit *Tert. Hil. Hieron.* (vi. 894) *Aug.* (iv. 874, vii. 536, 596) *Pel.*[B]; destruet uel euacuabit *g*; *deinde* + eum *Hil.* **inlustratione** (illustrat. W *vg.*, inlustrac. P, illustradit. M) *etiam Hieron.* (i. 883), *cf.* inluminatione D *g*[1] *Orig.* (*int.* iii. 859) *Hieron.* (iv. 1020, vi. 894) *Aug.* (ii. 874, vii. 536, 596), aspectu *d e*, apparentia *Tert.*, praesentia *Iren.* (*Mass. p.* 182 *bis*, *p.* 323) *Hil.*, manifestatione *Tyc.* (*reg.* 3), *cum gr. fere omn.* τῇ ἐπιφανείᾳ: inlustrationem BΘ*Z*, *cf.* inluminationem *g**, *cum gr.* D* τὴν ἐπιφανείαν. **aduentus sui,** *gr.* τῆς παρουσίας αὐτοῦ: praesentiae suae *Ambrst. Aug.* (iv. 874, vii. 536, 596). *Disting.* aduentus sui • eum: cuius 𝔓𝔖ℭ.

9. **eum,** *cf.* illum *d e Iren.* (*Mass. p.* 182 *semel*), eum uel illum *g*: *om.* CTU *Bentl. f Iren.* (*Mass. p.* 182 *semel ut udtur*, *p.* 323) *Tert.* (*res.* 24) *Ambrst. Pel.*[A] *et gr. non expr.* **aduentus** (s *ex* m M), *gr.* παρουσία: praesentia *d e Aug.* (vii. 596, 598). saecundum S. **operationem** (hoperat. C, operac. P), *gr.* ἐνέργειαν: opera D *Pel.*[B] satane L*MZ*, sathanae C, sathane W. homni C. **uirtute** (δυνάμει): potestate *Ambrst.* (*lemm.*, *sed in comm. libere* signorum uirtutibus). **et** *pr.*: *om.* ACNTZ* *Pel.*[A] *Tyc.* (*reg.* 3) *cum gr.* 17. **signis et prodigiis** (-dignis M*), *cf.* s. et portentis *Iren.* (*semper*) *Ambrst.*, s. atque portentis *Tert.* (*res.* 24), s. et ostentis *Tert.* (*Marc.* v. 16), *cum. ord. gr.* σημείοις καὶ τέρασιν: > prodigiis et s. *Pel.*[B] **mendacibus** (-tibus Z*): mendacii *d e Iren.* (*Mass. p.* 182 *bis*) *Tert.* (*res.* 24, *Marc.* v. 16) *Ambrst. Aug.* (vii. 597, 598) *et* falsitatis *Tyc.* = *gr. omn.* ψεύδους, *cf.* mendaciorum *Iren.* (*Mass. p.* 323). *Libere Tert.* (*anim.* 57) 'satanas . . . signaque portentiosiora editurus'.

Uerss. 8 *et* 9 > *Iren.* (*Mass. p.* 182 *semel*) 'et tunc reuelabitur iniquus, cuius est aduentus secundum operationem satanae in omni uirtute et signis et portentis mendacii, quem dominus iesus interficiet spiritu oris sui et destruet praesentia aduentus sui'.

10. **et**: *om.* A. **in** (ἐν): *om. Iren.* (*Mass. p.* 323) *Pel.*[B] homni C. **seductione** (sedutione Θ*, seducione Z*; s *eras.* O), *gr.* ἀπάτῃ: fallacia *Ambrst.* **iniquitatis,** *gr.* ἀδικίας: malitiae *Iren.* (*Mass. p.* 323); iniustitiae *Tert.* (*res.* 24). **his** (hiis NSW; iis *vg. cod. caraf. Ambrst.*; eis *Tert.* (*res.* 24)) **qui pereunt** (periunt D), *cf.* pereuntibus *Iren.* (*Mass. p.* 323) *et* pereuntibus uel his qui pereunt *g*, *cum gr.* ℵ*ABD*FG 17. 71 τοῖς ἀπολλυμένοις *tantum*: *gr.* ℵ[c]D[c]EKL *al. pler.* ἐν τ. ἀπ. *apud latinos non redditur.* **eo quod,** *gr.* ἀνθ' ὧν: pro eo q. *Iren.* (*Mass. pp.* 323, 326) *Orig.* (*int.* iii. 863) *Ambrst. Hieron.* (iv. 294) *Aug.* (vii. 597, 598, x. 634, 742); propter q. *g*; propterea q. *Tert.* (*Marc.* v. 16). **caritatem** (kcar. C, char. *vg.*), *gr.* ἀγάπην: dilectionem D *g Iren.* (*Mass. p.* 323, 326) *Tert.* (*Marc.* v. 16) *Ambrst. Aug.*; dilectum *Cypr.* (*laps.* 33; *ep.* lix. 13) *Pacian.* (*par.* 11). **ueritatis** *sine addit. cum gr. plur.* ἀληθείας: + christi *d e cum gr.* D*E* Χριστοῦ, *cf. Iren.* (*Mass. p.* 326, *non autem p.* 323) *qui om.* (*ut udtur*) ueritatis, *atque* dei *pro* christi *addit.* > ver. car. O. **receperunt** (recip. DOSZ*) *etiam Cypr.* (*laps.* 33), *gr.* ἐδέξαντο: acceperunt *d e Orig.*; susceperunt *Ambrst Hieron.*, *cf.* susceperint *Tert.* (*Marc.* v. 16); habuerunt

Digitized by Google

11 ideo mittit illis deus
operationem erroris
ut credant mendacio
12 ut iudicentur omnes
qui non crediderunt
ueritati
sed consenserunt iniquitati.

13 Nos autem debemus gratias agere deo semper
pro uobis fratres dilecti a deo
quod elegerit nos deus
primitias in salutem
in sanctificatione spiritus
et fide ueritatis

Cypr. (*ep.* lix. 13). **eo . . . receperunt**: *om.* *deinde* + ne U*. **ut** (hut C, et D) **salui fierent** (-erint Z*), *gr.* εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς: ad hoc ut s. f. *Ambrst.*; ut s. essent *Tert.* (*Marc.* v. 16); ut saluarentur *Hieron.*; *om.* *Orig.*; *deinde* + ipsi (*super* G^{gr} αὐτούς *scr.*) *g.*

11. *Ad init.* + et DHΘ *f g Iren.* (*Mass. pp.* 266, 323, 326) *Tert.* (*Marc.* v. 16) *Ambrst.* *Aug.* (vii. 597, x. 634, 742, *non autem* vii. 598 *ad init. pericopes*) *Pel.*^{B}, + ac *Cypr.* (*laps.* 33, *ep.* lix. 13) *Pacian.* (*par.* 11), *cum gr.* (*exc.* D* 67**) καί. **ideo**, *gr.* διὰ τοῦτο: propterea *Cypr.* (*bis*) *Hieron.* (iii. 393) *Pacian.*; propter hoc *Tert.*; idcirco *Ambrst.*; *om.* *Orig.* (*int.* iii. 863) *Hieron.* (iv. 294) *Aug.* (viii. 562 *ad init. pericopes*) *sine auct. gr.* **mittit** ABFLMRSUZ* *Bentl. Tisch. Iren.* (*Mass. p.* 323 *teste Turner*) *Tert.* (*Marc.* v. 16 *libere semel*) *Cypr.* (*laps.* 33 *cod.* S, *ep.* lix. 13 *cod.* M) *Pel.*^{B}, *cf.* permittit N, *cum gr.* ℵ*ABDFG 17. 67** πέμπει: mittet (mitet D) CDGHΘKOP TVWZ^{c} *vg. cod. caraf. c d dem. diu. e f g Iren.* (*Mass. p.* 266, *p.* 323 *teste Stieren*, *p.* 326) *Cypr.* (*laps.* 33 *codd.* WR, *ep.* lix. 13 *codd. plur.*) *Ambrst.* *Hieron.* (iii. 393, iv. 294) *Aug.* (*semper*) *Pel.*^{A} *Pacian. Cassiod. disc. Sedul. cum gr.* ℵ^{c}D^{c}EKLP *al. pler.* πέμψει, *cf.* erit *Tert.* (*Marc.* v. 16 *semel*) *et* dabit *Orig.* **illis** (αὐτοῖς): eis *Iren.* (*Mass. pp.* 266, 323, 326 *teste Turner*) *Tert.* *Hieron.* (iii. 393, iv. 294); eos *Iren.* (*Mass. p.* 326 *teste Stieren*). **deus** (deo O*; + *ras.* 2 *litt.* U): *om.* *Tert.* *Orig.* *sine auct. gr.* **operationem** (-cionem P), *gr.* ἐνέργειαν: instinctum *Tert.* **erroris** (πλάνης): fallaciae *Tert.* **ut** (hut C) **credant mendacio** (-tio BMUWZ^{c}, -tium Z*, -cia *d*) *etiam Iren.* (*saepius*), *gr.* εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς (*om.* FG *min.*^{3}) τῷ ψεύδει: in hoc ut cr. m. *Ambrst.* *Pel.*^{B}; ut cr. falso *Iren.* (*Mass. p.* 326 *semel*); *om.* *Tert.*

12. **ut** (hut C) *etiam Iren.* (*saepius*) *Aug.* (vii. 598, x. 742) = *gr. omn.* ἵνα: et HΘ^{c} *c dem. Iren.* (*Mass. p.* 326 *semel teste Stieren*) *Hieron.* (iv. 294, *libere* vi. 894) *Aug.* (vii. 597, viii. 562); quatenus *Ambrst.* **iudicentur** = κριθῶσιν: iudicent *Pel.*^{B} **omnes** (hom. C) = ἅπαντες *uel* πάντες: homines *Orig.* (*int.* iii. 863). **qui non crediderunt** (creded. P), *cf.* q. n. crediderunt uel non credentes *g et gr. fere omn.* οἱ μὴ πιστεύσαντες: q. n. credunt DOR, *cf. gr.* K οἱ μὴ πιστεύοντες. **ueritati**: + christo *Cassiod. disc.* **sed** (ἀλλά): et L. **consenserunt iniquitati** (-te P*, inquinati *d*) *etiam Hieron.* (*libere* vi. 894), *cf.* consenserunt uel consentientes iniquitati *g*, *cum gr.* ℵ*BD*FG 17. 37. *al.*^{8} εὐδοκήσαντες τῇ ἀδικίᾳ: sibi placent in iniustitia *Cypr.* (*laps.* 33, *ep.* lix. 13) *Pacian.* (*par.* 11), complacuerunt sibi in mendacio *Hieron.* (iv. 294), *cum gr.* ℵ^{c}AD^{c}E KLP *al. pler.* εὐδ. ἐν τῇ ἀδ.; habuerunt uoluptatem iniquitatem *Pel.*^{B}

13. **nos autem** (uero *Ambrst.*) **debemus gratias** (grac. PZ) **agere deo** *etiam Uigil.* (*Uarim.* i. 50) *Pel.*^{B} *cum ord. gr. omn.* ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ: > n. au. gr. deb. ag. deo F; > n. au. deb. deo gr. ag. *Pel.*^{A}; > deb. au. et n. gr. ag. deo *Hieron.* (ii. 159); deb. gr. ag. deo *tantum Uigil.* (*Uarim.* iii. 32); > gr. ag. deb. deo *tantum Ambr.* (*spir. sanc.* iii. 4). **pro** (περί): de *Ambrst.*; *om.* B. **dilecti** *etiam Uigil.* (*Uarim.* iii. 32), *gr.* ἠγαπημένοι: dilectissimi D *g Ambr.* *Pel.*^{B}; electi *Uigil.* (*Uarim.* i. 50). **a** (*om.* S) **deo** *cum gr.* D* ὑπὸ θεοῦ: a domino *Bentl. f g Ambr. Ambrst. Hieron. cum gr. plur.* ὑπὸ (ℵA 37. 39 + τοῦ) κυρίου (FG κυρίῳ); *om.* D. **quod** (ὅτι): eo quod L *dem.*; quoniam *g*; quia *Ambr. Ambrst. Hieron. Uigil.* (*Uarim.* i. 50), *cf.* qui *Uigil.* (*Uarim.* iii. 32). **elegerit** (heleg. C, elig. L, elegeret Z*, elerit O*P*W), *cf.* elegit *Ambr. Hieron. Uigil.* (*Uarim.* iii. 32), *gr.* ℵABDEFGLP 17. 37. *al.*^{8} εἵλατο (F ιδατο) *et* K *al. pler.* εἵλετο: adsumpsit *g Ambrst.*; uocauit *Uigil.* (*Uarim.* i. 50), *cf. uers. seq.* **nos** *sec. codd. plur.* ς *cod. caraf. Bentl. c d diu. e f patt. plur. cum gr.* ℵ*D* *min.*^{8} ἡμᾶς: uos DO 𝔓𝔖ℭ *Tisch. dem. g Ambr. Ambrst. Pel.*^{B} *Cassiod. disc. cum gr. plur.* ὑμᾶς; *cf. Luc. Brug.* '*Non mutes pronomen secundae personae* uos *in primae* nos'. **deus**: *om.* *Uigil.* (*Uarim.* i. 50, iii. 32) *sine auct. gr.* > deus nos *Hieron. contra gr.* **primitias** (-cias BPW) *cum gr.* BFGP 17. *al.*^{6} ἀπαρχήν: ab initio D *d e g Pel.*^{B} *Uigil.* (*Uarim.* iii. 32) *et* a principio *Ambrst. cum gr.* ℵDEKL (A *latet*) *al. pler.* ἀπ' ἀρχῆς, *cf.* ab initio saeculi *Uigil.* (*Uarim.* i. 50). **in salutem**, *cf.* ad salutem W *d e Ambrst.*, *cum gr. omn.* εἰς σωτηρίαν: in salute NPR *Pel.*^{B} **in sanctificatione** (-cione P) = *gr. omn.* ἐν ἁγιασμῷ: in sanctificationem NZ* *Ambrst. Pel.*^{A} *Uigil.* (*Uarim.* i. 50, iii. 32).

Digitized by Google

14 in qua et uocauit uos per
euangelium nostrum
in adquisitionem gloriae
domini nostri iesu christi.
15 Itaque fratres state
et tenete traditiones
quas didicistis
siue per sermonem
siue per epistulam nostram
16 ipse autem dominus noster
iesus christus
et deus et pater noster
qui dilexit nos et dedit
consolationem aeternam
et spem bonam in gratia
17 exhortetur corda uestra
et confirmet in omni opere
et sermone bono.
III. 1 De cetero fratres orate
pro nobis
ut sermo domini currat et clari-
ficetur sicut et apud uos

---

spiritus: + sancti *Hieron. sine auct. gr.* **fide** *codd.* 𝔓 *cod. caraf. Bentl. Tisch. uett. patt. plur.*, *cf.* in fide ϛ𝔖ℭ, *cum gr. fere omn.* πίστει: fidei *Pel.*^{A} *Uigil.* (*Uarim.* i. 50) *cum gr.* 17 πίστεως; fidem *Ambrst. sine auct. gr.*

14. **in qua** *codd. plur.* 𝔖ℭ *Tisch. dem. f g*, *cf.* in quo *Uigil.* (*Uarim.* i. 50), *contra gr.*: ad quod G *Bentl. et* in quod *d e cum gr. omn.* εἰς ὅ; in quam DWϛ𝔓 *cod. caraf. c diu. Ambrst.*; *cf. Luc. Brug.* '*Quidam legunt* in quam, *quidam* ad quod'. **et** *cum gr.* ℵFGP 37. *al.*^{6} καί: *om.* DR *d e Ambrst. Pel.*^{B} *Uigil. cum gr.* ABDEKL *al. pler.* **uos** *cum gr. plur.* ὑμᾶς: nos Z* *d e f Uigil. cum gr.* ABD* 19. 23. 48 ἡμᾶς, *cf. Luc. Brug.* '*Sed male omnino illi qui scribunt pronomen primae personae* nos'; eos W. aeuanguelium D, aeuuangelium L* (u *sec. eras.*). **nostrum** (ἡμῶν): *om. gr.* 17. **adquisitionem** (acquisit. 𝔓𝔖ℭ, aquisit. H, adquisionem P), *cf.* optionem *d e*, adoptionem *Uigil.*, constitutionem D *g Sedul.*, *cum gr. omn.* περιποίησιν: acquisitione (adquissit. S) Sϛ. glorie W. ihesu C.

15. tenite P. **traditiones** (-ciones P, -tionis A*, tradiones R, d *ex* t B) *sine addit. cum gr. plur.* παραδόσεις: + nostras D *d e Ambrst. Pel.*^{B} *cum gr.* D*E* 44 ἡμῶν (17 ὑμῶν). **quas**: + cre *eras.* M. **didicistis** (didisc. B, dedic. DO*SZ*) = ἐδιδάχθητε: accepistis *Pel.*^{A} **siue** *pr.*: seue M*. **per sermonem**, *gr.* διὰ λόγου: p. uerbum D *f g Ambrst. Pel.*^{B} *Uigil.* (*Uarim.* i. 49). **siue** *sec.*: *bis scr.* P. epistolam BCG^{c}HΘKNOPUVZ^{c} *vg.*, aepistulam L, aepistolam DS. nostrum G*.

16. **autem** (δέ): *om. Uigil.* (*c. Ar. Sab. etc.* ii. 45, *non autem Uarim.* i. 49). **dominus**: + deus S *sine auct. gr.* **noster** *pr.* (ἡμῶν): *om. Uigil.* (*Uarim.* i. 49, *non autem c. Ar. Sab. etc.* ii. 45) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 825). **iesus** (ihe. C) **christus** *cum gr. plur.* Ἰησοῦς Χριστός: > *gr.* B Χρ. Ἰη. **deus**: *om.* CT *contra gr.* **et** *sec.* AFGHOPRWZ^{1} *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. d dem. diu.* *e Uigil.* (*Uarim.* i. 49) *etc.*, *cf.* ac *Ambrst.*, *cum gr.* AD^{c}EKLP *al. pler.* καί: *om.* BCDΘKLMNSTUVZ* *c diu.*^{c} *f g Pel.*^{B} *Uigil.* (*c. Ar. Sab. etc.* ii. 45) *Cassiod. cum gr.* ℵBD* FG 17. 73. 238. **noster** *sec. cum gr. omn.* ἡμῶν: domini D; *om.* L *Pel.*^{A} *Uigil.* (*c. Ar. Sab. etc.* ii. 45, *non autem Uarim.* i. 49). **dilexit** (del. Θ* *ut uidetur*): + d M. **nos**: *in ras. scr.* Z^{c}. **dedit**: + nobis W *sine auct. gr.* **consolationem** (consolac. P, consulat. DS), *gr.* παράκλησιν: exhortationem *d e.* eternam MW. **in gratia** = *gr. omn.* ἐν χάριτι: in (et O) gratiam (-ciam P) BFKMOPSZ* *diu. Pel.*^{B}

17. *Ad init.* + et F *Pel.*^{B} *sine auct. gr.* **exhortetur** (exort. CLOPSTZ*), *gr. plur.* παρακαλέσαι, FG* παρακλησῃ, G^{c} παρακλεσῃ, D* παρακαλεισθαι: hortetur *Pel.*^{B}; consoletur (consul. D) DF$^{mg.}$ R *g Ambr.* (*fid.* ii. 10) *Ambrst.*; *deinde* + in *exp.* W. **corda uestra** *cum ord. gr.* ℵA τὰς καρδίας ὑμῶν: > u. c. *d e g cum gr. plur.* ὑμῶν τ. κ. **confirmet** (c *sup. lin.* O), *cf.* stabiliat *Ambrst.*, *sine addit. cum gr.* ℵABD*E*FGP *al.*^{10} στηρίξαι: + ὑμᾶς *gr.* D^{c}E**KL *al. pler.* homni C. **opere** (hop. C) **et sermone**, *cf.* op. et uerbo D *Ambrst. Pel.*^{B}, *cum ord. gr.* ℵABDELP *al. plus*^{10} ἔργῳ καὶ λόγῳ: > sermone et opere *f*, *cf.* uerbo et op. *g*, *cum ord. gr.* FGK *al. pler.* λ. καὶ ἔργῳ; *gr.* 17 ἔργῳ *tantum apud latinos non redditur.*

III. 1. **de cetero** (caet. DSϛ𝔓), *gr.* τὸ (*om.* FG) λοιπόν: quod reliquum est *Ambrst.* **fratres orate** (hor. C) **pro nobis** (uob. O*) *cum ord. gr.* FG 120. *al.*^{3} ἀδελφοὶ προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν: > or. p. nob. fr. *d e cum ord. gr.* DE 73 πρ. περὶ ἡμ. ἀδ.; *ord. gr. plur.* πρ. ἀδ. περὶ ἡμ. *apud latinos non inuenitur.* hut C. **sermo** (λόγος): uerbum *g Ambr.* (*ps.* 43) *Ambrst. Aug.* (ii. 808) *Pel.*^{B} **domini** *etiam Bentl. cum gr.* ℵABDEKL *al. pler.* κυρίου: dei AUVW *vg. cod. caraf. Tisch. dem. g cum gr.* FGP 17 θεοῦ. curat A*. **clarificetur**, *gr. plur.* δοξάζηται, L *al. pauc.* δοξάζεται, FG* δοξάσθηται: magnificetur D *d e*; glorificetur *Aug. Pel.*^{B} *Sedul.*; magnificetur uel glorificetur *g.* **sicut** (-uti C): *bis scr.* W. **et** (καί): etiam *d e Aug.* aput FGLMN.

2 et ut liberemur ab inpor-
tunis et malis hominibus
non enim omnium est fides.
3 Fidelis autem dominus est
qui confirmabit uos
et custodiet a malo
4 confidimus autem de uobis
in domino
quoniam quae praecipimus
et facitis et facietis
5 dominus autem dirigat corda
uestra in caritate dei
et patientia christi.
6 Denuntiamus autem uobis
fratres in nomine domini
nostri iesu christi

---

2. **et** *pr.* (καί): *om.* DZ*. hut C. **liberemur**, *gr.* ῥυσθῶμεν: eruamur *Aug.* (ii. 808); eripiamur *Capitula* BR (*uide supra p.* 557) *Pel.*[B]; eripiamur uel liberemur *g.* **ab** (*om.* O*) **inportunis** (imp. BW *vg.*, inop. S), *gr.* ἀπὸ τῶν ἀτόπων: ab iniquis D *d e g Aug. Pel.*[B] **et** *sec.*: *om.* W. **malis**, *gr.* πονηρῶν: nequam *Ambrst.* **non enim omnium** (hom. C) **est fides** *etiam Aug.* (*saepissime*), *gr.* οὐ γὰρ πάντων (FG + ἐστιν) ἡ πίστις: sed non omn. est f. *Aug.* (iv. 934, v. 835); nec tamen omn. est f. *Aug.* (viii. 945); n. omn. est f. *tantum Aug.* (v. 623) *et* > n. est omn. f. *Capitula* AFK MOSZ (*uide supra p.* 556) *Hieron.* (iv. 283); *deinde* + firma DO, *cf.* II *Cor.* i. 7.

3. **dominus est** ABCGHΘNPRUVZ𝔍 *cod. caraf. Tisch. dem. diu.** *cum gr.* ℵ* ὁ κύριός ἐστιν *et* > est dominus *Hieron.* (ii. 738) *cum gr.* ℵ^c^BD^c^ EKLP *al. fere omn.* ἐσ. ὁ κ.: deus est F^c^KLOW ϛ𝔖𝔆 *c diu.*^c^ *f Cassiod. disc. sine auct. gr. et* > est deus *d e Sedul. cum gr.* AD* 71; dominus *tantum* T *sine auct. gr.*; deus *tantum* DF*MS *Bentl. g Ambrst. Pel. cum gr.* FG ὁ θεός. **qui**: + καί *gr.* A 37. 71. 116. **confirmabit** (-uit ABFHΘ* LMNRTZ* *d e g**), *cf.* stabiliet *Ambrst.*, *cum gr.* ℵADEKLP *al. omn.* (*ut udtur*) στηρίξει *et* B στηρίσει: seruabit *Hieron. cum gr.* FG τηρήσει. **uos** (ὑμᾶς): eos *Ambrst.* **custodiet** (φυλάξει): custodiat *Pel.*[A], *cf.* custodiat (uel e) *g.*

4. **autem**: + fratres KVWZ^c^ *c diu.* **de uobis** (+ fratres ϛ𝔖 *Pel.*[A]) **in** (*om.* M*) **domino** *contra ord. gr.*: > in dom. de u. D *d e g Ambrst. Pel.*[B] *cum ord. gr.* ἐν κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς. **quoniam** (ὅτι): quod D *g Pel.*[B] **quae** (que MW), *gr.* ἅ: ea quae D *g Pel.*[B]; quaecumque (-cunq. ϛ) ϛ𝔖. **praecipimus** (precip. T) ACGN*O*PSTZ*𝔍𝔖𝔆 *cod. caraf. Bentl. Tisch.*, *cf.* praecepimus (precep. BM) BFHΘKMO^c^RUVWZ^c^ϛ *c dem. diu. Ambrst. Pel.*[A] *Cassiod. disc.*, *cum gr.* ℵBD* 17. 67** παραγγέλλομεν *tantum*: praecipimus (precip. L*) uobis LN^c^ *Pel.*[B], *cf.* praecepimus uobis D *g et* cepimus u. *f*, *cum gr.* AD^c^EFGKLP *al. fere omn.* παρ. ὑμῖν; *notat Luc. Brug.* '*Retinendum est praesens* praecipimus, *non surrogandum praeteritum* praecepimus'. **et facitis et facietis** *codd. plur. vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c dem. diu. f Ambrst. Pel.*[A] *cum gr.* ℵ^c^D^c^EKLP *al. plur.* καὶ ποιεῖτε καὶ ποιήσετε: facitis et facietis MP *d e Cassiod. disc. cum gr.* ℵ*AD* ποιεῖτε κ. ποιήσετε; et fecistis et facitis et facietis D *cum gr.* B καὶ ἐποιήσατε κ. ποιεῖτε κ. ποιήσετε; et fecistis et facietis *g Pel.*[B] *cf. gr.* FG καὶ ἐποιήσατε (G -ται) κ. ποιεῖτε (G -ται); et facitis *tantum* GS* (+ ut facitis S^c^ *in mg. cum siglo transp. ante* et facitis *quod in* et faci^e^tis *uertit*) *cum gr. min.*[7] καὶ ποιεῖτε; et facietis *tantum* U* *sine auct. gr.*

5. **autem** (δέ): *om. Quaestt. U. et N. T.* (97). **dirigat** (-regat DO*S), *gr.* κατευθύναι (FG -υνη): dirigit O^1^. **corda uestra** (ue *in ras. scr.* U) *cum ord. gr.* DE τὰς καρδίας ὑμῶν: > u. c. *g cum ord. gr. plur.* ὑμ. τ. καρδ. **in caritate** (kcar. C, char. *vg.*), *cf.* in dilectione *Ambr.* (*spir. sanc.* iii. 14) *Ambrst.* (*ed. Uenet.*): in caritatem *Bentl.**, in dilectionem *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Pel.*[B], *cum gr.* εἰς τὴν ἀγάπην. **dei** (θεοῦ): *om.* D. **patientia** (pac. KWZ^c^, paciencia P, p̄sentia *ut udtur* Z*) *etiam Ambrst.* (*ed. Uenet.*), *cf.* in patientia *d e g*: in patientiam *Bentl.** *Pel.*[B] *cum gr.* εἰς τὴν ὑπομονήν, *cf.* exspectationem (*sine* in) *Ambrst.* (*ed. Roman.*).

6. **denuntiamus** (denunc. PW𝔖𝔆) *etiam Aug.* (vi. 477), *gr.* παραγγέλλομεν: praecipimus *d e Cypr.* (*test.* iii. 68 *codd.* WL, *cath. eccl.* 23, *ep.* lix. 20) '*Cypr.*' *App.* (*p.* 212 = *sing. cler.* 36) *Lucif.* (*non conu.* 9) *Aug.* (iv. 280), *cf.* praecepimus *m Cypr.* (*test.* iii. 68 *codd.* AMB). **autem** *etiam Cypr.* (*test.* iii. 68) *Aug.* (iv. 280) *cum gr. omn.* δέ: *om. Capitula* V *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1 (*uide supra p.* 556) *Cypr.* (*cath. eccl.* 23, *ep.* lix. 20) '*Cypr.*' *App. Aug.* (iv. 477) *Pel.*[B] **fratres**: *om. Cypr.* (*test.* iii. 68, *cath. eccl.* 23, *ep.* lix. 20). **nomine**: nomi *bis scr.* P. **nostri** *etiam Cypr.* (*test.* iii. 68 *codd.* AWB, *cath. eccl.* 23 *cod.* M, *ep.* lix. 20 *codd.* CQ) *cum gr.* ℵAD^c^E**FG KLP *al. omn.* ἡμῶν: *om. d e Cypr.* (*test.* iii. 68 *codd.* LM (*qui* domini *etiam om.*), *cath. eccl.* 23 *codd.* WGV, *ep.* lix. 20 *codd. plur.*) *cum gr.* BD*E*. **ut** (hut C) **subtrahatis** (subtrach. S) *etiam Aug.* (vi. 477): ut abstrahatis *Sedul.* (*lemm.*, subtrahendus *autem comm.*); ut separetis D '*Cypr.*' *App. Pel.*[B], *cf.* separemus *libere Ambr.* (*hel. et ieiun.* xxii. 82): ut discedatis *Cypr.* (*test.* iii. 68 *codd.* AWLM) *Aug.* (iv. 280), *cf.* discedite *et* de discessione *Capitula* BR (*uide supra p.* 557); ut

Digitized by Google

ut subtrahatis uos ab omni
fratre ambulante
inordinate
et non secundum traditionem
quam acceperunt a nobis
7 ipsi enim scitis quemadmodum
oporteat imitari nos
quoniam non inquieti
fuimus inter uos
8 neque gratis panem mandu-
cauimus ab aliquo
sed in labore et fatigatione
nocte et die operantes
ne quem uestrum grauaremus
9 non quasi non habuerimus
potestatem
sed ut nosmet ipsos formam
daremus uobis ad imitandum nos
10 nam et cum essemus apud uos
hoc denuntiabamus uobis

recedatis *Cypr.* (*test.* iii. 68 *cod.* B, *cath. eccl.* 23, *ep.* lix. 20); ut separetis uel infinitiuum *g*; secerni *Ambrst.*; *gr.* στέλλεσθαι. **uos** = *gr. omn.* ὑμᾶς: *om.* O *Cypr.* (*semper*) *Aug.* (iv. 280, *non autem* vi. 477). **ab omni** (hom. C) **fratre** = *gr. omn.* ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ: ab omnibus fratribus *Cypr.* (*test.* iii. 68 *codd.* AWLM, *cath. eccl.* 23 *codd.* GMRV, *ep.* lix. 20); ab omnibus *tantum Cypr.* (*test.* iii. 68 *cod.* B, *cath. eccl.* 23 *cod.* W); a fratribus *tantum* '*Cypr.*' *App.* **ambulante** (-lanti O, -late G) **inordinate** (inhord. C) *et* ambulante (-late M*) inquiete FLM, *cf.* ambulantibus inordinate *Cypr.* (*semper*) '*Cypr.*' *App.*, *cum ord. gr.* DE περιπατοῦντος ἀτάκτως: > inordinate ambulante *Capitula* B (*uide supra p.* 557) *m Aug.* (iv. 280), > inquiete (inquite D) ambulante (-tes D*) D *d e g Lucif. Aug.* (vi. 477) *Pel.*[B], > intemperanter ambulante *Ambrst.*, *cf.* inquiete agente *libere Ambr.*, *et Tert.* (*infra*), *cum ord. gr. plur.* ἀτάκ. π. **ut subtr. . . . inordinate**: ab otiose incedente fratre denunciat subduci *libere Tert.* (*pud.* 18). **non**: *om.* M*P*. secumdum M, saecundum S. **traditionem** (-cionem P), *gr.* παράδοσιν: rationem *d e*; dedicationem Z*. **acceperunt** (accip. DLOP* SZ*) *cum gr.* ℵ*AD* 17 παρελάβοσαν (D* ἐλάβοσαν) *et* ℵ[c]D[b et c]EKLP *al. plur.* παρέλαβον: accepistis FMU[1] *Ambrst.* '*Cypr.*' *App. cum gr.* BFG 43. 73. 80 παρελάβετε; accepistis uel runt *g*.

7. **ipsi** = αὐτοί: ipse G*. **enim** (γάρ): *om.* A. **quemadmodum** (quaemadmod. L, quemammod. BHORT), *gr.* πῶς: quomodo D *g Aug.* (vi. 477) *Pel.*[B] **oporteat** (hop. C, oportead Z*), *cf.* oportet S *g Pel.*[B], *gr.* δεῖ: debeatis *Ambrst.*; *deinde* + uos FΘ[c]LMN *sine auct. gr.* ymitari C, emitari D, emittari S, imitare P, mutari *Pel.*[B] **nos** (ἡμᾶς): uos *f.* **quoniam** (ὅτι): quia D *g Aug. Pel.*[B] **non** (*om.* Θ*, *in ras. scr.* Θ[c]) **inquieti fuimus** *et* > n. f. inq. *Aug.*, *gr.* οὐκ ἠτακτήσαμεν: n. inq. uiximus *m*; n. intemperanter uiximus *Ambrst.*; n. inquietauimus uel n. inquieti fuimus *g*. **inter uos**: in u. L, *cf. gr.* ἐν ὑμῖν. **quoniam . . . uos**: *om.* T* *Pel.*[A], *deinde* + *in mg.* T[2].

8. *Uers. om. Pel.*[A] **neque**, *gr. plur.* οὐδὲ *et* FG οὔτε: nec *e m.* **gratis panem manducauimus** (-bimus R, u *sec. in ras. scr.* U) **ab** (*om. d e*) **aliquo** (alioquo *d e*) *et* gr. p. edimus (accepimus *ed. Roman.*) a quoquam *Ambrst. cum ord. gr.* δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν (*min.*[23] ἐλάβομεν) παρά τινος: > p. gr. man. ab (*om.* Z*) aliq. BDHΘNZ*; > p. gr. ab aliq. man. (manducamus *Pel.*[B]) *Aug.* (vi. 478, 481) *Pel.*[B]; > p. ab aliq. gr. man. *Aug.* (vi. 477). **in**: + omni (hom. C) CT. **fatigatione** (-cione P) *tantum etiam Bentl. Tisch. cum gr. omn.* μόχθῳ *tantum*: in fat. *vg. cod. caraf.* *Pel.*[B] **nocte** (*om.* M*) **et die** (diae C, de M*) *etiam Aug.* (vi. 481, 491), *cf.* n. ac d. D *m*, n. ac uel et d. *g*, n. dieque *Ambrst.*, *cum ord. gr.* ℵBFG 17. *al.*[5] νυκτὸς καὶ ἡμέρας *et* ADEKLP *al. pler.* νύκτα κ. ἡμέραν: > die ac nocte *Aug.* (vi. 477, 478) *sine auct. gr.* hoperantes C. **ne quem** (aliquem D *Pel.*[B]; nequem *uno uerbo* 𝔊𝔓) **uestrum grauaremus** *contra ord. gr.*: > ne grauaremus aliquem uestrum *g et* > ad hoc ne graues essemus cuiquam uestrum *Ambrst. cum ord. gr.* πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν.

9. **quasi** (ὅτι): quia DL *g Ambrst. Aug.* (vi. 477, 478, 481) *Sedul.* **habuerimus** (-emus N), *gr.* ἔχομεν: haberemus *d e.* hut C. **nosmet** (-ed CZ*, t *sup. lin.* M, uosmet H) **ipsos**, *cf.* nosmetipsos *uno uerbo* 𝔓𝔖ℭ, *etiam Aug.* (vi. 477), *gr.* ἑαυτούς: nosipsos *uno uerbo* 𝔊; nos *tantum g Aug.* (vi. 478, 481) *Sedul.* **daremus uobis**, *cf.* demus u. G[1] *d e*, *cum ord. gr.* δῶμεν ὑμῖν: > u. daremus *m.* **ad imitandum** (emittend. S, mmitand. Z*; li *eras. inter* i *et* t M) **nos**, *gr.* εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς: ad imitandos (-us P) nos CPT *d e Ambrst.*; imitandi nos *g*; ut nos (uos *lapsu Pel.*[B]) imitaremini (em. D) D *Pel.*[B]; qua nos imitaremini *Aug.* (vi. 477, 478, 481).

10. **nam et cum** (quum Θ), *gr.* καὶ γὰρ ὅτε: nam cum (*sine* et) D *d e Ambrst.*; nam uel et enim cum *g*; > nam cum et *Pel.*[B]; nam *tantum* Z*. **essemus apud** (-ut CFGLMN) **uos** *cum ord. gr. fere omn.* ἦμεν πρὸς ὑμᾶς: > ap. u. ess. D *Aug.* (vi. 477) *Pel.*[B] *cum ord. gr.* 17 πρ. ὑμ. ἦμ. **hoc denuntiabamus** (denunc. PW𝔖ℭ, denunti||amus (u *in ras. ut uidetur*) M) **uobis**, *cf.* h. denuntiauimus u. CZ* *m et* h. praecipiebamus u. N *d e g Ambrst.*, *cum ord. gr.* τοῦτο παρηγγέλλομεν (F**G παρηγγέλλαμεν, D* παραγγέλλομεν)

Digitized by Google

quoniam si quis non uult
operari nec manducet.
11 Audiuimus enim inter uos
quosdam ambulare
inquiete
nihil operantes
sed curiose agentes
12 his autem qui eiusmodi sunt
denuntiamus et obsecra-
mus in domino iesu christo
ut cum silentio operantes
suum panem manducent.
13 Uos autem fratres nolite
deficere bene facientes
14 quod si quis non oboedit
uerbo nostro per epistulam
hunc notate et non com-
misceamini cum illo

ὑμῖν : > h. u. praecipiebamus D *Aug.* (vi. 477); *om.* F*, *deinde* + h. denuntiabamus *tantum in ima mg.* F^{c}. **quoniam** (ὅτι): quia *Capitula* CHΘTU (*uide supra p.* 557) *d e*; quod *Ambrst.* **si quis** (siquis *uno uerbo* Pϛ𝔊) *etiam Aug.* (vi. 477 *bis*), *gr.* εἴ τις: qui autem *Hieron.* (i. 43, ii. 16); qui *tantum Hieron.* (i. 127) *Aug.* (vi. 475, 477 *quater*) '*Aug.*' (v. *App.* 525). **non uult operari** (hop. C, operare KZ*) = οὐ θέλει ἐργάζεσθαι : > operari non uult *Hieron.* (vii. 429); non operatur *Capitula* CHΘTU (*uide supra p.* 557) *Hieron.* (i. 43, 127, ii. 16) '*Aug.*' *App.* **nec** *etiam Hieron.* (i. 43, 127 *Hilb.*, vii. 429), *gr.* μηδέ: non S *Hieron.* (i. 127 *Uall.*, ii. 16) *Aug.* (*semper*) '*Aug.*' *App.*; non uel nec *g.* manducem *d e.* *Libere Tert.* (*Marc.* v. 16) 'iubere autem operari eum qui uelit manducare'.

11. **audiuimus**: audimus AGNR *cod. caraf. Bentl. Tisch. Cassiod. disc.* = *gr. omn.* ἀκούομεν. **enim** (γάρ): autem Z*; *om. Pel.*^{B} **inter uos quosdam ambulare** (ham. C; *non liquet* Z*, re *in ras.* 4 *litt. scr.* Z^{c}) *et* in. u. q. ambulantes Aϛ𝔊 *cod. caraf. Tisch. contra ord. gr.*: > q. inter uos (uobis *d e*) ambulare D *d e f m Aug.* (vi. 477) *cum ord. gr.* DE 37. 47. 73 τινας ἐν ὑμῖν περιπατοῦντας; > q. ambulare inter uos *Ambrst. Pel.*^{B} *et* q. ambulantes inter uos *g cum ord. gr.* ℵABFG KLP *al. pler.* τ. περιπ. ἐν ὑμ.; *notat Luc. Brug.* '*Non mutes infinitiuum* ambulare *in participium* ambulantes'. **inquiete** (-em T), *gr.* ἀτάκτως: intemperanter *Ambrst.*; *deinde* + et P *Pel.*^{B} *sine auct. gr.* nil Z*. **operantes** (hop. C) = ἐργαζομένους: ambulantes D. **sed** (ἀλλά): se Z*. curiosae A*FGNPR, curiosse D.

12. **his** (hiis N^{1}SW, iis *vg.*) **autem** (igitur *Ambrst.*) **eiusmodi** (eius S*, + modi S^{c}; huiusmodi T *dem.*, huiuscemodi *Ambrst.*) **sunt** *cum gr. fere omn.* τοῖς δὲ τοιούτοις: *gr.* D* τοὺς δὲ τοιούτους *apud latinos non inuenitur.* **denuntiamus** (-ciamus PW𝔖ℭ, de||nuntiamus M), *gr.* παραγγέλλομεν: praecipimus D *d e g Aug.* (vi. 478 *bis*, 486, *cf.* praecipit *libere* 500) *Pel.*^{B} **obsecramus** (hobsecr. C, obsaecr. S, obsegr. PR, obsecramur M), *gr.* παρακαλοῦμεν : rogamus *d e*; hortamur *m*; exhortamur *Ambrst.* **in domino iesu christo** *etiam Aug.* (vi. 478 *semel*, 486) *cum gr.* ℵ*ABD*E*FGP 17. *al.*^{3} ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ: in d. ie. *dem.*; > in ch. ie. CT; in ch. *Aug.* (vi. 478 *semel*); in d. *libere Aug.* (vi. 500); *gr.* ℵ^{c}D^{c}KL *al. pler.* διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ *apud latinos non redditur.* hut C. **cum silentio** (-cio P; *om.* O*, + *sup. lin.* O^{c}), *gr.* μετὰ ἡσυχίας: c. quiete *Ambrst.* hoperantes C. **suum panem manducent** *etiam Aug.* (vi. 486, *cf.* uestrum pa. manducetis *libere* 500), *et* su. pa. edent uel manducent *g*, *cum ord. gr.* τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν (17 -ίουσιν): > pa. su. m. S *diu. Aug.* (vi. 478 *bis*), *cf.* su. pa. suum m. D*; > m. su. pa. *Cassiod. disc.*

13. **nolite deficere** (diffic. D) *etiam Ambrst.* (*lemm. ed. Uenet.*), *gr.* μὴ ἐγκακήσητε: n. infirmari *Aug.* (vi. 486); n. defatigari *Ambrst.* (*comm., et lemm. ed. Roman.*). **bene facientes** (*uno uerbo* DLSWZ *vg.*) *etiam Ambrst.* (*comm., et lemm. ed. Roman.*) = *gr. plur.* καλοποιοῦντες: bene uel um facientes *g*, *cf. gr.* FG 73. *al.*^{5} τὸ (*om.* FG) καλὸν ποιοῦντες; in benefaciendo *Ambrst.* (*lemm. ed. Uenet.*); *deinde* + in christo iesu domino nostro VZ^{c}.

14. **quod si** (*bis scr.* L*) **quis** (siquis *uno uerbo* NSϛ): si autem quis D *g cum gr.* εἰ δέ τις (K τι); > si quis autem *d e m r Tert.* (*pud.* 13) *Aug.* (iv. 506, ix. 57, 585); si quis *tantum Aug.* (v. 367, vi. 167). **oboedit** (hoboed. C, aboed. F^{c}, obed. *vg.*), *cf.* obaudit (ab. F*) F*LM *d e Tert. Aug.* (*semper*), *gr.* ὑπακούει: oboedierit (obed. VW) BKVWZ^{c} *c dem. diu.* **uerbo** (-um Z*), *gr.* λόγῳ: sermoni *Tert.* **nostro** (-um Z*) *cum gr.* ℵADEFGKLP *al. pler.* ἡμῶν: *om.* O*S *Pel.*; *gr.* B *min.*^{8} ὑμῶν. > uerbo nostro non obaudit *Aug.* (v. 367) *contra gr.* *Disting.* nostro, per ep. Wϛ𝔊. **per epistulam** (epistol. BHΘ KOUVZ^{c} *vg.*, aepistol. CDS) **hunc** (hanc D$^{mg.}$, nunc *e*) *cum ord. gr.* διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτον: > hunc per ep. *m.* **et non commisceamini** (conmisc. N, comisc. S, commis^{s}c. T, conmisciamini P) *codd. plur. Tisch. dem. diu. g m etiam Aug.* (ix. 57), *cf.* et ne com. KVW *vg. cod. caraf. Bentl. c f Cassiod. disc.*, nec com. *Tert.*, et nolite commisceri *Aug.* (*paene semper*), *cf. Capitula* BR (*uide supra p.* 557), et nolite conuersari *Ambrst.* (*uide infra*), *et fortasse* ut non commisceamini

Digitized by Google

ut confundatur
15 et nolite quasi inimicum
existimare
sed corripite ut fratrem
16 ipse autem dominus pacis
det uobis pacem sempi-
ternam in omni loco
dominus cum omnibus uobis
17 salutatio mea manu Pauli
quod est signum in omni
epistula ita scribo
18 gratia domini nostri iesu christi cum
omnibus uobis amen.

EXPLICIT AD THESSALONICENSES SECUNDA.

(-iamini D) D *d e Pel.*^{B}, *cum gr.* D*FGKLP *al. fere omn.* *καὶ μὴ συναναμίγνυσθε* (D*FG *-σθαι*): *gr.* ℵABD$^{b et c}$E 17. *μὴ συναναμίγνυσθε* (ℵAB 17. *-σθαι*) *sine καί apud latinos non redditur, ut udtur.* **cum illo** *etiam Aug.* (ix. 57), *gr. αὐτῷ*: c. eo *Ambrst.* (*uide infra*) *Aug.* (*fere semper*); illi *Tert.*; c. illo uel illi *g.* > cum eo conuersari *Ambrst.* (*uide supra*). **ut** (hut C, et O; + reuerentia *Ambrst.*) **confundatur** (fun *in ras. scr.* L), *gr. ἵνα ἐντραπῇ*: ut erubescat D *g Ambr.* (*luc.* viii. 21 *ut udtur*) *Aug.* (vi. 167, ix. 57, 585, *cf.* iv. 506) *Sedul.*; ut reuereatur *Tert.*, *cf.* ut reuerentiam habeat *Capitula* R (*uide supra p.* 557).

15. **et** *etiam Aug.* (*quater*) *cum gr. plur. καί*: *om.* D *d e Tert.* (*pud.* 13) *Ambr.* (*luc.* viii. 21 *ut udtur*) *Aug.* (iv. 506, ix. 64 *libere, uide infra*) *Pel.*^{B} *cum gr.* D*. **nolite quasi** (qasi P) **inimicum existimare** (exaest. B, est. *diu.*, estimari Z*; + illum ΘO^{c}), *gr. μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε*: non ut (uelut *Ambrst.*) inimicum (+ eum *Ambr. Aug.* (iv. 506, vi. 167, ix. 57) *Pel.*^{B}) existimetis (extim. *d e g*; existimate *deinde* + eum D; aestimetis *Aug.* (ix. 57)) D *d e g Ambr. Ambrst. Aug.* (iv. 506, vi. 167, ix. 57, 585) *Pel.*^{B} *et* > ut inimicum non eum existimetis *libere Aug.* (ix. 64); non quasi inimicum deputantes *Tert.* set L*. **corripite** (corip. H; + monete *in mg.* G^{1}) **ut** (hut C) **fratrem**, *cf.* admonete in consiliis ut fr. *Ambrst.*, *cum ord. gr. νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν*: > quasi fratrem obiurgantes *Tert.*

16. **ipse autem dominus pacis** *cum gr. plur. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς εἰρήνης*: ip. au. deus p. DGN^{c}OWϛ𝔖 *dem. f g Ambrst. Cassiod. disc. cum gr.* FGL 48. 115. 122**. 219. *al.*^{3} *αὐ. δὲ ὁ θεὸς τ. εἰρ.*; deus autem pacis *tantum Uigil.* (*Uarim.* iii. 27). **sempiternam** (-um V): semper *d e f g Ambrst. Pel.*^{B} = *διαπαντός*. homni C. **loco** *cum gr.* A*D*FG 17. 49 *τόπῳ*: *gr.* ℵA**BD^{c}EKLP *al. fere omn.* *τρόπῳ apud latinos non inuenitur.* **dominus** *sec. codd. cod. caraf. Bentl. Tisch. uett. patt. plur. sine addit. cum gr. omn.*: + sit *vg. Ambrst. Cassiod. disc.* homnibus C. **dominus** *sec.* . . . **uobis**: *om. Pel.*^{A}

17. **salutatio** (-cio P): ipsa sal. *Ambrst.*, *cf. gr. ὁ ἀσπασμός.* meo S*. **est** (*ἐστιν*): *om.* CT *dem.* homni C. epistola HΘKNOP*UVZ^{c} *vg.*, aepistola CDS, epistulam F. **ita** (*οὕτως*): *om.* CT* *diu.** **scribo**: + uobis O^{c} *sine auct. gr.*

18. gracia P. **nostri** *cum gr. plur. ἡμῶν*: *om. g cum gr.* FG. homnibus C. **uobis**: *om.* S, *non autem gr.* **amen** *cum gr.* ℵ^{c}ADEFGKLP *al. pler.*: *om.* FPTZ* *Tisch. Pel. cum gr.* ℵ*B 17. 44. 67**. 116; *deinde* + scripta de urbe roma G, + scripta ab athenis Z*; *tunc* + uersus CVIII G.

explicit ad thessalonicenses (thessall. F, tkessal. C, thesal Θ) **secunda** (II CFΘ *g*) ACFΘKMR *f g Pel.*^{A}, > ad thessalonicenses explicit sēc̄da G, > ad tessalonicenses II explicit *d*, > ad thessalonicenses explicit II *e*, *cf.* explicit ad thessalonicenses *tantum* Z: explicit (eplicit B, explic H, expl. T) epistola (epl V, epst T, p̄ H) ad tesalonicenses (tessalonicens̄ B, thes̄ H, tssl T) II BHTV, > explicit aepis̄ (epla *diu.*) secunda (saec. S) ad thessalonicenses S *diu.*, *cf.* explicit epistola (aep. *Pel.*^{B}, aepis̄ D, epla O) ad thesalonicenses (tessal. *Pel.*^{B}) *tantum* DOU *Pel.*^{B}; epistola pauli apostoli ad thessalō explicit N; explecit epistolla pauli ad thessalonicenses secunda P; *nihil habent* LW *vg.* (*exc.* ϛ, *uide infra*) *Tisch. c dem. Cassiod. disc.*; *deinde* + scripta (scribta RT; + est L$^{mg.}$) ab athenis (athen̄. R) L$^{mg.}$ RT, + scribens ab athenis *d*^{c}, *cf.* In codicibus Graecis haec subscripta leguntur Missa fuit ex Athenis ϛ; *tunc* + u. n. CVIIII R, + hab̄ ūr CVI L$^{mg.}$, *cf.* II *Thess.* CVIII *Par. lat.* 1853 *Epinal.* 6 *etc. apud Souter* ('*Character and Hist. of Pelagius' Comm.*'; *Proceedings of Br. Acad.* vii. 1916, *p.* 24) *et* II *Thess.* CXCIII *Sangallensis* 73 *apud Souter* (*p.* 27); *uide etiam Berger*, '*Hist. de la Vg.*', *p.* 368.

Digitized by Google

EPISTULA AD TIMOTHEUM PRIMA.

Tituli hi in codicibus nostris GPR *et in recensione Pelagiana, quam Pel.*[A] *designauimus* (*uide supra p.* 367), *primum obtinent locum.*

incipit ad timotheum prima GP *Pel.*[A]
inc̄· ad timotheum ·I· R

Ordinem (α) *Argumentum*, (β) *Capitula exhibent* AFKMNR; (α) *Capitula*, (β) *Argumentum* BOS UVZ; (α) *Argumentum*, (β) *Aliud Argumentum*, (γ) *Capitula* HΘ; (α) *Capitula*, (β) *Argumentum*, (γ) '*Quorum nomina*' *etc.* CT; *Argumentum tantum* DGLPWϚ *c diu. Pel. Cassiod. disc.*; *nihil habent* 𝔋𝔖𝔈 *Tisch. d e f g r.*

ARGUMENTUM IN EPISTULAM AD TIMOTHEUM PRIMAM.

Praefatio haec continetur in codicibus nostris ABCDFGHΘKLMNOPRSTUVWZϛ *c diu.*; *impresserunt etiam Thomasius* (I, *pp.* 409, 425, 437, 465 *e codd. Orat.* B. 7, *Reg. Suet.* (= R *nostro*), *Orat.* B. 6 (= V *nostro*) *S. Pauli et S. Petri* A. 1, *Uatic.* 4221 *et Orat.* A. 2), *Migne inter opera Brunonis Carthusiani* (*P. L.* cliii. 423, 424), *de Bruyne* (*Rev. Bénéd.* xxiv, *p.* 16), *Corssen* (*Z. N. T. W.* x, *p.* 39), *Souter* (*Text and Canon of N. T.*, *p.* 207); *cf. etiam Burkitt* '*Gosp. Hist. and its Transm.*'[2], *pp.* 353 *seqq.*

Deest autem in 𝔓𝔖ℭ *d e f g r Cassiod. disc.* (*uide autem infra*).

De his argumentis uide supra, p. 41.

Inscr. incipit argumentum BNOR; incipit argumentum ad timotheum (thimoth. A, tymoth. L°, tymoh. L*) AHΘL *et* > inc̄· ad timotheum argumentum M; incp̄ argumentum eplāē ad timotheum K; incipit argumentum in epła ad timotheum *c*; incipit argumentū epłe primae ad timotheū *diu.*; inc· ad timotheum I· argumentum F; incipit arḡ ɔdē aepis̄ ad timotheū S; argumentum CT; argumentum ad timotheum U; argumentum pilagii in aepistolam ad thimotheum D; argumentum in primam epistolam pauli apostoli ad timotheum ϛ; incipit prologus PV; incipit praeacio Z; *nihil habent* GW.

TIMOTHEUM instruit et docet de ordinatione episcopatus et diaconii et omnis ecclesiasticae disciplinae scribens ei a macedonia.

EXPLICIT ARGUMENTUM.

---

1. thimotheum BCDS, timottheum Z, timoteum T, timotheus F. **instruit** (-et FLM): + apostolus W. **docet**: + apostolus O. hordinatione C, ordinationi N. **episcopatus** (aepiscop. CS, epislcop. M*): episcopi (aep. D) DO. **et** *sec.*: + de FM. diconii R, diaconi DHNOPT.

2. homnis C, omnes BHΘ*Z*, omni D. ecclesiastice AMW, aeclesiasticae CS, aeclesiastica D, aecclesiasticae N *c diu.*, eglesiastice T. **disciplinae** (-ne GTW): doctrina D; + et L. **scribens ei a macedonia** (mached. A, macid. D) *cum* ADS: scribens (scribit KN) ei (*om.* FLMN; + eplam W) a (de FLMNW; ab *deinde* + urbe T) laodicia (-iae N, laudocia L, laudocie T) FKLMNTWϛ*c*; scribens ei a nicopoli U; scribens ei (eis Θ*) ab urbe (hurbe C) roma (*om.* CH) CHΘ, *cf.* scripta de urbe roma *Cassiod. disc.* (*infra*); *om. omnino* BGOPRVZ (*forsan add.* Z° *deinde eras.*) *diu.*; *deinde* + per tychicum (tich. U, thith. D) diaconum (*om.* D) DUϛ; *tunc* + quorum (horum C) nomina in hac epistła (aepstła C) memorat Hymeneum (imeneum T) et alexandrum quos satane (sachanae C) tradit CT.

Subscr. **explicit argumentum** ABCFKNOR *diu.*; explicit arḡ aepis̄ ad timoteum S; explicit praefa Z; explc bruis L; explīc prologus V; *nihil habent* DGHΘMP (*ut udtur*) TUWϛ*c*.

Digitized by Google

ARGUMENTUM PELAGIANUM IN EPISTULAM AD TIMOTHEUM PRIMAM.

Praefatio haec continetur codicibus nostris HΘ (*in quibus secundum obtinet locum*), *Par. B. N.* 15180 (*saec.* xii), *S. Genoueuae* 10 *et* 18, *Puteano*, *Basil.* BIC, *Brux.* 2 *et* 68 (*uide Souter* '*Pelagius' Expositions*' *etc.* = '*Texts and Studies*,' ix. 1, *p.* 343). *Est ab ipso Pelagio in Commentariis in Epistulam ad Timotheum primam scripta* (*uide Souter* '*Texts and Studies*,' ix. 2, *p.* 473). *De siglis* '*Pel.*^A' *et* '*Pel.*^B' *uide supra p.* 367. *Impressimus ex editione Souteriana.*

Inscr. item aliud argū Θ; incipit argumentum aepistolae primae ad timoteum *Pel.*^B; argumentum *tantum* H *Pel.*^A

HIC episcopus fuit discipulus apostoli Pauli: huic per litteras dat auctoritatem corrigendi omnem ecclesiasticam disciplinam et episcopos ac diaconos ordinandi. praeterea instruit eum quomodo pseudo-apostolis sibi detrahentibus respondeat, rationem reddens quod non sit mirum, si ipse ex-persecutore saluatus sit, cum Christus peccatores omnes uenerit liberare. ad extremum aliter docentes monet esse uitandos.

1. **pauli**: *om.* *Pel.*^B > pauli apostoli (-us H*) HΘ. **huic**: huc *Pel.*^B
2. **ac**: et Θ (*cf. Cassiod. disc. infra*). diacones HΘ *Pel.*^B
3. **sibi**: ibi H.
4. responderet HΘ *Pel.*^A **sit mirum si ipse**: *om.* HΘ. persequutore HΘ.
5. quum Θ. **omnes**: *om.* *Pel.*^A (*cf. Cassiod. disc. infra*). **docentes** *etiam* H^c1: nocentes H*; dicentes H^c2.

Subscr. explicit argumentum *Pel.*^B; *nihil habent* HΘ *Pel.*^A

Digitized by Google

NOUUM TESTAMENTUM
DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI
LATINE

SECUNDUM EDITIONEM SANCTI HIERONYMI

AD CODICUM MANUSCRIPTORUM FIDEM RECENSUERUNT

† IOHANNES WORDSWORTH S.T.P.

OLIM EPISCOPUS SARISBURIENSIS

ET

† HENRICUS IULIANUS WHITE S.T.P.

OLIM AEDIS CHRISTI DECANUS

IN OPERIS SOCIETATEM ADSUMTIS

HEDLEY FRIDERICO DAVIS SPARKS A.M., S.T.B.

SACROSANCTAE THEOLOGIAE IN UNIVERSITATE DUNELMENSI PRAELECTORE

ET

CLAUDIO IENKINS S.T.P.

AEDIS CHRISTI CANONICO

PARTIS SECUNDAE FASCICULUS SEXTUS

EPISTULA AD TIMOTHEUM PRIMA

EPISTULA AD TIMOTHEUM SECUNDA

EPISTULA AD TITUM

EPISTULA AD PHILEMONEM

RECENSUIT H.F.D.S.

OXONII

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

M DCCCC XXXIX

Digitized by Google

LONDINI ET NOUI EBORACI

APUD HUMPHREDUM MILFORD

OXONII: EXCUDEBAT IOHANNES IOHNSON
ARCHITYPOGRAPHUS ACADEMICUS

PRINTED IN GREAT BRITAIN

Digitized by Google

PRAEFATIO

NOUUM habes, lector beneuole, operis nostri fasciculum, noui eheu! atque improuisi monumentum doloris. Quis enim non lugeat amissos duos amicos, studiorum suorum fautores optimos, quorum uterque est intra biennii spatium de medio sublatus? Nec mirum siue propositi nostri rationem spectes siue tantae molis progressum attendas. Iohanni enim episcopo Sarisburiensi a laboribus suis secundum illud patroni sui oraculum requiescenti non defuit superstes Henricus Iulianus White iam dudum et instituti comes itineris et operae socius et quasi a primitiis indefessus adiutor. Qui quidem primo uirum doctissimum Alexandrum Ramsbotham, de cuius indole atque industria adhuc gaudemus, deinde illo morte abrepto Hedleium Sparks optimae spei adulescentem in operis subsidium adsumpsit. Postremo ipse anno ab Incarnatione D.N.I.C. MCMXXXIV° in Christo obdormiuit athleta Christi ad brauium supernae illius uocationis, de quo locutus est Apostolus, iam tandem persecutus.

Maerebant amicum collegae: de opere hactenus imperfecto lugebat totus undique uirorum coetus eruditorum. Orbatae autem Academiae nostrae Oxoniensi de Cantabrigiensibus, ni uelis Assisiensibus, uir illustrissimus Franciscus Crawford Burkitt praesto aderat. Qua erat animi benignitate Sparksio nostro cum consilium tum in rebus difficiloribus enucleandis auxilium pollicitus est. Sed Deo aliter uisum. Vix enim de operis profectu, uixdum de nouis codicum adhibendis subsidiis collocutus, mortuus est uir ualde deflendus. Cui successit Burnettus Hillman Streeter, Collegii Reginalis apud Oxonienses praepositus, uir singulari eruditionis facultate praeditus, quippe qui quadruplicem euangelii dispositionem cum religione philosophiae ita compensauerit ut nihilominus utraque in lancem imposita atque ingenio haud impari illustrata ad ueritatem quocunque modo indagandam congregatis Oxoniae iuuenibus mirum in modum subuenerit. Ad opus nouum, immo pro dolor! nouissimum, se accinxit uir strenuus. Fasciculum nouum a.d. MCMXXXVII° in lucem prolatum prooemio adornauit beneuolentiae aeque ac modestiae pleno. De nouo itineris miliario, de fide codicum manu scriptorum, de gratissimo Maecenatum nostrorum beneficio in Aede Christi degentium, de se ipso tali operi adminiculum praebente, sale non sine Attico disseruit. Scripsit, et inter notas Alpium sedes corporis reficiendi causa se collocauit. Cui redeunti decimo die mensis Septembris eiusdem anni, dum 'geminis secat aëra pinnis' (ut ait poeta) aeroplani quod uocant currus, inuida altitudine obstitere montes, mors obuiam uenit. Lugebat iterum Academia decus atque ornamentum suum puncto se temporis amisisse. De opere nostro nondum ad finem perducto quid dicamus?

Exarandus est sane tam Epistulae ad Hebraeos Epistularumque quas uocant Catholicarum quam Apocalypseos Iohannis Apostoli textus Hieronymianus. De quo quid senserit ipse White iam ab editione eius minore satis apparuit. Requirenda tamen restat codicum plurium auctoritas, in ordinem redigendus

STECHERT APR 17 '39

Digitized by Google

apparatus criticus. Nec desunt fortasse loca quaedam ambigua de quibus disceptari possit. Mihimet autem ipsi in auxilium XXXVI post annos iterum uocato nihil iam relinquitur nisi ut qui seniorum olim *τῶν μακαριτῶν* doctrinam gustaui Sparksio nostro eorundem discipulo natu minori adiumentum praebeam quantulumcumque potero ipse discipulus.

CLAUDIUS IENKINS.

Dabam Oxoniae ex Aede Christi
in festo Natiuitatis D.N.I.C.
a.s. MCMXXXVIII°.

Digitized by Google

Argumentum hoc, quod argumenta superiora in unum coniuncta ostendit, est ante Epistulam ad Timotheum primam in Commentariis Cassiod. disc. (*P. L.* lxviii. 659, 660) ***posita.***

ARGUMENTUM.

TIMOTHEUM instruit, et docet de ordinatione episcopatus, et diaconii, et omnis ecclesiasticae disciplinae. Scripta de urbe Roma. Timotheus episcopus fúit discipulus Pauli; huic per litteras auctoritatem dat corrigendi omnem ecclesiasticam disciplinam, et episcopos et diaconos ordinandi; praeterea instruit eum quomodo pseudoapostolis respondeat, detrahentibus Paulo, rationem reddens quod non sit mirum, si ipse ex persecutore saluatus sit, cum Christus peccatores uenerit liberare. Ad extremum aliter docentes monet esse uitandos et cauendos omnibus modis.

Digitized by Google

CAPITULA IN EPISTULAM

Capitula exstant in codd. nostris ABCFHΘKMNORSTUVZ.

Desunt in DGLPW *vg. Tisch. c diu. uett.*

Inscr. incipiunt capitula KR *Orat.* B. 7; incipi· capitulae N; incipiunt capitula ad timotheum Z; incpñt cāp ad timotheū prim̄ B; incipiunt capitula epistolae primae ad timotheum O; incipiunt kapitulae in aepistola ad thimotkeum prima C; incipit (-cipiunt T) capitulatio ad timotheum (timoteum T) HΘT; incip̄ capitul̄ ad timotheum U; incipt capitt̄ in epl ad timotheum V; incipiunt tituli aepis̄ ad timotheum S; incipiunt breues A; inc· brebis F; iñc breuis M.

AFKMOSZ	N	V *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1, *apud Thomasium*, I, *p.* 437. *Impressimus e codice* V, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*
Edidimus e codice A, *uariis lectionibus codicum rell. in calce paginae subiunctis, exceptis iis quae ad meram orthographiam spectant* (*cf. et Thomasium*, I, *p.* 465, *qui capitula e codd. Uatic.* 4221, *et Orat.* A. 2, *impressit*).	*Edidimus e codice ipso.*	
I. De fabulis et genealogiis et doctoribus uanis ac peruersa doctrina et plenitudine sanae doctrinae (i. 4, 7).	I. De fabulis et genealogiis et doctoribus vanis (i. 4).	I. Sicut rogaui te ut remaneres (i. 3).
II. De lege quod iustis posita non sit sed iniustis et omnibus sceleratis et de apostoli uita pristina et de misericordia dei super ignorantiam pro gratia (i. 9, 13).	II. De lege quod iustis non sit possita (i. 9).	
III. De domino quod saluare peccatores in saeculum uenerit et de apostolo ad exemplum credentium misericordiam consecuto (i. 15, 16).	III. De domino quod saluare peccatores in saeculum uenerit (i. 15).	II. Fidelis sermo (i. 15).
IIII. De hymeneo et alexandro traditis satanae (i. 20).	IIII. De ymeneo et alaxandro traditis satanae (i. 20).	
V. De orationibus pro hominibus uniuersis et quod omnes homines uelit saluos fieri deus (ii. 1, 4).	V. De orationibus pro hominibus uniuersis (ii. 1).	III. Obsecro igitur (ii. 1).

Notae ad codd. AFKMOSZ. I. **uanis**: uariis S. **ac peruersa doctrina**: *om.* KOS. **sanae**: peruersae Z. II. **quod**: + in Z*. **posita . . . iniustis**: *om.* FM. **et omn. scel.**: *om.* KOS. **dei**: domini S. ignorantia Z. **pro**: + in Z*. gratiam FZ. III. misericordia Z. consequuti Z*. IIII. **et**: *om.* S. V. **orationibus**: oratione O, orā S. **hominibus** (+ et F) **uniuersis**: > omnibus hom. S. > uellit deus omnes homines saluos fieri O.

Digitized by Google

AD TIMOTHEUM PRIMAM.

Post unumquodque capitulum addidimus capp. et uerss. Epistulae.

Praeterea, ut lectoris commodo consulamus, in ultima columna posuimus capp. et uerss. Epistulae ad quos incipiunt sectiones Priscillianisticae de quibus supra tractauimus, pp. 20 seqq.

CHΘTU *Edidimus e codice* C, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis tantum exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*	B *Edidimus e codice ipso.*	R (= *Cod. Reginae Suetiae apud Thomasium*, I, *p.* 425). *Impressimus e Thomasii editione.*	*Orat.* B. 7. *Impressit Thomasius*, I, *pp.* 409, 410.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae; cf. Schepss, p.* 173.
				[I. *Deest in cod. Cau.; conicit autem Schepss ad* i. 1.] [II. *Deest in cod. Cau.; conicit autem Schepss ad* i. 2?]
I. Thymotheum . hut non intendat genealogiis . quia finis praecepti est karitas . et de his qui non intellegunt de quibus adfirmant . Et quia lex iusto non est posita (i. 4, 5, 7, 9).	I. De bonam esse legem si quis eam legitime utatur (i. 8).	I. Bona est lex, si quis ea legitime utatur (i. 8).	I. De charitate quae praeceptorum est finis, et indoctis doctoribus coercendis (i. 5, 7). II. De lege cuiusmodi hominibus dominetur: et quemadmodum ipse sit misericordiam consecutus (i. 9, 13).	[III. *Deest in cod. Cau.; conicit autem Schepss ad* i. 5?] [IIII. *Deest in cod. Cau.; conicit autem Schepss ad* i. 8?] [V. *Deest in cod. Cau.; conicit autem Schepss ad* i. 12.]
II. Gratias agit Deo . qui fidelem se existimauit quum fuerit ipse blasfemus . Et de peccatoribus ait quorum primus ego sum . Et de Hymeneo et Alexandro . quos tradidit sathanae . Et de horationibus et hobsecrationibus pro regibus (i. 12, 13, 15, 20, ii. 1, 2).	II. O timotheae bonam militiam milita quod multi naufragauerunt a fide ex quibus est hymeneus et alexander quos tradidi satanae (i. 18–20).	II. O Timothee bonam militiam milita; quia multi naufragauerunt a fide, ex quibus tradidi sathanae, ut discant non blasphemare (i. 18–20).	III. De forma credentium, et naufragiis a fide (i. 16, 19).	VI. *Incipit ad* Regi autem saeculorum (i. 17). VII. *ad* secundum praecedentes (i. 18). VIII. *ad* Obsecro ygitur primo (ii. 1).

Notae ad codd. CHΘTU. I. **thymotheum**: + commonet HΘTU. iusta H. II. **se**: *om.* HΘU. **existimauit**: + eum HΘU. **fieret** Θ, fierit H. blasphemiis H. **ait**: agit H; *om.* U. **et** *tert.*: *om.* H. **et hobsecrationibus**: *om.* HΘ

Digitized by Google

AFKMOSZ	N	V *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1.
VI. De deo quod unus est et de domino quod mediator dei et hominum unus est homo christus iesus (ii. 5).	VI. De deo quod unus est et de domino quod mediator dei et hominum unus est homo christus iesus (ii. 5).	
VII. De libertate uirorum ac mulierum orandi in omni loco et habitu feminarum (ii. 8, 9).	VII. De libertate uirorum ac mulierum (ii. 8, 9).	IV. Uolo ergo uos orare (ii. 8).
VIII. De episcoporum et coniugum formula et diaconorum et quod aliquando idem episcopi qui et praesbyteri dicebantur (iii. 1, 2, 8, 12).	VIII. De episcoporum et coniugum formulam et diaconorum et quod aliquando idem episcopi qui et praesbyteri dicebantur (iii. 1, 2, 8, 12).	V. Fidelis sermo (iii. 1).
VIIII. De mysterio pietatis (iii. 16).	VIIII. De mysterio pietatis (iii. 16).	VI. Haec tibi scribo sperans (iii. 14).
X. De spiritu sancto nouissima tempora et simulatores et infidelium perfidiam per apostolum praedicante (iv. 1).	X. De spiritu sancto nouissima tempora (iv. 1).	
XI. De profanis et anilibus fabulis et corporali exercitio pietatis (iv. 7, 8).	XI. De profanis et inanibus fabulis (iv. 7).	VII. Fidelis sermo et omni acceptione dignus (iv. 9).
XII. De labore sanctorum (iv. 10).	XII. De laborem sanctorum (iv. 10).	
XIII. De doctore quod se ipsum discipulis formulam bonis operibus in omnibus debeat exhibere (iv. 12).	XIII. De doctorem quod se ipsum discipulis formulam bonis operibus in omnibus debeat exhibere (iv. 12).	
XIIII. De doctore quod nihil aliud quam doctrinam et iustitias domini semper debeat meditari (iv. 13, 15).	XIIII. De doctore quod nihil aliud quam doctrinam et iustitias domini semper debeat meditari (iv. 13, 15).	

Notae ad codd. AFKMOSZ. VI. **deo** : domino A*. **de** *sec.* : *om.* S. **de** *pr.* . . . **mediator** : *in ras. scr.* Z. **homo** : *om.* M. **christus iesus** : > ie. ch. OS; + dominus A*. VIII. coniugorum O. formulam A*FKZ*. **et** *sec.* . . . **aliquando** : *om.* F. **et** *tert.* : *om.* A*. **qui** : *om.* K*. **et** *quart.* : *om.* S. VIIII. ministerio MS. X. temporum Z. simulatoribus Z°. praedicantem FK, predicantem Z. XI. anibus O, animalibus F, inanis S. **exercitio** : + et exercitio KOSZ. XIII. debeant A*F. exhiberi K. XIIII. doctrinas O. **domini** : dei Z. debeant F. **meditari** : imitari K.

Notae ad codd. V *et S. Pauli et S. Petri* A. 1. IV. **ergo** : ego *Cod. S. Petri* A. 1.

Digitized by Google

CHΘTU	B	R	*Orat.* B. 7.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
		Petendum pro regibus et pro potestatibus ut quietam uitam transigamus (ii. 1, 2).	IV. De Deo, qui per cognitionem ueritatis ad saluandum omnes inuenitur esse promptissimum (ii. 4).	VIIII. *Incipit ad* Unus enim deus (ii. 5).
III. Unus Deus et hunus mediator Dei et hominum. Et quia ipse doctor et apostolus gentium sit. Et uult uiros horare in homni loco. Et mulieres hornatas non auro sed castitate. quas docere non permittit. quia mulier seducta est (ii. 5, 7, 8, 9, 10, 12, 14).	III. De habitu quo deceat orare uiros ac mulieres. mulieri docere non permittit (ii. 8, 9, 12).	III. Quo habitu deceat orare uiros et mulieres (ii. 8, 9). Mulieri docere non permittit, neque dominari in uirum (ii. 12).	V. De oratione: et quod mulieribus docere minime permittatur (ii. 8, 12).	X. *ad* Ueritatem dico (ii. 7). X (*sic*). *ad* Uolo ergo uiros (ii. 8). XII. *ad* Mulier. In silentio (ii. 11).
IIII. De aepiscopis et diaconibus quales esse debeant. Et de mulieribus. Et qui bene ministrauerit. Et de pietatis sacramento quod manifestatum est in carne (iii. 2, 8, 11, 13, 16).	IV. De qui episcopatum desiderat bonum opus concupiscit (iii. 1). V. De ordinatione diaconii (iii. 8).	IV. Qui episcopatum desiderat, magnum opus concupiscit (iii. 1). V. De ordinatione diaconii similiter dicit (iii. 8). Recedunt enim quidam a ueritate subdocentes (iv. 1).	VI. De qualitate Episcopatus et forma (iii. 1 *seqq.*). VII. De Diacono, et officio biformi, id est, eleemosynae et sacramentorum (iii. 8, 9).	XIII. *ad* Fidelissimo. Si quis (iii. 1). XIIII. *ad* Et manifeste magnum (iii. 16).
V. In nouissimis diebus futuros qui prohibeant nubere. Et quia omnis creatura Dei bona. Et ineptas fabulas uitandas. Et pietatem ad homnia hutilem esse (iv. 1, 3, 4, 7, 8).			VIII. De nouissimis temporibus; et nuptias celebrari et a cibis abstinere prohibentibus (iv. 1, 3).	XV. *ad* Spiritus autem manifestae (iv. 1).
VI. Thymotheum docet qualem exibere se debeat. Et non neglegat gratiam quae in illo est. Et saeniorem non increpet. Et de uiduis quales esse debeant. Et hut iuniores nubant (iv. 12, 14, v. 1, 4 *seq.*, 14).	VI. De ut nemo iuuentutem eius contem℘nat uidua eligatur annorum sexaginta. maiores natu dupliciter honorentur (iv. 12, v. 9, 17).	VI. Nemo iuuentutem tuam contemnat (iv. 12).	IX. De opprobriis quae audiunt sperantes in Christo; et instructione Timothei (iv. 10, 11 *seqq.*).	XVI. *ad* Fidelis sermo et homni (iv. 9; *ad* fidelibus et his iv. 3 *autem Schepps*). XVII *ad* Praecipe haec et doce (iv. 11).

Notae ad codd. CHΘTU. III. et *pr.*: *om.* H. quas: quias H. IIII. diaconis U, diacones H. V. futurus U. prohibeat U. VI. et *sec.*: ut U. debent U. hut: + in T.

Digitized by Google

AFKMOSZ	N	V *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1.
XV. De senioribus non increpandis (v. 1).	XV. De senioribus non increpandis (v. 1).	
XVI. De ueris uiduis et de uiduis filios uel nepotes habentibus (v. 3, 4).	XVI. De uiris uiduis et de uiduis filios uel nepotes habentibus (v. 3, 4).	VIII. Uidua eligatur non minus LX annis (v. 9).
XVII. De uiduis adulescentioribus (v. 11).	XVII. De uiduis adolescentioribus (v. 11).	
XVIII. De fidelibus uiduas habentibus (v. 16).	XVIII. De fidelibus uiduas habentibus (v. 16).	
XIX. De praesbyteris praecedentibus maxime laborantibus doctrina (v. 17).	XVIIII. De praesbyteris praecedentibus maxime laborantibus doctrina (v. 17).	IX. Qui bene praesunt presbyteri (v. 17).
XX. De accusatione aduersus maiorem natu (v. 19).	XX. De accussatione aduersus maiorem natu (v. 19).	
XXI. De peccantibus publice corripiendis (v. 20).	XXI. De peccantibus publice corripiendis (v. 20).	
XXII. De traditione apostolica non transeunda (v. 21).	XXII. De traditione apost non transeunda (v. 21).	
XXIII. De manibus non temere inponendis et abstinentia peccatorum alienorum et quod infirmibus etsi ante abstinuerint uti uino modico liceat (v. 22, 23).	XXIII. De manibus non temere inponendis (v. 22).	
XXIIII. De peccatis quorumdam manifestis uel subsequentibus similiter et operibus bonis (v. 24, 25).	XXIIII. De peccatis quorumdam manifestis (v. 24).	
XXV. De seruis (vi. 1, 2).	XXV. De seruis (vi. 1, 2).	
XXVI. De seductoribus ac doctoribus falsis et ab eis separatione sanctorum (vi. 3-5).	XXVI. De seductoribus ac doctoribus falsis (vi. 3-5).	X. Si quis aliter docet (vi. 3).
XXVII. De sufficientia et auaritia (vi. 6-10).	XXVII. De sufficientia et auaritia (vi. 6-10).	
XXVIII. De iustitia et omnibus uirtutibus (vi. 11).	XXVIII. De iustitia et omnibus sanctitatis et martyria domini (vi. 11, 13).	XI. Tu autem homo (vi. 11).
XXIX. De diuitibus istius saeculi (vi. 17).	XXVIIII. De diuitibus istius saeculi (vi. 17).	XII. Diuitibus huius saeculi (vi. 17).
XXX. De prophanis nouitatibus uocum (vi. 20).	XXX. De profanis nouitatibus vocum (vi. 20).	

Notae ad codd. AFKMOSZ. XV. **senioribus**: sermonibus Z*. **non**: *om.* S. XVI. uiris KZ. **uel** (et S) **nepotes**: *om.* F. XVII. adulescentibus M, adolescentibus S. XVIII. **uiduas** (-is K): + filios F. XIX. prbm Z*. praecellentibus K; praecidente Z*, praesidentibus Z°; *deinde* + et Z°. **laborantibus**: + in Z°. doctrinam KZ°, doctrinae S. XX. aduersum Z. **maiorem natu** (-um F): maiores natu K; maioris natum Z*, prbm Z°. XXI. peccatibus Z*. corripientes K, corripientibus F. XXIII. timere K. **peccatorum**: peccaminum FOMSZ¹. infirmus A*, infirmi K, infirmis O. **ante**: *om.* S. abstinuerunt KM*, abstinuerit A*Z. **uti**: ut FKM; *om.* A*Z. liceant *deinde* + uti K. XXIIII. **et**: *om.* S. operantibus A*. XXVI. **seductoribus**: ductoribus F. **ac doctoribus** (ductor. F): *bis scr.* M; *om.* K. **separatione**: segregatione K. XXVII. **sufficientia**: + *ras.* 2 *litt.* K. XXVIII. **uirtutibus**: + sanctitatis et martyrio (-ria K, martitiriis Z) domini et (> et dom. Z) aduentu et quod deum patrem nemo uidit hominum nec uidere potest (vi. 13, 14, 16) FKMOSZ. XXIX. **istius**: huius OS.

Subscr. expliciunt capitula ABKORV *Orat.* B. 7; expliciu||| capitul| N; expliciunt tituli S; exp. brebis. F; exp. breuis ad timotheum M; explicit *tantum* Z; finit *tantum* C; *nihil habent* HΘTU.

Digitized by Google

CHΘTU	B	R	*Orat.* B. 7.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
				XVIII. *Incipit ad* Saeniorem ne (v. 1).
		Iuueniores uiduae nubant, ut nullam occasionem dent aduersario (v. 14).	X. De electione uiduarum, et ordine uitae (v. 9 *seqq.*).	[XVIIII. *Deest in cod. Cau.; conicit autem Schepss ad* hoc enim acceptum v. 4.] XX. *ad* Si quis fidelis uel (v. 16).
VII. De presbiteris qui bene praesunt . dupliciter honorandos . Et accusationem non recipiendam . Et peccantem non arguendum . Et manus cito nemini imponendas . Et uino modico hutatur . Et serui dominis hobhaudiant . Et quae horiantur de quaestionibus (v. 17, 19, 20, 22, 23, vi. 1, 4).		Uidua eligatur non minus annorum LX (v. 9). Maiores natu duplici honore honorentur (v. 17).	XI. De opere sanctorum, et uini permodico usu (v. 17 *seqq.*, 23).	XXI. *ad* Qui bene praesunt (v. 17; v. 19 *autem Schepss*). XXII. *ad* Peccantem coram (v. 20). XXIII. *ad* Manus cito nemini (v. 22).
				XXIIII. *ad* Quorundam hominum (v. 24). XXV. *ad* Similiter et facta (v. 25).
	VII. De discedendum ab eis qui aliter docent quaestum esse culturam dei (vi. 3).		XII. De seruis, et uariis doctoribus, totiusque malitiae radice (vi. 1, 2, 3, 10).	XXVI. *ad* Quicumque sunt (vi. 1). XXVII. *ad* Haec doce et exortate (vi. 2).
VIII. Pietas cum sufficientia. Et nihil intulimus in hunc mundum . Et radix homnium malorum cupiditas . Et de Christo quem hostendit . beatus et solus potens . Et quae diuitibus huius seculi praecipiat . Et hut depositum custodiat (vi. 6, 7, 10, 15, 17, 20).			XIII. De informatione Timothei (vi. 11 *seqq.*). XIV. De incerto diuitiarum, et spe Dei uiuentis (vi. 17).	XXVIII. *ad* Est autem questus (vi. 6). XXVIIII. *ad* Praecipio tibi coram (vi. 13). XXX. *ad* Diuitibus huius saeculi (vi. 17). [XXXI. *Deest in cod. Cau.; conicit autem Schepss ad* vi. 20.]

Notae ad codd. CHΘTU. VII. honorandis U. non *sec.*: *om.* HΘTU. manu T. cito: suscito T. seruis HΘ. oriuntur HΘU. VIII. pietatis H. hunc: hoc H. quae: qui U.

Digitized by Google

ELENCHUS CODICUM NOSTRORUM IN EPISTULA AD TIMOTHEUM PRIMA.

1. A. Cod. *Amiatinus* s. VII ex. uel VIII in. = A Euang. (uide uol. I, p. xi).
2. B. Cod. *Bambergensis* s. IX (uide I, p. 674); contulit H. J. W.
3. C. Cod. *Cauensis* s. forsan IX = C Euang. (cf. I, p. xi); contulit J. S.
4. D. Cod. *Ardmachanus* s. IX in. = D Euang. (cf. supra p. 292, et I, p. xi).
5. F. Cod. *Fuldensis* s. VI = F Euang. (cf. I, p. xii).
6. G. Cod. *Sangermanensis* s. IX = G et g_1 Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
7. H. Cod. *Hubertianus* s. IX–X = H Euang. (cf. I, p. xii); contulerunt J. S. et F. G. Harvie.
8. Θ. Cod. *Theodulfianus* s. IX = Θ Euang. (cf. I, p. xii); exemplar photographicum contulit A. Ramsbotham.
9. K. Cod. *Karolinus* s. IX = K Euang. (cf. I, p. xii); contulit F. G. Harvie.
10. L. Cod. *Langobardus* s. VIII ex. (uide supra p. 62); exemplar photographicum contulit H. J. W.
11. M. Cod. *Monacensis* s. VIII (uide supra p. 62); contulit H. J. W.
12. N. Cod. *Colmariensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
13. O. Cod. *Oxoniensis* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
14. P. Cod. *Parisinus* s. VIII (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
15. R. Cod. *Reginensis* s. VII (uide supra p. 62); contulit G. Meyncke.
16. S. Cod. *Cantabrigiensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
17. T. Cod. *Toletanus* s. VIII = T Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xiii); contulit J. S.
18. U. Cod. *Ulmensis* s. IX (uide supra p. 62); contulit F. G. Harvie.
19. V. Cod. *Vallicellanus* s. IX = V̇ Euang. (cf. I, p. xiv); contulit J. S.
20. W. Cod. *Sarisburiensis* s. XIII = W Euang. (cf. I, p. xiv); contulit H. J. W.
21. Z. Cod. *Harleianus* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
22. *c*. Cod. *Colbertinus* s. XIII = *c* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxi); contulit H. J. W.
23. *d*. Codicis *Claromontani* latina uersio s. VI (uide supra p. 62).
24. *dem*. Cod. *Demidouianus* s. XIII apud C. F. Matthaei *Test. Nov.*, tom. iii, Rigae 1782; = *demid.* Tischendorfii.
25. *diu*. Cod. *Diuionensis* 9 (*bis*) a. 1109 = *Tisch.* 973, dictus Codex S. Stephani Harding; exemplar photographicum contulit H. F. D. S.
26. *e*. Codicis *Sangermanensis* latina uersio s. IX ex. (uide supra p. 62).
27. *f*. Codicis *Augiensis* latina uersio s. IX (uide supra p. 62).
28. *g*. Codicis *Boerneriani* latina uersio s. IX = δ Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxiii).
29. *m*. Lectiones e libro *de diuinis Scripturis siue Speculum* = *m* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxii).
30. *r*. Fragmenta *Frisingensia* s. V–VI (uide supra p. 292).
31. *t*. Lectiones e libro qui dicitur *Liber Comicus* etc. (uide supra p. 62).

De siglis *cod. caraf.*, Ω𝔍𝔖ℭ *vg.*, *Bentl.*, *Tisch.*, *W. H.* etc., uide uol. I, p. xxviii seq.

Digitized by Google

EPISTULA AD TIMOTHEUM PRIMA.

Epistula ad Timotheum prima in his codicibus sine lacuna exstat:—ABCDFGHΘKLMNOSTUVW *c d dem. diu. f g. In* Z *hic illic litterae uel uerba in capitibus paginarum perierunt; in ceteris lacunae sunt, viz* :—P ii. 9–vi. 1, *et partim* vi. 4–21; R v. 10–vi. 21; *e* i. 1–vi. 15; *r* i. 1–i. 12, ii. 15–v. 18, vi. 13–vi. 21; *m* (= *lectiones e libro 'de diuinis scripturis siue speculum'*), *t* (= *lectiones e lectionario qui dicitur 'liber comicus'*) *pauca tantum continent. Itaque in hac epistula codices Hieronymiani* (*inter quos c dem. diu. sine dubio numerandi sunt*) *et ueteres unus et triginta nobis praesto sunt. Uariantes lectiones ex ueteribus perpetuo citauimus, iis discrepantiis tantum omissis quae ad meram orthographiam spectant.*

Ordo stichorum e codice Amiatino est.

Patres plerumque citauimus tantum ubi a textu nostro dissentiunt; Ambrosium partim ex editione Benedictina (*Uenet.* 1748), *partim ex ed. Uindobonensi nondum ad finem perducta* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uoll.* xxxii *seqq.*); *Rufinum, Origenis interpretem ex ed. Delarue* (*Paris.* 1733); *Augustinum ex ed. Bened.* (*exceptis 'speculi' lectionibus, quas ex ed. Weihrich* = *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xii, *sumpsimus et littera 'm' denotauimus; uide supra*); *Priscillianum ex ed. Schepss* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xviii); *Hieronymum ex ed. Uallarsii, sed ubi 'Hilb.' in notulis adposuimus, lectiones indicauimus quae uiro doctissimo Isidoro Hilberg* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* liv *seqq.*) *placuerunt. 'Ambrst.'* = *Ambrosiastri Comment. in Epistulam; 'Cassiod. disc.'* = *Comment. in Epistulas Paulinas a discipulo quodam anonymo Cassiodoriano confecti et sub nomine Primasii editi* (*Migne, P. L.* lxviii); *'Pel.*[A]*' et 'Pel.*[B]*'* = *Pelagii Comment. in Epistt. Paulinas a uiro doctissimo A. Souter editi* (*'Texts and Studies', uol.* ix, *Cantabr.* 1926) *et in duas recensiones distincti, quarum prima 'Pel.*[B]*' uere Pelagiana est et maxima ex parte ueteris uersionis, altera 'Pel.*[A]*', ab editore quopiam recentiori correcta, lectiones Hieronymianas fere semper profert; 'Pel.' simpliciter indicat lectiones in quibus 'Pel.*[A]*' et 'Pel.*[B]*' consentiunt.*

Amico nostro et quondam discipulo Radulpho S. O. Stevens, qui in schedis typographorum huius epistulae corrigendis nobis operam praebuit, gratias quam maximas agimus.

Inscr. incipit epistula (-tola Θ, aepistola C, epla K) ad timotheum (tkimotk. C) prima (·I· Θ) CΘK *c et* > incipit epistola prima ad timotheum *dem.*; incip̄ epla ·I· pauli apli ad timotheum *diu.*; incipit epistula (-tola TV, epistl L, epis̄ U, aepistola *Pel.*[B]) ad timotheum (tymoth. L, timot. T *Pel.*[B]) ALTUV *Pel.*[B]; incip̄ epis̄ paū apos̄ ad timotheū N; incipit ad timotheum ·I· B *d e f g*; inc· (inc̄ M) corpus epistulae FM; incipit textus ꝯdem aepis̄ primae ad timotheū *deinde* + hic timotheus in eff̄o aepiscopus fuit ut in libris historiar̄ de eodē legitur S; incipit ipsa epistula R; epistola pauli apostoli ad timotheum I 𝔖; epistola pauli ad timotheum prima 𝔓; epistola beati pauli apostoli ad timotheum prima 𝔖𝔆; epistula ad timotheum I *Tisch.*; ad timotheum G; *nihil habent* DHPWZ *Pel.*[A] *Cassiod. disc.*

INCIPIT EPISTULA AD TIMOTHEUM PRIMA.

I. 1 **Paulus** apostolus christi iesu
secundum imperium dei
saluatoris nostri et christi iesu
spei nostrae

I. 1. *Priora uerba litteris uncialibus uel rubris scripta habent* B (paulus ... [2] fide), P (paulus ... spei nostrae), Θ (paulus ... saluatoris nostri), S (paulus ... dei), U (paulus ... secun), F *f* (paulus apostolus christi iesu), A (paulus apostolus iesu christi), *diu.* (paulus apostolus), OZ *vg.* (paulus). **christi iesu** *pr. codd. plur. uett. cum ord. gr.* ℵDFGP 80. 116 Χριστοῦ Ἰησοῦ: > ie. ch. AL[c]WZ* *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. Ambr.* (*fid.* iii. 12) *Pel.*[B] *Sedul. cum ord. gr.* AKL *al. pler.* Ἰησ. Χρ.; christi *tantum Cassiod. disc. sine auct. gr.* **imperium** (inp. C) *cum gr. fere omn.* ἐπιταγήν: *gr.* ℵ ἐπαγγελίαν. **dei**: + et DN* PSU *Sedul., cf. gr.* 38. 48. 72 *qui add.* πατρὸς καί. salutaris *d.* **et**: *om.* DFMZ* *Pel.*[B] *cum gr. min.*[6] **christi iesu** *sec. cum ord. gr.* AD*FGP 17. *al.*[5] Χριστοῦ Ἰησοῦ: > ie. ch. DM*Z *Pel.*[B], *cf. gr.* ℵD[c]KL *al. pler.* κυρίου Ἰησ. Χρ. **spei**

Digitized by Google

2 timotheo dilecto filio in fide
gratia misericordia et pax
a deo patre et christo iesu domino
nostro
3 sicut rogaui te ut remane-
res ephesi cum irem
in macedoniam
ut denuntiares quibusdam
ne aliter docerent
4 neque intenderent
fabulis et genealogiis
interminatis
quae quaestiones praestant
magis quam aedificationem
dei quae est in fide
5 finis autem praecepti est
caritas de corde puro
et conscientia bona

---

nostrae (-tre MW, -tri P) = *τῆς ἐλπίδος ἡμῶν*: qui est spes nostra D *Sedul.*; domini *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1351).

2. thimotheo CD, timottheo Z*. **dilecto filio**, *cf.* carissimo fi. *d*, uiscerali fi. *g*, germano fi. *Ambrst.*, *cum ord. gr.* *γνησίῳ τέκνῳ*: > filio dilecto OS. **gratia** *sine addit. cum gr. omn.*: + et DST (*sup. lin.*) Z*$\mathfrak{S}$ *c Sedul.* **et** *pr*: *om.* F*G *Bentl. d dem. aiu. g Aug.* (iii. 2. 931) *Pel.*^{B} *cum gr. omn.*, *cf.* II Tim. i. 2. **a** (ha C) **deo patre** (-rae Z*) **et christo iesu** (ihe. C) **domino nostro** *cum gr.* ℵ*AD*FG 17. *al.*^{4} *ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν*: a deo pat. nostro et ch. ie. dom. nostro D *Ambrst. Pel.*^{B} *cum gr.* ℵ^{c}D^{c}KLP *al. pler.* *ἀπὸ θ. π. ἡμῶν καὶ Χρ. Ἰησ. τ. κυρ. ἡμῶν*; > a deo pat. et ie. ch. dom. nostro *Aug.* (*cf.* II Tim. i. 2) *et* > a deo pat. nostro et domino (+ nostro L^{c}) ie. ch. L, *cf. gr.* 21. 37. 73. 109. 114. *ἀπὸ θ. π. ἡμῶν* (*om.* 73) *καὶ κυρίου Ἰησ. Χρ. τοῦ* (21. *καὶ*) *κυρίου* (21. 37. *σωτῆρος*) *ἡμῶν*.

3. **rogaui** (-it L*), *gr.* *παρεκάλεσα*: hortatus sum *Hil.* (*trin.* x. 53) *Zeno* (i. 1). **te**: *om. Zeno.* **ut** (hut C) **remaneres** (-is FLPRZ*) *et* ut sustineres *Aug.* (iii. 2. 924, ix. 42) *Pel.*^{B} *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1353): remanere *d g*, subremanere *Ambrst.*, sustinere *Hil.*, *cf.* permanere *Orig.* (*infra*); *gr.* *προσμεῖναι* (D* *περιμιναι*). **ephesi** (effessi DS, etphesi L*): in ephesso uel i *g*, *cf. gr.* *ἐν Ἐφέσῳ* (FG *-εσσω*). **cum** (quum Θ) **irem**: abiens uel cum irem *g*, *cf. gr.* *πορευόμενος*. machedoniam BFHKLMNPR, macidoniam D. **ut rem. . . . macedoniam**: *om. Pel.*^{A} *Zeno.* **ut** (hut C; et ABKRV *c diu.*) **denuntiares** (-iaris LZ*, -ires S*, -iarem F, denunciares PW$\mathfrak{SC}$), *gr.* *ἵνα παραγγείλῃς*: ut denunties *Ambrst.* (*cf. Orig. infra*); ut praeciperes *Hil.* **ne aliter docerent** (-irent M*), *cf.* ne al. doceant *d g m Orig.* (*uide infra*), *gr.* *μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν*: ne peruersa doctrina uterentur D *Zeno.* *Libere citat uersum Orig.* (*int.* iv. 686) 'quia propterea rogauerit eum permanere Ephesi ut denunciet quibusdam ne aliter doceant'.

4. **neque** (*μηδέ*): neue *Ambrst.*; ne *Aug.* (viii. 579, *non autem* iii. 2. 924). **intenderent** (-erint VZ*) *etiam Aug.* (iii. 2. 924), *cf.* attenderent *Hil.* (*trin.* ix. 53) *Zeno* (i. 1), *gr.* *προσέχειν*: intendant *d g m Ambrst.*, *cf.* intendamus *libere Ambr.* (*fid.* ii. 15), *et* attendant *libere Orig.* (*int.* iv. 686); intendas *Aug.* (viii. 579); intendentes *Pel.*^{B} **fabulis** (-olis L): + iudaicis *m Aug.* (viii. 579) *ex* Tit. i. 14. **genealogiis** (genelogiis D, genelogis O*S, genealongis O^{c}, genialongiis L* *deinde* n *sec. eras.*) **interminatis** *etiam Aug.* (iii. 2. 924), *gr.* *γενεαλογίαις ἀπεράντοις*: g. interminabilibus *Ambr.* (*fid.* ii. 15) *et* > interminabiles genealogias *libere Hieron.* (i. 437); g. infinitis *d m Orig. Ambrst. Aug.* (viii. 579), *cf.* genealogias infinitas *libere Iren.* (*Mass. p.* 1); g. quae sine fine sunt *g Zeno*; *libere citat Tert.*, genealogias indeterminatas (*praescr.* 33, *Ual.* 3), genealogiae interminabiles (*praescr.* 7), indeterminabiles quaestiones (*Marc.* i. 9), infinitas quaestiones (*anim.* 2). **quae** *pr.* (que FL). **quaestiones** (quest. CKLMOUWZ*; quaestionem *d*) **praestant** (pre. CLMPUZ*) **magis** *etiam Aug.* (viii. 579) *cum ord. gr. fere omn.* *ζητήσεις* (*ἐκζητ.* ℵA 17. *al.*^{3}) *παρέχουσιν μᾶλλον*: > q. magis pr. *Iren. Hil. Ambr.* (*fid.* ii. 15, iv. 5) *Aug.* (iii. 2. 924) *cum. ord. gr.* 47 *ζητ. μᾶλλ. παρ.*; > magis q. pr. D *Zeno sine auct. gr.* **aedificationem** (edif. GLMUW, aedificacionem (c *pr. ex* f) P, aedifitionem B) = *gr.* D* *οἰκοδομήν et* D^{c} 192 *οἰκοδομίαν*: ueram rationem *Zeno*, *cf. gr. plur.* *οἰκονομίαν*. **quae** (que LMW) **est in** (ex W) **fide**, *gr. plur.* *τὴν ἐν πίστει*: > q. in fide est *d Ambr.* (*fid.* ii. 15, *non autem* iv. 5); *om. gr.* FG; + ita facito *Ambrst.* (*ut uidetur*).

5. **finis autem** *etiam m* (*bis*) *Aug.* (*septies*), *cf.* f. enim FM *m* (*semel*) *Aug.* (*quinquies*), definitio autem *Zeno* (i. 1), *gr.* *τὸ δὲ τέλος*: > nam finis *Ambrst.*; finis *tantum Aug.* (*sexies*; v. *App.* 204). **praecepti** (prec. LMW), legis (*et* > est l.) *Orig.* (*int.* iii. 837), iussionis *Zeno*, *cum gr.* *τῆς παραγγελίας*: praeceptis *Pel.*^{A} **est** (*om. Pel.*^{B}) **caritas** (kcar. C, char. *vg.*) *etiam Aug.* (*saepissime*) *cum ord gr.* *ἐστὶν ἀγάπη*: > c. est *Aug.* (i. *App.* 49, ii. 444, vii. 462). **de** (*ἐκ*): ex *Zeno.* **corde puro**: > pu. cor. *Bentl. c d g cum ord. gr.* *καθαρᾶς καρδίας*. **et conscientia** (-cia P) **bona**, *gr.* *καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς* (FG *om.*): in sententia pura *libere Iren.* (*Mass. p.* 251); *om. Orig.* **bona et fide**: *om.* Z*. **et fide**

Digitized by Google

et fide non ficta
6 a quibus quidam aberrantes
conuersi sunt in uaniloquium
7 uolentes esse legis doctores
non intellegentes neque
quae loquuntur
neque de quibus affirmant.
8 Scimus autem quia bona
est lex
si quis ea legitime utatur
9 sciens hoc
quia iusto lex non est posita
sed iniustis et non subditis
impiis et peccatoribus
sceleratis et contaminatis
patricidis et matricidis

---

non ficta, *gr.* καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου: et f. sine hypocrisi *Iren.*; ex f. simplici *Zeno*.

6. **a quibus quidam**, *gr.* ὧν τινές: a quibus quibusdam L*; a quibusdam *tantum* GΘN*R*Z**f*. **aberrantes** *etiam m* (*semel*), *gr.* ἀστοχήσαντες: excidentes *d*, *cf.* excedentes *m* (*semel*); recedentes *m* (*semel*); errantes uel declinantes *g*. > aberrantes quidam *Cassiod. disc.* *pro* a q. q. ab. *habet* quidam autem *Optat.* (i. 28, *ad init. pericopes*). **conuersi sunt**: *in ras. scr.* L.

7. **uolentes esse legis** (le *sup. lin.* L, leges Z*) **doctores** (legisdoctores *uno uerbo* ϛ) *etiam m* (*semel*), *gr.* θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι: u. esse se l. d. *m* (*semel*) *et* > u. se esse l. d. *Optat.* (i. 28). **non intellegentes** (intellig. ΘKPW *vg.*; nontellegentes *uno uerbo* S*), *gr.* μὴ νοοῦντες: nescientes *Orig.* (*int.* ii. 212) *Hieron.* (iv. 3) *Uigil.* (*c. Eutych.* iv. 1). **neque** *pr.* (μήτε): *om. Hieron. Optat.* **quae** (qui M*, que LM^{1}) = ἅ: de quibus '*Cypr.*' (*App. p.* 200 = *sing. cler.* 23). **loquuntur** (locun. CD*FKLRSUVZ, loqun. D^{c}T), *cf.* dicunt *d* '*Cypr.*' *Ambrst. Optat.*, dicunt uel loquuntur *g*, *cum gr.* λέγουσιν: loquantur *Hieron.* **neque** *sec.*: + quae *g sine auct. gr.* **de quibus** *cum gr. paene omn.* περὶ τίνων: *gr.* P π. τίνος *apud latt. non redditur.* **affirmant** (adf. BDFHΘLMNOPRSUZ) = διαβεβαιοῦνται: affirment *Hieron.*

8. **autem** *etiam Aug.* (viii. 586), *gr.* δέ: enim *Aug.* (iii. 2. 972); *om.* '*Cypr.*' (*App. p.* 200 = *sing. cler.* 23). **quia** (ὅτι): quoniam N *d g* '*Cypr.*' *Lucif.* (*Ath.* ii. 13, 34) *Pel.* **bona est** (es Z*) **lex** *etiam Aug.* (*saepissime*), *gr.* καλὸς ὁ νόμος: > b. lex est *g Aug.* (viii. 586). **siquis** *uno uerbo* NSϛ. **ea** (ei F*), *cf. gr. plur.* αὐτῷ: eam BCHΘ*KNO*PTU*Z* *Capitula* B (*uide supra* (*p.* 577) *d* '*Cypr.*', *cf. gr.* P αὐτόν. **legitimae** CT, ligitime D, ligetime F*, legetime F^{c}. **utatur** (hut. C, *inter* t *pr. et* a *eras.* s M): *gr.* ℵDFGKL *al. pler.* χρῆται *et* AP 73. χρήσηται.

9. **sciens**, *cf.* certum habens *Ambrst.*, *cum gr. omn.* εἰδώς: scientes HΘWϛ𝔖 *d dem. Cassiod. disc.*; *notat Luc. Brug.* '*Non scribas plurale* scientes, *pro singulari* sciens'. **quia** (qua L*), *gr.* ὅτι: quod *Ambr.* (*luc.* iii. 30) *Ambrst. Optat.* (vii. 1). **iusto** (iustis *Quaestt. U. et N. T* (4, 69); + quippe *Hieron.* (vii. 440, 513) *ad init. pericopes*) **lex non est posita** (poss. S) *codd. plur. Bentl. c d dem. f g patt. plur.*, *etiam Ambrst.* (*ad loc.*) *Aug.* (viii. 281, x. 93), *cum ord. gr. omn.* δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται: > iu. non est l. p. FKLM OS *Tisch. diu. m Ambrst* (*in Rom.* ii. 12, *in Gal.* v. 18) *Aug.* (iv. 2, 820) *Pel.*^{B} *Tycon.* (*reg.* 3 *semel*); > iu l. p. non est *Aug.* (iii. 2. 627, 950) *Zeno* (i. 2) *Prisc.* (*p.* 82), *cf.* iustis l. data non sit *Optat.*, ad iustos quibus l. p. non est *libere Tycon.* (*reg.* 3 *semel*); > l. iu. non est p. A *Capitula* CHΘTU (*uide supra p.* 577) *vg. cod. caraf.*; > l. iu. p. non est *Aug.* (iii. 2. 972) *Zeno* (i. 1 *libere*); > l. non est p. iustis *Iren.* (*Mass. p* 246); > non iu. l. p. (*sine* est) U; *libere citat Ambr.*, denique iu. non est p. l. sed iniusto (*ep.* 37), denique l. non iu. sed iniusto p. est (*off. min.* iii. 5), l. non sit iustis p. (*luc.* iii. 30), *et Ambrst.* (*prol. in Gal.*) nec enim iu. l. p. est. **sed** (set L) **iniustis**, *cf.* s. iniquis *Hieron.* (v. 952, vii. 413), s. iniusto *Ambr.* (*uide supra*), s. peccatori *Zeno* (i. 1, 2): > iniustis autem *d Lucif.* (*Ath.* ii. 13, 34) *Aug.* (iii. 2. 972), > iniquis autem *Hieron.* (vii. 441, 513) *cum ord. gr. plur.* ἀνόμοις δέ (17. τε); sed iniustis autem *g*, *cf. gr.* FG ἀλλ' (G** *om.*) ἀνόμοις τε. **et** (*om. Aug.* (vi. 126, 182)) **non subditis** *etiam Hieron.* (v. 952, vii. 413), *gr.* καὶ ἀνυποτάκτοις: et non obaudientibus (oboe B*, + dientibus B^{1}) B *d Lucif.* (*Ath.* ii. 13); et non subiectis *Hieron.* (vii. 441, 513); et inoboedientibus *Lucif.* (*Ath.* ii. 34); et inobsequentibus *Ambrst.*; *perlineatum* P; *deinde* + sed O*; + et *d Lucif.* (*Ath.* ii. 13, 34) *Pel.*^{B} *cum gr.* D* 3. 47. καί. **impiis** (inp. C, impis OS) **et peccatoribus**: *om. Orig.* (*int.* ii. 200) *Aug.* (vi. 126, 182) *sine auct. gr.*; + et (est *d*) D *d g Lucif.* (*Ath.* ii. 13, 34) *Aug.* (iii. 2. 972) *cum gr.* FG καί. **sceleratis et contaminatis**, *gr.* ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις: scelestis et (*om.* vi. 126, 182) c. *Orig. Aug.* (iii. 2. 972, vi. 126, 182); sceleratis et profanis B *g Lucif.* (*Ath.* ii. 13); scelestis (caelestis *d*) et profanis *d Orig.* (*int.* iv. 527 *et uide infra*) *Ambrst. Lucif.* (*Ath.* ii. 34); > contaminatis et immundis *Hieron.* (vii. 413); *deinde* + et profanis D *Pel.*^{B} **patricidiis** A*BDHΘL N*RV*Z* *d*, parricidis O^{c}S𝔊𝔈 *cod. caraf. Bentl.*, parricidis uel patricidis *g*. **et** *quart.*: *om.* DT* *Orig. Aug.* (vi. 126, 182, *non autem* iii. 2. 972)

Digitized by Google

homicidis [10] fornicariis
masculorum concubitoribus
plagiariis mendacibus
periuris
et si quid aliud sanae doc-
trinae aduersatur
[11] quae est secundum euangelium
gloriae beati dei quod cre-
ditum est mihi.

[12] Gratias ago ei qui me con-
fortauit christo iesu domino nostro
quia fidelem me existima-
uit ponens in ministerio
[13] qui prius fui blasphemus
et persecutor et con-
tumeliosus
sed misericordiam con-
secutus sum quia ignorans

Pel.^{B} *sine auct. gr.* **matricidis** (-diis A*BDH ΘN*RZ* *d*): *om.* T* *Pel.*^{B} *sine auct. gr.* **homicidis** (-diis CDHΘR *d*, homocidiis N*): *om. Lucif.* (*Ath* ii. 13, *non autem* 34) *Pel.*^{A} **impiis . . . homicidis**: scelestis, homicidis, contaminatis, periuris, et caeteris qui huiusmodi sunt *libere Orig.* (*int.* iv. 656).

> fornicatoribus homicidis *Ambrst.*, > masculorum concubitoribus homicidiis inpudicis *d*, *contra ord. gr. omn.*

10. *Ad init.* + et LSW *c diu. sine auct. gr.* **fornicariis** (-aris OS), *gr.* πόρνοις: fornicatoribus GZ* *Orig.* (*int.* iv. 527) *Ambrst.* (*uide supra*) *Aug.* (iii. 2. 972, vi. 126, 182) *Quaestt. U. et N. T.* (4); inpudicis *d* (*uide supra*) *Lucif* (*Ath.* ii. 13, 34); inpudicis uel fornicariis *g*. **masculorum concubitoribus** (concup. Z*, concubitores L), *gr.* ἀρσενοκοίταις: m. stupratoribus uel concubitoribus *g*; *deinde* + puerorum stupratoribus D. **plagiariis** (-aris MO*S, plagariis L *g*, placiariis R, placariis Z*), *gr. plur.* ἀνδραποδισταῖς *et* FG ἀνδραποδιταῖς: plagiatoribus *Orig.* **mendacibus** (-tibus Z* *f*, d *exp.* F) *sine addit. codd.* 𝔓 *cod. caraf. Bentl. Tisch. uett. patt. cum gr. omn.*: + et Ϛ𝔖ℭ. periuriis BFLN*RWZ* *f*, peiuris H*, peiuriis Θ* *g*. > peiuriis mendatibus *f**. **si quid** (qut Z*): *uno uerbo* NSϚ. **aliud** (-ut FGM), *gr.* ἕτερον: aliquid (q *exp.*) W. **sanae** (sane GLUWZ*): + id est datiuum *g*; *gr.* ὑγιαινούσῃ. doctrine LUWZ*. **aduersatur** (-eratur A*, *deinde* s *sup. lin.* A^{c}; aduersantur HΘ*) *cum gr. fere omn.* ἀντίκειται: *om. Pel.*^{B} *cum gr.* A.

doctrinae . . . [11] gloriae: *in ras. scr.* K.

11. **quae** (que O, qui L) **est** (et L*) **secundum** (saec. S) **euangelium** (aeuang̃ D) *etiam Lucif.* (*Ath.* ii. 34), > q. s. eu. est U *d f Lucif.* (*Ath.* ii. 13) *et* q. s. eu. (*sine* est) KN* *g*, *cum gr.* D* τῇ (*sc.* διδασκαλίᾳ) κατὰ τὸ εὐαγγέλιον: s. eu. (*sine* q. est) *Bentl.** *cum gr. fere omn.* κατὰ τὸ εὐ. *tantum.* **gloriae** (-rie W, -ria LZ*; *om.* P*), *gr.* δόξης: claritatis *Ambr.* (*fid.* iii. 3); *deinde* + et L *contra gr.* **beati** (μακαρίου): *om. Sedul.* **quod creditum est mihi** (michi W; *bis scr. f*): q. creditus sum ego *g*, *cf. gr.* ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ (17. + Παῦλος).

12. *Ad init.* + et D *d Ambrst. Lucif.* (*Ath.* ii. 34) *Pel.*^{B} *cum gr.* DKL *al. longe plu.* **gratias ago**: gr. ago uel habeo *g*, *cf. gr.* χάριν ἔχω. **ei** (et M) **qui me confortauit** (-abit L, fortauit *tantum* Θ*) *contra ord. gr.*: > ei q. confortauit me *Lucif. Uigil.* (*uide infra*), > ei q. confirmauit me *d*, > confortanti me *g*, *cum ord. gr.* τῷ ἐνδυναμώσαντί (ℵ* 17. *al.*^{4} ἐνδυναμοῦντί) με (*om.* ℵ*). **christo iesu** *codd. plur.* 𝔓ℭ *cod. caraf. Bentl. Tisch. c diu. f etc. cum gr. plur.* Χριστῷ Ἰησοῦ *tantum*: in ch. ie. DHΘOSVZ*Ϛ𝔖 *d dem. g Ambrst. Pel.*^{B} *Cassiod. disc. cum gr.* D* 3 ἐν Χρ. Ἰησ.; *cf. Luc. Brug.* '*Non praeponas praepositionem* in'. **nostro** (ἡμῶν): *om. Lucif.* **ei . . . nostro**: deo nostro iesu christo qui confortauit me *Uigil.* (*Uarim.* iii. 42). **quia** *et* quod *d g Lucif.* = *gr. omn.* ὅτι: qui DZ* *Pel.*^{B}; et *Uigil.* **me existimauit**, *cf.* me (*om. Uigil.*) aestimauit *d Ambrst. Lucif. Uigil.*, *cum ord. gr. omn.* με ἡγήσατο: > existimauit me D. **ponens**: + me *Ambrst. sine auct. gr.* **in ministerio** (misterio *f*): in ministerium D *d g Ambrst. Lucif.* = εἰς διακονίαν. *Disting.* existimauit: ponens in ministerio qui 𝔖.

13. **qui** (quia U*) **prius fui blasphemus** (blasf. NOST, blaph. P, b *ex* u L) *codd. plur. Bentl. Tisch. etiam Cypr. ap. Aug.* (ix. 124) *Aug.* (*decies*), > q. prius bl. fui *vg. cod. caraf.*, > q. fui prius bl. *Aug.* (iv. 756): qui prius fueram bl. *d Lucif.* (*Ath.* ii. 34); quia prius eram bl. *Ambrst.*; qui primus fui bl. F *r et* > q. fui primus (u *sup. lin.*) blasfemus D; qui primo fui bl. *Cypr.* (*ep.* lxxiii. 13) *Aug.* (iv. 766) *et* > fui primo bl. (*sine* qui) *Aug.* (v. 1123); me primum consistentem blasphemum *g*; *gr.* ℵAD*FGP 17. 47. 67**. *al.*^{4} τὸ πρότερον ὄντα (A + με) βλάσφημον *et* D^{c}KL *al. pler.* τὸν πρ. ὄντα (73. + με) βλ. **et** *pr.*, *gr.* καί: ac *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 605, *non autem* 397). **persecutor** (persaecut. S, persequut. Θ): persecutorem *g* = διώκτην. **contumeliosus** (contumil. PS): iniuriosus (-ossus D) D *d r Cypr.* (*ep.* lxxiii. 13, *ap. Aug.* (ix. 124)) *Lucif. Aug.* (*semper*) '*Aug.*' (v. *App.* 318) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 397, 605), *cf.* iniuriosum *g*; *gr.* ὑβριστήν. **sed** (ἀλλά): et *Tert.* (*pud.* 18), *cf. gr.* 49. 110. 123. *al. aliq. qui add.* καί; + ideo *Aug.* (iv. 407, 719, v. 1123) *cum gr.* D* διὰ τοῦτο. **misericordiam con-**

Digitized by Google

feci in incredulitate
14 superabundauit autem gratia
domini nostri cum fide et dilec-
tione quae est in christo iesu.
15 Fidelis sermo
et omni acceptione dignus
quia christus iesus uenit in hunc
mundum peccatores
saluos facere

quorum primus ego sum
16 sed ideo misericordiam
consecutus sum
ut in me primo ostenderet
christus iesus omnem patientiam
ad deformationem eorum
qui credituri sunt illi
in uitam aeternam
17 regi autem saeculo-

---

secutus (consaecut. S, consequut. ΘNZ*, secutus *tantum* M*) **sum** *etiam cod. caraf. Bentl. Tisch.*, > m. sum c. *Tert. Lucif.*, *et cf.* m. merui *Cypr.* (*ep.* lxxiii. 13, *ap. Aug.* (ix. 124)), *cum gr. omn.* ἠλεήθην: misericordiam (-ia BKMV) dei c. s. BFKMVWZ^c *vg. c*; *deinde* + ut fidelis essem *Aug.* (ii. 719). **quia** (qui O*), *gr.* ὅτι: quoniam D *Tert.*; quod *d Lucif. Sedul.* fecit L*. **in** (*om.* B*GL) **incredulitate** (-em Z* *d*), *cf.* in diffidentia *g*, *gr.* ἐν (D* τῇ) ἀπιστίᾳ: nondum credens *Ambrst.*

14. **superabundauit** (superhab. CDORSTW Z*) = ὑπερεπλεόνασεν: superabundabit *r*; superabundant K. **autem** (δέ): *om.* A*R *Sedul.* gracia P, gra *sic* L*. **domini** (κυρίου): dei W. fidem L, fid *sic* P. **dilectione** (del. P) **quae** (que LMZ*) **est in christo iesu** (*om. Pel.*^A): d. in ch. ie. (*om.* q. est) *g*, *cf. gr.* ἀγάπης τῆς (47. *om.*) ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ; *deinde* + domino nostro *r sine auct. gr.*

15. *Ad init.* + et *Cassiod. disc. contra gr.* **fidelis sermo** *etiam Aug.* (*octies*), *gr.* πιστὸς ὁ λόγος: humanus s. *r Ambrst. Aug.* (*quinquies*) *Iulianus ap. Aug.* (x. 907) *Uigil.* (*Uarim.* i. 3), *cf. Hieron.* (i. 133) '*illis* (*sc.* '*nostris bipedibus asellis*') *placeat* humanus sermo . . .; *nos cum Graecis, id est, cum apostolo, qui Graece locutus est, erremus* fidelis sermo'; fidelis deus *Orig.* (*int.* iii. 113); *deinde* + est *Aug.* (iv. 719), *cf.* I Tim. iii. 1, iv. 9, II Tim. ii. 11, Tit. iii. 8. **et omni** (-ia L) **acceptione** (accepto ne H*) **dignus** (-nos H, -nis Z*): *om. Orig.* (*int.* iii. 113) *Iul. ap. Aug. sine auct. gr.* **quia** *etiam Bentl. Tisch.*, *gr.* ὅτι: quod *vg. cod. caraf.*; quoniam D *d g Iul. ap. Aug. Uigil.* **christus iesus** *etiam Orig.* (*int.* iv. 557, 651) *Aug.* (*saepissime*) *cum ord. gr. plur.* Χριστὸς Ἰησοῦς: > ie. ch. D *Orig.* (*int.* iii. 113) *Aug.* (iv. 461, x. 136) *cum ord. gr.* 115 *al. pauc.* Ἰησ. Χρ. **in hunc** (huc L*M) **mundum** *etiam Aug.* (*sexies*), *cf. gr. plur.* εἰς τὸν κόσμον: in m. (*sine* hunc) CGT *Bentl. g Aug.* (*duodecies*) *Pel.*^A *Cassiod. disc.*, *cf. gr.* ℵ εἰς κόσ. *tantum*; *cf. etiam* Rom. iii. 6, I Cor. vi. 2, Eph. ii. 12, I Tim. vi. 7, *etc.* **uen. in h. m.**: > in h. m. uen. *Orig.* (*int.* iv. 651, *non autem* iii. 113, iv. 557); *om. plane Sedul.* **peccatores saluos** (-bos C, -uus Z*) **facere** *etiam Orig.* (*int.* iv. 557, 651), *cf.* p. saluare *g Orig.* (*int.* iii. 113) *et gr.* ἁμαρτωλοὺς σῶσαι: ut p. saluos faceret D *Tert.* (*pud.* 18) *Prisc.* (*p.* 7) *Sedul.* **ego sum**: > sum ego *d g Ambrst. Iul. ap. Aug. cum ord. gr. omn.* εἰμι ἐγώ.

16. **misericordiam** (-ia P) **consecutus** (-saecutus S, -sequutus HΘN) **sum**: *gr.* ἠλεήθην. **in** *pr.* (ἐν): *om. diu.** **primo** (*in ras. scr.* T) **ostenderet** (host. C) *etiam Aug.* (v. 1123, 1481, *et* > ost. primo x. 26) *cum gr. plur.* πρώτῳ ἐνδείξηται: primum ostenderet (-erit Z*) BDFHΘLM OPSWZ* *diu. t Cassiod. disc. cum gr.* L 31 *al. fere*[17] πρῶτον ἐνδ.; ostenderet *tantum d Aug.* (*octies*) *Iulianus ap. Aug.* (x. 907) *Pel.*^A *cum gr.* D* ἐνδ. *tantum*. **christus** (s *sec. eras.* Z^c) **iesus** (*om.* Z*) *cum ord. gr.* AD 17. 73. *al*[7] Χριστὸς Ἰησοῦς: > ie. ch. D *cum ord. gr.* ℵKLP 37. *al. pler.* Ἰησ. Χρ.; ie. (*sine* ch.) *g cum gr.* FG Ἰησ. *tantum*. **omnem** (umn. Z*, omne *t*) **patientiam** (-tientia HL*, -cientiam K, -cienciam PW): omn. longanimitatem *r Aug.* (*semper*) = *gr.* τὴν ἅπασαν (*uel* πᾶσαν) μακροθυμίαν; omn. magnanimitatem et patientiam *Ambrst.*; *deinde* + suam D *d Aug.* (v. 839, *non autem alibi*) *cum gr.* D 47. αὐτοῦ (> 47. αὐτ. μακρ.). **ad deformationem** AG, *gr.* πρὸς ὑποτύπωσιν: ad informationem BCHΘK NORSTUVW *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c dem. diu. f r t Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Aug.* (*octies, cf. infra*) *Sedul.* (*lemm.*) *Cassiod. disc.*; ad confirmationem (-cionem P) LP; ad exemplum DFM *d g Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Iul. ap. Aug. Sedul.* (*comm.*); Z *non liquet*; *notat Luc. Brug.* 'Ad informationem eorum. *Caue scribas contrarium* deformationem, *ut quidam*'. **eorum qui credituri sunt** (*om.* P*): eorum q. cr. s. uel futurorum credentium *g*; *gr.* τῶν μελλόντων πιστεύειν. *Pro* **ad deformationem eorum** *habet tantum* in eos *Aug.* (iv. 407, 888) *et* propter eos *Aug.* (v. 838). **illi** (filii *Pel.*^B), *gr.* ἐπ' αὐτῷ: in illum uel illi *g.* eternam LMW.

17. r^e gi L, re^gi M. seculorum *pr.* UϛЖ. **inmortali** (imm. BCGM*TUWZ *vg.*; + et CHΘ*TЖ *Ambrst.*) **inuisibili** (inuissib. S, inuibili M*) **soli** (-lo *d*) **deo** *etiam Aug.* (iv. 671, viii. 696, 791) *cum gr.* D* ἀθανάτῳ ἀοράτῳ μόνῳ θεῷ:

Digitized by Google

rum
inmortali inuisibili soli deo
honor et gloria in saecula
saeculorum amen.
18 Hoc praeceptum commen-
do tibi fili timothee
secundum praecedentes
in te prophetias ut milites
in illis bonam militiam
19 habens fidem et bonam
conscientiam
quam quidam repellentes
circa fidem naufragauerunt
20 ex quibus est hymeneus
et alexander
quos tradidi satanae
ut discant non blasphemare.
II. 1 Obsecro igitur primo omnium
fieri obsecrationes
orationes postulationes

---

incorruptibili inuisibili deo *Hieron.* (vi. 914), *cf. gr. plur.* ἀφθάρτῳ ἀοράτῳ μόνῳ (ℵ[c]D[b et c]KLP *al. pler.* + σοφῷ *ex* Rom. xvi. 27) θεῷ; incorruptibili inuisibili immortali soli deo *g cum gr.* FG ἀφθάρτῳ ἀοράτῳ ἀθανάτῳ μ. θ. *et* > inmortali inuisibili incorruptibili s. d. *r Aug.* (v. 1121, vi. 560, 570, viii. 489); inmortali incorruptibili s. d. *Aug.* (viii. 221); inuisibili incorruptibili s. d. *Aug.* (ii. 500, iv. 1235, viii. 148, 507, *cf.* ii. 488); inmortali inuissibili incorrupto solo beato deo D, *cf.* I Tim. vi. 15; inuisibili s. d. *Aug.* (ii. 856, viii. 699, 784); inmortali s. d. *Ambr.* (*luc.* ii. 12 *ut uidtur*); inmortali d. *t*; inuisibili *tantum Adimantus ap. Aug.* (viii. 148). **et** *cum gr. plur.* καί: *om. gr.* P 43. 72. *al.*[27], *non autem latt.* **gloria** (ri *sup. lin.* L), *gr.* δόξα: laus *Adim. ap. Aug.* secula CUWς𝔐. seculorum *sec.* CGUWς𝔐. **amen** *etiam Aug.* (v. 1121) *cum gr. omn.* ἀμήν: *om. Aug.* (*paene semper*) *Pel.*[A]

18. **hoc praeceptum** (prec. GLMUZ*), *gr.* ταύτην τὴν παραγγελίαν (FG ἀπαγγ.): hanc denuntiationem *Tert.* (*praescr.* 25). conmendo HLP. **tibi** (bi *sup. lin.* G) = σοι: apud te *Tert.* **fili** (-lii HO*SZ*), *gr.* τέκνον: filiole *Tert.* tymothee CL, timotheae ABFMNPU, timottheae Z[* et c2], timotthee Z[c1], timothe DO*, saecundum S. **praecedentes** (preced. GL[c]MW, precid. Z*, precepd. L*, praecedente H) = προαγούσας: procedentes *r*. **in te**, *gr.* ἐπὶ σέ: super te *Ambrst.*; *om. plane Sedul.*; inter C *d*. profetias DOSTZ*, prophetas *r**. militis Z*. **in illis** (eis *d g*) **bonam militiam** (-ciam PW, miliam *r**) *cum ord. gr. fere omn.* ἐν αὐταῖς (47. αὐτοῖς) τὴν καλὴν στρατείαν: *ord. gr.* L τ. καλ. στρ. ἐν αὐ. *apud latinos non inuenitur.*

19. **habens** (ἔχων): habes *d*. **fidem** (πίστιν): *om.* M* *diu.** **bonam** (ἀγαθήν): puram *Ambrst.* **conscientiam** (-ciam P, m *in ras. scr.* Z). **quidam** (τινές): quidem ΘO *r*. reppellentes BLOV. **circa** (circā F) **fidem** (-de L*) **naufragauerunt** *etiam Orig.* (*int.* iv. 670) *cum ord. gr. omn.* περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν: > nau. c. fidem *f** *et libere citant* '*quia* naufragauerunt a fide' *Orig.* (*int.* iv. 604, 605), '*quae* naufragia fidei *appellat apostolus*' *Orig.* (*int.* iv. 560), 'naufragi a fide' *Prisc.* (*p.* 23).

20. **ex quibus** (qui A*): *gr.* ὧν. hymenaeus *vg.*, hymenius A, hymineus FGΘMOPZ[c1] *Pel.*[A], himeneus S *Pel.*[B], himineus D, imeneus T. alaxander DSZ*, laxander T. **quos tradidi** (-dedi P, -didit CLM) = οὓς παρέδωκα: > tradidi eos *ad init. pericopes Tert.* (*pud.* 13) *Hieron.* (v. 263). satane LVWZ*, sathanae C. **ut discant** (-cat G*, dicant H[c]M*), *gr.* ἵνα παιδευθῶσιν: ut erudiantur *g*, *cf.* erudiri haberent *Tert.* (*pud.* 13 *semel*); ut (uti *Tert.*) disciplinam accipiant (acciperent *Tert.*) D *d Tert.* (*pud.* 13 *semel*); uti emendentur *Tert.* (*fug.* 2) *et* ut emendarentur *Tert.* (*pud.* 13 *semel*). **non blasphemare** (-femare COST, -phemari P) *etiam Tert.* (*pud.* 13 *semel*), *gr.* μὴ βλασφημεῖν: ne blasphement (-fement D) D *Tert.* (*fug.* 2); non blasphemandi *Tert.* (*pud.* 13 *semel*); blasphemandum non esse *Tert.* (*pud.* 13 *semel*).

II. 1. **obsecro** (-saecro S, -segro L*P) *etiam Aug.* (*saepissime*), *cf.* uolo *Aug.* (viii. 243), exhortor *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *cum gr. plur.* παρακαλῶ: obsecra Z* *d*, hortare *g Pel.*[B] (*uide infra*), exhortare *Hil.* (*ps.* cxl. 2) *Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1005), *cum gr.* D*FG παρακάλει. **igitur** (yg. C) *etiam Hieron.* (iv. 1042), *gr.* οὖν: ergo *f r Hil. Ambr.* (*inst. uirg.* 2, *sacr.* vi. 5) *Ambrst. Aug.* (v. 290, viii. 243) *Pel.*[B] (*uide infra*) *Cassiod. Sedul.* (*uide infra*); ergo uel igitur *g*; itaque *Aug.* (ii. 508, vi. 287); *om. Orig.* (*int.* ii. 636) *Hieron.* (vii. 458) *Aug.* (v. 710). **primo** *etiam* Z[c1] *Tisch. r Hil. Ambr.* (*inst. uirg.* 2) *Aug.* (viii. 243) *Cassiod.*: primum BHΘKV Z[* et c2] *vg. cod. caraf. Bentl. d f g Orig.* (*int.* ii. 636) *Ambr.* (*sacr.* vi. 5) *Ambrst. Hieron.* (iv. 1042, vii. 458) *Aug.* (ii. 508, v. 290, 710, vi. 287) *Paulin. Nol. ap. Aug.* (ii. 357) *Pel.*[B] (*uide infra*) *Sedul.* (*uide infra*); *gr.* πρῶτον. **omnium** (omni|| H) *etiam Aug.* (*saepissime*) *cum gr. plur.* πάντων: *om. f g Ambr.* (*sacr.* vi. 5, *non autem inst. uirg.* 2) *Aug.* (vi. 287) *cum gr.* FG; *deinde* + hortare D (*cf. Pel.*[B] *infra*). > primum ergo omnium obsecro (hortare *Pel.*[B], *cf.* D *supra*)

Digitized by Google

gratiarum actiones
pro omnibus hominibus
2 pro regibus et omnibus
qui in sublimitate sunt
ut quietam et tranquillam
uitam agamus in omni
pietate et castitate
3 hoc enim bonum est
et acceptum coram saluatore nostro
deo

Pel.[B] *Sedul. contra ord. gr.* **obsecrationes** (hobsecr. D*, obsaecr. S, obsegraciones P) *etiam Hieron.* (iv. 1042) *Aug.* (ii. 508), *gr.* δεήσεις: supplicationes G[1]; precationes *Hil. Cassiod.*; deprecationes *r Ambrst. Hieron.* (vii. 458) *Aug.* (v. 290, 710, vi. 287, viii. 243), *cf.* D (*infra*); *om. Pel.*[B] **orationes** (horat. C, orac. P) *etiam Aug.* (ii. 508, v. 290), *gr.* προσευχάς: adorationes *r Aug.* (vi. 287, viii. 243); adhortationes *Aug.* (v. 710). > orationes obsecrationes *g Ambr.* (*inst. uirg.* 2, *sacr.* vi. 5) *sine auct. gr.* **postulationes** (pustulat. G*, postulac. P, postolat. Z[c]), *gr.* ἐντεύξεις: interpellationes *r Aug.* (*semper*); dip̄cationes D (*cf. supra*); petitiones uel postulationes uel precationes *g*; *om. Pel.*[B] **gratiarum** (grac. PW) **actiones** (acc. P, hact. T), *gr.* εὐχαριστίας: in gr. actionem *Pel.*[B] **orationes . . . actiones**: *om. Pel.*[A] *et* 4 *uerba comm. praeced.* **hominibus** (*in ras. scr.* L, homnibus S). *Diserte Aug.* (ii. 508, 509, *ad Paulinum Nolanum scribens*) '*Pro eo quod in Latino est* obsecro, *ille* (*sc. apostolus*) *Graece dixit* παρακαλῶ. *Pro eo uero quod Latinus uester habet* obsecrationes, *ille posuit* δεήσεις. *Proinde alii codices, in quibus et nostri sunt, non habent* obsecrationes *sed* deprecationes. *Tria porro quae sequuntur* orationes interpellationes gratiarum actiones *plerique Latini codices sic habent*. . . . Precationem *et* deprecationem *multi nostri hoc idem putant, et hoc quotidiano usu iam omnino praeualuit. Qui autem distinctius Latine locuti sunt,* precationibus *utebantur in optandis bonis,* deprecationibus *uero in deuitandis malis*. . . . *Sed usitatum iam loquendi modum potius sequamur et siue* precationes *siue* deprecationes *inuenerimus, quas Graeci* δεήσεις *uocant, non putemus emendandum esse.* Orationes *uero quas Graecus habet* προσευχάς *distinguere a* precibus *vel* precationibus *omnino difficile est. Quod uero quidam codices non habent* orationes *sed* adorationes *quia non dictum est in Graeco* εὐχάς *sed* προσευχάς *non arbitror scienter interpretatum*: προσευχάς *enim* orationes *dici a Graecis notissimum est. Et utique aliud est* orare, *aliud* adorare. . . . *Pro* interpellationibus *autem quod nostri habent, secundum codices, credo, uestros* postulationes *posuisti. Haec interim duo, id est quod alii* postulationes, *alii* interpellationes *interpretati sunt, unum uerbum transferre uoluerunt quod Graecus habet* ἐντεύξεις. *Et profecto aduertis et nosti aliud esse* interpellare, *aliud* postulare. . . . *Excepto itaque nomine generali, et salua loquendi consuetudine, secundum quam siue dicas* precationem, *siue* orationem, *siue* interpellationem, *uel* postulationem, *una eadem res intelligitur; aliqua etiam singulorum istorum proprietas inquirenda est; sed ad eam liquido peruenire difficile est. Multa quippe hinc dici possunt, quae improbanda non sint.*'

> pro regibus pro omnibus hominibus *Aug.* (vi. 287, *non autem alibi*) *contra gr.*

2. regebus P. **et** *pr.* (*in ras. longiore scr.* L): + pro N[c]S *Ambrst. Sedul. sine auct. gr.* **omnibus** *etiam Aug.* (v. 710, vi. 287), *cf.* cunctis *Hieron.* (iv. 1042), *cum gr. omn.* πάντων: his (iis vi. 235) *Aug.* (ii. 509, v. 290, vi. 235, viii. 244). **qui in** (*om.* L, *cf. gr.* FG) **sublimitate** (-istate L*, tate *in ras. scr.* P) **sunt**, *etiam Aug.* (*saepius*) *et* > q. sunt in subl. *Hieron.*, *gr.* τῶν ἐν (*om.* FG) ὑπεροχῇ ὄντων: q. in subl. sūnt constituti DVWZ[c] *Aug.* (v. 290) *et* > q. in subl. constituti sunt ϚϨ *dem.*; q. in sublimiori loco positi sunt *Ambrst.*; sublimatis uel q. in sublimitate sunt constituti *g*. **ut** (ἵνα): uti CΘ *r Aug.* (v. 710); in *Pel.*[B] **quietam** (-tiam M*) **et tranquillam uitam** *etiam Aug.* (*saepissime*), *cf.* securam et tr. u. *Aug.* (vi. 287), *gr.* ἤρεμον (FG -μιον) καὶ ἡσύχιον βίον: > tr. et q. u. *g Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Lucif.* (*non parc.* 19); > placidam et q. u. *Ambrst.* (*ed. Uenet.*); > q. u. et tr. *Aug.* (ii. 842); consecuritatem et grauitatem u. *d*. **agamus**, *cf.* transagamus *d*, degamus *Ambrst.*, *cum gr. plur.* διάγωμεν: *gr.* F*LP *al. pauc.* διάγομεν (F* -μην) *apud latt. non redditur.* **pro reg. . . . agamus**: orate pro regibus et pro principibus et potestatibus ut omnia tranquilla sint uobis *libere Tert.* (*apol.* 31); rogate pro regibus et potestatibus ut quietam et tranquillam uitam cum ipsis agamus *libere Optat.* (iii. 3). **in** *sec. etiam Aug.* (*saepius*) = ἐν: cum *d Lucif. Aug.* (v. 290, vi. 287, vii. 571). **omni** (+ *ras.* 1 *lit.* L) *cum gr. fere omn.* πάσῃ: *om. d Lucif. cum gr.* D*. **pietate** = εὐσεβείᾳ (P εὐλαβείᾳ): pietatem *d r*. **castitate** *etiam Aug.* (ii. 813, v. 290), *cf.* grauitate *Lucif.*, caritate T* (*ut uidtur*) *Aug.* (ii. 509, 842, vi. 287, vii. 571, viii. 244), *cum gr. omn.* σεμνότητι: castitatem *d*; caritatem *r*.

3. **enim** *cum gr.* ℵ[c]DFGKLP *al. pler.* γάρ: *om. gr.* ℵ*A 17. 67**, *non autem latt.* **bonum est et** (*om.* L*) **acceptum** (-to H): > b. et acc. est *r Aug.* (ii. 510, viii. 244) *Uigil.* (*Uarim.* i. 50); b. est et acc. est D; b. et acc. *tantum d m Lucif.* (*non parc.* 19) *cum gr. omn.* καλὸν καὶ

4 qui omnes homines uult
saluos fieri et ad agni-
tionem ueritatis uenire.
5 Unus enim deus
unus et mediator dei et hominum
homo christus iesus
6 qui dedit redemptionem
semet ipsum pro omnibus
testimonium temporibus suis
7 in quo positus sum ego prae-
dicator et apostolus
ueritatem dico non mentior
doctor gentium in fide
et ueritate.

ἀπόδεκτον; b. est *tantum Aug.* (vi. 235). **coram** quor. P) **saluatore** (-ri A*BFM$N^{c}Z^{c1}$, -rem L*, saluato‾ D), *gr. ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος*: c. salutari (-re P) CGHΘN*P *d Ambrst. Lucif. Pel.*^{A} **nostro** (-ri G*) **deo** (dei *d*; *om.* Θ*) *cum ord. gr. ἡμῶν θεοῦ*: > deo nostro D.

4. **qui omnes homines** (*om. Aug.* (iii. 2. 921, x. 800)) **uult saluos** (-bos CL, -uus Z*) **fieri** *etiam Aug.* (*septies*), *cf.* q. omn. h. u. saluari *Hieron.* (ii. 90 *et* u. saluari omn. *libere* vii. 558, omn. sal. f. *autem libere* v. 215), q. omn. h. u. saluari uel saluos fieri *g*, cum (deus *Prosper*) omn. h. uelit sal f. *libere Aug.* (x. 118) *Prosper ap. Aug.* (ii. 823, x. 782), omn. h. uult deus (> d. u. x. 776) sal. f. *libere Aug.* (ii. 806, x. 776), omnesque uellit saluos fieri *libere Prisc.* (p. 99), *cum ord. gr. omn. ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι*: > q. (deus *Aug.* (ii. 805)) u. omn. h. sal. f. W *Ambr.* (*interp. Iob et Dau.* iii. 4) *Aug.* (ii. 805, v. 1235, x. 774 *semel*) *Timasius et Iacobus ap. Aug.* (ii. 603, x. 217) '*Aug.*' (v. *App.* 418), *cf.* uolens omn. h. sal. f. *libere Orig.* (*int.* iv. 640); > q. omn. h. sal f. uult *Paulin. Nol. ap. Aug.* (ii. 358), *cf.* omn. h. sal. f. uelit *libere Hil. ap. Aug.* (x. 787); > quia (*om. Quaestt.*) omn. h. (*om. Ambr.*) sal. uult f. *Ambr.* (*Ios.* iv. 20) *Quaestt. U. et N. T.* (118). **ad agnitionem** (agnic. *et* c *in ras.* P) *etiam Uigil.* (*Uarim.* i. 50), *cf.* in agn. BF*M *d m r Orig. Ambrst. Hieron.* (vii. 558) *Aug.* (*semper*) *Prosper ap. Aug.*, ad uel in agn. *g*, *gr. εἰς ἐπίγνωσιν*: ad cognitionem *Iren.* (*Mass. p.* 49) *Uigil.* (*trin.* iii.), *cf. Capitula Cod. Orat.* B. 7 (*supra p.* 577); ad notitiam *Hieron.* (v. 215); ad scientiam (*et* > uen. ad sc. uer.) *Hieron.* (ii. 90). **ueritatis**: *om.* S *sine auct. gr.* **uenire** (*ἐλθεῖν*): peruenire *Uigil.* (*trin.* iii, *non autem Uarim.* i. 50).

5. **enim** (*γάρ*): *om. Hieron.* (i. 558, *non autem* vii. 441); + est D. **unus** (hun. C) **et** *etiam Hieron.* (i. 558, vii. 441) *Aug.* (*duodecies*) *Uigil.* (*trin.* iii. *semel*, *Uarim.* i. 27) = *εἷς καί*: > et unus DZ* *dem. m r Hil.* (*trin.* iv. 8) *Ambr.* (*luc.* x. 83) *Ambrst. Aug.* (*octies*); unus est *Aug.* (ii. 430) '*Aug.*' (v. *App.* 392) *Uigil.* (*trin.* iii. *semel*); unus *tantum* Θ*W *Hieron.* (iv. 647) *Aug.* (iii 2. 422, iv. 277, viii. 631) *Uigil.* (*c. Eutych.* i. 3, 12 *ad init. pericopes*); et *tantum* L. **mediator** (-tur PZ*) *etiam Ambrst.* (*hic*), *gr. μεσίτης*: arbiter *Ambrst.* (*in Gal.* iii. 20); sequester *libere Tert.* (*res.* 51, 63). **homo** (*sup. lin.* C) *cum gr. omn. ἄνθρωπος*: *om. Nouat.* (*trin.* 31). **christus iesus** *cum ord. gr. plur.* Χριστὸς Ἰησοῦς: > ie. ch. S *Capitula* OS (*uide supra p.* 576) *Tert.* (*res.* 63) '*Cassiod.*' (*P.L.* lxx. 1085) *cum ord. gr.* K *min. aliq.* Ἰησ. Χρ.

6. **redemptionem** (redemt. LV, redemc. P, redept. W) **semet** (-ed C) **ipsum** (semetipsum *uno uerbo vg.*): > semet ipsum r. DOR *Bentl. g r Ambr.* (*fid.* iii. 2) *Ambrst. Aug.* (x. 26, 111) *Pel.*^{B} *Uigil.* (*Uarim.* i. 27) *et* se r. *d m Hieron.* (iv. 647) *cum ord. gr. omn. ἑαυτὸν ἀντίλυτρον.* **pro omnibus** = *ὑπὲρ* (L *om.*) *πάντων*: p. multis FMN *Uigil.*—*ex* Mk. x. 45 || Matt. xx. 28; p. nobis *Ambr. Pel.*^{B}; p. nobis omnibus *g**; *deinde* + cuius DWϛ𝕻𝕾 (*non autem* ℭ *cod. caraf. Bentl. Tisch.*) *c d g Ambrst. Pel.*^{B} *Cassiod. disc. Sedul. cum gr.* D*FG 66**. 80. 115 *οὗ*; + *rasura* Z (cuius *uel* nobis?). ***omnibus testimonium***: *in ras. scr.* L. **testimonium** = *gr. plur. τὸ μαρτύριον*; *gr.* ℵ* *καὶ μ.*; *om. omnino gr.* A. **suis** *etiam* ℭ *cod. caraf. Bentl. Tisch.*, *cf.* propriis *r Hieron.*, *sine addit. cum gr. plur. ἰδίοις tantum*: + datum est D *d g Ambrst. Pel.*^{B} *cum gr.* D*FG *ἐδόθη*; + confirmatum est Wϛ𝕻𝕾 *c Cassiod. disc.*, *cf.* I Cor. i. 6; + *ras. circa* 8 *litt.* Z. *Notat Luc. Brug.* 'Testimonium temporibus suis. *His uerbis, nec praeponendum est* cuius, *nec postponendum* confirmatum est: *haec enim consulto a patribus omissa sunt.*'

7. **in quo positus** (poss. MSZ*) **sum ego** *cum gr.* FG *ἐν ᾧ ἐτέθην ἐγώ*, *cf. ord. gr. plur. εἰς ὃ ἐτ. ἐγώ*: > in q. ego p. sum *Hieron.* (iv. 647) *sine auct. gr.*; *gr.* A *ὃ ἐπιστεύθην* (*ex* I Tim. i. 11) *apud latt. non redditur.* **praedicator** (pred. LMUZ*, o *ex* u P), *gr. κῆρυξ*: praeco *Hieron.*; magister G^{1}, *cf. infra et* II Tim. i. 11. **apostolus** C, apostolos Z*. **dico** *sine addit. codd. plur. etc. cum gr.* $ℵ^{c}$AD*FGP 31. 47. 67**. 73. *al. plus*^{30}: + in christo D *cum gr.* ℵ*D^{c}KL 17. 37. *al. plu. ἐν Χριστῷ*; + in ch. iesu *Pel.*^{B}; *cf.* Rom. ix. 1. mencior P. **doctor** (-rem C, + *ras.* 1 *lit.* Θ) **gentium** (-cium P) *et* > g. d. *Prisc.* (*p.* 87), *gr. διδάσκαλος ἐθνῶν*: magister g. *d Ambrst.*; d. uel magister gentium *g*; d. nationum *Tert.* (*pud.* 14); *cf.* II Tim. i. 11. **in fide**, *cf.* in fidem L *r*, *cum gr. plur. ἐν πίστει*: *gr.* ℵ *ἐν γνώσει et* A *ἐν πνεύματι*

Digitized by Google

8 Uolo ergo uiros orare
in omni loco
leuantes puras manus
sine ira et disceptatione
9 similiter et mulieres
in habitu ornato
cum uerecundia et sobrietate
ornantes se non in tortis
crinibus aut auro
aut margaritis
uel ueste pretiosa
10 sed quod decet mulieres
promittentes pietatem
per opera bona
11 mulier in silentio discat
cum omni subiectione

apud latt. non redduntur. **ueritate** = ἀληθείᾳ: ueritatem L *r*.

8. **ergo,** *gr.* οὖν: itaque *d Ambrst.*; igitur *m*; autem *Ambr.* (*sacr.* vi. 3, 4); *om. Ambr.* (*ps.* xxxvi. 66 *ut udtur*) '*Aug.*' (v. *App.* 273). **uiros orare** (hor. C) **in omni loco** (lo *tantum* U) *etiam Ambr.* (*sacr.* vi. 3, 4) *cum ord. gr.* DFG τοὺς ἄνδρας προσεύχεσθαι ἐν παντὶ τόπῳ: > or. u. in omn. l. *Ambrst.* '*Aug.*' (v. *App.* 273) *cum ord. gr.* ℵAKLP *al. pler.* πρ. τ. ἀν. ἐν π. τόπῳ; > u. in omn. l. or. *Ambr.* (*ps.* xxxvi. 66) *sine auct. gr.*; > π. τόπῳ τ. ἀν. πρ. *gr.* 115, *non autem latt.* **leuantes** (leb. L *r*, laeu. S) *etiam* '*Aug.*' (v. *App.* 273): eleuantes '*Aug.*' (v. *App.* 55). **puras manus** *etiam* '*Aug.*' (v. *App.* 55), *cf.* sanctas m. *d m Ambrst. Hieron.* (ii. 280, iv. 828, vi. 955), *cum ord. gr. omn.* ὁσίους χεῖρας: > m. sanctas '*Aug.*' (v. *App.* 273). **ira**: + cogitationibus G^1, *cf. infra.* **et** (καί): *om.* N*. **disceptatione** (-tionem M*, -cione P; deceptione D*, disceptione D^{c}N*O*S) *etiam Hieron.* (vi. 955), *cf.* dispensatione *Pel.*^{B}, cogitatione *Hil.* (*ps.* cxl. 3), *cum gr.* ℵ*ADKLP *al. plu.* διαλογισμοῦ: cogitationibus *g Hieron.* (ii. 280) *cum gr.* ℵ^{c}FG 17. 47. 67**. 73. *al. plus*^{20} διαλογισμῶν.

9. *Ad init.* + uolumus ergo (*sed expunct.*) N. **similiter** (+ autem D *r* '*Hieron.*' (i. 1101)) **et mulieres** *cum gr.* ℵ^{c}DFGKL *al. longe plu.* ὡσαύτως καὶ (+ τὰς D$^{b\,et\,c}$KL *al.*) γυναῖκας: > mul. sim. (*sine* et) *Pel.*^{B}, *cf.* sint mul. *Cypr.* (*test.* iii. 36, *hab. uirg.* 8) *et gr.* ℵ*AP 17. 71 ὡσ. γυν. *tantum*; *deinde* + esse *expunct.* N, + uestrae *Cypr.* (*test.* iii. 36, *non autem hab. uirg.* 8) *sine auct. gr.* **in habitu** (ab. L*PT) **ornato** (horn. C, ornatu Z* *d*) *et* > in orn. hab. *diu.**, *cf.* in hab. ordinato (-tu *Pel.*^{A}) DS *m r Ambrst. Aug.* (ii. 891 *MSS Gallicani*) *Pel.*, *cum gr. plur.* ἐν καταστολῇ κοσμίῳ: *gr.* ℵ^{c}D*FG 17 ἐν κατ. κοσμίως *et* K ἐν κατ. κοσμίων *apud. latt. non redduntur*; *om. omnino Cypr.* (*test.* iii. 36, *hab. uirg.* 8). **cum uerecundia** (uericun. G, ueregun. R, berecun. L, uerecon. S) **et sobrietate** (sobriae. M, subrie. R), *cf.* c. uer. et castitate *m Hieron.* (ii. 281, *uide infra*), c. pudore (+ uel uerecundia *g*) et sobrietate (subr. D) D *d g*, *cum ord. gr. plur.* μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης: c. uer. et pudicitia *Cypr.* (*test.* iii. 36, *hab. uirg.* 8) *Ambrst. cum ord.* (*ut udtur*) *gr.* D μετὰ σωφρ. κ. αἰδοῦς; *notat Hieron.* (ii. 281) '*Non enim* (*ut male habetur in Latinis codicibus*) sobrietas *est legenda, sed* castitas, *id est* σωφροσύνη', *cf. Capitula* CHΘTU (*supra p.* 579) *quae* castitate *tantum legunt. Disting.* sobrietate . Ornantes B. **ornantes** (hornan. C, oran. L*), *cf.* conponentes *Cypr.* (*test.* iii. 36, *hab. uirg.* 8): ornare uel ornantes *g*; *gr. omn.* κοσμεῖν. **se,** *cf.* semetipsas *Ambrst.*, *sine addit. cum gr. omn.* ἑαυτάς *tantum*: + et 𝔖ℭ (*non autem Bentl. Tisch.*). *Disting.* ornant · esse M. **in** *sec.* (i^n L) = *gr. omn.* ἐν: *om.* M *d Ambrst.* **tortis crinibus** (criminibus *Pel.*^{B}), *gr. plur.* πλέγμασιν *et* A καταπλέγμασιν: ornatis crinibus *Cypr.* (*test.* iii. 36 *cod.* B); ornaturis capillorum *d.* **crinibus . . . arbitrentur** (vi. 1): *def.* P. **aut** *pr. etiam Aug.* (vi. 328, x. 353) *cum gr.* D^{c}KL *al. pler.* ἤ: et (*Bentl.*) *d cum gr.* ℵAD*FG καί; aut uel et *g*; neque *Cypr.* (*test.* iii. 36, *hab. uirg.* 8) *Aug.* (v. 780); *gr.* P. 17. 73. 80. *omnino om., non autem latt.* **auro**: *gr.* ℵDKL *al. pler.* χρυσῷ, AFGP 17. 73. 80. *al.* χρυσίῳ. **aut** *sec.*, *cf.* uel *r Aug.* (v. 780, x. 353), *cum gr. omn.* ἤ: neque *Cypr.* (*test.* iii. 36, *hab. uirg.* 8); et S *Aug.* (vi. 328). margiritis B, margaretis DOS, margaritas *d.* **uel** *etiam Aug.* (v. 780), *cf.* aut HΘ *d g m r Cypr.* (*test.* iii. 36, *hab. uirg.* 8) *Ambrst. Aug.* (x. 353), siue *Hieron.*, *cum gr. omn.* ἤ: et *Aug.* (vi. 328). **ueste** (-em L) **pretiosa** (praet. BFHNRSV, prec. W, p̄tiossa D): uestitu praetioso *d*; *gr.* ἱματισμῷ πολυτελεῖ.

10. **sed** (set L): + secundum *Hieron.* (ii. 281) *sine auct. gr.* **quod** = *gr. omn.* ὅ: quid '*Hieron.*' (i. 1101); ut *Cypr.* (*test.* iii. 36, *hab. uirg.* 8). decit Z*. **mulieres**: + uel infinitiuum (*sup.* G$^{gr.}$ γυναιξειν *scr.*) *g.* **promittentes** (-te A*), *gr.* ἐπαγγελλομέναις: profitentes *Ambrst.*; *deinde* + dei *g sine auct. gr.* **pietatem** (p *exp.* F), *gr.* θεοσέβειαν: pudicitiam A; castitatem BHΘ* *m r Cypr.* (*test.* iii. 36, *hab. uirg.* 8) '*Hieron.*' *Pel.*; pietatem uel cultum *g*; pietatem et castitatem D **per opera** (hop. C) **bona,** *cf.* p. operam bonam HΘ* *et* p. conuersationem bonam Θ$^{mg.}$, *cum ord. gr.* δι' ἔργων ἀγαθῶν: > p. bona opera W *diu. et* p. bonam conuersationem BDFMO^c *r Cypr.* (*test.* iii. 36, *hab. uirg.* 8) *Aug.* (vi. 328, x. 353) *Pel.*^{B} *contra gr.*

11. **in** (ἐν): cum *r Cypr.* (*test.* iii. 46). **cum**: in *g m Cypr.*; *gr.* ἐν. **subiectione** (i *pr. in*

Digitized by Google

12 docere autem mulieri
non permitto
neque dominari in uirum
sed esse in silentio.
13 Adam enim primus formatus
est deinde eua
14 et adam non est seductus
mulier autem seducta
in praeuaricatione fuit
15 saluabitur autem per filiorum
generationem
si permanserint in fide
et dilectione et sanctifica-
tione cum sobrietate.

---

ras. scr. L) *etiam Cypr.* (*codd.* AWM), *gr.* ὑποταγῇ: obsequio *d*; summisione *Cypr.* (*codd.* LB); humilitate *Cypr.* (*cod.* V).

12. **docere** (-eri L) **autem mulieri** (-ere Z*) *etiam Ambr.* (*ep.* 69) *Hieron.* (i. 950), *cf.* d. au. mulierem FM *d*, d. au. mulieribus *Hieron.* (vii. 717), *cum ord. gr.* ℵADFGP 17. 37. 73. *al.*[8] διδάσκειν δὲ γυναικί: > mulieri autem d. *Quaestt. U. et N. T.* (21), *cf.* mulieribus au. d. *libere Ambr.* (*luc.* x. 165), *cum ord. gr.* KL *al. longe plu.* γυναικὶ δὲ διδ.; > nam docere mulieri *Ambrst. sine auct. gr.*; *deinde* + omnino D. **permitto** *etiam Cypr.* (*test.* iii. 46 *codd.* WLMB) = *gr. omn.* ἐπιτρέπω: permitte *m*; permittitur *Cypr.* (*codd.* AV) *Ambrst. Quaestt.* ⁿeque L. **dominari** (-re Z*, *inter* o *et* m *eras.* 1 M): *gr.* αὐθεντεῖν. **in uirum**, *cf.* in u. suum *r*, super u. B, supra u. *d Pel.*[A], in uiro N *Cypr.* (*cod.* W), uiro *tantum Cypr.* (*codd.* LMB), uiro suo *Cypr.* (*codd.* AV), *et gr. plur.* ἀνδρός: *gr.* FG ἄνδρας *apud latt. non redditur.* **sed . . . silentio**: *om. plane Cypr.*

13. **enim** (*sup. lin.* H) = γάρ: *om. Hieron.* (ii. 280). **primus** (primum H*) **formatus est**, *cf.* pr. creatus est *Ambrst.*, pr. factus est *Pel.*[B], prior figuratus est A, *cum ord. gr. plur.* πρῶτος ἐπλάσθη: > formatus est primus *g cum ord. gr.* FG ἐπλ. πρ. **deinde** (εἶτα): inde N. **aeua** DS, euua FM*Z*, heua *vg.* (eua *autem Bentl.*), euam L.

14. *Ad init.* + sed *Aug.* (vii. 363, *non autem* iii. 1. 296). **adam non est seductus** (saed. S) *etiam Cypr.* (*test.* iii. 46 *cod.* M), *gr.* Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη: > ad. sed. n. est *Cypr.* (*test.* iii. 46 *codd.* AVLWB) *et* uir sed. n. est '*Aug.*' (v. *App.* 219). **mulier autem** *etiam Orig.* (*int.* iv. 527, 546) *Hieron.* (ii. 280), *gr.* ἡ δὲ γυνή: > sed m. *d m*; m. *tantum Orig.* (*int.* iii. 861) *Hieron.* (i. 854). **seducta** (saed. S) *etiam Orig.* (*int.* iii. 861, iv. 527) *Aug.* (iii. 1. 296, vi. 82) *sine addit. cum gr.* ℵ*AD*FGP 17 *etc.* ἐξαπατηθεῖσα *et* ℵ[c]D[b et c]KL *al. pler.* ἀπατηθεῖσα: + est *g* (*sed exp.*) *r Orig.* (*int.* iv. 546) *Cypr. Aug.* (iv. 882, vii. 363) *Pel.*[B] *Sedul.*, + est et *Prisc.* (*p.* 20), *sine auct. gr.* **in praeuaricatione** (preuar. FLMU; praeuaricationem Θ*R) **fuit**, *cf.* in praeuaricatione (-em *Orig.* (*int.* iii. 861) *Hieron.*) facta est G[1] *g r Orig.* (*int.* iii. 861, iv. 527, 546 *bis*) *Hieron.* (ii. 280) *Aug.* (iii. 1. 296, vi. 82) '*Aug.*' *Sedul.*, in transgressione facta est *Hieron.* (i. 854), *cum ord. gr. omn.* ἐν παραβάσει γέγονεν: > facta est in praeuaricatione (-em *Iouinianus*) *Ambrst. Iouinianus ap. Hieron.* (ii. 244) *Prisc.*

15. **saluabitur** (salb. L; + uel salua autem fiat *g*[mg.]) **autem** *etiam Hieron.* (i. 854), *cf.* salua autem erit *m r Orig.* (*int.* ii. 449, iii. 861, iv. 533) *Ambrst. Aug.* (iv. 882, 883), salua autem fiet *d Hieron.* (ii. 280) *Iouinianus ap. Hieron.* (ii. 244) *cum gr. paene omn.* σωθήσεται δέ: salua enim erit *Pel.*[B] *cum gr.* D* σωθ. γάρ; quia salua erit *Ambr.* (*inst. uirg.* 4); saluabitur *tantum Prisc.* (*p.* 20), *cf.* salua erit *Orig.* (*int.* ii. 348), salua fiet *Hieron.* (i. 677), *et libere* salua fieri *Orig.* (*int.* iii. 53), salua facta est *Ambr.* (*ps.* xxxvi. 37), saluam esse *Hieron.* (v. 201). **per filiorum generationem**, *cf.* p. f. regenerationem F*MN *Pel.*[A], p. f. procreationem *Orig.* (*int.* ii. 348), *gr.* διὰ τῆς τεκνογονίας: p. f. generatione B[c]; p. f. creatione *d*; p. f. procreatione *Prisc.* **si permanserint** ACD GV𝔍 *cod. caraf. Bentl. Tisch. c diu. f Hieron.* (*saepissime*) *Aug.* (viii. 918) *Pel.*[A c] *Sedul.*, *cf.* si perseuerauerint *d*, si permanserint uel perseuerauerint *g*[1], *et* qui permanent *libere Orig.* (*int.* iii. 53), *cum gr. omn.* μείνωσιν: si permanserit BFHΘ KLMNORSTUWZ𝔖𝔖ℭ *dem. g* r Orig.* (*saepius*) *Hieron.* (i. 677 *Hilb.*) *Aug.* (iv. 883) *Pel.*[A*B] *Prisc. Cassiod. disc.*, *cf.* si maneat *m*, si manserit *Ambrst.*; *adnotat Luc. Brug.* 'Si permanserit in fide: *alii legunt plurale* permanserint'. **in fide** = ἐν πίστει: in fidem *r*. **dilectione** (-em HZ* *r*) **et sanctificatione cum** (+ omni HΘN) **sobrietate** (subriaetatem Z*, sobriaetate Z[c]) *etiam Hieron.* (ii. 280), *gr.* ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης: caritate (+ uel dilectione *g*) et sanctificatione cum sobrietate D *d g*; caritate et sanctificatione cum pudicitia *Hieron.* (i. 677); caritate et sanctitate cum pudicitia *Hieron.* (i. 499, 854); caritate et sanctitate cum sobrietate *Orig.* (*int.* ii. 348); dilectione et sanctimonia cum pudicitia *Ambrst.*; dilectione et sanctitate cum castitate *Orig.* (*int.* iii. 861 *bis*); ueritate et sanctitate cum sobrietate *m*; dilectione cum sobrietate *tantum* SZ*; castitate *tantum Orig.* (*int.* iv. 533); ueritate *tantum Orig.* (*int.* ii. 449); *libere citant* caritate cum sanctitate *Orig.* (*int.* iii. 53), dilectione christi et in sanctificatione et pudicitia *Hieron.* (ii. 281 *semel*), caritate et sanctificatione cum castitate *libere Hieron.* (ii. 281 *semel*), sanctitate et pudicitia *Hieron.* (v. 201).

Digitized by Google

III. 1 Fidelis sermo
si quis episcopatum desiderat
bonum opus desiderat
2 oportet ergo episcopum
inreprehensibilem esse
unius uxoris uirum
sobrium prudentem
ornatum hospitalem
doctorem
3 non uinolentum
non percussorem
sed modestum
non litigiosum
non cupidum

III. 1. **fidelis** (+ *ras.* 1 *lit.* G) *cum gr. fere omn.* πιστός: humanus *d m Ambrst. Sedul. cum gr.* D* ἀνθρώπινος; humanus uel fidelis *g*; *cf. ad* I Tim. i. 15. **sermo**: + est D *Pel.*^{B}, *cf.* I Tim. i. 15, iv. 9, II Tim. ii. 11, Tit. iii. 8; *deinde* + et omni acceptione dignus D *cum gr.* 17 καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, *ex* i. 15. **si quis** (siquis *uno uerbo* NS𝔖𝔔) *etiam Hieron.* (i. 412, 420, ii. 292) = εἴ τις: qui *Capitula* BR (*uide supra p.* 579) *Hieron.* (i. 34, vi. 721) *Aug.* (ii. 613, vii. 563) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 784); *om. Pel.*^{B} **episcopatum** (aepiscop. CS, episcup. R): *gr.* ἐπισκοπῆς. **desiderat** *pr.* (dissid. D), *gr.* ὀρέγεται: cupit *d m*; concupiscit *Tert.* (*anim.* 16) *Pel.*^{B}; *om. f.* **bonum opus** (hop. C, opu L*) **desiderat** (dissid. D) *etiam Aug.* (vii. 563), *cf.* b. (magnum *Capitula* R) op. concupiscit *Capitula* BR (*uide supra p.* 579) *Tert. Aug.* (ii. 613), *cum ord. gr. omn.* καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ: > op. b. des. *c*; > b. des. op. *t*.

2. **ergo** (ego L*) *etiam Hieron.* (i. 412, 420, ii. 292) *cum gr. plur.* οὖν: autem *f g Hieron.* (i. 34) *cum gr.* FG δέ; enim 𝔖𝔖 *m Ambr.* (*luc.* iv. 53) *Ambrst. Sedul., cf. Luc. Brug.* '*Non commutes* ergo *cum* enim'; *om. Hieron.* (ii. 703). **episcopum** (aep. CS, episcopatum W) **inreprehensibilem** (inrepraehens. FGHΘNRSV, irreprehens. W *vg.*, inreprehes. L, inrepraeens. T, inrep̄hins. Z*) **esse** *etiam Hieron.* (i. 412, 420, ii. 292) *et* > ep. esse inr. *Hieron.* (ii. 703) *cum gr. omn.* ἐπίσκοπον ἀνεπίλημπτον εἶναι: ep. sine crimine esse *f*, *cf.* Tit. i. 7; huiusmodi inreprehensibilem (īrep̄chens. D) esse D *Hieron.* (i. 34) *Pel.*^{B} *Sedul.* (*lemm.*); huiusmodi sine crimine esse *Sedul.* (*comm.*); > esse inr. sacerdotem *Ambr.* huxoris C, uxuris L*, uxores Z*, huxori *t*. **uirum**: *om.* G*. **sobrium** (subr. Z*), *gr.* νηφάλιον: s. uel pudicum *g*; *notat Hieron.* 'sobrium *siue* uigilantem, νηφάλιος *quippe utrumque significat*' (i. 420), 'sobrium *siue ut melius in Graeco dicitur* uigilantem, *id est* νηφάλιον' (ii. 292), *cf. etiam Orig.* (*infra*). **prudentem** (-ter L*) *etiam Hieron.* (i. 412, 420), *gr.* σώφρονα: pudicum D *Ambrst. Hieron.* (ii. 292, 703, 704, *cf.* vi. 760 *infra*) *Pel.*^{B} *et notat Hieron.* (ii. 292) 'pudicum *hoc enim significat* σώφρονα'; sapientem *g*, *cf. Hieron.* (vi. 760 *infra*); bene moratus *Tert.* (*monog.* 12); prudentem pudicum *coniunctione lectionum* CF^{1}HΘO^{c}KT *dem. diu. f t et* > pudicum prudentem *Hieron.* (i. 34). **ornatum** (horn. CFH) *etiam cod. caraf. Bentl. Tisch. Ambrst.* (*ed. Uenet.*), *cf.* ordinatum *m*, compositum *Ambrst.* (*ed. Roman.*), *sine addit. cum gr. omn.* κόσμιον: + pudicum BKVWZ^{1} *vg. c*, *cf. Luc. Brug.* 'Prudentem ornatum pudicum: *non omittas* τὸ pudicum'; *adnotat Hieron.* (i. 420) 'ornatum *quoque* ἐπίτασις *est prioris uerbi, id est* inreprehensibilis'. ospitalem H^{c}L*M. **doctorem** *etiam Hieron.* (i. 412, 420, ii. 292, 704), *gr.* διδακτικόν: docibilem (-lis *Tert.*) D *d g m t Tert. Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Hieron.* (i. 34, ii. 703, *cf.* 704 *infra*) *Maximinus ap. Aug.* (viii. 669) *Sedul.*; aptum ad docendum *Ambrst.* (*ed. Roman.*); *deinde* + prudentem D; *adnotat Hieron.* (ii. 704) '*illud certe, quod sequitur* διδακτικόν, qui possit docere: *non ut interpretatur Latina simplicitas* docibilem *cum caeteris uirtutibus difficulter inuenies*'. *Libere citant uersum Orig.* (*int.* iv. 636) 'quod describit apostolus, irreprehensibilis, uigilans, prudens, ornatus, hospitalis, doctor' *et Hieron.* (vi. 760) 'episcopum non solum irreprehensibilem esse debere et unius uxoris uirum et sapientem et pudicum et ornatum et hospitalem sed etiam doctorem'.

3. **uinolentum** (uilentum S*, uiolentium *Pel.*^{B}), *gr.* πάροινον: obnoxium uino *Ambrst.*; uino deditus *Tert.* (*monog.* 12). **non** *sec.* (μή): nec *dem.* **percussorem** (percoss. M), *cf.* uerberatorem *Ambrst.*, manu promptus ad caedendum *Tert.*, *sine addit. cum gr.* ℵADFGKLP 17. 67**. *al. plur.* πλήκτην *tantum*: *gr.* 37. *al. permult.* + μὴ αἰσχροκερδῆ, *non autem latt.* **modestum** (-tium M*) *etiam Orig.* (*int.* iv. 636) *Hieron.* (i. 34, 412, 421, ii. 293), *gr.* ἐπιεικῆ: mitem uel modestum *g*; mansuetum *Hieron.* (ii. 703, *cf.* 704 *et Orig.* (*int.* iii. 878) *infra*). **non litigiosum** (-gosum NOS, -gossum D), *gr.* ἄμαχον: n. pugnax *Tert.* (*ut udtur*). **non cupidum** (pudicum K; + diuitiarum *Pel.*^{B}) *etiam Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Hieron.* (ii. 293), *gr.* ἀφιλάργυρον: n. asperum *Ambrst.* (*ed. Uenet.*); n. auarum (-us *Orig.*) *Orig.* (*int.* iv. 636) *Hieron.* (i. 412, 421); sine auaritia *Hieron.* (ii. 703, *cf.* 704 *infra*); n. pecuniae amans *Tert.* (*ut udtur*). *Libere citant* 'non litigiosi, non percussores, sed mansueti' *Orig.* (*int.* iii. 878), 'uinolentum *quoque et* percussorem *et* turpis lucri cupidum *repudiat Apostolus: et pro his cupit* mansuetum absque iurgio sine auaritia' *Hieron.* (ii. 704), *cf.* Tit. i. 7, 8.

Digitized by Google

4 suae domui bene praepositum
filios habentem subditos
cum omni castitate
5 si quis autem domui suae
praeesse nescit
quomodo ecclesiae dei
diligentiam habebit
6 non neophytum
ne in superbia elatus in iudicium
incidat diaboli
7 oportet autem illum
et testimonium habere
bonum ab his qui foris sunt
ut non in obprobrium incidat
et laqueum diaboli
8 diaconos similiter pudicos
non bilingues
non multo uino deditos

---

4. *Ad init.* + sed ϛ𝔖𝔈 *Ambrst.* (*non autem Bentl. Tisch.*) *sine auct. gr.* **suae** (sue LW) **domui bene** (*om.* Z*) **praepositum** (prep. LMW, prop. N, propossitum S, praepositus H; praeesse *Pel.*^A *e uers. seq.*), *gr.* τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον (FG προσιστ., ℵ προϊστανόμενον): suam domum (> d. s. *m Orig. Ambrst. Hieron.*) bene regentem BD *d g m Orig.* (*int.* iv. 636) *Ambrst. Hieron.* (*semper*). **subditos** *etiam Hieron.* (*saepissime*), *cf.* subiectos *libere Hieron.* (ii. 704 *semel*): in obsequio *d Orig. Hieron.* (vii. 667) = ἐν ὑποταγῇ. **cum** (in *Pel.*^A) **omni castitate** (i *in ras. scr.* G) *etiam Hieron.* (i. 412, 422, ii. 273, 293), *gr.* μετὰ πάσης σεμνότητος: c. omn. grauitate *d Orig.*; c. omn. honestate *Hieron.* (vii. 667); cum (in ii. 704 *semel*) omn. pudicitia *Hieron.* (ii. 703, 704 *bis*). *Libere citat* 'et filios in omni subditos disciplina' *Hieron.* (ii. 291).

5. **si quis** (siquis *uno uerbo* NSϛ𝔓) **autem**: > si au. quis *g cum ord. gr.* εἰ δέ τις. **domui suae** (sue L*MW): > s. d. *Bentl. d f g m cum ord. gr.* τοῦ ἰδίου οἴκου, *et cf. uers. praeced.* **praeesse** (prees. GLMW; prae esse BS) **nescit** *cum ord. gr.* προστῆναι οὐκ οἶδεν: > n. pr. *diu.* **ecclesiae** (aecl. CS, ecclesie L*W, aecl⁻ae D) = ἐκκλησίας: ecclesiam K. **dei** (θεοῦ): *om. t Ambr.* (*luc.* iv. 53). **diligentiam** (-e||ntiam A, -enciam W, -entia *d*) **habebit**, *cf.* negligentiam h. *Pel.*^B, *gr.* ἐπιμελήσεται (17. -ήσηται): d. adhibebit *Ambrst. Hieron.* (i. 412).

6. neophitum DFKLMOSUVWZ^c *c Pel.*, neofytum G, neofitum BHΘZ*, neufitum T. **ne in** (*om.* S) **superbia** (-uia L*; + *ras.* 6 *uel* 7 *litt.* Z) **elatus** (hel. C), *cf.* ne in superbiam elatus (-um *t*) DHΘKORUVWZ¹ *vg. cod. caraf. Bentl. c dem. diu. f m t Ambrst. Hieron.* (i. 412, 422 *bis*, iii. 396) *Pel.*^B *Sedul.*, *gr.* ἵνα μὴ τυφωθείς: > ne elatus in superbiam *Hieron.* (iv. 54), > ne inflatus superbia *Hieron.* (i. 451, v. 181), *cf.* non elatus superbia *libere Orig.* (*int.* iv. 636); ne forte elatus *Orig.* (*int.* ii. 316); ne inflatus *tantum Hil.* (*ps.* cxviii. *gimel*) *Hieron.* (ii. 703, vi. 243, vii. 21), *cf.* ut non inflatus *Hieron.* (vii. 270) *et* inflati sunt *libere Orig.* (*int.* iii. 838); ut ne superbia *tantum g.* **in iudicium** (-tium W) **incidat** (-cedat DHΘ*O*S) **diaboli** (-uli CDGSZ*) *etiam Orig.* (*int.* iv. 636) *Hieron.* (*sexies*) *cum ord. gr. plur.* εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου: > in iud. d. inc. *diu.**; > inc. in iud. d. *Orig.* (*int.* ii. 316) *Hil. Hieron.* (*quinquies*), *cf.* decidunt in iud. d. *libere Orig.* (*int.* iii. 838); *gr.* L *min.*^6 εἰς κρ. ἐμπ. καὶ παγίδα (*e uers. seq.*) τ. διαβόλου *apud latinos non redditur.*

7. *Uers. hoc loco om. g cum gr.* G 106, *deinde* + *post* primum *uers.* 10. **autem** (δέ): enim *Quaestt. U. et N. T.* (101); *om. Aug.* (viii. 394). **illum**, *cf.* eum *m* '*Cypr.*' (*App. p.* 217 = *sing. cler.* 41) *Hieron.* (i. 412, 423, ii. 703), hunc *Quaestt.*, *cum gr.* DKLP *al. fere omn.* αὐτόν: *om. g Aug. cum gr.* ℵAFGH 17; eos *Hieron.* (vii. 59) *sine auct. gr.* **et** *pr.* (*om. diu.**; *erasit deinde restituit* Z^c), *gr.* καί: etiam *Ambr.* (*ep.* xi. 5 *ut udtur*) *Hieron.* (ii. 703) *Aug.* (viii. 394). > et illum *Ambrst. contra gr.* **habere bonum** *cum ord. gr.* DFG ἔχειν καλήν: > bon. hab. W *cum ord. gr. plur.* καλ. ἔχ. **ab his** (hiis NO*SW; iis *vg. cod. caraf.*; eis *Aug.*) **qui foris** (-ri L) **sunt**, *gr.* ἀπὸ τῶν ἔξωθεν: de foris *tantum* (*et* > de f. hab. bon.) *Hieron.* (ii. 703); *deinde* + ut doctrinam dei nostri ornet K. **ut** (huti C; *om.* V) **non**, *gr.* ἵνα μή: ne *Ambrst. Hieron.* (ii. 703). opprobrium CHNRTW *vg.*, oprobrium Z*, opprobium F, obproprium S, obprorium B*. **incidat** (-cedat DHΘ*O*SZ^c), *cf.* decidat C, *cum gr. omn.* ἐμπέσῃ: incidant *Cassiod. disc.* **laqueum** (-quaeum B) *codd. plur.* 𝔓 *cod. caraf. Bentl. Tisch. c dem. diu. f m t Hieron.* (i. 412 *Hilb.*, ii. 703) *etc. cum gr. plur.* παγίδα: in l. HΘKLϛ𝔖𝔈 *d g Hieron.* (i. 412 *Uall.*) *Pel.*^B *Sedul. cum gr.* D* εἰς π. diabuli GSZ*.

Uerss. 8–12 *om. t.*

8. **diaconos** (-nus HWZ*, -ni *Pel.*^B; *superscr.* L^c, *non liquet* L*) = διακόνους: diacones F *diu. g Cassiod. disc.*; *cf. Rönsch* '*Itala und Vulgata*', *p.* 262. **similiter** (ὡσαύτως): pari modo *Ambrst.*; *deinde* + graues D *Pel.*^B, + castos et *m*, + oportet esse *Ambr.* (*off. min.* i. 50), *sine auct. gr.* **pudicos** (-us HZ*), *cf.* graues *d Ambr.*, modestos *g*, *cum gr. plur.* σεμνούς: *om. gr.* ℵ* 46*. 109. 219*, *non autem latt.* uilingues L, bilinguis B*Z* *d.* **multo uino**: > u. multo (-os *d*; + *ras.* H) DHΘRS *Bentl. d g Ambrst. cum ord.*

Digitized by Google

non turpe lucrum sectantes
9 habentes mysterium fidei
in conscientia pura
10 et hi autem probentur
primum
et sic ministrent nullum
crimen habentes
11 mulieres similiter
pudicas non detrahentes
sobrias fideles in omnibus.
12 Diacones sint unius
uxoris uiri
qui filiis suis bene praesunt
et suis domibus
13 qui enim bene ministrauerint
gradum sibi bonum
adquirent
et multam fiduciam in fide
quae est in christo iesu.
14 Haec tibi scribo sperans
uenire ad te cito
15 si autem tardauero

---

gr. omn. οἴνῳ πολλῷ. deditus Z*. *Libere Hieron.* (vii. 699) 'non multo uino deditum'. **turpe lucrum** (luchr. U; turpilucrum *uno uerbo* N *g*) **sectantes** (saect. S, sec||t. G): turpilucros *d Hieron.* (i. 34) = αἰσχροκερδεῖς: turpis lucri adpetitores *deinde* + non cupidos *m* (*cf.* Tit. i. 7); turpibus lucris uacantes *Ambrst.*, *cf.* in turpibus lucris *libere Prisc.* (*p.* 59).

9. **mysterium** (mist. CDSTW) *etiam Hieron.* (i. 34 *Hilb.*), *cf.* sacramentum *d m*, *cum gr. omn.* μυστήριον: ministerium *c Hieron.* (i. 34 *Uall.*). **fidei** (fide B*): *om. Pel.*^{A} *sine auct. gr.* **in conscientia** (*inter* s *et* c *eras.* pi *et* tia *in ras. scr.* M) **pura** (*om.* M*, + *in mg.* M^{1}) *contra ord. gr.*: > in p. consc. *g cum ord. gr. fere omn.* ἐν καθαρᾷ συνειδήσει; *gr.* ℵ* καὶ καθαρᾶς συνειδήσεως *apud latinos non redditur.*

10. hii CDFHL^{1}MNOSTW, hiis L*. **autem** (δέ): quoque *d g m*; *om. Pel.*^{B} **probentur primum**, *cf.* prob. primo O^{c} *Pel.*^{B}, *cum ord. gr. omn.* δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον: > primum prob. D. **et sic** = *gr.* D* καὶ οὕτω: deinde *g cum gr. plur.* εἶτα. **nullum** (nulum Z*) **crimen** (crem. DS) **habentes** (ab. C), *cf. gr.* FG ανενκλητοι ον εχοντεσ: sine crimine *Ambrst.*, sine crimine constituti *Pel.*^{B}, *et gr. plur.* ἀνέγκλητοι ὄντες.

11. **pudicas** (*gr. plur.* σεμνάς *et* A σεμνούς): uerecundas *d*; castas *g*. **detrahentes** (detraen. CHT, detrachen. S), *gr.* διαβόλους: studentes discordiae *deinde* + sed *Ambrst.* subrias Z*. fidelis MR.

12. **diacones** *etiam Bentl. Tisch.*: diaconi H *vg. cod. caraf. d f g Sedul.*, *cf. gr.* διάκονοι *et Rönsch 'Itala und Vulgata', p.* 262; *deinde* + autem *f g cum gr.* FG δέ. uni O*. huxoris C, uxori L*. **qui** (qu Z*) **filiis** (filii L) **suis** (*om.* D *m*, *cf. d Ambrst. et gr. infra*) **bene** (*om.* S) **praesunt** (pre. L, ae *in ras. scr.* V; prae sunt S) *codd. plur. Bentl. Tisch. c diu. m Pel.*^{A} *etc. et* q. fil. suis (*om. Pel.*^{B}, *cf. d Ambrst. et gr. infra*) b. praesint (pre. M^{1}) B^{1}Θ^{c}M^{1}UZ^{c} *vg. cod. caraf. dem. f Pel.*^{B}: filios b. regentes *d Ambrst.*, *cf. gr.* τέκνων καλῶς (D*F καλῶν) προϊστάμενοι; filios uel filiis suis b. regentes uel b. praesint *g*. **suis domibus** (dominis S*), *cf.* suis domesticis *m Pel.*^{B}, suas domos *d*, *cum ord. gr. omn.* τῶν ἰδίων οἴκων: > domibus suis D *f*; > domos proprias *Ambrst.*

13. **qui enim bene ministrauerint** (ministrab. T, nt *in ras. scr.* Θ) *et* bene enim ministrantes *g cum gr. omn.* οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες: q. en. b. ministrauerit G* *Sedul.*, *cf.* diaconus q. b. ministrauerit *libere Orig.* (*int.* iv. 636). **gradum** (gaudium D) **sibi** (*om.* D) **bonum** *etiam Bentl. Tisch. cum ord. gr.* βαθμὸν ἑαυτοῖς καλόν: > gr. bon. sibi FL *vg. cod. caraf. m t Ambrst. Pel.*; > bon. gr. sibi HΘ *Orig.* **adquirent** (acq. *vg.*) *cum* ACGΘ^{c}K^{c}LTWZ^{c1} *vg. cod. caraf. Tisch. c dem. diu.*: adquirunt (aq. H, acq. *Bentl.*) BDF HΘ*K*MNOSUZ* *Bentl. d f g m t Ambrst. Pel.*, *cf.* acquirit *libere Orig.*, *cum gr. omn.* περιποιοῦνται; adquirant VZ^{c2}. **in fide** = *gr. paene omn.* ἐν πίστει: in fidem R *sine auct. gr.*; *om.* Z* (+ Z^{1}) *Pel.*^{B} *cum gr.* 46*. **quae** (que LM) **est in christo iesu** *cum gr. paene omn.* τῇ (FG τὴν) ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ: in ch. ie. *tantum g*, *cf.* 46* ἐν Χρ. Ἰησ. *tantum*; q. est in ch. ie. (*om.* S) domino nostro DOS *t sine auct. gr.*; iesu christi *tantum libere Orig.* **et . . . iesu**: *om.* F, *sed spatio relicto.*

14. hec LW. **tibi scribo** *et* > scr. t. *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1353) *sine addit. cum gr. omn.* σοι γράφω: + timothee *dem.*, + fili timothee Ϛ⅋ *Ambrst. Cassiod. disc.* (*ex cap.* i *uers.* 18), *cf. Luc. Brug.* '*Non subiicias* fili Timothee'. **sperans** (+ me BFMNORSUVWZ *c dem. diu.*^{c} *Pel. Cassiod. Cassiod. disc.*; + te D) **uenire** (ueni *d*; + me HΘT *diu.**) **ad te** (me D) **cito** *codd. plur. Bentl. Tisch. c d dem. diu. patt. plur. cum gr. plur.* ἐλπίζων ἐλθεῖν πρὸς σὲ τάχιον (ACD*P 17. 71. 73 ἐν τάχει): > sperans (+ me *vg.*) ad te u. c. *vg. cod. caraf. cum ord. gr.* 46 ἐλπίζων πρ. σὲ ἐλθ. τ.; > sperans c. me u. ad te *Ambrst. sine auct. gr.*; > spero (sperans *f*) me u. c. ad te *f g*, *cf. gr.* FG 37 ἐλπίζω (F -πειζο, G -πειζω) ἐλθεῖν (37 + πρὸς σὲ) τ.; sperans me u. c. (*sine* ad te) L *cum gr.* 6. 67**. 137 ἐλπίζων ἐλθεῖν τ., *et cf. gr.* FG (*supra*).

15. **si autem** *cum gr. plur.* ἐὰν δέ: sin au.

Digitized by Google

ut scias quomodo oporteat te
in domo dei conuersari
quae est ecclesia dei uiui
columna et firmamentum
ueritatis.
16 Et manifeste magnum est
pietatis sacramentum
quod manifestatum
est in carne
iustificatum est in spiritu
apparuit angelis praedi-
catum est gentibus
creditum est in mundo
adsumtum est in gloria.
IV. 1 Spiritus autem manifeste dicit
quia in nouissimis tempo-
ribus discedent
quidam a fide

Hieron. (iv. 31); quodsi d g; si (sine au.) Hieron. (vi. 803) cum gr. FG ἐάν tantum. **tardauero** (-bero T), gr. βραδύνω (17 -ύνωσιν): tardius uenero Orig. (int. iii. 69). **quomodo** (quo modo 𝔖) etiam Ambrst. (ed. Roman.), gr. πῶς: qualiter d; quemadmodum Hil. (pss. li. 22, lxiv. 6, cxxxii. 2) Ambrst. (ed. Uenet.) Hieron. (i. 47) Aug. (ix. 384). **oporteat** (hop. C, oportead L, oportit Z*; oportet Bentl.) **te in domo** (-mu DSVZ^{o}) **dei conuersari** (-rii S, uersari tantum O*) etiam Ambrst. (ed. Uenet.), cf. op. te in d. dei deuersari Hil. (ps. cxxxii. 2), cum gr. D* δεῖ σε ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέφεσθαι: op. in d. dei conuersari (sine te) (Bentl.) g, cf. op. in d. dei deuersari Hil. (pss. li. 22, lxiv. 6), cum gr. plur. δεῖ ἐν οἴκῳ θεοῦ (P κυρίου) ἀν.; > te op. in d. dei conu. A Orig. (int. iii. 69) Hieron. (iv. 1000, vi. 470) Aug.; > op. te conu. in d. dei Hieron. (i. 47); > te op. conu. in d. dei Hieron. (iv. 31); debeas in d. dei conu. Hieron. (vi. 803); in d. dei conuerseris Hieron. (vi. 178); ecclesiam ordines Ambrst. (ed. Roman.). que LM. **ecclesia** (ecl. MT, aecl. CDS) = ἐκκλησία: domus Ambrst. (ed. Roman.). **uiui** etiam Hil. (ps. lxiv. 6, cxxxii. 2) Hieron. (iv. 1000): uiuentis Hil. (ps. li. 22) Hieron. (iv. 31, 178, vi. 803) = ζῶντος. columpna W. **firmamentum** (ἑδραίωμα): stabilimentum Pacian. (ep. iii. 2). **ueritatis**: + et confessionis Pel.^{B} Libere Iren. (Mass. p. 173) 'in scripturis nobis tradiderunt fundamentum et columnam fidei nostrae futurum', (Mass. p. 190) 'columna autem et firmamentum ecclesiae est euangelium', (Mass. p. 269) 'ecclesia . . . quod est firmamentum fidei'.

16. **et** etiam Aug. (ii. 759, iii. 1. 194, ix. 384), cf. etenim Uictor. (adu. Ar. i. 26), gr. καί: om. Aug. (v. 918 ad init. pericopes); + quidem Hil. (trin. xi. 9) Ambrst. **manifeste** (-festatus L^{c}), gr. ὁμολογουμένως: confidenter Uictor.; confessione omnium Hil. et > omn. c. Ambrst.; sine dubio Aug. (ii. 759, iii. 1. 194, v. 918, ix. 384). **magnum**: + quoddam Uictor. **est** pr.: + huius Ambrst. **pietatis sacramentum**, cf. p. mysterium O* Uictor. Ambrst. et p. sacr. uel mysterium g, cum ord. gr. τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον: > sacr. p. C, > mysterium p. Pel.^{B}, cf. de mysterio p. Capitula AFKMNOSZ (supra p. 578). **et . . . sacramentum**: > hoc est enim magn. p. sacr. Aug. (iii. 2. 688); > hoc enim magn. p. est sacr. Aug. (viii. 828); magn. p. sacr. tantum Iulian. ap. Aug. (x. 1165) Uigil. (Uarim. iii. 12). **quod** (-ot L*) cum gr. D* ὅ: deus L^{c} cum gr. ℵ^{c}C^{c}D^{c} KLP al. pler. θεός, i.e. ΘC ex OC mutatum, quod legunt gr. ℵ^{*etc}A*C*FG 17. 73. 181 sine dubio recte; non reddunt latini qui, excepto fortasse Orig. (int. iv. 465) qui quia habet. **manifestatum est** etiam Z^{1} Sedul. (lemm.), cf. manifestum est WZ* f g, declaratum est Ambrst. Sedul. (comm.), gr. ἐφανερώθη: manifestatus est L^{c} Orig. **iustificatum est** (om. Uictor.), gr. ἐδικαιώθη: iustificatus est (om. Orig.) L^{c} Orig. **apparuit** (apar. Z*), gr. ὤφθη: uisum est Hil. Ambrst. hangelis C, anguelis D, angeliis O*, angelus H*. **praedicatum** (pred. LMW) **est** = ἐκηρύχθη: predictum est Pel.^{B}; deinde + in N g Aug. (semper) Iulian. ap. Aug. cum gr. omn. ἐν. **gentibus**: g in ras. scr. B. **creditum est**, gr. ἐπιστεύθη: creditum tantum FS* Uictor. **in** tert.: + hoc DLO* d Hil. Ambrst. Iulian. ap. Aug. sine auct. gr. **cred. . . . mundo**: om. Pel.^{B} **adsumtum** (adsumpt. ABΘMNORSZ*, assumt. LT, assumpt. KUVWZ^{1} vg., absumpt. d) **est**, gr. ἀνελήμφθη: receptum (sine est) Uictor. **in gloria**, cf. in claritate Hil., = ἐν δόξῃ: in gloriam D. **in mundo . . . gloria**: partim in mg. partim in ras. scr. F^{1}.

IV. 1. **spiritus**: spc D. **autem** etiam Nouat. (trin. 29) Aug. (quinquies), gr. δέ: enim Aug. (x. 209); om. Nouat. (cib. iud. 5) Aug. (ii. 749, viii. 282, 525, ix. 372). **manifeste** (-tae C), cf. manifesto Ambrst., gr. ῥητῶς: om. Cassiod. disc. autemanifeste uno uerbo R. **quia** (in ras. scr. M) etiam Nouat. (trin. 29), gr. ὅτι: quoniam BZ*; quod Nouat. (cib. iud. 5). **in** (in ras. scr. M) = ἐν: om. Cassiod. (P. L. lxix. 905). **nouissimis** (nob. L; nou in ras. scr. M), gr. plur. ὑστέροις et 17 ἐσχάτοις: + autem Iulianus ap. Aug. (x. 1166) ad init. pericopes. **temporibus** = καιροῖς: diebus Capitula CHΘTU (uide supra p. 579) Nouat. (cib. iud. 5, non autem trin. 29). **discedent** (discend. L*M*S*, descend. A*, desced. A^{c}, discedant Z*), gr. ἀποστήσονται: recedent D d g Nouat. (cib. iud. 5, trin. 29) Hil.

attendentes spiritibus
erroris
et doctrinis daemoniorum
2 in hypocrisi loquentium
mendacium et cauteriatam
habentium suam conscien-
tiam
3 prohibentium nubere
abstinere a cibis quos deus
creauit ad percipiendum
cum gratiarum actione
fidelibus et his qui cogno-

(*trin.* x. 2) *Lucif.* (*mor.* 10) *Ambrst. Hieron.* (vi. 907) *Aug.* (*semper*) *Iul. ap. Aug. Pel.*[B], *cf.* recedunt *Capitula* R (*uide supra p.* 579); apostatabunt *Gassiod.*; abscedentes *libere Tert.* (*ieiun.* 2). **quidam** (τινές): quam O*; quidem O^c. **a** (*in ras. scr.* L) **fide** (fi *in ras. scr.* L; facie D *et fortasse* L*), *gr.* τῆς πίστεως: a ueritate *d*; *deinde* + sana *Cassiod. cum patt. gr. nonnullis*, *cf.* Tit. i. 13, ii. 2; *gr.* K + καί, *non autem latt.* **attendentes** (adtend. CDGHΘNORSTUVZ, at||tend. M) *etiam Aug.* (*quinquies*) *Iul. ap. Aug.*, *cf.* qui attendunt *Orig.* (*int.* iv. 647, 670), *gr.* προσέχοντες: intendentes *Tert. Ambr.* (*fid.* ii. 15) *Aug.* (*quinquies*) *Faustus ap. Aug.* (viii. 445). **spiritibus** = πνεύμασιν: spiritus A* *Ambrst.*; ad spiritus *Cassiod.*; *deinde* + mundi *Tert.* **erroris** *etiam Ambrs Hieron.* (iv. 375) *Cassiod. etc.*, *cf.* seductionis *Aug.* (ii. 143), *cum gr.* P 31. 37. 73. 116. *al. plus*[20] πλάνης (*cf.* I Ioh. iv. 6): seductoribus *d g Tert. Orig.* (*int.* iv. 647, 670) *Nouat.* (*cib. iud.* 5, *trin.* 29) *Hil. Lucif. Hieron.* (vi. 907) *Aug.* (*fere semper*) *Iul. ap. Aug. Uigil.* (*trin.* xii), *cf.* seductoriis *Faustus ap. Aug. et* fallaces *Ambrst.*, *cum gr. plur.* πλάνοις. **et doctrinis** *etiam Aug.* (*sexies*), *cf.* ac doctrinas *Ambrst.*, doctrinasque *Cassiod.*, *cum gr. plur.* καὶ διδασκαλίαις (-λίας ℵ*P 37*): doctrinis (*sine* et) *d Nouat.* (*cib. iud.* 5, *trin.* 29) *Hil. Lucif. Aug.* (viii. 268, 475, ix. 384, x. 209) *Faustus ap. Aug. Iul. ap. Aug. cum gr.* D* διδ. *tantum.* **daemoniorum** (dem. OSW) = δαιμονίων: daemonum *Uigil. Cassiod.*; hominum CD, *ex* Col. ii. 22; *deinde* + quae ueritatem auersantur *Cassiod.*, *cf.* Tit. i. 14.

2. **hypocrisi** (hypochr. FM, hipochr. LT, hipochrissi S, hippochrissi D, ipocrysi C) = ὑποκρίσει: simulatione *Ambrst.*; dissimulatione *d*. **loquentium** (-tiu L*; + hominum *Pel.*[B]) **mendacium** (mendat. UWZ) *etiam Hieron.* (iv. 375), *cf.* loquentes m. *Faustus ap. Aug.* (viii. 445): > mendacia loquentium *Nouat.* (*trin.* 29) *Hieron.* (vi. 871) *Iulianus ap. Aug.* (x. 1166), > falsa loquentium *Orig.* (*int.* iv. 670) *et cf.* falsa loquentes *Orig.* (*int.* iv. 647); mendaciloquorum (-quiorum *Hil.*) *d Tert.* (*ieiun.* 2) *Nouat.* (*cib. iud.* 5) *Hil.* (*trin.* x. 2) *Aug.* (*semper*), loquentium mendacium uel mendaciloquorum *g*, falsiloquorum *Ambrst. Hieron.* (vi. 907), mendaciloquentium *Lucif.* (*mor.* 10); *gr.* ψευδολόγων. **et** *etiam Hieron.* (vi. 871): *om. d g Tert. Orig.* (*int.* iv. 647, 670) *Nouat.* (*cib. iud.* 5, *trin.* 29) *Lucif. Ambrst. Hieron.* (vi. 907) *Aug.* (*semper*) *Faustus ap. Aug. Iul. ap. Aug. Pel.*[B] *et gr. non expr.* **cauteriatam** (cauther. N, cautor. S*) **habentium** *etiam Orig.* (*int.* iv. 670) *Hieron.* (vi. 907), *gr.* κεκαυστηριασμένων (*uel* κεκαυτηρ.): c. habentes (ntes *in ras. scr.* Θ) BΘ *f Orig.* (*int.* iv. 647) *Hieron.* (vi. 871) *Aug.* (*semper*) *Faustus ap. Aug. Iul. ap. Aug. Pel.*[B], *cf. Iren.* (*infra*); inustam habentes *Tert.*; *deinde* + mentem et *d*, *cf.* Tit. i. 15. **suam** (sua L) **conscientiam** *cum ord. gr. plur.* τὴν ἰδίαν συνείδησιν: > consc. su. A *d Orig.* (*int.* iv. 647) *Nouat.* (*cib. iud.* 5, *trin.* 29) *Lucif. Hieron.* (vi. 907) *Aug.* (ii. 143, viii. 282, 475, 525, 598) *Faustus ap. Aug. cum ord. gr.* D τ. συν. ἑαυτῶν; consc. (*sine* su.) *Tert. Orig.* (*int.* iv. 670) *Ambrst. Hieron.* (vi. 871) *Iouinianus ap. Hieron.* (ii. 244) *Aug.* (x. 431) *Iul. ap. Aug.*, *cf. Iren.* (*infra*), *cum gr.* 41. 46* τ. συν. *tantum.* > cauteriatas conscientias habentes *libere Iren.* (*Mass. p.* 65).

3. **prohibentium** (-tiam M*, proibentium T) **nubere** *etiam Orig.* (*int.* iv. 670) *Iul. ap. Aug.* (x. 1166) = κωλυόντων γαμεῖν: prohibentes n. *Orig.* (*int.* iv. 647) *Aug.* (*fere semper*) *Faustus ap. Aug.* (viii. 445) *Pel.*[B], *cf. libere* prohibentes nuptias *Aug.* (ii. 47, viii. 543), qui prohibebant nuptias *Hieron.* (ii. 350), > nuptias prohibentes *Aug.* (i. 739); *deinde* + docentes D, + et 𝔖 *Orig.* (*int.* iv. 647, 670) *Nouat.* (*cib. iud.* 5) *Ambrst. Iouinianus ap. Hieron.* (ii. 244, 330), *sine auct. gr.* **abstinere** (-eri Z*) **a cibis** (ciuis A, cybis O) *etiam Aug.* (ii. 143, viii. 346, 475) *Iul. ap. Aug.*, *gr.* ἀπέχεσθαι βρωμάτων: abstinentes (+ se *Orig.*) a c. *Orig.* (*int.* iv. 647) *Aug.* (viii. 282, 448, 525, x. 431) *Faustus ap. Aug.*, *cf.* abstinentium se a c. *Orig.* (*int.* iv. 670); uesci cibis *libere Iouinian. ap. Hieron.* (ii. 244, 330). **quos deus creauit** = ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν: q. d. condidit *Tert.* (*monog.* 15), *cf.* a deo conditis *libere Tert.* (*ieiun.* 2). **ad** (a L*; a *in ras. scr.* U) **percipiendum**, *gr.* εἰς μετάλημψιν: ad utendum *Hieron.* (i. 285, ii. 351) *Iouinian. ap. Hieron.* (i. 211, ii. 244, 330). graciarum Z. hactione C, actionem L, accione Z*. **his** (*etiam Bentl. Tisch.*, hiis NS^cW, iis *vg. cod. caraf.*, is L*; *om. d*) **qui cognouerunt** (-erant G): agnoscentibus *g* = ἐπεγνωκόσι. **ueritatem** = ἀλήθειαν: deum *Nouat.*, *cf.* Rom. i. 21 *etc.*; *deinde* + eius *d cum gr.* D* αὐτοῦ.

fidelibus . . . [4] **actione**: *om.* S* (+ S^c).

Digitized by Google

uerunt ueritatem
4 quia omnis creatura dei bona
et nihil reiciendum quod
cum gratiarum actione
percipitur
5 sanctificatur enim per uer-
bum dei et orationem.
6 Haec proponens fratribus
bonus eris minister christi iesu
enutritus uerbis fidei
et bonae doctrinae quam
adsecutus es.
7 Ineptas autem et aniles
fabulas deuita
exerce te ipsum ad pietatem
8 nam corporalis exercitatio
ad modicum utilis est
pietas autem ad omnia
utilis est
promissionem habens uitae
quae nunc est et futurae.
9 Fidelis sermo

---

4. **quia** (qui W) **omnis** (-nes HZ*; omnia *Nouat.* (*cib. iud.* 5)) *etiam Aug.* (ii. 143, viii. 280, 282, 475), *cf.* quoniam omn. *d g Aug.* (viii. 346, 448) *Iul. ap. Aug.* (x. 1166, 1318), et omn. *libere Aug.* (ii. 111, 512), *cum ord. gr. omn.* ὅτι πᾶν: > omn. enim *Aug.* (*quinquies*), > omn. autem *Aug.* (vi. 98); omn. *tantum Hieron.* (i. 500) *Aug.* (*septies*) *Iul. ap. Aug.* (x. 1319). **dei** (θεοῦ): *gr.* P *om., non autem latt.* **bona** *sine addit. codd. plur. cod. caraf. Bentl. Tisch. uett. Hieron.* (i. 500 *Hilb.*) *etc. cum gr. omn.* καλόν *tantum*: + est D *vg. Ambrst. Hieron.* (i. 500 *Uall.*) *Aug.* (*semper*) *Iul. ap. Aug.* (x. 1318, 1319) *Cassiod. disc.* nichil W. **reiciendum** (reiic. *vg.*, reiec. O*VZ^{c}; rei *in ras. scr.* Θ): abiciendum HW *d g Orig.* (*int.* iv. 666) *Aug.* (*semper*); *gr.* ἀπόβλητον. **quod cum gratiarum actione** (hact. C, actionem L) **percipitur** (-iatur L*; per *in ras. scr.* Θ) *etiam Aug.* (*saepissime*), *gr.* μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον: q. c. gr. act. accipitur H *Aug.* (ii. 200, iii. 2. 689).

5. **sanctificatur** = ἁγιάζεται: sanctificantur *libere Orig.* (*int.* iv. 666). **enim** (γάρ): autem G; *om. Aug.* (v. 1192, *non autem alibi*). **dei** (θεοῦ): *om. Pel.*^{B} **orationem** (hor. C) *cum gr. fere omn.* ἐντεύξεως: *gr.* D* ἐντεύξεσιν *apud latt. non redditur.*

6. **haec** (hec LMW): + igitur *Ambrst. sine auct. gr.* **proponens** (ponens V*), *gr.* ὑποτιθέμενος: praeponens D *Pel.*^{B}; sub uel praeponens uel proponens *g*; praecipiens *Aug.* (viii. 475). **eris** (ἔσῃ): erit LR. **christi** (cristi W) **iesu** *cum ord. gr.* ℵACD*FGKLP *al. fere*[15] Χριστοῦ Ἰησοῦ: > ie. ch. A *Ambrst. Aug.* (viii. 475) *cum ord. gr.* D^{c} 17. 31. 47. *al. plu.* Ἰησ. Χρ. **enutritus** (aen. C) = *gr. plur.* ἐντρεφόμενος: *gr.* D* ἐντρεπόμενος *apud latt. non redditur.* **uerbis fidei**, *cf.* sermonibus f. *d et* sermonibus uel uerbis f. *g*, *cum ord. gr. omn.* τοῖς λόγοις τῆς πίστεως: > f. u. T. **bonae** (-ne GL^{c}MUWZ*) **doctrinae** (-ne GLMUW) = *gr. plur.* τῆς καλῆς διδασκαλίας: *gr.* 45. 69. 91. 213. *al. pauc.* τῇ καλῇ διδασκαλίᾳ *apud latt. non redditur.* **quam adsecutus** (assecut. KRTW *vg.*, adsaecut. S, adsequut. ΘZ; ad *arte in ras. scr.* G) **es**, *gr.* ᾗ (A 80. 8^{pe} ἧς) παρηκολούθηκας (CFG -ησας): q. subsecutus est *d.*

7. **ineptas** (inaept. S) **autem**, *cf.* profanas au. $G^{mg.}$ *d Ambrst.*, in. au. uel prophanas *g*, *et gr.* τοὺς δὲ βεβήλους: profanas (*sine* au.) *Aug.* (viii. 579, *cf.* 581); *cf.* de profanis et anilibus fabulis *Capitula* AFKMNOSZ (*supra p.* 578). **aniles** (-lis Z*) *etiam* f^{c} (*super* $F^{gr.}$ *scr.*), *gr.* γραώδεις: inanes (in *in ras. scr.* O) DLO *f g Sedul.*; inaniles N. **deuita** (diu. D, deb. T; *in ras. scr.* O), *gr.* παραιτοῦ: abnue *Ambrst.*; *deinde* + et N *sine auct. gr.* **exerce** (-cere R, -cite S*) *codd. plur. Tisch. d diu.*, *cf.* exercens *Ambrst.*, *cum gr.* D*P 116 γύμναζε *tantum*: exerce (-cete K) autem KVWZ^{c} *vg. cod. caraf. Bentl. c dem f g cum gr. plur.* γύμν. δέ; *adnotat Luc. Brug.* '*Nec hic omittas coniunctionem* autem'. **te ipsum** (teipsum *uno uerbo vg.*), *gr.* σεαυτόν: temet ipsum *Ambrst.*

8. **nam corporalis** (i *in ras. scr.* A), *gr.* ἡ γὰρ σωματική: > c. enim *Ambrst.*; > corporis uero *libere Aug.* (i. 713). exsercitatio L, exercitio S. **ad modicum** = πρὸς (ℵ* *om.*) ὀλίγον: + quidem *f g cum gr.* FG μέν. **utilis est** *pr. contra ord. gr.*: > est ut. *d g Pel.*^{B} *cum ord. gr.* ἐστὶν ὠφέλιμος; ut. *tantum Cassiod. disc.*; *om. omnino Ambrst.* **autem** (δέ): uero *Ambrst.*; autem uel uero *g.* **utilis** (hut. C) **est** *sec. cum ord. gr. plur.* ὠφέλιμός ἐστιν: ut. (*sine* est) L* *cum gr.* FG ὠφ. *tantum.* **pietas . . . utilis est**: *om.* S* (+ S^{1}). **promissionem** (-isionem O, -issionum M*), *cf.* pollicitationem *Orig.* (*int.* ii. 447), professionem '*Aug.*' (v. *App.* 134), spem *libere Orig.* (*int.* iv. 543), *cum gr. plur.* ἐπαγγελίαν: *gr.* K 31. 37. 46. 238. *al. plus*[30] ἐπαγγελίας *apud latt. non redditur.* uite LMW. **quae** (que L, quam R) **nunc** (nu^{n}c L) **est** *etiam Orig.* (*int.* ii. 447), *et* > q. est n. *Bentl. f*, *gr.* τῆς νῦν: praesentis D *g Orig.* (*int.* iv. 543) *Ambr.* (*offic. min.* ii. 6) *Ambrst. Aug.* (vi. 352) '*Aug.*' (v. *App.* 134, 354) *Pel.*^{B} future LMW, futura F.

9. **fidelis** (πιστός): humanus *Hieron.* (i. 133),

Digitized by Google

et omni acceptione dignus
10 in hoc enim laboramus
et maledicimur
quia sperauimus in deum uiuum
qui est saluator omnium
hominum maxime
fidelium.
11 Praecipe haec et doce
12 nemo adulescentiam
tuam contemnat
sed exemplum esto fidelium
in uerbo in conuersatione
in caritate in fide
in castitate 13 dum uenio
attende lectioni
exhortationi doctrinae
14 noli neglegere gratiam
quae in te est
quae data est tibi per pro-
phetiam cum inpositione

---

uide autem ad I Tim. i. 15. **et**: + in *Pel.*[B] *sine auct. gr.* **omni** (-nia L) *cum gr. fere omn.* πάσης: *om. gr.* ℵ*, *non autem latt.*

10. **in** (hin L) **hoc** (oc L*), *gr.* εἰς τοῦτο: ad hoc *Ambrst.* **enim** *sine addit. cum gr.* ℵACDP 17. 47. 67**. 80 γάρ *tantum*: + et *g cum gr.* FGKL *al. pler.* καί; *om. Paulin.* (*ep.* i. 2) *Pel.*[B] *contra gr.* **maledicimur** (-adicimur D, -edicemur Z, -edicimus L*), *cf.* inproperamur *d*, exprobramur uel maledicimur *g*, persecutiones patimur *Ambrst.*, *cum gr.* ℵ[c]DLP *al. pler.* ὀνειδιζόμεθα: *gr.* ℵ*ACFGK 17. 47. 73. *al.*[4] ἀγωνιζόμεθα *apud latinos non redditur.* **quia** (ὅτι): quoniam *d Paulin. Uigil.* (*Uarim.* iii. 38); quia uel quoniam *g.* **sperauimus** FGHΘMR *Bentl. Uigil. Cassiod. disc. cum gr. plur.* ἠλπίκαμεν *et* D* 17 ἠλπίσαμεν: speramus *codd. rell. vg. cod. caraf. Tisch. uett. Ambrst. Paulin. Pel.* **in deum uiuum** (uib. T; *om.* S) = *gr.* D* ἐπὶ θεὸν ζῶντα: in deo uiuo *g* = *gr. plur.* ἐπὶ θεῷ ζῶντι. **saluator** (-atur Z*), *gr.* σωτήρ (43. πατήρ): salutificator *Tert.* (*pud.* 2); salutaris *d Ambrst.*; salus R *Paulin. Sedul.* **hominum** (ἀνθρώπων): *om. Pel.*[A] *Uigil.*; + et *Tert.* (*monog.* 15, *pud.* 2) *sine auct. gr.* **maxime** (μάλιστα): *gr.* 74. 93. 120. *al.* + δέ, *non autem latt.*

11. **praecipe** (prec. LMUW, praecepe R) **haec** (hec LMW; *om.* F*), *cf.* annuntia haec *Aug.* (iii. 1. 77), praecipe hoc D *dem.*, *cum ord. gr. omn.* παράγγελλε ταῦτα: > haec praecipe *Sedul.*

12. **nemo adulescentiam** (hadulesc. C, adolesc. KNSW *vg.*, adulisc. BLZ*, adolisc. DV) **tuam contemnat** (-tempnat DGΘKOSUWZ) *etiam Hieron.* (*saepius*) *Aug.* (iii. 1. 90), *cf.* n. iuuentutem t. c. *Capitula* BR (*uide supra p.* 579) '*Cypr.*' (*App. p.* 96 = *aleat.* 4) *Ambrst. Aug.* (ii. 29) *contra ord. gr.*: > n. t. adulescentiam c. *d g cum ord. gr. omn.* μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω; > adolescentiam t. n. c. *Hieron.* (i. 514) *et* > iuuentutem t. n. despiciat *Cypr.* (*ep.* iii. 3). **sed** (ἀλλά): *om. Pel.*[B] **exemplum** (ū *in ras. scr.* L[c], *non liquet* L*), *gr.* τύπος: figura *d*; forma *g* '*Cypr.*' (*App. p.* 183 = *sing. cler.* 8) *Ambrst. Hieron.* (vii. 720) *Aug.* (iii. 1. 90, iv. 293, 330, v. 229), *cf.* formulam *Capitula* AFKMNOSZ (*uide supra p.* 578). est N*, estu N[1]. **fidelium** *etiam Aug.* (iii. 1. 90, iv. 293) = πιστῶν: fidelibus *d* '*Cypr.*' (*App. p.* 183 = *sing. cler.* 8) *Aug.* (iv. 330, v. 229). **uerbo** (λόγῳ): sermone *d* '*Cypr.*' (*App. p.* 183 = *sing. cler.* 8) *Hieron.* (vii. 720) *Aug.* (iii. 1. 90); uerbo uel sermone *g.* **in** (et *Pel.*[A]; + sancta W) **conuersatione** (consu. L*, conuersationem Z*) **in caritate** (kcar. C, char. *vg.*), *cf.* in conu. in dilectione *Aug.* (iii. 1. 90), *et* > et car. in conu. *dem.*, *sine addit. cum gr.* ℵACDFG 17. 47. 73. *al.*[6] ἐν ἀναστροφῇ ἐν ἀγάπῃ: *gr.* KLP *al. pler.* + ἐν πνεύματι, *non autem latt.* **in** (et *dem. Ambrst.*) **castitate**, *gr.* ἐν ἁγνείᾳ: *om.* Z*.

13. **dum** (ἕως): usque dum L[c]. **attende** (adt. BCDGHΘLNORSUZ; *in ras. scr.* L) = πρόσεχε: attendite *Ambr.* (*ps.* cxviii. *iod* 39) *sine auct. gr.* **lectioni** (ἀναγνώσει): lectionem *Ambrst.*; *deinde* + et BFM[c]RWZ* '*Aug.*' (v. *App.* 43) *contra gr.* **exhortationi** (exort. DL*OS, exhortatione A*, exortatione Z*) = παρακλήσει: exhortationem *Ambrst.*; *om.* '*Aug.*' *Pel.*[B]; *deinde* + et ϛ𝔖ℭ (*non autem* 𝔓 *cod. caraf. Bentl. Tisch.*), + ac *Ambrst.*, *contra gr.* **doctrinae** (-ne GLMW) = διδασκαλίᾳ: doctrinam *Ambrst.*

14. **noli neglegere** (neglig. M*W *vg.*, necleg. BCH, neglegre S, n *in ras. scr.* L, e *pr. ex* o U), *gr.* μὴ ἀμέλει: n. contemnere *Aug.* (ix. 295). **gratiam** (-ia R; + dei *f*) **quae** (que L) **in te est** *et* > gr. q. est in te W *dem. diu. Ambrst. Quaestt. U. et N. T.* (93): > in te gratiam *g et* > quod in te est charisma *Hil.* (*ps.* cxviii. *uau* 5), *cf. gr.* τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος. **quae** (que LM) **data est tibi** (*om. dem.*) = ὃ ἐδόθη σοι: > q. tibi data est *Hieron.* (i. 1075) *Aug. contra ord. gr.* **per prophetiam** (profet. DOS, prophetam *f*) = διὰ προφητείας: prophetiae *Hieron.* (i. 1075); *om. Aug. Quaestt.* (*cf.* '*Cypr.*' *Hieron. infra*) *contra gr.* **cum** (*om.* S) **inpositione** (inposs. OS, impos. HKNW *vg.*), *gr.* μετὰ ἐπιθέσεως: per inpositionem BL *d Hieron.* (i. 1075) *Aug. Quaestt.*, *cf.* '*Cypr.*' *Hieron. infra.* manum FL*RV*, manus Z*; *om.* U. **presbyterii** (praesbyt. AFΘN*R, presbit. CGHKUW, praesbit. BT, prespit. O, prbtrii Z*) *etiam Sedul.* (*lemm.*) *cum gr. plur.*

Digitized by Google

manuum presbyterii.
15 Haec meditare in his esto
ut profectus tuus manifestus sit omnibus
16 attende tibi et doctrinae
insta in illis
hoc enim faciens et te ipsum
saluum facies et qui te audiunt.
V. 1 Seniorem ne increpaueris
sed obsecra ut patrem
iuuenes ut fratres
2 anus ut matres
iuuenculas ut sorores
in omni castitate.
3 Uiduas honora quae uere
uiduae sunt
4 si qua autem uidua filios
aut nepotes habet
discant primum domum
suam regere
et mutuam uicem reddere
parentibus
hoc enim acceptum est
coram deo
5 quae autem uere uidua est

πρεσβυτερίου: praesbyteri (presbit. L, prb̄tri Z^c, pspitī DS) DLN^{c}SVZ^c, *cf.* episcopi *Sedul.* (*comm.*), *cum gr.* ℵ* 37 *πρεσβυτέρου*. *Libere citat uersum 'Cypr.'* (*App. pp.* 95, 96 = *aleat.* 4) 'noli spernere donum quod in te est per inpositionem manuum seniorum', *Hieron.* (i. 270) 'hortatur . . . ne negligat gratiam, quae data sit (est *Hilb.*) ei per impositionem manus presbyterii', *Hieron.* (iii. 478) 'praecipitur ne gratiam negligat, quam per impositionem manuum acceperat'.

15. hec LMW. hiis NSW. **profectus** (-os G) **tuus** (-os G, sit C *lapsu*): > tuus (-is *d*) prof. *d g cum ord. gr. σου ἡ προκοπή*. **manifestus** (-festo G, -festatus L*, u *ex* a M; *om.* S) **sit** *sine addit. cum gr.* ℵACD*FG 17. 31 *φανερὰ ᾖ tantum*: + in M *cum gr.* D^{c}KLP *al. pler. qui add. ἐν*.

16. **attende** (adt. BCDGHΘLNOSUZ), *gr. plur. ἔπεχε et* 17. 67**. *al.*^{3} *πρόσεχε*: + te *d*; + enim ϛ. doctrine LUW. **insta** (*ἐπίμενε*): permane D *d*; mane uel insta *g*. **in illis** = *gr.* D* *ἐν αὐτοῖς*: illis (*sine* in) M*T *cum gr. plur. αὐ. tantum*. **faciens** (-ies L*) = *ποιῶν*: faciendo *d Ambrst.* teipsum *uno uerbo vg.*; *arte in ras. scr.* L. **saluum** (-bum C) **facies** (-ces H*, -ciens L*; ies *in ras. scr.* V): saluabis *d g* = *σώσεις*. **qui te audiunt** (-iuunt F, auiunt L*) *etiam Bentl. Tisch.*, *cf.* eos q. te aud. DHΘKMNORSUVWZ *vg. cod. caraf c d dem. diu. f Ambrst. Pel.*: audientes te *g* = *τοὺς ἀκούοντάς σου* (ℵ* *om.*).

V. 1. **seniorem** (saen. C) *cum gr. omn. πρεσβυτέρῳ*: seniores *f.* increpaberis T. set L. **obsecra** (hobs. C, obsaecra S, obscura *f*), *gr. παρακάλει*: exhortare *Ambrst.* *obsec***ra ut**: *in ras. scr.* O. **ut patrem** (fratrem O^c) = *ὡς πατέρα*: *om. gr.* ℵ*, *non autem latt.* **iuuenes** (iub. T): iuniores *d g Ambrst. Aug.* (iii. 1. 80); *gr. νεωτέρους*. frater Z.

Disting. fratre sanus O.

2. anos Θ^c. **iuuenculas** (iub. N), *gr. νεωτέρας*: adulescentulas L *d Ambrst. Hieron.* (i. 906, vii. 715) *Aug.* (iii. 1. 80). > iuuenculas ut sorores anus ut matres D *contra ord. gr.* **in** *etiam Hieron.* (vii. 715) = *ἐν*: cum Z* *Hieron.* (i. 906).

3. **uiduas honora** (-as L*) *cum ord. gr. omn. χήρας τίμα*: > hon. uid. *Hieron.* (i. 897, vi. 840, 978, vii. 111). que M. **uere** *etiam Hieron.* (*saepius*) = *ὄντως*: uerae CLO^{c}RS^c *Hieron.* (i. 897) *Pel.*^{A} uidue MW.

4. **si qua** (-am L; siqua *uno uerbo* Nϛ) **autem uidua**, *cf.* si quae au. uiduae D, *contra ord. gr.*: > si au. qua uidua *g cum ord. gr. εἰ δέ τις χήρα*. **filios** (*τέκνα*): *om.* L*. **aut** (*ἤ*): siue L^c; uel *Ambrst.* **habet** (ab. C, abent L*) = *ἔχει*: habent D. **discant** A*DGL^{c}N *Bentl. Tisch. g cum gr. plur. μανθανέτωσαν et* D* *μαθέτωσαν*: discat (-cas L*, -cet Z^c) *codd. plur. vg. cod. caraf. uett. plur. patt. cum gr.* 3. 35 *μανθανέτω*. **primum** (pri *in ras. scr.* L) = *πρῶτον*: *om. gr.* 47, *non autem latt.* **domum suam**: > su. dom. D *g m Ambr.* (*uid.* 2) *Pel.*^{B} *cum gr. fere omn. τὸν ἴδιον οἶκον*—*cf. gr.* D* *τῶν ἰδίων οἴκων*; *deinde* + pie DHΘ *c g m Ambrst. Aug.* (iii. 1. 571) *Pel.*^{B} **regere** (*εὐσεβεῖν*): colere *d*; regere uel colere uel piare id est infinitiuum *g*; tractare *m Ambrst. Aug.* **et** (*καί*): ut HΘ. **mutuam** (mot. DO*S^1, mort. S*) **uicem** (+ gratiarum *Ambrst.*) **reddere parentibus** *et* > m. u. par. red. *Aug.*, *gr. ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις*: parem gratiam red. par. *g*; remunerare parentes *d m*. **acceptum est**: > est acc. *d g cum ord. gr. omn. ἐστιν ἀπόδεκτον*. **deo** (*θεοῦ*): domino *Aug.*

5. **quae** (que LMW) **autem** *etiam Aug.* (*saepius*), *cf.* q. enim *Ambr.* (*uid.* 2), *gr. ἡ δέ*: nam quae D *d Ambrst.*; sed quae *Aug.* (ii. 385). **uere** (-rae R *g**) = *ὄντως*: uera D; *om. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 952). **uidua** (*χήρα*): *om.* D. **et** *pr.*: *om. Pel.*^{B} *sine auct. gr.* **desolata** (-ae H*) = *μεμονωμένη*: disoluta (des. S *g*) DS *g*. **sperauit** AFGLN* *Bentl.* (*uide infra*) *Tisch. cum gr.*

Digitized by Google

et desolata sperauit in deum
et instat obsecrationibus
et orationibus nocte ac die
6 nam quae in deliciis est
uiuens mortua est
7 et hoc praecipe
ut inreprehensibiles sint
8 si quis autem suorum
et maxime domesticorum
curam non habet
fidem negauit
et est infideli deterior.
9 Uidua eligatur non minus
sexaginta annorum
quae fuerit unius uiri uxor
10 in operibus bonis testimo-

---

omn. ἤλπικεν: sperabit MO^{1}RVZ^1 diu.; sperat BCDHΘKN^{c}O*STUWZ* cod. caraf. c d f g m Ambrst. Pel. Cassiod. disc.; speret vg. dem. Ambr. Cassiod.; adnotat Bentl. 'sperauit uel ut plures codd. sperat, sic v. 17 ἠλπικέναι sperare et sic iv. 10 speramus'. **in deum**, cf. in deo CHTUW diu. Ambrst., cum gr. plur. ἐπὶ τὸν (CFGP om.) θεόν: in dominum Aug. (iii. 1. 571, iv. 1481, vi. 378, viii. 918) Pel.^{B} Cassiod., cf. in domino Aug. (ii. 383, 385, 393, iv. 666) Cassiod. disc., cum gr. ℵ*D* ἐπὶ τὸν (ℵ* om.) κύριον. **et** sec.: om. Pel.^{B} sine auct. gr. **instat** (intrat O*) etiam cod. caraf. Bentl. Tisch., cf. instet vg. dem. Ambr. Sedul., gr. προσμένει: permanet d, cf. permaneat libere Orig. (int. iv. 636); persistit Aug. (semper); deinde + in d Orig. Aug. (semper) sine auct. gr. **obsecrationibus** (hobsecr. C, obsegr. H, obsaecr. S) **et orationibus** (horat. C) et > orat. et obsecr. B g Orig., cf. orationibus et praecationibus d, precibus et obsecrationibus Aug. (iv. 1481), cum gr. ταῖς δεήσεσιν καὶ ταῖς προσευχαῖς: obsecrationibus tantum HΘ, orationibus tantum D m Ambrst. Aug. (sexies) Pel.^{B}, oratione (-ni Sedul.) tantum Aug. (ii. 383) Sedul. **nocte ac die** etiam Aug. (fere semper), cf. n. et die (diae C, nocte f*) CFHΘMTϚ𝔓 cod. caraf. d diu. f Aug. (viii. 918) Pel.^{A} Cassiod. disc., noctu dieque Ambrst., cum ord. gr. νυκτὸς καὶ ἡμέρας (A* -αις): > die ac nocte O m (semel) Ambr. Aug. (ii. 385), > d. et n. m (bis) Sedul. (comm.) contra ord. gr.

6. **nam quae** (que LMZ*; + ras. 2 litt. Θ) **in deliciis** (dil. DFH^{c}SVZ*, dilicis O*) **est** (+ uidua Ambrst.), gr. ἡ δὲ σπαταλῶσα: q. autem in d. est Cypr. (test. iii. 74 cod. A) Hieron. (i. 895); q. autem in d. agit d m Aug. (semper); nam q. in d. agit Uigil. (trin. xii bis), cf. q. in d. uiuit libere Aug. (saepe); q. autem delicata est Cypr. (test. iii. 74 codd. WLMB); q. autem in deliciis uel deliciosa (sine est) g, cf. q. in d. tantum Orig. (int. ii. 195); deinde + uidua Uigil. (trin. xii. semel). **uiuens** (uib. T), gr. ζῶσα: uiuit g. **mortua est** (om. S): gr. τέθνηκεν. Libere citat Orig. (int. iv. 636) 'aut sit in deliciis degens, et uiuens mortua'.

7. **et** (καί): om. gr. ℵ^c, non autem latt. **hoc**: haec Bentl. d f g m Ambrst. = ταῦτα. **praecipe** (prec. LMUVW) = παράγγελλε: precipue O*. inrepraehensibiles FGΘNRV, inraeprehensibiles C, irreprehensibiles W vg., inreprehensibilis (in sup. lin. BT) B*M*TUZ*, inreprehensiles S. sit L*.

8. **si quis** (siquis uno uerbo NSϚ𝔓) **autem** etiam Ambrst. (ed. Uenet.) Aug. (iii. 2. 802), cf. si quis enim Aug. (ii. 871), si qua au. m Ambrst. (ed. Roman.) Pel.^{B}: > si au. quis g cum ord. gr. εἰ δέ τις; quisquis au. Aug. (ii. 891, vii. 559); qui au. Aug. (v. 1386). **suorum et maxime** (om. L) **domesticorum** (domist. S) = τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν (ℵAD*FG 73 om.) οἰκείων: suis et m. domesticis Aug. (semper). **curam non** (om. R) **habet**: non prouidet Aug. (semper) = gr. ℵ*D*FGK οὐ προνοεῖται et ℵ^{c}ACD^{c}LP al. fere omn. οὐ προνοεῖ; non praeuide uel non habet curam g; non agit curam Cypr. (test. iii. 75). **fidem negauit** (negnau. S) etiam Aug. (ii. 871, iii. 2. 802) et f. denegauit CH$^{m. rec.}$T d = πίστιν ἤρνηται: f. denegat Cypr. Aug. (ii. 891, v. 1386, vii. 559); om. Pachomius ap. Hieron. (ii. 91). **et** sec.: om. Pachomius Cassiod. disc. **est infideli deterior**, cf. est infidele d. A* d g, est infidelibus d. D, cum ord. gr. omn. ἔστιν (K ἔσται) ἀπίστου χείρων: > est d. infideli Cypr.; > d. infideli est Pachomius; > infideli d. est Cassiod. disc.

9. **uidua eligatur** (helig. C, eleg. DFN*SZ*) = χήρα καταλεγέσθω: disting. uiduae legatur O*. **non minus** (+ quam Z*) **sexaginta** (sexsuag. Z*; LX DFL (in ras.) MOSTVW) **annorum** etiam Hieron. (ii. 263): > n. m. (om. n. m. Capitula B) ann. sex. Capitula BR (uide supra pp. 579, 581) d g m Hieron. (i. 499, vi. 840) Sedul. cum ord. gr. omn. μὴ ἔλαττον (FG min. pauc. -ων) ἐτῶν ἑξήκοντα; > ann. n. m. sex. Ambrst.; n. m. sexagenariam libere Hieron. (i. 897). **quae** (que LMZ*) **fuerit** (fueririt deinde ri pr. eras. M) **unius** (unus L*) **uiri uxor** (hux. C, uxsor L*, uxoris d) etiam Hieron. (i. 499 Uall., ii. 263), cf. q. fuerat un. uiri ux. g, q. fuit un. uiri ux. Hieron. (i. 499 Hilb., vi. 840), cum gr. D 80. 113. al. γεγονυῖα ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή et > gr. P ἑν. ἀνδρ. γυνὴ γεγ.: gr. plur. γεγονυῖα cum sticho anteced. coniungunt, non autem latt.

10. Ad init. + quae Ambr. (uid. 2) Hieron. (i. 895, non autem i. 499, vi. 840) sine auct. gr.

nium habens
si filios educauit
si hospitio recepit
si sanctorum pedes lauit
si tribulationem patientibus
subministrauit
si omne opus bonum
subsecuta est.
11 Adulescentiores autem
uiduas deuita
cum enim luxuriatae fuerint
in christo nubere uolunt
12 habentes damnationem
quia primam fidem
irritam fecerunt
13 simul autem et otiosae
discunt circumire domos
non solum otiosae
sed et uerbosae et curiosae
loquentes quae non oportet

in operibus (hop. C; omnibus O) **bonis** *cum ord. gr.* ἐν ἔργοις καλοῖς (P ἀγαθοῖς): > in b. op. *Hieron.* (i. 499, 895, vi. 840) *contra ord. gr.*; *deinde* + et T. **testimonium habens**, *cf.* t. habeat *Ambr.*, *gr.* μαρτυρουμένη: > habens t. *g m Hieron.* (i. 499, vi. 840) *et* > habuit t. *Hieron.* (i. 895). **si** (*om.* G) **filios educauit** (edoc. ADΘORZ (uit *in ras. scr.*), aedoc. C; edocuit S) *etiam Hieron.* (i. 499), *cf.* si f. educauerit *Ambr.*, si (*om. d*) f. nutriuit *d m*, si f. enutriuit *Ambrst.*, > si educauit liberos *Hieron.* (vi. 840 *et* quae liberos ed. *libere* i. 895), *cum gr. plur.* εἰ ἐτεκνοτρόφησεν: *gr.* FG εἰ ἐτεκνοφόρεσεν, *non autem latt.* **educauit**: *def.* R *usque ad fin. Ep.* **si hospitio** (-cio BUZ*, -tiu F*, ospitio M, ospicio V) **recepit** (recepecit B), *cf.* si h. receperit *Ambr.*, **si** h. recipit OS *et* > si recepit h. *Hieron.* (vi. 840), *gr.* εἰ ἐξενοδόχησεν: si hospitalis fuit D *Hieron.* (i. 499). **sanctorum pedes** = ἁγίων πόδας: > p. sanc. *diu.* **lauit** (lauauit S), *gr.* ἔνιψεν: lauerit *Ambr.* **tribulationem** (-ne K) **patientibus** (pacien. W; patientes *Sedul.*), *cf.* pressuram p. *Ambrst.*: tribulantibus *d g* = θλιβομένοις, *cf.* tribulatis *libere Hieron.* (i. 895); afflictis abundanter *Hieron.* (i. 499); in tribulationibus positis *Hieron.* (vi. 840). **subministrauit** (summin. W, subministrant O; *inter* u *et* b *ras.* 1 *lit.* U) *etiam Hieron.* (i. 895 *libere*), *cf.* subministrauerit *Ambr.*, *gr.* ἐπήρκεσεν: ministrauit *Hieron.* (vi. 840); praebuit *Hieron.* (i. 499). **si** *quint.*: + postremo *Ambr. sine auct. gr.* **omne** (-em F, -es A*) **opus** (hop. C) **bonum subsecuta** (-sequuta ΘZ, -saecuta S) **est** *etiam Hieron.* (i. 499), *cf.* om. op. b. persequuta est *Hieron.* (vi. 840) *et* > om. op. b. fuerit subsequuta *Ambr.*, *gr.* παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησεν: omne uel opus uel bonum uel subsecuta est *g*.

11. **adulescentiores** (adulisc. A*LZ*, adolesc. BNOSW *vg.*, adolisc. DKVZ^c), *cf.* iuniores *Cypr.* (*test.* iii. 74 *codd.* WLMB) *Aug.* (vi. 357) *Sedul.*, adulescentiores uel iuniores *g*, *gr.* νεωτέρας: adulescentulas *Ambrst.*; iuuenculas *Tert.* (*monog.* 13). **autem** (δέ): uero *Ambrst.*; *om. Hieron.* (i. 906, *non autem alibi*). **deuita** (diu. D), *gr.* παραιτοῦ: euita *Cypr.* (*test.* iii. 74 *cod.* W) *Aug.* (vi. 357). **cum** (quum Θ) **enim** (que Z*) = ὅταν γάρ: quae quum *Hieron.* (i. 895); et cum *Hieron.* (i. 112 *Uall.*); cum *tantum* D *Hieron.* (i. 112 *Hilb.*, 504); *deinde* + uitam *Ambrst. sine auct. gr.* **luxuriatae** (-te LM*W, luxoriatae CDΘKOSVZ^c, luxoriate HM^{c}NZ*, luxuritate *Pel.*^{B}) **fuerint** (eri *in ras. scr. et* nt *sup. lin.* L) *etiam Hieron.* (i. 112, 504, ii. 262 *ut udtur*), *gr.* καταστρηνιάσωσιν (AFGP 31. -σουσιν): deliciatae (-icatae *Cypr. cod.* B) f. *Cypr.* (*test.* iii. 74 *codd.* AB) *Hil.* (*ps.* lxvii. 7 *ut udtur*), *cf.* indeliciatae (-icatae *cod.* L) f. *Cypr.* (*test.* iii. 74 *codd.* LV); in deliciis f. *Cypr.* (*test.* iii. 74 *cod.* W, *cf.* in delicias|||| f. *cod.* M) *et* in deliciis egerint *d m Ambrst. Aug.* (vi. 357, 375, x. 720), *cf. Tert.* (*infra*); lasciuierint *Hieron.* (i. 895). **in christo** (*partim in ras. scr.* G), *gr.* τοῦ Χριστοῦ: in christum (*Bentl.*). *Disting.* fuerint · in christo nubere GTW *c.* *Libere citat Tert.* (*monog.* 13) 'postquam in deliciis habuerunt christum nubere uolunt'.

12. abentes C, habentem T. **damnationem** (dampn. DHΘSW), *gr.* κρίμα: iudicium *Tert.* (*monog.* 13) *Cypr.* (*test.* iii. 74 *codd.* WLMB). **quia** (qua L*) *etiam Hieron.* (i. 112 *Hilb.*, 504) *Aug.* (iv. 802), *gr.* ὅτι: quoniam *g Cypr.* (*test.* iii. 74 *codd.* WLMB) *Aug.* (vi. 357, 375 *bis*, 402); quod *Tert. Hieron.* (i. 112 *Uall.*, 895, ii. 262). *quia* **primam**: *in ras. scr.* G. prima F. **irritam** (inr. DFH*MNO*SZ*) **fecerunt**, *gr.* ἠθέτησαν: reprobauerunt *Cypr.* (*test.* iii. 74 *codd. plur.*); irritauerunt uel reprobauerunt *g*; probauerunt *Cypr.* (*test.* iii. 74 *cod.* B); resciderunt *Tert.*

13. **otiosae** *pr.* (hotios. C, otioss. D) = ἀργαί: ostiose (oc. U) LMO^{c}UVWZ* *Sedul.*; *deinde* + esse *Aug.* (vi. 492, *non autem* 357) *contra gr.* **discunt** = μανθάνουσιν: discurrunt *Sedul.* **circumire** (-cuire BFKLMNOST*VWZ *vg.*, *cf. Neue-Wagener* '*Formenlehre*'^{3} II. *pp.* 825 *seq.*) **domos** (-us DSZ *f*; *om. Ambrst.*), *gr.* περιερχόμεναι τὰς οἰκίας: *om. Aug.* (vi. 492, *non autem* 357). **non** *pr.*, *gr.* οὐ: nec (*Bentl.*). **solum** (μόνον): + autem L *d dem. g Ambrst. Hieron.* (vii. 716) *Aug.* (vi. 357, 492) *Pel. et gr. omn.* δέ. **otiosae** *sec.* (hot. C, oc. U) = ἀργαί: otiose LMO^{c}VWZ*. **sed et**, *cf.* sed etiam *Aug.* (vi.

Digitized by Google

14 uolo ergo iuueniores
nubere
filios procreare
matres familias esse
nullam occasionem dare
aduersario maledicti
gratia
15 iam enim quaedam con-
uersae sunt retro
satanan.
16 Si qua fidelis habet uiduas
subministret illis

492), uerum etiam *Aug.* (vi. 357), *cum gr.* ἀλλὰ καί: sed etiam et *d*; sed *tantum* S. **uerbosae et** (*om.* F*) **curiosae** (-ossae D), *cf.* uerbose (-uose M) et (*om.* MZ*) curiose LMO°WZ*, *cum ord. gr.* φλύαροι καὶ περίεργοι: > curiosae et uerbosae *Aug.* (vi. 357, 492) *contra ord. gr.* **quae** (que LMZ*) **non** (*om.* B*) **oportet** (hop. C, tet *in ras. scr.* L°) *etiam Aug.* (vi. 357), *cf.* q. n. oporteat *Aug.* (vi. 492): q. n. oportet uel non esse uel non oportentia *g*; *gr.* τὰ μὴ δέοντα.

14. **ergo** *etiam Ambr.* (*exam.* v. 63) *Hieron.* (ii. 263), *gr.* οὖν: autem ϛ *Hieron.* (i. 895); igitur *dem. Aug.* (vi. 374, 411, x. 289); itaque *Ambrst.*; *om. Ambr.* (*abrah.* ii. 31) *Hieron.* (i. 503, 617, 896, iv. 784) *Iouinianus ap. Hieron.* (ii. 244, *uide infra*) *Aug.* (vi. 337, x. 270) *Quaestt. U. et N. T.* (cxxvii. 34) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1037). **iuueniores** (iub. L) *etiam Tisch.*, *cf.* iuniores DGOTVWZ° *vg. cod. caraf. Bentl. c dem. diu. f Ambr.* (*exam.* v. 63, *abrah.* ii. 31) *Hieron.* (i. 895) *Pel. Cassiod. disc.*, adulescentiores *d*, iuniores uel adolescentiores *g*, iuuenes H*Θ, adolescentulas *Hieron.* (i. 503, 617, 896, iv. 784) *et* adulescentas *Quaestt.*, *cum gr. plur.* νεωτέρας *et* D* 37. 80 τὰς ν.: iuueniores uiduae *libere Capitula* R (*uide supra p.* 581), iuniores uiduas *Hieron.* (ii. 263), adolescentiores uiduas *Iouinian. ap. Hieron.* (*uide infra*), adolescentulas uiduas *Hieron.* (*libere* iv. 53) *Cassiod. et* > uid. adol. *libere Hieron.* (i. 187, 455), iuuenculas uiduas *libere Tert.* (*monog.* 13), *cum gr.* 39. 43. 67*. 72. 74. 108*. 177. *al. fere*[20] ν. χήρας *et* 73 τὰς ν. χήρας. > adolescentiores uiduas uolo nubere *Iouinian ap. Hieron. contra gr.* **filios procreare**, *gr.* τεκνογονεῖν: > pr. f. *Hieron.* (i. 896, *non autem alibi*). **matres** (-em B) **familias** (matresfamilias *uno uerbo vg.*) **esse**, *gr.* οἰκοδεσποτεῖν: > m. esse fam. D; matresque fam. esse *Cassiod. disc.* **nullam** (-um G*) **occasionem** (hoccas. C, occass. DHNS, occans. FZ*) **dare aduersario** (-uerio S*) *cum ord. gr. omn.* μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ: > n. oc. adu. d. D; > n. d. oc. adu. (*om. Hilb.*) *Hieron.* (i. 455). **maledicti** (-to L°) **gratia** (-am A*L *d*) *etiam Hieron.* (i. 455, 895, 896, ii. 263), *gr.* λοιδορίας χάριν: maledictionis gr. *g*; maledicticendi gr. H*; maledicti caussa *Hieron.* (i. 503 *Uall.*); detractionis causa *Hieron.* (i. 503 *Hilb.*); malae auditionis D.

15. **iam enim** (+ *ras.* 2 *litt.* L) **quaedam** (qued. LM, a *sec. exp.* G) **conuersae** (-se MWZ*, -sam A*) **sunt** (*om.* O*) *etiam Hieron.* (ii. 263) *Aug.* (vi. 374), *cf.* iam en. quidam conuersi s. *d*, iam en. quaedam (+ earum iv. 951) abierunt *Hieron.* (i. 455, 895, 896, iv. 784, 951, *cf.* iv. 53 *infra*), iam en. (*om. Uall.*) quaedam declinauerunt *Hieron.* (i. 503 *semel*), iam en. quaedam deerrauerunt *Ambrst.*, *cum ord. gr.* ℵCDKLP *al. omn. ut uidtur* ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν: > iam en. conuersae sunt quaedam *g cum ord. gr.* AFG ἤδη γάρ ἐξ. τινες, *cf.* iam en. conu. q. sunt *Aug.* (vi. 411) *et* > declinauerunt quaedam *libere Hieron.* (i. 503 *semel*, *uide infra*); > quaedam enim conuersae sunt *Aug.* (iii. 2. 505). **retro** (-ror W*) *codd. plur.* 𝔇ℭ *cod. caraf. Bentl. Tisch. c diu.* *f Hieron.* (i. 455 *Hilb.*) *Pel.*[A], *gr.* ὀπίσω: post *g* *Ambrst. Hieron.* (i. 503 *semel et cf. libere infra*); retro post DOSϛ𝔖 *d dem. diu.*° *g*[1] *Orig.* (*int.* ii. 168) *Hieron.* (i. 455 *Uall.*, 895, 896, ii. 263, iv. 784, 951, *cf.* iv. 53 *infra*) *Aug.* (iii. 2. 505, vi. 374, 411) *Pel.*[B]; retrorsum post *Cassiod. disc.*; *adnotat Luc. Brug.* 'Retro satanam. *Non interiicias praepositionem* post'. sathanan CW, satanam ℭ. *Libere citat uersum Hieron.* 'quia declinauerunt quaedam post satanam' (i. 503 *semel*), 'quia multae retro abierunt post satanam' (iv. 53). **quaedam . . .** [16] **fidelis**: *arte in ras. scr.* B.

16. **si qua fidelis habet uiduas** AGHOSU *Bentl. Tisch. cum gr.* ℵACFGP 17. 47. 137. εἴ τις (P δὲ) πιστὴ ἔχει χήρας, *cf.* si quis fidelis habet (habeat *Cassiod. disc.*) u. *vg. cod. caraf. diu. f Ambr.* (*off. min.* ii. 15) *Aug.* (iii. 2. 669, viii. 145) *Cassiod. disc.*: si quis (qui C) fidelis uel (aut D *Ambr. Pel.*[B]) si qua fidelis habet u. BCDFΘKL MNTVWZ° *c d Ambr.* (*luc.* viii. 75) *Ambrst. Pel.*[B] *Prisc.* (*sect.* XX, *uide supra p.* 581), *cf. gr.* DKL *al. pler.* εἴ τις πιστὸς ἢ πιστὴ ἔχ. χ.; si qua fideles habet u. Z* *et* si quis fideles habet (habeat *dem.*) u. *dem. g contra gr.*; *deinde* + sufficienter DL *d g Ambrst. Aug.* (iii. 2. 669, viii. 145) *Pel.*[B] *sine auct. gr.* **subministret** (summin. A, si min. W, subminist⁻t D), *cf.* subministraret *Pel.*[B], *gr.* ℵAFG 17. ἐπαρκείσθω *et* CDKLP *al. fere omn.* ἐπαρκείτω: tribuat *d g Aug.* (iii. 2. 669, viii. 145). **illis** *etiam Aug.* (viii. 145), *gr.* αὐταῖς: eis *g Aug.* (iii. 2. 669). **et** = *gr. omn.* καί: ut A *Ambr.* (*luc.* viii. 75, *off. min.* ii. 15) *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 669, viii. 145) *Pel.*[B] *Cassiod. disc.*, *cf. Luc. Brug.* '*Non est mutandum* et *in* ut *causatiuum*'; *deinde* + earum (eorum *Ambrst.*) alimoniis *Ambr.* (*off. min.* ii. 15, *non autem luc.* viii. 75) *Ambrst.*

Digitized by Google

et non grauetur ecclesia
ut his quae uere uiduae sunt
sufficiat.
17 Qui bene praesunt presby-
teri duplici honore
digni habeantur
maxime qui laborant
in uerbo et doctrina
18 dicit enim scriptura
non infrenabis os boui
trituranti
et dignus est operarius
mercede sua.
19 Aduersus presbyterum
accusationem noli
recipere

---

non grauetur ecclesia (eccces. K*, ecces. L*, illisles. C, ecclesiam Z*, aecl DS) *etiam Ambr.* (*luc.* viii. 75) *cum ord. gr.* μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία : > eccl. non grau. *Ambr.* (*off. min.* ii. 15); *deinde* + dei *dem.* **ut** (et L, aut *Pel.*^{B}), *gr.* ἵνα : quo *Aug.* (iii. 2. 669, viii. 145). **his** (hiis OSW, hīs M; iis *vg.*, is L*) **quae** (que L; qui A*BZ*) **uere uiduae** (-ue W; *om.* S) **sunt**, *gr.* ταῖς ὄντως χήραις : his q. uerae uiduae s. CFH *Pel.*^{A}; ueris uiduis *d Ambrst. Aug.* (iii. 2. 669, viii. 145). **sufficiat**, *gr.* ἐπαρκέσῃ (FGP 41. 47* -έσει) : sufficere possit *Aug.* (iii. 2. 669, viii. 145); *deinde* + illis cum timore domini N.

17. **qui bene praesunt** (pres. LM) **presbyteri** (praesbyt. BFΘNV, presbit. CGLU, praesbit. H, praespit. O, p̄spitī DS, pr̄bii Z*, pr̄bi Z^{c}, p̄sbrī W, *inter* y *et* t *ras.* 1 *lit.* M; maiores natu *Capitula* BR (*uide supra pp.* 579, 581)) = οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι : > presbyteri qui in uobis sunt '*Cassiod.*' (*P. L.* lxx. 1105). **duplici** (διπλῆς) : duplo *g.* **digni habeantur** *etiam Hieron.* (i. 898) *et* > h. d. *Ambrst.* (*ad loc.*): honorentur *Capitula* BR (*uide supra pp.* 579, 581) *d m Aug.* (v. 395), *cf. gr.* ἀξιούσθωσαν, honorandi *Hieron.* (vii. 111) *et* honorandos *libere Capitula* CHΘTU (*uide supra p.* 581) *Ambrst.* (*in* I *Thess.* v. 13); *deinde* + honorentur *sup. lin. g.* **maxime** (-mae CO): + autem D *sine auct. gr.* **qui** (quae *f*) **laborant** : laborantes uel qui praesunt *g*, *cf. gr.* οἱ κοπιῶντες; qui praesunt uobis et laborant '*Cassiod.*' **in** (ἐν): *gr.* FG *om.*, *non autem latt.* **et** (+ docet O*; + in AW *m*; + docent in *Cassiod. disc.*) **doctrina** *etiam Ambrst.* (*hic*) = *gr. plur.* καὶ διδασκαλίᾳ : doctrinae *Ambrst.* (*in* I *Thess.* v. 13) *cum gr.* P διδασκαλίας; *deinde* + dei *Hieron.* (vii. 111, *non autem* i. 898).

18. **scriptura** : + in deuteronomio *g*$^{mg.}$. **non infrenabis** (infraen. 𝔓 *cod. caraf.*, infrin. G*, infrenasbis A*, *inter* e *et* n *eras.* tur M; frenabis *f*) **os** (hos CH) **boui** (-bi C) **trituranti** *codd. plur.* 𝔓 *cod. caraf. Bentl. Tisch. c dem. diu. f Hieron.* (vii. 480), *cf.* n. alligabis os (hos K) b. tr. KLWϚ𝔖𝔈 *Pel.*^{A}, n. infrenabis bouem triturantem *Ambrst.*, *cum ord. gr.* ACP 17. 37. 73. *al.*^{5} οὐ (37. + μὴ) φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα (*etiam* Deut. xxv. 4 *in* LXX) : > boui trituranti os n. infrenabis (frenabis *Hieron.*) *d r* (*ut udtur*) *Hieron.* (i. 397 *Hilb.*), > boui (+ in aera D *ex* Deut. xxv. 4) trituranti os n. alligabis D *Hieron.* (i. 397 *Uall.*) *Pel.*^{B} *et* bos ille cui trituranti uetat os alligari *libere Aug.* (viii. 131), > boui terenti os n. colligabis *Tert.* (*Marc.* iv. 24, *cf.* boui etiam terenti uincula oris remittuntur *libere* ii. 17 *et* boui quoque terenti libertatem oris ... praecipit *libere* iv. 21), > bouem triturantem n. alligabis *g*, *cum ord. gr.* ℵDFGKL *al. pler.* β. ἀλ. οὐ φιμώσεις (D κημώσεις *ex* I. Cor. ix. 9); *adnotat Luc. Brug.* 'Non alligabis os boui trituranti. *Non scribas* infrenabis *pro* alligabis'; *cf.* Deut. xxv. 4 *et* I Cor. ix. 9. **et** (*in ras. scr.* L) *cum gr. plur.* καί : *om.* H *diu. f g cum gr.* FG; + iterum *r sine auct. gr.* **est** : *om.* G *Bentl. d g Tert.* (*Marc.* v. 21) *et gr. non expr.*; + enim *f g Pacian.* (*ep.* i. 6) *cum gr.* FG γάρ; + *ras. circa* 5 *litt.* N. **operarius** (hop. C): + cibo D* *sed expunct.* (*ex* Matt. x. 10). **mercede** (-cide S) **sua**, *cf.* mercedem suam A*FHΘ*MN*T^{c} *Tisch. d r*, *cum ord. gr.* τοῦ μισθοῦ (ℵ* τῆς τροφῆς) αὐτοῦ : > sua mercede D. **dignus ... sua** : *cf.* Matt. x. 10 || Lk. x. 7.

19. **aduersus** *etiam Hieron.* (i. 133), *gr.* κατά : aduersum CH^{c} *diu. Capitula* Z (*uide supra p.* 580) *Cypr.* (*test.* iii. 76 *codd.* WM) *Ambrst. Hieron.* (i. 940). **presbyterum** (praesbyt. ABFHΘNV, presbit. CGLUZ, praespit. O, p̄sbr̄m W, p̄spitūm DS), *cf.* maiorem natu *Capitula* AFMNOS (*uide supra p.* 580) *Cypr.* (*test.* iii. 76 *codd.* ALMB), *cum gr.* πρεσβυτέρου : *gr.* K πρεσβυτέρους *apud latinos non redditur*, *cf. autem Capitula* K (*supra p.* 580) *quae* maiores natu *habent.* **accusationem** (haccus. C, accuss. NOSZ) **noli recipere**, *cf.* accusationem (accuss. D) noli accipere DL, accus. ne recipias *r*, accus. ne receperis *Cypr.* (*test.* iii. 76 *codd.* WLMB) *Ambrst. Hieron.* (i. 133) *et* accus. cito non receperis *Hieron.* (i. 940), *cum ord. gr. omn.* κατηγορίαν μὴ παραδέχου : > noli recipere (re *in ras. scr.*) accus. Θ, > noli accipere accus. H; > noli accussationem recipere O, > non accus. recipe *dem.* **nisi** (ni O*), *gr.* ἐκτὸς εἰ μή : exceptis D *Pel.*^{B}; exceptis nisi *f*^{o} (*super* F$^{gr.}$ *scr.*); exceptis uel excepto nisi *g.* **sub**, *cf.* in *r Prisc.* (*p.* 45), *cum gr. plur.* ἐπί : *om.* DF *d g Pel.*^{B} *cum gr.* FG. **nisi sub duobus** : *in ras. scr.* G. **et** AFGKMOST^{c}VZ^{c} *Prisc. Cassiod. disc. contra gr.*: **aut** (+ ei H) BCHΘLNT*UWZ* *vg. cod.*

Digitized by Google

nisi sub duobus et tribus testibus.
20 Peccantes coram omnibus
argue ut ceteri timorem
habeant.
21 Testor coram deo et christo iesu
et electis angelis
ut haec custodias sine
praeiudicio
nihil faciens in aliam partem
declinando.
22 Manus cito nemini inposueris
neque communicaueris
peccatis alienis
te ipsum castum custodi

caraf. Bentl. Tisch. d diu. f r Hieron. (i. 133) *Pel.*B, *cf.* uel D *c dem. g Pel.*A, *cum gr. omn.* ℏ. 111 D. testis *d.* **nisi . . . testibus**: *om. Ambrst.*

20. **peccantes** *etiam Aug.* (*fere semper*), *cf.* peccantem ACTUZ* *Capitula* CHΘTU (*uide supra p.* 581) *Orig.* (*int.* ii. 413) *Cypr.* (*test.* iii. 77 *codd.* AWB) '*Cypr.*' (*App. p.* 96 = *aleat.* 4) *Aug.* (iii. 2. 606 *libere*) *Prisc.* (*sect.* XXI, *uide supra p.* 581), *sine addit. cum gr.* ℵDcKLP *al. omn. ut uidtur* τοὺς ἁμαρτάνοντας *tantum*: peccantes autem DL *d dem. f g Hieron.* (i. 133) *Pel.*B, *cf.* delinquentes autem *Ambrst.*, peccantem autem *Hieron.* (i. 940), *cum gr.* AD* τοὺς δὲ ἁμ. *et* FG τοὺς ἁμ. δέ. **omnibus** = πάντων: multis '*Cypr.*' **argue** (-uae G*) *etiam Aug.* (*saepissime*), *gr.* ἔλεγχε: corripe *Cypr.* (*test.* iii. 77 *codd.* LMB) *Aug.* (v. 451, x. 778)—*ex* Matt. xviii. 15? ut *etiam Aug.* (ii. 258, v. 451, vi. 167) *sine addit. contra gr.*: + et ABFcΘcKMNOSVWZc *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c d dem. f g Cypr.* (*test.* iii. 77 *codd.* LM) '*Cypr.*' *Lucif.* (*non parc.* 19 *bis*) *Hieron.* (i. 940) *Aug.* (v. 443 *bis*, vii. 384) *Pel.*A *Sedul. cum gr. omn.* καί. caeteri DS𝔊ℌ. **timorem** (-re *d*), *gr.* φόβον: metum *c Orig. Cypr.* (*test.* iii. 77 *codd.* WLMB) '*Cypr.*' *Ambrst. Hieron.* (i. 940).

21. **testor** *etiam Hil.* (*ps.* cxviii. *nun* 19), *gr.* διαμαρτύρομαι: testificor BZ* *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 838, 874); obtestor *Hieron.* (i. 105); denuntio *Hil.* (*ps.* cxviii. *aleph* 7, *uide infra*); *deinde* + te *Hieron.*, + tibi *Hil.* (*ps.* cxviii. *aleph* 7, *uide infra*), + uobis *Hil.* (*ps.* cxviii. *nun* 19), *sine auct. gr.* **coram deo** (domino *Pel.*B) *etiam Hil.* (*ps.* cxviii. *nun* 19), *gr.* ἐνώπιον τοῦ θεοῦ: in conspectu dei *r Hil.* (*ps.* cxviii. *aleph* 7, *uide infra*); *deinde* + qui uiuificat omnia *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 838, *non autem* 874), *cf.* uiuificantis omnia *Hil.* (*ps.* cxviii. *aleph* 7, *uide infra*), *sine auct. gr.*—*ex* I Tim. vi. 13. aet Lc. **christo iesu** *etiam Hil.* (*ps.* cxviii. *nun* 19) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 874), *cf.* christi ie. *r*, *cum ord. gr.* ℵAD*G 17. 31. 73 Χριστοῦ Ἰησοῦ: > iesu christo *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 838) *et* > ie. christi *Hil.* (*ps.* cxviii. *aleph* 7, *uide infra*) *cum ord. gr.* F Ἰησ. Χρ.; *gr.* DcKLP *al. pler.* κυρίου Ἰησ. Χρ. *apud latinos non redditur.* **et electis angelis** (anguel. D), *cf.* et electorum angelorum *r Hil.* (*ps.* cxviii. *aleph* 7, *uide infra*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 838) *et gr. omn.* καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων: et angelis *tantum Hil.* (*ps.* cxviii. *nun* 19) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 874); *om. Pel.*B (*uide infra*); *deinde* + eius BFcLO𝔊𝔖 *dem. diu.*c *Hil.* (*ps.* cxviii. *nun* 19) *Hieron. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 874, *non autem* 838), *cf. Pel.*B *infra*, *cum gr.* 17 αὐτοῦ (43. 80. 93 *ante* ἀγγ. *add.*). **ut haec** (hec MW) **custodias** (-at *d*) *cum ord. gr. fere omn.* ἵνα ταῦτα φυλάξῃς (P -εις): > *gr.* 17 ἵνα φ. τ., *non autem latt.*; + et 𝔊 *sine auct. gr.* **testor . . . custodias**: in conspectu multorum testium denuntio tibi et in conspectu dei uiuificantis omnia et iesu christi et electorum angelorum ut haec custodias *Hil.* (*ps.* cxviii. *aleph* 7). **praeiudicio** (preiud. LM, preiuditio W), *gr.* προκρίματος: discrimine *Lucif.* (*non parc.* 19 *bis*); *deinde* + et electis angelis eius (*om. Pel.*A) *Pel.* (*cf. supra*). nichil W. **faciens** = ποιῶν: facies S; facias Fc. **in aliam** (aliquam O) **partem declinando** *etiam* ℌ *cod. caraf. Bentl. Tisch. Lucif.* (*non parc.* 19 *semel*), *cf.* in alteram p. d. D𝔊𝔖ℭ *dem.*, > in p. aliam declinans *Ambrst. et* > in p. alteram declinando *r*, in aliam p. in declinatione *Sedul.*, in aliam p. sed aequitatem custodire *Lucif.* (*non parc.* 19 *semel*), *cum gr.* ℵFGK 47**. 67**. *al. sat. mu.* κατὰ πρόσκλισιν: *gr.* ADLP 17. 31. 37. 47*. *al. plus.*50 κ. πρόσκλησιν *apud latt. non redditur.*

22. **cito** (citto Z) **nemini** *etiam Pacian.* (*ep.* iii. 19), *cf.* c. nulli *Pacian.* (*par.* 8), *cum ord. gr. omn.* ταχέως μηδενί: > nemini c. HΘ *Tert.* (*pud.* 18), *cf.* ne facile *Tert.* (*bapt.* 18). **inposueris** (impos. BKW *vg.*, inposs. DS), *gr.* ἐπιτίθει (D* -τιθου): inponas *r Tert.* (*pud.* 18, *non autem bapt.* 18) *Pacian.* (*ep.* iii. 19, *par.* 8). **neque** (-quae Z*; nec O; + te *Ambrst.* (*ed. Roman.*)) **communicaueris** (comun. W, common. DS, communicaberis T; commaculaueris *Ambrst.* (*ed. Roman.*); ris *tantum* Z*, + communicaue *et* o *ex* u Zc) *etiam Hieron.* (iv. 695) *Aug.* (ix. 55), *cf.* ne communicaueris *Aug.* (ix. 52, 539), *gr.* μηδὲ κοινώνει: ne (neque *Tert. Hieron.*; nec *Pacian.*) communices *r Tert.* (*pud.* 18) *Pacian.* (*par.* 8) *Hieron.* (v. 542) *Aug.* (ii. 308, ix. 455); ne participes *Tert.* (*bapt.* 18). **peccatis alienis** *et* delictis al. *Tert.* (*pud.* 18) *cum ord. gr. fere omn.* ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις: > alienis peccatis *Pacian.* (*par.* 8), *cf.* aliena delicta *Tert.* (*bapt.* 18), *cum ord. gr.* P ἀλλ. ἁμ. **te** (temet *Ambrst.*) **ipsum** (teipsum *uno uerbo vg.*) **castum** (-em Zc) **custodi** (-de G*) *etiam Aug.* (ix. 52), *cf.* te ip. cast. serua *d Lucif.*

Digitized by Google

23 noli adhuc aquam bibere
sed uino modico utere
propter stomachum tuum
et frequentes tuas
infirmitates.
24 Quorundam hominum
peccata manifesta sunt
praecedentia ad iudicium
quosdam autem et subsequuntur
25 similiter et facta bona
manifesta sunt
et quae aliter se habent
abscondi non possunt.
VI. 1 Quicumque sunt sub iugo
serui dominos suos omni
honore dignos arbitrentur
ne nomen domini et doctrina
blasphemetur
2 qui autem fideles habent
dominos

(*non conu.* 12) *Aug.* (ix. 455), *cum ord. gr. omn.* σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει : > contine te ipsum *Aug.* (v. 1511 *bis*, x. 722).

23. *Ad init.* + iam B *Orig.* (*int.* iii. 862) *Hieron.* (i. 92). **noli adhuc**, *gr.* μηκέτι : n. usque adh. *r*; n. *tantum Orig. Hieron.* (i. 92). **aquam bibere** (ὑδροπότει): > bib. aq. *Ambrst.* set L. **uino modico** (-eico A*, -i^{c}o W) *etiam Bentl. Tisch. Hieron.* (i. 92 *Uall.*, 286) *Aug.* (vi. 334 *libere*), *cf.* uinum modicum *Hieron.* (i. 92 *Hilb.*, v. 541 *libere*), uini paululum *Hieron.* (v. 548 *libere*), *cum ord. gr. omn.* οἴνῳ ὀλίγῳ (P -γον) : > modico uino *vg. cod. caraf. c dem. Tert.* (*ieiun.* 9) *et libere Aug.* (ii. 385, vi. 486), *cf.* modicum uini *libere Aug.* (viii. 201), aliquantum uini *libere Aug.* (i. 713). hutere C. stomacum B*TZ, sthomachum HΘM, sthomacum B^{c}F, stamachum A*. **tuum** *etiam Hieron.* (i. 92 *Uall.*) *cum gr.* D^{c}FGKL *al. pler.* σου : *om. d r Hieron.* (i. 92 *Hilb.*, 286, *et libere* v. 541, 548) *Aug.* (*libere* ii. 385, vi. 334, 486, viii. 201) *Pel. cum gr.* ℵAD*P 17. **et** : + propter *g cum gr.* FG διά. **stom. tu. et** : *om. omnino Ambr.* (*noe* xxix. 111, *hel. et ieiun.* v. 10, *ep.* lxiii. 27. *poen.* i. 14) *Aug* (i. 713). **frequentes** (+ *ras.* 1 *lit.* L) **tuas infirmitates** (infir|tates S), *cf.* crebras t. inf. *Ambrst.*, *gr.* τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας : assiduas imbecillitates *Tert.*

24. **quorundam** (-umdam DGKL*NOZ*) = τινῶν : quorum F* (*ut udtur*). **hominum** *cum gr. plur.* ἀνθρώπων : *gr.* 30. 37 *om.*, *non autem latt.* **manifesta** (πρόδηλοι) : manifestata *r.* **sunt** (εἰσιν) : fiunt S. precedentia LMUW, praecidentia DFZ*. **ad** (a O*), *gr.* εἰς : in U *Ambr.* (*ps.* xliii. 46); ante *libere Ambr.* (*ep.* ii. 14). iuditium W. **quosdam** (quod. M*), *cf.* quaedam *Aug.* (iii. 2. 225), *cum gr. paene omn.* τισιν : quorundam (-umdam O) Oϛ𝔖 *Orig.* (*int.* iii. 363, iv. 479) *cum gr.* 17 τινων. **autem** (δέ) : uero *Ambrst.* **et** (etiam N*) *etiam* ℭ *cod. caraf. Bentl. Tisch. cum gr. omn.* καί : *om.* N^{c}ϛℌ𝔖 *r*; *adnotat Luc. Brug.* '*Non omittas medium* et'. **subsequuntur** (-secuntur BCGKU, -sequntur Z, -sequutur H, subseqtus L*), *cf.* sequuntur ϛ *d*, *cum gr. omn.* ἐπακολουθοῦσιν : subsequentur (subsaeq. S) DS *g*.

25. **similiter**, *cf.* pari modo *Ambrst.*, *sine addit. cum gr. plur.* ὡσαύτως *tantum* : + autem DKOSW *Bentl. f g Orig.* (*int.* iii. 363) '*Cypr.*' (*App. p.* 210 = *sing. cler.* 33) *cum gr.* AFG δέ. **et** *pr.* (καί) : *om.* S. **facta** (-to *d*) **bona** (-no *d*), *cf.* opera b. *Ambrst.*, opera uel facta b. *g*, *cum ord. gr.* ℵADFGP 17. 37. 71. 116 τὰ ἔργα τὰ (71. *om.*) καλά : > *gr.* KL *al. pler.* τὰ κ. ἔργα, *non autem latt.* **manifesta** (-tata M) **sunt** *cum gr.* KL *al. pler.* πρόδηλά ἐστιν *et* DFGP 17. 67.* *al.*^{5} πρ. εἰσι : *gr.* ℵA 67.** πρ. *tantum apud latinos non redditur.* **quae** (que LMOWZ*) **aliter se habent**, *cf.* qualiter se hab. D, *gr.* τὰ ἄλλως ἔχοντα : quae al. se habent uel a *g*; quaecumque al. se habent *r* '*Cypr.*' *Aug.* (iii. 2. 225). habscondi C. **possunt** = δύνανται *uel* δύναται : possint *ut udtur* G*.

VI. 1. **quicumque** (quiquum. T, quicun. ϛℌ), *gr.* ὅσοι : quotquot *Ambrst.* **serui** (-uo Z*) *cum gr. plur.* δοῦλοι *et* FG δούλου : seruitutis N *r cum gr.* 73. *al.*^{2} δουλείας. > sub iugo sunt serui *m Ambrst.*, > sub iugo serui sunt *Pel.*^{A}, *contra ord. gr.* **dominos** (-no L*, -nus Z*) **suos** : > su. dom. *d g cum ord. gr. omn.* τοὺς ἰδίους δεσπότας; *deinde* + in W *sine auct. gr.* **dignos** (-nus G; + *ras. circa* 10 *litt. diu.*) = *gr. omn.* ἀξίους : *om. r.* > dignos omni honore *Pel.*^{A} *contra ord. gr.* **arbitrentur** (harb. C, arbitretur H*, t *pr. sup. lin.* L), *cf.* habeant *d m*, exhistiment *r*, *cum gr. omn.* ἡγείσθωσαν : arbitrantur *f*; habent D. **ne**, *gr.* ἵνα μή : ut non *d*; ut ne *g*; ut *tantum m* (*cf. infra*). **domini** *cum gr.* D* 17. 8^{pe} κυρίου : dei *g r cum gr. plur.* θεοῦ. **doctrina** (-am Z*) : + non *m* (*cf. supra*). **blasphemetur** (blasf. DOST) = *gr. plur.* βλασφημῆται (G -μεται) : blasphematur *f* = *gr.* KL 17. 47.* *al.*^{4} βλασφημεῖται.

2. **qui autem** (uero *Ambrst.*; *om. Pel.*^{B}) **fideles habent** (-eat V*) **dominos** (-nus Z*, dn̄s P) *et* > qui au. fid. dom. hab. *diu.* : > fideles autem habentes dominos *g*; *gr.* οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες (AD*FG 37. 47* ἔχοντας) δεσπότας. **contemnant** (-tempnant B^{c}DGΘKSUWZ^{c}) = καταφρονείτωσαν : contemnat FM* *d f*. **quia** *pr.* (ὅτι) : quod *d m*; quoniam (*ut udtur*) *r.* **sunt**

Digitized by Google

non contemnant quia
fratres sunt
sed magis seruiant quia
fideles sunt et dilecti
qui beneficii participes sunt.
Haec doce et exhortare
3 si quis aliter docet et non
adquiescit sanis sermonibus
domini nostri iesu christi
et ei quae secundum pietatem
est doctrinae
4 superbus nihil sciens
sed languens circa quaestiones et pugnas uerborum
ex quibus oriuntur inuidiae
contentiones
blasphemiae
suspiciones malae
5 conflictationes hominum
mente corruptorum
et qui ueritate priuati sunt
existimantium quaestum

---

pr.: *om. r, non autem gr.* (ℵ* *exc., qui* ὅτι ἀδελφοί εἰσιν *omnino om.*). set L. **quia** *sec.* (ὅτι): quoniam *d g m r.* fidelis sunt Z*, fides sunt B, fidelesunt L*. **dilecti**: + et HΘ *sine auct. gr.* **qui** (quia BKOVWZ¹ϛ *c diu. Pel.*ᴮ) **beneficii** (-fici DOW, -ficit H, -ficiae Z*, -ficiii Zᶜ; + dei *Cassiod. disc.*) **participes** (-cepes P) **sunt**, *cf.* q. beneficia percipiunt *Ambrst.*, *cum gr. plur.* οἱ τῆς εὐεργεσίας (45 ἐργασίας) ἀντιλαμβανόμενοι: *gr.* FG 46 οἱ τ. εὐσεβίας (46 -είας) ἀντ. *apud latinos non redditur.* **haec** (hec LM): + autem D *sine auct. gr.* **doce et**: docet *d.* **exhortare** (exort. CDMST, x *in ras. scr.* B), *gr.* παρακάλει: hortare A *Tisch. dem.*; hortare uel obsecra *g.*

3. **si quis** (*in ras. scr.* G; siquis *uno uerbo* NSϛ𝔐) = εἴ τις: qui *libere Aug.* (ii. 672); *deinde* + autem N *dem.*, + ergo *libere Aug.*, *sine auct. gr.* docit Z*. **adquiescit** (acq. *vg.*, aq. H; adquiescet P*) *ut udtur. cum gr.* ℵ* προσέχεται: accedet uel adquiescat *g*; *gr. plur.* προσέρχεται. **sanis** (ὑγιαίνουσιν): sanctis D. **sermonibus** (λόγοις): uerbis *Cypr.* (*ep.* xliii. 6, *ep.* lxxiv. 3). **et** *sec.* (καί): quia *Ambr.* (*ps.* cxviii. *zain* 9, *ad init. pericopes*). **ei** (*om. Hieron.* (vii. 710) *Cassiod. disc.*) **quae** (que L) **secundum pietatem** (-te L) **est** (sunt D) **doctrinae** (-ne LWZ*) = *gr.* τῇ κατ' εὐσέβειαν (D* + οὔσῃ) διδασκαλίᾳ: ei qui secundum (saec. S) pietatem (-taem M) est (et *Pel.*ᴮ) doctrinae (-ne M) BFGΘKMOPS *Pel.*ᴮ; *deinde* + non adquiescit *Ambr.* **et** *sec.* . . . . **doctrinae**: et doctrinae eius stupore elatus (+ et nihil sciens *ep.* lxxiv. 3) discede ab huiusmodi *Cypr.* (*ep.* xliii. 6, *ep.* lxxiv. 3), *cf. uerss.* 4 (*init.*) *et* 5 (*fin.*).

4. *Ad init.* + et *Sedul. sine auct. gr.* **superbus**, *cf.* stupore elatus *Cypr.* (*supra*): superbus est *vg. cod. caraf. Bentl. Cassiod. disc.*, inflatus est (+ uel superbus *g*) *d g m r Lucif.* (*non conu.* 12), *et* superbit *Ambr.* (*ps.* cxviii. *zain* 9) *Ambrst. cum gr.* τετύφωται; *deinde* + autem L *d m Ambrst. Lucif. Pel.*ᴮ *contra gr.* nichil W. set L. **languens** (-gens M), *cf.* languescens (long. *Pel.*ᴮ) *Ambr. Pel.*ᴮ *Sedul.*, aegrotans *m r Iren.* (*Mass. p.* 198), *cum gr. omn.* νοσῶν: aegrotat (egr. L *d*) L *d Lucif.*; languescit uel egrotat *g.* questiones CGLOSUZ*, quesciones M. **pugnas** (-nans A) **uerborum** *et* altercationes uel pugnas u. *g, gr.* λογομαχίας: > u. pugnas *m et* u. rixas *d Lucif.* **ex** (ἐξ): et *d.* **oriuntur** (hor. CT, ur. F; oriantur M*), *cf.* fiunt *Ambrst. et* fient *r*, *cum gr. plur.* γίνεται: nascuntur *d g m Lucif. cum gr.* D* γεννῶνται. **inuidiae** (-ie LW, inuidi||ae G, ui *sup. lin.* T) = *gr.* D* 8ᵖᵉ φθόνοι (*plur.* φθόνος): + et D *cum gr.* P καί. **contentiones** (contens. D, contenc. P, contemt. T) *cum gr.* DFGL 47. *al.* ἔρεις: *gr.* ℵAKP 17. *al. pler.* ἔρις *apud latinos non redditur.* **blasphemiae** (-femiae DOST, -phemie (h *sup. lin.* L) LW), *cf.* sacrilegia *Ambr.*, *cum gr. fere omn.* βλασφημίαι: *gr.* 115. 116 βλασφημία *apud latt. non redditur.* suspitiones BW, susspiciones L*, i *sec. ex* o Z. **malae** (-le LMUW *Pel.*ᴮ; lae *def.* P) *et* maliuolae *r Aug.* (v. 1325) *cum gr. omn.* πονηραί: *om. Lucif.* (*uide infra*).

5. **conflictationes** (-ciones P), *cf.* conflictiones S *g*, *cum gr.* ℵADFGLP *al. longe plu.* διαπαρατριβαί, K 43. 115. *al. pauc.* διατρ., *al. pauc.* παρατρ., *min. uix mu.* παραδιατρ.: conflictationes malae *Lucif.* (*non conu.* 12, *uide supra*); per confricationes *r Aug.* (iii. 1. 657); *om.* D. **hominum mente corruptorum** (corup. D, corruptorem K*, ptorum *def.* P): > c. h. m. *d g cum ord. gr.* διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν; > h. qui corrupti sunt m. *Ambrst.* **et** (καί): *om. Pel.*ᴮ **qui** (+ a FKLMNWZᶜ *c Pel.*ᴮ *Cassiod. disc.*) **ueritate** (-em Z*) **priuati** (prib. L) **sunt**, *cf.* q. u. caruerunt *Ambrst.*, a u. destitutorum *m r Lucif. Aug.* (iii. 1. 657), a (*om.* D) u. alienorum D *Ambr.* (*ps.* cxviii. *zain* 9), *contra ord. gr.*: > destitutorum a u. *d g cum ord. gr. plur.* ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας *et* D* ἀπεστραμμένων ἀπὸ τ. ἀλ. **existimantium** (aexist. C, exae *tantum* P) *et* estimantium L *r* = νομιζόντων: existimantes W *Ambrst. Aug. ad init. pericopes* (iii. 2. 259, iv. 109) *Sedul.* questum CDGΘᶜLMOS*. **esse**: *in ras. scr.* L. **pietatem**, *gr.* εὐσέβειαν: culturam dei *m Pel.*ᴮ, *cf.* pietatem dei D; *coniunctione*

esse pietatem.
6 Est autem quaestus magnus
pietas cum sufficientia
7 nihil enim intulimus in hunc mundum
haut dubium quia nec auferre
quid possumus
8 habentes autem alimenta
et quibus tegamur
his contenti simus
9 nam qui uolunt diuites fieri

---

lectionum dei culturam et pietatem T, pietatem et dei culturam *Ambrst.*; *deinde* + discede (-cende DL) ab huiusmodi (huiuscemodi LT^c; eiusmodi *m*) DLT^c *m Cypr.* (*ep.* xliii. 6, *ep.* lxxiv. 3; *uide ad uers.* 3 *supra*) *Ambrst. Lucif. Pel.*^B *cum gr.* D^c KLP *al. pler.* ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων.

6. **est** (+ a *perlineatum* L) = ἔστιν: si *Cassiod. disc.* **autem** (δέ): *om. Tyc.* (*reg.* 7). **quaestus** (quest. CDGΘ^c L^c MOW, queest. L*, quaet. F*) **magnus**, *gr.* πορισμὸς μέγας: negotiatio magna *Tyc.*; *def.* P. **pietas**: + dei D *g cum gr.* FG θεοῦ. **cum sufficientia** (sufic. L*, sufficiencia PW) = μετὰ αὐταρκείας: cum quis suo contentus sit *Ambrst.* (*ed. Roman.*).

7. nichil W. **enim** *etiam Aug.* (ii. 386, v. 455, vii. 10) *cum gr. omn.* γάρ: *om. m Cypr.* (*test.* iii. 61, *op. et el.* 10, *dom. or.* 19) *Paulin.* (*ep.* xiii. 21, *ep.* xxxiv. 2) *Hieron.* (i. 115) *Aug.* (*duodecies*) '*Aug.*' (v. *App.* 156) *Pel.*^B intullimus Z*, inlitulimus W*. *ni*hil **en. int.**: *def.* P. **in hunc mundum**, *gr.* εἰς τὸν κόσμον: in mundum *tantum* G *Bentl. Tisch. Ambrst. Cassiod. disc.*; in mundo A. **haut** (haud B (d *sup. lin.*) Θ^c KT* UVZ^c *Bentl. Tisch.*, aut A*CHP (*uide infra*) Z*) **dubium quia** *etiam Bentl. Tisch.*, *cf.* haud d. quod *vg. cod. caraf. et gr.* ℵ^c D^{b et c} KLP *al. pler.* δῆλον ὅτι: quia *tantum r*, *cf.* quia uel quoniam *g*, *cum gr.* ℵ*AFG 17 ὅτι; uerum quia D *m Cypr.* (*test.* iii. 61 *cod.* A, *dom. or.* 19 *cod.* S) *Ambrst. Pel.*^B *et* uerum quoniam *d cum gr.* D* ἀληθὲς ὅτι; uerum *tantum Cypr.* (*test.* iii. 61 *codd.* WLMB, *op. et el.* 10, *dom. or.* 19 *codd.* WGV) *Paulin.* (*ep.* xiii. 21, xxxiv. 2) *Aug.* (iv. 27) '*Aug.*' (v. *App.* 156), *cf.* sed *tantum Aug.* (*undecies*); uerum tamen L; uerum tamen quia N; aut dubium uerum tamen FM; *om. omnino Hieron. Aug.* (v. 843, 844) *contra gr.* **nec** (οὐδέ): neque *Cypr.* (*dom. or.* 19 *cod.* W) *Paulin.* (*ep.* xiii. 21, *non autem* xxxiv. 2) *Hieron.* *dub*ium **quia nec au***ferre*: *def.* P. **auferre** (auff. LSZ*, *inter* a *et* u *eras.* f M), *gr.* ἐξενεγκεῖν: efferre *d*; *deinde* + hinc *Aug.* (ii. 386, *non autem alibi*) *contra gr.* **quid** *etiam Aug.* (v. 199), *cf.* aliquid *g r Aug.* (*fere semper*), quicquam W *Ambrst.* (*et* > poss. quicq.) *Aug.* (v. 1452 *et* > quicq. auf.), *cum gr.* τι: *om. d m Cypr.* (*test.* iii. 61, *op. et el.* 10, *dom. or.* 19) *Paulin.* (*ep.* xiii. 21, xxxiv. 2) *Pel.*^B *sine auct. gr.* **possumus** (posum. Z^c) = *gr. omn.* δυνάμεθα: possimus (posim. D) DGS*TZ* *Cypr.* (*test.* iii. 61 *cod.* M) *Pel.*^B; poterimus *g*.

8. abentes Z*. **autem** *etiam Hieron.* (i. 115 *Uall.*) *Aug.* (vii. 10), *gr.* δέ: itaque *Cypr.* (*test.* iii. 61, *op. et el.* 10, *dom. or.* 19); igitur *Hieron.* (i. 115 *Hilb.*); enim *Orig.* (*int.* ii. 261) *Hieron.* (vii. 524); quippe *Hieron.* (vii. 739); *om. Nouat.* (*cib. iud.* 6) *Hieron.* (*saepissime*) *Aug.* (*fere semper*) '*Aug.*' (v. *App.* 118, 364, 459) *Quaestt. U. et N. T.* (115) *Pel.*^B *sine auct. gr.* **alimenta** *cum gr.* ℵAL *al. pler.* διατροφάς: alimentum *Ambrst.*, uictum (uiet. D*) D *d m r Orig. Nouat. Cypr.* (*test.* iii. 61 *cod.* A) *Hieron.* (*semper*) *Aug.* (*semper*) '*Aug.*' (v. *App.* 118, 364, 459) *Quaestt.*, uictum uel alimentum *g*, exhibitionem *Cypr.* (*test.* iii. 61 *codd.* WLMB, *op. et el.* 10, *dom. or.* 19 *codd.* SGV), nutrimentum *Cypr.* (*dom. or.* 19 *cod.* W), *cum gr.* DFGKP 46. 109 διατροφήν. *h*abentes **au. alimenta**: *def.* P. **et**, *cf.* atque *Hieron.* (i. 397 *Hilb.*, 707 *Hilb.*), *cum gr. omn.* καί: *om. Pel.*^B **quibus tegamur**, *cf.* q. tegimur CT, tegimenta *sic g*, *et gr.* σκεπάσματα: tegumentum *r Cypr.* (*test.* iii. 61 *codd.* WLMB, *op. et el.* 10, *dom. or.* 19) *Aug.* (*semper*) '*Aug.*' (v. *App.* 118), uestimentum D *Hieron.* (iv. 557, vii. 739) *Quaestt.*, uestitum *d m Orig. Nouat. Cypr.* (*test.* iii. 61 *cod.* A) *Hieron.* (*fere semper*) '*Aug.*' (v. *App.* 364, 459). > uictum et tegumentum habentes *Aug.* (*decies*) *contra ord. gr.* hiis N^1 SW. **contenti** (-te V) **simus** MWς𝔐𝔖ℭ (1592^c *et* 1593) *c dem. diu.*^c *m Orig. Cypr.* (*test.* iii. 61, *op. et el.* 10 *codd. plur.*, *dom. or.* 19 *cod.* W) *Ambrst. Hieron.* (*sexies*) *Aug.* (*semper*) '*Aug.*' (v. *App.* 118, 459) *Quaestt. Pel. cum gr.* K 30. 219. *al.* ἀρκεσθησώμεθα: contenti (contempti Z*, contemti *r*) sumus *codd. plur.* ℭ (1592* *et* 1598) *cod. caraf. Bentl. Tisch. d diu.** *f g r Nouat. Cypr.* (*op. et el.* 10 *codd.* SG^1, *dom. or.* 19 *codd.* SGV) *Hieron.* (*decies*) *Cassiod. disc. cum gr. plur.* ἀρκεσθησόμεθα; *adnotat Luc. Brug.* '*Praesens indicatiui* sumus *mutatur ab aliis in praesens imperatiui* simus'. **his cont. s.**: *def.* P.

9. **nam qui uolunt** *etiam* '*Aug.*' (v. *App.* 459), *cf.* q. autem u. *Cypr.* (*test.* iii. 61, *laps.* 12, *op. et el.* 10, *dom. or.* 19), nam q. uolunt uel uolentes autem *g*, *et gr.* οἱ δὲ βουλόμενοι: q. uolunt *tantum* '*Cypr.*' (*App. p.* 177 = *sing. cler.* 4) *Ambr.* (*ps.* cxviii. *nun* 36, *ain* 12) *Hieron.* (i. 497, v. 321) '*Aug.*' (v. *App.* 497 *ad init. pericopes*), *cf.* q. cupiunt *tantum Hieron.* (i. 12); q. uolentes *libere Hieron.* (iv. 321). **diuites** (-tis Z*) **fieri**: ditiari uel diuites fieri *g*; *gr.* πλουτεῖν. **incidunt**

Digitized by Google

incidunt in temtationem
  et laqueum
et desideria multa inutilia
  et nociua
quae mergunt homines
  in interitum et perditionem
10 radix enim omnium malo-
  rum est cupiditas

(incedunt DOS) = ἐμπίπτουσι: incident *d.* **temtationem** (tempt. ADFΘLNOSZ^c, tent. *vg.*, tept. W, tacionem *tantum* P (*uide infra*)) *etiam Hieron.* (i. 497, v. 321) '*Aug.*' (v. *App.* 459) *cum gr. omn.* πειρασμόν: tentationes *Hieron.* (i. 12 *uide infra*, iv. 321) '*Aug.*' (v. *App.* 497). **diuites f. inc. in tem***tationem*: *def.* P. **et** *pr. sine addit. codd. plur.* 𝔓 *cod. caraf. Bentl. Tisch. uett. patt. plur. cum gr.* καί *tantum*: + in LϚ𝔖ℭ *Cypr.* (*op. et el.* 10 *cod.* F) *Ambr.* (*ps.* cxviii. *ain* 12, *non autem nun* 36) *Hieron.* (i. 497 *Hilb.*) *Aug.* (v. 842) '*Aug.*' (v. *App.* 459, 497); *om. Aug.* (iv. 1521, v. 85 *bis*, 200, 354) *sine auct. gr.* **laqueum** *etiam Cypr.* (*test.* iii. 61 *cod.* A) *Hieron.* (i. 497) *Aug.* (ii. 387, v. 842, vii. 10), *cf.* muscipulam *Cypr.* (*test.* iii. 61 *cod.* M, *laps.* 12 *cod.* S^2, *op. et el.* 10 *codd.* FG, *dom. or.* 19 *cod.* G) *Hieron.* (i. 12, *uide infra*), *cum gr. paene omn.* παγίδα: laqueos *Hieron.* (iv. 321) *Aug.* (v. 455), *cf.* muscipulas *Cypr.* (*laps.* 12 *cod.* W, *op. et el.* 10 *cod.* W, *dom. or.* 19 *codd.* SWV) *Hieron.* (v. 321, *uide infra*) *et* muscipula *Cypr.* (*test.* iii. 61 *codd.* WLVB, *laps.* 12 *codd.* S^{1}R, *op. et el.* 10 *cod.* S) '*Cypr.*', *cum gr.* 17 παγίδας; *om. Aug.* (iv. 1521, v. 85 *bis*, 200, 354) *contra gr.*; *deinde* + diaboli (-buli DZ*, di|buli S) BCDFHΘKLMNOST*UVWZ *vg.* (*non autem cod. caraf. Bentl. Tisch.*) *c d dem.* (*uide infra*) *diu. f g m Cypr.* (*test.* iii. 61 *cod.* A) *Ambr.* (*ps.* cxviii. *nun* 36, *ain* 12) *Hieron.* (i. 497, iv. 321; *non autem* i. 12 *ad fin. pericopes et* v. 321—*uide infra*) '*Aug.*' (v. *App.* 459, 497) *Pel. Cassiod. disc. cum gr.* D*FG 37$^{mg.}$ 238 τοῦ διαβόλου *ex cap.* iii. *uers.* 7. > in laqueum et tentationem diabuli *dem.*, > in muscipulam et tentationes *Hieron.* (i. 12), *contra gr.* **et** *sec.*: + in *g Aug.* (v. 842) *sine auct. gr.* dissideria D. **multa**: + et CDTVZ^{c}Ϛ *c* '*Cypr.*' *Cassiod. disc. contra gr.*; *cf. Luc. Brug.* '*Non praeponas* et *uoci* inutilia'. *la***queum et des. mul***ta*: *def.* P. **inutilia** (inhut. C), *cf.* qui nihil prosunt *m* (*cf.* D *infra*), *cum gr.* 2. 19. 55 ἀνονήτους: stulta G$^{mg.}$ *r Aug.* (*septies*) *cum gr. plur.* ἀνοήτους; *om.* Z* *Cypr.* (*semper*) *Hieron.* (iv. 321) *Aug.* (v. 354, 455, 842). **nociua** (-iba L), *gr.* βλαβεράς: noxia G$^{mg.}$ *r* '*Cypr.*' *Hieron.* (iv. 321) *Aug.* (*semper*); nocentia *Cypr.* (*semper*); nocent *m* (*cf.* D *infra*); *deinde* + quae nihil prosunt sed nocent D (*cf. m supra*). que L. **mergunt** (βυθίζουσιν): demergunt D *m Cypr.* (*test.* iii. 61 *cod.* A) *Ambrst. Pel.*^{B}; detrahunt *Hieron.* (iv. 321, *cf.* v. 321 *infra*). **homines** *etiam Cypr.* (*op. et el.* 10 *cod.* S, *dom. or.* 19 *cod.* G) *Aug.* (*saepissime*) *Pel.*^{B} *cum gr. omn.* ἀνθρώπους: hominem M *m r Cypr.* (*test.* iii. 61, *laps.* 12, *op. et el.* 10 *codd. plur.*, *dom. or.* 19 *codd.* SWV) '*Cypr.*' *Aug.* (iv. 1521, v. 354) *Pel.*^{A}; *om. Sedul.* **et laqueum . . . homines**: et muscipulas multas et trahuntur *libere Hieron.* (v. 321). **et noc. q. m. homines**: *def.* P. **in interitum et perditionem** (perdict. L*), *gr.* εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν: > in perd. et in (*om. codd. nonnulli*) interitum *Cypr.* (*semper*) '*Cypr.*'; > in exitium et int. *Ambrst.*; in profundum *tantum Hieron.* (iv. 321, v. 321) *ad fin. pericopes.*

et perd. [10] **rad. en. omnium**: *def.* P.

10. **radix enim omnium malorum est cupiditas** (cupitas G*) *etiam Cypr.* (*test.* iii. 61 *codd.* AWLM, *laps.* 12 *codd.* SRV, *op. et el.* 10, *dom. or.* 19) *et* r. enim omn. m. est auaritia (ri *sup. lin.* M) FM *r Ambrst.* (*hic et in Col.* iii. 5) *Aug.* (ii. 387), *cf.* r. autem omn. m. est auaritia *Aug.* (v. 276), *cum gr. omn.* ῥίζα γὰρ πάντων τῶν (D* 123 *om.*) κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία: > r. est enim omn. m. cupiditas *Aug.* (iv. 52), > r. est enim omn. m. auaritia *Hieron.* (iv. 901) *Aug.* (*sexies*), *cf.* r. est autem omn. m. auaritia *Aug.* (v. 281); > r. enim est omn. m. cupiditas *Aug.* (vi. 245), > r. enim est omn. m. auaritia *Aug.* (v. 842); > r. enim m. omn. est cupiditas *Cypr.* (*test.* iii. 61 *cod.* B), > r. m. omn. est auaritia *Hieron.* (i. 115 *Hilb.*), *cf.* radicem m. omn. esse cupiditatem *libere Aug.* (x. 238); r. omn. m. est cupiditas *Cypr.* (*laps.* 12 *cod.* W) *Aug.* (viii. 102) '*Aug.*' (v. *App.* 24, 205), r. omn. m. est auaritia *Hieron.* (i. 115 *Uall.*, iv. 885) *Aug.* (iii. 1. 281) *Zeno* (i. 9) *Sedul.* (*comm. semel*), *cf.* radicem omn. m. esse auaritiam *libere Aug.* (i. 630); > r. est omn. m. cupiditas *Aug.* (vi. 13), > r. est omn. m. auaritia *Aug.* (v. 847 *semel*); > quia r. omn. m. est cupiditas '*Aug.*' (v. *App.* 455, 459); > r. omn. m. auaritia est *Sedul.* (*comm. semel*); r. enim omn. m. cupiditas (*sine* est) *Sedul.* (*lemm.*), *cf.* quia r. omn. m. auaritia *Aug* (iii. 2. 880); r. omn. m. cupiditas *Aug.* (i. 700, iv. 966); r. omn. m. auaritia *Aug.* (v. 843); r. enim omn. est cupiditas *Pel.*^{B}; *libere citant* cupiditatem omn. m. radicem *Tert.* (*pat.* 7), cupiditatem radicem omn. m. *Tert.* (*idol.* 11), quod si r. m. omn. auaritia est *Ambr.* (*excess. fratr.* i. 55), quoniam r. est m. auaritia *Ambr.* (*poen.* ii. 8), sciebat enim omn. m. radicem esse auaritiam *Ambr.* (*off. min.* ii. 17), quia ille ait auaritiam radicem esse uitiorum omn. *Ambr.* (*hel. et ieiun.* 19), qui radicem uitiorum resecare potuerit auaritiam *Ambr.* (*ep.* ii. 15), auaritia quae r. est omn. m. *Hieron.* (ii. 739), quomodo enim r. omn. m. est auaritia *Hieron.*

Digitized by Google

quam quidam appetentes
errauerunt a fide
et inseruerunt se doloribus
multis.
11 Tu autem o homo dei haec fuge
sectare uero iustitiam
pietatem fidem
caritatem patientiam
mansuetudinem
12 certa bonum certamen
fidei
adprehende uitam aeter-
nam in qua uocatus es
et confessus bonam con-
fessionem coram multis
testibus
13 praecipio tibi coram deo
qui uiuificat omnia
et christo iesu qui testimonium
reddidit sub pontio pilato

(vi. 119), auaritiam radicem omn. m. dicit apostolus *Aug.* (v. 301), sicut enim r. est omn. m. cupiditas *Aug.* (v. 405), auaritia dicitur r. omn. m. *Aug.* (viii. 920). **quidam** = τινες: quidem Θ *f*; *om.* T*. **appetentes** (adp. AFMNSZ*, adpetantes D) *etiam Aug.* (*saepius*), *gr.* ὀρεγόμενοι: sequentes *Aug.* (i. 700, v. 354, 455, viii. 102); sectantes *Aug.* (v. 281). **est cup. q. q. appe***tentes*: *def.* P. **errauerunt a** (+ *ras.* 1 *lit.* L) **fide** *etiam Cypr.* (*test.* iii. 61 *cod.* B, *laps.* 12), *cf.* naufragauerunt a f. *m Cypr.* (*test.* iii. 61 *codd.* AWLM, *op. et el.* 10, *dom. or.* 19) *Aug.* (i. 700, iv. 1521, viii. 102) '*Aug.*' (v. *App.* 445, 459), auersi sunt a f. *Aug.* (v. 276), *cum ord. gr. omn.* ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως: > a f. peregrinati sunt *r*, > a f. errauerunt *Aug.* (ii. 387, vi. 245), > a f. pererrauerunt *Aug.* (*sexies*). **quam q. . . . fide**: qua quidam irretiti circa fidem naufragium sunt passi *libere Tert.* (*idol.* 11). **inseruerunt** (-uierunt Z^c) **se** (*om.* KL) *contra ord. gr.*: > se inseruerunt *d cum ord. gr.* ἑαυτοὺς περιέπειραν. **errauerunt . . . se**: *def.* P. **doloribus multis** (+ id est sollicitudinis *g*) *cum ord. gr. omn.* ὀδύναις πολλαῖς (ℵ* ποικίλαις): > m. dol. *diu.**

*dolo*ribus multis . . . [13] bonam: *def.* P.

11. **autem** (δέ): uero '*Aug.*' (v. *App.* 459, *non autem* 445). **o** = *gr. omn.* ὦ: *om.* FHΘLMV^1 *Capitula* V *etc.* (*uide supra p.* 580) *diu. m r Ambrst. Aug.* (v. 843, 844) '*Aug.*' (v. *App.* 445, 459). **homo**: *bis scr.* V*. **haec** (hec MW) *fuge*: *in ras. scr.* L. **sectare**, *cf.* secta *d*, *gr.* δίωκε: sequere *Ambrst.*; persequere G^{mg} *Hieron.* (vi. 610). **uero** *etiam Aug.* (v. 843), *cf.* autem D *Ambrst. Sedul.*, uero uel autem *g*, ergo *libere Aug.* (v. 844), *gr.* δέ: *om. ad init. pericopes t Hieron. sine auct. gr.* **iustitiam** (iustic. W, iustiam Z): + et *Hieron. contra gr.* **pietatem** (+ et *Hieron.* '*Aug.*' (v. *App.* 459)) **fidem** *cum gr. paene omn.* εὐσέβειαν πίστιν: > fid. piet. *Aug.* (v. 844) *contra gr.*; fidem *tantum* Z* *Aug.* (v. 843, *uide infra*) *cum gr.* ℵ* 47 πίστιν *tantum*—*cf. autem* II Tim. ii. 22; *om. omnino* L* *sine auct. gr* **caritatem** (kcar. C, char. *vg.*) = *gr. omn.* ἀγάπην: *om.* DL*. **patientiam** (pacient. K, pacienc. W), *cf.* sustinentiam *r*, *cum gr. omn.* ὑπομονήν: *om.* L*. **mansuetudinem** (mansuit. D), *gr.* ℵ*A FGP $min.^3$ πραϋπαθίαν (*min.* -είαν) *et* $ℵ^c$DKL *al. pler.* πραότητα ($ℵ^c$D* 31. πραΰτ.): tranquillitatem animi *Ambrst.*; *deinde* + modestiam L^c, *cf.* Col. iii. 12. *Hunc uersum una cum* II Tim. ii. 22 *citat Aug.* (v. 843) 'Tu autem homo dei, haec fuge; sectare uero iustitiam, fidem, caritatem, cum his qui inuocant nomen domini de corde puro'.

12. **certa**, *gr.* ἀγωνίζου: certare A*DGLM *d g* $Pel.^B$ **bonum certamen** *cum ord. gr. omn.* καλὸν ἀγῶνα: > c. b. $Pel.^B$ **fidei**: *om.* Z*. **adprehende** (adprae. ABFHΘNV, appre. KW *vg.*, adp̄hende DS), *gr.* ἐπιλαβοῦ: adprehendere uel imperatiuum *g*. **uitam aeternam** (et. LMW): > aet. u. *d g cum ord. gr. omn.* αἰωνίου ζωῆς. **in qua** (quo D): in quam *Bentl. diu. et* ad quam *d Ambrst.* = εἰς ἥν; *deinde* + et *Ambrst. cum gr.* 37 *al. mu. ut udtur.* **uocatus** (boc. L) **es** = ἐκλήθης: u. est *d.* **confessus** (*gr. plur.* ὡμολόγησας: LP *al. aliq.* ὁμολ.): + es DFMN^cOS *Bentl. dem. g Ambrst. Pel.*; + est *d.* **bonum** G, qonam D. **coram** (ἐνώπιον): sub *Tert.* (*praescr.* 25 *semel*).

13. **praecipio** (prec. LMUWZ*) **tibi** *etiam Aug.* (viii. 700), *cf.* denuntio t. *Tert.* (*praescr.* 25), *cum gr.* $ℵ^c$ADKLP *al. fere omn.* παραγγέλλω σοι: praecipio *tantum Ambr.* (*fid.* iii. 3 *bis*) *et* testificor *tantum Aug.* (v 843) *cum gr.* ℵ*FG 17. παραγγ. (*sine* σοι); praecipio tibi uel contestor *g*. **coram deo**, *gr.* ἐνώπιον θεοῦ: ante deum *Tert.*; in conspectu dei *Ambrst.* **qui uiuificat** (bibif. L): q. iustificat ϛ; q. confirmat *Uigil.* (*Uarim.* iii. 65); uiuificante *g*, *cf. gr.* ADFGP 17. $al.^5$ ζωογονοῦντος *et* ℵKL *al. pler.* ζωοποιοῦντος. **et** = καί: in D. **christo iesu** *cum ord. gr.* ADKLP 17. 37. *al. pler.* Χριστοῦ Ἰησοῦ: > iesu christo *f g et* > iesum christum *Tert. cum ord. gr.* ℵFG $al. plus^5$ Ἰησ. Χρ. **qui testimonium reddidit** (redded. Z*; reddit A* B*T): q. testificatus est *Tert.*; q. testatus est *Ambrst.*; testimonium reddente *g*; *gr.* τοῦ μαρ-

Digitized by Google

bonam confessionem
14 ut serues mandatum sine
macula inreprehensibile
usque in aduentum
domini nostri iesu christi
15 quem suis temporibus ostendet
beatus et solus potens
rex regum
et dominus dominantium
16 qui solus habet inmortalitatem
lucem habitans inaccessibilem
quem uidit nullus hominum
sed nec uidere potest
cui honor et imperium

τυρήσαντος. sup L*TZ. ponti||o G. pylato CS. bonum G. confesionem S.

14. **ut** (ud L) **serues**, gr. τηρῆσαί σε (D* 43 om.): ut conserues g; ut custodias Tert. (praescr. 25), cf. praecipit custodire libere Tert. (res. 23). **mandatum** (-ata Z*) etiam Tert. (res. 23), gr. ἐντολήν: praeceptum Tert. (praescr. 25). **sine** (siue Pel.B) **macula**, cf. immaculatum Tert. (res. 23) Ambrst. et gr. ἄσπιλον: om. Aug. (v. 843) contra gr.; deinde + καί gr. D 115, non autem latt. **mandatum sine mac.**: def. P. **inreprehensibile** (irrepreh. W vg., inreprach. ABΘKNSV, inrep̄hinsibile Z*), cf. inreprehensibilem (inreprach. FHP) FGHLMP t, cum gr. omn. ἀνεπίλημπτον: irreprehensibilis Cassiod. disc.; om. Ambr. (fid. iii. 3). **usque** (hus. C) **in** (om. T) **aduentum** etiam Ambrst. (lemm.) Aug. (viii. 755), cf. usq. ad adu. Ambrst. (comm.) Aug. (viii. 700) Uigil. (Uarim. iii. 73), gr. μέχρι τῆς ἐπιφανείας: usq. in apparitionem uel aduentum g; in apparentiam tantum Tert. (res. 23). **nostri** (ἡμῶν): om. Tert. (res. 23). **usque in adu. d. nostri**: def. P. **iesu christi** cum ord. gr. fere omn. Ἰησοῦ Χριστοῦ: gr. ℵ > Χρ. Ἰησ., non autem latt.

15. **quem** (qui F*M): quam Tert. (res. 23); quam uel quem g; gr. ἥν—uide supra uers. 14. **suis** (om. S) **temporibus**, cf. in s. t. Uigil. (Uarim. iii. 73), contra ord. gr.: > t. s. Bentl. d g Hil. (trin. iv. 8), cf. t. propriis Aug. (v. 843, viii. 700, 755), cum ord. gr. καιροῖς ἰδίοις; suis t. suis O*. **ostendet** (hos. C) etiam Aug. (viii. 700, 755) = gr. δείξει (D* δειξαι, K min.2 δείξῃ): ostendit BFHΘMNOZ* Aug. (v. 843) Pel.A*B; deinde + nobis Hil. sine auct. gr. **beatus**: + ille Ambrst.; gr. ὁ μακάριος. **suis . . . beatus**: def. P. **solus**: + ras. 2 litt. K. **potens**: potentator Tert., cf. gr. δυνάστης; deinde + et D d e Tert. Ambr. (ps. i. 13) Pel.B sine auct. gr. **regum**: regnantium Tert., cf. gr. βασιλευόντων. **dominantium** = κυριευόντων: dominorum N Quaestt. U. et N. T. (97). **rex . . . dominantium**: cf. Deut. x. 17, Apoc. xvii. 14, xix. 16.

rex . . . 16 qui: def. P.

16. **inmortalitatem** (imm. BHKMW vg.) sine addit. ACGTU Bentl. Tisch. f g Orig. (int. iii. 29, iv. 99) cum gr. plur. ἀθανασίαν tantum: + et codd. plur. vg. cod. caraf. c d dem. diu. e patt. plur. cum gr. D*E* qui add. καί. **lucem habitans inaccessibilem** cum ABCGHΘTUZ* Bentl. Tisch. e f g Orig. (int. iii. 29), cf. lucem inhabitans inaccessibilem F, cum gr. omn. φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον: lucem habitat inaccessibilem DKLMNOSVWZ° c d dem. diu. Tert. (Prax. 15) Nouat. (trin. 30) Orig. (int. iv. 99) Hil. (trin. iv. 8) Ambr. (luc. ii. 12, fid. iii. 2, 3) Hieron. (ii. 736, 783, v. 31, 181) Aug. (nonies) Maxim. ap. Aug. (viii. 657) Quaestt. U. et N. T. (125) Pel.A Uigil. (Uarim. i. 66) Cassiod. (P. L. lxx. 235, 1008) Cassiod. disc., cf. lucem inhabitat inaccessibilem vg. cod. caraf. Aug. (viii. 700) Pel.B, lumen habitat inaccessibile Ambrst. Cassiod. (P. L. lxx. 1288), et libere lucem habitet inaccessibilem Ambr. (abrah. ii. 58), dicit deum lucem habitare inaccessibilem Aug. (viii. 121); > habitat lucem inaccessibilem libere Aug. (v. 12, viii. 372, 489) 'Aug.' (v. App. 280); > lucem inaccessibilem habitat Euseb. ap. Ambr. (ep. viii. 23); > inaccessibilem lucem habitat Tert. (Prax. 16). **habet inm. l. hab. inaccessibilem**: def. P. **quem uidit nullus hominum** ACFGMNOSU Bentl. Tisch. dem. f Pel.A Cassiod. disc., cf. q. u. nemo h. d e Ambrst. Iulian. ap. Aug. (x. 894), cum ord. gr. plur. ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων: > q. nullus h. uidit (uiderit libere Hieron.) BDHΘKTVWZ vg. cod. caraf. c diu. Hieron. (ii. 783), cf. quem (quam Aug. (v. 369) 'Aug.') nemo h. u. L Hil. Aug. (semper) 'Aug.' Cassiod. (P. L. lxx. 1008) contra ord. gr.; > q. u. h. nemo g Nouat. (trin. 18, 30) Ambr. (fid. iii. 3) Maxim. ap. Aug. (viii. 657, 674) Pel.B Sedul. cum ord. gr. FG ὃν εἶδ. ἀνθρ. οὐδ.; > q. nemo u. h. Tert. (Prax. 15, 16) sine auct. gr. **sed** (set L) **nec** (ne L*, n in ras. scr. B) etiam Tert. (Prax. 15) Aug. (v. 369), gr. οὐδέ: nec tantum d e f g Tert. (Prax. 16) Nouat. (trin. 18, 30) Hil. Ambrst Aug. (fere semper) 'Aug.' Iulian. ap. Aug.; neque Hieron. (ii. 783) Maxim. ap. Aug. (viii. 657, 674). **quem . . . sed**: def. P. **uidere** (re sup. lin. Z; + his oculis 'Aug.' (vi. 577)) **potest** (potenst A*) et > possit uidere libere Hieron. (ii. 783) cum gr. ἰδεῖν δύναται: uideri potest DO. **cui** (qui e) sine addit. cum gr. omn.: + est B diu. Aug. (v. 369, 843, viii. 700, 755) Cassiod. disc.; + sit D Pel.B; + gloria KOU;

Digitized by Google

sempiternum amen.
17 Diuitibus huius saeculi
praecipe non sublime
sapere
neque sperare in incerto
diuitiarum
sed in deo qui praestat nobis
omnia abunde ad fruendum
18 bene agere
diuites fieri in operibus
bonis
facile tribuere com-

+ est gloria F^c *dem.*; + gloria et S. **et** (*καί*): *om. g cum gr.* FGP *min.*[16] **imperium** (inp. CL), *gr. κράτος*: potestas *d e g Ambrst. Maxim. ap. Aug.* (viii. 657) *Pel.*^B; gloria D *Aug.* (v. 369, 843, viii. 700, 755); *deinde* + et W, + gloria *Pel.*^B, + et gloria B, *sine auct. gr.* **sempiternum** (-nm L), *cf.* aeterna *Ambrst.*, *cum gr. omn. αἰώνιον*: in sempiternum CGHΘVWϚ, in saecula *d e f g Maxim. ap. Aug.* (viii. 657); in saecula saeculorum BD *Aug.* (v. 369, 843, viii. 700, 755) *Pel.*^B; *adnotat Luc. Brug.* 'et imperium sempiternum . *Non interiicias praepositionem* in *ante* sempiternum'. **amen**: *om. Pel.*^B *contra gr.* **cui . . . amen**: *om. Pel.*^A; *cf.* Rom. xvi. 27, Gal. i. 5, Eph. iii. 21, I Tim. i. 17, II Tim. iv. 18, Hebr. xiii. 21, *etc.*

nec uid. . . . [II Tim. i. 1] **paulus apos***tolus*: *def.* P.

17. **diuitibus huius** (istius *Capitula* AFKM NZ (*uide supra p.* 580)) **saeculi** (sec. CϚ𝔐) **praecipe** (prec. LMUW) *etiam Aug.* (iv. 430, viii. 143), *cf.* d. huiusaeculi precipe Z*, *cum gr.* DE *τοῖς πλουσίοις τοῦ νῦν αἰῶνος παράγγελλε*: d. in nunc saeculo pr. *g cum gr.* ℵFGKLP *al. omn. ut uidtur τ. πλ. ἐν τῷ νῦν αἰῶνι* (ℵ* *καιρῷ*) *παρ.*; > d. autem saeculi huius pr. '*Aug.*' (v. *App.* 53), *et* > pr. d. huius saeculi *Aug.* (iii. 2. 466, iv. 426, v. 83), > pr. d. huius mundi *Aug.* (*uicies*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 432), *cf.* ut praeciperetur d. h. s. *libere Aug.* (iii. 1. 675), *contra ord. gr.* **non sublime** (-mae C) **sapere** *etiam Hieron.* (vii. 521 *lemm.*): non superbe sapere AB *g m Orig.* (*int.* ii. 154) *Ambrst. Hieron.* (i. 496 *Uall.*) *Aug.* (*semper*) '*Aug.*' *Pel.*^B *Prisc.* (*p.* 91) *Cassiod. Sedul.*; ne superbe sapiant D; non superbire *Hieron.* (i. 496 *Hilb.*, vii. 521 *comm.*); *gr. ὑψηλοφρονεῖν* (ℵ *ὑψηλὰ φρονεῖν*). **neque** *etiam Hieron.* (vii. 521) *Aug.* (*fere semper*), *gr. μηδέ*: nec *e Hieron.* (i. 496) *Aug.* (iii. 1. 675). **sperare** (sepaerare S*), *gr.* FG *ἐλπίζειν et plur. ἠλπικέναι*: sperant D. **in incerto diuitiarum** (diuic. W) *etiam Prisc.* (*p.* 91), *cf.* in incerto auaritiae *Prisc.* (*p.* 59), in incertum diuitiarum *m*, *contra ord. gr.*: > in diuitiarum incertum *g cum ord. gr. ἐπὶ πλούτου* (D* 73. *al.*[2] *πλούτῳ*) *ἀδηλότητι*; *deinde* + suarum *Hieron.* (i. 496 *Uall.*, *non autem Hilb.*) *Aug.* (iv. 764). **in deo**, *cf.* in deum *m Aug.* (iv. 600 *ut uidtur*, v. 1334), *cum gr. omn. ἐν* (ℵAD*FGP 17. 67**. 73. *al. plus*[10] *ἐπὶ*) *τῷ* (ℵD*FG *min.*[3] *om.*) *θεῷ*: in domino DTU *cf Pel.*^A* *sine auct. gr.*; *deinde* + uiuo BDF^cKLNVW *vg. cod. caraf.* (*non autem Bentl. Tisch.*) *d diu. e Orig. Ambrst. Hieron.* (i. 496, *non autem* vii. 521) *Aug.* (*paene semper*) *Pel.*^B *Cassiod. Cassiod. disc.*, + uiuum *m Aug.* (v. 1334), *cum gr.* DEKL *al. pler. qui add. τῷ* (D*E* *min.*[3] *om.*) *ζῶντι.* **qui praestat** (prestat BCL^1MOUWZ*, presta L*): praestanti *g*; *gr. παρέχοντι.* **nobis** *etiam Hieron.* (i. 496) *Aug.* (*fere semper*) *cum gr. paene omn. ἡμῖν*: *om. Hieron.* (vii. 521) *Aug.* (ii. 674) *cum gr.* 17. **omnia abunde** (habunde DOSTWZ*, habundae C; abundantia G^mg.) *etiam Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Hieron.* (vii. 521) *Aug.* (v. 846 *semel*), *cf.* omn. abundanter BL *d e Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Hieron.* (i. 496) *Aug.* (*fere semper*), *cum ord. gr.* ℵADE KLP *al. longe plu. πάντα* (A *min. pauc. τὰ π.*) *πλουσίως*: > abunde omn. *diu.**, > abundanter omn. *Aug.* (v. 454), *cum ord. gr. min. uix mu. πλ. π.*; ditanter uel abundanter (*sine* omn.) *g cum gr.* FG *πλ. tantum*; omnia *tantum m Cassiod. sine auct. gr.* **ad fruendum**, *gr. εἰς ἀπόλαυσιν*: ad fauendum *m*; *deinde* + in uoluntate operum bonorum *m Ambrst. Pel.*^B **in deo . . . ad fruendum**: *om. Orig.* (*int.* ii. 154). **abunde ad fr.**: *om. Aug.* (v. 1334).

18. *Ad init.* + ut *Aug.* (ii. 383, 432), + sed '*Aug.*' (v. *App.* 53). **bene** (-nae O*) **agere** *etiam Hieron.* (vii. 521) *et* b. facere L *g* = *ἀγαθοεργεῖν*: benefaciant D *d e m Hieron.* (i. 496) *Aug.* (*quinquies*); *om. Orig.* (*int.* ii. 154) *Ambrst. Aug.* (*saepissime*) '*Aug.*' *Pel.*^B *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 432) *sine auct. gr.* **diuites fieri** (fieeri Z) *etiam Hieron.* (iii. 464), *gr. πλουτεῖν* (FG *πλουτίζειν*): d. esse *Ambrst. Hieron.* (vii. 521) *Prisc.* (*p.* 91); d. sint D (*et* > d. in op. b. sint) *d e m Orig. Hieron.* (i. 496) *Aug.* (*semper*) '*Aug.*' (v. *App.* 53, 178) *Cassiod.*; d. esse uel sint *g.* **in operibus** (hop. C) **bonis** *etiam Bentl. Tisch.* '*Aug.*' (v. *App.* 53), *cf.* factis b. (*sine* in) *Ambrst.*, *cum ord. gr. omn. ἐν ἔργοις καλοῖς*: > in b. op. *vg. cod. caraf.* '*Aug.*' (v. *App.* 178); *deinde* + ut *Aug.* (v. 847 *semel*). **facile** (-ae M, facele U*) **tribuere** *etiam Hieron.* (vii. 521), *cf.* facile uel bene tribuere *g et Aug.* (iv. 1521 *infra*): facile tribuant (tribunant *d*) D *d e m Orig. Hieron.* (i. 496) *Aug.* (*semper*) '*Aug.*' (v. *App.* 53, 445) *Cassiod.*; faciles ad impertiendum *deinde* + et libenter *Ambrst.*; *gr. εὐμεταδότους εἶναι.* **communicare** (common. DS) *etiam Hieron.* (vii.

Digitized by Google

municare
19 thesaurizare sibi fundamentum
bonum in futurum
ut adprehendant ueram
uitam.
20 O timothee depositum
custodi
deuitans profanas uocum
nouitates et oppositiones
falsi nominis scientiae
21 quam quidam promittentes
circa fidem exciderunt
gratia tecum amen.

EXPLICIT AD TIMOTHEUM PRIMA.

521): communicent *d e m Orig. Hieron.* (i. 496) *Aug.* (*semper*) '*Aug.*' (v. *App.* 53, 445); esse communicatores *g et* > communicatores esse *Pel.*^{B}, *cf. Iren.* (*infra*); communicatores *tantum Ambrst.*; *gr.* κοινωνικούς. *Libere citant* 'bonos datores et communicatores esse' *Iren.* (*Mass. p.* 243), 'bona operari, tribuere' *Aug.* (iv. 1521).

19. *Ad init.* + et *Orig.* (*int.* ii. 154) '*Aug.*' (v. *App.* 53). **thesaurizare** (thens. FM, tess. D, tes. Z*, thesauzare U) *etiam Hieron.* (vii. 521) *Aug.* (iv. 1521) = *gr.* DE ἀποθησαυρίζειν: thesaurizent *d e m Orig. Hieron.* (i. 496) *Aug.* (*fere semper*) '*Aug.*'; thesaurizantes *g* = *gr. plur.* ἀποθησαυρίζοντας (L -τες). **sibi** *cum gr. plur.* ἑαυτοῖς: *gr.* P *min.*^{3} ἑαυτούς *apud latt. non redditur.* **in futurum** *etiam Aug.* (*paene semper*) = *gr. plur.* εἰς τὸ μέλλον *et* FG εἰς τὸν μέλλοντα: in futuro DN; *om. Aug.* (v. 1334). ud L. **adprehendant** (adpraeh. ABCFG*HΘNV, adp̄h. DSZ, appreh. KW *vg.*) = ἐπιλάβωνται (L 17. *al. aliq.* -ονται): adpraehendat G^{c} *Pel.*^{A} *sine auct. gr.* **fund. . . . adprehendant**: *om. Orig.* '*Aug.*' **ueram uitam** *etiam Aug.* (*fere semper*) *cum gr.* ℵAD*E*FGH 17. *al.*^{9} τῆς ὄντως ζωῆς: aeternam u. *Aug.* (ii. 554) *cum gr.* D^{c}E**KLP *al. pler.* τ. αἰωνίου ζ.; bonam u. ϛ; *gr.* 37 τ. αἰωνίου ὄντως ζ. *apud latinos non redditur.*

20. **o** *cum gr. plur.* ὦ: *om. gr.* P, *non autem latt.* timotheae A*BFHM, timotthaeae Z*, timothe O*U, timoteae T, thimothee W, thimotheae C, thimothe D; *deinde* + fili '*Cypr.*' (*App. p.* 95 = *aleat.* 4) *ex cap.* i *uers.* 18, + bonum *Ambr.* (*luc.* x. 126) *ex* II Tim. i. 14. **depositum** (deposs. S), *gr. plur.* παραθήκην *et min. mu.* παρακαταθήκην: mandatum D *m*; commendatum '*Cypr.*' *Ambrst.*; *cf.* II. Tim. i. 14. **custodi** (u *ex* o M), *gr.* φύλαξον: serua '*Cypr.*' **deuitans** (deb. T, diu. DO*SW, deuitas V*), *cf.* uitans F*M, deuitans uel repellens *g*, *cum gr. omn.* ἐκτρεπόμενος: deuita *Cassiod. disc.* **profanas** (prophan. Zϛ, profana *d*) **uocum nouitates** (-is Z*) *cum gr.* FG 73. 115*. *al. uix mu.* βεβήλους καινοφωνίας: profana uaniloquia *Pel.*^{B} *cum gr.* ℵADEKLP *al. pler.* β. κενοφωνίας; *ambas lectiones coniungit* pr. uoc. nou. et uaniloquia D; *cf.* II Tim. ii. 16. **oppositiones** (hopposit. C, obposit. FHΘ, oppossit. O, oppositionis M*, oppossitionis Z*; possitiones S), *gr.* ἀντιθέσεις: contradictiones D *g Hieron.* (ii. 739) *Aug.* (iii. 2. 738). **falsi nominis** (nomnis S) **scientiae** (-tie W), *cf.* fallacis sc. D *Pel.*^{B} *Sedul.*, fallacis nom. sc. *Ambrst.*, falsi nom. uel fallacis sc. *g*, *cum ord. gr.* τῆς ψευδωνύμου γνώσεως: > sc. falsi nom. *d e Lucif.* (*non conu.* 12) *contra ord. gr.*; *deinde* + qui datus est nobis G$^{mg.}$, *cf. cap.* iv. *uers.* 14, II Tim. i. 9, *etc.* *Libere citat Iren.* 'falsi nominis scientia' (*Mass. p.* 100), 'falso cognominatur scientiae' (*p.* 188), 'falsi nominis agnitionem' (*p.* 115), 'falsae agnitionis' *et* 'falsa agnitio' (*p.* 135), 'falso cognominatae agnitionis' (*pp.* 289, 291), 'falso cognominantur agnitores' (*p.* 164), 'falsi nominis gnostici' (*p.* 53), 'falsi nominis gnosticos' (*p.* 276), 'falso cognominati gnostici' (*p.* 132), 'falso cognominatis gnosticis' (*p.* 234), 'falso nomine gnostici dicuntur' (*p.* 170).

21. fide G. **exciderunt** (exced. D *g**), *gr.* ἠστόχησαν: errauerunt *Hieron.* (ii. 739). **gratia**: + dei W *contra gr.* **tecum** *cum gr.* DEKL *al. fere omn.* μετά σου: uobiscum uel tecum *g*, *cf. gr.* ℵAFGP 17 μεθ' ὑμῶν. **amen** *cum gr.* ℵ^{c}D$^{b\ et\ c}$E KLP *al. fere omn.* ἀμήν: *om.* DGL*MS *Bentl. Tisch. d g Ambrst. Pel.*^{A} *cum gr.* ℵ*AD*FG 17; *deinde* + scribta de lauditia uersus $\overline{\text{CCXXX}}$ G (*cf. infra*).

explicit (exp. F, ex̄pl M, expt̄ ΘL, explt K) **ad timotheum** (tymoth. C, tim̄ Θ) **prima** (I FΘL) *cum* CFGΘKLMU *et* > ad timotheum prima (·I· *d*) explicit *d Pel.*^{A}: explicit (ex̄p A, expl. T, explt B, explic̄ V) epistula (ept̄ BV, epist̄ A, epsl̄a T) ad timotheum (timoteum T, timōt B) prima (·p̄ A, I BTV *f g*) ABTV *c f g*; explicit epistola (aepistola *Pel.*^{B}, aepis̄ S, epl̄a *diu.*) prima (p^{i}ma S) ad timotheum (timoteum *Pel.*^{B}) OS *diu. Pel.*^{B}; explicit prima aepis ad thimotheum D; explicit epistola pauli apōs ad timotheum N; ad timotheum prima scribens a ladicia explicit *e* (*cf. infra*); explicit ad timoth⁻ H; explicit epis̄tl Z; *nihil habent* W𝔜𝔖𝔈 *Tisch. dem. Cassiod. disc. Sedul.*; *def.* PR; *deinde* + scripta (scribta T) de laodocia (laudicia U, laudociae T) HTU, + scripta a laodicia (lodicia Θ) Θ *c*, + scripta est a laodocia

Digitized by Google

quae est mitropolis frigie pacatiane L[c] *in mg.*, + in Graecis codicibus haec subscripta leguntur Scripta fuit ex Laodicea, quae est metropolis Phrygiae Pacatianae ϛ—*cf.* G *e supra et* FKLMNTWϛ *c ad finem argumenti*; *tunc* + habet uersus (-sos H) CCXXX HΘU, + habetur ur̄ CCXXX L[c] *in mg.*, + uers̄ ·CCXXX· K, + habens uersos ·CC·XXX·VIII M, *cf.* ad timotheum (-eus *e*) ·I· uer· CCVIII *d e* (*in catalogis ad initium Epistulae ad Hebraeos*), I Tim. CCXXX *Par. lat.* 1853 *Epinal.* 6 *Sangallensis* 73 *etc. apud Souter* ('*Character and Hist. of Pelagius' Comm.*'; *Proceedings of Br. Acad.* vii. 1916, *pp.* 24, 27), ad Timotheum I habet uersus numero XCVII *Clm.* 6243 (*saec.* viii—*apud Souter* '*Text and Canon of N. T.*', 1912, *p.* 224); *uide etiam Berger* '*Hist. de la Vg.*', *p.* 368.

Digitized by Google

EPISTULA AD TIMOTHEUM SECUNDA.

Tituli hi in codicibus nostris ADGMR *et in recensione Pelagiana, quam Pel.*ᴬ *designauimus* (*uide supra p.* 367), *primum obtinent locum.*

incipit D
incipit secunda *Pel.*ᴬ
incipit eiusdem II R
incipit ad eundem (-um M) secunda (·sec· A) AGM.

Ordinem (α) *Argumentum*, (β) *Capitula exhibent* AFKMNR; (α) *Argumentum*, (β) *Aliud Argumentum*, (γ) *Capitula* HΘ; (α) *Capitula*, (β) *Argumentum* BCOSUVZ; (α) *Capitula*, (β) '*Quorum nomina*' *etc.*, (γ) *Argumentum* T; *Argumentum tantum* DGWϚ *c diu. Pel. Cassiod. disc.*; *nihil habent* L𝔓𝔖𝔗 *Tisch. d e f g Sedul.*; *deficiunt* P *r*.

ARGUMENTUM IN EPISTULAM AD TIMOTHEUM SECUNDAM.

Praefatio haec continetur in codicibus nostris ABCDFGHΘKMNORSTUVWZϚ *diu.*; *impresserunt etiam Thomasius* (I, *pp.* 410, 426, 438, 468 *e codd. Orat.* B. 7, *Reg. Suet.* (= R *nostro*), *Orat.* B. 6 (= V *nostro*) *S. Pauli et S. Petri* A. 1, *Uatic.* 4221), *Migne inter opera Brunonis Carthusiani* (*P. L.* cliii. 457, 458), *de Bruyne* (*Rev. Bénéd.* xxiv, *p.* 16), *Corssen* (*Z. N. T. W.* x, *p.* 39), *Souter* (*Text and Canon of N. T.*, *p.* 207); *cf. etiam Burkitt* (*Gosp. Hist. and its Transm.*[2], *pp.* 353 *seqq.*).
Deest autem in L𝔓𝔖𝔗 *Tisch. c* (*uide infra*) *d e f g Cassiod. disc.* (*uide infra*).
De his argumentis uide supra, p. 41.
Inscr. incipit argumentum ANORVZ; incip̄ argumentum epistole secunde *diu.*; inc̄p argum̄tū ept (eplāe K) secundae ad timotheū (timothm B) BK; inc· arg· ad eiusdem II F; incipit arḡ ·ɔdē aepīs S; item ad eundem argumentū U; argumentum CT; argumentum ad timotheum HΘ; argumentum in epistolam pauli apostoli secundam ad timotheum Ϛ; *nihil habent* DGMW.

ITEM TIMOTHEO scribit de exhortatione martyrii et omnis regulae ueritatis et quid futurum sit temporibus nouissimis et de sua passione.

EXPLICIT ARGUMENTUM.

---

1. **item** (*om.* R) **timotheo** (timotheu F*, timottheo Z, timoteo T, thimotheo CDH): ad timotheum O. **scribit**: scripsit DO; *deinde* + apostolus W. exortatione A*CDHMOST UZ*, exhortationetione G*. martirii CSTW, marterii D. **et**: + de FKMW. **omnis** (homnis C; omnes A*F*GMZ*) **regulae** (-le HT; regulas F*MZ*): omni regula F°KWϚ. **ueritate** CT (*cf. c infra*).

2. **temporibus nouissimis** (nob. R): > nou. temp. *diu.* **sua passione**: > pass. sua D; *deinde* + scribens ei ab urbe Ϛ, + scribit ei ab urbe R, + scribens ei ab urbe roma KVZ° (*cf.* scribens ei a roma *c infra*), + scribit ei ab urbe roma BFMOS, + scripsit ei ab urbe roma D, + scribens ei ab urbe roma de carcere W, + scribit autem ei a roma de carcere N, + scribens ei a laodicia (laudicia C, laudociae T) CTU.

Subscr. **explicit argumentum** BFNORV *diu.*; explicit argm̄ aepīs S; explicit praefatio Z; explicit *tantum* AK; finit argumentum C; *nihil habent* DGHΘMTUWϚ.

Digitized by Google

ARGUMENTUM PELAGIANUM IN EPISTULAM AD TIMOTHEUM SECUNDAM.

Praefatio haec continetur in codicibus nostris HΘ (*in quibus secundum obtinet locum*), *S. Genoueuae* 10 *et* 18, *Puteano, et Brux.* 68 (*uide Souter* '*Pelagius' Expositions*' *etc.* = '*Texts and Studies,*' ix. 1, *p.* 343). *Est ab ipso Pelagio in Commentariis in Epistulam ad Timotheum secundam scripta* (*uide Souter* '*Texts and Studies*' ix. 2, *p.* 506). *De siglis* '*Pel.*[A]' *et* '*Pel.*[B]' *uide supra p.* 367. *Impressimus ex editione Souteriana.*

Inscr. incipit argumentum aepistolae secundae *Pel.*[B]; item aliū argumentū H; item aliud argumentum Θ; *nihil habet Pel.*[A]

CUM esset Romae in uinculis constitutus, scribit Timotheo, commonens eum ne per eius absentiam uel propriis uel magistri tribulationibus terreatur, aut testimonium domini erubescat, pro quo ille ipse usque ad mortem certauit, simul et de haereticis uitandis atque his qui suas magis fabulas quam dei praedicant ueritatem.

1. quum HΘ. rome Θ[c].
2. **magistri**: magis *Pel.*[B]
3. **aut**: ut *Pel.*[B] **ille**: *om.* HΘ *Pel.*[A] (*cf. Cassiod. disc. infra*).
4. hereticis HΘ. **suas**: suis *Pel.*[A*]

Subscr. explicit argumentum *Pel.*[B]; *nihil habent* HΘ *Pel.*[A]

[*Argumentum hoc, quod argumenta superiora in unum coniuncta ostendit, est ante Epistulam ad Timotheum secundam in Commentariis Cassiod. disc.* (*P. L.* lxviii. 671) *posita.*

ARGUMENTUM.

TIMOTHEO scribit iterum de exhortatione martyrii et omnis regulae ueritatis, et quid futurum sit temporibus nouissimis, et de sua passione. Paulus cum esset Romae in uinculis constitutus, scribit Timotheo, commonens eum, ne per eius absentiam uel propriis, uel magistri tribulationibus terreatur, aut testimonium Domini erubescat, pro quo usque ad mortem ipse certauit; simul et de haereticis uitandis atque his qui suas potius fabulas quam Dei praedicant ueritatem.

Digitized by Google

Item aliam formam prioris argumenti exhibet c:—

ARGUM̄TŪ IN EP̄L̄A AD TIMOTH̄ . IĪ .

TIMOTHEUM ad quem scribit . loydem auiam eius . et matrem eius eunicen . figelum et ermogenē . quos a se dicit fuisse auersos . honesiforum qui cathenam eius non erubuit . ymeneum et filetum . quos a ueritate dicit excidisse . iamnem et mambrē qui moysi restiterunt . demā qui se dereliquit . crescens qui abiit in galliam . titus qui in dalmacia . luchas qui cum eo est . marcū quem uenire ad se precipit . titum quem misit ephesum . marchum apud penulam suam reliquit . alexandrum erarium quem sibi multa mala ostendisse dicit . priscam et aquilam quos salutat . et onesifori domum . erastum qui remansit corinthi . trophimus infirmus relictus mileti . euuolus pudens . linus et claudia . quorum salutem eis mittit . Item timotheo scribit de exhortatione mr̄ii . et omnis regulae ueritate . et quid futurum sit temporibus nouissimis . et de sua passione scribens ei a Roma.

EXPLIC̄ ARGUM̄T̄ .]

Digitized by Google

Capitula exstant in codd. nostris ABCFHΘKMNORSTUVZ.

Desunt in DGLPW *vg. Tisch. c diu. uett.*

Inscr. incipiunt capitula AKZ *Orat.* B. 7; incipiunt capitulae N; incp̄t cāp ad timotheū secunda B; incipiunt capitula sēc ad eum O; incipiunt capl in epl ad timotheum ·II V; incipiunt kapitolae in aepistola ad eundem secunda C; incipit capitulatio ad timotheum secd̄ (II Θ) HΘ; incip̄· capitul· ad timotheū ·II· U; incipit capitulatio in epstla ad timotheum scda T; incipiunt tituli saecudae (*sic*) aepis ad timotheū S; incipit breuis M; inc· brebis F; incp breuis eiusdem II· L; incipiunt breues epīsl· R.

AFKMOSZ	N	V
Edidimus plerumque e codice A, *variis lectionibus codicum rell. in calce paginae subiunctis, exceptis iis quae ad meram orthographiam spectant* (*cf. etiam Thomasium,* I, *p.* 468, *qui capitula e codd. Uatic.* 4221 *impressit*).	*Edidimus e codice ipso.*	*Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1, *apud Thomasium,* I, *p.* 438. *Impressimus e codice* V, *variis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*
I. De eunice atque loide matre auia timothei et quod sancti non spiritum timoris acceperint sed uirtutis et caritatis (i. 5, 7).	I. De unice atque loide matre auiam timothei et quod sancti non spiritum timoris acciperint (i. 5, 7).	
II. De domino non secundum opera nostra sed secundum suum propositum ante tempora aeterna sanctos suos ad gratiam prouocante (i. 9).	II. De domino deo non secundum opera nostra sed secundum suum propositum ante tempora aeterna (i. 9).	I. Noli itaque erubescere (i. 8).
III. De formula sane doctrinae et de asianorum perfidia ex quibus erant phygelus et hermogenis et de fide onesifori ac sollicitudine (i. 13, 15–17).	III. De formula sane doctrinae (i. 13).	II. Scis hoc quod auersi sunt a me (i. 15).
IIII. De tradenda doctrina fidelibus qui idonei erunt aliquos erudire (ii. 2).	IIII. De tradenda doctrina fidelibus (ii. 2).	
V. De dei milite expedito et athletae comparatione (ii. 4, 5).	V. De dei milite expedito et athletae (ii. 4, 5).	III. Nemo militans deo implicat se negotiis saecularibus (ii. 4).
VI. De fructu laborantis agricolae (ii. 6).	VI. De fructu laborantis agricolae (ii. 6).	
VII. De resurrectione domini ex mortuis (ii. 8).	VII. De resurrectione domini ex mortuis (ii. 8).	
VIII. De sanctis et commorientibus domino et conuiuentibus ac tolerantibus pariter atque regnantibus (ii. 10–12).	VIII. De sanctis et commorientibus domino (ii. 10, 11).	
VIIII. De contentionibus et subuersione uerborum (ii. 14).	VIIII. De contentiones subuersione uerborum (ii. 14).	IV. Haec commoneo testificans coram deo (ii. 14).
X. De seductoribus (ii. 16 *seqq.*).	X. De seductoribus (ii. 16 *seqq.*).	

Notae ad codd. AFKMOSZ. I. > matre atque loidae K. **auia**: auiaque O; *om.* S. acciperunt S. II. **domino**: + deo FKMS. III. **doctrinae**: *om.* S. **de** *sec.*: *om.* OS. **phygelus**: phyletus FM, philetus S. VIII. **domino et conuiuentibus** (cum uiuentibus Z*): *om.* O. VIIII. contentione KOSZ^c^, contentiones FMZ*. **et**: *om.* A^c^. subuersiones FM.

Nota ad cod. N. I. acciperunt N*.

Digitized by Google

Post unumquodque capitulum addidimus capp. et uerss. Epistulae.

Praeterea, ut lectoris commodo consulamus, in ultima columna posuimus capp. et uerss. Epistulae ad quos incipiunt Sectiones Priscillianisticae de quibus supra tractauimus, pp. 20 seqq.

CHΘTU	B	R (= *Cod. Reginae Suetiae apud Thomasium*, I, *p.* 426). *Impressimus e Thomasii editione.*	*Orat.* B. 7	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae; cf. Schepss, pp.* 173, 174.
Edidimus e codice C, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis tantum exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*	*Edidimus e codice ipso.*		*Impressit Thomasius*, I, *pp.* 410, 411.	
I. Quod desideret Tymotheum memor lacrimarum eius . monens hut resuscitet gratiam matris et auiae . Et quia non spiritum timoris sed uirtutis accepimus non secundum hopera nostra . Et de Christo quia destruxit mortem (i. 4–7, 9, 10).			I. De lacrymis Timothei, et recordatione Apostoli (i. 4, 5). II. De liberalitate et uocatione sanctae gratiae (i. 9).	I. *Incipit ad* Paulus apostholus (i. 1). II. *ad* Gratia misericordia (i. 2). III. *ad* Ut gaudio inpleas (i. 4). IIII. *ad* Propter quam (i. 6). V. *ad* Non enim dedit nobis (i. 7). VI. *ad* Noli itaque erub- (i. 8). VI (VII *Schepss*). *ad* Sed conlabora (i. 8). VII. *ad* Manifestata est (i. 10); *om. autem Schepss.*
II. Quod homnes ab eo auersi sint . Et quia Phygelus . et Hermogenus et de Honesiforo . Et quia nemo militans Deo negotiis inplicatur . Et qui certat in agone . Et hut memor sit Christum resurrexisse . Et uerbum Dei non est alligatum (i. 15, 16, ii. 4, 5, 8, 9).	I. De persecutione sua facta . et in asia neminem militante deo . oblegare se negotiis saecularibus (i. 15, ii. 4).	I. De persecutione, quae nobis facta est in Asia (i. 15). Nemo militans Deo, obligat se negociis saecularibus (ii. 4).	III. De Onesiphoro, eiusdemque obsequiis quae sibi exhibuit (i. 16, 17). IV. De labore, et milicia, et agone: de mercede quoque agricolae (ii. 3–6).	VIII. *ad* Scis hoc quod (i. 15). VIIII. *ad* Det misericordiam (i. 16). X. *ad* Labora sicuti (ii. 3). XI. *ad* Intellege quae (ii. 7). XII. *ad* Memor esto ihm̄ (ii. 8). XIII. *ad* Fidelis sermo (ii. 11). XIIII. *ad* Noli uerbis (ii. 14).
III. Quasi commorimur et conuiuemus . Et non uerbis contendendum . Et de Hymeneo et Phyleto .		II. Ne erubescat Euangelium Dei	V. De operariis, et uerbum recte tra-	XV. *ad* Pro uana autem (ii. 16).

Notae ad codd. CHΘTU. I. **gratia** H. **quia** *sec.*: qui U. destruit U. II. **sint**: sunt HΘU. **quia** *pr.*: *om.* HΘTU.
III. **quasi**: quia si HΘTU **non uerbis**: noli u. T; > u. non HΘ. contendunt H, contendentium U.

AFKMOSZ	N	V *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1.
XI. De magna domo uasa diuersis generibus continente (ii. 20).	XI. De magna domo in uasa diuersa (ii. 20).	
XII. De claritate ac pace cum sanctis (ii. 22).	XII. De claritate ac praecum sanctis (ii. 22).	
XIII. De quaestionibus stultis (ii. 23).	XIII. De quaestionibus stultis (ii. 23).	
XIIII. De apostolo nouissima tempora et seductores iniquitates omnes et scelera praedicante (iii. 1, 2 *seqq.*).	XIIII. De apōs nouissima tempora (iii. 1).	V. Hoc autem scito quod in nouissimis (iii. 1).
XV. De uirtutibus sanctis et persecutionibus pauli et omnium semper tribulatione sanctorum (iii. 10–12).	XV. De uirtutibus sanctis et persecutionibus (iii. 10, 11).	
XVI. De timotheo ab infantia sacris litteris institutum (iii. 15).	XVI. De timotheo ab infantia sacris litteris (iii. 15).	
XVII. De scriptura diuinitus inspirata (iii. 16).	XVII. De scriptura diuinitus inspirata (iii. 16).	
XVIII. De apostolo testificante timotheum ut oportune inportune insisteret ad docendum (iv. 1, 2).	XVIII. De apost̄ testificante timotheum (iv. 1).	VI. Testificor coram deo et christo iesu (iv. 1).
XVIIII. De apostolo praedicante tempus quo sanam doctrinam homines refutarent (iv. 3).	XVIIII. De apost̄ praedicantem tempus (iv. 3).	
XX. De apostolo martyrium suum et liberationem de saeculo praedicante (iv. 6 *seqq.*).	XX. De apost̄ martyrium suum et liberationi de saeculo (iv. 6 *seqq.*).	
XXI. De timotheo et dema et crescente tito luca marco thycico et carpo et de adferenda paenula et libris maxime uero membranis (iv. 9–13).	XXI. De timotheo et dema et crescente tito luca marco tychico (iv. 9–12).	VII. Festina ad me uenire cito (iv. 9).
XXII. De alexandro aerario (iv. 14).	XXII. De alexandro aerario (iv. 14).	
XXIII. De prima apostoli defensione (iv. 16).	XXIII. De prima apost̄ defensione (iv. 16).	
XXIIII. De priscilla et aquila (iv. 19).	XXIIII. De priscilla et aquila (iv. 19).	
XXV. De eubolo et pudente et lino et claudio et fratribus uniuersis (iv. 21).	XXV. De eubulo et pudente et lino et claudia et fratribus uniuersis (iv. 21).	

Notae ad codd. AFKMOSZ. XI. **domo** (domu F): + in A*Z. **uasa**: inuasis K; *deinde* + in S. XII. caritate S. **ac**: a S. **pace** (prae AF) **cum**: precum M; praecibus O. XIIII. iniquitatis KO; + et Z^{c}. **omnes**: omnia Z^{c}; *om.* O. **et** *sec.*: *om.* Z. precidente Z*, predicente MZ^{c}. **iniquitates . . . praedicante**: *om.* S. XV. tribulationes K. XVI. > sacris litteris ab infantia O. instituto A^{c}FKMSZ^{c}, institū (*ut udtur*) Z*; inbuto O. XVII. scripta A*. XVIII. **inportune** (inoport. OS): *om.* A*FM. insistere F. XVIIII. **tempus**: *om.* A*S. **quo**: quod Z. hominum S. refutare M. XX. **liberationi** FKM, liberatione Z. predicente MZ. XXI. **et** *sec.*: *om.* F. **marco**: + et Z. **adferenda**: ad deferenda K. **et** *quint.*: *om.* OS. libros KOS. membrana S, membranas KO. XXII. **aerario**: + apostolum persequente FK^{c}MO, + apostolo persequente K*, + apōs persaequente S. XXIIII. **aquila**: + et onesifori domo (-u S, -um K) et erasto et trofimo FKMOSZ. XXV. claudia FKMOSZ.

Notae ad codd. V *S. Pauli et S. Petri* A. 1. VII. **me**: + et *Cod. S. Pauli.*

Subscr. expliciunt capitula AKOV *Orat.* B. 7; expliciunt capitulae N; explic̄ capitt̄ U; expliciunt tituli aepis̄ saecundae ad timotheū S; expl· breb· F; explicit breuis L; ex̄p breuis M; explicit *tantum* R; *nihil habent* BCHΘTZ.

Digitized by Google

CHΘTU	B	R	*Orat.* B. 7.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
qui resurrectionem iam factam dicebant . Et cognouit Dominus qui sunt eius . Et de uasis in magna domo . Et hut fugeat iuuenalia . et stultas quaestiones (ii. 11, 14, 17–20, 22, 23).	II. De his qui dicunt resurrectionem iam fuisse hii inmittunt se in domos et praedantur mulierculas oneratas peccatis (ii. 18, iii. 6).	constanter praedicare (ii. 15?). Quidam enim dicunt resurrectionem iam fuisse; et euertunt multos (ii. 18). Hi sunt qui subuertunt omnes et ... mulierculas oneratas peccatis (ii. 18, iii. 6).	ctantibus ueritatis et fidei subuersoribus (ii. 15, 18). VI. De uarietate domus magnae uasorum, et anilibus fabulis uitandis (ii. 20, 23).	XVI. *Incipit ad* In magna autem (ii. 20). XVII. *ad* Stultas autem (ii. 23).
IIII. Quod in nouissimis temporibus erunt homines se ipsos amantes . qui penetrent domos . et de Iamne . et Mambre . Et qualia passus sit Antiochiae . Et homnes qui uolunt piae uiuere in Christo (iii. 1, 2, 6, 8, 11, 12).			VII. De temporibus periculosis, et criminibus omnium hominum (iii. 1, 2 *seqq.*). VIII. De persecutionibus, quas pie casteque uiuentes necesse est patiantur (iii. 11, 12).	XVIII. *ad* Hoc autem scito (iii. 1). XVIIII. *ad* Tu autem adsecutus (iii. 10). XX. *ad* Mali autem homines (iii. 13).
V. Omnis scriptura diuinitus spirata hutilis est . Et praedica hoportunae importunae . Et erit tempus quando sanam doctrinam non sustinebunt . Et cursum consummaui (iii. 16, iv. 2, 3, 7).	III. De eo quod erit tempus quando sanam doctrinam non sustinebunt (iv. 3–7).	III. . . . non sustinebunt; sed secundum sua desideria coaceruabunt sibi magistros (iv. 3).	IX. De tempore quo sanam doctrinam non pot. custodire opera Sanctorum (iv. 3).	XXI. *ad* Omnis scriptura (iii. 16). XXII. *ad* In homni patientia (iv. 2). XXIII. *ad* Tu uero uigila (iv. 5). XXIIII. *ad* Cursum consummaui (iv. 7). XXV. *ad* Festina uenire (iv. 9).
VI. Demas reliquid me crescens in Galliam . Et de Paenula . Et de Alexandro herario . Et liberatus sum de hore leonis . Et de Prischa et Aquila et ceteris quos salutat (iv. 10, 13, 14, 17, 19–21).			X. De Alexandri aerario: et quod de ore leonis sit Apostolus liberatus (iv. 14, 17).	[XXVI. *Deest in cod. Cau.; conicit autem Schepss ad* iv. 16.]

Notae ad codd. CHΘTU. III. **fugiat** U. **iuuenalia :** in uenalia T. IIII. **erunt :** eorum H. **se :** sese T. penetret H. **qualia :** quia T. V. **spirata :** inspirata HΘTU. **hutilis :** ut illis H. **et** *pr.* : *om.* U. **et erit :** erit enim U. VI. **relinquid** T. **gallia'** T, **gallatia** Θ, **galatia** U. **liberatus sum :** liberat' U. **et** *sixt.* : + de U. > quos salutat ceteris H, > quos salutat ceteros Θ.

Digitized by Google

ELENCHUS CODICUM NOSTRORUM IN EPISTULA AD TIMOTHEUM SECUNDA.

1. A. Cod. *Amiatinus* s. VII ex. uel VIII in. = A Euang. (uide uol. I, p. xi).
2. B. Cod. *Bambergensis* s. IX (uide I, p. 674); contulit H. J. W.
3. C. Cod. *Cauensis* s. forsan IX = C Euang. (uide I, p. xi); contulit J. S.
4. D. Cod. *Ardmachanus* s. IX in. = D Euang. (uide supra p. 292, et I, p. xi).
5. F. Cod. *Fuldensis* s. VI = F Euang. (uide I, p. xii).
6. G. Cod. *Sangermanensis* s. IX = G et g_1 Euang. (uide I, p. xii); contulit H. J. W.
7. H. Cod. *Hubertianus* s. IX–X = H Euang. (uide I, p. xii); contulerunt J. S. et F. G. Harvie.
8. Θ. Cod. *Theodulfianus* s. IX = Θ Euang. (uide I, p. xii); exemplar photographicum contulit A. Ramsbotham.
9. K. Cod. *Karolinus* s. IX = K Euang. (uide I, p. xii); contulit F. G. Harvie.
10. L. Cod. *Langobardus* s. VIII ex. (uide supra p. 62); exemplar photographicum contulit H. J. W.
11. M. Cod. *Monacensis* s. VIII (uide supra p. 62); contulit H. J. W.
12. N. Cod. *Colmariensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
13. O. Cod. *Oxoniensis* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
14. P. Cod. *Parisinus* s. VIII (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
15. R. Cod. *Reginensis* s. VII (uide supra p. 62); contulit G. Meyncke.
16. S. Cod. *Cantabrigiensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
17. T. Cod. *Toletanus* s. VIII = T Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xiii); contulit J. S.
18. U. Cod. *Ulmensis* s. IX (uide supra p. 62); contulit F. G. Harvie.
19. V. Cod. *Vallicellanus* s. IX = V Euang. (uide I, p. xiv); contulit J. S.
20. W. Cod. *Sarisburiensis* s. XIII = W Euang. (uide I, p. xiv); contulit H. J. W.
21. Z. Cod. *Harleianus* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
22. *c*. Cod. *Colbertinus* s. XIII = *c* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxi); contulit H. J. W.
23. *d*. Codicis *Claromontani* latina uersio s. VI (uide supra p. 62).
24. *dem*. Cod. *Demidouianus* s. XIII apud C. F. Matthaei *Test. Nov.*, Rigae 1782.
25. *diu*. Cod. *Diuionensis* 9 (*bis*) a. 1109, dictus Cod. S. Stephani Harding; exemplar photographicum contulit H. F. D. S.
26. *e*. Codicis *Sangermanensis* latina uersio s. IX ex. (uide supra p. 62).
27. *f*. Codicis *Augiensis* latina uersio s. IX (uide supra p. 62).
28. *g*. Codicis *Boerneriani* latina uersio s. IX = δ Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxiii).
29. *m*. Lectiones e libro *de diuinis Scripturis siue Speculum* = *m* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxii).
30. *t*. Lectiones e libro qui dicitur *Liber Comicus* etc. (uide supra p. 62).

De siglis ς𝔐𝔖𝔆, *vg.*, *cod. caraf.*, *Bentl.*, *Tisch.*, etc., uide uol. I, p. xxviii seq.

Digitized by Google

EPISTULA AD TIMOTHEUM SECUNDA.

Epistula ad Timotheum secunda in his codicibus sine lacuna exstat:—ABCDFGHΘKLMNORST UVW *c d dem. diu. e f g. In* Z *hic illic litterae uel uerba in capitibus paginarum perierunt; in* P *lacunae sunt, viz.*:—i. 1–11, i. 15–ii. 7 (*partim*), ii. 7–11; *deficit r*; *m* (= *lectiones e libro* '*de diuinis scripturis siue speculum*'), *t* (= *lectiones e lectionario qui dicitur* '*liber comicus*') *pauca tantum continent. Itaque in hac epistula codices Hieronymiani* (*inter quos c dem. diu. sine dubio numerandi sunt*) *et ueteres triginta nobis praesto sunt. Uariantes lectiones ex ueteribus perpetuo citauimus, iis discrepantiis tantum omissis quae ad meram orthographiam spectant.*

Ordo stichorum e codice Amiatino est.

Patres plerumque citauimus tantum ubi a textu nostro dissentiunt; Ambrosium partim ex editione Benedictina (*Uenet.* 1748), *partim ex edit. Uindobonensi nondum ad finem perducta* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uoll.* xxxii *seqq.*); *Rufinum, Origenis interpretem ex edit. Delarue* (*Paris.* 1733); *Augustinum ex edit. Bened., exceptis* '*speculi*' *lectionibus, quas ex edit. Weihrich* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xii) *sumpsimus et littera* '*m*' *denotauimus* (*uide supra*); *Priscillianum ex edit. Schepss* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xviii); *Hieronymum ex edit. Ualarsii, sed ubi* '*Hilb.*' *in notulis adposuimus, lectiones indicauimus quae uiro doctissimo Isidoro Hilberg* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* liv *seqq.*) *placuerunt.* '*Ambrst.*' = *Ambrosiastri Comment. in Epistulam*; '*Cassiod. disc.*' = *Comment. in Epistulas Paulinas a discipulo quodam anonymo Cassiodoriano confecti et sub nomine Primasii editi* (*Migne, P.L.* lxviii); '*Pel.*[A]' *et* '*Pel.*[B]' = *Pelagii Comment. in Epistt. Paulinas a uiro doctissimo A. Souter editi* ('*Texts and Studies*', *uol.* ix, *Cantabr.* 1926) *et in duas recensiones distincti, quarum prima* '*Pel.*[B]' *uere Pelagiana est et maxima ex parte ueteris uersionis, altera* '*Pel.*[A]', *ab editore quopiam recentiori correcta, lectiones Hieronymianas fere semper profert*; '*Pel.*' *simpliciter indicat lectiones in quibus* '*Pel.*[A]' *et* '*Pel.*[B]' *consentiunt.*

Amico nostro et quondam discipulo Arturo White Adams, qui in schedis typographorum huius epistulae corrigendis nobis operam praebuit, gratias quam maximas agimus.

Inscr. incipit (incpt L, incip V) epistula (epistola U, epistl V) ad (a L*) timotheum (timoth V) secunda (sēc A, II LV) ALUV *et* > incipit aepistola (epla *c*) secunda (scda *c*) ad timotheum *c dem. Pel.*[B]; incipit epistola pauli apostoli ad timotheum secunda N *et* > incip epla ·II· pauli apli ad timotheū *diu.*; incipit ad timotheum (tymoth. C) ·II· C *d e*; incipit epil ad timot Z; incipit capitulatio (*perlineatum*) epistola ad timotheum secunda T; incipit ad eundem secunda (·II· *f*) BK *f g*; incipit corpus epist (episl M) FM; incipit textus O; incipit textus eiusdē aepis S; item eptl secd ad timotheū Θ; epistola pauli apostoli ad timotheum II 𝔖; epistola pauli ad timotheum secunda 𝔓; epistola beati pauli apostoli ad timotheum secunda 𝔖ℭ; epistula ad timotheum II *Tisch.*; ad timotheum ·II· G; *nihil habent* DHRW *Pel.*[A] *Cassiod. disc. Sedul.*; *def.* P.

INCIPIT EPISTULA AD TIMOTHEUM SECUNDA.

I. 1 Paulus apostolus christi iesu
per uoluntatem dei
secundum promissionem
uitae quae est in christo iesu

I. 1. *Priora uerba litteris uncialibus uel rubris scripta habent* B (paulus ... [2]caris), Θ (paulus ... promis), S (paulus ... dei), U (paulus ... per uo), A F *diu. f* (paulus apostolus christi iesu), OZ *vg.* (paulus). **paulus**: + a *eras.* M. apostholus C. **paulus apos***tolus*: *def.* P. **christi** (+ *ras.* 2 *litt.* S) **iesu** *etiam Bentl. Tisch. cum ord. gr.* ℵDE FGKP 17. *al. fere*[20] Χριστοῦ Ἰησοῦ: > ie. ch. A*T*W *vg. cod. caraf. Ambrst. Sedul. cum gr.* AL 37. *al. longe plu., cf.* I Tim. i. 1; *deinde* + seruus D (*cf.* Iacob. i. 1, Iud. i. 1) *sine auct. gr.* **iesu per uo***luntatem*: *def.* P. uolumptatem C. **dei secundum**: *def.* P. **secundum** (saec. S): *om. g contra gr.* **promissionem** (-um H) *cum*

2 timotheo carissimo filio
gratia misericordia pax
a deo patre et christo iesu domino nostro
3 gratias ago deo cui seruio
a progenitoribus in conscientia pura
quam sine intermissione
habeam tui memoriam
in orationibus meis
nocte ac die
4 desiderans te uidere
memor lacrimarum tuarum
ut gaudio implear
5 recordationem accipiens
eius fidei quae est in te
non ficta
quae et habitauit primum
in auia tua loide et matre
tua eunice
certus sum autem quod et in te
6 propter quam causam

---

gr. plur. ἐπαγγελίαν: *gr.* ℵ ἐπαγγελίας *apud latinos non redditur.* uite LMW. que LM. **promissionem u. q***uae*: *def.* P. ihesu CT.

est . . . ^{11} **positus**: *def.* P.

2. thimotheo CD. **carissimo** (kcar. C, char. *vg.*, ķmo W) **filio** *et* dilecto f. *Ambrst. cum ord. gr.* ἀγαπητῷ τέκνῳ (17 γνησίῳ τ. ἐν πίστει—*ex* I Tim. i. 2): > f. carissimo *Cassiod.* (*P.L.* lxx. 717). **gratia**: + et DOSϚ *contra gr.* **misericordia** (miss. D): + et DF^{c}KOSϚ𝔖 *Orig.* (*int.* iv. 468) *Ambrst. sine auct. gr.—cf.* I Tim. i. 2; *adnotat Luc. Brug.* '*Non est praeponenda coniunctio* et *uoci* pax'. **patre**: + nostro Ϛ𝔖 *Pel.*^{B} *cum gr.* 39. 41. 49. **christo iesu** *cum ord. gr. plur.* Χριστοῦ Ἰησοῦ: > ie. ch. *diu. Aug.* (iii. 2. 931) *cum ord. gr.* ℵ* 17. 37. 43. 49 Ἰησ. Χρ. *Pro* Χρ. Ἰησ. τοῦ κυρίου ἡμῶν *habent* ℵ* 17. 37 κυρίου Ἰησ. Χρ. τ. κ. ἡμ. *et* 43. 49 κυρίου Ἰησ. Χρ. *tantum, non autem latt.*

3. **deo** *sine addit. codd. plur.* 𝔓ℭ *cod. caraf. Bentl. Tisch. c diu. f g etc. cum gr. longe plur.* θεῷ *tantum*: + meo DFHLMOWϚ𝔖 *d dem. e Orig.* (*int.* i. 85) *Ambrst. Pel.*^{B} *Uigil.* (*Uarim.* i. 45) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1353) *Sedul. cum gr.* D*E* 17. 8^{pe} *qui add.* μου—*cf.* Rom. i. 8, Phil. i. 3, Philem. 4 *etc.* **seruio**: + in spiritu meo *Orig. sine auct. gr.* **a** (ἀπό): in D; *om.* MT* *d.* **progenitoribus**, *gr.* προγόνων: proauis D *Orig. Ambrst. Sedul.* (*lemm.*); proauis uel progenitoribus id est patriarchis *g*, *cf.* id est a patriarchis *Sedul.* (*comm.*); primogenitoribus *Uigil.*; *deinde* + meis DHΘOWϚ𝔖 *c dem. diu. Orig. Uigil. Cassiod. Sedul. sine auct. gr. Adnotat Luc. Brug.* 'Gratias ago Deo, cui seruio a progenitoribus. *Nec hic addenda sunt pronomina* meo, *et* meis.' **conscientia pura** *contra ord. gr.*: > p. c. *d e g cum ord. gr.* καθαρᾷ συνειδήσει; fide *Uigil.* (*ad fin. pericopes*). **quam** *etiam cod. caraf. Bentl. Tisch.*, *gr.* ὡς: quod DW *vg. c d dem. diu. e Ambrst. Pel.*^{B} *Cassiod. disc. Sedul.*; quod uel quasi *g.* **sine intermissione** (-misione OSZ*, -missionem FM): indeficientem *Ambrst.*; *gr.* ἀδιάλειπτον. **habeam** (ab. C), *gr.* ἔχω: habeo D *d e*; habeo uel ago *g.* **tui memoriam**, *cf.* de te m. *g et gr.* τὴν περὶ σοῦ μνείαν: > m. tuam *d e.* **orationibus** (hor. C; hortationibus *d*), *gr.* δεήσεσιν: precibus *Ambrst. Disting.* meis · nocte ac die ^{4}desiderans S *vg. Cassiod. disc.* **ac** (hac C, *in ras. scr.* Z) **die** (diae CM), *gr.* καὶ ἡμέρας: et die BHNT *d dem. e*; dieque *Ambrst.*

4. **desiderans** (dissid. D), *cf.* multum desiderans *Ambrst. et gr. plur.* ἐπιποθῶν: desidero uel ans *g*, *cf. gr.* FG ἐπιποθῶ. memo B*. **lacrimarum** (lacrym. 𝔖ℭ, lachrym. Ϛ𝔓) **tuarum**: > tu. lac. *d e g cum ord. gr. omn.* σου τῶν δακρύων. **ut**: + ego *Ambrst. contra gr.* gaudeo DZ*; gaudii F; *gr.* χαρᾶς. **implear** (inpl. FMZ*, īpl. D), *gr.* πληρωθῶ: replear N *Ambrst. Pel.*^{B} **memor . . . implear**: *om.* S*, *deinde* + S^{1}.

5. **recordationem** (ὑπόμνησιν): commemorationem *d e*; reuelationem *Pel.*^{B} (*semel*). **accipiens** (hacc. T) *etiam* D$^{mg.}$, *gr.* λαβὼν *uel* λαμβάνων: habens D*O. **eius** (eiusdem N; *om. Pel.*^{B} (*semel*)) **fidei quae** (que Z*) **est in te non ficta**, *cf.* ei. fidei que est inter non f. L *et* ei. fidei que est in te conficta M: > fidei ei. q. est in te non f. D; > ei. fidei q. in te est non f. U *Bentl. f*; > ei. q. in te est fide (*sine* non f.) *d e*; > q. (*sine* eius) est in te non f. fide *g et* > ei. q. est in te sincerae fidei *Ambrst. cum ord. gr. omn.* τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως. que *sec.* LMW. **et** *pr.*: *om.* DKL *d e g Ambrst. Pel.*^{A} *et gr. non expr.* **habitauit** (ab. CM*, habitabit T), *cf.* inhabitauit K *et gr.* ἐνῴκησεν: habundauit *diu.* abia M, ^{a}uia T. loidae BHKRTZ*, loydae C, loiadae S, loidem L. **et** *sec.*: + in W. tuae O*. eunicae BT *Pel.*^{B}, eunichae CDKRS, eunuce F*, eunuchae OZ*, eunucea H, eunucaea Θ; *in ras. scr.* L. **certus sum** (*om. diu.*) **autem**, *cf.* confido uel certus sum autem *g*, *cum ord. gr.* πέπεισμαι (17. πέποιθα) δέ: > certum autem habeo *Ambrst. contra ord. gr.* **et** *tert.* (καί): *om.* L*S. **te** *sec.*: + est S *sine auct. gr.*

6. **propter quam causam** (caussam D), *gr.* δι' ἣν αἰτίαν: propter quod *d e*; qua de causa *Ambrst.* **admoneo** *etiam* Z^{c2} (ammon. BKLRUWZ^{c1}, amon.

admoneo te ut resuscites
gratiam dei quae est in te
per inpositionem manuum
mearum
7 non enim dedit nobis deus
spiritum timoris
sed uirtutis et dilectionis
et sobrietatis.
8 Noli itaque erubescere
testimonium domini nostri
neque me uinctum eius
sed conlabora euangelio
secundum uirtutem dei
9 qui nos liberauit
et uocauit uocatione sancta
non secundum opera nostra
sed secundum propositum
suum et gratiam
quae data est nobis in christo iesu
ante tempora saecularia
10 manifestata est autem
nunc per inluminationem

Z*), *gr. plur.* ἀναμιμνήσκω *et* DE ὑπομιμν.: moneo CT *c.* **ut** (huti C) **resuscites**: ut recrees *Ambrst.*; ut resuscites uel infinitiuum *g*, *cf. gr.* ἀναζωπυρεῖν. **gratiam**, cf. donum *Ambrst.*, gratiam uel donum *g*, *cum gr. fere omn.* χάρισμα: *gr.* ℵ* θέλημα *apud latinos non redditur.* **dei** = *gr. plur.* θεοῦ: *gr.* A Χριστοῦ, *non autem latt.* **quae** (que LMZ*): quod *Ambrst.*; quod uel quae *g*; *gr.* ὅ. **est in te** *cum ord. gr. omn.* ἐστιν ἐν σοί: > in te est D; *deinde* + quae data est tibi D *Pel.*^{B}—*ex* I Tim. iv. 14. **te per**: ter *d.* **per inpositionem** (imposit. KRWZ* *vg.*, inpossit. DNO, inposionem G*, impositione B), *gr.* διὰ τῆς ἐπιθέσεως: per uel ex impositionem uel e *g*; et impositione T. **manum** FLO*.

7. **enim**: im L*. **dedit nobis deus** *cum ord. gr. omn.* ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεός: > ded. deus n. DZ*; > deus ded. n. *Cassiod. disc.*; accepimus *tantum Hil.* (*fragm.* i), *cf.* Rom. viii. 15. **spiritum timoris**, *cf.* sp. formidinis *Hil.*, *cum ord. gr.* πνεῦμα δειλίας: > tim. sp. O *contra ord gr.* set L. **et dilectionis**, *gr.* καὶ ἀγάπης: et caritatis *Capitula* AFKMOSZ (*uide supra p.* 618) *d e Aug.* (*semper*); *om.* S. **sobrietatis** (sobriaet. V, subriet. Z*; sobrietas *Sedul.*), *gr.* σωφρονισμοῦ: sanae mentis *Tert.* (*scorp.* 13); continentiae *Aug.* (*semper*).

8. **noli itaque erubescere** (erubisc. A*F, erubescre L*; rubescere O*), *cf.* n. ergo erub. *d e Aug.* (x. 26) *Sedul. et* n. erub. *tantum* '*Cassiod.*' (*P. L.* lxx. 1073, 1090): ne uel noli itaque erubescere uel as *g*, *cf.* ne ergo confundaris *Tert.* (*scorp.* 13) *et gr.* μὴ οὖν ἐπαισχυνθῇς (L* 47. *al.* -θεις); *deinde* + in *d*, + ad *ut uidetur* Z^{c} *sup. lin.* (*tunc eras.*), + *ras.* 2 *litt.* Θ, *sine auct. gr.* **testimonium** (m *pr. sup. lin.* D), *cf.* martyrium *Tert.*, *cum gr.* μαρτύριον: crucem '*Cassiod.*' (*P. L.* lxx. 1073, 1090). **domini** (+ *ras.* 1 *lit.* G) **nostri** *cum gr. plur.* κυρίου ἡμῶν: d. n. iesu christi DL *dem. Pel.*^{B} *cum gr.* 72 κ. ἡμ. Ἰησοῦ Χριστοῦ; christi *tantum* '*Cassiod.*' (*P. L.* lxx. 1073, 1090) *sine auct. gr.*; *gr.* ℵ* κυρίου *tantum et* 31. 47 κ. Ἰησ. Χρ. *apud latinos non redduntur.* **me** (ἐμέ): *om.* A*DG. uictum L*. **neque . . . sed** (set L*, se^{d} O): *superscriptum* L^{c}. **conlabora** (coll. W *vg.*): + in *d e g Ambrst. Pel.*^{B} *contra gr.* **euangelio** (aeuanguel. D) = εὐαγγελίῳ: euangelium FKL*U*Z*. saecundum S.

9. **qui nos** (non *Pel.*^{B}) **liberauit** *etiam Ambrst.* (*ed. Roman.*), *cf.* q. n. saluos fecit *Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *et* > qui (quia *d*) saluos n. fecit (facit *d*) *d e*: liberantis nos *g* = τοῦ σώσαντος ἡμᾶς (47. *om.*), *cf.* saluos nos facientis *Aug.* (*semper*). **uocauit**: uocantis *g Aug.* (*semper*) = καλέσαντος. **uocatione** *etiam Bentl. Tisch. sine addit. cum gr. omn.* κλήσει *tantum*: + sua FKLMOS *vg. cod. caraf. dem. diu.*^{c} *f Ambrst. Aug.* (*semper*) *Cassiod. disc.* saecundum *bis* S. **opera** (hop. C), *gr.* ἔργα: facta *d e*; merita *Ambrst.* set L*. **propositum** (proposs. DS; praepositum (prep. O) CO) **suum** *contra ord. gr.*: > s. pr. *Capitula* AFKMNOSZ (*supra p.* 618) *d e g Aug.* (*semper*) *cum ord. gr.* ἰδίαν πρόθεσιν; pr. *tantum Pel. sine auct. gr.* **gratiam** (-tia *Pel.*^{B}) = *gr. omn.* χάριν: gloriam S. **quae** (que LOW) **data est**: datam *g* = τὴν δοθεῖσαν. **nobis** (ἡμῖν): *om.* O. **ante tempora saecularia** (sec. CGUWϚ𝔊), *gr.* πρὸ χρόνων αἰωνίων: ante t. aeterna D *Capitula* AFKMNOSZ (*supra p.* 618) *Hil.* (*trin.* xii. 26) *Aug.* (x. 857); ante t. saecularia uel aeterna *g*; ante saecula aeterna *Aug.* (iii. 1. 61, x. 26, 446, 635). **in ch. ie. ante t. saec.** *cum ord. gr. fere omn.*: > *gr.* P πρὸ χρόν. *al.* ἐν Χρ. Ἰησ., *non autem latt.*

10. **manifestata** (-tate H; manifesta N*S *Pel.*^{A}; manifestum *Pel.*^{B}) **est** (*om.* Z* *Aug.* (*semper*) *Pel.*^{B}, *cf. Orig. infra*) **autem nunc** (*om.* S) *et* > m. au. est n. *dem.*, *cf.* apparuit au. n. D *g*, *cum ord. gr.* φανερωθεῖσαν (K φανερωθέντος) δὲ νῦν: > nunc uero declarata (*sine* est) *Ambrst. contra ord. gr.* **per inluminationem** (illum. W *vg.*), *gr.* διὰ τῆς ἐπιφανείας: p. inlustrationem OS; p. aduentum *d e Aug.* (*semper*), *cf. Orig.* (*infra*); p. aduentum uel apparitionem *g* (+ uel per illuminationem *g*$^{mg.}$); p. illuminationem aduentus *Ambrst.* **saluatoris**

Digitized by Google

saluatoris nostri iesu christi
qui destruxit quidem mortem
inluminauit autem uitam
et incorruptionem
per euangelium
11 in quo positus sum ego prae-
dicator et apostolus
et magister gentium
12 ob quam causam etiam
haec patior
sed non confundor
scio enim cui credidi
et certus sum quia potens
est depositum meum
seruare in illum diem.
13 Formam habe sanorum
uerborum quae a me
audisti
in fide et dilectione in christo iesu
14 bonum depositum custodi
per spiritum sanctum qui habitat
in nobis

---

nostri iesu christi etiam Aug. (iii. 1. 61, x. 446, 857) cum gr. ℵ^{c}CD^{c}E**FGKLP al. fere omn. σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: > salu. n. ch. ie. NR d e cum gr. ℵ*AD*E* σ. ἡμ. Χρ. Ἰησ.; domini n. ie. ch. Aug. (x. 26) Pel.^{B} cum gr. 23. 57 κυρίου ἡμ. Ἰησ. Χρ.; saluatoris domini ie. ch. S et > domini n. ie. ch. saluatoris L (cf. Orig. infra) sine auct. gr. manifestata . . . christi: manifestata autem nunc per scripturas propheticas et aduentum domini et saluatoris nostri iesu christi libere Orig. (int. iv. 672). qui destruxit (dist. DSZ*, dext. L, destrucxit H, destruit M*): euacuantis Aug. (x. 26) et distruentis uel euacuantis g = gr. plur. καταργήσαντος et DE τοῦ κ.; euacuauit libere Iren. (Mass. p. 220). quidem (μέν): om. Pel.^{B} inluminauit (illum. L^{c}W vg.; inluminabit D): illuminantis g Aug. (x. 26) = φωτίσαντος. et: om. Ambrst. (ed. Uenet., non autem Roman.). incorruptionem (inincorr. g), cf. inmortalitatem d e Uigil. (trin. iii), aeternitatem D Ambrst. (ed. Roman.) Pel.^{B}, cum gr. omn. ἀφθαρσίαν: aeternitate Ambrst. (ed. Uenet.). per sec.: om. L. aeuang⁻ D.

11. in quo: in quod (ut udtur) F cum gr. εἰς ὅ. possitus OS. ego (ἐγώ): om. S. predicator LMUZ*, praedicatur P. apostolos Z*. et magister cum gr. plur. καὶ διδάσκαλος: gr. 17 κ. διάκονος et CP 3. 21. 115 διδάσκαλος tantum apud latinos non redduntur. gentium (genc. PW) cum gr. fere omn. ἐθνῶν: gr. ℵ*A 17. om., non autem latt. Cf. I Tim. ii. 7.

12. ob (o^{b} L) quam causam (causs. D) = δι' ἣν αἰτίαν: > quam ob causam Ambrst. etiam haec (hec LW), cf. et haec d (non autem e) g Ambrst., cum gr. paene omn. καὶ ταῦτα: haec (hec M) tantum FG*M cum gr. ℵ* 73 ταῦτα tantum; > haec etiam Cassiod. disc. contra gr. pacior PW. set L. confundor = ἐπαισχύνομαι: confundar A*OS^{c}; deinde + in his D sine auct. gr. scio enim = οἶδα γάρ: > nam scio D Quaestt. U. et N. T. (113); scio tantum Ambr. (tob. 20). crededi P*, credidit L*. et certus sum, gr. καὶ πέπεισμαι: + uel confido g; om. Quaestt. depositum (deposs. S), gr. plur. παραθήκην et min. uix mu. παρακαταθ.: depositum uel depositionem g; commendatum Ambr.; diserte Aug. (x. 211) 'depositum meum . . . id est commendatum meum: nam codices nonnulli non habent depositum, sed quod est planius commendatum'. meum, cf. meum uel am g, cum gr. plur. μου: gr. D*E* min.^{4} om., non autem latt. seruare (φυλάξαι): custodire D g Ambrst. Pel.^{B} Quaestt. in illum (illam P) diem etiam Ambrst. (ed. Roman.) = gr. omn. εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν: in illo (illa Ambrst.) die R Ambrst. (ed. Uenet.).

13. formam (forma G), gr. ὑποτύπωσιν (FG corrupte ποτυπουσιν): exemplum Hieron. (vii. 710) Sedul. habe (habbe M* deinde b pr. eras.; + ras. 2 litt. (ns?—cf. infra) L) sanorum (o ex a M) uerborum (om. G*) etiam f Ambrst. (ed. Roman.) cum gr. ἔχε ὑγιαινόντων λόγων, cf. habes anorum u. O*, habes annorum u. HΘZ*, habes norum u. R: habes sanorum u. N* et habens sanorum u. BK (cf. L supra) N^{c}WZ^{c} c d e Ambrst. (ed. Uenet.) Hieron. Pel.^{B} Cassiod. disc. sine auct. gr.; habeto sanorum uel sanam u. g (gr. FG corrupte εχαι υγειω εμνον των λογων); > habe u. sanorum Aug. (iii. 1. 77) contra gr. quae (que LM; quas d) a (ap Z*) me audisti (auid. G*) cum ord. gr. omn. ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας: > q. aud. a me H. in fide = ἐν πίστει: et fide d; in fidem e. et sine addit. etiam Bentl. Tisch.: + in vg. cod. caraf. sine auct. gr. dilectione = ἀγάπῃ (D* ἀγάπης): dilectionem e; deinde + quae est dem. Ambrst. = gr. τῇ (D* τῆς).

14. bonum: bon ex pos B. depositum (deposs. S), gr. plur. παραθήκην et min. mu. παρακαταθ.: commendatum Ambrst. custodi = φύλαξον: custodire Ambrst. (ed. Uenet., non autem Roman.). bon. dep. cust.: cf. I Tim. vi. 20. qui habitat (ab. CT; habitauit G) in nobis (uobis F*S) etiam Ambr. (tob. 20), cf. habitantem in nobis g et gr. fere omn. τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν: qui datus est nobis Ambr. (luc. i. 12) cum gr. 17 τοῦ δοθέντος ἡμῖν—cf. Rom. v. 5. Libere citat uersum Prisc. (p. 76) 'quia diuinum habitat in nobis'.

Digitized by Google

15 scis hoc quod auersi sunt
a me omnes qui in asia sunt
ex quibus est phygelus
et hermogenes
16 det misericordiam dominus
onesifori domui
quia saepe me refrigerauit
et catenam meam non erubuit
17 sed cum romam uenisset
sollicite me quaesiuit
et inuenit
18 det illi dominus inuenire miseri-
cordiam a domino in illa die
et quanta ephesi ministra-
uit melius tu nosti.
II. 1 Tu ergo fili mi
confortare in gratia
quae est in christo iesu
2 et quae audisti a me per multos testes
haec commenda fidelibus

---

15. **scis** (si *Pel.*^{B}; *om.* O): + enim DRϛ𝔖 *diu.*^{c} *Ambrst. Pel.*^{B} *Cassiod. disc. sine auct. gr.*; *adnotat Luc. Brug.* 'Scis hoc. *Non interponas* enim.' **hoc** = τοῦτο: *om.* OS *contra gr.* **auersi** (ab. L, adu. Z*) **sunt a** (*def.* P; *om. f*) **me** (*om. f*), *gr.* ἀπεστράφησάν με: auersati sunt a me *Ambrst.*; auerterunt se a me *d e Sedul. et* auersi sunt uel auerterunt se a me *g.* **qui in** (*om.* T) **asia** (assia DSZ*) **sunt** (fuerunt O) *et* > q. sunt in asia K *f cum gr. omn.* οἱ ἐν τῇ 'Ασίᾳ: q. ex asia sunt *Pel.*^{B} *Sedul.*; > q. sunt ab asia *d e.* **est** = ἐστίν: *om. f g contra gr.* **phygelus** (phigelus DKOSTW𝔅ℭ, phygeus M*N, philegus *Pel.*^{A}; phy *def.* P) *cum gr. omn.* Φύγελος *uel* Φύγελλος *uel sim.*: philetus (fil. *Pel.*^{B}) ϛ𝔖 *Pel.*^{B}; *adnotat Luc. Brug.* 'Phigellus. *Alii scribunt unico l*, Phigelus: *sed male illi, qui habent* Philetus, *quod nomen occurrit infra* ii. *uers.* 17.' **hermogenus** A*, hermogenis FLMZ*, hermogines O, hermoginis D, ermogenes CT, ermogines S.

16. **det**: + autem *Orig.* (*int.* i. 133) *sine auct. gr.* **misericordiam** (-dam B*) **dominus** *cum ord. gr. paene omn.* ἔλεος ὁ κύριος: > dom. mis. O *Orig. cum ord. gr.* 1. 17. 47. 73. 108 ὁ κύρ. ἔλ. **dominus** **on***esifori*: *def. P.* onesiphori ΘW *vg. Pel.*^{A}, onesiferi *Pel.*^{B}, honesifori CGTZ*. **saepe** (sepe DL (e *sec. in ras.*) MNOPSUWZ*), *gr.* πολλάκις: frequenter *d e Orig.* refrigerabit T. **et**: + super *Ambrst. Pel.*^{B} *contra gr.* **et catenam**: *def.* P. cataenam Z. **erubuit** (her. C, erubit S): *gr. plur.* ἐπαισχύνθη *et* FG καταισχύνθη.

17. set L. **cum** (quum Θ) **romam uenisset**, > c. uenisset romae *d e et* > c. fuisset romae *g*, *cum gr.* γενόμενος ἐν 'Ρώμῃ: c. romam uenissem (ueniissem D) ADL^{c} *Pel.*^{B}, > c. uenissem romam *Ambrst.* (*ed. Roman.*), *et* > c. essem romae *Ambrst.* (*ed. Uenet.*), *sine auct. gr.* *ue***nisset sollici***te*: *def.* P. **sollicite** (solic. D *vg.*) *ut udtur cum gr.* ℵCD*FGP 17. 31. 67** σπουδαίως: *gr.* D^{c}EKL *al. pler.* σπουδαιότερον *et* A 73. 137 σπουδαιοτέρως. **me quaesiuit** (quaesiit F*, quesiuit OUW, quessiuit S, quesiit M; quaesunt V), *cf.* me inquessiuit D *et* me requisiuit L *diu. Pel.*^{A}, *contra ord. gr.*: > quaesiuit me *d e g et* > requisiuit me *Orig.* (*int.* i. 133) *cum ord. gr.* ἐζήτησέν (C ἀνεζ., *min.*^{3} ἐπεζ., *min.*^{1} ἐξεζ.) με.

18. **det** (de^{t} L) = δῴη: detque *Pel.*^{B} **illi** *et* ei *Uigil.* (*trin.* xii) *cum gr.* αὐτῷ: *om. Ambr.* (*spir. sanc.* iii. 15) *contra gr.* **dominus** = *gr. omn.* κύριος: deus HZ*. **illi dominus inue***nire*: *def.* P. **inuenire misericordiam** (misser. D) *cum ord. gr. paene omn.* εὑρεῖν ἔλεος (D^{c}K *min.*^{4} ἔλεον, E ἔλαιον): > mis. inu. *dem. Ambr. cum ord. gr.* P ἔλεος εὑρ. **a domino** *etiam e cum gr. plur.* παρὰ κυρίου: apud dominum *Orig.* (*int.* i. 133) *Ambrst. Pel.*^{B} *cum gr.* D^{c} 47 παρὰ κυρίῳ; apud dn̄m uel a dn̄o *g*; a deo ϛ𝔖 *d*, *cf.* apud deum D *et gr.* D*E* παρὰ θεῷ; *om. Tert.* (*res.* 23) *cum gr.* P 120. **in illa** (illo CΘT *f Orig. Tert.*) **die** (diae C) *cum ord. gr. plur.* ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ: > in die illa (illo *d e*) OS *d e Uigil. cum ord. gr.* DE ἐν τ. ἡμ. ἐκ. **et** (*om.* Θ*) **quanta** = καὶ ὅσα: quanta autem *Ambrst.* **die et quanta**: *def.* P. **ephesi** (ephessi S, efesi PT, effessi D): in ephesso uel epessi *g*, *cf. gr.* ἐν 'Εφέσῳ (FG -εσσω): *om. c contra gr.* **ministrauit** (men. R, ministraui *d*), *gr.* διηκόνησεν: ministrauerit H *Ambrst.*; *deinde* + mihi CDH^{mg}·ΘLTUZ^{c}ϛ𝔖ℭ *c* (*et* > mihi min.) *dem. diu. f g Ambrst. Pel.*^{B} *cum gr. min.*^{6} *qui add.* μοι, *cf. Luc. Brug.* '*Correctores e libris suis addiderunt pronomen* mihi'; + n *ut udtur eras.* M. **melius** (+ et *Pel.*^{B}) **tu nosti** *etiam Bentl. Tisch. cum ord. gr.* βέλτιον σὺ γινώσκεις: > tu m. nosti DFKLMVWZ^{c} *vg. cod. caraf. c dem. et* > tu nosti m. B *contra ord. gr.* **et . . . nosti**: *om. Pel.*^{A}

*mel***ius tu nosti**$^{II.1}$ **tu ergo fi***li*: *def.* P.

II. 1. **ergo** (οὖν): uero D *dem. Pel.*^{B}; autem *Ambr.* (*abrah.* ii. 30). **fili** (filii S, fimili G) **mi**, *cf.* fili mihi FM *d*, *cum gr. omn.* τέκνον μου: filii carissime mihi D *et* > mihi fili carissime *Pel.*^{B}; fili carissime *tantum Ambr.* **confortare** (ἐνδυναμοῦ): fortitudinem cape *Ambr.* **in gratia** = ἐν τῇ χάριτι: in gratiam A* *c Pel.*^{A}; *deinde* + dei LS. que LMZ*. *gra***tia . . . iesu**: *def.* P.

2. **et** *pr. cum gr. omn.* καί: *om. ad init. pericopes Orig.* (*int.* iii. 886) *Aug.* (iii. 1. 458); + in iis *Ambrst. sine auct. gr.* **quae** (que LMO) **audisti** (audiuisti *Ambrst.*) = ἃ ἤκουσας: q. audistis F *t.*

Digitized by Google

hominibus
qui idonei erunt et alios
docere
3 labora sicut bonus miles christi iesu.
4 Nemo militans deo implicat se
negotiis saecularibus
ut ei placeat cui se probauit
5 nam et qui certat in agone
non coronatur nisi legitime
certauerit.
6 Laborantem agricolam
oportet primum
de fructibus accipere
7 intellege quae dico
dabit enim tibi dominus in omnibus
intellectum.

---

a me *et* de me D *cum gr. omn.* παρ' ἐμοῦ: *om.* S. **per multos testes** = διὰ πολλῶν μαρτύρων: coram multis testibus *Tert.* (*praescr.* 25)—*cf.* I Tim. vi. 12. **multos testes hae***c*: *def.* P. **haec** (hec MW), *gr.* ταῦτα: + eadem *Aug.* (iii. 1. 458). **commenda** (conm. P, comenda S, commendo HᶜΘ, commodo *ut udtur* H*), *gr.* παράθου: demandare *libere Tert.* **hominibus** = ἀνθρώποις: in omnibus *t*; et iis *Aug.* (iii. 1. 458). **idonei** (yd. C) *cum gr. plur.* ἱκανοί: *gr.* K δυνατοί. **erunt** (erant Θ), *gr.* ἔσονται: sint *Tert.*; sint vel erunt *g*; sunt *Aug.* (iii. 1. 458, iv. 745). **hom. q. id. eru***nt*: *def.* P. **et alios** (-us Z*) **docere** = καὶ ἑτέρους διδάξαι: ut alios doceant D; *deinde* + simul (sem. *d*) *d e sine auct. gr.*

3. **labora**, *cf.* conlabora (*Bentl.*) *et* collabora *g*, *cum gr.* ℵAC*D*E*FGP 17. *al.*[3] συνκακοπάθησον: *gr.* CᶜDᶜKL *al. pler.* σὺ οὖν κακοπάθησον *apud latinos non redditur.* **sicut** (-uti C), *gr.* ὡς: ut *Ambrst.* **miles** (-ex *ut udtur* M) = *gr. plur.* στρατιώτης: *gr.* D*E* συνστρατιώτης. **christi** (christo O) **iesu** (*om.* W) *cum ord. gr.* ℵACD*E* FGP 17. *al.*[4] Χριστοῦ Ἰησοῦ: > ie. ch. S *cum ord. gr.* DᶜE**KL *al. pler.* Ἰησ. Χρ. **labora . . . miles c***hristi*: *def.* P.

4. **nemo**: + enim *Ambrst. sine auct. gr.* **deo** *cum gr.* FG τῷ θεῷ: *om.* G *Bentl. d e Pel.*ᴬ *cum gr. longe plur.* **implicat** (inpl. CFGMNO, implica B*) **se**, *gr.* ἐμπλέκεται: obligat se D *Capitula* BR (*uide supra p.* 619) *Cypr.* (*test.* iii. 11 *codd.* WLMB, *ad Fort.* 8, *ep.* i) *Ambrst.* '*Aug.*' (v. *App.* 150, *non autem* 53). **negotiis** (-ciis P (*uide infra*) W) **saecularibus** (sec. CHUWZ* ϛ𝔊) *etiam Cypr.* (*test.* iii. 11 *codd.* AB, *ad Fort.* 8 *cod.* S), *cf.* molestiis s. *Cypr.* (*test.* iii. 11 *codd.* WLM, *ad Fort.* 8 *cod.* W, *ep.* 1), *contra ord. gr.*: > saeculi negotiis *g cum ord. gr.* ταῖς τοῦ βίου πραγματίαις. **mil. d. impl. se nego***tiis*: *def.* P. **ut ei** (+ n *eras.* L; *om. Aug.* (vi. 486, *non autem* ix. 45)) **placeat** (militare cogitet *g*) **cui** (qui (*Bentl.*)) **se probauit** (probab. AF, prouab. CM), *cf.* > ut placeat ei (*in ras. scr.* Z*) cui se prob. Z* *Ambrst.*, > ut possit ei placere qui se elegit *Hieron.* (ii. 301), > ut possit placere ei qui (cui *test.* iii. 11 *codd.* WMB, *ep.* i *codd.* CF) se prob. *Cypr.* (*test.* iii. 11, *ad Fort.* 8, *ep.* i): > ut (et *d*) ei qui se probauit placeat (-am *d*) *d e*, *cf. ord. gr. omn.* ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ.

*saecula***ribus . . .** [5] **n***am*: *def.* P.

5. **nam et qui** (*om.* M*) **certat in agone** (-em F): > nam et si certet quis in agone *Ambrst.* (*ed. Roman.*); > nam si quis in agone certat D; > nam qui in agone contendit *Aug.* (vi. 486); > sed et qui in agone certat '*Cypr.*' (*App. p.* 192 = *sing. cler.* 17); si autem et certet quis *tantum d e g* = *gr.* ἐὰν δὲ (A *om.*) καὶ ἀθλῇ (P 116 ἀθλεῖ) τις, *cf.* et si certet quis *Ambrst.* (*ed. Uenet.*), sed et si certabit quis *Cypr.* (*test.* iii. 11 *codd.* AWL, *ad Fort.* 8 *codd.* RV), sed et si certauerit quis *Cypr.* (*test.* iii. 11 *cod.* M, *ad Fort.* 8 *codd.* SW), sed et si certauit quis *Cypr.* (*test.* iii. 11 *cod.* B). *cer***tat in agone . . . nisi le***gitime*: *def.* P. **non** = οὐ: nemo *ad init. pericopes Orig.* (*int.* ii. 56, 672) *Hil.* (*ps.* cxxviii. 1) *Ambr.* (*uide infra*) '*Aug.*' (v. *App.* 4) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 420). **coronatur** = στεφανοῦται: coronabitur ϛ𝔖 *t Cypr.* (*test.* iii. 11, *ad Fort.* 8) '*Cypr.*' *Sedul.*, *cf. Luc. Brug.* '*Non mutes praesens* coronatur *in futurum*'. **nisi** (ἐὰν μή): + qui L *t Orig.* (*int.* ii. 56, 672) *Hil. Ambr.* (*uide infra*) '*Aug.*' *sine auct. gr.* legiᵗᵗme A, legitimae CN, ligitime D. **certauerit** (tauerit *def.* P) *etiam Cypr.* (*test.* iii. 11 *cod.* W), *gr.* ἀθλήσῃ (P 116. *al.*[3] ἀθλήσει): certatus fuerit *Cassiod.*; pugnauerit H *Cypr.* (*test.* iii. 11 *codd.* ALMB, *ad Fort.* 8). > nemo (+ autem *interp. iob et dau.* ii. (*al.* iii.) 3, + enim *luc.* iv. 4) nisi qui legitime certauerit coronatur *Ambr.* (*ep.* xliii. 4, *interp. iob et dau.* ii. (*al.* iii.) 3, *luc.* iv. 4) *contra ord. gr.*, *et cf.* ut cum legitime certauerit coronetur *libere Ambr.* (*luc.* v. 60).

6. **agriculam** GLSZ*. **oportet** (hop. C, oportit Z; + eum L) **primum** *cum ord. gr.* δεῖ πρῶτον: > pr. op. *Aug.* (vi. 486) *contra ord. gr.* **de fructibus** *cum gr. plur.* τῶν καρπῶν: *gr. min. pauc.* τὸν καρπόν, *non autem latt.* **accipere** *etiam* Dϛ *Tisch. Pel.* (*lemm.*) *Cassiod. disc.* (*lemm.*) *Sedul.* (*lemm.*), *gr.* μεταλαμβάνειν: percipere KLO RSVZᶜ𝔊𝔖ℭ *cod. caraf. Bentl. c d e f g Ambrst. Aug. Pel.* (*comm.*) *Cassiod. disc.* (*comm.*) *Sedul.* (*comm.*), *cf.* uel per Dᵐᵍ.

primum . . . [7] **intellege**: *def.* P.

7. **intellege** (-tellige HΘW *vg.*; intellegere F*O) = νόει: + in his (hiis O*) O *sine auct. gr.*

Digitized by Google

8 Memor esto iesum christum resurrexisse a mortuis
ex semine dauid secundum euangelium meum
9 in quo laboro usque ad uincula quasi male operans
sed uerbum dei non est alligatum
10 ideo omnia sustineo
propter electos
ut et ipsi salutem consequantur quae est in christo iesu
cum gloria caelesti.
11 Fidelis sermo
nam si commortui sumus
et conuiuemus
12 si sustinebimus
et conregnabimus

---

quae (que LMO) *cum gr.* ℵ^cDEKL *al. fere omn.* ἅ: quod *g cum gr.* ℵ*ACFGP 17 ὅ. **dabit** *cum gr.* ℵAC*DEFG 17. 67** δώσει: *gr.* C^cKLP *al. pler.* δῴη *apud latinos non redditur.* **enim** (γάρ): *om. t sine auct. gr.* **dominus** = *gr. omn.* κύριος: deus *Hil.* (*trin.* xi. 23) *Pel.*^B **in omnibus intellectum** *contra ord. gr.*: > int. in omn. DFM *Tisch. dem. d e g Pel.*^B *cum ord. gr.* σύνεσιν ἐν πᾶσιν; int. *tantum* O *Uigil.* (*Uarim.* iii. 91 *in fine pericopes*) *sine auct. gr.*

dico . . . [11] **nam si**: *def.* P.

8. **memor esto** *etiam Aug.* (*fere semper*), *cf.* memento *Hil.* (*trin.* xi. 39) *Aug.* (v. 952), memore *g, cum gr. fere omn.* μνημόνευε: *gr.* D* 111 μνημονεύειν *apud latinos non redditur* (*uide autem Tisch.*^gr. *ad loc., quo* μνημονεύειν *in* D *ex* -NETEIN, *i.e.* -νευε ιησουν, *ortum esse demonstratur, quamuis* D* *plene habeat* μνημονευειν $\overline{\chi\nu}$ $\overline{\iota\nu}$). **iesum christum** *codd. plur. Bentl. Tisch. f g t Orig.* (*int.* ii. 131) *Aug.* (iii. 2. 615, v. 952, viii. 585) *Uigil.* (*c. Eutych.* i. 12) *etc. cum gr. fere omn.* Ἰησοῦν Χριστόν: > ch. ie. L *d e Orig.* (*int.* ii. 462) *Ambrst. Aug.* (*saepissime*) *Pel. Uigil.* (*Uarim.* i. 31, *c. Ar. Sab. etc.* i. 11) *Sedul. cum gr.* D* 111 Χρ. Ἰησ.; dominum ie. ch. DFKMN^1Z* *vg. cod. caraf. c. diu.*, dominum nostrum ie. ch. O *et* > dominum nostrum ch. ie. *dem.*, dominum ie. S, ch. *tantum Hil., sine auct. gr.* **resurrexisse** (resurex. L*S) *etiam Aug.* (*fere semper*): surrexisse *d e Aug.* (vi. 311) *Pel.*^B; resuscitatum uel resurrexisse *g*; *gr.* ἐγηγερμένον. **a**: a uel ex *g*; *gr.* ἐκ. > a mortuis resurrexisse *Hil. contra ord. gr.* **ex** (ἐκ): de *Hil.* eminem L. dabid L. saecundum S. **euangelium** (aeuang⁻ D) **meum** (*om.* L*) = εὐαγγέλιόν μου: carnem *Uigil.* (*c. Eutych.* i. 12)—*ex* Rom. i. 3.

9. **quo**: + et *g cum gr.* FG καί. **laboro** (labor F): laboro uel malepatior *g*; *gr.* κακοπαθῶ. **usque** (hus. C) **ad** (*om.* S), *gr.* μέχρι: usque in HΘMZ*. uincucula D. **quasi**, *gr.* ὡς: tamquam *d e Aug.* (iv. 837, 1230). **male operans** (hop. C): malefaciens *Aug.* (iv. 837, 1230); malefactor *d e*; latro *Ambrst.*; male operans id est latro *g*; *gr.* κακοῦργος. **uerbum** (λόγος): sermo *d e Aug.* (iv. 837, 1230) *Sedul.*; sermo uel uerbum *g*. **dei** = *gr. omn.* θεοῦ: domini *Sedul.* **non est** (*om.* S) **alligatum** (alig. H*, adlig. H^c, alleg. FM*N*), *cf.* n. est adligatus *d e Aug.* (iv. 837, 1230) *Sedul., gr. plur.* οὐ δέδεται: n. alligatur *g, cf. gr.* FG ουδε εται (*sic*); *deinde* + in me D *sine auct. gr.*

10. **ideo** (idō L), *gr.* διὰ τοῦτο: propterea *d e*; ideo uel propter hoc *g*. **omnia** *cum gr. fere omn.* πάντα: *gr.* 17 *om., non autem latt.* **sustineo** (-teneo DRS, sustene Z*), *gr.* ὑπομένω: suffero *Ambrst.* **electos** (ael. C): + dei *t sine auct. gr.*—*cf.* Rom. viii. 33, Col. iii. 12, Tit. i. 1 *etc.* **et**: *om.* F *contra gr.* **salutem** = *gr. plur.* σωτηρίας *uel* FG σωτηρίαν: sclm *t*. consaequantur S. que LO. **iesu**: + domino nostro *t sine auct. gr.* **caelesti** (cel. GLMW, cal. H) *contra gr.*: aeterna D *d e g cum gr. omn.* αἰωνίου.

11. fideli L*. **sermo**: + est D *Pel.*^B *contra gr., cf.* I Tim. i. 15, iii. 1, iv. 9, Tit. iii. 8. **nam si** (sicut R) *etiam Pel.* (*hic*): si enim *d g Tert.* (*scorp.* 13) *Orig.* (*int.* ii. 328, iv. 544) *Cypr.* (*ad Fort.* 5) *Ambr.* (*spir. sanc.* ii. 8, iii. 20) *Ambrst. Aug.* (v. 921) = *gr. omn.* εἰ γάρ; si *tantum e Orig.* (*int.* ii. 343, iv. 561, 566, 595) *Pel.* (*ad I Cor.* i. 9); *deinde* + καί *gr. min.*^2, *non autem latt.* **commortui** (conm. AFNOPRSZ^c, cum mortui K; mortui D) **sumus** (summus Z*) *etiam Orig.* (*int.* iv. 595) *Ambr.* (*spir. sanc.* iii. 20) *cum gr. omn.* συναπεθάνομεν: commorimur *Capitula* CHΘTU (*uide supra p.* 619) *Orig.* (*saepissime*) *Cypr.*; compatimur *Ambr.* (*spir. sanc.* ii. 8)—*cf.* Rom. viii. 17; *deinde* + christo *Tert.*, + ei *Orig.* (*int.* iv. 561), *sine auct. gr.*—*cf.* Rom. vi. 8, xiv. 8, Col. ii. 20. comuiuemus G; conuiuimus P, cumuiuimus Z*; *gr.* συνζήσομεν (CLP *min.*^5 -ζήσωμεν, FG -ζωεομεν).

12. **sustinebimus** CFGΘL^1MNRT^1 *vg. cod. caraf. c f Cassiod. disc. et* tolerabimus *Aug.* (iv. 194) *contra gr.*: sustinemus (-tenimus PS) ABH KL*OPSUVWZ *Bentl. Tisch. dem. diu. g Ambr.* (*spir. sanc.* iii. 20) *Ambrst. Pel.* (*hic et ad I Cor.* i. 9), *cf.* toleramus (toll. D) D *Cypr.* (*ad Fort.* 5) *Aug.* (iv. 199, v. 921), contoleramus *Orig.* (*int.* iv. 595), sufferimus *Tert.* (*scorp.* 13), compatimur *Orig.* (*int.* ii. 70, iv. 561), *cum gr. paene omn.* ὑπομένομεν; toleremus *d e, cf.* tolerantibus *libere Capitula* AFKMOSZ (*supra p.* 618) *et gr.* P *min.*^3

Digitized by Google

si negabimus
et ille negabit nos
13 si non credimus
ille fidelis manet
negare se ipsum non potest.
14 haec commone testificans
coram domino
noli uerbis contendere in nihil utile
ad subuersionem audientium
15 sollicite cura te ipsum
probabilem exhibere deo
operarium inconfusibilem
recte tractantem uerbum
ueritatis.

ὑπομένωμεν. **conregnabimus** (cun. Z*, conregnauimus AHO*S *d f*) *cum gr.* ℵD^{b}EK *al. pler.* *συμβασιλεύσομεν*: conregnamus *Pel.*^{B}, *cf. gr.* D* *συμβασιλεύομεν*; *gr.* ACLP 109 *συμβασιλεύσωμεν apud latinos non redditur.* **si sust. et conr.**: *om.* T*, + T^{1}. **negabimus** (-uimus F^{c}N) ACF^{c} GNRTU *Bentl. Tisch. Cassiod. disc.*, *cf.* negauerimus (-berimus LZ^{c1}) BDF*HΘKLMOPSVWZ *vg. cod. caraf. c dem. diu. Tert. Aug.* (iv. 194, 325) *Pel.*^{B} *et Hieron.* (iv. 647 *infra uers.* 13), *cum gr.* ℵ*AC 17. 31. 73. 115 *ἀρνησόμεθα*: negamus *d e Cypr. Ambrst. Pel.*^{A} *cum gr.* ℵ^{c}DEKLP *al. pler.* *ἀρνούμεθα.* **et ille**, *gr. κἀκεῖνος*: et ipse D *Cypr. Aug.* (iv. 194, 325)—*similiter in gr.* E *ante κἀκεῖνος manus posterior adpinxit καὶ αὐτός.* **negabit** (-auit AFMNO*RSZ^{1} *d*, neguit Z*) **nos** (*in ras. scr.* H) *cum ord. gr.* *ἀρνήσεται* (17. *-ηται*) *ἡμᾶς*: > nos negabit *Tert. Aug.* (iv. 194, 325) *contra ord. gr.*

et conregn. . . . [13] **credimus**: *om. g cum gr.* FG; *sed tantum* **si negabimus et ille negabit nos** *om. f.*

13. **si** (+ nos *Pel.*^{B}) **non credimus** *etiam e* (*teste Belsheim*) = *gr. omn.* *εἰ ἀπιστοῦμεν*: si non credemus P; si non crediddimus *d*; si non crediderimus D; si negauerimus eum *Hieron.* (iv. 647). **ille** (illi *d*), *gr. ἐκεῖνος*: ipse *Hieron.*; *deinde* + qui *Aug.* (v. 945, *non autem* iii. 2. 647, iv. 194, 325). fideles M*. **manet** (ACF^{c}GΘLNRT *Bentl. Tisch. g Hieron.*, *cf.* permanet (per *in ras.* Z) *codd. plur. vg. cod. caraf. c d dem. diu. e f Ambrst. Aug.* (*semper*) *Pel. Cassiod. disc. Sedul.*, *cum gr. omn.* *μένει*: permanebit O; est *Tert.* (*scorp.* 13). **negare** *sine addit. cum gr.* ℵ^{c}K *al. plu.*: + enim *Bentl. f g cum gr.* ℵ*$A^{ut\ udtur}$CD E*FGLP 17. 67**. 73. 80. *al. plus*^{15} *γάρ.* **se ipsum** (seipsum *uno uerbo vg.*) *etiam Aug.* (*octies*), *gr. ἑαυτόν*: semet ipsum *Ambr.* (*ps.* cxviii. *res.* 37) *Ambrst. Aug.* (iv. 194); se *tantum Tert. Pacian.* (*ep.* i. 2); ipsum *tantum* M*.

14. hec LMW. **commone** (conm. FMN^{c}R, commne Z*; commonet G*L^{c}; + *ras.* 1 *lit.* U), *cf.* admone *d e g Ambrst.*, *cum gr. omn.* *ὑπομίμνησκε*: commoneo (o *tert. in ras. scr.* Z^{c}) BKWZ^{c} *Ambr.* (*abrah.* ii. 30) *Pel.*^{B}; *deinde* + et MO *sine auct. gr.* **testificans** *et* contestans *Ambrst.* = *gr. omn.* *διαμαρτυρόμενος* (C 238 *-ρούμενος*): testifica MZ*; testificare O. **domino** *cum gr.* ADEKLP *al. longe plu.* *κυρίου*: deo DNZ* *Capitula* V *etc.* (*uide supra p.* 618) ϛ𝔖 *dem. diu. f g Ambr.* (*abrah.* ii. 30) *Pel.*^{A} *Sedul. cum gr.* ℵCFG 37. 67*. *al. fere*^{15} *θεοῦ*; *gr. min.*^{2} *Χριστοῦ*, *non autem latt.* **noli uerbis contendere** (nd *in ras. scr.* A; + *ras.* G) *etiam Bentl. Tisch.*, > n. cont. u. *vg. cod. caraf.*, *et* n. u. pugnare *g Ambrst. Pel.*^{B}, *cum gr.* AC* *μὴ λογομάχει*: *gr.* ℵC^{c}DEFGKLP *al. omn. ut udtur* *μὴ λογομαχεῖν apud latinos non redditur*; non per contentionem *libere Sedul.* **in nihil** (nihilum G*; nihili ΘU) CFGΘLMNRTUZ* *Bentl. d diu. e Ambr.* (*abrah.* ii. 30) *Pel.*^{B} *et* ad nihil (nihilum D) ADOPS *vg. cod. caraf. Tisch. c dem. Orig.* (*int.* ii. 167) *Ambrst. Aug.* (iii. 1. 90, ix. 391, *libere* 397) *Cassiod. disc. cum gr.* ℵ^{c}DEKL *al. pler.* *εἰς οὐδέν et* ℵ*ACP 17 *ἐπ' οὐδέν*: inihilo *f*, *cf.* in nihilum uel o *g et gr.* FG 8^{pe} *ἐπ' οὐδενί* (FG *-ει*); nihil (nichil W) *tantum* BHKVWZ^{c} '*Cypr.*' (*App. p.* 212 = *sing. cler.* 37) *Pel.*^{A} *sine auct. gr.*; *deinde* + enim *vg.* (*non autem cod. caraf. Bentl. Tisch.*) *c d dem. e f g Orig.* '*Cypr.*' *Ambrst. Aug.* (iii. 1. 90, ix. 391) *Cassiod. disc. cum gr.* FG *qui add. γάρ.* **utile** (-es M*, e *in ras. scr.* G) *sine addit.* AG *cod. caraf. Bentl. Tisch. cum gr. omn.* *χρήσιμον tantum*: + est *d e*, + nisi CF^{c}Θ*L^{c}OR SUZ* *diu.*, + est nisi BDF*H$Θ^{c}$KL*MNPTV WZ^{c} *vg. c dem. f g Orig.* '*Cypr.*' *Ambr.* (*abrah.* ii. 30) *Ambrst. Aug.* (iii. 1. 90, ix. 391; *cf.* esse utile nisi *libere* ix. 397) *Pel. Cassiod. disc.* **ad** (ab L*) **subuersionem** (-ione FGW; sub *sup. lin.* A) *et* in subuersionem '*Cypr.*': in subuersione *d e* = *ἐπὶ καταστροφῇ*; in subuersione uel ad subuersionem *g.* audiencium P.

15. **sollicite** (solic. DS *vg.*; + autem *dem. Cassiod. disc.*) **cura**, *gr. σπούδασον*: sollicita uel sollicite cura *g*; satis age *Aug.* (iii. 1. 77, ix. 391). **te ipsum** (teipsum *uno uerbo vg.*), *gr. σεαυτόν*: temet ipsum *Ambrst.* **probabilem** (prouab. CH, probabile F; + *ras. circa* 5 *litt.* G; *om. d e*) **exhibere** (exib. CG*ST) **deo** (dño *ut udtur* Z*) **operarium** (hop. C, operrium Z*), *cf.* probatum uel lem exhibere d. op. *g et gr.* *δόκιμον παραστῆσαι τῷ θεῷ* (AL *Χριστῷ*) *ἐργάτην*: ut probabilem te exhibeas d. op. *Ambrst.*; > probabilem op. exhibens d. *Aug.* (iii. 1. 77), > probabilem op. exhibendo (*fortasse corrupte pro* exhibens deo?) *Aug.* (ix. 391), *contra ord. gr.*; *deinde* + inreprehensibilem F^{c} (*in mg.*, *uide infra*). **inconfusibilem** (inconfuss. SZ*), *gr. ἀνεπαίσχυντον*: inre-

Digitized by Google

16 Profana autem inaniloquia
deuita
multum enim proficient
ad impietatem
17 et sermo eorum
ut cancer serpit
ex quibus est hymeneus
et philetus
18 qui a ueritate exciderunt
dicentes resurrectionem
iam factam
et subuertunt quorundam
fidem.
19 Sed firmum fundamentum

prehensibilem (inreprachens. R, inreprachins. P) KPR '*Cypr.*' (*App. p.* 213 = *sing. cler.* 37); non erubescentem D *g Aug.* (iii. 1. 77, ix. 391); non impudoratum *Ambrst. Pel.*^{B} **recte** (-tae C) **tractantem** (*in ras. scr.* H) **uerbum** (uerba *dem.*) **ueritatis** (uerit|tatis D) *cum ord. gr.* *ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας*: > uerb. uerit. r. tract. *Aug.* (iii. 1. 77, ix. 391) *contra ord. gr.*

16. **profana autem inaniloquia** AFHMR *Bentl. Tisch. Pel. etc. cum gr. plur.* *τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας*, *cf.* profana (prou. C, proph. Z*ϛ) autem et inaniloquia (inania loqui C, aniloquia O*, n *sec. in ras. scr.* K) BCGΘKO*PSTUVZϛ𝕭 *cod. caraf. c diu. f*, profana autem et uaniloquia DO^{c2}W𝕾𝕮 *dem. Cassiod. disc.*, stulta autem et inaniloquia *Sedul.*, stulta autem et inania eloquia '*Cypr.*' (*App. p.* 213 = *sing. cler.* 37): profanas autem (*om. Lucif.*) nouitates uocum *d e Lucif* (*non conu.* 13) *et* > profanas autem (*om. Aug.*) uocum nouitates *m Ambrst. Aug.* (v. 1218, *libere* x. 480), *cf.* profanas autem (*om.* iii. 2. 738; quidem *libere* x. 436) uerborum nouitates *Aug.* (iii. 2. 738, viii. 194, ix. 119, *libere* x. 436), *cum gr.* FG *al. pauc.* *τὰς δὲ βεβήλους καινοφωνίας*; stulta uel prophanas autem uel inaniloquia nouitatum uoces uel uocum nouitates *g*; *lectiones coniungunt* profanas (-ana N) autem inaniloquia et uerborum nouitates LN; *cf.* I Tim. vi. 20. **deuita** (diu. DS^{c}), *gr.* *περιίστασο* (FG *-σον*): euita *Aug.* (*semper*). **multum**, *gr.* *ἐπὶ πλεῖον*: plurimum *Ambrst.*; plurimum uel multum *g.* **proficient** (proficicient G*) *etiam cod. caraf. Bentl. Tisch. Aug.* (ix. 119) = *προκόψουσιν*: proficiunt (u *in ras. scr.* Θ) DΘOS *vg. dem. diu. g* '*Cypr.*' *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 738, v. 1218, viii. 194) *Pel.*^{B} *Cassiod. disc. et* proficiant V* *sine auct. gr.* **ad impietatem** (impitatem M*; pietatem *f*) *etiam Ambrst.* (*ed. Roman.*), *gr.* *ἀσεβείας* (D*K *ασεβεισ*, D^{c} *ασεβεια*): ad inanitatem *Ambrst.* (*ed. Uenet.*); *deinde* + et sermo eorum *erasum* M.

17. **ut** (huti C, et *d*) *etiam Aug. libere* (ii. 187, iv. 1), *gr.* *ὡς*: sicut DHΘO *g* '*Cypr.*' (*App. p.* 213 = *sing. cler.* 37) *Ambrst. Aug.* (*fere semper*) *Sedul.*; uelut *libere Tert.* (*praescr.* 7) *Optat.* (iv. 5); quasi *Pacian.* (*ep.* iii. 4). **cancer** (carcer DL*, cer *sub. lin. scr.* S) *cum gr. plur.* *γάγγραινα*: cancer ut *g*, *cf. gr.* FG *γανγρα ἵνα.* **serpit**: serpat *g*; serpet *Bentl.*, *cf. gr.* *νομὴν ἕξει.*

ex quibus, *gr.* *ὧν*: + *ras. circa* 3 *litt. diu.* hymenaeus *vg.*, *hy*meneos Z, hymineus FGLM, himineus D, himyneus O, ymineus T. **philetus** (phyl. FGLMNPRVZ^{c}, fil. BHOTZ*, us *in ras. scr.* K) = *gr. omn.* *Φιλητός*: phugelus U—*ex* II Tim. i. 15.

18. **qui** = *οἵτινες*: quia Hϛ. **a ueritate** (-em UZ*) **exciderunt**: circa ueritatem exciderunt *g*, *cf.* circa ueritatem errauerunt *Aug.* (v. 1430), circa ueritatem aberrauerunt *Aug.* (*fere semper*), *et gr.* *περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν*; > deerrauerunt a ueritate *Ambrst. contra ord. gr.*; *deinde adnotat Aug.* (v. 1430) '*Non autem uacat quod non ait* a ueritate aberrauerunt, *sed* circa ueritatem, non *tamen* ueritatem tenuerunt'. **resurrectionem** (sur *in ras. scr.* Z) **iam factam** *codd. plur. cod. caraf. Bentl. Tisch. dem. diu. f Pel.*^{A} *Cassiod. disc. etc.*, *cf.* resurrectionem (resurect. S) iam f. esse DNS *d e g Ambrst. Aug.* (*semper*) *Pel.*^{B}, r. iam fuisse *Capitula* BR (*uide supra p.* 621), *et ord. gr. omn.* *ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι*: > r. iam esse factam (-um M) FM *c*; > r. esse iam f. O *vg.*; > iam f. esse r. *Sedul.*; > f. iam r. (*sine* esse) *Tert.* (*praescr.* 33). **et** (*in ras. scr.* Z): *om. f.* **subuertunt** (u *in ras.* Θ) **quorundam** (quorum. HKL*SWZ*; + a L^{c}) **fidem** *codd. plur. Bentl. Tisch. c Pel.*^{A} *Cassiod. disc. etc.*, *cf.* subuerterunt quorundam (quorum. N) f. CNTU *vg. cod. caraf. dem. diu. f*, *cum ord. gr.* ACKLP *al. pler.* *ἀνατρέπουσιν τήν τινων πίστιν*: > subuertunt uel retrouertunt f. q. *g cum ord. gr.* ℵFG 17 *ἀν. τὴν π.* (ℵ* + *τήν*) *τινων*; > f. q. subuertunt *d e Aug.* (iii. 2. 444, iv. 994, ix. 120, 132), > f. q. peruertunt *Aug.* (iii. 2. 470), > f. quorundam (quorum. D) subuerterunt D *Ambrst. Aug.* (ii. 129, v. 1430, viii. 194), *cf.* uti quorundam fidem euerterent *libere Iren.* (*p.* 204), *cum ord. gr.* DE *τὴν π. τήν τινων ἀν.*; > q. f. subuertunt *Pel.*^{B} *sine auct. gr.*

19. **sed** (set L; ad W) **firmum fundamentum** (firmamentum *lapsu* C) **dei** *etiam Aug.* (x. 1134), *cf.* sed firmamentum d. *tantum lapsu Pel.*^{A}, *et gr.* *ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ θεοῦ* (ℵ* *κυρίου*): > firm. quidem fund. d. *d e*, > firm. autem fund. d. *Ambrst. Aug.* (iv. 994, ix. 120, 132, x. 758), > firm. enim fund. d. *Aug.* (vi. 275), > forte id est nominatiuum quidem fund. d. *g*; > sed (*om. Aug.*) firm. d. fund. *Aug.* (*libere* x. 776 *semel*) *Cassiod. disc. contra ord. gr.*; firm. fund. d.

Digitized by Google

dei stetit habens signacu-
lum hoc
cognouit dominus qui sunt eius
et discedat ab iniquitate
omnis qui nominat nomen domini.

20 In magna autem domo
non solum sunt uasa
aurea et argentea
sed et lignea et fictilia
et quaedam quidem in honorem

---

tantum Aug. (*libere* x. 776 *semel*). **stetit** *etiam Bentl. Tisch.*, *gr.* ἕστηκεν : stat BDKNUVWZ^{c} *vg. cod. caraf. c d dem. diu. e f g Ambrst. Aug.* (*semper*) *Pel.*^{B} *Sedul.* haben L*, habes Z^{c} (*deinde redintegrauit* habens). **signaculum** (cu *sup. lin.* T), *gr.* σφραγῖδα : signum *d e*; signum uel signaculum *g*. **hoc** (h *in ras. scr.* Z): + quo *d e sine auct. gr.* **cognouit** *etiam Orig.* (*int.* ii. 73, iv. 604) *Ambr.* (*parad.* 30, *ps.* xxxvi. 31, 78, *ps.* xxxvii. 34, *uide etiam interp. iob et dau.* iii. 22 *infra*) *Hieron.* (vi. 295), *cf.* nouit OSW *Orig.* (*int.* ii. 537, iv. 603) *Ambr.* (*ep.* lxiii. 53) *Hieron.* (iv. 974, v. 64, vii. 205) *Aug.* (*fere semper*) '*Aug.*' (v. *App.* 12) *Sedul.*, sciuit *Aug.* (x. 758, *libere* 776), *et gr.* ἔγνω : cognoscit *Orig.* (*int.* ii. 667) *Tert.* (*praescr.* 3) *Ambr.* (*ps.* xliii. 80, *uide etiam interp. iob et dau.* iv. 22 *infra*) *Hieron.* (vi. 849, vii. 455), *cf.* agnoscit *Ambr.* (*ios.* 10, *uide infra*), scit *Hieron.* (vi. 541); *deinde* + enim *Orig.* (*int.* ii. 537, iv. 603, *non autem* ii. 73, 667, iv. 604) *Ambr.* (*parad.* 30, *uide etiam ios.* 10 *et interp. iob et dau.* iv. 22 *infra*) *Ambrst. Hieron.* (iv. 974, v. 64, vi. 541) *Aug.* (*saepe*), + autem *Hieron.* (vi. 849), *sine auct. gr.*; *tunc* + in numeris G$^{mg.}$. **dominus** *etiam Orig.* (*int.* ii. 73, 537, iv. 604) = *gr. omn.* κύριος : deus *Orig.* (*int.* iv. 603). **qui sunt** (+ q *eras.* G) **eius** (christi O*; *in ras. scr.* Z) *etiam Orig.* (*int.* ii. 73, 537, 667) *Ambr.* (*ps.* xxxvi. 31, *ep.* lxiii. 53) *Hieron.* (vii. 455), *cf.* q. s. ipsius D *Ambr.* (*saepissime*) *Ambrst. Pel.*^{B}, eos q. s. eius *Orig.* (*int.* iv. 603, 604), q. s. id est participium eius *g*, *et ord. gr.* τοὺς ὄντας αὐτοῦ (ℵ* *praem.* πάντας): > eos q. eius s. *Hieron.* (v. 64, vi. 295, 541, vii. 205), > eos q. sui s. *Hieron.* (iv. 974, vi. 849), *contra ord. gr.* *Libere citat Ambr.* 'eos enim agnoscit dominus q. s. ipsius' (*ios.* 10), 'dominus eos cognouit q. s. ipsius' (*interp. iob et dau.* iii. 22), 'eos enim cognoscit dominus q. s. ipsius' (*interp. iob et dau.* iv. 22). **et** (ut W) = *gr. omn.* καί : *om. dem.*; *erasit* L^{c}. **discedat** (diced. L*) *et* recedat *Aug.* (*semper*) = *gr. omn.* ἀποστήτω : discedit TZ*ϛ *c*. **ab**: + omni *Pel.*^{B} *sine auct. gr.*—*cf.* Rom. i. 29, Tit. ii. 14, I Iohan. i. 9. **iniquitate** *etiam Aug.* (*sexies*), *gr.* ἀδικίας : iniustitia *Aug.* (iv. 994 *semel*, ix. 42, 120). **omnis** (-nes R) **qui nominat** (-ant M *Sedul.*) *etiam Aug.* (iv. 994, vi. 275, ix. 120, 132), *gr.* πᾶς ὁ (37 *om.*) ὀνομάζων : omnis (-nes Z*) q. inuocat BKWZ*ϛ𝔖 *Orig.* (*int.* ii. 73) *Aug.* (iv. 865, ix. 42, 133). **domini** = *gr. plur.* κυρίου : dei *Sedul. sine auct. gr.*; *gr. min. uix mu.* Χριστοῦ *apud latinos non redditur.*

20. **in magna autem** (enim *Orig.* (*int.* ii. 368); *om. Iulian. ap. Aug.* (x. 949)) **domo** (-mu D *g Pel.*^{A}) *etiam Orig.* (*int.* ii. 368) *Hieron.* (v. 932), *cf.* et in m. d. *libere Hieron.* (vii. 476), quoniam in m. d. *libere Aug.* (v. 87), *cum ord. gr. omn.* ἐν μεγάλῃ δὲ (1. 67** *om.*) οἰκίᾳ : > in d. au. m. *Orig.* (*int.* i. 134, iv. 616) *Cypr.* (*epp.* liv. 3, lv. 25, *ap. Aug. semper*) *Hieron.* (v. 777); > in d. quoque m. *Hieron.* (i. 901 *libere*); > in d. m. *Orig.* (*int.* ii. 298); > quoniam in d. m. *Orig.* (*int.* ii. 421 *libere*); in d. *tantum Orig.* (*int.* i. 100) *et libere Hieron.* (i. 211, 219, vi. 430). **non solum** (+ autem A*) **sunt uasa** (uassa DS) **aurea et argentea** *etiam Cypr.* (*ap. Aug.* ii. 310, ix. 132) *Aug.* (iv. 865), *cf.* n. solum esse u. aur. et arg. *libere Hieron.* (i. 219 *Uall.*, vii. 476), *contra ord. gr.*: > n. sunt tantum (+ uel solum *g*) u. aur. et arg. *d e g Hieron.* (v. 777, 932), > n. sunt tantummodo u. aur. et arg. *Orig.* (*semper*) *Iulian. ap. Aug.*, *cum ord. gr. omn.* οὐκ ἔστιν μόνον (37. 80 μόνα) σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ (37. 116 > ἀργ. κ. χρ.); > n. solum u. sunt aur. et arg. *Cypr.* (*ep.* liv. 3, *ap. Aug.* ix. 432, 434, 667, 675) *Hieron.* (vi. 430) *Aug.* (v. 87, ix. 73), *cf.* n. solum u. esse aur. et arg. *libere Hieron.* (i. 211 *Hilb.*, 219 *Hilb.*); > n. solum u. aur. sunt et arg. *Cypr.* (*ep.* lv. 25) *Aug.* (ix. 132); > n. solum aur. u. sunt et (uel ix. 120, 201) arg. *Aug.* (iv. 667, ix. 120, 201); > n. solum u. aur. et arg. sunt *Hieron.* (v. 142), *cf.* n. solum u. aur. et arg. esse *libere Hieron.* (i. 211 *Uall.*). **sed** (set L*) **et lignea** (ligna B*L, linea P) **et fictilia** (-ea P*Z*) *etiam Hieron.* (*saepius*), *cf.* uerum et l. et f. *Ambrst.*, *cum gr. omn.* ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα : sed l. et f. *Hieron.* (v. 142, vii. 476); sed l. *tantum* D. **et** *quart. etiam Orig.* (*saepius*) *Hieron.* (i. 219 *libere*, v. 932) = καί : sed M; *om. Orig.* (*int.* i. 134) *Hieron.* (v. 142, 777) *Aug.* (v. 87) *Iulian. ap. Aug.* **quaedam** (qued. LOWZ*) *pr.*, *gr.* ἃ : alia *d e Orig.* (*semper*) *Hieron.* (*semper*) *Aug.* (*fere semper*) *Iulian. ap. Aug. Sedul.*, *cf.* aliud M; illa *Aug.* (ix. 73). **quidem** (quidetm L*) *etiam Hieron.* (v. 777, 932) = μέν : *om.* D *Hieron.* (v. 142, *et libere* i. 219, 901) *Pel.*^{B}; *deinde* + sunt T *c Aug.* (*saepissime*), *cf.* esse *libere Hieron.* (i. 219), *sine auct. gr.*; + uas M. **in honorem** *et* ad honorem *Orig.* (*semper*) = *gr. omn.* εἰς τιμήν : in honore (hore *Pel.*^{A*}) F^{c} (*uide infra*) *Pel.*; honorata *Cypr.* (*ep.* liv. 3, *ap. Aug. semper*);

Digitized by Google

quaedam autem in contumeliam
21 si quis ergo emundauerit
se ab istis
erit uas in honorem
sanctificatum
et utile domino ad omne opus
bonum paratum.
22 Iuuenilia autem desideria fuge
sectare uero iustitiam
fidem caritatem pacem
cum his qui inuocant dominum
de corde puro.

---

deinde + sanctificatum T—*e uersu* 21. **quaed. quid. in hon.**: *om.* F* (*deinde* et quaedam quidem in honore *add. in mg.* F^c, *simulque particulam sequentem* et *obelis iugulauit.*). **quaedam** (qued. LOW) *sec., gr.* ἃ: alia *d e Orig.* (*semper*) *Hieron.* (*semper*) *Aug.* (*fere semper*) *Iulian. ap. Aug., cf.* aliud M; illa *Aug.* (ix. 73). **autem,** *cf.* uero *Cypr.* (*ap. Aug.* ix. 667, 675) *Ambrst. Hieron.* (v. 932) *Aug.* (i. 48, iv. 865, ix. 73, 120, 201), porro *Hieron.* (v. 777), *cum gr.* δέ: *om.* DS *Cypr.* (*ep.* liv. 3, *ap. Aug.* ii. 310, ix. 432, 435) *Hieron.* (v. 142, *et libere* i. 219, 901) *Aug.* (iv. 667, v. 87, *cf. libere* iii. 1. 453, ix. 597) *Iulian. ap. Aug. sine auct. gr.* **in contumeliam** (-miliam DPS) *et* ad contumeliam *Orig.* (*semper*), *cf.* in dehonorationem uel in contumeliam *g*, *cum gr. omn.* εἰς ἀτιμίαν: in contumelia FMNR *d Pel.*; inhonorata *Cypr.* (*ep.* liv. 3, *ap. Aug. semper*).

21. **si quis** (siquis *uno uerbo* NSϛ) **ergo** *etiam Aug.* (ix. 120), *cf.* si quis autem BDHΘLOSUZ* *Aug.* (iv. 865, ix. 134) *Pel.*^B *Cassiod. disc.*, si qui autem *libere Aug.* (iv. 667), *contra ord. gr.*: > si ergo quis *g Orig.* (*int.* i. 134, iv. 616 *semel*), *cf.* si enim quis *Orig.* (*int.* iv. 616 *semel*), si igitur quis *Hieron.* (v. 777), *cum ord. gr.* ἐὰν οὖν τις; quia si quis *Orig.* (*int.* i. 100, 137); si quis *tantum Orig.* (*int.* ii. 298) *Iulian. ap. Aug.* (x. 949 *semel*) *Sedul.*; quisquis autem *Aug.* (v. 669); et quicumque *libere Hieron.* (i. 219). **emundauerit** (aem. C, emandauit G*) **se** *codd. plur. vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c dem. diu. g Pel.*^B *Cassiod. disc. Sedul. etc., cf.* mundauerit se AFL N*TU *f Aug.* (iv. 865, v. 669) *Pel.*^A, emundauerit semetipsum *Orig.* (*int.* i. 134, ii. 298, iv. 616 *bis*) *Aug.* (ix. 120), mundauerit semetipsum *d e Hieron.* (v. 777) *Aug.* (ix. 134) *Iulian. ap. Aug.* (*semel*), mundauerint semetipsos *libere Aug.* (iv. 667), purgauerit seipsum *Ambrst.*, *cum ord. gr. paene omn.* ἐκκαθάρῃ (P -ει) ἑαυτόν: > se emundauerit W, > se mundauerit *libere Hieron.* (i. 219), > seipsum mundauerit *Orig.* (*int.* i. 137), > se expurgauerit *Orig.* (*int.* i. 100), *cum ord. gr.* 17 ἑαυτ. ἐκ. > si ergo mundauerit quis semetipsum *Iulian. ap. Aug.* (*semel*) *contra gr.* **ab istis,** *gr.* ἀπὸ τούτων: ab his *d e Orig.* (*int.* i. 134, iv. 616 *bis*) *Hieron.* (v. 777) *Iulian. ap. Aug.*; ab his uel istis *g*; ab iis *Orig.* (*int.* ii. 298); ab istiusmodi *Aug.* (ix. 120, 134); ab huiusmodi *Au* (iv. 865, v. 669); *om. Orig.* (*int.* i. 100, 137) *sine auct. gr.* **in honorem** *etiam Orig.* (*int.* i. 100) *Aug.* (iv. 865, v. 669, ix. 120), *cf.* ad honorem *Orig.* (*saepius et* > ad h. uas iv. 616 *semel*), *cum gr. omn.* εἰς τιμήν: in honore BDKLPRUVWZ^c *d e f Aug.* (ix. 134) *Pel.* **sanctificatum**: *om. Aug.* (iv. 865, *non autem alibi*). **et** *etiam Orig.* (*saepius*) *Aug.* (v. 669) *cum gr.* ℵ^cC*D^{b et c}E**KLP *al. pler.* καί: *om.* (*Bentl.*) *d e g Orig.* (*int.* i. 100) *Ambrst. Hieron.* (v. 777) *Aug.* (iv. 865, ix. 120, 134) *Iulian. ap. Aug. Pel.*^B *cum gr.* ℵ*AC^bD*E*FG 17. *al.*[5] hutile C, utilem B. **domino** (*om. lapsu g*) = *gr. omn.* δεσπότῃ: deo FM; + et *Orig.* (*ap. Hieron.* i. 918, *non autem alibi*) *sine auct. gr.* > domino utile *Orig.* (*int.* i. 100) *contra gr.* **ab . . . domino**: eum futurum esse uas honorabile et necessarium *libere Hieron.* (i. 219). **ad omne** (-em F *d*) **opus** (opupus S*, *deinde* pu *pr. eras.*; *partim in ras. scr.* B) **bonum,** *cf.* in omn. op. b. *Orig.* (*ap. Hieron.* i. 918, *non autem alibi*) *Hieron.* (i. 219), *cum ord. gr. omn.* εἰς (DEFG 47. πρὸς) πᾶν ἔργον ἀγαθόν: > ad omn. b. op. *Hieron.* (v. 777); *deinde* + semper *Orig.* (*int.* i. 137, *non autem alibi*) *Aug.* (viii. 234 *libere*, ix. 134, *cf.* v. 669 *infra*; *non autem* iv. 865, ix. 120) *sine auct. gr.* **paratum,** *gr.* ἡτοιμασμένον: praeparatum *Ambrst. Hieron.* (i. 219, v. 777); *deinde* + semper *Aug.* (v. 669, *uide supra*).

22. **iuuenilia autem desideria** (desed. G*, dissid. D) *cum gr. omn.* τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας: iuu. des. *tantum Sedul. et* > des. iuu. *Aug.* ('v. 1503,' x. 1050). **fuge** = φεῦγε: fugite C '*Aug.*' (v. 1503). **uero,** *cf.* autem D *d e*, uero uel autem *g*, *cum gr. omn.* δέ: *om.* ϛ. iusticiam P. **fidem**: + spem 𝔖ℭ *Bentl.*, + spem et ϛ, *sine auct. gr.*—*ex* I Cor. xiii. 13; *adnotat Luc. Brug.* '*Non interponas* spem *inter* fidem *et* charitatem'. **caritatem** (kcar. C, char. *vg.*): + et *vg. cod. caraf.* (*non autem Bentl. Tisch.*) *contra gr.* > caritatem fidem *g cum ord. gr.* FG ἀγάπην πίστιν. **pacem**: *om. Aug.* (v. 843, *uide infra*). **his** (hiis NSW, iis *vg. cod. caraf. Ambrst.*) **qui inuocant** *cum gr.* ℵDEKLP *al. pler.* τῶν ἐπικαλουμένων *tantum*: omnibus inuocantibus *g cum gr.* ACFG 17. 73. *al.*[4] πάντων τῶν (FG 73. *om.*) ἐπικ. (A ἀγαπώντων, *ex* Eph. vi. 24)—*cf.* I Cor. i. 2. **dominum** = *gr. omn.* κύριον: deum *m*; nomen domini D *Aug.* (v. 843, *uide infra*), *cf.* I Cor. i. 2. > de puro corde *d e Ambrst. cum ord. gr. omn.* ἐκ καθαρᾶς καρδίας; de ʼcorde puro ʼpuro corde *sic g*. *Hunc uersum*

Digitized by Google

23 Stultas autem et sine disci-
plina quaestiones deuita
sciens quia generant lites
24 seruum autem domini non opor-
tet litigare
sed mansuetum esse ad omnes
docibilem patientem
25 cum modestia corripientem
eos qui resistunt
ne quando det illis deus paeniten-
tiam ad cognoscendam
ueritatem
26 et resipiscant a diaboli laqueis
a quo capti tenentur ad ipsius

una cum I Tim. vi. 11 *citat Aug.* (v. 843) 'Tu autem homo dei, haec fuge; sectare uero iustitiam, fidem, caritatem, cum his qui inuocant nomen domini de corde puro'.

23. **autem** *etiam Ambr.* (*fid.* ii. 15), *gr.* *δέ*: enim *Ambr.* (*luc.* x. 28); *om. Cypr.* (*test.* iii. 53 *cod.* M) *Zeno* (i. 2). **et**: *om. Pel.*[A] **sine** (cine K*; *om.* P*) **disciplina**: indisciplinatas *g*, *cf.* ineruditas *Cypr.* (*test.* iii. 53) *Ambrst. Hieron* (ii. 717) *Zeno, et gr.* *ἀπαιδεύτους*. questiones CDLMOS. *Libere citat Prisc.* (*p.* 75) 'et inutiles respuat quaestiones'. **deuita** (deb. T, diu. DS, e *in ras. scr.* U), *gr.* *παραιτοῦ*: euita F*M *Cypr.* (*test.* iii. 53 *codd.* WL) *Zeno.* **sciens** (sciiens D, *in ras. scr.* Z) = *gr. plur.* *εἰδώς*: *gr.* FG *ιδιωσ*. **quia** (qui R), *gr.* *ὅτι*: quod DOS *d diu. e Orig.* (*int.* ii. 167); quoniam *Hieron.* **generant** (+ uel pariunt *g*) **lites** *cum ord. gr. omn.* *γεννῶσιν μάχας*: > lit. gen. *Cypr. Hieron. Zeno.*

24. seruus C. **autem** *etiam Orig.* (*int.* ii. 167) *Ambrst.* (*ad loc. et in Gal.* v. 26) *Aug.* (*sexies*), *gr.* *δέ*: enim *Aug.* (v. 796, ix. 255); quoniam (*et* > quon. seruum) *Orig.* (*int.* iii. 878); *om.* '*Cypr.*' (*App. p.* 201 = *sing. cler.* 24) *Ambrst.* (*in Eph.* v. 17) *Aug.* (v. 479, ix. 393). **domini** = *gr. omn.* *κυρίου*: dei *Orig.* (*int.* ii. 167, iii. 878) *Cypr.* (*test.* iii. 53 *codd.* WLMB) *Zeno* (i. 2). **non oportet** (hop. C) **litigare** *etiam Cypr.* (*test.* iii. 53 *codd.* WLMB) *Hieron.* (iv. 687) *Aug.* (*quinquies*), *cf.* n. op. rixari *Hieron.* (vii. 507, 699), *cum ord. gr.* *οὐ δεῖ μάχεσθαι*: > litigare n. op. *Cypr.* (*test.* iii. 53 *cod.* A) *Aug.* (*sexies*) *contra ord. gr.* set L, se *f.* **mansuetum** (-em M) **esse**, *cf.* mitem esse *d e Cypr.* '*Cypr.*' *Ambrst. Aug.* (*septies*), humilem esse *Hieron.* (vii. 699), modestum esse *Sedul.*, *cum ord. gr.* *ἤπιον* (D*E*FG *νήπιον*) *εἶναι*: > esse mansuetum *Hieron.* (iv. 687, vii. 507) *et* > esse mitem *Aug.* (ix. 256, 393, 480) *contra ord. gr.* **docibilem** (*διδακτικόν*): doctorem *Hieron.* (vii. 507, 699). **patientem** (pac. PUW) *etiam Hieron.* (vii. 699) *Aug.* (*fere semper*), *gr.* *ἀνεξίκακον*: longanimem *Hieron.* (vii. 507); *om. Aug.* (ix. 256). **docibilem patientem**: *om. plane Orig.* (*int.* iii. 878).

25. **cum modestia** (-iam A*Z*) *etiam e Orig.* (*int.* iii. 878) *Aug.* (x. 753, 755), *cf.* commodestia G, cum mansuetudine *Orig.* (*int.* ii. 168) *Hieron.* (vii. 507), *cum gr.* FG *σὺν πραΰτητι*: in modestia *Aug.* (*undecies*), *cf.* in mansuetudine *Hieron.* (vii. 699), *cum gr. plur.* *ἐν πρ.*; cum inmodestia *d*; modestum *tantum Ambrst.*; cum omni modestia '*Cypr.*' (*App. p.* 201 = *sing. cler.* 24) *sine auct. gr.* **corripientem** (-te *d*), *cf.* corripiens *libere Orig.* (*int.* ii. 168), disciplinantem *g*, corrigentem *Ambrst.*, *gr.* *παιδεύοντα*: docentem D *Orig.* (*int.* iii. 878) *Ambr.* (*abrah.* ii. 30, *fid.* v. *prol.*) *Pel.*[B]; erudientem *Hieron.* (vii. 507, 699); *deinde* + etiam *Hieron.* (vii. 507) *contra gr.* **eos** (*om. Ambr. abrah.* ii. 30, *non autem fid.* v. *prol.*) **qui resistunt**, *cf.* eos q. diuersa sentiunt *Ambrst.*, eos q. contra ueniunt *Hieron.* (vii. 699), eos q. e contra disputant *Hieron.* (vii. 507): resistentes *g*, *cf.* diuersa sentientes *Aug.* (*semper*), *gr. plur.* *τοὺς ἀντιδιατιθεμένους* (C 116 *-διαθεμένους*) *et* E[mg.]FG *ἀντικιμένους* (*sic*); *deinde* + ueritati DFΘKMNOSU[c] *vg.* (*non autem cod. caraf. Bentl. Tisch.*) *c f Cassiod. disc.*, + ueritatem L, *sine auct. gr.—ex cap.* iii. *uers.* 8. **ne quando** (quondo S*; nequando *uno uerbo* ϛ𝔓𝔖) *etiam Aug.* (x. 753, 755 *semel*), *gr.* *μήποτε*: ne aliquondo S[c]; ne forte DN *d e g* '*Cypr.*' *Aug.* (*sedecies*); si quando *Ambrst.*; ut '*Aug.*' (v. *App.* 111). **det** (et K; + *ras.* 2 *litt.* Θ; et *in ras. scr.*, *deinde* + *ras.* 2 *litt. sup. lin.* Z) **illis** (eis *Aug.* x. 753) **deus** (dominus B) *etiam Bentl. Tisch. cum ord. gr. omn.* *δῴη* (ℵ[c]D[c]EKLP 17. *al. pler.* *δῷ*) *αὐτοῖς ὁ θεός*: > det deus illis D; > deus det illis *vg. cod. caraf. Ambr.* (*abrah.* ii. 30). **paenitentiam** (poen. D *vg.*, pen. CG*KLMOU; paetenciam P) = *gr. paene omn.* *μετάνοιαν*: patientiam *lapsu* S*, *cf. autem ambas lectiones coniunctas* patientiam paenitentiam *Pel.*[B]; *om. omnino dem. cum gr.* ℵ*. **ad** (+ c W) **cognoscendam** (cognusc. Z*; ignoscendam F*) **ueritatem** (*om.* S) *etiam Aug.* (*saepius*), *cf.* ad agnoscendam ueritatem *diu.*, ad cognoscendam uel infinitiuum ueritatem uel in cognoscenda ueritate *g*, in agnitionem ueritatis *Ambrst.*, *et gr. omn.* *εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας*: *om. plane Aug.* (ii. 656, 892, v. 796, vii. 642); *gr.* A + *ἐλθεῖν—ex cap.* iii. *uers.* 7, *non autem latt.*

26. **et** = *καί*: ut *dem. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 765); donec *Innocent. ap. Aug.* (ii. 640). **resipiscant** (resipesc. Θ[c]L, resipic. H*R; resipiscunt S*) = *gr. paene omn.* *ἀνανήψωσιν* (C 17. 47* *ἀνανήψουσιν*): respiciant uel infinitiuum (*super* G[gr.] *αναvηψωσειν scr.*) *g*; *gr.* D* *ἀναλήμψωσιν apud latinos non redditur.* **a** (*om.* V*) *etiam Aug.* (v. 387, 479, 796, x. 635), *gr.* *ἐκ*: de *d e* '*Cypr.*' (*App. p.* 201

Digitized by Google

uoluntatem.
III. 1 Hoc autem scito
quod in nouissimis diebus
instabunt tempora
periculosa
2 et erunt homines
se ipsos amantes
cupidi elati superbi
blasphemi
parentibus inoboedientes
ingrati scelesti
3 sine adfectione sine pace
criminatores
incontinentes inmites

= *sing. cler.* 24) *Aug.* (*nonies*) *Innoc. ap. Aug.* diabuli CDG*SZ*. **laqueis** (-quaeis GH): laqueo *g*; *gr.* παγίδος. **a quo capti** (i *ex corr.* H) **tenentur** *etiam Bentl. cod. caraf. Tisch. Aug.* (v. 479 *text.*) *et* a quo captiui t. COT *vg. diu.* '*Cypr.*' *Aug.* (*quinquies et nonnulli MSS. ap.* v. 479) *Innoc. ap. Aug. contra gr.*, *cf. Luc. Brug.* '*Non scribas participium* capti *pro nomine* captivi': > captivati (capti 3 *MSS. ap. Cassiod.*) ab ipso *Aug.* (ii. 89, 123, ix. 393, 480) *Cassiod. cum gr.* ἐζωγρημένοι (P ἐζωγρισμένοι, F εξωγρημενοι, G εξ ω γρημενοι) ὑπ' αὐτοῦ; a quo capti tenentur (tentur *d*; > ten. capti *Ambrst.*) ab (ad *e*) eo *d e Ambrst.*, *cf.* a quo (*super* G[gr.] εξ ω *scr.*, *uide supra*) capti uel captiui tenentur sub eo *g*. **ad** (ab BZ*) **ipsius uoluntatem** (uolumt. L*, uolumpt. C, uolupt. K) *etiam Aug.* (v. 479), *cf.* in ips. u. *Aug.* (ii. 89, 123, ix. 393), *cum gr.* εἰς (FG ἐκ) τὸ ἐκείνου (G* -ον) θέλημα: secundum ipsius u. *d e Aug.* (*sexies*) *Innoc. ap. Aug. Cassiod.*, *cf.* secundum eius u. '*Cypr.*' *et* secundum ipsius uel illius u. *g*.

III. 1. **scito** (scit R, scio *d*; *om.* O*) *cum gr. plur.* γίνωσκε: scitote *g Aug.* (ii. 749) *cum gr.* AFG 17. *al.*[3] γινώσκετε (FG 17. 116 -εται); disco L* *et* dico L[c] *sine auct. gr.* **quod** (quot H, d *sup. lin.* L), *gr.* ὅτι: quoniam *g m Aug.* (ii. 749) *Pel.*[B] *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1354); quia *Ambrst. Sedul.* **nouissimis** (nob. L*, no *sup. lin.* S, m *in ras. scr.* U) **diebus** (debunt M*) *etiam Hieron.* (vi. 516) *Aug.* (ii. 749, 750), *cf.* n. temporibus *Capitula* CHΘTU (*uide supra p.* 621) *m Hieron.* (vi. 713) *Aug.* (ii. 744, iv. 1212, v. 1288) *Pel.*[B] *Uigil.* (*c. Eutych.* v. 1) *Cassiod.*, *cum ord. gr. omn.* ἐσχάταις ἡμέραις: > diebus n. *Cassiod. disc.* **instabunt** *etiam Hieron.* (vi. 713), *cf.* stabunt OT, *gr.* ἐνστήσονται: aduenient *d e m Lucif.* (*mor.* 10) *Hieron.* (vi. 516); aderunt *Cypr.* (*cath. eccl. un.* 16); erunt *Cassiod.* **tempora periculosa** (-ossa D, -olosa M*) *etiam Hieron.* (vi. 516) *Aug.* (ii. 744, 750, v. 1288), *gr.* καιροὶ χαλεποί: t. pessima *Hieron.* (vi. 713); t. molesta *Cypr.*; t. saeua *Aug.* (iv. 1212, *et diserte* ii. 749 't. saeua *uel sicut alii codices habent* periculosa'). **inst. temp. per.**: *om.* S.

2. **et erunt** *etiam* Z[1] *Hieron.* (vi. 713), *cf.* erunt enim *g Ambrst. Hieron.* (vi. 516) *Aug.* (*septies*) *et gr. omn.* ἔσονται γάρ: erunt *tantum* CS*TZ*𝔖𝔈 *d dem. e m Cypr.* (*cath. eccl. un.* 16) *Lucif.* (*mor.* 10) *Optat.* (vii. 4) *Aug.* (v. 1288) *Pel.*[B] **se ipsos** (seipsos *uno uerbo vg.*) **amantes** *etiam Hieron.* (vi. 516), *cf.* > am. se ip. *g et gr.* φίλαυτοι: sui (+ tantum *Ambrst.*) amatores *Ambrst. Hieron.* (vi. 713); sibi placentes *Cypr.* **cupidi** *etiam Hieron.* (vi. 516), *cf.* c. diuitiarum *Pel.*[B]: auari *d e Ambrst. Hieron.* (vi. 713); amatores pecuniae *Aug.* (*semper*), *cf. gr.* φιλάργυροι (G φιλαυγοι). **elati** (ael. C), *gr.* ἀλαζόνες (FG αλαζοντεσ, 115 ἀλαλάζοντες): fastidiosi *d e m* (*uide infra*) *Lucif.* (*uide infra*) *Hieron.* (vi. 516), *cf.* fastidiosi uel elati *g*; insolentes *Ambrst.*; arrogantes *Hieron.* (vi. 713); gloriantes sibi *Optat.*; *om.* R *Uigil.* (*c. Eutych.* v. 1) *sine auct. gr.* superui L*. **blasphemi** (-femi DOS): *om. f.* > cupidi superbi fastidiosi *m Lucif.*, > superbi tumidi cupidi *Cypr.*, *contra ord. gr.* **inoboedientes** (-oedentes D) *cum* ABDF*GΘKMSVZ[c] *Bentl. Tisch. e g*, *gr.* ἀπειθεῖς: non oboedientes (hoboed. C, obed. UWZ* *vg.*; oboediens L*, *deinde corr.* L[1]) CF[c]LNOPRTUWZ* *vg. cod. caraf. c d dem. diu. f m Lucif. Optat. Hieron.* (vi. 517, 713) *Aug.* (ii. 749, iii. 2. 817) *Pel. Uigil. Cassiod. disc. Sedul.*, *cf.* non inoboedientes *lapsu* H; non obsequentes *Ambrst.*; in dicto non audientes *Cypr.* **ingrati** = *gr. paene omn.* ἀχάριστοι: *gr.* C* ἄχριστοι *et* K 37 ἄχρηστοι *apud latinos non redduntur.* **scelesti** (scael. BV, scelestes N, esti *ex corr.* H), *gr.* ἀνόσιοι: impii *Cypr. Ambrst.*

3. **sine adfectione** (*cum* AD, aff. *codd. plur.*), *gr.* ἄστοργοι: sine affectu *Cypr.* (*cath. eccl. un.* 16) *Optat.* (*infra*) *Pel.*[B] (*infra*) *Uigil.* (*infra*) *Sedul.*; sine dilectione *Ambrst.* (*infra*). **sine pace** *etiam Hieron.* (vi. 713), *gr.* ἄσπονδοι: sine foedere *Cypr.*; sine fide *d e Ambrst.* (*infra*) *Lucif.* (*mor.* 10) *Uigil.* (*infra*); perfidi *g* (*infra*) *Uigil.* (*infra*); infideles *m* (*infra*) *Pel.*[B] (*infra*); pactum (pacem *Optat. Pel.*[B] *Uigil.*) non custodientes D (*infra*) *g* (*infra*) *Optat.* (*infra*) *Hieron.* (vi. 517) *Pel.*[B] (*infra*) *Uigil.* (*infra*), *et cf. m* (*infra*). **criminatores** (criamin. A*, cremin. DS), *gr.* διάβολοι: detractores (detractare *m*) *d e m* (*infra*) *Lucif. Optat.* (*infra*) *Aug.* (*infra*); delatores *Cypr. Hieron.* (vi. 517); accusatores *Hieron.* (vi. 713). **incontinentes** (*in ras. scr.* G, inconten *tantum* P) *etiam Hieron.* (vi. 517), *gr.* ἀκρατεῖς: intemperantes *Hieron.* (vi. 713); *om. plane Optat.* (*infra*) *contra gr.* **inmites** (imm. HM*W *vg.*),

Digitized by Google

sine benignitate [4] proditores
proterui tumidi
uoluptatium amatores
magis quam dei
[5] habentes speciem quidem
pietatis
uirtutem autem eius abnegantes
et hos deuita
[6] ex his enim sunt qui pene-
trant domos
et captiuas ducunt mulier-
culas oneratas peccatis
quae ducuntur uariis desi-
deriis [7] semper discentes

---

gr. ἀνήμεροι: crudeles *Hieron.* (vi. 713, *non autem* 517). **s. adfectione s. pace crim. incont. inm.** *cum ord. gr. plur.* ἄστοργοι (ℵ 238 *om.*) ἄσπονδοι (238 *om.*) διάβολοι ἀκρατεῖς ἀνήμεροι: > perfidi uel pactum non custodientes (*super* G[gr.] αστοργοι *scr.*) s. affectione (*super* G[gr.] ασπονδοι *scr.*) crim. incont. inm. *g*, > s. fide s. dilectione crim. incont. inm. *Ambrst.*, > irreligiosi s. affectione detractores incont. inm. *Aug.* (ii. 749, iii. 2. 817), *et cf.* > pacem non custodientes s. adfectu detractores inmites *Optat.* (vii. 4), *cum ord. gr.* DE 37. 73. *al.*[2] ἄσπονδοι ἄστοργοι δ. ἀκρ. ἀνήμ.; *bis reddunt* ἄσπονδοι *et* > *ut udtur* pactum non custodientes s. adfectione s. pace crim. incont. inm. D, infideles s. affectione pactum custodientes detractare incont. inm. *m*, infideles s. adfectione crim. incont. pacem non custodientes inm. *Pel.*[B]; *ter reddit* ἄσπονδοι *et* > perfidi s. fide sine affectu crim. pacem non custodientes et caetera *Uigil.* (*c. Eutych.* v. 1). **sine benignitate** (-em Z*, begnitate G*S) *etiam Hieron.* (vi. 517), *gr.* ἀφιλάγαθοι (A φιλ.): s. benignitate uel non benigni *g*; bonum non amantes *Cypr.*; bonorum inimici *Ambrst.*; odio habentes bonorum *Hieron.* (vi. 713).

4. **proterui** (-bi F, propterpi M*) *etiam Hieron.* (vi. 517), *gr.* προπετεῖς: procaces *Cypr.* (*cath. eccl. un.* 16) *Aug.* (ii. 749, iii. 2. 817); temerarii *Hieron.* (vi. 713). **tumidi** (tim. C), *gr.* τετυφωμένοι: inflati *d e Lucif.* (*mor.* 10) *Hieron.* (vi. 517, 713), *cf.* stupore inflati *Cypr.*; caecati *Aug.* (ii. 749, iii. 2. 817)—*legens* τετυφλωμένοι?—*cf.* tumidi caeci ϛ; *deinde* + et *vg. cod. caraf.* (*non autem Bentl. Tisch.*) *sine auct. gr.* > tumidi proterui *diu.* **uoluptatium** (um *in ras. scr.* B) **amatores magis quam dei** ABF*GLM*N*P[c]R *Tisch. et* uoluptatum (uolunt. DOS *m*) am. m. q. dei (dñi K*) *codd. plur. vg. cod. caraf. Bentl. c dem. diu. f m Lucif. Hieron.* (vi. 517, 713) *Aug.* (ii. 749, iii. 2. 817) *Pel. Cassiod. disc.*, *gr.* φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι: > amatores uoluptatum m. q. dei *Ambrst.*; > uoluptatium m. q. amatores dei *d e*; > amatores uoluntatum m. q. amatores dei *g*, *cf.* amatores uoluptatis m. q. amatores dei *libere Hieron.* (v. 909); > uoluptates m. q. deum diligentes *Cypr. et* uoluptatem m. q. deum amantes *Orig.* (*int.* iii. 106).

5. **habentes** (h *in ras. scr.* U; habentem *d e*) = ἔχοντες: qui habent *Orig.* (*int.* iii. 106); *deinde* + autem *Paulin. ap. Aug.* (ii. 358), + ||||si R, *sine auct. gr.* **speciem** (*in ras. scr.* U; spem C) **quidem** (dem *in ras. scr.* B) **pietatis** (piaet. U, tis *in ras. scr.* M) *codd. plur. vg. cod. caraf. Tisch. c diu. f Pel.*[A], *et* > q. sp. p. A *dem. Ambrst.* (*in I Cor.* vii. 35) *Pel.*[B] *Cassiod. disc. contra gr.*: speciem pietatis (*sine* quidem) S *Bentl. d e Lucif. Aug.* (ii. 749, iii. 2. 817) *Paulin. ap. Aug. Sedul.*, *cf.* formam p. D *g m Ambrst. Hieron.* (vi. 713) *Aug.* (*octies*), deformationem p. *Tycon.* (*reg.* 6), deformationem religionis *Cypr.* (*cath. eccl. un.* 16), figurationem p. *Orig.*, *cum gr.* μόρφωσιν εὐσεβείας *tantum*; *euan.* R. **uirtutem autem** (*arte in ras. scr.* Z) *etiam Aug.* (*septies*), *cf.* sed u. *Aug.* (v. 47) *et gr. paene omn.* τὴν δὲ δύναμιν: u. (*sine* au.) *Aug.* (iv. 422) *Paulin. ap. Aug. Pel.*[A*] *cum gr.* G* τὴν δύν. *tantum.* **eius**, *cf.* ipsius *d e Lucif.*, *cum gr. omn.* αὐτῆς: *om.* U. **abnegantes** (-entes BZ*, *deinde corr.* Z[1]): denegantes *Hieron.*; negantes *d e m Orig. Lucif. Tycon.*; *gr.* ἠρνημένοι. **et hos** (hoc *d e*) **deuita** (diu. DFO) *cum gr. omn.* καὶ τούτους ἀποτρέπου: *om. plane Cypr.*; *deinde* + et coniungere cum hiis qui in lege dñi meditantur (-abantur N*) N—*cf.* Ps. i. 2.

6. **ex** = ἐκ: et *d.* hiis NSW, is L*. **enim** = γάρ: *om. m Cypr.* (*cath. eccl. un.* 16) *sine auct. gr.* **qui penetrant** (poenet. D, penit. O, pet. F*, p *ex* b M): q. inruunt *Pel.*[B]; q. repunt *Cypr.* '*Cypr.*' (*App. p.* 204 = *sing. cler.* 27); q. irrepunt *Ambrst.*; q. introierunt *libere Hieron.* (i. 110); q. repunt uel intrant uel repentes *g*, *cf. gr.* οἱ (61 *om.*) ἐνδύνοντες (73 *al.*[3] εἰσδ.); *deinde* + in *g Cypr.* '*Cypr.*' *Ambrst. Pel.*[B] *cum gr. omn.* εἰς. **domos** (-us DG*SZ* *g*[1]) = οἰκίας: domo R. **et captiuas ducunt** (u *pr. ex* i MO, ducant L), *cf.* et in captiuitatem d. *Iren.* (*Mass. pp.* 2, 18): et captiuas ducentes *Hieron.* (iv. 671), *cf.* et captiuas ducunt uel tes *g et gr.* καὶ αἰχμαλωτίζοντες *uel* κ. αἰχμαλωτεύοντες; et praedantur *Capitula* B (*uide supra p.* 621) *Cypr.*; *libere citant* et deceperunt (-erint *Hilb.*) *Hieron.* (i. 110), ut seducat *Hieron.* (iv. 860), seduxerunt *Iren.* (*Mass. p.* 65). **mulierculas**: + *ras.* 1 *lit.* U. honeratas CDHLN*PSVZ[c] (-atis Z*), honoratas G. **quae** (que LMO) **ducuntur** (u *pr. ex* i M): + a G *Ambrst. sine auct. gr.* **uariis desideriis** (dissid. D, desideris S; sideriis *in ras. scr.* G) *etiam Hieron.* (iv. 671)

Digitized by Google

et numquam ad scientiam
ueritatis peruenientes
8 quemadmodum autem
iamnes et mambres
restiterunt mosi
ita et hi resistunt ueritati
homines corrupti mente
reprobi circa fidem
9 sed ultra non proficient
insipientia enim eorum
manifesta erit omnibus
sicut et illorum fuit.
10 Tu autem adsecutus es
meam doctrinam
institutionem propositum
fidem longanimitatem

---

contra ord. gr.: > d. u. *g Hieron.* (iv. 761) *cum ord. gr.* ἐπιθυμίαις ποικίλαις; *gr.* A + καὶ ἡδοναῖς, *non autem latt.—cf.* Tit. iii. 3.

7. **discentes** = μανθάνοντα: dicentes S. **numquam** (nunq. WZϚꝐ) **ad** (et S*) **scientiam** (scienc. P, sient. S*, scientiiam Z*) **ueritatis peruenientes,** *cf.* n. ad sc. u. peruenire possunt *d e*, n. ad sc. u. uenire potuerunt *g*, *et ord. gr.* μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα: > ad sc. u. n. peruenientes *Aug.* (iii. 2. 670) *Cassiod.* (*P.L.* lxx. 473), > ad u. sc. n. peruenientes *Aug.* (iv. 685, x. 378), *contra ord. gr. Libere citat uersum Iren.* (*Mass. p.* 317) 'semper quaerentes et numquam uerum inuenientes'.

8. **quemadmodum** (-ammodum BHRT) **autem,** *cf.* q. enim S *m Sedul.*, sicut enim *Aug.* (*semper*), > et quomodo *Cypr.* (*cath. eccl. un.* 16), > quia sicut *Pacian.* (*ep.* iii. 21), *cum gr.* ὃν τρόπον δέ: quemadmodum (-ammodum O) *tantum* O *c* *Pel.*^{B} *et* sicut *tantum Orig.* (*int.* iii. 848, 916) *sine auct. gr.* **iamnes** (ia'nes T, iampnes *Pel.*^{B}) *codd. plur. Tisch. c dem. diu. m Orig.* (*int.* iii. 916) *Cypr.* (*cath. eccl. un.* 16 *codd.* RG) *Aug.* (ii. 140, viii. 146, 259) *Sedul. contra gr.*: iannes F*GHM *vg. cod. caraf. Bentl. d e f g Orig.* (*int.* iii. 848) *Aug.* (iv. 271) *et patt. plur. cum gr.* Ἰαννῆς (C* Ἰωάννης). **mambres** (mamres C, mãres T, manbres *Pel.*^{B}) *codd. paene omn. vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. uett. Aug.* (ii. 140, iv. 271, viii. 259) *et patt. paene omn. cum gr.* FG Μαμβρῆς *et T. B.* (*Menachoth* 85 *a*) *Midr.* (*Vayyosha Exod.* xiv. 30, *Yalkut Shimeoni ad Exod.* ii. 23) מַמְרֵא *uel* מַמְרֵי: iambres R *Aug.* (viii. 146) *cum gr. plur.* Ἰαμβρῆς, *syr.* ܝܡܒܪܝܣ *et Targ. Yer.* (*ad Exod.* i. 15, vii. 11, *Num.* xxii. 22) *etc.* יַמְבְּרֵים; *de fluctuatione lectionum uide Fabricium* '*Cod. Pseud. U. T.*' *pp.* 813 *seqq.*, *Levy* '*Neuheb. und Chald. Wörterbuch*' III. *pp.* 142, 143, *Strack-Billerbeck* '*Komm. zum N.T. aus Talm. und Midr.*' III. *pp.* 660 *seqq.* **restiterunt** (resist. GS *d g*, ressist. F^c; restituerunt D*F*M), *gr.* ἀντέστησαν: obstitisse *libere Optat.* (vii. 4). **moisi** D, moysi BCFΘKLNP^cSTUVWZ *vg.*, moyse MP*, mosij R. **ita** (οὕτως): sic *d* (*non autem e*) *Orig.* (*int.* iii. 848) *Cypr. Lucif. Aug.* (*semper*). **et** (καί): *om.* O. **hi** (hii CDFHLMNOPST WZ*), *gr.* οὗτοι (F αὐτοί): isti *c Orig.* (*int.* iii. 848) *Aug.* (*semper*) *Pel.*^{B} **resistunt** *cum gr. paene omn.* ἀνθίστανται (D* ἀντ.): resisterunt R, *cf. gr.* 17. 238 ἀντέστησαν; resistent *Lucif. sine auct. gr.* **corrupti** (corupti D, corrumpu O*, cor *sup. ras. scr.* Z) **mente** (*om. Pacian.*) *cum ord. gr. omn.* κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν: > m. c. *f Aug.* (*semper*) *Prisc.* (*p.* 23); *deinde* + et L *c Pacian. Prisc. sine auct. gr.* **reprobi circa fidem** (fide R) = ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν: naufragi a fide *Prisc.—cf.* I Tim. i. 19; > a deo reprobi *Pacian.* **hom. corr. m. rep.**: *om.* S. **ueritati . . . fidem**: *om. plane Cypr.*

9. **sed ultra** (hu. C) **non proficient** *contra ord. gr.*: > sed n. pr. ultra *g*, > sed n. pr. amplius *Ambrst.*, *cum ord. gr. plur.* ἀλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον, *cf. etiam* > sed n. pr. plurimum *Cypr.* (*cath. eccl. un.* 16) *et gr. min.*^{6} ἀλλ' οὐ πρ. ἐπὶ πλεῖστον. **insipientia** (-cia P) **enim,** dementia en. *g m Aug.* (*semper*), error (erro *Pel.*^{B}) en. D *Pel.*^{B}, imperitia en. *Cypr.*, *et* ignorantia en. *Ambrst.*, *cum gr.* ἡ γὰρ ἄνοια (A διάνοια): insipientia *tantum Lucif.* (*mor.* 10) *sine auct. gr.* **eorum** (quorum G*), *gr.* αὐτῶν: illorum *dem.* (*uide infra*) *Pel.*^{B} **manifesta** (manifestata *Cassiod. disc.*) **erit** *etiam Aug.* (*saepissime*), *cf.* manifestus erit D, euidens erit *Ambrst.*, *cum gr. plur.* ἔκδηλος ἔσται: manifestus est *Pel.*^{B}, *cf.* manifesta est uel erit *g*, *cum gr.* DFG 3. ἔκδ. ἐστίν; > erit manifesta *Aug.* (ii. 140) *sine auct. gr.* **omnibus** (πᾶσιν): *om. Pel.*^{B}; + hominibus D *sine auct. gr.* **sicut** = ὡς: si S. **et** (*in ras. scr.* Z^1) = *gr. omn.* καί: *om.* G *Pel.*^{B} **illorum** = ἐκείνων: eorum *dem.* (*uide supra*); aliorum *Sedul.* **fuit** (ἐγένετο): fuit uel fuerit *g*.

10. **autem,** *cf.* uero *Ambrst.*, *cum gr. omn.* δέ: *om.* S*. **adsecutus** (adsequut. Θ, adsaecut. S,
uel c
adsequt. D, assecut. KTWZ* *vg.*) **es**: *gr.* ℵAC FG 17 παρηκολούθησας (FG ἠκολ.) *et* DEKLP *al. pler.* παρηκολούθηκας. **meam doctrinam** *cum ord. gr.* μοῦ (D* μοι) τῇ (FG *om.*) διδασκαλίᾳ: > d. m. FLM *Ambrst. contra ord. gr.* **institutionem** (instituc. P, instituit. S, tuti *bis scr.* M): institutum uel o *g*; *gr.* τῇ ἀγωγῇ (D* ἀγάπῃ). **propositum** (proposs. S): propositionem HΘ*; propositum uel o *g*; *gr.* τῇ προθέσει. **fidem**: fidem uel ei *g*; *gr.* τῇ πίστει. **longanimitatem** (longuan. D): longanimitatem uel i *g*; *gr.* τῇ

Digitized by Google

dilectionem patientiam
11 persecutiones passiones
qualia mihi facta sunt
antiochiae
iconii lystris
quales persecutiones
sustinui
et ex omnibus me eripuit dominus
12 et omnes qui uolunt pie
uiuere in christo iesu perse-
cutionem patientur
13 mali autem homines et se-
ductores proficient
in peius errantes et in
errorem mittentes.
14 Tu uero permane in his quae

μακροθυμίᾳ. **dilectionem**: caritatem D *d e*; caritatem uel i *g*; *gr.* *τῇ ἀγάπῃ quod om.* A 115. 119, *non autem latt.* **patientiam** (patiaent. L, pacient. KUW, paciencia P): patientiam uel ae *g*; *gr. τῇ ὑπομονῇ.*

11. **persecutiones** *pr.* (persecuc. P, persequut. Θ, persaecut. S), *cf.* persecutiones uel bus *g et gr. omn. τοῖς διωγμοῖς*: persecutionem L *Pel.*^{B} **passiones**, *cf.* passiones uel bus *g et gr. omn. τοῖς παθήμασιν*: passionem *Pel.*^{B} **facta** (ta *in ras. scr.* B) **sunt** (su *in ras. scr.* B): *gr. plur. ἐγένετο et* A *min.*^{6} *ἐγένοντο.* **antiochiae** (-ochie GW, -ochia *d*, -ociae T, -ocie L, anthiociae BΘ*NP, anthiocie Θ^{c}, anthyociae R, hanthiochiae C): in antiochia uel antiochiae *g*, *cf. gr. ἐν Ἀντιοχείᾳ.* **iconii** (hic. C, ich. O *Pel.*^{A}, iconiae TU, iconi||e K, iaconi S): iconio (ich. NR, iech. D) BDF*L MNPRVZ^{c} *Bentl. c d e f Ambrst. Pel.*^{B}; in iconio uel iconio *g*, *cf. gr. ἐν Ἰκονίῳ*; *deinde* + et 𝔖ℭ (*non autem Bentl. Tisch.*) *Ambrst. Cassiod. disc. sine auct. gr.* **lystris** (list. BCDGORSTZ*): in lystris *d e*, *cf.* in lystris uel aduerbium lystris *g*, *cum gr. ἐν Λύστροις. Libere citat Orig.* (*int.* ii. 95) 'quanta mihi acciderunt Iconii, Lystris'. persequutiones Θ, persaecutiones S. sustenui DFPSZ*; + *ras.* 2 *litt.* L. **et** (*καί*): *om.* O*TW *d e Pel.*^{B} **omnibus** (hom. T): + illis D *sine auct. gr.* **me** (*om.* P*) **eripuit** *etiam Bentl. Tisch.*, *cf.* me (*om. Sedul.*) liberauit *d e Sedul.*, *cum ord. gr. με ἐρύσατο*: > eripuit (her. C) me CT *vg. cod. caraf. dem.*, *cf.* liberauit me D *Ambrst.*, *contra ord. gr.* **dominus** *cum gr. plur. κύριος*: deus W *cum gr.* DE *θεός.*

12. *Ad init.* + sed L *Ambrst. Aug.* (*ad init. pericopes* iv. 519, 712, ix. 364, x. 720), + non solum ego sed D, + non solum autem me sed *Pel.*^{B}, *sine auct. gr.* **et** (ed L) *etiam Aug.* (iv. 519, 712, ix. 364, x. 720) *cum gr. omn. καί*: quia *ad init. pericopes* '*Aug.*' (v. *App.* 54); *om. Ambrst. et fortasse Aug.* (*decies*) *ceterique, qui pericopen ad* omnes *incipiunt.* **omnes**: + autem *g*, *cf.* enim *Aug.* (iv. 914), *cum gr. omn. δέ.* **qui uolunt pie** (piae CU) **uiuere in christo iesu** *codd. plur. Bentl. Tisch. c d diu. e f Ambr.* (*ps.* cxviii. *caph* 21, *res* 45) *Ambrst. Pel. etc.*, *cf.* uolentes pie uiu. in (*om. g**, + *g*^{1}) ch. ie. *g et gr.* CDEFGKL *al. pler. οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ*: > q. pie uolunt uiuere (bib. D) in ch. ie. (*om. Orig.*) DKOPS *vg. cod. caraf. dem. Orig.* (*int.* ii. 425) *Aug.* (x. 720), *cf.* q. pie uolunt uiu. in hoc saeculo *Hieron.* (iii. 414), *sine auct. gr.*; q. uolunt pie uiu. in ch. (*sine* ie.) *Orig.* (*int.* ii. 145) *Aug.* (iv. 505) '*Aug.*' (v. *App. quinquies*) *Cassiod. disc.*, *cf.* uolentes religiose uiu. in ch. *Hil.* (*ps.* cxviii. *caph* 7) *et gr.* 39. 46 *οἱ θ. εὐσ. ζῆν ἐν Χρ. tantum*; > qui (quicumque *Aug.* vii. 533 *ad init. pericopes*) uolunt in ch. pie (sancte *Caec.*) uiu. *Aug.* (*duodecies*) *Caecilian. ap. Aug.* (ix. 645) *et* > q. in ch. pie uiu. uolunt *Aug.* (ix. 646 *semel*) *contra gr.*; *gr.* ℵAP 17. 37. 71. 8^{po} *οἱ θ. ζῆν εὐσ. ἐν Χρ. Ἰησ. apud latinos non redduntur.* **persecutionem** (persequut. Θ, persaecut. S) **patientur** (pac. PW, patienter G*) *etiam Orig.* (*int.* ii. 425) *Aug.* (*saepissime*) '*Aug.*' (v. *App.* 136, 202 *semel*), *cf.* persecutiones patientur *Orig.* (*int.* ii. 145) *Aug.* (iv. 519), *cum gr. διωχθήσονται*: persecutionem patiuntur KU^{1} (a *in ras. scr.*) *diu. f g Ambr.* (*ps.* cxviii. *res* 45) *Hieron. Aug.* (iv. 914) '*Aug.*' (v. *App.* 53, 54, 202 *semel*, 370) *Pel.*^{B}, *cf.* persecutiones patiuntur *Ambr.* (*ps.* cxviii. *caph* 21) *contra gr.*; persecutionem patiantur *libere Aug.* (ix. 647) *Caec. ap. Aug. et* persecutiones patiantur *libere Aug.* (ix. 646 *semel*); *deinde* + et ab hostibus impugnantur '*Aug.*' (v. *App.* 53, *non autem alibi*).

13. **mali** *etiam Aug.* (iv. 708, ix. 365), *gr. πονηροί*: maligni *Aug.* (iv. 516); nequam *Orig.* (*int.* iv. 671) *Ambrst.* **homines** (*ἄνθρωποι*): *om. Aug.* (iv. 708, ix. 365; *non autem* iv. 516). **seductores** *etiam Aug.* (iv. 516), *gr. γόητες* (D* *γοηται*): deceptores *Ambrst.*; facinorosi *Aug.* (iv. 708, ix. 365). **proficient** *etiam Aug.* (iv. 516, ix. 365) = *gr. omn. προκόψουσιν*: proficiunt TU* *diu.* * *Aug.* (iv. 708). **peius** (poenis *Pel.*^{B}): + ipsi U^{c} *Ambrst. Aug.* (iv. 516, ix. 365, x. 167, 1045) *sine auct. gr.* **errantes** (irr. F*, er *in ras. scr.* Z) **et** (atque U^{c}; *om.* W; *deinde* + alios U^{c} *Aug.* (*semper*)) **in errorem** (errore BFGLP *Pel.*^{B}; *deinde* + multos T, + alios *g*) **mittentes** (indu|mittentes gentes H), *cf.* errantes atque alios erroribus inuoluentes *Ambrst.* (*lemm.*, *sed* ut ceteros in errorem mittant *comm.*), *contra ord. gr.*: > seducentes et errantes *Orig. cum ord. gr. omn. πλανῶντες καὶ πλανώμενοι.*

Digitized by Google

didicisti et credita sunt tibi
sciens a quo didiceris
15 et quia ab infantia sacras litte-
ras nosti quae te possint
instruere ad salutem
per fidem quae est in christo iesu.
16 Omnis scriptura diuinitus
inspirata et utilis
ad docendum
ad arguendum
ad corrigendum
ad erudiendum in iustitia
17 ut perfectus sit homo dei
ad omne opus bonum instructus.
IV. 1 Testificor coram deo
et christo iesu qui iudicaturus est

---

14. **uero** (δέ): autem *Aug.* (iii. 1. 77). **permane** (permamane P*), *gr.* μένε: perseuera *Ambrst. Aug.* **in his** (hiis NSW, iis *vg.*) **quae** (que LMO): in quibus *g* = ἐν οἷς. didiciti L*, didicistis W, dedicisti DO*S. **et**: + quae *Ambrst. sine auct. gr.* **credita** (crededisti M*) **sunt** (*om. Sedul.*) **tibi** *et* > t. cr. s. *Ambrst.*: credidisti *Hil.* (*ps.* cxviii. 1), *cf.* credita sunt tibi uel credidisti *g et gr.* ἐπιστώθης. **a quo** (a quo *in ras.* quae *scr.* Z) *cum gr.* C[c]DEKL *al. pler.* παρὰ τίνος: a quibus *d e g Hil. Ambrst. Pel.*[B] *cum gr.* ℵAC*FGP 17. 71 π. τίνων. **didiceris** (ded. O*PS, dedicieris Z°), *gr.* ἔμαθες: didicisti (ded. D) DZ* *g Sedul.*

15. **quia** (a *sup. lin.* A, qui L), *gr.* ὅτι: quoniam *d e Hieron.* (vi. 960); quia uel quoniam *g*; quod *Hil.* (*ps.* cxviii. 1). infancia PU. **sacras** (-is Z*): *om.* M* *contra gr.* literas Sϛ𝔐. **nosti** = οἶδας (DE -ες): didicisti '*Aug.*' (v. *App.* 190). **quae te possint** *cum* ACGHU* *Tisch. d e Hil. Hieron. Pel.*, *cf.* q. te possent FM, quae (que LO) te (tem L*) possunt *codd. plur. vg. cod. caraf. Bentl. c dem. diu. f Cassiod. disc.*: > quae possunt (posunt D) te D *Ambrst.*; potentes uel quae possunt te *g*; *gr.* τὰ δυνάμενά σε. **instruere** (intr. S*), *gr.* σοφίσαι: erudire *Ambrst.* **ad salutem,** *gr.* εἰς σωτηρίαν: in s. *g Hil.* **per** (*om.* U) **fidem** (*om.* U) **quae** (que O, qu[e] L) **est in christo iesu** (ihesu C), *gr.* διὰ (17. 37 + τῆς) πίστεως τῆς (47. 73. 118 *om.*) ἐν (47 *om.*) Χριστῷ Ἰησοῦ (47 > Ἰησ. Χρ.): *om. Ambrst.*

16. **omnis** (-es G*Z* *d*): + enim ϛ𝔖 *Cassiod. disc. sine auct. gr.* scribtura GLR. **diuinitus inspirata** (spirata C* *Capitula* C (*uide supra p.* 621); instituta F; *om. d e*), *gr.* θεόπνευστος: deo uel diuinitus spirata *g*; a deo diuinitus inspirata D; *deinde* + est P *sine auct. gr.* **et utilis** *cum* AFG* *Bentl. Tisch. d e g et gr. omn.* καὶ ὠφέλιμος: utilis *tantum* MOR; utilis (hut. C, uilis Z*) est (*in ras. scr.* Z) *codd. plur. vg. cod. caraf. c dem. diu. f t Orig.* (*int.* ii. 444, 468) *Hil.* (*c. Const.* 16) *Ambrst. Aug.* (v. 122) *Maxim. ap. Aug.* (viii. 670) *Pel. Cassiod.* (*P.L.* lxx. 19) *Sedul. et* > est ut. *Cassiod. disc.*; et utilis est P. **ad docendum,** *gr.* πρὸς διδασκαλίαν: ad doctrinam *Ambrst.*; ad docendum uel doctrinam *g*. *Libere citat Tert.* (*cult. fem.* i. 3) 'Et legimus omnem scripturam aedificationi habilem diuinitus inspirari'. **arguendum,** *gr.* ℵACFG *min.*[3] ἐλεγμόν *et* DEKLP *al. pler.* ἔλεγχον: corripiendum *d e*; correptionem *Ambrst.*; corripiendum uel arguendum (+ uel correptionem *in mg.*) *g*; increpandum *Orig.* (*int.* ii. 468). **ad** (et S) **corrigendum** (correg. S*) *etiam Bentl. Tisch.*, *gr. fere omn.* πρὸς ἐπανόρθωσιν: ad corripiendum (pi *in ras. scr.* Z) BHKVWZϛ𝔖ℭ *c dem.* (*uide infra*) *diu.*[c] *Pel.*[B]; ad corriendum (*lapsu pro* corrigend. *uel* corripiend.?) *Pel.*[A]; ad exhortationem *Aug.*; *bis reddunt* ad corripiendum ad corrigendum LN *et* ad redintegrationem ad redargutionem *Ambrst. sine auct. gr.*; *om. g* Orig.* (*int.* ii. 468) *cum gr.* FG*, *deinde* + ad erudiendum *in mg. g*[1] *cum gr.* G[1], *qui* πρ. ἐπαν. *etiam in mg. redintegrauit.* **erudiendum** (her. C), *gr.* παιδίαν: disciplinam *d e g*—*cf.* D *et Cassiod. infra*; doctrinam *Orig.* (*int.* ii. 468) *Aug.*; eruditionem *Ambrst.*; *deinde* + quae est *d e Orig.* (*int.* ii. 468) *Ambrst. cum gr. omn.* τήν. > ad arg. ad (et S) erud. ad corrig. S *Cassiod.*, > ad erud. ad arg. ad corrip. *dem.* **in** (+ ipsa *Ambrst.*) **iustitia** (-cia PW), *cf.* in iustitiae uel a *g*, *cum gr. omn.* ἐν δικαιοσύνῃ: in iustitiam Θ[c]L, *cf.* ad iustitiam *d e*, iustitiam *tantum Pel.*[B], ad iustitiam ad disciplinam D (*cf. d e g supra*), in disciplina quae est iustitiae *Cassiod.*; *om. Aug. in fine pericopes.*

17. **perfectus** (f *sup. lin.* L; profectus K), *cf. gr.* D*E τελιοσ: paratus *Ambrst.*, *cf. gr. plur.* ἄρτιος. **homo dei** *contra ord. gr.*: > d. h. *g cum ord. gr.* ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος. **omne** (-em F): + *ras.* 1 *lit.* Z. hopus C. **bonum**: *om.* A*. **instructus,** *gr.* ἐξηρτισμένος (FG *al. aliq.* ἐξηρτιμ., K *al. mu.* ἐξηρτημ.): consummatus *d e Ambrst.* (*lemm.*); paratus *t*; perfectus *Ambrst.* (*comm.*).

IV. 1. **testificor,** *cf.* testor *Ambrst.*, testor uel adiuro *g*, *cum gr.* ℵACD*EFGP 17. 67**. 73. *al.*[6] διαμαρτύρομαι *tantum*: *gr.* D[c]KL *al. pler.* + οὖν ἐγώ, *non autem latt.* **deo et** (*om.* D) = *gr. paene omn.* τοῦ θεοῦ καί: *gr.* 17 *om.*, *non autem latt.*; + in S *sine auct. gr.* **christo iesu** *cum gr.* ℵACD*FGP 47. 73 Χριστοῦ Ἰησοῦ: > ie. ch. *vg. cod. caraf. Sedul. cum gr.* 31 Ἰησ. Χρ.; *gr.* 71. 8[pe] τοῦ κυρίου Χρ. Ἰησ. *et* D[c]EKL *al. pler.*

Digitized by Google

uiuos ac mortuos
et aduentum ipsius
et regnum eius
2 praedica uerbum
insta oportune inportune
argue obsecra increpa
in omni patientia et doctrina.
3 Erit enim tempus cum
sanam doctrinam non
sustinebunt
sed ad sua desideria coacer-
uabunt sibi magistros
prurientes auribus
4 et a ueritate quidem auditum
auertent
ad fabulas autem conuer-

> τ. κ. Ἰησ. Χρ. *apud latinos non redduntur.* **qui iudicaturus** (iudicatus V) **est**: uentúro iudicare *g*, *cf. gr.* τοῦ μέλλοντος κρίνειν (FG 17. 67**. 73. *al.*[5] κρῖναι). uibos T, uiuus Z*. **ac** (hac C), *gr.* καί: et HNTZ* *vg. cod. caraf. c d dem. e g t Zeno* (ii. 6) *Ambrst. Aug.* (viii. 767, *non autem* ix. 393) '*Aug.*' (v. *App.* 502) *Pel.*[B] *Oros.* (*apol.* 15) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1355) *Cassiod. disc. Sedul.* mortuus Z*. **et** *sec. etiam Bentl. Tisch. diu.* cum gr.* ℵ*ACD*FG 17. 67** καί: per 𝔖𝔈 *Ambrst.*, *cf. gr.* ℵ°D°EKLP *al. pler.* κατά; *ambas lectiones coniungunt* et per ϛ𝔓 *cod. caraf. dem. diu.*° *Aug.* (ix. 393) *Cassiod. disc. sine auct. gr.* **aduentum** (adiuuent. M), *gr.* ἐπιφάνειαν: apparitionem uel aduentum *g*; manifestationem *Aug.* (ix. 393). **ipsius** (αὐτοῦ): eius *d e t*; eius ipsius *g*; *om. Aug.* (ix. 393). **eius** (αὐτοῦ): ipsius *t*.

2. *Ad init.* + quod O. **praedica** (pred. GLM UWZ*) **uerbum** = κήρυξον τὸν λόγον: predicaui u. O[2]; *om. dem.* **insta**: + incessanter *Cassiod. disc. sine auct. gr.* **oportune** (-nae PR, hoportunae BC, opportune ϛ𝔈) **inportune** (-nae BC, importune W *vg.*, inoportune OS; inportunos *m*) *etiam Hieron.* (*quater*) *cum ord. gr. paene omn.* εὐκαίρως ἀκαίρως: > inp. op. *libere Hieron.* (i. 949, iv. 963) *cum ord. gr.* C ἀκ. εὐκ.; op. *tantum* D *Pel.*[B] *cum gr.* 70. 115 *qui* ἀκ. *om.* **argue** (-uae G): + et S *sine auct. gr.* **obsecra** (hobsec. C, obsaec. S) **increpa** *etiam Aug.* (iii. 1. 77), *cf.* exhortare inc. *d e m Cassiod.* (*P. L.* lxx. 798), hortare inc. *Ambrst. Aug.* (*quinquies*), consolare et inc. *Hieron.* (vi. 645), *cum ord. gr.* ℵ*FG 37. 116 παρακάλεσον ἐπιτίμησον: > inc. obs. *Aug.* (v. 1493), *cf.* inc. consolare *Hieron.* (vii. 727), *cum ord. gr.* ℵ°ACDEKLP *al. pler.* ἐπ. παρ. **in** *etiam Aug.* (*quater*) = ἐν: cum *Aug.* (v. 427, 1493) '*Aug.*' (v. *App.* 122) *Cassiod.* **patientia** (pacient. K, pacienc. P; penitentia M*) *etiam Aug.* (v. 1493), *gr.* μακροθυμίᾳ: longanimitate *Aug.* (*quinquies*); patientia uel longanimitate *g*; magnanimitate *Ambrst.*

3. **enim** *etiam Aug.* (iii. 2. 738) = *gr. omn.* γάρ: *om. d e Cypr.* (*test.* iii. 67) *Hil.* (*trin.* x. 2, *c. Const.* 1) *Lucif.* (*mor.* 10) *Hieron.* (vii. 710) *Aug.* (viii. 547). **tempus**: tem *tantum* P*. **cum** (quum Θ) *etiam Cypr.* (*test.* iii. 67 *cod.* W) *Hil.* (*trin.* x. 2), *gr.* ὅτε: quando *Capitula* B CHΘTU (*uide supra p.* 621) *Cypr.* (*test.* iii. 67 *codd.* ALMB) *Hil.* (*c. Const.* 1) *Hieron. Aug.* (viii. 547); quo *Aug.* (iii. 2. 738). **sanam** (-na BL*, ā *bis in ras. scr.* Z) **doctrinam** (-na B), *cf.* s. disciplinam *Cypr.* (*test.* iii. 67 *cod.* M): sanae doctrinae *Hieron.* (*cf.* acquiescent *infra*); *gr.* ὑγιαινούσης διδασκαλίας. **sustinebunt** (susten. P*S), *gr.* ἀνέξονται (C ἐνέξ.): acquiescent *Hieron.*; *deinde* + homines *Pel.*[B] *sine auct. gr.—cf. cap.* iii. *uers.* 2. **set** LW. **ad** *etiam Aug.* (viii. 547) *cum gr.* DEP πρός: secundum FM *Capitula* R (*uide supra p.* 621) *g Cypr. Aug.* (iii. 2. 738) *cum gr. plur.* κατά; et S; *om.* L. **sua desideria** (dissid. D) *cum ord. gr.* ℵACDEFGP *al. plus*[20] τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας: > d. s. *Cypr.* (*test.* iii. 67 *cod.* B) *Aug.* (iii. 2. 738, *non autem* viii. 547) *cum ord. gr.* KL *al. longe plu.* τὰς ἐπ. τὰς ἰδ. **coacervabunt** (coacerb. FHΘ*LMNO*, quoaceru. C, coarcebunt S) **sibi magistros** *etiam Aug.* (viii. 547) *cum ord. gr.* FG 37. 73. 80. 116 ἐπισωρεύσουσιν ἑαυτοῖς διδασκάλους: > s. c. m. *d e cum ord. gr.* ℵACDEKLP *al. pler.* ἑαυτ. ἐπισωρεύσουσιν (P -σωσιν, 112 -ουσιν) δ.; > m. s. c. *Aug.* (iii. 2. 738) *et* > m. s. aggregabunt (aggerent *ed. Uenet.*) *Ambrst. sine auct. gr.* **prurientes** (prudentes K) **auribus** *etiam Aug.* (viii. 547): prurientes aures *d e Hil.* (*trin.* x. 2) *Lucif.*, *cf.* scalpentes aures *Hil.* (*trin.* x. 2—1 *MS*, *c. Const.* 1—*cf. etiam* scalpuntur *libere trin.* x. 2, *et Cypr. codd.* WLMB *infra*), prurientes aurem *g*, *et gr.* κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν; prurientes auditu *Aug.* (iii. 2. 738); prurientes in audiendo *Cypr.* (*test.* iii. 67 *cod.* A); prurientibus aures *libere Iren.* (*Mass. p.* 146); prurientibus auribus *libere Tert.* (*praescr.* 7); *bis reddit* prurientes in audiendo scalpentes aures *Cypr.* (*test.* iii. 67 *codd.* WLMB—*cf. Hil. supra*).

4. **a ueritate** (ber. L, ueritatem Z*) **quidem** (uidem *in ras. scr.* U): > quid. a u. *d e*; > a quid. u. *g cum ord. gr.* ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας. **auditum** (-tu BP, aud *in ras. scr.* U), *gr.* ἀκοήν: aurem uel auditum *g*; *deinde* + suum *Aug.* (*semper*) *sine auct. gr.* **auertent** (-tem L*) *etiam Aug.* (i. 682, iii. 2. 738) = *gr. omn.* ἀποστρέψουσιν: auertunt C *g Orig.* (*int.* ii. 95); auertentes *Aug.* (viii. 187, 275, 547). > auertent auditum '*Cypr.*' (*App.*

Digitized by Google

tentur.
5 Tu uero uigila in omnibus
labora
opus fac euangelistae
ministerium tuum imple
6 ego enim iam delibor
et tempus meae resolutionis instat
7 bonum certamen certaui
cursum consummaui
fidem seruaui
8 in reliquo reposita est mihi

---

p. 212 = *sing. cler.* 37) *contra ord. gr.* **ad** (ἐπί): ut *d.* **autem** (δέ): uero *Ambrst.*; *om.* '*Cypr.*' *Aug.* (viii. 275 *libere*). **conuertentur** (-ter U*) *etiam Aug.* (*saepius*) = *gr. omn.* ἐκτραπήσονται: conuertuntur *Orig. Aug.* (*libere* viii. 275, 362, *cf.* conuertitur *libere* 240); conuertunt se uel conuertuntur *g.*

5. **uero** (δέ): autem N; ergo *d e.* **uigila** (-illa O*, -ela S*, -ilia V, uila G*): sobrius esto D *d e g Ambrst.* (*ed. Uenet., non autem Roman.*) *gr.* νῆφε. **labora** (-am L), *gr. plur.* κακοπάθησον: patiens *Ambrst.* (*ed. Uenet.*); uiriliter age *Ambrst.* (*ed. Roman.*); et labora *g super* G$^{gr.}$ και κοπαθησον *scr.*, *cf.* F$^{gr.}$ και κοπαθεσον; *om.* S *Pel.*^{B} *cum gr.* ℵ*; *gr.* A + ὡς καλὸς στρατιώτης Χριστοῦ Ἰησοῦ *ex* ii. 3, *non autem latt.* hopus C. euangeliste LMRW, aeuanguelistae D. **ministerium** = διακονίαν: misterium *t.* **imple** (inp. CPS, ĩp. D) *codd. mu. cod. caraf. Bentl. Tisch. d e g t et* exple *Ambrst. sine addit. cum gr. omn.* πληροφόρησον (FG -εσον) *tantum*: + sobrius (sub. P; subditus Z*) esto BFKL^{1}MNPU^{c}VWZ^{c} *vg. c dem. diu. f.*

6. **ego enim iam** (*in ras. scr.* K) *etiam Orig.* (*int.* ii. 302) *Hieron.* (i. 800 *Uall.*, ii. 823) *Aug.* (*saepius*), *cf.* ego autem iam *Orig.* (*int.* iv. 597) *Aug.* (iv. 185), *cum gr. omn.* ἐγὼ γὰρ ἤδη: > iam enim ego D *Orig.* (*int.* ii. 362); ego iam *tantum* O *Cypr.* (*test.* iii. 16, *ep.* x. 4) *Hieron.* (i. 800 *Hilb.*) *Aug.* (v. 1205, 1212); ego enim *tantum d e Aug.* (v. 156); iam *tantum Aug.* (v. 1214). **delibor** (deleb. HΘ*OVZ^{c}, delibror M*) *etiam Cypr.* (*test.* iii. 16 *codd.* BM^{2}, *ep.* x. 4 *cod.* C) *Hieron.* (i. 800), *gr.* σπένδομαι: immolor DR *g Orig.* (*int.* ii. 302, 362, iv. 597) *Cypr.* (*test.* iii. 16 *cod.* A, *ep.* x. 4 *cod.* Q) *Hieron.* (ii. 823) *Aug.* (*semper*), *cf. Cassiod. disc.* 'delibor: *hoc est* immolor'; libor (liu. Z*) Z* *Tert.* (*scorp.* 13) *Cypr.* (*test.* iii. 16 *codd.* WLM^{1}, *ep.* x. 4 *codd. plur.*). **meae** (mee LW) **resolutionis** (resoluc. P) **instat** *etiam Tisch. Cypr.* (*test.* iii. 16 *cod.* W) *Aug.* (v. 156, 1205, 1209 *semel*), *cf.* m. solutionis inst. *d e*, *cum ord. gr.* DEKL *al. pler.* τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκεν: > r. meae (*in ras. scr.* Z) inst. BHΘKMO SVZ *vg. cod. caraf. Bentl. g Orig.* (*int.* iv. 597) *Hieron.* (i. 800, ii. 823) *Aug.* (*nonies*) *Pel.*^{A}, *cf.* r. m. proximum est *Aug.* (iv. 1082), solutionis m. instat *Ambrst.*, adsumptionis m. instat *Cypr.* (*test.* iii. 16 *cod.* A), regressionis siue resolutionis m. instat *Orig.* (*int.* ii. 302), *et* resolutionis (uel ut in graecis codicibus legimus) reuersionis m. instat *Orig.* (*int.* ii. 362), *cum ord. gr.* ℵAC FGP 17. 37. 73. *al.*^{3} τ. ἀν. μου ἐφ.; > instat m. adsumptionis *Cypr.* (*test.* iii. 16 *cod.* B), > instat adsumptionis meae *Cypr.* (*ep.* x. 4 *cod.* P), > instat adsumptionis *tantum Cypr.* (*test.* iii. 16 *codd.* LM, *ep.* x. 4 *codd. paene omn.*), *et* deuersionis insistit (*sine* m.) *Tert.*, *sine auct. gr.*

7. **bonum** (uon. L*) **certamen certaui** (-abi L) *etiam Aug.* (*saepissime*) *Cassiod.* (*quinquies*), *cf.* b. agonem c. *Cypr.* (*test.* iii. 16, *ep.* x. 4) *Aug.* (iv. 889, 1116) *et* b. certamen certauit *libere Ambr.* (*ob. theod.* 29), *cum ord. gr.* ℵACFG 17. 37. 116 τὸν καλὸν ἀγῶνα ἠγώνισμαι: > certamen b. certaui DOS *Bentl.** *d e Orig.* (*int.* ii. 672, iv. 681) *Ambr.* (*nonies*) *Hieron.* (ii. 696, iv. 737, vi. 249) *Pel. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 705) *Sedul.*, *cf.* c. b. decertaui *Ambrst.*, agonem b. decertaui *Tert.* (*scorp.* 13), *cum ord. gr.* DEKLP *al. pler.* τ. ἀγ. τ. κ. ἠγ.; > b. certaui certamen FM *sine auct. gr.*; opus perfeci *Aug.* (vi. 245); *libere citat* decerta et tu bonum agonem *Tert.* (*cor.* 15); *om. Orig.* (*int.* iv. 597). **consummaui** (-sumaui GL, -summauit M*, comsummaui Z), *gr.* τετέλεκα: perfeci *Cypr.* (*test.* iii. 16 *codd.* WLMB, *ep.* x. 4). **fidem seruaui**, *gr.* πίστιν τετήρηκα: f. custodiui *Tert.* (*scorp.* 13); *om. Ambr.* (*ps.* cxviii. *zain* 3). > fid. seru. curs. cons. *Pelagiani ap. Aug.* (x. 53) *contra gr.*

8. **in reliquo** (-ico B), *gr.* λοιπόν: de cetero (caet. D) D *d e Orig.* (*int.* iv. 597) *Hieron.* (*septies*) *Aug.* (*saepissime*) *Hesychius ap. Aug.* (ii. 740) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 183, 720, 744); de cetero uel ceterum *g*; de reliquo LW *t Pel.*^{B} *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 130, 141, 704, 849, 896); quod reliquum est *Ambr.* (*ps.* xxxvi. 17, *offic. min.* i. 15, *ob. theod.* 20) *Ambrst.*; quod reliquum (*sine* est) *Ambr.* (*exhort. uirg.* 14); iam *Cypr.* (*test.* iii. 16 *codd.* AWLM^{2}, *ep.* x. 4) *Aug.* (vi. 245); de cetero iam *Hil.* (*ps.* cxxviii. 1); *om. plane Tert.* (*scorp.* 13) *Cypr.* (*test.* iii. 16 *codd.* BM^{1}) *Ambr.* (*exam.* v. 80, *ps.* cxviii. *zain* 3) *Hieron.* (i. 123) *Aug.* (iv. 889) *Pelagiani ap. Aug.* (x. 53) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 605) *et fortasse Ambr.* (*ps.* cxviii. *gimel* 3, *zain* 12) *contra gr.* **reposita** (reposs. S) **est** *etiam Tert.* (*cor.* 15, *uide infra*) *Hieron.* (*septies*) *Aug.* (*quinquies*) *Cassiod.* (*septies*) *Cassiod. disc.* (*semel*), *gr.* ἀπόκειται: superest *Tert.* (*scorp.* 13) *Cypr.* (*test.* iii. 16, *ep.* x. 4) *Hil. Hieron.* (i. 123) *Aug.* (*saepissime*) *Cassiod.* (*P. L.*

Digitized by Google

corona iustitiae
quam reddet mihi dominus
in illa die iustus iudex
non solum autem mihi
sed et his qui diligunt
aduentum eius
9 festina uenire ad me cito.
10 Demas enim me dereliquit
diligens hoc saeculum
et abiit thessalonicam
crescens in galliam
titus in dalmatiam
11 lucas est mecum solus
marcum adsume et ad-
duc tecum
est enim mihi utilis

lxx. 605, 720) *Cassiod. disc.* (*semel*). **mihi** *pr.* (michi W) = μοι: mihi id est articulus (*super* G[gr.] ὁ *scr.*) *g*; *om. Tert.* (*scorp.* 13; *non autem cor.* 15, *uide infra*). > mihi reposita est G *contra ord. gr.* **corona** (-am H) **iustitiae** (-titie L*, -titicie W, -titia Z*) *contra ord. gr.*: > iustitiae (-ciae P) corona (chor. C, corr. P; coronam *Cypr.*) CDGN*PRTU* *Bentl. d e g Cypr.* (*test.* iii. 16 *codd.* BM[1]) *Hieron.* (vi. 249) *Pel.*[A] *cum ord. gr.* ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος. **reddet mihi** (michi W) **dominus in illa** (illo F *Aug.* (*septies*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 605); *om. t**) **die** (diae CZ*) **iustus iudex** (-daex M) *etiam Hieron.* (ii. 152, 696) *Aug.* (*saepissime*) *cum ord. gr. omn.* ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ δίκαιος κριτής: > r. m. dom. in die illa iust. iud. S *t*[2] *Hieron.* (vi. 249); > r. m. dom. iust. iud. in illa die *Hesych. ap. Aug.*; > retribuet m. in illa die dom. iust. iud. *Hieron.* (i. 123 *Uall.*); > m. reddet dom. in illa (illo *Aug.* iv. 718) die (+ ille *Cypr. test.* iii. 16 *codd.* AL) iust. iud. *Cypr.* (*test.* iii. 16 *codd.* ALMB, *ep.* x. 4 *cod.* P) *Aug.* (iii. 2. 308, iv. 718, 1116); > m. r. dom. in illa (illo *test.* iii. 16 *cod.* W, *ep.* x. 4 *cod.* R) die (+ ille *ep.* x. 4 *codd. plur.*) iud. iust. *Cypr.* (*test.* iii. 16 *cod.* W, *ep.* x. 4 *codd. paene omn.*); > m. dom. r. in illa die iust. iud. *Aug.* (iv. 185); > m. dom. illa die r. *tantum Tert.* (*scorp.* 13 *ad fin. pericopes*); r. m. dom. iust. iud. *tantum Hieron.* (vi. 829), r. m. iust. iud. *tantum Hieron.* (iv. 751, v. 157) *et* retribuet m. dom. *tantum Hieron.* (i. 123 *Hilb.*) *sine auct. gr. Libere citat Tert.* (*cor.* 15) 'cuius coronam et apostolus repositam sibi merito confidit'. **non solum autem mihi** (hi *tantum* Θ*, michi W) *cum ord. gr. omn.* οὐ μόνον δὲ ἐμοί: > n. au. m. s. *Hesych. ap. Aug.* **et** *etiam Ambr.* (*ps.* cxviii. *gimel* 3, *sain* 12) *Aug.* (*quinquies*), *gr.* καί: etiam *Ambr.* (*offic. min.* i. 15); *om.* L *Aug.* (v. 1211) *sine auct. gr.* **his** (hiis NSW) **qui diligunt** (dileg. DO*S) *etiam Tisch. Ambr.* (*offic. min.* I. 15) *Aug.* (ii. 746), *cf.* iis (eis *Ambr.* (*ps.* cxviii. *gimel* 3), is L) q. d. *vg. cod. caraf. Bentl. Ambr.* (*ps.* cxviii. *gimel* 3, *sain* 12) *Ambrst. Hesych. ap. Aug. Cassiod. disc.*, *cum gr.* D*E* 67** τοῖς ἠγαπηκόσι *tantum*: omnibus q. diligunt (dilexerunt *Cypr.* (*test.* iii. 16 *cod.* B, *ep.* x. 4 *codd. plur.*), dilexerint *Cypr.* (*test.* iii. 16 *codd.* LM, *ep.* x. 4 *cod.* N)) *Cypr.* (*test.* iii. 16, *ep.* x. 4) *Hieron.* (*quater*) *Aug.* (*quinquies*) *Paulin.* (*ep.* ii. 4), *cf.* omnibus diligentibus *g et gr. plur.* πᾶσι τ. ἠγ. **aduentum** *etiam Aug.* (ii. 746, iv. 185): apparitionem uel aduentum *g*; manifestationem *Aug.* (ii. 742, iv. 1329, v. 1211, 1295); *gr.* ἐπιφάνειαν. **eius** *etiam Hieron.* (ii. 697, vi. 249) *Aug.* (*quinquies*) = *gr. omn.* αὐτοῦ: domini *Aug.* (ii. 746) *Hesych. ap. Aug.*; domini et saluatoris nostri *Hieron.* (iv. 751); domini saluatoris nostri iesu christi *Hieron.* (vi. 829).

9. **festina** (σπούδασον): sollicitus esto *Ambrst.* **uenire ad me** (mae L) *cum ord. gr. omn.* ἐλθεῖν πρός με (DE ἐμέ): > ad me uen. DHΘTW *Capitula* V *etc.* (*uide supra p.* 620) *vg. cod. caraf. dem. diu.** *f Pel. Cassiod. disc. Sedul.* (*ut udtur*). **cito** (scito W), *gr. plur.* ταχέως, 17 τάχειον, 73. 118 ἐν τάχει: quamprimum *Ambrst.*

10. **enim** (γάρ): *om. Iren.* (*Mass. p.* 201) *Pel.*[B] *Sedul. sine auct. gr.* **me** (mae L): *om.* D *sine auct. gr.* *gr.* D* > με γάρ, *non autem latt.* **dereliquit** (-id CPTUZ, diriliquit D, derilinquit S), *gr.* ἐγκατέλιπεν (D* κατελ.): reliquit O *vg. cod. caraf.* **diligens** (dileg. DOS) **hoc saeculum** (sec. CLU[illegible]): *om. Iren.* **abiit** (hab. C): + in CT *g Iren.* (*teste Turner*) *cum gr. omn.* εἰς. thessall. F, thesall. M, thesal. DGOU, tessal. TW, tesal. H, thessalonicham C, thessallonica L. cresces LUZ* *d* (*non autem e*) *g cum gr.* Κρήσκης (K *al. plus*[35] Κρίσκ.) **galliam** A*CG*L[c]T *cum gr.* ℵC 73. *al.*[4] Γαλλίαν: galatiam (galit. D, galac. PV, galatia FL*, gallatia Θ; H* *non liquet*) *codd. plur. vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. uett. Iren. Ambrst. Pel.*[A] *Cassiod. disc. cum gr. plur.* Γαλατίαν. **titus** (tyt. C) **in dalmatiam** (dalmac. HP, dalmath. N, dalmatia FG[c]ΘL): *om.* D *sine auct. gr.* **crescens . . . dalmatiam**: *om. Pel.*[B]

11. **lucas** (luchas C; + autem *dem.*) **est mecum solus** (*om.* L*) *cum ord. gr.* D*E Λουκᾶς ἐστὶν σὺν ἐμοὶ μόνος: > l. est s. m. *g cum ord. gr. plur.* Λ. ἐστὶν μ. μετ' ἐμοῦ; > l. s. est m. L° *et* > l. m. s. est *Pel.*[A] *sine auct. gr.* marchum C, marcus L*. **adsume** (ass. BKTUVWZ° *vg.*, adsumme Z*): adsumens L *d g cum gr. omn.* ἀναλαβών. **et**: *om.* D *d* (*non autem e*) *g et gr. non expr.* **adduc** = ἄγε (A *min.*[8] ἄγαγε): adhuc

Digitized by Google

in ministerium
12 tychicum autem misi ephesum
13 paenulam quam reliqui
troade apud carpum
ueniens affer
et libros maxime autem
membranas.
14 Alexander aerarius multa
mala mihi ostendit
reddat dominus secundum
opera eius
15 quem et tu deuita
ualde enim restitit
uerbis nostris.
16 In prima mea defensione
nemo mihi adfuit
sed omnes me dereliquerunt
non illis reputetur

DM* *Pel.*[B] **enim**: *om.* F*N*U* *sine auct. gr.* michi W. hutilis C, utiles Z*. **in ministerium** = *gr. omn.* εἰς διακονίαν: in ministerio DFKMN[c] OPSWϚ𝔖 *g Ambrst. Uigil.* (*c. Eutych.* v. 2) *Cassiod. disc.*—*adnotat Luc. Brug.* '*Non mutes accusatiuum in ablatiuum* ministerio'.

12. *Uers. om. Pel.*[A] tichycum B, tichicum SUV, thicicum T, tyhicum L*, tythicum HO, tithycum R, thithicum D, thiticum W; tythicus F[c]. **autem**, *cf.* uero *Ambrst.*, *cum gr. plur.* δέ: *om.* D *cum gr.* 17. 115. 238; *deinde* + in ministerium *Pel.*[B] *e uers. praeced.* **misi** (missi D; mihi *f*): + in uel aduerbium *g*, *cf. gr. omn.* εἰς. **ephesum** (efes. L; ephessum Z* *g*, ephessam S, effesso D) = Ἔφεσον (FG Ἔφεσσον): ephesi *d*.

13. **paenulam** (pen. HΘMNPSUW *vg.*, penn. DL*, pann. F*), *cf.* phelonem L[c] *et gr.* φελόνην (K 37. *al. aliq.* φελών., L *al. mu.* φαιλόν.): lacernam siue penulam *Hieron.* (ii. 771), *cf.* penula *latinum est, id est* lacerna clarata *Sedul.* (*comm.*). quem *f.* **reliqui** (relinq. H*) = ἀπέλιπον (ACFGLP *al. mu.* ἀπέλειπον): reliquit (-id M*) BMO*; *deinde* + in *g cum gr. omn.* ἐν. troadae BCGKNP, troeadae Z* (a *sec. eras.*), throade F; troiade D, troiadae S; hroade M, roeade O; *gr. omn.* Τρῳάδι. **apud** (-ut FG*H* KLMNO) **carpum** (charp. W, eucarp. OS), *gr.* παρὰ Κάρπῳ: penes c. *Tert.* (*orat.* 15). **ueniens**: + ad me D *sine auct. gr.* **affer** (adfer AHΘL N[c]OPSZ*; adfers G* *d Pel.*[A]) *codd. mu. Bentl. Tisch. d e g Hieron.* (ii. 771) *etc. sine addit. cum gr. omn.* φέρε *tantum*: affer (adfer BDN*UZ[c]; adfers F; adfert M; aufer *f*) tecum BDFKMN*U VWZ[c] *vg. cod. caraf. c dem. diu. f Ambrst. Pel.*[B] *Cassiod. disc. Sedul. et* > tecum affer *Hieron.* (vii. 742). **et** (*eras.* O), *gr.* καί: ac *Hieron.* (ii. 771). **maxime autem**, *cf.* m. uero *Capitula* AFKMOSZ (*uide supra p.* 620), *cum gr.* D*E* 37. 116 μάλιστα δέ: m. (*sine* au.) *Bentl. f g cum gr. plur.* μάλ. *tantum*; et m. *Hieron.* (ii. 771) *et* m. au. et N[c] *Cassiod. disc. sine auct. gr.* **et . . . membranas** (s *eras.* O): *om. Pel.*[A]

14. **alexander** (alax. D): + autem Θ; + faber *Cassiod. disc.* aherarius C, erarius HLOW. **mala mihi** (michi W) *etiam Aug.* (iii. 1. 340, 594, viii. 296, ix. 393) *cum ord. gr.* LP 37. *al.*[4] κακά μοι: > mihi mala *Bentl. d e g Hieron.* (ii. 772, iii. 455) *Aug.* (iii. 2. 197) *cum ord. gr. plur.* μοι κακά. **ostendit** (host. C) = ἐνεδείξατο: ostendet Z[c]. **reddat** *etiam cod. caraf. c d Hieron.* (iii. 455) *Pel. Cassiod. disc. Sedul. cum gr.* D[c]E** KL *al. longe plu.* ἀποδῴη (K -δώει): reddet BDH KOSUVWZ[c] *vg. Bentl. Tisch. dem. diu. f g Ambrst. Hieron.* (ii. 772) *Aug.* (*semper*) '*Aug.*' (v. *App.* 111) *cum gr.* ℵACD*E*FG 17. 67**. 73. *al.*[12] ἀποδώσει—*cf.* '*Aug.*' '*Et nota quod Apostolus non ait* reddat *sed* reddet . . . *quod uerbum praenuntiantis est, non imprecantis*' *et Luc. Brug.* '*Futurum indicatiui* reddet *non uertas in praesens imperatiui* reddat'; reddit Z* *e*; *deinde* + ei ACFGMNPSTUZ[c1] (*in ras. scr.*) *Bentl. Tisch. dem. diu. f Pel. Cassiod. disc.*, + illi BDHΘKLO RVWZ[c2] *vg. cod. caraf. c d e g Ambrst. Hieron.* (ii. 772, iii. 455) *Aug.* (*semper*) '*Aug.*' *Sedul.*, *cum gr. omn.* αὐτῷ. **dominus** = κύριος: deus '*Aug.*' **secundum** (saec. S) **opera** (hop. C) **eius** (*in ras. scr.* A) *etiam Hieron.* (iii. 455) *Aug.* (iii. 2. 197, ix. 393), *cf.* s. op. illius *Aug.* (iii. 2. 196) '*Aug.*', s. op. ipsius *Aug.* (iii. 1. 594), s. op. sua *Ambrst. Aug.* (viii. 296), *et gr.* κατὰ τὰ (47 *om.*) ἔργα αὐτοῦ (ℵ* *om.*): in illa die iustus iudex *Hieron.* (ii. 772) *e uers.* 8.

15. **tu**: *om.* L*; + quoque D *sine auct. gr.* **deuita** (diu. D, e *in ras. scr.* L), *gr.* φυλάσσου: deuita uel obserua *g.* **ualde** (λίαν): nimis uel ualde *g.* **restitit** (titit *in ras.* U) = *gr.* ἀντέστη *uel* ἀνθέστηκε: resistit DOSϚ *g.* **uerbis** (-uis L) **nostris** (uestris G; meis NW *Sedul.*), *cf.* sermonibus n. '*Aug.*' (v. *App.* 111), *contra ord. gr.*: > n. uerbis *d e g et* > n. sermonibus HΘ *Aug.* (iii. 2. 197, ix. 393) *cum ord. gr.* τοῖς ἡμετέροις λόγοις. **ualde . . . nostris**: *om.* T*.

16. **mea** *cum gr.* μου: nostra *c*; *om. Sedul.* **defensione**, *gr.* ἀπολογίᾳ: satisfactione *Hieron.* (ii. 823). **mihi** (michi W) **adfuit** (aff. VWZ[c] *vg.*) *cum ord. gr.* μοι παρεγένετο (ℵ[c]DEKLP *al. pler.* συμπαρ.): > adf. m. *d contra ord. gr.* **sed omnes** = ἀλλὰ πάντες: omnes enim D. **me**: *om.* A*D *sine auct. gr.* **dereliquerunt** (dereliquaer. LV, derelinquer. NO*, derilinquer. S, diri[ll]quer. D), *gr.* ℵD*K *al. pler.* ἐγκατέλιπον *et* ACD[b et c]EFGLP *al.* ἐγκατέλειπον: reliquerunt

Digitized by Google

17 dominus autem mihi adstitit
et confortauit me
ut per me praedicatio
impleatur
et audiant omnes gentes
et liberatus sum de ore leonis
18 liberabit me dominus ab omni
opere malo
et saluum faciet in regnum
suum caeleste
cui gloria in saecula saecu-
lorum amen.
19 Saluta priscam et aquilam
et onesifori domum
20 erastus remansit corinthi
trophimum autem reliqui
infirmum mileti
21 festina ante hiemem uenire.
Salutat te eubulus
et pudens et linus claudia

Aug. (iv. 935; *non autem* i. 239, iii. 1. 594, iii. 2. 197). **illis** (αὐτοῖς): eis *Hieron.* **reputetur,** *gr.* λογισθείη: imputetur (ĩput. D, input. ΘZ^{1}, inpot. G^{1}, ineput. H) DGHΘRVWZ *vg. cod. caraf. Bentl. c d dem. diu. e f Ambrst. Hieron. Aug.* (*semper*) '*Aug.*' (v. *App.* 111); imputetur uel imputatum sit *g*.

17. **autem** (δέ): enim KZ^{c}; *om.* C*T *t Pel.*^{B} *sine auct. gr.* **mihi** (mi^{hi} K, michi W) = *gr. paene omn.* μοι: *om.* S *Bentl. f cum gr.* A; *gr.* 61 μου *apud latinos non redditur.* **adstitit** (adstet. DH^{c}OPSVZ^{c}, astit. W *vg.*, astet. K; titit *in ras. scr.* U), *gr.* παρέστη: affuit *Hieron.* (ii. 823). > astitit mihi *Cassiod. disc. contra ord. gr.* **confortauit** = ἐνεδυνάμωσεν: confortabit T *t*. **predicatio** MZ*, praedicacio P. **impleatur** (inpl. CDFMS) *etiam* $Z^{*et\,c}$, *cf.* adimpleatur *d e*: impleretur BKPZ^{1} *Ambrst. Pel.*^{B}, *cf.* compleretur *Hieron. et gr.* πληροφορηθῇ (FG 73. *al. pauc.* πληρωθῇ); *adnotat Luc. Brug.* 'impleatur. *Non scribas* impleretur'. **et** *sec.*: + ut *g t sine auct. gr.* **audiant** (a *sec. ex* t M; audeant D*S): audirent *Ambrst. Hieron.*, *cf.* audiren (*sic*) uel audiant *g et gr.* ἀκούσωσιν (KL *al. pler.* ἀκούσῃ). **et** *tert.* = *gr. omn.* καί: quia Wϛ; quia et *dem.* **de ore** (hore C), *gr.* ἐκ στόματος: de uel ex ore *g*.

18. *Ad init.* + et *g cum gr.* D^{c}EFGKLP *al. pler.* καί. **liberabit** ACHΘ *cod. caraf. Bentl. Tisch. c diu.*^{c} *e t Ambrst. Hieron.* (ii. 823) *cum gr. longe plur.* ῥύσεται: liberauit *codd. plur. vg. d dem. diu.* *f g Pel. Cassiod. disc. cum gr.* FG ἐρρύσατο; *deinde* + autem *dem. diu. sine auct. gr.* hoperae C, operi S. **saluum** (-bum C, *bis scr.* S*; + me N *Pel.*^{B}) **faciet**: saluabit *g Hieron.*; *gr.* σώσει. **in regnum suum** = εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ (D^{b}FG ἑαυτοῦ): in regno suo FM *f*. **caelestae** B^{c}, caelaeste G, celeste MRW, caelesti S *f*, caelestem C *t*. **cui,** *gr.* ᾧ (A αὐτῷ): + est R *diu.*, + sit *d e*, *sine auct. gr.* **in saecula** (sec. CUWϛ𝔊) = εἰς τοὺς αἰῶνας: in aeternum *Ambrst.* **saeculorum** (sec. CGUϛ𝔊): *om.* OS *Ambrst. sine auct. gr.* **amen**: *om.* F *Pel. contra gr.* **cui . . . amen**: *cf.* Rom. xvi. 27, Gal. i. 5, Eph. iii. 21, I Tim. i. 17, vi. 16, Heb. xiii. 21, *etc.*

19. *Uers. om. Pel.*^{A} **saluta** *cum gr. fere omn.* ἄσπασαι: salutate NP^{c} *cum gr.* 73. 238 ἀσπάσασθε. **priscam** (-cham C) *cum gr. longe plur.* Πρίσκαν: priscillam DFKLMOS$V^{rec.}$Z*ϛ *g Ambrst. Pel.*^{B} *cum gr. min. plus*^{20} Πρίσκιλλαν—*cf.* Act. xviii. 2, 18, 26, Rom. xvi. 3, I Cor. xvi. 19; *adnotat Luc. Brug.* 'Saluta Priscam. *Quidam codices scribunt* Priscillam: *sed male illi, qui masculino genere* Priscum.' aquila L. onesiphori W *vg.*, honesifori CGTZ*, i *sec. in ras. scr.* A.

20. herastus C, erastius L, eratus H. **corinthi** (chor. NZ*, corinti PS, chorinthii C, corinthii T; chorinto D, corintho *f*): in corintho uel aduerbium *g*; *gr.* ἐν Κορίνθῳ. **erast. rem. cor.**: *om. Pel.*^{A} trophemum M, trofimum GHΘORT^{c}, trofemum L, tropimum B, throphimum Z*, throphemum F, throphinum D, trophunum *Pel.*^{B}, trophium S; firmum T*. **autem** (δέ): *om. Pel.*^{A} *cum gr.* P 45. 74. 238. *al.*^{2} **reliqui**: *gr.* ℵDFGK *al. pler.* ἀπέλιπον *et* CLP 17. *al.*^{3} ἀπέλειπον. **infirmum mileti** (-ete U, -iti Z^{c}, -ite Z*, meleti R; mileto *d e*, milito D) *cum ord. gr.* DE ἀσθενοῦντα ἐν Μιλήτῳ; > mil. inf. *Bentl. f et* > in mileto inf. *g cum ord. gr. plur.* ἐν Μ. ἀσθ.

21. *Uers. om. Pel.*^{A} **festina** (σπούδασον): sollicitus esto *Ambrst.* nte L*. hiemen FM, hieme L*P, hyemem Cϛ𝔊 *cod. caraf.*, hemem S, ihemem O, yemem T. **salutat** (tat *in ras.* Z; saluta B*GHN*) **te** (*in ras. scr.* Z) *codd. plur. Bentl. Tisch. d diu. e f Pel.*^{B} *etc. cum gr. plur.* ἀσπάζεταί σε: salutant te DLOPSW *vg. cod. caraf. c dem. g Cassiod. disc. cum gr.* FG ἀσπάζονταί σε; salutante R. **eubolus** BCFG*HΘK MN^{c}PSTVWZ^{c}, euuolus R, ebulus DU*, obolus O, eubolum N*; eu *in ras. scr.* Z. **prudens** *c* *Pel.*^{B} **et** *sec.*: *om. Ambrst.* **linus** (lyn. CT): + et AFΘLNPRSW *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. d dem. diu. e f g Ambrst. Pel.*^{B} (*uide infra*) *Cassiod. disc. cum gr. omn.* καί. > et claudia et linus *Pel.*^{B} *contra ord. gr.* **fratres omnes** *cum ord. gr. omn.* ἀδελφοὶ πάντες (ℵ* 17 *om.*): > omn. fr. *Ambrst.*

Digitized by Google

et fratres omnes
22 **dominus iesus christus cum spiritu tuo**
gratia uobiscum amen.

EXPLICIT AD TIMOTHEUM SECUNDA

22. **dominus iesus** (ihes. C) **christus** (xpiɔtus C) *cum gr.* ℵ^{c}CDEKLP *al. pler.* ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστός: d. ie. G *Pel. cum gr.* A 31. 114 ὁ κ. Ἰησ.; d. *tantum g cum gr.* ℵ*FG 17. 8^{pe} ὁ κ. *tantum.* **tuo** = σου: uestro R; sancto S. **dom. . . . tuo**: *gr.* 57. 67** *om., non autem latt.* **gratia** (-cia PW; -tiam F) **uobiscum** (nobiscum ABCFGH ΘTVZ *cod. caraf.*) *cum gr. plur.* ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν (47. 109 ἡμῶν): uale in pace D *d e cum gr.* D*$^{et b}$E* ἔρρωσο (D* ερρωσ) ἐν εἰρήνῃ; *om. omnino Ambrst.* (*ed. Uenet., non autem Roman.*) *Pel.*^{A} *cum gr.* 8^{pe}. **amen** *cum gr.* ℵ^{c}DEKLP *al. pler.* ἀμήν: *om.* S *Bentl. f g Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Pel.*^{A} *cum gr.* ℵ*ACFG 17. 67**. 71; *deinde* + scripta a roma uersus CLXXII G (*uide infra*), + scriptae ab urbe *Cassiod. disc.* (*uide infra*).

explicit (ex̄p AM, exp· F, expl̇t K, ex̄pl P, ep̄l B, eplic̄ U) **ad timotheum** (tymoth. C, timot. P, timotth. Z, timōt B) **secunda** (·sēc· A, II BFHΘMPZ *f*; *in ras. scr.* U) ABCFHΘKM PUZ *f g et* > ad timotheum secunda explicit *Pel.*^{A}: explicit (ex̄pl V, expl̇ T, explic̄ *c*) epistola (ep̄l V, epsl̇a T, epl̇a *c*) ad timotheum (-th̄u *c*, -teum T) I̅I̅ a (·II· V, ·I̊I· *c*) TV *c et* > explicit epistola (aepistola *Pel.*^{B}, aepis̈ DS, epl̇a *diu.*) secunda (saec. S, II D *diu.*) ad timotheum (thimō D) DOS *diu. Pel.*^{B}; explicit (expl̇ic L) epistula (episl̇ L, epistola *dem.*) ad timotheum RL *dem.*; epistola pauli apostoli explicit ad timotheum N; ad timotheum II (+ scribens a roma *e*) explicit *d e*; expl̇ ad timotheum G; *nihil habent* W *vg. Tisch. Cassiod. disc. Sedul.*; *deinde* + scripta a roma quando saecundo astitit paulus caesari romano nerone L^c *in mg.*, + In codicibus Graecis haec subscripta leguntur Scripta e Roma ad Timotheum secunda cum Paulus iterum sisteretur Caesari Neroni ϛ, + scripta (scrbta T, scrip̄ U) de laodocia (laudicia U, laudocie T) HΘTU—*cf.* G (*ad fin. ep.*) *e* (*supra*) *Cassiod. disc.* (*ad fin. ep.*) *et additamenta ad fin. Argumenti* (*supra p.* 615); *tunc* + habens (habet U, hab̄ HΘ) uersos (-us Θ) CLXXII (·C·LXX·II· M, CLXX·[illegible] U) HΘMU—*cf.* G (*ad fin. ep.*), + U·N·C·L·V R, *cf.* ad timotheum (-eus *e*) ·II· uer· CCLXXXVIIII (CCLXXXVIII *e*) *d e* (*in catalogis ad initium Epistulae ad Hebr.*), II Tim. CLXIIII (CLXVII *Epinal* 6) *Par. lat.* 18537, *Epinal* 6 *apud Souter* (‘*Character and Hist. of Pelagius’ Comm.*’; *Proc. of Brit. Acad.* vii. 1916, *p.* 24), II Tim. CLXII *Sangallensis* 73 *apud Souter* (*ibid. p.* 27); *uide etiam Berger* ‘*Hist. de la Vg.*’, *p.* 368.

Digitized by Google

EPISTULA AD TITUM.

Tituli hi in codicibus nostris DGP *et in recensione Pelagiana, quam Pel.*[A] *designauimus* (*uide supra p.* 367), *primum obtinent locum.*

incipit ad titum GP *Pel.*[A]
incipit aepis ad titum D.

Ordinem (α) *Argumentum,* (β) *Capitula exhibent* AFKMNR; (α) *Argumentum,* (β) *Aliud Argumentum,* (γ) *Capitula,* (δ) '*Quorum nomina*' *etc.* HΘ; (α) *Capitula,* (β) *Argumentum* BOSVZ; (α) *Capitula,* (β) '*Quorum nomina*' *etc.,* (γ) *Argumentum* CTU; *Argumentum tantum* DGLPWϚ *c diu. Pel. Cassiod. disc. Sedul.*; *nihil habent* 𝔓𝔖𝔗 *Tisch. d e f g*; *deficit r.*

ARGUMENTUM IN EPISTULAM AD TITUM.

Praefatio haec continetur in codicibus nostris ABCDFGHΘKLMNOPRSTUVWZϚ *c diu. Cassiod. disc.*; *impresserunt etiam Thomasius* (I, *pp.* 411, 427, 439, 470, *e codd. Orat.* B. 7, *Reg. Suet.* (= R *nostro*), *Orat.* B. 6 (= V *nostro*) *S. Pauli et S. Petri* A. 1, *Uatic.* 4221), *Migne inter opera Brunonis Carthusiani* (*P. L.* cliii. 473, 474), *de Bruyne* (*Rev. Bénéd.* xxiv. *p.* 16), *Corssen* (*Z. N. T. W.* x. *p.* 39), *Souter* (*Text and Canon of N. T., p.* 207); *cf. etiam Burkitt* (*Gosp. Hist. and its Transmission*[2], *pp.* 353 *seqq.*).

Deest autem in 𝔓𝔖𝔗 *Tisch. d e f g Pel. Sedul.*

De his argumentis uide supra p. 41.

Inscr. incipit argumentum BNOZ*; incipit argumentum ad titum AΘL *et* > incipit ad titum (tyt. R) argumentum FMR; incipit argumentum eplae (eplae *diu.*) ad titum K *diu.*; incipit argumentum eiusdem aepis S; incipit prologus VZ^c; argumentum CT *Cassiod. disc.*; argumentum ad titum H; argumtum in epla ad titum *c*; argumentum in epistolam pauli apostoli ad titum Ϛ; argumentum pilagii argumentum ad titum discipulum suum D; prologus P; *nihil habent* GW.

TITUM commonefacit et instruit de constitutione praesbyterii et de spiritali conuersatione et hereticis uitandis qui in scripturis iudaicis credunt.

EXPLICIT ARGUMENTUM.

---

1. **titum**: discipulum quem D (*cf. Argumentum Pelagianum infra*). **commonefacit** (commun. F*KTZ*, comon. L, conmun. R): monet D; + apostolus W. **constitutione** (contit. L*, constitutionem Z*): consuetudine S. praesbiterii GV, p̄spiterii S, praespiteri O, presbyterii HKϚ, presbyteri *Cassiod. disc.*, presbiterii CLW *diu.*, presbiteri T, prespiterii U, prespiteri D, pbrii Z, bresbyterii M. **de** *sec.*: *om. diu.* **spiritali** (-uali Ϛ *c*) **conuersatione**: > conu. spir. D.

2. **et**: + de S. haereticis Ϛ *Cassiod. disc.*, heriticis S. diuitandis D. **in**: *om.* DORTZ* *c.* **scripturis** (-uriis M, scributuris GT) **iudaicis** (-aici H), *cf.* traditionibus (tradinibus *ut udtur* S*) iud. DOSϚ *c*: > iud. fabulis R. **credunt** (credent L; crediderunt S; *om.* H): + scribit a nicopoli FLM *et* > a nicopoli scribit VZ^c, + scribens ei (+ eplam W) a (de *c*) nicopoli UWϚ *c diu.*; + scribens ei ab urbe roma C; + scribens ei de nicopoli ab urbe roma T; + scribit (scribsit O) ei ab athenis BDOS; + scribit ei de laodicia K; + scribens ei ab urbe roma a nicopoli scribit Θ^mg.

Subscr. explicit argumentum (carg. A*) ABFKNOSZ* *diu.*; explicito argumento C; explicet explecet (*def. rel.*) P; explicit scripta de laoditia Z^c; explicit scripta de laodicia ŪÑL V; *nihil habent* DGHΘLMRTUWϚ *c Cassiod. disc.*

Digitized by Google

ARGUMENTUM PELAGIANUM IN EPISTULAM AD TITUM.

Praefatio haec continetur in codicibus nostris HΘ (*in quibus secundum obtinet locum*), *Parisiis* 15180, *Puteano, et Angel. Mont.* 245 (*uide Souter* '*Pelagius' Expositions*' *etc.* = '*Texts and Studies*', ix. 1, *p.* 343). *Est ab ipso Pelagio in Commentariis in Epistulam ad Titum scripta* (*uide Souter* '*Texts and Studies*', ix. 2, *p.* 525). *De siglis* '*Pel.*[A]' *et* '*Pel.*[B]' *uide supra p.* 367. *Impressimus ex editione Souteriana.*

Inscr. incipit argumentum aepistolae ad titum *Pel.*[B]; argumentum *Pel.*[A]; item aliud argumentum Θ; item *tantum* H.

TITUM discipulum suum episcopum, quem commonet et instruit de constitutione praesbyterii et de spiritali conuersatione et haereticis uitandis, qui in scripturis Iudaicis alios seducebant.

1. *Ad init.* + ad HΘ. **titum**: *om. Pel.*[A] **quem**: *om. Pel.*[B] | 2. presbyterii H, presbiteri *Pel.*[B] hereticis Θ.

Subscr. explicit argumentum *Pel.*[B]; *nihil habent* HΘ *Pel.*[A]

[ARGUMENTUM.

Praefatio haec est ante Epistulam ad Titum in Commentariis Sedulii Scoti (*P. L.* ciii. 241) *posita.*

HANC epistolam scribit de Nicopoli, quae in Actiaco littore sita est, ad Titum discipulum suum, quem Cretae reliquerat, ad ecclesias instruendas.]

Digitized by Google

CAPITULA IN EPISTULAM

Capitula exstant in codicibus nostris ABCFHΘKMNORSTUVZ.

Desunt in DGLPW *vg. Tisch. uett. Pel. Cassiod. disc. Sedul.*

Inscr. incipiunt capitula AKRZ *Orat.* B. 7; incipiunt capitulae N; incpūt capī ad titum B; incipiunt capitula epistolae ad titum O; incipiunt kapitole in epistola ad tytum C; incipit capitulatio ad titum HΘU; incipit capitulatio in epistola ad titum T; incipt capitt in epl ad titū V; inc· brebis F; incipit brebis L (*desunt autem capitula*); incipit breuis M; incipiunt tituli aepiš ad titum S.

AFKMOSZ. *Edidimus e codice* A, *uariis lectionibus codicum rell. in calce paginae subiunctis, iis exceptis quae ad meram orthographiam spectant.* (*cf. etiam Thomasium*, I, *p.* 470, *qui capitula e codd. Uatic.* 4221 *impressit.*	N *Edidimus e codice ipso.*	V *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1, *apud Thomasium*, I, *p.* 439. *Impressimus e codice* V, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*
I. De domino patre quod ante aeterna tempora dominum filium nobis promiserit quem postea suis temporibus declarauit (i. 2, 3).	I. De domino patre quod ante tempora (i. 2).	I. Huius rei gratia (i. 5).
II. De episcopi formula et quod idem quondam episcopi fuerint qui et praesbyterii dicebantur et de seductoribus ecclesiarum (i. 7–9, 10–16).	II. De episcopis formula (i. 7–9).	
		II. Omnia munda mundis (i. 15).
		III. Tu autem loquere (ii. 1).
III. De senibus et iuuenibus et quod doctor in omnibus bonis exemplum debeat esse discipulis (ii. 2, 6, 7, 8).	III. De senibus et iuuenibus (ii. 2, 6).	
IIII. De seruis et quod omnibus hominibus gratia dei inluxerit salutaris (ii. 9, 10, 11).	IIII. De seruis et quod dominibus (ii. 9).	IIII. Apparuit gratia dei (ii. 11).

Notae ad codd. AFKMOSZ. I. **domino**: deo OS. **aeterna**: *om.* O. *pro* **promiserit** (promisserat Z*) . . . **temporibus** *habet tantum* p S. II. **episcopi** *pr.* (-is A*KM, aepīs S, ep̄i Z*): ep̄orū Z^{c}. forma S. **fuerint**: fuerunt MO; *om.* S. **et quod . . . dicebantur**: *perlineauit* Z^{c}. **de** *sec.*: *om.* O. III. **senibus**: senioribus O; erroribus S. **et** *sec.*: *om.* K. debeant O. **esse**: *om.* O. IIII. **et**: *om.* A*. **hominibus**: *om.* F. **dei**: *om.* O. saluatoris KOSZ.

Digitized by Google

AD TITUM.

Post unumquodque capitulum addidimus capp. et uerss. Epistulae.

Praeterea, ut lectoris commodo consulamus, in ultima columna posuimus capp. et uerss. Epistulae ad quos incipiunt Sectiones Priscillianisticae de quibus supra tractauimus, pp. 20 *seqq.*

CHΘTU *Edidimus e codice* C, *uariis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis tantum exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*	B *Edidimus e codice ipso.*	R (= *Cod. Reginae Suetiae apud Thomasium*, I, *p.* 427). *Impressimus e Thomasii editione.*	*Orat.* B. 7. *Impressit Thomasius, pp.* 411, 412.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae; cf. Schepss, p.* 174.
				[I. *Deest in cod. Cau.; conicit autem Schepss ad* i. 1.]
I. Tytum instruit quales debeant aepiscopos hordinare (i. 5 *seqq.*).	I. De constitutione maiorum natum quia multi sunt euersores. ergo doce quae sunt sanae doctrinae ut curent operari qui credunt (i. 5, 10, ii. 1, iii. 8).	I. De constitutione maioris natu; quia sunt multi euersores (i. 5, 10).	I. De ordinationibus Presbyterorum (i. 5 *seqq.*). II. De forma Episcopi; et propheta Cretensium (i. 7–9, 12).	II. *Incipit ad* Huius rei (i. 5). III. *ad* Sunt enim multi (i. 10).
II. Quia homnia munda mundis . Et hut saenes . anus . Iuuenes . adulescentulae . castitatem seruent . Et serui dominis hobtemperent . (i. 15, ii. 2, 3, 4, 5, 6, 9).		Ergo doce quae sunt sanae doctrinae (ii. 1).	III. De immundis, qui factis abnegant Deum; et mulieribus docendi concessa potestate (i. 15, 16, ii. 3, 4). IV. De Sacerdotibus, qui formam se debeant populis exhibere (ii. 7, 8).	IIII. *ad* Omnia munda (i. 15). V. *ad* Confitentur se nosse (i. 16). VI. *ad* Saenes . hut (ii. 2). VII. *ad* In homnibus te (ii. 7). VIII. *ad* Seruos dominis (ii. 9).
III. Quia apparuit gratia Dei . herudiens nos hut				VIIII. *ad* Apparuit enim (ii. 11).

Notae ad codd. CHΘTU. I. debeat HΘTU. II. quia: *om.* T. iuuenes: + et T. adulescentula T. dominis: + suis T. > et obtemperent serui dominis HΘ.

AFKMOSZ	N	V *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1.
V. De imperio docentium et subiectione principibus ac potestatibus ad omne opus bonum et de uirtutibus omnibus et quod non secundum opera hominum sed secundum uoluntatem suam cui uoluerit dominus miseretur (ii. 15, iii. 1, 2, 3-7).	V. De imperio credentium (ii. 15).	V. Ammone illos principibus (iii. 1).
VI. De credentibus deo ut praeesse curent operibus bonis (iii. 8).	VI. De credentibus deo (iii. 8).	VI. Fidelis sermo est (iii. 8).
VII. De quaestionibus et genealogiis et legis contentionibus deuitandis (iii. 9).	VII. De quaestionibus et genealogiis (iii. 9).	
VIII. De heretico homine cum semel correptus fuerit euitando (iii. 10).	VIII. De heretico homine (iii. 10).	
VIIII. De tito et arthema et tychico et zena legis perito et apollo de apostolo doctrinam suis ad bona opera ne infructuosi fierent et usus necessarios pollicente (iii. 12–14).	VIIII. De tito et arthema et tychico (iii. 12).	
X. De apostolo diligentes eum per litteras salutante (iii. 15).	X. De apost̄ diligentes eum per litteras salutantem (iii. 15).	

Notae ad codd. AFKMOSZ. V. subiectorum principes et potest̄ S. **omnibus**: omnium M*. >suam uoluntatem O. **dominus**: *om.* S. miserebitur F^{c}Z. VI. preessent M. >bonis operibus KOS. VII. **et** *sec.*: *om.* F*M. VIII. deuitando OS. VIIII. **apollo**: + et OSZ* (*deinde* et de apostolo . . . pollicente *perlineauit* Z^{c}). **bona**: *om.* S. **ne**: *om.* A*. fuerint F^{c}SZ*. **et** *quint.*: ut K. X. **eum**: eos Z^{c}. **litteras** (-era O): epistulas F.

Subscr. expliciunt capitula ABKOZ* *Orat.* B. 7; explī capīl V; exp· breb· F; explct breuis L (*desunt autem capitula*); ex̄p breuis M; expliciunt tituli S; expl. *tantum* R; *nihil habent* CHΘNTUZ^{c}.

CHΘTU	B	R	*Orat.* B. 7.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
piae uiuamus . Et hut cum homni imperio arguat potestatibus subditos fieri (ii. 11, 12, 15, iii. 1).		Et nemo te contemnat (ii. 15).		X. *ad* **expectantes** (ii. 13).
			V. De potestate, quae totius debeat mansuetudinis apicem obtinere (iii. 1 *seqq.*?).	XI. *ad* **Ad homne hopus** (iii. 1).
IIII (III H). **Quia heramus et nos aliquando insipientes . sed benignitas et humilitas Dei non ex hoperibus nostris saluos nos fecit . Et hut stultas questiones . et hereticum hominem post hunam correptionem deuitet** (iii. 3, 4, 5, 9, 10).				XII. *ad* Eramus enim et nos (iii. 3). XIII. *ad* Fidelis sermo est (iii. 8).
	II. Hereticum hominem post unam correptionem (iii. 10).	II. Haereticum hominem post unam et secundam correptionem deuita (iii. 10).	VI. De haereticis uitandis, et ipsius haeresis qualitate (iii. 10, 11).	XIIII. *ad* Hereticum hominem (iii. 10).
		Et, nostri discant operari ad usus necessarios (iii. 14).	VII. De dirigendis ad se Pastoribus, et salutationibus (iii. 12–15).	XV. *ad* Discant autem (iii. 14).

Notae ad codd. CHΘTU. III. subditas U. **fieri**: + et modestos (-us U) HΘU. IIII. **quia**: *om.* HΘ. **sed benignitas et humilitas**: sed humanitas benignitas et humilitas Θ; subhumanitas benignitas et humilitas H; ad humanitates (*om.* U[c]) benignitas et humanitas U. **non**: nos T.

ELENCHUS CODICUM NOSTRORUM IN EPISTULA AD TITUM.

1. A. Cod. *Amiatinus* s. VII ex. uel VIII in. = A Euang. (uide uol. I, p. xi).
2. B. Cod. *Bambergensis* s. IX (uide I, p. 674); contulit H. J. W.
3. C. Cod. *Cauensis* s. forsan IX = C Euang. (cf. I, p. xi); contulit J. S.
4. D. Cod. *Ardmachanus* s. IX in. = D Euang. (cf. supra p. 292, et I, p. xi).
5. F. Cod. *Fuldensis* s. VI = F Euang. (cf. I, p. xii); contulit J. S.
6. G. Cod. *Sangermanensis* s. IX = G et g_1 Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
7. H. Cod. *Hubertianus* s. IX–X = H Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
8. Θ. Cod. *Theodulfianus* s. IX = Θ Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
9. K. Cod. *Karolinus* s. IX = K Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
10. L. Cod. *Langobardus* s. VIII ex. (uide supra p. 62); exemplar photographicum contulit H. J. W.
11. M. Cod. *Monacensis* s. VIII (uide supra p. 62); contulit H. J. W.
12. N. Cod. *Colmariensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
13. O. Cod. *Oxoniensis* s. IX (uide supra p. 174); edidit E. S. Buchanan, Lond. 1914; denuo contulit H. F. D. S.
14. P. Cod. *Parisinus* s. VIII (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
15. R. Cod. *Reginensis* s. VII (uide supra p. 62); contulit G. Meyncke.
16. S. Cod. *Cantabrigiensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
17. T. Cod. *Toletanus* s. VIII = T Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xiii); contulit J. S.
18. U. Cod. *Ulmensis* s. IX (uide supra p. 62); contulit F. G. Harvie.
19. V. Cod. *Vallicellanus* s. IX = V Euang. (cf. I, p. xiv); contulit J. S.
20. W. Cod. *Sarisburiensis* s. XIII = W Euang. (cf. I, p. xiv); contulit H. J. W.
21. Z. Cod. *Harleianus* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
22. *c*. Cod. *Colbertinus* s. XIII = *c* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxi); contulit H. J. W.
23. *d*. Codicis *Claromontani* latina uersio s. VI (uide supra p. 62).
24. *dem*. Cod. *Demidouianus* s. XIII apud C. F. Matthaei *Test. Nov.*, tom. iii, Rigae 1782; = *demid.* Tischendorfii.
25. *diu.* Cod. *Diuionensis* 9 (*bis*) a. 1109 = *Tisch.* 973, dictus Codex S. Stephani Harding; exemplar photographicum contulit H. F. D. S.
26. *e*. Codicis *Sangermanensis* latina uersio s. IX ex. (uide supra p. 62).
27. *f*. Codicis *Augiensis* latina uersio s. IX (uide supra p. 62).
28. *g*. Codicis *Boerneriani* latina uersio s. IX = δ Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxiii).
29. *m*. Lectiones e libro *de diuinis Scripturis siue Speculum* = *m* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxii).
30. *t*. Lectiones e libro qui dicitur *Liber Comicus* etc. (uide supra p. 62).

De siglis *cod. caraf.*, ϛ𝔓𝔖ℭ *vg.*, *Bentl.*, *Tisch.*, *W. H.* etc., uide uol. I, p. xxviii seq.

Digitized by Google

EPISTULA AD TITUM.

Epistula ad Titum in his codicibus sine lacuna exstat:—ABCDFGHΘKLMNOPRSTUVW *c d dem. diu. e f g. In* Z *hic illic litterae uel uerba in capitibus paginarum perierunt; deficit r; m* (= *lectiones e libro* '*de diuinis scripturis siue speculum*'), *t* (= *lectiones e lectionario qui dicitur* '*liber comicus*') *pauca tantum continent. Itaque in hac epistula codices Hieronymiani* (*inter quos c dem. diu. sine dubio numerandi sunt*) *et ueteres triginta nobis praesto sunt. Uariantes lectiones ex ueteribus perpetuo citauimus, iis discrepantiis tantum omissis quae ad meram orthographiam spectant.*

Ordo stichorum e codice Amiatino est.

Patres plerumque citauimus tantum ubi a textu nostro dissentiunt; Ambrosium partim ex editione Benedictina (*Uenet.* 1748), *partim ex edit. Uindobonensi nondum ad finem perducta* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uoll.* xxxii *seqq.*)*; Rufinum, Origenis interpretem, ex edit. Delarue* (*Paris.* 1733)*; Augustinum ex edit. Bened., exceptis* '*speculi*' *lectionibus, quas ex edit. Weihrich* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xii) *sumpsimus et littera* '*m*' *denotauimus* (*uide supra*)*; Priscillianum ex edit. Schepss* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xviii)*; Hieronymum ex edit. Uallarsii, sed ubi* '*Hilb.*' *in notulis adposuimus, lectiones indicauimus quae uiro doctissimo Isidoro Hilberg* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* liv *seq.*) *placuerunt.* '*Ambrst*' = *Ambrosiastri Comment. in Epistulam;* '*Cassiod. disc.*' = *Comment. in Epistulas Paulinas a discipulo quodam anonymo Cassiodoriano confecti et sub nomine Primasii editi* (*Migne, P. L.* lxviii)*;* '*Pel.*ᴬ' *et* '*Pel.*ᴮ' = *Pelagii Comment. in Epistt. Paulinas a uiro doctissimo A. Souter editi* ('*Texts and Studies*', *uol.* ix, *Cantabr.* 1926) *et in duas recensiones distincti, quarum prima* '*Pel.*ᴮ' *uere Pelagiana est et maxima ex parte ueteris uersionis, altera* '*Pel.*ᴬ', *ab editore quopiam recentiori correcta, lectiones Hieronymianas fere semper profert;* '*Pel.*' *simpliciter indicat lectiones in quibus* '*Pel.*ᴬ' *et* '*Pel.*ᴮ' *consentiunt.*

Amico nostro et quondam discipulo Arturo White Adams, qui in schedis typographorum huius epistulae corrigendis nobis operam praebuit, gratias quam maximas agimus.

Inscr. incipit (incp̄t B, incp̄t Θ, incp̄ K, incp L, incip̄ V, incip̄ Zᶜ) epistula (-tola T, aepistola C *Pel.*ᴮ, ep̄l B, ēpl V, epla Zᶜ, eplᵉ K, epis̄ U, epist̄ L, epstl Θ, episla Z*) ad titum (tytum C; + amen Z*; + foeliciter *Pel.*ᴮ) BCΘKLTUVZ *c dem. Pel.*ᴮ; incipit epla pauli apli ad titum *diu. et* > epistola pauli apostoli incipit ad titum N; incipit ad titum *d e f g*; inc. (incp̄ M) corpus epist. (epis̄l M) FM; incipit textus O; incipit textus ꝯdē aepis̄ S; epistola beati (*om.* ϛ 𝔐) pauli apostoli (*om.* 𝔐) ad titum *vg.*; epistula ad titum *Tisch.*; ad titum G; *nihil habent* ADHPRW *Pel.*ᴬ *Cassiod. disc.*

INCIPIT EPISTULA AD TITUM.

I. 1 PAULUS seruus dei apostolus
autem iesu christi
secundum fidem electorum dei
et agnitionem ueritatis quae
secundum pietatem est
2 in spem uitae aeternae

I. 1. *Priora uerba litteris uncialibus uel rubris scripta habent* B (paulus . . . uerita), P (paulus . . . electorum dei), Θ (paulus . . . elec), S *diu.* (paulus . . . christi), AF (paulus . . . apostolus), *f* (paulus . . . dei *pr.*), OZ *vg.* (paulus).   apostolos Z*.   **autem** (δέ): *om.* CST *Pel.*ᴬ   **iesu christi** *cum ord. gr. plur.* Ἰησοῦ Χριστοῦ: > ch. ie. DFLM PRTU *c diu. Pel.*ᴮ *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1355) *cum ord. gr.* A 106. 108. 113 Χρ. Ἰησ.; christi *tantum Sedul. cum gr.* D* Χρ. *tantum.*   saecundum S.   **fidem**: + xp̄ *expunct.* D.   helectorum C.   **dei** *sec.*: *om. Cassiod. disc. sine auct. gr.*   **agnitionem** (agnic. P), *gr.* ἐπίγνωσιν: cognitionem *d e Hieron.* (vii. 689).   **ueritatis**: + eius *Ambrst. sine auct. gr.*   **quae** (que LMW) **secundum** (saec. S) **pietatem** (-tatis Z*) **est** (*om.* Z*), *cf.* q. iuxta p. est *Hieron.* (*comm. bis*), *gr.* τῆς κατ' εὐσέβειαν: > q. est sec. p *Manich. ap. Aug.* (i. 646) *Pel.*ᴮ, *cf.* > q. est iuxta p. *Hieron.* (*lemm.*); *deinde* + dei *Manich. ap. Aug.*, + eius *Pel.*ᴮ, *sine auct. gr.*

2. **in spem**: in spe DLMOS *g Hil.* (*trin.* xii.

Digitized by Google

quam promisit qui non
mentitur deus ante tem-
pora saecularia
3 manifestauit autem
temporibus suis
uerbum suum
in praedicatione quae credi-
ta est mihi secundum
praeceptum saluatoris
nostri dei
4 tito dilecto filio secundum
communem fidem
gratia et pax a deo patre
et christo iesu saluatore
nostro.
5 Huius rei gratia reliqui te
cretae
ut ea quae desunt corrigas

---

27) *Hieron.* (vii. 689) *Pel. cum gr.* FGH ἐν ἐλπίδι; *gr. plur.* ἐπ' (D* ἐφ') ἐλπίδι; *gr.* 17. 37. 108 *om.*, *non autem latt.* uite LMW. aeterne MU, eterne LW. **promisit** (-issit DS), *gr.* ἐπηγγείλατο (47. προεπηγγ.): pollicitus est *g*. **qui non mentitur deus,** *cf.* non mendax d. *d e g Hil.* (*trin.* xii. 27) *Hieron. Aug.* (vii. 315, viii. 614) *Manich. ap. Aug.* (i. 647), *cum ord. gr.* ὁ ἀψευδὴς (G αψευστοσ, F αψευτοσ) θεός: > d. uerax *Ambrst.* **ante tempora saecularia** (sec. CLM[illegible]), *gr.* πρὸ χρόνων αἰωνίων (FG αιωνων): ante t. aeterna D *d e Hil.* (*trin.* xii. 26, 27, 34) *Aug.* (vi. 64, vii. 315, viii. 614) *Manich. ap. Aug.*, *cf.* ante aeterna t. *Capitula* AFKMSZ (*supra p.* 648); ante t. saecularia uel aeterna *g*; ante saecula aeterna *Hieron.*; *om. omnino* Z*.

3. **autem** (δέ): enim *d e Hieron.* (vii. 691 *comm.*, *non autem* 689 *lemm.*) *Sedul.* (*semel*). **in** (*om.* *Pel.*^{B}) **praedicatione** (predicat. GL^{c}MOZ*, praedicac. P; precatione L*) = ἐν κηρύγματι: in praedicationem *Cassiod. disc.* > in pr. u. suum *Ambrst. contra gr.* **quae** (que LMO) **credita** (data *Pel.*^{B}) **est mihi** (michi W) *cum gr.* ὃ (23. 106. 108. *al.*^{6} [illegible]) ἐπιστεύθην ἐγώ (17 > ἐγὼ ἐπ.): quod creditum est m. *d e g Ambrst. sine auct. gr.*—*cf.* I Tim. i. 11. **secundum** (saec. A*S), *gr.* κατ': iuxta *Hieron.* (vii. 692 *comm.*, *non autem* 689 *lemm.*). **praeceptum** (pre. CLMOZ; *om.* S*), *gr.* ἐπιταγήν: imperium *d e Hieron. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1355) *Sedul.* **saluatoris** (salb. C; + *ras.* 2 *litt.* N) **nostri dei** *etiam Hieron.* (vii. 689 *lemm.*) = *gr. omn.* σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ: s. n. *tantum* F*; s. dei *tantum Hieron.* (*comm.*) *Pel.*^{A}; > domini s. *Cassiod.* (*in fine pericopes*).

4. tyto CH*. **dilecto,** *gr.* γνησίῳ: carissimo D *d e Hieron.* (vii. 689 *lemm.*); germano *Ambrst.*; germano uel uiscerali uel kmo *g*; *adnotat Hieron.* (vii. 692 *comm.*) 'carissimo filio, *quod Graece dicitur* γνησίῳ τέκνῳ: *et Latino sermone non potest explicari:* γνήσιος *enim hoc potius sonat, quum quis* fidelis *et* proprius *et* (*ut ita dicam*) legitimus *siue* germanus *absque comparatione alterius appellatur*'. **secundum** (saec. S), *gr.* κατά: iuxta *Hieron.* (vii. 689 *lemm.*, *non autem* 692 *comm.*). **communem** (*etiam* Z^{c2}, common. SZ^{c1}, conmun. R, comun. U, comon. D; commune L) **fidem** (fide L) *cum ord. gr. omn.* κοινὴν πίστιν: > fid. com. W. gracia P; *gr.* 17 + ὑμῖν, *non autem latt.* **et pax** = *gr.* ℵC*DEFGIP 17. 73. 137 καὶ εἰρήνη: *gr.* AC^{b}KL *al. pler.* ἔλεος εἰρ. *et* 115 ἔλ. καὶ εἰρ. *apud latinos non redduntur*—*cf.* I Tim. i. 2, II Tim. i. 2. **patre**: + nostro D *Pel.*^{B} *cum gr.* 17 ἡμῶν. **et** *sec.*: *om.* N* *Cassiod. disc. sine auct. gr.*; + domino N^{c} *f g Ambrst. cum gr.* D^{c}EFGKLP *al. pler.* κυρίου. **christo** (-tum *d e*) **iesu** (-um *d e*) *etiam Hieron.* (vii. 692 *comm.*) *cum ord. gr.* ℵACD*I 17. 73 Χριστοῦ Ἰησοῦ: > ie. ch. N^{c} *f g Ambrst. Hieron.* (vii. 689 *lemm.*) *Cassiod. disc. cum ord. gr.* D^{c}EFGKLP *al. pler.* Ἰησ. Χρ.; *gr.* 120 Χρ. *tantum apud latinos non redditur.* **saluatore** (salutare *d e*) **nostro**: *om. Pel.*^{B} *sine auct. gr.*

5. **huius rei gratia** (-cia P) *etiam Hieron.* (i. 412, vii. 693, 705, 738), *gr.* τούτου χάριν: propter hoc *Hieron.* (i. 1075, vi. 760); ideo *Hieron.* (ii. 703). relinqui H. **cretae** (crete BΘ^{c}LMVWZ, craetae U, cretea G^{c}; creta *d*): in creta *Hieron.* (i. 1075); in creta uel aduerbium *g*; *gr.* ἐν Κρήτῃ. **ea quae** (que LO; *om.* S*) **desunt,** *cf.* q. (*sine* ea) reliqua sunt *Hieron.* (ii. 703): ea (*om. m Hieron.* i. 1075) q. deerant *d e m Lucif.* (*sanct. Ath.* ii. 27) *Hieron.* (*sexies*); q. (*sine* ea) residua erant *Hieron.* (vi. 760); ea quae deerant uel minus sunt *g*; *gr. paene omn.* τὰ λείποντα *et* 17. 61 καταλείποντα (*sine* τά). **corrigas** (corregas D) *etiam Hieron.* (i. 412, ii. 703, vii. 738), *gr.* ἐπιδιορθώσῃ (AE* *al. uix mu.* -σῃς, D* επανορθωσησ, FG δειορθωσησ): corrigeres *Hieron.* (i. 1075, vi. 760, vii. 693 *bis*, 705); *cf. Hieron.* (vii. 693) '*Omne autem quod corrigitur imperfectum est. Nam et in Graeco praepositionis adiectio, qua scribitur* ἐπιδιορθώσῃ, *non idipsum sonat quod* διορθώσῃ, *id est* corrigeres: *sed ut ita dicam* supercorrigeres: *ut scilicet ea quae a me correcta sunt, et necdum ad plenam ueri lineam sunt retracta, a te corrigantur, et normam aequalitatis accipiant,*' *et Sedul.* 'corrigas. *In Graeco autem* supercorrigas'. **et** *pr.* = καί: ut *Hieron.* (vii. 694 *comm.*; *in lemm. fluctuat lectio*). **constituas** (cost. L*) *etiam Hieron.* (*saepius*), *gr.* καταστήσῃς (FGL 115. *al.* -στήσεις): constitueres

Digitized by Google

et constituas per ciuitates
presbyteros sicut
et ego tibi disposui
6 si quis sine crimine est
unius uxoris uir filios
habens fideles
non in accusatione luxuriae
aut non subditos
7 oportet enim episcopum
sine crimine esse sicut
dei dispensatorem
non superbum
non iracundum
non uinolentum
non percussorem
non turpis lucri cupidum
8 sed hospitalem
benignum sobrium
iustum sanctum
continentem

Hieron. (i. 1075); ordinares *Hieron.* (vi. 760). **presbyteros** (presbit. CGLU, praesbyt. ABFΘNPR, praesbit. O, presbr̄os W, pb̄r°s Z, p̄spiteros DS) = *gr. omn.* *πρεσβυτέρους*: praesbyterium *d e m Lucif.* > presbyteros per ciuitates *Hieron.* (i. 1075, *non autem alibi*) *contra ord. gr.* **et** *sec. etiam e Hieron.* (i. 1075): *om.* HGL*MNPUZ* *Bentl. d dem. diu. f g m Lucif. Hieron.* (*saepissime*) *Pel.*A *et gr. non expr.* **tibi disposui** (disposs. DZ*) *etiam Bentl. Tisch. Hieron.* (i. 412, vii. 694, 738), *cf.* t. mandaui *Hieron.* (i. 1075), *cum ord. gr.* *σοι διεταξάμην*: > disposui t. *vg. cod. caraf. et* > praecepi t. *Hieron.* (ii. 703, vi. 760) *contra ord. gr.*

6. siquis *uno uerbo* NSϚ. **sine crimine** (crem. S) **est** *contra ord. gr.*: > est s. crimine (crem. D) D *d e g m Lucif.* (*sanct. Ath.* ii. 27) *Ambrst. Hieron.* (*sexies*) *et* > est irreprehensibilis *Hieron.* (vi. 760) *cum ord. gr.* *ἐστὶν ἀνέγκλητος*—*cf.* I Tim. iii. 2 *et uers.* 7 *infra.* **uxoris** (hux. C), *gr.* *γυναικός*: mulieris *Ambrst.* **uir** (uirum K *Pel.*A): + si KV *sine auct. gr.* **filios habens** *cum ord. gr. omn.* *τέκνα ἔχων*: > habens f. S *et cf.* > habere f. *libere Hieron.* (vii. 697 *comm.*, *non autem* 696 *lemm.*). fidelis Z*. **non** = *μή*: nec *Hieron.* (ii. 703). **in accusatione** (accusac. P, accussat. DNOS, acusat. MZ*) = *ἐν κατηγορίᾳ*: in accusationem *d e Lucif.* luxoriae BCDGHΘMNO*PSVZ, luxurie W. **aut** *etiam Hieron.* (*quinquies*), *cf.* uel *Hieron.* (vi. 760), *cum gr. omn.* *ἤ*: ac *Hieron.* (vii. 697 *comm.*). **non subditos** *etiam Hieron.* (*quinquies*): n. subiectos (subiectum *Lucif.*) *d e Lucif. Hieron.* (ii. 703), *cf.* n. subiectos uel subditos *g*; insubiectos *Hieron.* (vi. 760); inobsequentes *Ambrst.*; *gr.* *ἀνυπότακτα.*

7. **oportet enim episcopum** (hep. C, aep. S) *etiam Hieron.* (*sexies*) *cum gr. omn.* *δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον*: op. autem ep. *Hieron.* (ii. 703); op. ergo ep. *Hieron.* (i. 412); op. ep. *tantum* P* *Hieron.* (ii. 175) *Pel.*B *et* > ep. op. *Cypr.* (*ep.* lxvii. 5)—*cf.* I Tim. iii. 2. **sine crimine** (crem. DS) **esse** *etiam Hieron.* (*quinquies*), *cf.* s. cr. uel inculpabilem esse *g*, irreprehensibilem esse *Hieron.* (vi. 760) *Pel.*A—*cf.* I Tim. iii. 2 *et uers.* 6 *supra* —, *cum ord. gr. omn.* *ἀνέγκλητον εἶναι*: > esse s. cr. *Cypr. Hieron.* (i. 356 *libere*, 412, ii. 175, 703); *adnotat Hieron.* (ii. 703) '*siue* sine accusatione, *hoc enim magis* *ἀνέγκλητος* *sonat*'. **sicut** (-uti C) *etiam Hieron.* (ii. 703, vi. 760), *gr.* *ὡς*: quasi *Cypr. Hieron.* (i. 1075, ii. 175); tamquam *m Hieron.* (*quinquies*). > dispensatorem dei *Lucif.* (*sanct. Ath.* ii. 27) *Hieron.* (ii. 175, 703) *contra ord. gr.* **superbum** (-uum L*) *etiam Hieron.* (vi. 32), *gr.* *αὐθάδη*: proteruum D *d e Lucif. Ambrst. Hieron.* (i. 412, ii. 703, vii. 699); proteruum uel superbum *g*; procacem *Hieron.* (vi. 760); *adnotat Hieron.* (vii. 699 *comm.*) 'non proteruum, *id est* non tumentem'. noⁿ *sec.* L. irandum U*. no *tert.* L. **uinolentum** (-em *Hieron.* i. 412 *Hilb.*), *gr.* *πάροινον*: uino deditum *Ambrst.*, *cf.* I Tim. iii. 3. **non percussorem** (persorem S*): *om. m sine auct. gr.* **turpis lucri** (-crum Z; turpilucri *uno uerbo* AFGM (p *ex* b) NRS *Tisch.*—*uide Rönsch* '*It. und Vg.*' *pp.* 220, 228) **cupidum** *etiam Hieron.* (i. 412, vi. 32, 760): turpis lucri appetitorem *m Hieron.* (ii. 703, vii. 699), *cf. Sedul.* (*comm.*) 'turpislucri appetitio'; turpia lucra appetentem *Ambrst.*; turpilucrum *tantum d e Lucif. Aug.* (ix. 118 *libere*) = *αἰσχροκερδῆ*; *bis reddit* (*ut udtur*) turpilucrum cupidum L; *cf. Hieron.* (i. 422) '*Quam ad Timotheum* auaritiam, *ad Titum* turpis lucri cupiditatem *apertissime notat*'.

8. set L. ospitalem T. **benignum** *etiam Hieron.* (ii. 704, vi. 32, 760 *uide infra*), *gr.* *φιλάγαθον*: bonorum amatorem *Hieron.* (vii. 701); beneuolum *Hieron.* (i. 412). **sobrium** (subr. PZ*) *etiam Hieron.* (vi. 32), *gr.* *σώφρονα*: prudentem D *m Ambrst. Hieron.* (i. 412); pudicum *Hieron.* (ii. 704, vi. 760 *uide infra*, vii. 702 *comm.*); castum *Hieron.* (vii. 701 *lemm.*); *lectiones coniungunt* prudentem sobrium N𝔖 (*cf. autem Luc. Brug.* '*Non addas* prudentem') *et* (*ut udtur*) sobrium castum *Cassiod. disc.*; *adnotat Hieron.* (vii. 702) '*Sit autem episcopus et* pudicus, *quem Graeci* *σώφρονα* *uocant: et Latinus interpres uerbi ambiguitate deceptus pro* pudico prudentem *transtulit*'. > pudicum benignum *Hieron.* (vi. 760) *contra ord. gr.* **iustum sanctum** *cum ord. gr. omn.* *δίκαιον ὅσιον* (K 114. *om.*): > s. iust. AOR; *deinde* + et *Pel.*B *sine auct. gr.*; *cf. Hieron.* (vii.

9 amplectentem eum qui
secundum doctrinam est
fidelem sermonem
ut potens sit et exhortari
in doctrina sana
et eos qui contra dicunt
arguere
10 sunt enim multi et inoboedientes
uaniloqui et seductores
maxime qui de circum-
cisione sunt
11 quos oportet redargui

---

703) 'Sanctus *autem quod Graece* ὅσιος *dicitur, magis id significat, quum ipsa sanctitas est mixta pietati, et ad Deum refertur. Quem enim nos* sanctum, *Graeci* ἅγιον *uocant: quem autem illi* ὅσιον, *nos* pium in deum *possumus appellare*'. **continentem** (conten. S) *etiam Hieron.* (*saepius*), *gr.* ἐγκρατῆ : continentem siue abstinentem *Hieron.* (vii. 701 *lemm.*, *cf. etiam* '*Sit quoque episcopus et* abstinens *etc.*' 703 *comm.*).

9. **amplectentem** (amplectant. BDKO, adplectent. M, adpectent. *d*) *etiam Hieron.* (vi. 32), *gr.* ἀντεχόμενον : obtinentem *m Hil.* (*trin.* viii. 1) *Hieron.* (i. 270 *Uall.*, 412, ii. 704, vii. 701); continentem *Hieron.* (i. 270 *Hilb.*)—*cf. uers. praeced.*; habentem *Hieron.* (vi. 760); tenacem *Ambrst.* **eum qui** (quae Z*) **secundum** (saec. S; + sanam *Hieron.* (vi. 32)—*cf. infra*, + ueritatis *Pel.*[B]) **doctrinam** (-na G) **est fidelem sermonem** *etiam Hieron.* (i. 270, 412, vi. 32, vii. 701), *cf.* id quod sec. d. est fidelis (fidem *Lucif.*) uerbi *d e Lucif.* (*sanct. Ath.* ii. 27) *et* eum uel id qui uel quod sec. d. est fidelis uerbi *g*, *cum ord. gr.* τοῦ κατὰ τὴν (*min.*[6] *om.*) διδαχὴν πιστοῦ λόγου : > eius sermonis qui sec. d. fidelis est *Ambrst. contra ord. gr.*; sec. d. fidele (fidei *Hil.*) uerbum *tantum m Hil.*, *cf.* doctrinae fidelem sermonem *Hieron.* (ii. 704) *et* > in doctrina sermonem fidelem *Hieron.* (vi. 760). **ut** : + et D *g cum gr.* FG 17. 73 καί. **potens sit** *etiam Hieron.* (*saepius*) = δυνατὸς ᾖ : possit *Hieron.* (i. 412 *Uall.*, ii. 704, vi. 760). **et exhortari** (exort. AO) *codd. plur. cod. caraf. Bentl. Tisch. Aug.* (ix. 395) *cum gr. plur.* καὶ παρακαλεῖν : exhortari (exort. R) *tantum* DF[c]KLNPRSU[c]VW *vg. dem. diu. f m Hil. Lucif. Ambr.* (*ps.* cxviii. *iod* 39) *Ambrst. Hieron.* (*quinquies*) *Aug.* (iv. 685) *Pel. Cassiod. disc.*, *cf.* consolari *tantum Hieron.* (vi. 760, vii. 701, 703), *cum gr.* 17. 73. *al.*[7] παρακ. (*sine* καί); *om. omnino Aug.* (iii. 1. 77, 90, v. 849 *libere*) '*Aug.*' (v. *App.* 478 *libere*) *sine auct. gr.* **in doctrina sana** (sancta HΘM; sua U; *om. Lucif.*) = *gr. plur.* ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ (I *om.*) ὑγιαινούσῃ (I *om.*) : in (ad *Hil.*) doctrinam sanam *d e Hil. Pel.*[B] *sine auct. gr.*; *gr.* 37. 73. *al.* plus[7] > ἐν τῇ ὑγ. διδ., *non autem latt.*; *gr.* A τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει (*ex* II Cor. i. 4) *apud latinos non redditur.* **eos qui contra dicunt** (contradicunt *uno uerbo* DFOSW *vg.*) *etiam Hieron.* (vi. 32, 760) : contradicentes *d e g m Hil. Lucif. Ambrst. Hieron.* (*saepius*, *cf.* contradicentibus *libere* i. 353) *Aug.* (*semper*), *cf.* contradicentem *libere* '*Aug.*'; *gr.* τοὺς ἀντιλέγοντας. **arguere** *etiam Hieron.* (vi. 32, 760, vii. 701, 703), *gr.* ἐλέγχειν (41. διελ.) : redarguere *Aug.* (*semper*) '*Aug.*' *Cassiod. disc.*; coarguere *Hieron.* (ii. 704); reuincere *d e m Hil. Lucif. Ambrst. Hieron.* (i. 270, 412, vi. 959); reuincere uel contradicere *g*; resistere *libere Hieron.* (i. 353).

10. sun[t] L. **enim** (*eras.* O) = γάρ : autem *Sedul.* **et** *pr. codd. mu. Tisch. d e f patt. plur.*, *cf.* etiam F*MϚ𝔖ℭ *m Lucif.* (*sanct. Ath.* ii. 27) *Cassiod. disc.*, et uel etiam *g*, *cum gr.* DEFGKL *al. plu.* καί : *om.* A[c]BDHΘLNOPW𝔜 *cod. caraf. Bentl. c dem. diu. Ambrst. Aug.* (iii. 2. 924, iv. 685, ix. 395) *Pel.*[A] *cum gr.* ℵACIP 17. *al.*[30]; *adnotat Luc. Brug.* '*Non omittas* etiam'. **inoboedientes** (inhoboed. C, inobed. LW *vg.*, inhobed. U, inobaud. H), *gr.* ἀνυπότακτοι : non oboedientes *m Ambrst.*; non subditi D *d e Hil.* (*trin.* viii. 1) *Lucif. Hieron.* (iv. 368, vii. 704, 706, 711) *Aug.* (iii. 2. 924, iv. 685, ix. 395) *Sedul.*; non subiecti *Hieron.* (vi. 760); non subiecti uel non subditi uel non oboedientes *g*; *deinde* + et *g*, + ac *Hieron.* (iv. 368), *cum gr.* FGP 73. *al. plus*[18]; *gr.* 17 + ἐργάται δόλιοι, *non autem latt.*—*ex* II Cor. xi. 13. uaneloqui P, uaniloquio A*. **et** *sec.*: *om. f sine auct. gr.* **seductores** *etiam Hieron.* (iv. 368, vi. 760) *Sedul.* (*lemm.*), *cf.* deceptores *Lucif. Hieron.* (vii. 711), *gr.* φρεναπάται : mentis seductores *Aug.* (iii. 2. 924, ix. 395), *cf.* mentium deceptores *Hieron.* (vii. 704 *lemm.*, 706); *adnotant Hieron.* (vii. 704) '*Hoc quippe mihi Paulus uidetur sensisse, quum dicit* φρεναπάται : *non ut simpliciter Latinus interpres transtulit* deceptores, *sed* mentium deceptores', *et Sedul.* (*comm.*) '*In Graeco* mentium deceptores'. **maxime** *tantum etiam Hieron.* (vii. 704, 705, 711), *cf.* praecipue *Hieron.* (iv. 368 *infra*), *cum gr. plur.* μάλιστα : max. autem KPVW *c dem. Hieron.* (vii. 706) *cum gr.* CDE μάλ. δέ, *cf.* et max. *Hieron.* (vi. 760). **qui** (> q. max. *Aug.* iii. 2. 924) **de** (ex *d g Lucif. Aug.* (iii. 2. 924, ix. 395); et *e*) **circumcisione** (circumciss. DSZ*, circuncis. Ϛ𝔜, circione P*) **sunt**, *gr.* οἱ ἐκ τῆς (*gr. plur. om.*) περιτομῆς : > ii q. sunt ex c. *Ambrst.*; ex c. *tantum Hieron.* (iv. 368 *infra*).

> quos oportet redarguere praecipue ex circumcisione *Hieron.* (iv. 368) *sine auct. gr.*

11. **quos** (+ et HΘ) **oportet** (hop. C) **redargui**

Digitized by Google

qui uniuersas domos subuer-
tunt docentes quae non opor-
tet turpis lucri gratia.
12 Dixit quidam ex illis proprius
ipsorum propheta
cretenses semper mendaces
malae bestiae uentres pigri
13 testimonium hoc uerum est
quam ob causam increpa
illos dure
ut sani sint in fide
14 non intendentes
iudaicis fabulis
et mandatis hominum
auersantium se a ueritate.
15 Omnia munda mundis
coinquinatis autem et infide-
libus nihil mundum
sed inquinatae sunt eorum
et mens et conscientia

(argui S^1), *cf.* q. op. refrenari *Hieron.* (vii. 705, 706), q. op. refelli *Aug.* (iii. 2. 924, ix. 395), q. op. indentari *Pacian.* (*ep.* ii. 7), quibus op. silentium indici *Hieron.* (vii. 704): quos op. redarguere *Hieron.* (iv. 368 *supra*), *cf.* quos op. refutare *Pel.*^{B}, quibus op. imponere silentium *Hieron.* (vi. 761), *et gr.* οὓς δεῖ (17. χρὴ) ἐπιστομίζειν. **qui** = οἵτινες: quia *Pel.*^{A} **uniuersas** (huniu. C, unib. L^1, unibersa L^*, uniuersi Z^*) = ὅλους: diuersas S^1. **domos** (-mus BDH^*S^1VZ) **subuertunt** (subbert. L; subuertent F^*) *etiam Hieron.* (vii. 705, 706), *cf.* d. euertunt *d e Lucif.* (*sanct. Ath.* ii. 27), *cum ord. gr. omn.* οἴκους ἀνατρέπουσιν: > subu. d. *Hieron.* (vii. 704 *lemm.*). que LMOW. **redargui . . . oportet** *sec.* (hop. C; oportent F): *om.* S^* (+ S^1). turbis M; turpilucri *uno uerbo* FLR—*cf. Rönsch 'It. und Vg.' pp.* 220, 228. gracia P.

12. **dixit**: + autem *f g cum gr.* ℵ*FG δέ (115 γάρ). **ex illis** *etiam Hieron.* (vii. 705 *quinquies*, 706), *cf.* ex eis *Hieron.* (vii. 471), ex ipsis *Ambrst. Aug.* (iii. 2. 924, viii. 588, 589, ix. 238), *cum gr. omn.* ἐξ αὐτῶν: *om. Faustus ap. Aug.* (viii. 313). **proprius** (-riis K^*), *gr.* ἴδιος: + suus *in mg. g.* **ipsorum** (ip^{s}orum L), *cf.* eorum ACKVW *c d e g Ambrst. Hieron.* (*semper*) *Aug.* (*semper*) *Faustus ap. Aug. Pacian.* (*ep.* ii. 4) *Sedul.* (*ter*), illorum *Sedul.* (*bis*), *cum gr. longe plur.* αὐτῶν: *gr.* FG *om.*, *non autem latt.* profeta DOS. cretaenses C, cretensis FM; creten *in ras. scr.* L. maedaces G^*. male HPWZ. bistiae B^*, bestias L^*, bestie W. **uentres** *etiam* ℭ (1593 *et* 1598) = γαστέρες: uentris BDFKLMOPUVW𝔖ℭ (1592) *c diu.*; uentris uel es *g*; uentri S.

13. **uerum est** *cum ord. gr.* DE ἀληθής ἐστίν: > est u. *g cum ord. gr. longe plur.* ἐστ. ἀλ. **quam ob** (hob C) **causam** (caus˜ D, causa L), *cf.* quamobrem *Lucif.* (*non parc.* 32) *Hieron.* (vii. 709 *comm.*): > ob quam causam *g Hieron.* (vii. 705 *lemm.*) *Cassiod. disc.*, > propter quem causam *d*, *cum ord. gr.* δι' ἣν αἰτίαν; propterea quod *e*. **increpa** (ἔλεγχε): argue *Ambrst.* **dure** (-rae BCHNPZ; diuine K), *gr.* ἀποτόμως: acriter *d e Orig.* (*int.* iv. 531) *Lucif. Hieron.* (vii. 705, 709, 711); dure uel acriter *g.* **ut** = ἵνα: et *Pel.*^{B} **sani** (+ *ras.* 1 *lit.* Z) **sint**, *gr.* ὑγιαίνωσιν (L 48. *al.*^{2} -ουσιν): salui uel sani sint *g*.

14. **intendentes** (entes *arte in ras. scr.* Θ) *etiam Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Hieron.* (vii. 711 *comm.*), *gr.* προσέχοντες: attendentes *Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Hieron.* (vii. 705 *lemm.*), *cf.* attendamus *libere Hieron.* (iv. 368, 704) *et* attendent *libere Hieron.* (vii. 710); intendentes uel atteñ *g.* **iudaicis** (-aycis C, -acis Z^*, iadaicis G^*) **fabulis**, *cf.* iudaicas fabulas *libere Hieron.* (iv. 704, *non autem alibi*), *cum ord. gr.* Ἰουδαϊκοῖς μύθοις: > fabulis iudaicis D *contra ord. gr.* **mandatis** = ἐντολαῖς (FG ἐντάλμασιν): mandata *Hieron. libere* (iv. 704, *non autem alibi*). **auersantium** (abersant. L, aduersant. MN, auersanc. P) **se** (*om.* F^c *diu.**) **a** (*om.* K) **ueritate** (ber. L, ueritatae M) *etiam Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Hieron.* (iv. 704, vii. 705, 710), *cf.* auertentium se a u. G *c d dem. e Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Cassiod. disc. et* qui auertuntur a u. *libere Hieron.* (iv. 368): auersantium ueritatem *Hieron.* (vii. 711), *cf.* auertentium se a ueritate uel em *g et gr.* ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν.

15. **omnia** *sine addit. cum gr.* ℵ*ACD*E*FGP 17. 67**. *al.*^{2}: + quidem *Ambrst. cum gr.* $ℵ^c D^c$ E**KL *al. pler.* μέν. **coinquinatis** (coinquinn. D, ^{coin}quin. L, quoinquin. CTV) **autem** (*om. Pel.*^{B}) **et** (*om.* R) **infidelibus** (bu *sup. lin.* L), *gr.* τοῖς δὲ μεμιαμμένοις ($D^{b?et c}$E 37. *al. longe plu.* μεμιασμένοις) καὶ ἀπίστοις: inquinatis au. et inf. *d e Nouat.* (*cib. iud.* 5); contaminatis au. et inf. *Orig.* (*int.* iv. 666); immundis autem (enim v. 924) et inf. *Aug.* (*nonies*); immundis au. et coinquinatis *Faustus ap. Aug.* (viii. 449 *bis*); his uero qui contaminati sunt et sine fide *Ambrst.* (*cf. autem* quia infidelibus *in II Cor.* vii. 1, *ad init. pericopes*). **nihil** (nichil W) **mundum** *codd. plur. cod. caraf. Bentl. Tisch. uett. Ambrst.* (*hic*) *etc. cum gr. omn.* οὐδὲν καθαρόν *tantum*: n. est m. T *vg. dem. Ambrst.* (*in II Cor.* vii. 1) *Aug.* (*semper*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1330) *Cassiod. disc. Sedul. et* > n. m. est S. **sed** (set + *ras.* 2 *litt.* L) *etiam Ambrst.* (*hic*) = ἀλλά: *om. Ambrst.* (*in II Cor.* vii. 1—*cf. infra*). **inquinatae** (-ate

Digitized by Google

16 confitentur se nosse deum
factis autem negant
cum sint abominati
et incredibiles
et ad omne opus bonum
reprobi.
II. 1 Tu autem loquere quae decet
sanam doctrinam
2 senes ut sobrii sint
pudici prudentes sani in fide
in dilectione in patientia.
3 Anus similiter in habitu sancto
non criminatrices
non uino multo seruientes

HLMW; in *sup. lin.* AL) **sunt**, *cf.* inquinata s. Z* *d e Cassiod. disc.*, coinquinata s. *g*, pollutae s. *Aug.* (v. 876), polluta s. *Nouat. Aug.* (*octies*), *cum gr. omn.* μεμίανται: inquinata est *Ambrst.* (*hic et in II Cor.* vii. 1), *cf.* polluta est *Hieron.* (vii. 711 *bis*, 712); pulluta *tantum* D; *deinde* + enim *Ambrst.* (*in II Cor.* vii. 1—*cf. supra*). **et** *sec.*: *om.* D *Ambrst.* (*in II Cor.* vii. 1) *sine auct. gr.* **mens** (mense L*) = νοῦς: mentes N (*et* > consc. et mentes N*). **et** *tert.* = καί: in *Pel.*^{B} **conscientia** (-cia P) = συνείδησις: scientia S.

16. *Ad init.* + et FM *sine auct. gr.* **confitentur** (confiteantur *f*) **se** (+ t *eras.* L) **nosse deum** *etiam Hieron.* (vii. 41, 712 *lemm.*) *Aug.* (iii. 1. 91, v. 1095), *cf.* c. enim se n. d. R *Aug.* (iii. 2. 691, 847, 870, 940) *et* > c. enim n. se d. *Aug.* (ix. 122): > c. enim d. se n. *Aug.* (v. 876); > d. c. se (+ uel bus *g*) n. *d e g Hieron.* ('1. 1092', vii. 724) *Paulin.* (*App. ep.* ii. 8), > d. profitentur se n. *Ambrst.*, > d. confitentur se scire *Hieron.* (iv. 803), *cum ord. gr. omn.* θεὸν ὁμολογοῦσιν (37 + μὴ) εἰδέναι; > d. se n. confitentur *Hieron.* (vii. 712 *comm.*), > d. se scire profitentur *Faustus ap. Aug.* (viii. 449), *et* > d. scire confitentur *Tycon.* (*reg.* 6); *deinde* + uerbis D *sine auct. gr.*—*cf. autem* qui uerbis confitentur deum *libere Cassiod.* (*P. L.* lxx. 33). **factis** *etiam Hieron.* (vii. 41, 712 *lemm. et comm. semel*, 724), *gr.* ἔργοις: operibus *Hieron.* (iv. 803 *et libere* vii. 712 *comm. semel*) *Faustus ap. Aug.* utem P. **cum** (quum Θ) **sint** (sunt A*CFG *Tisch. c*) **abominati** (abhom. A*B^{c}DKOSVWZ^{c}), *gr.* βδελυκτοὶ ὄντες: c. sint abominabiles L *f Pel.*^{B}; c. sint execrabiles *d e*, *cf.* c. sint abhominabiles uel execrabiles *g*; quoniam sunt execrabiles *Ambrst.*; execrabiles *tantum Hieron.* (vii. 712). **et incredibiles** (-ibilis B*Z*, -ebiles P), *gr.* καὶ ἀπειθεῖς (P αὐθάδεις): et increduli L *f*; et (*om Ambrst.*) inoboedientes *Ambrst. Hieron.* (vii. 712); *om. omnino Pel.*^{B} **et** *sec.*: *om. c Pel.*^{B} *cum gr.* ℵ*. ab Z*. omnem F, omni Z*. hopus C. **bonum**: *gr.* ℵ* *om., non autem latt.*

II. 1. **autem** (δέ): uero D *m Hieron.* (vii. 713) *Aug.* (iii. 1. 77) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1356) *Sedul.* (*semel*). loquaere Z*. **quae** (que LMOW) **decet** (-cit Z*) *etiam Bentl. Tisch.*: quae (ea quae *Sedul. semel*) decent DW *vg. cod. caraf. Ambr.* (*offic. min.* i. 10) *Ambrst. Aug.* (iii. 1. 77) *Pel.*^{A} *Cassiod. Cassiod. disc. Sedul.* (*bis*), *cf.* quae conueniunt '*Cypr.*' (*App. p.* 213 = *sing. cler.* 37) *et gr. paene omn.* ἃ πρέπει; *gr.* 17 *om., non autem latt.* **sanam doctrinam**: sanae doctrinae *g* '*Cypr.*' = τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ. > sanam quae decet doctrinam B *sine auct. gr.*

2. **senes** (saenes C, senis P) **ut** (*om.* K*) **sobrii** (sub. PZ*) **sint** (sunt M*): senes sobrios esse *d e f g m Hieron.* (vii. 713 *lemm.*) *Aug.* (iii. 1. 77) = *gr. paene omn.* πρεσβύτας νηφαλίους εἶναι; seniores sobrios esse *Ambrst.* (*cf. Pel.* '*Hic* senes *et aetate et ordine possunt intellegi ecclesiae praecipue* seniores' *et Cassiod. disc.* '*Hic* senes *ecclesiae* seniores *appellat*'.) *et* maiores natu sobrios esse '*Cypr.*' (*App. p.* 213 = *sing. cler.* 37) = *gr.* 2. 44. 8^{pe} πρεσβυτέρους ν. εἶναι; *adnotat Hieron.* (vii. 714 *comm.*) 'Senes *igitur* sobrios esse, *siue* uigilantes; *quia* νηφάλιοι *apud Graecos utrumque sonat*'. **pudici** (pudidici 𝔖*) *et* graues D *Pel.*^{B}: pudicos *d e f*, uenerabiles *g*, castos *m*, graues *Ambrst.*, honestos *Hieron.*, = *gr. omn.* σεμνούς; *om.* '*Cypr.*' **prudentes**: pudicos *Hieron.*; *gr.* σώφρονας. **sani** (san|| Z): sanos *d* (*non autem e*) *f g m* '*Cypr.*' *Ambrst. Hieron.* = ὑγιαίνοντας. **in** *pr.*: *om.* ABGΘ^{c}MN*OPRSZ* *Bentl. Tisch. diu. e Ambrst. Pel.*^{A} *et gr. non expr.* **in** *sec.*: et *m Hieron.* (vii. 713 *lemm.*); et in *Hieron.* (vii. 714 *comm.*); *om.* ABGΘN*OPRSU*Z* *Bentl. Tisch. d e Ambrst. Pel.*^{A} *et gr. non expr.* **dilectione** (ἀγάπῃ): caritate D *d e m* '*Cypr.*' *Hieron.*; caritate uel dilectione *g*; *om.* R *sine auct. gr.* **in** *tert.*: et CDΘTU^{c} *dem. diu. f m Hieron.* (vii. 713 *lemm.*); et in *Hieron.* (vii. 714 *comm.*); *om.* A^{c}GLOPRSZ* *Bentl. Tisch. d e Ambrst. Pel.*^{A} *et gr. non expr.* **patientia** (pacient. KW, pacienc. P; + uel pru *super* pati *scr.* S) = ὑπομονῇ: + sincera '*Cypr.*'

3. **anus** (anos Θ^{c}; unus F*): + autem *dem. diu. sine auct. gr.* **similiter** (ὡσαύτως): pari modo *Ambrst.* **in habitu** (ab. CHT, abitum L) **sancto** *et* in statu (habitu *ed. Roman.*) religione digno *Ambrst. cum gr.* CH** 17. 37. 73. *al.*^{3} ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖ: *gr. plur.* ἐν καταστήματι (F κατασχήματι) ἱεροπρεπεῖς *apud latinos non redditur, cf. autem Hieron.* (vii. 716) '*ut sint* in habitu sancto, *siue ut melius legitur in Graeco* ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, *ut ipse quoque earum incessus et motus, uultus, sermo, silentium, quamdam decoris sacri praeferant dignitatem*'; *om.*

Digitized by Google

bene docentes
4 ut prudentiam doceant
adulescentulas ut uiros
suos ament
filios diligant
5 prudentes castas
domus curam habentes
benignas subditas suis uiris
ut non blasphemetur
uerbum dei.
6 Iuuenes similiter hortare
ut sobrii sint

omnino Pel.^{B} *sine auct. gr.* **non** (+ in M*) **criminatrices** (crem. S, criminatricis Z*, criminatices F*; criminatores A*), *gr.* μὴ διαβόλους: n. incentrices *Hieron.* (vii. 716); n. detrahentes *d e*; *bis reddit* n. creminatrices n. detrahentes D; *adnotat Hieron.* (vii. 716, 717) 'n. incentrices, *id est*, non accusatrices, non tales quae ut aliis placeant, de aliis detrahant' *et* 'nec accusatrices, nec aliis detrahentes'. **non** *sec.*, *gr.* μή *uel* μηδέ: in W; + in *g sine auct. gr.* **uino** (uinum L*) **multo** (-tum N) *etiam Bentl. Tisch. Sedul.* (*bis*) *cum ord. gr. omn.* οἴνῳ πολλῷ: > m. u. OT *vg. cod. caraf. dem. Sedul.* (*bis*)—*cf.* I Tim. iii. 8. **seruientes** (δεδουλωμένας): deseruientes *g*; deditas (-tos F*) FR—*ex* I Tim. iii. 8. **bene docentes**, *gr.* καλοδιδασκάλους: bona d. *Ambrst.*; *deinde* + filias suas D *Sedul.* (*semel*) *sine auct. gr.*—*cf. uers.* 4 *infra.*

Disting. docentes[4] ut prudentiam doceant . adulescentulas ACD (*uide infra*) FΘKLNOSVWZ *diu. f* (*uide infra*) *g Pel.*

4. **ut prudentiam** (-ciam P) **doceant**, *cf.* ut castitatem d. L, ut pudicitiam d. *f*: ut pudicas efficiant *Orig.* (*int.* iii. 117); ut ad castitatem erudiant *Hieron.* (vii. 716); ut prudentiam doceant et castitatem D, *cf.* in castitatem doceant et prudentiam *Pel.*^{B}; ut instituant *tantum Ambrst.*; *gr.* ἵνα σωφρονίζωσι (ℵ*AFGHP 122 σωφρονίζουσιν). **adulescentulas** (adulisc. B*PZ*, adolesc. SW *vg.*, adolisc. B^{c}DKVZ^{c}): + autem O *m sine auct. gr.* **ut uiros suos ament** (amen R), *cf.* ut u. s. diligant (li *sup. lin.* M) FLM, u. s. diligere *Ambrst.*, *gr.* φιλάνδρους εἶναι: > ut ament u. s. D *d e g Hieron.* (vii. 716 *lemm.*, 718 *comm.*) *Pel.*^{B} *et* > ut diligant u. s. *m*; *deinde* + esse *g*$^{mg.}$ (*cf. gr. supra*), + et D *m Pel.*^{B} *Sedul. sine auct. gr.* **filios** (+ suos KPVW *vg. c g*) **diligant** (dileg. O*S), *cf.* filios (+ suos *Sedul.*) ament FLM *Sedul.*, *gr.* φιλοτέκνους (K *om.*): > diligant (dileg. D) filios (filias D; + suos *Pel.*^{B}, + suas D) D *m Hieron.* (vii. 718 *comm.*) *Pel.*^{B}, > ut ament filios *Hieron.* (vii. 716 *lemm.*), > amare filios *Ambrst.*

5. **prudentes castas** (castae *d e m*) *codd. plur. cod. caraf. Bentl. Tisch. d e f m Pel.*^{A} *etc.*, *cf.* sobrias pudicas D *Pel.*^{B}, pud. cast. *Hieron.* (vii. 716), sobr. esse cast. *g*, *cum gr. omn.* σώφρονας ἁγνάς *tantum*: sobr. prud. cast. N; prud. sobr. cast. FLMOPS; prud. cast. sobrias (subr. Z*) BKVWZ *vg. c dem. diu.*; prud. pud. esse cast. *Ambrst.* **domus** (domos BHP; domui LN *g*) **curam** (curas *c*) **habentes**, *cf.* domum custodientes *d e m*, *gr.* ℵ*ACD*EFG 8^{pe} οἰκουργούς *et* ℵ^{c}D^{c}H KLP *al. pler.* οἰκουρούς: > habentes domus diligentiam *Hieron.* **benignas** (i *sup. lin.* L), *gr.* ἀγαθάς: benignae sint *d e m*; *om. Ambrst.*; + et *d e m sine auct. gr.* **subditas** (sudd. F^{c}) **suis uiris** *etiam Bentl. Tisch.*, *cf.* sub. propriis u. *Ambrst.*, *cum ord. gr. omn.* ὑποτασσομένας (ℵ* -μέναι) τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν: > subditas (subditae *d e m*) u. suis BDFHΘLRSUWZ* *vg. cod. caraf. d dem. e f m Hieron.*; > suis u. sub. *c.* **ut** (huti C) **non blasphemetur** (blaspheme *tantum* B, blasfemetur O^{c}S; blasfematur O*) **uerbum** (*in ras. scr.* U) **dei** (*in ras. scr.* U; domini K, *cf. libere Hieron.* vii. 719 *comm.*) *contra ord. gr.*: > ne (ut non *g*) u. dei bl. W *g Ambrst.* (*lemm.*) *cum ord. gr.* ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται, *et cf.* > ut u. dei non bl. *d e Hieron.* (vii. 716 *lemm.*); ut non blasphemetur (blasfem. D) nomen domini (+ uel uerbum *Sedul.*) D *Sedul.*—*cf.* blasphement nomen dei *Ambrst.* (*comm.*) *et* I Tim. vi. 1; *deinde* + et doctrina L *cum gr.* C5 καὶ ἡ διδασκαλία—*ex* I Tim. vi. 1; *om. omnino m sine auct. gr.* **bl. u. dei**: *om. Pel.*^{B} *una cum* 3 *uerbis comm. seq.*

6. **iuuenes** (iub. T, iuenis Z*): iuniores *Ambrst.* = νεωτέρους. **hortare** *etiam Hieron.* (vii. 719 *comm. bis*) *Sedul.* (*comm. bis*, *cf.* hortatur *libere comm. semel*), *gr.* παρακάλει: exhortare *Hieron.* (vii. 719 *lemm.*) *Sedul.* (*lemm.*); consolare *Hieron.* (vii. 727, *et adnotat* '*De quo nos in suo loco ita ut in Latino legitur, quasi* exhortare *scriptum esse, expressimus*'.). **ut sobrii** (subr. RZ*) **sint** (sunt G*; *om.* F—*uide infra*) *etiam Sedul.* (*lemm.*), *cf.* ut casti sint L, ut prudentes sint *m*, ut pudici sint *Hieron.* (vii. 719 *lemm.*, *comm. bis*) *Sedul.* (*comm. ter*), *et* ut sobrii sint prudentes D: continentes esse *Ambrst. et* pudicos esse *Hieron.* (vii. 727) = σωφρονεῖν—*cf.* id est infinitiuum *g*^{mg}.

ut sobrii sint.[7] **in omnibus** *ita disting. ut udtur codd. paene omn. vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c d dem. diu. e f g Ambrst. Pel. Cassiod. disc. Sedul.*: ut sobrii sint[7] in omnibus. *disting.* F (sint *omisso—uide supra*) *m* (*in fine pericopes*); περὶ πάντα *bis reddit et ambas distinctiones exhibet Lucif.* (*sanct. Ath.* ii. 27) 'ut sobrii sint in omnibus. Per omnia te ipsum . . .'; *adnotat Hieron.* (vii. 719) '*Et licet quidam de Latinis ita existiment legendum:* iuuenes similiter

Digitized by Google

[7] in omnibus te ipsum praebe
exemplum bonorum
operum
in doctrina in integritate
in grauitate
[8] uerbum sanum
inreprehensibile
ut is qui ex aduerso est
uereatur nihil habens
malum dicere de nobis.
[9] Seruos dominis suis
subditos esse
in omnibus placentes
non contradicentes

---

hortare ut pudici sint, *et postea inferant*, in omnibus teipsum formam praebens bonorum operum: *tamen sciamus* in omnibus *ad superiora esse referendum, id est*, hortare ut pudici sint in omnibus'.

7. **in omnibus**: circa omnia *g* = *gr. longe plur.* περὶ πάντα (P πάντων); circa omnes *Aug.* (iii. 1. 458, v. 229, 1380) = *gr.* D* 37*. 73. *al.*^{4} περὶ πάντας (*uide Tisch.*$^{gr.}$ *ad loc.*); per omnia *Ambrst. Lucif.* (*sanct. Ath.* ii. 27 *semel—uide supra*). **te** (temet Θ) **ipsum** (teipsum *uno uerbo vg.*) **praebe** (prebe CLMOS, prae *tantum* P*) **exemplum bonorum operum** (hop. C), *cf.* te ipsum praebe formam b. op. D, te (temet *Ambrst.*) ipsum praebens exemplum b. op. (*Bentl.*) *Ambrst.*, te ipsum praebens formam b. op. *d e g Sedul.* (*semel*), *et ord. gr. paene omn.* σεαυτὸν (D* 37*. *al.*^{2} ἑαυτόν—*uide Tisch.*$^{gr.}$ *ad loc.*) παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων: > te ipsum exemplum praebens b. op. *Hieron.* (vii. 719 *lemm.*) *et* > te ipsum formam praebens b. op. *Lucif. Hieron.* (vii. 719 *comm. bis*) *Sedul.* (*semel*) *cum ord. gr.* ℵ* 120 σ. τύπον παρεχόμενος κ. ἔργ.; > te ipsum b. op. praebe exemplum *Aug.* (v. 229), > te ipsum b. op. praebens exemplum *Aug.* (iii. 1. 458, v. 1380), > te ipsum b. factorum praebens exemplum '*Cypr.*' (*App. p.* 182 = *sing. cler.* 8) *Hil.* (*trin.* viii. 1); > prebe teipsum exemplum b. op. W, > praebens te ipsum exemplum b. op. R. **in doctrina** = ἐν τῇ διδασκαλίᾳ: in doctrinam *d e*; docentem *Hil.*; *deinde* + in caritate (*lapsu pro* castitate ?—*uide infra*) D *sine auct. gr.* **in integritate** (intig. D; *def.* Z) **in** (et DO; *def.* Z) **grauitate** CDF*LMNOTVWZ *vg. cod. caraf. dem. diu. f* '*Cypr.*' *Lucif. Ambrst. Pel.*^{A} *Sedul. etc.*: integritatem grauitatem AG *Bentl. Tisch. Cassiod. disc. cum gr. plur.* ἀφθορίαν (ℵ^{c} *al. plu.* ἀδιαφθορίαν) σεμνότητα, *cf.* in integritatem grauitatem *d e*; in integritate (intig. S) in castitate in (et S; *om.* H^{c}Θ*) grauitate BF^{c}H^{c}ΘKPRS *c Pel.*^{B}, *cf. gr.* C 73. *al.*^{2} ἀφθορίαν ἁγνείαν σεμν.; in integritate in (et *Hieron.*) castitate H* *Hieron.* (vii. 719 *lemm.*), *cf.* in integritate in pudicitia *Hieron.* (vii. 720 *comm. semel*) *et* in incorruptione in pudicitia *Hieron.* (vii. 720 *comm. semel*); integritatem uel e castitatem uel e *g*; in integritate *tantum* U; cum ueneratione *tantum Hil.*; *gr.* D^{c}E**KL 37. *al. plus*^{30} ἀδιαφθορίαν (K ἀφθορίαν) σεμν. ἀφθαρσίαν *apud latinos* (*ut uidetur*) *non redditur.*

8. **uerbum** (in u. F*) **sanum** (+ et F^{c}LNORS *c dem. diu.*^{c}) **inreprehensibile** (inrepraehens. BCHΘNS, inrepraehins. P, inrepreens. T, irreprehens. W *vg.*; inrepraehensibilem AFMO^{c}R, inrepreensibilem L) *et* sermonem sanum inrepraehensibilem *d e* = λόγον ὑγιῆ ἀκατάγνωστον: in uerbo sano et (atque '*Cypr.*') inreprehensibili D '*Cypr.*' (*App. p.* 183 = *sing. cler.* 8), in sermone sano et irreprehensibili *Hieron.* (vii. 719, *lemm.*, 721 *comm.*), *cf.* sermonem uel e sanum uel o inreprehensibilem *g*; in sermone sanum inreprehensibilem *Lucif.* (*sanct. Ath.* ii. 27); *libere citat Iren.* (*Mass. p.* 263) 'sermonem sanum et conuersationem sine offensa' *et* '*id quod est* sanum et irreprobabile conuersationis et inadulteratum et incorruptibile sermonis'. **ut** (*in ras. scr.* Θ): + si quis H. **is** (*in ras. scr.* Θ; his A*HLM N*PV^{c}, hiis W; quis *arte scr.* Z; *om. Hieron.* vii. 719 *lemm., non autem* vii. 721 *comm.*) **qui ex** (est F; *om.* K) **aduerso est**, *cf.* is (his *Pel.*^{B}) q. e diuerso est *Ambrst. Pel.*^{B} *et gr.* ὁ ἐξ ἐναντίας: aduersarius (-iis *e*) *d e* '*Cypr.*' *Hil.* (*trin.* viii. 1) *Lucif. Aug.* (iv. 231). **uereatur** (ἐντραπῇ): reuereatur (reuertatur *lapsu Cassiod. disc.*) DOPS *d e g* '*Cypr.*' *Hil. Lucif. Ambrst. Hieron. Aug. Cassiod. disc.* **nihil habens** (abens L) **malum dicere de nobis** (uobis B): > n. hab. (+ quod *Lucif.*) dic. malum de n. (uobis DK) DFΘKMOS *Lucif.*; > n. hab. malum (mali R; turpe aut malum *Hil.*) de n. dic. CRT *Hil.*; > n. (nichil W) hab. de n. dic. malum (mali '*Cypr.*' *Hieron. Pel.*^{B}; prauum *Aug.*) W '*Cypr.*' *Hieron. Aug. Pel.*^{B} *cum ord. gr.* KL *al. pler.* μηδὲν ἔχων περὶ ἡμῶν (*min. mu.* ὑμῶν) λέγειν (K ἔχειν) φαῦλον; > n. hab. (+ quod *d e*) dic. de n. malum (turpe *g*; dignum reprehensione *Ambrst.*) *d e g Ambrst. cum ord. gr.* ℵACDEFGP 17. 37. 73. *al.*^{8} μ. ἔχων λέγειν περὶ ἡμῶν (A ὑμῶν) φ.; > n. malum hab. dic. de n. *Pel.*^{A}

9. **seruos** (-uus Z*; *inter* r *et* u *ras.* 1 *lit.* B) = *gr. paene omn.* δούλους: serui *d e m Hieron.* (vii. 721, 722) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 31) = *gr.* D* δοῦλοι; *deinde* + autem *g cum gr.* G* δέ. **dominis** (-os Z*) **suis** (suos Z*) *cum ord. gr.* ADEP 27. *al.*^{4} δεσπόταις ἰδίοις: > s. d. *g cum ord. gr.* ℵCF GKL *al. pler.* ἰδ. δ. **subditos** (o *in ras.* Z, subitos G) **esse** = *gr. paene omn.* ὑποτάσσεσθαι: subditi sint *d e m Hieron.* (vii. 721, 722), *cf.* obedientes sint *Uigil.*, *et gr.* ὑποτασσέσθωσαν *quod*

Digitized by Google

10 non fraudantes
sed in omnibus fidem bonam
ostendentes
ut doctrinam saluatoris nostri dei
ornent in omnibus.
11 Apparuit enim gratia dei
saluatoris nostri omnibus
hominibus
12 erudiens nos ut abnegantes
impietatem et saecularia
desideria
sobrie et iuste et pie uiua-
mus in hoc saeculo
13 expectantes beatam spem
et aduentum gloriae
magni dei et saluatoris

---

ex ὑποτάσσεσθαι mutatum est manu emendatrice quae praecessit D[b] *Tischendorfii.* **subditos esse · in omnibus placentes** *ita disting. ut udtur codd. vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c d dem. diu. e g patt. plur.*: subditos esse in omnibus · placentes *disting. m Hieron. Uigil.*; *non liquet f*; *adnotat Hieron.* (vii. 722) '*Quidam hunc locum ita legunt:* serui dominis suis subditi sint, *et postquam huc usque distinxerint, inferunt,* in omnibus placeant*: quum in Graeco alius sit ordo lectionis, id est,* serui dominis suis subditi sint in omnibus*; ut sequatur, εὐαρέστους εἶναι*'. **placentes** (*in ras. scr.* Θ; + eis L²), *cf.* obsequentes *Ambrst.* (*ed. Roman.*): sint placentes *Hieron.* (vii. 721 *lemm.*); et (*om. Hieron.*) placeant *m Hieron.* (vii. 722 *comm.*); optimos *Ambrst.* (*ed. Uenet.*); placere uel beneplacitos esse *g*; *gr.* εὐαρέστους εἶναι. **contradicentes** (ἀντιλέγοντας): responsatores *Ambrst.*

10. **non fraudantes** (-entes S), *gr.* μή (C[b]D*FG 17 μηδέ) νοσφιζομένους: non furantes *Hieron.* (vii. 721 *lemm.*, *cf.* non furentur *et* ne fures sint *libere* vii. 723 *comm.*); *in ras. scr.* V. **sed** (set L): *om. Pel.*[B] *sine auct. gr.* **in omnibus fidem bonam ostendentes** (host. C), *cf.* in omnibus f. b. ostendant *Hieron.* (vii. 723 *comm.*), omnibus (*sine* in) f. b. ostende '*Cypr.*' (*App. p.* 183 = *sing. cler.* 8), omnem f. b. ostendentes *Ambrst.*: > omnem f. ostendentes bonam (uon. L*) L *d e Hieron.* (vii. 721 *lemm.*) *cum gr.* ℵACDEP 37. 73. *al.*[8] πᾶσαν πίστιν (ℵ* *om.*) ἐνδεικνυμένους ἀγαθήν; > omnem ostendentes f. b. *g cum gr.* FG πᾶσαν ἐνδ. πίστιν ἀγ.; *gr.* KL *al. pler.* > πίστιν (17. *om.*) πᾶσαν ἐνδ. ἀγαθήν (17. ἀγάπην), *non autem latt.* **ut** (ul B*; *om. lapsu g*): + bonam '*Cypr.*'—*cf.* I Tim. iv. 6. **doctrinam** = διδασκαλίαν: doctrina *dem. Uigil.* (*Uarim.* iii. 31)—*uide infra.* **saluatoris** (salb. C) = σωτῆρος: salutaris AFGL*M. **nostri** (-is M*) **dei** *etiam Hieron.* (vii. 721 *lemm.*) *cum gr. paene omn.* ἡμῶν θεοῦ: > d. n. ACKNVW *Hieron.* (vii. 723 *comm.*), *et cf.* domini n. '*Cypr.*'; n. *tantum diu.* *f cum gr.* P ἡμ. (*sine* θ.); n. iesu christi *Uigil.* **ornent** (horn. CL¹; hornet L*) **in** (*om.* Z*) **omnibus**, *cf.* ordinent in omn. *Pel.*[B], praeferant in omn. '*Cypr.*', *et gr.* κοσμῶσιν ἐν (47. *om.*) πᾶσιν (47. *om.*): ornetur in omn. *dem. Uigil.*—*uide supra*; *non liquet* P.

11. **apparuit** (apar. Z*) *etiam Hieron.* (ii. 301), *gr.* ἐπεφάνη: inluxit D *d e Lucif.* (*sanct. Ath.* ii. 28 *bis*) *Ambrst. Hieron.* (vii. 724) *Sedul.*, *cf.* inluxerit *Capitula* AFKMOSZ (*supra p.* 648). **enim** = *gr. paene omn.* γάρ: autem R *Cassiod. disc.*: *om. Capitula* V *etc.* (*supra p.* 648) *t* '*Aug.*' (v. *App.* 385) *cum gr.* 37. *al.*[13] **gratia** (grac. P) **dei** (*om.* D; > d. gr. *Cassiod. disc.*; + et *Sedul.*) **saluatoris** *cum gr.* FG ἡ χάρις τοῦ θεοῦ τοῦ σωτῆρος: gr. d. salutaris CGL² *Bentl. d cum gr. plur.* ἡ χ. τ. θ. ἡ (ℵAC*D* *om.*) σωτήριος (ℵ* σωτηροσ); *adnotat Luc. Brug.* '*Non scribas femininum* salutaris *pro masculino* saluatoris nostri'. **apparuit . . . saluatoris**: *om.* L* (+ *in mg.* L²). **nostri** *cum gr.* FG ἡμῶν: *om.* AGLN O*RSU *Bentl. Tisch. d e t Hieron.* (ii. 301, vii. 724) *Pel.*[A] *Cassiod. disc. cum gr. plur.*; *deinde* + in F *sine auct. gr.* **hominibus** (ἀνθρώποις): *om.* S.

12. **erudiens** (her. C), *gr.* παιδεύουσα: corripiens *d e Lucif.* (*sanct. Ath.* ii. 28 *bis*); erudiens uel corripiens *g.* **abnegantes** (-gentes Z*, e *sup.* b *scr.* Z[c]; + nos D*) **impietatem** (inp. CH; inpietates *t*) *et* denegantes imp. *Cassiod. disc.* = ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν: abnegata impietate *Ambrst.* **et** *pr.*: ac *Lucif.* (*semel*). **saecularia** (sec. CMϛ𝔓) **desideria** (dissid. D; *om.* W) *etiam Lucif.* (*semel*), *cf.* s. uel mundalia d. *g*, saeculares cupiditates *Aug.* (ii. 732, iii. 2. 424), *et gr.* κοσμικὰς ἐπιθυμίας: secularibus desideriis *Ambrst.*; > desideria saecularia *Lucif.* (*semel*). **sobrie** (-riae CMNU, subrie P, subriae Z*) **et** (*om. Pel.*[A]) **iuste** (-tae CGNU) **et pie** (piae CN), *cf.* temperanter et iu. et p. *Ambrst. Aug.* (ii. 732, iii. 2. 424, x. 113), caste et iu. et p. *Hieron.* (ii. 301, vii. 712), pudice et iu. et p. *Hieron.* (vii. 724), *et gr.* σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς: > sobrie et p. et iu. *t*, *cf.* > temperanter et p. et iu. *Aug.* (x. 744), > sancte et p. et iu. *libere* '*Cassiod.*' (*P. L.* lxx. 1061); sobrie et p. *tantum* '*Aug.*' (v. *App.* 485), *cf.* caste et sobrie *tantum libere* '*Cassiod.*' (*P. L.* lxx. 1095). **in hoc saeculo** (sec. CGϛ𝔓; saeculum Z*), *gr.* ἐν τῷ νῦν αἰῶνι: in praesenti s. *Hieron.* (ii. 301, vii. 712, *non autem* 724).

13. **expectantes** (exspect. NS; spectantes F): + illam *Aug.* (iii. 2. 424, x. 26, 744), *cf. gr.* τήν. beattaam M*; beata *t.* **et** *pr.* = καί: in *Lucif.*

Digitized by Google

nostri iesu christi
14 qui dedit semet ipsum
pro nobis
ut nos redimeret ab omni
iniquitate
et mundaret sibi populum
acceptabilem sectatorem
bonorum operum.
15 Haec loquere et exhortare
et argue cum omni imperio

(*sanct. Ath.* ii. 28). **aduentum** (ἐπιφάνειαν): manifestationem *Aug.* (iii. 2. 424, x. 26, 744); illuminationem *libere Hieron.* (iv. 512). glorie LW. **magni dei** *etiam Ambrst.* (*ed. Roman.*) *Aug.* (x. 26) = μεγάλου θεοῦ: beati d. *Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Aug.* (iii. 2. 424); *om.* D* (+ *in mg.*). *pro* gl. m. d. *habet tantum* domini *Aug.* (x. 744). **et** *sec.*: *om. Uigil.* (*Uarim.* ii. 1, *non autem* iii. 20). salbatoris C, salsaluatoris U; salutaris G. **iesu** (ihesu C, *in ras. scr.* G; *om.* Z*) **christi** *cum ord. gr. plur.* Ἰησοῦ Χριστοῦ: > ch. ie. *g cum ord. gr.* ℵ*FG Χρ. Ἰησ. **gloriae . . . christi**: saluatoris nostri dei *Hieron.* (vii. 713).

14. **semet** (semed CL²) **ipsum** (semetipsum *uno uerbo* O *vg.*) **pro nobis** *cum ord. gr. plur.* ἑαυτὸν (ℵ* 238 αὐτόν) ὑπὲρ ἡμῶν: > pro n. se ipsum *d e Lucif.* (*sanct. Ath.* ii. 28) *cum ord. gr.* DE ὑπὲρ ἡμ. ἑαυτόν. huti C. **nos** (*om.* S) **redimeret** (redem. FSVZ^{c}, redemerit Z*) *contra ord. gr.*: > r. n. *g Ambrst. et* > liberaret (liberet D) n. D *d e Lucif. cum ord. gr.* λυτρώσηται (P -σεται) ἡμᾶς. iniquitatae M, iniquitatem L. **et** *etiam Aug.* (ii. 243 *libere*, x. 27) = καί: ut DO *Aug.* (ix. 363). **mundaret**, *cf.* emundaret DOS *t Ambrst.*, *gr.* καθαρίσῃ (P -ίσει): mundet *d e Lucif.*; exhibet *libere Aug.* (ii. 243); *deinde* + nos *Aug.* (ix. 363, x. 27). **sibi**: + deus *libere Aug.* (ii. 243). pupulum G*. **acceptabilem** (acceptatorem L), *gr.* περιούσιον: abundantem *d e g Uictorin.* (*adu. Ar.* ii. 8—*uide infra*) *Lucif. Ambrst.* (*ed. Uenet.*) *Aug.* (ii. 243, ix. 363, x. 27); circumuitialem *Uictorin.* (*adu. Ar.* i. 30—*uide infra*); peculiarem *Ambrst.* (*ed. Roman.*); egregium *Hieron.* (vii. 724); *adnotant Uictorin.* (*adu. Ar.* i. 30) '*Sic rursus et Paulus in epistula ad Titum* populum περιούσιον, circa substantiam, *hoc est* circa uitam consistentem populum, *sicuti et in oblatione dicitur*: munda tibi populum circumuitalem aemulatorem bonorum operum circa tuam substantiam uenientem', *Uictorin.* (*adu. Ar.* ii. 8) '*Latinus cum non intelligeret* περιούσιον ὄχλον, περιούσιον, τὸν περιόντα, *id est*, circa uitam *quam Christus et habet et dat*, *posuit* populum abundantem. *Quid meriti est ut saluetur* populus *quo* abundat? *Hoc autem rursus magna causa et ueluti necessitas, quo* περιούσιος', *et Hieron.* (vii. 725, 726) '*Saepe mecum considerans quid sibi uellet uerbum* περιούσιον, *et a sapientibus saeculi huius interrogans si forte alicubi legissent, nunquam inuenire potui qui mihi quid significaret, exponeret. Quamobrem compulsus sum ad Uetus Instrumentum recurrere, unde arbitrabar et apostolum sumsisse quod dixerat. Hebraeus enim ex Hebraeis, et secundum legem Pharisaeus, utique id ponebat in epistola sua quod in Ueteri Testamento legisse se nouerat. In Deuteronomio itaque reperi*: Quoniam populus sanctus tu domino deo tuo, et in te complacuit domino deo tuo, ut esses ei in populum περιούσιον ex omnibus populis qui sunt super faciem terrae. *Et in centesimo tricesimo quarto Psalmo, ubi nos habemus* Psallite nomini eius, quoniam suaue est: quoniam Iacob elegit sibi dominus Israel in possessione sibi: *pro eo quod est*, in possessione, *in Graeco scriptum est*, εἰς περιουσιασμόν, *quod quidem Aquila et quinta editio*, εἰς περιούσιον *expresserunt. Septuaginta uero et Theodotio*, περιουσιασμὸν *transferentes, commutationem syllabae fecere, non sensus. Symmachus igitur pro eo quod est in Graeco* περιούσιον, *in Hebraeo* SGOLLA, *expressit* ἐξαίρετον, *id est* egregium, *uel* praecipuum: *pro quo uerbo in alio uolumine Latino sermone utens*, peculiarem *interpretatus est. Recte igitur Christus Iesus . . . redemit nos sanguine suo, ut sibi christianum* populum peculiarem *faceret, qui* peculiaris *tunc esse posset, si* bonorum operum aemulator *existeret*'. **sectatorem** (-ta||torem S, -tatorum M, sectarem K), *gr.* ζηλωτήν: aemulatorem L *d e g Uictorin.* (*adu. Ar.* i. 30) *Lucif. Ambrst. Hieron.* (vii. 724) *Aug.* (ii. 243, ix. 363, x. 27). **bonorum** = καλῶν: bonum *f.* hoperum C.

15. hec MW. **loquere** (-quaere Z) = *gr. paene omn.* λάλει: *gr.* A δίδασκε—*ex* I Tim. vi. 2, *non autem latt.* **et** *pr.*: + haec (hec M) F*HM *sine auct. gr.* **exhortare** (exort. CLMOPSTU*), *gr.* παρακάλει: hortare D *d e*; *cf. Hieron.* (vii. 727) '*Quod uero intulit* exhortare, *id est* παρακάλει, *aliud quoddam in Graeco significat quam in Latino*: παράκλησις *quippe magis* consolationem *quam* exhortationem *sonat*'. **et** *sec.*: *om.* O*. **argue** (-uae N; *eras.*, *deinde* + argue *in mg. g*), *gr.* ἔλεγχε: increpa O* *Hieron.* (vii. 727) *Aug.* (iii. 1. 77). **cum** = μετά: et D. **imperio** (inp. C) = *gr. fere omn.* ἐπιταγῆς: *gr.* 73. 118 ὑποταγῆς *apud latinos non redditur.* **contemnat** (-tempnat BDΘOSUVWZ; condemnat HL), *gr. plur.* περιφρονείτω *et* 1. 43. *al.*[15] καταφρονείτω: *adnotat Hieron.* (vii. 727, 728) '*Existimet aliquis hoc ipsum nunc ad Titum scribi quod ad Timotheum dictum est*: nemo adolescentiam tuam contemnat. *Nos uero iuxta Graeci sermonis*

Digitized by Google

nemo te contemnat
III. 1 admone illos principibus
et potestatibus subditos esse
dicto oboedire
ad omne opus bonum
paratos esse
2 neminem blasphemare
non litigiosos esse
sed modestos
omnem ostendentes man-
suetudinem ad omnes
homines
3 eramus enim et nos aliquando
insipientes
increduli errantes
seruientes desideriis et uo-

---

differentiam, aliud putamus significare περιφρονείτω, *quod hic scribitur, et aliud* καταφρονείτω, *quod ad Timotheum dictum est, et praepositiones* περί *uel* κατά *sensum facere diuersum. Quod autem non fortuito, et ut libet, Paulus apostolus, non solum nominibus et uerbis, uerum etiam praepositionibus diuersis utatur pro uarietate causarum, perspicuum fieri poterit . . . Existimamus itaque* καταφρόνησιν *ad* contemtum *proprie pertinere . . .* Περιφρόνησις *autem illud sonat, sicut Stoici tamen asserunt, qui distinguunt inter uerba subtiliter, quum qui confidens sibi, se alio esse meliorem, despicit eum quem inferiorem putat, et super, id est, plus sapiens, humiliorem existimat dignum esse contemtu . . .* Περιφρόνησις *ergo, quae nunc ad Titum ponitur, illum sensum habet: nemo eorum qui in ecclesiis sunt, te segniter agente sic uiuat, ut se putet esse meliorem*'.

III. 1. **admone** *etiam* Z^{c1} (ammone BHΘKV WZ^{c2}, amone Z*) = *gr. paene omn.* ὑπομίμνησκε: admone et *g super gr.* G υπομειμνησ και; *gr.* A + δέ. **principibus** *etiam Hieron.* (vii. 729 *lemm.*), *gr.* ἀρχαῖς: principatibus W *Bentl. Ambrst. Hieron.* (vii. 729 *comm., quo adnotat* '*ἀρχαί quippe quae leguntur in Graeco, magis* principatus *quam* principes *sonant; et ipsam significant* potestatem, *non* eos qui in potestate sunt homines'). **et** *cum gr.* $D^{c}E^{**}KLP$ *al. pler.* καί: *om. g cum gr.* ℵACD*EFG 17. 31. 67. **potestatibus** (potestibus P), *gr.* ἐξουσίαις: magistratibus *Lucif.* (*non parc.* 33). > potestatibus et principibus *t sine auct. gr.* **subditos** (-us P) **esse** (+ se Z*): + et *g cum gr.* FG καί. **dicto** (dictos L*) **oboedire** (hoboed. C, obed. L*UW *vg.*), *cf.* d. oboedientes *Sedul.*: oboedire (obed. L^{c}) *tantum* L^{c} *m Hieron.* = πειθαρχεῖν, *cf.* obaudientes *tantum d e Lucif.*; *gr.* A + καί. one H*, omni Z*. hopus C. **paratos** (-us GZ* *t*) **esse** (*om.* $Pel.^{B}$) = ἑτοίμους εἶναι: *om.* L*. **oboedire · ad omne opus bonum paratos esse** *ita disting. ut uidtur codd. vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. uett. Pel. Cassiod. disc.*: oboedire ad omne opus bonum · paratos esse *disting. Hieron.* (*comm.*) *et adnotat* '*Quod uero sequitur* paratos esse, *dupliciter legendum, ut uel subaudiatur,* ad omne opus bonum paratos esse*: uel certe cum superioribus copulato hoc quod ait,* oboedire ad omne opus bonum, *et hucusque finito, quasi aliud proprium et speciale praeceptum sit,* paratos esse'.

2. **neminem** (-ine M; *bis scr. f*), *gr. plur.* μηδένα (K μηδέν): non uel neminem *g, cf. gr.* FG μή. **blasphemare** (pblasph. A*, blasf. DST) = βλασφημεῖν: blasphemantes $Pel.^{B}$ **non litigiosos** (-gosos NPS, -gossos D, -diosos M, -giosus A*GKZ* *t*), *gr.* ἀμάχους: > l. n. *m.* **neminem . . . esse**: *om.* O; de nullo male (mali *cod.* L) loqui nec litigiosos (-us *codd.* WB) esse *Cypr.* (*test.* iii. 107—item ad colossenses *autem praemittit*). **sed modestos** (-us G*K* *t*, -as K^{c}): esse m. *Hieron.* (vii. 729); modestos (-us Z*) *tantum* A*CLZ *Tisch. d e g** = *gr. omn.* ἐπιεικεῖς; *om. omnino* $Pel.^{A}$ **omnem** (omnes *m t*) **ostendentes** (host. C; ostendentem $Pel.^{B}$) **mansuetudinem** (mansuit. D, mansuuet. P) *cum ord. gr. omn.* πᾶσαν ἐνδεικνυμένους (ℵ* ἐνδίκνυσθαι) πραΰτητα: > ostendentes omn. m. *Ambrst.*; > omn. m. ostentantes *Aug.* (ii. 397).

3. **eramus enim** *etiam Ambr.* (*ps.* cxviii. *tau* 2), *cf.* fuimus enim D *d e g Orig.* (*int.* ii. 203, 411) *Lucif.* (*non parc.* 33) *Hieron.* (vii. 731) *Aug.* (*semper*), *et gr.* ἦμεν γάρ: > nam er. *Ambrst.*; er. ergo FM; er. autem O; er. etenim *Cassiod. disc.*; er. *tantum Orig.* (iii. 834) $Pel.^{B}$, *cf.* fuimus *tantum libere Ambr.* (*ps.* xl. 24). **et nos aliquando insipientes** *etiam Orig.* (*int.* ii. 411), *cf.* et n. al. stulti D *Orig.* (*int.* ii. 203) *Lucif.*, et n. al. sine intellectu *Orig.* (*int.* iii. 834), *cum ord. gr.* P καὶ ἡμεῖς ποτε ἀνόητοι: > al. et n. insipientes (incredibiles *g**) *vg. cod. caraf. Bentl. g,* > al. et n. stulti *d e Hieron.*, > quondam et n. inconsulti *Ambrst.*, *cum ord. gr. fere omn.* π. καὶ ἡμ. ἀν.; > et n. stulti al. *Aug.* (iii. 2. 939, iv. 1253, x. 419); > stulti et n. al. *Aug.* (x. 724); al. insipientes *tantum Ambr.* (*ps.* cxviii. *tau* 2), *cf. al.* stulti *tantum Aug.* (iv. 292); *deinde* + et BCDF GHΘKLMPRSTZ* *d e t Orig.* (*int.* ii. 203) *Lucif. Aug.* (*semper*) *Pel. Cassiod. disc. cum gr.* DE καί. **increduli** (incrud. R; creduli M*), *gr.* ἀπειθεῖς: incredibiles *d e g Lucif.*; inobsequentes *Ambrst.*; inobedientes *Hieron.* (*lemm.*, incredulus *autem libere comm.*). **errantes** (erant. S*Z*, aerrant. L; + d *expunct.* V): + et DPS *Orig.* (*int.* iii. 834) *sine auct. gr.* **seruientes**: in *Ambr.* (*ps.* cxviii. *tau* 2, *non autem ps.* xl. 24) $Pel.^{B}$, *cf. gr.*

luptatibus uariis
in malitia et inuidia agentes
odibiles odientes inuicem.
4 Cum autem benignitas
et humanitas apparuit
saluatoris nostri dei
5 non ex operibus iustitiae
quae fecimus nos
sed secundum suam
misericordiam
saluos nos fecit per lauacrum
regenerationis et renoua-
tionis spiritus sancti
6 quem effudit in nos abunde
per iesum christum saluatorem
nostrum

ℵ* *qui add.* ἐν. **desideriis** (dissid. D) **et** (*om.* t^*; + in *Pel.*[B]) **uoluptatibus** (uoluntatibus DL; + a *d*) **uariis** *etiam Aug* (*saepius*) *cum ord. gr. omn.* ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις: > uolupt. et d uariis *Aug.* (iii. 2. 939); > uoluntatibus uariis (uaris O) et (*om.* S*) desideriis (desideris O) OS. malicia PUVW. **et** *tert.*: + in T *Hieron.* (*lemm. et comm.*) *sine auct. gr.* **agentes**: + et P. **odibiles** (hod. CT, odibilis R; + et DP) **odientes** (hod. CT) **inuicem**, *cf.* odibiles odientes alterutrum *Lucif.*, odiosi odientes alterutrum *Hieron.*, *cum ord. gr. omn.* στυγητοὶ (D* μισητοί) μισοῦντες ἀλλήλους: > odibiles inuicem odientes DO*R *et* > abominabiles inuicem odio habentes *Aug.* (iii. 2. 939, iv. 1253, x. 419, 724); odibiles odio nos inuicem habentes *Ambrst.*; *om. omnino* S.

4. **cum autem**, *cf.* c. uero *Ambrst.*, quum enim Θ, *cum ord. gr. omn.* ὅτε δέ: > sed cum D *d e Orig.* (*int.* ii. 203) *Lucif.* (*non parc.* 33). **benignitas** (χρηστότης): bonitas *Ambrst. Hieron.* (ii. 739 *infra*, vii. 731 *lemm. et comm.*). **et** *etiam Hieron.* (ii. 739 *infra*, vii 731 *lemm.*), *gr.* καί: atque *Hieron.* (vii. 731 *comm.*). **humanitas** (hom. S) *etiam Hieron.* (vii. 731 *lemm.*), *gr.* φιλανθρωπία: clementia *Hieron.* (vii. 731 *comm.*); misericordia *Hieron.* (ii. 739 *infra*). **apparuit** (apar. Z*, t *sup. lin.* P; apparuerit BK), *gr.* ἐπεφάνη: inluxit D *d e Orig. Lucif. Ambrst. Hieron.* (vii. 731) *Aug.* (iv. 1253, x. 27, 419, 724); inluxit uel apparuit *g.* > apparuit benignitas et humanitas *Uigil.* (*Uarim.* iii. 38) *contra ord. gr.* **saluatoris** (salb. C) = σωτῆρος: salutaris GL* *Ambrst. Quaestt. U. et N. T.* (123). **nostri dei** *etiam Aug.* (x. 419, 724) *cum ord. gr. omn.* ἡμῶν θεοῦ: > d. n. FM *Ambrst. Aug.* (iv. 1253, x. 27). *Uersum libere citat* bonitas enim et misericordia saluatoris nostri *Hieron.* (ii. 739).

5. **non** (οὐκ): nonne *t.* **ex operibus** (hop. C) **iustitiae** (-tie L, -ciae P, -cie W; iustitia *Pel.*[A]) *etiam Hieron.* (ii. 119, 739, vii. 731 *lemm.*) *Aug.* (*saepissime*) *cum ord. gr.* ἐξ ἔργων τῶν ἐν (F *om.*) δικαιοσύνῃ: > ex iust. op. *Hieron.* (vii. 731 *comm.*); ex op. *tantum Aug.* (v. 819). que LM. **fecimus** (facimus *d*) **nos** *etiam Hieron.* (ii. 119, vii. 731) *Aug.* (ii. 445, 450, x. 724) *cum ord. gr. omn.* ἐποιήσαμεν ἡμεῖς: > n. f. R *Lucif.* (*non parc.* 33) *Ambrst. Aug.* (*septies*) *Quaestt. U. et N. T.* (123); f. *tantum Hieron.* (ii. 739) *sine auct. gr.* set L. **secundum** (saec. LS) **suam** (*om. g*) **misericordiam** (*om.* S*) *etiam Hieron.* (ii. 739) *Aug.* (*saepissime*), *cf.* sec. eius m. *Aug.* (ii. 445) *et* propter suam m. *Aug.* (iv. 82 *libere*), *cum ord. gr.* ℵAP 17. 47. 67**. 73. *al.*[8] κατὰ τὸ αὐτοῦ ἔλεος *et* D^bKL *al. pler.* κ. τὸν αὐ. ἔλεον: > sec. m. suam P *Ambrst. Hieron.* (vii. 731 *lemm.*, *cf.* ex misericordia sua *libere comm.*) *cum ord. gr.* D*EFG κ. τὸ ἔλεος αὐ. *et* D^c κ. τὸν ἔλεον αὐ. **non ex op. . . . misericordiam**: *om. Orig.* (*int.* ii. 203). **saluos** (-bos C, -uus Z*) **nos fecit** *etiam Hieron.* (ii. 739): > s. f. n. *t*, *cf.* > saluauit n. *g Hieron.* (vii. 731 *lemm.*), seruauit n. *Cypr.* (*ep.* lxxiv. 6), *et gr.* ἔσωσεν ἡμᾶς; > eum saluum faceret *libere Hieron.* (vii. 731 *comm.*). **per lauacrum** (lab. FLM°) = διὰ λουτροῦ: per uirtutem *Uigil.* (*Uarim.* iii. 38). **regenerationis** (-cionis P), *gr.* παλινγενεσίας: iterum generationis uel regē̄n *g.* *pro* **secundum . . . regenerationis** *habet tantum* per lauacrum secundae regenerationis *Hieron.* (ii. 119, *cf. etiam* vii. 731 *comm.*). **et renouationis** (renouac. P, renobat. LR) *etiam Ambr.* (*ps.* cxviii. *tau* 2) *Hieron.* (vii. 731 *lemm.*), *cf.* et innouationis *Hieron.* (ii. 119): et renouationem *Hieron.* (vii. 732 *comm.*) *Sedul.*, *cf.* et infusionem *Ambr.* (*apol. proph. Dau.* i. 23); *gr.* καὶ ἀνακαινώσεως; *om. Uigil.* **spiritus sancti** *cum gr. plur.* πνεύματος ἁγίου: per spiritum sanctum *d e g Lucif. Quaestt. cum gr* D*E*FG διὰ πν. ἁγ.

6. **quem**, *gr.* οὗ (D* 39 ὅ): quam *Sedul.* **effudit** (ἐξέχεεν): infudit FM. **in nos** *etiam Aug.* (ii. 623), *cf.* super nos *Hieron.* (ii. 119, vii. 731 *lemm.*, 732 *comm.*) *Aug.* (x. 27, 419, 724), in uel super nos *g*, *et gr.* ἐφ᾽ ἡμᾶς: in nobis F^cGPR *Lucif.* (*non parc.* 33) *Cassiod. disc.* **abunde** (hab. SWZ, abundae N, habundae C; abundet *t*; *om.* L) *etiam Hieron.* (vii. 732 *comm.*), *gr.* πλουσίως: abundanter (hab. D) D *g Hieron.* (ii. 119, vii. 731 *comm.*) *Sedul.*; honeste *d e Lucif.*; opulenter *Hieron.* (vii. 731 *lemm.*); ditissime (*et* > q. ditissime eff. super (in ii. 623) nos *contra ord. gr.*) *Aug.* (ii. 623, x. 27, 419, 724). **iesum christum** *cum ord. gr.* Ἰησοῦ Χριστοῦ: > ch. ie. AHZ* *Quaestt. U. et N. T.* (123) *contra gr.*;

Digitized by Google

7 ut iustificati gratia ipsius
heredes simus secundum
spem uitae aeternae.
8 Fidelis sermo est
et de his uolo te confirmare
ut curent bonis operibus
praeesse qui credunt deo
haec sunt bona et utilia
hominibus.
9 Stultas autem quaestiones
et genealogias et conten-
tiones et pugnas legis deuita
sunt enim inutiles et uanae.
10 Haereticum hominem
post unam et secundam
correptionem deuita

---

deinde + dñm *erasum* S, *cf. gr.* P 31 *qui* *κυρίου* *pro* *σωτῆρος* *habent.* salbatorem C, saluato||rem H.

7. **iustificati** (*δικαιωθέντες*): iustificaturi *d e.* **gratia** (-cia P, -tiam Z) **ipsius** *etiam Aug.* (x. 419), *cf.* in gr. ips. F, gr. illius *Ambrst.*, per gratiam ipsius *t*, *contra ord. gr.*: > ipsius gr. *d e g Hieron.* (vii. 733 *comm.*) *Aug.* (x. 27, 724), > illius gr. *Hieron.* (ii. 739, vii. 731 *lemm.*), *cum ord. gr.* *τῇ ἐκείνου χάριτι.* haeredes LS𝔓 *cod. caraf.*, heredi Z*. **simus** (sumus M) *etiam Hieron.* (ii. 739): essemus *g*; efficiamur D *d e Lucif.* (*non parc.* 33) *Ambrst. Hieron.* (vii. 731 *lemm.*, 733 *comm.*) *Aug.* (x. 27, 419, 724) *Quaestt. U. et N. T.* (123); *gr.* ℵ*ACD*FGP 17. *al.*^{2} *γενηθῶμεν* *et* ℵ^{c}D^{c}EKL *al. pler.* *γενώμεθα.* **secundum** (saec. LS): + promissionem *t sine auct. gr.—ex* II Tim. i. 1. uite GLMW. **aeternae** (eterne MW): *om. Lucif. in fine pericopes contra gr.*

8. **est**: *om. Bentl. d dem. e f g Ambrst Hieron.* (vii. 733) *et gr. non expr.—cf.* I Tim. i. 15, iii. 1, iv. 9, II Tim. ii. 11. **et** *pr.*: *gr.* 7. 47. *om.* *καί*, *non autem latt.* hiis NSW. **confirmare** (confirmari U^c), *gr.* *διαβεβαιοῦσθαι*: adfirmare *d e.* **curent** (current U*) **bonis** (uon. L) **operibus** (hop C; > op. bon. O*) **praeesse** (pre. MOW, preh. L), *cf.* curam habeant bon. op. pr. FM *d e Hieron.* (vii. 733 *lemm.*), *cum ord gr.* *φροντίζωσιν* (17. -*τίζουσιν*, 37. 73. *al.*^{2} -*τίσωσι*) *καλῶν ἔργων προΐστασθαι* (17. *ἐπίστ.*): > solliciti sint ad effectum bonorum operum *Ambrst.*; *libere citat Hieron.* (vii. 733 *comm.*) 'necesse est curam habeant bonorum operum' *et* 'necesse est enim, ut curam bonorum operum habeant'. **qui credunt**: q. crediderunt *d e g*, *cf.* ii q. crediderunt *Ambrst.*, *et gr.* *οἱ πεπιστευκότες.* **deo** (deum Z*) *etiam Hieron.* (vii. 733 *comm.*), *cf.* in deo FM, *cum gr. omn.* *θεῷ*: in domino *Hieron.* (vii. 733 *lemm.*); *om. Pel.*^{B}. **haec** (hec MW, ec L*; + enim D) **sunt** (+ enim *Pel.*^{B}) **bona** (uona L) *cum ord. gr. omn.* *ταῦτά ἐστιν καλά*: > h. b. s. *Hieron.* (vii. 733 *lemm.*). **utilia** (hut. C) = *ὠφέλιμα*: humilia D.

9. **stultas** (*μωράς*): infructuosae *libere Tert.* (*praescr.* 7); inutiles *libere Prisc.* (*p.* 75). **autem** (*δέ*): *om.* O *Lucif.* (*non conu.* 14). quaetiones A*, questiones CGKLMOW; quaestionibus Z*. **genealogias** (genel. DOS) *cum gr. plur.* *γενεαλογίας*: uerborum pugnas *g cum gr.* FG *λογομαχίας—cf.* I Tim. vi. 4; originum enumerationes *Ambrst.* **et** *sec.*: *om.* CT *Pel.*^{B} *sine auct. gr.* **contentiones** (-siones DN, -ciones P, -tiaones U) *etiam Hieron.* (vii. 733 *lemm.*, 734 *comm.*) *cum gr.* ℵ^{c}ACKLP *al. pler.* *ἔρεις* (ℵ^c *al. mu.* *ερισ*): *gr.* ℵ*DEFG *ἔριν* (D*FG *ερειν*) *apud latinos non redduntur*, *cf. autem* contentione *libere Hieron.* (vii. 735 *comm.*). **pugnas** *etiam Hieron.* (vii. 733 *lemm.*, 736 *comm. semel*), *gr.* *μάχας*: lites *d e Lucif.*; lites uel pugnas *g*; rixas *Hieron.* (vii. 734 *comm.*, *cf. libere* rixis 735 *comm.*, rixae 736 *comm. semel*) *Sedul.* **legis** (legi P*) *etiam Hieron.* (vii. 736 *comm. semel*): legales *Hieron.* (vii. 736 *comm. semel*) = *νομικάς*; quae (+ non *Sedul.*) ueniunt ex lege *Hieron.* (vii. 733 *lemm.*, 734 *comm.*) *Sedul. et* > q. ex l. u. *Hieron.* (vii. 735 *comm.*). debita T, diuita DM. **enim**, *cf.* quippe *Hieron.* (vii. 733), *cum gr. omn.* *γάρ*: *om.* S. inutilis Z* uane BLW.

sunt . . . 10 deuita: *om.* P* (+ *in ima pag* P^1).

10. **haereticum** (heret. DFΘNORW, herit. P^{1}S, heretico Z*; + autem *Iren.* (*Mass. p.* 177)) **hominem** *etiam Ambr.* (*abrah.* ii. 30, *luc.* vi. 68, vii. 50, *fid.* i. 6) *Hieron.* (vii. 113, 736 *lemm.*, 737 *comm.*) *Aug.* (ii. 88) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 994) *cum gr omn.* *αἱρετικὸν ἄνθρωπον*: > hom. haer. *Tert.* (*praescr.* 6); haer. *tantum Tert.* (*praescr.* 16 *libere*) *Ambr.* (*luc.* vii. 31, viii. 22, *fid.* iii. 5, *ep.* xi. 4) *Hieron. libere* (ii. 552, 789, iv. 312) *Aug.* (v. 1486 *libere*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 840). **post** (pos^t T) **unam et secundam** (saec. LS, secundum Z*) **correptionem** (-cionem P^1; correctionem FW) *etiam Hieron.* (ii. 789), p. un. et alteram c. *Hieron.* (vii. 113, 736 *lemm.*, 737 *comm. semel—uide infra*), *et* p. un. et alteram commonitionem *Hieron.* (ii. 552—*cf. diserte* vii. 737 *infra*), *cum gr.* ℵACKLP *al. omn. ut udtur* *μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν—cf.* p. primam et sec. correptionem *Iren.* (*Mass. p.* 83) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 840, 994): > p. un. correptionem et duo *d e cum gr.* D*E *μετὰ μίαν ν. καὶ δύο*; > p. un. correptionem aut secundam *g cum gr.* FG *μετὰ μίαν ν. ἢ δευτέραν*; p. un. correptionem *tantum* O *Capitula* B (*supra p.* 651) *m Iren.* (*Mass. p.* 177) *Tert.* (*praescr.* 16) *Cypr.* (*test.* iii. 78 *codd.* WLMB, *ep.*

Digitized by Google

11 sciens quia subuersus est
qui eiusmodi est
et delinquit proprio iudicio
condemnatus.
12 Cum misero ad te artheman
aut tychicum
festina ad me uenire
nicopolim
ibi enim statui hiemare
13 zenam legis peritum et apollo
sollicite praemitte
ut nihil illis desit

---

lix. 20) *Lucif.* (*non. conu.* 14) *Ambr.* (*saepissime*) *Hieron.* (vii. 737 *comm. semel—uide infra*) *Aug.* (ii. 88, v. 1486) *Pacian.* (*ep.* i. 2), *cf.* p. un. commonitionem *Hieron.* (iv. 312—*cf. infra*) *et* p. primam correptionem *Tert.* (*praescr.* 6) *Cypr.* (*test.* iii. 78 *cod.* A) *Ambr.* (*fid.* i. 6) *Ambrst. sine auct. gr.—cf. etiam Capitula* AFKMOSZ (*supra p.* 650); *gr.* D^c > μετὰ μίαν ν. καὶ δευτέραν, *non autem latt.*; *adnotat Hieron.* (vii. 737) 'Haereticum *igitur* hominem post unam correptionem, *siue ut in Graeco melius habetur*, νουθεσίαν, deuita: νουθεσία *autem* commonitionem *magis et* doctrinam absque increpatione *significat. Legitur in Latinis codicibus* (*quod uerum papa quoque Athanasius approbabat*) post unam et alteram correptionem, *quod scilicet non sufficiat tantum semel eum corripi* . . .' **deuita** (deb. T, diu. DS), *gr.* παραιτοῦ: euita *Cypr.* (*test.* iii. 78 *codd.* WL^oB, *ep.* lix. 20) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 994, *non autem* 840)—*cf. Capitula* ÅFKMZ (*supra p.* 650).

11. **sciens**: *om. Tert.* (*praescr.* 6 *libere*) *Ambr.* (*abrah.* ii. 30, *non autem luc.* vii. 50, *fid.* i. 6) *sine auct. gr.* **quia** *etiam Cypr.* (*ep.* lix. 20) *Hieron.* (ii. 789, iv. 312 *libere*), *gr.* ὅτι: quoniam O^*S *d e m Iren.* (*Mass. p.* 177) *Cypr.* (*test.* iii. 78) *Lucif.* (*non conu.* 14); quod *Tert. Ambrst. Hieron.* (vii. 113, 736 *lemm.*, 738 *comm.*). **subuersus** (subbers. L) **est** *etiam Hieron.* (vii. 736 *lemm.*, 738 *comm.*), *gr.* ἐξέστραπται (AFG ἐξέστρεπται): peruersus est (sit *Tert. Hieron.* (ii. 789, vii. 113)) *d e m Iren.* (*Mass. p.* 177) *Tert. Cypr.* (*test.* iii. 78, *ep.* lix. 20) *Lucif. Ambrst. Hieron.* (ii. 789, iv. 312, vii. 113). **qui eiusmodi est** *etiam Ambr.* (*luc.* vii. 50, *fid.* i. 6), *cf.* q. huiusmodi est DST *dem. Ambr.* (*abrah.* ii. 30), *et* > q. est talis *Iren.* (*Mass. p.* 177): eiusmodi *tantum g m Tert. Hieron.* (vii. 736 *lemm.*, 738 *comm.*) *Aug.* (ii. 88), *cf.* huiusmodi *d e Cypr.* (*test.* iii. 78, *ep.* lix. 20) *Ambrst. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 994), huiuscemodi *Hieron.* (vii. 113), *et gr.* ὁ τοιοῦτος; *om. omnino Lucif. et libere Hieron.* (ii. 789, iv. 312). **et delinquit** (dil. D, delinquid CMT; derelinquit V; linquid L; deliquit NO^c $Pel.^A$; delinquat *Tert.*) *etiam Hieron.* (vii. 736 *lemm.*), *cf.* et peccat (> p. et *e*) *d e g m Cypr.* (*test.* iii. 78, *ep.* lix. 20) *Lucif. Hieron.* (vii. 738 *comm.*) *Aug.* (ii. 88) *Cassiod.*, *cum gr. omn.* καὶ ἁμαρτάνει: *om. omnino Iren.* (*Mass. pp.* 174, 177) *Hieron.* (ii. 789, iv. 312 *libere*, vii. 113); *deinde* + cum sit $DFKMO^cUV$ *vg. cod. caraf. Bentl. d e f g* (*praemittit* id est participium) *m Lucif. Ambr.* (*abrah.* ii. 30, *fid.* i. 6) *Hieron.* (vii. 738 *comm.*) $Pel.^B$ *Cassiod. disc.*, + cum *tantum c*, + qui est *Hieron.* (vii. 736 *lemm.*), + et est *Iren.* (*Mass. pp.* 174, 177) *Cypr.* (*test.* iii. 78, *ep.* lix. 20) *Aug.* (ii. 88, x. 1318 *libere*) *Cassiod.*, + ut *Tert.*, *et cf. gr. omn.* ὤν; + et *tantum Hieron.* (ii. 789, iv. 312 *libere*, vii. 113). **proprio iudicio** (-tio GW) **condemnatus** (-dempnatus $BΘLWZ^*$, -tempnatus DS) *etiam Hieron.* (iv. 312) *Sedul.* (*lemm.*), *cf.* pr. iud. damnatus (damnatur *f*) *f Ambr.* (*fid.* i. 6), suo iud. damnatus *m Hieron.* (ii. 789): a semetipso damnatus *d e Iren.* (*Mass. pp.* 174, 177) *Tert. Cypr.* (*test.* iii. 78, *ep.* lix. 20) *Lucif. Ambr.* (*abrah.* ii. 30) *Ambrst. Hieron.* (vii. 113, 736 *lemm.*, 738 *comm.*) *Aug.* (ii. 88, x. 1318, *cf.* a semetipsis damnati sunt *libere* ix. 156) *Cassiod. Sedul.* (*comm.*); a semetipso proprio iudicio damnatus *g*; *gr.* αὐτοκατάκριτος.

12. quum Θ. missero DS. **ad te artheman** (arteman $FGMP^*VZ^c$ϛ *Bentl. Tisch.*, arthemam BZ^*, artemam T𝔓𝔖𝔈 *cod. caraf.*, archeman $Pel.^B$) *cum ord. gr.* 17 πρὸς σὲ 'Αρτεμᾶν: > arteman ad (at L) te L *d e g cum ord. gr. fere omn.* 'Αρτ. πρ. σέ. **aut** (ἤ): uel FM *d e.* tichicum GL, tythicum FH, tithicum OSW $Pel.^B$, titychum R, thycicum C, thichicum B^cU^c, thicicum B^*Z^*, thithicum D, thicum U^*, ticium T. **arth. aut tych.**: *om.* $Pel.^A$ **ad me uenire**: > u. ad me LT *d e g Hieron.* (vii. 738) *cum ord. gr. omn.* ἐλθεῖν πρός με. **nicopolim** (nichop. AN, necap. DS, nicopolin G, i *pr. in ras. scr.* Z; nicopoli FLMP *d*, nichopoli $Pel.^B$) = *gr.* FG Νικόπολιν *tantum; gr. plur.* εἰς Ν.: neapolim *Cassiod. disc.* **ibi** = *gr. plur.* ἐκεῖ (112 ἐκεῖσε): *gr.* P καί. **statui** (κέκρικα): constitui (-statui B) BOPS. hyemare CTϛ𝔓 *cod. caraf.*, himare L^*, hemare DL^2S.

13. zenan DPW *Bentl. Tisch.* = Ζηνᾶν; zemam M^*. **legis peritum** (*uno uerbo vg.*), *gr.* νομικόν: l. doctorem *Hieron.* (vii. 739 *lemm. et comm.*). **apollo** (appollo DOU, l *pr. in ras. longiore scr.* Z) = *gr.* $CD^{*et\,c}EH^{**}KLP$ *al. pler.* 'Απολλώ: apollo uel apollonem *g*, *cf. gr.* FG 'Απολλῶνα; *gr.* $ℵD^bH^*$ 26 'Απολλών. **sollicite** (-tae C, solicite Dϛ𝔖𝔈) = *gr. plur.* σπουδαίως: *gr.* FG ταχαίως. **praemitte** (pre. LMOW, praemite H), *gr.* πρόπεμψον: promitte S. **ut** (huti C) = ἵνα: et

14 discant autem et nostri
bonis operibus praeesse
ad usus necessarios
ut non sint infructuosi.
15 Salutant te qui mecum
sunt omnes
saluta qui nos amant in fide
gratia dei cum omnibus
uobis amen.

EXPLICIT AD TITUM

ARZ. nichil W, nil *Pel.*^{A} **illis** (llis A*, illi B; + *ras.* K), *gr.* αὐτοῖς: eis *Pel.*^{B} *Sedul.* de||sit K; *om.* D.

14. **et** (*καί*): ex W. **nostri** = *gr. omn.* οἱ ἡμέτεροι: nostris FGHΘMNTUVW *c*; uestris *Cassiod. disc.*; *deinde* + omnes D *sine auct. gr.* hoperibus C. preesse L. **ad usus** (*et* $Z^{*\,et\,c2}$, husus C, ussus DS, usos GZ^{c}) **necessarios** (necesar. Z), *cf.* aduersus n. *Pel.*^{B}, *contra ord. gr.*: > ad. n. us. *Aug.* (vi. 486) *cum ord. gr.* εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, *et* > in necessariis usibus *Hieron.* (vii. 739 *lemm. et comm.*). **ut** (huti C) **non** = ἵνα μή: ne *Aug.* **sint** (sunt O*) **infructuosi** (-tuossi D, -tosi P*; fructuosi M*) *cum ord. gr. plur.* ὦσιν ἄκαρποι: > infr. s. *Hieron.* (vii. 739 *lemm. et comm.*, 740 *comm.*) *cum ord. gr.* FG ἄκ. ὦσιν.

15. **qui mecum sunt omnes** *cum ord. gr. omn.* οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες: > omn. q. m. s. W *Ambrst.* **saluta** = *gr. paene omn.* ἄσπασαι: *gr.* A ἀσπάσασθε, *non autem latt.* **qui nos amant** (ham. C, ament G) *codd. plur. Bentl. Tisch. diu. Pel.*^{A} *etc.*, *cf.* eos q. n. am. $DKVWZ^{c}$ *vg. cod. caraf. c dem. Ambrst. Hieron.* (vii. 740 *lemm. et comm.*) *Pel.*^{B} *Cassiod. disc.*, *et* omnes q. n. am. BOPRSZ*, *contra ord. gr.*: > eos q. am. n. *d e et* > amantes n. *g cum ord. gr.* τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς. gracia P. **dei** *cum gr.* FG $30^{mg.}$ τοῦ θεοῦ: domini BPRZ *Bentl. d e cum gr.* DE τ. κυρίου; domini nostri *Hieron.* (vii. 740); *om.* L *dem. cum gr. plur.*; *adnotat Hieron.* '*Sciendum quod in Graecis codicibus ita scriptum est:* gratia cum omnibus uobis: *ut nec* domini, *nec* nostri, *in libris feratur authenticis*'. **uobis** (ὑμῶν): sanctis *Pel.*^{B}—*cf.* II Cor. i. 1. **amen** *cum gr.* $ℵ^{c}D^{b\,et\,c}E$ FGHKLP *al. pler.* ἀμήν: *om.* FR (*ut udtur*) *Tisch. d* (*non autem e*) *Ambrst. Hieron. Pel. cum gr.* ℵ*ACD* 17; *deinde* + scripta de nicopolin uersus LXVII G (*cf. infra*).

explicit (ex̄p A, ex̄p· M, expl· F, expl̇ G, expl̄ P) **ad titum** (tyt. C) *cum* ACFGHΘMPZ *Pel.*^{A} *et* > ad titum explicit *d e*: explicit (expl̄ V, expli T, expl̄t K, explic̄ U *c*; explicit uel finit *g*) epistola (aepistola *Pel.*^{B}, epistula R, aepistula D, epl V, epl̄a B, epla *c diu.*, epist̄ U, epsla T, aepīs̄ S) ad titum BDKORSTUV *c diu. f g Pel.*^{B}; epistola pauli apostoli explicit ad titum N; *nihil habent* LW *vg. Tisch. dem. Ambrst. Cassiod. disc. Sedul.*; *deinde* + scripta (scribta RT) de nicopoli HΘRT *c Cassiod. disc.*, + scripta est a nicopoli macedoniae L^{2} *in mg.*, + scribens a nicopolin *e*, + in Graecis codicibus haec subscripta leguntur Scripta ex Nicopoli Macedoniae ϛ—*cf.* G (*supra*), *Sedul.* (*supra p.* 647), *et additamenta ad finem Argumenti* (*supra p.* 646); *tunc* + habens uersos ·XC·VII· M, + V̄. N̄. X̄C̄. VII R, + habet uersus CXVII H, + hab ·ū· CXVII Θ, *cf.* Tit. XLII (*om. Epinal* 6) *Par. lat.* 1853, *Epinal* 6 *etc.* (*apud Souter* '*Character and Hist. of Pelagius' Comm.*'; *Proc. of Br. Acad.* vii, 1916, *p.* 24), Tit. XCVII *Sangallensis* 73 (*apud Souter*, *p.* 27), ad titum uer· CXL *d e* (*in catalogis ad initium Ep. ad Hebr.*); *uide etiam Berger* '*Hist. de la Vg.*', *p.* 368.

Digitized by Google

EPISTULA AD PHILEMONEM.

Tituli hi in codicibus nostris ADGPRU *et in recensione Pelagiana, quam Pel.*[A] *designauimus* (*uide supra p.* 367), *primum obtinent locum.*

incipit ad philemonem (filemonem P, philomonem D, filemon R) ADGPR *Pel.*[A]
incipit epistola ad philemonem U.

Ordinem (α) *Argumentum,* (β) *Capitula exhibent* AFKMN; (α) *Argumentum,* (β) *Aliud Argumentum* HΘ; (α) *Capitula,* (β) *Argumentum* BOSVZ; (α) '*Quorum nomina*' *etc.,* (β) *Argumentum* CT; *Argumentum tantum* DGPRUWϚ *c diu. Pel. Cassiod. disc.*; *nihil habent* L𝔓𝔖ℭ *d e f g Sedul.*; *deficit r.*

ARGUMENTUM MARCIONITICUM IN EPISTULAM AD PHILEMONEM.

Praefatio haec continetur in codicibus nostris ABCDFGHΘKMNOPRSTUVWZϚ *c diu. Cassiod. disc.*; *impresserunt etiam Thomasius* (I, *pp.* 412, 427, 439, 471, *e codd. Orat.* B. 7, *Reg. Suet.* (= R *nostro*), *S. Petri* A. 1, *Uatic.* 4221 *et S. Pauli*), *Migne inter opera Brunonis Carthusiani* (*P. L.* cliii. 483, 484), *de Bruyne* (*Rev. Bénéd.* xxiv, *p.* 15), *Harnack* (*Theol. Lts.* xxxii. 139), *Corssen* (*Z. N. T. W.* x, *p.* 39), *Souter* (*Text and Canon of N. T., p.* 206); *cf. etiam Burkitt* (*Gosp. Hist. and its Transm.*[2], *pp.* 353 *seqq.*).
Deest autem in L𝔓𝔖ℭ *Tisch. d e f g Pel. Sedul.*
De his argumentis uide supra, p. 41.
Inscr. incipit argumentum (*deinde* + in nomine patris et filius N[rec.]) NORS; incipit ad philemonem argumentum FM; incipit argumentum ep̄ (eplāē K, eple *diu.*) ad philemonem (philim. K, plm̄m̄ B) BK *diu.*; incip̄ prologus V; argumentum CT *Cassiod. disc.*; argumentum ad filemonem (philim. Θ) HΘ; argum̄tū in epla ad philemonē *c*; argumentum in epistolam pauli apostoli ad philemonem Ϛ; argumentum pilagii D; explicit (*sic*) argumentum Z; prologus P; *nihil habent* AGUW.

PHILEMONI familiares litteras facit pro Onesimo seruo eius. Scribit autem ei a Roma de carcere per Onesimum acolitum.

EXPLICIT ARGUMENTUM.

---

1. philimoni KOS, philomoni VW, philomini D, filemoni HMPRT, philemonem B, philemone Z*, phylemoni *c*. familiaris G, familares S. literas SϚ. **facit**: mittit (mittet H) CHΘTW *c diu.*; *deinde* + apostolus W (*sup. lin. scr.*). **pro**: per W. onisimo H, onessimo OS, honesimo CTZ*. **seruo**: fratre Θ. **eius**: + qui cum dampno eius fugerat set ab apostolo audito euangelio baptizatus est. cui et ueniam deprecatur apostolus W. **scribit** (-et P, bit *in ras. scr.* U): scribens BDOWZ*Ϛ; + a G* (*sed eras.*). **autem**: *om.* BDOWZ*Ϛ.

2. **ei** (et G*): *om.* PW. **a roma**: ab urbe roma (-me Z*) BDKVZ; ab urbe *tantum* Ϛ. **de**: *bis scr.* P. carcaerae Z*. **per onesimum** (oness. S) **acolitum** (acolot. A, ancolit. S) *cum* ADS: p. suprascriptum onesimum (hon. *c*) BK *c*; p. eundem onesimum (-imo F[c]) F[c]R; p. ipsum onesimum Ϛ; *om. omnino* CF*GHΘMNOPTU VWZ *diu. Cassiod. disc.*

Subscr. explicit argumentum BCFKNOS *diu.*; explicit *tantum* V; expl *tantum* P; *nihil habent* ADGHΘMRTUWZϚ *c Cassiod. disc.*

Digitized by Google

ARGUMENTUM PELAGIANUM IN EPISTULAM AD PHILEMONEM.

Praefatio haec partim continetur in codicibus nostris HΘ, *in quibus secundum obtinet locum. Est ab ipso Pelagio in Commentariis in Epistulam ad Philemonem scripta* (*uide Souter* '*Texts and Studies*', ix. 2, *p.* 536). *De siglis* '*Pel.*^{A}' *et* '*Pel.*^{B}' *uide supra p.* 367. *Impressimus ex editione Souteriana.*

Inscr. incipit argumentum ad philemonem foeliciter *Pel.*^{B}; item aliud argumentum Θ; item alium H; *nihil habet Pel.*^{A}

Cui apostolus a Roma scribit de carcere pro onesimo seruo eius, quem apostolus erudiens baptizauit, sciens eum facilius a domino suo ueniam promereri quam iam a deo fuerat consecutus, promittens illum de cetero correcturum. nihil magis est in hac epistula attendendum nisi quanta humilitate discipulum deprecetur, dans nobis exemplum quid apud coaequales facere debeamus.

1. **cui . . . [3]correcturum**: *om.* HΘ. honesimo *Pel.*^{A}
3. **deo**: domino *Pel.*^{B}
4. epistola HΘ; *deinde def.* Θ *ad finem.* adtendendum *Pel.*^{B}, adtend H (*deinde def. ad finem*).
5. depraecetur *Pel.*^{A} aput *Pel.*^{A} aequales tantum *Pel.*^{A}

Subscr. explicit argumentum *Pel.*^{B}; *nihil habent* HΘ *Pel.*^{A}

CAPITULA IN EPISTULAM

Capitula exstant in codicibus nostris ABFKMNOSVZ.
Desunt in CDGHΘLPRTUW *vg. Tisch. uett. Pel. Cassiod. disc. Sedul.*
Inscr. incipiunt capitula AK *Orat.* B. 7, *S. Petri* A. 1; incipiunt capitulae N; incipit capitula Z; incpt capil ad philemonem B; incipt cap ad philemonē V; incipit capitula epistolae ad philimonem O; incipiunt tituli aepiš ad pilomonem S; inc· brebis F; incipit breuis M.

AFKMOSVZ *Edidimus e codice* A, *uariis lectionibus codicum rell. in calce paginae subiunctis, iis tantum exceptis quae ad meram orthographiam spectant* (*cf. etiam Thomasium*, I, *p.* 471, *qui capitula e codd. Uatic.* 4221, *et Orat.* A. 2, *impressit*).	N *Edidimus e codice ipso.*
I. De philemone et appia et arcippo et domestica ecclesia eius (1, 2).	I. De philemone et appia et archippo (1, 2).
II. De philemone et apostolo pro eo in orationibus semper memoriam faciente (4).	II. De philemonis et apostolo pro eo orantem (4).
III. De apostolo sene et uincto philemoni imperante eundemque pariter obsecrante pro onesimo seruo ipsius et parari sibi hospitium commendante (9, 10, 22).	III. De apostolo sene et uincto (9).
IIII. De ephafra concaptiuo apostoli et marco et aristharco et dema et luca adiutoribus pauli (23, 24).	IIII. De ephafra concaptiuo apostoli (23).

Notae ad codd. AFKMOSVZ. I. > eius ecclesia FKMOSVZ. II. orationibus: + eius FM; + suis KOSV. facientem A*FKV. III. obsecrante: deprecante O. parari: pari V. ˌhospite S, hispitio V. IIII. marco et aristharco: erparco O.

Subscr. expliciunt capitula ABKOV *Orat.* B. 7, *S. Petri* A. 1; expliciunt capitulae N; expliciunt tituli S; exp· breb· F; *nihil habent* MZ.

AD PHILEMONEM.

Post unumquodque capitulum addidimus uerss. Epistulae.

Praeterea, ut lectoris commodo consulamus, in ultima columna posuimus uerss. Epistulae ad quos incipiunt Sectiones Priscillianisticae de quibus supra tractauimus, pp. 20 *seqq.*

B *Edidimus e codice ipso.*	*Orat.* B. 7. *Impressit Thomasius*, I, *p.* 412.	*S. Petri* A. 1. *Impressit Thomasius*, I, *p.* 440.	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae*; *cf. Schepss, p.* 174.
			I. *Incipit ad* Paulus uinctus (1).
	I. De charitate Philemonis, quam in Domino Iesu, et in omnes Sanctos exercuit (5).	I. Gratias ago Deo meo semper (4).	II. *ad* Gratias ago deo (4).
		II. Propter quod multam fiduciam (8).	
I. Obsecro te pro meo filio onesimo · si quid debet ego reddam . suscipe illum non ut seruum . sed pro seruo fratrem (10, 18, 15, 16).	II. De restauratione Onesimi; quem suo domino ac si propria uiscera commendauit (10 *seqq.*, 20).		III. *ad* Obsecro te de meo (10).
			IIII. *ad* Si ergo habes (17).
		III. Ego Paulus scripsi mea manu (19).	
II. Confidens oboedientia tua (21).	III. De cautione Apostoli, quam Philemoni pro Onesimo misit (21, 22).		
			V. *ad* Salutat te epafras (23).

Digitized by Google

ELENCHUS CODICUM NOSTRORUM IN EPISTULA AD PHILEMONEM.

1. A. Cod. *Amiatinus* s. VII. ex. uel. VIII in. = A Euang. (uide uol. I, p. xi).
2. B. Cod. *Bambergensis* s. IX (uide I, p. 674); contulit H. J. W.
3. C. Cod. *Cauensis* s. forsan IX = C Euang. (cf. I, p. xi); contulit J. S.
4. D. Cod. *Ardmachanus* s. IX in. = D Euang. (cf. supra p. 292, et I, p. xi).
5. F. Cod. *Fuldensis* s. VI = F Euang. (cf. I, p. xii); edidit E. Ranke, Marburgi 1868.
6. G. Cod. *Sangermanensis* s. IX = G et g_1 Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
7. H. Cod. *Hubertianus* s. IX–X = H Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
8. Θ. Cod. *Theodulfianus* s. IX = Θ Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
9. K. Cod. *Karolinus* s. IX = K Euang. (cf. I, p. xii); contulit H. J. W.
10. L. Cod. *Langobardus* s. VIII ex. (uide supra p. 62); exemplar photographicum contulit H. J. W.
11. M. Cod. *Monacensis* s. VIII (uide supra p. 62); contulit H. J. W.
12. N. Cod. *Colmariensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
13. O. Cod. *Oxoniensis* s. IX (uide supra p. 174); edidit E. S. Buchanan, Lond. 1914; denuo contulit H. F. D. S.
14. P. Cod. *Parisinus* s. VIII (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
15. R. Cod. *Reginensis* s. VII (uide supra p. 62); contulit G. Meyncke.
16. S. Cod. *Cantabrigiensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
17. T. Cod. *Toletanus* s. VIII = T Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xiii); contulit J. S.
18. U. Cod. *Ulmensis* s. IX (uide supra p. 62); contulit F. G. Harvie.
19. V. Cod. *Vallicellanus* s. IX = V Euang. (cf. I, p. xiv); contulit J. S.
20. W. Cod. *Sarisburiensis* s. XIII = W Euang. (cf. I, p xiv); contulit H. J. W.
21. Z. Cod. *Harleianus* s. IX (uide supra p. 174); contulit H. J. W.
22. *c*. Cod. *Colbertinus* s. XIII. = *c* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxi); contulit H. J. W.
23. *d*. Codicis *Claromontani* latina uersio s. VI (uide supra p. 62).
24. *dem*. Cod. *Demidouianus* s. XIII apud C. F. Matthaei *Test. Nov.*, tom. iii, Rigae 1782; = *demid*. Tischendorfii.
25. *diu*. Cod. *Diuionensis* 9 (*bis*) a. 1109 = *Tisch*. 973, dictus Codex S. Stephani Harding; exemplar photographicum contulit H. F. D. S.
26. *e*. Codicis *Sangermanensis* latina uersio s. IX ex. (uide supra p. 62).
27. *f*. Codicis *Augiensis* latina uersio s. IX (uide supra p. 62).
28. *g*. Codicis *Boerneriani* latina uersio s. IX = δ Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxiii).

De siglis *cod. caraf.*, ϛℌ𝔖ℭ *vg.*, *Bentl.*, *Tisch.*, *W. H.* etc., uide uol. I, p. xxviii seq.

Digitized by Google

EPISTULA AD PHILEMONEM.

Epistula ad Philemonem in his codicibus sine lacuna exstat:—ABCDFGHΘKLMNOPRSTUVW *c d dem. diu. e f g. In* Z *hic illic litterae uel uerba in capitibus paginarum perierunt; deficit r; m* (= *lectiones e libro 'de diuinis scripturis siue speculum'*), *t* (= *lectiones e lectionario qui dicitur 'liber comicus'*) *nihil continent. Itaque in hac epistula codices Hieronymiani* (*inter quos c dem. diu sine dubio numerandi sunt*) *et ueteres octo et uiginti nobis praesto sunt. Uariantes lectiones ex ueteribus perpetuo citauimus, iis discrepantiis tantum omissis quae ad meram orthographiam spectant.*

Ordo stichorum e codice Amiatino est.

Patres plerumque citauimus tantum ubi a textu nostro dissentiunt; Ambrosium partim ex editione Benedictina (*Uenet.* 1748), *partim ex edit. Uindobonensi nondum ad finem perducta* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uoll.* xxxii *seqq.*); *Rufinum, Origenis interpretem, ex edit. Delarue* (*Paris.* 1733); *Augustinum ex edit. Bened.; Priscillianum ex edit. Schepss* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xviii); *Hieronymum ex edit. Uallarsii, sed ubi 'Hilb.' in notulis adposuimus, lectiones indicauimus quae uiro doctissimo Isidoro Hilberg* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* liv *seq.*) *placuerunt. 'Ambrst.'* = *Ambrosiastri Comment. in Epistulam; 'Cassiod. disc.'* = *Comment. in Epistulas Paulinas a discipulo quodam anonymo Cassiodoriano confecti et sub nomine Primasii editi* (*Migne, P. L.* lxviii); *'Pel.*[A]*' et 'Pel.*[B]*'* = *Pelagii Comment. in Epistt. Paulinas a uiro doctissimo A. Souter editi* (*'Texts and Studies', uol.* ix, *Cantabr.* 1926) *et in duas recensiones distincti, quarum prima 'Pel.*[B]*' uere Pelagiana est et maxima ex parte ueteris uersionis. altera 'Pel.*[A]*', ab editore quopiam recentiori correcta, lectiones Hieronymianas fere semper profert; 'Pel.' simpliciter indicat lectiones in quibus 'Pel.*[A]*' et 'Pel.*[B]*' consentiunt.*

Amico nostro et quondam discipulo Arturo White Adams, qui in schedis typographorum huius epistulae corrigendis nobis operam praebuit, gratias quam maximas agimus.

Inscr. incipit (incp̄ K, incip̄ V *c*, incp̄t Θ) epistula (ep̄l B, ept̄ V, ep̄ta KL *c*, epst̄l Θ, epistola T, aepistola C) ad philemonem (philimonem ΘK, filemonem T) BCΘKLTV *c dem.*; incipit epistola ad philemonem foeliciter *Pel.*[B]; incipit epistola (ep̄la *diu.*) pauli apostoli (ap̄li *diu.*) ad philemonem N *diu.*; incipit ipsa epistula R; incipit (inc· F) epistula AFM; incipit ad philemonem (fil. *d*) *d e f g*; incipit textus eiusdem aepistolae S; incipit textus O; epistola beati (*om.* ℭ𝔓) pauli apostoli (*om.* 𝔓) ad philemonem *vg.*; epistula ad philemonem *Tisch. nihil habent* DGHPUWZ *Pel.*[A] *Cassiod. disc. Sedul.*

INCIPIT EPISTULA AD PHILEMONEM.

1 Paulus uinctus ịesu christi
et timotheus frater
philemoni dilecto et adiutori
nostro

---

1. *Priora uerba litteris uncialibus uel rubris scripta habent* Θ (paulus . . . dilecto), B (paulus . . . philemoni), S (paulus . . . frater), P (paulus . . . timotheus), AF *diu. f* (paulus . . . christi), OZ *vg.* (paulus). **uinctus** (uint. P) *cum gr. plur.* δέσμιος: apostolus *d e cum gr.* D*E* ἀπόστολος; apostolus uinctus *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1355); *gr. min.*[3] δοῦλος *apud latinos non redd.* **iesu** (*om.* Z*) **christi** *etiam Hieron.* (vii. 747 *comm.*) *cum ord. gr.* D*E*L *al. plus*[15] Ἰησοῦ Χριστοῦ: > ch. ie. LPR *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. f g Ambrst. Hieron.* (vii. 745 *lemm.*) *Sedul. cum ord. gr.* ℵAD[c]E**FGKP *al. longe plu.* Χρ. Ἰησ. **timoteus** T, timottheus Z*, thimotheus CD. **et tim. fr.**: *om. Pel.*[A] philimoni BKOS, philomini D, phylemoni C, filemoni T, philemon Z*; *deinde* + fratri D (*cf. infra*). **dilecto** (-aecto L) *etiam Hieron.* (vii. 745 *lemm.*), *gr.* τῷ ἀγαπητῷ: carissimo *d e Hieron.* (vii. 750 *comm.*); carissimo uel dilecto *g*; *deinde* + fratri *d e Ambrst. Pel.*[B] (*cf.* D *supra*) *cum gr.* D*E ἀδελφῷ; *adnotant Hieron.* (vii. 749) '*Non habetur in Graeco* ἠγαπημένῳ, *quod* dilectus *dicitur, sed* ἀγαπητῷ, *id est* diligibili. *Inter* dilectum *autem et* diligibilem, *hoc interest, quod* dilectus *appellari potest et ille qui dilectionem non meretur.* Diligibilis *uero is tantum qui merito*

Digitized by Google

2 et appiae sorori
et archippo commilitoni
nostro
et ecclesiae quae in domo
tua est
3 gratia uobis et pax a deo patre
nostro et domino iesu christo.
4 Gratias ago deo meo
semper memoriam tui
faciens in orationibus meis
5 audiens caritatem tuam
et fidem quam habes
in domino iesu
et in omnes sanctos
6 ut communicatio fidei tuae
euidens fiat in agnitione

---

diligitur. Denique et inimicos nostros diligere praecipimur, qui sunt dilecti *sed non* diligibiles', *et Sedul.* '*In Graeco non habes* dilecto, *sed* diligibili. *Inter* dilectum *autem et* diligibilem *hoc interest, etc.*' (*ut Hieron. supra*). **et** *sec.*: *om.* ANPUVZ^{c}ς *Pel. sine auct. gr.* **adiutori** (adiuturi P, iutori Z*) **nostro**, *gr.* *συνεργῷ ἡμῶν*: cooperatori n. L *Hieron.* (vii. 745 *lemm.*, 750 *comm.*); cooperatori uel adiutori n. *g*; laborum nobis participi *Ambrst.*

2. **et** *pr.*: *om.* C *sine auct. gr.* **appiae** (appie PW, apiae DSZ𝔖𝔈, apie L*) *cum gr.* 3 **Ἀππίᾳ**: apfie L^{c} *cum gr. plur.* **Ἀπφίᾳ**, *cf.* apphiadi *d e*; amphiae *g cum gr.* FG 47. 238 **Ἀμφίᾳ**; *gr.* D* **Ἀφφίᾳ**. **sorori** *sine addit. codd. mu. Bentl. Tisch. d e f g Hieron.* (vii. 745) *Pel. etc. cum gr.* ℵAD*E*FGP 17. 73. *al.*^{2} ἀδελφῇ: + carissimae (char. *vg.*, kar. O, carissime M, kme̅ W) DFG$^{rec.}$ KMNOVWZ^{c} *vg. cod. caraf. c dem. diu. Ambrst. Cassiod. disc.*, *cf. gr.* D^{c}E**KL *al. pler. qui* ἀγαπητῇ *pro* ἀδελφῇ *habent*; *om. omnino* S. archyppo C, arcippo AP*. commiletoni G, conmilitoni FHΘMOPRU, conmiletoni N. **nostro**: *om. f sine auct. gr.* **ecclesiae** (ecl. T, aecl. CS, aeccl. L, aeclae D, ecc̅e W, eclisiae P) **quae** (que L) **in domo** (domu SVZ^{c} *Pel.*^{A}) **tua est** *etiam Hieron.* (vii. 745 *lemm.*), *cf.* > ecclesiae (ecl. M) q. est in d. t. FMZ*, > q. in d. t. est ecclesiae (-ia *d*) *d e g*, *et gr.* τῇ (D* τὴν) *κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ* (D* *-ίαν*): ecclesiae q. in domu eius est D, *cf.* > domesticae eius ecclesiae *Ambrst.* (*cf. Capitula* AFKMOSVZ *supra p.* 670) *et Hieron.* (vii. 750) '*Scribitur etiam* ecclesiae quae in domo eius est. *Uerum hoc ambiguum, utrum ecclesiae quae in domo Archippi sit: an ei quae in domo Philemonis. Sed mihi uidetur non ad Archippi, sed ad Philemonis referendum esse personam, cui ipsa quoque epistola deputatur*'.

3. *Uers. om.* T* (+ *in mg.* T^{1}). gracia P. **nostro** = *gr. plur.* *ἡμῶν* (F *ὑμῶν*): *gr.* ℵ* *om.*, *non autem latt.* **domino** *etiam Hieron.* (vii. 751 *comm.*) *sine addit. cum gr. omn. κυρίου tantum*: + nostro *Hieron.* (vii. 745 *lemm.*)

4. **gratias** (-cias PZ*) **ago** = *gr. paene omn.* *εὐχαριστῶ*: *gr.* 47 *εὐχαριστῶμεν apud latinos non redditur.* **deo meo semper** *cum ord. gr. omn.* *θεῷ μου πάντοτε*: > s. d. m. D; *deinde* + pro F*, + pro uobis T* *sine auct. gr.*—cf. Rom. i. 8, I Cor. i. 4, Eph. i. 16, v. 20, Phil. i. 3, 4, Col. i. 3, I Thess. i. 2, II Thess. i. 3, ii. 13; + et *Hieron.* (vii. 750 *comm.*; *non autem* 751 *lemm. et comm.*, 754 *comm.*—*cf. diserte* 751 '*Ambigue uero dictum utrum* gratias agat deo suo semper, *an* memoriam eius faciat in orationibus suis semper: *et utrumque intelligi potest.*'). **memoriam** (+ tuam V), *gr.* *μνείαν*: commemorationem *d e g*; mentionem *Ambrst.* **tui** = *gr. omn.* *σου*: uestri *d e*—*cf.* Rom. i. 9, Eph. i. 16, Phil. i. 3, I Thess. i. 2. **gratias . . . tui**: *om.* L* (+ *in mg.* L^{2}). oracionibus P, horationibus C.

5. **caritatem** (kcar. C, char. *vg.*) **tuam** (*om.* H*) **et fidem**: > t. c. et f. L *et* t. c. uel dilectionem et f. *g cum gr. plur.* *σοῦ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν*; > t. f. et c. *d e cum gr.* DE 37. 73. *al.*^{6} *σοῦ τὴν π. καὶ τὴν ἀγ.*, *cf.* > f. t. et c. *Ambrst.*; > f. et c. t. BDKOS; > f. t. et c. *Pel.*; f. et c. t. et f. F*M. **habes** (-is P) = *ἔχεις*: habens KMVW. **in domino iesu** *contra gr.*: ad (in (*Bentl.*) *Ambrst.*) dominum iesum (*Bentl.*) *c g Ambrst. cum gr. plur.* *πρὸς* (AC 17. 137 *εἰς*) *τὸν κύριον* Ἰησοῦν; in domino iesu christo L^{2} *d e*, *cf. gr.* D*E 31. 73 *πρὸς* (D* *εἰς*) *τ. κ.* Ἰησ. Χριστόν; *gr.* 115 *πρ. τ. κ. tantum et* 177 *πρ. τ. θεόν apud latinos non redduntur.* **in** *sec.* = *εἰς*: *om. Hieron.* (vii. 751 *lemm.*, *non autem* 752 *comm.*). **sanctos**: + eius *Hieron.* (vii. 751 *lemm.*, 752 *comm.*) *sine auct. gr.* **et in omn. s.**: *om. Pel.*^{B}

6. *Ad init.* + hoc et oro *Pel.*^{A} *sine auct. gr.*—*cf.* II Cor. xiii. 9. **communicatio** (-cio P, commonicatio DS; communicati *d*) = *gr. paene omn.* *κοινωνία*: *gr.* ℵ* *διακονία apud latinos non redditur.* **fidei**: *om. Ambrst. sine auct. gr.* **tuae** (tue LW) = *σοῦ*: tua *Ambrst.* **euidens** *etiam Hieron.* (vii. 751 *lemm.*, 753 *comm.*), *et* manifesta D *d e*, *quibus reddi uidetur ἐναργής ut coniecit diserte Tischendorfius*: efficax *g* (*cf. Hieron.* vii. 753 *infra*) *et* operatrix *Hieron.* (vii. 754 *comm.*) *cum gr. omn.* *ἐνεργής*; *cf. Hieron.* (vii. 753 'Euidens fiat in agnitione omnis boni, *siue ut in Graeco melius habetur* efficax; *ἐνεργής enim proprie transferri potest* efficax *siue* operatrix') *et* Hebr. iv. 12; accepta *Ambrst.* **in agnitione** (-cione P) *et* in cognitione *d e* (*cf. Ambrst. comm.*) = *ἐν ἐπιγνώσει*: in agnitionem ABDKOSTU*WZ*

Digitized by Google

omnis boni in uobis in christo iesu.
7 Gaudium enim magnum
habui et consolationem
in caritate tua
quia uiscera sanctorum
requieuerunt per te frater.
8 Propter quod multam fidu-
ciam habens in christo iesu
imperandi tibi quod ad rem
pertinet
9 propter caritatem magis
obsecro
cum sis talis ut paulus senex
nunc autem et uinctus iesu christi.
10 Obsecro te pro meo filio
quem genui in uinculis
onesimo 11 qui tibi aliquando
inutilis fuit

---

c dem.; magnitudine M. **omnis**: + operis FΘ[mg] Mϛ𝔖𝔈 (*non autem* 𝔓 *cod. caraf. Bentl. Tisch.*) *g Cassiod. disc. cum gr.* FG 48. *al. fere*[20] ἔργου; *adnotat Luc. Brug.* '*Correctores iudicarunt non esse omittendum* operis'. **boni** (-nis U*) = ἀγαθοῦ: bonitati L[2]. **in uobis** BGHΘOPS *diu. f Cassiod. disc. cum gr.* 17 ἐν ὑμῖν, *cf.* quod est in u. 𝔓𝔖𝔈 *cod. caraf. et* quod in u. est *Hieron.* (vii. 751) *cum gr.* ℵFGP *al. pler.* τοῦ ἐν ὑμ., *et* quae in u. est D *g*: in nobis CL*TZ* *Bentl. Tisch. cum gr.* AC ἐν ἡμῖν, *cf.* quod in n. est FΘ[mg]M *cum gr.* DEKL *al. fere*[50] τοῦ ἐν. ἡμ., quae in n. est R *d e Ambrst. Pel.*[B], que in n. L[2], *et* et quae in n. K; *om. omnino* ANUVWZ[c]ϛ *c dem. Pel.*[A]; *cf. Luc. Brug.* 'Quod est in uobis in christo iesu. *Nec hic omittendum censuerunt* (*sc. correctores*) quod est in uobis: *immo* quod est *neutrum, praetulerunt* quae est *feminino, et secundam personam* in uobis, *primae* in nobis'. **in christo**: in christum (*Bentl.*) = *gr. omn.* εἰς Χριστόν. **iesu**, *cf. gr.* ℵ[c]DEFGKLP *al. pler.* Ἰησοῦν: *om. Ambrst. Hieron.* (vii. 751) *et gr.* ℵ*AC 4*. 17.

7. **gaudium** = *gr.* ℵACDEFG 17. 47. *al.*[7] χαράν: *gr.* KLP *al. longe plu.* χάριν *apud latinos non redduntur.* **enim** = *gr. plur.* γάρ: *gr.* 37. *al. pauc. om., non autem latt.* **magnum** (multum *g*) **habui** *cum gr.* ℵACFGP 17. 73. *al.*[3] πολλὴν ἔσχον: m. habuimus D (> et cons. hab) FM *d e Orig.* (*int.* iii. 889) *Hieron.* (vii. 754) *Pel.*[B] *cum gr.* D*E π. ἔσχομεν; *gr.* D[c] 37. 47. π. ἔχομεν *et* KL *al. pler.* > ἔχομεν (L ἔχωμεν) π. *apud latinos non redduntur.* **et consolationem** (consolac. P, consulat. DS) *cum gr. paene omn.* καὶ παράκλησιν: *gr.* ℵ *om., non autem latt.* **in caritate** (char. *vg.*) **tua** (*om. d e*) *cum gr.* D*L 145 ἐν τῇ ἀγάπῃ σου: super c. t. *Ambrst. cum gr. plur.* ἐπὶ τῇ ἀγ. σου; de c. t. D *g*; in caritatem tuam F. **quia** (ὅτι): quia uel quoniam *g*. uiscere M. **requieuerunt** (requierunt DO*), *gr.* ἀναπέπαυται: refecta sunt *d e*. **frater**: + propter quod multam in christo iesu gaudium . . . frater *perlineatum* L.

8. **propter quod** (διό): quapropter *Ambrst.* **fiduciam** (-tiam G) **habens** (habentes F*(es *expunct.*)GHΘMPTZ* *Cassiod. disc.*—*cf. Pel.*[A] *infra*) **in christo iesu** (*om. Ambrst.*) *cum ord. gr.* DE παρρησίαν ἔχων (D* ἔχω) ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ (D[b et c] *om.*): > in ch. (*sine* ie.) f. habens L *Bentl. f g cum ord. gr. plur.* ἐν Χρ. (*sine* Ἰησ.) π. ἔχων; f. habentes *tantum Pel.*[A] *sine auct. gr.*; *gr.* L 47 > π. ἐν Χρ. ἔχων, *non autem latt.* inperandi CLP. **quod ad rem pertinet** (-it P, t *sec. in ras. scr.* U), *cf.* q. ad rem attinet *Sedul.*: q. pertinet *tantum g*, *cf.* q. prodest *Hieron.* (vii. 755), *et gr.* τὸ ἀνῆκον; *om. Pel.*[B] *contra gr.*

9. **propter** (per T) **caritatem** (kcar. C, char. *vg.*; caritate M) = *gr. omn.* διὰ τὴν ἀγάπην (A ἀνάγκην): ad dilectionem *g*; *om. Pel.*[B]; *deinde* + tamen *Ambrst. sine auct. gr.* **obsecro** (hob. C, obsaecro S), *gr.* παρακαλῶ: deprecor *Ambrst.* **cum** (quum Θ) **sis** (es F*M; + *ras.* 1 *lit.* Z) **talis** (*om. f*) *contra gr.*: c. sim t. (*Bentl.*) *diu.* = *gr. omn.* τοιοῦτος ὤν. **ut** (ὡς): sicut *d e g*. saenex C, senes G*T. > nunc autem ut paulus senex *Orig.* (*int.* iii. 884) *contra ord. gr.* **et** = *gr. omn.* καί: ut *f*; *om.* D *Sedul.* **iesu christi** (-to F) *cum gr.* D[c]EFGKL *al. pler.* Ἰησοῦ Χριστοῦ: > ch. ie. DHΘSZ* *Bentl. Ambr.* (*ps.* xxxvi. 60) *Ambrst. cum gr.* ℵACP 17. 37. 73. *al.*[2] Χρ. Ἰησ.; ie. *tantum diu. sine auct. gr.*; *gr.* D* *om., non autem latt.*

10. **obsecro** (-saecro S): *gr.* 39 + δέ, 47 + οὖν, *non autem latt.* **pro** (περί): de AGLT *Hieron.* (vii. 755) *Pel.*[A]—*cf. Sect. Priscill.* (*supra p.* 671); pro uel de *g*. **quem**: + ego D *Pel.*[B] *Sedul. cum gr.* A 37. 68 ἐγώ. genuit M; ienui Z*. **uinculis** (-colis P) *sine addit. cum gr.* ℵ*AD*FG 17. *al.*[8]: *gr.* ℵ[c]CD[c]EKLP *al. pler.* + μου, *non autem latt.* **onesimo** (hones. GLT, oness. OS, honesymo C): onesimum *d g* = *gr. omn.* Ὀνήσιμον.

11. **qui tibi aliquando inutilis fuit** (*om.* D *Pel.*[A]—*cf. g Ambrst. et gr. infra*): > q. t. initlis al. f. H; > q. al. t. inutilis f. (sunt *d*) *d e*, *cf.* > quondam t. inutili *tantum Ambrst.*, > aliquando t. inutilem *g*, *et ord. gr. omn.* τόν ποτέ σοι ἄχρηστον; qui t. aliquando inutili f. *Pel.*[B] **autem** (δέ): uero *Ambrst.* **et** *pr. cum gr.* ℵ*FG 17. 47. 67*. *al.*[4] καί: *om.* DLS *d diu. e f Ambrst. Pel. cum gr.* ℵ[c]ADEKLP *al. pler.* **tibi et mihi** *etiam Hieron.* (vii. 756 *lemm.*), *cf.* t. mihique *Ambrst.*, *cum ord. gr.* σοὶ καὶ ἐμοί: > mihi (michi W) et t. BDKSW *vg. cod. caraf. dem f. Hieron.* (vii. 756 *comm.*)—*cf. Sedul. infra, contra ord. gr.*;

Digitized by Google

nunc autem et tibi et mihi utilis
12 quem remisi
tu autem illum id est mea
uiscera suscipe
13 quem ego uolueram
mecum detinere
ut pro te mihi ministraret
in uinculis euangelii
14 sine consilio autem tuo
nihil uolui facere
uti ne uelut ex necessitate
bonum tuum esset
sed uoluntarium
15 forsitan enim ideo discessit
ad horam a te
ut aeternum illum reciperes
16 iam non ut seruum
sed plus seruo
carissimum fratrem
maxime mihi

---

gr. 17 σοί *tantum apud latinos non redditur.* **utilis** (hutil. C, utill. H, i *pr. in ras. scr.* K; + est DS *Hieron.* (vii. 756 *lemm., non autem comm.*)—*cf. g infra*) : perutili *Ambrst.*; utilem uel utilis est *g*, *cf. gr.* εὔχρηστον. > et mihi utilis et tibi *Sedul. contra ord. gr.*

12. **remisi** (-missi M*S) *cum gr. plur.* ἀνέπεμψα : misi (missi D) D *d e g Pel.*^{B} *cum gr.* D*E* 23 *al.*^{5} ἔπεμψα; *deinde* + tibi DKOVWZ^{c} *vg. cod. caraf.* (*non autem Bentl. Tisch.*) *c d e g Hieron.* (vii. 756) *Pel.*^{B} *Cassiod. disc. cum gr.* ℵACD*E 17 σοί, + ad te *dem. Ambrst.* **tu autem,** *cf.* tu itaque D *et* tu autem uel itaque *g*, *cum gr. plur.* σὺ δέ: *gr.* ℵ*AC* 17. *om., non autem latt.* **id est** *etiam cod. caraf. Bentl. Tisch. cum gr. omn.* τοῦτ᾽ ἔστιν, *cf.* hoc est *d e g* (*uide infra*) *et* idem V : ut (+ m *exp.* W) U^{c}WZ* *vg. dem. Ambr.* (*ps.* cxviii. *nun* 24) *Pel.*^{B} *Cassiod. disc.*, *cf.* sicut D *Ambrst.*; ut est *f*; id (it B^{c}) est ut BFΘMN. **mea uiscera** *cum ord. gr.* τὰ ἐμὰ σπλάγχνα : > u. m. FΘMOSU *diu. f contra ord. gr.* **suscipe** *et* excipe *d e cum gr.* ℵ^{c}CDEKLP *al. pler.* προσλαβοῦ (*cf. uers.* 17) : *gr.* ℵ*AFG 17. *om., non autem latt.*; *deinde* + filium meum carissimum VZ^{c} *sine auct. gr.* > illum suscipe hoc est mea uiscera *g contra gr.*; *gr.* 37. 73. 116. 238 > προσλαβοῦ αὐτὸν τοῦτ᾽ ἔστιν τὰ ἐμὰ σπλ., *non autem latt.*

13. **ego** : + genui et L^{2} *sup. lin.*—*cf. uers.* 10. **uolueram** (ἐβουλόμην) : uolui D *d e g.* **mecum** : apud me D *d e Aug.* (x. 186) *Pel.*^{B}, *cf.* apud meipsum *g Ambrst.*, *et gr.* πρὸς ἐμαυτόν. **detinere** (-tenire P, -tenere V, -tineri Z*), *gr.* κατέχειν : retinere (-tinerere S) D^{c}FMOSW *d e g Ambrst. Pel.*^{B}; manere D*, *cf.* remanere uel *quod add. in mg. g.* **mihi** (michi W) **ministraret** (-it BZ*) *et* mihi ministret *Sedul. cum ord. gr.* ℵACDEFGP 17. *al.*^{4} μοι διακονῇ : *gr.* KL *al. pler.* > δ. μ., *non autem latt.* **in uinculis** (-colis P*, -gulis M*) **euangelii** (aeuangel. L, aeuanguel. D) : *om. plane Aug. sine auct. gr.*

14. **sine** (sene M) **consilio** (-sili° U) **autem tuo,** *cf.* s. c. enim t. HΘ : > sed sine c. t. D *Ambr.* (*ps.* cxviii. *nun* 24) *Aug.* (x. 186) *Pel.*^{B} *Sedul.*; > sed sine t. c. *d e et* > sed citra tuum consilium *Ambrst.*: > sed sine uel autem tuo consilio *g*, *cf. ord. gr. omn.* χωρὶς δὲ τῆς σῆς (F *om.*) γνώμης. nichil W. **uolui** (uolo G) **facere** *cum ord. gr. omn.* ἠθέλησα ποιῆσαι : > f. u. *Ambr.* (*ps.* cxviii. *nun* 24). **uti** (huti C) **ne** *et* ut non *d e g Ambr.* (*luc.* vi. 77) *Ambrst. Hieron.* (vii. 756) *Aug.* (x. 186) = ἵνα μή : ne *tantum Ambr.* (*ps.* cxviii. *nun* 24); ut in eo O^{c}; utinam *Pel.*^{B} **uelut** (-ud W) *etiam Ambr.* (*ps.* cxviii. *nun* 24) *Aug.* (x. 720 *libere*), *gr.* ὡς : quasi *d e g Hieron.* (vii. 756) *Aug.* (x. 186); *om. Ambr.* (*luc.* vi. 77 *libere*). **ex necessitate** (-itatem F, -etate P) : ex necessitate uel em *g*, *cf. gr.* κατὰ ἀνάγκην. **esset** (esse *d*), *gr.* ᾖ : sit *g.* set L; *om.* Z*. **uoluntarium** (uolumt. C) = *gr.* D* ἑκούσιον *tantum* : ex uoluntate *libere Aug.* (x. 720), *cf. gr. paene omn.* κατὰ ἑκ.

15. forsitam B*FHM. **enim** (γάρ) : *om.* Z* (+ *in mg.* Z^{1}) *Hieron.* (vii. 758 *comm., non autem* vii. 757 *lemm.*). **ideo** (διὰ τοῦτο) : propterea *d e*; ideo uel propterea *g*; idcirco *Ambrst.* **discessit** (desc. G* *ut uidtur*; discendit D*; *om. g lapsu*), *gr.* ἐχωρίσθη : secessit FΘ$^{mg.}$M *Ambrst.* **ad horam** (oram VZ^{c} *Pel.*^{A}) = πρὸς ὥραν : ad tempus D, *cf.* ad horam uel ad tempus *g*, *et diserte Hieron.* (vii. 758) '*Quod autem* ad horam *iunxit*, horam *pro* tempore *debemus accipere*'. **a te,** *cf. gr.* P *qui add.* σου *post* ἐχωρίσθη : *om.* L *Bentl. d e f g Ambr.* (*bon. mort.* 55) *Ambrst. Pel.*^{B}, *et gr. fere omn. non expr.* **ut** : + in DϚ𝔖 *d e Ambrst. Sedul. sine auct. gr.*; + *ras.* 2 *litt.* G. haeternum L, eternum MW. **illum** (αὐτόν) : illum uel eum *g.* **reciperes** (-ciperis B*LPZ*, -ceperes R, -ceperis B^{1}; er *in ras. scr.* K), *gr.* ἀπέχῃς : recipias *g Sedul.*

16. **iam non** : > n. iam *g Ambrst. cum ord. gr. omn.* οὐκ ἔτι. **ut,** *cf.* sicut DFM *Hieron.* (vii. 757) *Pel.*^{B}, uelut *Ambrst.*, quasi *d e g*, *et gr.* ὡς : *om.* CT *sine auct. gr.* **seruum** = δοῦλον : seruo GL*. **sed** (set L; *om.* U*) **plus seruo** *etiam Bentl. Tisch.*, *cf.* sed pro seruo CDFKLMNP*RTUVWZ^{c} *Capitula B* (*supra p.* 671) *vg. cod. caraf. c d dem. diu. e f Ambrst. Pel.*^{B} *Cassiod. disc. Sedul.*, *et gr. plur.* ἀλλά (*min.*^{4} + ὡς) ὑπὲρ δοῦλον : *om. g cum gr.* FG. **carissimum** (char.

Digitized by Google

quanto autem magis tibi
et in carne et in domino
17 si ergo habes me socium
suscipe illum sicut me
18 si autem aliquid nocuit tibi
aut debet
hoc mihi imputa
19 ego paulus scripsi mea manu
ego reddam
ut non dicam tibi quod et te
ipsum mihi debes.
20 Ita frater ego te fruar in domino
refice uiscera mea in domino
21 confidens oboedientia tua
scripsi tibi
sciens quoniam et super
id quod dico facies
22 simul autem et para mihi
hospitium
nam spero per orationes

vg., kcar. C, kar. G; carissimo L*) **fratrem** *et* dilectum fr. *Ambrst. contra ord. gr.*: > fratrem carissimum D *Bentl. d e Hieron. et* > fratrem dilectum *g cum ord. gr.* ἀδελφὸν (ℵ* *om.*) ἀγαπητόν; > fratribus carissimum *Pel.*^{B}; fratrem *tantum Sedul.* quanta *d e.* **autem** *cum gr. plur.* δέ: *om.* L^{c}P* *f Pel.*^{B} *cum gr.* P *min.*^{2} **magis**: *om.* D; + et *f.* > magis autem *Hieron. contra ord. gr.* **et** *pr.*: *om.* FM* *sine auct. gr.* **carne** = *gr. omn.* σαρκί: caritate F*MN*. **domino** = *gr. omn.* κυρίῳ: christo N.

17. **ergo** (οὖν): igitur uel ergo *g.* **habes** (habens *d e*) **me** *contra ord. gr.*: > me h. L *Bentl. g Pel.*^{B} *cum ord. gr.* με (K *al. sat. mu.* ἐμέ) ἔχεις. **socium** (sotium GUW; solacium S), *gr.* κοινωνόν: participem *Ambrst.* (*ed. Roman.*). **suscipe** (-pi Z*), *gr.* προσλαβοῦ: adsume *d e Ambrst.*; accipe *g—cf. uers.* 12. **sicut** (suc. L*): + et *d e sine auct. gr.*

18. **si** (sii D) **autem** (aut O) **aliquid** (-it KLV) **nocuit** (nocui Θ*; docuit O) *etiam Hieron.* (vii. 759 *lemm.*), *cf.* si. au. al. laesit *Ambrst.*, si au. al. nocuit uel laesit *g*, *et gr. omn.* εἰ δέ τι ἠδίκησεν: > si quid au. laesit *d e*; > si au. nocuit aliquid *Sedul.*; si quid nocuit *tantum Hieron.* (vii. 755 *comm.*). **tibi**, *cf.* te Z* *d e g Ambrst.*, *et gr. plur.* σε: *gr.* K 17. *al.*^{4} *om.*, *non autem latt.* **aut debet** (+ tibi HΘ*) *et* aut debitor est *Ambrst. cum gr. omn.* ἢ ὀφείλει (L ὠφείλει; FG + τει): *om. Pel.*^{B} **mihi imputa** (inp. AFGHΘLMNP RSUZ): mi *tantum* O* (*deinde in spatio relicto* hi inputa *suppleuit* O^{c2}).

19. scribsi AFPR. **mea** (me M) **manu** (nu *sup. lin.* P; mane M*) *etiam Hieron.* (vii. 759 *comm. libere*) *cum ord. gr.* τῇ ἐμῇ χειρί: > manu mea NU *dem. Ambrst. Hieron.* (vii. 755 *comm.*, 759 *lemm.*) *contra ord. gr.*; *om.* O (*spatio* 8 *uel* 9 *litt. relicto*). **reddam** = *gr.* D* ἀποδώσω: *gr. rell.* ἀποτίσω. **ut** = ἵνα: et HΘ. **quod** (ὅτι): quia D *Hieron.* (vii. 759). **et** (ad S), *cf.* etiam *e Ambrst.*, etiam et *d*, *et gr. omn.* καί: *om. Pel.*^{A} **te ipsum** (teipsum *uno uerbo vg.*), *gr.* σεαυτόν: > ipsum te *Hieron.* (vii. 759). me D. **debes** *sine addit. cum gr. plur.*: + in domino *d e cum gr.* D*E* ἐν κυρίῳ.

20. **ita** (ναί): itaque (-quae M) BFMZ*; ita uel utique *g*; *adnotat Hieron.* (vii. 759) '*Proprietatem Graecam Latinus sermo non explicat. Quod enim ait* ναί ἀδελφέ: ναί *quoddam quasi aduerbium blandientis est. Nos autem interpretantes* ita frater, *aquatius et dilutius nescio quid magis aliud quam id quod est scriptum, sonamus*'. **frater** = ἀδελφέ: facies *et disting.* debes: ita facies. Ego 𝔖; + sic *Ambrst. sine auct. gr.* **te**: *om.* A*. fuar F*; *om.* U*. **refice** (ἀνάπαυσον): refrigera *g*; refoue *Ambrst.* **uiscera mea** *contra ord. gr.*: > mea (me *d e*) u. *d e g cum ord. gr.* μου τὰ σπλάγχνα. **domino** *cum gr.* D^{c}EK *al. longe plu.* κυρίῳ: christo FΘLMZ*Ϛ𝔖 *Bentl. d diu. e f g Ambr.* (*luc.* v. 92) *Ambrst. Hieron.* (vii. 760) *Pel.*^{B} *cum gr.* ℵACD*FGLP *al. fere*^{15} Χριστῷ; domino iesu christo D *sine auct. gr.* **refice ... domino**: *om.* T* (+ *in mg.* T^{1}). *Hic desinit g cum gr.* FG, *sed spatio circa* 8 *lin. relicto addit* ad laudicenses incipit epistola *super gr.* G προς Λαουδακησασ. αρχεται επιστολη—*nihil autem sequitur.*

21. **confidens oboedientia** (hoboed. C, obed. LU, oboediencia P) **tua** (> t. ob. D*) ABCD*G LPRTUZ* *Tisch. f Pel.*^{A}, *cf.* c. oboedientiae tuae F*MN, c. obauditioni tuae *Pel.*^{B}, *et gr. omn.* πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου: c. in oboedientia (obed. F^{c} *vg.*, obediencia W) tua F^{c}KVWZ^{c} *vg. cod. caraf.*; c. de oboedientia tua (> t. ob. D^{c}) D^{c}Θ OSZ^{1} *Bentl. c dem. diu. Hieron.* (vii. 760) *Cassiod. disc.*, *cf.* c. de oboedientiae tuae H; fiduciam habens obauditionis tuae *d e Ambrst.* scribsi FGOPR; *deinde* + *ras.* 1 *lit.* O. **quoniam** (ὅτι): quia D *d e Ambrst. Pel.* **et** = *gr. omn.* καί: *om.* DLS *d e Ambrst. Hieron. Pel.*^{B}; *erasum* N. **super** (ὑπέρ): supra (sup˜ D) D *Ambrst.* **id** (hid L^{2}) **quod** (quo N*) *cum gr.* DEKL *al. pler.* ὅ, *cf.* quam *Ambrst.*: *gr.* ℵACP 17. 31. 73 ἅ *apud latinos non redditur.* **dico**: + tibi *f sine auct. gr.*

22. **autem** = *gr. omn.* δέ: *om.* Ϛ *Sedul.* **para** (ἑτοίμαζε): praepara *d e Ambrst. Hieron.* (vii. 761). michi W. hospicium BPVZ^{c}, ospitium T, ospicium Z*. **nam spero** (spiro M; + *ras.* 1 *lit.* Z): > spero enim *d e Ambrst. Hieron. cum*

Digitized by Google

uestras donari me uobis.
23 Salutat te epaphras con-
captiuus meus in christo iesu
24 marcus aristarchus
demas lucas
adiutores mei.
25 Gratia domini nostri iesu christi
cum spiritu uestro amen.

EXPLICIT AD PHILEMONEM

ord. gr. ἐλπίζω γάρ (114. δέ). **per orationes** (orac. P, horat. C, orationis Z*) **uestras donari** (-are LPZ*) **me** (> me donari *dem.*): quod per or. u. donabor DS^{c} *d e Ambrst.* = ὅτι ($min.^{7}$ + καί) διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν (L *om.*) χαρισθήσομαι.

23. **salutat** (saluta B*GO, t *sec. sup. lin.* LN) *cum gr.* ℵACD*EP $al.^{15}$ ἀσπάζεται: salutant *f cum gr.* $D^{b\,et\,c}$KL *al. longe plu.* ἀσπάζονται. **te**: t *ex* e Z. epafras CDHΓ $Pel.^{B}$, ephaphras Z*, ephafras B^{1}NOR, ephafas B*, aepifras S. **concaptibus** L, conconcaptiuus A, cumcaptiuus Z*. **iesu** (ihesu C): *om.* $Pel.^{B}$ *sine auct. gr.*

24. *Uers. om.* $Pel.^{A}$; *ad init.* + et K *sine auct. gr.* **marcus** (-chus B*CK): + et BKP *sine auct. gr.* aristarcus OUZ, aristharcus BFHΘK $MN^{1}V$, aritharchus C. **demas**: + et BFGHΘMPRU^{c}W *vg. cod. caraf.* (*non autem Bentl. Tisch.*) *dem. diu. f Cassiod. disc. sine auct. gr.* luchas C. > lucas demas (dimas L^{2}) L *contra ord. gr.* **adiutores**: cooperatores L *Hieron.* (vii. 762); *gr.* συνεργοί. meis W.

25. *Uers. om.* $Pel.^{A}$ gracia P. **nostri** *cum gr.* ACDEKL *al. pler.* ἡμῶν: *om.* L *cum gr.* ℵP 17. 47. $al.^{2}$ ihesu C. spirito Z*. **amen** *cum gr.* ℵC$D^{b\,et\,c}$EKLP *al. fere omn.*: *om.* SZ* *Bentl. a Hieron.* (vii. 763 *lemm.*, 764 *comm.*) *cum gr.* AD* 17; *deinde* + scribta de urbe Roma uersus XXXIIII G (*cf. infra*).

explicit (exp̄ AM, exp· F, expl̄ G, expl̄ P) **ad philemonem** (philim. Θ $Pel.^{A}$, phylem. G, pilem. C, filem. HP) *cum* ACFGHΘMPRUZ $Pel.^{A}$ *et* > ad philemonem (fil. *d*) explicit *d e*: **explicit** (expl̄ KV, expl T, explic̄ B, explic̄ *c*) **epistula** (-tola O, ep̄l V, ep̄l. B, epla K, epla *c diu.*, epsla T, aepistola $Pel.^{B}$, aepis̄ DS) **ad philemonem** (philim. KO, philo˜ D, phylem. *c*, pil⁻ S, filem. T) BDKOSTV *c diu.* $Pel.^{B}$; epistola pauli apostoli explicit ad philemonem N; *nihil habent* LW *vg. Tisch. dem. f Ambrst. Cassiod. disc. Sedul.*; *deinde* + scripta de roma HΘ, + scribens roma *e*, + scripta (scribta T, scipta *c*) ab (de U) urbe roma TU *c Cassiod. disc.*, + scripta a roma per onesimum ministrum et famulum $L^{mg.}$—*cf.* G (*supra*); *tunc* + habet ū· XXXIIII H, + habens· uersus XXX· IIII M, + hab uersus XXXIIII Θ, + hab uers̄ XXXIIII U, + V̄. N̄. XLV R—*cf.* G (*supra*), ad filemonem (filim. *d*) uer· L *d e* (*in catalogis ad initium Epistulae ad Hebraeos*), ad Filimonem habet uersus numero XLVIIII *Monacensis* (*Clm.* 6243, *saec.* viii) *apud Souter 'Text and Canon of N. T.'*, *p.* 224; *cf. etiam Berger 'Hist. de la Vg.'*, *p.* 368.

Sequitur Epistula ad Laodicenses in P.

Digitized by Google

NOUUM TESTAMENTUM
DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI
LATINE

SECUNDUM EDITIONEM SANCTI HIERONYMI

AD CODICUM MANUSCRIPTORUM FIDEM RECENSUERUNT
† IOHANNES WORDSWORTH S.T.P.
EPISCOPUS SARISBURIENSIS
ET
† HENRICUS IULIANUS WHITE S.T.P.
AEDIS CHRISTI DECANUS

IN OPERIS SOCIETATEM ADSUMTIS
HEDLEY FRIDERICO DAVIS SPARKS A.M., S.T.B.
SACROSANCTAE THEOLOGIAE IN UNIVERSITATE DUNELMENSI PRAELECTORE
ET
CLAUDIO IENKINS S.T.P.
AEDIS CHRISTI CANONICO

PARTIS SECUNDAE FASCICULUS SEPTIMUS

EPISTULA AD HEBRAEOS

RECENSUIT H. F. D. S.

OXONII
E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO
M DCCCC XLI

Digitized by Google

LONDINI ET NOUI EBORACI

APUD HUMPHREDUM MILFORD

OXONII: EXCUDEBAT IOHANNES IOHNSON
ARCHITYPOGRAPHUS ACADEMICUS

PRINTED IN GREAT BRITAIN

Digitized by Google

EPISTULA AD HEBRAEOS.

Tituli hi in codicibus nostris GPR *primum obtinent locum.*

incp̄ ad hebraeos G
incip ad hebreos P
inc ad ebraeos R

deinde + epistulae apostoli ·XIII· a romanos usque ad philemonem numerum uersus conputantur ab hierosolyma usque illirycum et per toto orbe uersus ·v̄· milia G.

Ordinem (α) *Argumentum,* (β) *Capitula exhibent* AKNR; (α) *Capitula,* (β) *Argumentum* BCOSTVZ; *Argumentum tantum* DPW *c diu. f*; *Capitula tantum* FHΘU; *nihil habent* GLM *vg. Tisch. d e v.*

De Argumentis in Epistulam ad Hebraeos uide de Bruyne (*Rev. Bénéd.* xxiv, *p.* 7) *et Corssen* (*Z. N. T. W.* x, *pp.* 39 *seqq.*).

ARGUMENTUM IN EPISTULAM AD HEBRAEOS.

Praefatio haec continetur codicibus nostris ABDKNOPSVWZ *diu. f*; *impresserunt etiam Thomasius* (I, *pp.* 412, 440, *e codd. Uatic.* 4221 *et Orat.* B. 7, *Orat.* B. 6 (= V *nostro*) *S. Pauli et S. Petri* A. 1), *Migne inter opera Brunonis Carthusiani* (*P. L.* cliii. 487, 488), *et Corssen* (*Z. N. T. W.* x, *p.* 39).

Inscr. incipit argumentum BDNO; incipit argūm ad hebreos A; incp̄ argum̄tū eplāe ad hebraeos K; incipit arḡ aepiš ad ebreos S; incip̄ argumtū in epla ad hebreos *diu.*; incipi argumentum in epistolam ad hebreos *f*; incipit praefatio Z*; incipit (incip̄ V) prologus VZ^c; *nihil habent* PW.

INPRIMIS dicendum est cur apostolus Paulus in hac epistula scribendi non seruauerit morem suum, ut uel uocabulum nominis sui uel ordinis scriberet dignitatem. Haec causa est quod ad eos scribens qui ex circumcisione crediderant quasi gentium apostolus et non Hebraeorum, sciens quoque eorum superbiam suamque humilitatem ipse demonstrans, meritum officii sui noluit anteferre. Nam simili modo etiam Iohannes apostolus propter humilitatem in epistula sua nomen suum eadem ratione non praetulit. Hanc ergo epistulam fertur apostolus

---

1. **cur**: quor P. apostulus P. **hac** (ac S): prima D. epistola BKNOVZ^c *f*, epla *diu.*, aepistola S, aepiš D. **scribendi** (scribendo AV WZ^c *div. f*): *om.* DNOSZ*.

2. mortem O*. > morem suum non seruauerit N. **ut uel**, *cf.* et uel Z: > uel ut DS; et uel ut B. **uel** *sec.*: *om.* K*. ordinans D, ordenis P. **scriberet** (-erit D, *uide infra*; scribere BZ*): adscriberet N; describeret KVWZ^c.

3. > dignitatem scriberit D. hec W. **quod** (que W): *om.* Z. **scribens**: scriberet KW. circumcissione DS. crediderunt DO; crediderat P*.

4. gencium P. hebreorum W *diu. f*, haebraeorum AB, haebreorum N, ebreorum DOS. **quoque**: quoniam W.

5. **suamque** (suam quae V): suam *tantum* S; *om.* D; *non liquet* P. humitatem S*. **meritum**: *non liquet* P. offitii Z*. **noluit** (uoluit W) **anteferre** (ante offerre O): *non liquet* P; + et quia apud hebreorum ecclesias quasi destructor legis falsa suspitione habebatur uoluit tacito nomine de figuris legis et ueritate christi reddere rationem ne odium nominis fronte prelati utilitatem excluderet lectionis W. *Disting.* officii sui. Noluit anteferre nam B.

6. **simili modo**: similitudo BSZ*. **etiam**: iam A. iohannis P (*ut udtur*) SZ, ioh̄ D. apls O, apos||los P. **propter . . . composuit**: *non liquet* P. **humilitatem**: + *ras. circa* 15 *litt.* S. **in**: *om.* O. epistola KNOVZ¹ *f*, epla W *diu.*, aepistola S, aepiš D.

7. pretulit SW. **hanc** (haec N*; tunc W) **ergo epistulam** (-tolam KNVZ^c, eplam W *diu.*):

JAN 13 '42 STUTTGART

ad Hebraeos conscriptam hebraica lingua misisse, cuius sensum et ordinem retinens Lucas evangelista post excessum beati apostoli graeco sermone composuit.

EXPLICIT ARGUMENTUM.

> h. epistolam ergo *f*; hanc epistulam (-tolam BOZ^1, aepistolam S, aepiš D) BDOSZ^{*et1}. apostolum B*DZ *f*.

8. hebreos NOWZ^1 (*deinde* hebraeos Z^c) *diu.*, haebreos Z*, ebraeos A*, ebreos DS *f*. conscriptum DS*; scriptam NO. hebraicam B*, hebreica N, haebraica A, ebraica Z^1 (*deinde* hebraica Z^c), ebraicam Z*, ebreica D, ebrieca S. **cuius . . . composuit**: *cf. c* (*infra*).

9. retines *f**; retenens DS. aeuanguelista D; euangelium O. **excessum**: discensum *f*. **apostoli**: pauli ap. N; ap. pauli BDKOSVWZ *diu. f, et cf. c* (*infra*). greco DKNOSVWZ *f*. **composuit** (conp. DNO, cump. Z*, conpossuit S): conscripsit A.

Subscr. explicit argumentum ABKO *diu. f*; umentum *tantum* (*def. rel.*) N; explicit praefacio Z*; explicit praefatio aepiš ad ebreos S; explicit prologus VZ^c; finit amen amen finit D; *nihil habent* PW.

Praefatio haec continetur codicibus nostris CT *c*. *Impressimus e codice* C, *uariantibus lectionibus et additamentis codicum* T *c in notulis adpositis; impressit etiam Corssen* (*Z. N. T. W.* x, *p.* 40).
Inscr. argumentum CT; incip̄ argum̄tum in epla ad hebreos *c*.

HAEBRAEI . proprio gentis suae uocabulo appellabantur qui in christum crediderant ex iudaeis . quorum aeclesiae ab apostholis fundatae erant per huniuersam iudaeam . de quibus hic idem paulus ad galatas scribens . ita dicit . eram autem ignotus faciae aeclesiis iudeae quae erant in christo . Hii ergo ceterorum qui christum non receperunt iudaeorum aceruissimae persecutionis infestatione perterriti . christianam religionem ab apostholis sibi traditam deserebant . Hos paulus apostholus ad hortatione sua roborans . ad pristinam reuocat fidem . scribens eis ab hytalia per thimotheum . quibus proemium solitum de nomine suo ideo in hac haepistola non praemisit . quia ipse specialiter ad gentes missus erat . ceteri uero apostholi ad iudaeos.

---

1. hebrei T *c*. sue T.
2. iudeis T *c*. eglesie T, aecclesiae *c*. apostolis *c*, apstlis T. fundata T.
3. uniuersam T *c*. iudeam T *c*. **paulus**: apostolus *c*. galathas *c*.
4. facie T *c*. eglesiis T, aecclesiis *c*. iudee que T. hi *c*.
5. caeterorum *c*. receperant T. iudeorum T *c*. aceruissime T, acerbissimae *c*. ꝑsequtionis T.
6. infertatione T. apostolis *c*, apstlis T.
7. apostolus *c*, apstlus T. adhortatione (adort. T) *uno uerbo* T *c*.
8. italia T *c*. timotheum *c*, timoteum T. premium T.
9. epistola T *c*. premisit T *c*.
10. caeteri *c*. apostoli *c*, apstli T. **iudaeos** (iudeos T *c*): + scribserat autem hebrayce id est suo eloquio dissertissime eaque eloquentius uertisse in grecum et hanc esse causam quod a ceteris epstlis discrepare uideatur interim apud eglesias horientis apostolice doctrine auctoritas habetur T, + scripserat autem hebraice . id est suo eloquio disertissime eoque eloquentius Cuius sensum et ordinem retinens lucas euangelista . post excessum beati apostoli pauli greco sermone composuit . et hanc esse causam . quod a caeteris epistolis discrepare uideatur . Interim apud aecclesias orientis apostolicae doctrinae auctoritas habetur *c*.

Subscr. finiuit argumentum C; finiunt T; finit *c*.

Digitized by Google

ARGUMENTUM IN EPISTULAM AD HEBRAEOS.

Praefatio haec continetur codice R. *Impressit etiam Thomasius* I, *p.* 427.

INCIPIT ARGUMENTUM.

HEBRAEI sunt israhelitae ex circumcisione fideles . Hi accepto uerbo ueritatis persteterunt in fide etiam in persecutione ciuium suorum . Sed et uerbera . et omnia paene iniuriam genera forti animo perferentes . ad ultimum uero ut paulus ait rapinam bonorum suorum cum gaudio sustinuerunt.

hos apostolus per epistula consolatur ut omnes figuras illius temporis caerimoni et umbras sollemnitatum legi mosy cum custodia feriarum (+ *ras.* 2 *litt.*) literas e tanti (+ *ras.* 3 *uel* 4 *litt.*) ad solam eos fi(+ *ras.* 4 *uel* 5 *litt.*)nere hortatur (+ *ras.* 8 *uel* 9 *litt.*) ullus christi hereditatem cuiusque patriam id est hierusalem caelestem possessurus est . Scribit autem eis per timotheum de italia.

EXP

Digitized by Google

CAPITULA IN EPISTULAM

Capitula exstant in codicibus nostris ABCFHΘKNORSTUVZ.

Desunt in DGLMPW *vg. Tisch. c d diu. e f v.*

Inscr. incipiunt capitula K; incipiunt capitulae N; incipt capl ad hebraeos B *et* > inc· ad hebraeos capit· F; incipit capit ad ebreos Z; incipiunt capitula epistolae ad hebreos O; incipiunt capl in epl ad hebreos V; incipiunt kapitolae in aepistola ad kebraeos C; incipit capitulatio ad hebraeos (-reos U) HΘU; incipit capitulatio in epistola ad hebreos T; incip· breues R; incip breues ad hebraeos A; incipiunt tituli aepis ad ebreos S.

ABKOSZ	N	V
Edidimus plerumque e codice A, *uariis lectionibus codicum rell. in calce paginae subiunctis, iis exceptis quae ad meram orthographiam spectant* (*cf. etiam Thomasium,* I, *pp.* 413, 414, *qui capitula e codd. Uatic.* 4221 *et Orat.* B. 7 *impressit*).	*Edidimus e codice ipso.*	*Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1, *apud Thomasium,* I, *p.* 440. *Impressimus e codice* V, *variis lectionibus codd. rell. in calce paginae subiunctis, iis exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*
I. De christo quod deus sit circa iudaeos exhortatio multiformis (i. 1 *seqq.*).	I. De christo quod deus sit circa iudaeos (i. 1 *seqq.*).	I. Multifariae et multis modis (i. 1).
		II. Ad quem autem angelorum dixit (i. 13).
II. De suppliciis quae euadere nequeunt praeconum christi contemptores (ii. 2, 3).	II. De suppliciis quae euadere nequeunt (ii. 3).	
III. De saluatore cui subiecta sunt omnia omnibusque ipse per passionem subiectus est (ii. 8, 9).	III. De saluatore cui subiecta sunt omnia (ii. 8).	III. Eum autem qui modico quam angeli (ii. 9).
IIII. De passione per quam destruxit diabulum sibique fratres instruit (ii. 10–15).	IIII. De passione per quam destruxit diabulum (ii. 14).	
		IIII. Unde fratres sanctificationis caelestis (iii. 1).
V. De plebe quam domum christi esse disseruit (iii. 6).	V. De plebe quam domum christi esse (iii. 6).	
		V. Uidete fratres ne forte sit in aliquo (iii. 12).
		VI. Timeamus ergo ne forte relicta (iv. 1).

Notae ad codd. ABKOSZ. I. **sit**: + et Z^{c}. > iudeos sit circa S*, > sit iudeos circa S^{c}. II. **nequeunt**: neque sunt A. praeconium AB^{1}K; praeconis Z*; *om.* Z^{c}. contempnentes S. III. **omnibusque**: quia Z^{c}. passi *tantum* S. **est**: + patri Z^{c}. IIII. **per**: *om.* B*SZ. qua Z. sibi *tantum* O. **instruit**: instituit BKOSZ. V. **quam** (quae Z): gentium A. deseruit BOS.

Notae ad codd. V *etc.* IIII. **sanctificationis**: sancti uocationis *Cod. S. Pauli*; sancti sanctiones *Cod. S. Petri* A. 1. caelestes *Cod. S. Petri* A. 1.

Digitized by Google

AD HEBRAEOS.

Post unumquodque capitulum addidimus capp. et uerss. Epistulae.

Praeterea, ut lectoris commodo consulamus, in ultima columna posuimus capp. et uerss. Epistulae ad quos incipiunt sectiones Priscillianisticae de quibus supra tractauimus, pp. 20 *seqq.*

CHΘTU	FR	*Sectiones Priscillianisticae e codice Cauensi decerptae; cf. Schepss, p.* 174.
Edidimus e codice C, *uariis lectionibus codicum rell. in calce paginae subiunctis, iis exceptis quae ad meram orthographiam spectant.*	*Edidimus e codice* F, *uariis lectionibus cod.* R (= *Cod. Reginae Suetiae apud Thomasium*, I, *p.* 428) *in calce paginae subiunctis, iis exceptis quae ad meram orthographiam spectant. De his capitulis uide supra p.* 43 *et Corssen* '*Epistula ad Galatas*', *pp.* 6, 9, 17.	
I. Quia in nouissimis diebus Pater sit locutus in Filio . qui splendor et figura substantiae sedit ad dexteram melior angelis effectus (i. 2, 3, 4).	I. Narratio deitatis christi in gloria patris et potestatis omnium cum purificatione eorum qui super terra sunt postquam ascendit in caelestem gloriam (II R) quoniam gloria christi non est angelica sed deitatis (i. 1–4).	[I. *Deest in cod. Cau.; conicit autem Schepss ad* i. 1.] II. *Incipit ad* Cui enim dixit (i. 5).
II. Obseruanda quae audiuimus ne forte effluamus . Et quia Iehsus modico quam angeli minoratus est . Et non confunditur fratres eos uocare hut per mortem dextrueret diabulum et fieret (ii. 1, 9, 11, 14, 17).	II. Et opifex propter quod non in praesenti saeculo in quo sunt ministri sed futura dispensatione (i. 14 ?).	III. *ad* Propterea habundantius (ii. 1). IIII. *ad* Testatus est autem (ii. 6).
	III. Quoniam incorporatus est secundum adiunctionem quae ad nos est ad salutem hominum propter quod ei adiungimur (ii. 9 *seqq.*).	V. *ad* Decebat enim (ii. 10). VI. *ad* Unde debuit per (ii. 17).
III. Ut consideremus apostholum et pontificem Iehsum qui fidelis est sicut Moyses in domo . Et hodiae si uocem eius audieritis . Et hut timeamus ne forte ex aceruando non intremus in requiem (iii. 1, 2, 7, iv. 1).	IIII. Quoniam credendum est christo sicut et mosi crediderunt. Sublimiorem tamen quasi deum et hominem sciendum esse et timendam antiquorum defluxinem (iii. 1 *seqq.*).	VII. *ad* Qua propter sicut (iii. 7).
	V. Exhortatio destinationis ad manifestissimam requiem (iv. 1 *seqq.*).	

Notae ad codd. CHΘTU. I. **in** *sec.*: *om.* T. **qui**: + est T. splendore H. **et**: ac Θ; *om.* HU. flugora H. sedet Θ. II. **et** *sec.*: + quia U. confundetur Θ*U. **eos**: *om.* HΘU. **uocare**: orare U. **fieret**: + fidelis pontifex HΘTU. III. confideremus U. **iehsum**: deum H. **eius**: domini U. exacerbandum U.

Notae ad codd. FR. II. futuram dispensationem R. III. corporaturus R. **ei**: et R. IIII. **et** *pr.*: in R. sublimiorum R. defluxionem R.

Digitized by Google

ABKOSZ	N	V *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. I.
VI (VII S). De terra repromissionis quam iudaeos per fidem ingredi exhortatur (iv. 3).	VI. De terra repromissionis (iv. 3).	
VII (VI S). De sacramento diei septimi et millensimi anni (iv. 4 *seqq.*).	VII. De sacramento diei septimi (iv. 4 *seqq.*).	
VIII. De uerbo diuino quod solum potest crimina expiare credentium (iv. 12).	VIII. De uerbo diuino (iv. 12).	
VIIII. De iudaeis quos prae omnibus christum oportuit uenerari (iv. 14–16 ?).	VIIII. De iudaeis (?).	VII. Adeamus ergo cum fiducia (iv. 16).
X. De hebraeis quod ignorauerint deum et fuerint sine iudicio caeci (v. 11, 12).	X. De haebraeis quod ignorauerint (v. 11, 12).	VIII. Quapropter intermittentes (vi. 1).
XI. De cruce christi quam denuo in peccantibus post paeniten(XII O)tiae indulgentiam sustinet (vi. 4–6).	XI. De cruce christi quam denuo in peccantibus (vi. 4–6).	
XII (XIII O). De exhortatione ministerii sanctorum et de domino iusiurandum (vi. 9–12, 13 *seqq.*).	XII. De exhortatione ministerii (vi. 9–12).	VIIII. Confidimus autem in uobis (vi. 9).
		X. Hic enim melchisedech (vii. 1).
XIII (XIIII O). De filio dei qui melchisedech non inmerito conparatus (vii. 3).	XIII. De filio dei qui melchisedech (vii. 3).	
		XI. Si ergo consummatio (vii. 11).
XIIII (XV O). De inmutatione legis ueteris et sacerdotii (vii. 12).	XIIII. De inmutatione legis ueteris (vii. 12).	
XV (XVI O). De promissione sacerdotii melioris testamenti (vii. 22).	XV. De promissione sacerdoti (vii. 22).	XII. In tantum meliores (vii. 22).
XVI (XVII O). De uno sacerdote qui est in cunctis ac ueris sacerdotibus christi (viii. 1, 2 ?).	XVI. De uno sacerdote qui est in cunctis ac ueris sacerdotibus christus (viii. 1, 2 ?).	XIII. Capitulum autem super ea quae dicuntur (viii. 1).
XVII (XVIII O). De nouo testamento quod fuerit iamdudum ore prophetico repromissum (viii. 8 *seqq.*).	XVII. De nouo testamento (viii. 8 *seqq.*).	XIIII. Habuit quidem et prius (ix. 1).

Notae ad codd. ABKOSZ. VI. remissionis O, promissionis A*. **fidem . . . exhortatur**: fi (*deinde* + *spatium circa* 8 *litt.*) hortatur O. VII. **et**: + septimi KOZ, + vii S. VIII. **crimina**: animas O. VIIII. **quos**: quod O. X. **hebraeis**: iudaeis Z. **quod**: quos Z*. **deum**: *om.* B. fuerunt S, fierint Z*. XI. **quam**: quae Z. de nouo OS. **post**: *om. et* > sustenet poenitentiae indulgentiam S. paenitentiam BZ. XII. misterii S. **dé** *sec.*: *om.* SZ. domini BOSZ. iusiurando K; iusiurandi Z. XIII. **non**: + est BKOSZ. XIIII. **inmutatione** (mutatione BZ): + ne O. **legis . . . sacerdotii**: ueteris testamenti K. XV. **melioris** (-es AB*Z*): + et (set Z*) BKOSZ. XVI. uiris BZ*; uersis O. christus B. XVII. **repromissum**: promisum O.

Notae ad codd. V *etc.* X. **enim**: autem *Cod. S. Petri* A. I.

CHΘTU

IIII. De requie sabbati . Et quia iterum terminat diem . Et uiuus est sermo Dei . Et quia Iehsus pontifex magnus . compassus est nobis (iv. 4, 7, 12, 14, 15).

V. De Melchisedhec . Et quia perfectorum est ciuus solidus . Et inpossibile est eos qui semel inluminati sunt renouari . Et de terra quae bibit uenientem super se imbrem (v. 10 ?, 14, vi. 4, 6, 7).

VI. De hebraeis quod ministrauerint sanctis . Et de iurae iurando quod sicut hancoram habemus . Et de Melcisedhec hubi hoccurit Abrahe . secundum cuius sacerdotium Ihesus innocens inpollutus manet in aeternum (vi. 10, 17, 19, vii. 1, 3).

VII. Quia nihil ad perfectum adduxerit lex . Et de tabernaculo uero . Et quod ait . ecce dies ueniunt (vii. 19, viii. 2, 8).

FR

VI. De terribili iudicio ac uerbo futuro per omnibus et de suauitate gratiae sacerdotalis ab eo qui similiter pro nobis passus est ut homo (iv. 11 *seqq.*).

VII. Obiurgatio quasi adhuc egeant introductionem et exhortatio ad perfectionem et obsecratio in laudem (v. 11 *seqq.*).

VIII. Quia firma est dei repromissio et hoc cum dei sacramento (vi. 13 *seqq.*).

VIIII. De melcisedech qui forma est christi secundum nomen et ciuitatem et uitam et sacerdotium et quia praehonoratus est abrahae (vii. 1 *seqq.*).

X. Quoniam cessauit sacerdotium aaron quod super terram et stabit uerbum caeleste quod est christi ex alio genere non secundum carnem nec secundum legem carnalem (vii. 11 *seqq.*).

Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.

VIII. *ad* Festinemus ergo (iv. 11).

VIIII. *ad* Nec quisquam (v. 4).

X. *ad* Inpossibile est (vi. 4).

XI. *ad* Cupimus autem (vi. 11).

XII. *ad* Reprobatio quidem (vii. 18).

XIII. *ad* qui consedit (viii. 1).

Notae ad codd. CHΘTU. IIII. **diem**: idem U. **et** *sec.*: *om.* U. V. **inluminati**: inminati U; inminuti HΘ. VI. **ministrauerunt** H. VII. **uenient** U.

Notae ad codd. FR. VII. **in**: ad R. VIII. **firma**: prima R. promissio R. VIIII. **quia**: *om.* R. X. **et**: *om.* R. **stabit**: statuit R. uerum F*. **est**: *om.* R.

Digitized by Google

ABKOSZ	N	V *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1.
XVIII (XVIIII O). De tabernaculo et tabulas ueteris testamenti (ix. 2, 4).	XVIII. De tabernaculo et tabulas (ix. 2, 4).	
XVIIII (XX O). De anniuersali sacrificio quod ex deuteronomio sacerdotum principes celebrabant (ix. 7).	XVIIII. De anniuersali sacrificio (ix. 7).	
XX (XXI O). De sanguine salutari quod ueteris uitae crimina purgat (ix. 14).	XX. De sanguine salutari (ix. 14).	
XXI (XXII O). De nouo testamento per quod animas diuino sanguine purificari testatur (ix. 15).	XXI. De nouo testamento (ix. 15).	
XXII (XXIII O). De saluatore qui solis terminum peccatis inponentibus apparere non cessat (ix. 26, 28).	XXII. De saluatore (?).	
XXIII (XXIIII O). De lege uetere quae nouae legis typum habuit ac habere monstratur (x. 1).	XXIII. De lege ueteri (x. 1).	XV. Umbram enim habens lex bonorum (x. 1).
XXIIII (XXV O). De sacrificio laudis quod est offerendum post indulgentiam peccatorum (x. 9, 18).	XXIIII. De sacrificio laudis (x. 9).	
XXV (XXVI O). De exhortatione credentium et incredulorum ignis iuge supplicium (x. 19 *seqq.*, 27).	XXV. De exhortatione credentium (x. 19 *seqq.*).	XVI. Habentes itaque fratres fiduciam (x. 19). XVII. Terribilis autem quaedam exspectatio (x. 27).
XXVI (XXVII O). De contemptoribus nouae legis quod non temporale ut ueteres sustinebunt sed perpetuum supplicium mereant (x. 28–31).	XXVI. De contemptoribus (x. 28–31).	
XXVII (XXVIII O). De perseuerantia fidei exhortatio (x. 35).	XXVII. De perseuerantia fidei (x. 35).	
XXVIII (XXVIIII O). De typis ueteris fidei nouaequae proprietatis exhortatio (xi. 1 *seqq.*).	XXVIII. De typis ueteris fidei (xi. 1 *seqq.*).	XVIII. Est autem fides sperandarum (xi. 1).
XXVIIII (XXX O). De uictoriis ueterum bellatorum et strages infirmorum (xi. 32 *seqq.*).	XXVIIII. De uictoris ueterum bellatorum (xi. 32 *seqq.*).	

Notae ad codd. ABKOSZ. XVIII. tabulis OSZ[c]. > testamenti ueteris O. XVIIII. anniuersario O. sacerdotium S. **principes**: + ueteres O. **celebrabant** (celebrabunt A; celebrant O): *om.* B. XX. saluatori OS. purgant K; purget O. XXI. **quod**: + per A*. purificare AK. **testatur**: *om.* B. XXII. solius A. termino BZ*. **non cessat**: *om.* B. XXIII. **uetere** (-eris K, -eri OZ[c]) **quae**: ueterique A; uereque B. noua A. **legis**: lege S. **typum**: *om.* S. XXIIII. indulgentium S. XXV. iugi supplicio O. XXVI. **non temporale**: intemporale *ut udtur* Z*. **ut**: et K. ueteris BZ*. sustinebant KOSZ. mereantur KOZ; memorantur S. **sed . . . mereant**: *om.* B. XXVII. **fidei** (fide Z*): + et Z. exhortatione K; exhortationum B. XXVIII. **ueteris**: + legis S. **nouaequae** (nouaque B): bonaeque S; bonae *tantum* O. exhortatione K. XXVIIII. uictores Z*; uictoribus SZ[c]. **ueterum**: *om.* S. **bellatorum** (bellorum S): *om.* K. strage OSZ[c].

Digitized by Google

CHΘTU	FR	*Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.*
VIII (VII U). De tabernaculo et quae in ipso fuerunt . Et quia non sanguis hyrcorum sed sanguis Iehsu mundat credentes . Et sine sanguine non fit remissio (ix. 2 *seqq.*, 12–14, 22).	(XI R). Eminentia secundi testamenti ad prioris in propitiationem et sanctificationem (ix. 11 *seqq.*).	XIIII. *ad* quanto magis sanguis (ix. 14).
		XV. *ad* Necesse est ergo (ix. 23).
VIIII (VIII U). Quia non in manufactis introiit Ihesus . Sed in caelum Inconsummationem seculorum . Et quia in legalibus hostiis commemoratio fuerit . Non emundatio peccatorum . Et quod ait . hostiam et hoblationem noluisti (ix. 24, 26, x. 3, 4, 5).	(XII R). De sanguine christi in quo nouum est testamentum quia in ipso est certissima purificatio in perpetuo.	XVI. *ad* Humbram enim (x. 1).
	Non ea quae in sanguine animalium quae in terra offeruntur (x. 1 *seqq.*).	XVII. *ad* Aufert primum (x. 9; *Schepss autem ad* x. 3?, 8?).
		XVIII. *ad* Habentes itaque (x. 19).
X (VIIII U). Quia caro Christi uelamen sit . Et de baptismo . Et quia volumptariae peccantibus et Filium Dei conculcantibus terribilis erit expectatio iudicii . Et de ehebreis quia uinctis compassi sint . Et patientia necessaria est . donec ueniat qui uenturus est (x. 20, 22, 26, 29, 27, 34, 36, 37).		XVIIII. *ad* Nolite itaque amittere (x. 35).
XI (X U). De fide sanctorum peregrinantium in terram . et expectantium ciuitatem (xi. 1–40).		
		[XX. *Deest in cod. Cau.; conicit autem Schepss ad* xi. 35 alii.]

Notae ad codd. CHΘTU. VIII. **non** *pr.*: *om.* U. **mundat**: dat *tantum* U. **fit**: sit HU. VIIII. **consummatione** HΘ. **emendatio** U. >oblationem et hostiam U. X. **peccantibus**: negantibus U. **et filium**: *om.* U*. **dei**: *om.* U. **uinctis**: iuncti U. conpassis U. **sint**: sunt HΘ; *om.* U. **et** *quint*: *om.* U. XI. terra HΘU. ciuitate U.

ABKOSZ	N	V *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1.
XXX (XXXI O). De ira inmanium iudaeorum quae ne in sanctos usquequaque celebrent (xi. 36 *seqq.*?).	XXX. De ira immanium iudaeorum (xi. 36 *seqq.*?).	XVIIII. Ideoque nos tantam habentes (xii. 1).
XXXI (XXXII O). De spiritu sancto eiusdemque ueritatis doctrina perpetua (xii. 5?).	XXXI. De spiritu sancto eiusdemque ueritatis (xii. 5?).	
XXXII (XXXIII O). De deo quem nullus nisi uixerit sanctae uidere ualebit (xii. 14).	XXXII. De deo quem nullus nisi uixerit sanctae uidere ualebit (xii. 14).	XX. Pacem sequimini cum omnibus (xii. 14).
XXXIII (XXXIIII O). De paenitentia quae nisi in ista uita medellae remedium non potest inuenire (xii. 17).	XXXIII. De paenitentia quae nisi in ista uita medelle remedium (xii. 17).	
XXXIIII (XXXV O). De regno dei quod praeter pios nullus poterit possidere (xii. 28).	XXXIIII. De regno dei quod praeter pios nullus poterit possidere (xii. 28).	XXI. Itaque regnum dei inmobile suscipient (xii. 28).
XXXV (XXXVI O). De duplici castitate superna dumtaxat et humili (xiii. 4, 5).	XXXV. De duplici castitate superna dumtaxat et humili (xiii. 4, 5).	
XXXVI (XXXVII O). De spiritali doctrina quam sanctorum fore esca disseruit (xiii. 9).	XXXVI. De spiritali doctrina quam sanctorum fere esca disseruit (xiii. 9).	XXII. Iesus christus heri et hodie ipse et in saecula (xiii. 8).
XXXVII (XXXVIII OZ). De sollicitudine alterna cleri dumtaxat et plebis (xiii. 17).	XXXVII. De sollicitudine alterna cleri dumtaxat et plebis (xiii. 17).	
XXXVIII (XXXVIIII O). De adsumptione spiritus sancti quo sine aeterna uita non potest inueniri (xiii. 20, 21?).	XXXVIII. De adsumptione spiritus sancti (xiii. 20, 21?).	XXIII. Deus autem pacis qui eduxit de mortuis pastorem (xiii. 20).
XXXVIIII (XL O). De uerbo solacii quem cum timotheo una commendat (xiii. 22, 23).	XXXVIIII. De uerbo solacii quem cum timotheo una commendat (xiii. 22, 23).	

Notae ad codd. ABKOSZ. XXX. in manum A. **quae**: quam BOS. **ne**: nec B; haec K. **celebrent** (celebrarent SZ): + exhortatur BKOSZ. XXXI. uirtutis S. doctrinae perpetuae K. XXXIII. *om.* S. **in**: *om.* B. inueniri B. XXXVI. **doctrina quam**, *cf.* doctrina que Z *et* doctrinamque A: + nullus O. **fore**: pro O. deseruit OZ; deruit S. **quam . . . disseruit**: *om.* B. XXXVII. **cleri . . . plebis**: *om.* B. XXXVIII. > sancti spiritus K; filii *super* sp̄s *scr.* Z^c^. **quo sine**, *cf.* quos in AK: qui sine O; quod *tantum* S*; quod nisi S^c^. inuenire Z*; perueniri Z^c^. XXXVIIII. **quem**: quod Z^c^. **cum**: *om.* B. **una**: *om.* BZ.

Notae ad codd. V *etc.* XVIIII. tantum *Cod. S. Petri* A. 1. XXI. suscipientes *Codd. S. Pauli et S. Petri* A. 1.

Subscr. expliciunt capitula ABFKOZ; expliciunt capitulae N; expliciunt capit̄l ad hebræos V; expl. breues R; expliciunt tituli S; *nihil habent* CHΘTU.

CHΘTU

XII (X U). De tribulationibus et mortibus sanctorum quorum patientiam imitari nos hoportet . Et hut haspicientes passionem Ihesu . indisciplinatam quam filii perseueremus (xii. 1, 2, 7).

XIII (XI U). Hut manus remissas erigamus . pacem sanctimoniam sectantes . Et de Esauh . Et quia non ad ardentem sed ad Syon accessimus . Et non contemnamus de caelo loquentem (xii. 12, 14, 16, 18, 22, 25).

XIIII (XII U). Hut regnum inmobile suscipiamus . Quia Deus ignis consumens est . Et de karitate et hospitalitate . Et thoro inmaculato . Et de praepositis . Et Ihesus Christus Eri et hodiae . Et de hescis quae non prosunt (xii. 28, 29, xiii. 1, 2, 4, 7, 8, 9).

XV (XII U). De altari quod habemus . Et quia Ihesus extra castra passus est . Et de praepositis (xiii. 10, 12, 17).

FR

Sectiones Priscillianisticae e cod. Cauensi decerptae.

XXI. *ad* Alii autem distenti (xi. 35; *Schepss autem ad* xi. 36 ?).

XXII. *ad* Nondum husque ad (xii. 4).

[XXIII. *Deest in cod. Cau.; conicit autem Schepss ad* xii. 14.]

[XXIIII. *Deest in cod. Cau.; conicit autem Schepss ad* xii. 18.]

[XXV. *Deest in cod. Cau.; conicit autem Schepss ad* xii. 28.]

[XXVI. *Deest in cod. Cau.; conicit autem Schepss ad* xiii. 10.]

[XXVII. *Deest in cod. Cau.; conicit autem Schepss ad* xiii. 15.]

[XXVII. *Deest in cod. Cau.; conicit autem Schepss ad* xiii. 20 ?.]

Notae ad codd. CHΘTU. XII. **de trib. . . . quorum**: *om.* U. **patientiam**: etiam U. imitatori U. **hut**: *om.* U. *Disting.* in disciplina tamquam HΘT. XIII. **pacem**: + et H[c]ΘTU. **esauh**: asaf T. **ad ardentem**: de ardente U; *deinde* + montem HΘ, + ihū montē U. XIIII. hospitale HΘ*, hospitali Θ[c]. **thoro**: tauro HΘ. XV. altare U. propositis U.

Digitized by Google

ELENCHUS CODICUM NOSTRORUM IN EPISTULA AD HEBRAEOS.

1. A. Cod. *Amiatinus* s. VII ex. uel VIII in. = A Euang. (uide uol. I, p. xi); contulit H. J. W.
2. B. Cod. *Bambergensis* s. IX (uide I, p. 674); i. 1–vi. 20 contulerunt H. J. W. et H. F. D. S., vii. 1–xiii. 25 contulit H. F. D. S.
3. C. Cod. *Cauensis* s. forsan IX = C Euang. (uide I, p. xi); contulit J. S.
4. D. Cod. *Ardmachanus* s. IX in. = D Euang. (uide supra p. 292, et I, p. xi).
5. F. Cod. *Fuldensis* s. VI = F Euang. (uide I, p. xii); edidit E. Ranke, Marburgi et Lipsiae 1868.
6. G. Cod. *Sangermanensis* s. IX = G et g_1 Euang. (uide I, p. xii); contulit H. J. W.
7. H. Cod. *Hubertianus* s. IX–X = H Euang. (uide I, p. xii); contulit F. G. Harvie.
8. Θ. Cod. *Theodulfianus* s. IX = Θ Euang. (uide I, p. xii); exemplar photographicum contulit A. Ramsbotham.
9. K. Cod. *Karolinus* s. IX = K Euang. (uide I, p. xii); contulit F. G. Harvie.
10. L. Cod. *Langobardus* s. VIII ex. (uide supra p. 62); exemplar photographicum contulit H. J. W.
11. M. Cod. *Monacensis* s. VIII (uide supra p. 62); contulit H. J. W.
12. N. Cod. *Colmariensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
13. O. Cod. *Oxoniensis* s. IX (uide supra p. 174); edidit E. S. Buchanan, Lond. 1914, denuo contulit H. F. D. S.
14. P. Cod. *Parisinus* s. VIII (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
15. R. Cod. *Reginensis* s. VII (uide supra p. 62); contulit G. Meyncke.
16. S. Cod. *Cantabrigiensis* s. IX (uide supra p. 174); exemplar photographicum contulit H. J. W.
17. T. Cod. *Toletanus* s. VIII = T Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xiii); contulit J. S.
18. U. Cod. *Ulmensis* s. IX (uide supra p. 62); contulit F. G. Harvie.
19. V. Cod. *Vallicellanus* s. IX = V Euang. (uide I, p. xiv); contulit J. S.
20. W. Cod. *Sarisburiensis* s. XIII = W Euang. (uide I, p. xiv); contulit H. J. W.
21. Z. Cod. *Harleianus* s. IX (uide supra p. 174); edidit E. S. Buchanan, Lond. 1912, denuo contulit H. F. D. S.
22. *c*. Cod. *Colbertinus* s. XIII = *c* Euang. (uide supra p. 62, et I, p. xxxi); contulit H. J. W.
23. *d*. Codicis *Claromontani* latina uersio s. VI (uide supra p. 62).
24. *dem.* Cod. *Demidouianus* s. XIII apud C. F. Matthaei *Test. Nov.*, Rigae 1782.
25. *diu.* Cod. *Diuionensis* 9 (*bis*) a. 1109, dictus Cod. S. Stephani Harding; exemplar photographicum contulit H. F. D. S.
26. *e*. Codicis *Sangermanensis* latina uersio s. IX ex. (uide supra p. 62).
27. *f*. Codicis *Augiensis* latina uersio s. IX (uide supra p. 62).
28. *r*. Fragmenta *Frisingensia* s. V–VI (uide supra p. 292).
29. *t*. Lectiones e libro qui dicitur *Liber Comicus* etc. (uide supra p. 62).
30. *v*. Fragmentum *Veronense* s. VII–VIII; edidit A. Souter 'A fragment of an unpublished Latin text of the Epistle to the Hebrews' in *Miscellanea* FR. EHRLE, I, Roma, 1924.

De siglis 𝔊𝔐𝔖ℭ, *vg.*, *cod. caraf.*, *Bentl.*, *Tisch.*, etc., uide uol. I, p. xxviii seq.

Digitized by Google

EPISTULA AD HEBRAEOS.

Epistula ad Hebraeos in his codicibus sine lacuna exstat:—ABCDFGHΘKLMSTUVW *c dem. diu. f*. *In* Z *hic illic litterae uel uerba in capitibus paginarum perierunt; in ceteris lacunae sunt uiz.*:—N iv. 16 (adeamus)-xiii. 25; O xi. 34 (conualuerunt)-xiii. 25; P vii. 14 (moses)-xiii. 25; R iv. 2 (etenim)-v. 4 (aaron) *et* xiii. 1 (caritas)-xiii. 25; *d* xiii. 21 (coram)-xiii. 25; *e* xii. 8 (ergo)-xiii. 25; *r* i. 1-vi. 6 (paenitentiam), vii. 19, 20, viii. 1 (-ra sedis)-ix. 27 (quemadmodum), x. 9 (aufert)-x. 10 (corporis), x. 35 (nolite-habet), xi. 7 (adhuc)-xiii. 25; *v* iv. 3 (factis)-xiii. 25; *m* (= *lectiones e libro* '*de diuinis scripturis siue speculum*') *nihil*, *t* (= *lectiones e lectionario qui dicitur* '*liber comicus*') *pauca tantum continent. Itaque in hac epistula codices Hieronymiani* (*inter quos c dem. diu. sine dubio numerandi sunt*) *et ueteres triginta nobis praesto sunt. Uariantes lectiones ex ueteribus perpetuo citauimus, iis discrepantiis tantum omissis quae ad meram orthographiam spectant.*

Ordo stichorum e codice Amiatino est.

Patres plerumque citauimus tantum ubi a textu nostro dissentiunt; Ambrosium partim ex editione Benedictina (*Uenet.* 1748), *partim ex ed. Uindobonensi nondum ad finem perducta* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uoll.* xxxii, lxii, *et* lxiv); *Augustinum ex ed. Bened.*; *Faustum Reiensem ex ed. Engelbrecht* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xxi); *Filastrium ex ed. Marx* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xxxviii); *Fulgentii Ferrandi Epistulam Dogmaticam ex ed. Maii* (= *Scriptt. Uett. Nou. Coll. t.* iii. *pt.* 2, *Romae*, 1828); *Hieronymum partim ex ed. Uallarsii, partim ex ed. Uind. nondum ad finem perducta* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uoll.* liv-lvi, lix)—*exceptis lectionibus Tract. in Psalmos, etc., quas ex ed. Morin* (= *Anecdota Maredsolana* III. 1, 2 *et* 3) *sumpsimus*; *Hilarium partim ex ed. Migne* (*P. L.* ix), *partim ex ed. Uind. nondum ad finem perducta* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uoll.* xxii *et* lxv); *Marium Mercatorem ex ed. Schwartz* (= *Acta Conciliorum Oecumenicorum, tom.* I, *uol.* v, *pars prior, Berolini et Lips.* 1924-1926); *Origenis interpretes partim ex ed. Delarue* (*Paris.* 1733), *partim ex ed. Berolinensi nondum ad finem perducta* (= '*Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte*', *uoll.* xxii *etc.*); *Pelagium ex ed. Souter* (= '*Texts and Studies*', *uol.* ix. 2, *Cantabr.* 1926); *Priscillianum ex ed. Schepss* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xviii); *Rufinum partim ex ed. Migne* (*P. L.* xxi), *partim ex ed. Uind. nondum ad finem perducta* (= *Corp. Scr. Eccl. Latt., uol.* xlvi); *Theodori Mopsuesteni interpretem ex ed. Swete* (*Cantabr.* 1880).

Amico nostro et quondam discipulo Arturo White Adams, qui in schedis typographorum huius epistulae corrigendis nobis operam praebuit, gratias quam maximas agimus.

Inscr. incipit (incp̄t B, incp̄t Θ, incip̄ UV *c*, incp̄ K) epistula (-tola TZ°, aepistola C, epstl Θ, ep̄s U, epl V, ep̄l B, epl̄a K, epla *c diu.*) ad hebraeos (-reos TV *c diu.*, hebr̄ U, ebraeos Z*) BCΘKT UVZ *c dem. diu.*; incipit epistola pauli apostoli ad ebreos N; incipit ipsa epistola ad hebreos *f*; incipit ipsa epistula R; inc̄ (inc̄ *v*) ad hebreos (ebreos *v*) M *v*; inc· corpus epistulae F; incipit textus ꝺdē aepis̄ ad ebreos S; incipit textus O; epistola beati (*om.* ϛ𝔓) pauli apostoli (*om.* 𝔓) ad hebraeos *vg.*; epistula ad hebraeos *Tisch.*; *nihil habent* ADGHLPW *d e Sedul.*

INCIPIT EPISTULA AD HEBRAEOS.

I. 1 Multifariam et multis modis | olim deus loquens patribus

I. 1. *Priora uerba litteris uncialibus uel rubris scripta habent* B (mult. . . . ²quem), ΘP (mult. . . . prophetis), S *f* (mult. . . . loquens), A (mult. . . . modis), F (multifariam et multis mo), K (multifarie multisq:), Z (multifarie multis), 𝔓𝔖ℭ *diu.* (multifariam), ϛ (multipharie), DH (multifarie), O (multi *tantum*). **multifariam** CFGRT𝔓𝔖ℭ *cod. caraf. Bentl. c dem. diu. f Ambr.* (*ps.* xxxvi. 2, *spir. sanc.* ii. 13, *fid.* iv. 9 *libere—uide infra*), *gr.* πολυμερῶς: multifarie (-fariae ABHMO*U, -pharie ϛ) *codd. plur. Capitula* V *etc.* (*supra p.* 682) ϛ *Tisch. d e t v Orig.* (*int.* ii. 655) *Prisc.* (*infra*) *Hieron.* (*ep.* xviii. B. 2, *et Uall.* iv. 108) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1357) *Sedul.*; multifaria W; multis partibus *Aug.* (iv. 601, 1215, x. 27) *Uigil.* (*Uarim.* i. 10). **et multis modis** (multimodis *uno uerbo* N*) ADFGLMNPSV *Capitula* V *etc.* (*supra p.* 682) *Tisch. Ambr.* (*ps.* xxxvi. 2, *spir. sanc.* ii. 13) *Hieron.* (*ep.* xviii. B. 2, *et Uall.* iv. 108) *Aug.* (iv. 601, 1215, x. 27) *Uigil.*, *cf.* ac multis modis *Prisc.* (*infra*), *gr.* καὶ πολυτρόπως: multisque (s *sup. lin.* B) modis *codd. plur. vg. cod. caraf. Bentl. uett. Orig. Cassiod. Sedul.* **olim** (hol. C, oll. DS) *etiam Ambr.* (*spir. sanc.* i. 4—*uide*

Digitized by Google

in prophetis
2 nouissime diebus istis locu-
tus est nobis in filio
quem constituit heredem
uniuersorum per quem
fecit et saecula
3 qui cum sit splendor
gloriae
et figura substantiae eius
portans quoque omnia

---

infra), *cf.* ante *d e*, ab initio *Prisc.* (*infra*), *et gr.* πάλαι: etiam *Ambr.* (*spir. sanc.* ii. 13); *om. Orig. Ambr.* (*ps.* xxxvi. 2) *sine auct. gr.* **deus** (*om.* P*) = ὁ θεός: dominus *Ambr.* (*ps.* xxxvi. 2, *luc.* x. 22—*uide infra*). **loquens** (oquens *euanuit* R) *etiam e, cf.* locutus *d Bentl.*, *et gr.* λαλήσας: locutus est (> est l. *Ambr. luc.* x. 22—*uide infra*) DMO* (*ut udtur*) P*T *t v Orig. Ambr.* (*semper*) *Hieron.* (*ep.* xviii. B. 2—*uide infra*) *Aug.* (iv. 601, 1215, x. 27) *Cassiod.*; loquitur B, *cf.* loquetur *libere Hieron.* (iv. 108). > locutus est deus (dominus *Ambr.*) *v Ambr.* (*ps.* xxxvi. 2—*cf. fid.* iv. 9 *libere infra*) *et* > loquetur deus *libere Hieron.* (iv. 108) *contra ord. gr.* **patribus** (*om. Ambr. ps.* xxxvi. 2) *sine addit. etiam Sedul.* (*semel*): + nostris DOT *t v Prisc.* (*infra*) *Hieron.* (*ep.* xviii. B. 2—*uide infra*) *Sedul.* (*bis*) *cum gr.* $\mathfrak{p}^{46c}$ ἡμῶν. **in prophetis** (prof. DOS) *etiam Aug.* (iv. 601, x. 27) = ἐν τοῖς προφήταις: per prophetas *Aug.* (iv. 1215); *deinde* + de filio suo *Cassiod. sine auct. gr.* *Libere citant uersum Prisc.* (*p.* 28) 'multifarie ac multis modis saluans ab initio populum suum patribus nostris', *Ambr.* (*luc.* x. 22) 'in prophetis quoque dominus est locutus', (*fid.* iv. 9) 'multifariam loquutus est pater', (*spir. sanc.* i. 4) 'unus pater qui et olim loquutus est . . . patribus in prophetis', (*spir. sanc.* ii. 12) 'in patriarchis et in prophetis loquutus est', *Hieron.* (*ep.* xviii. B. 2) 'multifarie et multis modis olim deus patribus nostris locutus est in prophetis'.

2. **nouissime** (-mae CU; ime *euan.* R) **diebus** (*euan.* R) **istis** (*euan.* R) *cum gr. longe plu.* ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων, *cf.* nouissime autem d. istis HΘ, > postremo in his d. *Aug.* (x. 27) *Capreol.* (*P. L.* liii. 856), nouissime autem *v Uigil.* (*Uarim.* i. 10), *et* nouissime *tantum Cassiod.* (*P. L.* lxx. 384): nouissimis (nob. L) d. istis (hist. L) LZ* *cum gr.* 47 *al. mu.* ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμ. τούτων, *cf.* in nouissimis d. his *d e*, in nouissimis d. *Capitula* CHΘTU (*supra p.* 683) *Ambr.* (*spir. sanc.* i. 4), nouissimis autem d. *t Sedul.*, nouissimis d. D. loquutus Θ. > nobis loquutus est *Ambr.* (*spir. sanc.* i. 4) *contra ord. gr.* **in filio** (+ per *eras.* S) *etiam Sedul.* (*semel*) = *gr. omn.* ἐν υἱῷ *tantum*: in f. suo DU *Sedul.* (*bis*), *cf.* per filium suum *v.* **constituit** (constuit Θ), *gr.* ἔθηκεν: posuit *d e t Ambr.* (*fid.* i. 7) *Theod.-Mops.* (I. *p.* 272) *Cassiod.* (*P. L.* lxix. 909); proposuit *Sedul.* haeredem ς𝔊; + in M*. **uniuersorum**, *gr.* πάντων: omnium *d e Ambr.* (*fid.* i. 7) *Theod.-Mops. Cassiod.* (*P. L.* lxix. 909) *Sedul.*; hominum *t.* **fecit** (+ etiam H) **et saecula** (sec. Cς𝔊) *etiam Ambr.* (*fid.* i. 7) *Aug.* (x. 27) *contra ord. gr.*: > et fecit s. (*Bentl.*) *et* > etiam fecit s. *d e t cum ord. gr.* ℵABD*$^{et\,c}$E M$\mathfrak{p}^{46}$ 17. 37. 53 καὶ ($\mathfrak{p}^{46}$ *om.*) ἐποίησεν τοὺς αἰῶνας; > etiam s. instituit D *cum ord. gr.* D^bKLP *al. pler.* καὶ τ. αἰῶνας ἐπ.; etiam fecit et s. *Sedul.*; *libere citant* et facta sunt s. *Ambr.* (*fid.* v. 16), s. instituit *Rufin.* (*symbol.* 5), facta sunt s. *Aug.* (iii. 1. 194).

3. **qui cum** (quum ΘT) **sit splendor gloriae** (-rie LW) *et* > qui cum sit gl. spl. S, *cf.* qui cum sit spl. (*sine* gl.) *Uigil.* (*c. Ar. Sab. etc.* ii. 33), cum sit spl. gl. (*sine* qui) *Uigil.* (*Uarim.* i. 44), cum sit *tantum* (*sine* qui *et omisso* spl. gl. et) *Uigil.* (*dial. c. Ar.* ii. 8, *c. Ar. Sab. etc.* ii. 19), *et* quia sit spl. gl. *libere Orig.* (*int. princ.* I. ii. 5, *et Del.* iv. 481), *gr.* ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης: qui cum est spl. gl. *e*, *cf.* qui est spl. gl. *d t Orig.* (*int. cant. l.* ii, *et Del.* iv. 536) *Ambr.* (*ps.* xxxviii. 24, *fid.* i. 7) *Hieron.* (iv. 648) '*Aug.*' (v. *App.* 403) *Theod.-Mops.* (I. *p.* 136) *Filastr.* (*p.* 49) *Marius* (*p.* 32) *Uigil.* (*trin.* v) *Sedul.*, qui est spl. (*sine* gl.) *Capitula* T (*supra p.* 683), qui est *tantum* (*omisso* spl. gl. et) *Uictorin.* (*adu. Ar.* ii. 3, *hom. rec.* 2), *et* > quia spl. est gl. dei *libere Orig.* (*int. princ.* I. ii. 7), > quia spl. est gl. *libere Ambr.* (*ep.* xxxv. 11); *libere citat Orig. int.* 'quia sit spl. aeterni luminis' (*gen. hom.* i. 13), 'quia filius spl. lucis aeternae sit' (*princ.* IV. iv. 1)—*cf.* Sapient. vii. 26. **et**: + in R. **figura** (-re U*, a *in ras. scr.* G) *etiam Orig.* (*int. cant. l.* ii) *Hieron.* (vii. 516) *Uigil.* (*dial. c. Ar.* ii. 8 *libere*, *c. Ar. Sab. etc.* ii. 19 *libere*, *Uarim.* i. 44), *et* figura expressa (-resa D) D *Orig.* (*int. paene semper*)—*cf. Sedul.* (*infra*): forma *Hieron.* (*ep.* xcviii. 16, *hierem.* iv. 48, *et Uall.* iv. 648); imago *d e t Uictorin.* (*adu. Ar.* i. 59) *Ambr.* (*octies*) *Filastr. Uigil.* (*c. Ar. Sab. etc.* ii. 33, *trin.* v) *Sedul. et* imago expressa *Orig.* (*int.* iv. 481) *Pel.* (*in II Cor.* iv. 4); character *Uictorin.* (*adu. Ar.* ii. 3, *hom. rec.* 2) *Faustin.* (*P.L.* xiii. 64) *Ambr.* (*sexies*); *gr.* χαρακτήρ. **substantiae** (-tie LW, -ciae P, e *in ras. scr.* G) *etiam Orig.* (*int. paene semper*), *gr.* ὑποστάσεως: substantiae uel subsistentiae *Orig.* (*int. princ.* I. ii. 8). **eius**: + expressa *Sedul.* (*cf.* D *Orig. supra*). **portans quoque** ADFM *Tisch. Sedul.*, *cf.* portansque (p||ortansque Θ) *codd. plur. vg. cod. caraf. Bentl. c dem. diu. f t v*, gerens quoque *Aug.* (x. 27) *Capreol.* (*P. L.* liii. 856) *Uigil.* (*Uarim.* i. 37) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 39), *et gr.* φέρων (B* φανερῶν) τε: ferens *tantum d e Orig.* (*int. cant. l.* ii) *et* gerens *tantum*

Digitized by Google

uerbo uirtutis suae
purgationem peccatorum
faciens
sedit ad dexteram
maiestatis in excelsis
4 tanto melior angelis effectus
quanto differentius prae
illis nomen hereditauit
5 cui enim dixit aliquando
angelorum
filius meus es tu ego hodie
genui te
et rursum
ego ero illi in patrem
et ipse erit mihi in filium
6 et cum iterum introducit
primogenitum in orbem
terrae dicit
et adorent eum omnes
angeli dei

---

in fine pericopes Uigil. (*dial. c. Ar.* ii. 8, *c. Ar. Sab. etc.* ii. 19) *sine auct. gr.*; sustentat *libere Marius* (*p.* 36). **omnia**, *gr.* *τὰ πάντα*: uniuersitatem (*et* > un. sust.) *libere Marius* (*p.* 36). **uirtutis** (uirtis G; ueritatis O*), *gr.* *δυνάμεως*: potentiae *libere Marius* (*p.* 36). **suae** (sue LW) = *gr. plur.* *αὐτοῦ*: *gr.* Mp^{46} 67** *om.*, *non autem latt.* **purgationem** (-cionem P, r *sup. lin.* M) **peccatorum faciens**, *cf.* purgationem pecc. perfecit *Sedul.*, purificatione (-tionem *t*) pecc. facta *t Maxim. ap. Aug.* (viii. 662), purificatione facta *tantum Ambr.* (*fid.* iii. 11), *et gr.* ℵABD^{b}P 17. 46*. 47. 80 *καθαρισμὸν τῶν ἁμαρτιῶν* (17. *etc.* + *ἡμῶν*, ℵ^{c} + *ὑμῶν*) *ποιησάμενος* (80 > *π. τ. ἁμ.*): per semetipsum purgationem pecc. faciens D, *cf.* per ipsum purificatione pecc. facta *d e*, purgatione pecc. a se facta *Aug. Capreol. Uigil.* (*Uarim.* i. 37), *et gr.* D$^{*et c}$EKLMp^{46} *al. pler.* *δι' ἑαυτοῦ* (D* p^{46} 137 *αὐτοῦ*) *καθαρ. τ. ἁμ.* (D^{c}F**KL *al. pler. excepto* 67** + *ἡμῶν*) *π.* (KL *al. pler. exceptis* 37. 46**. 73. 116 > *π. τ. ἁμ.*). **sedit** ACDGNPR Z* *Capitula* CHTU (*supra p.* 683) *cod. caraf. Bentl. Tisch. d e v Capreol. Uigil.* (*Uarim.* i. 37), *cf.* consedit *Maxim. ap. Aug.*, *cum gr. omn.* *ἐκάθισεν*: sedet *codd. plur. Capitula* Θ (*supra p.* 683) *vg. c dem. diu. f t Aug. Cassiod. Sedul.*; considet *Ambr.* (*fid.* iii. 11). **ad dexteram** (-tera P *v*), *cf.* in dexteram *d e*: in dextera *t Ambr.* (*fid.* iii. 11) *Capreol.* = *gr. omn.* *ἐν δεξιᾷ*. **maiestatis** (maiaest. U, magest. CL), *gr.* *μεγαλωσύνης*: magnitudinis *d e t Ambr.* (*fid.* iii. 11) *Maxim. ap. Aug.*

4. **tanto melior angelis** (anguel. D, angeli M*) **effectus** (aff. V; + est D) *et* t. m. ang. factus (+ est *t*) *t Uigil.* (*c. Eutych.* v. 4, 10) *contra ord. gr.*: > t. m. factus ang. *Hil.* (*trin.* iv. 11) *Ambr.* (*fid.* iii. 11) *cum ord. gr.* *τοσούτῳ* (Pp^{46} -*των*, 73. 109 -*τον*, 37* -*το*) *κρείττων* (LM *min.*^{1} -*τον*, D *min.*^{6} -*τω*) *γενόμενος τῶν* (Bp^{46} *om.*) *ἀγγέλων*, *cf.* > t. m. facto ang. *d e et* excellentior factus est ang. *libere Ambr.* (*luc.* vii. 183); > t. ang. m. factus *Uigil.* (*c. Ar. Sab. etc.* i. 11) *sine auct. gr.* **quanto** (tanto W) = *ὅσῳ* (*min. pauc.* *ὅσον*): *gr.* K *min.*^{3} + *καί*, *non autem latt.* **differentius** (differenc. W, deferenc. P; *om.* S), *gr.* *διαφορώτερον*: praecellentius (procel. *d e*) *d e t*; praestantius D; excellentius *Hil. Uigil.* (*c. Eutych.* v. 4, 10, *c. Ar. Sab. etc.* i. 11)—*cf. Ambr.* (*supra*). **prae** (pre LMOW) **illis**, *gr.* *παρ' αὐτούς*: ab his *Hil.*; his *tantum d e t*. **nomen hereditauit** (haered. [illegible], aered. L, herid. DS*, heredauit P) *et* n. accepit *Uigil.* (*c. Eutych.* v. 4, 10, *c. Ar. Sab. etc.* i. 11) *contra ord. gr.*: > possidet n. *d e t Hil. cum ord. gr.* *κεκληρονόμηκεν ὄνομα*—*cf. Orig.* (*infra*). *Libere citat uersum Orig.* (*int. luc. hom.* xxxi = *Hieron.* vii. 341) 'qui maior angelis et melius ipsis haereditate consecutus est nomen'.

5. **cui enim** (aen. L) **dixit** (dixi P *ut uidtur*) **aliquando angelorum** (hang. C) *cum ord. gr. longe plu.* *τίνι γὰρ εἶπέν ποτε τῶν ἀγγέλων*: > cui enim (autem *Cassiod.*) aliq. ang. d. *d e t Cassiod.* (*P.L.* lxx. 194), *cf.* > cui en. anguelorum aliq. d. D, > cui en. ang. d. *tantum Pel.* (*in Phil.* ii. 9), *et* S^{c} (*infra*); > cui en. ang. d. aliq. *Cassiod.* (*P.L.* lxx. 39); *gr.* D*E* 2 > *τίνι γὰρ εἶπεν τ. ἀγγ. ποτε*, *non autem latt.*; cui en. deus aliq. ang. S* (*deinde* + dixit S^{c}); nulli unquam ang. d. deus *Orig.* (*int. luc. hom.* xxxi = *Hieron.* vii. 341). **es tu** = *εἶ σύ*: esto Z*; est P*. aego *pr.* L^{c}. hodiae C, odie G^{c}, odiae M. **genui** (-uit M), *gr.* *γεγέννηκα*: generaui *d e Tert.* (*Marc.* iii. 20, v. 9, *Prax.* 11). **rursum** (-sus F, rusum M*), *gr.* *πάλιν*: iterum *d dem. e t.* **illi** *et* ei *t cum gr. paene omn.* *αὐτῷ*: *gr.* ℵ* *om.*, *non autem latt.* **in patrem** = *gr. omn.* *εἰς πατέρα*: in patre ABD FPRZ^{c} *v*. aerit L. **in filium** = *gr. omn.* *εἰς υἱόν*: in filio ABG*NPR *d e v*.

6. **et cum** (quum ΘT; *om.* P*) **iterum** (*om. Sedul.*), *gr.* *ὅταν δὲ πάλιν*: > deinde iterum cum *d e t*. **introducit**, *cf.* introduxit M, introduceret *t*, *et gr.* *εἰσαγάγῃ* (p^{46} *ἀγάγῃ tantum ut uidtur*): inducit *d e*. primo genitum *duobus uerbis* DH; *deinde* + eum D *sine auct. gr.* **in orbem** (horb. CL*; urbem R) **terrae** (-re LMW, e *sec. in ras. scr.* U), *cf.* in orbem terrarum *t*, *et gr.* *εἰς τὴν οἰκουμένην*: in creatione *d e*. **dicit** = *λέγει*: dixit *t*; + in canticum deutheronomiu R$^{1\ in\ mg}$. **et** *sec.*: *om.* CT *t sine auct. gr.* hadorent C. **eum** (*αὐτῷ*): illum *d e t*. hangeli C, angueli D. **dei** *etiam Ambr.* (*spir. sanc.* i. 3) *cum gr. omn.* *θεοῦ*:

Digitized by Google

7 et ad angelos quidem dicit
qui facit angelos suos spiritus
et ministros suos flammam
ignis 8 ad filium autem
thronus tuus deus in saeculum
saeculi
et uirga aequitatis
uirga regni tui
9 dilexisti iustitiam et odisti
iniquitatem
propterea unxit te deus deus tuus
oleo exultationis prae
participibus tuis
10 et tu in principio domine terram
fundasti
et opera manuum tuarum
sunt caeli
11 ipsi peribunt tu autem
permanebis
et omnes ut uestimentum
ueterescent
12 et uelut amictum mutabis
eos et mutabuntur
tu autem idem es

---

eius DT *Ambr.* (*spir. sanc.* iii. 11, 18) *Hieron.* (*tract. in es.* vi. 1–7, *Morin p.* 121).

7. **ad** (*om.* H*U* *d*) **angelos** (hangel. C, anguel. D, n *sup. lin.* M, angelus G*Z* *d e*; + ipsius *d e*) **quidem dicit**, *gr.* *πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους* (D*E* 71 + *αὐτοῦ*) *λέγει*: + in psalmo CIII R[1] *in mg.* **angelos** (hangelos C, ang⁻ D; angelus G*Z*) **suos** (s *sec. sup. lin.* V) **spiritus** (-tu M*) *cum gr. plur.* *ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα*: ang. spiritus *tantum Tert.* (*Marc.* iii. 9) *et* > spiritus ang. *tantum Tert.* (*Marc.* ii. 8) *sine auct. gr.*; ang. suos spiritum *d e cum gr.* DE 1. 39. 67**. 71 *ἀγγ. αὐ. πνεῦμα.* **ministros** (*λειτουργούς*): apparitores *Tert.* (*Marc.* ii. 8, iii. 9). **suos** *sec.* (*sup. lin.* C; tuos D) = *gr. omn. αὐτοῦ*: *om.* O[c] *Tert.* (*Marc.* ii. 8, *non autem* iii. 9). **flammam ignis** *etiam Orig.* (*int.* iv. 680) *Tert.* (*Marc.* ii. 8): > ignis flammam *Bentl. cum ord. gr. omn.* *πυρὸς φλόγα*; ignem urentem BDO*S *d e t Orig.* (*int. princ.* II. viii. 3, *luc. hom.* xxvi *et* xxxi = *Hieron.* vii. 327 *et* 341) *Hieron.* (*tract. in es.* vi. 1–7, *p.* 121) *Prisc.* (*p.* 29) *et* ignem flagrantem *Tert.* (*Marc.* iii. 9)—*cf.* II. Thess. i. 8, Apoc. i. 14, ii. 18, xix. 12.

8. **ad filium autem** *et* ad f. uero *Hieron.* (*tract. in es.* vi. 1–7, *p.* 121) = *πρὸς δὲ τὸν υἱόν*: + dixit D *sine auct. gr.*; + in psalmo ˣLIIII (*sic*) R[1] *in mg.* tronus PT. **deus**: *om. Hieron. sine auct. gr.* **in saeculum** (sec. [symbol], saclm̄ Z) **saeculi** (sec. U[symbol], sacli Z), *cf.* in aeterno aeterni *d e*, *cum gr. fere omn.* *εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος*: in eternum *tantum t et* in aeuum *tantum Tert.* (*Prax.* 13) *cum gr.* B 17 *εἰς τὸν αἰῶνα* (*sine τοῦ αἰῶνος*). **et** *etiam Bentl. Tisch. cum gr.* ℵABD*E*M𝔭[46] 17 *καί*: *om.* BFHΘLMNOPRSWZ* *vg. cod. caraf. dem. diu. f t Tert. Hieron. et fortasse Sedul. cum gr.* D[c]E**KLP *al. fere omn.* urga *pr.* P. **aequitatis** (heq. C, eq. MW) *et* directionis *Hieron.* = *εὐθύτητος*: recta *t*. **aequitatis uirga**: *om. Tert. et gr.* ℵ* *per homoeoteleuton ut udtur.* rigni P*. **tui** = *gr. plur.* *σου*: *gr.* ℵB𝔭[46] *αὐτοῦ*, *non autem latt.*

9. dilexsisti M. **iustitiam** (-ciam PW, -tiae Z*), *gr.* *δικαιοσύνην*: aequitatem *d e*. **odisti** (hod. CT), *gr.* *ἐμίσησας*: odio habuit *libere Orig.* (*int. cant. l.* i). **iniquitatem**: *gr.* ℵA 17. *al.*[7] *ἀδικίαν*, BDEKLMP𝔭[46] *al. pler.* *ἀνομίαν* (D* *-μίας*). **propterea** (*διὰ τοῦτο*): ideo *d e t*. **unxit** (hunxit C, uncxit LNVZ*), *gr.* *ἔχρισεν*: liniuit *d e*. **deus** *pr.* = *gr. omn.* *ὁ θεός*: dominus *Orig.*; *om.* D. **tuus**: *om.* S* *sine auct. gr.* **oleo**: oleum *d e* = *gr.* *ἔλαιον* (BL *al.* *ἔλεον*, D* *ἔλεος*); + *ras.* 2 *litt.* N. **exultationis** (-cionis P), *gr.* *ἀγαλλιάσεως*: laetitiae (let. M) DFM *d e t Orig. Sedul.* **prae** (pre LMOW; + omnibus *v*) **participibus** (participibus Z*) **tuis** (suis *dem.*), *cf.* prae consortibus tuis D *Sedul.*: prae participes tuos *d e*; *gr.* *παρὰ τοὺς μετόχους σου.*

10. *Ad init.* + in psalmo CI R[1] *in mg.* tui G. **in principio** (n *sup. lin.* L) **domine** (*om.* V*) *et* initiis d. (*sine* in) *d e cum ord. gr.* *κατ' ἀρχὰς κύριε*: > d. in initio (*cf. Ambr. infra*) *t contra ord. gr.* **terram** (terra PZ*) **fundasti** *cum ord. gr. omn.* *γῆν ἐθεμελίωσας*: > f. t. *d e t*. > initio (*cf. t supra*) terram tu fundasti domine *Ambr.* (*fid.* v. 2) *contra ord. gr.* hopera C. manum FS *d*. **caeli** (celi LMW): *om. diu.**

11. **ipsi** = *αὐτοί*: ipse Z*. **peribunt** (*ἀπολοῦνται*): perient *d e*—*cf. Neue-Wagener* '*Formenlehre*'[3], III, *p.* 327. **permanebis** (manebis *tantum* P*) *cum gr.* D[c]EM *al.* *διαμενεῖς*: permanes DO*R *Bentl. t Fulg.* (*P.L.* lxv. 276) *cum gr.* L *plu.*[ut udtur] *διαμένεις*. **omnes** = *πάντες*: omnia AFMT *c t*. **ut** (*ὡς*): sicut A *Tisch. Fulg.*; tamquam *d e t*. bestimentum L. ueterascent W *vg. cod. caraf.* (*non autem Bentl. Tisch.*) *c dem. diu. Fulg.*, ueteriscent P *v*; *cf. Rönsch* '*It. und Vg.*' *p.* 179, *et Goelzer* '*Latinité de S. Jérome*', *p.* 179.

12. **uelut** (-uti C, -ud SW, belut L), *gr.* *ὡσεί* (D*E* *ὡς*): tamquam *d e*. **amictum** (ham. C, c *ex* t M): + et mutabuntur G[1] *in mg.* **mutabis** (*in ras. scr.* O[c]) *cum gr.* ℵ*D[* et b ut udtur] 43 *ἀλλάξεις*: inuolues DFGΘ*LMZ* *Bentl. v cum gr. plur.* *ἑλίξεις*; inuolueris S. **eos** *et* illos *d e* = *gr. omn.*

Digitized by Google

et anni tui non deficient.
13 Ad quem autem angelorum
dixit aliquando
sede a dextris meis quoad
usque ponam inimicos tuos
scabellum pedum tuorum
14 nonne omnes sunt adminis-
tratorii spiritus in ministerium
missi propter eos qui heredi-
tatem capient salutis

αὐτούς: ea (*in ras.* O^{c}) CO^{c}T *t*; + uel ea S^{c}. **et mutabuntur** (mot. DS) *cum gr.* D^{c}KLMP *al. omn.* καὶ ἀλλαγήσονται *tantum*: ut uestimentum et m. FM *cum gr.* ℵABD*$\mathfrak{P}^{46}$ ὡς ἱμάτιον καὶ (D* *om.*) ἀλλαγ., *et* > et tamquam uestimentum m. *d e cum gr.* E και ωσ ειματιον αλλαγ.—*cf. uers. praeced.* **idem** (*bis scr.* W*) *etiam Bentl. Tisch. cum gr. paene omn.* ὁ αὐτός: ipse *d e cum gr.* 17 αὐτός; idem ipse BG^{c}HΘKLNOPRSUVW^{1}Z *vg. cod. caraf. c dem. diu. f t Sedul.* **es** = εἶ: est F*. difficient D, defecient PS.

13. **ad quem autem** (*om.* S*Z*) **angelorum** (hangel. C, anguel. D) **dixit aliquando** *etiam Aug.* (viii. 805), *cf.* cui autem (*om. Hieron.*) ang. d. aliquando (deus *Hieron.*) *Hieron.* (*tract. in es.* vi. 1–7, *p.* 121 *libere*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 900), cui enim ang. d. aliq. *Hieron.* (ii. 121) *Aug.* (vi. 218), *et gr. omn.* πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἴρηκέν ποτε: > ad quem ang. autem d. aliq. *f*; > ad quem autem ang. aliq. d. *diu.*; > cui enim d. ang. *tantum Cassiod.* (*P. L.* lxx. 74, 491, 695); *deinde* + in psalmo CVIIII R$^{1\ in\ mg.}$ **a** (ad L *d e*; + *ras.* 1 *lit. diu.*) **dextris** (dext⁻is D, d^{ex}ris P, d *partim eras.* L) **meis** *etiam Aug.* (vi. 218), *gr.* ἐκ δεξιῶν μου: ad dexteram meam *Faustin.* (*P. L.* xiii. 61) *Ambr.* (*spir. sanc.* i. 3) *Aug.* (viii. 805). **quoad usque** (quoadusque *uno uerbo vg.*, quoadhusque C), *cf.* quo‖usque N, quo usque *Uictorin.* (*adv. Ar.* i. 38 *libere*) *Aug.* (viii. 805), *et gr. plur.* ἕως ἂν: donec DFL*MW *d e Ambr. Hieron.* (ii. 121, *tract. in es.* vi. 1–7, *p.* 121) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 74, 900) *Sedul.*, *cf. gr.* D*E* ἕως *tantum*. **tuos**: *gr.* 37 *om.*, *non autem latt.* **scabellum** (-illum AFG* MN*O^{c}RVZ, -ilum S, -yllum H) **pedum tuorum** = *gr. omn.* ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου: sub pedes tuos *d e*, *cf.* sub pedibus ipsius *libere Uictorin.*

14. **nonne omnes sunt** (*om.* L*) **administratorii** (-traturii Z*, -trarii S*, amministratorii K) **spiritus**, *cf.* nonne hi omn. s. administratorii sp. *Hieron.* (*tract. in es.* vi. 1–7, *p.* 121), *gr.* οὐχὶ πάντες εἰσὶν λειτουργικὰ πνεύματα, hi s. administratorii sp. *Hieron.* (vi. 500), *et* isti s. administratorii sp. *Hieron.* (iv. 754): nonne omn. s. administratores sp BP *Hieron.* (ii. 121, 161); nonne (non *d*; + enim *d e*) omn. s. (*om. Ambr. ps.* cxviii *tau* 22) ministri sp. *d e Orig.* (*int. iesu hom.* xxiii. 3, *et Del.* iv. 473) *Ambr.* (*ps.* cxviii. *tau* 22, *spir. sanc.* i. 3) *Aug.* (viii. 805) *Sedul.* (*ut udtur*), > nonne omn. ministri s. sp. *Hieron.* (iv. 91), > nonne omn. sp. ministri s. D, *et libere* > *Orig. int.* 'sp. ministri' (*princ.* II. viii. 1), 'ministrorum spirituum' (*num. hom.* xi. 4); nonne omn. s. ministeriales sp. *Orig.* (*int. iesu hom.* viii. 6, *cant. l.* iii, *et Del.* iv. 593, 656), > quia omn. ministeriales s. sp. *Orig.* (*int.* iv. 597), *cf.* ministeriales sp. *libere Orig.* (*int. princ.* I. v. 1) *et* > sp. ministeriales *libere Orig.* (*int.* iv. 599); qui omn. s. ministratorii sp. *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 64); quia omn. s. apparitores sp. *Orig.* (*int. luc. hom.* xiii = *Hieron.* vii. 281); nonne omn. s. ministrationis sp. *Theod.-Mops.* (I. *p.* 129); s. enim efficientes sp. *Hil.* (*ps.* cxxix. 7). **in ministerium** (+ fidei W) **missi** (misi O*RS) *etiam Orig.* (*int. quater*) *Hieron.* (*tract. in es.* vi. 1–7, *p.* 121, *et Uall.* ii. 121, iv. 91), *cf.* ad ministerium missi *Orig.* (*int. cant. l.* iii. *semel*, *et Del.* iv. 473, 593, 597), ad ministerium transmissi *Orig.* (*int. matt. comm.* xii. 13), ad ministerium destinatos *libere Orig.* (*int. princ.* I. v. 1), ad ministrationem missi *Aug.*, *et gr. omn.* εἰς διακονίαν (B διακονίας) ἀποστελλόμενα: > missi in ministerium *Hieron.* (vi. 500), *cf.* ministrantes in ministerio *libere Orig.* (*int.* iv. 599); qui ad ministerium (+ et adiutorium *num. hom.* xi. 4) missi sunt *Orig.* (*int. princ.* III. iii. 6, *num. hom.* xi. 4, *cant. l.* iii. *semel*), *cf.* quae ad adminiculum mittuntur *libere Orig.* (*int. iud. hom.* iii. 3), quae in ministerio mittuntur *libere Orig.* (*int. cant. l.* iii. *semel*); > qui (angeli *Orig.*) mittuntur in ministerium *Orig.* (*int.* iv. 598 *libere*) *Ambr.* (*ps.* cxviii. *tau* 22) *Hieron.* (iv. 754), *et* > qui mittuntur ad ministerium *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 64); in ministerium (ministerio *d e*) qui mittuntur *d e Ambr.* (*spir. sanc.* i. 3); qui ordinati sunt *libere Orig.* (*int. num. hom.* v. 3). **propter eos** (*in ras. scr.* U) **qui** (*in ras. scr.* U) **hereditatem** (haer. ϚⱧ) **capient salutis** (saltis R) *etiam Orig.* (*int. iesu hom.* viii. 6), *cf.* pr. eos q. hereditatem (hereditate M) capiunt salutis BDFHΘMOSWϚⱧ *c diu. f Orig.* (*saepissime*), eorum q. hereditatem capiunt salutis *libere Orig.* (*int. iud. hom.* iii. 3), *et adnotat Luc. Brug.* '*Retinendum est futurum* capient, *non substituendum praesens* capiunt, *multoque minus* cupiunt, *quod est* desiderant': pr. eos q. hereditatem accipient salutis L; pr. eos q. hereditatem (hereditate *tract. in es.*) accepturi sunt salutis (salutem *tract. in es.*) *Hieron.* (*tract. in es.* vi. 1–7, *p.* 121, *et Uall.* iv. 91); pr. eos q. hereditatem capturi sunt salutis G$^{1\ in\ mg.}$; > pr. eos q. hereditatem salutis possessuri sunt *Hieron.* (vi. 500); pr. eos q. hereditatem capient in salutem *Orig.* (*int. princ.* I. v. 1); pr. eos q. futuri erunt heredes salutis *Ambr.* (*ps.* cxviii. *tau* 22); pr. eos

Digitized by Google

II. 1 propterea abundantius
oportet obseruare nos
ea quae audiuimus
ne forte effluamus
2 si enim qui per angelos dictus
est sermo factus est firmus
et omnis praeuaricatio
et inoboedientia accepit
iustam mercedis retribu-
tionem
3 quomodo nos effugiemus
si tantam neglexerimus
salutem
quae cum initium accepisset
enarrari per dominum ab eis
qui audierunt
in nos confirmata est
4 contestante deo signis et por-

q. capiunt hereditare salutem *Theod.-Mops.*; pr. eos q. futuri sunt hereditate possidere salutem *Aug.*; pr. eos q. hereditabunt salutem *Hil.*; pr. eos q. sunt hereditaturi salutem *Orig.* (*int. matt. comm.* xii. 13); pr. eos q. accepturi erant salutem *Hieron.* (ii. 121); pr. eos q. possessuri sunt salutem *Hieron.* (iv. 754); pr. eos q. consecuturi sunt salutem *Orig.* (*int. luc. hom.* xiii. = *Hieron.* vii. 281); eorum q. ad hereditatem salutis uocati sunt *libere Orig.* (*int. princ.* III. iii. 6); pr. possessuros salutem (+ aeternam *d e*) *d e Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 64); *gr. διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν.*

II. 1. **propterea** (*bis scr.* W), *gr. διὰ τοῦτο*: ideo *d e*; *om. Orig.* (*int. princ.* III. ii. 4) *ad init. pericopes.* **abundantius** (hab. CDSTUZ, habundancius P) **oportet** (hop. C) **obseruare** (hobs. C, *inter* a *et* r *eras.* u M) **nos** *et* ab. op. adtendere n. *Aug.* (viii. 805) *cum ord. gr.* ℵ *περισσοτέρως δεῖ προσέχειν ἡμᾶς*: > op. ab. obs. n. L *cum. ord. gr.* ABDE𝔓^{46} 93 *δεῖ περ. προσ. ἡμ.*; > habundantius op. n. obs. O; > habundancius obs. n. op. W; > op. n. amplius intueri *d e*; amplius debemus intendere *Orig. et* > debemus intendere amplius *Hieron.* (ii. 282); *gr.* KLP *al. pler. δεῖ περ. ἡμ. προσ. et* 17 *δεῖ προσ. ἡμ. περ. apud latinos non redduntur.* **ea quae** (que CLMOPW) **audiuimus** (audi||uimus N; audimus S*), *cf.* his q. audiuimus *Orig.*, q. audita sunt *d e*, *et gr. τοῖς ἀκουσθεῖσιν*: his q. dicuntur *Hieron.* **ne forte** (*μήποτε*): ne casu *d e.* **effluamus** (efl. D), *gr. παραρυῶμεν uel παραρρυῶμεν*: pereffluamus (peraffl. P; perefluamur Z*) BFGKL*MPSTWZ* *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c diu.*, *cf.* perfluamus *dem. v*; supereffluamus *f Hieron.*; defluamus *Aug.*; labamur C^{mg}, *cf.* lebemur *d e.* *Totum uersum om. gr.* M, *non autem latt.*

2. **si enim qui** (que Z*) **per angelos** (hangel. C, anguel. D, angelus G*PZ*) **dictus** (-um Z*, -os U, ductus W; habitus *Orig.* (*int. cant. l.* ii)) **est** (*om.* FM) **sermo** (seruo M) **factus est firmus** (primus Z*) *et* si en. quod per ang. narratum est uerbum fuit firmum *Theod.-Mops.* (I. *pp.* 48, 294) *cum ord. gr. omn. εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων* (L *ἀγγέλου*) *λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος*: > si en. sermo qui per ang. dictus est factus est firmus *Uigil.* (*Uarim.* ii. 6); > si en. quod (quid *e*) per ang. praedicatum (*sine* est) uerbum certissimum factum est *d e*; sic en. per ang. dictus est firmus *tantum* L*, *quod in* si en. quod per ang. dictum est uerbum factum est firmum *correxit* L^{c}. **et** *pr.*: + si ς *Sedul. sine auct. gr.* om$_{nis}$ S, omnes Z*. preuaricatio LMOU, praeuaricacio P, praeuaricario Z*; *gr. παράβασις.* **et inoboedientia** (inhoboed. C, inobed. LUWZ* *vg.*, inoboediencia P), *gr. καὶ παρακοή*: et contumacia *d e*; et indicto audientia *v*; *om. Ambr.* (*ps.* cxviii. *samech* 33). **accepit** (accept Z*; accipit O*; *om.* S—*cf. infra*) **iustam** (iusta Z*; iuxta L; *om.* P*) *cum ord. gr. paene omn. ἔλαβεν ἔνδικον*: > iustam accepit (accipit D *Ambr. Uigil.*) D *v Ambr. Theod.-Mops.* (I. *p.* 48) *Aug.* (viii. 806, x. 27) *Uigil. cum ord. gr.* 17. 37 *ἐνδ. ἐλ.* **mercedis** (-cidis O*S) **retributionem** (retribuc. P, retribuit. NS, + *ras.* 1 *lit.* R; retributionis WZ*; + accipit S^{c}—*cf. supra*): mercedem retributionem B, *cf.* mercedum retributionem *Theod.-Mops.* (I. *p.* 48); > retributionis mercedem *Uigil.*; remunerationem *tantum d e Ambr.*; *gr. μισθαποδοσίαν.*

3. **quomodo** (quo modo 𝔖): + enim D *sine auct. gr.* **nos effugiemus** (effugierimus *et* i *pr. eras.* B; effugimus P) *cum ord. gr. ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα* (𝔓^{46} 31. 109 *al. fere*^{10} *-ώμεθα*): > effugiemus n. D *contra ord. gr.* **si tantam** (-um H) **neglexerimus** (necl. C) **salutem** *etiam Aug.* (x. 27): t. negligentes salutem *Hieron.* (ii. 121) *Aug.* (viii. 806) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 6); *gr. τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας.* **quae** (que MW) **cum** (quum Θ) **initium** (-cium P) **accepisset** (accip. DPS; accepissent 𝔓 *cod. caraf.*—*adnotat Luc. Brug.* '*Numerus singularis* accepisset *non est mutandus in pluralem* accepissent'), *cf.* quaecumque in. accepisset L* *et* quaecumque in. accepissent *d e*: quae principium accipiens *Hieron.* = *ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα.* **enarrari** (aen. C, enn. OZ, enarrarii M) = *λαλεῖσθαι*: enarrandi D^{c}ς, *cf.* narrandi D* *et* praedicandi *d e*; ut enarraretur *Aug.* (viii. 806), *cf.* ut nararretur *Uigil*; ad loquendum *Hieron.* **per dominum** = *gr. omn. διὰ τοῦ κυρίου*: per (*om. d e*) deum DZ* *d e.* **ab** (hab C; in D*) **eis qui audierunt**, *gr. ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων*: ab iis q. aud. *Aug.* (viii. 806) *Uigil.*; ab (ad *d e*) his q. aud.

Digitized by Google

tentis et uariis uirtutibus
et spiritus sancti distributionibus
secundum suam uoluntatem.
5 Non enim angelis subiecit
orbem terrae futurum
de quo loquimur
6 testatus est autem in quodam
loco quis dicens
quid est homo quod memor
es eius
aut filius hominis quoniam
uisitas eum
7 minuisti eum paulo minus
ab angelis
gloria et honore coronasti eum
et constituisti eum super
opera manuum tuarum
8 omnia subiecisti sub pedibus eius.
In eo enim quod ei omnia
subiecit nihil dimisit

L *d e Hieron.* **in nos** = εἰς ἡμᾶς : in nobis DF G^{c2}M^{c}O*PSW *d e f Uigil. Sedul.*; in uobis BM* Z*. **confirmata** : ata *in ras. scr.* U.

4. **contestante** (constante M) **deo** (o *in ras. scr.* U, + *ras.* 1 *lit.* L) *etiam Aug.* (viii. 806), *gr.* συνεπιμαρτυροῦντος (B* συνμαρτ., B^{c} συμμαρτ.) τοῦ θεοῦ : confirmante d. D*; adseuerante d. *d e*; adtestante d. *Aug.* (viii. 991); testificante d. *Ambr.* (*spir. sanc.* i. 3); testimonium dante d. *Hieron.* (ii. 121), *cf. Orig.* (*infra*). **signis** *sine addit. cum gr.* MP 17. *al. fere*^{15} σημείοις *tantum* : + quoque *d e Ambr. cum gr. plur.* τε. **portentis** *etiam Aug.* (viii. 806), *gr.* τέρασιν : prodigiis *d e Ambr. Hieron. Uigil.* (*Uarim.* ii. 6); ostentis *Aug.* (viii. 991). **et** *sec.* : *om. Uigil.* (*Uarim.* ii. 6) *sine auct. gr.* uaris O*. **distributionibus** (distribuit. NS, distribuc. P) *etiam Aug.* (viii. 991), *gr.* μερισμοῖς: diuisionibus *d e Ambr. Hieron. Aug.* (viii. 806) *Uigil.* (*Uarim.* ii. 6). **secundum** (saec. S) **suam uoluntatem** (uolumpt. C*, uolumt. C^{c}) *etiam Uigil.* (*Uarim.* ii. 6), sec. ipsius uoluntatem (uoluptatem *e*) *d e*, *et* iuxta suam u. *Hieron.*, *cum gr. plur.* κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν : > sec. u. suam D *Uigil.* (*c. Ar. Sab. etc.* ii. 39) *contra gr.*; *gr.* D*E* κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ θέλ. *apud latinos non redditur. Libere citat Orig.* (*int. princ.* IV. i. 5) 'euidentibus procul dubio signis et uirtutibus testimonium reddentibus uerbo doctrinaeque eorum'.

5. **hangelis** C, anguelis D. **subiecit** (ὑπέταξεν) : subdidit *d e*; *deinde* + deus ADHΘ^{c}OPW Z^{c} *vg. cod. caraf. Tisch.* (*non autem Bentl.*) *dem. diu. f v Sedul. cum gr.* C *qui add.* ὁ θεός. **orbem** (horb. C) **terrae** (terre LMW), *gr.* τὴν οἰκουμένην : saeculum *d e.* future L*. **quo** : o *ex* i P. **loquimur** (loqui *sup. lin.* P, m *in ras. scr.* L) = λαλοῦμεν : loquitur G*MZ.

6. **testatus** (¦¦testatus O) **est autem**, *cf.* contestatus est au. *d e*, *et gr. omn.* διεμαρτύρατο δέ : > test. au. est A; test. est *tantum v.* **in quodam loco**, *gr.* που : q. loco (co *in ras. scr.* L) *tantum* L *d e.* **quis** (q̸ *quasi incepisset* quis *et uoluisset euadere* C) *et* quidam BDO*SW *f cum gr. omn.* τις : *om.* FMN^{c}TUZ*. **dicens** : + in psalmo VIII R^{1} *in mg.* **quid** (*om.* G*) *cum gr.* ℵABC^{c}DEKL *al. fere omn.* τί : quis T *d e cum gr.* C*P𝔭^{46} τίς. **est** : + *ras.* 1 *lit.* Z. **memor es**, *cf.* memo res A* *et* memoris M, *cum gr. plur.* μιμνήσκῃ : memor est *d e*, *cf. gr.* 17. *al. mu.* μιμνήσκει; memor *tantum* G*. **eius** = αὐτοῦ : eum *d e.* **hominis** = ἀνθρώπου : hominum Z*. **quoniam** (ὅτι) : qui *d e.* **uisitas** (uiss. D) = ἐπισκέπτῃ (*pauc.* -τει) : uisitasti Z*.

7. **minuisti** *etiam Tert.* (*carn.* 14 *semel*), *gr.* ἠλάττωσας (D* ἐλάττ.) : minorasti FMR *d e Tert.* (*carn.* 15) *Faustin.* (*P. L.* xiii. 67) *Aug.* (viii. 628) *Uigil.* (*c. Ar. Sab. etc.* ii. 18) *Sedul.*, *cf.* minoratus *libere Tert.* (*sexies*) *et* minorauit *libere Tert.* (*Prax.* 23); diminuit *libere Tert.* (*Marc.* iii. 7 *semel*, *iud.* 14 *semel*), *cf.* diminuens *libere Tert.* (*Marc.* ii. 27) *et* deminutus *libere Tert.* (*carn.* 14 *semel*). **eum** *pr. etiam Tert. fere semper*, *gr.* αὐτόν : illum *libere Tert.* (*Marc.* ii. 27, *iud.* 14). **paulo** (pauplo Z) **minus** (paulominus *uno uerbo* W *vg.*), *gr.* βραχύ τι : modico *Tert.* (*quater*); modicum *Tert.* (*Marc.* iii. 7 *semel*, *iud.* 14 *semel*); modicum quid *Tert.* (*sexies*). **ab angelis** (hang. C, ang̃ D), *gr.* παρ' ἀγγέλους : citra angelos *Tert.* (*paene semper*); infra angelos *libere Tert.* (*carn.* 14 *semel*). **gloria et honore** = δόξῃ καὶ τιμῇ : gloriam et honorem B*F*LMZ*. choronasti C. **eum** *sec.* (αὐτόν) : illum *libere Tert.* (*Marc.* iii. 7, *iud.* 14). **et constituisti** (consti *tantum* S*, + tuisti S^{c}) **eum super** (+ omnia B) **opera** (hop. C) **manuum** (manum F *d*) **tuarum** *cum gr.* ℵACD*E*MP 137. *al. sat. mu.* καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου : *om.* L* *et ut udtur Tert.* (*Marc.* iii. 7, *iud.* 14) *cum gr.* BD^{c}E**KL𝔭^{46} 47. 73. *al. plus*^{70}.

8. **omnia subiecisti** *cum ord. gr. omn.* πάντα ὑπέταξας : > subiecit omn. *libere Tert.* (*iud.* 14) *et* > subiciet omn. *libere Tert.* (*Marc.* iii. 7). sup O. **in eo enim** (*om.* R) **quod** (*om.* S*) **ei omnia subiecit** *et* in eo en. in quo ei omn. sub. *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 77), > in eo en. quod omn. ei sub. *vg. cod. caraf. Bentl. et* > in eo en. quod omn. sibi sub. *Sedul.*, > in eo en. quod ei sub. omn. H, *cum gr.* ℵM 23 ἐν τῷ γὰρ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, ACKLP *al. fere omn.* > ἐν γὰρ τῷ ὑπ. αὐτῷ τὰ π., *et* DE > ἐν τῷ γὰρ τὰ π. ὑπ. αὐτῷ : in eo en. quod omn. sub. (*sine* ei) KZ, *cf.* in eo en. dum omn. sub. *v*, subiciendo autem omn. *d e Ambr.* (*fid.* iv. 11), *et*

Digitized by Google

non subiectum ei
nunc autem necdum uidemus
omnia subiecta ei
9 eum autem qui modico quam
angeli minoratus est
uidemus iesum
propter passionem mortis
gloria et honore coronatum
ut gratia dei pro omnibus
gustaret mortem
10 decebat enim eum
propter quem omnia
et per quem omnia
qui multos filios in gloriam
adduxerat
auctorem salutis eorum
per passiones consummare
11 qui enim sanctificat et qui sanctifican-

---

gr. B ἐν τῷ γὰρ ὑπ. τὰ π. (*sine* αὐτῷ); *gr.* $\mathfrak{p}^{46}$ ἐν γὰρ τῷ ὑπ. *tantum apud latinos non redditur.* nichil LW. **dimisit** (-missit D, demisit FMN O*PZ^c, demissit S) **non subiectum ei,** *cf.* d. n. sub. *tantum* R *et* reliquid n. sub. *tantum d e, sine auct. gr.*: > reliquit ei n. sub. *Ambr.* (*fid.* iv. 11) *cum ord. gr. paene omn.* ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον; *gr.* $\mathfrak{p}^{46}$ > αὐτῷ ἀφ. ἀν., *non autem latt.* **nunc** (νῦν): modo *d e.* **necdum** (rec. O*), *gr.* οὔπω: nondum *d e Ambr.* (*fid.* v. 13); non *tantum Ambr.* (*fid.* v. 14). **uidemus** = ὁρῶμεν: uidimus BZ*. **omnia subiecta ei** (*om. Bentl.**): > omn. eius sub. *d e et* > omn. illi esse sub. *Ambr.* (*fid.* v. 13, 14); > sub. esse ei omn. *Orig.* (*int.* iv. 555); > ei omn. sub. L *cum ord. gr. omn.* αὐτῷ τὰ ($\mathfrak{p}^{46}$ *om.*) πάντα ὑποτεταγμένα.

9. **eum** (eom A*, eium H*, ei H^1, cum PVZ*) **autem qui modico** (modice B, modicum WZ*) **quam angeli** (hang. C, angueli D; angelis FMR *v*) **minoratus est,** *cf.* eum au. qui modicum ab angelis m. est L *Uigil.* (*trin.* xi), *et* eum au. qui modice et minus quam angeli m. est *Uigil.* (*Uarim.* i. 43): eum au. modico minus quam angelos minoratum *Aug.* (viii. 733), *cf.* eum au. modico minus ab angelis minoratum *Aug.* (viii. 719), nam paulo (+ minus *Uigil.*) quam angelos minoratum *d e Ambr.* (*fid.* ii. 8) *Uigil.* (*c. Eutych.* ii. 5, 8), paulo minus ab angelis minoratum *ad init. pericopes Faustin.* (*P. L.* xiii. 67), *et gr.* τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον; minoratus est paulo minus ab angelis *libere Aug.* (ii. 611). **uidemus** *etiam Aug.* (viii. 719) *Uigil.* (*Uarim.* i. 43) *cum gr. omn.* βλέπομεν (L -ωμεν): uidimus BO*U^cZ* *Aug.* (viii. 733) *Uigil.* (*trin.* xi, *c. Eutych.* ii. 5, 8) '*Cassiod.*' (*P. L.* lxx. 1071). **iesum**: + christum *t sine auct. gr.* **propter passionem mortis** (+ eius *f*) *etiam Uigil.* (*trin.* xi, *c. Eutych.* ii. 8, *Uarim.* i. 43) = διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου: per passionem *tantum* '*Cassiod.*'; *om. omnino Uigil.* (*c. Eutych.* ii. 5). **gloria** = δόξῃ: gloriam MZ*. **honore** = τιμῇ: honorem Z* *d e t.* choronatum C. **gratia** (-cia P, gratiam G) **dei** *cum gr.* ℵA BCDEKLP *al. fere omn.* χάριτι θεοῦ: extra deum $G^{mg.}$ *et* sine deo *Orig.* (*int.* iv. 513, 560) *Ambr.* (*fid.* ii. 8, v. 8) *Uigil.* (*c. Eutych.* ii. 5, 8) *Fulg.* (*P. L.* lxv. 284) *cum gr.* M 67** χωρὶς θεοῦ; *adnotat Hieron.* (vii. 432) 'Christus gratia dei, *siue, ut in quibusdam exemplaribus legitur,* absque deo, pro omnibus mortuus est'. **pro omnibus** (*post* i *eras.* a A; omnis *d e*; hominibus N*) **gustaret** (-are Z*) **mortem** *etiam Orig.* (*int.* iv. 560 *et libere exod. hom.* i. 4) *cum ord. gr. omn.* ὑπὲρ παντὸς γεύσηται (D* -εται) θανάτου: > m. g. pro omn. *Faustin.*; > pro omn. m. gustat *libere Orig.* (*int.* iv. 513).

10. **decebat** = ἔπρεπεν: dicebat S* *d f.* **enim** = γάρ: autem *Ambr.* (*fid.* iii. 7, *off. min.* i. 10). **propter quem** (*om. e*) **omnia** (*om.* D) **et per quem** (*om. f*) **omnia** *cum ord. gr. omn.* δι' ὃν τὰ πάντα καὶ δι' οὗ τὰ πάντα: > per quem omn. et propter quem omn. *Ambr.* (*fid.* iii. 7, *off. min.* i. 10); per quem omn. et in quo omn. *Orig.* (*int.* iv. 467); per quo omn. et per quem omn. *d*; propter quem omn. *tantum* S*T*. *enim* **eum . . . qui**: *arte in ras. scr.* B. **qui** (*om.* L*; + *ras. circa* 2 *litt.* B) **multos filios in** (ad Z*; *in ras. scr.* U) **gloriam** (l *ex* r Z, *in ras. scr.* U) **adduxerat** (adduxerit O*; + ad *eras.* L), > q. f. m. in gl. adduxerunt D, *et* > q. m. f. adduxerat in gl. *t*: multis filiis in gl. adductis *d e Faustin.* (*P. L.* xiii. 68) *Ambr.* (*fid.* iii. 7, *off. min.* i. 10); multos filios in (ad *Uigil.*) gl. adducentem *v Orig. Uigil.* (*c. Eutych.* v. 16) = πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα. **auctorem** (auth. ϛ𝔖), *gr.* ἀρχηγόν: ducem *d e Faustin. Ambr.* (*fid.* iii. 7, *off. min.* i. 10); principem *Uigil.*; honorem D* (*deinde* hon *exp. et* auct *in mg. scr.*). **per passiones** *etiam cod. caraf. Bentl. Tisch. cum gr. omn.* διὰ παθημάτων: per passionem BDHΘ*MOSWZ* *vg. c d dem. diu. e t Ambr.* (*fid.* iii. 7, *off. min.* i. 10) *Rufin.* (*symbol.* 29) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 163) *Uigil. Sedul.*; *non liquet* R. **consummare** (-sumare Θ; consumaret L*) *etiam Sedul.* (*semel*), *cf.* confirmare *v*, *et gr. omn.* τελειῶσαι: consummari (-sumari L^c) BCDL^c OPSTUVZ^cϛ𝔖 *c dem. t Orig. Ambr.* (*fid.* iii. 7, *off. min.* i. 10) *Rufin. Cassiod. Sedul.* (*semel*)—*cf. Luc. Brug.* '*Nec hic mutandum est actiuum* consummare *in passiuum* consummari'; fieri *Uigil.*

11. **qui enim sanctificat** *etiam Orig.* (*int. num. hom.* xi. 8) *Uigil.* (*c. Eutych.* v. 16), *cf.* q. sanctificat *tantum Iulian. ap. Aug.* (x. 1084, 1086, 1088) *Prisc.* (*p.* 79) *Uigil.* (*Uarim.* i. 36): etenim

Digitized by Google

tur ex uno omnes.
Propter quam causam
non confunditur fratres
12 eos uocare dicens
nuntiabo nomen tuum
fratribus meis
in medio ecclesiae laudabo te
13 et iterum
ego ero fidens in eum
et iterum
ecce ego et pueri mei
quos dedit mihi deus
14 quia ergo pueri communi-
cauerunt sanguini et carni
et ipse similiter partici-
pauit eisdem

---

sanctificans _Orig._ (_int. is. hom._ iv. 1), _cf._ quia et iste sanctificans _libere Hieron._ (v. 789), _et gr._ ὅ τε γὰρ ἁγιάζων. **et** : _om._ W _sine auct. gr._ **qui sanctificantur** _etiam Orig._ (_int. num. hom._ xi. 8), _cf._ **sanctificantur** (_sine_ q.) ACΘTU* _t v Iulian. ap. Aug. et_ sanctificati _Orig._ (_int. is. hom._ iv. 1) _Hieron._ (v. 789 _libere_), _cum gr._ οἱ ἁγιαζόμενοι : q. sanctificatur M*S*Z* _f Prisc. Sedul. et_ sanctificatur _tantum_ H _contra gr._; _deinde_ + et S. **ex uno omnes** _etiam Uigil._ (_Uarim._ i. 36), _cf._ ab uno omn. _Cassiod._ (_P. L._ lxx. 163), _cum ord. gr. omn._ ἐξ ἑνὸς πάντες : > omnes ex uno _d e Uigil._ (_c. Eutych._ v. 16); > omnis ex uno _Prisc._ **qui enim . . . omnes** : _om._ F. **propter quam causam** (causs. D) _etiam Uigil._ (_Uarim._ i. 43), _gr._ δι' ἣν αἰτίαν : > quam ob c. _d e_; quamobrem _Hieron._ (iv. 125); propter quod _Uigil._ (_c. Eutych._ v. 16). **confunditur** (ἐπαισχύνεται) : erubescit _Hieron._ (iv. 125); pudet eum _d e._ **fratres eos** (eius _d_; ei _e_) _cum ord. gr. fere omn._ ἀδελφοὺς αὐτοὺς : _gr._ M > αὐτ. ἀδ., _non autem latt._ **uocare** = _gr. fere omn._ καλεῖν : _gr._ 17 καλῶν.

12. **dicens** : + in psalmo XXI R$^{1\ in\ mg.}$ **nuntiabo** (nunc. PW𝔖𝔈) _etiam Uigil._ (_Uarim._ i. 43), _cf._ renuntiabo _d e_, annuntiabo _Hieron._ (iv. 125), _et gr._ ἀπαγγελῶ : narrabo DTZ* _Uigil._ (_c. Eutych._ v. 16) _Sedul._ **in medio ecclesiae** (ecles. MTU, eclis. P, aecles. CS, eccle LW, aecl D) = ἐν μέσῳ ἐκκλησίας : in media ecclesia _d_; in media ecclesiae _e._ **laudabo te,** _gr._ ὑμνήσω σε : cantabo tibi _d e._
nun**tiabo . . .**[13] **eum** : _arte in ras. scr._ B.

13. **iterum** _pr._ : + in esaia R$^{1\ in\ mg.}$ _t._ **fidens** (πεποιθώς) : confidens DΘL _Hieron._ (iv. 125). **in eum** : in illo _d e_; _gr._ ἐπ' (C$^{*\ ut\ udetur}$ 1 ἐν) αὐτῷ. **et iterum** _sec._ (_in mg. scr._ B), _gr._ καὶ πάλιν : et rursum _Hieron._; + in esaia R$^{1\ in\ mg.}$ **ecce** : _om._ Z. **ego** _sec._ : _om._ S*. **pueri** (παιδία) : fili _d e._ **mei** : _om._ BCHLT (_Bentl._) _d e Orig._ (_int. is. hom._ vii. 1, _matt. comm._ xv. 6, _matt. comm. ser._ 90) _et gr. non expr._ **dedit mihi deus** _etiam Orig._ (_int. matt. comm._ xv. 6), _cf._ ded. m. dominus BCN : > m. (_om._ L*, _deinde_ + _sup. lin._ L[1]) ded. deus ADFΘLOPRSWZ _Bentl. Tisch. d dem. diu. e f t v Orig._ (_int. matt. comm. ser._ 90) _Hieron. cum gr. omn._ μοι ἔδωκεν ὁ θεός ; > deus ded. m. _Orig._ (_int. is. hom._ vii. 1); > m. dedisti (_sine_ deus) U.

14. **quia ergo** (aer. L) _cum ord. gr. omn._ ἐπεὶ οὖν : > ergo quia _d e Ambr._ (_fid._ iii. 11); propterea ergo quia _Aug._ (iv. 1319, x. 27); _deinde_ + et O _sine auct. gr._ **pueri** (παιδία) : filii _d e Ambr._; _deinde_ + sui _Orig._ (_int. cant. l._ ii.; _non autem is. hom._ vii. 1, _matt. comm. ser._ 90). **communicauerunt** (common. DS _et_ > common. pueri D; conmun. R) _etiam Orig._ (_int. is. hom._ vii. 1 _saepissime, cant. l._ ii), _gr._ κεκοινώνηκεν : participes sunt _d e Ambr._, _cf._ participes effecti sunt _Orig._ (_int. is. hom._ vii. 1 _semel_), _et_ participant _libere Orig._ (_int. matt. comm. ser._ 90). **sanguini et carni** _etiam Bentl. Tisch. Orig._ (_int. is. hom._ vii. 1 _bis, cant. l._ ii) _Aug._ (x. 27), _cf._ sanguini atque carni _Orig._ (_int. is. hom._ vii. 1 _ter_), sanguinis et carnis _d e Orig._ (_int. is. hom._ vii. 1 _semel_), _et ord. gr._ ℵBC DEMP𝔓[46] 17. 37. 47. 137 αἵματος καὶ σαρκός : > carni et sanguini (-guni L) BCDHKLOSTU°V WZ° _vg. cod. caraf. c dem. diu. f t Orig._ (_int. is. hom._ vii. 1 _semel_) _Hieron._ (iv. 125) _Aug._ (iv. 1319) _Sedul._, _cf._ > carnem et sanguinem _libere Orig._ (_int. matt. comm. ser._ 90), > carne quoque et sanguine _libere Marius_ (_p._ 51), > carnis et sanguinis _Ambr._, _et ord. gr._ KL _al. pler._ σαρκὸς καὶ αἵματος. **et ipse similiter** (simi||lter S) _etiam t_ (_semel_), _cf._ et ipse proxime _Orig._ (_int. is. hom._ vii. 1) _et_ et ipse propemodum _Aug._ (iv. 1319, x. 27), _cum ord. gr. omn._ καὶ αὐτὸς παραπλησίως : > similiter et ipse _d e Orig._ (_int. cant. l._ ii, _matt. comm. ser._ 90); > ipse enim _tantum t_ (_semel libere_). **participauit** (partipauit G) **eisdem** (isdem A[1] (_in ras. scr._) GMO _v_, hisdem A°FH*NPRU _diu. f_, hiisdem S; eiusdem K*; ihsidem B) _et_ particeps factus est eorumdem D _Orig._ (_int. cant. l._ ii) _Ambr. cum gr. plur._ μετέσχεν τῶν αὐτῶν, _cf._ participabit eisdem _t_ (_semel_), particeps eorumdem _tantum Sedul._, _et_ > eorum participauit _Aug._ (iv. 1319, x. 27) : participauit hisdem passionibus L, particeps factus est earumdem passionum _Hieron._ (iv. 125), _et_ > particeps earundem passionum factus est _t_ (_semel libere_), _cum gr._ D*E* μετ. τ. αὐ. παθημάτων—_cf. corrupte_ participes factus est eorundem passione _d et_ participes facti de passione eorundem _e_; eos factus est qui participantur eorum _Orig._ (_int. is. hom._ vii. 1); particeps factus est noster _libere Marius_; participans corpus et sanguinem _libere Orig._ (_int. matt. comm. ser._ 90). **per mortem** = διὰ τοῦ θανάτου : + mortem _d e cum gr._ D*E*

Digitized by Google

ut per mortem destrueret
eum qui habebat mortis
imperium
id est diabolum
15 et liberaret eos qui timore
mortis per totam uitam
obnoxii erant seruituti
16 nusquam enim angelos
adprehendit
sed semen abrahae
adprehendit
17 unde debuit per omnia
fratribus similari
ut misericors fieret et fidelis
pontifex ad deum
ut repropitiaret delicta
populi
18 in eo enim in quo passus est

θάνατον—*cf.* II Tim. i. 10. **destrueret** (dext. C, dist. DOS, distruerit P), *cf.* destruat *Orig.* (*int. is. hom.* vii. 1, *matt. comm.* xiii. 8), *gr.* *καταργήσῃ*: euacuaret *Aug.* (x. 27, 67, 677), *cf.* euacuauit *libere Aug.* (x. 1381). **eum** (hunc DH *t v*) **qui habebat mortis imperium** (inp. C) *etiam Orig.* (*int. exod. hom.* i. 4, *num. hom.* ix. 5, *cant. l.* iii. *libere*) *et libere Hieron.* (*ep.* xcvi. 13 *semel*): > eum (*om. d e*) q. imp. habebat m. L* *d e*, > eum q. imp. habet m. *Orig.* (*int. is. hom.* vii. 1), > eum q. potestatem habebat m. *Aug.* (x. 27, 67, 677, 1381, *cf.* quod potestatem habeat m. *libere* ii. 803), *cum ord. gr. omn.* *τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου*; > eum (hunc *Ambr.*) q. m. habebat imp. *c Orig.* (*int. matt. comm.* xiii. 8) *Ambr. Hieron.* (iv. 618 *et libere ep.* xcvi. 13 *semel*). **id** *etiam Orig.* (*int. exod. hom.* i. 4, *num. hom.* ix. 5), *gr.* *τοῦτο*: hoc *d e Orig.* (*int. is. hom.* vii. 1) *Hieron.* (*ep.* xcvi. 13 *libere*). diabulum AG*SZ*; zabulum *Orig.* (*int. is. hom.* vii. 1).

15. **et** = *καί*: ut FKW. **liberaret** (-are F* M), *gr.* *ἀπαλλάξῃ* (KLP *al. pauc.* -*άξει*: A *ἀποκαταλλάξῃ*): eruat *Orig.* (*int. is. hom.* vii. 1). **eos** = *τούτους*: hos *d e*. **qui**: quicumque *Orig.*; quodquod *d e*; *gr.* *ὅσοι*. **timore** (-orem BG), *gr.* *φόβῳ*: metu *e Orig.*; timetu *d*. **tim. mort.**: *om. t* (*semel*). **per totam uitam** (*om.* CR), *gr.* *διὰ παντὸς τοῦ ζῆν*: in sempiternam uitam *Orig.*; semper uiuendo *d e*. > obnoxii erant per totam uitam *t* (*semel*) *contra ord. gr.* **obnoxii** (hob. C, obnoxi DKLN°O*S, obnixii H) **erant** (aer. L; erunt O*) **seruituti** (serb. L¹, r *in ras. scr.* G; seruitutis (serb. L*) L* *t semel*), *gr.* *ἔνοχοι ἦσαν δουλίας*: rei erant seruitutis *Orig. Aug.* (x. 27, 67, 1381).

16. **nusquam** (nosq. P) **enim**, *gr.* *οὐ γὰρ δήπου*: nec en. statim *d e Ambr.* (*fid.* iii. 11); non en. statim *Uigil.* (*c. Eutych.* v. 16); non en. *Fulg.* (*P. L.* lxv. 581); non *tantum Marius* (*p.* 56 *ad init. pericopes*). hangelos C, anguelos D, angelus HZ*. **adprehendit** *pr.* (adpraeh. ABF*GHΘNPRZ*, adp̄h. DSU, appreh. KLVWZ° *vg.*, appraeh. T, apprehaendit L), *gr.* *ἐπιλαμβάνεται*: adsumpsit *d e Ambr.*; suscepit *Uigil.* saemen C, simen P; + *ras.* 1 *lit.* (*fortasse* h) U. abrahe CMW, abrachae D, habrahae O. **adprehendit** *sec.* (adpraeh. ABF*GHΘNPRZ*, adp̄h. DSU, appreh. VWZ° *vg.*, appraeh. F°T, adprendit C), *gr.* *ἐπιλαμβάνεται*: suscepit *d e*; *om. Ambr. Marius Uigil.* **sed s. abr. adpr.**: *om.* KS* (*deinde* + S¹).

17. **unde**: + *ras.* 1 *lit.* O. **debuit** = *ὤφειλεν*: habuit *Ambr.* (*fid.* iii. 11); *deinde* + et A*. **per omnia fratribus** *et* secundum omn. fr. *Aug.* (x. 27) *cum. ord. gr. omn.* *κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς*: > fr. per omn. *dem.* **similari** (simul. U*; assimilari W), *cf.* similis fieri *Marius* (*p.* 56), *et gr.* *ὁμοιωθῆναι* (A *ὠμ.*): similare (simul. DZ*) ADFHΘLMNO* PRSZ *Tisch. v. Uigil.* (*c. Eutych.* v. 16); similis esse *Aug.* huti *pr.* C. missericors S. **fieret** (-erit Z*) **et fidelis pontifex**, fieret et fid. summus sacerdos *d e*, fieret et fid. princeps sacerdos *Ambr.*, fieret et fid. princeps sacerdotum *Aug.*, *et* fieret et fid. sacerdos *tantum Uigil.*, *cum ord. gr.* *γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεύς*: > et fid. pontifex fieret *t contra ord. gr.* **ad deum** (dominum LU): eorum quae sunt ad d. *Aug.*, *cf.* in his quae sunt ad d. *Uigil.*, *et gr.* *τὰ πρὸς τὸν θεόν*; *deinde* + et 𝔖 *sine auct. gr.* **ut repropitiaret** (-tiiaret L, -ciaret PUWZ*), *cf.* ut propitiaret *f*, *et* ut expiaret D *d e Ambr.*: ut repropitiaretur (*Bentl.*); propitiandum *Aug.*; ad deprecandum *Uigil.*; *gr.* *εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι*. **delicta** (dilicta D, dilecta P) *et* peccata L *d e Ambr.*, *cf. gr. plur.* *τὰς ἁμαρτίας*: delictis (*Bentl.*) *et* pro delictis *Aug. Uigil.*, *cf. gr.* A 17 *ταῖς ἁμαρτίαις*. **ut repr. d. pop.**: *om. Marius.*

18. **in eo enim in quo** *etiam Uigil.* (*c. Eutych.* v. 16, *Uarim.* i. 4), *cf.* ideo en. in quo C: in eo enim (*om. Uigil.*) quod *Uigil.* (*Uarim.* i. 24) *Fulg.* (*P. L.* lxv. 581); in quo enim *tantum d e Ambr.* (*fid.* iii. 11) *Marius* (*p.* 56) = *gr. omn.* *ἐν ᾧ γάρ*. **passus est** (*om. f*) **ipse** (+ et ΘW *vg. cod. caraf. dem. diu. Ambr. Fulg.*) **temtatus** (*cum* CHP, tempt. *codd. plur.*, tent. *vg.*), *cf.* p. est ille tentatus est *Uigil.* (*Uarim.* i. 4), p. est obediens factus tentatus est *libere Uigil.* (*Uarim.* i. 24), *et ord. gr. plur.* *πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς* (ℵ* *om.*): > ipse expertus p. est *d e*, *cf.* expertus p. est (*sine* ipse) *Uigil.* (*c. Eutych.* v. 16); *gr.* DE > *αὐτὸς πέπ. πειρ.*, *non autem latt.*; *deinde* + nam *Uigil.* (*Uarim.* i. 4, 24) *sine auct. gr.* **potens** (*inter* o *et* t *eras.* n M) **est** (et A*) *etiam Uigil.* (*Uarim.* i. 4, 24): potest *d e v Ambr.*

Digitized by Google

ipse temtatus
potens est eis qui temtantur auxiliari.
III. 1 Unde fratres sancti
uocationis caelestis
participes
considerate apostolum
et pontificem confessio-
nis nostrae iesum
2 qui fidelis est ei qui fecit illum
sicut et moses in omni
domo illius.
3 Amplioris enim gloriae
iste prae mose dignus
habitus est
quanto ampliorem honorem
habet domus qui fabrica-
uit illam
4 omnis namque domus
fabricatur ab aliquo
qui autem omnia creauit deus

Marius Uigil. (*c. Eutych.* v. 16) *et gr.* δύναται; *deinde* + et ADZ^{c} *vg. cod. caraf.* (*non autem Bentl. Tisch.*) *dem. diu. f Ambr. Marius sine auct. gr.* **eis qui** (+ temp *eras.* M) **temtantur** (*cum* HP, tempt. *codd. plur.*, tent. *vg.*; temptatur AO*, temtatur L* *t*; temptatus *f*) *etiam Uigil.* (*Uarim.* i. 4, 24), *cf.* his q. t. *Marius*: tentatos *Ambr.*, *cf.* experientes *d e Uigil.* (*c. Eutych.* v. 16), *et gr.* τοῖς πειραζομένοις. **auxiliari** (-are G*O* P*Z*, axiliari M*) *etiam Uigil.* (*Uarim.* i. 4, 24), *gr.* βοηθῆσαι: adiuuare *d e Uigil.* (*c. Eutych.* v. 16); iuuare *Ambr.*; auxilium ferre *Marius.*

III. 1. **unde** (ὅθεν): propter quod *d e Ambr.* (*fid.* iii. 11) *Prisc.* (*p.* 58). **fratres sancti** = ἀδελφοὶ ἅγιοι, *cf.* fr. sanctissimi *d e Ambr.*: dilectissimi *tantum Prisc.* **uocationis** (-tiones M*, -ciones P*, -cionis P^{c}) **caelestis** (cel. LMW, cael *tantum* Z*) *cum ord. gr. omn.* κλήσεως ἐπουρανίου: > c. u. *d e Prisc.* participis Z*. **considerate** (consyd. 𝔖), *gr.* κατανοήσατε (D* -ετε): intuemini (-imini *d e*) *d e Ambr.*; cognoscite *Hil.* (*trin.* iv. 11). **et**: *om.* Z* *e sine auct. gr.* **pontificem** (-ice F*), *gr.* ἀρχιερέα: principem sacerdotum *Hil. Ambr. Hieron.* (*infra*); principem *tantum de.* > pontificem (principem sacerdotum *Hieron.*) et apostolum *Orig.* (*infra*) *Hieron.* (*infra*) *contra ord. gr.* **confessionis** (-fesionis M*) = ὁμολογίας: constitutionis *d e.* nostre LMW, nostra A*. **iesum** *cum gr.* ℵABC*D*MPp^{13}p^{46} 17. 34. 47. 67**. 73 Ἰησοῦν *tantum*: ie. christum *diu. v Hil. cum gr.* C^{b}D^{c}EKL *al. longe plu.* Ἰησ. Χριστόν; *gr. min. uix mu.* Χρ. Ἰησ., *non autem latt.*; christum *tantum Orig.* (*infra*) *sine auct. gr. Uersum una cum* iv. 14 *citant Orig.* (*int.* iv. 467) 'habentes igitur pontificem et apostolum confessionis nostrae christum' *et Hieron.* (vii. 374) 'habentes ergo principem sacerdotum et apostolum confessionis nostrae iesum'.

2. **qui fidelis est** (*om.* G*) *etiam Uigil.* (*c. Eutych.* v. 4): fidelem esse *d e Ambr.* (*fid.* iii. 11); fidelem existentem *Uigil.* (*Uarim.* i. 4) = πιστὸν ὄντα. **ei qui fecit** (praefecit 𝔖; *in ras. scr.* O) **illum** *etiam Uigil.* (*c. Eutych.* v. 4), *cf.* ei qui fecit eum *Hil.* (*trin.* iv. 11) *et* ei qui creauit eum *Uigil.* (*Uarim.* i. 4): creatori suo *d e Ambr.*; *gr.* τῷ ποιήσαντι αὐτόν. sicuti C. **et**: *om. diu. Capitula* CHΘTU (*supra p.* 683) *sine auct. gr.* moyses BFG^{c}HΘKLMNO^{c}PSTUVWZ *vg.*, mosis R, moisen D. **omni** *et* tota *libere Aug.* (v. 1365) *cum gr. plur.* ὅλῳ: *om. Ambr. cum gr.* Bp^{13}p^{46} —*cf. uers.* 5. domu A^{c}CDSV; *non liquet* P. **illius** (illis B*) *etiam Bentl. Tisch.*, *gr.* αὐτοῦ: eius R *vg. cod. caraf. d e Ambr. Aug.* (v. 1365 *libere*).

3. **amplioris** (-res H^{c}PRS*VZ*, -ri T; amplius G*) **enim gloriae** (-rie LW) **iste** (istae GV; *om.* Θ*) *cum ord. gr.* KLMp^{13} *al. pler.* πλείονος γὰρ δόξης οὗτος (L -ως): > ampliorem en. hic gloriam *d e cum ord. gr.* ℵABCDEPp^{46} 37. 47. *al.*^{2} πλ. γ. οὗτος δόξης. **prae** (pre LMO^{c}W; per ΘO*) **mose** (moyse FG^{c}KL^{c}MO^{c}PS^{c}TU^{c}VWZ *vg.*, moysen B HΘL*NO*S*U*, moisen D), *gr.* παρὰ Μωυσῆν (D* -σέως): quam moyses *d e.* > prae mose iste *dem. contra ord. gr.* **dignus habitus** (-etus DN*O* S*, abitus HL; habitatus A*) **est** *etiam Bentl. Tisch. et* > d. est hab. *vg. cod. caraf.*, *gr.* ἠξίωται: consecutus est *d e.* **quanto** (-tum F*Z*), *gr.* καθ' ὅσον: in quantum *Bentl.* **ampliorem** (hamp. C), *cf.* maiorem *d e*, *et gr.* πλείονα: magis F^{c}, *cf.* magis ampliorem R. honore Θ*. **habet** (habent F*; + *ras.* C—*forsan* illa) **domus** (homo Z*) = *gr. fere omn.* ἔχει τοῦ οἴκου, *cf.* h. domo PR *Bentl. et* h. in domu D: > domui h. L *et gr.* p^{46} *ut udtur* τ. οἴκ. ἔχ. **qui fabricauit** (-abit L) **illam** (illum F*M V), *gr.* ὁ κατασκευάσας αὐτόν: is q. f. eam D; is q. praeparauit ipsam *d e.*

4. omnes PZ*. **namque** (nanq. 𝔖): enim D *d e*; *gr.* γάρ. **fabricatur** (fraric. H*, frabric. H^{1}) **ab** (*om.* S) **aliquo**, *cf.* aedificatur ab al. *d e*, *cum ord. gr. omn.* κατασκευάζεται ὑπό τινος: > ab al. fabr. D. **qui autem omnia creauit** (i *sup. lin.* O), *cf.* quoniam qui omn. cr. *Ambr.* (*spir. sanc.* iii. 18 *ad init. pericopes*), *et gr.* ὁ δὲ (C^{b}D^{c}E LP *al. pler.* + τὰ) πάντα κατασκευάσας (K σκευάσας): > qui au. cr. omn. *c.* **deus** *sine addit. etiam Bentl. Tisch. cum gr. omn.* θεός *tantum*: + est BKLO^{c}VWZ^{c} *vg. cod. caraf. f Ambr.*

5. moyses BFG^{c}HΘKLMNPSUVWZ *vg.*,

Digitized by Google

5 et moses quidem fidelis erat
in tota domo eius tamquam
famulus
in testimonium eorum
quae dicenda erant
6 christus uero tamquam filius
in domo sua
quae domus sumus nos
si fiduciam et gloriam spei
usque ad finem firmam
retineamus
7 quapropter sicut dicit spiritus sanctus
hodie si uocem eius audieritis
8 nolite obdurare corda uestra
sicut in exacerbatione
secundum diem temtationis in deserto
9 ubi temtauerunt
me patres uestri
probauerunt et uiderunt
opera mea
10 quadraginta annis
propter quod infensus fui
generationi huic

moises T, moesses D. quedam Θ*. **erat**: *om.* P* *Bentl. d e Lucif.* (*non conu.* 10) *Ambr.* (*ios.* ix. 49, *ps.* xlviii. 18) *Hieron.* (*ep.* xviii. 5) *et gr. non expr.* **tota** (toto FS), *gr.* ὅλῳ: omni R. domu BDSZ^{c}, domus O$^{*ut\ uidetur}$VZ*. **tamquam** (tanq. KW𝔙), *gr.* ὡς: quasi *Hieron.* (*ep.* xviii. 5); sicut *libere Hieron.* (vii. 396). **famulus** (ulus *in ras.* M), *gr.* θεράπων: seruus *d e Lucif.* **in testimonium** = εἰς μαρτύριον: in testimonio H *d e Lucif.* **eorum quae** (que LMO*W) **dicenda erant** (aerant L; erat Z*), *cf.* eorum q. dicenda sunt *f*, eorum q. dicenda essent *Ambr.* (*ps.* xlviii. 18), eorum q. dicta essent *Ambr.* (*ios.* ix. 49): loquendorum *d e*, *cf. gr.* τῶν λαληθησομένων; loquens *Lucif.*

6. **uero**: autem *d e Lucif.* (*non conu.* 10) *Hieron.* (vi. 803); *gr.* δέ. **tamquam** (tanq. KWϛ𝔙), *gr.* ὡς: sicut *Hieron.* (vi. 803); ut *Hieron.* (*ep.* xviii. 5). filios A*B*. **in domo** (domu DSV Z^{1}) **sua**, *cf.* in domo eius *d e Lucif.*: in domum suam (*Bentl.*); super domum eius *Hieron.* (*ep.* xviii. 5, *et Uall.* vi. 803); *gr.* ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ. **quae** (que LMO*WZ*) *cum gr.* D*M$\mathfrak{p}^{46}$ 6. 67** ὅς: cuius (quuius *v*) *v Hieron.* (*ep.* xviii. 5, *et Uall.* vi. 803) *cum gr. plur.* οὗ. domos M. **sumus** (summus Z*) **nos** (*in ras. scr.* K) *cum ord. gr.* ἐσμεν ἡμεῖς: > n. s. O *d e Lucif. Ambr.* (*ios.* ix. 49) *Prisc.* (*p.* 79) *contra ord. gr.* **si** (*om.* G *e*; *in ras. scr.* K) *cum gr.* ℵ*BD*E*MP$\mathfrak{p}^{13}$ 17 ἐάν: si tamen L^{c} *Lucif. Hieron.* (*uide infra*) *cum gr.* ℵ^{c}ACD^{c}E**KL$\mathfrak{p}^{46}$ *al. fere omn.* ἐάνπερ;—*cf. uers.* 14 *infra et* vi. 3. **fiduciam** (παρρησίαν): libertatem (liberalitatem *Lucif.*) *d e Lucif. Ambr.* **gloriam** (καύχημα): exultationem *d e Lucif.* **usque ad** (in D) **finem** (fimam Z*; fidem CT) **firmam** (-um KOVZ^{c}) *cum gr. fere omn.* μέχρι τέλους βεβαίαν: *om. Lucif. Ambr. cum gr.* B$\mathfrak{p}^{13}\mathfrak{p}^{46}$;—*cf. uers.* 14 *infra.* > retineamus firmam *c contra ord. gr.* **retineamus** (reten. S*; ti||neamus U*; retenemus D), *cf.* recte teneamus O, *et gr.* κατάσχωμεν: tenuerimus *d e Lucif. Ambr.*; teneamus *Hieron.* (*infra*);—*cf. uers.* 14 *infra.* **si . . . retineamus**: si usque ad finem inculpata fidei virtute nitamur *libere Prisc.*; si tamen principium substantiae eius usque ad finem firmum teneamus *Hieron.* (*ep.* xviii. 5)—*e uersu* 14.

7. **quapropter** *etiam e*, *gr.* διό: propter quod *d Lucif.* (*non conu.* 10); quare *Uigil.* (*trin.* xii); quia haec *ad init. pericopes Ambr.* (*spir. sanc.* iii. 8). **sicut** (ic P*) = *gr. omn.* καθώς: *om. v Lucif. Ambr.* > spiritus sanctus dicit *Uigil. contra ord. gr.* odiae C. **si**: + ui R. audieretis P.

8. **nolite obdurare** (hobd. C, urare *in ras. scr.* B), *gr.* μὴ σκληρύνητε: n. praedurare *Lucif.* (*non conu.* 10). **sicut** (ὡς): si O*. **in exacerbatione** (-uatione A^{c}CDFΘLMS, -uacione P; acerbatione B), *cf.* in irritatione *Ambr.* (*spir. sanc.* iii. 8), *et gr.* ἐν τῷ παραπικρασμῷ (ℵ πιρασμῷ): in exaceruationem A*H *d e.* saecundum S, secun *tantum* P*. **diem**: *om. diu.** **temtationis** *cum* H, temptationis *codd. plur.*, temptacionis P, tentationis *vg.* **in deserto** (-tu G*, diserto D) = ἐν τῇ ἐρήμῳ: in solitudinem *d e.*

9. **ubi**, *gr.* οὗ (D*E* ὅπου): + me *v**. **temtauerunt** *cum* HP, temptauerunt *codd. plur.*, tentauerunt *vg.* **me** *cum gr.* ℵ^{c}D^{c}E**KLMP *al. fere omn.* με: *om. d e Lucif.* (*non conu.* 10) *cum gr.* ℵ*ABCD*E*$\mathfrak{p}^{13}\mathfrak{p}^{46}$ 17. patris MO*. **uestri** = ὑμῶν (A ἡμῶν): tui *Lucif.*; *om. e.* **probauerunt** *sine auct. gr.*: probauerunt me DS *Bentl. dem. Sedul. cum gr.* ℵ^{c}D^{c}KL *al. pler.* ἐδοκίμασάν με; in prouatione L *et* in experimento *d e Lucif. cum gr.* ℵ*ABCD*EMP$\mathfrak{p}^{13}\mathfrak{p}^{46}$ 17. 73. 137 ἐν δοκιμασίᾳ. **et uiderunt**: *om. f sine auct. gr.* hopera C. **mea**: + *ras.* 1 *lit.* U.

10. XL DFPSV *d e.* **annis**: annos FGL*M^{c} NO*RS* *Bentl. v et gr.* ἔτη. **propter quod** (*om.* P*; propterquod *uno uerbo* ϛ), *cf.* ideo (illo *e*) *d e*, ideoque *Lucif.* (*non conu.* 10), *et gr. plur.* διό: *om.* DRW *Ambr.* (*spir. sanc.* iii. 8) *cum gr. min. pauc.* **infensus** (-fessus L) **fui** (*om. f*) **generationi** (-tione OZ*) **huic** (*in ras. scr.* O^{c}—*quod fuit non liquet*), *cf.* offensus (of *in ras. scr.* G*) fui (fuit P; *om. diu.**) generationi (-cione P*)

Digitized by Google

et dixi semper errant corde
ipsi autem non cognouerunt
uias meas 11 sicut iuraui
in ira mea
si introibunt in requiem meam.
12 Uidete fratres ne forte sit
in aliquo uestrum cor
malum incredulitatis
discedendi a deo uiuo
13 sed adhortamini uosmet
ipsos per singulos dies
donec hodie cognominatur
ut non obduretur quis ex
uobis fallacia peccati
14 participes enim christi
effecti sumus
si tamen initium substan-
tiae eius usque ad finem
firmum retineamus
15 dum dicitur
hodie si uocem eius audieritis
nolite obdurare corda uestra
quemadmodum in illa
exacerbatione

---

huic FG*HΘMPS* *diu.*, proximus (-os R) fui generationi (-tio *tantum* W) huic RW *Ambr.*, *cum gr.* ℵABD*M𝔓[13]𝔓[46] 17. 67**. *al.*[3] προσώχθισα τῇ γενεᾷ ταύτῃ: offensus fui generationi illi D *cum gr.* CD[c]EKLP *al. pler.* προσώχθισα (LP 47. *al. mu.* -χθησα) τῇ γ. ἐκείνῃ, *cf.* operosa est mihi gens ista *d et* operos autem mihi gensissem *corrupte e*; perosa mihi gens est *tantum Lucif.* dixit M. **semper**: + [h]i L, + hii W, + isti *Ambr.*, *sine auct. gr.* **errant** (aer. L): + in *d e cum gr.* 𝔓[13] ἐν. **ipsi** (ipse P) **autem**, *cf.* hi (i *d*) au. *d e*, isti au. *Lucif.*, ipsi uero W *Ambr.*, *et gr. paene omn.* αὐτοὶ δέ: et isti D; *gr.* 𝔓[13] αὐτῶν διό *apud latinos non redditur.* cognoberunt L, cognouernt S.

11. **sicut** *etiam* ℭ *cod. caraf. Bentl. Tisch. cum gr.* ὡς: quibus (*in ras. scr.* O[c]) O[c]RWς𝔐𝔖 *dem.* —*cf. Luc. Brug.* '*Pro aduerbio* sicut *non scribas nomen* quibus'; et D. in[i]ra S. **introibunt**, *gr.* εἰσελεύσονται: intrabunt DOS *d e Lucif.* (*non conu.* 10) *Sedul.* meas M*.

12. **uidete** (-ite F*): + itaque *d e cum gr.* 114 δέ. **ne forte**, *gr.* μήποτε: ne casu *Lucif.* (*non conu.* 10); ne *tantum d e.* **malum** (πονηρά): malignum CT *d e f Lucif.* **incredulitatis** (incrudel. T) = ἀπιστίας: iniquitatis *d e*; *cf.* iii. 19, iv. 6, 11. **discedendi** (discend. DG*S*, discid. R; discendi FV): discendendo (disced. *Lucif.*) (*Bentl.*) *Lucif.*; *gr.* ἐν τῷ ἀποστῆναι. **a** (ha C) **deo uiuo**, *gr.* ἀπὸ θεοῦ ζῶντος: a d. uiuente *d e Lucif.*

13. se||d U. **adhortamini** (adort. LPST), *cf.* hortamini BO[c]U, *gr.* παρακαλεῖτε (𝔓[13] παρακαλέσατε): consolamini *d e Lucif.* (*non conu.* 10). **uosmet** (-med C; nosmet V) **ipsos**: uosmetipsos *uno uerbo vg.* **per singulos dies**, *gr.* καθ' ἑκάστην ἡμέραν: cotidie (quodtid. *d e*) *d e Lucif.* donaec L. hodiae C, odie G*. **cognominatur** (cognominetur L *f*) *et* uocatur (uocatus *d e*) *d e Lucif. cum gr. plur.* καλεῖται: *gr.* AC *al.* καλεῖτε *apud latinos non redditur.* **ut** (huti C) **non** = ἵνα μή: ne *Lucif.*; nec *d e.* **obduretur** (hobdur. C, obtur. N), *gr.* σκληρυνθῇ: praeduretur *d e Lucif.* **quis** (qui Ḟ*R) **ex uobis** (nobis *dem.*) *et* aliquis ex u. *Lucif. cum ord. gr.* ℵACHMP𝔓[13] 17. 37. 47. 73. *al. mu.* τις ἐξ ὑμῶν: > ex u. aliquis *d e cum ord. gr.* BDEKL *al. plu.* ἐξ ὑμ. τις. **fallacia** (-cias L*, -tia Z*), *gr.* ἀπάτῃ: in errore *d e Lucif.* **peccati** (*inter* c *et* c *eras.* a M) = *gr. paene omn.* τῆς ἁμαρτίας: *gr.* D* ἁμαρτίαις *apud latinos non redditur.*

14. **enim** *etiam Hieron.* (vii. 644) *cum gr. omn.* γάρ: *om. Hil.* (*ps.* cxviii. *ḥeth* 16) *Hieron.* (*ep.* lxv. 13) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 856). **christi effecti sumus** *et* christi (iesu christi *Ambr.*; dei *Uigil.*) facti s. P* *d e Hil. Lucif.* (*non conu.* 10) *Ambr.* (*ps.* cxviii. *ḥeth* 53) *Hieron.* (*ep.* lxv. 13, *et Uall.* vii. 644) *Uigil.* (*Uarim.* i. 44) *Cassiod. cum ord. gr.* ℵABCDEHMP𝔓[13]𝔓[46] 17. 37. 73. 137 τοῦ Χριστοῦ γεγόναμεν: *gr.* KL *al. pler.* > γεγ. τοῦ (L *al. pauc. om.*) Χρ., *non autem latt.* **si tamen** *et* siquidem *d e Lucif. cum gr. omn.* ἐάνπερ: *om. Uigil.*;—*cf. uers.* 6 *supra et* vi. 3. **initium** (-cium P), *gr.* ἀρχήν: principium *d e Lucif. Hieron.* (*ep.* xviii. 5—*uide ad uers.* 6 *supra, ep.* lxv. 13, *et Uall.* vii. 644). **substantiae** (-tie L, -ciae P, -cie W) = *gr. paene omn.* ὑποστάσεως: *gr.* 67** πίστεως *apud latinos non redditur.* **eius** *etiam Hieron.* (*ep.* xviii. 5) *cum gr.* A 71. 219 αὐτοῦ: *om.* CF[c]G*LR *d e v Lucif. Hieron.* (*ep.* lxv. 13, *et Uall.* vii. 644) *cum gr. longe plu.* **usque** (usquae S) **ad finem** *et* usque (hus. C) in f. CLT *c Aug.* (vi. 36) *cum gr. omn.* μέχρι τέλους: *om. Uigil.*; —*cf. uers.* 6 *supra.* firmam Z*, r *sup. lin.* L. **retineamus** (reten. DO*PS*Z*; retineatis *f*) *etiam Hieron.* (*ep.* lxv. 13), *gr.* κατάσχωμεν: tenuerimus *d e Lucif. Hieron.* (vii. 644); teneamus *Hieron.* (*ep.* xviii. 5);—*cf. uers.* 6 *supra.*

15. **dum dicitur**, *gr.* ἐν τῷ λέγεσθαι: cum dicitur *d e.* odiae C. **eius** = αὐτοῦ: meam *Lucif.* (*non conu.* 10). audieretis S. **nolite obdurare** (hobdur. C, obtur. N; obdurarent M), *gr.* μὴ σκληρύνητε (D* -νετε): n. praedurare *d e Lucif.* **quemadmodum** (-ammodum BRTZ, quemadmo *in ras. scr.* U) *et* sicut *d e Lucif. cum*

16 quidam enim audientes
exacerbauerunt
sed non uniuersi qui profec-
ti sunt ab aegypto per mosen
17 quibus autem infensus est
quadraginta annos
nonne illis qui peccauerunt
quorum cadauera prostra-
ta sunt in deserto
18 quibus autem iurauit non in-
troire in requiem ipsius
nisi illis qui increduli fuerunt
19 et uidemus quia non potue-
runt introire propter
incredulitatem
IV. 1 timeamus ergo
ne forte relicta pollicitatione
introeundi in requiem eius
existimetur aliquis
ex uobis deesse.
2 Etenim et nobis nuntiatum
est quemadmodum et illis
sed non profuit illis sermo
auditus

---

gr. plur. ὡς: *gr.* M *min.*[5] *om., non autem latt.* **in illa** (-am Z*) **exacerbatione** (exaceruat. AD FΘL^{c}SZ*, exaceruac. P, exerbat. B), *gr.* ἐν τῷ παραπικρασμῷ: in exaceruatione *tantum* CGHL*T *d e Lucif.*

16. **quidam** = *gr.* LMP 37. *al.* τινές: *gr. plur. ut uidetur* τίνες, *non autem latt.* **enim** = γάρ: autem N*. **audientes exacerbauerunt** (exaceruau. ACDGHΘLOPS*TZ*) = ἀκούσαντες παρεπίκραναν: audito exac. *d e*; audito hoc non crediderunt *Lucif.* (*non conu.* 10). set LT. **uniuersi** (hun. C), *gr.* πάντες: omnes DHO*RS *d e Lucif. Sedul.* **qui profecti sunt**, *gr.* οἱ ἐξελθόντες: q. exierunt *d e Lucif.* **ab aegypto** (aegipto DPS, egipto W, egibto T), de aegypto *d Lucif.*, *et* ex aegypto (eg. Z*) MZ*𝔍𝔖ℭ *cod. caraf. Bentl.*, *cum gr. paene omn.* ἐξ Αἰγύπτου *tantum*: de terra egypti L *cum gr.* 17 ἐκ γῆς Αἰγ.; aegypto *tantum e.* **mosen** *cum* ACG*O*R, moisen DTW, moysen *codd. plur. vg. etc.*

17. **quibus autem infensus** (-fessus LMR; offensus G$^{mg.}$) **est** (*expunct. deinde* + fuit *in mg.* S^{1}) *cum gr. paene omn.* τίσιν δὲ προσώχθισεν (LP 47. *al.* -θησεν), *cf.* quos au. odiuit D *et* qui au. perosi ei fuerunt *Lucif.* (*non conu.* 10); quibus au. et perosus fuit *d e cum gr.* A τ. δὲ καὶ προσ. quadraninta Z*, XL DHKPSV *c d e.* **annos** *etiam Bentl.* = ἔτη: annis AG^{c}HΘKL^{c}PRS^{c}U^{c}VWZ *vg. cod. caraf. Tisch. c d dem. diu. e f Lucif.* **nonne** (οὐχί): non *Lucif.* **illis qui peccauerunt** *et* his q. p. *d e*, *gr.* τοῖς ἁμαρτήσασιν (*min. pauc.* ἁμαρτάνουσιν, A 47 ἀπειθήσασιν): illos q. p. D; hi q. p. *Lucif.* **quorum cadauera**, *cf.* quorum ossa *d e*, artus eorum *libere Orig.* (*int. num. hom.* xx. 1, xxvii. 7), *et gr.* ὧν τὰ κῶλα: qui *v.* **prostrata** (prostrati MZ* *v*) **sunt**, *gr.* ἔπεσεν (DE ἔπεσαν, 73. *al. plus*[20] ἔπεσον): caeciderunt (-untur *e*) *d e Orig.* (*int. num. hom.* xx. 1, xxvii. 7, *et cf.* cadebat *libere iesu hom.* xxvi. 3); iacuerunt *Lucif.* **deserto** (dis. D), *gr.* ἐρήμῳ: solitudine *d e Lucif.*

18. **iurauit** = ὤμοσεν (M* *al.* ὤμωσεν): iurabit O. **non**: *om.* O *sine auct. gr.* **introire** (-iere G), *cf.* intrare *f*, *et gr. omn.* εἰσελεύσεσθαι: introituros (-rus *d*) *d e*, *cf.* intraturos *Lucif.* (*non conu.* 10). **ipsius** (αὐτοῦ): illius D; suam *d e Lucif.* **illis** (illi F*M; illi illius *f*) **qui increduli** (creduli A^{c}; + tate *exp.* L) **fuerunt**, *gr.* τοῖς ἀπειθήσασιν (𝔓[46] ἀπιστήσασιν): contumacibus *Lucif.*, *cf.* contumacis (-ces *e*) *d e.*

19. uidimus R. **quia** (qui F; *in ras. scr.* O^{c}), *gr.* ὅτι: quoniam DS. **introire** *et* intrare *d e Lucif.* (*non conu.* 10): + in requiem ipsius BDF HΘMOSZ*ϛ𝔖 *dem. sine auct. gr.*, *cf. Luc. Brug.* '*Redundat quod quidam libri subiiciunt* in requiem ipsius'. **propter**: *om.* R. **incredulitatem**: *gr. paene omn.* ἀπιστίαν, 47 ἀπείθειαν—*cf.* iii. 12, iv. 6, 11.

IV. 1. **ergo** (οὖν): itaque *d e Lucif.* (*non conu.* 10). **ne forte** *et* ne casu *Lucif. cum gr. omn.* μήποτε: ne *tantum d e.* **relicta pollicitatione** (-tionem B*Z*, -cione PU), *gr.* καταλειπομένης (ℵ D* 33. 114. *al. ut uidetur* καταλιπομένης; *deinde* D*E* + τῆς) ἐπαγγελίας: derelicto mandato *d e Lucif.* **introeundi** (-eudi O*, -aeundi L): intrare *d e Lucif.* = εἰσελθεῖν; *deinde* + quidam uestrum *Lucif. sine auct. gr.* **existimetur** (exsist. S^{c}; existimentur CH^{c}NT; existimemur L*) **aliquis** (aliqui ACFGH*MNTU* *Tisch. c v*) **ex uobis** (nobis ϛ𝔖 *dem. diu.*) **deesse** = *gr.* δοκῇ (LMP *al. mu.* δοκεῖ) τις ἐξ ὑμῶν (5. 56 ἡμῶν) ὑστερηκέναι, *et* > exist. ex uob. aliquis d. R: neglexisset quis uideatur *d e*, *cf. gr.* 21 *qui* ἐξ ὑμῶν *om.*; non posse uideantur *Lucif.*

2. **etenim et** . . .$^{v. 4}$ **tamquam aaron**: *deficit* R. **etenim** (etaen. L) **et**, *cf.* etenim *tantum* B F*KS* *et gr.* καὶ γάρ (C* *om.*—*cf. infra*): nam et *d e Lucif.* (*non conu.* 10). **nobis nuntiatum** (nunc. PW𝔖ℭ, nuntitum Z*) **est** *et* nob. adnuntiatum est L *dem.*, *gr.* ἐσμεν (C* παρεσμεν—*cf. supra*) εὐηγγελισμένοι: > nuntiatum nob. est *e et* adnuntiatum nob. est *d*; > adnuntiatum est nob. *Lucif.* quemammodum BT. **et** *sec.*: *in ras. scr.* Θ. **sed** (set L) = ἀλλά: et *Lucif.* **non profuit illis** (*om.* DH) **sermo auditus**, *cf.* n. pr. illis

Digitized by Google

non admixtis fidei ex his
quae audierunt
3 ingrediemur enim in requiem
qui credidimus
quemadmodum dixit
sicut iuraui in ira mea si intro-
ibunt in requiem meam
et quidem operibus ab in-
stitutione mundi factis
4 dixit enim quodam loco
de die septima sic
et requieuit deus die septima
ab omnibus operibus suis
5 et in isto rursum
si introibunt in requiem meam
6 quoniam ergo superest
quosdam introire in illam
et hii quibus prioribus adnun-
tiatum est non introierunt
propter incredulitatem

---

sermo ille auditionis L, *et* n. pr. illis uerbum auditus *Lucif.*: n. fuit prode (proinde *e*) illis uerbum auditus (-um *e*) illos *d e*, *cf.* > n. profuit sermo auditus illis *Aug.* (iv. 823), *et ord. gr.* οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους. **non** (nos G) **admixtis** (amm. HT, admistis *cod. caraf.*; admixti L*Z*) **fidei** *codd. plur. cod. caraf. Bentl. Tisch. f v et* n. contemperatis f. *Aug. cum. gr.* ABCD*M𝔭^{13}𝔭^{46} 17^{7}. 37. 73. *al.*^{5} μὴ συγκεκερασμένους *et* D^{c}EKLP *al. plus*^{70} μὴ συγκεκραμένους: n. admixtus (-mistus *vg. dem.*) f. KL^{c}W *vg. c dem. diu. et* n. temperatus f. (fidem *d e*) *d e Lucif. cum gr.* ℵ μὴ συγκεκερασμένος *et* 31. 41. 114 μὴ συγκεκραμένος. **ex his** (hiis NOSW; iis *vg.*) **quae** (que MOW; qui GL* *Bentl.*) **audierunt** (audierant D), *cf.* eorum qui obaudierunt *Aug.*, eorum ex his quae audierunt *f*, *et gr. plur.* τοῖς ἀκούσασιν (71 ἀκουσθεῖσιν): auditorum *d e Lucif. cum gr.* D* τῶν ἀκουσάντων.

3. **ingrediemur** *et* intrabimus *Lucif.* (*non conu.* 10): ingredimur CHS^{c} *Bentl. et* intramus *d e cum gr.* εἰσερχόμεθα (AC 17. 37* εἰσερχώμεθα). **enim** *cum gr.* BDEKLP𝔭^{13}𝔭^{46} *al. pler.* γάρ: ergo P *cum gr.* ℵACM 73. *al.*^{3} οὖν. **requiem** *pr.*: + eius *Lucif.*; + nos *dem.* **qui credidimus** *et gr. longe plu.* οἱ πιστεύσαντες: q. credimus CDO*PST *d f v et gr.* 3. 71. 108 οἱ πιστεύοντες; *deinde* + per dominum Z* *sine auct. gr.* **quemadmodum** (-ammodum BHT), *gr.* καθώς: ut *d e Lucif.* *gr.* P > καθὼς εἴρηκεν οἱ πιστεύσαντες, *non autem latt.* **sicut** *cum gr. paene omn.* ὡς: quibus 𝔖; *om.* O* *et gr.* A* *ut udtur.* iurabi L. in^{1}ra U. **mea**: + et ϛ *sine auct. gr.* **si** *cum gr. paene omn.* εἰ (C* 17 ἤ): *gr.* A *om., non autem latt.* **introibunt** (εἰσελεύσονται): intrabunt DO*SU *d e Lucif.* **in** *tert.*: *om.* S *sine auct. gr.* **meam** *cum gr. paene omn.* μου: *gr.* C* *om., non autem latt.* **et quidem operibus** (hop. C) **ab institutione** (-cione P; + huius *diu.*) **mundi** (-dis P) **factis** (*om.* N*), *cf.* equidem op. ab institutione (-tionem BHZ*) m. factis (fatis Z*) BHL*Z*, et equidem op. ab inst. m. factis D, et quidem (+ in M*) op. ab inst. m. perfectis FL^{c}MO^{c}VZ^{c} *vg. cod. caraf. dem.*, et quidem op. a constitutione m. factis S *Bentl.*, *et gr.* καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γενηθέντων: et cum opera ab origine m. facta sunt (*om. e*) *d e Lucif.*

4. *Ad init.* + si *e sine auct. gr.* **enim** *cum gr. paene omn.* γάρ, *cf.* tamen *d Lucif.* (*non conu.* 10), iam *e*: *om. dem. cum gr.* 𝔭^{13} **quodam** (o *sup. lin.* S) **loco** (loquo M), *cf.* in q. l. CF^{c}PTW 𝔖ℭ *dem. f et Luc. Brug.* '*Non omittas praepositionem* in': alicubi *d e Lucif.*; *gr.* πού. **de** (die M*) **die** (diae C) **septima** (VII^{a} W; septimo *Lucif.*) *et* > de s. die (*sup. lin. scr.*) L^{c} *contra gr.*: de septima *tantum* L* (*Bentl.*) *cum gr.* περὶ τῆς ἑβδόμης. **requieuit** (κατέπαυσεν): quieuit ST *f.* **deus** = *gr. omn.* ὁ θεός: dominus A *c*; *om.* L. **die** (diae C) **septima** (septimo C *Sedul.*; VII DW) *cum gr.* 17. 114 τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ: in d. septima (septimo *Lucif.*) *d e Lucif. Cassiod.* (*P. L.* lxx. 675) *cum gr. plur.* ἐν τ. ἡμ. τ. ἑβδ.; *gr.* A *omnino om., non autem latt.* **omnibus**: *om.* FMZ* *sine auct. gr.* hoperibus C. **suis** (αὐτοῦ): eius L*.

5. **et**: *om.* O* *sine auct. gr.* **in isto** *etiam* Z^{c}, *cf.* insto BF*T*, instum Z*, in istum Z^{1}, *et* in isto *in ras. scr.* G: in hoc L *d e Lucif.* (*non conu.* 10); *gr.* ἐν τούτῳ. **rursum** (πάλιν): iterum (int. L) DL *d e Lucif.* **si** = *gr. paene omn.* εἰ (17 ἤ): et *d*; sic et *e*; *gr.* D*𝔭^{13} 123. 8^{pe} *al.*^{2} *om., non autem latt.* **introibunt** (εἰσελεύσονται): intrabunt S *d e Lucif.*

6. **quoniam ergo** (aergo L; *om.* O*) *cum ord. gr.* ἐπεὶ οὖν: > ergo quia *d e Lucif.* (*non conu.* 10). supererest G. **quosdam introire** (-rore M*) *etiam Bentl. Tisch.*, *cf.* reliquos (reliquorum *Lucif.*) intrare *d e Lucif.*, *cum ord. gr.* τινὰς εἰσελθεῖν: > introire quosdam *vg. cod. caraf. Sedul. contra ord. gr.* **in** *cum gr. plur.* εἰς: *om.* A* *cum gr.* 𝔭^{46}. **et** (καί): ut O^{c}. **hii** (hi GΘKLO^{c}UVZ; ii *vg.*) **quibus prioribus adnuntiatum** (*etiam* Z^{c1}, adnunc. PU, adnont. Z*, annunt. KVZ^{c2}ϛℜ, annunc. W𝔖ℭ; nuntiatum O*) **est**, > hii pr. adn. est q. S* *et* > hii pr. q. adn. est S^{c}, *gr.* οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες (C*P εὐηγγελ.): hi quidem primum quibus praedicatum (perdictum *e*) est *d e*, *cf.* hi quibus prius praedicatum est *Lucif.* **introierunt** (-aerunt L), *gr.* εἰσῆλθον: intrauerunt *d e Lucif.* **propter** (pter *tantum* P*): + illorum

Digitized by Google

7 iterum terminat diem quendam
hodie in dauid dicendo post
tantum temporis
sicut supra dictum est
hodie si uocem eius audieritis
nolite obdurare corda uestra
8 nam si eis iesus requiem prae-
stitisset
numquam de alia loquere-
tur posthac die
9 itaque relinquitur sabbatis-
mus populo dei
10 qui enim ingressus est in requi-
em eius
etiam ipse requieuit
ab operibus suis
sicut a suis deus.
11 Festinemus ergo ingredi
in illam requiem
ut ne in id ipsum quis incidat

---

diu. sine auct. gr. **incredulitatem** *cum gr.* ℵ* p[46] ἀπιστίαν: contumaciam *d e Lucif. cum gr. plur.* ἀπείθειαν—*cf.* iii. 12, 19, iv. 11.

7. **iterum** (πάλιν): rursus *d e Lucif.* (*non conu.* 10). **terminat** (terminauit Z* *diu.*) **diem quendam** (quand. F[c]; quem P): > aliam praefiniuit d. *d e Lucif. Ambr.* (*ep.* xliv. 10) *cum ord. gr. paene omn.* τινὰ ὁρίζει ἡμέραν (p[46] *om.*); > alium d. terminat *Sedul.*; *gr.* ℵ* > ὁρ. τ. ἡμ., *non autem latt.* hodiae *pr.* C. **dicendo**: dicens L = λέγων; *deinde* + sic F*. tantam S. *gr.* 47 > μετὰ τοσοῦτον χρόνον λέγων, *non autem latt.* **sicut**: *om.* F*M *sine auct. gr.* **supra** (sapra K) **dictum** (supradictum *uno uerbo* ϛ) **est**, *cf.* antea d. est *d e Lucif.*, predictum est L, *et gr.* ℵACD*E*Pp[13]p[46] 17. *al.*[6] προείρηται: *gr.* D[c]E**KL *al. pler.* εἴρηται *tantum et* B 73. 80. 137 προείρηκεν *apud latinos non redduntur.* **hodie** *sec.* (odiae C) *cum gr. paene omn.* σήμερον: *gr.* p[46] *om.* *tantum* . . . **audieritis** (-istis M*): *in ras. scr.* K. **nolite obdurare** (obtur. N), *gr.* μὴ σκληρύνητε: n. praedurare *d e Lucif.* nostra V.

8. **nam si**, *gr.* εἰ γὰρ: quoniam si *d e Lucif.* (*non conu.* 10). **eis iesus** (*ita scriptum* GHKMUVW *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c f secundum collationes nostras uel editiones*, ih̄s ALNOPTZ* *diu.*, ihs̄ BΘ, ihesus CF, hiesus Z[c], iessus DS; dominus *dem.*; *uide ad* Matt. i. 1) **requiem** (i *superscr.* A[1]) **praestitisset** (prest. CLMOWZ) *cum ord. gr. omn.* αὐτοὺς (49. *al. plus*[15] αὐτός *uel* αὐτὸς ὁ) Ἰησοῦς (*min.*[2] + ὁ τοῦ Ναυῒ) κατέπαυσεν: > ie. illis r. dedisset *Lucif.*; > iesus (ih̄s *d*) r. dedisse illi *d e*. **numquam** (nunq. Wϛ𝔐), *gr. fere omn.* οὐκ ἂν *et* B οὐκ ἄρα: non *d e Lucif.* **de alia** (alio F*G*HMN *Bentl.*) **loqueretur** (loquerentur M) **posthac** (posthaec GL*O* (*ut udtur*) *Bentl.*; posthanc H[c]ΘZ* *diu.*) **die** (diae M, diem Z* *diu.*; *om.* F*L*), *gr.* περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ (C μετ) ταῦτα (C αυτα) ἡμέρας: de aliquo (alioquo *c*) quereretur posthac (posthanc *c*) die (diae C) CT *c*; de alia (alio *d e*) dixisset postera die *d e Lucif.* (*cf. Ambr. infra*). **numquam . . . die**: *om.* V.

posthac . . .[9] **relinquitur**: *om. f.* *Libere citat Ambr.* (*ps.* xlvii. 1) 'postera die ergo restat requies populo dei'.

9. *Totum uersum om. gr.* ℵ*, *non autem latt.* **itaque** (-quae M, *in ras. scr.* G) **relinquitur** (re *et* i *sec. in ras. scr.* G; relinquetur O*SUZ), *cf.* ergo restat *d e Lucif.* (*non conu.* 10) *Ambr.* (*supra*), *et ord. gr. omn.* ἄρα ἀπολείπεται (B ἀπολειται): > relinquitur (relinquetur *num. hom.* xxiii. 4) ergo *Orig.* (*num. hom.* xxiii. 4 *libere, et Del.* iv. 552) *et* > remanet igitur *Aug.* (viii. 136). **sabbatismus** (-tismum H, -tissimus DMOS, -thismus ϛ𝔐) = σαββατισμός: requies *d e Lucif. Ambr.* (*supra*). **populo** (-lus G*, -li HO*) = λαῷ: populis T. *Libere citat Hieron.* (v. 534) 'sabbatismus ostenditur, qui . . . populo dei reseruatur'.

10. **qui enim** (*om.* S*) **ingressus est** (*om.* A*, + *sup. lin.* A[c]), *gr.* ὁ γὰρ εἰσελθών: q. enim intrauit *d e*, *cf.* etenim q. intrauit *Lucif.* (*non conu.* 10). **in** (εἰς): *om.* U*. **eius** (αὐτοῦ): ipsius D. **etiam**, *gr.* καί: et *d e Lucif.*; etiam et LP. requieuieuit B, requiebit LT. **ab**: *gr.* ℵ[c]D*E* + πάντων, *non autem latt.* hoperibus C. *operibus* **suis**: *in ras. longa scr.* G. **suis**: *om.* S *sine auct. gr.* **sicut** (si S), *gr.* ὥσπερ: + et ϛ *dem. diu. sine auct. gr.*; *adnotat Luc. Brug.* '*Non addas coniunctionem* et *ante praepositionem* a'.

11. **ergo** (οὖν): itaque *d e*; igitur *Lucif.* (*non conu.* 10) *Ambr.* (*ps.* xlvii. 1). **ingredi** (εἰσελθεῖν): intrare L *d e Lucif. Ambr.*; *deinde* + fratres *d e cum gr.* D*E* *qui add.* ἀδελφοί. > ingredi ergo *f contra ord. gr.* **in illam** (illa V) **requiem** *cum ord. gr. omn.* εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν: > in r. illam *Ambr.*; in r. in illam S*. **ut** (huti C) **ne** (n *sup. lin.* M) = ἵνα μή: ne *tantum* H* *d e Lucif.* **in** (*om.* N) **id ipsum** (idipsum *uno uerbo vg.*) **quis** (*om.* O*) **incidat** (incedat DH[c]ΘO*S) **incredulitatis exemplum** *et* > in id ips. q. incidat ex. incr. L: > aliquis eodem exemplo cadat a beritate *d e*—*cf. gr.* D* *infra*; > aliqui in eodem exemplo contumaciae cadat *Lucif.*; *gr.* ἐν τῷ αὐτῷ τις (ℵ* *om.*) ὑποδείγματι πέσῃ (P πέσει) τῆς ἀπειθείας (AP ἀπιθείας, D[c] ἀπειθίας; p[46] ἀπιστίας; D* ἀληθείας—*cf. d e supra*). *De* incredulitatis, ἀπειθείας *etc. cf.* iii. 12, 19, iv. 6.

12. **uiuus** (uiuos P) **enim est dei sermo et efficax** *codd. plur. Tisch. Orig.* (*int. gen. hom.* iii. 6) *et* > uiuus est enim d. s. et eff. DGO *c dem. diu.**

Digitized by Google

incredulitatis exemplum
12 uiuus enim est dei sermo
et efficax
et penetrabilior omni
gladio ancipiti
et pertingens usque ad diui-
sionem animae ac spiritus
compagum quoque

Cassiod. (*P. L.* lxx. 20) *contra ord. gr.*, *cf.* uiuus est d. s. et eff. *Uigil.* (*Uarim.* i. 22) *et* uiuens autem d. s. et eff. *Hieron.* (iv. 360): > uiuus enim est s. d. et eff. *f Orig.* (*int. leu. hom.* xvi. 7 *semel*, *num. hom.* xiii. 1) *Uigil.* (*trin.* xi), > uiuus (uius S*) est enim s. d. et eff. S *vg. cod. caraf. Bentl. diu.*° *Uigil.* (*Uarim.* i. 40) *Sedul.*, > uiuens est enim s. d. et euidens *Hieron.* (iv. 818—*cf. gr.* B ἐναργὴς *et* Philem. 6), > uiuus enim (*sine* est) s. d. et fficax (*sic*) L, *et* > uiuum (uiuidum *Lucif.*; + est *Ambr. fid.* iv. 7) enim uerbum d. et (> et d. *e*) ualidum (+ atque operatorium *Ambr. fid.* iv. 7 *bis reddens* ἐνεργής) *d e Lucif.* (*non conu.* 10) *Ambr.* (*interp. iob et dau.* IV. iv. 15, *luc.* ii. 61, *fid.* iv. 7—*cf.* uiuum enim uerbum d. *tantum uirg.* 11), *cum ord. gr.* ζῶν (C ζῶ) γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ καὶ ἐνεργής (B ἐναργής—*cf.* euidens *Hieron.* iv. 818 *supra et* Philem. 6)—*cf.* > uiuus est quippe s. d. et eff. *Hieron.* (v. 867), > uiuens quippe s. d. et eff. *Hieron.* (vii. 681), > uiuens s. d. et eff. *Orig.* (*int. ap. Hieron. ep.* cxix. 9) *Hieron.* (vi. 749, 866), > uiuus est s. d. et eff. *Paulin.-Nol.* (*ep.* l. 18, *ap. Aug.* ii. 361) '*Cassiod.*' (*P. L.* lxx. 1084); > uiuens enim et eff. s. d. *Hieron.* (vi. 494) *et* > uiuens et eff. s. d. *Orig.* (*int.* iv. 608) *contra ord. gr.*; *libere citat Orig. int.* 's. noster uiuens sit et eff.' (*iesu hom.* xxvi. 2), *sed* 'uerbum uiuum et eff.' (*matt. comm.* xv. 4), 'uerbum d. uiuum' (*matt. comm.* xv. 12), uerbum d. (*leu. hom.* xvi. 7 *semel*), *et* 'cum uerbum uiuens sit' (*Del.* iv. 650); *libere citat Ambr.* 'gladius autem uerbum est d. ualidum' (*ps.* xxxvii. 22), 'λόγος autem uerbum d. ualidum' (*ep.* lxv. 7), 'caritas d. uerbum est, quod est ualidum' (*ps.* cxviii. *samech* 39), 'uerbum acutum et ualidum' (*uirg.* 1), 'uerbum d. . . . ualidum' (*ep.* lxvi. 8), 'uerbum d.' (*quater*) *et* > 'd. uerbum' (*ps.* xliii. 12, *ps.* cxviii. *mem* 6), *sed* 'sermo d.' (*ps.* cxviii. *sade* 21) *et* 'sermo' (*luc.* vii. 168, x. 36); *cf.* et (*om. Capitula* U) uiuus est sermo d. *Capitula* CHΘTU (*supra p.* 685), uerbum domini *libere Filastr.* (*p.* 135), uerbum *libere Hil.* (*tract. myst.* ii. 6). **penetrabilior** (paenitr. O, benetr. M) *etiam Orig.* (*int. leu. hom.* xvi. 7, *num. hom.* xiii. 1) *Hieron.* (vi. 866) '*Cassiod.*' (*P. L.* lxx. 1084) *Uigil.* (*trin.* xi) *et* penetrabilius *Orig.* (*int.* iv. 650) *Ambr.* (*uirg.* 1), *cf.* acutior G[in mg.] *Orig.* (*int. gen. hom.* iii. 6, *iesu hom.* xxvi. 2) *Uigil.* (*Uarim.* i. 22, 40) *et* acutius *Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 4) *Ambr.* (*quater*), acrior *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 20), *et gr. omn.* τομώτερος: acutus *Hieron.* (*paene semper*) *et* acutum *d e Hil. Lucif. Ambr.* (*luc.* ii. 61, *ep.* lxv. 7); *bis reddens ut udtur* acutum et penetrabilius *Ambr.* (*fid.* iv. 7). **omni gladio ancipiti** (-ite P*, antipiti V, accipiti S) *etiam Hieron.* (vi. 866) *Uigil.* (*trin.* xi, *Uarim.* i. 22), *cf.* omni gladio utrimque acuto *Orig.* (*int. quater*), omni gladio acutissimo *Ambr.* (*sexies*), super omnem gladium ancipitem *Hieron.* (vii. 681), super omnem gladium bicipitem *Hieron.* (iv. 818, vi. 494, 749), super omnem gladium utrimque acutum *Hieron.* (v. 867), super omnem gladium ex utraque parte acutum *Hieron.* (iv. 360), super omnem gladium acutum *Uigil.* (*Uarim.* i. 40), *et ut udtur* super omnem gladium bis acutum *Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 4), *cum gr.* ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον: omni gladio acutissimum *d e Lucif. sine auct. gr.*; omni gladio *tantum Orig.* (*int. num. hom.* xiii. 1 *ad fin. pericopes*) *Ambr.* (*ps.* xliii. 12) *et* super omnem machaeram *Orig.* (*int. iesu hom.* xxvi. 2 *ad fin. pericopes*); *libere citant* 'gladius bis acutus' *Filastr.*, 'gladium bis acutum' *Ambr.* (*ps.* cxviii. *mem* 6) *Aug.* (ii. 77, vii. 602), 'gladius utrimque acutus' *Orig.* (*int. leu. hom.* xvi. 7 *semel*), 'bis acutus' *Tert.* (*iud.* 9) *Ambr.* (*luc.* vii. 168, x. 36), 'bis acutum' *Ambr.* (*ep.* lxvi. 8), ex omni parte acutum *Ambr.* (*ps.* xxxviii. 12); *adnotat Sedul.* (*comm.*) 'Ancipiti. *Id est* bicipiti.' **et** *tert. cum gr. omn.* καί: *om. Orig.* (*int. gen. hom.* iii. 6, *leu. hom.* xvi. 7—*uide autem infra, et Del.* iv. 650) *Hil.* (*ut udtur*) *Ambr.* (*semper*) *Paulin.-Nol. Uigil.* (*Uarim.* i. 40, *non autem trin.* xi). **pertingens** (-ges U*; pertinguens DK*S) *etiam Orig.* (*int. gen. hom.* iii. 6, *leu. hom.* xvi. 7) *Hieron.* (vi. 866) *Uigil.* (*trin.* xi), *gr.* διϊκνούμενος (L διηκ.; D* δεικνύμενος): penetrans *d e Orig.* (*int.* iv. 650) *Hil. Lucif. Ambr.* (*saepissime*) *Hieron.* (vii. 681) *Uigil.* (*Uarim.* i. 40), *cf.* penetrat *Ambr.* (*interp. iob et dau.* IV. iv. 15) *et* penetrantur *libere Ambr.* (*luc.* vii. 145); perueniens *libere Ambr.* (*ps.* cxviii. *cof* 38); diuidens *Hieron.* (iv. 818); pertransit *libere Ambr.* (*ps.* xliii. 12), pertransiuit *libere Ambr.* (*ps.* cxviii. *mem* 6), *cf.* pertransit ac penetrat *libere Ambr.* (*ep.* lxv. 7); descendit *libere Ambr.* (*ep.* l. 12); *deinde* + quoque *Orig.* (*int. leu. hom.* xvi. 7—*uide autem supra*). **usque** (hus. C, usquae M) **ad diuisionem** (diuiss. S) *etiam Orig.* (*int. gen. hom.* iii. 6, *et Del.* iv. 650) *Ambr.* (*saepissime*) *Hieron.* (vi. 866) *et* usq. ad partitionem *Hieron.* (iv. 818) *cum gr.* ἄχρι μερισμοῦ: usq. ad diuisiones L *et libere Ambr.* (*ps.* xliii. 12, *ps.* cxviii. *cof* 38—*cf. ps.* cxviii. *sade* 21); usq. ad compagem *Orig.* (*int. leu. hom.* xvi. 7); usq. ad artus *Hieron.* (vii. 681). **animae** (-me LMWZ*) **ac** (hac C) **spiritus** *etiam Orig.* (*int. gen. hom.* iii. 6, *leu. hom.* xvi. 7) *Hieron.* (vi. 866) *Uigil.* (*trin.* xi.), *cf.* an. et sp. *d e Orig.* (*int.* iv. 650) *Lucif. Ambr.* (*saepissime*)

Digitized by Google

et medullarum
et discretor cogitationum
et intentionum cordis,
13 et non est ulla creatura
inuisibilis in conspectu eius
omnia autem nuda et aperta
sunt oculis eius
ad quem nobis sermo
14 habentes ergo pontificem
magnum qui penetrauit
caelos iesum filium dei tenea-
mus confessionem

Hieron. (iv. 818) *Paulin.-Nol. Uigil.* (*Uarim.* i. 40), *et gr.* ℵABCHLP𝔭^{13} *ut udtur* 𝔭^{46} 17. 67**. 73. *al.*^{9} *ψυχῆς καὶ πνεύματος*: animae *tantum Ambr.* (*ter libere*) *Hieron.* (vii. 681); *om. omnino Ambr.* (*ps.* cxviii. *sade* 21 *libere*); *gr.* DEK *al. longe plu. ψ. τε καὶ πν. apud latinos ut udtur non redditur.* **compagum** (conp. CDFΘLMOPSUZ°, cump. Z*) **quoque** (-quae M) **et medullarum** (-ularum S) *etiam Bentl. Tisch. Orig.* (*int. gen. hom.* iii. 6) *Uigil.* (*trin.* xi), *cf.* comp. quoque ac m. *vg. cod. caraf. dem. Orig.* (*int.* iv. 650) *Sedul.*, *gr. ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν*: artuumque et m. *d e Lucif. Ambr.* (*saepissime*), *cf.* artuum quoque et m. *Ambr.* (*ep.* l. 12) *Hieron.* (iv. 818); membrorum quoque et m. *Orig.* (*int. leu. hom.* xvi. 7); et cogitationum quoque et m. omnium *Uigil.* (*Uarim.* i. 40); et ossium et m. *Hieron.* (vii. 681); atque artuum medullarumque *libere Ambr.* (*ps.* cxviii. *cof* 38); artusque et intima m. *libere Ambr.* (*ps.* cxviii. *samech* 38); artuum et intima m. *libere Ambr.* (*ps.* cxviii. *sade* 21); medullae interiores *libere Ambr.* (*ps.* xxxvii. 22); *om. omnino libere Ambr.* (*ps.* xliii. 12). **et** (+ est *Orig.* (*int. gen. hom.* iii. 6, *leu. hom.* xvi. 7) *Sedul.*) **discretor** (-tur Z*) **cogitationum** (-cionum P; *om.* S*) **et** (etiam et Z*) **intentionum** (-sionum B, -cionem P) **cordis** *etiam Uigil.* (*trin.* xi) *cum gr. paene omn. καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας*, *cf.* et iudex cogitationum et sensuum cord. *Hieron.* (iv. 818), et iudex cogitationum cord. *tantum Uigil.* (*Uarim.* i. 40), cogitationes cord. et secreta scrutatur (*quidam codd.* scrutator) animorum *Ambr.* (*luc.* ii. 61), cogitationesque manifestae sunt *libere Ambr.* (*ps.* xxxvii. 22), *et* cogitationesque *tantum libere Ambr.* (*ps.* xliii. 12): et scrutator (scrutatur *d e*) animi et cogitationis (et cog. *bis scr. d e*) cord. *d e Lucif.*, *cf. Ambr.* (*spir. sanc.* ii. 11) '*Habes ad Hebraeos* qui scrutator est animi et cogitationis', *item gr.* C* *καὶ κρ. ἐνθυμήσεως καὶ ἐννοιῶν καρδ. et* D* *καὶ κρ. ἐνθυμήσεως ἐννοιῶν τε καρδ.*

13. **et non est ulla creatura** *etiam Uigil.* (*trin.* xi), *cf.* nullaque est creatura *Hieron.* (iv. 818), nec est ulla creatura *libere Orig.* (*int. num. hom.* xxiv. 1), nec ulla postremo est creatura *libere Ambr.* (*ps.* xxxvii. 22), *et* et non est ulla (nulla *d*) creatio *d e Lucif.* (*non conu.* 10): et non est creatura (*sine* ulla) (*Bentl.*) *cum gr. καὶ οὐκ ἔστιν κτίσις* (D* *κρίσις*); > et non est in saeculo fabrica aliqua *Uigil.* (*Uarim.* i. 40). **inuisibilis** (inuiss. DS) *etiam Uigil.* (*trin.* xi), *gr. ἀφανής*: abscondita *Uigil.* (*Uarim.* i. 40), *cf.* quae se a cognitione eius abscondat *libere Ambr.* (*ps.* xxxvii. 22); quae (qua *d e*) non pareat *d e Lucif.* **in conspectu eius** *etiam Uigil.* (*trin.* xi), *cf.* a c. eius *Uigil.* (*Uarim.* i. 40) *et* in cuius c. *libere Ambr.* (*ps.* xxxvii. 22): ante illum *d e Lucif.*; apud quem *libere Ambr.* (*ep.* xlix. 4); *gr. ἐνώπιον αὐτοῦ.* > in conspectu eius inuisibilis H *et libere Orig. contra ord. gr.* **autem** (*δέ*): enim FMO𝔖 *f*; *om.* S*. **nuda** = *γυμνά*: noua Z*. **aperta**, *gr. τετραχηλισμένα* (ALP *al. τετραχιλ.*): revelata *Orig.* (*infra*); intecta *Ambr.* (*semel, uide infra*). **sunt**: *om. d e Lucif. et gr. non expr.* > nuda et revelata sunt omnia *libere Orig.*, > nuda et aperta sunt omnia *libere Ambr.* (*ps.* xxxvii. 22), > nuda et intecta sunt omnia *libere Ambr.* (*ep.* xlix. 4), *contra ord. gr.* **oculis** (hoc. C), *gr. τοῖς ὀφθαλμοῖς*: in oc. O°. **eius** (*αὐτοῦ*): illius *Hieron.* **ad quem nobis sermo** *et* ad quem n. ratio *Lucif.* = *gr. omn. πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος*, *cf.* de quo n. sermo *Hieron. et* ante quam n. ratio *d e*: > de quo sermo n. D; *deinde* + est DLO*S *d e Lucif. Hieron. Sedul. sine auct. gr.*

14. *Ad init. gr.* C^{3}H** + *ἀδελφοί*, *non autem latt.* **ergo** (*οὖν*; *min.*^{2} *om.*): itaque *d e Ambr.* (*ps.* cxviii. *sin* 14); igitur *Orig.* (*int.* iv. 467 *infra*); enim *libere Ambr.* (*fid.* iv. 2). **pontificem** (||||tificem F*) **magnum** *etiam Orig.* (*int. num. hom.* x. 2) = *ἀρχιερέα μέγαν*, *cf.* p. maximum *libere Orig.* (*int. comm. in cant. prol.*): sacerdotem magnum *d e et* > magnum sacerdotem *Ambr.* (*ps.* cxviii. *sin* 14); principem sacerdotum *Hieron.* (vii. 374 *infra*) *Uigil.* (*Uarim.* i. 67); *bis reddit* sacerdotem magnum principem sacerdotum *Ambr.* (*fid.* iv. 2); pontificem *tantum Orig.* (*int.* iv. 467 *infra*). **qui penetrauit** (poenet. D, paenet. O, benet. M; penetrabit L^{1}) *etiam Orig.* (*int. princ.* II. xi. 6, *num. hom.* x. 2), *cf.* q. penetrauerit (-berit L*) CGL*U*, q. pertransiuit *Ambr.* (*fid.* iv. 2), pertransierit *libere Orig.* (*int. luc. hom.* vi = *Hieron.* vii. 264), *et* penetrarit et pertransierit *libere Orig.* (*int. comm. in cant. prol.*): egressum *d e Ambr.* (*ps.* cxviii. *sin* 14); *gr. διεληλυθότα.* **caelos** (cel. MW) *etiam Ambr.* (*fid.* iv. 2) = *οὐρανούς*: caelum + uel os *sup. lin.* D; de caelis *Ambr.* (*ps.* cxviii. *sin* 14). **teneamus**: + et F; + spei nostrae ϛ𝔖 *dem. sine auct. gr.—ex* x. 23; *adnotat Luc. Brug.* '*Non interponas* spei nostrae'. **confessionem** (confuss. M*): + eius FMS *f*, + fidelem *Ambr.* (*ps.* cxviii. *sin* 14), *sine auct. gr. Uersum una cum* iii. 1 *citant Orig.* (*int.* iv. 467) 'habentes

Digitized by Google

15 non enim habemus pontificem qui
non possit
conpati infirmitatibus
nostris
temtatum autem per omnia
pro similitudine absque
peccato.
16 Adeamus ergo cum fiducia
ad thronum gratiae
ut misericordiam cons-
equamur
et gratiam inueniamus
in auxilio oportuno
V. 1 omnis namque pontifex
ex hominibus adsumtus
pro hominibus constituitur
in his quae sunt ad deum
ut offerat dona et sacrificia
pro peccatis
2 qui condolere possit his qui
ignorant et errant
quoniam et ipse circum-

igitur pontificem et apostolum confessionis nostrae christum' *et Hieron.* (vii. 374) 'habentes ergo principem sacerdotum et apostolum confessionis nostrae iesum'.

15. **non** *pr.* (*οὐ*): nec *d e.* **habemus** (ab. C) *cum gr. omn.* *ἔχομεν*: habet *d e.* **pontificem** (*om.* A*, *deinde + in mg.* A^c), *gr.* *ἀρχιερέα*: sacerdotem *d e Aug.* (x. 27 *et libere* v. 842) *Capreol.* (*P. L.* liii. 853). **conpati** (comp. BF^cKW𝔓𝔖ℭ, ɔpati D), *gr.* *συνπαθῆσαι uel συμπ.*: adfici *d e*; *deinde* + in *d e sine auct. gr.* **temtatum** (*cum* H, tempt. *codd. plur.*, tent. *vg.*, temptum U*, temperatum D) **autem per omnia** *cum gr. omn.* *πεπειρασμένον* (CKLP *al. pler.* *πεπειραμένον*) *δὲ κατὰ πάντα*, *cf.* temptatus (*sine* au.) per omn. *Orig.* (*int. princ.* II. vi. 4 *ad init. pericopes*) *et* tentatus est per omn. *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 90 *ad init. pericopes*): expertum (*sine* au.) in omnibus *d e*; etenim expertus est omnia *Aug.* (x. 27, *et ad init. pericopes* 133) *Capreol.*; sed expertum per omnia et in omnibus *Uigil.* (*c. Eutych.* v. 16); > per universa tentatus est *libere Ambr.* (*op. in isaiam ap. Aug.* x. 275, 300). **pro similitudine** (-em A*HPZ*) *etiam Orig.* (*int. princ.* II. vi. 4), *gr.* *καθ' ὁμοιότητα*: secundum similitudinem (similitudine *d*; similitudines *e*) *d e Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 90) *Aug.* (x. 27, 133) *Capreol. Uigil.*; *deinde* + carnis *f sine auct. gr.*—*ex* Rom. viii. 3. **absque** (apbsquae Z*, *deinde* p *eras.*) **peccato** *etiam Orig.* (*int. princ.* II. vi. 4) *Aug.* (x. 133), *gr.* *χωρὶς ἁμαρτίας*: sine peccato *d e Aug.* (x. 27) *Capreol.*; praeter peccatum *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 90).

Hic desinit N.

16. **adeamus**, *gr.* *προσερχώμεθα* (P *al. plus* 20 *-όμεθα*): accedamus O* *d dem. e Ambr.* (*ep.* xliv. 16); accedamus adeamus M. **ergo**, *gr.* *οὖν* (17 *om.*): itaque *d e.* fidutia G. *pro* **ergo c. fid.** *habet* ad sacerdotem nouum *Ambr.* **ad thronum** (tron. FMO*PZ, tr^hon. O^c), *gr.* *τῷ θρόνῳ*: ad sedem *d e Ambr.* **gratiae** (-ciae P, -tie L, -cie W) = *τῆς χάριτος*: gloriae F^c; *deinde* + eius Bς𝔖 *dem. diu.*, + ipsius S, *sine auct. gr.*; *adnotat Luc. Brug.* '*Non subiicias pronomen* eius'. **misericordiam consequamur** (-saequamur S, consequemur D) *contra ord. gr.*: > c. m. L *et* > accipiamus m. *d e cum ord. gr.* *λάβωμεν ἔλεος* (C^bD^cEL *al. pler.* *ἔλεον*). **gratiam** (-tia Z*, -cia P) = *χάριν*: pacem *deinde* + ut *d e sine auct. gr.* **inueniamus** (inueniamur G*) *cum gr. paene omn.* *εὕρωμεν* (K *al.* *-ομεν*): *gr.* B *om.*, *non autem latt.* **in** *cum gr. plur.* *εἰς*: *om. d e cum gr.* D*E*. **auxilio** (auxlio Z*, auxisilio P; + *ras.* 1 *lit.* Z) **oportuno** (hop. C, opp. *vg.*, oportunae O*) *et* auxilium opportunum *Bentl.** *contra ord. gr.*: > opportunum auxilium *d e cum ord. gr.* *εὔκαιρον βοήθειαν*.

V. 1. **namque** (nanq. ς) *etiam e*, *gr.* *γάρ*: enim *d*; *om.* '*Aug.*' (v. *App.* 273) *Fulgent.* (*p.* 181). **pontifex** (poxt. B) *et* summus sacerdos *Fulgent.* *cum gr.* *ἀρχιερεύς*: sacerdos *tantum d e.* **ex** (ab *Orig. int. leu. hom.* ii. 3) **hominibus** (omnibus S*T, homnibus S^c) **adsumtus** (adsumpt. ADFΘLMOPS, assumt. KW, assumpt. BUVZ^c *vg.*, assompt. Z*), *gr.* *ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος*: ex (de *d*) ominibus electum *d e*, *cf.* ex h. . . . electus atque susceptus *libere Marius* (*p.* 56); ex h. acceptus *Fulgent.*; qui ex h. accipitur '*Aug.*' **pro hominibus** = *ὑπὲρ ἀνθρώπων*: pro omnibus HΘT. **constituitur** (i *sec. in ras. scr.* U), *gr.* *καθίσταται*: constitutus *d e*; assistit *Fulgent.* **in his** (hiis OSW; iis *vg. cod. caraf. Bentl.*) **quae** (que LMOWZ*, qui D) **sunt ad deum**, *cf.* q. s. deo (*sine* in h.) *d e*, *et gr. fere omn.* *τὰ πρὸς τὸν θεόν*: apud deum *tantum Marius* (*p.* 56 *libere*) *Fulgent.*, *cf. gr.* 𝔭46 *πρὸς τὸν θ.* (*sine* *τά*); ad offerendas hostias deo *Orig.* (*int. ad fin. pericopes*). **dona** (*δῶρα*): munera *d e Ambr.* (*ep.* lxiii. 48 *libere*). **et** (*gr. plur.* *τε καί*; BD^b *ut uidetur* 𝔭13 *ut uidetur* 𝔭46 *καί tantum*): ac *diu.* **sacrificia** (*θυσίας*): hostias *d e.* paeccatis L.

2. **qui** (quis *dem.*; *om.* L*) **condolere** (dolere D; *om. d e*) **possit**, *cf.* q. iuxta mensuram suam condolore p. H, *et gr.* *μετριοπαθεῖν δυνάμενος*: > q. p. affici *Ambr.* (*ep.* lxiii. 48). **his** (hiis SW; iis *vg. cod. caraf. Bentl.*) **qui ignorant et** (*sup. ras.* 2 *litt. scr.* Z^c) **errant** (aer. L), *cf.* h. q. ignoranter errant AB: ignorantibus et errantibus *d e* = *τοῖς ἀγνοοῦσιν καὶ πλανωμένοις*; pro peccantibus *Ambr.* **quoniam et** *et* quia et *Ambr.* *cum gr. fere omn.*

Digitized by Google

datus est infirmitate
3 et propterea debet quem-
admodum et pro populo
ita etiam pro semet ipso
offerre pro peccatis
4 nec quisquam sumit sibi
honorem
sed qui uocatur a deo
tamquam aaron
5 sic et christus non semet ipsum
clarificauit ut pontifex
fieret
sed qui locutus est ad eum
filius meus es tu ego hodie
genui te
6 quemadmodum et in alio dicit
tu es sacerdos in aeternum
secundum ordinem
melchisedech
7 qui in diebus carnis suae preces
supplicationesque ad eum
qui possit saluum illum
a morte facere
cum clamore ualido et la-

ἐπεὶ καί: quoniam *tantum d e*; *gr.* D* καὶ γάρ. **circumdatus** (circund. ϛ, cumd. M*) **est**, *gr.* περίκειται: gestat *d e Ambr.* **infirmitate**, *cf.* in infirmitate O*: infirmitatem H *d e Ambr.*; *gr.* ἀσθένειαν.

3. **propterea** (-teream G*, -tererea L), *cf. gr.* 73 διὰ τοῦτο *et* 10 διὰ ταῦτα: propter illam *d e et* propter eam (*Bentl.*), *cf. gr.* ℵABC*D*P$\mathfrak{p}^{46}$ 7. 17. 80 δι' αὐτήν *et* C^cD^cEKL *al. pler.* διὰ ταύτην. **quemadmodum** (-ammodum BHO*TZ*), *gr.* καθώς: sicut *d e.* **et** *sec.*: *om.* DLO*PS *vg. Bentl. d diu. e et gr. non expr.* **pro** *pr.* (περί): *om. d e.* pulo ΘZ*. **ita** (οὕτως): sic *d e.* **etiam** (aet. L), *gr.* καί: et *d e*; etiam et DOPSWZ*ϛ𝔖𝔆. **pro semet** (-ed C) **ipso** (pso G; semetipso *uno uerbo* W *vg.*), *gr.* περὶ ἑαυτοῦ (BD*$\mathfrak{p}^{46}$ *min.*[3] αὐτοῦ): pro se *tantum d e.* hofferre C, offere H. **pro** *tert.*: *gr.* ℵABC*D*P$\mathfrak{p}^{46}$ 17. 73. *al.*[4] περί *et* C^cD^cEKL *al. pler.* ὑπέρ.

4. **nec** (ne G*T) **quisquam** (quisque K*) **sumit** (sumet VZ^c) **sibi honorem** (on. C): > naec quisquam siui sumit h. L *et* > et non quis (qui *e*) sibi sumit h. *d e*; *gr. plur.* > καὶ οὐχ ἑαυτῷ τις (B* *om.*) λαμβάνει τὴν τιμήν, *et* DE 37 > κ. οὐχ (D* οὐκ) ἑαυτῷ λ. τις τ. τιμ.; *libere citat Ambr.* 'non enim ipse sibi h. praeripuit' (*ep.* xliv. 18), *et* 'non sibi quis h. debet sumere' (*ep.* lxiii. 48). **sed** (set L) **qui uocatur**: *gr.* C^bLP *al. sat. mu.* ἀλλ' ὁ καλούμενος *et* ℵABC*DEK$\mathfrak{p}^{46}$ *al. plu.* ἀλλὰ καλ. **deo**: + non *d e sine auct. gr.* **tamquam** (tanq. KW𝔜) **aaron** *et* quemadmodum a. *d e cum gr.* C* *ut udtur* D* καθώσπερ 'Ααρών *tantum*: tamq. et a. (*Bentl.*) *et* sicut et a. *libere Ambr.* (*ep.* lxiii. 48) *cum gr. plur.* καθώσπερ (ℵ$^c C^b D^c$EKLP *al. pler.* καθάπερ) καὶ (*min. mu.* + ὁ) 'A.; *gr.* $\mathfrak{p}^{13}$ *om. omnino ut udtur.*

5. **sic et christus**: *gr.* K *om.*, *non autem latt.* **sic** *et* ita F*M = οὕτως: sicut U. **non**: + *ras.* 3 *uel* 4 *litt.* U. **semet** (-ed C, set B*, + s *eras.* G) **ipsum** (*om.* K; semetipsum *uno uerbo vg.*), *gr.* ἑαυτόν: se *tantum d* (*non autem e*) *Ambr.* (*ep.* lxiii. 47). **clarificauit** (ἐδόξασεν): magnificauit *d e*; honorificauit *Ambr.* **ut pontifex** (ponc. Z*) **fieret** (fierit Z*), *cf.* pontifex fieri L*: fieri summum sacerdotem *d e Ambr.*; *gr.* γενηθῆναι (D* *al. mu.* γεννηθῆναι; A 71 γενέσθαι) ἀρχιερέα. set L. loqutus G, loquutus Θ. **eum** (αὐτόν): illum *d e*; *deinde* + in psalmo II $R^{mg.}$, + pater dixit *Ambr.* hes C, s *tantum* H. hodiae CM.

6. **quemadmodum** (-ammodum BO*TZ*), *gr.* καθώς: sicut *d e Ambr.* (*ep.* lxiii. 47). **et** (καί): etiam H. **in** (*om.* H) **alio** A*GHLU *Bentl. Tisch. cum gr. plur.* ἐν ἑτέρῳ *tantum*: in (*om.* P* *d e*) alio loco *codd. plur. vg. cod. caraf. c d dem. diu. e f*, *cf. gr.* D*E* ἐν ἑτ. πάλιν; alibi *Ambr.*; *deinde* + in psalmo $\overline{\text{CVIIII}}$ $R^{mg.}$ **es** *cum gr.* P $\mathfrak{p}^{46}$ 73. *al.*[3] εἶ: *gr. plur. om.*, *non autem latt.*;—*cf.* vii. 17, 21. eternum (e *pr. sup. lin.* M) MW. saecundum LS. hordinem CT. **melchisedech** (-chisedaech L, -cisedech FT, -cissedech H) *codd. plur.* 𝔖𝔆 *Bentl. Tisch. c dem. diu. e f et gr.* A Μελχισεδέχ: melchisedec (-sedhec C, -setdec G*) CGMPSϛ𝔜 *cod. caraf. d et gr. plur.* Μελχισεδέκ; melchis̄ D;—*cf.* v. 10, vi. 20, vii. 1, 10, 11, 15, 17, 21.

7. **qui** = ὅς: ut *libere Ambr.* (*ep.* lxiii. 47); *gr.* D* + ὤν, *non autem latt.* **carnis** (cordis M*) **suae** (sue LW) *etiam Ambr.* (*ep.* lxiii. 47) = σαρκὸς αὐτοῦ: carnis *tantum Ambr.* (*ps.* lxi. 7); suis *tantum dem.* **preces** (praec. ABFHPRUVZ*, p̄ces DS) **supplicationesque** (supl. DH, supplicationisque L*, subplicacionisque P; supplicationibusque M*), *gr.* δεήσεις τε (K 52. 115. 121. *al. pauc. om.*) καὶ ἱκετηρίας: preces et supplicationes *Ambr.* (*ep.* lxiii. 47, *ps.* lxi. 7), *cf.* praecibus et supplicationis *d e*; orationes et preces *Uigil.* (*Uarim.* i. 67); *deinde* + effudit BK, + adhibuit *Ambr.* (*ps.* lxi. 7; *om. autem* offerens *infra*), *sine auct. gr.* **ad eum** (deum D *Uigil.*) **qui possit** (posset HRW *dem. diu.*; poterat *Uigil.*), *gr.* πρὸς τὸν δυνάμενον: ei q. possit (posset *Ambr.*) CT *Ambr.* (*ps.* lxi. 7), *cf.* huic q. possit *d e.* **saluum illum** (eum R; *om.* Z*) **a** (ad P*; de L*) **morte** (mortuis Z*) **facere** *etiam cod. caraf. Tisch.*, > s. ill. f. a m.

Digitized by Google

crimis offerens
et exauditus pro sua
reuerentia.
8 Et quidem cum esset filius
didicit ex his quae passus
est oboedientiam
9 et consummatus factus est
omnibus obtemperantibus
sibi causa salutis aeternae
10 appellatus a deo pontifex
iuxta ordinem melchisedech
11 de quo grandis nobis sermo
et ininterpretabilis
ad dicendum

Bentl., > ill. s. a m. f. FM, > ill. s. f. a m. *vg.*, *et* > ill. a m. s. f. S: liberare (eliberarem *d e*) eum de m. *d e Ambr.* (*ps.* lxi. 7), *cf.* liberare *tantum Sedul.*; saluare eum a m. *Uigil.*; *gr.* σώζειν αὐτὸν (*min.*^{2} *om.*; 47 > αὐ. σ.) ἐκ θανάτου. *pro* ad eum q. p. s. ill. a m. f. *habet* deo patri *Ambr.* (*ep.* lxiii. 47). **cum clamore ualido**, *gr.* μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς: cum cl. magno CT; cum cl. forti *Uigil.*; cum uoce magna *d e et* > cum magna uoce *Ambr.* (*ep.* lxiii. 47, *ps.* lxi. 7). **lacrymis** 𝔖ℭ, lachrymis ϛ𝔓. **offerens** (hoff. C) = προσενέγκας, *cf.* offerret *libere Ambr.* (*ep.* lxiii. 47) *et* obtulit *Uigil.*: oblatis *d e*; *om. Ambr.* (*ps.* lxi. 7—*addidit autem* adhibuit *post* supplicationesque *supra*). **et** *sec.*, *etiam cod. caraf. Bentl. Tisch. cum gr. omn.* καί: *om.* CF^{c}HRTW *vg. c dem. diu. Uigil.* **exauditus** *codd. mu. cod. caraf. Bentl. Tisch. d e Ambr.* (*ps.* lxi. 7), *cf.* exauditus est BCDHΘ$^{1\ in\ mg.}$ STWZ* *vg. c dem. diu. f Uigil. Sedul.*, *et gr. paene omn.* εἰσακουσθείς: auditus est *libere Nouat.* (*trin.* 31), *cf. gr.* D* ἀκουσθείς. **pro sua reuerentia** (-entie L*, -encia PW, -antia *deinde* + uel e *sup.* a *pr. scr.* D, reuertia S*), *gr.* ἀπὸ τῆς εὐλαβείας: a metu *d e*; ab illo metu *Ambr.* (*ps.* lxi. 7); propter timorem *Uigil.* **et exaud. p. s. reu.**: *om. Ambr.* (*ep.* lxiii. 47).

8. **et quidem cum** (quum Θ) **esset**, *cf.* equidem c. esset OS, et quidem c. sit H: quamquam esset *d e Ambr.* (*ps.* lxi. 7) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 114), *cf.* quamuis esset *Ambr.* (*ep.* lxiii. 47 *infra*); et quamquam sit *Uigil.* (*c. Eutych.* v. 16); manifestus existens *Uigil.* (*Uarim.* i. 67); *gr.* καίπερ ὤν. **filius** (-ios P*): + dei DFMO^{c}RSTUWϛ𝔖ℭ *c diu. f Ambr.* (*ep.* lxiii. 47 *infra*, *non autem ps.* lxi. 7) *Uigil.* (*c. Eutych.* v. 16, *non autem Uarim.* i. 67) *Cassiod. sine auct. gr.*; *cf. Luc. Brug.* '*Correctoribus uisum est non esse omittendum genitiuum* dei'. **didicit** (ded. DS, dīdicit A*; dicit G*Z) **ex his** (hiis SW; iis *vg. cod. caraf. Bentl.*) **quae** (que LMW, qui G*) **passus est oboedientiam** (hoboed. C, obed. LUW *vg.*, oboedientia BR, oboedienciam P, oboedentiam D) *et* d. a quibus p. est subditionem (*sic*) *d e cum ord. gr.* ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθεν τὴν ὑπακοήν: > ex iis q. p. est d. obedientiam *Uigil.* (*Uarim.* i. 67) *et* > ex his enim q. p. est d. obediens fieri *Uigil.* (*Uarim.* iii. 10); > per ea q. p. est d. *tantum Uigil.* (*c. Eutych.* v. 16). *Libere citat uersum Ambr.* (*ep.* lxiii. 47) 'et ex iis quae passus est, quamuis esset filius dei, discere uideretur obedientiam, quam nos doceret'.

9. **et** = καί: qui *Uigil.* (*Uarim.* i. 67); qui etiam *Uigil.* (*Uarim.* iii. 10). **consummatus** (-sumatus LS), *gr.* τελειωθείς: perfectus *d e Uigil.* (*Uarim.* i. 67, iii. 10) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 114). **factus** (+ tu Z*) **est**, *gr.* ἐγένετο: > est f. T; et *tantum d e*; *om. omnino* S*. **omnibus obtemperantibus** (hobt. C, opt. L; operantibus *d e*) **sibi** *et* omn. obedientibus (obaudientibus *Cassiod.*) s. *Uigil.* (*Uarim.* i. 67, iii. 10) *Cassiod. cum ord. gr.* ℵABCDEP𝔓^{46} 17. 37. 73. *al.*^{4} πᾶσιν τοῖς ὑπακούουσιν (P ὑπακούσασιν) αὐτῷ: *gr.* KL *al. pler.* > τ. ὑπ. αὐ. πᾶσιν, *non autem latt.* > obtemperantibus sibi causa factus est (*sine* omnibus) *Ambr.* (*ps.* lxi. 7) *contra ord. gr.* **causa** (-am F*), *gr.* αἴτιος: causa et auctor *Uigil.* (*Uarim.* i. 67)—*cf. Ambr.* (*ep.* lxiii. 47 *infra*). aeterne LZ*, eternae M, eterne W. *Libere citat uersum Ambr.* (*ep.* lxiii. 47) 'ut nobis fieret auctor salutis'.

10. *Ad init.* + et *Uigil.* (*Uarim.* i. 67) *sine auct. gr.* **appellatus** (προσαγορευθείς): uocatus *d e Ambr.* (*ps.* lxi. 7); pronuntiatus *Uigil.*; *deinde* + est S. **a deo** = ὑπὸ τοῦ (*min.*^{5} *om.*) θεοῦ: ab eo D; *deinde gr.* 𝔓^{46} + σὺ εἶ, *non autem latt.* **pontifex**, *cf.* summus sacerdos *d e*, princeps sacerdotum *Uigil.*, *et gr.* ἀρχιερεύς: sacerdos *tantum Ambr.*; *deinde gr.* 37. 73. *al.*^{3} + εἰς τὸν αἰῶνα, *non autem latt.* **iuxta** (-sta F*), *gr.* κατά: secundum *d e Ambr.* hordinem LT. **melchisedech** (-chisedaech L, -cisedech F, -cissedech H) *codd. plur.* 𝔖ℭ *Bentl. Tisch. c dem. diu. e f*: melchisedec (-chisedhec C, -chisetdec G*, -cisedec T) CGMPT ϛ𝔓 *cod. caraf. d et gr. omn.* Μελχισεδέκ; melchis̄ D;—*cf.* v. 6, vi. 20, vii. 1, 10, 11, 15, 17, 21.

11. *Ad init. gr.* D*E* + καί, *non autem latt.* **de quo**, *gr.* περὶ οὗ: super quo *Hieron.* (*ep.* lxxiii. 4). **grandis nobis sermo** *codd. plur. Bentl. Tisch. diu. f*, *cf.* multus n. s. *Hieron.*, *cum ord. gr. omn.* πολὺς ἡμῖν ὁ (D*P𝔓^{46*} *om.*) λόγος: > n. grandis s. KORVWZ^{c} *vg. cod. caraf. c dem. et* > n. magnus s. *d e*; > grandis s. n. U; *deinde* + est RW *f Hieron. sine auct. gr.* **ininterpretabilis** (-praetabilis AB*CF^{c}GTU, -p̄tabilis SV, -praetabiles Z*) **ad dicendum** AB*CF^{c}GKSTUVWZ*ℭ *cod. caraf. Bentl. Tisch. dem. f Orig.* (*int. gen. hom.* x. 1 *libere*) *Hieron.*, *cf.* laboriosa quae (*om. e*—*cf. infra*) interpraetatio est *d e*, *et*

quoniam inbecilles facti
estis ad audiendum
12 etenim cum deberetis
magistri esse propter
tempus
rursum indigetis ut uos
doceamini
quae sint elementa exordii
sermonum dei
et facti estis quibus lacte
opus sit non solido cibo
13 omnis enim qui lactis est

---

gr. omn. δυσερμήνευτος λέγειν: interpretabilis (-praetabilis B^c F* HΘPRZ^c, intptabilis D) ad d. B^c DF* HΘLMOPRZ^c *diu.*; *adnotat Luc. Brug.* '*Seruanda est syllaba* in *duplicata in uoce* ininterpretabilis'. **quoniam**: + in quae *e* (*cf. supra*); + uos *Orig.* '*Aug.*' (v. *App.* 19). inbicilles DG*Z*, inbiciles O*S, inbicilis P, inuecilles M, inueccilles L, imbecilles W *vg.*; les *in ras. scr.* H. **ad audiendum**: auribus *d e*; *gr.* ταῖς ἀκοαῖς.

12. **etenim cum** (quum Θ) **deberetis** (-itis A O*P; debueritis CDL*ST; debetis *f**) *etiam Orig.* (*int. ezech. hom.* vii. 10 = *Hieron.* v. 952), *gr.* καὶ γὰρ ὀφείλοντες: et cum d. *d e*; cum iam d. *Aug.* (iii. 2. 740); etenim cum d. iam *Orig.* (*int. num. hom.* xxiv. 1); cum deberent *libere Orig.* (*int. matt. comm.* xvii. 9). **magistri esse** *etiam Orig.* (*int. num. hom.* xxiv. 1, *ezech. hom.* vii. 10 = *Hieron.* v. 952): > esse m. L *d e Orig.* (*int. matt. comm.* xvii. 9) *Hieron.* (vii. 448) *et* > esse doctores *Aug.* (*cf. etiam infra*) *cum ord. gr. omn.* εἶναι διδάσκαλοι. **propter** (proter O*, preter O^c) **tempus** *etiam Orig.* (*int. num. hom.* xxiv. 1, *ezech. hom.* vii. 10 = *Hieron.* v. 952), *gr.* διὰ τὸν χρόνον: secundum tempus *d e Orig.* (*int. matt. comm.* xvii. 9); propter tempora *libere Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 26); in tempore ipso *Aug.* (*cf. etiam infra*). > in tempore ipso esse doctores *Aug. contra ord. gr.* **rursum** (rursus FLS *Orig. int. num. hom.* xxiv. 1; rurs̄ D) *etiam Orig.* (*int. num. hom.* xxiv. 1, *ezech. hom.* vii. 10 = *Hieron.* v. 952), *gr.* πάλιν: iterum *d e Orig.* (*int. matt. comm.* xvii. 9) *Aug.* **indigetis** (-dietis G*, -dignetis *f*) **ut uos** (*om. Orig. int. num. hom.* xxiv. 1) **doceamini** (docemini S) **quae** (que LMW) **sint** (sunt TU^c Z) **elementa** (elim. BDO*PSZ*, aelem. GL, haelem. C) *etiam Orig.* (*int. num. hom.* xxiv. 1, *ezech. hom.* vii. 10 = *Hieron.* v. 952), *cf.* doctrina indigetis q. s. el. *Aug.*, necesse est doceri uos q. s. el. *d e*, necesse habetis ut doceamini q. s. el. *Hieron.*, opus habent doceri qualia s. el. *libere Orig.* (*int. matt. comm.* xvii. 9), *cum gr. paene omn. ut udtur* χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν (71. 116 διδάσκεσθαι) ὑμᾶς τίνα τὰ (𝔓^46 *om.*) στοιχεῖα: *gr.* 67** χρ. ἐχ. τοῦ δ. ὑμ. τὰ στ. (*sine* τίνα) *apud latinos non redditur*; *neque uero* χρ. ἐχ. τοῦ δ. ὑμ. τινὰ τὰ στ., *quo accentu* τινά, *quamquam in nullo cod. gr. plane expresso, facillime intelligere possis quid sibi uelit sententia*; *sed de codd. gr. testimonium propter accentuum defectum ambigitur* —*cf.* I Iohan. ii. 27. **exordii** (exhord. C, exordiis Z*) *etiam Orig.* (*int. num. hom.* xxiv. 1, *ezech. hom.* vii. 10 = *Hieron.* v. 952), *gr.* τῆς ἀρχῆς: principii *d e Orig.* (*int. matt. comm.* xvii. 9) *Hieron.*; *om. Aug.* **sermonum** *etiam Orig.* (*int. num. hom.* xxiv. 1, *ezech. hom.* vii. 10 = *Hieron.* v. 952), *gr.* τῶν λογίων (D* *al.*^4 λόγων): uerborum *d e*; eloquiorum *Orig.* (*int. matt. comm.* xvii. 9, *cf. libere* eloquium *matt. comm.* xvii. 22 *et* eloquia *Del.* iv. 498). **dei** = τοῦ θεοῦ: domini O*. **facti estis**, *gr.* γεγόνατε: effecti estis *Orig.* (*int.* i *reg. hom.* i. 8, *non autem alibi*). **quibus** (qubus M*) **lacte opus** (-os B) **sit** *etiam Orig.* (*int. num. hom.* xxiv. 1, *ezech. hom.* vii. 10 = *Hieron.* v. 952), *cf.* quibus lac op. est *libere Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 7): qui lacte indigeatis *Orig.* (*int.* i *reg. hom.* i. 8), *cf.* qui adhuc (non iam *gen. hom.* vii. 1) lacte indigent *libere Orig.* (*int. gen. hom.* vii. 1, *iesu hom.* ix. 9) *Rufin.* (*apol.* 45), *et* lacte indigeas *libere Orig.* (*int. gen. hom.* xiv. 4); egentes lacte *d e*; indigentes quibus lacte op. sit *coniunctione lectionum* D; op. habentes lacte *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 43, *et* > l. op. h. *libere matt. comm.* xv. 6) *Aug.*; *gr.* χρείαν ἔχοντες γάλακτος; *deinde* + et L *d e Orig.* (*int.* i *reg. hom.* i. 8, *matt. comm. ser.* 43; *libere matt. comm.* xv. 7, *et Del.* iv. 498) *cum gr.* ℵ^c AB*DEKLP *al. fere omn.* καί. **solido** (-to P) **cibo** (uerbo D) *etiam Orig.* (*int. ezech. hom.* vii. 10 = *Hieron.* v. 952), *cf.* solidiores cibos *libere Ambr.* (*ps.* xliii. 49), solidiorem cibum *libere Ambr.* (*luc.* iii. 50), solida (-de *d e*) esca (-ce *d e*) L *d e Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 43, *matt. comm.* xv. 7), firmo cibo *libere Hil.* (*synod.* 85), fortiorem cibum *et* fortis cibus *libere Orig.* (*int. matt. comm.* xii. 31), solidis et fortibus . . . cibis *libere Orig.* (*int. cant. l.* ii), *cum ord. gr. omn.* στερεᾶς τροφῆς: > cibo forti HΘ *Orig.* (*int. quinquies*), > esca perfecta *libere Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 6), > cibum solidum *libere Rufin.* (*pent.* 6) *et* > esca autem solidior *libere Ambr.* (*luc.* vi. 71); cibo *tantum libere Ambr.* (*luc.* v. 72); *cf. uers.* 14.

13. **omnis** (-es Z*) **enim** (*om.* S*) **qui lactis est particeps** (e *ex* p Z; particepes T), *gr.* πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος: omn. en. q. lacte alitur *Orig.* (*int. num. hom.* xxiv. 1, *matt. comm. ser.* 43) *Hieron.* (*ep.* cxxi. 4), *cf.* quoniam omn. q. lacte alitur *et* q. adhuc lacte alitur *libere Orig.* (*int.* i *reg. hom.* i. 8); omn. en. q. percipiet lacte *d e*; quia omn. q. alitur lacte *Ambr.* (*inst. uirg.* 16); omn. en. q. lactatur *Aug.* (iii. 2. 740). **expers** (-parsa F*) *etiam Orig.* (*int. num. hom.* xxiv. 1,

Digitized by Google

particeps expers est
sermonis iustitiae
paruulus enim est
14 perfectorum autem est
solidus cibus
eorum qui pro consuetudi-
ne exercitatos habent
sensus ad discretionem
boni ac mali
VI. 1 quapropter intermittentes
inchoationis christi sermonem
ad perfectionem feramur
non rursum iacientes fun-
damentum paenitentiae

i *reg. hom.* i. 8 *semel*), *gr.* ἄπειρος: inexpertus *Aug.*; inperitus (peritus *d e*) *d e Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 43) *Hieron.*; alienus *Orig.* (*int.* i *reg. hom.* i. 8 *semel*). **est** *sec.*: *om.* D *Bentl.* *f cum gr. omn.* **sermonis** (-es Z*) *etiam Orig.* (*int. num. hom.* xxiv. 1, i *reg. hom.* i. 8 *semel*), *cf.* uerbo *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 43), a sermone *Orig.* (*int.* i *reg. hom.* i. 8 *semel*), in ratione *Hieron.*, *et gr. omn.* λόγου: sermonum R, *cf.* uerborum *d e Ambr.*; uerbum *Aug.*; *deinde* + et Z*. **iustitiae** (-tie L, -ciae P, -cie W): + est *d e cum gr.* D*E* *qui add.* ἐστίν. **paruulus** (-uolus PZ*, r *ex* u W), *gr.* νήπιος (17 ἤπιος): infans *Aug.*, *cf.* paruula est et infans *libere Orig.* (*int. exod. hom.* ii. 4). **enim est** (*om.* Z*) *cum gr. paene omn.* γάρ ἐστιν: >est en. DS *Aug. sine auct. gr.*; en. adhuc est *d e cum gr.* D*E* γὰρ ἀκμὴν ἐστιν, *cf.* si non sis adhuc paruulus *libere Orig.* (*int. gen. hom.* xiv. 4), ne qui forte adhuc paruulus *libere Orig.* (*int. leu. hom.* x. 1), nec paruuli relinquuntur adhuc *libere Aug.* (viii. 247).

14. **autem est** *etiam Orig.* (*int. saepius*) *et* uero est *Orig.* (*int. num. hom.* xxiv. 1, i *reg. hom.* i. 8) *cum ord. gr. paene omn.* δέ ἐστιν, *cf.* enim (*deinde* autem *in rasura rescripsit* L^1) est L* *et gr.* 17 γάρ ἐστιν: >est autem HΘ *d e Aug.* (iii. 1. 457, iii. 2. 740) *et* >est enim *Aug.* (vi. 305) *contra ord. gr.*; sed . . . est *libere Aug.* (vi. 472, *cf.* esse viii. 922). **solidus cibus** *etiam Orig.* (*int. comm. in cant. prol.*) *et* solida esca *d e Ambr.* (*inst. uirg.* 16) *Maxim.-Taur.* (*P. L.* lvii. 230), *cf.* solidae . . . escae *libere Orig.* (*int. matt. comm.* xvii. 15), *cum ord. gr. omn.* ἡ στερεὰ τροφή: >cibus solidus HZ* *Capitula* CHΘTU (*supra p.* 685) *Orig.* (*int. sexies*) '*Aug.*' (v. *App.* 24 *libere*); *cf. uers.* 12. **eorum** (*om.* Θ*; + autem R) **qui** (quibus W) **pro** (+ ipsa HϚ *diu.*) **consuetudine** (consuit. DL*R, consuaet. U; consuetudinem Z*) **exercitatos** (-us GZ*, exercitos L*, excitatos L^c) **habent** (habet L*) **sensus**, *cf.* eorum (*om. saepissime ut udtur*) q. pro possibilitate sumendi ex. habent (habeant *comm. in cant. prol.*) s. *Orig.* (*int. octies*), eorum (*om.* viii. 922 *libere*) q. per habitum ex. h. s. *Aug.* (iii. 1. 457, iii. 2. 740, viii. 922), *et* q. ex. h. s. *tantum libere Aug.* (x. 1080, 1125): >eorum q. per consuetudinem s. h. ex. (*Bentl.*); >qui (quia *d e*; *sine* eorum) propter (pro *e*) habitum (habitu *d e*) s. ex. habent (haben *d*, habens *e*) *d e Maxim.-Taur. cum ord. gr. omn.* τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων, *cf.* sensus exercitatos habere *libere Ambr.* (*ps.* xliii. 49) *et* sensus exercitati *libere Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 66). **ad discretionem** (discrit. DS, discric. P, discricit. Z*, discretiom L*), *gr.* πρὸς διάκρισιν: ad discrimina *d e*; ad separandum *Aug.* (iii. 2. 740, viii. 922, x. 1080, 1125); ad discernendum *Aug.* (iii. 1. 457). **boni ac** (hac C) **mali** *etiam Orig.* (*int. leu. hom.* iv. 8, i *reg. hom.* i. 8), boni et mali DL *d e Orig.* (*int. cant. l.* i *semel*) *Ambr.* (*ps.* xliii. 49), boni malique *Iulian. ap. Aug.* (x. 1221), *et* boni quoque et mali *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 66), *cum gr. omn.* καλοῦ τε καὶ κακοῦ: boni uel mali *Orig.* (*int. septies*) *Rufin.* (*apol.* 45); bonum et malum *Aug.* (iii. 1. 457); bonum a malo *Aug.* (iii. 2. 740, viii. 922, x. 1080, 1125).

VI. 1. **quapropter intermittentes** (-is M; mittentes *Bentl.*) **inchoationis** (inchoac. P, incoat. A*HΘL^cT, inquoat. C, ininchoat. Z^c, inincoat. Z*, incoationibus L*, i *pr. in ras.* G) **christi** (+ *ras.* G) **sermonem** (-ne F*, -num T), *cf.* ideoque (ideo *tantum* vi. 174) remittentes initii (initia vi. 174) ch. uerbum *Aug.* (iii. 2. 741, 938, vi. 174), *et gr. omn.* διὸ ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον (L + λοιπόν): >relicto igitur initii ch. uerbum *d e*; quo derelinquentes initiorum ch. sermonem *Orig.* (*int. princ.* IV. i. 7 *ad init. pericopes*), *cf.* relinquentes principiorum ch. s. *Orig.* (*int. iesu hom.* ix. 9 *ad init. pericopes*), *et* si uero relinquens initiorum ch. s. *Orig.* (*int. gen. hom.* vii. 4 *libere*); omissis omnibus initiis *Tert.* (*pud.* 20 *libere*). **ad perfectionem** *etiam e*, *cf.* in consummationem *Aug.* (iii. 2. 741, 938, vi. 174), *et gr.* ἐπὶ τὴν τελειότητα ($\mathfrak{P}^{46}$ θεμελιότητα): ad perfectum *d*; ad perfectiora 𝔖𝔈, *cf. Luc. Brug.* '*Non est scribendum nomen substantiuum* perfectionem *loco adiectiui* perfectiora'; *deinde* + eius *diu. sine auct. gr.* **feramur** (feramus CF*GZ*), *gr.* φερώμεθα (D*KP *al. aliq.* φερόμεθα): tendamus (-emus *e*) *d e*, *cf.* tendere *libere Tert.*; respiciamus *Aug.* (iii. 2. 741, 938, vi. 174). **rursum** *et* rursus G^c Z* *Tert.*, *gr.* πάλιν: iterum *d e Aug.* (iii. 2. 741, 938, vi. 174). **iacientes** (-is Z*, iacentes A*P; iactantes S; facientes DF*, *deinde* + a [=alii *uel* alibi] iacientes $F^{mg.}$) **fundamentum paenitentiae** (poen. DSU *vg.*, pen. CKLMORTZ, paenitenciae P, penitentie W): >f. iacientes (iaciamus *libere* iv. 352) p. *Hieron.* (iv. 352, v. 805) *et* >f. diruentes p. *d e cum ord. gr. omn.* θεμέλιον καταβαλλόμενοι

Digitized by Google

ab operibus mortuis
et fidei ad deum 2 baptismatum
doctrinae
inpositionis quoque manuum
ac resurrectionis mortuorum
et iudicii aeterni
3 et hoc faciemus si quidem
permiserit deus
4 inpossibile est enim eos qui
semel sunt inluminati
gustauerunt etiam donum
caeleste
et participes sunt facti
spiritus sancti
5 gustauerunt nihilominus
bonum dei uerbum
uirtutesque saeculi uenturi
6 et prolapsi sunt

μετανοίας; > fundamenta p. iacere *libere Tert.* **ab operibus** (hop. C) **mortuis** *etiam Aug.* (iii. 2. 741) *et* ab op. mortuorum *Tert. contra ord. gr.*: > a mortuis op. *Aug.* (iii. 2. 938, vi. 174) *cum ord. gr. ἀπὸ νεκρῶν ἔργων.* fide F, fidem M. **ad** (a G*) **deum,** *gr. ἐπὶ θεόν*: in deum *Aug.* (iii. 2. 741, 938, vi. 174).

2. **baptismatum** (babt. CDS; baptismum G* U*Z*), *cf.* baptismorum *d e, et gr. βαπτισμῶν* (D* *min.*[4] *βαπτισμόν*): lauacri *Aug.* (iii. 2. 741, 938, vi. 174); *deinde gr.* 47 + *τε*, *non autem latt.* **doctrinae** (-ne LMWZ*) *cum gr. fere omn. διδαχῆς*: doctrinam *d cum gr.* B$\mathfrak{P}^{46}$ *διδαχήν*; doctrina *e*; *deinde* + et *Aug.* (iii. 2. 741; *non autem* iii. 2. 938, vi. 174)—*cf.* quoque *infra.* inposicionis P, inpossitionis D, inpossitiones S, inpossition|| O*, impositionis ABRZ^c *vg.*, impossitionis Z*. **quoque** *et* que (*Bentl.*) *cum gr. omn. τε*: *om. d e Aug.* (iii. 2. 741, 938, vi. 174—*cf. supra*). **manuum** = *χειρῶν*: manus *Aug.* (iii. 2. 938, *non autem alibi*). **ac** (hac C) **resurrectionis** (resurrict. P, resurect. S), et r. *d e, et* > r. etiam *Aug.* (iii. 2. 741, 938, vi. 174), *cum gr. plur. ἀναστάσεώς τε*: resurraectioni[s] (*sine* ac) L *cum gr.* BD*P *ἀν. tantum.* **mortuorum** = *gr. paene omn. νεκρῶν*: *gr.* D* *χειρῶν*, *non autem latt.* iudicia Z* *d e*, iuditii W. aeternae HΘ, eterni LMW.

3. **hoc**: *bis scr.* M*. **faciemus** (facies M*) *cum gr.* ℵBKL$\mathfrak{P}^{46}$ 17. *al. plu. ποιήσομεν*: faciamus *diu. cum gr.* ACDEP *al. plus*[35] *ποιήσωμεν.* **si quidem** = *gr. omn. ἐάνπερ*—*cf.* iii. 6, 14: + si *f sine auct. gr.* permisserit DOZ*.

4. **inpossibile** (imp. BWZ* *vg.*, inposibile H) **est enim** *etiam Hieron.* (ii. 325), > inpossibile (inpassibile O*) en. est O𝔖𝔓 *cod. caraf. diu.**, *cf.* difficile est en. *d e, et gr. omn. ἀδύνατον γάρ*: inp. est (*sine* enim) *Hieron.* (*ep.* xcii. 4, *et Uall.* v. 838) *Pel.* (*in Rom.* vi. 9) *et libere Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 114), *cf.* et inp. est *Capitula* CHΘTU (*supra p.* 685). **eos qui semel** (sim. P) **sunt inluminati** (ill. W *vg.*) *etiam Hieron.* (*ep.* xcii. 4, *et Uall.* ii. 325), *gr. τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας*: > eos q. sem. inl. sunt LS *Capitula* CHΘTU (*supra p.* 685) *Tert.* (*pud.* 20) *Hieron.* (v. 838) *Pel.*, > hos (hoc *d e*) q. sem. inluminati (illuminatis *e*) sunt *d e Ambr.* (*poen.* ii. 2), *et cf.* qui sem. illuminati sumus *libere Orig.* (*int.* iv. 560). **gustauerunt etiam** (aet. L; autem M) **donum** (domum G* *f*) **caeleste** (-tae HOU, celeste W, caelestem FM^{c}RZ*, celestem M^1, gelestem M*) *etiam Hieron.* (*ep.* xcii. 4, *et Uall.* v. 838) *cum ord. gr. omn. γευσαμένους τε* ($\mathfrak{P}^{46}$ *om.*) *τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου*: > et g. d. caeleste (-tem *d e*) *d e Ambr. Hieron.* (ii. 325), *cf.* et gustauimus d. c. *libere Orig.* (*int.* iv. 560); > et d. c. g. *Tert.* **et participes** (-cipis P, -ceps Z*) **sunt facti spiritus sancti** *etiam Tisch. Hieron.* (*ep.* xcii. 4, *et Uall.* v. 838), > et p. facti sunt sp. s. BOZ* *vg. cod. caraf. Bentl. diu. Ambr. Hieron.* (ii. 325) *Sedul.*, *et* > ac p. facti sumus sp. s. *libere Orig.* (*int.* iv. 560), *cum gr. omn. καὶ μετόχους γενηθέντας* (A 37. *al.*[3] *γεννηθέντας*) *πνεύματος ἁγίου*: > participesquae (participes *tantum e*) facti sunt sp. s. *d e*; et participauerunt spiritum sanctum *Tert.*; *libere citat Orig.* (*int. princ.* I. iii. 7) 'qui autem iam dignus habitus est sancti spiritus participatione'.

5. **gustauerunt nihilominus** (nihilhom. DKO P*, nichilom. W) **bonum** (*om. f*) **dei uerbum** (-uum L^c) *etiam Hieron.* (*ep.* xcii. 4, *et Uall.* v. 838), *cf.* gustaueruntque n. b. d. u. *Hieron.* (ii. 325), neque gustet b. d. u. *libere Orig.* (*int.* iv. 530), *et* cum gustauerit b. d. u. *libere Orig.* (*int. cant. l.* i): > et b. gustauerunt d. uerbum (-uum L*) L* *d e Ambr.* (*poen.* ii. 2) *cum gr. paene omn. καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα* ($\mathfrak{P}^{46}$ *ῥήματος*), *cf.* et b. gustauimus d. u. *libere Orig.* (*int.* iv. 560); > et u. d. dulce gustauerunt *Tert.* (*pud.* 20), *cf. ord. gr.* P *καὶ καλ. γ. ῥῆμα θεοῦ*; *libere citat Orig. int.*, 'gustus noster u. d. gustet' (*num. hom.* xxv. 3), 'qui gustauimus sermonem d.' (*ezech. hom.* v. 3 = *Hieron.* v. 930), 'qui sermonem d. gustauerunt' (*ezech. hom.* v. 4 = *Hieron.* v. 930). **uirtutesque** (-tisque DF, -tisquae *et* uirtutis *in ras. scr.* M) **saeculi** (sec. C𝔖𝔓) **uenturi** *etiam Hieron.* (*ep.* xcii. 4, *et Uall.* v. 838), uirtutes quoque s. u. *libere Orig.* (*int.* iv. 560), *et* uirtutesque s. futuri *Hieron.* (ii. 325), *contra ord. gr.*: > uirtutesque futuri saeculi *Ambr. et* > et uirtutis futuri saeculi (-ula *d*) *d e cum ord. gr. δυνάμεις* ($\mathfrak{P}^{46}$ *-μις*) *τε μέλλοντος αἰῶνος*; occidente iam aeuo *Tert.* (*reddens δύν[αμεις τε μελλ]οντος αἰῶνος*, *cf. etiam Tisch.*$^{gr.}$ *ad loc.*).

6. **et prolapsi** (-bsi AF*M) **sunt**: et lapsos

Digitized by Google

renouari rursus ad paeni-
tentiam
Rursum crucifigentes sibi-
met ipsis filium dei et os-
tentui habentes
7 terra enim saepe uenientem
super se bibens imbrem
et generans herbam opor-
tunam illis a quibus colitur
accipit benedictionem a deo
8 proferens autem spinas
ac tribulos reproba est

---

eos *d*, et prolapsios eos *e*, *cf.* lapsos *tantum Ambr.* (*poen.* ii. 2), *et gr.* καὶ παραπεσόντας (D* -τος); cum exciderint *Tert.* (*pud.* 20); et retro fuerit conuersus *libere Orig.* (*int. princ.* I. iii. 7); post lapsum *libere Orig.* (*int.* iv. 560—*uide infra*). **renouari rursus** (rursum ADL*SZ* *f*): > rursus renouari O^{c} *vg. cod. caraf. Tisch.*, > iterum renouari *e Ambr. Sedul.* (*hic et comm. ad* x. 26), > rursus renouare (*Bentl.*), *et* > iterum renouare *d*, *cum gr. omn.* πάλιν ἀνακαινίζειν—*cf.* > rursus reuocari *Tert.*, *et* > iterum renouemur *libere Orig.* (*int.* iv. 560 *infra*); renouari *tantum* O* *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 114 *libere*). **et prol. s. ren. rursus**: nec exspectemus ut iterum post lapsum renouemur *libere Orig.* (*int.* iv. 560). **ad** (a Z*) **paenitentiam** (poen. CDS *vg.*, pen. KLM UWZ*, penetenciam P) *etiam Orig.* (*int.* iv. 560 *libere*), *gr.* εἰς μετάνοιαν: in paenitentiam *d e Tert. Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 114 *libere*) *Ambr.* **rursum** (rursus GSZ*) **crucifigentes sibimet** (-ed C; sibi et *f*) **ipsis** (ipsi FM; *om.* O*; sibimetipsis *uno uerbo vg.*) *etiam Orig.* (*int. iud. hom.* ii. 1) *Hieron.* (*ep.* xcii. 4, *et Uall.* ii. 325), *cf.* r. c. nobis ipsis *libere Orig.* (*int.* iv. 560), r. crucifigens tibimet ipsi *libere Hieron.* (*ep.* cxlvii. 12): r. crucifigentes in semetipsis *Hieron.* (vii. 513), *cf.* iterum crucifigentes in semetipsis *Hieron.* (v. 838); refigentes cruci in semetipsos *Tert.*; denuo configentes a seipsis cruci *r*; recrucientes in eis *d e*, *cf. gr.* ἀνασταυροῦντας ($\mathfrak{P}^{46}$ -τες) ἑαυτοῖς ($\mathfrak{P}^{46*}$ -τούς) *et diserte Hieron.* (vii. 514) '*Pro* rursus crucifigentes *melius unum uerbum compositum in Graeco est,* ἀνασταυροῦντες, *quod nos interpretari possumus* recrucifigentes'; rursus crucifigentes *tantum Ambr.*, *cf.* rursum crucifigunt *libere Hieron.* (*ep.* xcvi. 10), *et* > crucifigentes iterum *libere Hil.* (*coll. ant. par. ser.* A. IV. i. 23); *libere citant Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 114) 'ut iterum crucifigat sibi' *et Hieron.* (vii. 126) 'qui rursum sibi crucifigunt'. **et** *sec.* (καί): atque *Hil.* **ostentui** (host. F*MRU*, ostenttui O) **habentes** (ab. L^{c}, abentem L*) *etiam Hieron.* (*saepissime*), > hab. ost. *Hieron.* (v. 838), *gr.* παραδειγματίζοντας (DE -τες): ostentatione triumphantes *Ambr.*; illum denuo publicantes *Hil.*; exemplantes *r*; dedecorantes *Tert.*; populare *d e*. > et ostentui (host. C) habentes filium dei CT, *et* > et ostentui habent f. d. *libere Hieron.* (*ep.* xcvi. 10, *non autem alibi*) *contra ord. gr.*

7. **saepe** (sepe CDMOPSUW, sepae Z*, s *eras.* U) **uenientem** (uenitem M*) **super se bibens imbrem** (inb. P), > saepe super se u. b. i. W, *et* > u. saepe (saepius *Orig.*) super se b. i. *Orig.* (*int. leu. hom.* xvi. 2 *semel*) *Hieron.* (*ep.* cxlvii. 12): > que bibit super se u. sepe i. L *cum ord. gr.* ℵB DEP$\mathfrak{P}^{46}$ 37. 116 ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς (B^{3} αὐτήν) ἐρχόμενον πολλάκις ὑετόν; > sitiens uens uenientem in se saepe i. *d e*; > excipiens frequenter u. super se i. *Orig.* (*int. gen. hom.* i. 3), *cf.* suscipiat frequenter u. super se pluuiam *libere Orig.* (*int. leu. hom.* xvi. 2 *semel*), *et* > quae bibit saepius deuenientem in se humorem *Tert.* (*pud.* 20); > quae bibit frequenter super se u. i. *Orig.* (*int. princ.* III. i. 10); > quae uiuit pluuiam in se saepius u. *r*—*cf. Aug.* (*infra*); *gr.* ACKL *al. pler.* > ἡ π. τὸν ἐπ' αὐτῆς (213. 219** αὐτήν, 1. 4. 13$^{lect.}$ αὐτῇ) πολλάκις ἐρχόμενον ὑ. **et** (καί): *om. d e*. **generans** *etiam Orig.* (*int. gen. hom.* i. 3, *leu. hom.* xvi. 2), *gr.* τίκτουσα: germinans ZϚ𝔖, *cf.* germinat *Orig.* (*int. princ.* III. i. 10); parit *r*, *cf.* peperit *Tert.* eruam L*, heruam L^{c}. **oportunam** (hop. C, opp. H *vg.*), *gr.* εὔθετον: utilem *d e*; adcommodatam *r*; aptam *Tert.* **illis** (ἐκείνοις): his (hiis O*) O* *d e Tert. Orig.* (*int. princ.* III. i. 10, *leu. hom.* xvi. 2); eis *r*; iis *Orig.* (*int. gen. hom.* i. 3). **a quibus colitur**, *cf.* qui eam colunt *r*, propter quos colitur L* *d e*, *et* D* 120* δι' οὓς γεωργεῖται: a quibus et colitur (*Bentl.*), *cf.* propter quos et colitur L^{1} *Tert.*, *et gr. paene omn.* δι' οὓς ($\mathfrak{P}^{46}$ οἷς) καὶ γ. **accipit** (accepit AF*HΘRZ*) **benedictionem** (-diccionem Z) **a deo**, *cf.* recipit benedictionem a d. *d e*, *et* > benedictionem dei consequitur *Tert.*, *gr.* μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ (D*E* 46. 73 *om.*) θεοῦ: accipit benedictiones a deo L^{c} *Orig.* (*int. leu. hom.* xvi. 2), *cf.* percipiet benedictiones a deo *Orig.* (*int. princ.* III. i. 10, *gen. hom.* i. 3). *Libere citat uersum Aug.* (ix. 478) 'cum enim loqueretur de benedictione terrae, quae accepta pluuia fructum reddit'.

8. **proferens autem** *etiam Hieron.* (*ep.* cxlvii. 12) = ἐκφέρουσα δέ, *cf.* quae proferens *libere Hieron.* (iv. 583 *ad init. pericopes*): quae au. profert *Orig.* (*int. princ.* III. i. 10), *cf.* quae au. affert *Hieron.* (iv. 812), quae au. protulerit *Orig.* (*int. leu. hom.* xvi. 2), quae uero profert *Orig.* (*int. gen. hom.* i. 3 —*uide infra*); nam quae promit *d e*. **ac** (hac C) **tribulos** (-olos V) *etiam Orig.* (*int. leu. hom.* xvi. 2 *semel*) *et* et tr. DO* *d e r Orig.* (*int. princ.* III. i. 10, *gen. hom.* i. 3 *bis*, *leu. hom.* xvi. 2 *semel*) *Tert.* (*coron.* 14—*uide infra*) *Hieron.* (*ep.* cxlvii. 12, *et Uall.* iv. 812, 583) *Aug.* (ix. 478) *cum gr.*

Digitized by Google

et maledicto proxima
cuius consummatio
in combustionem.
9 Confidimus autem de uobis
dilectissimi meliora
et uiciniora saluti
tametsi ita loquimur
10 non enim iniustus deus
ut obliuiscatur operis uestri
et dilectionis quam osten-
distis in nomine ipsius
qui ministrastis sanctis
et ministratis.
11 Cupimus autem unumquem-
que uestrum eandem
ostentare sollicitudinem
ad expletionem spei
usque in finem
12 ut non segnes efficiamini
uerum imitatores eorum
qui fide et patientia here-
ditabunt promissiones.

---

omn. καὶ τριβόλους: *om. Tert.* (*pud.* 20). > quae uero sp. et tr. profert *Orig.* (*int. gen. hom.* i. 3, *non autem alibi*) *contra ord. gr.*; *libere citat* ex spinis . . . et tribulis . . . quae nobis protulit terra *Tert.* (*coron.* 14). **est,** *cf.* sit *libere Hieron.* (iv. 583): *om. d e r Tert.* (*pud.* 20) *Aug. et gr. non expr.* **maledicto** *etiam Hieron.* (*ep.* cxlvii. 12, *et Uall.* iv. 812), *gr.* κατάρας: maledictioni (malad. D) D W *r Tert.* (*pud.* 20) *Hieron.* (iv. 583) *Aug.*; deuotationi *d*; deuastationi *e*. **proxima**: + est *r Aug. sine auct. gr.* **cuius consummatio** (-cio P, consumatio LS) *etiam Hieron.* (*ep.* cxlvii. 12), *gr.* ἧς τὸ τέλος: cuius finis *d e r Orig.* (*int. princ.* III. i. 10, *gen. hom.* i. 3, *leu. hom.* xvi. 2) *Tert.* (*pud.* 20) *Hieron.* (iv. 812) *Aug.*, *cf.* finisque illius *libere Hieron.* (iv. 583). **in combustionem** (conb. BCGLO^{c}PRSZ^{c}, c̄bust. D) *etiam Hieron.* (*ep.* cxlvii. 12, *et Uall.* iv. 583), *cf.* in (ad *Orig.*) exustionem *Orig.* (*int. princ.* III. i. 10, *leu. hom.* xvi. 2 *semel*) *Tert.* (*pud.* 20), in ustionem *Aug.*, *et gr. omn.* εἰς καῦσιν *tantum*: est in conbustionem O*Z*, *cf.* est in adustionem *Orig.* (*int. gen. hom.* i. 3), *et* erit ad exustionem *libere Orig.* (*int. leu. hom.* xvi. 2 *semel*); in conbustionem ueniet HΘ; consumtio est *Hieron.* (iv. 812).

9. **confidimus**: fidemus *d e*; confisi sumus *r Aug.* (ix. 478); *gr.* πεπείσμεθα. **autem**: *om.* D *sine auct. gr.* **dilectissimi** *et* carissimi *d e cum gr. paene omn.* ἀγαπητοί: fratres dilaectissimi L *et* fr. carissimi *r Aug.*, *cf. gr.* ℵ* 1. 73 ἀδελφοί *tantum*; *deinde* + et *d*, + quod *r*, *sine auct. gr.* **uiciniora** (uici||niora U), *gr.* ἐχόμενα: proximiora *d e*; adhaerentia *r*; haerentia *Aug.* **saluti**: salutis DF^{c}ΘLMO*RSWZ$^{*ut\ uidetur}$ *Bentl. r Sedul.*; *gr.* σωτηρίας. **tametsi,** *gr.* εἰ καί: tamenetsi (tamen||etsi Z) OZ; tamen si AHR; etsi *Sedul.*; nam et *d e*; et *tantum r*. **ita** (οὕτως): sic (si *e*) *d e r*. **loquimur** = *gr. paene omn.* λαλοῦμεν, *cf.* loquamur *diu.*: *gr.* 𝔓^{46} ἐλάβομεν, *non autem latt.*

10. **non** = οὐ: nec *d e*. **iniustus** (inicus *d*—*pro* iniquus?; *om. e*), *gr.* ἄδικος: + est 𝔖 *c Hieron.* (ii. 325) *sine auct. gr.* hobliuiscatur C; obliuiscantur O*. **operis** (hop. C; operibus L*) **uestri,** *gr.* τοῦ ἔργου ὑμῶν: opus uestrum *d e*. ūri et *in ras. scr.* U. **dilectionis** (dilaect. L), amorem *d e*, *et* caritatis *r*, *cum gr.* ℵABCD*E*P𝔓^{46} 17. 37*. 67**. 73. *al.*^{5} τῆς ἀγάπης *tantum*: *gr.* D^{c}E**KL *al. pler.* τοῦ κόπου τῆς ἀγ., *non autem latt.*—*cf.* I Thess. i. 3. **quam** (quae *c*), *gr.* ἧς (B^{3} ἥν): quem *d e*. **ostendistis** (host. C; ostendisti O*) = ἐνεδείξασθε: ostenditis R. **in nomine ipsius,** *cf.* in nomine eius *d e r*: in nomen ipsius (*Bentl.*); *gr.* εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. **qui** (quia KO^{c}W; quam B; *deinde* + et W) **ministrastis sanctis** (+ set *per dittographiam* L) **et** (+ nunc *Hieron.*) **ministratis** (H$^{*et\ c}$, ministrastis G*H^{1}K*L*; ministratibus F*), *cf.* ministrantes s. et perseuerantes in ministerio *r*, *et gr. paene omn.* διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις καὶ διακονοῦντες: ministrando s. et audimus *d e*, *cf. gr.* D* διακονήσαντες τ. ἁγ. καὶ διακούοντες.

11. **cupimus** (ἐπιθυμοῦμεν): *desider*amus *r*. **autem** *cum gr. paene omn.* δέ: enim *d e*; *om.* P *cum gr.* 𝔓^{46}. unumquenque 𝔖. **uestrum** = *gr. omn.* ὑμῶν: *om.* CT. **eandem** (aeand. L) **ostentare sollicitudinem** (solic. S *vg.*), eand. ostendere (host. C) sollicitudinem (solic. D) CDL*U, *et* eand. exhibere s. *d e*, *cum ord. gr. omn.* τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι (𝔓^{46} δείκνυσθαι) σπουδήν: > eand. s. ostentare *Sedul. et* > idem studium ostendere *r*. **expletionem** (-cionem UZ*, -cione P^{c}; exploracione P*), *gr.* πληροφορίαν: repletionem *r*; confirmationem *d e*. **spei** *etiam* D^{1} *cum gr. paene omn.* τῆς ἐλπίδος: fidei D* *Sedul.*, *cf. gr.* 17 τῆς πίστεως τῆς ἐλπ. **usque** (hus. C) **in finem,** *cf.* usq. ad f. W *r*, *et gr. paene omn.* ἄχρι (73. 80 μέχρι) τέλους: in sempiterno *d e*; *om.* D *cum gr.* 31. 37.

12. **ut** (huti C) **non,** *gr.* ἵνα μή: ne *d e*. **segnes** (-nis B, signes DHL*O*PS, signis Z*) **efficiamini** *cum ord. gr.* νωθροὶ (LP *al.* νοθρ.) γένησθε (17 γενήσεσθε): > sitis aegri *d e et* > sitis infirmes *r contra ord. gr.* **uerum** (+ tamen R) **imitatores** (emit. D, inmit. Z^{c}, imitores Z*), *cf.* u. emitatores estis S *et* sed imitemini *r*: > imitatores autem *d e cum ord. gr. omn.* μιμηταὶ δέ. **eorum** (aeor. L) **qui fide** (fidem F*) **et** (ac D) **patientia** (pacientia

Digitized by Google

13 Abrahae namque promit-
tens deus
quoniam neminem habuit
per quem iuraret maiorem
iurauit per semet ipsum
14 dicens
nisi benedicens benedicam te
et multiplicans multiplicabo te.
15 Et sic longanimiter ferens
adeptus est repromissionem
16 homines enim per maiorem
sui iurant
et omnis controuersiae
eorum finis ad confirma-
tionem est iuramentum
17 in quo abundantius uolens
deus ostendere pollicitatio-
nis heredibus

KW, paciencia P) **hereditabunt** (haer. LϚ𝔐; hereditabant O*), *cf.* eor. q. fide et patientia hereditant (*Bentl.*), horum q. per fidem (fide *d*) et patientiam potiuntur (pat. *e*) *d e*, eos q. per fidem et patientiam hereditatem consequuntur *r*, *et gr.* τῶν διὰ (D*E* 3 + τῆς) πίστεως καὶ μακροθυμίας (D* μακροθυμοῦντας) κληρονομούντων (*min.*^{4} κληρονομησάντων): eorum q. fidem et patientiam hereditabunt HΘ^{c}. **promissiones** (-missionis F*M *r*, -misiones O) *et* repromissiones (-is *d*) *d e cum gr. omn.* τὰς (K *om.*) ἐπαγγελίας: promissionem R.

promissiones · [13] **abrahae namque** *disting. codd. plur. vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c dem. diu. f, et cf. d e r Ambr. Sabin. infra*: promissiones abrahae · namque *disting.* OS.

13. **abrahae** (-he CMW, abarchae D) **namque promittens deus,** *cf.* ab. enim pr. d. L*, *gr.* τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεός: ab. enim cum promisisset d. *r*; ab. cum repromisisset d. *Ambr.* (*fid.* ii. 8) *Sabinus ap. Ambr.* (*ep.* viii. 38); cum enim ab. repromisset (*sic*) d. *d e*; d. autem *ad init. pericopes Orig.* (*int. gen. hom.* ix. 1). **quoniam** *etiam Hieron.* (vi. 339), *gr.* ἐπεί: quia *r et libere Hieron.* (vi. 317, *cf.* qui *hierem.* iv. 35). **neminem** (nim. PZ*; non L*) **habuit per quem iuraret** (iurare K) **maiorem** *etiam Hieron.* (vi. 339): > nullum alium haberet (habuit *e*; habebat *Sabinus*) m. per quem iuraret *d e Sabinus, cf. ord. gr. fere omn.* κατ' οὐδενὸς εἶχεν μείζονος ὀμόσαι (LP *al.* ὠμ.); > per neminem m. habuit ei iurare *r*, *cf. ord. gr.* 17 κατ' οὐδ. μ. εἶχεν ὠμόσαι; m. alium per quem iurare possit non habet *libere Hieron.* (*hierem.* iv. 35), *cf.* m. per quem iuret non habet *libere Hieron.* (vi. 317); nullum alium m. habebat *tantum Ambr.* **iurauit** (iurabit AL *r*) **per semet** (-ed C) **ipsum** (semetipsum *uno uerbo vg.*) *etiam Hieron.* (vi. 339), *cf.* iurat dominus per semetipsum *libere Hieron.* (vi. 317), *gr.* ὤμοσεν καθ' ἑαυτοῦ: iurauit per se ipsum *d e Ambr.*; iurat per se *libere Hieron.* (*hierem.* iv. 35); > per memetipsum iuro dicit dominus *Orig.*

14. **dicens** (*in ras. longiore scr.* U): + in genesi R$^{1\,in\,mg.}$ **nisi** *et* si non L* *r cum gr.* CD^{b} L^{c} εἰ μή: *non liquet Bentl.*; *gr.* ℵABD*EP𝔭^{46} 17. *al.*^{5} εἰ μήν *et* KL* *al. pler.* ἦ μήν (L* ἡμῖν *uno uerbo*) *apud latinos non redduntur.* **benedicens** (εὐλογῶν): benedicendo *d e Ambr.* (*fid.* ii. 8). **benedicam** (εὐλογήσω): benedixero *d e r Ambr.* **te** *pr.*, *gr.* σε: tibi CPT *Sedul.* (*semel*). **multiplicans** (πληθύνων): multiplicando *d e Ambr.* **multiplicabo** (πληθυνῶ): multiplicauero *Ambr.*

15. **sic,** *gr.* οὕτως (K^{c} οὗτος): *om.* Z*. **longanimiter** (longuan. D) **ferens,** *gr.* μακροθυμήσας: longanimis *r*; per patientiam *d e*. **adeptus est** (*om.* D), *gr.* ἐπέτυχεν: petitus est *d e*; consecutus est *r*. **repromissionem** (-misionem A*O, -missione W), *gr.* τῆς ἐπαγγελίας: promissionem *d e r*.

16. **enim** *et gr.* ℵABD*E*P𝔭^{46} 47. 52 γάρ (CD^{c} E**KL *al. pler.* μὲν γάρ): autem D; *om. Orig.* (*int. gen. hom.* ix. 1). **per maiorem** = κατὰ τοῦ μείζονος: p. maiores *r*. **sui** (suum Z), *cf.* sibi D F^{c}SR *f et* se *Ambr.* (*fid.* ii. 8): *om.* O* (*Bentl.*) *d e r et gr. non expr.* **omnis** (-es F*GΘMZ*) = πάσης: omnique *d*; omni *e*. **controuersiae** (-trouersie W, -trouersae O*, -trouersia VZ^{c} *d*, -trauersiae GS, -trauersia L*, ɔūsiae D) **eorum** (aeor. L; *om.* S*, *deinde* + S^{1}) *et* c. eis (*Bentl.*) *cum ord. gr.* D*$^{et\,c}$𝔭^{46} ἀντιλογίας αὐτοῖς, *cf. etiam* contradic*tionis eorum r*: *gr. fere omn.* > αὐτ. ἀντιλογ., *non autem latt.* **finis** (πέρας): nouissimum *d e*. **ad confirmationem** (-tio L*, -cionem P; consummationem C) = εἰς βεβαίωσιν: ad (in *e*) obseruationem (*pro* obfirmationem ?—*ut coniecit Tisch.*$^{gr.}$ *ad loc.*) *d e*; *deinde* + aeorum *expunct.* L. **est**: *om.* CT *d* (*non autem e*) *et gr. non expr.* **iuramentum** (-enti F*MZ*), *gr.* ὁ ὅρκος: iurandum *deinde* + interuenit *d e*—*cf. uers.* 17 *fin.*

17. **in quo** = *gr. fere omn.* ἐν ᾧ: *gr.* D* ἐν τῷ. **abundantius** (hab. CDOSTUW, abundancius P), *cf.* amplius *Ambr.* (*ps.* lxi. 18), *et gr.* περισσότερον (B -τέρως): primum *d e* (= π[ε]ρ[ισσ]ότερον ?). **uolens deus ostendere** (host. C, ostendaere L, re *in ras. scr.* Θ) *cum ord. gr. longe plur.* βουλόμενος ὁ θεὸς ἐπιδεῖξαι (A 47. 115 ἐπιδείξασθαι): > d. u. ost. D *d e f cum ord. gr.* DE𝔭^{46} 3. 4 ὁ θ. β. ἐπ.; > d. ost. u. *Ambr. sine auct. gr.*; ut ostenderet d. *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 796 *ad init. pericopes*). **pollicitationis** (-tiones BCF*G^{c}H^{c}ΘMO*TUϚ *f*, -cionis P, pollicitanis A) **heredibus** (haer. Ϛ𝔐) *et* promissionis h. *Iulianus ap. Aug.* (x. 1069) *contra ord. gr.*: > haeredibus pollicitationis L *et* > heredibus repromissionis *d e Ambr. cum ord. gr.*

Digitized by Google

inmobilitatem consilii sui
interposuit iusiurandum
18 ut per duas res inmobiles
quibus inpossibile est
mentiri deum
fortissimum solacium
habeamus qui confugimus ad tenendam propositam spem
19 quam sicut anchoram habemus animae tutam
ac firmam
et incedentem usque in interiora uelaminis
20 ubi praecursor pro nobis
introiit iesus
secundum ordinem melchisedech pontifex factus
in aeternum.
VII. 1 Hic enim melchisedech
rex salem
sacerdos dei summi

τοῖς (37 + κλητοῖς) κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας. **inmobilitatem** (imm. GΘKPRZ* *vg.*; inmotabilitatem S; immobilitatemque B): inmobilem *d e*; *inmo*bile *uel inmuta*bile (*cf. uers.* 18 *infra*) *r*; *gr.* τὸ ἀμετάθετον. **consilii sui**, *gr.* τῆς βουλῆς αὐτοῦ: uoluntatis suae *Ambr.*; nobilitatis (nobilatis *d*) suae *d e*. **interposuit** (inpossuit S*) **iusiurandum**, *gr.* ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ: mediabit iurationem *r*.

18. **per duas** (·II· D) **res** (raes L) **inmobiles** (immob. BFGHΘKMRUWZ *vg.*, immou. L), *gr.* διὰ (D* μετά) δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων: per d. r. inmutabiles *r*. **quibus**: in quibus O* (*Bentl.*) *d e r Hieron.* (iv. 543) *cum gr. omn.* ἐν οἷς. **inpossibile** (imp. W *vg.*, inpssibile + 1 *lit.—fortasse* m—*eras.* B) **est**: *gr.* ἀδύνατον *tantum*. mentire Z* *d*. **deum** *etiam Ambr.* (*ep.* l. 1, *cf.* eum *libere apol. proph. dau.* I. x. 54), *gr.* θεόν *uel* τὸν θ.: deo *Ambr.* (*ep.* xlviii. 5). • **fortissimum solacium** (-tium BGUWZ *vg.*), *gr.* ἰσχυρὰν παράκλησιν: fortissimam consolationem *Ambr.* (*off. min.* i. 36); firmam consolationem *Hieron.*; fortem adlocutionem *r*. **habeamus** *cum gr. plur.* ἔχωμεν: habemus K*L* *r cum gr.* KLP 37. *al.*[4] ἔχομεν, *cf.* habetis *libere Ambr.* (*off. min.* i. 36). **qui** (*om.* O*) **confugimus** (confu||gimus G): *gr. plur.* οἱ καταφυγόντες *et* 73. *al. plus*[10] οἱ καταφεύγοντες. **ad tenendam** (tendend. S*), *cf.* ad optinendam *r*: tenere *d e* = *gr. omn.* κρατῆσαι; *deinde* + nobis *r sine auct. gr.* **propositam** (proposs. S, prepos. Z*) **spem** *cum gr. omn.* τῆς προκειμένης ἐλπίδος, *et* > sp. pr. *r*: promissionis sp. F°R.

19. **quam** (ἣν): quem L*; *om.* Z*. **sicut** (-uti C), *gr.* ὡς: ut *d e*. ancoram (anc *in ras. scr.* L) ALO°𝔐, hancoram C. **habemus** *cum gr. plur.* ἔχομεν: habeamus DF*O*Z* *cum gr.* DE *al. pauc.* ἔχωμεν. anime GLMW. tuam H. **ac** (hac C) *etiam Cassiod.* (*P. L.* lxx. 796), *cf.* et *d e*, atque W *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 172), *et gr. omn.* τε καί: *om. r*. **firmam** (-ma M) *etiam Cassiod.* (*P. L.* lxx. 796), *gr.* βεβαίαν: fortissimam *d e*; fixam *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 172). **quam . . . firmam**: *om.* B. **et**: *om.* O* *sine auct. gr.* **incedentem** (incend. M*), *gr.* εἰσερχομένην: introeuntem *r*. **usque in** *codd. mu. Tisch. d dem. e*, *cf.* usq. ad BDHΘKORSTZ* *vg. cod. caraf. Bentl. c diu. Sedul.*: usque (hus. C) *tantum* C *f*, *cf.* in *tantum r*, *et gr. omn.* εἰς; *om. omnino* L*. **interiora** (τὸ ἐσώτερον): + *ras.* 2 *litt.* O. **uelaminis** (-animis M), *gr.* τοῦ καταπετάσματος: ueli *r Aug.* (iv. 633 *libere*).

20. **ubi** (hubi C) *etiam Orig.* (*int. num. hom.* iii. 3), *gr.* ὅπου: quo *r Aug.* (v. 1357); in quod *Orig.* (*int. cant. l.* iii). precursor MOW, praecursur Z*, praecorsor P; procursor (-so *d*) *d e*; *gr.* πρόδρομος. **pro** *cum gr. omn.* ὑπέρ: *om. r*. **introiit** (-oit A*M) *et* introiuit (-ibit L*) DL*OPS𝔖ℭ *dem. r Orig.* (*int. num. hom.* iii. 3), *gr.* εἰσῆλθεν: intrauit *d e Orig.* (*int. cant. l.* iii). **iesus** *cum gr. plur.* Ἰησοῦς: ie. christus *d e cum gr.* D*E* Ἰησ. Χριστός; christus (*deinde* + ie. *sup. lin.*) D; *om. omnino* L*. saecundum LS. hordinem CT. **melchisedech** (-chisedaech L, -cisedech F, mechisedech Θ) *codd. plur.* 𝔖ℭ *Tisch. c dem. diu. e f r*: melchisedec (-chisedhec C, -chisetdec G, -cisedec T) ACGMTϛ𝔐 *cod. caraf. Bentl. d et gr. omn.* Μελχισεδέκ; *cf.* v. 6, 10, vii. 1, 10, 11, 15, 17, 21. **pontifex**, *cf.* princeps sacerdotum *r*, *et gr.* ἀρχιερεύς: sacerdos *d e et libere Aug.* (iv. 633, vi. 35), *cf. etiam libere Orig.* (*int. infra*). **factus** (γενόμενος): + est L*. **in aeternum** (et. MW), *gr.* εἰς τὸν αἰῶνα: in perpetuo *d et* in perpetuum *e*. *Libere citat Orig. int.* (*num. hom.* xxiii. 4) 'pontificem magnum qui est sacerdos in aet. sec. ord. m.', *et* (*matt. comm. ser.* 78) 'qui in aet. factus fuerat sacerdos sec. ord. m.'

VII. 1. **hic** (haec VZ°) = οὗτος: sic W *d*. **enim** *cum gr. omn.* γάρ: *om.* U* *Uigil.* (*Uarim.* i. 54). **melchisedech** (-sedaech L, -sedhaec P) *codd. plur.* 𝔖ℭ *Tisch. c dem. diu. e f r et gr.* A Μελχισεδέχ: melchisedec (-chisedhec C, -chisetdec G*, -cisedec HT) ACGHMTϛ𝔐 *cod. caraf. Bentl. d et gr. paene omn.* Μελχισεδέκ; *cf.* v. 6, vi. 20, vii. 10, *etc.* **rex** (+ erat *r*) **salem** *cum gr. omn.* βασιλεὺς Σαλήμ (𝔭[46]* Σαμουήλ): *om. Uigil.* **sacerdos** (-us Z*) **dei summi** (mi *sup. lin.* M), *cf.* sac. d. altissimi *d e*, sac. d. excelsi *r Aug.* (vii. 435), *et gr. omn.* ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ (*min. uix*

Digitized by Google

qui obuiauit abrahae
regresso a caede regum
et benedixit ei
2 cui decimas omnium diuisit
abraham
primum quidem qui inter-
pretatur rex iustitiae
deinde autem et rex salem
quod est rex pacis
3 sine patre
sine matre
sine genealogia
neque initium dierum
neque finem uitae habens
adsimilatus autem filio dei
manet sacerdos
in perpetuum
4 intuemini autem quantus
sit hic cui et decimas
dedit de praecipuis

---

mu. om.) ὑψίστου: sac. d. summus *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1358). **qui obuiauit** (hob. C, obuiabit D*, obbiabit L): *gr.* C*LP$\mathfrak{P}^{46}$ *al. pler.* ὁ συναντήσας *et* ℵABC²DEK 17 ὃς συν. abrahe CMW, abrachae DS, habrahae Z*. **regresso** (-grosso B, -gesso S) *etiam Quaestt. U. et N. T.* (cix. 10): reuertenti *Hieron.* (*ep.* lxxiii. 4, 8 *libere*) *Quaestt. U. et N. T.* (cix. 1); *gr.* ὑποστρέφοντι. ac HM. caedae B, cede DHOPSW, cedae L. **regum**: + qui *Quaestt. U. et N. T.* (cix. 10, *non autem* 1) *sine auct. gr.*; *gr.* 96. 109 + ὅτι ἐδίωξεν τοὺς ἀλλοφύλους καὶ ἐξείλατο Λὼτ μετὰ πάσης αἰχμαλωσίας, *non autem latt.* **et benedixit ei**, *cf.* et (*om. r—uide infra*) b. eum *r Orig.* (*int. leu. hom.* xi. 3) *Quaestt. U. et N. T.* (cix. 1, 10), *et gr. plur.* καὶ εὐλογήσας αὐτόν: cumque eum benedixisset et abraham benedictus ab eo *d e*, *cf. gr.* D*E* 61 καὶ εὐλογήσας αὐτὸν καὶ Ἀβραὰμ (61 *om.*) εὐλογηθεὶς ὑπ' (61 ἀπ') αὐτοῦ; *om. omnino* H*. *pro* qui . . . et *habet* sine patre sine matrem sine generationem *r*.

2. **cui** (*gr. plur.* ᾧ, D* ο): + et LU *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. d dem. e f r cum gr. omn.* καί. **decimas** (+ dedit *exp.* C): decimam (*Bentl.*) *d e*; *gr.* δεκάτην—*cf. uerss.* 4, 8, 9. **omnium diuisit** (dib. L; dimissit D, *deinde* + uel diuissit $D^{mg.}$) *cum ord. gr.* D*E* πάντων ἐμέρισεν, *cf. de omni*bus suis d. *r et gr. plur.* ἀπὸ πάντων (B$\mathfrak{P}^{46}$ παντός; *deinde* $\mathfrak{P}^{46}$ + αὐτῷ) ἐμ.: > d. omnium H *cum ord. gr.* ℵ 47 ἐμ. ἀπὸ πάντων. **abraham** (hab. Z*, abarcham D, abraam W) = *gr. paene omn.* Ἀβραάμ: eum *d e*; *gr.* D*E* *om.*, *non autem latt.* **cui . . . abraham**: *om. Quaestt. U. et N. T.* (cix. 10). **quidem**: *om.* CT *c sine auct. gr.* **qui** (quia F*MW) **interpretatur** (interpraet. CFGH ΘKRSZ, *non liquet* P): interpretatur (interpraet. B) *tantum* BL* *d e r Quaestt. Uigil.* (*Uarim.* i. 54); *gr.* ἑρμηνευόμενος. iustitie L, iusticiae PZ*, iusticie W, iustiae M*. **deinde** (ἔπειτα): postero *r*. **autem** *cum gr. paene omn.* δέ: *om. d e Quaestt. Uigil. cum gr.* $\mathfrak{P}^{46}$ 49. **rex** *pr.* . . . **autem**: *arte in ras. scr.* G. **et** *cum gr. plur.* καί: *om.* CG*L*RTUW *c d diu. e f r Quaestt. Uigil. cum gr.* K$\mathfrak{P}^{46}$ 49. 109. 114. 178. **salem**: *gr.* $\mathfrak{P}^{46*}$ Σαμουήλ. **quod est** (aest L) **rex pacis** (pharo *ut udtur in ras. scr.* P^{c}) = *gr. omn.* ὅ ($\mathfrak{P}^{46}$ ὅς) ἐστιν βασιλεὺς εἰρήνης: q. r. p. (*sine* est) *d e f**; *om. plane Uigil.*

3. **sine patre** (-em *r*): *gr.* ἀπάτωρ. **sine matre** (-em *r*), *gr.* ἀμήτωρ: *per errorem bis scr.* F*; *deinde* + et *Quaestt. U. et N. T.* (cix. 10, 15 *bis*, *non autem* 14) *sine auct. gr.* **sine** (*arte in ras. scr.* G) **genealogia** (geneaul. C^{o}, genel. DSZ* *ut udtur*, genil. O*; gene *in ras.* M, genea *arte in ras. scr.* G), *gr.* ἀγενεαλόγητος: s. generatione (-em *r*) *r Hieron.* (*tract. de ps.* cix, *p.* 201); s. generationis enumeratione *Ambr.* (*ep.* lxiii. 49); s. generationis narratione *Marius* (*p.* 30); *om. omnino Ambr.* (*myst.* 8). **neque** *pr.* (μήτε): nec O* *r Sedul.* (*semel*). inicium PU. **neque** *sec.* (-quae L, *inter* e *et* q *eras.* s M) *etiam Quaestt. U. et N. T.* (cix. 16), *gr.* μήτε: nec O* *r Quaestt. U. et N. T.* (cix. 10, 14) *Uigil.* (*Uarim.* i. 54). **finem uitae** (uite MWZ*, bite L) **habens** (ab. C) *etiam Ambr.* (*ep.* lxiii. 49): > u. f. h. H *Bentl. d dem. e f cum ord. gr. omn.* ζωῆς τέλος ἔχων; > f. h. u. *c*; f. h. *tantum Ambr.* (*myst.* 8, *cf. sacr.* v. 1 *infra*). > neque finem uitae habens neque initium dierum D, > neque initium neque finem habens dierum *et* neque initium neque finem dierum habet *libere Ambr.* (*sacr.* v. 1), *contra ord. gr.* **adsimilatus** (ass. KL*W *vg.*, adsimulatus DGS, adsimilitus Z* *ut udtur*) **autem**, *cf.* similatus (simul. *d*) au. *d e Quaestt. U. et N. T.* (cix. 10, 19), *et gr. omn.* ἀφωμοιωμένος (CDELP$\mathfrak{P}^{46}$ 47. $al.^{2}$ ἀφομ.) δέ: ads. est au. HΘ *Uigil.*; similis au. *Ambr.* (*myst.* 8); simi*l*is au. habitus *r*. **dei** (τοῦ θεοῦ): *om.* Z*; *deinde* + habet *exp.* D, + quia *Ambr.* (*myst.* 8), *sine auct. gr.* **in perpetuum** (-petum B, pertuum R), *gr.* εἰς τὸ διηνεκές: in aeternum (et. W) DW *Capitula* CHΘTU (*supra p.* 685).

4. **intuemini** (θεωρεῖτε): uidetis *d e Quaestt. U. et N. T.* (cix. 10); uidete *r Aug.* (iii. 1. 269). **autem** (δέ): ergo *r Aug.*; *om. Quaestt.* **quantus** (πηλίκος, D* ἡλίκος): qualis *r Aug.* **sit** (sic H): est (*et* > hic est) *r Aug.*; *gr. non expr.* **hic** *cum gr. plur.* οὗτος: *gr.* D*E* 67** *om.*, *non autem latt.* **et**: *om.* CF*MTW *c d e* r^{1} *Quaestt. cum gr.* BD* E*$\mathfrak{P}^{46}$. **decimas**: decimam HGLU *Bentl. f cum gr. omn.* δεκάτην, *et* decimam partem *r Aug.*—*cf. uerss.* 2, 8, 9. **dedit de praecipuis** (prec. MO

Digitized by Google

abraham patriarcha
5 et quidem de filiis leui
sacerdotium accipientes
mandatum habent decimas
sumere a populo secundum
legem
id est a fratribus suis
quamquam et ipsi exierint
de lumbis abrahae
6 cuius autem generatio
non adnumeratur in eis
decimas sumsit abraham
et hunc qui habebat repro-
missiones benedixit.
7 Sine ulla autem contra-
dictione
quod minus est a meliore
benedicitur
8 et hic quidem decimas
morientes homines
accipiunt
ibi autem contestatus
quia uiuit
9 et ut ita dictum sit
per abraham et leui
qui decimas accepit

WZ*; + aƚ de praeputiis aƚ de principibus $\Theta^{mg.}$) **abraham** (-hae M, abraam U, abarcham D) **patriarcha** (-archam D, -arca T) *et* ded. de preputiis abr. pat. H, *contra ord. gr.*: > abr. ded. de precipuis pat. L, > abr. ded. de primitiis pat. *r Aug.*, *et* > abr. ded de primitiuis (-ibis *d*) principens patri (*om. e*) *d e*, *cum ord. gr. plur.* *Ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων* (C^{2}LP *al. fere*^{20} *-θηνίων*) *ὁ πατριάρχης*; > ded. abr. de primitiuis princeps patrum *Quaestt. cum ord. gr.* A 37. 73. 116 *ἐδ. Ἀβρ. ἐκ τ. ἀκροθινίων* (A *-θηνίων*) *ὁ πατ.*

5. **et quidem,** *cf.* equidem O* *et* aequidem S: et hi (ii *Aug.*) quidem qui *d e r Aug.* (iii. 1. 269); *gr. καὶ οἱ μέν.* **filiis** (filis O*): + sunt *r Aug. sine auct. gr.* **leui**: + sunt *d e sine auct. gr.* sacerdocium P, sacerdotum W *r*. habens H. **decimas** (+ s *eras.* M) **sumere a populo,** *gr. ἀποδεκατοῦν* (BD*$\mathfrak{p}^{46}$ *-τοῖν*) *τὸν λαόν*: a decimis populi *r Aug.* saecundum S. **id est,** *gr. τοῦτ' ἔστιν* (*quod* B* *omnino om.*): hoc est *r Aug.* **a** (*om.* L*) **fratribus suis**: fratres suos *d*, *et gr. τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν*; a fratres suos *e*. **quamquam** (quanq. ϛ) **et** (*etiam* O^{c2}, ex $O^{*et\,c1}$) **ipsi** (*etiam* $O^{*et\,c2}$, ipsis O^{c1}) **exierint de lumbis** (lum *tantum* Z*) **abrahae** (-he CMW, -ham L*R, habrahae Z*), quamquam (quanq. DS) et ip. exierunt (exerunt M*P) de l. abrahae (abrachae DS) DGKM*PS *Bentl. f*, *et* quamquam qui exierunt de semine ab. *d e*, *cum ord. gr. καίπερ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος* (D* *ὀσφρύος*) *Ἀβραάμ*: > quamuis (q *def. r*) et ipsi ex lumbis ab. exierint *r Aug. contra ord. gr.*

6. **cuius autem** (*om.* M*Z*) **generatio** (-cio P) **non adnumeratur** (annum. BKTVWZ^{c} *vg.*, anum. Z*; adnumeretur H*) **in eis**: qui au. non est genealogitus ex eis (*et usque ad* 7 contradictione) *in ras. scr.* L^{1}; qui au. non enumeratur de his *d e*; qui au. non est ex genere eorum *Aug.* (iii. 1. 269); *gr. ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν.* **decimas** (-us M*; + autem KO^{c}) **sumsit** (*cum* M*P, sumpsit *codd. cet.*) *codd. plur. Bentl. Tisch. e f*, *cf.* d. sumsit (sumpsit DΘWZ^{c} *vg.*) ab DHΘ VWZ^{c} *vg. cod. caraf. c d dem. diu.*, *et* d. tulit ex L: decimauit *Aug.*; *gr. δεδεκάτωκεν.* abar˜ D, habraham Z*; abrahae *Sedul.* **hunc qui habebat** (habebant *d*), *cf.* huic q. h. CT, *et* eum q. h. B *c*: habentem *Aug.*; *gr. τὸν ἔχοντα.* **repromissiones** (-misiones O) *cum gr. omn. τὰς ἐπαγγελίας*: repromissionem (-omem M*) M*U*, *cf.* promissionem *Aug.* **benedixit**: *gr. plur. εὐλόγηκεν* (D* 109 *ηὐλ.*) *et* ACP 47. 73. *al.*^{3} *εὐλόγησεν* (A 39 *ηὐλ.*).

7. **sine ulla autem contradictione** (-tionem MPZ*, ct *in ras. scr.* A), *cf.* s. ul. au. controuersia *d e*, > s. au. ul. contradictione *diu.**, *et gr. χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας*: s. dubio enim *tantum Quaestt. U. et N. T.* (cix. 1). **quod minus est,** *gr. τὸ ἔλαττον* (17 *-ασσον*): quod minimum (-us *e*) est *d e Quaestt. U. et N. T.* (cix. 1, *cf.* 10 *libere*); qui minor est *Aug.* (iii. 1. 269). **a meliore** (-iora VZ^{c}, melio *tantum* Z*), *gr. ὑπὸ τοῦ κρείττονος*: a maiore *Aug.* **benedicitur** (uen. Z*) = *εὐλογεῖται*: benedicetur HS.

8. **hic** (*ὧδε*): hi *d e*. **decimas morientes** (+ um *exp.* D) **homines** = *gr. omn. δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρωποι*: > h. m. d. *c*; d. morientis hominis G. **accipiunt** (+ *ras. parua* U) = *λαμβάνουσι*: accipient U*. **ibi** = *ἐκεῖ*: ubi P. **contestatus** (-tatos F*) AD*FGLS* *Bentl. Tisch. c d e et gr. μαρτυρούμενος*: contestatur (-ator M^{1}) BKMO^{c}PRVWZ *vg. cod. caraf. dem. diu.*, *cf.* contestatus est CD^{c}HΘO*S^{c}TU *f Sedul.*; qui testificatur *r Aug.* (iii. 1. 269). **quia** (qui Θ*O* *f**) **uiuit** (uiuet HΘ*) = *ὅτι ζῇ*: se uiuere *r Aug.*; *deinde* + quem admodum se habet uerbum quia uiuit *ut udtur per dittographiam* D *sine auct. gr.* (*cf.* quemadmodum dicam *d e et gr. ὡς ἔπος εἰπεῖν infra*).

9. **ut ita dictum** (dicta U*) **sit,** *cf.* ut ita d. est S *Sedul.*: quemadmodum dicam *d e*; sicut (*def. r*) oportet (*def. r*) dicere *r Aug.* (iii. 1. 269, x. 1192); *gr. ὡς ἔπος εἰπεῖν* (C*D* *εἶπεν*). **per abraham** (hab. Z*, abarcham D), *gr. διὰ Ἀβραάμ*:

Digitized by Google

decimatus est
10 adhuc enim in lumbis patris
erat quando obuiauit ei
melchisedech.
11 Si ergo consummatio
per sacerdotium
leuiticum erat
populus enim sub ipso
legem accepit
quid adhuc necessarium
secundum ordinem melchi-
sedech alium surgere
sacerdotem
et non secundum ordinem
aaron dici
12 translato enim sacerdotio
necesse est ut et legis trans-
latio fiat

propter ab. *r Aug.* (iii. 1. 269, x. 1192); ab. *tantum d e.* **et** (*καί*): sed et *Orig.* (*int.* iv. 546). **qui decimas accepit,** *cf.* q. d. accipit DGHΘKOPS *Bentl. cod. caraf. diu.*°, *et ord. gr. paene omn.* *ὁ δεκάτας λαμβάνων*: > accipiens (acci *def. r*) decimam *r Aug.* (iii. 1. 269, x. 1192)—*cf. uerss.* 2, 4, 8; *gr.* 71 *om., non autem latt.*

10. athuc A. **enim** *etiam Orig.* (*int.* iv. 546) *Hieron.* (vi. 551) *cum gr. omn.* *γάρ*: *om. Orig.* (*int. leu. hom.* xi. 3, *ezech. hom.* i. 3 = *Hieron.* v. 881) *Gaudent.* (*P. L.* xx. 858) *Hieron.* (vii. 678) *Sedul.* **in lumbis** (lumbos *r*) *etiam Hieron.* (v. 881, vii. 678): in lumbo *Hieron.* (vi. 551), *cf.* in utero *d e, et gr. omn.* *τῇ ὀσφύϊ.* **patris erat** *cum gr. omn.* *τοῦ πατρὸς ἦν*, *cf.* p. sui fuit *r Aug.* (iii. 1. 269, x. 1192), p. abrahae aerat L, p. erat abrahae *Orig.* (*int.* iv. 546), abraham p. sui fuisse *libere Aug.* (x. 892), p. erat leui *Gaudent.*, p. sui erat abrahae leui *Hieron.* (vi. 551), abraham p. erat leui *Orig.* (*int. ezech. hom.* i. 3 = *Hieron.* v. 881), p. abraham dicit fuisse filios leui *libere Aug.* (x. 1026), abrahae fuisse leui *libere Aug.* (x. 1176), *et* abrahae leui *libere Pelagiani ap. Aug.* (x. 61): > erat abrahae *Orig.* (*int. leu. hom.* xi. 3), > fuit abrahae *libere Aug.* (x. 1068), > erat leui p. sui abraham *Hieron.* (vii. 678), *cf. libere Aug.* 'cum esset in lumbis abraham' (iii. 1. 202), 'absconditus erat leui in lumbis abrahae' (iii. 1. 255); abraham positus *Sedul.* **quando** (quan *ex* quo M) *etiam Orig.* (*int. leu. hom.* xi. 3, *ezech. hom.* i. 3 = *Hieron.* v. 881) *Aug.* (*saepissime*), *gr.* *ὅτε*: cum *Orig.* (*int.* iv. 546) *Aug.* (x. 1192). **obuiauit** (hob. C, obbiauit L) **ei** (aei L; *om.* BT) *etiam Orig.* (*int.* iv. 546) *Hieron.* (vii. 678), obu. eum *d e*, occurrit ei *Orig.* (*int. leu. hom.* xi. 3, *ezech. hom.* i. 3), *et* occurrit illi *Gaudent.*, *cum ord. gr. omn.* *συνήντησεν αὐτῷ* (P *αὐτόν*), *cf.* iuit in occursum abraham *Hieron.* (vi. 551): > ei (*def. r*) occurrit *r Hieron.* (v. 881 *Uall.*) *Aug.* (x. 1192). **melchisedech** (melcis. H) *codd. plur.* 𝔖ℭ *Tisch. c dem. diu. e f r*: melchisedec (-sedhec C, -setdec G, melcisedec T) CGMRTϛ𝔓 *Bentl. cod. caraf. d et gr. omn.* Μελχισεδέκ;—*cf.* v. 6, 10, vi. 20, vii. 1, 11, *etc.*

11. consumatio L, consummacio P. **per sacerdotium** (sac'dotīum W) **leuiticum** (leuet. D, leuicum G) *et* p. sacerdotium (-tio *d*) leuitarum *d e contra ord. gr.*: > p. leuiticum (um *def. r*) sacerdotium (sacer *def. r*) L (*Bentl.*) *r cum ord. gr.* *διὰ τῆς Λευειτικῆς ἱερωσύνης.* **erat** (aer. L) = *ἦν*: esse *r.* **enim** *cum gr. paene omn.* *γάρ*: *om.* D *cum gr.* 𝔓^{46}. **sub ipso,** *gr.* *ἐπ' αὐτῆς* (D^{c} E**K *al. longe plu.* *αὐτῇ*, 39. 71. *al. aliq.* *αὐτήν*): *in ipso r*; in (*om. e*) illos *d e.* > legem sub ipso *diu.** **legem accepit** *cum gr.* ℵABCD*P 17. 47. 73. *al. aliq.* *νενομοθέτηται et* D^{c}EKL *al. pler.* *νενομοθέτητο* (39. *al.* *ἐνομ.*): l. accipit DOS. **quid**: + enim *r cum gr.* D*E* *γάρ.* athuc AG. **necessarium** (*om.* L*) *sine addit. codd. plur. Bentl. Tisch. f et gr.* *χρεία tantum*: n. fuit BKL° O^{c}PVWZ° *vg. cod. caraf. c dem. diu.*; n. erat U; necesse est *d e*; opus *est r.* saecundum *pr.* LS. hordinem *pr.* CT. **melchisedech** (-cisedech HT, -chisesdech Z) *codd. plur.* 𝔖ℭ *Tisch. c dem. diu. e f r*: melchisedec (-sedhec C, -setdec G) CGMR ϛ𝔓 *Bentl. cod. caraf. d et gr. omn.* Μελχισεδέκ; —*cf.* v. 6, 10, vi. 20, vii. 1, 10, *etc.* **alium** (ū *in ras. longa scr.* U): *om.* B *sine auct. gr.* **surgere sacerdotem** (-tum M) *et* exsurgere sac. BDOS *r cum ord. gr.* *ἀνίστασθαι ἱερέα*: > sac. surgere H *d e contra ord. gr.* **et**: *om. r sine auct. gr.* saecundum *sec.* LS. **ordinem** *sec.* (hord. CT): *om. d e sine auct. gr.* aron D. **dici** = *λέγεσθαι*: dicit DSZ* *r.*

12. **translato** (translatio GH) **enim** (etenim *f*) **sacerdotio** (-cio P) *etiam Hieron.* (iv. 319), *cf.* mutato en. s. *Cassiod.* (*P. L.* lxix. 1153), *et gr. omn.* *μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης*: translato s. (*sine* en.) *Hieron.* (iv. 209, *cf. ep.* lxxiii. 4 *infra*); *translat*ionem en. sacerdotii *r.* **necesse est** (*om.* L*) **ut**: n. est (*sine* ut) *d e*; ne|||||||| *r*; necessario *tantum Cassiod.*; *gr.* *ἐξ ἀνάγκης.* **et** *cum gr. omn.* *καί*: *om.* BDFHPRTZ* *diu.** *f Hieron.* (iv. 209, 319) *Cassiod. Sedul.* lex F*. *gr.* B *om.* *καὶ νόμου, non autem latt.* **translatio** (-cio P, tranlatio Z*) **fiat** (fiet G *r*) *etiam Hieron.* (iv. 209, 319), *gr. paene omn.* *μετάθεσις γίνεται et* 𝔓^{46} *μετάθεσιν γείνεσθαι*: mutatio fiat (fuit *Cassiod.*) *Hieron.* (*ep.* lxxiii. 4 *infra*) *Cassiod.*, *cf.* mutatione *Capitula* BZ (*supra p.* 684) *et* inmutatione *Capitula* AKOS (*supra p.* 684). *Libere citat uersum Hieron.* (*ep.* lxxiii. 4) 'et quod translato sacerdotio legis quoque mutatio fiat'.

Digitized by Google

13 in quo enim haec dicuntur
de alia tribu est
de qua nullus altario
praesto fuit
14 manifestum enim quod ex
iuda ortus sit dominus noster
in qua tribu nihil de sacerdo-
tibus moses locutus est
15 et amplius adhuc manifes-
tum est
si secundum similitudinem
melchisedech exsurget
alius sacerdos.
16 Qui non secundum legem
mandati carnalis factus est
sed secundum uirtutem
uitae insolubilis
17 contestatur enim
quoniam tu es sacerdos
in aeternum secundum

---

13. **in quo** *et* de quo *r*: in quem *Bentl.** *cum gr. omn.* ἐφ' ὅν. **haec** (hec MWZ*) **dicuntur** (dn̄r icuntur *sic* S) *etiam e*, *cf.* h. dicitur *d*, *contra ord. gr.*: > dicuntur h. *r cum ord. gr.* λέγεται (D* λέγει) ταῦτα. **de alia** (ala F*; alio *d*) **tribu** (-bus A*F*O*) *contra ord. gr.*: > de tribum alter*am r cum ord. gr.* φυλῆς ἑτέρας. **est** (*etiam* L^{e}, *non liquet* L*): erat L^{1}; *gr.* μετέσχηκεν ($\mathfrak{P}^{46}$ μετέσχεν). **de qua** (quo L*), *gr.* ἀφ' ἧς: ex qua *r*; *deinde* + tribu *d e sine auct. gr.* **nullus** (nulla *e*; + ad L*), *gr.* οὐδείς: nemo *r*. **altario** (altari PRU𝔖𝔈 *diu. f*—*cf. Luc. Brug.* '*Pro* altari *non substituas* altario *uocem barbaram*') **praesto** (presto CLMOWZ) **fuit** *contra ord. gr.*: > pr. f. altari (*Bentl.*), > pr. f. ad aram *d e*, *et* > intendit altari *r*, *cum ord. gr.* προσέσχηκεν (AC$\mathfrak{P}^{46}$ 17. *al.*^{3} προσέσχεν, *min.*^{2} μετέσχηκεν, ℞ *min.*^{2} μετέσχεν) τῷ θυσιαστηρίῳ.

14. **manifestum** *sine addit.* ACGHL*TU *Bentl. Tisch. d e cum gr. omn.* πρόδηλον *tantum*: m. est *codd. plur. vg. cod. caraf. c dem. diu. f r Uigil.* (*c. Eutych.* iii. 5), *cf.* certum est *Orig.* (*int. iesu hom.* xix. 3). **enim** = *gr. omn.* γάρ: autem *Orig.* (*int. iesu hom.* xix. 3); *om. Uigil.* **quod**, *gr.* ὅτι: quoniam *d e Ambr.* (*patriarch.* iv. 16); quia *r*. **ex** (ἐξ): de *d e Ambr.*; *deinde* + tribu U, + cog*natione r*, *sine auct. gr.* iudea S*, *iu*dae *r*. **ortus** (hor. CT) **sit**, *gr.* ἀνατέταλκεν: or. est AU *d e Orig.* (*int. num. hom.* i. 3, *iesu hom.* xix. 3) *Ambr. Uigil.*, *cf.* exortus est *r*; or. sit est H. **dominus** = *gr. omn.* ὁ κύριος: deus W. **noster** (nr̄i K): *gr.* 17. 31 + Ἰησοῦς, *non autem latt.* **in** (de G) **qua tribu** (tribum *r*): in quem tribum (*Bentl.*); *gr.* εἰς ἣν φυλήν. **nihil** (nichil LW) **de sacerdotibus moses** (moyses BFΘKMOPSUVZ *vg.*, moises D TW) **locutus** (-qutus G*, -quutus Θ) **est** *cum ord. gr.* 47 οὐδὲν περὶ ἱερέων Μωϋσῆς ἐλάλησεν, *cf.* D^{e}KL *al. pler.* οὐδ. π. ἱερωσύνης M. ἐλ.: > de sac. n. m. l. est (*Bentl.*) *d e cum ord. gr.* ℵ^{c}ABC*D*EP 17 π. ἱερέων οὐδ. M. ἐλ., *cf.* C^{c}D^{b} π. ἱερωσύνης οὐδ. M. ἐλ.; > n. l. es*t* de sa*cerdoti*bus moyses *r*; n. de sac. l. et moyses H *et* > de sac. n. l. et moyses L *sine auct. gr.*; *gr.* ℵ*$\mathfrak{P}^{46}$ π. ἱερέων M. οὐδ. ἐλ. *et* 137 π. ἱερωσύνης M. οὐδ. ἐλ. *apud latinos non redduntur.*

A **locutus** *ad fin. Epist. deficit* P.

15. athuc A. **manifestum** = κατάδηλον: locutus Z*. **est** *cum gr. omn.* ἐστιν: *om. r*. **si** (*om.* Θ*): + enim *r sine auct. gr.* **saecundum** LS. **similitudinem** *cum gr. paene omn.* τὴν (B *om.*) ὁμοιότητα *et* P τ. ὁμοίωσιν: ordinem (hord. CT; *bis scr. sed pr. eras.* S) BCDHΘ*O*ST. **melchisedech** (melcis. F, melciss. H, maelchisedaech L) *codd. plur.* 𝔖𝔈 *Tisch. c dem. diu. e f r*: melchisedec (-sedhec C, -setdec G, melcisedec T) CGMRTϚ𝔅 *cod. caraf. Bentl. d et gr. omn.* Μελχισεδέκ;—*cf.* v. 6, 10, vi. 20, vii. 1, 10, *etc.* **exsurget** (et surget T*, exurget ACFL*MUW) ACFGΘ^{c}L*MTUW *dem.*: exsurgit HΘ* *Bentl.*, *cf. gr. paene omn.* ἀνίσταται *et* surgit *d e*; exurgat (exsurgat B) B *vg. cod. caraf. Tisch. f diu.*; exsurgeret DOS *Sedul.*; exurrexit *c*; exsurrexisset KL^{c}V; exsurgere R, *cf. gr.* $\mathfrak{P}^{46}$ ἀνίστασθαι; exur||| *r*; *def.* Z. **alius** (-os O*U*) **sacerdos** *contra ord. gr.*: > *sacer*dos al. *r cum ord. gr.* ἱερεὺς ἕτερος.

16. **qui** *cum gr. paene omn.* ὅς: *om. d e cum gr.* $\mathfrak{P}^{46}$. secumdum *pr.* M*, saecundum LS. **mandati** = ἐντολῆς: mandatum *d e*. > mandati qui non secundum legem O^{c} *contra ord. gr.* **carnalis** (-ali V) *cum gr.* σαρκίνης *uel* σαρκικῆς: carnis *d e*. **factus est** (*om.* D) *et* factum est *d e*, *gr.* γέγονεν: creatum *libere Ambr.* (*ep.* xliv. 16). set L. saecundum *sec.* S. uite LWZ*. **insolubilis** (insoll. W, insolutibilis L*, lu *sup. lin.* B), *gr.* ἀκαταλύτου: non solubilis Z*; infatigabilis *d e et libere Ambr.*; qua*e non des*truitur *r*.

17. **contestatur**, *gr.* ℵABD*E*P$\mathfrak{P}^{46}$ 17. 67**. 73. *al.*^{3} μαρτυρεῖται *et* CD^{c}E**KL *al. pler.* μαρτυρεῖ: testificatur *r*. **enim** *cum gr. paene omn.* γάρ: *gr.* 17 δέ, *non autem latt.* **quoniam** (ὅτι): quia *dem.* **es** *cum gr.* D^{c}E**KP$\mathfrak{P}^{46}$ *al.*^{10} εἶ: *gr. plur. om.*, *non autem latt.*;—*cf.* v. 6, vii. 21. sacer *tantum* Z*. **in aeternum** (et. MW) *etiam Tert.* (*adu. iud.* 14 *libere*), *gr.* εἰς τὸν αἰῶνα: in perpetuum (-tuo *d*) *d e*; in aeuum *Tert.* (*Marc.* v. 9);—*cf.* v. 6, vii. 21. saecundum LS. hordinem CT. **melchise-**

Digitized by Google

ordinem melchisedech
18 reprobatio quidem fit praecedentis mandati
propter infirmitatem eius
et inutilitatem
19 nihil enim ad perfectum
adduxit lex.
Introductio uero melioris
spei
per quam proximamus ad deum
20 et quantum est non sine
iureiurando
alii quidem sine iureiurando
sacerdotes facti sunt
21 hic autem cum iureiurando
per eum qui dixit ad illum
iurauit dominus et non paenitebit
eum tu es sacerdos in aeternum
22 in tantum melioris testamenti
sponsor factus est iesus
23 et alii quidem plures facti
sunt sacerdotes

---

dech (melcis. FHT) *codd. plur.* 𝔖ℭ *Bentl. Tisch. c dem. diu. e f r*: melchisedec (-sedhec C, -setdec G) CGMRϛ𝔓 *cod. caraf. d et gr. omn.* Μελχισεδέκ; —*cf.* v. 6, 10, vi. 20, vii. 1, 10, *etc.*

18. **reprobatio** (-bato *diu.**) **quidem fit**, *cf.* r. enim fit *r*, *et gr.* ἀθέτησις μὲν ($\mathfrak{P}^{46}$ *om.*) γὰρ γίνεται: intermittitur igitur *d e*. **praecedentis** (praecid. FZ*, preced. LM^{1}OUW *et* p*ex*p L, precedentes M*) **mandati** (da *sup. lin.* T; + est *sup. lin. eras.* L) = προαγούσης (D* προσαγούσης) ἐντολῆς: praecedens mandatum *d e*. **propter**: *om.* C (*quod in rubricatione forsan esse debebat*). **infirmitatem** (-tate H) **eius** *contra ord. gr.*: > suam inf. *d e et* > ipsius inf. *r cum ord. gr.* τὸ αὐτῆς ἀσθενές.

19. **nihil** (nichil LW) **enim** *etiam Orig.* (*int. exod. hom.* xi. 6) '*Aug.*' (v. *App.* 83) *cum gr. omn.* οὐδὲν ($\mathfrak{P}^{46}$ οὐ) γάρ, *cf.* neminem en. *Orig.* (*int. num. hom.* vii. 3): > quoniam nihil *d e*, *cf.* quoniam neminem *libere Orig.* (*int. cant. l.* iii); nec aliquem *libere Orig.* (*int. exod. hom.* xii. 3); nihil *tantum* '*Aug.*' (v. *App.* 67). **ad perfectum adduxit** (duxit S), *cf.* ad p. adtulit L: consummauit *d e*; *gr.* ἐτελείωσεν. **introductio** (-ducto U*, -duxitio L) = *gr. paene omn.* ἐπεισαγωγή: *gr.* D* ἐπεισαγωγῆς. **uero** (^{u}ero L), *gr.* δέ: autem HΘ^{mg}O *d e*; *deinde* + fit H *diu. sine auct. gr.* milires M*, meliores M^c. quem G. **proximamus** (-miamus S*; maximamus A) *cum gr. paene omn.* ἐγγίζομεν: accepimus *d e*; *gr.* A 31 ἐγγίζωμεν. **ad** (a G*) **deum** *cum gr. omn.* τῷ θεῷ: ad dominum *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1359).

20. **et** (καί): nec *d e*. **quantum**: in q. (*Bentl.*); *gr.* καθ' ὅσον. **est**: *om.* D *d e et gr. non expr.* **non**: *om. d e sine auct. gr.* **sine iureiurando** *pr.* (iurae. C, iuret. O*, iureiurandum L*): + et CT. **alii quidem** (quiqdem M*; + non H) **sine iureiurando** (iurae. C) *et* illi (*cf. uers.* 23) enim s. iuratione *Fulgent.* (*p.* 182) *cum gr. plur.* οἱ μὲν γὰρ χωρὶς ὁρκωμοσίας: *om.* L*V* *d e per homoioteleuton cum gr.* D*E* 2. 21. **sacerdotes** (-tis S*) **facti sunt**: > sunt sac. f. L *d e cum ord. gr. omn.* ($\mathfrak{P}^{46}$ *excepto—uide infra*) εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες; > *f.* sunt sacerdotes *r et* > constituti sunt sac. *Fulgent.*; *om. omnino* A*, *deinde* + *in mg.* A^c. *gr.* $\mathfrak{P}^{46}$ > εἰσὶν ἱερεῖς οἱ μὲν γὰρ χωρὶς ὁρκωμοσίας γεγονότες, *non autem latt.*

21. his C. **autem**: *gr.* $\mathfrak{P}^{46}$ *om.*, *non autem latt.* **cum** (qui *d e*; *om.* O) **iureiurando** (iurae C, iureiurandum L*; iurando G*), *gr.* μετὰ ὁρκωμοσίας: cum iuratione (-em *r*) *r Fulgent.* (*p.* 182). **per eum** (*om. Bentl.*; + quidem T^c) **qui dixit**: per eum q. dicit *r Fulgent.*; *gr.* διὰ τοῦ λέγοντος. **illum** (αὐτόν): eum *r Fulgent.*; + in psalmo CVIIII R$^{mg.}$ **iurauit** = ὤμοσεν: iurabit *r*. paenetebit F, paenetibit R, poenitebit D *vg.*, penitebit CGKOSUWZ^c, peniteuit LM^1, penitiuit M*, penibit Z*. **eum** *sec.*: *om.* CGH*T *d e et gr. non expr.* **tu es**, *cf.* tuae M, *cum gr.* D^{c}E**KP$\mathfrak{P}^{46}$ *min. pauc.* σὺ εἶ: *gr. plur.* σύ *tantum*, *non autem latt.*; —*cf.* v. 6, vii. 17. **in aeternum** (et. LMW) *et* in perpetuum (-tuo *d*) *d e sine addit. cum gr.* ℵ*BC $\mathfrak{P}^{46}$ 17. 80 εἰς τὸν αἰῶνα *tantum*: + secundum ordinem melchisedec L^c *d e Hieron.* (v. 150) *cum gr.* ℵ^{c}ADEKLP *al. pler.* κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.

22. *Ad init.* + et ideo *d e sine auct. gr.*; *siglum additamenti in mg. adposuit Bentl., sed quod uoluit non liquet.* **in tantum** *etiam* Z*$^{et c}$, *cf. gr. plur.* κατὰ τοσοῦτο (ℵ^{c}D^{c}EKL *al. pler.* τοσοῦτον): in (*om. d e r Fulgent.*) tanto BRZ^1 *d e r Fulgent.* (*p.* 182), *cf. gr.* D*P κατὰ τοσούτῳ; *deinde gr.* ℵ*BC* + καί, *non autem latt.*—*cf.* viii. 6. **melioris** = κρείττονος: melior *d e*. testamen^{ti} L. > sponsor melioris testamenti *libere Ambr.* (*fid.* iii. 11) *contra ord. gr.* **sponsor** (spons̄ D) **factus est**: > f. est sp. L *d e r Fulgent. cum ord. gr. omn.* γέγονεν ἔγγυος; sp. *tantum* W. **iesus**: + christus HΘW *sine auct. gr.*

23. **alii** (ali O*; *def. r*), *gr.* οἱ: illi *d e Fulgent.* (*p.* 182); —*cf. uers.* 20. **facti** (ti *om.* Z*) **sunt** (*om.* Z*) **sacerdotes** (sacerdos O*) *contra ord. gr.*: > s. f. sac. *r Fulgent. cum ord. gr.* ℵBLP$\mathfrak{P}^{46}$ *al. fere omn.* εἰσιν γεγονότες ἱερεῖς; > s. sac. f. L *cum ord. gr.* ACDE 17 εἰσιν ἱερ. γεγ.; > sac. f. s. *d e contra ord. gr.*; *gr.* K εἰσιν ἱερ. *tantum apud latinos non redditur*; *deinde* + secundum legem

Digitized by Google

idcirco quod morte pro-
hiberentur permanere
24 hic autem eo quod maneat
in aeternum
sempiternum habet
sacerdotium
25 unde et saluare in perpetuo
potest accedentes per
semet ipsum ad deum
semper uiuens ad inter-
pellandum pro eis
26 talis enim decebat ut nobis
esset pontifex
sanctus innocens inpollutus
segregatus a peccatoribus
et excelsior caelis factus
27 qui non habet cotidie
necessitatem
quemadmodum sacerdotes
prius pro suis delictis

𝔖 *sine auct. gr.* **idcirco quod** (+ *ras.* 3 *litt.* Z) **morte prohiberentur** (proib. CL), *cf.* ideo quod m. pr. *d e*, *gr.* διὰ τὸ (P 114 τῷ) θανάτῳ κωλύεσθαι: quia (qui *def. r*) m. prohibebantur *tantum r Fulgent.* **permanere** (-erent M*), *gr.* παραμένειν: perseuerare (uerare *def. r*) *r Fulgent.*

24. **hic**, *gr.* ὁ: his *d*; is *e*. **eo quod maneat** (-ead Z*; manet TU*), *gr.* διὰ τὸ μένειν αὐτόν: quia (qui *r*) manet *r Fulgent.* (*p.* 182). **in aeternum** (et. LMW) *etiam e*, *gr.* εἰς τὸν αἰῶνα: in aeterno *d*. **sempiternum** (sempet. S): intransgressibile *r Aug.* (x. 27) *Fulgent.*; impraeuaricabile *libere Ambr.* (*fug. saec.* 3); *gr.* ἀπαράβατον. **habet** = ἔχει: habens *f*. sacerdocium U.

25. hunde L*. **et**: *gr.* 𝔓^{46*} *om.*, *non autem latt.* **saluare in perpetuo potest** (post. M*), *cf.* s. in perpetuum (petuum S*, pertuum Z) pot. BKLORSVZ *vg. cod. caraf. Bentl. c dem. diu. f*, s. imperpetuum pot. W, *et gr. omn.* σώζειν (𝔓^{46} σώζει) εἰς τὸ παντελὲς δύναται: > s. pot. in perpetuum D; > in perpetuo s. pot. U; saluos in perpetuum pot. facere *d e*; saluos perficere pot. *tantum r Aug.* (x. 27) *Fulgent.* (*p.* 182). **accedentes** (*etiam* Z^{c1}, s *sup. lin.* T, accere Z*; accendentes *d*) *codd. plur.* ℭ *cod. caraf. Bentl. Tisch. c d e f et* eos qui adueniunt *r Aug. Fulgent. cum gr. omn.* τοὺς προσερχομένους: accedens G^{c}L* U*VWZ^{c2} ς 𝔓 𝔖 *dem. diu. Sedul.*; *adnotat Luc. Brug.* '*Legendum est numero plurali* accedentes, *non singulari* accedens'. **per semet** (-ed CL*, met *arte in ras. scr.* Θ) **ipsum** (*arte in ras. scr.* Θ; semetipsum *uno uerbo vg.*), *cf.* per se ipsum H: per ipsum *tantum* L^{c} *d e r Aug. Fulgent.*; *gr.* δι' αὐτοῦ. **ad deum** *et gr.* τῷ θεῷ: ad dominum S. **ad interpellandum** (-pellendum D, -pellendam W, -bellandum O), *gr.* εἰς τὸ ἐντυγχάνειν: ad exorandum *d e*. **pro eis** *etiam Bentl. Tisch.*, *cf.* pro his *d e Orig.* (*int. leu. hom.* i. 3), pro ipsis *r Aug. Fulgent.*, *et gr. omn.* ὑπὲρ αὐτῶν: pro nobis KO^{c}VWZ^{c} *vg. cod. caraf. c dem. diu.*—*ex* Rom. viii. 34.

26. **talis enim decebat** (docebat R) **ut** (in *dem.*) **nobis esset** (> esset nobis *diu.**) **pontifex** *et* talem en. d. *nos habere* (> habere nos *Aug.*) principem sacerdotum *r Aug.* (x. 27, 50), *cf.* > talis en. nobis d. esse pontifex L, > talis en. (ergo *Ambr. semel*) nobis d. princeps (*om. d e*) sacerdos *d e Ambr.* (*fug. saec.* 3), *et gr.* ℵCKLP *min. omn. ut udtur* τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεύς: talis en. et d. ut nobis esset pontifex (*Bentl.*) *cum gr.* ABDE𝔓^{46} τ. γὰρ καὶ ἡμ. (𝔓^{46} > ἡμ. καί) ἔπρ. ἀρχ. **sanctus** (ὅσιος): iustus *d e Ambr.* (*fug. saec.* 3) *et* iustum *Aug.* (x. 27, 50); *def. r.* **innocens** (-ces G), *gr.* ἄκακος: sine maculam *r*; sine malitia *Aug.* (x. 27, 50); *deinde gr.* A + καί, *non autem latt.* **inpollutus** (inpull. DO*SZ*, impoll. B *vg.*), *gr.* ἀμίαντος: inmaculatus *d e Ambr.* (*fug. saec.* 3, *fid.* iii. 11); incontaminatum (tum *def. r*) *r Aug.* (x. 27, 50). **segregatus**, *gr.* κεχωρισμένος: separatum *r Aug.* (x. 27, 50). **a peccatoribus** = ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν: a peccatis ACT. **et** *etiam r*: *om.* DKO*S *Aug.* (x. 27, 50) *Sedul.* (*ut udtur*) *sine auct. gr.* **excelsior** (excael. S), *gr.* ὑψηλότερος: altiorem (*altiorem*) *r Aug.* (x. 27, 50). **caelis** (cel. GLMW), *cf.* a caelis *r Aug.* (x. 27, 50), *et gr. omn.* τῶν οὐρανῶν: caelestis *d*. **factus**, *cf.* factum *r Aug.* (x. 27, 50), *et gr.* γενόμενος: + est S *sine auct. gr.*

27. **qui non habet** = ὃς οὐκ ἔχει, *cf.* q. n. haberet BO^{c} *dem.*: non habentem (tem *def. r*) *r Aug.* (x. 27, 50). **cotidie** (-diae C, cottidie HRU, quotidie T, quotdidie Θ) **necessitatem** (nesse *d*, necesse *e*) *etiam Bentl. Tisch. cum ord. gr. omn.* καθ' ἡμέραν ἀνάγκην, *cf.* quotidianam (quo *def. r*) n. *r Aug.* (x. 27, 50): > n. quotidie *vg. cod. caraf.* **quemadmodum** (-ammodum BLO*RTZ*), *gr.* ὥσπερ: sicut *r Ambr.* (*fid.* iii. 11) *Aug.* (x. 27, 50). **sacerdotes**, *cf.* principes (princip *def. r*) sacerdotum *r Aug.* (x. 27, 50), *et gr. paene omn.* οἱ ἀρχιερεῖς: *gr.* D* ὁ ἀρχιερεύς, *non autem latt.*, *sed cf. Orig.* (*int. leu. hom.* xii. 2 *libere*) *infra.* **prius** *etiam libere Orig.* (*int. leu. hom.* xii. 2 *infra*), *gr.* πρότερον: primum *r Aug.* (vii. 610 *infra*, x. 27, 50), *cf.* primo *libere Orig.* (*int. leu. hom.* ii. 3 *infra*); primitus *libere Aug.* (ii. 628 *infra*); *om. omnino e.* **pro** (po Z*) **suis delictis** (dil. D), *cf. Orig.* (*int. leu. hom.* ii. 3 *infra*), *gr.* ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν: pro s. peccatis (pec *def. r*) *r Aug.* (x. 27, 50), *cf. Orig.* (*int. leu. hom.* xii. 2) *et Aug.* (ii. 628, vii. 610) *infra.* **hostias** (ost. L) *etiam*

Digitized by Google

hostias offerre
deinde pro populi
hoc enim fecit semel
se offerendo
28 lex enim homines constituit
sacerdotes infirmitatem
habentes
sermo autem iurisiurandi
qui post legem est
filium in aeternum perfectum.
VIII. 1 Capitulum autem super ea
quae dicuntur
talem habemus pontificem
qui consedit in dextera sedis
magnitudinis in caelis
2 sanctorum minister
et tabernaculi ueri
quod fixit dominus et non homo.
3 Omnis enim pontifex
ad offerenda munera
et hostias constituitur
unde necesse est et hunc
habere aliquid quod offerat
4 si ergo esset super terram
nec esset sacerdos
cum essent qui offerrent

---

libere Orig. (*int. leu. hom.* ii. 3 *infra*) *cum gr. plur.* θυσίας: hostiam HO *d e Ambr. et* sacrificium *r Aug.* (ii. 628 *libere infra*, x. 27, 50) *cum gr.* D EP 47. 73. 178. 19[lect.] θυσίαν; *om. f cum gr.* 𝔭[46] 4[lect.] hofferre C, offero R. **deinde** *etiam Aug.* (ii. 628 *et* vii. 610 *libere infra*), *gr.* ἔπειτα: dehinc *Aug.* (x. 27); post etiam *libere Orig.* (*int. leu. hom.* ii. 3 *et* xii. 2 *infra*). **pro** (*om. d*) **populi** (poli U*) *et gr.* τῶν τοῦ λαοῦ: pro populo BDF[c] HΘLORSTWZ* *diu. f r.* *Libere citant Orig. int.* (*leu. hom.* ii. 3) 'offerre autem hostias primo pro suis post etiam pro populi delictis', (*leu. hom.* xii. 2) 'ut prius pro suis post etiam pro populi peccatis offerat hostiam sacerdos', *et Aug.* (ii. 628) 'primitus pro peccatis suis offerre sacrificium deinde pro populi', (vii. 610) 'primum pro suis offerre peccatis deinde pro populi'. aenim L. **fecit semel** *cum ord. gr.* ἐποίησεν ἐφάπαξ (𝔭[46] ἅπαξ): > s. fecit (fe*cit r*) *r Aug.* (x. 27) *Uigil.* (*Uarim.* i. 27) *contra ord. gr.* **se** (*om.* K) **offerendo,** seipsum offerendo 𝕾𝕮 *dem. diu. et* se ipsum offerens *Hieron.* (*ep.* xcvi. 12) *Uigil. cum ord. gr.* ἑαυτὸν ἀνενέγκας (ℵA 17. 73. 80 προσενέγκας), *cf.* se ipsum hostiam offerendo *Orig.* (*int. leu. hom.* ix. 2), semetipsum offerendo hostiam *Orig.* (*int.* iv. 589), *et* se ipsum offerens hostiam deo *Hil.* (*ps.* liii. 13): > offerens (offer *def. r*) se *r Aug.* (x. 27) *contra ord. gr.*

28. **enim** = γάρ: *om. Orig.* (*int. leu. hom.* ii. 3) *sine auct. gr.* **homines** (-is S) **constituit sacerdotes** *cum ord. gr. fere omn.* ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς: > c. s. h. *d e cum ord. gr.* D𝔭[46] καθ. ἱερεῖς (D[c] ἀρχιερεῖς) ἀνθ.; > c. h. s. CT *f sine auct. gr.* **infirmitatem** (infirmitates OS) **habentes** *contra ord. gr.*: > hab. inf. L *d e r cum ord. gr.* ἔχοντας ἀσθένειαν. **sermo,** *gr.* ὁ λόγος: uerbum *d e.* **iurisiurandi** (-dum M*, -do *d*, iusiurandi *f*), *gr.* τῆς ὁρκωμοσίας: iurationis (tionis *def. r*) *r Uigil.* (*Uarim.* i. 67). **qui post** (per K) **legem est** *contra gr.*: quod p. l. est (*Bentl.*) *cum gr.* τῆς μετὰ τὸν νόμον; quod p. l. est *d e ambiguum est.* **filium** (fidelium *f*) *cum gr. paene omn.* υἱόν: *gr.* 47 Ἰησοῦν, *non autem latt.* **in aeternum** (et. LMW; aeterno *d*) **perfectum** *cum ord. gr. omn.* εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον: > p. in aet. *deinde* + constituit D *sine auct. gr.*

VIII. 1. **capitulum** (κεφάλαιον): caput *r.* **super** (supra O) **ea quae** (que GLMWZ*) **dicuntur,** *gr.* ἐπὶ (A ἐν) τοῖς λεγομένοις: s. ea q. dicimus *d e.* tale *d.* habem Z*. **pontificem** (*bis scr.* M*), *gr.* ἀρχιερέα: sacerdotem *d e r.* **consedit** (consedet K) *et* sedit *d cum gr. omn.* ἐκάθισεν: sedet *e r Sedul.* **in dextera** = ἐν δεξιᾷ: in (ad O*) dexteram BHO*Z *d e*; in dexte *tantum r.* saedis C. **in caelis** (cel. LMWZ[1]) *cum gr. plur.* ἐν τοῖς οὐρανοῖς: in excelsis U*Z* *cum gr.* 17 ἐν τοῖς ὑψηλοῖς—*cf.* i. 3; *gr.* 37 ἐν τ. οὐρανίοις, 47 εἰς τὸν οὐρανόν.

2. **sanctorum:** + magnitudinis *expunct.* Z. **minister** (mister U*): *gr.* 𝔭[46] + γάρ, *non autem latt.* **et** *pr.*: + sacerdos W *sine auct. gr.* **tabernaculi ueri** *cum ord. gr.* τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς: > u. t. W *contra ord. gr.* quid Z* (*deinde corr.* Z[1]). **fixit** = ἔπηξεν: finxit DΘ[c]OS*V. **dominus** = *gr. omn.* ὁ (𝔭[46] *om.*) κύριος: deus CRTW𝕾𝕾 *c d dem. diu. e Orig.* (*int. cant. l.* ii *bis*). **et** *sec. cum gr.* AD[c]E**KLP *al. pler.* καί: *om. d e cum gr.* ℵ BD*E*𝔭[46] 17.

3. **pontifex** (ponfex G), *gr.* ἀρχιερεύς: sacerdos O* *d e.* **ad offerenda** (hoff. C; offerendam O* Z*, offerrendam G*) *etiam cod. caraf. Bentl. Tisch.*, *gr.* εἰς τὸ προσφέρειν: ad offerendum *vg.* **et** *pr.*: *gr.* τε καί. *hostias* **con***stituitur*: *in ras. scr.* U. hunde C. **necesse est** (esse A), *gr.* ἀναγκαῖον: n. sit *d e.* **et** (ut F*) **hunc habere** (ab. L) **aliquid** (d *in ras. scr.* G), *gr.* ἔχειν τι καὶ (ℵ* *om.*) τοῦτον: hab. aliqui hunc aliquid (*sine* et, *cf.* ℵ* *supra*) *d e.* **quod** (quid O[c], *in ras. scr.* G) *cum gr. omn.* ὅ: *om.* R. hofferat R, offerrat O[c].

4. **si:** *gr.* εἰ μέν. **ergo** *cum gr.* ℵABD*P𝔭[46] 17. 73. *al.*[2] οὖν: *gr.* D[c]EKL *al. pler.* γάρ, *non autem latt.* terra *d.* **esset:** *in ras. scr.* G.

Digitized by Google

secundum legem munera
5 qui exemplari et umbrae
deseruiunt caelestium
sicut responsum est mosi
cum consummaret
tabernaculum
uide inquit omnia facito
secundum exemplar
quod tibi ostensum est
in monte

6 nunc autem melius sortitus
est ministerium
quanto et melioris testa-
menti mediator est
quod in melioribus repromis-
sionibus sanctum est.
7 Nam si illud prius culpa
uacasset
non utique secundi locus
inquireretur

---

sacerdos (*inter* r *et* d *ras.* 1 *lit.* A) *cum gr. plur.* ἱερεύς : *gr.* 31. 37. 116 ἀρχιερεύς. **cum** (quum Θ) **essent** (esset V*; + alii D) **qui offerrent** (hoff. C, offerent DFLMO*S): aliis offerentibus *d e*; *gr.* ὄντων (D^{c}E**KL *al. pler.* + τῶν ἱερέων) τῶν προσφερόντων. **secundum** (saec. LS) **legem** (*om.* V) **munera** *cum ord. gr. paene omn.* κατὰ (ℵ^{c} DEKP *al. pler.* + τὸν) νόμον τὰ δῶρα : > m. s. l. D *cum ord. gr.* L τὰ δ. κατὰ τὸν ν.; *deinde* + et hostias O *sine auct. gr.*—*ex uers.* 3.

5. **qui**, *cf.* hi qui *Orig.* (*int. princ.* IV. ii. 6), *et gr.* οἵτινες: quia L; *om.* G*. **exemplari** (-re L^{c}, eximplari F*M, ri *ex corr.* V) **et umbrae** (hum. C, umbre LMW) **deseruiunt caelestium** (cel. GLMW) *etiam Orig.* (*int. leu. hom.* v. 1, *num. hom.* xxviii. 3), *cf.* exemplario et umb. d. c. *Orig.* (*int. princ.* III. vi. 8), similitudini et umb. d. c. *Orig.* (*int. princ.* II. vi. 7), formae et umb. deseruiant c. *libere Orig.* (*int.* iv. 551), exemplari et umbrae (-ra *d e*) seruiunt (seruiebant *Ambr. ps.* cxviii. *gimel* 25 *libere*; *deinde* + in *d e*) c. *d e Ambr.* (*ps.* cxviii. *gimel* 19, 25 *libere*, *uau* 29) *Sedul.*, *et gr. fere omn.* ὑποδείγματι (K δείγματι) καὶ σκιᾷ λατρεύουσιν τῶν ἐπουρανίων : > umbrae et exemplari deseruiunt c. *Orig.* (*int. quater*), *cf.* umb. et imagini d. c. *Orig.* (*int. num. hom.* xxviii. 1); > exemplari et umb. c. d. *Orig.* (*int. num. hom.* iv. 2 *libere*, *et Del.* ii. 691), *cf.* typo et umb. c. deseruire *libere Orig.* (*int.* iv. 485); > umb. et imagini c. deseruientes *libere Orig.* (*int. princ.* I. i. 4); *libere citat Orig. int.* 'exemplar et umbram . . . c.' (*cant. l.* iii), 'typus et umbra . . . c.' (*iesu hom.* xii. 1), 'umbram et exemplar c.' (*num. hom.* xxviii. 2), 'umbram . . . formamque c.' (*princ.* IV. iii. 12 *semel*), 'exemplum et umbra' (*matt. comm.* xvi. 3), 'umbrae et exemplari' (*leu. hom.* x. 2), 'umbrae et exemplaris' (*iesu hom.* xvii. 2), 'secundum c. formam' (*princ.* IV. iii. 12 *semel*); c. exemplaribus et umbrae deseruiunt *libere Orig.* (*int. princ.* IV. ii. 6), *cf. gr.* 43 ὑποδείγμασι καὶ σκ. λατ. τ. ἐπ. **sicut** (t *ex* m M): + et *d e sine auct. gr.* **responsum** (-punsum Z*) **est mosi** (*cum* AG*O*, moisi CO^{c}TW, moissi D, moysi BFG^{c}HΘKLMSUVZ *vg.*, mosy̆ R): *gr.* κεχρημάτισται Μωϋσῆς. **cum** (quum Θ, *bis scr.* M*) **consummaret** (-sumaret GL, -summasret T, -summarit Z*; consummarent *f*) *etiam e*, *gr.* μέλλων ἐπιτελεῖν : cum consummasset (-sumasset S) BDOS *c*; cum consummat *d*; *deinde* + uellet *sup. lin.* L^{c}. **tabernaculum**: + in exodo R$^{mg.}$ **uide** (-di V*; unde D): + enim (*Bentl.*) *cum gr. omn.* γάρ. inquid CF*GLMORZ*. **omnia facito** (fatito Z*) *contra ord. gr.*: > facito omn. L, > facis omn. *d e*, > facies omn. *Orig.* (*int. princ.* IV. ii. 6) *Sedul.*, *et* > facias omn. *Orig.* (*int.* iii. 927), *cum ord. gr.* ποιήσεις (*min. mu.* ποιήσῃς) πάντα. saecundum LS. **exemplar** (exempla *d*), *gr.* τὸν τύπον : formam *Orig.* (*int. princ.* IV. ii. 6, *et Del.* iii. 927). **quod** (quid F*) **tibi ostensum** (host. C) **est in monte** (-tem F*MZ*), *cf.* quae t. ostensa est in m. *Orig.* (*int. princ.* IV. ii. 6), *et gr.* τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει : > quod in m. monstratum est S; eorum quae tibi ostensa sunt in m. *Orig.* (*int.* iii. 927).

6. **autem** (δέ): *om.* ϛ *sine auct. gr.* **sortitus est**, *gr.* τέτυχεν (ℵ^{c}BD^{c}E *al. plu.* τέτευχε, P 17. 47. 73. *al. fere*^{15} τετύχηκεν): > est s. *Sedul.* (*lemm.*, *non autem comm.*). my̆nisterium R. **et** *cum gr. plur.* καί : *gr.* D*K 37. 73. *al.*^{8} *om.*, *non autem latt.*; *cf.* vii. 22. melius *lapsu* C. **testamenti mediator** (meditator Θ^{c}) **est** *et* t. interuentor est *d e contra ord. gr.*: > t. est mediator *f cum ord. gr.* ℵ^{a}KPP^{46} *al. pauc.* διαθήκης ἐστὶν μεσίτης; *gr. plur.* > ἐστιν δ. μ., *non autem latt.* **testamenti . . . melioribus** (*inter* i *et* b *eras.* io M): *gr.* ℵ* 17 *om. per homoioteleuton, non autem latt.* repromissioniobus B. **sanctum** (sancitum DΘO *vg. cod. caraf. Bentl. dem. diu.*; sc̄i H) **est** (*deinde* + uel sancitum est S) *cum gr.* νενομοθέτηται : sanctificatum est W.

7. **nam si** : *gr.* εἰ γάρ. **illud** (-ut HL) **prius**: *gr.* ἡ πρώτη ἐκείνη. **culpa uacasset** (-cuasset S*), *cf.* sine c. u. D *et* in c. u. L^{c}: c. uilis esset L*; *gr.* ἦν ἄμεμπτος. **non utique** (hut. C), *gr.* οὐκ ἄν : non *tantum d e.* **secundi** (*etiam* Z$^{*et\,c}$, saec. LS; secundo Z$^{1\,ut\,uidetur}$; secundas *d e*): *gr. paene omn.* δευτέρας, B* ἑτέρας. **locus inquireretur** (inueniretur G*) *contra ord. gr.*: > inquireretur (inquirere *d*) l. L (*Bentl.*) *d e cum ord. gr.* ἐζητεῖτο τόπος.

Digitized by Google

8 uituperans enim eos dicit
ecce dies ueniunt dicit dominus
et consummabo super domum
israhel et super domum iuda
testamentum nouum
9 non secundum testamentum
quod feci patribus eorum
in die qua adprehendi manum
illorum ut educerem illos
de terra aegypti
quoniam ipsi non permanse-
runt in testamento meo
et ego neglexi eos dicit dominus
10 quia hoc testamentum quod
disponam domui israhel
post dies illos dicit dominus
dando leges meas in mentem
eorum
et in corde eorum super-
scribam eas
et ero eis in deum
et ipsi erunt mihi in populum
11 et non docebit unusquisque
proximum suum
et unusquisque fratrem suum
dicens cognosce dominum

8. **uituperans**: + eos *erasum* Z. **eos** *cum gr.* ℵ*AD*KP 17. *al.*^{3} *αὐτούς*: *gr.* ℵ^{c}BD^{c}EL𝔓^{46} *al. pler. αὐτοῖς apud latinos non redditur.* **dicit** *pr.* = *λέγει*: dicens L*; *deinde* + in exodo et in hierimia R$^{mg.}$ aecce L. **ueniunt** (ueniun *d*) *etiam Bentl. Tisch. cum gr. omn. ἔρχονται*: uenient BDKVZ *vg. cod. caraf. diu. e.* dn̄s *ex* dn̄r M. **ecce d. uen. dicit**: *gr.* 𝔓^{46} *om. per homoioteleuton, non autem latt.* **consummabo** (-sumabo L), *gr. συντελέσω*: disponam *d e*; confirmabo *Ambr.* (*ep.* xliv. 15). **super domum** *pr.* = *gr. omn. ἐπὶ τὸν οἶκον*: domum *tantum d e*; domui *Ambr.* ysrahel C, israel W *vg.*, isrl̄ OZ, hisr̄l D. **super domum** *sec.* = *gr. paene omn. ἐπὶ τὸν οἶκον*: domum *tantum e cum gr.* D* *τὸν οἶκον* (*sine ἐπί*), *cf.* domu *tantum d*; domui *Ambr. Sedul.* (*ut udtur*). nobum L.

9. *Ad init. gr.* 𝔓^{46} + *καί, non autem latt.* saecundum LS. **quod** (*ἥν*): qualem *d e.* **feci** (fecit F*MZ* *d*) *cum gr. plur. ἐποίησα*: *gr.* 47. 66$^{mg.}$ 73 *διεθέμην, non autem latt.*; *deinde* + cum O *sine auct. gr.* **eorum** (*αὐτῶν*): illorum *d e Ambr.* (*ep.* xliv. 15). **die** (diae C) *cum gr. plur. ἡμέρᾳ*: *gr.* B 34 *ἡμέραις, non autem latt.* **qua adprehendi** (adpraeh. ABCF^{c}HΘRVZ, adp̄h. DSU, appreh. KO^{c}W *vg.*, appraeh. T, apprehaendi L^{c}; adprehendit M *d e*, adpraehendit F*, apprehaendit L*): *gr. ἐπιλαβομένου μου.* **manum** (manuum O*) *et gr. τῆς χειρός*: manus HΘ. **illorum** *etiam Bentl. Tisch.*, *gr. αὐτῶν*: eorum *vg. cod. caraf. d e*; ipsorum *Ambr.* **ut educerem** (aed. C; educeret L*): educere *d e Ambr.* = *ἐξαγαγεῖν.* **illos** (*αὐτούς*): eos Z* *f.* **de terra aegypti** (eg. MU, aegipti HS, egipti DTW, aegypty L) *cum gr. plur. ἐκ γῆς Αἰγύπτου*: *gr.* DE 43 *ἐκ τῆς Αἰγ.*, *non autem latt.* **permanserunt** (*ἐνέμειναν*): manserunt *Ambr.* **in** *sec.*: *gr.* 𝔓^{46} *om.*, *non autem latt.* **et**: *om. c**. **neglexi** (nec. CH) = *ἠμέλησα*: non elegi Z*. **eos**: illorum *d e*, *cf. gr. αὐτῶν.*

10. **quia** (*ὅτι*): quoniam *d e.* **hoc** (*om. e*): + est BDFHΘ*KMO*SW *vg. cod. caraf.* (*non autem Bentl. Tisch.*) *dem. f sine auct. gr.* **testamentum** (tamentum *in ras. scr.* M): *gr.* ADE + *μου, non autem latt.* **disponam** = *διαθήσομαι*: dispono DO*S—*cf.* x. 16. ysrahel C, israel *vg.*, isrl̄ BDOWZ. **dies illos** *cum ord. gr. omn. ἡμέρας ἐκείνας*: > ill. d. S. **dando** (n *in ras. scr.* Z): dabo O$^{*\,ut\,udtur}$ 𝔖 *dem.*; dans L = *gr. διδούς*;—*cf.* x. 16. **meas**: *om. f sine auct. gr.* **in mentem** (+ *ras.* G) = *εἰς τὴν διάνοιαν*: in mente BDF^{c}KMOT *c dem. f*; in mentes VWZ; in sensibus S *d e*—*cf. Sedul. infra et* x. 16. **in** (*om.* M*) **corde eorum** *etiam e, cf. gr.* ℵ*K 70. 219* *ἐπὶ καρδίαν αὐτῶν*, ℵ^{c}ADEL𝔓^{46} *al. pler. ἐπὶ καρδίας αὐτ.*, *et* B *ἐπὶ καρδίᾳ ἑαυτῶν* (*quod per confusionem litt.* C *et* Є *ex επικαρδιασαυτων ortum esse uidetur—uide Tisch.*$^{gr.}$ *ad loc.*): in corda eorum (illorum T) HΘTVZ^{c} *Bentl. diu.*, *cf. gr.* ℵ^{c}ADEL𝔓^{46} *al. pler. ἐπὶ καρδίας αὐτ.*; in cordibus eor. W *d et* in sensibus eor. *Sedul.* (*cf.* S *d e supra*), *cf. gr.* P 31 *ἐπὶ καρδίαις αὐτ.*, *et* x. 16. **superscribam** = *gr. plur. ἐπιγράψω*: *gr.* B𝔓^{46} *γράψω.* **eas**: eos G*W *d e*, *cf. gr. αὐτούς* (*sc. νόμους*). aero L, ro M*. **eis in deum** = *αὐτοῖς εἰς θεόν*: eorum deus *d e.* **ipsi**: *om.* O*. **erunt mihi** (michi W: *om.* R) *cum ord. gr. omn. ἔσονταί μοι* (ℵ* *μου*): > m. er. U. **in populum** (populo D) = *εἰς λαόν*: populus *d e.*

11. **docebit**, *cf. gr.* 𝔓^{46} *διδάξῃ*: docebunt L *d e cum gr.* D^{c}E *διδάξουσιν*, *et cf. gr. plur. διδάξωσιν.* **unusquisque** *pr.* (hun. C), *gr. ἕκαστος* (𝔓^{46} *ἕτερος*): singuli *d e.* **proximum** *cum gr.* P *al. sat. mu. τὸν πλησίον*: ciuem *d e cum gr.* ℵABDEKL𝔓^{46} *al. longe plu. τ. πολίτην.* **suum** *cum gr. omn. αὐτοῦ* (D* *ἑαυτοῦ*): *om. diu.** **et** *sec.* = *gr. omn. καί*: uel *d e*; *om.* F*M. **unusquisque** *sec.* (hun. C, unusquique M*, isque *in ras. scr.* A) *cum gr. omn. ἕκαστος*: *om. d e.* **prox. . . . unusquisque** *sec.*: *om.* O*. **fratrem** = *τὸν ἀδελφόν*: patrem F. **suum** *sec. cum gr. plur. αὐτοῦ*: *om. d e cum gr.* D*E𝔓$^{46\,ut\,udtur}$ 46. **dicens**: *om.* M*. **cognosce** (-nos^{c}e T, + *ras.* 3 *litt.* U)

Digitized by Google

quoniam omnes scient me
a minore usque ad maiorem
eorum
12 quia propitius ero iniquitatibus eorum
et peccatorum illorum
iam non memorabor.
13 Dicendo autem nouum
ueterauit prius
quod autem antiquatur
et senescit
prope interitum est.

IX. 1 Habuit quidem et prius
iustificationes culturae
et sanctum saeculare
2 tabernaculum enim factum
est primum
in quo inerant candelabra
et mensa
et propositio panum
quae dicitur sancta
3 post uelamentum autem
secundum tabernaculum
quod dicitur sancta sanctorum

= *gr. omn.* γνῶθι: cognoscite (i *ex* e) L^{1}. **dominum** *cum gr. omn.* τὸν κύριον: deum D *e f*; *deinde* + nostrum Z* *sine auct. gr.* **quoniam** (ὅτι): quia *c*. **scient** = εἰδήσουσιν (D* εἰδέσουσιν, B* εἴδουσιν): sciant O*; sciunt U. **a** (*in ras. scr.* G) **minore** (-rem F*MR, mi *in ras. scr.* G; + eorum *c*) **usque** (hus. C) **ad maiorem**, *cf.* a minimo usq. ad maiorem *dem.*, animo usq. ad maiorem *f*, *et ord. gr. omn.* ἀπὸ μικροῦ (D^{c}L *al. pler.* + αὐτῶν) ἕως μεγάλου: > a (*om.* O*) maiore usq. ad minorem BKO* *Sedul.*, *cf.* ad maiorem usq. a minore O^{c1}, *et* a maiore usq. a minore O^{c2}. **eorum** (aeor. L) *cum gr. paene omn.* αὐτῶν: *om.* O^{c}Rϛ *c cum gr.* 73.

12. propicius WZ*. hero C. **iniquitatibus** = ταῖς ἀδικίαις: malitiae *d e*. **quia . . . eorum**: *gr.* 𝔭^{46} 37 *om. per homoioteleuton, non autem latt.* **et peccatorum** (peccata FMU*Z*; peccatum O^{c} T; et peccatorum *bis scr.* W) **illorum**, *cf.* et p. (peccatum O*) eorum O* $^{ut\ udtur}$S *vg. cod. caraf. dem. f*, *cum gr.* ℵ*B𝔭^{46} 17. 23. 37. 109 καὶ τῶν ἁμαρτιῶν (37. 109 ἀνομιῶν) αὐτῶν (37 αὐτοῦ) *tantum*: et peccati illorum et iniustitiis (iniustis *d*) eorum *d e*, *cf. gr.* ℵ^{c}ADEKLP *al. pler.* κ. τ. ἁμαρτιῶν (47 ἀνομιῶν) αὐτῶν κ. τ. ἀνομιῶν (47 ἁμαρτιῶν) αὐτῶν, *et* et peccatorum eorum et iniquitatum L; *siglum additamenti post* illorum *adhibuit Bentl.*, *quod autem uoluit non liquet*; *cf.* x. 17. **iam** (*om.* U* *diu.*) **non memorabor**, *gr.* οὐ μὴ μνησθῶ (17 μνησθήσομαι): iam n. memor ero *c*; *deinde* + amplius W *cum gr. omn.* ἔτι—*cf.* x. 17.

13. **dicendo** (-d$_{o}$ S) = ἐν τῷ (L *om.*) λέγειν: quando hoc dicit *Aug.* (x. 1108). **autem**: *om.* (*Bentl.*) *Aug. et gr. non expr.* **nouum** (nob. L) = καινήν: bonum W. **ueterauit** (ueterabit BF), *gr.* πεπαλαίωκεν: inueterauit *f*; uetus fecit *Aug.* **prius**: primum L *Aug.*; *gr.* τὴν πρώτην. **quod autem antiquatur** (hant. C), *gr.* τὸ δὲ (D* τε) παλαιούμενον: q. autem (*om. Hieron.*) ueteratur (-atus *e*) *d e Hieron.* (vi. 75); quidquid aut ueterascit *Orig.* (*int.* iii. 855); *deinde* + ueterat H *sine auct. gr.* saenescit C, se *in ras. scr.* O^{c}. **prope interitum** (interr. S*) **est**, *cf.* pr. ad int. est KO^{c} VZ^{c} *et* pr. in int. est R: pr. exterminium est HΘ* *Hieron.*; *gr.* ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

IX. 1. **habuit**: habebat *d e*; *gr.* εἶχε. **quidem et** *cum gr. plur.* μὲν οὖν καί: autem et quidem *d e*; *gr.* B𝔭$^{46\ ut\ udtur}$ 3. *al. pauc.* μὲν οὖν *tantum et* 238. *al. pauc.* μέν *tantum apud latinos non redduntur.* **prius** *sine addit. et gr.* ℵABDEKLP𝔭^{46} *al.*^{85} ἡ (D* *om.*) πρώτη *tantum*: primum tabernaculum L^{c} *cum gr.* 47. 73. *al. plu.* ἡ πρ. σκηνή; prius testamentum *Sedul. et gr. min. pauc.* ἡ πρ. διαθήκη; prior eius *d e sine auct. gr.*; *gr.* 37 ἡ πρ. ἐκείνη *apud latinos non redditur.* **iustificationes** (-is F^{c}MR), *cf.* constitutiones *Sedul.*, *et gr. omn.* δικαιώματα: iustificationem Z* *Cassiod.* (*P.L.* lxx. 1359); iustitia constitutionis *d e*; *deinde* + *ras.* 5 *uel* 6 *litt.* Z; *gr.* D* + καί, *non autem latt.* **culturae** (-ture LWZ*; cultura *d e*) *cum gr.* λατρείας: scripturae sanctae *Cassiod.* **et** (*om.* L* *d e*) **sanctum** (sp̄m O), *gr.* τό τε (D* δέ) ἅγιον: sanctumque *Sedul.* **saeculare** (sec. MWϛ𝔐), *gr.* κοσμικόν: saecularem (m *in ras. scr.* O^{c}) F*O *d e*.

2. **inerant** *etiam Bentl. Tisch.*, *cf.* erant BCL O^{c}RS^{c}TUW *vg. cod. caraf. c diu.*: erat *Orig.* (*int. exod. hom.* ix. 1); *om. d dem. e et gr. non expr.* **candelabra** (candil. S, candebra G*; + *ras. circa* 6 *litt.* K): candelabrum *d e Orig.*; et candelabrum (*Bentl.*) *cum gr.* ἥ (D* *om.*) τε λυχνία. **et mensa**: *om. Orig. sine auct. gr.* **et** *sec.*: *om.* Z*. **propositio** (positi^{o} Z, propossitio DS*, pposito O). **panum** (-nium DS, -nuum L): *gr.* B + καὶ τὸ χρυσοῦν θυμιατήριον, *non autem latt.*—*cf. uers.* 4. **quae** (que L*MOWZ*) *et gr. omn.* ἥτις: qui Z^{c} *d*; quod R *diu. e Orig.*; *om.* H. **dicitur** = λέγεται: dicebatur *Orig.*; dicuntur L^{c}. **sancta** (-tam G*) *cum* ℵD^{c}KLP *al. omn.*$^{ut\ udtur}$ ἅγια *tantum et* B τὰ ἅγια: sancta (sanctum *e*) sanctorum *d e Orig. cum gr.* AD*E𝔭^{46} ἅγια ἁγίων.

quae . . . ^{3} **tabernaculum**: *om. f.*

3. **post uelamentum autem secundum** (saec. LS) *contra ord. gr.*: > p. s. au. uelamen *Orig.* (*int. exod. hom.* ix. 1), *cf. ord. gr.* μετὰ δὲ τὸ δεύτερον

Digitized by Google

aureum habens turibulum
et arcam testamenti
circumtectam ex omni
parte auro
in qua urna aurea habens
manna
et uirga aaron quae fronduerat
et tabulae testamenti
5 superque eam cherubin
gloriae obumbrantia
propitiatorium
de quibus non est modo
dicendum per singula.

6 His uero ita compositis
in priori quidem taberna-
culo semper introibant
sacerdotes
sacrificiorum officia
consummantes.
7 In secundo autem
semel in anno solus pontifex
non sine sanguine
quem offert pro sua et populi
ignorantia
8 hoc significante spiritu sancto
nondum propalatam esse

καταπέτασμα. **tabernaculum**: + enim factum S*—*e uers. praeced.* **quod dicitur** *et gr.* ἡ ($\mathfrak{p}^{46}$ *om.*) λεγομένη: q. dixit *d*; q. dixerunt *e*. **sancta** (sanctum *d*) **sanctorum** (sčo O*) *cum gr.* ℵ*AD* E *al. pler.* ἅγια ἁγίων, P 47 ἅγ. τῶν ἁγ., *et* $\aleph^c BD^c$ KL 5. $al.^2$ τὰ ἅγ. τῶν ἁγ.: sanctum *tantum Orig.*, *cf. gr.* $\mathfrak{p}^{46}$ ανα (*pro* ἅγια?).

4. **aureum habens** *cum ord. gr.* χρυσοῦν ἔχουσα: > h. aur. GHZ* *Orig.* (*int. exod. hom.* ix. 1) *contra ord. gr.* **turibulum** (turibol. FM, turabul. BL RZ*, turribul. O, thuribul. ϛ𝔓𝔆), *gr.* θυμιατήριον: altare (-rem *d*) *d e*; altare incensi *Orig.*; *deinde* + *spatium uel ras. circa* 6 *litt.* O. *pro* χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον καί *habet gr.* B ἔχουσα (B* χουσα) *tantum*—*cf. uers.* 2. **archam** CUW, arca FΘ*. **testatement** *pr.* Z*. **circumtectam** (circun. ϛ, circam. G, circumtextam BO*U) = περικεκαλυμμένην: tectam *d e*; contextam D. **ex omni parte**: undique *d e*; *gr.* πάντοθεν (47 πανταχόθεν). **qua**: + una A*. horna C. **aurea**: a *pr. in ras.* h *scr.* A. **circumtectam . . . habens** *sec.*: et intra eam duas tabulas et *Orig.*—*cf. infra.* **uirga** = ἡ ῥάβδος: uirgam *Orig.* **quae** (que LWZ*) **fronduerat**, *gr.* ἡ (B 37. *om.*) βλαστήσασα: q. floruerat L; q. florierat *d e*; q. . . . refloruit *libere Ambr.* (*sacr.* iv. 1). **et tabulae** (-le LW Z*; tabula C) **testamenti**: *om. Orig. ad fin. pericopes* (*cf. autem supra*).

5. **superque** (superquae BHOZ*) **eam** (*etiam* $Z^{*et\,c2}$, ea HΘ*; etiam O; erant L^1TZ^{c1}; *om.* D), *gr. plur.* ὑπεράνω δὲ αὐτῆς *et* D*E* ὑπὲρ δὲ αὐτήν (E* αὐτῆς): super eam *d e*; *deinde* + erant *vg. cod. caraf.* (*non autem Bentl. Tisch.*), + duo S, *sine auct. gr.* **cherubin** (-byn H, cerubin A^cΘT), *cf. gr.* ℵD* χερουβίν *et* $BD^eE\mathfrak{p}^{46}$ χερουβείν: cherubim KLUV *vg. cod. caraf. Bentl. f*, *cf. gr.* KL *al. pler.* χερουβίμ *et* AP 37 χερουβείμ; cheruby̆ C; chirufin S; hiruphin D. **gloriae** (-rie W, -ria K): + et *d e cum gr.* D* καί. **obumbrantia** (hob. C) *cum gr. plur.* κατασκιάζοντα, *cf.* tegentes *d e*: *gr.* $AP\mathfrak{p}^{46*}$ 17. 80 κατασκιάζον *et* $al.^2$ κατασκιάζων *apud latinos non redduntur.* **propitiatorium** (propic. WZ*, i *tert. sup. lin.* O), *gr.* τὸ ἱλαστήριον: expiationem *d e*; *deinde gr.* $\mathfrak{p}^{46}$ + καί, *non autem latt.* > de quibus modo non est AHΘ RU(*in ras. scr.*)VWZ *d e contra ord. gr.* περὶ ὧν οὐκ ἔστιν (ℵ* ἔνεστιν) νῦν. **dicendum**, *gr.* λέγειν: dicendi L. per singulis *d*.

6. hiis SW. **uero** (δέ): autem L *d e*. **compositis** (conp. CDFHΘMORUZ^c; possitis S*), *gr.* κατεσκευασμένων (L*P 37. *al. aliq.* κατασκ.): aptatis *d e*. **in** (*om. d e*) **priori quidem tabernaculo** (tabernaculum H): in prius q. tabernaculum (*Bentl.*) *dem. et gr.* εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνήν. **semper**: *om. diu.** **introibant** (introibunt G L*M*) *et* intrabant *d e*: introeunt *Bentl. cum gr.* εἰσίασιν. **sacrificiorum** (sacriif. M*, u *in ras. scr.* Z; sacrificia O) **officia** (hoff. C): ministeria L *Sedul.*, *cf.* ministerii *d e*; *gr.* τὰς λατρείας. **consummantes**, *cf.* complentes L, *et gr.* ἐπιτελοῦντες: consummare *d e*. **sacr. off. cons.**: *om.* T*.

7. **in secundo** (saec. LS) **autem**, *cf.* in secundo uero R: in secundum autem (*Bentl.*) *dem.*; *gr.* εἰς δὲ τὴν δευτέραν. **solus**, *gr.* μόνος: solus unus *libere Aug.* (iii. 1. 460); singularis *d e Ambr.* (*luc.* i. 22). **pontifex**, *gr.* ὁ ἀρχιερεύς: summus sacerdos *d e Ambr.* (*luc.* i. 22, *sacr.* iv. 1 *libere*) *Aug.*; sacerdotum principes *Capitula* ABKOSZ (*supra p.* 686). **offert** (hoff. C) = προσφέρει: offeret LO* *d*; offerebat DHS; offerret ϛ𝔖 *c dem.* **pro sua** (a *ex* o *uel* u L) **et** (+ *ras.* 1 *lit.* U; + pro FM *f*) **populi ignorantia**: pro se et pro pop. ign. *Uigil.* (*Uarim.* iii. 98), *cf.* pro se et pop. delictis *Ambr.* (*luc.* i. 22), pro se et pop. delictorum *d e*, *et gr.* ὑπὲρ ἑαυτοῦ (L*$\mathfrak{p}^{46}$ 47 αὐτοῦ) καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων; pro pop. ign. *tantum* R.

8. **hoc significante** (-tes Z*; sanctificanti C) **spiritu sancto** *cum ord. gr. omn.* τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου: > sign. h. sp. sanc. *Uigil.* (*Uarim.* iii. 98); > sanc. sp. demonstrante his *libere Orig.* (*int. princ.* II. ii. 2). **nondum** (non *tantum* G*, *deinde* + dum *sup. lin.* G^1) = *gr. paene*

Digitized by Google

sanctorum uiam
adhuc priore tabernaculo
habente statum
9 quae parabola est
temporis instantis
iuxta quam munera
et hostiae offeruntur
quae non possunt iuxta
conscientiam perfectum
facere seruientem
10 solummodo in cibis
et in potibus
et uariis baptismis
et iustitiis carnis usque ad tempus
correctionis inpositis.
11 Christus autem adsistens
pontifex futurorum
bonorum
per amplius et perfectius
tabernaculum
non manu factum
id est non huius creationis
12 neque per sanguinem hirco-
rum et uitulorum
sed per proprium sanguinem
introiuit semel in sancta aeter-

omn. μήπω: _gr._ D*$\mathfrak{P}^{46*}$ μή πως. **propalatam** (-tum M* _d_) **esse**, _gr._ πεφανερῶσθαι (D* -ωσαι): prolatam (-ta O*) esse DHΘLO*RTUZ _f._ uitam _f._ **adhuc priore** (-ori BL*UZ*) **tabernaculo habente** (habentes HM*, abentes L*; habentis Z*; habentem M^cR) **statum** (istat. C; tantum HM*; testamentum D), _gr._ ἔτι (D* ἔπι) τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν: adh. pr. t. habentes uirtute _d e._

9. **quae** (que LMW; qui _d e_), _gr._ ἥτις: + priori _d_ (_cf. e infra_) _et gr._ D*E _add._ πρώτη. parabula CDGOST, parabulae Z*. **est**: _om. d e et gr. non expr._ **temporis instantis** (inistantis Z*, stantis _tantum_ R, tan _in ras. scr._ H), _gr._ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα (17. ἀνεστηκότα, 73. $al.^2$ ἐστηκότα): in timore _d e_; _deinde gr._ 37. 73. _al._ + καθέστηκεν, _non autem latt._ **iuxta quam** _cum gr._ ℵABD* 17. 67**. 73. $al.^4$ καθ' ἥν: in quo _d e cum gr._ D^cEKLP _al. pler._ καθ' ὅν; _deinde_ + priori _e_ (_cf. d supra_). **hostiae** (-tia L*, -tie W, ostiae Z*) _cum gr. fere omn._ θυσίαι: hostias _d e_, _cf. gr._ D* θυσίαν. hofferuntur C. que _sec._ LMWZ*. **iuxta conscientiam** (-ciam U, -tia Θ*) _cum gr._ κατὰ συνείδησιν: conscientiam _tantum_ S, _cf._ conscientia _tantum d e._ **perfectum facere** (fec. Z*), _gr._ τελειῶσαι: consummare (-ari _d_) _d e._ **seruientem** _etiam e_ = τὸν λατρεύοντα: seruientes _d_; seruitutem _f._

10. **solummodo** (μόνον): solum _tantum_ O*; _om. e._ ciuis C, cybis OU^c. **et in potibus** (put. R): et potibus (_sine_ in) CDT _Bentl. c_, _cf. gr. paene omn._ καὶ πόμασιν _tantum et_ et potu _d e_; _gr._ 47 _om._, _non autem latt._ **et** _sec._: + in Ꞩ𝔖 _f sine auct. gr._ uaris O*, bariis L. **baptismis** (babtis. C, baptiss. M*) _etiam Tisch. et gr. omn._ βαπτισμοῖς: baptismatibus (babt. S, matibus _arte in ras. scr._ Θ) HΘ L^cRSW _vg. cod. caraf. dem. diu._; baptismatis (babt. D) BDO* _Bentl. f._ **et** _tert. cum gr._ $ℵ^c$B D^cEKL _al. pler._ καί: _om._ L* (_Bentl._) _d e cum gr._ ℵ*AD*P$\mathfrak{P}^{46}$ 17. 73. $al.^6$ **iustitiis** (-tis S*, -ciis W, iustis O*) _et_ iustificationibus HΘL* _cum gr._ D^cEKL _al. pler._ δικαιώμασιν: iustitia _d e cum gr._ ℵABP$\mathfrak{P}^{46}$ 17. 73. $al.^6$ δικαιώματα _et_ D* δικαίωμα. _iusti_ficationibus . . . correc_tionis in ras. scr._ Θ. husque C. **ad**: + iustitiis H. **correctionis** (correptionis RSZ* _dem. diu._*), _gr._ διορθώσεως: restitutionis _d e._ **inpositis** (inposs. S*, impos. BKW _vg._, inpositas H) _contra gr._: inposita _d e Orig._ (_int. leu. hom._ x. 1) _cum gr._ ἐπικείμενα.

11. **adsistens** (ass. RTW _vg._) **pontifex** (ponfex G), _cf._ ueniens p. _t_, _et gr._ παραγενόμενος (37. -άμενος) ἀρχιερεύς: > sacerdos quando aduenit (aduentse _d_) _d e._ **futurorum** (+ omnium _t_) **bonorum** (b _ex_ h L) _cum ord. gr._ τῶν μελλόντων (BD* γενομένων; $\mathfrak{P}^{46}$ γεναμένων) ἀγαθῶν: > b. factorum _d e contra ord. gr._ (_cf. autem gr._ BD*$\mathfrak{P}^{46}$ _supra_). **per** (‖per Z): _om. t._ **perfectius** (^{per}fec. B, persaec. L) _cum gr. omn._ τελειοτέρας (ALP 17. $al.^5$ -ωτέρας): perfectum _d e._ manus factum M*, manufactum _uno uerbo_ S _vg._ **id est** = τοῦτ' ἔστιν: _om. t._ **huius**: h _ex_ u _ut uditur_ Z. **creationis** (craeat. Z, i _pr. sup. lin._ D), _gr._ τῆς κτίσεως: creature _t._

12. sanginem Z. **hircorum** (hyr. C, ir. T) **et uitulorum** _etiam cod. caraf. Bentl. Tisch. cum gr. omn._ τράγων καὶ μόσχων, _cf._ hircorum (hẏr. R, yr. L) aut uitulorum (bit. L) LRW _vg. dem. diu. f et_ h. et taurorum _t_: > uitulorum et h. O _et_ > taurorum et h. _libere Orig._ (_int. leu. hom._ xii. 1);—_cf. uerss._ 13, 19, _et_ x. 4. set L. **per** (_om._ G _f_, _sup. lin._ T) **proprium sanguinem** _et_ per suum sang. O* $^{ut\ uditur}$ _d e cum gr. omn._ διὰ δὲ τοῦ ($\mathfrak{P}^{46}$ _om._) ἰδίου αἵματος, _cf._ proprio sanguine _libere Ambr._ (_luc._ i. 22) _et_ suo sanguine _libere Ambr._ (_luc. prol._ 7): > per sanguinem suum _libere Orig. Ambr._ (_ep._ xliv. 16, _ps._ cxviii. _nun_ 11). **introiuit** (-bit LZ* _t_), _gr._ εἰσῆλθεν: intrauit _d e Ambr._ (_ep._ xliv. 16), _cf._ intraret _libere Ambr._ (_ps._ cxviii. _nun_ 11); _deinde gr._ ℵ* + εἰς τὰ ἅγια, _non autem latt._ **semel** (saem. C): _om. t sine auct. gr._ **in** (_om._ H*) **sancta aeterna** (et. MW; aeternam H) **redemptione** (redemt. H) **inuenta** (iuu. 𝔇, inuinta H*; > inu. red. A*) _ambiguum est_, _cf. autem gr. paene_

Digitized by Google

na redemptione inuenta.
13 Si enim sanguis hircorum
et taurorum
et cinis uitulae aspersus
inquinatos sanctificat ad emundationem carnis
14 quanto magis sanguis christi
qui per spiritum sanctum semet ipsum
optulit inmaculatum deo
emundabit conscientiam
uestram ab operibus
mortuis ad seruiendum
deo uiuenti
15 et ideo noui testamenti
mediator est
ut morte intercedente
in redemptionem earum
praeuaricationum quae erant
sub priore testamento
repromissionem accipiant
qui uocati sunt aeternae
hereditatis.

---

omn. εἰς τὰ ἅγια (P + τῶν ἁγίων) αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος (D^* 27. *al. fere*^{12} εὑρόμενος): in sanctis aeternis expiatione reperta *d e*, *cf. gr.* $\mathfrak{P}^{46}$ εἰς τ. ἁγ. αἰωνία λ. εὑρ.; in sanctam (sancta L^*Z^*) aeternam (*om. t*) redemptionem (redemt. T) inuentam CL^* TZ^* *t*; *deinde* + nicas *perlineatum* H^c.

13. **enim** (γάρ): ergo *t*. **hircorum** (hyr. CR, ir. T, yr. L) **et** (aut *f*) **taurorum** *etiam Ambr.* (*luc.* vi. 108), *cf.* h. atque t. *libere Ambr.* (*ps.* xlviii. 16) *et* et h. taurorumque D, *cum ord. gr.* ℵABDE $\mathfrak{P}^{46}$ 47. *al.*^{2} τράγων καὶ ταύρων: > t. et h. HO *Ambr.* (*spir. sanc.* i. 8) *Fulg.* (*P.L.* lxv. 718) *cum ord. gr.* KLP *al. pler.* ταύρ. κ. τράγ.; h. *tantum Uigil.* (*Uarim.* i. 27);—*cf. uerss.* 12, 19, *et* x. 4. uitule LMW, nituli O. **aspersus** (adsp. A^*D^c GO, adspersos D^*), *gr.* ῥαντίζουσα: sparsus *d e*; *deinde* + in (*Bentl.*) *sine auct. gr.* **inquinatos** (-tus $G^*L^1Z^*$ *d e*, inquinnatos D), *gr.* τοὺς κεκοινωμένους (D^* κεκοιμημένους): quoinquinatos *t*; *om. Uigil.* ficat *tantum* Z^*. sanctificata. demundationem *sic distinxit* M. **ad emundationem** (haem. C; + *ras.* 3 *litt.* Z) **carnis**: > ad carnem emundandam *d e Ambr.* (*luc.* vi. 108, *spir. sanc.* i. 8), *cf. ord. gr. omn.* πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα.

14. **quanto** = *gr. plur.* πόσῳ: *gr.* $\mathfrak{P}^{18c}$ 14. 17 πολλῷ. **sanguis** (u *sup. lin.* H, sanguinis M^*): + iesu *t sine auct. gr.* **per spiritum sanctum** (sancti *d e*) *cum gr.* $ℵ^cD^*P$ *al. fere*^{30} διὰ πνεύματος ἁγίου: per sp. sempiternum *Ambr.* (*spir. sanc.* i. 8) *cum gr.* $ℵ^*ABD^cEKL\mathfrak{P}^{46}$ *al. longe plu.* διὰ πν. αἰωνίου. **semet** (-ed C) **ipsum** (*om. Ambr.* (*spir. sanc.* i. 8); semetipsum *uno uerbo* ℌ𝔖ℭ) *etiam libere Orig.* (*int. num. hom.* xxiv. 2, *cant. l.* i, *et Del.* iv. 496), *gr.* ἑαυτόν: se ipsum *d e Orig.* (*int. leu. hom.* i. 2) *Fulg.* (*P.L.* lxv. 718). optutlit M^*, obtulit ADFHΘORS *vg.*, obtullit Z^*, hobtulit C. immaculatum $FMWZ^*$ *vg.* **deo** *pr.*: + qui *d e sine auct. gr.* **per spiritum . . . deo** *pr.*: *om. t.* **emundabit** D𝔖ℭ *cod. caraf. Bentl. Tisch. c dem. cum gr.* καθαριεῖ (179. 238 -ρίσει): emundauit (aem. CL, e *in ras. scr.* Z) ABCGKLORSVWZϚℌ *d diu. e t*, *cf.* et mundauit FHΘMTU, et emundauit *f*, *et Luc. Brug.* '*Loco futuri* emundabit *non est scribendum praeteritum* emundauit . . .'. **conscientiam** (constient. Z^*) = τὴν συνείδησιν: conscientias *t*. **uestram** *etiam Tisch.*, *cf.* uestras *t*, *cum gr.* $ℵD^cEL$ *al. longe plu.* ὑμῶν: nostram RW *vg. cod. caraf. Bentl. d dem. diu*^{c}. *e Ambr.* (*ps.* cxviii. *nun* 11 *libere*) *cum gr.* AD^*KP 47. 67. 72. 120. *al. pauc.* ἡμῶν; *cf. Luc. Brug.* '. . . *nec* uestram *secundae personae pronomen loco primae* nostram'. **ab operibus** (hop. C) **mortuis** (mortis $S^*Ϛ$), *cf.* ab omni opere mortuorum *libere Ambr.* (*ps.* cxviii. *nun* 11), *contra ord. gr.*: *gr. omn.* ($\mathfrak{P}^{46}$ *excepto, uide infra*) > ἀπὸ (K 238 + τῶν) νεκρῶν ἔργων; *om. t.* **ad seruiendum** (du *in ras. scr.* Z), *gr.* εἰς τὸ λατρεύειν: ut seruiamus *d e.* **emundabit . . . deo** *sec.*: *gr.* $\mathfrak{P}^{46}$ *om. per homoioteleuton.* **uiuenti** (uibenti T, urienti F^*), *gr. plur.* ζῶντι *et* $D^*\mathfrak{P}^{46}$ τῷ ζ.: uibo *t*; *deinde gr.* AP 21^*. 31. $66^{mg.}$ + καὶ ἀληθινῷ *ex* I Thess. i. 9, *non autem latt.*

15. **ideo** = διὰ τοῦτο ($\mathfrak{P}^{46}$ τούτου): uero *t*. **noui** (nobi L; *om.* M^*O^*) **testamenti** (testati G^*, *deinde* + men *sup. lin.* G^1) *cum ord. gr.* 17. 37. 116 καινῆς διαθήκης: *gr. plur.* > δ. κ., *non autem latt.* **mediator** (μεσίτης): arbiter *d e.* **est** (*om.* S^*): + ihs D *cum gr.* 17 Ἰησοῦς; + christus iesus *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1359). intercidente DL^*. **in redemptionem** (redemt. HT) = εἰς ἀπολύτρωσιν: in redemptione D *d e.* **earum praeuaricationum** (preu. LMO) **quae** (que LM) **erant** (aer. L) **sub priore** (priori L^*U *vg. cod. caraf. c dem. diu. f*) **testamento,** *cf.* earumdem (earund. Z^*) praeuaricationum (preu. W) q. er. sub priore (priori WZ^*) t. $DSWZ^*$ *Sedul.*: ueteris testamenti praeuaricationum *d e*; *gr.* τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων. **repromissionem** (-misionem S; remissionem O^*), *gr.* τὴν ἐπαγγελίαν: promissionem *d e.* **accipiant** (accipiat F^*M, *deinde* t *exp.* F^c) = λάβωσιν: accipient S *d e.* **qui uocati sunt**: q. u. *tantum* S *Bentl.*; *gr.* οἱ κεκλημένοι. **aeternae** (-ne LZ^*, eterne MW) **hereditatis** (*etiam* $Z^{*\,et\,c2}$, haered. LϚℌ, herid. D, hereditates Z^{c1}) *cum ord. gr. paene omn.* τῆς αἰωνίου κληρονομίας: > h. aet. *f cum ord. gr.* $\mathfrak{P}^{46}$ τ. κληρ. αἰωνίου. **noui . . . hereditatis**: *om. t.*

Digitized by Google

16 Ubi enim testamentum
mors necesse est inter-
cedat testatoris
17 testamentum enim in mortuis
confirmatum est
alioquin nondum ualet
dum uiuit qui testatus est
18 unde ne primum quidem sine sanguine
dedicatum est
19 lecto enim omni mandato
legis a mose uniuerso
populo
accipiens sanguinem
uitulorum et hircorum
cum aqua et lana coccinea
et hysopo
ipsum quoque librum
et omnem populum
aspersit 20 dicens
hic sanguis testamenti
quod mandauit ad uos deus
21 etiam tabernaculum
et omnia uasa ministerii
sanguine similiter aspersit
22 et omnia paene in sanguine
mundantur secundum legem
et sine sanguinis fusione
non fit remissio.

---

16. **enim** (γάρ): *om. Ambr.* (*fid.* iii. 11). **testamentum**: + est S *vg.* (*non autem cod. caraf. Bentl. Tisch.*) *sine auct. gr.* **mors necesse est** (+ ut S *t*) **intercedat** (intercedet G), *cf.* nisi mors intercedat *libere Ambr.* (*ep.* lxxv. 3): m. necesse est praecedat *Ambr.* (*fid.* iii. 11); *gr.* θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι. testatores R.

17. tes^{ta}mentum T. **enim** = γάρ: autem BK; *om.* A*; testatoris *libere Aug.* (vi. 66). **in mortuis**, *gr.* ἐπὶ νεκροῖς: morte *libere Aug.* **confirmatum est**, *gr.* βεβαία *tantum*: confirmatur *d e*; firmatur *Aug.* **alioquin** (ἐπεί): quoniam *d e Ambr.* (*ep.* lxxv. 3); numquit G$^{mg.}$ **nondum** (dum O*), *gr.* μήποτε (ℵ*D* μὴ τότε): non *tantum t Ambr.* **dum**, *gr.* ὅτε: quamdiu *Ambr.* **qui testatus** (testificatus W*) **est**: q. testatur *d e t*; testator *Ambr.*; *gr.* ὁ διαθέμενος.

18. hunde C. **ne primum quidem** ACFMT* *Bentl. Tisch.*, *cf.* nec (*om.* Z* *f*) pr. q. *codd. plur. vg. cod. caraf. c dem. diu. t Sedul.*, *et gr. plur.* οὐδὲ (ℵP *al. sat. mu.* οὐδ', $\mathfrak{p}^{46}$ οὐθ') ἡ πρώτη: pridem (quidem *e*) prius testamentum non *d e*, *cf. gr.* D*E* οὐδὲ (D* οὐδέν) ἡ πρ. διαθήκη. sangune A*, sanguinem H*.

19. **lecto enim omni mandato** *cum gr. paene omn.* λαληθείσης γὰρ πάσης (D*$\mathfrak{p}^{46}$ + τῆς) ἐντολῆς: l. en. m. (*sine* omni) *c t cum gr.* K 46* λ. γάρ. ἐντ. *tantum*; l. en. omni testamento *d e sine auct. gr.* **legis**: secundum legis (-es *e*) *d e*, *cf. gr. omn.* κατὰ (ℵ^{c}ACD*L$\mathfrak{p}^{46}$ 17. *etc.* + τὸν) νόμον; *om. omnino t.* **a mose** (*cum* ACO, mosi G*R, moyse BHΘKLS UVWZ^c *vg.*, moysen FM, moysi G^{c}Z*, moise T, moisi D) = ὑπὸ (D* *om.*) Μωϋσέως: per moysen *d e*; *om. t.* **uniuerso populo** = παντὶ τῷ λαῷ: uniuersis in populo *deinde* + tunc moyses *t.* **accipiens** (accipientes L*; + uniuersum *diu.**) **sanguinem** = λαβὼν τὸ αἷμα: accepto sanguine *d e.* **uitulorum et hircorum** (hyr. CKRU, ir. T, yr. L) *cum gr.* ℵ*ACP 17. *etc.* τῶν μόσχων καὶ τῶν (P 17. *al. longe plu. om.*) τράγων: > h. et u. *d e cum gr.* DE τ. τράγ. κ. τ. μόσχ.; > ircorum et taurorum *t sine auct. gr.*; *gr.* ℵ^{c}KL$\mathfrak{p}^{46}$ 46. 121 τ. μόσχ. *tantum apud latinos non redduntur*; *cf. uerss.* 12, 13, *et* x. 4. coccinia D, coccynea O, coctinea G. hyssopo *vg.*, hisopo SW, hisoppo D, isopo T. **ipsum** (ipum S) **quoque** (que *sup. lin.* G), *gr.* αὐτό τε ($\mathfrak{p}^{46}$ δέ): ipsumque *t.* **et** *quart.*: *om. t sine auct. gr.* **omnem** (omnes M*, omne M^{c}T *d*) **populum** (*bis scr.* W) = πάντα τὸν λαόν: omni populo *t.* asparsit L.

20. **dicens**: + in exodo R$^{mg.}$ **hic** (hoc U*): + est DSW *t sine auct. gr.* **sanguis**: + nobi et aeterni *t sine auct. gr.* **quod** (ἧς): que *t.* **mandauit** = *gr. paene omn.* ἐνετείλατο: *gr.* C 1$^{lect.}$ διέθετο. **deus** *cum gr. paene omn.* ὁ θεός: dominus Z* *t sine auct. gr.*—*cf.* Exod. xxiv. 8; *gr.* $\mathfrak{p}^{46*}$ *om.*, *non autem latt.*

21. **etiam** (aet. C, ec. W) **tabernaculum**: ipsum etiam t. D *d e*; *gr.* καὶ τὴν σκηνὴν δέ ($\mathfrak{p}^{46}$ τε). **uasa** (uassa D): *om.* S *sine auct. gr.* mẏnisterii R. **sanguine**, *gr.* τῷ αἵματι: sanguinem *d f.* **similiter aspersit** *cum ord. gr.* ὁμοίως ἐράντισεν: > asp. s. CT *contra ord. gr.*

22. **omnia** (+ p *eras.* G) **paene** (pene DGHΘ KLMORSVWZ^c *vg.*) **in** (*om.* U) **sanguine** (sanguinem M; sane F) *contra ord. gr.*: > pene in s. omn. *d e cum ord. gr. omn.* σχεδὸν ἐν αἵματι ($\mathfrak{p}^{46*}$ νεκρῷ) πάντα. **mundantur secundum** (saec. LS) **legem** *etiam Bentl. Tisch. et* emundantur (emundatur *d*) s. l. *d e cum ord. gr. omn.* καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον: > s. l. mundantur *vg. cod. caraf.* **sine** (ne *sup. lin.* F) **sanguinis** (sanguis O) **fusione** AFGL*MTZ* *Tisch. d e et cf.* s. sang. effusione (effuss. DS) *codd. plur. vg. cod. caraf. Bentl. c dem. diu. f*, *gr.* χωρὶς αἱματεκχυσίας ($\mathfrak{p}^{46}$ αἵματος ἐκχυσίας): absque sang. effusione *Orig.* (*int.* iv. 515). **fit** (*in ras. scr.* O^c—*quod fuit non liquet*), *gr.* γίνεται: sit S; fuit FM. **remissio** (-misio O*): + peccatorum HΘ *dem. Orig. sine auct. gr.*

Digitized by Google

23 Necesse est ergo
exemplaria quidem caeles-
tium his mundari
ipsa autem caelestia
melioribus hostiis quam istis
24 non enim in manu factis
sanctis iesus introiit
exemplaria uerorum
sed in ipsum caelum
ut appareat nunc uultui dei
pro nobis
25 neque ut saepe offerat
semet ipsum
quemadmodum pontifex
intrat in sancta per singulos
annos in sanguine alieno
26 alioquin oportebat eum
frequenter pati ab ori-
gine mundi
nunc autem semel in con-

---

23. *Totum uersum om. f.* **necesse est,** *gr.* ἀνάγκη : necessario *d e*; necessarium *Ambr.* (*ps.* cxviii. *sade* 37). **ergo** (οὖν) : itaque *d e Ambr.* **exemplaria quidem** (dem *in ras. scr.* B) *cum gr. omn.* τὰ μὲν ὑποδείγματα : exemplaria *tantum Ambr. Sedul.*; exemplario *tantum d e.* **caelestium** (*in ras. scr.* B, cel. GLMW, e *sec. ex* i *et inter* i *et* u 1 *lit.—fortasse* s—*eras.* Z) : *gr.* τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. is L*, hiis S. **mundari** = καθαρίζεσθαι : *gr.* D* 67** καθαρίζεται. **ipsa autem,** *gr.* αὐτὰ δέ (17 τε) : nam ipsa *d e Ambr. Sedul.* celestia GLMUW; *gr.* τὰ ἐπουράνια. meliorius L*. hostis S. **quam istis** (isti O*) *cum gr. paene omn.* παρὰ ταύτας (3. 14. *al.*^{2} ταῦτα, 𝔓^{46} 73. 118 ταύταις) : *gr.* D* π. ταύτης, *non autem latt.*; *deinde* + mundantur S, + esse uidentur HΘ, *sine auct. gr.*; *om. plane Ambr.*

24. **in manu factis** (manufactis *uno uerbo* S) **sanctis** (*om.* Z*) **iesus introiit** (introit G*, introiuit CG^{c}SUVWZ^c *diu.*) *etiam Tisch., cf.* in manufacta sancta iesus introiuit D *vg. cod. caraf. Bentl. c Cassiod.* (*P.L.* lxx. 475) : > in manufacta sancta intrauit christus *Ambr.* (*ps.* cxviii. *sade* 37) *et* > in manu fabricata sancta introiuit christus *Aug.* (x. 27) *cum gr.* CDEKL *al. pler.* εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ (C*D* 71 *om.*) Χριστός, *cf.* > in manufactis sanctis (templis *Maxim.*) intrauit (+ iesus L^c) christus L *d e Maxim. ap. Aug.* (viii. 665), > in manufacta sancta intrauit iesus *Orig.* (*int. cant. l.* ii *semel*), > in manu fabricae (*sic*) sancta introiit iesus *Uigil.* (*Uarim.* i. 37), > in manu factis sanctis introiuit iesus O, > in manufacta sancta . . . penetrauit . . . iesus *libere Orig.* (*int. leu. hom.* ix. 9), *et* > in manufactis introiit iesus *Capitula* CHΘTU (*supra p.* 687); *gr.* ℵAP 𝔓^{46} 17. 37. 118 > εἰς χειρ. εἰσῆλθεν (37 προσῆλθεν) ἅγια (P 37 + ὁ) Χρ., *non autem latt.*; > in sancta manufacta introiuit iesus *Orig.* (*int. leu. hom.* ix. 2, *cant. l.* ii *semel*) *et* > in sancta manufacta ingressus est iesus *Orig.* (*int. exod. hom.* ix. 1); > introierat in sancta non manufacta christus *libere Orig.* (*int.* iv. 578); > introiuit iesus *libere Orig.* (*int. num. hom.* iii. 3); > penetrauerit iesus *libere Orig.* (*int. leu. hom.* i. 3); *deinde* + per se *e sine auct. gr.* **exemplaria** = *gr. omn.* ἀντίτυπα, *cf.* quae sunt similia *Aug.*: exemplarium *d e Maxim. ap. Aug.*, *cf.* quae est allegoria *Uigil.* **uerorum** (-onum W; uerborum FM *Uigil.*; uirorum BG^{1}HΘKO* TU*Z *f*) = τῶν ἀληθινῶν : ueritatis *d e Maxim. ap. Aug.* set L. **in** (*in ras. scr.* B; + id O) **ipsum** (*in ras. scr.* B) **caelum** (cel. GLMW; + *ras.* 2 *litt.* L) = εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν : in ipso caelo *d e Maxim. ap. Aug.* **ut appareat** (apper. Z*) **nunc** (nuc S*) *etiam Orig.* (*int. exod. hom.* ix. 1, *leu. hom.* ix. 2), *cf.* et adsistat n. *libere Orig.* (*int. leu. hom.* i. 3), et assistit n. *libere Orig.* (*int. num. hom.* iii. 3), adsistit n. *libere Orig.* (*int. leu. hom.* vii. 2) : > ut n. appareat L, *cf.* > et n. apparet *Ambr.*, > modo apparuit *d e*, > modo apparet *Maxim. ap. Aug., et ord. gr. omn.* νῦν ἐμφανισθῆναι; et apparet *tantum Orig.* (*int. leu. hom.* ix. 9 *libere*); apparuit *tantum Uigil.*, *cf.* apparere *tantum Aug.* **uultui** (uultu L* *f*), *cf.* personae (persae *d*, per se *e*) *d e Maxim. ap. Aug. et gr.* τῷ προσώπῳ : ante faciem *Aug.*; a dextris *Uigil.* **pro nobis** *etiam Orig.* (*int. saepissime*) *cum gr. longe plu.* ὑπὲρ ἡμῶν : pro uobis W *cum gr.* C 17 ὑπὲρ ὑμῶν; *om. Uigil.* (*in fine pericopes*); per uelamen id est per carnem suam *Orig.* (*int. exod. hom.* ix. 1)—*ex* x. 20.

25. *Ad init.* + sed D *d* (*non autem e*) *sine auct. gr.* **neque,** *gr.* οὐδ' (C 238. *al.* οὐδέ; P οὐ γάρ) : non *Aug.* (x. 27). **saepe** (sepe A*DLOSWZ*), *gr.* πολλάκις : saepius *Aug.* **semet** (-ed CL) **ipsum** (semetipsum *uno uerbo vg.*) *et* se *tantum d*, *cf.* se sed *e*, *cum gr. paene omn.* ἑαυτόν : *gr.* 𝔓^{46} αὐτός, *non autem latt.* **quemadmodum** (-ammodum BHLORTZ*), *gr.* ὥσπερ : sicut *Aug.* **pontifex** (n *in ras. scr.* B) *et* princeps sacerdotum *Aug. cum gr. omn.* ὁ ἀρχιερεύς : sacerdos *d e.* **intrat** = εἰσέρχεται : inierat R. **in sancta** (-tam G*) = εἰς τὰ ἅγια : in sanctis *d e*; *om.* O; *deinde gr.* ℵ^c 37. 73. *al.*^{3} + τῶν ἁγίων, *non autem latt.* **per singulos annos,** *gr.* κατ' ἐνιαυτόν : in anno semel *Aug.* **in sanguine** = ἐν (𝔓^{46*} *om.*) αἵματι : cum s. *Aug.* aliaeno GL.

26. **alioquin** : ceterum *d e Aug.* (x. 27); *gr.* ἐπεί. hoportebat C. enim *f**. **frequenter,** *gr.* πολλάκις (D*E πολλά) : aliquotiens *d e*; saepius *Aug.* **pati** *cum gr. paene omn.* παθεῖν : *gr.* 47.

Digitized by Google

summatione saeculorum
ad destitutionem peccati
per hostiam suam apparuit
27 et quemadmodum statu-
tum est hominibus
semel mori
post hoc autem iudicium
28 sic et christus semel oblatus
ad multorum exhaurien-
da peccata
secundo sine peccato
apparebit expectantibus
se in salutem.
X. 1 Umbram enim habens lex
bonorum futurorum
non ipsam imaginem rerum

---

120 ἀποθανεῖν. **ab origine** (hor. C) **mundi** *cum ord. gr.* ἀπὸ καταβολῆς κόσμου : > a m. constitutione *Aug. contra ord. gr.* **autem** (δέ) : uero *Orig.* (*int. princ.* II. iii. 5). saemel C. **in** (*om.* M*) **consummatione** (-sumatione L, atio *in ras. scr.* U), *cf.* in extremitate *Aug.*, *et gr.* ἐπὶ συντελείᾳ : in consummationem BGRZ* *Capitula* CTU (*supra p.* 687) *d e*, *cf. Luc. Brug.* '*Non mutes ablatiuum in accusatiuum* consummationem '. seculorum Z ϛ𝔐 ; *deinde* + *ras. circa* 12 *litt.* G. **ad destitutionem** (dist. FMZ*) **peccati** *et* ad destructionem (-tione R, distructionem DO*S ; *adnotat Luc. Brug.* '*Alii libri habent* destructionem *eodem sensu*') peccati BDKO*RS *Orig.* (*int.* iv. 589) *cum gr. paene omn.* εἰς ἀθέτησιν (ℵAP 17. 73 + τῆς) ἁμαρτίας, *cf.* ad destituendum peccatum *d e*, ad refellendum peccatum *Orig.* (*int. princ.* II. iii. 5), *et* in abiectione peccati *Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 31) : ad remissionem peccatorum *Aug.*, *cf. gr.* D* εἰς ἀθ. ἁμαρτιῶν. **per hostiam suam**, *cf.* per h. sui *Orig.* (*int. princ.* II. iii. 5), per sacrificium suum *Aug.*, *et gr. omn.* διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ : per sanguinem suum *d e* ; *om. Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 31). **apparuit** *etiam Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 31) : manifestatus est *Orig.* (*int. princ.* II. iii. 5) *Aug.* ; *gr.* πεφανέρωται.

27. **quemadmodum** (-ammodum BORTZ* ; quem *tantum* S*, *deinde* + admodum *sup. lin.* S¹), *gr.* καθ' ὅσον : sicut *Aug.* (x. 27). **statutum** (statum G) **est** (et M), *gr.* ἀπόκειται : constitutum est *r Aug.* ; *deinde* + in T *sine auct. gr.* **semel** (saem. C) = ἅπαξ : + tantum *r Aug. sine auct. gr.* **post hoc** (hec W, haec Z*) **autem**, *gr.* μετὰ δὲ τοῦτο (47 ταῦτα) : et post hoc *r Aug.* ; et postea *d e.* **iudicium** (-tium UWZ*) = κρίσις : iudicari *d e Filastr.* (*p.* 91 *libere*).

28. **sic et christus** = οὕτως καὶ (*min. uix mu. om.*) ὁ Χριστός : quoniam dominus *ad init. pericopes* '*Aug.*' (v. *App.* 273). saemel C. **oblatus** (hob. C) : + est KLVZᶜ *vg. cod. caraf.* (*non autem Bentl. Tisch.*) *dem. r Aug.* (x. 27) '*Aug.*' *sine auct. gr.* ; *deinde* + pro oblatione sui '*Aug.*' **ad multorum exhaurienda** (exaur. ACDGHLMO RST) **peccata**, *cf. gr.* εἰς τὸ (P τῶν ; 17 *om.*) πολλῶν ἀνενεγκεῖν (P -έγκαι) ἁμαρτίας, *et* deinceps ut m. auferat pecc. '*Aug.*' : > ut m. pecc. portaret (t *def. r*) *r Aug.* ; exorantem pro peccatis *libere Orig.* (*int. leu. hom.* ix. 5). **secundo** (saec. LS), *gr.* ἐκ δευτέρου : + autem Θ *dem.*, + uero '*Aug.*', *sine auct. gr.* **sine peccato** (paecc. L) = χωρὶς ἁμαρτίας : s. peccatis *r Aug.* *gr.* 47 > ὀφθήσεται χωρὶς ἁμαρτίας, *non autem latt.* **apparebit** (-uit Lᶜ, appereuit L*, apparebi *in ras. scr.* B) *et* uidebitur '*Aug.*' *cum gr. omn.* ὀφθήσεται : apparuit F *f.* **expectantibus** (exspect. KSZᶜ) **se** (*om.* FR), *cf.* expectantibus eum *d e*, *gr.* τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις (C* -μενοι ; D* ἐκδεχομένοις), *et* omnibus expectantibus se ϛ𝔖 : eis qui eum sustinent *r Aug.* ; eorum qui se exspectant *libere Orig.* ; his qui exspectant eum '*Aug.*' **in salutem** (+ *ras.* 1 *lit.* Z) *et* ad s. *r Aug. sine addit. cum gr.* ℵCDEKL𝔭⁴⁶ *al. pler.* εἰς σωτηρίαν *tantum* : + per fidem KLUᶜ *c cum gr.* AP 47. 73. *al.*² *qui add.* διὰ πίστεως ; *gr.* 37. *al. fere*¹⁰ διὰ π. εἰς σωτ. *apud latinos non redduntur.*

X. 1. **umbram** (umbra FGRZ*) **enim habens lex** (l *ex* b M) **bonorum futurorum** *etiam Orig.* (*int.* ii. 696) *Sedul.* (*comm. ad* ix. 1), *cf.* umbram en. habet l. b. f. *Orig.* (*int.* iv. 551), *et* quorum b. f. habuerunt umbram *libere Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 51) : > umbram (hum. C ; umbra T *r*) enim (aen. L) habens lex f. bonorum (hon. L*) BCKL OT *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c d e r Hieron.* (iv. 827) *Sedul.* (*ad loc.*) *cum ord. gr. omn.* σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, *cf.* umbram habet lex f. b. *Orig.* (*int. num. hom.* xxviii. 3) ; > umbram en. f. habens lex b. *f* ; > quia (quoniam *Orig. int. num. hom.* xi. 4 ; quod *Orig. int. cant. l.* ii) lex umbram habet (habeat *Orig. int. num. hom.* xi. 1 ; habebat *Orig. int. cant. l.* ii) f. b. *Orig.* (*int. num. hom.* xi. 1, 4, *cant. l.* ii, *luc. hom.* xiv. = *Hieron.* vii. 288) *Hil.* (*ps.* cxxxvi. 2) *Ambr.* (*ps.* cxviii. *gimel* 25) ; > lex umbram habens (habet *num. hom.* xxviii. 1 ; dicitur habere *iesu hom.* xxiii. 4 ; gerebat *Del.* iv. 578) f. b. *Orig.* (*int. num. hom.* xxviii. 1, *iesu hom.* xxiii. 4, *matt. comm. ser.* 52, *et Del.* iv. 578), *cf.* legem (lege *princ.* IV. ii. 4) quae (*om. leu. hom.* viii. 5, *cant. l.* iii) umbram habet (habebat *leu. hom.* x. 1 ; habere *leu. hom.* viii. 5, *cant. l.* iii) f. b. *libere Orig.* (*int. princ.* IV. ii. 4, iii. 13, *leu. hom.* viii. 5, x. 1, *cant. l.* iii) ; > legem dicit umbram f. b. *libere Cassiod.* (*P.L.* lxx. 1359) ; > lex . . . umbra erat f. b. *libere Gaud.* (*P.L.* xx. 848, 933) ; > cum sit lex umbra f. b. *libere Orig.* (*int. matt. comm.* xvii. 34) ; > quorum f. b. umbram habet lex *libere Orig.* (*int. princ.* IV. ii. 6) ;

Digitized by Google

per singulos annos isdem
ipsis hostiis quas offerunt
indesinenter
numquam potest acceden-
tes perfectos facere
2 alioquin non cessassent
offerri
ideo quod nullam haberent
ultra conscientiam
peccati cultores
semel mundati

3 sed in ipsis commemoratio
peccatorum per singulos
annos fit
4 inpossibile enim est
sanguine taurorum
et hircorum auferri
peccata
5 ideo ingrediens mundum
dicit hostiam et oblatio-
nem noluisti
corpus autem aptasti mihi

---

citant libere 'quae omnia umbrae illis erant f. b.' *Pacian.* (*ep.* iii. 13), 'apostolus . . . umbras f. uocat' *Aug.* (ii. 691), 'typus erant et imago f.' '*Aug.*' (v. *App.* 78), 'umbraticae sunt significationes f.' '*Aug.*' (v. *App.* 179), *et* 'f. b.' *tantum Orig.* (*int. sexies*). **non ipsam imaginem** (ym. C) = *gr. paene omn.* *οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα*: n. in ipsa persona *d e*; *gr.* 47 *οὐκ αὐτῶν τὴν εἰκ. et* 𝔓^{46} *καὶ τὴν εἰκ. apud latinos non redduntur.* **per** (p *obelis male iugulata* F) **singulos annos**, *gr. κατ' ἐνιαυτόν*: singulis annis *r*. **isdem** (idem B; hisdem A^{c}CDHOTU *diu. f*, hiisdem S, ||isdem Θ; eisdem KVWZ^{c} *vg. cod. caraf. Bentl. dem.*) **ipsis hostiis** (hostis O, ostiis M) *et* isdem (hidem Z*) hostiis (hostus *ut udtur* Z*) *tantum* Z* *d e r cum gr. plur.* *ταῖς αὐταῖς θυσίαις*: *gr.* 37 *τ. αὐτῶν θ.*, 2. 30. *al. fere*^{10} *τ. θ. tantum, et* ℵP *τ. αὐταῖς θ. αὐτῶν, apud latinos non redduntur.* **quas** *et gr.* ℵCD^{c}EKP𝔓^{46c} *al. pler.* *ἅς*: quibus Z* *d e et gr.* D*HL 73. 137 *αἷς*; quae *r*; *gr.* A𝔓^{46*} 2. 7*. 17. 47 *om., non autem latt.* **offerunt** (hoff. C) = *προσφέρουσιν*: offerrent *d e*. **indesinenter** (indiss. D), *gr. εἰς τὸ διηνεκές*: in frequentiam *d e*; perpetuo (*sine* in) *r*. nunquam Wς𝔓; num *tantum* Z*. **potest** (post G* *et* te *sup. lin.* G^{1}, *inter* o *et* t *eras.* s M) *cum gr.* D$^{*et c}$EHKL𝔓^{46} *al. sat. mu.* *δύναται*: possunt (ssunt *in ras. scr.* Θ) DΘZ* *cum gr.* ℵACD^{b}P 17. 37. 47. 67**. 73. *al. fere*^{35} *δύνανται*. accidentes F. **perfectos** (-tus OZ) **facere** *etiam Sedul.* (*comm.*) *et* > f. p. *Orig.* (*int.* ii. 696), *cf.* perficere *r*, consummare *Sedul.* (*lemm.*), *et gr. plur.* *τελειῶσαι* (D^{c} *τελεῶσαι*): emundare (emand. *e*) *d e cum gr.* D*E* *καθαρίσαι*.

2. **alioquin non** (nonne DT; nondum R) **cessassent** (-asent M*S, cessent Z*) **offerri** (hoff. C, offeri H*; offerre D *Sedul.*, *deinde* + uel i *sup. lin.* D) *etiam Tisch.*, *cf.* nam nec cessassent (necessansent *uno uerbo d*) offerri *d e*, neque enim nonne cessarent oblationes *r*, *et gr. longe plu.* *ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο προσφερόμεναι*: al. c. offerri (offeri V; offerre *f*) *tantum* L^{c}UVWZ^{c} *vg. cod. caraf. Bentl. c dem. diu.*^{c} *f cum gr.* H*𝔓^{46} 74. 137. *al. pauc.* *ἐπεὶ ἂν* (𝔓^{46} *al. pauc.* *κἄν*) *ἐπ. πρ.* **ideo quod nullam haberent** (habent HL*) **ultra** (hul. C) **conscientiam peccati** (paecc. L; peccatorum (*Bentl.*)—*cf. r infra et gr.*) **cultores semel** (saem. C) **mundati**, *gr.* *διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἔτι* (D* *om.*) *συνείδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς* (D* + *δέ*) *λατρεύοντας ἅπαξ κεκαθαρισμένους* (AC *κεκαθερισ.*; L *al. pler.* *κεκαθαρμένους*): ideo (idcirco *d e*) q. nullam h. ultra (*om. d e*—*cf. gr.* D* *supra*) conscientiam (constient. Z; conscientia *d*) peccati qui (*om.* Z^{c}) obseruantes (obseruat Z*; cultores Z^{c}) s. purgari (*lapsu pro* purgati?) Z *d e*; nullam (-um *r**) habentium adhuc conscientiam peccatorum (*cf.* (*Bentl.*) *supra et gr.*) qui seruiunt s. mundati *r*.

3. set L; + s *eras.* K. **in** (*om.* G*) **ipsis**: *gr.* *ἐν αὐταῖς* (H *αὐτοῖς*). **commemoratio** (*ἀνάμνησις*): memoratio *d e*. **peccatorum**: *om.* Z* *sine auct. gr.* **per singulos annos** (annis V), *gr. κατ' ἐνιαυτόν*: singulis quibusque annis *r*. **fit** *cum gr.* D*E* 61. 8^{pe} *γίνεται*: *om. r cum gr. plur.* > c. pecc. fit per sing. ann. S *et* > per sing. ann. fit c. pecc. *dem. contra ord. gr.*

4. **inpossibile** (-uile L, impossibile BW *vg.*) **enim est** *et* > inp. est en. DHΘKOSUZ* *r Ambr.* (*ps.* cxviii. *sade* 38) *Aug.* (iii. 1. 516) *Sedul.*, *cf.* quia inp. est *libere Hieron.* (vi. 505), *et gr. omn.* *ἀδύνατον γάρ*: difficile en. est *d e*. **sanguine** (-nem FL*MZ*) **taurorum et hircorum** (hyr. CRUZ, irc. T, yrc. L) **auferri** (aufferre O, a^{u}fferre D; offerri *deinde* + pro Z*) **peccata** *et* > sanguine t. et h. peccata mundari *Ambr.*: sanguinem (sanguis *r*) t. et h. auferre peccata H *Bentl. r cum gr. longe plu.* *αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν* (H 109 *ἀφερεῖν*, L 73. *al.*^{2} *ἀφελεῖν*) *ἁμαρτίας*, *et* > sanguinem h. et t. auferre peccata *Aug. cum gr.* ℵ𝔓^{46} 37 *αἷμα τράγ. καὶ ταύρ. ἀφαιρεῖν* (ℵ *ἀφερεῖν*) *ἁμ.*; sanguinem t. et uitulorum *tantum libere Hieron.*; *cf.* ix. 12, 13, 19.

5. **ideo** (*διό*): ideoque Z* *d* (*non autem e*). **ingrediens** (*εἰσερχόμενος*): incedens *d e*; ueniens *r*; introiens *Sedul.*; *deinde* + in LZ* *d e r Sedul. cum gr. omn.* *εἰς*. **mundum** *etiam* Z^{c1}, *gr.* *τὸν κόσμον*: orbem terrae Z$^{*et c2}$; orbem *tantum d e*. **dicit** = *λέγει*: dicens L*; *deinde* + in psalmo VIIII R$^{mg.}$ **hostiam** *et* sacrificium Z* *r cum gr. omn.* *θυσίαν*: hostias G*. **hostiam et obla-**

6 holocaustomata et pro
peccato non tibi placuit
7 tunc dixi ecce uenio
in capite libri scriptum
est de me
ut faciam deus uoluntatem tuam
8 superius dicens
quia hostias et oblationes
et holocaustomata
et pro peccato
noluisti nec placita sunt tibi
quae secundum legem offeruntur
9 tunc dixit
ecce uenio ut faciam deus
uoluntatem tuam
aufert primum
ut sequens statuat
10 in qua uoluntate
sanctificati sumus
per oblationem corporis
christi iesu in semel.
11 Et omnis quidem sacerdos

tionem: *in ras. scr.* U. hoblationem C, oblatiaonem U; *in ras. scr.* O^{c}. **autem** *cum gr. omn.* δέ: *om.* FM. **aptasti** (abt. CTZ, apasti S*) *etiam Sedul.* (*comm.*), *gr.* κατηρτίσω: perfecisti B *r Sedul.* (*lemm.*). michi W.

6. **holocaustomata** (holocaut. HLRϛ𝔓𝔈 *et* t *pr. in ras. scr.* L, holocha^{u}st. S, olocaust. M, olochaust. D) *etiam e cum gr. longe plu.* ὁλοκαυτώματα, *cf.* holocausta Z* *r*: holocaustoma (olocautoma *d*) *c d cum gr.* DE$\mathfrak{p}^{46}$ ὁλοκαύτωμα. **et** *et* etiam *r cum gr. omn.* καί: *om.* BDL*O*SW𝔖𝔈 (*non autem Bentl. Tisch.*); *adnotat Luc. Brug.* '*Alii libri ante praepositionem* pro, *Graeco consentanee, interponunt coniunctionem* et, *quam Syrus cum correctoribus omittit.*' **pro** (propter *d*) **peccato** *cum gr. omn.* περὶ ἁμαρτίας: pro peccatis Z* *r*. **non tibi placuit** (uit *in ras. scr.* O^{c}) *etiam d Bentl.*, *cf.* n. tibi (*om. r*) placuerunt Θ^{c}KW *vg. cod. caraf. Tisch. dem. diu. e r*, nec delectatus es Z, *et gr. omn.* οὐκ ηὐδόκησας: non tibi (> t. n. S*) placebit BS.

7. **dixi**: + ego *d e*, *cf. gr.* D* *infra*. aecce L; *gr.* D* + ἐγώ, *cf. d e supra*. **uenio**: adsum *r*; *gr.* ἥκω (ℵ* *om.*). **in** *cum gr. omn.* ἐν: *om.* CT. **capite**: capitulo (i *sup. lin.* C) CFGΘLT; uolumine *d e*; *gr.* κεφαλίδι. lebri H*. **scriptum est** (*om. diu.**): *gr.* D*$\mathfrak{p}^{46}$ + γάρ, *non autem latt.* **ut faciam** (am *in ras. scr.* U; faciamus *d*), *gr.* τοῦ ποιῆσαι: ut facerem CHΘST. **deus uoluntatem** (uolumt. CT) **tuam** *cum gr. plur.* ὁ θεὸς τὸ θέλημά σου: > u. t. d. DW *Sedul. cum gr. min. pauc.* τὸ θέλ. σου ὁ θεός; d. meus u. t. FM *cum gr.* 19. *al.*^{3} ὁ θεός μου τὸ θέλ. σου; u. t. (*sine* d.) HU*Z* *diu. cum gr.* K 109. *al.*^{3} τὸ θέλ. σου *tantum*; *deinde* + uolui CH^{c}Θ^{c}T, + *ras. circa* 10 *litt.* U, *sine auct. gr.*

8. *Ad init.* + et Z* *sine auct. gr.* **superius** = ἀνώτερον (P 71. *al.*^{2} ἀνωτέρω): supra *r*. **dicens** = λέγων: dixit Z*. **quia** (ὅτι): quoniam Z *d e*. **hostias** (hostia *Bentl.**) **et oblationes** (hobl. C) *et* sacrificia (-ciae Z*) et obl. Z* *r cum gr.* ℵ*ACD*P 17. 23. 57 θυσίας καὶ προσφοράς: *gr.* ℵ^{c}D^{c}EKL *al. pler.* θυσίαν κ. προσφοράν, *non autem latt.* **holocaustomata** (holocaut. ϛ𝔓𝔈, olocaust. L*M, olocaut. L^{c}, olochaust. D, holocaustamata S^{c}Z*, olocaustamata S*), *gr.* ὁλοκαυτώματα: holocausta *r*. **et** *tert. et etiam r cum gr. omn.* καί: *om.* DKO*RUW𝔖𝔈 (*non autem Bentl. Tisch.*) *c diu. f*; *adnotat Luc. Brug.* '*Alii libri ante praepositionem* pro, *Graeco consentanee, interponunt coniunctionem* et, *quam Syrus cum correctoribus omittit*'. **pro peccato** (peccata V) *cum gr. plur.* περὶ ἁμαρτίας: pro peccatis Z* *d e r cum gr.* DE π. ἁμαρτιῶν. **nec** (naec L), *gr.* οὐδέ (73 οὔτε; 17 οὔτε μήν): neque *r*. **placita sunt tibi**, *cf.* placuit t. L* *d e*, placuerunt t. *r*, *et gr.* ηὐδόκησας: exquesisti Z*. **quae** (que MW; *om.* L*) **secundum** (saec. LS; per O*) **legem** *et* ea quae s. l. *r cum ord. gr. omn.* αἵτινες κατὰ (DEKLP *al. pler.* + τόν) νόμον: > s. l. que Z*. hofferuntur C.

9. **dixit** *etiam Bentl. Tisch. cum gr. omn.* εἴρηκεν: dixi BΘLORSVWZ *vg. cod. caraf. c diu. f r*. aecce L. **uenio**: ueni *r*; *gr.* ἥκω. **ut faciam** *et gr.* τοῦ ποιῆσαι: ut faciat *d e*. **deus uoluntatem** (uolumpt. C) **tuam** *cum gr.* ℵ^{c}L *al. pler.* ὁ θεὸς (134. 153. *al.* + μου) τὸ θέλημά σου: > u. t. deus meus Z* *cum gr.* 38. *al. pauc.* τὸ θέλ. σου ὁ θεός μου; u. t. (*sine* deus) *Bentl. d e r cum gr.* ℵ*ACDEKP$\mathfrak{p}^{13}\mathfrak{p}^{46}$ 17. *al.*^{10} τὸ θέλ. σου *tantum*. **aufert** (t *in ras. scr.* U; + e *eras.* G), *gr.* ἀναιρεῖ: retollet *d e*. **primum** = τὸ πρῶτον: priorem Z*. **ut sequens** (-ques H*; sequentem Z*) **statuat** (istat. C) = ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ: ut secundum stet *d e*.

10. uolumptate C, uoluntatem Z*. **sanctificati sumus per oblationem** (hobl. C; oblationis *d*) *et gr.* ℵACD*E*P$\mathfrak{p}^{46}$ 17. 47. 73. *al. pauc.* ἡγιασμένοι ἐσμὲν διὰ τῆς προσφορᾶς: *gr.* D^{c}E**KL *al. longe plu.* ἡγ. ἐσμὲν οἱ διὰ τ. πρ. **corporis** *cum gr. fere omn.* τοῦ σώματος: sanguinis *d e cum gr.* D*E* τ. αἵματος. **christi iesu** *contra ord. gr.*: > ie. ch. AKLVWZ^{c} *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c d dem. e cum ord. gr. fere omn.* Ἰησοῦ Χριστοῦ; *gr.* 115 τοῦ Ἰησ. *tantum, non autem latt.* **in semel** (saem. C) *etiam Bentl. Tisch.*, *gr.* ἐφάπαξ: s. *tantum* KL^{c}O^{c}SVWZ^{c} *vg. cod. caraf. c d dem. diu. e Cassiod.* (*P. L.* lxx. 200).

11. omnes H*. quidam G. **sacerdos** *cum*

Digitized by Google

praesto est cotidie
ministrans
et easdem saepe offerens
hostias
quae numquam possunt
auferre peccata.
12 Hic autem unam pro pec-
catis offerens hostiam
in sempiternum sedit
in dextera dei
13 de cetero expectans
donec ponantur inimici
eius scabellum pedum eius
14 una enim oblatione con-
summauit in sempiternum
sanctificatos
15 contestatur autem nos
et spiritus sanctus
postquam enim dixit
16 hoc autem testamentum
quod testabor ad illos
post dies illos dicit dominus
dando leges meas in cordibus
eorum

gr. ℵDEKL$\mathfrak{p}^{46}$ 17. 47. *al. longe plu.* ἱερεύς: *gr.* AC P 31. 37. *al.*^{20} ἀρχιερεύς, *non autem latt.*; *de gr.* $\mathfrak{p}^{13}$ *non liquet.* **praesto** (presto GLOUWZ*, praestus *d*) **est**: stat *r*; *gr.* ἕστηκεν. **cotidie** (-diae C, cottidie H*RU, cottidiae M, quotidie DT *vg.*, quotdidie Θ) **ministrans** *et* c. fungens *r cum ord. gr. paene omn.* καθ' ἡμέραν λειτουργῶν: *gr.* ℵ* > λ. καθ' ἡμ., *non autem latt.* **et** *sec. cum gr. fere omn.* καί: *om. d e cum gr.* D*. **easdem** (e *pr. sup. lin.* T, eandem G; eas *tantum diu.*) **saepe** (-pae H*, sepe CDLMOSUW, sepae H^{c}Z*) **offerens** (offererens R; ferens H) **hostias**, *gr.* τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας: eadem saepius off. sacrificia *r.* que LMWZ*. **numquam** (nunq. W, nonq. Z*) = οὐδέποτε: non ϛ. **auferre** (au *in ras. scr.* G, auferrae L) **peccata** *cum ord. gr.* περιελεῖν ἁμαρτίας ($\mathfrak{p}^{13}$ ἁμαρτίαν): > p. auf. H *contra ord. gr.*

12. **hic** (his *r*) *cum gr.* ℵACD*EP$\mathfrak{p}^{13}\mathfrak{p}^{46}$ 17. *al.*^{6} οὗτος: *gr.* D^{c}KL *al. pler.* αὐτός, *non autem latt.* **autem**: + *ras. unius lit.* A **unam** (-um G*) **pro peccatis** (peccato *dem.*) **offerens** (hoff. C) **hostiam** (olstiam M*, *deinde* l *eras.*) *et* unum pro pecc. off. sacrificium *r* = μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν: unam pro pecc. oblata (-tam Z* *e*) hostia (-tiam Z* *e*) Z* *d e.* **in sempiternum** (-am O^{c}; + *ras. unius lit.* H) *et* in perpetuum *r* = εἰς τὸ διηνεκές, *cf.* in sempiterno *d e*: sempiternam DO*. **sedit** (sed *tantum* F) *etiam Bentl. Tisch. d cum gr. omn.* ἐκάθισεν, *cf.* consedit Z*: sedet BCHΘKTUW *vg. cod. caraf. c dem. diu. e f Sedul.* **in dextera** (a *euan.* R) *cum gr. paene omn.* ἐν (ℵ* ἐκ) δεξιᾷ: in (ad Z*) dexteram HLMZ *dem. diu.*; *gr.* A 31 ἐκ δεξιῶν.

13. **de** (dae L; e *f*) **cetero** (caet. DSϛ𝔅), *gr.* τὸ λοιπόν: postea Z* *d e*; reliquum *r*; *deinde* + fratres S *sine auct. gr.* **expectans** (expaect. L, exspect. OS, *inter* t *et* a *eras.* r M; spectans R), *gr.* ἐκδεχόμενος: sustinens *r.* donaec L. ponatur *r.* inimihi C. **eius** *pr.* = αὐτοῦ ($\mathfrak{p}^{13}$ *om.*): ei S; eorum *dem.* **scabellum** (scabill. ABFHM SVZ^{c} *et* c *ex* d M, scabol. *ut udtur* R, scapill. Z*) = ὑποπόδιον: sub scabello *r.*

14. **una** (-am FO^{c}) **enim oblatione** (hob. C; oblationem M) = μιᾷ γὰρ προσφορᾷ: unam enim (eius Z*) oblationem BKLRVZ *r.* **consummauit** (coms. S, consumauit L), *gr.* τετελείωκεν: perfecit *r.* **in sempiternum**, *gr.* εἰς τὸ διηνεκές: in perpetuum *r*; *om.* U*. **sanctificatos** (i *pr. ex* o M) = *gr. paene omn.* τοὺς ἁγιαζομένους, *cf.* quos sanctificat Z* *et* nos sanctificans *d e*: *gr.* $\mathfrak{p}^{46}$ τ. ἀνασωζομένους *apud latinos non redditur.*

15. **contestatur** (-tator V*), *gr.* μαρτυρεῖ: testificatur *r Uigil.* (*dial. c. Ar.* ii. 14); testis est *Ambr.* (*ps.* cxviii. *nun* 42). **autem** *cum gr. omn.* δέ: enim H *r*; *om.* D. **nos** (*om.* S*; + *ras. unius lit.* L) **et spiritus sanctus**, *cf.* nobis et (*om. r Uigil.*) sp. s. Z* (*Bentl.*) *d e r Ambr. Uigil. et ord. gr. omn.* ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον: > et nos sp. s. CHΘTU *dem. diu.*, *cf.* > et nobis sp. s. D; > sp. s. nobis (*sine* et) *Sedul.* **postquam enim dixit** (dicit *dem.*), *gr.* μετὰ γὰρ (D* δέ) τὸ εἰρηκέναι (KL *al. pler.* προειρηκέναι): cum enim (enin Z*) dixerit Z* *d e Ambr.*; *om. Uigil.*; *deinde* + in hierimia R$^{mg.}$

16. **hoc autem** *cum gr.* D*$\mathfrak{p}^{13}$ αὕτη δέ, *cf.* et hoc *Uigil.* (*dial. c. Ar.* ii. 14): hoc (*sine* au.) LS* *Bentl. d e r Sedul. cum gr. longe plu.* αὕτη *tantum*; *deinde* + est *r Uigil. Sedul.*, *gr. autem non expr.* **testamentum**: + *ras. circa* 4 *litt.* U. **testabor** (διαθήσομαι): dispono *r Uigil.*; *cf.* viii. 10. **illos** *pr. etiam Ambr.* (*ps.* cxviii. *nun* 42), *gr.* αὐτούς: eos (uos *r**) *r Ambr.* (*ps.* cxviii. *sade* 37) *Uigil.* **post dies illos**: *om.* H *Ambr.* (*ps.* cxviii. *nun* 42, *sade* 37) *sine auct. gr.* **dicit**: + enim *Sedul.* **dando**: dabo Tϛ𝔖 *dem. Sedul.*, *cf. Luc. Brug.* '*Non mutes gerundiuum* dando *in futurum indicatiui* dabo'; dans L *r*; *gr.* διδούς; *cf.* viii. 10. **in cordibus eorum**, *cf.* in cordibus illorum G*: in corda eorum *r*; *gr.* ἐπὶ καρδίας (31. 46* καρδίαν) αὐτῶν. **in** (*om.* M) **mente** *etiam Bentl. Tisch.*, *cf.* in sensu Z*, in mentem CT *f*, *et gr.* ℵACD*P$\mathfrak{p}^{13}\mathfrak{p}^{46}$ 17. 47. 73. *al.*^{2} ἐπὶ τὴν διά-

Digitized by Google

et in mente eorum super-
scribam eas
17 et peccatorum et iniquita-
tum eorum iam non
recordabor amplius
18 ubi autem horum remissio
iam non oblatio pro peccato.
19 Habentes itaque fratres
fiduciam in introitu sanctorum
in sanguine christi
20 quam initiauit nobis uiam
nouam et uiuentem
per uelamen id est
carnem suam
21 et sacerdotem magnum
super domum dei
22 accedamus cum uero corde
in plenitudine fidei
aspersi corda a conscien-
tia mala
et abluti corpus aqua munda
23 teneamus spei nostrae

νοιαν: in mentes BDO*S, *cf.* in mentibus KO°VZ° *vg. cod. caraf. c dem. Sedul.*, in sensibus H *d e r Ambr.* (*ps.* cxviii. *nun* 42, *sade* 37), *et gr.* D$^{b et c}$E KL *al. pler.* ἐπὶ τῶν διανοιῶν; *cf.* viii. 10. **eorum** *sec.* (earum *r*), *gr.* αὐτῶν: ipsorum Z*. **superscribam** *et gr. paene omn.* ἐπιγράψω: scribam *r Ambr.* (*ps.* cxviii. *nun* 42, *sade* 37) *et gr.* 47 γράψω. eos L* *e*, eius *d*, eam *f*.

17. *Ad init.* + postea dicit *sup. lin.* L^c *cum gr.* 73. *al.*^{37} ὕστερον λέγει. **peccatorum**, peccata Z* *Sedul.*, *et* peccatis *d e*, *sine addit. cum gr.* D* 𝔓^{13}𝔓^{46} 17. 73. *al.*^{3} τῶν ἁμαρτιῶν *tantum*, *cf. etiam* peccati *sine addit. Ambr.* (*ps.* cxviii. *nun* 42, *sade* 37): + eorum CLT (*Bentl.*) *f cum gr. longe plu.* αὐτῶν. **et iniquitatum** (-tatium A*CG*H *r*), et iniustitias Z*, *et* et sceleris *d e*, *cum gr. omn.* καὶ τῶν ἀνομιῶν, *cf.* et iniustitiae *Ambr.* (*ps.* cxviii. *nun* 42, *sade* 37): *om. Sedul.*; *cf.* viii. 12. **eorum** (o *sup. lin.* H, earum M) *cum gr. paene omn.* αὐτῶν: *om.* L *f r cum gr.* 37. **iam non recordabor amplius**, *gr.* οὐ μὴ μνησθήσομαι (ℵ^{c}D^{c}KLP𝔓^{46} *al. pler.* μνησθῶ) ἔτι: iam n. memorabor a. H; iam n. memorabor (*sine* a.) *d e*; n. recordabor a. (*sine* iam) *Bentl. Sedul.*; ultra n. memorabor *r*; n. ero memor *Ambr.* (*ps.* cxviii. *nun* 42, *sade* 37); *cf.* viii. 12.

18. **autem** (δέ): ergo Z* *d e Sedul.*; *om. diu.** **horum remissio** (-misio M*OS) *et* eorum rem. *diu. contra ord. gr.*: > rem. eorum *d e cum ord. gr. paene omn.* ἄφεσις τούτων (38. 72 αὐτῶν); rem. *tantum r cum gr.* ℵ* ἀφ. *tantum*. **iam non**: > non adhuc *r*, *cf. gr.* οὐκέτι; *deinde* + est *vg. cod. caraf.* (*non autem Bentl. Tisch.*), + fit *Sedul.*, *sine auct. gr.* hoblatio C. **pro** (*om.* U*) **peccato** *cum gr. paene omn.* περὶ ἁμαρτίας: pro (*om.* Z*) peccatis LZ* *d e*, *cf. gr.* 𝔓^{13} π. ἁμαρτιαις.

19. **habentes**: nte *in ras. scr.* U. **itaque** (οὖν): ergo *r Uigil.* (*Uarim.* i. 27). **fratres**: *om. ut uidetur Sedul. sine auct. gr.* **fiduciam** (-cium S*, ficiam Z*), *gr.* παρρησίαν: libertatem *d e.* **in** (*bis scr.* V*) **introitu**: in (*om.* Z*) introitum BDLSTWZ* *Bentl. r Sedul.*, *cf.* ad introitum (introitus *d*) *d e*, *et gr.* εἰς τὴν εἴσοδον. *gr.* K > εἰς τὴν τῶν ἁγίων εἴσοδον. **sanctorum**: + *ras. unius lit.* L. **in sanguine**, *gr.* ἐν τῷ αἵματι: in sanguinem *d e r.* **christi**, *cf.* christum (*sic*) *Bentl.*: iesu L *d e r Uigil. cum gr. omn.* Ἰησοῦ.

20. **quam** (*in ras. scr. diu.*^{c}) = ἥν, *cf.* in qua *d e*: quem L *r*; qui D *Uigil.* (*Uarim.* i. 27). **initiauit** (inic. WZ*), *gr.* ἐνεκαίνισεν: dedicauit L *r Uigil.* **uiam** (ueniam *f*) = ὁδόν: uitam W. **nouam** (nob. LM), *gr.* πρόσφατον: recentem *r Uigil.* **et** *cum gr. plur.* καί: *gr.* D*E* *om.*, *non autem latt.* **uiuentem** (uib. L, uiuenti H; uenientem DZ*), *gr.* ζῶσαν: uiuam *r Uigil.* **per uelamen** *etiam Orig.* (*int. exod. hom.* ix. 1, *leu. hom.* i. 3), *gr.* διὰ τοῦ καταπετάσματος: per uelum *r Orig.* (*int. cant. l.* ii *libere*) *Aug.* (v. 1052). **carnem suam** *etiam Orig.* (*int. leu. hom.* i. 3), *cf.* c. eius Z* *d e*, *et gr. paene omn.* τῆς σαρκὸς αὐτοῦ *tantum*: per c. suam *r Orig.* (*int. exod. hom.* ix. 1) *cum gr.* D* διὰ τ. σ. αὐτοῦ; *deinde* + offerens se ipsum pro nobis *Uigil.*

21. **et** = *gr. omn.* καί: ad D; *deinde* + per S *r sine auct. gr.* **super domum** (dimum H*, donum H^1), *gr.* ἐπὶ τὸν οἶκον: ad domum D; in domo Z* *d e*; in templum *r.* **dei** = τοῦ θεοῦ: dauid Θ$^{mg.}$; *om.* H.

22. **accedamus** (aced. S, ecced. Z*), *gr.* προσερχώμεθα (DEKLP𝔓^{46*} *al. plus*^{30} προσερχόμεθα): + enim Θ *cum gr.* 𝔓^{46*} γάρ; + ergo Z* *sine auct. gr.* **cum** (u *ex* o L) **uero** (uenero Z*) **corde**, *cf.* cum certo corde *d e*, cum ueraci corde *r*, *et gr.* μετὰ ἀληθινῆς (𝔓^{46*} ἀληθείας) καρδίας: uero (uere H*) corde *tantum* HKO°VZ° *dem.*; *deinde* + et W *sine auct. gr.* **in plenitudine**, *cf.* in confirmatione *d e*, *et gr.* ἐν πληροφορίᾳ: in plenitudinem DMORS *diu.*; ad inpletionem *r.* fidii Z*, fide *d.* **aspersi** (adsp. A*FM; + a *d e*) **corda** *et gr.* ῥεραντισμένοι (17. 37 ἐραντ., ℵ^{c}D^{c}EKL *al. pler.* ἐρραντ.) τὰς καρδίας: aspersi (adsp. G) corde D*GΘ*L^{c}Z* *f r Sedul.* **a** (ea H) **conscientia** (-ciencia W, -tientia Z*) **mala** (la *sup. lin.* L) *et gr.* ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς: c. pura (*sine* a) *r.* **abluti**, *gr.* λελουσμένοι (ACD^{c}EKL𝔓^{46} *al. pler.* λελουμένοι): loti *r.* **corpus** *et gr. longe plu.* τὸ σῶμα: corpore U *r et gr.* P 4. *al. pauc.* τῷ σώματι. **aqua munda** *et gr.* ὕδατι καθαρῷ: aquam mundam HΘ*.

confessionem indecli-
nabilem
fidelis enim est qui repro-
misit
24 et consideremus inuicem
in prouocationem cari-
tatis et bonorum operum
25 non deserentes collectio-
nem nostram
sicut est consuetudinis
quibusdam
sed consolantes
et tanto magis
quanto uideritis adpro-
pinquantem diem
26 uoluntarie enim peccantibus
nobis post acceptam
notitiam ueritatis
iam non relinquitur pro
peccatis hostia
27 terribilis autem quaedam
expectatio iudicii

---

23. *Ad init.* + et *d e*, + hic *r*, *sine auct. gr.* **teneamus** (ea *in ras. scr.* M) *cum gr. plur.* κατέχωμεν: *gr.* KP 31. *al. plus*[20] κατέχομεν *apud latinos non redduntur.* **spei nostrae** (-tre GMW) **confessionem indeclinabilem**, *cf.* sp. n. c. inpraeuaricabilem Z*: sp. c. inpraeuaricabilem *d e cum gr.* DE τῆς ἐλπίδος τὴν ὁμολογίαν ἀκλινῆ; > c. sp. indeclinabilem (indaec. L) L (*Bentl.*) *Sedul. cum gr. plur.* τὴν ὁμ. τῆς ἐλ. ἀκ.; > sp. indeclinabilis c. *r*; *gr.* ℵ* τὴν ὁμ. τῆς ἐλ. ἡμῶν ἀκ. *et* 47 τὴν ὁμ. ἀκ. τῆς ἐλ. *apud latinos non redduntur.* **enim** *cum gr. omn.* γάρ: *om.* H *r.* **est**: *om.* S *d e Sedul. et gr. non expr.* **qui repromisit** (-missit DS), *gr.* ὁ ἐπαγγειλάμενος: q. promisit *r Sedul.*

24. **et** *pr.*: + non F *sine auct. gr.* **consideremus** (-siderimus M, -syderemus ς, us *in ras. scr.* Z), *gr.* κατανοῶμεν: aspiciamus *d e*; cognoscamus *r.* **inuicem** *et* in inu. M *cum gr. omn.* ἀλλήλους: *om.* Z*. **in** (*om.* Z*) **prouocationem caritatis** (char. *vg.*, caritatatis A) **et** (*om.* H) **bonorum operum** (hop. C) *et* in praeuaricationem amoris et b. op. *d e* = *gr. paene omn.* εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ (L* *om.*) καλῶν ἔργων, *cf.* in acuendam caritatem et bona opera *r*: in prouocatione caritatis et bonorum operum BGΘUW *dem. f*, *cf.* in prouocatione c. *tantum Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1360) *et* in prouocatione dilectionis *tantum Sedul.*; *gr.* 𝔓[46] ἐκ παροξυσμοῦ ἀγ. καὶ καλ. ἔργ.

25. **deserentes** (disser. D; deseruentes H), *gr.* ἐγκαταλείποντες (ℵ 47. 73. *al. mu.* ἐγκαταλιποντες; 𝔓[46] καταλείποντες, D* καταλιποντες): derelinquentes *r.* **collectionem** (-eccionem Z*) **nostram**, *gr.* ἐπισυναγωγὴν (𝔓[46c] συναγωγὴν) ἑαυτῶν (ℵ* 219* αὐτῶν): congregationem n. *r.* **sicut est consuetudinis** (consuit. D; consuetudinem *f*) *etiam Bentl. Tisch.*, *cf.* s. est consuetudo Z*, s. est (et *d e*) consuetudini L* *d e*, > s. consuetudinis est *vg. cod. caraf.*, *et gr.* D* καθὼς ἔθός ἐστιν: secundum consuetudinem *r*, *cf. gr. plur.* καθὼς (𝔓[46*] *om.*) ἔθ. *tantum.* **quibusdam** *cum gr. omn.* τισίν (𝔓[46*] τι): *om. r.* **sed** (set L): *om.* F; + estote D *sine auct. gr.* **consolantes** (-sulantes DS; consulentes G) *et gr.* παρακαλοῦντες: consolamini *d e Sedul.*; exhortamini *r*; *deinde* + inuicem *Sedul. cum gr.* 17. 47. 115 ἑαυτούς, + eam *diu. sine auct. gr.* **et** (*euan.* R; *in ras. circa* 5 *litt. scr.* Z; + ia *eras.* A) *cum gr. omn.* καί: *om. d e.* **quanto** (to *in ras. scr.* Z): *gr.* ὅσῳ (ℵ*K *min. pauc.* ὅσον). **uideritis** (uideretis B*): uidetis L*Z* *Bentl. r et gr.* βλέπετε; uides (bides *d*) *d e.* **adpropinquantem** (approp. KVW *vg.*, adpropinquatem O*) **diem** (*om.* U*) *cum ord. gr. omn.* ἐγγίζουσαν τὴν ἡμέραν, *cf.* propinquare d. *r*: > d. appropinquantem *Sedul.*

26. **uoluntarie** (-riae ABLR, uolumptariae C), *gr.* ἑκουσίως: ultro (ultra *e*) *d e.* **enim** *cum gr. paene omn.* γάρ: *om.* O* *Hieron.* (v. 863) *cum gr.* 𝔓[46]. **post acceptam** (a *sec. ex* u M) **notitiam** (-ciam U; notiam H*T*, *deinde* + ti *sup. lin. sed eras.* H[c]), *gr.* μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν (ℵ* τῆς) ἐπίγνωσιν (ℵ* -σιαν): post accepta notitia *d e*; postquam accepimus scientiam *r Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 114) *Aug.* (iii. 1. 656, iii. 2. 936); post cognitionem *tantum Hieron.* **iam non relinquitur** (-quetur S, -quintur G*) **pro peccatis hostia** (*om.* T*) *et* iam n. derelinquitur pro peccatis hostia (ostiae M) FHΘ*M, *cf.* n. adhuc relinquitur pro peccatis sacrificium *Aug.* (iii. 2. 936), *et* iam ultra n. remanet pro peccato hostia *Hieron.*: > iam n. pro peccatis relinquitur hostia L *et* > n. adhuc pro peccatis relinquitur sacrificium *r Aug.* (iii. 2. 937) *cum ord. gr. paene omn.* οὐκέτι περὶ ἁμαρτιῶν (𝔓[46] ἁμαρτίας) ἀπολείπεται (𝔓[46] καταλείπεται) θυσία; > iam n. relinquitur (-quetur O; + nobis W) hostia pro peccatis OW *et* > iam n. relinquitur nobis sacrificium pro peccato *Orig. cum ord. gr.* D[c] οὐκέτι ἀπολείπεται θυσία περὶ ἁμαρτιῶν; > iam n. relinquitur nobis pro peccatis hostias offerre D, *cf.* > iam n. restat peccatis (*sine* pro) hostia offerre *d e*, > offerre deo hostiam *tantum Sedul.*, *et gr* D* οὐκέτι περιλείπεται θυσίαν περὶ ἁμαρτίας προσενενκῖν.

27. **terribilis** (terribis G), *gr.* φοβερά: horribilis (horribis *d*; horribilia *e*) *d e Hieron.* (v. 863); timenda *r.* **autem** *cum gr. omn.* δέ: enim D; namque CΘTU *diu.*; *om. Sedul.*; *deinde* + est CΘ*TU *c diu. sine auct. gr.*; *cf. uers.* 31. **quae-**

Digitized by Google

et ignis aemulatio quae
consumptura est
aduersarios.
28 Irritam quis faciens
legem mosi
sine ulla miseratione
duobus uel tribus testibus moritur
29 quanto magis putatis
deteriora mereri
supplicia
qui filium dei conculcauerit
et sanguinem testamenti
pollutum duxerit in quo
sanctificatus est
et spiritui gratiae contume-
liam fecerit

---

dam (qued. LSUW, quid. FM) **expectatio** (exsp. SVZ^{c}) *et* quidam execratio *d e cum ord. gr.* τις ἐκδοχή: > exp. quaed. D *contra ord. gr.*; exp. *tantum r.* iuditii W. *pro* **terribilis . . . iudicii** *habet tantum* sed terribile iudicium *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 114). **et** (+ s *eras.* A): *om. Hieron. sine auct. gr.* **ignis aemulatio** (em. DMSW) *et* ignis zelus *Hieron. cum ord. gr.* πυρὸς ζῆλος, *cf.* ignis zeli *r*: > zelus ignis *Orig. contra ord. gr.* **quae** (que LMW) **consumptura** (-sumtura HMZ*) **est** (*om.* S) *et* comedere habens *Hieron. contra gr.*: qui consumpturus est *Bentl.* cum gr.* ἐσθίειν (37. 116 κατεσθίειν) μέλλοντος, *cf.* deborabit *tantum r*; qui comesturus est *Orig. ambiguum est*; *deinde* + futuros *r sine auct. gr.* **aduersarios**, *gr.* τοὺς ὑπεναντίους: inimicos *Orig.*

28. **irritam** (inr. ADFGHKMO*RSV; + enim *Orig. int. ezech. hom.* v. 3 = *Hieron.* v. 930) **quis** (*om. Faustus p.* 41) **faciens legem**: cum enim quidam relique (reliquent *e*) lege (legem *e*) *d e*; refragans legi (*legi r*) *r Capreol.* (*P. L.* liii. 856); *gr.* ἀθετήσας τις νόμον. moisi CO^{c}TW, moiŝ D, moysi BFHΘKLSUVZ *vg.*, moyse M; *deinde* + *ras. circa* 8 *litt.* Z. **sine ulla** (hul. C) **miseratione** (atione *in ras. scr.* U, misseratione DS, miserationem MZ*) *et* s. m. *r Capreol. sine addit. cum gr. plur.* χωρὶς οἰκτιρμῶν *antum*: + et lacrimis *d e cum gr.* D*E *qui add.* καὶ δακρύων. **duobus uel** (aut *Orig. int. leu. hom.* xi. 2) **tribus** (·iii· D) **testibus** (*om.* AS*; + S^{1} *deinde eras.*) **moritur** (mori||tur Z) *et* sub d. uel. tr. test. m. *Bentl.* *f cum ord. gr.* ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶν μάρτυσιν ἀποθνήσκει: > m. in d. uel (autem *r**; aut *Capreol.*) tr. test. *r Capreol. contra ord. gr.*

29. **quanto** (-ta M*) **magis** *etiam Orig.* (*int. leu. hom.* xi. 2 *semel*, *ezech. hom.* v. 3 *et* xii. 1 = *Hieron.* v. 930 *et* 987) *Hieron.* (vi. 902), *cf.* q. plus *Hieron.* (v. 838), *et gr.* K πόσῳ μᾶλλον: q. *tantum Orig.* (*int. leu. hom.* xi. 2 *semel*), *cf.* quo multo *Orig.* (*int. iesu hom.* v. 6), *et gr. paene omn.* πόσῳ (*sine* μ.); quomodo non *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 114). **putatis** (putat H^{c}; puritatis R) **deteriora** (-terriora S) **mereri** (maereri Θ, merueri S, merire Z*) **supplicia** (supl. H, subpl. MZ) *etiam Orig.* (*int. ezech. hom.* v. 3 *et* xii. 1 = *Hieron.* v. 930 *et* 987) *Hieron.* (vi. 902), *cf.* putatis peiora m. s. *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 114), arbitramini deteriora m. s. *Hieron.* (v. 838), putatis deteriora depraecauitur uindictae *d e*, *et gr. omn.* δοκεῖτε (𝔓^{46} δοκεῖται) χείρονος ἀξιωθήσεται (𝔓^{46} καταξιωθήσεται) τιμωρίας: > putatis deteriora supplicia mereri *Hieron.* (v. 930 *Uall.*); > uidetur deteriore poena dignus *r Capreol.* (*P. L.* liii. 856); > maioribus suppliciis dignus putabitur *Orig.* (*int. leu. hom.* xi. 2 *semel*); deterioribus suppliciis dignus est *libere Orig.* (*int. leu. hom.* xi. 2 *semel*); deterioribus tormentis obligarentur *libere Prisc.* (*p.* 7); maioris criminis est *libere Orig.* (*int. iesu hom.* v. 6); *deinde* + eum *Hieron.* (v. 838, vi. 902), + illum *Hieron.* (v. 930 *Uall.*, *non autem* v. 987). **qui filium dei** (*om.* S) **conculcauerit** (conculca||erit H) *etiam* Z$^{*\text{ ut uidetur et c2}}$ *Orig.* (*int. leu. hom.* xi. 2, *ezech. hom.* v. 3 *semel et* xii. 1 = *Hieron.* v. 930 *et* 987), *cf.* q. f. d. conculcauit *r Capreol.*, q. f. d. inculcauerit *d e*, q. f. d. conculcare (-ari Z^{c1}) uoluerit H^{1}Z^{c1} *diu.*$^{*\text{ ut uidetur}}$, f. d. conculcans *libere Orig.* (*int. ezech. hom.* v. 3 *semel* = *Hieron.* v. 930), *et gr. omn.* ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας: q. f. d. conculcauerint *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 114); f. d. conculcare *libere Orig.* (*int. iesu hom.* v. 6) *ambiguum est.* **et** *pr.*: + qui *r Capreol. sine auct. gr.* sanguine M; *deinde* + noui *r Capreol. sine auct. gr.* (= καινῆς?—*per significationem* τοῦ '*κοινόν*' *infra perperam intellectam uel per dittographiam*). **testamenti**: *om.* U*. **pollutum** (pull. DO*S) *etiam Orig.* (*int. leu. hom.* xi. 2, *iesu hom.* v. 6, *ezech. hom.* xii. 1 = *Hieron.* v. 987): inmundum Z* *r Capreol.*; communem *d e Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 114) *Sedul.*; *gr.* κοινόν. **duxerit** (dixerit *diu.*) *etiam Orig.* (*int. leu. hom.* xi. 2, *ezech. hom.* xii. 1 = *Hieron.* v. 987), *cf.* aestimauerit Z* *d e*, aestimauit *r Capreol.*, aestimans *Sedul.*, *et gr. omn.* ἡγησάμενος: aestimauerint *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 114); ducere *libere Orig.* (*int. iesu hom.* v. 6) *ambiguum est.* **in quo** *etiam Orig.* (*int. leu. hom.* xi. 2, *ezech. hom.* xii. 1 = *Hieron.* v. 987) *cum gr. paene omn.* ἐν ᾧ: unde *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 114); *gr.* A *om.*, *non autem latt.* **sanctificatus est** *etiam Orig.* (*int. leu. hom.* xi. 2, *ezech. hom.* xii. 1 = *Hieron.* v. 987) *Hieron.* (vi. 902) *cum gr. paene omn.* ἡγιάσθη, *cf.* sanctificatur *Hieron.* (v. 838): sanctificati sunt *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 114); *gr.* A *om.*, *non autem latt.* **et** *sec.*: *om. e sine auct. gr.* **spiritui** (spiritu H^{c}L^{c} S; sp̄s R *d e*) **gratiae** (-cie W) **contumeliam** (contumil. DS; contumelia H; contumeliae *ut*

30 scimus enim qui dixit
Mihi uindictam ego reddam
et iterum
quia iudicabit dominus populum
suum.
31 Horrendum est incidere
in manus dei uiuentis
32 rememoramini autem
pristinos dies
in quibus inluminati magnum
certamen sustinuistis
passionum
33 et in altero quidem obpro-
briis et tribulationibus
spectaculum facti
in altero autem socii taliter
conuersantium effecti
34 nam et uinctis con-
passi estis
et rapinam bonorum
uestrorum cum gaudio
suscepistis

udtur Z*) fecerit *etiam Orig.* (*int. leu. hom.* xi. 2, *ezech. hom.* xii. 1 = *Hieron.* v. 987) *Hieron.* (v. 838, vi. 902), *cf.* sp. gr. (+ dei *r Capreol.*) c. fecit (faec. L*) L* *r Capreol.*, sp. gr. c. faciens *Orig.* (*int. ezech. hom.* v. 3 = *Hieron.* v. 930 *libere*) *Hieron.* (ii. 110 *libere*), *et gr. omn.* τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας: spiritum gr. iniuriauerint *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 114).

30. **scimus enim** *et* nouimus en. *r Capreol.* (*P. L.* liii. 856) *cum ord. gr. omn.* οἴδαμεν γάρ, *cf.* scimus autem O: > nam scimus Z* *d e.* **qui** (quia HΘ; + *ras.* 1 *lit. diu.*) **dixit**, *cf.* eum q. d. Z* *r Capreol. et gr.* τὸν εἰπόντα: + in prouerbiis salomonis R$^{mg.}$ michi W. **uindictam** *etiam Bentl. Tisch. e*, *cf.* uindictas (uindicas *d*) G* *d*: uindicta FG^{c}MZ*ℭ *cod. caraf. r Capreol.*, *cf. Luc. Brug.* '*Neque hic mutes nominatiuum* uindicta *in accusatiuum*', *et gr. omn.* ἐκδίκησις; *deinde* + et BDO*SZ*ϛ𝔖ℭ (*non autem* 𝔓 *cod. caraf. Bentl. Tisch.*) *dem. f r* '*Cypr.*' (*App. p.* 58 = *ad Nou.* 7) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 720) *Sedul. sine auct. gr.* **reddam** *et* retribuam BDLRTZ* *vg. cod. caraf. Bentl. r* '*Cypr.*' *Hieron.* (*hierem.* iv. 26) *Capreol. Cassiod. Sedul. sine addit. cum gr.* ℵ*D*P𝔓^{46} 17. 23*. 67** ἀνταποδώσω *tantum*: + dicit dominus H^{c}ΘL *r* '*Cypr.*' *Hieron. Capreol. cum gr.* ℵ^{c}AD^c EKL *al. pler.* λέγει κύριος—*cf.* Deut. xxxii. 35, 36, *et* Rom. xii. 19. **iterum**: + dicit *r sine auct. gr.*; + in deutheronomium R$^{mg.}$ **quia** *cum gr.* DE 31. 73 ὅτι: *om.* Z* *Bentl. r cum gr. plur.* **iudicabit dominus** *etiam* Z^{c2} *cum ord. gr.* ℵ*A DEK 17. 73. *al.*^{8} κρινεῖ κύριος, *cf.* iudicauit dom. ABFHΘLMZ* *r*, iudicat dom. *d e*, *et* iudicabit deus Z^{c1}: *gr.* ℵ^{c}LP *al. pler.* > κύριος κρινεῖ, *non autem latt.*

31. **horrendum**, *gr.* φοβερόν: horribile (-lem *d*) *d e*; terribile *Rufin.* (*grand. uast.* 16); timendum Z* *r*; *deinde* + autem *d e sine auct. gr.*—*cf. uers.* 27. **est** (es O), *gr. non expr.*: + autem Z*, + enim *r*, *sine auct. gr.* **incidere** (incedere DFHΘ*MO*SVZ) **in manus** *cum ord. gr.* τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας, *cf.* ne incidamus in m. *r*: > in m. incidere *Sedul. contra ord. gr.* **uiuentis** (-tes Z*), *gr.* ζῶντος: uiui *r*.

32. **rememoramini** (remom. R, remomoraminis M*) **autem**, *cf.* in memoriam au. habete *r*, *et gr. plur.* ἀναμιμνήσκεσθε (𝔓^{46} -κεσθαι) δέ: r. igitur *d e Sedul.*; r. *tantum* O* *t cum gr.* L 46. *al.*^{6} ἀν. (*sine* δέ). **pristinos dies**, *cf.* priores d. *r*, *et gr.* τὰς (D* ταῖς) πρότερον (D* προτέραις) ἡμέρας (D* ἡμέραις; ℵ* ἁμαρτίας): pristinorum dierum CT *t*; *deinde gr.* ℵ* 17. 37. 73. *al. aliq.* + ὑμῶν, *non autem latt.* **in** = ἐν: *om.* O^{c}VZ^c. illuminati KLW *vg.*; inluminatum F. **certamen** (testamen M*; *om.* Z*), *gr.* ἄθλησιν: agonem *r*. **sustinuistis** (susten. AFS) **passionum** (passi L*) *cum ord. gr. omn.* ὑπεμείνατε παθημάτων, *cf. etiam* sustinuistis (susten. MZ*) passionem BMZ* *r*: > passionum sustenuistis O.

33. **et** *pr.*: *om.* LR (*Bentl.*) *d e r et gr. non expr.* **in altero** (o *eras.* H) **quidem**, *cf.* altero q. (*sine* in) L, hoc q. *r*, *et gr. omn.* τοῦτο μέν: *om. d e.* **obprobriis** (hobprob. C, obprop. O^{c}Z*, opprob. BRW *vg.*, opprop. H, obpropris O*) **et** (+ in S) **tribulationibus spectaculum** (*inter* a *et* c *ras.* 1 *lit.* G, expectaculum FM *t semel*; expectaculo *t semel*) **facti** (+ i *eras.* U), *gr.* ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσιν θεατριζόμενοι (D* ὀνιδιζόμενοι, E νιδιζομενοθεατριζόμενοι): obprobriis et tribulationem expectati *r*; spectaculo inproperantium et angustia subiecti *d e.* **in altero autem** (*om.* S*), *cf.* hoc au. *r*, *et gr. omn.* τοῦτο δέ: et *d e.* **socii** (soci O, sotii U) **taliter** (t *pr. eras.* O) **conuersantium** (conseruantium *d*), *cf.* soc^{i}etaliter c. M, *et gr. omn.* κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων: communicatores qui sic conuersantur *r*. **effecti** (aeff. L) *et* facti U* *d e r cum gr. omn.* γενηθέντες *tantum*: estis effecti (aff. O*) DO*RSZ* *Sedul.*

34. **nam** (*om.* O*) **et**: etenim *r*; *gr.* καὶ γάρ. **uinctis** (uintis T*; uincti HΘ *t semel*) *cum gr.* AD* 17. 67**. 73. *al.*^{7} τοῖς δεσμίοις: uinculis eorum *d e*, *cf. gr.* ℵD^{c}EHKLP *al. pler.* τ. δεσμοῖς μου *et gr.* 𝔓^{46} τ. δεσμοῖς *tantum*; uinculorum tormenta *r*. **conpassi** (comp. KW *vg.*) **estis**, *gr.* συνεπαθήσατε: consensistis *d e.* **uinctis conpassi estis**: *in ras. longiore scr.* Z. **bonorum** (uon. L) **uestrorum**: substantiae uestrae *d e*; rerum uestrarum *r*; *gr.* τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν (𝔓^{46*}

cognoscentes uos habere
meliorem et manentem
substantiam.
35 Nolite itaque amittere
confidentiam uestram
quae magnam habet
remunerationem
36 patientia enim uobis
necessaria est
ut uoluntatem dei facientes
reportetis promissionem
37 adhuc enim modicum
quantulum qui uenturus
est ueniet et non tardabit
38 iustus autem meus ex fide uiuit
quod si subtraxerit se non
placebit animae meae.
39 Nos autem non sumus
subtractionis in perdi-
tionem
sed fidei in adquisitionem
animae

ἡμῶν). **cum gaudio** *et gr.* *μετὰ χαρᾶς*: c. gladio M*. **suscepistis** (suscip. A*DMO*S; suscepisti T*; suscipitis F*), *gr.* *προσεδέξασθε* ($\mathfrak{p}^{46*}$ *προσδέξασθε*): expectastis *d e*. **cognoscentes** (cognusc. Z*), *gr.* *γινώσκοντες*: scientes *d e r*. **uos** (nos W) **habere** (ab. G*Z^{c}) *contra ord. gr.*: *gr.* ℵAH$\mathfrak{p}^{13}$ $\mathfrak{p}^{46}$ 67. *al.*^{4} > *ἔχειν ἑαυτούς et* DEKL *al. pler.* > *ἔχ.* (*min. pauc.* + *ἐν*) *ἑαυτοῖς*; *gr.* P *ἔχ. tantum*. **et manentem substantiam** *contra ord. gr.*: > s. et (*def. r*) m. (*def. r*) *d e r cum ord. gr.* ℵ*AD*H* $\mathfrak{p}^{13}\mathfrak{p}^{46}$ 17 *ὕπαρξιν καὶ μένουσαν*; > s. in coelis m. (*sine* et) L, *cf. gr.* ℵ^{c}D^{c}EH**KLP *al. fere omn.* *ὑπ. ἐν οὐρανοῖς καὶ μ.*

35. **nolite itaque amittere** (amm. LO, re *sup. lin.* B) **confidentiam** (-ciam W) **uestram** (m *sup. lin.* B), *cf.* n. it. am. libertatem u. *d e*, *et gr.* *μὴ ἀποβάλητε* (D* *ἀπολύητε*) *οὖν τὴν παρρησίαν ὑμῶν* ($\mathfrak{p}^{46}$ *ἡμῶν*): > confidentiam non amittat *libere Prisc.* (*p.* 58). **quae** (que RW; quem *t*) **magnam** (magna Θ*) **habet remunerationem** (-tione H) *et* q. m. h. mercedis retributionem *r*: > q. magnam remunerationem h. D; *gr.* ℵADEH P$\mathfrak{p}^{13}\mathfrak{p}^{46}$ 17. 37. 73. *al.*^{2} > *ἥτις ἔχει μεγάλην μισθαποδοσίαν et* KL *al. pler.* > *ἥτ. ἔχ. μισθ. μεγ.*, *non autem latt.*

36. **patientia** (pac. KUW; patientiam Z*) **enim** (*om.* '*Aug.*' (v. *App.* 368) *Pel.* (*in Rom.* viii. 25)) **uobis necessaria est,** *cf.* perseuerantia (-tis *d*) en. u. necessaria (necesse *d*) est *d e*, *et ord. gr. omn.* *ὑπομονῆς* ($\mathfrak{p}^{46*}$ *ὑπομονήν*) *γὰρ ἔχετε* ($\mathfrak{p}^{13}$ *ἔχεται*) *χρείαν* (ℵ* > *χρ. ἔχ.*): > necessaria est en. u. patientia *r*. **ut** = *gr. omn.* *ἵνα*: et FMR; *om.* O*. **uoluntatem** (nolumpt. C, ulont. Z*) **dei facientes** = *gr. omn.* *τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες*: u. d. consummatam *d e*; *om.* '*Aug.*' **reportetis** (*inter* e *et* t *sec. eras.* s M, reporte *in ras. scr.* Z), *gr.* *κομίσησθε*: percipiatis *d e*; feratis *r*. **promissionem** (-misionem S) *et* repromissionem HΘZ* *d e Pel. cum gr. omn.* *τὴν ἐπαγγελίαν*, *cf.* promissionemque D: promissiones '*Aug.*'

37. *Ad init* + in esaia R$^{mg.}$—*uerba autem ex* Hab. ii. 3 *afferuntur*. aduc L*. **enim** *cum gr. paene omn.* *γάρ*: *om.* H *cum gr.* $\mathfrak{p}^{13}$. **modicum** (*eras.* O), *gr.* *μικρόν*: modice *r*. **quantulum** AGLRZ$^{c1\ ut\ udtur}$ *Bentl. Tisch.*, *cf.* quantulumque H*Θ, quantulumcumque (-quumque T) CH^{c}TUW *c dem. diu. f t*, *et gr.* *ὅσον* (D*$\mathfrak{p}^{46*}$ 80 *om.*) *ὅσον* (D* *ὅθεν*): aliquantulum BFKMOVZ^{c2}ℭ *cod. caraf.*, *cf.* aliquantulumque D𝔊𝔓𝔖, *et* aliquantulumcumque SZ*; donec *d e r*; *deinde* + donec DZ*, + et *dem.*, *sine auct. gr.* **qui uenturus** (ben. L) **est ueniet** *cum ord. gr. omn.* *ὁ* (D* *om.*) *ἐρχόμενος ἥξει*, *cf.* q. u. est ueniat (ueniam *e*) DZ *d e*: > ueniat q. u. (*sine* est) *r*. **tardabit** = *χρονιεῖ* (ℵ*D*$\mathfrak{p}^{13}\mathfrak{p}^{46}$ *χρονίσει*): tardauit (trad. M*) AFLMO*RZ* *d e t* (*semel*).

38. *Ad init.* + in ambacum R$^{mg.}$ **iustus autem** *et gr.* *ὁ δὲ δίκαιος*: nam iu. *d e Sedul.*; *deinde* + inquit S *sine auct. gr.* **meus** *cum gr.* ℵAH*$\mathfrak{p}^{46}$ *μου*: *om.* GΘ*L*Z* *d e t Faustus* (*pp.* 21, 23) *cum gr.* DEH**KLP$\mathfrak{p}^{13}$ *al. omn. ut udtur.* **fide**: + mea *d e Faustus* (*pp.* 21, 23) *cum gr.* D* *qui add.* *μου*. **uiuit**: uiuet *Bentl. cum gr. omn.* *ζήσεται*. **quod**: et *d e* = *gr. omn.* *καί*. **si subtraxerit** (substrax. AFS, subtraxs. M^{c}; subtranserit M*) **se**, *gr.* *ἐὰν ὑποστείληται*: si subtrahent se *d e*; si subtimuerit me *r*. **non placebit** (-uit M) **animae** (-me GM^{c}W, amime M*) **meae** (mee W; *om.* D): n. pl. anima mea L *r*, *cf. gr.* *οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου* (D*$^{et\ c}$E$\mathfrak{p}^{13}\mathfrak{p}^{46}$ > *μου ἡ ψ.*); *deinde* + in eo L *d e*, + in illo *r*, *cum gr. omn.* *ἐν αὐτῷ*.

39. **autem** (*δέ*): enim U; quidem *d e*. **sumus** = *ἐσμέν*: simus S *d e*; fuimus *dem.* **subtractionis** (-tinis C), *gr.* *ὑποστολῆς* ($\mathfrak{p}^{46}$ *om.*): refugae (-ge Z*) Z* *r*; per uestigium *d e*; *deinde* + filii BDFKL^{c}MOSVWZ^{c} *vg.* (*non autem cod. caraf. Bentl. Tisch.*) *c dem. diu.*^{c} *sine auct. gr.* **in perditionem** (-dicionem Z*, -dictionem GM), *gr.* *εἰς ἀπώλειαν* (ℵ* *ἀπωλιας*): ad mortem *r*. set L. **fidei** (fide HM; filii *c*) = *πίστεως*: ad fidem *r*. **in adquisitionem** (adquesic. Z*, acquisit. *vg.*, quesit. S*, adquisitionis U*, adquisitione Θ*) = *εἰς περιποίησιν*: in renascenti *d e*. **animae** (-me L MW; *om.* T*): + meae D *sine auct. gr.*

Digitized by Google

XI. 1 est autem fides
sperandorum substantia
rerum argumentum
non parentum
2 in hac enim testimonium
consecuti sunt senes.
3 Fide intellegimus aptata
esse saecula uerbo dei
ut ex inuisibilibus uisibilia
fierent.

4 Fide plurimam hostiam abel
quam cain optulit deo
per quam testimonium
consecutus est esse iustus
testimonium perhibente
muneribus eius deo
et per illam defunctus
adhuc loquitur.
5 Fide enoch translatus est
ne uideret mortem

XI. 1. **est autem fides sperandorum substantia** (-cia Z^{c1}) **rerum argumentum non parentum** (parentium Θ*; apparentum Θ^{c} *c*, apparentium L*R *Bentl.*) ACFGΘL*MRTZ^{c1} *Bentl. Tisch. c cum gr. paene omn. ut udtur* ἔστιν δὲ ($\mathfrak{P}^{46}$ *om.*) πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις (D* -σιν), πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων (A βουλομένων), *cf.* est au. f. horum quae sperator substancia r. arg. (*sine* non) parentum (*deinde* + exprobratio que non uidentur) Z*, *et* > f. enim eorum quae sperantur substantia est r. arg. non apparentium *Ambr.* (*poen.* ii. 3): est autem f. sperandarum (sperada^{n}rum S) substantia (-cia Z^{c2}; substantiae D; substantiam H*) r. arg. non (necdum *Hieron.*) parentum (parentium H; apparentum BKL^{c}O^{c}SVWZ^{c2} *diu. f*, apparentium DO* *vg. cod. caraf. dem. Hieron. Cassiod.*) BDHKL^{c}OSUVWZ^{c2} *vg. cod. caraf. dem. diu. f Hieron.* (vii. 512) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1360), *cf.* > est au. f. sperandarum r. substantia indicium non apparentium *Orig.* (*int.* iv. 531), *gr.* $\mathfrak{P}^{13}$ > ἔστι δὲ π. ἐλπ. πραγμάτων ἀπο̣σ̣τα[σις] ἔλενχος οὐ βλ., est autem f. sperandarum *tantum Capitula* V *etc.* (*supra p.* 686), *et* > est autem f. sperandarum r. substantia *tantum Sedul.*; est autem f. spirantium (ispir. *d*) substantia r. accusator non uidentium *d e*, *cf.* > est autem (enim *Aug.* iii. 2. 731) f. sperantium substantia (-*ti*am *r*) conuictio r. quae non uidentur *r Aug.* (iii. 2. 700, 731), > ergo (*om.* x. 67) f. est sperantium substantia conuictio r. quae non uidentur *Aug.* (v. 614, x. 67), *et* > conuictio r. quae non uidentur *tantum* (*Aug.* iii. 2. 781, vi. 198, viii. 928); *libere citat Ambr.* (*ob. Theod.*) 'quid enim est f. nisi r. earum quae sperantur substantia? . . ergo si substantia eorum quae sperantur f. est quanto magis eorum quae uidentur!'

2. **in hac** (haec F, hec M; hoc BT) **enim** = ἐν ταύτῃ ($\mathfrak{P}^{13}$ 47. 115 αὐτῇ) γάρ: in *tantum d e.* **testimonium consecuti** (-sequuti Θ, -saecuti S) **sunt**, *gr.* ἐμαρτυρήθησαν: t. habuerunt Z*; adtestati sunt *r.* **senes** (*bis scr.* M*; + *ras.* 5 *uel* 6 *litt.* O), *cf.* nostri senes DS: seniores (saen. C) CHΘL*TUZ* *Bentl. d diu. e f*; *p*raesbyteri *r*; *gr.* οἱ πρεσβύτεροι.

3. **intellegimus** (intellig. CFΘKW *vg.*), *gr.* νοοῦμεν: scimus *d e.* **aptata** (apta HΘORU* *f*, abta CT) **esse**, *gr.* κατηρτίσθαι ($\mathfrak{P}^{46}$ -τισται): disposita esse *r.* secula Z*ϛ𝔐; saeculo R; + *ras.* 3 *litt.* B. **uerbo** (-uo L) **dei** *cum ord. gr.* ῥήματι θεοῦ: > d. u. S *contra ord. gr.* **ut** (+ in *eras.* L; + non D—*cf. r infra*) **ex** (aex L) **inuisibilibus** (inuiss. DS^{1}; uisibilibus Z*, uissibilibus S*) **uisibilia** (uissib. DS, uisiu. L) **fierent** (ferent G, fierint Z*), *cf.* ut non de apparentibus *q*uae uidentur facta sint *r*, *et gr.* D^{c}E**KL *al. pler.* εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι: ut ex non apparentibus id quod (+ non *d*) uidetur factis *d e*, *cf. gr.* ℵAD*E*P$\mathfrak{P}^{13}$ 17 εἰς τὸ μὴ ἐκ φ. τὸ βλεπόμενον γεγ.; *gr.* $\mathfrak{P}^{46}$ *def.*

4. fideli F*; + *ras.* 1 *lit.* U. **plurimam** (-mum K*, -ma R) **hostiam** (-tia R) **abel** (hab. C) *et* maius sacrificium ab. *Hieron.* (vii. 714) *cum ord. gr.* πλείονα θυσίαν Ἄβελ: > ab. plurimam (-ima Z*) h. Z* *d e*, > ab. maiorem h. *Sedul.*, *et* > ab. maius sacrificium *r contra ord. gr.* **quam** *pr.*, *gr.* παρά: a *Hieron.* cayn C. obtulit ACDGHΘKM*ORSTUVZ^{c} *vg.*, obtullit Z*. **deo** *pr. cum gr. paene omn.* τῷ θεῷ: *gr.* $\mathfrak{P}^{13}$ *om.*, *non autem latt.* **per quam** *et* per quod *r cum gr. omn.* δι' ἧς: per quem Z*. **testimonium consecutus** (-sequutus Θ, -saecqutus S) **est** (*sup. lin.* T), *gr.* ἐμαρτυρήθη: t. accepit *r*; *deinde* + a deo *r sine auct. gr.* **esse iustus** = εἶναι δίκαιος, *cf.* esse se iustum D *et* quod esset iustus *r*: iustus *tantum d e*; *deinde* + et *r** *sine auct. gr.* **testimonium** (testificatur *d e*) **perhibente** (perib. CT; perhibentem FRZ* *d*, perhiuentem L; perhibenti *f*) **muneribus** (-erbus O*) **eius** (*om.* Z* *d e*) **deo** *et* adtestante (testante *r**) super donis eius deo *r cum gr.* ℵ^{c}D^{c}EKLP$\mathfrak{P}^{13}\mathfrak{P}^{46}$ *al. fere omn.* μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ ($\mathfrak{P}^{13c}$ αὐτῷ) τοῦ θεοῦ: *gr.* ℵ*AD* 17 μ. ἐπὶ τ. δ. αὐτοῦ τῷ θεῷ, *non autem latt.* **per illam** (illum FG; illa L^{c}), *cf.* p. hoc *r*, *et gr.* D* διὰ ταύτης: *gr. paene omn.* δι' αὐτῆς. **defunctus** (ἀποθανών): mortuus *r.* **loquitur** (loquimur R) *cum gr.* ℵAP$\mathfrak{P}^{13}\mathfrak{P}^{46}$ 17. 47. 73. *al.*^{15} λαλεῖ: nominantur *d e*, *cf. gr.* DEKL *al. longe plu.* λαλεῖται *et* dominatur Z*.

5. **fide**: + enim W* *sine auct. gr.* enoc DFMO*S, henoch *vg.*, aenoc L*; *in ras. scr.* G.

Digitized by Google

et non inueniebatur quia
transtulit illum deus
ante translationem enim
testimonium habebat
placuisse deo
6 sine fide autem inpossibile
est placere
credere enim oportet
accedentem ad deum quia est
et inquirentibus se remunerator fit.

7 Fide noe responso accepto
de his quae adhuc non
uidebantur
metuens aptauit arcam
in salutem domus suae
per quam damnauit mundum
et iustitiae quae per fidem
est heres est institutus.
8 Fide qui uocatur abraham
oboediuit in locum exire
quem accepturus erat

---

ne uideret (uiderit Z*), *gr.* τοῦ μὴ ἰδεῖν : ut non u. *Faustus* (*p.* 80); uti ne u. *libere Orig.* (*int. infra*). **inueniebatur** (inueniaeb. L; inueniebamur *d*) = ηὑρίσκετο : inuenitur *r Ambr.* (*luc.* ii. 88 *libere*). **quia** (qu^{i}a A), *gr.* διότι (ℵ* ὅτι) : quod *d Orig.* (*int. libere infra*); quoniam *e*. **transtulit** (-tullit Z*, t *tert. in ras. scr.* U) : *gr.* ℵ^{c}AD*KPp^{13} *al. pler.* μετέθηκεν *et* ℵ*D$^{b\,et\,c}$Lp^{46} 69. 70. *al.*^{2} μετετέθηκεν. **illum** (αὐτόν): eum *r*. **deus** = ὁ θεός : dominus ϛ *f*; *deinde* + et *r sine auct. gr.* **ante translationem enim** *cum gr.* ℵ*AD*Pp^{13}p^{46} 17. 47. 67**. 80 πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως : ante tran^{s}lationem autem eius L, *cf. gr.* ℵ^{c}D^{c}EKL *al. pler.* πρὸ γὰρ τ. μ. αὐτοῦ; ante t. *tantum r Prisc.* (*infra*). **testimonium habebat** (*etiam* Z^{c1} *e*; habet L*Z*$^{ut\ uidetur}$ *d*), *gr.* μεμαρτύρηται : t. habuit (> hab. t. O) BDKL^{c}OSVW Z^{c2} *vg. cod. caraf. Bentl. c dem. f Faustus Sedul.*; t. consecutus est *r—cf. uers.* 4 *supra.* **placuisse** = εὐηρεστηκέναι : quod pla*c*uerit *r*. *Libere citant Orig.* (*int.* iv. 547) 'dicitur quod transtulerit illum deus, uti ne uideret mortem', *et Prisc.* (*p.* 45) 'ante translationem testimonium habuisse testatur'.

6. *Ad init.* + in *expunct.* Z. **sine fide autem** *cum gr. omn.* χωρὶς δὲ πίστεως; s. f. enim BW *r Aug.* (x. 597, 647); quia s. f. *libere* '*Aug.*' (v. *App.* 197); s. f. *tantum Aug.* (x. 282, 601 *bis*, 804) '*Aug.*' (v. *App.* 433). **inpossibile** (imp. BW *vg.*) **est** (> plac. imp. est *diu.**), *cf.* inp. *tantum* FGL*M *Bentl. Tisch.*, *et gr.* ἀδύνατον : non potuit (> plac. non potuit Z*) Z* *d e*; *deinde* + quemquam '*Aug.*' (v. *App.* 433, *non autem* 197) *sine auct. gr.—cf. Luc. Brug.* '*Nec addas* quemquam'. **placere** *sine addit.* A*CGHΘL*TVZ^{c} *Bentl. Tisch. d e r Aug.* (x. 597, 601 *semel*, 804) *cum gr.* εὐαρεστῆσαι *tantum* : + deo *codd. plur. vg. cod. caraf. c dem. diu. f Aug.* (*quinquies*; *sed* > deo plac. *quater*) '*Aug.*' (v. *App.* 197, 433) *Faustus* (*p.* 80)—*cf. Luc. Brug.* '*Nec omittas* deo'. craedere L. **enim** *cum gr. omn.* γάρ : autem BK *Faustus* (*pp.* 21, 80); *om. Hieron.* (*tract. in es.* vi. 1–7, *p.* 110); *deinde* + primo omnium *Rufin.* (*symb.* 3). **oportet** (hop. C; + deo B) **accedentem** (accid. DF) **ad deum** (dominum V) *cum ord. gr. omn.* δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ (ℵ*D^{b} 17. 115 *om.*) θεῷ, *cf.* debet qui accedit ad deum *r* : > oportet qui ad deum accedit *Aug.* (v. 950); > accedentem ad deum oportet *Rufin.* **et** : + *ras.* 3 *litt.* Z; + quia *d e sine auct. gr.* **inquirentibus se remunerator** (-ata V) **fit** (*om.* D; > fit r. *Faustus p.* 80, *non autem pp.* 21, 81) *etiam Bentl. Tisch.*, *gr.* τοῖς ἐκζητοῦσιν (Pp^{13} ζητοῦσιν) αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται : inquirentibus se (*om.* O*) remunerator (remon. S) sit O*S *vg. cod. caraf. dem. diu.*; quaerentibus (*post. def.* 3 *uel* 4 *litt.* xquesierunt Z*) eum mercedis (mercis Z*) redditor (reditor Z*) erit (*om.* Z*) Z* *r Aug.* (v. 950); inquirentes se eum remunerat *d e*; credentibus in se remunerator fit *Rufin.*

7. **noe** (noae L) **responso** (o *pr. in ras.* G) **accepto** *contra ord. gr.* : > r. n. acc. *d e*; > responso doc*tus* n. *r cum ord. gr.* χρηματισθεὶς Νῶε. **de his** (hiis SW, iis *vg. cod. caraf. Bentl.*; hic V) **quae** (que MW) **adhuc non uidebantur** *et gr. paene omn.* περὶ τῶν μηδέπω (47 μήπω; 1 μηδέποτε) βλεπομένων : de h. q. n. uid. (*sine* adhuc) D *d e et gr.* 13$^{lect.}$ περὶ τ. μὴ βλ. **metuens** (ens *in ras. scr.* O^{c}) : *gr.* εὐλαβηθείς. **aptauit** (abt. CT, aptabit L, *bis scr.* F), *gr.* κατεσκεύασεν : fabricauit G$^{c\ in\ mg.}$ Z*. archam CTUW. **in salutem** = εἰς σωτηρίαν : in salute G. sue W. quem Z*. **damnauit** (dampn. DΘSWZ, damnabit L), *gr.* κατέκρινεν : condemnauit *Sedul.* **mundum**, *gr.* τὸν κόσμον : saeculum L* *d e Sedul.* **iustitiae** (-cie W, iustitia L*M) **quae** (que LMW) **per** (*om. f*) **fidem** (fide G, dem *tantum* S*) **est** (*om.* T) : > per fidem iustitiae Z* *et* > fidei iustitiae *d e*; *gr.* τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης. **heres** (-is F*M, haeres L^{1}ϛ𝔐, aeres L*, s *in ras. scr.* U) **est** (*om.* O*) **institutus**, h. est constitutus D *f*, *et* > h. institutus est *d e*, *contra ord. gr.* : > factus est h. Z* *cum ord. gr.* ἐγένετο κληρονόμος; *deinde* + effectus KL^{c}VZ^{c} *sine auct. gr.*

8. **qui uocatur**, *gr.* καλούμενος (AD*p^{46} 17 ὁ καλ.) : + h *eras.* U. abarcham D, habraham Z*. hoboediuit C, obediuit LO^{c}UW *vg.* **in locum exire** *cum ord. gr.* DE εἰς τὸν (D* *om.*) τόπον ἐξελθεῖν : > exire in l. LZ* *Bentl. et* > egredi in l.

Digitized by Google

in hereditatem
et exiit nesciens quo iret.
9 Fide moratus est in terra
repromissionis
tamquam in aliena
in casulis habitando cum isaac
et iacob coheredibus repro-
missionis eiusdem
10 expectabat enim fundamenta
habentem ciuitatem
cuius artifex et conditor deus.
11 Fide et ipsa sarra sterilis
uirtutem in conceptionem
seminis accepit
etiam praeter tempus aetatis
quoniam fidelem credidit
esse qui promiserat
12 propter quod et ab uno orti sunt

Hieron. (*ep.* cxxix. 3) *cum ord. gr. longe plu.* ἐξ. εἰς τὸν (ℵ*AP$\mathfrak{p}^{46}$ 17 *om.*) τόπον. **quem**: *bis scr.* Z*. **accepturus erat** (aer. L) **in hereditatem** (herid. D, haered. ϛ$\mathfrak{P}$, aered. L) *et* acc. erat in possessionem (possessione *d*) *d e Hieron. cum ord. gr. paene omn.* ἤμελλεν λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν: *gr.* ℵ*^{cta} > ἤμ. εἰς (ℵ* *om.*) κλ. λ. **et** *cum gr. omn.* καί: *om.* G*MR *diu.** **exiit** (exiuit WZ*), *gr.* ἐξῆλθεν: egressus est *Hieron.* nessciens M, nessciaens L. **quo iret**: ubi ueniret *d e*; *gr.* ποῦ ἔρχεται.

9. *Ad init.* + et *d e cum gr.* D*E* *qui praem.* καί. **fide**: *om. d e* (*per parablepsin?—cf.* demoratus *infra*) *sine auct. gr.* fidem oratus *dist.* M*. **moratus est** (aest L*) *etiam* O^{c}, *gr.* παρῴκησεν: demoratus est (aest L^{c}) DGHΘ^{c}KL^{c}SVZ^{c} *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c d diu. e Iulian. ap. Aug.* (x. 1084), *cf.* ||||monstratus est O*; peregrinatus est *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3); *deinde gr.* D^{c}P 31. 37. *al. pauc.* + Ἀβραάμ, *non autem latt.* **in terra**: in terram BFHL *Orig.* (*int. iesu hom.* xxiv. 2 *libere*) *et gr. omn.* εἰς (D*$^{et c}$E *al. sat. mu.* + τὴν) γῆν. **repromissionis** *pr.* (-misionis O), *gr.* τῆς ἐπαγγελίας: promissionis *d e f Iulian. ap. Aug.* **tamquam** (tanq. KWϛ$\mathfrak{P}$) **in aliena** (aliaena G), *cf.* quasi in aliena *Hieron.*: tamquam in (*om.* L*) alienam DHLZ*; *gr.* ὡς ἀλλοτρίαν. **in casulis** (cass. S; castulis D; caulis C*), *gr.* ἐν σκηναῖς: in (*om. d e*) tabernaculis L*Z* *d e Hieron.*, *cf.* in casulis id est in tabernaculis *libere Orig.* (*int. num. hom.* xxiii. 11). **habitando** (ab. C): habitans Z* *Hieron.*; *gr.* κατοικήσας. isahac LT, isac MS, issac D, ysahac C; isaia Z*. cohaeredibus Lϛ$\mathfrak{P}$, choeredibus S, quoeredibus C. **repromissionis eiusdem** *et* promissionis ei. Z* *cum ord. gr. paene omn.* τῆς ἐπαγγελίας τῆς (ℵ* *om.*) αὐτῆς: > ei. promissionis *Hieron. cum ord. gr.* ℵ^{a} τῆς αὐτῆς ἐπ.; *deinde* + ipsius H, *cf. gr.* D* 38 τῆς ἐπ. αὐτοῦ.

10. **expectabat** (-but M*, exspectabat OSVZ^{c}) = ἐξεδέχετο (P ἀπεκδέχετο): expectabant *dem.* **enim** = *gr. omn.* γάρ: *om.* U*; *deinde* + que *d* (*non autem e*). **fundamenta habentem** (ab. C) **ciuitatem** *cum ord. gr. omn.* τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, *cf.* fundamentum h. c. R *d e Hieron.* (*ep.* cxxix. 3): > c. h. fundamenta *Hieron.* (*tract. de ps.* lxxxvi); manentem c. '*Cassiod.*' (*P. L.* lxx. 1094)—*ex.* xiii. 14. **cuius** = ἧς: cui *e.* **artifex et** (*om.* G) **conditor** *etiam Hieron.* (*tract. in ps.* lxxxvi, *et Uall.* vi. 792), *cf.* art. et creator *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3), art. et fabricator *Hieron.* (*ep.* xcviii. 2), *et gr. omn.* τεχνίτης καὶ δημιουργός: > conditor et art. O '*Cassiod.*'; art. conditor et fabricator H. **deus** *tantum etiam Hieron.* (*tract. in ps.* lxxxvi) *cum gr. omn.* ὁ θεός: d. est *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3, *et Uall.* vi. 792) '*Cassiod.*' *et* > est d. *Hieron.* (*ep.* xcviii. 2).

11. **et** = *gr. omn.* καί: *om.* O. sara Θ^{c}O^{c1}UW *vg.* **sterilis** (-elis AFΘ*KMO*RUVZ, stirilis D) *cum gr.* D*$\mathfrak{p}^{46}$ στεῖρα *uel* D^{b} 37. 67. 116 ἡ στ. *uel* P 4**. 47. 73. *al.* στ. οὖσα: *om. Aug.* (vii. 441) *cum* ℵAD^{c}EKL$\mathfrak{p}^{13}$ *al. pler.* **in** (et FM) **conceptionem** = εἰς καταβολήν, *cf.* ad emissionem *Aug.*: in conceptione BCGHΘO*STUϛ$\mathfrak{P}$$\mathfrak{S}$ *c dem. diu. f Iulian. ap. Aug.* (x. 1084); *adnotat Luc. Brug.* '*Seruandus est accusatiuus*, conceptionem, *non uertendus in ablatiuum*'. saeminis C, m *sup. lin.* G. **accepit** (accipit DO*S) *sine addit. cum gr. plur.* ἔλαβεν *tantum*: + in generando L *cum gr.* D*EP 37. 73. 80. 116 εἰς τὸ τεκνῶσαι; + filium *d e.* > accepit ad emissionem seminis *Aug. contra ord. gr.* **etiam** (aet. C) *cum gr. paene omn.* καί: *gr.* D* 116 *om.*, *non autem latt.* **praeter** (pret. LMOW) **tempus aetatis** (et. MRW) *et* super t. aet. *d e sine addit. cum gr.* ℵ*AD*$\mathfrak{p}^{13 \, ut \, uidetur}\mathfrak{p}^{46}$ 17 παρὰ καιρὸν ἡλικίας *tantum*: *gr.* ℵ^{c}D^{c}EKLP *al. fere omn.* + ἔτεκεν, *non autem latt.* **quoniam** (ἐπεί): quia *d e.* **fidelem credidit** (credid||||||O*; + eum *dem.*) **esse** (+ ipsum W) **qui promiserat** (promiss. D), *cf.* f. credidit (+ eum Z^{c}) esse (+ eum KL^{c}O^{c}V *vg. cod. caraf.*) q. repromiserat (repromiss. SZ^{c}) KL^{c}O^{c}SVZ^{c} *vg. cod. caraf. Bentl.*: f. credidit (idit *arte in mg. scr.* Θ^{1}) esse (*in ras. scr.* Θ) ipsum (*in ras. scr.* Θ) promittentem (p *in ras. scr.* Θ) HΘ; f. credidit esse repromissorem (repromissionem *d e*) Z* *d e*; *gr.* πιστὸν ἡγήσατο τὸν ἐπαγγειλάμενον.

12. **et** *pr. cum gr. omn.* καί: *om.* AZ* *c diu. Iulian. ap. Aug.* (x. 1084). **ab uno** (huno C; + *ras.* 1 *lit.* Θ) *etiam Iulian. ap. Aug.* (x. 1084 *semel*), *gr.* ἀφ' ἑνός: ex uno *Iulian. ap. Aug.* (x. 1084 *semel*, 1088 *libere*, 1135 *libere*). **orti** (horti

Digitized by Google

et hoc emortuo
tamquam sidera caeli
in multitudinem
et sicut harena quae est
ad oram maris innumerabilis.
13 Iuxta fidem defuncti sunt
omnes isti non acceptis
repromissionibus
sed a longe eas aspicientes
et salutantes
et confitentes quia peregrini et hospites sunt
supra terram
14 qui enim haec dicunt
significant se patriam
inquirere
15 et si quidem illius meminissent de qua exierunt
habebant utique tempus
reuertendi
16 nunc autem meliorem

CHΘ*T; ornati Z*) **sunt** *ut udtur cum gr.* AD* KP𝔓^{46} 17. 109. 219* ἐγενήθησαν: *gr.* ℵD$^{b\,et\,c}$EL *al. pler.* ἐγεννήθησαν; *deinde* + ei *f sine auct. gr.* **et hoc** (*om.* FM) **emortuo** (aem. L; ē· mortuo B), *cf.* et haec emortuo (hem. C) CG$^{*\,ut\,udtur}$HΘTU *Bentl., et gr. omn.* καὶ ταῦτα νενεκρωμένου: et hac (*om.* S*) emortua DO*S*; et hoc uel hac emortua uel o S^1; *deinde* + corpore R *sine auct. gr.* **tamquam** (tanq. KW⁊ℌ), *gr.* καθώς: sicut *Orig.* (*int. princ.* IV. iii. 11, *exod. hom.* xi. 5, *num. hom.* xxi. 2—*incertum est autem unde uerba sequentia citentur*). **sidera** (syd. ⁊) *etiam Orig.* (*int. princ.* IV. iii. 11), *gr.* τὰ ἄστρα: stellae *Orig.* (*int. exod. hom.* xi. 5, *num. hom.* xxi. 2). celi LMW; + et M. **in multitudinem** *etiam Orig.* (*int. exod. hom.* xi. 5): in (*om.* (*Bentl.*)) multitudine DHΘKLO^{c}VZℌ *cod. caraf. Bentl. c diu. Orig.* (*int. princ.* IV. iii. 11, *num. hom.* xxi. 2) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1084) *et gr.* τῷ πλήθει. sicuti C. **arena** A*GLMOUZ *vg.*; harenam R. **quae** (que MWZ) **est** (aest L) **ad oram** (ora HΘLZ*, horam CDM, hora F), *cf.* q. est in ora S^c *et* > q. in ora est S*, *cum gr. plur.* ἡ παρὰ τὸ χεῖλος: *om. d e cum gr.* D*E𝔓^{46*}. **innumerabilis** (a *in ras.* b *scr.* M) = ἡ ἀναρίθμητος: numerabilis *e.*

13. **iuxta fidem** (fide B) *et* secundum fidem Z* *Aug.* (iv. 1293, x. 67) *cum gr.* κατὰ πίστιν: in fide *d e.* **defuncti sunt** (+ *ras.* 1 *lit.* U), *gr.* ἀπέθανον: mortui s. *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3) *Aug.* (iv. 1293, x. 67). **omnes isti**, *cf.* omn. iusti DF: > hi (h *sup. lin.* L, hii Z*) omn. LZ* *Hieron. Aug.* (iv. 1293, x. 67) *cum ord. gr. omn.* οὗτοι πάντες, *cf.* sancti omn. *t* (*infra*); omn. *tantum d e.* > sancti omnes iusta fidem defuncti sunt *t* (*ad init. pericopes*) *contra ord. gr.* **non acceptis** (accaep. L) **repromissionibus** (-misionibus OS, *inter* i *et* b *eras.* s M), *cf.* n. perceptis r. *Sedul.*: cum non accepissent promissiones *Aug.* (iv. 1293, x. 67); non accipientes promissio (*def. rel.*) Z*; *gr.* μὴ κομισάμενοι (ℵ^{c}DEKL𝔓^{46} *al. pler.* λαβόντες; A προσδεξάμενοι) τὰς ἐπαγγελίας. set L. **a** (ha C) **longe** (-gue D): longe *tantum Aug.* (iv. 1293, x. 67); procul *Hieron.*; *gr.* πόρρωθεν. **eas** (e||as L) = *gr. omn.* αὐτάς: *om.* DO*Z* *d e.* **aspicientes** (aspientes A*; accipientes S) *et* uidentes *Hieron. Aug.* (iv. 1293, x. 67) = ἰδόντες (17. εἰδότες): aspectis *d e*; *deinde gr. min. pauc.* + καὶ πεισθέντες, *non autem latt.* **confitentes** = ὁμολογήσαντες: confidentes DM*. **quia**: + et Z *sine auct. gr.* **peregrini** (peraeg. L, perig. DS) **et hospites** (osp. H) *et* > h. et p. Z* *Bentl. Aug.* (iv. 1293, x. 67), *gr.* ξένοι (D*E* + καὶ πάροικοι—*cf.* Eph. ii. 19, I Pet. ii. 11) καὶ παρεπίδημοι (P πάροικοι): p. et aduenae *Hieron.* sint B*. **supra terram** ABFGM *Tisch. et* super (suꝑ D) t. *codd. plur. vg. cod. caraf. Bentl. c d dem. diu. e f Hieron. Aug.* (iv. 1293, x. 67) *cum gr. paene omn.* ἐπὶ τῆς γῆς: *gr.* P *om., non autem latt.*

14. **qui enim** (aen. L) **haec** (hec MW; hoc ⁊) **dicunt** (dicent B) *etiam Hieron.* (iv. 702): q. en. talia d. *d e Aug.* (iv. 1293); q. en. sic loquuntur *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3); *gr.* οἱ γὰρ (𝔓^{46} + τά) τοιαῦτα λέγοντες. **significant** (magnificant O^c), *gr.* ἐμφανίζουσιν: ostendunt *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3, *et Uall.* iv. 702) *Aug.* **se patriam inquirere** (-rire D): quod p. quaerant (> quaer. p. *ep.* cxxix. 3) *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3, *et Uall.* iv. 702); quia p. quaerunt *Aug.*; *gr.* ὅτι (37. 116 + καί) πατρίδα ἐπιζητοῦσιν (D*𝔓^{46} 14. *al.*^{3} ζητοῦσιν).

15. **et** = *gr. omn.* καί: *om.* L*. se O*Z*. **illius meminissent** *etiam Bentl. Tisch., cf.* ipsius m. *vg. cod. caraf.*, eius memores essent *Aug.* (iv. 1293); illius recordabantur *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3), *et gr.* ℵ^{c}AD^{c}KLP *al. pler.* ἐκείνης ἐμνημόνευον (17. 31 ἐμνημόνευσαν): *gr.* ℵ*D*𝔓^{46} 47. 73. 80 ἐκ. μνημονεύουσιν; illam quaererent *Hieron.* (iv. 702). **de qua**, *gr.* ἀφ' (37 ἐξ) ἧς: a qua *Aug.* **exierunt**, *gr.* ℵ*AD*E*P𝔓^{46} 17. 73. 80 ἐξέβησαν *et* ℵ^{c}D^{c}E** KL *al. pler.* ἐξῆλθον: exierant L*O*; egressi erant *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3, *et Uall.* iv. 702); discesserant *Aug.* **habebant** (be *sup. lin.* L) **utique** (hut. C), *cf. gr. paene omn.* εἶχον ἄν (𝔓^{46} *uno uerbo* εἶχαν): habebant *tantum d e Hieron.* (*ep.* cxxix. 3, *et Uall.* iv. 702), *cf.* habuissent *tantum Aug., et gr.* D* εἶχον (*sine* ἄν). **reuertendi** (rebert. L), *gr.* ἀνακάμψαι: ut reuerterentur *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3, *et Uall.* iv. 702); *deinde* + ad eam *Hieron.* (iv. 702, *non autem ep.* cxxix. 3) *sine auct. gr.*

Digitized by Google

appetunt id est caelestem
ideo non confunditur deus
uocari deus eorum
parauit enim illis ciuitatem.
17 Fide optulit abraham isaac
cum temtaretur
et unigenitum offerebat
qui susceperat repro-
missiones
18 ad quem dictum est
quia in isaac uocabitur
tibi semen
19 arbitrans quia et a mortuis
suscitare potens est deus
unde eum et in parabola
accepit.
20 Fide et de futuris benedixit
isaac iacob et esau.
21 Fide iacob moriens
singulos filiorum ioseph
benedixit
et adorauit fastigium

16. **autem** *etiam Hieron.* (iv. 702), *gr.* δέ: uero *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3); *deinde* + et O* *sine auct. gr.* **appetunt** (adpet. AHΘM), *gr.* ὀρέγονται: repetunt F; desiderant Z* *d e Hieron.* (*ep.* cxxix. 3, *et Uall.* iv. 702); *deinde* + patriam *Hieron.* (iv. 702) *sine auct. gr.* **id** *etiam Hieron.* (*ep.* cxxix. 3), *gr.* τοῦτο: hoc Z* *Hieron.* (iv. 702). celestem GLW, caelestis F, celestes M; + ierusalem *Hieron.* (iv. 702) *sine auct. gr.* **ideo** (διό): propterea '*Aug.*' (v. *App.* 532); *deinde* + merito *d e sine auct. gr.* **non confunditur** (confud. O) **deus** *etiam Sedul.* (*comm.*), *cf.* n. pudet deum *Sedul.* (*lemm.*): n. confunditur eos deus (*Bentl.*) *et* n. pudet eos deus *d e cum gr. omn.* οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ θεός, *cf.* n. confunditur de his deus *Aug.* (iv. 1293) '*Aug.*' **uocari deus eorum** *contra ord. gr.*: > u. eor. d. *d e Sedul. cum ord. gr.* D*P 115 ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν θεός; *gr. plur.* > θεός ($\mathfrak{p}^{46}$ *om.*) ἐπικαλεῖσθαι (K καλεῖσθαι) αὐτῶν (L αὐτούς), *non autem latt.* **parauit** (parabit *t*) *et gr.* ἡτοίμασεν: praeparauit *Aug.* '*Aug.*' **illis** (αὐτοῖς): eis *Aug.*; *deinde* + deus *Sedul. sine auct. gr.* **ciuitatem**: + sanctam T *t sine auct. gr.*

17. **optulit** (obt. ACGHΘKORSTUZ* *vg.*) **abraham** (*om.* L) **isaac** (ysahac C, issaac M*, isac S, isahac T) **cum** (quum Θ) **temtaretur** (*cum* HT, tempt. *codd. plur.*, tent. *vg.*) *cum ord. gr. longe plu.* προσενήνοχεν Ἀβραάμ ($\mathfrak{p}^{46}$ *ut udtur* 8^{pe} *om.*) τὸν ($\mathfrak{p}^{46}$ *ut udtur om.*) Ἰσαὰκ πειραζόμενος, *cf.* opt. ab. isaac ut immolaretur *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1360), praecessit ab. in isaac tentatus *Aug.* (vii. 444): > ab. obtulit issac cum temptaretur D *cum ord. gr.* 71 Ἀβ. πρ. τ. Ἰσ. πειρ.; > optulit isac cum temptabatur abraam *d e cum ord. gr.* D* πρ. τ. Ἰσ. πειρ. Ἀβ. **unigenitum** (hun. C, u||nigenitum *et* genitum *ex corr.* O), *gr.* τὸν μονογενῆ (D* -γενην): unicum *d diu. e Orig.* (*int. gen. hom.* viii. 1) *Aug.*; *deinde* + cum H *sine auct. gr.* **offerebat** (hoff. C, ebat *in ras. scr.* G) *et gr.* προσέφερεν: obtulit *Aug.* **qui susceperat** (suscip. DFO*S) **repromissiones** (-misiones O; repromissionem B) *et* accipiens repromissiones Z* *contra ord. gr.*, *cf.* in quo (quos W) susceperat (acceperat O? ...) repromissiones (promissiones *diu.*) WϚ𝔖 *dem. diu. Orig.* *et Luc. Brug.* '*Non scribas* in quo *pro* qui': > qui repromissiones susceperat L *et* > qui promissiones suscepit *Aug. cum ord. gr.* ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος (K 80. 121 δεξάμενος), *cf.* > repromissionem qui susceperat *d e Sedul.* (*ut udtur*).

18. **dictum est** = ἐλαλήθη: locutus est Z*. **quia** *et* quod *Orig.* (*int. gen. hom.* viii. 2) *cum gr. plur.* ὅτι: *om. d e Aug.* (vii. 444) *cum gr.* D*P$\mathfrak{p}^{46}$ 238. isac S, issac D, isahac LT, ysahac C. uocauitur L. saemen C.

19. **arbitrans** (λογισάμενος): certus aestimans *d e*; cogitans *Orig.* (*int. gen. hom.* viii. 1) *Aug.* (vii. 444). **quia** *etiam Orig.* (*int. gen. hom.* viii. 1), *gr.* ὅτι: quod *d e Orig.* (*int. gen. hom.* viii. 5). **et** *pr. cum gr. paene omn.* καί: *om.* Z* *d e cum gr.* 109. **a mortuis** *et* ex mortuis Z* *Aug. cum gr. omn.* ἐκ νεκρῶν, *cf.* mortuis *tantum* M*S^1: mortuos DOS*. **suscitare** *et* excitare *Aug. cum gr. omn.* ἐγείρειν (AP 17. 71 ἐγεῖραι) *tantum*: eum suscitare *Orig.* (*int. gen. hom.* viii. 1) *et* > s. eum *Orig.* (*int. gen.* viii. 5). **potens est** (aest L) *cum gr.* P δυνατός ἐστιν, *cf. gr.* ℵ$D^{*et c}$EKL$\mathfrak{p}^{46}$ *al. omn.* $^{ut\ udtur}$ δυνατός *tantum*: potest C *Aug. et* possit *d e cum gr.* AD^b δύναται. **unde** (hunde C), *gr.* ὅθεν: pro hoc etiam *Aug.* **eum et** (*om.* CT *c*; > et eum O*) **in parabola** (-bula CDGO*ST; > et in p. eum W) *etiam Bentl. Tisch. cum gr. omn.* αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ: eum (aeum L; ipsum Z* *et* > et ipsum) et in parabolam (-bulam O^c) BKLO^cVZ *vg. cod. caraf. d dem. e Sedul.*, *cf.* eum et in similitudinem *Aug.* **accepit** (accipit DO*S), *gr.* ἐκομίσατο: adduxit *Aug.*

20. **et** *pr. et* etiam *Sedul. cum gr.* AD*$\mathfrak{p}^{46}$ 17. 37. 67*. *al.*^{3} καί: *om.* O* *cum gr. plur.* **benedixit** = εὐλόγησεν: benedicit *d e*. isac FS, issac D, isahac LT, ysahac C, *inter* i *et* s *ras.* 1 *lit.* A; *deinde* + et D *sine auct. gr.* **et** *sec.*: *om.* O* *sine auct. gr.* esauh C, essau DS, aesau L, isau M.

21. **singulos filiorum**: singulis filiorum CGRT; unumquemquae filiorum Z* *et gr.* ἕκαστον τῶν υἱῶν; singulos filios *d diu. e.* **ioseph** = *gr. paene omn.* Ἰωσήφ: *gr.* $\mathfrak{p}^{46*}$ αὐτοῦ, *non autem latt.* hadorauit C. **fastigium**: in f. *Bentl.*, *cf.* super f. DOSW *f Sedul.*, *et gr.* ἐπὶ τὸ ἄκρον;

Digitized by Google

uirgae eius.
22 Fide ioseph moriens
de profectione filiorum
israhel memoratus est
et de ossibus suis mandauit.
23 Fide moses natus occultatus
est mensibus tribus
a parentibus suis
eo quod uidissent elegantem
infantem
et non timuerunt regis edictum.
24 Fide moses grandis factus
negauit se esse filium
filiae pharaonis
25 magis eligens affligi
cum populo dei
quam temporalis peccati
habere iucunditatem
26 maiores diuitias aestimans
thesauro aegyptiorum

---

bis reddentes f. in cacumine Z* *et* f. in f. Z^{c}. uirge GLWZ*. **eius** (αὐτοῦ): suae Z*. *Adnotat Sedul.* '. . . *cum in hebraeo multo aliter legatur* et adorauit *inquit* israel ad caput lectuli sui', *quae sententia e Quaestt. Hebr. in Gen. Hieron.* (iii. 371) *uerbum de uerbo deduci uidetur.*

22. **de profectione** = *περὶ τῆς ἐξόδου*: de prefectione T; *gr.* $\mathfrak{p}^{46}$ *praemittit καί, non autem latt.* **israhel** (israel *vg.*, isrl̄ BSW, irh̄l Z^{c}, ih̄l L, ysrahel C) *cum gr. omn.* Ἰσραήλ: suorum Z*. **memoratus est**: *gr. ἐμνημόνευσεν.* hossibus C. mandabit L.

23. moyses BFHΘKLMSUVZ *vg.*, moises TW, moes̄ D; *deinde* + quam *d e sine auct. gr.* **natus** = *γεννηθείς*: *om.* OS*; + est *d.* hoccultatus C. ·III· D. **a** (*om. e*) **parentibus** = *ὑπὸ τῶν πατέρων*: apparentibus OS. **eo** (aeo L) **quod**, *gr. διότι*: propter q. Z*. **uidissent** (-isent S): uiderunt Z*; *gr. εἶδον.* eligantem ABKO*SZ*, heligantem C. **et** *cum gr. paene omn. καί*: *gr.* $\mathfrak{p}^{46}$ *om., non autem latt.* timuaerunt L. **regis** (reges Z*) **edictum** (hed. C; *om.* D) *contra ord. gr.*: > aedictum r. L *cum ord. gr. τὸ διάταγμα* ($A^{ut\ uidetur}$ 34 *δόγμα*; $46^{mg.}$ *πρόσταγμα*) *τοῦ βασιλέως*; *deinde* + fide magnus factus moyses occidit aegyptium considerans dolorem fratrum suorum *d e cum gr.* D*E *πίστι μέγας γενόμενος Μωυσῆς ἀνῖλεν τὸν Αἰγύπτιον κατανοῶν τὴν ταπίνωσιν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ*, *cf.* fide moises grandis factus occidit egyptum considerans dolorem fratrum suorum W, *et uers.* 24 *infra.*

24. **fide**: *in ras. scr.* M. **moses** (moyses BFHΘKLMSUVZ *vg.*, moises TW, moes̄ D) **grandis factus** *et* moses magnus f. Z* *cum ord. gr.* Μωϋσῆς *μέγας γενόμενος*: > magnus f. moyses *Orig.* (*int. princ.* I. *praef.* 1) *contra ord. gr.* **negauit** (negabit *t*), *gr. ἠρνήσατο*: negabat (bat *sup. ras. scr.*) O^{c}. **se** (+ s *eras.* M) **esse** *et* > esse se S*: se dici *d e Orig.*; *gr. λέγεσθαι.* **filium filiae** (-lie W) **pharaonis** (far. DMS, farahonis T) *cum ord. gr. omn. υἱὸς θυγατρὸς Φαραώ*: > ph. regis nepotem *Ambr.* (*ps.* xliii. 63).

25. **magis** (+ ad Z*) **eligens** (eleg. DO*SZ*, aelig. L) **affligi** (adfl. ADFΘMRSUZ*) **cum populo dei** *et* m. el. afflictari c. p. d. *Orig.* (*int. princ.* I. *praef.* 1) *cum gr. omn. μᾶλλον ἑλόμενος συνκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ*, *cf.* maluit enim experiri adfectum p. d. (*sine* c.) *d e*: > magis el. c. p. d. affligi *dem.*; > et el. affligi c. p. d. magis *Iulian. ap. Aug.* (x. 1223); maluit enim afflictis compati *Ambr.* (*ps.* xliii. 63). **temporalis** (temporibus V) **peccati** (*om.* F) **habere iucunditatem** (ioc. BO*UVWZ^c) *et* > temporalis habaere paeccati iocunditatem L *contra gr.*: temporalem peccati habere iucunditatem (*Bentl.*) *et* > temporalem habere peccati iucunditatem *Orig. cum gr. πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν*, *cf.* temporalis peccati habere iocunditatis dilicias Z* *et* > temporales (temporale *d*) habere peccatum delicias *d e*; temporalibus delectari *Ambr.*

26. **maiores diuitias** (-tians T) *etiam Hieron.* (vii. 412, 588 *infra*) *cum gr. μείζονα πλοῦτον*, *cf.* maioresque d. *libere Ambr.* (*ps.* xliii. 63) *et* meliores d. *Hieron.* (*hom. in luc.* xvi. 19–31 *infra*): maiorem honestatem *d e Ambr.* (*parad.* 22); maius patrimonium *Ambr.* (*cain* ii. 14); pretium animae suae maius *Ambr.* (*ps.* xxxvii. 24 *infra*); maius *tantum Ambr.* (*ps.* cxviii. *he* 42). **aestimans** (est. GMSTW, ext. C) *etiam Ambr.* (*cain* ii. 14, *ps.* cxviii. *he* 42) *et gr. ἡγησάμενος*, *cf.* aestimauit *libere Ambr.* (*parad.* 22, *ps.* xxxvii. 24 *infra*) *Hieron.* (vii. 412): *bis reddens* aestimauit et praetulit *libere Ambr.* (*ps.* xliii. 63); arbitratus est *libere Hieron.* (vii. 588 *et hom. in luc.* xvi. 19–31 *infra*). **thesauro** (thens. HO, tess. D, tens. G; thesauros K, thensauros FM, tesauros *t*) **aegyptiorum** (aegipt. DOS, egypt. GM, egipt. W) *etiam Hieron.* (vii. 412), *cf.* thesauris (thens. R) aegyptiorum (aegipt. T; aegyptum *d e*) RT *c d e*, *et* > aegyptiorum thesauris *Orig.* (*int. princ.* I. *praef.* 1), *cum gr.* 23 *τῶν Αἰγυπτίων θησαυρῶν*: a thesauro aegypti Z*, *cf.* thesauris aegypti (*Bentl.*) *Ambr.* (*cain* ii. 14, *ps.* xliii. 63), *et* > aegypti thesauris (diuitiis *libere Ambr. ps.* xxxvii. 24) *Ambr.* (*parad.* 22, *ps.* xxxvii. 24 *infra*, *ps.* cxviii. *he* 42) *Hieron.* (vii. 588 *infra*), *cum gr. plur. τ. Αἰγύπτου θ.*; *gr.* A 3. *al.* $mu.^{ut\ uidetur}$ *τ. ἐν Αἰγύπτῳ* (A 3. 31 *Αἰγύπτου*) *θ. apud latinos non redduntur.* **inproperium** (imp. ABHRW *vg.*) *etiam Ambr.* (*ps.* xliii. 63) *Hieron.* (vii. 412), *gr. τὸν ὀνειδισμόν*: opprobrium *Ambr.* (*parad.* 22, *cain* ii. 14, *ps.* cxviii. *he* 42) *Hieron.*

Digitized by Google

inproperium christi
aspiciebat enim in remu-
nerationem.
27 Fide reliquit aegyptum
non ueritus animositatem
regis
inuisibilem enim tamquam
uidens sustinuit.
28 Fide celebrauit pascha
et sanguinis effusionem
ne qui uastabat primitiua
tangeret eos.
29 Fide transierunt mare
rubrum tamquam
per aridam terram
quod experti aegyptii
deuorati sunt.
30 Fide muri hiericho ruerunt
circuitu dierum septem.
31 Fide raab meretrix
non periit cum incredulis
excipiens exploratores
cum pace.
32 Et quid adhuc dicam

(vii. 588); paupertatem *libere Hieron.* (*hom. in luc.* xvi. 19–31 *infra*). *Libere citant Ambr.* (*ps.* xxxvii. 24) 'pretium animae suae maius omnibus aegypti diuitiis aestimauit', *Hieron.* (vii. 588) 'maiores diuitias aegypti thesauris opprobrium christi arbitratus est', *Hieron.* (*hom. in luc.* xvi. 19–31) 'meliores diuitias esse arbitratus est paupertatem christi quam diuitias pharaonis'. **aspiciebat** (haspicie. C, aspiciae. L; aspiciebant D*) = ἀπέβλεπεν: aspiciens *d e*. **enim** (γάρ): *om.* O[c]. **in** (*om. diu.**) **remunerationem** = εἰς τὴν μισθαποδοσίαν: in remuneratione (raem. L) L *d e*; mercedem repromissionum *deinde* + dei *Ambr.* (*ps.* xliii. 63).

27. **reliquit** (-id AFLM*U; relinquit S *d*): dereliquid Z; *gr.* ℵDKL[2]P *al. longe plu.* κατέλιπεν *et* AEL*𝔓[46] 17. 47*. *al.*[4] κατέλειπεν. aegiptum DOST, egyptum M, egiptum LW. **ueritus** (φοβηθείς): timens Z. **animositatem** (-tate G), *gr.* τὸν θυμόν: furorem L*Z*. raegis L. **inuisibilem** (inuissib. DS, inuisiu. L) **enim** (aen. L), *gr.* τὸν γὰρ ἀόρατον (A ἀώρ.): hunc enim quod non aspiciebat *d e*. **tamquam** (tanq. KWϚ𝔓), *gr.* ὡς: quasi *Hieron.* (*tract. in es.* vi. 1–7, *p.* 109). **uidens**, *gr.* ὁρῶν (D + *ras.* 2 *litt.*): aspiciens *d e*. **sustinuit** (susten. DFO*SZ*) *et gr.* ἐκαρτέρησεν: sustinebat *d e*; expectabat *Hieron.*; *deinde* + deum D *sine auct. gr.*

28. caelebrauit BGUV, celebrauiuit F*. pasca DWZ, phasca S. **et sanguinis effusionem** (effuss. DS), *cf.* et s. fusionem L* *d e*, *et gr.* > καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος: ex (e‡ *sic* T; *om. diu.*) s. effusione T *diu.* *t sine auct. gr.* **ne qui** (que Z*; quis H* *t*) **uastabat** (bast. M, at *in ras. scr.* G, bat *in ras. scr.* O[c]), *cf.* ne que subastabat *d et* ne que sicastabat *e*: ne qui (nequi *uno uerbo* S) uastaret DS; ne que (*om.* L[c]) bastator L; *gr.* ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων (ADE𝔓[46] ὀλεθρ.). **primitiua** (-iba L, itiua *in ras. scr.* O[c]; primitiuam *d e*): primogenita DS *c Sedul.*; *gr.* τὰ πρωτότοκα. tangueret D, tangere HZ*. **eos** (aeos L): eorum Z* *d e et gr.* αὐτῶν; *deinde* + fide praedauerunt aegyptios exeuntes Z* *sine auct. gr.*—*cf.* Exod. xii. 36.

29. **transierunt** (transiaer. L, transsier. M, transer. V) = *gr. omn.* διέβησαν: transiuit K; *deinde* + per *d e sine auct. gr.* **mare** (ma *in ras. scr.* H, marem O*[ut uidetur]) **rubrum** *contra ord. gr.*: > r. m. *d e cum ord. gr.* τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν. tanquam KWϚ𝔓. **per** (*eras.* Z) **aridam** (ardam S*) **terram** *cum gr.* ℵAD*E𝔓[13]𝔓[46] 17. 47. 73. *al.*[3] διὰ ξηρᾶς γῆς: *gr.* D[c]KLP *al. pler.* δ. ξηρᾶς *tantum apud latinos non redduntur.* **quod experti**: quam sperti *d e*; cuius experimentum accipi Z*; *gr.* ἧς πεῖραν λαβόντες. aegypti O*, aegiptii S, aegipti D, egyptii M, egiptii W, egipti T. **deuorati sunt** *cum gr. longe plu.* κατεπόθησαν: demorati s. HΘ*[et mg.] *sine auct. gr.*; *gr.* 73. *al.*[6] κατεποντίσθησαν *apud latinos non redduntur.*

30. fidae L. hierucho S, iericho HVW *vg.*, iaericho L, ihericho C, iherico T, ihiericho B. **ruerunt** (ruaer. L) *etiam Bentl. Tisch. et gr.* ℵA D*P𝔓[13] 17. *al.*[7] ἔπεσαν *uel* D[c]EKL𝔓[46] *al. longe plu.* ἔπεσε (D[c]EL𝔓[46] -σεν): corruerunt (conr. DS) DG*KOSVWZ *vg. cod. caraf. c dem. diu., cf. gr. min.*[11] κατέπεσε. **circuitu** (-cumitu Θ) **dierum septem** (VII F*W; septim D[c]) *et* circuiti (-cumiti AC[1], -cumhiti C*) dierum (diebus (*Bentl.*)) septem (VII F[c]M) ACF[c]G*M *Bentl. c*: > circuitu septem (-tim D*, semtem O*) dierum D*L[c]OU*, > circuiti septem dierum L*U[c], *et* > circumiti septem diebus H, *cum ord. gr. omn.* κυκλωθέντα (𝔓[46] κυκλωθέν) ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας; > diebus VII girati *d e*.

31. **raab** (rab DS, rahab GL *vg.*): *gr.* ℵ* + ἐπιλεγομένη, *non autem latt.* meritrix DS. **non periit** (perit D; non periit *bis scr.* Z*) *cum gr. omn.* οὐ συναπώλετο: n. peribit A*, *cf.* n. conperibit *d e*. **cum incredulis** (incraedulis *deinde* + *ras.* 2 *litt.* L): *bis reddunt* infidelibus cum contumacibus *d e*; *gr.* τοῖς ἀπειθήσασιν (𝔓[46] ἀπιστήσασιν). **excipiens exploratores**, *cf.* suscipieus exploratores Z* *Sedul.*, *et gr.* δεξαμένη (69. *al. pauc.* ὑποδεξαμένη) τοὺς κατασκόπους: exceptis exploratoribus *d e*. **pace** (-cem Z*): + et alia uia eiciens F[c] *sine auct. gr.*—*ex* Iacob. ii. 25.

deficiet enim me tempus
enarrantem
de gedeon barac samson
iepthe dauid et samuhel
et prophetis
33 qui per fidem deuicerunt
regna
operati sunt iustitiam
adepti sunt repromissiones
obturauerunt ora leonum
34 extinxerunt impetum
ignis
effugerunt aciem gladii
conualuerunt de infirmitate
fortes facti sunt in bello
castra uerterunt exterorum
35 acceperunt mulieres
de resurrectione
mortuos suos
alii autem distenti sunt

---

32. **adhuc** (at. H) *cum gr. paene omn.* ἔτι: *gr.* D* *om., non autem latt.* **dicam**: dico Z* *d e et gr.* λέγω; *deinde* + de annania sacharia misahel danielo et helia et elesseo S—*cf.* Z* *Ambr. infra.* **deficiet** (diff. D, deficient M, deficiant G*) = ἐπιλείψει (17 -ψῃ, D* ἐπιλήνψι): deficit F^cR *Aug.* (iii. 1. 613); fatigauit Z*. **enim me** (*om.* S) *cum ord. gr.* D^cEKLP$\mathfrak{p}^{13}\mathfrak{p}^{46}$ *al. fere omn.* γάρ με: *gr.* ℵAD* 17 > με γάρ, *non autem latt.* > tempus me *f**. **tempus** (+ ena *eras.* M) **enarrantem** (hen. C, aen. L, enarrentem W; narrantem U; + de get *exp.* G), *cf.* t. enarrando *Ambr.* (*parad.* 21) *et* t. enarrandi *Aug., contra ord. gr.*: > enarrando tempus *d e cum ord. gr.* διηγούμενον ὁ χρόνος. **de**: *gr.* D* + δέ. **gedeon**: + et de *d e, cf. gr.* D* *qui add.* καί. **barac** (-ach BDΘKLOSVWZ^c, -aac H, -ae R; baruc A, baruch C) *sine addit. cum gr.* ℵA$\mathfrak{p}^{13}\mathfrak{p}^{46}$ 17 Βαράκ ($\mathfrak{p}^{46}$ Βαράχ) *tantum*: *gr.* D* + καί *et* D^cEKLP *al. fere omn.* + τε καί, *non autem latt.* **samson** (samps. FΘ𝔐) *sine addit. cum gr.* ℵA$\mathfrak{p}^{13}\mathfrak{p}^{46}$ 17 Σαμψών *tantum*: + et O^c *d* (*non autem e*) *Aug. cum gr.* DEKLP *al. fere omn.* καί. **iepthe** (iepthae BGHΘ*K, iepte OTZ*, ieptae CF^c, iephthe V, iephte D *vg. cod. caraf.*, iephtae *Bentl.*, iaeptae S, iaephtaae L, iaetae F*M; ephtan *d*, iephtan *e*) *cum gr. omn.* Ἰεφθάε: *om. Ambr.* **dauid et samuhel** (-uhael L, -uel D MS) *etiam Bentl. Tisch. et gr.* $\mathfrak{p}^{46}$ Δαυεὶδ καὶ Σαμουήλ: d. quoque et samuhel (-uel T) CT *et* dauidqui (*lapsu pro* dauidque) et samuel *d e, cf.* et d. et samuel *Bentl. Aug., cum gr. paene omn.* Δ. τε καὶ Σ.; d. samuhel (-uel W *vg.*) *tantum* K O^cVWZ^c *vg. cod. caraf. dem. diu. sine auct. gr.* **prophetis** (prof. ADF^cMOS, profectis F*) *et* prophetarum Z* *cum gr. paene omn.* τῶν προφητῶν *tantum*: aliis prophetis *dem. diu. et* ceteris prophetis *Ambr. cum gr.* 37 τ. ἄλλων πρ.; *deinde* + ananias azarias misahel daniel helias helisaeus Z*, + anania azaria misael daniel helia helisaeo *Ambr., sine auct. gr.*—*cf.* S *supra.*

33. **qui** = οἵ: sancti omnes (*ad init. pericopes*) *t.* **deuicerunt** (deuicerant DHΘ*) *etiam* 𝔐 *cod. caraf. Bentl. Tisch., gr.* κατηγωνίσαντο ($\mathfrak{p}^{46}$ *om.*): uicerunt TWZ*Ϛ𝔖ℭ *diu. f t Aug.* (iii. 1. 613) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1360). **regna** = *gr. paene omn.* βασιλείας: *gr.* $\mathfrak{p}^{46}$ βασιλεῖς, *non autem latt.* **operati** (hop. C, *bis scr.* Z* *ut uidetur*) **sunt** *et gr.* ἠργάσαντο: operantes *Aug.* (iii. 1. 613). **iustitiam** (-ciam W; + *ras. 2 litt.* Θ), *gr.* δικαιοσύνην: aequitatem *d e.* **adepti sunt,** *gr.* ἐπέτυχον: potiti sunt *d e*; consecuti sunt *Aug.* (iii. 1. 613); perfecerunt *Ambr.* (*parad.* 21). **repromissiones** (-misiones O, -missionis Z*; siones *in ras. scr.* G), *gr.* ἐπαγγελιῶν: promissiones *Aug.* (iii. 1. 613). **obturauerunt** (obth. Ϛ, opt. BFMW, b *sup. lin.* L; obdurauerunt DSTU, hobdurauerunt C) **ora** (hora C) **leonum**, obstruxerunt ora l. *Ambr.* (*parad.* 21), *et* clauserunt ora l. *Aug.* (iii. 2. 128), *cum ord. gr. omn.* ἔφραξαν στόματα (D* στόμα) λεόντων: > obstruxerunt l. ora *Ambr.* (*off. min.* i. 35) *et* > strinxerunt l. ora *Ambr.* (*ep.* lxiii. 67); > l. molas obstruxerunt *libere Ambr.* (*luc.* x. 122)—*cf.* Ps. lvii. 7.

34. extincxerunt AFH. **impetum** (inp. C, impetu M), *gr.* δύναμιν: uirtutem *Ambr.* (*parad.* 21, *off. min.* i. 35). *Libere citat* naturam ignis exstinxerunt hebetarunt flammas *Ambr.* (*ep.* lxiii. 67). **effugerunt** (aeff. L, effugierunt HΘ *t*) *etiam* ℭ *cod. caraf. cum gr. omn.* ἔφυγον: effugauerunt (effugarunt W *diu.*) TWϚ𝔐𝔖 *c dem. diu., et cf. Luc. Brug.* '*Pro* effugerunt, *a fugio tertiae coniugationis, non corrigas* effugauerunt, *quod est in fugam uerterunt, a fugo primae*'; obtuderunt *libere Ambr.* (*ep.* lxiii. 67). **aciem** (hac. C) *etiam Ambr.* (*off. min.* i. 35, *ep.* lxiii. 67): acies *d e Ambr.* (*parad.* 21); *gr.* στόματα. **conualuerunt** *etiam Ambr.* (*off. min.* i. 35), *gr.* ἐνεδυναμώθησαν (ℵ*A D*$\mathfrak{p}^{13}\mathfrak{p}^{46}$ ἐδυναμώθησαν): eualuerunt Z* *d e Ambr.* (*parad.* 21); euaserunt *libere Ambr.* (*ep.* lxiii. 69). *A* **conualuerunt** *ad fin. Ep. def.* O. dae L. infirmitatae L, infirmitatem M*, infirmitates Z*. **fortes facti sunt in bello** (uello L), *cf.* fort. fuerunt in b. Z* *Ambr.* (*parad.* 21): > in b. fort. fuerunt (*om. e*) *d e*; *gr.* > ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, *non autem latt.* **uerterunt** = ἔκλιναν: ceperunt (coep. CZ*) CHTZ* *d dem. e Ambr.* (*parad.* 21). **exterorum** (exterrorum V; externorum D) = ἀλλοτρίων: aliorum Z*.

35. acciperunt DSZ*. resurectione S, resurrextione Z*; surrectione G *d.* **mortuos suos**

non suscipientes redemptionem
ut meliorem inuenirent
resurrectionem
36 alii uero ludibria et uerbera
experti
insuper et uincula et carceres
37 lapidati sunt secti sunt
temtati sunt
in occisione gladii mortui sunt
circumierunt in melotis
in pellibus caprinis
egentes angustiati afflicti
38 quibus dignus non erat mundus
in solitudinibus errantes

(*om.* L*) = τοὺς νεκροὺς αὐτῶν: mortuorum suorum *d e*. **alii autem** = ἄλλοι δέ: > et alii *d e*. **distenti** (dest. G; distincti L) **sunt**, *gr.* ἐτυμπανίσθησαν (D* ἀπετυμπ.): necati s. *d e*. **suscipientes**: accipientes F^{c}; expectantes *d e*; *gr.* προσδεξάμενοι. **redemptionem** (redemt. HT) *etiam e* = τὴν ἀπολύτρωσιν ($\mathfrak{P}^{46*}$ ἀπόλυσιν): deliciis *d* (= τὴν ἀπόλαυσιν?). **inuenirent** (-erent S, -itarent W) **resurrectionem** (resurraect. L, resurect. S, resurrext. Z*) *et* haberent r. *d e contra ord. gr.*: > *gr.* ἀναστάσεως τύχωσιν, *non autem latt.* **ut mel. inu. res.**: *om.* V.

36. **alii uero** *cum gr. omn.* ἕτεροι δέ: multi quoque alii *t*; alii *tantum* '*Aug.*' (v. *App.* 464 *ad init. pericopes*). ludubria G. ueruera CLM; uerba (*sic*) V. **experti**: experti sunt D *et gr.* πεῖραν ἔλαβον. **insuper** (+ adhuc Z*) **et**, *cf. gr. plur.* ἔτι δέ: ins. (*sine* et) DS^{c} *t*, *cf. gr.* 37. 39. 49 ἔτι *tantum*. **carceres** (-is Z*): carcerem *Bentl. et gr.* φυλακῆς.

37. **lapidati sunt** *etiam Hieron.* (vii. 212) = ἐλιθάσθησαν: l. *tantum d e Hieron.* (v. 851 *libere*); *deinde* + et *d e sine auct. gr.* **secti** (saecti L, secati CD) **sunt temtati** (*cum* HLT, tempt. *codd. plur.*, tent. *vg.*) **sunt** *et* serrati sunt t. sunt *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 28 *bis*) *cum ord. gr.* AD^{c}E Kp$^{13\ ut\ uidetur}$ *al. pler.* ἐπρίσθησαν ἐπειράσθησαν, *cf.* secti t. sunt F^{c}, secti enim sunt t. *Ambr.* (*parad.* 21 *ad init. pericopes*), secti sunt temptauerunt *d e*: > tentati sunt secti sunt *Hieron.* (vii. 212) *cum ord. gr.* ℵLP 17 ἐπειράσθ. ἐπρίσθ.; secti sunt *tantum* '*Aug.*' (v. *App.* 464) *et* serrati sunt *tantum Hieron.* (iv. 666 *libere*) *cum gr.* $\mathfrak{P}^{46}$ 2. *al. pauc.* ἐπρίσθ. *tantum*, *cf.* secti *tantum Hieron* (v. 851 *libere*); temtati (tempt. S) sunt *tantum* F*S; *gr.* D* ἐπιράσθ. ἐπιράσθ. **in occisione** (hoccis. C, occiss. DS) **gladii** *et* in (*om. d e*) mactatione gl. *d e Ambr.* (*parad.* 21) *cum gr. omn.* ἐν φόνῳ μαχαίρης: in gladio *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 28 *semel*). **mortui sunt** (*om. Ambr. parad.* 21) *etiam Hieron.* (vii. 212), *gr.* ἀπέθανον: occubuerunt *libere Hieron.* (v. 851). **circumierunt** (-hierunt C, -irunt U*; circuierunt BFG^{c}MR *vg.*, circuiaerunt L, circuerunt DSW) *etiam Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 28) *Ambr.* (*parad.* 21), *cf.* circumeuntes *libere Ambr.* (*ps.* xxxvi. 58) *et Hieron.* (v. 851), *gr.* περιῆλθον: ambulabant *libere Ambr.* (*luc.* x. 122), *cf.* ambulantes *libere Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 131); ambierunt *libere Hieron.* (*hom. in luc.* xvi. 19–31). **in melotis** (-tes ΘLR, melotiestrıs *sic* H), *gr.* ἐν μηλωταῖς: in uestitu ouium Z*; in (*om. e*) antelenis *d e*; *om. omnino Ambr.* (*parad.* 21, *ps.* xxxvi. 58 *libere*, *luc.* x. 122 *libere*); *deinde* + et HΘ*L *d t Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 131, *non autem* 28) *Hieron.* (*hom. in luc.* xvi. 19–31, *et Uall.* v. 851, vii. 546) *sine auct. gr.* **in pellibus caprinis** *contra ord. gr.*: > in (*om. d*) c. p. Z* *d e Ambr.* (*parad.* 21, *ps.* xxxvi. 58, *luc.* x. 122) *Hieron.* (*hom. in luc.* xvi. 19–31, *et Uall.* v. 851, vii. 546) *cum ord. gr.* ἐν αἰγείοις δέρμασιν, *cf.* c. exuuiis *libere Ambr.* (*ep.* lxiii. 67); *deinde* + errauerunt *libere Hieron.* (vii. 547). **egentes** (heg. C, aeg. HL, ||eg. Θ) *etiam Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 28, 131, *et Del.* ii. 673), *cf.* indigentes Z* *Orig.* (*int.* ii. 672), *et gr.* ὑστερούμενοι: in egestate *Hieron.* (v. 851, vii. 547). **angustiati** (-tati BCKVZ) **afflicti** (adfl. ADFΘMRSZ*; *om.* T*), *cf.* tribulati affl. *libere Orig.* (*int.* ii. 673), *et gr. omn.* θλιβόμενοι κακουχούμενοι: coangustati affl. doloribus *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 28), *cf.* angustiati et doloribus affl. *Ambr.* (*parad.* 21) *et* angustiis et doloribus affl. *Ambr.* (*ep.* lxiii. 67); angustiatis (-titatis *d*) et doloris *d e*; in tribulatione et miseria *Hieron.* (v. 851 *libere*); affl. *tantum Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 131 *libere*); tribulatos *tantum Orig.* (*int.* ii. 672 *libere*); in angustia *tantum Hieron.* (vii. 547).

38. **quibus**: quorum *d e Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 28, 131) *Ambr.* (*parad.* 21, *ep.* lxiii. 67) *et gr.* ὧν; *deinde* + meritis *Ambr.* (*parad.* 21), + conuersatione *Ambr.* (*ep.* lxiii. 67), *sine auct. gr.* **dignus non erat mundus**: > n. erat dignus (+ hic L—*cf. gr.* ὁ) m. L *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 131 *semel*), > n. fuit d. m. *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 28), *et* > n. erat d. orbis *d e Ambr.* (*parad.* 21), *cum ord. gr. omn.* οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, *cf.* n. est d. m. iste *libere Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 131 *semel*); > d. orbis terrarum n. erat *Ambr.* (*ep.* lxiii. 67). **in solitudinibus** (solicitudinibus S*, *inter* i *tert. et* b *eras.* s U) *etiam Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 28) *Hieron.* (v. 851), *gr.* ἐν (ℵA $\mathfrak{P}^{13}\mathfrak{P}^{46}$ 17 ἐπί, P 73. *al.*^{2} ἐπ') ἐρημίαις: in desertis *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 131, *et Del.* ii. 673 *libere*), *cf.* in desertis montibus *libere Hieron.* (vii. 547). aerrantes L. **et** *pr. codd. plur. Bentl. Tisch. e Ambr.* (*ps.* xxxvi. 58) *cum gr. omn.* καί: in CΘ^{c}TU *vg. cod. caraf. c d dem. diu. f t Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 131) *Ambr.* (*parad.* 21); et in BF^{c}HΘ*KRWZ* *Orig.* (*int. matt. comm.*

Digitized by Google

et montibus et speluncis
et in cauernis terrae.
39 Et hi omnes testimonio
fidei probati
non acceperunt repromis-
sionem 40 deo pro nobis
melius aliquid prouidente
ut ne sine nobis consumma-

ser. 28). > et montibus errantes *e contra ord. gr.* **et** *sec. etiam Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 28, *et libere Del.* ii. 673 *infra*) *Ambr.* (*ps.* xxxvi. 58) *cum gr. omn.* *καί*: in *Hieron.* (*hom. in luc.* xvi. 19–31 *libere, et Uall.* vii. 547); et in F°HKR Z* *c d dem. diu. f t Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 131) *Ambr.* (*parad.* 21), *cf.* et per *libere Orig.* (*int.* ii. 672 *infra*). spelunchis CR, speloncis DS, spelluncis G; *deinde* + suis *libere Hieron.* (*hom. in luc.* xvi. 19–31) *sine auct. gr.* **et in** *etiam Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 131) *Ambr.* (*parad.* 21) *Hieron.* (*hom. in luc.* xvi. 19–31): et C *Bentl. Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 28) *Ambr.* (*ps.* xxxvi. 58) *Hieron.* (vii. 547) *cum gr. omn.* *καί*; in *d.* **cauernis** (cab. L) *etiam Hieron.* (vii. 547), *cf.* per cauernas *libere Orig.* (*int.* ii. 672, 673 *infra*), *gr.* *ταῖς ὀπαῖς*: foueis *d e Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 28, 131) *Ambr.* (*parad.* 21, *ps.* xxxvi. 58, *cf.* fouearum *libere ep.* lxiii. 67); antris *libere Hieron.* (*hom. in luc.* xvi. 19–31). **terrae** (taerre M*, terre M°W) *etiam Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 28, 131) *cum gr. omn.* *τῆς γῆς*: petrarum *Orig.* (*int.* ii. 672, 673 *libere infra*) *Hieron.* (vii. 547); *om. libere Hieron.* (*hom. in luc.* xvi. 19–31). > per cauernas petrarum et per (*om.* ii. 673) speluncas *libere Orig.* (*int.* ii. 672, 673) *contra ord. gr.*

39. **et hi** (hii CDFHMSTWZ*; ii *t*) *etiam Orig.* (*int. num. hom.* xxvi. 6) *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3) *et* et isti *Theod.-Mops.* (II. *p.* 31) *cum gr. paene omn.* *καὶ οὗτοι* (*uide autem* DE *infra*), *cf. libere ad init. pericopes Orig. int.* quoniam hi (*matt. comm. ser.* 55), hi autem (*iesu hom.* xvi. 5), *et* sed isti (*leu. hom.* vii. 2): et (*sine* hi) *Aug.* (x. 67) *cum gr.* P[46] *καί tantum*; hi *tantum ad init. pericopes Hieron.* (vii. 583) *Rufin. ap. Hieron.* (ii. 623). **testimonio** (testimonium ABM) **fidei** (fide Z*) **probati** (ti *in ras. scr.* L; + inuenti sunt *f*), *cf.* t. f. comprobati *Fulg.* (*P. L.* lxv. 164): t. f. accepto *Orig.* (*int. num. hom.* xxvi. 6); testimonium f. accipientes *Rufin. ap. Hieron. et* > testimonium accipientes f. *Hieron.* (vii. 583); habent testimonium f. *libere Orig. ap. Hieron.* (*ep.* cxix. 10); testimonium habentes per (in *Hieron.*) fidem *Orig.* (*int. leu. hom.* vii. 2, *iesu hom.* xvi. 5, *matt. comm.* xv. 35) *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3), *cf.* testimonium habent in fide *libere Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 55 *semel*); testimonium adsecuti (consecuti *Aug.*) per fidem *Theod.-Mops. Aug.* (x. 67); testificati per fidem *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 55); *gr.* *μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως*. *gr.* DE > *καὶ πάντες μαρτυρηθέντες οὗτοι διὰ τ. π.*, *non autem latt.* **non** *etiam Orig.* (*int. num. hom.* xxvi. 6, *matt. comm.* xv. 35, *matt. comm. ser.* 55) = *gr. omn.* *οὐκ*: nondum *Orig.* (*int. leu. hom.* vii. 2, *iesu hom.* xvi. 5), *cf.* necdum *libere Orig. ap. Hieron.* (*ep.* cxix. 10). **acceperunt** (accip. DS Z*) *etiam Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 35), *cf.* accepturi sunt *libere Aug.* (x. 107): receperunt *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 55, *ap. Hieron. ep.* cxix. 10) *Rufin. ap. Hieron.*; perceperunt *Orig.* (*int. num. hom.* xxvi. 6) *Theod.-Mops.*; consecuti sunt *Orig.* (*int. iesu hom.* xvi. 5); adsecuti sunt *Orig.* (*int. leu. hom.* vii. 2); tulerunt *Aug.* (x. 67); retulerunt *Hieron.* (vii. 583); *gr.* *ἐκομίσαντο*. **repromissionem** *etiam Orig.* (*int. leu. hom.* vii. 2) *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3) *et* promissionem *Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 35, *matt. comm. ser.* 55, *ap. Hieron.* cxix. 10) *Theod.-Mops. Hieron.* (vii. 583) *Rufin. ap. Hieron. Sedul. cum gr.* ℵDEKLPP[13]P[46] *al. pler.* *τὴν ἐπαγγελίαν*, *cf.* promissam . . . contemplationem *libere Aug.* (x. 107): repromissiones *Orig.* (*int. num. hom.* xxvi. 6, *iesu hom.* xvi. 5) *et* promissiones *Aug.* (x. 67) *cum gr.* A 80 *τὰς ἐπαγγελίας*—*cf. uers.* 13; *deinde* + dei *Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 35, *matt. comm. ser.* 55, *ap. Hieron. ep.* cxix. 10—*et* > dei pr. *matt. comm.* xv. 35; *non autem leu. hom.* vii. 2, *num. hom.* xxvi. 6, *iesu hom.* xvi. 5) *Aug.* (x. 67, 107—*et* > promissam dei contemplationem 107) *τοῦ θεοῦ e uersu* 40 *ad τ. ἐπαγγ. adiungentes.*

40. **deo** (+ scilicet Z*[ut uidetur] *d e*—*cf. Theod.-Mops. infra*) **pro nobis melius aliquid** (-it K) **prouidente** *etiam Orig.* (*int. leu. hom.* vii. 2, *num. hom.* xxvi. 6, *iesu hom.* xvi. 5), deo de n. m. al. pr. *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 55), deo pro n. m. quid pr. *Hieron.* (vii. 583), *et* deo scilicet (*cf.* Z* *d e supra*) de n. m. quid deliberante *Theod.-Mops.* (II. *p.* 31), *cum ord. gr. fere omn.* *τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου* (P[46] *προσβλ.*): > deo pro n. al. m. prouidente (-tem H) DGHU *dem. f Rufin. ap. Hieron.* (ii. 623), > deo de n. quid m. pr. *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3), *et cf.* qui et de aliis quiddam m. cogitauit *libere Orig.* (*int. ap. Hieron. ep.* cxix. 10); *gr.* D* > *τ. θ. κρεῖττόν τι περὶ ἡμῶν πρ.*, *non autem latt.*; > pro n. m. al. prospiciente patrefamilias *libere Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 35); deo pro n. m. prouidente *tantum Fulg.* (*P. L.* lxv. 164); pro n. (+ enim iii. 1. 246, x. 67) meliora prouiderunt *tantum Aug.* (ii. 576, iii. 1. 246, x. 67, 107)—*cf. uers.* 39 *fin.* **ut** (huti C; et Z*) **ne** *etiam cod. caraf. Bentl. Tisch. Orig.* (*int. saepius*), *cf.* ut non HΘ *vg. Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 35, *ap. Hieron. ep.* cxix. 10) *Hieron.* (vii. 583) *Rufin. ap. Hieron.*, *et gr. omn.* *ἵνα μή*: ne *tantum* KVW Z° *c d dem. Hieron.* (*ep.* cxxix. 3) *Aug.* (ii. 576, iii. 1. 246, x. 67, 107) *Fulg.* **sine** *etiam Orig.*

Digitized by Google

rentur.

XII. 1 Ideoque et nos tantam habentes
inpositam nubem testium
deponentes omne pondus
et circumstans nos peccatum
per patientiam curramus
propositum nobis certamen
2 aspicientes in auctorem fidei
et consummatorem iesum
qui proposito sibi gaudio
sustinuit crucem
confusione contempta
atque in dextera sedis dei sedit
3 recogitate enim eum
qui talem sustinuit
a peccatoribus aduersum

(*int. saepissime*) *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3), *gr.* χωρίς: absque *Orig.* (*int. ap. Hieron. ep.* cxix. 10) *Hieron.* (vii. 583) *Rufin. ap. Hieron.* nob^{i}s M. **consummarentur** (consumarentur *arte in ras. longiore scr.* L^{c}) *etiam Orig.* (*int. num. hom.* xxvi. 6, *matt. comm. ser.* 55) *Hieron.* (vii. 583), *gr.* τελειωθῶσιν: perficerentur *Fulg. et* perficiantur *Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 35); perfecti fierent *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3), *cf.* perfecti efficerentur *Orig.* (*int. iesu hom.* xvi. 5), *et* perfecti perficerentur *Aug.* (ii. 576, iii. 1. 246, x. 67, 107); perfectionem consequerentur *Orig.* (*int. leu. hom.* vii. 2, *iesu hom.* xvii. 2); coronentur *Orig.* (*int. ap. Hieron. ep.* cxix. 10).

XII. 1. **ideoque** (-quae Z*), *gr.* τοιγαροῦν (𝔭^{46} τοιγάρ): ideo *tantum dem.* **tantam** (tantum AB HMV *c*) **habentes** (abentem *t*) **inpositam** (inposs. DS, impos. BKW *vg.*; + nobis *Bentl.—cf. gr.*) **nubem** (nob. U*) **testium deponentes omne** (-nem H, -nes U*) **pondus**: > t. h. inp. nobis nub. testium p. dep. omne L *cum ord. gr. omn.* τοσοῦτον (א* τηλικοῦτον) ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα, *cf.* > t. h. inp. inbrem in nobis testimoniorum firmamentum depositis omnia *d e*; > t. inp. nobis nub. h. firmamentum (*ex* firmitatem) testimoniorum depositis omnibus Z* *et* > t. h. inp. nub. firmamentum testimoniorum depositis omnibus Z^{c}; *libere citant* 'testimoniorum nube' *Prisc.* (*p.* 49), 't. h. et nos nub. testium' '*Aug.*' (v. *App.* 207 *semel*), 't. ergo h. nub. testium' '*Aug.*' (v. *App.* 207 *semel*), *et* 'exponentes onus omne' '*Aug.*' (v. *App.* 208). **et** *sec.*: *om.* R. **circumstans** (circunst. ⳨; circum nstat *t*) **nos peccatum** (paecc. L; peccato B): fragilem (-ile *e*) p. *tantum* Z *d e et* agile p. *tantum* '*Aug.*' (v. *App.* 208) *cum gr. omn.* τὴν εὐπερίστατον (𝔭^{46} εὐπερίσπαστον) ἁμαρτίαν. pacientiam KW; ia *in ras. scr.* U. **curramus** *cum gr. longe plu.* τρέχωμεν: *gr.* KP 47. *al. aliq.* τρέχομεν *apud latinos non redduntur*; *deinde* + ad DL*RSTU^{c} *vg.* (*non autem cod. caraf. Bentl. Tisch.*) *c d Uigil.* (*Uarim.* i. 37, 67), + ad eum Z, *sine auct. gr.* **propositum** (proposs. DS; prepositum *t*; + est Z) **nobis certamen**, *gr.* τὸν (𝔭^{46} τὸ) προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα: pr. n. praemium agonis *Uigil.* (*Uarim.* i. 37, 67).

2. **aspicientes** (has. C), *gr.* ἀφορῶντες: inspicientes Z; respicientes *Uigil.* (*Uarim.* i. 37, 67), *cf.* respicientibus *libere* '*Aug.*' (v. *App.* 208). **in auctorem** (aut. F^{c}, auth. ⳨𝔐) **fidei** *et* ad (*om. Aug. ad init. pericopes*) principem f. *Aug.* (x. 811) '*Aug.*' *Uigil.* (*Uarim.* i. 37) *contra ord. gr.*: > in f. auctorem L *et* > f. principalem (*sine* in) *d e cum ord. gr.* εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγόν, *cf.* qui enim f. auctor est *libere Ambr.* (*luc.* iii. 10); ad principem *tantum Uigil.* (*Uarim.* i. 67). **et**: *om.* H *Uigil.* (*Uarim.* i. 37, *non autem* 67) *sine auct. gr.* **consummatorem** (consumat. L), *gr.* τελειωτήν: perfectorem *Aug.* '*Aug.*' *Uigil.* (*Uarim.* i. 37, 67). **iesum** *etiam Uigil.* (*Uarim.* i. 67) = Ἰησοῦν: dominum *Uigil.* (*Uarim.* i. 37); dominum nostrum iesum christum *t.* **proposito** (proposs. DS) **sibi** (*om. Uigil. Uarim.* i. 37) **gaudio**: pro tanto pr. sibi (siue Z) g. Z *d e*, *cf.* pro pr. s. g. *Bentl.*, *et gr.* ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς. sustenuit SZ. **confusione** (confuss. DS, confusionem FG*L*W, confusionis *d e—cf. gr.*; confessione B *f*) **contempta** (-temta HT, -taempta L; contemptauit G*), *gr.* αἰσχύνης καταφρονήσας: contemnens confusionem crucis *Uigil.* (*Uarim.* i. 37). **atque** (adq. CFHL*MZ) **in dextera** (dexteram HΘ) *et gr. omn.* ἐν δεξιᾷ τε (L δέ): in d. *tantum* L^{c} *d e Uigil.* (*Uarim.* i. 37). **sedis dei** *cum gr. paene omn.* τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ: d. *tantum* GRU* *sine auct. gr.*; throni *tantum Uigil.* (*Uarim.* i. 37) *cum gr.* א τ. θρόνου (*sine* τ. θεοῦ); dei sedi dī *sic* D. **sedit** *etiam cod. caraf. Bentl. Tisch.*, *cf.* consedit L*Z, *cum gr.* κεκάθικεν (𝔭^{46} *min. pauc.* ἐκάθισεν): sedet (t *in ras. scr.* U) BCKTUV^{1}W *vg. c dem. diu. f*, *cf.* consedet L^{c}.

3. **recogitate enim** *cum gr. longe plu.* ἀναλογίσασθε γάρ: r. igitur *d e cum gr.* 38. 48. 72. *al. pauc.* ἀν. οὖν; r. *tantum* Z *diu. sine auct. gr.*; si eco^{gi}tate (enim *supra*) D. **eum** (*in ras. scr.* G; *om.* U) **qui** (quia A*; *om.* H) **talem** (qualem H) **sustinuit** (susten. DFS) *et gr. paene omn.* τὸν τοιαύτην (47. 8$^{lect.}$ τὴν τοιαύτ.; 17 τοσαύτην) ὑπομεμενηκότα: talem uos portasse *d e*, *cf. gr.* D*𝔭^{13}𝔭^{46} τοιαύτην ὑπομεμ. (*sine* τόν); eum qui tales uos portasse a uobis Z. paeccatoribus L; pectoribus *d.* **aduersum** (aduersus Z*) **semet** (-ed C) **ipsos** AC F*G*MTZ* *cum gr.* א*D*E* εἰς ἑαυτούς, *cf.* א^{c}𝔭^{13} 𝔭^{46} 17 εἰς αὐτούς: aduersum (aduersus KSVW *c f*) semet ipsum (semetipsum *uno uerbo vg.*) BDF^{c}G^{1} ΘKL*$^{et\,c}$RSUVW *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c dem. diu. f cum. gr.* AP εἰς ἑαυτόν, *cf.* D^{c}E**KL *al. pler.* εἰς αὐτόν; aduersum (aduersus Z^{1}) semet

Digitized by Google

semet ipsos contra-
dictionem
ut ne fatigemini animis
uestris deficientes
4 nondum usque ad sanguinem
restitistis aduersum pec-
catum repugnantes
5 et obliti estis consolationis
quae uobis tamquam filiis
loquitur dicens
Fili mi noli neglegere
disciplinam domini
neque fatigeris dum ab eo
argueris
6 quem enim diligit dominus
castigat
flagellat autem omnem
filium quem recipit

---

ipso HL^{1}Z^1; in uobis *d e*. **contradictionem** (controdict. L*, contradit. U), *cf.* contradictionibus suis Z, *gr.* ἀντιλογίαν: aduersitatem (-tate *d*) *d e*. **ut** (huti C) **ne** (n||e G), *cf.* ut non KVW *c diu.*, *et gr.* ἵνα μή: ne (nec *d*) *tantum* Z *d e*. fatigamini S, facitigemini M. **animis uestris** *cum gr. longe plu.* ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν, *cf.* inamas uestras Z: animis (*sine* u.) L* *d e cum gr.* p^{13}p^{46} 37. 116 τ. ψ. *tantum*. difficientes D; *gr.* ἐκλυόμενοι (D*p^{13}p^{46} ἐκλελυμένοι).

4. **nondum** (*om.* Z) *sine addit. codd. plur. cod. caraf. Bentl. Tisch. c d e f cum gr. plur.* οὔπω (p^{46*} οπου) *tantum*: + enim DHΘLUVW *vg. dem. diu. Aug.* (v. 766, 1272) *Sedul. cum gr.* D*L 61. 73 *qui add.* γάρ. husque C. **restitistis** (restituit *d*, restitit *e*; *cf.* p^{46} *infra*) *etiam Orig.* (*int. iesu hom.* viii. 7), *gr.* ἀντικατέστητε (K ἀντέστητε; p^{46*} ἀντικατέστησεν, p$^{46\,1}$ -κεν): pugnastis *Aug.* (v. 766); repugnantes Z; stemus *libere Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 114); *om. Aug.* (v. 1272). **aduersum** *etiam Orig.* (*int. iesu hom.* viii. 7), *cf.* aduersus BFGHΘKLMSVWZ *vg. cod. caraf. Bentl. d dem. diu. e f Aug.* (v. 766, 1272), *gr.* πρός: contra *libere Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 114). **repugnantes**, *gr.* ἀνταγωνιζόμενοι (p^{13} p^{46} ἀγωνιζόμενοι): certantes Z *Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 114) *Aug.* (v. 766); certastis *Aug.* (v. 1272).

5. **et obliti** (hob. C) **estis** = καὶ ἐκλέλησθε (K *min.*^{4} ἐκλέλυσθε): ne obliuiscamini Z. **consolationis** (consul. DS; consolationes FMZ), *gr.* τῆς παρακλήσεως (D* παρὰ τῆς π.): consolationem *d e*. **quae** (que LMWZ) = ἥτις: qua HS. **uobis** = ὑμῖν: nobis SZ. tanquam W𝔖𝔓. filis S. **dicens**: *om. Bentl. d e et gr. non expr.*; *deinde* + in prouerbiis R$^{mg.}$ **fili** = υἱέ: filii DS. **mi** *cum gr. plur.* μου: *om. d e Orig.* (*int. ezech. hom.* i. 2 = *Hieron.* v. 879, *et Del.* ii. 698) *Aug.* (vi. 538) '*Aug.*' (v. *App.* 103) *cum gr.* D* 37. 73. *al. pauc.* **noli** (*bis scr.* U*; nolite S; *om. d*; *deinde* + despicere *dem.*) **neglegere** (neglig. W *vg.*, necleg. BH, neclig. C, neglere T) **disciplinam** (-ina *d*), *cf.* ne neglegas d. *e*, ne neglexeris d. '*Aug.*', *et gr.* μὴ ὀλιγώρει παιδείας: noli taediare a disciplina *Orig.* (*int.* ii. 698); noli esse pusillanimis in disciplina *Orig.* (*int. ezech. hom.* i. 2 = *Hieron.* v. 879); ne deficias in disciplina *Aug.* **domini** (*euan.* R) = κυρίου: dei *Orig.* (*int. ezech. hom.* i. 2 = *Hieron.* v. 879, *et Del.* ii. 698) '*Aug.*' **neque**, *gr.* μηδέ (p^{13} καὶ μή): nec '*Aug.*' **fatigeris** (-eres U*, fatieris T), *gr.* ἐκλύου: deficias *Orig.* (*int. ezech. hom.* i. 2 = *Hieron.* v. 879, *et Del.* ii. 698) *et* defeceris '*Aug.*' **dum ab eo argueris** (-uaris VW), *cf.* d. habeo argu^{e}ris L, cum ab eo argueris RSZ *c d e*, cum ab eo (illo *Aug.*) increparis *Orig.* (*int.* ii. 698) *Aug.*, cum ab eo correptus fueris '*Aug.*', *et ord. gr. plur.* ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος: > correptus ab eo *Orig.* (*int. ezech. hom.* i. 2 = *Hieron.* v. 879) *cum gr.* DE ἐλεγχ. ὑπ' αὐτ.

6. **quem enim** *etiam Hieron.* (*saepissime*) *Aug.* (*saepissime*) *cum gr.* ὃν γάρ: q. *tantum Hieron.* (*quater*); quoniam q. *Gaud.* (*P.L.* xx. 837) *Aug.* (iv. 1012); quoniam ergo q. *Aug.* (i. 679). diliget DS. **dominus** *etiam Aug.* (*saepissime*) *cum gr. omn.* κύριος: deus W *d e Gaud. Aug.* (iii. 2. 930, iv. 1012, v. 1202) '*Aug.*' (v. *App.* 103), *cf. Ambr.* (*poen.* I. 12) *Prisc. et* '*Aug.*' (v. *App.* 32, 46) *infra*. **castigat** (παιδεύει): corripit HRZ *Orig.* (*int. ezech. hom.* i. 2 = *Hieron.* v. 879, *et Del.* ii. 698, iii. 136 = *Hieron.* v. 758) *Rufin.* (*grand. uast.* 15) *Hieron.* (*paene semper*) *Aug.* (*semper*) '*Aug.*' (v. *App.* 103), *cf. Ambr.* (*ps.* cxviii. *nun* 15 *infra*); uerberat *d e Gaud.*; corripit et castigat *Orig.* (*int. princ.* III. i. 12); corripit siue erudit *Hieron.* (*ep.* cxl. 14), *cf. Prisc.* (*infra*); percutit *libere Hieron.* (v. 64 *infra*). *Libere citant Ambr.* 'castigat en. dom. quem dil.' (*ps.* cxviii. *teth* 7), 'corripit dom. quem dil.' (*ps.* cxviii. *nun* 15), 'quos dil. dom. saepe castigat' (*luc.* iv. 38), 'ecce deus dum corripit diligit et erudit' *Prisc.* (*p.* 97), 'percutit autem dom. quem dil.' *Hieron.* (v. 64), 'quamuis corripiat quem dil.' *Aug.* (iii. 1. 660). **flagellat** (-illat DS) **autem** *etiam Orig.* (*int. quater*) *Hieron.* (*sexies*) *Aug.* (*saepissime*) '*Aug.*' (v. *App.* 103), *cf.* et fl. *Hieron.* (*ep.* cxl. 14) *Aug.* (i. 679, iii. 1. 660), fl. *tantum f, et ad init. pericopes* fl. enim *Orig.* (*int.* iv. 477) *Hieron.* (iv. 757) *Aug.* (*quater*) *Cassiod.* (*P.L.* lxx. 415), quia fl. *Aug.* (iv. 760, 851), cum fl. *Aug.* (iv. 959), quia fl. pater *Ambr.* (*interp. iob et dau.* iii. 9), quod flagellet dominus *Hieron.* (*hierem.* ii. 13), flagellat dominus '*Aug.*' (v. *App.*

Digitized by Google

7 in disciplina perseuerate
tamquam filiis uobis
offert deus.
Quis enim filius quem non
corripit pater
8 quod si extra disciplinam
estis cuius participes
facti sunt omnes
ergo adulteri et non filii estis
9 deinde patres quidem carnis
nostrae habuimus erudi-
tores et reuerebamur
non multo magis obtempera-
bimus patri spirituum
et uiuemus
10 et illi quidem in tempore
paucorum dierum
secundum uoluntatem

---

506), fl. deus '*Aug.*' (v. *App.* 32, 46—*cf.* 103 *supra*), fl. *tantum Aug.* (iv. 288, 573, v. 1150) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 850), *gr.* *μαστιγοῖ δέ*: castigat au. *d e Hieron.* (*quater*), *cf.* et c. *Hieron.* (*quinquies*), *et ad init. pericopes* castigas enim *Hieron.* (*hierem.* ii. 97 *libere*), castigat au. dominus *Ambr.* (*ps.* i. 31), c. enim dominus *Ambr.* (*ps.* xxxvii. 50, *ps.* cxviii. *iod* 2, *caph* 26), quia c. deus (*et* > quia c. omnem filium d.) *Ambr.* (*poen.* i. 12). **recipit** (recepit RVZ) *etiam Ambr.* (*saepissime*) '*Aug.*' (v. *App.* 32, 46, 506), *gr.* *παραδέχεται*: suscipit *libere Ambr.* (*interp. iob et dau.* iii. 9); assumit '*Aug.*' (v. *App.* 103). *Cf.* Prou. iii. 12 *unde uerba apud patres saepe fortasse citentur.*

flagellat . . . 7 corripit: *gr.* $\mathfrak{p}^{46*}$ *om. per homoioteleuton* (*παιδεύει . . . 7 παιδεύει*).

7. **in disciplina** *etiam e*, *cf.* in disciplinam FM *Bentl.* *d et* in doctrinam Z, *cum gr.* ℵADKLP$\mathfrak{p}^{13}$ *al. fere*[50] *εἰς παιδείαν*: *gr. min. mu.*[ut uidetur] *εἰ π.* *apud latinos non redduntur.* **perseuerate** (-antem F*, -ante F^c, perseberate L*; perseuerare *d e*), *gr.* *ὑπομένετε* (D* *ὑπομείνατε*): pacientes estote Z. tanquam WΓℌ; quam *tantum* V*. **uobis offert** (offeret *d e*) *et* u. offert (hoff. C) se CG^cKTWZ *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. dem. diu. Orig.* (*int. ezech. hom.* i. 2 = *Hieron.* v. 879) '*Cypr.*' (*App. p.* 170 = *duod.* 11) *cum ord. gr.* *ὑμῖν* (17 *ἡμῖν*) *προσφέρεται*: > offert (offeret S) se uobis (nobis S) DS *et* > offert u. se *c contra ord. gr.* **quis** = *τίς*: qui *d.* **enim** *sine addit. etiam Orig.* (*int. ezech. hom.* i. 2 = *Hieron.* v. 879) *cum gr.* ℵ*AP $\mathfrak{p}^{13}$ *γάρ tantum*: + est LST *d e Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 11) *Aug.* (v. 322, viii. 947) *cum gr.* $ℵ^c$DEKLP *al. omn.*[ut uidetur] *qui add. ἐστίν.* **quem non corripit** (correpit *deinde* + *ras.* 3 *litt.* Z), *cf.* q. n. corripiat R *c*, q. n. uerberat *d e*, *et gr.* *ὃν οὐ* (P *οὐκ*) *παιδεύει* (P *ἐπαίδευσεν*): cui n. det disciplinam *Aug.* (v. 322, viii. 947). **pater**: + eius *Aug.* (v. 322, viii. 947) *sine auct. gr.*

8. **quod si extra disciplinam** (-ina H) **estis**: si autem sine correptione estis Z; si separetis uos a disciplina *libere Aug.* (v. 322); *gr.* *εἰ δὲ χωρίς ἐστε παιδείας.* **cuius**, *gr.* *ἧς* ($\mathfrak{p}^{46*}$ *εἰς*): qua Z. **participes facti** (*om.* L*) **sunt** (*in ras. scr.* U) *cum gr. omn.* *μέτοχοι γεγόνασιν*: p. f. estis S* *Sedul. et* > p. esti f. D; p. f. *tantum* S^c. **omnes** (*bis scr.* M*): + isti Θ *sine auct. gr.* **sunt omnes· ergo** *disting. codd. plur.*[ut uidetur] *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c* (*uide infra*) *d dem. diu. e f*: sunt· omnes ergo *disting.* DKVZ. *Ab* **ergo** (aer. L) *ad fin. Ep. def. e.* **adulteri** *etiam Orig.* (*int. ezech. hom.* i. 2 = *Hieron.* v. 879, *sed* adulterini *legit Uall.*), *gr.* *νόθοι* (A *νόθροι*): adulterini CT *Bentl. c* (*uide infra*) *diu. f Orig.* (*int.* i. *reg. hom.* i. 7); nothi *deinde* + nothi sunt adulteri *post* filii *libere Aug.* **et non filii** (fili A*; + facti U) **estis** *cum ord. gr.* ℵAD*[et c]$\mathfrak{p}^{13}\mathfrak{p}^{46}$ 17. 37. 80 *καὶ οὐχ υἱοί ἐστε*: > et n. est. f. *libere Aug. sine auct. gr.*; *gr.* D^bKLP *al. pler.* > *ἐστε κ. οὐχ υἱ.*, *non autem latt.* > ergo adulterini et non filii estis cuius participes facti sunt omnes *c contra ord. gr.*

9. **deinde patres quidem carnis nostrae** (-tre LMW): > d. q. c. n. p. Z *d cum ord. gr. omn.* *εἶτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας*, *cf.* et c. q. n. p. *Aug.* (v. 322); homines q. n. c. *Uigil.* (*Uarim.* iii. 5). **habuimus**, *cf.* habebamus *Aug. Uigil. et gr.* *εἴχομεν* ($\mathfrak{p}^{46}$ *-αμεν*): habentes Z *d.* **eruditores** (aer. C, her. Z*), *gr.* *παιδευτάς*: correptores *Aug. Uigil.* > eruditores habuimus *vg. cod. caraf. contra ord. gr.* **et** *pr.*: *om.* Z *sine auct. gr.* **reuerebamur** (reueb. G*, reuerab. H, rebereb. L; reueramur S), *gr.* *ἐνετρεπόμεθα*: uerebamur R *d Uigil.*; *deinde* + eos $BDFΘKL^cMSVW$ *vg. cod. caraf.* (*non autem Bentl. Tisch.*) *c dem. diu.*, + in eis *Uigil.*, *sine auct. gr.* **non** (*om.* A*; num Γℌ *cod. caraf.*) **multo** (-tos F) **magis** *et gr.* *οὐ πολὺ* (D^cKL *al. pler.* *πολλῷ*; $ℵ^c$D*$\mathfrak{p}^{13}\mathfrak{p}^{46}$ + *δέ*) *μᾶλλον*: quanto magis Z *d Uigil.* **obtemperabimus** (hobtemp. C, obtempp. U, optemp. L; obtemperauimus ABRZ, optemperauimus FM), *cf.* obtemperemus *Orig.* (*int. leu. hom.* xi. 3): subiiciemur *Aug. Uigil.*; *gr.* *ὑποταγησόμεθα.* patris T *d*, patres Z. **spirituum** (-tum S *d*) = *τῶν πνευμάτων*: spiritus *Uigil.* **uiuemus** (uiuimus Z) *et gr.* *ζήσομεν* (K 37. *al. pauc.* *ζήσωμεν*); obediemus ei ut uiuamus *Uigil.*

10. **et illi quidem**, *gr.* *οἱ* (ℵ* *ὁ*) *μὲν γάρ* ($\mathfrak{p}^{46*}$ *om.* *γάρ*): illi q. (*sine* et) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 5). **in tempore paucorum dierum** *et* in tempora p. d. (*Bentl.*): in tempore ad paucos dies GL*; paucis diebus *tantum Uigil.*; *gr.* *πρὸς ὀλίγας ἡμέρας.* **secundum** (saec. LS) **uoluntatem** (uolumpt. C

suam erudiebant nos
hic autem ad id quod utile est
in recipiendo sanctificatio-
nem eius
11 omnis autem disciplina
in praesenti quidem uidetur
non esse gaudii sed maeroris
postea autem fructum
pacatissimum exercitatis
per eam reddit iustitiae.
12 Propter quod remissas
manus
et soluta genua erigite
13 et gressus rectos facite
pedibus uestris
ut non claudicans erret

suam: sec. que uidebantur illis Z; *bis reddens* pro uoluntate sua sicut ipsis uidebatur *Uigil.*; *gr.* κατὰ (D* καὶ) τὸ (D* τὰ) δοκοῦν (D* δοκοῦντα) αὐτοῖς (L αὐτούς). **erudiebant** (her. C, aer. L, erudebant S), *gr.* ἐπαίδευον (D* ἐπαίδευεν): corripiebant Z; disciplinam dabant *Uigil.* **nos** *cum gr.* D* ἡμᾶς, *cf.* suam Z: *om. Bentl. cum gr. paene omn.* > erudiebant nos secundum uoluntatem suam *d cum ord. gr.* D* ἐπαίδευεν ἡμᾶς καὶ τὰ δοκοῦντα αὐτοῖς. **hic** (h *sup. lin.* B) **autem** (itaque R) **ad id** (hid L) **quod** (*om.* S) **utile** (hut. C) **est in** (*om.* L) **recipiendo sanctificationem eius**, *gr.* ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς (47 πρός; ℵ* *om.*) τὸ (ℵ* *om.*) μεταλαβεῖν (P[46] μεταβαλεῖν) τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ: h. au. meliora ad recipiendam s. eius *d*; spiritus au. ad utilitatem accipiendam sanctificationis suae *Uigil.*; dominus au. ad utilitatem perpetuae uitae eius dat· disciplinam autem ut percipiamus honestatem eius Z.

11. **omnis autem disciplina in praesenti** (pres. LMW) **quidem**, *cf.* omn. enim d. in praesenti (praesti H*) q. HΘU, omn. namque d. in praesenti (*sine* q.) '*Cypr.*' (*App. p.* 156 = *duod.* 3), omn. enim d. ad praesens *Hieron.* (vi. 689), omn. enim eruditio ad praesens *Orig.* (*int. num. hom.* xxvii. 10), omn. quidem correptio ad praesens *Orig.* (*int.* ii. 681), *et ord. gr.* πᾶσα δὲ (ℵ*P 17. 21 μέν, D* 31. 109. *om.*) παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρόν: > sed et omn. d. ad praesens *Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 11) *et* > quoniam omn. d. ad praesens *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 169); > et omni quidem disciplinae in praesente *d et* > et omnis (omnes Z*) quidem disciplinam ad praesens Z; > omnis enim ad tempus disciplina *Aug.* (viii. 947); > disciplina enim ad praesens *tantum Aug.* (x. 1364). **uidetur non esse** (se *d*) **gaudii** (-iis *d*): > n. u. esse g. *Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 11) '*Cypr.*'; > n. u. g. esse *Orig.* (*int.* ii. 681) *Hieron. cum ord. gr. omn.* οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, *cf.* > n. u. dulcis esse *Orig.* (*int. num. hom.* xxvii. 10); > n. g. u. esse *Aug.* (viii. 947, x. 1364) *Cassiod.* set L. **maeroris** (moer. FM[1]ℭ𝔖𝔗, mer. AHΘ*LRSUVW, moerore *d*; memoris D) *etiam Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 11, *et Del.* ii. 681), *gr.* λύπης: tristitiae Z *Hieron. Aug.* (viii. 947, x. 1364) *Cassiod.*; amara *Orig.* (*int. num. hom.* xxvii. 10). **postea** *etiam Orig.* (*int. num. hom.* xxvii. 10, *et Del.* ii. 681), *gr.* ὕστερον: postmodum *Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 11); in posterum *Cassiod.* **autem** *etiam Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 11, *et Del.* ii. 681), *gr.* δέ: uero *Orig.* (*int. num. hom.* xxvii. 10) *Aug.* (viii. 947, x. 1364); *deinde* + multum *Cassiod. sine auct. gr.* **fructum**: *om. f.* **pacatissimum** (pacacatiss. G, pacatatiss. T, a *pr. in ras. scr.* U) *etiam Orig.* (*int.* ii. 681), *cf.* dulcissimum et pacatissimum *Orig.* (*int. num. hom.* xxvii. 10): pacificum *Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 11) *Hieron. Aug.* (viii. 947) *et gr.* εἰρηνικόν; uberiorem (*et* > ub. fr.) *Aug.* (x. 1364). **exercitatis** (-tes U*, -tus BM) **per eam**, *cf.* ex. per semet ipsam *Orig.* (*int. num. hom.* xxvii. 10): eis (his *Orig.*) qui per eam exercitati sunt Z *Orig.* (*int.* ii. 681), *cf.* eis qui per eam exercitantur *Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 11—*uide etiam infra*); his qui per eam eruditi sunt *Hieron.*; iis (his x. 1364) qui per eam certarunt *Aug.* (viii. 947, x. 1364); *gr.* τοῖς δι' αὐτῆς (D* αὐτοῖς) γεγυμνασμένοις (L -μένης). **reddit** *etiam cod. caraf. Bentl. Tisch. Orig.* (*int. num. hom.* xxvii. 10) *Aug.* (x. 1364) *cum gr. omn.* ἀποδίδωσιν: reddet CHΘ KL[c]RSTUVW *vg. dem. diu. Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 11—*uide infra, et Del.* ii. 681) *Hieron. Aug.* (viii. 947); reddidit AM* *c*; reddent Z. **iustitiae** (-cie W, iustiae S*) *cum gr. omn.* δικαιοσύνης (17 -σύνην): *om. Hieron. in fine pericopes.* **pacatissimum . . . iustitiae**: > pacificum iust. reddet eis qui per eam exercitantur *Orig.* (*int. matt. comm.* xv. 11) *contra ord. gr.*; affert *tantum Cassiod.*

12. **remissas** (-missa L*) **manus** *etiam Orig.* (*int. iesu hom.* ix. 9), *gr.* τὰς παρειμένας χεῖρας: demissas m. *Orig.* (*int. exod. hom.* xi. 4, *iud. hom.* ix. 2). **et**: *om.* C *sine auct. gr.* **soluta** (sal. V) **genua**, *gr.* τὰ παραλελυμένα γόνατα: dissoluta g. *Bentl.* * *f Orig.* (*int. exod. hom.* xi. 4, *iesu hom.* ix. 9, *iud. hom.* ix. 2). eregite DSZ; *deinde* + uos Z *sine auct. gr.*

13. **gressus** (-os FGM *t*, gresus S) **rectos** *cum ord. gr. omn.* τροχιὰς ὀρθάς, *cf.* regressus rectus *d et* gressum (egressum Z*) rectum Z *Orig.* (*int. iud. hom.* ix. 2): > rectos gressus *Orig.* (*int. exod. hom.* xi. 4). **facite**: *gr.* ℵ*PP[46] 17 ποιεῖτε *et* ℵ*ADKL *al. fere omn.* ποιήσατε. **pedibus** *etiam Orig.* (*int. exod. hom.* xi. 4) = *gr. omn.* τοῖς ποσίν: semitis *Orig.* (*int. iud. hom.* ix. 2). > rectos pedibus uestris facite *diu. contra ord. gr.* **ut** (huti C) **non** (*om.* K) *et gr.* ἵνα μή: ne (nec Z*) Z *d.* **claudicans** *tantum etiam cod. caraf. Bentl. Tisch.*,

Digitized by Google

magis autem sanetur.
14 Pacem sequimini cum omnibus
et sanctimoniam sine qua
nemo uidebit dominum
15 contemplantes ne quis
desit gratiae dei
ne qua radix amaritudinis
sursum germinans
inpediat
et per illam inquinentur
multi
16 ne quis fornicator aut pro-
fanus ut esau
qui propter unam escam
uendidit primitiua sua.
17 Scitote enim quoniam
et postea cupiens heredi-
tare benedictionem
reprobatus est
non enim inuenit paeniten-
tiae locum
quamquam cum lacrimis
inquisisset eam.
18 Non enim accessistis
ad tractabilem et accen-
sibilem ignem

---

cf. gr. τὸ χωλόν: claudicans (gl. M) quis FG^{c}KL^c MRVW *vg. c diu. f Sedul. et* > quis cl. D *dem.*, *cf.* claudicat quis R. aerret L. **magis autem sanetur** *et* magisque s. Z *d contra ord. gr.*: *gr.* > *ἰαθῇ δὲ μᾶλλον.*

14. **sequimini** (saeq. S, quimini *in ras. scr.* U) *etiam Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1361), *gr.* διώκετε: sectamini (sectemini D) D *Aug.* (*fere semper*) '*Cassiod.*' (*P. L.* lxx. 1079), *cf.* sectantes *Capitula* CHΘTU (*supra p.* 689) *et* sectari *libere Aug.* (ii. 492). **cum omnibus**: *om. Orig.* (*int. exod. hom.* ix. 3) *sine auct. gr.* **sanctimoniam** (-ia AΘR *diu.*^{c} *f t*, -ium L* *d*) *etiam Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1361), *gr.* τὸν ἁγιασμόν: sanctitate Z; sanctificationem *Orig. Aug.* (*semper*); castimoniam '*Cassiod.*' (*P. L.* lxx. 1079). **sine** (*om* R *d*) **qua** (a *in ras. scr.* G; quo L* *d*), *gr.* οὗ χωρίς: si nequa *ita dist.* D. **uidebit** (-uit CL) *cum gr. omn.* ὄψεται: uidebat Z*; poterit uidere *Aug.* (*semper*). **dominum** *etiam Bentl. Tisch. cum gr. paene omn.* τὸν κύριον ($\mathfrak{P}^{46}$ κς *tantum*): deum BHΘKL^{1}RSVW *vg. cod. caraf. c d dem. diu. t Orig. Hieron.* (*ep.* cxxx. 11) *Aug.* (*semper*) *Cassiod.* (*P. L.* lxx. '1079', 1361) *sine auct. gr.*

15. **contemplantes**, *gr.* ἐπισκοποῦντες ($\mathfrak{P}^{46}$ -τας): prouidentes *d.* **ne quis** (nequis *uno uerbo* L* *vg.*) *cum gr.* μή (D* ἵνα μή) τις: ne quid Z *d*, *cf.* ne quis *deinde* + uel quid *sup. lin.* S. **desit gratiae** (-tie W) *et gr. paene omn.* ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος: *gr.* K ὑστ. ἀπὸ τ. δόξης *apud latinos non redditur.* **dei** = τοῦ θεοῦ: domini G. **ne qua** (nequa *uno uerbo* Sϛ) *et gr.* μή τις: neque U* *d f Sedul.* **sursum** (rursum W) **germinans** (gremina^{n}s M), *gr.* ἄνω φύουσα: exurgens *d.* **inpediat** (imp. ABHRWZ *vg.*; *om.* S), *gr.* ἐνοχλῇ (KP ἐνοχλεῖ): molestet *Aug.* (v. 763). **inquinentur** (inquinn. D, inquinetur Θ*; inquietentur C), *gr.* μιανθῶσιν: coinquinentur Z; contaminentur *Aug.*

16. nequis *uno uerbo* Sϛ𝔐. **fornicator** (πόρνος): fornicarius *libere Hieron.* (vii. 697). **profanus** (-phanus ϛ, -famus 𝔐), *gr.* βέβηλος: quoinquinatus Z; pollutus *d.* **ut** (aut V), *gr.* ὡς: sicut Z *Pachomius ap. Hieron.* (ii. 93). esauh C, essau D, aesau L. **qui** *cum gr. paene omn.* ὅς: *gr.* D* *om.* **propter unam** (*om.* L*) **escam** (aes. DΘ^{c}L), *gr.* ἀντὶ βρώσεως μιᾶς: pro una esca *libere Hieron.* uindidit RZ. **primitiua** (-tiba T) **sua** *etiam Sedul.* (*comm.*), *cf.* primitibam suam *t*, *gr.* τὰ ($\mathfrak{P}^{46}$ τάς) πρωτοτόκια ($\mathfrak{P}^{46}$ πρωτοτοκείας) ἑαυτοῦ (ℵ^{c}D*KLP *al. omn.* $^{ut\ uidetur}$ αὐτοῦ; $\mathfrak{P}^{46}$ *om.*): primogenita sua W *Hieron.*; primitias (-cias Z*) suas DSZ *Sedul.* (*lemm.*).

17. **quoniam** (ὅτι): quia *dem.* **postea** (μετέπειτα): post eam M. **cupiens** (θέλων; D* λέγων): *om.* D. **hereditare** (herid. D, haered. ϛ𝔐, *inter* a *et* r *ras.* 2 *litt.* M; hereditate U*) *et gr.* κληρονομῆσαι: accipere Z *d.* **benedictionem** (m *eras.* L; + *ras.* 1 *lit.* U): + et *t sine auct. gr.* **non enim inuenit paenitentiae** (penit. CKMZ, poenit. DSU *vg.*, pn̄ie W; + *ras.* 1 *lit.* A) **locum** *et* > n. en. inu. l. p. *Sedul.*, *cf.* > l. p. *tantum Orig.* (*int. matt. comm. ser.* 117 *libere*), *contra ord. gr.*: > penitentie en. l. n. inu. L *cum ord. gr. paene omn.* μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρεν; *gr.* $\mathfrak{P}^{46}$ > μ. τ. γὰρ οὐχ εὗρ., *non autem latt.*; *deinde* + et *d sine auct. gr.* **quamquam** (quanq. DKSϛ𝔐) **cum** (*in ras. scr.* G) **lacrimis** (-crymis 𝔖ℭ, -chrymis ϛ𝔐, lacr *in ras. scr.* G) **inquisisset** (inquiss. DS, inques. Z*) **eam** (ea H), *cf.* q. c. l. quaesisset eam R, *et ord. gr. omn.* καίπερ ($\mathfrak{P}^{46}$ καίτοι) μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν: > q. eam c. l. poposcisset *libere Iulian. ap. Aug.* (x. 946).

18. accessis Z*. **ad tractabilem** (trect. U—*cf.* Z *infra*) *sine addit. etiam Bentl. Tisch. Orig.* (*int. num. hom.* iii. 3 *infra*) *cum gr.* ℵAC$\mathfrak{P}^{46}$ 17. 47 ψηλαφωμένῳ *tantum*: + montem *vg. cod. caraf. cum gr.* DKL *al. pler. qui add.* ὄρει (37. 116 > ὄρ. ψ.), *cf. etiam Orig.* (*int. iesu hom.* ix. 4 *infra*). **et** *pr.*: *om.* GT* (*cf.* Z *infra*) *cum gr.* D*. **accensibilem** AFL*ℭ *cod. caraf. Bentl. Tisch. dem. et* ardentem Z (*infra*) *Capitula* CHΘT (*supra p.* 689) *d* (*infra*) *Orig.* (*int. num. hom.* iii. 3 *et iesu hom.*

Digitized by Google

et turbinem et caliginem
et procellam 19 et tubae
sonum
et uocem uerborum
quam qui audierunt excusa-
uerunt se ne eis fieret
uerbum
20 non enim portabant
quod dicebatur
et si bestia tetigerit montem
lapidabitur
21 et ita terribile erat quod
uidebatur
moses dixit
exterritus sum et tre-
mebundus
22 sed accessistis ad sion montem
et ciuitatem dei uiuentis
hierusalem caelestem
et multorum milium

---

ix. 4 *infra*) *cum gr. paene omn.* κεκαυμένῳ: accessibilem (accesib. M, accisib. S, accessab. V; + et M*) *codd. plur.* 𝔖𝔅𝔖 *c diu. f t*, *cf. Luc. Brug.* '*Legendum est* accensibilem, *quod est, qui accendi, qui inflammari potest, non demta littera* n, accessibilem, *qui accedi, cui appropinquari potest*'; *gr.* D* κεκαλυμμένῳ *apud latinos non redditur*; *om.* GT*. > ardentem et (*om.* Z) tractabilem (intrectabilem Z) Z *d Orig.* (*int. num. hom.* iii. 3) *contra ord. gr.* turbidinem MS. **et caliginem** (call. H) *cum gr.* καὶ ζόφῳ (ℵ^c D^{b et c} L *al. pler.* σκότῳ; 𝔓^{46} σκότει): *om. d cum gr.* K. **et** *quart.* = καί: ad S. *Libere citat Orig.* (*int. iesu hom.* ix. 4) 'Non enim accessistis ad sonum tubae et montem ardentem'.

> et tube sonum et turbinem et caliginem et procellam *t contra ord. gr.*

19. **tubae** (-be L*W) **sonum** (sonitum K) *cum ord. gr. omn.* σάλπιγγος ἤχῳ: > s. t. Z* *dem. Orig.* (*int. iesu hom.* ix. 4 *supra*) *et* > cantum t. *d.* ueruorum L*. **qui** (+ *ras. circa* 3 *litt.* U) **audierunt**, *gr.* οἱ ἀκούσαντες: q. audierant G. excussauerunt D. si M*. **ne** (e *in ras. scr.* Z; + iam *d*) **eis fieret** (fierit Z*): > ne fieret eis D *cum ord. gr. omn.* μὴ (ℵ*P 10. 73. *om.*) προστεθῆναι (A προσθεῖναι; 121 προτεθεῖναι) αὐτοῖς. **uerbum** (ueruum L): + dei D *sine auct. gr.*

20. **non enim portabant** (-ebant S, portabantur V), *cf.* n. en. sustinebunt Z: *gr.* > οὐκ ἔφερον γάρ. **quod dicebatur**, *cf.* q. edicebatur (*Bentl.*), id praeciebatur (*sine* q.) Z, *et gr.* τὸ διαστελλόμενον: monentem *d*; *deinde* + ad eos W *sine auct. gr.* **et si**, *gr.* κἄν: licet Z *d*. bistia B*. **montem**: + in exodo *in mg.* A^c. **lapidabitur** (lapidabatur DS) *sine addit. cum gr. longe plu.* λιθοβοληθήσεται *tantum*: *gr. min. pauc.* + ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται (*ex* Exod. xix. 13), *non autem latt.*

21. **et** *pr.*, *gr.* καί: etiam *d*. **ita** (*in ras. scr.* Z), *gr.* οὕτω: sic *d*. terribilis M*. aerat L. **quod uidebatur** *et* q. parebat *d cum gr. omn.* τὸ φανταζόμενον: q. dicebatur BF^cR. **moses** (moises CTW, moyses BFHΘKLMSUVZ *vg.*, moiš D): + enim DWZ *c dem. sine auct. gr.* **dixit**: + in deutheronomium R^{mg}. **exterritus** (exteritus Z*, et territus L^c) **sum et tremebundus** (*etiam* Z^{*et c2}, tremib. DZ^{c1}) *cum ord. gr.* ἔκφοβός (M *al.*^{10} ἔμφοβός) εἰμι καὶ ἔντρομός (ℵD* ἔκτρομος): > tr. sum et ext. *d contra ord. gr.*

22. **sed accessistis** (accesistis FSZ*) *etiam Orig.* (*int. quater*) *Hieron.* (iv. 569, 823), *cf.* sed appropinquastis *Ambr.* (*cain* ii. 7, *ep.* xxiii. 4), *et gr.* ἀλλὰ (A οὐ γάρ—*e uers.* 18) προσεληλύθατε: accessistis enim *Orig.* (*int. num. hom.* vii. 5), *cf.* accessimus enim *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3) *et* si enim accessimus *libere Orig.* (*int. num. hom.* xv. 3); uos accessistis *Hil.* (*ps.* xiv. 5); accessistis *tantum Orig.* (*int. iesu hom.* xxiii. 4) *Hieron.* (*undecies*), *cf.* accessimus *Hieron.* (iv. 780) *et* accedamus *libere Hil.* (*ps.* xiii. 4). **ad sion** (syon CL) **montem** *etiam Orig.* (*int. quater*) *Hil.* (*pss.* xiii. 4, xiv. 5) *Hieron.* (*duodecies*), *cf.* s. monti *Ambr.* (*cain* ii. 7, *ep.* xxiii. 4) *Theod.-Mops.* (I. *p.* 265), *et ord. gr. omn.* Σιὼν ὄρει: > ad montem s. *diu. Orig.* (*int. num. hom.* iii. 3, *iesu hom.* ix. 4, xxiii. 4 *semel libere*) *Hil.* (*ps.* cxxviii. 9 *libere*) *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3, *et Uall.* iv. 125, vi. 838) *Aug.* (iii. 1. 420) *Uigil.* (*Uarim.* iii. 10), *cf.* mons s. *libere Orig.* (*int. num. hom.* xxiii. 4 *semel*, xxviii. 2) *Ambr.* (*fug. saec.* 31); ad montem *tantum Orig.* (*int. num. hom.* vii. 5 *libere infra*). **et** *pr. cum gr. paene omn.* καί: *om.* Z *d cum gr.* D*; *deinde* + ad *Orig.* (*int. num. hom.* vii. 5 *infra et iesu hom.* xxiii. 4, *non autem alibi*) *Hil.* (*pss.* xiii. 4, xiv. 5) *Hieron.* (v. 186, *non autem alibi*) *Aug. Uigil.* **ciuitatem** (-tum M), *cf.* ciuitati *Ambr.* (*cain* ii. 7, *ep.* xxxiii. 4) *Theod.-Mops.*, *et gr. omn.* πόλει: *om.* Z; *deinde* + sanctam *Hil.* (*ps.* xiii. 4, *non autem ps.* xiv. 5) *sine auct. gr.* **dei uiuentis** *etiam Orig.* (*int. saepius*) *Hil.* (*ps.* xiv. 5) *et* d. uiui Z *Orig.* (*int. matt. comm.* xvi. 15) *Ambr.* (*cain* ii. 7) *Theod.-Mops. cum gr. omn.* θεοῦ ζῶντος: d. *tantum Aug.*; uiuentis *tantum Uigil.*; *om. omnino Hil.* (*ps.* xiii. 4) *Ambr.* (*ep.* xxxiii. 4). > ad montem dei uiuentis et ad ciuitatem *libere Orig.* (*int. num. hom.* vii. 5, *non autem alibi*). **hierusalem** (hiaer. L, iher. CT, ||her U, ier. *vg.*, ierlm W) **caelestem** (cel. G LMW) *etiam Orig.* (*int. saepius*) *Hil.* (*ps.* cxxviii. 9 *libere*), hier. caelesti *Theod.-Mops.*, *et* hier. quae in caelo est *Ambr.* (*cain* ii. 7), *cum ord. gr. paene omn.* Ἰερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ (A* -ίων): > cael.

Digitized by Google

angelorum frequentiae
23 et ecclesiam pri-
mitiuorum qui con-
scripti sunt in caelis
et iudicem omnium deum
et spiritus iustorum
perfectorum
24 et testamenti noui
mediatorem iesum
et sanguinis sparsionem
melius loquentem
quam abel.
25 Uidete ne recusetis
loquentem

---

hier. (ihm̄ *d*) *d Orig.* (*int. num. hom.* vii. 5), *cf.* coelestis hier. *libere Orig.* (*int. num. hom.* xxviii. 2), *cum ord. gr.* D^{*etc} ἐπ. Ἱερ.; hier. *tantum* S^c *Hil.* (*pss.* xiii. 4 *et* xiv. 5 *in fine pericopes*) *Ambr.* (*ep.* xxxiii. 4) *Aug. Uigil.* (*in fine pericopes*). **multorum milium** (mill. *vg.*) **angelorum** (+ nuntiorum Z) **frequentiae** (frequentiam DKL^{c}SU^{c}W *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c dem. diu. f*; frequentia B; frequentem Z—*cf. d infra*), *gr.* μυριάσιν (D* μυρίων ἁγίων, D^b μυριάσιν ἁγίων) ἀγγέλων πανηγύρει: multa milia ang. solemnitatis *Hieron.* (*ep.* cxxix. 3); denis millibus ang. nundinae *Theod.-Mops.*; millia ang. frequentium *Hieron.* (v. 186); ad millia ang. exsultantium *Aug.*; multitudinem ang. frequentem (*cf.* Z *supra*) *d*; multitudinem (multitudines *num. hom.* iii. 3) ang. collaudantium (+ deum *iesu hom.* ix. 4) *Orig.* (*int. princ.* IV. iii. 8, *num. hom.* iii. 3, *iesu hom.* ix. 4 *infra*); > decem milibus laetantium ang. *Ambr.* (*cain* ii. 7); > ang. multitudinis frequentium *libere Hil.* (*ps.* cxxiv. 4); multorum milium frequentiam *tantum Hieron.* (*tract. in es.* vi. 1–7, *p.* 115); multa millia angelorum *tantum Hieron.* (iv. 677) *et* > multorum angelorum millia *tantum Hieron.* (iv. 370, vi. 838); decem millibus (milia *fug. saec.* 31) ang. *tantum Ambr.* (*ep.* xxxiii. 4, *fug. saec.* 31 *libere*); ad multitudinem ang. *tantum Orig.* (*int. num. hom.* vii. 5 *libere*); millia ang. *tantum Hieron.* (v. 335); frequentantium coetus *libere Hil.* (*ps.* lxvii. 30); *disting. latt. omn.*$^{ut\ udtur}$ *cum gr.* ACLMP 17. *al. plu.* μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, καὶ ἐκκλησίᾳ . . .

> et ecclesiam primitiuorum adscriptam in coelis et multitudinem angelorum collaudantium deum *Orig.* (*int. iesu hom.* ix. 4).

23. **et** *pr. cum gr. omn.* καί: *om.* BZ; *deinde* + ad W *Rufin.* (*apol.* 116 *libere*). **ecclesiam** (ecl. CMU^c, egl. T, aeccl. L, aecl. S, aeclm̄ D; ecclesia *d*), *cf.* ecclesiae *Ambr.* (*ep.* xxxiii. 4) *Theod.-Mops.* (I. *p.* 265), ecclesia *libere Ambr.* (*fug. saec.* 31), *et gr. omn.* ἐκκλησίᾳ: ecclesiarum AHΘ*R *c Ambr.* (*cain* ii. 7). primitiborum L, primitiuarum U*; *gr.* πρωτοτόκων. **qui conscripti** (-scribti GR) **sunt**, *cf.* q. scripti (scripta *Ambr.*) sunt *t Orig.* (*int. luc. hom.* vii = *Hieron.* vii. 268) *Ambr.* (*cain* ii. 7) *Hieron.* (*semper*), q. professi sunt *d*, conscriptorum *Hil.* (*ps.* lxvii. 30), *et* adscriptorum *Theod.-Mops.*, *cum gr.* ἀπογεγραμμένων: quae conscripta est *Iulian. ap. Aug.* (x. 894), quae adscripta est *Orig.* (*int. princ.* IV. iii. 8) *Rufin.* (*uide infra*), *et* adscriptam *Orig.* (*int. num. hom.* iii. 3, *iesu hom.* ix. 4 *supra*), *cf. libere Orig. int.* quam adscriptam memorat (iv. 467), quae . . . est (*comm. in cant. prol.—uide infra*), adscripta (*num. hom.* ii. 2), *sine auct. gr.* **in caelis** (cel. GLMW) *etiam Orig.* (*int. saepissime*) *Hieron.* (*saepissime*) = ἐν οὐρανοῖς: in caelo *Ambr.* (*cain* ii. 7) *Theod.-Mops.*; in caelestibus *Orig.* (*int. luc. hom.* vii = *Hieron.* vii. 268). **qui cons. s. in caelis** *etc. cum ord. gr.* ℵACDLMP𝔓^{46} 17. 37. 47. 73. *al.*^{6} ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς: > quae in caelis adscripta est *libere Rufin. cum ord. gr.* K *al. longe plu.* ἐν οὐρ. ἀπ., *cf.* quae in caelis est *libere Orig.* (*int. comm. in cant. prol.—non autem alibi*). **iudicem** (u *in ras. scr.* Z) **omnium deum** (*in ras. scr.* Z) *contra ord. gr.*: > iud. deum (deorum *ut udtur* L*, deo L^c) omn. HL *d cum ord. gr.* κριτῇ θεῷ πάντων (𝔓^{46*} *om.* π.). **et** *tert. cum gr. omn.* καί: *om. t*; *deinde* + ad *Uigil.* (*Uarim.* iii. 10). **spiritus** *et gr. paene omn.* πνεύμασι: spiritum L*WϚ𝔖 *d dem. Uigil. et gr.* D* πνεύματι; spirituum L^{c}V *c Hil.* (*ps.* cxxiv. 4 *libere*) *sine auct. gr.* **iustorum perfectorum** (praefectorum G*) *cum gr. fere omn.* δικαίων τετελειωμένων: iust. funditorum *d*, *cf.* in domino fundatorum *Hil.* (*ps.* cxxiv. 4 *libere*), *et gr.* D* δ. τεθεμελιωμένων; *gr.* ℵ* > τελίων δεδικαιωμένοις, *non autem latt.*

24. **noui** (nobi L): + et *d sine auct. gr.* **mediatorem** (mediator L*), *gr.* μεσίτῃ (D* 109 μεσίτης): sponsore *d.* **iesum** *et gr. paene omn.* Ἰησοῦ: deum *f*; iesum christum *Fulg.* (*P. L.* lxv. 718) *et gr.* 𝔓^{46} $\overline{ιης}$ $\overline{χρς}$. **sanguinis sparsionem** *et* sanguinis (sanguis Z*) aspersionem (aspars. ΘV, adspers. CT; asparsionis *d*) BCHΘKL^{c}TUVWZ *vg. cod. caraf. c d dem. diu. t contra gr.*: sanguinem aspersionis (*Bentl.*) *cum gr.* αἵματι ῥαντισμοῦ. **melius** *cum gr. longe plu.* κρεῖττον: *gr.* 𝔓^{46} 17. 47. *al. uix mu.* κρείττονα *apud latinos non redduntur.* **quam abel** (hab. CL) *et gr. longe plu.* παρὰ τὸν Ἄβελ: *gr.* L𝔓^{46} 106. 108. *al. fere*^{10} παρὰ τὸ Ἄβ. *apud latinos non redduntur.*

25. *Ad init.* + *ras.* 1 *lit.* U. **ne** *et gr.* μή: *om.* Z *d.* **recusetis** (recuss. DS), *gr.* παραιτήσησθε: neclegatis *d.* **loquentem** *pr.*: + uobis Z*, + in uobis *d*, *et gr.* D* *add.* ὑμῖν. > enim si H. **illi** = ἐκεῖνοι: *om.* S. **effugerunt** (efug. U*, effugierunt DΘ) *cum gr.* ℵ*ACP 17. *al.*^{2} ἐξέφυγον, *cf.* refugerunt (refugierunt *t*) CT*t*:

si enim illi non effugerunt
recusantes eum qui
super terram loquebatur
multo magis nos qui de caelis
loquentem nobis
auertimur
26 cuius uox mouit terram tunc
modo autem repromittit
dicens
adhuc semel ego mouebo
non solum terram
sed et caelum
27 quod autem adhuc semel
dicit
declarat mobilium trans-
lationem tamquam
factorum
ut maneant ea quae sunt
inmobilia
28 itaque regnum inmobile
suscipientes
habemus gratiam per quam
seruiamus placentes deo
cum metu et reuerentia
29 etenim deus noster ignis
consumens est.

---

fugerunt Z[c] *cum gr.* ℵ[c]DKLM𝔓[46] *al. pler.* ἔφυγον (D* -αν). **recusantes** (recuss. DS) **eum qui super terram** (terra *t*) **loquebatur** *cum ord. gr.* 37. 73. *al.*[4] παραιτησάμενοι τὸν ἐπὶ γῆς χρηματίζοντα : > in terram uenia postulantes ab eo praestantem diuitias *d*, *cf. ord. gr.* ℵ*ACDM𝔓[46c] 17 ἐπὶ γῆς παρ. τὸν χρ.; *gr.* ℵ[c]KLP𝔓[46*] *al. pler.* > τὸν ἐπὶ (*min. uix mu.* + τῆς) γῆς παρ. χρ., *non autem latt.* **multo** *et gr.* D[c]KLMP𝔓[46] *al. fere omn.* πολλῷ : *gr.* ℵACD* 17 πολύ. **nos** = *gr. plur.* ἡμεῖς : *gr.* C 43. 47 ὑμεῖς, *non autem latt.* **qui de** (a *d*) **caelis** (cel. LMW) **loquentem nobis auertimur** (auertimus GKLVW *vg. cod. caraf. Tisch. c dem. diu.*; aduertimus DR) : q. de c. l. auertimus (*sine* n.) (*Bentl.*); *gr.* οἱ (𝔓[46] *om.*) τὸν ἀπ' οὐρανῶν (ℵM 67**. 72. *al. fere*[25] οὐρανοῦ) ἀποστρεφόμενοι (𝔓[46] -μενον) *tantum.*

26. **cuius uox** = οὗ (𝔓[46*] εἰ) ἡ (M 46. 109 *om.*) φωνή : qua uoce *d*. **mouit** (mob. T) **terram** (terra *d*) **tunc**, *cf.* mouebat terr. tunc (*om.* S) DS : > terr. mouit (m *sup. ras. scr.* Z) tunc Z *Bentl. cum ord. gr. omn.* τὴν γῆν ἐσάλευσεν τότε; > tunc mobit terr. *t*. **modo** (νῦν) : nunc KLVWZ *vg. cod. caraf. Bentl. c d Sedul.* **autem** (atem Z*) *cum gr. omn.* δέ : *om.* D. **repromittit**, *cf.* promittit *f** : repromisit Z* (*Bentl.*) *d cum gr. paene omn.* ἐπήγγελται; *gr.* 17 ἐπαγγέλεται. **dicens** : + in aggeo prof⁻ A[c in mg.], + in aggeo R[mg.]. **adhuc** (ath. H) *cum gr. plur.* ἔτι : *gr.* 47. *al.*[2] ὅτι *et* M ὅτι ἔτι *apud latinos non redduntur.* **semel ego** *etiam Bentl. Tisch. cum ord. gr. paene omn.* ἅπαξ ἐγώ, *cf.* semel (saem. C) et ego BCDΘKST WZ *vg. cod. caraf. c dem. diu. Sedul.* : > eego s. *d cum ord. gr.* D ἐγὼ ἅπ. **mouebo** (mobebo LT) *cum gr.* ℵACM𝔓[46] 17. 47. 67**. 73. *al.*[3] σείσω : moueo *d cum gr.* DKLP *al. pler.* σείω; *deinde* + inquit (-id Z) Z *d cum gr.* D* *qui add.* λέγει. **solum** (μόνον) : tantum Z. > non solum terram mouebo U* *contra ord. gr.* set L. **et** (καί) : etiam L[c]W *t* iam et *d*; etiam et Z. celum LMW.

27. **quod autem adhuc** (ath. H, ad *tantum* S) **semel dicit** (dixit T), *cf.* q. au. ad. s. dicendo Z*, *et* > q. au. s. ad. dicit W : ad. au. s. *tantum d*; *gr.* τὸ δὲ ἔτι ἅπαξ. mouilium H. **tamquam** (tanq. W5) *cum gr. omn.* ὡς : *om. d.* **maneant** (*in ras. scr.* U) : maneat M* *t*; *gr.* μείνῃ. **ea quae** (que LMW) **sunt** (eunt L[c]) **inmobilia** (imm. BHΘKLMRUW *vg.*) : ea (*om. d*) quae (que Z*) non mouentur Z *d*; *gr.* τὰ μὴ σαλευόμενα. **ut . . . inmobilia** : *gr.* A *om.*, *non autem latt.*

28. **itaque** (*eras. ut udtur* W) **regnum inmobile** (imm. BF[c]HΘ[1]MRUW *vg.*; immobilem F* Θ*[eto]) **suscipientes** = διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες : > regno itaque inmobili suscepto Z *d*. **habemus** (ab. C) *cum gr.* ℵKP𝔓[46*] 17. 37. 73. *al. plus*[25] ἔχομεν : habeamus DRS *Bentl. dem. cum gr.* ACDLM𝔓[46c] *al. plu.* ἔχωμεν. gratia Z*. quem Z*. **seruiamus** (serb. L[c], *inter* i *et* a *ras.* 1 *lit.* U) *cum gr.* ACDL 17. *al. mu.* λατρεύωμεν (*cf.* 𝔓[46] λατρεύσωμεν) : serbiemus L*; *gr.* ℵKMP *al.*[60] λατρεύομεν. **placentes** *et gr. paene omn.* εὐαρέστως : *gr.* D* 52. 56 εὐχαρίστως *apud latinos non redduntur.* **cum** (co G) **metu** (*om.* S*) **et** (*om.* S*) **reuerentia** (reuentia U*), *gr.* ℵ*ACD* 𝔓[46] 17. 73. *al.*[3] μετὰ εὐλαβείας καὶ δέους *et* > 115 μ. δ. κ. εὐλ., ℵ[c]D[b ct c]MP μ. εὐλ. κ. αἴδους *et* > KL *al. pler.* μ. αἴδ. κ. εὐλ., 120 μ. εὐλ. κ. φόβου : c. m. et uerecundia *d*.

29. **etenim** *cum gr. paene omn.* καὶ γάρ : dominus enim *d cum gr.* D* κύριος γάρ; quoniam Z; *om. ad init. pericopes Hieron.* (iv. 812). **noster** *et gr. omn.* ἡμῶν : *om. Hieron.* (iv. 812). **ignis consumens** (-summens A*) **est** : ign. c. (*sine* est) (*Bentl.*) *d cum gr.* πῦρ καταναλίσκον *tantum.*

Ad fin. Ep. def. R.

XIII. 1. **caritas** (kcar. C, char. *vg.*) **fraternitatis** (ernitatis *arte in ras. scr.* G), *gr.* ἡ φιλαδελφία : caritas (+ ergo *Aug.*) fraterna Z *Aug.* (iii. 2. 879). **maneat** (-ead Z) *codd. plur. cod. caraf. Bentl. Tisch. d et* permaneat *Aug. sine addit. cum gr. omn.* μενέτω *tantum* : + in uobis DHΘL[c]T[c]UW *vg. c dem. diu. f.*

Digitized by Google

XIII. 1 Caritas fraternitatis maneat
2 et hospitalitatem nolite
obliuisci
per hanc enim latuerunt
quidam angelis hospitio
receptis.
3 Mementote uinctorum
tamquam simul uincti
et laborantium tamquam
et ipsi in corpore
morantes
4 honorabile conubium
in omnibus et torus
inmaculatus
fornicatores enim et adul-
teros iudicabit deus
5 sint mores sine auaritia
contenti praesentibus
ipse enim dixit
non te deseram neque
derelinquam
6 ita ut confidenter dicamus

2. **et**: *om.* G*Z* *Bentl. et gr. non expr.* **hospi-** tilitatem D, hospitalutatem G*, ospitalitatem H T, hospitalitatam Z*. oblibisci C. **per hanc** *et gr.* διὰ ταύτης (K αὐτῆς): per haec Z*. **enim** *etiam Aug.* (iii. 1. 389) *cum gr. omn.* γάρ: etiam *Aug.* (vii. 442); *om. Aug.* (v. 855, viii. 738). **latuerunt quidam** ACG*KL*STZ^{c}ℭ *cod. caraf. Bentl. Tisch. et* >q. l. *Pel.* (*in Rom.* xii. 13) *cum gr. omn.* ἔλαθόν τινες, *cf.* q. nescientes *Aug.* (*quater*) *et* aliquando nescientes *libere Aug.* (v. 538): placuerunt (eru *bis scr.* Z*) quidam BDFG^{c}HΘMUVW Z*𝔊𝔥𝔖 *c dem. diu. f, cf.* platuerunt q. G^{1}L^{c}, *et Luc. Brug.* '*Locus egregie emendatus, ubi* latuerunt *scriptum est, praeteritum a lateo, quod est occultum, inscium esse, pro eo quod uulgo legitur* placuerunt, *praeteritum a placeo, quod est gratum esse*'; didicerunt aliqui *d* (= ἔμαθόν τ. *ut coniicit Tisch.*$^{\text{gr.}}$ *ad loc.?*). **angelis** (anguel. D, angeli BK) **hospitio** (-cio BZ, ospitio T, ospio M) **receptis** (recepti K): >h. receperunt angelos *Aug.* (*quater*), *cf.* angelos susceperunt *libere Aug.* (v. 538); *gr.* ξενίσαντες ἀγγέλους.

3. **mementote** = μιμνήσκεσθε: memento Z*. **uinctorum** = τῶν δεσμίων (D* δεδεμένων): uictorum (-rem Z*) Z. tanquam *pr.* W𝔊𝔥. **simul uincti** (c *sup. lin.* T), *gr.* συνδεδεμένοι: s. uicti *deinde* + morantes Z*. **et** *pr.*: *gr. non expr.* tanquam *sec.* KW𝔥; tam H. **et** *sec.*: + si G *sine auct. gr.* ipse Z*. **in corpore morantes** (||||rantes *in ras. scr.* G; orantes Z*), *cf.* manentes CT *dem.*: *gr.* > ὄντες ἐν σώματι.

4. **honorabile** (-lem G*, horabilem Z*) **conubium** (connub. *vg.*, conuib. M; conuiuium B) *et* uenerabilem conuiuium *d*, *gr.* τίμιος ὁ γάμος: honorabiles nuptiae *Hieron.* (*semper*) *Aug.* (*semper*) *Iulian. ap. Aug.* (x. 1245 *libere*), *cf.* honorandae n. *libere Filastr.* (*p.* 84). **in omnibus** (+ in A*) *cum gr. plur.* ἐν (46 *om.*) πᾶσιν: *om. f et ut udtur Hieron.* (*semper*) *cum gr.* 23*. 71*. 109. **torus** (thorus BG^{1}L^{c}WZ^{c}𝔥𝔖ℭ, thorum Z*; totus M) **inmaculatus** (imm. HW *vg.*, inmaculatum Z*), *gr.* ἡ κοίτη ἀμίαντος: cubile inmaculatum *Hieron.* (*semper*). **fornicatores** (+ a *eras.* U) = πόρνους: peccatores '*Aug.*' (v. *App.* 480, *non autem* 481 *libere et* 486). **enim** *cum gr.* ℵAD*MP𝔓^{46} γάρ: autem BDK *f Hieron.* (*ep.* lxix. 4) *Aug.* (v. 445 *semel*) *cum gr.* CD^{c}KL *al. paene omn.*$^{\text{ut udtur}}$ δέ; *om. diu.** *Aug.* (v. 445 *semel*) '*Aug.*' (v. *App.* 480, 486) *cum gr.* 52. **et** *sec.*: *om. d sine auct. gr.* adultores DU. **iudicabit** (iudicauit FMZ*) = κρινεῖ (*hoc accentu*), *cf.* perdet *Hieron.* (*ep.* lxix. 4): iudicat L* *d Ambr.* (*ps.* xliii. 26) *Aug.* (v. 445 *bis*) = κρίνει (*hoc accentu*). **deus** = *gr. omn.* ὁ θεός: dominus D '*Aug.*' (v. *App.* 480, *non autem* 481 *libere et* 486); *deinde* + *ras. circa* 10 *litt.* Θ.

5. **sint mores** (minores D*; memores HΘ) **sine auaritia** (-cia W) **contenti** (-tempti G) **praesentibus** (pres. MW, prens. L) *ambiguum est, disting. autem* sint mores sine auaritia· contenti praesentibus *codd. paene omn.*$^{\text{ut udtur}}$ *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. c dem. diu. f et* sint mores sine auaritia· contenti quae (que Z) in praesenti habetis Z *d cum gr. longe plu.* ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν: >sine amore pecuniae modus (>mod. pec. 848 *bis*) sufficiens est praesentibus *Aug.* (v. 844 *bis*, 848 *bis*) *cum gr.* M𝔓^{46} ἀφ. ὁ τρ. ἀρκούμενος τ. παρ. desseram S; *gr.* ἀνῶ. **neque**, *cf.* nec *libere Hieron.* (*ep.* xcvi. 9 *infra*), *gr. paene omn.* οὐδ' οὐ μή *et gr.* 𝔓^{46} οὐδὲ μή: non *Aug.* (v. 848 *bis infra*); *deinde* + te (*Bentl.*) *Aug.* (v. 848 *bis infra*) *cum gr. omn.* σε. **derelinquam** (deril. S, diril. D), *cf. gr.* D* *al. plu.* ἐγκαταλίπω *et* ℵACD^{c} KLMP𝔓^{46} 17. *al. permu.* ἐγκαταλείπω: relinquam *d.* >non te dimittam nec deseram *libere Hieron.* (*ep.* xcvi. 9) *et* >non te derelinquam non te deseram *Aug.* (v. 848 *bis*) *sine auct. gr.* **non . . . derelinquam**: *cf.* Deut. xxxi. 6 *et* Ios. i. 5.

6. **ita ut confidenter dicamus** (*om.* Z*) *et* ita ut confidentes d. L* *cum gr. paene omn.* ὥστε θαρροῦντας ἡμᾶς λέγειν (D > λέγ. ἡμ.): ita (*sine* ut) audiente (*lapsu pro* audenter *uel* audentes *coniicit Tisch.*$^{\text{gr.}}$ *ad loc.*) dicite *d sine auct. gr.*; *gr.* M𝔓^{46} ὥστε θ. λέγειν (𝔓^{46*} λέγει) *tantum.* **dominus** = *gr. omn.* κύριος: deus *d.* michi *bis* W. **adiutor** = βοηθός: auxilio *d.* **est**: *om.* F*GM *vg. cod. caraf. Bentl. Tisch. et gr. non expr.*; *deinde* + et L (*Bentl.*) *cum gr.* ℵ^{c}AC^{b}DKLM𝔓^{46} *al. pler. qui add.* καί. **faciat** (-iad L) *cum gr.* 47* ποιήσῃ:

Digitized by Google

dominus mihi adiutor est non
timebo quid faciat
mihi homo.
7 Mementote praepositorum
uestrorum
qui uobis locuti sunt
uerbum dei
quorum intuentes exitum
conuersationis
imitamini fidem
8 iesus christus heri et hodie ipse
et in saecula.
9 Doctrinis uariis et peregri-
nis nolite abduci
optimum enim est gratia
stabiliri cor
non escis
quae non profuerunt
ambulantibus in eis
10 habemus altare
de quo edere non habent
potestatem qui tabernaculo
deseruiunt
11 quorum enim animalium
infertur sanguis pro pec-
cato in sancta per pontificem
horum corpora creman-
tur extra castra

faciet D (*Bentl.*) *cum gr. fere omn.* ποιήσει. > mihi faciat HΘT *contra ord. gr.* > homo mihi *f**. **dominus . . . domo**: *cf.* Ps. cxvii. 6.

7. meme *tantum ut uidtur* Z*. prepositorum LMW, praepossitorum S; *gr.* τῶν ἡγουμένων (D* προηγουμένων). **uestrorum** (uestorum A*) *cum gr. paene omn.* ὑμῶν : *gr.* $\mathfrak{P}^{46}$ *om.*, *non autem latt.* **uobis** (nobis Z*) **locuti** (loquuti Θ) **sunt**: *gr. omn.* > ἐλάλησαν ὑμῖν. uerum L. **quorum** = *gr. paene omn.* ὧν : *gr.* $\mathfrak{P}^{46}$ ὡς, *non autem latt.* **intuentes**, *gr.* ἀναθεωροῦντες (C ἀναθεωρήσαντες): uidentes Z; aspicientes *d*; considerantes *Hieron.* (*ep.* c. 8). conuersationes Z. emitamini DS.

8. **iesus christus** *etiam Ambr.* (*luc.* vii. 222, *incarn.* 55) *cum gr. omn.* Ἰησοῦς Χριστός, *cf.* > christus iesus *dem.*, iesus autem *Ambr.* (*ps.* cxviii. *he* 1), *et* christus autem *libere Ambr.* (*fid.* v. 1): iesu christi DT *Ambr.* (*ep.* xliv. 8); ihs xpi *d.* aeri L*, haeri L^{c}. hodiae C. **ipse** *etiam* '*Aug.*' (v. *App.* 153), *cf. gr.* $\mathfrak{P}^{46}$ αὐτός *tantum*: idem ipse D *Bentl.** '*Aug.*' (v. *App.* 230) *Marius* (*pp.* 30, 41) *Fulgent.* (*p.* 183), *cf.* > ipse idem *Marius* (*p.* 36), *et gr. paene omn.* ὁ αὐτός; *deinde* + est D *d Ambr.* (*semper*) *Hieron.* (*ep.* xcvi. 5, *comment. in ps.* ii—*uide infra*; *non autem epp.* xcviii. 4, cxl. 8) '*Aug.*' (v. *App.* 153, *non autem* 230) *sine auct. gr.* **et sec.**: *om. Ambr.* (*incarn.* 55, *non autem alibi*) *Marius* (*pp.* 36, 41, *non autem p.* 30). **in** (*om.* A*) **saecula** (sec. GLZς𝔐); + saeculorum *Marius p.* 30, *non autem pp.* 36, 41), *gr.* εἰς τοὺς αἰῶνας: in aeternum *Hieron.* (*epp.* xcvi. 5, xcviii. 4, *comment. in ps.* ii *infra*); in sempiternum *Hieron.* (*ep.* cxl. 8); *deinde* + amen *d cum gr.* D* *qui add.* ἀμήν. *Libere citat* iesus christus est heri et hodie et in aeternum *Hieron.* (*comment. in ps.* ii).

9. uaris S. **peregrinis** (peraeg. L, perig. DS), *gr.* ξέναις: nobis (*pro* nouis?—*cf.* Act. xvii. 18 *et* I Pet. iv. 12) *d.* **nolite abduci** *et gr.* μὴ παραφέρεσθε (KL 47. *al. mu.* περιφέρεσθε): adduci G* *d Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1362); obduci T *f.* obtimum DLSTU, hobtimum C; *gr.* καλόν. **enim est** *etiam Bentl. Tisch.*: > est en. BDHΘKWZ *vg. cod. caraf. diu.*^{c} *f*; *gr.* γάρ *tantum.* gracia W. **stabiliri** (-li||ri S) **cor** *etiam* 𝔐 *cod. caraf. Bentl. Tisch.*, *cf. gr. omn.* βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, *et* confirmari corda (corde Z) Z *d*: stabilire cor HΘUVWς𝔖𝔈 *c dem. diu.*, *cf. Luc. Brug.* '*Correctores praetulerunt actiuum* stabilire *passiuo* stabiliri'. **non** *pr. cum gr. omn.* οὐ: quam (equam *d*) U^{c}Z^{c} *d Sedul.*; *deinde* + enim *f sine auct. gr.* **escis** (eschis C, aescis DHΘU) = βρώμασιν: esca Z *d.* **quae** (que LW) **non profuerunt** (proferunt Θ*; proderunt D) **ambulantibus** (hamb. C; inambulantibus A *Tisch.*) **in eis**, *gr.* ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατοῦντες (ℵ^{c}CD^{c}KLMP *min. omn.* *ut uidtur* περιπατήσαντες): q. n. profuit amb. in (*om. d*) ea (*om. d*) Z *d.*

10. **habemus** = *gr. paene omn.* ἔχομεν: *gr.* L ἔχωμεν. **altare** = *gr. omn.* θυσιαστήριον: hostia *d.* **de quo edere** (hed. CT^{c}, herere *d*; *om.* T*) = ἐξ οὗ φαγεῖν: dedificare Z. abent C. **potestatem** *cum gr. fere omn.* ἐξουσίαν: *om. d cum gr.* D*M. **qui tabernaculo** (tabernaculum G*, tabernacula M*; tabernaculis Z) **deseruiunt** (-serbiunt L), *cf.* q. t. deseruierunt S: q. t. seruiunt *d*; *gr.* οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες.

11. **quorum** = ὧν: quorundam G*. **enim** *cum gr. paene omn.* γάρ: *om. f cum gr.* $\mathfrak{P}^{46}$. **animalium** (alium *d*) **infertur** (inferetur *d*): *gr. omn.* > εἰσφέρεται ζώων (D* ζῷον). **pro peccato in sancta** (sanctis *d*; spiritu Z) *cum gr. plur.* περὶ ἁμαρτίας (14. 47 ἁμαρτιῶν) εἰς τὰ ἅγια: pro pecc. *tantum* U*; *gr.* C* 80. 116 > εἰς τὰ ἅγ. περὶ ἁμαρτίας (80. 116 ἁμαρτιῶν), *non autem latt.*; *gr.* A εἰς τὰ ἅγ. *tantum*—*cf. autem infra.* **per** (p *in ras. scr.* U) **pontificem** *cum gr. omn.* διὰ τοῦ ἀρχιερέως: per sacerdotem *d*; principem et sacerdotum (*sine* per) Z. **horum** = τούτων: eorum *d.* **cremantur** (cremm. S*) *et* conburentur Z =

12 propter quod et iesus ut sanctifi-
caret per suum sanguinem
populum
extra portam passus est
13 exeamus igitur ad eum
extra castra
inproperium eius portantes
14 non enim habemus hic ma-
nentem ciuitatem
sed futuram inquirimus.
15 Per ipsum ergo offera-
mus hostiam laudis
semper deo
id est fructum labiorum
confitentium nomini eius
16 beneficentiae autem
et communionis
nolite obliuisci
talibus enim hostiis pro-
meretur deus.
17 Oboedite praepositis ues-
tris et subiacete eis
ipsi enim peruigilant quasi
rationem pro animabus
uestris reddituri
ut cum gaudio hoc faciant
et non gementes
hoc enim non expedit

---

gr. paene omn. κατακαίεται: *gr.* D* καταναλίσκονται. **castra** : *gr.* A + περὶ ἁμαρτίας (*uide supra*).

12. **per** (*om.* F) **suum sanguinem** (-ino M*) *cum gr. plur.* διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος *et* 3. 35 διὰ τ. οἰκείου αἵμ.: *gr.* 17 διὰ τ. αἵμ. *tantum apud latinos non redditur.* **extra portam** *cum gr. longe plu.* ἔξω τῆς πύλης: *gr.* P$\mathfrak{P}^{46}$ ἔξω τ. παρεμβολῆς *et* 80 ἔξω τ. πόλεως *apud latinos non redduntur.* **passus est** : *gr.* ℵ* *om., non autem latt.*

13. **exeamus** (a *ex* m *ut udtur* H) **igitur** *et* ex. itaque Z *d Sedul. contra ord. gr.* : *gr.* > τοίνυν ἐξερχώμεθα (DKP 47*. *al. fere*^{20} ἐξερχόμεθα). **improperium** BHUW *vg.*, inproprium L*. **eius** = *gr. omn.* αὐτοῦ : *om. diu.**

14. **non** = οὐ : nec Z. **enim** *cum gr. omn.* γάρ : *om. Hieron.* (*ep.* xcviii. 2). manen||tem G. **ciuitatem** : *om.* L*. set L. futura FM. **inquirimus** (ἐπιζητοῦμεν) : quequeremus (e *tert. ex* u) *et disting.* quequeremus[15]per ipsum· Ergo . . . Z.

15. *Ad init.* + ut *d sine auct. gr.* **per ipsum** *cum gr. paene omn.* δι' αὐτοῦ: *gr.* K διὰ τοῦτο *apud latinos non redditur.* **ergo** *cum gr.* ℵ^{c}ACD^{c}M *min. omn.*$^{\text{ut udtur}}$ οὖν : enim T; *om. d Fulgent.* (*p.* 182) *cum gr.* ℵ*D*P$\mathfrak{P}^{46}$. **offeramus** (hoff. C) *cum gr. plur.* ἀναφέρωμεν : offerimus U* *Fulgent. cum gr.* KP *al. fere*^{25} ἀναφέρομεν. **hostiam laudis semper** (*om.* U*) **deo** *et* sacrificium l. semp. d. *Fulgent. cum ord. gr. omn.* θυσίαν ($\mathfrak{P}^{46}$ θυσίας) αἰνέσεως διαπαντὸς τῷ θεῷ : > hostiam l. d. semp. H; > d. semp. laudes (lades Z*) hostias Z *d*; > d. hostiam laudis *libere Orig.* (*int. leu. hom.* ix. 1). idest *uno uerbo* 𝕮. **confitentium** = ὁμολογούντων : confidentium B. nomine M*.

16. **beneficentiae** (-ficientiae ABHΘZ, -ficientie W, -ficientia G, -facientie L, -faciente D, beneficiae *f*) **autem**, *cf.* beniuolentiae au. *d*, *et gr.* τῆς δὲ ($\mathfrak{P}^{46}$ τε) εὐποιΐας : benefacere (*sine* au.) *Aug.* (vii. 242). **communionis** (common. S), *cf.* communicationis (common. D) DU^c *c dem.*, *et gr.* κοινωνίας : communicatores esse *Aug.*; *deinde* + in sanctos D *sine auct. gr.*—*cf.* Rom. xv. 26. oblibisci T. **talibus enim hostiis** *et* t. en. sacrificiis *Aug. cum gr.* τοιαύταις γὰρ θυσίαις : hic en. hostiis Z. **promeretur deus**, *gr.* εὐαρεστεῖται (M εὐεργετεῖται) ὁ θεός : placetur deo *Aug.*

17. **oboedite** (obed. LUW *vg.*, oboedete D, oboeditae M, obaudite Z) *etiam Aug.* (v. 447), *gr.* πείθεσθε : parete *Hieron.* (vii. 695); oboedientes estote *Aug.* (v. 175); *deinde* + ergo HΘ *sine auct. gr.* **praepositis** (praeposs. DS, prepos. MW; propositis L), *gr.* τοῖς ἡγουμένοις : principibus *Hieron.* **et subiacete** (-iacite FM, -iecite DS, -iaete Z), *gr.* καὶ ὑπείκετε : et obtemperate *Orig.* (*int. num. hom.* xx. 4); et subiecti estote *Hieron.*; et subditi estote *Aug.* (v. 447); *om. omnino Aug.* (v. 175). **eis** *et* iis *Orig. cum gr.* ℵ^c αὐτοῖς : *om. d Hieron. Aug.* (v. 175, 447) *cum gr. paene omn.*; *deinde* + in omnibus *Orig. sine auct. gr.*—*cf.* Col. iii. 20. **ipsi** (ipse W) **enim** *etiam Aug.* (v. 175) '*Aug.*' (v. *App.* 478) = αὐτοὶ γάρ : > quoniam ipsi (ipse Z) Z *d et* > quia ipsi *Aug.* (v. 447) '*Aug.*' (v. *App.* 140). **peruigilant** (-gelant D) *etiam* '*Aug.*' (v. *App.* 478), *cf.* uigilant (uigiant *f*) *Bentl.** *d f Aug.* (v. 175, 447) '*Aug.*' (v. *App.* 140), *et gr.* ἀγρυπνοῦσιν : sunt qui uigilant *Hieron.* **quasi rationem pro** (de *Sedul.*) **animabus uestris reddituri** *contra ord. gr.*, *cf. autem* > tamquam rat. reddituri de an. u. '*Aug.*' (v. *App.* 478) *et gr.* A ὡς λόγον ἀποδώσοντες ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν : > pro animabus (animis *d*) u. quasi rat. reddituri L *d*, > pro an. u. tamquam rat. reddituri *Aug.* (v. 175, 447) '*Aug.*' (v. *App.* 140), *et* > pro an. u. quasi rat. reddentes *Hieron.*, *cum ord. gr. fere omn.* ὑπὲρ τ. ψ. ὑμ. ὡς λ. ἀποδώσοντες ($\mathfrak{P}^{46}$ -τας; D* ἀποδώσονται); *deinde* + pro uobis *d Aug.* (v. 447, *non autem* 175) *cum gr.* D* *qui add.* περὶ ὑμῶν. gaudii G*. **faciant** = ποιῶσιν : facient G; faciunt L. **gementes** = στενάζοντες : negentes Z; cum tristitia *Aug.* (v. 175, 447). **hoc**

Digitized by Google

uobis
18 orate pro nobis
confidimus enim quia
bonam conscientiam
habemus
in omnibus bene uolentes
conuersari
19 amplius autem deprecor
uos hoc facere
ut quo celerius resti-
tuar uobis.
20 Deus autem pacis qui eduxit
de mortuis pastorem
magnum ouium
in sanguine testamenti
aeterni
dominum nostrum iesum 21 aptet uos
in omni bono ut faciatis
uoluntatem eius
faciens in uobis quod placeat
coram se per iesum christum
cui gloria in saecula
saeculorum amen.
22 Rogo autem uos fratres
ut sufferatis uerbum
solatii

---

enim non expedit uobis, *cf.* non (neque v. 175) en. exp. u. (*sine* hoc) *Aug.* (v. 175, 447), *et gr.* ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο: hoc en. exp. u. (*sine* non) DL^{c}S *dem. f, cf.* hoc en. proderit u. Z, hoc en. prode fit u. *d, et Hieron.* (*infra*). **ut . . . uobis:** ne suspirantes hoc faciant siquidem hoc utile uobis est *Hieron.*

18. **orate** *cum gr. paene omn.* προσεύχεσθε *tantum*: et orate *d, cf. gr.* D* πρ. καί. **confidimus,** *gr.* ℵ^{c}C^{c}D$^{b\ et\ c}$K *min. pler.* πεποίθαμεν *et* (ℵ*)AC* D*MP𝔓$^{46\ ut\ udtur}$ 17. 67**. 137 πειθόμεθα: suademus *d.* **enim** = γάρ: autem *Cassiod.* (*P. L.* lxx. 1362). **quia** *et* quoniam *Cassiod. cum gr. omn.* ὅτι: *om. d.* bona *ut udtur deinde* + est Z*. conscienciam W. **habemus** *et gr.* ἔχομεν, *cf.* habeamus DSZ: habentes *d.* **in omnibus** = *gr. paene omn.* ἐν (𝔓^{46*} *om.*) πᾶσιν: *gr.* 17 ἐν παντί, *non autem latt.* beneuolentes *uno uerbo* V, uenebolentes L; es *in ras. scr.* U. conuersarii S.

19. hamplius C. **autem** *etiam* D^1 *cum gr. omn.* δέ: enim D*. **deprecor** (depraec. ABFV, depcor DS) **uos hoc facere** *cum ord. gr.* παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι: > hoc peto faciatis *d.* **ut quo** (quod *f*) *etiam Tisch., gr.* ἵνα: quo (quod *d*) *tantum* KVW *vg. cod. caraf. c d dem. diu.*; ut *tantum* DL^{c}S *Bentl.* c||eleriusB, caelerius HZ. **restituar** (restuar G*; restiatur *f*) *cum gr. omn.* ἀποκατασταθῶ: restituamur L*.

20. *Ad init.* + nam *d sine auct. gr.* **qui eduxit** (hed. C, *in ras. scr.* U): q. suscitauit Z *Marius* (*p.* 37); q. suscitat *d*; *gr.* ὁ ἀναγαγών. **de mortuis** *et* ex mortuis Z *d cum gr. omn.* ἐκ νεκρῶν: de morte BU. **pastorem** (-orum H*, -ore M) **magnum ouium** (hou. C, ob. L) *contra ord. gr.*: > p. ou. (+ illum Z) m. Z *d Marius cum ord. gr.* τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν. **in sanguine** = ἐν αἵματι: in sanguinem *d*; + in *f.* eterni MW. **dominum** = *gr. omn.* τὸν κύριον: deum *d.* **iesum** *sine addit.* AF*GΘ*L*MW *Bentl. Tisch. cum gr.* ℵACD^{c}KMP𝔓^{46} *al. longe plu.* Ἰησοῦν *tantum*: + christum *codd. plur. vg. cod. caraf. c d dem. diu. f cum gr.* D* 17. 47. *al. plus*^{13} *qui add.* Χριστόν.

21. **aptet** (abt. CT), *gr.* καταρτίσαι: perficiat Z. **uos** *cum gr. paene omn.* ὑμᾶς: *gr.* D* ἡμᾶς *apud latinos non redditur.* **in omni bono** *cum gr.* ℵD*𝔓^{46} ἐν (𝔓^{46*} *om.*) παντὶ (𝔓^{46} + τῷ) ἀγαθῷ: *gr.* CD^{c}KMP *min. omn.*$^{ut\ udtur}$ ἐν π. ἔργῳ ἀγ. *et* A ἐν π. ἔργῳ καὶ λόγῳ ἀγ. (*cf.* II Thess. ii. 17) *apud latinos non redduntur.* **ut faciatis** *et gr. paene omn.* εἰς τὸ ποιῆσαι *tantum*: *gr.* D* + ἡμᾶς, *non autem latt.* **uoluntatem** (uolumpt. C) **eius** *etiam Bentl. Tisch. et* u. ipsius L *cum ord. gr.* τὸ θέλημα αὐτοῦ: > eius u. *vg. cod. caraf.* **faciens** = *gr. plur.* ποιῶν *tantum*: ipso faciente (fat. Z) Z *d, cf. gr.* ℵ*AC* αὐτῷ π., 𝔓^{46} αὐτὸ π., *et* 71 αὐτὸς π. **in** (*om.* A) **uobis** *cum gr.* ACP *al. plu.* ἐν ὑμῖν: in omnibus B *sine auct. gr.*; *gr.* ℵDKMP𝔓^{46} 17. 47. *al. plus*^{20} ἐν ἡμῖν *apud latinos non redduntur*; *om. omnino* S. **quod** (+ bene D) **placeat,** *gr.* τὸ εὐάρεστον: q. placet CT *Bentl.*; q. placuit F; q. placitum (tum *in ras. scr.*) est L. **coram** (*in ras. scr.* G, qoram M*, quoram M^{c}Z). **se per**: semper M. **christum**: + dominum HΘ *sine auct. gr.* **cui**: + est BDK *vg.* (*non autem cod. caraf. Bentl. Tisch.*) *dem. f sine auct. gr.* secula CGϛ𝔐. **saeculorum** (sec. CGWZ*ϛ𝔐) *cum gr.* ℵAC*KMP 17. *al. plu.* τῶν αἰώνων: *gr.* C^{c}D𝔓^{46} 31. 37. 73. 80. *al. fere*^{30} *om., non autem latt.* **amen**: *om.* BFH *diu. sine auct. gr.* **cui . . . amen**: *gr.* 4*. 43 *om., non autem latt.*; *cf.* Rom. xvi. 27, Gal. i. 5, Eph. iii. 21, I Tim. i. 17, vi. 16, II Tim. iv. 18, *etc.*

A **coram** *usque ad fin. Ep. deficit d.*

22. **rogo** = παρακαλῶ: rogamus *diu.* **autem** *et gr. paene omn.* δέ: ergo Z *et gr.* 37. 116 οὖν. **ut sufferatis** (sufferetis U*) *et gr.* D* 17. 46. 74. *al. fere*^{10} ἀνέχεσθαι: sufferatis (suffer||tis H) *tantum* AGHΘ*L* *Bentl. et gr.* ℵACD^{c}KMP𝔓^{46} *al. pler.* ἀνέχεσθε. ueruum L. solacii ADFHΘKLMSZ. **etenim** = *gr. paene omn.* καὶ γάρ: *gr.* ℵ* καί *tantum.* **perpaucis** (perpacis S*): perpauca D;

Digitized by Google

etenim perpaucis scripsi
uobis
23 cognoscite fratrem nostrum
timotheum dimissum
cum quo si celerius uenerit
uidebo uos.

24 Salutate omnes praeposi-
tos uestros et omnes
sanctos
salutant uos de italia
25 gratia cum omnibus
uobis amen.

EXPLICIT AD HEBRAEOS

---

gr. διὰ βραχέων. **scripsi** (-bsi FH) *cum gr. plur.* ἐπέστειλα: *gr.* D$\mathfrak{P}^{46*}$ 67. *al.*^{5} ἀπέστειλα *apud latinos non redditur.*

23. cognuscite Z. **fratrem nostrum** *cum gr.* ℵ*ACD*M$\mathfrak{P}^{46}$ 17. 37. 47. 73. *al.*^{5} τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν: fr. uestrum Z*ϛ *sine auct. gr.*; *gr.* ℵ^{c}D$^{b\ et\ c}$K P *al. pler.* τὸν ἀδ. *tantum apud latinos non redditur.* thimotheum CD; + uobis FM *sine auct. gr.* **dimissum** = *gr. omn.* ἀπολελυμένον: demissum FZ^{c} *Sedul.* **cum quo** *cum gr. omn.* μεθ' οὗ: qui Z; *deinde* + et U *f sine auct. gr.* **si** (sic Z*) = *gr. omn.* ἐάν: *om.* B. caelerius HV, celeri^{us} T; cebebrius (*deinde* b *sec. exp.*) Z. **uenerit** *cum gr.* ἔρχηται (46 ἔρχεται; ℵ* ἔρχησθε, D* *al.*^{3} ἔρχητε): *om. f.* uideuo L.

24. saluto M*. praepossitos DS, prepositos L MW. **et omnes** (eomn. S*) **sanctos**: *gr.* $\mathfrak{P}^{46*}$ *om.* **de italia** (talia V*) *sine addit. codd. plur. cod. caraf. Tisch. et* qui de it. (*Bentl.*) *cum gr. omn.* οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας *tantum*: + fratres CDHΘST UW *vg. c dem. diu. f.*

25. **gratia** (-cia W): + domini Z *sine auct. gr.* **uobis** *cum gr. paene omn.* ὑμῶν: *gr.* D* τῶν ἁγίων *apud latinos non redditur.* **amen** *cum gr.* ℵ^{c}AC DKMP *al. pler.* ἀμήν: *om.* F *cum gr.* ℵ*$\mathfrak{P}^{46}$ 17; *deinde* + scribta de roma uersus D$\bar{C}$C G (*cf. infra*).

explicit (expl̄ M) **ad hebraeos** (hebreos M) *cum* HΘM: explicit (epl̄t K, explic̄ *c*, expl̄ *diu.*) epistola (epla *c diu.*; + *ras. circa* 10 *litt. diu.*) ad hebraeos (hebreos *diu.*, heb *c*) BK *c diu.*; exp· ad hebraeos feliciter F; explicit epistuli (*sic*) pauli apostoli ad hebraeos dō gratias amen A; expl̄ ad hebreos lege cum pace bibliotheca hieronimi prs̄b bethleem secundum grecum ex emendatis exemplaribus conlatus G; fin̄ epl̄ ad hebreos V; finit amen amen D; finit amen dō gratias · sicut portus oportunus nauigantibus ita scriptoribus nouissimus uersus · dō gratias xp̄o dn̄o dō salutari meo S; expliciunt aepistolae pauli apostoli numero XIIII C; expliciunt aepistole pauli apstl̄i id est ad romanos I ad corintios II ad galatas I ad efesios I ad filippenses I ad colosenses cum laudicensibus II ad tesalonicenses II ad timotheum II ad thitum I ad filemonem I ad hebreos I T; *nihil habent* LUWZ *vg. Tisch. dem. f*; *deinde* + scripta a roma M, + sc̍pta de italia *c*, + scripta est ab italia per timotheum L, + in Graecis codicibus haec subscripta leguntur Scripta ab Italia per Timotheum ϛ, *cf.* G (*supra*) *Argumentum* R (*supra p.* 681) *et Sedul. qui ad* xiii. 24 *adnotat* 'Hic euidenter ostenditur quod hanc epistolam romae scripserit'; *tunc* + habet $\overline{\text{VI}}$ D$\overline{\text{CC}}$III L, + habens uersos DCCC F $\bar{s}$ uersi sunt· $\bar{\text{V}}$D M, *cf.* G (*supra et p.* 679), barnabae epist· uer· DCCCL (LX *e*) *d e* (*in catalogis ad init. Ep. ad Hebr.*), ad hebraeos habet uersus numero DCCL *Monacensis* (*Clm.* 6243, *saec.* viii) *apud Souter* '*Text and Canon of the N. T.*' *p.* 224; *uide etiam Berger* '*Hist. de la Vg.*' *p.* 368.

Digitized by Google

Princeton University Library
32101 045243605
ANNEX A
Digitized by Google